el-Okyânûsu'l-Basît fî Tercemeti'l-Kâmûsi'l-Muhît

KÂMÛSU'L-MUHÎT TERCÜMESİ

MÜTERCİM ÂSIM EFENDİ

4. CİLT

[أ ب ط]-[ش ي ق]

TÜRKİYE YAZMA ESERLER KURUMU BAŞKANLIĞI YAYINLARI: 1

Edebiyat ve Sanat Serisi : 1
Sözlük Dizisi : 1

Kitabın adı : el-OKYÂNÛSU'L-BASÎT fî TERCEMETİ'L-KÂMÛSİ'L-MUHÎT
KÂMÛSU'L-MUHÎT TERCÜMESİ
4. Cilt [أ ب ط]-[ش ي ق] ; (6 Cilt)

Müellifi : MÜTERCİM ÂSIM EFENDİ (1755-1820)

Yayın hazırlık - Çeviri yazı : Mustafa Koç
Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Eyyüp Tanrıverdi
Dicle Üniversitesi
Arap Dili ve Belagatı Anabilim Dalı

Editör : Mustafa Koç

Arşiv Kayıt : Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi,
Hamidiye Koleksiyonu, No. 1377-1378-1379

Kitap tasarım : Abdusselam Ferşatoğlu

Yapım : Fotografika Ltd. Şti.

Baskı : Pasifik Ofset, Cihangir Mah. Baha İş Merkezi A Blok 34310
Haramidere-İstanbul. Tel.: 0212 412 17 77
Sertifika No. 12027

Baskı yeri ve yılı : İstanbul 2013

Baskı miktarı : 1. Baskı, 2000 adet

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI
Library of Congress A CIP Catalog Record

Mütercim Âsım Efendi
el-Okyânûsu'l-Basît fî Tercemeti'l-Kâmûsi'l-Muhît
Kâmûsu'l-Muhît Tercümesi, 4. Cilt (6 Cilt)

1. Mütercim Âsım, 2. Kâmûs, 3. Arapça Sözlük, 4. Fîrûzâbâdî,
5. Arap Dili ve Edebiyatı, 6. Türk Dili ve Edebiyatı, 7. Osmanlı Türkçesi

ISBN: 978-975-17-3687-1 (4. Cilt) / 978-975-17-3665-9 (Takım)

Copyright © Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı. Her hakkı mahfuzdur.
Bütün yayın hakları *Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı*'na aittir. Başkanlığın izni olmaksızın tümüyle veya kısmen, hiçbir yolla ve hiçbir ortamda yayınlanamaz ve çoğaltılamaz.

T. C. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı
Süleymaniye Mah. Kanuni Medresesi Sok. No:5 34116 Fatih / İstanbul
Tel. : +90 (212) 511 36 37
Faks : +90 (212) 511 37 00
info@yek.gov.tr
www.yek.gov.tr

EL-OKYÂNÛSU'L-BASÎT
FÎ TERCEMETİ'L-KÂMÛSİ'L-MUHÎT

KÂMÛSU'L-MUHÎT TERCÜMESİ

MÜTERCİM ÂSIM EFENDİ
(1755-1820)

4. CİLT

[أ ب ط]-[ش ي ق]

Yayına Hazırlayanlar
Mustafa Koç
Eyyüp Tanrıverdi

TÜRKİYE
YAZMA
ESERLER
KURUMU
BAŞKANLIĞI

İÇİNDEKİLER (Cilt 4)

BĀBU'Ṭ-ṬĀʾİ'L-MÜHMELE 3077
Faslu'l-hemze 3077
Faslu'l-bāʾi'l-muvahhade 3080
Faslu'ş-şāʾi'l-müsellese 3088
Faslu'l-cīm 3092
Faslu'l-ḥāʾi'l-mühmele 3093
Faslu'l-ḫzāʾi'l-muᶜceme 3102
Faslu'd-dāli'l-mühmele 3114
Faslu'ẕ-ẕāli'l-muᶜceme 3115
Faslu'r-rāʾi'l-mühmele 3117
Faslu'z-zāyi'l-muᶜceme 3122
Faslu's-sīni'l-mühmele 3124
Faslu'ş-şīni'l-muᶜceme 3140
Faslu'ṣ-ṣādi'l-mühmele 3149
Faslu'ḍ-ḍādi'l-muᶜceme 3150
Faslu'ṭ-ṭāʾi'l-mühmele 3156
Faslu'ẓ-ẓāʾi'l-muᶜceme 3157
Faslu'l-ᶜayni'l-mühmele 3157
Faslu'l-ġayni'l-muᶜceme 3167
Faslu'l-fāʾ 3172
Faslu'l-ḳāf 3176
Faslu'l-kāf 3191
Faslu'l-lām 3192
Faslu'l-mīm 3199
Faslu'n-nūn 3210
Faslu'l-vāv 3220
Faslu'l-hāʾ 3227
Faslu'l-yāʾi't-tahtiyye 3230
BĀBU'Ẕ-ẔĀʾİ'L-MUᶜCEME 3231
Faslu'l-hemze 3231
Faslu'l-bāʾi'l-muvahhade 3232
Faslu'l-cīm 3233
Faslu'l-ḥāʾi'l-mühmele 3236
Faslu'l-ḫāʾi'l-muᶜceme 3238
Faslu'd-dāli'l-mühmele 3239
Faslu'r-rāʾi'l-mühmele 3240
Faslu'ş-şīni'l-muᶜceme 3241
Faslu'l-ᶜayni'l-mühmele 3243
Faslu'l-ġayni'l-muᶜceme 3245
Faslu'l-fāʾ 3247
Faslu'l-ḳāf 3248
Faslu'l-kāf 3250
Faslu'l-lām 3252
Faslu'l-mīm 3256
Faslu'n-nūn 3257
Faslu'l-vāv 3258
Faslu'l-yāʾi't-tahtiyye 3260
BĀBU'L-ᶜAYN 3261
Faslu'l-hemze 3261
Faslu'l-bāʾi'l-muvahhade 3262
Faslu't-tāʾi'l-fevkiyye 3280
Faslu'ş-şāʾi'l-müsellese 3288
Faslu'l-cīm 3289
Faslu'l-ḫāʾi'l-muᶜceme 3303
Faslu'd-dāli'l-mühmele 3318
Faslu'ẕ-ẕāli'l-muᶜceme 3327
Faslu'r-rāʾi'l-mühmele 3332
Faslu'z-zāyi'l-muᶜceme 3360
Faslu's-sīni'l-mühmele 3366
Faslu'ş-şīni'l-muᶜceme 3388
Faslu'ṣ-ṣādi'l-mühmele 3404
Faslu'ḍ-ḍādi'l-muᶜceme 3420
Faslu'ṭ-ṭāʾi'l-mühmele 3434
Faslu'ẓ-ẓāʾi'l-muᶜceme 3442
Faslu'l-ᶜayni'l-mühmele 3443
Faslu'l-fāʾ 3444
Faslu'l-ḳāf 3455
Faslu'l-kāf 3491
Faslu'l-lām 3501
Faslu'l-mīm 3510
Faslu'n-nūn 3523
Faslu'l-vāv 3538
Faslu'l-hāʾ 3558
Faslu'l-yāʾi't-tahtiyye 3570

BĀBU'L-ĠAYNİ'L-MUᶜCEME 3573
Faslu'l-hemze 3573
Faslu'l-bāʾi'l-muvahhade 3574
Faslu't-tāʾi'l-fevkiyye 3579
Faslu's-sāʾi'l-müsellese 3579
Faslu'd-dāli'l-mühmele 3581
Faslu'ẕ-ẕāli'l-muᶜceme 3584
Faslu'r-rāʾi'l-mühmele 3585
Faslu'z-zāyi'l-muᶜceme 3590
Faslu's-sīni'l-mühmele 3592
Faslu'ş-şīni'l-muᶜceme 3595
Faslu'ṣ-ṣādi'l-mühmele 3596
Faslu'ḍ-ḍādi'l-muᶜceme 3602
Faslu'ṭ-ṭāʾi'l-mühmele 3603
Faslu'ẓ-ẓāʾi'l-muᶜceme 3603
Faslu'l-ġayni'l-muᶜceme 3604
Faslu'l-fāʾ 3604
Faslu'l-kāf 3609
Faslu'l-lām 3609
Faslu'l-mīm 3611
Faslu'n-nūn 3615
Faslu'l-vāv 3619
Faslu'l-hāʾ 3621
BĀBU'L-FĀʾ 3623
Faslu'l-hemze 3623
Faslu'l-bāʾi'l-muvahhade 3635
Faslu't-tāʾi'l-fevkiyye 3635
Faslu's-sāʾi'l-müsellese 3638
Faslu'l-cīm 3639
Faslu'l-ḥāʾi'l-mühmele 3652
Faslu'l-ḫāʾi'l-muᶜceme 3667
Faslu'd-dāli'l-mühmele 3693
Faslu'ẕ-ẕāli'l-muᶜceme 3698
Faslu'r-rāʾi'l-mühmele 3701
Faslu'z-zāyi'l-muᶜceme 3713
Faslu's-sīni'l-mühmele 3725
Faslu'ş-şīni'l-muᶜceme 3743
Faslu'ṣ-ṣādi'l-mühmele 3756
Faslu'ḍ-ḍādi'l-muᶜceme 3768
Faslu'ṭ-ṭāʾi'l-mühmele 3773
Faslu'ẓ-ẓāʾi'l-muᶜceme 3785
Faslu'l-ġayni'l-muᶜceme 3810
Faslu'l-fāʾ 3817
Faslu'l-ḳāf 3819
Faslu'l-kāf 3836
Faslu'l-lām 3853
Faslu'n-nūn 3862
Faslu'l-vāv 3880
Faslu'l-hāʾ 3891
Faslu'l-yāʾi't-tahtiyye 3897
BĀBU'L-ḲĀF 3899
Faslu'l-hemze 3899
Faslu'l-bāʾi'l-muvahhade 3907
Faslu't-tāʾi'l-fevkiyye 3926
Faslu's-sāʾi'l-müsellese 3928
Faslu'l-cīm 3929
Faslu'l-ḥāʾi'l-mühmele 3936
Faslu'l-ḫāʾi'l-muᶜceme 3957
Faslu'd-dāli'l-mühmele 3974
Faslu'ẕ-ẕāli'l-muᶜceme 3988
Faslu'r-rāʾi'l-mühmele 3992
Faslu'z-zāyi'l-muᶜceme 4010
Faslu's-sīni'l-mühmele 4023
Faslu'ş-şīni'l-muᶜceme 4038

el-Okyânûsu'l-Basît fî Tercemeti'l-Kâmûsi'l-Muhît

KÂMÛSU'L-MUHÎT TERCÜMESİ

MÜTERCİM ÂSIM EFENDİ

4. CİLT

[أ ب ط]-[ش ي ق]

BĀBU’Ṭ-ṬĀʾİ’L-MÜHMELE

(بَابُ الطَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

FASLU’L-HEMZE

(فَصْلُ الْهَمْزَةِ)

[أ ب ط]

اَلْإِبْطُ [el-ibṭ] (hemzenin kesriyle) Kumluğun yufka yerine ıtlāk olunur, koltuğa teşbīhle; yukālu: نَزَلُوا بِإِبْطِ الرَّمْلِ أَيْ مَا رَقَّ مِنْهُ Ve

إِبْطٌ [İbṭ] Yemāme’de bir karye adıdır. Ve koltuğa denir; bā’nın kesriyle de cāʾizdir ve bu müzekkerdir, baʿzen müʾennes olur; cemʿi آبَاطٌ [ābāṭ] gelir; yukālu: رَفَعَ السَّوْطَ حَتَّى بَرَقَتْ إِبْطُهُ أَيْ بَاطِنُ مَنْكِبِهِ

اَلتَّأَبُّطُ [et-teʾebbuṭ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Bir nesneyi koltuğa almak maʿnāsınadır; yukālu: تَأَبَّطَ الشَّيْءَ إِذَا وَضَعَهُ تَحْتَ إِبْطِهِ Ve Muḍar b. Nizār kabīlesinden Ṣābit b. Cābir’i تَأَبَّطَ شَرًّا [Teʾebbeṭa Şerren] lakabıyla telkīb eylediklerinin sebebi budur: Mezbūr meşāhīr-i lusūstan idi. Bir gün ok terkeşini, ʿalā-kavlin yayını yāhūd bıçağını koltuğuna çalıp hānesinden taşra oldu. Doğru kavminin cemʿiyyet-gāhına varıp niçelerini darb ve zahm-dār eylemekle lakab-ı mezbūr ile mülakkab eylediler. Lākin meşhūru taşra çıktıktan sonra baʿzı kimseler vālidesine gelip suʾāl ettiklerinde لاَ أَدْرِي وَقَدْ تَأَبَّطَ شَرًّا demekle mülakkab oldu. Ve bu tasgīr ve terhīm olunmaz ve nisbetinde تَأَبَّطِيٌّ [teʾebbeṭiyy] denir. Ve

تَأَبُّطٌ [teʾebbuṭ] Fūta ve şāl makūlesinin ucunu sağ koltuğu altından alıp sol omuza atmağa denir; yukālu: تَأَبَّطَ إِزَارَهُ إِذَا أَدْخَلَهُ مِنْ تَحْتِ يَدِهِ الْيُمْنَى فَيُلْقِيهُ عَلَى مَنْكِبِهِ الْأَيْسَرِ

اَلْأَبْطُ [el-ebṭ] (رَبْطٌ [rabt] vezninde) Aşağı indirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَبْطَهُ اللهُ أَيْ هَبَطَهُ

اَلْإِبَاطُ [el-ibāṭ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Koltuğa alınan şeyʾe denir; tekūlu: جَعَلْتُهُ إِبَاطِي أَيْ يَلِي إِبْطِي

اَلْإِبْتِبَاطُ [el-iʾtibāṭ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir nesne oturaklı düz ve hemvār olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِبْتَبَطَ الشَّيْءُ إِذَا اطْمَئَنَّ وَاسْتَوَى Ve mizāc şişkin ve galīz ve sakīl olmak maʿnāsınadır, mahmūrun uykudan kalktığı gibi; yukālu: إِبْتَبَطَتِ النَّفْسُ إِذَا ثَقُلَتْ وَخَثُرَتْ

اَلْإِسْتِبَاطُ [el-istībāṭ] Ağzı dar ve dibi vāsiʿ çukur kazmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَأْبَطَ الرَّجُلُ إِذَا حَفَرَ حُفْرَةً ضَيِّقَ رَأْسِهَا وَوَسَّعَ أَسْفَلَهَا

[أ ج ط]

إِجْطِ [icṭ] (hemzenin kesriyle) Koyun ve keçi kısmına mahsūs zecr ve āzār kelimātındandır.

[أ ر ط]

اَلْأَرْطَى [el-erṭā] (hemzenin fethi ve elifin kasrıyla) Bir nevʿ şecerdir ki çiçeği söğüt çiçeğine ve yemişi ʿunnāba şebīh acı ve kökü ve damarları kızıl olur. Tāze iken deve kısmı raʿy eder. Müfredi أَرْطَاةٌ [erṭāt] tır. Ve elifi ilhāk içindir, teʾnīs için değildir; nekre oldukta münevven olur. ʿAlā-kavlin elifi asliyyedir, dāʾimā münevven olur yāhūd vezni efʿal olmakla mahall-i zikri muʿtell bābıdır. Cemʿi أَرْطَيَاتٌ [erṭeyāt] ve أَرَاطَى [erāṭā]dır, عَذَارَى [ʿaẕārā] vezninde ve أَرَاطٌ [erāṭ]tır. Ve أَرْطَاةٌ [Erṭāt] ile baʿzı kimseler tesmiye ve tekniye olundular. Ve أَرْطَاةُ [Erṭāt] Benu'ḍ-Ḍibāb yurdunda bir su adıdır. İşbu أَرْطَى [erṭā], bādiye eşcārından şecer-i غَضَى [ġaḍā]nın acı nevʿi olacaktır.

اَلْمَأْرُوطُ [el-meʾrūṭ] أَرْطَى [erṭā] yaprağıyla dibāgat olunmuş nesneye denir; yukālu: أَدِيمٌ مَأْرُوطٌ أَيْ مَدْبُوغٌ بِوَرَقِ الْأَرْطَى Ve şol deveye denir ki أَرْطَى [erṭā] ağacını çok otlamakla derd-nāk ola. Ve dāʾima أَرْطَى [erṭā] ekl eder olan hayvāna denir.

اَلْأَرْطَوِيُّ [el-erṭaviyy] (أَحْمَدِيٌّ [aḥmediyy] vezninde) ve

اَلْأَرْطَاوِيُّ [el-erṭāviyy] (أَعْرَابِيٌّ [aʿrābiyy] vezninde) Bunlar da أَرْطَى [erṭā] ekline müdāvim olana denir.

أُرَاطَةُ [Urāṭat] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] veznin-de) Semīrāʾ nām mahal şarkīsinde Benū ʿUmeyle yurdunda bir su adıdır.

أَرْطَةُ [Erṭat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Endelus'te bir hısn adıdır.

اَلْأَرِطُ [el-eriṭ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) أَرْطَى [erṭā] ağacının levni gibi levne denir.

اَلْإِيرَاطُ [el-īrāṭ] (hemzenin kesriyle) Yer şecer-i أَرْطَى [erṭā] bitirmek maʿnāsınadır; yukālu: آرَطَتِ الْأَرْضُ إِذَا أَخْرَجَتِ الْأَرْطَى

اَلْإِرْطَاءُ [el-irṭāʾ] (إِرْضَاءٌ [irḍāʾ] vezninde) إِيرَاطٌ [īrāṭ] maʿnāsınadır; yukālu: أَرْطَتِ الْأَرْضُ إِرْطَاءً إِذَا أَخْرَجَتِ الْأَرْطَى Yāhūd işbu إِرْطَاءٌ [irṭāʾ] māddesi Cevherī'nin lahnidir. Ve baʿzı üdebāʾ hattıyla mastūr olan nüsha-i Ṣiḥāḥ'ta teşdīd ile yaʿnī tefʿīl bābından olmak üzere أَرَّطَتْ ʿunvānında meşhūd olmakla bu dahi lahn ve hatādır. Şārih der ki Cevherī'nin zikr eylediğini İbn Sīde ve *Kitāb-ı Nebāt*'ta Ebū Ḥanīfe ed-Dīneverī ve İbn Fāris ve sāʾirleri dahi resm eylediler.

اَلْأَرِيطُ [el-erīṭ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Çocuğu olmayan kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ أَرِيطٌ أَيْ عَاقِرٌ

أَرَاطَى [Urāṭā] (hemzenin zammı ve elifin kasrıyla) Bir belde adıdır.

أُرَيْطٌ [Ureyṭ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde)

ذُو أُرَاطٍ [Ẕū Urāṭ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde)

Birer mevziᶜ adlarıdır.

[أ ط ط]

اَلْأَطِيطُ [el-eṭīṭ] (hemzenin fethiyle) Semer makūlesi nesne gıcırdamak maᶜnāsınadır; yukālu: أَطَّ الرَّحْلُ وَنَحْوُهُ أَطِيطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَوَّتَ Ve deve yorgunluktan yāhūd yavrusuna ārzūdan yā düşkünlükten inlemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَطَّتِ الْإِبِلُ إِذَا أَنَّتْ تَعَبًا أَوْ حَنِينًا أَوْ رَزَمَةً Ve bir kimseye karābet damarı hareket edip rikkat ve mihrübānlık eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; tekūlu: أَطَّتْ لَهُ رَحِمِي أَيْ رَقَّتْ وَتَحَرَّكَتْ Burada رَحِمٌ [raḥim] karābet maᶜnāsınadır. Ve

أَطِيطٌ [eṭīṭ] Açlığa denir; yukālu: أَخَذَهُ الْأَطِيطُ أَيِ الْجُوعُ Ve semerin gıcırtısına ve bītāblıktan devenin iniltisine denir. Ve ağır yükten nāşī arka kemiklerinin çıtırtısına ve açlıktan karnın guruldayıp ötmesine denir. Ve

أَطِيطٌ [Eṭīṭ] Bir dağın adıdır.

اَلْأَطَّاطُ [el-aṭṭāṭ] (شَدَّادٌ[şeddād] vezninde) Çağırıcı bağırıcı insān ve hayvāna denir, صَيَّاحٌ [ṣayyāḥ] maᶜnāsına.

أَطَطٌ [Eṭaṭ] (fethateynle) Kūfe ile Başra beyninde medīne-i Āzer verāsında bir mevziᶜ adıdır. Medīne-i mezbūr ᶜamm-ı İbrāhīm ᶜaleyhi's-selāma muzāftır.

أُطَيْطٌ [Uṭayṭ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir recül adıdır.

اَلْأُطَّطُ [el-uṭṭaṭ] (رُكَّعٌ [rukkaᶜ] vezninde) Gıcırdayıcı nesnelere denir آطٌّ [āṭṭ] lafzından cemᶜ olur; yukālu: نَسُوعٌ أُطَّطٌ أَيْ صَرَّارَةٌ

[أ ق ط]

اَلْأَقْطُ [el-aḳṭ] (hemzenin harekāt-ı selāsı ve ḳāf'ın sükūnuyla ve fethateynle ve كَتِفٌ [ketif] ve رَجُلٌ [recul] ve إِبِلٌ [ibil] veznlerinde) Bir nesnedir ki yağı alınmış koyun ve keçi sütünden yapılır, Türkīde keş taᶜbīr olunan yoğurt kurusu olacaktır. Ayran tabh ile müncemid olduktan sonra süzüp kuruturlar. Cemᶜi أَقْطَانٌ [uḳṭān]dır hemzenin zammıyla.

اَلْأَقْطُ [el-aḳt] (hemzenin fethiyle) Taᶜāmı keş ile yapmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَقَطَ الطَّعَامَ أَقْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا عَمِلَهُ بِالْأَقْطِ Ve bir kimseye keş yedirmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَقَطَ فُلَانًا إِذَا أَطْعَمَ الْأَقْطَ إِيَّاهُ Ve bir kimseyi yere çalmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَقَطَ قِرْنَهُ إِذَا صَرَعَهُ Ve bir nesneyi karıştırmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَقَطَ الشَّيْءَ إِذَا خَلَطَهُ

اَلْإِيقَاطُ [el-īḳāṭ] (hemzenin kesriyle) Bir kimsenin keşi çok olmak maᶜnāsınadır; yukālu: آقَطَ الرَّجُلُ إِذَا كَثُرَ أَقْطُهُ

اَلْأَقِطَةُ [el-eḳiṭat] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) İşkenbe yanında şīrdān dedikleri nesneye mukārin bir küçük nesneye denir.

اَلْمَأْقِطُ [el-meʾḳiṭ] (مَنْزِلٌ [menzil] vezninde) Cenk yerine denir, ᶜalā-kavlin cengin mazīk ve müzdaham-gāhına denir; yukālu: تَلَاحَمُوا فِي مَأْقِطِ الْحَرْبِ أَيْ مَوْضِعِهَا وَمَضِيقِهَا

اَلْأَقِيطُ [el-eḳīṭ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْمَأْقُوطُ [el-meʾḳūṭ] Sakīl ve girān-cān kimseye denir ki hazm olunmaz; yukālu: رَجُلٌ أَقِيطٌ وَمَأْقُوطٌ أَيْ ثَقِيلٌ وَخِمٌ

FASLU'L-BĀʾİ'L-MUVAHHADE
(فَصْلُ الْبَاءِ الْمُوَحَّدَةِ)

[ب أ ط]

اَلتَّبَأُّطُ [et-tebeʾuṭ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Yan üzere yatmak maʿnāsınadır; yukālu: تَبَأَّطَ الرَّجُلُ إِذَا اضْطَجَعَ Ve bir kimse müsterīh ve fārigü'l-bāl olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَبَأَّطَ فُلَانٌ أَيْ أَمْسَى رَخِيَّ الْبَالِ Ve bir nesneden rū-gerdān olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَبَأَّطَ عَنْهُ إِذَا رَغِبَ

[ب ث ط]

اَلْبَثَطُ [el-beṯaṭ] (bā'nın ve ṯā-yı müsellesenin fethiyle) Dudak şişmek maʿnāsınadır; yukālu: بَثِطَتْ شَفَتُهُ بَثَطًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا وَرِمَتْ

[ب ذ ق ط]

اَلْبَذْقَطَةُ [el-beẕḳaṭat] (ẕāl-ı muʿceme ve ḳāf'la) Bir kimse metāʿ ve kelāmını perīşān eylemek maʿnāsınadır ki kelāmda saçma sapan söylemekten ʿibārettir; yukālu: بَذْقَطَ مَتَاعَهُ أَوْ كَلَامَهُ إِذَا بَدَّدَهُ

[ب ر ب ط]

اَلْبَرْبَطُ [el-berbaṭ] (جَعْفَرٌ [caʿfer] veznide) ʿŪd ismidir ki sāz envāʿından lavta ve Türkī-i kadīmde kopuz dedikleri sāzdır. "Ber-i bat"-ı Fārisī muʿarrebidir ki kaz göğsü demektir, bi't-teşbīh ıtlāk olunmuştur.

بِرْبَاطُ [Birbāṭ] (bā'nın kesriyle) Endelus'te bir vādī adıdır.

بَرْبَطَانِيَةُ [Berbeṭāniyet] (bā'nın fethiyle) Endelus'te bir belde adıdır.

اَلْبِرْبِيطَاءُ [el-birbīṭāʾ] (bā'nın kesriyle) Nebāta denir. Şārih der ki ümmehāt-ı sāʾirede ثِيَابٌ [ṣiyāb] ile müfesserdir ki ثَوْبٌ [ṣevb]in cemʿidir. Ve

بِرْبِيطَاءُ [Birbīṭāʾ] Bir mevziʿ adıdır ki ondan alaca kumaşlar çıkmakla veşy-i Birbīṭāʾ meşhūrdur.

[ب ر ث ط]

اَلْبَرْثَطَةُ [el-berṯaṭat] (ṯā-yı müsellese ile دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir yere çıkmayıp dāʾimā hānesinde meks eylemek maʿnāsınadır; yukālu: بَرْثَطَ فِي قُعُودِهِ إِذَا ثَبَتَ فِي بَيْتِهِ وَلَزِمَهُ Ve dağa çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: بَرْثَطَ فِي الْجَبَلِ إِذَا صَعِدَ Ve dizlerini ayırarak incikler üzere çömelip oturmak maʿnāsınadır; yukālu: بَرْثَطَ الرَّجُلُ إِذَا قَعَدَ عَلَى السَّاقَيْنِ مُفَرِّجًا رُكْبَتَيْهِ

اَلْبُرْثُوطَةُ [el-burṯūṭat] (bā'nın zammıyla) مَهْلَكَةٌ [mehleket] maʿnāsınadır; yukālu: وَقَعَ فِي بُرْثُوطَةٍ أَيْ مَهْلَكَةٍ

[ب ر ش ط]

اَلْبَرْشَطَةُ [el-berşeṭat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Eti kıyma eylemek maʿnāsınadır; yukālu: بَرْشَطَ اللَّحْمَ إِذَا شَرْشَرَهُ

[ب ر ف ط]

بَرَفْطَى [Berefṭā] (fā'yla حَبَرْكَى [ḥaberkā] vezninde) Baġdād kazāsında Nehru'l-Melik nāhiyesinde bir karye adıdır.

[ب ر ق ط]

اَلْبَرْقَطَةُ [el-berḳaṭat] (ḳāf'la دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Adımları sık sık atarak yürümek maʿnāsınadır; yukālu: بَرْقَطَ الرَّجُلُ إِذَا خَطَا خَطْوًا مُتَقَارِبًا Ve ensesine bakarak dönüp gitmek maʿnāsınadır; yukālu: بَرْقَطَ الرَّجُلُ إِذَا وَلَّى مُلْتَفِتًا Ve bir nesneyi dağıtmak maʿnāsınadır; yukālu: بَرْقَطَ الشَّيْءَ إِذَا فَرَّقَهُ قَلَّ أَوْ كَثُرَ Ve perīşān ve bī-nizām sözler söylemek maʿnāsınadır; yukālu: بَرْقَطَ الْكَلَامَ إِذَا طَرَحَهُ بِلَا نِظَامٍ Ve dağa çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: بَرْقَطَ فِي الْجَبَلِ إِذَا صَعَّدَ Ve dizleri

ayırarak incikler üzere çömelip oturmak maʿnāsınadır; yukālu: بَرْقَطَ الرَّجُلُ إِذَا قَعَدَ عَلَى السَّاقَيْنِ مُفَرِّجًا رُكْبَتَيْهِ

اَلتَّبَرْقُطُ [et-teberḳuṭ] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Ense üzere düşmek maʿnāsınadır; yukālu: تَبَرْقَطَ الرَّجُلُ إِذَا وَقَعَ عَلَى قَفَاهُ Ve develer otladıkta karış muruş olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَبَرْقَطَتِ الْإِبِلُ إِذَا اخْتَلَطَتْ فِي الْمَرْعَى

اَلْمُبَرْقَطُ [el-muberḳaṭ] (مُدَحْرَجٌ [mudaḥrec] vezninde) Bir güne taʿām ismidir ki ona çok çok zeytūn yağı gezdirmekle tertīb olunur.

[ب س ب ط]

بَسْبَطٌ [Besbaṭ] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

[ب س ر ط]

بِسْرَاطٌ [Bisrāṭ] (bā'nın kesriyle) Dimyāṭ kurbünde bir beldedir ki timsāh dedikleri cānver onda çok olur.

[ب س ط]

اَلْبَسْطُ [el-besṭ] (bā'nın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Yaymak maʿnāsınadır; yukālu: بَسَطَ الثَّوْبَ وَالْفِرَاشَ بَسْطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَشَرَه Ve bir nesneye el uzatmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: بَسَطَ إِلَيْهِ يَدَهُ إِذَا مَدَّهَا Ve şād ve mesrūr eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir ki kalb-i makbūzu mebsūt eder; yukālu: بَسَطَ فُلَانًا إِذَا سَرَّهُ Ve bir mekān vāsiʿ olmakla mekīnleri sığdırıp almak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: بَسَطَ الْمَكَانُ الْقَوْمَ إِذَا وَسَّعَهُمْ ve tekūlu: هَذَا فِرَاشٌ يَبْسُطُنِي أَيْ وَاسِعٌ عَرِيضٌ لَا يَقْبِضُنِي Ve bir adamı bir kimse üzere tafdīl ve tercīh eylemek maʿnāsınadır, gūyā ki fazl ve meziyyette onu tevsīʿ eder; tekūlu: بَسَطَ اللهُ فُلَانًا عَلَيَّ أَيْ فَضَّلَهُ Ve bir adam bir kimsenin mecliste hayā ve sükūnet cihetiyle olan inkıbāzını izāle ile açıp lāübāliyāne kılmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: بَسَطَ فُلَانٌ مِنْ فُلَانٍ إِذَا أَزَالَ مِنْهُ الْإِحْتِشَامَ Ve kabūl-i ʿözr eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: بَسَطَ الْعُذْرَ إِذَا قَبِلَهُ Ve

بَسْطُ الْيَدِ [basṭu'l-yed] Tasallut ve istīlādan kināyedir; yukālu: بُسِطَتْ يَدُهُ عَلَيْهِ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا سُلِّطَ عَلَيْهِ Ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿وَالْمَلَائِكَةُ بَاسِطُوا أَيْدِهِمْ﴾ أَيْ مُسَلِّطُونَ عَلَيْهِمْ ve kavluhu taʿālā ve: ﴿كَبَاسِطِ كَفَّيْهِ إِلَى الْمَاءِ لِيَبْلُغَ فَاهُ﴾ أَيْ كَالدَّاعِي الْمَاءَ يُومِئُ إِلَيْهِ لِيُجِيبَهُ

اَلتَّبْسِيطُ [et-tebsīṭ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir nesneyi gereği gibi yayıp döşemek maʿnāsınadır.

اَلْإِنْبِسَاطُ [el-inbisāṭ] Yayılmak maʿnāsınadır; yukālu: بَسَطَهُ فَانْبَسَطَ Ve bir nesne sünüp uzanmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِنْبَسَطَ النَّهَارُ إِذَا امْتَدَّ وَطَالَ

اَلتَّبَسُّطُ [et-tebessuṭ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Yayılmak maʿnāsınadır; yukālu: تَبَسَّطَ الشَّيْءُ بِمَعْنَى انْبَسَطَ

اَلْبَاسِطُ [el-Bāsiṭ] Dilediği kulun rızkını bast ve tevsīʿ edici Hak celle ve ʿalānın esmā-i sıfātiyyesinden bir ism-i şerīftir; tekūlu: وَاللهُ الْبَاسِطُ أَيْ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ أَيْ يُوَسِّعُهُ Ve

بَاسِطٌ [bāsiṭ] Merʿāya baʿīd olan suya ıtlāk olunur ki devābb ve mevāşīyi vürūdlarında tevsīʿ-i meşy ede; yukālu: مَاءٌ بَاسِطٌ أَيْ بَعِيدٌ مِنَ الْكَلَإِ Ve pek revende deveye ıtlāk olunur; yukālu: خِمْسٌ بَاسِطٌ أَيْ بَائِطٌ

اَلْبِسَاطُ [el-bisāṭ] (bā'nın kesriyle) Döşemeye denir ki yere yayılıp döşenir, kilim ve keçe ve kālīçe gibi; cemʿi بُسُطٌ [busuṭ] gelir bā'nın zammıyla. Ve üzerine سَمُرٌ [semur] ve mugaylān ağacının yaprakları silkinecek çarşaf makūlesi sevbe denir.

اَلْبَسَاطُ [el-besāṭ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde)

El ayası gibi düz ve hemvâr döşekli arza denir. Ve arz-ı vāsiʿaya denir; bunda kesr ile de cāʾizdir. Ve büyük yayvan kazgana ve tencereye denir.

اَلْبَسِيطَةُ [el-besīṭat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznin-de) بِسَاطٌ [bisāṭ] gibi döşekli düz ve hemvâr arza denir; yukālu: أَرْضٌ بَسَاطٌ وَبَسِيطَةٌ أَيْ مُنْبَسِطَةٌ مُسْتَوِيَةٌ ve

بَسِيطَةٌ [besīṭat] Arzın ʿalemidir. Ve bādiye-i Şām'da bir mevziʿin adıdır ve bunda mu-saggaran istiʿmāl olunur. Ve yavrusuyla berāberce olan nākaya ıtlāk olunur.

اَلْبَسِيطُ [el-besīṭ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bu dahi arz-ı vāsiʿaya denir. Ve lisānında talākat ve inbisāt olan kişiye denir ki āb-ı revān gibi tekellümü insicām üzere olur; müʾennesi بَسِيطَةٌ [besīṭat]tır; yukālu: رَجُلٌ بَسِيطٌ وَامْرَأَةٌ بَسِيطَةٌ أَيْ مُنْبَسِطٌ بِلِسَانِهِ Ve

بَسِيطٌ [besīṭ] Fenn-i ʿarūz bahrinden üçüncü bahrin ismidir ki vezni sekiz kerre مُسْتَفْعِلُنْ فَاعِلُنْ [mustefʿilun fāʿilun] tefāʿīlinden müʾelleftir. Esbābının inbisātından nāşī ıtlāk olunmuştur. Ve

بَسِيطُ الْوَجْهِ [besīṭu'l-vech] Güleç yüzlü, beşāşetli, küşāde-rūy adama ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ بَسِيطُ الْوَجْهِ أَيْ مُتَهَلِّلٌ Ve

بَسِيطُ الْيَدِ [besīṭu'l-yed] Be-gāyet kerīm ve civān-merd adama ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ بَسِيطُ الْيَدَيْنِ أَيْ مِسْمَاحٌ Ve بَسِيطٌ [basīṭ] lafzının cemʿi بُسْطٌ [busṭ]tur bā'nın zammıyla.

بُسَيْطَةُ [buseyṭat] (musaggaran ve gayr-i munsarıf olarak) Arzın ʿalemidir; yukālu: ذَهَبَ فِي بُسَيْطَةَ أَيْ فِي الْأَرْضِ

اَلْبَسَاطَةُ [el-besāṭat] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vez-ninde) Bir kimsenin lisānı talākatli ve selāsetli olmak maʿnāsınadır; yukālu: بَسُطَ الرَّجُلُ بَسَاطَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ بَسِيطَ اللِّسَانِ

اَلْبَسْطَاءُ [el-besṭāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] veznin-de) Büyük ve yassı yayvan kulağa vasf olur; yukālu: أُذُنٌ بَسْطَاءُ أَيْ عَظِيمَةٌ عَرِيضَةٌ

اَلْبَسْطَةُ [el-besṭat] (bā'nın fethiyle) Fazīlet ve meziyyet maʿnāsına müstaʿmeldir. Ve ʿilm ve dāniş husūsunda vüsʿat ve ihāta-i kāmileye ve beden husūsunda tūl ve kemāle ıtlāk olunur ve bunlarda zammıla da lügattir; yukālu: زَادَهُ اللهُ بَسْطَةً أَيْ فَضِيلَةً وَفِي عِلْمِهِ تَوَسُّعًا وَفِي جِسْمِهِ طُولاً وَكَمَالاً

اَلْبِسْطُ [el-bisṭ] (bā'nın kesriyle) ve

اَلْبُسْطُ [el-busṭ] (bā'nın zammıyla) ve

اَلْبُسُطُ [el-busuṭ] (zammeteynle) Şol nākaya ıtlāk olunur ki yavrusuyla boşlanıp büyü-yünce kadar kendisinden ayırmaz olalar. Cemʿi أَبْسَاطٌ [ebsāṭ] gelir ve بُسْطٌ [busṭ] ge-lir bā'nın zammıyla ve بِسَاطٌ [bisāṭ] gelir bā'nın kesriyle. Ve bā'nın zammıyla بُسَاطٌ [busāṭ] şāzdır.

اَلْمَبْسَطُ [el-mebsaṭ] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] veznin-de) Bolalmış yere denir; yukālu: مَكَانٌ مَبْسَطٌ أَيْ مُتَّسَعٌ

اَلْبَاسِطَةُ [el-bāsiṭat] Baʿīd olan mesāfeye ıtlāk olunur ve minhu yukālu: عُقْبَةٌ بَاسِطَةٌ أَيْ بَيْنَهَا وَبَيْنَ الْمَاءِ لَيْلَتَانِ ve yukālu: رَكِيَّتُهُ قَامَةٌ بَاسِطَةٌ بِالْوَصْفِ وَقَامَةٌ بَاسِطَةَ بِالْإِضَافَةِ غَيْرَ مُجْرَاةٍ كَأَنَّهُمْ جَعَلُوهَا مَعْرِفَةً أَيْ قَامَةً وَبَسْطَةً Yaʿnī بَاسِطَةٌ [bāsiṭat] lafzı gayr-i münevven ve mansūb olarak gūyā ki maʿrife kılmalarıyla gayr-i munsarıf hükmünde iʿtibār eylediler, yaʿnī "Filānın kuyusu tamām bir adam boyunca kadardır."

اَلْبَاسُوطُ [el-bāsūṭ] ve

اَلْمَبْسُوطُ [el-mebsūṭ] Şol deve semeri-ne ıtlāk olunur ki iki yanları birer zirāʿ mikdārı yayvan ola ki مَفْرُوقٌ [mefrūḳ] mukābilidir; yukālu: قَتَبٌ بَاسُوطٌ وَمَبْسُوطٌ ضِدُّ

مَفْرُوقٍ

بَسْطَةُ [Besṭat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde gayr-i munsarıf ve munsarıf olarak) Endelus diyārında Ceyyān kazāsında bir mevziᶜ adıdır.

اَلْبُسُطُ [el-busuṭ] (zammeteynle) ve

اَلْبُسْطُ [el-busṭ] (bā'nın zammı ve kesriyle) Açık ve kerīm ele vasf olur; yukālu: يَدُهُ بُسُطٌ وَبُسْطٌ أَيْ مُطْلَقَةٌ Ve minhu'l-hadīsu: "يَدَا اللهِ بُسْطَانِ لِمُسِيءِ النَّهَارِ حَتَّى يَتُوبَ بِاللَّيْلِ وَلِمُسِيءِ اللَّيْلِ حَتَّى يَتُوبَ بِالنَّهَارِ« Pes burada بُسْطَانِ tesniyedir. Ve kuriʾe kavluhu taᶜālā: "بَلْ يَدَاهُ بُسْطَانِ" بِالْكَسْرِ وَالضَّمِّ أَيْ مُنْبَسِطَتَانِ وَمُتَطَلِّقَتَانِ

[ب ش ط]

اَلتَّبْشِيطُ [et-tebşīṭ] (şīn-i muᶜceme ile تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Taᶜcīl eylemek maᶜnāsınadır.

اَلْإِبْشَاطُ [el-ibşāṭ] (hemzenin kesriyle) İvdirmek maᶜnāsınadır; tekūlu: بَشِّطْ يَا فُلَانُ تَبْشِيطًا أَيْ عَجِّلْ وَأَبْشِطْ يَا فُلَانُ إِبْشَاطًا أَيْ أَعْجِلْ Ve bu mādde lügat-ı ᶜIrāḳiyyedir ve müstehcenedir.

[ب ص ط]

اَلْبَصْطُ [el-baṣṭ] (bā'nın fethi ve ṣād'ın sükūnuyla) بَسْطٌ [beṣṭ] lafzıyla cemīᶜ-i maᶜānīde mürādiftir, zīrā ṣād sīn'e ekserī muᶜākib olur.

[ب ط ط]

اَلْبَطُّ [el-baṭṭ] (bā'nın fethi ve ṭā'nın teşdīdiyle) Yarayı ve çıbanı yarıp deşmek maᶜnāsınadır; yukālu: بَطَّ الْجُرْحَ بَطًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَقَّهُ Ve keseyi yarmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: بَطَّ الصُّرَّةَ إِذَا شَقَّهَا Ve

بَطٌّ [baṭṭ] إِوَزٌّ [ivezz] ismidir ki ördeğe denir. Müʾellif إِوَزٌّ [ivezz]i dahi بَطٌّ [baṭṭ] ile tefsīr eylemişti. Meşhūru إِوَزٌّ [ivezz] ördeğe ve بَطٌّ [baṭṭ] kaza denir ki bat-ı Fārisī muᶜarrebidir. Müfredi بَطَّةٌ [baṭṭat]tır. Ve

بَطٌّ [Baṭṭ] Daḳūḳā tarīkinde bir karye ismidir; muhaddisīnden Ebu'l-Fetḥ el-Baṭṭī o karyeye mensūb bir adama müntesib olmakla bi'z-zāt nisbet ile müteᶜāref olmuştur.

اَلْمِبَطَّةُ [el-mibaṭṭat] (mīm'in kesriyle) Neştere denir, مِبْضَعٌ [mibḍaᶜ] maᶜnāsına; yukālu: بَطَّ عِرْقَهُ بِالْمِبَطَّةِ أَيِ الْمِبْضَعِ

اَلْبَطَّةُ [el-baṭṭat] (bā'nın fethiyle) دَبَّةٌ [debbet]e denir ki içine bal ve yağ makūlesi korlar. ᶜAlā-kavlin kārūreye şebīh bir güne kaba denir ki ᶜArabistān'ta قَطَرْمِيزٌ [ḳaṭarmīz] dedikleridir, hālen mukattar su satanlar içine su korlar. Ve

بَطَّةٌ [baṭṭat] بَطٌّ [baṭṭ] lafzının müfredidir ki zikr olundu; yukālu: عِنْدَهُ بَطَّةٌ مِنَ السَّلِيطِ أَيْ دَبَّةٌ أَوْ هِيَ إِنَاءٌ كَالْقَارُورَةِ Ve Ebū ᶜAbdullāh b. Baṭṭa el-ᶜUkberī fenn-i hadīste İbāne nām kitābın müʾellifidir.

اَلتَّبْطِيطُ [et-tebṭīṭ] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Kaz alıp satmakla kesb ü kār eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: بَطَّطَ الرَّجُلُ إِذَا اتَّجَرَ فِي الْبَطِّ Ve ᶜāciz ve fürū-mānde olmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَطَّطَ الرَّجُلُ إِذَا أَعْيَا

اَلْبَطْبَطَةُ [el-baṭbeṭat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Kaz ötmek, ᶜalā-kavlin kaz suya dalmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَطْبَطَ الْبَطُّ إِذَا صَاتَ أَوْ غَاصَ فِي الْمَاءِ Ve bir kimse zaᶜīfü'r-reʾy ve süst-tedbīr olmak yaᶜnī çolpa ve mezgeldek olmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَطْبَطَ الرَّجُلُ إِذَا كَانَ ضَعِيفَ الرَّأْيِ

قَيْسُ بَطَّةَ [Ḳaysu Baṭṭat] (izāfetle ve bā'nın fethiyle) Bir adamın lakabıdır.

اَلْبَطِيطُ [el-beṭīṭ] (bā'nın fethiyle) ᶜAceb ve taᶜaccüb maᶜnāsınadır. Ve kizb

maʿnāsınadır; yukālu: أَتَى بِالْبُطِيطِ أَيْ بِالْعَجَبِ وَكَذَا بِالْكَذِبِ Ve koncu olmayan mest ve edik ve tomak makūlesinin başına denir. Ve dāhiye ve āfete denir; yukālu: رَمَاهُ بِالْبُطِيطِ أَيْ بِالدَّاهِيَةِ

اَلْبُطَائِطُ [el-buṭāʾiṭ] (bā'nın zammıyla) حُطَائِطٌ lafzına itbāʿan zikr olunur; yukālu: بُطَائِطٌ حُطَائِطٌ Ve iri köpek eniğine denir; yukālu: جِرْوٌ بَطَائِطٌ أَيْ ضَخْمٌ

اَلْإِبْطَاطُ [el-ibṭāṭ] (hemzenin kesriyle) Yağ debbesi almak maʿnāsınadır; yukālu: أَبَطَّ الرَّجُلُ إِذَا اشْتَرَى بَطَّةَ الدُّهْنِ

اَلْمُبَطْبِطَةُ [el-mubaṭbiṭat] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Keklik kuşuna denir, حَجَلَةٌ [ḥacelet] maʿnāsına.

بِطَّةُ [Biṭṭat] (bā'nın kesriyle) Ḥabeş diyārında bir mevziʿdir.

بُطَّةُ [Buṭṭat] (bā'nın zammıyla) Esmādandır: Ebū ʿAbdullāh b. Buṭṭa el-Iṣbahānī ve Muḥammed b. Mūsā b. Buṭṭa ve ʿAbdulvahhāb b. Aḥmed b. Muḥammed b. Buṭṭa el-Iṣbahāniyyān muhaddislerdir.

اَلْمُتَبَطْبِطَةُ [el-mutebaṭbiṭat] (مُتَزَلْزِلَةٌ [mutezelzilet] vezninde) Pek ırak yere denir; yukālu: أَرْضٌ مُتَبَطْبِطَةٌ أَيْ بَعِيدَةٌ

اَلْبُطَيْطِيَةُ [el-buṭayṭiyet] (bā'nın zammıyla) بَطِيطَةٌ [beṭīṭat]ın musaggarıdır, ağaç kurduna denir, سُرْفَةٌ [surfet] maʿnāsına.

بَطَاطِيَا [Beṭāṭiyā] (bā'nın fethiyle) Bir nehrin ismidir ki Duceyl'den münşaʿibdir.

[ب ع ث ط]

اَلْبُعْثُطُ [el-buʿṯuṭ] (ṯā-yı müsellese ile قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) ve

اَلْبُعْثُوطُ [el-buʿṯūṭ] (bā'nın zammıyla) Derenin göbeğine denir ki çak orta yeridir, سُرَّةُ الْوَادِي [surretu'l-vādī] maʿnāsına. Ve

بُعْثُطٌ [buʿṯuṭ] Göte denir, إِسْتٌ [ist] maʿnāsına, ʿalā-kavlin zeker ile ve husye ile bilece ıtlāk olunur. Ve baʿzen ṭā'yı müşedded olur.

إِبْنُ بُعْثُطٍ [ibnu buʿṯuṭ] Maʿnā-yı evvelden meʾhūzdur, اِبْنُ بَجْدَة [ibnu becdet] maʿnāsınadır ki bir husūsun içinde olmakla hakāyık ve dakāyıkına ʿale'l-kemāl ʿārif ve muttaliʿ olan adama ıtlāk olunur; tekūlu: أَنَا ابْنُ بُعْثُطٍ تِلْكَ الْقِصَّةِ أَيِ ابْنُ بَجْدَتِهَا

[ب ع ط]

اَلْبَعْطُ [el-baʿṭ] (bā'nın fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Boğazlamak maʿnāsınadır; yukālu: بَعَطَهُ بَعْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا ذَبَحَهُ Ve cehālette, bir kabīh ve müstehcen fiʿl ve vazʿda gulüvv ve ifrāt eylemek maʿnāsınadır; yukālu: بَعَطَ فِي الْجَهْلِ أَوِ الْأَمْرِ الْقَبِيحِ إِذَا كَانَ بِالْغُلُوِّ وَالْإِفْرَاطِ

اَلْإِبْعَاطُ [el-ibʿāṭ] (hemzenin kesriyle) بَعْطٌ [baʿṭ] ile maʿnā-yı sānīde mürādiftir; yukālu: أَبْعَطَ فِي الْجَهْلِ وَالْأَمْرِ الْقَبِيحِ بِمَعْنَى بَعَطَ Ve sözün ardını ve önünü aramayıp lisānına ne gelirse vech ve münāsebetsiz hemān söylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَبْعَطَ فِي الْقَوْلِ إِذَا قَالَ عَلَى غَيْرِ وَجْهِهِ Ve hadd ve mikdārı tecāvüz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَبْعَطَ الرَّجُلُ إِذَا جَازَ قَدْرَهُ Ve ırağa gitmek maʿnāsınadır; yukālu: أَبْعَطَ فُلَانٌ إِذَا بَاعَدَ Ve ırak eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَبْعَطَهُ إِذَا أَبْعَدَهُ Ve kaçıp gitmek maʿnāsınadır; yukālu: أَبْعَطَ الْعَبْدُ إِذَا هَرَبَ Ve bir adama vüsʿ ve tākatinden hāric nesne teklīf eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَبْعَطَ فُلَانًا إِذَا كَلَّفَهُ مَا لَيْسَ فِي قُوَّتِهِ

[ب ع ف ط]

اَلْبُعْفُطُ [el-buʿfuṭ] (fā'yla قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) Bodur adama denir; yukālu: رَجُلٌ

بُعْفُطٌ أَيْ قَصِيرٌ

اَلْبُعْفُطَةُ [el-buʿfuṭat] (قُنْفُذَةٌ [ḳunfuẕet] vezninde) Osurgan böceğinin yuvarladığı yuvalağa denir.

[ب ع ق ط]

اَلْبُعْقُطُ [el-buʿḳuṭ] (ḳāf'la) بُعْفُطٌ [buʿfuṭ] vezninde ve mürādifidir.

[ب ق ط]

اَلْبَقْطُ [el-baḳṭ] (bā'nın fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) Hānenin hırt mırt esbāb ve edevātına denir; yukālu: نَقَلَ بَقْطَ الْبَيْتِ أَيْ قُمَاشَهُ Ve

بَقْطٌ [baḳṭ] Masdar olur, emtiʿa ve esbābı yük eylemek için biriktirip bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: بَقَطَ مَتَاعَهُ بَقْطًا مِنَ الْبَابِ ٱلْأَوَّلِ إِذَا جَمَعَهُ وَحَزَمَهُ لِيَرْتَحِلَ Ve bir kimse bāg ve bostānını bir āher adama sülüs yāhūd rubʿ-ı hāsılına mutasarrıf olmak şartıyla ihāle eylemek maʿnāsınadır ki bāgçevān bostānda bir sene işleyip levāzımını tanzīm ve iʿmāl eyledikte mahsūlünün sülüsünü yā rubʿunu kendisine şart ve tefvīz eylemekten ʿibārettir; yukālu: بَقَطَ الرَّجُلُ بُسْتَانَهُ إِلَيْهِ إِذَا أَعْطَاهُ عَلَى الثُّلُثِ وَالرُّبُعِ Ve dağıtmak maʿnāsınadır; yukālu: بَقَطَ مَتَاعَهُ إِذَا فَرَّقَهُ

اَلْبَقَطُ [el-beḳaṭ] (fethateynle) Ağaçtan meyve keserken ālet hatā eylemekle yere düşüp dökülen meyvelere denir. Ve nāstan bir fırkaya ve bir bölüğe denir; yukālu: جَاءَ بَقَطٌ مِنَ النَّاسِ أَيْ فِرْقَةٌ Ve bir nesneden bir pāreye ve bir kıtʿaya denir; yukālu: أَخَذَ مِنْهُ بَقَطًا أَيْ قِطْعَةً Ve perākende cemāʿate denir.

اَلْبُقْطَةُ [el-buḳṭat] (نُقْطَةٌ [nuḳṭat] vezninde) Bu dahi perākende cemāʿate denir; yukālu: جَاءَتْ بَقَطٌ مِنْهُمْ وَبُقْطَةٌ أَيْ جَمَاعَةٌ مُتَفَرِّقَةٌ

اَلْبُقَاطُ [el-buḳāṭ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bir avuç keşe denir ki yoğurt kurusudur.

اَلْبُقَّاطُ [el-buḳḳāṭ] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Ebū cehl karpuzunun posasına denir.

اَلتَّبْقِيطُ [et-tebḳīṭ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Dağa çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: بَقَّطَ فِي الْجَبَلِ إِذَا صَعَّدَ Ve tīz tīz yürümek ve tīz tīz söylemek maʿnāsınadır; yukālu: بَقَّطَ فِي الْكَلَامِ وَالْمَشْيِ إِذَا أَسْرَعَ Ve bir kimseyi söz ile tebkīt ve ifhām eylemek maʿnāsınadır; yukālu: بَقَّطَ فُلَانًا بِالْكَلَامِ إِذَا بَكَّتَهُ Ve dağıtmak maʿnāsınadır; yukālu: بَقَّطَ الشَّيْءَ إِذَا فَرَّقَهُ Ve minhu'l-meselu: «بَقِّطِيهِ بِطِبْكِ» أَيْ فَرِّقِيهِ بِرِفْقِكِ لَا يُفْطَنُ لَهُ Yaʿnī "Ey hatun, sen onu hazākatle tefrīk eyle." Aslı budur ki bir zen-pāre nihānīce mahbūbesi hānesine turūk edip ʿaşk ve niyāz esnāsında herīfe ishāl ʿārızası zuhūr eylemekle nāçār olduğu yere hadesleyip ʿavret şāyed bir kimse geldikte bu hāli görürler diye telāşa düşmekle zen-pāre zātında bir şaşkın kimse olmağın ʿavrete kelām-ı mezbūru īrād eyledi. Bir işi hīle ve hazākatle muhkem eylemeğe meʾmūr olan kimseye īrād olunur.

اَلتَّبَقُّطُ [et-tebaḳḳuṭ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir haberi ceste ceste ve azca azca almak maʿnāsınadır; yukālu: تَبَقَّطَ الْخَبَرَ إِذَا أَخَذَهُ قَلِيلاً قَلِيلاً

[ب ل ط]

اَلْبَلَاطُ [el-belāṭ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Akçe tahtası gibi düz ve emles arza denir; yukālu: سَارُوا فِي بَلَاطِ الْأَرْضِ أَيِ الْمُسْتَوِيَةِ الْمَلْسَاءِ Ve kaldırım taşına denir; yukālu: مَا أَحْسَنَ بَلَاطَ صَحْنِكَ أَيِ الْحِجَارَةَ الَّتِي تُفْرَشُ فِي الدَّارِ Ve kaldırım taşlarıyla kezālik kerpiç ile döşenmiş yere denir; yukālu: أَرْضٌ بَلَاطٌ إِذَا كَانَتْ فُرِشَتْ بِهَا Ve

بَلَاطُ [Belāṭ] Dimaşḳ kazāsında bir karye adıdır; muhaddisīnden Mesleme b. ʿAlī el-Belāṭī oradandır. Ve Endelus'te bir hısn

adıdır. Ve Medīne'de Mescid-i şerīf'le çarşı arasında bir mevziᶜ adıdır ki kaldırım ile döşenmiştir. Ve Marᶜaş ile Anṭākiye beyninde bir belde adıdır ki hālen harābedir. Ve belde-i Ḳosṭanṭiniyye'de bir mevziᶜ adıdır ki Seyfuddevle b. Ḥamdān nām pādişāh-ı İslām'la Ḳosṭanṭiniyye tekfuru beyninde muhārebeler vākiᶜ olmakla müşārünileyh tarafından esīr olan ümerāyı tekfur orada habs eder idi; hāliyā mahalle-i Yehūd olan Balaṭ olacaktır. Ve Ḥaleb kazāsında bir karye adıdır; hālen Ḥaleb derūnunda mahkeme-i Belāṭ ona muzāftır. Ve

بَلَاطٌ [belāṭ] Yerin yüzüne, ᶜalā-kavlin yerin iç tarafından pekliğinin müntehāsına denir; tekūlu: أَحَلْتُ عَلَيْهِ بِسَوْطِي فَلَزِقَ بِبَلَاطِ الْأَرْضِ أَيْ وَجْهِهَا أَوْ هُوَ مُنْتَهَى الصُّلْبِ مِنْهَا

اَلْإِبْلَاطُ [el-iblāṭ] (hemzenin kesriyle) Yağmur yerin yüzüne yāhūd salābetinin müntehāsına uğramak maᶜnāsınadır; yukālu: أَبْلَطَ الْمَطَرُ الْأَرْضَ إِذَا أَصَابَ بَلَاطَهَا Ve yeri kaldırımla döşemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَبْلَطَ الْأَرْضَ إِذَا فَرَشَهَا بِالْبَلَاطِ Ve bir kimsenin bi'l-cümle māl ve menālı gidip fakīr ve bī-nevā olmakla eli kuru yerde kalıp hāksār olmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: أَبْلَطَ الرَّجُلُ إِذَا لَصِقَ بِالْأَرْضِ وَافْتَقَرَ وَذَهَبَ مَالُهُ وَيُقَالُ أُبْلِطَ عَلَى بِنَاءِ الْمَفْعُولِ Ve uğru ve harāmī bir kimsenin bi'l-cümle māmelekini süpürüp götürmek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: أَبْلَطَ اللِّصُّ الْقَوْمَ إِذَا لَمْ يَدَعْ لَهُمْ شَيْئًا "Kaldırım taşları gibi açıkta ve yerde kaldılar." Ve bir kimseye suᵓālde usandırıp bıktırınca kadar ibrām eylemek maᶜnāsınadır ki kaldırım taşı gibi yapışır; yukālu: أَبْلَطَ فُلَانًا إِذَا أَلَحَّ عَلَيْهِ فِي السُّؤَالِ حَتَّى بَرِمَ

اَلْبَلْطُ [el-belṭ] (خَلْطٌ [ḫalṭ] vezninde) Bu dahi bir yeri kaldırımla döşemek maᶜnāsınadır; yukālu: بَلَطَ الدَّارَ بَلْطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا فَرَشَهَا بِالْبَلَاطِ Ve

بَلْطٌ [belṭ] Harrātların evānī yapmak için ağaç ve kereste katᶜ ve tesviye edecek demir āletine denir; bā'nın zammıyla da lügattir. Zāhiren balta bundandır; yukālu: خَرَطَهُ بِالْبَلْطِ أَيِ الْمِخْرَطِ

اَلتَّبْلِيطُ [et-teblīṭ] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] veznin-de) Bu dahi bir yeri kaldırımla döşemek maᶜnāsınadır; yukālu: بَلَّطَ الْأَرْضَ إِذَا فَرَشَهَا بِالْبَلَاطِ Ve bir adamın kulağına sebbābe parmağının ucuyla acıtarak fiske vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَلَّطَ أُذُنَهُ إِذَا ضَرَبَهَا بِطَرَفِ سَبَّابَتِهِ ضَرْبًا يُوجِعُهُ Ve yürümekte yorulup bī-tāb kalmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: بَلَّطَ فُلَانٌ إِذَا أَعْيَا فِي الْمَشْيِ

اَلْبَلْطَةُ [el-bulṭat] Bā'nın zammıyla ki İmruᵓulḳays'in işbu: "نَزَلْتُ عَلَى عَمْرِو بْنِ دَرْمَاءَ | | فِيَا كُرْمَ مَا جَارٍو يَا حُسْنَ مَا مَحَلْ" بُلْطَةَ beytinde vākiᶜdir, بُرْهَةٌ [burhet] yaᶜnī zamāndan bir mikdār yāhūd dehr ve zamān yāhūd müflis yāhūd fecāᵓet ve nāgehānī maᶜnāsınadır yāhūd bi-ᶜaynihā bir yastım dağın adıdır yāhūd mezbūrun kaldırımla döşenmiş hānesi murāddır.

اَلْبَلَالِيطُ [el-belālīṭ] Düz ve hemvār arāzīye denir.

اَلْبُلُطُ [el-buluṭ] (zammeteynle) Sūfiyye geçinen tāᵓifenin lāübālī, sāhib-i mücūn ve ehl-i ibāha olanlarına denir ki ıstılāhımızda bektaşī taᶜbīr olunur; yukālu: هُمْ بُلُطٌ أَيْ مُجَّانٌ مِنَ الصُّوفِيَّةِ Şārih der ki zāhiren bu müvelled ve cemᶜ-i بَالِطٌ [bāliṭ] olmak gerektir. Ve

بُلُطٌ [buluṭ] Cenge giden ᶜaskerden gerisine firār edenlere denir; yukālu: هُمْ بُلُطٌ أَيْ فَارُّونَ مِنَ الْعَسْكَرِ

اَلْمُبَالَطَةُ [el-mubāleṭat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet]

vezninde) Bir kimseden kaçmak maʿnāsınadır; tekūlu: بَالَطَنِي أَيْ فَرَّ مِنِّي Ve yüzgüç yüzmekte dürüşüp çabalamak maʿnāsınadır; yukālu: بَالَطَ السَّابِحُ إِذَا اجْتَهَدَ فِي سِبَاحَتِهِ Ve ʿasker atlarından inip yerde piyāde olarak birbiriyle uğraşmak maʿnāsınadır; yukālu: بَالَطُوا بَنِي فُلَانٍ إِذَا نَازَلُوهُمْ بِالْأَرْضِ Ve kılıçla uğraşıp vuruşmak maʿnāsınadır; yukālu: بَالَطَ الْقَوْمُ إِذَا تَجَالَدُوا بِالسُّيُوفِ

اَلتَّبَالُطُ [et-tebāluṭ] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Bu dahi kılıçla vuruşmak maʿnāsınadır; yukālu: تَبَالَطَ الْجَيْشُ إِذَا تَجَالَدُوا بِالسُّيُوفِ

اَلْبُلُّوطُ [el-bellūṭ] (تُنُّورٌ [tennūr] vezninde) Bir şecer adıdır ki selefte yemişiyle tagaddī ederler idi. Tabīʿati bārid ve yābis ve sakīl ve galīzdir; bevli imsāk eder, Türkīde tahrīfle pelid dedikleridir. Kestane dahi bu nevʿdendir, ʿArabīde ona بَلُّوطُ الْمَلِكِ [bellūṭu'l-melik] ve Fārisīde şāhbellūt derler.

بَلُّوطُ الْأَرْضِ [bellūṭu'l-arḍ] Yer pelidi ve yer palamudu dedikleri nebāttır. Varakı hindibāʾ varakına şebīh olur. Bevl ve hayzı müdirr ve aʿzā-i bātınede olan süddeleri müfettih ve ṭıḥāli muzaʿʿif ve muzammirdir. Ve tekūlu'l-ʿArabu: إِنْقَطَعَ بَلُّوطِي أَيْ حَرَكَتِي أَوْ فُؤَادِي أَوْ ظَهْرِي Zikr olunan بَلُّوطٌ [bellūṭ] be-gāyet sulb olmakla ifrāt üzere yorulup fürū-mānde kaldıkta yāhūd müstenedi gittikte kināye ederler.

اَلْإِنْبِلَاطُ [el-inbilāṭ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Baʿīd olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْبَلَطَ الرَّجُلُ إِذَا بَعُدَ

[ب ل ق ط]

اَلْبُلْقُوطُ [el-bulḳūṭ] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) ve

اَلْبُلْقُطُ [el-bulḳuṭ] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) Bodur kimseye denir. Ve

بُلْقُوطٌ [bulḳūṭ] Bir kuş adıdır.

[ب ل ن ط]

اَلْبَلْنَطُ [el-belnaṭ] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Mermer taşına şebīh bir nesneye denir, lākin bu mermerden hafīf ve mülāyim olur. Bu nesne taş aksāmından mermer tabīʿatında bir taş olacaktır, onunla binā yaparlar. Ve صَمْغُ الْبَلَاطِ [ṣamġu'l-belāṭ] ki taş yalımı dedikleri nesnedir, ondan maʿmūl olur.

[ب ن ط]

اَلْبِيَنْطُ [el-biyenṭ] (yā-yı tahtiyye ve nūn'la سِبَطْرٌ [sibeṭr] vezninde) Kumaş dokuyucu, نَسَّاجٌ [nessāc] maʿnāsınadır.

[ب و ط]

اَلْبُوطَةُ [el-būṭat] (bā'nın zammıyla) Tahrīfle pota dedikleri şeyʾe denir ki kuyumcular ondan altın ve gümüş eritirler; zāhiren pūte-i Fārisī muʿarrebidir.

بُوَيْطٌ [Buveyṭ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Mışır'da bir karye adıdır; imām ve fakīh-i Mışr olan Yūsuf b. Yaḥyā el-Buveyṭī oradandır.

اَلْبَوْطُ [el-bevṭ] (bā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Bir kimse ganī iken fakīr olmak, kezālik ʿazīz iken zelīl olmak maʿnāsınadır; yukālu: بَاطَ الرَّجُلُ يَبُوطُ بَوْطًا إِذَا افْتَقَرَ بَعْدَ غِنًى وَإِذَا ذَلَّ بَعْدَ عِزٍّ

بُوَاطٌ [Buvāṭ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Medīne'ye birkaç berīd mesāfede Cuheyne kabīlesine mahsūs dağlara ıtlāk olunur. Resūl-i ekrem ʿaleyhi's-salātu ve's-selām hazretleri Şām'dan gelen Ḳureyş kārbānına mahall-i mezbūrda iʿtirāz eyle-

diler; gazve-i Buvāṭ oraya muzāftır.

[ب ه ط]

اَلْبَهَطُّ [el-behaṭṭ] (fethateynle ve tā'nın teşdīdiyle) Bir türlü taᶜāmdır ki pirinç ve süt ve sāfī yağla tertīb olunur; lafz-ı Hindī olan بَهَتَّا [behettā] muᶜarrebidir. Ümmehāt-ı sā'irenin beyānına göre bu taᶜām sütlü aş ve süt lapası olacaktır, zāhiren ᶜArab sāfī yağ dahi izāfe etmek gerektir.

FASLU'Ş-ŞĀ'İ'L-MÜSELLESE
(فَصْلُ الثَّاءِ الْمُثَلَّثَة)

[ث أ ط]

اَلثَّأْطَةُ [eṣ-ṣeᵓṭat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Siyāh balçığa denir; yukālu: اَلشَّمْسُ تَغْرُبُ فِي ثَأْطَةٍ أَيْ حَمْأَةٍ Ve minhu'l-meselu: "ثَأْطَةٌ مُدَّتْ بِمَاءٍ" Bir ahmak ve nādān ve bed-hū bir mansıbla kesb-i meziyyet eyledikte darb olunur, zīrā kara balçığa su ilkā olunup sulu oldukta fesād ve zararı kesret bulup halka çirki sıçramaktan hālī olmaz. Ve

ثَأْطَةٌ [ṣeᵓṭat] Mutlakan balçığa da ıtlāk olunur, طِينٌ [ṭīn] maᶜnāsına. Ve bir güne zehrli böcek ismidir ki uğradığı yeri sokar. Cemᶜ-i cinsi ثَأْطٌ [ṣeᵓṭ]tir.

اَلثَّأْطَاءُ [eṣ-ṣeᵓṭāᵓ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāᵓ] vezninde) Şaşkın ve nādān ᶜavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ ثَأْطَاءُ أَيْ حَمْقَاءُ Ve cevārī kısmına vasf-ı lāzım olur; tekūlu'l-ᶜArabu: مَا هُوَ يَا ابْنَ ثَأْطَاءَ أَيْ يَا ابْنَ الْأَمَةِ

اَلثُّؤَاطُ [eṣ-ṣuᵓāṭ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) زُكَامٌ [zukām] ᶜilletine denir.

اَلْمَثْؤُوطُ [el-meṣᵓūṭ] زُكَامٌ [zukām] ᶜilletine uğramış kimseye denir; yukālu: ثُئِطَ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَفْعُولِ فَهُوَ مَثْؤُوطٌ أَيْ مَزْكُومٌ

اَلثَّأَطُ [eṣ-ṣeᵓaṭ] (fethateynle) Et bozulup kokmak maᶜnāsınadır; yukālu: ثَئِطَ اللَّحْمُ ثَئَطًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَنْتَنَ

[ث ب ط]

اَلثَّبْطُ [eṣ-ṣebṭ] (رَبْطٌ [rabṭ] vezninde) Bir kimseyi işinden oyalayıp ᶜavk ve tevkīf eylemek ve geciktirmek maᶜnāsınadır; yukālu: ثَبَطَهُ عَنِ الْأَمْرِ ثَبْطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا عَوَّقَهُ وَبَطَّأَ بِهِ عَنْهُ Ve

ثَبْطٌ [ṣebṭ] ve

ثَبَطٌ [s̲ebaṭ] (fethateynle) Dudak tepsirip şişmek maʿnāsınadır; yukālu: ثَبِطَتْ شَفَتُهُ ثَبَطًا وَثَبَطًا إِذَا وَرِمَتْ Ve bir kimseyi bir iş üzere ikāme ve tevkīf eylemek maʿnāsınadır; yukālu: ثَبَطَهُ عَلَى الْأَمْرِ إِذَا وَقَفَهُ عَلَيْهِ

اَلتَّثْبِيطُ [et-teṯbīṭ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi bir kimseyi işinden ʿavk ve teʾhīr eylemek ve geciktirmek maʿnāsınadır; yukālu: ثَبَّطَهُ عَنِ الْأَمْرِ بِمَعْنَى ثَبَطَهُ

اَلتَّثَبُّطُ [et-teṯebbuṭ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-de) Bir husūs üzere mütevakkıf olmak maʿnāsınadır; yukālu: ثَبَّطَهُ عَلَى الْأَمْرِ فَتَثَبَّطَ هُوَ أَيْ تَوَقَّفَ

اَلثَّبِطُ [eṯ-ṯebiṭ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Kār ve ʿamelinde ahmak ve nādān kimseye de-nir; yukālu: رَجُلٌ ثَبِطٌ أَيْ أَحْمَقُ فِي عَمَلِهِ Ve zaʿīf adama denir. Ve sakīl ve tenbel adama ve ata denir. Müʾennesi ثَبِطَةٌ [ṯebiṭat]tır; cemʿi أَثْبَاطٌ [eṯbāṭ] ve ثِبَاطٌ [ṯibāṭ]tır s̲ā'nın kesriy-le; yukālu: رَجُلٌ ثَبِطٌ أَيْ ضَعِيفٌ وَكَذَا ثَقِيلٌ

اَلثَّبَطُ [eṯ-ṯebaṭ] (fethateynle) Bir kimse ve bir at ثَبِطٌ [ṯebiṭ] olmak maʿnāsınadır; yukālu: ثَبِطَ الرَّجُلُ وَالْفَرَسُ ثَبَطًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ ثَبِطًا

اَلْإِثْبَاطُ [el-iṯbāṭ] (hemzenin kesriyle) Bir kimseye ʿārız olan maraz aslā müfārakat eylemeyip müzmin olup kalmak maʿnāsınadır; yukālu: أَثْبَطَهُ الْمَرَضُ إِذَا كَانَ لَمْ يَكَدْ يُفَارِقُهُ

[ث خ ر ط]

اَلثِّخْرِطُ [eṯ-ṯiẖriṭ] (ẖā-yı muʿceme ile زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Bir ot adıdır.

[ث ر ب ط]

ثِرْبَاطٌ [Ṯirbāṭ] (bā-yı muvahhade ile قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] vezninde) yāhūd

ثُرْبُطٌ [Ṯurbuṭ] (عُصْفُرٌ [ʿuṣfur] vezninde) Ḳuḍāʿa kabīlesinden bir cemāʿatin pederi ismidir.

[ث ر ط]

اَلثَّرْطُ [eṯ-ṯerṭ] (s̲ā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Bir adamı ʿayblamak maʿnāsınadır; yukālu: ثَرَطَهُ ثَرْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا زَرَى عَلَيْهِ وَعَابَهُ Ve ثَلْطٌ [s̲elṭ] maʿnāsınadır ki sıvık yestehlemekten ʿibārettir; yukālu: ثَرَطَ الثَّوْرُ وَالصَّبِيُّ بِمَعْنَى ثَلَطَ Ve

ثَرْطٌ [s̲erṭ] Çirişe denir ki papuççular kulla-nır; yukālu: أَلْزَقَهُ بِالثَّرْطِ أَيْ بِالسِّرِيشِ

اَلثِّرْطِئَةُ [eṯ-ṯirṭiʾet] (s̲ā'nın kesriyle) Hemze bābında zikr olundu.

اَلثِّرْيَاطَةُ [eṯ-ṯiryāṭat] (s̲ā'nın kesriyle) Sulu sıvık balçığa denir; yukālu: صَارَتِ الْأَرْضُ ثِرْيَاطَةً أَيْ رَدْغَةً

اَلثَّرَنْطَى [eṯ-ṯerenṭā] (حَبَرْكَى [ḥaberkā] vez-ninde) ve

اَلْمُثْرَنْطِي [el-muṯrenṭī] (مُسْتَلْقِي [mustelḳī] vezninde) Sakīl ve girān-cān kimseye de-nir; yukālu: رَجُلٌ ثَرَنْطَى وَمُثْرَنْطٍ أَيْ ثَقِيلٌ

اَلثَّرِيطَةُ [eṯ-ṯeryeṭat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vez-ninde) Deve kısmı mütetābiʿan sıvık ters-lemek maʿnāsınadır; yukālu: اَلْبَعِيرُ يُثَرِيطُ كَيُهَرِيقُ إِذَا ثَلَطَ مُتَدَارِكًا

[ث ر ع ط]

اَلثُّرْعُطَةُ [eṯ-ṯurʿuṭat] (قُنْفُذَةٌ [ḳunfuẕet] vez-ninde) ve

اَلثُّرْعُطُ [eṯ-ṯuruʿṭut] (حُزُنْبُلٌ [ḥuzunbul] vezninde) ve

اَلثُّرْعُطُطَةُ [eṯ-ṯuruʿṭuṭat] (hā'yla) ve

اَلثُّرَعْطِيطَةُ [eṯ-ṯuraʿṭīṭat] (قُذَعْمِيلَةٌ [ḳuẕaʿmīlet] vezninde) Duru sıvık çorbaya denir.

اَلثُّرْعُطُ [eṯ-ṯurʿuṭ] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) ve

اَلثُّرْعُطُطُ [eṣ-ṣuruʿṭuṭ] (حُزُنْبُلٌ [ḥuzunbul] vezninde) Sıvık çamura denir; yukālu: طِينٌ ثُرْعُطٌ وَثُرْعُطُطٌ أَيْ رَقِيقٌ

[ث ر م ط]

اَلثُّرْمُطَةُ [eṣ-ṣurmuṭat] (قُنْفُذَةٌ [ḳunfuẕet] vezninde) ve

اَلثُّرَمِطَةُ [eṣ-ṣuremiṭat] (عُلَبِطَةٌ [ʿulebiṭat] vezninde) Yaş balçığa, ʿalā-kavlin sulu sıvık balçığa denir.

اَلثُّرْمَطَةُ [eṣ-ṣermeṭat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Yer yaş balçıklı yāhūd sıvık balçıklı olmak maʿnāsınadır; yukālu: ثَرْمَطَتِ الْأَرْضُ إِذَا صَارَتْ ذَاتَ ثُرْمُطٍ Ve bir nesneyi ağızda çiğnerken seslendirmek maʿnāsınadır; yukālu: يُثَرْمِطُ الْمَضْغَ أَيْ يُصَوِّتُهُ

اَلثِّرْمِطُ [eṣ-ṣirmiṭ] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Şol dişi koyuna denir ki yaşlı olmakla ot çiğnerken ağzını seslendirir ola; yukālu: نَعْجَةٌ ثِرْمِطٌ أَيْ كَبِيرَةٌ تُثَرْمِطُ الْمَضْغَ

اَلْإِثْرِمَّاطُ [el-iṣrimmāṭ] (إِجْرِمَّازٌ [icrimmāz] vezninde) Tulum şişip kabarmak maʿnāsınadır; yukālu: إِثْرَمَّطَ السِّقَاءُ إِذَا انْتَفَخَ Müʾellif müsāmaha ile tefsīr eylemiştir.

[ث ط ط]

اَلثَّطُّ [eṣ-ṣaṭṭ] (sā'nın fethi ve ṭā'nın teşdīdiyle) Çımkırmak ve yürek sürmek maʿnāsınadır; yukālu: ثَطَّ الصَّبِيُّ ثَطًّا مِنَ الْبَابِ Ve ٱلْأَوَّلِ إِذَا سَلَحَ

ثَطٌّ [ṣaṭṭ] Sakīlü'l-batn adama denir; yukālu: رَجُلٌ ثَطٌّ أَيِ الثَّقِيلُ الْبَطْنِ Ve köseye, ʿalā-kavlin sakalının, kaşlarının kılları azca olan adama denir. ʿİnde'l-baʿz ثَطُّ الْحَاجِبَيْنِ [ṣaṭṭu'l-ḥācibeyn] kaşlarının kılları azca olana mahsūstur ve حَاجِبَيْنِ lafzının zikri lāzımdır. Cemʿi أَثْطَاطٌ [eṣṭāṭ] ve ثُطٌّ [ṣuṭṭ] ve ثُطَّانٌ [ṣuṭṭān] gelir sā'ların zammıyla ve ثِطَاطٌ [ṣiṭāṭ] gelir sā'nın kesriyle ve ثِطَطَةٌ [ṣiṭaṭat] gelir, عِنَبَةٌ [ʿinebet] vezninde; yukālu: رَجُلٌ ثَطٌّ أَيْ كَوْسَجٌ أَوِ الْقَلِيلُ شَعْرِ اللِّحْيَةِ وَالْحَاجِبَيْنِ أَوْ رَجُلٌ ثَطُّ الْحَاجِبَيْنِ أَيْ رَقِيقُهُمَا وَلاَ بُدَّ مِنْ ذِكْرِ الْحَاجِبَيْنِ

اَلْأَثَطُّ [el-eṣaṭṭ] (hemzenin ve ṣā'nın fethiyle) Bu dahi köseye denir yāhūd bu lügat-ı ʿāmmiyyedir.

اَلثَّطُّ [eṣ-ṣaṭṭ] (خَطٌّ [ḫaṭṭ] vezninde) ve

اَلثَّطَطُ [eṣ-ṣeṭaṭ] (fethateynle) ve

اَلثَّطَاطَةُ [eṣ-ṣeṭāṭat] (كَرَامَةٌ [kerāmet] veznninde) ve

اَلثُّطُوطَةُ [eṣ-ṣuṭūṭat] (عُمُومَةٌ [ʿumūmet] vezninde) Köse olmak maʿnāsınadır; yukālu: ثَطَّ الرَّجُلُ ثَطًّا وَثَطَطًا وَثَطَاطَةً وَثُطُوطَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا كَانَ ثَطًّا

اَلثَّطَّاءُ [eṣ-ṣaṭṭāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] veznninde) Kasığının kılı olmayan ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ ثَطَّاءُ أَيْ لاَ إِسْبَ لَهَا Ve örümceğe denir, عَنْكَبُوتٌ [ʿankebūt] maʿnāsına. Yāhūd örümceğe şebīh bir böceğe denir ki be-gāyet ısırıp sokar.

[ث ع ط]

اَلثَّعِيطُ [eṣ-ṣeʿīṭ] (sā'nın fethiyle) Şol kumluğa denir ki be-gāyet ince ve seyyāl olmakla rüzgār oradan oraya nakl eder ola.

اَلثَّعْطُ [eṣ-ṣaʿṭ] (sā'nın fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Bozulmuş, müteʿaffin ete denir; yukālu: لَحْمٌ ثَعْطٌ أَيْ مُتَغَيِّرٌ

اَلثَّعَطُ [eṣ-ṣeʿaṭ] (fethateynle) Et bozulmak maʿnāsınadır; yukālu: ثَعِطَ اللَّحْمُ ثَعَطًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَغَيَّرَ Ve deri taʿaffün edip pārelenmek maʿnāsınadır; uykālu: ثَعِطَ الْجِلْدُ إِذَا أَنْتَنَ وَتَقَطَّعَ Ve dudak şişip çatlamak maʿnāsınadır; yukālu: ثَعِطَتْ شَفَتُهُ إِذَا وَرِمَتْ وَتَشَقَّقَتْ

اَلثَّعِطَةُ [eṣ-ṣeʿiṭat] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Kokmuş iğdin yumurtaya denir; yukālu:

بَيْضَةٌ ثَعِطَةٌ أَيْ مَذِرَةٌ

اَلتَّثْعِيطُ [et-teṯʿīṭ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Dövüp ufatmak maʿnāsınadır; yukālu: ثَعَّطَ الشَّيْءَ إِذَا دَقَّهُ وَرَضَخَهُ

[ث ل ط]

اَلثَّلْطُ [eṯ-ṯelṭ] (ṯā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Sıvık yestehlemek maʿnāsınadır; yukālu: ثَلَطَ الثَّوْرُ وَالْبَعِيرُ وَالصَّبِيُّ ثَلْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا سَلَحَ رَقِيقًا Ve bir kimseye sıvık neces atıp ālūde eylemek maʿnāsınadır; yukālu: ثَلَطَ فُلَانًا إِذَا رَمَاهُ بِالثَّلْطِ وَلَطَخَهُ بِهِ Ve

ثَلْطٌ [ṯelṭ] Fīl ve sāʾir hayvān sıvık tersine denir.

اَلْمَثْلَطُ [el-meṯlaṭ] (مَفْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) Mahrec-i necāsete denir.

[ث ل م ط]

اَلثَّلْمَطُ [eṯ-ṯelmaṭ] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) ve

اَلثُّلْمُوطُ [eṯ-ṯulmūṭ] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] veznin-de) Sıvık çamura denir.

اَلثَّلْمَطَةُ [eṯ-ṯelmeṭat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir kimse süst-endām olup sölpüklenmek maʿnāsınadır; yukālu: ثَلْمَطَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَرْخَى

[ث م ط]

اَلثَّمْطُ [eṯ-ṯemṭ] (ṯā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Sıvık çamura, ʿalā-kavlin pek sıvık yoğrulmuş sulu hamura denir.

[ث م ل ط]

اَلثَّمْلَطَةُ [eṯ-ṯemleṭat] ثَلْمَطَةٌ [ṯelmeṭat] vezninde ve mürādifidir ki gevşekleyip söl-püklenmek maʿnāsınadır; yukālu: ثَمْلَطَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى ثَلْمَطَ

[ث ن ط]

اَلثَّنْطُ [eṯ-ṯenṭ] (ṯā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Yarmak maʿnāsınadır; yukālu: ثَنَطَ الشَّيْءَ ثَنْطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَقَّهُ Ve minhu hadīsu Kaʿb: "إِنَّ اللهَ تَعَالَى لَمَّا مَدَّ الْأَرْضَ مَادَّتْ أَيْ تَحَرَّكَتْ فَشَظَّهَا بِالْجِبَالِ أَيْ شَقَّهَا فَصَارَتْ كَالْأَوْتَادِ لَهَا وَيُرْوَى بِتَقْدِيمِ النُّونِ وَيُرْوَى بِالْبَاءِ الْمُوَحَّدَةِ مِنَ التَّثْبِيطِ

FASLU'L-CĪM
(فَصْلُ الْجِيمِ)

[ج ث ط]

اَلْجَثْطُ [el-ceṯṭ] (cīm'in fethi ve ṯā'nın sükūnuyla) Birden sıvık ve yayvan hadeslemek maʿnāsınadır; yukālu: جَثَطَ بِغَائِطِهِ جَثْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا رَمَى بِهِ رَطْبًا مُنْبَسِطًا

[ج ث ل ط]

اَلْجَيْثَلُوطُ [el-ceyṯelūṭ] (حَيْزَبُونٌ [ḥayzebūn] vezninde) Şetm ve düşnām kelimātındandır ki nisvān-ı ʿArab ihtirāʿ eylediler ve erbāb-ı lügat onu tefsīr etmediler. Güyā ki جَلَطَ kelimesiyle جَثَطَ yāhūd ثَلَطَ kelimesinden menhūt ve mürekkeb olmakla, kezzābe-i sellāha demek ola.

[ج ح ط]

جِحِطْ [ciḥiṭ] (cīm'in ve ḥā-yı mühmelenin kesriyle) Koyun ve keçi kısmına mahsūs zecr ve āzār kelimātındandır.

[ج ح ر ط]

اَلْجِحْرِطُ [el-ciḥriṭ] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Pek kocakarıya denir.

[ج خ ر ط]

اَلْجِخْرِطُ [el-ciẖriṭ] (ḫā-yı muʿceme ile) جِحْرِطٌ [ciḥriṭ] vezninde ve mürādifidir.

[ج ر ط]

اَلْجَرَطُ [el-ceraṭ] (fethateynle) Boğaza tıkanıp durmuş nesneye denir, غُصَّةٌ [ġuṣṣat] maʿnāsına. Ve masdar olur, boğaza tıkanıp durmak maʿnāsına; yukālu: جَرِطَ بِالطَّعَامِ جَرَطًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا غَصَّ بِهِ

اَلْجِرْوَاطُ [el-cirvāṭ] (cīm'in kesriyle) Pek uzun adama denir; yukālu: رَجُلٌ جِرْوَاطٌ أَيْ طَوِيلٌ

[ج ط ط]

جَطَّى [Caṭṭā] (حَتَّى [ḥattā] vezninde) Başra'da bir nehrin ismidir.

[ج ل ب ط]

اَلْجَلَنْبَطُ [el-celenbaṭ] (جَحَنْفَلٌ [ceḥanfel] vezninde) Arslana denir.

[ج ل ح ط]

اَلْجِلْحِطَاءُ [el-cilḥiṭāʾ] (cīm'in ve ḥā'nın kesriyle) Ağaç kısmından ʿārī kır yere denir.

[ج ل خ ط]

اَلْجِلْخِطَاءُ [el-cilẖiṭāʾ] (ḫā-yı muʿceme ile) جِلْحِطَاءٌ [cilḥiṭāʾ] lafzında lügattir. ʿAlā-kavlin bu savābdır yāhūd bu dürüşt ve sert yere denir.

[ج ل ط]

اَلْجَلْطُ [el-celṭ] (خَلْطٌ [ḫalṭ] vezninde) Yalan söylemek maʿnāsınadır; yukālu: جَلَطَ الرَّجُلُ جَلْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَذَبَ Ve yemīn eylemek maʿnāsınadır; yukālu: جَلَطَ الرَّجُلُ إِذَا حَلَفَ Ve kılıç sıyırmak maʿnāsınadır; yukālu: جَلَطَ سَيْفَهُ إِذَا سَلَّهُ Ve tıraş eylemek maʿnāsınadır; yukālu: جَلَطَ رَأْسَهُ إِذَا حَلَقَهُ Ve deriyi soymak maʿnāsınadır; yukālu: جَلَطَ الْجِلْدَ عَنِ الظَّبْيَةِ إِذَا كَشَطَهُ Ve çımkırmak maʿnāsınadır; yukālu: جَلَطَ بِسَلْحِهِ إِذَا رَمَى بِهِ

اَلْجَلِيطَةُ [el-celīṭat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Kınında durmayıp akar olan kılıca denir. Hāʾ ismiyyedir.

اَلْجُلْطَةُ [el-culṭat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Bir içim koyu yoğurda denir; yukālu: أَتَانَا بِجُلْطَةٍ أَيْ جُرْعَةٍ خَاثِرَةٍ مِنَ الرَّائِبِ

اَلْإِجْتِلَاطُ [el-ictilāṭ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir nesneyi uğrulayın āhestece kapmak maʿnāsınadır; yukālu: إِجْتَلَطَهُ إِذَا اخْتَلَسَهُ Ve kapta olan meşrūbun cümlesini içmek maʿnāsınadır; yukālu: إِجْتَلَطَ مَا فِي الْإِنَاءِ إِذَا

شَرِبَهُ أَجْمَعَ

اَلْجَلُوطُ [el-celūṭ] (صَبُورٌ[ṣabūr] vezninde) Hayāsızca ᶜavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ جَلُوطٌ أَيِ الْقَلِيلَةُ الْحَيَاءِ

اَلْمُجَالَطَةُ [el-mucāleṭat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Bir kimseye zahmet ve meşakkat vermek maᶜnāsınadır; yukālu: جَالَطَهُ إِذَا كَابَدَهُ

اَلْجِلْطَاءُ [el-celṭāᵓ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāᵓ] vezninde) Gevşek ve zaᶜīf koca nākaya denir; yukālu: نَابٌ جِلْطَاءُ أَيْ رِخْوَةٌ ضَعِيفَةٌ

اَلْإِنْجِلَاطُ [el-incilāṭ] (إِنْفِعَالٌ [infiᶜāl] vezninde) Deve nā-tüvānlıktan düşkün olmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْجَلَطَ الْبَعِيرُ إِذَا انْجَدَلَ

[ج ل ع ط]

اَلْجُلَعْطِيطُ [el-culaᶜṭīṭ] (خُزَعْبِيلٌ [ḫuzaᶜbīl] vezninde ᶜalā-kavlin زَنْجَبِيلٌ [zencebīl] vezninde) Pek koyu ve katı yoğurda denir.

[ج ل ف ط]

اَلْجِلْفَاطُ [el-cilfāṭ] (cīm'in kesriyle) ve

اَلْجِلِنْفَاطُ [el-cilinfāṭ] (kesreteynle) Kalafatçıya denir; yukālu: هُوَ جِلْفَاطٌ وَجِلِنْفَاطٌ أَيْ سَادُّ دُرُوزِ السُّفُنِ الْجُدُدِ بِالْخُيُوطِ وَالْخِرَقِ بِالتَّقْيِيرِ

اَلْجَلْفَطَةُ [el-celfeṭat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Gemiyi kalafatlamak maᶜnāsınadır; yukālu: جَلْفَطَ السَّفِينَةَ إِذَا سَدَّ دُرُوزَ أَلْوَاحِهَا بِالْخُيُوطِ وَالْخِرَقِ بِالتَّقْيِيرِ

[ج ل م ط]

اَلْجَلْمَطَةُ [el-celmeṭat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Tırāş eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: جَلْمَطَ رَأْسَهُ إِذَا حَلَقَهُ

نَجَزَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'L-ḤĀ'İ'L-MÜHMELE

(فَصْلُ الْحَاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ح ب ط]

اَلْحَبَطُ [el-ḥabaṭ] (fethateynle) Bedende yara sağaldıktan sonra yāhūd kamçı ve değnekle vurulmakla yerlerinde kalan eser ve nişāneye denir. ᶜAlā-kavlin kamçının ve değneğin şol yerlerine denir ki şişip lākin çatlayıp yarılmamış ola. Ve eğer çatlayıp kanı çıkarsa غُلُوبٌ [ġulūb] denir ġayn-ı mazmūme ile; yukālu: حَبَطٌ فِي جَسَدِهِ أَيْ آثَارُ الْجُرْحِ أَوِ السِّيَاطِ بِالْبَدَنِ بَعْدَ الْبُرْءِ أَوِ الْآثَارُ الْوَارِمَةُ الَّتِي لَمْ تَشَقَّقْ فَإِنْ تَقَطَّعَتْ وَدَمِيَتْ فَغُلُوبٌ Ve

حَبَطٌ [ḥabaṭ] Deve mizācına nā-muvāfık ot otlamakla karnı ağrımak, ᶜalā-kavlin otu çok otlamakla defᶜ-i fazalāt edemeyip karnı şişip ağrımak yāhūd yabanī tirfil dedikleri otu otlamakla karnı şişmek maᶜnāsınadır; yukālu: حَبِطَ الْبَعِيرُ حَبَطًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا وَجِعَ بَطْنُهُ مِنْ كَلَإٍ يَسْتَوْبِلُهُ أَوْ مِنْ كَلَإٍ يُكْثِرُ مِنْهُ فَانْتَفَخَ فَلَا يَخْرُجُ مِنْهُ شَيْءٌ أَوِ انْتَفَخَ بَطْنُهُ عَنْ أَكْلِ الذُّرَقِ Ve

حَبَطٌ [ḥabaṭ] Mevāşī kısmının memesinde olan ve gayrı yerinde ᶜārız olan şişe denir.

اَلْحُبَاطُ [el-ḥubāṭ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Deve kısmına vech-i mezkūr üzere ᶜārız olan ᶜilletin ismidir.

اَلْحَبِطُ [el-ḥabiṭ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) حُبَاطٌ [ḥubāṭ] ᶜilletine uğramış deveye denir. Cemᶜi حَبَاطَى [ḥabāṭā] gelir ḥā'nın fethi ve elifin kasrıyla; yukālu: بَعِيرٌ حَبِطٌ إِذَا أَصَابَهُ الْحُبَاطُ وَيُقَالُ إِبِلٌ حَبَاطَى

اَلْحَبْطُ [el-ḥabṭ] (ضَبْطٌ [ḍabṭ] vezninde) ve

اَلْحُبُوطُ [el-ḥubūṭ] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) Bir kimsenin ᶜameli bātıl ve beyhūde olmak maᶜnāsınadır; yukālu: حَبِطَ عَمَلُهُ وَحَبَطَ

حَبْطًا وَحُبُوطًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّانِي إِذَا بَطَلَ Ve maktūlün demi heder ve tebāh olmak maʿnāsınadır; yukālu: حَبِطَ دَمُ الْقَتِيلِ إِذَا هَدَرَ

اَلْإِحْبَاطُ [el-iḥbāṭ] (hemzenin kesriyle) Bir kimsenin ʿamelinin sevābını bātıl ve beyhūde kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَحْبَطَ اللهُ عَمَلَهُ إِذَا أَبْطَلَهُ Ve kuyunun suyu ʿavdet eylememek vech üzere çekilip gitmek maʿnāsınadır; yukālu: أَحْبَطَ مَاءُ الرَّكِيَّةِ إِذَا ذَهَبَ ذَهَابًا لاَ يَعُودُ Ve bir kimseden iʿrāz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَحْبَطَ عَنْ فُلاَنٍ إِذَا أَعْرَضَ عَنْهُ

اَلْحَبْطَةُ [el-ḥabṭat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Havuzda kalan su bakiyyesine denir. ʿAlā-kavlin savāb olan ḫā-yı muʿceme ile ve kesr ile olmaktır.

اَلْحَبَنْطَاةُ [el-ḥabenṭāt] (fethateynle) Bodur ve yakışıksız ve çirkīn ve karnı büyük ʿavrete denir.

اَلْحَبَنْطَى [el-ḥabenṭā] (ḥā'nın ve bā'nın fethi ve elifin kasrıyla) Hışm ve gazabla yāhūd pek çok yemekle tulum gibi dolup şişmiş adama denir. Ve mehmūzen lügattir; yukālu: رَجُلٌ حَبَنْطَى أَيْ مُمْتَلِئٌ غَيْظًا أَوْ بِطْنَةً

اَلْحَبِطُ [el-Ḥabiṭ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde ve fethateynle) Ḥāriṣ b. ʿAmr'ın lakabıdır; evlādına Benu'l-Ḥabiṭāt ıtlāk olunur. Nisbetinde حَبَطِيٌّ [Ḥabaṭiyy] denir. Bir seferde خُبَاطٌ [ḫubāṭ] ʿilletine uğramış deve gibi şişmekle حَبِطٌ [ḥabiṭ] ile mülakkab olmuş idi.

اَلْمُحْبَوْبِطُ [el-muḥbevbiṭ] (إِحْبِيبَاطٌ [iḥbībāṭ] tan ism-i fāʿil olarak cehūl ve nādān olup tīz-meşreb ve serīʿü'l-gazab olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مُحْبَوْبِطٌ أَيْ جَهُولٌ سَرِيعُ الْغَضَبِ

اَلْحَبَطِيطَةُ [el-ḥabeṭīṭat] (حَمَصِيصَةٌ [ḥameṣīṣat] vezninde) Hakīr ve sagīr olan nāçīz şeyʾe denir.

اَلْإِحْبِنْطَاءُ [el-iḥbinṭāʾ] (إِسْلِنْقَاءُ [islinḳāʾ] vezninde) Bir kimsenin karnı şişman olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِحْبَنْطَى الرَّجُلُ إِذَا انْتَفَخَ بَطْنُهُ

[ح ش ط]

اَلْحَشْطُ [el-ḥaşṭ] كَشْطٌ [keşṭ] vezninde ve mürādifidir ki bir nesnenin yüzünde olanı gidermek maʿnāsınadır; yukālu: حَشَطَهُ حَشْطًا بِمَعْنَى كَشَطَهُ

[ح ط ط]

اَلْحَطُّ [el-ḥaṭṭ] (ḥā'nın fethi ve ṭā'nın teşdīdiyle) Bir nesne yukarıdan aşağı indirmek maʿnāsınadır; yukālu: حَطَّ الشَّيْءَ حَطًّا Ve مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا وَضَعَهُ

حَطٌّ [ḥaṭṭ] ve

حُطُوطٌ [ḥuṭūṭ] Narh ucuzumak maʿnāsına müstaʿmeldir ki pahası aşağı varır; yukālu: حَطَّ السِّعْرُ حَطًّا وَحُطُوطًا إِذَا رَخُصَ Ve inişe inmek maʿnāsınadır; yukālu: حَطَّ الرَّجُلُ إِذَا حَدَرَ مِنْ عُلْوٍ إِلَى سُفْلٍ Ve papuççular ve serrāclar مِحَطَّةٌ [miḥaṭṭat] ile ellerinde olan işe saykal verip nakş eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَطَّ الْإِسْكَافُ الْجِلْدَ إِذَا صَقَلَهُ وَنَقَشَهُ بِالْمِحَطَّةِ Ve bir kimsenin yüzünde حَطَاطٌ [ḥaṭāṭ] dedikleri sivilceler çıkmak, ʿalā-kavlin yüzü semirmekle domalıp kalkmak maʿnāsınadır; yukālu: حَطَّ وَجْهُهُ إِذَا خَرَجَ بِهِ الْحَطَاطُ أَوْ سَمِنَ وَجْهُهُ فَتَهَبَّجَ

اَلْإِحْتِطَاطُ [el-iḥtiṭāṭ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) حَطٌّ [ḥaṭṭ] ile maʿnā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: إِحْتَطَّ الشَّيْءَ بِمَعْنَى حَطَّهُ

اَلْمِحَطُّ [el-miḥaṭṭ] ve

اَلْمِحَطَّةُ [el-miḥaṭṭat] (mīm'lerin kesriyle) Papuççuların ve serrācların ellerinde olan işlerine saykal verip nakş eyleyecek ālete denir ki demirden ve ağaçtan olur.

Tahrīfle mahat taᶜbīr ederler.

اَلْإِسْتِحْطَاطُ [el-istiḥṭāṭ] Bir adam bir kimseden arkasında olan yükünü indirmesini istemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَحَطَّ فُلاَنًا وِزْرَهُ إِذَا سَأَلَهُ أَنْ يَحُطَّ عَنْهُ Ve mebīᶜin kıymetinden tenkīs istemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; tekūlu: إِسْتَحَطَّنِي مِنْ ثَمَنِهِ شَيْئًا أَيِ اسْتَنْقَصَنِيهِ

اَلْحِطَّةُ [el-ḥiṭṭat] (ḥā'nın kesriyle) ve

اَلْحِطِّيطَى [el-ḥiṭṭīṭā] (خِصِّيصَى [ḫiṣṣīṣā] vezninde) İsmlerdir, bir nesneyi aşağı varmağa ve arkadan yük indirmeğe denir. Ve minhu kavluhu taᶜālā: ﴿وَقُولُوا حِطَّةٌ نَغْفِرْ لَكُمْ خَطَايَاكُمْ﴾ أَيْ قُولُوا حُطَّ عَنَّا ذُنُوبَنَا أَوْ مَسْأَلَتُنَا حِطَّةٌ أَيْ أَنْ تَحُطَّ عَنَّا ذُنُوبَنَا فَبَدَّلُوا يَعْنِي الْيَهُودُ قَوْلاً غَيْرَ ذَلِكَ وَقَالُوا هِطًّا سُمْهَأَنَا أَيْ حِنْطَةٌ حَمْرَاءُ Yaᶜnī "Hak celle ve ᶜalā Benī İsrāʾīl'e حِطَّةٌ kelimesini demeleriyle yaᶜnī tevbe ve istigfār birle ᶜafv-ı zünūb istidᶜāsını mutazammın olan kelime-i mezbūreyi kāʾil olmaları bābında emr buyurduklarında imtisāl eylemeyip bi-tarīki'l-istihzāʾ حِطَّةٌ bedeli Nebaṭī lügatinde aᶜlā kızıl buğday maᶜnāsına olan هِطًّا سُمْهَأَنًا demeleriyle zecr ve ᶜazāb nüzūlüne bi'l-istihkāk mazhar ve bir sāᶜatte yirmi dört bin nüfūsları ᶜāzim-i sūy-i saḳar oldu." Baᶜzı müfessirīn emr-i ilāhī kelime-i mezbūreyi bi-ᶜaynihā tekellüm olmayıp belki istigfār ve istidᶜā-yı ᶜafv-ı zünūbu mutazammın نَسْتَغْفِرُكَ وَنَتُوبُ إِلَيْكَ وَأَللَّهُمَّ اعْفُ عَنَّا makūlesi niyāz eylemeleridir dediler. Ve bu āyette حِطَّةٌ kelimesi fi'l-asl masdariyyet üzere mansūb olup maᶜnā-yı sebāt için refᶜe ᶜudūl olundu, zīrā حُطَّ عَنَّا ذُنُوبَنَا حِطَّةً takdīrindedir. Ve baᶜzılar ᶜale'l-asl nasbla kırāʾat eylediler. Ve baᶜzı müfessirīn ism-i masdar iᶜtibār edip مَسْأَلَتُنَا حِطَّةٌ takdīrindedir dediler ki mübtedā-yı mahzūfa haber olur. Ve kavl-i evvele göre حِطَّةً lafzı ᶜİbrānī ve ᶜArabī ile müşterek olur. Ve حِطَّة [ḥiṭṭat] İncīl'de ve sāʾir kütüb-i sālifede ramazān ayının ismidir.

اَلْحَطَاطَةُ [el-ḥaṭāṭat] (سَحَابَةٌ [seḥābet] veznninde) ve

اَلْحُطَائِطُ [el-ḥuṭāʾiṭ] (عُلاَبِطٌ [ᶜulābiṭ] veznninde) ve

اَلْحَطِيطُ [el-ḥaṭīṭ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Küçük nesneye denir, صَغِيرٌ[ṣāġīr] maᶜnāsına. Ve

حُطَائِطٌ [ḥuṭāʾiṭ] بُطَائِطٌ [buṭāʾiṭ] itbāᶜıyla iri ferce vasf olur; yukālu: جِرٌ حُطَائِطٌ بُطَائِطٌ أَيْ ضَخْمٌ Lākin حُطَائِطٌ [ḥuṭāʾiṭ]in mefhūmunda küçüklük muᶜteberdir, meğer ki بُطَائِطٌ [buṭāʾiṭ] büyütmüş ola, niteki mahallinde zikr olundu. Ve orada بُطَائِطٌ [buṭāʾiṭ] i حُطَائِطٌ [ḥuṭāʾiṭ]e itbāᶜ eylemişti, lākin bu terkīblerin muktezāsı zātında ferc küçük ve be-gāyet yumru olmaktır, huz hāze't-tasarrufe. Ve

حُطَائِطٌ [ḥuṭāʾiṭ] Cüce kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ حُطَائِطٌ أَيْ صَغِيرٌ قَصِيرٌ Ve Ḥuṭāʾiṭ b. Yaᶜfur en-Nehşelī, Esved nām şāᶜirin birāderidir. Ve

حُطَائِطٌ [ḥuṭāʾiṭ] Küçük kızıl karıncaya denir; müfredi حُطَائِطَةٌ [ḥuṭāʾiṭat]tır, zerre-i sagīre-i hamrāʾ maᶜnāsına. Ve baᶜzılar ذَرَّةٌ [ẕerret] yerine بُرَّةٌ [burret] lafzıyla tefsīr eylemekle vehm-i sarīhtir. Hattā sıbyān-ı ᶜArabın ehācīlerindendir ki مَا حُطَائِطٌ بُطَائِطٌ يَمِيسُ تَحْتَ الْحَائِطِ derler, yaᶜnī "Duvar diplerinde salınıp gezen حُطَائِطٌ [ḥuṭāʾiṭ] ve بُطَائِطٌ [buṭāʾiṭ] nedir?" ki murād zerre-i sagīredir, yaᶜnī küçük karıncalardır.

اَلْمَحْطُوطَةُ [el-maḥṭūṭat] Ucası olmayıp sıyrık olan sağrıya ve kıynağa vasf olur; yukālu: أَلْيَةٌ مَحْطُوطَةٌ أَيْ لاَ مَأْكَمَةَ لَهَا

اَلْمُنْحَطُّ [el-munḥaṭṭ] (ism-i mefʿūl bünyesiyle) Yakışıklı omuza vasf olur ki çıkık olmayıp latīf ve mütenāsib ola; yukālu: مَنْكِبٌ مُنْحَطٌّ أَيْ أَحْسَنُ

اَلْحَطَاطُ [el-ḥaṭāṭ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Sivilceye şebīh hurde hurde kabarcıklara denir ki zeker başının kıyılarının iç yüzünde yāhūd çevresinde zuhūr eder, kurdeşeni kabarcıkları gibi. Ve baʿzen çehrede dahi zuhūr edip irinleşir, lākin çıban olmaz. Müfredi حَطَاطَةٌ [ḥaṭāṭat]tır. Ve

حَطَاطٌ [ḥaṭāṭ] Sütün yüzünde olan kaymağa denir; tekūlu: أَتَانَا بِالْحَطَاطِ فَأَكَلْنَا أَيْ زُبْدَ اللَّبَنِ Ve

حَطَاطُ الْكَمَرَةِ [ḥaṭāṭu'l-kemeret] Zeker başının kıyılarına denir.

اَلْإِحْطَاطُ [el-iḥṭāṭ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir adamın çehresinde حَطَاطٌ [ḥaṭāṭ] dedikleri zikr olunan sivilceler çıkmak yāhūd yüzü semirmekle domalıp kabarmak maʿnāsınadır; yukālu: أَحَطَّ وَجْهُهُ إِذَا خَرَجَ بِهِ الْحَطَاطُ أَوْ سَمِنَ وَجْهُهُ وَتَهَبَّجَ

اَلْحِطَاطُ [el-ḥiṭāṭ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Deve yürürken bir yanı üzere yulara zor verip dayanmak maʿnāsınadır; yukālu: حَطَّ الْبَعِيرُ حِطَاطًا إِذَا اعْتَمَدَ فِي الزِّمَامِ عَلَى أَحَدِ شِقَّيْهِ Ve taʿām üzere avrılıp çökerek harıl harıl yemek maʿnāsınadır; yukālu: حَطَّ فِي الطَّعَامِ إِذَا أَكَلَهُ يَعْنِي مُنْحَطًّا Ve devenin pek susuzluktan akciğeri burulup böğrüne yapışmakla sāhibi orasını bilekçesiyle sığayıp ovuşturarak böğründen ayırmak maʿnāsınadır; yukālu: حُطَّ الْبَعِيرُ عَلَى بِنَاءِ الْمَفْعُولِ حِطَاطًا إِذَا طَنِيَ فَالْتَوَتْ رِئَتُهُ بِجَنْبِهِ فَحَطَّ الرَّحْلَ عَنْ جَنْبِهِ بِسَاعِدِهِ دَلْكًا عَلَى حِيَالِ الطَّنَى حَتَّى يَنْفَصِلَ عَنِ الْجَنْبِ

اَلْإِنْحِطَاطُ [el-inḥiṭāṭ] حَطٌّ [ḥaṭṭ] kelimesinden mutāviʿdir; yukālu: حَطَّهُ فَانْحَطَّ Ve حِطَاطٌ [ḥiṭāṭ] gibi deve bir yanı üzere yulara çöküp dayanarak yürümek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْحَطَّ الْبَعِيرُ إِذَا اعْتَمَدَ فِي الزِّمَامِ عَلَى أَحَدِ شِقَّيْهِ

اَلتَّحْطِيطُ [et-taḥṭīṭ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi taʿām üzere çöküp harıl harıl yemek maʿnāsınadır; yukālu: حَطَّطَ فِي الطَّعَامِ إِذَا أَكَلَهُ يَعْنِي مُنْحَطًّا

اَلْحُطَاطُ [el-ḥuṭāṭ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bed rāyihaya denir; yukālu: مَا هَذَا الْحُطَاطُ أَيِ الرَّائِحَةُ الْخَبِيثَةُ

يَحْطُوطٌ [Yaḥṭūṭ] (يَعْسُوبٌ [yaʿsūb] vezninde) Bir maʿrūf vādī ismidir.

اَلْحَطَاطَةُ [el-ḥaṭāṭat] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Küçük kıza denir. Ve mutlakan istisgār olunan şeyʾe denir.

اَلْحَطْحَطَةُ [el-ḥaṭḥaṭat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Aşağı varılmak maʿnāsınadır; yukālu: حَطْحَطَ الشَّيْءُ بِمَعْنَى انْحَطَّ Ve sürʿat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَطْحَطَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ

اَلْحُطُطُ [el-ḥuṭuṭ] (zammeteynle) Ter ü tāze ve mülāyim bedenlere denir; yukālu: أَبْدَانٌ حُطُطٌ أَيْ نَاعِمَةٌ Ve alçak merkūblara denir; مَرَاكِبُ السِّفْلِ [merākibü's-sifel] maʿnāsına. Yāhūd savāb olan مَرَاتِبُ السِّفْلِ [merātibü's-sifel] olmaktır ki aşağı rütbeler olur.

اَلْحَطِيطَةُ [el-ḥaṭīṭat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Bir mebīʿin pahāsından aşağı varılmış mikdāra denir; yukālu: طَلَبَ مِنْهُ الْحَطِيطَةَ أَيْ مَا يُحَطُّ مِنَ الثَّمَنِ

اَلْحُطَيِّطَةُ [el-ḥuṭayyiṭat] (musaggar bünyesiyle) Ağaç kurduna denir, سُرْفَةٌ [surfet] maʿnāsına.

اَلْأَحَطُّ [el-eḥaṭṭ] (hemzenin ve ḥā'nın fethiyle) Sırtının iki cānibleri düz ve emles olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَحَطُّ أَيْ أَمْلَسُ الْمَتْنَيْنِ

اَلْحَطَوْطَى [el-ḥaṭavṭā] (حَبَرْكَى [ḥaberkā] vezninde) Be-gāyet hafīf ve bī-temkīn yelkovan adama denir; yukālu: رَجُلٌ حَطَوْطَى أَيْ نَزِقٌ

اَلْحَطُوطُ [el-ḥaṭūṭ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Pek soy ve revende nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ حَطُوطٌ أَيْ نَجِيبَةٌ سَرِيعَةٌ

حِطِّينُ [Ḥiṭṭīn] (سِجِّينٌ [siccīn] vezninde) Şām'da bir karye adıdır ki Şuʿayb nebī ʿalā-nebiyyinā ve ʿaleyhi's-selām hazretlerinin merkadleri ondadır.

اَلْحِطَّانُ [el-ḥiṭṭān] (ḥā'nın kesriyle) Tekeye denir, تَيْسٌ [teys] maʿnāsına. Ve

حِطَّانُ [Ḥiṭṭān] ʿİmrān nām şāʿirin pederi ismidir. Ve Ḥiṭṭān b. ʿAvf şuʿarādandır; Aḫnes et-Taġlebī mezbūrun kızı ile işbu: "لابْنَةِ حِطَّانَ بْنِ عَوْفٍ مَنَازِلُ | | كَمَا رَقَّشَ الْعُنْوَانَ فِي الرَّقِّ كَاتِبُ" şiʿrinde teşbīb eylemiştir.

[ح ط م ط]

اَلْحِطْمِطُ [el-ḥiṭmiṭ] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Her küçük ve hurde nesneye denir.

[ح ق ط]

اَلْحَقَطُ [el-ḥaḳaṭ] (ḥā'nın ve ḳāf'ın fethiyle) Bir kimse hafīfü'l-cism ve kesīrü'l-hareke olmağa denir; yukālu: فِيهِ حَقَطٌ أَيْ خِفَّةُ الْجِسْمِ وَكَثْرَةُ الْحَرَكَةِ

اَلْحَقْطَةُ [el-ḥaḳṭat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bodur ʿavrete, ʿalā-kavlin hafīfetü'l-cism ve cüst ve çālāk olanına denir.

اَلْحَيْقُطُ [el-ḥayḳuṭ] ve

اَلْحَيْقُطَانُ [el-ḥayḳuṭān] (ḥā'ların fethi ve ḳāf'ların zammıyla) دُرَّاجٌ [durrāc] ismidir ki tahrīfle turaç taʿbīr olunan kuştur; ʿalā-kavlin erkeğine denir, dişisine حَيْقُطَانَةٌ [ḥayḳuṭānet] denir hā'yla.

حِقِطْ [ḥiḳiṭ] (kesreteynle) At kısmına mahsūs zecr ve āzār kelimātındandır.

اَلْحِقِطَّانُ [el-ḥiḳiṭṭān]

اَلْحِقِطَّانَةُ [el-ḥiḳiṭṭānet] (ḥā'ların ve ḳāf'ların kesri ve ṭā'ların şedddesiyle) Bodur ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ حِقِطَّانٌ وَحِقِطَّانَةٌ أَيْ قَصِيرَةٌ

[ح ل ب ط]

اَلْحُلَبِطَةُ [el-ḥulebiṭat] (عُلَبِطَةٌ [ʿulebiṭat] vezninde) Yüz mihārdan ziyāde olan deve sürüsüne denir, ʿalā-kavlin ضَأْنٌ حُلَبِطَةٌ derler, koyun yüz ve iki yüz kadar olur ise.

[ح ل ط]

اَلْحَلْطُ [el-ḥalṭ] (خَلْطٌ [ḫalṭ] vezninde) Yemīn eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَلَطَ الرَّجُلُ حَلْطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَلَفَ Ve lecc ve ʿinād eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَلَطَ الرَّجُلُ إِذَا لَجَّ Ve darılmak maʿnāsınadır; yukālu: حَلَطَ الرَّجُلُ وَحَلِطَ حَلْطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ إِذَا غَضِبَ Ve bir işte sürʿat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَلَطَ فُلَانٌ وَحَلِطَ حَلْطًا مِنَ الْبَابَيْنِ الْمَزْبُورَيْنِ إِذَا أَسْرَعَ فِي الْأَمْرِ

اَلْإِحْلَاطُ [el-iḥlāṭ] (hemzenin kesriyle) ve

اَلْإِحْتِلَاطُ [el-iḥtilāṭ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznince) Bunlar da حَلْطٌ [ḥalṭ] maʿnālarınadır; yukālu: أَحْلَطَ الرَّجُلُ وَاحْتَلَطَ بِمَعْنَى حَلَطَ Ve

إِحْلَاطٌ [iḥlāṭ] Bir dār-ı mehlekeye konmak maʿnāsınadır; yukālu: أَحْلَطَ فُلَانٌ إِذَا نَزَلَ بِدَارٍ مَهْلَكَةٍ Ve bir adamı darıltmak maʿnāsınadır; yukālu: أَحْلَطَهُ إِذَا أَغْضَبَهُ Ve bir yerde ikāmet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَحْلَطَ الرَّجُلُ إِذَا أَقَامَ Ve yemīn eylemekte cidd ve cehd eylemek yaʿnī mübālaga kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَحْلَطَ فِي الْيَمِينِ إِذَا اجْتَهَدَ Ve sāhibi buğuru çekerken eliyle āletini nākanın fercine sokmak maʿnāsınadır; yukālu: أَحْلَطَ فُلَانٌ الْبَعِيرَ إِذَا أَدْخَلَ قَضِيبَهُ فِي حَيَاءِ النَّاقَةِ ʿAlā-kavlin bu maʿnāda musahhaftır,

savāb olan muᶜceme ile olmaktır.

[ح م ط]

اَلْحَمْطُ [el-ḥamṭ] (ḥā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Bir nesnenin kabuğunu gidermek maᶜnāsınadır; yukālu: حَمَطَهُ حَمْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَشَرَهُ

اَلْحَمَاطَةُ [el-ḥamāṭat] (hā'nın fethiyle) Boğaza ᶜārız olan hurkat ve huşūnete denir ki nāçār öksürtür; tekūlu: أَخَذَ حَلْقِي حَمَاطَةٌ أَيْ حُرْقَةٌ Ve

حَمَاطَةٌ [ḥamāṭat] İncire şebīh bir nevᶜ şecer adıdır ki yılan kısmı ondan pek hazz eder. ᶜAlā-kavlin dağ inciri yāhūd küçük siyāh incir ağacı yāhūd جُمَّيْزٌ [cummeyz] dir ki yaban inciri ve ᶜArabistān inciri dedikleri ağaçtır. Cemᶜ-i cinsi حَمَاطٌ [ḥamāṭ] tır. Şārih der ki bu şecer Ṭā'if'te kesīrdir. Değirmi küçük incir ağacıdır, hurde hurde inciri olur. İntehā. Ona teşbīhen yürekte olan sevāda yaᶜnī siyāh noktaya حَمَاطَةُ الْقَلْبِ [ḥamāṭatu'l-ḳalb] ıtlāk olunur; yukālu: أَصَابَ حَمَاطَةَ قَلْبِي أَيْ سَوَادَهُ وَحَبَّتَهُ Baᶜzılar دَمُ الْقَلْبِ [demu'l-ḳalb] ve baᶜzılar صَمِيمُ الْقَلْبِ [ṣamīmu'l-ḳalb] ile ki yüreğin māddesidir tefsīr eylediler. Ve

حَمَاطَةٌ [ḥamāṭat] Hāssaten mısır buğdayının samanına denir. Ve buğdaycık otuna şebīh bir otun ismidir, lākin bunun ellemesi huşūnetli olur.

اَلْحَمَطِيطُ [el-ḥameṭīṭ] (ḥā'nın ve mīm'in fethiyle) Bir otun ismidir. Ve yılana denir, حَيَّةٌ [ḥayyet] maᶜnāsına. Ve bir güne kurt-çağız ismidir ki bahār mevsiminde otlar içre olur.

حَمَاطَانُ [Ḥamāṭān] (ḥā'nın fethiyle) Dehnā'da bir mevziᶜ yāhūd bir arz yāhūd bir cebel ismidir.

حَمَاطٌ [Ḥamāṭ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Bir mevziᶜ adıdır.

اَلْحِمْطَاطُ [el-ḥimṭāṭ] (ḥā'nın kesriyle) ve

اَلْحُمْطُوطُ [el-ḥumṭūṭ] (ḥā'nın zammıyla) Bir küçük böcek adıdır ki otluklar içre olur. Cemᶜleri حَمَاطِيطُ [ḥamāṭīṭ]tir.

حِمْيَاطَى [Ḥimyāṭā] (ḥā'nın kesri ve elifin kasrıyla) Kütüb-i sālifede Peygamberimiz ᶜaleyhi's-salātu ve's-selām hazretlerinin esmālarındandır, حَامِي الْحَرَمِ [ḥāmi'l-ḥarem] maᶜnāsınadır. Şārihin beyānına göre ᶜİbrānī'dir.

حُمَيِّطٌ [Ḥumayyiṭ] حُمَيْطٌ [ḥumeyṭ] musaggarıdır, Dehnā'da bir kumluk adıdır.

اَلتَّحْمِيطُ [et-taḥmīṭ] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Asmanın ve teveğin üzerine güneşten himāye için bir şecerin dallarını sütre kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: حَمَّطَ كَرْمَهُ إِذَا جَعَلَ عَلَيْهِ شَجَرًا يُكِنُّهُ مِنَ الشَّمْسِ Ve bir nesneyi küçültmek maᶜnāsınadır; yukālu: حَمَّطَهُ إِذَا صَغَّرَهُ Ve bir kimseye acıtıp ağrıtmayarak āhestece vurmak maᶜnāsınadır; ve minhu'l-meselu: "إِذَا ضَرَبْتَ فَلاَ تُحَمِّطْ" Yaᶜnī "Vurduğun vaktte āhestece vurmayıp belki pekçe vurup derd-nāk eyle, tā ki vurduğun belli ola."

[ح ن ب ط]

حَنْبَطٌ [Ḥanbaṭ] (جَعْفَرٌ [caᶜfer] vezninde) Bir recül adıdır.

[ح ن ط]

اَلْحِنْطَةُ [el-ḥinṭat] (ḥā'nın kesriyle) Buğdaya denir; yukālu: أَتَى بِالْحِنْطَةِ أَيِ الْبُرِّ Havāstandır ki ağızda çiğnenmiş buğdayı köpek ısırdığı yere zımād be-gāyet nāfiᶜdir. Cemᶜi حِنَطٌ [ḥinaṭ]tır, عِنَبٌ [ᶜineb] vezninde.

اَلْحَنَّاطُ [el-ḥannāṭ] (شَدَّادٌ[şeddād] veznin-

de) Buğday satıcıya denir; yāʾ ziyādesiyle حَنَّاطِيٌّ [ḥannāṭiyy] dahi denir.

اَلْحِنَاطَةُ [el-ḥināṭat] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Buğday satıcılık hirfetine denir; Ḥuseyn b. Muḥammed el-Ḥināṭī ve pederi ve ferzendi Ebū Naṣr ki fukahādandır, hirfet-i mezbūreye mensūblardır.

اَلْحِنْطِيُّ [el-ḥinṭiyy] (ḥā'nın kesriyle) Buğdayı ve buğdaya müteʿallik nesneyi çok ekl eden adama denir, kuvvetlenip semirince kadar, zīrā buğday ekl eylemeyenin mizācında kuvvet olmaz. Ve şişman adama denir; yukālu: رَجُلٌ حِنْطِيٌّ أَيْ مُنْتَفِخٌ

اَلْحَانِطُ [el-ḥāniṭ] Buğday sāhibine, ʿalākavlin buğdayı çok adama denir. Ve şecer-i غَضَى [ġaḍā] yemişine denir. Ve أَحْمَرُ lafzını teʾkīd olur ki pek kırmızı demek olur; yukālu: أَحْمَرُ حَانِطٌ أَيْ قَانِئٌ ve tekūlu'l-ʿArab: إِنَّهُ لَحَانِطُ الصُّرَّةِ أَيْ عَظِيمُ الصُّرَّةِ كَثِيرُ الدَّرَاهِمِ Yaʿnī "Filānın akçesi çok, kesesi dolgundur" diyecek yerde īrād olunur. Ve bu kināyāt-ı telvīhiyyedendir, gūyā ki buğdayı çok satmakla akçesi kesīr olmuştur. Ve "Filānın kalbi bana eğridir, derūnunda bana kīne ve ʿadāveti vardır" diyecek yerde فُلَانٌ حَانِطٌ إِلَيَّ وَمُسْتَحْنِطٌ إِلَيَّ derler, مَائِلٌ عَلَيَّ مَيْلَ عَدَاوَةٍ وَشَحْنَاءَ maʿnāsına. Ve kināye-i mezbūre حُنُوطٌ [ḥunūṭ]tan meʾhūzdur ki zerʿin vakt-i hasādı yaklaşmağa denir ki o vaktte ekin bir tarafa māʾil olur.

اَلْحَنْطُ [el-ḥanṭ] (ḥā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Bir kimse gam ve tasadan göğüs geçirerek soluk almak maʿnāsınadır; yukālu: حَنَطَ الرَّجُلُ حَنْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا زَفَرَ Ve sahtiyān kızarmak yaʿnī kırmızıya boyanmak maʿnāsınadır; yukālu: حَنَطَ الْأَدِيمُ إِذَا احْمَرَّ Ve

حَنْطٌ [ḥanṭ] ʿArabların kullandıkları oka denir; yukālu: رَمَاهُ بِالْحَنْطِ أَيْ بِالنَّبْلِ

اَلْحُنُوطُ [el-ḥunūṭ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] veznide) Ekinin biçim vakti gelip çatmak maʿnāsınadır; yukālu: حَنَطَ الزَّرْعُ حُنُوطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَانَ حَصَادُهُ Ve رِمْثٌ [rimṯ] dedikleri ot kemālini bulup ağarmak maʿnāsınadır; yukālu: حَنَطَ الرِّمْثُ إِذَا ابْيَضَّ وَأَدْرَكَ

اَلْإِحْنَاطُ [el-iḥnāṭ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi ekinin biçim vakti gelip çatmak maʿnāsınadır; yukālu: أَحْنَطَ الزَّرْعُ إِذَا حَانَ حَصَادُهُ Ve meyyite حَنُوطٌ [ḥanūṭ] saçmak maʿnāsınadır; yukālu: أَحْنَطَ الْمَيِّتَ إِذَا جَعَلَ عَلَيْهِ الْحَنُوطَ Ve ölmek maʿnāsınadır; yukālu: أُحْنِطَ الرَّجُلُ إِذَا مَاتَ

اَلْحَنَطُ [el-ḥanaṭ] (fethateynle) Bu dahi رِمْثٌ [rimṯ] dedikleri ot yetişip ağarmak maʿnāsınadır; yukālu: حَنِطَ الرِّمْثُ حَنَطًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ابْيَضَّ وَأَدْرَكَ

اَلْحَنُوطُ [el-ḥanūṭ] (صَبُورٌ[ṣabūr] vezninde) ve

اَلْحِنَاطُ [el-ḥināṭ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Hoş-bū nesnelerden mürekkeb tībe denir ki meyyitin kefeni üzere saçılır ve tebhīr olunur, kāfūr ve sandal ve sāʾirden mürekkeb olur.

اَلتَّحْنِيطُ [et-taḥnīṭ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] veznide) إِحْنَاطٌ [iḥnāṭ] gibi meyyitin kefenine حَنُوطٌ [ḥanūṭ] saçmak ve tebhīr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَنَّطَ الْمَيِّتَ بِمَعْنَى أَحْنَطَهُ Şārih bu maʿnāda sülāsī nüshasını tahtiʾe eylemiştir, vākıʿā usūl-i sāʾirede dahi şārihe müvāfıktır.

اَلتَّحَنُّطُ [et-teḥannuṭ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznide) Meyyitin kefeni حَنُوطٌ [ḥanūṭ] ile tīblenmek maʿnāsınadır; yukālu: حَنَّطَ الْمَيِّتَ فَتَحَنَّطَ

اَلْحُنَطِئَةُ [el-ḥunaṭiʾet] (عُلَبِطَةٌ [ʿulebiṭat] vezninde) Hemze bābında zikr olundu.

اَلْأَحْنَطُ [el-aḥnaṭ] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Gür ve büyük sakallı kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ أَحْنَطُ أَيِ الْعَظِيمُ اللِّحْيَةِ كَثُّهَا

اَلْإِسْتِحْنَاطُ [el-istiḥnāṭ] Bir kimse ölüme cürʾetli ve bī-pervā olup ölmek kendi yanında su içmek gibi kolay gelmek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَحْنَطَ الرَّجُلُ إِذَا اجْتَرَأَ عَلَى الْمَوْتِ وَهَانَتْ عَلَيْهِ نَفْسُهُ

[ح ن ق ط]

اَلْحِنْقِطُ [el-ḥinḳiṭ] (ḳāf'la خِنْدِفٌ[ḫindif] vezninde) Bir nevʿ kuş ismidir, ʿalā-kavlin دُرَّاجٌ [durrāc] kuşuna denir. Ve Yezīd b. el-Ḳuḥāẕiyye'nin zevcesi ismidir.

[ح و ط]

اَلْحَوْطُ [el-ḥavṭ] (ḥā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) ve

اَلْحِيطَةُ [el-ḥīṭat] ve

اَلْحِيَاطَةُ [el-ḥiyāṭat] (ḥā'ların kesriyle) Bir nesneyi görüp gözetip sakınmak maʿnāsınadır; yukālu: حَاطَهُ يَحُوطُهُ حَوْطًا وَحِيطَةً وَحِيَاطَةً إِذَا حَفِظَهُ وَصَانَهُ وَتَعَهَّدَهُ Ve merkeb ve sāʾir hayvān sarkmış āletini içeri çekmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: حَاطَ الْحِمَارُ عَانَتَهُ إِذَا جَمَعَهَا Ve

حَوْطٌ [ḥavṭ] Şol kaytana ve rişteye denir ki siyāh ve kırmızıdan örülüp ʿavretler ona boncuk dizip ve ortasına gümüşten çenber ve şemse edip isābet-i ʿayn defʿi için bellerine bağlanırlar. Ve

حَوْطٌ [Ḥavṭ] Ḥimṣ kazāsında yāhūd Cebele kazāsında bir karye adıdır. Ve Secāḥ nām mütenebbiʾenin müʾezzini olan Cenbe b. Ṭārik nām kimsenin ceddi ismidir. Ve Ḥavṭ el-ʿAbdī tabīʿindendir. Ve Ḥavṭ b. Yezīd ve Ḥavṭ b. Murre ve Ḥavṭ b. ʿAbdulʿuzzā sahābelerdir. Ve Ḳirvāş b. Ḥavṭ b. Ḳirvāş şuʿarādandır ve pederini baʿzılar ashābdan ʿadd eylediler. Ve Ḥavṭu'l-Ḥaẓāʾir, Nemir b. Ḳāsiṭ evlādından bir kimsedir ki hadīste rivāyeti vardır. Ve tekūlu'l-ʿArab: "حَاطُونَا الْقَصَا" أَيْ تَبَاعَدُوا عَنَّا وَهُمْ حَوْلَنَا وَمَا كُنَّا بِالْبُعْدِ مِنْهُمْ لَوْ أَرَادُونَا Bu zikr olunan حَوْطٌ [ḥavṭ] ve حِيَاطَةٌ [ḥiyāṭat]tandır, yaʿnī "Bizim etrāfımızda iken bizden ırak dolaşıp kenār çizdiler. Maʿa-hāzā murād etmiş olsalar biz kendilerinden baʿīd değil idik." Bir kimseye bir hādise isābet edip dost ittihāz eyledikleri kimselerden muʿāvenet ümīd ederken aslā mühimm eylemeyip yanımıza gelmediler ve iʿānetimizde bulunmadılar diyecek yerde īrād olunur. Ve o kimseye istihzāʾ vechiyle حَاطُوكَ الْقَصَا derler. قَصَا [ḳaṣā], baʿīd maʿnāsınadır.

اَلتَّحْوِيطُ [et-taḥvīṭ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) ve

اَلتَّحَوُّطُ [et-teḥavvuṭ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bunlar da bir nesneyi görüp gözetip sakınmak maʿnāsınadır; yukālu: حَوَّطَهُ وَتَحَوَّطَهُ إِذَا حَاطَهُ Ve

تَحْوِيطٌ [taḥvīṭ] حَائِطٌ [ḥāʾiṭ] çevirmek maʿnāsınadır; yukālu: حَوَّطَ الْحَائِطَ إِذَا عَمِلَهُ

اَلْإِحْتِيَاطُ [el-iḥtiyāṭ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) Bir māddede hazm ve basīret üzere ʿamel eylemek maʿnāsınadır ki nefsini muhāfazayı müstelzimdir; yukālu: إِحْتَاطَ الرَّجُلُ إِذَا أَخَذَ فِي الْحَزْمِ

اَلْحَوْطَةُ [el-ḥavṭat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) ve

اَلْحَيْطَةُ [el-ḥayṭat] (ḥā'nın fethi ve kesriyle) إِحْتِيَاطٌ [iḥtiyāṭ]tan ismlerdir, hazm ve basīretle ʿamel eylemeğe denir.

اَلْحَائِطُ [el-hāʾiṭ] Duvara denir, جِدَارٌ [cidār]

maʿnāsına. Cemʿi حِيطَانٌ [ḥīṭān] ve حِيَاطٌ [ḥiyāṭ]tır kesr ile. Kıyās olan حُوطَانٌ [ḥūṭān] olmak idi ḥā'nın zammıyla. Şārih der ki duvara جِدَارٌ [cidār] hāciz iʿtibārıyla ve حَائِطٌ [ḥāʾiṭ] hāfız iʿtibārıyla ıtlāk olunmuştur. Pes حَائِطٌ [ḥāʾiṭ] dāʾiren-mā-dār olan duvara ıtlāk olunur. Ve

حَائِطٌ [ḥāʾiṭ] Mecāzen bostāna ıtlāk olunur. Ve Yemāme'de bir nāhiye adıdır.

اَلْحُوَاطُ [el-ḥuvāṭ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Haşem-nişīn tāʾifesinin ağıl tarzında duvarlıca matbahlarına denir.

اَلْمَحَاطُ [el-meḥāṭ] (mīm'in fethiyle) Şol mekāna denir ki bedevīler devābb ve mevāşīleri yattıkları yerin enselerinde ittihāz edip ve kendileri onu gecelerde dāʾiren-mā-dār ihāta ederler.

اَلْحُوَّاطُ [el-ḥuvvāṭ] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Bir nesnenin kıvāmı ve medār-ı taʿayyünü olan şeyʾe denir; yukālu: هُوَ حُوَّاطُ ذَاكَ الْأَمْرِ أَيْ قِوَامُهُ

اَلْإِحَاطَةُ [el-iḥāṭat] (hemzenin kesriyle) Bir nesnenin etrāfını çevirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَحَاطَ الْقَوْمُ بِالْبَلَدِ إِذَا اسْتَدَارُوا بِجَوَانِبِهِ Ve bir nesnenin künh ve nihāyetini bilmekte dakīka fevt eylemeyip vücūh ile bilmek maʿnāsına müstaʿmeldir ki ihāta-i ʿilm bundan ʿibārettir; yukālu: أَحَاطَ بِالشَّيْءِ عِلْمًا إِذَا بَلَغَ أَقْصَاهُ وَأَحْصَى عِلْمَهُ

اَلْحُوطَةُ [el-ḥūṭat] (ḥā'nın zammıyla) ʿArab beyninde bir laʿib ismidir ki دَارَةٌ [dāret] dahi derler.

حُطْ حُطْ [ḥuṭ ḥuṭ] Mükerreren حَوْطٌ [ḥavṭ]tan emr-i hāzır bünyesiyle sıla-i rahm husūsuna taʿahhüd ve muhāfaza ile emr makāmında īrād olunur; tekūlu'l-ʿArab: "حُطْ حُطْ أَيْ تَعَهَّدْ بِصِلَةِ الرَّحِمِ" Kezālik çocukları zikr olunan حَوْطٌ [ḥavṭ] dediği kılāde ile tezyīn kıl makāmında istiʿmāl ederler; yekūlūne: "حُطْ حُطْ هَذَا الصَّبِيَّ أَيْ زَيِّنْهُ بِالْحَوْطِ"

حُوَيْطٌ [Ḥuveyṭ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir recül ismidir.

اَلْحِوَطُ [el-ḥivaṭ] (عِنَبٌ [ʿineb] vezninde) Bir kimseye verilecek yāhūd hissesine ʿāʾid olacak akçe eksildikte kendisiyle itmām olunacak akçeye ıtlāk olunur; ve minhu tekūlu: هَلُمَّ حِوَطَ الدَّرَاهِمِ وَهُوَ مَا تُتَمُّ بِهِ الدَّرَاهِمُ إِذَا نَقَصَتْ

تُحِيطُ [tuḥīṭu] (tā'nın zammıyla ki إِحَاطَةٌ [iḥāṭat]tan fiʿl-i müstakbeldir) ve

تِحِيطُ [tiḥīṭ] (tā'nın kesriyle) ve

تَحُوطُ [teḥūṭu] ve

اَلتَّحُوطُ [et-teḥūṭ] (tā'nın zammıyla) ve

اَلتَّحِيطُ [et-teḥīṭ] (tā'nın fethiyle ki bu iki muʿarreftir) ve

يَحِيطُ [yeḥīṭu] (yā'nın fethiyle) إِحَاطَةٌ [iḥāṭat] ve حَوْطٌ [ḥavṭ]tan mutasarrıf kelimelerdir, pek kaht ve kurak olan seneye ıtlāk olunur ki devābb ve mevāşī kısmını bi'l-cümle ihāta ve ihlāk eyleye; yukālu: وَقَعُوا فِي تُحِيطَ وَتِحِيطَ وَفِي تَحُوطَ وَفِي سَنَةِ التُّحُوطِ وَالتَّحِيطِ أَيْ فِي سَنَةٍ مُجْدِبَةٍ تُحِيطُ بِالْأَمْوَالِ وَتُهْلِكُهَا Üç evvelki ve ahīr gayr-i munsarıflardır vezn-i fiʿl ve ʿalemiyyetle ve ikincide tā'nın kesri itbāʿ içindir. Ve sāʾirleri ism mecrāsınadırlar.

اَلْمُحَاوَطَةُ [el-muḥāveṭat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir kimseyi gönülsüz maʿa'l-kerāhe kendiden matlūb olan bir maslahata berāberce dolaştırmak maʿnāsınadır; yukālu: حَاوَطَ فُلَانًا إِذَا دَاوَرَهُ فِي أَمْرٍ يُرِيدُهُ مِنْهُ وَهُوَ يَأْبَاهُ كَأَنَّ كُلاًّ مِنْهُمَا يَحُوطُ صَاحِبَهُ

[ح ي ط]

اَلْحَيْطُ [el-ḥayṭ] (خَيْطٌ[ḫayṭ] vezninde) Gövdede vurulan değnek ve kamçı yerleri be-

relenip kabarmak maʿnāsınadır; yukālu: حَاطَ الْفَرَسُ يَحِيطُ حَيْطًا إِذَا تَوَرَّمَ جِلْدُهُ وَانْتَفَخَ مِنْ آثَارِ السِّيَاطِ

اَلْحَائِطُ [el-ḥāʾiṭ] Karın şişirir olan taʿāma denir; yukālu: طَعَامٌ حَائِطٌ إِذَا كَانَ يَنْتَفِخُ مِنْهُ الْبَطْنُ Gerçi bu mādde Kitāb-ı Muḥkem'de bu vech üzere mersūmdur, lākin benim zannımda musahhaflardır; حَيْطٌ [ḥayṭ] bāyı muvahhade ile ve حَائِطٌ [ḥāʾiṭ] nūn'la olmaktır.

FASLU'L-ḪĀʾİ'L-MUʿCEME
(فَصْلُ الْخَاءِ الْمُعْجَمَةِ)

[خ ب ط]

اَلْخَبْطُ [el-ḫabṭ] (ḫā'nın ve bā'nın sükūnuyla) Şiddetle vurmak maʿnāsınadır; yukālu: خَبَطَهُ خَبْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ضَرَبَهُ شَدِيدًا Ve deve elleriyle yere çalmak maʿnāsınadır; yukālu: خَبَطَ الْبَعِيرُ بِيَدِهِ الْأَرْضَ إِذَا ضَرَبَهَا Ve bir nesneyi şiddetle basıp çiğnemek maʿnāsınadır; yukālu: خَبَطَهُ إِذَا وَطِئَهُ شَدِيدًا Ve önüne her kim rāst gelirse kılıç ile çalıp dövmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: خَبَطَ الْقَوْمَ بِسَيْفِهِ إِذَا جَلَدَهُمْ Ve ağacın dallarını ziyān olmamak için bağladıktan sonra sırık ile yapraklarını silkmek maʿnāsınadır; yukālu: خَبَطَ الشَّجَرَةَ إِذَا شَدَّهَا ثُمَّ نَفَضَ وَرَقَهَا Ve gece vakti yollu yolsuz kör gidişi gibi görülmeden nere gelirse basarak yürüyüp gitmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: خَبَطَ اللَّيْلَ إِذَا سَارَ فِيهِ عَلَى غَيْرِ هُدًى وَمِنْهُ «خَبْطَ عَشْوَاءَ» Ve bir kimseye cin dokunmak maʿnāsınadır ki cin çarpmak taʿbīr olunur; yukālu: خَبَطَ الشَّيْطَانُ فُلَانًا إِذَا مَسَّهُ بِأَذًى Ve karābet ve muʿārefe makūlesi vesīle yok iken bir adamdan ihsān taleb eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: خَبَطَ زَيْدًا إِذَا سَأَلَهُ الْمَعْرُوفَ مِنْ غَيْرِ آصِرَةٍ Ve bir adam bī-karābet ihsān isteyen kimseye ihsān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَبَطَ زَيْدًا فَخَبَطَهُ زَيْدٌ بِخَيْرٍ أَيْ أَعْطَاهُ Ve ayağa kalkmak maʿnāsınadır; yukālu: خَبَطَ الرَّجُلُ إِذَا قَامَ Ve deveyi خِبَاطٌ[ḫibāṭ] dedikleri damga ile damgalamak maʿnāsınadır; yukālu: خَبَطَ الْبَعِيرَ إِذَا وَسَمَهُ بِالْخِبَاطِ Ve bir kimseyi uyku basmakla uyumak için nere olursa olsun hemān kendisini oraya bırakıp yatmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: خَبَطَ

فُلاَنٌ إِذَا طَرَحَ نَفْسَهُ لِيَنَامَ Ve bir adam bir kimseye bī-vesīle-i muᶜārefe inᶜām eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: خَبَطَ فُلاَنٌ فُلاَنًا إِذَا أَنْعَمَ عَلَيْهِ مِنْ غَيْرِ مَعْرِفَةٍ بَيْنَهُمَا

اَلتَّخَبُّطُ [et-teḫabbuṭ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Bu dahi şiddetle vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَخَبَّطَهُ إِذَا ضَرَبَهُ شَدِيدًا وَكَذَا يُقَالُ تَخَبَّطَ الْبَعِيرُ بِيَدِهِ الْأَرْضَ إِذَا ضَرَبَهَا Ve bir kimseyi cin çarpmak ve ᶜakl ve dimāgını tebāh eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: تَخَبَّطَهُ الشَّيْطَانُ إِذَا مَسَّهُ بِأَذًى ve minhu kavluhu taᶜālā: ﴿كَمَا يَقُومُ الَّذِي يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ﴾ أَيْ كَمَا يَقُومُ الْمَجْنُونُ فِي حَالِ جُنُونِهِ إِذَا صُرِعَ فَسَقَطَ أَوْ يَتَخَبَّطُهُ [أَيْ] يُفْسِدُهُ

اَلْإِخْتِبَاطُ [el-iḫtibāṭ] Bu dahi şiddetle vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِخْتَبَطَهُ إِذَا ضَرَبَهُ شَدِيدًا Ve bir adamdan bī-vesīle-i karābet ihsān istemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِخْتَبَطَ زَيْدًا إِذَا سَأَلَهُ الْمَعْرُوفَ مِنْ غَيْرِ آصِرَةٍ

اَلْخَبُوطُ [el-ḫabūṭ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

اَلْخَبِيطُ [el-ḫabīṭ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Dāʾimā ayaklarını yere vurur olan ata denir; yukālu: فَرَسٌ خَبُوطٌ وَخَبِيطٌ إِذَا كَانَ يَخْبِطُ الْأَرْضَ بِرِجْلَيْهِ Ve

خَبِيطٌ [ḫabīṭ] Şol havuza denir ki develer pāymāl eylemekle harāb olmuş ola; cemᶜi خُبُطٌ[ḫubuṭ] gelir zammeteynle. Ve yoğurda denir. ᶜAlā-kavlin şol yağı alınmış koyu ayrana denir ki üzerine tāze süt sağılmış ola. Ve havuz içre kalan azca suya denir.

اَلْمِخْبَطُ [el-miḫbaṭ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Ağaçtan yaprak silkecek sırığa denir; yukālu: خَبَطَ الْوَرَقَ بِالْمِخْبَطِ أَيْ بِالْعَصَا يُخْبَطُ بِهَا الْوَرَقُ

اَلْخَبَطُ [el-ḫabaṭ] (fethateynle) Şol silkilmiş yapraklara denir ki kurutup un gibi hurd ettikten sonra un ile yāhūd gayrı nesne ile karıştırıp bir mikdār su kattıktan sonra lüzūcetini çıkarıp devenin ağzına dökerler; yukālu: عَلَفَ إِبِلَهُ الْخَبَطَ وَهُوَ وَرَقٌ يُنْفَضُ بِالْمَخَابِطِ وَيُجَفَّفُ وَيُطْحَنُ وَيُخْلَطُ بِدَقِيقٍ أَوْ غَيْرِهِ وَيُوخَفُ بِالْمَاءِ فَتُوجَرُهُ الْإِبِلُ Ve mutlakan silkilmiş yaprağa denir, faᶜal bi-maᶜnā mefᶜūldür. Ve şol şeyᵓe denir ki davar onu ayağıyla vurup yā çiğneyip ufatmış ola. Ve

خَبَطٌ [Ḫabaṭ] Medīne'ye beş merhale mesāfede Cuheyne kabīlesi yurdunda bir mevziᶜ adıdır. Serāyā-yı nebeviyyeden seriyyetu'l-Ḫabaṭ onda vākiᶜ oldu ki Cuheyne'den bir cemāᶜat üzere ᶜasker taᶜyīn buyurdular. ᶜİnde'l-baᶜz ᶜasker-i İslām'ın aslā zād ve zahīreleri kalmamakla nāçār değnekle silkilmiş yapraklar ekl eylediklerindenسَرِيَّةُ الْخَبَطِ [seriyyetu'l-ḫabaṭ] ıtlāk olunmuştur.

اَلْخَبَاطُ [el-ḫabāṭ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Toza ıtlāk olunur, غُبَارٌ [ġubār] maᶜnāsına.

اَلْخُبَاطُ [el-ḫubāṭ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Cünūna şebīh bir ᶜillet adıdır ki dimāgı muhtell ve tebāh eder.

اَلْخِبَاطُ [el-ḫibāṭ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ضِرَابٌ [ḍirāb] maᶜnāsınadır ki erkek davar dişiye aşmaktır. Ve bir güne uzun damgaya denir ki devenin uyluğuna yāhūd yüzüne arkuru basarlar, Benī Saᶜd'a mahsūstur; cemᶜi خُبُطٌ [ḫubuṭ]tur, كُتُبٌ [kutub] gibi.

اَلْخَبْطَةُ [el-ḫabṭat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Kış eyyāmında zükām ᶜilletine uğramağa denir.

اَلْمَخْبُوطُ [el-maḫbūṭ] Kış eyyāmında zükām ᶜilletine uğramış adama denir; yukālu: خُبِطَ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَخْبُوطٌ إِذَا زُكِمَ فِي فَصْلِ الشِّتَاءِ Ve

خَبْطَةٌ [ḫabṭat] Gölde ve kapta kalan su ba-

kiyyesine denir ve bunda ḫā'nın harekāt-ı selāsıyla cā'izdir. Cemʿi خِبَطٌ [ḫibaṭ] ve خُبَطٌ [ḫubaṭ] gelir, عِنَبٌ [ʿineb] ve صُرَدٌ[ṣurad] veznlerinde. Kezālik tulumda kalan süt bakiyyesine ve kapta kalan taʿām bakiyyesine denir. Ve çehrede silik tarzında olan latīf ve zībā yerli eser ve nişāna ıtlāk olunur; yukālu: عَلَيْهِ خَبْطَةٌ أَيْ مَسْحَةٌ جَمِيلَةٌ Ve azca nesneye ıtlāk olunur. Ve arzın çok yerine isābet eden zaʿīf yağışlı yağmura denir.

اَلْخِبْطَةُ [el-ḫibṭat] (ḫā'nın kesriyle) Bir bölük evlere denir ki oba taʿbīr olunur; yukālu: فِيهَا خِبْطَةٌ مِنَ الْبُيُوتِ أَيْ قِطْعَةٌ Ve bir bölük adamlara denir; yukālu: أَتَوْا خِبْطَةً خِبْطَةً أَيْ قِطْعَةً قِطْعَةً أَوْ جَمَاعَةً جَمَاعَةً Ve geceden bir bölüğe denir. Ve azca çayırlığa yāhūd azca süte denir. ʿAlā-kavlin tulumun sülüsünden nısfına kadar süte denir. Kezālik gölün o mikdār olan suyuna denir. Cemʿi خِبَطٌ [ḫibaṭ] gelir, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde.

اَلْخُبَّاطُ [el-ḫubbāṭ] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) كَنْعَدٌ [kenʿad] dediği balığın yavrularına denir. Ve كَنْعَدٌ [kenʿad], māddesinde beyān olundu.

اَلْأَخْبَطُ [el-aḫbaṭ] Yeri ayaklarıyla pek vurup çiğner olan insān ve hayvāna denir. Cemʿi خُبُطٌ [ḫubuṭ] gelir zammeteynle.

اَلْمُخْبِطُ [el-muḫbiṭ] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Halkī başını eğip yere bakmak ʿādeti olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُخْبِطٌ أَيْ مُطْرِقٌ

[خ ر ط]

اَلْخَرْطُ [el-ḫarṭ] (فَرْطٌ [farṭ] vezninde) El ile ağacın dallarından yaprak sıyırmak maʿnāsınadır; yukālu: خَرَطَ الشَّجَرَ خَرْطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا انْتَزَعَ الْوَرَقَ مِنْهُ اجْتِذَابًا Ve kesilmiş ağacın ve dalın kabuğunu soyup düzeltmek maʿnāsınadır; yukālu: خَرَطَ الْعُودَ إِذَا قَشَرَهُ وَسَوَّاهُ Ve bir nesneyi salıvermek maʿnāsınadır; yukālu: خَرَطَ الْإِبِلَ فِي الْمَرْعَى وَخَرَطَ الدَّلْوَ فِي الْبِئْرِ إِذَا أَرْسَلَهُمَا Ve minhu kavlu ʿÖmer radıyallāhu ʿanhu lemmā reʾā meniyyen fī sevbihi: "قَدْ خُرِطَ عَلَيْنَا الْإِحْتِلَامُ" Ve cimāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَرَطَ جَارِيَتَهُ إِذَا نَكَحَهَا Ve üzüm salkımını birden ağza alıp çöpünde olan dāneleri yekpāre sıyırmak maʿnāsınadır; yukālu: خَرَطَ الْعُنْقُودَ إِذَا وَضَعَهُ فِي فِيهِ وَأَخْرَجَ عُشْوشَهُ عَارِيًا Ve zartalamak maʿnāsınadır; yukālu: خَرَطَ بِاسْتِهِ إِذَا حَبَقَ Ve müshil dārū ishāl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَرَطَ الدَّوَاءُ فُلَانًا إِذَا أَمْشَاهُ Ve şikārī kuşu şikāra salmak maʿnāsınadır; yukālu: خَرَطَ الْبَازِيَ إِذَا أَرْسَلَهُ Ve bir kimse nāsa taʿarruz ve ezā eylemek bābında kölesine destūr verip müseyyeb kılmak maʿnāsınadır; yukālu: خَرَطَ فُلَانٌ عَبْدَهُ عَلَى النَّاسِ إِذَا أَذِنَ لَهُ فِي أَذَاهُمْ Ve tāze çayır ve yonca makūlesi davarın yüreğini sürmek maʿnāsınadır; yukālu: خَرَطَ الرُّطْبُ الْبَعِيرَ إِذَا سَلَّحَهُ Ve davar خُرُوطٌ [ḫarūṭ] olmak maʿnāsınadır; yukālu: خَرِطَتِ الدَّابَّةُ إِذَا صَارَتْ خُرُوطًا

اَلْخَرَّاطُ [el-ḫarrāṭ] (شَدَّادٌ[şeddād] vezninde) Zikr olunan kışr ve tesviye-i ʿūd maʿnāsındandır, çıkrıkçıya denir, çarh ve elemye makūlesi yapan kimsedir.

اَلْخِرَاطَةُ [el-ḫirāṭat] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Çıkrıkçılık hirfetine denir.

اَلْإِخْتِرَاطُ [el-iḫtirāṭ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi üzüm salkımının çöpünü ağızda yekpāre sıyırıp pāklemek maʿnāsınadır; yukālu: إِخْتَرَطَ الْعُنْقُودَ بِمَعْنَى خَرَطَهُ Ve kılıç sıyırmak maʿnāsınadır; yukālu: إِخْتَرَطَ السَّيْفَ إِذَا اسْتَلَّهُ

اَلتَّخْرِيطُ [et-taḫrīṭ] Bu dahi müshil dārū ishāl edip içeriyi sıyırmak maʿnāsınadır;

yukālu: خَرَّطَهُ الدَّوَاءُ إِذَا أَمْشَاهُ

اَلْخَارِطُ [el-ḫāriṭ] مَخْرُوطٌ [maḫrūṭ] maʿnāsınadır ki tāze çayır ve yonca makūlesi yemekle ishāle uğramış deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ خَارِطٌ أَيْ مَخْرُوطٌ

اَلْخَرُوطُ [el-ḫarūṭ] (صَبُورٌ [ṣābūr] vezninde) Şol dābbeye denir ki serkeş olmakla nızıklık edip yularını sāhibinin elinden çekip bir semte gider ola. Cemʿi خُرْطٌ [ḫurṭ] gelir ḫā'nın zammıyla; yukālu: دَابَّةٌ خَرُوطٌ أَيْ جَمُوحٌ يَجْتَذِبُ رَسَنَهَا مِنْ يَدِ مُمْسِكِهَا ثُمَّ تَمْضِي Ve rūspī ʿavrete ıtlāk olunur; yukālu: إِمْرَأَةٌ خَرُوطٌ أَيْ فَاجِرَةٌ Ve maʿrifet ve meşveretsiz, nādānlıkla bilmediği bir işe ʿale'l-ʿamyā mübāşeret eder olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ خَرُوطٌ إِذَا كَانَ يَتَخَرَّطُ فِي الْأَمْرِ جَهْلاً

اَلْخِرَاطُ [el-ḫirāṭ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) İsmdir, dābbenin serkeş ve nızıklığına denir; yekūlu bāʾiʿu'd-dābbeti: بَرِئْتُ إِلَيْكَ مِنَ الْخِرَاطِ أَيِ الْجِمَاحِ

اَلْإِنْخِرَاطُ [el-inḫirāṭ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] veznince) Bir kimse bilmediği bir işe meşveretsiz hod-be-hod ʿale'l-ʿamyā mübāşeret eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْخَرَطَ فِي الْأَمْرِ إِذَا رَكِبَ رَأْسَهُ جَهْلاً Ve bir kimse üzere kıjgırıp bed söyleyerek şer-gīr olmak maʿnāsınadır; tekūlu: إِنْخَرَطَ فُلَانٌ عَلَيْنَا بِالْقَبِيحِ أَيْ أَقْبَلَ Ve sürʿatle seğirtmek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْخَرَطَ فِي الْعَدْوِ إِذَا أَسْرَعَ Ve beden çelimsizlenip incelmek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْخَرَطَ جِسْمُهُ إِذَا دَقَّ Şārih der ki müʾellif إِنْخِرَاطُ الْخَرَزَةِ فِي السِّلْكِ maʿnāsını ihmāl eylemiştir ki ipliğe boncuk dizilmek maʿnāsıdır.

اَلْخَوَارِطُ [el-ḫavāriṭ] Cüst ve revende eşeklere, ʿalā-kavlin ishāle uğramalarıyla karınlarında ʿalef durmaz olan eşeklere denir.

اَلْإِسْتِخْرَاطُ [el-istiḫrāṭ] Pek şiddet ve mübālaga ile ağlamak ve gittikçe ağlamağı şiddetlendirmek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَخْرَطَ فِي الْبُكَاءِ إِذَا لَجَّ فِيهِ وَاشْتَدَّ بُكَاؤُهُ

اَلْخُرَيْطَى [el-ḫurreyṭā] (سُمَّيْهَى [summeyhā] vezninde) İsmdir, şiddet ve mübālaga ile ağlamağa denir.

اَلْخَرَطُ [el-ḫaraṭ] (fethateynle) Koyun yāhūd nāka pek sütlü olmakla memesine nazar isābet eylediğinden yāhūd nem-nāk yerde yattığından sütü pāre pāre uyuşuk olarak çıkmak yāhūd ʿillettten nāşī sütüyle berāber sarı su çıkar olmak maʿnāsınadır; yukālu: خَرِطَتِ الشَّاةُ أَوِ النَّاقَةُ خَرَطًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَصَابَتْ ضَرْعَهَا الْعَيْنُ أَوْ رَبَضَتِ الشَّاةُ وَبَرَكَتِ النَّاقَةُ عَلَى نَدًى فَخَرَجَ اللَّبَنُ مُنْعَقِدًا أَوْ مَعَهُ مَاءٌ أَصْفَرُ

اَلْإِخْرَاطُ [el-iḫrāṭ] (hemzenin kesriyle) خَرَطٌ [ḫaraṭ] maʿnāsınadır; yukālu: أَخْرَطَتِ الشَّاةُ وَالنَّاقَةُ بِمَعْنَى خَرِطَتْ

اَلْمُخْرِطُ [el-muḫriṭ] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) ve

اَلْخَارِطُ [el-ḫāriṭ] Zikr olunan خَرَطٌ [ḫaraṭ] ve إِخْرَاطٌ [iḫrāṭ] ʿilletine uğramış koyuna ve nākaya denir. مُخْرِطٌ [muḫriṭ]in cemʿi مَخَارِيطُ [meḫārīṭ] gelir.

اَلْمِخْرَاطُ [el-miḫrāṭ] خَرَطٌ [ḫaraṭ] ʿilletine uğramak ʿādeti olan koyuna ve nākaya denir.

اَلْخِرْطُ [el-ḫirṭ] (ḫā'nın kesriyle) Şol süte denir ki zikr olunan خَرَطٌ [ḫaraṭ] ʿilletine uğramış ola. Ve erkek kekliğe denir.

اَلْمَخْرُوطُ [el-maḫrūṭ] Azca sakallı adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَخْرُوطٌ أَيِ الْقَلِيلُ اللِّحْيَةِ Ve söbü yüze denir; yukālu: وَجْهٌ مَخْرُوطٌ إِذَا كَانَ فِيهِ طُولٌ

اَلْمَخْرُوطَةُ [el-maḫrūṭat] Şol sakala denir ki iki tarafı hafīf ve çene altında sarkan kıl-

ları seyrek ve uzun ola; yukālu: لِحْيَةٌ مَخْرُوطَةٌ إِذَا كَانَتْ قَدْ خَفَّ عَارِضُهَا وَسَبُطَ عُثْنُونُهَا وَطَالَ

اَلْإِخْرِوَّاطُ [el-iḫrivvāṭ] (إِجْلِوَّاز [iclivvāz] vezninde) Yol uzun uzadı çekilip gitmek maʿnāsınadır; yukālu: إِخْرَوَّطَ بِهِمُ الطَّرِيقُ إِذَا طَالَ وَامْتَدَّ Ve ağ ve tuzak şikārın ayağına kapanmakla sıkıp tutmak maʿnāsınadır; yukālu: إِخْرَوَّطَتِ الشَّرَكَةُ فِي رِجْلِ الصَّيْدِ إِذَا انْقَلَبَتْ عَلَيْهِ فَاعْتَقَلَتْهُ Ve sürʿatle yel gibi yürüyüp gitmek maʿnāsınadır; yukālu: إِخْرَوَّطَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ فِي السَّيْرِ وَمَضَى Ve sakal uzamak maʿnāsınadır; yukālu: إِخْرَوَّطَتِ اللِّحْيَةُ إِذَا طَالَتْ

اَلْخَرِيطَةُ [el-ḫarīṭat] (سَفِينَة [sefīnet] vezninde) Câme-dâna denir ki meşinden ve gayrıdan olup içine nesne konduktan sonra kulpları birbirine geçirilip bağlanır ola; defter ve papuç keseleri ve Tatar himyânçesi makūlesine de ıtlāk olunur.

اَلْإِخْرَاطُ [el-iḫrāṭ] (hemzenin kesriyle) Koyun ve nāka خَرَطٌ[ḫaraṭ] ʿilletine uğramak maʿnāsınadır ki zikr olundu. Ve خَرِيطَةٌ [ḫarīṭat]ın kulplarını birbirine geçirip bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: أَخْرَطَ الْخَرِيطَةَ إِذَا أَشْرَجَهَا

اَلتَّخَرُّطُ [et-teḫarruṭ] (تَفَعُّل [tefaʿʿul] vezninde) Kuş kısmının yeleklerinin dibini yağlar iken yelekleri uçlarıyla yağlayacak yağdâna çarpıp yağı ahz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَخَرَّطَ الطَّائِرُ إِذَا أَخَذَ الدُّهْنَ مِنْ مُدْهِنِهِ بِزِمِكَّاهُ

اَلْمَخَارِيطُ [el-meḫārīṭ] (mīm'in fethiyle) مِخْرَاطٌ [miḫrāṭ]ın cemʿidir ki kavlayan ʿalā-kavlin beher sene kavlamak ʿādeti olan yılana denir.

اَلْإِخْرِيطُ [el-iḫrīṭ] (hemzenin kesriyle) حَمْضٌ [ḥamḍ] envāʿından bir nebāt adıdır. Türkīde yaban pırasası ve it siyeği dedikleri ot olacaktır.

اَلْخُرَاطُ [el-ḫurāṭ] (غُرَاب [ġurāb] vezninde) ve

اَلْخَرَاطُ [el-ḫarāṭ] (سَحَاب [seḥāb] vezninde) ve

اَلْخُرَّاطُ [el-ḫurrāṭ] (رُمَّان [rummān] veznin-de) ve

اَلْخُرَيْطَى [el-ḫurreyṭā] (سُمَّيْهَى [summeyhā] vezninde) ve

اَلْخُرَّاطَى [el-ḫurrāṭā] (سُمَّانَى [summānā] vezninde) ve

اَلْخُرَاطَى [el-ḫurāṭā] (زُبَانَى [zubānā] veznin-de) Şol tāze kök özü gibi nesneye denir ki hasır otunun kökünden ayrılıp çıkar.

اَلْخِرْطِيطُ [el-ḫirṭīṭ] (ḫā'nın kesriyle) Kanatları münakkaş olan kelebeğe denir.

[خ ط ط]

اَلْخَطُّ [el-ḫaṭṭ] (ḫā'nın fethi ve ṭā'nın teşdīdiyle) Çizgiye denir; yukālu: فِيهِ خَطٌّ أَيْ طَرِيقَةٌ مُسْتَقِيمَةٌ مُسْتَطِيلَةٌ Ve düz yerde olan belli belirsizce hafīf yola ıtlāk olunur ki çığır ve cılkı taʿbīr olunur; yukālu: لَزِمَ الْخَطَّ خُطُوطٌ [ḫuṭūṭ] Cemʿi أَيِ الطَّرِيقَ الْخَفِيفَ فِي السَّهْلِ ve أَخْطَاطٌ [aḫṭāṭ] gelir. Şārihin beyānı üzere harf-i terdīd ile olan nüshalar galattır. Ve

خَطٌّ [ḫaṭṭ] Masdar olur, yazı yazmak maʿnāsına; yukālu: خَطَّ بِالْقَلَمِ وَغَيْرِهِ خَطًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا كَتَبَ Ve bir güne cimāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَطَّ جَارِيَتَهُ إِذَا جَامَعَهَا ضَرْبًا مِنَ الْجِمَاعِ Ve yemeği azca yemek maʿnāsınadır; yukālu: خَطَّ الطَّعَامَ إِذَا أَكَلَهُ قَلِيلاً Ve

خَطٌّ [ḫaṭṭ] Mutlakan yola ıtlāk olunur; tekūlu: إِلْزَمِ الْخَطَّ أَيِ الطَّرِيقَ Ve Baḥreyn eyāletinin hāssaten deniz yalısına, ʿalā-kavlin her deniz yalısına denir, سِيفُ الْبَحْرِ [sīfu'l-baḥr] maʿnāsına. Ve Yemâme'de bir mevziʿ adıdır. Ve Baḥreyn denizin-

de bir liman adıdır; ḫā'nın kesriyle de cāʾizdir, rimāh-ı Ḫaṭṭiyye dedikleri mızraklar mevziᶜ-i mezkūra mensūbdur, sāᶜir mahallerden gelip orada beyᶜ olunmakla oraya nisbet olunur, yoksa menbiti değildir. Ve

خَطٌّ [ḫaṭṭ] Bir kimse bir yere sınır ve ᶜalāmet vazᶜ edip binā yapmak makūlesi husūs zımnında kendi nefsi için ihtiyāz eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: خَطَّ الْخِطَّةَ لِنَفْسِهِ إِذَا اتَّخَذَهَا وَأَعْلَمَ عَلَيْهَا Ve mutlakan bir ᶜalāmet vazᶜıyla bir nesneyi āherden menᶜ eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; tekūlu: خَطَطْتُ عَلَيْهِ إِذَا حَظَرْتَهُ Ve bir kimsenin yüzünde çizgiler peydā olmak maᶜnāsınadır; yukālu: خَطَّ وَجْهُهُ إِذَا صَارَ فِيهِ خُطُوطٌ Ve tāze oğlan müzellef olmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir ki hatt-āverde taᶜbīr olunur; yukālu: خَطَّ الْغُلَامُ إِذَا نَبَتَ عِذَارُهُ

اَلتَّخْطِيطُ [et-taḫṭīṭ] Bu dahi azca yemek maᶜnāsınadır; yukālu: خَطَّطَ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ قَلِيلاً

اَلْخُطُّ [el-Ḫuṭṭ] (ḫā'nın zammıyla) Mekke'de Aḫşebān dedikleri iki dağın birisine ıtlāk olunur. Ve

خُطٌّ [ḫuṭṭ] Kabīlenin karār-gāhına denir. Ve ulu yola denir; bunda fethle da lügattir; yukālu: سَلَكَ فِي الْخُطِّ أَيِ الطَّرِيقِ الشَّارِعِ

اَلْخِطُّ [el-ḫiṭṭ] (ḫā'nın kesriyle) Yağmur isābet eylemeyen arza denir. Ve şol arza denir ki ona bir kimse nāzil olup kendiden mukaddem kimse nāzil olmamış ola; bedevīlerin ibtidā yurt edindikleri arz olacaktır.

اَلْخِطَّةُ [el-ḫiṭṭat] (hā'yla) Bu dahi arz-ı mezkūreye denir.

اَلْإِخْتِطَاطُ [el-iḫtiṭāṭ] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Bu dahi bir arza gayrılar taᶜarruz eylemeyip kendisine mütehassıs olduğunu bildirmek için etrāfına sınır vazᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِخْتَطَّ الْخِطَّةَ إِذَا اتَّخَذَهَا لِنَفْسِهِ وَأَعْلَمَ عَلَيْهَا Müʾellif bunu tekrār eylemiştir. Ve bir kimsenin çehresinde çizgiler peydā olmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِخْتَطَّ وَجْهُهُ إِذَا صَارَ فِيهِ خُطُوطٌ Ve tāze oğlan nev-hatt olmak mamᶜnāsınadır; yukālu: إِخْتَطَّ الْغُلَامُ إِذَا نَبَتَ عِذَارُهُ

اَلْخَطِيطَةُ [el-ḫaṭīṭat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Şol arza denir ki yağmur dokunmuş iki arz beyninde olup kendisine yağmur dokunmamış, kuru ola, ᶜalā-kavlin baᶜzı mahalline yağmur dokunmuş ola; yukālu: أَرْضٌ خَطِيطَةٌ إِذَا كَانَتْ لَمْ تُمْطَرْ بَيْنَ مَمْطُورَتَيْنِ أَوِ الَّتِي مُطِرَ بَعْضُهَا

اَلْخُطَّةُ [el-ḫuṭṭat] (ḫā'nın zammıyla) Kıssa ve dāsitāna şebīh hālete denir. Ve işe ve maslahata denir, kār ü bār taᶜbīr olunur; yukālu: عَرَضَ عَلَيْهِ خُطَّةٌ أَيْ أَمْرٌ وَحَاجَةٌ Ve cehl ve nādānī maᶜnāsınadır; yukālu: فِي رَأْسِهِ خُطَّةٌ أَيْ جَهْلٌ Ve

خُطَّةٌ [ḫuṭṭat] Aᶜrāba mahsūs bir laᶜb adıdır. Ve

خُطَّةٌ [ḫuṭṭat] خَطٌّ [ḫaṭṭ] lafzından ism olur, نَقْطٌ [naḳṭ]tan نُقْطَةٌ [nuḳṭat] gibi ki yazılmış yazı demek olur. Ve umūr ve mesālih üzere olan ᶜazm ve ikdāma denir; yukālu: لَهُ خُطَّةٌ عَلَى الْأُمُورِ أَيْ إِقْدَامٌ Ve

خُطَّةٌ [Ḫuṭṭat] Bir kemter keçinin ismidir. Ve minhu'l-meselu: "قَبَّحَ اللهُ مِعْزَى خَيْرُهَا خُطَّةٌ" Baᶜzı ednā fazīlete nisbet olunan erāzil ve eşrār haklarında darb olunur.

مُخَطِّطٌ [Muḫaṭṭiṭ] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] veznninde) Bir mevziᶜ adıdır.

اَلْمُخَطَّطُ [el-muḫaṭṭaṭ] (مُعَظَّمٌ [muᶜaẓẓam] vezninde) Güzel ve dil-ber oğlana ıtlāk olunur; yukālu: غُلَامٌ مُخَطَّطٌ أَيْ جَمِيلٌ Ve hutūtlu olan şeyʾe denir, meselā yol yol

işlenmiş kilime كِسَاءٌ مُخَطِّطٌ ve çubuklu alacaya بُرْدٌ مُخَطِّطٌ denir.

اَلْمِخَطُّ [el-miḫaṭṭ] (mīm'in kesriyle) Şol çullāhların cinbaz dedikleri ālete denir ki onunla işlerine çizgi çizerler.

اَلْخَطْخَطَةُ [el-ḫaṭḫaṭat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Yorgunluktan iki tarafa temāyül ederek yürümek maʿnāsınadır; yukālu: خَطْخَطَ فِي سَيْرِهِ إِذَا تَمَايَلَ كَلَالًا Ve çöğdürerek işemek maʿnāsınadır; yukālu: خَطْخَطَ بِبَوْلِهِ إِذَا رَمَى بِهِ

[خ ل ط]

اَلْخَلْطُ [el-ḫalṭ] (ḫā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Bir nesneyi āher şeyʾe katıp karıştırmak maʿnāsınadır; yukālu: خَلَطَهُ بِغَيْرِهِ خَلْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَزَجَهُ Müʾellif Baṣāʾir'de bunu مَزْجٌ [mezc]den eʿamm olduğunu tasrīhle iki yāhūd ziyāde nesnelerin eczāları beynini cemʿ eylemekten ʿibārettir diye resm eylemiştir.

اَلتَّخْلِيطُ [et-taḫlīṭ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) خَلْطٌ [ḫalṭ] maʿnāsınadır; yukālu: خَلَّطَهُ بِهِ بِمَعْنَى خَلَطَهُ

اَلْإِخْتِلَاطُ [el-iḫtilāṭ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Karışmak maʿnāsınadır; yukālu: خَلَطَهُ بِهِ فَاخْتَلَطَ أَيِ امْتَزَجَ Ve at kısmı seğirtmekte süstlük edip ʿuhde-i iktidārından taksīr eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir ki murād karışık seğirtmektir; yukālu: إِخْتَلَطَ الْفَرَسُ إِذَا قَصَّرَ فِي جَرْيِهِ Ve bir adamın ʿakl ve şuʿūru fāsid ve tebāh olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِخْتَلَطَ الرَّجُلُ إِذَا فَسَدَ عَقْلُهُ Ve deve tavlanmak maʿnāsına müstaʿmeldir ki lahmı şahmına muhtelit olur; yukālu: إِخْتَلَطَ الْجَمَلُ إِذَا سَمِنَ Ve mine'l-emsāli: "اخْتَلَطَ الْحَابِلُ بِالنَّابِلِ" ve "إِخْتَلَطَ اللَّيْلُ بِالتُّرَابِ" ve "اخْتَلَطَ الْمَرْعِيُّ بِالْهَمَلِ" Yaʿnī "Gece toza toprağa ve sayda ağ nasb eden kimse ok atanlara ve çobanlı sürü müseyyeblere ve koyu süt fāsid kere yağına karıştı." Bu dört mesel bir mādde çaparızlanıp şürīde ve mübhem ve müştebih oldukta darb olunur.

اَلْمُخَالَطَةُ [el-muḫāleṭat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) ve

اَلْخِلَاطُ [el-ḫilāṭ] (جِدَالٌ [cidāl] vezninde) Bir nesne āher nesneye karışmak maʿnāsınadır; yukālu: خَالَطَهُ مُخَالَطَةً وَخِلَاطًا إِذَا مَازَجَهُ Şārihin beyānı üzere müteʿaddī dahi olur. Ve

خِلَاطٌ [ḫilāṭ] Nāsın ve deve ve sāʾir mevāşīnin birbirine karış muruş olmalarından ʿibārettir; yukālu: مَا هَذَا الْخِلَاطُ أَيِ اخْتِلَاطُ الْإِبِلِ وَالنَّاسِ وَالْمَوَاشِي Ve aygır dişiye aşmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: خَالَطَ الْفَحْلُ النَّاقَةَ إِذَا ضَارَبَهَا Ve bir adamın dimāgı muhtell olup ʿakl ve şuʿūru şürīde olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: خُولِطَ الرَّجُلُ فِي عَقْلِهِ إِذَا اخْتَلَّ

Ve zekāt husūsunda sādır olan "لَا خِلَاطَ وَلَا وِرَاطَ" hadīsinde menhī olan خِلَاطٌ [ḫilāṭ] tan murād meselā iki kimse vech-i ātī üzere sāʾimelerini birbirine karıştırmaktan ʿibārettir. Meselā koyunun nisābı kırktır, yaʿnī bir kimsenin kırk ʿaded koyunu olup şart-ı zekāt tahakkuk eyledikte bir koyun verir tā yüz yirmi bire kadar. Ve yüz yirmi birde iki koyun verir, iki yüz bire kadar bir nesne vermez. Ve iki yüz birde üç koyun verir, dört yüze kadar. Ve dört yüzde dört koyun verir. Ondan sonra yüzer iʿtibār olunur, her yüzde birer koyun verir. Meselā beş yüzde beş ve altı yüzde altı verir, helümme cerren. İmdi iki خَلِيطٌ[ḫalīṭ] beyninde kırk koyunu ve birinin de seksen koyunu olmak üzere yüz yirmi koyun olup

ve karışık bir yerde olsalar, zekāt alan kimse gelip ʿale'l-ıtlāk iki koyun alıp gittikte seksen koyunun sāhibi kırk sāhibine bir koyunun sülüs hissesiyle rücūʿ eylemekle bunun üzerine bir koyunla sülüs ve onun üzerine iki sülüs ʿāʾid olmaktır. Ve eğer mezbūr yüz yirmiden bir koyun zekāt alırsa seksen sāhibi kırk sāhibine bir koyunun iki sülüs hissesini redd ve rücūʿ eylemekle onun üzerine bir koyunun iki sülüs hissesi ve öbürünün üzerine bir sülüsü ʿāʾid olmaktır. Ve baʿzılar dediler ki zekātta خِلَاطٌ [ḫilāṭ] müteferrik beynini cemʿ eylemekten ʿibārettir ki meselā üç nefer adamların kırkar koyunları olsa hasbe'n-nisāb her birine bir koyun vermek vācibdir. Zekāt alan voyvoda mezbūrlara mütekarrib oldukta hīleye sülūkla mecmūʿunu toplayıp güyā ki yüz yirmisinde bir adamın mālı sūretinde eylemeleriyle voyvoda dahi hasbe'l-farīza hemān bir koyun alır. Şārih der ki tefrīk-i müctemiʿ sūreti bir güne dahi vardır ki meselā iki şerīkin her birinin yüzer koyunu olsa mecmūʿuna üç koyun vācib olur. Musaddık geldikte tefrīk eyleseler, her birine birer koyun lāzım gelir. İntehā. Ve

مُخَالَطَةٌ [muḫāleṭat] ve

خِلَاطٌ [ḫilāṭ] Bir nesne bir adamın ʿakl ve şuʿūrunu şūrīde ve muhtell eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: خَالَطَهُ الدَّاءُ إِذَا خَامَرَهُ Ve koyun sürüsüne kurt girişmek maʿnāsınadır; yukālu: خَالَطَ الذِّئْبُ الْغَنَمَ إِذَا وَقَعَ فِيهَا Ve cimāʿ eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: خَالَطَ الْمَرْأَةَ إِذَا جَامَعَهَا

اَلْخِلْطُ [el-ḫilṭ] (ḫā'nın kesriyle) Eğri oka ve eğri yaya denir. Ağaçları zātında eğri olmakla doğrulttuktan sonra yine çarpılmış olur; lām'ın kesriyle de cāʾizdir; yukālu: يَرْمِي بِالسَّهْمِ الْخِلْطِ عَنِ الْقَوْسِ الْخِلْطِ أَيِ الْمُعْوَجِّ Ve ahmak ve şaşkın adama denir; yukālu: رَجُلٌ خِلْطٌ أَيْ أَحْمَقُ Ve bir nesneye karışmış olan şeyʾe denir, tīb eczāsı gibi. Ve her nevʿden karışık olan hurmāya denir; cemʿi أَخْلَاطٌ [aḫlāṭ]tır. Ve soyu ve nesebi karışık adama denir; yukālu: رَجُلٌ خِلْطٌ مِلْطٌ أَيْ مُخْتَلِطُ النَّسَبِ Ve

خِلْطٌ [ḫilṭ] Ahlāt-ı erbaʿanın her birine ıtlāk olunur ki bünye-i bedenin mebnāsı olan emzice-i erbaʿadır, safrāʾ ve sevdāʾ ve dem ve balgamdan ʿibārettir.

اَلْخِلْطَةُ [el-ḫilṭat] (ḫā'nın kesriyle) Dāʾimā nāsla ihtilāt eden ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ خِلْطَةٌ أَيْ مُخْتَلِطَةٌ بِالنَّاسِ

اَلْخَلِيطُ [el-ḫalīṭ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Ortağa denir; tekūlu: هُوَ خَلِيطِي أَيْ شَرِيكِي ʿAlā-kavlin hukūk-ı milkiyyede müşārik olana denir, su hissesi ve yol hissesi gibi; ve minhu hadīsu'ş-şufʿa: "اَلشَّرِيكُ أَوْلَى مِنَ الْخَلِيطِ وَالْخَلِيطُ أَوْلَى مِنَ الْجَارِ" Burada خَلِيطٌ [ḫalīṭ] ten murād vech-i mezkūr üzere hukūk-ı milkiyyede müşārik olandır ve şerīkten murād şuyūʿda yaʿnī taksīm olunmayan hissede müşārik olandır. Ve "مَا كَانَ مِنْ خَلِيطَيْنِ فَإِنَّهُمَا يَتَرَاجَعَانِ بَيْنَهُمَا بِالسَّوِيَّةِ" hadīsinde vākiʿ خَلِيطٌ [ḫalīṭ]lerden murād beynlerinde olan mevāşī münkasim olmayıp muhtelit olan şerīklerdir. Meselā deve kısmının nisāb-ı zekātı beş nefere bālig olmaktır. Yirmi beşe kadar her beşte birer koyun verilir. Ve yirmi beşten otuz beşe kadar bir بِنْتُ مَخَاضٍ [bintu meḫāḍ] verilir. Pes iki kimsenin ber-vech-i şirket meselā beynlerinde zekātı koyun olan bir mikdār deve olup şart-ı zekāt tahakkukunda musaddık gelip zekāta mübāderette mecmūʿu şerīkin

birinin yedinde bulunmakla ondan vācib gelen zekātı ahz eylese ʿale's-seviyye öbür şerīki üzere rücūʿ eder. Şārih der ki بِالسَّوِيَّةِ ve يَتَرَاجَعَانِ kavllerinin nükteleri *Nihāye*-i İbn Eşīr'de meşrūhtur. Ve fī hadīsi'n-nebīz: "إِنَّهُ نَهَى عَنِ الْخَلِيطَيْنِ أَنْ يُنَبَّذَا" أَيْ مَا يُنَبَّذُ مِنَ الْبُسْرِ وَالتَّمْرِ مَعًا أَوْ مِنَ الْعِنَبِ وَالزَّبِيبِ أَوْ مِنْهُ وَمِنَ التَّمْرِ وَنَحْوِ ذَلِكَ مِمَّا يُنَبَّذُ Bunda خَلِيطٌ [ḫalīṭ]lerden murād hurmā koruğuyla hurmādan yāhūd yaş üzümle kuru üzümden yāhūd kuru üzümle hurmādan ve bunlar gibi muhtelit nebz olanlardır, zīrā envāʿ muhtelit olarak nebz olundukta şırası tez şiddetlenip serīʿan mütegayyir ve müskir olur. Şārih der ki baʿzılar hadīs-i merkūmun zāhirine ʿamel ile mutlakan خَلِيطَيْنِ [ḫalīṭayn] nebīzinin tahrīmine zāhib oldular, her ne kadar henüz şıra olup iskār hiddetine bālig olmamış ise de. Pes bu günesini şürb eden cihet-i vāhideden āsim olur. Ve baʿde-hudūsi'ş-şidde şürb eden iki cihetten āsim olur: Biri خَلِيطَيْنِ [ḫalīṭayn] şürbü ve biri müskir şürbünden olur. Ve baʿzılar terhīs edip tahrīmi iskār ile muʿallel kıldılar. Ve

خَلِيطٌ [ḫalīṭ] Karışık ecnās-ı nāsa ıtlāk olunur. Ve hatunun zevcine ve ibn-i ʿamme ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ خَلِيطُهَا أَيْ زَوْجُهَا وَهُوَ خَلِيطُهَا أَيِ ابْنُ عَمِّهِ Ve şol kavme ıtlāk olunur ki cümlesinin emr ve maslahatları yeksān ola, cism-i vāhid gibi olalar; yukālu: هُمْ خَلِيطٌ إِذَا كَانَ أَمْرُهُمْ وَاحِدًا Ve مُخَالِطٌ [muḫāliṭ] maʿnāsınadır. Cemʿi خُلُطٌ [ḫuluṭ] gelir, zammeteynle ve خُلَطَاءُ [ḫuleṭāʾ] gelir,كُرَمَاءُ [kuremāʾ] vezninde; yukālu: هُوَ خَلِيطُهُ أَيْ مُخَالِطُهُ وَهُمْ خُلُطُهُ وَخُلَطَاؤُهُ وَبَيْنَهُمْ خُلْطَةٌ Ve

خَلِيطٌ [ḫalīṭ] Saman ile yāhūd yonca ile karışık çamura denir. Ve ekşi süt ile karışık tatlı süte denir. Ve çerviş ile ve et ile karışık sāfī yağa denir.

اَلْخَلِيطَةُ [el-ḫalīṭat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Koyun sütü üzere sağılmış deve sütüne denir ki birbirine karışmış olur yāhūd keçi sütü üzerine sağılmış koyun sütüne yāhūd ʿale'l-ʿaks olana denir.

اَلْأَخْلَاطُ [el-aḫlāṭ] (hemzenin fethiyle) Ecnās-ı muhtelifeden birikmiş nāsa denir, evbāş maʿnāsına.

اَلْخَلِيطُ [el-ḫalīṭ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْخُلَّيْطَى [el-ḫulleyṭā] (سُمَّيْهَى [summeyhā] vezninde) Bunlar da أَخْلَاطٌ [aḫlāṭ] maʿnāsınadır; müfredleri yoktur. خُلَيْطَى [ḫuleyṭā] lafzında tahfīfle de zebān-zeddir. Ve

خُلَّيْطَى [ḫulleyṭā] (teşdīd ve tahfīfle) Karışkanlık, şūriş ve ihtilāt maʿnāsınadır; yukālu: وَقَعُوا فِي خُلَّيْطَى أَيْ فِي اخْتِلَاطٍ

اَلْخِلِّيطَى [el-ḫillīṭā] (خِلِّيفَى [ḫillīfā] veznin-de) Karışık maʿnāsınadır, fi'l-asl masdar-dır; yukālu: مَالُهُمْ بَيْنَهُمْ خِلِّيطَى أَيْ مُخْتَلِطٌ

اَلْمِخْلَطُ [el-miḫlaṭ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) ve

اَلْمِخْلَاطُ [el-miḫlāṭ] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vez-ninde) Dāʾimā umūr ve mesālihe ihtilāt eden adama denir; yukālu: رَجُلٌ مِخْلَطٌ وَمِخْلَاطٌ إِذَا كَانَ يُخَالِطُ الْأُمُورَ مِزْيَلٌّ كَمَا يُقَالُ رَاتِقٌ فَاتِقٌ ve yukālu: هُوَ مِخْلَطٌ

اَلْخَلْطُ [el-ḫalṭ] (ḫā'nın fethiyle) ve

اَلْخَلِطُ [el-ḫaliṭ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلْخُلُطُ [el-ḫuluṭ] (عُنُقٌ [ʿunuḳ] vezninde) Şol kimseye denir ki dāʾimā dülger burgusu gibi halk içine sokulup herkesin mizāc ve meşrebince temelluk ve müdāhene ve iltiyām eder ola. Ve şol kimseye denir ki pezevenk-meşreb olmakla nisvān ve metāʿını beyne'n-nās ilkā eder ola. Ve

خَلِطٌ [ḫaliṭ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Ah-

mak ve muhtellü'ş-şuʿūr kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ خَلِطٌ أَيْ بَيِّنُ الْخَلَاطَةِ أَيْ أَحْمَقُ Burada خَلَاطَةٌ[ḫalāṭat] كَرَامَةٌ [kerāmet] veznin-de masdardır, lākin kendiden fiʿl tasarrufu yoktur.

اَلْإِخْلَاطُ [el-iḫlāṭ] (hemzenin kesriyle) At seğirtmekte taksīr eylemek maʿnāsınadır ki düz seğirtmeyip karışık ve şūrīde seğirt-mekten ʿibārettir; yukālu: أَخْلَطَ الْفَرَسُ إِذَا قَصَّرَ فِي جَرْيِهِ Ve aygır dişiye aşmak maʿnāsınadır; yukālu: أَخْلَطَ الْفَحْلُ إِذَا خَالَطَ الْأُنْثَى Ve aygı-rı dişiye aştırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَخْلَطَ الْفَحْلَ الْجَمَّالُ إِذَا نَزَى بِهِ عَلَى الْأُنْثَى Ve ay-gırın āleti fercden hatā eylemekle çeken kimse eliyle tutup doğru idhāl eylemek maʿnāsınadır ki şatafçılık taʿbīr olunur; yukālu: أَخْلَطَ الرَّجُلُ لِلْفَحْلِ إِذَا أَخْطَأَ فِي الْإِدْخَالِ فَسَدَّدَ قَضِيبَهُ يَعْنِي وَأَدْخَلَهُ فِي الْحَيَاءِ

اَلْإِسْتِخْلَاطُ [el-istiḫlāṭ] Aygırın āleti ibtidā fercden hatā eylemekle yine kendisi doğrultup idhāl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَخْلَطَ الْفَحْلُ إِذَا فَعَلَ الْإِخْلَاطَ مِنْ تِلْقَاءِ نَفْسِهِ

خِلَاطٌ [Ḫilāṭ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Ermīniyye ülkesinde bir belde adıdır, Aḫlāṭ demek cāʾiz değildir. Bu belde Bit-lis kurbünde vākiʿdir. Kadīmī ve latīf bir şehr olup üç defʿa harāb olmuştur ve hālen harābedir. Ondan niçe fuzalā çıkmıştır.

اَلْمُخْتَلِطُ [el-muḫteliṭ] (ism-i fāʿil bünye-siyle) Şahmı lahmına karışmış semiz ve tavlı deveye denir; yukālu: جَمَلٌ مُخْتَلِطٌ وَنَاقَةٌ مُخْتَلِطَةٌ إِذَا سَمِنَا حَتَّى اخْتَلَطَ الشَّحْمُ بِاللَّحْمِ

[خ م ط]

اَلْخَمْطُ [el-ḫamṭ] (ḫāʾnın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Eti kebāb eylemek, ʿalā-kavlin tatarıca kebāb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَمَطَ اللَّحْمَ خَمْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا شَوَاهُ أَوْ فَلَمْ يُنْضِجْهُ Ve oğlağın derisini yüzüp bü-tün biryān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَمَطَ الْجَدْيَ إِذَا سَلَخَهُ فَشَوَاهُ Ve tuluma süt ko-mak maʿnāsınadır; yukālu: خَمَطَ اللَّبَنَ خَمْطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا جَعَلَهُ فِي سِقَاءٍ Ve

خَمْطٌ [ḫamṭ] Rāyihası tayyib olan süte de-nir, خَامِطَةٌ [ḫāmiṭat] gibi. ʿAlā-kavlin نَبِقٌ [nebiḳ] ve elma rāyihaları bağlamış süte denir ki نَبِقٌ [nebiḳ] gibi ve elma gibi kokar ola, ke-mā se-yuzkeru. Ve

خَمْطٌ [ḫamṭ] ve

خُمُوطٌ [ḫumūṭ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Sü-tün ve süt tulumunun rāyihası hoş olmak maʿnāsınadır. Ve nā-hoş olmak maʿnāsına olmakla zıdd olur; yukālu: خَمَطَ اللَّبَنُ وَالسِّقَاءُ خَمْطًا وَخُمُوطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا طَابَتْ رِيحُهُ وَيُقَالُ خَمَطَ إِذَا تَغَيَّرَتْ رِيحُهُ Ve

خَمْطٌ [ḫamṭ] Ekşi, ʿalā-kavlin acı nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ خَمْطٌ أَيْ حَامِضٌ أَوْ مُرٌّ Ve tadı acımtırak olan nebāta denir. Ve ağa-cın azca tutmuş yemişine denir. Ve سِدْرٌ [sidr] ağacına şebīh bir şecerin ismidir. Ve bir kātil ve zehr-nāk şecer adıdır. Yāhūd mutlakan dikensiz ve çalısız olan şecere denir. Ve misvāk ağacının yemişine de-nir. Ve bir nevʿ yemiş adıdır ki فَسْوَةُ الضَّبُعِ [fesvetu'ḍ-ḍabuʿ] dahi derler. Müʾellif ʿin-dinde فَسْوَةُ الضَّبُعِ [fesvetu'ḍ-ḍabuʿ] mantar nevʿindendir, قَعْبَلٌ [ḳaʿbel] dahi denir. Ve sāʾire göre Yūnānīde sokrātiyyūn dedikle-ri köktür, şalgam kadar olur.

اَلْخَمِيطُ [el-ḫamīṭ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Derisi yüzüldükten sonra bütün tabh olan oğlak biryānına denir, fırın biryānı gibi. Ve eğer tüyü yolunup derisiyle biryān olmuş ise ona سَمِيطٌ [semīṭ] denir, gerek derisi yüzüldükten sonra derisine sarılıp biryān olsun, orman kebābı gibi ki tennūr

biryānı dahi böylece olur ve gerek derisi yüzülmeyip öylece biryān olsun ki bedevī biryānıdır; tekūlu: أَطْعَمَنَا يَوْمًا حَمِيطًا وَيَوْمًا سَمِيطًا

اَلْخَمَّاطُ [el-ḫammāṭ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Biryāncıya denir, شَوَّاءٌ [şevvā'] maʿnāsına.

اَلْخَمْطَةُ [el-ḫamṭat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Üzüm çiçeği makūlesinin rāyihasına denir. Ve kokulu bādeye, ʿalā-kavlin ekşi olarak rāyihalı olanına denir. Ve hoş kokulu süte denir yāhūd نَبِقٌ [nebiḳ] ve تُفَّاحٌ [tuffāḥ] rāyihası bağlamış süte denir. Ve tulumun rāyihasına denir; bunda fetehātla lügattir. Ve hoş kokulu topraklı arza denir; فَرِحَةٌ [ferihat] vezninde dahi lügattir; yukālu: أَرْضٌ خَمْطَةٌ وَخَمِطَةٌ أَيْ طَيِّبَةُ الرِّيحِ

اَلْخَمَطُ [el-ḫamaṭ] (fethateynle) Bu dahi sütün ve tulumun rāyihası hoş olmak ve rāyihası bozulmak maʿnālarına azdāddandır; yukālu: خَمِطَ اللَّبَنُ وَالسِّقَاءُ خَمَطًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا طَابَتْ رِيحُهُ وَيُقَالُ خَمِطَ إِذَا تَغَيَّرَتْ رِيحُهُ Ve bir kimse tekebbür eylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَمِطَ الرَّجُلُ إِذَا تَكَبَّرَ Ve darılmak maʿnāsınadır; yukālu: خَمِطَ الرَّجُلُ إِذَا غَضِبَ

اَلْخَامِطُ [el-ḫāmiṭ] Bu dahi hoş-bū süte, ʿalā-kavlin نَبِقٌ [nebiḳ] ve تُفَّاحٌ [tuffāḥ] rāyihası bağlamış süte denir; yukālu: لَبَنٌ خَمَطٌ وَخَمْطَةٌ كَمَا ذُكِرَ وَخَامِطٌ أَيْ طَيِّبُ الرِّيحِ أَوْ أَخَذَ رِيحًا كَرِيحِ النَّبِقِ وَالتُّفَّاحِ وَكَذَا سِقَاءٌ خَامِطٌ

اَلتَّخَمُّطُ [et-teḫammuṭ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bu dahi büyüklenmek maʿnāsınadır; yukālu: تَخَمَّطَ الرَّجُلُ إِذَا تَكَبَّرَ Ve gazaba gelmek maʿnāsınadır; yukālu: تَخَمَّطَ الرَّجُلُ إِذَا غَضِبَ Ve deve kükremek maʿnāsınadır; yukālu: تَخَمَّطَ الْفَحْلُ إِذَا هَدَرَ Ve deryā cūş u hurūş etmek maʿnāsınadır; yukālu: تَخَمَّطَ الْبَحْرُ إِذَا الْتَطَمَ

اَلْمُتَخَمِّطُ [el-muteḫammiṭ] (مُتَكَبِّرٌ [mutekebbir] vezninde) Pek gālib ve zeber-dest adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُتَخَمِّطٌ أَيْ غَلَّابٌ قَهَّارٌ Ve şol hışm-nāk adama denir ki şiddet-i gazabından çağırıp bağırır ola; yukālu: رَجُلٌ مُتَخَمِّطٌ أَيِ الشَّدِيدُ الْغَضَبِ لَهُ جَلَبَةٌ مِنْ شِدَّةِ غَضَبِهِ

اَلْخَمِطُ [el-ḫamiṭ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Cūş u hurūş eder olan deryāya vasf olur; yukālu: بَحْرٌ خَمِطُ الْأَمْوَاجِ أَيْ مُلْتَطِمُهَا

[خ ن ط]

اَلْخَنْطُ [el-ḫanṭ] (ḫā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Bir kimseye tasa verip gussalandırmak maʿnāsınadır; yukālu: خَنَطَهُ خَنْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَرَبَهُ

اَلْخَنَاطِيطُ [el-ḫanāṭīṭ] Bölük bölük cemāʿatlere denir, cemāʿāt-i müteferrika maʿnāsına. Şārihin beyānı üzere müfredi yoktur; yukālu: جَاءَتْ خَنَاطِيطُ أَيْ جَمَاعَاتٌ مُتَفَرِّقَةٌ

[خ و ط]

اَلْخُوطُ [el-ḫūṭ] (ḫā'nın zammıyla) Bir yıllık tāze ve yumuşak ağaç dalına ve çubuğuna denir, ʿalā-kavlin mutlakan tāze çubuğa denir. Cemʿi خِيطَانٌ [ḫīṭān] gelir ḫā'nın kesriyle, aslı خِوْطَانٌ [ḫivṭān] idi; yukālu: قَدٌّ كَالْخُوطِ أَيِ الْغُصْنِ النَّاعِمِ لِسَنَةٍ أَوْ كُلُّ قَضِيبٍ Ve cüst ve sebük-rūh ve beden ve endāmı hūb olarak etli cānlı adama denir; yukālu: رَجُلٌ خُوطٌ أَيْ جَسِيمٌ خَفِيفٌ حَسَنُ الْخُلُقِ Ve

خُوطُ [Ḫūṭ] Bir recül ʿalemidir. Ve Belḫ kazāsında bir karye adıdır ki Ḳūṭ dahi derler ḳāf'la.

اَلْخُوطَانَةُ [el-ḫūṭānet] ve

اَلْخُوطَانِيَّةُ [el-ḫūṭāniyyet] (ḫā'ların zammıyla) Şol oğlana ve kıza denir ki tāze nihāl gibi bālā-bülend ve ter ü tāze beden

ola; yukālu: غُلاَمٌ وَجَارِيَةٌ خُوطَانَةٌ وَخُوطَانِيَّةٌ إِذَا كَانَا كَالْغُصْنِ طُولاً وَنَعْمَةً

خُطْ خُطْ [ḫuṭ ḫuṭ] (ḫā'ların zammıyla) Bir adama bir kimseyi mızrakla aldatmak yaʿnī mızrakla onu vurur gibi olmak zımnında emr eylemek makāmında istiʿmāl olunur; yukālu: قال لَهُ خُطْ خُطْ وَهُوَ أَمْرٌ بِأَنْ يَخْتِلَ أَحَدًا بِرُمْحِهِ Şārih der ki bu müşedded olan خَطٌّ [ḫaṭṭ] sīgasından emr-i muhaffef olmak melhūzdur.

اَلتَّخَوُّطُ [et-teḫavvuṭ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir kimseye bir vaktte geldikten sonra yine gelmek maʿnāsınadır; yukālu: تَخَوَّطَهُ إِذَا أَتَاهُ الْحِينَ بَعْدَ الْحِينِ

[خ ي ط]

اَلْخَيْطُ [el-ḫayṭ] (ḫā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) İplik teline denir; yukālu: سَلَكَ الْخَيْطَ فِي الْخِيَاطِ أَيِ السِّلْكَ Cemʿi أَخْيَاطٌ [aḫyāṭ] ve خُيُوطٌ [ḫuyūṭ] gelir veخُيُوطَةٌ [ḫuyūṭat] gelir hā'yla. Ve

خَيْطُ الرَّقَبَةِ [ḫayṭu'r-raḳabet] Boyunda olan murdār ilik dedikleri beyāz uzun nesnedir; yukālu: جَاحَشَ فُلاَنٌ عَنْ خَيْطِ رَقَبَتِهِ وَهُوَ النُّخَاعُ Ve

خَيْطٌ [Ḫayṭ] Bir maʿrūf dağın adıdır. Ve

خَيْطٌ [ḫayṭ] Masdar olur, dikiş dikmek maʿnāsına; yukālu: خَاطَ الْخَيَّاطُ الثَّوْبَ يَخِيطُ خَيْطًا Bundan ism خِيَاطَةٌ[ḫiyāṭat]tır, dikiş maʿnāsına. Ve

خَيْطٌ [ḫayṭ] Yılan kısmı yer yüzünde tel gibi sağılıp gitmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: خَاطَتِ الْحَيَّةُ إِذَا انْسَابَتْ عَلَى الْأَرْضِ Ve

خَيْطٌ [ḫayṭ] Bir sürü devekuşuna yāhūd bir bölük çekirgeye denir. Cemʿi خِيطَانٌ [ḫīṭān] gelir ḫā'nın kesriyle.

اَلْخَيْطُ الْأَبْيَضُ [el-ḫayṭu'l-ebyaḍ] Fecr zuhūrunda ufkta خَيْطٌ [ḫayṭ] şeklinde nümāyān olan beyāza ıtlāk olunur.

اَلْخَيْطُ الْأَسْوَدُ [el-ḫayṭu'l-esved] Gurūb-ı şems ʿakibinde kezālik ufkta zāhir olan sevāda ıtlāk olunur; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ﴾ أَيْ بَيَاضُ الصُّبْحِ فِي الْأُفْقِ مِنْ سَوَادِ اللَّيْلِ

اَلْخَيْطَى [el-ḫayṭā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) ve

اَلْخِيطُ [el-ḫīṭ] (ḫā'nın kesriyle) Bunlar da devekuşundan yāhūd çekirgeden bir bölüğe denir.

اَلْخَيْطَاءُ [el-ḫayṭāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] veznide) Boynu uzun olan devekuşuna denir; yukālu: نَعَامَةٌ خَيْطَاءُ أَيْ طَوِيلَةُ الْعُنُقِ

اَلْخِيَاطُ [el-ḫiyāṭ] (لِحَافٌ [liḥāf] vezninde) ve

اَلْمِخْيَطُ [el-miḫyaṭ] (مِلْحَفٌ [milḥef] veznide) Kendisiyle esvāb dikilecek iplik ve ibrīşim makūlesine denir. Ve iğneye ıtlāk olunur, إِبْرَةٌ [ibret] maʿnāsına. Ve memerr ve meslek maʿnāsınadır. Şārih der ki bu maʿnā yalnız مَخِيطٌ [meḫīṭ]in maʿnāsı olmakla ʿibārede sakta vardır.

اَلْخَاطِئُ [el-ḫāṭiʾ] (kalb üzere) ve

اَلْخَائِطُ [el-ḫāʾiṭ] (asl üzere) ve

اَلْخَيَّاطُ [el-ḫayyāṭ] (شَدَّادٌ[şeddād] veznide) Terziye denir; yukālu: هُوَ خَاطِئٌ وَخَائِطٌ وَخَيَّاطٌ أَيْ يَخِيطُ الثَّوْبَ

اَلْمَخِيطُ [el-meḫīṭ] (مَكِيلٌ [mekīl] vezninde) ve

اَلْمَخْيُوطُ [el-maḫyūṭ] (aslı üzere) Dikilmiş sevbe denir; yukālu: ثَوْبٌ مَخِيطٌ وَمَخْيُوطٌ إِذَا كَانَ قَدْ خِيطَ

اَلتَّخْيِيطُ [et-taḫyīṭ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Saça sakala kır serpmek, ʿalā-kavlin tel tel ağartmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: خَيَّطَ الشَّيْبُ فِي رَأْسِهِ إِذَا بَدَا أَوْ صَارَ كَالْخُيُوطِ

اَلتَّخَيُّطُ [et-teḫayyuṭ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznide) Saç ve sakal tel tel ağarmak maʿnāsına

müstaᶜmeldir; yukālu: تَخَيَّطَ رَأْسُهُ بِالشَّيْبِ إِذَا ابْيَضَّ كَالْخُيُوطِ

خَيْطُ بَاطِلٍ [ḫayṭu bāṭil] (izāfetle) Havāya, ᶜalā-kavlin bacadan ve pencereden içeriye nüfūz eden şuᶜāᶜ-ı şemse denir ki nās ona zerre taᶜbīr ederler; yukālu: أَدَقُّ مِنْ خَيْطِ بَاطِلٍ وَهُوَ الْهَوَاءُ أَوْ ضَوْءٌ يَدْخُلُ مِنَ الْكُوَّةِ

اَلْخَيْطَةُ [el-ḫayṭat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Kazığa ıtlāk olunur, وَتِدٌ [vetid] maᶜnāsına. Ve ipe ve urgana denir; yukālu: مَدَّ خَيْطَةً أَيْ حَبْلاً Ve şol ipliğe denir ki bal sağan kimsenin kullandığı ipe bağlı olur. ᶜAlā-kavlin esvābı üstüne giyip büründüğü üstlüğe denir. Ve

خَيْطَةٌ [ḫayṭat] Masdar olur, bir kimseye bir kere mürūr eylemek yāhūd sürᶜatle mürūr eylemek maᶜnāsına; yukālu: خَاطَ إِلَيْهِ خَيْطَةً إِذَا مَرَّ عَلَيْهِ مَرَّةً وَاحِدَةً أَوْ سَرِيعَةً

اَلْإِخْتِيَاطُ [el-iḫtiyāṭ] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) خَيْطَةٌ [ḫayṭat] maᶜnāsınadır; yukālu: إِخْتَاطَ إِلَيْهِ وَاخْتَطَى بِمَعْنَى خَاطَ إِلَيْهِ Şārihin beyānı üzere إِخْتَطَى maklūbdur, niteki "خ،ط،و" māddesinde onu teʾyīd eylemiştir.

اَلْمَخِيطُ [el-meḫīṭ] Dikilmiş sevbe denir ki zikr olundu. Bu münāsebetle yılan kısmının sağılıp gittiği yere مَخِيطُ الْحَيَّةِ [meḫīṭu'l-ḥayyet] ıtlāk olunur, bir sıra dikilmiş dikiş yerine teşbīhle; yukālu: هَذَا مَخِيطُ الْحَيَّةِ أَيْ مَزْحَفُهَا

FASLU'D-DĀLİ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ الدَّالِ الْمُهْمَلَةِ)

[د ث ط]

اَلدَّثْطُ [ed-deṯṭ] (dāl'ın fethi ve ṯā-yı müsellesenin sükūnuyla) Yarayı ve çıbanı deşmek maᶜnāsınadır; yukālu: دَثَطَ الْقُرْحَةَ دَثْطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَيْ بَطَّهَا فَانْفَجَرَ مَا فِيهَا

[د ح ل ط]

اَلدَّحْلَطَةُ [ed-daḥleṭat] (ḥā-yı mühmele ile دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Halt-ı kelām eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: دَحْلَطَ الرَّجُلُ إِذَا خَلَطَ فِي كَلَامِهِ

[د ف ط]

اَلدَّفْطُ [ed-defṭ] (dāl'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Kuş çiftleşmek maᶜnāsınadır; yukālu: دَفَطَ الطَّائِرُ دَفْطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَفَدَ ᶜİnde'l-baᶜz bu ẕāl-ı muᶜceme ve ḳāf'ladır.

[د ل غ ط]

دَلْغَاطَانُ [Delġāṭān] (dāl'ın fethi ve ġayn-ı muᶜceme ile) Merv kazāsında bir karyedir; fukahādan Faḍlullāh b. Muḥammed b. İbrāhīm ed-Delġāṭī oradandır. Ḥāfiẓ Ebū Muḥammed er-Reşāṭ, Kitāb-ı Ensāb'ında ẕāl-ı muᶜceme ile takyīd eylemiştir.

[د م ط]

دِمْيَاطُ [Dimyāṭ] (جِرْيَالٌ [ciryāl] vezninde) Mışır ülkesinde belde-i maᶜrūfedir. Şārih der ki Dimyāṭ, Süryānīdir, aslı muᶜceme iledir, kudret-i rabbāniyye maᶜnāsınadır, gūyā ki mecmaᶜu'l-bahreyn kudretine işārettir. ᶜAlā-kavlin Dimyāṭ b. Eşmes b. Mişrāyīm binā ve ismiyle müsemmā olmuştur.

[د ه ر ط]

دُهْرُوطُ [Duhrūṭ] (عُصْفُورٌ [ᶜuṣfūr] vezninde) Ṣaᶜīd-i Mışr'da bir belde adıdır.

FASLU'Ẕ-ẔĀLİ'L-MUᶜCEME
(فَصْلُ الذَّالِ الْمُعْجَمَةِ)

[ذ أ ط]

اَلذَّأْطُ [eẕ-ẕeʾṭ] (ẕāl'in fethi ve hemzenin sükūnuyla) Boğazlamak maᶜnāsınadır; yukālu: ذَأَطَهُ ذَأْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا ذَبَحَهُ Ve bir adamı dili ağzından çıkınca kadar boğmak maᶜnāsınadır; yukālu: ذَأَطَهُ إِذَا خَنَقَهُ حَتَّى دَلَعَ لِسَانُهُ Ve doldurmak maᶜnāsınadır; yukālu: ذَأَطَ الْإِنَاءَ إِذَا مَلَأَهُ Ve dolmak maᶜnāsınadır; yukālu: ذَأَطَ الْإِنَاءُ إِذَا امْتَلَأَ

[ذ ح ل ط]

اَلذَّحْلَطَةُ [eẕ-ẕaḥleṭat] دَحْلَطَةٌ [daḥleṭat] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu.

[ذ ر ط]

اَلذِّرْبَاطَةُ [eẕ-ẕirbāṭat] (ẕāl-ı meksūre ve bā-yı muvahhade ile tīnet-i vāhidede olan arza denir ki bir yerinde ihtilāf olmaya; yukālu: أَرْضٌ ذِرْبَاطَةٌ أَيْ طِينَةٌ وَاحِدَةٌ

اَلذَّرْطَأَةُ [eẕ-ẕerṭaʾet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Çirkīn çirkīn taᶜām yemek maᶜnāsınadır; tekūlu: ذَرْطَيْتَ يَا فُلَانُ ذَرْطَأَةً أَيْ أَكَلْتَ قَبِيحًا Hemze teshīl olunmuştur.

[ذ ر ع م ط]

اَلذُّرَعْمِطُ [eẕ-ẕuraᶜmiṭ] (قُذَعْمِلٌ [ḳuẕaᶜmil] vezninde) Yoğurt gibi pek koyu süte denir. Ve her nesneye iştihā eder olan soğumsuz kimseye denir; yukālu: أَكَلَ الذُّرَعْمِطُ ذُرَعْمِطًا أَيِ الرَّجُلُ الشَّهْوَانُ لَبَنًا خَاثِرًا

[ذ ر ق ط]

اَلذَّرْقَطَةُ [eẕ-ẕerḳaṭat] (ḳāf'la دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Min gayr-i reviyyetin bir söz atıvermek maᶜnāsınadır; yukālu: ذَرْقَطَ الْكَلَامَ إِذَا لَفَظَ

[ذ ط ط]

اَلْأَذَطُّ [el-eẕaṭṭ] (أَعَزُّ [eʿazz] vezninde) Çene kemiği eğri olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَذَطُّ أَيِ الْمُعْوَجُّ الْفَكِّ

[ذ ع ط]

اَلذَّعْطُ [eẕ-ẕaʿṭ] (ẕāl'ın fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Boğazlamak, ʿalā-kavlin tīz boğazlamak maʿnāsınadır; yukālu: ذَعَطَهُ ذَعْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا ذَبَحَهُ أَوْ ذَبْحًا وَحِيًّا

اَلذَّعْوَطُ [eẕ-ẕaʿveṭ] (جَرْوَلٌ [cervel] veznin-de) ve

اَلذَّاعِطُ [eẕ-ẕāʿiṭ] Çabuk ölüme denir; yukālu: مَوْتٌ ذَعْوَطٌ وَذَاعِطٌ أَيْ سَرِيعٌ

[ذ ع م ط]

اَلذَّعْمَطَةُ [eẕ-ẕaʿmeṭat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) ذَعْطٌ [ẕaʿṭ] maʿnāsınadır; yukālu: ذَعْمَطَهُ بِمَعْنَى ذَعَطَهُ Ve

ذَعْمَطَةٌ [ẕaʿmeṭat] İsm olur, dili zefīr ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ ذَعْمَطَةٌ أَيْ بَذِيئَةٌ

[ذ ف ط]

اَلذَّفْطُ [eẕ-ẕefṭ] (دَفْطٌ [defṭ] vezninde) Hayvān çiftleşmek maʿnāsınadır; yukālu: ذَفَطَ الطَّائِرُ وَالتَّيْسُ ذَفْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا سَفَدَ Ve sinek sıçmak maʿnāsınadır; yukālu: ذَفَطَ الذُّبَابُ إِذَا أَلْقَى مَا فِي بَطْنِهِ ʿAlā-kavlin bunlarda savāb olan ḳāf'la olmaktır.

اَلذَّفُوطُ [eẕ-ẕefūṭ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Zaʿīf ve zebūn şahsa denir; yukālu: رَجُلٌ وَبَعِيرٌ ذَفُوطٌ أَيْ ضَعِيفٌ

[ذ ق ط]

اَلذَّقْطُ [eẕ-ẕaḳṭ] (ẕāl'in fethi ve zammıyla) ذَفْطٌ [ẕefṭ] maʿnālarınadır; yukālu: ذَقَطَ الطَّائِرُ وَالتَّيْسُ ذَقْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا سَفَدَ ve yukālu: ذَقَطَ الذُّبَابُ إِذَا وَنَمَ

اَلذَّقْطَانُ [eẕ-ẕaḳṭān] (سَكْرَانُ [sekrān] veznin-de) ve

اَلذِّقِطُ [eẕ-ẕeḳiṭ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Dargın adama denir; yukālu: رَجُلٌ ذَقْطَانُ وَذَقِطٌ أَيْ غَضْبَانُ

اَلذُّقَطُ [eẕ-ẕuḳaṭ] (صُرَدٌ[ṣurad] vezninde) Bir nevʿ ufak sineğe denir. Cemʿiذِقْطَانٌ [ẕiḳṭān]dır, صِرْدَانٌ [ṣirdān] vezninde.

اَلتَّذَقُّطُ [et-teẕaḳḳuṭ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vez-ninde) Bir nesneyi azca azca almak maʿnāsınadır; yukālu: تَذَقَّطَ الشَّيْءَ إِذَا أَخَذَهُ قَلِيلاً قَلِيلاً

اَلذُّقَطَةُ [eẕ-ẕuḳaṭat] (هُمَزَةٌ [humezet] veznin-de) ve

اَلذَّقِيطُ [eẕ-ẕeḳīṭ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Ya-ramaz ve habīs kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ ذُقَطَةٌ وَذَقِيطٌ أَيْ خَبِيثٌ

اَلْمَذْقُوطُ [el-meẕḳūṭ] Sinek sıçmış nesneye denir; yukālu: لَحْمٌ مَذْقُوطٌ إِذَا كَانَ فِيهِ ذَقْطُ الذُّبَابِ

[ذ م ط]

اَلذَّمْطُ [eẕ-ẕemṭ] (ẕāl'in fethi ve mīm'in sükūnuyla) Boğazlamak maʿnāsınadır; yukālu: ذَمَطَهُ ذَمْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ذَبَحَهُ

اَلذُّمَطَةُ [eẕ-ẕumeṭat] (هُمَزَةٌ [humezet] vez-ninde) Lokmayı ağızda çiğnemeksizin yu-tar olan adama denir; yukālu: هُوَ ذُمَطَةٌ إِذَا كَانَ يَبْلَعُ كُلَّ شَيْءٍ

اَلذَّمِطُ [eẕ-ẕemiṭ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Boğazdan çabuk inip gider olan taʿāma denir; yukālu: طَعَامٌ ذَمِطٌ أَيْ سَرِيعُ الْإِنْحِدَارِ

ذِمْيَاطُ [ẕimyāṭ] دِمْيَاطُ [dimyāṭ] lafzında lü-gattir ki zikr olundu.

[ذ و ط]

اَلذَّوْطُ [eẕ-ẕevṭ] (ẕāl'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Bir kimseyi dili ağzından çı-kınca kadar boğmak maʿnāsınadır; yukālu: ذَاطَهُ يَذُوطُهُ ذَوْطًا إِذَا خَنَقَهُ حَتَّى دَلَعَ بِلِسَانِهِ

اَلْأَذْوَطُ [el-eẕvaṭ] Çenesi nā-tamām olan insān ve hayvāna denir; yukālu: هُوَ أَذْوَطُ أَيِ النَّاقِصُ الذَّقَنِ

اَلذَّوْطَةُ [eẕ-ẕevṭat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir nevʿ örümcek ismidir ki sırtı sarı olur. Cemʿi أَذْوَاطٌ [eẕvāṭ]tır.

[ذ ه و ط]

ذَهْوَطٌ [Ẕehvaṭ] (جَرْوَلٌ [cervel] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

ذِهْيَوْطٌ [Ẓihyevṭ] (عِذْيَوْطٌ [ʿiẕyevṭ] veznin-de ve عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

FASLU'R-RĀʾİ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ الرَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ر ب ط]

اَلرَّبْطُ [er-rabṭ] (ضَبْطٌ [ḍabṭ] vezninde) Bağ-lamak maʿnāsınadır; yukālu: رَبَطَ الشَّيْءَ رَبْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا شَدَّهُ

اَلْمَرْبُوطُ [el-merbūṭ] ve

اَلرَّبِيطُ [er-rebīṭ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bağ-lanmış nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مَرْبُوطٌ وَرَبِيطٌ أَيْ مَشْدُودٌ Ve

رَبِيطٌ [rebīṭ] Şol kuru hurmāya ıtlāk olunur ki dağarcığa koyup üzerine tāzelenmek için su dökülmüş ola; yukālu: عِنْدَهُ رَبِيطٌ وَهُوَ تَمْرٌ يُوضَعُ فِي الْجِرَابِ وَيُصَبُّ عَلَيْهِ الْمَاءُ فَيَعُودُ كَالرُّطَبِ Ve suya ıslatılmış hurmā koruğuna ıtlāk olunur; yukālu: بُسْرٌ رَبِيطٌ أَيْ مَوْدُونٌ Ve şol rāhibe ve zāhide ve hakīm ve feylesūfa ıtlāk olunur ki nefslerini dünyādan menʿ ve uhrāya rabt eylemiş olalar, رَابِطٌ [rābiṭ] gibi, ke-mā se-yuzkeru. Ve

رَبِيطٌ [Rebīṭ] Ġavṯ b. Murr b. Ṭalḥa'nın lakabıdır. Mezbūrun vālidesinin mukaddemā evlādı taʿayyüş eylememek-le eğer min baʿd bir veledim kalır ise başına ʿalāmet için yün parçası bağlayıp kendisini Kaʿbe-i muʿazzama hizmetine رَبِيطٌ [rebīṭ] yaʿnī merbūt edeyim diye nezr eylemişti. Vaktā ki Ġavṯ-ı merkūm tevel-lüd ve taʿayyüş eylemekle nezrine vefā ile beyt-i şerīfe hādim edip bülūga kadar o hizmette ibkā baʿdehu intizāʿ eylemekle Rebīṭ ile mülakkab olmuştur.

اَلرِّبَاطُ [er-ribāṭ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Kendisiyle bir nesne bağlanacak şeyʾe de-nir ki bağ taʿbīr olunur. Cemʿi رُبُطٌ [rubuṭ] zammeteynle; yukālu: رَبَطَهُ بِالرِّبَاطِ وَهُوَ مَا رُبِطَ

بِهِ Ve

رِبَاطٌ [ribāṭ] Yüreğe ıtlāk olunur; رِبَاطٌ [ribāṭ]-ı beden olduğu için ve minhu yukālu: قَرَضَ فُلاَنٌ رِبَاطَهُ أَيْ فُؤَادَهُ إِذَا مَاتَ Ve فُؤَادٌ [fuʾād] ile gönül murād eylemek dahi olur, eşyānın nefse irtibātına vesīle olduğu için. Ve

رِبَاطٌ [ribāṭ] مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet]ten masdar olur; مُرَابَطَةٌ [murābaṭat] gibi, bir işe müdāvemet eylemek maʿnāsına; yukālu: رَابَطَ الْأَمْرَ مُرَابَطَةً وَرِبَاطًا إِذَا وَاظَبَ عَلَيْهِ Ve hāssaten düşman ağzında olan serhad ve derbend muhāfazasına mülāzemet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَابَطَ الْجَيْشُ إِذَا لاَزَمُوا ثَغْرَ الْعَدُوِّ Ve

رِبَاطٌ [ribāṭ] At sürüsüne, ʿalā-kavlin beş reʾs ve ondan ziyādeye ıtlāk olunur, mābiha'l-murābete olduğu için. Burada رِبَاطٌ [ribāt] ismidir; yukālu: لِفُلاَنٍ رِبَاطٌ أَيِ الْخَيْلُ أَوِ الْخَمْسُ مِنْهَا فَمَا فَوْقَهَا Ve

رِبَاطٌ [ribāṭ] Kārbān-sarāya ve tekkeye ve ʿimārete ıtlāk olunur ki misāfirler için binā kılınır, onda davarları bağlandığı için. Ve مُرَابَطَةٌ [murābeṭat] serhadde iki düşman ʿaskerleri cenk ve kıtāle āmāde olarak birbirine mukābil atlarını bağlamak maʿnāsınadır. Hattā bu cihetten derbend ve serhadde ʿasker eğlendiği yere ve ʿasker ikāmetine رِبَاطٌ [ribāṭ] ıtlāk olunur; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا﴾ أَيْ أَقِيمُوا عَلَى جِهَادِ عَدُوِّكُمْ بِالْحَرْبِ وَارْتِبَاطِ الْخَيْلِ أَوْ مَعْنَاهُ انْتِظَارُ الصَّلاَةِ بَعْدَ الصَّلاَةِ لِقَوْلِهِ عَلَيْهِ الصَّلاَةُ وَالسَّلاَمُ «فَذَلِكُمُ الرِّبَاطُ» مَا نَصُّهُ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «أَلاَ أَدُلُّكُمْ عَلَى مَا يَمْحُو اللهُ بِهِ الْخَطَايَا وَيَرْفَعُ بِهِ الدَّرَجَاتِ» قَالُوا بَلَى يَا رَسُولَ اللهِ قَالَ «إِسْبَاغُ الْوُضُوءِ عَلَى الْمَكَارِهِ وَكَثْرَةُ الْخُطَا إِلَى الْمَسَاجِدِ وَانْتِظَارُ الصَّلاَةِ بَعْدَ الصَّلاَةِ فَذَلِكُمُ الرِّبَاطُ فَذَلِكُمُ الرِّبَاطُ» Yaʿnī Hazret-i Resūlullāh bir gün ashāba buyurdular ki "Sizleri mahv-ı zünūb u hatāyā ve refʿ-i derecāta vesīle olan ʿamele delālet edeyim mi?" Onlar dahi niyāz ettiklerinde, "Zahmet ve meşakkati var iken isbāg-ı vudūʾ edip ve mesācide kesret-i tereddüd ve bir namāzdan sonra namāz-ı āhere muntazır olmağa müdāvemet eylemektir; işte bunlar, رِبَاطٌ [ribāṭ]tır" buyurdular. Yaʿnī cihād fī-sebīlillāh menzilindedirler. Yāhūd burada رِبَاطٌ [ribāṭ] bağ maʿnāsından meʾhūzdur ki sāhibini ʿazāb ve ʿikābdan menʿ eder demektir. Yāhūd meʿāsī ve mehārimden menʿ eder demek olur.

اَلْمِرْبَطُ [el-mirbaṭ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) ve

اَلْمِرْبَطَةُ [el-mirbeṭat] (hā'yla) Davar bağlayacak bağa denir; yukālu: قَطَعَتِ الدَّابَّةُ مِرْبَطَهَا وَمِرْبَطَتَهَا أَيْ مَا رُبِطَتْ بِهِ Ve

مِرْبَطَةٌ [mirbeṭat] Şol latīf ve nāzük göğüs kolanına denir ki pālānın üzerinden götürülüp bağlanır.

اَلْمَرْبَطُ [el-merbaṭ] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) ve

اَلْمَرْبِطُ [el-merbiṭ] (مَنْزِلٌ [menzil] vezninde) Davar bağlayacak yere denir.

اَلرَّابِطُ [er-rābiṭ] Bu dahi şol rāhibe ve zāhide ve feylesūfa ıtlāk olunur ki nefsini dünyādan menʿ ve uhrāya rabt eylemiş ola, رَبِيطٌ [rebīṭ] gibi; yukālu: رَاهِبٌ وَزَاهِدٌ وَحَكِيمٌ رَبِيطٌ وَرَابِطٌ إِذَا كَانَ قَدْ ظَلَفَ نَفْسَهُ عَنِ الدُّنْيَا

رَابِطُ الْجَأْشِ [rābiṭu'l-ceʾş] ve

رَبِيطُ الْجَأْشِ [rebīṭu'l-ceʾş] Kaviyyu'l-kalb dilīr ve bahādır adama ıtlāk olunur, guyā ki yüreği bağlanmış olmakla aslā mühvil ve mehībden hafakān ʿārız olmaz; yukālu: رَجُلٌ رَابِطُ الْجَأْشِ وَرَبِيطُهُ أَيْ شُجَاعٌ Ve

رَابِطٌ [rābiṭ] Bol ve meydānlı soluğa vasf olur. Baʿzı insān ve hayvān pek soluklu olur, güyā ki eczālarını birbirine rabt edip uzatır olur; yukālu: نَفْسٌ رَابِطٌ أَيْ وَاسِعٌ عَرِيضٌ

اَلرِّبَاطَةُ [er-ribāṭat] (كِتَابَةٌ [kitābet] veznin-de) Bir kimse dilīr ve kaviyyü'l-kalb ol-mak maʿnāsınadır; yukālu: رَبَطَ جَأْشُهُ رِبَاطَةً إِذَا اشْتَدَّ قَلْبُهُ Ve Hudā-yı müteʿāl bir kimse-nin gönlüne sabr ve sebāt feyz ve ilhām ile kaviyyü'l-kalb kılmak maʿnāsınadır; yukālu: رَبَطَ اللهُ عَلَى قَلْبِهِ أَيْ أَلْهَمَهُ الصَّبْرَ وَقَوَّاهُ ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿وَرَبَطْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ﴾ الآية

اَلرَّبِيطَةُ [er-rebīṭat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznin-de) Bir yere bağlanılmış dābbeye denir; yukālu: دَابَّةٌ وَدَوَابُّ رَبِيطَةٌ أَيْ مَرْبُوطَةٌ

مَرْبُوطٌ [Merbūṭ] İskenderiyye kazāsında bir karyedir. Halkı pek muʿammer olurlar. İskenderiyye'de onlardan niçe kimseler meşhūdumuz oldu.

اَلْإِرْتِبَاطُ [el-irtibāṭ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) Bir adam serhadde düşmanla cenk eylemek için at edinmek maʿnāsınadır; yukālu: إِرْتَبَطَ الرَّجُلُ فَرَسًا إِذَا اتَّخَذَهُ لِلرِّبَاطِ

اَلْمُتَرَابِطُ [el-muterābiṭ] Şol suya ıtlāk olu-nur ki hergiz çekilip alınmamakla yerinde dāʾimī durur ola; yukālu: مَاءٌ مُتَرَابِطٌ أَيْ دَائِمٌ لاَ يَنْزَحُ

مِرْبَاطٌ [Mirbāṭ] Baḥr-i Hind sāhilinde bir belde adıdır.

[ر ث ط]

اَلرُّثُوطُ [er-ruṯūṭ] (ṣā-yı müsellese ile قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Yerinden ayrılmamak vech üzere dāʾimī meks ve kuʿūd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَثَطَ فِي قُعُودِهِ رُثُوطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ثَبَتَ وَلَزِمَ

اَلْإِرْثَاطُ [el-irṯāṭ] (hemzenin kesriyle) رُثُوطٌ [ruṯūṭ] maʿnāsınadır; yukālu: أَرْثَطَ الرَّجُلُ فِي قُعُودِهِ بِمَعْنَى رَثَطَ

اَلْمُرْثِطُ [el-murṯiṭ] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vez-ninde) Yerde ve merkūb üzerinde dāʾimā salkı ve sölpük oturur olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مُرْثِطٌ أَيْ مُسْتَرْخٍ فِي قُعُودِهِ وَرُكُوبِهِ

[ر س ط]

اَلرَّسَاطُونَ [er-resāṭūn] (rā'nın fethiyle) Hamr ve bādeye denir. Zann ederim ki fi'l-asl Rūmī olup kelām-ı ʿAraba dahīl olmuştur. Mütercim der ki Tuḥfe terceme-sinde رَسَاطُونٌ [resāṭūn] üzüm suyu ve ʿasel ve sāʾir baʿzı eczādan müretteb bir türlü şarāb ile müfesserdir.

[ر ط ط]

اَلرَّطِيطُ [er-reṭīṭ] (أَطِيطٌ [eṭīṭ] vezninde) Şa-mata ve gırīv ve feryāda denir; tekūlu: مَا هَذَا الرَّطِيطُ أَيِ الْجَلَبَةُ وَالصِّيَاحُ Ve humk ve belāhat maʿnāsınadır; yukālu: لَهُ رَطِيطٌ أَيْ حُمْقٌ Ve ahmak adama denir; yukālu: رَجُلٌ رَطِيطٌ أَيْ أَحْمَقُ Cemʿi رِطَاطٌ [riṭāṭ] gelir rā'nın kesriyle ve رَطَائِطُ [reṭāʾiṭ] gelir.

اَلْإِرْطَاطُ [el-irṭāṭ] (hemzenin kesriyle) Ah-mak olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرَطَّ الرَّجُلُ إِرْطَاطًا إِذَا حَمُقَ ve minhu'l-meselu: "أَرِطِّي إِنَّ خَيْرَكِ فِي الرَّطِيطِ« Yaʿnī "Ey hatun, yine sen hamākatinde sābit ol ki senin hay-rın ve menfaʿatin hamākatin hālindedir." Mesel-i mezbūr bir ahmak kimse hamākati hāliyle merzūk ve münaʿam olup rüşd ve dirāyetle hareket edecek oldukta mahrūm olduğu vaktte darb olunur. Mesel-i mezbūr mevzūn olmakla فَإِنَّ nüshaları galattır. Ve

إِرْطَاطٌ [irṭāṭ] Bir adam tenbel olmakla ol-duğu mahalden ayrılmayıp dāʾimī meks ve kuʿūd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَرَطَّ الرَّجُلُ فِي مَقْعَدِهِ إِذَا أَلَحَّ فَلَمْ يَبْرَحْ

اَلرَّطْرَاطُ [er-raṭrāṭ] (ثَرْثَارٌ [serserār] vezninde) Develer içtikten sonra havuzda kalan su bakiyyesine denir.

اَلرَّطُّ [er-Raṭṭ] (rā'nın fethiyle) Fāris ile Ehvāz beyninde bir mevziᶜ adıdır.

اَلْإِسْتِرْطَاطُ [el-istirṭāṭ] Bir adamı ahmak ᶜadd eylemek maᶜnāsınadır; tekūlu: إِسْتَرْطَطْتُهُ أَيِ اسْتَحْمَقْتُهُ

رُطْ رُطْ [ruṭ ruṭ] (rā'ların zammı ve ṭā'ların tahfīfiyle) Emr bünyesidir, tehāmuk ile yaᶜnī hamākat sūretini izhār ile emrdir, yaᶜnī "Sen de bunlar gibi ahmak ol ki böylece refāh ve rāhata nāᵓil olasın." Aslı رَطِيطٌ lafzından olup baᶜdehu tahfīf olunmuştur.

[ر غ ط]

رُغَاطٌ [Ruġāṭ] (ġayn-ı muᶜceme ile غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bir mevziᶜ adıdır.

[ر ق ط]

اَلرُّقْطَةُ [er-ruḳṭat] (rā'nın zammı ve ḳāf'ın sükūnuyla) Beyāz benekler ile alaca olan karalık, ᶜalā-kavlin siyāh benekler ile alaca olan aklığa denir; yukālu: فِيهِ رُقْطَةٌ وَهُوَ سَوَادٌ يَشُوبُهُ نُقَطُ بَيَاضٍ أَوْ عَكْسُهُ

اَلْإِرْقِطَاطُ [el-irḳiṭāṭ] (إِحْمِرَارٌ [iḥmirār] vezninde) ve

اَلْإِرْقِيطَاطُ [el-irḳīṭāṭ] (إِحْمِيرَارٌ [iḥmīrār] vezninde) Bir nesne zikr olunan renkte olmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِرْقَطَّ الشَّيْءُ وَارْقَاطَّ إِذَا كَانَ أَرْقَطَ Ve عَرْفَجٌ [ᶜarfec] dedikleri meşe ağacının dallarının henüz yaprakları açtığı vaktte aralıklarında ve boğum yerlerinden tırnak tırnak dikenleri belirmek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; tekūlu: إِرْقَطَّ عُودُ الْعَرْفَجِ وَارْقَاطَّ إِذَا رَأَيْتَ فِي مُتَفَرَّقِ عِيدَانِهِ وَكُعُوبِهِ مِثْلَ الْأَظَافِيرِ

اَلْأَرْقَطُ [el-erḳaṭ] Vasftır, beyāz benekler ile alaca olan kara nesneye yāhūd berᶜaks olan nesneye denir; رَقْطَاءُ [raḳṭāᵓ] müᵓennesidir. Ve

أَرْقَطُ [erḳaṭ] Kaplana ıtlāk olunur. Ve aklı karalı koyuna ıtlāk olunur. Ve Ḥumeyd b. Mālik nām şāᶜirin lakabıdır, çehresinde benek benek alacalık olduğu için.

اَلرَّقْطَاءُ [er-raḳṭāᵓ] أَرْقَطُ [erḳaṭ]ın müᵓennesidir. Ve fitne ve şūriş ve ihtilāle ıtlāk olunur; yukālu: بَيْنَهُمْ رَقْطَاءُ أَيْ فِتْنَةٌ Ve Hilāl kabīlesinden bir hatunun lakabıdır ki Muġīre b. Şuᶜbe'nin mezbūre ile bir kıssası vākiᶜ olmuştur. Ve benek benek alaca tavuğa vasf olur; yukālu: دَجَاجَةٌ رَقْطَاءُ أَيْ مُبَرْقَشَةٌ Ve zeytūn yağı çok olan tiride vasf olur; yukālu: ثَرِيدَةٌ رَقْطَاءُ أَيِ الْكَثِيرَةُ الزَّيْتِ

اَلْأُرَيْقِطُ [el-Urayḳiṭ] (musaggar bünyesiyle) Elkāb ve Esmādandır: ᶜAbdullāh b. el-Urayḳiṭ, Resūl-i ekrem ᶜaleyhi's-salātu ve's-selām hazretlerinin Medīne'ye hicretlerinde kılavuzluk hizmetleriyle şerefyāb olmuştur.

اَلتَّرَقُّطُ [et-teraḳḳuṭ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Sevb makūlesine nokta nokta mürekkeb makūlesi lekeler sıçrayıp serpilmekle benek benek olmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَرَقَّطَ ثَوْبُهُ إِذَا تَرَشَّشَ عَلَيْهِ نُقَطُ مِدَادٍ أَوْ شِبْهِهِ

[ر م ط]

اَلرَّمْطُ [er-remṭ] (rā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Bir kimseyi ᶜayblayıp taᶜn ve teşnīᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: رَمَطَهُ رَمْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا عَابَهُ وَطَعَنَ عَلَيْهِ Ve

رَمْطٌ [remṭ] عُرْفُطٌ [ᶜurfuṭ] makūlesi büyük meşe ağaçların koruluğuna ve mecmaᶜına denir. Yāhūd bunda savāb olan رَهْطَةٌ [rehṭat] olmaktır hā'yla.

[ر و ط]

اَلرَّوْطُ [er-revṭ] (سَوْطٌ [sevṭ] vezninde) ve

اَلرَّيْطُ [er-reyṭ] (خَيْطٌ [ḫayṭ] vezninde) Vahşī cānver tepeye ve bayıra doğru sığınır gibi kaçıp gitmek maʿnāsınadır; yukālu: رَاطَ الْوَحْشِيُّ بِالْأَكَمَةِ يَرُوطُ وَيَرِيطُ رَوْطًا وَرَيْطًا كَأَنَّهُ يَلُوذُ بِهَا

اَلرُّوطُ [er-rūṭ] (rā'nın zammıyla) Irmağa denir, نَهْرٌ [nehr] maʿnāsına; rūd-ı Fārisī muʿarrebidir.

رُوطَةُ [Rūṭat] (rā'nın zammıyla) Endelus'te bir mevziʿ adıdır.

[ر ه ط]

اَلرَّهْطُ [er-rehṭ] (rā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla ve harf-i halk için fethateynle) Bir adamın kavm ve kabīlesine denir; yukālu: هُمْ رَهْطُهُ أَيْ قَوْمُهُ وَقَبِيلَتُهُ Ve

رَهْطٌ [rehṭ] Üç neferden ona kadar yāhūd yediden ona kadar, ʿalā-kavlin on neferden mā-dūn olan eşhāsa denir ki cümlesi ricāl olup içlerinde ʿavret olmaya. Ve رَهْطٌ [rehṭ] kelimesi cemʿdir, lafzından müfredi yoktur, yaʿnī قَوْمٌ [ḳavm] ve مَعْشَرٌ [maʿşer] gibi ism-i cemʿdir. Cemʿi أَرْهُطٌ [erhuṭ] ve أَرَاهِطُ [erāhiṭ] ve أَرْهَاطٌ [erhāṭ] ve أَرَاهِيطُ [erāhīṭ] gelir. أَرَاهِطُ [erāhiṭ] ve أَرَاهِيطُ [erāhīṭ] gūyā ki أَرْهُطُ [erhuṭ] lafzından cemʿdir, رَهْطٌ [raht]ta cemʿiyyet iʿtibārıyla. Ve

رَهْطٌ [rehṭ] ʿAdūya ıtlāk olunur, هُوَ رَهْطُهُ أَيْ عَدُوُّهُ Ve bir mevziʿ adıdır. Ve

رَهْطٌ [rehṭ] Aʿrāba mahsūs deriden kolsuz cübbe tarzında bir giysi ismidir ki göbekten aşağı tarafının iki cāniblerini yürümek mümkin olmak için yarıp çocuklarına giydirirler ve hāʾiz hatunları da giyerler. ʿAlā-kavlin şol hām göne denir ki ondan kayışlar ve sırımlar kesilir, cemʿi رِهَاطٌ [rihāṭ]tır rā'nın kesriyle; ʿalā-kavlin رِهَاطٌ [rihāṭ] dahi müfreddir, cemʿi أَرْهِطَةٌ [erhiṭat] tır, libās ve elbise gibi. Ve

رَهْطٌ [rehṭ] Lokmayı büyük almak maʿnāsınadır; yukālu: رَهَطَ اللُّقْمَةَ رَهْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَخَذَهَا عَظِيمَةً Ve pek pek yemek maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ يَرْهَطُ أَيْ يَأْكُلُ شَدِيدًا Ve رَهْطٌ [rehṭ] ile ictimāʿdan kināye olunur; tekūlu: نَحْنُ ذُو رَهْطٍ أَيْ مُجْتَمِعُونَ

اَلرِّهَاطُ [er-rihāṭ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Evin hırt mırt esbābına denir, metāʿu'l-beyt maʿnāsına.

اَلتَّرْهِيطُ [et-terhīṭ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Lokmayı büyük almak maʿnāsınadır; yukālu: رَهَّطَ اللُّقْمَةَ إِذَا أَخَذَهَا عَظِيمَةً Ve pek pek yemek maʿnāsınadır; yukālu: رَهَّطَ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ شَدِيدًا

اَلتُّرْهُوطُ [et-turhūṭ] (tā'nın zammıyla) Lokmayı büyük alan ve taʿāmı pek pek ekl eden kimseye denir.

اَلرُّهَطَاءُ [er-ruheṭāʾ] (خُيَلَاءُ [ḫuyelāʾ] vezninde) ve

اَلرُّهَطَةُ [er-ruheṭat] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) ʿArab tavşanının şol yuvasına denir ki kazdığı toprağı ondan çıkarıp biriktirir ola.

اَلرَّهْطَى [er-rehṭā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Bir kuş adıdır.

ذُو مَرَاهِطَ [Ẕū Merāhiṭ] (mīm'in fethiyle) Bir mevziʿdir.

رُهَاطٌ [Ruhāṭ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Mekke'ye üç merhale mesāfede Ṣaḳīf kabīlesine mahsūs bir mevziʿ adıdır.

مَرْجُ رَاهِطٍ [Mercu Rāhiṭ] Dimaşḳ şarkīsinde bir mevziʿdir.

اَلْمُرَهَّطُ [el-murehhaṭ] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Büyük lokma almak maʿnāsına olan تَرْهِيطٌ [terhīṭ]ten ism-i mefʿūldür. O münāsebetle irilenmiş ve kabalanmış nesnede müstaʿmeldir. Bu cihetten yüzünün

eti kaba ve şişkin olan adama مُرَهَّطُ الْوَجْهِ [murehhaṭu'l-vech] ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مُرَهَّطُ الْوَجْهِ أَيْ مُهَبَّجُهُ

اَلْإِرْتِهَاطُ [el-irtihāṭ] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) İctimāᶜ maᶜnāsına müstaᶜmeldir; tekūlu: نَحْنُ ذُو ارْتِهَاطٍ أَيْ مُجْتَمِعُونَ

[ر ي ط]

اَلرَّيْطَةُ [er-reyṭat] (rā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Şol çara denir ki bir enden nesc-i vāhid üzere dokunmuş ola ki dikiş yeri olmaya, hatunlar bürünürler. ᶜAlā-kavlin dülbend gibi ince ve mülāyim nesc olunmuş ola. Cemᶜ-i cinsi رَيْطٌ [reyṭ] ve cemᶜ-i sīğı رِيَاطٌ [riyāṭ] gelir; yukālu: خَرَجَتْ تَسْحَبُ رِيطَتَهَا وَهِيَ مُلَاءَةٌ غَيْرُ ذَاتِ لِفْقَيْنِ كُلُّهَا نَسْجُ وَاحِدٌ وَقِطْعَةٌ وَاحِدَةٌ أَوْ كُلُّ ثَوْبٍ لَيِّنٍ رَقِيقٍ Ve

رَيْطَةُ [Reyṭat] Arz-ı Şenūʾe'de bir mevziᶜ adıdır. Ve Reyṭa bint Munebbih ve Reyṭa bint el-Ḥāriṣ sahābiyyelerdir.

اَلرَّائِطَةُ [er-rāʾiṭat] رَيْطَةٌ [reyṭat] maᶜnāsınadır ki çar-ı mezkūrdur. Ve Rāʾiṭa bint Sufyān ve Rāʾiṭa bint ᶜAbdullāh ve Rāʾiṭa bint el-Ḥāriṣ yāhūd bu bā-yı muvahhade iledir. Ve Rāʾiṭa bint Ḥayyān sahābiyyelerdir. Ve İbn Dureyd "Esāmī-i nisvānda رَيْطَةُ [Reyṭat]tır ve elifle رَائِطَةُ [Rāʾiṭat] hatādır" demekle kendisi hatā eylemiştir.

نَجَزَ الرَّاءُ بِعَوْنِ ذِي الْآلَاءِ

FASLU'Z-ZĀYİ'L-MUᶜCEME
(فَصْلُ الزَّايِ الْمُعْجَمَةِ)

[ز أ ط]

اَلزِّئَاطُ [ez-ziʾāṭ] (hemze ile كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Kavga ve şamatayı çoğaltıp kabartmak maᶜnāsınadır; yukālu: زَأَطَ الرَّجُلُ زِئَاطًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَكْثَرَ مِنَ اللَّغَطِ وَأَعْلَاهُ Ve

زِئَاطٌ [ziʾāṭ] Def ve dāʾire pullarına ve çıngıraklarına denir.

[ز ب ط]

اَلزَّبْطُ [ez-zebṭ] (رَبْطٌ [rabṭ] vezninde) ve

اَلزَّبِيطُ [ez-zebīṭ] (رَبِيطٌ [rebīṭ] vezninde) Kaz kısmı bağırmak maᶜnāsınadır; yukālu: زَبَطَ الْبَطُّ زَبْطًا وَزَبِيطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَاحَ

اَلزَّبَطَانَةُ [ez-zebeṭānet] (fethateynle) سَبَطَانَةٌ [sebeṭānet] vezninde ve mürādifidir ki ağız tüfeğine denir; hurde hurde yuvalak yapıp ondan ağızlarıyla üfürüp serçe vururlar.

[ز ح ل ط]

اَلزُّحْلُوطُ [ez-zuḥlūṭ] (zā'nın zammı ve ḥā-yı mühmelenin sükūnuyla) Alçak ve hasīs kimseye denir.

[ز خ ر ط]

اَلزِّخْرِطُ [ez-ziḫriṭ] (ḫā-yı muᶜceme ile زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) ve

اَلزِّخْرِيطُ [ez-ziḫrīṭ] (قِنْدِيلٌ [ḳindīl] vezninde) Deve ve koyun kısmının ağızlarından ve burunlarından akan salyara ve sümüğe denir. Ve

زِخْرِطٌ [ziḫriṭ] ve

زِخْرِيطٌ [ziḫrīṭ] Bir nebāt adıdır.

اَلزُّخْرُوطُ [ez-zuḫrūṭ] (zā'nın zammıyla) Pek koca erkek deveye denir; yukālu: جَمَلٌ

زُخْرُوطٌ أَيْ مُسِنٌّ هَرِمٌ

[ز خ ل ط]

اَلزُّخْلُوطُ [ez-zuḫlūṭ] زُخْلُوطٌ [zuḫlūṭ] veznin-de ve mürādifidir ki zikr olundu. Yāhūd savāb olan ḥā-yı mühmele ile olmaktır.

[ز ر ط]

اَلزَّرْطُ [ez-zerṭ] (فَرْطٌ [farṭ] vezninde) Yut-mak maʿnāsınadır; yukālu: زَرَطَ اللُّقْمَةَ زَرْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ابْتَلَعَهَا

اَلزِّرَاطُ [ez-zirāṭ] (zāy'ın kesriyle)سِرَاطٌ [sirāṭ] lafzında lügattir ki yola denir.

[ز ط ط]

اَلزُّطُّ [ez-Zuṭṭ] (zāy'ın zammı ve ṭā'nın teşdīdiyle) Hind halkından bir tāʾifenin ismidir, جَت [Cett] muʿarrebidir ki lafz-ı Hindīdir cīm-i Fārisīnin fethiyle; kıyās olan aslı gibi fethle olmak idi. Müfredin-de زُطِّيٌّ [Zuṭṭiyy] denir, تُرْكٌ [Turk] ve تُرْكِيٌّ [Turkiyy] gibi.

اَلْأَزَطُّ [el-ezaṭṭ] (fethateynle) أَذَطُّ [eẕaṭṭ] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu. Ve yüzünün eti yumru olmayıp düz ve sıyrık olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ أَزَطُّ أَيْ مُسْتَوِي الْوَجْهِ Ve köseye denir.

اَلزَّطُّ [ez-zaṭṭ] (zā'nın fethiyle) Sinek vızır-damak maʿnāsınadır; yukālu: زَطَّ الذُّبَابُ زَطًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَوَّتَ

[ز ع ط]

اَلزَّعْطُ [ez-zaʿṭ] (zā'nın fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Boğmak maʿnāsınadır; yukālu: زَعَطَهُ زَعْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا خَنَقَهُ Ve eşek anırmak maʿnāsınadır; yukālu: زَعَطَ الْحِمَارُ إِذَا صَوَّتَ

اَلزَّاعِطُ [ez-zāʿiṭ] Tīz erişen ölüme denir; yukālu: مَوْتٌ زَاعِطٌ أَيْ ذَابِحٌ وَحِيٌّ

[ز ل ط]

اَلزَّلْطُ [ez-zelṭ] (خَلْطٌ[ḫalṭ] vezninde) Çabuk yürümek maʿnāsınadır; yukālu: زَلَطَ الرَّجُلُ زَلْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَشَى سَرِيعًا

اَلزُّلَيْطَةُ [ez-zuleyṭat] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vez-ninde) عَصِيدَةٌ [ʿaṣīdet] makūlesi taʿāmdan yağ gibi sıyrıncak olup boğazdan bir-den geçip giden lokmaya denir. Ve bu müvellededir.

[ز ل ق ط]

اَلزُّلُنْقُطَةُ [ez-zulunḳuṭat] (zā'nın ve lām'ın zammıyla كُذُبْذُبَةٌ [kuẕubẕubet] vezninde) Benī ādemin zekerine denir. Ve bodur ʿavrete denir. Ve vezn-i mezkūrda bu iki kelimeden gayrı yoktur.

[ز ن ط]

اَلزِّنْطُ [ez-zinṭ] (zā'nın kesriyle) Kesret ve زِحَامٌ [ziḥām] maʿnāsınadır; yukālu: مَا هَذَا الزِّنْطُ أَيِ الزِّحَامُ

اَلتَّزَانُطُ [et-tezānuṭ] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Sıkışıp müzāhame kılmak maʿnāsınadır; yukālu: تَزَانَطَ الْقَوْمُ إِذَا تَزَاحَمُوا

[ز ه ط]

اَلزَّهْوَطَةُ [ez-zehveṭat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Lokmayı büyük kaldırmak maʿnāsınadır; yukālu: زَهْوَطَ اللُّقْمَةَ إِذَا عَظَّمَهَا

زِهْيَوْطٌ [Zihyevṭ] (zāy'ın kesriyle كِدْيَوْنٌ [kidyevn] vezninde) Bir mevziʿ adı-dır. Yāhūd savāb olan ẕāl-ı muʿceme ile olmaktır.

[ز و ط]

زُوَاطٌ [Zuvāṭ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bir mevziʿdir.

زُوَاطَى [Zuvāṭā] (سُكَارَى [sukārā] vezninde) Vāsiṭ ile Baṣra beyninde bir belde adıdır.

زَوْطَى [Zevṭā] (سَلْمَى [selmā] vezninde) İmām-ı Aʿẓam Ebū Ḥanīfe radıyallāhu taʿālā ʿanhu hazretlerinin cedleri ismidir.

اَلتَّزْوِيطُ [et-tezvīṭ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Lokmayı büyük kaldırmak maʿnāsınadır; yukālu: زَوَّطَ الرَّجُلُ إِذَا عَظَّمَ اللُّقْمَةَ

[ز ب ط]

اَلزَّيْطُ [ez-zeyṭ] (خَيْطٌ [ḫayṭ] vezninde) ve

اَلزِّيَاطُ [ez-ziyāṭ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Haykırmak maʿnāsınadır; yukālu: زَاطَ الرَّجُلُ يَزِيطُ زَيْطًا وَزِيَاطًا إِذَا صَاحَ ʿAlā-kavlin زِيَاطٌ [ziyāṭ] birbiriyle kavga ve şamata ederek münāzaʿa eylemek maʿnāsınadır.

اَلزَّيَّاطُ [ez-zeyyāṭ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Çağırgan adama denir; yukālu: رَجُلٌ زَيَّاطٌ أَيْ صَيَّاحٌ

FASLU'S-SĪNİ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ السِّينِ الْمُهْمَلَةِ)

[س ب ط]

اَلسَّبْطُ [es-sebṭ] (sīn'in fethi ve bā'nın sükūnuyla ve fethateynle) ve

اَلسَّبِطُ [es-sebiṭ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Kıvırcık olmayan saça denir; yukālu: شَعْرٌ سَبْطٌ وَسَبَطٌ وسَبِطٌ أَيْ غَيْرُ جَعْدٍ Ve

سَبِطٌ [sebiṭ] Masdar olur, ke-mā se-yuzkeru.

سَبْطُ الْيَدَيْنِ [sebṭu'l-yedeyn] Kerīm ve civān-merdden kināye olunur ki eli açık taʿbīr olunur; yukālu: رَجُلٌ سَبْطُ الْيَدَيْنِ أَيْ سَخِيٌّ Ve

سَبْطُ الْجِسْمِ [sebṭu'l-cism] Serv-i sehī gibi kaddi küşāde ve mevzūn ve aʿzāʾ ve endāmı uygun olan kināye olur; yukālu: غُلَامٌ سَبْطُ الْجِسْمِ أَيْ حَسَنُ الْقَدِّ لَطِيفٌ Ve

سَبْطٌ [sebṭ] Aralıksız bir düzeye yağan yağmura ıtlāk olunur; yukālu: مَطَرٌ سَبْطٌ أَيْ سَحٌّ

اَلسَّبْطُ [es-sebṭ] (رَبْطٌ [rabṭ] vezninde) ve

اَلسَّبَطُ [es-sebaṭ] (fethateynle) ve

اَلسُّبُوطُ [es-subūṭ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) ve

اَلسُّبُوطَةُ [es-subūṭat] (عُمُومَةٌ [ʿumūmet] vezninde) ve

اَلسَّبَاطَةُ [es-sebāṭat] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Saç kıvırcık olmayıp düz olmak maʿnāsınadır; yukālu: سَبُطَ الشَّعْرُ وَسَبِطَ سَبَطًا وَسَبَطًا وَسُبُوطًا وَسُبُوطَةً وَسَبَاطَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَالرَّابِعِ ضَدُّ جَعُدَ Ve

سَبَطٌ [sebaṭ] (fethateynle) Buğdaycık otunun tāzesine denir. Nebātı darı nebātına şebīh olur, davar otlağının güzīdesidir. Ve kökü bir olup dalı budağı gür ve firāvān olan ağaca denir; yukālu: شَجَرٌ سَبَطٌ إِذَا كَانَتْ

لَهَا أَغْصَانٌ كَثِيرَةٌ وَأَصْلُهَا وَاحِدٌ

اَلسَّبِطُ [es-sebiṭ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Uzun boylu adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ سَبِطٌ أَيْ طَوِيلٌ

اَلسَّبَاطَةُ [es-sebāṭat] (سَمَاحَةٌ [semāḥat] vezninde) Yağmur firāvān olmak maʿnāsınadır; yukālu: سَبَطَ الْمَطَرُ سَبَاطَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَثُرَ وَاتَّسَعَ

اَلسِّبْطُ [es-sibṭ] (sīn'in kesriyle) Bir adamın veled-i veledine denir ki torun taʿbīr olunur, fürūʿunun medār-ı imtidādı olduğu için; yukālu: هُوَ سِبْطُهُ أَيْ وَلَدُ وَلَدِهِ Ve

سِبْطٌ [sibṭ] Yehūd kabīlesine denir; cemʿi أَسْبَاطٌ [esbāṭ]tır, ʿArabın kabīlesi menzilindedir; أَسْبَاطُ بَنِي إِسْحَقَ [esbāṭu benī İsḥāḳ], قَبَائِلُ بَنِي إِسْمَعِيلَ [kabāʾilu benī İsmāʿīl] mesābesindedir. Ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿وَقَطَّعْنَاهُمُ اثْنَتَيْ عَشْرَةَ أَسْبَاطًا أُمَمًا﴾ Burada أَسْبَاطٌ lafzı bedeldir, temeyyüz değildir. Ve fi'l-hadīsi: "حُسَيْنٌ سِبْطٌ مِنَ الْأَسْبَاطِ مَنْ أَحَبَّنِي فَلْيُحِبَّ حُسَيْنًا" أَيْ أُمَّةٌ مِنَ الْأُمَمِ يَعْنِي مِنَ الْخَيْرِ فَهُوَ وَاقِعٌ عَلَى الْأُمَّةِ وَالْأُمَّةُ وَاقِعَةٌ عَلَيْهِ

اَلتَّسْبِيطُ [et-tesbīṭ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Nāka ve koyun makūlesi karnında olan veledini nā-tamām düşürmek maʿnāsınadır, ʿalā-kavlin henüz hilkati zāhir ve müstebīn yaʿnī sūret-pezīr olmaksızın düşürmek maʿnāsınadır; yukālu: سَبَّطَتِ النَّاقَةُ وَالنَّعْجَةُ إِذَا أَلْقَتْ وَلَدَهَا لِغَيْرِ تَمَامٍ أَوْ قَبْلَ أَنْ يَسْتَبِينَ خَلْقُهُ

اَلْمُسَبِّطُ [el-musebbiṭ] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) Yavrusunu vech-i mezkūr üzere düşüren nākaya ve koyuna denir.

اَلْإِسْبَاطُ [el-isbāṭ] (hemzenin kesriyle) Korkudan nāşī sükūt eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَسْبَطَ الرَّجُلُ إِذَا سَكَتَ فَرَقًا Ve vurulmuş kimse şiddetinden yere yapışıp uzanıp serilmek maʿnāsınadır; yukālu: أَسْبَطَ الرَّجُلُ بِالْأَرْضِ إِذَا لَصِقَ بِهَا وَامْتَدَّ Ve göz yummak maʿnāsınadır; yukālu: أَسْبَطَ فِي نَوْمِهِ إِذَا غَمَّضَ Ve bir husūstan tegābī ve tecāhül eylemek maʿnāsınadır ki bilmezlik ve nādānlık göstermektir; yukālu: أَسْبَطَ عَنِ الْأَمْرِ إِذَا تَغَابَى عَنْهُ Ve zaʿf ve nā-tüvānlıktan düşüp uzanıp yatmak maʿnāsınadır, şöyle ki kımıldamaya kādir olmaya; yukālu: أَسْبَطَ الرَّجُلُ إِذَا انْبَسَطَ وَوَقَعَ فَلَمْ يَقْدِرْ أَنْ يَتَحَرَّكَ

اَلسَّبَطَانَةُ [es-sebeṭānet] (sīn'in ve bā'nın fethiyle) Ağız tüfeğine denir, زَبَطَانَةٌ [zebeṭānet] gibi. Hāliyā kurşun tüfeğine de ıtlākı sahīhtir.

اَلسَّابَاطُ [es-sābāṭ] Şol tavanlı köprü odaya ve nişīmine denir ki iki hānenin aralığına yapılıp ve altından yol geçer ola. Cemʿi سَوَابِيطُ [sevābīṭ] ve سَابَاطَاتٌ [sābāṭāt] gelir; tekūlu: قَعَدْتُ فِي السَّابَاطِ وَهُوَ سَقِيفَةٌ بَيْنَ دَارَيْنِ تَحْتَهَا طَرِيقٌ Ve

سَابَاطُ [Sābāṭ] Māverāünnehr'de bir belde adıdır. Ve Medāyin ülkesinde Nūşirevān için yapılmış bir mevziʿ adıdır; Belās-ābād muʿarrebidir ki Belās nām miʿmār binā eylemiştir. Ve minhu'l-meselu: "أَفْرَغُ مِنْ حَجَّامِ سَابَاطَ" Menkūldür ki orada bir haccām var idi. Bir defʿa Nūşirevān'a esnā-yı seferde hacāmat edip ihsān-ı bī-kerānına mazhar olmakla fakr ve ihtiyācdan berī olduğuna mebnī kār ve kesb mihnetinden fārig olmakla darb-ı mesel oldu. Ve baʿzılar dedi ki üzerine uğrayan ʿaskerden hacāmat iktizā edenlere vakt-i ʿavdette veresiye birer dānaka hacāmat edip ve vakt olur idi ki bir ve iki hafta bir kimse uğramayıp öylece boş kalır idi. O boşluk esnāsından batālet töhmetiyle mülām olmamak için vālidesini taşra çıkarıp hacāmat eder idi. Giderek vālidesinin mādde-i hayāt olan demi tamām olmakla bir gün fecʾeten fevt

olmağın darb-ı mesel oldu.

سَبَاطِ [sebāṭi] (قَطَامِ [ḳaṭāmi] vezninde) Hummā ᶜārızasına denir; ve yukālu: سُبِطَ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَفْعُولِ إِذَا حُمَّ

سُبَاطُ [subāṭ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Şühūr-ı Rūmiyyeden şehr-i āzerden mukaddem olan ayın ismidir ki şīn-i muᶜceme ile müteᶜāreftir. Ve bu gayr-i munsarıftır, munsarıf dahi olur. ᶜUcme ve ᶜalemiyyetle gayr-i munsarıf olur. Zāhiren bu muᶜarreb olmak gerektir, insirāfı bu cihetten olur.

اَلسُّبَاطَةُ [es-subāṭat] (sīn'in zammıyla) Süpürüntülüğe denir; yukālu: بَالَ فِي سُبَاطَةِ الْقَوْمِ أَيْ كُنَاسَتِهِمْ

سَابَطٌ [Sābaṭ] (bā'nın fethiyle) ve

سُبَيْطٌ [Subeyṭ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esmā-i ricāldendir.

سَبْسَطِيَّةُ [Sebseṭiyyet] (أَحْمَدِيَّةٌ [aḥmediyyet] vezninde) Nābulus aᶜmālinden bir belde adıdır ki Zekeriyyā ve Yaḥyā ᶜalānebiyyinā ve ᶜaleyhime's-selām hazretlerinin merkadleri ondadır.

سَابُوطُ [sābūṭ] Bir güne deryā cānverinin ismidir.

[س ح ل ط]

اَلسِّحِلاَّطُ [es-sicillāṭ] (sīn'in ve cīm'in kesri ve lām'ın teşdīdiyle) Yāsemīn dedikleri çiçeğe denir. Ve şāl gibi yünden nesc olunmuş bir güne perdeye denir ki nisvān hevdecleri üzere örtü ederler. ᶜAlā-kavlin keten bezinden bir türlü münakkaş nihālīye denir ki nakşı hātem şeklinde olur.

اَلسِّنْجِلاَطُ [es-sincilāṭ] (nūn ziyādesiyle) Bir mevziᶜ adıdır. Ve bir güne hoş-bū çiçek adıdır.

[س ح ط]

اَلسَّحْطُ [es-saḥṭ] (sīn'in fethi ve ḥā-yı mühmelenin sükūnuyla) ve

اَلسُّحَاطَةُ [es-suḥāṭat] (sīn'in zammıyla) ve

اَلسَّحَاطَةُ [es-seḥāṭat] (sīn'in fethiyle) ve

اَلْمَسْحَطُ [el-mesḥaṭ] (مَطْلَبٌ [maṭlab] vezninde) Çabuk boğazlamak maᶜnāsınadır; yukālu: سَحَطَهُ سَحْطًا وَسُحَاطَةً وَسَحَاطَةً وَمَسْحَطًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا ذَبَحَهُ سَرِيعًا Ve bir nesne boğaza durup boğazı tıkamak maᶜnāsınadır; yukālu: سَحَطَ الطَّعَامُ فُلاَنًا إِذَا أَغَصَّهُ Ve şarāba su katmak maᶜnāsınadır; yukālu: سَحَطَ الشَّرَابَ إِذَا قَتَلَهُ بِالْمَاءِ Ve kuzuyu ve oğlağı yabana anasıyla bilece salıvermek maᶜnāsınadır; yukālu: سَحَطَ السَّخْلَ إِذَا أَرْسَلَهُ مَعَ أُمِّهِ

اَلْمَسْحَطُ [el-mesḥaṭ] (مَقْعَدٌ [maḳᶜad] vezninde) Masdar-ı mīmīdir ki zikr olundu. Ve ism-i mekān olur, boğaza ıtlāk olunur; tekūlu: "كُنْتُ لَهُ مِثْلَ الشَّجَى فِي مَسْحَطِهِ" أَيْ حَلْقِهِ

سِيحَاطٌ [Sīḥāṭ] (قِيفَالٌ [ḳīfāl] vezninde) Bir karye yā bir dere yā bir siyāh büyük kaya yā bir dağ kulesi yāhūd bir arzın ismidir.

اَلْمَسْحُوطُ [el-mesḥūṭ] Bütün su katılmış meşrūba denir.

اَلْإِنْسِحَاطُ [el-insiḥāṭ] (إِنْفِعَالٌ [infiᶜāl] vezninde) Bir nesne sābūn gibi elden sıvışıp yere düşmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْسَحَطَ الشَّيْءُ مِنْ يَدِهِ إِذَا انْمَلَصَ فَسَقَطَ Ve ağaç ve dam makūlesinden el ile tutarak inmeyip birden salınıp inmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْسَحَطَ عَنِ النَّخْلَةِ وَغَيْرِهَا إِذَا تَدَلَّى عَنْهَا حَتَّى يَنْزِلَ لاَ يُمْسِكُهَا بِيَدِهِ

[س خ ط]

اَلسُّخْطُ [es-suḫṭ] (sīn'in zammı ve ḫā-yı muᶜcemenin sükūnuyla) ve

اَلسُّخُطُ [es-suḫuṭ] (عُنُقٌ [ᶜunuḳ] vezninde) ve

اَلسَّخَطُ [es-seḫaṭ] (جَبَلٌ [cebel] vezninde) ve اَلْمَسْخَطُ [el-mesḫaṭ] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) رِضَا [riḍā] mukābilidir ki rāzī ve hoşnūd olmamakla gücenmeğe denir. Bu hālet gazabı müstelzim olmakla kibārın bir nesneyi beğenmeyip hoşnūd olmamak sebebiyle yukarıdan aşağı gücenip darılmasında istiʿmāl olunur; غَضَبٌ [ġaḍab]ın mefhūmundan ehasstır. Ve

سَخَطٌ [seḫaṭ] (fethateynle) Vech-i mezkūr üzere rāzī ve hoşnūd olmamak cihetiyle gücenip darılmak maʿnāsınadır. Ve mutlakan darılmak maʿnāsında dahi müstaʿmeldir; yukālu: سَخِطَ عَلَيْهِ سَخَطًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَمْ يَرْضَ وَغَضِبَ

اَلتَّسَخُّطُ [et-tesaḫḫuṭ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) سَخَطٌ [seḫaṭ] maʿnāsınadır; yukālu: تَسَخَّطَهُ إِذَا لَمْ يَرْضَهُ فَتَغَضَّبَ Ve bir nesneyi beğenmeyip nā-hoş görmek maʿnāsınadır; yukālu: تَسَخَّطَهُ إِذَا تَكَرَّهَهُ Ve bir adamın verdiği ʿatiyyeyi azınsayıp gayr-i memnūn olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَسَخَّطَ عَطَاءَهُ إِذَا اسْتَقَلَّهُ وَلَمْ يَقَعْ مِنْهُ مَوْقِعًا

اَلْمَسْخُوطُ [el-mesḫūṭ] Pesend ve hoşnūd olunmayan emr-i nā-makbūle denir; yukālu: أَمْرٌ مَسْخُوطٌ أَيْ مَكْرُوهٌ

اَلْإِسْخَاطُ [el-isḫāṭ] (hemzenin kesriyle) Gücendirip darıltmak maʿnāsınadır; yukālu: أَسْخَطَهُ إِذَا أَغْضَبَهُ

[س ر ب ط]

اَلْمُسَرْبَطَةُ [el-muserbeṭ] (مُدَخْرَجَةٌ [mudaḫrecet] vezninde) Hurde ve söbü olan kavuna denir.

اَلسَّرْبَطَةُ [es-serbeṭat] (دَخْرَجَةٌ [daḫrecet] vezninde) Kavun hurde ve söbü olmak maʿnāsınadır; yukālu: سُرْبِطَتِ الْبِطِّيخَةُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا صَارَتْ دَقِيقَةً طُولاً

[س ر ط]

اَلسَّرْطُ [es-serṭ] (شَرْطٌ [şarṭ] vezninde) ve اَلسَّرَطَانُ [es-sereṭān] (fetehātla) Yutmak maʿnāsınadır; yukālu: سَرَطَهُ وَسَرِطَهُ سَرْطًا وَسَرَطَانًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ إِذَا ابْتَلَعَهُ

اَلْإِسْتِرَاطُ [el-istirāṭ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) ve

اَلتَّسَرُّطُ [et-teserruṭ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bunlar da yutmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَرَطَهُ وَتَسَرَّطَهُ إِذَا ابْتَلَعَهُ

اَلْإِنْسِرَاطُ [el-insirāṭ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Taʿām boğazda ilişmeyip sühūletle geçip gitmek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْسَرَطَ الطَّعَامُ فِي حَلْقِهِ إِذَا سَارَ سَيْرًا سَهْلاً

اَلْمَسْرَطُ [el-mesraṭ] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) ve

اَلْمَسْرِطُ [el-mesriṭ] (مَنْزِلٌ [menzil] vezninde) Boğazda taʿām geçecek boğurtlağa denir.

اَلسِّرْوَاطُ [es-sirvāṭ] (sīn'in kesriyle) Ekūl ve inhan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ سِرْوَاطٌ أَيْ أَكُولٌ

اَلسِّرْطِمُ [es-sirṭim] (sīn'in kesriyle) Bu dahi ekūl adama denir. Gerçi müʾellif bunu mīm bābında dahi sebt eylemiştir. Gālibā mīm'in ziyādesiyle "س،ر،ط" māddesinden meʾhūzdur diyen kavle mebnī burada dahi resm eylemiştir. Ve

سِرْطِمٌ [sirṭim] Nātıkalı belīg ve sühan-ver kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ سِرْطِمٌ أَيْ مُتَكَلِّمٌ بَلِيغٌ

اَلسُّرَاطِيُّ [es-surāṭiyy] (غُرَابِيٌّ [ġurābiyy] vezninde) Bu dahi yutkal ekūl kimseye denir. Bu münāsebetle be-gāyet yüğrük ve devende ata سُرَاطِيُّ الْجَرْيِ [surāṭiyyu'l-cery] ıtlāk olunur, gūyā ki seğirtmeği ibtilāʿ eder; yukālu: فَرَسٌ سُرَاطِيُّ الْجَرْيِ أَيْ شَدِيدُهُ Ve

سُرَاطِيٌّ [surāṭiyy] Be-gāyet keskin kılıca ıtlāk olunur, niteki سُرَاطٌ [surāṭ] dahi denir, غُرَابٌ [ġurāb] vezninde; yukālu: سَيْفٌ سُرَاطِيٌّ وَسُرَاطٌ أَيْ قَطَّاعٌ

اَلسُّرَّيْطَى [es-surreyṭā] (sīn'in zammı ve rā-i müşeddedenin fethi ve kasr ile) Yutmağa denir ki ismdir; ve minhu'l-meselu: "اَلْأَخْذُ سُرَّيْطَى وَالْقَضَاءُ ضُرَّيْطَى" Yaʿnī "Aldığı deyni belʿ edip deyn sāhibi mutālebe eyledikte deynine bedel ağzıyla carta verir." Ve "اَلْأَخْذُ سُرَيْطٌ وَالْقَضَاءُ ضُرَيْطٌ" ʿunvānıyla da ve teşdīd ile سُرَّيْطٌ [surreyt] ve ضُرَّيْطٌ [ḍurreyṭ] ʿibāretiyle de ve خِلِّيفَى [ḫillīfā] vezninde dahi ve mazmūm ve muhaffef ve memdūd olarak سُرَيْطَاءُ ve ضُرَيْطَاءُ bünyeleriyle de ve "اَلْقَضَاءُ لَيَّانٌ" ʿibāretiyle de mervīdir.

سَرَطَانٌ [sereṭān] (fethateynle) Yengeç taʿbīr olunan cānverin ismidir, yan yan yürümekle gūyā ki yürümenin bir tarafını yutmuştur. Ve o iki nevʿ olur: Biri سَرَطَان نَهْرِيٌّ [seretānun nehriyyun]dür ki tatlı su yengeci derler. Menfaʿati kesīrdir. Bir kalaysız kap içre kül olunca ihrāk edip üç miskālini su yāhūd şarāb yāhūd nısf-ı vezni centıyāne ile halt eyledikten sonra şürbü kelb-i dīvāne ısırmış kimseye semmiyyetini defʿ için ʿazīmü'n-nefʿdir. Ve gözünü hummā-yı gıbbe mübtelā olana taʿlīk nāfiʿ ve ayağını bilā-sebeb meyvesi dökülen ağaca taʿlīk müfīddir. Ve bir kısmı سَرَطَانٌ بَحْرِيٌّ [sereṭānun baḥriyyun] dur ki deniz yengeci derler. İki kısmdır: Biri deryādan çıktıkta mütehaccir olur. Mahrūkunu sürmelere ve süfūfāta idhāl ederler. Öbür kısmı be-gāyet ak olur. Ve

سَرَطَانٌ [Sereṭān] Felekte bir burcun ismidir ki burc-ı rābiʿdir. Ve insānın bedenine ʿārız olur bir şişin ismidir ki ibtidā bādem gibi ve ondan küçük heyʾette ağrıyla zuhūr edip giderek büyüyüp üzerinde yengeç ayaklarına şebīh kırmızı ve karamtık damarlar zuhūr eder. Sağalıp mündefiʿ olmasında çokluk ümīd olmaz. Sebebi muhterik sevdādır. Etıbbāʾ hemān ziyāde olmamak için tīmār ederler. Ve

سَرَطَانٌ [sereṭān] Sıraca ʿilletine denir ki davarın bilekçesinde peydā olup kurutmakla tırnağını döndürür. Ve be-gāyet yüğrük ve devende ata ıtlāk olunur; yukālu: فَرَسٌ سَرَطَانٌ أَيِ الشَّدِيدُ الْجَرْيِ Ve lokmayı büyük büyük yutan adama denir; yukālu: رَجُلٌ سَرَطَانٌ أَيِ الْعَظِيمُ اللَّقْمِ

اَلسِّرْطِيطُ [es-sirṭīṭ] (sīn'in kesriyle) Bu dahi lokmayı iri iri yutan adama denir.

اَلسُّرَطُ [es-suraṭ] (ضُرَدٌ [ṣurad] vezninde) Bu dahi pek yüğrük ata ve lokmayı büyük yutan adama denir.

اَلسِّرَاطُ [es-sirāṭ] (sīn'in kesriyle) Mutlakan yola, ʿalā-kavlin açık yola denir ki şāhrāh taʿbīr olunur. O yolun sāliki ağızda lokmanın gāʾib olduğu gibi gāʾib olup gitmekle ıtlāk olundu; yukālu: ضَرَبَ فِي سِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ أَيْ فِي طَرِيقٍ أَوْ سَبِيلٍ وَاضِحٍ Gerçi سِرَاطٌ [sirāṭ] vech-i mezkūr üzere lügat-ı müstakille olup lākin ṣād ile صِرَاطٌ [ṣirāṭ] ondan aʿlādır, zīrā itbākıyyette ṣād ṭāʾ harfine müşābih olmakla pek mülāyimdir. Ve sīn ile سِرَاطٌ [sirāṭ] asldır. Pes ṣād sīn'den mübeddeledir. Ve zā-yı mahza ileزِرَاطٌ [zirāṭ] hatādır diyenlerin kavli hatādır, niteki māddesinde resm olundu.

اَلسِّرِطْرَاطُ [es-siriṭrāṭ] (kesreteynle ve fethateynle) ve

اَلسُّرَيْطُ [es-sureyṭ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Pālūzeye denir, çabuk belʿ olduğu için; tekūlu: أَطْعَمَنَا سِرِطْرَاطًا وَسُرَيْطًا أَيْ فَالُوذًا

اَلسُّرَيْطَاءُ [es-sureyṭāʾ] (رُتَيْلَاءُ [ruteylāʾ] vezninde) حَرِيرَةٌ [ḥarīret] dedikleri çorbaya şebīh bir türlü bulamaç aşıdır.

اَلسُّرَطَةُ [es-sureṭat] (هُمَزَةٌ [humezet] veznin-de) Lokmayı çabuk yutan adama denir; yukālu: رَجُلٌ سُرَطَةٌ أَيْ سَرِيعُ الْإِسْتِرَاطِ

[س ر ق س ط]

سَرَقُسْطَةُ [Saraḳusṭat] (sīn'in ve rā'nın fethi ve ḳāf'ın zammıyla) Endelus'te bir belde adıdır. Ve Ḫārezm nevāhīsinde bir belde adıdır.

[س ر م ط]

اَلتَّسَرْمُطُ [et-tesermuṭ] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Gövdede kıl az ve hafīf olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَسَرْمَطَ شَعْرُهُ إِذَا قَلَّ وَخَفَّ

اَلسَّرَوْمَطُ [es-serevmaṭ] (صَنَوْبَرٌ [ṣanevbar] vezninde) ve

اَلسَّرْمَطُ [es-sermaṭ] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) ve

اَلسُّرَامِطُ [es-surāmiṭ] (عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] vez-ninde) ve

اَلْمُسَرْمَطُ [el-musermeṭ] (مُدَحْرَجٌ [mudaḥrec] vezninde) ve

اَلسَّرْمَطِيطُ [es-sermeṭīṭ] (زَنْجَبِيلٌ [zencebīl] vezninde) Uzun gerimli erkek deveye de-nir. Ve

سَرَوْمَطٌ [serevmeṭ] Şarāb tulumu sardıkları koyun derisine denir. Ve mutlakan şol ki-lim ve palās makūlesine denir ki ona bir nesne sarılır ola.

[س ط ط]

اَلسُّطُطُ [es-suṭuṭ] (zammeteynle) Zālim ve sitem-kār kimselere denir; yukālu: هُمْ سُطُطٌ أَيْ ظَلَمَةٌ جَائِرُونَ

اَلْأَسَطُّ [el-esaṭṭ] Ayakları uzun adama de-nir; yukālu: رَجُلٌ أَسَطُّ أَيِ الطَّوِيلُ الرِّجْلَيْنِ

[س ع ط]

اَلسَّعْطُ [es-saʿṭ] (sīn'in fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Bir adamın burnuna devā çek-tirmek maʿnāsınadır; yukālu: سَعَطَهُ الدَّوَاءَ سَعْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَالْأَوَّلِ إِذَا أَدْخَلَهُ فِي أَنْفِهِ

اَلسَّعْطَةُ [es-saʿṭat] (قَعْدَةٌ [ḳaʿdet] vezninde) Binā-i merredir; yukālu: سَعَطَهُ سَعْطَةً وَاحِدَةً

اَلْإِسْعَاطُ [el-isʿāṭ] (hemzenin kesriyle) سَعْطٌ [saʿṭ] maʿnāsınadır; binā-i merre إِسْعَاطَةٌ [isʿāṭat]tır; yukālu: أَسْعَطَ الدَّوَاءَ إِيَّاهُ إِسْعَاطًا وَإِسْعَاطَةً وَاحِدَةً إِذَا أَدْخَلَهُ فِي أَنْفِهِ Ve bir adama bir nesneyi taʿlīm ve tefhīmde dikkat ve tekrār ile mübālaga ve imʿān eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَسْعَطَهُ عِلْمًا إِذَا بَالَغَ فِي إِفْهَامِهِ Ve bir kimsenin burnuna mızrak sançmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَسْعَطَهُ الرُّمْحَ إِذَا طَعَنَهُ بِهِ فِي أَنْفِهِ

اَلْإِسْتِعَاطُ [el-istiʿāṭ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) Burna devā çekinmek maʿnāsınadır; yukālu: أَسْعَطَهُ الدَّوَاءَ فَاسْتَعَطَ

اَلسَّعُوطُ [es-seʿūṭ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Burna çekecek devāya denir; tekūlu: عَلَيْكَ بِالسَّعُوطِ وَهُوَ الدَّوَاءُ الَّذِي يُسْتَعَطُ Kāle'ş-şārih ve fi'l-hadīs: "أَنَّهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ شَرِبَ الدَّوَاءَ وَاسْتَعَطَهُ" Pes hālen burna çektiğimiz enfiyye سَعُوطٌ [seʿūṭ] olmakla murahhas olduğunu inkār ile burun kabartacak māddeden değildir.

اَلْمُسْعُطُ [el-musʿuṭ] (mīm'in ve ʿayn'ın zammıyla) ve

اَلْمِسْعَطُ [el-misʿaṭ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Şol huni dedikleri zarfa denir ki ona burun otu koyup onunla burna dökerler. Vezn-i evvel zammıla gelen ism-i ālettendir ki nevādirendir; tekūlu: إِجْعَلِ الدَّوَاءَ فِي الْمُسْعُطِ وَالْمِسْعَطِ وَهُوَ مَا يُجْعَلُ فِيهِ وَيُصَبُّ مِنْهُ فِي الْأَنْفِ

اَلسَّعِيطُ [es-seʿīṭ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Şarāb

tortusuna denir, دُرْدِيُّ الْخَمْرِ [durdiyyu'l-ḫamr] maᶜnāsına. Ve hoş rāyihaya denir, hamrın ve o makūlenin olsun, ᶜalā-kavlin her şeyᵓin rāyiha-i tayyibesine denir. Ve بَانٌ [bān] ağacına denir ki sorkun ağacı taᶜbīr olunur; dühnünü çıkarırlar ve onun dühnüne dahi denir, dühnü'l-bān maᶜrūftur. Ve hardal dühnüne dahi denir. Ve rāyihanın tīzliğine ve şiddetine denir.

اَلسُّعَاطُ [es-suᶜāṭ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bu dahi rāyihanın tīzliğine ve şiddetine denir; yukālu: لِرِيحِهَا سَعِيطٌ وَسُعَاطٌ أَيْ حِدَّةٌ وَذَكَاءٌ

اَلْإِسْتِسْعَاطُ [el-istisᶜāṭ] Deve nākanın bevlini koklayıp içerisine çekmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَسْعَطَ الْفَحْلُ إِذَا شَمَّ بَوْلَ النَّاقَةِ فَدَخَلَ فِي أَنْفِهِ

[س ف ط]

اَلسَّفَطُ [es-sefaṭ] (sīn'in ve fā'nın fethiyle) Çuvala yāhūd küfeye şebīh bir zarftır, Türkīde sele ve sepet dedikleridir. Ve sepet سَفَطٌ [sefaṭ] muharrefidir. Cemᶜi أَسْفَاطٌ [esfāṭ]tır. Ve balığın derisi üzere olan kabuğa ve pula denir.

اَلتَّسْفِيطُ [et-tesfīṭ] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Harābe havuzu onarmak maᶜnāsınadır; yukālu: سَفَّطَ حَوْضَهُ إِذَا أَصْلَحَهُ وَلَاطَئَهُ

اَلسَّفِيطُ [es-sefīṭ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Sehī ve kerīm ve pākīze-tīnet adama denir; yukālu: رَجُلٌ سَفِيطٌ أَيِ الطَّيِّبُ النَّفْسِ سَخِيٌّ Ve fürū-māye ve beyne'n-nās aslā kadr ve haysiyyeti olmayan kimseye denmekle azdāddan olur; yukālu: رَجُلٌ سَفِيطٌ أَيْ نَذْلٌ لَا قَدْرَ لَهُ Ve henüz yeşil iken ağacından dökülen hurmā koruğuna denir.

اَلسَّفَاطَةُ [es-sefāṭat] (سَفَاهَةٌ [sefāhet] vezninde) Bir adam civān-merd ve pākīze-nefs ve tīnet olmak maᶜnāsınadır; yukālu: سَفُطَ الرَّجُلُ سَفَاطَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ سَفِيطًا ve yukālu: نَفْسُهُ سَفِيطَةٌ ve yukālu: هُوَ سَفِيطُ النَّفْسِ ve مَا أَسْفَطَ النَّفْسَ عَنْكَ أَيْ مَا أَطْيَبَهَا Ve bu fiᶜl-i taᶜaccübdür.

اَلسُّفَاطَةُ [es-sufāṭat] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Ev eşyāsına denir, metāᶜu'l-beyt maᶜnāsına.

سَفْطٌ [seft] (sīn'in fethi ve fā'nın sükūnuyla) Kelimāt-ı ātiyeye muzāf olarak niçe karyeler ismleridir. Ez-cümle سَفْطُ أَبِي جِرْجَى [Sefṭu Ebī Circā] ve سَفْطُ الْعُرَفَاءِ [Sefṭu'l-ᶜUrefāᵓ] ve سَفْطُ الْقُدُورِ [Sefṭu'l-Ḳudūr] ve سَفْطُ الرَّيْبِ [Sefṭu'r-Reyb] ve سَفْطُ زُرَيْقٍ [Sefṭu Zureyḳ] ve سَفْطُ الْحِنَّاءِ [Sefṭu'l-Ḥinnāᵓ] ve سَفْطُ اللَّبَنِ [Sefṭu'l-Leben] ve سَفْطُ الْبَهْوِ [Sefṭu'l-Behv] ve سَفْطُ أَبِي تُرَابٍ [Sefṭu Ebī Turāb] ve سَفْطُ سُلَيْطٍ [Sefṭu Suleyṭ] ve سَفْطُ كِرْدَاشَةَ [Sefṭu Kirdāşet] ve سَفْطُ قُلَيْشَانَ [Sefṭu Ḳuleyşān] ve سَفْطُ مَيْدُومٍ [Sefṭu Meydūm] ve سَفْطُ رَشِينَ [Sefṭu Reşīn] ve سَفْطُ الْخَمَّارَةِ [Sefṭu'l-Ḫammāret] ve سَفْطُ نَهْيَا [Sefṭu Nehyā] ve سَفْطُ الْمُهَلَّبِي [Sefṭu'l-Muhellebī] Mışır ülkesinde birer karyedir ki mecmūᶜu on yedi karyedir.

اَلْإِسْتِفَاطُ [el-istifāṭ] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Kapta olan nesneyi cümleten içmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَفَطَ الشَّيْءَ إِذَا اشْتَفَّهُ

اَلْمُسَفَّطُ [el-museffaṭ] (مُعَظَّمٌ [muᶜaẓẓam] vezninde) Sepet heyᵓetinde yapılmış nesneye denir; yukālu: رَجُلٌ مُسَفَّطُ الرَّأْسِ أَيْ رَأْسُهُ كَالسَّفَطِ

[س ف ن ط]

اَلْإِسْفِنْطُ [el-isfinṭ] (hemzenin kesri ve fā'nın kesri ve fethiyle) Şol üzüm şırasına denir ki ona baᶜzı tīb mezc olunmuş ola, مُثَلَّثٌ [muṯelleṯ] gibi. ᶜAlā-kavlin eşribeden bir nevᶜdir. Yāhūd bādenin pek

eltafına denir, zīrā küpler onun ekserini yaʿnī galīz olanlarını تَسَفُّطٌ [teseffuṭ] yaʿnī sorup içmekle turna gözü duru ve sāfī olanı kalır ki إِسْفِنْطٌ [isfinṭ] bu olacaktır. ʿAlākavlin سَفِيطٌ [sefīṭ] (lafzından meʾhūzdur ki tayyibü'n-nefs maʿnāsınadır. Şārih der ki إِسْفِنْطٌ [isfinṭ] lafzı Rūmīdir; yukālu: سَقَاهُ الْإِسْفِنْطَ وَهُوَ الْمُطَيَّبُ مِنْ عَصِيرِ الْعِنَبِ أَوْ ضَرْبٌ مِنَ الْأَشْرِبَةِ أَوْ أَعْلَى الْخَمْرِ

[س ق ط]

اَلسُّقُوطُ [es-suḳūṭ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) ve

اَلْمَسْقَطُ [el-mesḳaṭ] (مَطْلَبٌ [maṭlab] vezninde) Düşmek maʿnāsınadır; yukālu: سَقَطَ الشَّيْءُ سُقُوطًا وَمَسْقَطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا وَقَعَ Ve veled anası karnından hurūc eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: سَقَطَ الْوَلَدُ مِنْ بَطْنِ أُمِّهِ إِذَا خَرَجَ Ve bunda وَقَعَ الْوَلَدُ demek cāʾiz değildir. Şārih der ki Zemaḫşerī dedi ki veled ölü doğdukta سَقَطَ الْوَلَدُ denir ve eğer diri doğarsa وَقَعَ الْوَلَدُ denir. Ve havānın harāreti basmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: سَقَطَ الْحَرُّ إِذَا أَقْبَلَ وَنَزَلَ Ve harr-ı havā sākin olmak maʿnāsına müstaʿmel olmakla azdāddan olur; tekūlu: سَقَطَ الْحَرُّ عَنَّا إِذَا أَقْلَعَ Ve bir kimse kelāmında hatā eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: سَقَطَ فِي كَلَامِهِ إِذَا أَخْطَأَ Ve bir mahalle konmak maʿnāsına müstaʿmeldir; tekūlu: سَقَطَ الْقَوْمُ إِلَيَّ إِذَا نَزَلُوا Ve bir kimseden zelle ve hatā sādır olsa سُقِطَ فِي يَدِهِ ve أُسْقِطَ فِي يَدِهِ derler, mechūl bünyesiyle; yukālu: سُقِطَ فِي يَدِهِ وَأُسْقِطَ فِي يَدِهِ إِذَا زَلَّ وَأَخْطَأَ Kezālik yukālu: سُقِطَ فِي يَدِهِ إِذَا تَحَيَّرَ ve yukālu: سُقِطَ فِي يَدِهِ إِذَا نَدِمَ Şārih der ki muhtiʾ ve nādim ve mütehayyir olan kimseler elleri üzere kapanmak ve ellerini ovuşturmak fiʿlleri olmakla hālet-i mezbūrede istiʿmāl olunmuştur. Ve bu ʿibāreti nazm-ı kerīmde vākiʿ ﴿وَلَمَّا سُقِطَ فِي أَيْدِيهِمْ﴾ āyet-i kerīmesi nāzil olunca kadar bir kimse istimāʿ eylememiştir, zīrā سَقَطَ lāzım olmakla mechūlü gelmez. Ve Zehaḫşerī āyet-i merkūmeyi وَلَمَّا اشْتَدَّ نَدَمُهُمْ وَحَسْرَتُهُمْ عَلَى عِبَادَةِ الْعِجْلِ ʿibāretiyle tefsīr edip ve kelām-ı mezbūru bāb-ı kināyeden ʿadd eylemiştir, zīrā nedem ve hasreti müştedd olan kimse gam ve tasadan nāşī elini ısırmak şānından olmağın bu cihetle yedi meskūtun-fīhā olur. Pes terkīb-i mezbūr fi'l-asl سَقَطَ قَوْمُهُمْ فِي أَيْدِيهِمْ olup baʿdehu fāʿil hazf olunup ve fiʿl mebnī li'l-mefʿūl kılınmakla سُقِطَ فِي أَيْدِيهِمْ kelimesine müsned olmuştur. سُقُوطٌ ki ʿazz-ı yedden ʿibārettir, levāzım-ı nādimden olup ve hakīkatini irāde mümkin olmakla bāb-ı kināyeden olmuştur. Ve Ebu's-Semeyḳaʿ mebnī li'l-fāʿil bünyesiyle kırāʾat eylemiştir ki ona göre وَقَعَ الْعَضُّ فِي أَيْدِيهِمْ sebkinde olmakla yine bāb-ı kināyeden olmuştur. Ve Zeccāc سَقَطَ النَّدَمُ فِي أَيْدِيهِمْ أَيْ فِي قُلُوبِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ ʿibāretiyle tefsīr eylemekle istiʿāre-i temsīliyyeden kılmıştır, zīrā nefs ve zamīrde olan nedāmet hāleti zuhūr ve tahakkukta yedde mevcūd olan nesnenin hāletine teşbīh olunduktan sonra ondan سُقُوطٌ [suḳūṭ] ile taʿbīr olunmuştur. Ve müʾellif يَدٌ [yed] māddesinde يَدٌ [yed]i نَدَامَةٌ [nedāmet]le de tefsīr eylemiştir, zīrā nādim ve mütehayyir olan kimse elini ovuşturmak ve elleri üzere kapanmak ve elini ısırmak ve elini çenesine dayayıp melūl ve mahzūn durmak gibi efʿāli olmakla hālet-i mezbūrede istiʿmāl olundu. Ve İbn Ebī ʿAbīle mezīd olarak أُسْقِطَ ʿunvānıyla kırāʾat eylemiştir. Ve terkīb-i mezkūr mütekellim tarafından سُقِطْتُ فِي يَدِي ʿunvānında īrād olunur, niteki işbu:

"وَنَشْوَةٍ سُقِطْتُ مِنْهَا فِي يَدِي mısrāʿında vārid olmuştur. Ve mesel-i mezbūru tagyīr-i kesīrden muhāfaza için baʿzen bilā-zamīr سُقِطَ فِي يَدِي ʿunvānıyla da īrād olunur. Ve muhātaba سُقِطْتَ فِي يَدِكَ ve سُقِطَ فِي يَدِكَ ʿunvānlarıyla ilkā olunur. Ve bunlar vech-i mezkūr üzere mechūlen ve maʿlūmen telaffuz olunurlar.

اَلسَّاقِطُ [es-sāḳiṭ] ve

اَلسَّقُوطُ [es-seḳūṭ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Vasflardır. Ve

سَاقِطٌ [sāḳiṭ] Hıyār-ı fityāndan maʿdūd olmayan denī ve fürū-māye ve bī-iʿtibār kimseye ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ سَاقِطٌ إِذَا كَانَ لاَ يُعَدُّ فِي خِيَارِ الْفِتْيَانِ Şārih der ki ʿArablar سَاقِطُ بْنُ مَاقِطِ بْنِ لاَقِطٍ derler; سَاقِطٌ [sāḳiṭ] مَاقِطٌ [māḳiṭ]in kölesi ve لاَقِطٌ [lāḳiṭ] āzāde olmuş köleye denir. Ve

سَاقِطٌ [sāḳiṭ] Nāstan dāʾimā teʾehhür eden kimseye ıtlāk olunur; yukālu: فُلاَنٌ سَاقِطٌ أَيْ مُتَأَخِّرٌ عَنِ النَّاسِ

اَلْمَسْقَطُ [el-mesḳaṭ] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) ve

اَلْمَسْقِطُ [el-mesḳiṭ] (مَنْزِلٌ [menzil] vezninde) İsm-i mekānlardır; düşecek yere denir.

مَسْقَطُ الرَّأْسِ [mesḳaṭu'r-reʾs] Bir adamın tevellüd eylediği yere ıtlāk olunur; yukālu: مَسْقَطُ رَأْسِهِ بَلْدَةٌ فُلاَنِيَّةٌ أَيْ مَوْلِدُهُ Ve

مَسْقَطُ الرَّمْلِ [mesḳaṭu'r-reml] Kumluğun kesreti ve cemʿiyyeti kesilip incelen yerine denir; Ve

مَسْقَطُ الطَّائِرِ [mesḳaṭu'ṭ-ṭāʾir] Kuşun kanadına ıtlāk olunur.

اَلْمَسْقَطَةُ [el-mesḳaṭat] (مَبْخَلَةٌ [mebẖalet] vezninde) Bir nesneyi düşürmeğe bāʿis olan şeyʾe denir; meselā "Şu iş filānı nāsın nazarından iskāt eylemeğe bāʾistir" diyecek yerde هَذَا مَسْقَطَةٌ لَهُ مِنْ أَعْيُنِ النَّاسِ derler.

اَلتَّسَاقُطُ [et-tesāḳuṭ] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Birbiri ardınca dökülüp düşmek maʿnāsınadır; yukālu: تَسَاقَطَ الشَّيْءُ إِذَا تَتَابَعَ سُقُوطُهُ

اَلْمُسَاقَطَةُ [el-musāḳaṭat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) ve

اَلسِّقَاطُ [es-siḳāṭ] (جِدَالٌ [cidāl] vezninde) Düşürmek yāhūd peyderpey düşürmek maʿnāsınadır; yukālu: سَاقَطَهُ مُسَاقَطَةً وَسِقَاطًا إِذَا أَسْقَطَهُ أَوْ تَابَعَ إِسْقَاطَهُ Ve at kısmı yavaş ve gevşek seğirtmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: سَاقَطَ الْفَرَسُ الْعَدْوَ سِقَاطًا إِذَا جَاءَ مُسْتَرْخِيًا Ve bi'l-münāvebe mükāleme eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir ki mütekellim bir kelāmı söylerken muhātab sükūt edip baʿdehu muhātab söyleyip mütekellim sükūt ve istimāʿ eylemekten ʿibārettir; yukālu: سَاقَطَ فُلاَنٌ فُلاَنًا الْحَدِيثَ إِذَا سَقَطَ مِنْ كُلِّ عَلَى الْآخَرِ بِأَنْ يَتَحَدَّثَ الْوَاحِدُ وَيُنْصِتَ الْآخَرُ فَإِذَا سَكَتَ تَحَدَّثَ السَّاكِتُ

اَلسَّقْطُ [es-saḳṭ] (sīn'in harekāt-ı selāsıyla) Hılkati nā-tamām olan düşüğe denir; yukālu: أَلْقَتْ سَقْطًا مَيِّتًا وَهُوَ الْوَلَدُ لِغَيْرِ تَمَامٍ Ve

سَقْطُ الزَّنْدِ [saḳṭu'z-zend] Çakmak çakarken sıçrayıp düşen kıvılcımlara denir. Bedevīlerin çakmakları ağaçtan olmakla henüz çakması müstahkem olmazdan mukaddem aralığına sıçrayıp düşer. Ve bu müzekkerdir, müʾennes dahi olur. Ve

سَقْطُ الرَّمْلِ [saḳṭu'r-reml] مَسْقَطٌ [mesḳaṭ] gibi ʿazīm kumluğun galebe ve kesreti nihāyet bulup inceldiği yerine ıtlāk olunur; yukālu: هَذَا سَقْطُ الرَّمْلِ وَمَسْقَطُهُ أَيْ حَيْثُ انْقَطَعَ مُعْظَمُهُ

إِسَّاقَطَ [issāḳaṭa] (إِثَّاقَلَ [iṯṯāḳale] vezninde ki aslı تَسَاقَطَ idi ki fiʿl-i māzīdir) Düştü maʿnāsınadır; yukālu: إِسَّاقَطَ الشَّيْءُ إِذَا وَقَعَ

اَلْإِسْقَاطُ [el-isḳāṭ] (hemzenin kesriyle) Düşürmek maʿnāsınadır; yukālu: أَسْقَطَهُ مِنْ يَدِهِ إِذَا أَوْقَعَهُ Ve hatun ve sā'ir hayvān nā-tamām düşük düşürmek maʿnāsınadır; yukālu: أَسْقَطَتِ السَّقْطَ أُمُّهُ إِذَا وَضَعَتْهُ لِغَيْرِ تَمَامٍ Ve zikr olunan سُقِطَ فِي يَدِهِ mevkiʿinde istiʿmāl olunur; yukālu: أُسْقِطَ فِي يَدِهِ عَلَى الْمَجْهُولِ بِمَعْنَى سُقِطَ فِي يَدِهِ Ve kelāmda zelle ve hatā eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: مَا أَسْقَطَ كَلِمَةً وَمَا أَسْقَطَ فِي كَلِمَةٍ أَيْ مَا أَخْطَأَ فِيهَا Ve bir adam bir kimseden bir zelle ve hatā yāhūd bir yalan söz sudūruna yāhūd izmār eylediği sırrı bir takrīb izhār eylemek husūsuna dürüşüp çabalamak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَسْقَطَ فُلَانًا إِذَا عَالَجَهُ عَلَى أَنْ يَسْقُطَ فَيَخْطِئَ أَوْ يَكْذِبَ أَوْ يَبُوحَ بِمَا عِنْدَهُ

اَلْمُسْقِطُ [el-musḳiṭ] (muḥsin] vezninde) Nā-tamām düşük düşüren hatuna ve hayvāna denir.

اَلْمِسْقَاطُ [el-misḳāṭ] Nā-tamām veled düşürmek ʿādeti olana denir.

اَلسَّقْطُ [es-saḳṭ] (sīn'in fethiyle) Kara ıtlāk olunur, ثَلْجٌ [ṣelc] maʿnāsına. Ve gökten yağan kırağı ve tipi makūlesi rutūbete ıtlāk olunur. Ve beyne'n-nās hıyār-ı fityāndan maʿdūd olmayan fürū-māye ve bī-iʿtibār kimseye ıtlāk olunur, سَاقِطٌ [sāḳiṭ] gibi; yukālu: هُوَ سَقْطُ النَّاسِ وَسَاقِطُهُمْ أَيْ لَا يُعَدُّ مِنْ خِيَارِ فِتْيَانِهِمْ

اَلسِّقْطُ [es-siḳṭ] (sīn'in kesriyle) Çadırın ve alaçuğun bir nāhiyesine ıtlāk olunur; yukālu: قَعَدَ عَلَى سِقْطِ الْخِبَاءِ أَيْ نَاحِيَتِهِ Ve kuşun kanadına ıtlāk olunur; yukālu: خَفَقَ الطَّائِرُ بِسِقْطَيْهِ أَيْ بِجَنَاحَيْهِ Ve

سِقْطُ السَّحَابِ [siḳṭu's-seḥāb] Bulutun uçlarına ve eteklerine ıtlāk olunur ki ufktan sarkıp yere düşmüş gibi görünür; yukālu: أَرْخَتِ السَّحَابَةُ سِقْطَهَا أَيْ طَرْفَهَا يَعْنِي هَيْدَبَهَا وَذَيْلَهَا

اَلسِّقَاطُ [es-şiḳāṭ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bu dahi kuşun kanadına ıtlāk olunur, medār-ı sukūt u nüzūl olduğu için. Ve hisābda ve kelām ve kitābette vākiʿ olan zelle ve hatāya ıtlāk olunur, سَقْطَة [saḳṭat] gibi, ke-mā se-yuzkeru. Ve bir mahalden mahall-i āhere götürülen hurmāya denir. Ve ağaçtan dökülen hurmā koruğuna ıtlāk olunur. Ve sürçmeğe denir, عَثْرَةٌ [ʿaṡret] ve زَلَّةٌ [zellet] maʿnāsına. ʿAlā-kavlin bunda سَقْطَةٌ [saḳṭet] lafzından cemʿdir yāhūd ikisi bir maʿnāyadır; yukālu: وَقَعَ مِنْهُ سِقَاطٌ أَيْ عَثْرَةٌ وَزَلَّةٌ أَوْ هِيَ جَمْعُ سَقْطَةٍ أَوْ هُمَا بِمَعْنًى فَيُقَالُ وَقَعَ مِنْهُ سِقَاطٌ وَسَقْطَةٌ

اَلسَّقَطُ [es-seḳaṭ] (fethateynle) Bir nesneden iskāt olunan şeyʾe denir; yukālu: هُوَ سَقَطُهُ أَيْ مَا أُسْقِطَ مِنْهُ Ve bir işe yaramayıp aslā hayr ve menfaʿati olmayan nesneye ıtlāk olunur; cemʿi أَسْقَاطٌ [esḳāṭ]tır; yukālu: هُوَ سَقَطٌ أَيْ لَا خَيْرَ فِيهِ وَهُوَ مِنْ أَسْقَاطِ النَّاسِ Ve rüsvāylığa denir; yukālu: مَا هَذَا السَّقَطُ أَيِ الْفَضِيحَةُ Ve metāʿın alçağına ve kemterine denir; yukālu: هُوَ يَبِيعُ سَقَطَ الْمَتَاعِ أَيْ رَدِيئَهُ Ve hisābda ve kelām ve kitābette vākiʿ olan zelle ve hatāya ıtlāk olunur; yukālu: فِي حِسَابِهِ وَفِي كَلَامِهِ وَكِتَابِهِ سَقَطٌ وَسِقَاطٌ أَيْ خَطَأٌ

اَلسَّقَّاطُ [es-saḳḳāṭ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) ve

اَلسَّقَطِيُّ [es-seḳaṭiyy] (عَرَبِيٌّ [ʿarabiyy] vezninde) Dā'imā kötü ve kemter metāʿ satıcı kimseye denir ki eskici taʿbīr olunur; yukālu: هُوَ سَقَّاطٌ وَسَقَطِيٌّ أَيْ بَائِعُ السَّقَطِ

اَلسُّقَاطَةُ [es-suḳāṭat] ve

اَلسُّقَاطُ [es-suḳāṭ] (sīn'lerin zammıyla) Bir nesneden düşüp dökülen şeyʾe denir ki döküntü taʿbīr olunur; yukālu: يَلْتَقِطُ السُّقَاطَةَ وَالسُّقَاطَ أَيْ مَا سَقَطَ مِنَ الشَّيْءِ

اَلسَّقِيطُ [es-seḳīṭ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلسَّقِيطَةُ [es-seḳīṭat] (hā'yla) Nākısu'l-ʿakl adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ سَقِيطٌ وَسَقِيطَةٌ أَيْ نَاقِصُ الْعَقْلِ Ve

سَقِيطٌ [seḳīṭ] Gökten yağan doluya ve kırağıya ve tipi makūlesi rutūbetlere ıtlāk olunur; yukālu: أَصْبَحَتِ الْأَرْضُ مُبْيَضَّةً مِنَ السَّقِيطِ أَيِ الْبَرَدِ وَالْجَلِيدِ وَمَا سَقَطَ مِنَ النَّدَى عَلَيْهَا

اَلتَّسَقُّطُ [et-tesaḳḳuṭ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Bir kimsenin bir hatāsını yā kizbini tutmağa yāhūd muzmer olan sırrını bilmeğe dürüşüp çalışmak maʿnāsınadır ki eksiğini tutmak ve düşürmek taʿbīr olunur; yukālu: تَسَقَّطَ فُلَانًا إِذَا عَالَجَهُ أَنْ يَسْقُطَ فَيُخْطِئَ أَوْ يَكْذِبَ أَوْ يَبُوحَ بِمَا عِنْدَهُ Burada fāʾ harfi tefsīriyyedir. Ve bir haberi ceste ceste şeyʾen fe-şeyʾen ahz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَسَقَّطَ الْخَبَرَ إِذَا أَخَذَهُ قَلِيلاً قَلِيلاً

اَلسَّوَاقِطُ [es-sevāḳiṭ] Ehl-i Ḥicāz ıstılāhında hurmā alıp götürmek için Ḥicāz ve Tihāme'den Yemāme ülkesine vürūd eden kāfileye ıtlāk olunur. Yemāme'nin zemīni o taraflardan aşağı olduğu için ıtlāk olundu.

اَلسَّقَّاطُ [es-saḳḳāṭ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) ve

اَلسَّقَاطُ [es-seḳāṭ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Şol kılıca ıtlāk olunur ki vurduğu nesneyi biçip ensesinden yere iner ola, ʿalā-kavlin vurulan şeyʾi ensesine ve dibine kadar bölüp ayırır ola; yukālu: سَيْفٌ سَقَّاطٌ وَسَقَاطٌ إِذَا كَانَ يَسْقُطُ مِنْ وَرَاءِ الضَّرِيبَةِ وَيَقْطَعُهَا حَتَّى يَجُوزَ إِلَى الْأَرْضِ أَوْ يَقْطَعَ الضَّرِيبَةَ وَيَصِلَ إِلَى مَا بَعْدَهَا

مَسْقَطٌ [Mesḳaṭ] (مَفْعَلٌ [maḳʿad] vezninde) Sāhil-i Baḥr-i ʿUmān'da bir belde adıdır. Ve bahr-i Ḥazar sāhilinde niçe karayı müştemil bir kazānın ismidir. Ve Başra ile Nibāc beyninde bir vādī adıdır.

[س ق ل ط]

سَقْلَاطُونُ [Saḳlāṭūn] (أَفْلَاطُونٌ [eflāṭūn] veznninde) Rūm ülkesinde bir belde adıdır; siyāb-ı Saḳlāṭūniyye ona mensūbdur.

اَلسِّقِلَّاطُ [es-siḳillāṭ] سِجِلَّاتٌ [sicillāt] veznninde ve mürādifidir ki zikr olundu.

[س ل ط]

اَلسَّلْطُ [es-selṭ] (sīn'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) ve

اَلسَّلِيطُ [es-selīṭ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Şedīd nesneye denir; yukālu: رَجُلٌ وَحَافِرٌ سَلْطٌ وَسَلِيطٌ أَيْ شَدِيدٌ Ve bed ve dürüşt kelāmla kulūb-ı nāsı āzürde eden lisāna ıtlāk olunur; yukālu: لِسَانُهُ سَلْطٌ وَسَلِيطٌ أَيْ طَوِيلٌ Ve dili uzun yaʿnī bed ve nā-sezā sözler ile nāsı rencīde eden kimseye ıtlāk olunur ki zebān-dırāz taʿbīr olunur; yukālu: رَجُلٌ سَلْطٌ وَسَلِيطٌ أَيِ الطَّوِيلُ اللِّسَانِ Ve

سَلِيطٌ [selīṭ] Zeytūn yağına denir. Ve hubūbāttan sıkılan yağa denir, şırlagan gibi. Lisānımızda salata taʿbīr ettiklerimiz سَلِيطَةٌ [selīṭat] muharrefidir; yağ ile maʿmūl olduğu için ıtlāk olunmuştur. Ve fasīh ve ceriyyü'l-lisān adama ıtlāk olunur. Ve bu vasf-ı ricālde medīha ve nisvānda zemīmedir; yukālu: رَجُلٌ سَلِيطٌ أَيْ فَصِيحٌ وَامْرَأَةٌ سَلِيطَةٌ أَيِ الْحَدِيدَةُ اللِّسَانِ Ve

سَلِيطٌ [selīṭ] Mutlakan tīz ve hadīd şeyʾe ıtlāk olunur; yukālu: شَيْءٌ سَلِيطٌ أَيْ حَدِيدٌ Ve bir recūlün ismidir. Ve bir kabīle pederinin ismidir.

اَلسَّلِيطَةُ [es-selīṭat] ve

اَلسَّلَطَانَةُ [es-seleṭānet] (fetehātla) ve

اَلسِّلِطَانَةُ [es-siliṭānet] (kesreteynle) Dili zefīr, bed-zebān ve dil-āzār ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ سَلِيطَةٌ وَسَلَطَانَةٌ وَسِلِطَانَةٌ أَيِ الْحَدِيدَةُ اللِّسَانِ

اَلسَّلاَطَةُ [es-selāṭat] (شَمَاتَةٌ [şemātet] veznin-de) ve

اَلسُّلُوطُ [es-sulūṭ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Bir kimse bed-zebān ve dil-āzār olmak maʿnāsınadır; yukālu: سَلُطَ الرَّجُلُ وَالْمَرْأَةُ وَسَلِطَ سَلاَطَةً وَسُلُوطًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَالرَّابِعِ إِذَا كَانَ سَلِيطًا

اَلسُّلْطَانُ [es-sulṭān] (بُرْهَانٌ [burhān] vez-ninde) Huccet ve burhān ve delīl maʿnāsınadır; yukālu: لَهُ سُلْطَانٌ أَيْ حُجَّةٌ Şārih der ki fi'l-asl kahr ve tagallüb maʿnāsına masdar olmakla bu maʿnāda cemʿlenmez. Ve pādişāhın kudret ve satvetine ıtlāk olunur. Ve itbāʿla lām'ın zammı cāʾizdir; yukālu: لِلْمَلِكِ سُلْطَانٌ عَظِيمٌ أَيْ قُدْرَةٌ عَظِيمَةٌ Ve vālī ve pādişāha ıtlāk olunur. Bu maʿnāda müʾennestir, zīrā dühnü'z-zeyt maʿnāsına olan سَلِيطٌ [selīṭ] lafzının cemʿidir. Dühn-i mezbūrun şuʿlesiyle istizāʾe olunduğu gibi pādişāh ve vālī dahi şuʿle-i ʿadl ü zabt ve ihtimāmıyla havza-i memāliki münev-ver eylemek münāsebetiyle ıtlāk olundu. Yāhūd huccet maʿnāsından meʾhūzdur ve sebeb-i teʾnīsi budur. Ve baʿzen recül maʿnāsını iʿtibār ile müzekker olur. Ve

سُلْطَانُ الدَّمِ [sulṭānu'd-dem] Vücūdda ka-nın galebe ve tugyānından ʿibārettir; yukālu: حُمَّ فُلاَنٌ مِنْ سُلْطَانِ الدَّمِ أَيْ مِنْ تَبَيُّغِهِ Ve her şeyʾin yavuzluğuna ve şiddet-i satve-tine ıtlāk olunur; yukālu: سُلْطَانُ الشِّتَاءِ أَيْ شِدَّتُهُ Ve Sulṭān b. İbrāhīm, Ḳuds-i şerīfin fukahāsındandır.

اَلسِّلْطَةُ [es-silṭat] (sīn'in kesriyle) İnce ve uzun olan oka denir; cemʿi سِلَطٌ [silaṭ] ge-lir, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde وسِلاَطٌ [silāṭ] gelir sīn'in kesriyle. Ve şol sevbe denir ki içine otluk ve saman ve kıtık makūlesi doldurulmuş ola, hālen şilte dediğimiz سِلْطَةٌ [silṭat] muharrefidir ki ʿArablar شِلْطَةٌ [şilṭat] derler, makʿad ve döşek altına ya-yılır; yukālu: بَسَطَ لَهُ سِلْطَةً وَهُوَ الثَّوْبُ جُعِلَ فِيهِ الْحَشِيشُ وَالتِّبْنُ

اَلسَّلاَئِطُ [es-selāʾiṭ] Bazlamaç ve kirde taʿbīr olunan ekmeklerin büyüklerine denir.

اَلْمَسْلُوطُ [el-meslūṭ] سُلُوطٌ [sulūṭ] maʿnāsından ki kahr ve tahakküm maʿnāsınadır; ism-i mefʿūldür, maglūb ve makhūr demektir. Bu münāsebetle sakalı hafīf adama مَسْلُوطُ اللِّحْيَةِ [meslūṭu'l-liḥyet] ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مَسْلُوطُ اللِّحْيَةِ أَيْ خَفِيفُ الْعَارِضَيْنِ

اَلْمَسَالِيطُ [el-mesālīṭ] Anahtar dişlerine denir, أَسْنَانُ الْمَفَاتِيحِ [esnānu'l-mefātīḥ] maʿnāsına; مِسْلاَطٌ [mislāṭ] müfredidir.

اَلسِّلْطِيطُ [es-silṭīṭ] (sīn'in kesriyle) مُسَلَّطٌ [musallaṭ] maʿnāsınadır ki dāʾimā nāsa ta-gallüb ve tahakküm eden kimseye denir; ʿalā-kavlin büyük karınlı kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ سِلْطِيطٌ أَيْ مُسَلَّطٌ أَوِ الْعَظِيمُ الْبَطْنِ

اَلسَّلْطُ [es-Selṭ] (خَلْطٌ [ḫalṭ] vezninde) Şām'da bir mevziʿ adıdır.

اَلسَّلِيطُ [es-seliṭ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Şol temrene denir ki vasatında yumrusu ve tümseği olmayıp düz ola. Cemʿi سِلاَطٌ [silāṭ]tır sīn'in kesriyle; yukālu: نَصْلٌ سَلِيطٌ أَيْ لاَ نُتُوءَ فِي وَسَطِهِ

اَلتَّسْلِيطُ [et-teslīṭ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir kimseyi āher üzere ıtlāk-ı kahr u kudretle gālib ve müstevlī kılmak maʿnāsınadır; yukālu: سَلَّطَهُ عَلَيْهِ إِذَا غَلَّبَهُ عَلَيْهِ بِإِطْلاَقِ الْقَهْرِ وَالْقُدْرَةِ

[س م س ط]

سُمَيْسَاطُ [Sumeysāṭ] (sīn'in zammıyla طُرَيْبَالٌ [ṭureybāl] vezninde) Nehr-i Furāt kenārında bir belde adıdır. Dimaşḳ'ta

ekābir-i rüʾesāʾ ve eʿāzim-i muhaddisīnden olan şeyh Ebu'l-Ḳāsim ʿAlī b. Muḥammed b. Yaḥyā es-Sulemī ed-Dimaşḳī es-Sumeysāṭī oradandır. Dimaşḳ'ta Ḫānḳāh-ı Sumeysāṭiyye onun vakfıdır ve hālen onda medfūndur.

[س م ر ط]

اَلْمُسَمْرَطُ [el-musemraṭ] (مُدَحْرَجٌ [mudaḥrec] vezninde) Söbü başlı adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُسَمْرَطُ الرَّأْسِ أَيْ مُطَوَّلُهُ

[س م ط]

اَلسَّمْطُ [es-semṭ] (sīn'in fethi ve mīm'in sükūnuyla) Boğazlanmış oğlağı ve kuzuyu biryān eylemek için ıssı suda haşlayıp tüyünü yolmak maʿnāsınadır; yukālu: سَمَطَ الْجَدْيَ سَمْطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا نَتَفَ صُوفَهُ بِالْمَاءِ الْحَارِّ Ve bir nesneyi asakoymak maʿnāsınadır; yukālu: سَمَطَهُ إِذَا عَلَّقَهُ Ve bıçak makūlesini bilemek maʿnāsınadır; yukālu: سَمَطَ السِّكِّينَ إِذَا أَحَدَّهَا Ve sütün henüz taʿmı bozulmamak üzere halāveti zāʾil olmak, ʿalā-kavlin henüz bozulmağa başlamak maʿnāsınadır; yukālu: سَمَطَ اللَّبَنُ إِذَا ذَهَبَتْ حَلَاوَتُهُ وَلَمْ يَتَغَيَّرْ طَعْمُهُ أَوْ هُوَ أَوَّلُ تَغَيُّرِهِ Ve sükūt eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَمَطَ الرَّجُلُ إِذَا سَكَتَ Ve

سَمْطٌ [semṭ] Hāli yufka adama denir, سَمِيطٌ [semīṭ] gibi; yukālu: رَجُلٌ سَمْطٌ أَيْ خَفِيفُ الْحَالِ

اَلْمَسْمُوطُ [el-mesmūṭ] ve

اَلسَّمِيطُ [es-semīṭ] Issı suda haşlanmakla tüyü yolunmuş biryān olacak oğlağa ve kuzuya denir. Şārih der ki bu vechile biryān olmuşuna denir, niteki "خ،م،ط" māddesinde zikr olundu. Ve

سَمِيطٌ [semīṭ] سَمْطٌ [semṭ] gibi hāli yufka adama denir; yukālu: رَجُلٌ سَمْطٌ وَسَمِيطٌ أَيْ خَفِيفُ الْحَالِ Ve birbiri üzere yığılıp istif olmuş kiremitlere ve tuğlalara denir. Ve şol ayakkabına denir ki bütün bir kat sahtiyāndan dikilmekle yalın kat olup aslā parçası ve yaması olmaya, أَسْمَاطٌ [esmāṭ] gibi.

اَلتَّسْمِيطُ [et-tesmīṭ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] veznince) Bu dahi sükūt eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَمَّطَ الرَّجُلُ إِذَا سَكَتَ Ve bir adama borçlu yāhūd havāle makūlesi redd edemeyeceği kimseyi yollamak maʿnāsınadır; yukālu: سَمَّطَ غَرِيمَهُ إِذَا أَرْسَلَهُ Ve terki bağı gibi kayışlara nesne asmak maʿnāsınadır; yukālu: سَمَّطَ الشَّيْءَ إِذَا عَلَّقَهُ عَلَى السُّمُوطِ Ve musammat şiʿr söylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَمَّطَ الشَّاعِرُ إِذَا نَظَمَ مُسَمَّطًا

اَلْإِسْمَاطُ [el-ismāṭ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi sükūt eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَسْمَطَ الرَّجُلُ إِذَا سَكَتَ

اَلسِّمْطُ [es-simṭ] (sīn'in kesriyle) Dizi dizilmiş rişteye denir; yukālu: مَعَهُ سِمْطٌ مِنْ لُؤْلُؤٍ وَهُوَ خَيْطُ النَّظْمِ Ve bir güne kılādeye ve gerdançlığa denir ki boğmak dedikleri kılādeden uzun olur; cemʿi سُمُوطٌ [sumūṭ] tur; yukālu: جَاءَتْ وَعَلَيْهَا سِمْطٌ أَيْ قِلَادَةٌ أَطْوَلُ مِنَ الْمِخْنَقَةِ Ve şol zırha denir ki süvārī olan kimse onu atının sağrısına asmış ola. Ve terki bağına denir, fitrāk maʿnāsına. Ve sāde taʿbīr olunan içi astarsız yalın kat cāmeye, ʿalā-kavlin pamuk ipliğinden olanına yāhūd üstündeki sevb pek ince olmakla altından görünen libāsa denir. Ve

سِمْطٌ [simṭ] Şol kimseye denir ki cismi hafīf, çālāk ve be-gāyet zīrek ve sāhib-i fıtnat u dehā ola. ʿAlā-kavlin vasf-ı mezkūr üzere olan sayyāda denir; yukālu: رَجُلٌ سِمْطٌ أَيْ دَاهٍ خَفِيفٌ أَوِ الصَّيَّادُ كَذَلِكَ Ve

سِمْطُ الرَّمْلِ [simṭu'r-reml] Kılāde gibi uzun uzadı yastımca kum yığınına denir. Ve

سِمْطٌ [Simṭ] Ashābdan Şuraḥbīl hazretlerinin pederleri ismidir. Ve baştaki sarığın göğüs üzere ve omuzlar üzere sarkan uçlarına denir; yukālu: أَرْسَلَ سِمْطَ عِمَامَتِهِ وَهُوَ مَا فَضَلَ مِنْهَا عَلَى الصَّدْرِ وَالْكَتِفَيْنِ

بَنُو السِّمْطِ [Benu's-Simṭ] Naṣārā'dan bir kavm ve tāʾifedir.

أَبُو السِّمْطِ [Ebu's-Simṭ] ʿArab künyelerindendir.

اَلسُّمْطُ [es-sumṭ] (sīn'in zammıyla) Yünden mensūc bir güne sevbe denir.

اَلسُّمَيْطُ [es-sumeyṭ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bu dahi birbiri üzerine istif olmuş kiremitlere ve tuğlalara denir. Ve

سُمَيْطٌ [Sumeyṭ] Bir recül ismidir.

اَلسُّمُطُ [es-sumuṭ] (zammeteynle) ve

اَلْأَسْمَاطُ [el-esmāṭ] (hemzenin fethiyle) Aslā dāg ve damga basılmamış nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ سُمُطٌ وَأَسْمَاطٌ أَيْ بِلاَ سِمَةٍ Ve yalın kat olup parçası ve yaması olmayan ayakkabına denir ki سَمِيطٌ [semīṭ] dahi denir. Ve bunlar بُزْمَةُ أَعْشَارٍ kabīlindendir; yukālu: نَعْلٌ سُمُطٌ وَسَمِيطٌ وَأَسْمَاطٌ أَيْ لاَ رُقْعَةَ فِيهَا يَعْنِي مِنْ طَاقٍ وَاحِدٍ لاَ رُقْعَةَ فِيهِ Kezālik bir kattan olan ayak donuna denir; yukālu: سَرَاوِيلُ أَسْمَاطٌ أَيْ غَيْرُ مَحْشُوَّةٍ وَهُوَ أَنْ تَكُونَ طَاقًا وَاحِدًا

اَلْمُسَمَّطُ [el-musammaṭ] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Şuʿarā ıstılāhında şol şiʿre denir ki her bendi birkaç ebyāttan mürekkeb olup mecmūʿunu ebyāt-ı mezkūrenin kāfiyesine muhālif bir kāfiye cemʿ eyleye, muhammes ve murabbaʿ ve müselles olur. Ez-cümle muhammesi İmruʾulḳays'ın, ʿalā-kavlin bir şāʿir-i āherin işbu manzūmesi gibi: "وَمُسْتَلْئِمٍ كَشَّفْتُ بِالرُّمْحِ ذَيْلَهُ || أَقَمْتُ بِعَضْبٍ ذِي سَفَاسِقَ مَيْلَهُ || فَجَعْتُ بِهِ فِي مُلْتَقَى الْحَيِّ خَيْلَهُ || تَرَكْتُ عِتَاقَ الطَّيْرِ تَحْجُلُ حَوْلَهُ || كَأَنَّ عَلَى أَثْوَابِهِ نَضْحَ جِرْيَالِ" Ebyāt-ı mezkūre سِمْطٌ [simṭ]-ı munazzama müşābih olmakla ıtlāk olunmuştur.

Mütercim der ki Fārisī ve Türkī şuʿarāsı bu makūleye muhammes ve müseddes ve muʿaşşar ıtlāk edip tevāfuk-ı secʿ beyt-i vāhidde vākiʿ olur ise ona مُسَمَّطٌ [musammaṭ] ıtlāk ederler. Meselā zāde-i tabʿ-ı ʿācizānemiz olan işbu beyt gibi:

Nedir ol hüsn-i nā-dīde nazīrin görmedi dīde

Her atvārı pesendīde güzellikte müsellemsin

Ve مُسَمَّطٌ [musammaṭ] tām ve nāfiz olup vazʿ-ı engüşt-i iʿtirāz eylemeğe kimsede kudret olmayacak hükmde müstaʿmeldir; tekūlu: حُكْمُكَ مُسَمَّطًا أَيْ لَكَ حُكْمُكَ مُسَمَّطًا يَعْنِي مُتَمَّمًا Ve terkīb-i mezkūr dāʾimā لَكَ lafzı mahzūf olarak istiʿmāl olunur. Şārih der ki *Esās*'ta لَكَ حُكْمُكَ ʿunvānıyla bi'ş-şāhid mersūmdur; ve yukālu: خُذْهُ مُسَمَّطًا أَيْ سَهْلاً Yaʿnī "Var ondan hakkını al, bir kimse sana iʿtirāz ve o dahi imtināʿ eyleyemez. Her hālde talebin sehl ve nāfizdir." Bunlar bi'l-cümle سِمْطٌ [simṭ]-ı mezkūr maʿnāsından meʾhūzlardır.

اَلسِّمَاطُ [es-simāṭ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Sıra ve diziye denir; tabura dahi denir; yukālu: دَخَلَ سِمَاطَ الْقَوْمِ أَيْ صَفَّهُمْ Ve

سِمَاطُ الْوَادِي [simāṭu'l-vādī] Sadrıyla müntehāsı beynine ıtlāk olunur; yukālu: أَخَذَ سِمَاطَ الْوَادِي أَيْ مَا بَيْنَ صَدْرِهِ وَمُنْتَهَاهُ Cemʿi سُمُطٌ [sumuṭ] gelir zammeteynle. Ve

سِمَاطُ الطَّعَامِ [simāṭu'ṭ-ṭaʿām] Sofraya uzun uzadı dizilmiş taʿāma ıtlāk olunur. Müʾellif مَا يُمَدُّ عَلَيْهِ ʿibāretiyle tefsīr eylemekle müsāmaha eylemiştir; ve yukālu: هُمْ عَلَى سِمَاطٍ وَاحِدٍ أَيْ عَلَى نَظْمٍ وَاحِدٍ

اَلتَّسَمُّطُ [et-tesammuṭ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir nesne bir şeyʾe ilişip asılı kalmak maʿnāsınadır; yukālu: تَسَمَّطَ الشَّيْءُ بِهِ إِذَا تَعَلَّقَ

[س م ع ط]

اَلْإِسْمِعْطَاطُ [el-ismiʿṭāṭ] (إِسْبِطْرَارٌ [isbiṭrār] vezninde) Toz kabarıp havāya ağmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْمَعَطَّ الْعَجَاجُ إِذَا سَطَعَ Ve bir kimse pür-gazab olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْمَعَطَّ الرَّجُلُ إِذَا امْتَلَأَ غَضَبًا Ve zeker pek kıvāma gelmek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْمَعَطَّ الذَّكَرُ إِذَا انْمَهَلَ وَأَنْعَظَ

[س م ه ط]

سُمْهُوطُ [Sumhūṭ] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Nīl-i Mıṣr garbīsinde bir karye-i kebīre ismidir.

[س ن ط]

اَلسَّنْطُ [es-senṭ] (sīn'in fethi ve nūn'un sükūnuyla) Bir nevʿ şecer-i قَرَظٌ [ḳaraẓ] ismidir ki Mıṣır diyārında nābit olur. Mıṣır'ın odunu ondan olur, meşe ağaçlarındandır. Orada Türk adamları صَنْطٌ [ṣanṭ] ağacı derler. Ve

سَنْطٌ [Senṭ] Şām'da bir karye adıdır. ʿAlā-kavlin harf-i taʿrīfle mevzūʿdur.

سَنْطَةُ [Senṭat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Mıṣır'da iki karyedir.

اَلسِّنْطُ [es-sinṭ] (sīn'in kesriyle) El ile bilekçenin kavuştuğu yerde olan oynak yerine denir; yukālu: كَسَرَ سِنْطَهُ أَيِ الْمَفْصِلَ بَيْنَ الْكَفِّ وَالسَّاعِدِ

اَلسَّنُوطُ [es-senūṭ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

اَلسَّنُوطَى [es-senūṭā] (هَيُولَى [heyūlā] vezninde) ve

اَلسُّنَاطُ [es-sunāṭ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) ve

اَلسِّنَاطُ [es-sināṭ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Hiç sakalı bitmemiş köseye denir, ak ağalar gibi. ʿAlā-kavlin sakalı azca olup lākin köselik haddine varmamış ola. ʿAlā-reʾyin sakalı hemān alt çenesinde olup yukarısı sāde ola. Ve سَنُوطٌ [senūṭ] ve سِنَاطٌ [sināṭ]ın cemʿleri سُنُطٌ [sunuṭ] zammeteynle ve أَسْنَاطٌ [esnāṭ] gelir.

اَلسَّنَاطَةُ [es-senāṭat] (سَمَاحَةٌ [semāḥat] vezninde) Bir kimse سَنُوطٌ [senūṭ] olmak maʿnāsınadır; yukālu: سَنُطَ الرَّجُلُ سَنَاطَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ سَنُوطًا

سَنُوطَى [Senūṭā] (هَيُولَى [heyūlā] vezninde) ʿUbeyd nām muhaddisin lakabıdır.

سُنَاطٌ [Sunāṭ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Ḥasen b. Ḥassān nām şāʿirin lakabıdır.

سَنُوطٌ [senūṭ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Bir devā-yı maʿrūf adıdır. Şārih der ki Lisānu'l-ʿArab'da رَجُلٌ مَعْرُوفٌ ʿunvānıyla mersūm olmakla zāhiren Ḳāmūs nüshalarında zeyg-ı kalem vākiʿdir.

[س ن ب ط]

سُنْبَاطُ [Sunbāṭ] (sīn'in zammıyla) Mıṣır'da Mahalle-i Kubrā aʿmālinden bir belde adıdır; fukahādan Muḥammed b. ʿAbduṣṣamed es-Sunbāṭī oradandır.

[س و ط]

اَلسَّوْطُ [es-sevṭ] (sīn'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Bir nesneyi karıştırmak, ʿalā-kavlin iki şeyʾi bir kap içre el ile katıp karıştırmak maʿnāsınadır; yukālu: سَاطَ الشَّيْءَ يَسُوطُهُ سَوْطًا إِذَا خَلَطَهُ أَوْ هُوَ أَنْ يَخْلِطَ شَيْئَيْنِ فِي الْإِنَاءِ ثُمَّ يَضْرِبَهُمَا بِالْيَدِ حَتَّى يَخْتَلِطَا Ve

سَوْطٌ [sevṭ] Kamçıya ıtlāk olunur, vurul-

duğu gövdenin etini kana karıştırdığı için. Cemʿi سِيَاطٌ [siyāṭ] gelir sīn'in kesriyle ve أَسْوَاطٌ [esvāṭ] gelir. Ve

سَوْطٌ [sevṭ] Nasīb maʿnāsına müstaʿmeldir, musīb olduğu için; yukālu: هُوَ سَوْطُهُ أَيْ نَصِيبُهُ Ve şiddet ve mihnet maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: وَقَعُوا فِي سَوْطٍ أَيْ شِدَّةٍ Ve

سَوْطٌ [sevṭ] Masdar olur, kamçı ile vurmak maʿnāsına; yukālu: سَاطَ دَابَّتَهُ إِذَا ضَرَبَهَا بِالسَّوْطِ Ve

سَوْطُ الْغَدِيرِ [sevṭu'l-ġadīr] Gölün suyunun fazlasına ıtlāk olunur ki سَوْطٌ [sevṭ] şeklinde mümtedd ola; tekūlu: وَرَدْنَا عَلَى سَوْطِ الْغَدِيرِ أَيْ فَضْلَتِهِ يَعْنِي مُمْتَدَّةً كَالسَّوْطِ Ve su irkilecek yere ıtlāk olunur ki سَوْطٌ [sevṭ] şeklinde gelip orada irkilir. Ve

سَوْطٌ [sevṭ] Emr-i vāhid ve bābet ve üslūb maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: مَا يَتَعَاطَيَانِ سَوْطًا وَاحِدًا أَيْ أَمْرًا وَاحِدًا Kāle'ş-şārih ve fi'l-*Esās* هُمَا يَتَعَاطَيَانِ سَوْطًا وَاحِدًا إِذَا اتَّفَقَا عَلَى نَجْرٍ وَاحِدٍ وَخُلُقٍ وَاحِدٍ Gūyā ki سَوْطٌ [sevṭ]ın tākaları örülüp bükülmekle şeyʾ-i vāhid olduğu gibi onların da reviş ve üslūbu vetīre-i vāhidedir.

اَلتَّسْوِيطُ [et-tesvīṭ] سَوْطٌ [sevṭ] ile maʿnāyı evvelde mürādiftir; yukālu: سَوَّطَهُ بِمَعْنَى سَاطَهُ Ve pırasa سِيَاطٌ [siyāṭ] ihrāc eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَوَّطَ الْكُرَّاثُ إِذَا أَخْرَجَ السِّيَاطَ Ve bir işi karış muruş eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: سَوَّطَ أَمْرَهُ إِذَا خَلَّطَ فِيهِ

اَلْمِسْوَطُ [el-misvaṭ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Nesne karıştıracak ālete denir, kepçe ve kaşık gibi. Ve

مِسْوَطٌ [Misvaṭ] İblīs ʿaleyhi'l-laʿnenin bir veledi ismidir ki nāsı hışm ve gazaba igrāʾ ve tahrīk eylemeğe musallattır; bu vechle beynlerine fitne ve ihtilāl īkāʿ eder ve minhu: كَأَنَّهُ مِسْوَطٌ عَلَيْنَا مُسَلَّطٌ وَهُوَ وَلَدٌ لِإِبْلِيسَ يُغْرِي عَلَى الْغَضَبِ Kāle'ş-şārih ve fi'n-*Nihāye*: هَكَذَا وَفِي حَدِيثِ سَوْدَةَ «أَنَّهُ نَظَرَ إِلَيْهَا وَهِيَ تَنْظُرُ فِي رَكْوَةٍ فِيهَا مَاءٌ فَنَهَاهَا فَقَالَ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ مِنْهُ الْمِسْوَطَ» يَعْنِي الشَّيْطَانَ سُمِّيَ بِهِ مِنْ سَاطَ الْقِدْرَ كَأَنَّهُ يُحَرِّكُ النَّاسَ لِلْمَعْصِيَةِ وَيَجْمَعُهُمْ فِيهَا

اَلْمِسْوَاطُ [el-misvāṭ] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] veznninde) Bu dahi nesne karıştıracak ālete denir. Ve şol ata denir ki kamçı ile vurulmadıkça ʿuhdesinde olan seğirtmek māyesini izhār eylemeye; yukālu: فَرَسٌ مِسْوَاطٌ إِذَا كَانَ لَا يُعْطِي حُضْرَهُ إِلَّا بِالسَّوْطِ

اَلْإِسْتِوَاطُ [el-istivāṭ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznninde) Bir mādde şürīde ve muhtell ve muztarib olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَوَطَ أَمْرُهُ إِذَا اضْطَرَبَ وَاخْتَلَّ [Ve] إِسْتَوَطَ kelimesi aslı üzere vāriddir.

اَلسَّوِيطَةُ [es-sevīṭat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznninde) Karışık nesnelere denir; yukālu: أَمْوَالُهُمْ سَوِيطَةٌ بَيْنَهُمْ أَيْ مُخْتَلِطَةٌ

اَلسُّوَيْطَاءُ [es-suveyṭāʾ] (sīn'in zammıyla) Şol çorbaya ıtlāk olunur ki suyu ve semeresi yaʿnī soğan ve nohut ve sāʾir hubūbāt gibi havāyici kesīr ola.

سَوْطُ بَاطِلٍ [sevṭu bāṭil] Bacadan ve pencereden içeriye nāfiz tūlānī şuʿāʿ-ı şemse ıtlāk olunur ki halk ona zerre taʿbīr eder; yukālu: وَعْدُهُ سَوْطُ بَاطِلٍ وَهُوَ ضَوْءٌ يَدْخُلُ مِنَ الْكُوَّةِ فِي الشَّمْسِ

اَلسِّيَاطُ [es-siyāṭ] (sīn'in kesriyle) سَوْطٌ [savṭ]ın cemʿidir. Bu münāsebetle pırasanın filizlerine ıtlāk olunur ki sapının ucunda līfleri ile kamçı sapı gibi uzayıp bükülmüş ola.

دَارَةُ الْأَسْوَاطِ [Dāretu'l-Asvāṭ] (hemzenin fethiyle) Bādiyede Maḍcaʿ nām mahalde Abraḳ dedikleri mevziʿin sırtında bir mev-

ziᶜ adıdır.

اَلسَّوطَانُ [es-seveṭān] (fetehātla) Bir ᶜārıza sebebiyle rūh sıkılıp münkabız olmak maᶜnāsınadır ki cān çekilmek taᶜbīr olunur; tekūlu: سَاطَتْ نَفْسِي سَوطَانًا إِذَا تَقَلَّصَتْ

[س ي ط]

سُيُوطُ [Suyūṭ] (sīn'in zammıyla) yāhūd

أُسْيُوطُ [Usyūṭ] (hemze-i mazmūme ile) Ṣaᶜīd-i Mıṣr'da bir karye adıdır.

سِيَاطٌ [Siyāṭ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir meşhūr hānende ve mugannī ismidir.

FASLU'Ş-ŞĪNİ'L-MUᶜCEME

(فَصْلُ الشِّينِ الْمُعْجَمَةِ)

[ش ب ط]

اَلشَّبُّوطُ [eş-şebbūṭ] (تَنُّورٌ [tennūr] vezninde ve قُدُّوسٌ [ḳuddūs] vezninde) Kalkan balığına denir. Müfredi شَبُّوطَةٌ [şebbūṭat]tır ve şīn-i meftūha sūretinde bā'nın tahfīfiyle de cāᵓizdir. Cemᶜi شَبَابِيطُ [şebābīṭ]tir; yukālu: قَرَّبُوا إِلَيْهِمْ شَبَابِيطَ كَالْبَرَابِيطِ وَهِيَ سَمَكٌ دِقَاقُ الْأَذْنَابِ عِرَاضُ الْأَوْسَاطِ لَيِّنُ الْمَسِّ صِغَارُ الرُّؤُوسِ كَأَنَّهَا بَرَابِيطُ

شِبْيَوْطٌ [Şibyevṭ] (şīn'in kesriyleكِدْيَوْنٌ [kidyevn] vezninde) Endelus'te Ubbede kazāsında bir hısn adıdır.

شُبَاطٌ [şubāṭ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Şühūr-ı Rūmiyyeden bir şehr ismidir ki āhir-i şitāᵓ ayıdır; sīn-i mühmele ile de zikr olundu.

[ش ح ط]

اَلشَّحْطُ [eş-şaḥṭ] (şīn'in fethi ve ḥā-yı mühmelenin sükūnuyla) ve

اَلشَّحَطُ [eş-şeḥaṭ] (fethateynle) ve

اَلشُّحُوطُ [eş-şuḥūṭ] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) ve

اَلْمَشْحَطُ [el-meşḥaṭ] (مَطْلَبٌ [maṭlab] vezninde) Baᶜīd olmak maᶜnāsınadır; yukālu: شَحَطَ الْمَزَارُ شَحْطًا وَشَحَطًا وَشُحُوطًا وَمَشْحَطًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَشَحِطَ شَحَطًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا بَعُدَ Ve şerbete azca su karıştırmak maᶜnāsınadır; yukālu: شَحَطَ الشَّرَابَ مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَرَّقَ مَزْجَهُ Ve boğazlamak maᶜnāsınadır; yukālu: شَحَطَ الْجَمَلَ إِذَا ذَبَحَهُ Bunda mühmele ile aᶜlādır. Ve bāyiᶜ pazarlıkta mebīᶜin nihāyet-i kıymetine bālig olmak, ᶜalā-kavlin pahasında hadd ve kadri savuşup haktan tebāᶜud ve tecāvüz eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: شَحَطَ الْبَعِيرَ فِي السَّوْمِ إِذَا بَلَغَ أَقْصَى ثَمَنِهِ

أَوْ تَبَاعَدَ عَنِ الْحَقِّ وَجَاوَزَ الْقَدْرَ ve yukālu: شَحِطَ الْبَعِيرَ شَحْطًا كَسَمِعَ سَمْعًا Ve bir kimseyi sebk edip ondan ıraklaşmak maʿnāsınadır; yukālu: شَحَطَ فُلَانًا إِذَا سَبَقَهُ وَتَبَاعَدَ عَنْهُ Ve asmanın çubukları kerevit üzere kalkıp yatmak için yanlarına dayak nasb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَحَطَ الْحَبَلَةَ إِذَا وَضَعَ إِلَى جَنْبِهَا خَشَبَةً حَتَّى تَسْتَقِلَّ إِلَى الْعَرِيشِ Ve doldurmak maʿnāsınadır; yukālu: شَحَطَ الْإِنَاءَ إِذَا مَلَأَهُ Ve līnetle yestehlemek maʿnāsınadır; yukālu: شَحَطَ فُلَانٌ إِذَا سَلَحَ Ve kuş çımkırmak ve sağnamak maʿnāsınadır; yukālu: شَحَطَ الطَّائِرُ إِذَا سَقْسَقَ Ve bir kimseyi ʿakreb sokmak maʿnāsınadır; yukālu: شَحَطَتِ الْعَقْرَبُ إِيَّاهُ إِذَا لَدَغَتْهُ Ve süte çok su katmak maʿnāsınadır; yukālu: شَحَطَ اللَّبَنَ إِذَا أَكْثَرَ مَاءَهُ Ve

شَحْطٌ [şaḥṭ] Kuş necisine denir; yukālu: أَصَابَ ثَوْبَهُ شَحْطُ الطَّائِرِ أَيْ ذَرْقُهُ Ve gövdenin kanında olan ıztırāba denir; yukālu: أَخَذَهُ الشَّحْطُ فِي دَمِهِ أَيِ اضْطِرَابُهُ Ve asmanın dalları ve kolları altına dayadıkları dayağa denir ki herek taʿbīr olunur.

اَلشَّحْطَةُ [eş-şaḥṭat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Deve kısmının göğüslerine ʿārız olur bir maraz ismidir. Ve şol sıyrık eserine denir ki insānın yā hayvānın yanları yāhūd uylukları bir yere yā birbirine sürünüp soyulmaktan hādis olur.

اَلتَّشَحُّطُ [et-teşaḥḥuṭ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Veled rahmde سَلَى [selā] dedikleri deri içre oynayıp kımıldamak maʿnāsınadır; yukālu: تَشَحَّطَ الْوَلَدُ فِي السَّلَى إِذَا اضْطَرَبَ

اَلْمِشْحَطُ [el-mişḥaṭ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Bu dahi asma ve bāg çubuklarının altına dayadıklara hereğe denir.

اَلشَّوْحَطُ [eş-şevḥaṭ] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Bir cins ağaçtır ki ondan yay düzerler, ʿalā-kavlin نَبْعٌ [nebʿ] ağacından bir nevʿdir yāhūd شَوْحَطٌ [şevḥat] ve نَبْعٌ [nebʿ] ve شِرْيَانٌ [şiryān] üçü de bir şecerdir; tīb-i menābitleri hasebiyle isimleri muhteliftir. Dağ tepesinde biterse نَبْعٌ [nebʿ] ve dağ eteklerinde biterse شِرْيَانٌ [şiryān] ve dağ diplerinde ve çukur yerlerde biterse شَوْحَطٌ [şevḥaṭ] derler. İşbu نَبْعٌ [nebʿ] Türkīde kayın ağacı ve koğuş ağacı dedikleridir ki ondan yay ve ok düzerler. Ve

شَوْحَطٌ [şevḥaṭ] Akça ağaç dedikleridir ki Fārisīde buşcīr denir, ok ve yay düzerler. Ve شِرْيَانٌ [şiryān], نَبْعٌ [nebʿ] ile mürādiftir.

اَلشَّوْحَطَةُ [eş-şevḥaṭat] (hā'yla) شَوْحَطٌ [şevḥaṭ]ın müfredidir. Ve uzun ve gerimli ata denir.

اَلشَّاحِطُ [eş-Şāḥiṭ] Yemen'de bir beldedir.

شُوَاحِطٌ [Şuvāḥiṭ] (عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] veznide) Yemen'de bir palanga ismidir. Ve beyne'l-Ḥaremeyn Sevāriḳiyye'ye karīb bir dağın ismidir; onda bir vakʿa olmakla يَوْمُ شُوَاحِطٍ [yevmu Şuvāḥiṭ] maʿrūftur. Ve Yemen'de şehr-i Ṣanʿā' kazāsında bir karye adıdır.

شَحْطٌ [Şaḥṭ] (قَحْطٌ [ḳaḥṭ] vezninde) Ṭayyiʾ kabīlesi yurdunda bir arzın ismidir.

شِيحَاطٌ [Şīḥāṭ] (şīn'in kesriyle) Ṭā'if kazāsında bir karyedir, niteki mühmele ile "س،ح،ط" māddesinde zikr olundu.

اَلتَّشْحِيطُ [et-teşḥīṭ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Kana bulamak maʿnāsınadır; yukālu: شَحَطَهُ إِذَا ضَرَّجَهُ بِالدَّمِ فَتَشَحَّطَ أَيْ تَضَرَّجَ بِهِ وَاضْطَرَبَ فِيهِ

اَلْإِشْحَاطُ [el-işḥāṭ] (hemzenin kesriyle) Baʿīd etmek maʿnāsınadır; yukālu: أَشْحَطَهُ إِذَا أَبْعَدَهُ

[ش ر ط]

اَلشَّرْطُ [eş-şarṭ] (şīn'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) ve

اَلشَّرِيطَةُ [eş-şerīṭat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Beyᶜ ve şirāᵓ ve sāᵓir muᶜāmelātta hāric-i mukavvim olarak ilzām ve iltizām olunan hükme denir ki o muᶜāmele ona muᶜallak olmakla mevkūfun ᶜaleyhi olur, gūyā ki ona ᶜalāmet mesābesindedir. Cemᶜi شُرُوطٌ [şurūṭ] gelir. Müᵓellif müsāmaha ile taᶜrīf eylemiştir, zīrā إِلْزَامُ الشَّيْءِ وَالْتِزَامُهُ فِي الْبَيْعِ وَنَحْوِهِ ᶜibāretiyle beyān eylemiştir ki ism-i mefᶜūl olan مُلْزَمٌ ve مُلْتَزَمٌ ile müᵓevveldir. Ve شَرِيطَةٌ [şerīṭat]ın cemᶜi شَرَائِطُ [şerāᵓiṭ] gelir. Ve fi'l-meseli: "اَلشَّرْطُ أَمْلَكَ، عَلَيْكَ أَمْ لَكَ" Yaᶜnī "ᶜAkd eylediğin şart sana mālik ve zābittir, gerek menfaᶜatin ve gerek mazarratın cihetine olsun." Miyānede münᶜakid olan şart ve kavlin muhāfazası bābında darb olunur. Ve

شَرْطٌ [şarṭ] Masdar olur ki maᶜnā-yı evvelidir, muᶜāmelātta bir nesneyi mevkūfun ᶜaleyh kılmak maᶜnāsına; yukālu: شَرَطَ عَلَيْهِ فِي الْبَيْعِ شَرْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا أَلْزَمَهُ شَيْئًا فِيهِ وَالْتَزَمَ هُوَ Ve damardan kan almak maᶜnāsınadır; yukālu: شَرَطَهُ الْحَجَّامُ إِذَا بَزَغَ Ve

شَرْطٌ [şarṭ] Fürū-māye ve leᵓīm ve sāfil kimseye denir; cemᶜi أَشْرَاطٌ [eşrāṭ]tır; yukālu: هُوَ مِنْ أَشْرَاطِ النَّاسِ أَيْ دُونٌ لَئِيمٌ سَافِلٌ Ve

شَرْطٌ [şarṭ] Bir kimse bir emr-i ᶜazīme uğramak maᶜnāsınadır; yukālu: شَرِطَ فُلَانٌ شَرَطًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا وَقَعَ فِي أَمْرٍ عَظِيمٍ

اَلشَّرَطُ [eş-şerat] (fethateynle) Nişān ve ᶜalāmet maᶜnāsınadır; bunun da cemᶜi أَشْرَاطٌ [eşrāṭ]tır. Ve şol küçük su akıntısına ve cedvele denir ki on arşın mikdārı yerden gelir ola. Ve bir nesnenin evveline ıtlāk olunur, meselā شَرَطُ الشِّتَاءِ [şeraṭu'ş-şitāᵓ] kış faslının evvel-i vaktinden ᶜibārettir. Ve mālın yaᶜnī mevāşīnin hurdevātına ve kemterlerine denir; cemᶜi أَشْرَاطٌ [eşrāṭ]tır; yukālu: هُوَ مِنْ أَشْرَاطِ الْمَالِ أَيْ رُذَالِهَا وَصِغَارِهَا Ve mālın güzīde ve eşrāfına ıtlāk olunmakla zıdd olur; yukālu: هُوَ مِنَ الْأَشْرَاطِ أَيِ الْأَشْرَافِ

اَلشَّرَطَانِ [eş-Şereṭān] (fetehātla ki شَرَطٌ [şeraṭ]ın tesniyesidir) Menāzil-i kamerden bir menzil adıdır. Ve o Ḥamel burcunda iki kevkebdir ki hamel sūretinin boynuzları mesābesindedir. Ve onların cānib-i şimālīsinde bir kevkeb dahi vardır ki baᶜzılar onu da onlardan ᶜadd edip üç kevkebden ᶜibārettir derler. Ve cemᶜ bünyesiyle أَشْرَاطٌ [aşrāṭ] ıtlāk ederler; yukālu: نَزَلَ الْقَمَرُ إِلَى الشَّرَطَيْنِ وَهُمَا نَجْمَانِ مِنَ الْحَمَلِ وَهُمَا قَرْنَاهُ وَإِلَى جَانِبِ الشَّمَالِيِّ كَوْكَبٌ صَغِيرٌ وَمِنْهُمْ مِنْ يَعُدُّهُ مَعَهُمَا فَيَقُولُ هَذَا الْمَنْزِلُ ثَلَاثَةُ كَوَاكِبَ وَيُسَمِّيهَا الْأَشْرَاطَ

اَلْإِشْرَاطُ [el-işrāṭ] (hemzenin kesriyle) Deveyi satılık olduğunu iᶜlām için ᶜalāmetlemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَشْرَطَ إِبِلَهُ إِذَا أَعْلَمَ بِهَا لِلْبَيْعِ Ve bir nesne içinden baᶜzını beyᶜe hāzırlamak maᶜnāsınadır; yukālu: أَشْرَطَ مِنْ إِبِلِهِ إِذَا أَعَدَّ شَيْئًا مِنْهَا لِلْبَيْعِ Ve bir mahalle gönderilen kimseyi ivdirmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَشْرَطَ الرَّسُولَ إِذَا أَعْجَلَهُ Ve bir kimse kendi nefsini bir işe nasb ve taᶜyīn kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَشْرَطَ نَفْسَهُ لِكَذَا إِذَا أَعْلَمَهَا وَأَعَدَّهَا

اَلشَّرِيطَةُ [eş-şerīṭat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) شَرْطٌ [şarṭ] maᶜnāsınadır ki zikr olundu. Ve kulağı yarık develere denir. Ve şol koyuna denir ki boğazında bir mikdārca bıçak eseri ola; boğazına neşter vurulmuş gibi olup lākin damarı kesilmemiş ve kanı akmamış ola. Ve bu Cāhiliyye efᶜālinden idi ki bir koyunun boğazına bıçak gezdirip çizer gibi cüzᵓīce katᶜ ve beynlerinde onu tezkiye ᶜadd ederler idi. Bir ᶜillet sebebiyle helāk olsa mukaddemen boğazlanmış idi diye pāk ᶜadd edip bī-muhābā ekl ederler

idi: وَقَدْ نُهِي عَنْ ذَلِكَ فِي الْحَدِيثِ «لاَ تَأْكُلُوا الشَّرِيطَةَ فَإِنَّهَا ذَبِيحَةُ الشَّيْطَانِ»

اَلشُّرْطَةُ [eş-şurṭat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) شَرْطٌ [şarṭ] olunan şeyʾe denir; tekūlu: خُذْ شُرْطَتَكَ أَيْ مَا اشْتَرَطْتَ Ve

شُرْطَةٌ [şurṭat]شُرَطٌ [şuraṭ] lafzının ki صُرَدٌ [ṣurad] veznindedir, müfredi olur; çarkacı taʿbīr olunan mukaddime-i ʿaskere denir, sāʾir ʿaskerden mukaddem düşmanla mukāteleye mübāderet eylemeleriyle gūyā ki nefslerini mevte taʿyīn ve tehyiʾe ederler; yukālu: هَؤُلاَءِ شُرَطُ الْحَرْبِ أَيْ أَوَّلُ كَتِيبَةٍ تَشْهَدُهَا وَتَتَهَيَّأُ لِلْمَوْتِ Ve vālī ve hākim ve zābit aʿvānından tāʾife-i mahsūsaya ıtlāk olunur ki sāʾirlerden imtiyāz için ʿalāmet-i mahsūsa ile muʿlem olurlar, Fārisīde serheng denir; tüfekçibaşı ve başçavuş ve kolluk çorbacısı ve Üsküdar ustası ve sāʾir zābitān makūlesinin mecmūʿuna ıtlāk olunur. Müfredi شُرْطِيٌّ [şurṭiyy]dir,تُرْكِيٌّ [turkiyy] vezninde ve شُرَطِيٌّ [şuraṭiyy]dir, جُهَنِيٌّ [cuheniyy] vezninde.

اَلشَّرِيطُ [eş-şerīṭ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Şerit taʿbīr ettikleridir ki ʿArablar hurmā yaprağından ve līften bükerler; yukālu: شَدَّهُ بِالشَّرِيطِ وَهُوَ خُوصٌ مَفْتُولٌ يُشَرَّطُ بِهِ السَّرِيرُ وَنَحْوُهُ Ve hatunların tīb kutularına yāhūd heybeye denir, عَيْبَةٌ [ʿaybet] maʿnāsına. Ve Endelus'te Cezīre-i Ḫaḍrā'da bir karye adıdır.

شُرَيْطٌ [Şureyṭ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Peder-i Nubeyṭ'tir.

شَرُوطٌ [Şerūṭ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Bir dağın adıdır.

اَلشِّرْوَاطُ [eş-şirvāṭ] (سِرْدَاحٌ [sirdāḥ] veznince) Uzun adama denir; yukālu: رَجُلٌ شِرْوَاطٌ أَيْ طَوِيلٌ Ve cüst ve revende erkek deveye denir; yukālu: جَمَلٌ شِرْوَاطٌ أَيْ سَرِيعٌ

اَلْمِشْرَطُ [el-mişraṭ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) ve

اَلْمِشْرَاطُ [el-mişrāṭ] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Neştere denir, مِبْضَعٌ [mibḍaʿ] maʿnāsına.

اَلْمَشَارِيطُ [el-meşārīṭ] (مَصَابِيحُ [meṣābīḥ] vezninde) Bir nesnenin evāʾiline denir; yukālu: وَقَعَ فِي مَشَارِيطِهِ أَيْ أَوَائِلِهِ [Ve] مِشْرَاطٌ [mişrāṭ] müfredidir. Ve bir nesnenin mühimmāt ve levāzımına denir; yukālu: أَخَذَ لِلْأَمْرِ مَشَارِيطَهُ أَيْ أُهْبَتَهُ

ذُو الشَّرْطِ [Ẕu'ş-Şarṭ] ʿAdiy b. Cebele'nin lakabıdır. Kendisi bi-nefsihi vefāt eden kimsenin mevziʿ-i kabrini taʿyīn eylemedikçe bir kimseyi defn eylememek bābında kavmiyle şart eylemekle telkīb olundu.

اَلْإِشْتِرَاطُ [el-iştirāṭ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Şart eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِشْتَرَطَ عَلَيْهِ بِمَعْنَى شَرَطَ

اَلتَّشَرُّطُ [et-teşerruṭ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznince) Bir işte gereği gibi dikkat edip hūb ve nāzük işlemek maʿnāsınadır; yukālu: تَشَرَّطَ فِي عَمَلِهِ إِذَا تَأَنَّقَ

اَلْإِسْتِشْرَاطُ [el-istişrāṭ] Māl iyi ve hoş iken fāsid ve tebāh olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَشْرَطَ الْمَالُ إِذَا فَسَدَ بَعْدَ صَلاَحٍ

اَلْأَشْرَطُ [el-eşraṭ] (أَضْبَطُ [aḍbaṭ] vezninde) أَرْذَلُ [erẕel] maʿnāsınadır. Ve bu efʿal-i tafdīldir, rezīl ve denī maʿnāsındandır, lākin nevādirden olarak māddesinden fiʿl-i mutasarrıfı yoktur; yukālu: اَلْغَنَمُ أَشْرَطُ الْمَالِ أَيْ أَرْذَلُهُ

اَلْمُشَارَطَةُ [el-muşāreṭat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Şartlaşmak maʿnāsınadır; yukālu: شَارَطَهُ إِذَا شَرَطَ كُلٌّ مِنْهُمَا عَلَى صَاحِبِهِ

[ش ط ط]

اَلشَّطُّ [eş-şaṭṭ] (şīn'in fethi ve ṭā'nın teşdīdiyle) ve

اَلشُّطُوطُ [eş-şuṭūṭ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Baʿīd olmak maʿnāsınadır; yukālu: شَطَّ الْمَنْزِلُ شَطًّا وَشُطُوطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا بَعُدَ Ve bir kimseye güçlük edip zulm ve cefā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَطَّ فُلَانًا إِذَا شَقَّ عَلَيْهِ وَظَلَمَهُ Ve

شَطٌّ [şaṭṭ] Nehrin kıyısına denir, buʿd tasavvuruyla; cemʿiشُطُوطٌ [şuṭūṭ] veشُطَّانٌ [şuṭṭān] gelir şīn'in zammı ve ṭā'nın teşdīdiyle; yukālu: قَعَدَ فِي شَطِّ النَّهْرِ أَيْ شَاطِئِهِ Ve hörgücün bir yanına yāhūd nısfına denir; cemʿi شُطُوطٌ [şuṭūṭ] gelir; yukālu: أَخَذَ شَطَّ السَّنَامِ أَيْ جَانِبَهُ أَوْ نِصْفَهُ Ve

شَطٌّ [Şaṭṭ] Yemāme'de bir karye adıdır. Ve Başra'da bir mevziʿ ismidir ki ashābdan ʿOşmān b. Ebi'l-ʿĀṣ hazretlerine muzāftır.

اَلشَّطِيطُ [eş-şeṭīṭ] (أَزِيزٌ [ezīz] vezninde) Bir hükm ve māddede cevr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَطَّ عَلَيْهِ فِي حُكْمِهِ شَطِيطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَارَ

اَلْإِشْطَاطُ [el-işṭāṭ] (hemzenin kesriyle) شَطِيطٌ [şeṭīṭ] maʿnāsınadır; yukālu: أَشَطَّ عَلَيْهِ فِي حُكْمِهِ إِذَا جَارَ Ve muʿāmelede bir metāʿın değer pahasından pek yukarı istemek maʿnāsınadır; yukālu: أَشَطَّ فِي السَّوْمِ إِذَا أَبْعَدَ Gerçi sülāsīden شَطَطٌ [şeṭaṭ] dahi bu maʿnāyadır, lākinإِشْطَاطٌ [işṭāṭ] istiʿmāli ekserdir. Ve

إِشْطَاطٌ [işṭāṭ] Talebde mübālaga ve imʿān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَشَطَّ فِي الطَّلَبِ إِذَا أَمْعَنَ Ve ırak beyābāna çıkıp gitmek maʿnāsınadır; yukālu: أَشَطَّ فِي الْمَفَازَةِ إِذَا ذَهَبَ

اَلْإِشْتِطَاطُ [el-işṭiṭāṭ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi hükmde ve sā'ir husūsta cevr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِشْتَطَّ عَلَيْهِ فِي حُكْمِهِ إِذَا جَارَ

اَلشَّطَطُ [eş-şeṭaṭ] (fethateynle) Muʿāmele hadd-i ʿadāleti geçip hak ve liyākatten pek tebāʿud eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَطَّ فِي سِلْعَتِهِ شَطَطًا إِذَا جَاوَزَ الْقَدْرَ وَالْحَدَّ وَتَبَاعَدَ عَنِ الْحَقِّ Ve mebīʿe pek çok paha istemek maʿnāsınadır; yukālu: شَطَّ فِي السَّوْمِ شَطَطًا إِذَا أَبْعَدَ

اَلشَّطَاطُ [eş-şeṭāṭ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ve

اَلشِّطَاطُ [eş-şiṭāṭ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Kadd ve kāmette olan serv-i sehī gibi uzunluk ve mevzūnluk, ʿalā-kavlin iʿtidāl hāletine denir; yukālu: فِي قَدِّهِ شَطَاطٌ وَشِطَاطٌ أَيْ طُولٌ وَحُسْنُ قِوَامٍ وَاعْتِدَالٌ Ve

شَطَاطٌ [şeṭāṭ] ve

شَطَاطَةٌ [şeṭāṭat] (şīn'lerin fethiyle) ve

شِطَاطٌ [şiṭāṭ] (şīn'in kesriyle) Iraklık, buʿd maʿnāsınadır; yukālu: بَيْنَهُمَا شَطَاطٌ وَشَطَاطَةٌ وَشِطَاطٌ أَيْ بُعْدٌ Ve vücūd-ı insānda hāssaten iki yanların mā-beyni meydānlı olmağa denir.

اَلشَّطَّةُ [eş-şaṭṭat] (şīn'in fethiyle) ve

اَلشَّاطَّةُ [eş-şāṭṭat] Kāmeti bülend ve mevzūn yāhūd muʿtedil olan kıza denir; yukālu: جَارِيَةٌ شَطَّةٌ وَشَاطَّةٌ أَيْ طَوِيلَةٌ حَسَنَةُ الْقِوَامِ أَوْ مُعْتَدِلَتُهُ

اَلشِّطَّةُ [eş-şiṭṭat] (şīn'in kesriyle) Bu dahi ırāklığa denir, buʿd maʿnāsına. Ve tuğla kırıklarına denir.

اَلشَّاطُّ [eş-şāṭṭ] Şol adama denir ki gövdesinin iki yanının aralığı meydānlı ola; yukālu: رَجُلٌ شَاطٌّ أَيْ بَيِّنُ الشَّطَاطِ وَالشَّطَاطَةِ وَالشِّطَاطِ أَيِ الْبَعِيدُ مَا بَيْنَ الطَّرَفَيْنِ

اَلتَّشْطِيطُ [et-teşṭīṭ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] veznin-

de) Bir nesnede had ve endāzeyi geçip mübālaga ile hak ve ʿadāletten hurūc eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَطَّطَ الرَّجُلُ إِذَا بَالَغَ فِي الشَّطَطِ وَقُرِئَ قَوْلُهُ تَعَالَى "وَلاَ تُشَطِّطْ" مِنَ التَّشْطِيطِ وَ﴿وَلاَ تُشْطِطْ﴾ مِنَ الْإِشْطَاطِ وَلاَ تَشْطُطْ مِنَ الشَّطَطِ أَيْ لاَ تَبْعُدْ عَنِ الْحَقِّ

غَدِيرُ الْأَشْطَاطِ [Ġadīru'l-Eşṭāṭ] (hemzenin fethiyle) Bir mevziʿ adıdır.

اَلشَّطْشَاطُ [eş-şaṭşāṭ] (ثَرْثَارٌ [serşār] vezninde) Bir kuş adıdır.

اَلشَّطْوَطَى [eş-şeṭavṭā] (خَجَوْجَى [ḫacevcā] vezninde) ve

اَلشَّطُوطُ [eş-şeṭūṭ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Hörgücü iri ve kaba nākaya denir. Cemʿi شَطَائِطُ [şeṭāʾiṭ] gelir.

اَلْمُشَاطَّةُ [el-muşāṭṭat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde, إِشْتِطَاطٌ [iştiṭāṭ] bābında) Yarışmak maʿnāsınadır; yukālu: شَاطَّهُ مُشَاطَّةً إِذَا غَالَبَهُ فِي الْإِشْتِطَاطِ

[ش ق ط]

اَلشَّقِيطُ [eş-şeḳīṭ] (ḳāf'la أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Toprak destīye, ʿalā-kavlin saksıdan olan kaba kacağa denir.

[ش ل ط]

اَلشَّلْطُ [eş-şelṭ] (خَلْطٌ [ḫalṭ] vezninde) ve

اَلشَّلْطَاءُ [el-şelṭāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Bıçağa denir, سِكِّينٌ [sikkīn] maʿnāsına.

اَلشِّلْطَةُ [eş-şilṭat] (şīn'in kesriyle) İnce uzun oka denir. Cemʿi شِلَطٌ [şilaṭ] gelir, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde.

[ش م ح ط]

اَلشَّمْحَطُ [eş-şemḥaṭ] (ḥā-yı mühmele ile جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) ve

اَلشِّمْحَاطُ [eş-şimḥāṭ] (سِرْدَاحٌ [sirdāḥ] vezninde) ve

اَلشُّمْحُوطُ [eş-şumḥūṭ] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Pek uzun şeyʾe denir.

[ش م ش ط]

شَمْشَاطٌ [Şemşāṭ] (خَزْعَالٌ [ḫazʿāl] vezninde) Bilād-ı Rebīʿa'dan bir belde adıdır; muhaddisīnden Ebu'r-Rebīʿ Muḥammed b. Ziyād eş-Şemşāṭī oradandır.

[ش م ط]

اَلشَّمَطُ [eş-şemaṭ] (fethateynle) Başın kıllarına beyāz karışmak maʿnāsınadır ki kırgıl olmak taʿbīr olunur; yukālu: شَمِطَ الرَّجُلُ شَمَطًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا خَالَطَ الْبَيَاضُ سَوَادَ رَأْسِهِ

اَلْأَشْمَطُ [el-eşmaṭ] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Vasftır, saç ve sakalı kırgıl kişiye denir. Cemʿi شُمْطٌ ve شُمْطَانٌ [şumṭān] gelir, أَسْوَدُ [esved] ve سُودٌ [sūd] ve سُودَانٌ [sūdān] gibi.

اَلْإِشْمَاطُ [el-işmāṭ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi شَمَطٌ [şemaṭ] maʿnāsınadır; yukālu: أَشْمَطَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى شَمِطَ Ve bir nesneyi āhere katıp karıştırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَشْمَطَهُ بِهِ إِذَا أَخْلَطَهُ

اَلْإِشْمِطَاطُ [el-işmiṭāṭ] (إِحْمِرَارٌ [iḥmirār] vezninde) ve

اَلْإِشْمِيطَاطُ [el-işmīṭāṭ] (إِحْمِيرَارٌ [iḥmīrār] vezninde) Bunlar da bir adamın saç ve sakalı kırgıl olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِشْمَطَّ الرَّجُلُ وَاشْمَاطَّ بِمَعْنَى أَشْمَطَ

اَلشَّمْطُ [eş-şemṭ] (şīn'in fethi ve mīm'in sükūnuyla) Bir nesneyi āhere katıp karıştırmak maʿnāsınadır; yukālu: شَمَطَهُ بِهِ شَمْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا خَلَطَهُ بِهِ Ve doldurmak maʿnāsınadır; yukālu: شَمَطَ الْإِنَاءَ إِذَا مَلَأَهُ Ve hurmānın korukları ağaçtan dökülüp saçılmak maʿnāsınadır; yukālu: شَمَطَتِ النَّخْلَةُ إِذَا انْتَثَرَ بُسْرُهَا Kezālik ağacın yaprakları dökülüp saçılmak maʿnāsınadır; yukālu: شَمَطَ الشَّجَرُ إِذَا انْتَثَرَ وَرَقُهُ

اَلشَّمِيطُ [eş-şemīṭ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve اَلْمَشْمُوطُ [el-meşmūṭ] Mahlūt olan şeyᵓe denir; yukālu: شَيْءٌ شَمِيطٌ وَمَشْمُوطٌ أَيْ مَخْلُوطٌ Ve

شَمِيطٌ [şemīṭ] Seher vaktine ıtlāk olunur ki bakiyye-i zulmet-i leyl ile mahlūt olur; yukālu: طَلَعَ الشَّمِيطُ أَيِ الصُّبْحُ Ve bir adamın evlādına ıtlāk olunur ki nısfı erkek ve nısfı dişi ola. Ve şol otluğa ve çayırlığa ıtlāk olunur ki bir mikdārı sararıp ve bir mikdārı tāze yeşil ola; yukālu: فِي الْمَرْعَى نَبَاتٌ شَمِيطٌ أَيْ بَعْضُهُ هَائِجٌ وَبَعْضُهُ أَخْضَرُ Ve aklı karalı alaca kurda denir. Ve şol süte ıtlāk olunur ki hoşluğundan nāşī hāmiz olduğu ve حَقِينٌ [ḥaḳīn] olduğu teşhīs olunmaya. حَقِينٌ [ḥaḳīn], eskisi yenisine katılmak üzere tulumda müctemiᶜ süte denir. Ve

شَمِيطُ الذُّنَابَى [şemīṭu'ẕ-ẕunābā] Kuyruğunun ucu ak olan kuşa ıtlāk olunur; yukālu: طَائِرٌ شَمِيطُ الذُّنَابَى أَيْ شَعْلاَؤُهَا

اَلشُّمْطَانَةُ [eş-şumṭānet] (şīn'in zammıyla) Bir tarafı hām ve bir tarafı puhte, ᶜalā-kavlin yarısı hām ve yarısı puhte hurmā koruğuna denir; yukālu: بُسْرَةٌ شَمْطَانَةٌ إِذَا أَرْطَبَ جَانِبٌ مِنْهَا أَوْ هِيَ الْمُنَصَّفَةُ

شُمَيْطٌ [Şumeyṭ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Endelus'te bir palanga adıdır. Ve Şumeyṭ b. Beşīr ve Şumeyṭ b. el-ᶜAclān muhaddislerdir. Ve Benū Ebī ᶜAbdillāh b. Kilāb yurdunda bir kumluk adıdır. ᶜAlā-kavlin bu أَمِيرٌ [emīr] veznindedir.

شَامِطٌ [Şāmiṭ] Muhaddisīnden Aḥmed b. Ḥayyān el-Ḳaṭīᶜī lakabıdır.

اَلشَّمْطُ [eş-şemṭ] (خَمْطٌ [ḫamṭ] vezninde ve şīn'in kesri ve fethateynle lügattir) Bir nesneye karıştırılan şeyᵓe denir. Cemᶜi أَشْمَاطٌ [eşmāṭ] ve شِمَاطٌ [şimāṭ] gelir kesr ile. Bu münāsebetle tencere havāyicine ıtlāk olunur; yukālu: قِدْرَةٌ تَسَعُ شَاةً بِشَمْطِهَا وَشِمْطِهَا وَشَمَطِهَا وَأَشْمَاطِهَا وَشِمَاطِهَا أَيْ بِتَوَابِلِهَا

اَلشُّمْطُوطُ [eş-şumṭūṭ] (şīn'in zammıyla) Uzun şeyᵓe denir, طَوِيلٌ [ṭavīl] maᶜnāsına. Ve nāstan ve sāᵓirden bir bölüğe ve bir fırkaya denir.

اَلشِّمْطَاطُ [eş-şimṭāṭ] ve

اَلشِّمْطِيطُ [eş-şimṭīṭ] (şīn'lerin kesriyle) Bunlar da bir bölüğe ve bir fırkaya denir.

اَلشَّمَاطِيطُ [eş-şemāṭīṭ] Bölük bölük nāsa denir; yukālu: قَوْمٌ شَمَاطِيطُ أَيْ مُتَفَرِّقَةٌ Ve yırtılıp pārelenmiş eski sevbe denir; yukālu: ثَوْبٌ شَمَاطِيطُ أَيْ خَلَقٌ مُتَشَقِّقٌ Şārih der ki gerçi zāhiren bunun müfredi شِمْطَاطٌ [şimṭāṭ] ve شِمْطِيطٌ [şimṭīṭ] olmak melhūzdur, lākin عَبَادِيدُ [ᶜabādīd] ve شَعَارِيرُ [şeᶜārīr] gibi müfred istiᶜmāli mesmūᶜ değildir, pes أَعْشَارٌ [aᶜşār] ve أَحْلاَقٌ [aḥlāḳ] kabīlinden olur ve yukālu: جَاءَتِ الْخَيْلُ شَمَاطِيطَ أَيْ مُتَفَرِّقَةً أَرْسَالاً Ve

شَمَاطِيطُ [Şemāṭīṭ] bir recül ismidir.

[ش م ع ط]

اَلْإِشْمِعْطَاطُ [el-işmiᶜṭāṭ] (إِشْمِيزَازٌ [işmīzāz] vezninde) Pür-gazab olmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِشْمَعَطَّ الرَّجُلُ إِذَا امْتَلأَ غَضَبًا Ve nās bir nesneyi aramak için sürᶜatle etrāfa perākende olmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِشْمَعَطَّ الْقَوْمُ فِي الطَّلَبِ إِذَا بَادَرُوا وَتَفَرَّقُوا Kezālik bir mikdār süvārīler bir nesneyi taleb için sürᶜatle koşuşup gitseler إِشْمَعَطَّ الْخَيْلُ derler. Ve deve sürüsü perīşān ve perākende olmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِشْمَعَطَّتِ الْإِبِلُ إِذَا انْتَشَرَتْ Ve zeker kıvāma gelmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِشْمَعَطَّ الذَّكَرُ إِذَا نَعِظَ

[ش ن ط]

اَلشِّنَاطُ [eş-şināṭ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Şol hatuna denir ki aᶜzāsı mütenāsib ve

lahm ve endāmı uygun ve reng-i beşeresi hūb ve zībā ola; cemʿi شِنَاطَاتٌ [şināṭāt] ve شَنَائِطُ [şenāʾiṭ] gelir; yukālu: إِمْرَأَةٌ شِنَاطٌ أَيِ الْحَسَنَةُ اللَّحْمِ وَاللَّوْنِ

اَلشُّنُطُ [eş-şunuṭ] (كُتُبٌ [kutub] vezninde) Gereği gibi pişmiş etlere denir, لُحْمَانٌ مُنْضَجَةٌ [luḥmānun munḍacet] maʿnāsına.

اَلْمُشَنَّطُ [el-muşannaṭ] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Kebāba ve biryāna denir; tekūlu: أَكَلْنَا مُشَنَّطًا أَيْ شِوَاءً

[ش و ط]

اَلشَّوْطُ [eş-şevṭ] (şīn'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Bir baştan bir başa bir düzeye bir kerre seğirtmeğe denir, ismdir; cemʿi أَشْوَاطٌ [eşvāṭ]tır; yukālu: جَرَى شَوْطًا وَأَشْوَاطًا وَهُوَ الْجَرْيُ مَرَّةً إِلَى غَايَةٍ Bu münāsebetle Beyt-i şerīf ziyāretinde Ḥacer-i Esved'den ibtidā edip şartı üzere dolanarak yine Ḥacer-i Esved'e müntehī olmak vechiyle her tavāfa bir شَوْطٌ [şevṭ] ve yedi tavāfa أَشْوَاطٌ [eşvāṭ] ıtlāk olundu. Baʿzı fukahāʾ tavāf-ı mezbūre شَوْطٌ [şevṭ] ve أَشْوَاطٌ [eşvāṭ] taʿbīrini kerīh gördüler. Ve

شَوْطٌ [Şevṭ] Cebel-i Uḥud yanında bir bostānın ismidir. Ve arzdan şol kıtʿaya denir ki iki yüksek yerin aralığında ince yol gibi vākiʿ olup ondan su ve nās mürūr eder ola ve tūlü bir tarafından bir tarafa ses işitilecek mikdār ola. Cemʿi شِيَاطٌ [şiyāṭ] gelir, كِتَابٌ [kitāb] vezninde ki aslı شِوَاطٌ idi. Ve

شَوْطٌ [Şevṭ] Ṭayyiʾ kabīlesi bilādında bir mevziʿ adıdır.

شَوْطُ بَرَاحٍ [şavṭu berāḥ] (bā-yı meftūha ile) اِبْنُ آوَى [ibnu āvā]ya yaʿnī çakal dedikleri cānvere denir, gecelerde gezdiği için.

شَوْطُ بَاطِلٍ [şevṭu bāṭil] سَوْطُ بَاطِلٍ [sevṭu bāṭil] gibi zerre ve hebāya ıtlāk olunur.

اَلتَّشْوِيطُ [et-teşvīṭ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] veznince) Bir kimse uzun uzadı sefer eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَوَّطَ الرَّجُلُ إِذَا طَالَ سَفَرُهُ Ve tencere kaynatmak maʿnāsınadır; yukālu: شَوَّطَ الْقِدْرَ إِذَا أَغْلاَهَا Ve et pişirmek maʿnāsınadır; yukālu: شَوَّطَ اللَّحْمَ إِذَا أَنْضَجَهُ Ve nebātı kırağı çalıp yakmak maʿnāsınadır; yukālu: شَوَّطَ الصَّقِيعُ النَّبْتَ إِذَا أَحْرَقَهُ

اَلتَّشَوُّطُ [et-teşevvuṭ] Atı bī-tāb olunca kadar sürüp seğirtmek maʿnāsınadır; yukālu: تَشَوَّطَ الْفَرَسَ إِذَا طَرَدَهُ إِلَى أَنْ أَعْيَا

شَاطٌ [Şāṭ] Endelus'te bir hısn adıdır.

شَوْطَانُ [Şevṭān] (سَكْرَانُ [sekrān] vezninde) Bir mevziʿdir.

[ش ي ط]

اَلشَّيْطُ [eş-şeyṭ] (خَيْطٌ [ḫayṭ] vezninde) ve

اَلشَّيْطُوطَةُ [eş-şeyṭūṭat] (شَيْخُوخَةٌ [şeyḫūḫat] vezninde) ve

اَلشِّيَاطَةُ [eş-şiyāṭat] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Muhterik olmak maʿnāsınadır; yukālu: شَاطَ الشَّيْءُ يَشِيطُ شَيْطًا وَشَيْطُوطَةً وَشِيَاطَةً إِذَا احْتَرَقَ Ve yağı ve zeyti sızdırırken koyulanıp katılanmak, ʿalā-kavlin yanmak derecesinde nuzc bulmak maʿnāsınadır; yukālu: شَاطَ السَّمْنُ وَالزَّيْتُ إِذَا خَثُرَ أَوْ نَضِجَ حَتَّى كَادَ يَهْلِكُ Ve helāk olmak maʿnāsınadır; yukālu: شَاطَ فُلاَنٌ إِذَا هَلَكَ وَمِنْهُ الشَّيْطَانُ فِي قَوْلٍ Zīrā baʿzılar "ش،ط،ن" māddesinden meʾhūzdur dediler. Sānīye göre nūn'u asliyye ve vezni feyʿāl olur ki baʿīd ʿani'r-rahme demek olur. Ve evvele göre nūn'u zāʾide ve vezni faʿlān olur, hālik demek olur. Ve baʿzılar ihtirāk maʿnāsından ahz eylediler, nārdan mahlūk olduğu mülābesesiyle. Ve

شَيْطٌ [şeyṭ] Boğazlanan kurbāndan katʿā bir pāy kalmamak üzere herkese dağılmak

maʿnāsınadır; yukālu: شَاطَتِ الْجَزُورُ إِذَا تَنَفَّقَتْ Ve kanları birbirine katıp karıştırmak maʿnāsınadır ki maktūl mukābili kātili katl eylemekten ʿibārettir; yukālu: شَاطَ الدِّمَاءَ إِذَا خَلَطَهَا كَأَنَّهُ سَفَكَ دَمَ الْقَاتِلِ عَلَى دَمِ الْمَقْتُولِ Ve bir işte ʿacele eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَاطَ فِي الْأَمْرِ إِذَا عَجِلَ Ve dem heder ve bātıl olmak maʿnāsınadır; yukālu: شَاطَ دَمُهُ إِذَا ذَهَبَ Ve tencere dibine taʿām yapışmak maʿnāsınadır; yukālu: شَاطَتِ الْقِدْرُ إِذَا لَصِقَ بِأَسْفَلِهَا شَيْءٌ مُحْتَرِقٌ

اَلْإِشَاطَةُ [el-işāṭat] (hemzenin kesriyle) Yakmak maʿnāsınadır; yukālu: أَشَاطَهُ إِذَا أَحْرَقَهُ Ve helāk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَشَاطَهُ إِذَا أَهْلَكَهُ Ve eti herkese dağıtmak maʿnāsınadır; yukālu: أَشَاطَ اللَّحْمَ إِذَا فَرَّقَهُ Ve kātilin kanını maktūle mukābil heder eylemek, ʿalā-kavlin helākına ʿamel eylemek yāhūd kısāsen katl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَشَاطَ السُّلْطَانُ دَمَهُ بِدَمِهِ إِذَا أَذْهَبَهُ أَوْ عَمِلَ فِي هَلَاكِهِ أَوْ عَرَّضَهُ لِلْقَتْلِ Ve kurbān kanını dökmek yaʿnī zebh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَشَاطَ دَمَ الْجَزُورِ إِذَا سَفَكَهُ

اَلتَّشْيِيطُ [et-teşyīṭ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi yakmak maʿnāsınadır; yukālu: شَيَّطَهُ إِذَا أَحْرَقَهُ

اَلْإِسْتِشَاطَةُ [el-istişāṭat] Hışm ve gazabdan pür-āteş olmak maʿnāsınadır ki ihtirāk maʿnāsındandır; yukālu: إِسْتَشَاطَ عَلَيْهِ إِذَا الْتَهَبَ غَضَبًا Ve kuş hiddet ve neşātla uçmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَشَاطَ الْحَمَامُ إِذَا طَارَ نَشِيطًا Ve bir işe cüst ve çabuk deprenmek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَشَاطَ مِنَ الْأَمْرِ إِذَا خَفَّ لَهُ

اَلْمُسْتَشِيطُ [el-musteşīṭ] İfrāt üzere güler olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مُسْتَشِيطٌ أَيْ مُبَالِغٌ فِي الضَّحِكِ Ve pek tavlı erkek deveye denir; yukālu: جَمَلٌ مُسْتَشِيطٌ أَيْ سَمِينٌ

اَلْمِشْيَاطُ [el-mişyāṭ] Çabuk semirir olan nākaya denir; cemʿi مَشَايِيطُ [meşāyīṭ]tir; yukālu: نَاقَةٌ مِشْيَاطٌ أَيِ السَّرِيعَةُ السِّمَنِ

اَلْمُشَيَّطُ [el-muşeyyaṭ] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) ve

اَلتَّشْيِيطُ [et-teşyīṭ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde ki ismdir, تَمْتِينٌ [temtīn] gibi) Nās için biryān olmuş ete denir; yukālu: لَحْمٌ مُشَيَّطٌ وَتَشْيِيطٌ إِذَا كَانَ قَدْ شُوِيَ لِلْقَوْمِ

اَلشَّيِّطُ [eş-Şeyyiṭ] (سَيِّدٌ [seyyid] vezninde) Ḫuzer b. Levdān ve Uneyf b. Cebele nām kimselerin feresleri ismidir.

اَلتَّشَيُّطُ [et-teşeyyuṭ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] veznin-de) Bu dahi yanmak maʿnāsınadır; yukālu: تَشَيَّطَ الشَّيْءُ إِذَا احْتَرَقَ Ve kesret-i cimāʿdan nehāfet peydā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَشَيَّطَ فُلَانٌ إِذَا نَحِلَ مِنْ كَثْرَةِ الْجِمَاعِ

اَلشَّيْطِيُّ [eş-şeyṭiyy] (صَيْفِيٌّ [ṣayfiyy] vezninde) Havāya ağmış toza ıtlāk olunur; yukālu: غُبَارٌ شَيْطِيٌّ أَيْ سَاطِعٌ فِي السَّمَاءِ

شِيطَى [Şīṭā] (ضِيزَى [ḍīzā] vezninde) Bir recül ʿalemidir.

اَلشِّيَاطُ [eş-şiyāṭ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Yanmış pamuk rāyihasına denir; tekūlu: مَا هَذَا الشِّيَاطُ أَيْ رِيحُ قُطْنَةٍ مُحْتَرِقَةٍ

اَلشَّيِّطَانِ [eş-Şeyyiṭān] (شَيِّطٌ [şeyyiṭ] lafzından kiكَيِّسٌ [keyyis] veznindedir, tesniyedir) Ṣammān nām arzda iki düz ʿarsaya denir ki her birinde su irkilecek yerler vardır.

نَجَزَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'Ṣ-ṢĀDİ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ الصَّادِ الْمُهْمَلَةِ)

[ص ب ط]

اَلصَّبْطُ [eṣ-ṣabṭ] (ضَبْطٌ [ḍabṭ] vezninde) Çiftçi edāvātından uzun olan ālete denir, saban oku gibi.

[ص ر ط]

اَلصِّرَاطُ [eṣ-ṣirāṭ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Yola denir; yukālu: أَخَذَ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا أَيْ طَرِيقًا Niteki سِرَاطٌ [sirāṭ] dahi lügattir ki zikr olundu. Ve cehennem üzere kurulmuş bir köprüye ıtlāk olunur ki hadīs-i sahīhte vasfı mübeyyendir ki kıldan ince ve kılıçtan keskindir.

اَلصُّرَاطُ [eṣ-ṣurāṭ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Uzun kılıca denir. Bunların mecmūʿunda sīn'le de lügattir.

[ص ع ط]

اَلصَّعُوطُ [eṣ-ṣaʿūṭ] سَعُوطٌ [seʿūṭ] vezninde ve mürādifidir ki burun etine denir.

اَلصَّعْطُ [eṣ-ṣaʿṭ] (رَعْدٌ [raʿd] vezninde) ve

اَلْإِصْعَاطُ [el-iṣʿāṭ] (hemzenin kesriyle) Bir kimseye burun otu çektirmek maʿnāsınadır; yukālu: صَعَطَهُ صَعْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَأَصْعَطَهُ لُغَةٌ فِي سَعَطَهُ وَأَسْعَطَهُ

[ص ف ط]

اَلْإِصْفَنْطُ [el-iṣfenṭ] إِسْفَنْطٌ [isfenṭ] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu.

[ص ل ط]

اَلتَّصْلِيطُ [et-taṣlīṭ] تَسْلِيطٌ [teslīṭ] vezninde ve mürādifidir; yukālu: صَلَّطَهُ عَلَيْهِ بِمَعْنَى سَلَّطَهُ

[ص م ر ط]

اَلْمُصَمْرَطُ [el-muṣamreṭ] مُسَمْرَطٌ [musemreṭ] vezninde ve mürādifidir; yukālu: رَجُلٌ مُصَمْرَطُ الرَّأْسِ أَيْ مُسَمْرَطُهُ

[ص ن ط]

اَلصَّنْطُ [eṣ-ṣanṭ] سَنْطٌ [senṭ] vezninde ve mürādifidir.

[ص و ط]

اَلصَّوْطُ [eṣ-ṣavṭ] (سَوْطٌ [savṭ] vezninde) Suyun akıp biriktiği mahal daracık olmakla oradan akarken zuhūr eden çağıltısına denir.

[ص ي ط]

اَلصِّيَاطُ [eṣ-ṣiyāṭ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Kabarmış gırīv ve feryāda denir; yukālu: مَا هَذَا الصِّيَاطُ أَيِ اللَّغَطُ الْعَالِي

FASLU'Ḍ-ḌĀDİ'L-MUᶜCEME
(فَصْلُ الضَّادِ الْمُعْجَمَةِ)

[ض أ ط]

اَلضَّأَطُ [eḍ-ḍaᵓaṭ] (ḍād'ın ve hemzenin fethiyle) Omuzları ve gövdeyi oynatarak yürümek maᶜnāsınadır; yukālu: ضَئِطَ الرَّجُلُ ضَأَطًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا حَرَّكَ مَنْكِبَهُ وَجَسَدَهُ فِي مَشْيِهِ

[ض ب ط]

اَلضَّبْطُ [eḍ-ḍabṭ] (رَبْطٌ [rabṭ] vezninde) ve **اَلضَّبَاطَةُ** [eḍ-ḍabāṭat] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Bir nesneyi hazm ve basīret ve hüsn-i tedbīr ile hıfz eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: ضَبَطَ الشَّيْءَ ضَبْطًا وَضَبَاطَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَفِظَهُ بِالْحَزْمِ Ve minhu'l-meselu: "هُوَ أَضْبَطُ مِنْ ذَرَّةٍ" Zīrā hurde karınca kısmı kendiden büyük nesneyi çekip zabt ederek götürür ve gāhca yukarıdan aşağı düşmüş iken yine ağzında olan şeyᵓi zabt edip salıvermez. Kezālik emsāldendir ki "أَضْبَطُ مِنْ عَائِشَةَ بْنِ عَثْمٍ" derler. Mezbūr bir gün develerini suvarmak için kuyu başına götürüp ve kovayı doldurmak için kardeşini aşağıya indirdi. Mezbūr kuyu içre kova doldurmağa meşgūl iken taşrada develer izdihām eylemekle nāgāh yavrularından birisi kuyuya düştü. Kuyunun içerisi vāsiᶜ olmakla çabuk deprenip taşradan kuyruğuna yapışıp duvara sıkıştırmakla aşağıya salıvermeyip muhkem zabt eyledi. Aşağıdan kardeşi "Ey birāder meded, helāk olacağım!" diye haykırdıkta yukarıdan ذَاكَ إِلَى ذَنْبِ الْبَكْرَةِ Yaᶜnī بَكْرَةٌ [bekret]in ki genç nāka demektir, eğer kuyruğu koparsa üzerine düşüp helākın emr-i mukadderdir dedi. Pes ne hāl ise elinden salıvermeyip hezār zor ve zār ile çekip çıkardı. Ve

ضَبْطٌ [ḍabṭ] Yere ᶜumūm üzere yağmur yağıp her mahalline şāmil olmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: ضُبِطَتِ الْأَرْضُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا مُطِرَتْ يَعْنِي عُمُومًا

اَلضَّابِطُ [eḍ-ḍābiṭ] ve **اَلضَّبَنْطَى** [eḍ-ḍabenṭā] (حَبَنْطَى [ḥabenṭā] vezninde) Yavuz ve tüvānā insān ve hayvāna ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ وَجَمَلٌ ضَابِطٌ وَضَبَنْطَى أَيْ قَوِيٌّ شَدِيدٌ Ve

ضَابِطٌ [ḍābiṭ] Arslana ıtlāk olunur.

اَلْأَضْبَطُ [el-aḍbaṭ] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) İşi iki eliyle işler olan kişiye denir. Müᵓennesi ضَبْطَاءُ [ḍabṭāᵓ]dır; yukālu: رَجُلٌ أَضْبَطُ وَامْرَأَةٌ ضَبْطَاءُ إِذَا كَانَ يَعْمَلُ بِيَدَيْهِ Ve

أَضْبَطُ [aḍbaṭ] Arslana ıtlāk olunur. Ve Aḍbaṭ b. Ḳureyᶜ bir şāᶜir-i maᶜrūftur. Ve Aḍbaṭ b. Kilāb bir kimsedir. Ve Benu'l-Aḍbaṭ, Benī Kilāb'dan bir batndır. Ve Rebīᶜa b. el-Aḍbaṭ, Eşcaᶜ kabīlesinden bir kimsedir ki esīrlere pek şiddet eder idi.

اَلتَّضَبُّطُ [et-teḍabbuṭ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜul] vezninde) Bir nesneyi zor ile salıvermemek vech üzere tutmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَضَبَّطَهُ إِذَا أَخَذَهُ عَلَى حَبْسٍ وَقَهْرٍ Ve mevāşī bir mikdārca çayırlığa yetişmek, ᶜalā-kavlin otlakta o yana bu yana koşup otlayarak kuvvetlenmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَضَبَّطَتِ الضَّأْنُ إِذَا نَالَتْ شَيْئًا مِنَ الْكَلَإِ أَوْ أَسْرَعَتْ فِي الْمَرَاعِي وَقَوِيَتْ Burada قَطِيعَةٌ [ḳaṭīᶜat] yāhūd cins iᶜtibārıyla تَضَبَّطَ fiᶜli müᵓennesen vārid olmuştur.

اَلضَّبْطَةُ [eḍ-ḍabṭat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) ᶜArab beyninde bir laᶜibin ismidir.

[ض ب ع ط]

اَلضَّبَعْطَى [eḍ-ḍabaᶜṭā] (حَبَنْلَى [ḥaneblā] vezninde) Ahmāk ve nādān kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ ضَبَعْطَى أَيْ أَحْمَقُ Ve bir kelime-

dir ki onunla küçük çocukları anaları korkuturlar, böcü ve umacı gibi.

[ض ب غ ط]

اَلضَّبَغْطَى [eḍ-ḍabaġṭā] (ġayn-ı muʿceme ile) ضَبَعْطَى [ḍabaʿṭā] vezninde ve mürādifidir. Cemʿi ضَبَاغِطُ [ḍabāġiṭ] gelir.

[ض ب ن ط]

اَلضَّبَنْطَى [eḍ-ḍabanṭā] (حَبَنْطَى [ḥabenṭā] vezninde) Kavī ve şedīd insān ve hayvāna denir; yukālu: رَجُلٌ وَجَمَلٌ ضَبَنْطَى أَيْ قَوِيٌّ شَدِيدٌ

[ض ر ط]

اَلضَّرَطُ [eḍ-ḍaraṭ] (fethateynle) Bir adamın sakalı hafīf ve kaşının kılları az olmakla ince olmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَرِطَ الرَّجُلُ ضَرَطًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا خَفَّتْ لِحْيَتُهُ وَدَقَّ حَاجِبُهُ

اَلْأَضْرَطُ [el-aḍraṭ] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Ondan vasftır. Müʾennesi ضَرْطَاءُ [ḍarṭāʾ] dır.

اَلضُّرَاطُ [eḍ-ḍurāṭ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Osuruğa denir: قِيلَ لِأَعْرَابِيٍّ مَا هَذِهِ الْقَرْقَرَةُ فِي بَطْنِكَ قَالَ هِيَ ضُرَاطٌ لَمْ يُنْضَجْ

اَلضَّرْطُ [eḍ-ḍarṭ] (فَرْطٌ [farṭ] vezninde) ve

اَلضَّرِطُ [eḍ-ḍariṭ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلضَّرِيطُ [eḍ-ḍarīṭ] (أَزِيزٌ [ezīz] vezninde) ve

اَلضُّرَاطُ [eḍ-ḍurāṭ] (ḍād'ın zammıyla) Osurmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَرَطَ الْحِمَارُ ضَرْطًا وَضَرِطًا وَضَرِيطًا وَضُرَاطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا حَبَقَ

اَلضَّرَّاطُ [eḍ-ḍarrāṭ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) ve

اَلضَّرُوطُ [eḍ-ḍarūṭ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

اَلضِّرِّوْطُ [eḍ-ḍirrevṭ] (سِنَّوْرٌ [sinnevr] vezninde) Osurgan şahsa denir. Ve

ضِرِّوْطٌ [ḍirravṭ] (سِنَّوْرٌ [sinnevr] vezninde) ve

ضَرُوطٌ [ḍarūṭ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) İri nesneye denir; yukālu: إِنَّهُ لَضَرُوطٌ وَضِرِّوْطٌ أَيْ ضَخْمٌ

اَلْإِضْرَاطُ [el-iḍrāṭ] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi istihzāʾ ve istihfāf edip avurt ile carta çekmek maʿnāsınadır; yukālu: أَضْرَطَ بِهِ إِذَا عَمِلَ بِفِيهِ كَالضُّرَاطِ وَهَزِئَ بِهِ Ve bir kimseye osurtacak iş işlemek maʿnāsınadır; yukālu: أَضْرَطَهُ إِذَا عَمِلَ بِهِ مَا ضَرَطَ مِنْهُ

اَلتَّضْرِيطُ [et-taḍrīṭ] إِضْرَاطٌ [iḍrāṭ] ile iki maʿnāda mürādiftir; yukālu: ضَرَّطَ بِهِ وَضَرَّطَهُ بِمَعْنَى أَضْرَطَ بِهِ وَأَضْرَطَهُ

اَلضُّرَّيْطَةُ [eḍ-ḍurreyṭat] (جُمَّيْزَةٌ [cummeyzet] vezninde) İri dişi koyuna denir; yukālu: نَعْجَةٌ ضُرَّيْضَةٌ أَيْ ضَخْمَةٌ

اَلضَّرِطُ [eḍ-ḍariṭ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Masdardır ki zikr olundu. Ve vasf olur; ve minhu'l-meselu: "أَجْبَنُ مِنَ الْمَنْزُوفِ ضَرِطًا" Aslı budur ki bir niçe dul hatunlar var idi. İçlerinden bir gün birini bir adama tezvīc eylediler. O adamın dāʾimā sabāh vaktinde uyumak ʿādeti olmakla her sabāh o hatunlar ona sabūh götürüp uyandırdıklarında "Kāşki beni bunun için uyandırmayıp düşman ʿaskeri için uyandırsanız" diye izhār-ı şecāʿat eylemekten hālī olmaz idi. Hatunun baʿzı bunun bu güne lāfını gördükte, "Bu adam bahādıra benzer, gelin bunu bir tecribe edelim" diye meşveret eylediler. Pes bir sabāh yine ʿale'l-ʿāde gelip uyandırdıklarında yine kavl-i sābıkı tekrār eylemekle hatunlar, "İşte bu gün ārzū eylediğin üzere şeb-hūn süvārīlerinin ucu gelip çattı" dediler. Herīf bunu işittikte fart-ı havfından اَلْخَيْلَ الْخَيْلَ diyerek zartalar çektiği hālde cānı çıkıp helāk oldu.

Ve baʿzılar dedi ki iki kimse bir beyābāna ʿazīmet edip karşılarında bir şecer sevādı nümāyān olmakla birisi refīkine "Şu görünen sevād harāmīlerdir, bize müterassıd olurlar" dedi. Öbürüsü عُشَرَةٌ [ʿuşeret] tir yaʿnī şecer-i عُشَرٌ [ʿuşer]dir dedikte, mezbūr havf ve telāşından عُشَرَةٌ [ʿuşeret] in zammesini hoşça idrāk edemeyip عَشَرَةٌ [ʿaşeret] yaʿnī on neferdir demek fehm eylemekle iki adam on harāmīye ne güne mukāvemet edebilir diye havfından zartalayarak tā'ir-i rūhu āşiyāne-i bedenden tayerān eyledi. Bu cihetten Menzūf-ı Ḍarīṭ ile tesmiye olundu.

Ve baʿzılar dedi ki مَنْزُوفٌ [menzūf] kelb ile kedi beyninde bir cānverdir. Birisi kendisine haykırdıkta havfından zarta eder. Ve minhu'l-meselu'l-āharu: "أَوْدَى الْعَيْرُ إِلاَّ ضَرِطًا" Yaʿnī "Osurmaktan gayrı eşeğin kuvveti kalmadı." Ziyāde koca olup hakīr olan kimse ve bir nesne tebāh olup işe yaramaz olanı kaldıkta darb olunur. Ve "اَلْأَخْذُ سُرَّيْطَى وَالْقَضَاءُ ضُرَّيْطَى" meseli "س،ر،ط" māddesinde beyān olundu.

[ض ر ع م ط]

اَلضُّرَعْمِطُ [eḍ-ḍuraʿmiṭ] (قُذَعْمِلٌ [ḳuẕaʿmil] vezninde) Pek koyu süte denir. Ve her şeyʾe iştihā eder olan soğumsuz kimseye denir. Ve minhu: سَقِيتُ ضُرَعْمِطًا الضُّرَعْمِطَ أَيْ رَجُلاً شَهْوَانَ إِلَى كُلِّ شَيْءٍ لَبَنًا خَاثِرًا

[ض ر غ ط]

اَلْإِضْرِغْطَاطُ [el-iḍriġṭāṭ] (إِسْمِيدَادٌ [ismīdād] vezninde) Öfkeden şişip kabarmak, ʿalākavlin gövdesinin etleri üzere derisi kıvrılıp bükülmek yāhūd eti çok olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِضْرَغَطَّ الرَّجُلُ إِذَا انْتَفَخَ غَضَبًا أَوِ انْثَنَى جِلْدُهُ عَلَى لَحْمِهِ أَوْ كَثُرَ لَحْمُهُ

اَلضِّرْغَاطَةُ [eḍ-ḍirġāṭat] (ḍād'ın kesriyle) Sulu balçığa denir.

اَلْمُضْرَغِطُّ [el-muḍraġiṭṭ] (مُطْمَئِنٌّ [muṭmaʾinn] vezninde) Aslā kuvveti olmayıp fos olan iri ve tenū-mend adama denir, gemi arslanı gibi; yukālu: رَجُلٌ مُضْرَغِطٌّ أَيْ ضَخْمٌ لاَ غَنَاءَ عِنْدَهُ

[ض ر ف ط]

اَلضَّرْفَطَةُ [eḍ-ḍarfeṭat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir nesneyi çekip muhkem bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: ضَرْفَطَهُ إِذَا شَدَّهُ وَأَوْثَقَهُ

اَلضِّرْفَاطَةُ [eḍ-ḍirfāṭat] (ḍād'ın kesriyle) ve

اَلضِّرْفَطَى [eḍ-ḍirfaṭā] (ḍād'ın kesri ve fā'nın fethiyle) ve

اَلضُّرَافِطُ [eḍ-ḍurāfiṭ] (عُلاَبِطٌ [ʿulābiṭ] veznince) İri gövdeli büyük karınlı adama denir.

اَلتَّضَرْفُطُ [et-teḍarfuṭ] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Bir adamın arkasına binip ayakları koltuklarının altından geçirdikten sonra boynunun üzerine getirmek maʿnāsınadır; yukālu: تَضَرْفَطَ عَلَيْهِ إِذَا رَكِبَهُ وَأَخْرَجَ رِجْلَيْهِ مِنْ تَحْتِ إِبْطِهِ وَجَعَلَهُمَا عَلَى عُنُقِهِ

اَلضُّرَيْفِطِيَّةُ [eḍ-ḍureyfiṭiyyet] (دُرَيْهِمِيَّةٌ [dureyhimiyyet] vezninde) ʿArablara mahsūs bir laʿib ismidir.

[ض ط ط]

اَلضَّطَطُ [eḍ-ḍaṭaṭ] (fethateynle) ve

اَلضَّطِيطُ [eḍ-ḍaṭīṭ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Be-gāyet sulu sıvık çamura denir.

اَلضُّطُطُ [eḍ-ḍuṭuṭ] (zammeteynle) Devāhī ve āfāta denir; yukālu: وَقَعُوا فِي الضُّطُطِ أَيِ الدَّوَاهِي

[ض ع ط]

اَلضَّعْطُ [eḍ-ḍaʿṭ] (ḍād'ın fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Boğazlamak maʿnāsınadır;

yukālu: ضَعَطَهُ ضَعْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا ذَبَحَهُ

[ض غ ط]

اَلضَّغْطُ [eḍ-ḍaġṭ] (ḍād'ın fethi ve ġayn-ı muᶜcemenin sükūnuyla) Bir kimseyi müzāhame ile bir yere sıkıştırıp kısmak maᶜnāsınadır; yukālu: ضَغَطَهُ ضَغْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا عَصَرَهُ وَزَحَمَهُ وَغَمَزَهُ إِلَى شَيْءٍ وَمِنْهُ ضَغْطَةُ الْقَبْرِ

اَلضَّاغِطُ [eḍ-ḍāġiṭ] Bir nesne üzere nāzır ve emīn taᶜyīn olunan adama ıtlāk olunur; tekūlu: أَرْسَلْتُهُ ضَاغِطًا عَلَيْهِ أَيْ رَقِيبًا أَمِينًا عَلَيْهِ Ve

ضَاغِطٌ [ḍāġiṭ] Devenin yürürken dirsekleri vurarak koltuğu altları yarılıp çatlamağa denir ki ism menzilindedir; yukālu: بِالْبَعِيرِ ضَاغِطٌ أَيِ انْفِتَاقٌ فِي إِبْطِهِ Ve kelere denir, ضَبٌّ [ḍabb] maᶜnāsına.

اَلْمَضْغَطُ [el-maḍġaṭ] (مَقْعَدٌ [maḳᶜad] vezninde) Çukur çukur cā-be-cā su akıntıları olan arza denir. Cemᶜi مَضَاغِطُ [maḍāġiṭ] gelir.

اَلضُّغْطَةُ [eḍ-ḍuġṭat] (ḍād'ın zammıyla) Bir adamı sıkıştırıp zoraki bir şeyᵓe ikrāh ve mecbūr eylemeğe denir; tekūlu: أَخَذْتُ فُلَانًا ضُغْطَةً إِذَا ضَيَّقْتَ عَلَيْهِ لِتُكْرِهَهُ عَلَى الشَّيْءِ Ve şiddet ve meşakkate ıtlāk olunur; tekūlu: أَللَّهُمَّ ارْفَعْ عَنَّا هَذِهِ الضُّغْطَةَ أَيِ الشِّدَّةَ

ضُغَاطٌ [Ḍuġāṭ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bir mevziᶜdir.

اَلضَّغِيطُ [eḍ-ḍaġīṭ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Şol kuyuya ıtlāk olunur ki yanında bir kuyu dahi olup birisi kapanıp işlememekle çamur bağladığından giderek müteᶜaffin olmağın bir takrīble bir menfez bulup suyu öbürüne seyelān eylemekle onu dahi taᶜaffünüyle fāsid ve tebāh edip içilmez ola; yukālu: بِئْرٌ ضَغِيطٌ إِذَا كَانَتْ فِي جَنْبِهَا أُخْرَى فَانْدَفَنَتْ إِحْدَاهُمَا فَحَمِأَتْ فَأَنْتَنَ مَاؤُهَا فَسَالَ فِي الْعَذْبَةِ فَأَفْسَدَهَا فَلَا يُشْرَبُ Ve zāᶜīfü'r-reᵓy olan hemec adama denir. Cemᶜi ضَغْطَى [ḍaġṭā] gelir, سَكْرَى [sekrā] vezninde.

اَلضَّغِيطَةُ [eḍ-ḍaġīṭat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Zaᶜīf ve zebūn nebāta ıtlāk olunur.

اَلتَّضَاغُطُ [et-teḍāġuṭ] (تَفَاعُلٌ [tefāᶜul] vezninde) Mecliste birbirlerini sıkıştırmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَضَاغَطُوا إِذَا ازْدَحَمُوا

اَلْمُضَاغَطَةُ [el-muḍāġaṭat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Müzāhame eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: ضَاغَطُوا إِذَا زَاحَمُوا

[ض ف ر ط]

اَلضَّفْرَطَةُ [eḍ-ḍafreṭat] (fā'yla دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir kimsenin karnı pek büyük olmak maᶜnāsınadır; yukālu: ضَفْرَطَ بَطْنُهُ إِذَا ضَخُمَ

اَلضِّفْرِطُ [eḍ-ḍifriṭ] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) İri karınlı şahsa denir; yukālu: جَمَلٌ ضِفْرِطٌ أَيْ ضَخْمُ الْبَطْنِ

اَلضَّفَارِيطُ [eḍ-ḍafārīṭ] ضُفْرُوطٌ [ḍufrūṭ] cemᶜidir ki عُصْفُورٌ [ᶜuṣfūr] veznindedir, çehrede yanak ile burun aralığında ve gözün kapakları yanlarında çizgi gibi yivlere ve büküm yerlerine denir; yukālu: ضَفَارِيطُ وَجْهِهِ كَثِيرَةٌ وَهِيَ كُسُورٌ بَيْنَ الْخَدِّ وَالْأَنْفِ وَعِنْدَ اللَّحَاظَيْنِ

[ض ف ط]

اَلضَّفَاطَةُ [eḍ-ḍafāṭat] (سَخَافَةٌ [seḫāfet] vezninde) Cāhil ve süst-reᵓy ve nādān olmak maᶜnāsınadır; yukālu: ضَفُطَ الرَّجُلُ ضَفَافَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا جَهُلَ وَضَعُفَ رَأْيُهُ Kāle'ş-şārih ve minhu hadīsu ᶜÖmer radıyallāhu ᶜanhu "أَللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الضَّفَاطَةِ" Ve büyük karınlı olmak maᶜnāsınadır; yukālu: ضَفُطَ الرَّجُلُ إِذَا ضَخُمَ بَطْنُهُ Ve

ضَفَاطَةٌ [ḍafāṭat] Lehv ālātından def ve dāᵓireye, ᶜalā-kavlin def çalmağa denir.

Şārih der ki İbn Sīrīn bir nikāha hāzır oldukta أَيْنَ ضَفَاطَتُكُنَّ dedi, yaʿnī "Definiz yāhūd çalmanız kandadır?" Güyā ki cehl ve gafletten nāşī olduğundan ıtlāk olundu.

اَلضَّفِيطُ [eḍ-ḍafīṭ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Cimāʿ ederken yestehler olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ ضَفِيطٌ أَيْ عِذْيَوْطٌ Ve cāhil ve nādān kimseye denir; cemʿi ضَفْطَى [ḍafṭā] gelir, سَكْرَى [sekrā] vezninde. Ve sehī ve civān-merd adama denir; yukālu: رَجُلٌ ضَفِيطٌ أَيْ سَخِيٌّ Ve serkeş ve çetin huylu deveye denir; إِبِلٌ شَرِيسٌ maʿnāsına. Bu cihetle azdāddan olur, lākin zıddiyyeti mübhemdir. Ve şişman olup süst ve sölpük olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ ضَفِيطٌ أَيْ سَمِينٌ رِخْوٌ

اَلضَّافِطُ [eḍ-ḍāfiṭ] Şol seferber olan kimseye denir ki baʿīd yere sefer eylemez ola.

اَلضُّفْطَةُ [eḍ-ḍufṭat] (ضُغْطَةٌ [ḍuġṭat] vezninde) Ahmaklık maʿnāsınadır; yukālu: فِيهِ ضُفْطَةٌ أَيْ حَمْقَةٌ

اَلضَّفَّاطُ [eḍ-ḍaffāṭ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Deveciye denir, جَمَّالٌ [cemmāl] maʿnāsına. Ve mükārīye denir. Ve celeb-keşe denir. Ve kesīrü'l-gāʾit kimseye denir. Ve semiz olup salkı ve gevşek olan adama denir. Ve kavmiyle berāber konup göçmez olan sakīl ve bī-meze kimseye denir.

اَلضَّفَنْطُ [eḍ-ḍafanṭ] (سَمَنْدٌ [semend] vezninde) Bu dahi semiz olup salkı olan kimseye denir.

اَلضِّفِضُّ [eḍ-ḍifiṭṭ] (فِلِزٌّ [filizz] vezninde) Bu dahi kavmine ihtilāt eylemeyen sakīl ve nādān kimseye denir. Ve etine dolu sımsıkı gövdeli adama denir; yukālu: رَجُلٌ ضِفِضٌّ أَيْ تَارٌّ

اَلضَّفَّاطَةُ [eḍ-ḍaffāṭat] (غَدَّارَةٌ [ġaddāret] vezninde) Yük develerine denir. Ve yolda bir büyük alay rüfekāʾ ve ebnā-i sebīle denir, دَجَّالَةٌ [deccālet] gibi; yukālu: أَتَتْ ضَفَّاطَةٌ أَيْ رُفْقَةٌ عَظِيمَةٌ

اَلضَّافِطَةُ [eḍ-ḍāfiṭat] Bu dahi yük develerine denir. Ve fürū-māye ve rezīl ve sāfil kimselere denir.

اَلضُّفَّاطُ [eḍ-ḍuffāṭ] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Bu dahi fürū-māye ve rüzāle denir; yukālu: هُمْ ضَافِطَةُ النَّاسِ وَضُفَّاطُهُمْ أَيْ رُذَالُهُمْ

اَلضَّفْطُ [ed-ḍafṭ] (رَفْضٌ [rafḍ] vezninde) Bir nesneyi çekip bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: ضَفَطَهُ بِالْحَبْلِ ضَفْطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَدَّهُ Ve üzerinden ayrılmamak vech üzere rākib olmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَفَطَ عَلَيْهِ إِذَا رَكِبَهُ فَلَمْ يُزَايِلْهُ Ve bu maʿnevī dahi istiʿmāl olunur ki dāʾimī bir nesnenin üzerinde olmaktan ʿibārettir. Müʾellifin ضَفَطَ بِسَلْحِهِ kavli bundan meʾhūzdur.

اَلتَّضَافُطُ [et-teḍāfuṭ] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Gövdenin eti sımsıkı kunt olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَضَافَطَ لَحْمُهُ إِذَا اكْتَنَزَ

[ض م ر ط]

اَلضُّمْرُوطُ [eḍ-ḍumrūṭ] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Gizlenecek ve saklanacak yere denir, مُخْتَبَأٌ [muḫtebeʾ] maʿnāsına. Ve daracık yere denir, مَضِيقٌ [meḍīḳ] maʿnāsına.

اَلْمُضْمَرِطُ [el-muḍmeriṭ] (مُزْدَوِجٌ [muzdevic] vezninde) Yüzünün derileri burtuk ve buruşuk adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُضْمَرِطُ الْوَجْهِ أَيْ مُتَشَنِّجُهُ

اَلضَّمَارِيطُ [eḍ-ḍamārīṭ] ضَفَارِيطُ [ḍafārīṭ] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu.

[ض ن ط]

اَلضَّنْطُ [eḍ-ḍanṭ] (ḍād'ın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Darlık, ضِيقٌ [ḍīḳ] maʿnāsınadır. Ve bir ʿavret iki oynaş edinmek maʿnāsınadır; yukālu: ضَنَطَتِ الْمَرْأَةُ ضَنْطًا مِنَ

الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا اتَّخَذَتْ صَدِيقَيْنِ

اَلضَّنُوطُ [eḍ-ḍanūṭ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) İki dostu olan ᶜavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ ضَنُوطٌ أَيْ مُتَّخِذَةٌ صَدِيقَيْنِ

اَلضَّنَطُ [eḍ-ḍanaṭ] (fethateynle) Cünbüş ve neşāt maᶜnāsınadır. Ve çerviş yağına denir. Ve صَلَفٌ [ṣalef] maᶜnāsınadır ki zarāfet iddiᶜāsıyla dimāg ve nahvet izhārından ᶜibārettir; yukālu: مَا هَذَا الضَّنَطُ أَيِ الصَّلَفُ Ve bir adamın gövdesinin eti sımsıkı olmak maᶜnāsınadır; yukālu: ضَنِطَ الرَّجُلُ مِنَ اللَّحْمِ ضَنَطًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اكْتَنَزَ

اَلضِّنَاطُ [eḍ-ḍināṭ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Kuyu başında ve sā'ir mahallerde olan pek zihāma ve kalabalığa denir.

اَلْإِنْضِنَاطُ [el-inḍināṭ] (إِنْفِعَالٌ [infiᶜāl] vezninde) İzdihām eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْضَنَطُوا إِذَا ازْدَحَمُوا

[ض و ط]

اَلضَّوَطُ [eḍ-ḍavaṭ] (fethateynle) Çene kemiğinde olan eğriliğe denir; yukālu: فِي فَكِّهِ ضَوَطٌ أَيْ عِوَجٌ

اَلْأَضْوَطُ [el-aḍvaṭ] Ahmak kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ أَضْوَطُ أَيْ أَحْمَقُ Ve çenesi ve eneği küçük adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَضْوَطُ أَيِ الصَّغِيرُ الْفَكِّ وَالذَّقَنِ

اَلضَّوِيطَةُ [eḍ-ḍavīṭat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Suyu çok olmakla sıvık ve salkı olan hamura denir. Ve havuz dibinde olan siyāh çamura denir. Ve şol sāfī yağa denir ki çerviş yağıyla bilece erinip bir küçük tuluma konmuş ola.

اَلتَّضْوِيطُ [et-taḍvīṭ] Biriktirmek maᶜnāsınadır; yukālu: ضَوَّطَ الشَّيْءَ إِذَا جَمَعَهُ

[ض ي ط]

اَلضَّيْطُ [eḍ-ḍayṭ] (خَيْطٌ [ẖayṭ] vezninde) ve

اَلضَّيَطَانُ [eḍ-ḍayeṭān] (fetehātla) Bedeni semiz ve salkı olmakla omuzlarını ve gövdesini beri öte oynatarak yürümek maᶜnāsınadır; yukālu: ضَاطَ الرَّجُلُ فِي مِشْيَتِهِ ضَيْطًا وَضَيَطَانًا إِذَا حَرَّكَ مَنْكِبَهُ وَجَسَدَهُ مَعَ كَثْرَةِ لَحْمٍ وَرَخَاوَةٍ

اَلضَّيْطَانُ [eḍ-ḍayṭān] (عَطْشَانُ [ᶜaṭşān] vezninde) Maᶜnā-yı mezbūrdan vasftır.

اَلضَّيَّاطُ [eḍ-ḍayyāṭ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Galīz ve şedīd adama denir. Ve temāyül ederek yürüyen kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ ضَيَّاطٌ أَيْ غَلِيظٌ شَدِيدٌ وَكَذَا مُتَمَايِلٌ فِي مِشْيَتِهِ

FASLU'Ṭ-ṬĀ'İ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ الطَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ط ر ط]

اَلطَّرَطُ [eṭ-ṭaraṭ] (fethateynle) Humk ve belâhet maᶜnâsınadır; yukâlu: طَرِطَ الرَّجُلُ طَرَطًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا حَمُقَ Ve kirpiklerin ve kaşların kılları hafîf olmak maᶜnâsınadır; yukâlu: طَرِطَ الرَّجُلُ إِذَا خَفَّ شَعْرُ حَاجِبَيْهِ وَأَهْدَابِهِ

اَلطَّرِطُ [eṭ-ṭariṭ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Ahmak kimseye denir; yukâlu: رَجُلٌ طَرِطٌ أَيْ أَحْمَقُ Ve

طَرِطُ الْحَاجِبَيْنِ [ṭariṭu'l-ḥâcibeyn] ve

أَطْرَطُ الْحَاجِبَيْنِ [aṭrâṭu'l-ḥâcibeyn] Kaşlarının kılları hafîf olana denir. Bunlarda حَاجِبَيْنِ zikri lâzımdır ve kavl-i zaᶜîf üzere baᶜzen terk olunur.

اَلطَّرْطَاءُ [eṭ-ṭarṭâ'] Mü'ennesidir; yukâlu: إِمْرَأَةٌ طَرْطَاءُ الْعَيْنِ أَيْ قَلِيلَةُ هُدْبِهَا

اَلطَّارِطُ [eṭ-ṭâriṭ] Gövdesinin kılları azca olan adama denir; yukâlu: رَجُلٌ طَارِطٌ أَيِ الْخَفِيفُ الشَّعْرِ

[ط ل ط]

اَلطُّلَطِينُ [eṭ-ṭuleṭîn] (بُرَحِينٌ [bureḥîn] vezninde) Dâhiye ve âfete denir; yukâlu: وَقَعَ فِي الطُّلَطِينِ أَيِ الدَّاهِيَةِ

اَلْأَطْلَطُ [el-aṭlaṭ] Pek dâhî ve âfet olan şey'e denir; yukâlu: هُوَ أَطْلَطُ أَيْ أَدْهَى

[ط و ط]

اَلطُّوطُ [eṭ-ṭûṭ] (ṭā'nın zammıyla) Yılana denir, حَيَّةٌ [ḥayyet] maᶜnâsına. Ve pamuğa denir, قُطْنٌ [ḳuṭn] maᶜnâsına. Ve uzun şey'e denir. Ve atmaca kuşuna denir, بَاشِقٌ [bâşiḳ] maᶜnâsına. Ve yarasa kuşuna denir, خُفَّاشٌ [ḫuffâş] maᶜnâsına. Ve küçük hurde nesneye denir. Ve şedîdü'l-husûme adama denir. Ve bahâdır ve şücâᶜ adama denir. Ve esrimiş deveye denir, فَحْلٌ هَائِجٌ maᶜnâsına. Cemᶜi طَاطَةٌ [ṭâṭat] ve أَطْوَاطٌ [aṭvâṭ] gelir.

اَلطَّاطُ [eṭ-ṭaṭ] Bu dahi uzun şey'e denir. Ve bahâdıra denir. Ve esrimiş deveye denir.

اَلطِّيطُ [eṭ-ṭîṭ] (ṭā'nın kesriyle) Bu dahi uzun şey'e denir. Ve ahmak adama denir.

اَلطُّوَاطُ [eṭ-ṭuvâṭ] (غُرَابٌ [ġurâb] vezninde) Bahâdır adama denir.

اَلطَّائِطُ [eṭ-ṭâ'iṭ] Esrimiş deveye denir.

اَلطُّوُوطُ [eṭ-ṭuvûṭ] (قُعُودٌ [ḳuᶜûd] vezninde) ve

اَلطُّيُوطُ [eṭ-ṭuyûṭ] (yā'yla) Deve esriyip kükremek maᶜnâsınadır; yukâlu: طَاطَ الْفَحْلُ يَطُوطُ طُوُوطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَيَطُوطُ طُيُوطًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا هَاجَ Pes bu vâvî ve yâ'îdir.

اَلطِّيطَانُ [eṭ-ṭîṭân] (تِيجَانٌ [tîcân] vezninde) Yaban pırasasına denir ki it siyeği dahi derler. Müfredi طِيطَانَةٌ [ṭîṭânet]tir.

اَلطُّيُوطُ [eṭ-ṭuyûṭ] (قُعُودٌ [ḳuᶜûd] vezninde) Şiddet ve sahtî maᶜnâsınadır; yukâlu: وَقَعَ فِي الطُّيُوطِ أَيِ الشِّدَّةِ

اَلطِّيطَوَى [eṭ-ṭîṭavâ] (نِينَوَى [nînevâ] vezninde) Bağırtlak kuşundan bir nevᶜin ismidir yâhûd başka bir güne kuştur. Bunu su kuzgunu dedikleri kuş ile beyân ederler.

FASLU'L-ᶜAYNİ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ الْعَيْنِ الْمُهْمَلَةِ)

[ع ب ط]

اَلْعَبْطُ [el-ᶜabṭ] (حَبْطٌ [ḥabṭ] vezninde) Genç ve semiz hayvānı ᶜillet ve marazı yok iken zebh eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: عَبَطَ الذَّبِيحَةَ عَبْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا نَحَرَهَا مِنْ غَيْرِ عِلَّةٍ وَهِيَ سَمِينَةٌ فَتِيَّةٌ Ve bir kimseyi fasl ve mezemmet eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: عَبَطَ فُلَانًا إِذَا غَابَهُ Ve rüzgār yerin yüzünü sıyırıp soymak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: عَبَطَتِ الرِّيحُ وَجْهَ الْأَرْضِ إِذَا قَشَرَتْهُ Ve mukaddemen hafr olunmamış arzda kuyu makūlesi hafr eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: عَبَطَ الْأَرْضَ إِذَا حَفَرَ مِنْهَا مَوْضِعًا لَمْ يُحْفَرْ قَبْلُ Ve bir kimse hakkında yalan söz peydā eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; tekūlu: عَبَطَ الْكَذِبَ عَلَيَّ أَيِ افْتَعَلَهُ Ve bir kimse mükreh ve mecbūr olmayarak bi'l-ihtiyār nefsini cenge ilkā eylemek yaᶜnī cenge girmek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: عَبَطَ نَفْسَهُ فِي الْحَرْبِ إِذَا أَلْقَاهَا غَيْرَ مُكْرَهٍ Ve toprak tozutmak maᶜnāsınadır; yukālu: عَبَطَ التُّرَابَ إِذَا أَثَارَهُ Ve atı terleyince kadar seğirtmek maᶜnāsınadır; yukālu: عَبَطَ الْفَرَسَ إِذَا أَجْرَاهُ حَتَّى عَرِقَ Ve sağarken şiddetle sıkmaktan yāhūd mübālaga ve istiksādan hayvānın memesini kanatmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: عَبَطَ الضَّرْعَ إِذَا أَدْمَاهُ Ve bez makūlesi nesne sağ ve sahīh iken yırtmak maᶜnāsınadır; kezālik yırtılmak maᶜnāsına müteᶜaddī ve lāzım olur; yukālu: عَبَطَ الشَّيْءَ إِذَا شَقَّهُ صَحِيحًا فَعَبَطَ هُوَ أَيِ انْشَقَّ Ve bir kimseye bilā-istihkāk devāhī ve āfāt erişmek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: عَبَطَتِ الدَّوَاهِي الرَّجُلَ إِذَا نَالَتْهُ مِنْ غَيْرِ

FASLU'Ẓ-ẒĀ'İ'L-MUᶜCEME
(فَصْلُ الظَّاءِ الْمُعْجَمَةِ)

[ظ ر ط]

اَلظِّرْيَاطَةُ [eẓ-ẓiryāṭat] (ẓā'nın kesriyle) Her yeri bir cevher ve bir tīnet üzere arza denir, niteki ẕāl-ı muᶜceme ile de lügattir; yukālu: أَرْضٌ ظِرْيَاطَةٌ وَاحِدَةٌ أَيْ طِينَةٌ وَاحِدَةٌ

[ظ ر م ط]

اَلتَّظَرْمُطُ [et-teẓarmuṭ] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Çamura düşmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَظَرْمَطَ فِي الطِّينِ إِذَا وَقَعَ فِيهِ

اَلْمُتَظَرْمِطَةُ [el-muteẓarmiṭat] (مُتَدَحْرِجَةٌ [mutedaḥricet] vezninde) Çamur batağına denir; yukālu: أَرْضٌ مُتَظَرْمِطَةٌ أَيْ رَدِغَةٌ

نَجَزَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

اسْتِحْقَاقٍ

اَلْعَبِيطُ [el-ʿabīṭ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Maraz ve ʿilleti olmayıp sağ ve sālim iken zebh olunmuş genç ve semiz hayvāna denir. Cemʿi عُبُطٌ [ʿubuṭ]tur,كُتُبٌ [kutub] vezninde ve عِبَاطٌ [ʿibāṭ]tır,رِجَالٌ [ricāl] vezninde. Ve

عَبِيطٌ [ʿabīṭ] Tāze ve tarāvetli nesneye denir; yukālu: لَحْمٌ وَدَمٌ وَزَعْفَرَانٌ عَبِيطٌ أَيْ طَرِيٌّ

اَلْإِعْتِبَاطُ [el-iʿtibāṭ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) عَبْطٌ [ʿabṭ] ile beş evvelki maʿnālarda mürādifdir; yukālu: إِعْتَبَطَهُ بِمَعْنَى عَبَطَهُ Ve vücūdu ʿillet ve pīrīden sağ ve sālim olan genç delikanlıyı istīfā eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِعْتَبَطَهُ الْمَوْتُ إِذَا أَخَذَهُ شَابًّا صَحِيحًا لَيْسَتْ بِهِ عِلَّةٌ وَلاَ هَرَمٌ

Mütercim der ki nahviyyūn terhīm-i münādā taʿrīfinde terhīm bir ismin āhiri olan harfi ʿalā-sebīli'l-iʿtibāt hazf eylemekten ʿibārettir dedikleri, maʿnā-yı mezbūrdan meʾhūzdur ki izāfet ve iʿlāl ve tecāvür-i sākineyn misilli ʿillet yok iken hazf olunur.

اَلْعَبْطَةُ [el-ʿabṭat] (قَبْضَةٌ [ḳabḍat] vezninde) İsmdir, vücūdu sağ ve sālim olan genç delikanlının ölmesine denir; yukālu: مَاتَ فُلاَنٌ عَبْطَةً أَيْ شَابًّا صَحِيحًا

اَلْعُبْطَةُ [el-ʿubṭat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Tarāvet ve tāzelik maʿnāsınadır; yukālu: فِيهِ عُبْطَةٌ أَيْ طَرَاوَةٌ

اَلْإِعْبَاطُ [el-iʿbāṭ] (hemzenin kesriyle) إِعْتِبَاطٌ [iʿtibāṭ] ile maʿnā-yı ahīrde mürādiftir; yukālu: أَعْبَطَهُ الْمَوْتُ بِمَعْنَى اعْتَبَطَهُ

اَلْعَوْبَطُ [el-ʿavbaṭ] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Dāhiye ve āfete denir. Ve denizin engin yerine denir; yukālu: أَصَابَهُمُ الْعَوْبَطُ أَيِ الدَّاهِيَةُ فِي لُجَّةِ الْبَحْرِ

[ع ث ل ط]

اَلْعُثَلِطُ [el-ʿuṯeliṭ] (ṯā-yı müsellese ile عُلَبِطٌ [ʿulebiṭ] vezninde) ve

اَلْعُثَالِطُ [el-ʿuṯāliṭ] (عُلاَبِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Yoğurt gibi pek koyu süte denir; yukālu: لَبَنٌ عُثَلِطٌ وَعُثَالِطٌ أَيْ خَاثِرٌ ثَخِينٌ

[ع ج ل ط]

اَلْعُجَلِطُ [el-ʿuceliṭ] ve

اَلْعُجَالِطُ [el-ʿucāliṭ] عُثَلِطٌ [ʿuṯeliṭ] ve عُثَالِطٌ [ʿuṯāliṭ] veznlerinde ve mürādiflerdir.

[ع ذ ط]

اَلْعِذْيَوْطُ [el-ʿiẕyevṭ] (ẕāl-ı muʿceme ile جِرْذَوْنٌ [cirẕevn] vezninde) ve

اَلْعُذْيُوطُ [el-ʿuẕyūṭ] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] veznin-de) ve

اَلْعِذْوَطُ [el-ʿiẕvaṭ] (عِتْوَرٌ [ʿitver] vezninde) Cimāʿ ederken hadesler olan kişiye denir,تَيْتَاءٌ [teytāʾ] maʿnāsına. Cemʿi عِذْيَوْطُونَ [ʿiẕyevṭūn] veعَذَائِيطُ [ʿaẕāʾīṭ] veعَذَاوِطُ [ʿaẕāviṭ] gelir.

اَلْعَذْيَطَةُ [el-ʿaẕyeṭat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Cimāʿ ederken hadesler olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَذْيَطَ الرَّجُلُ إِذَا كَانَ عِذْيَوْطًا

اَلْعَذْطُ [el-ʿaẕṭ] (عَبْطٌ [ʿabṭ] vezninde) Maʿnā-yı mezbūrdan ismdir, hīn-i cimāʿda hadeslemeğe denir. Ve baʿzılar ʿindinde bu māddeden fiʿl müştak ve mutasarrıf olmaz, zīrā fiʿl-i mezbūr efʿāl-ı fıtriyyedendir. Tasrīf edenler ʿibāret-i mezkūre ile tefsīr ederler.

[ع ذ ف ط]

اَلْعُذْفُوطُ [el-ʿuẕfūṭ] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] veznin-de) Bir böcektir ki be-gāyet beyāz ve yumuşak olmakla küçük kızların parmaklarını ona teşbīh ederler.

[ع ذ ل ط]

اَلْعُذَلِطُ [el-ᶜuẕeliṭ] عُثَلِطٌ [ᶜuṯeliṭ] vezninde ve mürādifidir.

[ع ر ط]

اَلْعَرْطُ [el-ᶜarṭ] (فَرْطٌ [farṭ] vezninde) Deve ağaç kemirmekten dişleri silinmek maᶜnāsınadır; yukālu: عَرَطَتِ النَّاقَةُ الشَّجَرَةَ عَرْطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَكَلَتْهَا حَتَّى ذَهَبَتْ أَسْنَانُهَا Ve bir kimsenin ᶜırz ve nāmūsuna dokunup dillemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: عَرَطَ عِرْضَهُ إِذَا اقْتَرَضَهُ بِالْغِيبَةِ

اَلْعَرُوطُ [el-ᶜarūṭ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Ağaç kemirmekten dişleri silinmiş nākaya denir. Cemᶜi عُرُطٌ [ᶜuruṭ] gelir, كُتُبٌ [kutub] vezninde.

اَلْإِعْتِرَاطُ [el-iᶜtirāṭ] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) عَرْطٌ [ᶜarṭ] ile maᶜnā-yı sānīde mürādiftir; yukālu: اِعْتَرَطَ عِرْضَهُ بِمَعْنَى عَرَطَهُ

اَلْعِرْيَطُ [el-ᶜiryaṭ] (حِذْيَمٌ [ḥiẕyem] vezninde) ve

أُمُّ عِرْيَطٍ [ummu ᶜiryaṭ] ve

أُمُّ الْعَرِيطِ [ummu'l-ᶜarīṭ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ᶜAkrebe denir.

[ع ر ف ط]

اَلْعُرْفُطُ [el-ᶜurfuṭ] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) İri meşe ağacından bir nevᶜdir ki bādiye ağacındandır, mugaylān gibi; müfredi عُرْفُطَةٌ [ᶜurfuṭat]tır, ashābdan ᶜUrfuṭa b. el-Ḥubāb onunla müsemmādır.

اَلْإِعْرِنْفَاطُ [el-iᶜrinfāṭ] (إِحْرِنْجَامٌ [iḥrincām] vezninde) Münkabız olmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِعْرَنْفَطَ الرَّجُلُ إِذَا انْقَبَضَ

اَلْمُعْرَنْفِطُ [el-muᶜrenfiṭ] (ism-i fāᶜil bünyesiyle) ᶜAvret kısmının fercine ıtlāk olunur.

[ع ر ق ط]

اَلْعُرَيْقِطَةُ [el-ᶜurayḳiṭat] (ḳāf'la دُوَيْبِيَةٌ [duveyhiyet] vezninde) ve

اَلْعُرَيْقِطَانُ [el-ᶜurayḳiṭān] (زُعَيْفِرَانٌ [zuᶜayfirān] vezninde) Bir yassıca böcek adıdır.

[ع ز ط]

اَلْعَزْطُ [el-ᶜazṭ] (ᶜayn'ın fethi ve zā-yı muᶜcemenin sükūnuyla) Cimāᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: عَزَطَهَا عَزْطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَامَعَهَا

[ع س ط]

عَيْسَطَانُ [ᶜAyseṭān] (طَيْلَسَانٌ [ṭaylesān] vezninde) Necd ülkesinde bir mevziᶜdir.

[ع س م ط]

اَلْعَسْمَطَةُ [el-ᶜasmeṭat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Karıştırmak maᶜnāsınadır; yukālu: عَسْمَطَهُ إِذَا خَلَطَهُ

[ع س ل ط]

اَلْعَسْلَطَةُ [el-ᶜasleṭat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Nizāmsız ve münāsebetsiz söz söylemek maᶜnāsınadır ki halt-ı kelām eylemektir; yukālu: عَسْلَطَ فُلَانٌ إِذَا تَكَلَّمَ بِلَا نِظَامٍ

اَلْمُعَسْلَطُ [el-muᶜaslaṭ] (مُدَحْرَجٌ [mudaḥrec] vezninde) Uygunsuz karışık söze denir; yukālu: كَلَامٌ مُعَسْلَطٌ أَيْ مُخَلَّطٌ

[ع ش ط]

اَلْعَشْطُ [el-ᶜaşṭ] (كَشْطٌ [keşṭ] vezninde) Bir nesneyi yerinden koparıp çıkarmak için yapışıp çekmek maᶜnāsınadır, kazık ve köklü fidan gibi; yukālu: عَشَطَهُ عَشْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا اجْتَذَبَهُ مُنْتَزِعًا

[ع ش ن ط]

اَلْعَشَنَّطُ [el-ᶜaşennaṭ] (عَشَنَّقٌ [ᶜaşennaḳ] vezninde) عَشْطٌ [ᶜaşṭ] māddesinden müştaktır, be-gāyet uzun adama denir, ᶜalā-kavlin

güzel endāmlı, etine dolu zarīf kimseye denir. Cemʿi عَشَنَّطُونَ [ʿaşennetūn] ve عَشَانِطُ [ʿaşāniṭ] gelir; yukālu: رَجُلٌ عَشَنَّطٌ أَيْ طَوِيلٌ جِدًّا أَوْ هُوَ التَّارُّ الظَّرِيفُ الْحَسَنُ الْجِسْمِ

اَلتَّعَشْنُطُ [et-teʿaşnuṭ] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) ʿAvret zevcine husūmet ve daʿvā zımnında yapışıp sarılmak maʿnāsınadır; yukālu: تَعَشْنَطَتِ الْمَرْأَةُ زَوْجَهَا إِذَا تَعَلَّقَتْهُ لِخُصُومَةٍ

[ع ض ر ط]

اَلْعِضْرِطُ [el-ʿiḍriṭ] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) ve

اَلْعَضْرَطُ [el-ʿaḍraṭ] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Dübür ile zekerin aralığına denir. Ve dübüre denir, اِسْتٌ [ist] maʿnāsına. ʿAlā-kavlin dübürü ihāta eden pöç kemiğine yāhūd hāye ile dübür beyninde olan çizgiye denir.

اَلْعُضْرُطُ [el-ʿuḍruṭ] (قُنْفُذٌ [ḳunfuz] vezninde) ve

اَلْعُضَارِطُ [el-ʿuḍāriṭ] (عُلاَبِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) ve

اَلْعُضْرُوطُ [el-ʿuḍrūṭ] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Hemān boğazı tokluğuna hizmet eden hizmet-kāra denir. Ve ırgata denir; cemʿi عَضَارِطُ [ʿaḍāriṭ] ve عَضَارِيطُ [ʿaḍārīṭ] ve عَضَارِطَةٌ [ʿaḍāriṭat] gelir. Ve leʾīm ve nākese denir. Ve

عُضْرُوطٌ [ʿuḍrūṭ] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) مَرِئٌ [merīʾ] ismidir ki miʿdenin başıdır; hulkūma yapışık uzun ve kırmızı kamış tarzında, cevfi beyāz nesnedir ki kızıl öyken taʿbīr olunur.

اَلْعُضَارِطِيُّ [el-ʿuḍāriṭiyy] (عُلاَبِطِيٌّ [ʿulābiṭiyy] vezninde) Salkı ve gevşek ferce denir. Ve dübüre denir.

اَلْعَضَارِيطُ [el-ʿaḍārīṭ] (ʿayn'ın fethiyle) Koltuk altında olan damarlara denir ki iki taraflı koltuk etlerinin beynlerinde olur.

[ع ض ر ف ط]

اَلْعَضْرَفُوطُ [el-ʿaḍrefūṭ] (ʿayn'ın ve rā'nın fethiyle) عُذْفُوطٌ [ʿuẕfūṭ] ismidir ki zikr olunan böcektir, ʿalā-kavlin kertenkele nevʿinden yılana ağuveren dediklerinin erkeğine denir ve ʿalā-reʾyin cin tāʾifesinin merkūbları olan devābb cinsinden bir dābbenin adıdır. Cemʿi عَضَارِفُ [ʿaḍārif] ve عَضْرَفُوطَاتٌ [ʿaḍrefūṭāt] gelir.

[ع ض ط]

اَلْعَضْطُ [el-ʿaḍṭ] (ʿayn'ın fethi ve ḍād-ı muʿcemenin sükūnuyla) Cimāʿ ederken yestehlemek maʿnāsınadır; yukālu: عَضَطَ الرَّجُلُ عَضْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَحْدَثَ عِنْدَ الْجِمَاعِ

اَلْعِضْيَوْطُ [el-ʿiḍyevṭ] (هِلْيَوْنٌ [hilyevn] vezninde) Cimāʿ ederken yestehler olan kimseye denir.

[ع ض ف ط]

اَلْعُضْفُوطُ [el-ʿuḍfūṭ] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) ve

اَلْعَيْضَفُوطُ [el-ʿayḍafūṭ] (حَيْزَبُونٌ [ḥayzebūn] vezninde) عَضْرَفُوطٌ [ʿaḍrefūṭ] maʿnāsınadır ki zikr olundu.

[ع ط ط]

اَلْعَطُّ [el-ʿaṭṭ] (خَطٌّ [ḫaṭṭ] vezninde) Bir nesneyi iki tarafına ayırmayarak tūlen yāhūd ʿarzan bir düzeye yırtmak maʿnāsınadır; yukālu: عَطَّ الثَّوْبَ عَطًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَقَّهُ طُولاً أَوْ عَرْضًا بِلاَ بَيْنُونَةٍ Ve minhu kīle kuriʾe kavluhu taʿālā: "فَلَمَّا رَأَى قَمِيصَهُ عُطَّ مِنْ دُبُرٍ" Şārih der ki bu kırāʾati Mufaḍḍal rivāyet eyledi. Lākin Ṣāġānī dedi ki şevāzz ehlinden birisi bu resme kırāʾat eylediği maʿlūmumuz değildir. Ve

عَطٌّ [ʿaṭṭ] Bir kimseye gālib olup yere

yıkmak maʿnāsınadır; yukālu: عَطَّ فُلَانًا إِلَى الْأَرْضِ إِذَا صَرَعَهُ وَغَلَبَهُ Ve bir adama kavlen ve fiʿlen galebe eylemek maʿnāsınadır. ʿAlā-kavlin عَطٌّ [ʿaṭṭ] fiʿlen ve عَتٌّ [ʿatt] tā'yla kavlen galebe eylemeğe mahsūstur; yukālu: عَطَّهُ إِذَا غَلَبَهُ قَوْلاً وَفِعْلاً أَوِ الْعَتُّ فِي الْقَوْلِ وَالْعَطُّ فِي الْفِعْلِ

اَلتَّعْطِيطُ [et-taʿṭīṭ] عَطٌّ [ʿaṭṭ] ile maʿnā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: عَطَّطَ الثَّوْبَ بِمَعْنَى عَطَّهُ

اَلتَّعَطُّطُ [et-teʿaṭṭuṭ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] veznin-de) ve

اَلْإِنْعِطَاطُ [el-inʿiṭāṭ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] veznin-de) Mutāviʿlerdir; yukālu: عَطَّ الثَّوْبَ وَعَطَّطَهُ فَتَعَطَّطَ وَانْعَطَّ Ve

اِنْعِطَاطٌ [inʿiṭāṭ] Ağaç kırılıp çatlamayarak iki kat eğilmek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْعَطَّ الْعُودُ إِذَا تَثَنَّى مِنْ غَيْرِ كَسْرٍ بَيِّنٍ

اَلْعَطَّاطُ [el-ʿaṭṭāṭ] (سَحَّابٌ [seḥḥāb] vezninde) Tenū-mend bahādıra denir; yukālu: رَجُلٌ عَطَّاطٌ أَيْ شُجَاعٌ جَسِيمٌ Ve arslana ıtlāk olunur.

اَلْمَعْطُوطُ [el-maʿṭūṭ] Kavlen ve fiʿlen maglūb olana denir. ʿAlā-kavlin kav-len maglūba مَعْتُوتٌ [maʿtūt] denir, niteki ānifen zikr olundu.

اَلْعُطُطُ [el-ʿuṭuṭ] (zammeteynle) Tūlen yāhūd ʿarzan şakk olunmuş çarşaflara denir.

اَلْعُطْعُطُ [el-ʿuṭʿuṭ] (هُدْهُدٌ [hudhud] veznin-de) Bir yaşında olan kuzuya yāhūd oğlağa yāhūd merkeb sıpasına denir.

اَلْعَطْعَطَةُ [el-ʿaṭʿaṭat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] veznin-de) Cenk ve kavga misilli hengāmelerde mütetābiʿan ve muhtelitan zuhūr eden çığıltıya ve gırīv ve feryāda denir. ʿAlā-kavlin mülāʿib olan aşhās lehv ve laʿibde hasmlarına gālib oldukta fart-ı neşātlarından maglūb oldular maʿnāsına; عِيطَ عِيطَ diyerek çağırıp bağırdıkları savt-larından hikāyedir; yukālu: مَا هَذِهِ الْعَطْعَطَةُ وَهِيَ تَتَابُعُ الْأَصْوَاتِ وَاخْتِلَاطُهَا فِي الْحَرْبِ وَغَيْرِهَا أَوْ هِيَ حِكَايَةُ صَوْتُ الْمُجَّانِ إِذَا قَالُوا عِيطَ عِيطَ وَذَلِكَ إِذَا غَلَبُوا قَوْمًا

اَلْأَعَطُّ [el-eʿaṭṭ] Uzun kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ أَعَطُّ أَيْ طَوِيلٌ

[ع ظ ط]

اَلْعِظْيَوْطُ [el-ʿiẓyavṭ] عِذْيَوْطٌ [ʿiẓyevṭ] veznin-de ve mürādifidir.

اَلْعِظْيَوْطَةُ [el-ʿiẓyevṭat] (hā'yla) ʿArab tavşa-nının dişisine denir.

[ع ف ط]

اَلْعَفْطُ [el-ʿafṭ] (ʿayn'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) ve

اَلْعَفِيطُ [el-ʿafīṭ] (ʿayn'ın fethiyle) ve

اَلْعَفَطَانُ [el-ʿafeṭān] (fetehātla) İnsān ve hayvān zartalamak maʿnāsınadır; yukālu: عَفَطَتِ الْعَنْزُ عَفْطًا وَعَفِيطًا وَعَفَطَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ضَرَطَتْ Ve

عَفْطٌ [ʿafṭ] ve

عَفِيطٌ [ʿafīṭ] Koyun burnuyla pıskırmak maʿnāsınadır, merkebin pıskırması gibi; yukālu: عَفَطَ الضَّأْنُ عَفْطًا وَعَفِيطًا إِذَا نَثَرَ بِأَنْفِهِ كَمَا يَنْثِرُ الْحِمَارُ Ve dil sarmaşarak tekellüm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَفَطَ فِي كَلَامِهِ عَفْطًا إِذَا تَكَلَّمَ بِاللُّكْنَةِ Ve dudaklarıyla zarta gibi ıslık çalmak maʿnāsınadır; yukālu: يَعْفِطُ الرَّاعِي أَيْ يَضْرِطُ بِشَفَتَيْهِ Ve koyun ve keçi kısmını savt-ı mahsūsla çağırmak maʿnāsınadır; yukālu: عَفَطَ الرَّاعِي بِغَنَمِهِ إِذَا دَعَاهَا

اَلْعَافِطُ [el-ʿāfiṭ] ve

اَلْعَفِطُ [el-ʿafiṭ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Maʿnā-yı evvelden vasftır, zarta-zen kim-seye denir; yukālu: رَجُلٌ عَافِطٌ وَعَفِطٌ أَيْ ضَرُوطٌ

اَلْعَافِطَةُ [el-ʿāfiṭat] Dişi koyuna denir, niteki نَافِطَةٌ [nāfiṭat] dişi keçiye denir. Ve minhu yukālu: مَا لَهُ عَافِطَةٌ وَلاَ نَافِطَةٌ Baʿzılar dedi ki عَافِطَةٌ [ʿāfiṭat] çobanlık eden cāriyeye ve نَافِطَةٌ [nāfiṭat] koyuna denir.

اَلْعَفَّاطَةُ [el-ʿaffāṭat] (عَيَّارَةٌ [ʿayyāret] veznin-de) Çobanlık eden cāriyeye denir; yukālu: لَهُ عَفَّاطَةٌ أَيْ أَمَةٌ رَاعِيَةٌ

اَلْعِفَاطِيُّ [el-ʿifāṭiyy] ve

اَلْعِفْطِيُّ [el-iftiyy] (ʿayn'ların kesriyle) ve

اَلْعَفَّاطُ [el-ʿaffāṭ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Peltek adama denir; yukālu: رَجُلٌ عِفَاطِيٌّ وَعِفْطِيٌّ وَعَفَّاطٌ أَيْ أَلْكَنُ

[ع ف ل ط]

اَلْعِفْلِطُ [el-ʿifliṭ] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) ve

اَلْعَفَلَّطُ [el-ʿafellaṭ] (عَمَلَّسٌ [ʿamelles] vezninde) ve

اَلْعِفْلِيطُ [el-ʿiflīṭ] (زِنْبِيلٌ [zinbīl] vezninde) Bön ve ahmak adama denir.

اَلْعَفْلَطَةُ [el-ʿafleṭat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Karıştırmak maʿnāsınadır; yukālu: عَفْلَطَهُ إِذَا خَلَطَهُ

[ع ف ن ط]

اَلْعَفَنَّطُ [el-ʿafennaṭ] (عَمَلَّسٌ [ʿamelles] vezninde) Bed-hūy olan leʾīm ve fürū-māye kimseye denir; yukālu: هُوَ عَفَنَّطٌ أَيِ اللَّئِيمُ السَّيِّءُ الْخُلُقِ Ve dābbetu'l-arz ismidir ki şārihin beyānına göre عَنَاقُ الْأَرْضِ [ʿanāḳu'l-arḍ]dır ki karakulak dedikleridir.

[ع ق ط]

اَلْعَقْطُ [el-ʿaḳṭ] (ʿayn'ın fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) Sarık sarmak maʿnāsınadır, قَعْطٌ [ḳaʿṭ] gibi, ke-mā se-yuzkeru.

[ع ك ل ط]

اَلْعُكَلِطُ [el-ʿukeliṭ] (عُلَبِطٌ [ʿulebiṭ] vezninde) Koyu süte denir; yukālu: لَبَنٌ عُكَلِطٌ أَيْ خَاثِرٌ

[ع ل ب ط]

اَلْعُلَبِطُ [el-ʿulebiṭ] (ʿayn'ın zammı ve lām'ın fethiyle) ve

اَلْعُلاَبِطُ [el-ʿulābiṭ] (ʿayn'ın zammıyla) İri ve kaba ve dahāmetli şeyʾe denir; yukālu: جَمَلٌ وَحَجَرٌ عُلَبِطٌ وَعُلاَبِطٌ أَيْ ضَخْمٌ Ve şol koyun ve keçi sürüsüne denir ki ekalli elli ʿaded olup ekserī mahdūd olmaya; عُلَبِطَةٌ [ʿulebiṭat] dahi denir hā'yla. Ve koyu süte denir. Ve mutlakan galīz olan şeyʾe denir. Ve bir adamın sıklet-i şahs u nefsine ıtlāk olunur ki kābūs gibi çöküp dem-beste eder; yukālu: أَلْقَى عَلَيْهِ عُلَبِطَهُ وَعُلاَبِطَهُ أَيْ ثِقَلَ شَخْصِهِ وَنَفْسِهِ

[ع ل س ط]

اَلْمُعَلْسَطُ [el-muʿalsaṭ] (مُدَحْرَجٌ [mudaḥrec] vezninde) Muntazam ve mürtebit olmayan saçma sözlere denir; yukālu: كَلاَمٌ مُعَلْسَطٌ أَيْ لاَ نِظَامَ لَهُ

[ع ل ش ط]

اَلْعَلَشَّطُ [el-ʿalaşşaṭ] (عَمَلَّسٌ [ʿamelles] vezninde) Bed-hūy kimseye denir. Ve bu māddenin sıhhatinde nazar vardır.

[ع ل ط]

اَلْعِلاَطُ [el-ʿilāṭ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Boynun bir yanına denir; iki yanına عِلاَطَانِ [ʿilāṭān] denir. Ve güvercinin boynunun iki yanlarında olan siyāh tavka denir; yukālu: مَا أَمْلَحَ عِلاَطَيِ الْحَمَامَةِ أَيْ طَوْقَهَا فِي صَفْحَتَيْ عُنُقِهَا بِسَوَادٍ Ve خَيْطُ الشَّمْسِ [ḫayṭu'ş-şems] ismidir ki güneşin uzun uzun خَيْطٌ [ḫayṭ] şeklinde nümāyān olan şuʿāʿından ʿibārettir. Ve husūmet ve şerr ve müşāgabe maʿnāsınadır; yukālu: بَيْنَهُمْ عِلاَطٌ أَيْ خُصُومَةٌ وَشَرٌّ Ve devenin boynuna bağladıkları ipe

denir. Ve devenin boynuna arkuru bastıkları damgaya denir. Cemʿi أَعْلِطَةٌ [ʿaliṭat] ve عُلُطٌ [ʿuluṭ] gelir, كُتُبٌ [kutub] vezninde.

اَلتَّعْلِيطُ [et-taʿlīṭ] Devenin boynundan عِلاَطٌ [ʿilāṭ] dediği ipi çıkarmak maʿnāsınadır; tefʿīl izāle içindir; yukālu: عَلَّطَ الْبَعِيرَ إِذَا نَزَعَ الْعِلاَطَ مِنْهُ Ve devenin boynuna عِلاَطٌ [ʿilāṭ] dediği damga basmak maʿnāsınadır; yukālu: عَلَّطَ النَّاقَةَ إِذَا وَسَمَهَا بِالْعِلاَطِ

اَلْإِعْلِيطُ [el-iʿlīṭ] (إِزْمِيلٌ [izmīl] vezninde) Bu dahi devenin boynuna arkuru bastıkları damgaya denir. Ve yaprakları dökülmüş çıplak dallara ve çubuklara denir. Ve مَرْخٌ [merḫ] ağacının yemişinin kapçığına denir ki bakla kapçığı gibi uzunca olur.

اَلْعَلْطُ [el-ʿalṭ] (خَلْطٌ [ḫalṭ] vezninde) Devenin boynunaعِلاَطٌ [ʿilāṭ] dediği damga basmak maʿnāsınadır; yukālu: عَلَطَ النَّاقَةَ عَلْطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا وَسَمَهَا بِالْعِلاَطِ Ve bir kimseyi bed zikr edip fenālıkla lisāna almak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: عَلَطَ فُلاَنًا بِشَرٍّ إِذَا ذَكَرَهُ بِسُوءٍ Ve nisvān-ı ʿArabın zīnet için yüzlerine çizip nakş eyledikleri siyāh siyāh çizgilere denir, عُلْطَةٌ [ʿulṭat] gibi.

اَلْمَعْلَطُ [el-maʿlaṭ] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) ve

اَلْمُعْلَوَّطُ [el-muʿlevvaṭ] (مُجْلَوَّزٌ [muclevvez] vezninde) İsm-i mekānlardır, devenin boynunda عِلاَطٌ [ʿilāṭ] dediği damga basılan mevziʿe denir.

اَلْعُلُطُ [el-ʿuluṭ] (zammeteynle) Damgasız olan nākaya denir. Kezālik yularsız salma nākaya denir; cemʿi أَعْلاَطٌ [aʿlāṭ]tır, yukālu: نَاقَةٌ عُلُطٌ أَيْ بِلاَ سِمَةٍ وَنَاقَةٌ عُلُطٌ أَيْ بِلاَ خِطَامٍ Ve أَعْلاَطُ الْكَوَاكِبِ [aʿlāṭu'l-kevākib] ismleri olmayan parlak kevkeblere ıtlāk olunur; ḳāle fi'l-*Esās*: تَقُولُ الْعَرَبُ لَوْ كُنْتَ مِنَ الْعَرَبِ لَكُنْتَ مِنْ أَنْبَاطِهَا أَوْ مِنَ النُّجُومِ لَكُنْتَ مِنْ أَعْلاَطِهَا وَهِيَ الدَّرَارِي الَّتِي لاَ أَسْمَاءَ لَهَا Ve

عُلُطٌ [ʿuluṭ] (zammeteynle) Kısa ve hurde eşeklere denir; yukālu: حَمِيرٌ عُلُطٌ أَيْ قِصَارٌ Ve uzun nākalara denir; yukālu: نُوقٌ عُلُطٌ أَيْ طِوَالٌ

اَلْعُلْطَةُ [el-ʿulṭat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Kılādeye denir. Ve nisvān-ı ʿArabın zīnet için yüzlerine çektikleri siyāh çizgiye denir.

اَلْعَالِطُ [el-ʿāliṭ] Be-gāyet āteş-zebān sāhib-i beyān şāʿire vasf olur; yukālu: شَاعِرٌ عَالِطٌ وَمَا أَعْلَطَهُ أَيْ مَا أَنْكَرَهُ

اَلْمَعْلُوطُ [el-Maʿlūṭ] (مَعْرُوفٌ [maʿrūf] vezninde) Saʿd kabīlesinden bir şāʿirdir.

اَلْإِعْلِوَّاطُ [el-iʿlivvāṭ] (إِجْلِوَّازٌ [iclivvāz] vezninde) Devenin boynuna asılarak binmek, ʿalā-kavlin yularsız yāhūd çıplak deveye binmek maʿnāsınadır; yukālu: إِعْلَوَّطَ الْبَعِيرَ إِذَا تَعَلَّقَ بِعُنُقِهِ وَعَلاَهُ أَوْ رَكِبَهُ بِلاَ خِطَامٍ أَوْ رَكِبَهُ عُرْيَانًا Ve bir kimseyi tutup habs eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِعْلَوَّطَ فُلاَنًا إِذَا أَخَذَهُ وَحَبَسَهُ Ve mülāzemet kılmak maʿnāsınadır; إِعْلَوَّطَهُ إِذَا لَزِمَهُ Ve bir işe fikr ve mülāhaza eylemeksizin bī-muhābā hod-be-hod saldırmak maʿnāsına müstaʿmeldir; maʿnā-yı evvelden meʾhūzdur; yukālu: إِعْلَوَّطَ الْأَمْرَ إِذَا رَكِبَ رَأْسَهُ وَتَقَحَّمَ بِلاَ رَوِيَّةٍ Ve buğur nākayı aşmak için doğrultmak maʿnāsınadır; yukālu: إِعْلَوَّطَ الْجَمَلُ النَّاقَةَ إِذَا تَسَدَّدَهَا لِيَضْرِبَهَا

اَلْإِعْتِلاَطُ [el-iʿtilāṭ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznince) Nizāʿ ve kavga eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَلَطَهُ وَبِهِ إِذَا خَاصَمَهُ وَشَاغَبَهُ

اَلْعِلْيَطُ [el-ʿilyaṭ] (حِذْيَمٌ [ḥiẕyem] vezninde) Bir şecer ve bir recül ismidir.

اَلتَّعْلُوطُ [et-teʿalvuṭ] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Bir nesneye sarılıp kucağına çekmek maʿnāsınadır; tekūlu: تَعَلْوَطْتُهُ أَيْ تَعَلَّقْتُ

بِهِ وَضَمَمْتُهُ إِلَيَّ

[ع ل ف ط]

اَلْعَلْفَطَةُ [el-ʿalfeṭat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Karıştırmak maʿnāsınadır; yukālu: عَلْفَطَهُ إِذَا خَلَطَهُ

[ع م ر ط]

اَلْعُمْرُوطُ [el-ʿumrūṭ] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Uğruya denir; cemʿi عَمَارِطَةٌ [ʿamāriṭat] ve عَمَارِيطُ [ʿamārīṭ] gelir; yukālu: هُوَ عُمْرُوطٌ أَيْ لِصٌّ Ve bir nesnesi olmayan sülāsī mücerred sālim mendebura denir; yukālu: رَجُلٌ عُمْرُوطٌ أَيْ لاَ شَيْءَ لَهُ Ve habīs ve fettān kimseye yāhūd be-gāyet mārid ve tarrār olan uğruya denir ki uğradığı yeri silip süpürür ola; yukālu: رَجُلٌ عُمْرُوطٌ أَيْ خَبِيثٌ مَارِدٌ صُعْلُوكٌ

اَلْعَمَرَّطُ [el-ʿamarraṭ] (عَمَلَّسٌ [ʿamelles] vezninde) Ayağına ve işine cüst ve çālāk olan civāna denir; lisānımızda ʿamarat taʿbīri bundan muharreftir; yukālu: فَتًى عَمَرَّطٌ أَيْ خَفِيفٌ Ve cesūr ve şedīd adama denir; yukālu: رَجُلٌ عَمَرَّطٌ أَيْ جَسُورٌ شَدِيدٌ Ve dāhiye ve āfete ıtlāk olunur; yukālu: أَصَابَهُ عَمَرَّطٌ أَيْ دَاهِيَةٌ

اَلْعِمْرِطُ [el-ʿimriṭ] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) ve

اَلْعُمْرُطُ [el-ʿumruṭ] (بُرْقُعٌ [burḳuʿ] vezninde) Uzun adama denir.

اَلْعُمَارِطِيُّ [el-ʿumāriṭiyy] (عُلاَبِطِيٌّ [ʿulābiṭiyy] vezninde) Büyük olan ferc-i nisvāna denir.

اَلْمُعَمْرِطُ [el-muʿamriṭ] ve

اَلْمُتَعَمْرِطُ [el-muteʿamriṭ] (ism-i fāʿil bünyeleriyle) Bunlar da girdiği yerde ʿalāka komaz olan uğruya denir; yukālu: لِصٌّ مُعَمْرِطٌ وَمُتَعَمْرِطٌ إِذَا كَانَ يَأْخُذُ كُلَّ مَا وَجَدَ

[ع م ط]

اَلْعَمْطُ [el-ʿamṭ] (خَمْطٌ [ḫamṭ] vezninde) Bir kimseyi dilleyip nāmūsuna dokunmak maʿnāsınadır; yukālu: عَمَطَ عِرْضَهُ عَمْطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا عَابَهُ وَثَلَبَهُ Ve niʿmet-i ilāhīye şükr eylemeyip küfrān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَمَطَ نِعْمَةَ اللهِ إِذَا لَمْ يَشْكُرْهَا

اَلْإِعْتِمَاطُ [el-iʿtimāṭ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) عَمْطٌ [ʿamṭ] ile maʿnā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: إِعْتَمَطَ عِرْضَهُ إِذَا عَابَهُ وَثَلَبَهُ

اَلْعَمَطُ [el-ʿamaṭ] (fethateynle) Bu dahi niʿmete küfrān eylemek maʿnāsınadır; muʿceme ile غَمْطٌ [ġamṭ] lafzında lügat-ı zaʿīfedir, ke-mā se-yuzkeru; yukālu: عَمِطَ نِعْمَةَ اللهِ عَمَطًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَمْ يَشْكُرْهَا

[ع م ل ط]

اَلْعَمَلَّطُ [el-ʿamellaṭ] (عَمَلَّسٌ [ʿamelles] vezninde) ve

اَلْعُمَّلِطُ [el-ʿummeliṭ] (زُمَّلِقٌ [zummeliḳ] vezninde) Seyr ve sefere dayangan tüvānā adama denir; yukālu: رَجُلٌ عَمَلَّطٌ وَعُمَّلِطٌ أَيْ شَدِيدٌ قَوِيٌّ عَلَى السَّفَرِ

[ع ن ب ط]

اَلْعُنْبُطُ [el-ʿunbuṭ] ve

اَلْعُنْبُطَةُ [el-ʿunbuṭat] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] ve قُنْفُذَةٌ [ḳunfuẕet] veznlerinde) Şişman bodura denir.

[ع ن ش ط]

اَلْعَنْشَطُ [el-ʿanşaṭ] (şīn-i muʿceme ile جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) ve

اَلْعَنَشَّطُ [el-ʿaneşşaṭ] (عَشَنَّقٌ [ʿaşannaḳ] vezninde) Pek uzun adama denir. Ve جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde ve hāʾ ilhākıyla uzun ʿavrete denir; yukālu: رَجُلٌ عَنْشَطٌ وَعَنَشَّطٌ وَامْرَأَةٌ عَنْشَطٌ وَعَنْشَطَةٌ أَيْ طَوِيلٌ Ve

عَنْشَطٌ [ʿanşaṭ] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Ve

عَنَشَّطٌ [ʿaneşşaṭ] (عَشَنَّقٌ [ʿaşannaḳ] veznin-de) Bed-hūy kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ عَنْشَطٌ وَعَنَشَّطٌ أَيْ سَيِّءُ الْخُلُقِ

اَلْعَنْشَطَةُ [el-ʿanşeṭat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Darılmak maʿnāsınadır; yukālu: عَنْشَطَ الرَّجُلُ إِذَا غَضِبَ

[ع ن ط]

اَلْعَنَطُ [el-ʿanaṭ] (fethateynle) İnsānın gerdanı uzun ve hūb ve mevzūn olmak, ʿalā-kavlin her ʿuzvun uzun olmasına denir; yukālu: فِي عُنُقِهِ عَنَطٌ أَيْ طُولٌ وَحُسْنٌ فِيهِ أَوْ هُوَ الطُّولُ عَامَّةً

اَلْعَنَطْنَطُ [el-ʿanaṭnaṭ] (سَمَعْمَعٌ [semaʿmaʿ] vezninde) Uzun kişiye denir; müʾennesi عَنَطْنَطَةٌ [ʿanaṭnaṭat]tır. Ve ibrīke denir ki ābdest alınır; yukālu: صَبَّ الْمَاءَ بِالْعَنَطْنَطِ أَيْ بِالْإِبْرِيقِ

اَلْعِنْطِيَانُ [el-ʿinṭiyān] (ʿayn'ın kesriyle) Civānlık evveline denir, ʿunfuvān-ı şebāb maʿnāsına.

اَلْإِعْنَاطُ [el-iʿnāṭ] (hemzenin kesriyle) Bir adamın uzun boylu veledi olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْنَطَ الرَّجُلُ إِذَا جَاءَ بِوَلَدٍ عَنَطْنَطٍ

[ع ن ف ط]

اَلْعُنْفُطُ [el-ʿunfuṭ] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) Leʾīm ve bed-hūy kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ عُنْفُطٌ أَيْ لَئِيمٌ سَيِّءُ الْخُلُقِ Ve عَنَاقُ الْأَرْضِ [ʿanāḳu'l-arḍ] ismidir ki karakulak dediği cānverdir.

اَلْعُنْفُطَةُ [el-ʿunfuṭat] (hā'yla) Bıyıklar ile burnun mā-beynine denir; yukālu: ضَرَبَ عُنْفُطَتَهُ وَهِيَ مَا بَيْنَ الشَّارِبَيْنِ وَالْأَنْفِ

[ع ي ط] - [ع و ط]

اَلْعَيَطُ [el-ʿayaṭ] (fethateynle) Bir adamın gerdanı uzun olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَيِطَ الرَّجُلُ عَيَطًا إِذَا كَانَتْ عُنُقُهُ طَوِيلَةً

اَلْأَعْيَطُ [el-aʿyaṭ] (أَحْمَرُ [aḥmer] veznin-de) Vasftır, uzun gerdanlı kişiye denir; müʾennesi عَيْطَاءُ [ʿayṭāʾ]dır. Ve başı ve gerdanı maʿan uzun adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَعْيَطُ أَيِ الطَّوِيلُ الرَّأْسِ وَالْعُنُقِ Ve hamiyyet-li, ʿālī-cenāb, şehm ve mümteniʿ adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ أَعْيَطُ أَيْ أَبِيٌّ مُمْتَنِعٌ Ve mutlakan bülend ve refīʿ nesneye ıtlāk olunur; yukālu: قَصْرٌ وَعِزٌّ أَعْيَطُ أَيْ مُنِيفٌ

اَلْعَوْطُ [el-ʿavṭ] (سَوْطٌ [savṭ] vezninde) ve

اَلْعَيْطُ [el-ʿayṭ] (خَيْطٌ [ḫayṭ] vezninde) Gerdan uzun olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَاطَتِ الْعُنُقُ تَعُوطُ عَوْطًا وَتَعِيطُ عَيْطًا إِذَا طَالَتْ Pes vāvī ve yāʾī olur. Ve

عَوْطٌ [ʿavṭ] ve

عَيْطٌ [ʿayṭ] ve

عِيَاطٌ [ʿiyāṭ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Hatun ve sāʾir hayvān kısır olmayarak niçe yıllar gebe olmayıp boş kalmak maʿnāsınadır; yukālu: عَاطَتِ النَّاقَةُ وَالْمَرْأَةُ تَعُوطُ عَوْطًا وَتَعِيطُ عَيْطًا وَعِيَاطًا إِذَا لَمْ تَحْمِلْ سِنِينَ مِنْ غَيْرِ عُقْرٍ

اَلتَّعَوُّطُ [et-teʿavvuṭ] ve

اَلتَّعَيُّطُ [et-teʿayyuṭ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bu dahi gerdan uzun olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَعَوَّطَتْ عُنُقُهُ وَتَعَيَّطَتْ إِذَا طَالَتْ Ve ʿavret ve hayvān kısır olmayarak niçe yıllar tut-mayıp boş kalmak maʿnāsınadır; yukālu: تَعَوَّطَتِ الْمَرْأَةُ وَالنَّاقَةُ إِذَا لَمْ تَحْمِلْ سِنِينَ مِنْ غَيْرِ عُقْرٍ Ve

تَعَيُّطٌ [teʿayyuṭ] Baʿzı taş ve ağaç makūlesinden su gibi nesne sızıp zamk gibi müncemid yāhūd seyelān eder olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَعَيَّطَ الْحَجَرُ أَوِ الْعُودُ إِذَا نَبَعَ فَخَرَجَ مِنْهُ شِبْهُ مَاءٍ فَصَمَغَ أَوْ سَالَ Ve gırīv ve kavgaya denir, ʿalā-kavlin bī-bāk olan ehl-i lehvin hīn-i galebede lāübāliyāne şa-

mata ve feryādlarına denir ki عَيْطٌ [ʿayṭ]-ı ātīden meʾhūzdur; tekūlu: مَا هَذَا التَّعَيُّطُ أَيِ الْجَلَبَةُ وَالصِّيَاحُ أَوْ هُوَ صِيَاحُ الْأَشِرِ Ve yapça yapça akmak maʿnāsınadır; yukālu: تَعَيَّطَ الْمَاءُ إِذَا سَالَ

اَلْإِعْتِيَاطُ [el-iʿtiyāṭ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi ʿavret ve hayvān kısır olmayarak birkaç sene boş kalmak maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَاطَتِ النَّاقَةُ وَالْمَرْأَةُ بِمَعْنَى تَعَوَّطَتْ Ve nāka erkeğe çekilip tutmayıp boş kalmak maʿnāsınadır; yukālu: اِعْتَاطَتِ النَّاقَةُ إِذَا أُنْزِيَ عَلَيْهَا فَلَمْ تَحْمِلْ

اَلْعَائِطُ [el-ʿāʾiṭ] Şol hatuna ve hayvāna denir ki kısır olmayarak niçe yıllar gebe kalmayıp boş kalmış ola. Cemʿi عُوطٌ [ʿūṭ] gelir, سُودٌ [sūd] gibi ve عِيطٌ [ʿīṭ] gelir, مِيلٌ [mīl] gibi ve عُيَّطٌ [ʿuyyaṭ] gelir, رُكَّعٌ [rukkaʿ] gibi ve عُوطَطٌ [ʿūṭaṭ] gelir, فُوفَلٌ [fūfel] gibi, baʿzen ṭā'yı mazmūm olur ve عِيطَاتٌ [ʿīṭāt] gelir ki cemʿü'l-cemʿ olur. Ve mübālagaten izāfetle عَائِطُ عُوطٍ [ʿāʾiṭu ʿūṭ] ve عَائِطُ عِيطٍ [ʿāʾiṭu ʿīṭ] ve عَائِطُ عُوطَطٍ [ʿāʾiṭu ʿūṭaṭ] dahi derler ki bu seneye kadar hāmil olmayıp gelecek senede hāmil olmaz mevkiʿinde īrād olunur. Ve

عَائِطٌ [ʿāʾiṭ] Erkeğe çekilip gebe kalmamış olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ عَائِطٌ إِذَا أُنْزِيَ عَلَيْهَا فَلَمْ تَحْمِلْ

اَلْمُعْتَاطُ [el-muʿṭāt] Bu dahi erkeğe çekilip tutmamış nākaya denir.

اَلْعِيطُ [el-ʿīṭ] (ʿayn'ın kesriyle) Genç ve güzīde develere denir.

عِيطٌ [ʿīṭi] (ʿayn'ın kesri ve ṭā'nın kesri üzere bināsıyla) Hafīfü't-tabʿ olan delikanlıların lehv ve mülāʿabe ederken gırīv ve feryādlarına denir. ʿAlā-kavlin bu bir kelimedir ki sarhoşluk hengāmında dem vurulur, bizim sarhoşların dine (دينه) diye çağırdıkları gibi yāhūd laʿibde gālib olduklarında kemāl-i neşātlarından عِيطِ عِيطٍ diye çağırırlar; tekūlu: سَمِعْنَا يَصِيحُونَ عِيطِ عِيطٍ بِالْكَسْرِ مَبْنِيَّةً وَهُوَ صَوْتُ الْفِتْيَانِ النَّزِقِينَ إِذَا تَصَايَحُوا أَوْ كَلِمَةٌ يُنَادَى بِهَا عِنْدَ السُّكْرِ أَوْ عِنْدَ الْغَلَبَةِ

اَلتَّعْيِيطُ [et-taʿyīṭ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) عِيطِ [ʿīṭi] diye çağırmak maʿnāsınadır; yukālu: عَيَّطَ تَعْيِيطًا إِذَا قَالَ عِيطِ

اَلْعَطْعَطَةُ [el-ʿaṭʿaṭat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Mükerreren عِيطِ عِيطٍ [ʿīṭi ʿīṭi] demek maʿnāsınadır; yukālu: عَطْعَطَ إِذَا قَالَ عِيطِ مُكَرَّرًا

مَعْيَطٌ [Maʿyaṭ] (مَفْعَلٌ [maḳʿad] vezninde) Bir vādī ismidir ki onda bir vakʿa olmuştur.

FASLU'L-ĠAYNİ'L-MUᶜCEME
(فَصْلُ الْغَيْنِ الْمُعْجَمَةِ)

[غ ب ط]

اَلْغَبْطُ [el-ġabṭ] (حَبْطٌ [ḥabṭ] vezninde) Koyun ve keçi makūlesinin kuyruğu ve gövdesi semiz midir, zebūn mudur diye kuyruğunu yā sırtını el ile yoklamak maᶜnāsınadır; yukālu: غَبَطَ الْكَبْشَ غَبْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَسَّ أَلْيَتَهُ لِيَنْظُرَ أَبِهِ طِرْقٌ أَمْ لاَ وَظَهْرَهُ لِيَعْرِفَ هُزَالَهُ مِنْ سِمَنِهِ Ve hased eylemek maᶜnāsınadır ki bir kimsenin zevāl-i niᶜmetini temennī eylemekten ᶜibārettir; yukālu: غَبَطَ فُلاَنًا وَغَبِطَهُ غَبْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا حَسَدَهُ Ve reşk eylemek maᶜnāsınadır ki bir kimsenin nāʾil olduğu niᶜmet sāhibinden zāʾil olmayarak kendisi de ona mazhar olmağı temennī eylemekten ᶜibārettir; yukālu: غَبَطَهُ إِذَا تَمَنَّى نِعْمَتَهُ عَلَى أَنْ لاَ تَتَحَوَّلَ مِنْهُ

Şārih der ki asl maᶜnā budur, hased maᶜnāsı mecāzdır teşbīh tarīkiyle yāhūd reşkin giderek meʾāli hasede müncerr olmak ᶜalākasıyla ki mā-yeʾūlu ileyhi iᶜtibārıyla olur. Hattā غِبْطَةٌ [ġibṭat]a dahi ehl-i ᶜazīmet bu cihetle ruhsat vermediler. Pes herkes nahnu kasemnā matbahından hissesine rāzī ve ᶜale'l-ıtlāk tezāyüd-i niᶜmet-i rabbānīye dāᶜī olmak lāzımdır. İntehā. Ve fi'l-hadīsi: "اَللَّهُمَّ غَبْطًا لاَ هَبْطًا" أَيْ نَسْأَلُكَ الْغِبْطَةَ أَوْ مَنْزِلَةً نُغْبَطُ عَلَيْهَا Yaᶜnī "Yā rabbi dergāhından gıbta olunacak niᶜmet ve sürūr yāhūd gıbta olunacak rütbe ve derece niyāz ve fakr ve nikmetten yāhūd züll ve teseffülden istiᶜāze ederiz." Ve

غَبْطٌ [ġabṭ] (ġayn'ın fethi ve kesriyle) Biçilmiş ekin tutamına denir. Cemᶜi غُبُوطٌ [ġubūṭ] gelir.

اَلْغَبُوطُ [el-ġabūṭ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Şol nākaya denir ki el ile gövdesi yoklanmadıkça semizliği, arıklığı teşhīs olunmaya; yukālu: نَاقَةٌ غَبُوطٌ إِذَا كَانَتْ لاَ يُعْرَفُ طِرْقُهَا حَتَّى تُغْبَطَ

اَلْغُبْطَةُ [el-ġubṭat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Azık dağarcığında tasma tarzında şol kayışa denir ki iki meşinin uçlarına çevirip baᶜdehu birbirine muhkem dikip çanta ve dağarcık ederler.

اَلْغِبْطَةُ [el-ġibṭat] (ġayn'ın kesriyle) Hüsn-i hāl ve refāh ve meserret maᶜnāsınadır; yukālu: هُوَ فِي غِبْطَةٍ أَيْ حُسْنِ حَالٍ وَمَسَرَّةٍ Ve hased maᶜnāsınadır, غَبْطٌ [ġabṭ] gibi. Ve reşk eylemeğe denir ki zikr olundu. Şārihin beyānına göre bu maᶜnālarda ismdir.

اَلْإِغْتِبَاطُ [el-iġtibāṭ] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Bir kimse refāh ve ġınā ve sürūr ve şādumānī üzere olmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِغْتَبَطَ الرَّجُلُ إِذَا تَبَجَّحَ عَلَى حُسْنِ حَالٍ وَمَسَرَّةٍ

اَلْغَابِطُ [el-ġābiṭ] Dāʾimā gıbta eden kişiye denir. Cemᶜi غُبُطٌ [ġubuṭ]tur, كُتُبٌ [kutub] vezninde.

اَلْإِغْبَاطُ [el-iġbāṭ] (hemzenin kesriyle) Davarın üzerinden pālānı ve eyeri almayıp dāʾimā kapalı durdurmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَغْبَطَ الرَّحْلَ عَلَى الدَّابَّةِ إِذَا أَدَامَهُ عَلَيْهَا Ve bulut dāʾimī yağmurlu olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَغْبَطَتِ السَّمَاءُ إِذَا دَامَ مَطَرُهَا Ve bir kimseyi sıtma dāʾimī tutmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَغْبَطَتْ عَلَيْهِ الْحُمَّى إِذَا دَامَتْ Ve nebāt kesret ve kesāfetten yerin yüzünü gereği gibi bürümek maᶜnāsınadır, şöyle ki mecmūᶜu bir habbeden ve bir kökten bitmiş gibi yekpāre sūretinde müşāhede oluna; yukālu: أَغْبَطَ النَّبَاتُ إِذَا غَطَّى الْأَرْضَ وَكَثُفَ وَتَدَانَى كَأَنَّهُ مِنْ حَبَّةٍ وَاحِدَةٍ

اَلْمَغْبَطَةُ [el-maġbeṭat] (mīm'in ve bā'nın fethiyle) İsm-i mekāndır, sık ve gür otluk istiᶜāb eylemiş arza denir.

اَلتَّغْبِيطُ [et-taġbīṭ] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Bir adamı yā bir hāleti magbūt kılmak maᶜnāsınadır; ve minhu'l-hadīsu: "أَنَّهُ عَلَيْهِ السَّلاَمُ جَاءَ وَهُمْ يُصَلُّونَ فَجَعَلَ يُغَبِّطُهُمْ» هَكَذَا رُوِيَ مُشَدَّدًا أَيْ يَحْمِلُهُمْ عَلَى الْغَبْطِ وَيَجْعَلُ هَذَا الْفِعْلَ عِنْدَهُمْ مِمَّا يُغْبَطُ عَلَيْهِ وَإِنْ رُوِيَ بِالتَّخْفِيفِ فَيَكُونُ قَدْ غَبَطَهُمْ لِسَبْقِهِمْ إِلَى الصَّلاَةِ

اَلْغَبِيطُ [el-ġabīṭ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Hevdec gibi bir güne merkebdir ki buhtī develerin pālānları tarzında olup ona nisvān irkāb ederler, ᶜalā-kavlin semeri ve havutu yekpāre olan pālāna denir; cemᶜi غُبُطٌ [ġubuṭ]tur, كُتُبٌ [kutub] vezninde. Ve şol su arkına denir ki mürtefiᶜce olan yeri yarıp gelir ola. Ve çukur ve oturaklı yāhūd iki tarafı mürtefiᶜ düz ve geniş arza denir. Ve Benī Yerbūᶜ cemāᶜatine mahsūs bir arzın adıdır.

غَبِيطُ الْمَدَرَةِ [Ġabīṭu'l-Mederet] (mīm'in ve dāl'ın fethiyle) Bir mevziᶜ adıdır ki onda bir vakᶜa olmuştur.

اَلْغَبِيطَانِ [el-Ġabīṭān] (tesniye bünyesiyle) Bir mevziᶜdir; onda dahi bir vakᶜa olmuştur yāhūd ikisi bir mevziᶜdir.

اَلْغَبَطَى [el-gabeṭā] (جَمَزَى [cemezā] vezninde) Matarı dā'imī yaᶜnī firāvān olan buluta denir ki her yeri ihāta eder; yukālu: سَمَاءٌ غَبَطَى أَيْ دَائِمَةُ الْمَطَرِ

[غ ر ن ط]

غَرْنَاطَةُ [Ġarnāṭat] (ġayn'ın fethiyle) Endelus'te bir belde adıdır. ᶜAlā-kavlin bu lahndır, savāb olan hemze ile أَغْرْنَاطَةُ [Eġarnāṭat] olmaktır ki Endelus lügatinde rümmāna denir; letāfeti vech-i tesmiyedir.

[غ ط ط]

اَلْغَطُّ [el-ġaṭṭ] (ġayn'ın fethi ve ṭā'nın teşdīdiyle) Suya daldırmak maᶜnāsınadır; yukālu: غَطَّهُ فِي الْمَاءِ غَطًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا غَطَّسَهُ

اَلْغَطِيطُ [el-ġaṭīṭ] (أَزِيزٌ [ezīz] vezninde) Deve esriyip kükremek maᶜnāsınadır; yukālu: غَطَّ الْبَعِيرُ غَطِيطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا هَدَرَ هَدِيرٌ [hedīr]i min-gayri şikşikatin seslenmek ile beyān eylemekle غَطِيطٌ [ġaṭīṭ] dahi o maᶜnāya olur. Lākin Zemaḫşerī, *Esās*'ta غَطِيطٌ [ġaṭīṭ] شِقْشِقَةٌ [şikşiḳat] ile olan böğürmek ve هَدِيرٌ [hedīr] bilā-şikşikatin böğürmek olmak üzere tefsīr eylemekle müᵓellife muhālif olur. Ve horuldamak ve hırıldamak maᶜnāsınadır; yukālu: غَطَّ النَّائِمُ وَالْمَذْبُوحُ وَالْمَخْنُوقُ إِذَا صَاتَ

اَلْغَطَاطُ [el-ġaṭāṭ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Bağırtlak kuşuna denir, ᶜalā-kavlin ondan bir nevᶜdir ki arkası ve burnu boz ve kanatların içi yüzü siyāh olur. Müfredi غَطَاطَةٌ [ġaṭāṭat]tır.

اَلْغُطَاطُ [el-ġuṭāṭ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Sabāh vaktinin evveline, ᶜalā-kavlin gece zulmetinin bakiyyesine denir. Ve seher hengāmına denir; bunda fethle de cāᵓizdir.

اَلْغَطَاغِطُ [el-ġaṭāġiṭ] (ġayn'ın fethiyle) Dişi küçük kuzulara denir. Müfredi غُطْغُطٌ [ġuṭġuṭ]tur, هُدْهُدٌ [hudhud] vezninde.

اَلْأَغَطُّ [el-eġaṭṭ] Zengin adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَغَطُّ أَيْ غَنِيٌّ

اَلْغَطْغَطَةُ [el-ġaṭġaṭat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Deryānın mevcleri kabarıp kalkmak maᶜnāsınadır; yukālu: غَطْغَطَ الْبَحْرُ إِذَا عَلَتْ أَمْوَاجُهُ Ve tencere kaynarken seslenmek, ᶜalā-kavlin pek pek kaynamak maᶜnāsınadır; yukālu: غَطْغَطَتِ الْقِدْرُ إِذَا صَوَّتَتْ

أَوِ اشْتَدَّتْ غَلَيَانُهَا Ve bir adamı uyku basmak maʿnāsınadır; yukālu: غَطْغَطَ عَلَيْهِ النَّوْمُ إِذَا غَلَبَ Ve

غَطْغَطَةٌ [ġaṭġaṭat] Bağırtlak kuşunun ötmesine karīb savttan hikāyedir ki pey-ā-pey gāt gāt demek gibidir.

اَلتَّغَطْغُطُ [et-teġaṭġuṭ] (تَزَلْزُلٌ [tezelzul] vezninde) Bu dahi denizin dalgaları kabarıp kalkmak maʿnāsınadır; yukālu: تَغَطْغَطَ الْبَحْرُ إِذَا عَلَتْ أَمْوَاجُهُ Ve bir nesne dağılıp perākende olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَغَطْغَطَ الشَّيْءُ إِذَا تَبَدَّدَ

اَلْإِغْتِطَاطُ [el-iġtiṭāṭ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Buğur aşmak için nākayı kakarak çökertmek maʿnāsınadır; yukālu: إِغْتَطَّ الْفَحْلُ النَّاقَةَ إِذَا تَنَوَّخَهَا Ve bir kimse ile seğirtmekte yarışıp onu geçmek maʿnāsınadır; yukālu: إِغْتَطَّ فُلَانٌ فُلَانًا إِذَا حَاضَرَهُ فَسَبَقَهُ

[غ ط م ط]

اَلْغَطْمَطَةُ [el-ġaṭmeṭat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Denizin dalgaları çalkanmak maʿnāsınadır; yukālu: غَطْمَطَ الْبَحْرُ إِذَا اضْطَرَبَ مَوْجُهُ Ve tencere kaynamak maʿnāsınadır; yukālu: غَطْمَطَتِ الْقِدْرُ إِذَا غَلَتْ Ve dereye akan su çağlamak maʿnāsınadır; yukālu: غَطْمَطَ السَّيْلُ إِذَا صَاتَ حِينَ انْحَدَرَ فِي الْوَادِي Ve deryānın suyu çoğalıp dalgaları ʿazīm olmak maʿnāsınadır; yukālu: غَطْمَطَ الْبَحْرُ إِذَا كَثُرَ مَاؤُهُ وَعَظُمَتْ أَمْوَاجُهُ

اَلْغُطَامِطُ [el-ġuṭāmiṭ] (عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) ve

اَلْغَطَوْمَطُ [el-ġaṭavmaṭ] (سَفَرْجَلٌ [sefercel] vezninde) ve

اَلْغَطْمَطِيطُ [el-ġaṭmeṭīṭ] (سَلْسَبِيلٌ [selsebīl] vezninde) Suyu çok ve dalgaları ʿazīm denize olan denir; yukālu: بَحْرٌ غُطَامِطٌ وَغَطَوْمَطٌ وَغَطْمَطِيطٌ أَيْ عَظِيمُ الْأَمْوَاجِ كَثِيرُ الْمَاءِ Ve

غِطْمَاطٌ [ġiṭmāṭ] (ġayn'ın kesriyle) ve

غُطَامِطٌ [ġuṭāmiṭ] (عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) ve

غَطْمَطِيطٌ [ġaṭmeṭīṭ] (سَلْسَبِيلٌ [selsebīl] vezninde) Dalgaların sesine ve gürültüsüne denir. Ve

غِطْمَاطٌ [ġiṭmāṭ] Birbirine çarpılıp mütelātim olan dalgalara denir; yukālu: مَا أَشَدَّ غِطْمَاطَ الْبَحْرِ أَيِ الْمَوْجَ الْمُتَلَاطِمَ

اَلتَّغَطْمُطُ [et-teġaṭmuṭ] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Boğuk ve tutkun sesle seslenmek maʿnāsınadır; yukālu: تَغَطْمَطَ الرَّجُلُ إِذَا صَاتَ بِصَوْتٍ فِيهِ بَحَحٌ Ve çömlek kaynarken tıkır tıkır seslenmek maʿnāsınadır; yukālu: تَغَطْمَطَتِ الْقِدْرُ إِذَا غَرْغَرَتْ Ve dalgalar çalkanmak maʿnāsınadır; yukālu: تَغَطْمَطَ الْمَوْجُ إِذَا اضْطَرَبَ

اَلْغَلَطُ [el-ġalaṭ] (fethateynle) Yanılmak maʿnāsınadır; yukālu: غَلِطَ فِي الْحِسَابِ وَغَيْرِهِ غَلَطًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَيِيَ فِيهِ فَلَمْ يَعْرِفْ وَجْهَ الصَّوَابِ Baʿzılar غَلَطٌ [ġalaṭ] nutk ve kelāmda ve tā'yla غَلَتٌ [ġalet] hisābda yanılmağa mahsūstur dediler; fe-yukālu: غَلِطَ فِي الْمَنْطِقِ وَغَلِتَ فِي الْحِسَابِ

اَلْغَلُوطَةُ [el-ġalūṭat] (صَبُورَةٌ [ṣabūret] vezninde) ve

اَلْأُغْلُوطَةُ [el-uġlūṭat] (أُضْحُوكَةٌ [uḍḥūket] vezninde) ve

اَلْمَغْلَطَةُ [el-maġleṭat] (مَضْبَطَةٌ [maḍbeṭat] vezninde) Yanıltmaç taʿbīr olunan kelāma denir. Kāle'ş-şārih "نَهَى النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنِ الْغَلُوطَاتِ" وَفِي رِوَايَةٍ عَنِ الْأُغْلُوطَاتِ وَهِيَ الْكَلَامُ يُغْلَطُ فِيهِ Bundan murād ʿulemānın birbirini تَغْلِيطٌ [taġlīṭ] edecekleri mesā'ildir ki tezlīli ve tehyīc-i fitneyi müstelzimdir.

اَلْمِغْلَاطُ [el-miġlāṭ] Çok yanılır olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مِغْلَاطٌ أَيْ كَثِيرُ الْغَلَطِ

اَلتَّغْلِيطُ [et-taġlīṭ] Bir kimseyi galat eyledin diye galata nisbet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: غَلَّطَهُ إِذَا قَالَ لَهُ غَلِطْتَ

اَلْمُغَالَطَةُ [el-muġāleṭat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) ve

اَلْغِلَاطُ [el-ġilāṭ] (جِدَالٌ [cidāl] vezninde) Bir adamı yanıltmak maʿnāsınadır; yukālu: غَالَطَهُ إِذَا أَوْقَعَهُ فِي الْغَلَطِ

[غ م ط]

اَلْغَمْطُ [el-ġamṭ] (خَمْطٌ [ḫamṭ] veznin-de) Nāsı istihkār edip hor görmek maʿnāsınadır; yukālu: غَمَطَ النَّاسَ وَغَمِطَهُمْ غَمْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا اسْتَحْقَرَهُمْ Ve niʿmete şükr eylemeyip küfrān eyle-mek maʿnāsınadır; yukālu: غَمِطَ الْعَافِيَةَ إِذَا لَمْ يَشْكُرْهَا Ve boturluktan ve taşkınlıktan nāşī niʿmetin ʿindinde kadri olmayıp hakīr görmek maʿnāsınadır; yukālu: غَمَطَ النِّعْمَةَ إِذَا بَطَرَهَا وَحَقَرَهَا Ve suyu şiddetle içmek maʿnāsınadır; yukālu: غَمَطَ الْمَاءَ إِذَا جَرَعَهُ بِشِدَّةٍ Ve kurbān kesmek maʿnāsınadır; yukālu: غَمَطَ الذَّبِيحَةَ إِذَا ذَبَحَهَا Ve

غَمْطٌ [ġamṭ] Çukur olarak düz ve oturaklı arza denir.

اَلْغَمَطَى [el-ġameṭā] (غَبَطَى [gabeṭā] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu; yukālu: سَمَاءٌ غَمَطَى أَيْ غَبَطَى

اَلْإِغْمَاطُ [el-iġmāṭ] (hemzenin kesriyle) Bir nesne dāʾimī olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَغْمَطَ الشَّيْءُ إِذَا أَدَامَ وَلَازَمَ

اَلْإِغْتِمَاطُ [el-iġtimāṭ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) Bir kimse ile mukaddem seğirtmek-te yarışıp maglūb olduktan sonra tekrār yarışıp o kimseyi geçmek maʿnāsınadır; yukālu: إِغْتَمَطَهُ إِذَا حَاضَرَهُ فَسَبَقَهُ بَعْدَ مَا سُبِقَ أَوَّلاً Ve bir kimseye sözde gālib olup basmak maʿnāsınadır; yukālu: إِغْتَمَطَ فُلَانًا بِالْكَلَامِ إِذَا عَلَاهُ فَقَهَرَهُ Ve bir nesne zuhūra gelip lākin ne şahsı ve eseri görünmek maʿnāsınadır; yukālu: إِغْتَمَطَ الشَّيْءُ إِذَا خَرَجَ فَمَا رُئِيَ لَهُ عَيْنٌ وَلاَ أَثَرٌ

اَلتَّغَمُّطُ [et-teġammuṭ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vez-ninde) Bir nesneyi toprak bürüyüp örtmek maʿnāsınadır; yukālu: تَغَمَّطَ عَلَيْهِ التُّرَابُ إِذَا غَطَّاهُ

[غ م ل ط]

اَلْغَمَلَّطُ [el-ġamellaṭ] (عَمَلَّسٌ [ʿamelles] vezninde) Uzun gerdanlı adama denir; yukālu: رَجُلٌ غَمَلَّطٌ أَيِ الطَّوِيلُ الْعُنُقِ

[غ و ط]

اَلْغَوْطُ [el-ġavṭ] (سَوْطٌ [savṭ] vezninde) Ti-ride denir ki ekl olunur; tekūlu: أَطْعَمَنَا غَوْطًا أَيْ ثَرِيدًا Ve masdar olur, çukur kazmak maʿnāsına; yukālu: غَاطَ الْحُفْرَةَ يَغُوطُ غَوْطًا إِذَا حَفَرَهَا Ve bir nesne şeyʾ-i āher içre girmek maʿnāsına yukālu: غَاطَ فِيهِ إِذَا دَخَلَ فِيهِ Ve çu-kur olarak düz ve geniş arza denir.

اَلْغَاطُ [el-ġāṭ] ve

اَلْغَائِطُ [el-ġāʾiṭ] Bunlar da obruk olarak düz ve geniş arza denir. Cemʿleri غُوطٌ [ġūṭ] gelir ġayn'ın zammıyla ve أَغْوَاطٌ [aġvāṭ] ve غِيطَانٌ [ġīṭān] gelir ve غِيَاطٌ [ġiyāṭ] gelir ġayn'ların kesriyle. Ve

غَاطٌ [ġāṭ] Cemāʿate denir; zāhiren maklūbdur. Ve

غَائِطٌ [ġāʾiṭ] İnsānın necisinden kināye olur. Bedevīler ekser sahrāda çukurlara oturur oldukları ʿalākasıyla ıtlāk olundu.

اَلْغَيْطُ [el-ġayṭ] (خَيْطٌ [ḫavṭ] vezninde) غَوْطٌ [ġavṭ] gibi duhūl maʿnāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْغَوْطَةُ [el-ġavṭat] (تَمْرَةٌ [temret] veznin-de) Çukur yere denir. Ve Benī Ebī Bekr yurdunda bir düz ve latīf arzın ismidir ki

süvārī onu iki günde katᶜ edemez. Ve

غَوْطَةُ [Ġavṭat] Ṭayyiʾ kabīlesi bilādında bir belde adıdır. Ve Benī ᶜĀmir b. Cuveyn yurdunda bir şūr suyun adıdır.

غُوطَةُ [Ġūṭat] (ġayn'ın zammıyla) Dimaşk şehrinin yāhūd kūre ve kazāsının ismidir. Şārih der ki her yeri cūy-bār ve sebze-zār ve bāg ve bostān ve gülistān olmakla cinān-ı erbaᶜa-i dünyānın birisidir. Ġūṭa-i Dimaşḳ, Soġd-ı Semerḳand ve Ubulle-i Başra ve Şiᶜb-i Bevvān meşhūrdur.

اَلتَّغْوِيطُ [et-taġvīṭ] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Lokma yutmak, ᶜalā-kavlin lokmayı büyük kaldırmak maᶜnāsınadır; yukālu: غَوَّطَ الطَّعَامَ إِذَا لَقَمَهُ أَوْ عَظَّمَهُ Ve kuyunun dibini derin eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: غَوَّطَ الْبِئْرَ إِذَا أَبْعَدَ قَعْرَهَا

اَلتَّغَوُّطُ [et-teġavvuṭ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] veznin-de) Kazā-yı hācet eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَغَوَّطَ الرَّجُلُ إِذَا أَبْدَى

اَلْإِنْغِيَاطُ [el-inġiyāṭ] (إِنْفِعَالٌ [infiᶜāl] veznin-de) Ağaç eğilmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْغَاطَ الْعُودُ إِذَا تَثَنَّى

اَلتَّغَاوُطُ [et-teġāvuṭ] (تَفَاعُلٌ [tefāᶜul] veznin-de) Suya dalışmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَغَاوَطَا إِذَا تَغَامَسَا

غُطْ غُطْ [ġuṭ ġuṭ] (ġayn'ların zammı ve emr bünyeleriyle) Bir kelimedir ki fitne ve ihtilāl hengāmında cemāᶜatten ayrılmayıp cemāᶜat içre ol diye emr makāmında īrād olunur; tekūlu: غُطْ غُطْ إِذَا أَمَرْتَهُ أَيْ يَكُونَ مَعَ الْجَمَاعَةِ إِذَا جَاءَتِ الْفِتَنُ

[غ ي ط]

اَلْغَيْطُ [el-ġayṭ] (خَيْطٌ [ḫayṭ] vezninde) Bir nesne şeyʾ-i āhere girip gāʾib olmak maᶜnāsınadır; yukālu: غَاطَ الشَّيْءُ فِيهِ يَغِيطُ غَيْطًا وَيَغُوطُ غَوْطًا كَمَا ذُكِرَ إِذَا دَخَلَ فِيهِ وَغَابَ

اَلْمُغَايَطَةُ [el-muġāyeṭat] (مُغَالَطَةٌ [muġāleṭat] vezninde) İhtilāf-ı kelimāt eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: بَيْنَهُمَا مُغَايَطَةٌ أَيْ كَلَامٌ مُخْتَلِفٌ

FASLU'L-FĀ'
(فَصْلُ الْفَاءِ)

[ف ر ث ط]

اَلْفَرْثَطَةُ [el-ferṯeṭat] (ṯā-yı müsellese ile دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Yere kendisini vererek salkı ve apşak oturmak maʿnāsınadır; yukālu: فَرْثَطَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَرْخَى فِي الْأَرْضِ

[ف ر ش ط]

اَلْفَرْشَطَةُ [el-ferşeṭat] (şīn-i muʿceme ile دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Paçaları gerip apışı ayırarak oturmak, ʿalā-kavlin kıynaklarını yere verip inciklerine söykenerek oturmak yāhūd davara bindikte iki ayaklarını bir taraftan bast ederek oturmak maʿnāsınadır ki yan oturmak taʿbīr olunur; yukālu: فَرْشَطَ الرَّجُلُ إِذَا قَعَدَ فَفَتَحَ مَا بَيْنَ رِجْلَيْهِ أَوْ أَلْصَقَ أَلْيَتَيْهِ بِالْأَرْضِ فَتَوَسَّدَ سَاقَيْهِ أَوْ بَسَطَ فِي الرُّكُوبِ رِجْلَيْهِ عَنْ جَانِبٍ وَاحِدٍ Ve deve yere salkı çökmek maʿnāsınadır; yukālu: فَرْشَطَ الْبَعِيرُ إِذَا بَرَكَ بُرُوكًا مُسْتَرْخِيًا Ve et doğramak maʿnāsınadır; yukālu: فَرْشَطَ اللَّحْمَ إِذَا شَرْشَرَهُ Ve bir nesneyi çekip sündürmek maʿnāsınadır; yukālu: فَرْشَطَ الشَّيْءَ إِذَا مَدَّهُ Ve nāka sağalmak için ve erkek deve işemek için apışını ayırmak maʿnāsınadır; yukālu: فَرْشَطَتِ النَّاقَةُ إِذَا تَفَحَّجَتْ لِلْحَلْبِ وَفَرْشَطَ الْجَمَلُ إِذَا تَفَحَّجَ لِلْبَوْلِ

اَلْفِرْشِطُ [el-firşiṭ] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) ve

اَلْفِرْشَاطُ [el-firşāṭ] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] vezninde) Dāʾimā apışını ayırarak oturur olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ فِرْشِطٌ وَفِرْشَاطٌ إِذَا كَانَ يَقْعُدُ فَيَفْتَحُ مَا بَيْنَ رِجْلَيْهِ

فِرْشَوْطٌ [Firşevṭ] (بِرْذَوْنٌ [birẕevn] vezninde) Ṣaʿīd-i Mıṣr'da bir karye adıdır.

[ف ر ط]

اَلْفُرُوطُ [el-furūṭ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Sebk ve takaddüm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَرَطَ الرَّجُلُ فُرُوطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَبَقَ وَتَقَدَّمَ

اَلْفَرْطُ [el-farṭ] (خَرْطٌ [ḫarṭ] vezninde) Bir nesnede taksīr ile zāyiʿ kılmak maʿnāsınadır; yukālu: فَرَطَ فِي الْأَمْرِ فَرْطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَصَّرَ بِهِ وَضَيَّعَهُ Müʾellifin Başāʾir'de beyānına göre bu mādde bi'l-kasd sebk ve takaddüm maʿnāsına mevzūʿdur, sāʾir maʿānī ondan münşaʿibdir. Meselā إِفْرَاطٌ [ifrāṭ] ve فَرْطٌ [farṭ] takaddümde isrāf eylemek maʿnāsınadır ve تَفْرِيطٌ [tefrīṭ] takaddümde taksīr eylemek maʿnāsınadır. İntehā. Ve

فَرْطٌ [farṭ] Haddi mütecāviz söz söylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَرَطَ عَلَيْهِ فِي الْقَوْلِ إِذَا أَسْرَفَ Ve bir adamın sagīr veledi vefāt eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir ki sebk-i cennet eder; yukālu: فَرَطَ وُلْدًا إِذَا مَاتُوا لَهُ صِغَارًا Ve bir kimse kendiden mukaddem elçi yollamak maʿnāsınadır; yukālu: فَرَطَ إِلَيْهِ رَسُولَهُ إِذَا قَدَّمَهُ وَأَرْسَلَهُ Ve hurmā ağacının çiçeği pekişmeğe başlayınca kadar aşı tutmaktan berī olmak maʿnāsınadır ki imtināʿda haddi tecāvüz eder; yukālu: فَرَطَتِ النَّخْلَةُ أَيْ مَا لُقِّحَتْ حَتَّى عَسَا طَلْعُهَا Ve

فَرْطٌ [farṭ] ve

فَرَاطَةٌ [ferāṭat] (سَمَاحَةٌ [semāḥat] vezninde) Bir kimse kārbān yāhūd hayvān suvarmak için suya gidenlere havuzu ıslāh edip ve ip ve kova hāzırlamak için ileri takaddüm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَرَطَ الْقَوْمَ فَرْطًا وَفَرَاطَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا تَقَدَّمَهُمْ إِلَى الْوِرْدِ لِإِصْلَاحِ الْحَوْضِ وَالدِّلَاءِ Ve

فَرْطٌ [farṭ] إِفْرَاطٌ [ifrāṭ] lafzından ism olur, haddi tecāvüz eylemeğe denir; tekūlu: إِيَّاكَ وَالْفَرْطَ فِي الْأَمْرِ أَيْ مُجَاوَزَةَ الْحَدِّ Ve gālib olmak

maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: فَرَطَهُ إِذَا غَلَبَهُ Ve

فَرْطٌ [farṭ] Küçük dağa yāhūd tepenin başına ıtlāk olunur. Ve yollarda ʿalāmet için nasb olunan mīle ve nişāna ıtlāk olunur. Cemʿi أَفْرُطٌ [efruṭ] gelir, أَفْلُسٌ [eflus] vezninde ve أَفْرَاطٌ [efrāṭ] gelir. Ve

فَرْطٌ [farṭ] Vakt maʿnāsınadır; tekūlu: آتِيكَ بَعْدَ فَرْطٍ أَيْ بَعْدَ حِينٍ Ve bir kimseye bir eyyām geldikten sonra arasını açıp bir vaktte dahi gelmek maʿnāsınadır. Ve o aralığın ekalli üç gün ve ekserī on beş gün olmak lāzımdır, ziyāde ve noksān olmaz; yukālu: أَتَيْتُهُ فَرْطًا أَيْ بَعْدَ أَيَّامٍ وَلاَ يَكُونُ أَكْثَرَ مِنْ خَمْسَةَ عَشَرَ وَيُقَالُ لاَ أَلْقَاهُ إِلاَّ فِي Kāle'ş-şārih وَلاَ أَقَلَّ مِنْ ثَلاَثَةٍ الْفَرْطِ أَيْ فِي الْأَيَّامِ مَرَّةً وَآتِيكَ فَرْطَ يَوْمٍ أَوْ يَوْمَيْنِ أَيْ بَعْدَهُ Ve

فَرْطٌ [Farṭ] Tihāme'de bir tarīk yāhūd bir mevziʿ adıdır.

اَلْإِفْرَاطُ [el-ifrāṭ] (hemzenin kesriyle) Hurmā ağacının çiçeği pekişmeğe başlayınca kadar aşı vurmayıp terk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَفْرَطَ النَّخْلَةَ إِذَا لَمْ يُلَقِّحْ حَتَّى عَسَا طَلْعُهَا Ve bir nesneyi etrāfından akınca kadar yāhūd taşkın olunca kadar doldurmak maʿnāsınadır; yukālu: أَفْرَطَ الْحَوْضَ إِذَا مَلَأَهُ حَتَّى أَسَالَ الْمَاءَ أَوْ حَتَّى فَاضَ Ve unutmak maʿnāsınadır; yukālu: أَفْرَطَ الْأَمْرَ إِذَا نَسِيَهُ Ve bir kimseye yāhūd bir hayvāna tahammül ve tākatinden hāric nesne tahammül eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَفْرَطَ عَلَيْهِ إِذَا حَمَّلَهُ مَا لاَ يُطِيقُ Ve haddi tecāvüz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَفْرَطَ الرَّجُلُ إِذَا جَاوَزَ الْحَدَّ Ve bir husūsta ʿacele eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَفْرَطَ فُلاَنٌ إِذَا أَعْجَلَ بِالْأَمْرِ Ve bulut evvel-i bahār yağmurunu evāʾil-i mevsimde yağdırmağa başlamak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَفْرَطَ السَّحَابُ بِالْوَسْمِيِّ إِذَا عَجَّلَتْ بِهِ Ve kılıcı çekmeğe ʿacele ile deprenmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَفْرَطَ بِيَدِهِ إِلَى سَيْفِهِ لِيَسْتَلَّهُ إِذَا بَادَرَ Ve bir kimseyi bir husūs için elçi olarak yollamak maʿnāsınadır; yukālu: أَفْرَطَ فُلاَنٌ إِذَا أَرْسَلَ رَسُولاً خَاصًّا فِي حَوَائِجِهِ

اَلْفُرَّاطُ [el-furrāṭ] (فُسَّاقٌ [fussāḳ] vezninde) Takaddüm ile'l-vird maʿnāsından cemʿ-i ism-i fāʿildir, kārbāndan yāhūd hayvān suvaranlardan suya sebk ve takaddüm eden kimselere denir; فَارِطٌ [fāriṭ] müfredidir.

اَلْفَرَطُ [el-feraṭ] (fethateynle) Suya varmakta sāʾirlere sebk ve takaddüm edene denir; müfred ve cemʿi berāberdir; yukālu: رَجُلٌ فَرَطٌ وَقَوْمٌ فَرَطٌ أَيْ مُتَقَدِّمٌ إِلَى الْمَاءِ Ve minhu'l-hadīsu: "أَنَا فَرَطُكُمْ عَلَى الْحَوْضِ" Ve sāʾir sulara takaddüm eden suya denir; yukālu: مَاءٌ فَرَطٌ أَيْ مُتَقَدِّمٌ لِغَيْرِهِ مِنَ الْأَمْوَاهِ Ve bir kimsenin mütekaddim olan ecr ve ʿameline ıtlāk olunur; tekūlu: مَا فَرَطَكَ أَيْ مَا تَقَدَّمَكَ مِنْ أَجْرٍ وَعَمَلٍ Ve henüz bālig değil iken vefāt eden velede ıtlāk olunur; yukālu: سَبَقَهُ فَرَطٌ كَثِيرٌ أَيْ وَلَدٌ مَاتَ وَلَمْ يُدْرِكْ وَفِي الدُّعَاءِ لِلطِّفْلِ الْمَيِّتِ أَللَّهُمَّ اجْعَلْهُ لَنَا فَرَطًا أَيْ أَجْرًا يَتَقَدَّمُنَا

اَلْفُرُطُ [el-furuṭ] (zammeteynle) Zulm ve cevr ve siteme ıtlāk olunur; tekūlu: مَا هَذَا الْفُرُطُ عَلَى النَّاسِ أَيِ الظُّلْمُ وَالْإِعْتِدَاءُ Ve şol māddeye denir ki onda had ve endāzeden tecāvüz olunmuş ola. Kāle'ş-şārih ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿وَكَانَ أَمْرُهُ فُرُطًا﴾ ve yukālu: أَمْرُ فُلاَنٍ فُرُطٌ أَيْ مُفْرَطٌ فِيهِ مُجَاوَزٌ حَدُّهُ Ve cüst ve revende kısrak ata denir.

اَلْفُرَاطَةُ [el-furāṭat] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Şol suya denir ki birkaç kabīle beyninde ʿale's-seviyye olmakla her kim sebk ve takaddüm eder ise o maslahatını görüp āher müzāhame ve taʿarruz eylemez ola; yukālu: بَيْنَهُمْ فُرَاطَةٌ وَهِيَ مَاءٌ يَكُونُ شَرَعًا بَيْنَ عِدَّةِ

أَحْيَاءٍ مَنْ سَبَقَ إِلَيْهِ فَهُوَ لَهُ

اَلْفَارِطَانِ [el-Fāriṭān] Yediger taᶜbīr olunan kevākibin önünde iki ayrıca kevkebe ıtlāk olunur; yukālu: طَلَعَ الْفَارِطَانِ وَهُمَا كَوْكَبَانِ أَمَامَ بَنَاتِ نَعْشٍ

اَلْأَفْرَاطُ [el-efrāṭ] (hemzenin fethiyle) فَرْطٌ [farṭ] lafzının cemᶜidir ki nişāneye denir. Bu ᶜalāka ile sabāhın ufklardan nümāyān olan aydınlıklarına ıtlāk olunur; yukālu: طَلَعَتْ أَفْرَاطُ الصَّبَاحِ أَيْ تَبَاشِيرُهُ

اَلتَّفْرِيطُ [et-tefrīṭ] Bir husūsu ᶜaczden nāşī zāyiᶜ ve tebāh eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: فَرَّطَ الشَّيْءَ وَفِيهِ إِذَا ضَيَّعَهُ وَقَدَّمَ الْعَجْزَ فِيهِ Ve bir māddede taksīr eylemek maᶜnāsınadır ki sebk ve takaddümü izāle eylemiş olur, bināsı selb içindir; yukālu: فَرَّطَ فِيهِ إِذَا قَصَّرَ Ve bu إِفْرَاطٌ [ifrāṭ] mukābilidir ki ᶜadālet bunların beynindedir. Ve bir kimseye elçi yollamak maᶜnāsınadır; yukālu: فَرَّطَ إِلَيْهِ رَسُولاً إِذَا أَرْسَلَهُ Ve bir kimseyi savuşup gitmekle geride terk eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: فَرَّطَ فُلاَنًا إِذَا تَرَكَهُ وَتَقَدَّمَهُ Ve bir kimseyi ifrāt ve mübālaga vechiyle medh eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: فَرَّطَ فُلاَنًا إِذَا مَدَحَهُ حَتَّى أَفْرَطَ فِي مَدْحِهِ Ve bir kimseden bir emr-i mekrūhu berī' ve bertaraf kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: فَرَّطَ اللهُ عَنْ فُلاَنٍ مَا يَكْرَهُهُ أَيْ نَحَّاهُ

اَلتَّفَارُطُ [et-tefāruṭ] (تَفَاعُلٌ [tefāᶜul] vezninde) Bir kimseye niçe hümūm ve havādis bir vaktte isābet ve ᶜurūz eylemek, ᶜalā-kavlin birbirini sebk ve takaddüm ederek isābet eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَفَارَطَتْهُ الْهُمُومُ إِذَا أَصَابَتْهُ فِي الْفَرْطِ أَيِ الْحِينِ أَوْ تَسَابَقَتْ إِلَيْهِ Ve sürᶜat edip sā'iri sebk ve takaddüm eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَفَارَطَ فُلاَنٌ إِذَا سَبَقَ وَتَسَرَّعَ Ve bir kimsenin vakti geçmekle yetişmek murād eden kimse yetişemeyip fevt eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَفَارَطَ الشَّيْءُ إِذَا تَأَخَّرَ وَقْتُهُ فَلَمْ يَلْحَقْهُ مَنْ أَرَادَهُ

اَلْإِفْتِرَاطُ [el-iftirāṭ] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Fevt olmak maᶜnāsınadır; yukālu: هُوَ لاَ يُفْتَرَطُ إِحْسَانُهُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ أَيْ لاَ يُخَافُ فَوْتُهُ Ve bir kimsenin bülūg haddine varmamış veledi vefāt eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِفْتَرَطَ فُلاَنٌ وَلَدًا أَيْ مَاتَ وَلَدُهُ قَبْلَ الْحُلُمِ

اَلْفَرْطَةُ [el-ferṭat] (خَرْطَةٌ [ḫarṭat] vezninde) Binā-i merredir bir kerre hurūc ve takaddüm eylemek maᶜnāsınadır.

اَلْفُرْطَةُ [el-furṭat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) İsmdir, hurūc ve takaddüm eylemeye denir. Kāle'ş-şārih ve minhu hadīsu Ummu Seleme kālet li-ᶜĀ'işe: "إِنَّ رَسُولَ اللهِ نَهَاكِ عَنِ الْفُرْطَةِ فِي الدِّينِ" يَعْنِي السَّبْقَ وَالتَّقَدُّمَ

اَلْفُرُطِيُّ [el-fureṭiyy] (جُهَنِيٌّ [cuheniyy] vezninde) Ve

اَلْفَرَطِيُّ [el-feraṭiyy] (عَرَبِيٌّ [ᶜarabiyy] vezninde) Rām olmamış saᶜb ve serkeş insān ve hayvāna ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ فُرَطِيٌّ وَفَرَطِيٌّ أَيْ صَعْبٌ

اَلْمُفْرَطُ [el-mufraṭ] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) إِفْرَاطٌ [ifrāṭ]tan ism-i mefᶜūldür, hāli üzere terk olunup unutulmuş nesneye denir. Ve minhu kavluhu taᶜālā: ﴿وَأَنَّهُمْ مُفْرَطُونَ﴾ أَيْ مَنْسِيُّونَ مَتْرُوكُونَ فِي النَّارِ أَوْ مُقَدَّمُونَ مُعَجَّلُونَ إِلَيْهَا وَقُرِئَ بِكَسْرِ الرَّاءِ أَيْ مُجَاوِزُونَ لِمَا حُدَّ لَهُمْ

اَلْمُفَارَطَةُ [el-mufāreṭat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Nāgehānī bir kimseye rāst gelip buluşmak maᶜnāsınadır; yukālu: فَارَطَهُ إِذَا أَلْفَاهُ وَصَادَفَهُ Ve müsābaka eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: فَارَطَهُ إِذَا سَابَقَهُ

اَلْفِرَاطُ [el-firāṭ] (جِدَالٌ [cidāl] vezninde) Bu dahi مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet]ten masdardır, bir kimse sebk-i lisān eylemekle ağzından nāgehānī bir söz çıkmak maᶜnāsınadır;

yukālu: تَكَلَّمَ فُلَانٌ فِرَاطًا إِذَا سَبَقَتْ مِنْهُ كَلِمَةٌ

[ف س ط]

اَلْفَسِيطُ [el-fesīṭ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ثُفْرُوقٌ [ṣufrūḳ] maʿnāsınadır ki hurmā dānesinin ucunda olan tāc gibi nesnedir. Ve tırnak kesintisine denir; yukālu: مَا لِفُلَانٍ مِقْدَارُ فَسِيطٍ أَيْ قُلَامَةِ ظُفُرٍ

اَلْفُسْطَاطُ [el-fusṭāṭ] (fā'nın zammıyla) Bir kazā ehlinin cemʿiyyet-gāhlarına denir ki şehr içinde yā kenārında olan bir mahall-i muʿayyendir, şehr ve kazā ahālīsi onda müctemiʿ olurlar. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: ""عَلَيْكُمْ بِالْجَمَاعَةِ فَإِنَّ يَدَ اللهِ عَلَى الْفُسْطَاطِ وَهُوَ مُجْتَمَعُ أَهْلِ الْكُورَةِ وَقَالَ فِي النِّهَايَةِ هُوَ الْمَدِينَةُ الَّتِي فِيهَا مُجْتَمَعُ النَّاسِ Pes ʿalā-kile'l-kavleyn murād sevād-ı aʿzam olur. Ve

فُسْطَاطٌ [Fusṭāṭ] Eski Mısır'ın ʿalemidir ki ʿAmr b. el-ʿĀṣ o ülkeyi feth eyledikte bināʾ eylemişti; hāliyā harābdır. Ve

فُسْطَاطٌ [fusṭāṭ] Büyük çadıra denir, oba taʿbīr ettiğimiz çadır olacaktır. Otak-ı pādişāhīye de ıtlāk olunur. Müʾellif اَلسُّرَادِقُ ʿunvānıyla tefsīr eylemekle murādı bezden olan büyük çadır olacaktır. Ve bunda birkaç lügat var; فُسْتَاطٌ [fustāṭ] ki evvelde tā-yı fevkıyye iledir ve فُسَّاطٌ [fussāṭ] ki رُمَّانٌ [rummān] veznindedir ve فُسْتَاتٌ [fustāt] ki tāʾeynledir. Ve her birinde fāʾ meksūr olur. Pes altı lügat oldu.

[ف ش ط]

اَلْإِنْفِشَاطُ [el-infişāṭ] (şīn-i muʿceme ile إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Yaş ağaç yarılmak ve çatlamak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْفَشَطَ الْعُودُ إِذَا انْفَضَخَ وَلاَ يَكُونُ إِلاَّ رَطْبًا

[ف ص ط]

اَلْفَصِيطُ [el-feṣīṭ] فَسِيطٌ [fesīṭ] vezninde ve mürādifidir.

[ف ط ط]

اَلْأَفَطُّ [el-efaṭṭ] (hemzenin ve fā'nın fethi ve ṭā'nın teşdīdiyle) Yassı burunlu adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَفَطُّ أَيْ أَفْطَسُ

اَلْفَطْوَطَى [el-feṭavṭā] (خَجَوْجَى [ḫacevcā] vezninde) Arkası kambur adama denir; yukālu: رَجُلٌ فَطَوْطَى أَيِ الْأَفْزَرُ الظَّهْرِ

اَلْفَطَافِطُ [el-feṭāfiṭ] (fā'nın fethiyle) Cimāʿ hengāmında tarafeynden zuhūr eden seslere ve hışıltılara denir; yukālu: تُسْمَعُ مِنْ هَذَا الطَّرَفِ الْفَطَافِطُ وَهِيَ الْأَصْوَاتُ عِنْدَ الرَّهْزِ وَالْجِمَاعِ

اَلْفَطْفَطَةُ [el-faṭfeṭat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] veznninde) Hadeslemek maʿnāsınadır; yukālu: فَطْفَطَ الرَّجُلُ إِذَا سَلَحَ Ve fehm olunmayacak söz söylemek maʿnāsınadır ki murād çaparız söylemektir; yukālu: فَطْفَطَ الرَّجُلُ إِذَا تَكَلَّمَ بِكَلاَمٍ لاَ يُفْهَمُ

[ف ل س ط]

فِلَسْطُونَ [Filesṭūn] ve

فِلَسْطِينُ [Fīlesṭīn] (fā'ların kesri ve baʿzen fethiyle) Şām'da bir eyālet adıdır ki hālen iki sancaktır: biri Ġazze ve biri Ḳuds sancağıdır. Ve ʿIrāḳ'ta bir kasaba adıdır. Ve bunun hālet-i refʿinde فِلَسْطُونَ [Filesṭūn] ve hālet-i nasb ve cerrinde فِلَسْطِينَ [Filesṭīn] derler, tekūlu: أَعْجَبَنِي فِلَسْطُونَ وَرَأَيْتُ فِلَسْطِينَ وَمَرَرْتُ بِفِلَسْطِينَ Ve nisbetinde فِلَسْطِيٌّ [Filesṭiyy] denir.

[ف ل ط]

اَلْفَلْطُ [el-felṭ] (خَلْطٌ [ḫalṭ] vezninde) Bir nesneden korkmakla medhūş olmak maʿnāsınadır; yukālu: فَلَطَ عَنْ سَيْفِهِ فَلْطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا دُهِشَ عَنْهُ

اَلْفَلَطُ [el-felaṭ] (fethateynle) Nāgehānī maʿnāsınadır; tekūlu: لَقِيتُهُ فَلَطًا أَيْ فَجْأَةً

اَلْفِلَاطُ [el-filāṭ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde)

مُفَاجَأَةٌ [mufāceʾet] maʿnāsınadır; yukālu: تَكَلَّمَ فُلَانٌ فِلَاطًا فَأَحْسَنَ إِذَا فَاجَأَ بِالْكَلَامِ

اَلْإِفْلَاطُ [el-iflāṭ] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi bir kimsenin elinden sıyırıp kurtarmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَفْلَطَنِي فُلَانٌ أَيْ أَفْلَتَنِي Ve ansızın zuhūr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَفْلَطَنِيَ الْأَمْرُ أَيْ فَاجَأَنِي

اَلْإِفْتِلَاطُ [el-iftilāṭ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir nesneye ansızın uğramak maʿnāsınadır; tekūlu: أُفْتُلِطْتُ بِالْأَمْرِ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ أَيْ فُوجِئْتُ بِهِ

[ف ل ق ط]

اَلْفَلْقَطَةُ [el-felḳaṭat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Söylemekte ve yürümekte sürʿat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَلْقَطَ فِي الْكَلَامِ وَالْمَشْيِ إِذَا أَسْرَعَ

[ف و ط]

اَلْفُوَطُ [el-fuvaṭ] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) Bir nevʿ bezdir ki Sind diyārından gelir. ʿAlā-kavlin yol yol nesc olunmuş kalemli peştemāle denir; müfredi فُوطَةٌ [fuveṭat]tır. Hālen lisānımızda dahi fūta taʿbīr olunur. Baʿzılar ʿindinde bu ʿArabiyye olmayıp belki lügat-ı Sindiyyedir.

FASLU'L-ḲĀF
(فَصْلُ الْقَافِ)

[ق ب ط]

اَلْقَبْطُ [el-ḳabṭ] (حَبْطٌ [ḥabṭ] vezninde) Bir nesneyi el ile biriktirmek maʿnāsınadır; yukālu: قَبَطَ الشَّيْءَ قَبْطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَمَعَهُ بِيَدِهِ

اَلْقِبْطُ [el-Ḳibṭ] (ḳāf'ın kesriyle) Ehl-i Mışr'ın hālis aslı olan tāʾifedir. Şārihin beyānına göre Ḳibṭ b. Ḥām b. Nūḥ ʿaleyhi's-selām neslinden münşaʿiblerdir. Ve Ḳibṭ, Surre-men-reʾā kasabası nevāhīsinden bir nāhiye adıdır ki ehl-i fesād mecmaʿıdır.

اَلْقِبْطِيُّ [el-Ḳibṭiyy] (yā-yı nisbetle) Asl-ı ehl-i Mışr olan tāʾife-i mezbūreye mensūb kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ قِبْطِيٌّ أَيْ مَنْسُوبٌ إِلَى الْقِبْطِ Müʾennesi قِبْطِيَّةٌ [Ḳibṭiyyet] tir, Hazret-i İbrāhīm b. Resūl ekrem ʿaleyhima's-salātu ve's-selām vālideleri Māriye-i Ḳibṭiyye onlardan idi. Ve

ثِيَابٌ قُبْطِيَّةٌ [s̱iyābun ḳubṭiyyet] ki ḳāf'ın zammıyladır, bir nevʿ siyābdır ki Mışır'da Ḳibṭīler nesc eder idi. Ak ve ince keten bezidir. Gayr-i kıyās üzere ḳāf'ın zammıyladır ki tagyīr-i niseb kabīlindendir, ثِيَابٌ قُبْطِيَّةٌ [s̱iyābun ḳibṭiyyet] ve أُنَاسٌ قِبْطِيَّةٌ [unāsun ḳibṭiyyet]i fark içindir. Ve baʿzen ḳāf'ı meksūr olur aslı üzere. Ve cemʿi قَبَاطِيُّ [ḳabāṭiyy] gelir ḳāf'ın fethi ve yā'nın teşdīdiyle ve قَبَاطَى [ḳabāṭā] gelir, صَحَارَى [ṣaḥārā] vezninde.

اَلْقُبَّاطُ [el-ḳubbāṭ] (رُمَّانٌ [rummān] veznin-de) ve

اَلْقُبَّيْطُ [el-ḳubbeyṭ] ve

اَلْقُبَّيْطَةُ [el-ḳubbeyṭat] (musaggar bünyesi

ve bā'nın şeddesiyle) ve

اَلْقُبَّيْطَى [el-ḳubbeyṭā] (elifin kasrıyla) ve

اَلْقُبَيْطَاءُ [el-ḳubeyṭāʾ] (حُمَيْرَاءُ [ḥumeyrāʾ] vezninde) نَاطِفٌ [nāṭif] ismidir ki Fārisīde peşmīne ve Türkīde tahrīfle pişmānī helvā dedikleri helvādır. Ve baʿzılar ʿindinde fıstık ve bademle tertīb olunur ki Türkīde ak helvā ve kırma helvā derler.

اَلتَّقْبِيطُ [et-taḳbīṭ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Yüzü ekşitip burtarmak maʿnāsınadır; yukālu: قَبَّطَ وَجْهَهُ بِمَعْنَى قَطَبَهُ Şārihin beyānına göre maklūbdur.

[ق ح ط]

اَلْقَحْطُ [el-ḳaḥṭ] (ḳāf'ın fethi ve ḥā-yı mühmelenin sükūnuyla) Pek vurmak maʿnāsınadır; yukālu: قَحَطَهُ قَحْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا ضَرَبَهُ شَدِيدًا Ve yağmur yağmayıp muhtebis olmak maʿnāsınadır; yukālu: قَحَطَ الْمَطَرُ وَقَحِطَ قَحْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَالرَّابِعِ إِذَا احْتَبَسَ Ve

قَحْطٌ [ḳaḥṭ] ve

قَحَطٌ [ḳaḥaṭ] (fethateynle) ve

قُحُوطٌ [ḳuḥūṭ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Yağmur ihtibāsıyla kıtlık ve kurak olmak maʿnāsınadır; yukālu: قَحَطَ الْعَامُ وَقَحِطَ قَحْطًا وَقَحَطًا وَقُحُوطًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَالرَّابِعِ وَيُقَالُ قُحِطَ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا احْتَبَسَ الْمَطَرُ فِيهِ وَجَدُبَ Ve

قَحَطٌ [ḳaḥaṭ] Nās kıtlığa uğramak maʿnāsınadır; yukālu: قَحِطَ النَّاسُ قَحَطًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَقُحِطُوا عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا أُجْدِبُوا Bunda mechūlen istiʿmāli kalīldir.

اَلْإِقْحَاطُ [el-iḳḥāṭ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi yıl kurak ve nās kıtlığa uğramak maʿnālarınadır; yukālu: أَقْحَطَ الْعَامُ إِذَا أَجْدَبَ وَيُقَالُ أُقْحِطَ النَّاسُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ قَلِيلاً إِذَا أُجْدِبُوا وَيُقَالُ أَقْحَطَ الْقَوْمُ عَلَى بِنَاءِ الْمَعْلُومِ كَثِيرًا إِذَا أَصَابَهُمُ الْقَحْطُ Ve cimāʿ edip inzāl eylememekle boş çekilmek maʿnāsına müstaʿmeldir; habs-i matar maʿnāsından mecāzdır; yukālu: أَقْحَطَ الرَّجُلُ إِذَا جَامَعَ وَلَمْ يُنْزِلْ Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: "مَنْ أَتَى أَهْلَهُ فَأَقْحَطَ فَلاَ غُسْلَ عَلَيْهِ" وَمِثْلُهُ فِي الْمَعْنَى اَلْمَاءُ مِنَ الْمَاءِ وَكِلاَهُمَا مَنْسُوخٌ بِقَوْلِهِ عَلَيْهِ السَّلاَمِ "إِذَا الْتَقَى الْخِتَانَانِ فَقَدْ وَجَبَ الْغُسْلُ" Ve

إِقْحَاطٌ [iḳḥāṭ] Bir yeri kıtlığa uğratmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْحَطَ اللهُ الْأَرْضَ إِذَا أَصَابَهَا بِالْقَحْطِ

اَلْقَحِيطُ [el-ḳaḥīṭ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْقَحِطُ [el-ḳaḥiṭ] (فَرِحٌ [feriḥ] vezninde) Şiddetli yaʿnī kıtlık yıla denir. Bu münāsebetle mutlakan şedīd nesneye ıtlāk olunur; yukālu: عَامٌ وَضَرْبٌ قَحِيطٌ وَقَحِطٌ أَيْ شَدِيدٌ

اَلْقَاحِطُ [el-ḳāḥiṭ] Kıtlık vakte denir; cemʿi قَوَاحِطُ [ḳavāḥiṭ]tir; yukālu: زَمَنٌ قَاحِطٌ أَيْ مُجْدِبٌ

اَلْقَحْطِيُّ [el-ḳaḥṭiyy] (yā-yı müşeddede ile) ʿIrāk lügatinde ekūl kimseye ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ قَحْطِيٌّ أَيْ أَكُولٌ

اَلتَّقْحِيطُ [et-taḳḥīṭ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Gebe eylemek ve dişi hurmāya aşı eylemek, telkīh maʿnāsınadır; yukālu: قَحَّطَ الْمَرْأَةَ وَالنَّخْلَةَ إِذَا لَقَّحَهُمَا

اَلْقُحْطُ [el-ḳuḥṭ] (ḳāf'ın zammıyla) Bir nevʿ ot ismidir.

قَحْطَانُ [Ḳaḥṭān] (سَلْمَانُ [selmān] vezninde) İbn ʿĀmir b. Şālaḫ'tır ki bir kabīle pederidir. Nisbetinde قَحْطَانِيٌّ [Ḳaḥṭāniyy] denir ve gayr-i kıyās üzere أَقْحَاطِيٌّ [Aḳḥāṭiyy] denir, أَعْرَابِيٌّ [Aʿrābiyy] gibi.

اَلْمِقْحَطُ [el-miḳḥaṭ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Şol ata ıtlāk olunur ki her ne kadar seğirtip giderse aslā yorulup kalmaz ola; yukālu: فَرَسٌ مِقْحَطٌ إِذَا كَانَ لاَ يَكَادُ يَعْيَا جَرْيًا

[ق ر ط]

اَلْقِرْطُ [el-ḳirṭ] (ḳāf'ın kesriyle) Bir nevʿ pırasa ismidir ki كُرَّاثُ الْمَائِدَةِ [kurrāṯu'l-māʾidet] demekle maʿrūftur; varakı ince ve tamām-ı sene duran nevʿidir.

اَلْقُرْطُ [el-ḳurṭ] (ḳāf'ın zammıyla) Yoncaya şebīh bir nevʿ nebāt adıdır, lākin yoncadan kaba olur, Fārisīde ona şebzer denir, جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde bunu yine yonca nevʿinden birsīm dedikleriyle beyān ederler. Üç yapraklı olmakla Fārisīde "seberge" dahi derler. Ve

قُرْطٌ [Ḳurṭ] ʿAbdullāh b. el-Ḥaccāc nām kimsenin kılıcı adıdır. Ve āteşin şuʿlesine denir; yukālu: أَضْوَأُ مِنَ الْقُرْطِ أَيْ شُعْلَةِ النَّارِ Ve çocuğun çüküne denir; yukālu: هُوَ أَصْغَرُ مِنَ الْقُرْطِ أَيْ زُبَيْبِ الصَّبِيِّ Ve hayvān memesine denir, ضَرْعٌ [ḍarʿ] maʿnāsına. Ve küpeye, ʿalā-kavlin salkım küpeye denir. Cemʿi أَقْرَاطٌ [aḳrāṭ] ve قِرَاطٌ [ḳirāṭ] gelir ḳāf'ın kesriyle ve قُرُوطٌ [ḳurūṭ] ve قِرَطَةٌ [ḳireṭat], gelir قِرَدَةٌ [ḳiredeṭ] vezninde; yukālu: جَانَتْ وَفِي أُذُنِهَا قُرْطٌ أَيْ شَنْفٌ أَوِ الْمُعَلَّقُ فِي شَحْمَةِ الْأُذُنِ Müʾellif شَنْفٌ [şenf]i ʿale'l-ihtilāf tefsīr eylemekle burada tercemesinde ihtisār olundu. Sāʾir usūldeقُرْطٌ [ḳurṭ] mutlak küpe ile ve شَنْفٌ [şenf] salkım küpe ile mübeyyendir.

اَلْمُقَرَّطَةُ [el-muḳarreṭat] (مُعَظَّمَةٌ [muʿaẓẓamet] vezninde) Küpeli kıza denir; yukālu: جَارِيَةٌ مُقَرَّطَةٌ أَيْ ذَاتُ قُرْطٍ

ذُو الْقُرْطِ [ẕu'l-ḳurṭ] Vişāha ıtlāk olunur ki ʿArab hatunlarının hamāʾil-vārī gerdanlarına takındıkları pīrāyedir. Ve Ḫālid b. el-Velīd radıyallāhu ʿanh hazretlerinin kılıcı lakabıdır. Ve Seken b. Muʿāviye b. Umeyye'nin lakabıdır.

اَلْقُرَطَةُ [el-ḳureṭat] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) ve

اَلْقِرَطَةُ [el-ḳiraṭat] (عِنَبَةٌ [ʿinebet] vezninde) Baʿzı keçi tekesinin kulaklarında hudāyī etten küpeye denir; baʿzı keçilerde dahi olur.

اَلْقَرَطُ [el-ḳaraṭ] (fethateynle) Tekenin kulakları hudāyī küpeli olmak maʿnāsınadır; yukālu: قَرِطَ التَّيْسُ قَرَطًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ ذَا قِرَطَةٍ

اَلْأَقْرَطُ [el-aḳraṭ] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Vasftır, kulağı küpeli olan tekeye denir.

اَلتَّقْرِيطُ [et-taḳrīṭ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Tencereye pırasa doğramak maʿnāsınadır; yukālu: قَرَّطَ الْكُرَّاثَ إِذَا قَطَّعَهُ فِي الْقِدْرِ Ve bir kimseye azca nesne vermek maʿnāsınadır; yukālu: قَرَّطَ عَلَيْهِ إِذَا أَعْطَاهُ قَلِيلاً Ve kızın kulağına küpe takmak maʿnāsınadır; yukālu: قَرَّطَ الْجَارِيَةَ إِذَا أَلْبَسَهَا الْقُرْطَ Ve atı uyanlamak, ʿalā-kavlin uyanını sıyırdıkta dizginini kulakları ensesine bırakmak maʿnāsınadır; yukālu: قَرَّطَ الْفَرَسَ إِذَا أَلْجَمَهَا أَوْ جَعَلَ الْأَعِنَّةَ وَرَاءَ آذَانِهَا عِنْدَ طَرْحِ اللُّجُمِ Ve mumun ve çerāgın ucunu almak maʿnāsınadır; yukālu: قَرَّطَ السِّرَاجَ إِذَا نَزَعَ مِنْهُ مَا احْتَرَقَ

اَلْقَرْطُ [el-ḳarṭ] (فَرْطٌ [farṭ] vezninde) Bu dahi tencereye pırasa doğramak maʿnāsınadır; yukālu: قَرَطَ الْكُرَّاثَ قَرْطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَطَّعَهُ فِي الْقِدْرِ

اَلْقِرَاطُ [el-ḳirāṭ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Çerāga denir, ʿalā-kavlin şuʿlesine denir; yukālu: هُوَ أَضْوَأُ مِنَ الْقِرَاطِ أَيِ السِّرَاجِ أَوْ شُعْلَتُهُ

اَلْقُرُوطُ [el-Ḳurūṭ] (ḳāf'ın zammıyla) Benī Kilāb cemāʿatinden bir niçe batna ıtlāk olunur ki mukaddemleri قُرْطٌ [Ḳarṭ] veقُرَيْطٌ [Ḳurayṭ] kiزُبَيْرٌ [zubeyr] veznindedir ve قُرَيْطٌ [Ḳarīṭ] kiأُمَيْرٌ [emīr] veznindedir, üç birāderler idi.

اَلْقَرْطِيَّةُ [el-ḳarṭiyyet] (ḳāf'ın fethi ve zammıyla) Bir cins develerdir ki Ḳarṭ nām

cemāʿate mensūblardır.

قُرَيْطٌ [Ḳurayṭ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Kinde kabīlesinde bir kısrağın adıdır.

اَلْقِيرَاطُ [el-ḳīrāṭ] (ḳāf'ın kesriyle) ve

اَلْقِرَّاطُ [el-ḳirrāṭ] (ḳāf'ın kesri ve rā'nın teşdīdiyle) Evzāndan bir vezn ismidir ki bi-hasebi'l-bilād ihtilāf üzeredir. Ehl-i Mekke ʿindinde bir dīnārın rubʿ-ı südüs veznine ve ehl-i ʿIrāḳ ʿindinde dīnārın nısf-ı ʿuşruna ıtlāk olunur. Şārih der ki asl muzāʿaf olup rā-yı ūlāyı yā'ya ibdālle قِيرَاطٌ [ḳīrāṭ] oldu.

اَلْقِرْطِيطُ [el-ḳirṭīṭ] (ḳāf'ın kesriyle) Azca nāçīz nesneye denir; yukālu: أَعْطَاهُ قِرْطِيطًا أَيْ شَيْئًا يَسِيرًا Ve dāhiye ve āfete denir.

اَلْقُرْطَانُ [el-ḳurṭān] (عُثْمَانُ [ʿuṣmān] veznin-de) ve

اَلْقِرْطَاطُ [el-ḳirṭāṭ] (ḳāf'ın kesri ve zammıy-la) Bunlar da āfet ve belāya denir.

اَلْقَيْرُوطِيُّ [el-ḳayrūṭiyy] (ḳāf'ın fethiy-le) Beyne'l-cerrāhīn bir güne merhem-i maʿrūfa denir. Ve bu dahīldir, ʿArabī-i mahz değildir. Merhem-i mezbūr مَرْهَمٌ قَيْرُوطِيٌّ demekle maʿrūftur ki gül yağı ve iklīlü'l-melik ve zaʿferān ve kāfūr ve beyāz bal mumundan tertīb olunur.

اَلْقُرْطَانُ [el-ḳurṭān] ve

اَلْقُرْطَاطُ [el-ḳurṭāṭ] (ḳāf'ların zammı ve ahīrde kesriyle de) Şol çula denir ki atın üzerinde eyerin altına korlar.

اَلْقَارِيطُ [el-ḳārīṭ] ʿalā-kavlin

قَرَارِيطُ [ḳarārīṭ] Temr-i hindī dānesine denir.

[ق ر ف ط]

اَلْقَرْفَطَةُ [el-ḳarfeṭat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Adımları sık sık atarak yürü-mek maʿnāsınadır; قَرْمَطَةٌ [ḳarmeṭat] gibi; yukālu: قَرْفَطَ الرَّجُلُ إِذَا مَشَى مُقَارِبًا بَيْنَ خُطَاهُ Ve bir türlü cimāʿ eylemeğe denir ki murād sık sık idhālle olan cimāʿdır.

اَلْإِقْرِنْفَاطُ [el-iḳrinfāṭ] (إِحْرِنْجَامٌ [iḥrincām] vezninde) Büzülüp dertop olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِقْرَنْفَطَ الشَّيْءُ إِذَا تَقَبَّضَ وَاجْتَمَعَ Ve dişi keçi çiftleşirken ferci-nin iki tarafını büzüp bir yere getirmek maʿnāsınadır; yukālu: إِقْرَنْفَطَتِ الْعَنْزُ إِذَا جَمَعَتْ قُطْرَيْهَا عِنْدَ السِّفَادِ

اَلْمُقْرَنْفِطُ [el-muḳrenfiṭ] (ism-i fāʿil bün-yesiyle) ʿAvretin fercine ıtlāk olunur. Ve horūs-ı hindī gibi gazab-nāk olup gazab-dan şişip kabarır olan kimseye ıtlāk olu-nur; yukālu: رَجُلٌ مُقْرَنْفِطٌ أَيْ مُسْتَكْبِرٌ مِنَ الْغَضَبِ مُنْتَفِخٌ

[ق ر م ط]

اَلْقَرْمَطَةُ [el-ḳarmeṭat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Yazıyı pek ince ve hurde yaz-mak maʿnāsınadır ki istihrācı ʿasīr olur; yukālu: قَرْمَطَ الْكِتَابَ إِذَا كَتَبَهُ دَقِيقًا Şārih der ki asl pek hurde ve sık yazmağa denir. Ve

قَرْمَطَةٌ [ḳarmeṭat] Adımları sık sık atarak yürümek maʿnāsınadır; yukālu: قَرْمَطَ فِي مَشْيِهِ إِذَا قَارَبَ مَا بَيْنَ خُطَاهُ

اَلْقَرْمَطِيطُ [el-ḳarmeṭīṭ] (زَنْجَبِيلٌ [zencebīl] vezninde) Adımları sık sık atarak yürüyen kimseye denir.

اَلْقُرْمُوطُ [el-ḳurmūṭ] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] veznin-de) Bok böceğinin yuvarladığı yuvalağa denir. Ve غَضَى [ġaḍā] nām meşe ağacının henüz kızıl yemişine denir ki nar şeklinde olmakla şuʿarāʾ mahbūbelerin memelerini ona teşbīh ederler.

اَلْقَرَامِطَةُ [el-Ḳarāmiṭat] (ḳāf'ın fethiyle) Nāstan bir tāʾifedir, قَرْمَطِيٌّ [Ḳarmeṭiyy]

müfredidir ḳāf'ın fethiyle. Bu tā'ifenin re'īsleri Ebū Sa'īd-i Cennābī idi ki kasīrü'l-kāme, bed-manzar olmakla bodurluğundan hurde hurde yürür idi. Mu'taḍid-billāh-ı 'Abbāsī hilāfetinde zuhūr edip Ḥicāz ve Şām ve 'Irāḳ'a fitne-endāz olmuştu.

اَلْإِقْرِمَّاطُ [el-iḳrimmāṭ] (إِجْلِوَّازٌ [iclivvāz] vezninde ki) Aslı إِقْرِنْمَاطٌ idi, gazaba gelmek ma'nāsınadır; yukālu: إِقْرَمَّطَ الرَّجُلُ إِذَا غَضِبَ Ve büzülüp dertop olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِقْرَمَّطَ الْجِلْدُ إِذَا تَقَبَّضَ

اَلْقِرْمِطَتَانِ [el-ḳirmiṭatān] (ḳāf'ın ve mīm'in kesriyle) Kuş kısmının burunlarının iki deliğine denir ki dābbenin نُخْرَتَيْنِ [nuḫreteyn] i menzilesindedir.

[ق س ط]

اَلْقِسْطُ [el-ḳisṭ] (ḳāf'ın kesriyle) 'Adl ve dād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: قَسَطَ الْحَاكِمُ قِسْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا عَدَلَ Ve

قِسْطٌ [ḳisṭ] عَدْلٌ ['adl] kelimesi gibi mübālagaten vasf-bi'l-masdar olarak isti'māl olunur; müfred ve cem'i müsāvī olur; yukālu: رَجُلٌ قِسْطٌ وَرِجَالٌ قِسْطٌ وَمِيزَانٌ قِسْطٌ وَمَوَازِينُ قِسْطٌ Ve

قِسْطٌ [ḳisṭ] Hisse ve nasīb ma'nāsınadır; yukālu: وَفَّاهُ قِسْطَهُ أَيْ حِصَّتَهُ وَنَصِيبَهُ Ve

قِسْطٌ [ḳisṭ] Bir güne ölçeğe denir ki nısf-ı sā' alır ve ba'zen onunla ābdest alınır. Ve minhu'l-hadīsu: "إِنَّ النِّسَاءَ مِنْ أَسْفَهِ السُّفَهَاءِ إِلاَّ صَاحِبَةَ الْقِسْطِ وَالسِّرَاجِ" كَأَنَّهُ أَرَادَ الَّتِي تَخْدُمُ بَعْلَهَا وَتُوَضِّئُهُ وَتَزْدَهِرُ بِمِيضَأَتِهِ وَتَقُومُ عَلَى رَأْسِهِ بِالسِّرَاجِ Hāsıl-ı ma'nā budur ki "Tahkīk nisvān tā'ifesi süfehānın ziyādesiyle sefīh olanlarındandır, lākin zevcleri ābdest aldıkları vaktte ellerine ābdest suyu koyup ve ibrīk ve mataralarını hıfz edip ve gece vakti taşra çıktıkta aydınlık için başları üzere çerāg tutmak gibi hizmetlerine mübāderet ve müdāvemet eden hatun değildir. Ve

قِسْطٌ [ḳisṭ] Mikdār ma'nāsınadır; yukālu: قِسْطُهُ كَذَا أَيْ مِقْدَارُهُ Ve rızk ve rūzī ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: يَأْتِيهِ قِسْطُهُ الْمَقْسُومُ أَيْ رِزْقُهُ Ve teraziye denir, mīzān ma'nāsına. Ve bardağa denir; tekūlu; شَرِبْتُ مِنَ الْقِسْطِ أَيِ الْكُوزِ

اَلْإِقْسَاطُ [el-iḳsāṭ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi 'adālet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَقْسَطَ الرَّجُلُ إِذَا عَدَلَ

اَلْقُسْطُ [el-ḳusṭ] (ḳāf'ın zammıyla) Bu ismle ma'rūf bir köktür. İki nev' olur: birine kust-ı Hindī ve birine kust-ı 'Arabī derler. Kust-ı Hindī siyāha mā'il hafīf ve galīz ve rāyihası kalīl ve ta'mı acı olur. Ve kust-ı 'Arabī lezīz ve ak ve hafīf ve 'ıtriyyetli olur. Ve mutlak zikr olundukta murād kust-ı hulvdür ki 'Arabī kısmıdır, bevl ve hayzı müdirr ve ciğere pek nāfi' ve sancıyı dāfi' ve solucanları kātil ve sikencebīn ile şürbü hummā-yı rib'a ve tebhīri zükām ve nezle ve vebāya ve tılāsı behak ve baras 'illetlerini izālede 'acībü'l-eserdir.

اَلْقَسَطُ [el-ḳasaṭ] (fethateynle) Boyun kuru olmak ma'nāsınadır; yukālu: قَسِطَتْ عُنُقُهُ قَسَطًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَتْ يَابِسَةً Ve dābbenin ayakları dik olmak ma'nāsınadır ki me'āyibdendir, mu'teber olan tevtīrli olmaktır; yukālu: قَسِطَتِ الدَّابَّةُ إِذَا كَانَتْ رِجْلاَهَا مُنْتَصِبَةً

اَلْقَسْطَاءُ [el-ḳasṭā'] (حَمْرَاءُ [ḥamrā'] vezninde) Kuru boyuna denir; yukālu: عُنُقٌ قَسْطَاءُ أَيْ يَابِسَةٌ Cem'i قِسَاطٌ [ḳisāṭ] gelir. Ve

قَسْطَاءُ [ḳasṭā'] Eğri bacağa denir; yukālu: رِجْلٌ قَسْطَاءُ أَيْ مُعْوَجَّةٌ Ve şol dize denir ki pek kuru ve katı olmakla hemān devşirilip

bükülmez gibi ola; cemʿi قُسْطٌ [ḳusṭ] gelir ḳāf'ın zammıyla; yukālu: رُكْبَةٌ قَسْطَاءُ إِذَا كَانَتْ يَبِسَتْ وَغَلُظَتْ حَتَّى لاَ تَكَادُ تَنْقَبِضُ مِنْ يُبْسِهَا

اَلْقُسُوطُ [el-ḳusūṭ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Dâbbenin ayaklarının kemikleri ve sinirleri değnek gibi kuru olmak maʿnāsınadır; yukālu: قَسِطَتْ عِظَامُ الْفَرَسِ قُسُوطًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا يَبِسَتْ

اَلْأَقْسَطُ [el-aḳsaṭ] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Ayaklarının kemikleri ve sinirleri kuru olan hayvâna denir.

قَاسِطٌ [Ḳāsiṭ] İsm-i İbn Hinb'dir ki bir cemāʿatin pederidir.

اَلْقَسْطُ [el-ḳasṭ] (قَصْدٌ [ḳaṣd] vezninde) ve

اَلْقُسُوطُ [el-ḳusūṭ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Haktan ʿudūl ile cevr ve zulm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَسَطَ الْوَالِي قَسْطًا وَقُسُوطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَارَ وَعَدَلَ عَنِ الْحَقِّ Ve bir nesneyi tefrīk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَسَطَ الشَّيْءَ إِذَا فَرَّقَهُ

قُسْطٌ [Ḳusṭ] (ḳāf'ın zammıyla) İsmāʿīl b. Ḳusṭanṭīn nām mukrī lakabıdır ki Mekkiyyü'l-asl idi.

اَلْقُسْطَانُ [el-ḳusṭān] ve

اَلْقُسْطَانِيُّ [el-ḳusṭāniyy] ve

اَلْقُسْطَانِيَّةُ [el-ḳusṭāniyyet] (ḳāf'ların zammıyla) قَوْسُ اللهِ [ḳavsullāh] ismidir ki ʿāmme قَوْسُ قُزَحٍ [ḳavsu ḳuzaḥ] derler ve ḳavsu ḳuzaḥ ıtlākından nehy sādır oldu. Ve bu, ʿāmme-i Türkīde eleğim sağma dedikleri dāʾire-i hevāʾiyyedir.

قُسْطَانَةُ [Ḳusṭānet] (ḳāf'ın zammıyla) Îrân'da Rey şehriyle Sâve beyninde bir karyedir. Ve Endelus'te bir hısn adıdır.

قُسْطُونُ [Ḳusṭūn] (ḳāf'ın zammıyla) Ḥaleb aʿmālinden bir hısn adıdır.

قُسَنْطِينِيَّةُ [Ḳusenṭīniyyet] (ḳāf'ın zammı ve sīn'in fethi ve yā'nın teşdīdiyle) Maġrib'de İfrīḳiyye hudūdunda bir hısn ismidir, lākin baʿzı cogrāfyā kitāblarında bu قُسْطِينَةُ [Ḳusṭīnet] ʿunvānında mazbūttur ki ḳāf'ın zammı ve sīn'in sükūnu ve ṭā'nın kesr ve meddi ve nūn ve hā'yladır.

قُسْطَنْطِينَةُ [Ḳusṭanṭīnet] (ḳāf'ın zammı ve āhirde nūn-ı meftūha ve hā'yla) yāhūd

قُسْطَنْطِينِيَّةُ [Ḳusṭanṭīniyyet] ki nūn-ı sāniyeden sonra yā-yı müşeddede iledir. Ve ikisinde dahi ṭā-yı ūlānın fethiyledir ve baʿzen zammıyla da zebān-zeddir) Rūm pādişāhlarının dārü'l-mülkü olan şehrin ismidir ki fethi eşrāt-ı sāʿattendir. Lisān-ı Rūmīde ismi Buzantiya'dır. Etrāfında dāʾir olan sūrun irtifāʿı yirmi bir zirāʿ mikdārdır. Ve derūnunda vākiʿ kilise müstatīlü'ş-şekl olup ve onun bir cānibinde dikili bir bülend ʿamūd vardır ki devresi takrîben dört kulaç mikdārıdır. Ve o ʿamūdun tepesinde bakırdan dizilmiş bir at sūreti vardır ki üzerine bir kimse süvār olmuş ve bir elinde altından masnūʿ bir küre tutup dîger elinin parmakları açık olarak o küreye gūyā ki işāret eder. Ve o süvārī belde-i mezbūrenin ve o kilisenin bānīsi olan Ḳosṭanṭīn nām kayserin sūretidir.

Mütercim der ki belde-i merkūme bi-hamdillāhi taʿālā hālen dārü'l-mülk-i pādişāh-ı İslām ceʿalallāhu mülkehu fi's-selām olup ve el-hāletu hāzihi işbu tercememiz sūret-yāb-ı tahrīr olan belde-i tayyibedir ki İslâmbol ve İstanbul taʿbīr olunur. Ve o kilise şimdi Ayaṣofya taʿbīr olunan cāmiʿ-i şerîftir. Hübūt-ı Âdem ʿaleyhi's-selāmdan beş bin yedi yüz elli sene güzerānında ki Rūmiyye-i kübrā

pādişāhlarının taht-gāhı idi, o hengāmda onda Ḳoşṭanṭīn nām şevket ve necdet sāhibi bir pādişāh olmakla şarkī ve şimālī memleketlerin dahi nezʿ ve teshīri dāʿiyesine düşüp mühimmāt-ı ʿazīme ile nehzat ve ibtidā Maḳedonya yaʿnī Rūmili ülkesine ʿazīmet eyledi. O ülkeyi ve belde-i Ḳoşṭanṭiniyye'yi ki o hılālde Vizendo ismiyle müsemmā bir hısn idi, feth ve teshīr edip ve bu her tarafa evfak ve enseb olmakla tekbīr ve tevsīʿ ile makarr-ı saltanat ittihāz eyledi. Ve kayser-i merkūm şerīʿat-i ʿĪsā ʿaleyhi's-selām üzere olup ve be-gāyet müteʿabbid ve mütesallib ve sālih bir zāt idi; leyl ü nehār izhār-ı ʿadl ü dād ve icrā-yı emr-i şerīʿatle tervīc-i ʿibād ve terfīh-i bilād eylemek aksā-yı murādı idi ve hālen At Meydānı taʿbīr olunan mahalde bir dārü'l-ʿimāre binā edip dāʾimā onda dīvān eder idi. Ve o binānın baʿzı ʿamūdları hālen bākīdir. Ve Sulṭān Meḥmed Cāmiʿi mahallinin cānib-i cenūbīsinde Deyr-i ʿAzrāʾīl nām bir deyr dahi binā eylemiştir ki hālen onun dahi sütūnu bākīdir. Çün otuz sene serīr-i saltanatta bu vech üzere kāmrān olup iklīm-i bekāya ʿazīmeti ʿalāmetleri nümāyān oldukta saltanatı veliyy-i ʿahdi olan Elyanus nām oğluna vasiyyet edip kendisi ʿāzim-i dārü'l-bekāʾ oldu.

Bir zamān Elyanus dahi umūr-ı saltanatla meʾnūs ve baʿdehu hayāttan meʾyūs oldukta yerine veledi cā-nişīn, hulāsa yüz seksen sene zarfında batnen baʿde-batnin sandalī-i saltanatta evlādları mekīn olup tā ki evlādından İstonyanu nām kaysere intikāl eyledi. Mezbūr be-gāyet mütedeyyin ve nizām ve intizāma sāʿī ve kavāʿid-i ʿadl ü intisāfı mürāʿī idi. Ve bestat ve satvette eslāfından berter olmakla etrāf-ı selātīnin cümlesi kendisine serdāde-i inkıyād oldular. Bir gün mezbūr At Meydānı'nda vākiʿ sarāyında ziyāfet-i ʿāmme edip cümle-i kibār u sıgārı itʿām ve taltīfe meşgūl iken nāgehān o eyyāmda şāyiʿ olan āteş-perest tāʾifesinden miyāne-i cemʿiyyet-i mezbūrede bir fitne ve kıtāl zuhūr edip lākin reşāşe-i ihtimāmla o āteş-i fitne serīʿan teskīn olundu. Bu sebeble kalem-rev-i milketinde olan āteş-perestleri bi'l-cümle kalem-rev-i istīsāl ve hālen Ayaṣofya yerinde o tāʾifeye mahsūs bir deyr olmakla onu dahi hedm ve tahrīb eyledi. Baʿdehu bir müddet mürūrunda bir gece kayser-i merkūm ʿalem-i menāmda müşāhede eder ki ārām-gāhı olan sarāyın sathından hüsn ü cemāl ve vicāhet ve celāl sāhibi bir nūrānī zāt kendisine ismiyle nidā edip "Yā İstonyanu, Hazret-i ʿĪsā berekātından behre-mend ve şark ve garba ahkāmın su gibi revān olarak cümle mülūktan ser-bülend olmak matlūbun ise hasbeten lillāhi taʿālā bir ʿibādet-hāne-i ʿālī bünyād eyle" diye tavsiye ve irşād eyledi.

Bīdār olduktan sonra bi'l-cümle erkān ve dānişmendānlarını ihzār ve sūret-i vākıʿayı nakl ve ihbār eyledikte muhāverāt-ı kesīreden sonra cümlenin reʾyi münhedim olan deyr-i merkūm yerinde bir maʿbed bināsına karār-dāde olmakla hemān husūs-ı mezbūra ʿazm ve etrāf ve aktārda olan selātīne irsāl-ı rüsül ü resāʾil ile keyfiyyet-i merkūmeyi iʿlām ve mühendis ve miʿmār ve kereste ve ahcār ve sāʾir esbāb ve mühimmātın celb ve tehyiʾesine ihtimām eylediler. Çünkü hükmü ekser-i rubʿ-ı meskūna revān olmakla dūr u

nezdīkten kuvvet-i cāzibe-i iktidār ile mühendis üstād ve mütehaddis miʿmārlar ve bi'l-cümle ālāt ve edevāt celb edip ez-cümle aksā-yı memālik-i Ḥabeşe'den ve Maġrib'den niçe sütūn-ı sengīn ve ferş-i rengīnler ve Marmara Adası'ndan nukre-i hām-sıfat niçe ruhām ve Ayaşuluġ nām şehrden yeşim gibi niçe mermer-i sebz ve seng-i sürh-ı münakkaş ve Ḳaraman ve nevāhī-i Şām'dan ve medīnetü'l-hukemā taʿbīr olunan Atina'dan sekiz ʿaded sütūn ki ʿacāyib-i dehr-i bukalemūndandır, celb edip hulāsa cemīʿ-i mühimmātı rüʾyet ve tanzīm eyledikten sonra yüz nefer miʿmār intihāb ve cümlesine Iġnatiyus nām üstādı ser-gerde nasb ve on beş bin ʿamele taʿyīn edip sekiz sene iki ay müddette karīn-i hitām ve ʿālem-i menāmda işāret olunduğu üzere mecmaʿ-ı ehlullāh maʿnāsına Ayaṣofya ismiyle be-nām oldu. Pādişāh-ı müşārünʾileyh ondan sonra çend sāl dahi muʿammer olup bi'l-āhere rıhlet emāreleri nümāyān oldukta evlādı olmamakla tāc ve tahtı birāder-zādesi İstonyus nām civāna ferāgat ve Ayaṣofya kurbünde tunçtan bir ʿamūd üzerinde süvārī heyʾetinde kendi sūretini bir elinde bir elma ve dīger eli boş ve parmaklarıyla ona müşīr olarak tasvīr ve timsāl eylemelerini vasiyyet eylemekle vasiyyetini infāz eyledi. Gūyā ki ehl-i basīret çeşm-i ʿibretle nazar eyleyeler ki ben zamān-ı saltanatımdan işbu küre-i zemīn tamāmen kabza-i tasarrufumda olup encām-ı kār böylece sıfrü'l-yed olduğum hālde diyār-ı āhirete intikāl eyledim kelāmını lisān-ı hālle tekellüm eder. Ebü'l-Feṯḥ Sulṭān Mehmed Ġāzī ʿaleyhi'r-rahme İstanbul'u feth eyledikte o güne tesāvīrin mecmūʿunu kalʿ ettirip fakat At Meydānı'nda tertīb-i dīvānı müştemil bir mīl ve cā-be-cā baʿzı ʿamūdlar ibkā eyledi.

Vech-i muharrer üzere ibtidā Ḳoṣṭanṭīn nām kayser temellük ve dārü'l-mülk edip baʿdehu ahfādından bir niçe Ḳoṣṭanṭīn ve Ḳoṣṭanṭīnus temellük eylemeleriyle ismlerine nisbetle Ḳoṣṭanṭīniyye ve baʿzen tahfīfle Ḳoṣṭanṭiniyye ıtlāk olundu. Ve onlardan mukaddem birkaç defʿa harāb olup bir defʿa Buzenṭīn b. Neyfu-bin Mādiyān nām pādişāh dārü'l-mülk eylemekle ona nisbetle Buzenṭiya dahi denmişti. Ve mezkūr İstonyanu'ya bi't-tahfīf izāfetle İstanbul dahi derler. "Bul" Rūmīde kalʿa maʿnāsınadır. Ve ʿArabīde yā-yı müşeddede harf-i nisbet olduğu gibi, lügat-ı Yūnānīde ve Rūmīde yā-yı muhaffefe ve baʿzen elif işbāʿ olunca harf-i nisbettir. Meselā Anṭakiye, Anṭaḳiyus ve Malaṭiye, Malaṭiyus ve Fīlipiya, Fīlipus nām kırallara mensūbdur. Rūmiya ve Dalmaçya ve Uḳranya ve İspanya ve Pudelya makūlesi dahi bu kabīldendir. Pes Ḳoṣṭanṭiniyye dahi asl Rūmīde Kuṣṭanṭiniya'dır. ʿArabīde taʿrīble yā'yı müşedded eylediler. Ve baʿzen tahfīfle yā-yı ūlāyı hazf ederler. Ve bu dāsitānın tafsīli İdrīs-i Bidlīsī merhūmun *Heşt Behişt* nām tārīhinde meşrūhtur.

اَلْقَسْطَانُ [el-ḳasṭān] (ḳāf'ın fethiyle) Toza denir, غُبَارٌ [ġubār] maʿnāsına.

اَلتَّقْسِيطُ [et-taḳsīṭ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] veznin-de) Nafaka-i ʿıyālde taksīr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَسَّطَ فِي عِيَالِهِ إِذَا قَتَّرَ

اَلْإِقْتِسَاطُ [el-iḳtisāṭ] Bölüşmek maʿnāsınadır; yukālu: إِقْتَسَطُوا الْمَالَ بَيْنَهُمْ إِذَا اقْتَسَمُوا

اَلتَّقَسُّطُ [et-teḳassuṭ] Bir nesneyi beynlerin-

de ʿale's-seviyye ʿadālet üzere bölüşmek maʿnāsınadır; yukālu: تَقَسَّطُوا الشَّيْءَ بَيْنَهُمْ إِذَا اقْتَسَمُوهُ بِالسَّوِيَّةِ

اَلْقَسِيطُ [el-ḳasīṭ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْقُسُطُ [el-ḳusuṭ] (zammeteynle) Bacağı değnek gibi dik ve doğru olup aslā tevtīri ve verebliği olmayan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ قَسِيطٌ وَقُسُطُ الرِّجْلِ أَيْ مُسْتَقِيمُهَا بِلاَ أَطَرٍ

[ق ش ط]

اَلْقَشْطُ [el-ḳaşṭ] (ḳāf'ın fethi ve şīn-i muʿcemenin sükūnuyla) كَشْطٌ [keşṭ] maʿnāsınadır ki bir nesnenin yüzünden bir şeyʾi açıp gidermekten ʿibārettir; yukālu: قَشَطَهُ عَنْهُ قَشْطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ بِمَعْنَى كَشَطَهُ Ve değnekle vurmak maʿnāsınadır; yukālu: قَشَطَهُ إِذَا ضَرَبَهُ بِالْعَصَا

اَلْإِنْقِشَاطُ [el-inḳişāṭ] ve

اَلتَّقَشُّطُ [et-teḳaşşuṭ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] veznin-de) Gökyüzünden bulut açılıp havā ayaz olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْقَشَطَتِ السَّمَاءُ وَتَقَشَّطَتْ إِذَا أَصْحَتْ

قَيْشَاطَةُ [Ḳayşāṭat] (ḳāf'ın fethiyle) Maġrib'de bir belde adıdır; üdebādan Muḥammed b. el-Velīd el-Ḳayşāṭī ondandır.

اَلْقِشَاطُ [el-ḳişāṭ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) كِشَاطٌ [kişāṭ] maʿnāsınadır ki bir nesnenin yüzündeki gitmekle açılmağa denir.

[ق ط ط]

اَلْقَطُّ [el-ḳaṭṭ] (ḳāf'ın fethi ve tā'nın teşdīdiyle) Bir nesneyi mutlakan kesmek, ʿalā-kavlin arkuru kesmek maʿnāsınadır, kalem kesmesi gibi ve ʿalā-reʾyin hok-ka ve kemik gibi pek nesneyi kesmek maʿnāsınadır; yukālu: قَطَّ الشَّيْءَ قَطًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَطَعَهُ عَامَّةً أَوْ عَرْضًا أَوْ هُوَ قَطْعُ شَيْءٍ صُلْبٍ كَالْحُقَّةِ Ve

قَطٌّ [ḳaṭṭ] Kıvırcık hurde saça denir; yukālu: شَعْرٌ قَطٌّ أَيْ قَصِيرٌ جَعْدٌ Ve bunda fekk-i idgāmla قَطَطٌ [ḳaṭaṭ] dahi lügattir; yukālu: شَعْرٌ قَطَطٌ أَيْ قَصِيرٌ جَعْدٌ Ve

قَطَطٌ [ḳaṭaṭ] Saçı hurde ve kıvırcık olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ قَطُّ الشَّعْرِ وَقَطَطُهُ أَيِ الْقَصِيرُ وَالْجَعْدُ Bunda قَطٌّ [ḳaṭṭ]ın cemʿi قَطُّونَ [ḳaṭṭūn] ve أَقْطَاطٌ [aḳṭāṭ] ve قِطَاطٌ [ḳiṭāṭ] ge-lir ḳāf'ın kesriyle. Ve قَطَطٌ [ḳaṭaṭ]ın cemʿi قَطَطُونَ [ḳaṭaṭūn] ve أَقْطَاطٌ [aḳṭāṭ] ve قِطَاطٌ [ḳiṭāṭ] gelir. Ve

قَطٌّ [ḳaṭṭ] ve

قُطُوطٌ [ḳuṭūṭ] (فُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Narh pahalı olmak maʿnāsınadır; yukālu: قَطَّ السِّعْرُ قَطًّا وَقُطُوطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَيُقَالُ قُطَّ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا غَلاَ Ve

قَطٌّ [ḳaṭṭ] Pahalı narha ıtlāk olunur; yukālu: سِعْرٌ قَطٌّ أَيْ غَالٍ Ke-mā se-yuzkeru. Ve

قَطٌّ [ḳaṭṭ] Hāssatan bağırtlak kuşunu çağır-mağa denir; tahfīfle de cāʾizdir. Ve

قَطَطٌ [ḳaṭaṭ] ve

قَطَاطَةٌ [ḳaṭāṭat] Saç kıvırcık ve hurde ol-mak maʿnāsınadır; yukālu: قَطِطَ الشَّعْرُ كَفَرِحَ وَقَطَّ يَقَطُّ كَمَلَّ يَمَلُّ قَطَطًا وَقَطَاطَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ قَصِيرًا جَعْدًا

اَلْإِقْتِطَاطُ [el-iḳtiṭāṭ] (إِفْتِعَالٌ [ifti-ʿāl] vezninde) Bu dahi قَطٌّ [ḳaṭṭ] gibi ihtilāf-ı mezkūr üze-re kesmek maʿnāsınadır; yukālu: إِقْتَطَّ الشَّيْءَ بِمَعْنَى قَطَّهُ

اَلْقَطَّاطُ [el-ḳaṭṭāṭ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Kutu yapan çıkrıkçıya denir.

اَلْمِقَطَّةُ [el-miḳaṭṭat] (mīm'in kesriyle مِذَبَّةٌ [miẕebbet] vezninde) Şol kemiğe denir ki kātibler üzerinde kalem katʿ ederler; yukālu: قَطَّ الْقَلَمَ عَلَى الْمِقَطَّةِ وَهِيَ عَظْمٌ يَقُطُّ الْكَاتِبُ عَلَيْهِ أَقْلاَمَهُ

اَلْقَاطُ [el-ḳāṭṭ] ve

اَلْقَطُّ [el-ḳaṭṭ] Niteki zikr olundu ve

اَلْمَقْطُوطُ [el-maḳṭūṭ] ve

اَلْقَاطِطُ [el-ḳāṭiṭ] Pahalı narha denir; yukālu: سِعْرٌ قَاطٌّ وَقَطٌّ وَمَقْطُوطٌ وَقَاطِطٌ أَيْ غَالٍ

قَطُّ [ḳaṭṭ] (ḳāf'ın fethi ve ṭā-yı müşeddedenin zamm üzere bināsıyla ve tahfīfle) ve

قُطُّ [ḳuṭṭ] (ṭā'ya tebaʿiyyeten ḳāf'ın zammıyla ve tahfīfle de cāʾizdir) ve

قَطِّ [ḳaṭṭi] (ḳāf'ın fethi ve ṭā-yı müşeddedenin cerriyle) Bir kelimedir ki dehr ve zamān maʿnāsına müstaʿmeldir. Ve hāssaten zamān-ı māzīye mahsūstur; tekūlu: مَا رَأَيْتُهُ قَطُّ عَلَى اللُّغَاتِ الْمَذْكُورَةِ أَيْ فِيمَا مَضَى مِنَ الزَّمَانِ أَوْ فِيمَا انْقَطَعَ مِنْ عُمُرِي Pes قَطْعٌ [ḳaṭʿ] maʿnāsından meʾhūz olur. Hāsıl-ı maʿnā "Ben onu bundan mukaddem yāhūd müddet-i maktūʿada yaʿnī tā bu ana kadar hergiz görmedim" demek olur. Ve حَسْبُ [ḥasbu] maʿnāsına da istiʿmāl olunur ki yeter demek olur, Fārisīde bes mürādifidir. Bunda hemān ḳāf meftūh ve ṭāʾ sākin olup قَطْ denir, عَنْ gibi ve قَطٍ denir muhaffef ve münevven ve mecrūr olarak ve قَطَنِي denir yāʾ ilhākıyla ki حَسْبِي maʿnāsınadır, bana yetişir demektir. Ve ism-i fiʿl dahi olur, bu sūrette يَكْفِي maʿnāsına olur ki ism-i fiʿl-i müstakbel olur. Ve bunda nūn-ı vikāye ilhākıyla قَطْنِي denir, يَكْفِينِي maʿnāsına. Ve kāf-ı hitābla قَطْكَ dahi denir, كَفَاكَ maʿnāsına. Ve nūn'suz قَطِي dahi denir, كَفَانِي maʿnāsına. Ve nahviyyūndan baʿzıları قَطْ عَبْدَ اللهِ دِرْهَمٌ derler, عَبْدَ اللهِ lafzının mefʿūliyyet üzere nasbıyla ki يَكْفِي عَبْدَ اللهِ دِرْهَمٌ sebkindedir. Ve baʿzen nūn ilhāk ve yine mā-baʿdini onunla mansūb edip قَطْنَ عَبْدَ اللهِ دِرْهَمٌ derler. Ve İbn Teyyānī, *Mūʿab* nām kitābında dedi ki ʿArablar قَطْ عَبْدِ اللهِ دِرْهَمٌ derler, ṭāʾ mevkūfen metrūk ve عبد الله mecrūr olarak. Başriyyūn bu terkībi tasvīb ettiler, حَسْبُ زَيْدٍ وَكِفْيُ زَيْدٍ دِرْهَمٌ maʿnāsına. Burada كِفْيٌ [kify] kāf'ın kesriyle مَكْفِيٌّ maʿnāsınadır. Ve kaçan قَطُّ kelimesiyle zamān-ı māzī murād olunur ise dāʾimā münevven olmayarak merfūʿ olur, meselā مَا رَأَيْتُ مِثْلَهُ قَطُّ dersin. Ve eğer bir nesneyi taklīl için īrād olunursa meczūm olur, meselā مَا عِنْدَكَ إِلاَّ هَذَا قَطْ dersin, yaʿnī "Senin yanında ancak yalnız şu nesne vardır." Ve eğer elif-i vasla mülākī olursa meksūr olur, meselā مَا عَلِمْتُ إِلاَّ هَذَا قَطِ الْيَوْمَ dersin, yaʿnī "Bugüne kadar ancak hemān bunu bildim." Ve مَا فَعَلْتُ هَذَا قَطْ dersin, ṭā'nın sükūnuyla, قَطُّ demezsin ṭā'nın refʿiyle. ʿAlā-kavlin قَطُّ يَا هَذَا dersin, ṭā-yı müşeddedenin hareket-i selāsıyla ve ṭā-yı muhaffefenin zammıyla da. Ve işbu قَطْ kelimesi vech-i mezkūr üzere zamān maʿnāsına olunca hemān māzī olarak menfīye mahsūstur, مَا رَأَيْتُهُ قَطُّ gibi, lākin ʿāmme muzāriʿ ile istiʿmāl edip لاَ أَفْعَلُهُ قَطُّ derler. Ve *Buḫārī*-i şerīfte birkaç mevziʿde müsbetten sonra vürūd eyledi. Ez-cümle salāt-ı küsūf faslında: "أَطْوَلُ صَلاَةٍ صَلَّيْتُهَا قَطُّ" Metn-i şerīfte baʿde'l-isbāt vārid oldu. Ve *Sunen*-i Ebī Dāvūd'da: "تَوَضَّأَ ثَلاَثًا قَطْ" ʿibāretiyle vārid olmuştur. İbn Mālik lügat olmak üzere şevāhidde sebt eyleyip ve bu lügat ekser-i nühāta hafī olmuştur dedi. Ve baʿzılardan مَا لَهُ إِلاَّ عَشَرَةٌ قَطْ يَا فَتَى ʿibāretiyle menkūldür, muhaffef ve meczūm ve müsakkal mecrūr olarak. Mütercim der ki bu māddenin ziyāde-i tafsīli *Muġni'l-Lebīb* ve *Durretu'l-Ġavvāṣ*'ta mebsūttur.

قَطَاطِ [ḳaṭāṭi] (قَطَامِ [ḳaṭāmi] vezninde) حَسْبِي [ḥasbī] maʿnāsınadır ki bana yetişir demektir; yukālu: قَطَاطِ أَيْ حَسْبِي

اَلْقِطُّ [el-ḳiṭṭ] (ḳāf'ın kesriyle) Behre ve nasīb maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَوْفَى قِطَّهُ أَيْ نَصِيبَهُ Ve sakk ve huccete denir. Ve muhāsebe kitābına yaᶜnī hisāb defterine denir; cemᶜi قُطُوطٌ [ḳuṭūṭ] gelir; yukālu: قَيَّدَهُ فِي الْقِطِّ أَيْ فِي الصَّكِّ وَكَذَا كِتَابُ الْمُحَاسَبَةِ Ve

قِطٌّ [ḳiṭṭ] Kediye denir, سِنَّوْرٌ [sinnevr] maᶜnāsına; cemᶜi قِطَاطٌ [ḳiṭāṭ] gelir ḳāf'ın kesriyle ve قِطَطَةٌ [ḳiṭaṭat] gelir, عِنَبَةٌ [ᶜinebet] vezninde. Ve geceden bir sāᶜate denir; yukālu: مَضَى قِطٌّ مِنَ اللَّيْلِ أَيْ سَاعَةٌ مِنْهُ

اَلْقِطْقِطُ [el-ḳiṭḳiṭ] (ḳāf'ların kesriyle) Hurde yağmura denir, ᶜalā-kavlin katresi büyük olup muttasıl ve mütetābiᶜ yağan yağmura denir. Yāhūd doluya denir yāhūd hurde hurde doluya denir.

اَلْقَطْقَطَةُ [el-ḳaṭḳaṭat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) İhtilāf-ı mezbūr üzere yağmur yağdırmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَطْقَطَتِ السَّمَاءُ إِذَا أَمْطَرَتْ Ve yalnızca bağırtlak kuşu ötmek maᶜnāsınadır; yukālu: قَطْقَطَتِ الْقَطَاةُ إِذَا صَوَّتَتْ وَحْدَهَا

اَلتَّقَطْقُطُ [et-teḳaṭḳuṭ] (تَزَلْزُلٌ [tezelzul] vezninde) Bir işe maᶜrifet ve istişāresiz ᶜale'l-ᶜamyā sülūk eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَقَطْقَطَ فُلَانٌ فِي الْأَمْرِ إِذَا رَكِبَ رَأْسَهُ Ve kova kuyuya inmek maᶜnāsınadır ki savtından mutasarrıftır; yukālu: تَقَطْقَطَتِ الدَّلْوُ إِذَا انْحَدَرَتْ Ve adımları sık sık atarak tīz tīz yürümek maᶜnāsınadır; yukālu: تَقَطْقَطَ فُلَانٌ إِذَا قَارَبَ الْخَطْوَ وَأَسْرَعَ Ve seyr ve seyāhat eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَقَطْقَطَ فِي الْبِلَادِ إِذَا ذَهَبَ

اَلْقَطْقَاطُ [el-ḳaṭḳāṭ] (ثَرْثَارٌ [ṣerṣār] vezninde) Sürᶜatle olan gece seyrine vasf olur; yukālu: دَلَجٌ قَطْقَاطٌ أَيْ سَرِيعٌ

قُطَيْقِطٌ [Ḳuṭayḳiṭ] (musaggar bünyesiyle) Bir mevziᶜ adıdır.

اَلْقَطَاقِطُ [el-Ḳaṭāḳiṭ] (ḳāf'ın fethiyle) ve

اَلْقُطْقُطُ [el-Ḳuṭḳuṭ] (هُدْهُدٌ [hudhud] vezninde) Birer mevziᶜ adıdır.

اَلْقُطْقُطَانَةُ [el-Ḳuṭḳuṭānet] (ḳāf'ların zammıyla) Kūfe'de bir mevziᶜ adıdır ki Nuᶜmān b. el-Munẕir nām emīrin zindānı idi.

دَارَةُ قُطْقُطٍ [Dāretu Ḳuṭḳuṭ] (هُدْهُدٌ [hudhud] vezninde ve ḳāf'ların kesriyle de zebānzeddir) Bir mevziᶜ adıdır.

اَلْقَطَائِطُ [el-Ḳaṭā'iṭ] (ḳāf'ın fethiyle) Yemen'de bir karyedir. Ve

قَطَائِطُ [ḳaṭā'iṭ] Sürülere yāhūd perākende bölüklere ıtlāk olunur; yukālu: جَاءَتِ الْخَيْلُ قَطَائِطَ أَيْ قَطِيعًا قَطِيعًا أَوْ جَمَاعَاتٍ فِي تَفْرِقَةٍ

اَلْقِطَاطُ [el-ḳiṭāṭ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Şol örneğe denir ki papuççular işi onun üzerinde keserler, beynlerinde endāze taᶜbīr ederler. Ve davar tırnağının uçlarının medārına denir ki baytārın katᶜ eyledikleri dā'iresidir. Ve pek kıvırcık saçlıya denir. Burada sahīh nüsha وَالشَّدِيدُ جُعُودَةَ الشَّعْرِ olmaktır. Ve mağaranın ve kesmeliğin üst yalımına denir. Ve dağın ucuna, ᶜalā-kavlin kayanın kenārına denir ki kesilmiş hey'etinde yalçın olur; cemᶜi أَقِطَّةٌ [eḳiṭṭat] gelir.

اَلْقَطِيطَةُ [el-ḳaṭīṭat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Bu dahi mağaranın ve kesmeliğin üst yalımına denir.

اَلْقَطَوَّطُ [el-ḳaṭavvaṭ] (حَزَوَّرٌ [ḥazevver] vezninde) Cüst ve çālāk adama denir; yukālu: رَجُلٌ قَطَوَّطٌ أَيْ خَفِيفٌ كَمِيشٌ

اَلْقَطَوْطَى [el-ḳaṭavṭā] (حَجَوْجَى [ḥacevcā] vezninde) Adımlarını sık sık atarak yürüyen kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ قَطَوْطَى إِذَا كَانَ يُقَارِبُ الْخَطْوَ

اَلتَّقْطِيطُ [et-taḳṭīṭ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] veznin-de) Çıkrıkçı kutu yapmak maʿnāsınadır; yukālu: قَطَّطَ الْخَرَّاطُ الْحُقَّةَ إِذَا قَطَّعَهَا

اَلْمَقَطُّ [el-meḳaṭṭ] (mīm'in ve kāf'ın fethiyle) At kısmının eyegülerinin uçlarında kemirtlek taʿbīr olunan yumuşak kemiklerin uçlarına denir ki orada omurgaya varmakla kesilip kalır.

اَلْمُقَطْقَطُ [el-muḳaṭḳaṭ] (مُدَحْرَجٌ [mudaḥrec] vezninde) Başının tepesi karpuz dilimi gibi değirmi olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مُقَطْقَطُ الرَّأْسِ أَيِ الْمُصَعْنَبُهُ

[ق ع ر ط]

اَلْقَعْرَطَةُ [el-ḳaʿreṭat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bināyı söküp indirmek maʿnāsınadır; yukālu: قَعْرَطَ الْبِنَاءَ إِذَا قَوَّضَهُ

[ق ع ط]

اَلْقَعْطُ [el-ḳaʿṭ] (فَحْطٌ [ḳaḥṭ] vezninde) Bir kimseye şiddet ve tazyīk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَعَطَ عَلَى غَرِيمِهِ قَعْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا شَدَّهُ وَضَيَّقَهُ Ve korkak olmak maʿnāsınadır; yukālu: قَعَطَ الرَّجُلُ إِذَا جَبُنَ Ve yere yıkmak maʿnāsınadır; yukālu: قَعَدَ فُلَانًا إِذَا صَرَعَهُ Ve darılmak maʿnāsınadır; yukālu: قَعَدَ عَلَيْهِ إِذَا غَضِبَ Ve pek haykırmak maʿnāsınadır; yukālu: قَعَطَ فُلَانٌ إِذَا صَاحَ شَدِيدًا Ve

قَعْطٌ [ḳaʿṭ] Çok koyuna denir; yukālu: عِنْدَهُ قَعْطٌ أَيْ شَاءٌ كَثِيرَةٌ Ve davarı pek sürmek maʿnāsınadır; yukālu: قَعَطَ الدَّابَّةَ إِذَا سَاقَهَا شَدِيدًا Ve keşf eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَعَطَ عَنْ وَجْهِهِ إِذَا كَشَفَ Ve sürüp kovmak maʿnāsınadır; yukālu: قَعَطَهُ إِذَا طَرَدَهُ Ve başa sarık sarmak maʿnāsınadır; yukālu: قَعَطَ الْعِمَامَةَ فِي رَأْسِهِ إِذَا شَدَّهَا Ve kurumak maʿnāsınadır; yukālu: قَعَطَ الشَّيْءُ إِذَا يَبِسَ Ve hor ve zelīl olmak maʿnāsınadır; yukālu: قَعِطَ الرَّجُلُ قَعْطًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ذَلَّ وَهَانَ

اَلتَّقْعِيطُ [et-taḳʿīṭ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi şiddet ve tekāzā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَعَّطَ عَلَى غَرِيمِهِ إِذَا شَدَّهُ وَضَيَّقَهُ Ve davarı pek sürmek maʿnāsınadır; yukālu: قَعَّطَ الدَّابَّةَ إِذَا سَاقَهَا شَدِيدًا Ve fāhiş söz söylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَعَّطَ فِي الْقَوْلِ إِذَا أَفْحَشَ

اَلْإِقْعَاطُ [el-iḳʿāṭ] (hemzenin kesriyle) Pek haykırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْعَطَ الرَّجُلُ إِذَا صَاحَ شَدِيدًا Ve fāhiş söz söylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَقْعَطَ فِي الْقَوْلِ إِذَا أَفْحَشَ Ve ihānet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَقْعَطَ فُلَانًا إِذَا أَهَانَهُ Ve münkeşif olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْعَطَ الْقَوْمُ عَنْهُ إِذَا انْكَشَفُوا

اَلْقَعَاطُ [el-ḳaʿāṭ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ve

اَلْقِعَاطُ [el-ḳiʿāṭ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Davarı pek sürücü adama denir; yukālu: رَجُلٌ قَعَاطٌ وَقِعَاطٌ أَيْ سَوَّاقٌ عَنِيفٌ لِلدَّابَّةِ

اَلْمُقَعَّطُ [el-muḳaʿʿaṭ] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Davarın üzerinde mürtefiʿ olup havāle olan yüke denir; yukālu: حِمْلٌ مُقَعَّطٌ أَيْ مُرْتَفِعٌ عَلَى الدَّابَّةِ

اَلْمُتَقَعِّطُ [el-muteḳaʿʿiṭ] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Başının saçı be-gāyet kıvırcık olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُتَقَعِّطُ الرَّأْسِ أَيِ الشَّدِيدُ الْجُعُودَةِ Ve her husūsta teşdīd ve tazyīk eden adama denir; yukālu: هُوَ مُتَقَعِّطٌ أَيْ مُتَشَدِّدٌ فِي الْأَمْرِ

اَلْإِقْتِعَاطُ [el-iḳtiʿāṭ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Dülbendi çene altından getirmeyerek sarınmak maʿnāsınadır; yukālu: إِقْتَعَطَ الرَّجُلُ إِذَا تَعَمَّمَ وَلَمْ يُدِرْ تَحْتَ الْحَنَكِ

اَلْمِقْعَطَةُ [el-miḳʿaṭat] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Sarığa denir, عِمَامَةٌ [ʿimāmet]

maʿnāsına.

اَلْقَعْوَطَةُ [el-ḳaʿveṭat] قَعْرَطَةٌ [ḳaʿreṭat] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu.

[ق ع م ط]

اَلْقُعْمُوطُ [el-ḳuʿmūṭ] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Küçük çocuk sardıkları uzun hırkaya denir ki bağırdak taʿbīr olunur, قِمَاطٌ [ḳimāṭ] dahi derler.

اَلْقُعْمُوطَةُ [el-ḳuʿmūṭat] (hā'yla) Bok böceğinin yuvarladığı yuvalağa denir.

[ق ف ط]

اَلْقَفْطُ [el-ḳafṭ] (نَفْطٌ [neft] vezninde) Keçi çiftleşirken fercinin iki cānibini büzmek maʿnāsınadır ki oraları acımakla büzer; yukālu: قَفَطَتِ الْعَنْزُ مَا بَيْنَ قُطْرَيْ فَرْجِهَا قَفْطًا Ve hayvān çiftleşmek maʿnāsınadır, ʿalā-kavlin çatal tırnaklı olan hayvānın çiftleşmesine mahsūstur; yukālu: قَفَطَ أُنْثَاهُ قَفْطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا سَفَدَهَا Ve ʿıvaz ve mükāfāt eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: قَفَطَنَا بِخَيْرٍ أَيْ كَافَأَنَا

اَلْقَفَطَى [el-ḳafeṭā] (جَمَزَى [cemezā] vezninde) Kesīrü'l-cimāʿ adama denir; yukālu: رَجُلٌ قَفَطَى أَيْ كَثِيرُ النِّكَاحِ

اَلْقَيْفَطُ [el-ḳayfaṭ] (حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) قَفَطَى [ḳafeṭā] maʿnāsınadır.

قِفْطُ [Ḳift] (ḳāf'ın kesriyle) Ṣaʿīd-i Mıṣr'da bir beldedir ki İmām ʿAlī el-Murtaḍā radıyallāhu ʿanhu eyyāmında ʿAleviyyūna vakf olunmuştu.

اَلْإِقْفِيطَاطُ [el-iḳfīṭāṭ] (إِسْمِيزَازٌ [işmīzāz] vezninde) Keçi şehvetinden nāşī ensesini tekeye sunup uzatmak maʿnāsınadır; yukālu: إِقْفَاطَّتِ الْعَنْزُ إِذَا مَدَّتْ مُؤَخَّرَهَا إِلَى التَّيْسِ

اَلْإِقْتِفَاطُ [el-iḳtifāṭ] Teke dişi keçinin ensesini kendisine çekip kucaklamak maʿnāsınadır; yukālu: اَلتَّيْسُ يَقْتَفِطُ الْعَنْزَ وَإِلَيْهَا يَضُمُّ مُؤَخَّرَهَا إِلَيْهِ Baʿzı nüshada مُؤَخَّرَهُ ʿibāretiyle mersūm olmakla مُؤَخَّرٌ [muʾaḫḫar]dan murād āleti olur.

اَلتَّقَافُطُ [et-teḳāfuṭ] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Teke ile keçi إِقْتِفَاطٌ [iḳtifāṭ] husūsunda yardımlaşmak maʿnāsınadır; yukālu: تَقَافَطَ التَّيْسُ وَالْعَنْزُ إِذَا تَعَاوَنَا فِي الْإِقْتِفَاطِ

اَلْمُتَقَفِّطُ [el-muteḳaffiṭ] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Şol rākibe denir ki bindiği dābbe üzere gereği gibi çöküp yerleşmeyerek çömelir gibi oturur ola, gūyā ki ʿacele ile nüzūl eyleceyek heyʾetinde ola.

[ق ف ل ط]

اَلْقَفْلَطَةُ [el-ḳafleṭat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir nesneyi kapmak maʿnāsınadır; yukālu: قَفْلَطَهُ مِنْ يَدِهِ إِذَا اخْتَطَفَهُ

[ق ل ط]

اَلْقَلَطِيُّ [el-ḳaleṭiyy] (عَرَبِيٌّ [ʿarabiyy] vezninde) Pek bodur kimseye denir ki cüce olacaktır; yukālu: رَجُلٌ قَلَطِيٌّ أَيْ قَصِيرٌ جِدًّا Kezālik kedi ve köpek kısmının pek bodurlarına denir, zağar gibi. Ve habīs ve mārid ve āfet kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ قَلَطِيٌّ أَيْ خَبِيثٌ مَارِدٌ

اَلْقُلَاطُ [el-ḳulāṭ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) ve

اَلْقِيلِيطُ [el-ḳīlīṭ] (ḳāf'ın kesriyle) Bunlar da cüce adama ve cüce kediye ve köpeğe denir.

اَلْقِلِّيطُ [el-ḳillīṭ] (سِكِّيتٌ [sikkīt] vezninde) Debe taşak adama denir; yukālu: رَجُلٌ قِلِّيطٌ أَيْ أُدْرَةٌ

اَلْقُلَاطُ [el-Ḳulāṭ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) ve

اَلْقَلَطُ [el-Ḳalaṭ] (سَمَكٌ [semek] vezninde)

ve

اَلْقِلَّوْطُ [el-Ḳillevṭ] (سِنَّوْرٌ [sinnevr] vezninde) Cinn ve şeyātīn evlādından üç nefer şahs ismidir.

اَلْقَلْطُ [el-ḳalṭ] (خَلْطٌ [ḫalṭ] vezninde) Çirkīnlik ve yakışıksızlığa denir; yukālu: فِيهِ قَلْطٌ أَيْ دَمَامَةٌ

اَلْأَقْلَطُ [el-eḳlaṭ] (أَفْضَلُ [efḍal] vezninde) Pek nevmīd demektir; yukālu: هُوَ أَقْلَطُ مِنْهُ أَيْ آيَسُ Şārihin beyānına göre fiʿli nā-mesmūʿdur.

قِلَاطٌ [Ḳilāṭ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Ḳazvīn ile Ḫalḫāl beyninde bir kalʿa adıdır.

[ق ل ع ط]

اَلْإِقْلِعْطَاطُ [el-iḳliʿṭāṭ] (إِشْمِيزَازٌ [işmīzāz] vezninde) Başın saçı zengī saçı gibi pek ve kıvırcık olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِقْلَعَطَّ الشَّعْرُ إِذَا جَعُدَ وَصَلُبَ

اَلْمُقْلَعِطُّ [el-muḳlaʿiṭṭ] (مُطْمَئِنٌّ [muṭmaʾinn] vezninde) Dāʾimā korkup sakınmakla ürküp kaçar olan insān ve hayvāna denir. Ve saçı pek kıvırcık olup uzamaz olan başa denir; yukālu: رَأْسٌ مُقْلَعِطٌّ أَيِ الشَّدِيدُ الْجُعُودَةِ لاَ يَكَادُ يَطُولُ شَعْرُهُ

اَلْقَلْعَطَةُ [el-ḳalʿaṭat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Maʿnā-yı mezkūrdan ismdir, saç pek kıvırcık olup uzamaz olmağa denir.

[ق ل ف ط]

اَلْقَلْفَاطُ [el-Ḳalfāṭ] (خَزْعَالٌ [ḫazʿāl] vezninde) Muḥammed b. Yaḥyā nām edībin lakabıdır.

[ق م ط]

اَلْقَمْطُ [el-ḳamṭ] (خَمْطٌ [ḫamṭ] vezninde) Beşikteki çocuğu bağladıkları gibi bir kimsenin ellerini ve ayaklarını yanlarına yanaştırıp çekip bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: قَمَطَهُ قَمْطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا شَدَّ يَدَيْهِ وَرِجْلَيْهِ كَمَا يُفْعَلُ بِالصَّبِيِّ فِي الْمَهْدِ Ve tutsağın ellerini ve ayaklarını bir yere getirip sımsıkı bend eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَمَطَ الْأَسِيرَ إِذَا جَمَعَ بَيْنَ يَدَيْهِ وَرِجْلَيْهِ Ve kuş çiftleşmek maʿnāsınadır; yukālu: قَمَطَ الطَّائِرُ أُنْثَاهُ إِذَا سَفَدَهَا Ve cimāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَمَطَ الْمَرْأَةَ إِذَا جَامَعَهَا Ve tatmak maʿnāsınadır; yukālu: قَمَطَ طَعْمَهُ Ve deveyi katarlamak maʿnāsınadır; yukālu: قَمَطَ الْإِبِلَ إِذَا قَطَّرَهَا Ve ahz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَمَطَهُ إِذَا أَخَذَهُ

اَلتَّقْمِيطُ [et-taḳmīṭ] Bu dahi tutsağın ellerini ve ayaklarını bir yere getirip bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: قَمَّطَ الْأَسِيرَ بِمَعْنَى قَمَطَهُ

اَلْقِمَاطُ [el-ḳimāṭ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Tutsağın ellerini ve ayaklarını bağladıkları ipe denir. Ve çocukları beşikte sarıp bağladıkları hırkaya denir ki bağırdak taʿbīr olunur; yukālu: قَمَطَ الصَّبِيَّ بِالْقِمَاطِ وَهُوَ الْخِرْقَةُ الَّتِي تُلَفُّ عَلَى الصَّبِيِّ فِي الْمَهْدِ Ve boğazlanacak koyunun ayaklarını yağladıkları bağa denir. Bu münāsebetle وَقَعْتُ عَلَى قِمَاطِهِ derler, فَطِنْتُ بُنُودَهُ maʿnāsına ki "Filānın habāʾil ve mesādına yaʿnī halkı sayd edecek tuzaklarına ve ağlarına muttaliʿ oldum" demektir.

اَلْقِمْطُ [el-ḳimṭ] (ḳāf'ın kesriyle) Şol ipe denir ki haşem-nişīnlerin huğ taʿbīr eyledikleri sāzlıktan masnūʿ evlerinin sāzlıklarını onunla birbirine bend ederler. Ve zebh olunacak koyunun ayaklarını bağladıkları ipe denir.

اَلْقَمِيطُ [el-ḳamīṭ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Tamām yıla ıtlāk olunur, gūyā ki şühūr ve eyyāmı birbirine mürtebit olmuştur; yukālu: حَوْلٌ قَمِيطٌ أَيْ تَامٌّ

[ق م ع ط]

اَلْقُمْعُوطَةُ [el-ḳumʿūṭat] (ḳāf'ın zammıyla) Osurgan böceğinin yuvarladığı yuvalağa denir.

اَلْإِقْمِعْطَاطُ [el-iḳmiʿṭāṭ] (إِقْلِعْطَاطُ [iḳliʿṭāṭ] vezninde) Bir adamın karnının üst tarafı büyük ve kaba olup aşağısı yassı ve basık olmak yāhūd baʿzı baʿzına mütedāhil olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِقْمَعَطَّ الرَّجُلُ إِذَا عَظُمَ أَعْلَى بَطْنِهِ وَخَمُصَ أَسْفَلُهُ أَوْ تَدَاخَلَ بَعْضُهُ فِي بَعْضٍ

[ق ن ب ط]

اَلْقُنَّبِيطُ [el-ḳunnebīṭ] (ḳāf'ın zammı ve nūn-ı müşeddedenin fethiyle) Lahana envāʿının aglez nevʿinin ismidir. Mubahhir ve rediyyü'l-gidā ve müris-i gılzattir. Ve tohumunu baʿde'l-cimāʿ ferzice müfsid-i menī olmakla hamle māniʿdir; Türkīde tahrīfle karnabit dedikleri sebze olacaktır. Muhaddisīnden Muḥammed b. el-Ḥuseyn el-Ḳunnabīṭī beyʿine mensūbdur.

[ق ن س ط]

اَلْقُنْسَطِيطُ [el-ḳunsaṭīṭ] (ḳāf'ın zammı ve nūn'un sükūnu ve sīn'in fethiyle) Bir şecer-i maʿrūf adıdır.

[ق ن ط]

اَلْقُنُوطُ [el-ḳunūṭ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) ve

اَلْقَنَطُ [el-ḳanaṭ] (fethateynle) ve

اَلْقَنَاطَةُ [el-ḳanāṭat] (سَمَاحَةٌ [semāḥat] vezninde) Nevmīd olmak maʿnāsınadır; yukālu: قَنَطَ الرَّجُلُ قُنُوطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي وَقَنِطَ قَنَطًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَقَنُطَ قَنَاطَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ Ve ammā: وَأَمَّا قَنَطَ يَقْنَطُ كَمَنَعَ يَمْنَعُ وَقَنِطَ يَقْنِطُ كَحَسِبَ يَحْسِبُ فَهَاتَانِ عَلَى الْجَمْعِ بَيْنَ اللُّغَتَيْنِ Yaʿnī bu iki sīga tedāhül-i lügateyn kabīlindendir. Müʾellif tasvīr-i bābda teşvīş eylemekle şārihin tanzīmi üzere resm olundu.

اَلْقَنِطُ [el-ḳaniṭ] (فَرِحٌ [feriḥ] vezninde) Vasftır ki bāb-ı rābiʿin olacaktır; bāb-ı evvel ve sānīden قَانِطٌ [ḳāniṭ] ve hāmisten قَنُوطٌ [ḳanūṭ]tur.

اَلتَّقْنِيطُ [et-taḳnīṭ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Nevmīd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَنَّطَهُ إِذَا آيَسَهُ

اَلْقَنْطُ [el-ḳanṭ] (ḳāf'ın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Menʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَنَطَهُ قَنْطًا إِذَا مَنَعَهُ Ve

قَنْطٌ [ḳanṭ] Küçük çocuğun çüküne denir.

[ق و ط]

اَلْقَوْطُ [el-ḳavṭ] (شَوْطٌ [şavṭ] vezninde) Koyun ve keçi sürüsüne, ʿalā-kavlin yüz ʿaded olanına denir; cemʿiأَقْوَاطٌ [aḳvāṭ]tır; yukālu: لَهُ قَوْطٌ مِنَ الْغَنَمِ أَيْ قَطِيعٌ أَوْ مَائِةٌ

اَلْقَوْطَةُ [el-ḳavṭat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Büyük kavsara sepetine denir; yukālu: أَعْطَاهُ بِالْقَوْطَةِ أَيْ بِالْجُلَّةِ الْكَبِيرَةِ

قُوطُ [Ḳūṭ] (لُوطٌ [lūṭ] vezninde) Belḫ kazāsında bir karyedir. Ve ʿAbdullāh b. Muḥammed nām muhaddisin ceddi ismidir.

قُوطَةُ [Ḳūṭat] (ḳāf'ın zammıyla) Bir mevziʿ adıdır.

اَلْقَوَّاطُ [el-ḳāvvāṭ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Koyun sürüsünü yāhūd yüz ʿaded olanını raʿy eden çobana denir.

FASLU'L-KĀF
(فَصْلُ الْكَافِ)

[ك ح ط]

اَلْكَحْطُ [el-kaḥṭ] قَحْطٌ [ḳaḥṭ] vezninde ve onda lügat-ı fasīhadır; yukālu: كَحَطَ الْقَطْرُ ve yukālu: عَامٌ كَاحِطٌ أَيْ قَاحِطٌ لُغَةٌ فِي قَحْطٍ

[ك س ط]

اَلْكُسْطُ [el-kusṭ] (kāf'ın zammıyla) قُسْطٌ [ḳusṭ] vezninde ve mürādifidir ki dārū-yı maʿrūftur.

اَلْكَسْطَانُ [el-kasṭān] (سَلْمَانُ [selmān] vezninde) Toza denir, غُبَارٌ [ġubār] maʿnāsına.

[ك ش ط]

اَلْكَشْطُ [el-keşṭ] (kāf'ın fethi ve şīn-i muʿcemenin sükūnuyla) Bir nesnenin yüzünü örtüp bürüyen şeyʾi yüzünden bertaraf edip açmak maʿnāsınadır, yüzden nikābı kaldırıp açmak gibi; yukālu: كَشَطَ الْغِطَاءَ عَنْهُ إِذَا رَفَعَهُ وَكَشَفَهُ عَنْهُ ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿وَإِذَا السَّمَاءُ كُشِطَتْ﴾ أَيْ قُلِعَتْ كَمَا يُقْلَعُ السَّقْفُ Ve atın arkasından çulunu giderip açmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: كَشَطَ الْجُلَّ عَنِ الْفَرَسِ إِذَا كَشَفَهُ

اَلْكِشَاطُ [el-kişāṭ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir nesnenin yüzünden setr eden şeyʾi zāʾil olmakla yüzü açılmak maʿnāsınadır. Ve

كِشَاطٌ [kişāṭ] Zebh olunmuş deveden yüzülmüş deriye denir. Ve baʿzen onu yüzülmüş gövde üzere muhāfaza için örterler; ve minhu yukālu: إِرْفَعْ كِشَاطَهَا لِأَنْظُرَ إِلَى لَحْمِهَا Ve bu كِشَاطٌ [kişāṭ] hemān deveye mahsūstur, sāʾir hayvānın meslūhunda istiʿmāl olunmaz. Şārih der ki ʿArablar كَشَطْتُ الْبَعِيرَ كَشْطًا derler, نَزَعْتُ جِلْدَهُ maʿnāsına, سَلَخْتُ الْبَعِيرَ demezler. Pes كَشْطٌ [kaşṭ] ve كِشَاطٌ [kişāṭ] deveye mahsūstur, niteki جَلَدْتُ الْبَعِيرَ dahi derler. İntehā.

اَلْإِنْكِشَاطُ [el-inkişāṭ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Bu dahi bir nesnenin yüzünden setr eden şeyʾ zāʾil olmakla yüzü açılmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْكَشَطَ الشَّيْءُ إِذَا انْكَشَفَ Ve kalbden havf ve endīşe zāʾil olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِنْكَشَطَ الرَّوْعُ إِذَا ذَهَبَ

اَلْكَشَطَةُ [el-keşeṭat] (كَتَبَةٌ [ketebet] vezninde) مَكْشُوطٌ [mekşūṭ] olan cezūrların sāhiblerine denir.

[ك ل ط]

اَلْكَلْطَةُ [el-kelṭat] (kāf'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Topal kimsenin, ʿalā-kavlin ayağı kesilmiş kimsenin seğirtmesine denir; yukālu: يَعْدُو الْكَلْطَةَ أَيْ عَدْوَ الْأَفْزَلِ أَوِ الْمَقْطُوعِ

كَلَطَةُ [Keleṭat] (fetehātla) Ferezdaḳ nām şāʿirin oğlunun adıdır.

اَلْكُلُطُ [el-kuluṭ] (zammeteynle) Kemāl-i ferah u neşātlarından beri öte takallüb eden kimselere denir; yukālu: هُمْ كُلُطٌ أَيْ مُتَقَلِّبُونَ فَرَحًا وَمَرَحًا Zāhiren müfredi كَالِطٌ [kāliṭ]tir.

FASLU'L-LĀM
(فَصْلُ اللاَّمِ)

[ل أ ط]

اَللَّأْطُ [el-leʾṭ] (lām'ın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Bir adama bir iş emr edip ve onu işletmeğe ilhāh ve ibrām eylemek maʿnāsınadır; yukālu: لَأَطَهُ لَأْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَمَرَهُ بِأَمْرٍ فَأَلَحَّ عَلَيْهِ Ve ok ile vurmak maʿnāsınadır; yukālu: لَأَطَهُ بِسَهْمٍ إِذَا أَصَابَهُ بِهِ Ve borçlu makūlesine tekāzā ve ibrām eylemek maʿnāsınadır; yukālu: لَأَطَهُ إِذَا اقْتَضَاهُ فَأَلَّحَ عَلَيْهِ Ve giden kimse görünmez olunca kadar ensesinden bakıp durmak maʿnāsınadır; yukālu: لَأَطَهُ إِذَا أَتْبَعَهُ بَصَرَهُ فَلَمْ يَصْرِفْهُ حَتَّى تَوَارَى Ve değnekle vurmak maʿnāsınadır; yukālu: لَأَطَهُ بِالْعَصَا إِذَا ضَرَبَهُ بِهَا Ve bir tarafa iltifāt etmeyerek ʿacele ile kaçarak geçip gitmek maʿnāsınadır; yukālu: لَأَطَ فِي مُرُورِهِ إِذَا مَرَّ فَارًّا مُسْتَعْجِلاً لاَ يَلْتَفِتُ Ve bir kimseye sıkılcım eylemek ve şiddetle muʿāmele kılmak maʿnāsınadır; yukālu: لَأَطَ عَلَيْهِ إِذَا اشْتَدَّ عَلَيْهِ

[ل ب ط]

اَللَّبْطُ [el-lebṭ] (حَبْطٌ [ḥabṭ] vezninde) Yere vurmak maʿnāsınadır; yukālu: لَبَطَ بِهِ الْأَرْضَ لَبْطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ضَرَبَ بِهِ الْأَرْضَ Ve bir kimse hemān yere düşüp serilip yatmak maʿnāsınadır, isābet-i ʿayn ve hummā ve cinn messi ve fevkānī yerden düşüp yatmak gibi; yukālu: لُبِطَ بِهِ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا سَقَطَ مِنْ قِيَامٍ وَصُرِعَ Ve zükāma uğramak maʿnāsınadır; yukālu: لُبِطَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا أَصَابَهُ الزُّكَامُ Ve deve yelerken ellerini pat pat yere vurmak maʿnāsınadır; yukālu: لَبَطَ الْبَعِيرُ لَبْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا حَبَطَ بِيَدِهِ وَهُوَ يَعْدُو

اَللَّبْطَةُ [el-lebṭat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Zükām ʿilletine denir.

اَلْمَلْبُوطُ [el-melbūṭ] Zükām ʿilletine uğramış adama denir; yukālu: لُبِطَ بِهِ فَهُوَ مَلْبُوطٌ أَيْ مَزْكُومٌ

اَللَّبَطَةُ [el-lebeṭat] (fethateynle) إِلْتِبَاطٌ [iltibāṭ] maʿnāsından ismdir ki devenin yelip seğirtirken ellerini yere vurmasına denir. Ve pek aksak kimsenin seğirtmesine denir; yukālu: يَعْدُو اللَّبَطَةَ أَيْ عَدْوَ الْأَقْزَلِ Ve

لَبَطَةُ [Lebeṭat] Ferezdaḳ nām şāʿirin oğlunun ismidir ki üç birāderler idi: biri لَبَطَةُ [Lebeṭat] ve biri كَلَطَةُ [Keleṭat] ve biri حَبَطَةُ [Ḥabeṭat] idi.

اَلتَّلَبُّطُ [et-telabbuṭ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Mütehayyir olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَلَبَّطَ الرَّجُلُ إِذَا تَحَيَّرَ Ve yelmek maʿnāsınadır; yukālu: تَلَبَّطَ إِذَا عَدَا Ve yatıp beri öte ağnamak maʿnāsınadır; yukālu: تَلَبَّطَ إِذَا اضْطَجَعَ وَتَمَرَّغَ Ve bir nesneye yönelmek maʿnāsınadır; yukālu: تَلَبَّطَ إِلَيْهِ إِذَا تَوَجَّهَ

اَلْمِلْبَطُ [el-Milbaṭ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Bir mevziʿ adıdır ki beyne'l-ʿArab onda bir vakʿa olmakla يَوْمُ الْمِلْبَطِ [yevmu'l- Milbaṭ] meşhūrdur.

لِبْطِيطٌ [libṭīṭ] (زِنْبِيلٌ [zinbīl] vezninde) Endelus'te Cezīre-i Ḫaḍrā'da bir belde adıdır.

اَلْإِلْتِبَاطُ [el-iltibāṭ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznide) Deve yelip seğirtirken ellerini yere vurmak maʿnāsınadır; yukālu: إِلْتَبَطَ الْبَعِيرُ إِذَا خَبَطَ بِيَدِهِ وَهُوَ يَعْدُو Ve bir işe saʿy eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِلْتَبَطَ فُلاَنٌ فِي أَمْرٍ إِذَا سَعَى فِيهِ Ve mütehayyir olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِلْتَبَطَ الرَّجُلُ إِذَا تَحَيَّرَ Ve muztarib ve bī-karār olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِلْتَبَطَ الرَّجُلُ إِذَا اضْطَرَبَ Ve at seğirtirken ve sıçrarken ellerini bir araya getirmek maʿnāsınadır; yukālu: إِلْتَبَطَ الْفَرَسُ إِذَا

جَمَعَ قَوَائِمَهُ Ve bir kimsenin etrāfına dolanıp ona mülāzemet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِلْتَبَطَ الْقَوْمُ بِهِ إِذَا أَطَافُوا بِهِ وَلَزِمُوهُ

اَلْأَلْبَاطُ [el-elbāṭ] (hemzenin fethiyle) Derilere denir, جُلُودٌ [culūd] maʿnāsına. Şārihin beyānına göre müfredi لَبَطٌ [lebaṭ] tır fethateynle.

[ل ث ط]

اَللَّثْطُ [el-leṯṭ] (lām'ın fethi ve ṯā-yı müsellesenin sükūnuyla) Bir nesneyi āhestece atmak maʿnāsınadır; yukālu: لَثَطَهُ لَثْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا رَمَى بِهِ ʿalā-kavlin elin ayasıyla arkaya azca azca vurmak maʿnāsınadır, çocuk okşar gibi; yukālu: لَثَطَ فُلاَنًا إِذَا ضَرَبَهُ خَفِيفًا أَوْ ضَرَبَ ظَهْرَهُ بِالْكَفِّ قَلِيلاً قَلِيلاً Ve yürek sürmek maʿnāsınadır; yukālu: لَثَطَ الْعَاذِرُ إِذَا رَمَى بِهِ سَهْلاً

[ل ح ط]

اَللَّحْطُ [el-laḥṭ] (قَحْطٌ [ḳaḥṭ] vezninde) Su serpmek ve sulamak maʿnāsınadır; yukālu: لَحَطَ بَابَ دَارِهِ لَحْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا رَشَّهُ بِالْمَاءِ Ve öte defʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: لَحَطَهُ إِذَا زَبَنَهُ

اَلْإِلْتِحَاطُ [el-iltiḥāṭ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Öfkelenmek maʿnāsınadır; yukālu: إِلْتَحَطَ الرَّجُلُ إِذَا غَضِبَ

[ل خ ط]

اَلْإِلْتِخَاطُ [el-iltiẖāṭ] (ẖā-yı muʿceme ile) İhtilāt maʿnāsınadır; yukālu: إِلْتَخَطَ الْأَمْرُ بِمَعْنَى إِخْتَلَطَ Zāhiren maklūbdur.

[ل ط ط]

اَللَّطُّ [el-laṭṭ] (lām'ın fethi ve ṭā'nın şeddesiyle) Bir nesneden ayrılmayıp müdāvemet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: لَطَّ بِالْأَمْرِ لَطًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا لَزِمَهُ Ve bir nesnenin üzerini örtmek maʿnāsınadır; yukālu: لَطَّ عَلَيْهِ إِذَا سَتَرَهُ Ve bir haberi bir kimseden bir tarafa burup sapıtmakla ketm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: لَطَّ عَنْهُ الْخَبَرَ إِذَا لَوَاهُ طَوَاهُ Şārih نüshasını istihsān eylemeyip لَوَاهُ olmayı tasvīb eylemiştir. Ve kapıyı kapamak maʿnāsınadır; yukālu: لَطَّ الْبَابَ إِذَا أَغْلَقَهُ Ve bir nesneyi bir şeyʾe yapıştırmak maʿnāsınadır; tekūlu: لَطَطْتُ الشَّيْءَ بِهِ إِذَا أَلْصَقْتَهُ Ve inkār eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: لَطَطْتُ حَقَّهُ وَعَنْ حَقِّهِ إِذَا جَحَدْتَهُ Ve nāka seğirtirken kuyruğunu paçası arasına kıstırmak maʿnāsınadır; yukālu: لَطَّتِ النَّاقَةُ بِذَنَبِهَا إِذَا أَلْصَقَتْهُ بِحَيَائِهَا عِنْدَ الْعَدْوِ Ve

لَطٌّ [laṭṭ] Boyanmış hanzal çekirdeğinden nisvān-ı ʿArabın ittihāz eyledikleri kılādeye denir; cemʿi لِطَاطٌ [liṭāt] gelir lām'ın kesriyle; tekūlu: رَأَيْتُ فِي عُنُقِهَا لَطًّا حَسَنًا وَهُوَ الْقِلاَدَةُ مِنْ حَبِّ الْحَنْظَلِ الْمُصَبَّغِ

اَلْإِلْطَاطُ [el-iltāṭ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir nesnenin üzerini setr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَلَطَّ عَلَيْهِ إِذَا سَتَرَهُ Ve inkār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَلَطَّ حَقَّهُ إِذَا جَحَدَهُ Ve kabri yere yapışık yastım eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَلَطَّ قَبْرَهُ إِذَا لَزِقَهُ بِالْأَرْضِ Ve borçlu hak ve matlūbundan memnūʿ olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَلَطَّ الْغَرِيمُ إِذَا مُنِعَ مِنَ الْحَقِّ

اَلْمِلْطَاطُ [el-milṭāt] (mīm'in kesriyle) Dağın tepesinde ve bir tarafında olan sivri buruna denir. Ve bezir yağı değirmenine denir. ʿAlā-kavlin el değirmeninin eline denir ki ona yapışıp döndürürler. Ve derenin ve denizin kıyısına denir. Ve çok sülük olunmuş yola denir. Ve ekmek açacak oklavaya denir. Ve duvarcıların duvar sıvayacak malalarına denir ki bir nevʿine masrın taʿbīr olunur. Ve baş yarığı envāʿından سِمْحَاقٌ [simḥāḳ] maʿnāsınadır ki baş kemi-

ğinin üzerinde olan zar gibi yufka deriye inen yarıktan ʿibārettir, ʿalā-kavlin مِلْطَاطٌ [milṭāṭ] beyne bālig olan yarığa denir. Ve devenin başının ortasında olan sivri kemiğe denir. Ve başın bir tarafına, ʿalā-kavlin cümlesine yāhūd derisine yāhūd her şıkkına denir; ikisine مِلْطَاطَانِ [milṭāṭān] denir.

اَللَّطَاطُ [el-leṭāṭ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Bu dahi dağın tepesinde ve bir tarafında olan sivri buruna denir.

اَلْمِلْطَاةُ [el-milṭāt] ve

اَلْمِلْطَاءُ [el-milṭāʾ] ve

اَلْمِلْطَى [el-milṭā] (mīm'lerin kesriyle) Bunlar da baş yarığından سِمْحَاقٌ [simḥāḳ] yāhūd beyne bālig olan yarığa denir ki zikr olundu.

اَللِّطْلِطُ [el-liṭliṭ] (lām'ların kesriyle) Dişleri galīz olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ لِطْلِطٌ أَيِ الْغَلِيظُ الْأَسْنَانِ Ve pek koca nākaya denir. Ve yaşlı karıya denir.

اَللاَّطُّ [el-lāṭṭ] Habīs kimseye denir.

اَلْمُلِطُّ [el-muliṭṭ] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Nāsa habāset taʿlīm eden ve habāsete igrā eden kimseye denir; yukālu: هُوَ لاَطٌّ مُلِطٌّ أَيْ خَبِيثٌ مُخْبِثٌ

اَلْأَلَطُّ [el-elaṭṭ] (hemzenin ve lām'ın fethiyle) Dişleri çürüyüp düşmüş adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَلَطُّ إِذَا كَانَتْ قَدْ سَقَطَتْ أَسْنَانُهُ وَتَأَكَّلَتْ

لَطَاطِ [leṭāṭi] (قَطَامِ [ḳaṭāmi] vezninde) Kıtlık seneye denir ki hayr ve ʿatāyı setr ve menʿ eder.

اَلْإِلْتِطَاطُ [el-iltiṭāṭ] (إِفْتِعَالٌ [ifti ʿāl] vezninde) Tīb sürünmek maʿnāsınadır; yukālu: إِلْتَطَّ بِالْمِسْكِ إِذَا تَلَطَّخَ بِهِ Ve hatun çarına bürünüp gizlenmek maʿnāsınadır; yukālu: إِلْتَطَّتِ الْمَرْأَةُ إِذَا اسْتَتَرَتْ Ve bir nesneyi setr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِلْتَطَّ الشَّيْءَ إِذَا سَتَرَهُ

[ل ع ط]

اَللَّعْطُ [el-laʿṭ] (lām'ın fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Davarın boynuna arkuru dāg basmak maʿnāsınadır; yukālu: لَعَطَ الْبَعِيرَ لَعْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا كَوَى فِي عُرْضِ عُنُقِهِ Ve sürʿat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: لَعَطَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ Ve deve otlamak maʿnāsınadır; yukālu: لَعَطَتِ الْإِبِلُ إِذَا رَعَتْ Ve bir kimsenin hakkını beri öte burup sarıp ʿavk ve teʾhīr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: لَعَطَ فُلاَنًا بِحَقِّهِ إِذَا اتَّقَاهُ بِهِ Ve bir kimseyi ok ile vurmak yāhūd göz değirmek maʿnāsınadır; yukālu: لَعَطَهُ بِسَهْمٍ أَوْ بِعَيْنٍ إِذَا أَصَابَهُ Ve أَلْعَاطٌ [elʿāṭ] lafzından müfred olur, ke-mā se-yuzkeru. Ve yalamak maʿnāsınadır; yukālu: لَعَطَهُ إِذَا لَحَسَهُ

اَللُّعْطَةُ [el-luʿṭat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) İsmdir, ok dokunmağa yāhūd göz değmeğe denir. Ve عُلْطَةٌ [ʿulṭat] maʿnāsınadır ki ʿArab nisvānının zīnet için yüzlerine çektikleri hutūta denir. Ve çakır doğanın çehresinde olan karamtığa denir. Ve koyunun boynunun arkurusunda olan sevāda denir. Burada müʾellif maʿnā-yı sānīyi tekrār eylemiştir.

اَللَّعْطَاءُ [el-laʿṭāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Boynun arkurusunda siyāhlık olan dişi koyuna ve öylesi boyuna denir.

اَلْأَلْعَاطُ [el-elʿāṭ] (hemzenin fethiyle) Şol çizgilere denir ki Ḥabeş ahālīsi çehrelerine ustura ile çizerler. Müfredi لَعْطٌ [laʿṭ]tır, سَعْدٌ [saʿd] vezninde.

لُعْطٌ [Luʿṭ] (lām'ın zammıyla) Esāmīdendir: Usāme b. Luʿṭ, Huẕeyl kabīlesinden bir kimsedir. Ve

لُعْطٌ [luʿṭ] Duvarın ve dağın arkuru yanlarına denir.

اَللاَّعِطُ [el-lāʿiṭ] Duvarın yāhūd dağın arku-

ruca yanını kollayarak giden adama denir; yukālu: مَرَّ فُلاَنٌ لاَعِطًا أَيْ مُعَارِضًا إِلَى جَنْبِ حَائِطٍ أَوْ جَبَلٍ

اَلْمَلْعَطُ [el-melʿaṭ] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) Nebātı bi-tamāmihi raʿy olunmuş yere denir, ʿalā-kavlin obanın yakın havālīsinde olan merʿāya denir.

لَعْوَطٌ [Laʿvaṭ] (جَرْوَلٌ [cervel] vezninde) Bir recül ismidir.

[ل ع م ط]

اَلِلِّعْمِطُ [el-liʿmiṭ] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Dili zefīr, bed-zebān ʿavrete denir; yukālu: تَزَوَّجَ فُلاَنٌ لِعْمِطًا أَيْ مَرْأَةً بَذِيئَةً

[ل غ ط]

اَللَّغْطُ [el-laġṭ] (lām'ın fethi ve ġayn-ı muʿcemenin sükūnu ve fethiyle) Gırīv ve feryād ve şamataya denir. ʿAlā-kavlin neye mebnī ve ne olduğu münfehim olmayan asvāt-ı mübhemeye denir. Cemʿi أَلْغَاطٌ [elġāṭ] gelir; tekūlu: سَمِعْتُ لَغْطَ الْقَوْمِ أَيْ صَوْتَهُمْ وَجَلَبَتَهُمْ أَوْ هُوَ أَصْوَاتٌ مُبْهَمَةٌ لاَ تُفْهَمُ Ve

لَغْطٌ [laġṭ] (ġayn'ın sükūnuyla) Masdar olur, nās gırīv ve feryād eylemek maʿnāsına; yukālu: لَغَطَ الْقَوْمُ لَغْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا صَوَّتُوا Ve

لَغْطٌ [laġṭ] ve

لَغِيطٌ [leġīṭ] Güvercin ve bağırtlak kuşu ötmek maʿnāsınadır; yukālu: لَغَطَ الْحَمَامُ وَالْقَطَاةُ لَغْطًا وَلَغِيطًا إِذَا صَوَّتَا Ve

لَغَطٌ [leġaṭ] Evin taşra kapısının önüne denir; tekūlu: رَأَيْتُهُ يَقْعُدُ اللَّغَطَ أَيْ فِنَاءَ الْبَابِ

اَلتَّلْغِيطُ [et-telġīṭ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) ve

اَلْإِلْغَاطُ [el-ilġāṭ] (hemzenin kesriyle) Bunlar da nās çığıltı ve şamata ve kavga eylemek maʿnāsınadır; yukālu: لَغَّطَ الْقَوْمُ وَأَلْغَطُوا بِمَعْنَى لَغَطُوا Ve

إِلْغَاطٌ [ilġāṭ] Süt içre kızgın taş bırakmakla süt faşırdamak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَلْغَطَ اللَّبَنَ إِذَا أَلْقَى فِيهِ الرَّضْفَ فَارْتَفَعَ لَهُ النَّشِيشُ

لُغَاطٌ [Luġāṭ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bir dağ ve bir su adıdır.

[ل ق ط]

اَللَّقْطُ [el-laḳṭ] (lām'ın fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) Yerden bir nesneyi kaldırıp almak maʿnāsınadır; yukālu: لَقَطَ الشَّيْءَ لَقْطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَخَذَهُ مِنَ الْأَرْضِ Ve yırtık sevbe yama vurmak maʿnāsınadır; yukālu: لَقَطَ الثَّوْبَ إِذَا رَقَعَهُ وَرَفَاهُ

اَلْمَلْقُوطُ [el-melḳūṭ] ve

اَللَّقِيطُ [el-leḳīṭ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Yerden kaldırılıp alınmış nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مَلْقُوطٌ وَلَقِيطٌ أَيْ أُخِذَ مِنَ الْأَرْضِ Ve köşe başına yāhūd cāmiʿe bırakılmış çocuğa ıtlāk olunur, mā-yeʾūlu ileyhi iʿtibārıyla. Ve şol koyuna ıtlāk olunur ki nāgehānī min-gayri taleb üzerine varıla ki buluntu gibi olur. Ve

لَقِيطٌ [Leḳīṭ] Esmādandır: Leḳīṭ el-Belevī ve Leḳīṭ b. er-Rebīʿ ve Leḳīṭ b. Ṣabre ve Leḳīṭ b. ʿĀmir ve Leḳīṭ b. ʿAdiyy ve Leḳīṭ b. ʿAbbād ashābdandır.

اَللاَّقِطُ [el-lāḳiṭ] Esvāba yama örücü ve şāl makūlesini örücü kimseye denir; yukālu: هُوَ لاَقِطٌ أَيْ رَفَّاءٌ Ve āzād olmuş kula denir, niteki āzāde kulun kölesine مَاقِطٌ [māḳiṭ] ve onun kölesine سَاقِطٌ [sāḳiṭ] denir. Ve minhu yukālu: سَاقِطُ بْنُ مَاقِطِ بْنِ لاَقِطٍ Müʾellif burada وَكُلُّ عَبْدٍ أُعْتِقَ وَالْمَاقِطُ عَبْدُهُ وَالسَّاقِطُ عَبْدُهُ ʿibāretiyle beyān eylemekle evvelki عَبْدُهُ zamīri ʿabd-i muʿtaka ve ikinci zamīr مَاقِطٌ [māḳiṭ]e rāciʿdir.

اَللُّقَاطَةُ [el-luḳāṭat] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] veznin-

de) Yere atılmış bī-kadr ü kıymet nesneye denir; yukālu: هَذِهِ لُقَاطَةٌ أَيْ سُقَاطَةٌ لاَ قِيمَةَ لَهَا Ve yerde bulunup kaldırılan şeyʾe denir, لُقْطَةٌ [luḳṭat] gibi, ke-mā se-yuzkeru.

اَللُّقَاطُ [el-leḳāṭ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Ekin biçildikten sonra orak dokunmamakla yerinde kalan başağa denir ki başakçılar derip alırlar.

اَللِّقَاطُ [el-liḳāṭ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Maʿnā-yı mezbūrdan ismdir, başak dermeğe denir; yukālu: هُوَ يَتَعَيَّشُ بِاللِّقَاطِ عَنِ اللِّقَاطِ أَيِ السُّنْبُلِ الَّذِي تُخْطِئُهُ الْمَنَاجِلُ Ve

لِقَاطٌ [liḳāṭ] Karşıya ıtlāk olunur; tekūlu: دَارُهُ بِلِقَاطِ دَارِي أَيْ بِحِذَائِهِ

اَلْمَلْقَطَانُ [el-melḳaṭān] قَلْتَبَانٌ [ḳaltebān] vezninde) Ahmak maʿnāsına müstaʿmeldir; müʾennesi مَلْقَطَانَةٌ [melḳaṭānet]tir. Ve bu nidā makāmına mahsūstur; yukālu: يَا مَلْقَطَانُ وَيَا مَلْقَطَانَةُ أَيْ يَا أَحْمَقُ وَيَا حَمْقَاءُ Gūyā ki bu adam döküntüsü yerindedir.

اَللَّقْطُ [el-leḳaṭ] (fethateynle) ve

اَللُّقْطَةُ [el-luḳṭat] (خُزْمَةٌ [ḫuzmet] vezninde) ve

اَللُّقَطَةُ [el-luḳaṭat] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Yerden kaldırılan buluntuya denir; لُقَاطٌ [luḳat] gibi. Kütüb-i fıkhiyyede ahkāmı vardır; tekūlu: وَجَدْتُ لَقَطًا وَلُقْطَةً وَلُقَطَةً وَلُقَاطَةً وَهُوَ مَا الْتُقِطَ Ve

لَقَطٌ [leḳaṭ] (fethateynle) Şol dānelere denir ki baʿde'l-hasād yerlerinde kalmakla halk onları devşirip alırlar ki başak taʿbīr olunur. Ve maʿdende bulunan altın kıtʿalarına denir; tekūlu: وَجَدْتُ فِي الْمَعْدِنِ لَقَطًا أَيْ قِطَعَ ذَهَبٍ Ve bir güne hoş sebze ismidir ki devābb onu cā-be-cā araştırırlar; müfredleriلَقَطَةٌ [leḳaṭat]tır.

اَللَّقِيطَةُ [el-leḳīṭat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Fürū-māye ve rezīl ve muhakkar ere ve ʿavrete ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ وَامْرَأَةٌ لَقِيطَةٌ أَيْ مَهِينٌ رَذْلٌ

بَنُو اللَّقِيطَةِ [Benu'l-Leḳīṭat] Bir cemāʿattir ki analarını tıfl iken Ḥuẕeyfe b. Zeyd bir kaht senede cevārında bulup kaldırmışdı. Ve hasnā olmakla aslını baʿde't-teftīş pederinden bi'l-ihtitāb kendisi tezevvüc eyledi. Mezbūre ʿUşm b. Mervān nām kimsenin kızı idi. *Ḥamāse*'de mersūm olan ebyātın evveli muharreftir. Rivāyet-i savāb olan بَنُو الشَّقِيقَةِ olmaktır. Ve Şaḳīḳa, ʿAbbād b. Zeyd'in kızıdır, ḳāf bābında mersūmdur. Şārihin beyānı üzere beyt-i mezbūr budur: "لَوْ كُنْتُ مِنْ مَازِنٍ لَمْ تَسْتَبِحْ إِبِلِي | | بَنُو الشَّقِيقَةِ مِنْ ذُهْلِ بْنِ شَيْبَانَا"

اَلْمِلْقَاطُ [el-milḳāṭ] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Yazı yazacak kaleme ıtlāk olunur, mürekkeb devşirdiği için; yukālu: كَتَبَهُ بِالْمِلْقَاطِ أَيِ الْقَلَمِ Ve kıl yolacak cinbistraya ıtlāk olunur; مِنْقَاشٌ [minḳāş] maʿnāsına. Ve örümceğe ıtlāk olunur, sinek devşirdiği için.

اَلْمِلْقَطُ [el-milḳaṭ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Kendisiyle yerden nesne alıp kaldıracak şeyʾe denir; āteş alacak maşaya ıtlākı bu cihetledir.

بَنُو مِلْقَطٍ [Benū Milḳaṭ] ʿArabdan bir cemāʿattir.

اَلْإِلْتِقَاطُ [el-iltiḳāṭ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Ansızın bir nesne üzere uğrayıp muttaliʿ olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِلْتَقَطَهُ إِذَا عَثَرَ عَلَيْهِ مِنْ غَيْرِ طَلَبٍ Fi'l-asl yere düşmüş nesneyi kaldırıp almak maʿnāsınadır.

اَلتَّلَقُّطُ [et-telaḳḳuṭ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznninde) Bir nesneyi şuradan buradan derip devşirip maʿnāsınadır; yukālu: تَلَقَّطَهُ إِذَا الْتَقَطَهُ مِنْ هَهُنَا وَهَهُنَا

اَلْمُلاقَطَةُ [el-mulāḳaṭat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Karşı karşıya olmak maʿnāsınadır; yukālu: لاَقَطَهُ إِذَا حَاذَاهُ Ve at seğirtirken cümle ayaklarını bir araya biriktirip toplamak maʿnāsınadır; yukālu: لاَقَطَ الْفَرَسَ بِقَوَائِمِهِ إِذَا أَخَذَهَا جَمِيعًا

اَلْأَلْقَاطُ [el-elḳāṭ] (hemzenin fethiyle) Derinti ecnās-ı muhtelifeye ıtlāk olunur; yukālu: جَاءَ أَلْقَاطٌ مِنَ النَّاسِ أَيْ أَوْبَاشٌ

اَللَّاقِطَةُ [el-lāḳiṭat] Yerden buluntu devşiren kimseye denir; tāʾ ismiyyet içindir. Ve minhu'l-meselu: "لِكُلِّ سَاقِطَةٍ لاَقِطَةٌ" Yaʿnī "Nātıkın ağzından düşen her sözü bir işitip şāyiʿ eden kimse bulunur." Hıfz-ı lisān eylemek maʿrizinde īrād olunur.

لاَقِطَةُ الْحَصَى [lāḳiṭatu'l-ḥaṣā] Kuş kursağına ıtlāk olunur, taşlık dahi taʿbīr olunur.

اَللُّقَيْطَى [el-luḳḳayṭā] (lām'ın zammı ve ḳāf-ı müşeddedenin fethiyle سُمَّيْهَى [summeyhā] vezninde) Nakl-i makāl eylemek için şuradan buradan havādis ve ahbār devşirir olan kimseye ıtlāk olunur; yukālu: إِنَّهُ لُقَّيْطَى خُلَّيْطَى أَيْ مُلْتَقِطٌ لِلْأَخْبَارِ لِيَنِمَّ بِهَا Burada خُلَّيْطَى[ḫulleyṭā] müzāvece için yāhūd vasf-ı mahsūstur.

[ل م ط]

اَللَّمْطُ [el-lamṭ] (خَمْطٌ [ḫamṭ] vezninde) Iztırāb maʿnāsınadır; yukālu: لَهُ لَمْطٌ أَيِ اضْطِرَابٌ Ve sançmak maʿnāsınadır; yukālu: لَمَطَهُ بِالرُّمْحِ لَمْطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا طَعَنَهُ بِهِ

لَمْطَةُ [Lemṭat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Maġrib'de Berber tāʾifesinden bir kabīleye mahsūs bir arzın ismidir. Deriden düzülmüş kalkanlar oraya nisbet olunur, zīrā onlar ibtidā deriyi süt içre bir sene müddet ıslattıktan sonra kalkan düzerler ve o kalkana seyf-i kātıʿ teʾsīr eylemez. ʿİnde'l-baʿz لَمْطٌ [Lemṭ] tavāʾif-i insānīden bir tāʾifenin ismidir.

اَلْإِلْتِمَاطُ [el-iltimāṭ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir kimsenin hakkını alıp götürmek maʿnāsınadır; tekūlu: إِلْتَمَطَ بِحَقِّي أَيْ ذَهَبَ بِهِ

[ل و ط]

لُوطٌ [Lūṭ] (lām'ın zammıyla) Enbiyā-i ʿizāmdan bir peygamber-i zī-şān ismidir, ʿalā-nebiyyinā ve ʿaleyhi's-selām. ʿUcme ve taʿrīf sebebiyle ve er iken vasatı sākin olduğu için munsarıf olmuştur, nitekim نُوحٌ [Nūḥ] lafzı dahi böyledir, zīrā üç harfli olup vasatı sākin olmakla be-gāyet hafīf olduğundan sebebeynin birine mukāvim olmuştur. Şārih der ki هِنْدٌ [Hind] ve دَعْدٌ [Daʿd] kelimeleri dahi kıyās üzere bu güne olmaktır, lākin sıklet-i teʾnīs sebebiyle sarf ve ʿadem-i sarfları muhayyerdir. Ve Hazret-i Lūṭ ibn Hārān b. Tāraḫ'tır, Hazret-i İbrāhīm'in birāder-zādesidir.

اَللِّوَاطَةُ [el-livāṭat] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Oğlan tasarruf eylemek maʿnāsınadır, kavm-i Lūṭ'un ʿamelidir; yukālu: لاَطَ فُلاَنٌ يَلُوطُ لِوَاطَةً إِذَا عَمِلَ عَمَلَ قَوْمِ لُوطٍ Ve havuzu çamur ile sıvayıp taʿmīr ve ıslāh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: لاَطَ الْحَوْضَ وَبِهِ إِذَا طَيَّنَهُ

اَلْمُلاَوَطَةُ [el-mulāveṭat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) ve

اَلتَّلَوُّطُ [et-telavvuṭ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bunlar da لِوَاطَةٌ [livāṭat] maʿnāsınadır; yukālu: لاَوَطَ الرَّجُلُ وَتَلَوَّطَ بِمَعْنَى لاَطَ

اَللَّوْطُ [el-levṭ] (سَوْطٌ [savṭ] vezninde) ve

اَللَّيْطُ [el-leyṭ] (خَيْطٌ [ḫayṭ] vezninde) Bir nesne bir nesneye yapışmak maʿnāsınadır. Bu münāsebetle mahbūb olan nesnenin muhabbeti kalbe taʿalluk eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; tekūlu: لاَطَ الشَّيْءُ

بِقَلْبِي يَلُوطُ لَوْطًا وَيَلِيطُ لَيْطًا أَيْ حُبِّبَ إِلَيْهِ وَأُلْصِقَ Şārih der ki لُوطٌ [Lūṭ] lafzı ʿArabīdir diyenler bu maʿnādan ahz eylediler, gūyā ki Hazret-i İbrāhīm'in onlara fart-ı mahabbeti olduğu bāʿis-i tesmiyedir dediler. Ve müʾellif vāviyye ve yāʾiyyeyi mezc eylemiştir. Ve

لَوْطٌ [levṭ] Bir kimseye ok vurmak yāhūd göz değirmek maʿnāsınadır; yukālu: لَاطَ فُلَانًا بِسَهْمٍ أَوْ عَيْنٍ إِذَا أَصَابَهُ بِهِ Ve bir kimseyi bir kimseye ilhāk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: لَاطَ فُلَانًا بِفُلَانٍ إِذَا أَلْحَقَهُ بِهِ Ve bir nesneyi gizlemek maʿnāsınadır; yukālu: لَاطَ الشَّيْءَ إِذَا أَخْفَاهُ Ve

لَوْطٌ [levṭ] Belden yukarı tutunacak fūtaya denir, رِدَاءٌ [ridāʾ] maʿnāsına. Ve cüst ve hafīf ve mutasarrıf adama ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ لَوْطٌ أَيْ خَفِيفٌ مُتَصَرِّفٌ Ve ribā maʿnāsınadır ki muʿāmelede olan fazladır. Ve yapışıcı ve yapışkan nesneye ıtlāk olunur; mübālagaten vasf bi'l-masdardır; yukālu: شَيْءٌ لَوْطٌ أَيْ لَازِقٌ Ve

لَيْطٌ [leyṭ] Laʿn ve nefrīn eylemek maʿnāsınadır; yukālu: لَاطَ اللهُ فُلَانًا أَيْ لَعَنَهُ وَمِنْهُ شَيْطَانٌ لَيْطَانٌ وَهُوَ إِتْبَاعٌ لَهُ Ve liyākat maʿnāsına müstaʿmeldir, yapışmak maʿnāsındandır; yukālu: مَا يَلِيطُ بِهِ النَّعِيمُ أَيْ مَا يَلِيقُ Ve

لَيْطٌ [leyṭ] Levn ve renge ıtlāk olunur; lām'ın kesriyle de müstaʿmeldir; yukālu: لَيْطُهُ كَذَا أَيْ لَوْنُهُ

اَللَّاطُ [el-lāṭ] İlhāh ve ibrām eylemek maʿnāsınadır; yukālu: لَاطَ فِي الْأَمْرِ لَاطًا إِذَا أَلَحَّ Şārihin beyānına göre vāviyyedir, zīrā aslı لَوْطٌ [levṭ] idi, قَالَ [ḳāle] ve قَوْلٌ [kavl] gibi.

اَللَّيَاطُ [el-leyāṭ] (سَحَابٌ [seḥāb] veznince) Bu dahi ribā maʿnāsınadır ki fazla-i muʿāmeledir.

اَلْإِلْتِيَاطُ [el-iltiyāṭ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) ve

اَلْإِسْتِلَاطُ [el-istilāṭ] Bir kimse kendi veledi olmayanı veledimdir diye iddiʿā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِلْتَاطَهُ وَاسْتَلَاطَهُ إِذَا ادَّعَاهُ وَلَدًا وَلَيْسَ لَهُ Ve

إِلْتِيَاطٌ [iltiyāṭ] Bir kimse bir havuzu mahsūs kendisi için sıvayıp taʿmīr ve ıslāh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِلْتَاطَ حَوْضًا إِذَا لَاطَهُ لِنَفْسِهِ Ve bir nesne bir nesneye yapışmak maʿnāsınadır; yukālu: إِلْتَاطَ بِقَلْبِي إِذَا لَصِقَ بِهِ

اَللَّوِيطَةُ [el-levīṭat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Birbirine karışmış taʿāma denir; tekūlu: أَطْعَمَنَا بِاللَّوِيطَةِ أَيْ بِطَعَامٍ اِخْتَلَطَ بَعْضُهُ بِبَعْضٍ

اَللِّيطَةُ [el-līṭat] (lām'ın kesriyle) Kamışın kabuğuna denir; yukālu: ذَبَحَهُ بِاللِّيطَةِ أَيْ قِشْرِ الْقَصَبَةِ Kezālik yayın ve kargının taşra kabuklarına denir. Cemʿ-i cinsi لِيطٌ [līṭ] ve cemʿ-i sīgı لِيَاطٌ [liyāṭ] ve أَلْيَاطٌ [elyāṭ] gelir.

اَللِّيطُ [el-līṭ] (lām'ın kesriyle) Deriye denir; yukālu: نَاقَةٌ حُرَّةُ اللِّيطِ أَيِ الْجِلْدِ Ve tabīʿat ve seciyyet maʿnāsınadır; yukālu: كَرِيمُ اللِّيطِ أَيِ السَّجِيَّةِ Ve her şeyʾin kışrına denir; ve minhu tekūlu'l-ʿArab: أَتَيْتُهُ وَلِيطَ الشَّمْسِ لَمْ يُقْشَرْ أَيْ قَبْلَ أَنْ تَذْهَبَ حُمْرَتُهَا فِي أَوَّلِ النَّهَارِ

اَللِّيَاطُ [el-liyāṭ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Alçıya denir. Ve kirece ıtlāk olunur. Ve sıvık necise ıtlāk olunur.

اَلتَّلْيِيطُ [et-telyīṭ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Yapıştırmak maʿnāsınadır; yukālu: لَيَّطَهُ بِهِ إِذَا أَلْصَقَهُ بِهِ

[ل ه ط]

اَللَّهْطُ [el-lahṭ] (قَحْطٌ [ḳaḥṭ] vezninde) Parmaklar açık olarak el ayasıyla vurmak maʿnāsınadır; yukālu: لَهَطَهُ لَهْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا ضَرَبَهُ بِالْكَفِّ مَنْشُورَةً Ve ok atmak maʿnāsınadır; yukālu: لَهَطَهُ بِسَهْمٍ إِذَا رَمَاهُ بِهِ Ve

esvāb dikmek maʿnāsınadır; yukālu: لَهَطَ الثَّوْبَ إِذَا خَاطَهُ Ve bir nesneyi yere çalmak maʿnāsınadır; yukālu: لَهَطَ بِهِ الْأَرْضَ إِذَا صَرَعَهُ Ve veled doğurmak maʿnāsınadır; yukālu: لَهَطَتِ الْأُمُّ بِهِ إِذَا وَلَدَتْهُ

اَللَّهْطَةُ [el-lehṭat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Şol habere denir ki işitilip lākin ne tahkīk ve ne tekzīb oluna; tekūlu: حَكَى لِي لَهْطَةً مِنَ الْخَبَرِ وَهِيَ مِنْهُ مَا تَسْمَعُهُ وَلَمْ تَسْتَحِقَّهُ أَيْ لَمْ تَعْتَقِدْهُ حَقًّا وَلَمْ تُكَذِّبْهُ

اَلْإِلْهَاطُ [el-ilhāṭ] (hemzenin kesriyle) Hatun istibrā için fercine su ile çarpmak maʿnāsınadır; yukālu: أَلْهَطَتِ الْمَرْأَةُ فَرْجَهَا بِمَاءٍ إِذَا ضَرَبَتْهُ بِهِ

FASLU'L-MĪM
(فَصْلُ الْمِيمِ)

[م أ ط]

اَلْمَئِطُ [el-meʾiṭ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلْمَيِّطُ [el-meʾʾiṭ] (كَيِّسٌ [keyyis] vezninde) Ziyāde ve mezīd maʿnāsınadır; yukālu: إِمْتَلَأَ فَمَا يَجِدُ مَئِطًا وَمَيِّطًا أَيْ مَزِيدًا

[م ث ط]

اَلْمَثْطُ [el-meṯṭ] (mīm'in fethi ve ṯā-yı müsellesenin sükūnuyla) Bir nesneyi el ile yer üzerinde yassılatmak makūlesi hālet için basıp sıkmak maʿnāsınadır; yukālu: مَثَطَهُ مَثْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا غَمَزَهُ بِيَدِهِ عَلَى الْأَرْضِ

[م ح ط]

اَلْمُمَحَّطُ [el-mumaḥḥaṭ] (ḥā-yı mühmele ile مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Uzun boylu ve bünye ve hilkati salkı ve sölpük adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُمَحَّطُ الْخَلْقِ أَيْ مُسْتَرْخِيهِ فِي طُولٍ

اَلْمَحْطُ [el-maḥṭ] مَخْطٌ [maḫṭ] veznin-de ve ona şebīhtir yaʿnī maʿnālarıyla müterādiftir, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْمَاحِطُ [el-māḥiṭ] Yağmuru az kurak yıla denir; yukālu: عَامٌ مَاحِطٌ أَيْ قَلِيلُ الْغَيْثِ

اَلتَّمْحِيطُ [et-temḥīṭ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Yayın kirişinin pürüzlerini giderip ıslāh eylemek için parmaklarını üzerine gezdirip sığamak maʿnāsınadır; yukālu: مَحَّطَ الْوَتَرَ إِذَا أَمَرَّ عَلَيْهِ الْأَصَابِعَ لِيُصْلِحَهُ

اَلْإِمْتِحَاطُ [el-imtiḥāṭ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Deve yelmek maʿnāsınadır; yukālu: إِمْتَحَطَ الْبَعِيرُ إِذَا عَدَا Ve kılıç sıyırmak maʿnāsınadır; yukālu: إِمْتَحَطَ السَّيْفَ إِذَا اسْتَلَّهُ Ve mızrak çekmek maʿnāsınadır; yukālu: إِمْتَحَطَ الرُّمْحَ إِذَا انْتَزَعَهُ

[م خ ط]

اَلْمَخْطُ [el-maḫṭ] (mīm'in fethi ve ḥā-yı muᶜcemenin sükūnuyla) ve **اَلْمُخُوطُ** [el-muḫūṭ] (فُعُودٌ [ḳuᶜūd] veznin-de) Ok vurulan nesneye işleyip geçmek maᶜnāsınadır; yukālu: مَخَطَ السَّهْمُ مَخْطًا وَمُخُوطًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَالْأَوَّلِ إِذَا نَفَذَ Ve kılıç sıyırmak maᶜnāsınadır; yukālu: مَخَطَ السَّيْفَ إِذَا اسْتَلَّهُ Ve sürᶜatle iletmek maᶜnāsınadır; yukālu: مَخَطَ الْجَمَلُ بِهِ إِذَا أَسْرَعَ Ve bir nesne-yi çekip sündürmek maᶜnāsınadır; yukālu: مَخَطَهُ إِذَا نَزَعَهُ وَمَدَّهُ Ve erkek dişiye aşmakta ikdām eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: مَخَطَ الْفَحْلُ النَّاقَةَ إِذَا أَلَحَّ عَلَيْهَا فِي الضِّرَابِ Ve sümkür-mek maᶜnāsınadır; yukālu: مَخَطَ الْمُخَاطَ إِذَا رَمَاهُ Ve

مَخْطٌ [maḫṭ] Devenin yavrusu doğdukta başında geçirili olan غِرْسٌ [ġirs] dedikle-ri deriyi ve burnunda geçirili olan سَابِيَاءٌ [sābiyāʾ] dedikleri deriyi sıyırıp gidermek maᶜnāsınadır. Bu münāsebetle doğurtan kimseye مَاخِطٌ [māḫiṭ] ıtlāk olunur. Ve bu ᶜalāka ile bir cemāᶜat ᶜindinde bir nāka doğursa نُتِجَتْ هَذِهِ النَّاقَةَ مَخَطَهَا بَنُو فُلَانٍ derler, عِنْدَهُمْ maᶜnāsına. Kāle'ş-şārih ve fi'l-*Esās*: وَيُقَالُ نَحْنُ مَخَطْنَا غِرْسَكَ أَيْ نَحْنُ رَبَّيْنَاكَ وَقُمْنَا عَلَيْكَ وَيُقَالُ هَذَا أَمْرٌ أَنَا مَخَطْتُ غِرْسَهُ أَيْ قُمْتُ بِهِ Ve

مَخْطٌ [maḫṭ] Kısa sevbe denir. Ve küle denir, رَمَادٌ [remād] maᶜnāsına. Ve sürᶜatle yürümek maᶜnāsınadır; yukālu: مَخَطَ الرَّجُلُ مَخْطًا إِذَا سَارَ سَرِيعًا Ve veled pederine benze-mek maᶜnāsınadır; yukālu: مَخَطَ الْوَلَدُ إِذَا أَشْبَهَ بِأَبِيهِ

اَلْإِمْتِخَاطُ [el-imtiḫāṭ] (اِفْتِعَالٌ [ifti ᶜāl] veznin-de) Bu dahi kılıç sıyırmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِمْتَخَطَ السَّيْفَ إِذَا اسْتَلَّهُ Ve sümkürmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِمْتَخَطَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَنْثَرَ Ve bir kimsenin elinde olan şeyʾi çekip kapmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِمْتَخَطَ مَا فِي يَدِهِ إِذَا نَزَعَهُ وَاخْتَلَسَهُ

اَلْمَخَاطُ [el-meḫāṭ] (سَحَابٌ [seḥāb] veznin-de) Burundan akan sümüğe denir.

اَلْمُخَاطَةُ [el-muḫāṭat] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] vez-ninde) ve **اَلْمُخَيْطُ** [el-muḫḫayṭ] (جُمَّيْزٌ [cummeyz] vezninde) Bir şecer adıdır ki Fārisīde ona sebistān denir, beyne'l-etıbbāʾ أَطْبَاءُ الْكَلْبَةِ [aṭbāᶜu'l-kelbet] dedikleridir ki Türkīde köpek memesi taᶜbīr olunan şecerī nebāttır.

مُخَاطُ الشَّيْطَانِ [muḫāṭu'ş-şeyṭān] (mīm'in zammıyla) Öğle vaktinin ıssılığında havāda şuᶜāᶜ-ı şemsten tār-ı ᶜankebūt gibi uzun uzun ve tel tel kaynayarak görünen hutūt-ı mevhūmeye ıtlāk olunur. Ve ona لُعَابُ الشَّمْسِ [luᶜābu'ş-şems] ve رِيقُ الشَّمْسِ [rīḳu'ş-şems] dahi ıtlāk olunur ki şeytān örümceği taᶜbīr ederler. Şārih der ki sāʾirleri bunu "خ،ي،ط" māddesinde resm eylediler, pes "م،خ،ط" māddesinden oldu-ğu sürette mīm'in fethiyle olmak lāzım idi.

اَلتَّمَخُّطُ [et-temaḫḫuṭ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vez-ninde) Bu dahi sümkürmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَمَخَّطَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَنْثَرَ Ve pīrlikten yāhūd zaᶜfın kemālinden gāh yıkılıp ve gāh ağır yük götürür gibi ağır ağır dep-renip emekleyerek muztaribāne yürümek maᶜnāsınadır; yukālu: تَمَخَّطَ الرَّجُلُ إِذَا اضْطَرَبَ فِي مَشْيِهِ يَسْقُطُ مَرَّةً وَيَتَحَامَلُ أُخْرَى

اَلتَّمْخِيطُ [et-temḫīṭ] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] veznin-de) Henüz doğmuş kuzunun burnunda olan balgam tarzında nesneyi silmek maᶜnāsınadır; yukālu: مَخَّطَ السَّخْلَةَ إِذَا مَسَحَ مِنْ أَنْفِهِ مَا عَلَيْهِ

اَلْمَخِطُ [el-meḫiṭ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Kerīm ve civān-merd olan seyyid ve zī-

şān adama denir; cemʿi أَمْخَاطٌ [emḫāṭ] gelir; yukālu: رَجُلٌ مَخِطٌ أَيْ سَيِّدٌ كَرِيمٌ

اَلْإِمْخَاطُ [el-imḫāṭ] (hemzenin kesriyle) Oku nişāneye geçirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَمْخَطَ السَّهْمَ إِذَا أَنْفَذَهُ

[م ر ج ط]

مَرْجِيطَةُ [Mercīṭat] (mīm'in fethi ve cīm'in kesriyle) Maġrib'de bir belde adıdır.

[م ر ط]

اَلْمِرْطُ [el-mirṭ] (mīm'in kesriyle) Bir güne fūtaya denir ki ʿabā gibi yünden ve خَزٌّ [ḫazz] taʿbīr olunan tiftikten dahi nesc olunur, hatunlar bürünürler. Cemʿi مُرُوطٌ [murūṭ] gelir; tekūlu: رَأَيْتُهَا وَعَلَيْهَا مِرْطٌ وَهُوَ كِسَاءٌ مِنْ صُوفٍ أَوْ خَزٍّ

اَلْمَرْطُ [el-merṭ] (فَرْطٌ [farṭ] vezninde) Kıl yolmak maʿnāsınadır; yukālu: مَرَطَ الشَّعْرَ مَرْطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَنْتَفَهُ Ve sürʿat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَرَطَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ Ve biriktirmek maʿnāsınadır; yukālu: مَرَطَهُ إِذَا جَمَعَهُ Ve ishālle çımkırmak maʿnāsınadır; yukālu: مَرَطَ بِسَلْحِهِ إِذَا رَمَى بِهِ Ve lapadak çocuk doğurmak maʿnāsınadır; yukālu: مَرَطَتْ بِوَلَدِهَا إِذَا رَمَتْ بِهِ يَعْنِي وَلَدَتْهُ مَرَّةً

اَلْمُرَاطَةُ [el-murāṭat] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] vezninde) Saçı ve sakalı tarar iken dökülen kıllara denir ki tarantı taʿbīr olunur; tekūlu: لَا تَطْرَحِ الْمُرَاطَةَ أَيْ مَا سَقَطَ فِي التَّسْرِيحِ

اَلْأَمْرَطُ [el-emraṭ] (أَمْلَطُ [emlaṭ] vezninde) Şol kişiye denir ki gövdesinin ve kaşlarının ve gözleri aʿmeş olmakla kirpiklerinin kılları az ve yolunmuş gibi hafīf ola. Cemʿi مُرْطٌ [murṭ] gelir mīm'in zammıyla ve مِرَطَةٌ [mireṭat] gelir, عِنَبَةٌ [ʿinebet] vezninde; yukālu: رَجُلٌ أَمْرَطُ أَيِ الْخَفِيفُ شَعْرِ جَسَدِهِ وَحَاجِبِهِ وَعَيْنِهِ عَمَشًا Ve tüyü yolunmuş kurda denir; yukālu: ذِئْبٌ أَمْرَطُ أَيِ الْمُنْتَتَفُ الشَّعْرِ Ve uğruya denir; لِصٌّ [liṣṣ] maʿnāsına. Ve yeleksiz oka ıtlāk olunur; yukālu: سَهْمٌ أَمْرَطُ أَيْ لَا رِيشَ عَلَيْهِ

اَلْمَرَطُ [el-meraṭ] (fethateynle) Bir kimse أَمْرَطُ [emraṭ] olmak maʿnāsınadır; yukālu: مَرِطَ الرَّجُلُ مَرَطًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ أَمْرَطَ

اَلْمَرِيطُ [el-merīṭ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve اَلْمِرَاطُ [el-mirāṭ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve اَلْمُرُطُ [el-muruṭ] (عُنُقٌ [ʿunuḳ] vezninde) Bunlar da yeleksiz oka denir. Şārihin temyīzi üzere عُنُقٌ [ʿunuḳ] vezninde مُرُطٌ [muruṭ]un cemʿi أَمْرَاطٌ [emrāṭ] ve مِرَاطٌ [mirāṭ] gelir. Ve

مَرِيطٌ [merīṭ] Atın bileğinin içi yüzünde سُنَّةٌ [sunnet] ile أُمُّ قِرْدَانٍ [ummu ḳirdān]ın aralığına denir. سُنَّةٌ [sunnet] atın bileğinin içi yüzünde saçak tarzında kıllardır ki meme başına şebīh nesne üzerinde olup yere doğru sarkar. Ve أُمُّ قِرْدَانٍ [ummu ḳirdān] o kıllar ile tırnağı aralığına denir. Hulāsası bileğin iç yüzünde buka[ğı]lığın tüysüz yerine denir. Ve

مَرِيطٌ [merīṭ] Bedende iki damara denir ki tesniye bünyesiyle مَرِيطَانِ [merīṭān] denir.

مُرَيْطٌ [Murayṭ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir mevziʿdir. Ve Hāşim b. Ḥarmele'nin ceddi ismidir.

اَلْمَرَطَى [el-mereṭā] (جَمَزَى [cemezā] vezninde) At kısmının bir güne seğirtmesine denir. Şārihin beyānına göre sürʿatle seğirtmesidir.

اَلْمُرَيْطَاءُ [el-mureyṭā'] (mīm'in zammıyla غُبَيْرَاءُ [ġubeyrā'] vezninde) Göbek ile ʿalā-kavlin göğüs ile kasığın mā-beynine denir. ʿAlā-kavlin göbek ile kasık beyninde olan zar gibi yufka deriye denir. Yāhūd iki damar ismidir ki batnın dāhilinde olan zarda

vākiʿdir; haykırıp çağıran kimse onlara iʿtimād eder ki āvāzın şiddetle ihrācının menbaʿ-ı kuvveti olacaktır. Kāle'ş-şārih وَمِنْهُ حَدِيثُ عُمَرَ لِأَبِي مَحْذُورَةَ وَقَدْ رَفَعَ صَوْتَهُ بِالْأَذَانِ «أَمَا خَشِيتَ أَنْ تَنْشَقَّ مُرَيْطَاؤُكَ» وَهِيَ مَا بَيْنَ السُّرَّةِ أَوِ الصَّدْرِ إِلَى الْعَانَةِ أَوْ جِلْدَةٌ رَقِيقَةٌ بَيْنَهُمَا أَوْ عِرْقَانِ يَعْتَمِدُ عَلَيْهِمَا الصَّائِحُ Ve bu fi'l-asl مَرْطَاءُ [merṭāʾ] lafzının musaggarıdır ki tüysüz hatuna denir. Ve

مُرَيْطَاءُ [mureyṭāʾ] Alt dudaktan burun tarafına doğru kılsız yere denir ki ağzın iki yanlarına doğrudur, bıyıkların uçları oranın üzerinde olur; iki tarafına مُرَيْطَاوَانِ [mureyṭāvān] denir. Ve alt çenede enek üzere alt dudağın altında عَنْفَقَةٌ [ʿanfeḳat] dedikleri sakal pāresini ihāta eden iki cānibli açık tüysüz yere denir. İki tarafına مُرَيْطَاوَانِ [mureyṭāvān] denir ve buna مِرْطَاوَانِ [mirṭāvān] dahi denir mīm'in kesriyle. Ve

مُرَيْطَاءُ [mureyṭāʾ] Koltuğa denir, إِبْطٌ [ibṭ] maʿnāsına, tüysüz olduğu için.

اَلْمُرَيْطَى [el-mureyṭā] (tasgīr ve kasr ile) Küçük dile denir, لَهَاةٌ [lehāt] maʿnāsına.

اَلْإِمْرَاطُ [el-imrāṭ] (hemzenin kesriyle) Hurmā ağacının korukları dökülmek maʿnāsınadır; yukālu: أَمْرَطَتِ النَّخْلَةُ إِذَا سَقَطَ بُسْرُهَا Ve nāka sürʿat edip sāʾirlere sebk ve takaddüm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَمْرَطَتِ النَّاقَةُ إِذَا أَسْرَعَتْ وَتَقَدَّمَتْ Ve kıl ve tüy yolunmağın vakti gelip çatmak maʿnāsınadır; yukālu: أَمْرَطَ الشَّعْرُ إِذَا حَانَ لَهُ أَنْ يُمْرَطَ

اَلْمُمْرِطُ [el-mumriṭ] (مُحْسِنٌ [muḥsin] veznninde) Koruğu dökülen hurmā ağacına denir; yukālu: نَخْلَةٌ مُمْرِطٌ إِذَا سَقَطَ بُسْرُهَا Ve sürʿat edip sāʾirleri sebk eden nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ مُمْرِطٌ أَيْ مُسْرِعَةٌ مُتَقَدِّمَةٌ

اَلْمِمْرَاطُ [el-mimrāṭ] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] veznninde) Koruğunu dökmek ʿādeti olan hurmā ağacına denir. Ve sürʿatle sāʾirleri sebk eden nākaya denir.

اَلتَّمْرِيطُ [et-temrīṭ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Sevbin yenlerini kısaltıp zikr olunan مِرْطٌ [mirṭ] dediği kisvet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَرَّطَ الثَّوْبَ إِذَا قَصَّرَ كُمَّيْهِ فَجَعَلَهُ مِرْطًا Ve kıl yolmak maʿnāsınadır; yukālu: مَرَّطَ الشَّعْرَ إِذَا نَتَفَهُ

اَلْإِمْتِرَاطُ [el-imtirāṭ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznninde) Bir nesneyi kapmak, ʿalā-kavlin biriktirmek maʿnāsınadır; yukālu: إِمْتَرَطَ الشَّيْءَ إِذَا اخْتَلَسَهُ أَوْ جَمَعَهُ

اَلتَّمَرُّطُ [et-temerruṭ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznninde) ve

اَلْإِمِّرَاطُ [el-immirāṭ] (mīm'in teşdīdiyle ki fi'l-asl إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] olup tāʾ, mīm'e kalb ve idgām olunmuştur) Bedenden kıllar ve tüyler yolunup dökülmek maʿnāsınadır; yukālu: تَمَرَّطَ الشَّعْرُ وَامَّرَطَ إِذَا تَسَاقَطَ وَتَحَاتَّ

اَلْمُمَارَطَةُ [el-mumāreṭat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir kimseyi tırnakla tırmalayıp kıllarını yolmak maʿnāsınadır; yukālu: مَارَطَهُ إِذَا مَرَطَ شَعْرَهُ وَخَدَشَهُ

[م س ط]

اَلْمَسْطُ [el-meṣṭ] (mīm'in fethi ve sīn'in sükūnuyla) Nākanın fercine el sokup rahiminde olan menīyi sıyırıp çıkarmak maʿnāsınadır ki soy nākaya soysuz deve aştıkta ederler; yukālu: مَسَطَ النَّاقَةَ مَسْطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَدْخَلَ يَدَهُ فِي رَحِمِهَا فَأَخْرَجَ مَاءَ الْفَحْلِ Ve bağırsakta olan nesneyi parmakla sıyırmak maʿnāsınadır; yukālu: مَسَطَ الْمِعَى إِذَا خَرَطَ مَا فِيهِ بِإِصْبَعِهِ Ve sevbi ıslattıktan sonra el ile sıyırıp neşf eylediği suyu sızdırmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: مَسَطَ

الثَّوْبَ إِذَا بَلَّهُ ثُمَّ خَرَطَهُ بِيَدِهِ لِيَخْرُجَ مَاؤُهُ Ve tulum içre olan koyu sütü yāhūd yoğurdu parmakla sıyırıp ihrāc eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: مَسَطَ السِّقَاءُ إِذَا أَخْرَجَ مَا فِيهِ مِنْ لَبَنٍ خَاثِرٍ بِإِصْبَعِهِ Ve bir kimseye kamçı ile vurmak maʿnāsına müstaʿmeldir ki derisini sıyırır; yukālu: مَسَطَ فُلَانًا إِذَا ضَرَبَهُ بِالسِّيَاطِ

اَلْمَاسِطُ [el-māsiṭ] Şūrāk suya ıtlāk olunur ki içenin içerisini sıyırıp çıkarır; yukālu: مَاءٌ مَاسِطٌ أَيْ مِلْحٌ يَمْسُطُ الْبُطُونَ Ve

مَاسِطٌ [Māsiṭ] Mahsūs bir şūrāk sucağızın ismidir ki Benū Ṭuheyye yurdundadır. Ve bir nevʿ sayfī nebāt adıdır ki deve kısmı otladıkta içerisini ne var ise sıyırıp ishāl eder.

اَلْمَسِيطُ [el-mesīṭ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bulanık suya denir; yukālu: مَاءٌ مَسِيطٌ أَيْ كَدِرٌ Ve çamura denir. Ve dişiyi gebe eylemez olan erkeğe denir; yukālu: فَحْلٌ مَسِيطٌ إِذَا كَانَ لاَ يُلْقِحُ

اَلْمَسِيطَةُ [el-mesīṭat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Bu dahi bulanık suya denir; yukālu: مَاءَةٌ مَسِيطَةٌ أَيْ كَدِرَةٌ Ve şol suyu tatlı kuyuya denir ki ona suyu mütegayyir bir kuyunun suyu akmakla fāsid eder ola; yukālu: بِئْرٌ مَسِيطَةٌ أَيْ عَذْبَةٌ يَسِيلُ إِلَيْهَا مَاءُ الْآجِنَةِ أَيْ مَاءُ الْبِئْرِ الْمُتَغَيِّرَةِ الْمَاءِ Ve havuzla kuyu beyninde cereyān eden suya denir ki müteʿaffin olur ola. Ve suyu azca akan dereye denir, niteki ondan az olana مُسَيِّطَةٌ [musayyiṭat] denir, musaggar ve teşdīd-i yā ile.

[م ش ط]

اَلْمُشْطُ [el-muşṭ] (mīm'in harekāt-ı selāsı ve şīn-i muʿcemenin sükūnuyla) ve

اَلْمَشِطُ [el-meşiṭ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلْمُشُطُ [el-muşuṭ] (عُنُقٌ [ʿunuḳ] vezninde) ve

اَلْمُشُطُّ [el-muşuṭṭ] (عُتُلٌّ [ʿutull] vezninde) ve

اَلْمِمْشَطُ [el-mimşaṭ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Tarağa denir, Fārisīde şāne derler. Cemʿi أَمْشَاطٌ [emşāṭ] ve مِشَاطٌ [mişāṭ] gelir mīm'in kesriyle. Ve

مُشْطٌ [muşṭ] (mīm'in zammıyla) Cullāhların tarak taʿbīr ettikleri ālete ıtlāk olunur. Ve bir hurde ot adıdır ki مُشْطُ الذِّئْبِ [muşṭu'ẕ-ẕiʾb] dahi derler. Ve ayağın yüzünde olan yufka kemiklere denir ki taraklık taʿbīr olunur; yukālu: إِنْكَسَرَ مُشْطُ رِجْلِهِ أَيْ سُلاَمَيَاتُ ظَهْرِ قَدَمِهِ Ve

مُشْطُ الْكَتِفِ [muşṭu'l-ketif] Omzun altında olan kürek kemiğine ıtlāk olunur ki yassı kemiktir, Fārisīde dahi şāne denir. Ve deveye mahsūs bir damga adıdır ki tarak heyʾetinde olur. Ve bir tarza ağaçtan yarılmış tahtaya denir ki küp kapağı ederler.

اَلْمَمْشُوطُ [el-memşūṭ] مُشْطٌ [muşṭ] dediği damga basılmış deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ مَمْشُوطٌ أَيْ مَوْسُومٌ بِالْمُشْطِ Ve ince uzun kimseye ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مَمْشُوطٌ أَيْ فِيهِ دِقَّةٌ وَطُولٌ

اَلْمَشْطُ [el-meşṭ] (mīm'in fethiyle) Karıştırmak maʿnāsınadır; yukālu: مَشَطَ الشَّيْءَ مَشْطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا خَلَطَهُ Ve saç ve sakal taramak maʿnāsınadır; yukālu: مَشَطَ الشَّعْرَ إِذَا رَجَّلَهُ Bu münāsebetle yaltak ve müdāhin ve mütebasbıs kimseye دَائِمُ الْمَشْطِ [dāiʿmu'l-meşṭ] ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ دَائِمُ الْمَشْطِ أَيْ مُتَمَلِّقٌ

اَلْمُشَاطَةُ [el-muşāṭat] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] vezninde) Taramakla dökülen saç ve sakal kıllarına denir ki tarantı taʿbīr olunur; yukālu: سَقَطَتْ مُشَاطَتُهُ وَهِيَ مَا سَقَطَ مِنْهُ

اَلْإِمْتِشَاطُ [el-imtişāṭ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Taranmak maʿnāsınadır; yukālu: مَشَطَهُ فَامْتَشَطَ

اَلْمَاشِطَةُ [el-māşiṭat] Şol hatuna denir ki saçı güzel taramakla nisvānın saçlarını tarar ola. Gelin çehresini tezyīn eden koca kadına مَاشِطَةٌ [māşiṭat] taʿbīri bundandır ki yüz yazıcı taʿbīr olunur.

اَلْمِشَاطَةُ [el-mişāṭat] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) مَاشِطَةٌ [māşiṭat]lık hirfetine denir.

اَلْمَشْطُ [el-meşaṭ] (fethateynle) Devenin iki yanları semizlik sebebiyle yağdan tarak şeklini bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: مَشِطَتِ النَّاقَةُ مَشْطًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ عَلَى جَانِبَيْهَا كَالْأَمْشَاطِ مِنَ الشَّحْمِ Ve el kesret-i ʿamelden huşūnetlenmek yāhūd ele diken makūlesi batmak maʿnāsınadır; yukālu: مَشِطَتْ يَدُهُ إِذَا خَشُنَتْ مِنْ عَمَلٍ أَوْ دَخَلَ فِيهَا شَوْكٌ وَنَحْوُهُ

اَلتَّمْشِيطُ [et-temşīṭ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi devenin semizlikten iki yanları yağdan tarak olmak maʿnāsınadır; yukālu: مَشَّطَتِ النَّاقَةُ بِمَعْنَى مَشِطَتْ

اَلْأُمَيْشِطُ [el-Umeyşiṭ] (أُمَيْلِحٌ [umeylih] veznninde) Bir mevziʿ adıdır.

[م ص ط]

اَلْمَصْطُ [el-maṣṭ] مَسْطٌ [meṣṭ] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu; yukālu: مَصَطَ مَا فِي الرَّحِمِ بِمَعْنَى مَسَطَ

[م ض ط]

اَلْمُضْطُ [el-muḍṭ] (mīm'in zammı ve ḍādı muʿceme-i gayr-i hālisanın sükūnuyla) مُشْطٌ [muşṭ] maʿnāsınadır ki tarağa denir. Ve مُشْطٌ [muşṭ] lafzında cārī olan harekāt-ı selāse ve sāʾir lügatler bunda dahi cārīdir. Ve lügat-ı mezbūre Rebīʿa ve Yemen lügatidir, zīrā onlar şīn-i muʿcemeyi ḍādı muʿceme ile şīn beyninde iki taraftan ihtilās üzere tekellüm ederler ki sahīh şīn ve sahīh ḍād olmayıp beynehümā bir harf gibi olur.

[م ط ط]

اَلْمَطُّ [el-maṭṭ] (mīm'in fethi ve ṭā-yı muʿcemenin teşdīdiyle) Bir nesneyi çekip sündürmek maʿnāsınadır; yukālu: مَطَّهُ مَطًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَدَّهُ Ve kuyudan kovayı çekmek maʿnāsınadır; yukālu: مَطَّ الدَّلْوَ إِذَا جَذَبَهُ Ve kibr ve nahvetten kaşları ve yüzleri germek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: مَطَّ حَاجِبَيْهِ وَخَدَّهُ إِذَا تَكَبَّرَ Niteki bu makāmda نَأَى بِجَانِبِهِ وَصَعَرَ خَدَّهُ dahi kināye olunur. Ve muhātaba parmakları sövelterek söz söylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: مَطَّ أَصَابِعَهَا إِذَا مَدَّهَا مُخَاطِبًا بِهَا يَعْنِي كَأَنَّهُ يُخَاطِبُ بِهَا

اَلْمَطِيطَةُ [el-meṭīṭat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznninde) Havuz dibinde kalan galīz suya denir.

مُطَيْطَةُ [Muṭayṭat] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] veznninde) Bir mevziʿdir.

اَلْمَطَاطُ [el-meṭāṭ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Yoğurt gibi pek koyu ve ekşi deve sütüne denir; tekūlu: شَرِبْتُ مَطَاطًا أَيْ لَبَنَ الْإِبِلِ الْخَاثِرَ الْحَامِضَ

اَلْمُطَيْطَاءُ [el-muṭayṭāʾ] (حُمَيْرَاءُ [ḥumeyrāʾ] vezninde) Salınarak ve ellerini uzatarak yürümek maʿnāsınadır; yukālu: يَمْشِي الْمُطَيْطَاءَ أَيْ بِالتَّبَخْتُرِ وَمَدِّ الْيَدَيْنِ Ve kasr ile de lügattır.

اَلْمَطِيطَاءُ [el-meṭīṭāʾ] (mīm'in fethiyle) مُطَيْطَاءُ [muṭāyṭāʾ] maʿnāsınadır.

اَلتَّمْطِيطُ [et-temṭīṭ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Sövmek maʿnāsınadır; yukālu: مَطَّطَهُ إِذَا شَتَمَهُ

اَلتَّمَطُّطُ [et-temeṭṭuṭ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznninde) Gerinmek maʿnāsınadır; yukālu: تَمَطَّطَ الرَّجُلُ إِذَا تَمَدَّدَ Ve telvīn-i kelām eylemek maʿnāsınadır ki sözü türlü türlü söylemekten ʿibārettir; yukālu: تَمَطَّطَ فِي الْكَلَامِ إِذَا لَوَّنَ فِيهِ

اَلْمَطْمَطَةُ [el-maṭmeṭat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vez-

ninde) Kātib yazıyı ve mütekellim kelāmı süstlük ve taksīr ve tevānī ile fiʿle getirmek maʿnāsınadır ki harfleri hakkı üzere tamām yazmayıp ve kelāmı tamām söylememekten ʿibārettir; yukālu: مَطْمَطَ الْكَاتِبُ أَوِ الْمُتَكَلِّمُ إِذَا تَوَانَى فِي خَطِّهِ أَوْ كَلاَمِهِ

اَلتَّمَطْمُطُ [et-temeṭmuṭ] (تَزَلْزُلٌ [tezelzul] vezninde) Su gılzat kesb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَمَطْمَطَ الْمَاءُ إِذَا خَثُرَ

اَلْمِطَاطُ [el-miṭāṭ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

اَلْمُطَاطُ [el-muṭāṭ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) ve

اَلْمُطَائِطُ [el-muṭāʾiṭ] (عُلاَبِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Atın ve devenin kuyruk yanlarında olan yancık etine denir ki uzun uzadı ola; yukālu: صَلاً مِطَاطٌ وَمُطَاطٌ وَمُطَائِطٌ أَيْ مُمْتَدٌّ

[م ع ط]

اَلْمَعْطُ [el-maʿṭ] (mīm'in fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Bir nesneyi çekip uzatmak maʿnāsınadır; yukālu: مَعَطَهُ مَعْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا مَدَّهُ Ve kılıç sıyırmak maʿnāsınadır; yukālu: مَعَطَ السَّيْفَ إِذَا سَلَّهُ Ve kurulmuş yayı gereği gibi çekip doldurmak maʿnāsınadır; yukālu: مَعَطَ فِي الْقَوْسِ إِذَا أَغْرَقَ Ve cimāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَعَطَ الْمَرْأَةَ إِذَا جَامَعَهَا Ve birden doğurmak maʿnāsınadır; yukālu: مَعَطَتْ بِوَلَدِهَا إِذَا رَمَتْ Ve kıl yolmak maʿnāsınadır; yukālu: مَعَطَ الشَّعْرَ إِذَا نَتَفَهُ Ve zartalamak maʿnāsınadır; yukālu: مَعَطَ بِالْمَرْأَةِ إِذَا حَبَقَ ʿArablar firāş içre zartayı ʿavrete doğru çekmeleriyle ekserī onları mevsūle ederler. Ve bir kimsenin hakkını oyalandırıp geciktirmek maʿnāsınadır; yukālu: مَعَطَ بِحَقِّهِ إِذَا مَطَلَ

اَلْإِمْتِعَاطُ [el-imtiʿāṭ] Bu dahi kılıç sıyırmak maʿnāsınadır; yukālu: إِمْتَعَطَ السَّيْفَ إِذَا سَلَّهُ Ve bir nesne sünüp uzamak maʿnāsınadır; yukālu: إِمْتَعَطَ النَّهَارُ إِذَا ارْتَفَعَ أَيِ امْتَدَّ Ve bedenin kılları ve tüyleri dökülmek maʿnāsınadır; yukālu: إِمْتَعَطَ الشَّعْرُ إِذَا تَسَاقَطَ

أَبُو مُعْطَةَ [ebū muʿṭat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Kurdun künyesidir, tüyleri dökülmek münāsebetiyle.

أَبُو مُعَيْطٍ [Ebū Muʿayṭ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) ʿUḳbe'nin pederi Ebān b. Ebī ʿAmr b. Umeyye'nin künyesidir.

مُعَيْطٌ [Muʿayṭ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir recül ismidir. Ve bir mevziʿ adıdır yāhūd bunda أَمِيرٌ [emīr] veznindedir. Ve Ḳureyş'ten bir cemāʿatin pederi ismidir.

اَلْمَعَطُ [el-meʿaṭ] (fethateynle) Kurt pek habīs olmak, ʿalā-kavlin tüyü pek az olmak maʿnāsınadır; murād kavlak olmaktır. Kıllet ʿademden kināyedir; yukālu: مَعِطَ الذِّئْبُ مَعَطًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا خَبُثَ أَوْ قَلَّ شَعْرُهُ

اَلْأَمْعَطُ [el-emʿaṭ] ve

اَلْمَعِطُ [el-meʿiṭ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Tüyü azca yaʿnī kavlak kurda denir. Burada kıllet ʿademden kināyedir. Ve

أَمْعَطُ [emʿaṭ] Gövdesi kılsız adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ أَمْعَطُ أَيْ لاَ شَعْرَ عَلَى جَسَدِهِ Ve aslā nebāt eseri olmayan daz kumsala denir; cemʿi مُعْطٌ [muʿṭ] gelir; yukālu: رَمْلٌ أَمْعَطُ وَرِمَالٌ مُعْطٌ أَيْ لاَ نَبَاتَ فِيهِ Müʾennesi مَعْطَاءُ [maʿṭāʾ]dır; yukālu: أَرْضٌ مَعْطَاءُ أَيْ لاَ نَبَاتَ فِيهَا Ve

مَعْطَاءُ [maʿṭāʾ] ʿAvret yerine ıtlāk olunur; yukālu: لاَ تَنْظُرْ إِلَى مَعْطَائِهِ أَيْ سَوْءَتِهِ

اَلتَّمَعُّطُ [et-temaʿʿuṭ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) ve

اَلْإِمِّعَاطُ [el-immiʿāṭ] (hemzenin ve mīm-i müşeddedenin kesriyle ki aslı إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] dir; tāʾ mīm'e kalb ve idgām olundu) Gövdenin kılları bir maraz sebebiyle dökülmek

maʿnāsınadır; yukālu: تَمَعَّطَ الرَّجُلُ وَامَّتَعَ بِمَعْنَى تَمَرَّطَ وَسَقَطَ شَعْرُهُ مِنْ دَاءٍ يَعْرُضُ لَهُ Ve devenin tüyleri kavlamak maʿnāsınadır; yukālu: تَمَعَّطَ أَوْبَارُهُ إِذَا تَطَايَرَتْ Ve ipin tüyü dökülüp sicim gibi çekilip uzamak maʿnāsınadır; yukālu: إِمَّعَطَ الْحَبْلُ إِذَا انْجَرَدَ وَطَالَ

أَمْعَاطٌ [Emʿāṭ] (hemzenin fethiyle) Bir mevziʿdir.

اَلْإِنْمِعَاطُ [el-inmiʿāṭ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] veznin-de) Bu dahi gövdenin kılları ve tüyleri dökülmek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْمَعَطَ الرَّجُلُ إِذَا تَسَاقَطَ شَعْرُهُ

اَلْمُمَعَّطُ [el-mumaʿʿaṭ] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Pek uzun adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُمَعَّطٌ أَيْ طَوِيلٌ بَائِنٌ

[م ع ل ط]

اَلْمَعَلَّطُ [el-meʿallaṭ] (عَمَلَّسٌ [ʿamelles] vezninde) Yavuz ve şedīd adama denir; عَمَلَّطٌ [ʿamellaṭ] maklūbudur. Ve habīs ve dāhiye adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَعَلَّطٌ أَيْ شَدِيدٌ وَكَذَلِكَ خَبِيثٌ دَاهِيَةٌ

[م غ ط]

اَلْمَغْطُ [el-maġṭ] (mīm'in fethi ve ġayn-ı muʿcemenin sükūnuyla) Kurulmuş yayın kirişini gereği gibi doldurmak maʿnāsınadır; yukālu: مَغَطَ الرَّامِي فِي قَوْسِهِ مَغْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَغْرَقَ Ve bir nesneyi uzatmak için çekip sündürmek maʿnāsınadır, ʿalā-kavlin yumuşak nesneyi çekip sündürmeğe mahsūstur, bağırsak gibi; yukālu: مَغَطَ الشَّيْءَ إِذَا مَدَّهُ يَسْتَطِيلُهُ أَوْ هُوَ مَدُّ شَيْءٍ لَيِّنٍ كَالْمُصْرَانِ

اَلْإِمْتِغَاطُ [el-imtiġāṭ] ve

اَلْإِمْغَاطُ [el-immiġāṭ] (hemzenin ve mīm-i müşeddedenin kesriyle ki fi'l-asl إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl]dir) Bir nesne sünüp uzamak maʿnāsınadır; yukālu: إِمْتَغَطَ الشَّيْءُ إِذَا امْتَدَّ Ve

إِمْتِغَاطٌ [imtiġāṭ] Kılıç sıyırmak maʿnāsınadır; yukālu: إِمْتَغَطَ السَّيْفَ إِذَا سَلَّهُ Ve vakt uzamak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِمْتَغَطَ النَّهَارُ إِذَا ارْتَفَعَ أَيِ امْتَدَّ

اَلْمُمَغَّطُ [el-mumaġġaṭ] مُمَعَّطٌ [mumaʿʿaṭ] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu.

اَلتَّمَغُّطُ [et-temaġġuṭ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Deve yürürken ellerini pek gerip uzatmak maʿnāsınadır; yukālu: تَمَغَّطَ الْبَعِيرُ إِذَا مَدَّ يَدَيْهِ شَدِيدًا يَعْنِي فِي السَّيْرِ Ve at nihāyet-i vüsʿ ü meblagında seğirtmek, ʿalā-kavlin gerimleyerek seğirtmek maʿnāsınadır ki dik seğirtmeyip yere döşenerek seğirtmekten ʿibārettir ki maklūbudur; yukālu: تَمَغَّطَ الْفَرَسُ إِذَا جَرَى حَتَّى لاَ يَجِدَ مَزِيدًا أَوْ مَدَّ قَوَائِمَهُ فِي جَرْيِهِ Ve bir kimseyi toz boğup helāk olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَمَغَّطَ فُلاَنٌ تَحْتَ الْهَدَمِ إِذَا قَتَلَهُ الْغُبَارُ

[م ق ط]

اَلْمَقْطُ [el-maḳṭ] (نَقْطٌ [naḳṭ] vezninde) Bir kimsenin boynunu kırmak maʿnāsınadır; yukālu: مَقَطَ عُنُقَهُ مَقْطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا كَسَرَهَا Ve bir kimseyi gücendirip gayz ve kīne bağlatmak, ʿalā-kavlin derūnunu hışm ve kīne ile doldurmak maʿnāsınadır; yukālu: مَقَطَ فُلاَنًا إِذَا غَاظَهُ أَوْ مَلأَهُ غَيْظًا Ve bir adamı kapıp yere çalmak maʿnāsınadır; yukālu: مَقَطَ الْقِرْنَ وَبِالْقِرْنِ إِذَا صَرَعَهُ Ve etfāl top taʿbīr ettikleri küreyi yere çalıp elleriyle tutmak maʿnāsınadır ki top oynamak taʿbīr olunur; yukālu: مَقَطَ الْكُرَةَ إِذَا ضَرَبَ بِهَا الْأَرْضَ ثُمَّ أَخَذَهَا Ve kuş çiftleşmek maʿnāsınadır; yukālu: مَقَطَ الطَّائِرُ الْأُنْثَى بِمَعْنَى قَمَطَهَا Ve bir adama yemīnler ile and vermek maʿnāsınadır; yukālu: مَقَطَهُ بِالْأَيْمَانِ إِذَا حَلَّفَهُ بِهَا Ve değnekle vurmak maʿnāsınadır; yukālu: مَقَطَهُ بِالْعَصَا إِذَا ضَرَبَهُ بِهَا Ve

مَقْطٌ [maḳṭ] Şiddet maʿnāsınadır; yukālu:

مَقَطَهُ إِذَا شَدَّهُ Ve kamçı gibi küçük ip ile bir kimseye vurmak maʿnāsınadır; yukālu: مَقَطَهُ إِذَا ضَرَبَهُ بِالْحُبَيْلِ الصَّغِيرِ Ve pek bükmek maʿnāsınadır; yukālu: مَقَطَ الْحَبْلَ إِذَا فَتَلَهُ شَدِيدًا Ve مِقَاطٌ [miḳāṭ] ile bir nesneyi bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: مَقَطَهُ إِذَا شَدَّهُ بِالْمِقَاطِ

اَلْمِقَاطُ [el-miḳāṭ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) İpe, ʿalā-kavlin küçük olup pek bükülmüş olanına denir; yukālu: شَدَّهُ بِالْمِقَاطِ أَيِ الْحَبْلِ أَوِ الصَّغِيرِ الشَّدِيدِ الْفَتْلِ

اَلْمَاقِطُ [el-māḳiṭ] Fālcıya denir ki hurde taşlar ile fāl açar; yukālu: رَجُلٌ مَاقِطٌ أَيِ الْحَازِي الْمُتَكَهِّنُ الطَّارِقُ بِالْحَصَى Ve kölenin kölesine denir; سَاقِطُ بْنُ مَاقِطِ بْنِ لَاقِطٍ derler, niteki "ل،ق،ط" māddesinde zikr olundu. Ve bunlar bi'l-mertebe fürū-māyeden kināye olurlar. Ve kemāl-i zaʿf u hüzālden hareket edemeyip dikilip kalmış durgun deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ مَاقِطٌ إِذَا صَارَ قَدْ قَامَ مِنَ الْإِعْيَاءِ وَالْهُزَالِ وَلَمْ يَتَحَرَّكْ Ve cengāhta begāyet daracık yere denir; tekūlu: لَقِيتُهُ فِي الْمَاقِطِ أَيْ فِي أَضْيَقِ الْمَوَاضِعِ فِي الْحَرْبِ Ve kovanın ipine denir; cemʿi مُقُطٌ [muḳuṭ] gelir, كُتُبٌ [kutub] vezninde. Ve at yedecek ipe ve cılbıra denir.

اَلْمُقُوطُ [el-muḳūṭ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Deve ziyādesiyle arıklayıp nā-tüvān olmak maʿnāsınadır; yukālu: مَقَطَ الْبَعِيرُ مُقُوطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا هُزِلَ شَدِيدًا

اَلْمَقِطُ [el-meḳiṭ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Şol velede denir ki altı aylık yāhūd yedi aylık doğmuş ola; yukālu: وَلَدٌ مَقِطٌ إِذَا وُلِدَ لِسِتَّةِ أَشْهُرٍ أَوْ سَبْعَةٍ

اَلْمُقْطُ [el-muḳṭ] (mīm'in zammıyla) Kuş sayd ettikleri ipten tuzağa denir. Cemʿi أَمْقَاطٌ [emḳāṭ] gelir.

اَلتَّمْقِيطُ [et-temḳīṭ] Yere çalmak maʿnāsınadır; yukālu: مَقَّطَهُ إِذَا صَرَعَهُ

اَلْإِمْتِقَاطُ [el-imtiḳāṭ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) İstihrāc maʿnāsınadır; yukālu: إِمْتَقَطَهُ إِذَا اسْتَخْرَجَهُ

[م ق ع ط]

اَلْمُقْعُوطَةُ [el-muḳʿūṭat] (mīm'in zammıyla) قُمْعُوطَةٌ [ḳumʿūṭat] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu.

[م ل ط]

اَلْمِلْطُ [el-milṭ] (mīm'in kesriyle) Şol habīs ve tarrār kimseye denir ki kendisine bir nesne emānet yāhūd muhāfaza için verildikte yāhūd yeri taʿyīn olundukta elbette onu çalıp çarpıp helāllenir ola; yukālu: رَجُلٌ مِلْطٌ أَيْ خَبِيثٌ لَا يُرْفَعُ إِلَيْهِ شَيْءٌ إِلَّا سَرَقَهُ وَاسْتَحَلَّهُ Ve nesebi karışık kimseye denir; cemʿi أَمْلَاطٌ [emlāṭ] ve مُلُوطٌ [mulūṭ] gelir; yukālu: رَجُلٌ مِلْطٌ أَيْ مُخْتَلِطُ النَّسَبِ

اَلْمُلُوطُ [el-mulūṭ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Bir kimse karışık nesebli olmak maʿnāsınadır; yukālu: مَلُطَ الْغُلَامُ وَمَلَطَ مُلُوطًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَالْأَوَّلِ إِذَا كَانَ مِلْطًا

اَلْمَلْطُ [el-melṭ] (خَلْطٌ [ḫalṭ] vezninde) Duvar sıvamak maʿnāsınadır; yukālu: مَلَطَ الْحَائِطَ مَلْطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا طَلَاهُ Ve tırāş eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَلَطَ الشَّعْرَ إِذَا حَلَقَهُ Ve müddeti nā-tamām veled doğurmak maʿnāsınadır; yukālu: مَلَطَتْهُ أُمُّهُ إِذَا وَلَدَتْهُ لِغَيْرِ تَمَامٍ

اَلتَّمْلِيطُ [et-temlīṭ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi duvar sıvamak maʿnāsınadır; yukālu: مَلَّطَ الْحَائِطَ إِذَا طَلَاهُ Ve şāʿir bir mısrāʿ söyleyip dīğer mısrāʿını bir āher şāʿir tekmīl eylemek maʿnāsınadır ki مُمَالَطَةٌ [mumāleṭat] ile meşhūrdur, ke-mā seyuzkeru; yukālu: مَلَّطَ فُلَانًا إِذَا قَالَ نِصْفَ بَيْتٍ وَأَتَمَّهُ الْآخَرُ

اَلْمِلَاطُ [el-milāṭ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde)

Binānın iki taşı ve iki koru aralığına vazᶜ olunan çamura denir; yukālu: بَنَى الْحَائِطَ بِاللَّبَنِ وَالْمِلاَطِ وَهُوَ الطِّينُ يُجْعَلُ بَيْنَ سَافَيِ الْبِنَاءِ وَيُمَلَّطُ بِهِ الْحَائِطُ Ve yana denir, جَنْبٌ [cenb] maᶜnāsına. Ve hörgücün bir cānibine denir; iki cānibine مِلاَطَانِ [milāṭān] denir.

اِبْنَا مِلاَطٍ [ibnā milāṭ] Devenin kollarına, ᶜalā-kavlin omuzlarına ıtlāk olunur; tekūlu: خُذْ بِابْنَيْ مِلاَطِ الْبَعِيرِ أَيْ بِعَضُدَيْهِ أَوْ كَتِفَيْهِ

اِبْنُ مِلاَطٍ [ibn milāṭ] Yeni aya ıtlāk olunur; yukālu: طَلَعَ ابْنُ مِلاَطٍ أَيِ الْهِلاَلُ Gūyā ki ay perteviyle āfākı sıvadığından tekniye olundu.

اَلْمِلْطَاءُ [el-milṭāᵓ] (mīm'in kesri ve elifin meddī ve kalīlen kasrı ile) ve

اَلْمِلْطَاةُ [el-milṭāt] (hā'yla) Baş yarığı envāᶜından سِمْحَاقٌ [simḥāḳ] maᶜnāsınadır ki baş kemiğinin üzerinde olan zar gibi yufka deriye bālig yarığa denir. ᶜAlā-kavlin başın etiyle kemiği beyninde olan yufkaca zara denir. Kāle'ş-şārih ve fi'l-hadīsi: "وَهِيَ بِالْمَدِّ فِي الْمِلْطَى نِصْفُ دِيَةِ الْمُوضِحَةِ وَالْقَصْرِ وَالتَّاءِ مِنَ الشِّجَاجِ السِّمْحَاقِ أَوِ الْقِشْرَةِ الرَّقِيقَةِ بَيْنَ لَحْمِ الرَّأْسِ وَعَظْمِهِ

اَلْأَمْلَطُ [el-emlaṭ] (أَمْرَطُ [emraṭ] vezninde) Bedeni kılsız adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَمْلَطُ أَيْ لاَ شَعْرَ فِي جَسَدِهِ Ve yeleksiz oka ıtlāk olunur, مَلِيطٌ [melīṭ] gibi, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْمَلَطُ [el-melaṭ] (fethateynle) ve

اَلْمُلْطَةُ [el-mulṭat] (mīm'in zammıyla) Bir kimse أَمْلَطُ [emlaṭ] olmak maᶜnāsınadır; yukālu: مَلِطَ الرَّجُلُ مَلَطًا وَمُلْطَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ أَمْلَطَ

اَلْإِمْلاَطُ [el-imlāṭ] (hemzenin kesriyle) Nāka tüylenmedik veled düşürmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَمْلَطَتِ النَّاقَةُ جَنِينَهَا إِذَا أَلْقَتْهُ وَلاَ شَعْرَ عَلَيْهِ

اَلْمُمْلِطُ [el-mumliṭ] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Tüylenmedik veled düşüren nākaya denir. Cemᶜi مَمَالِيطُ [memālīṭ]tir.

اَلْمِمْلاَطُ [el-mimlāṭ] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Tüylenmedik veled düşürmek ᶜādeti olan nākaya denir.

اَلْمَلِيطُ [el-melīṭ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Tüylenmedik doğmuş deve yavrusuna denir. Ve yeleği olmayan oka denir; yukālu: سَهْمٌ أَمْلَطُ وَمَلِيطٌ أَيْ لاَ رِيشَ لَهُ

اَلتَّمَلُّطُ [et-temelluṭ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Ok yeleksiz olmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَمَلَّطَ السَّهْمُ إِذَا كَانَ أَمْلَطَ Ve bir nesne düz ve sıyrıncak olmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَمَلَّطَ الشَّيْءُ إِذَا تَمَلَّسَ

اَلْإِمْتِلاَطُ [el-imtilāṭ] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Bir nesneyi uğurlayın kapmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِمْتَلَطَهُ إِذَا اخْتَلَسَهُ

مَلَطْيَةُ [Malaṭyet] (mīm'in ve lām'ın fethi ve ṭā'nın sükūnu ve yā'nın tahfīfiyle) Nehr-i Furāt garbīsinde bir beldedir ki kesīrü'l-fevākih ve şedīdü'l-berddir. Bunda yā'nın teşdīdi lahndır. Mütercim der ki cogrāfyā kitāblarında Malaṭiyus nām melik-i Yūnānī bināsıdır.

اَلْمَلَطَى [el-meleṭā] (جَمَزَى [cemezā] vezninde) Bir güne yelmeğe denir ki murād sürᶜatle yelmektir.

اَلْمُمَالَطَةُ [el-mumāleṭat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) تَمْلِيطٌ [temlīṭ] gibi bir şāᶜir bir mısrāᶜ ve dīğer bir şāᶜir bir mısrāᶜ söylemek vechiyle muşāᶜare eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir, gūyā ki mısrāᶜ-ı evveli sıvar. Buna إِجَازَةٌ [icāzet] dahi denir; yukālu: مَالَطَ فُلاَنًا إِذَا قَالَ نِصْفَ بَيْتٍ وَأَتَمَّهُ الْآخَرُ

مَالِطَةُ [Mālıṭat] (صَاحِبَةٌ [ṣāḥibet] vezninde)

Bir belde ismidir; hālen Akdeniz'de Malṭa Adası dedikleri ada olacaktır, ahālīsine Malṭis derler.

[م ن ف ل ط]

مَنْفَلُوطُ [Menfelūṭ] (mīm'in ve fā'nın fethiyle) Ṣaʿīd-i Mıṣr'da bir beldedir.

[م ي ط]

اَلْمَيْطُ [el-meyṭ] (خَيْطٌ [ḫayṭ] vezninde) Cevr ve bīdād eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَاطَ فُلَانٌ يَمِيطُ مَيْطًا إِذَا جَارَ Ve zecr ve āzār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَاطَهُ إِذَا زَجَرَهُ Ve

مَيْطٌ [meyṭ] ve

مَيَطَانٌ [meyeṭān] (fetehātla) Baʿīd ve alarga olmak maʿnāsınadır; tekūlu: مَاطَ فُلَانٌ عَنِّي مَيْطًا وَمَيَطَانًا أَيْ تَنَحَّى وَبَعُدَ Ve

مَيْطٌ [meyṭ] Alarga ve ırak eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَاطَهُ إِذَا نَحَّاهُ وَأَبْعَدَهُ Ve

مَيْطٌ [meyṭ] Nesne maʿnāsınadır; yukālu: مَا عِنْدَهُ مَيْطٌ أَيْ شَيْءٌ Ve ziyāde ve mezīd maʿnāsınadır; yukālu: إِمْتَلَأَ حَتَّى مَا يَجِدُ مَيْطًا أَيْ مَزِيدًا Ve şiddet maʿnāsınadır; yukālu: أَمْرٌ ذُو مَيْطٍ أَيْ شِدَّةٍ Ve zor ve kuvvet maʿnāsınadır; yukālu: أَخَذَهُ بِمَيْطِهِ أَيْ بِقُوَّتِهِ

اَلْإِمَاطَةُ [el-imāṭat] (hemzenin kesriyle) Bu dahi baʿīd ve bertaraf olmak ve baʿīd ve bertaraf eylemek maʿnālarınadır; yukālu: أَمَاطَ عَنِّي إِذَا تَنَحَّى وَبَعُدَ وَأَمَاطَهُ إِذَا نَحَّاهُ وَأَبْعَدَهُ

اَلتَّمَايُطُ [et-temāyuṭ] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] veznin-de) Bir cemāʿat aralığına şūriş ve ihtilāt düşmekle beynleri fāsid ve tebāh olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَمَايَطَ الْقَوْمُ إِذَا فَسَدَ مَا بَيْنَهُمْ Ve ıraklaşmak maʿnāsınadır; yukālu: تَمَايَطُوا إِذَا تَبَاعَدُوا

اَلْمَيَّاطُ [el-meyyāṭ] (شَدَّادٌ [şeddād] veznin-de) Bī-kār ve laʿʿāb ve battāl kimseye denir, Türkīde aylak taʿbīr olunur; yukālu: رَجُلٌ مَيَّاطٌ أَيْ لَعَّابٌ بَطَّالٌ

اَلْمِيَاطُ [el-miyāṭ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Defʿ ve zecr maʿnāsınadır. Ve meyl ve teveccüh maʿnāsınadır. Ve ense vermek, idbār maʿnāsınadır. Ve davarı sudan geri getirirken ziyādesiyle pek sürmeğe denir, niteki هِيَاطٌ [hiyāṭ] suya iletirken ziyādesiyle pek sürmeğe denir. Ve minhu'l-meselu: "وَقَعُوا فِي هِيَاطٍ وَمِيَاطٍ" أَيْ دُنُوٍّ وَبُعْدٍ وَإِقْبَالٍ وَإِدْبَارٍ وَسَوْقٍ شَدِيدٍ إِلَى الطَّرَفَيْنِ يَعْنِي فِي هَرْجٍ وَاخْتِلَالٍ

مَيْطٌ [Meyṭ] (خَيْطٌ [ḫayṭ] vezninde) Sāhil-i Baḥr-i Yemen'de bir karyedir.

مِيطَانُ [Mīṭān] (مِيزَانٌ [mīzān] vezninde) Medīne dağlarından bir dağın adıdır.

أُمْيُوطُ [Umyūṭ] (أُسْلُوبٌ [uslūb] vezninde) Mıṣır'da bir karye adıdır.

نَجَزَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'N-NŪN
(فَصْلُ النُّونِ)

[ن أ ط]

اَلنَّأْطُ [en-neʾṭ] (nūn'un fethi ve hemzenin sükūnuyla) "ن،ح،ط" maʿnāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

اَلنَّئِيطُ [en-neʾīṭ] نَحِيطٌ [neḥīṭ] vezninde ve mürādifidir, ke-mā se-yuzkeru.

[ن ب ط]

اَلنَّبْطُ [en-nebṭ] (حَبْطٌ [ḥabṭ] vezninde) ve

اَلنُّبُوطُ [en-nubūṭ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Yerden su kaynayıp çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: نَبَطَ الْمَاءُ نَبْطًا وَنُبُوطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا نَبَعَ Ve

نَبْطٌ [nebṭ] Kuyu kazan kimse kuyudan su istihrāc eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَبَطَ الْبِئْرَ نَبْطًا إِذَا اسْتَخْرَجَ مَاءَهَا Ve

نَبْطٌ [Nebṭ] Medīne nāhiyesinde hacer-i birām maʿdeni olan Ḥavrāʾ nām mahal kurbünde bir vādī ismidir. حَجَرُ الْبِرَامِ [ḥaceru'l-birām], çömlek yaparlar bir nevʿ siyāh taştır. Ve

نَبْطٌ [nebṭ] Kuyu kazan kimse suya erişmek maʿnāsınadır; yukālu: نَبَطَ الرَّكِيَّةَ إِذَا أَمَاهَهَا

اَلنَّبْطَاءُ [en-Nebṭāʾ] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrāʾ] vezninde) Baḥreyn türābında ʿAbdulḳays yurdunda bir karye adıdır. Ve arz-ı Necd'den Şureyf nām mahalde Benū Numeyr'e mahsūs bir küçük bayır adıdır. Ve

نَبْطَاءُ [nebṭāʾ] Böğürleri beyāz koyuna denir; yukālu: شَاةٌ نَبْطَاءُ أَيْ بَيْضَاءُ الشَّاكِلَةِ

إِنْبِطٌ [İnbiṭ] (إِثْمِدٌ [iṣmid] vezninde) Kelb b. Vebre kabīlesi bilādında bir mevziʿ adıdır. Ve Hemedān kazāsında bir karye adıdır.

إِنْبِطَةُ [İnbiṭat] (hā'yla) Bir mevziʿ adıdır.

اَلنَّبَطُ [en-nebaṭ] (fethateynle) Atın koltuğu altları ve böğürleri beyāz olmağa denir. Ve minhu: فَرَسٌ أَنْبَطُ Ve

نَبَطٌ [nebaṭ] Kazılan kuyudan ibtidā zuhūr eden suya denir ve ona نُبَطَةٌ [nubṭat] dahi denir, غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde; yukālu: وَجَدَ نَبَطَ الْبِئْرِ وَنُبْطَتَهَا أَيْ أَوَّلَ مَا يَظْهَرُ مِنْ مَائِهَا Ve bir adamın gavr ve künhüne ıtlāk olunur; yukālu: فُلَانٌ لاَ يُدْرَكُ نَبَطُهُ أَيْ غَوْرُهُ وَقَدْرُ عَمَلِهِ Ve

نَبَطٌ [Nebaṭ] Nāstan bir tāʾifedir ki Baṣra ile Kūfe beyninde vākiʿ berriyye batāyıhında yaʿnī derelerinde sākin olurlar ve onlara نَبِيطٌ [Nebīṭ] dahi denir, أَمِيرٌ [emīr] veznin-de ve أَنْبَاطٌ [Enbāṭ] dahi denir, cemʿ bünyesiyle. Nisbetinde نَبَطِيٌّ [Nebaṭiyy] denir ve نَبَاطِيٌّ [Nebāṭiyy] denir nūn'un harekāt-ı selāsıyla ve نَبَاطٍ [Nebāṭ] denir yā'nın hazfiyle يَمَنِيٌّ [Yemeniyy] ve يَمَانِيٌّ [Yemāniyy] ve يَمَانٍ [Yemān] gibi; yukālu: رَجُلٌ نَبَطِيٌّ وَنَبَاطِيٌّ مُثَلَّثَةً وَنَبَاطٍ كَيَمَانٍ

اَلْأَنْبَطُ [el-enbaṭ] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Koltukları altları ve böğürleri ak olan ata denir; yukālu: فَرَسٌ أَنْبَطُ أَيْ بَيِّنُ النَّبَطِ أَبْيَضُ الشَّاكِلَةِ

اَلْإِنْبَاطُ [el-inbāṭ] (hemzenin kesriyle) Su kazan kimse ibtidā zuhūr eden suya yetişmek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْبَطَ الْحَافِرُ إِذَا انْتَهَى إِلَى النُّبْطَةِ Şārih der ki müʾellif bunu tekrār eylemiştir. Ve bir nesne hafī iken zāhire ihrāc olunmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْبَطَ الشَّيْءُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا ظَهَرَ بَعْدَ خَفَاءٍ Ve teʾsīr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْبَطَ إِلَيْهِ إِذَا أَثَّرَ

اَلتَّنَبُّطُ [et-tenebbuṭ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Nebaṭ kavmine benzemek, ʿalākavlin onlara nisbetlenmek maʿnāsınadır; yukālu: تَنَبَّطَ الرَّجُلُ إِذَا تَشَبَّهَ بِالْأَنْبَاطِ أَوْ تَنَسَّبَ إِلَيْهِمْ Ve bir kelāmın maʿnā ve mefhūmunu

iʿmāl-i fikr ile istihrāc eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَنَبَّطَ الْكَلَامَ إِذَا اسْتَخْرَجَهُ Ve kuyu kazan kimse suya erişmek maʿnāsınadır; yukālu: تَنَبَّطَ الْحَافِرُ الرَّكِيَّةَ إِذَا أَمَاهَهَا

اَلْإِسْتِنْبَاطُ [el-istinbāṭ] Bu dahi kuyu kazan kimse suya erişmek maʿnāsınadır; mustaʿmeldir; yukālu: إِسْتَنْبَطَ الرَّكِيَّةَ إِذَا أَمَاهَهَا Ve hafī olan nesneyi izhār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: اُسْتُنْبِطَ الشَّيْءُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا أُظْهِرَ بَعْدَ خَفَاءٍ Ve mücte-hid ve fakīh fehm ve ictihād ile maʿānī ve ahkām-ı hafiyye istihrāc eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِسْتَنْبَطَ الْفَقِيهُ إِذَا اسْتَخْرَجَ الْفِقْهَ الْبَاطِنَ بِفَهْمِهِ وَاجْتِهَادِهِ

نُبَيْطٌ [Nubeyṭ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) İbn Şureyṭ'tir ki ashābdandır.

اَلنُّبَيْطَاءُ [en-Nubeyṭāʾ] (حُمَيْرَاءُ [ḥumeyrāʾ] vezninde) Tarīk-i Mekke'de bir dağın adıdır.

وَعْثَاءُ النُّبَيْطِ [Vaʿs̱āʾu'n-Nubeyṭ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir mevziʿdir.

[ن ث ط]

اَلنَّثْطُ [en-neṯṭ] (nūn'un fethi ve s̱ā-yı müsellesenin sükūnuyla) Bir nesneyi düzelip yassılanmak için yāhūd yerleşmek için el ile yere sıkıştırmak maʿnāsınadır; yukālu: نَثَطَهُ عَلَى الْأَرْضِ نَثْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا غَمَزَهُ بِيَدِهِ عَلَيْهَا حَتَّى يَطْمَئِنَّ Ve

نَثْطٌ [neṯṭ] Henüz toprağı yarıp çıkmağa başlayan nebāta denir. Ve

نَثْطٌ [neṯṭ] ve

نَثِيطٌ [neṯīṭ] Dinmek, sükūn maʿnāsınadır; yukālu: نَثَطَ الشَّيْءُ نَثْطًا وَنُثُوطًا إِذَا سَكَنَ Ve ağırlaştırmak maʿnāsınadır; yukālu: نَثَطَهُ نَثْطًا إِذَا أَثْقَلَهُ Ve mantar yeri yarıp çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: نَثَطَتِ الْكَمْأَةُ إِذَا خَرَجَتْ مِنَ الْأَرْضِ

اَلتَّنْثِيطُ [et-tenṯīṭ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Teskīn eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَثَّطَهُ إِذَا سَكَّنَهُ

[ن ح ط]

اَلنَّحِيطُ [en-neḥīṭ] (nūn'un fethi ve ḥā-yı mühmelenin kesriyle) Mahzūn ve magmūm kimse şiddetle göğüs geçirmek maʿnāsınadır; yukālu: نَحَطَ الرَّجُلُ نَحِيطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا زَفَرَ زَفِيرًا Ve

نَحْطٌ [naḥṭ] ve

نَحِيطٌ [neḥīṭ] Göğüste ağlamak, tıkanıp yukarı çıkmamakla beri öte tereddüd eylemeğe denir, ifrāt-ı gussa vü gamdan olur. Ve

نَحْطٌ [naḥṭ] Sāʾili zecr ve āzār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَحَطَ السَّائِلَ نَحْطًا إِذَا زَجَرَهُ عِنْدَ الْمَسْأَلَةِ Ve

نَحْطٌ [naḥṭ] ve

نَحِيطٌ [neḥīṭ] At sıkletinden ve yorgunluktan bī-tāb olmakla ıkılmak maʿnāsınadır ki sadrıyla boğazı aralığından zuhūr eder; yukālu: نَحَطَ الْفَرَسُ نَحْطًا وَنَحِيطًا إِذَا صَاتَ مِنَ الثِّقَلِ وَالْإِعْيَاءِ Ve çırpıcılar bezi çırparken aralıkta teneffüs eylemelerine denir.

اَلنَّاحِطُ [en-nāḥiṭ] Şiddetle öksürür olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ نَاحِطٌ أَيْ يَسْعُلُ شَدِيدًا

اَلنَحَّاطُ [en-naḥḥāṭ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Hod-bīn ve mütekebbir kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ نَحَّاطٌ أَيْ مُتَكَبِّرٌ

اَلنُّحَاطُ [en-nuḥāṭ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bükānın taşra çıkmayıp göğüste tereddüdüne denir ki hıçkırma taʿbīr olunur; yukālu: أَخَذَهُ النُّحَاطُ وَهُوَ تَرَدُّدُ الْبُكَاءِ فِي الصَّدْرِ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَظْهَرَ

اَلنَّحْطَةُ [en-naḥṭat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir maraz adıdır ki atın ve devenin göğüslerine ʿārız olur.

اَلْمَنْحُوطَةُ [el-menḥūṭat] ve

اَلْمُنْحَطَةُ [el-munḥaṭat] (مُكْرَمَةٌ [mukremet] vezninde) ʿİllet-i نَحْطَةٌ [naḥṭat]a uğramış atlara ve develere denir.

[ن خ ط]

اَلنَّخْطُ [en-naḫṭ] (nūn'un fethi ve ḫā-yı muʿcemenin sükūnuyla) Bir kimse üzere nāgehānī çıkagelmek maʿnāsınadır; yukālu: نَخَطَ إِلَيْهِمْ نَخْطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا طَرَأَ عَلَيْهِمْ Ve sümkürmek maʿnāsınadır; yukālu: نَخَطَ الْمُخَاطَ إِذَا رَمَاهُ أَيْ مِنْ أَنْفِهِ

اَلْإِنْتِخَاطُ [el-intiḫāṭ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznince) Bu dahi sümkürmek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَخَطَ الْمُخَاطَ إِذَا رَمَاهُ Ve bir nesneye benzemek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَخَطَهُ إِذَا أَشْبَهَهُ

اَلنَّخِيطُ [en-neḫīṭ] (نَحِيطٌ [neḥīṭ] vezninde) Bir kimseyi şetm ve fasl ile nāsa rüsvāy eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَخَطَ بِهِ نَخِيطًا إِذَا سَمَّعَ بِهِ وَشَتَمَهُ Ve kibr ve dimāg eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَخَطَ عَلَيَّ إِذَا بَذَخَ وَتَكَبَّرَ

اَلنُّخْطُ [en-nuḫṭ] (nūn'un zammıyla) Nās maʿnāsınadır; nūn'un fethiyle de cāʿizdir; yukālu: مَا أَدْرِي أَيُّ النُّخْطِ هُوَ أَيْ أَيُّ النَّاسِ Ve murdār ilik taʿbīr olunan ak iliğe denir ki bir ucu dimāga ve bir ucu arkanın nihāyetine varır, نُخَاعٌ [nuḫāʿ] dahi derler. Ve rahimde çocuk yatağında olan sarı suya denir ki sarardıkta صَفَقٌ [ṣafaḳ] ve صَفَرٌ [ṣafer] derler.

اَلنُّخُطُ [en-nuḫuṭ] (zammeteynle) Şecāʿat ve celādet cihetiyle mızrak oynayan nīzebāzlara denir; yukālu: هُمْ نُخُطٌ أَيِ اللَّاعِبُونَ بِالرِّمَاحِ شَجَاعَةً وَبَطَالَةً Ezherī bunu رُكَّعٌ [rukkaʿ] vezninde takyīd eylemekle tevehhüm eylemiştir.

[ن س ط]

اَلنَّسْطُ [en-nesṭ] (بَسْطٌ [beṣṭ] vezninde) مَسْطٌ [meṣṭ] ile üç evvelki maʿnālarda mürādiftir ki zikr olundu.

اَلنُّسُطُ [en-nusuṭ] (عُنُقٌ [ʿunuḳ] vezninde) Şol kimselere denir ki atların ve nākaların doğurmaları ʿusret kesb eyledikte rahimlerine ellerini sokup yavrularını istihrāc eder olalar.

[ن ش ط]

اَلنَّشَاطُ [en-neşāṭ] (رَشَادٌ [reşād] vezninde) Şen ve şād ve hoş-dil olmak maʿnāsınadır ki kesel ve fütūr mukābilidir, bir iş işlemek için yāhūd gayrı nesne için olsun; yukālu: نَشِطَ الرَّجُلُ نَشَاطًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا طَابَتْ نَفْسُهُ لِلْعَمَلِ وَغَيْرِهِ Ve davar semirmek maʿnāsınadır; yukālu: نَشِطَتِ الدَّابَّةُ إِذَا سَمِنَتْ

اَلنَّاشِطُ [en-nāşiṭ] ve

اَلنَّشِيطُ [en-neşīṭ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Şād ve şen ve hoş-dil adama denir. Ve yerden yere giden yaban öküzüne denir. Ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿وَالنَّاشِطَاتِ نَشْطًا﴾ أَيِ النُّجُومُ تَنْشِطُ مِنْ بُرْجٍ إِلَى آخَرَ أَوِ الْمَلَائِكَةُ تَنْشِطُ نَفْسَ الْمُؤْمِنِ بِقَبْضِهَا أَيْ تَحُلُّهَا حَلاًّ رَفِيقًا أَوِ النُّفُوسِ الْمُؤْمِنَةِ تَنْشِطُ عِنْدَ الْمَوْتِ نَشَاطًا Yaʿnī āyet-i merkūmede نَاشِطَات bir mekāndan mekān-ı āhere hurūc maʿnāsına olan نَشْطٌ [neşṭ] lafzından meʾhūzdur, ke-mā se-yuzkeru. Pes murād ثَوْرٌ نَاشِطٌ [ṯevrun nāşiṭun]a teşbīhle bir burcdan burc-ı āhere intikāl eden nücūm demek olur. Yāhūd düğümü sühūletle çözmek maʿnāsına olan نَشْطٌ [neşṭ]ten meʾhūzdur ki murād nüfūs-ı müʾminīni rıfk ve mülāyemetle kabz eden melāʾike demek olur. Yāhūd نَشَاطٌ [neşāṭ] lafzından

meʾhūz olur ki murād hālet-i mevtte likāyı refīk-i aʿlāya iştiyākla şād ve hurrem olan nüfūs-ı müʾmine demek olur. Ve

نَاشِطٌ [nāşiṭ] Ulu yolun sağından solundan münşaʿib yola denir; yukālu: طَرِيقٌ نَاشِطٌ إِذَا كَانَتْ قَدْ نَشَطَ مِنَ الطَّرِيقِ الْأَعْظَمِ يَمْنَةً وَيَسْرَةً وَكَذَلِكَ النَّوَاشِطُ مِنَ الْمَسَايِلِ Yaʿnī mecrādan münşaʿib olan akıntılara da نَوَاشِطُ [nevāşiṭ] ve birine نَاشِطٌ [nāşiṭ] ıtlāk olunur. Ve

نَشِيطٌ [neşīṭ] مُنْشِطٌ [munşiṭ] gibi ehl ve müteʿallakātı yāhūd dābbeleri şen ve neşātlı olan kimseye denir. Ve tābiʿīnden bir recül adıdır. Ve bir miʿmār ismidir ki "لاَ حَتَّى يَرْجِعَ نَشِيطٌ مِنْ مَرْوَ" meselinin menşeʾidir. Mezbūr Başra'da emīr olan Ziyād için bir sarāy bināsına mübāderet edip kable'l-itmām bir ʿārıza sebebiyle Merv şehrine firār eyledi. Sarāy-ı mezbūr nā-tamām kalmakla Ziyād'a bunu ikmāl eylemez misiniz diye her bār istifsār eylediklerinde kelām-ı mezbūru söylemekle mesel olmuştur.

اَلتَّنَشُّطُ [et-teneşşuṭ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Neşātlanmak maʿnāsınadır; yukālu: تَنَشَّطَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى نَشِطَ Ve sürʿat-i seyr ile katʿ-ı beyābān eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَنَشَّطَ الْمَفَازَةَ إِذَا جَازَهَا Ve nāka ʿunf ve şiddetle yürümek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَنَشَّطَتِ النَّاقَةُ فِي سَيْرِهَا إِذَا شَدَّتْ

اَلْإِنْشَاطُ [el-inşāṭ] (hemzenin kesriyle) Bir adamı neşātlandırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْشَطَ فُلَانًا إِذَا جَعَلَهُ نَاشِطًا Ve bir adamın ehl ve müteʿallakātı yāhūd dābbeleri cünbüşlü, neşātlı olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْشَطَ الرَّجُلُ إِذَا نَشِطَ أَهْلُهُ أَوْ دَوَابُّهُ Ve yılan sokmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْشَطَتْهُ الْحَيَّةُ إِذَا عَضَّتْ بِأَنْيَابِهَا Ve düğümü çözmek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْشَطَ الْعُقْدَةَ إِذَا حَلَّهَا Ve devenin ayağında olan ilmekli düğümü çözmek için çekip uzatmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْشَطَ الْعِقَالَ إِذَا مَدَّ أُنْشُوطَتَهُ يَعْنِي لِيَحُلَّ Ve bir nesneyi uğurlayın kapmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْشَطَهُ إِذَا اخْتَلَسَهُ Ve bir nesneyi muhkem bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْشَطَهُ إِذَا أَوْثَقَهُ

اَلتَّنْشِيطُ [et-tenşīṭ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi bir kimseye neşāt vermek maʿnāsınadır; yukālu: نَشَّطَهُ إِذَا جَعَلَهُ نَاشِطًا Ve düğümlemek maʿnāsınadır; yukālu: نَشَّطَ الْحَبْلَ إِذَا عَقَدَهُ

اَلْمُنْشِطُ [el-munşiṭ] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) نَشِيطٌ [neşīṭ] gibi ehl ve müteʿallakātı yāhūd dābbeleri neşātlı olan adama denir.

اَلْمُتَنَشِّطُ [el-muteneşşiṭ] (مُتَسَلِّطٌ [mutesellıṭ] vezninde) Şol kimseye denir ki dābbesi olmakla yolda gāh binip ve usandıkça inip yürür ola; yukālu: رَجُلٌ مُتَنَشِّطٌ إِذَا كَانَتْ لَهُ دَابَّةٌ يَرْكَبُهَا وَإِذَا سَئِمَ نَزَلَ عَنْهَا

اَلنَّشْطُ [en-neşṭ] (كَشْطٌ [keşṭ] vezninde) Bir yerden āher yere çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: نَشَطَ مِنَ الْمَكَانِ نَشْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا خَرَجَ Ve kuyudan kovayı makarasız çekip çıkarmak maʿnāsınadır; yukālu: نَشَطَ الدَّلْوَ إِذَا نَزَعَهَا بِلاَ بَكَرَةٍ Ve yılan dişiyle ısırmak maʿnāsınadır ki sokmasıdır; yukālu: نَشَطَتِ الْحَيَّةُ نَشْطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا عَضَّتْ بِأَنْيَابِهَا Ve düğümlemek maʿnāsınadır; yukālu: نَشَطَ الْحَبْلَ نَشْطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا عَقَدَهُ

اَلنَّشِيطَةُ [en-neşīṭat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Şol ganīmete ıtlāk olunur ki bir tāʾife üzere ʿazm eden ʿaskerin başbuğu henüz onların ārām-gāhlarına varmaksızın esnāyı tarīkte yāhūd etrāf ve havālīlerinde dest-res ola; yukālu: إِغْتَنَمُوا نَشِيطَةً وَهِيَ مِنَ الْغَنِيمَةِ مَا أَصَابَ الرَّئِيسُ قَبْلَ أَنْ يَصِيرَ إِلَى بَيْضَةِ الْقَوْمِ Ve şol deve sürüsüne denir ki düşman mālı olarak min-gayri kasd tesādüf olunup

ahz ve sevk oluna.

اَلْإِنْتِشَاطُ [el-intişāṭ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) نَشِيطَةٌ [neşīṭat] dedikleri sürüyü ahz ve igtinām eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَشَطَ الْقَوْمُ نَشِيطَةً إِذَا أَخَذُوهَا وَسَاقُوهَا Müʾellifin müfred zamīriyleإِنْتَشَطُوهُ resmi mezkūr iʿtibārıyladır. Ve balığın pullarını ve de-risini soymak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَشَطَ السَّمَكَةَ إِذَا قَشَرَهَا Ve davar çayırı dişleriyle çekip koparmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَشَطَ الْمَالُ الرِّعْىَ إِذَا انْتَزَعَهُ بِالْأَسْنَانِ Ve ilmekli düğümü olan ipi çözülünce kadar çekip uzatmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَشَطَ الْحَبْلَ إِذَا مَدَّهُ حَتَّى يَنْحَلَّ

اَلنَّشُوطُ [en-neşūṭ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Tuzlu suda salamura olan balığa denir; yukālu: سَمَكَةٌ نَشُوطٌ إِذَا صَارَ قَدْ مُقِرَ فِي مَاءٍ وَمِلْحٍ Ve şol kuyuya denir ki be-gāyet derin ol-makla kova cezebāt-ı kesīre ile çıkar ola; yukālu: بِئْرٌ نَشُوطٌ إِذَا كَانَتْ تَحْتَاجُ إِلَى نَشْطٍ كَثِيرٍ لِبُعْدِ قَعْرِهَا

اَلْأُنْشُوطَةُ [el-unşūṭat] (أُنْبُوبَةٌ [unbūbet] vez-ninde) İlmekli düğüme denir ki çözülmesi āsān ola, uçkur düğümü gibi; yukālu: عَقَدَ لَهُ أُنْشُوطَةً وَهِيَ عُقْدَةٌ تَسْهُلُ انْحِلَالُهَا كَعَقْدِ النِّكَّةِ

اَلْأَنْشَاطُ [el-enşāṭ] (hemzenin fethi ve nādiren kesriyle) Şol kuyuya denir ki suyu pek yakın olmakla kova hemān bir çekim ile çıkar ola; yukālu: بِئْرٌ أَنْشَاطٌ وَإِنْشَاطٌ أَيْ قَرِيبَةٌ Pes evvele göre ثَوْبٌ يَخْرُجُ مِنْهَا الدَّلْوُ بِجَذْبَةٍ أَخْلَاقٌ kabīlinden olup ve sānīye göre vasf bi'l-masdar olur.

اَلْإِسْتِنْشَاطُ [el-istinşāṭ] Deri büzülüp buruş-mak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَنْشَطَ الْجِلْدُ إِذَا انْزَوَى وَاجْتَمَعَ

اَلنُّشُطُ [en-nuşuṭ] (zammeteynle) Şol kimselere denir ki ipi çözdükleri vakt-te yeniden örmek için tellerini bozarlar ola. Zāhiren müfredi نَاشِطٌ [nāşiṭ] yā نَشِيطٌ [neşīṭ]tir.

[ن ط ط]

اَلنَّطُّ [en-naṭṭ] (nūn'un fethi ve ṭā'nın teşdīdiyle) Bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: نَطَّ الشَّيْءَ نَطًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَدَّهُ Ve çekip uzatmak maʿnāsınadır; yukālu: نَطَّهُ إِذَا مَدَّهُ Ve beyhūde yanşaklık eyle-mek maʿnāsınadır; yukālu: نَطَّ الرَّجُلُ نَطًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا هَذَرَ Ve bir yere gitmek maʿnāsınadır; yukālu: نَطَّ فِي الْأَرْضِ إِذَا ذَهَبَ

اَلنَّطِيطُ [en-neṭīṭ] (أَزِيزٌ [ezīz] vezninde) Kaç-mak maʿnāsınadır; yukālu: نَطَّ الرَّجُلُ نَطِيطًا إِذَا فَرَّ Ve ırak maʿnāsınadır; Müʾennesi نَطِيطَةٌ [neṭīṭat]tır; yukālu: مَكَانٌ نَطِيطٌ وَأَرْضٌ نَطِيطَةٌ أَيْ بَعِيدٌ

اَلْأَنَطُّ [el-eneṭṭ] (fethateynle) Sefer-i baʿīde denir; cemʿi نُطُطٌ [nuṭuṭ]tur zammeteynle; yukālu: إِعْتَرَضَ لَهُ سَفَرٌ أَنَطُّ أَيْ بَعِيدٌ

اَلنَّطَّاطُ [en-neṭṭāṭ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Çok sözlü, yanşak, yave-gū kimseye de-nir; yukālu: رَجُلٌ نَطَّاطٌ أَيْ مِهْذَارٌ

اَلنَّطْنَطُ [en-naṭnaṭ] (فَدْفَدٌ [fedfed] vezninde) ve

اَلنُّطْنُطُ [en-nuṭnuṭ] (فُلْفُلٌ [fulful] vezninde) ve

اَلنَّطْنَاطُ [en-naṭnāṭ] (سَلْسَالٌ [selsāl] veznin-de) Boyu çekilip sünmüş gibi pek uzun adama denir. Cemʿleri نَطَانِطُ [neṭāʾiṭ] gelir.

اَلنَّطْنَطَةُ [en-naṭneṭat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vez-ninde) Irak sefer eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَطْنَطَ الرَّجُلُ إِذَا بَاعَدَ سَفَرَهُ Ve baʿīd olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَطْنَطَتِ الْأَرْضُ إِذَا بَعُدَتْ Ve bir nesneyi çekip uzatmak maʿnāsınadır; yukālu: نَطْنَطَ الشَّيْءَ إِذَا مَدَّهُ

اَلتَّنَطْنُطُ [et-tenaṭnuṭ] (تَزَلْزُلٌ [tezelzul] vez-ninde) Iraklaşmak maʿnāsınadır; yukālu:

تَنَطْنَطَ الرَّجُلُ إِذَا تَبَاعَدَ

اَلنَّطَّاءُ [en-naṭṭāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Irak yokuşa vasf olur; yukālu: عُقْبَةٌ نَطَّاءُ أَيْ بَعِيدَةٌ

[ن ع ط]

نَاعِطٌ [Nāʿiṭ] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Yemen'de bir mihlāf yaʿnī bir ülke ve nāhiye adıdır. Ve şehr-i Ṣanʿāʾ kazāsında bir dağın adıdır. Hemdān kabīlesinden bir batnın pederi olan Rebīʿa b. Merṣed nām kimse o dağa nüzūl eylemekle bi'l-hulūl Nāʿiṭ ile tesmiye olunmuştur. Ve o dağda bir palanga vardır ki onun da ismi Nāʿiṭ'tir.

اَلنُّعُطُ [en-nuʿuṭ] (zammeteynle) Baʿīd sefer eden kimselere denir. Ve şol kimselere denir ki taʿāmda lokmaları iki bölüp bir bölüğünü ekl ve bir bölüğünü götürmek için yanlarında olan çanaklarına vazʿ eder olalar. ʿAlā-kavlin taʿāmı bed bed ekl eden bī-edeb ve insāniyyetten bī-haber kimselere denir; نَاعِطٌ [nāʿiṭ] müfredidir; yukālu: هُمْ نُعُطٌ أَيْ قَاطِعُو اللُّقَمِ بِنِصْفَيْنِ فَيَأْكُلُونَ نِصْفًا وَيُلْقُونَ النِّصْفَ فِي الْغَضَارَةِ أَوْ هُمُ السَّيِّئُو الْأَدَبِ فِي أَكْلِهِمْ وَمُرُوءَتِهِمْ

اَلْإِنْعَاطُ [el-inʿāṭ] (hemzenin kesriyle) Lokmayı bölmek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْعَطَ الرَّجُلُ إِذَا قَطَعَ لُقَمَهُ

[ن غ ط]

اَلنُّغُطُ [en-nuġuṭ] (nūn'un ve ġayn-ı muʿcemenin zammeleriyle) Pek uzun adamlara denir; نَاغِطٌ [nāġiṭ] müfredidir.

[ن ف ط]

اَلنِّفْطُ [en-nifṭ] (nūn'un kesri ve baʿzen fethiyle yāhūd fethi hatādır) Maʿrūf yağa denir ki neft yağı taʿbīr olunur. Baʿzı mevāziʿden kaynayıp çıkar. Ak ve siyāh olur, akı ahsen olur. Riyāhı muhallil ve taşları müzīb ve süddeleri müfettih ve sancıya nāfiʿ ve ferzicesi fercde mütekevvin kurtçağızları mühliktir.

اَلنَّفَّاطَةُ [en-neffāṭat] (nūn'un fethi ve fā'nın şeddesiyle) Neft yağı kaynayıp çıkan mevziʿe denir; yukālu: أُسْتُعْمِلَ فُلَانٌ عَلَى النَّفَّاطَةِ أَيْ مَوْضِعِ اسْتِخْرَاجِ النِّفْطِ Ve bir nevʿ çerāg ismidir ki yakıp onunla aydınlanılır, zāhiren çam çırası gibi bir çerāgdır. Ve ikisinde dahi fā'nın tahfīfiyle de cāʾizdir. Ve bir ālet ismidir ki bakırdan masnūʿ olup onunla bir yeri yāhūd hisār hāricinde olan düşmanı ihrāk için neft yağı atarlar, yağlı paçavra attıkları bu olacaktır; yukālu: خَرَجَ وَبِيَدِهِ نَفَّاطَةٌ وَهِيَ أَدَاةٌ مِنَ النُّحَاسِ يُرْمَى فِيهَا بِالنِّفْطِ

اَلنَّفْطَةُ [en-nefṭat] (nūn'un fethi ve kesriyle) ve

اَلنَّفِطَةُ [en-nefiṭat] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Çocuklarda çıkan çiçeğe denir, جُدَرِيٌّ [cuderiyy] maʿnāsına. Ve bedende çıkan sivilceye ve kabarcığa denir.

اَلنَّفِيطَةُ [en-nefīṭat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznide) ve

اَلْمَنْفُوطَةُ [el-menfūṭat] ve

اَلنَّافِطَةُ [en-nāfiṭat] Kesret-i ʿamelden kabarmış ele denir; yukālu: كَفٌّ نَفِيطَةٌ وَمَنْفُوطَةٌ وَنَافِطَةٌ أَيْ ذَاتُ نَفْطٍ Burada teʾnīs يَدٌ [yed] iʿtibārıyladır. Ve

نَافِطَةٌ [nāfiṭat] Dişi keçiye denir. Yāhūd عَافِطَةٌ [ʿāfiṭat] lafzına itbāʿan zikr olunur; yukālu: مَا لَهُ عَافِطَةٌ نَافِطَةٌ كَمَا ذُكِرَ فِي مَحَلِّهِ Ve

نَافِطَةٌ [nāfiṭat] Bevlini defʿaten defʿaten püskürüp atarak işer olan keçiye denir.

اَلنَّفْطُ [en-neft] (nūn'un fethi ve fā'nın sükūnuyla) ve

اَلنَّفَطُ [en-nefaṭ] (fethateynle) ve

اَلنَّفِيطُ [en-nefīṭ] (أَزِيزٌ [ezīz] vezninde) El kesret-i ʿamelden yara olmak, ʿalā-kavlin kabarmak maʿnāsınadır; yukālu: نَفِطَتْ يَدُهُ نَفْطًا وَنَفَطًا وَنَفِيطًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا قَرِحَتْ عَمَلاً أَوْ مَجِلَتْ

اَلْإِنْفَاطُ [el-infāṭ] (hemzenin kesriyle) İş işlemek bir adamın ellerini yara eylemek yāhūd kabartmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْفَطَ يَدَهُ الْعَمَلُ إِذَا جَعَلَهَا مَنْفُوطَةً Ve keçi bevlini defʿaten defʿaten atarak işemek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْفَطَتِ الْعَنْزُ بِبَوْلِهَا إِذَا رَمَتْ

اَلنَّفْطُ [en-neft] (خَفْضٌ [ḫafḍ] vezninde) Darılmak yāhūd dargınlıktan pür-āteş olup yanıp yakılmak maʿnāsınadır; yukālu: نَفَطَ الرَّجُلُ نَفْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا غَضِبَ أَوِ احْتَرَقَ غَضَبًا

اَلتَّنَفُّطُ [et-teneffuṭ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznninde) نَفْطٌ [neft] maʿnāsınadır; yukālu: تَنَفَّطَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى نَفَطَ

اَلنَّفِيطُ [en-nefīṭ] (أَزِيزٌ [ezīz] vezninde) Keçi burnuyla tıksırmak, ʿalā-kavlin aksırmak maʿnāsınadır; yukālu: نَفَطَتِ الْعَنْزُ نَفِيطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا نَثَرَتْ بِأَنْفِهَا أَوْ عَطَسَتْ Ve tencere atılarak kaynamak maʿnāsınadır; yukālu: نَفَطَتِ الْقِدْرُ إِذَا غَلَتْ Ve āhū melemek maʿnāsınadır; yukālu: نَفَطَ الظَّبْيُ إِذَا صَوَّتَ Şārihin beyānına göre اَلصَّبِيُّ nüshası galattır. Ve fehm olunmayacak söz söylemek maʿnāsınadır ki ʿaceleden yā dargınlıktan nāşī olur; yukālu: نَفَطَ فُلاَنٌ إِذَا تَكَلَّمَ بِمَا لاَ يُفْهَمُ Ve zartalamak maʿnāsınadır; yukālul: نَفَطَتْ اسْتُهُ إِذَا فَقَعَتْ Ve keçi bevlini defʿaten defʿaten atarak işemek maʿnāsınadır; yukālu: نَفَطَتِ الْعَنْزُ بِبَوْلِهَا إِذَا رَمَتْهُ دُفَعًا دُفَعًا

نَفْطَةُ [Nefṭat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) İfrīḳiyye'de bir belde adıdır. Ahālīsi İbāḍiyye mezhebinde mülhiddirler.

اَلنُّفْطَةُ [en-nufeṭat] (هُمَزَةٌ [humezet] veznninde) Tīz-meşreb olmakla çabuk darılan adama denir; yukālu: رَجُلٌ نُفْطَةٌ إِذَا كَانَ يَغْضَبُ سَرِيعًا

اَلتَّنَافِيطُ [et-tenāfīṭ] (تَعَاشِيبُ [teʿāşīb] veznninde) Tüyü yolunmuş tāze postekiye denir ki bölük bölük edip āteşte kavurup aʿrāb-ı bādiye kıtlık eyyāmında ekl ederler. Müʾellif burada müsāmaha-güne resm eylemiştir.

اَلتَّنَافُطُ [et-tenāfuṭ] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] veznninde) Tencere kaynarken köpük atmak maʿnāsınadır; yukālu: اَلْقِدْرُ تَنَافَطُ أَيْ تَرْمِي بِالزَّبَدِ Aslı تَتَنَافَطُ idi.

[ن ق ط]

اَلنَّقْطُ [en-naḳṭ] (nūn'un fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) Yazılan hurūfu iʿcām eylemek yaʿnī noktalamak maʿnāsınadır; yukālu: نَقَطَ الْحُرُوفَ نَقْطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَعْجَمَهَا

اَلتَّنْقِيطُ [et-tenḳīṭ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) نَقْطٌ [naḳṭ] maʿnāsınadır; yukālu: نَقَّطَ الْحُرُوفَ بِمَعْنَى نَقَطَهَا

اَلنُّقْطَةُ [en-nuḳṭat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] veznninde) İsmdir, benek maʿnāsınadır. Bu münāsebetle hurūf-ı muʿceme beneklerine ıtlāk olundu. Cemʿi نُقَطٌ [nuḳaṭ] ve نِقَاطٌ [niḳāṭ] gelir, صُرَدٌ [ṣurad] ve كِتَابٌ [kitāb] vezninde. Ve bu ʿalāka ile yerde olan bölük bölük çayırlara نِقَاطٌ [niḳāṭ] ve نُقَطٌ [nuḳat] ıtlāk olunur; tekūlu: وَجَدْنَا نِقَاطًا مِنَ الْكَلَإِ وَنُقَطًا أَيْ قِطَعًا مُتَفَرِّقَةً Ve

نُقْطَةُ [Nuḳṭat] Bir recülün ʿalemidir.

اَلتَّنَقُّطُ [et-tenaḳḳuṭ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznninde) Yer nokta nokta çayırlı olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَنَقَّطَ الْمَكَانُ إِذَا صَارَ ذَا نِقَاطٍ مِنَ الْكَلَإِ Ve bir haberi ceste ceste almak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَنَقَّطَ الْخَبَرَ إِذَا أَخَذَهُ شَيْئًا بَعْدَ شَيْءٍ

اَلنَّاقِطُ [en-nāḳiṭ] ve
اَلنَّقِيطُ [en-neḳīṭ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Kölenin kölesine denir, مَوْلَى الْمَوْلَى [mevla'l-mevlā] maʿnāsına.

[ن م ط]

اَلنَّمَطُ [en-nemaṭ] (fethateynle) Mutlakan döşek yüzüne denir ki alaca nihālī ve çit taʿbīr eyledikleridir. ʿAlā-kavlin bir güne döşemeye denir. Ve üslūb ve tarīka maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِلْزَمْ هَذَا النَّمَطَ أَيِ الطَّرِيقَةَ Ve nevʿ ve güne maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: لَيْسَ هَذَا مِنْ ذَلِكَ النَّمَطِ أَيِ النَّوْعِ Ve şol cemāʿate ıtlāk olunur ki umūrları vāhid yaʿnī yek-renk ve yek-cihet olalar. Kāle'ş-şārih ve minhu hadīsu ʿAlī kerremallāhu vechehu: "خَيْرُ هَذِهِ الْأُمَّةِ النَّمَطُ الْأَوْسَطُ" وَالنَّمَطُ اَلْجَمَاعَةُ مِنَ النَّاسِ أَمْرُهُمْ وَاحِدٌ كَرِهَ عَلِيٌّ اَلْغُلُوَّ وَالتَّقْصِيرَ فِي الدِّينِ Ve
نَمَطٌ [nemaṭ] Yünden mensūc bir güne sevb ismidir ki hevdec örtüsü ederler, ince havı olur ki hālen ihrām ettiğimiz olacaktır. Cemʿi أَنْمَاطٌ [enmāṭ] ve نِمَاطٌ [nimāṭ] gelir nūn'un kesriyle. Ve nisbetinde أَنْمَاطِيٌّ [enmāṭiyy] denir, أَنْصَارِيٌّ [enṣāriyy] gibi ve نَمَطِيٌّ [nemeṭiyy] denir ki kıyās üzere müfredine mensūbdur. Ve
اِبْنُ الْأَنْمَاطِيِّ [İbnu'l-Enmāṭiyy] İsmāʿīl b. ʿAbdullāh b. ʿAbdulmuḥsin nām fakīh ve bāriʿdir.
نُمَيْطٌ [Numeyṭ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Dehnā'da bir vādī adıdır.
اَلتَّنْمِيطُ [et-tenmīṭ] Bir nesneye delālet eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: مَنْ نَمَّطَ لَكَ عَلَى هَذَا أَيْ مَنْ دَلَّكَ عَلَيْهِ

[ن و ط]

اَلنَّوْطُ [en-nevṭ] (سَوْطٌ [savṭ] veznin-de) Bir nesneyi bir şeyʿe geçirip asmak maʿnāsınadır; yukālu: نَاطَهُ بِهِ يَنُوطُهُ نَوْطًا إِذَا عَلَّقَهُ عَلَيْهِ Ve
نَوْطٌ [nevṭ] Davara yükü yüklettikten sonra denklerin aralığına vazʿ olunan ʿilāveye denir ki ser-bār taʿbīr olunur; yukālu: قَدْ أَثْقَلَ الدَّابَّةَ النَّوْطُ أَيِ الْعِلاَوَةُ الَّتِي وُضِعَتْ بَيْنَ عِدْلَيْنِ Ve bir nesneden asılıp duran askıya denir. Ve bunlar vasf bi'l-masdardır. Ve şol küçük sepete ve zenbīle denir ki içine hurmā makūlesi nesne koyup deveye asarlar; cemʿi أَنْوَاطٌ [envāṭ] ve نِيَاطٌ [niyāṭ] gelir. Ve minhu'l-meselu: "إِنْ أَعْيَا الْبَعِيرُ فَزِدْهُ نَوْطًا" Yaʿnī "Eğer devenin yükü ağır olup yorulur ise yükünü tahfīf eylemeyip bir نَوْطٌ [nevṭ] dahi ziyāde eyle." Bu mesel bir bahīlden bir nesne taleb olundukta mahzūz olmamakla ibrām ve ilhāhı ziyāde kıl diyecek mevkiʿde darb olunur.
اَلْإِنْتِيَاطُ [el-intiyāṭ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir nesneye geçirilip asılmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَاطَ بِهِ إِذَا تَعَلَّقَ بِهِ Ve baʿīd olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِنْتَاطَتِ الدَّارُ إِذَا بَعُدَتْ Ve bir kimse bir māddeyi bilā-meşveret reʾy-i hoduyla fasl ve katʿ eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِنْتَاطَ الشَّيْءَ إِذَا اقْتَضَبَهُ بِرَأْيِهِ لاَ بِمَشْوَرَةٍ Ve celb-i zahīre eden kimse āherin kattığı deveyi redd eylemeyip berāberce alıp götürmek maʿnāsınadır ki إِسْتِنَاطَةٌ [istināṭat]a mutāviʿ olur, ke-mā se-yuzkeru.
اَلْأَنْوَاطُ [el-envāṭ] (hemzenin fethiyle) Nesne asacak çengel ve kayış makūlelerine denir; yukālu: نَاطَهَا بِالْأَنْوَاطِ أَيِ الْمَعَالِيقِ Ve مِعْلاَقٌ [miʿlāḳ] asılan nesnelere de denmekle *Esās*'ta ikinci maʿnā ile tefsīr edip عِنْدَهُ أَنْوَاطٌ مِنَ التَّمْرِ وَالْعِنَبِ أَيْ مَعَالِيقُ ʿibāretiyle resm eylemiştir.
اَلنِّيَاطُ [en-niyāṭ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde)

Bedende yüreğe ıtlāk olunur, asılı olmakla; yukālu: أَصَابَ نِيَاطَهُ أَيْ فُؤَادَهُ Baʿzılar dedi ki نِيَاطٌ [niyāṭ] yürek askısı olan kalın damara denir ki yürek onunla وَتِينٌ [vetīn] dedikleri yürek damarına asılmıştır; inkitāʿı mühliktir. Cemʿi أَنْوِطَةٌ [envıṭat] ve نُوطٌ [nūṭ] gelir nūn'un zammıyla; yukālu: إِنْقَطَعَ نِيَاطُهُ وَهُوَ عِرْقٌ غَلِيظٌ نِيطَ بِهِ الْقَلْبُ إِلَى الْوَتِينِ Müʾellif burada teşvīş için bu terdīdi teʾhīr eylemiştir. Ve

نِيَاطٌ [niyāṭ] Arkanın iç yüzünde metn-i zahrın altında bir damara denir. Ve tavşan kısmına مُقَطَّعَةُ النِّيَاطِ [muḳaṭṭaʿatu'n-niyāṭ] dedikleri zikr olunan yürek damarı iʿtibārıyladır ki tutulup helāk olacağına tefeʾ̈ül cihetiyledir. Ve baʿzılar مُقَطِّعَةٌ lafzına ism-i fāʿil bünyesiyle īrād eylemekle fart-ı sürʿatından kendi نِيَاطٌ [niyāṭ]ını yāhūd ensesine düşen tāzīlerin نِيَاطٌ [niyāṭ]ını pāreleyici demek olur. Ve

نِيَاطٌ [Niyāṭ] ʿAkreb burcunda iki kevkebe denir ki قَلْبُ الْعَقْرَبِ [Ḳalbu'l-ʿAḳreb] dedikleri kevkeb onların miyānındadır. Ve

نِيَاطُ الْمَفَازَةِ [niyāṭu'l-mefāzet] Beyābānın buʿd-ı tarīkinden kināyedir, gūyā ki beyābān-ı āhere muttasıl ve müteʿallik olmakla nihāyet bulmaz olur; yukālu: أَعْيَانَا نِيَاطُ الْمَفَازَةِ أَيْ بُعْدُ طَرِيقِهَا كَأَنَّهَا نِيطَتْ بِمَفَازَةٍ أُخْرَى ve yukālu: مَفَازَةٌ بَعِيدَةُ النِّيَاطِ أَيِ الْحَدِّ Ve

نِيَاطُ الْقَوْسِ وَالْقِرْبَةِ [niyāṭu'l-ḳavsi ve'l-ḳirbet] Her birinin kulplarına ıtlāk olunur. Ve mutlakan bir nesneye asılmış askıya denir.

نَائِطٌ [en-nāʾiṭ] Bu dahi نِيَاطٌ [niyāṭ] gibi arkanın iç yüzünde metn-i zahrın tahtında mümtedd bir damara denir. ʿAlā-kavlin نَائِطٌ [nāʾiṭ] arkada bir damardır ki onu katʿla maṣfūre yaʿnī müsteskīye tedbīr ve ʿilāc olur.

نَيِّطٌ [en-neyyiṭ] (سَيِّدٌ [seyyd] vezninde) Şol kuyuya denir ki suyu dibinden kaynamayıp etrāfından dirilip taştına cereyān eder ola; yukālu: بِئْرٌ نَيِّطٌ إِذَا كَانَتْ يَجْرِي مَاؤُهَا مِنْ جَوَانِبِهَا إِلَى مَجَمِّهَا وَلَمْ تَعِنْ مِنْ قَعْرِهَا

نَنُّوطَةٌ [en-nevṭat] (حَوْطَةٌ [ḥavṭat] vezninde) Kursağa denir, حَوْصَلَةٌ [ḥavṣalet] maʿnāsına. Ve bir güne verem ismidir ki devenin göğsünde yāhūd nahrında ve koltuklarında ve butlarında tehaddüs eder. ʿAlā-kavlin bir yumrudur ki devenin karnında çıkıp helāk eder. Ve طَلْحٌ [ṭalḥ] yāhūd ılgın meşeliği olan arza denir. Ve şol yere denir ki sudan ve selden yüksek ola ki ona sel uğramaya. Yāhūd şol yere denir ki ne dere ve ne yüksek akıntı yeri ola, belki ikisinin mā-beyni ola. Ve hayvānın sağrısı ile sırtının aralığına denir. Ve hıkd ve kīne maʿnāsınadır; yukālu: فِي جَوْفِهِ نَوْطَةٌ أَيْ حِقْدٌ وَغِلٌّ

إِنَاطَةٌ [el-ināṭat] (hemzenin kesriyle) Deve نَوْطَةٌ [nevṭat] dediği maraz-ı mezbūre uğramak maʿnāsınadır; yukālu: أَنَاطَ الْبَعِيرُ إِذَا أَصَابَتْهُ النَّوْطَةُ

تَنْوَاطٌ [et-tenvāṭ] (tā'nın fethiyle) Müzeyyen mihaffe askılarına denir.

مَنَاطٌ [el-menāṭ] (mīm'in fethiyle) İsm-i mekāndır, ilişip asılacak mahalle denir. Ve minhu yukālu: هَذَا مِنِّي مَنَاطَ الثُّرَيَّا أَيْ فِي الْبُعْدِ Yaʿnī "Benden Süreyyā'nın buʿdu kadar baʿīddir."

مَنُوطٌ [el-menūṭ] (مَقُولٌ [meḳūl] vezninde) Taʿlīk olunmuş nesneye denir; yukālu: هَذَا مَنُوطٌ بِهِ أَيْ مُعَلَّقٌ Ve fi'l-asl bir kavm ve kabīleden olmayıp sonradan dahīl olan kimseye yāhūd onların nesebinden olmak iddiʿāsında olan kimseye ıtlāk olunur; yukālu: فُلَانٌ مَنُوطٌ بِهِمْ أَيْ دَخِيلٌ فِيهِمْ أَوْ دَعِيٌّ

اَلنَّيِّطَةُ [en-neyyiṭat] (كَيِّسَةٌ [keyyiset] veznin-de) Şol deveye denir ki ona zahīre yük-letmek için sāhibi zahīreci katarına katmış ola.

اَلْإِسْتِنَاطَةُ [el-istināṭat] Bir kimse zahīre celbi için devesini zahīrecilere katmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَنَاطَ فُلاَنٌ بَعِيرَهُ فُلاَنًا فَانْتَاطَ هُوَ أَيْ أَرْسَلَهُ مَعَهُ لِيَحْمِلَ الْمِيرَةَ لَهُ عَلَيْهِ فَأَخَذَهُ هُوَ

اَلتَّنَوُّطُ [et-tenevvuṭ] (تَكَرُّمٌ [tekerrum] vez-ninde) ve

اَلتُّنَوِّطُ [et-tunevviṭ] (tā'nın zammı ve nūn'un fethi ve vāv-ı müşeddedenin kes-riyle) Bir kuş ismidir ki ağacın iki şāhları aralığında yuva yapıp yağ kārūresi gibi ağzını daracık ve aşağısını geniş eyleyip ve çorap gibi ipler ile salındırır; müfredi تُنَوِّطَةٌ [ṭunevviṭat]tır. Bu kuşa Fārisīde kīpū ve Māverāünnehr'de tūt-ı baht ve Türkīde kelebek kuşu derler.

اَلتَّنْوِيطُ [et-tenvīṭ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Kırbayı yağlamak için içini doldurup ağır-laştırmak maʿnāsınadır, tā ki yerde dikilip durmakla yağlaması āsān ola; yukālu: نَوَّطَ الْقِرْبَةَ إِذَا أَثْقَلَهَا لِيَدْهُنَهَا

[ن ه ط]

اَلنَّهْطُ [en-nehṭ] (nūn'un fethi ve hā'nın sükūnuyla) Mızrak sançmak maʿnāsınadır; yukālu: نَهَطَهُ بِالرُّمْحِ نَهْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا طَعَنَهُ بِهِ

[ن ي ط]

اَلنَّيْطُ [en-neyṭ] (خَيْطٌ [ḫayṭ] vezninde) Ölü-me, ʿalā-kavlin cenāzeye yāhūd ecel-i mu-kaddere denir. Ve

نَيْطٌ [neyṭ] Baʿīd olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَاطَ الرَّجُلُ يَنِيطُ نَيْطًا إِذَا بَعُدَ

اَلْإِنْتِيَاطُ [el-intiyāṭ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi baʿīd olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَاطَ الرَّجُلُ إِذَا بَعُدَ

FASLU'L-VĀV
(فَصْلُ الْوَاوِ)

[و أ ط]

اَلْوَأْطُ [el-veʾṭ] (vāv'ın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Bir adamı ziyāret eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَأَطَ الْقَوْمَ وَأْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا زَارَهُمْ Ve tozup kalkımak maʿnāsınadır; yukālu: وَأَطَ إِذَا هَاجَ

اَلْوَأْطَةُ [el-veʾṭat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Denizin engin yerine ve arzın mürtefiʿ yerine denir.

[و ب ط]

اَلْوَبْطُ [el-vebṭ] (حَبْطٌ [ḥabṭ] vezninde) ve

اَلْوَبَاطَةُ [el-vebāṭat] (سَمَاحَةٌ [semāḥat] vezninde) ve

اَلْوَبَطُ [el-vebaṭ] (fethateynle) ve

اَلْوُبُوطُ [el-vubūṭ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Zaʿīf olmak maʿnāsınadır; yukālu: وَبَطَ فُلَانٌ مُثَلَّثَةَ الْبَاءِ أَيْ بِالْفَتْحِ وَالْكَسْرِ وَالضَّمِّ يَبِطُ كَيَعِدُ وَيَوْبَطُ كَيَوْجَلُ وَتُضَمُّ الْعَيْنُ وَبْطًا وَوَبَاطَةً وَوَبَطًا وَوُبُوطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ وَالْخَامِسِ إِذَا ضَعُفَ Ve

وَبْطٌ [vebṭ] Bir adamın kadrini hatt ile tahkīr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَبَطَهُ يَبِطُهُ وَبْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا وَضَعَ مِنْ قَدْرِهِ Ve minhu hadīsu'd-duʿāʾi: "اَللَّهُمَّ لَا تَبِطْنِي بَعْدَ أَنْ رَفَعْتَنِي" Ve bir kimsenin nasībini kemter eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَبَطَ حَظَّهُ إِذَا أَخَسَّهُ Ve yaranın ağzını açmak maʿnāsınadır; yukālu: وَبَطَ الْجُرْحَ إِذَا فَتَحَهُ Ve bir adamı işinden alıkomak maʿnāsınadır; yukālu: وَبَطَهُ عَنْ حَاجَتِهِ إِذَا حَبَسَهُ

اَلْوَابِطُ [el-vābiṭ] Dūn ve hasīs ve kem-kadr adama denir. Ve yüreksiz, cebān ve zaʿīf adama denir; yukālu: رَجُلٌ وَابِطٌ أَيْ خَسِيسٌ وَكَذَا جَبَانٌ

اَلْإِيبَاطُ [el-ībāṭ] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi süst ve bī-mecāl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْبَطَهُ إِذَا أَثْخَنَهُ

[و خ ط]

اَلْوَخْطُ [el-vaḫṭ] (vāv'ın fethi ve ḫā-yı muʿcemenin sükūnuyla) Saç ve sakala kır karışmak maʿnāsınadır; yāhūd kırı fāş olmak maʿnāsınadır ki çok yeri ağarmaktan ʿibārettir yāhūd ak ile karası berāber olmak maʿnāsınadır; yukālu: وَخَطَهُ الشَّيْبُ وَخْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا خَالَطَهُ أَوْ فَشَا شَيْبُهُ أَوِ اسْتَوَى سَوَادُهُ وَبَيَاضُهُ Ve sürʿatle yürümek maʿnāsınadır ki yürütmek taʿbīr olunur; yukālu: مَرَّ الظَّلِيمُ يَخِطُ وَخْطًا أَيْ يُسْرِعُ إِسْرَاعًا Ve girmek maʿnāsınadır; yukālu: وَخَطَهُ إِذَا دَخَلَهُ Ve mızrak makūlesini yapça dürtmek, ʿalā-kavlin öteye işletmek vech üzere dürtmek maʿnāsınadır; yukālu: وَخَطَهُ بِالرُّمْحِ إِذَا طَعَنَهُ بِهِ خَفِيفًا أَوْ نَافِذًا Ve yürürken ayakkabını yere vurup patırdatmak maʿnāsınadır; yukālu: مَرَّ يَخِطُ نَعْلَهُ أَيْ يَخْفِقُ Ve muʿāmelede bir kerre fāʾide ve bir kerre ziyān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَخَطَ فِي الْبَيْعِ إِذَا رَبِحَ فِيهِ مَرَّةً وَخَسِرَ أُخْرَى Ve ıraktan bir kimseye kılıcı uzatıp yalmanıyla çalmak maʿnāsınadır; yukālu: وَخَطَهُ بِالسَّيْفِ إِذَا ضَرَبَهُ تَنَاوُلاً بِذُبَابِهِ

اَلْمَوْخُوطُ [el-mevḫūṭ] Saç ve sakalına kır serpmiş yāhūd çoğu ağarmış yāhūd ak ve karası berāber olmuş adama denir; yukālu: وُخِطَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَوْخُوطٌ Ke-mā zukire. Ve ıraktan kılıcın yalmanıyla vurulmuş kimseye denir; yukālu: وُخِطَ فُلَانٌ عَلَى الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَوْخُوطٌ أَيْ مَضْرُوبٌ بِذُبَابِ السَّيْفِ تَنَاوُلاً مِنْ بَعِيدٍ

اَلْمِيخَطُ [el-mīḫaṭ] (mīm'in kesriyle) İçeri giren şeyʾe denir; yukālu: شَيْءٌ مِيخَطٌ أَيْ دَاخِلٌ

[و ر ط]

اَلْوَرْطَةُ [el-verṭat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Dübüre ıtlāk olur, إِسْتٌ [ist] maʿnāsına. Ve her çukur yere denir; yukālu: وَقَعَ فِي وَرْطَةٍ أَيْ مَكَانٍ غَامِضٍ Ve helāk ve mehleke maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَصَابَ وَرْطَةً أَيْ هَلَكَةً Ve mutlakan halās ve necāt bulması saʿb ve düşvār olan işe ıtlāk olunur; yukālu: وَقَعَ فِي وَرْطَةٍ لاَ مَخْلَصَ لَهَا أَيْ أَمْرٍ تَعْسُرُ النَّجَاةُ مِنْهُ Ve şol çamurlu batak yere denir ki oraya koyun ve keçi kısmı düştükte halās olmaya; yukālu: وَقَعَتِ الْغَنَمُ فِي وَرْطَةٍ أَيْ وَحْلٍ وَرَدَغَةٍ لاَ تَتَخَلَّصُ مِنْهُ Şārihin beyānı üzere asl maʿnāyı mevzūʿun-lehi budur. Ve şol oturaklı düz yere ıtlāk olunur ki onda bir semte çıkacak yol olmaya; tekūlu: وَقَعْنَا فِي وَرْطَةٍ وَتَحَيَّرْنَا فِيهَا أَيْ فِي أَرْضٍ مُطْمَئِنَّةٍ لاَ طَرِيقَ فِيهَا Ve kuyuya ıtlāk olunur, بِئْرٌ [biʾr] maʿnāsına; cemʿi وِرَاطٌ [virāṭ]tır vāv'ın kesriyle.

اَلْإِيرَاطُ [el-īrāṭ] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi vartaya düşürmek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْرَطَهُ إِذَا أَلْقَاهُ فِي الْوَرْطَةِ Ve bir kimse develerini gayrın develeri içre gāʾib eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَوْرَطَ إِبِلَهُ فِي إِبِلٍ أُخْرَى إِذَا غَيَّبَهَا فِيهَا Ve örme taʿbīr olunan ipin bir ucunu ilmekleyip devenin boynuna geçirdikten sonra ipi çekip boğazını kıstırıp boğmak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْرَطَ الْجَرِيرَ فِي عُنُقِ الْبَعِيرِ إِذَا جَعَلَ طَرَفَهُ فِي حَلْقَتِهِ ثُمَّ جَذَبَهُ حَتَّى يَخْنُقَهُ

اَلتَّوْرِيطُ [et-tevrīṭ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi bir adamı vartaya düşürmek ve devesini āherin develeri içre gāʾib eylemek maʿnālarınadır.

اَلْإِسْتِيرَاطُ [el-istīrāṭ] Bir kimse hurūc ve necātı pek saʿb olan bir müşkil işe giriftār olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَوْرَطَ فِي الْأَمْرِ إِذَا ارْتَبَكَ فِيهِ فَلَمْ يَسْهُلِ الْمَخْرَجُ مِنْهُ

اَلتَّوَرُّطُ [et-teverruṭ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir vartaya yāhūd bir müşkil işe düşmek maʿnāsınadır; yukālu: تَوَرَّطَ فِيهِ إِذَا وَقَعَ فِيهِ

اَلْوِرَاطُ [el-virāṭ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde ki) Sadaka yaʿnī zekāt-ı sevāyim husūsunda vārid olmuştur, yaʿnī "لاَ خِلاَطَ وَلاَ وِرَاطَ" hadīsinde vākiʿdir. Murād perākende ve müteferrik beynlerini cemʿ eylemek yāhūd ʿale'l-ʿaks yaʿnī müctemiʿ miyānını tefrīk eylemek yāhūd zekātı mütehakkık olan develerini gayrın develeri içre gizlemek yāhūd zekāt alan voyvoda görmesin diye bir çukur yerde gizlemek yāhūd nisāb hükmünden kaçınmakla tefrīk eylemek yāhūd ehl-i celebin birisi filānın mālında zekāt vācib olmuştur, onda alacak zekāt vardır demektir, hālā ki o kimsenin ʿindinde lāzımü'l-ahz zekāt yoktur. Bunların cümlesi hadīs-i merkūmla nehy olundu. Ve maʿnā-yı evvelin sūreti budur ki meselā üç adamın kırkar koyunu olup şart-ı zekāt mütehakkık oldukta her birine bir koyun vermek vācibdir. Zekāt alan voyvoda takarrüb eyledikte mecmūʿunu bir adamın olmak sūretinde başkaca biriktirip bir sürü ederler, tā ki mecmūʿunun zekātı bir koyun olmakla yedlerinden hemān bir koyun çıkmış olur. Ve ikincinin sūreti budur ki iki şerīkin her birinin yüz birer koyunu olmakla müctemiʿ oldukta ikisine üç koyun zekāt lāzım olmağın hīle edip zekāt alan yaklaştıkta tefrīk eylemeleriyle her birine bir koyun isābet eylemiş olur. Ve bu mādde خِلاَطٌ [ḫilāṭ] māddesinde dahi bast olundu.

[و س ط]

اَلْوَسَطُ [el-vesaṭ] (vāv'ın ve sīn'in fethiy-

le) Her nesnenin aʿdeline ıtlāk olunur; yukālu: شَيْءٌ وَسَطٌ أَيْ أَعْدَلُ ve kavluhu taʿālā: ﴿وَجَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا﴾ أَيْ عَدْلاً خِيَارًا Ve

وَسَطٌ [vesaṭ] Bir dağın adıdır. Ve bir nesnenin iki tarafının mā-beynine denir ki Fārisīde miyān ve Türkīde orta taʿbīr olunur. Ve eğer sīn'i iskān olunursa بَيْنَ maʿnāsına zarf olur. ʿAlā-kavlin halka-i hadīd misilli musmet olan şeyʾin ortasında sīn'in fethi ve sükūnuyla müstaʿmeldir. Ve eczāsı mütebāyin ve muhalhal olan şeyʾin ortasında hemān sīn'in sükūnuyla müstaʿmeldir; pes sākin muharrikten eʿamm olur. Ve ʿinde'l-baʿz her yerde ki بَيْنَ lafzının istiʿmāli sahīh ve sālih ola, sīn'in sükūnuyla وَسْطٌ [vesṭ]tır ve illā fethateynledir. Şārih der ki *Baṣāʾir*'in ve *Mufredāt*-ı Rāġib'in ve *Miṣbāḥ*'ın hulāsası budur ki asl وَسَطٌ [vesaṭ] tarafān-ı mütesāviyānı olan nesnenin ortasına denir. Ve bu kemmiyyet-i muttasılada vākiʿ olur, cism-i vāhid gibi, وَسَطُ الرَّأْسِ [vesaṭu'r-reʾs] gibi. Ve sükūn-ı sīn'le وَسْطٌ [vesṭ] kemmiyyet-i munfasılada müstaʿmeldir, وَسْطُ الْقَوْمِ [vesṭu'l-ḳavm] gibi. Ve وَسَطٌ [vesaṭ] baʿzen tarafān-ı mezmūmānı olanda istiʿmāl olunur, بُخْلٌ [buḫl] ve سَرَفٌ [seref] beyninde olan جُودٌ [cūd] gibi. Pes bu ifrāt ve tefrīt beyninde müstaʿmel olan قَصْدٌ [ḳaṣd] ve عَدَالَةٌ [ʿadālet]in istiʿmāli gibi müstaʿmel olup sevāʾ ve ʿadl ve nasfet gibi medār-ı medh ve senā olur. Ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا﴾ Ve baʿzen taraf-ı mahmūdu ve taraf-ı mezmūmu olanda istiʿmāl olunur, hayr ve şerr gibi. Ve bununla رَذْلٌ [reẕl] den kināye olunur. Meselā فُلَانٌ وَسَطٌ مِنَ الرِّجَالِ denir, onun hadd-i hayrdan hāric olduğuna tenbīhen. Ve *Miṣbāḥ*'ın beyānı üzere وَسَطٌ [vesaṭ] ın hakīkati etrāfı mütesāvī olan nesneden ʿibārettir. Ve baʿzen cevānibinden tesāvī olmaz ise de ihāta olunan şeyʾ irāde olunur. Meselā صَلَاةُ الظُّهْرِ هِيَ الْوُسْطَى ve ضَرَبَ وَسَطَ رَأْسِهِ denir. Ve bunda sükūn ile de lügattir. Ve emmā sükūn ile وَسْطٌ [vesṭ] maʿnāsınadır; جَلَسْتُ وَسْطَ الْقَوْمِ gibi ki بَيْنَ الْقَوْمِ maʿnāsınadır. Ve muharrek olan وَسَطٌ [vesaṭ] kelimesine ʿavāmil duhūlü sahīh olur. Meselā جَلَسْتُ وَسَطَ الْقَوْمِ وَفِي وَسَطِ الْقَوْمِ denir. Ve baʿzen hisāl-i mahmūdede müsteʿār olup ve onunla muttasıf olana da ıtlāk olunur. Bu sūrette müfred ve cemʿi ve müzekker ve müʾennesi müsāvī olur. Ve *Baṣāʾir*'de müʾellifin zikri Ḳāmūs'ta zikr eylediğine muvāfıktır ki İmām Ṣaʿleb'den nakl ederek halka-i nās ve sübha ve ʿıkd gibi eczāsı mütebāyin olanda sīn'in sükūnuyladır. Ve eczāsı mütebāyin olmayıp musmet olanda sīn'in fethiyledir, وَسَطُ الْبُقْعَةِ ve وَسَطُ الرَّاحَةِ ve وَسَطُ الدَّارِ gibi. Ve baʿzen bunda sīn'i sākin olur, lākin lügat-ı ceyyide değildir. İntehā.

وَاسِطَةُ الْكُورِ [vāsiṭatu'l-kūr] Kāf'ın zammıyla ki وَاسِطُ الْكُورِ [vāsiṭu'l-kūr] dahi denir, deve pālānının ilerisine denir.

وَاسِطٌ [Vāsiṭ] ʿIrāk ülkesinde bir belde adıdır. Ḥaccāc-ı Ṣeḳafī emīr-i ʿIrāḳ iken belde-i mezbūreyi iki sene zarfında bināʾ ve Kūfe ile Baṣra beyninde vākiʿ olmakla Vāsiṭ ile müsemmā eyledi ve ona وَاسِطُ الْقَصَبِ [Vāsiṭu'l-Ḳaṣab] dahi derler. Baʿzılar dediler ki وَاسِطٌ [Vāsiṭ] bir kasrın ismidir ki Ḥaccāc şehr-i merkūmu binā eylemezden mukaddem onu o şehrin yerinde binā eylemişti. "«تَغَافَلْ كَأَنَّكَ وَاسِطِيٌّ meselinin menşeʾi, sarāy-ı merkūmdur. Aslı budur ki Ḥaccāc sarāy-ı mezbūrun bināsı husūsunda nāsı سُخْرَةٌ [suḫret]e tutup üc-

retsiz iʿmāl eylemekle halk kaçıp mescidde gurebāʾ beynlerinde yatıp uyurlar idi. Serhengler gelip يَا وَاسِطِيُّ diye çağırdıkta hangisi başını kaldırırsa onu tutup götürür olmakla bīçāreler tegāfüle başlayıp çağrıldıkta bir dahi hareket eylemez oldular. Ve işbu belde ismi olan وَاسِطٌ [Vāsiṭ], müzekker ve munsarıftır. Ve baʿzen بَلْدَةٌ [beldet] ve بُقْعَةٌ [buḳʿat] teʾvīliyle müʾennes olur. Ve

وَاسِطُ [Vāsiṭ] Mekke kurbünde Vādī-i Naḫle'de bir karye adıdır. Ve Belḫ kazāsında bir karye adıdır; muhaddisīnden Muḥammed b. Muḥammed b. İbrāhīm ve Beşīr b. Meymūn el-Vāsiṭī oradandır. Ve ʿAcem'de Ṭūs şehrinin kapısı yanında bir karye adıdır ki وَاسِطُ الْيَهُودِ [Vāsiṭu'l-Yehūd] dahi derler; Muḥammed b. el-Ḥuseyn el-Vāʿiẓ el-Muḥaddiṯ el-Faraḍī oradandır. Ve Ḥaleb kazāsında bir karye adıdır; kurbünde bir karye dahi vardır ki Kūfe ıtlāk olunur. Ve Ḫābūr'da bir karye ve Mavṣil kazāsında iki karye adıdır. Ve Duceyl kazāsında bir karye adıdır ki muhaddisīnden Muḥammed b. ʿÖmer b. el-ʿAṭṭār oradandır. Ve Ḥille-i Mezyediyye kazāsında bir karye adıdır; Ebu'n-Necm ʿĪsā b. Fātik nām şāʿir oradandır. Ve Yemen diyārında bir karyedir. Ve ʿUẕeybe ve Ṣafrāʾ beyninde bir menzil adıdır. Ve Benū Ḳuşeyr'e mahsūs bir menzil adıdır. Ve Benū Temīm'e mahsūs bir mevziʿ adıdır. Ve Endelus ülkesinde bir belde adıdır; Ebū ʿÖmer Aḥmed b. Ṣābit nām muhaddis oradandır. Ve Yemāme'de bir karye adıdır. Ve Benū Sumeyr'e mahsūs bir hısn adıdır. Ve Nehru'l-Melik türābında bir karye adıdır. Ve Meʾzimeyn beyninde Cemretu'l-ʿAḳabe'nin aşağı tarafında bir dağın ismidir ki huccāc Minā'ya gidip gelirken orada fukarāʾ ve mesākīn kāʿid olurlar. Yāhūd ʿAḳabe'den aşağıcada vākiʿ iki dağın adıdır. Ve

وَاسِطٌ [vāsiṭ] Kapıya ıtlāk olunur, بَابٌ [bāb] maʿnāsına. Burada baʿzı nüshalarda nūn'la نَابٌ ʿunvānında mersūm olup lākin bāʾ ile بَابٌ [bāb] nüshaları müteraccahtır.

اَلْوَسْطُ [el-vesṭ] (وَعْدٌ [vaʿd] vezninde) ve

اَلْسِّطَةُ [es-siṭat] (عِدَةٌ [ʿidet] vezninde) Cemāʿatin ara yerinde oturmak maʿnāsınadır; yukālu: وَسَطَ الْقَوْمَ وَسْطًا وَسِطَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَلَسَ وَسْطَهُمْ أَيْ بَيْنَهُمْ

اَلتَّوَسُّطُ [et-tevessuṭ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) وَسْطٌ [vesṭ] ve سِطَةٌ [siṭat] maʿnāsınadır; yukālu: تَوَسَّطَهُمْ إِذَا جَلَسَ وَسْطَهُمْ Ve nāsın aralığına girip vesātat eylemek maʿnāsınadır, muslih ve miyāncı ve kāʾid gibi; yukālu: تَوَسَّطَ بَيْنَهُمْ إِذَا عَمِلَ الْوَسَاطَةَ Ve bir şeyʾin iyi ile kötü beyninde vasat olanını yaʿnī muʿtedil olanını almak maʿnāsınadır; yukālu: تَوَسَّطَ الرَّجُلُ إِذَا أَخَذَ الْوَسَطَ بَيْنَ الْجَيِّدِ وَالرَّدِيءِ

اَلْوَسِيطُ [el-vasīṭ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Şol adama ıtlāk olunur ki kavminin asl ve neseb cihetiyle hayr ve aʿdeli ve rütbe ve derece cihetiyle ʿālī-şānı ola; yukālu: هُوَ وَسِيطٌ فِيهِمْ أَيْ أَوْسَطُهُمْ يَعْنِي أَعْدَلُهُمْ وَخَيْرُهُمْ نَسَبًا وَأَرْفَعُهُمْ مَحَلاً Şārihin beyānına göre bu وَسَاطَةٌ [vesāṭat]tan meʾhūzdur ki şerīf ve hasīb olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: وَسُطَ الرَّجُلُ وَسَاطَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ شَرِيفًا وَحَسِيبًا فَهُوَ وَسِيطٌ ve minhu hadīsu Ruḳayḳa: "أُنْظُرُوا رَجُلاً وَسِيطًا" أَيْ حَسِيبًا فِي قَوْمِهِ Ve

وَسِيطٌ [vesīṭ] İki muhāsım beynini ıslāh için aralığa giren miyāncıya denir; yukālu: فُلاَنٌ صَارَ وَسِيطًا أَيْ مُتَوَسِّطًا بَيْنَ الْخَصْمَيْنِ

اَلْوَسُوطُ [el-vesūṭ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Kıl çadırlardan bir güne çadıra ıtlāk olunur

ki murād sāyebāndan büyük ve alaçuktan küçük olandır. ᶜAlā-kavlin kıl çadırların pek küçüğüne ıtlāk olunur. Ve şol nākaya denir ki sağıldıkta sütü kabı doldurur ola; yukālu: نَاقَةٌ وَسُوطٌ إِذَا كَانَتْ تَمْلَأُ الْإِنَاءَ Ve şol develere denir ki bed-hūy ve serkeş olmakla sühūletle çöküp ve ayaklarını bağlatmaz olduğundan başına ve sırtına çöküp oturtulur ve yük yükletilir olalar. Ve şol nākaya denir ki müddet-i hamli tamām-ı seneye bālig olduktan sonra hamlini kırk gün dahi çekip uzatır ola.

وَسْطَانُ [Vesṭān] (سَلْمَانُ [selmān] vezninde) Ekrād tā'ifesine mahsūs bir belde adıdır.

دَارَةُ وَاسِطٍ [Dāretu Vāsiṭ] Bir mevziᶜ adıdır.

اَلْأَوْسَطُ [el-evsaṭ] (أَفْضَلُ [efḍal] vezninde) وَسَطٌ [vesaṭ] maᶜnāsınadır ki bir nesnenin ortasına denir. Asl fiᶜl maᶜnāsınadır yāhūd أَفْكَلُ [efkel] gibi ismdir.

Şārih der ki أَفْضَلُ [efḍal] gibi efᶜal-i tafdīl dahi olur, حَاقٌّ وَسَطٌ وَأَقْصَدُ وَأَعْدَلُ maᶜnālarına. Cemᶜinde أَوَاسِطُ [evāsiṭ] ve mü'ennesinde وُسْطَى [vusṭā] denir. Bunun cemᶜinde وُسَطٌ [vusaṭ] denir, فُضْلَى [fuḍlā] ve فُضَلٌ [fuḍal] gibi. Ve eğer leyālī murād olursa; اَلْعَشْرُ الْوُسَطُ denir. Ve eyyām irāde olunursa اَلْعَشَرَةُ الْأَوَاسِطُ denir. Baᶜzıların اَلْعَشْرُ الْأَوْسَطُ ᶜibāretiyle resm ettikleri ᶜāmmiyyedir, gayr-i muᶜteberedir, belki lahndır. İntehā.

اَلْوَسِيطَةُ [el-vasīṭat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Şol çamurlu suya denir ki çamur üzere gālib yaᶜnī suyu çamurdan çok ola; yukālu: صَارَ الْمَاءُ وَسِيطَةً إِذَا غَلَبَ عَلَى الطِّينِ

اَلْوُسْطَى [el-vusṭā] (فُضْلَى [fuḍlā] vezninde) أَوْسَطُ [evsaṭ]ın mü'ennesidir ki zikr olundu. Bu cihetle إِصْبَعٌ وُسْطَى maᶜlūmdur ki orta parmaktır. Ve Ḳur'ān-ı kerīm'de yaᶜnī ﴿حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَوةِ الْوُسْطَى﴾ kerīmesinde vākiᶜ olan وُسْطَى صَلَوة da müfessirīn ihtilāf eylediler. Baᶜzılar salāt-ı subh dediler. Ve baᶜzılar salāt-ı zuhr yāhūd ᶜasr yā akşam yāhūd yatsı yā salāt-ı vitr yāhūd salāt-ı ᶜīd-i fıtr yā salāt-ı ᶜīd-i adhā yāhūd cemāᶜatle edā olunan salāt yāhūd cemīᶜ-i salavāt-ı mefrūzāt yāhūd salāt-ı subh ile salāt-ı ᶜasr bilece yāhūd gayr-i muᶜayyen bir salāt yāhūd yatsı ile sabāh namāzı berāber yāhūd salāt-ı havf yāhūd cumᶜa gününde cumᶜa namāzı ve sā'ir günlerde zuhr namāzı yāhūd kıyām-ı tavīl ile kasīr beyninde edā olunan namāz yāhūd salāt-ı hamsten her biridir, zīrā mukaddem ve mu'ahher iki namāz beyninde mütehalleldir. İbn Sīde dedi di her kim ki salāt-ı vustā, salāt-ı cumᶜanın gayrıdır derse o hatā eder, meğer ki Nebiyy-i ekrem sallallāhu ᶜaleyhi ve sellem hazretlerine müstenid sened ile rivāyet eyleye. Ve baᶜzılar dedi ki yevm-i ahzābda işbu: "شَغَلُونَا عَنِ الصَّلَوةِ الْوُسْطَى صَلَوةِ الْعَصْرِ" hadīsiyle İbn Sīde'ye iᶜtirāz vārid olmaz, zīrā hadīs-i merkūmda vākiᶜ salāt-ı vustādan murād Ḳur'ān'da mezkūr olan değildir. Şārih der ki burada baᶜzılar وَسَطٌ māddesini orta ve baᶜzılar fazl ve meziyyet maᶜnāsına haml eylediler. Ve akvā-yı akvāl üçtür, ᶜasr ve subh ve cumᶜadır. İntehā.

اَلتَّوْسِيطُ [et-tevsīṭ] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Bir nesneyi ortasından iki bölmek, ᶜalā-kavlin bir nesneyi ortada kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: وَسَّطَهُ إِذَا قَطَعَهُ نِصْفَيْنِ أَوْ جَعَلَهُ فِي الْوَسَطِ

مُوسَطُ الْبَيْتِ [mūsaṭu'l-beyt] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Evin ve odanın hāssaten ortasında olan şey'e denir; إِيسَاطٌ [īsāṭ]tan ism-i mefᶜūldür.

[و ط ط]

اَلْوَطْوَاطُ [el-vaṭvāṭ] (vāv'ın fethiyle) Korkak ve zaʿīf ve zebūn kimseye denir; وَطْوَاطِيٌّ [vaṭvāṭiyy] dahi denir, yā'yla; yukālu: رَجُلٌ وَطْوَاطٌ وَوَطْوَاطِيٌّ أَيْ ضَعِيفٌ جَبَانٌ Ve yarasa kuşuna denir, خُفَّاشٌ [ḫuffāş] maʿnāsına. Ve dağ kırlangıcı envāʿından bir nevʿa denir, ebābīl kuşu dedikleridir. Ve çağırgan adama denir; yukālu: رَجُلٌ وَطْوَاطٌ أَيْ صَيَّاحٌ Ve sözü tīz tīz yamır yamır söyler olan kimseye denir ki fāsıla vermez. Müʾennesinde وَطْوَاطَةٌ [vaṭvāṭat] ve cemʿinde وَطَاوِيطُ [veṭāvīṭ] ve وَطَاوِطُ [veṭāviṭ] denir.

اَلْوَطْوَطَةُ [el-vaṭveṭat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Zaʿīf ve zebūn olmak maʿnāsınadır; yukālu: وَطْوَطَ الرَّجُلُ إِذَا ضَعُفَ Ve sözü dānedār söylemeyip tīz tīz birbirine muttasıl söylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَطْوَطَ الرَّجُلُ إِذَا قَارَبَ كَلَامَهُ

اَلْوَطُّ [el-vaṭṭ] (vāv'ın fethi ve ṭā'nın teşdīdiyle) Hayvānın sırtında olan mahmil ve semer gıcırdamak maʿnāsınadır; yukālu: وَطَّ الْمَحْمِلُ وَطًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَرَّ Ve وَطْوَاطٌ [vaṭvāṭ] kuşu ötmek maʿnāsınadır; yukālu: وَطَّ الْوَطْوَاطُ إِذَا صَاتَ

اَلْوَطْوَطِيُّ [el-vaṭveṭiyy] (vāv'ların fethiyle) Çok sözlü yanşak kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ وَطْوَطِيٌّ أَيْ كَثِيرُ الْكَلَامِ

اَلْوُطُطُ [el-vuṭuṭ] (zammeteynle) ʿAklları kezālik bedenleri zaʿīf adamlara denir; yukālu: هُمْ وُطُطٌ أَيْ ضَعْفَى الْعُقُولِ وَالْأَبْدَانِ وَطْوَاطٌ Şārihin beyānı üzere müfredi [vaṭvāṭ]tır.

اَلتَّوَطْوُطُ [et-tevaṭvuṭ] (تَزَلْزُلٌ [tezelzul] vezninde) Kundak çocuğu وَطْوَاطٌ [vaṭvaṭ] gibi çağırmak maʿnāsınadır; yukālu: تَوَطْوَطَ الصَّبِيُّ إِذَا ضَغَى

[و ع ط]

اَلْوِعَاطُ [el-viʿāṭ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Kırmızı güle denir; وَرْدٌ أَحْمَرُ maʿnāsına, ʿalā-kavlin sarı güle denir, وَرْدٌ أَصْفَرُ maʿnāsına.

[و ف ط]

اَلْأَوْفَاطُ [el-evfāṭ] (hemzenin fethiyle) ʿAcele maʿnāsınadır; tekūlu: لَقِيتُهُ عَلَى أَوْفَاطٍ أَيْ عَلَى عَجَلَةٍ Bu mādde ẓā-yı muʿceme ile aʿref ve eşherdir. Şārih der ki أَوْفَازٌ [evfāz] وَفْزٌ [vefz]in cemʿi olduğu gibi أَوْفَاطٌ [evfāṭ] وَفْطٌ [veft]in cemʿidir, mübālagaten cemʿ īrād olundu.

[و ق ط]

اَلْوَقْطُ [el-vaḳṭ] (vāv'ın fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) Bir kimseye vurmakla vücūdunu ağırlaştırıp süst ve bī-mecāl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَقَطَهُ وَقْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ضَرَبَهُ حَتَّى أَثْقَلَهُ Ve horoz tavukla çiftleşmek maʿnāsınadır; yukālu: وَقَطَ الدِّيكُ إِذَا سَفَدَ Ve bir kimse sütü pek çok içmekle vücūduna rehāvet verip ağırlaştırmak maʿnāsınadır; yukālu: وَقَطَ اللَّبَنُ فُلَانًا إِذَا أَثْقَلَهُ Ve

وَقْطٌ [vaḳṭ] Şol çukura denir ki galīz yerde yāhūd dağda olmakla onda yağmur suyu irkilir ola; وَقِيطٌ [veḳīṭ] dahi denir.

اَلْوَقِيطُ [el-veḳīṭ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْمَوْقُوطُ [el-mevḳūṭ] Vurulmakla vücūdu ağırlaşıp fātir ve bī-mecāl olmuş kimseye denir. Ve

وَقِيطٌ [veḳīṭ] Gece yatakta uykusu kaçmakla vücūd ve dimāgına şikestlik gelip süst ve fātir ve sakīl olan adama denir; tekūlu: أَمْسَيْتُ وَقِيطًا وَهُوَ مَنْ طَارَ نَوْمُهُ فَأَمْسَى مُتَكَسِّرًا ثَقِيلًا Ve mutlakan darb ve hüzn sebebiyle vücūdu süst ve sakīl olan kimseye denir.

Ve şol çukura denir ki baʿzı toprağı sert ve kalın yerlerde yāhūd dağlarda olup onda yağmur suları irkilir ola, وَقْطٌ [vaḳt] gibi. Cemʿi وِقْطَانٌ [viḳṭān] gelir vāv'ın kesriyle ve وِقَاطٌ [viḳāṭ] gelir vāv'ın kesriyle ve vāv'ı hemzeye ibdālle إِقَاطٌ [iḳāṭ] dahi denir وِشَاحٌ [vişāḥ] ve إِشَاحٌ [işāḥ] gibi.

اَلْإِسْتِيقَاطُ [el-istīḳāṭ] Bir yer yağmur irkilecek çukurlu olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَوْقَطَ الْمَكَانُ إِذَا صَارَ فِيهِ وَقِيطٌ

يَوْمُ الْوَقِيطِ [yevmu'l-veḳīṭ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Beyne'l-ʿArab bir yevm-i maʿrūftur ki onda bir cenk olup Ḥakem b. Ḥayşeme nām kimse maktūl ve ʿAşcel b. el-Meʾmūm ve Meʾmūm b. Şeybān nām meşāhīr-i ʿArab esīr oldular. Gūyā ki o gün kendilere hüzn ve keder yāhūd darb-ı müskal cihetiyle vehn ve sakālet ʿārız olduğu bāʿis-i tesmiyedir.

اَلْوُقَيْطُ [el-Vuḳayṭ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bilād-ı Temīm'in üst tarafında Mucāşiʿ kabīlesine mahsūs bir su ismidir ki onların ondan özge suları yoktur. Ve Zerūd nām mevziʿde bir su adıdır.

اَلتَّوْقِيطُ [et-tevḳīṭ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Kayada yağmur irkilecek çukur olmak maʿnāsınadır; yukālu: وَقَّطَ الصَّخْرُ إِذَا صَارَ فِيهِ وَقْطٌ

[و م ط]

اَلْوَمْطَةُ [el-vemṭat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Yorulup dermānde olmaktan nāşī yıkılıp yatmağa denir; tekūlu: أَخَذَنِي وَمْطَةٌ أَيْ صَرْعَةٌ مِنَ التَّعَبِ

[و ه ط]

اَلْوَهْطُ [el-vehṭ] (vāv'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Kırmak maʿnāsınadır; yukālu: وَهَطَهُ وَهْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَسَرَهُ Ve bir nesneyi ayakla basıp çiğnemek maʿnāsınadır; yukālu: وَهَطَهُ إِذَا وَطِئَهُ Şārih teşdīd ile وَطَّأَهُ nüshasını taglīt eylemiştir. Ve bir kimse süst ve zaʿīf olmak maʿnāsınadır; yukālu: وَهَطَ فُلَانٌ إِذَا ضَعُفَ وَوَهَنَ Ve arıklamağa denir; yukālu: أَخَذَهُ الْوَهْطُ أَيِ الْهُزَالُ Ve cemāʿat-ı insānīye denir; tekūlu: أَتَانَا وَهْطٌ مِنْهُمْ أَيْ جَمَاعَةٌ Ve عُرْفُطٌ [ʿurfuṭ] ağaçlığına denir. Ve bir bostān ismidir. Ve Ṭāʾif türābında ʿAmr b. el-ʿĀṣ'ın bir mālı yaʿnī bir bāgı ismidir ki Vecc nām mevziʿe üç mīl mesāfede vākiʿ idi. Asmalarına beher sene bin kerre bin herek taʿbīr olunan dayak vurulup ve her dayak birer dirheme iştirā olunur idi.

اَلْإِيهَاطُ [el-īhāṭ] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi vurmakla yā bir ʿārıza ile süst ve zaʿīf ve bī-mecāl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْهَطَهُ إِذَا أَوْهَنَهُ وَأَضْعَفَهُ وَأَثْخَنَهُ Müʾellif bu maʿnāyı tekrār eylemiştir. Ve bir kimseyi hoşlanmadığı bir varta-i mekrūheye uğratmak, ʿalā-kavlin yere vurup hareket ve kıyāma bī-mecāl kılmak yāhūd katl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْهَطَهُ إِذَا أَوْقَعَهُ فِيمَا يَكْرَهُهُ أَوْ صَرَعَهُ صَرْعَةً لاَ يَقُومُ أَوْ قَتَلَهُ

اَلْوَهْطَةُ [el-vehṭat] وَهْدَةٌ [vehdet] vezninde ve mürādifidir ki alçak ve obruk yere denir. Cemʿ-i cinsi وَهْطٌ [vehṭ] ve cemʿ-i sīgı وِهَاطٌ [vihāṭ] gelir vāv'ın kesriyle.

اَلْأَوْهَاطُ [el-evhāṭ] (hemzenin fethiyle) Husūmāt maʿnāsınadır ki "husūmet"in cemʿidir. Şārihin beyānına göre müfredi وَهْطٌ [vehṭ]tir; yukālu: بَيْنَهُمْ أَوْهَاطٌ أَيْ خُصُومَاتٌ

اَلتَّوَهُّطُ [et-tevahhuṭ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Çamura gömülüp batıp gitmek maʿnāsınadır; yukālu: تَوَهَّطَ فِي الطِّينِ إِذَا غَابَ فِيهِ Ve bir nesneyi el ile yā ayakla düzeltip yassılatmak maʿnāsınadır; yukālu: تَوَهَّطَ الْفِرَاشَ إِذَا امْتَهَدَهُ

FASLU'L-HĀʾ
(فَصْلُ الْهَاءِ)

[ه ب ط]

اَلْهُبُوطُ [el-hubūṭ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Aşağıya inmek maʿnāsınadır; yukālu: هَبَطَ مِنَ الْجَبَلِ هُبُوطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا نَزَلَ Müʾellifin *Baṣāʾir*'de beyānına göre bu māddenin nüzūlünde kahr ve ʿunf ve insānda olursa istihfāf muʿteberdir. Ve

هُبُوطٌ [hubūṭ] Bir metāʿın kıymeti eksilip aşağılamak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: هَبَطَ ثَمَنُ السِّلْعَةِ إِذَا نَقَصَ

اَلْهَبْطُ [el-habṭ] (حَبْطٌ [ḥabṭ] vezninde) Aşağıya indirmek maʿnāsınadır; yukālu: هَبَطَهُ هَبْطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَنْزَلَهُ Ve maraz ve ʿillet bir kimsenin vücūdunu eritip zebūn ve mehzūl eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: هَبَطَ الْمَرَضُ لَحْمَهُ إِذَا هَزَلَهُ Ve bir kimseye vurmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: هَبَطَ فُلَانٌ إِذَا ضَرَبَهُ Ve bir beldeye duhūl eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir, gūyā ki belde-i uhrādan oraya nüzūl eyler; yukālu: هَبَطَ بَلَدَ كَذَا إِذَا دَخَلَهُ Ve bir beldeye bir adamı duhūl ettirmek maʿnāsına müteʿaddī olur; yukālu: هَبَطَهُ إِلَى بَلَدِ كَذَا إِذَا أَدْخَلَهُ Ve bir metāʿın kıymetini eksiltmek maʿnāsınadır; yukālu: هَبَطَ اللهُ ثَمَنَ السِّلْعَةِ إِذَا نَقَصَهُ Ve eksilmek maʿnāsınadır; yukālu: فِيهِ هَبْطٌ أَيْ نُقْصَانٌ Ve bir şerr ve kerīheye uğramak maʿnāsınadır. Kāle'ş-şārih ve fi'l-hadīsi: "اَللَّهُمَّ غَبْطًا لاَ هَبْطًا" أَيْ نَسْأَلُكَ الْغِبْطَةَ وَنَعُوذُ بِكَ مِنَ الذُّلِّ وَالنَّقْصِ وَالْإِنْحِطَاطِ

اَلْهَبِيطُ [el-hebīṭ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْمَهْبُوطُ [el-mehbūṭ] Hastalıktan ve bir ʿilletten nahīf ve zebūn olmuş adama denir.

اَلْهَيْبَاطُ [el-Heybāṭ] (hā'nın fethiyle) Rūm

pādişāhlarından birinin ismidir.

اَلتِّهِبِّطُ [et-tihibbiṭ] (tā'nın ve hā'nın ve bā-yı müşeddedenin kesreleriyle) Boz renkli bir kuş ismidir. Ayaklarından ağacın dallarına asılıp أَنَا أَمُوتُ أَنَا أَمُوتُ der gibi ötüp çağırır.

يِهِبِّطُ [Yihibbiṭ] (yā-yı tahtiyyenin ve hā'nın ve bā-yı müşeddedenin kesriyle) Bir belde yāhūd bir arz ismidir.

اَلْإِنْهِبَاطُ [el-inhibāṭ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Yukarıdan aşağı inmek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْهَبَطَ الرَّجُلُ إِذَا انْحَطَّ

اَلْهَبُوطُ [el-hebūṭ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) İniş ve engebe yere denir, Fārisīde neşīb denir; yukālu: لِهَذَا الْجَبَلِ صَعُودٌ وَهَبُوطٌ أَيْ حَدُورٌ

اَلْهَبْطَةُ [el-hebṭat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Düzce olup engebece olan yere denir.

[ه ر ط]

اَلْهَرْطُ [el-herṭ] (فَرْطٌ [farṭ] vezninde) Bir kimse ʿırzına gereği gibi dokunup çākçāk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هَرَطَ عِرْضَهُ وَفِي عِرْضِهِ هَرْطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا طَعَنَ فِيهِ وَمَزَّقَهُ Ve metānetsiz beyhūde ve tebāh söz söylemek maʿnāsınadır; yukālu: هَرَطَ فِي الْكَلَامِ إِذَا سَفْسَفَ

اَلْهِرْطُ [el-hirṭ] (hā'nın kesriyle) Koca nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ هِرْطٌ أَيْ مُسِنَّةٌ Cemʿi أَهْرَاطٌ [ehrāṭ] ve هُرُوطٌ [hurūṭ] gelir. Ve sümük gibi arık, duvara yapışır olan ete denir; bunda fethle de cāʾizdir; tekūlu: أَطْعَمَنَا لَحْمًا هِرْطًا أَيْ مَهْزُولاً كَالْمُخَاطِ Ve māl-dār adama denir; yukālu: هُوَ هِرْطٌ أَيْ مُتَمَوِّلٌ Ve koca ve arık dişi koyuna denir, niteki هِرْطَةٌ [hirṭat] dahi denir, hā'yla. Ve

هِرْطَةٌ [hirṭat] Korkak ahmak adama denir. Cemʿ-i cinsi هِرَطٌ [hiraṭ] gelir, قِرَبٌ [ḳireb] vezninde.

اَلْهَيْرَطُ [el-heyraṭ] (صَيْقَلٌ [ṣayḳal] vezninde) Gevşek ve salkı nesneye denir.

اَلتَّهَارُطُ [et-tehāruṭ] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Sövüşmek maʿnāsınadır; yukālu: تَهَارَطَا إِذَا تَشَاتَمَا

[ه ر م ط]

اَلْهَرْمَطَةُ [el-hermeṭat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir kimsenin ʿırz ve nāmūsunu dilleyip dokunmak maʿnāsınadır; yukālu: هَرْمَطَ عِرْضَهُ إِذَا وَقَعَ فِيهِ

[ه ط ط]

اَلْهُطُطُ [el-huṭuṭ] (zammeteynle) Helāk olmuş kimselere denir; yukālu: هُمْ هُطُطٌ أَيْ هَلْكَى

اَلْأَهَطُّ [el-ehaṭṭ] (hemzenin ve hā'nın fethiyle) Revende ve dayangan mütehammil erkek deveye denir. هَطَّاءُ [haṭṭāʾ] müʾennesidir; yukālu: جَمَلٌ أَهَطُّ وَنَاقَةٌ هَطَّاءُ أَيْ مَشَّاءُ صَبُورٌ

اَلْهُطَاهِطُ [el-huṭāhiṭ] (عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Ata denir, فَرَسٌ [feres] maʿnāsına.

اَلْهَطْهَطَةُ [el-haṭheṭat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) At okramak maʿnāsınadır; yukālu: هَطْهَطَ الْفَرَسُ إِذَا صَاتَ Burada صَوْتُهَا nüshasına göre murād kısrak olur. Ve

هَطْهَطَةٌ [haṭheṭat] Sürʿatle yürümek maʿnāsınadır; yukālu: هَطْهَطَ الرَّجُلُ إِذَا مَشَى سَرِيعًا Ve işi sürʿatle tutmak maʿnāsınadır; yukālu: هَطْهَطَ فِي الْعَمَلِ إِذَا أَسْرَعَ

[ه ق ط]

هِقِطْ [hiḳiṭ] (hā'nın ve ḳāf'ın kesri ve ṭā'nın sükūn üzere bināsıyla) At kısmına mahsūs zecr ve āzārdandır.

اَلْهَقَطُ [el-heḳaṭ] (fethateynle) Yemen lügatinde çabuk yürümeğe denir; yukālu: لَهُ هَقَطٌ أَيْ سُرْعَةُ مَشْيٍ

[ه ل ط]

اَلْهَالِطُ [el-hāliṭ] (lām'ın kesriyle) Sölpük karınlı adama denir; yukālu: رَجُلٌ هَالِطٌ أَيِ الْمُسْتَرْخِي الْبَطْنِ Ve birbirine sarmaşmış ekine denir; yukālu: زَرْعٌ هَالِطٌ أَيْ مُلْتَفٌّ

اَلْهَلْطَةُ [el-helṭat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) لَهْطَةٌ [lehṭat] maʿnāsınadır ki işitilip henüz tahkīk ve tebeyyün olunmayan habere denir; yukālu: هَلْطَةٌ مِنْ خَبَرٍ أَيْ لَهْطَةٌ

[ه ل م ط]

اَلْهَلْمَطَةُ [el-helmeṭat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir nesneyi ahz eylemek, ʿalā-kavlin cemʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هَلْمَطَ الشَّيْءَ إِذَا أَخَذَهُ أَوْ جَمَعَهُ

[ه م ط]

اَلْهَمْطُ [el-hemṭ] (hā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Hakkı bātıldan seçmeyip cevr ve zulm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هَمَطَ الرَّجُلُ هَمْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ظَلَمَ وَخَبَطَ Ve bir nesneyi oranlamak cihetiyle almak maʿnāsınadır; yukālu: هَمَطَهُ إِذَا أَخَذَهُ بِغَيْرِ تَقْدِيرٍ Ve kavlinde yāhūd eklinde lāübāliyāne hareket eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هَمَطَ فُلَانٌ إِذَا لَمْ يُبَالِ مَا قَالَ وَمَا أَكَلَ Ve bir adamın mālını gasb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هَمَطَ الْمَالَ إِذَا أَخَذَهُ غَصْبًا Şārih اَلْمَاء nüshasını istihsān eylememiştir.

اَلْإِهْتِمَاطُ [el-ihtimāṭ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) ve

اَلتَّهَمُّطُ [et-tehemmuṭ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bunlar da gasb-ı māl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِهْتَمَطَ الْمَالَ وَتَهَمَّطَهُ إِذَا أَخَذَهُ غَصْبًا Ve

إِهْتِمَاطٌ [ihtimāṭ] Bir kimseye şetm ve taʿn ile ʿırzını tenkīs eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِهْتَمَطَ عِرْضَهُ إِذَا تَنَقَّصَهُ

[ه م ل ط]

اَلْهَمْلَطَةُ [el-hemleṭat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Ahz eylemek yāhūd cemʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هَمْلَطَ الشَّيْءَ إِذَا أَخَذَهُ أَوْ جَمَعَهُ ʿAlā-kavlin bunda savāb olan هَلْمَطَةٌ [helmeṭat] olmaktır ki zikr olundu.

[ه ن ر ط]

هِنْرِيطٌ [Hinrīṭ] (قِنْدِيلٌ [ḳindīl] vezninde ve rā-i mükerrere ile de zebān-zededir) Rūm ülkesinde bir serhaddin ismidir.

[ه ي ط]

اَلتَّهَايُطُ [et-tehāyuṭ] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Nās birikip maslahatlarına nizām vermek maʿnāsınadır; yukālu: تَهَايَطَ الْقَوْمُ إِذَا اجْتَمَعُوا وَأَصْلَحُوا أَمْرَهُمْ

اَلْهَيْطُ [el-heyṭ] (خَيْطٌ [ḫayṭ] vezninde) Gırīv ve fitne ve feryād ve kavga eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَا زَالَ يَهِيطُ هَيْطًا وَفِي هَيْطٍ وَمَيْطٍ أَيْ فِي ضِجَاجٍ وَشَرٍّ وَجَلَبَةٍ

اَلْهِيَاطُ [el-hiyāṭ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Dünüvv ve kurb maʿnāsınadır. Ve minhu yukālu: وَقَعَ الْقَوْمُ فِي هِيَاطٍ وَمِيَاطٍ أَيْ فِي دُنُوٍّ وَتَبَاعُدٍ كَمَا تَقَدَّمَ فِي مَادَّةِ الْمَيْطِ

نَجَزَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

FASLU’L-YĀʾİ’T-TAHTİYYE
(فَصْلُ الْيَاءِ)

[ي ع ط]

يَعَاطِ [yeʿāṭi] (yā’nın harekāt-ı selāsı ve tā’nın kesr üzere bināsıyla) ve

يَاعَاطِ [yāʿāṭi] (elif ziyādesiyle) Kurt ve at kısmına mahsūs zecr ve āzār elfāzındandır ve onunla bir kavmin dīde-bānı düşman ʿaskerini gördükte kendi kavmine iʿlāmla inzār eder.

اَلْإِيعَاطُ [el-īʿāṭ] (hemzenin kesriyle) ve

اَلتَّيْعِيطُ [et-teyʿīṭ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) ve

اَلْمُيَاعَطَةُ [el-muyāʿaṭat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Lafz-ı mezbūrları mahallerinde söylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَيْعَطَ بِهِ وَيَعَّطَ بِهِ وَيَاعَطَ بِهِ إِذَا قَالَ لَهُ يَعَاطِ أَوْ يَاعَاطِ

نَجَزَ بِحَمْدِهِ تَعَالَى

BĀBU’Ẓ-ẒĀʾİ’L-MUᶜCEME
(بَابُ الظَّاءِ الْمُعْجَمَةِ)

ظ

FASLU’L-HEMZE
(فَصْلُ الْهَمْزَةِ)

[أ ح ظ]

أُحَاظَةُ [Uḥāẓat] (ḥā-yı mühmele ile أُسَامَةٌ [usāmet] vezninde) Yemen’de Ḥimyer kabīlesinden münşaᶜib bir kabīlenin pederi ismidir ki Uḥāẓa b. Saᶜd b. ᶜAvf’tır; Yemen mihlāflarından yaᶜnī eyāletlerinden mihlāf-ı Uḥāẓa ona nisbet olunur. Muhaddisūn vāv ile وُحَاظَةُ [Vuḥāẓat] derler.

[أ ف ظ]

اَلْإِئْتِفَاظُ [el-iʾtifāẓ] (fā’yla إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Almak maᶜnāsınadır; yukālu: إِئْتَفَظَهُ إِذَا أَخَذَهُ

اَلْمُؤْتَفِظُ [el-muʾtefiẓ] (ism-i fāᶜil bünyesiyle) Lāzım maᶜnāsınadır; yukālu: هُوَ مُؤْتَفِظٌ لَهُ أَيْ لاَزِمٌ

FASLU’L-BĀʾİ’L-MUVAHHADE
(فَصْلُ الْبَاءِ الْمُوَحَّدَةِ)

[ب ظ ظ]

اَلْبَظُّ [el-baẓẓ] (bā’nın fethi ve ẓā’nın teşdīdiyle) Sāza düzen vermek maʿnāsınadır; yukālu: بَظَّ الْمُغَنِّي الْعُودَ بَظًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَرَّكَ أَوْتَارَهُ لِيُهَيِّئَهَا لِلضَّرْبِ Ve بَظٌّ [baẓẓ] kelimesi فَظٌّ [faẓẓ] kelimesine itbāʿ olur ki galīz maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ فَظٌّ بَظٌّ أَيْ غَلِيظٌ

اَلْبَظِيظُ [el-baẓīẓ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Nāzük bedenli, etli cānlı kimseye denir; yukālu: غُلَامٌ بَظِيظٌ أَيْ سَمِينٌ نَاعِمٌ

اَلْإِبْظَاظُ [el-ibẓāẓ] (hemzenin kesriyle) Semirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَبَظَّ الرَّجُلُ إِذَا سَمِنَ

[ب ن ظ]

اَلْبِنْظِيَانُ [el-binẓiyān] Bā’nın ve ẓā’nın kesriyle شِنْظِيَانٌ [şinẓiyān] vezninde ve ona itbāʿ olur ki çağırgan bed-hūy ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ شِنْظِيَانٌ بِنْظِيَانٌ أَيْ سَيِّئَةُ الْخُلُقِ صَخَّابَةٌ

[ب و ظ]

اَلْبَوْظُ [el-bevẓ] (bā’nın fethi ve vāv’ın sükūnuyla) Rahm-i ünsāya menī attırmak maʿnāsınadır; yukālu: بَاظَ يَبُوظُ بَوْظًا إِذَا قَذَفَ «أَرُونَ أَبِي عُمَيْرٍ فِي الْمَهْبِلِ» Ve arıkladıktan sonra semirmek maʿnāsınadır; yukālu: بَاظَ الرَّجُلُ إِذَا سَمِنَ بَعْدَ هُزَالٍ

[ب ه ظ]

اَلْبَهْظُ [el-bahẓ] (bā’nın fethi ve hā’nın sükūnuyla) Bir kimseyi hakīkī yā maʿnevī sakīl nesne basıp ziyādesiyle sıklet ve meşakkat vermek maʿnāsınadır; yukālu: بَهَظَهُ الْأَمْرُ بَهْظًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا غَلَبَهُ وَثَقُلَ عَلَيْهِ وَبَلَغَ بِهِ مَشَقَّةً Ve davara ağır yük yükletmekle bastırıp dermānde eylemek maʿnāsınadır; yukālu: بَهَظَ الرَّاحِلَةَ إِذَا أَوْقَرَهَا فَأَتْعَبَهَا Ve bir kimsenin çenesini ve sakalını kavrayıp tutmak maʿnāsınadır; yukālu: بَهَظَ فُلَانًا إِذَا أَخَذَ بِذَقَنِهِ وَلِحْيَتِهِ

[ب ي ظ]

اَلْبَيْظُ [el-bayẓ] (حَيْضٌ [ḥayḍ] vezninde) Erkek hayvānın menīsine denir. Kezālik ʿavretin, ʿalā-kavlin recülün menīsine denir. Ve ʿavretin rahmine denir. Ve

بَيْظٌ [bayẓ] Masdar olur بَوْظٌ [bevẓ] maʿnāsına ki zikr olundu; yukālu: بَاظَ يَبِيظُ بَيْظًا بِمَعْنَى بَاظَ يَبُوظُ بَوْظًا

FASLU'L-CĪM
(فَصْلُ الْجِيمِ)

[ج أ ظ]

اَلْجَأْظُ [el-ceʾẓ] (cīm'in fethi ve hemzenin sükūnuyla) Çok su içmekle ağırlaşıp süst olmak maᶜnāsınadır; yukālu: جَأَظَ الرَّجُلُ مِنَ الْمَاءِ جَأْظًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا ثَقُلَ

[ج ح ظ]

اَلْجِحَاظُ [el-ciḥāẓ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) مَحْجِرُ الْعَيْنِ [maḥciru'l-ᶜayn] maᶜnāsınadır ki gözü müştemil olan çukurcuktur, hāne-i çeşm taᶜbīr olunur. Ve zeker başının ucuna ve kıyısına denir.

اَلْجُحُوظُ [el-cuḥūẓ] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) Göz domalıç olmak maᶜnāsınadır ki sāhibine lokma göz taᶜbīr olunur, ᶜalā-kavlin büyük olmak maᶜnāsınadır; yukālu: جَحَظَتْ عَيْنُهُ جُحُوظًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ [؟ الثَّالِثِ] إِذَا خَرَجَتْ مُقْلَتُهَا أَوْ عَظُمَتْ Ve bir kimsenin işine bakıp fenā ve noksān yerini görmek maᶜnāsınadır; yukālu: حَجَظَ إِلَيْهِ عَمَلَهُ إِذَا نَظَرَ فِي عَمَلِهِ فَرَأَى سُوءَ مَا صَنَعَ

اَلتَّجْحِيظُ [et-tecḥīẓ] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Bir nesneye dikkatle nazar eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: جَحَّظَ إِلَيْهِ إِذَا حَدَّدَ النَّظَرَ إِلَيْهِ

اَلْجَاحِظُ [el-cāḥiẓ] Gözünün yumurtası çıkık lokma göz adama denir. Bu sebeble meşāhīr-i fühūldan ᶜAmr b. Baḥr telkīb olunmuştur ve mezbūr Muᶜtezīlīdir.

[ج ح م ظ]

اَلْجَحْمَظَةُ [el-caḥmeẓat] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) قِمَاطٌ [ḳimāṭ] maᶜnāsınadır ki zikr olundu. Şārihin beyānına göre müʾellif burada teşvīş eylemiştir, zīrā savāb olan قِمْطٌ [ḳimṭ] maᶜnāsına olmaktır. Ve

جَحْمَظَةٌ [caḥmeẓat] Yayı eğip kiriş geçirmek maᶜnāsınadır; yukālu: جَحْمَظَ الْقَوْسَ إِذَا أَطَّرَهُ بِالْوَتَرِ Ve oğlanı dövmek için ellerini dizlerine muhkem bağlamak ᶜalā-kavlin mutlakan çekip bağlamak maᶜnāsınadır; yukālu: جَحْمَظَ الْغُلَامَ إِذَا شَدَّ يَدَيْهِ عَلَى رُكْبَتَيْهِ لِيَضْرِبَهُ أَوْ أَوْثَقَهُ كَيْفَ كَانَ Ve sürᶜatle seğirtmek maᶜnāsınadır; yukālu: جَحْمَظَ الرَّجُلُ إِذَا عَدَا سَرِيعًا Ve bodur kimsenin yürümesi gibi hurde hurde yürümek maᶜnāsınadır; yukālu: جَحْمَظَ الرَّجُلُ إِذَا مَشَى مَشْيَ الْقَصِيرِ

[ج ظ ظ]

اَلْجَظُّ [el-caẓẓ] (cīm'in fethi ve ẓā-yı müşeddedenin teşdīdiyle) Tard eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: جَظَّهُ جَظًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا طَرَدَهُ Ve yere çalmak maᶜnāsınadır; yukālu: جَظَّ فُلَانًا إِذَا صَرَعَهُ Ve cimāᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: جَظَّ جَارِيَتَهُ إِذَا جَامَعَهَا Ve yelmek maᶜnāsınadır; yukālu: جَظَّ الرَّجُلُ إِذَا عَدَا Ve bodur kimse semirip yumrulanmak maᶜnāsınadır; yukālu: جَظَّ الرَّجُلُ إِذَا سَمِنَ فِي قِصَرٍ Ve bir adamı gussa ile derd-nāk eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: جَظَّهُ بِالْغُصَّةِ إِذَا كَظَّهُ Ve

جَظٌّ [caẓẓ] Sıfat olur, yumru ve iri kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ جَظٌّ أَيْ ضَخْمٌ

اَلْإِجْظَاظُ [el-icẓāẓ] (hemzenin kesriyle) Kibr ve teferᶜun eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَجَظَّ فُلَانٌ إِذَا تَكَبَّرَ وَعَتَا

[ج ع ظ]

اَلْجَعْظُ [el-caᶜẓ] (وَعْظٌ [vaᶜẓ] vezninde) جَظٌّ [caẓẓ] gibi iri ve heykeli kaba adama denir; yukālu: رَجُلٌ جَعْظٌ أَيْ ضَخْمٌ Ve ᶜazīmü'n-nefs adama denir; yukālu: رَجُلٌ جَعْظٌ أَيْ عَظِيمٌ فِي نَفْسِهِ Ve dāʾimā taᶜām üzere dargınlık peydā eden bed-hūy kimseye denir;

yukālu: رَجُلٌ جَعْظٌ أَيِ السَّيِّءُ الْخُلُقِ الَّذِي يَتَسَخَّطُ عِنْدَ الطَّعَامِ Ve

جَعْظٌ [caᶜẓ] Defᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: جَعَظَهُ جَعْظًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا دَفَعَهُ

اَلْإِجْعَاظُ [el-icᶜāẓ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi defᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَجْعَظَهُ إِذَا دَفَعَهُ Ve kaçıp gitmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَجْعَظَ الرَّجُلُ إِذَا هَرَبَ

اَلْجِعْظَانَةُ [el-ciᶜẓānet] ve

اَلْجِعْظَانُ [el-ciᶜẓān] (cīm'lerin kesriyle) Bodur adama denir; yukālu: رَجُلٌ جِعْظَانَةٌ وَجِعْظَانٌ أَيْ قَصِيرٌ

[ج ع م ظ]

اَلْجُعْمُظُ [el-cuᶜmuẓ] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẓ] vezninde) Bahīl ve harīs ve tammāᶜ olan pīr adama denir; yukālu: شَيْخٌ جُعْمُظٌ أَيْ ضَنِينٌ شَرِهٌ

[ج ف ظ]

اَلْجَفِيظُ [el-cefīẓ] (fā'yla قَتِيلٌ [ḳatīl] vezninde) Çok durmakla gövdesi şişmiş olan maktūle denir; tekūlu: رَأَيْتُ جَفِيظًا أَيْ قَتِيلاً مُنْتَفِخًا

اَلْجَفْظُ [el-cefẓ] (لَفْظٌ [lafẓ] vezninde) Doldurmak maᶜnāsınadır; yukālu: جَفَظَ الْإِنَاءَ جَفْظًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَلَأَهُ Ve

جَفْظٌ [cafẓ] Geminin halatına ve palamarına denir; yukālu: رَبَطَ السَّفِينَةَ بِالْجَفْظِ أَيِ الْقَلْسِ

اَلْإِجْفِيظَاظُ [el-icfīẓāẓ] (إِحْمِيرَارٌ [iḥmirār] vezninde) Lāşe durmakla şişmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِجْفَاظَّتِ الْجِيفَةُ إِذَا انْتَفَخَتْ وَيُقَالُ إِجْفَأَظَّتْ مِثْلَ إِطْمَأَنَّتْ بِالْأَلِفِ

اَلْمُجْفَئِظُّ [el-mucfeʾiẓẓ] (مُطْمَئِنٌّ [muṭmaʾinn] vezninde) Hemān ölmek üzere olan şahsa denir ki ölümcül taᶜbīr olunur; yukālu: رَجُلٌ مُجْفَئِظٌّ وَدَابَّةٌ مُجْفَئِظَّةٌ إِذَا أَصْبَحَ عَلَى شَفَا الْمَوْتِ

[ج ل ح ظ]

اَلْجِلْحِظُ [el-cilḥiẓ] (ḥā-yı mühmele ile زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) ve

اَلْجِلْحَاظُ [el-cilḥāẓ] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] vezninde) Bedeni pek kıllı, iri ve yumru adama denir.

اَلْجِلْحِظَاءُ [el-cilḥiẓāʾ] (cīm'in kesriyle) جِلْحِظٌ [cilḥiẓ] maᶜnāsınadır. Ve kalın topraklı arza denir.

[ج ل خ ظ]

اَلْجِلْخَاظُ [el-cilḫāẓ] (ḫā-yı muᶜceme ile جِلْحَاظٌ [cilḥāẓ] vezninde) ve

اَلْجِلْخِظُ [el-cilḫiẓ] جِلْحِظٌ [cilḥiẓ] vezninde ve mürādifleridir yāhūd savāb olan mühmele ile olmaktır.

[ج ل ظ]

اَلْجِلْظَاءُ [el-cilẓāʾ] (cīm'in kesriyle) Arz-ı galīzaya denir.

اَلْجِلْوَاظُ [el-Cilvāẓ] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] vezninde) ᶜĀmir b. eṭ-Ṭufeyl nām kimsenin kılıcı ismidir.

اَلْإِجْلِوَّاظُ [el-iclivvāẓ] (إِجْلِوَّازٌ [iclivvāz] vezninde) Bir düzeye doğru çekilip gitmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِجْلَوَّظَ الشَّيْءُ وَالرَّجُلُ إِذَا اسْتَمَرَّ وَاسْتَقَامَ

[ج ل ف ظ]

اَلْجِلْفَاظُ [el-cilfāẓ] (cīm'in kesriyle) Gemi kalafatçısına denir; ṭā-yı mühmele ile de lügattir; yukālu: هُوَ جِلْفَاظٌ أَيْ مُصْلِحُ السُّفُنِ

اَلْجَلْفَظَةُ [el-celfeẓat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Gemiyi kalafatlamak maᶜnāsınadır; yukālu: جَلْفَظَ السَّفِينَةَ إِذَا أَصْلَحَهَا بِالْخُيُوطِ وَالْخِرَقِ بِالتَّقْيِيرِ

[ج ل م ظ]

اَلْجِلْمَاظُ [el-cilmāẓ] (cīm'in kesriyle) Her nesneye iştihā eden soğumsuz kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ جِلْمَاظٌ أَيْ شَهْوَانُ لِكُلِّ شَيْءٍ

[ج ل ن ظ]

اَلْجَلَنْظَى [el-celenẓā] (حَبَنْطَى [ḥabenṭā] vezninde) Omuzları kütük gibi kalın adama denir; yukālu: رَجُلٌ جَلَنْظَى أَيْ غَلِيظُ الْمَنْكِبَيْنِ

اَلْإِجْلِنْظَاءُ [el-iclinẓāʾ] (إِسْلِنْقَاءٌ [islinḳāʾ] vezninde) Pür-gazab olmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِجْلَنْظَى الرَّجُلُ إِذَا امْتَلَأَ غَضَبًا Ve arka üzere yatıp ayaklarını havāya kaldırmak, ᶜalā-kavlin yan üzere uzanıp yatmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِجْلَنْظَى الرَّجُلُ إِذَا اسْتَلْقَى وَرَفَعَ رِجْلَيْهِ أَوِ اضْطَجَعَ عَلَى جَنْبِهِ وَانْبَسَطَ

[ج م ح ظ]

اَلْجَمْحَظَةُ [el-cemḥaẓat] جَحْمَظَةٌ [caḥmeẓ at] vezninde ve mecmūᶜ maᶜnālarında mürādiftir.

[ج م ع ظ]

اَلْجِمْعَاظُ [el-cimᶜāẓ] (cīm’in kesriyle) Yakışıksız, taslak ve galīzü’l-heykel kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ جِمْعَاظٌ أَيْ جَافٍ غَلِيظٌ

[ج ن ع ظ]

اَلْجِنْعَاظَةُ [el-cinᶜāẓat] (cīm’in kesriyle) Dāʾimā taᶜām üzere bī-vech dargınlık peydā eden bed-hūy kimseye denir. Ve ekūl ve inhan kimseye denir. Ve

جِنْعَاظٌ [cinᶜāẓ] Bön ve ahmak adama denir; yukālu: رَجُلٌ جِنْعَاظَةٌ إِذَا كَانَ يَتَسَخَّطُ عِنْدَ الطَّعَامِ وَكَذَا الْأَكُولُ ve yukālu: رَجُلٌ جِنْعَاظٌ أَيْ أَحْمَقُ

اَلْجِنْعِيظُ [el-cinᶜīẓ] (قِنْدِيلٌ [ḳindīl] vezninde) Ekūl kimseye denir. Ve kısa ayaklı adama denir.

اَلْجِنْعِظُ [el-cinᶜiẓ] (زِبْرِجٌ [zibric] veznide) Harīs ve şereh-mend pīre denir. Ve endāmı taslak, nā-zībā, yoğun gövdeli adama denir. Ve ahmak kimseye denir.

[ج و ظ]

اَلْجُوَاظُ [el-cuvāẓ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bir husūsta sabırsızlık edip çabuk sıkıntı peydā eylemeğe denir; yukālu: مَا هَذَا الْجُوَاظُ أَيِ الضَّجَرُ وَقِلَّةُ الصَّبْرِ

اَلْجَوَّاظُ [el-cevvāẓ] (شَدَّادٌ [şeddād] veznide) Kibr ve edā ile yürür olan kaba ve iri kıyāfetli kimseye denir ki pek zevksiz ve bī-nemek şīvedir. Ve şer ve kerīhede çok sözlü, şamatacı ve ᶜarbedeci, boş boğaz kimseye denir. Ve cemūᶜ ve menūᶜ kimseye denir ki dāʾimā cemᶜ-i māl edip bir kimseye bir nesne vermez ola. Ve çağırgan, sayyāh kimseye denir. Ve bir nesneden tīz kalb sıkıntısı peydā eden kimseye denir, جَوَّاظَةٌ [cevvāẓat] dahi denir. Ve ᶜāciz ve bī-nevā kimseye denir. Ve mütekebbir ve hod-bīn olarak taslak ve bed-kıyāfet adama denir; yukālu: رَجُلٌ جَوَّاظٌ أَيِ الضَّخْمُ الْمُخْتَالُ وَكَذَا الْكَثِيرُ الْكَلَامِ وَالْجَلَبَةِ فِي الشَّرِّ وَكَذَا الْجَمُوعُ وَالْمَنُوعُ وَكَذَا الصَّيَّاحُ وَكَذَا الضَّجُورُ وَكَذَا الْعَاجِزُ وَكَذَا الْمُتَكَبِّرُ الْجَافِي

اَلْجَوْظُ [el-cevẓ] (cīm’in fethi ve vāv’ın sükūnuyla) ve

اَلْجَوَظَانُ [el-ceveẓān] (fetehātla) Mütekebbirāne yürümek maᶜnāsınadır; yukālu: جَاظَ الرَّجُلُ يَجُوظُ جَوْظًا وَجَوَظَانًا إِذَا اخْتَالَ فِي مِشْيَتِهِ Ve bir adamı gussa ile derd-nāk eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: جَاظَ فُلَانًا بِالْغُصَّةِ إِذَا أَشْجَاهُ بِهَا

اَلتَّجْوِيظُ [et-tecvīẓ] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) ve

اَلتَّجَوُّظُ [et-tecevvuẓ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] veznide) Saᶜy eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: جَوَّظَ الرَّجُلُ وَتَجَوَّظَ إِذَا سَعَى Bu maᶜnā siᶜāyet olmak hasbe’l-mādde aglebdir.

[ج ي ظ]

اَلْجَيَظَانُ [el-ceyeẓān] (fetehātla) Kibr ve edā ile yürümek maᶜnāsınadır; yukālu: جَاظَ الرَّجُلُ يَجِيظُ جَيَظَانًا إِذَا اخْتَالَ فِي مِشْيَتِهِ Ve arkasında yük olmakla sıkletle emekleyerek yürümek maᶜnāsınadır; yukālu: جَاظَ بِحِمْلِهِ إِذَا مَشَى مُتَثَاقِلاً

اَلْجَيَّاظُ [el-ceyyāẓ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Mütekebbirāne vazᶜ ve edā ile yürür olan adama denir.

FASLU'L-ḤĀʾİ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ الْحَاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ح ب ظ]

اَلْمُحْبَنْظِئُ [el-muḥbenẓiʾ] (ism-i fāᶜil bünyesiyle) مُحْبَنْطِئٌ [muḥbenṭiʾ] maᶜnāsınadır ki pür-gazab adama denir, niteki bāb-ı hemzede zikr olundu.

[ح ر ب ظ]

اَلْحِرْبَاظُ [el-ḥirbāẓ] (ḥā'nın kesriyle) Yayın kirişini muhkem çekip bağlamak maᶜnāsınadır; yukālu: حَرْبَظَ الْقَوْسَ حِرْبَاظًا إِذَا شَدَّ تَوْتِيرَهَا

[ح ض ظ]

اَلْحُضُظُ [el-ḥuḍuẓ] (ḥā'nın ve ḍād-ı muᶜcemenin zammıyla) ve

اَلْحُضَظُ [el-ḥuḍaẓ] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) Bir nevᶜ devāyī dārū ismidir ki deve kısmının bevllerinden ittihāz olunur. ᶜAlākavlin حُضُضٌ [ḥuḍuḍ] olacaktır ki خَوْلَانٌ [ḫavlān] dedikleri dārūdur.

[ح ظ ظ]

اَلْحَظُّ [el-ḥaẓẓ] (ḥā'nın fethi ve ẓā-yı muᶜcemenin teşdīdiyle) Behre ve nasīb maᶜnāsınadır, ᶜalā-kavlin fazl ve hayr cihetiyle olan nasībe mahsūstur; yukālu: إِنَّهُ لَذُو حَظٍّ أَيْ نَصِيبٍ أَوْ خَاصٌّ بِالنَّصِيبِ مِنَ الْخَيْرِ وَالْفَضْلِ Ve baht maᶜnāsınadır; tekūlu: إِنَّكَ ذُو حَظٍّ أَيْ جَدٍّ Cemᶜi kılleti أَحُظٌّ [eḥuẓẓ] ve cemᶜ-i kesretleri أَحَاظِي [eḥaẓī] gelir ki gayr-ı kıyās üzeredir, aslı أَحَاظُّ [eḥaẓẓ] idi teşdīd ile, ẓā'nın biri yā'ya ibdāl olundu ve حِظَاظٌ [ḥiẓāẓ] gelir ḥā'nın kesriyle ve حِظَّاءٌ [ḥiẓẓāʾ] gelir ḥā'nın kesri ve ẓā'nın teşdīdiyle ki bu dahi gayr-ı kıyās üzeredir ve حُظٌّ [ḥuẓẓ] ve حُظُوظٌ [ḥuẓūẓ] ve حُظُوظَةٌ

[ḥuẓūẓat] gelir ḥā'ların zammıyla. Ve

حَظٌّ [ḥaẓẓ] Sıfat olur, حَظِيظٌ [ḥaẓīẓ] gibi, ke-mā se-yuzkeru. Ve masdar olur, nasībli yāhūd bahtlı olmak maʿnāsına; tekūlu: حَظِظْتَ يَا فُلَانُ فِي الْأَمْرِ حَظًّا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيْ كُنْتَ حَظِيظًا

اَلْحَظِيظُ [el-ḥaẓīẓ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْحَظِّيُّ [el-ḥaẓẓiyy] (yā-yı nisbetle) ve

اَلْمَحْظُوظُ [el-maḥẓūẓ] Nasībli ve bahtlı adama denir, حَظٌّ [ḥaẓẓ] gibi; yukālu: رَجُلٌ حَظٌّ وَحَظِيظٌ وَحَظِّيٌّ وَمَحْظُوظٌ أَيْ مَجْدُودٌ

اَلْحُظُظُ [el-ḥuẓuẓ] (zammeteynle) ve

اَلْحُظَظُ [el-ḥuẓaẓ] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) صَبِرٌ [ṣabir] dedikleri dārūya şebīh bir zamk ismidir.

اَلْإِحْظَاظُ [el-iḥẓāẓ] (hemzenin kesriyle) Bir kimse bahtlı yā nasībli olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَحَظَّ فُلَانٌ إِذَا صَارَ ذَا حَظٍّ

[ح ف ظ]

اَلْحِفْظُ [el-ḥifẓ] (ḥā'nın kesriyle) Saklamak maʿnāsınadır; yukālu: حَفِظَ الشَّيْءَ حِفْظًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا حَرَسَهُ Ve ezber eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَفِظَ الْقُرْآنَ إِذَا اسْتَظْهَرَهُ Ve bir nesneyi görüp gözetmek maʿnāsınadır; yukālu: حَفِظَ الْمَالَ إِذَا رَعَاهُ Ve

حِفْظٌ [ḥifẓ] Gāfil olmayıp tenebbüh ve tabassur üzere olmayan maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: هُوَ مِنْ أَهْلِ الْحِفْظِ أَيْ لَهُ قِلَّةُ غَفْلَةٍ

اَلْحَفِيظُ [el-ḥafīẓ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْحَافِظُ [el-ḥāfiẓ] Sıfatlardır; yukālu: هُوَ حَفِيظٌ وَحَافِظٌ أَيْ حَارِسٌ Ve

حَفِيظٌ [ḥafīẓ] Bir nesneye müʾekkel olan kimseye ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ حَفِيظٌ عَلَيْهِ أَيْ مُؤَكَّلٌ Ve

حَفِيظٌ [Ḥafīẓ] Miskāl-i zerre arz ve semāda olan eşyādan bir nesne hıfzından baʿīd ve gāʾib olmayan Hazret-i Ḥakk'ın esmā-i hüsnāsındandır, teʿālā şānuhu; nekūlu: "وَاللهُ حَفِيظٌ لاَ يَعْزُبُ عَنْهُ شَيْءٌ فِي السَّمَوَاتِ وَلاَ فِي الْأَرْضِ" Ve حَافِظٌ [ḥāfiẓ]in cemʿi حُفَّاظٌ [ḥuffāẓ] gelir ḥā'nın zammı ve fā'nın teşdīdiyle ve حَفَظَةٌ [ḥafeẓat] gelir fetehātla. Kezālik حَافِظٌ [ḥāfiẓ] bir nesneye müʾekkel ve nigeh-bān olan kimseye denir. Ve açık ve doğru yola ıtlāk olunur, sālikini iştibāh ve inhirāftan hıfz eylediği için; yukālu: طَرِيقٌ حَافِظٌ أَيْ بَيِّنٌ مُسْتَقِيمٌ

اَلْحَفَظَةُ [el-ḥafeẓat] (fetehātla) حَافِظٌ [ḥāfiẓ] in cemʿidir ki zikr olundu. Bu münāsebetle şol melāʾike-i kirām hazerātına ıtlāk olunur ki aʿmāl-i ʿibādın zabt ve ihsāsına müʾekkel olmalarıyla beheme-ān ne ʿamel ederlerse zabt ve kayd ederler; onlara حَافِظُونَ [ḥāfiẓūn] dahi denir; yukālu: عَلَيْهِمُ الْكِرَامُ الْحَفَظَةُ وَهُمُ الَّذِينَ يُحْصُونَ أَعْمَالَ الْعِبَادِ مِنَ الْمَلاَئِكَةِ وَهُمُ الْحَافِظُونَ

اَلْحِفْظَةُ [el-ḥifẓat] (ḥā'nın kesriyle) ve

اَلْحَفِيظَةُ [el-ḥafīẓat] (ḥā'nın fethiyle) Hamiyyet ve gazab maʿnāsınadır ki hetk-i hürmet husūsunda kalb kabūl eylemeyip edenlere gazaba gelip defʿ eylemekten ʿibārettir; yukālu: هُوَ مِنْ أَهْلِ الْحِفْظَةِ وَالْحَفِيظَةِ أَيِ الْحَمِيَّةِ وَالْغَضَبِ يَعْنِي عِنْدَ حِفْظِ الْحُرْمَةِ Ve

حَفِيظَةٌ [ḥafīẓat] مُحَافَظَةٌ [muḥāfaẓat]tan ism olur; ke-mā se-yuzkeru.

اَلْإِحْفَاظُ [el-iḥfāẓ] (hemzenin kesriyle) Darıltmak maʿnāsınadır.

اَلْإِحْتِفَاظُ [el-iḥtifāẓ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Darılmak maʿnāsınadır; ʿalā-kavlin bunlar bir kimseye bed ve nā-sezā söylemekle darıltıp ve darılmağa mahsūstur; yukālu: أَحْفَظَهُ فَاحْتَفَظَ أَيْ أَغْضَبَهُ فَتَغَضَّبَ أَوْ لاَ يَكُونُ إِلاَّ بِكَلاَمٍ قَبِيحٍ Ve

إِحْتِفَاظٌ [iḥtifāẓ] Bir adam bir nesneyi kendi nefsi için tahsīs ve hıfz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِحْتَفَظَهُ لِنَفْسِهِ إِذَا خَصَّهَا بِهِ

اَلْمُحَافَظَةُ [el-muḥāfaẓat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir nesneye müdāvemet eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: حَافَظَ عَلَى الشَّيْءِ إِذَا وَاظَبَ عَلَيْهِ Ve muhill-i nāmūs olacak ʿārızaları ve hürmeti lāzım olanlardan zarar ve halel şāʾibesini defʿle korumak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: حَافَظَ حَرِيمَهُ مُحَافَظَةً وَحِفَاظًا إِذَا ذَبَّ عَنْهُ

اَلتَّحَفُّظُ [et-teḥaffuẓ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Sakınmak maʿnāsınadır; yukālu: تَحَفَّظَ عَنْهُ إِذَا احْتَرَزَ

اَلْإِسْتِحْفَاظُ [el-istiḥfāẓ] Bir kimseden bir nesnenin hıfzını taleb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَحْفَظَهُ إِيَّاهُ إِذَا سَأَلَهُ أَنْ يَحْفَظَهُ

اَلْإِحْفِيظَاظُ [el-iḥfīẓāẓ] (إِعْشِيشَابٌ [iʿşīşāb] vezninde) Lāşe şişmek maʿnāsınadır; yukālu: إِحْفَاظَّتِ الْجِيفَةُ إِذَا انْتَفَخَتْ Yāhūd savāb olan cīm’le olmaktır ki zikr olundu.

[ح م ظ]

اَلْحَمْظُ [el-ḥamẓ] (ḥā’nın fethi ve mīm’in sükūnuyla) Sıkmak maʿnāsınadır; yukālu: حَمَظَهُ حَمْظًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا عَصَرَهُ

[ح ن ظ]

اَلْحِنْظِيَانُ [el-ḥinẓiyān] (ḥā’nın kesriyle) Bed-zebān ve fahhāş kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ حِنْظِيَانٌ أَيْ فَحَّاشٌ

اَلْحَنْظَيَةُ [el-ḥanẓayet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Fāhiş ve nā-sezā söylemek maʿnāsınadır; yukālu: هِيَ تُحَنْظِي حَنْظَيَةً أَيْ تَتَفَاحَشُ

FASLU’L-ḪĀʾİ’L-MUʿCEME
(فَصْلُ الْخَاءِ الْمُعْجَمَةِ)

[خ ظ ظ]

اَلْخَظُّ [el-ḫaẓẓ] (ḫā’nın fethi ve ẓā-yı muʿcemenin teşdīdiyle) İshāle uğramak maʿnāsınadır; yukālu: خَظَّ الرَّجُلُ خَظًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا اسْتَرْخَى بَطْنُهُ وَانْدَالَ

[خ ن ظ]

اَلْخُنْظُوَةُ [el-ḫunẓuvet] (قُنْفُذَةٌ [ḳunfuzet] vezninde) Dağın tepesine denir; yukālu: صَعِدَ فِي خُنْظُوَةِ الْجَبَلِ أَيْ أَعْلاَهُ

اَلْخِنْظِيَانُ [el-ḫinẓiyān] حِنْظِيَانٌ [ḥinẓiyān] vezninde ve mürādifidir.

اَلْخَنْظَيَةُ [el-ḫanẓayet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir kimseyi teşhīr ve rüsvāy eylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَنْظَى بِهِ إِذَا سَمَّعَ بِهِ وَنَدَّدَ Ve bir kimseyi hezl ve suhriyyet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَنْظَى بِهِ إِذَا سَخِرَ بِهِ Ve nāsı birbirine düşürüp beynlerini ifsād eylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَنْظَى بَيْنَهُمْ إِذَا أَغْرَى وَأَفْسَدَ

نَجَزَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'D-DĀLİ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ الدَّالِ الْمُهْمَلَةِ)

[د أ ظ]

اَلدَّأْظُ [ed-deʾẓ] (dāl'ın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Doldurmak maᶜnāsınadır; yukālu: دَأَظَ الْإِنَاءَ دَأْظًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا مَلَأَهُ Ve yarayı sıkıp deşmek maᶜnāsınadır; yukālu: دَأَظَ الْقُرْحَةَ إِذَا غَمَزَهَا Ve semirmek maᶜnāsınadır; yukālu: دَأَظَ فُلَانٌ إِذَا سَمِنَ Ve bir kimseye gayz ve kīn eylemek maᶜnāsınadır, yukālu: دَأَظَ فُلَانًا إِذَا غَاظَهُ

اَلْمَدْؤُوظُ [el-medʾūẓ] Gayz olunmuş kimseye denir.

[د ظ ظ]

اَلدَّظُّ [ed-daẓẓ] (dāl'ın fethi ve ẓā'nın teşdīdiyle) Uzun uzadı kovup gitmek maᶜnāsınadır; yukālu: دَظَّهُ دَظًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَلَّهُ وَطَرَدَهُ

[د ع ظ]

اَلدَّعْظُ [ed-daᶜẓ] (وَعْظٌ [vaᶜẓ] vezninde) Ferce zekeri bütün sokmak maᶜnāsınadır; yukālu: دَعَظَ ذَكَرَهُ فِي الْفَرْجِ دَعْظًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَدْخَلَ كُلَّهُ وَيُقَالُ دَعَظَ الْفَرْجَ بِذَكَرِهِ وَدَعَظَهُ فِيهَا

اَلدِّعْظَايَةُ [ed-diᶜẓāyet] (dāl'ın kesriyle) Bodur adama denir. Ve gövdesi etli semiz adama denir, her ne kadar topaç olmayıp boyu uzun olursa da; yukālu: رَجُلٌ دِعْظَايَةٌ أَيْ قَصِيرٌ وَكَذَا الْكَثِيرُ اللَّحْمِ وَلَوْ طَالَ

[د ع م ظ]

اَلدَّعْمَظَةُ [ed-daᶜmeẓat] دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bu dahi zekeri ferce bütün sokmak maᶜnāsınadır; yukālu: دَعْمَظَ ذَكَرَهُ فِي الْفَرْجِ إِذَا أَدْخَلَهُ فِيهَا Buralarda فَرْجٌ [ferc] e zamīr-i müʾennes ircāᶜı عَوْرَةٌ [ᶜavret] teʾvīline mebnīdir.

اَلدُّعْمُوظُ [ed-duᶜmūẓ] (عُصْفُورٌ [ᶜuṣfūr] vezninde) Bed-hūy kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ دُعْمُوظٌ أَيِ السَّيِّءُ الْخُلُقِ

[د ل ظ]

اَلدَّلْظُ [ed-ḍelẓ] (dāl'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Vurmak, ᶜalā-kavlin göğsüne kakmak maᶜnāsınadır; yukālu: دَلَظَهُ دَلْظًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ضَرَبَهُ أَوْ دَفَعَهُ فِي صَدْرِهِ Ve sürᶜatle geçip gitmek maᶜnāsınadır; yukālu: دَلَظَ فِي سَيْرِهِ إِذَا مَرَّ مُسْرِعًا

اَلْمِدْلَظُ [el-midlaẓ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) ve

اَلدِّلَظُّ [ed-dilaẓẓ] (خِدَبٌّ [ḫidebb] vezninde) Şedīdü'd-defᶜ olan kimseye denir; yukālu: إِنَّهُ لَمِدْلَظٌ وَدِلَظٌّ أَيْ شَدِيدُ الدَّفْعِ

اَلْإِنْدِلَاظُ [el-indilāẓ] (إِنْفِعَالٌ [infiᶜāl] vezninde) Su tokuşarak ve çarpılarak akmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْدَلَظَ الْمَاءُ إِذَا تَدَافَعَ

اَلْإِدْلِنْظَاءُ [el-idlinẓāʾ] (إِسْلِنْقَاءٌ [islinḳāʾ] vezninde) Sürᶜatle mürūr eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِدْلَنْظَى الرَّجُلُ إِذَا مَرَّ فَأَسْرَعَ Ve semirmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِدْلَنْظَى الْغُلَامُ إِذَا سَمِنَ

اَلدَّلِيظُ [el-delīẓ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Nāsı mülūk kapılarından defᶜ eder olan kapıcıya ve serhenge denir; yukālu: فُلَانٌ دَلِيظٌ أَيْ مُدَفِّعٌ عَنْ أَبْوَابِ الْمُلُوكِ

اَلدِّلَاظُ [el-dilāẓ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Müdāfaᶜa maᶜnāsınadır; yukālu: دَالَظَهُ دِلَاظًا إِذَا دَافَعَهُ

اَلدَّلَظَى [ed-deleẓā] (جَمَزَى [cemezā] vezninde) Şol bahādıra denir ki cenkte kimse karşısında duramayıp bir tarafa sapılır ola; yukālu: فُلَانٌ شُجَاعٌ دَلَظَى أَيْ تَحِيدُ عَنْهُ وَلَا تَقِفُ لَهُ فِي الْحَرْبِ

اَلدَّلَنْظَى [ed-delenẓā] (حَبَنْطَى [ḥabenṭā] vezninde) Revende ve çālāk, ᶜalā-kavlin göv-

desi kalın ve tavlı erkek deveye denir; yukālu: جَمَلٌ دَلَنْظَى أَيْ سَرِيعٌ أَوْ غَلِيظٌ سَمِينٌ

[د ل ع م ظ]

اَلدِّلِعْمَاظُ [ed-diliʿmāẓ] (سِرِطْرَاطٌ [siriṭrāṭ] vezninde) Dāʾimā nāsı kāle getirip fasl ve mezemmet eden harīs ve şereh-nāk adama denir; yukālu: رَجُلٌ دِلِعْمَاظٌ أَيْ شَرِهٌ وَقَّاعٌ لِلنَّاسِ

اَلدِّلْمِظُ [ed-dilmiẓ] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Koca nākaya denir.

[د ل ن ظ]

اَلْمُدْلَنْظِي [el-mudlenẓī] (مُسْلَنْقِي [muslenḳī] vezninde) Gövdesinin eti pek ve şedīd olan şahsa denir.

اَلدَّلَنْظَى [ed-delenẓā] (حَبَنْطَى [ḥabenṭā] vezninde) “د،ل،ظ” māddesinde zikr olundu.

FASLU’R-RĀʾİ’L-MÜHMELE
(فَصْلُ الرَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ر ع ظ]

اَلرُّعْظُ [er-ruʿẓ] (rā’nın zammıyla) Okun temren girecek yerine denir ki onun üstüne sinir sarılır. Cemʿi أَرْعَاظٌ [erʿāẓ]dır ve minhu’l-meselu: “إِنَّ فُلَانًا لَيَكْسِرُ عَلَيْكَ أَرْعَاظَ النَّبْلِ” Mesel-i mezbūr gittikçe gazabı müştedd olan kimse hakkında darb olunur. Aslı budur ki bir nesne zımnında gazab-nāk olan adam oturup elindeki ok ile yeri dürtüp karıştırarak okun رُعْظٌ [ruʿẓ] unu şikest eder yāhūd ağızda olan dişlerin kökleri ok temrenlerinin medhallerine teşbīh olunmakla filān kimse sana hışm ve gazabdan nāşī dişlerini birbirine sürüp gıcırdatır demektir ki hālet-i mezbūr kemāl-i gayz u gazab eseri olmakla mahall-i merkūmda īrād olunur. Ve fi’l-meseli’l-āheri: “مَا قَدَرْتُ عَلَى كَذَا حَتَّى تَعَطَّفَتْ عَلَيَّ أَرْعَاظُ النَّبْلِ” Yaʿnī “Filān matlaba bu kadar saʿy eyledim, tahsīline kādir olmadım, أَرْعَاظُ [erʿāẓ]-ı nibāl bana eğilip münʿatıf oldu” ki murād ifrāg-ı esbāb edince kadar vüsʿümü sarf eyledim demektir.

اَلرَّعْظُ [er-raʿẓ] (وَعْظٌ [vaʿẓ] vezninde) Oka temren girecek yer düzmek maʿnāsınadır; yukālu: رَعَظَ السَّهْمَ رَعْظًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا جَعَلَ لَهُ رُعْظًا Ve okun temren girecek yerini kırıp ufatmak maʿnāsına olmakla zıdd olur; yukālu: رَعَظَ السَّهْمَ إِذَا كَسَرَ رُعْظَهُ

اَلْإِرْعَاظُ [el-irʿāẓ] (hemzenin kesriyle) رَعْظٌ [raʿẓ] ile maʿnā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: أَرْعَظَ السَّهْمَ إِذَا جَعَلَ لَهُ رُعْظًا

اَلتَّرْعِيظُ [et-terʿīẓ] Süst ve fātir kılmak maʿnāsınadır; tekūlu: مَا زَالَ يُرَعِّظُنِي أَيْ يُفَتِّرُنِي

Ve ivdirmek maᶜnāsına olmakla zıdd olur; tekūlu: لاَ تُرَعِّظْهُ أَيْ لاَ تُعَجِّلْهُ Ve parmaklarına bir ᶜārıza isābet eden kimse kuvveti var mıdır yok mudur bilmek için depretip oynatmak maᶜnāsınadır yāhūd kazığı yerden çekip çıkartmak için beri öte oynatıp ırgalamak maᶜnāsınadır; yukālu: رَعَّظَ الْإِصْبَعَ إِذَا حَرَّكَهَا لِيَرَى أَبِهَا بَأْسٌ أَوْ يُقَالُ رَعَّظَ الْوَتِدَ إِذَا حَرَّكَهُ لِيَقْلَعَهُ

اَلتَّرَعُّظُ [et-teraᶜuẓ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜul] veznin-de) Yüklü deve yürümeğe başlamışken yine sāhibi durmayıp denkleri doğrultup düzeltmek maᶜnāsınadır; yukālu: يَتَرَعَّظُ حِمْلَ بَعِيرِهِ أَيْ يُحَاوِلُ تَسْوِيَةَ حِمْلِهِ فَيَرُوغَ نَجَزَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

FASLU’Ş-ŞĪNİ’L-MUᶜCEME
(فَصْلُ الشِّينِ الْمُعْجَمَةِ)

[ش ظ ظ]

اَلشَّظُّ [eş-şaẓẓ] (حَظٌّ [ḥaẓẓ] vezninde) Bir iş bir adama güç gelip zahmet ve meşakkat vermek maᶜnāsınadır; yukālu: شَظَّهُ الْأَمْرُ شَظًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَقَّ عَلَيْهِ Ve nāsı dağıtmak ᶜalā-kavlin tard ve tebᶜīd eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: شَظَّ الْقَوْمَ إِذَا فَرَّقَهُمْ أَوْ طَرَدَهُمْ Ve bir adamın zekeri شِظَاظٌ [şiẓāẓ] gibi kıvāma gelmek maᶜnāsınadır; yukālu: شَظَّ الرَّجُلُ إِذَا أَنْعَظَ Ve çuval ve hurç makūlesine شِظَاظٌ [şiẓāẓ] geçirmek maᶜnāsınadır; yukālu: شَظَّ الْوِعَاءَ إِذَا جَعَلَ فِيهِ الشِّظَاظَ Ve

شَظٌّ [şaẓẓ] Gündüz bakiyyesine denir; yukālu: أَتَى فِي شَظِّ النَّهَارِ أَيْ بَقِيَّتِهِ

اَلتَّشْظِيظُ [et-teşẓīẓ] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] veznin-de) Bu dahi nāsı dağıtmak maᶜnāsınadır; yukālu: شَظَّظَ الْقَوْمَ إِذَا فَرَّقَهُمْ

اَلْإِشْظَاظُ [el-işẓāẓ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi nāsı dağıtmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَشَظَّ الْقَوْمَ إِذَا فَرَّقَهُمْ Ve bir adamın zekeri kıvāma gelmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَشَظَّ الرَّجُلُ إِذَا أَنْعَظَ Ve çuval ve hurç makūlesine شِظَاظٌ [şiẓāẓ] geçirmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَشَظَّ الْوِعَاءَ إِذَا جَعَلَ فِيهِ الشِّظَاظَ Ve deve kuyruğunu gerip uzatmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَشَظَّ الْبَعِيرُ إِذَا مَدَّ ذَنَبَهُ

اَلْأَشْظَاظُ [el-eşẓāẓ] (hemzenin fethiyle) Zikri ātī شَظِيظٌ [şeẓīẓ]in cemᶜidir, müteferrik nesneye denir; ve minhu yukālu: طَارَ الْقَوْمُ أَشْظَاظًا إِذَا تَفَرَّقُوا

شِظَاظٌ [Şiẓāẓ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir maᶜrūf uğru ismidir; ve minhu’l-meselu: “فُلَانٌ أَسْرَقُ مِنْ شِظَاظٍ” Ve

شِظَاظٌ [şiẓāẓ] Şol çevgän başı gibi ucu eğri ağaç pāresine denir ki çatma hurcun ve çuvalın kulplarına geçirip onunla birbirine çatarlar; tekūlu: أُدْخُلِ الْوِعَاءَ شِظَاظَيْهِ وَهِيَ أَشِظَّةٌ خَشَبَةٌ عَقْفَاءُ تُجْعَلُ فِي عُرْوَتَيِ الْجُوَالِقَيْنِ Cemʿi [eşiẓẓat] gelir.

اَلشَّظِيظُ [eş-şeẓīẓ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Yarılmış ağaç pāresine ve tahtaya denir; yukālu: عُودٌ شَظِيظٌ أَيْ مُشَقَّقٌ Ve çatılıp bağlanmış çuvala denir; yukālu: جُوَالِقٌ شَظِيظٌ أَيْ مَشْدُودٌ

اَلشَّظْشَظَةُ [eş-şeẓşeẓat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Çocuk kısmı çükünü kaldırıp çöğdürü çöğdürü işemek maʿnāsınadır; tekūlu: أُنْظُرْ شَظْشَظَةَ الْغُلَامِ أَيْ فِعْلَ زُبِّهِ فِي الْبَوْلِ

اَلْمُشَظَّظُ [el-muşaẓẓaẓ] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Zekeri kıvāma gelmiş kimseye denir; yukālu: جَاءَ مُشَظَّظًا أَيْ جَاءَ وَأُدَافُهُ مُتْمَهِلٌّ

[ش ق ظ]

اَلشَّقِيظُ [eş-şeḳīẓ] (kāf’la أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Be-gāyet fahre māʾil övüngen adama denir; فَخَّارٌ [faḫḫār] maʿnāsına.

[ش م ظ]

اَلشَّمْظُ [eş-şemẓ] (şīn’in fethi ve mīm’in sükūnuyla) Menʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَمَظَهُ شَمْظًا مِنَ الْبَابِ ٱلْأَوَّلِ إِذَا مَنَعَهُ Ve karıştırmak maʿnāsınadır; yukālu: شَمَظَ الشَّيْءَ إِذَا خَلَطَهُ Ve bir nesneyi azca azca almak maʿnāsınadır; yukālu: شَمَظَ الشَّيْءَ إِذَا أَخَذَهُ قَلِيلاً قَلِيلاً Ve ʿunf ve ilhāh derecesine varmayarak bir kimseyi bir nesneye tahrīk ve igrā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَمَظَهُ إِذَا اسْتَحَثَّهُ وحَرَّكَهُ دُونَ الْعُنْفِ Ve bir kimseye gāh mülāyim ve gāh şiddetli olarak sözler söylemek maʿnāsınadır ki halt maʿnāsından meʾhūzdur; yukālu: شَمَظَهُ إِذَا قَالَهُ بِكَلَامٍ خَلَطَ لِينًا بِشِدَّةٍ

[ش ن ظ]

اَلشُّنْظُوَةُ [eş-şunẓuvet] (قُنْفُذَةٌ [ḳunfuẕet] vezninde) ve

اَلشِّنَاظُ [eş-şināẓ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Dağın yukarısına ve dorusuna denir; yukālu: صَعِدَ فِي شُنْظُوَةِ الْجَبَلِ وَشِنَاظِهِ أَيْ أَعْلَاهُ [Ve] شُنْظُوَةٌ[şunẓuvet]nin cemʿi شَنَاظِي [şenāẓī] gelir. Ve

شِنَاظٌ [şināẓ] Bedenin etinin sıkı ve dirnekliliğine denir; ve minhu yukālu: إِمْرَأَةٌ ذَاتُ شِنَاظٍ أَيْ مُكْتَنِزَةُ اللَّحْمِ كَثِيرَتُهُ

اَلشِّنْظِيَانُ [eş-şinẓiyān] (şīn’in kesriyle) Bed-hūy ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ شِنْظِيَانٌ أَيْ سَيِّئَةُ الْخُلُقِ

[ش و ظ]

اَلشُّوَاظُ [eş-şuvāẓ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) ve

اَلشِّوَاظُ [eş-şivāẓ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Tütünsüz sāfī āteş yalınına denir, ʿalākavlin āteşin tütünüyle harāretine denir; yukālu: كَأَنَّهُ شُوَاظٌ مِنْ نَارٍ أَيْ لَهَبٌ لاَ دُخَانَ فِيهِ أَوْ هُوَ دُخَانُ النَّارِ وَحَرُّهَا Ve güneşin harāretine ıtlāk olunur; tekūlu: أَحْرَقَنِي شِوَاظُ الشَّمْسِ أَيْ حَرُّهَا Ve haykırmağa ve feryād eylemeğe denir; yukālu: مَا هَذَا الشِّوَاظُ أَيِ الصِّيَاحُ Ve pek susuzluğa ıtlāk olunur; tekūlu: أَخَذَنِي الشِّوَاظُ أَيْ شِدَّةُ الْغُلَّةِ Ve bir adama sövmek, müşāteme maʿnāsınadır.

اَلتَّشَاوُظُ [et-teşāvuẓ] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Sövüşmek maʿnāsınadır; yukālu: تَشَاوَظَا إِذَا تَسَابَّا

[ش ي ظ]

اَلشَّيْظَانُ [eş-şeyẓān] (شَيْطَانٌ [şeyṭān] vezninde) Çetin huylu, musirr ve şedīdü’n-nefs kimseye denir ki kavl ve fiʿlinden ve ʿazm ve hātırasından bir vechle döndürme-

si mümkin olmaya; yukālu: رَجُلٌ شَيْظَانٌ أَيِ الشَّكِسُ الْخُلُقِ الشَّدِيدُ النَّفْسِ

اَلشَّيْظُ [eş-şeyẓ] (غَيْظٌ [ġayẓ] vezninde) Ele ağaç ve kamış makūlesinden kıymık ve kıykın taᶜbīr olunan kılçık batmak maᶜnāsınadır; tekūlu: شَاظَتْ فِي يَدِي مِنْ قَنَاتِكَ شَظِيَّةٌ تَشِيظُ شَيْظًا أَيْ دَخَلَتْ فِيهَا

اَلتَّشَايُظُ [et-teşāyuẓ] تَشَاوُظٌ [teşāvuẓ] vezninde ve mürādifidir ki sövüşmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَشَايَظَا إِذَا تَسَابَّا

نَجَزَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

FASLU’L-ᶜAYNİ’L-MÜHMELE
(فَصْلُ الْعَيْنِ الْمُهْمَلَةِ)

[ع ظ ظ]

اَلْعَظُّ [el-ᶜaẓẓ] (ᶜayn’ın fethi ve ẓā-yı muᶜcemenin teşdīdiyle) Cenk pek şiddetlenip be-gāyet mihnet vermek maᶜnāsınadır; yukālu: عَظَّتْهُ الْحَرْبُ عَظًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا عَضَّتْهُ Şārih der ki baᶜzı fukahā-i lügat dediler ki dād ileعَضٌّ [ᶜaḍḍ] diş ısırmağa ve ẓā’yla عَظٌّ [ᶜaẓẓ] bir kimseyi vurup yere yasamak maᶜnāsınadır; yukālu: عَظَّ فُلَانًا بِالْأَرْضِ إِذَا أَلْزَقَهُ بِهَا

اَلْعَظْعَظَةُ [el-ᶜaẓᶜaẓat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) ve

اَلْعِظْعَاظُ [el-ᶜiẓᶜāẓ] (زِلْزَالٌ [zilzāl] vezninde) Ok nişāna doğru gitmeyip titreyerek gidip bir tarafa burulup sapmak maᶜnāsınadır; yukālu: عَظْعَظَ السَّهْمُ إِذَا ارْتَعَشَ فِي مُضِيِّهِ وَالْتَوَى Ve korkak kimse cenkte hasmından kıçınılıp ricᶜatle bir cānibe yan vermek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: عَظْعَظَ الْجَبَانُ إِذَا نَكَصَ عَنْ مُقَاتِلِهِ وَرَجَعَ وَحَادَ Ve dağa çıkmak maᶜnāsınadır; yukālu: عَظْعَظَ فِي الْجَبَلِ إِذَا صَعَّدَ Ve dābbe kemāl-i taᶜab u sıkletinden kuyruğunu beri öte salıp oynatarak yürümek maᶜnāsınadır; yukālu: عَظْعَظَتِ الدَّابَّةُ إِذَا حَرَّكَتْ ذَنَبَهَا وَمَشَتْ فِي ضِيقٍ مِنْ نَفْسِهَا ve fi’l-meseli: “لَا تَعِظِينِي وَتَعَظْعَظِي ” أَيْ لَا تُوصِينِي وَأَوْصِي نَفْسَكِ أَوِ الصَّوَابُ ضَمُّ أَوَّلِ الثَّانِيَةِ Yaᶜnī bunda iki güne tevcīh olundu ve mesel-i mezbūr bir hatuna hitābdır: Evvelā لَا تَعِظِي [lā taᶜiẓī] وَعْظٌ [vaᶜẓ]dan müᵓennes nehy-i hāzırdır, nūn-ı vikāye ve yā-i mütekellim dāhildir. Kezālik تَعَظْعَظِي şāz olarak yineوَعْظٌ [vaᶜẓ] dan emr-i müᵓennestir. Pes maᶜnā “Ey hatun, sen bana pend ve nush eyleme belki kendi nefsine pend ve nasīhat kıl” demek

olur. Sāniyā عَظْعِظِي تُعَظْعِظِيَّةٌ tā’nın zammıyla [ʿaẓʿaẓat]tan meʾhūz olur ki ok nişāna eğri varmak maʿnāsınadır. Pes maʿnā “Sen kendi nefsinde tīr-i kec-rev gibi fāsid ve nā-müstakīm iken nāsa salāhla emr eyleme ki hāline mülāyim değildir” demek olur ve savāb olan vech-i sānīdir.

اَلْمُعَاظَّةُ [el-muʿāẓẓat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir kimseyi ısırmak maʿnāsınadır; yukālu: عَاظَّهُ إِذَا عَاضَّهُ Ve pek şiddetle savaş edişmek maʿnāsınadır; yukālu: عَاظَّ الْقَوْمُ إِذَا كَاوَحُوا شَدِيدًا

اَلْعِظَاظُ [el-ʿiẓāẓ] (قِتَالٌ [ḳitāl] veznince) Bu dahi pek şiddetle savaş edişmek maʿnāsınadır; yukālu: عَاظُّوا مُعَاظَّةً وَعِظَاظًا إِذَا كَاوَحُوا وَحَارَبُوا شَدِيدًا وَلَاقُوا فِيهَا بِالْمَشَقَّةِ

اَلْعَظَّةُ [el-ʿaẓẓat] (ʿayn’ın fethiyle) Cenkte olan şiddete ve mihnet ve meşakkate denir; tekūlu: ضَاقَتْ نَفْسُنَا مِنْ عَظَّةِ الْحَرْبِ أَيْ شِدَّتِهَا وَمَشَقَّتِهَا

اَلْإِعْظَاظُ [el-iʿẓāẓ] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi cenkte şiddet ve meşakkate uğratmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعَظَّهُ اللهُ إِذَا جَعَلَهُ ذَا عِظَاظٍ

[ع ك ظ]

اَلْعَكْظُ [el-ʿakẓ] (ʿayn’ın fethi ve kāf’ın sükūnuyla) Alıkomak maʿnāsınadır; yukālu: عَكَظَهُ عَكْظًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا حَبَسَهُ Ve bir nesneyi ovmak maʿnāsınadır, yukālu: عَكَظَ الشَّيْءَ إِذَا عَرَكَهُ Ve bir kimsenin edille-i fahriyyesini redd edip onu zelīl ve makhūr kılmak maʿnāsınadır; yukālu: عَكَظَ فُلَانًا إِذَا قَهَرَهُ وَرَدَّ عَلَيْهِ فَخْرَهُ

اَلتَّعَاكُظُ [et-teʿākuẓ] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] veznince) Fahr edişmek maʿnāsınadır; yukālu: اَلْقَوْمُ يَتَعَاكَظُونَ أَيْ يَتَفَاخَرُونَ Ve birbiriyle mücādele ve muhācce edişmek maʿnāsınadır; yukālu: تَعَاكَظَا إِذَا تَجَادَلَا وَتَحَاجَّا

عُكَاظُ [ʿUkāẓ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bir pazar ismidir ki Naḫle ile Ṭāʾif miyānında vākiʿ sahrāda kurulur idi, beyne’l-ʿArab bir ʿazīm pazar idi. Beher sene zi’l-kaʿde gurresinde kurulup yirmi gün müddet müstemirr olur idi. Aktār ve āfāktan katı vāfir ʿArab tecemmüʿ edip birbiriyle تَعَاكُظٌ [teʿākuẓ] yaʿnī müşāʿare ve münāşede ile tefāhur ve mübāhat ederler idi; vech-i tesmiye budur. Edīm-i ʿUkāẓ sūk-ı merkūmeye mensūbdur.

اَلتَّعَكُّظُ [et-teʿakkuẓ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] veznince) Bir adamın işi çaparızlanıp güçelmek ve şiddetlenmek maʿnāsınadır; yukālu: تَعَكَّظَ أَمْرُهُ إِذَا الْتَوَى وَتَعَسَّرَ وَتَشَدَّدَ Ve bir kimsenin sefer ve gurbeti uzayıp saht ve şedīd olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَعَكَّظَ فُلَانٌ إِذَا اشْتَدَّ سَفَرُهُ وَبَعُدَ Ve nās bir yerde tevakkuf edip umūr ve maslahatları temşītine bakmak maʿnāsınadır; yukālu: تَعَكَّظَ الْقَوْمُ إِذَا تَحَبَّسُوا يَنْظُرُونَ أُمُورَهُمْ

اَلتَّعْكِيظُ [et-taʿkīẓ] Bir adamı maslahattan sarf ve tahvīl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَكَّظَهُ عَنْ حَاجَتِهِ إِذَا صَرَفَهُ Ve bir kimsenin işini güçeltip sarplandırmak maʿnāsınadır; yukālu: عَكَّظَ حَاجَتَهُ إِذَا نَكَّدَهَا Ve bir nesne sifārişinde mübālaga eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَكَّظَ فِي الْإِيصَاءِ إِذَا بَالَغَ فِيهِ

اَلْمُعَاكَظَةُ [el-muʿākeẓat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir adamın hakkını edāda sarpa çekip ʿavk ve teʾhīr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَاكَظَهُ إِذَا مَطَلَهُ

اَلْعَكِيظُ [el-ʿakīẓ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bodur kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ عَكِيظٌ أَيْ قَصِيرٌ

[ع ن ظ]

اَلْعُنْظُوَانُ [el-ʿunẓuvān] (عُنْفُوَانٌ [ʿunfuvān] vezninde) Şol şirrīr kimseye denir ki şirretinden nāşī halkı teşhīr ve rüsvāy eder ola; yukālu: رَجُلٌ عُنْظُوَانٌ أَيْ شِرِّيرٌ مُسَمِّعٌ Ve nās beynini ifsād edip birbirine düşürür olan sāhire denir; yukālu: رَجُلٌ عُنْظُوَانٌ أَيْ سَاحِرٌ مُغْرٍ Ve

عُنْظُوَانٌ [ʿunẓuvān] Deve merʿāsından olan şūr ot envāʿından bir otun ismidir ki deve onu çok raʿy eylese vecaʿ-ı batn peydā eder, ʿalā-kavlin çoğan taʿbīr olunan nebātın ecved ve eltafına denir. Ve

عُنْظُوَانٌ [ʿUnẓuvān] ʿAvf b. Kinâne’nin lakabıdır; kabīlesi halkı kendisini düşmanları tarafına cāsūs olarak irsāl edip ʿunzuvān nām nebāt-ı mezbūr yanına vardıkta sāyesine yan gelip bu ʿunzuvāndan bir kadem münfekk olmam diye cevāb eylemekle ʿunẓuvān ile mülakkab oldu.

اَلْعِنْظِيَانُ [el-ʿinẓiyān] (ʿayn’ın kesriyle) عُنْظُوَانٌ [ʿunẓuvān] ile iki evvelki maʿnālarda mürādiftir. Ve

عِنْظِيَانٌ [ʿinẓiyān] Vücūdu taslak, bedzebān, fuhş-gūy kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ عِنْظِيَانٌ بَذِيءٌ فَاحِشٌ جَافٍ Ve civānlığın evvel hengāmına denir; yukālu: فَعَلَهُ فِي عِنْظِيَانِ الشَّبَابِ أَيْ أَوَّلِهِ

اَلْعَنْظَيَةُ [el-ʿanẓayet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir kimseye bed söz işittirmek maʿnāsınadır; yukālu: عَنْظَى بِهِ إِذَا أَسْمَعَهُ كَلَامًا قَبِيحًا Ve işbu terkīb ve māddenin hakk ve ensebi muʿtell bābında zikr olunmaktır, zīrā Sîbeveyhi nūn’unun zāʾid olduğunu tasrīh eylemiştir.

نَجَزَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

FASLU’L-ĠAYNİ’L-MUʿCEME

(فَصْلُ الْغَيْنِ الْمُعْجَمَةِ)

[غ ظ غ ظ]

اَلْمُغَظْغَظَةُ [el-muġaẓġaẓat] (ism-i mefʿūl bünyesiyle ve ism-i fāʿil bünyesiyle) Pek kaynayan tencereye denir; yukālu: قِدْرٌ مُغَظْغَظَةٌ أَيِ الشَّدِيدَةُ الْغَلَيَانِ

[غ ل ظ]

اَلْغِلْظَةُ [el-ġilẓat] (ġayn’ın harekāt-ı selāsıyla) ve

اَلْغِلَاظَةُ [el-ġilāẓat] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) ve

اَلْغِلَظُ [el-ġilaẓ] (عِنَبٌ [ʿineb] vezninde) Yoğun olmak maʿnāsınadır; yukālu: غَلُظَ الشَّيْءُ غِلْظَةً وَغِلَاظَةً وغِلَظًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَالثَّانِي ضِدُّ رَقَّ Ve ekin kalınlaşıp dāneleri çıkmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: غَلُظَتِ السُّنْبُلَةُ إِذَا خَرَجَ فِيهَا الْحَبُّ

اَلْغَلِيظُ [el-ġalīẓ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْغُلَاظُ [el-ġulāẓ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Vasflardır, kalın ve künde nesneye denir.

اَلْغَلْظُ [el-ġalẓ] (ġayn’ın fethiyle) Huşūnetli dürüşt yere denir; yukālu: أَرْضٌ غَلْظٌ أَيْ خَشِنَةٌ

اَلْإِغْلَاظُ [el-iġlāẓ] (hemzenin kesriyle) Huşūnetli, galīz yere inmek maʿnāsınadır; yukālu: أَغْلَظَ الْمُسَافِرُ إِذَا نَزَلَ بِالْغَلْظِ Ve bir nesneyi galīz bulmak maʿnāsınadır, ʿalā-kavlin galīz nesne iştirā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَغْلَظَ الثَّوْبَ إِذَا وَجَدَهُ غَلِيظًا أَوِ اشْتَرَاهُ كَذَلِكَ Ve bir kimseye sert ve dürüşt söz söylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَغْلَظَ لَهُ فِي الْقَوْلِ إِذَا خَشَّنَهُ

اَلْإِسْتِغْلَاظُ [el-istiġlāẓ] Bu dahi ekin kalınlanıp dāneleri çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَغْلَظَتِ السُّنْبُلَةُ إِذَا خَرَجَ فِيهَا الْحَبُّ يَعْنِي

اسْتَحْكَمَتْ نَبْتَتُهُ وَغَلُظَتْ وَخَرَجَتْ حُبُوبُهُ Ve bir nesneyi galīz ʿadd eylemekle iştirādan vāz gelmek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَغْلَظَهُ إِذَا تَرَكَ شِرَاءَهُ لِغِلَظِهِ

اَلْغِلْظَةُ [el-ġilẓat] (ġayn’ın kesriyle) ve

اَلْمُغَالَظَةُ [el-muġālaẓat] (مُغَالَظَةٌ [muġālaṭat] vezninde) Husūmet ve ʿadāvet maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: بَيْنَهُمَا غِلْظَةٌ وَمُغَالَظَةٌ أَيْ عَدَاوَةٌ

اَلدِّيَةُ الْمُغَلَّظَةُ [ed-diyetu’l-muġallaẓat] (مُعَظَّمَةٌ [muʿaẓẓamet] vezninde) Şibh-i ʿamd diyetidir ki otuz حِقَّةٌ [hiḳḳat] ve otuz جَذَعَةٌ [ceẕeʿat] ve kırk ثَنِيَّةٌ [s̱eniyyet] ile بَازِلٌ [bāzil] mā-beyninde olan dişi devedir ki o sene mecmūʿu da gebe olup batnlarında veledleri ola; yukālu: يَلْزَمُ فِيهِ الدِّيَةُ الْمُغَلَّظَةُ وَهِيَ ثَلَاثُونَ حِقَّةً وَثَلَاثُونَ جَذَعَةً وَأَرْبَعُونَ مَا بَيْنَ الثَّنِيَّةِ إِلَى بَازِلٍ عَامِهَا كُلُّهَا [خَلِفَةٌ]

Şārih der ki müʾellif Şāfiʿī olmakla mezhebīne göre eslāsen taksīm eylemiştir. İmām Muḥammed’in dahi kavli budur ve İmāmeyn erbāʿan takdīr eylediler ki yirmi beş بِنْتُ مَخَاضٍ [bintu meḫāḍ] ve yirmi beş بِنْتُ لَبُونٍ [bintu lebūn] ve yirmi beş حِقَّةٌ [ḥiḳḳat] ve yirmi beş جَذَعَةٌ [ceẕeʿat]tır. مُغَلَّظَةٌ [muġallaẓat] ile vasf, “hatā”ya nisbete mebnīdir. İntehā.

[غ ن ظ]

اَلْغَنْظُ [el-ġanẓ] Bir nesne bir adamı ziyādesiyle mihnet ve meşakkate düşürüp gussa-nāk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: غَنَظَهُ الْأَمْرُ غَنْظًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَهَدَهُ وَشَقَّ عَلَيْهِ Ve

غَنْظٌ [ġanẓ] Dāʾimī kürbet ve endūha denir; fethateynle de cāʾizdir; yukālu: لَا زَالَ مَكْرُوبًا بِالْغَنْظِ أَيِ الْكَرْبِ وَالْهَمِّ اللَّازِمِ Ve şiddet-i gamm u mihnetten ölüm derecesine varmak maʿnāsınadır; yukālu: غَنَظَ فُلَانٌ إِذَا أَشْرَفَ عَلَى الْهَلَكَةِ

اَلْغَنِيظُ [el-ġanīẓ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Şol hurmā koruğuna denir ki salkımıyla ağacından kesilip nuzc bulmak için bir mahalle vazʿ ve terk oluna.

اَلْغِنْظِيَانُ [el-ġinẓiyān] (ġayn’ın kesriyle) Dili zefīr, bed-zebān ve fahhāş kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ غِنْظِيَانٌ أَيْ فَاحِشٌ بَذِيءٌ

اَلْغَنْظِيَةُ [el-ġanẓayat] (عَنْظِيَةٌ [ʿanẓayet] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu; yukālu: غَنْظَى بِهِ بِمَعْنَى عَنْظَى

اَلْغَنَاظُ [el-ġanāẓ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde ve كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Gam ve mihnet ve meşakkat maʿnāsınadır; ve minhu yukālu: فَعَلَ ذَلِكَ غَنَاظَيْكَ عَلَى التَّثْنِيَةِ أَيْ لِيَشُقَّ عَلَيْكَ مَرَّةً بَعْدَ مَرَّةٍ

[غ ي ظ]

اَلْغَيْظُ [el-ġayẓ] (ġayn’ın fethiyle) Hışm ve gazab ʿalā-kavlin eşeddi yāhūd hiddet ve sevretine ve evveline denir ki ibtidā-i heyecānıdır, yaʿnī dem-i kalbin severānından derūnda peydā olan harārettir ki giderek müştedd olup dargınlık olur. Ve bu masdardır, darıltmak maʿnāsına ve ism olarak istiʿmāl olunur; yukālu: غَاظَهُ يَغِيظُهُ غَيْظًا إِذَا أَغْضَبَهُ أَوْ هُوَ أَشَدُّهُ أَوْ سَوْرَتُهُ وَأَوَّلُهُ Ve yukālu: مَاتَ بِغَيْظِهِ Ve

غَيْظٌ [Ġayẓ] Esāmīdendir: Ġayẓ b. Murre b. ʿAvf b. Saʿd b. Ẕubyān bir kimsedir.

اَلْإِغْتِيَاظُ [el-iġtiyāẓ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Gazaba gelmek maʿnāsınadır; yukālu: غَاظَهُ فَاغْتَاظَ

اَلتَّغْيِيظُ [et-taġyīẓ] Bu dahi gazaba getirmek maʿnāsınadır.

اَلتَّغَيُّظُ [et-teġayyuẓ] Gazablanmak maʿnāsınadır; yukālu: غَيَّظَهُ فَتَغَيَّظَ Ve nısf-ı

nehār ıssılığı şiddetlenmek maʿnāsınadır; yukālu: تَغَيَّظَتِ الْهَاجِرَةُ إِذَا اشْتَدَّ حَمْيُهَا

اَلْإِغَاظَةُ [el-iġāẓat] (hemzenin kesriyle) ve

اَلْمُغَايَظَةُ [el-muġāyaẓat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bunlar da igzāb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَغَاظَهُ وَغَايَظَهُ أَيْ غَيَّظَهُ

غَيَّاظٌ [Ġayyāẓ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Benū Ḍabbe’den İbn Musʿab’dır.

اَلْغِيَاظُ [el-ġiyāẓ] (ġayn’ın kesriyle) Hışm ve gazab maʿnāsınadır; yukālu: فَعَلَ ذَلِكَ غِيَاظَكَ وَيُقَالُ عَلَى التَّثْنِيَةِ مِثْلَ غِيَاظَيْكَ Yaʿnī “O işi seni merreten baʿde uhrā igzāb için etti.”

FASLU’L-FĀʾ
(فَصْلُ الْفَاءِ)

[ف ظ ظ]

اَلْفَظُّ [el-faẓẓ] (حَظٌّ [ḥaẓẓ] vezninde) Galīzü’l-cānib ve bed-hūy ve nā-tırāş ve nādān olup sert ve yoğun sözlü kimseye denir ki türk ve hoyrat taʿbīr olunur; yukālu: رَجُلٌ فَظٌّ أَيْ بَيِّنُ الْفَظَاظَةِ الْغَلِيظُ الْجَانِبِ السَّيِّءُ الْخُلُقِ الْقَاسِي الْخَشِنُ الْكَلَامِ وَقَوْلُهُمْ فَظٌّ بَظٌّ إِتْبَاعٌ Ve

فَظٌّ [faẓẓ] Masdar olur; فَظَظٌ [feẓaẓ] dedikleri işkenbe suyunu sıkıp içmek maʿnāsınadır; yukālu: فَظَّ الْفَظَظَ فَظًّا مِنَ الْبَابِ ألأَوَّلِ إِذَا عَصَرَهُ وَشَرِبَهُ

اَلْفَظَاظَةُ [el-feẓāẓat] (fā’nın fethiyle) ve

اَلْفِظَاظُ [el-fiẓāẓ] (fā’nın kesriyle) Bir kimse فَظٌّ [faẓẓ] ve غَلِيظٌ [ġalīẓ] olmak maʿnāsınadır; yukālu: فَظَّ الرَّجُلُ فَظَاظَةً وَفِظَاظًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ فَظًّا

اَلْفَظَظُ [el-feẓaẓ] (fethateynle) Deve işkenbesinin suyuna denir ki bādiyede su bulunmadığı yerde aʿrāb tāʾifesi sıkıp içerler.

اَلْإِفْتِظَاظُ [el-iftiẓāẓ] Bu dahi فَظَظٌ [feẓaẓ] içmek maʿnāsınadır; yukālu: إِفْتَظَّ الْفَظَظَ إِذَا عَصَرَهُ وَشَرِبَهُ

اَلْفَظِيظُ [el-feẓīẓ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Erin ʿalā-kavlin ʿavretin menīsine denir.

اَلْفُظَاظَةُ [el-fuẓāẓat] (fā’nın zammıyla) فَظِيظٌ [faẓīẓ] lafzından fuʿālettir ki rahme nāzil olmuş menī olacaktır, عُصَارَةٌ [ʿuṣāret] gibi. Ve minhu kavlu ʿAʾişete radıyallāhu ʿanhā li-Mervān el-Ḥakem: “وَلَكِنَّ اللهَ لَعَنَ أَبَاكَ وَأَنْتَ فِي صُلْبِهِ فَأَنْتَ فُظَاظَةٌ مِنْ لَعْنَةِ اللهِ” أَيْ نُطْفَةٌ وَقِطْعَةٌ وَيُرْوَى فُضُضٌ وَقَدْ تَقَدَّمَ

[ف و ظ]

اَلْفَوْظُ [el-fevẓ] (فَوْزٌ [fevz] vezninde) ve

اَلْفَوَاظُ [el-fevāẓ] (فَوَاتٌ [fevāt] vezninde) Ölmek maᶜnāsınadır; yukālu: فَاظَ فُلاَنٌ يَفُوظُ فَوْظًا وَفَوَاظًا إِذَا مَاتَ

[ف ي ظ]

اَلْفَيْظُ [el-feyẓ] (غَيْظٌ [ġayẓ] vezninde) ve

اَلْفَيْظُوظَةُ [el-feyẓūẓat] (شَيْخُوخَةٌ [şeyẖūẖat] vezninde) ve

اَلْفَيَظَانُ [el-feyeẓān] (fetehātla) ve

اَلْفُيُوظُ [el-fuyūẓ] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) Bunlar da ölmek maᶜnāsınadır; yukālu: فَاظَ فُلاَنٌ يَفِيظُ فَيْظًا وَفَيْظُوظَةً وَفَيَظَانًا وَفُيُوظًا إِذَا مَاتَ ve yukālu: فَاظَ نَفْسُهُ أَيْ قَاءَهَا يَعْنِي أَخْرَجَ رُوحَهُ بِمَعْنَى مَاتَ Bu sürette lāzım ve müteᶜaddī istiᶜmāl olunur. Ve kayʾ-i nefs ihrāc-ı rūhtan kināyedir ki kināyeʾ-i telmīhiyye ile yine vefāt etmek murāddır. Ve baᶜzılar dediler ki işbu فَاظَ māddesi نَفْسَهُ lafzına mukārin olarak istiᶜmāl olunmaz, belki hemān فَاظَ الرَّجُلُ ᶜunvānında müstaᶜmel olur. Ve فَاضَ māddesi نَفْسَهُ lafzıyla yine maᶜnā-yı mezbūrda istiᶜmālle olunur, niteki mahallinde zikr olundu; ve yukālu: حَانَ فَيْظُهُ وَفَوْظُهُ أَيْ دَنَا مَوْتُهُ

FASLU’L-ḲĀF
(فَصْلُ الْقَافِ)

[ق ر ظ]

اَلْقَرَظُ [el-ḳaraẓ] (fethateynle) سَلَمٌ [selem] ağacının yaprağına ᶜalā-kavlin سَنْطٌ [senṭ] ağacının yemişine denir ki palamut gibi onlar ile dibāgat olunur; akākiyā dedikleri zamk o yemişin ᶜusāresidir. Ve سَلَمٌ [selem] ve سَنْطٌ [senṭ] mugaylān nevᶜindendir, Mışır’ın odunluğudur, onun için Mışır dikeni ve senṭ ağacı derler, bir kaç nevᶜ olur; yukālu: دَبَغَ الْأَدِيمَ بِالْقَرَظِ وَهُوَ وَرَقُ السَّلَمِ أَوْ ثَمَرُ السَّنْطِ وَيُعْتَصَرُ مِنْهُ الْأَقَاقِيَا

اَلْقَارِظُ [el-ḳāriẓ] قَرَظٌ [ḳaraẓ] ağacının yaprağını yāhūd semerini devşirici adama denir.

اَلْقَارِظَانِ [el-Ḳāriẓān] (tesniye bünyesiyle) ᶜAneze kabīlesinden Yezkur b. ᶜAneze ve ᶜĀmir b. Ruhm nām kimselere ıtlāk olur ve minhu’l-meselu: “لاَ آتِيكَ أَوْ يَؤُوبَ الْقَارِظَانِ” Yaᶜnī “Ḳāriẓān dönüp gelince kadar ben sana varmam” ki ebedī varmamaktan kināyedir; أَوْ kelimesi إِلَى أَنْ maᶜnāsınadır. Mezbūrlar قَرَظٌ [ḳaraẓ] devşirmeğe çıkıp gaybet-i munkatıᶜa ile gāʾib olup bir dahi ricᶜat eylemediler.

اَلْقَرَّاظُ [el-ḳarrāẓ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) قَرَظٌ [ḳaraẓ] satıcısına denir.

اَلْمَقْرُوظُ [el-maḳrūẓ] قَرَظٌ [ḳaraẓ] ile dibāgat olunmuş yāhūd onunla boyanmış meşine ve sahtiyāna denir; yukālu: أَدِيمٌ مَقْرُوظٌ أَيْ مَدْبُوغٌ أَوْ مَصْبُوغٌ بِالْقَرَظِ

اَلْقَرَظِيُّ [el-Ḳaraẓiyy] (عَرَبِيٌّ [ᶜarabiyy] vezninde) ve

اَلْقُرَظِيُّ [el-Ḳuraẓiyy] (جُهَنِيٌّ [cuheniyy] vezninde) Yemen ülkesine mensūb demektir,

zīrā şecer-i قَرَظٌ [ḳaraẓ]ın menābitidir; yukālu: كَبْشٌ قَرَظِيٌّ وَقُرَظِيٌّ أَيْ يَمَنِيٌّ

سَعْدُ اَلْقَرَظِ [Saᶜdu’l-Ḳaraẓ] Ashābdandır, dāʾimā قَرَظٌ [ḳaraẓ] devşirip onunla ticāret ve intifāᶜ eylediği bāᶜis-i izāfedir.

مَرْوَانُ الْقَرَظِ [Mervānu’l-Ḳaraẓ] Vech-i mezkūr üzere Yemen diyārına dāʾimā gazā eylemekle ismine muzāf olmuştur.

قَرَظَةُ بْنُ كَعْبٍ [Ḳaraẓat b. Kaᶜb] (fetehātla) Ṣahābīdir.

ذُو قَرَظٍ [Ẕū-Ḳaraẓ] ᶜalā-kavlin ذُو قُرَيْظٍ [Ẕū-Ḳurayẓ]زُبَيْرٌ ([zubeyr] vezninde) Yemen’de bir mevziᶜ ismidir.

قَرَظَانُ [Ḳaraẓan] (fetehātla) Zebīd kazāsında bir palanka ismidir.

قُرَيْظَةُ [Ḳurayẓat] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] veznin-de) Yehūd-i Ḫayber’den bir kabīledir.

اَلْقَرْظُ [el-ḳarẓ] قَرْضٌ [ḳarḍ] vezninde ve onda lügattir, katᶜ maᶜnāsına; tekūlu: قَرَظْتُهُ ذَاتَ الشِّمَالِ بِمَعْنَى قَرَضْتُهُ

اَلْقَرَظُ [el-ḳaraẓ] (fethateynle) Bir kim-se zelīl iken ᶜizz ve siyādete nāʾil olmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَرِظَ فُلَانٌ قَرَظًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَادَ بَعْدَ هَوَانٍ Bu maᶜnā قَرَظٌ [ḳaraẓ] ile medbūg veyā masbūg olan edīm hüsn ve kıymet bulduğu tasavvuruyla ahz olunmuştur.

اَلتَّقْرِيظُ [et-taḳrīẓ] Hayātta olan adamı medh ve sitāyiş kılmak maᶜnāsınadır, ge-rek hak ile olsun ve gerek bātıl ile olsun; yukālu: قَرَّظَ فُلَانًا إِذَا مَدَحَهُ [Ve bu] قَارِظٌ [ḳāriẓ] dibāgat ve sabg ile edīmi tahsīn eylediği gibi مُقَرِّظٌ [muḳārriẓ] dahi memdūhunu tahsīn ve tezyīn eylediği mülāhazasıyla ahz olunmuştur.

اَلتَّقَارُظُ [et-teḳāruẓ] (تَفَاعُلٌ [tefāᶜul] veznin-de) Medh edişmek maᶜnāsınadır; yukālu: هُمَا يَتَقَارَظَانِ الْمَدْحَ أَيْ يَمْدَحُ كُلٌّ صَاحِبَهُ

[ق ع ظ]

اَلْإِقْعَاظُ [el-iḳᶜāẓ] (hemzenin kesriyle) Bir kimseye güçlük edip zahmet ve meşakka-te uğratmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَقْعَظَهُ إِذَا شَقَّ عَلَيْهِ

[ق و ظ]

اَلْقَوْظُ [el-ḳavẓ] قَيْظٌ [ḳayẓ] vezninde ve mürādifidir, ke-mā se-yuzkeru; pes vāvī ve yāʾī olur.

[ق ي ظ]

اَلْقَيْظُ [el-ḳayẓ] (غَيْظٌ [ġayẓ] vezninde) Yaz mevsiminin samīm ve hālis hengāmına de-nir ki harāretin galeyānı vaktidir; Ülker’in tulūᶜundan Süheyl yıldızının tulūᶜuna kadar müddettir, hazīrān ve temmūz ay-ları olacaktır. Cemᶜiأَقْيَاظٌ [aḳyāẓ] ve قُيُوظٌ [ḳuyūẓ]dur; tekūlu: أَقَمْنَا بِهِ فِي الْقَيْظِ وَهُوَ صَمِيمُ الصَّيْفِ Ve

قَيْظٌ [ḳayẓ] Masdar olur, gün pek ıssı olmak maᶜnāsına; tekūlu: قَاظَ يَوْمُنَا يَقِيظُ قَيْظًا إِذَا اشْتَدَّ حَرُّهُ Ve mevsim-i mezbūrda bir mekānda mukīm olmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَاظَ الْقَوْمُ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامُوا بِهِ قَيْظًا

اَلْمُقَايَظَةُ [el-muḳāyaẓat] (مُقَاتَلَةٌ [muḳātelet] vezninde) ve

اَلْقِيَاظُ [el-ḳiyāẓ] (قِتَالٌ [ḳitāl] vezninde) ve

اَلْقُيُوظُ [el-ḳuyūẓ] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde ki şāzdır, zīrā مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] masdarı de-ğildir) Muᶜāmeleyi قَيْظٌ [ḳayẓ] vaktine ke-sişmek maᶜnāsınadır; niteki müşāhere ay-lıkla ve müyāveme günlükle muᶜāmeleden ᶜibārettir; yukālu: قَايَظَهُ مُقَايَظَةً وَقِيَاظًا وَقُيُوظًا إِذَا عَامَلَهُ قَيْظًا

اَلتَّقْيِيظُ [et-taḳyīẓ] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Bu dahi قَيْظٌ [ḳayẓ] hengāmında bir yerde

ikāmet eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: قَيَّظَ الْقَوْمُ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامُوا بِهِ قَيْظًا Ve bir nesne bir adama قَيْظٌ [ḳayẓ] mevsiminde kifāyet eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: قَيَّظَهُ الشَّيْءُ إِذَا كَفَاهُ لِقَيْظِهِ

اَلتَّقَيُّظُ [et-teḳayyuẓ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] veznin-de) Bu dahi قَيْظٌ [ḳayẓ] müddetinde bir yer-de ārām eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَقَيَّظَ الْقَوْمُ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامُوا بِهِ قَيْظًا

اَلْمَقِيظُ [el-maḳīẓ] (مَقِيلٌ [maḳīl] vezninde) ve

اَلْمَقْيَظُ [el-maḳyaẓ] (مَقْعَدٌ [maḳᶜad] vezninde) İsm-i mekānlardır, قَيْظٌ [ḳayẓ] faslında ikāmet edecek mekāna denir.

اَلْمَقِيظَةُ [el-maḳīẓat] (مَدِينَةٌ [medīnet] vezninde) Şol nebāta denir ki قَيْظٌ [ḳayẓ] mevsimi tamāmına kadar tāze ve yeşil olarak kalır ola.

اَلْقَيْظِيُّ [el-ḳayẓiyy] (yā-yı nisbetle) قَيْظٌ [ḳayẓ] mevsiminde mütevelled yavruya denir; yukālu: جَدْيٌ قَيْظِيٌّ إِذَا نُتِجَ فِي الْقَيْظِ Ve Ḳayẓī b. Levẕān ashābdandır.

أَقْيَاظٌ [Aḳyāẓ] (hemzenin fethiyle) Bir mevziᶜ adıdır.

مِخْلَافُ قَيْظَانَ [Miẖlāfu Ḳayẓān] (حَيْرَانُ [ḥayrān] vezninde) Yemen’de Ẕū-Cebele kurbünde bir nāhiye ismidir.

نَجَزَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

FASLU’L-KĀF
(فَصْلُ الْكَافِ)

[ك ر ظ]

اَلْكَرْظُ [el-kerẓ] (فَرْضٌ [farḍ] vezninde) Bir adamın ᶜırzına taᶜn eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: كَرَظَ فِي عِرْضِهِ كَرْظًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَدَحَهُ

اَلْكِرْظُ [el-kirẓ] (kāf’ın kesriyle) Dāʾimā nāsın ᶜırz ve nāmūsuna kadh ve taᶜn eden kimseye denir; yukālu: هُوَ كِرْظُ حَسَبٍ إِذَا كَانَ يَكْرُظُهُ

اَلْكُرْظَةُ [el-kurẓat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Okun gezine ve yayın köşesinde kiriş geçirecek kerteğine denir,كُظْرَةٌ [kuẓrat] maᶜnāsına.

[ك ظ ظ]

اَلْكِظَّةُ [el-kiẓẓat] (kāf’ın kesri ve ẓā’nın şeddesiyle) İmtilāʾ ᶜārızasına denir; yukālu: أَخَذَتْهُ الْكِظَّةُ أَيِ الْبِطْنَةُ Ve imtilāʾ se-bebiyle hādis olan renc ve zahmete denir.

اَلْكَظُّ [el-kaẓẓ] (حَظٌّ [ḥaẓẓ] vezninde) Taᶜām miᶜdeyi soluk alınmayacak derecede dol-durup imtilāya uğratmak maᶜnāsınadır; yukālu: كَظَّهُ الطَّعَامُ كَظًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَلَأَهُ حَتَّى لَا يُطِيقَ النَّفَسَ Ve

كَظٌّ [kaẓẓ] Sıfat olur, umūr-ı şedīde kendi-sini basıp nefes almayacak mertebe ᶜāciz ve fürū-mānde olmuş adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ كَظٌّ إِذَا صَارَ قَدْ بَهَظَتْهُ الْأُمُورُ فَعَجَزَ عَنْهَا

اَلْإِكْتِظَاظُ [el-iktiẓāẓ] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) İmtilā olmak maᶜnāsınadır; yukālu: كَظَّهُ الطَّعَامُ فَاكْتَظَّ Ve sel suyu taşkın olmak-la mecrā sıkışıp dar gelmek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: إِكْتَظَّ الْمَسِيلُ بِالْمَاءِ إِذَا ضَاقَ لِكَثْرَتِهِ

اَلْكَظَاظُ [el-keẓāẓ] ve

اَلْكَظَاظَةُ [el-keẓāẓat] (kāf’ların fethiyle) Bir güç iş bir adamı basıp be-gāyet derd ve mihnete uğratmak maᶜnāsınadır; إِمْتِلاَءٌ [imtilāʾ] maᶜnāsından meʾhūzdur; yukālu: كَظَّهُ الْأَمْرُ كَظَاظًا وَكَظَاظَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا بَهَظَهُ وَكَرَبَهُ وَجَهَدَهُ

اَلْكَظِيظُ [el-keẓīẓ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْمَكْظُوظُ [el-mekẓūẓ] ve

اَلْمُكَظَّظُ [el-mukaẓẓaẓ] (مُعَظَّمٌ [muᶜaẓẓam] vezninde) Baskın iş altında derd ve mihnete uğramış adama denir.

اَلْكِظَاظُ [el-kiẓāẓ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Şiddet ve taᶜab maᶜnāsınadır; yukālu: لَقِيَ مِنْهُ كِظَاظًا أَيْ شِدَّةً وَتَعَبًا Ve

كِظَاظٌ [kiẓāẓ] Mufāᶜaletten masdar olur; مُكَاظَّةٌ [mukāẓẓat] gibi cenk ve muhārebeye uzun uzadı şiddetle çalışıp mümāreset eylemek maᶜnāsına; yukālu: كَاظَّ الْقَوْمُ مُكَاظَّةً وَكِظَاظًا إِذَا لاَزَمُوا طَوِيلاً وَمَارَسُوا شَدِيدًا فِي الْحَرْبِ

اَلتَّكَظْكُظُ [et-tekaẓkuẓ] (تَزَلْزُلٌ [tezelzul] vezninde) Ekūl kimse karnı her doldukça yerleşip kalıplanmak için birer kerre dikilip otururak ekl-i taᶜām eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: هُوَ يَتَكَظْكَظُ عِنْدَ الْأَكْلِ أَيْ يَنْتَصِبُ قَاعِدًا كُلَّمَا امْتَلَأَ بَطْنُهُ

اَلْكَظْكَظَةُ [el-kaẓkeẓat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Kırba ve tulum suyu doldurdukça kendi kendisine doğrulup dikilmek maᶜnāsınadır; yukālu: يُكَظْكِظُ السِّقَاءُ إِذَا كَانَ يَسْتَوِي كُلَّمَا صَبَبْتَ فِيهِ الْمَاءَ وَامْتَلَأَ

[ك ع ظ]

اَلْكَعِيظُ [el-keᶜīẓ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْمُكَعَّظُ [el-mukaᶜᶜaẓ] (مُعَظَّمٌ [muᶜaẓẓam] vezninde) Bodur kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ كَعِيظٌ وَمُكَعَّظٌ أَيْ قَصِيرٌ

[ك ل ظ]

اَلْكَلَظَةُ [el-keleẓat] (fetehātla) Aksak kimsenin yürüyüşüne denir.

اَلْأَكْلَظُ [el-eklaẓ] (أَغْلَظُ [aġlaẓ] vezninde) Aksağa denir, أَقْزَلُ [aḳzel] maᶜnāsına yāhūd bunda savāb olan ṭā-i mühmele ile olmaktır; yukālu: رَجُلٌ أَكْلَظُ أَيْ أَقْزَلُ

[ك ن ظ]

اَلْكَنْظُ [el-kenẓ] (كَنْزٌ [kenz] vezninde) Bir güç iş bir adamı nihāyet derecede renc ve mihnete uğratıp gam ve endūhla doldurmak maᶜnāsınadır; yukālu: كَنَظَهُ الْأَمْرُ كَنْظًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا بَلَغَ مَشَقَّتَهُ وَغَمَّهُ وَمَلأَهُ

اَلتَّكَنُّظُ [et-tekannuẓ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) كَنْظٌ [kenẓ] maᶜnāsınadır; yukālu: تَكَنَّظَهُ الْأَمْرُ بِمَعْنَى كَنَظَهُ

اَلْكُنْظَةُ [el-kunẓat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Bir nesneyi bir dar yere kıstırıp sıkıştırmaya denir; ضَغْطَةٌ [ḍaġṭat] maᶜnāsına.

FASLU'L-LĀM
(فَصْلُ اللاَّمِ)

[ل أ ظ]

اَللَّأْظُ [el-leʾẓ] (lām'ın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Bir kimseyi magmūm eylemek, ᶜalā-kavlin bir kimseyi tutmak için ardından koğup giderek ona yaklaşmak maᶜnāsınadır; yukālu: لَأَظَهُ لَأْظًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا غَمَّهُ أَوْ طَرَدَهُ وَقَدْ دَنَا مِنْهُ Ve borçlu makūlesine pek sıkılcım etmek maᶜnāsınadır; yukālu: لَأَظَهُ فِي التَّقَاضِي إِذَا شَدَّدَ عَلَيْهِ

[ل ح ظ]

اَللَّحْظُ [el-laḥẓ] (lām'ın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) ve

اَللَّحْظَانُ [el-leḥaẓān] (fetehātla) Bir nesneye göz kuyruğuyla bakmak maᶜnāsınadır; gerçi شَزْرٌ [şezr] dahi bu maᶜnāyadır, lākin لَحْظٌ [laḥẓ]ın mefhūmunda ziyāde-i iltifāt muᶜteberdir ki çokça iltifātla bakmak olur; yukālu: لَحَظَهُ وَإِلَيْهِ لَحْظًا وَلَحَظَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا نَظَرَ إِلَيْهِ بِمُؤْخِرِ عَيْنَيْهِ Burada عَيْنَيْهِ tesniye ᶜunvānında olmak ciheteyn iᶜtibārıyladır.

اَلْمُلاَحَظَةُ [el-mulāḥaẓat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Maᶜnā-yı mezbūrdan vāhid ve isneyn için olur. Ve tefekkür ve endīşe ki ᶜayn-ı basīretle bir emrin hakīkatine nazar eylemekten ᶜibārettir; مُلاَحَظَةٌ [mulāḥaẓat] ıtlākı bu nazara mebnīdir.

اَللَّحَاظُ [el-leḥāẓ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Gözün kuyruğuna denir; tekūlu: نَظَرَ إِلَيَّ بِلَحَاظِ عَيْنِهِ أَيْ بِمُؤْخِرِهَا

اَللِّحَاظُ [el-liḥāẓ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Devenin gözlerinin altına basılır bir güne damga ismidir. Ve kuşun kanatlarından el ile sıyrılan yeleklere denir. Ve

لِحَاظُ السَّهْمِ [liḥāẓu's-sehm] Okun yelek geçirilmiş yerinden yelekle berāber olarak beriye doğru yerine denir.

اَلتَّلْحِيظُ [et-telḥīẓ] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) İsmdir, لِحَاظٌ [liḥāẓ] ile maᶜnā-yı evvelde mürādiftir.

اَللَّحِيظُ [el-leḥīẓ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Nazīr ve şebīh maᶜnāsınadır; yukālu: مَا لَهُ لَحِيظٌ أَيْ نَظِيرٌ وَشَبِيهٌ Ve

لَحِيظٌ [Leḥīẓ] Bir maᶜrūf suyun veyāhūd bir su birkesinin ismidir ki suyu be-gāyet hoştur.

لَحُوظٌ [Leḥūẓ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Huẕeyl kabīlesi yurdunda bir dağın adıdır.

لَحْظَةُ [Laḥẓat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Tihāme'de bir arslan yatağı yerin ismidir; ve minhu أُسْدُ لَحْظَةَ

اَلتَّلَحُّظُ [et-telaḥḥuẓ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] veznin-de) Bir nesne eczāsı birbirine yapışık derecesinde dar olmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَلَحَّظَ الشَّيْءُ إِذَا ضَاقَ وَالْتَصَّ

[ل ظ ظ]

اَللَّظُّ [el-laẓẓ] (lām'ın fethi ve ẓā'nın teşdīdiyle) Çetin huylu, imtizācı müşkil, tünd ve tīz adama denir; yukālu: رَجُلٌ لَظٌّ أَيْ عَسِرٌ مُتَشَدِّدٌ Ve

لَظٌّ [laẓẓ] Masdar olur, lüzūm ve ilhāh maᶜnāsına; yukālu: لَظَّهُ لَظًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا لَزِمَهُ وَأَلَحَّهُ Ve tard eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: لَظَّهُ إِذَا طَرَدَهُ

اَللَّظْلاَظُ [el-laẓlāẓ] (ثَرْثَارٌ [ṣerṣār] vezninde) لَظٌّ [laẓẓ] ile maᶜnā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: رَجُلٌ لَظْلاَظٌ أَيْ لَظٌّ Ve pek ıssı güne denir; yukālu: يَوْمٌ لَظْلاَظٌ أَيْ حَارٌّ

اَللَّظِيظُ [el-leẓīẓ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bu dahi lüzūm ve ilhāh maᶜnāsınadır; yukālu: لَظَّهُ لَظًّا وَلَظِيظًا إِذَا لَزِمَهُ وَأَلَحَّ وَلَمْ يُفَارِقْهُ

اَلْمِلْظَاظُ [el-milẓāẓ] مِلْحَاحٌ [milḥāḥ] veznin-de ve mürādifidir, ziyādesiyle mübrim kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مِلْظَاظٌ أَيْ مِلْحَاحٌ

اَلْمُلِظَّةُ [el-muliẓẓat] (mīm'in zammı ve lām'ın kesriyle) Risāle maʿnāsına müstaʿmeldir ki bir mahalle gönderilen mektūbdur; إِلْظَاظٌ [ilẓāẓ]dan meʾhūzdur, mutazammın olduğu māddeyi mersūlün ileyhe ilhāh yāhūd ona mülāzemet eyledi-ğine mebnīdir; yukālu: أَرْسَلَهُ مُلِظَّةً أَيْ رِسَالَةً

اَلْإِلْظَاظُ [el-ilẓāẓ] (hemzenin kesriy-le) ʿAle'd-devām mülāzemet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَلَظَّ بِهِ إِذَا لاَزَمَ Ve dāʾimī olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَلَظَّ الْمَطَرُ إِذَا دَامَ Ve bir yerde ikāmet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَلَظَّ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ

اَلتَّلَظُّظُ [et-telaẓẓuẓ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) ve

اَللَّظْلَظَةُ [el-laẓleẓat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] veznin-de) Yılan ifrāt-ı hubs u igtiyāzından nāşī beri öte kımıldayıp ve başını salıp oy-natmak maʿnāsınadır; yukālu: تَلَظَّظَتِ الْحَيَّةُ وَلَظْلَظَتْ إِذَا تَحَرَّكَتْ وَحَرَّكَتْ رَأْسَهَا مِنْ شِدَّةِ اغْتِيَاظِهَا

اَلتَّلاَظُّ [el-telāẓẓ] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] veznin-de) Birbirini uzun uzadı koğup gitmek maʿnāsınadır; yukālu: تَلاَظَّ الْخَيْلُ إِذَا تَطَارَدُوا

[ل ع ظ]

اَلْمُلَعَّظَةُ [el-mulaʿaẓat] (مُعَظَّمَةٌ [muʿaẓẓamet] vezninde) Semiz ve etli cānlı olarak uzun boylu kıza denir; yukālu: جَارِيَةٌ مُلَعَّظَةٌ أَيْ سَمِينَةٌ طَوِيلَةٌ جَسِيمَةٌ

[ل ع م ظ]

اَللَّعْمَظَةُ [el-laʿmeẓat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) ve

اَللِّعْمَاظُ [el-liʿmāẓ] (دِحْرَاجٌ [diḥrāc] veznin-de) Etli kemikten ağız dolusu eti diş ile sıyırmak maʿnāsınadır; yukālu: لَعْمَظَ اللَّحْمَ لَعْمَظَةً وَلِعْمَاظًا إِذَا انْتَهَسَهُ مِنَ الْعَظْمِ مِلْءَ الْفَمِ

اَللَّعْمَظُ [el-laʿmaẓ] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) ve

اَللُّعْمُوظُ [el-luʿmūẓ] ve

اَللُّعْمُوظَةُ [el-luʿmūẓat] (lām'ların zam-mıyla) Her şeyʾe harīs ve müştehī olan soğumsuz adama denir. لَعْمَظٌ [laʿmaẓ]ın cemʿi لَعَامِظُ [leʿāmiẓ] ve لُعْمُوظٌ [luʿmūẓ]un لَعَامِيظُ [leʿāmīẓ]dir; yukālu: رَجُلٌ لَعْمَظٌ وَلُعْمُوظٌ Ve وَلُعْمُوظَةٌ أَيْ حَرِيصٌ شَهْوَانُ

لُعْمُوظٌ [luʿmūẓ] Dalkavuk ve uyuntu kim-seye denir; yukālu: هُوَ لُعْمُوظٌ أَيْ طُفَيْلِيٌّ

اَللِّعْمَاظُ [el-liʿmāẓ] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] vez-ninde) Beyhūde lāf-zen kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ لِعْمَاظٌ أَيْ طِرْمَاذٌ

[ل ف ظ]

اَللَّفْظُ [el-lafẓ] (lām'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi atmak maʿnāsınadır; yukālu: لَفَظَهُ وَلَفِظَهُ وَبِهِ لَفْظًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا رَمَاهُ Ve söz söylemek maʿnāsına müstaʿmeldir ki gūyā sözü ağızdan atar; yukālu: لَفَظَ بِالْكَلاَمِ إِذَا نَطَقَ بِهِ Ve ölmek maʿnāsına müstaʿmeldir, gūyā ki rūhunu remy eder; yukālu: لَفَظَ فُلاَنٌ إِذَا مَاتَ ve yekūlūne جَاءَ وَقَدْ لَفَظَ لِجَامَهُ أَيْ مَجْهُودًا عَطَشًا وَإِعْيَاءً Yaʿnī "Susuz ve yorgun ve fürū-mānde olduğu hālde geldi" diyecek ma-halde īrād olunur.

اَلْمَلْفُوظُ [el-melfūẓ] ve

اَللَّفِيظُ [el-lafīẓ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Atıl-mış nesneye denir.

اَلتَّلَفُّظُ [et-telaffuẓ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] veznin-de) Tekellüm maʿnāsınadır; yukālu: تَلَفَّظَ الرَّجُلُ إِذَا تَكَلَّمَ

اَللاَّفِظَةُ [el-lāfiẓat] Deryāya ıtlāk olunur, içinde olanı taşra attığı için ve harf-i

taᶜrīfsiz maᶜrife yaᶜnī ᶜalem olarak لَافِظَةٌ [lāfiẓat] dahi ıtlāk olunur; yukālu: رَكِبَ اللاَّفِظَةَ وَلاَفِظَةَ أَيِ الْبَحْرَ Ve

لَافِظَةٌ [lāfiẓat] Horoza ıtlāk olunur, dāneleri minkārıyla devşirip kendisi ekl eylemeyip tavuğun ağzına ilkā eylediği için. Ve yavrusunu ağzıyla yemleyen kuşa ıtlāk olunur, zīrā dāneyi kursağından çıkarıp yavrusunun ağzına ilkā eder. Ve şol koyuna ıtlāk olunur ki geviş getirip dururken sağmaya çağrıldıkta ağzından gevişini atıp neşātla sağılmaya gelir ola. Ve değirmene ıtlāk olunur, remy-i dakīk eylediği için. Emsālden "أَسْمَحُ مِنْ لاَفِظَةٍ" kavlindeki لَافِظَةٌ [lāfiẓat]tan maᶜānī-i mezkūrenin her biri murād olur. Ve

لَافِظَةٌ [lāfiẓat] Dünyāya ıtlāk olunur, içinde olanı āhirete tarh eylediği için.

اَللُّفَاظَةُ [el-lufāẓat] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Ağızdan atılan şeyᵓe denir; yukālu: رَمَى بِاللُّفَاظَةِ وَهِيَ مَا تُرْمَى مِنَ الْفَمِ Ve bir nesne bakiyyesine ıtlāk olunur; yukālu: مَا بَقِيَ إِلاَّ لُفَاظَتُهُ أَيْ بَقِيَّتُهُ

اَللِّفَاظُ [el-lifāẓ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Tereye denir, بَقْلٌ [baḳl] maᶜnāsına. Ve Benū İyād yurdunda bir su adıdır; zammıla da zebān-zeddir.

[ل م ظ]

اَللَّمْظُ [el-lemẓ] (lām'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Dil ile ağzın köşelerinde kalan taᶜām bakiyyesini araştırmak maᶜnāsınadır; yukālu: لَمَظَ الرَّجُلُ لَمْظًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا تَتَبَّعَ بِلِسَانِهِ اللُّمَاظَةَ Ve ekl ve şürbden sonra dilini çıkarıp dudaklarını silip yalanmak, ᶜalā-kavlin bir nesnenin tadını bilmek için yapça yapça tatmak maᶜnāsınadır; yukālu: لَمَظَ الرَّجُلُ إِذَا أَخْرَجَ لِسَانَهُ فَمَسَحَ بِهِ شَفَتَيْهِ أَوْ تَتَبَّعَ الطَّعْمَ وَتَذَوَّقَ Ve bir kimseye azca nesne vermek maᶜnāsınadır; yukālu: لَمَظَ فُلاَنًا مِنْ حَقِّهِ إِذَا أَعْطَاهُ

اَللُّمَاظَةُ [el-lumāẓat] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Ağızda kalan taᶜām bakiyyesine denir; yukālu: أَلْقَى لُمَاظَةً مِنْ فِيهِ أَيْ بَقِيَّةَ الطَّعَامِ فِي فِيهِ

اَلتَّلَمُّظُ [et-telemmuẓ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) لَمْظٌ [lamẓ] ile iki maᶜnā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: تَلَمَّظَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى لَمَظَ Ve yılan dilini çıkarıp yalam yalam eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: تَلَمَّظَتِ الْحَيَّةُ إِذَا أَخْرَجَتْ لِسَانَهَا

اَلتَّلْمِيظُ [et-telmīẓ] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Bir adama bir mikdārca nesne vermek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: لَمَّظَ فُلاَنًا مِنْ حَقِّهِ إِذَا أَعْطَاهُ

اَللَّمَاظُ [el-lemāẓ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Bir tadımlık şeyᶜe denir; yukālu: مَا لَهُ لَمَاظٌ أَيْ شَيْءٌ يَذُوقُهُ Ve dil ucuyla tatmaya denir; yukālu: شَرِبَهُ لَمَاظًا إِذَا ذَاقَهُ بِطَرَفِ لِسَانِهِ

اَلْمَلاَمِظُ [el-melāmiẓ] (mīm'in fethiyle) Dudakların çevresine denir ki dil ile yalanacak yerlerdir; yukālu: لَمَظَ مَلاَمِظَهُ أَيْ مَا حَوْلَ شَفَتَيْهِ

اَلْإِلْمَاظُ [el-ilmāẓ] (hemzenin kesriyle) Bir adamın dudağına tadacak su yanaştırmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَلْمَظَهُ إِذَا جَعَلَ الْمَاءَ عَلَى شَفَتَيْهِ Ve bir adamı pür-gayz u gazab kılmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: أَلْمَظَ عَلَيْهِ إِذَا مَلأَهُ غَيْظًا Ve bezi sık ve tefeli dokumak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; tekūlu: أَلْمِظِي نَسِيجَكِ يَا مَرْأَةُ أَيْ صَفِّقِي

اَللُّمْظَةُ [el-lumẓat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) ve

اَللَّمَظُ [el-lemaẓ] (fethateynle) Baᶜzı atın alt dudağında olan aklığa denir, ᶜalā-kavlin çehresinde olmayıp hemān iki dudağında olan aklığa denir; yukālu: بِالْفَرَسِ لُمْظَةٌ وَلَمَظٌ

أَيْ بَيَاضٌ فِي جَحْفَلَتِهِ السُّفْلَى أَوْ بَيَاضٌ فِي شَفَتَيْهِ فَقَطْ Ve yürekte olan siyāh noktaya ıtlāk olunur, süveydā gibi. Ve bir parmak semn-i sāfīye ıtlāk olunur ki ceviz kadar bir şeyʾ olur; yukālu: أَخَذَ لُمْظَةً مِنَ السَّمْنِ أَيْ قَدْرَ مَا يَأْخُذُ بِالْإِصْبَعِ Ve atın eli yāhūd ayağı bilekçelerinde bukağılık dedikleri yerin üzerinde olan pul gibi beyāza ıtlāk olunur. Ve mutlakan beyāz noktaya ve beneğe ıtlāk olunmakla süveydā maʿnāsıyla zıdd olur. Mütercim der ki bunlar mecāz olmakla zıddiyyetleri manzūrdur.

اَلْأَلْمَظُ [el-elmaẓ] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Alt dudağı ak olan ata denir, niteki üst dudağı ak olana أَرْثَمُ [erṯem] denir; yukālu: فَرَسٌ أَلْمَظُ إِذَا كَانَتْ فِي جَحْفَلَتِهِ السُّفْلَى لُمْظَةٌ فَإِنْ كَانَتْ فِي الْعُلْيَا فَأَرْثَمُ

اَلْمُتَلَمَّظُ [el-mutelemmaẓ] (ism-i mefʿūl bünyesiyle) Tebessüm edecek yere denir ki murād iki dudağın kavuşuk olduğu hālde ağza gelen yerleridir; yukālu: إِنَّهُ لَحَسَنُ الْمُتَلَمَّظِ أَيِ الْمُتَبَسَّمِ

اَلْمُتَلَمِّظَةُ [el-mutelammiẓat] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Devenin iki ellerinin incikleri birbirine çatıp kavuşturmak vechiyle bağlamaya denir; yukālu: قَيَّدَ بَعِيرَهُ الْمُتَلَمِّظَةَ وَهِيَ أَنْ يَقْرُنَ بَيْنَ يَدَيْهِ حَتَّى يَمَسَّ الْوَظِيفُ الْوَظِيفَ

اَلْإِلْتِمَاظُ [el-iltimāẓ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir nesneyi çabuk ağıza atmak maʿnāsınadır; yukālu: إِلْتَمَظَ الشَّيْءَ إِذَا طَرَحَهُ فِي فَمِهِ سَرِيعًا Ve bir adamın hakkını tebāh ve heder eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِلْتَمَظَ بِحَقِّهِ إِذَا ذَهَبَ بِهِ Ve bir nesneye sarılıp sarmaşmak maʿnāsınadır; yukālu: إِلْتَمَظَ بِالشَّيْءِ إِذَا الْتَفَّ Ve dudaklarını aralıklarından ince ıslık gibi ses çıkararak birbirine kavuşturmak maʿnāsınadır; yukālu: إِلْتَمَظَ بِشَفَتَيْهِ إِذَا ضَمَّ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَى مَعَ صَوْتٍ مِنْهُمَا

اَلْإِلْمِظَاظُ [el-ilmiẓāẓ] (إِحْمِرَارٌ [iḥmirār] vezninde) At أَلْمَظُ [elmaẓ] maʿnāsınadır; yukālu: أَلْمَظَ الْفَرَسُ إِذَا صَارَ أَلْمَظَ

اَلتِّلِمَّاظُ [et-tilimmāẓ] (سِنِمَّارٌ [sinimmār] vezninde) Şol kimseye denir ki bir ferdin muhabbetinde dāʾim ve ber-karār olmaya; yukālu: رَجُلٌ تِلِمَّاظٌ إِذَا صَارَ لاَ يَثْبُتُ عَلَى مَوَدَّةِ أَحَدٍ

اَلتِّلِمَّاظَةُ [et-tilimmāẓat] (hā’yla) Çok sözlü, yanşak, yāve-gū ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ تِلِمَّاظَةٌ أَيْ ثَرْثَارَةٌ مِهْذَارَةٌ

[ل م ع ظ]

اَللَّمْعَظَةُ [el-lemʿaẓat] لَعْمَظَةٌ [laʿmeẓat] kelimesinden maklūbdur ki soğumsuz kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ لَمْعَظَةٌ أَيْ حَرِيصٌ لَحَّاسٌ

[ل و ظ]

اَللَّوْظُ [el-levẓ] (lām’ın fethi ve vāv’ın sükūnuyla) لَأْظٌ [leʾẓ] maʿnāsınadır ki zikr olundu; yukālu: لاَظَهُ يَلُوظُهُ لَوْظًا بِمَعْنَى لَأَظَهُ

اَلْمِلْوَظُ [el-milvaẓ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Darb edecek değneğe yāhūd kamçıya denir; yukālu: ضَرَبَهُ بِالْمِلْوَظِ أَيْ بِعَصًا يُضْرَبُ بِهَا أَوْ بِسَوْطٍ

اَلْإِلْتِيَاظُ [el-iltiyāẓ] Bir işin husūlü müteʿazzir olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِلْتَاظَتِ الْحَاجَةُ إِذَا تَعَذَّرَتْ

FASLU’L-MĪM
(فَصْلُ الْمِيمِ)

[م ح ظ]

اَلْمُمَاحَظَةُ [el-mumāḥaẓat] (مُلاَحَظَةٌ [mulāḥaẓat] vezninde) Buğur nākayı aşmak için zor edip çökürmek maʿnāsınadır; yukālu: مَاحَظَ الْفَحْلُ النَّاقَةَ إِذَا اسْتَنَاخَهَا بِالْقُوَّةِ لِيَضْرِبَهَا

[م ش ظ]

اَلْمَشَظُ [el-meşaẓ] (fethateynle) Çalı ve dikenli nebāt ve ağaç budağı makūlesine yapışmakla ele kıymık taʿbīr olunan hurde diken batmak maʿnāsınadır; yukālu: مَشِظَ الرَّجُلُ مَشَظًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا مَسَّ الشَّوْكُ أَوِ الْجِذْعَ فَدَخَلَ فِي يَدِهِ مِنْهُ شَيْءٌ Ve uylukların iç yüzleri birbirine dokunup sürtünmek maʿnāsınadır; yukālu: مَشِظَ الرَّجُلُ إِذَا أَصَابَتْ رَبَلَتَيْهِ الْأُخْرَى

اَلْمَشْظُ [el-meşẓ] (mīm’in fethi ve şīn’in sükūnu ve fethateynle) Dābbenin sinirleri etlerinden taşra belirmek maʿnāsınadır; yukālu: مَشِظَتِ الدَّابَّةُ مَشْظًا وَمَشَظًا مِنَ الْبَابِ الْمَزْبُورِ Ve إِذَا ظَهَرَ عَصَبُهَا مِنْ لَحْمِهَا

مَشْظٌ [meşẓ] Bir yeri ihtiyār edip onda kalmak maʿnāsınadır; yukālu: مَشَظَ الْبَلَدَ مَشْظًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا تَخَيَّرَهُ Ve bir kimseden bir nesne almak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: مَشَظَ فُلاَنًا إِذَا أَخَذَ مِنْهُ شَيْئًا

اَلْمِشْظَةُ [el-mişẓat] (mīm’in kesriyle) Ahşābda kıymık ve kıykın dedikleri diken tarzında hurde ağaç pāreciğine denir ki ele batar; tekūlu: دَخَلَتْ بِيَدِي مِشْظَةٌ أَيْ شَظِيَّةٌ

[م ظ ظ]

اَلْمَظُّ [el-maẓẓ] (mīm’in fethi ve ẓā’nın teşdīdiyle) Nar ağacına denir, dāneleri birbirine yanaşık olmakla ıtlāk olunmuştur; mülāzemet maʿnāsına; مُمَاظَّةٌ [mumāẓẓat]tan meʾhūzdur. ʿAlā-kavlin yaban narı ağacına denir ki Serāt dağlarında biter ve dāʾimā çiçek verip semeri olmaz ve çiçeklerinde şıra olmakla mass olunur. Ve

مَظٌّ [maẓẓ] İki kardeş kanı dedikleri dārūya denir, دَمُ الْأَخَوَيْنِ [demu’l-eḫaveyn] ve دَمُ الْغَزَالِ [demu’l-ġazāl] dahi denir. Ve أَرْطَى [erṭā] nām şecer kökünden hāsıl olan ʿusāreye denir. Ve

مَظٌّ [maẓẓ] Masdar olur, levm ve serzeniş eylemek maʿnāsına; tekūlu: مَظَظْتُهُ مَظًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا لُمْتَهُ

اَلْمَظَاظَةُ [el-meẓāẓat] فَظَاظَةٌ [feẓāẓat] vezninde ve mürādifidir ki galīz ve künde ve şedīdü’l-huluk olmak maʿnāsınadır; yukālu: فِيهِ مَظَاظَةٌ أَيْ فَظَاظَةٌ

اَلْإِمْظَاظُ [el-imẓāẓ] (hemzenin kesriyle) Yaş ağacın rutūbeti çekilmek için bir yere koyup kurumasına muntazır olmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَمْظَظْتُ الْعُودَ الرَّطْبَ أَيْ تَوَقَّعْتُ ذَهَابَ نُدُوَّتِهِ وَعَرَّضْتُهُ لِذَلِكَ

اَلْمُمَاظَّةُ [el-mumāẓẓat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) ve

اَلْمِمَاظُ [el-mimāẓ] (قِتَالٌ [ḳitāl] vezninde) Birbirine şer-gīr olup münāzaʿa ve muhāsama eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: مَاظَظْتُهُ مُمَاظَّةً وَمِمَاظًا أَيْ شَارَرْتُهُ وَنَازَعْتُهُ Ve bir kimseden münfekk olmayıp mülāzemet eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: مَاظَظْتُ الْخَصْمَ إِذَا لاَزَمْتَهُ

اَلتَّمَاظُّ [et-temāẓẓ] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Lisānla sövüşmek maʿnāsınadır; yukālu: تَمَاظَّ الْقَوْمُ إِذَا تَعَاضُّوا بِأَلْسِنَتِهِمْ

اَلْمَظْمَظَةُ [el-maẓmeẓat] مَضْمَضَةٌ [maḍmeḍat] vezninde ve mürādifidir ki çalkamak maʿnāsınadır; yukālu: مَظْمَظَ الشَّيْءَ إِذَا ذَبْذَبَهُ

FASLU’N-NŪN
(فَصْلُ النُّونِ)

[ن ش ظ]

اَلنُّشُوظُ [el-nuşūẓ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Nebāt henüz yeri yarıp ağarşığından uç verip çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: نَشَظَ النَّبَاتُ نُشُوظًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَبَتَ مِنْ أُرُومَتِهِ أَوَّلَ مَا يَبْدُو حِينَ يَصْدَعُ الْأَرْضَ

اَلنَّشْظُ [en-neşẓ] (كَشْطٌ [keşṭ] vezninde) Bir nesneyi sürʿatle kapmak maʿnāsınadır; yukālu: نَشَظَ الشَّيْءَ نَشْظًا إِذَا أَسْرَعَ فِي اخْتِلَاسِهِ

[ن ع ظ]

اَلنَّعْظُ [en-naʿẓ] (وَعْظٌ [vaʿẓ] vezninde ve fethateynle) ve

اَلنُّعُوظُ [en-nuʿūẓ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] veznide) Bir adamın zekeri kıvāma gelmek maʿnāsınadır; yukālu: نَعَظَ ذَكَرُهُ نَعْظًا وَنَعَظًا وَنُعُوظًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَامَ Mütercim der ki نُعُوظٌ [nuʿūẓ] beyne’l-etıbbāʾ bir ʿillet adıdır ki Yūnānīde ferīsmūs derler, dāʾimā zeker kıvām üzere olur.

اَلنَّاعُوظُ [en-nāʿūẓ] Zeker kıvām verici mukavvīye denir; yukālu: شَرِبَ النَّاعُوظَ أَيِ الَّذِي يُهَيِّجُ النَّعْظَ

اَلْإِنْعَاظُ [el-inʿāẓ] (hemzenin kesriyle) Şehvet gālib olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْعَظَ الرَّجُلُ وَالْمَرْأَةُ إِذَا عَلَاهُمَا الشَّبَقُ Ve dābbe fercini açıp yummak maʿnāsına müstaʿmeldir ki ekserī kösnümüş hayvān öylece eder; yukālu: أَنْعَظَتِ الدَّابَّةُ إِذَا فَتَحَتْ حَيَاءَهَا مَرَّةً وَقَبَضَتْهُ أُخْرَى

اَلْإِنْتِعَاظُ [el-intiʿāẓ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) إِنْعَاظٌ [inʿāẓ] ile maʿnā-yı sānīde mürādiftir; yukālu: إِنْتَعَظَتِ الدَّابَّةُ بِمَعْنَى أَنْعَظَتْ

اَلنَّعِظُ [en-neʿiẓ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Pek

işti hālı ferce denir; yukālu: حِرٌ نَعِظٌ أَيْ شَبِقٌ

بَنُو نَاعِظٍ [Benū Nāʿiẓ] Bir batn adıdır.

[ن ك ظ]

اَلنَّكَظُ [en-nekaẓ] (fethateynle) ve

اَلنَّكْظُ [en-nekẓ] (nūn'un fethi ve kāf'ın sükūnuyla) ve

اَلنَّكْظَةُ [en-nekẓat] (fetahātla) ve

اَلْمَنْكَظَةُ [el-menkeẓat] (مَسْعَدَةٌ [mesʿadet] vezninde) Çabalamağa denir; tekūlu: بِلْتُهُ بِالنَّكَظِ وَالنَّكْظِ وَالنَّكْظَةِ وَالْمَنْكَظَةِ أَيْ بِالْجَهْدِ Ve ivmeğe denir, ʿacele ve şitāb maʿnāsına. Ve

نَكَظٌ [nekaẓ] (fethateynle) Pek acıkmak maʿnāsınadır; yukālu: نَكَظَ الرَّجُلُ نَكَظًا مِنَ الْبَابِ ٱلأَوَّلِ إِذَا جَاعَ شَدِيدًا Ve ivdirmek maʿnāsınadır; yukālu: نَكَظَهُ إِذَا أَعْجَلَهُ

اَلْإِنْكَاظُ [el-inkāẓ] (hemzenin kesriyle) ve

اَلتَّنْكِيظُ [en-tenkīẓ] Bunlar da ivdirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْكَظَهُ وَنَكَّظَهُ إِذَا أَعْجَلَهُ Ve

تَنْكِيظٌ [tenkīẓ] Bir kimsenin işini güceltip çepreşik eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَكَّظَ حَاجَتَهُ إِذَا عَسَّرَهَا

اَلتَّنَكُّظُ [et-tenekkuẓ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir mādde yolundan çıkıp dolaşık ve çaparız olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَنَكَّظَ عَلَيْهِ أَمْرُهُ إِذَا الْتَوَى Ve buhl ve dınnet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَنَكَّظَ عَلَيْهِ إِذَا بَخِلَ Ve sefer ve gurbette hāli şiddet ve suʿūbet bulmak maʿnāsınadır; yukālu: تَنَكَّظَ الرَّجُلُ إِذَا اشْتَدَّتْ حَالُهُ فِي السَّفَرِ

FASLU'L-VĀV
(فَصْلُ الْوَاوِ)

[و ح ظ]

وُحَاظَةُ [Vuḥāẓat] (vāv'ın zammıyla) Yemen ülkesinde bir belde yāhūd bir arz ismidir, Uḥāẓat dahi denir, mihlāf-ı Vuḥāẓ at ona nisbet olunur.

[و ش ظ]

اَلْوَشْظُ [el-veşẓ] (vāv'ın fethi ve şīn-i muʿcemenin sükūnuyla) Baltanın deliği daralıp sapı oynamamak için çivi sokmak maʿnāsınadır; yukālu: وَشَظَ الْفَأْسَ وَشْظًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ضَيَّقَ خُرْتَهَا بِخَشَبٍ Ve kemikten bir parçasını kırmak maʿnāsınadır; yukālu: وَشَظَ الْعَظْمَ إِذَا كَسَرَ مِنْهُ قِطْعَةً Ve bir mikdārca cemāʿat bir kavm-i kesīre lāhık olup minbaʿd onlar ile bilece olmak maʿnāsınadır; tekūlu: وَشَظَ الْقَوْمُ إِلَيْنَا أَيْ لَحِقُوا بِنَا فَصَارُوا مَعَنَا وَهُمْ قَلِيلٌ

اَلْمُوَاشَظَةُ [el-muvāşaẓat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) ve

اَلتَّوَاشُظُ [et-tevāşuẓ] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Zekerlerini kaldırıp birbirinin karnına dayamak maʿnāsınadır; yukālu: اَلْغُلاَمَانِ وَاشَظَا وَتَوَاشَظَا إِذَا أَنْعَظَا فَعَصَرَ كُلٌّ ذَكَرَهُ فِي بَطْنِ صَاحِبِهِ

اَلْوَشِيظُ [el-veşīẓ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Etbāʿ ve hademeye denir; yukālu: هُوَ مِنْ وَشِيظِ فُلاَنٍ أَيْ أَتْبَاعِهِمْ وَخَدَمِهِمْ Ve bir adamın ahlāfına yaʿnī muʿāhidlerine denir; tekūlu: نَحْنُ مِنْ وَشِيظِهِ أَيْ أَحْلاَفِهِ Ve asl-ı vāhidden olmayıp şuradan buradan birikmiş derinti nāsa denir. Şārihin beyānına göre bu maʿnālar وَشِيظٌ [veşīẓ]in cemʿi olan وَشَائِظُ [veşāʾiẓ]in olup bunlar vāhidine وشِيظٌ [veşīẓ] denir.

اَلْوَشِيظَةُ [el-veşīẓat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznin-

de) Kıtırdak ve kemirtlek dedikleri yumuşak kemik pāresine denir ki asl kemiğin ucunda olur; tekūlu: أَكَلْتُ وَشِيظَةً أَيْ قِطْعَةَ عَظْمٍ Ve kırık çanak ve kavata makūlesini kenād ettikleri ağaç pāresine denir; yukālu: شَعَبَ الْقَدَحَ بِوَشِيظَةٍ وَهِيَ قِطْعَةُ خَشَبٍ يُشْعَبُ بِهَا الْقَدَحُ Ve bīgāne olup bir cemāᶜat aralığına dahīl olan kimselere denir; yukālu: هُمْ وَشِيظَةٌ فِي قَوْمِهِمْ أَيْ حَشْوٌ فِيهِمْ

[و ع ظ]

اَلْوَعْظُ [el-vaᶜẓ] (vāv'ın fethi ve ᶜayn'ın sükūnuyla) ve

اَلْعِظَةُ [el-ᶜiẓat] (عِدَةٌ [ᶜidet] vezninde) ve

اَلْمَوْعِظَةُ [el-mevᶜiẓat] (مَنْزِلَةٌ [menzilet] vezninde) Bir kimseye kalbini yumuşatacak sevāb ve ᶜikāba dāʾir kelām tezkīr eylemek maᶜnāsınadır ki pend ve nush eylemek ve öğüt vermek taᶜbīr olunur; yukālu: وَعَظَهُ وَعْظًا وَعِظَةً وَمَوْعِظَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ذَكَرَهُ مَا يُلَيِّنُ قَلْبَهُ مِنَ الثَّوَابِ وَالْعِقَابِ

اَلْإِتِّعَاظُ [el-ittiᶜāẓ] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Vaᶜzı kabūl eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: وَعَظَهُ فَاتَّعَظَ

[و ق ظ]

اَلْوَقْظُ [el-vaḳẓ] (vāv'ın fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) وَقْذٌ [vaḳẕ] lafzında lügattir ki bir kimseye vurup endāmını hurd edip ölümcül eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: وَقَظَهُ وَقْظًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا وَقَذَهُ Ve bir nesne üzere dāʾim ve sābit olmak maᶜnāsınadır; yukālu: وَقَظَ عَلَى الْأَمْرِ إِذَا دَامَ عَلَيْهِ وَثَبَتَ Ve bir kimseye vurup yere yasamak maᶜnāsınadır; yukālu: وُقِظَ فِي رَأْسِهِ عَلَى الْمَجْهُولِ بِمَعْنَى وُقِطَ Yāhūd bunda savāb olan ṭā-i mühmele ile olmaktır. Ve

وَقْظٌ [vaḳẓ] Şol küçük havuza denir ki etrāfından akıntıları olmakla onlardan içine çok su akıp mütekessir ve müctemiᶜ ola.

اَلْوَقِيظُ [el-veḳīẓ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Yerinden hareket ve kıyāma kudreti olmayan yere yasanmış nā-tüvāna denir; yukālu: رَجُلٌ وَقِيظٌ أَيْ مُثْبَتٌ لاَ يَقْدِرُ عَلَى النُّهُوضِ

[و ك ظ]

اَلْوَكْظُ [el-vekẓ] (وَقْظٌ [vaḳẓ] vezninde) Defᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: وَكَظَهُ وَكْظًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا دَفَعَهُ Ve bir nesneye müdāvemet kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: وَكَظَهُ عَلَى الْأَمْرِ إِذَا دَاوَمَ عَلَيْهِ

اَلْمُوَاكَظَةُ [el-muvākeẓat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Bu dahi müdāvemet maᶜnāsınadır; yukālu: وَاكَظَهُ عَلَى الْأَمْرِ إِذَا دَاوَمَ

اَلتَّوَكُّظُ [et-tevekkuẓ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Bir husūs yolundan çıkıp çaparızlanmak ve dolaşıklanmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَوَكَّظَ أَمْرُهُ إِذَا الْتَوَى

نَجَزَ بِعَوْنِ اللهِ تَعَالَى

FASLU’L-YĀʾİ’T-TAHTİYYE
(فَصْلُ الْيَاءِ)

[ي ق ظ]

اَلْيَقَظَةُ [el-yeḳaẓat] (fetehātla) İsmdir, uyanıklığa denir; tekūlu: مَا أَنْسَاكَ فِي النَّوْمِ وَالْيَقْظَةُ وَهِيَ نَقِيضُ النَّوْمِ

اَلْيَقَاظَةُ [el-yeḳāẓat] (كَرَامَةٌ [kerāmet] veznin-de) ve

اَلْيَقَظُ [el-yeḳaẓ] (فَرَحٌ [feraḥ] vezninde) Uyanık olmak maᶜnāsınadır; yukālu: يَقُظَ الرَّجُلُ وَيَقِظَ يَقَاظَةً وَيَقَظًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَالرَّابِعِ ضِدُّ نَامَ

اَلْإِسْتِيقَاظُ [el-istīḳāẓ] Uykudan uyanmak maᶜnāsınadır; tekūlu: أَيْقَظْتُهُ فَاسْتَيْقَظَ أَيِ انْتَبَهَ Ve halhāl ve haly makūlesi kağıştamak maᶜnāsına müstaᶜeldir; yukālu: إِسْتَيْقَظَ الْخَلْخَالُ وَالْحَلْيُ إِذَا صَوَّتَ

اَلْيَقُظُ [el-yaḳuẓ] (نَدُسٌ [nedus] vezninde) ve

اَلْيَقِظُ [el-yaḳiẓ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلْيَقْظَانُ [el-yaḳẓān] (سَكْرَانُ [sekrān] vezninde) Vasflardır, uyanık adama denir. Cemᶜleri أَيْقَاظٌ [eyḳāẓ] gelir; müʾennesinde يَقْظَى [yaḳẓā] denir, سَكْرَى [sekrā] vezninde.

أَبُو الْيَقَظَانِ [Ebu’l-Yeḳaẓān] (fetehātla) Bir sahābī ve bir tābiᶜī künyeleridir. Ve horoz kısmının künyesidir.

اَلتَّيْقِيظُ [et-teyḳīẓ] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) ve

اَلْإِيقَاظُ [el-īḳāẓ] (hemzenin kesriyle) Uyandırmak maᶜnāsınadır; yukālu: يَقَّظَهُ وَأَيْقَظَهُ أَيْ نَهَّبَهُ

نَجَزَ الْجِلْدُ الْأَوَّلُ مِنَ الْأُوقْيَانُوسِ بِعَوْنِهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى وَالْحَمْدُ لَهُ فِي الْآخِرَةِ وَالْأُولَى

BĀBU'L-ᶜAYN
(بَابُ الْعَيْنِ)

ع

FASLU'L-HEMZE
(فَصْلُ الْهَمْزَةِ)

[أ ث ع]

ذُو أُثَيْعٍ [Ẕū Uṯeyᶜ] (ṯā-yı müselleşe ile زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Hemdān kabīlesinden bir şāᶜirin lakabıdır. Ve Zeyd b. Uṯeyᶜ yāhūd Yuṯeyᶜ tābiᶜīdir, İmām ᶜAlī radıyallāhu ᶜanhu hazretlerinden rivāyet-i hadīs eylemiştir.

[أ ز ع]

أُزَيْعٌ [Uzeyᶜ] (zā-yı muᶜceme ile) Esāmī-i nāstandır, aslı وُزَيْعٌ [Vuzeyᶜ] idi.

[أ ع]

أُعْ أُعْ [uᶜ uᶜ] (mükerreren hemzelerin zammıyla) ᶜAmel ve tekellüfle kayᵓ etmek üzere olan adamın savtından hikāyedir, niteki أُحْ أُحْ [uḥ uḥ] öksürenin savtından hikāyedir. Aslı هُعْ هُعْ [huᶜ huᶜ] idi hāᵓ ile. Ve kad cāᵓe fī hadīsi's-sivāk ve huve ᶜaleyhi's-selām: "كَانَ إِذَا تَسَوَّكَ قَالَ أُعْ أُعْ" كَأَنَّهُ يَتَهَوَّعُ أَيْ يَتَقَيَّأُ

[أ ل ع]

اَلْمَأْلُوعُ [el-meᵓlūᶜ] (مَجْنُونٌ [mecnūn] veznin-de) ve

اَلْمُؤَوْلَعُ [el-muᵓevlaᶜ] (مُطَرْبَلٌ [muṭarbel] vezninde) Deliye denir; yukālu: هُوَ مَأْلُوعٌ وَمُؤَوْلَعٌ أَيْ مَجْنُونٌ

اَلْأَوْلَعُ [el-evlaᶜ] أَفْكَلُ [efkel] vezninde ve onun gibi ismdir; deliliğe denir; yukālu: بِهِ الْأَوْلَعُ أَيِ الْجُنُونُ

[أ م ع]

اَلْإِمَّعُ [el-immaᶜ] (hemzenin kesri ve mīm-i müşeddedenin fethiyle هِلَّعٌ [hillaᶜ] veznin-de) ve

اَلْإِمَّعَةُ [el-immeʿat] (هِلَّعَةٌ [hilleʿat] vezninde ve hemzelerin fethiyle lügattir) Şol sâde-dil ve hod-be-hod reʾy ve tedbîrden ʿâtıl adama denir ki reʾy-i vâhid üzere sâbit olmayıp her kim ne reʾy ederse hemân ona tebaʿiyyet eder ola; yukâlu: رَجُلٌ إِمَّعٌ وَإِمَّعَةٌ إِذَا كَانَ يُتَابِعُ كُلَّ أَحَدٍ عَلَى رَأْيِهِ لاَ يَثْبُتُ عَلَى شَيْءٍ Şârihin beyânına göre إِمَّعٌ [immaʿ] lafzı إِنِّي مَعَكَ lafzından ve إِمَّعَةٌ [immeʿat] إِنِّي مَعَهُ lafzından menhûttur. Ve

إِمَّعٌ [immaʿ] ve

إِمَّعَةٌ [immeʿat] Dalkavuğa ıtlâk olunur; yukâlu: هُوَ إِمَّعٌ وَإِمَّعَةٌ أَيْ مُتَّبِعُ النَّاسِ إِلَى الطَّعَامِ مِنْ غَيْرِ أَنْ يُدْعَى Ve dîn ve mezheb cihetinde dahi âhere mukallid olan adama denir ki bilâ-fikr ve lâ-reviyyet ve bilâ-tahsîl-i burhân dîn ve mezhebini gayra tâbiʿ eden kimseden ʿibârettir; yukâlu: فُلاَنٌ إِمَّعٌ وَإِمَّعَةٌ أَيِ الْمُحْقِبُ النَّاسِ دِينَهُ Ve sanʿat-ı mahsûsası olmamakla ne sanʿat işleyeyim diye yâhûd sanʿatını iyice bilmemekle ne gûne yapayım diye ʿaczinden müteredded olan adama da ıtlâk olunur; yukâlu: رَجُلٌ إِمَّعٌ وَإِمَّعَةٌ أَيْ مُتَرَدِّدٌ فِي غَيْرِ صَنْعَةٍ Ve dâʾimâ أَنَا مَعَ النَّاسِ der olan adama ıtlâk olunur ki hod-be-hod recül-i tâmm olmamakla dâʾimâ nâsa maʿiyyet ve tebaʿiyyet eder ola; yukâlu: رَجُلٌ إِمَّعٌ وَإِمَّعَةٌ إِذَا كَانَ يَقُولُ أَنَا مَعَ النَّاسِ Ve [immeʿat] nisvâna vasf olmaz, pes إِمْرَأَةٌ إِمَّعَةٌ denmez, ʿalâ-kavlin vasf olur.

اَلتَّأَمُّعُ [et-teʾemmuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] veznin-de) ve

اَلْإِسْتِمَّاعُ [el-istiʾmâʿ] (إِسْتِفْعَالٌ [istifʿâl] vezninde) Bir kimse إِمَّعَةٌ [immeʿat] olmak maʿnâsınadır; yukâlu: تَأَمَّعَ الرَّجُلُ وَاسْتَأْمَعَ إِذَا صَارَ إِمَّعَةً

FASLU'L-BĀʾİ'L-MUVAHHADE
(فَصْلُ الْبَاءِ الْمُوَحَّدَةِ)

[ب ت ع]

اَلْبِتْعُ [el-biṭʿ] (bā'nın kesri ve tā'nın sükûnuyla) ve

اَلْبِتَعُ [el-bitaʿ] (عِنَبٌ [ʿineb] vezninde) Baldan ittihâz olunan kıvâmlı koyu nebîze denir, ʿalâ-kavlin üzüm şırasına denir yâhûd bā'nın kesriyle hamra denir; yukâlu: شَرِبَ الْبِتْعَ وَالْبِتَعَ أَيْ نَبِيذَ الْعَسَلِ الْمُشْتَدَّ أَوْ هُوَ سُلاَلَةُ الْعِنَبِ أَوْ بِالْكَسْرِ الْخَمْرُ Ve

بِتْعٌ [biṭʿ] (bā'nın kesriyle) Uzun adama denir; yukâlu: رَجُلٌ بِتْعٌ أَيْ طَوِيلٌ

اَلْبَتَعُ [el-betaʿ] (fethateynle) Boynun dibi ve dönecek yeri pek ve şedîd olarak boyun uzun olmak maʿnâsınadır; yukâlu: بَتِعَ الْفَرَسُ بَتَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا طَالَ عُنُقُهُ مَعَ شِدَّةِ مَغْرِزِهَا Ve bedenin oynak yerleri ve birbirine kavuşan enleri katı ve şedîd ve muhkem olmak maʿnâsınadır; yukâlu: بَتِعَ الْجَسَدُ وَبَتِعَ الرَّجُلُ إِذَا كَانَ شَدِيدَ الْمَفَاصِلِ وَالْمَوَاصِلِ Ve bir kimse bir işi danışıksız reʾy-i hoduyla görmek maʿnâsınadır; tekûlu: بَتِعَ فُلاَنٌ بِأَمْرٍ لَمْ يُؤَامِرْنِي فِيهِ أَيْ قَطَعَ دُونِي

اَلْبَتِعُ [el-betiʿ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Vasftır, boynun kökü muhkem olarak boynu uzun hayvâna denir. Müʾennesi بَتِعَةٌ [betiʿat]tır, yukâlu: فَرَسٌ بَتِعٌ أَيْ طَوِيلُ الْعُنُقِ مَعَ شِدَّةِ مَغْرِزِهَا Ve şol cesede ve adama denir ki en ve oynak yerleri metîn ve şedîd ola; yukâlu: جَسَدٌ وَرَجُلٌ بَتِعٌ أَيْ شَدِيدُ الْمَفَاصِلِ وَالْمَوَاصِلِ

اَلْأَبْتَعُ [el-ebtaʿ] (أَجْمَعُ [ecmaʿ] vezninde) Dolgun ʿuzva denir; yukâlu: رُسْغٌ أَبْتَعُ أَيْ مُمْتَلِئٌ Ve en ve oynak yerleri kavî ve şedîd adama denir. Müʾennesi بَتْعَاءُ [betʿâʾu] ve

cemʿi بُتْعٌ [butʿ]dur bā'nın zammıyla.

اَلْبُتُوعُ [el-butūʿ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Iraklaşmak maʿnāsınadır; yukālu: بَتَعَ فِي الْأَرْضِ بُتُوعًا مِنَ الْبَابِ اَلْأَوَّلِ إِذَا تَبَاعَدَ Ve kesilmek maʿnāsınadır; yukālu: بَتَعَ مِنْهُ إِذَا انْقَطَعَ

اَلْإِنْتِبَاعُ [el-intibāʿ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Bu dahi inkıtāʿ maʿnāsınadır; yukālu: إِنْبَتَعَ إِذَا انْقَطَعَ

اَلْبَتْعُ [el-betʿ] (bā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) بِتَعٌ [bitaʿ] dedikleri nebīz-i mezkūr yapıp ittihāz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: بَتَعَ النَّبِيذَ بَتْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا اتَّخَذَهُ وَصَنَعَهُ

اَلْبَاتِعَةُ [el-bātiʿat] İbn ʿAbbād *Muḥīṭ* nām kitābında vehminden nāşī bunu tā-yı fevkiyye ile takyīd eyleyip lākin sahīhi şā-yı müsellese ileٌ بَائِعَة [bāşiʿat]tır, gayrı ihtimāli yoktur.

أَبْتَعُونَ [ebteʿūn] Bir kelimedir ki أَجْمَعُونَ lafzına teʿkīd için itbāʿan zikr olunur, أَكْتَعُونَ [ekteʿūn] ve أَبْصَعُونَ [ebṣaʿūn] gibi; yukālu: جَاءَ الْقَوْمُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ أَكْتَعُونَ أَبْصَعُونَ أَبْتَعُونَ إِتْبَاعَاتٌ لِأَجْمَعِينَ Bunların üçü de أَجْمَعُونَ lafzına itbāʿ olmakla hemān onun ʿakibinde zikr olunurlar, tertīb-i mezkūr üzere yāhūd أَجْمَعُونَ kelimesinden sonra tertībleri yoktur, murād eylediğini takdīm irādene mütevakkıftır; ve yukālu: جَاءَتِ النِّسَاءُ جُمَعَ كُتَعَ بُصَعَ بُتَعَ Mecmūʿunda evvelin zammı ve sānīnin fethiyledir; ve yukālu: جَاءَتِ الْقَبِيلَةُ جَمْعَاءَ كَتْعَاءَ بَصْعَاءَ بَتْعَاءَ Cümlesi de حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] veznindedir. Gerçi vech-i mezkūr üzere tertīb-i merkūm lāzım değildir, hemān كُلٌّ kelimesinden sonra "ج،م،ع" māddesinden mesbūk olanı īrād edip baʿdehu sāʾirlerini ne güne zikr edersen irādene menūttur, lākin "ك،ت،ع" māddesinden masūg olanı bākīlere ve "ب،ص،ع" māddesinden mesbūku "ب،ت،ع" māddesinde takdīm eylemek muhtārdır. Ve İmām Ferrāʾ, ʿArab'dan أَعْجَبَنِي الْقَصْرُ وَالدَّارُ جَمْعَاءَ أَجْمَعَ ʿibāretiyle hikāye eylemişlir. جَمْعَاءُ ve أَجْمَعُ kelimeleri hāliyyet üzeredir, lākin أَجْمَعِينَ ve جُمَعُ kelimelerinde ancak tevkīdi cāʾiz görmüştür. Ve İbn Durustuveyh أَجْمَعِينَ lafzında hāliyyeti dahi tecvīz eylemiştir. Ve sahīh olan bu kavldir; bināʾenʿaleyh işbu "فَصَلُّوا جُلُوسًا أَجْمَعِينَ وَأَجْمَعُونَ" hadīs-i şerīfi vecheyn-i mezbūreynle rivāyet olunmuştur. Hattā baʿzılar أَعْنِيكُمْ أَجْمَعِينَ teʾvīliyle أَجْمَعِينَ lafzını zamīr-i mukadder-i mansūbdan teʾkīd iʿtibār eylemişlir.

[ب ث ع]

اَلْبَثَعُ [el-beşaʿ] (bā'nın ve şā-yı müsellesenin fethiyle) Hāssaten dudaklarda kan belirmek yaʿnī pek kırmızı olmak maʿnāsınadır. Ve eğer dudaklarda ve mecmūʿ-ı bedende zuhūr ederse بَثَغٌ [beşaġ] denir bā-yı muvahhade ve ġayn-ı muʿceme ile. Burada nuktatayn-i tahtiyyeteyn ile وَالْيَاء nüshaları galattır; yukālu: بَثِعَتْ شَفَتَاهُ بَثَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ظَهَرَ الدَّمُ فِيهِمَا Ve bir adam gülerken dudağı dürülüp dönmek maʿnāsınadır; yukālu: بَثِعَتْ شَفَتُهُ إِذَا انْقَلَبَتْ عِنْدَ الضَّحِكِ ve yukālu: فُلَانٌ بَثِعَ إِذَا انْقَلَبَتْ شَفَتُهُ:

اَلْبَاثِعَةُ [el-bāşiʿat] Şol dudağa denir ki ziyādesiyle kırmızı ola, şöyle ki şiddetinden çatlayıp kan damlar gibi müşāhede oluna; yukālu: شَفَةٌ بَاثِعَةٌ إِذَا كَانَتْ يَبْثَعُ فِيهَا الدَّمُ حَتَّى كَادَ تَنْفَطِرُ

اَلْأَبْثَعُ [el-ebşaʿ] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Dudağı vech-i mezkūr üzere pek kırmızı kişiye denir. Beyne'l-ʿArab öylesi dudak muʿteber değildir, esmer olması makbūldür. Müʾennesi بَثْعَاءُ [beşʿāʾ]dır,

حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde.

اَلْبَثْعَةُ [el-beṯʿat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Lisânın lesga yerinde yaʿnī ucunda karınca başı gibi hilkaten tümüp çıkmış ete denir; yukālu: فِي لِسَانِهِ بَثْعَةٌ وَهِيَ لَحْمَةٌ نَابِتَةٌ فِي مَوْضِعِ اللُّثْغَةِ

اَلتَّبْثِيعُ [et-tebṯīʿ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] veznindе) Yarada diş diş etler zuhūr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: بَثَّعَ الْجُرْحُ إِذَا خَرَجَ فِيهِ بُثَعٌ شِبْهُ الضُّرُوسِ تَخْرُجُ فِيهِ

[ب ج ع]

اَلْبَجْعُ [el-becʿ] (bā'nın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Kesmek maʿnāsınadır; yukālu: بَجَعَهُ بِالسَّيْفِ بَجْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا قَطَعَهُ

بُجَعٌ [bucaʿ] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) Mışır diyārına mahsūs bir kuş adıdır; kursağından kürk edinip giyerler.

[ب خ ذ ع]

اَلْبَخْذَعَةُ [el-baḫẕeʿat] (ḫāʾ ve ẕāl-ı muʿcemeteynle دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] veznindе) Kılıçla kesmek maʿnāsınadır, niteki maklūbu olan خَذْعَبَةٌ [ḫaẕbeʿat] dahi bu maʿnāyadır; yukālu: بَخْذَعَهُ إِذَا قَطَعَهُ بِالسَّيْفِ كَخَذْعَبَهُ

[ب خ ع]

اَلْبَخْعُ [el-baḫʿ] (مَنْعٌ [menʿ] vezninde) Bir kimse kendi nefsini gam ve gussa ile katl ve helāk eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: بَخَعَ فُلَانٌ نَفْسَهُ بَخْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا قَتَلَهَا غَمًّا Ve su çıkınca kadar kuyuyu kazmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: بَخَعَ الرَّكِيَّةَ إِذَا حَفَرَهَا حَتَّى ظَهَرَ مَاؤُهَا Ve bir adama hulūs üzere mübālaga vechiyle pend ve nush eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: بَخَعَ لَهُ نُصْحَهُ إِذَا أَخْلَصَهُ وَبَالَغَ Ve ekinci tarlayı bir sene dinlendirmeyip beher sene peyderpey hırsla sürüp hirāset eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: بَخَعَ الْأَرْضَ بِالزِّرَاعَةِ إِذَا نَهَكَهَا وَتَابَعَ حِرَاثَتَهَا وَلَمْ يُجِمَّهَا عَامًا Ve bir adamın söylediği haberi tasdīk eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir ki tasdīkle sözünü katʿ eder; yukālu: بَخَعَ فُلَانًا خَبَرَهُ إِذَا صَدَقَهُ Ve zebīhayı boğazlamakta mübālaga edip bıçağı بِخَاعٌ [biḫāʿ] dedikleri damara kadar yetiştirmek maʿnāsınadır; yukālu: بَخَعَ بِالشَّاةِ إِذَا بَالَغَ فِي ذَبْحِهَا حَتَّى بَلَغَ الْبِخَاعَ Bu mādde bu maʿnaya mevzūʿ olup baʿdehu mutlakan mübālaga vechiyle olan efʿālde ʿalāka-i mezbūre ile istiʿmāl olundu; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿فَلَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَفْسَكَ﴾ أَيْ مُهْلِكُهَا مُبَالِغًا فِيهَا حِرْصًا عَلَى إِسْلَامِهِمْ

اَلْبُخُوعُ [el-buḫūʿ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Bir kimseye huzūʿ ve tevāzuʿ edip hakkını ikrār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: بَخَعَ لَهُ بُخُوعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَقَرَّ لَهُ وَخَضَعَ لَهُ كَمَا يُقَالُ بَخَعَ بَخَاعَةً وَبُخُوعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

اَلْبِخَاعُ [el-biḫāʿ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Arkada bir damardır ki boyun kemiğinden beri çekilip nüzūl eder. Ve bu nūn'la نِخَاعٌ [niḫāʿ] dedikleri damarın gayrıdır. Zemaḫşerī ikisini bir zuʿm eylemiştir. Zemaḫşerī bunu ak ilik ve murdār ilik ve korkar ilik dedikleri uzun ilik ile beyān eylemiştir ki omurga kemiğinin içinde olur. Bir ucu dimāga ve bir ucu arkanın nihāyetine müntehī olur. Şārih der ki bu beyāna göre müʾellifin وَهُوَ يَجْرِي فِي عَظْمِ الرَّقَبَةِ kavli galat olur, zīrā asl بِخَاعٌ [biḫāʿ] kafādan nāzil bir damardır ki zebhin nihāyeti ona bālig olur.

[ب د ع]

اَلْبَدِيعُ [el-bedīʿ] (سَمِيعٌ [semīʿ] vezninde) مُبْتَدِعٌ [mubtediʿ] maʿnāsınadır ki bir nesneyi numūne ve misāli yok iken inşāʾ ve ihdās eden zāttır ve hüve min esmāʾillāhi'l-

hüsnā. Ve مُبْتَدَعٌ [mubtedaʿ] maʿnāsınadır ki ism-i mefʿūldür, misālsiz ve numūnesiz ihtirāʿ olunmuş nesneye denir; yukālu: أَمْرٌ بَدِيعٌ أَيْ مُبْتَدَعٌ Ve şol ipe nedir ki bükülmeğe başlanıp lākin ip olmağa salāhiyyeti olmamakla bozulup yeniden eğrildikten sonra bükülmüş ola; yukālu: حَبْلٌ بَدِيعٌ إِذَا ابْتُدِئَ فَتْلُهُ وَلَمْ يَكُنْ حَبْلاً فَنُكِثَ ثُمَّ غُزِلَ ثُمَّ أُعِيدَ فَتْلُهُ Ve yeni tuluma denir; yukālu: زِقٌّ بَدِيعٌ أَيْ جَدِيدٌ Ve minhu'l-hadīsu: "إِنَّ تِهَامَةَ كَبَدِيعِ الْعَسَلِ حُلْوٌ أَوَّلُهُ حُلْوٌ آخِرُهُ" Bu hadīste arz-ı Tihāme'yi cedīd bal tulumuna teşbīh buyurmuşlardır ki içinde olan bal ebedī mütegayyir olmaz, lākin süt bir mikdār durdukta elbette fāsid olur. Ve

بَدِيعٌ [bedīʿ] Semiz adama denir; cemʿi بُدْعٌ [budʿ] gelir bā'nın zammıyla. Ve Surre-men-reʾā kasabasında Mutevekkil Halīfe binā-kerdesi bir sarāy-ı ʿazīm ismidir. Ve Vādi'l-Ḳurā kurbünde bir su ismidir ki üzerinde hurmālıklar vardır ve ona يَدِيعٌ [Yedīʿ] dahi denir yā-yı tahtiyye ile.

بَدِيعَةُ [Bedīʿat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Şām'da Ḥismā nām cebelde bir su adıdır.

اَلْبِدْعُ [el-bidʿ] (bā'nın kesriyle) Evvel olan yaʿnī yeniden hādis olan nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ بِدْعٌ إِذَا كَانَ أَوَّلاً يَعْنِي أَوَّلَ مُحْدَثٍ Kāle'ş-şārih ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿قُلْ مَا كُنْتُ بِدْعًا مِنَ الرُّسُلِ﴾ أَيْ مَا كُنْتُ أَوَّلَ مَنْ أُرْسِلَ Ve

بِدْعٌ [bidʿ] Nādān kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ بِدْعٌ أَيْ غُمْرٌ Gūyā ki nevʿ-i insān beyninde yeni ihdās olunmuştur. Ve etine dolgun bedene ıtlāk olunur, gūyā ki ʿādet-i bedenden ziyāde dolgunlukla muhdestir; yukālu: بَدَنٌ بِدْعٌ أَيْ مُمْتَلِئٌ Ve ʿilm ve şecāʿat ve şerāfet makūlesi evsāfta gāyet-i dereceye bālig adama ıtlāk olunur, gūyā ki ecnās ve envāʿından vasf-ı mezkūr ile munkatıʿ ve muhdestir; yukālu: رَجُلٌ بِدْعٌ أَيْ غَايَةٌ فِي كُلِّ شَيْءٍ وَذَلِكَ إِذَا كَانَ عَالِمًا أَوْ شُجَاعًا أَوْ شَرِيفًا Ve بِدْعٌ [bidʿ] lafzının cemʿleri أَبْدَاعٌ [ebdāʿ] ve بُدُعٌ [budu ʿ] gelir, عُنُقٌ [ʿunuḳ] vezninde. Müʾennesiهبِدْعَةٌ [bidʿat]tir; cemʿi بِدَعٌ [bidaʿ] dır, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde.

اَلْبَدَاعَةُ [el-bedāʿat] (كَرَامَةٌ [kerāmet] veznin-de) ve

اَلْبُدُوعَةُ [el-budūʿat] (عُمُومَةٌ [ʿumūmet] vezninde) Bir nesne yāhūd bir kimse بِدْعٌ [bidʿ] olmak maʿnāsınadır; yukālu: بَدُعَ الشَّيْءُ وَالرَّجُلُ بَدَاعَةً وَبُدُوعَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ بِدْعًا

اَلْبِدْعَةُ [el-bidʿat] (bā'nın kesriyle) Baʿde'l-ikmāl dīnde hādis olan nesneye ıtlāk olunur, ʿalā-kavlin Nebiyy-i ekrem sallallāhu ʿaleyhi ve sellem hazretlerinden sonra dīnde hādis olan ehvāʾ ve aʿmāle ıtlāk olunur; cemʿi بِدَعٌ [bidaʿ] gelir, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde.

Şārihin beyānına göreهبِدْعَةٌ [bidʿat], إِبْتِدَاعٌ [ibtidāʿ]dan ismdir, hādis olan şeyʾe denir ki nevʿine muhālif olur. Baʿdehu emr-i dīnde hādis olan noksān yāhūd ziyādede gālib-i istiʿmāl oldu. Lākin bu iki günedir: Biri بِدْعَةٌ حَسَنَةٌ [bidʿatun ḥasenet]tir ki cinsine şerīʿatte bir asl şāhid ola yāhūd bir müfsidenin defʿine medār olmakla maslahat iktizā eylemiş ola, halīfenin ahlāt-ı nāstan ihticābı gibi. Ve buna بِدْعَةٌ هُدًى [bidʿatu huden] ve بِدْعَةٌ مُبَاحَةٌ [bidʿatun mubāḥat] dahi derler, mukābiline بِدْعَةُ ضَلَالٍ [bidʿatu ḍalāl] ve بِدْعَةٌ سَيِّئَةٌ [bidʿatun seyyiʾet] ıtlāk olunur.

مَبْدُوعٌ [Mebdūʿ] Ḥāriṯ b. Ḍirār eḍ-Ḍabbī feresinin ismidir.

اَلْبَدَعُ [el-bedaʿ] (fethateynle) Semirmek maʿnāsınadır, ʿalākası zikr olundu; yukālu: بَدِعَ الرَّجُلُ بَدَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَمِنَ

اَلْبَدْعُ [el-bedʿ] (مَنْعٌ [menʿ] vezninde) Bir nesneyi yeniden peydā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: بَدَعَ الشَّيْءَ بَدْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَنْشَأَهُ Ve yeniden kuyu kazıp su çıkarmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: بَدَعَ الرَّكِيَّةَ إِذَا اسْتَنْبَطَهَا

اَلْإِبْتِدَاعُ [el-ibtidāʿ] Bu dahi yeniden bir nesne peydā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِبْتَدَعَهُ بِمَعْنَى بَدَعَهُ

اَلْإِبْدَاعُ [el-ibdāʿ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi numūne ve misālsiz bir nesne ihtirāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَبْدَعَ الشَّيْءَ إِذَا أَبْدَأَهُ Ve şāʿir sebk ve nazīri olmayan bir şiʿr-i bedīʿ nazm eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَبْدَعَ الشَّاعِرُ إِذَا أَتَى بِالْبَدِيعِ Ve رَاحِلَةٌ [rāḥilet] yaʿnī binek davarı yorulup yolda kalmak, ʿalā-kavlin aksamak yāhūd aksak olarak dermānde kalmak maʿnāsına müstaʿmeldir, gūyā ki ʿādeti olan seyrden inkıtāʿıyla bir nāka-i muhdese olmuştur; yukālu: أَبْدَعَتِ الرَّاحِلَةُ إِذَا كَلَّتْ وَعَطِبَتْ أَوْ ظَلَعَتْ أَوْ لاَ يَكُونُ الْإِبْدَاعُ إِلاَّ بِظَلْعٍ Şārih der ki mechūl bünyesiyleأُبْدِعَ بِالرَّاكِبِ ʿibāretiyle de lugattır. İntehā. Ve

إِبْدَاعٌ [ibdāʿ] Bir adam bir kimseden ihsān meʾmūlünde iken hācetini revā eylememekle onu beyne'n-nās hor ve mahzūl kılmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَبْدَعَ فُلاَنٌ بِفُلاَنٍ إِذَا قَطَعَ بِهِ وَخَذَلَهُ وَلَمْ يَقُمْ بِحَاجَتِهِ Ve bir adamın huccet ve delīli lagv ve bātıl olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَبْدَعَتْ حُجَّتُهُ إِذَا بَطَلَتْ Ve muhsinin ihsānına bir adamın şükr ve senāsı vāfī olmadığını iʿtirāf ederek bi'l-müvācehe şükr ve senā eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; zikr olunan كُلاَلٌ [kulāl] maʿnāsındandır; tekūlu: أَبْدَعَ بِرُّهُ بِشُكْرِي وَقَصْدُهُ بِوَصْفِي إِذَا شَكَرَهُ عَلَى إِحْسَانِهِ إِلَيْهِ مُعْتَرِفًا بِأَنَّ شُكْرَهُ لاَ يَفِي بِإِحْسَانِهِ Ve ibtāl maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أُبْدِعَ دَلِيلُهُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا أُبْطِلَ Ve bir adamın bindiği dābbe yolda helāk olmakla yolundan kalmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أُبْدِعَ بِفُلاَنٍ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا عَطِبَتْ رِكَابُهُ وَبَقِيَ مُنْقَطَعًا بِهِ

اَلتَّبْدِيعُ [et-tebdīʿ] Bir adamı bidʿate nisbet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: بَدَّعَهُ إِذَا نَسَبَهُ إِلَى الْبِدْعَةِ

اَلْإِسْتِبْدَاعُ [el-istibdāʿ] Bir nesneyi bedīʿ ʿadd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَبْدَعَهُ إِذَا عَدَّهُ بَدِيعًا

اَلتَّبَدُّعُ [et-tebeddu ʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznnde) Bir kimse ehl-i sünnet iken ehl-i bidʿat olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَبَدَّعَ فُلاَنٌ إِذَا تَحَوَّلَ مُبْتَدِعًا

[ب ذ ع]

اَلْبَذَعُ [el-beẕaʿ] (bā'nın ve ẕāl-ı muʿcemenin fethiyle) Korkuya denir; yukālu: أَخَذَهُ مِنْهُ الْبَذَعُ أَيِ الْفَزَعُ

اَلْمَبْذُوعُ [el-mebẕūʿ] Bir nesneden korkutulmakla korkmuş kimseye denir; yukālu: هُوَ مَبْذُوعٌ أَيْ مَذْعُورٌ مُفَزَّعٌ

اَلْبَذْعُ [el-beẕʿ] (مَنْعٌ [menʿ] vezninde) ve

اَلْإِبْذَاعُ [el-ibẕāʿ] (hemzenin kesriyle) Korkutmak maʿnāsınadır; yukālu: بَذَعَهُ بَذْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَأَبْذَعَهُ إِذَا أَفْزَعَهُ Ve

بَذْعٌ [beẕʿ] Destī ve küp makūlesi suyu sızdırıp damlatmak maʿnāsınadır; yukālu: بَذَعَ الْحُبُّ إِذَا قَطَرَ الْمَاءَ Ve o sızıp damlayan damlaya da بَذْعٌ [beẕʿ] denir.

بَذِيعٌ [Beẕīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Esmādandır: Ṣubḥ b. Beẕīʿ-i Ḥorāsānī muhaddistir; Aḥmed b. Ebi'l-Ḥavārī ondan rivāyet eylemiştir.

[ب ر ث ع]

بُرْثُعٌ [Burṯuʿ] (ṯā-yı müsellese ile ثُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) Bir recül ismidir.

[ب ر د ع]

اَلْبَرْدَعَةُ [el-berdeʿat] (bā'nın ve dāl'ın fethiyle) Teğeltiye denir ki pālānın ve eyerin altına korlar, çuldan ve keçeden yaparlar. Ve

بَرْدَعَةٌ [Berdeʿat] Āẕerbaycān ülkesinin nihāyetinde bir belde adıdır. Berde-dān-ı Fārisī muʿarrebidir ki esīr mahalli demektir. Şāhān-ı Fürsten biri bir semte gazā edip katı vāfir esīr alıp oraya vazʿ eylemekle ıtlāk olunmuş idi; ẕāl-ı muʿceme ile de zebān-zededir. Şuʿarādan Muḥammed b. Yaḥyā el-Berdeʿī ve muhaddisīnden Mekkī b. Aḥmed el-Berdeʿī oradandır.

[ب ر ذ ع]

اَلْبَرْذَعَةُ [el-berẕeʿat] (ẕāl-ı muʿceme ile) بَرْدَعَةٌ [berdeʿat] vezninde ve mürādifidir ki pālān teğeltisidir; بَرْذَعِيٌّ [berẕeʿiyy] ʿunvānında niçe muhaddisler onun ʿameline mensūblardır. Ve

بَرْذَعَةٌ [berẕeʿat] Şol arza denir ki ne dürüşt ve ne sehl ola. Ve Āẕerbaycān'da bir belde adıdır ki zikr olundu. İhmālī iʿcāmından ekserdir.

بَرْذَعٌ [Berẕaʿ] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) İbn Zeyd'dir ki sahābīdir, Evs kabīlesinden ve Uḥud gāzīlerinden ve şuʿarādandır.

اَلْإِبْرِنْذَاعُ [el-ibrinẕāʿ] (إِفْرِنْقَاعٌ [ifrinḳāʿ] vezninde) Bir işe yaraklanıp hāzırlanmak maʿnāsınadır; yukālu: إِبْرَنْذَعَ لِلْأَمْرِ إِذَا اسْتَعَدَّ لَهُ

[ب ر ش ع]

اَلْبِرْشَاعُ [el-birşāʿ] (şīn-i muʿceme ile قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] vezninde) ve

اَلْبِرْشِعُ [el-birşiʿ] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Vücūdu iri ve boyu uzun, taslak ve yakışıksız ahmak kimseye denir. Ve bed-hūy adama denir; yukālu: رَجُلٌ بِرْشَاعٌ وَبِرْشِعٌ أَيْ أَهْوَجُ ضَخْمٌ جَافٍ وَكَذَا السَّيِّءُ الْخُلُقِ

بِرْشَاعَةُ [Birşāʿat] (bā'nın kesriyle) Dehnāʾ ile Yemāme beyninde bir suvat adıdır ki ondan davar suvarırlar.

[ب ر ع]

اَلْبَرَاعَةُ [el-berāʿat] (سَمَاحَةٌ [semāḥat] vezninde) ve

اَلْبُرُوعُ [el-burūʿ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Bir adam ʿilm ve şecāʿat makūlesi evsāfta ashāb ve emsāline fāʿik ve ser-bülend olmak, ʿalā-kavlin cemāl ve fazīlet gibi her vasfta tām ve kāmil olmak maʿnāsınadır; yukālu: بَرُعَ الرَّجُلُ وَبَرِعَ وَبَرَعَ بَرَاعَةً وَبُرُوعًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَالرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ إِذَا فَاقَ أَصْحَابَهُ فِي الْعِلْمِ وَغَيْرِهِ أَوْ تَمَّ فِي كُلِّ فَضِيلَةٍ وَجَمَالٍ Ve

بُرُوعٌ [burūʿ] Gālib olmak maʿnāsınadır; yukālu: بَرَعَ صَاحِبَهُ بُرُوعًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا غَلَبَهُ

اَلْبَارِعُ [el-bāriʿ] Maʿnā-yı evvelden vasftır; müʾennesi بَارِعَةٌ [bāriʿat]tır. Ve

بَارِعٌ [bāriʿ] Güzel nesneye ıtlāk olunur; yukālu: أَمْرٌ بَارِعٌ أَيْ جَمِيلٌ

اَلْأَبْرَعُ [el-ebraʿ] Be-gāyet iri nesneye ıtlāk olunur; yukālu: هَذَا أَبْرَعُ مِنْهُ أَيْ أَضْخَمُ

اَلْبَرِيعَةُ [el-berīʿat] (bā'nın fethiyle) Hüsn ve melāhatte ve ʿakl ve kiyāsette fāʿikatü'l-emsāl olan hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ بَرِيعَةٌ أَيِ الْفَائِقَةُ الْجَمَالِ وَالْعَقْلِ

اَلْبَرْعُ [el-Berʿ] (فَرْعٌ [ferʿ] vezninde) Yemen'de Ẕemār aʿmālinden bir hısn adıdır.

بَرْعَةُ [Berʿat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Yemen'de bir nāhiye adıdır.

بُرَعُ [Buraʿ] (زُفَرُ [zufer] vezninde) Tihāme'de bir dağın adıdır.

بَرْوَعُ [Bervaʿ] (bā'nın fethiyle جَرْوَلٌ [cervel] vezninde) Bintu Vāşiḳ'tir ki sahābiyyedir; bā'nın kesri cāʾiz değildir. Ve ʿUbeyd b. Ḥuşayn en-Numeyrī nām çobanın nākası ismidir ki ona mebnī Cerīr hicviyyesinde Cendel b. er-Rāʿī'ye بَرْوَعُ [bervaʿ] ıtlāk eylemiştir.

اَلتَّبَرُّعُ [et-teberruʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Bir adam üzerine iʿtāsı vācib olmayan ʿatiyye ihsān eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir, gūyā ki onunla izhār-ı بَرَاعَةٌ [berāʿat] etmiş olur; yukālu: تَبَرَّعَ فُلاَنٌ بِالْعَطَاءِ إِذَا تَفَضَّلَ بِمَا لاَ يَجِبُ عَلَيْهِ

اَلْمُتَبَرِّعُ [el-muteberriʿ] مُتَطَوِّعٌ [muteṭavviʿ] vezninde ve mürādifidir ki nāfile işleyen adama ıtlāk olunur; yukālu: فَعَلَهُ مُتَبَرِّعًا أَيْ مُتَطَوِّعًا

[ب ر ق ع]

اَلْبُرْقُعُ [el-burḳuʿ] (ḳāf'la قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] veznince) ve

اَلْبُرْقَعُ [el-burḳaʿ] (جُنْدَبٌ [cundeb] veznince) ve

اَلْبُرْقُوعُ [el-burḳūʿ] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] veznince) Nisvānın yüzlerine tutundukları peçeye denir; baʿzı devābbın dahi sinekten himāye için yüzlerine yaparlar. Ve

بُرْقُعٌ [burḳuʿ] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) Bir gūne damga ismidir ki deve kısmının uyluklarına basarlar. İki başı sülüs hatla yazılmış bāʾ harfinin başları gibi ve bāʾ keşīdesi gibi uzunca keşīdeli olup ve üstünde ve altında hāʾ harfi gibi müdevver iki şekl olur ki sūreti budur: ﺑﺒ Ve

بُرْقُعٌ [Burḳuʿ] Benū Numeyr yurdunda bir su adıdır. Ve sağılmaya çağrılan keçinin ismidir ki vakt-i mezbūra mahsūs ıtlāktır. Ve زِبْرِجٌ [zibric] vezninde olan بِرْقِعٌ [birḳiʿ] maʿnāsınadır, ke-mā se-yuzkeru. Ve

بُرْقُوعٌ [burḳūʿ] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde ve nādiren fethle يَصْفُوقٌ [yaṣfūḳ] vezninde gelmiştir) Şedīd açlığa denir; yukālu: جُوعٌ بُرْقُوعٌ أَيْ شَدِيدٌ Niteki yā-yı tahtiyye ile de bu maʿnāyadır.

اَلْبَرْقَعَةُ [el-berḳaʿat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] veznince) Peçelemek maʿnāsınadır; yukālu: بَرْقَعَهَا إِذَا أَلْبَسَ الْبُرْقُعَ إِيَّاهَا Ve بَرْقَعَةٌ [berḳaʿat]-i lihye ile meʾbūnluktan kināye ederler; yekūlūne: فُلاَنٌ بَرْقَعَ لِحْيَتَهُ أَيْ صَارَ مَأْبُونًا Ve

بَرْقَعَةٌ [berḳaʿat] Bir kimsenin kulakları aralığına değnekle vurmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: بَرْقَعَ فُلاَنًا بِالْعَصَا إِذَا ضَرَبَهُ بِهَا بَيْنَ أُذُنَيْهِ

اَلتَّبَرْقُعُ [et-teberḳuʿ] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] veznince) Peçelenmek maʿnāsınadır; yukālu: بَرْقَعَهَا فَتَبَرْقَعَتْ

اَلْبِرْقِعُ [el-Birḳiʿ] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) ve

اَلْبُرْقُعُ [el-Burḳuʿ] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) Yedinci felek, ʿalā-kavlin dördüncü ve ʿalā-reʾyin evvelki felekin ismidir.

بِرْكَةُ بُرْقُعٍ [Birketu Burḳuʿ] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) Şām'ın üst tarafında bir birkedir.

اَلْمُبَرْقَعَةُ [el-muberḳaʿat] (مُدَحْرَجَةٌ [mudaḥrecet] vezninde) Şol koyuna ıtlāk olunur ki başı beyāz ola; yukālu: شَاةٌ مُبَرْقَعَةٌ أَيِ الْبَيْضَاءُ الرَّأْسِ

اَلْمُبَرْقِعَةُ [el-muberḳiʿat] (ism-i fāʿil bünyesiyle) At kısmının cebhesinde olan şol gurreye ıtlāk olunur ki atın bütün çehresini ihāta eyleyip lākin gözlerinin çevresi siyāh kalmış ola, o ata peçeli taʿbīr olunur; yukālu: فِي وَجْهِ الْفَرَسِ غُرَّةٌ مُبَرْقِعَةٌ أَيْ آخِذَةٌ جَمِيعَ

وَجْهِهِ غَيْرَ أَنَّهُ يَنْظُرُ فِي سَوَادٍ

[ب ر ك ع]

اَلْبُرْكُعُ [el-burkuᶜ] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) Bodur kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ بُرْكُعٌ أَيْ قَصِيرٌ Ve şol deve yavrusuna denir ki henüz kısalığından boynu yere yetişmez ola; yukālu: فَصِيلٌ بُرْكُعٌ أَيْ لاَ تَصِلُ رَقَبَتُهُ إِلَى الْأَرْضِ

اَلْبَرْكَعَةُ [el-berkeᶜat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Kesmek maᶜnāsınadır; yukālu: بَرْكَعَهُ إِذَا قَطَعَهُ Ve yere çalmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَرْكَعَهُ إِذَا صَرَعَهُ Ve at dört ayak üzere kalkıp dizleri üzere düşmek maᶜnāsınadır; yukālu: بَرْكَعَ الْفَرَسُ إِذَا قَامَ عَلَى أَرْبَعٍ وَسَقَطَ عَلَى رُكْبَتَيْهِ

اَلتَّبَرْكُعُ [et-teberkuᶜ] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Yıkılıp düşmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَبَرْكَعَ الرَّجُلُ إِذَا وَقَعَ

اَلْبُرْكُوعُ [el-burkūᶜ] بُرْقُوعٌ [burḳūᶜ] vezninde ve mürādifidir ki pek açlığa denir; yukālu: جُوعٌ بُرْكُوعٌ أَيْ شَدِيدٌ

[ب ز ع]

اَلْبَزَاعَةُ [el-bezāᶜat] (zā-yı muᶜceme ile بَرَاعَةٌ [berāᶜat] vezninde) Tāze oğlan zarāfetli, kiyāsetli, melāhatli olmak maᶜnāsınadır. Şārihin beyānına göre ahdās vasfındandır; yukālu: بَزَعَ الْغُلاَمُ بَزَاعَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا صَارَ ظَرِيفًا مَلِيحًا كَيِّسًا

اَلْبَزِيعُ [el-bezīᶜ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Vasftır, zarīf ve melīh ve reşīd oğlana denir; müᵓennesi بَزِيعَةٌ [bezīᶜat]tır. Ve aslā hicāb eylemeyip nāsla bī-muhābā tekellüm eder olan oğlana ıtlāk olunur; yukālu: غُلاَمٌ بَزِيعٌ إِذَا كَانَ يَتَكَلَّمُ وَلاَ يَسْتَحْيِي Ve her işe yaraşık cüst ve çīre oğlana ıtlāk olunur; yukālu: غُلاَمٌ بَزِيعٌ أَيْ خَفِيفٌ لَبِقٌ Ve

بَزِيعٌ [Bezīᶜ] Esāmīdendir: Bezīᶜ el-Kūfī ve Bezīᶜ eḍ-Ḍabbī ve Bezīᶜ el-Maḫzūmī ve Bezīᶜ el-ᶜAṭṭār ve Bezīᶜ b. ᶜAbdurraḥmān ve Temmām b. Bezīᶜ muhaddislerdir.

اَلْبُزَاعُ [el-buzāᶜ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bu dahi her işe yaraşık cüst ve hāzık oğlana denir.

اَلتَّبَزُّعُ [et-tebezzuᶜ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Bu dahi oğlan zarāfetli ve melāhatli ve kiyāsetli kopmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَبَزَّعَ الْغُلاَمُ بِمَعْنَى بَزُعَ Ve şerr ve fitne büyüyüp güçlenmek, ᶜalā-kavlin şerr ve fitne kopmak yāhūd gerçi henüz sūret bulmayıp lākin nāsa havf ve halecān vermek maᶜnāsınadır; yukālu: تَبَزَّعَ الشَّرُّ إِذَا تَفَاقَمَ أَوْ هَاجَ أَوْ أَرْعَدَ وَلَمَّا يَقَعْ

بَوْزَعٌ [Bevzaᶜ] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Benū Saᶜd yurdunda bir kumluk adıdır. Ve nisvān aᶜlāmındandır.

بُزَاعَةُ [Buzāᶜat] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] vezninde bā'nın kesriyle de zebān-zededir) Menbic ile Ḥaleb beyninde bir belde adıdır.

[ب ش ع]

اَلْبَشِعُ [el-beşiᶜ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Şol taᶜāmā denir ki taᶜmı merāretle kabz ve huşūnetten mürekkeb olmakla kerīh ve gülū-gīr ve bed-meze ola, ihlīlec taᶜmı gibi; yukālu: طَعَامٌ بَشِعٌ أَيْ كَرِيهٌ فِيهِ حُفُوفٌ وَمَرَارَةٌ Ve şol kimseye ıtlāk olunur ki aslā hılāl ve misvāk istiᶜmāl eylememekle ağzının rāyihası kerīh ve nā-hoş ola; yukālu: رَجُلٌ بَشِعٌ أَيِ الْكَرِيهُ رِيحُ فَمِهِ لاَ يَتَخَلَّلُ وَلاَ يَسْتَاكُ Ve dāᵓimā beşāᶜatli taᶜām ekl eden kimseye denir. Ve bed-hūy kimseye ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ بَشِعٌ أَيِ السَّيِّءُ الْخُلُقِ Ve hilkati yakışıksız çirkin kimseye ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ بَشِعٌ أَيْ دَمِيمٌ Ve habīsü'n-nefs kimseye ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ بَشِعٌ أَيْ خَبِيثُ النَّفْسِ Ve türş-rū ve ᶜabūs ve münkabız kimseye ıtlāk olunur ki aslā yüzü ışı-

yıp gülmez ola; yukālu: رَجُلٌ بَشِعٌ أَيْ عَابِسٌ بَاسِرٌ

اَلْبَشَاعَةُ [el-beşāʿat] (فَضَاعَةٌ [faḍāʿat] veznin-de) ve

اَلْبَشَعُ [el-beşaʿ] (fethateynle) Taʿām بَشِعٌ [beşiʿ] olmak maʿnāsınadır; yukālu: بَشِعَ الطَّعَامُ بَشَاعَةً وَبَشَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ بَشِعًا Ve dere suya dar gelmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: بَشِعَ الْوَادِي إِذَا تَضَايَقَ بِالْمَاءِ Su dereden taşkın olmakla etrāfında karār بَشِعٌ [beşiʿ] olur. Ve bir kimse bir māddede tākāti tāk olup kudretten kalmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: بَشِعَ فُلَانٌ بِالْأَمْرِ إِذَا ضَاقَ بِهِ ذَرْعًا

اَلْبَشِعَةُ [el-beşiʿat] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Düğümü çok tahtaya ve ağaca ıtlāk olu-nur; yukālu: خَشَبَةٌ بَشِعَةٌ أَيْ كَثِيرَةُ الْأُبَنِ

تَبْشَعُ [Tebşaʿ] (تَضَعُ [taṣnaʿ] vezninde) Fehm kabīlesi diyārında bir belde adıdır.

اَلْإِسْتِبْشَاعُ [el-istibşāʿ] Bir nesneyi بَشَاعَةٌ [beşāʿat]li bed-meze ʿadd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَبْشَعَهُ إِذَا عَدَّهُ بَشِعًا

[ب ص ع]

اَلْبَصْعُ [el-baṣʿ] (bā'nın fethi ve ṣād'ın sükūnuyla) Cemʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: بَصَعَهُ بَصْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا جَمَعَهُ Ve seyelān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: بَصَعَ الْمَاءُ وَغَيْرُهُ إِذَا سَالَ Ve

بَصْعٌ [baṣʿ] Şol incecik ve daracık su arkına denir ki hemān ondan su nāfiz olmayacak kertede ola. Ve sebbābe ile orta parmağın aralığına denir.

اَلْأَبْصَعُ [el-ebṣaʿ] (أَجْمَعُ [ecmaʿ] vezninde) Ahmak kimseye denir.

أَبْصَعُونَ [ebṣaʿūn] أَجْمَعُونَ [ecmaʿūn] lafzı-na itbāʿdır, niteki "ب،ت،ع" māddesinde zikr olundu, lākin بَصْعٌ [baṣʿ] جَمْعٌ [cemʿ] maʿnāsına olmakla teʾkīd olmak ensebdir.

اَلْبِصْعُ [el-biṣʿ] (bā'nın kesriyle) Geceden bir mikdāra denir; yukālu: مَضَى بِصْعٌ مِنَ اللَّيْلِ أَيْ بِضْعٌ

اَلْبُصْعُ [el-buṣʿ] (bā'nın zammıyla) بَصِيعٌ [beṣīʿ]in cemʿidir ki bedenden sızıp çıkan tere denir. Ve أَبْصَعُ [ebṣaʿ] lafzından cemʿ olur ki zikr olundu.

اَلتَّبَصُّعُ [et-tebeṣṣuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-de) Kılların diplerinden azca azca ter sızıp çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: تَبَصَّعَ الْعَرَقُ إِذَا نَبَعَ قَلِيلاً قَلِيلاً مِنْ أُصُولِ الشَّعْرِ ʿAlā-kavlin bunda savāb olan ḍād-ı muʿceme ile olmaktır.

[ب ض ع]

اَلْبَضْعُ [el-baḍʿ] (bā'nın fethi ve ḍād'ın sükūnuyla) Kesmek maʿnāsınadır; yukālu: بَضَعَهُ بَضْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا قَطَعَهُ Ve yarmak maʿnāsınadır; yukālu: بَضَعَهُ إِذَا شَقَّهُ Ve eti tike tike pārelemek maʿnāsınadır; yukālu: بَضَعَ اللَّحْمَ إِذَا قَطَعَهُ Ve tezevvüc maʿnāsına müstaʿmeldir ki hatunun بُضْعٌ [buḍʿ]una yaʿnī fercine mālik olur; yukālu: بَضَعَ الْمَرْأَةَ إِذَا تَزَوَّجَهَا Ve cimāʿ eyle-mek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: بَضَعَ الْمَرْأَةَ إِذَا جَامَعَهَا Ve bir nesneyi beyān eyle-mek maʿnāsınadır; yukālu: بَضَعَهُ بِالْكَلَامِ إِذَا بَيَّنَهُ Ve mübeyyen olmak maʿnāsına lāzım olur; yukālu: بَضَعَ الْكَلَامُ إِذَا تَبَيَّنَ Ve göz yaşı kirpiklerin diplerinden akmayıp toplanıp durmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: بَضَعَ الدَّمْعُ إِذَا صَارَ فِي الشَّعْرِ وَلاَ يَفِيضُ Ve suya kanmak maʿnāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

اَلتَّبْضِيعُ [et-tebḍīʿ] Bu dahi bir nesneyi kes-mek maʿnāsınadır; yukālu: بَضَّعَهُ إِذَا قَطَّعَهُ

اَلْمُبَاضَعَةُ [el-mubāḍaʿat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) ve

اَلْبِضَاعُ [el-biḍāʿ] (قِتَالٌ [ḳitāl] vezninde)

Cimāᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: بَاضَعَهَا مُبَاضَعَةً وَبِضَاعًا إِذَا جَامَعَهَا

اَلْإِبْضَاعُ [el-ibḍāᶜ] (hemzenin kesriyle) Beyān eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَبْضَعَهُ الْكَلَامَ إِذَا بَيَّنَهُ لَهُ Ve tezvīc eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَبْضَعَ الْمَرْأَةَ إِذَا زَوَّجَهَا Ve bir nesneyi sermāye eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَبْضَعَ الشَّيْءَ إِذَا جَعَلَهُ بِضَاعَةً Ve kandırmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَبْضَعَ الْمَاءَ فُلَانًا إِذَا أَرْوَاهُ Ve suʾāle cevāb-ı şāfī vermek maᶜnāsınadır; yukālu: أَبْضَعَهُ عَنِ الْمَسْأَلَةِ إِذَا شَفَاهُ Ve bir sözü beyān-ı şāfī ile beyān kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَبْضَعَ الْكَلَامَ إِذَا بَيَّنَهُ بَيَانًا شَافِيًا

اَلْبُضُوعُ [el-buḍūᶜ] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) Fehm eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: بَضَعَ الْكَلَامَ بُضُوعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا فَهِمَهُ Ve bir adama bir nesne ile emr edip ona imtisāl eylememekle derūna ondan melālet yāhūd usanmak hāleti ᶜārız olmak maᶜnāsınadır; tekūlu: بَضَعْتُ مِنْهُ إِذَا أَمَرْتَهُ بِشَيْءٍ فَلَمْ يَفْعَلْهُ فَدَخَلَكَ مِنْهُ Ve

بُضُوعٌ [buḍūᶜ] ve

بَضَاعٌ [beḍāᶜ] (bā'nın fethiyle) بَضْعٌ [baḍᶜ] gibi kanmak maᶜnāsınadır; tekūlu: بَضَعْتُ مِنَ الْمَاءِ بَضْعًا وَبُضُوعًا وَبَضَاعًا أَيْ رَوِيتُ

اَلْبُضْعُ [el-buḍᶜ] (bā'nın zammıyla) Cimāᶜ maᶜnāsınadır yāhūd nefs-i ferce denir. Kāle'ş-şārih ve fi'n-*Nihāye* ve minhu hadīsu ᶜĀʾişe: "“وَلَهُ حَصَّنَنِي رَبِّي مِنْ كُلِّ بُضْعٍ أَيْ مِنْ كُلِّ نِكَاحٍ وَالْهَاءُ فِي لَهُ لِلنَّبِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَكَانَ تَزَوَّجَهَا بِكْرًا مِنْ بَيْنِ نِسَائِهِ وَالْبُضْعُ يُطْلَقُ عَلَى عَقْدِ النِّكَاحِ وَالْجِمَاعِ وَعَلَى الْفَرْجِ Ve

بُضْعٌ [buḍᶜ] Hatunun mehrine ıtlāk olunur, sebeb-i ferc ü cimāᶜ olduğu için. Ve talāk maᶜnāsına müstaᶜmeldir. Ve ᶜakd-i nikāh maᶜnāsına gelmekle zıdd olur. Ve

بُضْعٌ [Buḍᶜ] Bir mevziᶜ adıdır.

اَلْبِضْعُ [el-biḍᶜ] (bā'nın kesri ve fethiyle) Geceden bir bölüğe ıtlāk olunur; yukālu: مَضَى بِضْعٌ مِنَ اللَّيْلِ أَيْ طَائِفَةٌ Ve üç ᶜadedden dokuza varınca ᶜalā-kavlin üçten beşe varınca ve ᶜalā-reʾyin birden dörde kadar yāhūd dörtten dokuza kadar yāhūd بِضْعٌ [biḍᶜ] yedi ᶜadede ıtlāk olunur. Ve kaçan ᶜaşereyi tecāvüz eylese بِضْعٌ [biḍᶜ] istiᶜmāl olunmaz, pes بِضْعٌ وَعِشْرُونَ denmez. Ve ᶜinde'l-baᶜz ᶜaşerenin mā-fevkinde dahi istiᶜmāl olunur, pes بِضْعٌ وَعِشْرُونَ demek sahīhtir. Ve İmām Ferrā'dan menkūldür kiبِضْعٌ [biḍᶜ], عَشَرَةٌ [ᶜaşeret] ve عِشْرِينَ [ᶜişrīn] ile zikr olunmaz, تِسْعِينَ [tisᶜīn]e varınca kadar ve ondan ötede dahi zikr olunmaz, pes بِضْعٌ وَمِائَةٌ ve بِضْعٌ وَأَلْفٌ denmez, belki مِائَةٌ وَنَيِّفٌ denir.

Ve Mebremān ile mülakkab Muḥammed b. ᶜAlī el-Luġavī dedi ki بِضْعٌ birden ona ve on birden yirmiye varınca ᶜakdeyn beyninde istiᶜmāl olunur ve müzekkerinde hā'yla ve müʾennesinde hā'sız istiᶜmā olunur. Pes بِضْعٌ وَعِشْرُونَ اِمْرَأَةً ve بِضْعَةٌ وَعِشْرُونَ رَجُلاً denir, ᶜale'l-ᶜaks istiᶜmāl olunmaz. Ve baᶜzılar dediler ki بِضْعٌ [biḍᶜ] maᶜdūd ve muᶜayyen değildir, belki mübhemdir, zīrā قِطْعَةٌ maᶜnāsınadır; قِطْعَةٌ ise gayr-i mahdūdedir. Şārihin beyānı üzere bu mādde قَطْعٌ [ḳaṭᶜ] maᶜnāsından meᶜhūzdur. Baᶜzı lügatte عَشَرَةٌ [ᶜaşeret]in mā-tahtında tahdīd eylediler ve baᶜzılar mā-fevkinde dahi istiᶜmāl eylediler, niteki "اَلصَّلَاةُ الْجَمَاعَةِ تَفْضُلُ صَلَاةَ الْوَاحِدِ بِبِضْعٍ وَعِشْرِينَ دَرَجَةً" hadīsinde vārid oldu. Ve "اَلْإِيمَانُ بِضْعَةٌ وَسَبْعُونَ شُعْبَةً" hadīsinde شُعْبَةٌ [şuᶜbet] nevᶜ ile müʾevvel olmakla بِضْعٌ [biḍᶜ] hā'yla vārid olmuştur. Ve müʾellifin مَا بَيْنَ الثَّلَاثِ إِلَى التِّسْعِ أَوْ إِلَى الْخَمْسِ kavlinde maᶜdūd müzekker olup إِلَى أَرْبَعَةٍ kavlinde teʾnīsi mümeyyez mahzūf oldukta ᶜadedin tezkīr ve teʾnīsinin cevāzına tenbīh için-

dir. İntehā.

اَلْبَضْعَةُ [el-baḍᶜat] (bā'nın fethi ve kalîlen kesriyle) Et tekesine denir. Cemᶜ-i cinsi بَضْعٌ [baḍᶜ] ve cemᶜ-i sīgı بِضَعٌ [biḍaᶜ] gelir; عِنَبٌ[ᶜineb] vezninde وبِضَاعٌ [biḍāᶜ] gelir, صِحَافٌ [ṣiḥāf] gibi وبَضَعَاتٌ [beḍaᶜāt] gelir; ثَمَرَاتٌ [s̱emerāt] gibi.

اَلْمِبْضَعُ [el-mibḍaᶜ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Neştere ıtlāk olunur.

اَلْبَاضِعَةُ [el-bāḍiᶜat] Baş yarığı envāᶜından derisi kesilip ve eti hafîfçe yarılmakla kanı çıkıp lākin seyelānı olmayan yarığa ıtlāk olunur; yukālu: شَجَّةٌ بَاضِعَةٌ وَهِيَ الَّتِي تَقْطَعُ الْجِلْدَ وَتَشُقُّ اللَّحْمَ شَقًّا خَفِيفًا وَتَدْمَى إِلاَّ أَنَّهَا لاَ تُسِيلُ Ve koyun ve keçi sürüsüne, ᶜalā-kavlin sürüden ayrılmış bir bölüğüne ıtlāk olunur.

اَلْبَاضِعُ [el-bāḍiᶜ] Deve dellālına denir, ᶜalā-kavlin kabîle halkının sermāye ve bizāᶜatlarını haml ve celb eden kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ بَاضِعٌ وَهُوَ كَالدَّلاَّلِ فِي الدُّورِ أَوْ هُوَ مَنْ يَحْمِلُ بَضَائِعَ الْحَيِّ وَيَجْلِبُهَا Ve keskin kılıca ıtlāk olunur; cemᶜi بَضَعَةٌ [baḍaᶜat]tır fetehātla; yukālu: سَيْفٌ بَاضِعٌ أَيْ قَطَّاعٌ Ve

بَاضِعٌ [Bāḍiᶜ] Bir mevziᶜin adıdır ki sāhil-i Baḥr-i Yemen'de vākiᶜdir. ᶜAlā-kavlin bahr-i Yemen'de bir cezîrenin ismidir. Ve hāzım ve hoş-güvār suya ıtlāk olunur, susuzluğu kātıᶜ olduğu için; yukālu: مَاءٌ بَاضِعٌ أَيْ هَاضِمٌ

اَلْبَضِيعُ [el-beḍīᶜ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Adaya ıtlāk olunur, جَزِيرَةٌ [cezîret] maᶜnāsına. Ve Cudde'den Yemen tarafına doğru bir liman ismidir. Ve

بَضِيعٌ [beḍīᶜ] Bedenden akan tere ıtlāk olunur. Ve bir dağın adıdır. Ve hāzım ve hoş-güvār suya denir; yukālu: مَاءٌ بَضِيعٌ أَيْ نَمِيرٌ Ve ortağa denir; şerîk maᶜnāsına; cemᶜi بُضُعٌ [buḍuᶜ] gelir bā'nın zammıyla.

اَلْبَضِيعَةُ [el-beḍīᶜat] (سَفِينَةٌ [sefînet] veznin-de) Şol develere denir ki sāᵓir develer ile berāberce yedeğe alınıp götürüle. Şārih عَلِيقَةٌ [ᶜalîḳat] ile beyān eylemiştir ki metāᶜ yā zahîre celbine gidenler zahîre yüklet-mek için koşulan boş develer olacaktır.

بُضَيْعٌ [Buḍayᶜ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Şām'da bir mevziᶜ yāhûd bir cebel adıdır. Ve beyne'l-Ḥaremeyn Cārr dedikleri ma-hallin cānib-i yesārında bir mevziᶜ ismidir.

بِئْرُ بُضَاعَةٍ [Biᵓru Buḍāᶜat] (ثُمَامَةٌ [s̱umāmet] vezninde ve baᶜzen meksûr olur) Medîne'de bir kuyu ismidir ki ağzının kutrı altı zirāᶜ mikdārdır.

أَبْضَعَةُ [Ebḍaᶜat] (أَرْنَبَةٌ [ernebet] vezninde) Mülûk-i Kinde'den bir melik ismidir ki Miḫves nām kimsenin birāderi idi, niteki sîn bābında zikr olundu.

اَلْأَبْضَعُ [el-ebḍaᶜ] Nahîf ve mehzûl kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ أَبْضَعُ أَيْ مَهْزُولٌ

اَلْإِسْتِبْضَاعُ [el-istibḍāᶜ] Bir mālı sermāye edinmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَبْضَعَهُ إِذَا جَعَلَهُ بِضَاعَةً

اَلتَّبَضُّعُ [et-tebaḍḍuᶜ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] veznin-de) تَبَضُّعٌ [tebaṣṣuᶜ] maᶜnāsınadır ki zikr olundu, asahh olan muᶜceme ile olmaktır; yukālu: تَبَضَّعَ الْعَرَقُ أَيْ تَبَصَّعَ

اَلْإِنْبِضَاعُ [el-inbiḍāᶜ] (إِنْفِعَالٌ [infiᶜāl] veznin-de) Kesilmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْبَضَعَ الشَّيْءُ إِذَا انْقَطَعَ

اَلْإِبْتِضَاعُ [el-ibtiḍāᶜ] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] veznin-de) Bir nesne belli olmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِبْتَضَعَ الشَّيْءُ إِذَا تَبَيَّنَ

[ب ع ع]

اَلْبَعُّ [el-baᶜᶜ] (bā'nın fethi ve ᶜayn'ın teşdîdiyle) Su makūlesini bol bol ve çok çok dökmek maᶜnāsınadır; yukālu: بَعَّ

الْمَاءَ بَغًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَبَّهُ فِي سَعَةٍ وَكَثْرَةٍ Ve bulut bir yere mübālaga ile yağdırmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: بَغَّ السَّحَابُ بَغًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَلَحَّ بِمَكَانٍ

اَلْبَغَاعُ [el-beʿāʿ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Metāʿ ve cihāz maʿnāsınadır. Ve bulutun hāmil olduğu yağmur sikletine denir; yukālu: فِي السَّحَابِ بَغَاعٌ أَيْ ثِقَلٌ مِنَ الْمَطَرِ Ve gāret günü dökülüp düşmüş metāʿ ve esbāba denir. Ve nefs ve zāt maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَلْقَى عَلَيْهِ بَغَاعَهُ أَيْ نَفْسَهُ Ve sehābın hāmil olduğu yağmura denir; yukālu: أَلْقَى السَّحَابُ بَغَاعَهُ أَيْ كُلَّ مَا فِيهِ مِنَ الْمَطَرِ Ve

بَغَاعٌ [beʿāʿ] بَغٌّ [baʿ] gibi mastar olur, bulut bir yere katı vāfir yağmur yağdırmak maʿnāsına; yukālu: بَغَّ السَّحَابُ بَغًّا وَبَغَاعًا إِذَا أَلَحَّ بِمَكَانٍ

اَلْبُغَّةُ [el-buʿat] (bā'nın zammıyla) رُبَعٌ [rubaʿ] ve هُبَعٌ [hubaʿ] beyninde mütevellid olan deve köşeğine denir. رُبَعٌ [rubaʿ] زُفَرُ [zufer] vezninde rebīʿde evvel-i nitācda doğana ve هُبَعٌ [hubaʿ] āhir-i vakt-i nitācda doğana denir.

اَلْبَعْبَعُ [el-baʿbaʿ] (فَدْفَدٌ [fedfed] vezninde) Suyun zarfından ve mevkiʿinden çıktığı vaktte peyderpey akmasının savtından hikāyedir. Ve

بَعْبَعُ الشَّبَابِ [baʿbeʿu'ş-şebāb] Civānlık hengāmının evveline denir; yukālu: فَعَلَهُ فِي بَعْبَعِ الشَّبَابِ أَيْ أَوَّلِهِ

اَلْبَعْبَعَةُ [el-baʿbeʿat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Baʿzı savtlardan hikāyedir ki murād değirmen çakçakası gibi beyhūde ötmekten ve küçük çocukların feryādlarından hikāyedir. Ve tīz tīz birbiri ardınca söz söylemek maʿnāsınadır; yukālu: بَعْبَعَ الْكَلَامَ إِذَا تَابَعَ فِي عَجَلَةٍ Ve harb ve gazādan kaçmak maʿnāsınadır; yukālu: بَعْبَعَ الرَّجُلُ إِذَا فَرَّ مِنَ الزَّحْفِ

اَلْبَعَابِعَةُ [el-beʿābiʿat] Pek züğürt kimselere denir, muʿāmelātta şamatalarına ve kavgalarına bināʾen; yukālu: هُمْ بَعَابِعَةٌ أَيْ صَعَالِيكُ

[ب ق ع]

اَلْبَقَعُ [el-beḳaʿ] (bā'nın ve ḳāf'ın fethiyle) Tuyūr ve kilāb cinsinde olan alacalığa denir; niteki بَلَقٌ [belaḳ] devābb kısmında olandır; yukālu: بَقِعَ الطَّائِرُ وَالْكَلْبُ بَقَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَهُوَ كَالْبَلَقِ فِي الدَّوَابِّ ve yukālu: فِيهِ بَقَعٌ أَيْ بَلَقٌ Ve azca nesne ile iktifā eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir, gūyā ki onunla alacalanır; yukālu: بَقِعَ بِهِ إِذَا اكْتَفَى Ve yer hālī olmak maʿnāsına müstaʿmeldir, gūyā ki hulūvv sebebiyle toprağının sevād ve beyāzı yāhūd etrāfına nisbet alacalığı zāhir olur; yukālu: بَقِعَتِ الْأَرْضُ مِنْهُ إِذَا خَلَتْ Ve su çeken adamın üzerine cā-be-cā su sıçramakla libāsı alaca tarzında yer yer ıslanmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: بَقِعَ الْمُسْتَقِيءُ إِذَا انْتَضَحَ الْمَاءُ عَلَى بَدَنِهِ فَابْتَلَّتْ مَوَاضِعُ مِنْهُ

اَلْبُقْعُ [el-buḳʿ] (bā'nın zammıyla) Kuyudan su çeken kimselere denir; maʿnā-yı ahīrden meʾhūzdur; بَاقِعٌ [bāḳiʿ] müfredidir. Ve

بُقْعٌ [Buḳʿ] Medīne'de bir kuyu ismidir, ʿalā-kavlin nakb-ı Benī Dīnār'dan vāki suvatın ismidir. Ve Şām'da Kelb kabīlesi diyārında bir mevziʿ adadır. Ve

بُقَعٌ [buḳʿ] أَبْقَعُ [ebḳaʿ] lafzından cemʿ olur ki alaca nesnelere denir. Ve minhu kavlu'l-Ḥaccāc eş-Şeḳafī: رَأَيْتُ قَوْمًا بُقْعًا أَيْ عَلَيْهِمْ ثِيَابٌ مُرَقَّعَةٌ Yaʿnī "üzerlerinde yamalı libāsları var idi." Bu cihetle alaca nesneye teşbīh eylemiştir.

اَلْبَقْعُ [el-baḳʿ] (bā'nın fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) Gitmek maʿnāsınadır. Şārihin beyānına göre güyā ki بِقَاعٌ [biḳāʿ]-ı arzdan bir بُقْعَةٌ [buḳʿat] ihtiyār eyledi demektir. Ve bu nefye mahsūstur; yukālu: مَا أَدْرِي أَيْنَ بَقَعَ أَيْ أَيْنَ ذَهَبَ Ve bir adama bed ve nā-sezā söz söylemek maʿnāsınadır, yukālu بُقِعَ فُلاَنٌ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا رُمِيَ بِكَلاَمٍ قَبِيحٍ

اَلتَّبْقِيعُ [et-tebḳīʿ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi gitmek maʿnāsınadır; tekūlu: مَا أَدْرِي أَيْنَ بَقَّعَ أَيْ ذَهَبَ

اَلْبَاقِعُ [el-bāḳiʿ] (ḳāf'ın kesriyle ki) Aḫṭal nām şāʿirin beytinde vākiʿdir, murād sırtlan yāhūd ala karga yāhūd alaca köpektir. Müʾellifin beytten murādı budur: "كُلُوا الضَّبَّ وَابْنَ الْعَيْرِ وَالْبَاقِعَ الَّذِي || يَبِيتُ يَعُسُّ اللَّيْلَ أَهْلَ الْمَقَابِرِ"

اَلْبَاقِعَةُ [el-bāḳiʿat] Dühāttan olan adama denir; yukālu: هُوَ بَاقِعَةٌ أَيْ دَاهِيَةٌ Maʿnā-yı ahīr-i ātīden meʾhūzdur. Ve şol zekī ve zīrek ve ʿārif adama denir ki her iş elinden gelip ve aslā aldanmaya; yukālu: رَجُلٌ بَاقِعَةٌ أَيْ ذَكِيٌّ عَارِفٌ لاَ يَفُوتُهُ شَيْءٌ وَلاَ يُدْهَى Ve şol kuşa denir ki pek zīrek olmakla sayd hadşesinden çeşme ve suvat yerlerden su içmeyip dāʾimā kenār ve alarga yerlerden baʿzı su irkilmiş çukurlardan içer ola; yukālu: طَائِرٌ بَاقِعَةٌ إِذَا كَانَ لاَ يَرِدُ الْمَشَارِبَ خَوْفَ أَنْ يُصَادَ وَإِنَّمَا يَشْرَبُ مِنَ الْبَقْعَةِ Bundaki hāʾ mübālaga içindir.

اَلْبَقْعَةُ [el-beḳʿat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Su irkilen çukur yere denir; yukālu: شَرِبَ مِنَ الْبَقْعَةِ وَهِيَ مَكَانٌ يَسْتَنْقِعُ فِيهِ الْمَاءُ

اَلْبُقْعَةُ [el-buḳʿat] (bā'nın zammı ve kesriyle) Şol arz kıtʿasına denir ki yanlarında olan kıtʿaların heyʾetine mugāyir olmakla onlardan mümtāz ola; cemʿi بِقَاعٌ [biḳāʿ] gelir, جِبَالٌ [cibāl] vezninde; yukālu: نَزَلُوا فِي بُقْعَةٍ طَيِّبَةٍ وَهِيَ قِطْعَةٌ مِنَ الْأَرْضِ عَلَى غَيْرِ هَيْئَتِهَا الَّتِي إِلَى جَنْبِهَا

بِقَاعُ كَلْبٍ [Biḳāʿu Kelb] Dımaşḳ kurbünde bir mevziʿdir; İlyās ʿaleyhi's-salātu ve's-selām hazretlerinin merkadları ondadır. Müʾellifin *Baṣāʾir*'de beyānına göre İlyās b. Yāsīn b. Feyḥāṣ b. ʿAyrār b. Hārūn b. ʿİmrān'dır. Baʿlbek kavmine mürsel olup bi'l-āhere ezā ve mihnetlerinden melālet gelmekle dergāh-ı rabbānīye niyāz edip Hak celle ve ʿalā kendiden beşeriyyet muktezāsını selb eylemekle tabʿ-ı melekī ile muntabiʿ olmağın insī ve melekī ve arzī ve semāvī ve şarkī ve garbī ve berrī ve bahrī oldu, niteki Ḫıḍr ʿalehi's-selām dahi bu günedir. Pes burada kabrinden murād makāmı olmak gālibdir yāhūd başka bir İlyās nām peygamberdir.

اَلْبَقِعَةُ [el-beḳiʿat] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Şol arza denir ki onda yer yer alaca çekirgeler ola; yukālu: أَرْضٌ بَقِعَةٌ أَيْ فِيهَا بُقَعٌ مِنَ الْجَرَادِ

بُقْعَانُ الشَّامِ [buḳʿānu'ş-Şām] (bā'nın zammıyla) Ehl-i Şām'ın hizmet-kārlarına ve nöker ve çākerlerine ıtlāk olunur, benizleri beyāz ve humretten mürekkeb olduğu için yāhūd Rūm ile Sudān'dan hāsıl oldukları için. Kāle'ş-şārih ve minhu hadīsu Ebī Hureyre: "يُوشِكُ أَنْ يَعْمَلَ فِيكُمْ بُقْعَانُ أَهْلِ الشَّامِ" Burada بُقْعَانُ [buḳʿān] أَبْقَعُ [ebḳaʿ] yāhūd بَاقِعٌ [bāḳiʿ]den cemʿdir.

بُقْعَانُ [Buḳʿān] (عُثْمَانُ [ʿuṯmān] vezninde) Tarīk-i Rakka'da ʿAynu'l-Kibrīt kurbünde bir mevziʿdir.

اَلْبَقِيعُ [el-beḳīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Şol mevziʿe denir ki onda her cinsten eşcār oyumu ve ormanlığı ola; yukālu: مَكَانٌ بَقِيعٌ إِذَا كَانَ فِيهِ أُرُومُ الشَّجَرِ مِنْ ضُرُوبٍ شَتَّى

بَقِيعُ الْغَرْقَدِ [Beḳīᶜu'l-Ġarḳad] (ġayn-ı muᶜcemenin fethiyle) Medīne'nin makberesidir ki hālen Beḳīᶜ ile zebān-zededir. Fi'l-asl غَرْقَدٌ [ġarḳad] nām şecerin menbit ve mecmaᶜı olmakla muzāf olmuştur.

بَقِيعُ الزُّبَيْرِ [Beḳīᶜu'z-Zubeyr] ve

بَقِيعُ الْخَيْلِ [Beḳīᶜu'l-Ḫayl] ve

بَقِيعُ الْخَبْجَبَةِ [Beḳīᶜu'l-Ḫabcebet] (ḫā-yı muᶜceme-i meftūha ve bā-yı sākine ve cīm-i meftūha ile) Üçü de Medīne'de birer mevziᶜdir.

بُقَيْعٌ [Buḳayᶜ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Benū ᶜUḳayl yurdunda bir mevziᶜdir. Ve Benū ᶜİcl yurdunda bir sudur.

خُرْءُ بَقَاعٍ [ḫurᶜu beḳāᶜi] (ḫā'nın zammı ve بَقَاعٍ [beḳāᶜi] قَطَامٍ [ḳaṭāmi] vezninde, insirāfı dahi cāᵓizdir) Şol gubāra ıtlāk olunur ki terlemiş beden üzere cā-be-cā çöküp yapışmış ola. Kezālik bedende lemᶜa lemᶜa tereşşuh eylemiş tere olunur; yukālu: أَصَابَهُ خُرْءُ بَقَاعٍ أَيْ غُبَارٌ وَعَرَقٌ فَبَقِيَ لُمَعٌ مِنْ ذَلِكَ عَلَى جَسَدِهِ

إِبْنُ بُقَيْعٍ [ibn buḳayᶜ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Kelbin künyesidir; ve minhu yukālu: تَقَاذَفَا بِمَا أَبْقَى ابْنُ بُقَيْعٍ أَيِ الْجِيفَةِ "Birbirlerine şetm ve düşnām eylediler" diyecek yerde īrād olunur.

اَلْإِبْتِقَاعُ [el-ibtiḳāᶜ] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Levn mütegayyir olmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِبْتَقَعَ لَوْنُهُ إِذَا امْتُقِعَ

اَلْإِنْبِقَاعُ [el-inbiḳāᶜ] (إِنْصِرَافٌ [inṣirāf] vezninde) Sürᶜatle gitmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْبَقَعَ الرَّجُلُ إِذَا ذَهَبَ مُسْرِعًا

اَلْأُبَيْقِعُ [el-ubeyḳiᶜ] (musaggar bünyesiyle) Şol seneye ıtlāk olunur ki ondan yağmur azca yağmış ola, gūyā ki rutūbet ve yübūsetle alaca olmuş olur; yukālu: عَامٌ أُبَيْقِعٌ أَيِ الْقَلِيلُ الْمَطَرِ

اَلْبَقْعَاءُ [el-baḳᶜāᵓ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāᵓ] vezninde) Kurak ve kıtlık seneye, ᶜalā-kavlin ucuzlukla kıtlıktan mürekkeb olanına vasf olur; yukālu: سَنَةٌ بَقْعَاءُ أَيْ مُجْدِبَةٌ أَوْ بِهَا خِصْبٌ وَجَدْبٌ Ve

بَقْعَاءُ [Baḳᶜāᵓ] Bir batn adıdır. Ve Yemāme'de bir mevziᶜdir. Ve Benū ᶜAbs yurdunda bir acı sudur. Ve Benū Hilāl yurdunda Uss nām dağın dibinde bir su adıdır. Ve Benū Selīt b. Yerbūᶜ yurdunda bir su adıdır. Ve Mavṣil ile Naṣībīn beyninde bir kazā adıdır. Ve Cedīletu Ṭayyiᵓ cemāᶜati bilādında Eceᵓ nām cebelde bir karye adıdır. Ve Menbic aᶜmālinden bir kazā adıdır. Ve yine onda bir başka kazā adıdır. Ve Benū ᶜUḳayl yurdunda bir su adıdır.

بَقْعَاءُ ذِي الْقِصَّةِ [Baḳᶜāᵓu Ẕi'l-Ḳiṣṣat] Medīne'ye yirmi dört mīl mesāfede bir mevziᶜ adıdır ki Hazret-i Ṣıddīḳ radıyallāhu ᶜanhu hilāfetlerinde mürteddīn üzere taᶜyīn eyledikleri ᶜaskeri techīz için oraya hurūc eylediler.

بَقْعَاءُ الْمَسَالِحِ [Baḳᶜāᵓu'l-Mesāliḥ] (mīm'in fethiyle) Bir mevziᶜdir.

[ب ك ع]

اَلْبَكْعُ [el-bekᶜ] (bā'nın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Bir adamın yüzüne karşı bed ve nā-hoş söz söylemek maᶜnāsınadır; yukālu: بَكَعَهُ بَكْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا اسْتَقْبَلَهُ بِمَا يَكْرَهُ Ve kesmek maᶜnāsınadır; yukālu: بَكَعَهُ إِذَا قَطَعَهُ Ve tebkīt eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: بَكَعَهُ إِذَا بَكَّتَهُ Ve bir kimsenin vücūdunun şurasına burasına şiddetle peyderpey vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَكَعَهُ إِذَا ضَرَبَهُ ضَرْبًا شَدِيدًا مُتَتَابِعًا فِي مَوَاضِعَ مُتَفَرِّقَةٍ مِنْ جَسَدِهِ Ve bir nesneyi bir adama cümleten vermek maᶜnāsınadır; yukālu: بَكَعَهُ

الشَّيْءَ إِذَا أَعْطَاهُ جُمْلَةً Ve gitmek maʿnāsınadır; tekūlu. مَا أَدْرِي أَيْنَ بَكَعَ أَيْ أَيْنَ ذَهَبَ Şārih der ki kabīle-i Temīm, أَيْنَ بَقَعَ mahallinde أَيْنَ بَكَعَ derler, niteki zikr olundu.

اَلتَّبْكِيعُ [et-tebkīʿ] Bu dahi tebkīt eylemek maʿnāsınadır; yukālu: بَكَّعَهُ إِذَا بَكَّتَهُ Ve pāre pāre kesmek maʿnāsınadır; yukālu: بَكَّعَهُ إِذَا قَطَّعَهُ

[ب ل ت ع]

اَلْبَلْتَعُ [el-beltaʿ] (tā-yı fevkiyye ile جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) ve

اَلْبَلَنْتَعُ [el-belentaʿ] (سَمَنْدَلٌ [semendel] vezninde) Her işte uz ve çīre-dest ve hāzık adama denir; yukālu: رَجُلٌ بَلْتَعٌ وَبَلَنْتَعٌ أَيْ حَاذِقٌ بِكُلِّ شَيْءٍ

اَلْبَلْتَعَةُ [el-belteʿat] ve

اَلْبَلَنْتَعَةُ [el-belenteʿat] (hā'yla) Bed-zebān ve selīta ve yanşak ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ بَلْتَعَةٌ وَبَلَنْتَعَةٌ أَيْ سَلِيطَةٌ مِكْثَارَةٌ Ve Ḥāṭib b. Ebī Belteʿa sahābīdir.

اَلْبَلْتَعَانِيُّ [el-belteʿāniyy] (مَرْطَبَانِيٌّ [merṭabāniyy] vezninde) ve

اَلْمُتَبَلْتِعُ [el-mutebelti‘] (مُتَدَحْرِجٌ [mutedaḥric] vezninde) Zarāfet ve kiyāsetten bī-behre iken tekellüfle kiyāset ve zarāfet izhār eden Türk tütīsi yādigāra denir; yukālu: رَجُلٌ بَلْتَعَانِيٌّ وَمُتَبَلْتِعٌ أَيْ مُتَظَرِّفٌ مُتَكَيِّسٌ وَلَيْسَ عِنْدَهُ شَيْءٌ

اَلْبَلْتَعِيُّ [el-belteʿiyy] (بَرْدَعِيٌّ [berdeʿiyy] vezninde) Fasīh ve mütekellim ve zebān-dān adama denir; yukālu: رَجُلٌ بَلْتَعِيٌّ أَيْ لَسِنٌ فَصِيحٌ

اَلتَّبَلْتُعُ [et-tebeltuʿ] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Şetm eder gibi bālā-gūylukla değirmen oluğu gibi söze boşanıp harıl harıl söylemek, ʿalā-kavlin selāsetle tekellüm edemeyip lisānını burup dolaştırarak tekellüm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَبَلْتَعَ الرَّجُلُ بِالْكَلَامِ إِذَا تَفَتَّحَ بِهِ كَأَنَّهُ يَقْذَعُ فِيهِ أَوْ تَكَلَّمَ مُلْتَوِيًا لِسَانَهُ

[ب ل خ ع]

بَلْخَعٌ [Belḫaʿ] (ḫā-yı muʿceme ile جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Yemen'de bir mevziʿ adıdır. Yāhūd bu يَلْخَعُ [Yelḫaʿ]dır yā-yı tahtiyye ile يَمْنَعُ [yemnaʿ] gibi, lākin savāb olan bā-yı muvahhade ile olmaktır.

[ب ل ع]

اَلْبَلْعُ [el-belʿ] (bā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Yutmak maʿnāsınadır; yukālu: بَلَعَ اللُّقْمَةَ بَلْعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا جَذَبَهَا إِلَى الْمَعِدَةِ

اَلْإِبْتِلَاعُ [el-ibtilāʿ] Tekellüfle yutmak maʿnāsınadır; yukālu: إِبْتَلَعَهَا إِذَا جَذَبَهَا إِلَى الْمَعِدَةِ مُتَكَلِّفًا Garībdir ki müʾellif بَلْعٌ [belʿ]i إِبْتِلَاعٌ [ibtilāʿ] ile tefsīr ve kasr eylemiştir.

سَعْدُ بُلَعَ [Saʿdu Bulaʿ] (زُفَرُ [zufer] veznin-de maʿrife olarak) Menāzil-i kamerden bir menzil adıdır. Mecrā-yı kamerde birbirine karīb ve berāber iki kevkebden ʿibārettir. Biri hafī ve biri celī ve tābāndır ki ona بَالِعٌ [Bāliʿ] derler, gūyā ki hafīyi belʿ eylemiştir; kānūn-ı sānīnin leyle-i ahīrinde tulūʿ ve şehr-i ābın leyle-i sāniyesinde sukūt ederler. Hazret-i Bārī subhānehu ve taʿālā tūfān-ı Nūḥ inkızāsında ﴿يَا أَرْضُ ابْلَعِي مَاءَكِ﴾ kavl-i şerīfiyle emr buyurduklarında tulūʿ eylemekle ism-i mezkūr ile müsemmā oldu. Şārih der ki bu vücūh-ı tesmiyenin birisi olmakla müʾellif kasr-ı mesāfe eylemiştir.

اَلْبُلَعُ [el-bulaʿ] (صُرَدٌ [şurad] vezninde) Makaranın deliğine denir. Müfredi بُلَعَةٌ [buleʿat]tır hā'yla. Ve

بُلَعٌ [Bulaʿ] Bir beldenin yāhūd bir dağın adıdır.

بَنُو بُلَعٍ [Benū Bulaʿ] Ḳuḍāʿa kabīlesinden

bir batn-ı sagīrdir. Ve

بُلَعٌ [bulaᶜ] Ekūl adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ بُلَعٌ أَيْ أَكُولٌ

اَلْبُلَعَةُ [el-buleᶜat] (bā'nın zammıyla هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) ve

اَلْمِبْلَعُ [el-miblaᶜ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) ve

اَلْبَوْلَعُ [el-bevlaᶜ] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Bu dahi ekūl ve inhan kimseye denir.

اَلْمَبْلَعُ [el-meblaᶜ] (مَقْعَدٌ [maḳᶜad] vezninde) Boğaza ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ وَاسِعُ الْمَبْلَعِ أَيِ الْحَلْقِ

اَلْبُلْعُلُعُ [el-buluᶜluᶜ] (bā'nın ve lām'ın zammıyla) Su kuşlarından bir kuş ismidir, boynu uzun olur.

اَلْبَلُوعُ [el-belūᶜ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Bol ve yayvan tencereye vasf olur; yukālu: قِدْرٌ بَلُوعٌ أَيْ وَاسِعَةٌ Ve

اَلْبَالُوعَةُ [el-bālūᶜat] ve

اَلْبَلاَّعَةُ [el-bellāᶜat] (عَلاَّمَةٌ [ᶜallāmet] vezninde) ve

اَلْبِلُّوعَةُ [el-billūᶜat] (bā'nın kesri ve lām-ı müşeddedenin fethiyle) Ağzı dar ve içerisi vāsiᶜ kuyuya denir ki yağmur suyu makūlesi ona akmak için mahsūs hafr ederler; cemᶜi بَوَالِيعُ ve بَلاَلِيعُ [belālīᶜ] gelir.

بَلْعَاءُ [Belᶜāᵓ] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrāᵓ] vezninde) Ricālāt-ı ᶜArabdan bir recül ismidir. Ve ᶜAbdullāh b. el-Ḥāriṯ ve Esved b. Rifāᶜa ve Benū Sedūs cemāᶜatine mahsūs üç feres ismleridir.

اَلْإِبْلاَعُ [el-iblāᶜ] (hemzenin kesriyle) Yutturmak maᶜnāsınadır; tekūlu: أَبْلَعْتُهُ الشَّيْءَ أَيْ مَكَّنْتُهُ مِنْ بَلْعِهِ Ve tekūlu'l-ᶜArab: "أَبْلِغْنِي رِيقِي" أَيْ أَمْهِلْنِي مِقْدَارِ مَا أَبْلَعُهُ Yaᶜnī "Tükrüğümü yutacak mikdār bana mühlet ver." Kāle'z-Zemaḫşerī قُلْتُ لِبَعْضِ شُيُوخِي أَبْلِغْنِي رِيقِي فَقَالَ قَدْ أَبْلَعْتُكَ الرَّافِدَيْنِ أَيْ دِجْلَةَ وَالْفُرَاتَ

اَلْمُبْلَعَةُ[el-mubleᶜat] (مُكْرَمَةٌ [mukremet] vezninde) Dibinden ağzına kadar duvarları taş ile örülmüş olan kuyuya denir; yukālu: رَكِيَّةٌ مُبْلَعَةٌ أَيْ مَطْوِيَّةٌ مِنَ الْقَعْرِ إِلَى الشَّفَةِ

اَلتَّبْلِيعُ [et-teblīᶜ] Başta pīrlik nişānı olacak beyāz henüz zuhūr eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: بَلَّعَ الشَّيْبُ فِي رَأْسِهِ إِذَا ظَهَرَ أَوَّلاً

[ب ل ق ع]

اَلْبَلْقَعُ [el-belḳaᶜ] (ḳāf'la جَعْفَرٌ [caᶜfer] vezninde) ve

اَلْبَلْقَعَةُ [el-belḳaᶜat] (hā'yla) Şenliksiz ve otsuz susuz çöl yere denir; cemᶜi بَلاَقِعُ [belāḳiᶜ]dir. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: "اَلْيَمِينُ الْفَاجِرَةُ تَذَرُ الدِّيَارَ بَلاَقِعَ" Ve

بَلْقَعَةٌ [belḳaᶜat] Her hayr ve haseneden bī-behre ve tehī-dest olan ᶜavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ بَلْقَعَةٌ أَيْ خَالِيَةٌ مِنْ كُلِّ خَيْرٍ

اَلْبَلْقَعِيُّ [el-belḳaᶜiyy] (جَعْفَرِيٌّ [caᶜferiyy] vezninde) Temreni sāfī oka yā namlusu sāfī temrene ıtlāk olunur; yukālu: سَهْمٌ أَوْ سِنَانٌ بَلْقَعِيٌّ أَيْ صَافِي النَّصْلِ

اَلْبَلْقَعَةُ [el-belḳaᶜat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Yer بَلْقَعٌ [belḳaᶜ] olmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَلْقَعَ الْبَلَدُ إِذَا أَقْفَرَ

اَلْإِبْلِنْقَاعُ [el-iblinḳāᶜ] (إِحْرِنْجَامٌ [iḥrincām] vezninde) Gam ve keder açılıp bertaraf olmak maᶜnāsınadır ki derūn hālī olur; yukālu: إِبْلَنْقَعَ الْكَرْبُ إِذَا انْفَرَجَ Ve sabāh yeri ağarmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِبْلَنْقَعَ الصُّبْحُ إِذَا أَضَاءَ

اَلْبَلَنْقَعُ [el-belenḳaᶜ] (سَمَنْدَلٌ [semendel] vezninde) صَلَنْقَعٌ [ṣalenḳaᶜ] lafzını teᵓkīd olur, pek ıssız hālī yol demek olur; yukālu: طَرِيقٌ صَلَنْقَعٌ بَلَنْقَعٌ أَيْ خَالٍ قَفْرٌ

[ب ل ك ع]

اَلْبِلْكَعَةُ [el-belkeʿat] بَرْكَعَةٌ [berkeʿat] vezninde ve mürādifidir ki kesmek maʿnāsınadır; yukālu: بَلْكَعَهُ بِمَعْنَى بَرْكَعَهُ أَيْ قَطَعَهُ

[ب و ع]

اَلْبَاعُ [el-bāʿ] Kulaç taʿbīr olunan mikdāra denir; cemʿi أَبْوَاعٌ [ebvāʿ] gelir; yukālu: قَدَّرَهُ بِبَاعِهِ وَهُوَ قَدْرُ مَدِّ الْيَدَيْنِ Ve

بَاعٌ [bāʿ] Şeref ve şān ve kereme ıtlāk olunur; yukālu: لِفُلَانٍ سَابِقَةٌ وَبَاعٌ أَيْ شَرَفٌ وَكَرَمٌ

اَلْبَوْعُ [el-bevʿ] (bā'nın fethi ve zammıyla) Bu dahi kulaca denir. Ve

بَوْعٌ [bevʿ] Masdar olur, kulaçla ölçmek maʿnāsına ki kulaçlamak taʿbīr olunur; yukālu: بَاعَ الثَّوْبَ يَبُوعُهُ بَوْعًا إِذَا قَدَّرَهُ بِبَاعِهِ Ve at adımlarını seyrek seyrek atmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: بَاعَ الْفَرَسُ فِي جَرْيِهِ إِذَا أَبْعَدَ خُطَاهُ Ve bir māla bast-ı yed eylemek yaʿnī musallat olmak maʿnāsına müstaʿmeldir ki kol uzatmak taʿbīr olunur; yukālu: بَاعَ بِالْمَالِ إِذَا بَسَطَ يَدَهُ بِهِ Ve

بَوْعٌ [bevʿ] Dağ kuytusunda olan obruk yere denir; yukālu: نَزَلُوا فِي بَوْعٍ أَيْ مَكَانٍ مُنْهَضِمٍ فِي لِصْبِ جَبَلٍ

اَلتَّبَوُّعُ [et-tebevvuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bu dahi kulaçlamak maʿnāsınadır; yukālu: تَبَوَّعَ الشَّيْءَ بِمَعْنَى بَاعَهُ Ve kulaçlanmak maʿnāsınadır; yukālu: بَاعَهُ فَتَبَوَّعَ Ve gāyet ve kusvā maʿnāsına müstaʿmeldir, tūl-i hutve maʿnāsından meʾhūzdur; ve minhu yukālu: فُلَانٌ لاَ يُدْرَكُ تَبَوُّعُهُ أَيْ شَأْوُهُ

اَلْبَاعَةُ [el-bāʿat] بَاحَةٌ [bāḥat] vezninde ve mürādifidir ki avlu-yı hānedir; yukālu: بَاعَةُ الدَّارِ أَيْ سَاحَتُهَا

اَلْبَائِعُ [el-bāʾiʿ] Āhū yavrusuna ıtlāk olunur, adımları seyrek seyrek atıp kulaçlamağa başladığı vaktte; cemʿi بُوعٌ [būʿ] gelir bā'nın zammıyla.

اَلْبَيِّعُ [el-beyyiʿ] (سَيِّدٌ [seyyid] vezninde) Adımı seyrek atan ata vasf olur; yukālu: فَرَسٌ بَيِّعٌ أَيْ بَعِيدُ الْخَطْوِ

اَلْأَبْوَاعُ [el-ebvāʿ] بَاعٌ [bāʿ]ın cemʿidir ki zikr olundu. Ve ʿArablar dişi koyuna أَبْوَاعُ [ebvāʿ] ıtlāk ederler maʿrife olarak, yürürken adımlarını seyrek seyrek attıkları için, memelerinin dolgunluklarına mebnī. Ve dişi koyunu sağmak için أَبْوَاعُ أَبْوَاعُ diye çağırırlar.

اَلْإِنْبِيَاعُ [el-inbiyāʿ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Bedenden ter seyelān eylemek maʿnāsınadır; gūyā ki kulaç gibi uzanır; yukālu: إِنْبَاعَ الْعَرَقُ إِذَا سَالَ Ve bir nesne kulaçla ölçülmek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْبَاعَ الْحَبْلُ إِذَا تَبَوَّعَ Ve yılan kıvrık iken bir nesne üzere sıçrayıp atılmak için çözülüp açılmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْبَاعَتِ الْحَيَّةُ إِذَا بَسَطَتْ نَفْسَهَا بَعْدَ تَحَوِّيهَا لِتُسَاوِرَ هُوَ مُخْرَنْبِقٌ لِيَنْبَاعَ" أَيْ مُطْرِقٌ لِيَثِبَ وَيُرْوَى لِيَنْبَاقَ أَيْ لِيَأْتِيَ بِالْبَائِقَةِ يَعْنِي الدَّاهِيَةِ Yaʿnī "Yılan gibi pertāv eylemek için sükūt ederek başını yere dikmiş dertop duruyor yāhūd bir dāhiye izhārı için öylece duruyor." Ve

إِنْبِيَاعٌ [inbiyāʿ] Bāyiʿ müşterīye müsāʿade muʿāmelesiyle metāʿını vermeğe ikbāl eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; tekūlu: إِنْبَاعَ لِي فُلَانٌ فِي سِلْعَتِهِ إِذَا سَامَحَ لَكَ بَيْعَهَا فَامْتَدَّ إِلَى الْإِجَابَةِ إِلَيْكَ

[ب ي ع]

اَلْبَيْعُ [el-beyʿ] (bā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) ve

اَلْمَبِيعُ [el-mebīʿ] (mīm'in fethiyle) Satmak maʿnāsınadır; yukālu: بَاعَهُ يَبِيعُهُ بَيْعًا وَمَبِيعًا إِذَا بَادَلَ سِلْعَةً لَهُ بِثَمَنٍ Ve sīga-i ahīre şāzdır, kıyās olan مُبَاعٌ [mubāʿ] olmaktır. Ve satın almak

maʿnāsına olmakla azdāddan olur; yukālu: بَاعَهُ إِذَا بَادَلَ ثَمَنَهُ بِسِلْعَتِهِ Müʾellifin *Baṣāʾir*'de beyānına göre بَيْعٌ [beyʿ] iʿtā-i müsemmen ve ahz-ı semen ve شِرَاءٌ [şirāʾ] ʿale'l-ʿaks olmakla ثَمَنٌ [ṯemen] ve مُثَمَّنٌ [muṯemmen] mübādeleleri tasavvuruyla بَيْعٌ [beyʿ] ve شِرَاءٌ [şirāʾ]dan her birinde istiʿmāl olunur. Ve mefʿūleyne taʿdiye eder: بِعْتُ زَيْدًا اَلدَّارَ denir. Ve baʿzen teʾkīd için mefʿūl-i evvele مِنْ [min]-i cārre dāhil olur: بِعْتُ مِنْ زَيْدٍ اَلدَّارَ denir. Ve baʿzen lām-ı zāʾide dāhil olur: بِعْتُهُ لَكَ gibi; ve tekūlu: بِيعَ الشَّيْءُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ وَقَدْ تُضَمُّ بَاؤُهُ فَيُقَالُ بُوعَ Niteki قَالَ ve كَالَ kelimelerinin dahi mechūllerinde كِيلَ ve كُولَ ve قِيلَ ve قُولَ denir. Ve ʿArablar bir kimse bir adama zafer-yāb olup baʿde'l-izāle rütbe ve rifʿatte onun makāmına kāʾim olsa بَاعَ فُلَانٌ عَلَى بَيْعِ فُلَانٍ derler. Ve

بَيْعٌ [beyʿ] Bir adamı vālī ve sultāna gamz ve siʿāyet eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: بَاعَهُ مِنَ السُّلْطَانِ إِذَا سَعَى بِهِ إِلَيْهِ

اَلْمَبِيعُ [el-mebīʿ] (مَخِيطٌ [meḫīṭ] vezninde) ve

اَلْمَبْيُوعُ [el-mebyūʿ] (مَخْيُوطٌ [maḫyūṭ] vezninde) İsm-i mefʿūllerdir, satılmış nesneye denir.

اَلْبَائِعُ [el-bāʾiʿ] Satıcı kimseye denir; cemʿi بَاعَةٌ [bāʿat]tır. Ve müşterīye de denir. Ve

بَائِعٌ [bāʾiʿ] Be-gāyet hasnā ve mahbūbe hatuna ıtlāk olunur; gūyā ki hüsn ü cemāl bizāʿasıyla vücūdunu beyʿe ʿarz ve tervīc eder; yukālu: إِمْرَأَةٌ بَائِعٌ أَيْ نَافِقَةٌ لِجَمَالِهَا Ve bu vasf-ı hāsstır.

اَلْبِيَاعَةُ [el-biyāʿat] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Satılık māl ve metāʿa denir; cemʿi بِيَاعَاتٌ [biyāʿat]tır; yukālu: لِفُلَانٍ بِيَاعَةٌ أَيْ سِلْعَةٌ

اَلْبَيِّعُ [el-beyyiʿ] (سَيِّدٌ [seyyid] vezninde) Bāyiʿ e ve müşterīye ıtlāk olunur. Ve kable'l-ʿakd pazar eden kimseye de ıtlāk olunur, مُسَاوِمٌ [musāvim] maʿnāsına; cemʿi بِيَاعٌ [bīʿāʾ] gelir, عِنْبَاءُ [ʿinbāʾ] vezninde ve أَبْيِعَاءُ [ebyiʿāʾ] gelir, efʿilāʾ vezninde.

إِبْنُ الْبَيِّعِ [İbnu'l-Beyyiʿ] Ḥākim b. ʿAbdullāh b. Muḥammed en-Neysābūrī künyesidir ki imām-ı maʿrūftur.

اَلْبِيعَةُ [el-bīʿat] (bā'nın kesriyle) Naṣārā maʿbedine denir ki kilisedir; cemʿi بِيَعٌ [biyaʿ]dır, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde; yukālu: هُوَ مِنْ أَهْلِ الْبِيعَةِ أَيْ نَصْرَانِيٌّ وَهِيَ مَعْبَدُهُمْ Ve

بِيعَةٌ [bīʿat] Satmak maʿnāsından binā-i nevʿ olur, جِلْسَةٌ [cilset] gibi; yukālu: بَاعَهُ بِيعَةً بَاتَّةً

اَلْإِبَاعَةُ [el-ibāʿat] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi beyʿe ʿarz eylemek maʿnāsınadır ki satılık eylemek taʿbīr olunur; yukālu: أَبَاعَهُ إِذَا عَرَضَهُ لِلْبَيْعِ

اَلْإِبْتِيَاعُ [el-ibtiyāʿ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Satın almak maʿnāsınadır; yukālu: إِبْتَاعَ الشَّيْءَ إِذَا اشْتَرَاهُ

اَلتَّبَايُعُ [et-tebāyuʿ] Alım satım eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَبَايَعَا إِذَا بَايَعَا Şārih der kiمُبَايَعَةٌ [mubāyaʿat] beyʿ ve beyʿat edişmek maʿnālarınadır. Gerçi müʾellif بَيْعَةٌ [beyʿat] maʿnāsına taʿarruz eylemedi, lākin بَيْعَةٌ [beyʿat] asl icāb-ı بَيْعٌ [beyʿ] üzere olan صَفْقَةٌ [ṣafḳat] maʿnāsına olup baʿdehu el tutup muʿahede ve muʿākade eylemekte istiʿmāl olundu, gūyā ki ehadühümā āhere hālisa-i nefsini ve tāʿat ve inkıyādını ve dahīle-i emrini beyʿ eder olur.

اَلْإِسْتِبَاعَةُ [el-istibāʿat] Bir kimseden bir nesneyi kendisine satmağı taleb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَبَاعَهُ الشَّيْءَ إِذَا سَأَلَهُ أَنْ يَبِيعَهُ مِنْهُ

اَلْإِنْبِيَاعُ [el-inbiyāʿ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Metāʿ rāyic olmak maʿnāsınadır; yukālu:

إِنْبَاعَ الْمَتَاعُ إِذَا نَفَقَ

اَلْبَيَّاعُ [el-beyyāʿ] (شَدَّادٌ [şeddād] veznin-de) Satıcıya denir. Muḥammed ve ʿAlī b. Muḥammed el-Beyyāʿī muhaddislerdir. Kezālik ʿAlī b. Ḥuseyn el-Beyyāʿī muhad-distir; *Şerḥu's-Sunne*'yi Muḥammed ez-Zāhidī'den o dahi semāʿan Muḥyi's-sunne İmām Beġavī'den tahdīs eylemiştir.

نَجَزَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'T-TĀ'İ'L-FEVKİYYE

(فَصْلُ التَّاءِ الْفَوْقِيَّةِ)

[ت ب ر ع]

تَبْرَعٌ [Tebraʿ] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

[ت ب ع]

اَلتَّبَعُ [et-tebaʿ] (fethateynle) ve

اَلتَّبَاعَةُ [et-tebāʿat] (سَلَامَةٌ [selāmet] veznin-de) Bir kimseye uymak maʿnāsınadır ki ona uyup ensesinde gitmek yāhūd uğrayıp koşulup bilece gitmekle olur; yukālu: تَبِعَهُ تَبَعًا وَتَبَاعَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا مَشَى خَلْفَهُ أَوْ مَرَّ فَمَضَى مَعَهُ

اَلتَّبِعَةُ [et-tebiʿat] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) ve

اَلتِّبَاعَةُ [et-tibāʿat] (كِتَابَةٌ [kitābet] veznin-de) Şol nesneye denir ki bir adamın onda mazlūm hakkı makūlesine şebīh matlūbu ola, mazleme ve derk-i damān ve gabn-ı fāhişten nāşī matlūb gibi ki hak sāhibi onu talebden hālī olmaz; nevāʾib-i hukūka metbūʿ olduğu için ıtlāk olunmuştur; tekūlu: لِي قِبَلَ فُلَانٍ تَبِعَةٌ وَتِبَاعَةٌ وَهِيَ الشَّيْءُ الَّذِي لَكَ فِيهِ بُغْيَةٌ شِبْهُ ظُلَامَةٍ وَنَحْوِهَا

اَلتَّبَعُ [et-tebaʿ] (fethateynle) Tābiʿ maʿnāsınadır, vasf bi'l-masdar olmakla müfred ve cemāʿate ıtlāk olunur ve أَتْبَاعٌ [etbāʿ] üzere cemʿlenir; yukālu: هُوَ تَبَعُهُ أَيْ تَابِعُهُ وَهُمْ تَبَعُهُ وَأَتْبَاعُهُ Ve

تَبَعٌ [tebaʿ] Dābbenin ayaklarına ıtlāk olu-nur; yukālu: دَابَّةٌ شَدِيدَةُ التَّبَعِ أَيِ الْقَوَائِمِ

اَلتُّبُّعُ [et-tubbuʿ] (tā'nın ve bā-yı müşed-dedenin zammıyla) Gölgeye ıtlāk olunur, şemse tābiʿ olduğu için; yukālu: قَعَدَ فِي تُبُّعِ النَّخْلَةِ أَيْ ظِلِّهَا

تَبِعَةٌ [Tebeʿat] (fetehātla) Arz-ı Ṭāʾif'ten Cilʒān nām arzda bir yastım bayırın adıdır. Biraz nukūb vardır ki ondan süyūf-ı ʿādiyye ve baʿzı mühür taşları gibi boncukları bulup devşirirler.

اَلتَّابِعُ [et-tābiʿ] ve

اَلتَّابِعَةُ [et-tābiʿat] Şol cinnī ve cinniyyeye ıtlāk olunur ki insānla bilece olup nereye giderse tābiʿ olup berāberce giderler. Ve ʿArablar felekte Deberān dedikleri kevkebe تَابِعُ النَّجْمِ [Tābiʿu'n-Necm] ıtlāk ederler, Deberān lafzından tatayyür etmeleriyle tefeʾülen Tābiʿu'n-Necm ile taʿbīr ederler; yukālu: طَلَعَ تَابِعُ النَّجْمِ أَيِ الدَّبَرَانُ Ve ona musaggar bünyesiyle تُوَيْبِعٌ [tuveybiʿ] ve سُكَّرٌ [sukker] vezninde تُبَّعٌ [tubbaʿ] dahi ıtlāk ederler.

اَلتَّبِيعُ [et-tebīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir adamın yāver ve nāsırına ıtlāk olunur, dāʾimā ona nusretle tebaʿiyyet eder; yukālu: فُلاَنٌ تَبِيعٌ أَيْ نَاصِرٌ لَهُ Ve zimmetinde bir kimsenin māl-ı matlūbu olan adama denir ki metbūʿ maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ تَبِيعُهُ وَهُوَ الَّذِي لَهُ عَلَيْهِ مَالٌ Ve tābiʿ maʿnāsınadır; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿ثُمَّ لاَ تَجِدُوا لَكُمْ عَلَيْنَا بِهِ تَبِيعًا﴾ أَيْ ثَائِرًا وَلاَ طَالِبًا Ve

تَبِيعٌ [tebīʿ] Bir yaşında olan sığır tosununa denir, henüz anasıyla gezdiğine mebnī. Müʾennesi تَبِيعَةٌ [tebīʿat]tır. Cemʿi تِبَاعٌ [tibāʿ] ve تَبَائِعُ [tebāʾiʿ]dir, صِحَافٌ [ṣiḥāf] ve صَحَائِفُ [ṣaḥāʾif] gibi; yukālu: بَقَرَةٌ لَهَا تَبِيعٌ أَيْ وَلَدٌ فِي الْأُولَى يَعْنِي فِي السَّنَةِ الْأُولَى Ve boynuzları ve kulakları besberāber olan tosuna da denir; yukālu: عِجْلٌ تَبِيعٌ إِذَا كَانَ قَدِ اسْتَوَى قَرْنَاهُ وَأُذُنَاهُ Ve

تَبِيعٌ [Tebīʿ] Ashābdan Ḥāriṯ er-Ruʿaynī pederinin ismidir. ʿAlā-kavlin bu زُبَيْرٌ [zubeyr] veznindedir. Ve زُبَيْرٌ [zubeyr] veznincde Tubeyʿ b. ʿĀmir el-Ḥimyerī, Kaʿbu'l-Ḥibr'in zevcesi oğludur. Müʾellif şöhretine mebnī Kaʿbu'l-Aḥbār ʿunvānında resm eylemiştir, yoksa "ر،ب،ح" māddesinde neyh eylemişti. Ve Tubeyʿ b. Suleymān Ebi'l-ʿAdebbes muhaddisīndendir.

اَلتَّبَابِعَةُ [et-tebābiʿat] (قَرَامِطَةٌ [ḳarāmiṭat] vezninde) Selefte mülūk-i Yemen'e ıtlāk olunur idi. Müfredi تُبَّعٌ [tubbaʿ]dır, سُكَّرٌ [sukker] vezninde. Ve işbu تُبَّعٌ [tubbaʿ] ʿunvānı Ḥimyer ve Ḥaḍremevt eyāletlerine mālik olmayan melik-i Yemen'e ıtlāk olunmaz. Şārih der ki ibtidā تُبَّعٌ [tubbaʿ] ıtlāk olunuan melik Saʿd Ebū Kereb idi. Baʿdehu kisrā ve kayser gibi ʿalem-i mahsūs oldu. Mezkūr Saʿd saltanatta selefine tābiʿ olduğu için ıtlāk olunmuş idi ve ibtidā Kaʿbe-i mükerremeyi iksā eden o idi.

دَارُ التَّبَابِعَةِ [dāru't-tebābiʿat] Mekke'de bir hānedir ki Nebiyy-i ekrem sallallāhu ʿaleyhi ve sellem hazretleri onda tevellüd eylediler.

اَلتُّبَّعُ [tubbaʿ] (سُكَّرٌ [sukker] vezninde) Gölgeye ıtlāk olunur, şemse tebaʿiyyeti için; yukālu: إِسْمَأَلَّ التُّبَّعُ أَيِ ارْتَفَعَ الظِّلُّ Ve yeʿāsībden yaʿnī arı kısmının bey taʿbīr olunan ser-gerdelerinden bir nevʿinin ismidir ki beylerbeyileri olacaktır; yukālu: تَبِعَتِ النَّحْلُ تُبَّعَهَا وَهُوَ ضَرْبٌ مِنَ الْيَعَاسِيبِ يَعْنِي يَعْسُوبَهَا الْأَعْظَمَ Cemʿi تَبَابِيعُ [tebābīʿ] gelir. Ve

تُبَّعٌ [tubbaʿ] Nās maʿnāsına müstaʿmeldir; tekūlu: مَا أَدْرِي أَيُّ تُبَّعٍ هُوَ أَيْ أَيُّ النَّاسِ Ve Aḥmed b. Saʿīd et-Tubbaʿī muhaddistir.

اَلتُّبَعُ [et-tubaʿ] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) Şol kimseye denir ki aralıksız silsile gibi muttasıl söyler ola; yukālu: رَجُلٌ تُبَعٌ إِذَا كَانَ يُتْبِعُ بَعْضَ كَلاَمِهِ بَعْضًا

تَبُّوعُ الشَّمْسِ [tebbūʿu'ş-şems] (تَنُّورُ الرَّمْسِ [tennūru'r-rems] vezninde) Şol rūzgāra

ıtlāk olunur ki tulūʿ-ı şemsle sabā kertesinden esmeğe başlayıp sāʾir kerteleri deverān eyleyerek gurūb hengāmında yine sabā kertesine ʿavdet eyleye. Bu vasf-ı mezkūr üzere olan gündoğusu olacaktır; ʿinde'l-ʿArab kerīhedir; yukālu: هَبَّتْ تَبُوعُ الشَّمْسِ وَهِيَ رِيحٌ تَهُبُّ مَعَ طُلُوعِهَا فَتَدُورُ فِي مَهَابِّ الرِّيَاحِ حَتَّى تَعُودَ إِلَى مَهَبِّ الصَّبَا

اَلتِّبْعُ [et-tibʿ] (tā'nın kesriyle) Maʿşūkun ʿakibinden gölge gibi ayrılmayan ʿāşık-ı āşüfteye ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ تِبْعُ تِلْكَ الْمَرْأَةِ أَيْ عَاشِقُهَا وَتَابِعُهَا

اَلتَّبْعَى [et-tebʿā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Kösnüyüp boğaya taleb-kār olan ineğe ıtlāk olunur; yukālu: بَقَرَةٌ تَبْعَى أَيْ مُسْتَحْرِمَةٌ

اَلْإِتْبَاعُ [et-itbāʿ] (hemzenin kesriyle) Sebk ve takaddüm eden kimsenin ardından yetişmek maʿnāsınadır; tekūlu: أَتْبَعْتُهُمْ أَيْ تَبِعْتُهُمْ وَذَلِكَ إِذَا كَانُوا سَبَقُوكَ فَلَحِقْتَهُمْ Ve bu maʿnāda müteʿaddī olur; tekūlu: أَتْبَعْتُهُمْ غَيْرِي أَيْ أَلْحَقْتُهُ بِهِمْ Fe-mine'l-evveli kavluhu taʿālā: ﴿فَأَتْبَعَهُمْ فِرْعَوْنُ بِجُنُودِهِ﴾ أَيْ لَحِقَهُمْ أو كَادَ يَلْحَقُ ve kavlu'l-ʿArab: "أَتْبِعِ الْفَرَسَ لِجَامَهَا" أَوِ النَّاقَةَ زِمَامَهَا أَوِ الدَّلْوَ رِشَاءَهَا يُضْرَبُ لِلْأَمْرِ بِاسْتِكْمَالِ الْمَعْرُوفِ Burada أَتْبِعْ emr sīgasıyladır, yaʿnī "Atı bir adama bahş eyledikte licāmını yāhūd nākayı bahş eyledikte yularını ve kovayı bahş eyledikte ipini dahi bahş eyle." Kelām-ı mezbūr lutf ve ihsānı itmām ve ikmālle emr ve tergīb mahallinde īrād olunur. İbtidā onu Ḍirār b. ʿAmr eḍ-Ḍabbī söylemiştir. Takrīr-i ātīden müstefād olduğu üzere Ḍirār'a ʿAmr b. Ṣaʿlebe söylemiştir. Zāhiren tugyān-ı kalem-i nāsihtir. Aslı budur ki Ḍirār-ı mezbūr ʿAmr b. Ṣaʿlebe'nin kabīlesine şeb-hūn ve emvāl ve eşyālarını nehb ve zerārī ve nisvānlarını seby edip götürmüştü. ʿAmr o esnāda sāʾir mahalde bulunmakla baʿde'l-vakʿa kabīleye gelip vākıf-ı hāl oldukta ʿAmr'ın arkasına düşüp gitti. Hılāl-i rāhta yetişip "Yā Ḍirār, benim ehl ve ʿayālimi ve emvālimi bana redd eyle!" diye istircāʾ eylemekle ʿayāl ve mālını kendisine iʿtā eyledikten sonra cāriyelerini dahi istiʿtā eyledikte odalığını dahi redd edip lākin Selmā nām kızını alıkoymakla ʿAmr o vaktte "يَا أَبَا قَبِيصَةَ أَتْبِعِ الْفَرَسَ لِجَامَهَا وَالنَّاقَةَ زِمَامَهَا وَالدَّلْوَ رِشَاءَهَا" dedi. Ve

إِتْبَاعٌ فِي الْكَلَامِ [itbāʿ fi'l-kelām] bir kelime ʿakibinde zikr olunan kelime-i mühmeleden ʿibārettir; حَسَنٌ بَسَنٌ gibi, tesmiye bi'l-masdardır. Ve

إِتْبَاعٌ [itbāʿ] Tābi olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَتْبَعَهُ إِذَا تَبِعَهُ

اَلْمُتْبِعُ [el-mutbiʿ] (مُحْسِنٌ [muḥsin] veznince) Şol hatuna ve hayvāna denir ki veledi ensesinde yürür ola; yukālu: شَاةٌ وَبَقَرَةٌ وَامْرَأَةٌ مُتْبِعٌ إِذَا كَانَتْ يَتْبَعُهَا وَلَدُهَا

اَلتَّتْبِيعُ [et-tetbīʿ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Tetebbuʿ maʿnāsınadır ki bir işin ardına düşüp araştırmaktan ʿibārettir; yukālu: تَتَبَّعَهُ بِمَعْنَى تَتَبَّعَهُ Ve bir adamı bir kimseye tābiʿ kılmak maʿnāsınadır; yukālu: تَبَّعَهُ بِهِ أَيْ أَتْبَعَهُ Ve tebaʿiyyet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَبَّعَ فُلَانًا إِذَا اتَّبَعَهُ

اَلْإِتِّبَاعُ [el-ittibāʿ] (hemzenin ve tā-yı müşeddedenin kesriyle) Tebaʿiyyet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِتَّبَعَهُ بِمَعْنَى تَبِعَهُ

اَلتِّبَاعُ [et-tibāʿ] (جِدَالٌ [cidāl] vezninde) Bir işi peyderpey kılmak maʿnāsınadır; yukālu: يُتَابِعُ بَيْنَ الْأَعْمَالِ تِبَاعًا أَيْ يُوَالِي Ve

تِبَاعٌ [tibāʿ] ve

مُتَابَعَةٌ [mutābaʿat] Bir işi muhkem ve metīn kılmak maʿnāsına müstaʿmeldir ki arasını

açmayarak işlemekten neşʾet eder; yukālu: تَابَعَ الْبَارِي الْقَوْسَ إِذَا أَحْكَمَ بَرْيَهَا وَأَعْطَى كُلَّ عُضْوٍ مِنْهَا حَقَّهُ Ve çayır hayvānı gereği gibi tavlandırıp her yerini uygun kılmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَابَعَ الْمَرْعَى الْإِبِلَ إِذَا أَنْعَمَ تَسْمِينَهَا وَأَتْقَنَهُ Zamir تَسْمِينٌ [tesmīn]e rāciʿdir.

اَلْمُتَابِعُ [el-mutābiʿ] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Bir nesneyi muhkem ve metīn edici adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مُتَابِعٌ أَيْ مُحْكِمٌ لِلشَّيْءِ

اَلتَّتَابُعُ [et-tetābuʿ] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Bilā-fāsıla birbiri ardınca olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَتَابَعَ الشَّيْءُ إِذَا تَوَالَى

اَلْمُتَتَابِعُ [el-mutetābiʿ] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Birbiri ardınca olan şeyʾe denir. Bu münāsebetle bünye ve endāmı hemvār ve muʿtedil olan hayvāna مُتَتَابِعُ الْخَلْقِ [mutetābiʿu'l-ḫalḳ] ıtlāk olunur, gūyā ki istivāʾ ve iʿtidālde aʿzāsı birbirine mutābiʿdir; yukālu: فَرَسٌ مُتَتَابِعُ الْخَلْقِ أَيْ مُسْتَوِي الْخَلْقِ Ve bir ʿalimin ʿilmi birbirine müşākil ve müşābih olsa, yaʿnī her fenn-i mahsūsa ʿilmi fenn-i āhere olan ʿilmiyle yeksān olsa, ona مُتَتَابِعُ الْعِلْمِ [mutetābiʿu'l-ʿilm] ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مُتَتَابِعُ الْعِلْمِ أَيْ يُشَابِهُ عِلْمُهُ بَعْضُهُ بَعْضًا *Esās*'ta مُتَتَابِعُ الْعَمَلِ إِذَا كَانَ غَيْرَ مُتَفَاوِتٍ فِيهِ ʿibāretiyle mersūmdur; ve yukālu: غُصْنٌ مُتَتَابِعٌ أَيْ لاَ أُبَنَ فِيهِ Yaʿnī "Aslā düğmesi ve budak yeri olmayan çubuktur."

اَلتَّتَبُّعُ [et-tetebbuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir şeyʾin ardına düşüp gereği gibi araştırmak maʿnāsına; yukālu: تَتَبَّعَ الشَّيْءَ إِذَا تَطَلَّبَهُ

[ت ر ع]

اَلتُّرْعَةُ [et-turʿat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Kapıya denir; cemʿi تُرَعٌ [turaʿ]dır, صُرَدٌ [ṣurad] vezninde; yukālu: فَتَحَ التُّرْعَةَ أَيِ الْبَابَ Ve yüze denir, vech maʿnāsına.

Şārih der ki Ebū ʿUbeyd işbu: "إِنَّ مِنْبَرِي هَذَا كَأَنَّهُ عَلَى تُرْعَةٍ مِنْ تُرَعِ الْجَنَّةِ" hadīsi tefsīrinde ʿibāretini sebt eylemişidi ki burada تُرْعَةٌ [turʿat]ı derece ve ravza maʿnālarına haml eylemeyip bāb maʿnāsına haml eylemek evcehtir demektir. Müʾellif وَهُوَ الْوَجْهُ kavlini maʿnā-yı mahsūs fehm eylemekle هُوَ lafzını tayy edip وَالْوَجْهُ ʿunvānıyla resm eylemiştir, yoksa تُرْعَةٌ [turʿat]in vech maʿnāsına vürūdu bir lügatte sābit değildir. İntehā. Ve

تُرْعَةٌ [turʿat] Çeşmenin ve nehrin başında yā kenārında su alacak ve su salacak gediğe denir ki su savağı ve su geveri taʿbīr olunur; yukālu: سُدَّ التُّرْعَةَ أَيْ مَفْتَحَ الْمَاءِ حَيْثُ يَسْتَقِي النَّاسُ Ve pāye ve derece maʿnāsınadır; yukālu: رَفِيعُ التُّرْعَةِ أَيِ الدَّرَجَةِ Ve yüksek yerde olan çemen-zāra ve ravza ve merg-zāra denir. Kāle'ş-şārih: وَفُسِّرَ الْحَدِيثُ الْمَذْكُورُ بِهِ Ve havuz başında su içinlerin duracakları makāma denir. Ve minberin basamağına ve merdivenine denir. Ve nehrden cedvelin ayrıldığı ağza denir. Ve

تُرْعَةُ [Turʿat] Şām'da bir karye adıdır. Ve Ṣaʿīd-i aʿlāda bir karye adıdır ki balık salamurası Mıṣır'a oradan celb olunur.

اَلتَّرَعُ [et-teraʿ] (fethateynle) Şerr ve kerīheye sürʿat edip koşmak maʿnāsınadır; yukālu: تَرِعَ فُلاَنٌ تَرَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَسْرَعَ إِلَى الشَّرِّ Ve dolmak maʿnāsınadır; yukālu: تَرِعَ الْإِنَاءُ إِذَا مَلَأَ Ve kemāl-i ferah u neşāttan umūr-ı ʿazīmelere saldırıp mübāşeret eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَرِعَ فُلاَنٌ إِذَا اقْتَحَمَ الْأُمُورَ مَرَحًا وَنَشَاطًا Ve

تَرِعٌ [teraʿ] Vasf olur, dolgun nesneye denir; yukālu: حَوْضٌ تَرِعٌ أَيْ مُمْتَلِئٌ Gerçi bunda kıyās olun كَتِفٌ [ketif] vezninde olmak-

tır, lākin mübālagaten vasf bi'l-masdar olmuştur.

اَلتَّرِعُ [et-teriʿ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Sıfattır, dolu nesneye denir. Ve pek ikbāl ve neşātından umūr-ı ʿizāma iktihām eden adama denir.

اَلتَّرْعُ [et-terʿ] (فَرْعٌ [ferʿ] vezninde) Bir adamı teveccüh ve sülūk eylediği cihetten sarf eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَرَعَهُ عَنْ وَجْهِهِ تَرْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا ثَنَاهُ

تَرْعُ عُوزٍ [Terʿu ʿŪz] (ʿayn'ın zammıyla) Ḥarrān kazāsında bir karye adıdır, nisbetinde تَرْعُوزِيٌّ [Terʿūziyy] denir, tahfīfle.

اَلتَّرَّاعُ [et-terrāʿ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Kapıcıya denir; tekūlu: حَجَبَنِي التَّرَّاعُ أَيِ الْبَوَّابُ Ve dereyi dolduran sel suyuna denir; yukālu: سَيْلٌ تَرَّاعٌ أَيْ مَالِئُ الْوَادِي

اَلْأَتْرَعُ [el-etraʿ] (أَفْضَلُ [efḍal] vezninde) Bu dahi dereyi dolduran sel suyuna denir.

اَلْمَتْرَعَةُ [el-metraʿat] (مَشْرَبَةٌ [meşrebet] veznninde) Dolgunluğa denir; bu münāsebetle derūn-ı insānı doldurmuş hilm ve teʾennīde istiʿmāl olunur; ve minhu yukālu: إِنَّهُ لَذُو مَتْرَعَةٍ أَيْ لاَ يَغْضَبُ وَلاَ يَعْجَلُ

اَلْإِتْرَاعُ [el-itrāʿ] (hemzenin kesriyle) Doldurmak maʿnāsınadır; yukālu: أَتْرَعَ الْإِنَاءَ إِذَا مَلَأَهُ

اَلتَّتْرِيعُ [et-tetrīʿ] Kapıyı kapamak maʿnāsınadır; yukālu: تَرَّعَ الْبَابَ إِذَا أَغْلَقَهُ

اَلتَّتَرُّعُ [et-teterruʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznninde) Şerr işe koşup sürʿat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَتَرَّعَ بِهِ إِلَى الشَّرِّ إِذَا تَسَرَّعَ

اَلْإِتِّرَاعُ [el-ittirāʿ] (hemzenin ve tā-yı müşeddedenin kesriyle) Dolmak maʿnāsınadır; yukālu: إِتَّرَعَ الْإِنَاءُ إِذَا امْتَلَأَ

[ت س ع]

اَلتِّسْعَةُ [et-tisʿat] (tā'nın kesriyle) Dokuz ʿadede denir. Kāʿide üzere ʿaded müzekkerdir, müʾennesinde تِسْعٌ denir; yukālu: تِسْعُ رِجَالٍ ve تِسْعُ نِسْوَةٍ ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى تِسْعَ آيَاتٍ﴾ Müʾellif işbu beytte o dokuz āyātı cemʿ eylemiştir: "عَصًا سَنَةٌ بَحْرٌ جَرَادٌ وَقُمَّلٌ || دَمٌ وَيَدٌ بَعْدَ الضَّفَادِعِ طُوفَانُ" Ve

تِسْعٌ [tisʿ] Devenin susuz kalıp suvardıkları günden bir günün adıdır ki dokuzuncu gün suya götürmektir.

اَلتُّسْعُ [et-tusʿ] (tā'nın zammıyla) ve

اَلتَّسِيعُ [et-tesīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Küsūr-ı aʿdāddandır ki dokuz cüzʾden bir cüzʾe denir, dokuzda bir taʿbīr olunur; yukālu: أَخَذَ تُسْعَهُ وَتَسِيعَهُ أَيْ جُزْءًا مِنْ تِسْعَةٍ

اَلتُّسَعُ [et-tusaʿ] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) Ayın yedinci ve sekizinci ve dokuzuncu gecesine denir. Şārihin beyānı üzere ayın ibtidā ve ikinci ve üçüncü gecesine غُرَرٌ [ġurer] ve dördüncü ve beşinci ve altıncısına نُفَلٌ [nufel] ve yedinci ve sekizinci ve dokuzuncusuna تُسَعٌ [tusaʿ] ıtlāk olunur.

اَلتَّاسُوعَاءُ [et-tāsūʿāʾ] (عَاشُورَاءُ [ʿāşūrāʾ] veznninde) ʿĀşūrāʾ gününden evvel olan güne denir ki muharremin dokuzuncu günüdür ve lafzı mezbūr müvelleddir.

اَلتَّسْعُ [et-tesʿ] (tā'nın fethiyle) Bir şeyʾin dokuzda birini almak yāhūd bir cemāʿate dokuzuncu olmak maʿnāsınadır yāhūd kendisiyle onları dokuz nefer kılmak maʿnāsınadır; yukālu: تَسَعَهُمْ تَسْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَالثَّانِي إِذَا أَخَذَ تُسْعَ أَمْوَالِهِمْ أَوْ كَانَ تَاسِعَهُمْ أَوْ صَيَّرَهُمْ تِسْعَةً بِنَفْسِهِ

اَلتَّاسِعُ [et-tāsiʿ] Dokuzuncu demektir; yukālu: هُوَ تَاسِعُ تِسْعَةٍ وَتَاسِعُ ثَمَانِيَةٍ بِالْإِضَافَةِ وَلاَ

يَجُوزُ تَاسِعٌ تِسْعَةً بِرَفْعِ التَّاسِعِ وَنَصْبِ التِّسْعَةِ

اَلْإِتْسَاعُ [el-itsāʿ] (hemzenin kesriyle) Dokuz olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَتْسَعَ الْقَوْمُ إِذَا صَارُوا تِسْعَةً Ve kavmin develeri dokuzuncu gün suya gelmek maʿnāsınadır; yukālu: أَتْسَعَ الْقَوْمُ إِذَا وَرَدَتْ إِبِلُهُمْ تِسْعًا

[ت ع ع]

اَلتَّعُّ [et-taʿʿ] (tā'nın fethi ve ʿayn'ın teşdīdiyle) ve

اَلتَّعَّةُ [et-taʿʿat] (hā'yla) Salkı ve sölpük olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَعَّ الرَّجُلُ تَعًّا وَتَعَّةً Ve ʿamel ile kusmak maʿnāsınadır; yukālu: تَعَّ الرَّجُلُ إِذَا تَقَيَّأَ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا اسْتَرْخَى

اَلتَّعْتَعُ [et-taʿtaʿ] (فَدْفَدٌ [fedfed] vezninde) فَأْفَأٌ [feʾfeʿ] maʿnāsınadır ki tekellümde ekserī lisānı fāʾ harfine çalan kimsedir; yukālu: هُوَ تَعْتَعٌ أَيْ فَأْفَأٌ

اَلتَّعَاتِعُ [et-teʿātiʿ] (tā-yı ūlānın fethiyle) Nās lisānına düşmüş karış muruş erācīfe denir; yukālu: وَقَعُوا فِي تَعَاتِعَ أَيْ فِي أَرَاجِيفَ وَتَخْلِيطٍ

اَلتَّعْتَعَةُ [et-taʿteʿat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Beri öte şiddetle sarsıp ırgalamak, ʿalā-kavlin bir kimseyi bir işe cebr ve ikrāh eylemekle muztarib kılmak maʿnāsınadır; yukālu: تَعْتَعَهُ إِذَا تَلْتَلَهُ وَحَرَّكَهُ بِعُنْفٍ أَوْ أَكْرَهَهُ فِي الْأَمْرِ حَتَّى قَلِقَ Ve sözde hasrdan yāhūd ʿaczden tereddüd edip dilini çiğnemek maʿnāsınadır; yukālu: تَعْتَعَ فِي الْكَلَامِ إِذَا تَرَدَّدَ مِنْ حَصَرٍ أَوْ عِيٍّ Ve davar kumluğa saplanıp kalmak maʿnāsınadır; yukālu: تَعْتَعَتِ الدَّابَّةُ إِذَا ارْتَطَمَتْ فِي الرَّمْلِ

[ت ق ع]

اَلتَّقَعُ [et-teḳaʿ] (tā'nın ve ḳāf'ın fethiyle) Açlığa denir; yukālu: أَخَذَهُ التَّقَعُ أَيِ الْجُوعُ

اَلتَّقِعُ [et-teḳiʿ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) تَقَعٌ [teḳaʿ]dan mübālagaten vasftır; yukālu: جُوعٌ تَقِعٌ أَيْ شَدِيدٌ

[ت ل ع]

اَلتَّلْعَةُ [et-telʿat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Yüksek bayır makūlesi yere denir. Ve iniş ve engebe yere denmekle zıdd olur; tekūlu: نَزَلْنَا فِي تَلْعَةٍ وَهِيَ مَا ارْتَفَعَ مِنَ الْأَرْضِ وَمَا انْهَبَطَ مِنْهَا ضِدٌّ Ve su akıntısına denir, مَسِيلُ الْمَاءِ [mesīlu'l-māʾ] maʿnāsına. Ve vāsiʿ dere ağzına denir. Ve arzdan mürtefiʿ olan kıtʿaya denir; cemʿi تَلَعَاتٌ [teleʿāt] gelir fetehātla ve تِلَاعٌ [tilāʿ] gelir; جِبَالٌ [cibāl] vezninde. ʿAlā-kavlin تِلَاعٌ [tilāʿ] tepelerden ve dağ koltuklarından ve bayır sırtlarından derelere cārī su akıntılarına denir, murād yüksekten alçağa akacak su akıntılarıdır; ve mine'l-emsāli: "فُلَانٌ لَا يَنْمَعُ ذَنَبَ تَلْعَةٍ" Yaʿnī "Filān, akıntının ayağını tutamaz." Zelīl ve hakīr kimse hakkında darb olunur. Ve tekūlu'l-ʿArab: "لَا أَثِقُ بِسَيْلِ تَلْعَتِكَ" Yaʿnī "Ben senin akıntının seline iʿtimād etmem." Mesel-i mezbūr kavl ve fiʿline iʿtimād olunmayan kāzib ve mütelevvin hakkında darb olunur. Ve kezā yekūlūne: "لَا أَخَافُ إِلَّا مِنْ سَيْلِ تَلْعَتِي" Yaʿnī "Ben hemān kendi تَلْعَةٌ [telʿat]imin selinden havf ederim" ki murād kendi ʿammzādelerimden ve akribālarımdan havf ederim demektir.

اَلتَّلَاعَةُ [et-Telāʿat] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Kināne kabīlesi yurdunda bir su adıdır.

اَلتَّلَعُ [et-telaʿ] (fethateynle) تَرَعٌ [teraʿ] vezninde ve mürādifidir ki dolmak maʿnāsınadır; yukālu: تَلِعَ الْإِنَاءُ تَلَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا امْتَلَأَ Ve boyun uzun olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَلِعَتْ عُنُقُهُ وَتَلِعَتْ تَلَعًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَالرَّابِعِ إِذَا طَالَتْ ve yukālu: تَلِعَ الرَّجُلُ وَتَلَعَ إِذَا طَالَتْ عُنُقُهُ

اَلْأَتْلَعُ [el-etlaʿ] ve

اَلتَّلِيعُ [et-telīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Uzun

boyuna ve boynu uzun kimseye denir.

اَلتَّلْعُ [et-telʿ] (مَنْعٌ [menʿ] vezninde) Gündüz zuhûr eylemek maʿnâsınadır; yukâlu: تَلَعَ النَّهَارُ تَلْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا طَلَعَ Ve kaba kuşluk olmak maʿnâsınadır; yukâlu: تَلَعَتِ الضُّحَى إِذَا انْبَسَطَتْ Ve bir kimse içinde olduğu nesneden başını taşra çıkarmak maʿnâsınadır; yukâlu: تَلَعَ الرَّجُلُ إِذَا أَخْرَجَ رَأْسَهُ عَمَّا كَانَ فِيهِ ve yukâlu: تَلَعَ الثَّوْرُ إِذَا أَخْرَجَ رَأْسَهُ مِنَ الْكِنَاسِ

اَلْإِتْلَاعُ [el-itlāʿ] (hemzenin kesriyle) تَلْعٌ [telʿ] ile maʿnā-yı ahîrde mürâdiftir; yukâlu: أَتْلَعَ الرَّجُلُ إِذَا أَخْرَجَ رَأْسَهُ عَمَّا كَانَ فِيهِ Ve bir kimse boynunu yukarı uzatıp sündürmek maʿnâsınadır; yukâlu: أَتْلَعَ الرَّجُلُ إِذَا مَدَّ عُنُقَهُ مُتَطَاوِلاً

اَلتَّلِعُ [et-teliʿ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Dolu kaba denir; yukâlu: إِنَاءٌ تَلِعٌ أَيْ مَلْآنُ

تَوْلَعُ [Tevlaʿ] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) ve **تُولَعُ** [Tūlaʿ] (فُوفَلٌ [fūfel] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

اَلْمُتْلِعُ [el-mutliʿ] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Dil-ber hatuna ıtlâk olunur, temâşâcıları kendisine seyr ettirmek için başını kaldırıp gerdanını uzatır olduğu için; yukâlu: إِمْرَأَةٌ مُتْلِعٌ أَيْ حَسْنَاءُ

اَلْمُتَتَلِّعُ [el-mutetelliʿ] (مُتَصَلِّبٌ [muteṣallib] vezninde) Bir iş için ayakta dikilip duran adama denir; tekûlu: رَأَيْتُهُ مُتَتَلِّعًا أَيْ شَاخِصًا لِلْأَمْرِ Ve yerinde kıyâm için başını kaldıran kimseye denir. Ve ileri geçen adama denir; yukâlu: صَارَ مُتَتَلِّعًا أَيْ مُتَقَدِّمًا Ve Mezyede el-Ḥârişî feresinin ismidir.

اَلتَّتَالُعُ [et-tetâluʿ] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Boynunu uzatıp başını kaldırarak yürümek maʿnâsınadır; yukâlu: تَتَالَعَ الرَّجُلُ فِي مِشْيَتِهِ إِذَا مَدَّ عُنُقَهُ وَرَفَعَ رَأْسَهُ

مُتَالِعٌ [Mutâliʿ] (مُقَاتِلٌ [muḳâtil] vezninde) Bâdiyede bir dağın ismidir, Ġaniyy kabîlesi yâhûd Benî ʿUmeyle cemâʿati yurdundadır yâhûd Baḥreyn nâhiyesindedir ki sırtında bir su vardır, ona عَيْنٌ مُتَالِعٌ derler.

[ت ن ع]

تِنْعَةُ [Tinʿat] (tā'nın kesriyle) Ḥaḍremevt kurbünde bir karyedir, Titʿa b. Hânî ismiyle müsemmâdır; oraya ʿİyâḍ b. ʿİyâḍ ve ʿAyzâr b. Cervel ve Ḥucr b. ʿAnbes el-Muhaddisûn et-Tinʿiyyûn mensûblardır.

[ت و ع]

اَلتَّوْعُ [et-tevʿ] (tā'nın fethi ve vāv'ın sükûnuyla) Bir parça ekmekle ağızdan yâhûd sâfî yağdan alıp lokma kaldırmak maʿnâsınadır; tekûlu: تُعْتُ اللِّبَأَ وَالسَّمْنَ أَتُوعُهُ تَوْعًا إِذَا كَسَرْتَهُ بِقِطْعَةِ خُبْزٍ تَرْفَعُهُ بِهَا Niteki تَبْعٌ [teyʿ] dahi bu maʿnâyadır, ke-mâ se-yuzkeru.

تُعْ تُعْ [tuʿ tuʿ] (tā'ların zammıyla) Tevâzuʿ eylemekle emr sîgasıdır; yekûlûne: تُعْ تُعْ أَمْرٌ بِالتَّوَاضُعِ ظَاهِرًا Hemân emr bünyesiyle mesmûʿdur.

اَلتَّيُّوعُ [et-teyyūʿ] (tā-yı meftûha ve yā-yı müşeddede ile ki تَفْعُولٌ [tefʿūl] vezninde dir) Şol nebâta denir ki katʿ olundukta ondan ak ve hârr ve bedeni mukarrih süt seyelân eder ola; سَقُمُونِيَا [seḳamūniyā] ve شُبْرُمٌ [şubrum] ve لَاعِيَةٌ [lāʿiyet] ve عُشَرٌ [ʿuşer] ve حَلْتِيتٌ [ḥaltīt] gibi. Ve bu ism-i cinstir, Türkîde sütleğen taʿbîr olunur. Ve cümle-i تَيُّوعَاتٌ [teyyūʿāt]ın sütü müshil ve müdirr ve kılları müzîl olur. Yaprakları yâhûd tohumları dövülüp mâ-i râkide ilkâ olunsa balık otu gibi balıkları sarhoş edip cümlesi suyun yüzüne medhûş çıkmakla sayd olunur. Müʾellif bunu yā-yı tahtiyye ile "ي،ت،ع" mâddesinde dahi zikr eder. Ve müfredât-ı tıbbiyyede yā'nın takdîmiyle

müsebbettir.

[ت ي ع]

اَلتَّيْعُ [et-teyʿ] (بَيْعٌ [beyʿ] vezninde) ve

اَلتَّيَعُ [et-teyaʿ] (fethateynle) ve

اَلتَّيَعَانُ [et-teyeʿān] (fetehātla) Ağızdan kusuntu çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: تَاعَ الْقَيْءُ يَتِيعُ تَيْعًا وَتَيَعًا وَتَيَعَانًا إِذَا خَرَجَ Ve su makūlesi seyelān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَاعَ الشَّيْءُ إِذَا سَالَ Ve erimek maʿnāsınadır; yukālu: تَاعَ السَّمْنُ إِذَا ذَابَ Ve bir nesneye şevk ve ārzū kılmak maʿnāsınadır; yukālu: تَاعَ إِلَيْهِ إِذَا تَاقَ Ve katʿ-ı mesāfe eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَاعَ الطَّرِيقَ إِذَا قَطَعَهُ Ve bir nesneye ʿacele eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَاعَ إِلَيْهِ إِذَا عَجَلَ Ve gitmek maʿnāsınadır; yukālu: تَاعَ الرَّجُلُ إِذَا ذَهَبَ Ve ağız ve sāfī yağ makūlesinden bir parça ekmek ile alıp lokma kaldırmak maʿnāsınadır; yukālu: تَاعَ السَّمْنَ إِذَا رَفَعَهُ بِقِطْعَةِ خُبْزٍ Ve bir nesneyi ahz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَاعَ بِهِ إِذَا أَخَذَهُ

اَلتَّتْيِيعُ [et-tetyīʿ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi ekmek parçasıyla ağızdan ve yağdan bölüp lokma kaldırmak maʿnāsınadır; yukālu: تَيَّعَ السَّمْنَ بِمَعْنَى تَاعَهُ

اَلتِّيعَةُ [et-tīʿat] (tā'nın kesriyle) Kırk ʿaded koyuna denir. ʿAlā-kavlin vācibe-i zekāt müteretteb olan hayvāndan ednā mertebeye denir, meselā kırk koyun ve beş deve gibi. Gūyā ki zehāb maʿnāsına olan تَبْعٌ [teyʿ] lafzından meʾhūzdur. Hayvānlar mertebe-i mezkūreye bālig oldukta gammāzlar voyvodaya koşup gider oldukları tasavvuruyla ıtlāk olunmuştur.

اَلتَّاعَةُ [et-tāʿat] Sıcak ağızdan bir sokuma denir; yukālu: مَا أَغْنَتْهُ تَاعَةً أَيْ كُتْلَةً مِنَ اللَّبَنِ الثَّخِينَةِ

اَلتَّيِّعُ [et-teyyiʿ] (كَيِّسٌ [keyyis] vezninde) ve

اَلتَّيَّعَانُ [et-teyyeʿān] (tā'nın ve yā-yı müşeddedenin fethiyle) Şerr işe, ʿalā-kavlin mutlakan bir nesneye koşup sürʿat ve tehālük eder olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ تَيِّعٌ وَتَيَّعَانٌ أَيْ مُتَسَرِّعٌ إِلَى الشَّرِّ أَوْ إِلَى الشَّيْءِ

اَلْأَتْيَعُ [el-etyaʿ] Dāʾimā hamākate dāʾir işe koşup tehālük eden adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَيْتَعُ أَيْ مُتَتَايِعٌ فِي الْحُمْقِ Ve karşısında serāb lemeʿān eden mekāna denir; yukālu: مَكَانٌ أَتْيَعُ إِذَا كَانَ يَجْرِي السَّرَابُ عَلَى وَجْهِهِ

اَلْإِتَاعَةُ [el-itāʿat] (hemzenin kesriyle) Kusmak maʿnāsınadır; yukālu: أَتَاعَ الرَّجُلُ إِذَا قَاءَ Ve kusuntuyu iʿāde kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَتَاعَ الْقَيْءَ إِذَا أَعَادَهُ

اَلتَّتَايُعُ [et-tetāyuʿ] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Bir kimse nāsın hilāfınca olan bir işe kendi başına fikr ve reviyyetsiz mübāşeret eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فُلَانٌ يَتَتَايَعُ فِي الْأَمْرِ إِذَا كَانَ يَرْكَبُ فِيهِ عَلَى خِلَافِ النَّاسِ Ve dāʾimā şerr ve şūra atılmak maʿnāsınadır; yukālu: يَتَتَايَعُ فِي الشَّرِّ أَيْ يَتَهَافَتُ وَيُسْرِعُ Ve önegülük eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَتَايَعَ فِيهِ إِذَا لَجَّ ve yukālu: مَا هَذِهِ التَّتَايُعُ أَيِ اللَّجَاجَةُ Ve yerinden deprenip doğrulmak maʿnāsınadır; yukālu: تَتَايَعَ لِلْقِيَامِ إِذَا اسْتَقَلَّ لَهُ Ve bir nesneyi iletmek maʿnāsınadır; yukālu: إِتَّايَعَتِ الرِّيحُ بِالْوَرَقِ إِذَا ذَهَبَتْ بِهِ İşbu إِتَّايَعَتْ kelimesinin aslı تَتَايَعَتْ idi; إِتَّاقَلَ ve تَتَاقَلَ gibi.

اَلتَّتَيُّعُ [et-teteyyuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bu dahi şerre atılmak maʿnāsınadır; yukālu: تَتَيَّعَ الرَّجُلُ إِلَى الشَّرِّ إِذَا تَهَافَتَ وَأَسْرَعَ إِلَيْهِ Ve önegülük eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَتَيَّعَ فِيهِ إِذَا لَجَّ

اَلْإِسْتِتَاعَةُ [el-istitāʿat] إِسْتِطَاعَةٌ [istiṭāʿat] vezninde ve mürādifidir ki tākat getirmek maʿnāsınadır; tekūlu: لَا أَسْتَتِيعُ أَيْ لَا أَسْتَطِيعُ

FASLU'Ş-ŞĀʾİ'L-MÜSELLESE
(فَصْلُ الثَّاءِ الْمُثَلَّثَة)

[ث خ ط ع]

ثَخْطَعٌ [Şaḫṭaʿ] (ḫā-yı muʿceme ile جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Bir recül ismidir.

[ث ر ع]

اَلثَّرَعُ [eş-şeraʿ] (fethateynle) Bir cemāʿate tufeylī olmak maʿnāsınadır; yukālu: ثَرِعَ الرَّجُلُ ثَرَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا طَفَّلَ عَلَى قَوْمٍ

[ث ط ع]

اَلثُّطَاعُ [eş-şuṭāʿ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Zükām ʿilletine denir.

اَلْمَثْطُوعُ [el-meşṭūʿ] ve

اَلثُّطَاعِيُّ [eş-şuṭāʿiyy] (غُرَابِيٌّ [ġurābiyy] vezninde) Zükām ʿilletine uğramış adama denir; yukālu: ثُطِعَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَثْطُوعٌ وَثُطَاعِيٌّ أَيْ مَزْكُومٌ

اَلثَّطْعُ [eş-şaṭʿ] (قَطْعٌ [ḳaṭʿ] vezninde) Yestehlemek maʿnāsınadır; yukālu: ثَطَعَ الصَّبِيُّ ثَطْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَحْدَثَ Ve bir nesne belli ve zāhir olmak maʿnāsınadır; yukālu: ثَطَعَ الشَّيْءُ إِذَا ظَهَرَ

اَلتَّثْطِيعُ [et-teşṭīʿ] Bir nesneyi pāre pāre kırmak maʿnāsınadır; yukālu: ثَطَّعَهُ إِذَا كَسَّرَهُ

[ث ع ع]

اَلثَّعُّ [eş-şaʿʿ] (şā'nın fethi ve ʿayn'ın teşdīdiyle) Kusmak maʿnāsınadır; yukālu: ثَعَّ الرَّجُلُ ثَعًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَاءَ

اَلثَّعْثَعُ [eş-şaʿşaʿ] (فَدْفَدٌ [fedfed] vezninde) İnciye denir, لُؤْلُؤٌ [luʾluʾ] maʿnāsına. Ve sedefe denir ki inci kabıdır. Ve kırmızı yüne denir, صُوفٌ أَحْمَرُ maʿnāsına.

اَلْإِنْثِعَاعُ [el-inşiʿāʿ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Ağızdan kusuntu atılıp dökülmek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْثَعَّ الْقَيْءُ إِذَا انْصَبَّ مِنْ فِيهِ وَكَذَا الدَّمُ مِنَ الْأَنْفِ وَالْجُرْحِ

اَلثَّعْثَعَةُ [eş-şaʿşeʿat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Pepeyi söylemek maʿnāsınadır; yukālu: يُثَعْثِعُ الْكَلَامَ إِذَا كَانَ فِيهِ لُثْغَةٌ Ve gaseyān gelmiş kimsenin kayʾ hāletinde olan savtından hikāyedir. Ve birbiri ardınca kusmak maʿnāsınadır; yukālu: ثَعْثَعَ الرَّجُلُ إِذَا قَاءَ مُتَتَابِعًا

[ث ل ع]

اَلثَّلْعُ [el-şelʿ] (şā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Baş yarmak maʿnāsınadır; yukālu: ثَلَعَ رَأْسَهُ ثَلْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا شَدَخَهُ

اَلْمُثَلَّعُ [el-muşellaʿ] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Yarılmış ve çatlamış hurmā koruğuna denir. ʿAlā-kavlin savāb olan muʿceme ile olmaktır.

[ث و ع]

اَلثُّوَعُ [eş-şuvaʿ] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) Bir şecer-i cebelī ismidir ki her dem tāze olur; kalın özdekli ve بُطْمٌ [buṭm] tarzında yemişli salkımları olur, lākin meʾkūl ve müntefaʿ değildir.

اَلثَّوْعُ [eş-şevʿ] (نَوْعٌ [nevʿ] vezninde) Akmak maʿnāsınadır; yukālu: ثَاعَ الْمَاءُ يَثُوعُ ثَوْعًا إِذَا سَالَ

ثُعْ ثُعْ [şuʿ şuʿ] (mükerreren şā'ların zammıyla) Tāʿat-ı ilāhīyi muzatammın seyr ü seyāhat-ı bilād eylemek bābında emr bünyesidir; yekūlūne: ثُعْ ثُعْ وَهُوَ أَمْرٌ بِالْإِنْبِسَاطِ فِي الْبِلَادِ فِي طَاعَةِ اللهِ تَعَالَى Şārihin beyānına göre böylece mesmūʿdur.

اَلثَّاعَةُ [eş-şāʿat] (binā-i merredir) Şiddetle kusmak maʿnāsınadır.

FASLU'L-CĪM
(فَصْلُ الْجِيمِ)

[ج ب ع]

اَلْجُبَّاعُ [el-cubbāʿ] (رُمَّانٌ [rummān] veznin-de) Bodur kişiye denir; müʾennesinde جُبَّاعٌ [cubbāʿ] ve جُبَّاعَةٌ [cubbāʿat] dahi denir hā'yla; yukālu: رَجُلٌ جُبَّاعٌ وَامْرَأَةٌ جُبَّاعٌ وَجُبَّاعَةٌ أَيْ قَصِيرٌ Ve sıbyān kısmının kullandıkları kısa oka denir. Ve

جُبَّاعَةٌ [cubbāʿat] Göte denir, إِسْتٌ [ist] maʿnāsına. Ve

جُبَّاعٌ [cubbāʿ] ve

جُبَّاعَةٌ [cubbāʿat] Şol ʿavrete denir ki yürüyüşü ve giyimi ve libās giyinişi bed ve nā-zībā olup ve orta yaşlı ola; yukālu: إِمْرَأَةٌ جُبَّاعٌ وَجُبَّاعَةٌ أَيِ الْقَبِيحَةُ الْمِشْيَةِ وَاللِّبْسَةِ لَيْسَتْ بِصَغِيرَةٍ وَلاَ كَبِيرَةٍ

اَلتَّجْبِيعُ [et-tecyīʿ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir kimsenin arıklıktan makʿadı mütegayyir olup yaʿnī kıynakları kalmayıp çatılı kemik kalmak maʿnāsınadır; yukālu: جَبَّعَ الرَّجُلُ إِذَا تَغَيَّرَتْ إِسْتُهُ هُزَالاً Teʾnīsi عَجِيزَةٌ [ʿacīzet] yāhūd حَلْقَةٌ [ḥalḳat]-ı dübür teʾvīliyledir.

[ج ح ل ن ج ع]

جَحْلَنْجَعٌ [caḥlencaʿ] (cīm'lerin ve lām'ın fethiyle ki) Ebu'l-Hemeysaʿ nām şāʿirin işbu: "يَجْرِي إِنْ تَدْمَعِي صَوْبَكِ صَوْبَ الْمَدْمَعِ || عَلَى الْخَدِّ كَضِبْثِ النَّعْثَعِ || مِنْ طَمْحَةٍ صَبِيرُهَا جَحْلَنْجَعِ" ürcüzesinde vākiʿdir. Ehl-i sarf ü lügat kitāblarında zikr edip lākin tefsīr eylemediler. Ve merkūm Ebu'l-Hemeysaʿ, Medyen aʿrābından olmakla lügatı başka olduğundan bizler onun kelāmını fehm eylemeziz dediler. Şārih der ki bazı nüshada إِنْ تَمْنَعِي vārid olmuştur, ضِبْثٌ [ḍiʾb] inciye ve نَعْثَعٌ [naʿṯaʿ] sedefe denir, طَمْحَةٌ [ṭamḥat] nazara ve صَبِيرٌ [ṣabīr] sehāb ve جَحْلَنْجَعٌ [ceḥlencaʿ] müterākim maʿnāsınadır ve ism-i südāsīdir.

[ج د ع]

اَلْجَدْعُ [el-cedʿ] (صَدْعٌ [ṣadʿ] vezninde) Bir kimseyi zindāna koyup habs eylemek maʿnāsınadır; yukālu: جَدَعَهُ جَدْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا حَبَسَهُ وَسَجَنَهُ Ve bir adamın burnunu yāhūd kulağını yā elini yā dudağını kesmek maʿnāsınadır; yukālu: جَدَعَ فُلاَنًا إِذَا قَطَعَ أَنْفَهُ أَوْ أُذُنَهُ أَوْ يَدَهُ أَوْ شَفَتَهُ Şārih der ki katʿ-ı enfte hāstır, sāʾirleri tecevvüzdür ve yukālu: جَدَعَ أَنْفَهُ أَوْ أُذُنَهُ Ve çocuğu bed gıdā ile beslemek maʿnāsına müstaʿmeldir ki radāʿdan ve salāhtan munkatıʿ olur; yukālu: جَدَعَتِ الصَّبِيَّ أُمُّهُ إِذَا أَسَاءَتْ غِذَاءَهُ Ve tekūlu'l-ʿArab: جَدْعًا لَهُ أَيْ أَلْزَمَهُ اللهُ الْجَدْعَ Yaʿnī beddüʿā mevkiʿinde جَدْعًا لَهُ derler ki "Hak taʿālā onu dāʾimā hayrdan maktūʿ ve nākıs ve maʿyūb eylesin demektir." Fiʿli lāzımu'l-izmārdır.

اَلْأَجْدَعُ [el-ecdaʿ] Vasftır, burnu yāhūd kulağı yā eli yā dudağı kesilmiş kimseye denir. Ve

أَجْدَعُ [ecdaʿ] Şeytāna ıtlāk olunur. Ve kibār-ı tābiʿīnden Mesrūḳ'un pederi ismidir ki Hazret-i Fārūḳ radıyallāhu ʿanhu tagyīr edip ʿAbdurraḥmān tesmiye eylediler.

اَلْجَدَعُ [el-cedaʿ] (fethateynle) Kesik burunlu olmak maʿnāsınadır; yukālu: جَدِعَ الرَّجُلُ جَدَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ أَجْدَعَ Ve çocuk bed-gıdā olmak maʿnāsınadır; yukālu: جَدِعَ الصَّبِيُّ إِذَا صَارَ سَيِّءَ الْغِذَاءِ

اَلْجَدَعَةُ [el-cedeʿat] (fetehātla) Kesilmiş burundan ve kulaktan yerinde kalan bakiyyeye denir; yukālu: مَا أَقْبَحَ جَدَعَتَهُ وَهِيَ مَا بَقِيَ بَعْدَ الْجَدْعِ

جُدَيْعٌ [Cudeyʿ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir recül ʿalemidir.

بَنُو جَدْعَاءَ [Benū Cedʿāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) ve

بَنُو جُدَاعَةَ [Benū Cudāʿat] (ثُمَامَةٌ [s̱umāmet] vezninde) İki kabīledir.

اَلْجَدْعَاءُ [el-Cedʿāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) أَجْدَعُ [ecdaʿ]ın müʾennesidir. Ve Nebiyy-i ekrem sallallāhu ʿaleyhi ve sellem hazretlerinin nākaları ismidir; عَضْبَاءُ [ʿAḍbāʾ] ve قَصْوَاءُ [Ḳaṣvāʾ] dahi denir idi, lākin zātında جَدْعَاءُ [cedʿāʾ] ve عَضْبَاءُ [ʿaḍbāʾ] ve قَصْوَاءُ [ḳaṣvāʾ] olmayıp belki bunlar öylece elkāb idi.

جُدْعَانُ [Cudʿān] (عُثْمَانُ [ʿuṯmān] vezninde) Esmāʾdandır: ʿAbdurraḥmān b. Cudʿān cevād-ı maʿrūftur. Baʿzen ziyāfetine Fahr-i ʿālem ʿaleyhi's-selām hāzır olurlar idi. Ve mezbūrun bir mahsūs taʿmām vazʿ edecek büyük kavatası var idi, ayak üzere piyāde ve süvārī bī-muhābā ondan ekl-i taʿmām ederler idi. Hazret-i ʿĀʾişe bir gün Resūl-i ekrem'den "ʿAcabā merkūmun haslet-i sehāsı rūz-i cezāda kendisine nāfiʿ olur mu?" diye suʾāl eyledikte cevābında: "لاَ أَنَّهُ لَمْ يَقُلْ يَوْمًا رَبِّ اغْفِرْ لِي خَطِيئَتِي يَوْمَ الدِّينِ" buyurdular.

اَلْجُدَاعُ [el-cudāʿ] (غُرَابٌ [ġurāb] veznince) Şol çayıra ve otlağa denir ki dābbeye aslā yaramayıp belki muzırr ola; yukālu: كَلَأٌ جُدَاعٌ إِذَا كَانَ فِيهِ جَدْعٌ لِمَنْ رَعَاهُ أَيْ وَبِيلٌ وَخِيمٌ Bu münāsebetle ölüme جُدَاعٌ [cudāʿ] ıtlāk olunur.

بَنُو جُدَاعٍ [Benū Cudāʿ] ʿArabdan bir batndır.

اَلْجَدِعُ [el-cediʿ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Bed-gıdā çocuğa denir; yukālu: صَبِيٌّ جَدِعٌ أَيْ سَيِّءُ الْغِذَاءِ

اَلْإِجْدَاعُ [el-icdāʿ] (hemzenin kesriyle) ve

اَلتَّجْدِيعُ [et-tecdīʿ] Çocuğu bed gıdā ile beslemek maʿnāsınadır; yukālu: أَجْدَعَتِ الصَّبِيَّ وَجَدَعَتْهُ أُمُّهُ إِذَا أَسَاءَتْ غِذَاءَهُ Ve

تَجْدِيعٌ [tecdīʿ] Bir kimseye لَهُ جَدْعًا kelāmıyla beddu ʿā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: جَدَّعَهُ إِذَا قَالَ لَهُ جَدْعًا لَهُ Ve kurak sene nebātātı büyütmeyip bodur ve köse komak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: جَدَّعَ الْقَحْطُ النَّبَاتَ إِذَا لَمْ يَزُكْ

اَلْجَدَاعُ [el-cedāʿ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ve

جَدَاعٍ [cedāʿi] (قَطَامِ [ḳaṭāmi] vezninde) Şol kıtlık ve kurak seneye denir ki devābb ve mevāşīyi kırıp ihlāk eyleye; yukālu: أَجْحَفَتْ بِالْمَالِ الْجُدَاعُ وَجَدَاعِ أَيِ السَّنَةُ الشَّدِيدَةُ تَجْدَعُ بِالْمَالِ

اَلْمُجَدَّعُ [el-muceddaʿ] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Kulakları kesilmiş eşeğe denir; yukālu: حِمَارٌ مُجَدَّعٌ أَيْ مَقْطُوعُ الْأُذُنَيْنِ

اَلْمُجَادَعَةُ [el-mucādeʿat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) ve

اَلْجِدَاعُ [el-cidāʿ] (جِدَالٌ [cidāl] vezninde) Birbiriyle sövüşüp husūmet ve nizāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: جَادَعَهُ إِذَا شَاتَمَهُ وَخَاصَمَهُ

اَلتَّجَادُعُ [et-tecādu ʿ] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] veznince) مُجَادَعَةٌ [mucādeʿat] maʿnāsınadır; yukālu: تَجَادَعَا بِمَعْنَى جَادَعَا

[ج ذ ع]

اَلْجَذَعُ [el-ceẕaʿ] (cīm'in ve ẕāl-ı muʿcemenin fethiyle) ثَنِيٌّ [s̱eniyy] kertesinden evvel yaʿnī yaşı o kerteden eksik olan hayvāna denir; müʾennesi جَذَعَةٌ [ceẕaʿat]tir. Ve bu hayvāna zamān-ı mezkūrda ismdir, bitecek ve düşecek dişe mülābis olmaya.

Şārihin beyānına göre ثَنِيٌّ [s̲eniyy], ثَنِيَّةٌ [s̲eniyyet] dişini bırakmış hayvāna denir ki çatal tırnaklı ve bütün tırnaklı olanlar üçüncü yılda bırakır ve deve altıncı yılda bırakır. Pes جَذَعٌ [ceẕaʿ] ثَنِيٌّ [s̲eniyy] haddine varmayan hayvāna denir. *Miṣbāḥ*'ın beyānı üzere kuzu ve oğlak ikinci seneye duhūlünde ve sığır ve at dölleri üçüncü de ve deve beşincide جَذَعٌ [ceẕaʿ] olur. Ve İbn Aʿrābī dedi ki أَجْذَاعٌ [eczāʿ] vaktin ismidir, yoksa bitecek ve düşecek dişe münāsebeti yoktur. Oğlak kısmı bir yaşında ceẕaʿ olur. Ve baʿzen kuvvetli olmakla mukaddemce ceẕaʿ olur ki Türkīde ona çebiş taʿbīr olunur. Ve kuzu eğer anası babası genç ise altı yedi ayda ceẕaʿ olur ki ona toklu taʿbīr olunur. Ve koca dölü ise sekiz yāhūd on ayda ceẕaʿ olur. İntehā. Ve

جَذَعٌ [ceẕaʿ] Genç ve tāzeye ıtlāk olunur. Cemʿi جِذَاعٌ [ciẕāʿ] gelir cīm'in kesriyle ve جُذْعَانٌ [cuẕʿān] gelir, cīm'in zammıyla; ve minhu yukālu: اَلدَّهْرُ جَذَعٌ أَبَدًا أَيْ شَابٌّ لاَ يَهْرَمُ

اَلْأَزْلَمُ الْجَذَعُ [el-eẕlemu'l-ceẕaʿ] Dehr ve zamāna ıtlāk olunur, "ز،ل،م" māddesinde mezkūrdur. Ve arslana ıtlāk olunur.

أُمُّ الْجَذَعِ [ummu'l-ceẕaʿ] Āfet ve dāhiyenin künyesidir.

اَلْجَذْعَمَةُ [el-ceẕʿamet] (cīm'in ve mīm'in fethiyle) Küçük, sagīr maʿnāsınadır; aslı جَذَعَةٌ [ceẕeʿat]tir, mīm'i zāʾidedir.

اَلْجَذْعُ [el-ceẕʿ] (مَنْعٌ [menʿ] vezninde) Davarı yemsiz habs eylemek maʿnāsınadır; yukālu: جَذَعَ الدَّابَّةَ جَذْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا حَبَسَهَا عَلَى غَيْرِ عَلَفٍ Ve iki deveyi bir ip ile birbirine çatmak maʿnāsınadır; yukālu: جَذَعَ بَيْنَ الْبَعِيرَيْنِ إِذَا قَرَنَهُمَا فِي قَرَنٍ

اَلْجِذَاعُ [el-Ciẕāʿ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Benū Saʿd kabīlesinden niçe cemāʿate ıtlāk olunur.

جُذْعَانُ الْجِبَالِ [cuẕʿānu'l-cibāl] (cīm'in zammıyla) Küçük dağlara ıtlāk olunur.

جِذَعَ مِذَعَ [ciẕaʿ miẕaʿ] (عِنَبٌ [ʿineb] veznlerinde ve āhirleri feth üzere mebnī olarak) Dardağan ve tārümār mevkiʿinde müstaʿmeldir; yukālu: ذَهَبُوا جِذَعَ مِذَعَ أَيْ تَفَرَّقُوا فِي كُلِّ وَجْهٍ [Ve] جِذْعٌ [ciẕaʿ] küçük maʿnāsından mutasarrıf olmakla جِذَعَ مِذَعَ terkībini büyük küçük makāmında istiʿmal eylediler. Baʿdehu her tarafa dardağan oldular, gittiler diyecek yerde ذَهَبُوا جِذَعَ مِذَعَ dediler.

اَلْجِذْعُ [el-ciẕʿ] (cīm'in kesriyle) Hurmā ağacının bedenine denir; yukālu: صُلِبَ فِي جِذْعِ نَخْلَةٍ أَيْ سَاقِهَا Ve

جِذْعٌ [Ciẕʿ] Ġassān kabīlesinden İbn ʿAmr'dır ki bir maʿrūf kimsedir: "خُذْ مِنْ جِذْعٍ مَا أَعْطَاكَ" meselinin menşeʾidir. Aslı budur ki Ġassān kabīlesi Yemen'de Selīḥ kabīlesinin emīrine beher sene adam başına iki altın baş harcı verir idi. Ve resm-i mezkūrun tahsīldārı emīr-i mezbūr tarafından Sebṭa b. el-Munẕir nām bir kimse idi. Bir gün mezbūrun Sebṭa veregeldiği resm-i merkūmu almak için mezkūr Ciẕʿ'in kapısına gelip taleb eyledikte Ciẕʿ hemān hānesine girip kılıcını ahz ve der-sāʿat taşra çıkıp bir kerre nice çaldıysa iki pāre eyledi ve lāşesine hitāben kavl-i mezbūru īrād eyledi. Baʿzılar dedi ki Ciẕʿ nām kimse baʿzı mülūk tarafına varıp kılıcını bir mikdār meblag bedeli irhān eyledi. Sonra fekk-i rehn eylememekle melik-i mezbūr "İşbu kılıcını ferc-i māderine idhāl eyle, bana bu ne lāzımdır, benim akçemi ver!" diye şetm eyledikte Ciẕʿ hemān sell-i seyf edip mezbūru katl ve kelāmı merkūmu

īrād eyledi. Mesel-i mezbūr bahīlin cūd ve iʿtā eylediği nesneyi hemān ganīmet bilip almağa tergīb mevkiʿinde īrād olunur.

اَلْأَجْذَعُ [el-ecẕaʿ] İki yaşına girmiş toklu koyuna ve sığır ve sāʾir çatal tırnaklıdan üçüncü yaşında ve deveden beşinci yaşına dāhil olmuşa denir.

اَلْمُجْذَعُ [el-mucẕaʿ] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Ve

اَلْمُجَذَّعُ [el-muceẕẕaʿ] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Asl ve sebātı olmayan şeyʾe denir; yukālu: أَمْرٌ مُجْذَعٌ وَمُجَذَّعٌ أَيْ لاَ أَصْلَ لَهُ وَلاَ ثَبَاتَ

اَلْمُتَجَاذِعُ [el-mutecāẕiʿ] (مُتَجَاهِلٌ [mutecāhil] vezninde) Zaʿīf ve hīre kuzucağıza denir; yukālu: خَرُوفٌ مُتَجَاذِعٌ أَيْ وَانٍ

[ج ر ش ع]

اَلْجُرْشُعُ [el-curşuʿ] (şīn-i muʿceme ile قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) ʿAzīmü'l-heykel deveye ve ata denir, ʿalā-kavlin büyük göğüslü, yanları kaba ve şişkin olanına denir.

[ج ر ع]

اَلْجَرْعَةُ [el-cerʿat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde ve fetehātla cāʾizdir) Şol kumsala denir ki onda gevşeklik ve batkınlık olmamakla pāk toprak gibi güzel inbāt eder ola. ʿAlā-kavlin şol arza denir ki onda sertlik ve dürüştlük olmakla kumsala şebīh ola. Yāhūd şol değirmi kumluk kıtʿasına denir ki bir nesne bitirmez ola. Yāhūd şol kumluk tepeye denir ki bir tarafı kumluk ve bir tarafı taşlık ola.

اَلْأَجْرَعُ [el-ecraʿ] ve

اَلْجَرْعَاءُ [el-cerʿāʾ] جَرْعَةٌ [cerʿat] maʿnāsınadır.

اَلْجَرَعُ [el-ceraʿ] (fethateynle) جَرْعَةٌ [cerʿat] lafzının cemʿidir. Ve bükülmüş ipin yāhūd kirişin katlarından bir katı burulup sāʾir katlarının üstüne gelmeğe denir ki ip ve kiriş hemvārlıktan çıkmış olur.

اَلْمُجَرَّعُ [el-mucerraʿ] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Kendide جَرَعٌ [ceraʿ] olunan ipe ve kirişe denir; yukālu: حَبْلٌ وَوَتَرٌ مُجَرَّعٌ إِذَا كَانَ فِيهِ جَرَعٌ أَيِ الْتِوَاءٌ فِي قُوَّةٍ مِنْ قُوَاهُ ظَاهِرَةٍ عَلَى سَائِرِي الْقُوَى

ذُو جَرَعٍ [Ẕū Ceraʿ] (fethateynle) Hemdān b. Mālik nām kabīle pederinin birāderi Elhān b. Mālik kabīlesinden bir kimsenin lakabıdır.

اَلْجَرَعَةُ [el-Cereʿat] (fetehātla) Kūfe kurbünde bir mevziʿ adıdır; يَوْمُ الْجَرَعَةِ [yevmu'l-cereʿat] ona muzāftır. Hazret-i ʿOşmān radıyallāhu ʿanhu Kūfe'ye Saʿd b. el-ʿĀṣ'ı vālī irsāl edip ehl-i Kūfe mevziʿ-i mezbūra hurūc ve mūmā ileyhi redd ve iʿāde ve yerine Ebū Mūsā el-Eşʿarī'yi vālī nasb ve taraf-ı halīfeden takrīr olunmağı istidʿā eylemeleriyle niyāzlarına müsāʿade sudūr ve Ebū Mūsā vālī taʿyīn olundu.

اَلْجَرْعَةُ [el-cerʿat] (cīm'in harekāt-ı selāsıyla) Bir yudum ve bir içim suya denir, حَسْوَةٌ [ḥasvet] maʿnāsına. ʿAlā-kavlin cīm'in zammı ve fethiyle جَرْعٌ [cerʿ] maʿnāsından ismdir, bir yudum ve bir içim su içmeğe denir ve cīm'in zammıyla bir içim ve bir yudum suya denir.

اَلْجُرَيْعَةُ [el-cureyʿat] (cīm'in zammıyla) جَرْعَةٌ [cerʿat]ın musaggarıdır; ve minhu'l-meselu: "أَفْلَتَ فُلاَنٌ جُرَيْعَةَ الذَّقَنِ" أَوْ بِجُرَيْعَةِ الذَّقَنِ أَوْ بُجُرَيْعَائِهَا Yaʿnī "İçeceği suyun جَرْعَةٌ [cerʿat]çığı henüz zekanında olduğu hālde kaçıp kurtuldu." Menşeʾi budur ki şikār-ı vahşī su içmeğe gelip suyu ağzına alıp henüz yutmaksızın sayyād tüfek veyā ok ile

attıkta dokunmamakla su öylece ağzında olarak kaçıp halās bulur. Mesel-i mezbūr cānı ağzına gelip yaʿnī helāka karīb olmuş iken necāt bulan kimse hakkında darb olunur. Bakiyye-i rūh جُرَيْعَةٌ [cureyʿat]e teşbīh olunmuştur. Ve بُجُرَيْعَةُ الذَّقَنِ ʿibāretinde lāzım ve müteʿaddī olarak maʿnā sahīhtir. Ve جُرَيْعَةُ الذَّقَنِ [cureyʿatu'ẕ-ẕeḳan] قَاذِفًا جُرَيْعَةَ الذَّقَنِ teʾvīliyle hāldir.

اَلْجَزْعُ [el-cerʿ] (فَرْعٌ [ferʿ] vezninde) Suyu yudum yudum yutarak içmek maʿnāsınadır; yukālu: جَرِعَ الْمَاءَ وَجَرَعَهُ جَرْعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّالِثِ إِذَا بَلَعَهُ

اَلْمُجْرِعُ [el-mucriʿ] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Şol nākaya denir ki memesinde kandıracak mikdār sütü olmayıp hemān sağaldıkta yudum yudum sütü gelir ola. Cemʿinde مَجَارِيعُ [mecārīʿ] denir; yukālu: نَاقَةٌ مُجْرِعٌ أَيْ لَيْسَ فِيهَا مَا يُرْوِي وَإِنَّمَا فِيهَا جُرَعٌ

اَلْإِجْتِرَاعُ [el-ictirāʿ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Suyu soluk almaksızın bir demde içip yutmak maʿnāsınadır; yukālu: إِجْتَرَعَ الْمَاءَ إِذَا جَرَعَهُ بِمَرَّةٍ Ve ağacı bir hamlede kırmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِجْتَرَعَ الْعُودَ إِذَا اكْتَسَرَهُ

اَلتَّجْرِيعُ [et-tecrīʿ] Suyu yutturmak maʿnāsınadır.

اَلتَّجَرُّعُ [et-tecerruʿ] Suyu tekellüfle bir nefeste yutmak maʿnāsınadır; yukālu: جَرَّعَهُ الْمَاءَ فَتَجَرَّعَهُ Ve minhu yukālu: جَرَّعَهُ الْغُصَصَ فَتَجَرَّعَ

[ج ز ع]

اَلْجَزْعُ [el-cezʿ] (cīm'in fethi ve zā-yı muʿcemenin sükūnuyla) Katʿ-ı mesāfe eylemek, ʿalā-kavlin mesāfe ve arzı arkuru katʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: جَزَعَ الْأَرْضَ وَالْوَادِيَ جَزْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا قَطَعَهُ أَوْ عَرْضًا

Ve جَزْعٌ [cezʿ] cīm'in kesriyle de lügattir, ḫarez-i Yemānī-i Ṣīnī'ye denir ki aklı karalı Yemenī boncuktur, Yemen'de ve Çin diyārında zuhūr eder. Göze ve tabakātına şebīh sevād ve beyāz olmakla göze teşbīh edip göz boncuğu taʿbīr ederler. Bunun bir kısmına Fārisīde bābāgūrī ve bir kısmına süleymānī derler, عَيْنُ الْهِرِّ [ʿaynu'l-hirr] dedikleri dahi bunun nevʿindendir. Cezʿ-i mezkūru yüzük edip takınmak hüzn ve kederi müris ve korkunç rüʾyālara ve halkla ve muhāsameye bāʿis olur; ʿusret-i vilādeti olan hatunun saçı aralığına sarsalar dersāʿat tevlīdi bābında ʿacībü'l-eserdir.

اَلْجِزْعُ [el-cizʿ] (cīm'in kesriyle) Derenin burgaç yerine denir. Ve ortasına ʿalā-kavlin kesilen yerine denir yāhūd bir semte eğilip dönen yerine denir. Ve ʿalā-reʾyin جِزْعٌ [cizʿ] ıtlāk olunmaz, illā ki vüsʿati olup ve eşcār inbāt eder olmadıkça yāhūd جِزْعٌ [cizʿ] derede şol mekāna denir ki onda aslā şecer olmaya ve baʿzen kumsal ola. Ebū ʿUbeyde bu māddede cīm'in kesrini istihsān eylemeyip lāyık olan cīm'in fethiyle olmaktır diye sebt eylemiştir. Ve

جِزْعٌ [cizʿ] Mahalleye denir. Ve şol arza denir ki oturaklı ve hemvār olup ve hemvārlığıyla etrāfında olan arzlardan yüksekçe ve onlara havāle ve müşrif ola. Ve arı kovanına denir; cemʿi أَجْزَاعٌ [eczāʿ] gelir hemzenin fethiyle. Ve

جِزْعٌ [Cizʿ] Ṭāʾif'in yemīni cihetinde bir karye ismidir. Ve şimāli cihetinde dahi bir karye adıdır.

اَلْجُزْعُ [el-cuzʿ] (cīm'in zammıyla) Makara ve çarhın medārı olan iğe ve oka denir; fethle da cāʾizdir. Ve zerde-çūb muharrefi zerdeçāv dedikleri sarı boyaya denir, هُرْدٌ

[hurd] ve عُرُوقٌ [ʿurūḳ] gibi.

اَلْجَازِعُ [el-cāziʿ] Şol sırığa denir ki asma çardağına arkuru vazʿ edip üzerine asmanın dallarını ve çubuklarını atarlar. Ve mutlakan iki nesne aralığına arkuru vazʿla üzerine nesne tarh olunan ağaca ve sırığa denir, esvāb serdikleri ağaç gibi.

اَلْجِزْعَةُ [el-cizʿat] (cīm'in kesriyle ve zammıyla) Azca māla ve azca suya denir. Ve bir bölük koyuna ve keçiye denir. Ve gecenin nısfından ekall olan mikdāra denir, evvelinden yāhūd āhirinden; yukālu: مَضَتْ جِزْعَةٌ مِنَ اللَّيْلِ أَوْ بَقِيَتْ وَهِيَ طَائِفَةٌ مِنْهُ مَا دُونَ النِّصْفِ مِنْ أَوَّلِهِ أَوْ آخِرِهِ Ve ağaç koruluğuna denir. Ve zikr olunan göz boncuğuna denir; "tāʾ" vahdet içindir, bunda fethla da cāʾizdir. Ve bir nesnenin bakiyyesine denir; zammla da cāʾizdir.

اَلْجَزَعُ [el-cezaʿ] (fethateynle) Sabırsızlık edip izhār-ı hüznle telāş eylemek maʿnāsına ismdir; yukālu: مَا هَذَا الْجَزَعُ وَهُوَ نَقِيضُ الصَّبْرِ Ve جَزَعٌ [cezaʿ] ve جُزُوعٌ [cuzūʿ] bu maʿnada masdar olurlar; yukālu: جَزِعَ فُلَانٌ مِنْهُ جَزَعًا وَجُزُوعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَمْ يَصْبِرْ يَعْنِي أَظْهَرَ الْحُزْنَ وَالْإِضْطِرَابَ

اَلْجَازِعُ [el-cāziʿ] ve

اَلْجَزِعُ [el-ceziʿ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلْجَزُعُ [el-cezuʿ] (رَجُلٌ [recul] vezninde) ve

اَلْجَزُوعُ [el-cezūʿ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

اَلْجُزَاعُ [el-cuzāʿ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bir mādde hudūsundan sabırsızlık edip hemān izhār-ı teʾessür ile telāş ve ıztırāb eden adama denir.

اَلْإِجْزَاعُ [el-iczāʿ] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi cezaʿ-nāk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَجْزَعَهُ غَيْرُهُ إِذَا جَعَلَهُ جَزِعًا Ve bir nesneden bir mikdārca bakiyye alıkomak maʿnāsınadır; yukālu: أَجْزَعَ مِنْهُ جِزْعَةً إِذَا أَبْقَى بَقِيَّةً

اَلْجُزْعَةُ [el-cuzʿat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Bıçağın sapına denir; yukālu: جُزْعَةُ السِّكِّينِ أَيْ جُزْأَتُهُ

اَلتَّجْزِيعُ [et-teczīʿ] Hurmā koruğu yarı olmuş olmak maʿnāsınadır; yukālu: جَزَّعَ الْبُسْرُ إِذَا أَرْطَبَ إِلَى نِصْفِهِ Ve bir adamın cezaʿını yaʿnî sabırsızlık hāletini gidermek maʿnāsınadır ki bināsı selb içindir; yukālu: جَزَّعَ فُلَانًا إِذَا أَزَالَ جَزَعَهُ

اَلْمُجَزَّعُ [el-mucezzaʿ] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) ve

اَلْمُجَزِّعُ [el-mucezziʿ] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) Yarı olmuş hurmā koruğuna denir; yukālu: بُسْرٌ مُجَزَّعٌ وَمُجَزِّعٌ إِذَا أَرْطَبَ إِلَى نِصْفِهِ ve yukālu: رُطَبَةٌ مُجَزِّعَةٌ Bunlar mezkūr boncuğa teşbīh vechiyledir. Ve

مُجَزِّعٌ [mucezziʿ] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) Şol havuza denir ki onda bir mikdār su bakiyyesi kalmış ola; yukālu: حَوْضٌ مُجَزِّعٌ إِذَا لَمْ يَبْقَ فِيهِ إِلاَّ جِزْعَةٌ Ve

مُجَزَّعٌ [mucezzaʿ] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] ve مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] veznlerinde) Şol çekirdeğe denir ki baʿzı yeri kazınmakla ağarıp göz boncuğuna şebīh ola. Ve mutlakan mezbūr boncuk gibi aklı karalı alaca şeyʾe denir.

اَلْإِنْجِزَاعُ [el-incizāʿ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) İp kesilmek, ʿalā-kavlin nısfından kesilmek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْجَزَعَ الْحَبْلُ إِذَا انْقَطَعَ أَوْ بِنِصْفَيْنِ Ve değnek ve ok makūlesi kırılmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْجَزَعَتِ الْعَصَا إِذَا انْكَسَرَتْ

اَلتَّجَزُّعُ [et-tecezzuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bu dahi ok ve değnek makūlesi kı-

rılmak maʿnāsınadır; yukālu: تَجَزَّعَتِ الْعَصَا بِمَعْنَى انْجَزَعَتْ

اَلْإِجْتِزَاعُ [el-ictizāʿ] Ağaç makūlesini kırıp kesmek maʿnāsınadır; yukālu: إِجْتَزَعَ الْعُودَ إِذَا كَسَرَهُ وَقَطَعَهُ

اَلْهِجْزَعُ [el-hiczaʿ] (دِرْهَمٌ [dirhem] vezninde) Korkak ve cebān adama denir; جَزَعٌ [cezaʿ] lafzından هِفْعَلٌ [hifʿal] veznidir; yukālu: رَجُلٌ هِجْزَعٌ أَيْ جَبَانٌ

[ج س ع]

اَلْجُسُوعُ [el-cusūʿ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) ʿAtādan buhl ve imsāk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: جَسَعَ عَنِ الْعَطَاءِ جُسُوعًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَمْسَكَ

اَلْجَاسِعُ [el-cāsiʿ] Baʿīd maʿnāsınadır; yukālu: سَفَرٌ جَاسِعٌ أَيْ بَعِيدٌ

اَلْجَسْعُ [el-cesʿ] (مَنْعٌ [menʿ] vezninde) Deve geviş getirmek maʿnāsınadır; yukālu: جَسَعَتِ النَّاقَةُ جَسْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا دَسَعَتْ Ve kusmak maʿnāsınadır; yukālu: جَسَعَ فُلَانٌ إِذَا قَاءَ

اَلْإِجْتِسَاعُ [el-ictisāʿ] جَسْعٌ [cesʿ] ile maʿnā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: إِجْتَسَعَتِ النَّاقَةُ إِذَا دَسَعَتْ

[ج ش ع]

اَلْجَشَعُ [el-ceşaʿ] (fethateynle) Vech-i akbeh üzere harīs olmak, ʿalā-kavlin bir kimse kendi nasībini aldıktan sonra gayrın nasībine de göz dikip tamaʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: جَشِعَ الرَّجُلُ جَشَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ حَرِيصًا أَشَدَّ الْحِرْصِ وَأَسْوَأَهُ أَوْ أَخَذَ نَصِيبَهُ وَطَمَعَ فِي نَصِيبِ غَيْرِهِ

اَلْجَشِعُ [el-ceşiʿ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Maʿnā-yı mezkūrdan vasftır; cemʿi جَشِعُونَ [ceşiʿūn]dur; yukālu: هُوَ جَشِعٌ مِنْ قَوْمٍ جَشِعِينَ

مُجَاشِعٌ [Mucāşiʿ] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Esmādandır: Mucāşiʿ b. Dārim, Temīm'den bir kabīle pederinin ismidir. Ve Mucāşiʿ b. Mesʿūd es-Sulemī ashābdandır.

اَلتَّجَاشُعُ [et-tecāşuʿ] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Her biri izhār-ı ʿataş ile kendisi içmek için suyun üzerine üşüntü edip birbirine müzāyaka ve müzāhame eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَجَاشَعَا الْمَاءَ إِذَا تَضَايَقَا عَلَيْهِ وَتَعَاطَشَا

اَلتَّجَشُّعُ [et-teceşşuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir nesneye hırslanmak maʿnāsınadır; yukālu: تَجَشَّعَ عَلَيْهِ إِذَا تَحَرَّصَ

[ج ع ع]

اَلْجَعُّ [el-caʿʿ] (cīm'in fethi ve ʿayn'ın teşdīdiyle) Çamur yemek maʿnāsınadır; yukālu: جَعَّ الرَّجُلُ جَعًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَكَلَ الطِّينِ Ve bir kimseye çamur atmak maʿnāsınadır; yukālu: جَعَّ فُلَانًا إِذَا رَمَاهُ بِالطِّينِ

اَلْجَعْجَعُ [el-caʿcaʿ] (فَدْفَدٌ [fedfed] vezninde) Çukurca olup oturaklı olan yere denir. Ve dar ve kısık olup sert ve dürüşt olan mahalle denir.

اَلْجَعْجَاعُ [el-caʿcāʾ] (ثَرْثَارٌ [serşār] vezninde) Bu dahi daracık huşūnetli mekāna denir; yukālu: مَوْضِعٌ جَعْجَعٌ وَجَعْجَاعٌ أَيْ ضَيِّقٌ خَشِنٌ Ve جَعْجَاعٌ [caʿcāʿ] Mutlakan yere denir, arz maʿnāsına. Ve cengāha denir, maʿreketü'l-harb maʿnāsına. Ve şol deve yatağına denir ki nā-muvāfık olmakla deve sāhibleri onda karār eylemez ola. Ve āvāzı şedīd ve bülend olan erkek deveye denir.

اَلْجَعْجَعَةُ [el-caʿceʿat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) İsm ve masdar olur, değirmen āvāzına denir; ve minhu'l-meselu: "أَسْمَعُ جَعْجَعَةً وَلَا أَرَى طِحْنًا" Yaʿnī "Değirmenin gürültüsünü işitiyorum, lākin öğüttüğü unu göremiyorum." Bu mesel tehdīdini īkāʿa

kādir olmayan cebān hakkında ve vaʿd edip incāz eylemeyen bahīl ve fuzūl hakkında darb olunur. Ve

جَعْجَعَةٌ [caʿceʿat] Deve boğazlamak maʿnāsınadır; yukālu: جَعْجَعَ الْجَزُورَ إِذَا نَحَرَهُ Ve bir yere birikmiş erkek deve asvātına denir; tekūlu: مَا هَذِهِ الْجَعْجَعَةُ أَيْ أَصْوَاتُ الْجِمَالِ الْمُجْتَمِعَةِ Ve deveyi çökürmek için yāhūd alıkomak yāhūd kaldırmak için tahrīk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: جَعْجَعَ الْبَعِيرَ إِذَا حَرَّكَهُ لِلْإِنَاخَةِ أَوِ الْحَبْسِ أَوْ لِلنُّهُوضِ Ve deve çökmek maʿnāsınadır; yukālu: جَعْجَعَ الْبَعِيرُ إِذَا بَرَكَ Ve deveyi çökürmek maʿnāsınadır; yukālu: جَعْجَعَ الْبَعِيرَ إِذَا بَرَّكَهُ Ve alıkomak maʿnāsınadır; yukālu: جَعْجَعَ الْمَاشِيَةَ إِذَا حَبَسَهَا Ve bir yerde tumaʾnīnet ve istikrār üzere oturmayıp hemān kalkıp gidecek vech üzere oturmak maʿnāsınadır; yukālu: جَعْجَعَ فِي الْمَكَانِ إِذَا قَعَدَ فِيهِ عَلَى غَيْرِ طُمَأْنِينَةٍ

اَلتَّجَعْجُعُ [et-tecaʿcuʿ] (تَزَلْزُلٌ [tezelzul] vezninde) Bir adama bir derd isābet eylemekle şiddet-i vecaʿ u eleminden kendisini yere çalmak maʿnāsınadır; yukālu: تَجَعْجَعَ الرَّجُلُ إِذَا ضَرَبَ بِنَفْسِهِ الْأَرْضَ مِنْ وَجَعٍ

[ج ف ع]

اَلْجَفْعُ [el-cefʿ] (نَفْعٌ [nefʿ] vezninde) Yere çalmak maʿnāsınadır; yukālu: جَفَعَهُ جَفْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا صَرَعَهُ

[ج ل ع]

اَلْجَلَعُ [el-celaʿ] (fethateynle) Bir adamın dudakları kısa olmakla tamām dişleri üzere kavuşup örtmemekle ağzı açık olmak, ʿalā-kavlin otururken hoşça tesettür etmeyip ʿavret yeri açılır olmak maʿnāsınadır; yukālu: جَلِعَ فَمُهُ جَلَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ لاَ يَنْضَمُّ شَفَتَاهُ أَوْ يُقَالُ جَلِعَ الرَّجُلُ إِذَا كَانَ لاَ يَزَالُ يَبْدُو فَرْجُهُ Ve kalīlü'l-hayā olmak maʿnāsınadır; yukālu: جَلِعَ الرَّجُلُ إِذَا قَلَّ حَيَاؤُهُ

اَلْأَجْلَعُ [el-eclaʿ] ve

اَلْجَلِعُ [el-celiʿ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Şol kişiye denir ki dudakları kısa olmakla tamām dişleri üzere kavuşup örtmez ola. ʿAlā-kavlin sünepe ve çolpa kimseye denir ki otururken iyice tesettür edemeyip dāʾimā ʿavret yeri açılır ola. Ve

جَلِعٌ [celiʿ] Bī-hayā kimseye denir.

اَلْجَلِيعُ [el-celīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Şol ʿavrete denir ki zevciyle tenhā ve halvette tesettür eylemez ola; yukālu: إِمْرَأَةٌ جَلِيعٌ إِذَا كَانَتْ لاَ تَسْتُرُ نَفْسَهَا إِذَا خَلَتْ مَعَ زَوْجِهَا

اَلْجَالِعُ [el-cāliʿ] Açık-meşreb ʿavrete denir. Ve bī-hayā kişiye denir.

اَلْجُلُوعُ [el-culūʿ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) ʿAvret açık olmak maʿnāsınadır; yukālu: جَلَعَتِ الْمَرْأَةُ جُلُوعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا كَانَتْ جَالِعًا Ve eğninden libāsının soyup çıkarmak maʿnāsınadır; yukālu: جَلَعَتِ الْمَرْأَةُ ثَوْبَهَا إِذَا خَلَعَتْهُ Ve zekeri haşefeden sıyırıp açmak maʿnāsınadır; yukālu: جَلَعَ الْغُلاَمُ غُرْلَتَهُ إِذَا حَسَرَهَا عَنِ الْحَشَفَةِ

اَلْجَلِعَةُ [el-celiʿat] (فَرِحَةٌ [feriḥat] veznince) Sıyrık ve bī-hayā ʿavrete denir; جَالِعَةٌ [cāliʿat] gibi; yukālu: إِمْرَأَةٌ جَلِعَةٌ وَجَالِعَةٌ أَيْ قَلِيلُ الْحَيَاءِ

اَلْجَلْعَمُ [el-celʿam] (قَشْعَمٌ [ḳaşʿam] veznince) Bu dahi bī-hayā kişiye denir; mīm'i zāʾidedir, teʾkīd içindir.

اَلْجَلَعَةُ [el-celeʿat] (fetehātla) Adamın gülecek yerine denir ki murād dıhk hālinde iki dudağının aralığı olacaktır; مَبْسِمٌ [mebsim] gibi; yukālu: لَطِيفُ الْجَلَعَةِ أَيِ الْمَضْحَكُ

اَلْجَلَعْلَعُ [el-celaʿlaʿ] (سَفَرْجَلٌ [sefercel] vezninde ve baʿzen cīm'i mazmūm olur ve gāhī lām'ları dahi mazmūm olur) Yavuz

ve şedīdü'n-nefs deveye denir. Ve kirpi taʿbīr olunan cānvere denir. Ve osurgan böceğine denir.

اَلْجَلَعْلَعَةُ [el-celaʿleʿat] (cīm'in fethi ve zammıyla) Bu dahi osurgan böceğine denir. ʿAlā-kavlin şol osurgan böceğine denir ki nısfı çamur ve nısfı zī-rūh ola. Ve sırtlana denir.

اَلْإِنْجِلاَعُ [el-incilāʿ] Açılmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْجَلَعَ الشَّيْءُ إِذَا انْكَشَفَ

اَلْمُجَالَعَةُ [el-mucāleʿat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Kumar oynarken yāhūd ʿişret ederken yāhūd bir nesneyi taksīm ederken birbiriyle münāzaʿa eylemek maʿnāsınadır; yukālu: جَالَعُوا إِذَا تَنَازَعُوا فِي الْقِمَارِ أَوِ الشَّرَابِ أَوِ الْقِسْمَةِ

[ج ل ف ع]

اَلْجَلَنْفَعُ [el-celenfaʿ] (سَمَنْدَلٌ [semendel] vezninde) Hemec ve ahmak ve elinden iş gelmez ʿāciz ve çolpa adama denir; yukālu: رَجُلٌ جَلَنْفَعٌ أَيْ فَدْمٌ وَغْبٌ

اَلْجَلَنْفَعَةُ [el-celenfaʿat] (hā'yla) Cevfi vāsiʿ tenū-mend nākaya denir. ʿAlā-kavlin koca olup lākin vücūdunda henüz kuvvetten bakiyyecik ola. Yāhūd burnuna niçe yerden burunsalıklar geçirilmiş olan nākaya denir.

[ج م ع]

اَلْجَمْعُ [el-cemʿ] (سَمْعٌ [semʿ] vezninde) Dağınık nesneyi biriktirmek maʿnāsınadır; yukālu: جَمَعَ الْمَالَ الْمُتَفَرِّقَ جَمْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ Ve إِذَا لَفَّهُ

جَمْعٌ [cemʿ] İyi ve cins olmayan hurmāya denir. ʿAlā-kavlin bir nevʿ hurmā ismidir yāhūd çekirdekten yetişip ne cins olduğu ve ismi ne olduğu maʿlūm olmayanına denir. Ve

جَمْعٌ [cemʿ] Kıyāmete ıtlāk olunur; يَوْمُ الْجَمْعِ [yevmu'l-cemʿ] yevmü'l-kıyāmettir. Ve hāssaten samg-ı ahmere denir. Ve cemāʿat-i insānīye denir; cemʿi جُمُوعٌ [cumūʿ]dur. Ve

جَمْعٌ [cemʿ] Memeleri صِرَارٌ [ṣirār] ile bağlı olan nākanın sütüne denir, niteki فُوَاقٌ [fuvāḳ] بَاهِلَةٌ [bāhilet]in yaʿnī memesi bağlı olmayanın sütüne denir. Ve Muzdelife'ye ıtlāk olunur, onda nās müctemiʿ olduğu için.

يَوْمُ جَمْعٍ [yevmu cemʿ] Yevm-i ʿarefedir.

أَيَّامُ جَمْعٍ [eyyāmu cemʿ] Eyyām-ı Minā'dır.

جَمْعُ الثِّيَابِ [cemʿu's-ṣiyāb] Nisvānın izār ve burkuʿ tutunup gelinlik haddine bülūglarından kināyedir; yukālu: جَمَعَتِ الْجَارِيَةُ الثِّيَابَ إِذَا شَبَّتْ Ve siyābdan murād çar ve üstlük ve yaşmaktır. Ve

جَمْعٌ [cemʿ] Nisāya kırbān eylemekten kināye olur; tekūlu: مَا جَمَعْتُ بِامْرَأَةٍ قَطُّ وَعَنِ امْرَأَةٍ أَيْ مَا بَنَيْتُ

اَلْجَمِيعُ [el-cemīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bu dahi cemāʿat-i insānīye denir. Ve memesi صِرَارٌ [ṣirār] ile bağlı olan nākanın sütüne denir. Ve birikmiş nesneye denir; شَيْءٌ مَجْمُوعٌ maʿnāsına. Ve ʿaskere ıtlāk olunur. Ve bir araya birikmiş kabīle halkına denir. Ve

جَمِيعٌ [Cemīʿ] Aʿlām-ı nāstandır.

اَلْمَجْمُوعُ [el-mecmūʿ] Şuradan buradan birikmiş nesneye denir, ne kadar şeyʾ-i vāhid gibi cemʿ olunmamış ise de.

اَلْجَامِعُ [el-Cāmiʿ] Aʿlām-ı nāstandır. Ve ibtidā gebeliği olan dişi merkebe denir; yukālu: أَتَانٌ جَامِعٌ إِذَا كَانَتْ حَمَلَتْ أَوَّلَ مَا تَحْمِلُ Ve بَازِلٌ [bāzil] olduğu hālde مُخْلِفٌ [muḫlif] olan deveye denir. بَازِلٌ [bāzil] azı dişini ya-

ran ve مُخْلِفٌ [muḫlif] o kerteyi mütecāviz olana denmekle azıyı yarmak haddini geçtikten sonra yarmış olan olur; müʾennesi جَامِعَةٌ [cāmiʿat]tır; yukālu: جَمَلٌ جَامِعٌ وَنَاقَةٌ جَامِعَةٌ إِذَا أَخْلَفَا بُزُولاً وَلاَ يُقَالُ هَذَا إِلاَّ بَعْدَ أَرْبَعِ سِنِينَ Ve pālān ve eyer kapatmağa da sālih olan davara ıtlāk olunur; yukālu: دَابَّةٌ جَامِعٌ إِذَا صَارَتْ تَصْلُحُ لِلْإِكَافِ وَالسَّرْجِ Ve büyük kazana denir; yukālu: قِدْرٌ جَامِعٌ وَجَامِعَةٌ أَيْ عَظِيمَةٌ Ve

جَامِعَةٌ [cāmiʿat] Tutsak boynuna geçirecek demir bağa denir ki ellerini boynuna cemʿ eder, lāle taʿbīr olunur; yukālu: أَخْرَجَ فِي جَامِعَةٍ أَيِ الْغُلِّ

مَسْجِدُ الْجَامِعِ [mescidu'l-cāmiʿ] ve

اَلْمَسْجِدُ الْجَامِعُ [el-mescidu'l-cāmiʿ] İkisi de lügatlerdir ki murād cumʿa mescididir. İkinciye göre جَامِعٌ [cāmiʿ] sıfattır ve evvelde muzāftır. Şeyʾ nefsine muzāf olmak mahzūrundan nāşī مَسْجِدُ الْيَوْمِ اَلْجَامِعِ ile müʾevveldir. Ve ʿinde'l-baʿz bu terkīb hatādır. Şārih der ki bunu tahtiʾe eden hemān Leyṯ-i Lugavī'dir, yoksa بَقْلَةُ الْحَمْقَاءِ gibi müteʾevveldir ki بَقْلَةُ الْحَبَّةِ الْحَمْقَاءِ demektir. Ve İmām Ferrāʾ lafzlar mugāyir olduğu sūrette izāfeti tecvīz eyledi, niteki ﴿دِينُ الْقَيِّمَةِ﴾ bu kābīldendir. Ve mevsūfun sıfata izāfeti zāyiʿdir. İntehā.

جَامِعُ الْجَارِ [Cāmiʿu'l-Cār] Baḥr-i Ḳulzum sāhilinde ehl-i Medīne'ye mahsūs bir limān adıdır. Ve

جَامِعٌ [Cāmiʿ] Ġūṭa-i Dimaşḳ'ta bir karye adıdır.

اَلْجَامِعَانِ [el-Cāmiʿān] Bağdād ile Kūfe beynine Ḥille ile Mezyediyye'ye ıtlāk olunur.

اَلْجِمَاعُ [el-cimāʿ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bu dahi büyük tencereye denir; cemʿi جُمُعٌ [cumʿ] gelir cīm'in zammıyla; yukālu: قِدْرٌ جِمَاعٌ أَيْ عَظِيمَةٌ Ve ʿaded cihetiyle müctemiʿ olan şeyʾe denir. Bu mülābese ile müfred mukābili olan جَمْعٌ [cemʿ]e ıtlāk olundu; yukālu: جِمَاعُ الْأَخْبِيَةِ

اَلْجُمَّاعُ [el-cummāʿ] (رُمَّانٌ [rummān] veznninde) Kabāʾil-i müteferrikadan birikmiş derinti ahlāt-ı nāsa denir; yukālu: تَجَمَّعَتْ جُمَّاعُ النَّاسِ أَيْ أَخْلاَطُهُمْ مِنْ قَبَائِلَ شَتَّى Ve her şeyʾin aslının gür ve dertop ve cemʿiyyetli olan yerine denir. Kāle'ş-şārih ve fī hadīsi İbn ʿAbbās kavluhu taʿālā: ﴿وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ﴾ قَالَ الشُّعُوبُ اَلْجُمَّاعُ وَالْقَبَائِلُ اَلْأَفْخَاذُ فَالْجُمَّاعُ مُجْتَمَعُ أَصْلِ كُلِّ شَيْءٍ أَرَادَ مَنْشَأَ النَّسَبِ وَأَصْلَ الْمَوْلِدِ Ve

جُمَّاعُ [cummāʿ] Mutlakan bir araya gelip dertop olmuş nesneye denir ki niteki جُمَّاعُ الثُّرَيَّا [cummāʿuṣ-ṣureyyā] Ülker'in kevākib-i müctemiʿadan ve جُمَّاعُ الْكَفِّ [cummāʿu'l-keff] yumruktan ʿibārettir.

اَلْمَجْمَعُ [el-mecmaʿ] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] veznninde) ve

اَلْمَجْمِعُ [el-mecmiʿ] (مَنْزِلٌ [menzil] veznninde) İsm-i mekānlardır, cemʿ olacak mahalle denir. Vezn-i ahīr şāzdır. Ve

مَجْمَعٌ [mecmaʿ] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) Otsuz, susuz hālī yere ıtlāk olunur, أَرْضٌ قَفْرٌ maʿnāsına. Ve bu لَدِيغٌ [ledīġ]e سَلِيمٌ [selīm] ıtlākı gibi tefeʾül kabīlindendir. Ve

مَجْمِعٌ [mecmiʿ] Bir araya birikmiş kumluğa ıtlāk olunur. Ve Huẕeyl bilādında bir mevziʿ adıdır ki onda bir vakʿa olmakla يَوْمُ الْمَجْمِعِ [yevmu'l-mecmiʿ] maʿrūftur.

اَلْجُمْعُ [el-cumʿ] (cīm'in zammıyla) Biriktirilmiş nesneye denir. Bu münāsebetle yumruğa جُمْعُ الْكَفِّ [cemʿu'l-keff] ıtlāk olunur; yukālu: ضَرَبَهُ بِجُمْعِ الْكَفِّ وَهُوَ حِينَ يَقْبِضُهَا Cemʿi أَجْمَاعٌ [ecmāʿ] gelir. Ve mektūm ve mestūr nesneye ıtlāk olunur;

yukālu: أَمْرُهُمْ بِجُمْعٍ أَيْ مَكْتُومٌ وَمَسْتُورٌ Ve bākire kıza ıtlāk olunur; yukālu: هِيَ مِنْ زَوْجِهَا بِجُمْعٍ أَيْ عَذْرَاءُ Ve hep ve cümle maʿnāsınadır; yukālu: ذَهَبَ الشَّهْرُ بِجُمْعٍ أَيْ كُلُّهُ Bu maʿnāların mecmūʿunda cīm'in kesriyle de cāʾizdir. Ve

جُمْعٌ [cemʿ] (cīm'in harekāt-ı selāsıyla) Bikr kıza yāhūd gebe hatuna yāhūd hamli ağırlaşıp vakti çatmış olanına ıtlāk olunur; yukālu: مَاتَتْ بِجُمْعٍ أَيْ عَذْرَاءَ أَوْ حَامِلاً أَوْ مُثْقَلَةً

اَلْجُمْعَةُ [el-cumʿat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Bir avuç nesneye denir; tekūlu: أَخَذْتُ جُمْعَةً مِنْ تَمْرٍ أَيْ قَبْضَةً مِنْهُ Ve

جُمْعَةٌ [cumʿat] Birikmiş nesnelere denir, مَجْمُوعَةٌ [mecmūʿat] maʿnāsına.

يَوْمُ الْجُمُعَةِ [yevmu'l-cumuʿati] (cīm'in zammı ve mīm'in sükūnuyla ve zammeteynle ve mīm'in fethiyle هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) ʿĪdü'l-müʾminīn olan yevm-i maʿrūftur, Fārisīde āzīne denir; nās cāmiʿe cemʿ olup ve cemʿ eylediği için ıtlāk olundu. Cemʿi جُمَعٌ [cumaʿ] gelir, صُرَدٌ [ṣurad] vezninde وجُمْعَاتٌ [cumʿāt] gelir cīm'in zammı ve mīm'in sükūnuyla ve zammeteynle ve mīm'in fethiyle. Ve

جُمْعَةٌ [cumʿat] Ülfet ve imtizāc maʿnāsına müstaʿmeldir; tekūlu: أَدَامَ اللهُ جُمْعَةَ مَا بَيْنَكُمَا أَيْ أُلْفَةَ مَا بَيْنَكُمَا

اَلْجَمْعَاءُ [el-cemʿāʾ] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrāʾ] vezninde) Pek koca nākaya ıtlāk olunur; yukālu: نَاقَةٌ جَمْعَاءُ أَيْ هَرِمَةٌ Ve aʿzāsı müctemiʿ ve tām olup noksān terettübünden ve ʿuyūbdan sālim olan behīmeye ıtlāk olunur; yukālu: بَهِيمَةٌ جَمْعَاءُ إِذَا كَانَتْ لَمْ يَذْهَبْ مِنْ بَدَنِهَا شَيْءٌ Ve

جَمْعَاءُ [cemʿāʾ] أَجْمَعُ [ecmaʿ] lafzının müʾennesidir. Ve أَجْمَعُ [ecmaʿ] lafzı lafzen vāhid ve maʿnen cemʿdir, müzekkeri teʾkīd-i mahz için īrād olunur; cemʿi أَجْمَعُونَ [ecmaʿūn]dur; tekūlu: أَخَذْتُ حَقِّي أَجْمَعَ وَجَاءَنِي الْقَوْمُ أَجْمَعُونَ Ve bu mebhas "ب،ص،ع" māddesinde zikr olundu; ve yukālu: جَاؤُوا بِأَجْمَعِهِمْ بِفَتْحِ الْمِيمِ وِيُضَمُّ أَيْ كُلِّهِمْ Sūret-i sāniyede جَمْعٌ [cemʿ] lafzının cemʿi olur; كَلْبٌ [kelb] ve أَكْلُبٌ [eklub] gibi.

اَلْجَوَامِعُ [el-cevāmiʿ] جَامِعَةٌ [cāmiʿat] ın cemʿidir; ve minhu'l-hadīsu: "أُوتِيتُ جَوَامِعَ الْكَلِمِ" أَيِ الْقُرْآنَ Zīrā elfāz-ı yesīrede maʿānī-i kesīre müctemiʿdir; ve cāʾe fī sifatihi ʿaleyhi's-selām: "أَنَّهُ كَانَ يَتَكَلَّمُ بِجَوَامِعِ الْكَلِمِ" أَيْ إِنَّهُ كَانَ كَثِيرَ الْمَعَانِي قَلِيلَ الْأَلْفَاظِ

جَمَّاعٌ [Cemmāʿ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) ve

جَمَاعَةٌ [Cemāʿat] (قَتَادَةُ [ḳatādet] vezninde) ve

جُمَاعَةٌ [Cumāʿat] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] veznin-de) Esāmī-i ricāldendir.

اَلْإِجْمَاعُ [el-icmāʿ] (hemzenin kesriyle) İttifāk maʿnāsınadır; yukālu: أَجْمَعَ الْقَوْمُ عَلَيْهِ إِذَا اتَّفَقُوا Ve nākanın mecmūʿ memelerinin başlarını çekip bir araya getirip bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: أَجْمَعَ النَّاقَةَ إِذَا صَرَّ أَخْلَافَهَا Mütercim der ki جُمَعُ [cumaʿ] lafzı عُمَرُ [ʿumer] vezninde ʿadl-i tahkīkī ve vasf-ı aslī ʿilletleriyle maʿdūl ve gayr-i munsarıftır, جُمْلَةٌ [cumlet] maʿnāsına. Ve

إِجْمَاعٌ [icmāʿ] Dağınık nesneyi biriktirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَجْمَعَ أَمْرَهُ بَعْدَ تَفَرُّقِهِ إِذَا جَعَلَهُ جَمِيعًا Ve bir nesnenin tedārükünü görüp hāzırlamak maʿnāsınadır; tekūlu: أَجْمَعْتُ كَذَا أَيْ أَعْدَدْتُهُ Ve yaş nesneyi kurutmak maʿnāsınadır ki eczāsı nevʿan müctemiʿ olur; tekūlu: أَجْمَعْتُهُ إِذَا جَفَفْتَهُ وَأَيْبَسْتَهُ Ve bir işe ʿazm-i kalble kasd eylemek maʿnāsınadır ki cemʿ -i niyyeti müstelzimdir; tekūlu: أَجْمَعْتُ الْأَمْرَ وَعَلَيْهِ إِذَا عَزَمْتَ عَلَيْهِ Ve kavluhu taʿālā: ﴿فَأَجْمِعُوا أَمْرَكُمْ وَشُرَكَاءَكُمْ﴾

أَيْ وَادْعُوا شُرَكَائَكُمْ لِأَنَّهُ لاَ يُقَالُ أَجْمِعُوا شُرَكَائَكُمْ أَوِ الْمَعْنَى أَجْمِعُوا مَعَ شُرَكَائِكُمْ عَلَى أَمْرِكُمْ Hitāb-ı mezbūr Nūḥ ʿaleyhi's-selām lisānındandır ki kavmine emr eylemiştir. Baʿzı müfessirīn شُرَكَائِكُمْ lafzını fiʿl-i mahzūfa mefʿūl iʿtibārıyla وَادْعُوا شُرَكَائَكُمْ takdīr eylediler, zīrā إِجْمَاعٌ [icmāʿ] cemʿ eylemek maʿnāsından olursa أَجْمَعْتُ شُرَكَائِي demek cāʾiz değildir, belki جَمَعْتُ شُرَكَائِي denir. Ve eğer ʿazm maʿnāsına olursa, شُرَكَاء üzere ʿazīmet sahīh değildir, pes وَادْعُوا takdīrine muhtācdır, hattā Ubeyy radıyallāhu ʿanhu: "فَاجْمَعُوا أَمْرَكُمْ وَادْعُوا شُرَكَائَكُمْ" kırāʾat eylediler. Ve ʿinde'l-baʿz وَأَوْمَعَ maʿnāsına olmakla hāsıl-ı maʿnā istiʿāne ve takarrüb iddiʿāsında olduğunuz شُرَكَاء ile "Bi'l-maʿiyye benim izāle ve ihlākıma dāʾir tertīb eylediğiniz maslahatınıza cidd ve ikdām ile ʿazm yāhūd esbābını cemʿ ve ihtişād ile saʿy ve ihtimām eyleyesiz" demek olur. Ve

إِجْمَاعٌ [icmāʿ] Yağmur her yere yağıp kaplamak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَجْمَعَ الْمَطَرُ الْأَرْضَ إِذَا سَالَ رَغَابُهَا وَجَهَادُهَا كُلُّهَا Ve develeri toplayıp cümlesini sürüp götürmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَجْمَعَ الْإِبِلَ إِذَا سَاقَهَا جَمِيعًا

اَلْمُجْمَعُ [el-mucmeʿ] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) ʿAzīmet olunmuş nesneye denir; yukālu: أَمْرٌ مُجْمَعٌ أَيْ مَعْزُومٌ

اَلْمُجْمِعُ [el-mucmiʿ] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Kıtlık ve kurak yıla ıtlāk olunur; تَجْفِيفٌ [tecfīf] maʿnāsındandır; yukālu: عَامٌ مُجْمِعٌ أَيْ مُجْدِبٌ Baʿzıları bunu ucuzluk yere sevk-i nās eylediği için tecevvüz eylemiştir.

اَلْمُجْمَعَةُ [el-mucmeʿat] (مُكْرَمَةٌ [mukremet] vezninde) Şol hutbeye ıtlāk olunur ki ona halel dāhil olmamış ola; murād elfāz ve maʿānīsi fesāhat ve intizām ve cemʿiyyet üzere olandır; yukālu: خُطْبَةٌ مُجْمَعَةٌ إِذَا كَانَتْ لَمْ يَدْخُلْهَا خَلَلٌ

اَلتَّجْمِيعُ [et-tecmīʿ] Bir nesneyi gereği gibi yāhūd çok biriktirmek maʿnāsınadır; yukālu: جَمَّعَ الْقَوْمَ إِذَا بَالَغَ فِي جَمْعِهِ Ve kuluçka tavuk yumurtalarının cümlesini biriktirip karnı altına almak maʿnāsınadır; yukālu: جَمَّعَتِ الدَّجَاجَةُ بَيْضَهَا إِذَا جَمَعَتْهَا فِي بَطْنِهَا

اَلْإِجْتِمَاعُ [el-ictimāʿ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznince) Birikmek maʿnāsınadır; yukālu إِجْتَمَعَ الْقَوْمُ ضِدُّ تَفَرَّقَ وَيُقَالُ إِجْدَمَعَ بِقَلْبِ التَّاءِ دَالاً

Mütercim der ki *Durretu'l-Ġavvāṣ*'ta mestūr olduğu üzere işbu إِجْتَمَعَ māddesi müşāreket için olmakla إِجْتَمَعَ فُلاَنٌ مَعَ فُلاَنٍ demek evhāmdandır, savāb olan إِجْتَمَعَ فُلاَنٌ وَفُلاَنٌ demektir, zīrā fiʿl fāʿileynin birisine isnād olundukta fāʿil-i āher o müsnedüni-leyh üzere vāv ile ʿatf olunmak lāzımdır. Ve vāv mutlakan iştirāka dāll olmakla meatin-i mezbūra tahsīs olunmuştur. İntehā. Ve

إِجْتِمَاعٌ [ictimāʿ] Bir adam gāyet-i şebāba bālig olup sakalı karārını bulup düzelmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِجْتَمَعَ الرَّجُلُ إِذَا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَاسْتَوَتْ لِحْيَتُهُ

اَلتَّجَمُّعُ [et-tecemmuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznince) Bir nesne perīşān olmayıp mücteminʿ olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَجَمَّعَ الشَّيْءُ ضِدُّ تَفَرَّقَ Ve şuradan buradan bir araya gelip birikmek maʿnāsınadır; yukālu: تَجَمَّعَ الْقَوْمُ إِذَا اجْتَمَعُوا مِنْ هَهُنَا وَهَهُنَا

اَلْإِسْتِجْمَاعُ [el-isticmāʿ] Bu dahi bir nesne perīşān olmayıp cemʿiyyetli olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَجْمَعَ أَمْرُهُ إِذَا تَجَمَّعَ Ve etrāftan gelip bir yere cemʿ olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَجْمَعَ السَّيْلُ إِذَا اجْتَمَعَ

مِنْ كُلِّ مَوْضِعٍ ve yukālu: إِسْتَجْمَعَتْ لَهُ أُمُورُهُ إِذَا اجْتَمَعَ لَهُ كُلُّ مَا يَسُرُّهُ Yaʿnī sürür ve neşāta dāʾir umūr ve hācātı taraf taraf nizām üzere gelip müctemiʿ olsalar. Ve seğirmekte at cümle-i iktidārını cemʿ le sarf-ı vüsʿ eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِسْتَجْمَعَ الْفَرَسُ جَرْيًا إِذَا بَالَغَ

اَلْمُجَامَعَةُ [el-mucāmeʿat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) مُبَاضَعَةٌ [mubāḍaʿat] maʿnāsınadır ki vatʾ eylemektir; yukālu: جَامَعَهَا إِذَا بَاضَعَهَا Ve bir kimse ile bir husūsta ictimāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: جَامَعَهُ عَلَى أَمْرِ كَذَا إِذَا اجْتَمَعَ مَعَهُ

اَلْمُجْتَمِعُ [el-muctemiʿ] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Tīz tīz yürüyücü adama ıtlāk olunur, gūyā ki adımları ile ictimāʿ eder; yukālu: مَشَى مُجْتَمِعًا أَيْ مُسْرِعًا فِي مَشْيِهِ

[ج ن د ع]

اَلْجُنْدُعَةُ [el-cunduʿat] (قُنْفُذَةٌ [ḳunfuẕet] vezninde) Yağmurdan su yüzünde hādis olan kabarcığa denir; cemʿi جَنَادِعُ [cenādiʿ]dir. Ve şerr ve şūrdan yapça yapça zuhūra gelen şeyʾe denir ki murād ibtidālarıdır; yukālu: تَدُبُّ الْجُنْدُعَةُ وَالْجَنَادِعُ وَهِيَ مَا دَبَّ مِنَ الشَّرِّ أَيْ أَوَائِلِهِ Ve

جَنَادِعُ [cenādiʿ] Haşerāt-ı arza denir, ʿalākavlin tarla sıçanlarının yuvalarında olan çekirgelere denir. Ve جَنَادِعُ الشَّرِّ [cenādiʿu'ş-şerri] evāʾilden ʿibārettir ki zikr olundu. Ve

جَنَادِعُ [cenādiʿ] Āfāt ve belāyāya ıtlāk olunur. Ve adamı āzürde ve mükedder eden bed kelimāta ıtlāk olunur.

[ج ن ع]

اَلْجَنَعُ [el-cenaʿ] (fethateynle) ve

اَلْجَنِيعُ [el-cenīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Mutlakan küçük hurde otçağızlara denir. ʿAlākavlin جَنِيعٌ [cenīʿ] habbetü's-sevdāʾ gibi ağacı üzere olan hurde tānelere denir, ağacından ayrıldıkta ıtlāk olunmaz.

[ج و ع]

اَلْجُوعُ [el-cūʿ] (cīm'in zammıyla) Açlığa denir ki ismdir; tekūlu: أَخَذَنِي الْجُوعُ وَهُوَ ضِدُّ الشِّبَعِ

اَلْجَوْعُ [el-cevʿ] (cīm'in fethiyle) ve

اَلْمَجَاعَةُ [el-mecāʿat] (مَثَابَةٌ [meṯābet] vezninde) Masdarlardır, acıkmak maʿnāsına; yukālu: جَاعَ الرَّجُلُ يَجُوعُ جَوْعًا وَمَجَاعَةً ضِدُّ شَبِعَ Ve tekūlu'l-ʿArab: "هُوَ مِنِّي عَلَى قَدْرِ مَجَاعِ الشِّبْعَانِ" Yaʿnī "Filān benden şu mertebe baʿīddir ki benim yanımdan onun makarrına bir tok adam varınca kadar acıkır." Ke-mā yukālu: عَلَى قَدْرِ مَعْطَشِ الرَّيَّانِ Ve

جُوعٌ [cūʿ] ve

مَجَاعَةٌ [mecāʿat] Pek ārzū-mend ve müştāk olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: جَاعَ إِلَيْهِ إِذَا عَطِشَ وَاشْتَاقَ ve mine'l-emsāli: "سِمَنُ كَلْبٍ بِجُوعِ أَهْلِهِ» أَيْ بِوُقُوعِ السُّوَافِ أَيِ الْهَلَاكِ فِي الْمَالِ Yaʿnī kelbin semizliği sāhibinin aç kalması sebebiyledir ki murād sāhibinin devābb ve mevāşīsine kırgın düşmesiyledir. Bir kimsenin sū-i hāli şahs-ı āherin hüsn-i hāline sebeb oldukta darb olunur. Baʿzılar dediler ki كَلْبٌ [kelb] bir adamın ismidir, şerr ve taʿarruzundan bir kavm havf ve hadşeye tābiʿ olmakla emniyyet için ondan bir rehn-i muʿteber taleb ettiklerinde hatununu irhān eylemişti. Baʿdehu yine rāhat durmayıp mezbūrlara taʿarruz ve cā-be-cā devābb ve mevāşīlerini nehb ve gasb eylemekten hālī olmaz idi. Ve merhūnesi olan zevcesini fedā eylemekle merkūmların yanında kalıp hakkında mesel-i mezbūru īrād eylediler.

اَلْجَائِعُ [el-cāʾiʿ] ve

اَلْجَوْعَانُ [el-cevʿān] (سَكْرَانُ [sekrān] vezninde) Vasflardır, aç kimseye denir. Müʾennesi جَائِعَةٌ [cāʾiʿat] ve جَوْعَى [cevʿā] dır, سَكْرَى [sekrā] vezninde. Cemʿleri جِيَاعٌ [ciyāʿ]dır cīm'in kesriyle ve جُوَّعٌ [cuvvaʿ] dır, رُكَّعٌ [rukkaʿ] vezninde.

إِبْنُ جَاعَ قَمْلُهُ [ibnu cāʿa ḳamluhū] Yaʿnī "kehlesi acıkanın oğlu" demektir; bir kimsenin lakabıdır, تَأَبَّطَ شَرًّا [teʾebbeṭa şerren] gibi.

رَبِيعَةُ الْجُوعِ [Rebīʿatu'l-Cūʿ] İbn Mālik b. Yezīd'dir ki Temīm'den bir cemāʿatin pederidir.

جَائِعَةُ الْوِشَاحِ [cāʾiʿatu'l-vişāḥ] Kalkık karınlı olmayıp göğsü ve karnı düz ve yatık ve yufkarak olan hatuna ıtlāk olunur; yukālu: إِمْرَأَةٌ جَائِعَةُ الْوِشَاحِ أَيْ ضَامِرَةُ الْبَطْنِ

عَامُ مَجَاعَةٍ [ʿāmu mecāʿat] ve

مَجْوَعَةٌ [mecveʿat] (مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde) Kıtlık senesidir ki insān ve hayvān aç ve muhtāc kalırlar; cemʿleri مَجَاوِيعُ [mecāvīʿ]dir; yukālu: هَذَا عَامُ مَجَاعَةٍ وَمَجْوَعَةٍ أَيْ فِيهِ الْجُوعُ

اَلْإِجَاعَةُ [el-icāʿat] (hemzenin kesriyle) Acıktırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَجَاعَهُ إِذَا اضْطَرَّهُ إِلَى الْجُوعِ Ve minhu'l-meselu: "أَجِعْ كَلْبَكَ يَتْبَعْكَ" "Kelbini acıktır ki senin ensene düşe" demektir; leʾīm ve fürū-māyeyi dāʾimā bir takrīble kendine muhtāc ve mürāciʿ eyle ki yanından ayrılıp bir yere gitmez diyecek mahalde īrād olunur.

اَلتَّجْوِيعُ [et-tecvīʿ] Bu dahi acıktırmak maʿnāsınadır; yukālu: جَوَّعَهُ بِمَعْنَى أَجَاعَهُ

اَلتَّجَوُّعُ [et-tecevvuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) ʿAn-kasd acıkmak maʿnāsınadır; yukālu: تَجَوَّعَ الرَّجُلُ إِذَا تَعَمَّدَ الْجُوعَ

اَلْمُسْتَجِيعُ [el-mustecīʿ] Dāʾimā aç durur olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُسْتَجِيعٌ إِذَا كَانَ لاَ تَرَاهُ أَبَدًا إِلاَّ وَهُوَ جَائِعٌ

FASLU'L-ḪĀʾİ'L-MUʿCEME
(فَصْلُ الْخَاءِ الْمُعْجَمَةِ)

[خ ب ت ع]

خُبْتُعٌ [Ḫubtuʿ] (bā-yı muvahhade ve tā-yı fevkiyye ile قُطْرُبٌ [ḳuṭrub] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

[خ ب د ع]

اَلْخُبْدُعُ [el-ḫubduʿ] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) Kurbağaya denir.

[خ ب ذ ع]

خَبْذَعٌ [Ḫabẕaʿ] (ẕāl-ı muʿceme ile جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Hemdān kabīlesinden bir kabīle pederidir ki İbn Mālik b. Ẕī Yārik'tir.

[خ ب ر ع]

اَلْخُبْرُوعُ [el-ḫubrūʿ] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Koğucuya denir; yukālu: رَجُلٌ خُبْرُوعٌ أَيْ نَمَّامٌ

اَلْخَبْرَعَةُ [el-ḫabreʿat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Koğuculuk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فُلاَنٌ يُخَبْرِعُ أَيْ يَنِمُّ

[خ ب ع]

اَلْخَبْعُ [el-ḫabʿ] (طَبْعٌ [ṭabʿ] vezninde) İkāmet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَبَعَ بِالْمَكَانِ Ve girmek maʿnāsınadır; yukālu: خَبْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَقَامَ بِهِ Ve örtüp gizlemek maʿnāsınadır ki خَبْءٌ lafzında lügattir; yukālu: خَبَعَهُ إِذَا خَبَأَهُ

اَلْخُبُوعُ [el-ḫubūʿ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Çocuk ağlamaktan nefesi kesilip sesi çıkmaz olmak maʿnāsınadır ki uğunmak taʿbīr olunur; yukālu: خَبَعَ الصَّبِيُّ خُبُوعًا إِذَا فُحِمَ مِنَ الْبُكَاءِ

اَلْخِبَاعُ [el-ḫibāʿ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Benū Temīm lügatinde خِبَاءٌ [ḫibāʾ] maʿnāsınadır ki kıl çadıra ve alaçuğa denir; zikr olunan خَبْءٌ lafzındandır.

اَلْخُبَعَةُ [el-ḫubeʿat] (hā'nın zammıyla هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Nisvān vasfındandır, hemīşe طُلَعَةٌ [ṭuleʿat] lafzına mukārin zikr olunur, gāh örtünüp gāh açılıp kendisini ʿarz eden ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ خُبَعَةٌ طُلَعَةٌ إِذَا كَانَتْ تَخْتَبِئُ تَارَةً وَتَبْدُو أُخْرَى

[خ ت ر ع]

اَلْخَيْتَرُوعُ [el-ḫayterūʿ] (حَيْزَبُونٌ [ḥayzebūn] vezninde) Bir hāl üzere ber-karār olmayan oynak mütelevvine ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ خَيْتَرُوعٌ إِذَا كَانَتْ لاَ تَثْبُتُ عَلَى حَالٍ

[خ ت ع]

اَلْخَتْعُ [el-ḫatʿ] (مَنْعٌ [menʿ] vezninde) ve **اَلْخُتُوعُ** [el-ḫutūʿ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Gece karanusunda yola çıkıp yanılmayarak doğruca semt-i maksūduna gitmek maʿnāsınadır; yukālu: خَتَعَ الرَّجُلُ خَتْعًا وَخُتُوعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا رَكِبَ الظُّلْمَةَ بِاللَّيْلِ وَمَضَى فِيهَا عَلَى الْقَصْدِ Ve nāgehānī bir kimse üzere hücūm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَتَعَ عَلَيْهِمْ إِذَا هَجَمَ Ve kaçıp gitmek maʿnāsınadır; yukālu: خَتَعَ الْعَبْدُ إِذَا هَرَبَ Ve sürʿat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَتَعَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ Ve sırtlan topal topal yektirerek yürümek maʿnāsınadır; yukālu: خَتَعَتِ الضَّبُعُ إِذَا خَمَعَتْ Ve buğur, nākanın ensesinde adımlarını sık sık atarak yapça yapça varmak maʿnāsınadır; yukālu: خَتَعَ الْفَحْلُ خَلْفَ الْإِبِلِ إِذَا قَارَبَ مَشْيَهُ Ve serāb nā-bedīd olmak maʿnāsınadır; yukālu: خَتَعَ السَّرَابُ إِذَا اضْمَحَلَّ

اَلْخُتَعُ [el-ḫutaʿ] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) Sırtlana denir. Ve pek hāzık ve üstād kılavuza denir; yukālu: فُلاَنٌ خُتَعٌ أَيْ حَاذِقٌ فِي الدَّلاَلَةِ

اَلْخَتِعُ [el-ḫatiʿ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve اَلْخَتُوعُ [el-ḫatūʿ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve اَلْخَوْتَعُ [el-ḫavtaʿ] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Bunlar da uz ve üstād kılavuza denir. Ve خَوْتَعٌ [ḫavtaʿ] Bir nevʿ gökçül sineğe denir ki otluklar içre olur. Ve tavşan yavrusuna denir. Ve hırs ve tamaʿ maʿnāsınadır.

اَلْخَوْتَعَةُ [el-ḫavteʿat] (زَوْبَعَةٌ [zevbeʿat] vezninde) Bodur kişiye denir. Ve Benī ʿĠufeyle'den bir kimsedir ki "أَشْأَمُ مِنْ خَوْتَعَةَ" meselinin ve "آخِرُ الْبَزِّ عَلَى الْقَلُوصِ" meselinin menşeʾidir. Aslı budur ki Kuşeyf b. ʿAmr et-Taġlebī ile Zebbān eẕ-Ẕuhlī evlādından ʿAmr miyānında bir vākıʿa-i sābıka olmakla intikām için Kuşeyf dāʾimā ʿAmr'ın fırsatına müterakkıb idi. Bir gün ʿAmr'ın develeri obasından firār eylemekle birāderleri ile deve talebine çıkıp bir mahalde yetişip tuttular. Birini zebh ve kebāb edip ortaya getirdiler. Mezbūr Ḫavteʿa bu hāle muttaliʿ oldukta sürʿatle Kuşeyf'e varıp ʿAmr'ın birāderleriyle tenhā olduğunu ihbār eylemekle Kuşeyf hemān aʿvān-ı kesīre ile binip ʿAmr üzere hücūm eyledi. ʿAmr nāçār mürācaʿata başlayıp "Yā Kuşeyf, bizi katl ve iʿdām eylediğin sürette kabīlelerimiz miyānında niçe zamān āteş-i harb ü kıtāl iştiʿāl bulacaktır, gel o āteşi işʿāl eyleme!" dedikte Kuşeyf bir türlü lehīb-i kīnesini itfā edemeyip "Mümkin değil, seni ve birāderlerini elbette katl edeceğim!" dedi. ʿAmr, "Bārī birāderlerimi ıtlāk eyle, zīrā onların seninle olan mācerāmızda sunʿ ve medhalleri yoktur ve enselerinde pederleri olmakla benden ziyāde onları taleb eder" dedikte Kuşeyf mülzem olmayıp mecmūʿunu katl ve rüʾūs-ı maktūʿalarını bir torbaya vazʿ ve ʿAmr'ın Duheym nām nākası boynuna taʿlīk ve tesyīb eyledi. Nāka dahi doğru ʿAmr'ın menziline gelip ʿAmr'ın pederi Zebbān çadırı önünde otururken gelip çöktü. Zebbān'ın cāriyesi varıp torbayı hāricinden eliyle yokladıkta "Yā seyyidī, oğulların devekuşu yumurtaları bulup torbaya komuşlar" dedi. Pes Zebbān yumurta zannıyla elini torbaya salıp kelleleri taşra çıkardıkta kaziyyeye vākıf olmakla yaykayıp bir kalkan içre vazʿ ve "آخِرُ الْبَزِّ عَلَى الْقَلُوصِ" kelāmını īrād eyledi, yaʿnī "Benim evlādlarımı en sonra görüp göreceğim budur, bundan sonra göreceğim yoktur" ki murād develer üzere getirecekleri selb ve ganīmetleri budur, min-baʿd getirecekleri kalmadı demektir. İnkıtāʿ-i emr üzere teʾessüf mevkiʿinde darb olunur. Vākıʿā ondan sonra Benī ʿĠufeyle ile kabīle-i Zebbān beynine harb ve kıtāl düşüp müddet-i medīde mümtedd olup encām-ı kār Kuşeyf tarafını bi'l-cümle mazhar-ı tīg-i tebār eylediler. Ve bir sözü sahīh söyleyen hakkında dahi "أَصَحُّ مِنْ خَوْتَعَةَ" mesel olmuştur, zīrā vech-i mesrūd üzere Kuşeyf'e doğru haber vermiştir.

اَلْخَتْعَةُ [el-ḫatʿat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Dişi kaplana denir.

اَلْخَتِيعَةُ [el-ḫatīʿat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Şol deri pāresine denir ki ok atan parmağına sarar, zih-gīr dedikleridir.

اَلْخِتَاعُ [el-ḫitāʿ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Eldivene denir ki ok atanlar ellerine giyerler, bāz-dār gibi, Fārisīde dest-bān denir. Müʾellif اَلدَّسْتَبَانَاتُ ile tefsīr eylemekle zāhiren خِتَاعٌ [ḫitāʿ] cemʿ olur, pes müfredi

خِتَاعَةٌ [ḫitāʿat]tır.

اَلْخَتِيعُ [el-ḫatīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Āfet ve dāhiye maʿnāsınadır; yukālu: رَمَاهُ اللهُ بِالْخَتِيعِ أَيِ الدَّاهِيَةِ

اَلْإِنْخِتَاعُ [el-inḫitāʿ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] veznin-de) Seyr ve seyāhat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْخَتَعَ فِي الْأَرْضِ إِذَا ذَهَبَ

[خ ت ل ع]

اَلْخَتْلَعَةُ [el-ḫatleʿat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vez-ninde) Yabana çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: خَتْلَعَ الرَّجُلُ إِذَا ظَهَرَ وَخَرَجَ إِلَى الْبَدْوِ

[خ ث ع]

اَلْخَوْثَعُ [el-ḫavṯaʿ] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Leʾīm ve nākese denir; yukālu: رَجُلٌ خَوْثَعٌ أَيْ لَئِيمٌ

[خ د ر ع]

اَلْخَدْرَعَةُ [el-ḫadreʿat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Sürʿat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَدْرَعَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ

[خ د ع]

اَلْخَدْعُ [el-ḫadʿ] (ḫā'nın fethi ve kesriyle) Bir adamı aldayıp āgāh olmadığı semt-ten ona zarar kasd eylemek maʿnāsınadır, Türkīde renk ve al ve dubara eylemek ve nakş geçmek taʿbīr olunur; yukālu: خَدَعَهُ خَدْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا خَتَلَهُ وَأَرَادَ بِهِ الْمَكْرُوهَ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُهُ Ve keler kısmı yuvasına gir-mek maʿnāsına müstaʿmeldir ki hudʿa ile girer; yukālu: خَدَعَ الضَّبُّ فِي جُحْرِهِ إِذَا دَخَلَ Ve ağızda tükürük kurumak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: خَدَعَ الرِّيقُ إِذَا يَبِسَ Ve civān-merd olan adam imsāk eyle-mek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: خَدَعَ الْكَرِيمُ إِذَا أَمْسَكَ Ve libāsı iki kat eyle-mek maʿnāsınadır ki murād astar geçir-mektir. Şārih bu güne tahrīr eylemiştir; yukālu: خَدَعَ الثَّوْبَ إِذَا ثَنَّاهُ Ve yağmur az yağmak maʿnāsına müstaʿmeldir, güyā ki sinīn-i sābıkaya nisbet hudʿa eylemiştir; yukālu: خَدَعَ الْمَطَرُ إِذَا قَلَّ Ve umūr ve ahvāl muhtelif ve muhtelit olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: خَدَعَتِ الْأُمُورُ إِذَا اخْتَلَفَتْ Ve bir adamın mālı azalmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: خَدَعَ الرَّجُلُ إِذَا قَلَّ مَالُهُ Ve göz içre batmak maʿnāsınadır ki دُخُولُ الضَّبِّ maʿnāsındandır; yukālu: خَدَعَتْ عَيْنُهُ إِذَا غَارَتْ Ve güneşin cirmi gurūb eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: خَدَعَتْ عَيْنُ الشَّمْسِ إِذَا غَابَتْ Ve pazar kesāda varmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: خَدَعَتِ السُّوقُ إِذَا كَسَدَتْ

اَلْإِخْتِدَاعُ [el-iḫtidāʿ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vez-ninde) Bu dahi aldayıp dubara eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِخْتَدَعَهُ بِمَعْنَى خَدَعَهُ

اَلْإِنْخِدَاعُ [el-inḫidāʿ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] veznin-de) Aldanmak maʿnāsınadır; yukālu: خَدَعَهُ فَانْخَدَعَ Ve pazar kāsid olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْخَدَعَتِ السُّوقُ إِذَا كَسَدَتْ Ve aldan-mağa rāzī olmak maʿnāsınadır ki bilerek aldanmak ve aldanmağı kabūl eylemekten ʿibārettir; yukālu: إِنْخَدَعَ فُلَانٌ إِذَا رَضِيَ بِالْخَدْعِ

اَلْخَدِيعَةُ [el-ḫadīʿat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznin-de) İsmdir, aldanmağa ve al ve fende de-nir; yukālu: هَذِهِ خَدِيعَةٌ مِنْهُ Ve

خَدِيعَةٌ [ḫadīʿat] Aʿrāba mahsūs bir türlü taʿām ismidir.

اَلْخَدْعَةُ [el-ḫadʿat] (ضَرْبَةٌ [ḍarbet] vezninde) Binā-i merredir, bir kerre aldamak maʿnāsınadır; ve minhu'l-hadīsu: "اَلْحَرْبُ خَدْعَةٌ" Yaʿnī "Cenk hāli düş-man düşmanı bir defʿa aldatmakla tamām olur, ikiye hācet kalmaz." Pes bi'd-delāle harbde mekr ve hīle eylemeğe mesāg ol-duğu zāhirdir. Ve lafz-ı mezbūr ḫā'nın

harekāt-ı selāsı ve dāl'ın sükūnuyla ve ḫā'nın zammıyla هُمَزَةٌ [humezet] veznin-de dahi mervīdir. Ḫā'nın fethine göre binā-i merredir ki zikr olundu. Ve ḫā'nın zammına ve kesrine göre ismdir, mekr ve hīle maʿnāsına ve هُمَزَةٌ [humezet] veznine göre mübālagadır, خَدَّاعٌ [ḫaddāʿ] ve مَكَّارٌ [mekkār] maʿnāsına ki ehl-i harbi galebe ümniyyesine düşürüp dil-hāh üzere vefā eylemediği mülāhazasına mebnīdir. Ve efsah olan ḫā'nın fethiyledir. Ve

خَدْعَةٌ [Ḫadʿat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Ġaniyy kabīlesi yurdunda bir su adıdır ki Benū ʿİtrīf cemāʿatine intikāl eyledi. Ve bir hatunun ve bir nākanın ismleridir.

اَلْخَادِعَةُ [el-ḫādiʿat] Televvün ve ihtilāf üzere olan çarşıya vasf olur ki gāh kāsid ve gāh rāyic ola; yukālu: سُوقٌ خَادِعَةٌ أَيْ مُخْتَلِفَةٌ مُتَلَوِّنَةٌ Ve

خَادِعٌ [ḫādiʿ] Bukalemun gibi mütelevvin hūya vasf olur; yukālu: خُلُقٌ خَادِعٌ أَيْ مُتَلَوِّنٌ Ve şol deveye ıtlāk olunur ki çöktükte ayaklarının sinirleri bacağına çekilip gider ola; yukālu: بَعِيرٌ خَادِعٌ إِذَا بَرَكَ زَالَ عَصَبُهُ فِي وَظِيفِ رِجْلِهِ Ve gāh belli ve gāh belirsiz olan yola ıtlāk olunur; yukālu: طَرِيقٌ خَادِعٌ إِذَا كَانَ يَبِينُ مَرَّةً وَيَخْفَى أُخْرَى

اَلْخُوَيْدِعُ [el-ḫuveydiʿ] (musaggar bünye-siyle) Vech-i mezkūr üzere خَادِعٌ [ḫādiʿ] dedikleri devenin çöktükte bacağına çe-kilen sinirine denir; yukālu: بَعِيرٌ خَادِعٌ وَبِهِ خُوَيْدِعٌ

اَلْخَدُوعُ [el-ḫadūʿ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Şol nākaya ıtlāk olunur ki gāh sütünü idrār edip ve gāhī çeker ola; yukālu: نَاقَةٌ خَدُوعٌ إِذَا كَانَتْ تُدِرُّ مَرَّةً اَلْقَطْرَ وَتَرْفَعُ لَبَنَهَا أُخْرَى Ve gāh belli ve gāh belirsiz olan yola ıtlāk olunur; خَادِعٌ [ḫādiʿ] gibi. Ve dāʾimā nāsı aldayıp mekr ve firīb eder olan dubaracıya denir; yukālu: رَجُلٌ خَدُوعٌ أَيِ الْكَثِيرُ الْخِدَاعِ

اَلْخُدَعَةُ [el-ḫudaʿat] (هُمَزَةٌ [humezet] veznin-de) Bu dahi dāʾimā nāsı aldayıcı mekkār ve kallāşa denir; yukālu: رَجُلٌ خُدَعَةٌ أَيِ الْكَثِيرُ الْخِدَاعِ Ve

خُدَعَةٌ [Ḫudaʿat] Temīm'den bir kabīle is-midir ki Rebīʿa b. Kaʿb'dır. Ve

خُدَعَةٌ [ḫudaʿat] Dehr ve zamānın ismidir.

اَلْخُدْعَةُ [el-ḫudʿat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Şol kimseye denir ki sāde-dil olmakla dāʾimā nās kendisini aldatır ola; yukālu: رَجُلٌ خُدْعَةٌ إِذَا كَانَ يَخْدَعُهُ النَّاسُ كَثِيرًا

اَلْخَيْدَعُ [el-ḫaydaʿ] (حَيْدَرٌ [ḥayder] veznin-de) Şol kimseye denir ki aslā dostluğuna iʿtimād olunmaya; yukālu: فُلَانٌ خَيْدَعٌ أَيْ لَا يُوثَقُ بِمَوَدَّتِهِ Ve gūl-ı beyābānīye denir ki insāna yollarda mekr ve hudʿa eder ve bu cādı dedikleridir. Ve şeh-rāhtan sapıp keyfiyyeti nā-maʿlūm olan yola ıtlāk olu-nur; yukālu: طَرِيقٌ خَيْدَعٌ أَيْ مُخَالِفٌ لِلْقَصْدِ Ve serāba ıtlāk olunur; yukālu: غَرَّهُمُ الْخَيْدَعُ أَيِ السَّرَابُ Ve hīle-kār kurda denir; yukālu: ذِئْبٌ خَيْدَعٌ أَيْ مُحْتَالٌ

اَلْخَدِعُ [el-ḫadiʿ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Beri öte tilkilik eden kelere vasf olur ki sayyādını oynatır; yukālu: ضَبٌّ خَدِعٌ أَيْ مُرَاوِغٌ

اَلْأَخْدَعُ [el-aḫdaʿ] خَادِعٌ [ḫādiʿ]den efʿal-i tafdīldir; ve minhu'l-meselu: "أَخْدَعُ مِنْ ضَبٍّ" Zīrā keler kısmı yuvasını iki kapılı eder. Ve kelerin ʿakreb ile pek ülfeti ol-makla dāʾimā yuvasının ağzına karīb yer-de ʿakreb īvā eder, tā ki sayyād elini içeri-ye idhāl eyledikte ledg eyleye. Ve

أَخْدَعُ [aḫdaʿ] İki hacāmat mevziʿlerinde birer damar ismidir ki şāh damardan münşeʿiblerdir; أَخَادِعُ [eḫādiʿ] cemʿidir,

iki taraflı أَخْدَعَانِ [aḫdeʿāni] denir; yukālu: إِحْتَجَمَ عَلَى الْأَخْدَعَيْنِ وَهُوَ عِرْقٌ فِي الْمَحْجَمَتَيْنِ وَهُوَ شُعْبَةٌ مِنَ الْوَرِيدِ وَهُمَا أَخْدَعَانِ

اَلْمَخْدُوعُ [el-maḫdūʿ] أَخْدَعُ [aḫdaʿ] dedikleri ʿırk-ı mezkūru kesilmiş adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَخْدُوعٌ إِذَا قُطِعَ أَخْدَعُهُ

اَلْخَدَّاعَةُ [el-ḫaddāʿat] (عَلاَّمَةٌ [ʿallāmet] vezninde) Mübālaga-i müʾennestir. Bu münāsebetle şol seneye ıtlāk olunur ki eşcār ve esmār ve nebātātın neşv ü nemāsı kalīl ola ki murād bereketi olmayan senedir; yukālu: سِنُونَ خَدَّاعَةٌ أَيْ قَلِيلَةُ الزَّكَاءِ وَالرَّيْعِ Müʾellif bununla işbu hadīse telmīh eylemiştir: "قَالَ فِي تَكُونُ قُبَيْلَ السَّاعَةِ سِنُونَ خَدَّاعَةٌ" النِّهَايَةِ أَيْ تَكْثُرُ فِيهَا الْأَمْطَارُ وَيَقِلُّ الرَّيْعُ فَذَلِكَ خُدَاعُهَا لِأَنَّهَا تُطْمِعُهُمْ فِي الْخِصْبِ بِالْمَطَرِ ثُمَّ تُخْلِفُ وَقِيلَ الْخَدَّاعَةُ الْقَلِيلَةُ الْمَطَرِ مِنْ خَدَعَ الرِّيقُ إِذَا جَفَّ

اَلْخَادِعَةُ [el-ḫādiʿat] Şol küçük kapıya ıtlāk olunur ki büyük kapı içre ola. Ve bir ev ve oda içre olan mā-beyn ve koltuk odası gibi odaya denir; yukālu: وَضَعَهُ فِي الْخَادِعَةِ وَهُوَ الْبَيْتُ فِي جَوْفِ الْبَيْتِ

اَلْمِخْدَعُ [el-miḫdaʿ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) ve

اَلْمُخْدَعُ [el-muḫdaʿ] (مُحْكَمٌ [muḥkem] vezninde) Hizāne maʿnāsınadır ki hazīne odasına ve kilere şāmildir; imsāk ve ihfāʾ maʿnālarındandır; yukālu: خَبَأَ الشَّيْءَ فِي الْمِخْدَعِ وَالْمُخْدَعِ أَيِ الْخِزَانَةِ

اَلْإِخْدَاعُ [el-iḫdāʿ] (hemzenin kesriyle) Bir şeyʾi şeyʾ-i āhere muhkem bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: أَخْدَعَهُ إِذَا أَوْثَقَهُ إِلَى الشَّيْءِ Ve bir kimseyi bir āher kimseye hudʿa ettirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَخْدَعَهُ إِذَا حَمَلَهُ عَلَى الْمُخَادَعَةِ

اَلْمُخَدَّعُ [el-muḫaddaʿ] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Şol adama denir ki bi'd-defaʿāt mekr ve hudʿalara uğramakla o tarīklere ʿārif ve āgāh ve mütebassır ola ki min-baʿd dubaraya getirilmesi güç olur; yukālu: رَجُلٌ مُخَدَّعٌ أَيْ مُجَرَّبٌ قَدْ خُدِعَ مِرَارًا

اَلتَّخْدِيعُ [et-taḫdīʿ] Darībenin içerisine nüfūz ve aʿzāsını katʿ eylememek vechiyle ālet-i cāriha vurmak maʿnāsınadır; yukālu: خَدَّعَهُ بِالسَّيْفِ إِذَا ضَرَبَهُ ضَرْبًا لاَ يَنْفُذُ وَلاَ يَجِيكُ

اَلتَّخَادُعُ [et-teḫāduʿ] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Aldanmamış kimse aldanmış sūretini göstermek maʿnāsınadır; yukālu: تَخَادَعَ الرَّجُلُ إِذَا أَرَى أَنَّهُ مَخْدُوعٌ وَلَيْسَ بِهِ

اَلْمُخَادَعَةُ [el-muḫādeʿat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Aldamak maʿnāsınadır; yukālu: خَادَعَهُ بِمَعْنَى خَدَعَهُ Ve kavluhu taʿālā: ﴿يُخَادِعُونَ اللهَ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَمَا يَخْدَعُونَ إِلاَّ أَنْفُسَهُمْ﴾ اَلْآيَة، فَالْمُرَادُ إِظْهَارُ غَيْرِ مَا فِي النَّفْسِ Yaʿnī işbu āyet-i kerīmede مُخَادَعَةٌ [muḫādeʿat] istiʿāre-i tebeʿiyye-i temsīliyye vechiyledir, zīrā münāfıkīnin küfrü zamīrlerinde izmār ve sūretā īmān izhār eylemek muʿāmeleleri مُخَادِعِينَ [muḫādiʿīn] muʿāmelesine teşbīh olunmakla مُخَادَعَةٌ [muḫādeʿat] lafzı istiʿāre olundu. Ve müʾminīne muhādaʿatları biʿaynihi Hudā-yı müteʿāle muhādaʿattır. Ve hudʿalarının kendi nefslerine mahsūr olmasından murād خَدَّاعٌ [ḫaddāʿ]larının zarar ve dāʾiresi bi'l-āhere kendilere ʿāʾid olmasıdır. Ve eğer مُخَادَعَةٌ [muḫādeʿat] müşāreket için iʿtibār olunursa muʿāmele bi'l-misl tarīkiyle olur ki münāfıklar sūretā īmān ve islām irāʾetiyle salāt ve sıyām gibi ahkāmla kıyām eyledikçe taraf-ı ilāhī vü nebevīden dahi kendiler hakkında ʿismet-i dimāʾ ve hisseʾ-i ganāʾim gibi müslimīn ahkāmı icrā olunur idi. Ve Muvarrik el-ʿİclī "وَمَا يَخْدِّعُونَ" ʿunvānıyla kırāʾat eyledi, yā'nın ve ḫā'nın fethi ve dāl-ı müşeddedenin kesriyle ki يَخْتَدِعُونَ irādesine mebnīdir,

yaʿnī aslı يَخْتَدِعُونَ idi. Ve

مُخَادَعَةٌ [muḫādeʿat] Terk eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: خَادَعَهُ إِذَا تَرَكَهُ

اَلْخِدَاعُ [el-ḫidāʿ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Menʿ maʿnāsınadır; tekūlu: عَاقَنِي مِنْهُ خِدَاعُهُ أَيْ مَنْعُهُ Ve hīle maʿnāsınadır; yukālu: ظَفِرَ بِهِ بِالْخِدَاعِ أَيِ الْحِيلَةِ

اَلتَّخَدُّعُ [et-teḫaddu ʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-de) ʿAn-kasdin aldanmak maʿnāsınadır; yukālu: تَخَدَّعَ لَهُ فُلاَنٌ إِذَا تَكَلَّفَ الْخِدَاعَ

[خ ذ ع]

اَلْخَذْعُ [el-ḫaẕʿ] (ḫā'nın fethi ve ẕāl-ı muʿcemenin sükūnuyla) Kıyma kıymak maʿnāsınadır, gerek et olsun ve gerek kabak ve hıyar gibi salābetsiz nesne olsun; yukālu: خَذَعَ اللَّحْمَ وَمَا لاَ صَلاَبَةَ فِيهِ خَذْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا حَزَّزَهُ وَقَطَعَهُ فِي مَوَاضِعَ

اَلْخَذِيعَةُ [el-ḫaẕīʿat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Şām ahālīsine mahsūs bir türlü taʿām ismidir, kıyma ile tertīb ederler.

اَلْمِخْذَعَةُ [el-miḫẕeʿat] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Bıçağa denir, سِكِّينٌ [sikkīn] maʿnāsına.

اَلْخَيْذَعُ [el-ḫayẕaʿ] (صَيْقَلٌ[ṣayḳal] veznin-de) ʿAyb ve nakīsa maʿnāsınadır; yukālu: مَا فِيهِ خَيْذَعٌ أَيْ عَيْبٌ

خِذَعَ مِذَعَ [ḫiẕaʿ miẕaʿ] (عِنَبٌ [ʿineb] veznle-rinde ve āhirleri feth üzere mebnī olarak) Tārümār, perākende ve perīşān maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: ذَهَبُوا خِذَعَ مِذَعَ أَيْ مُتَفَرِّقِينَ

اَلْمُخَذَّعُ [el-muḫaẕẕaʿ] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Kebāba denir; tekūlu: أَكَلْتُ مُخَذَّعًا أَيْ شِوَاءً Ve şol şecere vasf olur ki yukarısı-nı devābb ekl eylemiş yāhūd katʿ olunmuş yāhūd etrāfı katʿ olunmuş ola; yukālu: شَجَرٌ مُخَذَّعٌ إِذَا أُكِلَ أَوْ قُطِعَ أَعْلاَهُ أَوْ هُوَ مَا قُطِعَ أَطْرَافُهُ

اَلتَّخْذِيعُ [et-taḫẕīʿ] Pāre pāre kesmek, ʿalā-kavlin aʿzāyı bedenden ayırmamak vec-hiyle kesmek yāhūd darībeye nüfūz ve katʿ eylememek vechiyle kılıç vurmak maʿnāsınadır; yukālu: خَذَّعَهُ بِالسَّيْفِ إِذَا قَطَّعَهُ أَوْ مِنْ غَيْرِ إِبَانَةٍ أَوْ ضَرَبَهُ ضَرْبًا لاَ يَنْفُذُ وَلاَ يَجِيكُ

[خ ر ش ع]

اَلْخَرْشَعَةُ [el-ḫarşeʿat] (زَوْبَعَةٌ [zevbeʿat] vez-ninde) Küçükçe dağ kulesine denir. Cemʿi خَرَاشِعُ [ḫarşaʿ]dir ve cemʿ-i sīgı خَرْشَعٌ [ḫarāşiʿ]dir.

[خ ر ع]

اَلْخَرْعُ [el-ḫarʿ] (فَرْعٌ [ferʿ] vezninde) Yar-mak maʿnāsınadır; yukālu: خَرَعَ الشَّيْءَ خَرْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا شَقَّهُ

اَلْخَرَعُ [el-ḫaraʿ] (fethateynle) Koyun kıs-mının kulağına mahsūs bir güne nişāna denir ki her kulağını uzunluğuna ikişer pāre kesip dilmekle üç dilim ederler, orta dilimi kulağın üzerine doğru salınıp kalır. Ve

خَرَعٌ [ḫaraʿ] Bedende en ve oynak yerle-rinde olan sölpüklüğe ve gevşekliğe de-nir ki baʿzılarında olur; yukālu: خَرَعٌ أَيْ لِينٌ وَرَخَاوَةٌ فِي مَفَاصِلِهِ Ve medhūşluğa denir; yukālu: أَخَذَهُ مِنْهُ خَرَعٌ أَيْ دَهَشٌ Ve zaʿīf ve zebūn olmak maʿnāsınadır; yukālu: خَرِعَ الرَّجُلُ خَرَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ضَعُفَ Ve kırılmak maʿnāsınadır; yukālu: خَرِعَ الشَّيْءُ إِذَا انْكَسَرَ Ve hurmā ağacının budak diplerinde olan omçaları gidip düzelmek maʿnāsınadır; yukālu: خَرِعَتِ النَّخْلَةُ إِذَا ذَهَبَ كَرَبُهَا

اَلْخَرَاعَةُ [el-ḫarāʿat] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezni-nde) ve

اَلْخُرُوعُ [el-ḫurūʿ] ve

اَلْخُرْعُ [el-ḫurʿ] (ḫā'ların zammıyla) Beden-

de en ve oynak yerleri sölpük ve gevşek olmak maᶜnāsınadır; yukālu: خَرُعَ الرَّجُلُ وَخَرُعَ مَفْصِلُهُ خَرَاعَةً وَخُرُوعًا وَخُرْعًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا لاَنَ وَاسْتَرْخَى

اَلْخَرِعُ [el-ḫariᶜ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve اَلْخَرِيعُ [el-ḫarīᶜ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Zaᶜīf ve zebūn adama denir. Ve

خَرِعٌ [Ḫariᶜ] ᶜAmr b. ᶜAbs nām şāᶜirin lakabıdır ki ᶜAvf b. ᶜAṭiyye'nin ceddidir. Ve

خَرِيعٌ [ḫarīᶜ] Sarkık deve dudağına denir; yukālu: خُرَاعٌ لِلْبَعِيرِ مِشْفَرٌ خَرِيعٌ أَيْ مُتَدَلٍّ Ve [ḫurāᶜ] dedikleri ᶜillete uğramış nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ خَرِيعٌ إِذَا كَانَ بِهِ خُرَاعٌ Ve rūspī ᶜavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ خَرِيعٌ أَيْ فَاجِرَةٌ Ve şol hatuna ve mahbūbeye deni ki ten ve endāmı be-gāyet nerm ve nāzük olmakla tāze nihāl gibi iki tarafa meyelān eder ola ve kılırıp bükülür olur; خَرِيعَةٌ [ḫarīᶜat] dahi denir hā'yla; yukālu: إِمْرَأَةٌ خَرِيعٌ وَخَرِيعَةٌ إِذَا كَانَتْ تَتَثَنَّى لِينًا

اَلْخَرُوعُ [el-ḫarūᶜ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Bu dahi خَرِيعَةٌ [ḫarīᶜat] maᶜnāsınadır.

اَلْخِرْوَعُ [el-ḫirvaᶜ] (دِرْهَمٌ [dirhem] vezninde) Bir nevᶜ nebāt ismidir ki raᶜy olunmaz, Türkīde genegerçek dedikleri nebāttır; taşra memleketlerde rustāyīler yağını çıkarıp şīrūgan gibi yakarlar ve mevāşī raᶜy eylese karnı şişip helāk olur. Ve bu سِمْسِمٌ [simsim] gibi mezrūᶜāttandır.

اَلْخِرِّيعُ [el-ḫirrīᶜ] (سِكِّيتٌ [sikkīt] vezninde) عُصْفُرٌ [ᶜuṣfur] ismidir ki uspur dedikleri nebāttır, ᶜalā-kavlin قِرْطِمٌ [ḳirṭim] ismidir ki uspurun tohumudur.

اَلْخُرَاعُ [el-ḫurāᶜ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Nākaya mahsūs cünūn ᶜilletine denir. Kezālik nākaya mahsūs bir ᶜillettir ki beli ᶜamel ve tahammülden munkatıᶜ olup çöktüğü yerden hareket ve kıyām edemez olur.

خُرْعُونُ [Ḫurᶜūn] (ḫā'nın zammıyla) Semerḳand kazāsında bir karye adıdır.

اَلْمُخَرَّعُ [el-muḫarraᶜ] (مُعَظَّمٌ [muᶜaẓẓam] vezninde) Ahlākı muhtelif ve mütelevvin adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُخَرَّعٌ أَيِ الْمُخْتَلِفُ الْأَخْلاَقِ Burada أَخْلاَقٌ envāᶜ ve efrād iᶜtibārıyladır. Ve bu شَقٌّ[şaḳḳ] maᶜnāsından meᵓhūzdur.

اَلْإِخْتِرَاعُ [el-iḫtirāᶜ] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Yarmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِخْتَرَعَهُ إِذَا شَقَّهُ Ve bilā-sebk ve bilā-misl bir nesne inşā ve peydā eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: إِخْتَرَعَهُ إِذَا أَنْشَأَهُ وَابْتَدَأَهُ Ve bir adama hıyānet edip mālından ahz eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir ki mālını yarmış olur; yukālu: إِخْتَرَعَ فُلاَنًا إِذَا خَانَهُ وَأَخَذَ مِنْ مَالِهِ Ve istihlāk maᶜnāsınadır; yukālu: إِخْتَرَعَ مَالَهُ إِذَا اسْتَهْلَكَهُ Ve bir kimsenin davarını bir müddet bir āher kimse için suhreye tutup baᶜdehu geri redd eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِخْتَرَعَ الدَّابَّةَ إِذَا تَسَخَّرَهَا لِغَيْرِهِ أَيَّامًا ثُمَّ رَدَّهَا

اَلْإِنْخِرَاعُ [el-inḫirāᶜ] (إِنْفِعَالٌ [infiᶜāl] vezninde) Soyunmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْخَرَعَ الرَّجُلُ إِذَا انْخَلَعَ Ve bir kimse zaᶜīf ve zebūn ve münkesirü'l-vücūd olmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْخَرَعَ الرَّجُلُ إِذَا انْكَسَرَ وَضَعُفَ Ve bir nesne yarılıp rīze rīze olmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْخَرَعَتِ الْقَنَاةُ إِذَا انْشَقَّتْ وَتَفَتَّتَتْ

[خ ر ف ع]

اَلْخُرْفُعُ [el-ḫurfuᶜ] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) Henüz nebātında kozağı içre iken bozulup fāsid olmuş pamuğa denir. Ve عُشَرٌ [ᶜuşer] ağacında aᶜrābın kav ittihāz eyledikleri şeyᵓe denir. Ve hallāclanmış pamuğa denir, خِرْفِعٌ [ḫirfiᶜ] dahi denir, زِبْرِجٌ [zibric] vezninde.

[خ ز ع]

اَلْخَزْعُ [el-ḫazʿ] (نَزْعٌ [nezʿ] vezninde) Kesmek maʿnāsınadır; yukālu: خَزَعَ الشَّيْءَ خَزْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا قَطَعَهُ Ve bir adam rüfekāʾ ve ashābından tahallüf eylemek maʿnāsınadır ki nefsini onlardan katʿ eder; yukālu: خَزَعَ فُلَانٌ عَنْ صَحْبِهِ إِذَا تَخَلَّفَ

اَلتَّخْزِيعُ [et-taḫzīʿ] Bu dahi kesmek maʿnāsınadır; yukālu: خَزَّعَهُ إِذَا قَطَعَهُ

اَلتَّخَزُّعُ [et-teḫazzuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Bu dahi bir adam hemdem ve refīkinden tahallüf eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَخَزَّعَ فُلَانٌ عَنْ أَصْحَابِهِ إِذَا تَخَلَّفَ Ve bir nesneyi pāre pāre kesmek maʿnāsınadır; yukālu: تَخَزَّعَ اللَّحْمَ مِنَ الْجَزُورِ إِذَا اقْتَطَعَهُ Ve bir nesneyi beynlerinde pāre pāre kesip bölüşmek maʿnāsınadır; yukālu: تَخَزَّعَ الْقَوْمُ الشَّيْءَ إِذَا اقْتَسَمُوهُ قِطَعًا

اَلْخُزَاعَةُ [el-ḫuzāʿat] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] vezninde) Bir nesneden kesilmiş parçaya denir; tekūlu: مَا ذُقْتُ خُزَاعَةً مِنَ اللَّحْمِ أَيْ قُطَاعَةً وَهِيَ قِطْعَةٌ تُقْتَطَعُ مِنْهُ Ve

خُزَاعَةُ [Ḫuzāʿat] Ezd kabīlesinden münşaʿib bir kabīle ismidir. Ezd kabīlesi etrāf-ı bilāda münteşir olduklarında onlardan تَخَزُّعٌ [teḫazzuʿ] yaʿnī tahallüf eylemeleriyle خُزَاعَةُ [ḫuzāʿat] ıtlāk olundu.

اَلْخُزَعَةُ [el-ḫuzaʿat] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Dāʾimā nāsı işinden gücünden ʿavk eden kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ خُزَعَةٌ أَيْ عُوَقَةٌ

اَلْخَوْزَعُ [el-ḫavzaʿ] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Kocakarıya denir.

اَلْخَوْزَعَةُ [el-ḫavzeʿat] (زَوْبَعَةٌ [zevbeʿat] vezninde) Büyük kumluktan ayrılıp bölünmüş kumluğa denir.

اَلْخَزْعَةُ [el-ḫazʿat] (ضَرْبَةٌ [ḍarbat] vezninde) Bir ayakta olan aksaklığa denir; yukālu: بِهِ خَزْعَةٌ أَيْ ظَلَعٌ مِنْ إِحْدَى رِجْلَيْهِ

اَلْخِزْعَةُ [el-ḫizʿat] (ḫāʾnın kesriyle) Et parçasına denir; yukālu: جَاءَ وَبِيَدِهِ خِزْعَةٌ مِنَ اللَّحْمِ أَيْ قِطْعَةٌ مِنْهُ

اَلْخُزَاعُ [el-ḫuzāʿ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Ölüme ıtlāk olunur, mevt maʿnāsına.

اَلْإِنْخِزَاعُ [el-inḫizāʿ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] veznide) Kesilmek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْخَزَعَ الشَّيْءُ إِذَا انْقَطَعَ Ve bir kimsenin pīrlikten yā zaʿf ve nā-tüvānlıktan beli bükülmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِنْخَزَعَ مَتْنُهُ إِذَا انْحَنَى كِبَرًا أَوْ ضَعْفًا

[خ س ع]

اَلْخَسْعُ [el-ḫasʿ] (ḫāʾnın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Nefy ve izāle eylemek maʿnāsınadır; yukālu: خُسِعَ عَنْهُ كَذَا عَلَى بِنَاءِ الْمَفْعُولِ خَسْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا نُفِيَ عَنْهُ

اَلْخَسِيعَةُ [el-ḫasīʿat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznide) Ve

اَلْخَاسِعَةُ [el-ḫāsiʿat] Be-gāyet hasīs ve denī kimseye denir; yukālu: هُوَ خَسِيعَةُ الْقَوْمِ وَخَاسِعَتُهُمْ أَيْ أَخَسُّهُمْ

[خ ش ع]

اَلْخُشُوعُ [el-ḫuşūʿ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] veznide) خُضُوعٌ [ḫuḍūʿ] maʿnāsınadır ki alçaklık gösterip tevāzuʿ ve zarāʿat eylemekten ʿibārettir. ʿAlā-kavlin خُضُوعٌ[ḫuḍūʿ] maʿnāsına karībdir ve ʿalā-reʾyin خُضُوعٌ [ḫuḍūʿ] bedene yaʿnī aʿzāʾ ve cevārihle tevāzuʿ eylemeye ve خُشُوعٌ[ḫuşūʿ] savt ve basar ile tevāzūʿ ve istikānete mahsūstur; yukālu: خَشَعَ لَهُ خُشُوعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا خَضَعَ لَهُ أَوْ هُوَ قَرِيبٌ مِنَ الْخُضُوعِ أَوْ هُوَ فِي الْبَدَنِ وَالْخُشُوعُ فِي الصَّوْتِ وَالْبَصَرِ Ve

خُشُوعٌ [ḫuşūʿ] Sükūn ve tezellül maʿnāsına müstaʿmeldir. Kāle'ş-şārih ve minhu kav-

luhu taʿālā: ﴿وَخَشَعَتِ الْأَصْوَاتُ لِلرَّحْمَنِ﴾ أَيْ سَكَنَتْ وَذَلَّتْ وَخَضَعَتْ Ve

خُشُوعُ الْكَوْكَبِ [ḫuşūʿu'l-kevkeb] Yıldızın gurūba inip çatmasından ʿibārettir; yukālu: خَشَعَتِ الشَّمْسُ إِذَا دَنَتْ مِنَ الْغُرُوبِ Ve

خُشُوعٌ [ḫuşūʿ] Deve hörgücünün çok yeri aşınıp hemān bir mikdārca yeri kalmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: خَشَعَ السَّنَامُ إِذَا ذَهَبَ إِلاَّ أَقَلَّهُ Ve balgam tükürmek maʿnāsınadır ki Türkīde ahırmak taʿbīr olunur. Ve bu maʿnā lāzım olur; yukālu: خَشَعَ جَرَاشِيَّ صَدْرِهِ فَخَشَعَتْ هِيَ أَيْ جَرَاشِيُّهُ إِذَا أَلْقَى بُزَاقًا لَزِجًا

اَلْخِشْعَةُ [el-ḫişʿat] (ḫā'nın kesriyle) Şol çocuğa denir ki vakt-i vilādeti hulūlünde vālidesi vefāt eylemekle karnı yarılıp ihrāc olunmuş ola. Şārih der ki burada اَلصَّبِيُّ يُلْزَقُ عِنْدَ بَطْنِ أُمِّهِ nüshaları hatādır, savāb olan يُبْقَرُ عَنْهُ ʿibāretiyle olmaktır, niteki cemīʿ-i ümmehātta bu resme vākiʿdir.

اَلْخُشْعَةُ [el-ḫuşʿat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Arz-ı galīzeden bir kıtʿaya denir. Ve yere yapışık yastım tepeye denir. Cemʿi خُشَعٌ [ḫuşaʿ]dır, صُرَدٌ [ṣurad] vezninde.

اَلتَّخَشُّعُ [et-teḫaşşuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Tazarruʿ ve tezellül maʿnāsınadır; yukālu: تَخَشَّعَ لَهُ إِذَا تَضَرَّعَ

[خ ض ر ع]

اَلْخُضَارِعُ [el-ḫuḍāriʿ] (عُلاَبِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) ve

اَلْمُتَخَضْرِعُ [el-muteḫaḍriʿ] (مُتَدَحْرِجٌ [mutedaḥric] vezninde) Taklīd ve tekellüfle cömertlik dāʿiyesinde olan bahīle denir; yukālu: رَجُلٌ خُضَارِعٌ وَمُتَخَضْرِعٌ أَيْ بَخِيلٌ مُتَسَمِّحٌ

[خ ض ع]

اَلْخُضُوعُ [el-ḫuḍūʿ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] veznin-

de) Alçaklık gösterip tevāzuʿ ve ser-fürū kılmak maʿnāsınadır; yukālu: خَضَعَ الرَّجُلُ خُضُوعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا تَطَامَنَ وَتَوَاضَعَ Ve sükūn ve inkıyād eylemek maʿnāsınadır. Ve sākin ve münkād olmak maʿnāsına müteʿaddī olur; tekūlu: خَضَعْتُهُ فَخَضَعَ أَيْ سَكَّنْتُهُ فَسَكَنَ Ve bir kimseyi bed-kārlığa yaʿnī fücūra çağırmak maʿnāsınadır ki fücūr teklīfinden ʿibārettir; mülāyemet ve müdāhenetle ʿarz olunmak mülābesesine mebnīdir; yukālu: خَضَعَ فُلاَنًا إِلَى السَّوْأَةِ إِذَا دَعَاهُ Ve kevkeb gurūba meyl eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: خَضَعَ النَّجْمُ إِذَا مَالَ لِلْغُرُوبِ Ve deve yürümekte cidd ve cehd eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; pek yürümeğe başladıkta boyunlarını yere doğru eğip uzattıkları tasavvuruna mebnīdir; yukālu: خَضَعَتِ الْإِبِلُ إِذَا جَدَّتْ فِي سَيْرِهَا Ve pīrlik bir adamı düşkün boyunlu kılmak maʿnāsınadır; yukālu: خَضَعَهُ الْكِبَرُ إِذَا جَعَلَهُ أَخْضَعَ

اَلْإِخْتِضَاعُ [el-iḫtiḍāʿ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi tevāzuʿ ve ser-fürū kılmak maʿnāsınadır; yukālu: إِخْتَضَعَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى خَضَعَ Müʾellif bunu tekrār eylemiştir. Ve sürʿatle savuşup gitmek maʿnāsına müstaʿmeldir, gūyā ki engebe yerden nüzūl eder gibi olur; yukālu: إِخْتَضَعَ فُلاَنٌ إِذَا مَرَّ سَرِيعًا Ve buğur, nākayı çökürüp aşmak için ensesinden müstevlī olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِخْتَضَعَ الْفَحْلُ النَّاقَةَ إِذَا سَانَّهَا

اَلْخُضَعَةُ [el-ḫuḍaʿat] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Herkese mütevāziʿ olan mahviyyetli hākī-meşreb adama denir; yukālu: رَجُلٌ خُضَعَةٌ أَيْ يَخْضَعُ لِكُلِّ أَحَدٍ Ve çekirdekten yetişmiş hurmā ağacına ıtlāk olunur; yukālu: نَخْلَةٌ خُضَعَةٌ إِذَا نَبَتَتْ مِنَ النَّوَاةِ Bunlar lāzımdan mutasarrıftır. Ve dāʾimā

akrānını kahr ve tezlīl eden adama denir. Bu müteᶜaddīdendir; yukālu: رَجُلٌ خُضَعَةٌ إِذَا كَانَ يَقْهَرُ أَقْرَانَهُ

اَلْخَضُوعُ [el-ḫaḍūᶜ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Tevāzuᶜ la muttasıf adama denir; cemᶜi خُضُعٌ [ḫuḍuᶜ] gelir, كُتُبٌ [kutub] vezninde. Ve böğürleri ötüp seslenir olan hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ خَضُوعٌ إِذَا صَاتَتْ خَوَاصِرُهَا

اَلْخَضِيعَةُ [el-ḫaḍīᶜat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Erkek at koşup seğirtirken karnından yaᶜnī hāyesinden tulum sesi gibi işitilen sese denir; ᶜalā-kavlin atın karnının hāyeye muttasıl yerinde iki kıtᶜa mücevvef etçeğizdir ki o ses ondan zuhūr eder; ikisine خَضِيعَتَانِ[ḫaḍiᶜatān] derler. Ve

خَضِيعَةٌ [ḫaḍīᶜat] Sel suyunun çağıltısına ıtlāk olunur; tekūlu: سَمِعْتُ خَضِيعَةَ السَّيْلِ أَيْ صَوْتَهُ

اَلْخَيْضَعَةُ [el-ḫayḍaᶜat] (حَيْدَرَةٌ [ḫayderet] vezninde) Cenk esnāsında zuhūr eden karışık gırīv ve kavga ve feryāda denir; yukālu: مَا هَذِهِ الْخَيْضَعَةُ أَيِ اخْتِلَافُ الْأَصْوَاتِ فِي الْحَرْبِ Ve toza ıtlāk olunur, gubār maᶜnāsına, bir nesneye inip çöktüğü için. Ve cengāha denir, مَعْرَكَةٌ [maᶜreket] maᶜnāsına.

اَلْأَخْضَعُ [el-aḫḍaᶜ] Züll ve hakārete rāzī bīvücūd adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَخْضَعُ أَيْ رَاضٍ بِالذُّلِّ Müᵓennesi خَضْعَاءُ [ḫaḍᶜāᵓ]dır. Ve

أَخْضَعُ [aḫḍaᶜ] Boynunda halkī aşağıya doğru düşkünlük olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَخْضَعُ إِذَا كَانَ فِي عُنُقِهِ تَطَامُنٌ خِلْقَةً

اَلْإِخْضَاعُ [el-iḫḍāᶜ] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi pīrlik düşkün boyunlu eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَخْضَعَهُ الْكِبَرُ إِذَا جَعَلَهُ أَخْضَعَ Burada أَخْضَعُ [aḫḍaᶜ] takyīd ve ıtlāk ᶜalākasıyla mecāzdır. Ve

إِخْضَاعٌ [iḫḍāᶜ] Nisvānla yumuşakça lakırdı eylemek maᶜnāsınadır ki sonu pazarlığa çıkar; yukālu: أَخْضَعَ الرَّجُلُ إِذَا لَانَ كَلَامَهُ لِلْمَرْأَةِ Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: "أَنَّهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ نَهَى أَنْ يَخْضَعَ الرَّجُلُ لِغَيْرِ امْرَأَتِهِ" أَيْ يَلِينَ لَهَا فِي الْقَوْلِ بِمَا يُطْمِعُهَا مِنْهُ

اَلْمُخَاضَعَةُ [el-muḫāḍaᶜat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Bu dahi nisvāna mülāyim lakırdı söylemek maᶜnāsınadır; yukālu: خَاضَعَ لِلْمَرْأَةِ بِمَعْنَى أَخْضَعَ

اَلتَّخْضِيعُ [et-taḫḍīᶜ] Eti pāre pāre ve tike tike kesmek maᶜnāsınadır; yukālu: خَضَّعَ اللَّحْمَ إِذَا قَطَّعَهُ

اَلْإِخْضِيضَاعُ [el-iḫḍīḍāᶜ] (إِعْشِيشَابٌ [iᶜşīşāb] vezninde) Bu dahi tevāzuᶜ ve ser-fürū kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِخْضَوْضَعَ لَهُ بِمَعْنَى اخْتَضَعَ

مَخْضَعَةُ [Meḫḍaᶜat] (مَسْعَدَةٌ [mesᶜadet] vezninde) Esāmī-i ricāldendir.

[خ ع خ ع]

اَلْخِعْخِعُ [el-ḫiᶜḫiᶜ] (mükerreren زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) ve

اَلْخُعْخُعُ [el-ḫuᶜḫuᶜ] (هُدْهُدٌ [hudhud] veznninde) Bir ot yāhūd bir şecer adıdır.

اَلْخَعُّ [el-ḫaᶜᶜ] (ḫā'nın fethi ve ᶜayn'ın teşdīdiyle) Pars dedikleri cānver seğirtmekten nāşī solurken boğazından seslenmek maᶜnāsınadır; yukālu: خَعَّ الْفَهْدُ خَعًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَاتَ مِنْ حَلْقِهِ إِذَا انْبَهَرَ فِي عَدْوِهِ

[خ ف ع]

اَلْخَفْعُ [el-ḫafᶜ] (نَفْعٌ [nefᶜ] vezninde) Açlıktan yā safrā hareketi gibi ᶜārızadan baş dönüp yere düşmek maᶜnāsınadır; yukālu: خَفَعَ الرَّجُلُ خَفْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا دِيرَ بِهِ فَسَقَطَ مِنْ جُوعٍ وَغَيْرِهِ Ve kılıçla vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: خَفَعَهُ بِالسَّيْفِ إِذَا ضَرَبَهُ بِهِ Ve

خَفْعٌ [ḫafᶜ] ve

خَفَعَانٌ [ḫafeʿān] (fetehātla) Asılı perde ve sevb makūlesi beri öte salınmak maʿnāsınadır; yukālu: خَفَعَ السِّتْرُ أَوِ الثَّوْبُ الْمُعَلَّقُ خَفْعًا وَخَفَعَانًا إِذَا تَحَرَّكَ Ve bedende en ve oynak yerleri salkı ve sölpük olmak maʿnāsınadır; yukālu: خَفَعَ مَفْصِلُهُ إِذَا اسْتَرْخَى Ve bir adamın açlıktan bağrı yanmak maʿnāsınadır; yukālu: خُفِعَ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَفْعُولِ إِذَا احْتَرَقَتْ كَبِدُهُ مِنَ الْجُوعِ

اَلْمَخْفُوعُ [el-maḫfūʿ] Mecnūn maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ مَخْفُوعٌ أَيْ مَجْنُونٌ

اَلْخَوْفَعُ [el-ḫavfaʿ] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Hüzn ve sūziş ve gussa sebebiyle içi göyünmüş adama denir ki uyku baskını gibi baygınlığa karīb hālet olur; yukālu: رَجُلٌ خَوْفَعٌ أَيْ وَاجِمٌ كَئِيبٌ كَالنَّاعِسِ

اَلْإِخْفَاعُ [el-iḫfāʿ] (hemzenin kesriyle) Açlık bir kimseyi yere çalmak maʿnāsınadır; yukālu: أَخْفَعَهُ الْجُوعُ إِذَا صَرَعَهُ

اَلْإِنْخِفَاعُ [el-inḫifāʿ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Açlıktan yürek salınmak yāhūd incelip sölpüklenmek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْخَفَعَتْ كَبِدُهُ إِذَا تَقَتَّتْ أَوِ اسْتَرْخَتْ جُوعًا وَرَقَّتْ Ve ağaç yerinden kopmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْخَفَعَتِ النَّخْلَةُ إِذَا انْقَلَعَتْ Ve bir ʿārıza sebebiyle akciğer çatlamak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْخَفَعَتِ الرِّئَةُ إِذَا انْشَقَّتْ

[خ ل ع]

اَلْخَلْعُ [el-ḫalʿ] (ḫā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Esvāb makūlesini soyup çıkarmak, نَزْعٌ [nezʿ] maʿnāsınadır, lākin نَزْعٌ [nezʿ]in mefhūmunda fevr ve خَلْعٌ [ḫalʿ]ın mefhūmunda mühlet ve teʾennī muʿteberdir; yukālu: خَلَعَ ثَوْبَهُ وَنَعْلَهُ خَلْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا نَزَعَهُ Burada *Ṣiḥāḥ* nüshalarındaوَنَعْلَهُ ʿakibinde وَقَائِدَهُ ʿibāreti dahi mersūm olup mütercimi Vanḳulu merhūm münāsebetinde iştibāh eylemiştir. Kaldı ki orada قَائِدٌ [ḳāʾid]den murād boyuna geçirilen yular makūlesi olmakla misāle münāsebet-i tāmmesi olduğu nümāyāndır. Ve

خَلْعٌ [ḫalʿ] Havāyicle tabh olunup himyāna konmuş et sövüşüne, ʿalā-kavlin kendi yağıyla kavrulmuş pastırmaya denir ki himyān makūlesi zarfa mevzūʿ ola; kemiği soyulduğuna mebnī ıtlāk olunmuştur, maḫlūʿ maʿnāsınadır; yukālu: تَزَوَّدُوا الْخَلْعَ وَهُوَ اللَّحْمُ الْمَطْبُوخُ بِالتَّوَابِلِ فِي وِعَاءٍ مِنْ جِلْدٍ أَوِ الْقَدِيدُ الْمَشْوِيُّ فِي وِعَاءٍ بِإِهَالَتِهِ Ve

خَلْعٌ [ḫalʿ] Ekinin başı kılçıklanmak maʿnāsınadır; yukālu: خَلَعَ السُّنْبُلُ إِذَا صَارَ لَهُ سَفًا Ve çocuğun çükü büyümek maʿnāsınadır; yukālu: خَلَعَ الصَّبِيُّ إِذَا كَبُرَ زُبُّهُ Ve

خَلْعٌ [ḫalʿ] Bir kimse oğlundan teberrī edip خَلِيعٌ [ḫalīʿ] eylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَلَعَ ابْنَهُ إِذَا جَعَلَهُ خَلِيعًا Ke-mā se-yuzkeru. Ve mugaylān gibi büyük meşe ağaçları yapraklanmak maʿnāsınadır; yukālu: خَلَعَتِ الْعِضَاهُ إِذَا أَوْرَقَتْ

اَلْخُلْعُ [el-ḫulʿ] (ḫā'nın zammıyla) Zevc zevcesini kendiden yā gayrıdan bedel mukābilinde talāk yaʿnī nikāhından izāle eylemek maʿnāsınadır; خَلْعُ الثَّوْبِ maʿnāsındandır; yukālu: خَلَعَ زَوْجَتَهُ خُلْعًا إِذَا طَلَّقَهَا بِبَدَلٍ مِنْهَا أَوْ مِنْ غَيْرِهَا

اَلْمُخَالَعَةُ [el-muḫāleʿat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) ve

اَلتَّخَالُعُ [et-teḫāluʿ] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] veznide) Zevc ve zevce خُلْعٌ [ḫalʿ] edişmek maʿnāsınadır; yukālu: خَالَعَهَا وَخَالَعَتْهُ وَتَخَالَعَا Müʾellif gerçi talāk ile taʿbīr eyledi, lākin ʿinde'ş-Şāfiʿī fesh yāhūd talāk olması muhteleftir. Ve

تَخَالُعٌ [teḫāluʿ] Miyānede münʿakid olan

ʿahd ve andı bozuşmak maʿnāsınadır; yukālu: تَخَالَعَ الْقَوْمُ إِذَا نَقَضُوا الْحِلْفَ بَيْنَهُمْ

اَلْإِخْتِلَاعُ [el-iḫtilāʿ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) Hatun mehrini bahş yāhūd gayrı bedel verip zevcinden tālik olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِخْتَلَعَتْ فُلَانَةٌ مِنْ زَوْجِهَا إِذَا كَانَتْ خَالِعًا Ve bir adamın cebren mālını almak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: اِخْتَلَعُوهُ إِذَا أَخَذُوا مَالَهُ

اَلْخُلْعَةُ [el-ḫulʿat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) İsmdir; yukālu: وَقَعَتْ بَيْنَهُمَا الْخُلْعَةُ أَيِ الْفِرْقَةُ بِبَدَلٍ

اَلْخَالِعُ [el-ḫāliʿ] مُتَخَالِعَيْنِ [muteḫāliʿayn]den her birine ıtlāk olunur ki zevc ile zevcedir. Ekserī zevce tarafından neşʾet eylemekle vasf-ı mahsūs hükmünde olmuştur. Ve nuzc bulmuş hurmā koruğuna ıtlāk olunur ki hamlığı خَلْعٌ [ḫalʿ] eylemiştir; yukālu: بُسْرٌ خَالِعٌ أَيْ نَضِيجٌ Ve her yeri olmuş tāze hurmāya denir; yukālu: رُطَبٌ خَالِعٌ أَيْ مُنْسَبِتٌ Ve şol deveye ıtlāk olunur ki sinirlerinde zaʿf ve vehn olmakla birden sıçrayıp kalk-maya muktedir olmaya; yukālu: بَعِيرٌ خَالِعٌ إِذَا كَانَ لاَ يَقْدِرُ عَلَى النَّوْرِ Ve ağaçtan kurumakla kırılıp yere dökülen dala budağa denir. Ve mugaylān gibi iri meşe ağaçlarına denir ki yaprakları aslā dökülmez ola. Ve

خَالِعٌ [ḫāliʿ] Devenin art siniri burulup burkuk olmağa denir ki ʿillettir. Ve خَالِعٌ [ḫāliʿ] onun ismidir, mukaddem vasf olup galebe-i istiʿmālle ism olmuştur. Bunun da masdarı خَلْعٌ [ḫalʿ]dır; yukālu: خُلِعَ الْبَعِيرُ عَلَى بِنَاءِ الْمَفْعُولِ إِذَا أَصَابَهُ الْخَالِعُ

اَلْخَلِيعُ [el-ḫalīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْمَخْلُوعُ [el-maḫlūʿ] Halʿ olunmuş demek-tir. Zamān-ı Cāhiliyye'de bir kimsenin oğlu habīs ve pederine ʿākk ve ʿāsī olup aslā pend ve kelāmını isgā ve tāʿat ve inkıyād etmez oldukta pederi mevsim-i haccda ʿalā-meleʾi'n-nās "Cümleniz şāhid olasız ki ben oğlum olacak filānı bünüv-vetten halʿ eyledim. Eğer ondan cināyet sudūr ederse zāmin olmam ve eğer cināyet olunursa daʿvā ve taleb eylemem, ondan nefsimi tebriʾe eyledim" diye nidā eder idi. Beynlerinde o oğlana خَلِيعٌ [ḫalīʿ] ve مَخْلُوعٌ [maḫlūʿ] ıtlāk olunur idi. Ve vech-i mezkūr üzere oğlunun خَلَاعَةٌ [ḫalāʿat]ini beyān eden cemāʿate خُلَعَاءُ [ḫuleʿāʾ] ıtlāk ederler idi. Kezālik cemāʿat bir adamın iʿānet ve nusreti zımnında taʿāhüd edip baʿdehu li-emrin-mā teberrī eyleseler o adama da خَلِيعٌ [ḫalīʿ] ve o cemāʿate de خُلَعَاءُ [ḫuleʿāʾ] derler idi. Bunun da fiʿli خَلَعَ [ḫaleʿa]dır; sāhibine de خَالِعٌ [ḫāliʿ] ve خَلِيعٌ [ḫalīʿ] denir. Ve min baʿd müsseyyeb, kesīrü'l-cināye küstāh ve bī-edeb şahsa خَلِيعٌ [ḫalīʿ] ıtlāk eylediler, niteki خَلِيعُ الْعِذَارِ [ḫalīʿu'l-ʿiẕār] ile de kināye ederler. Ve

خَلِيعٌ [ḫalīʿ] Avcıya denir, صَيَّادٌ [ṣayyād] maʿnāsına. Ve şātır kimseye ıtlāk olunur; müʾennesi خَلِيعَةٌ [ḫalīʿat]tır. Ve cādıya ve gūl-ı beyābānīye ıtlāk olunur. Ve kurda ıtlāk olunur, ذِئْبٌ [ẕiʾb] maʿnāsına. Ve fāʾiz olmayan kumar okuna denir; yukālu: قِدْحٌ خَلِيعٌ إِذَا كَانَ لاَ يَفُوزُ Ve rehn ile kumar oyna-yıcı adama denir. Ve eski cāmeye denir; yukālu: ثَوْبٌ خَلِيعٌ أَيْ خَلَقٌ Ve Ebū ʿAbdullāh Ḥuseyn b. Ḍaḥḥāk nām şāʿirin lakabı-dır. Ve rüʾesā-yı Benī ʿĀmir'den birinin ismidir.

اَلْخَلَاعَةُ [el-ḫalāʿat] (كَرَامَةٌ [kerāmet] veznin-de) Oğlan vech-i meşrūh üzere خَلِيعٌ [ḫalīʿ] olmak maʿnāsınadır; yukālu: خَلَعَ ابْنُ فُلَانٍ خَلَاعَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ خَلِيعًا

اَلْخُلَعَاءُ [el-ḫuleʿāʾ] (كُرَمَاءُ [kuremāʾ] veznin-de) Vech-i mezkūr üzere oğullarını yāhūd

nusret ve istishābına müteʿāhid oldukları kimseyi ʿuhdelerinden خَلْعٌ [ḫalʿ] eden cemāʿate denir; yukālu: قَوْمٌ خُلَعَاءُ إِذَا بَيَّنُوا الْخَلاَعَةَ Ve

خُلَعَاءُ [Ḫuleʿāʾ] Benū ʿĀmir b. Ṣaʿṣaʿa'dan bir batndır ki ferd-i vāhide gerden-dāde-i tāʿat u inkıyād olmazlar idi.

خُلَيْعٌ [Ḫuleyʿ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) ʿAlī b. Muḥammed b. Caʿfer nām mukriʾ vālidinin ceddi ismidir.

اَلْخَلْعَلَعُ [el-ḫalaʿlaʿ] (سَفَرْجَلٌ [sefercel] vezninde) Sırtlana denir.

اَلْخُلاَعُ [el-ḫulāʿ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) فَالِجٌ [fālic]e şebīh bir ʿārızaya denir ki insāna isābet eder, çalınma ve çarpılma dedikleri olacaktır; yukālu: بِهِ خُلاَعٌ أَيْ شِبْهُ خَبَلٍ

اَلْخَيْلَعُ [el-ḫaylaʿ] (صَيْقَلٌ [ṣayḳal] vezninde) Yensiz gömleğe denir ki bedevī gömleğidir; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ خَيْلَعٌ أَيْ قَمِيصٌ بِلاَ كُمٍّ Ve şol korku hāletine denir ki nāgehānī cinn dokunması gibi bilā-sebeb kalbe müstevlī olur. Ve

خَيْلَعٌ [Ḫaylaʿ] Bir mevziʿ adıdır. Ve kurda denir, ذِئْبٌ [ẕiʾb] gibi.

اَلْخَوْلَعُ [el-ḫavlaʿ] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Bu dahi peri dokunma gibi nāgehānī derūna ʿārız olan havf hāletine denir; tekūlu: أَخَذَنِي خَيْلَعٌ وَخَوْلَعٌ وَهُوَ الْفَزَعُ يَعْتَرِي الْفُؤَادَ كَأَنَّهُ مَسٌّ Ve şol kumarcıya denir ki kumarda baht ve ikbāli olmakla dāʾimā gālib ola; yukālu: هُوَ خَوْلَعٌ أَيْ مُقَامِرٌ مَجْدُودٌ يُقْمِرُ أَبَدًا يَعْنِي يَغْلِبُ صَاحِبَهُ Ve kesīrü'l-cināyet oğlana denir; yukālu: غُلاَمٌ خَوْلَعٌ أَيْ كَثِيرُ الْجِنَايَةِ Ve ahmak ve bī-magz adama denir; yukālu: رَجُلٌ خَوْلَعٌ أَيْ أَحْمَقُ Ve üstād ve māhir kılavuza denir; yukālu: دَلِيلٌ خَوْلَعٌ أَيْ حَاذِقٌ Ve sibāʿdan kurda ve gül-ı beyābānīye denir.

اَلْإِخْلاَعُ [el-iḫlāʿ] (hemzenin kesriyle) Mugaylān gibi iri meşe ağacı yapraklanmak maʿnāsınadır; yukālu: أَخْلَعَتِ الْعِضَاهُ إِذَا أَوْرَقَتْ Ve ekinin sünbülesi dāneye gelmek maʿnāsınadır; yukālu: أَخْلَعَ السُّنْبُلُ إِذَا صَارَ فِيهِ الْحَبُّ Ve خَالِعٌ [ḫālic] dedikleri meşe ağacı bulmak maʿnāsınadır; yukālu: أَخْلَعَ الْقَوْمُ إِذَا وَجَدُوا الْخَالِعَ مِنَ الْعِضَاهِ

اَلْخِلْعَةُ [el-ḫilʿat] (ḫā'nın kesriyle) Bir adama ilbās olunan kisveye ıtlāk olunur. Fi'l-asl bir kimse arkasından soyup çıkardığı kisveye denir idi, baʿdehu muhabbet ve tevkīri mutazammın ilbās olunan kisveye ıtlāk olundu; yukālu: كَسَاهُ الْخِلْعَةَ وَهِيَ مَا يُخْلَعُ عَلَى الْإِنْسَانِ Ve

خِلْعَةٌ [ḫilʿat] Mālın güzīde ve hıyārına ıtlāk olunur; bunda zammla da cāʾizdir.

اَلْمُخَلَّعُ [el-muḫallaʿ] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) تَخْلِيعٌ [taḫlīʿ]-i ātīden ism-i mefʿūldür, çatısı ayrık adama مُخَلَّعُ الْأَلْيَتَيْنِ [el-muḫallaʿu'l-elyeteyn] ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مُخَلَّعُ الْأَلْيَتَيْنِ أَيْ مُنْفَكُّهُمَا Ve

مُخَلَّعٌ [muḫallaʿ] Vech-i ātī üzere تَخْلِيعٌ [taḫlīʿ] zihāfı cārī olmuş beyte denir. Ve süst-endām sölpük ve zaʿīf ve zebūn adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُخَلَّعٌ أَيْ ضَعِيفٌ رِخْوٌ Ve şol adama denir ki onda baygınlığa yāhūd cinn dokunmasına şebīh ʿārıza ola ki çalıksı olur; yukālu: رَجُلٌ مُخَلَّعٌ إِذَا كَانَ بِهِ شِبْهُ هَبْتَةٍ أَوْ مَسٍّ

اَلتَّخْلِيعُ [et-taḫlīʿ] Kıynakları ayrık kimsenin yürümesine denir; yukālu: يَمْشِي التَّخْلِيعَ وَهُوَ مَشْيُ الْمُخَلَّعِ الْأَلْيَتَيْنِ Ve

تَخْلِيعٌ [taḫlīʿ] Ehl-i ʿarūz ıstılāhında bahr-i basītin ʿarūz ve darbında müstefʿilün cüzʾünü katʿ yaʿnī vetidin sākinini hazf ve müteharrikini ki lām'dır, iskān eylemekle mefʿūlün cüzʾüne nakl eylemekten

ʿibārettir; yukālu: بَيْتٌ مُخَلَّعٌ إِذَا جَرَى فِيهِ التَّخْلِيعُ وَهُوَ قَطْعُ «مُسْتَفْعِلُنْ» فِي عَرُوضِ الْبَسِيطِ وَضَرْبِهِ «مَفْعُولُنْ» جَمِيعًا فَيُنْقَلُ إِلَى تَخْلِيعٌ Şārih der ki [taḫlīʿ] meczüvv olan beyt-i basītin ʿarūz ve darbında خَبْنٌ [ḫabn] ile قَطْعٌ [ḳaṭʿ]ın ictimāʿından ʿibārettir ki feʿūlün cüzʾüne nakl olunur. Pes müʾellif kasr ve teşvīş eylemiştir.

اَلْمُخْتَلِعَةُ [el-muḫteliʿat] (مُخْتَلِفَةٌ [muḫtelifet] vezninde) Be-gāyet şehevāniyye hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مُخْتَلِعَةٌ أَيْ شَبِقَةٌ

اَلتَّخَلُّعُ [et-teḫallu ʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) ʿAyyāşlığa düşkün olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَخَلَّعَ فُلَانٌ فِي الشَّرَابِ إِذَا انْهَمَكَ Ve yerinden kopar gibi edāsız ve endāmsız yürümek maʿnāsınadır; yukālu: تَخَلَّعَ فِي الْمَشْيِ إِذَا تَفَكَّكَ

[خ م ع]

اَلْخَمْعُ [el-ḫamʿ] (سَمْعٌ [semʿ] vezninde) ve

اَلْخُمُوعُ [el-ḫumūʿ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) ve

اَلْخَمَعَانُ [el-ḫameʿān] (fetehātla) Sırtlan aksak gibi yektirerek yürümek maʿnāsınadır; yukālu: خَمَعَ الضَّبُعُ خَمْعًا وَخُمُوعًا وَخَمَعَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا مَشَى كَأَنَّهُ بِهِ عَرَجًا

اَلْخُمَاعُ [el-ḫumāʿ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) İsmdir, yektirerek yürüyüşe denir.

اَلْخَوَامِعُ [el-ḫavāmiʿ] خَامِعَةٌ [ḫāmiʿat]ın cemʿidir ki sırtlana ıtlāk olunur; yukālu: أَكَلَتْهُ الْخَوَامِعُ أَيِ الضِّبَاعُ

اَلْخِمْعُ [el-ḫimʿ] (ḫā'nın kesriyle) Sibāʿdan kurda denir. Ve hırsıza denir; yukālu: هُوَ خِمْعٌ أَيْ لِصٌّ

اَلْخَيْمَعُ [el-ḫaymaʿ] (صَيْقَلٌ [ṣayḳal] vezninde) ve

اَلْخَمُوعُ [el-ḫamūʿ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Rūspī ʿavrete ıtlāk olunur, sırtlan gibi ekserī geceler geldiği için; yukālu: إِمْرَأَةٌ خَيْمَعٌ وَخَمُوعٌ أَيْ فَاجِرَةٌ

بَنُو خُمَاعَةَ [Benū Ḫumāʿat] (ثُمَامَةُ [ṯumāmet] vezninde) Cuşem nām kimsenin kızı evlādıdır ki bir batndır.

[خ ن ب ع]

اَلْخُنْبُعَةُ [el-ḫunbuʿat] (قُنْفُذَةٌ [ḳunfuẕet] vezninde) Nisvān örtündükleri küçük baş örtüsüne denir, namāz bezi gibi. Ve bıyıkların ortasında burun direğine doğru açık yive denir. Ve üst dudağın ortasında pire gibi sarkıkça etçeğize denir.

اَلْخُنْبُعُ [el-ḫunbuʿ] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) Yaprak arasında gizlenip kalmış mevyeye ve sāʾir bu makūle nesneye denir.

[خ ن ت ع]

اَلْخُنْتُعَةُ [el-ḫuntuʿat] (tā-yı fevkiyye ile قُنْفُذَةٌ [ḳunfuẕet] vezninde) Dişi tilkiye denir.

اَلْخُنْدَعُ [el-ḫundaʿ] جُنْدَبٌ [cundeb] vezninde ve mürādifidir ki bir nevʿ çekirgedir, ʿalākavlin hurde nevʿine denir.

اَلْخُنْدُعُ [el-ḫunduʿ] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) Cibillī hasīs ve nākese denir; yukālu: رَجُلٌ خُنْدُعٌ أَيْ خَسِيسٌ فِي نَفْسِهِ

[خ ن ذ ع]

اَلْخُنْذُعُ [el-ḫunẕuʿ] (ẕāl-ı muʿceme ile) خُنْدُعٌ [ḫunduʿ] vezninde ve mürādifidir.

[خ ن ع]

اَلْخَانِعُ [el-ḫāniʿ] Fācir ve müttehem kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ خَانِعٌ أَيْ مُرِيبٌ فَاجِرٌ Şārihin beyānı üzere meʾbūna ıtlāk olunur.

اَلْخَنْعُ [el-ḫanʿ] (ḫā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Fücūr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَنَعَ فُلَانٌ خَنْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا فَجَرَ Ve

خَنْعٌ [ḫanʿ] Nisvānla mülāyimāne lakırdı ve

lāg ve latīf eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: يَخْنَعُ النِّسَاءَ أَيْ يُجَمِّشُ وَيَلِينُ لَهُنَّ

اَلْخَنْعَةُ [el-ḫanᶜat] (ضَرْبَةٌ [ḍarbet] veznin-de) Fecret ve töhmet ve mazinne-i sūᵓ maᶜnāsınadır; tekūlu: إِطَّلَعْتُ مِنْهُ عَلَى خَنْعَةٍ أَيْ فَجْرَةٍ وَرِيبَةٍ Ve hālī mekāna denir; tekūlu: لَقِيتُهُ بِخَنْعَةٍ أَيْ بِمَكَانٍ خَالٍ

اَلْخَنُوعُ [el-ḫanūᶜ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Şol hāᵓin ve gaddāra denir ki magdūruna tesādüf eyledikte mekr ve melᶜanetinden yā ihtirāzından dāᵓimā bir tarafa sapıp kenāre-gīr ola; yukālu: هُوَ خَنُوعٌ أَيْ غَادِرٌ يَحِيدُ عَنِ الْمَغْدُورِ

اَلْخُنُوعُ [el-ḫunūᶜ] خُضُوعٌ [ḫuḍūᶜ] vez-ninde ve mürādifidir ki züll ve tevāzuᶜ maᶜnāsınadır; yukālu: خَنَعَ لَهُ خُنُوعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا خَضَعَ لَهُ وَذَلَّ

اَلْخُنُعُ [el-ḫunuᶜ] (zammeteynle) خَانِعٌ [ḫāniᶜ] lafzından cemᶜdir; yukālu: قَوْمٌ خُنُعٌ أَيْ خَانِعُونَ فَاجِرُونَ مُرِيبُونَ

خُنَاعَةُ [Ḫunāᶜat] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Bir kabīle pederidir ki İbn Saᶜd b. Huẕeyl b. Mudrike'dir.

اَلْإِخْنَاعُ [el-iḫnāᶜ] (hemzenin kesriyle) Bir adamı bir kimseye tevāzuᶜ ve ser-fürū ve iltiyām ettirmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَخْنَعَتْهُ الْحَاجَةُ لَهُ إِذَا أَخْضَعَتْهُ وَأَضْرَعَتْهُ

اَلتَّخْنِيعُ [et-taḫnīᶜ] Ağaç makūlesini balta ile pārelemek maᶜnāsınadır; yukālu: خَنَّعَهُ

اَلْمُخَنَّعُ [el-muḫannaᶜ] (مُعَظَّمٌ [muᶜaẓẓam] vezninde) Kullanılmakla ya-vaşıyıp rām ve zelūl olmuş erkek deveye denir; yukālu: جَمَلٌ مُخَنَّعٌ أَيْ مُنَوَّقٌ

اَلْأَخْنَعُ [el-aḫnaᶜ] Züll ve tevāzuᶜ maᶜnāsına olan خُنُوعٌ [ḫunūᶜ]dan mutasarrıf efᶜaldir, pek zelīl ve hakīr demektir; ve minhu'l-hadīsu: "إِنَّ أَخْنَعَ الْأَسْمَاءِ عِنْدَ اللهِ مَلِكُ الْأَمْلَاكِ" أَيْ أَذَلَّهَا وَأَقْهَرَهَا وَيُرْوَى أَنْخَعَ وَأَبْخَعَ بِالْبَاءِ وَأَخْنَى

Yaᶜnī "ᶜİndallāh be-gāyet zelīl ve makhūr ve mebgūz olan melikü'l-emlāk ismidir ki bununla bir kimse tesmiye oluna." Ve bu sultānu's-selātīn ve şāhinşāh demektir, zīrā fi'l-hakīka melikü'l-mülūk Hazret-i Bārīᶜazze şānuhu ve ᶜazume sultānuhudur.

[خ ن ق ع]

اَلْخُنْقُعُ [el-ḫunfuᶜ] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) Ahmak adama denir; yukālu: هُوَ خُنْقُعٌ أَيْ أَحْمَقُ

[خ و ع]

اَلْخَوْعُ [el-ḫavᶜ] (نَوْعٌ [nevᶜ] vezninde) Dere-nin büklüm ve burgaç yerine denir, مُنْعَرَجُ الْوَادِي [munᶜarecu'l-vādī] maᶜnāsına. Ve şol batn-ı arza denir ki رِمْثٌ [rimṯ] dedik-leri ot bitirir ola. Ve taşı toprağı ak dağa denir.

خَائِعٌ [Ḫāᵓiᶜ] ve

نَائِعٌ [Nāᵓiᶜ] Bādiyede birbirine karşı iki dağlardır.

خَوْعَى [Ḫavᶜā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Bir mevziᶜ adıdır.

اَلْخَائِعَانِ [el-Ḫāᵓiᶜān] (tesniye bünyesiyle) Vādi's-Ṣafrā'da iki şuᶜbeye ıtlāk olunur ki biri ᶜAtīḳa nām mahalle ve biri Yelyel nām mahalle sāᵓil ve mündefiᶜ olur.

اَلْخُوَاعُ [el-ḫuvāᶜ] (غُرَابٌ [ġurāb] veznin-de) Hayrānlığa denir kiتَحَيُّرٌ [teḥayyur] maᶜnāsınadır yāhūd نَخِيرٌ [neḫīr] maᶜnāsınadır ki شَخِيرٌ [şeḫīr] gibi genizden hırıldamadır. Yaᶜnī baᶜzılar تَحَيُّرٌ [teḥayyur] ve baᶜzılar نَخِيرٌ [neḫīr] ᶜunvānıyla sebt ey-lemeleriyle zāhiran ehadühümā āherden musahhaftır, pes tahkīk olunmayan mevāddan olur.

اَلْخُوَاعَةُ [el-ḫuvāᶜat] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vez-ninde) Ağızdan çıkan lüzūcetli balgama

denir, نُخَامَةٌ [nuḫāmet] maʿnāsına.

اَلتَّخْوِيعُ [et-taḫvīʿ] Eksiltmek maʿnāsınadır; yukālu: خَوَّعَ مِنْهُ إِذَا نَقَصَ Ve bir kimseyi vurmakla vücūdunu süst ve bī-tāb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَوَّعَ فُلَانًا بِالضَّرْبِ إِذَا كَسَرَهُ وَأَوْهَنَهُ Ve sel suyu derenin kıyılarını yıkıp berbād eylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَوَّعَ السَّيْلُ الْوَادِيَ إِذَا كَسَرَ جَنْبَتَيْهِ Ve borç ödemek maʿnāsınadır; yukālu: خَوَّعَ دَيْنَهُ إِذَا قَضَاهُ

اَلتَّخَوُّعُ [et-teḫavvuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Ağızdan balgam tükürmek maʿnāsınadır; yukālu: تَخَوَّعَ الرَّجُلُ إِذَا تَنَخَّمَ Ve tekellüfle kusmak maʿnāsınadır; yukālu: تَخَوَّعَ الرَّجُلُ إِذَا تَقَيَّأَ Ve bu lügat-ı Bağdādiyyedir. Ve eksiltmek maʿnāsınadır; yukālu: تَخَوَّعَ الشَّيْءُ إِذَا تَنَقَّصَهُ

[خ ه ف ع]

اَلْخَيْهَفْعَى [el-ḫayhefʿā] (ḫā'nın ve hā'nın fethi ve elifin kasrı ve meddiyle) Erkek kelb ile dişi kurddan mütevellid velede denir, niteki ʿaksine سِمْعٌ [simʿ] denir. Benū Temīm'den bir aʿrābī Ebu'l-Ḫayhefā ile meknī olmuştur.

FASLU'D-DĀLİ'L-MÜHMELE

(فَصْلُ الدَّالِ الْمُهْمَلَةِ)

[د ث ع]

اَلدَّثْعُ [ed-deṯʿ] (dāl'ın fethi ve ṯā-yı müsellesenin sükūnuyla) Toprağı yumuşak yere denir. Ve

دَثْعٌ [deṯʿ] Masdar olur, pek basıp çiğnemek maʿnāsına; yukālu: دَثَعَهُ دَثْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا وَطِئَهُ شَدِيدًا

[د ر ث ع]

اَلدَّرْثَعُ [ed-derṯaʿ] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Koca deveye denir.

[د ر ج ع]

اَلدُّرْجُعُ [ed-durcuʿ] (بُرْقُعٌ [burḳuʿ] vezninde) Bir nevʿ galle ismidir ki öküz ʿalefindendir. Bu iki gūnedir: biri Türkīde küşne dedikleridir ve birine hürle derler ki köfter edip öküze yedirirler.

[د ر ع]

اَلدِّرْعُ [ed-dirʿ] (dāl'ın kesriyle) Zırha denir ki cenk libāsıdır. Ve bu müʾennestir, baʿzen müzekker olur. Cemʿi أَدْرُعٌ [edruʿ] ve أَدْرَاعٌ [edrāʿ]dır hemzelerin fethiyle ve دُرُوعٌ [durūʿ]dur dāl'ın zammıyla. Musaggarında şāzz olarak دُرَيْعٌ [dureyʿ] denir, kıyās ise دُرَيْعَةٌ [dureyʿat] denmektir. Şārih der ki دِرْعٌ [dirʿ] müzekkerde olmakla asl üzere iʿtibār eylediler. Ve

دِرْعٌ [dirʿ] Nisvāna mahsūs gömleğe ıtlāk olunur, nazardan mānīʿ olduğu için. ʿArabların libāsı gömleğe münhasır olmakla ona ıtlāk olunup baʿdehu ferāce gibi üst libāslarına da ıtlāk olundu. Ve bu müzekkerdir, bunun cemʿi أَدْرَاعٌ [edrāʿ]dır; yukālu: جَاءَتْ وَعَلَيْهَا دِرْعُهَا أَيْ قَمِيصُهَا

اَلدَّارِعُ [ed-dāriʿ] Zırhlı adama denir ki giyimli taʿbīr olunur; yukālu: رَجُلٌ دَارِعٌ أَيْ عَلَيْهِ دِرْعٌ

اَلدِّرْعِيَّةُ [ed-dirʿiyyet] (dāl'ın kesriyle) Zırhlara işleyip geçen temrene denir, دَرَاعِيُّ [derāʿiyy] cemʿidir; yukālu: نَصْلٌ دِرْعِيَّةٌ أَيْ نَافِذَةٌ فِي الدِّرْعِ [Ve] نَصْلٌ kelimesinin teʾnīsi حَدِيدَةٌ [ḥadīdet] teʾvīliyledir.

ذُو الدُّرُوعِ [Ẕu'd-Durūʿ] Belḥāriṯ b. ʿAmr cemāʿatinden Furʿān el-Kindī lakabıdır.

اَلْمِدْرَعَةُ [el-midraʿat] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) ve

اَلدُّرَّاعَةُ [ed-durrāʿat] (رُمَّانَةٌ [rummānet] vezninde) Yünden olan sevbe denir. Murād çukadan ve sūftan olan ferācedir; yukālu: لَبِسَ مِدْرَعَتَهُ وَدُرَّاعَتَهُ وَهِيَ ثَوْبٌ وَلاَ تَكُونُ إِلاَّ مِنْ صُوفٍ Ve

مِدْرَعَةٌ [midraʿat] Deve semerinin bir yanına denir ki ortasında ve gerisinde olan ağaçların uçları ondan taşraya doğru çıkıp zāhir ola.

اَلتَّمَدْرُعُ [et-temedruʿ] (تَمَسْخُرٌ [temesḫur] vezninde) مِدْرَعَةٌ [midraʿat] giymek maʿnāsınadır; yukālu: تَمَدْرَعَ الشَّيْخُ إِذَا لَبِسَ الْمِدْرَعَةَ

اَلْأَدْرَعُ [el-edraʿ] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Başı kara ve sāʾir bedeni ak olan ata ve koyuna denir; yukālu: فَرَسٌ وَضَأْنٌ أَدْرَعُ إِذَا كَانَ رَأْسُهُ أَسْوَدَ وَسَائِرُهُ أَبْيَضَ Ve hecīn maʿnāsınadır ki müʾellife göre mutlak nā-cins ve sāʾire göre babası cins ve anası nā-cins olandır; yukālu: فَرَسٌ أَدْرَعُ أَيْ هَجِينٌ Ve

أَدْرَعُ [Edraʿ] Ḥucr es-Sulemī pederinin ismidir. Ve Muḥammed b. ʿUbeydullāh el-Kūfī lakabıdır ki evlād-ı Murtaḍā'dandır; başı kara ve sāʾir yeri ak bir arslan katl eylemekle mülakkab olmuştur, ʿAleviyyūndan أَدْرَعِيُّونَ [Edraʿiyyūn] ona mensūblardır.

اَلدَّرَعُ [ed-deraʿ] (fethateynle) Koyunun göğsü ve boğazı ak ve uylukları siyāh olmak maʿnāsınadır. Şārihin beyānına göre gerisi siyāh ve sāʾir yeri beyāz olmak olacaktır; yukālu: دَرِعَتِ الشَّاةُ دَرَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ صَدْرُهَا وَنَحْرُهَا أَبْيَضَ وَفَخِذُهَا أَسْوَدَ

اَلدَّرْعَاءُ [ed-derʿāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] veznince) Göğsü ve boğazı ak ve uylukları siyāh koyuna denir; yukālu: شَاةٌ دَرْعَاءُ أَيْ بَيْضَاءُ الصَّدْرِ وَالنَّحْرِ سَوْدَاءُ الْفَخِذِ Ve

دَرْعَاءُ [derʿāʾ] Şol geceye ıtlāk olunur ki onda ay sabāha karşı tulūʿ eder ola; yukālu: لَيْلَةٌ دَرْعَاءُ إِذَا كَانَتْ يَطْلُعُ الْقَمَرُ فِيهَا عِنْدَ الصُّبْحِ

اَلدُّرْعُ [ed-durʿ] (dāl'ın zammıyla) ve

اَلدُّرَعُ [ed-duraʿ] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) Şol üç geceye ıtlāk olunur ki أَيَّامٌ بِيضٌ [eyyāmun bīḍ] gecelerinin ʿakiblerinde gelir, on altıncı ve on yedinci ve on sekizinci geceler olacaktır; evvelleri esved olup baʿdehu beyāz olduğu münāsebetiyledir; yukālu: لَيَالٍ دُرْعٌ وَدُرَعٌ وَهِيَ ثَلاَثٌ تَلِي الْبِيضَ Ve دُرَعُ النَّخْلِ [duraʿu'n-naḫl] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) līfler içre olan hurmā beynisine denir. Müfredi دُرَعَةٌ [duraʿat]tır, غُرْفَةٌ [ġurfet] gibi.

بَنُو الدَّرْعَاءِ [Benu'd-Derʿāʾ] Bir kabīledir.

اَلدَّرْعُ [ed-derʿ] (زَرْعٌ [zerʿ] veznide) Boğazlanmış koyunu boynu tarafından yüzmek maʿnāsınadır; yukālu: دَرَعَ الشَّاةَ دَرْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا سَلَخَهَا مِنْ قِبَلِ عُنُقِهَا Ve boynu yerinden şikest eylemeksizin üzüp ayırmak maʿnāsınadır; yukālu: دَرَعَ رَقَبَتَهُ إِذَا فَسَخَهَا مِنَ الْمَفْصِلِ مِنْ غَيْرِ كَسْرِهِ Ve ekinin baʿzı yerleri otlanmak maʿnāsınadır; yukālu: دُرِعَ الزَّرْعُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا أُكِلَ بَعْضُهُ

دَرْعَةُ [Derʿat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Maġrib'de Sicilmāse kurbünde bir şehr-

dir. Ekser-i tüccārı Yahūdīdir.

دُرَيْعَةُ [Durayʿat] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] veznin-de) Yemen'de bir karyedir.

دُرَيْعَاءُ [Durayʿāʾ] (حُمَيْرَاءُ [ḥumeyrāʾ] vez-ninde) Zebīd kazāsında bir karyedir.

اَلدَّرِعُ [ed-deriʿ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Ter ü tāze nebāta denir; yukālu: عُشْبٌ دَرِعٌ أَيْ غَضٌّ

اَلدُّرْعَةُ [ed-durʿat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Suyun etrāfından çayırları ve çimenleri gidip açılmış yere denir; yukālu: هُمْ فِي دُرْعَةٍ إِذَا حَسَرَ كَلَأُهُمْ عَنْ حَوَالَيْ مِيَاهِهِمْ **اَلْإِدْرَاعُ** [el-idrāʿ] (hemzenin kesriyle) دُرْعَةٌ [durʿat] dediği mahall-i mezkūrda olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَدْرَعَ الْقَوْمُ إِذَا صَارُوا فِي دُرْعَةٍ Ve ay nısfını geçmek maʿnāsınadır; yukālu: أَدْرَعَ الشَّهْرُ إِذَا جَاوَزَ نِصْفَهُ Ve ayakkabının tas-masını ökçesi tarafından ele geçirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَدْرَعَ النَّعْلَ فِي يَدِهِ إِذَا أَدْخَلَ شِرَاكَهَا فِي يَدِهِ مِنْ قِبَلِ عَقِبِهَا Ve mutlakan bir nesneyi bir nesnenin cevfine idhāl ey-lesen أَدْرَعْتُهُ فِيهِ dersin. Ve

إِدِّرَاعٌ [iddirāʿ] Hatun gömlek giymek maʿnāsınadır; yukālu: إِدَّرَعَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا لَبِسَتِ الدِّرْعَ Ve zırh giymek maʿnāsınadır; yukālu: إِدَّرَعَ الرَّجُلُ إِذَا لَبِسَ دِرْعَ الْحَدِيدِ Ve yolda gece karanusuna girmek maʿnāsınadır; yukālu: إِدَّرَعَ فُلَانٌ اللَّيْلَ إِذَا دَخَلَ فِي ظُلْمَتِهِ يَسْرِي

اَلْمُدْرِعُ [el-mudriʿ] (مُحْسِنٌ [muḥsin] veznin-de) ve

اَلْمُدَرَّعُ [el-mudarraʿ] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Şol suya ıtlāk olunur ki çevre-sinde otlak raʿy olunmakla otlaktan ırakça kalmış ola; yukālu: مَاءٌ مُدْرِعٌ وَمُدَرَّعٌ إِذَا أُكِلَ مَا حَوْلَهُ مِنَ الْمَرْعَى فَتَبَاعَدَ قَلِيلاً

اَلتَّدْرِيعُ [et-tedriʿ] Bir adama zırh ve ha-tuna gömlek giydirmek maʿnāsınadır; yukālu: دَرَّعَهُ إِذَا أَلْبَسَهُ الدِّرْعَ ve yukālu: دَرَّعَهَا إِذَا أَلْبَسَهَا الْقَمِيصَ Ve takaddüm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: دَرَّعَ الرَّجُلُ إِذَا تَقَدَّمَ Ve boğmak maʿnāsınadır; yukālu: دَرَّعَهُ إِذَا خَنَقَهُ Ve beyān eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: سَأَلْتُهُ عَنْ شَيْءٍ فَمَا دَرَّعَهُ أَيْ مَا بَيَّنَهُ

اَلْإِنْدِرَاعُ [el-indirāʿ] Bu dahi öne geçmek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْدَرَعَ الرَّجُلُ إِذَا تَقَدَّمَ Ve bir işe şürūʿ edip girişmek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْدَرَعَ يَفْعَلُ كَذَا إِذَا انْدَفَعَ Ve kemik et-ten soyulmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْدَرَعَ الْعَظْمُ إِذَا انْخَلَعَ مِنَ اللَّحْمِ Ve karın taʿāmdan dolmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْدَرَعَ الْبَطْنُ إِذَا امْتَلَأَ Ve ay buluttan çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْدَرَعَ الْقَمَرُ مِنَ السَّحَابِ إِذَا خَرَجَ

اَلتَّدَرُّعُ [et-tederruʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-de) Bu dahi zırh giymek maʿnāsınadır; yukālu: تَدَرَّعَ الرَّجُلُ إِذَا لَبِسَ دِرْعَ الْحَدِيدِ

[د ر ق ع]

اَلدُّرْقُعُ [ed-durḳuʿ] (بُرْقُعٌ [burḳuʿ] veznin-de) Su tulumuna denir, رَاوِيَةٌ [rāviyet] maʿnāsına.

اَلدُّرْقُوعُ [ed-durḳūʿ] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vez-ninde) Korkak adama denir;جَبَانٌ [cebān] maʿnāsına; yukālu: رَجُلٌ دُرْقُوعٌ أَيْ جَبَانٌ

اَلدَّرْقَعَةُ [ed-derḳaʿat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir hādise-i şedīdeden sürʿatle kaçıp gitmek maʿnāsınadır; yukālu: دَرْقَعَ الرَّجُلُ إِذَا فَرَّ وَأَسْرَعَ مِنْ شَدِيدَةٍ Ve davar cidd ve ikdāmla otlamak maʿnāsınadır; yukālu: دَرْقَعَ الْمَالُ إِذَا جَدَّ فِي الرَّعْيِ

اَلْإِدْرِنْقَاعُ [el-idrinḳāʿ] (إِحْرِنْجَامٌ [iḥrincām] vezninde) دَرْقَعَةٌ [derḳaʿat] ile maʿnā-yı ev-velde mürādiftir; yukālu: إِدْرَنْقَعَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى دَرْقَعَ

اَلْمُدْرَنْقِعُ [el-mudrenḳiʿ] ve

اَلْمُدَرْقِعُ [el-muderḳiʿ] (ism-i fāʿil bünye-

leriyle) Şol kimseye denir ki gedā-çeşm olmakla tufeylī olmak için dāʾimā halkın taʿāmını tetebbuʿ eder ola; yukālu: رَجُلٌ مُدْرَنْقِعٌ وَمُدَرْقِعٌ إِذَا كَانَ يَتَتَبَّعُ طَعَامَ النَّاسِ Ve dāʾimā nāsa şetm ve āzār eden kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مُدْرَنْقِعٌ وَمُدَرْقِعٌ إِذَا كَانَ يَشْتُمُ النَّاسَ Kāle'ş-şārih yukālu: إِدْرَنْقَعَ طَعَامَ النَّاسِ إِذَا تَتَبَّعَهُ وَادْرَنْقَعَ النَّاسَ إِذَا شَتَمَهُمْ

[د س ع]

اَلدَّسْعُ [ed-desʿ] (dāl'ın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Defʿ maʿnāsınadır; yukālu: دَسَعَهُ دَسْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا دَفَعَهُ Ve kusmak maʿnāsınadır; yukālu: دَسَعَ الرَّجُلُ إِذَا قَاءَ Ve doldurmak maʿnāsınadır; yukālu: دَسَعَ الْإِنَاءَ إِذَا مَلَأَهُ Ve fāre deliği gibi deliği bir nesne ile bir defʿada tıkayıp kapamak maʿnāsınadır; yukālu: دَسَعَ الْجُحْرَ إِذَا سَدَّهُ بِمَرَّةٍ وَاحِدَةٍ Ve et içre damar batıp belirsiz olmak maʿnāsınadır; yukālu: دَسِيعَةٌ Ve دَسَعَ الْعِرْقُ إِذَا خَفِيَ فِي اللَّحْمِ [desīʿat] vermek maʿnāsınadır; yukālu: دَسَعَ فُلَانًا إِذَا أَعْطَاهُ الدَّسِيعَةَ

اَلدَّسِيعَةُ [ed-desīʿat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Çok bahşişe denir; دَفْعٌ [defʿ] maʿnāsındandır, ʿatiyye-i cezīle maʿnāsına. Ve sirişt ve tabīʿat maʿnāsınadır; yukālu: دَسْكَرَةٌ Ve كَرِيمُ الدَّسِيعَةِ أَيِ الطَّبِيعَةِ [deskeret] maʿnāsınadır ki meyhāneye ve hadem ve haşem karārgāhlarını müştemil sarāya denir, pādişāh sarāyı ve paşa kapısı ve ağa kapısı gibi. Ve

دَسِيعَةٌ [desīʿat] Ağaçtan büyük kavataya denir. Ve elvān ve nefāyis-i etʿime ile müretteb sofra ve simāta denir, māʾide-i kerīme maʿnāsına. Ve zor ve kuvvet maʿnāsınadır; دَسَائِعُ [desāʾiʿ] cemʿidir.

اَلْمَدْسَعُ [el-medsaʿ] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) Daracık yere denir; yukālu: وَقَعَ فِي مَدْسَعٍ أَيْ مَضِيقٍ Ve boğaz çukurunun içinde olan kemikte kızıl öykenin medhaline denir.

اَلْمِدْسَعُ [el-midsaʿ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Delīl ve hādī maʿnāsınadır.

اَلدَّسِيعُ [ed-desīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Arkada yağrının yukarısında boyun bittiği yere denir ki asl boynun köküdür; yukālu: ضَرَبَ دَسِيعَهُ وَهُوَ مَغْرِزُ الْعُنُقِ فِي الْكَاهِلِ

اَلدَّيْسَعُ [ed-deysaʿ] (صَيْقَلٌ [ṣayḳal] vezninde) İri ve dızman, ʿalā-kavlin çok geviş getirir olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ دَيْسَعٌ أَيْ ضَخْمَةٌ أَوْ كَثِيرَةُ الْإِجْتِرَارِ

[د ع ب ع]

دَعْبَعٌ [daʿbaʿ] (dāl'ın ve bā'nın fethiyle) Henüz memedeki çocuğun dillenip kendi kendisine söylendiği sözden hikāyedir; yukālu: طَفِقَ طِفْلُهُ الرَّضِيعُ يَقُولُ دَعْبَعْ وَهُوَ حِكَايَةُ لَفْظِهِ

[د ع ع]

اَلدَّعُّ [ed-daʿʿ] (dāl'ın fethi ve ʿayn'ın teşdīdiyle) ʿUnf ve āzār ile defʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: دَعَّهُ دَعًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا دَفَعَهُ عَنِيفًا

اَلدُّعَاعُ [ed-duʿāʿ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Perākende hurmā ağaçlarına denir. Ve bir nevʿ kanatlı siyāh karıncaya denir; دُعَاعَةٌ [duʿāʿat] müfredidir. Ve bir cins yabanī şecerde hāsıl dānelere denir ki çörek otuna şebīh siyāh olur, bedevīler ondan ekmek yaparlar.

اَلدَّعَّاعُ [ed-deʿʿāʿ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) دُعَاعٌ [duʿāʿ] dedikleri hubūb-ı mezkūre devşirip biriktirici adama denir.

اَلدَّعَاعُ [ed-daʿāʿ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Bir adamın sagīr olan evlād ve ʿayāline denir; yukālu: لَهُ دَعَاعٌ أَيْ عِيَالٌ صِغَارٌ

دُعْ دُعْ [duʿ duʿ] (dāl'ların zammıyla) Ko-

yun ve keçi kısmına zecr için çobana haykırmakla emri mutazammın kelimedir; yukālu: دُعْ دُعْ وَهُوَ أَمْرٌ بَالنَّعِيقِ بِالْغَنَمِ

داعِ دَاعٍ [dāʿi dāʿi] (kesr üzere mebnī olarak) Koyun ve keçi kısmına mahsūs zecr ve āzār, ʿalā-kavlin onları çağıracak kelimāttandır.

اَلدَّعْدَاعُ [ed-daʿdāʿ] (ثَرْثَارٌ [serṣār] vezninde) Bodur adama denir; yukālu: رَجُلٌ دَعْدَاعٌ أَيْ قَصِيرٌ Ve ağırca ve āhestece seğirtmek maʿnāsınadır, دَعْدَعَةٌ [daʿdeʿat] gibi, ke-mā se-yuzkeru.

اَلدَّعَادِعُ [ed-deʿādiʿ] (زَعَازِعٌ [zeʿāziʿ] vezninde) Bir nevʿ nebāt ismidir ki yaz mevsiminde pek rutūbetli olmakla onu sığır kısmı raʿy eder, Türkīde sığır baldıranı derler.

اَلدَّعْدَعُ [ed-daʿdaʿ] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Otsuz çıplak yere denir, أَرْضٌ جَرْدَاءُ [arḍun cerdāʾ] maʿnāsına.

دَعْ [daʿ] ve

دَعْدَعْ [daʿdaʿ] (dāl'ların fethi ve ʿayn'ların sükūn üzere bināsıyla) ve

دَعْدَعًا [daʿdeʿan] ve

دَعًا [deʿan] (tenvīnler ile) Bir kelimedir ki sürçüp yıkılan kimseye söylenir, sağlıkla kalkasın diyecek yerde لَعًا [leʿan] dedikleri gibi. ʿAlā-kavlin hemān tenvīnle müstaʿmel olur.

اَلتَّدَعْدُعُ [et-tedaʿduʿ] (تَزَلْزُلٌ [tezelzul] vezninde) Pek pīr ve sāl-horde kimsenin yürümesine denir ki sarsılıp kağşayarak yürümektir; yukālu: يَتَدَعْدَعُ الرَّجُلُ أَيْ يَمْشِي مِشْيَةَ الشَّيْخِ الْكَبِيرِ

اَلدَّعْدَعَةُ [ed-daʿdeʿat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Ağırca ve āhestece iki tarafa kağşayarak yelmek maʿnāsınadır, دَعْدَاعٌ [daʿdāʿ] gibi; yukālu: دَعْدَعَ الرَّجُلُ دَعْدَعَةً وَدَعْدَاعًا Ve kabı doldurmak maʿnāsınadır ki murād ırgalayarak doldurmaktır; yukālu: دَعْدَعَ الْجَفْنَةَ إِذَا مَلَأَهَا Ve keçi kısmını çağırmak maʿnāsınadır; yukālu: دَعْدَعَ بِالْمَعْزِ إِذَا دَعَاهَا

[د ف ع]

اَلدَّفْعُ [ed-defʿ] (نَفْعٌ [nefʿ] vezninde) Ve

اَلْمَدْفَعُ [el-medfaʿ] (mīm'in ve fā'nın fethiyle) Zor ile öte savmak ve kakıvermek maʿnāsınadır; yukālu: دَفَعَهُ وَإِلَيْهِ وَعَنْهُ الْأَذَى دَفْعًا وَمَدْفَعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا نَحَّاهُ Şārih der ki müʾellif burada ilgāz-güne kasr eylemiştir, zīrā *Baṣāʾir*'de beyānına göre دَفْعٌ [defʿ] bi-nefsihi ve إِلَى ile ve عَنْ ile taʿdiye eder; إِنَالَةٌ إِلَى ile [inālet] yaʿnī nāʾil eylemek maʿnāsına ve عَنْ ile himāye maʿnāsına istiʿmāl olunur; fe-yukālu: دَفَعَهُ إِذَا نَحَّاهُ وَدَفَعَ إِلَيْهِ مَالاً أَيْ أَعْطَاهُ وَأَنَالَهُ وَدَفَعَ عَنْهُ الْأَذَى أَيْ حَمَاهُ

اَلدَّفْعَةُ [ed-defʿat] (dāl'ın fethiyle) Binā-i merredir; yukālu: دَفَعَهُ دَفْعَةً أَيْ مَرَّةً Ve bir kerre maʿnāsınadır; yukālu: أَعْطَاهُ دَفْعَةً أَيْ بِمَرَّةٍ

اَلدُّفْعَةُ [ed-dufʿat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Bir uğurdan gelen yağmura denir. Cemʿi دُفَعٌ [dufaʿ]dır, صُرَدٌ [ṣurad] vezninde; yukālu: إِنْصَبَّتْ دُفْعَةٌ مِنَ الْمَطَرِ أَيْ دُفْقَةٌ Ve tulum ve sāʾir kap kacak makūlesinden bir uğurdan munsabb olan suya ve sāʾir nesnelere denir.

اَلْمَدْفَعُ [el-Medfaʿ] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) Bir mevziʿ adıdır. Ve

مَدْفَعٌ [medfaʿ] İki akıntı beyninde olan çukur su mecrāsına denir ki ibtidā su kendisine mündefiʿ olup baʿdehu öbür akıntıya da mündefiʿ olur, مَذْنَبُ الدَّافِعَةِ [meẕnebu'd-dāfiʿat] dahi denir. Ve مَدَافِعُ [medāfiʿ] laf-

zından müfred olur ki şiddetle su akacak mecrāya denir.

اَلْمِدْفَعُ [el-midfaᶜ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Defᶜ edecek ālete denir, kezālik begāyet defᶜ edici kimseye denir; yukālu: دَفَعَهُ بِالْمِدْفَعِ وَرَجُلٌ مِدْفَعٌ أَيْ دَفُوعٌ Hālen cenk ālātından olan topa مِدْفَعٌ [midfaᶜ] dedikleri bu cihetledir.

اَلْمُدَفَّعُ [el-mudeffaᶜ] (مُعَظَّمٌ [muᶜaẓẓam] vezninde) Cinsi pāk soy deveye denir. Ve hor ve bī-kıymet deveye denmekle zıdd olur; yukālu: بَعِيرٌ مُدَفَّعٌ أَيْ كَرِيمٌ وَبَعِيرٌ مُدَفَّعٌ أَيْ مُهَانٌ Ve bī-vakᶜ u haysiyyet kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مُدَفَّعٌ أَيْ مَحْقُورٌ Ve nesebinden redd ve defᶜ olunmuş kimseye denir ki ābāʾ ve akribāsı onu nā-halef olmakla silsile-i neseblerinden redd ile teberrī etmiş olurlar; yukālu: رَجُلٌ مُدَفَّعٌ أَيْ مَدْفُوعٌ عَنْ نَسَبِهِ Ve şol mihmāna denir ki hāneden hāneye istiskālle savulmuş ola; yukālu: ضَيْفٌ مُدَفَّعٌ إِذَا كَانَ قَدْ تَدَافَعَهُ الْحَيُّ وَأَحَالَهُ كُلٌّ عَلَى الْآخَرِ

اَلدَّافِعُ [ed-dāfiᶜ] ve

اَلدَّافِعَةُ [ed-dāfiᶜat] ve

اَلْمِدْفَاعُ [el-midfāᶜ] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Şol nākaya denir ki doğurmazdan mukaddemce ağızı memesinden püskürüp defᶜ eder ola; yukālu: نَاقَةٌ دَافِعٌ وَدَافِعَةٌ وَمِدْفَاعٌ إِذَا كَانَتْ تَدْفَعُ اللِّبَاءَ فِي ضَرْعِهَا قُبَيْلَ النِّتَاجِ

اَلدَّوَافِعُ [ed-devāfiᶜ] دَافِعَةٌ [dāfiᶜat]in cemᶜidir, şol su akıntısına denir ki düzce yumuşak yerin esfelinde olmakla sular ona akıp ondan dereye mündefiᶜ ola.

اَلدَّفَّاعُ [ed-deffāᶜ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Şol kimseye denir ki sofrada taᶜām ekl ederken sahnda kendi önüne kemik vākiᶜ olursa onun yerine et lokması gelmek için o kemiği ötece defᶜ eder ola.

اَلدُّفَّاعُ [ed-duffāᶜ] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Bir uğurdan gelen dalgaya ve talaza ve sel suyuna ıtlāk olunur, önüne geleni alıp götürür; yukālu: جَاءَ الْوَادِي بِدُفَّاعٍ أَيِ السَّيْلِ الْعَظِيمِ Ve şol şeyʾ-i ᶜazīme denir ki kendisine mümāsil şeyʾ-i ᶜazīmi defᶜ eder ola.

اَلْإِنْدِفَاعُ [el-indifāᶜ] Söze girişmek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: إِنْدَفَعَ فِي الْحَدِيثِ إِذَا أَفَاضَ Ve at sürᶜatle yürümek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: إِنْدَفَعَ الْفَرَسُ إِذَا أَسْرَعَ فِي سَيْرِهِ Ve

إِنْدِفَاعٌ [indifāᶜ] دَفْعٌ [defᶜ]in mutāviᶜidir, savulmak maᶜnāsına; yukālu: دَفَعَهُ فَانْدَفَعَ

اَلْمُدَافَعَةُ [el-mudāfaᶜat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Borcu vermekte لَيْتَ ve لَعَلَّ ile ᶜavk ve teʾhīr eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: دَافَعَ فُلَانًا بِحَقِّهِ إِذَا مَاطَلَهُ Ve sülāsī olan دَفْعٌ [defᶜ] maᶜnāsına gelir; ve minhu kavluhu taᶜālā: ﴿إِنَّ اللهَ يُدَافِعُ عَنِ الَّذِينَ آمَنُوا﴾ أَيْ يَدْفَعُ

دِفَاعٌ [difāᶜ] (dāl'ın kesriyle maᶜrife olarak) Dişi koyunun ᶜalemidir.

اَلْمُدَافَعُ [el-mudāfaᶜ] (ism-i mefᶜūl bünyesiyle) Müzāhame ve müdāhale olunan şeyʾe ıtlāk olunur; ve minhu yukālu: هُوَ سَيِّدُ قَوْمِهِ غَيْرُ مُدَافَعٍ أَيْ غَيْرُ مُزَاحَمٍ

اَلْإِسْتِدْفَاعُ [el-istidfāᶜ] Bir nesnenin defᶜ ini istemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَدْفَعَ اللهَ الْأَسْوَاءَ أَيْ طَلَبَ مِنْهُ أَنْ يَدْفَعَهَا عَنْهُ

اَلتَّدَافُعُ [et-tedāfuᶜ] (تَفَاعُلٌ [tefāᶜul] vezninde) Birbirini defᶜ edip itişmek ve kakışmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَدَافَعُوا فِي الْحَرْبِ إِذَا دَفَعَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا

[د ق ع]

اَلدَّقَعُ [ed-deḳaᶜ] (dāl'ın ve ḳāf'ın fethiyle) Bir kimse ednā dirliğe rāzī ve kāniᶜ olmak maᶜnāsınadır; yukālu: دَقِعَ الرَّجُلُ دَقَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا رَضِيَ بِأَدْنَى الْعَيْشِ Ve fakr u fākaya ta-

hammül eylemeyip telāş ve şikāyet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: دَقِعَ الرَّجُلُ إِذَا أَسَاءَ احْتِمَالَ الْفَقْرِ Ve bir kimse ifrāt-ı fakr u meskenetinden hāksār olmak maʿnāsınadır; yukālu: دَقِعَ الرَّجُلُ إِذَا لَصِقَ بِالتُّرَابِ أَيْ فَقْرًا Ve deve köşeği sütten bıkmak maʿnāsınadır; yukālu: دَقِعَ الْفَصِيلُ إِذَا بَشِمَ عَنِ اللَّبَنِ

اَلدَّقْعَاءُ [ed-deḳʿāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Fenā ve kemter mısır buğdayına denir; yukālu: ذَرَّةٌ دَقْعَاءُ أَيْ رَدِيئَةٌ Ve otsuz çıplak yere denir; yukālu: أَرْضٌ دَقْعَاءُ أَيْ لاَ نَبَاتَ فِيهَا Ve toprağa denir; تُرَابٌ [turāb] maʿnāsına.

اَلْأَدْقَعُ [el-edḳaʿ] ve

اَلدِّقْعَمُ [ed-diḳʿam] (دِرْهَمٌ [dirhem] vezninde) ve

اَلدَّقَاعُ [ed-deḳāʿ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde ve غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bunlar da toprağa denir. Ve

أَدْقَعُ [edḳaʿ] Pek açlığa denir, دَيْقُوعٌ [deyḳūʿ] gibi.

اَلدَّوْقَعَةُ [ed-devḳaʿat] (زَوْبَعَةٌ [zevbeʿat] vezninde) Fakr ve züll ve meskenet maʿnāsınadır; yukālu: رَمَاهُ اللهُ بِالدَّوْقَعَةِ أَيِ الْفَقْرِ وَالذُّلِّ

اَلدَّيْقُوعُ [ed-deyḳūʿ] (دَيْجُورٌ [deycūr] vezninde) Şedīd açlığa denir; yukālu: جُوعٌ أَدْقَعُ وَدَيْقُوعٌ أَيْ شَدِيدٌ

اَلْمِدْقَاعُ [el-midḳāʿ] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Harīs kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مِدْقَاعٌ أَيْ حَرِيصٌ

اَلدَّقُوعُ [ed-deḳūʿ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Ellerini dāʾimā yere vurup toprağı kazıp tozutan deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ دَقُوعُ الْيَدَيْنِ إِذَا كَانَ يَرْمِي بِهِمَا فَيَبْحَثُ الدَّقْعَاءَ

اَلْمُدْقِعُ [el-mudḳiʿ] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Toprağı yapıştırıcı ve hāksār edici nesneye denir; yukālu: فَقْرٌ مُدْقِعٌ أَيْ مُلْصِقٌ بِالدَّقْعَاءِ Ve sürʿatle kaçıp gider olan kimseye denir; yukālu: رَأَيْتُهُ مُدْقِعًا أَيْ هَارِبًا مُسْرِعًا Ve pek arık ve nahīf şahsa denir; yukālu: رَجُلٌ مُدْقِعٌ أَيْ أَشَدُّ الْهَزْلَى هُزَالاً

[د ك ع]

اَلدُّكَاعُ [ed-dukāʿ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bir ʿillettir ki at ve deve kısmına ʿārız olur, dāʾimā öksürürler, soluğan ʿilletine şebīh bir ʿillettir.

اَلْمَدْكُوعُ [el-medkūʿ] دُكَاعٌ [dukāʿ] ʿilletine uğramış ata ve deveye denir; yukālu: دُكِعَ الْفَرَسُ أَوِ الْبَعِيرُ عَلَى الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَدْكُوعٌ إِذَا أَصَابَهُ الدُّكَاعُ

[د ل ث ع]

اَلدَّلْثَعُ [ed-delṯaʿ] (ṯā-yı müsellese ile جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Dişlerinin eti çok olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ دَلْثَعٌ أَيِ الْكَثِيرُ لَحْمٍ لِثَتِهِ Ve pek soğumsuz kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ دَلْثَعٌ أَيْ حَرِيصٌ شَرِهٌ Bunlarda زِبْرِجٌ [zibric] vezninde dahi lügattır. Ve şol yola denir ki düz ve yumuşak olup düz ve yumuşak yāhūd sert ve sarp yerlerde ola ve aslā inişi ve engebesi olmaya.

اَلدِّلْثِعُ [ed-dilṯiʿ] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Murdār, pis ve nā-pāk şahsa denir; yukālu: رَجُلٌ دِلْثِعٌ أَيْ مُنْتِنٌ قَذِرٌ Ve dudağı dürük adama denir; yukālu: رَجُلٌ دِلْثِعٌ أَيْ مُنْقَلِبُ الشَّفَةِ

[د ل ع]

اَلدَّلْعُ [ed-delʿ] (dāl'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Dili ağızdan çıkarmak maʿnāsına lāzım olur; yukālu: دَلَعَ لِسَانَهُ دَلْعًا وَدُلُوعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَخْرَجَهُ Ve

دَلْعٌ [delʿ] ve

دُلُوعٌ [dulūʿ] (قعود [ḳuʿūd] vezninde) Dil taşra çıkmak maʿnāsına lāzım olur; yukālu: دَلَعَ لِسَانُهُ دَلْعًا وَدُلُوعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَالْأَوَّلِ إِذَا خَرَجَ

اَلدُّلاَّعُ [ed-dullāᶜ] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Deniz sedeflerinden bir güne sedef ismidir.

اَلدَّلِيعُ [ed-delīᶜ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Sehl ve vāsiᶜ yola denir.

اَلدَّوْلَعُ [ed-devlaᶜ] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) دَلِيعٌ [delīᶜ] maᶜnāsınadır.

اَلْإِنْدِلاَعُ [el-indilāᶜ] Karın büyüyüp salkılanmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْدَلَعَ بَطْنُهُ إِذَا عَظُمَ وَاسْتَرْخَى Ve kılıç kından sıyrılıp çıkmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْدَلَعَ السَّيْفُ مِنْ غِمْدِهِ إِذَا انْسَلَّ Ve dil ᶜataştan yāhūd taᶜabdan taşra uğramak maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْدَلَعَ لِسَانُهُ إِذَا خَرَجَ

اَلْإِدِّلاَعُ [el-iddilāᶜ] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Bu dahi dil taşra uğramak maᶜnāsınadır; yukālu: إِدَّلَعَ لِسَانُهُ إِذَا خَرَجَ

اَلدَّوْلَعَةُ [ed-devleᶜat] (جَوْهَرَةٌ [cevheret] vezninde) Bir nevᶜ sedef ismidir ki içi boş olur, āteş ıssısı dokundukta ondan tırnak tarzında bir nesne zuhūr edip giderek parmak kadar sıyrılıp çıkar. İşte قُسْطٌ [ḳusṭ] dedikleri dārū içre أَظْفَارٌ [aẓfār] bu olacaktır.

اَلدَّوْلَعِيَّةُ [ed-devleᶜiyyet] (dāl'ın fethiyle) Mavṣil kurbünde bir karyedir; fukahādan ᶜAbdulmelik b. Zeyd ed-Devleᶜī oradandır.

اَلدَّالِعُ [ed-dāliᶜ] Dilini taşra çıkarıcı kimseye denir. Bu münāsebetle nihāyet derecede ahmak olan kimseye vasf olur ki seme gibi, humk ve belāhat ve hayretinden dilini taşra çıkarıp durur; yukālu: أَحْمَقُ دَالِعٍ أَيْ أَمْرٌ دَالِعٌ أَيْ لَيْسَ دُونَهُ غَايَةٌ فِي الْحُمْقِ Ve yukālu: شَيْءٌ Yaᶜnī "Nihāyet mertebede dūndur." Ve bu mecāz bi-mertebeteyndir.

اَلدُّلْعَةُ [ed-dulᶜat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Zekerde olan damar ismidir ki kalın damarıdır. Ve baᶜzı nisvānda olan aslık hāletine denir ki ālet nāfiz olmaz. Erkekte debe taşak gibi, nisvānda domalmış et olur, ona قَرَنٌ [ḳaren] ve عَفَلَةٌ [ᶜafelet] dahi denir; yukālu: فِيهَا دُلْعَةٌ أَيْ قَرَنٌ وَعَفَلَةٌ

اَلدَّلُوعُ [ed-delūᶜ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Yolda sāᵓir develeri sebk ve takaddüm eder olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ دَلُوعٌ إِذَا كَانَتْ تَتَقَدَّمُ الْإِبِلَ

اَلْأَدْلَعِيُّ [el-edleᶜiyy] (أَلْمَعِيٌّ [elmeᶜiyy] vezninde) İri ve uzun zekere denir.

[د ل ن ع]

اَلدَّلَنْعُ [el-delennaᶜ] (nūn-ı müşeddede ile سَفَنَّجٌ [sefennec] vezninde) Toprağı mülāyim, sülūku āsān yola denir; yukālu: طَرِيقٌ دَلَنْعٌ أَيْ سَهْلٌ Cemᶜi دَلَانِعُ [delāniᶜ]dir.

[د م ع]

اَلدَّمْعُ [ed-demᶜ] (سَمْعٌ [semᶜ] vezninde) Göz yaşına denir, hüzn ve sürūr bükāsından zuhūr eder; دُمُوعٌ [dumūᶜ] cemᶜidir; yukālu: سَالَتْ عَلَى خُدُودِهِمُ الدُّمُوعُ أَيْ مَاءُ الْعَيْنِ Ve

دَمْعٌ [demᶜ] Masdar olur, göz yaşı dökmek maᶜnāsına; yukālu: دَمَعَتِ الْعَيْنُ دَمْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا سَالَ دَمْعُهَا

اَلدَّمْعَةُ [ed-demᶜat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) دَمْعٌ [demᶜ] lafzından vāhiddir, göz yaşından bir damlaya denir; yukālu: أَصْفَى مِنَ الدَّمْعَةِ وَهِيَ الْقَطْرَةُ مِنَ الدَّمْعِ

ذُو الدَّمْعَةِ [Ẕu'd-Demᶜat] Ḥuseyn b. Zeyd b. ᶜAlī b. Ḥuseyn b. ᶜAlī el-Murtaḍā lakabıdır, radıyallāhu ᶜanhum.

اَلدَّمَعُ [ed-demaᶜ] (fethateynle) Bu dahi göz yaşı dökmek maᶜnāsınadır; yukālu: دَمِعَتِ الْعَيْنُ دَمَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَالَ دَمْعُهَا

اَلدَّمِعَةُ [ed-demiᶜat] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Gözü yaşlı ᶜavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ

دَمِعَةٌ أَيْ سَرِيعَةُ الدَّمْعِ

اَلدَّامِعَةُ [ed-dāmiʿat] Şol baş yarığına denir ki دَامِيَةٌ [dāmiyet] derecesinden sonra ola. دَامِيَةٌ [dāmiyet] kanı çıkıp lākin akmayan olmakla دَامِعَةٌ [dāmiʿat] göz yaşı gibi kanı āheste ve azca seyelān edeni olur; yukālu: شَجَّةٌ دَامِعَةٌ وَهِيَ بَعْدَ الدَّامِيَةِ قَالَ الشَّارِحُ أَيْ تَسِيلُ دَمًا قَلِيلاً كَالدَّمْعِ

اَلدَّمَّاعُ [ed-demmāʿ] (شَدَّادٌ [şeddād] veznin-de) Şol nem-nāk toprağa denir ki göz yaşı gibi rutūbeti sızıp çıkar ola; yukālu: ثَرًى دَمَّاعٌ إِذَا كَانَ يَتَحَلَّبُ نَدًى كَالدَّمْعِ Ve şol güne vasf olur ki onda ufak katreli yağmur yağar ola; yukālu: يَوْمٌ دَمَّاعٌ إِذَا كَانَ فِيهِ رَذَاذٌ

اَلدُّمَّاعُ [ed-dummāʿ] (رُمَّانٌ [rummān] veznin-de) Bahār vakti asma çubuğundan tekātur eden suya denir; yukālu: سَالَ دُمَّاعُ الْكَرْمِ وَهُوَ مَا يَسِيلُ مِنْهُ فِي الرَّبِيعِ Ve yeni doğmuş çocuk başında yumuşaklığından hareket eden yere denir ki bıngıldayık taʿbīr olunur.

اَلدِّمَاعُ [ed-dimāʿ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) İnsānın çehresinden gözden dik aşağı bu-run deliğine doğru akıntılı cemāl eserine denir; yukālu: مَا أَلْطَفَ دِمَاعَهُ وَهُوَ الْمِيسَمُ فِي الْمَنَاظِرِ سَائِلٌ إِلَى الْمَنْخِرِ

دُمَاعٌ [dumāʿ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bir nebāt adıdır.

اَلدُّمُعُ [ed-dumuʿ] (zammeteynle) Deveye mahsūs bir damga ismidir ki gözü yaşı akacak yere basılır.

اَلْمَدْمُوعُ [el-medmūʿ] دُمُعٌ [dumuʿ] dedikleri damga basılmış deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ مَدْمُوعٌ أَيْ مَرْسُومٌ بِالدُّمُعِ

دَمْعُ دَاوُدَ [demʿu dāvūd] Bir dārū-yı maʿrūftur. Ve bu bir nebātın habbesidir ki bostānlarda biter, beyāza māʾil gökçül olur, ondan tesbīh düzerler.

اَلدَّمْعَانُ [ed-demʿān] (سَكْرَانُ [sekrān] vez-ninde) Şol dolu kaba denir ki doluluğun-dan taşıp dökülür ola; yukālu: قَدَحٌ دَمْعَانٌ أَيْ مُمْتَلِئٌ سَيَّالٌ

اَلدَّمْعَانَةُ [ed-Demʿānet] Benū Baḥr yurdun-da bir sudur.

اَلْإِدْمَاعُ [el-idmāʿ] (hemzenin kesriyle) Dol-durmak maʿnāsınadır; yukālu: أَدْمَعُ الْإِنَاءَ إِذَا مَلأَهُ

[د ن ع]

اَلدَّنِعُ [ed-deniʿ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلدَّنِيعُ [ed-denīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلدَّنِيعَةُ [ed-denīʿat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznin-de) Aslā ʿakl ve rüşd eseri olmayıp bir işe yaramaz olan bī-māye ve nākese denir; yukālu: رَجُلٌ دَنِعٌ وَدَنِيعٌ وَدَنِيعَةٌ أَيْ فَسْلٌ لاَ لُبَّ لَهُ وَلاَ عَقْلَ

اَلدَّنَعُ [ed-denaʿ] (fethateynle) Çocuk be-gāyet açlıktan pek muztarib olup gıdā dāʿiyesinde olmak maʿnāsınadır; yukālu: دَنِعَ الصَّبِيُّ دَنَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا جُهِدَ وَجَاعَ وَاشْتَهَى Ve tamaʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: دَنِعَ إِلَيْهِ إِذَا طَمَعَ Ve huzūʿ ve tezellül eylemek maʿnāsınadır; yukālu: دَنِعَ لَهُ إِذَا خَضَعَ وَذَلَّ Ve leʾīm olmak maʿnāsınadır; yukālu: دَنِعَ الرَّجُلُ إِذَا لَؤُمَ Ve

دَنَعٌ [denaʿ] Kassābın mezbūhtan attığı fazalāta denir; yukālu: مَا عَطَاؤُهُ كَالدَّنَعِ أَيْ يَطْرَحُهُ الْجَازِرُ مِنَ الْبَعِيرِ Ve sefele ve erzāl-i nāsa ıtlāk olunur; yukālu: هُمْ دَنَعٌ أَيْ سَفِلَةُ النَّاسِ وَرُذَالُهُمْ

اَلدُّنُوعُ [ed-dunūʿ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) ve

اَلدَّنَاعَةُ [ed-denāʿat] (شَنَاعَةٌ [şenāʿat] veznin-de) Bunlar da leʾīm olmak maʿnāsınadır; yukālu: دَنَعَ الرَّجُلُ دُنُوعًا وَدَنَاعَةً مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا لَؤُمَ

اَلدَّانِعُ [ed-dāniᶜ] ve
اَلدَّنِعُ [ed-deniᶜ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Leʾīm ve nākese denir; yukālu: رَجُلٌ دَانِعٌ وَدَنِعٌ أَيْ لَئِيمٌ

[د و ع]

اَلدَّوْعُ [ed-devᶜ] (نَوْعٌ [nevᶜ] vezninde) Seğirtirken yāhūd suda yüzerken ellerini iki tarafa salarak gitmek maᶜnāsınadır; yukālu: دَاعَ الرَّجُلُ يَدُوعُ دَوْعًا إِذَا اسْتَنَّ عَادِيًا أَوْ سَابِحًا

اَلدُّوعُ [ed-dūᶜ] (dāl'ın zammıyla) Bir güne balıktır ki kızıl ve parmak kadar küçük olur. Müfredi دُوعَةٌ [dūᶜat]tır; cemᶜi دُوعٌ [duvaᶜ]dır, صُرَدٌ [ṣurad] vezninde.

يَوْمُ الدُّوَاعِ [yevmu'd-duvāᶜi] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bir yevm-i maᶜrūftur.

[د ه ع]

دَهَاعِ [dehāᶜi] (قَطَامِ [ḳaṭāmi] vezninde) ve
دَهْدَاعِ [dehdāᶜi] (قَرْقَارِ [ḳarḳāri] vezninde ki kesr üzere mebnīdir) Dişi oğlağa mahsūs zecr ve āzār kelimātındandır.

اَلدَّهْعُ [ed-dehᶜ] (مَنْعٌ [menᶜ] vezninde) Dişi oğlağı دَهَاعِ [dehāᶜi] diye āzārlamak maᶜnāsınadır; yukālu: دَهَعَ الرَّاعِي بِالْعُنُوقِ دَهْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا زَجَرَهَا بِدَهَاعِ

اَلدَّهْدَعَةُ [ed-dehdeᶜat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) دَهْعٌ [dehᶜ] maᶜnāsınadır; yukālu: دَهْدَعَ بِالْعُنُوقِ إِذَا زَجَرَهَا بِدَهْدَاعِ

[د ه ق ع]

اَلدُّهْقُوعُ [ed-duhḳūᶜ] (ḳāf'la عُصْفُورٌ [ᶜuṣfūr] vezninde) Adamı bī-tāb edip yere çalan şedīd açlığa denir; tekūlu: أَخَذَنِي الدُّهْقُوعُ أَيِ الْجُوعُ الشَّدِيدُ الَّذِي يَصْرَعُ صَاحِبَهُ

FASLU'Ż-ŻĀLİ'L-MUᶜCEME
(فَصْلُ الذَّالِ الْمُعْجَمَةِ)

[ذ ر ع]

اَلذِّرَاعُ [eẕ-ẕirāᶜ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) İnsānın dirseği ucundan orta parmağının ucuna varınca mikdāra denir ki أَرْشٌ [erş] taᶜbīr olunur; yukālu: مِقْدَارُهُ ذِرَاعٌ وَهُوَ مِنْ طَرَفِ الْمِرْفَقِ إِلَى طَرَفِ الْإِصْبَعِ الْوُسْطَى Ve

ذِرَاعٌ [ẕirāᶜ] kola denir, سَاعِدٌ [sāᶜid] maᶜnāsına. İkisinde de ذِرَاعٌ [ẕirāᶜ] müʾennestir, baᶜzen müzekker olur. Cemᶜi أَذْرُعٌ [eẕruᶜ]gelir ve ذُرْعَانٌ [ẕurᶜān] gelir ẕāl'in zammıyla. Şārih der ki müʾellif سَاعِدٌ [sāᶜid]i ذِرَاعٌ [ẕirāᶜ] ile ذِرَاعٌ [ẕirāᶜ]ı سَاعِدٌ [sāᶜid] ile tefsīr eylemekle irtikāb-ı devr eylemiştir. Kaldı ki müʾellife göre سَاعِدٌ [sāᶜid] dirsek ile keff miyānı olan mikdārdır ki bilek taᶜbīr olunur. Ve maᶜnāyı evvelden mikdār-ı mezbūra müsāvī olan ağaç tesmiyesi ahz olunmuştur ki Fārisīde gez ve Türkīde arşın taᶜbīr olunur. Ve bu iki maᶜnāda ekser-i lügaviyyūn kavli üzere müʾennestir, hatta musaggarı ذُرَيْعَةٌ [ẕurayᶜat] gelir. Müʾellif ᶜacebdir ki buna tasaddī eylemedi. Ve سَاعِدٌ [sāᶜid] maᶜnāsına geldiği *Nihāye*-i İbn Eṯīr'de mersūmdur. İntehā. Ve sığırın ve koyun ve keçinin zirāᶜları كُرَاعٌ [kurāᶜ]larından yaᶜnī paçalarından yukarısıdır. Ve devenin ve at ve katır ve eşeğin zirāᶜ ları وَظِيفٌ [vaẓīf]lerinden yaᶜnī kuru inciklerinden yukarılarıdır; ve fi'l-meseli: "لاَ تُطْمِعِ الْعَبْدَ الْكُرَاعَ فَيَطْمَعَ فِي الذِّرَاعِ" Ve bu mesel "ط،و،ق" māddesinde mersūmdur. Ve

ذِرَاعٌ [ẕirāᶜ] Huluk ve seciyyeden ve tāb u tākattan kināye olur, ke-mā se-yuzkeru. Ve

ذِرَاعٌ [ẕirāʿ] Bir güne damgaya ıtlāk olunur ki devenin koluna basılır. Ve Yemen'de Benū Ṣaʿlebe'ye mahsūs bir damga ismidir ki develerini onunla damga ederler. Kezālik Benī Mālik b. Saʿd cemāʿatinden bir bölüğe mahsūs bir güne damganın dahi ismidir. Ve

ذِرَاعَانِ [Ẕirāʿān] ʿAmr b. Kilāb bilādında iki yastım dağa denir. Her birine ذِرَاعٌ [Ẕirāʿ] derler. Ve

ذِرَاعٌ [ẕirāʿ] Mızrağın ve kargının sadrına denir ki nısfından yukarı başı tarafıdır; yukālu: إِسْتَوَى كَذِرَاعِ الْعَامِلِ وَهُوَ صِدْقُ الْقَنَاةِ Ve

ذِرَاعٌ [ẕirāʿ] Arşın taʿbīr olunan ölçüye denir, gerek demirden ve gerek çubuktan olsun. Ve menāzil-i kamerden bir menzile ıtlāk olunur ki ذِرَاعُ الْأَسَدِ الْمَبْسُوطَةُ dedikleridir, zīrā Esed burcunda musavver olan esedin iki zīrāʿ ı vardır: biri mebsūte ve biri makbūzadır. Makbūzası Şām tarafına doğrudur, kamer ona nāzil olur. Ve mebsūtası Yemen cānibine doğrudur ki beynleri kamçı mikdār iki kevkebden ʿibārettir, ziyādesiyle yüksek ve makbūzadan mümteddir. Baʿzen kamer, makbūzadan sapıp ona da nāzil olur, temmūz ayının dördüncü günü tulūʿ edip kānūn-ı evvelin dördünde sukūt ve gurūb eder.

ذُو الذِّرَاعَيْنِ الْمُنْبَهِرُ [Ẕu'ẕ-Ẕirāʿayni'l-Munbehir] Mālik b. el-Ḥāriṯ nām kimsenin lakabıdır ki şuʿarādandır.

اَلذَّرْعُ [eẕ-ẕerʿ] (فَرْعٌ [ferʿ] vezninde) Bir nesneyi kol ile ölçmek maʿnāsınadır; yukālu: ذَرَعَ الثَّوْبَ ذَرْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا قَاسَهُ بِالذِّرَاعِ Ve kusmak ʿārızası galebe eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir ki bi'z-zarūre kusmaktan ʿibārettir. Şārihin beyānına göre serīʿ maʿnāsına olan ذَرِيعٌ [ẕerīʿ]den meʾhūzdur; yukālu: ذَرَعَ الْقَيْءُ فُلَانًا إِذَا غَلَبَهُ وَسَبَقَهُ Ve şefāʿat eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir ki lisānımızda kola almak ve kollamak taʿbīrleri buna akrebdir; yukālu: ذَرَعَ عِنْدَهُ لِفُلَانٍ إِذَا شَفَعَ لَهُ Ve rākib rükūb etmek için deve kolları üzere çökmek maʿnāsınadır; yukālu: ذَرَعَ الْبَعِيرُ إِذَا وَطِئَ عَلَى ذِرَاعِهِ لِيَرْكَبَهُ أَحَدٌ Ve bir adam bir kimsenin ensesinden varıp kollarını boğazına dolayıp sıkmakla boğmak maʿnāsınadır; yukālu: ذَرَعَ فُلَانًا إِذَا خَنَقَهُ مِنْ وَرَائِهِ بِالذِّرَاعِ Ve

ذَرْعٌ [ẕerʿ] Hūydan kināye olunur, ذِرَاعٌ [ẕirāʿ] gibi. Burada مَذْرُوعٌ [meẕrūʿ] maʿnāsınadırlar ki maʿhūd ve muʿayyen demek olur. Herkesin hūyu hasbe'l-hilkat mukarrer ve muʿayyendir; ve minhu yukālu: رَجُلٌ وَاسِعُ الذِّرَاعِ وَالذَّرْعِ أَيِ الْخُلُقِ Ve ذَرْعٌ [ẕerʿ] ve ذِرَاعٌ [ẕirāʿ] ile يَدٌ [yed] gibi kuvvet ve tāb u tākattan kināye olur; yukālu: ضَاقَ بِالْأَمْرِ ذَرْعُهُ وَذِرَاعُهُ وَضَاقَ بِهِ ذَرْعًا أَيْ ضَعُفَتْ طَاقَتُهُ وَلَمْ يَجِدْ مِنَ الْمَكْرُوهِ فِيهِ مَخْلَصًا

اَلذَّرَّاعُ [eẕ-ẕerrāʿ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde ve كِتَابٌ [kitāb] vezninde) İplik eğirmekte tīz-dest olan hatuna denir. Ve

ذِرَاعٌ [Ẕirāʿ] Esmādandır: Beşşār ve Yesār ibnā Ẕerāʿ, Vekīʿ ile muʿāsırdır. Beşşār, Cābir el- Cuʿfī'den rivāyet-i hadīs eyledi.

أَبُو ذَرَاعٍ [Ebū Ẕerāʿ] Tābiʿīndendir.

اَلذَّرَّاعُ [eẕ-ẕerrāʿ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Şol buğura denir ki nākaya aşmak için ensesinden müstevlī olup üzerine çökmekle çökürür ola; yukālu: جَمَلٌ ذَرَّاعٌ إِذَا كَانَ يُسَانُّ النَّاقَةَ بِذِرَاعِهِ فَيَتَنَوَّخُهَا Ve

ذَرَّاعٌ [Ẕerrāʿ] İsmāʿīl b. Ṣiddīḳ nām muhaddisin lakabıdır. Ve Aḥmed b. Naṣr nām muhaddisin dahi lakabıdır ve bu zaʿīfü'r-rivāyettir. Ve

ذَرَّاعٌ [ẕerrāʿ] Şol küçük tuluma denir ki kolları cānibinden yüzülmüş ola.

اَلذَّرَعُ [eẕ-ẕeraʿ] (fethateynle) ذَرَّاعٌ [ẕerrāʿ] dedikleri mezkūr tulumla su içmek maʿnāsınadır; yukālu: ذَرِعَ الرَّجُلُ ذَرَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا شَرِبَ بِالذَّرَّاعِ Ve bir kimse hakkında şefāʿat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: ذَرِعَ إِلَيْهِ إِذَا تَشَفَّعَ Ve ayaklar yorgunluktan bī-tāb olmak maʿnāsınadır; yukālu: ذَرِعَتْ رِجْلاَهُ إِذَا أَعْيَتَا Ve hırs ve tamaʿ maʿnāsınadır; tekūlu: أَعْجَبَنِي ذَرَعُهُ أَيْ طَمَعُهُ Ve

ذَرَعٌ [ẕeraʿ] Yaban sığırının yavrusuna denir; cemʿi ذِرْعَانٌ [ẕirʿān]dır ẕāl'ın kesriyle. Ve şol nākaya denir ki sayda remy eden adam onunla siperlenip remy eder ola.

اَلْأَذْرَعُ [el-eẕraʿ] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Anası ʿArabī olup pederi ʿArabī olmayan adama denir, ʿalā-kavlin anası kul cinsi olup pederi ʿArabī olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ أَذْرَعُ أَيْ مُقْرِفٌ أَوِ ابْنُ الْعَرَبِيِّ لِلْمَوْلاَةِ Ve be-gāyet fasīh ve sühan-ver adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَذْرَعُ أَيْ أَفْصَحُ

أَذْرِعَاتُ [Eẕriʿāt] (hemzenin fethi ve rā'nın kesri ve fethiyle) Şām ülkesinde bir belde adıdır. Nisbetinde أَذْرَعِيٌّ [Eẕreʿiyy] denir hemzenin ve rā'nın fethiyle.

أَوْلاَدُ ذَارِعٍ [evlādu ẕāriʿ] yāhūd ذِرَاعٍ [ẕirāʿ] كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Köpeklere ve eşeklere ıtlāk olunur; tekūlu: مَا نَفْعَلُ بِأَوْلاَدِ الذَّارِعِ أَوِ الذِّرَاعِ أَيِ الْكِلاَبِ وَالْحَمِيرِ

اَلذَّرِيعَةُ [eẕ-ẕerīʿat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznnde) Bu dahi şol nākaya denir ki şikāra remy eden sayyād onu siperlenip remy ederler. Ve vesīle maʿnāsınadır; tekūlu: هُوَ ذَرِيعَتِي إِلَى فُلاَنٍ أَيْ وَسِيلَتِي

اَلذَّرُوعُ [eẕ-ẕerūʿ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

اَلذَّرِيعُ [eẕ-ẕerīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Cüst ve çālāk olup adımları geniş olan ata ve deveye denir; yukālu: فَرَسٌ وَبَعِيرٌ ذَرُوعٌ وَذَرِيعٌ أَيِ الْخَفِيفُ السَّيْرِ الْوَاسِعُ الْخَطْوِ Ve

ذَرِيعٌ [ẕerīʿ] Şefīʿ maʿnāsınadır. Ve çabuk ve serīʿ maʿnāsınadır. Ve aslā müzāyakası olmayıp vüsʿatli ve sühūletli işe denir; yukālu: أَمْرٌ ذَرِيعٌ أَيْ وَاسِعٌ Ve vebā-yı ʿāmm gibi şāmil ve serīʿ olan ölüme denir; yukālu: مَوْتٌ ذَرِيعٌ أَيْ فَاشٍ

اَلذُّرْعَةُ [eẕ-ẕurʿat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Bu dahi وَسِيلَةٌ [vesīlet]e denir.

اَلْمَذَارِعُ [el-meẕāriʿ] (مَصَالِحُ [meṣāliḥ] vezninde) ve

اَلْمَذَارِيعُ [el-meẕārīʿ] (مَصَابِيحُ [meṣābīḥ] vezninde) Şehrin nāhiyelerine, ʿalā-kavlin şol büldān ve kurāya denir ki bir tarafı bāg ve bāgçe ve şenlik olup ve bir tarafı çöl ve beyābān ola, ʿIrāḳ'ta Enbār ve Ḳādisiyye nām beldeler gibi. Ve

مَذَارِعٌ [meẕāriʿ] Dābbenin ayaklarına denir; yukālu: بَعِيرٌ قَوِيُّ الْمَذَارِعِ أَيِ الْقَوَائِمِ Ve şenliğe ve obalara karīb hurmālığa denir. Müfredleri مِذْرَاعٌ [miẕrāʿ]dır.

اَلذَّرِعُ [eẕ-ẕeriʿ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Şol kimseye denir ki şerr ve mazarrat cihetinde zebān-dırāz ola ki bed-güy ve fitne-engīz olacaktır; yukālu: رَجُلٌ ذَرِعٌ أَيِ الطَّوِيلُ اللِّسَانِ بِالشَّرِّ Ve leyl ve nehār karār ve ārām etmeyip revende ve seyyār olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ ذَرِعٌ أَيْ سَيَّارٌ لَيْلاً وَنَهَارًا Ve hoş-ülfet, nāzük-tabīʿat mümtezic adama denir; yukālu: هُوَ ذَرِعٌ أَيِ الْحَسَنُ الْعِشْرَةِ

اَلذَّرِعَاتُ [eẕ-ẕeriʿāt] (فَرِحَاتٌ [feriḥat] vezninde) Şol devābba denir ki cüst ve revende olup adımları seyrek ve yerden ahz ve irticāʿı baīʿdce ola.

اَلْإِذْرَاعُ [el-iẕrāʿ] (hemzenin kesriyle) Yaban sığırı yavrulu olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَذْرَعَتِ الْبَقَرَةُ إِذَا صَارَتْ ذَا وَلَدٍ Zikr olunan ذَرْعٌ [ẕeraʿ]dan meʾhūzdur. Ve pek çok söylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَذْرَعَ فِي الْكَلَامِ إِذَا أَفْرَطَ Ve bir nesneyi zirāʿla kabz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَذْرَعَ الشَّيْءَ إِذَا قَبَضَهُ بِالذِّرَاعِ Ve kolları cübbe makūlesinin altından çıkarmak maʿnāsınadır; yukālu: أَذْرَعَ ذِرَاعَيْهِ مِنْ تَحْتِ الْجُبَّةِ إِذَا أَخْرَجَهُمَا

اَلتَّذَرُّعُ [et-teẕerruʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Bu dahi sözde ifrāt eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَذَرَّعَ فِي الْكَلَامِ إِذَا أَفْرَطَ Ve bir nesne tūlan zirāʿ mikdārı pāre pāre yarılmak ve bölünmek maʿnāsınadır; yukālu: تَذَرَّعَ الشَّيْءُ إِذَا تَشَقَّقَ شُقَّةً شُقَّةً عَلَى قَدْرِ الذِّرَاعِ طُولاً Ve bir nesneyi kol ile kıyās ve takdīr eylemek maʿnāsınadır; yukā.lu: تَذَرَّعَهُ إِذَا قَدَّرَهُ بِذِرَاعِ الْيَدِ Ve bir vesīleye tevessül eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَذَرَّعَ بِذَرِيعَةٍ إِذَا تَوَسَّلَ بِوَسِيلَةٍ Ve hayvān kollarını örtecek mikdārı azca suya girmek maʿnāsınadır; yukālu: تَذَرَّعَتِ الْإِبِلُ الْكَرَعَ إِذَا وَرَدَتْهُ فَخَاضَتْهُ بِأَذْرُعِهَا Ve hasır örmek için hurmā yapraklarını yarmak maʿnāsınadır; yukālu: تَذَرَّعَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا شَقَّتِ الْخُوصَ لِتَجْعَلَ مِنْهُ حَصِيرًا

اَلْإِذْزِرَاعُ [el-iẕẕirāʿ] (hemzenin ve ẕāl-ı müşeddedenin kesriyle إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi kolları cübbe altından çıkarmak maʿnāsınadır; yukālu: إِذَّرَعَ ذِرَاعَيْهِ مِنْ تَحْتِ الْجُبَّةِ إِذْزِرَاعًا Ve bu hadīs-i şerīfte iki vechle yaʿnī iffiʿāl ve iftiʿāl bābларından rivāyet olundu. Hadīs-i mezkūr budur: "أَنَّ النَّبِيَّ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِذَّرَعَ ذِرَاعَيْهِ مِنْ أَسْفَلِ الْجُبَّةِ إِذْزِرَاعًا"

اَلْمُذَرَّعُ [el-muẕarraʿ] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Şol kimseye denir ki boğazına bıçak dürtülüp yaralanmakla kollarına kan akmış ola; yukālu: رَجُلٌ مُذَرَّعٌ وَهُوَ الَّذِي وُجِئَ فِي نَحْرِهِ فَسَالَ الدَّمُ عَلَى ذِرَاعِهِ Ve akrānını sābık cüst ve çālāk ata, ʿalā-kavlin şol ata denir ki üzerinde olan kimse onunla vahşī cānver kovmakla yetişip o cānveri elinde olan silāhla vurmağın kanı sıçrayıp atın kollarını ālūde eylemiş ola; yukālu: فَرَسٌ مُذَرَّعٌ أَيْ سَابِقٌ أَوْ هُوَ الَّذِي يَلْحَقُ الْوَحْشِيَّ وَفَارِسُهُ عَلَيْهِ فَيَطْعَنُهُ طَعْنَةً تَفُورُ بِالدَّمِ فَتُلَطِّخُ ذِرَاعَيِ الْفَرَسِ Ve paçalarında siyāh siyah benekleri olan öküze denir; yukālu: ثَوْرٌ مُذَرَّعٌ إِذَا كَانَتْ فِي أَكَارِعِهِ لُمَعٌ سُودٌ Ve anası pederinden eşref olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُذَرَّعٌ إِذَا كَانَتْ أُمُّهُ أَشْرَفَ مِنْ أَبِيهِ Baʿzı katıra مُذَرَّعٌ [muẕarraʿ] ıtlākı kollarında olan رَقْمَتَيْنِ [raḳmeteyn] yaʿnī iki dāne mühre gibi nişānları gūyā ki babası olan hımārdan gelmekle o tarafa çektiğine mebnī olmağın bu münāsebetle mutlakā anası soyu babasından eşref olana ıtlāk olundu.

اَلْمُذَرِّعُ [el-Muẕerriʿ] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) Benū Ḫafāce b. ʿUḳayl'den bir adamın lakabıdır. Benū ʿAclān'dan birini katl eyledikten sonra ikrār eylemekle kısās olundu. Ve

مُذَرِّعٌ [muẕerriʿ] Rutūbeti bir zirāʿ mikdārı toprağa nāfiz yağmura denir; yukālu: مَطَرٌ مُذَرِّعٌ إِذَا كَانَ قَدْ رَسَخَ فِي الْأَرْضِ قَدْرَ ذِرَاعٍ

اَلْمُذَرَّعَةُ [el-muẕarraʿat] (مُعَظَّمَةٌ [muʿaẓẓamet] vezninde) Kollarında çizgileri olan dişi sırtlana denir.

اَلتَّذْرِيعُ [et-teẕrīʿ] ذَرْعٌ [ẕerʿ] gibi kollarını ardından dolayıp boğmak maʿnāsınadır; yukālu: ذَرَّعَهُ إِذَا خَنَقَهُ مِنْ وَرَائِهِ بِالذِّرَاعِ Ve ikrār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: ذَرَّعَ بِكَذَا إِذَا أَقَرَّ بِهِ Ve biraz haber söylemek maʿnāsınadır; tekūlu: ذَرَّعَ لِي شَيْئًا مِنْ خَبَرِهِ أَيْ خَبَّرَنِي بِهِ Ve devenin kolunu yularının fazlasıyla bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: ذَرَّعَ

لِبَعِيرِهِ إِذَا قَيَّدَهُ بِفَضْلِ خِطَامِهِ فِي ذِرَاعِهِ Ve suda kollarıyla kulaçlayarak ʿarīz ve ʿamīk yüzmek maʿnāsınadır; yukālu: ذَرَّعَ فِي السِّبَاحَةِ إِذَا اتَّسَعَ Ve iki koluyla yardımlaşarak kuyudan su çekmek maʿnāsınadır; yukālu: ذَرَّعَ فِي السَّقْيِ إِذَا اسْتَعَانَ بِيَدَيْهِ وَحَرَّكَهُمَا فِيهِ Şārih der ki asl nüsha-i sahīha ʿayn'la فِي السَّعْيِ olmaktır ki tīz tīz yürümekte kollarını salıp oynatmak maʿnāsınadır, kanat gibi sürʿate medār olur. Kezālik kollarını salarak yürümek maʿnāsınadır; yukālu: ذَرَّعَ فِي الْمَشْيِ إِذَا حَرَّكَ ذِرَاعَيْهِ Ve müjdeci eliyle işāret eylemek maʿnāsınadır; yukālu: ذَرَّعَ الْبَشِيرُ إِذَا أَوْمَأَ بِيَدِهِ

اَلْإِنْذِرَاعُ [el-inẕirāʿ] [indifāʿ] vezninde ve mürādifidir ki yürümekte döşenip münbasit olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْذَرَعَ فِي السَّيْرِ إِذَا انْدَفَعَ فِيهِ

اَلْمُذَارَعَةُ [el-muẕāreʿat] مُخَالَطَةٌ [muḫāleṭat] vezninde ve mürādifidir; yukālu: ذَارَعَهُ إِذَا خَالَطَهُ Ve bir nesneyi sayı ile ve oranlamakla vermeyip arşınla vermek maʿnāsınadır; tekūlu: بِعْتُهُ الثَّوْبَ مُذَارَعَةً أَيْ بِالذِّرْعِ لاَ بِالْعَدَدِ وَالْجُزَافِ

اَلْإِسْتِذْرَاعُ [el-istiẕrāʿ] Bir nesneyi vesīle edinip onunla siperlenmek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَذْرَعَ بِهِ إِذَا اسْتَتَرَ بِهِ وَجَعَلَهُ ذَرِيعَةً لَهُ

[ذ ع ذ ع]

اَلذَّعْذَعَةُ [eẕ-ẕaʿẕeʿat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bir nesneyi perākende ve perīşān kılmak maʿnāsınadır; yukālu: ذَعْذَعَ الْمَالَ وَغَيْرَهُ إِذَا بَدَّدَهُ وَفَرَّقَهُ Ve bir sırrı yā bir haberi fāş eylemek maʿnāsınadır; yukālu: ذَعْذَعَ السِّرَّ أَوِ الْخَبَرَ إِذَا أَذَاعَهُ Ve bir nesneyi pek ırgalamak maʿnāsınadır; yukālu: ذَعْذَعَتِ الرِّيحُ الشَّجَرَ إِذَا حَرَّكَتْهُ تَحْرِيكًا شَدِيدًا

اَلتَّذَعْذُعُ [et-teẕaʿẕuʿ] Tārümār olmak maʿnāsınadır; yukālu: ذَعْذَعَ الشَّيْءَ فَتَذَعْذَعَ أَيْ تَبَدَّدَ

اَلذَّعَاعُ [eẕ-ẕeʿāʿ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Bölükler, فِرَقٌ [firaḳ] maʿnāsınadır; müfredi ذَعَاعَةٌ [ẕaʿāʿat]tir; yukālu: جَاؤُوا ذَعَاعًا أَيْ فِرَقًا Ve soysuz ve kemter hurmā ağacına denir. Ve iki hurmā ağacının mā-beyninde denir; bunda zammla da cāʾizdir.

اَلذَّعَاذِعُ [eẕ-ẕeʿāẕiʿ] (ẕāl-ı ūlānın fethiyle) Bu dahi kemter ve fenā hurmā ağacına denir. Ve bölük bölük eşhāsa denir; yukālu: تَفَرَّقُوا ذَعَاذِعَ أَيْ هَهُنَا وَهَهُنَا

اَلذَّعْذَاعُ [eẕ-ẕaʿẕāʿ] (تَرْثَارٌ [serṣār] vezninde) Katʿā ketm-i esrār eylemez olan nakkāl-i makāle denir; yukālu: رَجُلٌ ذَعْذَاعٌ أَيْ مِذْيَاعٌ نَمَّامٌ لاَ يَكْتُمُ السِّرَّ

اَلْمُذَعْذَعُ [el-muẕaʿẕaʿ] (مُسَلْسَلٌ [muselsel] vezninde) Şol kimseye denir ki bir adamın nesebinden değil iken iddiʿā-yı neseb eder ola; yāhūd bu zāy-ı muʿceme iledir.

[ذ ل ع]

اَلْأَذْلَعِيُّ [el-eẕleʿiyy] (أَلْمَعِيٌّ [elmeʿiyy] vezninde) İri ve uzun zekere denir. Ve bu, أَدْلَعِيٌّ [edleʿiyy] musahhafı değildir.

[ذ و ع]

اَلذَّوْعُ [eẕ-ẕevʿ] (نَوْعٌ [nevʿ] vezninde) Bir nesneyi bi-tamāmihi istīsāl ve ihlāk eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: ذُعْنَا مَالَهُ ذَوْعًا أَيِ اجْتَحْنَاهُ وَاسْتَأْصَلْنَاهُ

اَلْإِذَاعَةُ [el-iẕāʿat] (hemzenin kesriyle) Havuzda ve kapta olan suyun mecmūʿunu içip bitirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَذَاعَ النَّاسُ بِمَا فِي الْحَوْضِ إِذَا شَرِبُوهُ Ve bir nesneyi bi-tamāmihi alıp götürmek maʿnāsınadır; yukālu: أَذَاعَ بِمَتَاعِهِ إِذَا ذَهَبَ بِهِ

[ذ ي ع]

اَلذَّيْعُ [eẕ-ẕeyʿ] (رَيْعٌ [reyʿ] vezninde) ve

اَلذُّيُوعُ [eẕ-ẕuyūʿ] (شُيُوعٌ [şuyūʿ] vezninde)

ve

اَلذَّيْعُوعَةُ [eẕ-ẕeyʿūʿat] (شَيْعُوعَةٌ [şeyʿūʿat] vezninde) ve

اَلذَّيَعَانُ [eẕ-ẕeyeʿān] (fetehātla) Fāş ve münteşir olmak maʿnāsınadır; yukālu: ذَاعَ الْخَبَرُ يَذِيعُ ذَيْعًا وَذُيُوعًا وَذَيْعُوعَةً وَذَيَعَانًا إِذَا انْتَشَرَ

اَلْمِذْيَاعُ [el-miẕyāʿ] Aslā ketm-i sırr eylemeyip dāʾimā nāsa fāş ve şāyiʿ eder olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مِذْيَاعٌ أَيْ لاَ يَكْتُمُ السِّرَّ

اَلْإِذَاعَةُ [el-iẕāʿat] (hemzenin kesriyle) Sırrı fāş ve şāyiʿ kılmak yāhūd aʿlā savtla nās içre işāʿa eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَذَاعَ سِرَّهُ وَبِهِ إِذَا أَفْشَاهُ وَأَظْهَرَهُ أَوْ نَادَى بِهِ فِي النَّاسِ Ve havuzda olan suyu tamāmen içmek maʿnāsınadır; yukālu: أَذَاعَ الْإِبِلُ أَوِ الْقَوْمُ بِمَا فِي الْحَوْضِ إِذَا شَرِبُوا مَا فِيهِ Ve bir nesneyi bi-tamāmihi süpürüp götürmek maʿnāsınadır; yukālu: أَذَاعُوا بِمَالِي إِذَا ذَهَبُوا بِهِ İşbu mādde vech-i merkūm üzere vāviyye ve yāʾiyyedir.

FASLU'R-RĀʾİ'L-MÜHMELE

(فَصْلُ الرَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ر ب ع]

اَلرَّبْعُ [er-rebʿ] (rā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Bi-ʿaynihi avluyu müştemil eve denir, hāne maʿnāsına, nerede olursa olsun. Cemʿi رِبَاعٌ [ribāʿ]gelir rā'nın kesriyle ve رُبُوعٌ [rubūʿ] gelir ve أَرْبُعٌ [erbuʿ] gelir, أَفْلُسٌ [eflus] vezninde ve أَرْبَاعٌ [erbāʿ] gelir; yukālu: أَقَامَ فِي رَبْعِهِ أَيْ دَارِهِ Ve

رَبْعٌ [rebʿ] Mahalleye denir; yukālu: مَا أَوْسَعَ رَبْعَ بَنِي فُلاَنٍ أَيْ مَحَلَّتَهُمْ Ve konağa denir; tekūlu: نَزَلْنَا فِي رَبْعٍ لَطِيفٍ أَيْ مَنْزِلٍ Ve tābūta ıtlāk olunur; tekūlu: حَمَلْتُ رَبْعَهُ أَيْ نَعْشَهُ Ve cemāʿat-i insānīye ıtlāk olunur; hāl ve mahall ʿalākasıyla; yukālu: هُمُ الْيَوْمَ رَبْعٌ كَثِيرٌ حَيَّا اللهُ رَبْعَكَ أَيْ قَوْمَكَ Ve ve tekūlu: أَيْ جَمَاعَةٌ Ve nāsın bahār eyyāmında ikāmet eyledikleri mekāna denir; yukālu: هَذَا رَبْعُ الْقَوْمِ أَيْ مَوْضِعُهُمْ يَرْتَبِعُونَ فِيهِ فِي الرَّبِيعِ Ve orta boylu adama denir; bunda fetehātla da cāʾizdir ve bunda رَبْعَةٌ [rebʿat] dahi denir hā'yla, lākin رَبْعَةٌ [rebʿat] ondan ahasstır. Kezālik müʾennesinde رَبْعَةٌ [rebʿat] denir. İkisinin de cemʿi رَبْعَاتٌ [rebʿāt]tır rā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla ve şāz olarak رَبَعَاتٌ [rebeʿāt] denir fetehātla, zīrā faʿlet vezni sıfat olursa ʿayn'ı cemʿde müteharrik olmaz, belki ism olup ve ʿayn'ı vāv yāhūd yāʾ olmaz ise müteharrik olur, نَفَخَاتٌ [nefeẖāt] ve رَشَحَاتٌ [reşeḥāt] gibi. Pes رَوْحَاتٌ [revḥāt] sükūnla olur; yukālu: رَجُلٌ رَبْعٌ وَرَبْعَةٌ وَامْرَأَةٌ رَبْعَةٌ وَرِجَالٌ وَنِسَاءٌ رَبْعَاتٌ أَيْ بَيْنَ الطَّوِيلِ وَالْقَصِيرِ Ve

رَبْعٌ [rebʿ] Masdar olur, vukūf ve intizār maʿnāsına; yukālu: رَبَعَ الرَّجُلُ رَبْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا وَقَفَ وَانْتَظَرَ وَتَحَبَّسَ Ve minhu kavlu-

hum إِرْبَعْ عَلَيْكَ أَوْ عَلَى نَفْسِكَ أَوْ عَلَى ظَلْعِكَ Yaʿnī "Nefsine cebr ile bir mikdār sabr ve tevakkuf edip muntazır ol." Ve

رَبْعٌ [rebʿ] Zor ve kuvvet sınamak için eliyle ağır taş kaldırmak maʿnāsınadır; yukālu: رَبَعَ الرَّجُلُ إِذَا رَفَعَ الْحَجَرَ بِالْيَدِ إِمْتِحَانًا لِلْقُوَّةِ Ve ipi dört kattan bükmek maʿnāsınadır; yukālu: رَبَعَ الْحَبْلَ إِذَا فَتَلَهُ مِنْ أَرْبَعِ طَاقَاتٍ Ve deve dört günde bir suvarılmak maʿnāsınadır ki üç gün yāhūd dört gün üç gece su vermeyip dördüncü günü suvarmaktan ʿibārettir; yukālu: رَبَعَتِ الْإِبِلُ إِذَا وَرَدَتِ الرِّبْعَ Ve ucuzluğa ve bolluğa erişmek maʿnāsınadır; yukālu: رَبَعَ فُلَانٌ إِذَا أَخْصَبَ Ve bir adamı hummā-yı rubʿ yaʿnī dört günde bir sıtma tutmak maʿnāsınadır; yukālu: رَبَعَتْ عَلَيْهِ الْحُمَّى ve yukālu: رُبِعَ الرَّجُلُ وَأُرْبِعَ عَلَى إِذَا جَائَتْهُ رِبْعًا الْمَجْهُولِ Ke-mā se-yuzkeru. Ve iki adam yükü dābbe üzerine vazʿ murād eyledikte dengin altına مِرْبَعَةٌ [mirbeʿat] dedikleri ağacı sokup bir ucundan biri ve dīgerinden āheri yapışıp kaldırmakla yükletmek ve eğer مِرْبَعَةٌ [mirbeʿat] yoksa ikisi birbirinin ellerine yapışıp kollaşmakla kaldırıp yükletmek maʿnāsınadır; yukālu: رَبَعَ الْحِمْلَ إِذَا أَدْخَلَ الْمِرْبَعَةَ تَحْتَهُ وَأَخَذَ بِطَرَفِهَا وَآخَرُ بِطَرَفِهَا الْآخَرِ ثُمَّ رَفَعَاهُ عَلَى الدَّابَّةِ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ مِرْبَعَةٌ أَخَذَ أَحَدُهُمَا بِيَدِ صَاحِبِهِ أَيْ حَتَّى يَرْفَعَاهُ عَلَى الدَّابَّةِ Ve bir adamın mālından dörtte birini almak maʿnāsınadır; yukālu: رَبَعَ الْقَوْمَ رَبْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَالْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا أَخَذَ رُبْعَ أَمْوَالِهِمْ Ve üç adamın yanlarına varıp onları dört kılmak yaʿnī dördüncüsü olmak maʿnāsınadır; yukālu: رَبَعَ الثَّلَاثَةَ رَبْعًا مِنَ الْأَبْوَابِ الْمَذْكُورَةِ إِذَا جَعَلَهُمْ بِنَفْسِهِ أَرْبَعَةً Ve ʿaskerin aldığı māl-ı ganīmetin rubʿunu almak maʿnāsınadır; yukālu: رَبَعَ الْجَيْشَ إِذَا أَخَذَ مِنْهُمْ رُبْعَ الْغَنِيمَةِ Ve işbu rubʿ-ı ganīmeti ser-ʿaskerlerin ve emīrlerin ahz eylemeleri efʿāl-i Cāhiliyye'den olup dīn-i İslām onu humus ahzına redd eyledi. Ve

رَبْعٌ [rebʿ] Bir adamı esirgeyip mihrübānlık eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَبَعَ عَلَيْهِ إِذَا عَطَفَ Ve bir nesneden vāz gelip geri durmak maʿnāsınadır; yukālu: رَبَعَ عَنْهُ إِذَا كَفَّ وَأَقْصَرَ Ve deve merʿāda müseyyeb olup dilediği yerde otlayıp ve dilediği yerde su içmek maʿnāsınadır; yukālu: رَبَعَتِ الْإِبِلُ إِذَا سَرَحَتْ فِي الْمَرْعَى وَأَكَلَتْ كَيْفَ شَاءَتْ وَشَرِبَتْ وَكَذَلِكَ رَبَعَ الرَّجُلُ بِالْمَكَانِ Ve bir kimse bir suya müstevlī olmakla onda dilhāhı üzere tasarruf ve tahakküm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَبَعَ الرَّجُلُ فِي الْمَاءِ إِذَا تَحَكَّمَ فِيهِ كَيْفَ شَاءَ Ve bir cemāʿat otuz dokuz nefer iken bir kimse varıp kendisiyle onları kırk eylemek yaʿnī kırkıncı olmak yāhūd onlar kırk üç nefer iken kırk dördüncüsü olmak maʿnāsınadır; yukālu: رَبَعَ الْقَوْمَ إِذَا تَمَمْتَهُمْ بِنَفْسِهِ أَرْبَعِينَ أَوْ أَرْبَعَةً وَأَرْبَعِينَ Ve bir yerde yerleşip sābit ve mukīm olmak maʿnāsınadır; yukālu: رَبَعَ بِالْمَكَانِ إِذَا اطْمَأَنَّ وَأَقَامَ بِهِ Ve bahār yağmuruna uğramak maʿnāsınadır; yukālu: رُبِعَ الْقَوْمُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا مُطِرُوا بِالرَّبِيعِ

ٱلْمَرْبَعُ [el-merbaʿ] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) رَبْعٌ [rebʿ] gibi bahāra mahsūs ikāmet-gāha denir; yukālu: هَذَا رَبْعُهُمْ وَمَرْبَعُهُمْ أَيْ مَوْضِعُهُمْ يَرْتَبِعُونَ فِيهِ فِي الرَّبِيعِ Ve

مَرْبَعٌ [Merbaʿ] Bir mevziʿ adıdır.

ٱلْمَرْبُوعُ [el-merbūʿ] (رَبْعٌ [rebʿ] ve رَبْعَةٌ [rebʿat] gibi orta boylu adama denir, ekserī dört zirāʿ mikdārı olduğu için; yukālu: رَجُلٌ رَبْعٌ وَرَبْعَةٌ وَمَرْبُوعٌ أَيْ بَيْنَ الْقَصِيرِ وَالطَّوِيلِ Ve dört günde bir sıtma tutan kimseye denir; yukālu: رُبِعَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَرْبُوعٌ إِذَا أَصَابَتْهُ الرِّبْعُ مِنَ الْحُمَّى

ٱلْمِرْبَاعُ [el-mirbāʿ] (مِصْبَاحٌ [miṣbāḥ] vezninde) Bu dahi orta boylu adama denir.

Ve nebātı evvel-i bahārda nābit olur olan mekāna denir; yukālu: مَكَانٌ مِرْبَاعٌ إِذَا كَانَ يَنْبُتُ نَبَاتُهُ فِي أَوَّلِ الرَّبِيعِ Ve

مِرْبَاعٌ [mirbāʿ] Māl-ı ganīmetin rubʿuna denir ki Cāhiliyye'de emīr ve serʿ-asker olanlar ahz eder idi; dīn-i İslām'da humus ahz olunur. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: قَالَ لِعَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ «إِنَّكَ تَأْكُلُ الْمِرْبَاعَ» وَهُوَ رُبْعُ الْغَنِيمَةِ الَّذِي كَانَ يَأْخُذُهُ الرَّئِيسُ فِي الْجَاهِلِيَّةِ Ve şol nākaya denir ki bahārda doğurmak ʿādeti ola, ʿalā-kavlin ibtidā döl dökümü vaktinde doğurmak ʿādeti ola; yukālu: نَاقَةٌ مِرْبَاعٌ أَيْ مُعْتَادَةٌ بِأَنْ تُنْتَجَ فِي الرَّبِيعِ أَوِ الَّتِي تَلِدُ فِي أَوَّلِ النِّتَاجِ

اَلْمُرْتَبِعُ [el-murtebiʿ] (ism-i fāʿil ve ism-i mefʿūl bünyeleriyle) Bunlar da orta boylu adama denir. Ve

مُرْتَبَعٌ [murtebaʿ] (ism-i mefʿūl bünyesiyle) Bāhar mevsimi nüzūl ve ikāmete mahsūs menzile denir.

اَلرِّبْعُ [er-ribʿ] (rā'nın kesriyle) Deve suvarılması aksāmından dört günde bir sulanmağa denir ki üç gün su verilmeyip yāhūd dört gün üç gece verilmeyip dördüncüde sulanmaktır; yukālu: سَقَى إِبِلَهُ الرِّبْعَ وَهُوَ حَبْسُهَا عَنِ الْمَاءِ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ أَوْ أَرْبَعَةَ أَيَّامٍ وَثَلَاثَ لَيَالٍ وَوُرُودُهَا فِي الرَّابِعِ Ve dört günde bir tutan sıtmaya denir ki bir gün tutup iki gün faysal verdikten sonra dördüncü gün tutar; yukālu: أَصَابَتْهُ حُمَّى الرِّبْعِ وَهِيَ أَنْ تَأْخُذَ يَوْمًا وَتَدَعَ يَوْمَانِ Ve

رِبْعٌ [Ribʿ] Huẕeyl kabīlesinden bir recūl adıdır.

اَلرَّوَابِعُ [er-revābiʿ] Dört günde bir su içen develere denir; رَابِعٌ [rābiʿ] müfredidir; yukālu: إِبِلٌ رَوَابِعُ إِذَا كَانَتْ تَشْرَبُ الرِّبْعَ

اَلْإِرْبَاعُ [el-irbāʿ] (hemzenin kesriyle) رِبْعٌ [ribʿ] gibi sıtma dört günde bir tutmak maʿnāsınadır; yukālu: رُبِعَ الرَّجُلُ كَمَا ذُكِرَ وَأُرْبِعَ عَلَى الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَرْبُوعٌ وَمُرْبَعٌ إِذَا أَصَابَتْهُ الرِّبْعُ مِنَ الْحُمَّى Ve koyun ve keçi dördüncü yaşına ve sığır ve çatal tırnaklı beşinciye ve zātu'l-huff yaʿnī deve yedinciye girmek maʿnāsınadır; yukālu: أَرْبَعَتِ الْغَنَمُ إِذَا دَخَلَتْ فِي السَّنَةِ الرَّابِعَةِ وَأَرْبَعَتِ الْبَقَرُ وَذَاتُ الْحَافِرِ فِي الْخَامِسَةِ وَذَاتُ الْخُفِّ فِي السَّابِعَةِ Ve nās bahār eyyāmına girmek, ʿalā-kavlin dördüncü olmak yāhūd menzil-i رَبِيعٌ [rebīʿ]de otlak talebinden müstagnī olarak ikāmet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَرْبَعَ الْقَوْمُ إِذَا صَارُوا فِي الرَّبِيعِ أَوْ صَارُوا أَرْبَعَةً أَوْ قَامُوا فِي الْمَرْبَعِ عَنِ الِارْتِيَادِ وَالنُّجْعَةِ Ve nākanın rahimi kapanmakla erkeğin menīsini kabūl eylemeyip kısır kalmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرْبَعَتِ النَّاقَةُ إِذَا اسْتَغْلَقَتْ رَحِمُهَا فَلَمْ تَقْبَلِ الْمَاءَ Ve kuyunun suyu çoğalmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرْبَعَ مَاءُ الرَّكِيَّةِ إِذَا كَثُرَ Ve sulanmış deve suya çabuk ricʿat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَرْبَعَ الْوِرْدُ إِذَا أَسْرَعَ الْكَرَّ أَيْ أَسْرَعَتِ الْإِبِلُ الْكَرَّ إِلَى الْوِرْدِ فَوَرَدَتْ بِلَا وَقْتٍ Ve deveyi sāhibi su içmek bābında müseyyeb eylemek maʿnāsınadır ki dilediği vaktte varıp içer ola; yukālu: أَرْبَعَ الْإِبِلَ إِذَا تَرَكَهَا تَرِدُ الْمَاءَ مَتَى شَاءَتْ Ve çok cimāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَرْبَعَ فُلَانٌ إِذَا أَكْثَرَ مِنَ النِّكَاحِ أَيِ الْجِمَاعِ Ve sāʾil bir adamdan bir nesne isteyip gittikten sonra yine dönüp istemek maʿnāsınadır; yukālu: أَرْبَعَ السَّائِلُ إِذَا سَأَلَ ثُمَّ ذَهَبَ ثُمَّ عَادَ Ve hastanın ʿiyādesini iki gün terk edip üçüncü gün ʿiyāde eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَرْبَعَ الْمَرِيضَ إِذَا تَرَكَ عِيَادَتَهُ يَوْمَيْنِ وَأَتَاهُ فِي الْيَوْمِ الثَّالِثِ

اَلْمِرْبَعُ [el-mirbaʿ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) ve

اَلْمِرْبَعَةُ [el-mirbeʿat] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Şol değneğe denir ki dābbeye yük yükletenler onu dengin altına sokup bir ucunu biri ve bir ucunu āheri alıp kaldırmakla yükletirler. Ve

مِرْبَعٌ [Mirbaʿ] Ashābdan ʿAbdullāh ve ʿAbdurraḥmān ve Zeyd ve Murāre nām zevātın pederleri ismidir ki gözleri ve münāfikīnden olmakla basīreti dahi aʿmā idi. Ve Cerīr nām şāʿirin rāvī-i şiʿri olan Vaʿvaʿa b. Saʿd'ın lakabıdır.

اَلْمُرَابَعَةُ [el-murābeʿat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Yük denginin altına مِرْبَعَةٌ [mirbeʿat] dedikleri ağaç sokup bir ucunu biri ve dīgerini biri tutup kaldırmakla dābbeye yükletmek ve eğer o değnek yok ise kollaşarak yükletmek maʿnāsınadır; yukālu: رَابَعُوا الْحِمْلَ إِذَا أَدْخَلُوا الْمِرْبَعَةَ تَحْتَهُ وَأَخَذَ بِطَرَفِهَا وَآخَرُ بِطَرَفِهَا الْآخَرِ ثُمَّ رَفَعَاهُ عَلَى الدَّابَّةِ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ مِرْبَعَةٌ أَخَذَ أَحَدُهُمَا بِيَدِ صَاحِبِهِ Ve tekūlu: رَابَعَنِي فُلَانٌ وَحَمَلْنَا بِالْمُرَابَعَةِ Ve

مُرَابَعَةٌ [murābeʿat] ve

رِبَاعٌ [ribāʿ] (جِدَالٌ [cidāl] vezninde) Eyyām-ı rebīʿe mahsūs muʿāmele eylemek maʿnāsınadır, niteki مُسَانَهَةٌ [musānehet] yıllık ve مُشَاهَرَةٌ [muşāheret] aylıkla olan muʿāmeledir; tekūlu: عَامَلْتُهُ مُرَابَعَةً وَرِبَاعًا أَيْ مَخْصُوصًا بِالرَّبِيعِ

اَلْمَرْبَعَةُ [el-merbeʿat] (مَجْمَعَةٌ [mecmaʿat] vezninde) يَرْبُوعٌ [yerbūʿ]lu yaʿnī tarla sıçanı ve ʿArab tavşanı dedikleri cānverli yere denir; yukālu: أَرْضٌ مَرْبَعَةٌ أَيْ ذَاتُ يَرَابِيعَ

ذُو الْمَرْبَعَى [Ẕu'l-Merbeʿā] (مَرْحَبَا [merḥabā] vezninde) Yemen'de Ḥimyer mülūkundan أَذْوَاءٌ [eẕvāʾ] taʿbīr eylediklerinden bir melik lakabıdır.

اَلْأَرْبَعَةُ [el-erbeʿat] (hemzenin ve bā'nın fethiyle) Aʿdāddan dört ʿaded ismidir ki maʿdūd-ı müzekkere mahsūstur; müʾennes olursa أَرْبَعُ [erbaʿ] denir, niteki aʿdād-ı sāʾire dahi böylecedir; tekūlu: مَرَرْتُ بِأَرْبَعَةِ رِجَالٍ وَأَرْبَعِ نِسْوَةٍ

اَلْأَرْبَعُونَ [el-erbeʿūn] Kırk ʿadedin ismidir, Fārisīde çihil denir.

اَلْأَرْبِعَاءُ [el-erbiʿāʾ] (hemzenin fethi ve bā'nın harekāt-ı selāsıyla ve medd ile) Çarşamba gününün ismidir. Tesniyesinde أَرْبِعَاءَانِ [erbiʿāʾān] ve cemʿinde أَرْبِعَاءَاتٌ [erbiʿāʾāt] denir.

اَلْأَرْبُعَاءُ [el-erbuʿāʾ] ve

اَلْأَرْبُعَاوَى [el-erbuʿāvā] (hemzenin fethi ve bā'nın zammıyla) Bağdaş kurarak oturuşa denir; yukālu: قَعَدَ فُلَانٌ اَلْأَرْبُعَاءَ وَالْأَرْبُعَاوَى أَيْ مُتَرَبِّعًا Ve

أَرْبُعَاءُ [erbuʿāʾ] (bā'nın zammıyla) Bināʾ ve çadır direklerinden birinin ismidir, niteki أَرْبُعَاوَاءُ [erbuʿāvāʾ] dahi onlarda müstaʿmeldir; yukālu: بَيْتٌ أَرْبُعَاوَاءُ أَيْ عَلَى عَمُودَيْنِ وَثَلَاثَةٍ وَأَرْبَعَةٍ وَوَاحِدَةٍ Yaʿnī çadırını dört tarīka üzere yaʿnī meselā başı iki direk üzere baʿdehu üç baʿdehu dört baʿdehu bir direk üzere kursa بَنَى بَيْتَهُ عَلَى الْأَرْبُعَاوَاءِ derler ve dört direk üzere kursa عَلَى الْأَرْبُعَاءِ derler. Kezālik şehrlerde cevāmiʿ ve dīvān-hāne makūlesi ebniye dahi bu günedir.

اَلرَّبِيعُ [er-rebīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) İki kısmdır: Biri رَبِيعُ الشُّهُورِ [rebīʿu'ş-şuhūr] ve biri رَبِيعُ الْأَزْمِنَةِ [rebīʿu'l-ezminet]tir. رَبِيعُ الشُّهُورِ [rebīʿu'ş-şuhūr] şehr-i saferden sonra gelen iki aydır ki شَهْرُ رَبِيعٍ الْأَوَّلُ ve شَهْرُ رَبِيعٍ الْآخِرُ taʿbīr olunur. شَهْرُ رَمَضَانَ [şehru ramaḍān] gibi bunlar da hemān شَهْرٌ [şehr] lafzıyla istiʿmāl olunur;رَبِيعُ الْأَزْمِنَةِ [rebīʿu'l-ezminet]ten fark için. Ve رَبِيعُ الْأَزْمِنَةِ [rebīʿu'l-ezminet] de iki günedir: Biri اَلرَّبِيعُ الْأَوَّلُ [er-rebīʿu'l-evvel]dir ki çiçekler açıp ve mantarın bittiği zamāndır, hālen bizim bahār dediğimiz mevsimdir. Ve biri اَلرَّبِيعُ الثَّانِي [er-rebīʿu's-sānī]dir ki meyveler yetiştiği eyyāmdır ki güz faslı dediğimiz hengāmdır. Ve baʿzılar işbu

güz faslına اَلرَّبِيعُ الْأَوَّلُ [er-rebīʿu'l-evvel] ve bahāra ثَانِي ıtlāk ettiler. Ve baʿzılar dediler ki ʿArablar seneyi altı zamān iʿtibār ederler, iki ayına اَلرَّبِيعُ الْأَوَّلُ [er-rebīʿu'l-evvel] ve iki ayına صَيْفٌ [ṣayf] ve iki ayınaقَيْظٌ [ḳayẓ] ve iki ayına اَلرَّبِيعُ الثَّانِي [er-rebīʿu's-ṣānī] ve iki ayına خَرِيفٌ [ḫarīf] ve iki ayına شِتَاءٌ [şitāʾ] taʿbīr ederler. Şārih der ki mukaddemā ʿArablar fusūl-i erbaʿa iʿtibār ve evvelini صَيْفٌ [ṣayf]tan ʿadd edip dördüncü bahāra gelmekle رَبِيعٌ [rebīʿ] ıtlāk eylediler. Ve ikāmet maʿnāsına olan رَبْعٌ [rebʿ]den meʾhūz olmak dahi muhtemeldir. İntehā. Ve ʿArablar رَبِيعٌ [rebīʿ] be-gāyet hisb ve ikbāl olursa ondan رَابِعٌ lafzını ahz ile teʾkīd edip رَبِيعٌ رَابِعٌ derler; yukālu: رَبِيعٌ رَابِعٌ أَيْ مُخْصِبٌ Ve nisbetinde رِبْعِيٌّ [ribʿiyy] denir rā'nın kesriyle, niteki شَهْرُ رَبِيعٍ [şehru rebīʿ]e nisbetteرَبْعِيٌّ [rebʿiyy] denir fethateynle, fark için. Ve رَبِيعٌ [rebīʿ] lafzının cemʿi أَرْبِعَاءُ [erbiʿāʾ] ve أَرْبِعَةٌ [erbiʿat] tır, أَنْصِبَاءُ [enṣibāʾ] ve أَنْصِبَةٌ [enṣibet] gibi ve رِبَاعٌ [ribāʿ]dır rā'nın kesriyle. ʿİnde'l-baʿz رَبِيعُ الْكَلَإِ [rebīʿu'l-kelaʾ] yaʿnī mevsim-i bahār maʿnāsına olan رَبِيعٌ [rebīʿ]in cemʿi أَرْبِعَةٌ [erbiʿat] ve جَدْوَلٌ [cedvel] maʿnāsına olan رَبِيعٌ [rebīʿ]in cemʿi أَرْبِعَاءُ [erbiʿāʾ]dır. Şārih der ki شَهْرٌ[şehr]in cemʿi dahiأَرْبِعَةٌ [erbiʿat]tır.

يَوْمُ الرَّبِيعِ [yevmu'r-rebīʿ] Kabīleteyn-i ensār olan Evs ve Ḫazrec'e mahsūs bir yevm-i maʿrūftur.

أَبُو الرَّبِيعِ [ebu'r-rebīʿ] Çavuş kuşunun künyesidir, ibtidāʿ bahārda zuhūr eylediği için. Ve

رَبِيعٌ [Rebīʿ] Yedi nefer ashāb-ı kirām ismleridir. Ve muhaddisīnden bir cemāʿt adlarıdır. Ve Rebīʿ b. Suleymān el-Murādī ve Rebīʿ b. Suleymān el-Cīzī ikisi de İmām Şāfiʿī ashābındandır. Ve

رَبِيعٌ [rebīʿ] Bahār mevsiminde yağan yağmura ıtlāk olunur; tekūlu: رَبِيعُنَا قَدْ غَزُرَ وَهُوَ مَطَرُ الرَّبِيعِ Ve tarla ve bāg ve bostānın sudan olan hissesine denir; yukālu: لِفُلَانٍ مِنْ هَذَا الْمَاءِ رَبِيعٌ أَيْ حَظٌّ وَنَصِيبٌ Ve nehr-i sagīre denir ki جَدْوَلٌ [cedvel] taʿbīr olunur. Ve dört ʿadetten bir cüzʾe denir, ke-mā se-yuzkeru.

اَلرِّبْعِيُّ [er-ribʿiyy] (rā'nın kesriyle) رَبِيعٌ [rebīʿ]e mensūb edemektir ki zikr olundu. Ve

رِبْعِيٌّ [Ribʿiyy] Aʿlāmdandır. Ribʿī b. Ebī Ribʿī ve Ribʿī b. Rāfiʿ ve Ribʿī b. ʿAmr ve Ribʿī ez-Zereḳī ashābdandır. Ve Ribʿī b. Ḫirāş tābiʿīndendir.

اَلرِّبْعِيَّةُ [er-ribʿiyyet] (rā'nın kesriyle) Mevsim-i şitāʾ evvelinde olan zahīreye denir; yukālu: إِتَّخَذُوا رِبْعِيَّتَهُمْ أَيْ مِيرَتَهُمْ أَوَّلَ الشِّتَاءِ

اَلرَّبِيعَةُ [er-rebīʿat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Kuvvet sınamak için kaldırılan ağır taşa denir ki kuvvet taşı taʿbīr olunur; yukālu: هَذِهِ رَبِيعَةُ الْأَشِدَّاءِ وَهِيَ حَجَرٌ يُمْتَحَنُ بِإِشَالَتِهِ الْقُوَى Ve cenkte başa giyilen demir tolgaya denir; yukālu: لَبِسَ رَبِيعَتَهُ وَهِيَ بَيْضَةُ الْحَدِيدِ Ve ravza ve merg-zāra denir. Ve azık çantasına ve dağarcığına denir. Ve şol tablaya ve kutuya denir ki nev-ʿarūslar onun içine tīb makūlesini korlar, عَتِيدَةٌ[ʿatīdet] maʿnāsına. Ve

رَبِيعَةُ [Rebīʿat] Ṣaʿīd eyāletinde bir karye adıdır ki Benī Rebīʿa'ya mahsūstur. Ve

رَبِيعَةُ الْفَرَسِ [Rebīʿatu'l-Feres] Bir kabīlenin pederi ismidir ki İbn Nizār b. Maʿadd b. ʿAdnān'dır, niteki "ح،م،ر" māddesinde beyān olundu. O kabīleye nisbetindeرَبَعِيٌّ [Rebeʿiyy] denir harekātla. Ve ʿUḳayl

kabīlesinde iki kabīle vardır. Biri Rebīʿa b. ʿUḳayl'dır ki Ebu'l-Ḫuleʿāʾdır, "خ،ل،ع" māddesinde beyān olundu. Ve birisi Rebīʿa b. ʿĀmir b. ʿUḳayl'dır ki Ebraṣ ve Ḳuḥāfe ve ʿArʿara ve Ḳurra nām kimselerin pederidir. Kezālik Temīm kabīlesinde iki Rebīʿa vardır: Biri Rebīʿa el-Kubrā'dır ki Rebīʿatu Mālik'tir ve ona Rebīʿatu'l-Cūʿ dahi ıtlāk olunur. Ve biri Rebīʿa b. Ḥanẓala b. Mālik'tir. Ve

رَبِيعَةُ [Rebīʿat] Havāzīn kabīlesinden bir cemāʿatin pederidir ki o Rebīʿa b. ʿĀmir b. Ṣaʿṣaʿa'dır. Ve onlara Benū Mecd ıtlāk olunur. Ve Mecd, vālidelerinin adıdır. Ve

رَبِيعَةُ [Rebīʿat] Otuz nefer ashāb-ı kirāmın ismidir.

اَلرَّبَايِعُ [er-Rebāyiʿ] Menāzil-i huccāc-ı Kūfe'den Semīrāʾ kurbünde sivri tepeli bir niçe cibāle ıtlāk olunur.

اَلرُّبْعُ [er-rubʿ] (rā'nın zammıyla) ve

اَلرُّبُعُ [er-rubuʿ] (zammeteynle) ve

اَلرَّبِيعُ [er-rebīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Dörtten bir cüzʾe denir ki dörte bir taʿbīr olunur; yukālu: أَخَذَ رُبْعَ مَالِهِ وَرُبُعَهُ وَرَبِيعَهُ أَيْ جُزْءًا مِنْ أَرْبَعَةٍ Ve

رُبَعٌ [rubuʿ] zammeteynle رَبِيعٌ [rebīʿ] lafzının cemʿi olur.

اَلرُّبَعُ [er-rubaʿ] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) Şol deve yavrusuna denir ki mevsim-i bahārda tevellüd eylemiş ola ki ibtidā-yı nitāc hengāmıdır. Cemʿi رِبَاعٌ [ribāʿ] denir rā'nın kesriyle ve أَرْبَاعٌ [erbāʿ]dır. Ve müʾennesinde رُبَعَةٌ [rubeʿat]tır. Cemʿinde رُبَعَاتٌ [rubeʿāt] denir ve رِبَاعٌ [ribāʿ] denir rā'nın kesriyle. Niteki devenin āhir-i nitāc hengāmında tevellüd eden yavrusuna هُبَعٌ [hubaʿ] denir, müʾennesi هُبَعَةٌ [hubeʿat]tır; ve minhu kavluhum: مَا لَهُ هُبَعٌ وَلاَ رُبَعٌ أَيْ مَا لَهُ مَالٌ

اَلرَّبَاعَةُ [er-rebāʿat] (سَحَابَةٌ [seḥābet] ve كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Bir adamın dāʾim ve mukīm olduğu yaʿnī dāʾimā hāllendiği güzel hāl ve şāna ıtlāk olunur; ikāmet maʿnāsına olan رَبْعٌ [rebʿ]den meʾhūzdur. Ve bu hüsn-i hāle mahsūstur. ʿAlā-kavlin ʿan asl sülūk eylediği üslūb ve tarīkaya yāhūd müstemirr olduğu tavr ve kirdāra yāhūd kabīleye yāhūd kabīleden münşaʿib فَخِذٌ [feḫiẕ]le ıtlāk olunur. Cümlesi sebāt ve ikāmet maʿnāsından meʾhūzdur.

رَبَعٌ [rebaʿ] (fethateynle ve كَتِفٌ [ketif] vezninde ki murād müʾennesleridir). Ve

رِبَعَةٌ [ribeʿat] عِنَبَةٌ [ʿinebet] veznin-de) Bunlar da رَبَاعَةٌ [rebāʿat] maʿnāsına müstaʿmellerdir; yukālu: هُمْ عَلَى رَبَاعَتِهِمْ أَيْ عَلَى شَأْنِهِمْ وَحَالِهِمُ الَّتِي هُمْ مُقِيمُونَ عَلَيْهَا وَلاَ يَكُونُ فِي غَيْرِ حُسْنِ الْحَالِ أَوْ طَرِيقَتِهِمْ أَوْ اِسْتِقَامَتِهِمْ أَوْ قَبِيلَتِهِمْ أَوْ فَخِذِهِمْ أَوْ يُقَالُ هُمْ عُلَى رَبَاعَتِهِمْ وَرَبَعَاتِهِمْ وَرَبِعَاتِهِمْ وَرِبَعَتِهِمْ أَيْ عَلَى حَالَةٍ حَسَنَةٍ أَوْ أَمْرُهُمُ الَّذِي كَانُوا عَلَيْهِ أَوْ رَبَعَاتِهِمْ بِالْحَرَكَاتِ وَبِكَسْرِ الْبَاءِ أَيْ فِي مَنَازِلِهِمْ

اَلرَّبْعَةُ [er-rebʿat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Orta boylu adama denir ki zikr olundu. Ve ʿattārların ʿıtr kutusuna ve tablasına denir; yukālu: فَتَحَ الْعَطَّارُ رَبْعَتَهُ أَيْ جُونَتَهُ Ve mushaf-ı şerīf eczāsı vazʿ olunan sandūkaya denir ki hālen cāmiʿlerde olur. Ve bu müvelleddir, gūyā ki جُونَةٌ [cūnet]e teşbīh cihetiyledir. Ve

رَبْعَةُ [Rebʿat] Esed kabīlesinden bir cemāʿattir; Evs b. ʿAbdullāh er-Rebʿī et-Tābiʿī ondandır.

اَلرِّبَاعَةُ [er-ribāʿat] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) حَمَالَةٌ [ḥamālet]ten bir nevʿa ıtlāk olunur, حَمَالَةٌ [ḥamālet] diyet ve garāmet maʿnāsına olmakla murād mā-meleki mebzūl olup

hattā menzili dahi beyʿ ve edā olunan diyet olacaktır, ke-mā kāle fi'l-*Esās*: يُقَالُ حَمَلَ فُلَانٌ حَمَالَةً كَسَرَ فِيهَا رِبَاعَهُ أَيْ بَذَلَ فِيهَا كُلَّ مَا مَلَكَهُ حَتَّى بَاعَ فِيهَا مَنَازِلَهُ

اَلرَّبَعَةُ [er-rebeʿat] (fetehātla) Devenin ifrāt üzere seğirtmesine yāhūd pek yelmesine yāhūd bir güne yelmesine denir ki şedīd olmaya, bu dörtleme taʿbīr olunan yelmesi olacaktır; yukālu: هَذَا الْبَعِيرُ مَا أَحْسَنَ رَبَعَتَهُ وَهِيَ أَشَدُّ جَرْيِهِ أَوْ أَشَدُّ عَدْوِهِ أَوْ ضَرْبٌ مِنْ عَدْوِهِ وَلَيْسَ بِالشَّدِيدِ Ve

رَبَعَةُ [Rebeʿat] Ezd kabīlesinden bir cemāʿattir. Ve saç ayaklarının aralıklarına denir ki onda āteş közleri müctemiʿ olur.

اَلرَّوْبَعُ [er-revbaʿ] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Zaʿīf ve denī ve nākese denir; yukālu: رَجُلٌ رَوْبَعٌ أَيْ ضَعِيفٌ دَنِيءٌ

اَلرَّوْبَعَةُ [er-revbeʿat] (زَوْبَعَةٌ [zevbeʿat] vezninde) Bodur adama denir. Ve bu Cevherī'ye tasahhuf eylemekle yaʿnī musahhafen fehm ve ahz eylemekle zāy-ı muʿceme ile sebt eylemiştir. İnşāʾallāhu taʿālā māddesinde beyān olunur. Ve

رَوْبَعَةٌ [revbeʿat] Devenin art ayağında olan sinirin kısalığına denir. ʿAlā-kavlin bir maraz adıdır ki deve köşeklerini tebāh eder.

اَلْيَرْبُوعُ [el-yerbūʿ] (يَعْفُورٌ [yaʿfūr] vezninde) Maʿrūf cānverdir, Fārisīde mūş-ı deştī ve Türkīde tarla sıçanı ve ʿArab tavşanı dedikleridir ki fāreye şebīh ve ondan ekber ve kuyruğu atvel ve elleri ayaklarından aksar olur. Yuvasına dört yerden kapı yaptığı bāʿis-i tesmiyedir. Ve

يَرْبُوعٌ [yerbūʿ] İnsān ve hayvānın sırtının etine ıtlāk olunur yāhūd bu zammladır. Yāhūd يَرَابِيعُ الْمَتْنِ [yerābīʿu'l-metn] arka etlerine ıtlāk olunur, lafzından müfredi yoktur. Şārih der ki niteki Aḫṭal nām şāʿirin işbu beytinde vākiʿdir: "اَلْوَاهِبُ الْمِائَةَ الْجُرْجُورِ سَائِقُهَا | | تَنْزُو يَرَابِيعُ مَتْنَيْهِ إِذَا انْتَقَلاَ" أَيْ لَحَمَاتِ مَتْنَيْهِ Ve

يَرْبُوعٌ [Yerbūʿ] ile ʿArablar baʿzı eşhās tesmiye eylediler. Yerbūʿ b. Ḥanẓale b. Mālik, Temīm'den bir cemāʿat pederidir; ashābdan Mütemmim b. Nuveyre el-Yerbūʿī ondandır. Ve Yerbūʿ b. Ġayẓ, Murre kabīlesinden bir batn pederidir; Ḥāriṯ b. Ẓālim el-Murrī el-Yerbūʿī ondandır.

اَلرَّبَّاعُ [er-rebbāʿ] (شَدَّادٌ [şeddād] veznincde) Şol adama denir ki ekserī büyūt ve menāzil beyʿ ve şirā eder ola; yukālu: رَجُلٌ رَبَّاعٌ أَيِ الْكَثِيرُ شِرَاءِ الرِّبَاعِ وَالْمَنَازِلِ

رُبَيِّعٌ [Rubeyʿ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esāmī-i ricāl ü nisādandır: Rubeyʿ bint Muʿavviẕ ve Rubeyʿ bint Ḥārişe ve Rubeyʿ bint Ṭufeyl ve Rubeyʿ bintu'n-Naḍr ki Enes b. Mālik'in ʿammesidir. Ve Ummu'r- Rubeyʿ ki Ḥārişe'nin ön dişlerini kesr eyledikte Fahr-i enām ʿaleyhi's-selām hazretleri ona: "يَا أُمَّ الرُّبَيِّعِ كِتَابُ اللهِ الْقِصَاصُ" buyurmuşlardır, cümlesi sahābiyyelerdir. Ve ʿAbdulʿazīz b. Rubeyʿ Ebu'l-ʿAvvām el-Bāhilī'dir ki oğlu Rubeyʿ ile muhaddislerdir. Ve Rubeyʿ b. Ḳuzeyʿ el-Ġaṭafānī tābiʿīndendir. Ve Rubeyʿ b. el-Ḥāriṯ b. ʿAmr b. Kaʿb b. Saʿd b. Zeydu Menāt şāʿir-i cāhilīdir. Ve Rubeyʿ b. ʿAmr ve Teym kabīlesindendir. Ve Rubeyʿ ki muʿammerīndendir, ebyāt-ı hamse-i meşhūrenin kāʾilidir ki işbu beyt ondandır: "أَلاَ أَبْلِغْ بَنِيَّ بَنِيْ رُبَيِّعٍ | | فَأَسْرَارُ الْبَنِينَ لَكُمْ فِدَاءُ" [Ve]

رَبْعَانُ [Rebʿān] (سَحْبَانُ [seḥbān] vezninde) Bu dahi esmā-i ricāldendir.

رُبَيْعَةُ [Rubeyʿat] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) Esmādandır: Rubeyʿa b. Ḥişn ve Rubeyʿa b. ʿAbd şāʿirlerdir. Ve ʿAbdullāh b. Rubeyʿa ki *Sunen*-i İmām-ı Neseʾī'de hadīsi müsebbettir, sohbetinde ihtilāf olundu.

رُبَاعُ [rubāʿ] (rā'nın zammıyla) أَرْبَعَةً أَرْبَعَةً lafzından maʿdūldür, أُحَادَ ve ثُلَاثَ gibi ʿadl ve vasfiyye-i asliyye ʿilletleriyle gayr-i munsarıftır; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿مَثْنَى وَثُلَثَ وَرُبَاعَ﴾ أَيْ أَرْبَعًا أَرْبَعًا وَقَرَأَ الْأَعْمَشُ وَرُبَعَ كَزُفَرَ عَلَى إِرَادَةِ رُبَاعَ

اَلرَّبَاعِيَةُ [er-rebāʿiyet] (ثَمَانِيَةٌ [ṯemāniyet] vezninde) Şol fevkānī ve tahtānī dörder dişlerin birine denir ki ön dişler ile azı dişlerin beyninde olur; cemʿi رَبَاعِيَاتٌ [rebāʿiyāt] gelir; yukālu: ضَرَبَهُ وَكَسَرَ رَبَاعِيَتَهُ أَيْ سِنَّهُ الَّتِي بَيْنَ الثَّنِيَّةِ وَالنَّابِ

اَلرَّبَاعِي [er-rebāʿī] (ثَمَانِي [ṯemānī] vezninde) رَبَاعِيَةٌ [rebāʿiyet] dişlerini bırakmış hayvāna denir; yukālu: هُوَ رَبَاعٌ إِذَا أَلْقَى رَبَاعِيَتَهُ Ve bu رَبَاعِي [rebāʿī]den mankūs olmakla hālet-i refʿinde ve cerrinde رَبَاعٍ [rebāʿin] dersin, ثَمَانٍ [ṯemānin] gibi. Ve hālet-i nasbında yā-yı mukaddereyi isbātla itmām edersin; tekūlu: رَكِبْتُ بِرْذَوْنًا رَبَاعِيًا وَجَمَلٌ وَفَرَسٌ رَبَاعٍ وَحَمَلْتُهُ عَلَى رَبَاعٍ Ve bunun ثَمَانٍ [ṯemānin] ve يَمَانٍ [yemānin] ve سَنَاحٍ [senāḥin] ve جَوَارٍ [cevārin] kelimelerinden gayrı nazīri yoktur. Cemʿi رُبْعٌ [rubʿ] gelir rā'nın zammıyla ve رِبَاعٌ [ribāʿ] gelir rā'nın kesriyle ve رِبْعَانٌ [ribʿān] gelir, غَزَالٌ [ġazāl] ve غِزْلَانٌ [ġizlān] gibi ve رُبَعٌ [rubaʿ]gelir, صُرَدٌ [ṣurad] vezninde ve أَرْبَاعٌ [erbāʿ] gelir ve رَبَاعِيَاتٌ [rebāʿiyāt] gelir rā'nın fethiyle; müʾennesi رَبَاعِيَةٌ [rebāʿiyet] tir. Ve koyun kısmı dördüncü yaşına ve sığır ve bütün tırnaklı beşinciye ve deve yedinciye girdikte رَبَاعِي [rebāʿī] ve رَبَاعِيَةٌ [rebāʿiyet] denir, zīrā evvel dişleri vakt-i mezbūrda ilkā ederler.

اَلْمُرْبِعُ [el-murbiʿ] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Bahār vaktinde doğuran nākaya denir, ʿalā-kavlin yavrusu kendisiyle bilece olanına denir; yukālu: نَاقَةٌ مُرْبِعٌ إِذَا كَانَتْ تُنْتَجُ فِي الرَّبِيعِ أَوِ الَّتِي وَلَدُهَا مَعَهَا Ve dolmuş geminin yelkenine denir; yukālu: رَفَعَ النُّوتِيُّ اَلْمُرْبِعَ وَهُوَ شِرَاعُ السَّفِينَةِ الْمَلْآى

اَلْمَرَابِيعُ [el-merābīʿ] (مَصَابِيحُ [meṣābīḥ] vezninde) Evāʾil-i bahārda yağan yağmura denir; yukālu: غُزِرَتْ فِي هَذَا الْعَامِ الْمَرَابِيعُ أَيِ الْأَمْطَارُ أَوَّلَ الرَّبِيعِ

اَلتَّرْبِيعُ [et-terbīʿ] Bir nesneyi dört köşeli eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَبَّعَ الْحَوْضَ إِذَا جَعَلَهُ مُرَبَّعًا

اَلْمُرَبَّعُ [el-murabbaʿ] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Dört köşeli nesneye denir. Ve hāfız-ı Baġdād Muḥammed b. İbrāhīm el-Enmāṭī lakabıdır. Ve

إِبْنُ مُرَبَّعٍ [İbn Murabbaʿ] Muḥammed b. ʿAbdullāh b. ʿAttāb nām muhaddisin künyesidir ki onunla müteʿāreftir.

اَلْإِرْتِبَاعُ [el-irtibāʿ] Bahār mevsimi bir yerde ikāmet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِرْتَبَعَ بِمَكَانِ كَذَا إِذَا أَقَامَ بِهِ فِي الرَّبِيعِ Ve bahār vaktinde davar çayır otlamak maʿnāsınadır; yukālu: إِرْتَبَعَ الْبَعِيرُ إِذَا أَكَلَ الرَّبِيعَ Ve davar çayır otlamakla semirip tavlanmak maʿnāsınadır; yukālu: إِرْتَبَعَ الْبَعِيرُ إِذَا سَمِنَ

اَلتَّرَبُّعُ [et-terebbuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bu dahi davar bahārda çayır otlamak maʿnāsınadır; yukālu: تَرَبَّعَ الْبَعِيرُ إِذَا أَكَلَ الرَّبِيعَ Ve bağdaş kurup oturmak maʿnāsınadır; yukālu: تَرَبَّعَ الرَّجُلُ فِي جُلُوسِهِ خِلَافُ جَثَى وَأَقْعَى Ve deve uzun hörgüç peydā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَرَبَّعَتِ النَّاقَةُ سَنَامًا طَوِيلًا

إِذَا حَمَلَتْهُ

اَلْإِسْتِرْبَاعُ [el-istirbāʿ] Kumluk bir yere toplanıp yığın olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَرْبَعَ الرَّمْلُ إِذَا تَرَاكَمَ Ve toz havāya ağmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَرْبَعَ الْغُبَارُ إِذَا ارْتَفَعَ Ve davar yürümek husūsunda kavī ve metīn olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَرْبَعَ الْبَعِيرُ لِلسَّيْرِ إِذَا قَوِيَ عَلَيْهِ

اَلْمُسْتَرْبِعُ [el-musterbiʿ] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Şol adama denir ki işinde kimseyi teşrīk ve istiʿāne eylemeyip müstakil ve kavī ve tüvānā ve mütehammil olup dāʾimā bi-nefsihi saʿy ve cehd ile temşīt verir ola; yukālu: رَجُلٌ مُسْتَرْبِعٌ بِعَمَلِهِ أَيْ مُسْتَقِلٌّ بِهِ قَوِيٌّ عَلَيْهِ صَبُورٌ

[ر ت ع]

اَلرَّتْعُ [er-retʿ] (rā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) ve

اَلرُّتُوعُ [er-rutūʿ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Ve

اَلرِّتَاعُ [er-ritāʿ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bolluk ve ābādānlıkta dilediğini murād üzere yiyip içmek, ʿalā-kavlin otlu sulu maʿmūr ve ābādān mahalde içine sinerek yiyip içmek yāhūd şereh ve hırs ve ikdāmla yiyip içmek maʿnāsınadır. Şārihin beyānına göre fi'l-asl behāyimin vech-i mezkūr üzere ekl ve şürbüne mevzūʿdur, insānda bi-tarīki'l-istiʿāre müstaʿmeldir; yukālu: رَتَعَ رَتْعًا وَرُتُوعًا وَرِتَاعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَكَلَ وَشَرِبَ مَا شَاءَ فِي خِصْبٍ وَسَعَةٍ أَوْ هُوَ الْأَكْلُ وَالشُّرْبُ رَغَدًا فِي الرِّيفِ أَوْ بِشَرِهٍ

اَلرَّاتِعُ [er-rātiʿ] رَتْعٌ [retʿ]-i mezkūrdan ism-i fāʿildir; yukālu: جَمَلٌ رَاتِعٌ Cemʿi رِتَاعٌ [ritāʿ] dır, نَائِمٌ [nāʾim] ve نِيَامٌ [niyām] gibi ve رُتَّعٌ [ruttaʿ]dır, رُكَّعٌ [rukkaʿ] gibi ve رُتُعٌ [rutuʿ] dur zammeteynle ve رُتُوعٌ [rutūʿ]dur rā'nın zammıyla.

اَلْإِرْتَاعُ [el-irtāʿ] (hemzenin kesriyle) Davarı dilediği yerde murādı üzere otarmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرْتَعَ فُلَانٌ إِبِلَهُ إِذَا أَسَامَهَا Ve minhu kavluhu taʿālā: "أَرْسِلْهُ مَعَنَا غَدًا نُرْتِعْ وَيَلْعَبْ" بِضَمِّ النُّونِ وَكَسْرِ التَّاءِ وَيَلْعَبْ بِصِيغَةِ الْغَائِبِ أَيْ نَحْنُ نُرْتِعُ دَوَابَّنَا وَيَلْعَبُ هُوَ وَقُرِئَ بِالْعَكْسِ أَيْ يُرْتِعُ هُوَ دَوَابَّنَا وَنَلْعَبُ جَمِيعًا وَقُرِئَ بِالنُّونِ فِيهِمَا Ve

إِرْتَاعٌ [irtāʿ] Yağmurda otlayacak ot bitirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَرْتَعَ الْغَيْثُ إِذَا أَنْبَتَ مَا تَرْتَعُ فِيهِ الْإِبِلُ

اَلرَّتْعَةُ [er-retʿat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Hısb ve rehā cihetiyle olan bolluğa ve firāvānlığa denir; ve minhu'l-meselu: اَلْقَيْدُ وَالرَّتْعَةُ" وَيُرْوَى "الرَّتَعَةُ" بِالْحَرَكَةِ Mesel-i mezbūru ʿAmr b. eṣ-Ṣaʿiḳ tekellüm eyledi. Hemdān kabīlesinden münşaʿib Şākir b. Rebīʿa nām kabīle, ʿAmr-ı mezbūru esīr ve der-zencīr edip müddet-i vāfire içlerinde mukayyeden kalmıştı. Kabīle-i mezbūre hısb ve rehāda olduklarından başka esīr-i merkūma küllī riʿāyet ve ihsān ederler idi. Mezbūr ʿan-asl nahīfü'l-vücūd olup esīrliğinde vefka'l-murād tenaʿum eylemekle vücūduna tāb ve simen gelip bir takrīble firār edip kabīlesine geldikte, ehl-i kabīle "أَيْ عَمْرُو خَرَجْتَ مِنْ عِنْدِنَا نَحِيفًا وَأَنْتَ الْيَوْمَ بَادِنٌ" Yaʿnī "Yā ʿAmr, sen yanımızdan gittiğinde nahīf ve nizār idin, hāliyā semirip pür-āb ü tāb olmuşsun" dediklerinde kelām-ı merkūmla cevāb verdi.

اَلْمُرْتِعُ [el-murtiʿ] (مُحْسِنٌ [muḥsin] veznnde) Şol zī-hāl ve mütenaʿim adama denir ki her nesnesi firāvān olmakla dil-hāhını ekl ve şürb edip aslā ārzūsunu fevt eylemez ola; yukālu: رَجُلٌ مُرْتِعٌ أَيْ مُخْصِبٌ لَا يَعْدَمُ شَيْئًا يُرِيدُهُ

اَلْمَرْتَعُ [el-mertaʿ] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) İsm-i mekāndır, dil-hāh üzere otlayacak

yere denir.

اَلْأَرْتَاعُ [el-ertāᶜ] (hemzenin fethiyle) Nās-ı kesīre ıtlāk olunur; zāhiren رَتْعٌ [retᶜ]den cemᶜdir; tekūlu: رَأَيْتُ أَرْتَاعًا مِنَ النَّاسِ أَيْ كَثْرَةً

مُرْتِعٌ [Murtiᶜ] (مُحْسِنٌ [muḥsin] veznin-de) Yāhūd مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) İmruᵓulḳays b. Ḥucr'un ceddi olan ᶜAmr b. Muᶜāviye b. Ṣevr'in lakabıdır, nās kendisine قَدْ أَرْتَعْتُ فِي أَرْضِكَ dediklerinde أَرْتِعْنَا مَكَانَ كَذَا وَكَذَا demekle telkīb olundu.

[ر ث ع]

اَلرَّثَعُ [er-reṯaᶜ] (rā'nın ve ṯā-yı müsellesenin fethiyle) Hırs ve şereh ve tamaᶜ maᶜnāsınadır; yukālu: رَثِعَ فُلَانٌ رَثَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ حَرِيصًا شَرِهًا طَامِعًا

اَلرَّاثِعُ [er-rāṯiᶜ] ve

اَلرَّثِعُ [er-reṯiᶜ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Harīs ve tamaᶜ-kāra denir. رَثِعٌ [reṯiᶜ] cemᶜi رَثِعُونَ [reṯiᶜūn]dur. Ve

رَاثِعٌ [rāṯiᶜ] Şol kimseye denir ki zātında leᵓāmet ve denāᵓet olmakla nāçīz ve hurdevāt makūlesi nesnelerin tamaᶜ ve irtikābına tenezzül edip ve dāᵓimā bed ve nā-sezā ve evbāş makūlesiyle konuşur ola; yukālu: فُلَانٌ رَاثِعٌ إِذَا كَانَ يَرْضَى مِنَ الْعَطِيَّةِ بِالطَّفِيفِ يُخَادِنُ أَخْدَانَ السَّوْءِ وَفِيهِ دَنَاءَةٌ وَإِسْفَافٌ لِمَدَاقِّ الْمَطَامِعِ

[ر ج ع]

اَلرُّجُوعُ [er-rucūᶜ] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) ve

اَلْمَرْجِعُ [el-merciᶜ] (مَنْزِلٌ [menzil] vezninde) ve

اَلْمَرْجِعَةُ [el-merciᶜat] (مَنْزِلَةٌ [menzilet] vezninde ki bu iki şāzdır, zīrā bāb-ı sānīden kıyās ᶜayn'ın fethiyle gelmektir) ve

اَلرُّجْعَى [er-rucᶜā] (بُشْرَى [buşrā] vezninde) ve

اَلرُّجْعَانُ [er-rucᶜān] (rā'nın zammıyla) Geri dönmek maᶜnāsınadır; yukālu: رَجَعَ الرَّجُلُ رُجُوعًا وَمَرْجِعًا وَمَرْجِعَةً وَرُجْعَى وَرُجْعَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا انْصَرَفَ Ve tekūlu'l-ᶜArab: "اَلشَّيْخُ يَمْرَضُ يَوْمَيْنِ فَلاَ يَرْجِعُ شَهْرًا" أَيْ لاَ يَثُوبُ إِلَيْهِ جِسْمُهُ وَقُوَّتُهُ Yaᶜnī "Pīr adam iki gün hasta olsa bir aya kadar bedel-i mā-yetehallel olacak kuvvet ve tākāti geri gelip evvelki kertesini bulamaz."

اَلرَّجْعُ [er-recᶜ] (سَجْعٌ [secᶜ] vezninde) ve

اَلْمَرْجَعُ [el-mercaᶜ] (مَقْعَدٌ [maḳᶜad] vezninde) ve

اَلْمَرْجِعُ [el-merciᶜ] (مَنْزِلٌ [menzil] vezninde) Müteᶜaddīlerdir, geri döndürmek maᶜnāsınadır; yukālu: رَجَعَ الشَّيْءَ عَنِ الشَّيْءِ وَإِلَيْهِ رَجْعًا وَمَرْجَعًا وَمَرْجِعًا إِذَا صَرَفَهُ وَرَدَّهُ Ve söz muhataba nefᶜ vermek maᶜnāsına müstaᶜmeldir ki menfaᶜati ona ᶜāᵓid olur; tekūlu: رَجَعَ كَلاَمِي فِيهِ إِذَا أَفَادَ Ve dābbeye yem yaramak maᶜnāsına müstaᶜmeldir ki nefᶜi ricᶜatle münteciᶜ olur; yukālu: رَجَعَ الْعَلَفُ فِي الدَّابَّةِ إِذَا نَجَعَ Ve

رَجْعٌ [recᶜ] Bir mahalle gönderilmiş mektūbun cevābına ıtlāk olunur, رُجُوعَةٌ [rucūᶜat] gibi, ke-mā se-yuzkeru. Ve yağmura ıtlāk olunur; مَرْجُوعٌ [mercūᶜ] maᶜnāsınadır, havāᵓ sudan ahz eylediğini redd eylemiştir; tekūlu: رَزَقَنَا اللهُ رَجْعَ السَّمَاءِ أَيِ الْمَطَرَ Ve nefᶜ ve fāᵓide maᶜnāsına müstaᶜmeldir ki gayra rücūᶜ eder; yukālu: لَيْسَ لَهُ مِنْهُ رَجْعٌ أَيْ نَفْعٌ وَفَائِدَةٌ Ve bahārda biten nebāta ıtlāk olunur; gūyā ki sonradan ricᶜat eylemiştir. Ve bir recülün ismidir. Ve su durağı yere ıtlāk olunur ki onda su anafor eder; yukālu: لاَ يَجْرِي الْمَاءُ إِذَا قَدَّمَهُ رَجْعٌ أَيْ مَمْسَكٌ Ve göle ıtlāk olunur, غَدِيرٌ [ġadīr] maᶜnāsına, mevclerinin terācuᶜ u tasavvuruna mebnīdir. ᶜAlā-kavlin şol göle

denir ki sel suyu ona terācuʿ eylemekle min-baʿd irkilmeyip ilerisine nüfūz eyleye. Cemʿi رِجَاعٌ [ricāʿ] ve رِجْعَانٌ [ricʿān] gelir rā'ların kesriyle ve رُجْعَانٌ [rucʿān] gelir rā'nın zammıyla. Ve baʿzılar ʿindinde رَجْعٌ [recʿ] ʿale'l-ʿumūm suya ıtlāk olunur, her güne ricʿati tasavvuruyla. Ve hayvān fışkısına ıtlāk olunur, ʿalef hālinden ricʿat eylediği için. Ve sel suyunun mümtedd olduğu yere denir. Ve yüksek su akıntısının üst tarafına denir ki onda su müctemiʿ olmaya, oraya akıp aşağısına nüzūl eyleye; cemʿi رُجْعَانٌ [rucʿān]dır rā'nın zammıyla. Ve

رَجْعُ الْكَتِفِ [recʿu'l-ketif] Bedende kürek kemiğinin aşağısına ıtlāk olunur ki çevrilir, dirseğin ve dizlerin çevrintileri gibi; مَرْجِعٌ [merciʿ] dahi denir. Ve

رَجْعٌ [recʿ] Dābbe adımını atmak, ʿalākavlin attıktan sonra ellerini geri almak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: رَجَعَتِ الدَّابَّةُ رَجْعًا إِذَا خَطَى أَوْ رَدَّ خَطْوَتَهَا فِي السَّيْرِ Ve iğne ile bedene naʿl kesmek maʿnāsına müstaʿmeldir, tekerrürü iʿtibārıyla; yukālu: رَجَعَتِ الْوَاشِمَةُ بَدَنَهَا إِذَا خَطَّتْ

اَلْإِرْجَاعُ [el-ircāʿ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi geri döndürmek maʿnāsınadır; yukālu: أَرْجَعَهُ إِذَا صَرَفَهُ Ve bir nesneyi ensesinden almak için elini gerisine sunmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَرْجَعَ الرَّجُلُ إِذَا أَهْوَى بِيَدِهِ إِلَى خَلْفِهِ لِيَتَنَاوَلَ شَيْئًا Ve yestehlemek maʿnāsınadır; yukālu: أَرْجَعَ فُلَانٌ إِذَا رَمَى بِالرَّجِيعِ Ve musībet hengāmında ﴿إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾ demek maʿnāsına ıtlāk-ı şerʿīdir; yukālu: أَرْجَعَ الرَّجُلُ فِي الْمُصِيبَةِ إِذَا قَالَ ﴿إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾ Ve beyʿ ve şirāyı fāʾideli kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرْجَعَ اللهُ بَيْعَتَهُ أَيْ أَرْبَحَهَا Ve davar mehzūl iken tavlanmak maʿnāsınadır ki eti, cānı ʿavdet eder; yukālu: أَرْجَعَتِ الْإِبِلُ أَيْ هُزِلَتْ ثُمَّ سَمِنَتْ

اَلرُّجْعَى [er-rucʿā] (rā'nın zammıyla) Masdardır ki zikr olundu. Ve مَرْجُوعٌ [mercūʿ] maʿnāsına gelir. Ve رُجْعَةٌ [rucʿat] ve رُجْعَانٌ [rucʿān] ve رُجُوعَةٌ [rucūʿat] gibi ki bir mektūb ve haberin ricʿat eden cevābına ıtlāk olunur, ke-mā se-yuzkeru.

اَلرَّجْعَةُ [er-recʿat] (rā'nın fethiyle binā-i merredir) Ve hāssaten baʿde'l-mevt dünyāya rücūʿ eylemekte istiʿmāl olunur. Ve bu baʿzı kefere ve ehl-i hevā vü ilhād hezeyānlarıdır; yukālu: فُلَانٌ يُؤْمِنُ بِالرَّجْعَةِ أَيِ الرُّجُوعِ إِلَى الدُّنْيَا بَعْدَ الْمَوْتِ

اَلرِّجْعَةُ [er-ricʿat] (rā'nın kesri ve fethiyle) Zevcesini bir talāk yāhūd iki talāk tatlīk eden kimsenin mutallakasına rücūʿ eylemesine denir ki henüz ʿiddet münkazī olmaksızın riştesi kabzasında olan nikāh-ı mevcūdun devāmını taleb eylemekten ʿibārettir; yukālu: هُوَ يَمْلِكُ الرِّجْعَةَ عَلَى زَوْجَتِهِ أَيْ عَوْدَهُ إِلَى مُطَلَّقَتِهِ Şārih der ki *Ṣiḥāḥ*'ta ve *Miṣbāḥ*'ta ve bu mādde fethle efsah olduğu musarrahtır, lākin müʾellif ʿindinde kesri ercahtır. Ve bu fi'l-asl binā-i nevʿdir. Ve

رِجْعَةٌ [ricʿat] (rā'nın kesriyle) Şol işe yaramaz olan develere ıtlāk olunur ki pazarda onlara bir kimse ragbet ve iltifāt eylememekle satılmayıp geri ricʿat olunalar. Burada رِجْعَةٌ [ricʿat], مَرْجُوعَةٌ [mercūʿat] maʿnāsınadır. Ve

رِجْعَةٌ [ricʿat] Satılmış devenin pahasıyla alınan nesneye denir, ke-mā se-yuzkeru fī اَلْإِرْتِجَاعِ [el-irticāʿ].

اَلرَّجِيعُ [er-ricʿ] (rā'nın kesriyle) Şol dābbeye ıtlāk olunur ki tekrār-be-tekrār sefer eştirilmiş ola, رَجِيعٌ [recīʿ] gibi, ke-mā

se-yuzkeru.

اَلْإِرْتِجَاعُ [el-irticāʿ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Geri dönmek maʿnāsınadır. Bu münāsebetle deveyi fürūht eyledikten sonra kıymetiyle fāʾideli ʿāʾideli bir nesne almak maʿnāsına istiʿmāl olunur. Bunda رِجْعَةٌ [ricʿat] takdīrī iʿtibār olunmuştur; yukālu: بَاعَ إِبِلَهُ فَارْتَجَعَ مِنْهَا رِجْعَةً صَالِحَةً إِذَا صَرَفَ أَثْمَانَهَا فِيمَا يَعُودُ عَلَيْهِ بِالْعَائِدَةِ الصَّالِحَةِ

اَلْمَرْجُوعُ [el-mercūʿ] ve

اَلْمَرْجُوعَةُ [el-mercūʿat] ve

اَلرَّجْعُ [er-recʿ] (rā'nın fethiyle, niteki zikr olundu) ve

اَلرَّجُوعَةُ [er-recūʿat] (حَمُولَةٌ [ḥamūlet] vezninde) ve

اَلرُّجْعَةُ [er-ricʿat] ve

اَلرُّجْعَانُ [er-rucʿān] ve

اَلرُّجْعَى [er-rucʿā] (rā'ların zammıyla) Bir mahalle gönderilmiş mektūbun ve haberin rücūʿ eden cevābına ıtlāk olunur, مَرْجُوعٌ [mercūʿ] maʿnāsınadırlar; tekūlu: جَاءَنِي مَرْجُوعُ رِسَالَتِي وَمَرْجُوعَتُهَا وَرَجْعُهَا وَرَجُوعَتُهَا وَرُجْعَتُهَا وَرُجْعَانُهَا وَرُجْعَاهَا أَيْ جَوَابُهَا

اَلرَّاجِعُ [er-rāciʿ] ve

اَلْمُرَاجِعُ [el-murāciʿ] (مُرَابِطٌ [murābiṭ] vezninde) Zevci vefāt eylemekle pederi hānesine yāhūd ehl ve akribāsı yanına ʿavdet eylemiş hatuna denir, vasf-ı hāstır; yukālu: إِمْرَأَةٌ رَاجِعٌ وَمُرَاجِعٌ إِذَا كَانَتْ قَدْ مَاتَ زَوْجُهَا وَرَجَعَتْ إِلَى أَهْلِهَا Ve

رَاجِعٌ [rāciʿ] Şol nākaya ve kancık merkebe denir ki kuyruğunu kaldırıp ve fercinin kanatlarını büzüp kese kese tebevvül eder ola. Bunda dahi ricʿat mutasavverdir ve onu görenler gebe zann ederler; yukālu: نَاقَةٌ وَأَتَانٌ رَاجِعٌ إِذَا كَانَتْ تَشُولُ بِذَنَبِهَا وَتَجْمَعُ قُطْرَيْهَا وَتُوزِعُ بَوْلَهَا فَيُظَنُّ أَنَّ بِهَا حَمْلاً

اَلرِّجَاعُ [er-ricāʿ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) رَاجِعٌ [rāciʿ]-i merkūmdan masdardır, nākā yāhūd dişi merkeb kuyruğunu kaldırıp fercinin iki cāniblerini büzüp kese kese tebevvül eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَجَعَتِ النَّاقَةُ وَالْأَتَانُ رِجَاعًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَارَتْ رَاجِعًا Ve

رِجَاعٌ [ricāʿ] Devenin yularına, ʿalā-kavlin burnuna geçirdikleri burunsalığa denir. Cemʿi أَرْجِعَةٌ [ercʿat] gelir, جِرَابٌ [cirāb] ve أَجْرِبَةٌ [ecribet] gibi ve رُجُعٌ [rucuʿ] gelir, كِتَابٌ [kitāb] ve كُتُبٌ [kutub] gibi. Ve

رِجَاعٌ [ricāʿ] Kuş kısmı āher semte gittikten sonra yine ʿavdet eylemek maʿnāsınadır; meselā turna ve kırlangıç ve leylek gibi ki eyyām-ı sayfta bir mahalle gidip şitāʾ hengāmında ʿavdet ederler; yukālu: رَجَعَتِ الطُّيُورُ رِجَاعًا إِذَا عَادَتْ بَعْدَ انْقِطَاعِهَا

اَلرَّجِيعُ [er-recīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) رَجْعٌ [recʿ] gibi göle denir, غَدِيرٌ [ġadīr] maʿnāsına. Bunlar matar ile tesmiye yāhūd terācuʿ-ı emvācı tasavvuruyladır. Ve mütekellimine redd olunan kelāma ıtlāk olunur; tekūlu: إِيَّاكَ وَالْكَلَامَ الرَّجِيعَ أَيِ الْمَرْدُودَ إِلَى صَاحِبِهِ Ve fışkıya denir; yukālu: إِمْتَلَأَتِ الطُّرُقُ مِنْ رَجْعِ الدَّوَابِّ وَرَجِيعِهَا أَيْ رَوْثِهَا Ve insān necāsetine denir. Bunlar hālet-i ūlāsından mercūʿ olduklarına mebnīdir. ʿArablar neces-i insānīden ذُو الْبَطْنِ [ẕu'l-baṭn] ile kināye ederler. Burada Vanḳulu merhūm batnından bir garīb maʿnā izhār eylemiştir. Ve

رَجِيعٌ [recīʿ] Hayvānın gevişine ıtlāk olunur ki yuttuktan sonra geri iʿāde eder. Ve her nesne ki geri redd ve iʿāde oluna, ona رَجِيعٌ [recīʿ] denir, مَرْجُوعٌ [mercūʿ] maʿnāsına. Ve

رَجِيعٌ [recīʿ] رِجْعٌ [ricʿ] gibi tekrār betekrār sefer eşmiş, yortmuş deveye de-

nir; yukālu: نَاقَةٌ رِجْعُ سَفَرٍ وَرَجِيعُ سَفَرٍ إِذَا كَانَ قَدْ رَجَعَ فِيهِ مِرَارًا Ve defeʿātla sefer eylemekten dermānde olmuş deveye denir; müʾennesi رَجِيعَةٌ [recīʿat]tır. ʿAlā-kavlin mehzūl olanına yāhūd seferden geri ircāʿ olunmuş deveye denir; cemʿi رُجُعٌ [rucuʿ]dur zammeteynle; yukālu: بَعِيرٌ رَجِيعٌ وَإِبِلٌ رُجُعٌ أَيْ كَالٌّ مِنَ السَّفَرِ أَوْ مَهْزُولٌ أَوْ هُوَ مَا رَجَعْتَهُ مِنْ سَفَرٍ Ve şol eski libāsa ıtlāk olunur ki baʿzı ʿamel ile tāzelenip cedīd gibi ola; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ ثَوْبٌ رَجِيعٌ أَيْ خَلَقٌ مُطَرًّى Ve

رَجِيعٌ [Recīʿ] Huẕeyl kabīlesi yurdunda bir su adıdır ki ʿUsfān semtinde Hedde nām mahalle yedi mīl mesāfede vākiʿdir. Onda bir vakʿa olmakla ashābdan Merṯed b. Ebī Merṯed gadren şehīd oldu. Sūret-i icmālīsi budur ki ʿAḍal ve Ḳāre kabīlelerinden baʿzı kimseler hāk-i pāy-i Hazret-i Risālet-penāhīye gelip taʿlīm-i şerāyiʿ-i İslām eylemek için kendiler ile baʿzı kimseler irsāl olunmağı istidʿā eylemeleriyle mefhar-i enām ʿaleyhi's-selām hazretleri dahi zikr olunan Merṯed ile ʿĀṣim b. Ṣābit ve Ḫubeyb b. ʿAdiyy ve sāʾir baʿzı zevāt-ı kirāmı ki cümlesi kurrā-i Kurʾān idi, irsāl buyurdular. Mevziʿ-i mezbūra vusūllerinde ehl-i kabīle o zāt-ı şerīfleri gadr ve hıyānetle şehīd edip Ḫubeyb ile Zeyd b. ed-Deṯine'yi hayyen Mekke'ye götürüp onda salb eylediler, radıyallāhu ʿanhum. سَرِيَّةُ الرَّجِيعِ [seriyyetu'r-recīʿ] cümle-i serāyādandır. Ve

رَجِيعٌ [recīʿ] Tere ıtlāk olunur, عَرَقٌ [ʿaraḳ] maʿnāsına. Ve şol ipe denir ki bükümü çözülüp bozulduktan sonra tekrār örülmüş yā bükülmüş ola; yukālu: حَبْلٌ رَجِيعٌ إِذَا كَانَ قَدْ نُقِضَ ثُمَّ فُتِلَ ثَانِيَةً Ve soğuduktan sonra tekrār ısıtılmış taʿāma denir; tekūlu: أَكَلْتُ طَعَامًا رَجِيعًا إِذَا كَانَ قَدْ بَرَدَ ثُمَّ أُعِيدَ إِلَى النَّارِ Ve at geminin damağına denir döndüğü için, فَأْسُ اللِّجَامِ [feʾsu'l-licām] maʿnāsına. Ve bahīl şahsa ıtlāk olunur; tekrār be-tekrār mesʾūl olup vermediği için; kāzūret maʿnāsına olan رَجِيعٌ [recīʿ] ile mütevārid olması mekkāre ittifākıyyātındandır; yukālu: رَجُلٌ رَجِيعٌ أَيْ بَخِيلٌ

اَلرَّجِيعَةُ [er-Recīʿat] Benū Esed yurdunda bir su adıdır.

اَلرَّاجِعَةُ [er-rāciʿat] رَجِيعٌ [recīʿ] gibi göle ıtlāk olunur; غَدِيرٌ [ġadīr] maʿnāsına.

اَلْمَرْجِعُ [el-merciʿ] (مَنْزِلٌ [menzil] vezninde) Bu dahi arkada kürek kemiğinin aşağacasına denir ki çevrintisidir, رَجْعٌ [recʿ] gibi; yukālu: كَوَاهُ عِنْدَ رَجْعِ كَتِفِهِ وَمَرْجِعِهِ أَيْ أَسْفَلِهَا

اَلتَّرْجِيعُ [et-tercīʿ] Dābbe adımlarını attıktan sonra ellerini geri almak maʿnāsınadır; yukālu: رَجَّعَتِ الدَّابَّةُ إِذَا رَدَّ يَدَيْهَا فِي السَّيْرِ Ve bedene naʿl kesen karı, iğne ile naʿl kesmek maʿnāsınadır ki terācuʿ u müştemildir; yukālu: رَجَّعَتِ الْوَاشِمَةُ إِذَا خَطَّتْ Ve musībet deminde ﴿إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾ demek maʿnāsınadır; yukālu: رَجَّعَ فِي الْمُصِيبَةِ إِذَا قَالَ ﴿إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾ Ve ezānda تَرْجِيعٌ [tercīʿ] şehādeteynin her birini āhestece dedikten sonra tekrār refʿ-i savtla demekten ʿibārettir; yukālu: رَجَّعَ فِي أَذَانِهِ وَهُوَ تَكْرِيرُ الشَّهَادَتَيْنِ جَهْرًا بَعْدَ خَفَائِهِمَا Şārih der ki bu İmām Şāfiʿī kavlidir. Ve تَرْجِيعٌ فِي الصَّوْتِ [tercīʿ fi'l-muṣībet] āvāzı boğazda terdīd eylemekten ʿibārettir ki Ḳurʾān okurken yāhūd beste söylerken nagme ve āhenge çalmaktır; yukālu: رَجَّعَ فِي صَوْتِهِ إِذَا رَدَّدَهُ فِي حَلْقِهِ

مَرْجَعَةُ [Merceʿat] (مَرْحَلَةٌ [merḥalet] veznincde) Bir recūl ʿalemidir.

اَلْإِسْتِرْجَاعُ [el-istircāʿ] Bu dahi تَرْجِيعٌ فِي

الْمُصِيبَةِ [tercīʿ fi'l-muṣībet] maʿnāsına ʿörf-i şerʿīdir; yukālu: ﴿إِنَّا إِسْتَرْجَعَ فِي الْمُصِيبَةِ إِذَا قَالَ لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾ Ve verdiği nesneyi geri almak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَرْجَعَ مِنْهُ الشَّيْءَ إِذَا أَخَذَ مِنْهُ مَا دَفَعَهُ إِلَيْهِ

اَلْمُرْجِعَةُ [el-murciʿat] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) ʿĀkibetinde sevāb ve menfaʿati müstelzim nesneye denir. Teʾnīsi mevsūf iʿtibārıyladır; yukālu: سَفْرَةٌ مُرْجِعَةٌ إِذَا كَانَ لَهَا ثَوَابٌ وَعَاقِبَةٌ حَسَنَةٌ

اَلْمُرَاجَعَةُ [el-murācaʿat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Sözü döndürü döndürü söylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَاجَعَهُ الْكَلَامَ إِذَا عَاوَدَهُ Ve davar yürürken bir güne yürüyüşten āher güneye intikāl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَاجَعَتِ النَّاقَةُ إِذَا رَجَعَتْ مِنْ سَيْرٍ إِلَى سَيْرٍ

[ر د ع]

اَلرَّدْعُ [er-redʿ] (rā'nın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Bir kimseyi bir nesneden menʿ edip geri durdurmak maʿnāsınadır; yukālu: رَدَعَهُ عَنْهُ رَدْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا كَفَّهُ وَرَدَّهُ Ve رَدْعُ الْجَيْبِ [redʿu'l-ceyb] kalbi gam ve kederden küşāde eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; جَيْبٌ [ceyb] burada sadr ve kalbde müstaʿmeldir; yukālu: رَدَعَ الْجَيْبَ عَنْهُ إِذَا فَرَجَهُ Ve bir şeyʾe bir nesneyi bulaştırmak maʿnāsınadır; yukālu: رَدَعَهُ بِالشَّيْءِ إِذَا لَطَخَهُ بِهِ Ve okun temreni gevşemekle yerleşip pekişmek için dibini yere vurmak maʿnāsınadır; yukālu: رَدَعَ السَّهْمَ إِذَا ضَرَبَ بِنَصْلِهِ الْأَرْضَ لِيَثْبُتَ فِي الرُّعْظِ Ve cimāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَدَعَ الْمَرْأَةَ إِذَا وَطِئَهَا Ve

رَدْعٌ [redʿ] Boyuna denir; yukālu: ضَرَبَ رَدْعَهُ أَيْ عُنُقَهُ Ve zaʿferāna, ʿalā-kavlin zaʿferān bulaşığına yāhūd kan bulaşığına denir; ve minhu yukālu: رَكِبَ رَدْعَهُ أَيْ خَرَّ لِوَجْهِهِ عَلَى دَمِهِ Şārih der ki müʾellif işbu hadīse telmīh eylemiştir. Kāle fi'n-*Nihāye*: وَفِي حَدِيثِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَجُلاً قَالَ لَهُ رَمَيْتُ ظَبْيًا فَأَصَابَ خُشَاشَهُ فَرَكِبَ رَدْعَهُ فَمَاتَ» الرَّدْعُ الْعُنُقِ أَيْ سَقَطَ عَلَى رَأْسِهِ فَانْدَقَّتْ عُنُقُهُ وَقِيلَ مَعْنَاهُ خَرَّ صَرِيعًا لِوَجْهِهِ فَكُلَّمَا هَمَّ بِالنُّهُوضِ رَكِبَ مَقَادِيمَهُ وَقِيلَ الرَّدْعُ هَهُنَا اِسْمٌ لِلدَّمِ عَلَى سَبِيلِ التَّشْبِيهِ بِالزَّعْفَرَانِ وَمَعْنَى رُكُوبِهِ دَمَهُ أَنَّهُ جُرِحَ فَسَالَ دَمُهُ فَسَقَطَ فَوْقَهُ مُتَشَحِّطًا فِيهِ Pes evvele göre tepesi üzere yıkılıp boynu kırıldı. Ve sānīye göre akan kanına yüzü üzere düştü demek olur. Ve

رَدْعٌ [redʿ] Bedene sürülmüş tīb eserine denir; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ رَدْعُ الطِّيبِ أَيْ أَثَرُهُ Ve

رَدْعٌ [redʿ] Levn mütegayyir olmak maʿnāsınadır; yukālu: رُدِعَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا تَغَيَّرَ لَوْنُهُ

اَلْإِرْتِدَاعُ [el-irtidāʿ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Memnūʿ olduğu nesneden geri durmak maʿnāsınadır; yukālu: رَدَعَهُ فَارْتَدَعَ

اَلرُّدَاعُ [er-rudāʿ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bu dahi bedene sürülmüş tīb eserine denir. Şārih der ki cemīʿ-i ümmehātta رُدَاعٌ [rudāʿ] bir marazın nüks eylemesiyle müfesser olmakla müʾellif zāhiren bu maʿnāyı iktirāh eylemiştir, lākin şārihin dediği maʿnā mecāz olmak aglebdir, zīrā *Esās*'ta فَهُوَ مَرْدُوعٌ إِذَا وَجِعَ جَسَدُهُ كُلُّهُ وَبِهِ رُدَاعٌ ʿibāretiyle mersūm olmakla ona göre vücūdun mecmūʿunda olan ağrı demek olup ve bedene sürülmüş tīb eserine teşbīh olunmuş olur.

اَلْمَرْدُوعُ [el-merdūʿ] Zaʿferānla boyanmış nesneye denir; yukālu: ثَوْبٌ مَرْدُوعٌ أَيْ مُزَعْفَرٌ Ve bedenine tīb sürülmüş adama denir.

اَلرَّادِعُ [er-rādiʿ] ve

اَلْمُرَدَّعُ [el-muredda ʿ] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Şol nesneye denir ki tīb sürülmekle eseri ve bulaşığı kalmış ola; yukālu: قَمِيصٌ رَادِعٌ وَمُرَدَّعٌ إِذَا كَانَ فِيهِ أَثَرُ الطِّيبِ

اَلرَّدِيعُ [er-redīᶜ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve اَلْمِرْدَعُ [el-mirdaᶜ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Temreni düşmüş oka denir. Ve

مِرْدَعٌ [mirdaᶜ] Şol adama denir ki dāᵓimā ᶜazm ve mübāderet eylediği işi göremeyip hāᵓiben ᶜavdet eder ola; yukālu: هُوَ مِرْدَعٌ إِذَا كَانَ يَمْضِي فِي حَاجَتِهِ فَيَرْجِعُ خَائِبًا Ve şol oka denir ki gezinde darlık olmakla açılıp geniş olunca kadar dakk olunmuş ola; yukālu: رَمَاهُ بِالْمِرْدَعِ وَهُوَ سَهْمٌ فِي فُوقِهِ ضِيقٌ فَدُقَّ فُوقُهُ حَتَّى انْفَتَحَ Ve tembel ve üşengen gemi levendine denir. Ve bodur adama denir. Ve bedenine bir mikdārca tīb sürülmüş adama denir.

اَلرَّادِعَةُ [er-rādiᶜat] Cā-be-cā zaᶜferān yāhūd tīb sürülmüş gömleğe denir.

اَلرِّدَاعُ [er-ridāᶜ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Çamura denir. Ve suya denir. Ve bir suyun adıdır.

اَلرِّدَاعَةُ [er-ridāᶜat] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Şol gömeltiye denir ki onda sırtlan ve kurt şikār ederler.

اَلْمُرْتَدِعُ [el-murtediᶜ] (ism-i fāᶜil bünyesiyle) Şol oka denir ki gevşek olmakla nişāna dokundukta ezilip çatlar ola; yukālu: سَهْمٌ مُرْتَدِعٌ إِذَا أَصَابَ الْهَدَفَ انْفَضَخَ عُودُهُ Ve yaşını bulmuş erkek deveye denir; yukālu: جَمَلٌ مُرْتَدِعٌ إِذَا انْتَهَتْ سِنُّهُ Ve tīb yāhūd zaᶜferāna bulaşmış adama denir; yakālu: قَمِيصٌ مُرْتَدِعٌ أَيْ مُتَلَطِّخٌ بِالطِّيبِ وَالزَّعْفَرَانِ

[ر ز ع]

اَلْأَرْزَعُ [el-erzaᶜ] (أَرْزَنٌ [erzen] vezninde) Pek korkak adama denir; yukālu: هُوَ أَرْزَعُ مِنْهُ أَيْ أَجْبَنُ

[ر س ع]

اَلرَّسَعُ [er-resaᶜ] (fethateynle) Gözün kapakları fāsid olmakla birbirine yapışır olmak maᶜnāsınadır; yukālu: رَسِعَ الرَّجُلُ رَسَعًا وَرَسِعَتْ عَيْنُهُ إِذَا فَسَدَتْ أَجْفَانُهُ وَالْتَصَقَتْ

اَلْأَرْسَعُ [el-ersaᶜ] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Gözünün kapakları fāsid olmuş adama denir.

اَلتَّرْسِيعُ [et-tersīᶜ] رَسَعٌ [resaᶜ] maᶜnāsınadır; yukālu: رَسَّعَ الرَّجُلُ وَرَسَّعَتْ عَيْنُهُ بِمَعْنَى رَسِعَتْ Ve bir kayışı yarıp içine bir kayış sokmak maᶜnāsınadır, mushaf cildinde ettikleri gibi; yukālu: سَوَّاهُ بِالتَّرْسِيعِ وَهُوَ أَنْ تَخْرِقَ سَيْرًا ثُمَّ تُدْخِلَ فِيهِ سَيْرًا كَمَا تُسَوَّى سُيُورُ الْمَصَاحِفِ

اَلْمُرَسِّعُ [el-muressiᶜ] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) Bu dahi gözünün kapakları fāsid olup yapışkan olan adama denir. Müᵓennesi مُرَسِّعَةٌ [murassiᶜat]tır.

اَلرَّسَائِعُ [er-resāᵓiᶜ] (رَسَائِلُ [resāᵓil] vezninde) Kılıç bendinin aşağılarında örülmüş olan kayışlara ve tirşelere denir. Müfredi رِسَاعَةٌ [risāᶜat]tır, كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde.

اَلرُّسُوعُ [er-rusūᶜ] (rā'nın zammıyla) Şol örülmüş kayışlara denir ki yayın ortasına bend ederler.

رَسِيعٌ [Resīᶜ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir mevziᶜ adıdır.

اَلرَّسْعُ [er-resᶜ] (rā'nın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Gözün kapakları fāsid olmakla birbirine yapışmak maᶜnāsınadır; yukālu: رَسَعَتْ عَيْنُهُ رَسْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا الْتَصَقَتْ Ve çocuğun eline yāhūd ayağına defᶜ-i isābet-i ᶜayn için göz boncuğu bağlamak maᶜnāsınadır; yukālu: رَسَعَ الصَّبِيَّ إِذَا شَدَّ فِي يَدِهِ أَوْ رِجْلِهِ خَرَزًا لِدَفْعِ الْعَيْنِ Ve bir adamın vücūdu süst ve fāsid olmak maᶜnāsınadır; yukālu: رَسَعَتْ أَعْضَاءُ الرَّجُلِ إِذَا فَسَدَتْ وَاسْتَرْخَتْ

اَلْمُرَيْسِيعُ [el-Mureysīᶜ] (mīm'in zammı ve rā'nın fethiyle) مَرْسُوعٌ [mersūᶜ] lafzından musaggar dır, Ḫuzāᶜa kabīlesi yurdunda

bir kuyu yāhūd bir su adıdır, Furʿ nām mahalle bir merhale mesāfede vākiʿdir. Gazve-i Beni'l-Muṣṭaliḳ ona izāfetle غَزْوَةُ الْمُرَيْسِيعِ [ġazvetu'l-Mureysīʿ] dahi derler. Gazve-i mezbūrede ʿĀʾişe-i Ṣiddīḳa'nın kılādeleri zāyiʿ olup ve teyemmüm āyeti nāzil olmakla su bulunmadığı yerde teyemmüm cāʾiz olmuştur.

[ر ص ع]

اَلرَّصْعُ [er-raṣʿ] (rā'nın fethi ve sād'ın sükūnuyla) El ile vurmak maʿnāsınadır; yukālu: رَصَعَهُ رَصْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا ضَرَبَهُ بِيَدِهِ Ve pek dürtmek ve sançmak maʿnāsınadır; yukālu: رَصَعَهُ بِالرُّمْحِ إِذَا طَعَنَهُ شَدِيدًا Ve mukīm olmak maʿnāsınadır; yukālu: رَصَعَ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ Ve iki taş aralığında hubūbātı dövüp ufatmak maʿnāsınadır; yukālu: رَصَعَ الْحَبَّ إِذَا دَقَّهُ بَيْنَ حَجَرَيْنِ Ve mızrağın yalmanını vurulan şahsın içerisine gereği gibi işletip gāʾib kılmak maʿnāsınadır; yukālu: رَصَعَ السِّنَانَ فِي الْمَطْعُونِ إِذَا غَيَّبَهُ فِيهِ

اَلْإِرْصَاعُ [el-irṣāʿ] (hemzenin kesriyle) Mızrak makūlesini şiddetle dürtmek maʿnāsınadır; yukālu: أَرْصَعَهُ بِالرُّمْحِ إِذَا طَعَنَهُ بِهِ شَدِيدًا

اَلْإِرْتِصَاعُ [el-irtiṣāʿ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi dāneyi iki taş arasında dövüp ufatmak maʿnāsınadır; yukālu: إِرْتَصَعَ الْحَبَّ إِذَا دَقَّهُ بَيْنَ الْحَجَرَيْنِ Ve yapışmak maʿnāsınadır; yukālu: إِرْتَصَعَ بِهِ إِذَا الْتَزَقَ بِهِ Ve dişler birbirine yakın ve sık olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِرْتَصَعَتْ أَسْنَانُهُ إِذَا تَقَارَبَتْ

اَلرَّصَعُ [er-reṣaʿ] (fethateynle) Hurmā ağacının dibinde çıkan fidanlara denir; müfredi رَصَعَةٌ [reṣaʿat]tır. ʿAlā-kavlin savāb olan ḍād-ı muʿceme ile olmaktır. Müʾellif "ر،ض،ع" māddesinde dahi resm eylemiştir. Vanḳulu merhūm اَلنَّخْلُ lafzını ihmālle bulmakla bal arılarının yavrularıyla tercüme eylemiştir. Ve

رَصْعٌ [reṣaʿ] Masdar olur, yapışmak maʿnāsınadır; yukālu: رَصِعَ بِالشَّيْءِ رَصَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَزِقَ بِهِ Ve tīb sürünmek maʿnāsınadır; yukālu: رَصِعَ بِالطِّيبِ إِذَا عَبِقَ بِهِ Ve hatun رَصْعَاءُ [raṣʿāʾ] olmak maʿnāsınadır; yukālu: رَصِعَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا كَانَتْ رَصْعَاءَ

اَلرَّصِيعَةُ [er-reṣīʿat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznincde) Atın uyanında olan cā-be-cā pul pul bāfteye denir ki gümüş ve yaldız dahi olur. Ve kılıç kınlarında olan zīnete dahi denir, değirmi gümüşten ve altından dahi olur. ʿAlā-kavlin mutlakan değirmice halkaya denir ki kılıç ve eyer ve sīne-bend ve dikdik makūlesinde zīnet için üstüvār ederler, Türkīde kabara taʿbīr olunur; tekūlu: مَا أَمْلَحَ رَصِيعَةَ سَيْفِكَ وَسَرْجِكَ وَهِيَ حَلَقُ الْحِلْيَةِ الْمُسْتَدِيرَةِ Ve

رَصِيعَةٌ [reṣīʿat] Atın sırtında olan eyegü kemiklerinin uçlarının eğildiği yerlerin birbirine sıra ile kavuşup dizildiği yere denir ki tamām uçları olacaktır; yukālu: فَرَسٌ مُحْكَمُ الرَّصِيعَةِ أَيْ مَشْكُ مَحَانِي أَطْرَافِ الضُّلُوعِ مِنْ ظَهْرِهِ Ve

رَصِيعَةٌ [reṣīʿat] Dövme aşı taʿbīr olunan taʿāmā denir ki buğdayı soku taʿbīr olunan büyük taş dibekte dövüp kepeği alındıktan sonra ıslatıp yağla tabh olunur. رَصِيعَةٌ [reṣīʿat]ın cemʿi رَصَائِعُ [resāʾiʿ]dir.

اَلرَّصِيعُ [er-reṣīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Mushaf kabı bendine takılan düğmelere denir.

اَلْأَرْصَعُ [el-erṣaʿ] أَرْسَحُ [ersaḥ] vezninde ve mürādifidir ki kıçı arık ve etsiz adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَرْصَعُ أَيْ أَرْسَحُ Ve taʿn-ı şedīd maʿnāsına olan رَصْعٌ [reṣaʿ]dan efʿal-i tafdīl olur, be-gāyet dürtücü demektir; ve

minhu yukālu: طَعْنٌ أَرْصَعُ أَيْ تَامٌّ غَابَ فِيهِ كُلُّهُ

اَلرَّصْعَاءُ [er-raṣʿāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] veznin-de) Şol ʿavrete denir ki fercinin iki taraf-ları ve kenārları etsiz arık ola, ʿalā-kavlin kıçı az ve arık olanına denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ رَصْعَاءُ أَيْ لاَ إِسْتِكَانَ لَهَا أَوْ لاَ عَجِيزَةَ لَهَا

اَلرَّصَاعُ [er-reṣāʿ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Cimāʿ maʿnāsınadır; yukālu: رَصَعَهَا رَصَاعًا إِذَا جَامَعَهَا

اَلرَّصَّاعُ [er-raṣṣāʿ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Cimāʿa düşkün adama denir.

اَلْمِرْصَاعُ [el-mirṣāʿ] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vez-ninde) Çocukların fırlak dedikleri oyun-cağa denir; دُوَّامَةٌ [duvvāmet] maʿnāsına. Ve mutlakan kendisiyle bir nesne döşenip bast olunan ağaç ve tahta parçasına denir.

اَلْمُرْصِعُ [el-murṣiʿ] (مُحْسِنٌ [muḥsin] veznin-de) Dibinde fidanları olan hurmā ağacına denir; مَرَاصِيعُ [merāṣīʿ] cemʿidir.

اَلتَّرْصِيعُ [et-terṣīʿ] Bir şeyʾi bir şeyʾe ya-naştırmak ve oturtmak maʿnāsınadır; yukālu: رَصَّعَهُ بِهِ إِذَا رَكَّبَهُ بِهِ Ve takdīr eyle-mek maʿnāsınadır; yukālu: رَصَّعَهُ إِذَا قَدَّرَهُ Ve kuşun çubuklar ile yuva yapması gibi bir nesneyi örmek maʿnāsınadır, sepet ör-mek ve tel perde örmek gibi; yukālu: رَصَّعَهُ إِذَا نَسَجَهُ كَمَا يُرَصِّعُ الطَّائِرُ عُشَّهُ Kāle'ş-şārih; yukālu: رَصَّعَ الطَّائِرُ عُشَّهُ بِالْقُضْبَانِ إِذَا قَارَبَ بَعْضَهُ مِنْ بَعْضٍ وَنَسَجَهُ Ve

تَرْصِيعٌ [terṣīʿ] Neşāt maʿnāsınadır; tekūlu: عَايَنْتُ فِيهِ تَرْصِيعًا أَيْ نَشَاطًا

اَلْمُرَصَّعُ [el-muraṣṣaʿ] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) تَرْصِيعٌ [terṣīʿ] olunmuş nesneye denir. Bu münābetle topuğundan yukarı-ca olan tüyleri derece derece birbiri üze-re olan ata مُرَصَّعُ الثُّنَنِ [muraṣṣaʿu'ṯ-ṯunen] ıtlāk olunur; yukālu: فَرَسٌ مُرَصَّعُ الثُّنَنِ إِذَا كَانَتْ ثُنَنُهُ بَعْضُهَا فِي بَعْضٍ Ve

مُرَصَّعٌ [muraṣṣaʿ] Müzeyyen nesneye de-nir; yukālu: تَاجٌ وَسَيْفٌ مُرَصَّعٌ بِالْجَوَاهِرِ أَيْ مُحَلًّى بِهَا

اَلتَّرَاصُعُ [et-terāṣuʿ] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Serçe kuşu peyderpey dişisiyle çiftleş-mek maʿnāsınadır; yukālu: تَرَاصَعَتِ الْعَصَافِيرُ إِذَا تَسَافَدَتْ

[ر ض ع]

اَلرَّضْعُ [er-raḍʿ] (rā'nın fethi ve ḍād'ın sükūnuyla ve fethateynle) ve

اَلرَّضَاعُ [er-reḍāʿ] ve

اَلرَّضَاعَةُ [er-reḍāʿat] (rā'ların fethi ve kes-riyle) ve

اَلرَّضِعُ [er-reḍiʿ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Me-meden süt emmek maʿnāsınadır; yukālu: رَضِعَ الصَّبِيُّ أُمَّهُ وَرَضَعَهَا رَضْعًا وَرَضَعًا وَرَضَاعًا وَرَضَاعَةً وَرَضِعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ والثاني إِذَا امْتَصَّ ثَدْيَهَا

اَلرَّاضِعُ [er-rāḍiʿ] Süt emen çocuğa denir. Bu bāb-ı sānīdendir; bunun cemʿi رُضَّعٌ [ruḍḍaʿ]dır, رُكَّعٌ [rukkaʿ] vezninde.

اَلرَّضِعُ [er-reḍiʿ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Bu dahi ism-i fāʿildir ki bāb-ı rābiʿdendir; bu-nun cemʿi رُضُعٌ [ruḍuʿ]dur, عُنُقٌ [ʿunuḳ] vez-ninde. Ve

رَاضِعٌ [rāḍiʿ] Şol nākes ve leʾīm şahsa de-nir ki gūyā ki lüʾm ve hisseti süt yerine anasının memesinden emmiş ola ki murād māder-zād leʾīm ve nākestir. Ve ʿArabların لَئِيمٌ رَاضِعٌ dediklerinin menşeʾi budur ki bir hasīs ve leʾīm kimse var idi, dāʾimā deve-sini sağmayıp memesini ağzına alıp emer idi, tā ki faşırtısını komşular ve sāʾiller işitip kendisinden süt taleb eylemeyeler. Baʿdehu her leʾīm ve nākese vasf eyledi-ler. Ve bundan fiʿl tasrīf eylediler, ke-mā se-yuzkeru. Ve

رَاضِعٌ [rāḍiᶜ] Yanında süt kabı taşımaz olan çobana denir, tā ki kendisinden bir adam süt istedikte yanımda kap yoktur diye vermemeğe bahāne eyleye; yukālu: رَاعٍ رَاضِعٌ إِذَا كَانَ لاَ يُمْسِكُ مَعَهُ مِحْلَبًا فَإِذَا سُئِلَ اللَّبَنَ اعْتَلَّ بِذَلِكَ Ve dişleri aralığında kalan taᶜām bakiyyesini leᵓāmetinden nāşī taşra atmayıp hulāl ile yā diliyle çıkarıp ekl eder olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ رَاضِعٌ إِذَا كَانَ يُدْخِلُ الْخِلاَلَةَ مِنْ بَيْنِ أَسْنَانِهِ لِئَلاَّ يَفُوتَهُ شَيْءٌ Ve halktan dāᵓimā nesne cerr ve suᵓāl eden kimseye denir, güyā ki halkı emer; yukālu: فُلاَنٌ رَاضِعٌ إِذَا كَانَ يَرْضَعُ النَّاسَ أَيْ يَسْأَلُهُمْ

اَلرَّضُوعَةُ [er-reḍūᶜat] (حَلُوبَةٌ [ḥalūbet] vezninde) Emzikli koyuna denir; yukālu: شَاةٌ رَضُوعَةٌ أَيْ تُرْضِعُ

اَلرَّاضِعَتَانِ [er-rāḍiᶜatān] Çocuğun fevkānī ve tahtānī ikişer ön dişlerine denir. Cemᶜi رَوَاضِعُ [revāḍiᶜ]dir.

اَلرَّضَاعَةُ [er-reḍāᶜat] (سَمَاحَةٌ [semāḥat] vezninde) Leᵓīm ve nākes olmak maᶜnāsınadır ki mādde-i mezkūreden masūgdur; yukālu: رَضُعَ الرَّجُلُ وَرَضَعَ رَضَاعَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَالثَّالِثِ إِذَا لَؤُمَ

اَلرَّضِعُ [er-reḍiᶜ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde; bu dahi ism-i fāᶜildir) ve

اَلرَّضِيعُ [er-reḍīᶜ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Ve

اَلرَّضَّاعُ [er-raḍḍāᶜ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Cümlesi leᵓīm ve nākes şahsa denir. Bunda رَاضِعٌ [rāḍiᶜ]in cemᶜi رُضَّعٌ [ruḍḍaᶜ]dır, رُكَّعٌ [rukkaᶜ] ve كُفَّارٌ [kuffār] vezninde. Ve

رَضِيعٌ [reḍīᶜ] Süt kardeşe denir, her birine ıtlāk olunur; yukālu: فُلاَنٌ رَضِيعُكَ أَيْ أَخُوكَ مِنَ الرَّضَاعَةِ Bu müfāᶜil maᶜnāsınadır ki مُشَارِكٌ فِي الرَّضَاعَةِ demektir. İzāfeti hakīkiyyedir; ednā mülābeseye mebnī değildir.

اَلرَّضَعُ [er-reḍaᶜ] (fethateynle) ve

اَلرَّضِعُ [er-reḍiᶜ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Lüᵓm maᶜnāsına ismlerdir, hısset ve leᵓāmete denir; yukālu: فِيهِ رَضَعٌ وَرَضِعٌ أَيْ لُؤْمٌ Ve

رَضِعٌ [reḍiᶜ] Hurmā ağacının diplerinde çıkan fidanlara ıtlāk olunur. Müfredi, رَضِعَةٌ [reḍiᶜat]tır, niteki رَصِعٌ [reṣiᶜ] dahi denir ṣād-ı mühmele ile.

اَلرَّضَاعَةُ [er-reḍāᶜat] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Batı yeline denir, ᶜalā-kavlin batı ile cenūb beyninde esen yele denir ki lodos olacaktır, mevāşīnin sütlerine rahne ve noksān īrās eylediği için; yukālu: هَبَّتِ الرَّضَاعَةُ أَيِ الدَّبُورُ أَوْ هِيَ رِيحٌ بَيْنَهَا وَبَيْنَ الْجَنُوبِ

اَلرِّضْعُ [er-riḍᶜ] (rā'nın kesriyle) Şol ağaca denir ki deve kısmı onu raᶜy eder ola.

اَلْإِرْضَاعُ [el-irḍāᶜ] (hemzenin kesriyle) Emzirmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَرْضَعَتِ الْمَرْأَةُ الصَّبِيَّ فَارْتَضَعَ هُوَ

اَلْمُرْضِعُ [el-murḍiᶜ] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) إِرْضَاعٌ [irḍāᶜ]dan ism-i fāᶜildir, emzikli hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مُرْضِعٌ إِذَا كَانَ لَهَا وَلَدٌ تُرْضِعُهُ Ve eğer إِرْضَاعٌ [irḍāᶜ]-ı veled ile onu vasf eder isen مُرْضِعَةٌ [murḍiᶜat] dersin hā'yla; lisānımızda buna süt anası taᶜbīr olunur. Yaᶜnī إِرْضَاعٌ [irḍāᶜ] ile vasfın hakīkati kasd olunur ise مُرْضِعٌ [murḍiᶜ] denir ki bi'l-fiᶜl çocuk emzirir olan emzikli hatundur. Ve eğer mecāzı maksūd olursa ki mahall-i إِرْضَاعٌ [irḍāᶜ] demek olur ki murād selefte çocuk emzirmiş yāhūd müstakbelde emzirmek şānından olan hatun olur.

اَلْمُرَاضَعَةُ [el-murāḍaᶜat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Ve

اَلرِّضَاعُ [er-riḍāᶜ] (جِدَالٌ [cidāl] vezninde) Çocuğu süt anaya vermek maᶜnāsınadır;

yukālu: رَاضَعَ ابْنَهُ إِذَا دَفَعَهُ إِلَى الظِّئْرِ Ve çocuk gebe olan süt anasını emmek maʿnāsınadır; yukālu: رَاضَعَ الطِّفْلُ إِذَا رَضَعَ أُمَّهُ وَفِي بَطْنِهَا وَلَدٌ Ve çocukla bilece bir āher çocuk emmek maʿnāsınadır; yukālu: رَاضَعَهُ إِذَا رَضَعَ مَعَهُ

اَلْإِرْتِضَاعُ [el-irtiḍāʿ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) Keçi kendi sütünü içmek maʿnāsınadır ki lebenciler süt satılmayıp kaldıkta zāyiʿ olmasın diye keçiye içirirler; yukālu: إِرْتَضَعَتِ الْعَنْزُ إِذَا شَرِبَتْ لَبَنَ نَفْسِهَا

اَلْإِسْتِرْضَاعُ [el-istirḍāʿ] Bir kimse çocuğu için süt anası taleb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَرْضَعَ فُلَانٌ إِذَا طَلَبَ مُرْضِعَةً

[ر ط ع]

اَلرَّطْعُ [er-raṭʿ] (سَطْعٌ [saṭʿ] veznin-de) Cimāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَطَعَ الْمَرْأَةَ رَطْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا جَامَعَهَا Ve

رَطْعٌ [raṭʿ] Zükām ʿilletine ve ona şebīh ʿārızaya denir ki Türklerin sanrağı dedik-leri ʿārıza olacaktır.

[ر ع ر ع]

اَلرَّعْرَاعُ [er-raʿrāʿ] (نَرْنَارٌ [serserār] veznin-de) Ve

اَلرَّعْرَعُ [er-raʿraʿ] (فَدْفَدٌ [fedfed] veznin-de) ve

اَلرُّعْرُعُ [er-ruʿruʿ] (هُدْهُدٌ [hudhud] veznin-de) Tenāsüb-i aʿzā ile hüsn ü cemāl ve yāl ü bāl sāhibi olup serv-i sehī gibi mevzūn ve lutf-ı iʿtidāl üzere olan civānā denir; yukālu: شَابٌّ رَعْرَاعٌ وَرَعْرَعٌ وَرُعْرُعٌ أَيْ يَافِعٌ حَسَنُ الْإِعْتِدَالِ مَعَ حُسْنِ شَبَابٍ Ve

رَعْرَاعٌ [raʿrāʿ] Korkak, bī-zehre kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ رَعْرَاعٌ أَيْ جَبَانٌ Ve uzun kamışa denir.

اَلرَّعَاعُ [er-reʿāʿ] (سَحَابٌ [seḥāb] veznin-de) Bī-kār ve herze-kār ve sifle ve evbāş makūlesi delikanlılara denir; müfredi رَعَاعَةٌ [reʿāʿat]tır; yukālu: هُمْ رَعَاعُ النَّاسِ أَيِ الْأَحْدَاثِ الطَّغَامِ

اَلرَّعَاعَةُ [er-reʿāʿat] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vez-ninde) Devekuşuna denir. Ve aslā ʿakl ve fuʾād ve zehresi olmayan kimseye ıtlāk olunur, devekuşu gibi; yukālu: هُوَ رَعَاعَةٌ أَيْ لَا فُؤَادَ لَهُ وَلَا عَقْلَ

اَلرَّعُّ [er-raʿʿ] (rā'nın fethi ve ʿayn'ın teşdīdiyle) Sükūn ve ārām maʿnāsınadır; yukālu: رَعَّتِ الرِّيحُ رَعًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَكَنَتْ

اَلرَّعْرَعَةُ [er-raʿreʿat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] veznin-de) Sāfī su yer yüzünde çalkanıp durmak maʿnāsınadır; yukālu: اَلْمَاءُ يَتَرَعْرَعُ فِي وَجْهِ الْأَرْضِ أَيْ يَضْطَرِبُ Ve neşv ü nemā verip yetiştirmek maʿnāsınadır; yukālu: رَعْرَعَهُ اللهُ أَيْ أَنْبَتَهُ Ve fāris tor ve ʿacemī hayvāna taʿlīm için binip beri öte salahorlamak maʿnāsınadır; yukālu: رَعْرَعَ الْفَارِسُ دَابَّتَهُ إِذَا رَكِبَهَا رَيِّضًا لِيَرُوضَهَا

اَلتَّرَعْرُعُ [et-teraʿruʿ] (تَزَلْزُلٌ [tezelzul] vez-ninde) Çocuk neşv ü nemā bulmak maʿnāsınadır; yukālu: تَرَعْرَعَ الصَّبِيُّ إِذَا تَحَرَّكَ وَنَشَأَ Ve bir nesne beri öte oynayıp ırgalan-mak maʿnāsınadır; yukālu: تَرَعْرَعَتِ السِّنُّ إِذَا قَلِقَتْ وَتَحَرَّكَتْ

[ر ف ع]

اَلرَّفْعُ [er-refʿ] (نَفْعٌ [nefʿ] vezninde) Yuka-rı kaldırmak maʿnāsınadır; yukālu: رَفَعَهُ رَفْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ ضِدُّ وَضَعَهُ Ve yürümekte şiddet ve mübālaga eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir ki tabanı kaldırmak taʿbīr olunur; yukālu: رَفَعَ الْبَعِيرُ فِي سَيْرِهِ إِذَا بَالَغَ Ve bu maʿnada müteʿaddī olur; tekūlu: رَفَعَتِ الْبَعِيرُ فِي سَيْرِهِ فَرَفَعَ هُوَ Ve birbirinden ʿālī ve eşref bilād ve arāzī gezmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: رَفَعَ الْقَوْمُ إِذَا أَصْعَدُوا فِي الْبِلَادِ Ve ekini biçtikten sonra harman ye-

rine kaldırmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: رَفَعَ الزَّرْعَ إِذَا حَمَلُوهُ بَعْدَ الْحَصَادِ إِلَى الْبَيْدَرِ

اَلتَّرْفِيعُ [et-terfīᶜ] Bu dahi kaldırmak maᶜnāsınadır; yukālu: رَفَّعَهُ بِمَعْنَى رَفَعَهُ Ve cenkte hasm tarafını meydândan öte sürüp ıraklaştırmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: رَفَّعَهُمْ إِذَا بَاعَدَهُمْ فِي الْحَرْبِ Ve gittikçe tezāyüd üzere seğirtmek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: رَفَعَ الْحِمَارُ فِي عَدْوِهِ إِذَا عَدَا عَدْوًا بَعْضُهُ أَرْفَعُ مِنْ بَعْضٍ

اَلْإِرْتِفَاعُ [el-irtifāᶜ] Bu dahi kaldırmak maᶜnāsına müteᶜaddīdir; yukālu: إِرْتَفَعَهُ بِمَعْنَى رَفَعَهُ Ve yukarı kalkmak maᶜnāsınadır; yukālu: رَفَعَهُ فَارْتَفَعَ

اَلرَّفَّاعُ [er-refāᶜ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde ve كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Biçilmiş ekini harman yerine taşımağa denir ki hasād taşımı ve kızak çekimi taᶜbīr ederler; yukālu: هَذِهِ أَيَّامُ رَفَاعٍ وَرِفَاعٍ أَيْ أَيَّامُ رَفْعِ الْحَصَادِ إِلَى الْبَيْدَرِ Ve

رَفَاعٌ [refāᶜ] (rā'nın fethiyle) Gök ekin dolup kalınlaşmağa ıtlāk olunur; yukālu: ظَهَرَ رَفَاعُ الزَّرْعِ أَيِ اكْتِنَازُهُ

رَفَّاعٌ [Reffāᶜ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Muhaddisīnden Muḥammed b. ᶜAbdullāh el-Endelusī ceddinin lakabıdır.

اَلْمَرْفُوعُ [el-merfūᶜ] Cism cihetiyle ve şeref ve menzilet cihetiyle iᶜlā olunmuş nesneye denir, zīrā refᶜ cism ve binā' ve ᶜizz ve şeref cihetlerinde müstaᶜmeldir; ve minhu kavluhu taᶜālā: ﴿وَفُرُشٍ مَرْفُوعَةٍ﴾ أَيْ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ أَوْ مُقَرَّبَةٌ لَهُمْ Bu maᶜnā رُفْعَانٌ bünyesinden me'hūzdurأَوْ مَعْنَاهُ اَلنِّسَاءُ الْمُكْرَمَاتُ Zīrā ᶜArablarفِرَاشٌ [firāş] ile زَوْجَةٌ [zevcet]ten kināye ederler. Ve bunda şeref cihetiyle rifᶜat me'hūzdur.

اَلرُّفْعَانُ [er-rufᶜān] (rā'nın zammıyla) Bir adamı mülūk ve kibāra takrīb eylemek maᶜnāsınadır ki terfīᶜ -i menzileyi mutazammındır; tekūlu: رَفَعْتُهُ إِلَى السُّلْطَانِ رُفْعَانًا إِذَا قَرَّبْتَهُ إِلَيْهِ

اَلرَّافِعُ [er-rāfiᶜ] Memesine ağız getirmiş nākaya ıtlāk olunur, sütten mukaddem ağzı memesine refᶜ eylemiştir; yukālu: رَافِعٌ إِذَا رَفَعَتِ اللَّبَأَ فِي ضَرْعِهَا Ve yukarı yukarı lemeᶜān eden şimşeğe vasf olur; yukālu: بَرْقٌ رَافِعٌ أَيْ سَاطِعٌ Ve

رَافِعٌ [Rāfiᶜ] Otuz beş nefer ashāb-ı kirām ismidir.

رِفَاعَةُ [Rifāᶜat] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Yirmi üç sahābe adıdır.

رُوَيْفِعٌ [Ruveyfiᶜ] (musaggar bünyesiyle) Fahr-i ᶜālem ᶜaleyhi's-selām hazretlerinin gulāmları ismidir ki ashābdandır. Ve Ruveyfiᶜ b. Ṣābit kezālik ashābdandır.

اَلرِّفَاعَةُ [er-rifāᶜat] (كِتَابَةٌ [kitābet] ve ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Sağrısı arık olan ᶜavretler büyük göstermek için sağrılarına bağladıkları bohçaya denir, عُظَّامَةٌ[ᶜuẓẓāmet] maᶜnāsına. Ve şol ipe denir ki bukağılı olan adam onu bukağısına geçirip onunla tutup kaldırır; yukālu: رَفَعَ قَيْدَهُ بِالرِّفَاعَةِ وَهِيَ الْخَيْطُ الَّذِي يَرْفَعُ بِهِ الْمُقَيَّدُ قَيْدَهُ إِلَيْهِ Ve

رِفَاعَةٌ [rifāᶜat] Şiddet-i savt maᶜnāsınadır; yukālu: فِي صَوْتِهِ رِفَاعَةٌ أَيْ شِدَّةٌ Bunda harekāt-ı selāsla lügattır. Ve masdar olur, bülendāvāz olmak maᶜnāsına; yukālu: رَفَعَ الرَّجُلُ رِفَاعَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا صَارَ رَفِيعَ الصَّوْتِ

اَلرِّفْعَةُ [er-rifᶜat] (rā'nın kesriyle) Şerīfü'l-kadr ve ᶜālī-şān olmak maᶜnāsınadır; yukālu: رَفَعَ فُلَانٌ رِفْعَةً مِنَ الْبَابِ الْمَزْبُورِ إِذَا شَرُفَ وَعَلاَ قَدْرُهُ

اَلرَّفِيعُ [er-refīᶜ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Şerīfü'l-kadr ve ᶜālī-şān adama denir.

اِبْنُ الرِّفْعَةِ [İbnu'r-Rifᶜat] (rā'nın kesriyle) Aḥmed b. Muḥammed b. ᶜAlī nām fakīhin

künyesidir ki Şāfiʿiyyü'l-mezhebdir.

رُفَيْعٌ [Rufeyʿ (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Tābiʿīnden Ebu'l-ʿĀliye er-Riyāḥī ismidir.

رَبِيعَةُ بْنُ رُقَيْعٍ [Rebīʿatu'bnu Ruḳayʿ] Ḳāf ile olmakla mevkiʿinde mezkūrdur.

رُفَيْعَةُ [Rufeyʿat] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) Vezer nām adamın kızıdır ki muhaddisedir.

اَلْمُرَافَعَةُ [el-murāfaʿat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Müddeʿā-ʿaleyhi fasl-ı husūmet için hākime kaldırmak maʿnāsınadır; yukālu: رَافَعَهُ إِلَى الْحَاكِمِ إِذَا شَكَاهُ أَيْ قَدَّمَهُ إِلَيْهِ لِيُحَاكِمَهُ Ve bir nesneyi bir kimse üzere ibkā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَافَعَ بِهِمْ أَيْ أَبْقَى عَلَيْهِمْ Ve filān adam filān işi işle diye beni aşağı yukarı çekip sürüyerek her tarafı dolandırdı diyecek yerde رَافَعَنِي وَخَافَضَنِي derler, دَاوَرَنِي كُلَّ مُدَاوَرَةٍ maʿnāsına.

اَلْإِسْتِرْفَاعُ [el-istirfāʿ] Bir şeyʾin refʿini istemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَرْفَعَهُ إِذَا طَلَبَ رَفْعَهُ Ve sofrada taʿām bitmekle kaldırılması yaklaşmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَرْفَعَ الْخِوَانُ إِذَا نَفِدَ مَا عَلَيْهِ وَحَانَ أَنْ يُرْفَعَ

[ر ق ع]

اَلرُّقْعَةُ [er-ruḳʿat] (ḳāf'la غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Kāgıd ve deri pāresine denir ki üzerine yazı yazılır; yukālu: رَقَمَ فِي رُقْعَةٍ وَهُوَ الَّذِي يُكْتَبُ Ve yamaya denir ki yırtık esvāba dikilir; cemʿi رِقَاعٌ [riḳāʿ]dır rā'nın kesriyle. Ve رُقْعَةُ الْجَرَبِ [ruḳʿatu'l-cereb] uyuzluğun evveline ıtlāk olunur ki bedende cā-be-cā yama gibi zuhūr eder; yukālu: رُقْعَةٌ مِنْ بِالْبَعِيرِ جَرَبٍ وَهِيَ أَوَّلُهُ Ve ok nişānına denir ki tabla ve pota taʿbīr olunur; yukālu: أَصَابَ السَّهْمُ الرُّقْعَةَ أَيْ قِرْطَاسَ الْغَرَضِ

اَلرَّقْعَةُ [raḳʿat] (rā'nın fethiyle) Ok nişāna dokundukda zahīr olan savtına denir; tekūlu: سَمِعْتُ رَقْعَةَ السَّهْمِ أَيْ صَوْتَهُ حِينَ أَصَابَ الرُّقْعَةَ

اَلرُّقَعَةُ [er-ruḳaʿat] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Bir cins şecer-i ʿazīm adıdır ki cevz ağacı kadar ve sākı çınara ve yaprağı kabak yaprağına ve yemişi incire şebīh olur. Cemʿi رُقَعٌ [ruḳaʿ]dır, صُرَدٌ [ṣurad] vezninde. Buna Türkīde frenk inciri derler. Bir mikdārca meʾkūl olur. Onun bir kısmı dahi vardır ki رُقَعٌ يَمَانِيٌّ derler, sākı iki zirāʿdan ekser ve semeri varakından nābit olur.

اَلرَّقْعُ [er-raḳʿ] (rā'nın fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) Sürʿat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَقَعَ الرَّجُلُ فِي سَيْرِهِ رَقْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَسْرَعَ Ve yırtık libāsa yama vurmak maʿnāsınadır; yukālu: رَقَعَ الثَّوْبَ إِذَا أَصْلَحَهُ بِالرِّقَاعِ Ve bir kimseyi hicv ve mezemmet eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: رَقَعَ فُلَانًا إِذَا هَجَاهُ Ve oku nişāna vurmak maʿnāsınadır; yukālu: رَقَعَ السَّهْمَ إِذَا أَصَابَهُ بِهِ Ve kuyunun içerisi yıkılmaktan endīşe eylemekle bir adam yā iki adam kaddi kadar taşla örüp duvar eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir, gūyā ki yama vurmuş olur; yukālu: رَقَعَ الرَّكِيَّةَ إِذَا خَافَ مِنْ هَدْمِهَا فَطَوَاهَا قَامَةً أَوْ قَامَتَيْنِ Ve bir adam önünde firār eden süvārīye yetişip ensesinden mızrakla sançmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: رَقَعَ خَلَّةَ الْفَارِسِ إِذَا أَدْرَكَهُ فَطَعَنَهُ [Ve] خَلَّةٌ [ḫallet] (ḫā'nın ve lām-ı müşeddedenin fethiyle) gediğe ve rahneye denmekle buradaطَاعِنٌ [ṭāʿin] ile مَطْعُونٌ [maṭʿūn] beyninde olan fürce murād olmakla gūyā ki mızrağı ona yamamış olur. Ve

رَقْعٌ [raḳʿ] Bir nesneyi yaymak maʿnāsına müstaʿmeldir; ve minhu: كَانَ مُعَاوِيَةُ يَلْقَمُ بِيَدِهِ وَيَرْقَعُ بِأُخْرَى أَيْ يَبْسُطُ إِحْدَى يَدَيْهِ لِيَنْتَثِرَ عَلَيْهَا مَا سَقَطَ مِنْ لُقَمِهِ Yaʿnī "Muʿāviye cenābları taʿām

ederken bir eliyle lokmayı ağzına kaldırıp ve dīger elini altına bast eder idi, tā ki lokmadan dökülen taʿām yere düşmeyip eline düşmek için." Ve

رَقْعٌ [raḳʿ] Yedinci feleke denir, سَمَاءٌ سَابِعَةٌ maʿnāsına. Mütercim der ki üstündeki felek-i sāmine nisbet yama mesābesinde olması bāʿis-i tesmiye olmak aglebdir. Ve

رَقْعٌ [raḳʿ] Zevc maʿnāsına müstaʿmeldir; ve minhu yukālu: لاَ حَظِيَ رَقْعُكِ أَيْ لاَ رَزَقَكِ اللهُ زَوْجًا ʿAlā-kavlin bunu zevc ile tefsīr mücerred zann ve tahmīndir, zīrā musahhaftır, savāb olan رُفْغٌ [rufġ] olmaktır ki fāʾ ve ġayn-ı muʿceme ile ki vüsʿat-i ʿayş ve refāhiyyet maʿnāsınadır.

اَلتَّرْقِيعُ [et-terḳīʿ] Bu dahi yırtık libāsa yama vurmak maʿnāsınadır; yukālu: رَقَّعَ الثَّوْبَ بِمَعْنَى رَقَعَهُ Ve mālı takayyüd ve tīmār ile ıslāh eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: رَقَّعَ الْمَالَ إِذَا رَقَّحَهُ

اَلرِّقَاعُ [er-Riḳāʿ] (كِتَابٌ [kitāb] veznin-de) Esmādandır: ʿAdiyy b. er-Riḳāʿ şuʿarādandır. Ve ʿAlī b. Suleymān b. Ebi'r-Riḳāʿ muhaddisīndendir.

ذَاتُ الرِّقَاعِ [Ẕātu'r-Riḳāʿ] Nuḫayl kurbünde bir dağın adıdır ki onda kırmızı ve ak ve siyāh بُقْعَةٌ [buḳʿat]lar vardır. Orada hicretin sālisesinde bir gazve vākiʿ olmuştur. Gazve-i Ẕātu'r-Riḳāʿ meşhūrdur, بِقَاعٌ [biḳāʿ]-ı merkūmeyi müştemil olduğu için cebel-i mezbūra Ẕātu'r-Riḳāʿ ıtlāk ve gazve ona izāfe olundu. ʿAlā-kavlin ashāb-ı gazā bi'l-cümle piyāde olup taşlardan ve dikenlerden ayakları çākçāk olmakla üzerine hırkalar sardıklarından nāşī Ẕātu'r-Riḳāʿ ıtlāk olundu.

رُقَيْعٌ [Ruḳāyʿ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezinde) Bir şāʿir-i Vālibī ismidir. Ve Rebīʿa b. er-Ruḳayʿ et-Temīmī verā-yı hucurāt-ı Nebevīden nidā eden aʿrābın birisidir. Yaʿnī ﴿إِنَّ الَّذِينَ يُنَادُونَكَ مِنْ وَرَاءِ الْحُجُرَاتِ﴾ kerīmesinin mantūkunca hucurāt-ı mutahhara hāricinden taraf-ı nebevīye nidā edenlerin birisidir. ʿUyeyne b. Ḥuṣayn ve Aḳraʿ b. Ḥābis, Benū Temīm'den yetmiş kimse ile Medīne'ye vefādetle vürūd edip Fahr-i enām ʿaleyhi's-selām hazretleri harem-sarāy-ı ʿālīlerinde kaylūleye müştagil olmakla hāric-i hucurāttan "يَا مُحَمَّدُ أُخْرُجْ لَنَا" diye nidā eylediler, ʿalā-kavlin burada رُفَيْعٌ [Rufeyʿ] fāʿ iledir. Ve Mekke ile Başra beyninde رُفَيْعِيٌّ [Rufeyʿiyy] ıtlāk olunun su, mezbūra müntesibdir.

اَلرَّقْعَاءُ [er-raḳʿāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] veznin-de) İki yanlarında beyāz olan koyuna ıtlāk olunur; yukālu: شَاةٌ رَقْعَاءُ إِذَا كَانَ فِي جَنْبَيْهَا بَيَاضٌ Ve sağrısı pek küçük ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ رَقْعَاءُ أَيْ لاَ عَجِيزَةَ لَهَا Ve

رَقْعَاءُ [Raḳʿāʾ] ʿĀmir-i Bāhilī'nin kısrağı ismidir. Ve bön ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ رَقْعَاءُ أَيْ حَمْقَاءُ

اَلْيَرْقُوعُ [el-yerḳūʿ] (يَعْفُورٌ [yaʿfūr] vezninde) Pek açlığa denir; yukālu: جُوعٌ يَرْقُوعٌ أَيْ شَدِيدٌ

اَلرَّقِيعُ [er-reḳīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Ve

اَلْمَرْقَعَانُ [el-merḳaʿān] (مَرْتَبَانٌ [mertebān] vezninde) Ahmak ve şaşkın kimseye ıtlāk olunur; gūyā ki ʿakl ve idrāki yamalı yāhūd yamaya ve meremmete muhtācdır. Müʾennesi رَقْعَاءُ [raḳʿāʾ] ve مَرْقَعَانَةٌ [merḳaʿānet]tir; yukālu: رَجُلٌ رَقِيعٌ وَمَرْقَعَانٌ أَيْ أَحْمَقُ وَامْرَأَةٌ رَقْعَاءُ وَمَرْقَعَانَةٌ Ve

رَقِيعٌ [reḳīʿ] Feleke, ʿalā-kavlin evvelki feleke denir, zāhiren her biri üstündeki feleke nisbetle örülmüş yama menzilinde olduğu için.

رَقَاعِ [reḳāʿi] (قَطَامِ [ḳaṭāmi] vezninde) Ve

اَلرِّقَاعُ [er-reḳāʿ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde ve كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Yamaya denir, رُقْعَةٌ [ruḳʿat] maʿnāsına.

اَلْإِرْتِقَاعُ [el-irtiḳāʿ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) Yırtık sevb yamanmak maʿnāsınadır; bu münāsebetle bir nesneden mübālatla müteʾessir olmakta istiʿmāl olunur; ve minhu tekūlu: "مَا تَرْتَقِعُ مِنِّي يَا فُلاَنُ بِرِقَاعٍ وَرِقَاعٍ وَرِقَاعٍ" أَيْ مَا تَكْتَرِثُ لِي وَلاَ تُبَالِي أَوْ لاَ تَقْبَلُ مِمَّا أَنْصَحُكَ بِهِ شَيْئًا Yaʿnī "Senin derūnunda benim aslā vakʿ ve haysiyyetim yoktur, benim tarafıma katʿā mübālāt eylemeyip beni insān yerine komazsın yāhūd benim bu kadar pend ve nasīhatimden birini esle-meyip kabūl eylemezsin" demektir.

اَلرِّقَاعَةُ [er-reḳāʿat] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vez-ninde) Humk ve belāhat maʿnāsınadır; yukālu: بِهِ رَقَاعَةٌ أَيْ حُمْقٌ

اَلْإِرْقَاعُ [el-irḳāʿ] (hemzenin kesriy-le) Hamākata dāʾir bir iş işlemek maʿnāsınadır; yukālu: أَرْقَعَ الرَّجُلُ إِذَا جَاءَ بِالرَّقَاعَةِ Ve sevbin yama vuracak vakti gelip çatmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرْقَعَ الثَّوْبُ إِذَا حَانَ لَهُ أَنْ يُرْقَعَ

اَلْإِسْتِرْقَاعُ [el-istirḳāʿ] Bu dahi sevbin yama vuracak vakti gelip çatmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَرْقَعَ الثَّوْبُ إِذَا حَانَ لَهُ أَنْ يُرْقَعَ

اَلتَّرَقُّعُ [et-teraḳḳuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-de) Renc ve emekle māl-ı kesb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فُلاَنٌ يَتَرَقَّعُ أَيْ يَتَكَسَّبُ

اَلْمُرَقَّعُ [el-Muraḳḳaʿ] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Esmādandır: Ṭārik b. el-Muraḳḳaʿ ve Muraḳḳaʿ b. Ṣayfī el-Ḥanẓalī tābiʿīndendir.

اَلْمُرَاقَعَةُ [el-murāḳaʿat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) İdmān-ı hamr eylemek maʿnāsınadır; مُعَاقَرَةٌ [muʿāḳaret]ten maklūbdur; yukālu: رَاقَعَ الْخَمْرُ قَلْبَ عَاقَرَ

[ر ك ع]

اَلرُّكُوعُ [er-rukūʿ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Namāz kılmak maʿnāsınadır ki maʿnā-yı ātīden meʾhūzdur, cüzʾiyyet ve külliyyet ʿalākāsıyla; yukālu: رَكَعَ الْمُصَلِّي رَكْعَةً وَرَكْعَتَيْنِ وَثَلاَثَ رَكَعَاتٍ رُكُوعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا صَلَّى Ve pīrlikten bel eğilmek yāhūd yüz üzere kapanmak maʿnāsınadır ki asl maʿnādır; yukālu: رَكَعَ الشَّيْخُ إِذَا انْحَنَى كِبَرًا أَوْ كَبَا عَلَى وَجْهِهِ Şārihin beyānı üzere رُكُوعٌ [rukūʿ] inhinā maʿnāsına mevzūʿ olup baʿdehu ʿörf-i şerʿde kıyām ʿakibinde olan rükn-i mahsūsa ki kıyāmda baʿde tekmīli'l-kırāʾat iki avuçları dizlerine gelmek yāhūd arkası düpdüz olmak vechiyle eğilmekten ʿibārettir, istiʿmāl olundu. Ve gāh olur ki cüzʾiyyet ve külliyyet ʿalākasıyla namāza da ıtlāk olunur ki mecāz bi-mertebeteyni olur, niteki رُكُوعٌ [rukūʿ]u mutazammın olan her kavme-i mahsūsasına رَكْعَةٌ [rekʿat] ıtlāk olunur. İntehā. Ve

رُكُوعٌ [rukūʿ] Bir adam hāl ve māl sāhibi iken idbār ve felāket zuhūruyla hāli menkūs ve fakīr olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: رَكَعَ فُلاَنٌ إِذَا افْتَقَرَ بَعْدَ غِنًى وَانْحَطَّتْ حَالُهُ Ve namāzda رُكُوعٌ [rukūʿ] vech-i mezkūr üzere eğilme ʿibārettir; yukālu: رَكَعَ الْمُصَلِّي فِي الصَّلاَةِ إِذَا خَفَضَ رَأْسَهُ بَعْدَ قِرَاءَةِ الْفَاتِحَةِ حَتَّى تَنَالَ رَاحَتَاهُ رُكْبَتَيْهِ أَوْ حَتَّى يَطْمَئِنَّ ظَهْرُهُ

اَلرَّاكِعُ [er-rākiʿ] Mutlakan başı yere eğip eğilen şahsa denir; yukālu: هُوَ رَاكِعٌ أَيْ خَافِضٌ رَأْسَهُ

اَلرَّكَّاعُ [er-Rekkāʿ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Benū Semmāk'tan Zeyd b. ʿAbbās'ın fe-resi ismidir.

اَلرُّكْعَةُ [er-rukʿat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Derin dere gibi çukur yere denir; yukālu:

وَقَعَ فِي رُكْعَةٍ مِنَ الْأَرْضِ أَيْ فِي هُوَّةٍ

[ر م ع]

اَلرَّمَعَانُ [er-remeʿān] (fetehātla) Bir adamın burnu oynamak maʿnāsınadır ki dargınlıktan olur, رَمَعَ أَنْفُهُ رَمَعَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا تَحَرَّكَ يَعْنِي مِنَ الْغَضَبِ Ve el ile işāret eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَمَعَ بِيَدَيْهِ إِذَا أَوْمَأَ Ve doğurmak maʿnāsınadır; yukālu: رَمَعَتْ بِالصَّبِيِّ إِذَا وَلَدَتْهُ Ve göz yaşı dökmek maʿnāsınadır; yukālu: رَمَعَتْ عَيْنُهُ بِالْبُكَاءِ إِذَا سَالَتْ Ve silkmek maʿnāsınadır; yukālu: رَمَعَ رَأْسَهُ إِذَا نَفَضَهُ Ve

رَمْعٌ [remʿ] ve

رَمَعَانٌ [remeʿān] Sürʿatle yürümek maʿnāsınadır; yukālu: رَمَعَ فُلَانٌ رَمْعًا وَرَمَعَانًا إِذَا سَارَ سَرِيعًا

اَلرَّمَّاعَةُ [er-remmāʿat] (mübālaga bünyesiyle) Dübüre denir, إِسْتٌ [ist] maʿnāsınadır. Ve çocukların başlarında bıngıldayık taʿbīr olunan yumuşağa denir ki kımıldayıp oynar, يَافُوخٌ [yāfūḫ] maʿnāsınadır.

اَلرَّامِعُ [er-rāmiʿ] Başını gāh yere eğip gāh kaldırır olan kimseye denir; tekūlu: رَأَيْتُهُ رَامِعًا أَيْ يُطَأْطِئُ رَأْسَهُ ثُمَّ يَرْفَعُهُ

رُمَاعٌ [Rumāʿ] (ġurāb [ġurāb] vezninde) Bir mevziʿ adıdır. Ve şol vecaʿa denir ki kuyudan su çeken kimsenin eğilmekten arkasına ʿārız olup su çekmekten kendisini alıkor; yukālu: رُمِعَ السَّاقِي عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا أَصَابَهُ الرُّمَاعُ Ve ʿavret kısmının bazrına yaʿnī lahm-ı zāʾidine maraz isābet eylemekten çehresine ʿārız olan tagayyür ve sarılık ʿārızasına denir; yukālu: ظَهَرَ فِي وَجْهِهَا الرُّمَاعُ وَهُوَ اصْفِرَارٌ وَتَغَيُّرٌ فِي وَجْهِ الْمَرْأَةِ مِنْ دَاءٍ يُصِيبُ بَظْرَهَا

اَلرَّمَعُ [er-remaʿ] (fethateynle) Bu dahi رُمَاعٌ [rumāʿ] gibi ʿārıza-i mezkūreye denir. Ve bu maʿnāda masdar olur; yukālu: رَمِعَتِ الْمَرْأَةُ رَمَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَصَابَهَا الرُّمَاعُ

اَلتَّرْمِيعُ [et-termīʿ] رَمْعٌ [remaʿ] maʿnāsınadır; yukālu: رُمِّعَتِ الْمَرْأَةُ عَلَى الْمَجْهُولِ بِمَعْنَى رَمَعَتْ Ve yırtıcı cānver karnından yavrusunu henüz hilkati nā-tamām iken düşürmek maʿnāsınadır; yukālu: رَمَّعَتِ السَّبُعُ إِذَا أَلْقَتْ وَلَدَهُ لِغَيْرِ تَمَامٍ

رِمَعٌ [Rimaʿ] (عِنَبٌ [ʿineb] vezninde) Yemen'de bir karye adıdır; Eşʿariyyūn menzilleridir, Ebū Mūsā el-Eşʿarī radıyallāhu ʿanhu oradandır.

اَلرُّمْعَةُ [er-rumʿat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Pāre ve kıtʿa maʿnāsınadır; yukālu: رُمْعَةٌ مِنْ نَبْتٍ وَغَيْرِهِ أَيْ قِطْعَةٌ مِنْهُ

رَمَعٌ [Remaʿ] (fethateynle ve rā'nın harekāt-ı selāsıyla) Bir mevziʿ adıdır.

اَلْيَرْمَعُ [el-yermaʿu] (يَمْنَعُ [yemneʿu] vezninde) Etfālin pırlagıç dedikleri oyuncak ismidir, hareket maʿnāsındandır; yukālu: يَلْعَبُ الصَّبِيُّ بِالْيَرْمَعِ أَيِ الْخُذْرُوفِ Ve bir güne taşa denir ki be-gāyet yumuşak olmakla bir nesne ile vuruldukta un gibi hurd olur; ve minhu tekūlu'l-ʿArab: تَرَكْتُهُ يَفُتُّ الْيَرْمَعَ أَيْ مَغْمُومًا مُنْكَسِرًا

اَلْمُرَمَّعُ [el-muremmaʿ] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Bātıl ve beyhūde nesneye denir; yukālu: أَتَى بِمُرَمَّعَاتِ الْأَخْبَارِ أَيْ بِالْبَاطِلِ

اَلْمُرَمِّعَةُ [el-muremmiʿat] (مُحَدِّثَةٌ [muḥaddiṯet] vezninde) Beyābāna denir, مَفَازَةٌ [mefāzet] maʿnāsına.

اَلتَّرَمُّعُ [et-teremmuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir kimse dargınlıktan beri öte kımıl kımıl oynamak yāhūd vücūdu titretmek maʿnāsınadır; yukālu: تَرَمَّعَ الرَّجُلُ إِذَا تَحَرَّكَ أَوْ أُرْعِدَ غَضَبًا Ve minhu tekūlu'l-ʿArabu دَعْهُ يَتَرَمَّعُ فِي طُمَّتِهِ أَيْ يَتَسَكَّعُ فِي ضَلَالِهِ أَوْ يَتَلَطَّخُ فِي خُرْئِهِ Fi'l-asl طُمَّةٌ [ṭummet] ṭā'nın zammıyla suyun taşkınlığına denir. Burada fart-ı gayyu dalālden kināye olmakla "Filānı kendi

gayy ve dalālinde hayretle olta çalarak hāline ko" demektir. Baʿzılar طُمَّةٌ [ṭummet]i necis ve عَذِرَةٌ [ʿaẕiret] maʿnāsına haml eylemekle "Kendi murdārında pala çalarak boşlayıp terk eyle" demek olur. İkisinde dahi تَرَمُّعٌ [teremmuʿ] kımıldanmak maʿnāsınadır.

[ر ن ع]

اَلرُّنُوعُ [er-runūʿ] (رُكُوعٌ [rukūʿ] vezninde) Bir nesnenin levni bozulup pejmürde ve bī-tāb u tarāvet olmak maʿnāsınadır; yukālu: رَنَعَ لَوْنُهُ رُنُوعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا تَغَيَّرَ وَذَبَلَ وَضَمُرَ Ve davar başı ile sineklenmek maʿnāsınadır; yukālu: رَنَعَتِ الدَّابَّةَ إِذَا طَرَدَتِ الذُّبَابَ بِرَأْسِهَا Ve laʿib eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَنَعَ فُلَانٌ إِذَا لَعِبَ

اَلرَّانِعُ [er-rāniʿ] لاَعِبٌ [lāʿib] maʿnāsınadır; yukālu: هُمْ رَانِعُونَ أَيْ لاَعِبُونَ

اَلْمَرْنَعَةُ [el-merneʿat] (مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde) Laʿib aralığında olan gırīv ve feryāda denir. Ve vüsʿat-i hāl ve gınā ve yesār maʿnāsınadır; ve minhu yukālu li'l-hamkāʾi izā esretʾ: "وَقَعْتِ فِي مَرْنَعَةٍ فَعِيشِي" Yaʿnī bir humk ve belāhetli ʿavret servet ve yesāra nāʾil olsa ona kelām-ı mezbūru īrād ederler ki "Kemāl üzere refāh-ı hāle mazhar oldun, dil-hāh üzere ʿayş ve safā eyle" demektir; ve minhu'l-meselu eyzan: "إِنَّ فِي الْمَرْنَعَةِ لِكُلِّ قَوْمٍ مَقْنَعَةً" أَيْ غِنًى Ve

مَرْنَعَةٌ [merneʿat] Ravza ve merg-zāra denir. Ve sayd ve taʿām ve şarābdan bir bölüğe ve bir kıtʿaya denir. Ve cenk ve husūmet misilli hālāt için nāsın cemʿ olacakları mahalle denir.

اَلتَّرْنِيعُ [et-ternīʿ] Bir kimse başını oynatmak maʿnāsınadır; yukālu: رَنَّعَ رَأْسَهُ إِذَا حَرَّكَهُ

[ر و ع]

اَلرَّوْعُ [er-revʿ] (rā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Bir nesneden korkmak maʿnāsınadır ki bundan kalb belinleyip ürkmek taʿbīr olunur; yukālu: رَاعَ مِنْهُ يَرُوعُ رَوْعًا إِذَا فَزِعَ Ve

رَوْعٌ [Revʿ] Yemen'de Laḥc kurbünde bir belde adıdır. Ve

رَوْعٌ [revʿ] Kalbin harāreti soğumak maʿnāsına müstaʿmeldir; tekūlu: هَذِهِ شَرْبَةٌ رَاعَ بِهَا فُؤَادِي أَيْ بَرَدَ بِهَا غُلَّةُ رُوعِي Şārih der ki kalbin susuzluk harāreti korktuğu gibi zāʾil olmak lāzımdır yāhūd buرَيْعٌ [reyʿ] māddesindendir. Ve

رَوْعٌ [revʿ] Müteʿaddī olur, korkutmak maʿnāsına; yukālu: رَاعَهُ إِذَا أَفْزَعَهُ Ve bir kimseyi bir matbūʿ nesne ʿacebe getirmek maʿnāsınadır; yukālu: رَاعَ فُلَانًا إِذَا أَعْجَبَهُ Ve sābit ve ber-karār olmak maʿnāsınadır; tekūlu: رَاعَ فِي يَدِي كَذَا إِذَا فَادَ أَيْ ثَبَتَ

اَلْإِرْتِيَاعُ [el-irtiyāʿ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Ve

اَلتَّرَوُّعُ [et-terevvuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bunlar da korkmak maʿnāsınadır; yukālu: إِرْتَاعَ مِنْهُ وَتَرَوَّعَ بِمَعْنَى رَاعَ

اَلرَّوْعَةُ [er-revʿat] (رَوْضَةٌ [ravḍat] vezninde) Binā-i merredir. Ve ism olur, korkuya denir; yukālu: فِيهِ رَوْعَةٌ أَيْ فَزْعَةٌ Ve mahbūb çehresinde olan ʿacīb ve muʿcib hüsn ve melāhat lāyihasına denir ki ān taʿbīr olunur; yukālu: فِي وَجْهِهِ رَوْعَةٌ أَيْ مَسْحَةٌ مِنَ الْجَمَالِ

اَلتَّرْوِيعُ [et-tervīʿ] Korkutmak maʿnāsınadır; yukālu: رَوَّعَهُ إِذَا أَفْزَعَهُ

اَلرُّوَاعُ [er-ruvāʿ] (rā'nın zammıyla) Rücūʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَاعَ الشَّيْءُ يَرُوعُ وَيَرِيعُ رُوَاعًا إِذَا رَجَعَ

رَائِعَةٌ [Rāʾiʿat] Mekke ile Başra meyānında

bir menzil adıdır, ʿalā-kavlin İmmere ile Ḍariyye beyninde Benī ʿUmeyle'ye mahsūs bir su adıdır yāhūd bu bā-yı muvahhade iledir.

دَارُ رَائِعَةَ [Dāru Rāʾiʿat] Mekke'de bir mevziʿ adıdır; Fahr-i ʿālem ʿaleyhi's-selām hazretlerinin vālide-i mācideleri merkadı ondadır.

رَائِعٌ [Rāʾiʿ] Şehr-i Medīne-i münevvere finālarında yaʿnī şehr etrāfından bir mahallin ismidir, بَقِيعٌ [Beḳīʿ] gibi.

اَلرَّوَّاعُ [er-Revvāʿ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Esāmīdendir: er-Revvāʿ b. ʿAbdulmelik ve Suleymān b. er-Revvāʿ el-Ḥuşenī ve Aḥmed b. er-Revvāʿ el-Mıṣrī muhaddislerdir. Ve

رَوَّاعٌ [Revvāʿ] Bir hatun ismidir ki Rebīʿa b. Maḳrūm nām şāʿir kasīdelerinde onunla teşbīb ve tagazzül eder idi; ʿalā-kavlin bu غُرَابٌ[ġurāb] veznindedir.

أَبُو رَوْعَةَ [Ebū Revʿat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Cuheyne kabīlesinden bir kimsedir ki taraf-ı Hazret-i Nebevī'ye vefādetle vürūd eylemiştir.

اَلرَّوْعُ [er-rūʿ] (rā'nın zammıyla) Kalb ve fuʾād maʿnāsınadır. ʿAlā-kavlin yürekte korku ʿārız olacak mahalle denir yāhūd yürekte olan noktaya denir ki sevādu'l-kalb taʿbīr olunur. Ve zihn ve ʿakl ve ʿākileye denir; ve minhu'l-hadīs: "إِنَّ رُوحَ الْقُدُسِ نَفَثَ فِي رُوعِي إِنَّ نَفْسًا لَنْ تَمُوتَ حَتَّى تَسْتَكْمِلَ رِزْقَهَا فَاتَّقُوا اللهَ وَأَجْمِلُوا فِي الطَّلَبِ" Yaʿnī "Cibrīl-i Emīn benim kalbime yā zihnime ilhām eyledi ki nüfūs-ı halāyıktan bir nefs elbette ʿālem-i dünyāda rızk-ı mukadderini istīfā ve istikmāl eylemedikçe ʿukbāya ʿazīmet eylemez. Pes sizler de Hak taʿālādan ittikā edip taleb-i erzāk husūsunda vech-i şerʿī ve rāh-ı merʿī üzere ʿamel ve hareket eyleyesiz." Ve minhu'l-hadīsu'l-āharu: "أَفْرِخْ رُوعُكَ مَنْ أَدْرَكَ إِفَاضَتَنَا هَذِهِ فَقَدْ أَدْرَكَ" يَعْنِي الْحَجَّ Burada أَفْرِخْ رُوعُكَ fiʿl-i māzī ve fāʿildir; إِفْرَاخٌ lafzındandır ki yumurtadan yavru çıkmak maʿnāsınadır. Baʿzılar رُوعُكَ lafzını rā'nın fethiyle rivāyet eyledi yāhūd hemān rivāyet fethledir. Ve bu cümle-i ihbāriyyedir ki inşā maʿnāsınadır. Hāsıl-ı maʿnā "Yüreğinden havf ve ıztırābın çıkıp zāʾil ve münkeşif olsun ve sen her türlü emīn ve āsūde ol" demek olur. Ve fī hadīsi Muʿāviye ilā Ziyād: "لِيُفْرِخْ رُوعُكَ بِالضَّمِّ وَبِصِيغَةِ الْأَمْرِ الْغَائِبِ أَيْ أَخْرِجِ الرَّوْعَ عَنْ رُوعِكَ أَفْرَخَتِ الْبَيْضَةُ إِذَا خَرَجَ الْفَرْخُ مِنْهُ Ve bu kavllerinden meʾhūzdur. Eğer bu fethle olsa رَوْعٌ korkuya denmekle korku yarılıp içinden korku çıksın demek olur. Korku ise mahalli olan kalbden hurūc eder. Hāsılı feth rivāyetine göre فَرْخٌ [ferḫ]in بَيْضَةٌ [beyḍat] tan hurūcundan meʾhūz olup بَيْضَةٌ [beyḍat] ın فرخ [ferḫ]ten huluvvü gibi kalbin hemm ve havften hālī olsun demektir. Ve zammla olduğuna göre kalbin münkeşif olup havf ve ıztırābın emn ve āsāyişe mübeddel olsun demek olur. Giderek bu terkīb إِنْكَشَفَ قَلْبُكَ maʿnāsında müstaʿmel olmuştur; ve yekūlūne أَفْرِخْ رُوعَكَ عَلَى الْأَمْرِ أَيِ اسْكُنْ وَأْمَنْ Bu dahi lāzım-ı maʿnā olmakla emīn ve sākin ve mutmaʾinnü'l-bāl ol demektir. Mütercim der ki عَافَاكَ اللهُ ve عَفَى اللهُ عَنْكَ ve ثَقِّلْ ve تَرِبَتْ يَدَاهُ ve أَبَيْتَ اللَّعْنَ ve أَفْرِخْ رُوعَكَ ve طَوِّلْ بَالَكَ ve بَالَكَ makūlesi kelām bi'l-cümle kelimāt esnāsında istiʿmāl-ı ʿArabdır, mevkiʿine göre īrād ederler.

رُوَاعَةُ الْفُؤَادِ [ruvāʿatu'l-fuʾād] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] vezninde) ve

رُوَاعُ الْفُؤَادِ [ruvāʿu'l-fuʾād] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Āteş yürekli, pūlād-dil ve cüst

ve çālāk nākaya ıtlāk olunur; yukālu: نَاقَةٌ رُوَاعَةُ الْفُؤَادِ وَرُوَاعُهُ أَيْ شَهْمَةٌ ذَكِيَّةٌ

اَلرَّوْعَاءُ [er-revʿāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Şol kısrağa ve nākaya denir ki begāyet āteş-dil ve yürekli ve cüst ve çālāk ola; yukālu: فَرَسٌ وَنَاقَةٌ رَوْعَاءُ أَيِ الْحَدِيدَةُ الْفُؤَادِ

اَلْأَرْوَعُ [el-ervaʿ] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Ve

اَلرَّائِعُ [er-rāʾiʿ] Şol dil-bere denir ki begāyet hüsn ü cemāl sāhibi olup hüsn-i çehresi ve melāhat-ı manzarı temāşā edenleri ʿaceb-nāk eyleye. Yāhūd şecāʿat ve celādetle halkı müteʿaccib eden dilāvere denir. Cemʿi أَرْوَاعٌ [ervāʿ] ve رُوعٌ [rūʿ] gelir rā'nın zammıyla.

اَلرَّوَعُ [er-revaʿ] (fethateynle) Maʿnā-yı mezkūrdan ismdir, nāsı iʿcāb eden hüsn ü cemāle yāhūd o güne şecāʿate denir; yukālu: رَجُلٌ أَرْوَعُ وَرَائِعٌ إِذَا كَانَ فِيهِ رَوَعٌ أَيْ حُسْنٌ وَجَهَارَةُ مَنْظَرٍ يُعْجِبُ النَّاسَ أَوْ شَجَاعَةٌ

اَلتَّرْوِيعُ [et-tervīʿ] Ekmeği yāhūd hamuru gereği gibi yağa bandırmak maʿnāsınadır; yukālu: رَوَّعَ خُبْزَهُ بِالسَّمْنِ إِذَا رَوَّاهُ بِهِ

اَلْإِرْوَاعُ [el-irvāʿ] (hemzenin kesriyle) Koyun ve keçi kısmını āzārlamak maʿnāsınadır; yukālu: أَرْوَعَ الرَّاعِي بِالْغَنَمِ إِذَا لَعْلَعَ بِهَا وَهُوَ زَجْرٌ لَهَا

اَلْمُرَوَّعُ [el-murevvaʿ] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Şol adama denir ki derūnuna sıdk-ı firāset ilkā olunur ola, yaʿnī fikr-i selīm ve zihn-i müstakīm sāhibi olmakla zann ve fikr ve firāseti hemīşe rāst ve musīb ola. ʿAlā-kavlin dāʾimā savāba mülhem olup aslā zihni ve reʾyi habt ve hatāya munsarıf olmaya; yukālu: رَجُلٌ مُرَوَّعٌ إِذَا كَانَ يُلْقَى فِي صَدْرِهِ صِدْقُ فِرَاسَةٍ أَوْ يُلْهَمُ الصَّوَابَ

[ر ي ع]

اَلرَّيْعُ [er-reyʿ] (بَيْعٌ [beyʿ] vezninde) ve

اَلرُّيُوعُ [er-ruyūʿ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Ve

اَلرِّيَاعُ [er-riyāʿ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

اَلرَّيَعَانُ [er-reyeʿān] (fetehātla) Bir nesne bereketlenip artmak maʿnāsınadır; yukālu: رَاعَ الشَّيْءُ يَرِيعُ رَيْعًا وَرُيُوعًا وَرِيَاعًا وَرَيَعَانًا إِذَا نَمَا وَزَادَ Ve rücūʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَاعَ عَنْهُ إِذَا رَجَعَ Ve ekin dil-hāh üzere onmak maʿnāsınadır; yukālu: رَاعَتِ الْحِنْطَةُ إِذَا زَكَتْ Ve

رَيْعٌ [reyʿ] Her şeyʾin artmasına denir, hamur ve un ve tohum makūlesinin nemā bulup artması gibi ve baʿzı pirinç olur ki bir avucu bir tencere pilav olur; yukālu: فِي الْعَجِينِ رَيْعٌ أَيْ فَضْلٌ Ve

رَيْعٌ [reyʿ] Bādiyede serāb oynamak maʿnāsınadır; yukālu: يَرِيعُ السَّرَابُ رَيْعًا إِذَا اضْطَرَبَ Ve korkmak maʿnāsınadır ki vāvī ve yāʾī olur; yukālu: يَرِيعُ مِنْهُ أَيْ يَفْزَعُ Ve her şeyʾin evveline denir ki gürlüğü ve fazl ve ikbāli hāleti olur, رَيَعَانٌ [reyeʿān] dahi denir, ke-mā se-yuzkeru. Ve

رَيْعُ الدُّرُوعِ [reyʿu'd-durūʿ] Cenk esvābından zırhın yenlerinden olan ziyādesine denir ki el üzerinden parmaklara kadar gelir; yukālu: حَذَفَ رَيْعَ دِرْعِهِ وَهُوَ مَا فَضُلَ مِنْ كُمَّيْهَا Ve

رَيْعُ الضُّحَى [reyʿu'ḍ-ḍuḥā] Kuşluk vaktinin beyāzından ve letāfet ve hüsn-i berīk ve incilāsından ʿibārettir; tekūlu: أَعْجَبَنِي رَيْعُ الضُّحَى أَيْ بَيَاضُهُ وَحُسْنُ بَرِيقِهِ Ve

رَيْعٌ [reyʿ] Rücūʿ maʿnāsından masdar bi-maʿnā mefʿūl olur, geri dönmüş nesneye denir, mektūb ve haber cevābı gibi; yukālu: لَيْسَ لَهُ رَيْعٌ أَيْ مَرْجُوعٌ

اَلْإِرَاعَةُ [el-irāʿat] (hemzenin kesriyle) Bu dahi ekin ve galle onup gürlenmek

maʿnāsınadır; yukālu: أَرَاعَتِ الْحِنْطَةُ إِذَا زَكَتْ Ve bir adamın gılāli nemā bulup artmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرَاعَ الْقَوْمُ إِذَا رَاعَ طَعَامُهُمْ Ve devenin evlādları çoğalıp hayr ve bereket bulmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرَاعَتِ الْإِبِلُ إِذَا نَمَتْ وَكَثُرَ أَوْلَادُهَا

اَلرِّيعُ [er-rīʿ] (rā'nın kesri ve fethiyle) Mürtefiʿ arza denir. ʿAlā-kavlin iki dağ aralığında olan açık yola, ʿalā-reʾyin mutlakan yola yāhūd dağda olan açık dere yoluna denir; tekūlu: رَأَيْتُهُمْ فِي رِيعٍ وَهُوَ الْمُرْتَفِعُ مِنَ الْأَرْضِ أَوْ كُلُّ فَجٍّ أَوْ كُلُّ طَرِيقٍ أَوِ الطَّرِيقُ الْمُنْفَرِجُ فِي الْجَبَلِ Ve yüksek dağa denir; yukālu: نَزَلُوا فِي رِيعِ أَيِّ جَبَلٍ مُرْتَفِعٍ Müfredi رِيعَةٌ [rīʿat]tır. Ve her yüksek yerden dereye akan akıntıya denir. Ve

رِيعٌ [rīʿ] (rā'nın kesriyle) Savmaʿaya denir. Ve güvercin burcuna denir. Ve yüksek höyüğe denir; tekūlu: نَزَلْنَا فِي رِيعِ أَيِّ فِي تَلٍّ عَالٍ Ve ʿAmr b. ʿUsm'un feresi ismidir.

اَلرَّيْعَانُ [er-reyʿān] (رَيْحَانٌ [reyḥān] veznninde) رَيْعٌ [reyʿ] gibi her şeyʾin evvel ve ibtidālarına denir ki gürlüğü ve fazl ve firāvānlığı hāletidir; yukālu: ذَهَبَ رَيْعُ الشَّبَابِ وَرَيْعَانُهُ أَيْ أَوَّلُهُ وَأَفْضَلُهُ Ve

رَيْعَانُ [Reyʿān] Bir belde yāhūd bir cebel adıdır. Ve bir recül ismidir.

اَلرِّيعَةُ [er-rīʿat] (rā'nın kesriyle) Birbirine munzamm ve mültahık olmuş cemāʿat-i insānīye denir; yukālu: جَاءَتْ رِيعَةٌ مِنَ النَّاسِ أَيْ جَمَاعَةٌ قَدِ انْضَمُّوا

رَائِعٌ [Rāʾiʿ] İbn ʿAbdullāh el-Maḳdisī'dir ki muhaddistir.

رِيَاعٌ [Riyāʿ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

اَلْمِرْيَاعُ [el-miryāʿ] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] veznninde) Tīz süt verir olan, ʿalā-kavlin tīz semirir olan yāhūd merʿāya kendi başına gidip gelir olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ مِرْيَاعٌ إِذَا كَانَتْ سَرِيعَةَ الدَّرَّةِ أَوْ سَرِيعَةَ السِّمَنِ أَوْ تَذْهَبُ فِي الْمَرْعَى وَتَرْجِعُ بِنَفْسِهَا

اَلرَّيْعَانَةُ [er-reyʿānet] (رَيْحَانَةٌ [reyḥānet] veznninde) Sütü çok nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ رَيْعَانَةٌ إِذَا كَانَتْ كَثِيرَةَ اللَّبَنِ

اَلتَّرَيُّعُ [et-tereyyuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznninde) Eğlenip durmak maʿnāsınadır; yukālu: تَرَيَّعَ الرَّجُلُ إِذَا تَلَبَّثَ وَتَوَقَّفَ Ve müteḥayyir olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَرَيَّعَ فُلَانٌ إِذَا تَحَيَّرَ Ve çölde serāb beri öte oynamak maʿnāsınadır; yukālu: تَرَيَّعَ السَّرَابُ إِذَا جَاءَ وَذَهَبَ Ve nās birikmek maʿnāsınadır; yukālu: تَرَيَّعَ الْقَوْمُ إِذَا اجْتَمَعُوا

اَلْإِسْتِرَاعَةُ [el-istirāʿat] Bu dahi mütehayyir olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَرَاعَ الرَّجُلُ إِذَا تَحَيَّرَ

اَلتَّرْيِيعُ [et-teryīʿ] Nās birikmek maʿnāsınadır; yukālu: رَيَّعَ الْقَوْمُ إِذَا تَجَمَّعُوا

اَلْمُتَرَيِّعُ [el-mutereyyiʿ] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Şol kimseye denir ki güreşçi gibi dāʾimā bedenini edhānla yağlayıp musaykal eder ola. Ve bu, aʿrāb-ı bādiye kārıdır; yukālu: رَجُلٌ مُتَرَيِّعٌ أَيْ مُتَزَلِّقٌ يَصْبُغُ نَفْسَهُ بِالْأَدْهَانِ

FASLU'Z-ZĀYİ'L-MUᶜCEME
(فَصْلُ الزَّايِ الْمُعْجَمَةِ)

[ز ب ع]

اَلزَّبِيعُ [ez-zebīᶜ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Şol kimseye denir ki gazaba geldikte hasmını pāymāl ve hāksār eder ola; yukālu: رَجُلٌ زَبِيعٌ أَيْ مُدَمْدِمٌ فِي الْغَضَبِ Baᶜzı nüshada yine dāl-ı mühmele ile اَلْمَدْمُومُ vākiᶜ olmakla nihāyet derecede gazbān demek olur. Ve bunlar gūyā ki زَوْبَعَةٌ [zevbeᶜat]tan meᵓhūzlardır.

اَلزَّوْبَعَةُ [ez-zevbeᶜat] (جَوْهَرَةٌ [cevheret] vezninde) Bir şeytānın, ᶜalā-kavlin cinn tāᵓifesinin bir reᵓīslerinin ismidir. Kasırga taᶜbīr olunan rüzgāra ki muhtelif rüzgārların tesādümüyle dönüp burularak ᶜamūd gibi havāya ağıp çıkar. زَوْبَعَةٌ [zevbeᶜat] ıtlākı bu cihettendir ki onda bir şeytān-ı mārid vardır derler. Ve ona أُمُّ زَوْبَعَةَ [ummu zevbeᶜat] ve أَبُو زَوْبَعَةَ [ebū zevbeᶜat] dahi derler.

اَلزَّوْبَعُ [ez-zevbaᶜ] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Pek bodur adama denir, lākin bu hemān rā-i mühmele iledir, Cevherī gerek lügatinde ve gerek istişhād eylediği Ruᵓbe'nin işbu: "وَمَنْ هَمَزْنَا عِزَّهُ تَبَرْكَعَا || عَلَى اسْتِهِ زَوْبَعَةً وَزَوْبَعَا" meştūrunda tashīf ve teşvīş eylemiştir, zīrā asl-ı rivāyet-i sahīha: "وَمَنْ هَمَزْنَا عَظْمَهُ تَلَعْلَعَا || وَمَنْ أَبَحْنَا عِزَّهُ تَبَرْكَعَا || عَلَى اسْتِهِ رَوْبَعَةً وَرَوْبَعَا" olmaktır ki rā'ların ihmāliyledir.

زِنْبَاعٌ [Zinbāᶜ] (zā'nın kesriyle) Bir recülün ᶜalemidir.

اَلزِّنْبَاعَةُ [ez-zinbāᶜat] (zā'nın kesriyle) Çizmenin ve papuç makūlesi ayakkabının ucuna denir ki burnu olacaktır.

اَلتَّزَبُّعُ [et-tezebbuᶜ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] veznin-de) Bir kimseye gücenip dargınlık peydā eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَزَبَّعَ لِفُلَانٍ إِذَا تَغَيَّظَ لَهُ Ve bed-hūyluk edip ᶜarbede ve kavga koparmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَزَبَّعَ الرَّجُلُ إِذَا عَرْبَدَ وَسَاءَ خُلُقُهُ Ve aslā doğru söylemeyip dāᵓimā nāsı mūzī ve dil-āzār sözler ile āzürde eder olmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَزَبَّعَ الرَّجُلُ إِذَا دَامَ عَلَى الْكَلَامِ الْمُؤْذِي وَلَمْ يَسْتَقِمْ

[ز د ع]

اَلزَّدْعُ [ez-zedᶜ] (رَدْعٌ [redᶜ] vezninde) Cimāᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: زَدَعَ الْجَارِيَةَ زَدْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا جَامَعَهَا

اَلْمِزْدَعُ [el-mizdaᶜ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) İş görmekte cüst ve çālāk ve işlek kārgüzār adama denir; yukālu: رَجُلٌ مِزْدَعٌ أَيْ سَرِيعٌ مَاضٍ فِي الْأَمْرِ

[ز ر ب ع]

زَرْبَعٌ [Zerbaᶜ] (جَعْفَرٌ [caᶜfer] vezninde) İbn Zeyd b. Keşve ismidir.

[ز ر ع]

اَلزَّرْعُ [ez-zerᶜ] (فَرْعٌ [ferᶜ] vezninde) Tarlaya tohum saçmak maᶜnāsınadır ki ekin ekmek taᶜbīr olunur; yukālu: زَرَعَ الرَّجُلُ زَرْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا طَرَحَ الْحَبَّ وَالْبَذْرَ Ve nebāt bitirmek maᶜnāsınadır; yukālu: زَرَعَهُ اللهُ أَيْ أَنْبَتَهُ Ve ᶜArablar çocuğa Hak taᶜālā neşv ü nemā verip ondurup yetiştirsin diyecek yerde زَرَعَهُ اللهُ تَعَالَى derler, جَبَرَهُ maᶜnāsına. Ve bir kimse fakīr iken servet ve sāmān bulsa زُرِعَ أَصَابَ لَهُ بَعْدَ شَقَاوَةٍ مَالاً بَعْدَ حَاجَةٍ derler binā-yı mechūlle, maᶜnāsına. Ve

زَرْعٌ [zerᶜ] Velede ıtlāk olunur; yukālu: لَهُ زَرْعٌ أَيْ وَلَدٌ Ve ekilmiş ekine denir, مَزْرُوعٌ [mezrūᶜ] maᶜnāsına. Cemᶜi زُرُوعٌ [zurūᶜ] dur; yukālu: رَاعَ زَرْعُهُ أَيْ مَزْرُوعُهُ

اَلْإِزْدِرَاعُ [el-izdirāᶜ] (hemzenin ve dāl'ın kes-

riyle) Bu dahi ekin ekmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِزْدَرَعَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى زَرَعَ Bunun aslı إِزْتَرَعَ idi, إِفْتَعَلَ vezninde, tāʾ harfi mehmūseden ve zā-yı muᶜceme mechūreden olmakla iltiyām için tāʾyı mechūreden olan dāl'a ibdāl eylediler.

اَلْمَزْرَعَةُ [el-mezraᶜat] (mīm'in fethi ve rā'nın harekāt-ı selāsıyla) ve

اَلْمُزْدَرَعُ [el-muzderiᶜ] (mīm'in zammı ve dāl'ın fethiyle) Tarlaya denir; yukālu: هَذِهِ مَزْرَعَةُ فُلَانٍ وَمُزْدَرَعُهُ أَيْ مَوْضِعُ زَرْعِهِ

اَلزَّرِيعَةُ [ez-zerīᶜat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Ekilmiş tohuma denir, مَزْرُوعَةٌ [mezrūᶜat] maᶜnāsına.

اَلزِّرِّيعُ [ez-zirrīᶜ] (سِكِّيتٌ [sikkīt] vezninde) Ekini biçerken dökülen dānelerden gelecek sene biten ekine denir; yukālu: فِي أَرْضِهِ زِرِّيعٌ كَثِيرٌ وَهُوَ مَا يَنْبُتُ فِي الْأَرْضِ الْمُسْتَحِيلَةِ مِمَّا يَتَنَاثَرُ فِيهَا أَيَّامَ الْحَصَادِ

اَلزُّرْعَةُ [ez-zurᶜat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Ekilecek tohuma denir; tekūlu: أَعْطِنِي زُرْعَةً أَزْرَعُ بِهَا أَرْضِي Ve

زُرْعَةُ [Zurᶜat] Bir recül adıdır.

زُرَيْعٌ [Zurayᶜ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde)

زَرْعَانُ [Zerᶜān] (سَحْبَانُ [seḥbān] vezninde)

زُرْعَانُ [Zurᶜān] (عُثْمَانُ [ᶜuṯmān] vezninde) Esāmī-i ricāldendir.

زَارِعٌ [Zāriᶜ] Bir kelbin adıdır, kilāba أَوْلَادُ زَارِعٍ [evlādu zāriᶜ] ıtlākı ona mebnīdir.

زُرَاعٌ [Zurāᶜ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Esāmī-i ricāldendir: Muḥammed b. Mekkī b. Zurāᶜ, İmām Firebrī rahimahullāhu hazretlerinden ki rāvī-i İmām Buḫārī'dir, Ṣaḥīḥ-i Buḫārī rivāyet eylemiştir.

اَلْمَزْرُوعَانِ [el-Mezrūᶜān] Benī Kaᶜb cemāᶜatinden Kaᶜb b. Saᶜd ile Mālik b. Kaᶜb nām kimselerdir.

اَلزُّرْعَةُ [ez-zurᶜat] (zā'nın harekāt-ı selāsı ve rā'nın sükūnuyla ve harekātla cāʾizdir) Ekin ekecek ve ekin ekmeğe sālih olacak yere denir; yukālu: مَا فِي الْأَرْضِ زُرْعَةٌ أَيْ مَوْضِعٌ يُزْرَعُ فِيهِ

اَلْإِزْرَاعُ [el-izrāᶜ] (hemzenin kesriyle) Ekin boy pos sürüp uzamak maᶜnāsınadır; yukālu: أَزْرَعَ الزَّرْعُ إِذَا طَالَ Ve bir kimseye ekin ekmek mümkin olmak maᶜnāsınadır ki murād ekin sāhibi olmaktır; yukālu: أَزْرَعَ النَّاسَ إِذَا أَمْكَنَهُمُ الزَّرْعُ

اَلْمُزَارَعَةُ [el-muzāreᶜat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Ekincilik vechiyle muᶜāmele eylemek maᶜnāsınadır ki meselā biri tarla ve tohum verip āheri işlemek vechiyle olan muᶜāmeleʾ-i şirket gibi; yukālu: زَارَعَهُ إِذَا عَامَلَهُ عَلَى الْأَرْضِ بِبَعْضِ مَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَيَكُونُ الْبَذْرُ مِنْ مَالِكِهَا

اَلتَّزَرُّعُ [et-tezerruᶜ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Şerr ve kerīheye atılıp koşmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَزَرَّعَ إِلَى الشَّرِّ إِذَا تَسَرَّعَ

أَبُو زُرْعَةَ [Ebū Zurᶜat] (zā'nın zammıyla) Dımaşḳī bir muhaddis-i meşhūrdur.

[ز ع ز]

اَلزَّعَازِعُ [ez-Zeᶜāziᶜ] (zā'yın fethiyle) Şehr-i ᶜAden kurbünde bir belde adıdır. Ve

زَعَازِعُ [zeᶜāziᶜ] Mihen ü şedāʾid-i dehre ıtlāk olunur; زَعْزَعَةٌ [zaᶜzeᶜat]ten meʾhūzdur; yukālu: نَزَلَتْ بِهِمْ زَعَازِعُ الدَّهْرِ أَيْ شَدَائِدُهُ

اَلزَّعْزَعَةُ [ez-zaᶜzeᶜat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Rüzgār ağaç makūlesini sarsıp ırgalamak maᶜnāsınadır, ᶜalā-kavlin mutlakan sarsıp ırgalamak maᶜnāsınadır; yukālu: زَعْزَعَتِ الرِّيحُ الشَّجَرَ وَنَحْوَهَا إِذَا حَرَّكَتْهَا أَوْ كُلُّ تَحْرِيكٍ شَدِيدٍ

اَلزَّعْزَعُ [ez-zaᶜzaᶜ] (فَدْفَدٌ [fedfed] vezninde) ve

اَلزَّعْزَعَانُ [ez-zaʿzeʿān] ve

اَلزَّعْزَاعُ [ez-zaʿzāʿ] (zā'ların fethiyle) ve

اَلزُّعَازِعُ [ez-zuʿāziʿ] (عُلاَبِطٌ[ʿulābiṭ] veznin-de) Şol yele denir ki dokunduğu nesneyi sarsıp ırgalar ola; yukālu: رِيحٌ زَعْزَعٌ وَزَعْزَعَانٌ وَزَعْزَاعٌ وَزُعَازِعٌ إِذَا كَانَتْ تُزَعْزِعُ الْأَشْيَاءَ Ve

زَعْزَعٌ [zaʿzaʿ] İki tarafa ırgalanarak yürü-yüşe denir; yukālu: سَيْرٌ زَعْزَعٌ أَيْ فِيهِ تَحَرُّكٌ

اَلزَّعْزَاعَةُ [ez-zaʿzāʿat] (zā'nın fethiyle) Süvārīsi çok ʿaskere denir ki deryā gibi çalkanarak giderler; yukālu: كَتِيبَةٌ زَعْزَاعَةٌ أَيِ الْكَثِيرَةُ الْخَيْلِ

اَلْمُزَعْزَعُ [el-muzaʿzaʿ] (ism-i mefʿūl bünye-siyle) Pālūzeye denir, titrediği için.

اَلتَّزَعْزُعُ [et-tezaʿzuʿ] Irgalanmak maʿnāsınadır; yukālu: تَزَعْزَعَ الشَّيْءُ إِذَا تَحَرَّكَ

[ز ق ع]

اَلزَّقْعُ [ez-zaḳʿ] (zā'nın fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) Ve

اَلزُّقَاعُ [ez-zuḳāʿ] (zā'nın zammıyla) Hımār pek şiddetle osurmak maʿnāsınadır; yukālu: زَقَعَ الْحِمَارُ زَقْعًا وَزُقَاعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا ضَرِطَ أَشَدَّ مَا يَكُونُ Ve horoz ötmek maʿnāsınadır; yukālu: زَقَعَ الدِّيكُ إِذَا صَاحَ

اَلزَّقَاقِيعُ [ez-zeḳāḳīʿ] (zā'nın fethiyle) Kek-lik kuşunun yavrularına denir, زَعَاقِيقُ [zeʿāḳīḳ] lafzından maklūbdur.

[ز ل ب ع]

اَلزِّلِنْبَاعُ [ez-zilinbāʿ] (zāy'ın ve lām'ın kes-riyle سِرِطْرَاطٌ [siriṭrāt] vezninde) Dāʾimā nāsa bed sözler ile taʿarruz eder olan kim-seye denir; yukālu: رَجُلٌ زِلِنْبَاعٌ أَيْ مُنْدَرِئٌ بِالْكَلاَمِ

[ز ل ع]

اَلزَّلَعُ [ez-zelaʿ] (fethateynle) Ayağın yü-zünde ve tabanında ve elin yüzünde olan çatlağa denir ki yalın yürümekten ve so-ğuktan olur. ʿAlā-kavlin mutlakan be-denin derisinde olan çatlağa denir. Ve bu maʿnāda masdar olur; yukālu: زَلِعَ قَدَمُهُ وَكَفُّهُ زَلَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَشَقَّقَ ظَاهِرُهُمَا أَوْ هُوَ تَفَطُّرُ الْجِلْدِ Ve yara azıtmak maʿnāsınadır; yukālu: زَلِعَتْ جِرَاحَتُهُ إِذَا فَسَدَتْ

اَلزَّلَعَةُ [ez-zeleʿat] (fetehātla) Azıtıp tebāh olmuş yaraya denir; yukālu: بِهِ زَلَعَةٌ أَيْ جِرَاحَةٌ فَاسِدَةٌ

اَلزَّلْعُ [el-zelʿ] (مَنْعٌ [menʿ] vezninde) Hudʿa ve dubara ile bir nesneyi kapmak maʿnāsınadır; yukālu: زَلَعَهُ زَلْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا اسْتَلَبَهُ فِي خَتْلٍ Ve ayağı āteşle yakmak maʿnāsınadır; yukālu: زَلَعَ رِجْلَهُ بِالنَّارِ إِذَا أَحْرَقَهَا

اَلْإِزْدِلاَعُ [el-izdilāʿ] (إِزْدِرَاعٌ [izdirāʿ] veznin-de) Bu dahi reng ve hudʿa ile bir nesneyi kapmak maʿnāsınadır; yukālu: إِزْدَرَعَ الشَّيْءَ إِذَا اسْتَلَبَهُ فِي خَتْلٍ Ve bir kimsenin hakkını kesmek maʿnāsınadır; yukālu: إِزْدَلَعَ حَقَّهُ إِذَا اقْتَطَعَهُ

اَلزَّيْلَعُ [ez-zeylaʿ] (صَيْقَلٌ [ṣayḳal] vezninde) Bir nevʿ katır boncuğuna denir ki yılan başı dedikleri olacaktır. Ve

زَيْلَعٌ [Zeylaʿ] Sāhil-i Baḥr-i Ḥabeşe'de bir belde adıdır.

اَلزَّوْلَعُ [ez-zevlaʿ] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Ökçeleri çatlamış adama denir; yukālu: رَجُلٌ زَوْلَعٌ أَيْ مُتَشَقِّقُ الْأَعْقَابِ

اَلْمُزَلَّعُ [el-muzellaʿ] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vez-ninde) Tabanının derisi etinden soyulmuş adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُزَلَّعٌ إِذَا كَانَ قَدِ انْقَشَرَ جِلْدُ قَدَمِهِ

اَلتَّزَلُّعُ [et-tezelluʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vez-ninde) Ayağın derisi yarılıp çatlamak maʿnāsınadır; yukālu: تَزَلَّعَ جِلْدُ قَدَمِهِ إِذَا تَشَقَّقَ وَتَكَسَّرَ

اَلْإِزْلَاعُ [el-izlāʿ] (hemzenin kesriyle) Bir kimse sonunda kendi almak için bir adamı bir nesneye tahrīs ve itmāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَزْلَعَهُ إِذَا أَطْمَعَهُ فِي شَيْءٍ يَأْخُذُهُ

[ز م ع]

اَلزَّمَعَةُ [ez-zemeʿat] (fetehātla) Şol hurde mühreye denir ki çatal tırnaklı hayvānın tırnaklarının enselerinde olur. ʿAlā-kavlin koyun ve keçi tırnaklarına şebīh bir zāʾid nesnedir ki bilekçelerinde olup her ayaklarında ikişer dāne olur, gūyā ki boynuz parçasından halk olunmuş gibi. Ve ʿalā-reʾyin koyunun ve āhūnun ve tavşanın ayaklarının enselerinde sarkan tüylere denir. Cemʿi زَمَعٌ [zemaʿ] ve cemʿu'l-cemʿi زِمَاعٌ [zimāʿ] gelir zāy'ın kesriyle. Ve yüksekten olan su akıntısına denir, ʿalā-kavlin شُعْبَةٌ [şuʿbet]ten dūn olan akıntıya denir. Ve شُعْبَةٌ [şuʿbet] تَلْعَةٌ [telʿat]tan dūn olur. Yāhūd زَمَعَةٌ [zemeʿat] seyl-i karībi olmayan küçük yüksek akıntıya denir yāhūd oturaklı yere denir. Cemʿi أَزْمَاعٌ [ezmāʿ] gelir.

اَلزَّمَعُ [ez-zemaʿ] (fethateynle) Küçük ve daracık su akıntılarına denir; yukālu: أَرْضٌ فِيهَا زَمَعٌ أَيْ مَسَائِلُ صَغِيرَةٌ ضَيِّقَةٌ Ve sefile ve erzāl-i nāsa denir; yukālu: هُوَ مِنَ الزَّمَعِ أَيْ رُذَالِ النَّاسِ Ve dābbenin tırnağından yukarı ense tarafından topukları üzere sarkan tüylere denir. Ve zaʿīf sel suyuna denir. Ve şol titretmeğe şebīh hālete denir ki bir kimse bir işe samīmī ʿazm eylese endīşeden yāhūd neşāttan ʿārız olur; yukālu: أَصَابَهُ زَمَعٌ وَهُوَ شِبْهُ الرِّعْدَةِ تَأْخُذُ الْإِنْسَانَ يَعْنِي مِنَ الْخَوْفِ أَوِ النَّشَاطِ عِنْدَ عَزْمِهِ فِي الْأَمْرِ Ve asma çubuğunun salkım doğacak yerlerinde zuhūr eden düğümlere denir ki göz taʿbīr olunur; yukālu: بَدَتْ زَمَعُ الْكَرْمِ أَيْ أَبْنٌ تَكُونُ فِي مَخَارِجِ عَنَاقِيدِهِ Ve parmakta olan ziyādeye denir, meselā altı parmak olmaktır; yukālu: فِي إِصْبَعِهِ زَمَعٌ أَيْ زِيَادَةٌ Ve bir nesneden dehşetlenip havf eylemek maʿnāsınadır; yukālu: زَمِعَ مِنْهُ زَمَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا دَهِشَ مِنْهُ وَخَافَ Ve

زَمَعٌ [zemaʿ] İsm olur, زِمَاعٌ [zimāʿ] gibi, kemā se-yuzkeru.

اَلْأَزْمَعُ [el-ezmaʿ] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Parmağı zāʾid adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَزْمَعُ أَيْ زَائِدُ الْإِصْبَعِ Ve dāhiyeye ve emr-i ʿazīm ü münkere denir; yukālu: أَصَابَهُ الْأَزْمَعُ أَيِ الدَّاهِيَةُ وَالْأَمْرُ الْمُنْكَرُ Cemʿi أَزَامِعُ [ezāmiʿ] gelir.

اَلزَّمِعُ [ez-zemiʿ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Şol adama denir ki gazab-nāk oldukta hemān kendisine işemek yāhūd gözlerinden yaş akmak ʿārız olur; yukālu: رَجُلٌ زَمِعٌ إِذَا غَضِبَ سَبَقَهُ الْبَوْلُ أَوِ الدَّمْعُ

اَلزُّمَّعُ [ez-zummaʿ] (سُكَّرٌ [sukker] veznide) Bir nevʿ arıya denir ki iğnesi olmaz; tekūlu: رَأَيْتُ زُمَّعًا أَيْ زُنْبُورًا لاَ إِبْرَةَ لَهُ Ve tembel ve girān-tabīʿat kimseye denir ki bir işe çabuk deprenmez ola; yukālu: رَجُلٌ زُمَّعٌ إِذَا كَانَ لاَ يَخِفُّ لِلْحَاجَةِ

اَلزُّمْعَةُ [ez-zumʿat] (غُرْفَةٌ[ġurfet] vezninde) Otluk parçasına denir; yukālu: أَرْضٌ فِيهَا زُمْعَةٌ مِنَ النَّبْتِ أَيْ قِطْعَةٌ

اَلزَّمْعَةُ [ez-zemʿat] (طَلْحَةُ [ṭalḥat] vezninde ve harekātla zebān-zededir) Ümmü'l-müʾminīn Sevde'nin ve birāderleri ʿAbd'ın ki ecille-i sahābedendir, pederleri ismidir, radıyallāhu ʿanhumā.

اَلزَّمَّاعَةُ [ez-zemmāʿat] رَمَّاعَةٌ [remmāʿat] vezninde ve mürādifidir ki tāze çocuğun tepesinde bıngıldayık dedikleri yumuşak ve oynak yere denir.

اَلزَّمْعِيُّ [ez-zemʿiyy] (شَمْعِيٌّ[şemʿiyy] vezninde) Hasīs ve nākese denir; yukālu: رَجُلٌ زَمْعِيٌّ أَيْ خَسِيسٌ Ve çabuk darılır olan tīz-meşreb adama denir; yukālu: رَجُلٌ زَمْعِيٌّ أَيْ سَرِيعُ الْغَضَبِ Ve begāyet zīrek ve ʿayyār adama denir; yukālu: رَجُلٌ زَمْعِيٌّ أَيْ دَاهِيَةٌ

اَلزَّمِيعُ [ez-zemīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Cüst ve çālāk adama denir; yukālu: رَجُلٌ زَمِيعٌ أَيْ سَرِيعٌ Ve şol bahādır ve dilīre denir ki bir husūsa ʿazm ve mübāşeret eyledikte tesebbüt ve tecellüd edip ondan aslā rücūʿ ve insirāf eylemeye; yukālu: رَجُلٌ زَمِيعٌ أَيْ شُجَاعٌ يَزْمَعُ بِالْأَمْرِ ثُمَّ لاَ يَثْنِي Ve reʾy ve tedbīri güzel ve metīn olup umūr ve mesālihe cidd ve ikdām eden kār-güzār adama denir; yukālu: فُلاَنٌ زَمِيعٌ أَيْ جَيِّدُ الرَّأْيِ مُقْدِمٌ عَلَى الْأُمُورِ Cemʿi زُمَعَاءُ [zumeʿāʾ] gelir, كُرَمَاءُ [kuremāʾ] vezninde.

اَلزَّمَاعُ [ez-zemāʿ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Bu iki maʿnālardan ismlerdir; yukālu: فِيهِ زَمَاعٌ أَيْ شَجَاعَةٌ لاَ يَثْنِي مِنْ أَمْرٍ قَدْ أَزْمَعَ عَلَيْهِ كَذَلِكَ فِيهِ جِيَادَةُ الرَّأْيِ إِقْدَامٌ عَلَى الْأُمُورِ Ve

زَمَاعٌ [zemāʿ] (سَحَابٌ [seḥāb] ve كِتَابٌ [kitāb] veznlerinde) ve

زَمَعٌ [zemaʿ] (جَبَلٌ [cebel] vezninde) Bir işe ʿazm ve ikdām ile nüfūz eylemeğe denir; yukālu: لَهُ زَمَاعٌ وَزِمَاعٌ أَيْ مَضَاءٌ فِي الْأَمْرِ وَعُزُومٌ عَلَيْهِ Ve

زَمَاعٌ [zemāʿ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) زَمُوعٌ [zemūʿ]-ı ātīden ismdir, bir işte ibrāz olunan sürʿat ve şitāba denir.

اَلزَّمُوعُ [ez-zemūʿ] (صَبُورٌ[ṣabūr] vezninde) Serīʿ ve ʿacūl adama denir; yukālu: رَجُلٌ زَمُوعٌ أَيْ سَرِيعٌ عَجُولٌ بَيْنَ الزَّمَاعِ Ve seğirtirken adımlarını sık sık atan tavşana denir, gūyā ki زَمَعَةٌ [zemeʿat]ları üzere seğirtir olduğu için yāhūd inine yaklaştıkta izini belirsiz etmek için زَمَعَةٌ [zemeʿat]leri üzere yürümekle ıtlāk olundu. ʿAlā-kavlin زَمُوعٌ [zemūʿ] pek cüst ve sebük-pā tavşana denir; yukālu: أَرْنَبٌ زَمُوعٌ إِذَا كَانَتْ تُقَارِبُ عَدْوَهَا أَوِ السَّرِيعَةُ النَّشِيطَةُ

اَلزَّمَعَانُ [ez-zemeʿān] (fetehātla) Tavşan çabukluk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: زَمَعَتِ الْأَرْنَبُ زَمَعَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا خَفَّ وَأَسْرَعَ Ve ağır ve āheste yürümek maʿnāsına olmakla zıdd olur; yukālu: زَمَعَ إِذَا مَشَى بَطِيئًا Müʾellifin muktezā-yı ʿibāresi maʿnā-yı sānī mutlak olmakla zıddiyyeti zāhir değildir.

اَلْإِزْمَاعُ [el-izmāʿ] (hemzenin kesriyle) Bir husūsa cemʿiyyet-i kalble samīmī ʿazm ve mübāşeret eylemek yāhūd vechen mine'l-vücūh rücūʿ eylemeyip infāzını tasmīm cihetiyle ʿazīmet eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: أَزْمَعْتُ الْأَمْرَ وَعَلَيْهِ أَيْ أَجْمَعْتُ أَوْ ثَبَتَ عَلَيْهِ Ve nebāt hemvār bitmeyip baʿzı baʿzından boylu ve etli olarak bölük bölük zuhūr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَزْمَعَ النَّبْتُ إِذَا لَمْ يَسْتَوِ الْعُشْبُ كُلُّهُ بَلْ قِطَعٌ مُتَفَرِّقَةٌ بَعْضُهَا أَفْضَلُ مِنْ بَعْضٍ Ve asma kollarının salkım bitecek düğmeleri kabarıp büyümek maʿnāsınadır; yukālu: أَزْمَعَتِ الْحُبْلَةُ إِذَا عَظُمَتْ زَمْعَتُهَا

اَلتَّزْمِيعُ [et-tezmīʿ] إِزْمَاعٌ [izmāʿ] ile maʿnā-yı evvelde mürādiftir; tekūlu: زَمَّعْتُ الْأَمْرَ وَعَلَيْهِ بِمَعْنَى أَزْمَعْتُ Ve nā-tamām yavru düşürmek maʿnāsınadır; yukālu: زَمَّعَتِ النَّاقَةُ إِذَا زَمَعَتْ

اَلْمُزَمِّعَةُ [el-muzemmiʿat] (مُحَدِّثَةٌ [muḥaddiṯet] vezninde) Bir güne cimāʿ eylemeğe denir ki tarafeyn زَمَعَةٌ [zemeʿat] ları üzere kalkarak olan cimāʿdan ʿibārettir, pes devābba mahsūs olur.

[ز ن ج ع]

زُنْجُعٌ [Zuncuʿ] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) Ẕi'l-Kelāʿ kabīlesinden münşaʿib bir kabīledir.

[ز و ع]

اَلزَّوْعُ [ez-zevʿ] (zā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Rākib, deve pekçe yürümek için yularını silkip oynatmak maʿnāsınadır; yukālu: زَاعَ الْبَعِيرَ يَزُوعُ زَوْعًا إِذَا حَرَّكَهُ بِزِمَامِهِ لِيَزِيدَ فِي السَّيْرِ Ve bir nesneyi bir tarafa eğmek maʿnāsınadır; yukālu: زَاعَ الشَّيْءَ إِذَا عَطَفَهُ Ve kavundan ve karpuzdan bir dilim kesmek maʿnāsınadır; yukālu: زَاعَ لَهُ زَوْعَةً مِنَ الْبِطِّيخِ إِذَا قَطَعَهُ لَهُ قِطْعَةً Ve bir nesneyi eliyle kendiye doğru çekip getirmek maʿnāsınadır; yukālu: زَاعَ الثَّرِيدَ وَشِبْهَهُ إِذَا اجْتَذَبَهُ بِكَفِّهِ Ve sinirden et zāʾil olmak maʿnāsınadır; yukālu: زَاعَ لَحْمُهُ إِذَا زَالَ عَنِ الْعَصَبِ

اَلزَّاعَةُ [ez-zāʿat] (سَاعَةٌ [sāʿat] vezninde) Memleket zābıtlarına denir; yukālu: هُمْ زَاعَةٌ أَيْ شُرَطٌ Ve bu سَادَةٌ [sādet] ve قَادَةٌ [ḳādet] gibi cemʿdir, cüst ve çālāk maʿnāsındandır.

اَلزُّوعَةُ [ez-zūʿat] (zā'nın zammıyla) Kurumağa yüz tutmuş çayırlık parçasına denir, لُمْعَةٌ [lumʿat] gibi. Ve et parçasına denir, قُمْزَةٌ [ḳumzet] gibi. Ve cüst ve çālāk ve hafīfü'r-rūh adama denir; cemʿ-i cinsi زُوَّعٌ [zuvaʿ]dur.

زَوْعُ [Zevʿ] (نَوْعٌ [nevʿ] vezninde) Bir hatunun ismidir.

اَلزُّوعُ [ez-zūʿ] (zā'nın zammıyla) ve

اَلزُّوَعُ [ez-zuvaʿ] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) Örümceğe denir; tekūlu: إِدْفَعِ الزَّوْعَ وَالزُّوعَ عَنِ الْبَيْتِ أَيِ الْعَنْكَبُوتَ

اَلتَّزْوِيعُ [et-tezvīʿ] Develeri semtten semte çevirip döndürmek maʿnāsınadır; yukālu: زَوَّعَ الْإِبِلَ إِذَا قَلَّبَهَا وِجْهَةً وِجْهَةً Ve rüzgār süpürüp havāya uçurduğu tozuntular aralığında dağıtıp tozutmak için otlukları bir araya toplamak maʿnāsınadır; yukālu: زَوَّعَتِ الرِّيحُ النَّبْتَ إِذَا جَمَعَتْهُ لِتَفْرِيقِهَا إِيَّاهُ بَيْنَ ذُرَاهُ

[ز ه ن ع]

اَلزَّهْنَعَةُ [ez-zehneʿat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Hatunu tezyīn eylemek maʿnāsınadır; yukālu: زَهْنَعَ الْمَرْأَةَ إِذَا زَيَّنَهَا

اَلتَّزَهْنُعُ [et-tezehnuʿ] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Bir libāsı giyinip hāzırlanmak maʿnāsınadır; yukālu: تَزَهْنَعَ الرَّجُلُ إِذَا تَلَبَّسَ وَتَهَيَّأَ

نَجَزَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'S-SĪNİ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ السِّينِ الْمُهْمَلَةِ)

[س ب ع]

اَلسَّبْعَةُ [es-sebʿat] (sīn'in fethi ve bā'nın sükūnuyla ve kalīlen fethiyle) Yedi ʿadedin ismidir. Müzekkere mahsūstur; müʾennesi hā'sızdır; yukālu: سَبْعَةُ رِجَالٍ ve سَبْعُ نِسْوَةٍ Baʿzılar bā'nın fethasıyla olmağı inkār eylediler, zīrā fetha ile سَبَعَةٌ [sebeʿat] سَابِعٌ [sābiʿ]in cemʿidir dediler, كَتَبَةٌ [ketebet] ve كَاتِبٌ [kātib] gibi; ve mine'l-emsāli: "أَخَذَهُ أَخْذَ سَبْعَةٍ" Yaʿnī "Filānı سَبْعَةٌ [sebʿat] ahz eder gibi ahz etti." Burada سَبْعَةٌ [sebʿat] lafzının insirāfı ve ʿadem-i insirāfıyla müstaʿmeldir. Bunun aslında ihtilāf eylediler. Baʿzılar aslı سَبُعَةٌ [sebuʿat]tır bā'nın zammıyla, baʿdehu tahfīfen iskān olundu dediler. Ve

سَبُعَةٌ [sebuʿat] لَبُؤَةٌ [lebuʿet]tir ki dişi arslana denir, zīrā dişi arslan erkeğinden çabuk olur. Ve baʿzılar dediler ki bir mārid ve siyeh-kār kimse idi, halkı be-gāyet dil-gīr etmekle bir takrīb pādişāh-ı ʿasrın pençesine giriftār olup ellerini ve ayaklarını katʿ eyledikten sonra salb eylemişti. Min-baʿd onun ahz ve taʿzīb olunmasına temsīl ile "أَخَذَهُ أَخْذَ سَبْعَةَ وَلَأْيَ عَذِّبَنَّهُ عَذَابَ سَبْعَةَ" dediler. Pes bunda أَخَذَ mefʿūlüne muzāftır. ʿAlā-kavlin mezbūrun ismi سَبْعٌ [Sebʿ] idi tahkīr ve tezlīl irādesiyle hā-i teʾnīs ilhāk eylediler. Yāhūd buradan سَبْعَةُ [sebʿ]den murād ʿaded-i maʿhūd olmakla "Yedi adamın ahzı gibi ahz eyledi" demektir. Ve gayr-i munsarıf olması ʿalemiyyet ve teʾnīs ʿillet-lerine mebnīdir.

وَزْنُ سَبْعَةٍ [veznu sebʿat] Bir lafzdır ki onunla yedi miskāl murād olur; tekūlu: أَخَذْتُ مِنْهُ مِائَةَ دِرْهَمٍ وَزْنَ سَبْعَةٍ يَعْنُونَ بِهِ أَنَّ كُلَّ عَشَرَةٍ مِنْهَا وَزْنُ سَبْعَةِ مَثَاقِيلَ Ve Cevzān b. Sebʿa tābiʿīndendir. Ve

سَبْعٌ [Sebʿ] Raḳḳa ile Reʾsu-ʿayn beyninde bir karye adıdır. Ve Ḳuds ile Kerek beyninde bir mevziʿdir; onda yedi kuyu olmakla tesmiye olundu. Ve

سَبْعٌ [sebʿ] Mahşer-gāh-ı kıyāmet olan mevziʿe ıtlāk olunur; ve minhu'l-hadīsu: "مَنْ لَهَا يَوْمَ السَّبْعِ" أَيْ "مَنْ لَهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ"، وَيُعَكِّرُ عَلَى هَذَا قَوْلُ الذِّئْبِ "يَوْمَ لاَ يَكُونُ لَهَا رَاعٍ غَيْرِي" وَالذِّئْبُ لاَ يَكُونُ رَاعِيًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ، أَوْ أَرَادَ مَنْ لَهَا عِنْدَ الْفِتَنِ حِينَ تُتْرَكُ بِلاَ رَاعٍ نُهْبَةً لِلسِّبَاعِ فَجَعَلَ السَّبُعَ لَهَا رَاعِيًا إِذْ هُوَ مُنْفَرِدٌ بِهَا أَوْ يَوْمُ السَّبْعِ عِيدٌ لَهُمْ فِي الْجَاهِلِيَّةِ كَانُوا يَشْتَغِلُونَ فِيهِ بِلَهْوِهِمْ عَنْ كُلِّ شَيْءٍ وَرُوِيَ بَيْنَا بِضَمِّ الْبَاءِ İşbu hadīsin tamāmı budur, "رَاعٍ فِي غَنَمِهِ عَدَا عَلَيْهَا الذِّئْبُ فَأَخَذَ مِنْهَا شَاةً فَطَلَبَهُ الرَّاعِي حَتَّى اسْتَنْقَذَهَا مِنْهُ فَالْتَفَتَ إِلَيْهِ الذِّئْبُ فَقَالَ لَهُ "مَنْ لَهَا يَوْمَ السَّبْعِ يَوْمَ لاَ يَكُونُ لَهَا رَاعٍ غَيْرِي Yaʿnī mebʿas-ı Hazret-i Nebevī ʿaleyhi's-salātu ve's-selām hengāmında bir çoban raʿy-ı agnām eder iken nāgāh bir kurt bir koyun kapıp firār eyledi. Çoban ensesine düşüp ikdām eyleyerek bıraktıktan sonra o kurt çobana müteveccih olup "Gerçi sen şimdi işbu tuʿmem olacak koyunu bana yedirmeyip ahz eyledin, lākin ʿacaba benden gayrı onlara çoban olmayacak يَوْمُ السَّبْعِ [yevmu's-sebʿ]de onlara kim sāhib ve hāmī olacaktır?"

Ehl-i hadīs bunun tefsīrinde bir niçe güne tevcīh eylediler. Baʿzılar سَبْعٌ [sebʿ] mevziʿ-i haşr ismi olmakla يَوْمُ السَّبْعِ [yevmu's-sebuʿ] يَوْمُ الْقِيَامَةِ [yevmu'l-ḳiyāmet] maʿnāsına rāciʿ olur. Lākin bu tevcīhi "يَوْمَ لاَ يَكُونُ لَهَا رَاعٍ غَيْرِي" kavli redd eder, zīrā yevm-i kıyāmette ziʾbin rāʿī olacağı mutasavver değildir. Ve baʿzılar dediler ki yevm-i

mezbūrdan murād āhir zamānda zuhūr edecek herc ü merc ve şedāʾid ve ihtilāfāt-ı ʿāmmedir ki herkes cān ve başı kaydına düşmekle devābb ve mevāşīsinden müştagil olmağın sürüler çobansız müseyyeb kalmakla sibāʿ cinsine ʿurza ve nühbe olacaklarına işārettir. Ve baʿzılar dediler ki يَوْمُ السَّبْعِ [yevmu's-sebʿ] zamān-ı Cāhiliyye'de ʿArablara mahsūs bir yevm-i ʿīd idi ki onda mecmūʿu lehv ve laʿibe meşgūl ve müstagrak olmalarıyla mevāşīleri müseyyeb kaldığından kurtlar bilā-müzāhim koyunlara girişirler idi. Ve lafz-ı mezbūr bā'nın zammıyla da mervīdir. Ve ʿArablar be-gāyet mihnetli ve şiddetli emr ve hālete "إِحْدَى مِنْ سَبْعٍ" ıtlāk ederler, gūyā ki ʿĀd kavmine nāzil olan yedi leyleden yāhūd Hazret-i Yūsuf ʿaleyhi's-selām zamānında olan yedi sene kaht ve şiddetten kināye ederler. Kāle'ş-şārih ve minhu: "أَنَّ ابْنَ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ سُئِلَ عَنْ مَسْأَلَةٍ فَقَالَ إِحْدَى مِنْ سَبْعٍ أَيْ أَمْرٌ شَدِيدٌ مُتَفَاقِمٌ" Ve Ferezdaḳ'ın işbu: "وَكَيْفَ أَخَافُ النَّاسَ وَاللهُ قَابِضٌ | | عَلَى النَّاسِ وَالسَّبْعَيْنِ فِي رَاحَةِ الْيَدِ" beytinde vākiʿ tesniye bünyesiyle سَبْعَيْنِ [sebʿayn]den murādı سَبْعُ سَمَاوَاتٍ ile سَبْعُ أَرَضِينَ dir. Ve Ḥasen b. ʿAlī b. Vehb ve Bekr b. Muḥammed b. Sehl ve Sehl b. İbrāhīm ve oğlu Aḥmed ve hafīdi Muḥammed es-Sebʿiyyūn muhaddislerdir.

اَلسَّبْعُ [es-sebuʿ] (sīn'in fethi ve bā'nın zammı ve fethi ve sükūnuyla) Yırtıcı cānvere denir, حَيَوَانٌ مُفْتَرِسٌ maʿnāsına; cemʿi أَسْبُعٌ [esbuʿ] gelir, أَفْلُسٌ [eflus] vezninde ve سِبَاعٌ [sibāʿ] gelir sīn'in kesriyle. Ve hāssaten dişi arslana سَبُعَةٌ [sebuʿat] denir bā'nın zammıyla, لَبُؤَةٌ [lebuʾet] maʿnāsına.

Müʾellifin *Baṣāʾir*'de beyānına göre yırtıcı cānvere سَبُعٌ [sebuʿ] ıtlākı ʿaded-i maʿhūd maʿnāsındandır, zīrā yedi ʿaded-i kāmil olduğu gibi o cānverler dahi kuvvette kāmil olmakla onlara سَبُعٌ [sebuʿ] ıtlāk olundu. Ve tagyīr için bā'nın harekeleri dahi cāʾizdir.

Mütercim der ki beyne'l-aʿdād ʿaded-i سَبُعٌ [sebuʿ] tām ve kāmildir, zīrā onda mevcūd olan vazʿ aʿdād-ı sāʾirede yoktur. Onun için ʿArablar taʿdādda yediden sonra sekize başladıkta vasl etmeyip gūyā ki cins-i āher iʿtibārıyla vāv idhāl ederler ki nahviyyūn ona vāv-ı semāniye taʿbīr ederler. Ve kemālinin sūreti budur ki ez-cümle ʿaded yā zevc veyā ferd olur veyā zevc maʿa'l-ferd olur. ʿAded-i سَبْعَةٌ [sebʿat] bu maʿānīnin mecmūʿunu mutazammındır, zīrā zevc-i evvel iki ve zevc-i sānī dört ve zevc-i sālis altıdır. Ve ferd-i evvel bir ve sānī üç ve sālis beştir. Şimdi ferd-i evvel olan bir, zevc-i sālis olan altı ile cemʿ oldukta yedi olur. Kezālik ferd-i sānī olan üç, zevc-i sānī olan dört ile cemʿ oldukta yedi olur. Ve zevc-i evvel olan iki, ferd-i sālis olan beş ile cemʿ oldukta yedi olur. Ve vāhid ʿaded olmadığına göre ibtidā-i ferd üç ve ibtidā-i zevc dört olup müctemiʿ oldukta yedi olur. Kezālik yedide dört vitr ve üç şefʿ olup müctemiʿ oldukta yedi ʿaded olur. Bu cihetlerden yedi ʿaded-i kāmildir ve ʿindel-hurūfiyyīn sāhib-i havāsstır. İntehā.

اَلْمَسْبَعَةُ [el-mesbaʿat] (مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde) Yırtıcı cānveri çok yere denir; yukālu: أَرْضٌ مَسْبَعَةٌ أَيْ كَثِيرَةُ السَّبُعِ

ذَاتُ السِّبَاعِ [Ẕātu's-Sibāʿ] Bir mevziʿdir.

وَادِي السِّبَاعِ [Vādi's-Sibāʿ] Raḳḳa yolunda bir mevziʿdir. Meşāhīr-i ʿArabdan Vāʾil b. Ḳāsiṭ hasbe't-tarīk oradan giderken Esmāʾ bint Dureym nām hatunun çadırına uğrayıp zātında raʿnā ve o esnāda tek ü tenhā

olmakla visāline kasd eylemek sadedinde oldukta mezbūre imtināʿ eyleyip "Eğer benden keff-i yed eylemez isen esbuʿumu yaʿnī yırtıcı cānverlerimi çağırırım!" dedi. Vāʾil: "Ey nigār, burada senden gayrı bir kimse görünmüyor, cānverlerin kandadır?" dedikte hemān Esmāʾ āvāz-ı bülend ile يَا كَلْبُ يَا ذِئْبُ يَا فَهْدُ يَا دُبُّ يَا سِرْحَانُ يَا أَسَدُ يَا ضَبُعُ يَا نَمِرُ diye nidā eyledi. Meğer bunlar mezbūrenin oğullarının ismi olmakla hemān taraf taraf dal tīg sürʿatle zuhūr edip geldiler. Vāʾil bu keyfiyyeti gördükte "مَا أَدْرِي هَذَا إِلاَّ وَادِيَ السِّبَاعِ" demekle minbaʿd oraya Vādi's-Sibāʿ ıtlāk olundu.

اَلسَّبْعِيَّةُ [es-Sebʿiyyet] (غَرْبِيَّةٌ [ġarbiyyet] vezninde) Benū Numeyr yurdunda bir su adıdır.

اَلسَّبْعُونَ [es-sebʿūn] Merātib-i aʿdāddan yetmiş ʿadedin ismidir. Ve Muḥammed b. Sebʿūn, Mekkiyyü'l-asl mukriʾ-i meşhūrdur. Ve ʿAbdullāh b. Sebʿūn muhaddisīndendir.

سَبْعِينُ [Sebʿīn] Ḥaleb kazāsında bir karye adıdır; Seyfu'd-devle tarafından şaʿir-i meşhūr Mutenebbī'ye bir vech mālikāne tevcīh olunmuştu.

اَلسَّبُعَانُ [es-Sebuʿān] (bā'nın zammıyla) Ḳays bilādında bir mevziʿ adıdır.

سِبَاعٌ [Sibāʿ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Esmādandır: Sibāʿ b. Ṣābit ve Sibāʿ b. Zeyd ve Sibāʿ b. ʿUrfuṭa ashābdandır.

سُبَيْعٌ [Subeyʿ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esmādandır: Subeyʿ b. Ḥāṭib ve Subeyʿ b. Ḳays ashābdandır.

سُبَيْعَةُ [Subeyʿat] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) Esmā-i nisādandır, Subeyʿa bint el-Ḥariṣ ve Subeyʿa bint Ḥabīb sahābiyyedendir.

اَلسِّبْعُ [es-sibʿ] (sīn'in kesriyle) Deve susuzluğundan bir susuzluk ismidir ki yedinci gün suya götürmekten ʿibārettir, خِمْسٌ [ḫims] ve رِبْعٌ [ribʿ] gibi ki onlar da deve susuzluğundandır.

اَلسُّبْعُ [es-subʿ] (sīn'in zammıyla) ve

اَلسَّبِيعُ [es-sebīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Kusūr-ı تِسْعَةٌ [tisʿat]tandır ki yedi cüzʾden bir cüzʾün ismidir; yukālu: أَخَذَ سُبْعَ مَالِهِ وَسَبِيعَهُ أَيْ جُزْءًا مِنْ سَبْعَةٍ Ve

سَبِيعٌ [Sebīʿ] Esmādandır: Sebīʿ b. Sebʿ, Hemdān kabīlesinden bir batn pederidir. İmām Ebū İsḥāḳ ʿAmr b. ʿAbdullāh et-Tābiʿī el-Muhaddis es-Sebīʿī ondandır. Ve Kūfe'de bir mahalle adıdır ki niçe muhaddisler oraya mensūblardır.

اَلسَّبْعُ [es-sebʿ] (طَبْعٌ [ṭabʿ] vezninde) Bir cemāʿatin yedincisi olmak, ʿalākavlin māllarının yedide birini almak maʿnāsınadır; yukālu: سَبَعَ الْقَوْمَ سَبْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالثَّالِثِ إِذَا كَانَ سَابِعَهُمْ أَوْ أَخَذَ سُبْعَ أَمْوَالِهِمْ Ve yırtıcı cānvere ok ve kurşun atmak yāhūd korkutmak maʿnāsınadır; yukālu: سَبَعَ الذِّئْبَ إِذَا رَمَاهُ أَوْ ذَعَرَهُ Ve bir adama şetm edip nāmūsuna dokunmak yāhūd cānver gibi dişleriyle ısırmak maʿnāsınadır; yukālu: سَبَعَ فُلاَنًا إِذَا شَتَمَهُ وَوَقَعَ فِيهِ أَوْ عَضَّهُ بِأَسْنَانِهِ Ve bir nesne uğurlamak maʿnāsınadır; yukālu: سَبَعَ الشَّيْءَ إِذَا سَرَقَهُ Ve kurt koyun paralamak maʿnāsınadır; yukālu: سَبَعَ الذِّئْبُ الْغَنَمَ إِذَا افْتَرَسَهَا Ve ipi yedi kat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَبَعَ الْحَبْلَ إِذَا جَعَلَهُ عَلَى سَبْعِ طَاقَاتٍ

اَلْإِسْتِبَاعُ [el-istibāʿ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi nesne uğurlamak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَبَعَ الشَّيْءَ إِذَا سَرَقَهُ

اَلسُّبَاعِيُّ [es-subāʿiyy] (sīn'in zammıyla) Vücūdu ʿazīm ve tavīl olan erkek deveye

ıtlāk olunur; müʾennesi سُبَاعِيَّةٌ [subāʿiyyet] tir, gūyā ki heykeli yedi kattır; yukālu: جَمَلٌ سُبَاعِيٌّ وَنَاقَةٌ سُبَاعِيَّةٌ أَيْ عَظِيمٌ طَوِيلٌ وَيُقَالُ رَجُلٌ سُبَاعِيُّ الْبَدَنِ وَامْرَأَةٌ سُبَاعِيَّةٌ إِذَا كَانَ كَذَلِكَ

اَلْأُسْبُوعُ [el-usbūʿ] (أُسْلُوبٌ [uslūb] vezninde) ve

اَلسُّبُوعُ [es-subūʿ] (sīn'in zammıyla) Haftaya denir ki eyyām-ı sebʿa-i maʿrūfedir. Ve yedi kerre ve yedişer maʿnāsınadır; ve minhu'l-hadīs: "طَافَ بِالْبَيْتِ سَبْعًا وَأُسْبُوعًا وَسُبُوعًا" أَيْ سَبْعَ مَرَّاتٍ Şārih der ki bunlar rivāyettir. Ve ʿinde'l-baʿzٍ سُبُوعٌ [subūʿ] سَبْعٌ [sebʿ]in cemʿidir, ضَرْبٌ [ḍarb] ve ضُرُوبٌ [ḍurūb] gibi.

اَلْإِسْبَاعُ [el-isbāʿ] (hemzenin kesriyle) Bir adamın devesi yedi günde bir suya gelmek maʿnāsınadır; yukālu: أَسْبَعَ الرَّجُلُ إِذَا وَرَدَتْ إِبِلُهُ سِبْعًا Ve mevāşīye kurt üşmek maʿnāsınadır; yukālu: أَسْبَعَ الرُّعْيَانُ إِذَا وَقَعَ السَّبُعُ فِي مَوَاشِيهِمْ Ve çocuğu dāyeye vermek maʿnāsınadır; yukālu: أَسْبَعَ ابْنَهُ إِذَا دَفَعَهُ إِلَى الظُّؤُورَةِ Ve bir kimseye yırtıcı cānver eti yedirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَسْبَعَ فُلَانًا إِذَا أَطْعَمَهُ السَّبُعَ أَيْ لَحْمَ السَّبُعِ Ve bir adam kölesini nazar ve iʿtibārdan iskātla müseyyeb ve mühmel kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَسْبَعَ عَبْدَهُ إِذَا أَهْمَلَهُ

اَلْمُسْبَعُ [el-musbaʿ] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Mütref maʿnāsınadır ki terbiye ve teʾdībinden ihmāl olunmakla hod-ser olarak hevāsına kalmış gümrāha, ʿalā-kavlin nesebi nā-maʿlūm kimseye yāhūd veled-i zināya yāhūd anası vefāt eylemekle sāʾirler emzirmiş olana yāhūd yedinci babaya kadar yāhūd dördüncü babaya kadar kul cinsi olana yāhūd yırtıcı cānverler içre ihmāl olunmakla onlar ile neşv ü nemā bulduğundan onlar gibi hubs ve mazarratla matbūʿ yāhūd yedi aylık doğmuş adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُسْبَعٌ أَيْ مُتْرَفٌ أَوْ دَعِيٌّ أَوْ وَلَدُ الزِّنَا أَوْ مَاتَ أُمُّهُ فَرَضَعَتْهُ غَيْرُهَا أَوْ مَنْ عُبُودِيَّتُهُ إِلَى سَبْعَةِ آبَاءٍ أَوْ إِلَى أَرْبَعَةِ آبَاءٍ أَوْ مَنْ أُهْمِلَ مَعَ السِّبَاعِ فَصَارَ كَسَبُعٍ خُبْثًا أَوِ الْمَوْلُودُ لِسَبْعَةِ أَشْهُرٍ Gerçi cemīʿ-i nüshalarda أَوْ إِلَى أَرْبَعَةِ آبَاءٍ ʿibāretiyle mersūmdur, lākin dakīka-i erbaʿiyyet münfehim oldu.

اَلتَّسْبِيعُ [et-tesbīʿ] Bir nesneyi yedi kılmak maʿnāsınadır; yukālu: سَبَّعَهُ إِذَا جَعَلَهُ سَبْعَةً Ve bir nesneyi yedi rüknlü ve yedi köşeli eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَبَّعَهُ إِذَا جَعَلَهُ ذَا سَبْعَةِ أَرْكَانٍ Ve yedi defʿa yaykamak maʿnāsınadır; yukālu: سَبَّعَ الْإِنَاءَ إِذَا غَسَلَهُ سَبْعَ مَرَّاتٍ Ve yedi kerre yāhūd yedi kat vermek maʿnāsınadır; yukālu: سَبَّعَ اللهُ لَكَ أَيْ أَعْطَاكَ أَجْرَكَ سَبْعَ مَرَّاتٍ أَوْ سَبْعَةَ أَضْعَافٍ Ve ʿörf-i şerʿde Ḳurʾān-ı kerīm'i yedi سُبْعٌ [subʿ] takdīr edip her gün bir سُبْعٌ [subʿ] tilāvetini vazīfe edinmek maʿnāsına müstaʿmeldir ki haftada bir hatm olur; yukālu: سَبَّعَ الْقُرْآنَ إِذَا وَظَّفَ عَلَيْهِ قِرَاءَتَهُ فِي كُلِّ سَبْعِ لَيَالٍ Ve bir kimsenin yanında yedi gece eğlenip kalmak maʿnāsınadır; yukālu: سَبَّعَ لِامْرَأَتِهِ إِذَا أَقَامَ عِنْدَهَا سَبْعَ لَيَالٍ Ve bir nesneyi yetmiş ʿadede bālig eylemek maʿnāsınadır ki bu müvelledir; yukālu: سَبَّعَ دَرَاهِمَهُ إِذَا كَمَّلَهَا سَبْعِينَ Ve bir cemāʿatin ʿadedi yedi yüze bālig olmak maʿnāsınadır; yukālu: سَبَّعَ الْقَوْمُ إِذَا تَمَّتْ سَبْعَمِائَةٍ

اَلسِّبَاعُ [es-sibāʿ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Cimāʿ maʿnāsınadır; yukālu: سَابَعَ الْمَرْأَةَ سِبَاعًا إِذَا جَامَعَهَا Ve kesret-i cimāʿla fahr edişmek maʿnāsınadır; yukālu: سَابَعَهُ إِذَا فَاخَرَهُ بِكَثْرَةِ الْجِمَاعِ Ve sövüşmek ve fuhş ve nā-sezā söyleşmek maʿnāsınadır; yukālu: سَابَعَهُ إِذَا رَمَاهُ بِالرَّفَثِ وَالتَّشَاتُمِ

[س ت ع]

اَلْمِسْتَعُ [el-mistaʿ] (tā-yı fevkiyye ile مِنْبَرٌ

[minber] vezninde) ve

اَلْمُنْسَتِعُ [el-munsetiʿ] (مُنْسَجِمٌ [munsecim] vezninde) Umūr ve mesālihinde çemrek ve işlek ve cüst ve çālāk ve bī-fütūr adama denir; yukālu: رَجُلٌ مِسْتَعٌ وَمُنْسَتِعٌ أَيْ سَرِيعٌ مَاضٍ فِي أَمْرِهِ مُنْكَمِشٌ

[س ج ع]

اَلسَّجْعُ [es-secʿ] (رَجْعٌ [recʿ] vezninde) Mukaffā olan kelāma denir ki murād hem-kāfiye olan fıkradır,, ʿalā-kavlin revī-i vāhid üzere kelāmın müvālātından yaʿnī fıkra-i ātiyenin āhiri fıkra-i ūlānın āhirinde olan revī harfine muvāfakatından ʿibārettir ki ism-i masdar olur; cemʿi أَسْجَاعٌ [escāʿ]dır. Ve أُسْجُوعَةٌ [uscūʿat] dahi bu maʿnāyadır; cemʿi أَسَاجِيعُ [esācīʿ] gelir. Ve bunlar kelām-ı mensūra mahsūstur ve maʿnā-yı ātīden meʾhūzdur. Ve

سَجْعٌ [secʿ] Masdar olur, fevāsılı mutazammın yaʿnī kāfiyeli fıkralar ile tekellüm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَجَعَ الْخَطِيبُ سَجْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا نَطَقَ بِكَلَامٍ لَهُ فَوَاصِلُ Ve kumru ve güvercin makūlesi āvāzını terdīd ve tercīʿ ederek ötmek maʿnāsınadır ki maʿnā-yı aslīdir; yukālu: سَجَعَتِ الْحَمَامَةُ إِذَا رَدَّدَتْ صَوْتَهَا Ve maksada nehc-i vāhid üzere sapmayarak doğruca kasd ve āhenk eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: سَجَعَ ذَلِكَ الْمَسْجَعَ أَيْ قَصَدَ ذَلِكَ الْمَقْصَدَ

اَلسَّجَّاعَةُ [es-seccāʿat] (عَلَّامَةٌ[ʿallāmet] vezninde) Dāʾimā sözü mukaffā söyleyen adama denir; hāʾ mübālaga içindir.

اَلسَّاجِعُ [es-sāciʿ] (سَجَّاعَةٌ [seccāʿat] maʿnāsınadır; yukālu: رَجُلٌ سَجَّاعَةٌ وَسَاجِعٌ إِذَا كَانَ يَنْطِقُ السَّجْعَ

اَلسَّاجِعَةُ [es-sāciʿat] ve

اَلسَّجُوعُ [es-secūʿ] (صَبُورٌ[ṣabūr] vezninde) Terdīd ve tercīʿ ederek öten güvercine denir. Cemʿleri سُجَّعٌ [succaʿ] gelir, رُكَّعٌ [rukkaʿ] vezninde ve سَوَاجِعُ [sevāciʿ] gelir. Ve

سَاجِعٌ [sāciʿ] Bir nesneye sapmayarak doğruca tarīka-i vāhide üzere kasd ve āheng eden adama denir, gerek kelām ve gerek gayrı olsun; yukālu: فُلَانٌ سَاجِعٌ فِي كَلَامِهِ وَسَيْرِهِ أَيْ قَاصِدٌ يَعْنِي مُسْتَقِيمٌ لَا يَمِيلُ عَنِ الْقَصْدِ Ve uzun nākaya yāhūd yavrusunu özleyerek āvāzını rikkatle çekip tarab ve nagme tarzında hanīn eden nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ سَاجِعٌ أَيْ طَوِيلَةٌ أَوْ مُطْرِبَةٌ فِي حَنِينِهَا Ve şol çehreye denir ki muʿtedil ve hūb-hilkat ve dil-ber ola; yukālu: وَجْهٌ سَاجِعٌ أَيْ مُعْتَدِلٌ حَسَنُ الْخِلْقَةِ

اَلْمَسْجَعُ [el-mescaʿ] (مَطْلَعٌ [maṭlaʿ] veznninde) Maksad maʿnāsına müstaʿmeldir.

[س د ع]

اَلسَّدْعُ [es-sedʿ] (رَدْعٌ [redʿ] vezninde) Bir nesneyi bir nesneye şiddetle çarpmak maʿnāsınadır; yukālu: سَدَعَهُ بِهِ سَدْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا صَدَمَهُ بِهِ Ve boğazlamak maʿnāsınadır; yukālu: سَدَعَهُ إِذَا ذَبَحَهُ Ve yaymak maʿnāsınadır; yukālu: سَدَعَهُ إِذَا بَسَطَهُ Ve yüz üzere ser-nigūn düşüp kapanmak maʿnāsınadır; yukālu: سُدِعَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ سَدْعَةً شَدِيدَةً إِذَا نُكِبَ نَكْبَةً شَدِيدَةً

اَلسَّدْعَةُ [es-sedʿat] (رَدْعَةٌ [redʿat] vezninde) Binā-i merredir. Ve ism olur, yüz üzere kapanıp düşmeğe denir, نَكْبَةٌ [nekbet] maʿnāsına; ve minhu kavluhum نَقْدًا لَكَ مِنْ كُلِّ سَدْعَةٍ أَيْ سَلَامَةً لَكَ مِنْ كُلِّ نَكْبَةٍ

اَلْمِسْدَعُ [el-misdaʿ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Dāʾimā veche-i maksūduna doğruca giden adama denir. Ve kılavuza, ʿalā-kavlin yol gösteren adama denir; yukālu: صَارَ مِسْدَعًا لَهُ أَيْ دَلِيلاً أَوْ هَادِيًا

[س ر ط ع]

اَلسَّرْطَعَةُ [es-serṭaʿat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir nesneden korkmakla şiddetle seğirtip gitmek maʿnāsınadır; yukālu: سَرْطَعَ الرَّجُلُ إِذَا عَدَا عَدْوًا شَدِيدًا مِنْ فَزَعٍ

[س ر ع]

اَلسَّرَعُ [es-seraʿ] (fethateynle) ve

اَلسِّرَعُ [es-siraʿ] (عِنَبٌ [ʿineb] vezninde) ve

اَلسُّرْعَةُ [es-surʿat] (sīn'in zammıyla) Çabukluğa denir; yukālu: فِيهِ سَرَعٌ وَسِرَعٌ وَسُرْعَةٌ وَهِيَ نَقِيضُ الْبُطْؤِ Ve

سُرْعَةٌ [surʿat] ve

سِرَعٌ [siraʿ] (عِنَبٌ [ʿineb] vezninde) Masdar olur, çabuk ve çālāk olmak maʿnāsına; yukālu: سَرُعَ الرَّجُلُ سُرْعَةً وَسِرَعًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ نَقِيضُ بَطُؤَ

اَلسَّرِيعُ [es-serīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Vasftır, cüst ve çālāk adama denir; ve kavluhu taʿālā: ﴿وَاللهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ﴾ أَيْ حِسَابُهُ وَاقِعٌ لاَ مَحَالَةَ أَوْ لاَ يَشْغَلُهُ حِسَابُ عَنْ حِسَابٍ وَلاَ شَيْءٌ عَنْ شَيْءٍ أَوْ تُسْرِعُ أَفْعَالُهُ فَلاَ يُبْطِئُ شَيْءٌ مِنْهَا عَمَّا أَرَادَ عَزَّ وَجَلَّ لِأَنَّهُ بِغَيْرِ مُبَاشَرَةٍ وَلاَ عِلاَجٍ فَهُوَ سُبْحَانَهُ يُحَاسِبُ الْخَلْقَ بَعْدَ بَعْثِهِمْ وَجَمْعِهِمْ فِي لَحْظَةٍ بِلاَ عَدٍّ وَلاَ عَقْدٍ وَهُوَ أَسْرَعُ الْحَاسِبِينَ Müʾellif üç güne tevcīh eylemiştir: Evvelā lüzūm ʿalākasıyla سَرِيعٌ [serīʿ]den vākiʿ irāde olunup kıyāmetin vukūʿ ve kurbüne tenbīh olunmuştur. Sāniyā Hak taʿālānın cümle-i efʿāli kāf ve nūn zımnında olmakla kāffe-i halāyıkı ān-ı gayr-i münkasemde hisāba keşīde edip ehadühümānın hisābı āherin hisābından meşgūl ve aralığa şeyʾ-i āher tahallül eylememekle muhāsebeyi vakt-i dīgere ʿavk ve merhūn eylemez. Sālisā سُرْعَةٌ [surʿat]ten kıllet-i zamān-ı hisāb murāddır, zīrā murād-ı ilāhī irāde-i ʿaliyyesinden mütehallif olmamakla cümle-i halāyıkı baʿs ve mahşere cemʿ eyledikten sonra kalem ve kātib ve defter ve ʿadd ve ʿakd makūlesi ālāt ve edevāta muhtāc olmamakla bi'z-zāt mecmūʿunun hisābını lahza-i yesīre ve lemha-i vāhidede rüʾyet edip meşiyyet-i seniyyesi muktezāsınca ʿadl ve fazl ile muʿāmele eyleyecektir, hattā bir koyun sağımı müddette cümle-i muhāsebe tekmīl olacağı eserde mervīdir. Ve

سَرِيعٌ [Serīʿ] Esmādandır: Serīʿ b. ʿİmrān şuʿarādandır. Ve

سَرِيعٌ [serīʿ] Çabuk ve müsriʿ maʿnāsınadır ki zikr olundu; cemʿi سُرْعَانٌ [surʿān]dır sīn'in zammıyla. Ve

سَرِيعٌ [serīʿ] بَشَامٌ [beşām] dedikleri şecerden sākıt olan dala ve çubuğa denir; cemʿi سِرْعَانٌ [sirʿān]dır sīn'in kesriyle ve zammıyla. Müʾellif bunu tekrār eylemiştir.

أَبُو سَرِيعٍ [ebū serīʿ] عَرْفَجٌ[ʿarfec] dedikleri şecere ıtlāk olunur, ʿalā-kavlin şecer-i mezbūrda muzmer olan āteşe ıtlāk olunur.

سَرِيعَةُ [Serīʿat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Bir çeşme adıdır.

اَلسُّرَاعَةُ [es-surāʿat] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Çabuk ve revende kısrağa denir; yukālu: حِجْرٌ سُرَاعَةٌ أَيْ سَرِيعَةٌ

اَلسَّرَعُ [es-seraʿ] (fethateynle) Çabukluğa denir ki zikr olundu. Ve mükereren اَلسَّرَعَ السَّرَعَ kelime-i igrādır, emr takdīrindedir, tīz tīz ve çabuk çabuk demektir; tekūlu: اَلسَّرَعَ السَّرَعَ أَيِ الْوَحَا الْوَحَا

سَرْعَانَ [serʿan] (sīn'in harekāt-ı selāsı ve nūn'un fethi üzere bināsıyla ism-i fiʿl-i māzīdir) سَرُعَ lafzından maʿdūldür; سَرُعَ lafzının fetha-i ʿayn'ı ki bināʾiyyedir, nūn'a nakl olunmakla mebnī oldu; yukālu:

سَرْعَانَ ذَا خُرُوجًا أَيْ سَرُعَ ذَا خُرُوجًا Kelime-i maʿdūlenin maʿnāsında kuvvet olmakla pek serīʿ oldu demek olur.

Ve işbu سَرْعَانَ [serʿān] kelimesi haber-i mahz olarak ve maʿnā-yı taʿaccübü mutazammın haber olarak istiʿmāl olunur; ve minhu yukālu: لَسَرْعَانَ مَا صَنَعْتَ كَذَا أَيْ مَا أَسْرَعَ Ve ʿArabların "سَرْعَانَ ذَا إِهَالَةً" kavlleri ki emsāldendir, aslı budur ki bir adamın be-gāyet zebūn ve mehzūl bir dişi koyunu var idi, zebūnluğundan dāʾimā burnundan balgam akar idi. "Bu koyunun burnundan böyle akan nedir?" diye suʾāl eylediklerinde, "İç yağı akar ki ifrātla semizliğinden taşıp seyelān eder" demekle sāʾil hezl cihetiyle kelām-ı mezbūru īrād eyledi. Ve إِهَالَةً kelimesi fāʿilden hāl olmak üzere mansūbdur , سَرُعَ هَذَا الرُّغَامُ حَالَ كَوْنِهِ إِهَالَةً takdīrindedir yāhūd temeyyüzdür, تَصَبَّبَ زَيْدٌ عَرَقًا kabīlindendir ki nakl-i fiʿl teʾvīli üzere olmakla سَرْعَانَ إِهَالَةُ هَذِهِ sebkinde olur. Mesel-i mezbūr bir şeyʾin henüz vaktinden mukaddem tekevvün ve husūlünü haber veren kimseye īrād olunur.

Müʾellfin nakl-i fiʿl teʾvīli dediği iki güne olur: Biri تَصَبَّبَ fiʿlini صَبَّبَ maʿnāsına nakl eylemekle döktü demek olup عَرَقًا mefʿūl olmuş olur, niteki إِمْتَلَأَ الْمَاءُ إِنَاءً kavlini مَلَأَ الْمَاءُ الْإِنَاءَ ile teʾvīl ederler. Ve biri ﴿وَفَجَّرْنَا الْأَرْضَ عُيُونًا﴾ kabīlinden olur ki aslı وَفَجَّرْنَا عُيُونَ الْأَرْضِ olmakla mübālagaten mefʿūliyyetten temeyyüziyyete nakl olundu, zīrā temeyyüz sūreti gūyā ki eczā-yı arzın mecmūʿunu ʿuyūn kılmakla tefcīri mutazammındır. Pes تَصَبَّبَ زَيْدٌ عَرَقًا kavli aslda تَصَبَّبَ عَرَقُ زَيْدٍ olmakla mübālagaten fāʿiliyyetten temeyyüziyyete tagyīr olundu, her ne kadar temeyyüz maʿnāda fāʿil ise de, gūyā ki Zeyd vefret-i ʿaraktan ʿayn-ı ʿarak olmakla bi-nefsihi seyelān eylemiş olur. Ve temeyyüz ʿinde'l-muhakkikīn gerek fāʿil ve gerek mefʿūle nisbetinden olsun fāʿildir, gerçi Seyyid Şerīf *Muṭavvel Ḥāşiyesi*'nde tefrīk eylemiştir. İntehā.

اَلسَّرَعَانُ [es-sereʿān] (fetehātla) Bir nesnenin evāʾiline ıtlāk olunur, bakiyyesine nisbet zuhūr cihetinde sebk ve sürʿati olduğu için; ve minhu yukālu: خَرَجَ فِي سَرَعَانِ النَّاسِ أَيْ فِي أَوَائِلِهِمْ الَّذِينَ يَسْتَبِقُونَ إِلَى أَمْرٍ Rā'nın sükūnuyla da cāʾizdir. Ve سَرَعَانُ الْخَيْلِ [sereʿānu'l-ḫayl] ʿaskerin çarkacısına ıtlāk olunur; bunda baʿzen rāʾ sākin olur; yukālu: طَلَعَتْ سَرَعَانُ الْخَيْلِ أَيْ أَوَائِلُهَا Ve yayın kirişine, ʿalā-kavlin davarın sırtının iki yanlarından çıkan sinire denir ki saç tutamı tarzında ve etten sıyrılmış olur, büküp kavs-ı ʿArabiyyeye onları kiriş yaparlar; müfredi سَرَعَانَةٌ [sereʿānet]tir. Yāhūd kavī ve muhkem kirişe denir yāhūd şol sinire denir ki okun yeleklerinin uçlarına sarılmakla onları toplayıp bir araya getirir yāhūd at kısmının gerdanında yā ökçelerinde olan tüy tutamına yāhūd havyānın sırtından yapılan kirişe denir. Ve bu maʿnādan mā-ʿadāda سَرْعَانُ [serʿān] rā'nın sükūnuyladır.

اَلسَّرْعُ [es-serʿ] (sīn'in fethi ve kesriyle) Asma kolundan çıkan bir yıllık çubuğa denir, ʿalā-kavlin mutlakan tāze çubuğa denir.

اَلسَّرَعْرَعُ [es-seraʿraʿ] (sīn'in ve rā'nın fethiyle) سَرْعٌ [serʿ] maʿnāsınadır. Ve pek uzun nesneye denir. Ve bedeni ter ü tāze ve nihāl-i nevreste gibi nerm ve nāzük civāna denir; yukālu: شَابٌّ سَرَعْرَعٌ أَيِ النَّاعِمُ اللَّدْنُ

اَلْمِسْرَعُ [el-misraᶜ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Hayra yāhūd şerre cüst ve çālāk olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مِسْرَعٌ أَيْ سَرِيعٌ إِلَى خَيْرٍ أَوْ شَرٍّ

اَلْمِسْرَاعُ [el-misrāᶜ] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) مِسْرَعٌ [misraᶜ] lafzından eblagdır; cemᶜi مَسَارِيعُ [mesārīᶜ]dir; ve minhu'l-hadīsu: "وَأَمَّا هَذَا الْحَيُّ مِنْ مَذْحِجٍ فَمَطَاعِيمُ فِي الْجَدْبِ وَمَسَارِيعُ فِي الْحَرْبِ"

اَلسَّرْوَعَةُ [es-serveᶜat] سَرْوَحَةٌ [serveḥat] vezninde ve mürādifidir ki kumdan ve topraktan olan tepeciğe denir; ve minhu'l-hadīsu: "أَنَّهُ قَالَ لَمَّا لَقِيَهُ خَالِدُ بْنُ الْوَلِيدِ هَلُمَّ هَهُنَا فَأَخَذَ بِهِمْ بَيْنَ سَرْوَعَتَيْنِ وَمَالَ بِهِمْ عَنْ سَنَنِ الطَّرِيقِ" أَيْ رَابِيَتَيْنِ Ve

سَرْوَعَةُ [Serveᶜat] Merru'ẓ-Ẓahrān nām mahalde bir karye adıdır. Ve Tihāme'de bir cebel adıdır.

أَبُو سَرْوَعَةَ [Ebū Serveᶜat] (sīn'in fethiyle ve bu meksūr değildir ve baᶜzen rā'yı mazmūm olur) Ashābdan ᶜUḳbe b. el-Ḥāriṯ künyesidir.

سَرَاوِعُ [Serāviᶜ] (sīn'in fethiyle) Bir mevziᶜdir.

اَلْأَسَارِيعُ [el-esārīᶜ] (hemzenin fethiyle) Şol filizlere denir ki asma çubuklarının diplerinden sürüp çıkar, tāzesi mayhoşça olmakla ekl olunur; yukālu: كَأَنَّ بَنَانَهَا أَسَارِيعُ وَهِيَ شُكُرٌ تَخْرُجُ فِي أَصْلِ الْحَبَلَةِ وَرُبَّمَا أُكِلَتْ حَامِضَةً رَطْبَةً Ve insānın dişlerinde olan āb u tāba denir ki uzunca lemᶜa şeklinde meşhūd olur; yukālu: ثَغْرٌ ذُو أَسَارِيعَ أَيْ ذُو ظَلْمٍ وَمَاءٍ Ve yayın ağacında olan yol yol halkī alalara ve hutūta [denir]; yukālu: قَوْسٌ ذَاتُ أَسَارِيعَ أَيْ خُطُوطٍ وَطَرَائِقَ Ve bir cins ak kurtçağızlara denir ki kumsalda ve Ẓaby dedikleri derede mütekevvin olur. أَسَارِيعُ [esārīᶜ] in müfredi أُسْرُوعٌ [usrūᶜ] ve يُسْرُوعٌ [yusrūᶜ] dur hemzenin ve yā'nın zammeleriyle. Ve يُسْرُوعٌ [yusrūᶜ]un aslı يَسْرُوعٌ [yesrūᶜ] idi yā'nın fethiyle; rā'nın zammesine tebaᶜiyyetle mazmūm oldu. Ve

أَسْرُوعُ الظَّبْيِ [esrūᶜu'ẓ-ẓaby] Āhū'nun elleri ve ayakları içre olan sinire denir.

اَلْإِسْرَاعُ [el-isrāᶜ] (hemzenin kesriyle) Sürᶜat eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَسْرَعَ فِي السَّيْرِ بِمَعْنَى سَرُعَ Ve bu aslda müteᶜaddī idi, gūyā ki nefsini ᶜacele ve sürᶜatle sevk etti yāhūd yürümeği sürᶜat ettirdi maᶜnāsına, çünkü muhātab ᶜindinde maᶜlūm olmakla izhārından istignā ile izmār olundu; ve minhu'l-hadīs: "فَلْيُسْرِعِ الْمَشْيَ" Ve

إِسْرَاعٌ [isrāᶜ] Bir adamın dābbesi serīᶜ olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَسْرَعَ الْقَوْمُ إِذَا كَانَتْ دَوَابُّهُمْ سِرَاعًا

اَلْمُسَارَعَةُ [el-musāraᶜat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) ve

اَلتَّسَارُعُ [et-tesāruᶜ] (تَفَاعُلٌ [tefāᶜul] veznide) Bir nesneye koşuşup yüğürüşmek maᶜnāsınadır; yukālu: سَارَعُوا إِلَيْهِ وَتَسَارَعُوا إِذَا بَادَرُوا

اَلتَّسَرُّعُ [et-teserruᶜ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] veznide) Şerr işe koşmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَسَرَّعَ إِلَى الشَّرِّ إِذَا عَجَّلَ

[س ر ق ع]

اَلسُّرْقُعُ [es-surḳuᶜ] (ḳāf'la قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) Ekşice nebīze denir; yukālu: أَتَى بِالسُّرْقُعِ أَيِ النَّبِيذِ الْحَامِضِ

[س ط ع]

اَلسُّطُوعُ [es-suṭūᶜ] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) ve

اَلسَّطِيعُ [es-seṭīᶜ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde ki bu kalīlü'l-istiᶜmāldir) Toz makūlesi havāya ağıp kalkmak maᶜnāsınadır; yukālu: سَطَعَ

الْغُبَارُ سُطُوعًا وَسَطِيعًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَكَذَا الْبَرْقُ وَالشُّعَاعُ وَالصُّبْحُ وَالرَّائِحَةُ إِذَا ارْتَفَعَ ve tekūlu: سَطَعَتْنِي رَائِحَةُ الْمِسْكِ إِذَا طَارَتْ إِلَى أَنْفِكَ

اَلسَّطْعُ [es-saṭʿ] (قَطْعٌ [ḳaṭʿ] vezninde) Elleri birbirine çalıp seslendirmek maʿnāsınadır. Bundan ism سَطَعٌ [seṭaʿ]dır fethateynle. ʿAlā-kavlin eli öbür ele yāhūd bir gayrın eline çalmak maʿnāsınadır; yukālu: سَطَعَ بِيَدَيْهِ سَطْعًا إِذَا صَفَّقَ بِهِمَا أَوْ هُوَ أَنْ تَضْرِبَ بِيَدِكَ عَلَى يَدِكَ أَوْ يَدٍ أُخْرَى

اَلسَّطَعُ [es-seṭaʿ] (fethateynle) Maʿnā-yı evvelden ismdir. Ve bir nesnenin bir şeyʾe dokunmasından hāsıl olan āvāzı hikāyedir; tekūlu: سَمِعْتُ لِوَقْعِهِ سَطَعًا شَدِيدًا أَيْ صَوْتَ ضَرْبِهِ وَرَمْيِهِ Ve bu vech-i mezkūr üzere naʿt ve masdar olmayıp hikāye-i savt olmakla müteharrik olmuştur, zīrā hikāyāt ahyānen nuʿūta muhālif olur. Ve

سَطَعٌ [seṭaʿ] Masdar olur, boyun uzun olmak maʿnāsınadır; yukālu: سَطِعَ الرَّجُلُ سَطَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ أَسْطَعَ

اَلسِّطَاعُ [es-siṭāʿ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Çadır ve alaçuğun pek uzun olan direğine denir. Ve uzun ve yumru erkek deveye denir. Ve kıl ve kārgīr evin orta direğine denir. Ve bir dağın adıdır. Ve bir güne damga ismidir ki devenin boynuna uzunluğuna basarlar.

اَلتَّسْطِيعُ [et-teṣṭīʿ] Deveyi سِطَاعٌ [siṭāʿ] ile damgalamak maʿnāsınadır; yukālu: سَطَّعَ الْبَعِيرَ إِذَا وَسَمَهُ بِالسِّطَاعِ

اَلْأَسْطَعُ [el-eṣṭaʿ] Uzun boyunlu insān ve hayvāna denir; yukālu: رَجُلٌ وَفَرَسٌ أَسْطَعُ أَيِ الطَّوِيلُ الْعُنُقِ Ve Bekr b. Vāʾil kabīlesinde bir feresin ismidir ki Ẕu'l-Ḳilāde dedikleridir.

اَلْمِسْطَعُ [el-miṣṭaʿ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Fasīh ve sühan-ver adama denir; yukālu: رَجُلٌ مِسْطَعٌ أَيْ فَصِيحٌ

اَلسَّطِيعُ [es-seṭīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Masdardır ki zikr olundu. Ve vasf olur, uzun adama denir; yukālu: رَجُلٌ سَطِيعٌ أَيْ طَوِيلٌ

[س ع ع]

اَلسَّعِيعُ [es-seʿīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلسُّعُّ [es-suʿʿ] (sīn'in zammı ve ʿayn'ın şeddesiyle) Buğday içre olan deliceye denir, شَيْلَمٌ [şeylem] maʿnāsına. ʿAlā-kavlin çavdara denir, دَوْسَرٌ [devser] maʿnāsına. Ve ʿalā-reʾyin kötü ve kemter buğdaya denir.

اَلْمَسْعُوعُ [el-mesʿūʿ] Sarılığa uğramış ekine ve galleye denir; yukālu: طَعَامٌ مَسْعُوعٌ إِذَا أَصَابَهُ السَّهَامُ مِثْلَ الْيَرَقَانِ

اَلسَّعْسَعَةُ [es-saʿseʿat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Keçi kısmını سَعْ سَعْ diyerek çağırmak maʿnāsınadır; yukālu: سَعْسَعَ بِالْمِعْزَى إِذَا دَعَاهَا وَقَالَ لَهَا سَعْ سَعْ Ve beden pīrlikten kağşayıp muztarib olmak maʿnāsınadır; yukālu: سَعْسَعَ الشَّيْخُ إِذَا اضْطَرَبَ جِسْمُهُ كِبَرًا Ve pek pīr-i fānī olmak maʿnāsınadır; yukālu: سَعْسَعَ فُلَانٌ إِذَا هَرِمَ وَفَنِيَ Ve saçı yağa çimdirmek maʿnāsınadır; yukālu: سَعْسَعَ شَعْرَهُ إِذَا رَوَّاهُ بِالدُّهْنِ

اَلتَّسَعْسُعُ [et-tesaʿsuʿ] (تَزَلْزُلٌ [tezelzul] vezninde) Bu dahi pek pīr-i fānī olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَسَعْسَعَ الرَّجُلُ إِذَا هَرِمَ وَفَنِيَ Ve ayın ekser-i eyyāmı savuşmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَسَعْسَعَ الشَّهْرُ إِذَا ذَهَبَ أَكْثَرُهُ Ve bir kimsenin nizām-ı hāli düşüp perīşān ve felāket-zede olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَسَعْسَعَتْ حَالُهُ إِذَا انْحَطَّتْ Ve ağızın dişlerinden dudak sıyrılıp açılmak maʿnāsınadır ki dişler manzaraya çıkar, dahik hālinde ve آكِلَةٌ [ākilet] marazında olduğu gibi; yukālu: تَسَعْسَعَ فَمُهُ إِذَا انْحَسَرَتْ شَفَتُهُ عَنِ الْأَسْنَانِ

[س ف ع]

اَلسَّفْعُ [es-sefᶜ] (نَفْعٌ [nefᶜ] vezninde) Kuş kanatlarıyla uğraşıp döğüştüğü kuşa çarpmak maᶜnāsınadır; yukālu: سَفَعَ الطَّائِرُ ضَرِيبَتَهُ سَفْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا لَطَمَهَا بِجَنَاحَيْهِ Ve yüze tabanca vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: سَفَعَ فُلَانٌ فُلَانًا إِذَا لَطَمَهُ Ve mutlakan vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: سَفَعَهُ إِذَا ضَرَبَهُ Ve bir nesneyi nişāneleyip ᶜalāmetlemek maᶜnāsınadır; yukālu: سَفَعَ الشَّيْءَ إِذَا أَعْلَمَهُ وَوَسَمَهُ Ve ıssı çehreyi çalıp azca göyündürmek maᶜnāsınadır; yukālu: سَفَعَ السَّمُومُ وَجْهَهُ إِذَا لَفَحَهُ لَفْحًا يَسِيرًا Ve bir adamın alnını perçeminden şiddetle tutup çekip sürümek maᶜnāsınadır; yukālu: سَفَعَ بِنَاصِيَتِهِ إِذَا قَبَضَ عَلَيْهَا fāᶜil vezninde) فَاجْتَذَبَهَا ve minhu kavluhu taᶜālā: ﴿لَنَسْفَعًا بِالنَّاصِيَةِ﴾ أَيْ لَنَجُرَّنَّهُ بِهَا إِلَى النَّارِ أَوْ لَنُسَوِّدَنَّ وَجْهَهُ وَاكْتَفَى بِالنَّاصِيَةِ لِأَنَّهَا مُقَدَّمُهُ أَوْ لَنُعْلِمَنَّهُ عَلَامَةَ أَهْلِ النَّارِ أَوْ لَنُذِلَّنَّهُ أَوْ لَنُقْمِئَنَّهُ Baᶜzılar nāsiyesinden tutup çekip sürümekle tefsīr eylediler ve baᶜzılar güneş çehreyi yakmak maᶜnāsından ahz ile tesvīd-i vech ile tefsīr ettiler. Ve cüzᵓiyyet külliyyet mülābesesiyle nāsiyeden vech murād olup mukaddem-i vech olma hasebiyle onunla iktifā olunmuştur. Ve baᶜzılar izlāl ve baᶜzılar tahkīr maᶜnāsıyla tefsīr eylediler ki maᶜnā-yı mecāzīlerdir. Şārih der ki baᶜzı nüshada لَنُذِلَّنَّهُ وَلَنُقْمِئَنَّهُ ᶜibāretiyle ki vāv iledir, mersūmdur ve baᶜzı nüshada أَوْ ile merkūmdur. Buna göre إِذْلَالٌ [iẕlāl] rām ve makhūr eylemek ve إِقْمَاءٌ [iḳmāᵓ] tahkīr eylemek maᶜnālarına olur. Ve baᶜzı nüshada إِقَامَةٌ [iḳāmet]ten أَوْ لَنُقِيمَنَّهُ ᶜibāretiyle mersūm olmakla yüzlerinden ahz ve ikāme eylemek maᶜnāsından olur. Ve *Lisānu'l-ᶜArab*'da bu ᶜibāretle müsebbettir, hattā ᶜArablar emr bünyesiyle إِسْفَعْ بِيَدِهِ derler, خُذْ بِيَدِهِ فَأَقِيمَاهُ maᶜnāsına, intehā. Ve لَنَسْفَعًا kelimesinin elifi nūn-ı muhaffefeden mübeddeldir. Ve

سَفْعٌ [sefᶜ] Sevbe denir, ne güne olursa olsun; yukālu: مَا عَلَيْهِ سَفْعٌ أَيْ ثَوْبٌ Şārihin beyānına göre sevb-i masbūgda müstaᶜmeldir ve muktezā-yı mādde budur.

اَلتَّسْفِيعُ [et-tesfīᶜ] Bu dahi ıssı çehreyi göyündürmek maᶜnāsınadır; yukālu: سَفَّعَ السَّمُومُ وَجْهَهُ إِذَا لَفَحَهُ

اَلْمَسْفُوعُ [el-mesfūᶜ] Nazar isābet eylemiş kimseye denir; yukālu: هُوَ مَسْفُوعٌ أَيْ مَعْيُونٌ أَصَابَتْهُ سَفْعَةٌ أَيْ عَيْنٌ Ve gözü çukurlanıp içeri batmış adama مَسْفُوعُ الْعَيْنِ [mesfūᶜu'l-ᶜayn] ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مَسْفُوعُ الْعَيْنِ أَيْ غَائِرُهَا

اَلسَّفْعَةُ [es-sefᶜat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) İsābet edici göze ıtlāk olunur; yukālu: أَصَابَتْهُ سَفْعَةٌ أَيْ عَيْنٌ

اَلسَّوَافِعُ [es-sevāfiᶜ] Issı yellerin müᵓessir harāretlerine denir ki vücūdu çalıp çarpar yukālu: لَفَحَتْهُمُ السَّوَافِعُ أَيْ لَوَائِحُ السَّمُومِ

اَلسُّفْعُ [es-sufᶜ] (sīn'in zammıyla) Ebū cehl karpuzunun çekirdeklerine denir; müfredi سُفْعَةٌ [sufᶜat]tir. Ve demir saç ayağına denir. ᶜAlā-kavlin سُفْعٌ [sufᶜ] bu maᶜnāda cemᶜdir, أَسْفِيٌّ [eṣāfiyy] maᶜnāsına; müfredi, سَفْعَاءُ [sefᶜāᵓ] حَمْرَاءُ [ḥamrāᵓ] vezninde. Ve kırmızıya māᵓil karamtık renklere denir; müfredi سُفْعَةٌ [sufᶜat]tır.

اَلسَّفَعُ [es-sefaᶜ] (fethateynle) Arıklayıp benzi mütegayyir olan hatunun yanaklarına ᶜārız olan karamtığa denir.

اَلسُّفْعَةُ [es-sufᶜat] (sīn'in zammıyla) Süprüntülükte olan süprüntüye ve kül makūlesine yāhūd yere yapışıp keçelenmiş süprüntü ve fışkı makūlesine denir ki o arzın levnine muhālif olur ki kapkara bir şeyᵓ-i zāᵓid olur; yukālu: فِي دِمْنَةِ دَارِهِ سُفْعَةٌ

كَبِيرَةٌ وَهِيَ مَا فِيهَا مِنْ زِبْلٍ أَوْ رَمَادٍ أَوْ قُمَامٍ مُتَلَبِّدٍ تَرَاهُ مُخَالِفًا لِلَوْنِ الْأَرْضِ Ve kızıl çalan karamtığa denir; yukālu: بِهِ سُفْعَةٌ أَيْ سَوَادٌ يُشْرَبُ الْحُمْرَةَ

اَلْأَسْفَعُ [el-esfaʿ] Çakır doğan kuşuna denir ki seyfī dedikleridir, kırmızısı karamtık olduğu için. Ve yaban öküzüne denir. Ve kara boyalı sevbe denir; yukālu: ثَوْبٌ أَسْفَعُ أَيْ أَسْوَدُ Ve sağılmağa çağrılan koyunun ve keçinin ismi أَسْفَعُ [esfaʿ]dır, gūyā ki karaltı olmakla işini bitirip savmağa çağrılır; ve minhu yukālu: "أَشْلِ إِلَيْكَ أَسْفَعَ" وَهُوَ اسْمٌ لِلْغَنَمِ إِذَا دُعِيَتْ لِلْحَلْبِ

اَلسَّفْعَاءُ [es-sefʿāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Şol güvercine denir ki karamtığı boğazında tavk yerinden yukarıcada ola; yukālu: حَمَامَةٌ سَفْعَاءُ إِذَا صَارَتْ سُفْعَتُهَا فِي عُنُقِهَا مَوْضِعَ الْعِلَاطَيْنِ

بَنُو السَّفْعَاءِ [Benu's-Sefʿāʾ] Bir batn adıdır.

اَلْمُسَافِعُ [el-musāfiʿ] (مُسَاعِدٌ [musāʿid] vezninde) Nikāhsız ʿavret kullanana denir; yukālu: رَجُلٌ مُسَافِعٌ أَيْ مُسَافِحٌ Ve cenk misilli hālātta birbirini kovup giden kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مُسَافِعٌ أَيْ مُطَارِدٌ Ve arslana denir. Ve muʿānaka eden adama denir. Ve birbiriyle mudārebe eden adama denir.

اَلْإِسْتِفَاعُ [el-istifāʿ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Aʿzāʾ şişip kabarmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَفَعَ عُضْوُهُ إِذَا تَهَبَّجَ Ve beniz bozulmak maʿnāsınadır; yukālu: أُسْتُفِعَ لَوْنُهُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا تَغَيَّرَ مِنْ خَوْفٍ أَوْ نَحْوِهِ

اَلتَّسَفُّعُ [et-teseffuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Isınmak maʿnāsınadır; yukālu: تَسَفَّعَ بِالنَّارِ إِذَا اصْطَلَى بِهَا

أُسَيْفِعُ [Useyfiʿ] أَسْفَعُ [esfaʿ] lafzından musaggardır, esāmī-i ricāldendir. Ve minhu kavlu ʿÖmer radıyallāhu ʿanhu: "أَلَا إِنَّ الْأُسَيْفِعَ أُسَيْفِعَ جُهَيْنَةَ رَضِيَ مِنْ دِينِهِ وَأَمَانَتِهِ بِأَنْ يُقَالَ سَابِقُ الْحَاجِّ فَادَّانَ مُعْرِضًا فَأَصْبَحَ قَدْ رِينَ بِهِ فَمَنْ كَانَ عَلَيْهِ دَيْنٌ فَلْيَغْدُ بِالْغَدَاةِ فَلْنَقْسِمْ مَالَهُ بَيْنَهُمْ بِالْحِصَصِ" Müʾellif bu hadīsi "ع،ر،ض" māddesinde dahi zikr eyledi. Ve أُسَيْفِعُ [useyfiʿ] جُهَيْنَةُ [cuheynet] ile beyān buyurmaları āherden temyīz içindir. Ve مُعْرِضٌ [muʿriḍ] her gördüğü kimseden mübālāt etmeyip istidāne eden adama denir. Ve رِينَ kelimesi "ران" lafzından mechūldur, galeb maʿnāsınadır. Hāsıl-ı maʿnā "Maʿlūmunuz olsun ki Cuheyne kabīlesinden Useyfiʿ nām kimse huccāca sebk etmekle sābıḳu'l-hācc ʿunvānıyla müştehir olmak için dīn ve emānetini o ümniyyeye fedā birle bī-pervā herkesten istikrāz ve istidāne ile sarf-ı havāyic-i tārīk eylemişti. Baʿdehu deyn-i mezbūre maglūb olmakla edāsından ʿāciz olmuştu. Her kimin merkūmda hakkı var ise, ʿale's-sabāh gelsin, mezbūrun mālını beynlerinde guremāʾ vechiyle iktizāsına göre taksīm edelim."

[س ف ر ق ع]

اَلسُّفُرْقَعُ [es-sufurḳaʿ] (sīn'in ve fā'nın zammı ve ḳāf'ın fethiyle) Zikri ātī سُقُرْقَعٌ [suḳurḳaʿ] lafzında lügat-ı zaʿīfedir.

[س ق ر ق ع]

اَلسُّقُرْقَعُ [es-suḳurḳaʿ] (sīn'in ve ḳāf-ı ūlā'nın zammı ve sāniyenin fethiyle) سكركه [sukurke] muʿarrebidir ki mısır buğdayından yapılan bozaya denir. ʿAlā-kavlin bir türlü meşrūbdur ki ehl-i Ḥicāz arpadan ve baʿzı hubūbāttan yaparlar. Ve lügat-ı mezbūre Ḥabeşiyyedir, ʿArab ahz ve tekellüm eylediler, zīrā kelām-ı ʿArab-da mazmūmü'l-evvel ve meftūhu'l-ʿaciz lafzı humāsī yoktur.

[س ق ع]

اَلسُّقْعُ [es-suḳʿ] (sīn'in zammıyla صُقْعٌ [ṣuḳʿ]

maʿnāsınadır ki nāhiyeye denir; yukālu: مَا فِي هَذَا السُّقْعِ مِثْلُ ذَلِكَ أَيِ الصُّقْعِ وَالنَّاحِيَةِ Ve kuyunun çepçevresine ve alt yanlarına denir.

اَلسَّقْعُ [es-saḳʿ] (sīn'in fethiyle) Horoz ötmek maʿnāsınadır; yukālu: سَقَعَ الدِّيكُ سَقْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا صَاحَ Ve bir sert ve pek nesneyi kendi gibi şeyʾe vurmak maʿnāsınadır, taş ve demir gibi; yukālu: سَقَعَهُ بِهِ إِذَا ضَرَبَهُ بِهِ وَلاَ يَكُونُ إِلاَّ صُلْبًا بِمِثْلِهِ Ve taʿāmı üst tarafından ekl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَقَعَ الطَّعَامَ إِذَا أَكَلَهُ مِنْ سَوْقَعَتِهِ وَمِنْهُ قَوْلُ الْأَعْرَابِيِّ لِضَيْفِهِ وَقَدْ قَدَّمَ إِلَيْهِ ثَرِيدَةً لاَ تَسْقَعْهَا وَلاَ تَقْعَرْهَا وَلاَ تَشْرِمْهَا Yaʿnī bir aʿrābī mihmāna tirit çıkarıp önüne koyduktan sonra: "Ey misāfir, bu tiridi ne üstünden ve ne altından ve ne etrāfından ekl eyle!" dedi. Pes misāfir: "Yāhū işbu tirit vefk-i müselles gibi hemān cihāt-ı selāsı müştemil olmakla üçünden dahi bizi menʿ eylediniz, eyā neresinden ekl edeyim?" dedikte, aʿrābī gayrı bilmem diye cevāb eylemekle misāfir nāçār aç olarak kalkıp gitti. Ve

سَقْعٌ [saḳʿ] Gitmek maʿnāsına olup "bā" ile iletmek maʿnāsına müstaʿmeldir; tekūlu: مَا أَدْرِي أَيْنَ سَقَعَ بِهِ أَيْ أَيْنَ ذَهَبَ بِهِ

اَلْمِسْقَعُ [el-misḳaʿ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Fasīh ve belīg ve sühan-vere denir; yukālu: خَطِيبٌ مِسْقَعٌ أَيْ مِصْقَعٌ

اَلسِّقَاعُ [es-siḳāʿ] (كِتَابٌ [kitāb] veznince) Bez parçasına ve paçavraya denir; yukālu: رَقَعَهُ بِالسِّقَاعِ أَيْ بِالْخِرْقَةِ

اَلْأَسْقَعُ [el-esḳaʿ] Serçe kadar bir küçük kuş ismidir, tüyleri yeşil ve başı beyāz olur; cemʿi أَسَاقِعُ [esāḳiʿ]dir.

أَبُو الْأَسْقَعِ [Ebu'l-Esḳaʿ] Vāṣile b. el-Esḳaʿ künyesidir ki ashābdandır.

اَلسَّوْقَعَةُ [es-sevḳaʿat] (زَوْبَعَةٌ [zevbaʿat] veznince) Tiridin tepesine denir; yukālu: أَكَلَ الثَّرِيدَ مِنْ سَوْقَعَتِهِ أَيْ وَقْبَتِهِ Ve sarık ve baş örtüsü ve baş şālı makūlesinin tepeye gelecek yerlerine denir ki tīz kīrlenir.

اَلتَّسْقِيعُ [et-teskīʿ] Bu dahi bā'yla sılalanıp iletmek maʿnāsına istiʿmāl olundu; tekūlu: مَا أَدْرِي أَيْنَ سَقَّعَ بِهِ أَيْ أَيْنَ ذَهَبَ بِهِ

اَلْإِسْتِقَاعُ [el-istiḳāʿ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznince) Levn bozulmak maʿnāsınadır; yukālu: أُسْتُقِعَ لَوْنُهُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا تَغَيَّرَ

[س ك ع]

اَلسَّكْعُ [es-sekʿ] (sīn'in fethi ve kāf'ın sükūnuyla) ve

اَلسَّكَعُ [es-sekaʿ] (fethateynle) Mütehayyirāne şaşkınlıkla nereye gidip ve kanda varacağını bilmeyerek yürüyüp gitmek maʿnāsınadır; yukālu: سَكَعَ الرَّجُلُ سَكْعًا وَسَكِعَ سَكَعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَالرَّابِعِ إِذَا مَشَى مَشْيًا مُتَعَسِّفًا لاَ يَدْرِي أَيْنَ يَأْخُذُ مِنْ بِلاَدِ اللهِ تَعَالَى وَتَحَيَّرَ ve yukālu: مَا أَدْرِي أَيْنَ سَكِعَ أَيْ أَيْنَ ذَهَبَ وَمَا أَدْرِي أَيْنَ يَسْكَعُ مِنْ أَرْضِ اللهِ أَيْ أَيْنَ يَأْخُذُ

اَلتَّسَكُّعُ [et-tesekkuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznince) سَكَعٌ [sekaʿ] maʿnāsınadır; yukālu: تَسَكَّعَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى سَكِعَ Ve bātıl ve beyhūdede musırr ve mütemādī olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَسَكَّعَ فُلاَنٌ إِذَا تَمَادَى فِي الْبَاطِلِ

اَلسَّاكِعُ [es-sākiʿ] ve

اَلسَّكِعُ [es-sekiʿ] (كَتِفٌ [ketif] veznince) Garīb adama denir; yukālu: رَجُلٌ سَاكِعٌ وَسَكِعٌ أَيْ غَرِيبٌ

اَلْمُسَكِّعَةُ [el-musekkiʿat] (مُحَدِّثَةٌ [muḥaddiṯet] veznince) Yolu yolağı olmamakla sāliki gümrāh eden arza denir; yukālu: أَرْضٌ مُسَكِّعَةٌ أَيْ مُضِلَّةٌ

[س ل ط ع]

اَلسُّلْطُوعُ [es-sulṭūʿ] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] veznince) Yalçın sıyrıncak dağa denir; جَبَلٌ أَمْلَسُ

maʿnāsına.

اَلسَّلَنْطَعُ [es-selenṭaʿ] (سَمَنْدَلٌ [semendel] vezninde) ve

اَلسِّلِنْطَاعُ [es-silinṭāʿ] (سِقِنْطَارٌ [siḳinṭār] vezninde) Pek uzun adama denir. Ve

سَلَنْطَعٌ [selenṭaʿ] Mecnūn gibi perīşān söyleyen adama denir; yukālu: هُوَ سَلَنْطَعٌ أَيْ مُتَعَتِّهٌ فِي كَلاَمِهِ كَالْمَجْنُونِ

اَلْإِسْلِنْطَاعُ [el-islinṭāʿ] (إِحْرِنْجَامٌ [iḥrincām] vezninde) Sırt üzere yatmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْلَنْطَعَ الرَّجُلُ إِذَا اسْلَنْقَى

[س ل ع]

اَلسَّلْعُ [es-selʿ] (sīn'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) Ayakta olan çatlağa denir; cemʿi سُلُوعٌ [sulūʿ] gelir zammeteynle; yukālu: فِي قَدَمِهِ سُلُوعٌ أَيْ شُقُوقٌ Ve

سَلْعٌ [Selʿ] Medīne'de bir dağın adıdır. Cevherī harf-i taʿrīfle resm eylemekle hatā eylemiştir, zīrā ʿalemdir. Şārih der ki müʾellifin bu bābda irtikāb eylediği, Cevherī'den ezyeddir. Ve

سَلْعٌ [Selʿ] Huẕeyl kabīlesine mahsūs bir dağın adıdır. Ve Ḳuds kurbünde Şevbek aʿmālinden Vādī-i Mūsā nām mahalde bir hısn ismidir.

سُلَيْعٌ [Suleyʿ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Necd'de Ḳaṭan nām mahalde bir su adıdır. Ve Medīne'de bir küçük dağın ismidir ki ona Ġabġab dahi derler. Şārihin beyānına göre savāb olan ʿAṣʿaṣ olmaktır, ʿayn-ı mühmele ve ṣā-yı müsellese ile. Ve

سُلَيْعٌ [Suleyʿ] Yemāme'de bir vādī adıdır ki niçe kurāyı müştemildir. Ve Zebīd nāhiyesinde bir karye adıdır.

سَلَعَانُ [Seleʿān] (fetehātla) Yemen'de bir hısn adıdır.

اَلسَّلَعُ [es-selaʿ] (fethateynle) Bir güne acı ağaç ismidir, ʿalā-kavlin bir zehr-nāk ağaçtır yāhūd صَبِرٌ [ṣabir] dedikleri acı dārūdan bir nevʿdir yāhūd bed-taʿm bir nebāt adıdır. Ve

سَلَعٌ [selaʿ] Bir adam baras ʿilletine uğramak maʿnāsınadır; yukālu: سَلِعَ الرَّجُلُ سَلَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا بَرِصَ Ve bir kimsenin ayağı çatlamak maʿnāsınadır; yukālu: سَلِعَتْ قَدَمُهُ إِذَا تَشَقَّقَتْ

اَلْأَسْلَعُ [el-eslaʿ] Vasftır, abras adama ve ayağı çatlak adama denir; cemʿi سُلْعٌ [sulʿdur] sīn'in zammıyla.

اَلسَّوْلَعُ [es-sevlaʿ] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) صَبِرٌ [ṣabir] dedikleri dārūya denir ki acı olur; yukālu: أَمَرُّ مِنَ السَّوْلَعِ أَيِ الصَّبِرِ

اَلسِّلْعُ [es-silʿ] (sīn'in kesriyle) Misl ve nazīr maʿnāsınadır; yukālu: مَا لَهُ سِلْعٌ أَيْ مِثْلٌ Ve dağda olan çatlağa ve şikāfa denir; bunda fethle de lügattır; cemʿi أَسْلاَعٌ [eslāʿ] ve سُلُوعٌ [sulūʿ]dur. Ve

سِلْعٌ [Silʿ] Dört mevziʿ ismidir; üçü bilād-ı Bāhile'de ve biri bilād-ı Benī Esed'dedir. Ve

سِلْعٌ [silʿ] Yaşdaşa denir; yukālu: غُلاَمَانِ سِلْعَانِ أَيْ تِرْبَانِ Cemʿi أَسْلاَعٌ [eslāʿ]dır. Ve

أَسْلاَعُ الْفَرَسِ [eslāʿu'l-feres] Şol atlara denir ki at kısmı semirip tavlandıkta butları içre ʿırku'n-nesā dedikleri damar üzere zāhir olur ve uylukları birbirinden ayrılmakla o damarlar āşikāreye çıkar.

اَلسِّلْعَةُ [es-silʿat] (sīn'in kesriyle) Metāʿa denir. Ve hassātan ticāret metāʿına denir; cemʿi سِلَعٌ [silaʿ] gelir, عِنَبٌ[ʿineb] vezninde; yukālu: بِيَدِهِ سِلْعَةٌ مَرْبَحَةٌ أَيِ الْمَتَاعُ وَمَا تُجِرَ بِهِ Ve bez gibi nesnedir ki baʿzı beden-i insānīde zuhūr eder, sīn'in fethi ve

fetehātla ve عِنَبَةٌ [ʿinebet] vezninde lügattır. Ve baʿzılar ʿindinde سِلْعَةٌ [silʿat] bir güne ḫurācedir ki boyunda zuhūr eder yāhūd bezdir ki boyunda zuhūr eder yāhūd bedende bez gibi bir ziyādedir ki tahrīk olundukta müteharrik olur ke küçüğü nohut ve büyüğü kavun kadar olur. İşbu سِلْعَةٌ [silʿat] dediği, ur ve yumru taʿbīr ettikleridir ki ekserī boyunda ve boğazda zuhūr eder, Fārisīde dāmgūl derler. Müʾellifin merciʿ-i terdīdātı vāhiddir. Ve

سِلْعَةٌ [silʿat] Sülük taʿbīr olunan uzun ve siyāh kurtçağıza denir, عَلَقٌ [ʿalaḳ] maʿnāsına; cemʿi سِلَعٌ [silaʿ] gelir, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde.

اَلْمَسْلُوعُ [el-meslūʿ] سِلْعَةٌ [silʿat]li yaʿnī bedeni urlu adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَسْلُوعٌ إِذَا ظَهَرَتْ فِيهِ سِلْعَةٌ

اَلسَّلْعَةُ [es-selʿat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Başta olan yarığa denir, ne güne olursa olsun, ʿalā-kavlin deriyi şakk eden yarığa denir ve fetehātla cāʾizdir; cemʿi سَلَعَاتٌ [seleʿāt] gelir fetehātla ve سِلاَعٌ [silāʿ] gelir. Bu maʿnādan fethateynle سَلَعٌ [selaʿ] lafzı ism-i cemʿdir, حَلَقٌ [ḥalaḳ] ve حَلْقَةٌ [ḥalḳat] gibi; yukālu: بِرَأْسِهِ سَلْعَةٌ أَيْ شَجَّةٌ كَائِنَةً مَا كَانَتْ أَوِ الَّتِي تَشُقُّ الْجِلْدَ

اَلْإِسْلاَعُ [el-islāʿ] (hemzenin kesriyle) Başı yarık olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَسْلَعَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ ذَا سَلْعَةٍ أَيْ شَجَّةٍ

أَسْلَعُ [Eslaʿ] (أَحْمَدُ [aḥmed] vezninde) İbn Şureyk b. ʿAvf'dır ki hādim-i Resūlullāh ʿaleyhi's-salāt ve's-selāmdır.

اَلْمِسْلَعُ [el-mislaʿ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Delīl-i hādīye denir.

اَلْمَسْلُوعَةُ [el-meslūʿat] Ulu ve işlek yola denir, مَحَجَّةٌ [meḥaccet] maʿnāsına; yukālu: سَلَكَ الْمَسْلُوعَةَ بِالْمِسْلَعِ

اَلتَّسْلِيعُ [et-teslīʿ] Ehl-i Cāhiliyye'nin istiskāʾ hengāmında icrā eyledikleri ʿādāttan bir ʿādettir. Sūreti budur ki kaht ve cedb senelerinde zikr olunan سَلَعٌ [selaʿ] nām nebātla عُشَرٌ [ʿuşer] dedikleri nebātı yaban öküzlerinin kuyruklarına bağlayıp uçlarını yaktıktan sonra bir yüksek dağdan aşağıya doğru salıverirler. Onlar da ellerinden kurtuldukları hevāsıyla ve kuyruklarının acısıyla telāş ve ıztırāb ederek aşağıya doğru sürʿat-ı tāmm ile firār ederler. Ve kendileri bunların ensesinden istiskāʾ ve istimtār ederek koşup seğirtirler, gūyā ki iştiʿāl-i merkūmu lemeʿān-ı berke tefeʾül ederler. Cevherī tefsīr-i mezbūrda إِذَا عَلَّقُوهُ بِذُنَابَى الْبَقَرِ ʿibāretiyle sebt eylemekle galat eyledi, zīrā ذُنَابَى kelimesi ذَنَبٌ maʿnāsına müfred olmakla savāb olan بِأَذْنَابِ الْبَقَرِ ʿunvānıyla olmaktır. Ve istişhād eylediği beytte dokuz güne galat vākiʿdir. Şārih der ki ibtidā el-kavlü'l-meʾnūs müʾellifin kelāmına göre yedinde olan nüsha-i sahīhada بِأَذْنَابِ الْبَقَرِ ʿibāretiyle mersūm olup sāniyā cemʿden müfred ile taʿbīr vetīre-i meslūkedir, ke-mā fī kavlihi taʿālā: ﴿وَيُوَلُّونَ الدُّبُرَ﴾ أَيِ الْأَدْبَارَ Ve müʾellif dahi "ز،ي،ف" māddesinde جَرَّ الذُّنَابَى وَالْحَمَامُ: ve "ص،ي،د" māddesinde دَاءٌ يُصِيبُ وَالصِّيدُ: الْإِبِلَ فَتَسْمُو بِرَأْسِهَا ʿibāretiyle sebt eylemiştir ki اَلْأَذْنَابَ ve رُؤُوسِهَا demek lāzım idi, izāfetler ise istigrāka mahmūl olur. Ve istişhād olunan beyt ki budur: "لاَ دَرَّ دَرُّ رِجَالٍ خَابَ سَعْيُهُمْ || يَسْتَمْطِرُونَ لَدَى الْأَزْمَاتِ بِالْعُشَرِ || أَجَاعِلٌ أَنْتَ يَبْقُورًا مُسَلَّعَةً || ذَرِيعَةً لَكَ بَيْنَ اللهِ وَالْمَطَرِ" Müʾellif bunda dokuz güne galat ʿazv eylemekle bir galatına ferd-i vāhid vākıf olmamağın n'olaydı kendileri birini beyān eylemiş olalar idi, tecāvezallāhu ʿanhu ve ʿannā.

اَلتَّسَلُّعُ [et-tesellu ᶜ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Ayak çatlamak maᶜnāsınadır; yukālu: تَسَلَّعَ عَقِبُهُ إِذَا تَشَقَّقَ

اَلْإِنْسِلَاعُ [el-insilāᶜ] Yarılmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْسَلَعَ الشَّيْءُ إِذَا انْشَقَّ

[س ل ف ع]

اَلسَّلْفَعُ [es-selfaᶜ] (fā'yla جَعْفَرٌ [caᶜfer] vezninde) Kalbi geniş, deryā-dil ve dilīr ve bahādır adama denir; yukālu: رَجُلٌ سَلْفَعٌ أَيْ جَرِيءٌ شُجَاعٌ وَاسِعُ الصَّدْرِ Ve bed-hūy ve bed-zebān şamatacı çağırgan ᶜavrete denir; سَلْفَعَةٌ [selfᶜat] dahi denir hā'yla; yukālu: إِمْرَأَةٌ سَلْفَعٌ وَسَلْفَعَةٌ أَيْ صَخَّابَةٌ بَذِيئَةٌ سَيِّئَةُ الْخُلُقِ Ve işlek ve cürᵓet ve ikdāmlı, āteşli nākaya denir. Ve

سَلْفَعَةُ [Selfaᶜat] Bir dişi kelbin adıdır.

[س ل ق ع]

اَلسَّلْقَعُ [es-selḳaᶜ] (ḳāf'la جَعْفَرٌ [caᶜfer] vezninde) Sert ve dürüşt topraklı mekāna denir; ᶜalā-kavlin بَلْقَعٌ [belḳaᶜ] lafzına itbāᶜan zikr olunur; yukālu: مَكَانٌ بَلْقَعٌ سَلْقَعٌ Ve devekuşunun erkeğine denir.

اَلسِّلِنْقَاعُ [es-silinḳāᶜ] (جِحِنْبَارٌ [ciḥinbār] vezninde) Sehāb içre her tarafa lāmiᶜ şimşeğe denir. Ve güneşte āteş gibi kızmış çakıl taşlarına denir.

اَلْإِسْلِنْقَاعُ [el-islinḳāᶜ] (إِحْرِنْجَامٌ [iḥrincām] vezninde) Sehāb içre her tarafa şimşek yalabımak maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْلَنْقَعَ الْبَرْقُ إِذَا اسْتَطَارَ Ve güneşte çakıl taşları kızmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْلَنْقَعَتِ الْحَصَى إِذَا حَمِيَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ

[س م د ع]

اَلسَّمَيْدَعُ [es-semeydaᶜ] (sīn'in ve mīm'in ve dāl'ın fethiyle, bunda sīn'in zammı hatādır) Şol seyyid ve zī-şān adama denir ki kerīm ve şerīf ve sehī ve hānedān ve mizyāf ola; yukālu: فُلَانٌ سَمَيْدَعٌ أَيْ سَيِّدٌ كَرِيمٌ شَرِيفٌ سَخِيٌّ مُوَطَّأُ الْأَكْنَافِ Ve bahādır adama denir; yukālu: رَجُلٌ سَمَيْدَعٌ أَيْ شُجَاعٌ Ve sibāᶜdan kurda denir. Ve umūr ve mesālihinde cüst ve çālāk adama denir; yukālu: هُوَ سَمَيْدَعٌ أَيْ خَفِيفٌ فِي حَوَائِجِهِ Ve kılıca denir. Ve bir recülün ᶜalemidir. Ve Semeydaᶜ bint Ḳays sahābiyyedir. Ve Berāᵓ b. Ḳays b. ᶜAttāb'ın feresi ismidir.

[س م ع]

اَلسَّمْعُ [es-semᶜ] (sīn'in fethi ve mīm'in sükūnuyla) Kuvā-yı hams cümlesinden hiss-i أُذُنٌ [uẕun] ismidir ki o kulakta bir kuvvettir, onun sebebiyle asvāt idrāk olunur, lisānımızda işiticilik taᶜbīr olunur. Ve bu aslda masdardır, ke-mā se-yuzkeru; yukālu: لَيْسَ لَهُ سَمْعٌ أَيْ حِسُّ أُذُنٍ

Müᵓellifin *Baṣāᵓir*'de beyānına göre سَمْعٌ [semᶜ] zikr olunan kuvvetten ᶜibārettir. Ve o kuvvetin fiᶜli yaᶜnī masdarı olur; yukālu: سَمِعَ سَمْعًا Ve baᶜzen onunla kulak irāde olunur, mahalliyyet iᶜtibārıyla. Ve baᶜzen lüzūm ᶜalākasıyla fehm ve gāhīce tāᶜat murād olur. Ve baᶜzen kelām-ı mesmūᶜ irāde olunur. İntehā. Ve

سَمْعٌ [semᶜ] Kulağa ıtlāk olunur; yukālu: أَلْقَى إِلَيْهِ سَمْعَهُ أَيْ أُذُنَهُ Ve kulakla işitilen söze ıtlāk olunur. Ve herkesin mesmūᶜu olacak zikr-i cemīl ve sīt-i hasene ıtlāk olunur, سَمَاعٌ [semāᶜ] gibi, gūyā ki cümlenin سَامِعَةٌ [sāmiᶜat]ına sezā olmak tasavvuruyladır. Bu maᶜnāda sīn'in kesriyle de cāᵓizdir. Ve işbu سَمْعٌ [semᶜ] kelimesi fi'l-asl masdar olmakla müfredi ve cemᶜi müsāvīdir. Ve أَسْمَاعٌ [esmāᶜ] ve أَسْمُعٌ [esmuᶜ] üzere cemᶜlenir. Ve cemᶜu'l-cemᶜi أَسَامِعُ [esāmiᶜ] gelir. Ve

سَمْعٌ [semʿ] Masdar olur, işitmek maʿnāsına; yukālu: سَمِعَهُ سَمْعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve sīn'in kesriyle de lügattır, ʿalā-kavlin fethle masdar ve kesr ile ismdir, işitmeğe denir.

اَلسَّمَاعُ [es-semāʿ] ve

اَلسَّمَاعَةُ [es-semāʿat] (sīn'lerin fethiyle) ve

اَلسَّمَاعِيَةُ [es-semāʿiyet] (كَرَاهِيَةٌ [kerāhiyet] vezninde) Bunlar da masdarlardır; yukālu: سَمِعَهُ سَمْعًا وَسَمَاعَةً وَسَمَاعِيَةً وَيَقُولُونَ سَمْعَكَ إِلَيَّ وَجِّهْ سَمْعَكَ أَيْ أُذُنَكَ إِلَيَّ Burada أَيِ اسْمَعْ مِنِّي takdīrindedir ki "Kulağını bana tut ve benden işit" demektir; ve kālū: ذَلِكَ سَمْعُ أُذُنِي بِفَتْحِ السِّينِ وَكَسْرِهَا وَكَذَلِكَ سَمَاعُ أُذُنِي وَسَمَاعَةُ أُذُنِي أَيْ إِسْمَاعُهَا Yaʿnī "O söz benim kulağımla işittiğim sözdür." Burada ism-i masdar mevkiʿine īkāʿ olunmuşlardır. Ve "bana onu işittirerek söyledi" demek dahi olur: وَإِنْ شِئْتَ قُلْتَ سَمْعًا قَالَ ذَلِكَ إِذَا لَم تَخْتَصِصْ يَعْنِي سَمْعًا قَالَ ذَلِكَ dersin, yalnız işitmeği kendine tahsīs eylemez isen; pes "O sözü herkese işittirerek ve herkes işiterek söyledi" demek olur. Ve yekūlūne: أَخَذْتُ عَنْهُ سَمْعًا وَسَمَاعًا Yaʿnī masdarı fiʿlinin gayrıdan ityānla ki "Ben o kelāmı ondan işitmek vechiyle ahz eyledim" demektir. Ve yekūlūne: سَمْعًا وَطَاعَةً Bunlar fiʿl-i muzmer ile mansūblardır, سَمِعْتُ سَمْعًا وَأَطَعْتُ طَاعَةً takdīrindedir. Ve refʿle سَمْعٌ وَطَاعَةٌ dahi derler ki أَمْرِي سَمْعٌ وَطَاعَةٌ takdīrindedir. Ve yekūlūne سَمْعُ أُذُنِي فُلَانًا يَقُولُ ذَلِكَ Burada سَمْعٌ [semʿ] lafzı merfūʿ ve أُذُنٌ [uẕun] kelimesine muzāftır ki "Kulağım filānı filān sözü söyler olduğu hālde işitti" demektir. Ve bu تَعَلَّقَ سَمْعُ أُذُنِي فُلَانًا sebkindedir, niteki سَمْعَةُ أُذُنِي dahi derler. Ve bunlarda kesr ile de cāʾizdir. Ve yekūlūne: هُوَ خَرَجَ بَيْنَ سَمْعِ الْأَرْضِ وَبَصَرِهَا إِذَا لَم يَدْرِ أَيْنَ تَوَجَّهَ Yaʿnī "Be semte gittiği maʿlūm değildir." بَيْنَ سَمْعِ أَهْلِ الْأَرْضِ وَبَصَرِهِمْ teʿvīlindedir ki muzāf mukadderdir, ehl-i arzın semʿ ve basarları mā-beyni görünmez mekāndan kināyedir yāhūd بِأَرْضٍ خَالِيَةٍ مَا بِهَا أَحَدٌ maʿnāsınadır ki tenhā "Beyābāndan gayrı sözünü işitip yüzünü görecek ferd-i vāhid olmayan arza çıkıp gitti" demektir yāhūd arzın semʿ ve basarı tūl ve ʿarzından kināyedir ki سَمْعٌ [semʿ] أُذُنٌ [uẕun] maʿnāsına olmakla ʿarzından ve basar hatt-ı nazar iʿtibārıyla tūlundan kināyedir. Ve yekūlūne: أَلْقَى نَفْسَهُ بَيْنَ سَمْعِ الْأَرْضِ وَبَصَرِهَا Yaʿnī "Nefsini ʿurza-i helāka atıp yaʿnī tek ü tenhā başını alıp bilinmez yerlere gidip nā-bedīd oldu" demektir yāhūd "İnsān kısmının sesi işitilip ve basarı görünmeyecek yere gitti" demektir.

اَلسَّمَاعُ [es-semāʿ] (sīn'in fethiyle) Masdardır ki zikr olundu. Ve سَمْعٌ [semʿ] gibi herkesin mesmūʿu olacak zikr-i cemīl ve sīt-i hasen maʿnāsına müstaʿmel olur; yukālu: Ve لَهُ سَمَاعٌ أَيْ ذِكْرٌ مَسْمُوعٌ

سَمَاعٌ [Semāʿ] Bir batn adıdır.

اَلتَّسَمُّعُ [et-tesemmuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir söze kulak tutup dinlemek maʿnāsınadır; yukālu: تَسَمَّعَهُ وَإِلَيْهِ وَاسَّمَّعَ بِتَشْدِيدِ السِّينِ وَالْمِيمِ إِذَا أَصْغَى إِلَيْهِ [Ve] إِسَّمَّعَ [issemmeʿa] kelimesinin aslı تَسَمَّعَ [tesemmeʿa] idi, إِدَّثَرَ ve تَدَثَّرَ gibi.

اَلسَّمْعَةُ [es-semʿat] (ضَرْبَةٌ [ḍarbet] vezninde) Binā-i merredir; tekūlu: سَمِعْتُهُ سَمْعَةً أَيْ مَرَّةً ve yekūlūne: سَمْعَةُ أُذُنِي فُلَانًا يَقُولُ ذَلِكَ ke-mā merre, yaʿnī "Filān sözü söylerken kendi kulağım işitti, hālen sāmiʿamdadır." سَمْعَة [semʿat] lafzının refʿ ve izāfetiyle aslı سَمِعَتْ أُذُنِي فُلَانًا سَمْعَةً idi, fiʿli izmār ve sıhhat-ı terkīb için takdīm olunduk-

tan sonra sebāta delālet için merfūᶜ oldu. Bunda sīn'in kesriyle de cāᵓizdir ki hālet için olur. Ve سَمْعَةٌ [semᶜat] lafzı sıfat olur; yukālu: أُذُنٌ سَمْعَةٌ Ke-mā se-yecīᵓu. Ve

سَمْعَةٌ [semᶜat] İşitilsin kasdıyla bir iş işlemeğe denir, niteki رِيَاءٌ [riyāᵓ] görülsün kasdıyla işlemeye denir; sīn'in zammıyla ve fethateynle lügattır, eşheri zammıladır; yukālu: فَعَلَهُ سَمْعَةً وَرِيَاءً أَيْ لِيَسْمَعَهُ النَّاسُ وَيَرَوْهُ

اَلسِّمْعَةُ [es-simᶜat] (sīn'in kesriyle) Binā-i nevᶜdir; yukālu: سَمِعَهُ سِمْعَةَ سَوْءٍ وَهِيَ هَيْئَةُ السَّمْعِ وَحَالَتُهُ

اَلسَّمِعَةُ [es-semiᶜat] (فَرِحَةٌ [feriḥat] veznin-de) ve

اَلسَّمِيعَةُ [es-semīᶜat] (شَرِيفَةٌ[şerīfet] veznin-de) ve

اَلسَّمِيعُ [es-semīᶜ] (شَرِيفٌ [şerīf] vezninde) ve

اَلسَّامِعَةُ [es-sāmiᶜat] ve

اَلسَّمَّاعَةُ [es-semmāᶜat] (عَلَّامَةٌ [ᶜallāmet] vez-ninde) ve

اَلسَّمُوعُ [es-semūᶜ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Vasf ve mübālagalardır, سَمْعَةٌ [semᶜat] gibi ki sīn'in fethi ve mīm'in sükūnuyla ve fet-hateynle سَمَعَةٌ [semeᶜat] gibi; yukālu: أُذُنٌ سَمْعَةٌ وَيُحَرَّكُ وَسَمِعَةٌ وَسَمِيعَةٌ وَسَمِيعٌ وَسَامِعَةٌ وَسَمَّاعَةٌ وَسَمُوعٌ Ve ahīrin yaᶜnī سَمُوعٌ [semūᶜ] lafzı-nın cemᶜi سُمُعٌ [sumuᶜ] gelir zammeteynle.

اَلسِّمْعُ [es-simᶜ] (sīn'in kesriyle) Mesmūᶜu'l-kavl adama denir; yukālu: رَجُلٌ سِمْعٌ أَيْ يُسْمَعُ وَقَالَ بَعْضُهُمْ يُقَالُ هَذَا امْرُؤٌ ذُو سِمْعٍ وَذُو سَمَاعٍ أَيْ يَلِيقُ بِأَنْ يُسْمَعَ Yaᶜnī "Bu bir işitilecek ve işitilmeğe şāyān nesne-dir." Ve yekūlūne fi'd-duᶜāᵓi: "أَللَّهُمَّ سِمْعًا لاَ بِلْغًا" أَيْ يُسْمَعُ وَلاَ يَبْلُغُ Yaᶜnī "Bu bir fenā sözdür, işitilsin ammā mahalline vāsıl olmasın." Bir haber-i mekrūh mesmūᶜ ol-dukta söylenir. Baᶜzılar يُسْمَعُ وَلاَ يُحْتَاجُ إِلَى أَنْ يُبَلَّغَ maᶜnāsıyla beyān eyledi ki "İşitilmesi kifāyet eder, eseri mahalline vāsıl olmağa hācet yoktur" demek olur yāhūd يُسْمَعُ بِهِ وَلاَ يَتِمُّ maᶜnāsınadır ki "İşitilsin ammā vukūᶜ bulmasın" demektir. Ve baᶜzılar dediler ki kelām-ı mezbūru bir muᶜcib olmayan sözü işiten adam söyler ki "Bu vukūᶜ bulacak söz değildir" demektir. Ve

سِمْعٌ [simᶜ] Zikr-i cemīl maᶜnāsınadır; yukālu: ذَهَبَ سِمْعُهُ أَيْ ذِكْرُهُ الْجَمِيلُ Ve

سِمْعٌ [simᶜ] Dişi sırtlan ile kurdun ictimāᶜından hāsıl olan velede denir; müᵓennesi سِمْعَةٌ [simᶜat]tır. ᶜArabların zuᶜmüne göre حَيَّةٌ [ḥayyet] gibi bu dahi hatfe-enfihi helāk olmayıp ecel-i kazā ile helāk olur. Şārihin beyānına göre bunun kuvvet-i sāmiᶜası nihāyet derecede olur imiş, hattā "أَسْمَعُ مِنْ سِمْعٍ" meseldir. Ve bu kuştan esraᶜ olup otuz arşın mikdārından ezyed pertāv eder. Ve

سِمْعٌ [Simᶜ] Bir dağın adıdır.

اَلْمِسْمَعُ [el-mismaᶜ] (مِنْبَرٌ [minber] veznin-de) ve

اَلسَّامِعَةُ [es-sāmiᶜat] Kulağa ıtlāk olunur. مِسْمَعٌ [mismaᶜ]ın cemᶜi مَسَامِعُ [mesāmiᶜ]dir; yukālu: مَلَأَ بِمَسَامِعِ النَّاسِ أَيْ آذَانِهِمْ Ve

مِسْمَعٌ [mismaᶜ] غَرْبٌ [ġarb] dedikleri bü-yük kovanın ortasında olan kulpa denir ki ona kova doğru durmak için ip geçirirler; yukālu: أَخَذَ بِمِسْمَعِ الْغَرْبِ وَهُوَ الْعُرْوَةُ فِي وَسَطِهِ يُجْعَلُ فِيهِ حَبْلٌ لِتَعْتَدِلَ الدَّلْوُ Ve bir kabīle pede-rinin ismidir ki ahālīsine Mesāmiᶜa ıtlāk olunur. Ve şol iki ağaç pāresinin birisine denir ki kuyudan toprak çekilip çıkarıldığı vaktte zenbīlin kulplarına sokulur; ikisine مِسْمَعَانِ [mismeᶜān] denir.

اَلْمَسْمَعُ [el-mesmaʿ] (مَفْعَلٌ [maḳʿad] veznin-de) Bir adamın kelāmı işitilecek mevziʿe denir, niteki مَرْأَى [merʾā] şahsı görünecek mahalle denir; tekūlu: هُوَ مِنِّي بِمَرْأًى وَمَسْمَعٍ أَيْ بِحَيْثُ أَرَاهُ وَأَسْمَعُ كَلاَمَهُ

سَمْعُونُ [Semʿūn] ve

سَمَاعَةُ [Semāʿat] (sīn'lerin fethiyle) ve

سِمْعَانُ [Simʿān] (sīn'in kesriyle) ve

سُمَيْعٌ [Sumeyʿ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esmā-i ricāldendir.

دَيْرُ سِمْعَانَ [Deyru Simʿān] (sīn'in kesriyle) Ḥaleb türābında bir mevziʿdir. Ve Ḥımṣ'ta bir mevziʿdir ki Emeviyye'den ʿÖmer b. ʿAbdulʿazīz rahimehullāhu hazretlerinin medfeni oradadır. Ve Muhāmmed b. Muḥammed b. Simʿān es-Simʿānī Ebū Manṣūr muhaddisīndendir. Ve İmām Ebu'l-Muẓaffer Manṣūr b. Muḥammed es-Semʿānī, sīn'in fethiyledir ve oğlu Ebū Bekr hāfızdır. Ve

سِمْعَانُ [Simʿān] Temīm kabīlesinden bir batndır.

اَلسَّمِيعُ [es-semīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] veznin-de) مُسْمِعٌ [musmiʿ] maʿnāsına olur ki fāʿildir, işittirici demektir; yukālu: رَجُلٌ سَمِيعٌ أَيْ مُسْمِعٌ Ve سَامِعٌ [sāmiʿ] maʿnāsına mübālagadır. Hazret-i Hak celle ve ʿalā teşbīh ve tekeyyüf ve tahdīdden münezzeh olarak cümle-i asvāt u kelimātı سَمِيعٌ [semīʿ]dir. Ve

سَمِيعٌ [semīʿ] Şol arslana ıtlāk olunur ki ıraktan hiss ve hareketi işitir ola.

أُمُّ السَّمِيعِ [ummu's-semīʿ] ve

أُمُّ السَّمْعِ [ummu's-semʿ] Dimāgın künyesidir; yukālu: ضَرَبَهُ عَلَى أُمِّ السَّمِيعِ وَأُمِّ السَّمْعِ أَيِ الدِّمَاغِ

اَلسَّمَعُ [es-Semaʿ] (fethateynle yāhūd عِنَبٌ [ʿineb] vezninde) İbn Mālik b. Zeyd b. Sehl ismidir ki Ḥimyer kabāʾilinden bir kabīlenin pederidir. Ebū Ruhm Aḥzāb b. Esīd ve Şufʿa nām kimseler ki tābiʿīlerdir, onlardandır, kezālik etbāʿ-ı tābiʿīnden Muḥammed b. ʿAmr ve muhaddisīnden ʿAbdurraḥmān b. ʿAyyāş o kabīledendir; nisbetlerinde سَمْعِيٌّ [Semʿiyy] yāhūd سَمَاعِيٌّ [Simāʿiyy] denir sīn'in kesriyle.

اَلسُّمَّعُ [es-summaʿ] (سُكَّرٌ [sukker] veznin-de) Be-gāyet çabuk ve çālāka denir. Ve onunla gūl-ı beyābānī sıfatlanır; yukālu: غُولٌ سُمَّعٌ أَيْ خَفِيفٌ

اَلسَّمَعْمَعُ [es-semaʿmaʿ] (سَفَرْجَلٌ [sefercel] vezninde) Küçük başlı, ʿalā-kavlin küçük sakallı adama denir; yukālu: هُوَ سَمَعْمَعٌ أَيِ الصَّغِيرُ الرَّأْسِ أَوِ اللِّحْيَةِ Ve āfet ve dāhiyeye denir. Ve pek ve çabuk ve sebük-pāya denir. Ve bununla kurt sıfatlanır; yukālu: ذِئْبٌ سَمَعْمَعٌ أَيْ خَفِيفٌ سَرِيعٌ Ve şol hatuna denir ki zevcinin huzūrunda dāʾimā çehresini eğip türş-rūluk eder olup ve gıyābında sūret-i mahabbet izhārıyla derd-i firkatından velvele-sāz-ı nāle vü feryād olur ola, gerek hakīkī ve gerek suverī olsun ve gerek şübhe ve sū-i zann cihetinden olsun; yukālu: هِيَ سَمَعْمَعٌ وَهِيَ الْمَرْأَةُ الْكَالِحَةُ فِي وَجْهِ زَوْجِهِ الْمُوَلْوِلَةُ فِي أَثَرِهِ Ve ince bedenli, uzun boylu adama denir; yukālu: رَجُلٌ سَمَعْمَعٌ أَيِ الطَّوِيلُ الدَّقِيقُ

اَلسِّمْعَنَّةُ [es-simʿannet] (قِرْشَبَّةٌ [ḳirşebbet] vezninde) ve

اَلسُّمْعُنَّةُ [es-sumʿunnet] (طُرْطُبَّةٌ [ṭurṭubbet] vezninde) ve

اَلسِّمْعَنَّةُ [es-simʿannet] (نِظْرَنَّةٌ [niẓrannet] vezninde ve سِمْعَنَةٌ [simʿanet] dahi lügattır, خِرْوَعَةٌ [ḫirveʿat] vezninde ki muhaffeftir, bunlar daنِظْرَنَّةٌ [niẓrannet] gibi mübālaga

için nūn'lar zāʾidedir) Dinici ʿavrete denir, niteki نِظْرَنَّةٌ [niẓrannet] dāʾimā halkın ahvāline bakıcı ʿavrete denir ki bunlar menhiyyāttandır; yukālu: إِمْرَأَةٌ سِمْعَنَّةٌ نِظْرَنَّةٌ وَسُمْعُنَّةٌ نُظْرُنَّةٌ وَسِمْعِنَّةٌ نِظْرِنَّةٌ وَسِمْعَنَةٌ نِظْرَنَةٌ أَيْ مُتَسَمِعَةٌ سَمَّاعَةٌ

اَلتَّسْمِعَةُ [et-tesmiʿat] (تَبْرِئَةٌ [tebriʾet] vezninde) İşittirmek maʿnāsınadır; tefʿīlden masdardır, ism mevkiʿinde istiʿmāl olunur; tekūlu: فَعَلْتُهُ تَسْمِعَتَكَ وَتَسْمِعَةً لَكَ أَيْ لِتَسْمَعَهُ

سَمَاعِ [semāʿi] (قَطَامِ [ḳaṭāmi] vezninde) İsm-i fiʿl-i emrdir, إِسْمَعْ maʿnāsına دَرَاكِ [derāki] ve مَنَاعِ [menāʿi] gibi.

اَلسُّمَيْعِيَّةُ [es-Sumeyʿiyyet] (زُبَيْرِيَّةٌ [zubeyriyyet] vezninde) Mekke'ye karīb bir karyedir.

اَلْإِسْمَاعُ [el-ismāʿ] (hemzenin kesriyle) İşittirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَسْمَعَهُ فُلَانًا أَيْ جَعَلَهُ فِي أُذُنِهِ Ve sövmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَسْمَعَهُ إِذَا شَتَمَهُ Ve kovaya مِسْمَعٌ [mismaʿ] dedikleri kulp takmak maʿnāsınadır; yukālu: أَسْمَعَ الدَّلْوَ إِذَا جَعَلَ لَهَا مِسْمَعًا Kezālik zenbīle مِسْمَعٌ [mismaʿ] dedikleri ağaç sokmak maʿnāsınadır; yukālu: أَسْمَعَ الزِّنْبِيلَ إِذَا جَعَلَ لَهَا مِسْمَعَيْنِ

اَلْمُسْمِعُ [el-musmiʿ] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Bukağıya denir, قَيْدٌ [ḳayd] maʿnāsına; meşy hālinde seslendiği için ıtlāk olunmuştur; yukālu: جَعَلَهُ فِي الْمُسْمِعِ أَيِ الْقَيْدِ

اَلْمُسْمِعَةُ [el-musmiʿat] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) Çengī ve mutribe karıya ıtlāk olunur; yukālu: إِمْرَأَةٌ مُسْمِعَةٌ أَيْ مُغَنِّيَةٌ

اَلتَّسْمِيعُ [et-tesmīʿ] Bir kimsenin mesāvī ve meʿāyibini herkese işittirmekle teşhīr ve rüsvāy eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَمَّعَهُ إِذَا شَنَّعَهُ وَشَهَّرَهُ Ve bir kimsenin zāt ve zamānı beyne'n-nās ḫāmil ve nā-maʿlūm iken zikr ve senāsını neşr ve işāʿatle zāhire çıkarmak maʿnāsınadır; yukālu: سَمَّعَ فُلَانًا إِذَا أَزَالَ خُمُولَهُ وَنَشَرَ ذِكْرَهُ Ve işittirmek maʿnāsınadır; yukālu: سَمَّعَهُ إِذَا أَسْمَعَهُ

اَلْمُسَمَّعُ [el-musemmaʿ] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Bukağılanmış adama denir; مُقَيَّدٌ [muḳayyed] maʿnāsınadır; yukālu: أَتَى بِهِ مُسَمَّعًا أَيْ مُقَيَّدًا مُسَوْجَرًا Burada tā-yı fevkāniyye ile مُسْتَوْجَرًا nüshaları galattır, sahīh olan مُسَوْجَرٌ olmaktır ki سَوْجَرَ bābındandır, سَاجُورٌ [sācūr] ile meşdūd demektir. Ve مُسَوْجَرٌ [musevcer] erkān-ı taʿrīften değildir, gālibā işbu كَتَبَ الْحَجَّاجُ إِلَى بَعْضِ عُمَّالِهِ اِبْعَثْ إِلَيَّ سَعِيدَ بْنَ جُبَيْرٍ مُسَمَّعًا مُزَمَّرًا kelāmı مُقَيَّدًا مُسَوْجَرًا ʿibāretiyle meʿhazlarda müfesser olmakla müʾellifin zihninde karār-gīr olduğundan onu dahi sebk-i zihn vechiyle sebt eylemiştir, zīrā زَمَّارُهُ سَاجُورُهُ denmekle مُزَمَّرٌ [muzemmer] مُسَوْجَرٌ [musevcer] demek olur, hattā *Nihāye*'de kelām-ı mezbūr zeylinde işbu beyt dahi muharredir: "وَلِي مُسْمِعَانِ وَزَمَّارَةٌ || وَظِلٌّ مَدِيدٌ وَحِصْنٌ أَمِقّ"

اَلْإِسْتِمَاعُ [el-istimāʿ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir söze kulak tutup dinlemek maʿnāsınadır; kasdı mutazammındır; yukālu: إِسْتَمَعَ لَهُ وَإِلَيْهِ إِذَا أَصْغَى

اَلتَّسَامُعُ [et-tesāmuʿ] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Bir sözü nās birbirinden işitişmek maʿnāsınadır; yukālu: تَسَامَعَ بِهِ النَّاسُ إِذَا سَمِعَهُ بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ

اَلْمُسْمَعُ [el-musmaʿ] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) إِسْمَاعٌ [ismāʿ]dan ism-i mefʿūldür, işittirilmiş söze denir. Ve kavluhu taʿālā: ﴿وَاسْمَعْ غَيْرَ مُسْمَعٍ﴾ اَيْ غَيْرَ مَقْبُولٍ مَا تَقُولُ أَوْ مَعْنَاهُ إِسْمَعْ لَا أُسْمِعْتَ Maʿlūm ola ki āyet-i merkūme Yehūd lisānından hikāyedir ki fahr-i ʿālem ʿaleyhi's-selām hazretlerine: "سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا

وَاسْمَعْ غَيْرَ مُسْمَعٍ" kelāmlarıyla tekellüm ederler idi. Ve bu zü'l-vecheyn yaʿnī zemm ve medhi muhtemeldir ki fenn-i bedīʿde ona tevcīh ıtlāk olunur. Ve غَيْرَ مُسْمَعٍ kelimesi hāl ve mefʿūlün bih olmak cāʾizdir ve إِسْمَاعٌ [ismāʿ] hakīkatine haml ile işittirmek maʿnāsına ve mecāza haml ile dinletip kabūl ettirmek maʿnāsına olur. Pes hāliyyet ve mecāziyyet sūretinde maʿnā "Yā Muḥammed, sen bizim kelāmımızı gūş eyle, senin kelāmın makbūl olmadığı hālde" demek olur ki murād kavl-i nebevī sāmiʿalarında cāy-gīr olmadığını işʿārdır. Ve إِسْمَاعٌ [ismāʿ]ı hakīkatine haml ve fiʿlden lāzım-ı maʿnā irādesiyle esamm olmak zımnında bed-duʿā olur ki işitmez olasın demek olur, zīrā لاَ أُسْمِعْتَ kelimesi beyne'l-Yehūd esammiyyet zımnında bed-duʿādır ve bundan başka mahzūf كَلاَمًا yāhūd جَوَابًا lafzlarından sıfat olur; إِسْمَعْ غَيْرَ مُجَابٍ إِلَى مَا تَدْعُو إِلَيْهِ teʾvīlinde olur. Ve medh sūreti ki burada murād değildir, إِسْمَعْ غَيْرَ مُسْمَعٍ مَكْرُوهًا sebkinde olur ki إِسْمَاعٌ [ismāʿ] sebb ve düşnām maʿnāsına olur.

[س م ف ع]

سَمَيْفَعٌ [Semeyfaʿ] (fāʾyla سَمَيْدَعٌ [semeydaʿ] vezninde ve baʿzen sīn'i mazmūm olur, bu sūrette fā'nın meksūr olması vācib olur) İbn Nākūr b. ʿAmr b. Yaʿfur ismidir ki künyesi Ebū Şuraḥbīl yāhūd Ebū Şerāḥīl'dir; kavminin mutāʿu'l-emr ve metbūʿu'l-kavl reʾīsi idi. Zamān-ı saʿādette şeref-yāb-ı İslām oldu ve taraf-ı Hazret-i Nebevī'den kendiye Cerīr b. ʿAbdullāh el-Becelī yediyle mektūb irsāl buyuruldu; Ṣiffīn vakʿasında maktūl olmuştur.

[س م ل ع]

اَلسَّمَلَّعُ [es-semellaʿ] (fetehātla ve lām-ı müşeddede ile هَمَلَّعٌ [hemellaʿ] vezninde) Sibāʿdan kurda denir; ve yukālu li'r-reculi'l-habīsi: إِنَّهُ لَسَمَلَّعٌ هَمَلَّعٌ

[س ن ع]

اَلسَّنَعُ [es-senaʿ] (fethateynle) Güzellik, cemāl maʿnāsınadır; yukālu: لَهُ سَنَعٌ بَدِيعٌ أَيْ جَمَالٌ

اَلْأَسْنَعُ [el-esnaʿ] (أَفْعَلُ [efʿal] vezninde) Uzun, tavīl maʿnāsınadır; yukālu: شَيْءٌ أَسْنَعُ أَيْ طَوِيلٌ Ve bülend ve ʿālī şeyʾe denir; yukālu: شَرَفٌ أَسْنَعُ أَيْ مُرْتَفِعٌ عَالٍ Ve efdal ve atvel maʿnālarınadır; yukālu: هَذَا أَسْنَعُ مِنْهُ أَيْ أَفْضَلُ وَيُقَالُ أَسْنَعُ أَيْ أَطْوَلُ

اَلسَّنِيعَةُ [es-senīʿat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Dağ yoluna denir; cemʿi سَنَائِعُ [senāʾiʿ]dir; yukālu: أَخَذُوا فِي السَّنِيعَةِ أَيِ الطَّرِيقَةِ فِي الْجَبَلِ Ve şol mahbūbeye denir ki mefāsıl ve ʿizāmı mülāyim ve aʿzāʾ ve endāmı uygun ve latīf ve nāzük ola; müzekkeri سَنِيعٌ [senīʿ]dir; yukālu: إِمْرَأَةٌ سَنِيعَةٌ أَيْ جَمِيلَةٌ لَيِّنَةُ الْمَفَاصِلِ اللَّطِيفَةُ الْعِظَامِ

اَلسَّنَاعَةُ [es-senāʿat] (سَمَاحَةٌ [semāḥat] vezninde) ve

اَلسُّنُوعُ [es-sunūʿ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Mefāsıl ve ʿizāmı yumuşak ve endāmı uygun dil-ber olmak maʿnāsınadır, yukālu: سَنَعَ الْغُلاَمُ وَسَنُعَ سَنَاعَةً وَسُنُوعًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّالِثِ وَالْخَامِسِ إِذَا كَانَ سَنِيعًا

سُنَيْعٌ [Suneyʿ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir: ʿUḳbe b. Suneyʿ, Ṭuheyye nesebi ricālindendir ki eşrāftandır, pederi Suneyʿ fart-ı cemālle meşhūr idi. Ve şol gürūhtan idi ki mevsim-i haccda kemāl-i hüsn ü cemālleri nisvānı āşüfte eylemekten ihtirāz ile Ḳureyş onlara nikāb-pūş olmak zımnında emr ve ilhāh ederler idi.

اَلسَّانِعَةُ [es-sāniʿat] ve

اَلْمِسْنَاعُ [el-misnāʿ] Güzel ve endāmı uygun nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ سَانِعَةٌ وَمِسْنَاعٌ أَيْ حَسَنَةٌ

اَلسِّنْعُ [es-sinʿ] (sīn'in kesriyle) Aʿzādan bilekçeye, ʿalā-kavlin pençe ile kol beyninde olan oynak yerde kāʾin kertiğe denir ki pençenin dibinde olan gediktir yāhūd pençenin iç yüzünden parmaklar ile bilekçe mā-beyninde kāʾin parmak kemiklerine denir; cemʿi سِنَعَةٌ [sineʿat]tir, قِرَدَةٌ [ḳiredet] vezninde ve أَسْنَاعٌ [esnāʿ]dır.

اَلْإِسْنَاعُ [el-isnāʿ] (hemzenin kesriyle) Bir adamın سِنْعٌ [sinʿ] dedikleri ʿuzv-ı mezkūru ağrımak maʿnāsınadır; yukālu: أَسْنَعَ الرَّجُلُ إِذَا اشْتَكَى سِنْعَهُ Ve bir adam yāl ü bāl sāhibi dil-ber olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَسْنَعَ الْغُلَامُ إِذَا طَالَ وَحَسُنَ Ve bir kimse güzel evlād sāhibi olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَسْنَعَ الرَّجُلُ إِذَا جَاءَ بِأَوْلَادٍ مِلَاحٍ

اَلسَّنْعَاءُ [es-senʿāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Sünnet olmamış kıza denir; yukālu: جَارِيَةٌ سَنْعَاءُ إِذَا كَانَتْ لَمْ تُخْفَضْ

[س و ع]

سُوعٌ [Sūʿ] (sīn'in zammıyla) Yemen'de bir kabīle adıdır.

اَلسَّاعَةُ [es-sāʿat] جَدِيدَيْنِ [cedīdeyn]den yaʿnī leyl ve nehār eczāsından bir cüzʾe denir ki devre-i felek-i aʿzam muktezāsı yirmi dört cüzʾ iʿtibār olunmakla her cüzʾüne سَاعَةٌ [sāʿat] ıtlāk olunmuştur ki altmış dakīkadan ʿibārettir. Ve

سَاعَةٌ [sāʿat] Vakt-i hāzıra ıtlāk olunur; cemʿi سَاعَاتٌ [sāʿāt] ve سَاعٌ [sāʿ]dır. Ve kıyāmete ıtlāk olunur, sürʿat-i hisābı müştemil olduğu için, ʿalā-kavlin kendide kıyāmet kāʾim olacak vakte ıtlāk olunur. Ve

سَاعَةٌ [sāʿat] Hālikūn maʿnāsına olur, جَاعَةٌ [cāʿat] ve جِيَاعٌ [ciyāʿ] gibi; yukālu: هُمْ سَاعَةٌ أَيْ هَالِكُونَ

اَلسَّوْعَاءُ [es-sevʿāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) سَاعَةٌ [sāʿat] lafzından ahz ve teşdīd ve teʾkīd için istiʿmāl olunur; gibi لَيْلَةٌ لَيْلَاءُ yukālu: سَاعَةٌ سَوْعَاءُ أَيْ شَدِيدَةٌ

سُوَاعٌ [suvāʿ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde ve سَحَابٌ [seḥāb] vezninde lügattır) Niteki İmām Ḫalīl ﴿وَلاَ تَذَرُنَّ وَدًّا وَلاَ سُوَاعًا﴾ kerīmesinde fethle kırāʾat eylemiştir. Ve o bir sanemin ismidir ki Nūḥ ʿalā-nebiyyinā ve ʿaleyhi's-selām zamānında putperestler ona perestiş edip baʿdehu tūfān sebebiyle tahte't-türāb mestūr olmuştu. Baʿdezamān iblīs ʿaleyhi'l-laʿne hārice ihrāc ve Huẕeyl kabīlesine tesvīl eylemekle müceddeden ona perestiş ettirmiştir. Ve beher sene mevsim tertīb edip onu hacc ve ziyāret ederler idi. Ve

سُوَاعٌ [suvāʿ] Geceden bir mikdāra denir, سَوْعٌ [sevʿ] gibi; ke-mā se-yuzkeru. Ve

سُوَاعٌ [suvāʿ] ve

سُوَعَاءُ [suveʿāʾ] (بُرَحَاءُ [bureḥāʾ] vezninde) Mezī maʿnāsınadır ki mülāʿabe ve takbīl hılālinde ricālden gelen sudur, hemān vudūʾu mūcibdir, ʿalā-kavlin وَدْيٌ [vedy] maʿnāsınadır ki baʿde'l-bevl gelen sudur; ve fi'l-hadīs: "أَيِ الْمَذْيِ أَوِ الْوَدْيِ فِي السُّوَعَاءِ الْوَضُوءُ"

اَلسَّوْعُ [es-sevʿ] (نَوْعٌ [nevʿ] vezninde) Davar kendi başına salma olmak maʿnāsınadır; yukālu: سَاعَتِ الْإِبِلُ تَسُوعُ سَوْعًا إِذَا تَخَلَّتْ بِلاَ رَاعٍ Ve

سَوْعٌ [sevʿ] سُوَاعٌ [suvāʿ] gibi geceden bir mikdāra denir; tekūlu: أَتَانَا بَعْدَ سَوْعٍ مِنَ اللَّيْلِ وَسُوَاعٍ أَيْ بَعْدَ هَدْءٍ

اَلسَّائِعُ [es-sāʾiᶜ] (ضَائِعٌ [ḍāʾiᶜ] vezninde) Salma olmakla telef olan hayvāna denir; yukālu: هُوَ ضَائِعٌ سَائِعٌ

سُعْ سُعْ [suᶜ suᶜ] (sīn'lerin zammı ve emr bünyesiyle) Bir adama سُوعَاءُ [suveᶜāʾ]ını yaᶜnī telāᶜub hılālinde gelen mezī dedikleri suyunu gözetip takayyüd eylemek bābında emr için mevzūᶜdur; yekūlūne: سُعْ سُعْ وَهُوَ أَمْرٌ بِتَعَهُّدِ سُوعَائِهِ

اَلْمِسْيَاعُ [el-misyāᶜ] (مِصْبَاحٌ [miṣbāḥ] veznince) Şol nākaya denir ki yavrusuna takayyüd eylemeyip boşlamakla cānvere telef ettirir ola; yukālu: نَاقَةٌ مِسْيَاعٌ إِذَا كَانَتْ تَدَعُ وَلَدَهَا حَتَّى تَأْكُلَهُ السِّبَاعُ Ve bu vāviyye ve yāʾiyyedir.

اَلْإِسَاعَةُ [el-isāᶜat] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi ihmālle zāyiᶜ kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَسَاعَةُ إِذَا أَهْمَلَهُ وَضَيَّعَهُ وَتَقُولُ أَسَعْتُ الْإِبِلَ فَسَاعَتْ

اَلْإِسْوَاعُ [el-isvāᶜ] (hemzenin kesriyle aslı üzere) Bir sāᶜatten sāᶜat-i āhere geçmek, ᶜalā-kavlin bir sāᶜat mikdārı gerilenmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَسْوَعَ الرَّجُلُ إِذَا انْتَقَلَ مِنْ سَاعَةٍ إِلَى سَاعَةٍ أَوْ تَأَخَّرَ سَاعَةً Ve ālet-i tenāsül kıvāma gelip mezī hurūc eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَسْوَعَ الرَّجُلُ إِذَا انْتَشَرَ ثُمَّ أَمْذَى Ve dābbe āletini salıvermek maᶜnāsınadır; yukālu: أَسْوَعَ الْحِمَارُ إِذَا أَرْسَلَ غُرْمُولَهُ

اَلْمُسَوَّعُ [el-musevvaᶜ] (مُعَظَّمٌ [muᶜaẓẓam] vezninde) Tecvīz olunup revā görülmüş nesneye denir; yukālu: هَذَا مُسَوَّعٌ لَهُ أَيْ مُسَوَّغٌ لَهُ

اَلْمُسَاوَعَةُ [el-musāveᶜat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Sāᶜatle muᶜāmele eylemek maᶜnāsınadır ki günde bir sāᶜat işlemek yāhūd sāᶜati şu kadar akçeye barışmak gibi, niteki مُيَاوَمَةٌ [muyāvemet] günlükle ve مُشَاهَرَةٌ [muşāheret] aylıkla olan muᶜāmeleden ᶜibārettir; yukālu: سَاوَعَهُ إِذَا عَامَلَهُ بِالسَّاعَةِ

[س ي ع]

اَلسَّيْعُ [es-seyᶜ] (بَيْعٌ [beyᶜ] vezninde) ve اَلسُّيُوعُ [es-suyūᶜ] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) Su yer yüzünde oynayıp çalkanarak akmak maᶜnāsınadır; yukālu: سَاعَ الْمَاءُ يَسِيعُ سَيْعًا وَسُيُوعًا إِذَا جَرَى وَاضْطَرَبَ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ وَكَذَا يُقَالُ سَاعَ السَّرَابُ Ve davar kendi başına çobansız salma olmak maᶜnāsınadır; yukālu: سَاعَتِ الْإِبِلُ إِذَا تَخَلَّتْ بِلَا رَاعٍ Ve bu vāviyye ve yāʾiyyedir. Ve

سَيْعٌ [seyᶜ] Yer yüzünde akan suya ıtlāk olunur; tesmiye bi'l-masdardır.

اَلسِّيَعَاءُ [es-sīyeᶜāʾ] (sīn'in kesri ve yā'nın fethiyle سِيَرَاءُ [siyerāʾ] vezninde) Geceden bir niçe bölüklere denir; tekūlu: خَرَجْتُ بَعْدَ سِيَعَاءَ مِنَ اللَّيْلِ وَسِيعَاءَ مِنْهُ أَيْ بَعْدَ قِطْعٍ مِنْهُ

اَلسَّيَاعُ [es-seyāᶜ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Ak günlük şecerine denir; ᶜalā-kavlin ona şebīh bir şecer adıdır. Ve himyān makūlesini yağladıkları iç yağına denir. Ve samanlı balçığa denir, keh-gil maᶜnāsına ki onunla köylüler der ü dīvārlarını sıvarlar; ve minhu kavlu'l-Ḳuṭāmī: "فَلَمَّا أَنْ جَرَى سِمَنٌ عَلَيْهَا | | كَمَا طَيَّنَتْ بِالْفَدَنِ السَّيَاعَا" وَهُوَ مِنْ بَابِ الْقَلْبِ أَيْ كَمَا طَيَّنَتْ بِالسَّيَاعِ الْفَدَنِ

اَلْمِسْيَعَةُ [el-misyeᶜat] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Duvara balçık sıvayacak ālete denir ki düz tahtadan ederler, çamurcu üstādları kullanırlar, mala taᶜbīr ederler; demirden olanına misrin taᶜbīr ederler.

اَلْمِسْيَاعُ [el-misyāᶜ] (مِصْبَاحٌ [miṣbāḥ] vezninde) Şol nākaya denir ki merᶜāda salma olmakla dilediği yere gider ola; ᶜalā-kavlin şol nākaya denir ki sāhibi görüp gözetmeyip kendi başına telef ve zāyiᶜ olmak hāletine vara; yukālu: نَاقَةٌ مِسْيَاعٌ إِذَا كَانَتْ تَذْهَبُ

فِي الْمَرْعَى بِلاَ رَاعٍ أَوِ الَّتِي تَحْمِلُ الضَّبَعَةَ Ve üzerinde sefer olunup ve ᶜavdet olunur olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ مِسْيَاعٌ إِذَا كَانَتْ يُسَافَرُ عَلَيْهَا وَيُعَادُ

اَلتَّسْبِيعُ [et-tesyīᶜ] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Duvar sıvamak maᶜnāsınadır; yukālu: سَيَّعَ حَائِطَهُ إِذَا طَيَّنَهُ Ve iç yağı makūlesiyle bir nesneyi yağlamak maᶜnāsınadır; yukālu: سَيَّعَهُ إِذَا أَدْهَنَهُ بِالشَّحْمِ وَنَحْوِهِ

نَجَزَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'Ş-ŞĪNİ'L-MUᶜCEME
(فَصْلُ الشِّينِ الْمُعْجَمَةِ)

[ش ب ع]

اَلشِّبْدِعُ [eş-şibdiᶜ] (dāl-ı mühmele ile زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) ᶜAkrebe denir. Ve lisāna ıtlāk olunur; yukālu: لَدَغَ بِشِبْدِعِهِ كَالشِّبْدِعِ أَيْ كَالْعَقْرَبِ Ve āfet ve dāhiyeye denir; bunda dāl'ın fethiyle de lügattır; cemᶜi شَبَادِعُ [şebādiᶜ]dir.

اَلشَّبْعُ [eş-şebᶜ] (şīn'in fethi ve bā'nın sükūnuyla) ve

اَلشِّبَعُ [eş-şibaᶜ] (عِنَبٌ[ᶜineb] vezninde) Doymak maᶜnāsınadır; yukālu: شَبِعَ خُبْزًا وَلَحْمًا وَشَبِعَ مِنْهُمَا شِبَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ ضِدُّ جَاعَ Şārih der ki bu masādır tabāyiᶜdendir, yaᶜnī efᶜāl-i cevārihten değildir, onun için fethateynle vārid olmadı. İntehā.

اَلْإِشْبَاعُ [el-işbāᶜ] (hemzenin kesriyle) Doyurmak maᶜnāsınadır; tekūlu: أَشْبَعْتُهُ مِنَ الْجُوعِ ضِدُّ أَجَعْتُهُ Ve bir nesneyi firāvān eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: أَشْبَعَ الشَّيْءَ إِذَا وَفَّرَهُ

اَلشِّبْعُ [eş-şibᶜ] (şīn'in kesriyle) ve

اَلشِّبَعُ [eş-şibaᶜ] (kezālik عِنَبٌ [ᶜineb] vezninde) İsmlerdir, karın doyuracak nesneye denir; tekūlu: أَصَبْتُ شِبْعًا لِبَطْنِي وَشِبَعًا أَيْ مَا أَشْبَعَهُ

اَلشَّبْعَانُ [eş-şebᶜān] (سَكْرَانُ [sekrān] vezninde) Karnı tok şahsa denir; müᵓennesinde شَبْعَى [şebᶜā] veشَبْعَانَةٌ [şebᶜānet] denir; yukālu: رَجُلٌ شَبْعَانُ وَامْرَأَةٌ شَبْعَى وَشَبْعَانَةٌ Ve

شَبْعَانُ [Şebᶜān] Baḥreyn türābında bir cebel adıdır. Ve Medīne kazāsında bir kule ismidir.

اَلشَّابِعُ [eş-şābiᶜ] Bu dahi tok maᶜnāsına olarak baᶜzı eşᶜārda mesmūᶜ olmuştur, lākin

şiʿrin gayrıda istiʿmāli cāʾiz değildir.

اَلشَّبْعَى [eş-şebʿā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Müʾennestir ki zikr olundu. Ve ʿArablar إِمْرَأَةٌ شَبْعَى الذِّرَاعِ derler, kaçan ʿavretin kolları kabak dolması gibi etine dolu oldukta; kezālik شَبْعَى الْخَلْخَالِ وَالسِّوَارِ derler, semizlikten topuğunda olan halhālı ve bileğinde olan bileziği doldurup yaʿnī sıkılıp tenine vurmuş ola; yukālu: إِمْرَأَةٌ شَبْعَى الذِّرَاعِ أَيْ ضَخْمَةٌ وَيُقَالُ إِمْرَأَةٌ شَبْعَى الْخَلْخَالِ وَالسِّوَارِ إِذَا تَمْلَأُهُمَا سِمَنًا Ve

شَبْعَى [Şebʿā] Dımaşḳ kazāsında bir karye adıdır.

شُبَاعَةُ [şubāʿat] (قُدَامَةُ [ḳudāmet] vezninde) Zemzem suyunun ismidir. Ve

شُبَاعَةٌ [şubāʿat] Doyduktan sonra fazla kalan taʿāma denir; yukālu: أَكَلَ شُبَاعَتَهُ وَهِيَ الْفُضَالَةُ بَعْدَ الشِّبَعِ

اَلشَّبِيعُ [eş-şebīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Kesīr ve firāvān nesneye ıtlāk olunur; yukālu: ثَوْبٌ شَبِيعُ الْغَزْلِ أَيْ كَثِيرُهُ Yaʿnī ipliği çok sevb ki tefeli olmasından kināyedir; ve yukālu: رَجُلٌ شَبِيعُ الْعَقْلِ وَمُشْبَعُهُ أَيْ وَافِرُهُ ve yukālu: حَبْلٌ شَبِيعٌ أَيْ كَثِيرُ الشَّعْرِ أَوِ الْوَبَرِ

اَلشَّبَاعَةُ [eş-şebāʿat] (سَمَاحَةٌ [semāḥat] vezninde) Bir nesne firāvān olmak maʿnāsınadır; yukālu: شَبُعَ عَقْلُهُ شَبَاعَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا وَفُرَ

اَلشُّبْعَةُ [eş-şubʿat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Bir kerre doyacak mikdār taʿāma denir ki doyumluk taʿbīr olunur; tekūlu: أَصَبْتُ شُبْعَةً أَيْ قَدْرَ مَا يُشْبَعُ بِهِ مَرَّةً

اَلتَّشْبِيعُ [et-teşbīʿ] Doymağa yaklaşmak maʿnāsınadır; yukālu: شَبَّعَتْ غَنَمُهُ إِذَا قَارَبَتِ الشِّبَعَ وَلَمْ تَشْبَعْ

اَلتَّشَبُّعُ [et-teşebbuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Henüz karnı doymamış iken tokluk göstermek maʿnāsınadır; yukālu: تَشَبَّعَ الرَّجُلُ إِذَا أَرَى أَنَّهُ شَبْعَانُ وَلَيْسَ كَذَلِكَ Ve beyhūde zenginlik satmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَشَبَّعَ فُلَانٌ إِذَا تَكَثَّرَ Ve baʿde'l-ekl tekrār ekl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَشَبَّعَ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ إِثْرَ الْأَكْلِ

[ش ت ع]

اَلشَّتَعُ [eş-şetaʿ] (fethateynle) Marazdan yāhūd açlıktan sabrsızlıkla telāş eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَتِعَ الرَّجُلُ شَتَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا جَزِعَ مِنْ مَرَضٍ أَوْ جُوعٍ

[ش ج ع]

اَلشَّجَاعُ [eş-şecāʿ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ve

اَلشِّجَاعُ [eş-şicāʿ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

اَلشُّجَاعُ [eş-şucāʿ] (غُرَابٌ[ġurāb] vezninde) ve

اَلشَّجِيعُ [eş-şecīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلشَّجِعُ [eş-şeciʿ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلشِّجَعَةُ [eş-şiceʿat] (عِنَبَةٌ [ʿinebet] vezninde) ve

اَلْأَشْجَعُ [el-eşcaʿ] (أَحْمَدُ [aḥmed] vezninde) Beʾs ve şiddet hengāmında şedīdü'l-kalb olan adama denir ki bahādır taʿbīr olunur. Cemʿleri شُجْعَةٌ [şucʿat] gelir şīn'in harekāt-ı selāsıyla ve cīm'in sükūnuyla ve شَجَعَةٌ [şeceʿat] gelir fetehātla ve شِجَاعٌ [şicāʿ] gelir,رِجَالٌ [ricāl] vezninde ve شُجْعَانٌ [şucʿān] gelir şīn'in zammı ve kesriyle ve شُجَعَاءُ [şuceʿāʾ] gelir, كُرَمَاءُ [kuremāʾ] vezninde. Müʾennesi شَجَاعَةٌ[şecāʿat]tır şīn'in harekāt-ı selāsıyla ve شَجِعَةٌ [şeciʿat]tır فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde ve شَجِيعَةٌ [şecīʿat]tır, شَرِيفَةٌ[şerīfet] vezninde ve شَجْعَاءُ [şecʿāʾ] dır, حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde. Bunun cemʿi شَجَائِعُ [şecāʾiʿ] ve شِجَاعٌ [şicāʿ] gelir şīn'in kesriyle ve شُجُعٌ [şucuʿ] gelir zammeteyn-

le. Baʿzılar ʿindinde işbu شَجَاعَةٌ [şecāʿat] māddesi ricāl kısmına mahsūstur. Ve

شُجَاعٌ [şucāʿ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde ve كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Yılana ıtlāk olunur, ʿalā-kavlin erkeğine yāhūd bir güne hilkati küçük yılana denir; cemʿi شِجْعَانٌ [şicʿān]dır şīn'in kesriyle; yukālu: نَفَثَهُ الشُّجَاعُ وَالشِّجَاعُ أَيِ الْحَيَّةُ أَوِ الذَّكَرُ مِنْهَا أَوْ ضَرْبٌ مِنْهَا الصَّغِيرُ Ve

شُجَاعٌ [şucāʿ] صَفَرٌ [ṣafer] maʿnāsınadır ki ʿinde zuʿmi'l-aʿrāb bir yılandır, insānın karnında peydā olur, insān pek acıktıkta karnını tırmalar; tekūlu: أَرُدُّ بِهِ شُجَاعَ الْجُوعِ أَيِ الصَّفَرَ Ve

شُجَاعٌ [Şucāʿ] Esmādandır: Şucāʿ b. Vehb ashābdandır.

بَنُو شُجَاعَةَ [Benū Şucāʿat] ʿArabdan bir batndır.

بَنُو شَجْعٍ [Benū Şecʿ] (şīn'in fethiyle) Kelb kabīlesinden bir batndır.

بَنُو شِجْعٍ [Benū Şicʿ] (şīn'in kesriyle) Kināne'den bir batndır ki ashābdan Ḥāriş b. ʿAvf'ın ceddidir.

اَلشَّجَعُ [eş-şecaʿ] (fethateynle) Deve adımlarını sürʿatle atarak yürümeğe denir; yukālu: شَجَعٌ عَجِيبٌ أَيْ سُرْعَةُ نَقْلِ الْقَوَائِمِ لِبَعِيرِهِ Ve uzunluğa denir; yukālu: شَجَعٌ أَيْ فِي قَدِّهِ طُولٌ

اَلشَّجِعُ [eş-şeciʿ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Adımlarını sürʿatle atarak yürür olan erkek deveye denir; yukālu: جَمَلٌ شَجِعُ الْقَوَائِمِ أَيْ سَرِيعُ نَقْلِ الْقَوَائِمِ Müʾennesinde شَجْعَاءُ [şecʿāʾ] ve شَجِعَةٌ [şeciʿat] denir, فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde. Ve

شَجِعٌ [şeciʿ] Mecnūna ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ شَجِعٌ أَيْ مَجْنُونٌ

اَلْأَشْجَعُ [el-eşcaʿ] Serseri ve çalık gibi hiffet-i tabʿı olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَشْجَعُ إِذَا كَانَ فِيهِ خِفَّةٌ كَالْهَوَجِ Ve arslana ıtlāk olunur. Ve dehr ve zamāna ıtlāk olunur. Ve uzun nesneye denir. Ve sāʾire nisbet uzunluğu zāhir nesneye denir; yukālu: هُوَ أَشْجَعُ أَيْ بَيِّنُ الشَّجَعِ Ve

أَشْجَعُ [Eşcaʿ] Esmādandır: Eşcaʿ b. Reyş b. Ġaṭafān bir kabīle pederidir.

اَلْأَشَاجِعُ [el-eşāciʿ] Parmakların diplerine denir ki elin arkasında olan sinirlere muttasıl olur; müfredi أَشْجَعُ [eşcaʿ]dır, أَحْمَدُ [aḥmed] vezninde ve إِشْجَعٌ [işcaʿ]dır, إِصْبَعٌ [iṣbaʿ] vezninde.

اَلشَّجْعُ [eş-şecʿ] (سَجْعٌ [secʿ] veznin-de) Bir kimseye şecāʿatte gālib olmak maʿnāsınadır; yukālu: شَجَعَهُ شَجْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا غَلَبَهُ بِالشَّجَاعَةِ

اَلْمَشْجُوعُ [el-meşcūʿ] Şecāʿat cihetinde maglūb olan adama denir.

اَلشُّجْعَةُ [eş-şucʿat] (şīn'in zammı ve fethi ve cīm'in sükūnuyla) Yüreksiz, ʿāciz ve zebūn ve nahīf adama denir; yukālu: رَجُلٌ شُجْعَةٌ أَيِ الْعَاجِزُ الضَّاوِي لاَ فُؤَادَ لَهُ

اَلشَّجْعَةُ [eş-şecʿat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) ve

اَلشَّجْعُ [eş-şecʿ] (تَمْرٌ [temr] vezninde) Şol deve yavrusuna denir ki anası onu deli ve çalık gibi vazʿ eylemiş ola ki murād halkī çalık olandır.

اَلشُّجُعُ [eş-şucuʿ] (zammeteynle) Ağacın kökünde olan damarlara denir ki etrāfa sürüp gider. Ve şol at licāmlarına denir ki Cāhiliyye'de ağaçtan ittihāz ederler idi.

اَلشَّجِعَةُ [eş-şeciʿat] (فَرِحَةٌ [feriḥat] veznin-de) ve

اَلشَّجِيعَةُ [eş-şecīʿat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Şol karıya denir ki lisānında ve kelāmında dilīr ve cesāretli ola.

مَشْجَعَةٌ [Meşcaʿat] (مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde) Bir recül adıdır.

اَلْمُشْجَعُ [el-muşcaʿ] (مُجْمَلٌ [mucmel] vezninde) Nihāyet mertebede mecnūn olana denir; yukālu: رَجُلٌ مُشْجَعٌ أَيِ الْمُنْتَهِي جُنُونًا

اَلتَّشْجِيعُ [et-teşcīʿ] Bir adama kuvvet-i kalb verip bahādırlandırmak, ʿalā-kavlin sen bahādırsın diye şecāʿate nisbet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَجَّعَهُ إِذَا قَوَّى قَلْبَهُ أَوْ قَالَ لَهُ إِنَّكَ شُجَاعٌ

اَلتَّشَجُّعُ [et-teşeccuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Zātında cevher-i şecāʿat yok iken zoraki şecāʿat göstermek maʿnāsınadır; yukālu: تَشَجَّعَ الرَّجُلُ إِذَا تَكَلَّفَ الشَّجَاعَةَ

[ش ر ج ع]

اَلشَّرْجَعُ [eş-şercaʿ] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Uzun nesneye denir. Ve naʿş, ʿalā-kavlin cenāze yāhūd teneşūy tahtasına denir. Ve uzun nākaya denir. Ve uzun ve murabbaʿ tahtaya denir.

اَلْمُشَرْجَعُ [el-muşercaʿ] (مُدَحْرَجٌ [mudaḥrec] vezninde) Uzunlanmış nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مُشَرْجَعٌ أَيْ مُطَوَّلٌ Ve etrāfında köşeleri olmayan demirci çekicine denir; yukālu: ضَرَبَهُ بِالْمُشَرْجَعِ وَهُوَ مِطْرَقَةُ الْحَدَّادِ الَّتِي لاَ حُرُوفَ لِنَوَاحِيهَا

اَلشَّرْجَعَةُ [eş-şerceʿat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Murabbaʿ tahtanın kenārlarını oymak maʿnāsınadır; yukālu: شَرْجَعَ الْخَشَبَةَ الْمُرَبَّعَةَ إِذَا نَحَتَ حُرُوفَهَا وَإِذَا كَانَتِ الْخَشَبَةُ مُرَبَّعَةً فَأَمَرْتَهُ بِنَحْتِ حُرُوفِهَا قُلْتَ شَرْجِعْهَا

[ش ر ع]

اَلشَّرِيعَةُ [eş-şerīʿat] (ذَرِيعَةٌ [ẕerīʿat] vezninde) Hak celle ve ʿalā hazretlerinin ʿibādına vazʿ ve taʿyīn eylediği dīn ve āyīne denir, tā ki ona sülūk eyleyeler; yukālu: عَمِلَ بِالشَّرِيعَةِ وَهِيَ مَا شَرَعَ اللهُ لِعِبَادِهِ Ve doğru ve açık yola denir; yukālu: سَلَكَ فِي الشَّرِيعَةِ أَيِ الظَّاهِرِ الْمُسْتَقِيمِ مِنَ الْمَذَاهِبِ Ve kapı ʿatebesine denir. Ve nehrden su alacak ve su içecek suvata denir; yukālu: وَرَدَ الشَّرِيعَةَ وَهِيَ مَوْرِدُ الشَّارِبَةِ Maʿnā-yı evvel bu iki maʿnānın birinden meʾhūzdur.

اَلشِّرْعَةُ [eş-şirʿat] (şīn'in kesriyle) شَرِيعَةٌ [şerīʿat] ile iki maʿnā-yı evvellerde mürādiftir. Ve bağırtlak kuşu tutacak tuzağa denir ki uzun iplerden yaparlar. Ve kirişe ıtlāk olunur; bunda fethle de cāʾizdir. Ve misl ve nazīr maʿnāsınadır; yukālu: هَذِهِ شِرْعَتُهُ أَيْ مِثْلُهُ Cemʿi شِرْعٌ [şirʿ] gelir hā'sız ve şīn'in fethiyle de cāʾizdir ve شِرَعٌ [şiraʿ] gelir, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde ve cemʿu'l-cemʿi شِرَاعٌ [şirāʿ] gelir şīn'in kesriyle.

اَلْمَشْرَعَةُ [el-meşraʿat] (مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde ve rā'nın zammıyla lügattır) Nehrden ve gayrı yerden su alıp ve su içip ve davara su içirecek yere denir ki suvat taʿbīr olunur.

اَلشِّرْعُ [eş-Şirʿ] (şīn'in kesriyle) Bir mevziʿ adıdır. Ve naʿleyn tasmasına denir, شِرَاكُ النَّعْلِ [şirāku'n-naʿl] maʿnāsına. Ve lavta dedikleri sāzın tellerine ve kirişlerine denir.

اَلشِّرَاعُ [eş-şirāʿ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Yayda geçirilmiş olan kirişe denir. Ve شِرَاعُ الْبَعِيرِ [şirāʿu'l-baʿīr] gemi yelkenine teşbīhle devenin gerdanına ıtlāk olunur. Ve

شِرَاعٌ [şirāʿ] Gemi yelkenine denir; refʿ maʿnāsına olan شَرْعٌ [şerʿ]den meʾhūzdur; cemʿi أَشْرِعَةٌ [eşriʿat]tır ve شِرَعٌ [şiraʿ] gelir, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde ve cemʿu'l-cemʿi شُرُعٌ [şurʿ] gelir şīn'in zammıyla ve شُرُعٌ [şuruʿ] gelir zammeteynle.

شُرَاعٌ [Şurāʿ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bir

adamın ismidir ki mızrak ve mızrak temrenleri işler idi; sinān-ı Şurāʿī ve rimāh-ı Şurāʿī ona mensūbdur. Ve

شُرَاعٌ [şurāʿ] Geç biten nebāta denir.

اَلشُّرَاعِيَّةُ [eş-şurāʿiyyet] (şīn'in zammı ve kesriyle) Gerdanı uzun olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ شُرَاعِيَّةٌ أَيِ الطَّوِيلَةُ الْعُنُقِ

اَلشَّرْعُ [eş-şerʿ] (فَرْعٌ [ferʿ] vezninde) ʿÖrf-i şerīʿatte emr ve nehy gibi ahkāmı müştemil sülūk eyleyecek āyīn ve ʿādet vazʿ eylemek maʿnāsınadır ki hemīn vāzıʿ Hudā-yı müteʿāldır; yukālu: شَرَعَ لَهُمْ شَرْعًا Ve hāne ve menzil ötesi nāfiz olan sokak ve yol üzere olmak maʿnāsınadır; yukālu: شَرَعَ الْمَنْزِلُ إِذَا صَارَ عَلَى طَرِيقٍ نَافِذٍ Ve

شَرْعٌ [şerʿ] ve

شُرُوعٌ [şurūʿ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Davar suya girmek maʿnāsınadır; yukālu: شَرَعَتِ الدَّوَابُّ فِي الْمَاءِ شَرْعًا وَشُرُوعًا إِذَا دَخَلَتْ فِيهِ Ve bir işe başlamak maʿnāsınadır; yukālu: شَرَعَ فِي الْأَمْرِ إِذَا خَاضَ بِهِ Ve urganı ilmekleyip iki uçlarını kova makūlesi nesnenin kulpuna sokmak maʿnāsınadır; yukālu: شَرَعَ فُلَانٌ الْحَبْلَ شَرْعًا إِذَا أَنْشَطَهُ وَأَدْخَلَ قُطْرَيْهِ فِي الْعُرْوَةِ Ve deriyi soyup çıkarmak maʿnāsınadır; yukālu: شَرَعَ الْإِهَابَ إِذَا سَلَخَهُ Ve bir nesneyi pek yukarı kaldırmak maʿnāsınadır; yukālu: شَرَعَ الشَّيْءَ إِذَا رَفَعَهُ جِدًّا Ve bir kimseye mızrak doğrulmak maʿnāsınadır; yukālu: شَرَعَتِ الرِّمَاحُ إِذَا تَسَدَّدَتْ Ve bu maʿnāda müteʿaddī olur, mızrak doğrultmak maʿnāsınadır; tekūlu: شَرَعْنَا الرِّمَاحَ عَلَيْهِ أَيْ سَدَدْنَاهَا Ve

شَرْعٌ [şerʿ] Hasb ve kāfī maʿnāsına istiʿmāl olunur, gūyā ki hemān meslek ve āyīn bu iştir, gayra sülūk olunmasın, bu kifāyet eder demektir yāhūd hemān şürūʿ edecek budur, sāʾiri iktizā etmez, bu kifāyet eder maʿnāsına mebnīdir. Ve minhu'l-meselu: شَرْعُكَ مَا بَلَّغَكَ الْمَحَلَّ أَيْ حَسْبُكَ مِنَ الزَّادِ مَا بَلَّغَكَ مَقْصِدَكَ "Kalīl ile kanāʿat kıl" diyecek mahalde īrād olunur; ve tekūlu: مَرَرْتُ بِرَجُلٍ شَرْعُكَ مِنْ رَجُلٍ أَيْ حَسْبُكَ Ve bunun müfred ve cemʿi müsāvīdir. Ve بَأْجٌ [beʾc] maʿnāsına istiʿmāl olunur ki bir sınf ve bir bābet demektir, herkesin şürūʿu cihet-i vahdetle olduğu tasavvuruna mebnīdir; yukālu: اَلنَّاسُ شَرْعٌ وَاحِدٌ أَيْ بَأْجٌ وَاحِدٌ Bunda fethateynle de cāʾizdir. Ve berāber ve bī-tefāvüt maʿnāsına müstaʿmeldir, herkesin evvel-i emrde şürūʿu vech-i vāhid ile olduğu mülāhazasıyladır; yukālu: اَلنَّاسُ فِي هَذَا شَرْعٌ أَيْ سَوَاءٌ يَعْنِي لاَ يَفُوقُ بَعْضُهُمْ بَعْضًا Bunda dahi fethateynle zebān-zededir.

اَلشَّارِعَةُ [eş-şāriʿat] Şol hāneye denir ki sokak ve yol üzere olup kapısı sokağa ve yola açılır ola ki murād dipsiz sokakta olmayandır; yukālu: دَارٌ شَارِعَةٌ وَمَنْزِلٌ شَارِعٌ إِذَا صَارَ عَلَى طَرِيقٍ نَافِذٍ وَكَانَ بَابُهُ شَارِعًا Kāle'ş-şārih فِي الطَّرِيقِ كَمَا فِي الْحَدِيثِ: «كَانَتِ الْأَبْوَابُ شَارِعَةً إِلَى الْمَسْجِدِ» أَيْ مَفْتُوحَةً إِلَيْهِ Pes isnād-ı mecāzī kabīlinden olup yāhūd bi-maʿnā mefʿūl olur. Ve

شَارِعَةٌ [şāriʿat] Bir kimse üzere doğrulan mızraklara denir; yukālu: رِمَاحٌ شَارِعَةٌ وَشَوَارِعُ أَيْ مُسَدَّدَةٌ

اَلشُّرُوعُ [eş-şurūʿ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Bir şeyʾe başlamak maʿnāsınadır; yukālu: شَرَعَ الشَّيْءَ إِذَا بَدَأَهُ Ve شَارِعٌ[şāriʿ] lafzından cemʿ olur ki suya giren develere denir; yukālu: إِبِلٌ شُرُوعٌ

اَلشُّرَّعُ [eş-şurraʿ] (رُكَّعٌ [rukkaʿ] vezninde) Bu dahi شَارِعٌ [şāriʿ]den cemʿdir. Ve başlarını sudan yukarı kaldıran balıklara denir; yukālu: حِيتَانٌ شُرَّعٌ أَيْ رَافِعَةٌ رُؤُوسَهَا

اَلْإِشْرَاعُ [el-işrāʿ] (hemzenin kesriyle) Bu

dahi bir kimse üzere mızrak doğrultmak maᶜnāsınadır; tekūlu: أَشْرَعْنَا عَلَيْهِ الرِّمَاحَ أَيْ سَدَدْنَاهَا وَأَقْبَلْنَاهَا إِيَّاهُ Ve sokağa ev kapısı açmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَشْرَعَ بَابًا إِلَى الطَّرِيقِ إِذَا فَتَحَهُ Ve yolu açmak ve vāzıh eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَشْرَعَ الطَّرِيقَ إِذَا بَيَّنَهُ

اَلْمَشْرُوعَةُ [el-meşrūᶜat] ve

اَلْمُشْرَعَةُ [el-muşraᶜat] (مُكْرَمَةٌ [mukremet] vezninde) Bir kimse üzere doğrulan mızraklara denir.

اَلشَّارِعُ [eş-şāriᶜ] Vāzıᶜ-ı şerīᶜat zāt-ı ecell ü aᶜlādır, celle celāluhu. Ve peygambere ıtlāk olunur. Ve ᶜālim-i rabbānī ᶜāmil ve muᶜallim zāta ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ شَارِعٌ أَيْ عَالِمٌ رَبَّانِيٌّ عَامِلٌ مُعَلِّمٌ Ve tarīk-i nāfize denir, مَشْرُوعٌ [meşrūᶜ] maᶜnāsınadır. Ve mutlakan karīb olan nesneye ıtlāk olunur; yukālu: شَيْءٌ شَارِعٌ أَيْ قَرِيبٌ Ve Dehnā'da bir dağın adıdır. Ve bir karye adıdır.

شَارِعُ الْأَنْبَارِ [Şāriᶜu'l-Enbār] ve

شَارِعُ الْمَيْدَانِ [Şāriᶜu'l-Meydān] Baġdād'da iki mahalledir.

اَلشَّوَارِعُ [eş-şevāriᶜ] Gurūb ve gaybete pek karīb olan kevākibe ıtlāk olunur; yukālu: نُجُومٌ شَوَارِعُ أَيْ دَانِيَةٌ مِنَ الْمَغِيبِ

اَلشَّرَاعَةُ [eş-şerāᶜat] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Bahādırlığa denir.

اَلشَّرِيعُ [eş-şerīᶜ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bahādıra denir; yukālu: رَجُلٌ شَرِيعٌ أَيْ بَيِّنُ الشَّرَاعَةِ يَعْنِي شَجِيعٌ Ve iyi keten bezine denir; yukālu: عَمِلَهُ مِنَ الشَّرِيعِ أَيِ الْكَتَّانِ الْجَيِّدِ

اَلشَّرَّاعُ [eş-şerrāᶜ] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) İyi keten bezi satan adama denir.

اَلْأَشْرَعُ [el-eşraᶜ] Ucu uzun ve sivri olan burna denir; yukālu: أَنْفٌ أَشْرَعُ إِذَا كَانَ امْتَدَّتْ أَرْنَبَتُهُ

شُرَاعَةُ [Şurāᶜat] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Huẕeyl kabīlesine mahsūs bir beldedir. Ve bir recül ismidir.

اَلشَّرَعَةُ [eş-şereᶜat] (fetehātla) Sofa ve eyvāna denir; cemᶜi أَشْرَاعٌ [eşrāᶜ]dır.

اَلتَّشْرِيعُ [et-teşrīᶜ] Bu dahi yolu açık ve vāzıh eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: شَرَّعَ الطَّرِيقَ إِذَا بَيَّنَهُ Ve davarı bi'n-nefs içecek suvata götürmek maᶜnāsınadır ki onda çarh ve makara ve kova makūlesi ālāta ve havuz taᶜabına muhtāc olunmaz; ve minhu hādīsu ᶜAlī radıyallāhu ᶜanhu: "أَنَّ رَجُلاً سَافَرَ فِي صَحْبٍ لَهُ فَلَمْ يَرْجِعْ بِرُجُوعِهِمْ فَاتُّهِمَ أَصْحَابُهُ فَرُفِعُوا إِلَى شُرَيْحٍ فَسَأَلَ أَوْلِيَاءَ الْقَتِيلِ الْبَيِّنَةَ فَلَمَّا عَجَزُوا أَلْزَمَ الْقَوْمَ الْأَيْمَانَ فَأَخْبَرُوا عَلِيًّا بِحُكْمِ شُرَيْحٍ فَقَالَ: "أَوْرَدَهَا سَعْدٌ وَسَعْدٌ مُشْتَمِلُ || يَا سَعْدُ لاَ تُرْوَى بِهَذَاكَ الْإِبِلُ" وَيُرْوَى "مَا هَكَذَا تُورَدُ يَا سَعْدُ الْإِبِلُ" ثُمَّ قَالَ إِنَّ أَهْوَنَ السَّقْيِ التَّشْرِيعُ ثُمَّ فَرَّقَهُ عَلِيٌّ بَيْنَهُمْ وَسَأَلَهُمْ فَأَقَرُّوا فَقَتَلَهُمْ أَيْ مَا فَعَلَهُ شُرَيْحٌ كَانَ هَيِّنًا وَكَانَ نَوْلُهُ أَنْ أَن يَحْتَاطَ وَيَسْتَبْرِئَ الْحَالَ بِأَيْسَرِ مَا يُحْتَاطُ بِمِثْلِهِ فِي الدِّمَاءِ Yaᶜnī bir kimse birkaç refīkler ile bir tarafa sefer edip bir müddetten sonra refīkleri beldesine ᶜavdet edip o kimse yanlarında olmamakla akribāᵓ ve müteᶜallakātı "Siz mezbūru katl eylemiştirsiz ki yanınızda berāber ᶜavdet eylemedi!" diye ithām ve iddiᶜā ile Ḳāḍī Şureyḥ huzūrunda mürāfaᶜa olduklarında kādī, mezbūrları istintāk edip onlar da inkār eylemeleriyle yemīn teklīf eylemişti. Bu keyfiyyet İmām ᶜAlī radıyallāhu ᶜanhu hazretlerine münᶜakis oldukta "أَوْرَدَهَا سَعْدٌ وَسَعْدٌ مُشْتَمِلُ" beytini okuduktan sonra: "إِنَّ أَهْوَنَ السَّقْيِ التَّشْرِيعُ" meselini īrād edip bu māddede Şureyḥ sühūlet cihetine zāhib oldu, ona lāyık olan bu güne katl ve sefk-i dimāᵓ husūslarında vech-i yesīr üzere ihtiyātla istibrā-i hāle saᶜy ve ihtimām eylemektir dedi. Maᶜlūm ola ki beyt-i mezbūr emsāldendir. Saᶜd nām bir kimse develerini suya götürüp

istikāları husūsunda aslā kendisini yormayıp esvābını başına çekip uyumuştu. Mezbūrun bu hālini bir kimse gördükte beyt-i mezbūru īrād eylemekle min-baʿd mesel oldu. Taʿab ve meşakkatsiz iş görmek sadedinde olan kimse hakkında darb olunur. Ve "إِنَّ أَهْوَنَ السَّقْيِ التَّشْرِيعُ" dahi meseldir, bu dahi madrib-i mezkūrda darb olunur.

[ش س ع]

اَلشِّسْعُ [eş-şisʿ] (şīn'in kesriyle) Naʿleyn tasmasına denir; yukālu: أَدْنَى إِلَيْهِ مِنَ الشِّسْعِ أَيْ مِنْ قِبَالِ نَعْلِهِ Ve bunda شِسْعَنٌّ [şisʿann] dahi lügattır ki āhirinde nūn ziyādesiyle ve شِسِعٌ [şisiʿ] dahi lügattır ki kesreteynle. Ve bir mekānın ucuna ve kenārına ıtlāk olunur; tekūlu: حَلَلْنَا بِشِسْعِ الدَّهْنَاءِ أَيْ بِطَرَفِهَا Ve daracık yere ıtlāk olunur; tekūlu: نَزَلْنَا بِشِسْعٍ مِنَ الْأَرْضِ أَيْ بِضِيقٍ مِنْهَا Ve bir mikdārca māl bakiyyesine ıtlāk olunur; yukālu: لَهُ شِسْعٌ مِنَ الْمَالِ أَيْ بَقِيَّةٌ Ve ʿazīm ve firāvān olan māla ıtlāk olunur; yukālu: أَصَابَ شِسْعًا مِنَ الْمَالِ أَيْ جُلًّا مِنْهُ Ve azca māla denmekle azdāddan olur; yukālu: لَهُ شِسْعٌ مِنَ الْمَالِ أَيْ قَلِيلٌ مِنْهُ أَوْ قِطْعَةٌ مِنَ الْإِبِلِ وَالْغَنَمِ قَلِيلَةٌ Ve

شِسْعٌ [Şisʿ] Benū Şemḫ cemāʿatine mahsūs bir su adıdır. Ve

شِسْعٌ [şisʿ] Mālı görüp gözetip hüsn-i takyīd ve ihtimām eden adama ıtlāk olunur, gūyā ki tasma gibi üzerinden ayrılmaz; yukālu: رَجُلٌ شِسْعُ مَالٍ أَيِ الْحَسَنُ الْقِيَامِ عَلَيْهِ

اَلشَّسْعُ [eş-şesʿ] (مَنْعٌ [menʿ] vezninde) ve

اَلشُّسُوعُ [eş-şusūʿ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Baʿīd olmak maʿnāsınadır; yukālu: شَسَعَ الْمَنْزِلُ شَسْعًا وَشُسُوعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا بَعُدَ Ve

شَسْعٌ [şesʿ] Ayakkabıya tasma eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَسَعَ النَّعْلَ إِذَا جَعَلَ لَهَا شِسْعًا

اَلشَّاسِعُ [eş-şāsiʿ] ve

اَلشَّسُوعُ [eş-şesūʿ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Baʿīd maʿnāsınadır. شَسُوعٌ [şesūʿ]un cemʿi شُسُعٌ [şusuʿ] gelir zammeteynle; yukālu: مَنْزِلٌ شَاسِعٌ وَشَسُوعٌ أَيْ بَعِيدٌ Ve

شَاسِعٌ [şāsiʿ] Ayakkabısının tasması pārelenmiş adama denir; yukālu: رَجُلٌ شَاسِعٌ إِذَا صَارَ مُقَطَّعَ الشِّسْعِ

اَلْإِشْسَاعُ [el-işsāʿ] (hemzenin kesriyle) ve

اَلتَّشْسِيعُ [et-teşsīʿ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bunlar da ayakkabıya tasma geçirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَشْسَعَ النَّعْلَ وَشَسَّعَهَا بِمَعْنَى شَسَعَهَا

اَلشَّسَعُ [eş-şesaʿ] (fethateynle) Atın ön dişleriyle rebāʿiyeleri aralığı seyrek olmak maʿnāsınadır; yukālu: شَسِعَ الْفَرَسُ شَسَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ بَيْنَ ثَنِيَّتِهِ وَرَبَاعِيَتِهِ إِنْفِرَاجٌ Ve ayakkabının tasması kesilip pārelenmek maʿnāsınadır; yukālu: شَسِعَتْ نَعْلُهُ إِذَا انْقَطَعَ شِسْعُهُ

[ش ط ع]

اَلشَّطَعُ [eş-şeṭaʿ] (fethateynle) Maraz misilli ʿārızadan sabrsızlık edip telāş ve ıztırāb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَطِعَ الرَّجُلُ شَطَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا جَزِعَ مِنْ مَرَضٍ وَنَحْوِهِ

[ش ع ع]

اَلشَّعْشَعُ [eş-şaʿşaʿ] (فَدْفَدٌ [fedfed] vezninde) ve

اَلشَّعْشَاعُ [eş-şaʿşāʿ] (ثَرْثَارٌ [serşār] vezninde) ve

اَلشَّعْشَعَانُ [eş-şaʿşeʿān] (مَعْمَعَانٌ [maʿmeʿān] vezninde) ve

اَلشَّعْشَعَانِيُّ [eş-şaʿşeʿāniyy] Mübālagaten nefsine nisbetle pek uzun adama denir; yukālu: رَجُلٌ شَعْشَعٌ وَشَعْشَاعٌ وَشَعْشَعَانٌ وَشَعْشَعَانِيٌّ

أَيْ طَوِيلٌ Ve

شَعْشَاعٌ [şaʿşāʿ] Cüst ve çālāk adama denir; yukālu: رَجُلٌ شَعْشَعٌ أَيْ خَفِيفٌ يَعْنِي سَرِيعٌ Ve güzel ve dil-ber adama denir; yukālu: رَجُلٌ شَعْشَعٌ أَيْ حَسَنٌ Ve dağınık nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ شَعْشَعٌ أَيْ مُتَفَرِّقٌ

اَلشَّعَاعُ [eş-şeʿāʿ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Dağıtmak maʿnāsınadır; yukālu: شَعَّ بَوْلَهُ شَعَاعًا مِنَ الْبَابِ اْلأَوَّلِ إِذَا فَرَّقَهُ Ve dağılıp saçılmak maʿnāsınadır; yukālu: شَعَّ الدَّمُ وَغَيْرُهُ إِذَا تَفَرَّقَ Ve perīşān ve bī-nizām reʾy ve fikr ve tedbīre ıtlāk olunur; tesmiye bi'l-masdardır; yukālu: رَأْيٌ شَعَاعٌ أَيْ مُتَفَرِّقٌ Ve شَعَاعُ السُّنْبُلِ [şeʿāʿu's-sunbul] ekin sünbülesinin kılçığına denir; bunda şīn'in harekāt-ı selāsıyla cāʾizdir; yukālu: طَارَ شَعَاعُ السُّنْبُلِ أَيْ سَفَاهُ Ve شَعَاعُ اللَّبَنِ [şaʿāʿu'l-leben] suyu çok olan süte denir. Ve himem ve ārāʾ ve efkārı dağınık olup cezm ve cemʿiyyet-i zihnle bir işe teveccüh ve tavtīn edemez olan nefs-i insānīye vasf olur; yukālu: نَفْسٌ شَعَاعٌ إِذَا تَفَرَّقَتْ هِمَمُهَا يَعْنِي تَفَرَّقَتْ هِمَمُهَا وَآرَاؤُهَا فَلاَ يَتَّجِهُ بِجَزْمٍ لِأَمْرٍ Burada هُمُومًا nüshası galattır. Ve

شَعَاعٌ [şeʿāʿ] Mutlakan perākende ve perīşān şeyʾe ıtlāk olunur; yukālu: ذَهَبُوا شَعَاعًا أَيْ مُتَفَرِّقِينَ ve yukālu: طَارَ فُؤَادُهُ شَعَاعًا إِذَا تَفَرَّقَتْ هِمَمُهُ

اَلشُّعَاعُ [eş-şuʿāʿ] ve

اَلشُّعُّ [eş-şuʿʿ] (şīn'lerin zammıyla) Güneşe nazar ettikte nāzıra doğru iplik gibi tel tel görünen ziyālarına denir ki pertev taʿbīr olunur, ʿalā-kavlin münteşir olan ziyāsına denir, ʿalā-reʾyin tulūʿ eyledikten sonraca mızrak şeklinde tūlānī muhayyel olan ziyāsına denir. Müfredi شُعَاعَةٌ [şuʿāʿat]tır; cemʿi أَشِعَّةٌ [eşiʿʿat]tır ve شُعُعٌ [şuʿuʿ]dur zammeteynle ve شِعَاعٌ [şiʿāʿ]dır şīn'in kesriyle. Ve bu teferruk maʿnāsından münşaʿibdir; tekūlu: أَخَذَ عَيْنِي شُعَاعُ الشَّمْسِ وَشُعَّهَا وَهُوَ الَّذِي تَرَاهُ كَأَنَّهُ الْحِبَالُ مُقْبِلَةً عَلَيْكَ إِذَا نَظَرْتَ إِلَيْهَا أَوِ الَّذِي يَنْتَشِرُ مِنْ ضَوْئِهَا أَوِ الَّذِي تَرَاهُ مُمْتَدًّا كَالرِّمَاحِ بُعَيْدَ الطُّلُوعِ وَمَا أَشْبَهَهُ

اَلشَّعُّ [eş-şaʿʿ] (şīn'in fethi ve ʿayn'ın teşdīdiyle) شَعَاعٌ [şeʿāʿ] gibi dağıtmak maʿnāsınadır; yukālu: شَعَّ الْبَعِيرُ بَوْلَهُ شَعًّا وَشَعَاعًا مِنَ الْبَابِ اْلأَوَّلِ إِذَا فَرَّقَهُ Ve dağılıp perākende olmak maʿnāsınadır; yukālu: شَعَّ الْبَوْلُ أَوِ الْقَوْمُ إِذَا تَفَرَّقَ وَانْتَشَرَ Ve nāgehānī bir tāʾife üzere şeb-hūn çapmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: شَعَّ الْغَارَةَ عَلَيْهِمْ إِذَا صَبَّهَا Ve

شَعٌّ [şaʿʿ] Saçık ve dağınık nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ شَعٌّ أَيْ مُتَفَرِّقٌ Ve

شَعٌّ [şaʿʿ] İvmek maʿnāsınadır,شَعِيعٌ [şeʿīʿ] gibi, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْإِشْعَاعُ [el-işʿāʿ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi dağıtmak maʿnāsınadır; yukālu: أَشَعَّهُ إِذَا فَرَّقَهُ Ve ekin sünbülesi kılçık çıkarmak maʿnāsınadır; yukālu: أَشَعَّ الزَّرْعُ إِذَا أَخْرَجَ شَعَاعَهُ Ve sünbülenin dāneleri özlenip kuvvetlenmek maʿnāsınadır; yukālu: أَشَعَّ السُّنْبُلُ إِذَا اكْتَنَزَ حَبُّهُ Ve güneş āfāk ve etrāfa neşr-i pertev eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَشَعَّتِ الشَّمْسُ إِذَا نَشَرَتْ شُعَاعَهَا

اَلشَّعِيعُ [eş-şeʿīʿ] (هَزِيزٌ [hezīz] vezninde) شَعٌّ [şaʿʿ] gibi ivmek maʿnāsınadır; yukālu: شَعَّ فُلاَنٌ شَعًّا وَشَعِيعًا إِذَا عَجَّلَ

اَلشُّعُّ [eş-şuʿʿ] (şīn'in zammıyla) Örümcek evine denir, بَيْتُ الْعَنْكَبُوتِ [beytu'l-ʿankebūt] maʿnāsına.

اَلشُّعْشُعُ [eş-Şuʿşuʿ] (هُدْهُدٌ [hudhud] vezninde) ʿAbs kabīlesinden bir recül adıdır.

اَلْإِنْشِعَاعُ [el-inşiʿāʿ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Cā-be-cā koyunlara kurt hücūm edip havāle olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْشَعَّ

الذِّئْبُ فِي الْغَنَمِ إِذَا أَغَارَ فِيهَا

اَلشَّعْشَعَةُ [eş-şaʿşeʿat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Şarāba su katmak maʿnāsınadır; yukālu: شَعْشَعَ الشَّرَابَ إِذَا مَزَجَهُ يَعْنِي بِالْمَاءِ Ve tiridin tepesini söbületip kümmī etmek maʿnāsınadır. ʿAlā-kavlin yağını çoğaltmak maʿnāsınadır; yukālu: شَعْشَعَ الثَّرِيدَةَ إِذَا رَفَعَ رَأْسَهَا وَطَوَّلَهُ أَوْ أَكْثَرَ وَدَكَهَا وَسِمَنَهَا Ve bir şeyʾi birbirine katıp karıştırmak maʿnāsınadır; yukālu: شَعْشَعَ الشَّيْءَ إِذَا خَلَطَ بَعْضَهُ بِبَعْضٍ

اَلتَّشَعْشُعُ [et-teşeʿşuʿ] (تَزَلْزُلٌ [tezelzul] vezninde) Ayın ekserī eyyāmı geçip hemān bir mikdārı kalmak maʿnāsınadır; yukālu: تَشَعْشَعَ الشَّهْرُ إِذَا بَقِيَ مِنْهُ قَلِيلٌ

[ش ع ل ع]

اَلشَّعَلَّعُ [eş-şeʿallaʿ] (هَمَلَّعٌ [hemellaʿ] veznninde) ve

اَلشَّعَنْلَعُ [eş-şeʿanlaʿ] (سَمَنْدَلٌ [semendel] vezninde) Mutlakan uzun şeyʾe denir, طَوِيلٌ [ṭavīl] maʿnāsına.

اَلشَّعَلَّعَةُ [eş-şeʿalleʿat] (hā'yla) Dalları sık ve dernekli olmayıp dağınık ve açık olan ağaca denir; yukālu: شَجَرَةٌ شَعَلَّعَةٌ إِذَا كَانَتْ مُتَفَرِّقَةَ الْأَغْصَانِ غَيْرَ مُلْتَفَّةٍ

[ش ف ع]

اَلشَّفْعُ [eş-şefʿ] (نَفْعٌ [nefʿ] vezninde) Zevc maʿnāsınadır ki çift demektir. وِتْرٌ [vitr] mukābilidir ki tek demektir; yukālu: هُوَ شَفْعٌ أَمْ وِتْرٌ Ve masdar olur, çift eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَفَعَهُ شَفْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا صَيَّرَهُ زَوْجًا Ve

شَفْعٌ [şefʿ] Yevm-i adhāya ıtlāk olunur, yevm-i nazīri olduğu için, niteki وَتْرٌ [vetr] yevm-i ʿarefeye ıtlāk olunur. Ve kīle fī kavlihi taʿālā: ﴿وَالشَّفْعِ وَالْوَتْرِ﴾ هُوَ الْخَلْقُ لِقَوْلِهِ تَعَالَى ﴿وَمِنْ كُلِّ شَيْءٍ خَلَقْنَا زَوْجَيْنِ﴾ أَوْ هُوَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ لِقَوْلِهِ تَعَالَى ﴿مَا يَكُونُ مِنْ نَجْوَى ثَلَٰثَةٍ إِلاَّ هُوَ رَابِعُهُمْ﴾ Yaʿnī baʿzı müfessirīn āyet-i merkūmede vākiʿ وَتْرٌ [vetr] kelimesini vācib bi'z-zāt celle şānuhu hazretleriyle ve شَفْعٌ [şefʿ] lafzını mahlūkatla tefsīr eylediler, zīrā ﴿وَمِنْ كُلِّ شَيْءٍ خَلَقْنَا زَوْجَيْنِ﴾ nass-ı mübīni üzere cemīʿ-i eşyāʾ zevc yaʿnī her cinsten iki nevʿ olarak halk olunmuştur, tā ki taʿaddüd havāss-ı mümkināttan olup vācib bi'z-zāt celle şānuhu taʿaddüd ve inkısām kabūl eylemediğini ehl-i şuʿūr olanlar idrāk eyleye. Meselā cevheri cāmid ve nāmī kılıp ve nāmīyi müdrik ve nebāt ve müdriki sāmit ve nātık halk eylediği gibi kezālik cemīʿ-i eşyāʾ cevher ve ʿarazdan ve mādde ve sūretten terkīb olunmuştur. Ve bu zevciyyet ve terekküb masnūʿiyyeti muktezīdir ve masnūʿ sāniʿa muhtācdır. Ve burhān-ı temānuʿ mūcibince sāniʿ vāhid-i hakīkī celle zātuhudur. Ve

شَفْعٌ [şefʿ] Gözün şaşılığından yāhūd zaʿf-ı basardan ve hīrelenmekten nāşī bir nesne çift ve çatal görünmek maʿnāsınadır; yukālu: شُفِعَتْ لِيَ الْأَشْبَاحُ عَلَى الْمَجْهُولِ أَيْ أَرَى الشَّخْصَ شَخْصَيْنِ لِضَعْفِ بَصَرِي وَانْتِشَارِهِ

اَلشَّافِعَةُ [eş-şāfiʿat] Bir nesneyi iki gören göze denir ki شَفْعٌ [şefʿ]-i mezkūrdan meʾhūzdur; yukālu: عَيْنٌ شَافِعَةٌ إِذَا كَانَتْ تَنْظُرُ نَظَرَيْنِ أَيْ تَرَى الشَّخْصَ شَخْصَيْنِ

بَنُو شَافِعٍ [Benū Şāfiʿ] Fahr-ı enām ʿaleyhi's-salātu ve's-selām hazretlerinin cedleri olan Muṭṭalib b. ʿAbdumenāf evlādındandır ki İmām Şāfiʿī rahimehullāhu onlardandır, niteki Ebu'l-Ḳāsim ʿAbdulkerīm er-Rāfiʿī işbu ebyātında beyān eylemiştir:

مُحَمَّدٌ إِدْرِيسُ عَبَّاسٌ وَمِنْ
بَعْدِهِمُ عُثْمَانُ ثُمَّ شَافِعْ
وَسَائِبٌ كَذَا عُبَيْدٌ سَابِعْ

عَبْدُ يَزِيدَ ثَامِنٌ وَالتَّاسِعُ
هَاشِمٌ اَلْمَوْلُودُ ابْنُ الْمُطَّلِبْ
عَبْدُ مَنَافٍ لِلْجَمِيعِ تَابِعْ

اَلشَّفَاعَةُ [eş-şefāʿat] (سَمَاحَةٌ [semāḥat] vezninde) İʿānet eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; tekūlu: إِنَّهُ لَيَشْفَعُ عَلَيَّ بِالْعَدَاوَةِ أَيْ يُعِينُ عَلَيَّ وَيُضَارُّنِي Yaʿnī "Filān bana sāʾir ʿadāvet edenlere iʿānet eder olmakla bana īrās-ı mazarrat eder." Ve dilek eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: شَفَعْتُ لَهُ إِلَى فُلاَنٍ أَيْ طَالَبْتُ أَنْ يُعَاوِنَهُ

Müʾellifin *Baṣāʾir*'de beyānına göre شَفَاعَةٌ [şefāʿat] شَفْعٌ [şefʿ] maʿnāsınadır. Bir kimseye nāsır ve muʿīn yāhūd ondan sāʾil ve tālib olarak mukārenet ve inzimām maʿnāsına olup baʿdehu mücrim veyā muhtāc hakkında dilek eylemekte istiʿmāl olundu: وَمِنْهُ الشَّفَاعَةُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ve kavluhu taʿālā: ﴿مَنْ يَشْفَعْ شَفَاعَةً حَسَنَةً يَكُنْ لَهُ نَصِيبٌ مِنْهَا﴾ أَيْ يَزِدْ عَمَلاً إِلَى عَمَلٍ ve kavluhu taʿālā: ﴿وَلاَ تَنْفَعُهَا شَفَاعَةٌ﴾ نَفْيٌ لِلشَّافِعِ أَيْ مَا لَهَا شَافِعٌ فَتَنْفَعَهَا شَفَاعَتُهُ Burada lāzımdan melzūm ile taʿbīr olundu, yaʿnī onlar için bir şefāʿat eden yoktur ki hattā kendilere şefāʿat īrās-ı menfaʿat eyleye.

اَلشَّفِيعُ [eş-şefīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Sāhib-i şefāʿat olan adama denir; yukālu: هُوَ شَفِيعُهُ أَيْ صَاحِبُ الشَّفَاعَةِ لَهُ Ve شُفْعَةٌ [şufʿat] sāhibine denir, ke-mā se-yuzkeru.

اَلشُّفْعَةُ [eş-şufʿat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Bir matlūbu ʿindinde olan nesneye zamm ve ziyāde eylemeğe denir ki vāhid iken çift eylemekten ʿibāret olur. Ve ʿinde'l-fukahāʾ müteceddidü'l-mülk olan şerīk üzere ʿıvaz mukābiliyle kahren sābit olan hakk-ı temellük-i nasībden ʿibārettir. Ve bu ʿakārda cārī olur, ʿurūzda cārī olmaz. Meselā Zeyd ve ʿAmr'ın mülk-i menzillerinin kapıları mukābilen bir tarīk-i hāssta olup hakk-ı mürūrda halīt ve şerīk olsalar, Zeyd menzilini Bekr'e semen-i maʿlūma beyʿ ve teslīm edip ʿAmr'ın menzil-i mezbūrda hakk-ı temellükü olmakla istiʿmāʿ eylediği anda kütüb-i fetāvāda mebsūt olan şurūta riʿāyet eyledikte menzil-i merkūmu bi'ş-şufʿa Bekr'den ahz eder. Şārih der ki müʾellif burada maʿnā-yı meʾhazını kasr ve müsāmaha ile beyān eyledi. Asl شُفْعَةٌ [şufʿat] ziyāde maʿnāsınadır. Bu mülābese ile ʿörf-i şerʿde vech-i mezkūr üzere olan mülk-i meşfūʿa ıtlāk olundu, لُقْمَةٌ [luḳmet] şeyʾ-i melkūma ıtlāk olunduğu gibi. Ve mülk-i merkūmu temellük maʿnāsına da istiʿmāl olunur. Ve bundan fiʿl tasarrufu maʿlūm değildir. Ve kavlu'l-İmām eş-Şaʿbī: اَلشُّفْعَةُ عَلَى رُؤُوسِ الرِّجَالِ أَيْ إِذَا كَانَتِ الدَّارُ بَيْنَ جَمَاعَةٍ مُخْتَلِفِي السِّهَامِ فَبَاعَ وَاحِدٌ نَصِيبَهُ فَيَكُونُ مَا بَاعَ لِشُرَكَائِهِ بَيْنَهُمْ سَوَاءً عَلَى رُؤُوسِهِمْ لاَ عَلَى سِهَامِهِمْ Yaʿnī شُفْعَةٌ [şufʿat] kadr-i mülk üzere değildir, belki ʿaded-i rüʾūs üzere sābit olur. Meselā bir menzil üç kimse beyninde müşterek olup birinin nısf ve birinin südüs ve birinin sülüs hisseleri olsa, sāhib-i nısf olan kendi hissesini bir āhere semen-i maʿlūma beyʿ eyledikten sonra dīger hisse-dārlar işittikleri anda hakk-ı şufʿa ile iddiʿāya vüsūb eyleseler, kādī o nasīb-i mebīʿi onlara nısfeyn olarak hükm ve teslīm eder. Şārih der ki lākin Şāfiʿī ʿindinde mezbūrān beyninde hisseleri kadar yaʿnī eslāsen taksīm olunur. Eğer sāhib-i südüs beyʿ eylemiş ise mebīʿ-i mezbūr ahmāsen ve eğer sāhib-i sülüs beyʿ eylemiş ise erbāʿan taksīm olunur. Ammā Ḥanefiyye ʿindinde vech-i mezkūr üzere sūretlerin mecmūʿunda

tansīf olunur. Ve

شُفْعَةٌ [şufʿat] Deliliğe ıtlāk olunur; yukālu: فِيهِ شُفْعَةٌ أَيْ جُنُونٌ Ve

شُفْعَةُ الضُّحَى [şufʿatu'ḍ-ḍuḥā] Kuşluk vaktinde edā olunan iki rekʿat salāt-ı nāfileye ıtlāk olunur. Ḥanefiyyeye göre mendūb olan dört rekʿat ve ziyādedir. Ve Şāfiʿiyye ʿindinde nevāfil ikişer rekʿat edā olunmak efdaldir. Ve bu maʿnāda şīn'in fethiyle de cāʾizdir.

اَلْمَشْفُوعُ [el-meşfūʿ] Deliye denir; yukālu: رَجُلٌ مَشْفُوعٌ أَيْ مَجْنُونٌ

اَلشَّافِعُ [eş-şāfiʿ] Şol nākaya ve koyuna denir ki meme emer yavrusu var iken yine gebe olmuş ola. Veledi kendisine çift olduğu için yāhūd veledini kendisi çift eylediği için ıtlāk olunmuştur. Evvele göre bi-maʿnā mefʿūl olur, رَاضِيَةٌ [rāḍiyet] ve مَرْضِيَّةٌ [marḍiyyet] gibi. ʿİnde'l-baʿz bunun masdarı شِفْعٌ [şifʿ] kelimesidir şīn'in kesriyle, niteki ضَرَّةٌ [ḍarret]ten meʾhūz ضِرٌّ [ḍirr] gibi; yukālu: نَاقَةٌ أَوْ شَاةٌ شَافِعٌ إِذَا كَانَ فِي بَطْنِهَا وَلَدٌ وَيَتْبَعُهَا آخَرُ Ve

شَافِعٌ [şāfiʿ] Tekeye denir, ʿalā-kavlin شَافِعٌ [şāfiʿ] ergeç taʿbīr olunan tekeye denir ki koyuna nisbet koç menzilinde olur yāhūd dāʾimā dişiyi ikiz tutturur olan tekeye denir.

اَلشَّافِعِيُّ [eş-Şāfiʿiyy] Ṭāʾif kurbünde bir karyedir, onda bir mikdār nās mütemekkindir; zikr olunan Şāfiʿ b. Muṭṭalib zürriyyetinden olmak üzere zuʿm ederler.

اَلشَّفُوعُ [eş-şefūʿ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Şol nākaya denir ki bir sağımda iki kabı doldurur ola; yukālu: نَاقَةٌ شَفُوعٌ إِذَا كَانَتْ تَجْمَعُ بَيْنَ مِحْلَبَيْنِ فِي حَلْبَةٍ وَاحِدَةٍ

شَفِيعٌ [Şefīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ʿAbdulʿazīz b. ʿAbdulmelik el-Muḳrī ceddinin ismidir.

شُفَيٌّ [Şufeyʿ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Ebū Ṣāliḥ b. İsḥāḳ el-Muḥtesib el-Muḥaddiṯ ismidir.

اَلشَّفَائِعُ [eş-şefāʾiʿ] Günāgūn nebātāta denir ki ikişer ikişer bitmiş ola.

اَلتَّشْفِيعُ [et-teşfīʿ] Bir adamın şefāʿatini kabūl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَفَّعْتُهُ فِيهِ حِينَ شَفَعَ شَفَاعَةً أَيْ قَبِلْتُ شَفَاعَتَهُ

اَلْإِسْتِشْفَاعُ [el-istişfāʿ] Bir kimseden şefāʿat taleb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَشْفَعَهُ إِلَيْنَا أَيْ سَأَلَهُ أَنْ يَشْفَعَ

[ش ف ل ع]

اَلشَّفَلَّعُ [eş-şefellaʿ] شَعَلَّعٌ [şeʿallaʿ] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu. ʿAlā-kavlin bu musahhaftır, savābı شَعَلَّعٌ [şeʿallaʿ]dır ʿayn'la.

[ش ق ع]

اَلشَّقْعُ [eş-şaḳʿ] (şīn'in fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) Yüzü koyu eğilip kaptan su içmek maʿnāsınadır; yukālu: شَقَعَ فِي الْإِنَاءِ شَقْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا كَرَعَ فِيهِ Ve bir kimseye göz değirmek maʿnāsınadır; yukālu: شَقَعَ فُلَانًا بِعَيْنِهِ إِذَا عَانَهُ

[ش ك ع]

اَلشَّكَعُ [eş-şekaʿ] (fethateynle) Hasta ve derd-nākın nāle ve zārīliği çoğalmak maʿnāsınadır; yukālu: شَكِعَ الْمَرِيضُ شَكَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَثُرَ أَنِينُهُ Ve ekinin dāneleri firāvān olmak maʿnāsınadır; yukālu: شَكِعَ الزَّرْعُ إِذَا كَثُرَ حَبُّهُ Ve gazaba gelmek maʿnāsınadır; yukālu: شَكِعَ الرَّجُلُ إِذَا غَضِبَ Ve bir yeri ağrıyıp derd-nāk olmak maʿnāsınadır; yukālu: شَكِعَ فُلَانٌ إِذَا تَوَجَّعَ

اَلشَّكِعُ [eş-şekiʿ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde)

Bahīl ve leʾīme denir; yukālu: رَجُلٌ شَكِعٌ أَيْ بَخِيلٌ لَئِيمٌ Ve derd ve vecaʿı olan adama denir; yukālu: فُلاَنٌ شَكِعٌ أَيْ وَجِعٌ

اَلشَّكْعُ [eş-şekʿ] (şīn'in fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Devenin yularını silkip yukarı kaldırmak maʿnāsınadır; yukālu: شَكَعَ بَعِيرَهُ بِزِمَامِهِ شَكْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا رَفَعَهُ

اَلْإِشْكَاعُ [el-işkāʿ] (hemzenin kesriyle) Darıltmak maʿnāsınadır, ʿalā-kavlin sıkıntı verip melūl ve mütezaccir kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَشْكَعَ فُلاَنًا إِذَا أَغْضَبَهُ أَوْ أَمَلَّهُ وَأَضْجَرَهُ

اَلشُّكَاعَةُ [eş-şukāʿat] (ثُمَامَةٌ [sumāmet] vezninde) Devenin ağzını dolduran dikenliğe denir.

اَلشُّكَاعَى [eş-şukāʿā] (حُبَارَى [ḥubārā] vezninde ve baʿzen şīn'i meftūh olur) Fārisīde bād-āverd ve beyne'l-etıbbāʾ şevket taʿbīr olunan dikenliğe şebīh bir nevʿ dikenli otluk ismidir, be-gāyet ince ve nahīf olur, hattā pek ince ve nahīf adamı ona teşbīhle كَأَنَّهُ عُودُ الشُّكَاعَى derler, Türkīde ona kurlagan dikeni ve kalkan dikeni derler; hummeyāt-ı ʿatīkaya ve küçük dilde olan kurhalara ve vecaʿ-ı esnāna müfīddir. Ve شُكَاعَى [şukāʿā] lafzının müfredinde شُكَاعَاةٌ [şukāʿāt] denir, ʿalā-kavlin müfredi yoktur, müfred ve cemʿi müsāvīdir; yukālu: شُكَاعَى وَاحِدَةٌ وَشُكَاعَى كَثِيرَةٌ وَهُمَا شُكَاعَيَانِ وَهُنَّ شُكَاعَيَاتٌ

[ش م ع]

اَلشَّمَعُ [eş-şemaʿ] (fethateynle ve bunda mīm'in sükūnu lügat-ı müvellededir) Muma denir ki geceler şemʿ-dānda yanar, ʿalā-kavlin hāssatan bal mumuna denir, ondan bir parçaya شَمَعَةٌ [şemeʿat] denir hā'yla; yukālu: جَاءَ بِالشَّمَعِ وَهُوَ الَّذِي يُسْتَصْبَحُ بِهِ أَوْ مُومُ الْعَسَلِ ve tekūlu: أَعْطِنِي شَمَعَةً أَيْ قِطْعَةً مِنَ الشَّمْعِ ʿAbdullāh b. el-ʿAbbās b. Cibrīl ve ʿOs̱mān b. Muḥammed ve Muḥammed b. Bereke ve Aḥmed b. Muḥammed el-Bağdādī eş-Şemʿiyyūn muhaddislerdir. Gerçi ehl-i hadīs mīm'in sükūnuyla tekellüm ederler, lākin savāb olan muharrek olmaktır.

اَلشَّمْعُ [eş-şemʿ] (لَمْعٌ [lemʿ] vezninde) ve

اَلشُّمُوعُ [eş-şumūʿ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) ve

اَلْمَشْمَعَةُ [el-meşmeʿat] (مَشْرَبَةٌ [meşrebet] vezninde) Laʿib ve mizāh eylemek maʿnāsınadır ki bir kimse ile horata edip oynayıp erişmektir; yukālu: شَمَعَ فُلاَنٌ شَمْعًا وَشُمُوعًا وَمَشْمَعَةً مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا لَعِبَ وَمَزَحَ Ve

شُمُوعٌ [şumūʿ] Dağılmak maʿnāsınadır; yukālu: شَمَعَ الشَّيْءُ شُمُوعًا إِذَا تَفَرَّقَ وَمِنْهُ قَوْلُ الْفُقَهَاءِ إِذَا شَمَعَتِ الْفَأْرَةُ فِي الْبِئْرِ أَيْ تَفَرَّقَتْ

اَلشَّمُوعُ [eş-şemūʿ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Erişken horatacı ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ شَمُوعٌ أَيْ مَزَّاحَةٌ لَعُوبٌ

اَلْمَشْمُوعُ [el-meşmūʿ] ʿAnber ile mahlūt miske denir; yukālu: مِسْكٌ مَشْمُوعٌ أَيْ مَخْلُوطٌ بِالْعَنْبَرِ Bundan ʿanberin bal mumu olması müstefāddır.

شَمْعُونُ الصَّفَا [Şemʿūnu'ṣ-Ṣafā] (şīn'in fethiyle) Hazret-i Yūsuf'un ʿaleyhi's-selām birāderleri ismidir. Ve İskenderiyye mukavkısı tarafından Fahr-i enām ʿaleyhi's-selām dergāhına ihdā olunan Māriye-i Ḳıbṭiyye cenāblarının pederleri ismidir ki İbrāhīm b. Nebiyyinā ʿaleyhime's-selām onlardan tevellüd eylediler. Ve İsḥāḳ b. İbrāhīm b. ʿAbbād b. Şemʿūn ed-Deyrī ve Bekr b. eṭ-Ṭayyib b. Şemʿūn muhaddislerdir. Ve Şemʿūn b. Yezīd b. Ḫunāfe el-Ezdī ki ashābdandır, ʿayn'ın ihmāl ve iʿcāmında ihtilāf olunmuştur, asahh olan

iʿcāmıdır. Müʾellif ʿacībdir ki rüsül-i Hazret-i ʿĪsā'dan olan Şemʿūn'dan sükūt eylediler.

شَمْعَانُ [Şemʿān] (سَلْمَانُ [selmān] vezninde) Müʾmin-i āl-i firʿavn olan zātın ismidir.

اَلْإِشْمَاعُ [el-işmāʿ] (hemzenin kesriyle) Şuʿle vermek maʿnāsınadır; yukālu: أَشْمَعَ السِّرَاجُ إِذَا سَطَعَ نُورُهُ

اَلتَّشْمِيعُ [et-teşmīʿ] Bir adama horata edip oynatmak maʿnāsınadır; yukālu: شَمَّعَهُ إِذَا أَلْعَبَهُ Ve bezi erinmiş bal mumuna batırmak maʿnāsınadır ki muşammaʿ eylemek taʿbīr olunur; yukālu: شَمَّعَ الثَّوْبَ إِذَا غَمَسَهُ فِي الشَّمَعِ الْمُذَابِ

[ش ن ع]

اَلشَّنَاعَةُ [eş-şenāʿat] (şīn'in fethiyle) Bir nesne hadd ve kıyāstan hāric bed ve kabīh olmak maʿnāsınadır; yukālu: شَنُعَ الشَّيْءُ شَنَاعَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا فَظُعَ

اَلشَّنِيعُ [eş-şenīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلشَّنِعُ [eş-şeniʿ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلْأَشْنَعُ [el-eşnaʿ] Haddi mütecāviz bed ve kabīh nesneye denir; yukālu: أَمْرٌ شَنِيعٌ وَشَنِعٌ وَأَشْنَعُ أَيْ فَظِيعٌ وَيُقَالُ يَوْمٌ أَشْنَعُ كَرِيهٌ Ve Eşnaʿ b. ʿAmr b. Ṭarīf bir cemāʿatin pederidir.

اَلشُّنْعَةُ [eş-şunʿat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) İsmdir, pek çirkinliğe denir.

اَلشَّنْعَاءُ [eş-şenʿāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] veznin-de) أَشْنَعُ [eşnaʿ]ın müʾennesidir; ve minhu yukālu: غَيْرَةٌ شَنْعَاءُ أَيْ قَبِيحَةٌ مُفْرِطَةٌ

اَلشَّنْعُ [eş-şenʿ] (مَنْعٌ [menʿ] vezninde) Hırka makūlesi nesneyi hallāclanmış pamuk gibi dardağan eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَنَعَ الْخِرْقَةَ شَنْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا شَعَّثَهَا حَتَّى تْنْفَشَ Ve bir nesneyi kabīh ʿadd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَنَعَ فُلَانًا إِذَا اسْتَقْبَحَهُ Ve sövmek maʿnāsınadır; yukālu: شَنَعَهُ إِذَا شَتَمَهُ Ve rüsvāy eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَنَعَهُ إِذَا فَضَحَهُ

اَلشُّنُوعُ [eş-şunūʿ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Çirkinlik, kubh maʿnāsınadır; yukālu: فِي فِطْرَتِهِ شُنُوعٌ أَيْ قُبْحٌ

اَلشُّنْعُ [eş-şunʿ] (şīn'in zammıyla) Bir nesneyi pek çirkinsemek maʿnāsınadır; yukālu: رَأَى أَمْرًا شَنِعَ بِهِ شُنْعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اسْتَشْنَعَهُ

اَلْمَشْنُوعُ [el-meşnūʿ] Rüsvāy ve meşhūr maʿnāsınadır.

اَلشَّنَعْنَعُ [eş-şenaʿnaʿ] (سَفَرْجَلٌ [sefercel] vez-ninde) Hilkati nā-zībā yakışıksız adama denir; yukālu: رَجُلٌ شَنَعْنَعٌ أَيِ الْمُضْطَرِبُ الْخَلْقِ

اَلْإِشْنَاعُ [el-işnāʿ] (hemzenin kesriyle) Sürʿatle yürümek maʿnāsınadır; yukālu: أَشْنَعَتِ النَّاقَةُ إِذَا أَسْرَعَتْ

اَلتَّشْنِيعُ [et-teşnīʿ] Bir adamı pek çok takbīh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَنَّعَ فُلَانًا إِذَا كَثَّرَ عَلَيْهِ الشَّنَاعَةَ يَعْنِي قَبَّحَهُ تَقْبِيحًا Ve sığanıp çem-renmek maʿnāsınadır; yukālu: شَنَّعَ الرَّجُلُ إِذَا شَمَّرَ Ve yürümekte cüst deprenip cidd ve cehd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَنَّعَ الْبَعِيرُ إِذَا انْكَمَشَ وَجَدَّ فِي السَّيْرِ

اَلتَّشَنُّعُ [et-teşennuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vez-ninde) تَشْنِيعٌ [teşnīʿ] ile maʿnā-yı ahīrde mürādiftir; yukālu: تَشَنَّعَ الْبَعِيرُ بِمَعْنَى شَنَّعَ Ve cenk ve kıtāle hāzır ve āmāde olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَشَنَّعَ فُلَانٌ إِذَا تَهَيَّأَ لِلْقِتَالِ Ve ata binmek maʿnāsınadır; yukālu: تَشَنَّعَ الْفَرَسَ إِذَا رَكِبَهُ وَعَلَاهُ Ve silāhlanmak maʿnāsınadır; yukālu: تَشَنَّعَ السِّلَاحَ إِذَا لَبِسَهُ Ve bir kavm üzere şeb-hūn çaptırmak maʿnāsınadır; yukālu: تَشَنَّعَ الْغَارَةَ إِذَا بَثَّهَا Ve libās yırtılmak maʿnāsınadır; yukālu: تَشَنَّعَ الثَّوْبُ إِذَا تَفَزَّرَ

[ش و ع]

اَلشُّوعُ [eş-şūʿ] (şīn'in zammıyla) Şecer-i bān, ʿalā-kavlin semerinin ismidir. Bu berriyye eşcārındandır, Türkīde sorkun ağacı derler, yemişine حَبُّ الْبَانِ [ḥabbu'l-bān] ve yağına دُهْنُ الْبَانِ [duhnu'l-bān] denir.

اَلشَّوْعُ [eş-şevʿ] (نَوْعٌ [nevʿ] vezninde) Bir adamın başının kılları diken diken sertleşip ürpermek maʿnāsınadır; yukālu: شَوِعَ رَأْسُهُ شَوْعًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا اشْعَانَّ أَيِ انْتَشَرَ شَعْرُهُ وَصلُبَ حَتَّى كَأَنَّهُ شَوْكٌ Ve bu Ebū ʿAmr rivāyetidir, kıyās olan bāb-ı rābiʿden fethateynle olmaktır.

اَلشَّوَعُ [eş-şevaʿ] (fethateynle) Kıyās üzere شَوْعٌ [şevʿ] maʿnāsınadır; yukālu: شَوِعَ رَأْسُهُ شَوَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اشْعَانَّ Bāb-ı rābiʿ efʿāl-i tabīʿiyyeye mahsūs olduğundan bu kıyāsa muhālif olmuştur. Ve

شَوَعٌ [şevaʿ] Atın bir yanağı beyāz olmak maʿnāsınadır; yukālu: شَوِعَ الْفَرَسُ إِذَا كَانَ أَحَدُ خَدَّيْهِ أَبْيَضَ

اَلْأَشْوَعُ [el-eşvaʿ] Şol adama denir ki başının kılları sertlenip diken diken ürpermiş ola; müʾennesi شَوْعَاءُ [şevʿāʾ] ve cemʿi شُوعٌ [şuʿ]dur şīn'in zammıyla. Ve Saʿīd b. ʿAmr b. Eşvaʿ ki kādī-i Kūfe'dir, sikāttandır.

اَلْمِشْوَاعُ [el-mişvāʿ] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Ocak ölçerecek ālete denir, مِحْرَاثُ التَّنُّورِ [miḥrāṣu't-tennūr] maʿnāsına, gūyā ki شَيَّعَ النَّارَ māddesinden meʾhūzdur, ke-mā se-yuzkeru. Bunda vāv ile ve yā'yla مِشْوَاعٌ [mişvāʿ] ve مِشْيَاعٌ [mişyāʿ] lügattır ki aslı مِشْيَاعٌ [mişyāʿ]dır, صِبْيَانٌ [ṣibyān] ve صِبْوَانٌ [ṣibvān] gibi.

شُعْ شُعْ [şuʿ şuʿ] (şīn'lerin zammıyla) Bir kimse sūfīler gibi saçını uzatıp delk-ı murakkaʿ giyinip terk-i tecemmül ü ālāyiş eylemekle emrdir ve hemān bu bünye ile vāriddir; yekūlūne: شُعْ شُعْ وَهُوَ أَمْرٌ بِالتَّقَشُّفِ وَتَطْوِيلِ الشَّعْرِ

اَلشَّوْعُ [eş-şevʿ] (نَوْعٌ [nevʿ] vezninde) شَيْعٌ [şeyʿ] lafzında lügattır, şol velede denir ki bir veledin ardınca doğup mā-beyninde veled-i āher olmaya; yukālu: هَذَا شَوْعُ هَذَا وَشَيْعُ هَذَا لِلَّذِي وُلِدَ بَعْدَهُ وَلَمْ يُولَدْ بَيْنَهُمَا شَيْءٌ

[ش ي ع]

اَلشَّيْعُ [eş-şeyʿ] (بَيْعٌ [beyʿ] vezninde) ve

اَلشُّيُوعُ [eş-şuyūʿ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) ve

اَلْمَشَاعُ [el-meşāʿ] (مَتَاعٌ [metāʿ] vezninde) ve

اَلشَّيْعُوعَةُ [eş-şeyʿūʿat] (دَيْمُومَةٌ [deymūmet] vezninde) ve

اَلشَّيَعَانُ [eş-şeyeʿān] (fetehātla) Bir nesne nās içre yayılıp fāş ve āşikāre olmak maʿnāsınadır; yukālu: شَاعَ الْخَبَرُ يَشِيعُ شَيْعًا وَشُيُوعًا وَمَشَاعًا وَشَيْعُوعَةً وَشَيَعَانًا إِذَا ذَاعَ وَفَشَا

اَلشَّائِعُ [eş-şāʾiʿ] Nās içre fāş ve āşikāre olan nesneye denir; yukālu: حَدِيثٌ شَائِعٌ وَشَاعٌ Ve bu شَائِعٌ [şāʾiʿ] lafzından maklūbdur, سَائِرٌ [sāʾir] ve سَارٌ [sār] gibi. Ve

شَائِعٌ [şāʾiʿ] Taksīm olunmamış hisse-i müşterekeye ıtlāk olunur, bir menzilde bir niçe halītin hisse-i gayr-i maksūmeleri gibi.

اَلْمَشَاعُ [el-meşāʿ] (mīm'in fethiyle) Masdardır ki zikr olundu. Ve شَائِعٌ [şāʾiʿ] maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: خَبَرٌ شَائِعٌ وَشَاعٌ وَمَشَاعٌ أَيْ ذَائِعٌ ve yukālu: سَهْمٌ شَائِعٌ وَشَاعٌ وَمَشَاعٌ أَيْ غَيْرُ مَقْسُومٍ Ve

شَاعٌ [şāʿ] Esrimiş devenin bevline, ʿalā-kavlin erkek aşmış nākanın münteşir olan bevline denir ki o esnāda saçarak tebevvül eder. Ve bu yine شَائِعٌ [şāʾiʿ] maklūbudur.

اَلشَّيْعُ [eş-şeyʿ] (بَيْعٌ [beyʿ] vezninde) شَوْعٌ [şevʿ] maʿnāsınadır ki bir veledin ensesinden doğan velede denir, ʿalā-kavlin misl maʿnāsınadır; yukālu: هَذَا شَيْعُهُ أَيْ شَوْعُهُ أَوْ مِثْلُهُ Ve mikdār maʿnāsınadır; yukālu: هَذَا شَيْعُ هَذَا أَيْ مِقْدَارُهُ Ve arslan yavrusuna denir. Ve erte ʿakabinde olan güne ıtlāk olunur; tekūlu: آتِيكَ غَدًا أَوْ شَيْعَهُ أَيْ بَعْدَهُ Ve

شَيْعٌ [şeyʿ] Masdar olur, bir nesneyi nās içre yayıp fāş eylemek maʿnāsına. Ve bu vech-i mezkūr üzere lāzımdır, bāʾ ile müteʿaddī olur; tekūlu: شِعْتُ بِالشَّيْءِ شَيْعًا مِثْلَ بِعْتُ بَيْعًا إِذَا أَذَعْتَهُ وَأَظْهَرْتَهُ Ve doldurmak maʿnāsınadır; yukālu: شَاعَ الْإِنَاءَ إِذَا مَلَأَهُ ve tekūlu'l-ʿArab: شَاعَكُمُ السَّلَامُ كَمَالَ عَلَيْكُمُ السَّلَامُ أَوْ تَبِعَكُمْ أَوْ لَا فَارَقَكُمْ أَوْ مَلَأَكُمُ السَّلَامُ وَيَقُولُونَ شَاعَكُمُ اللهُ بِالسَّلَامِ وَأَشَاعَكُمْ Bunlarda tebaʿiyyet maʿnāsı veled-i müteʿākib maʿnāsına olan شَيْعٌ [şeyʿ] lafzından meʾhūzdur.

شَيْعُ اللهِ [Şeyʿullāh] تَيْمُ اللهِ [Teymullāh] gibi bir adamın ismidir.

شَيْعَانُ [Şeyʿān] (رَيْحَانٌ [reyḥān] vezninde) Yemen'de bir mevziʿ ismidir.

اَلشِّيعَةُ [eş-şīʿat] (şīn'in kesriyle) Bir kimsenin medār-ı kuvveti olacak müttefik etbāʿ ve ensārına denir; yukālu: هُمْ شِيعَتُهُ أَيْ أَتْبَاعُهُ وَأَنْصَارُهُ O kimse tāʾife-i mezkūre ile mütekavvī olup nām ve şöhret bulduğu için ıtlāk olunmuştur. Ve

شِيعَةٌ [şīʿat] Başka başına müstakil bir fırka-i insānīye ıtlāk olunur. Ve işbu شِيعَةٌ [şīʿat] lafzının müfredi ve tesniye ve cemʿi ve müzekker ve müʾennesi berāberdir. Baʿdehu lafz-ı mezkūr İmām ʿAlī el-Murtaḍā kerremallāhu vechehu hazretlerinin ve hānedān-ı ʿālīlerine muhibb ve mihrübān olanlara bi-tarīki'l-galebe ıtlāk olunup hattā onlara ism-i hāss oldu; cemʿi أَشْيَاعٌ [eşyāʿ] ve شِيَعٌ [şiyaʿ]dır, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde.

اَلْإِشَاعَةُ [el-işāʿat] (hemzenin kesriyle) Haber ve esrār makūlesini şāyiʿ ve fāş eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: أَشَعْتُ الْخَبَرَ إِذَا أَذَعْتَهُ وَأَظْهَرْتَهُ Ve tābiʿ kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَشَاعَكُمُ اللهُ بِالسَّلَامِ أَيْ أَتْبَعَكُمْ يَعْنِي جَعَلَهُ لَكُمْ صَاحِبًا وَتَابِعًا Ve nāka bevlini saçarak işemek maʿnāsınadır; yukālu: أَشَاعَتِ النَّاقَةُ بِبَوْلِهَا إِذَا رَمَتْهُ مُتَفَرِّقًا Ve gerilenen deveye ileride sürüye mülhak olmak için haykırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَشَاعَ بِالْإِبِلِ إِذَا أَهَابَ بِهَا أَيْ صَاحَ بِهَا وَدَعَاهَا إِذَا اسْتَأْخَرَ بَعْضُهَا Ve nāka bevlini birden fışkırtıp kesmek maʿnāsınadır; yukālu: أَشَاعَتِ النَّاقَةُ بِبَوْلِهَا إِذَا رَمَتْ بِهِ وَقَطَّعَتْهُ

اَلْمَشِيعُ [el-meşīʿ] (مَبِيعٌ [mebīʿ] vezninde) Doldurmak maʿnāsına olan شَيْعٌ [şeyʿ]den ism-i mefʿūldür; doldurulmuş kaba denir. Ve şol hakūd kimseye ıtlāk olunur ki lüʾm ve hasāsetle memlū ola; yukālu: رَجُلٌ مَشِيعٌ أَيْ حَقُودٌ مَمْلُوءٌ لُؤْمًا

اَلشَّاعَةُ [eş-şāʿat] Zevceye ıtlāk olunur, zevcine müşāyeʿat yaʿnī mütābaʿat eylediği için; aslı شَائِعَةٌ [şāʾiʿat]tır; yukālu: هِيَ شَاعَتُهُ أَيْ زَوْجَتُهُ Ve nās beyninde yayılıp fāş olan ahbār ve havādise vasf olur; yukālu: أَخْبَارٌ شَاعَةٌ أَيْ مُنْتَشِرَةٌ

اَلشِّيَاعُ [eş-şiyāʿ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde ve baʿzen şīn'i meftūh olur) Āteş ʿalevlendirecek odun hurdelerine denir. Ve çoban düdüğüne ıtlāk olunur ki kaval taʿbīr olunur, ʿalā-kavlin atın āvāzına denir; yukālu: أَنَامَ الرَّاعِي الْغَنَمَ بِالشِّيَاعِ أَيْ بِمِزْمَارِهِ أَوْ صَوْتِهِ Ve

شِيَاعٌ [şiyāʿ] دُعَاةٌ [duʿāt] maʿnāsınadır ki دَاعٍ [dāʿī]nin cemʿidir, çağırıcıya denir. Burada شِيَاعٌ [şiyāʿ] deveye haykırmak maʿnāsına olan شَيْعٌ [şeyʿ]den ism-i fāʿil olan شَائِعٌ [şāʾiʿ]in cemʿidir.

اَلشُّيَيْعَاءُ [eş-şuyeʿāʾ] (فُقَهَاءُ [fuḳahāʾ] vezninde) Ehadühümā āhere شِيعَةٌ [şīʿat] yaʿnī aʿvān ve ensār olan cemāʿat ve ʿaskere denir; yukālu: هُمْ شُيَيْعَاءُ أَيْ كُلُّ وَاحِدٍ شَيْعٌ لِصَاحِبِهِ Ve bu شَيْعٌ [şeyyiʿ] lafzından cemʿdir, كَيِّسٌ [keyyis] vezninde; müʾennesi شَيِّعَةٌ [şeyyiʿat]tır. Ve شَيِّعَةٌ [şeyyiʿat] مَشَاعَةٌ [meşāʿat] maʿnāsınadır ki hisse-i gayr-i maksūmedir; yukālu: اَلدَّارُ شَيِّعَةٌ بَيْنَهُمْ أَيْ مَشَاعَةٌ

اَلْمِشْيَعَةُ [el-mişyeʿat] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) ʿAvretlerin pamuk ve iplik kodukları sepet ve kuffe makūlesi kaba denir.

اَلشُّيُوعُ [eş-şeyūʿ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Odun tutrağına denir, وَقُودٌ [veḳūd] ve ضِرَامٌ [ḍirām] maʿnāsına.

اَلشَّيْعَةُ [eş-şeyʿat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir nevʿ şecerdir ki bal arısı otlar; ondan yaptığı bal be-gāyet sāf ve aʿlā olur ve çiçekleri pek hoş-bū olmakla esvāb aralığına vazʿ ederler.

اَلْمِشْيَاعُ [el-mişyāʿ] مِذْيَاعٌ [miẕyāʿ] vezninde ve mürādifidir ki aslā ketm-i esrār eylemez olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مِشْيَاعٌ أَيْ مِذْيَاعٌ

اَلتَّشْيِيعُ [et-teşyīʿ] Sürüden ayrılan deveye haykırmak maʿnāsınadır; yukālu: شَيَّعَ بِالْإِبِلِ إِذَا أَشَاءَ بِهَا Ve bir semte giden adama gönderi gitmek maʿnāsınadır; yukālu: شَيَّعَ فُلَانًا إِذَا خَرَجَ مَعَهُ لِيُوَدِّعَهُ وَيُبَلِّغَهُ مَنْزِلَهُ Ve şehr-i ramazān ʿakibinde sitt-i şevvāl tutmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: شَيَّعَ شَهْرَ رَمَضَانَ إِذَا صَامَ بَعْدَهُ سِتَّةَ أَيَّامٍ Ve bir nesneyi āteşle yakmak maʿnāsınadır; yukālu: شَيَّعَهُ بِالنَّارِ إِذَا أَحْرَقَهُ Ve bir adama kalb kuvveti vermekle yüreklendirmek maʿnāsınadır; yukālu: شَيَّعَ فُلَانًا إِذَا شَجَّعَهُ وَجَرَّأَهُ Ve çoban kaval çalmak maʿnāsınadır; yukālu: شَيَّعَ الرَّاعِي إِذَا نَفَخَ فِي الْيَرَاعِ Ve ʿalevlendirmek için āteşe hurde tutraklar atmak maʿnāsınadır; yukālu: شَيَّعَ النَّارَ إِذَا أَلْقَى عَلَيْهَا حَطَبًا يُذْكِيهَا بِهِ

اَلْمُشَيَّعُ [el-muşeyyaʿ] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Dilīr ve bahādıra denir, gūyā ki bir āher kimse ile yāhūd umūr-ı hāʾile tecrübeleriyle hāsıl olan kuvvet-i kalble teşcīʿ olunmuştur; yukālu: رَجُلٌ مُشَيَّعٌ أَيْ شُجَاعٌ Ve ivegen adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُشَيَّعٌ أَيْ عَجُولٌ

اَلْمُشَيَّعَةُ [el-muşeyyeʿat] (مُعَظَّمَةٌ [muʿaẓẓamet] vezninde) Şol koyuna ve keçiye denir ki zebūnluklarından sürüden geride kalır olmalarıyla sevk eder kimseye muhtāc ola.

اَلْمُشَيِّعَةُ [el-muşeyyiʿat] (مُحَدِّثَةٌ [muḥaddiṯet] vezninde) Şol koyuna ve keçiye denir ki zebūnluğundan sürüden geride kalır olmalarıyla gūyā ki sürüyü sevk eder ola; ve minhu'l-hadīsu: "نَهَى النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنِ الْمُشَيَّعَةِ فِي الْأَضَاحِي" بِفَتْحِ الْيَاءِ وَكَسْرِهَا Pes iki rivāyete göre de kurbān koyunu zebūn ve mehzūl olmaktan menhī olur.

اَلْمُشَايَعَةُ [el-muşāyeʿat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir kimse ile dostluk eylemek maʿnāsınadır, yukālu: شَايَعَهُ إِذَا وَالَاهُ Ve geride kalmış deveyi sürüye mülhak olmak için haykırıp çağırmak maʿnāsınadır; yukālu: شَايَعَ بِالْإِبِلِ إِذَا صَاحَ وَدَعَاهَا Ve bir adama bir māddede tābiʿ olmak maʿnāsınadır; yukālu: شَايَعَهُ إِذَا تَابَعَهُ عَلَى أَمْرٍ

اَلْمُشَايِعُ [el-muşāyiʿ] (مُتَابِعٌ [mutābiʿ] vezninde) Lāhik maʿnāsınadır; yukālu: صَارَ مُشَايِعًا لَهُمْ أَيْ لَاحِقًا

اَلتَّشَيُّعُ [et-teşeyyuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Şīʿalık iddiʿā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَشَيَّعَ الرَّجُلُ إِذَا ادَّعَى دَعْوَى الشِّيعَةِ

اَلْمُتَشَايِعَانِ [el-muteşāyiʿān] ve

اَلْمُشْتَاعَانِ [el-muştāᶜān] (mīm'lerin zammı ve tesniye bünyeleriyle) Bir yerde hisseleri مَشَاعٌ [meşāᶜ] yaᶜnī gayr-i maksūm olmak üzere halīt ve şerīk olan iki kimselerdir; yukālu: هُمَا مُتَشَايِعَانِ وَمُشْتَاعَانِ فِي دَارٍ أَيْ شَرِيكَانِ يَعْنِي عَلَى وَجْهِ الْمَشَاعِ

اَلشِّيعِيُّ [eş-Şīᶜiyy] (şīn'in kesriyle) Şīᶜa'ya mensūb demektir. Muḥammed b. Manṣūr eş-Şīᶜī ki muhaddisīndendir, Manṣūr'un şīᶜasındandır.

اَلشِّيعُ [eş-şīᶜ] (şīn'in kesriyle) Dāᵓimā nisvānla üns ve muhāletat üzere olan yādigāra denir; yukālu: هُوَ شِيعُ نِسَاءٍ أَيْ يُشَيِّعُهُنَّ وَيُخَالِطُهُنَّ

FASLU'Ṣ-ṢĀDİ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ الصَّادِ الْمُهْمَلَةِ)

[ص ب ع]

اَلْإِصْبَعُ [el-iṣbaᶜ] (hemzenin harekāt-ı selāsı ve her harekesinde bā'nın harekāt-ı selāsıyla lügattır ki dokuz lügat olur) ve اَلْأُصْبُوعُ [el-uṣbūᶜ] (أُسْبُوعٌ [usbūᶜ] vezninde ki onuncu lügattır) Elde ve ayakta olan parmağa denir. Bunların mecmūᶜu Kurāᶜ el-Luġavī rivāyetidir. Ve bu müᵓennestir, baᶜzen müzekker olur, cemᶜi أَصَابِعُ [eṣābiᶜ] ve أَصْبُوعٌ [uṣbūᶜ]un أَصَابِيعُ [eṣābīᶜ]dir.

اَلْإِصْبَعُ [el-İṣbaᶜ] (دِرْهَمٌ [dirhem] vezninde) Necd diyārında bir dağın adıdır.

ذُو الْإِصْبَعِ [Ẕu'l-İṣbaᶜ] Hekīm ve şāᶜir ve ḫatīb olan Ḥurṣān b. Muḥarriṣ el-ᶜAdvānī lakabıdır ki muᶜammerīndendir; bir gün ayağının baş parmağını yılan sokmakla katᶜ eylediği için mülakkab oldu. Ve Ẕu'l-İṣbaᶜ Ḥibbān b. ᶜAbdullāh et-Taġlebī şuᶜarādandır. Ve

ذُو الْإِصْبَعِ [Ẕu'l-İṣbaᶜ] Müteᶜahhirīnden başka bir şāᶜirdir ki Velīd b. Yezīd'in meddāhındandır. Ve Zekiyyuddīn b. Ebi'l-İṣbaᶜ şuᶜarā-yı müteᶜahhirīndendir; Ḥāfıẓ Şerefuddīn ᶜAbdulmunᶜim ed-Dimyāṭī merkūmdan eşᶜār-ı ᶜadīdesini imlā eylemiştir. Ve Ẕu'l-Eṣābiᶜ et-Temīmī evi'l-Ḫuzāᶜī evi'l-Cuhenī ashābdandır. Ve

إِصْبَعٌ [iṣbaᶜ] Bir nesnede olan güzel eser ve nişāneye ıtlāk olunur ki parmakla gösterilmeğe sezā ola, ālet yāhūd sebebiyyet ᶜalākasıyla; yukālu: عَلَى مَاشِيَتِهِ إِصْبَعٌ أَيْ أَثَرٌ حَسَنٌ يَعْنِي يُشَارُ إِلَيْهَا بِالْإِصْبَعِ لِحُسْنِهَا وَسِمَنِهَا

إِصْبَعُ خَفَّانَ [İṣbaᶜu Ḫaffān] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) Kūfe'ye karīb bir binā-i

ᶜazīmdir ki mülūk-ı Fürs binālarındandır.

ذَاتُ الْإِصْبَعِ [Ẕātu'l-İṣbaᶜ] Bādiyede bir kayalık ismidir.

مُغِلُّ الْإِصْبَعِ [muġillu'l-işbaᶜ] (mīm'in zammı ve ġayn-ı muᶜcemenin kesriyle) Pek hāyin kimseye ıtlāk olunur. Eliyle edemezse parmağıyla eder ki parmağa varınca hāyindir; yukālu: هُوَ مُغِلُّ الْإِصْبَعِ أَيْ خَائِنٌ

أَصَابِعُ الْفَتَيَاتِ [eṣābiᶜu'l-feteyāt] (fā'nın ve tā'nın fethiyle) Ferenc-müşk dedikleri hoş-bū nebāta ıtlāk olunur ki karanfil-i bostānī ve misk otu derler, Şām'dan mukattar suyunu getirirler. Karanfil suyu taᶜbīr ederler, bi-ᶜaynihi karanfil suyu zann olunur. Rūm'da olan nevᶜine ᶜaşşāblar piliskin derler.

أَصَابِعُ هُرْمُسَ [eṣābiᶜu hurmus] فُقَّاحُ السُّورِنْجَانِ [fuḳḳāḥu's-sūrincān] Yaᶜnī sūrincān çiçeğine denir.

أَصَابِعُ الْعَذَارَى [aṣābiᶜu'l-ᶜaẕārā] Bir güne üzümdür ki pelīd şeklinde uzun olur, tāze kızların parmaklarını teşbīh ederler, Türkīde parmak üzümü ve gelin parmağı taᶜbīr ederler.

أَصَابِعُ صُفْرٍ [eṣābiᶜu ṣufr] (ṣād'ın zammıyla) Bir nebāt köküdür ki el ayasına şebīh olur, Türkīde meryemana eli derler, keff-i etfāl kadar ve beş parmak şeklinde ve rutūbetlü memlū bir nebāttır, cünūn ve sümūma nāfiᶜdir.

أَصَابِعُ فِرْعَوْنَ [eṣābiᶜu firᶜavn] İnciye şebīh parmak mikdārı bir nesnedir ki Ḥicāz denizinden celb olunur. Ve bu, hacer envāᶜındandır, ona imsākü'l-ḫurāc dahi derler. Üç nevᶜ olur, aᶜlāsı hafīf ve sühūletle münkesir olup ve üzerinde hutūt olanlardır, cirāhātı serīᶜan onultup bitiştirmekte mücerrebdir.

ذَاتُ الْأَصَابِعِ [Ẕātu'l-Eṣābiᶜ] Bir mevziᶜdir.

اَلصَّبْعُ [eṣ-ṣabᶜ] (طَبْعٌ [ṭabᶜ] vezninde) Bir adamı fasl ve gıybet eylediği hālde parmağıyla onun tarafına işāret eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: صَبَعَ بِهِ وَعَلَيْهِ صَبْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَشَارَ نَحْوَهُ بِإِصْبَعِهِ مُغْتَابًا Ve bir kimseye bir adamı işāretle delālet eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: صَبَعَ فُلَانًا عَلَى فُلَانٍ إِذَا دَلَّ عَلَيْهِ بِالْإِشَارَةِ Ve bir kabın içinde olan suyu āher kaba akıtmak için parmağını o āher kabın üzerine komak maᶜnāsınadır; yukālu: صَبَعَ الْإِنَاءَ إِذَا وَضَعَ إِصْبَعَهُ عَلَيْهِ حَتَّى سَالَ عَلَيْهِ مَا فِي إِنَاءٍ آخَرَ Ve tavuğun karnında yumurtası var mıdır yok mudur bilmek için parmakla karnını yoklamak maᶜnāsınadır; yukālu: صَبَعَ الدَّجَاجَةَ إِذَا أَدْخَلَ فِيهَا إِصْبَعَهُ حَتَّى يَعْلَمَ أَنَّهَا تَبِيضُ أَمْ لاَ Ve

صَبْعٌ [ṣabᶜ] ve

مَصْبَعَةٌ [meṣbeᶜat] (مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde) Kibr eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir, gūyā ki şeytān parmaklamakla şeytān gibi o dahi kibr ve nahvet eder; ve minhu: مَنْ وَلاَّهُ السُّلْطَانُ صَبَعَهُ الشَّيْطَانُ

اَلْمَصْبُوعُ [el-maṣbūᶜ] Hod-bīn ve mütekebbir adama denir ki şeytān parmaklamış olur; yukālu: رَجُلٌ مَصْبُوعٌ أَيْ مُتَكَبِّرٌ

[ص ت ع]

اَلصَّتَعُ [eṣ-ṣataᶜ] (ṣād'ın ve tā-yı fevkiyyenin fethiyle) Devekuşunun başında olan peklik ve burgaçlık hāletine denir, ᶜalākavlin orasında olan hoşluğa ve letāfete denir. Ve

صَتَعٌ [ṣataᶜ] Kavī ve zūr-mend delikanlıya denir; yukālu: شَابٌّ صَتَعٌ أَيْ قَوِيٌّ Ve yaban eşeğine denir.

اَلصَّتْعُ [eṣ-ṣatᶜ] (صَدْعٌ [ṣadᶜ] vezninde) Yere yıkmak maᶜnāsınadır; yukālu: صَتَعَهُ صَتْعًا مِنَ

الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا صَرَعَهُ

اَلتَّصَتُّعُ [et-teṣattuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-de) Bir husūsta tereddüd ve hayretten beri öte gidip gelmek, ʿalā-kavlin yanında bir nesne olmayarak tenhāca gelmek yāhūd ʿuryān olarak gelmek yāhūd mutlakan ayak oltası eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَصَتَّعَ الرَّجُلُ إِذَا تَرَدَّدَ فِي الْأَمْرِ وَجَاءَ وَذَهَبَ أَوْ جَاءَ وَحْدَهُ لاَ شَيْءَ مَعَهُ أَوْ جَاءَ عُرْيَانًا أَوْ ذَهَبَ مَرَّةً وَعَادَ أُخْرَى

اَلصُّنْتُعُ [eṣ-ṣuntuʿ] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) Küçük başlı eşeğe denir; vezni māddesi karīben zikr olunur, inşāʾallāhu taʿālā.

[ص د ع]

اَلصَّدْعُ [eṣ-ṣadʿ] (رَدْعٌ [redʿ] vezninde) Odun ve sırça ve hāʾit makūlesi salābetli nesne-de olan yarığa ve çatlağa denir; yukālu: فِي الْعُودِ صَدْعٌ أَيْ شَقٌّ Ve bir nesneden bir bölü-ğe ıtlāk olunur; yukālu: صَدْعٌ مِنْهُ أَيْ فِرْقَةٌ Ve bunlar masdar ile tesmiyedir. Ve hafīfü'l-lahm adama ıtlāk olunur, bunda fetha-teynle cāʾizdir. Ve yerden çıkan nebāta ıtlāk olunur. Ve müctemiʿ ve müttefik maʿnāsına müstaʿmeldir, gūyā ki mecmūʿu şakk-ı vāhid üzere münşaktır; yukālu: اَلنَّاسُ عَلَيْهِمْ صَدْعٌ وَاحِدٌ أَيْ مُجْتَمِعُونَ بِالْعَدَاوَةِ كَمَا يُقَالُ هُمْ وَعْلٌ عَلَيْهِ وَضِلَعٌ عَلَيْهِ Ve

صَدْعٌ [ṣadʿ] Masdardır ki mutlakan yar-mak, ʿalā-kavlin bir nesneyi yarısından iki yarmak yāhūd ayrılmamak vechiyle yar-mak maʿnāsınadır; yukālu: صَدَعَهُ صَدْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا شَقَّهُ أَوْ شَقَّهُ نِصْفَيْنِ أَوْ شَقَّهُ وَلَمْ يَفْتَرِقْ Ve bir adama kerem-i tabʿı için kasd ve te-veccüh eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir, gūyā ki keremini yarıp içine duhūl eder; yukālu: صَدَعَ فُلاَنًا إِذَا قَصَدَهُ لِكَرَمِهِ Ve bir nes-neyi āşikāre söylemek maʿnāsınadır, gūyā ki miyāne-i nāsı yarıp o sözü idhāl eder; yukālu: صَدَعَ بِالْحَقِّ إِذَا تَكَلَّمَ بِهِ جِهَارًا Ve bir işi āşikārece mevkiʿine isābet ettirmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: صَدَعَ بِالْأَمْرِ إِذَا أَصَابَ بِهِ مَوْضِعَهُ وَجَاهَرَ بِهِ ve kavluhu taʿālā: ﴿فَاصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ﴾ أَيْ شُقَّ جَمَاعَاتِهِمْ بِالتَّوْحِيدِ أَوْ مَعْنَاهُ إِجْهَرْ بِالْقُرْآنِ أَوْ أَظْهِرْ مَا تُؤْمَرُ بِهِ أَوِ احْكُمْ بِالْحَقِّ وَافْصِلْ بِالْأَمْرِ أَوِ اقْصِدْ بِمَا تُؤْمَرُ أَوِ افْرُقْ بِهِ بَيْنَ الْحَقِّ وَالْبَاطِلِ Ve

صَدْعٌ [ṣadʿ] Sarf ve tahvīl maʿnāsınadır; gūyā ki vechesini şakk ile bir semte sarf eder; yukālu: صَدَعَ فُلاَنًا عَنْهُ إِذَا صَرَفَهُ Ve katʿ-ı beyābān eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: صَدَعَ الْفَلاَةَ إِذَا قَطَعَهَا

اَلصِّدْعُ [eṣ-ṣidʿ] (ṣād'ın kesriyle) Nāstan cemāʿate ıtlāk olunur; yukālu: صِدْعٌ مِنَ النَّاسِ أَيْ جَمَاعَةٌ Ve bir nesneden ayrılmış parçaya denir; yukālu: صَدَعَهُ صِدْعَيْنِ أَيْ شُقَّتَيْنِ

اَلصِّدْعَةُ [eṣ-ṣidʿat] (hā'yla) Deve yāhūd ko-yun sürüsünden bir bölüğe denir; tekūlu: أَعْطَانِي صِدْعَةً مِنَ الْإِبِلِ أَيْ صِرْمَةً مِنْهَا وَتَقُولُ صِدْعَةً مِنَ الْغَنَمِ أَيْ فِرْقَةً مِنْهَا Ve iki yarılmış nesnenin yarım parçasına denir; yukālu: صِدْعَةٌ مِنَ الثَّوْبِ أَيِ النِّصْفُ مِنْهُ الْمَشْقُوقُ نِصْفَيْنِ

اَلصَّدِيعُ [eṣ-ṣadīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) صِدْعَةٌ [ṣidʿat] ile iki maʿnāda mürādiftir. Ve

صَدِيعٌ [ṣadīʿ] sabāh vaktine ıtlāk olunur, zulmetten yarılıp yāhūd zulmeti yardı-ğı için ıtlāk olundu; yukālu: طَلَعَ الصَّدِيعُ أَيِ الصُّبْحُ Ve eski sevbe yamanmış yeni rukʿaya ıtlāk olunur. Ve iki parça olmuş sevb makūlesi nesnenin nısf parçasına denir; cemʿi صُدُعٌ [ṣuduʿ]dur, كُتُبٌ [kutub] vezninde. Müʾellif işbu maʿnā-yı ahīri tekrār eylemiştir. Ve şol tāze sağılmış süte denir ki sağdıktan sonra bir perde ko-nulmakla soğuyup yüzü kaymak tutmuş ola; yukālu: لَبَنٌ صَدِيعٌ أَيْ حَلِيبٌ وُضِعَ فَبَرَدَ فَعَلَتْهُ

الدُّوَايَةُ Ve dağ keçisinin gencine denir. Ve bünye ve hilkati ne büyük ve ne küçük yaʿnī miyāne olan şahsa denir, مَرْبُوعُ الْخَلْقِ [merbūʿu'l-ḫalḳ] maʿnāsınadır. Ve şol sevbe denir ki cenk günlerinde zırh altından giyilir, zırh gömleği taʿbīr olunur ve baʿzen pek pamuklu çukadan yapılmakla çukal taʿbīr ederler.

اَلصُّدُوعُ [eṣ-ṣudūʿ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Meyl ve teveccüh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: صَدَعَ إِلَيْهِ صُدُوعًا إِذَا مَالَ

اَلصَّدَعَاتُ [eṣ-ṣadeʿāt] (fetehātla) صَدْعَةٌ [ṣadʿat]ın cemʿidir ki teferrük ve perīşānlık maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: بَيْنَهُمْ صَدَعَاتٌ فِي الرَّأْيِ وَالْهَوَى أَيْ تَفَرُّقٌ

اَلصَّادِعُ [eṣ-ṣādiʿ] Uzun uzadı vech-i arzda mümtedd olan dağa ve sel suyuna ve dereye ıtlāk olunur; gūyā ki yer yüzünü yarmıştır; yukālu: جَبَلٌ وَسَيْلٌ وَوَادٍ صَادِعٌ أَيْ ذَاهِبٌ فِي الْأَرْضِ طُولاً Bu münāsebetle maşrık cānibine subh-ı sādiʿ ıtlāk olunur.

اَلْمَصَادِعُ [el-meṣādiʿ] (mīm'in fethiyle) مَصْدَعٌ [maṣdaʿ] lafzından cemʿdir, مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde, arz-ı galīzede olan sehl ve mülāyim yollara ıtlāk olunur. Ve ok temrenlerine ıtlāk olunur, مَشَاقِصُ [meşāḳiṣ] maʿnāsına; bunun müfredi مِصْدَعٌ [miṣdaʿ]dır, مِنْبَرٌ [minber] vezninde. Ve

مِصْدَعٌ [miṣdaʿ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Pek belīg ve fasīh adama ıtlāk olunur, gūyā ki kelāmıyla sevāmiʿ ve kulūbu şakk eder; yukālu: خَطِيبٌ مِصْدَعٌ أَيْ بَلِيغٌ

اَلصَّدَعُ [eṣ-ṣadaʿ] (fethateynle) Dağ keçisinin ve āhūnun ve eşeğin ve devenin genç olarak kavī ve tüvānā olanlarına denir; dāl'ın sükūnuyla da cāʾizdir. ʿAlā-kavlin her şeyʾin orta hālli olanına denir, yaʿnī meselā ne ʿazīm ve ne sagīr ola yāhūd ne tavīl ve ne kasīr ola yāhūd ne genç ve ne koca ola. Ve

صَدَعٌ [ṣadaʿ] Demir pāsına denir; yukālu: عَلاَ عَلَى الْحَدِيدِ الصَّدَعُ أَيِ الصَّدَأُ

اَلصُّدَاعُ [eṣ-ṣudāʿ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Baş ağrısına denir, gūyā ki başı şakk eder; yukālu: أَخَذَهُ صُدَاعٌ أَيْ وَجَعٌ الرَّأْسِ

اَلتَّصْدِيعُ [et-taṣdīʿ] Baş ağrıtmak maʿnāsınadır; yukālu: صُدِّعَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا أَصَابَهُ الصُّدَاعُ وَيَجُوزُ فِي الشِّعْرِ صُدِعَ كَعُنِيَ فَهُوَ مَصْدُوعٌ

اَلْمُصَدِّعُ [el-Muṣaddiʿ] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) Zuheyr b. Cezīme'nin kılıcı adıdır. Ve bir mevziʿ ismidir.

اَلتَّصَدُّعُ [et-teṣaddu] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Perākende olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَصَدَّعَ الْقَوْمُ إِذَا تَفَرَّقَ وَيُقَالُ إِصَّدَّعَ مِثْلُ إِدَّثَرَ أَصْلُهُ تَصَدَّعَ قَالَ اللهُ تَعَالَى ﴿يَوْمَئِذٍ يَصَّدَّعُونَ﴾ بِتَشْدِيدِ الصَّادِ وَالدَّالِ أَصْلُهُ يَتَصَدَّعُونَ قُلِبَتِ التَّاءُ صَادًا ثُمَّ أُدْغِمَتْ Ve تَصَدُّعُ الْأَرْضِ [teṣaddu'l-arḍ] bir kimse firār ederek vech-i arzda gāʾib ve nā-bedīd olmaktan ʿibārettir; yukālu: تَصَدَّعَتِ الْأَرْضُ بِفُلاَنٍ إِذَا تَغَيَّبَ فِيهَا فَارًّا Ve bir nesne yarılıp çatlamak maʿnāsınadır, yukālu: تَصَدَّعَ الشَّيْءُ إِذَا انْشَقَّ

اَلْإِنْصِدَاعُ [el-inṣidāʿ] Bu dahi yarılıp çatlamak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْصَدَعَ الشَّيْءُ إِذَا انْشَقَّ

[ص ر ع]

اَلصَّرْعُ [eṣ-ṣarʿ] (ṣād'ın fethi ve kesriyle) ve

اَلْمَصْرَعُ [el-maṣraʿ] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) Yıkıp yere çalmak maʿnāsınadır; yukālu: صَرَعَهُ صَرْعًا وَمَصْرَعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا طَرَحَهُ عَلَى الْأَرْضِ Ve şiʿrin beytini iki mısrāʿlı yaʿnī iki kāfiyeli kılmak maʿnāsınadır ki mısrāʿ-ı evvelinde dahi kāfiyeye riʿāyet eylemekten ʿibārettir, mesnevī ebyātı gibi.

Kezālik kapıyı iki mısrāʿlı yaʿnī iki kanatlı kılmak maʿnāsınadır; yukālu: صَرَعَ الشِّعْرَ وَالْبَابَ إِذَا جَعَلَهُ ذَا مِصْرَاعَيْنِ Ve

صَرْعٌ [ṣarʿ] Birʿillet adıdır ki Türkīde tutarık taʿbīr olunur; aʿzā-yı nefsiyyeyi efʿālinden yaʿnī hiss ve hareketten menʿ eder, lākin tamāmen menʿ eylemez. Bunun sebebi balgam ve sevdā makūlesi hılt-ı galīzin yāhūd lüzūcetli hılt-ı kesīrin baʿzı butūn-ı dimāga ve muharrik-i aʿzā olan mecrā-yı aʿsāba suʿūd ve nüfūz eden ebhiresinden ʿārız olan süddedir, rūhun butūn-ı dimāga ve aʿsāb-ı mezkūreye sülūk-ı tabīʿiyyesine mānīʿ olmakla aʿzāʾ müteşennic olduğundan hālet-i mezbūre tahaddüs eder. Ve

صَرْعٌ [ṣarʿ] (ṣād'ın fethi ve kesriyle) Misl ve nazīr maʿnāsınadır; yukālu: مَا لَهُ صَرْعٌ أَيْ مِثْلٌ Ve fenn ve nevʿ ve güne maʿnāsınadır; cemʿi أَصْرُعٌ [eṣruʿ] gelir, أَفْلُسٌ [eflus] gibi ve صُرُوعٌ [ṣurūʿ] gelir; yukālu: صَرْعٌ مِنْهُ أَيْ فَنٌّ وَضَرْبٌ مِنْهُ Ve renk ve levn maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ ذُو صَرْعَيْنِ أَيْ ذُو لَوْنَيْنِ ve minhu yukālu: تَرَكْتُهُمْ صَرْعَيْنِ أَيْ يَنْتَقِلُونَ مِنْ حَالٍ إِلَى حَالٍ Ve yamaç ve mukābil maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ صَرْعُ كَذَا أَيْ حِذَاءَهُ

اَلْمَصْرَعُ [el-maṣraʿ] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] veznınde) Masdardır ki zikr olundu. Ve ism-i mekān olur, yıkıp yere çalacak mevziʿe denir; yukālu: مَصْرَعٌ لِكُلِّ جَنْبٍ Bu münāsebetle maktele مَصْرَعٌ [maṣraʿ] ıtlāk olunur.

اَلصِّرْعَةُ [eṣ-ṣirʿat] (ṣād'ın kesriyle) Binā-i nevʿdir, bir güne yere çalınmak ve yere çalmak maʿnāsınadır; ve minhu'l-meselu: "وَيُرْوَى سُوءُ الْإِسْتِمْسَاكِ خَيْرٌ مِنْ حُسْنِ الصِّرْعَةِ" بِالْفَتْحِ بِمَعْنَى الْمَرَّةِ Aslı budur ki "At üzere oturmakta mahāreti olmayan rākib kendi kendisini oldukça muhāfaza edip düşmese, zemīne düşüp musāb olan kimseden hayrlıdır." Tarīka-i hakkaya mülāzemetle irşād eylemek maʿrizinde īrād olunur, zīrā rüşd ve ihsān tarīkiyle ʿamel edenin hatāsı hark ve isāʾetle ʿamel edenin isābetinden efdaldir, niteki müctehidin hatāsında dahi ecr ve sevāb müterettebdir.

اَلصُّرْعَةُ [eṣ-ṣurʿat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Şol adama denir ki herkes kendisini basıp yıkar ola ki baskın adam taʿbīr olunur; yukālu: رَجُلٌ صُرْعَةٌ إِذَا كَانَ يَصْرَعُهُ النَّاسُ كَثِيرًا

اَلصُّرَعَةُ [eṣ-ṣuraʿat] (هُمَزَةٌ [humezet] veznınde) ve

اَلصِّرِّيعُ [eṣ-ṣirrīʿ] (سِكِّيتٌ [sikkīt] vezninde) ve

اَلصَّرَّاعَةُ [eṣ-ṣarrāʿat] (عَلَّامَةٌ [ʿallāmet] vezninde) Pehlivāna denir ki herkesi basıp yıkar ola; yukālu: رَجُلٌ صُرَعَةٌ وَصِرِّيعٌ وَصَرَّاعَةٌ إِذَا كَانَ يَصْرَعُ النَّاسَ

اَلصَّرِيعُ [eṣ-ṣarīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Yıkılmış ve yere çalınmış kimseye denir; cemʿi صَرْعَى [ṣarʿā] gelir, مَرِيضٌ [marīḍ] ve مَرْضَى [marḍā] gibi. Ve ağacı yonulmamış yaya denir, ʿalā-kavlin ağacı kesilmezden mukaddem şecerinde kurumuş olanına denir. Ve bu resme olan kamçıya da denir; yukālu: قَوْسٌ وَسَوْطٌ صَرِيعٌ أَيْ لَمْ يُنْحَتْ مِنْهُ شَيْءٌ أَوِ الَّذِي جَفَّ عُودُهُ عَلَى الشَّجَرِ Ve şol ağaç dalına denir ki gereği gibi yere eğilip yüzü koyu düşmüş olmakla ona aslā güneş dokunmayıp dāʾimā gölgede perverde olmağın pekişmeyip sāʾir dallardan yumuşak ve hoş-būy ola, ondan misvāk ittihāz ederler; cemʿi صُرُعٌ [ṣuruʿ] gelir zammeteynle.

اَلصَّرُوعُ [eṣ-ṣarūʿ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Nāsla çok güreş tutan güreşçiye denir; cemʿi صُرُعٌ [ṣuruʿ] gelir,كُتُبٌ [kutub] veznınde; yukālu: هُوَ صَرُوعٌ أَيِ الْكَثِيرُ الصِّرَاعِ

اَلصَّرْعَةُ [eṣ-ṣarʿat] (ṣād'ın fethiyle)

Binā-i merredir. Ve hālet maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: يَفْعَلُهُ عَلَى كُلِّ صَرْعَةٍ أَيْ حَالَةٍ

اَلصَّرْعَانِ [eṣ-ṣarʿān] (ṣād'ın fethi ve tesniye bünyesiyle) İki bölük develere denir ki kesretlerinden nāşī bir bölüğü suya gelip āher bölüğü gider ola; yukālu: لَهُ صَرْعَانِ مِنَ الْإِبِلِ أَيْ صِرْمَانِ تَرِدُ إِحْدَاهُمَا حِينَ تَصْدُرُ الْأُخْرَى Ve leyl ve nehāra ıtlāk olunur. ʿAlā-kavlin iki صَرْعٌ [ṣarʿ] demektir ki biri sabāhtan nısf-ı nehāra kadar ve biri nısf-ı nehārdan gurūba kadar zamāndır; tekūlu: آتِيهِ صَرْعَيْنِ أَيْ لَيْلاً وَنَهَارًا أَوْ هُمَا الْغَدَاةُ وَالْعَشِيُّ

اَلصِّرْعُ [eṣ-ṣirʿ] (ṣād'ın kesriyle) Misl ve hālet maʿnāsına müstaʿmeldir; ve minhu tekūlu: مَا أَدْرِي هُوَ عَلَى أَيِّ صِرْعَيْ أَمْرِهِ أَيْ لَمْ يَتَبَيَّنْ لِي أَمْرُهُ Yaʿnī "Filānın husūsu fevz ve haybet hāletlerinden hangi hālette olduğunu bilemiyorum." Ve

صِرْعٌ [ṣirʿ] İpin bir katına denir; cemʿi صُرُوعٌ [ṣurūʿ] gelir. Ve güreşçiye denir; yukālu: هُمَا صِرْعَانِ أَيْ مُصَارِعَانِ وَمُصْطَرِعَانِ

اَلْمُصَارَعَةُ [el-muṣāraʿat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) ve

اَلْإِصْطِرَاعُ [el-iṣṭirāʿ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Güreş tutuşmak maʿnāsınadır; yukālu: صَارَعَا وَاصْطَرَعَا إِذَا عَالَجَا أَيُّهُمَا يَصْرَعُ صَاحِبَهُ

صَرَّاعٌ [Ṣarrāʿ] (شَدَّادٌ[şeddād] vezninde) Esāmīdendir: Ebū Ḳays b. Ṣarrāʿ, Benī ʿİcl cemāʿatinden bir kimsedir.

اَلْمِصْرَاعُ [el-miṣrāʿ] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Kapı kanadına denir, gūyā ki onunla ensesinde bulunanı çarpıp yere çalar; tesniyesinde مِصْرَاعَانِ [miṣrāʿān] denir. Ve şiʿrde مِصْرَاعَانِ [miṣrāʿān] beytin iki kāfiyeyi müştemil iki cüzʾünden ʿibārettir, مِصْرَاعٌ [miṣrāʿ]-ı bāba teşbīh yāhūd medhal-i şiʿr olduğu cihetiyle ıtlāk olunmuştur, her birine مِصْرَاعٌ [miṣrāʿ] denir. Müʾellif müsāmaha üzere taʿrīf eylemiştir. Ve

مِصْرَاعَانِ [miṣrāʿān] İki kapıya denir ki ikisi de kapalı olup ortalarında bir medhali olmakla oradan duhūl ve hurūc ederler, murād iki kanatlı büyük sarāy kapısıdır ki ortasında küçük kapısı olur.

اَلتَّصْرِيعُ [et-taṣrīʿ] Kapıyı iki kanatlı ve şiʿri iki mısrāʿlı kılmak yaʿnī mesnevī gibi hemkāfiye eylemek maʿnāsınadır; yukālu: صَرَّعَ الشِّعْرَ وَالْبَابَ إِذَا جَعَلَهُ ذَا مِصْرَاعَيْنِ Ve yere pek yıkıp çalmak maʿnāsınadır; yukālu: صَرَّعَهُ بِمَعْنَى صَرَعَهُ شَدِيدًا

[ص ر ق ع]

اَلصَّرْقَعَةُ [eṣ-ṣarḳaʿat] (ḳāf'la دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Parmak çıtırdatmak maʿnāsınadır; yukālu: صَرْقَعَ إِصْبَعَهُ إِذَا فَرْقَعَهُ

اَلصِّرْقَاعَةُ [eṣ-ṣirḳāʿat] (ṣād'ın kesriyle) Sapanın seslenen yaʿnī şakıldayan ucuna denir.

[ص ط ع]

اَلْمِصْطَعُ [el-miṣṭaʿ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Belīg ve fasīh ve sühan-ver adama denir; yukālu: خَطِيبٌ مِصْطَعٌ أَيْ فَصِيحٌ بَلِيغٌ

[ص ع ص ع]

اَلصَّعْصَعُ [eṣ-ṣaʿṣaʿ] (فَدْفَدٌ [fedfed] vezninde) Dağınık ve müteferrik maʿnāsınadır. Ve bir nevʿ kuş ismidir ki benek benek alacası olur, çekirge sayd eder; ṣād'ın zammıyla da cāʾizdir; cemʿi صَعَاصِعُ [ṣaʿāṣiʿ]dir.

اَلصَّعْصَعَةُ [eṣ-ṣaʿṣaʿat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Dağıtmak maʿnāsınadır; yukālu: صَعْصَعَ الْقَوْمَ إِذَا فَرَّقَهُمْ Ve bir nesneden belinleyip korkmak maʿnāsınadır; yukālu: صَعْصَعَ مِنْهُ إِذَا فَرِقَ Ve depretmek maʿnāsınadır; yukālu: صَعْصَعَ الشَّيْءَ إِذَا حَرَّكَهُ Ve başın saçını

dühnle çimdirmek maʿnāsınadır; yukālu: صَعْصَعَ رَأْسَهُ بِالدُّهْنِ إِذَا رَوَّاهُ بِهِ Ve

صَعْصَعَةٌ [ṣaʿṣaʿat] Bir nevʿ nebāt adıdır ki ishāl için kullanırlar, ʿalā-kavlin mutlakan müshil olan nebāta denir. Ve

صَعْصَعَةٌ [Ṣaʿṣaʿat] Esāmīdendir: Ṣaʿṣaʿa b. Muʿāviye, Hevāzin kabāʾilinden bir kabīlenin pederidir. Ve ʿAbdurraḥmān b. ʿAbdullāh b. ʿAbdurraḥmān b. Ebī Ṣaʿṣaʿa tābiʿīndendir; İmām Mālik'in ve İbn ʿUyeyne'nin şeyhidir. Ve baʿzı muhaddisīn, ismini kalble ʿAbdullāh b. ʿAbdurraḥmān ʿunvānında īrād eylediler.

اَلصَّعَاصِعُ [eṣ-ṣaʿāṣiʿ] Her tarafa perākende ve müteferrik nāsa denir; yukālu: ذَهَبُوا صَعَاصِعَ أَيْ نَادَّةً مُتَفَرِّقَةً

اَلتَّصَعْصُعُ [et-teṣaʿṣuʿ] (تَزَلْزُلٌ [tezelzul] vezninde) Irgalanmak maʿnāsınadır; yukālu: تَصَعْصَعَ الشَّيْءُ إِذَا تَحَرَّكَ Ve dağılmak maʿnāsınadır; yukālu: تَصَعْصَعَ الشَّعْرُ إِذَا تَفَرَّقَ Ve korkak olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَصَعْصَعَ الرَّجُلُ إِذَا جَبُنَ Ve zelīl ve hakīr olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَصَعْصَعَ فُلَانٌ إِذَا ذَلَّ وَخَضَعَ Ve cenkte alay yerinden kopup ayrılmak maʿnāsınadır; yukālu: تَصَعْصَعَتْ صُفُوفُهُمْ إِذَا زَالَتْ عَنْ مَوَاقِعِهَا Ve bāʾ harfiyle dağıtmak maʿnāsına müteʿaddī olur; yukālu: تَصَعْصَعَ بِهِمُ الدَّهْرُ أَيْ أَبَادَهُمْ وَشَتَّتَهُمْ

[ص ف ع]

اَلصَّفْعُ [eṣ-ṣafʿ] (نَفْعٌ [nefʿ] vezninde) Bir adamın ensesine yavaşça yumrukla vurmak, ʿalā-kavlin sille ve şamar vurmak maʿnāsınadır; yukālu: صَفَعَهُ صَفْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا ضَرَبَ قَفَاهُ بِجُمْعِ كَفِّهِ لاَ شَدِيدًا أَوْ هُوَ أَنْ يَبْسُطَ كَفَّهُ فَيَضْرِبَ Baʿzılar ʿindinde bu lügat-ı müvellededir.

اَلصَّفْعَانُ [eṣ-ṣafʿān] (سَكْرَانُ [sekrān] veznin-de) ve

اَلْمَصْفَعَانِيُّ [el-maṣfeʿāniyy] (مَرْتَبَانِيٌّ [mertebāniyy] vezninde) Nāsın dāʾimā sille vurdukları kimseye denir ki murād maskara makūlesidir; yukālu: رَجُلٌ صَفْعَانُ وَمَصْفَعَانِيٌّ إِذَا كَانَ يُصْفَعُ Mütercim der ki niteki işbu kıtʿada vākiʿdir:

لاَ بَارَكَ اللهُ دُنْيَانَا فَقِيمَتُهَا

لَيْسَتْ تَفِي عِنْدَ ذِي لُبٍّ بِقِيرَاطِ

دُنْيَا تَأَبَّتْ عَلَى الْأَحْرَارِ قَاطِبَةً

وَطَاوَعَتْ كُلَّ صَفْعَانٍ وَضَرَّاطِ

اَلصَّوْفَعَةُ [eṣ-ṣavfeʿat] (صَوْمَعَةٌ [ṣavmeʿat] vezninde) Baş kisvetinin tepesine denir; yukālu: ضَرَبَهُ عَلَى صَوْفَعَتِهِ أَيْ عَلَى أَعْلَى الْعِمَامَةِ وَالْكُمَّةِ ʿAlā-kavlin bu ḳaf'la صَوْقَعَةٌ [ṣavḳaʿat]tan musahhaftır.

[ص ق ع]

اَلصَّقْعُ [eṣ-ṣaḳʿ] (رَقْعٌ [raḳʿ] vezninde) Vurmak, ʿalā-kavlin başına vurmak maʿnāsınadır; yukālu: صَقَعَهُ صَقْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا ضَرَبَهُ أَوْ عَلَى رَأْسِهِ Ve

صَقْعٌ [ṣaḳʿ] ve

صَقِيعٌ [ṣaḳīʿ] (ṣād'ın fethiyle) ve

صُقَاعٌ [ṣuḳāʿ] (ṣād'ın zammıyla) Horoz ötmek maʿnāsınadır; yukālu: صَقَعَ الدِّيكُ صَقْعًا وَصَقِيعًا وَصُقَاعًا إِذَا صَاحَ Ve

صَقْعٌ [ṣaḳʿ] Bir hayvānın yüzünü yāhūd başını dağlağıyla dağlamak maʿnāsınadır; yukālu: صَقَعَ الْحِمَارَ بِكَيٍّ إِذَا وَسَمَهُ عَلَى وَجْهِهِ أَوْ رَأْسِهِ Ve eşek yüreği sürerek dağınık zırıltı ile osurmak maʿnāsınadır; yukālu: صَقَعَ الْحِمَارُ بِضَرْطَةٍ إِذَا جَاءَ بِهَا مُنْتَشِرَةً رَطْبَةً Ve yere çalmak maʿnāsınadır; yukālu: صَقَعَ بِهِ الْأَرْضَ إِذَا صَرَعَهُ Ve gitmek, ʿalā-kavlin yoldan sapmak yāhūd hayr ve kerem yolundan sapmak maʿnāsınadır; yukālu: صَقَعَ

الرَّجُلُ إِذَا ذَهَبَ أَوْ عَدَلَ عَنِ الطَّرِيقِ أَوْ عَنِ الطَّرِيقِ الْخَيْرِ وَالْكَرَمِ Ve bir kimseyi yıldırım çalmak maᶜnāsınadır; yukālu: صَقَعَتْهُ الصَّاقِعَةُ بِمَعْنَى صَعَقَتْهُ الصَّاعِقَةُ

اَلصَّوْقَعَةُ [eṣ-ṣavḳaᶜat] (حَوْقَلَةٌ [ḥavḳalet] vezninde) Bu dahi bir adamın başına vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: صَوْقَعَ فُلَانًا إِذَا ضَرَبَ عَلَى رَأْسِهِ Ve

صَوْقَعَةٌ [ṣavḳaᶜat] Başa sarılan ᶜimāmeye denir. Ve hatunların yaşmaklarını dühnden muhāfaza eyleyecekleri bez pāresine denir. Ve tiridin tepesinde olan deliklere denir ki çerviş oralarda eğlenir; yukālu: تَدُورُ إِصْبَعُهُ فِي صَوْقَعَةِ الثَّرِيدِ أَيْ فِي وَقْبَتِهِ Ve şol cengāha denir ki onda darb-ı kesīr vākiᶜ olmuş ola; tekūlu: وَقَعْنَا فِي صَوْقَعَةٍ أَيْ مَوْضِعِ الْحَرْبِ الَّذِي فِيهِ ضَرْبٌ كَثِيرٌ

ذُو الصَّوْقَعَةِ [Ẕu'ṣ-Ṣavḳaᶜat] Rebīᶜa kabīlesi yurdunda bir vādī ismidir.

اَلصَّاقِعَةُ [eṣ-ṣāḳiᶜat] صَاعِقَةٌ[ṣāᶜiḳat]a ıtlāk olunur.

اَلصَّقْعُ [eṣ-ṣaḳaᶜ] (fethateynle) Bir adamı yıldırım çalmakla bī-hod yāhūd helāk olmak maᶜnāsınadır; yukālu: صَقِعَ الرَّجُلُ صَقَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَعِقَ Ve at ve kuş makūlesinin tepeleri ortası beyāz olmak maᶜnāsınadır; yukālu: صَقِعَ الْفَرَسُ وَالطَّائِرُ وَغَيْرُهُ إِذَا كَانَ وَسَطُ رَأْسِهِ أَبْيَضَ Ve kuyu içine obrulup yıkılmak maᶜnāsınadır; yukālu: صَقِعَتِ الرَّكِيَّةُ إِذَا انْهَارَتْ Ve

صَقْعٌ [ṣaḳᶜ] Pek ıssılıktan soluk almayacak derecede insāna müstevlī olan tutkunluğa denir ki gam ve endūha şebīh bir hālettir; tekūlu: أَخَذَنِي الْيَوْمَ صَقْعٌ أَيْ شِبْهُ غَمٍّ يَأْخُذُ بِالنَّفْسِ لِشِدَّةِ الْحَرِّ

اَلصَّاقِعُ [eṣ-ṣāḳiᶜ] Kezzāb kimseye ıtlāk olunur; maᶜānī-i mezkūrenin birinden meᵓhūzdur; ve minhu tekūlu'l-ᶜArab: صَهْ صَاقِعُ أَيْ اُسْكُتْ يَا كَذَّابُ

اَلصَّقِيعُ [eṣ-ṣaḳīᶜ] Masdardır ki zikr olundu. Ve

صَقِيعٌ [ṣaḳīᶜ] Bir nevᶜ arıya denir ki sarıca eşek arısı olacaktır. Ve kırağıya denir, şebnem maᶜnāsına; ve minhu yukālu: صُقِعَتِ الْأَرْضُ عَلَى الْمَجْهُولِ فَهِيَ مَصْقُوعَةٌ

اَلْإِصْقَاعُ [el-iṣḳāᶜ] (hemzenin kesriyle) صَقْعٌ [ṣaḳᶜ] gibi kırağı yağmakla yer kırağılı olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أُصْقِعَتِ الْأَرْضُ عَلَى الْمَجْهُولِ بِمَعْنَى صُقِعَتْ Ve yere kırağı düşmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَصْقَعَ الصَّقِيعُ الْأَرْضَ إِذَا أَصَابَهَا Ve yağan kırağıya girmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَصْقَعَ الرَّجُلُ إِذَا دَخَلَ فِي الصَّقِيعِ

اَلصُّقْعُ [eṣ-ṣuḳᶜ] (ṣād'ın zammıyla) Nāhiye maᶜnāsınadır; أَصْقَاعٌ [aṣḳāᶜ] cemᶜidir; yukālu: مَا فِي هَذَا الصُّقْعِ مِثْلُهُ أَيِ النَّاحِيَةِ

اَلصُّقْعَةُ [eṣ-ṣuḳᶜat] (ṣād'ın zammıyla) Bazı at ve kuş makūlesi hayvānın tepesi ortasında olan aklığa denir.

اَلْأَصْقَعُ [el-aṣḳaᶜ] Vasftır, tepesinin ortasında aklık olan hayvāna denir; صَقْعَاءُ [ṣaḳᶜāᵓ] müᵓennesidir; yukālu: فَرَسٌ وَطَائِرٌ أَصْقَعُ إِذَا كَانَتْ فِي وَسَطِ رَأْسِهِ صُقْعَةٌ أَيْ بَيَاضٌ Ve

أَصْقَعُ [aṣḳaᶜ] صُفَارِيَّةٌ [ṣufāriyyet] dedikleri kuşa denir ki sarı asma taᶜbīr olunur.

اَلْمِصْقَعُ [el-miṣḳaᶜ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Belīg ve Sühan-dān adama denir, ᶜalā-kavlin bülend-āvāz mütekellime denir yāhūd darb-ı lisāna malīk olup ve hīn-i tekellümde katᶜā sekte ve inkıbāz ve inhisār gelmeyerek āb-ı revān gibi münsecim ve müselsel tekellüm eden sāhib-i lisāna denir; yukālu: خَطِيبٌ مِصْقَعٌ أَيْ بَلِيغٌ أَوِ الْعَالِي الصَّوْتِ أَوْ هُوَ مَنْ لَا يُرْتَجُ عَلَيْهِ فِي كَلَامِهِ وَلَا يُتَعْتِعُ

اَلصَّقْعَاءُ [eṣ-ṣaḳᶜāᵓ] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrāᵓ] veznin-

de) Güneşe ıtlāk olunur, insānın tepesine darb-ı harāret eylediği için; yukālu: زَالَتِ الصَّقْعَاءُ أَيِ الشَّمْسُ Kāle'ş-şārih: قَالَ ابْنُ اَسْوَدَ الدُّئَلِيّ لِأَبِيهِ فِي يَوْمٍ شَدِيدِ الْحَرِّ يَا أَبَتِ مَا أَشَدُّ الْحَرِّ بِضَمِّ الدَّالِ وَكَسْرِ الرَّاءِ قَالَ إِذَا كَانَتِ الصَّقْعَاءُ مِنْ فَوْقِكَ وَالرَّمْضَاءُ مِنْ تَحْتِكَ فَقَالَ أَرَدْتُ أَنَّ الْحَرَّ شَدِيدٌ فَقَالَ قُلْ إِذَنْ مَا أَشَدَّ الْحَرَّ بِفَتْحِ الدَّالِ وَالرَّاءِ فَحِينَئِذٍ وَضَعَ بَابَ التَّعَجُّبِ

اَلصِّقَاعُ [eṣ-ṣiḳāʿ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Nikāba denir, بُرْقُعٌ [burḳuʿ] maʿnāsına. Ve nākanın burnuna bağladıkları şeyʾe denir ki "د،ر،ج" māddesinde beyān olundu. Ve şol takye tarzında bez pāresine denir ki ʿavretler yaşmaklarını terden ve sürün-dükleri yağdan hıfz için altından başlarına giyerler. Ve at uyanının suluk dedikleri halka vazʿ olunacağı yerde olan demirden nesneye denir. Ve bir güne damga ismidir ki deve kısmının tulunlarına basılır.

اَلصَّقَعِيُّ [eṣ-ṣaḳaʿiyy] (نَخَعِيٌّ [neḫaʿiyy] vezninde) Nāka kısmının ibtidā döl ver-dikleri vaktte doğan döle denir ki güneş behāyimin tepesine gelip dokunduğu vaktten ʿibārettir. Murād evvel-i bahārdır ki ʿArabistān'da şemsin semt-i reʾse karīb müsāmit olduğu eyyamdır, hamel ve sevr burclarında deverānı vakttir, ondan sonra-ya قَيْظِيٌّ [ḳayẓiyy] baʿdehu صَفَرِيٌّ [ṣaferiyy] denir. Ve

صَقَعِيٌّ [ṣaḳaʿiyy] Şol deve dölüne denir ki صَقِيعٌ [ṣaḳīʿ] yağdığı eyyāmda tevellüd ey-lemiş ola. Ve bu hayrü'n-nitāc zamānıdır ki murād güz mevsimidir.

اَلتَّصْقِيعُ [et-taṣḳīʿ] Bir kimse için bir nesne zımnında yemīn eylemek maʿnāsınadır; yukālu: صَقَّعَ لِزَيْدٍ إِذَا حَلَفَ لَهُ عَلَى شَيْءٍ

[ص ل ع]

اَلصَّلَعُ [eṣ-ṣalaʿ] (fethateynle) Bir adamın başı daz olmak maʿnāsınadır ki başın önünde yaʿnī cebhesinde kıl olmayıp açık olmaktan ʿibārettir. O yerde mādde-i şaʿrın nākıs ve kāsır yaʿnī ahlāt-ı rediyyenin hid-deti ve rutūbeti sebebiyle kıl bittiği mahall fāsid olmakla mesāmmāt-ı şaʿrın kuvvet-i māsikesine zaʿf ʿārız olduğundan ve gāhca dimāg kendisini ihātā eden kāse-i serin kendisine mümāss olduğu yerden aşağıca düşmekle kāse-i ser dimāgdan cezb eyle-diği kuvvet-i rutūbeti zaʿf ve kılletten nāşī yukarıya yaʿnī kendisine mülākī olan be-şereye defʿ ve ifāza eylemediğinden nāşī yübūsetin istīlāsından neşʾet eder; yukālu: صَلِعَ الرَّجُلُ صَلَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ مُنْحَسِرًا شَعْرُ مُقَدَّمِ رَأْسِهِ Ve

صَلَعٌ [ṣalaʿ] Başın önünde dazlak olan yere denir; ṣād'ın zammıyla da lügattır; müfre-diٌّ صَلَعَةٌ [ṣaleʿat]tır; yukālu: صَكَّهُ عَلَى صَلَعَتِهِ أَيْ مَوْضِعِ صَلَعِهِ

اَلْأَصْلَعُ [el-aṣlaʿ] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Başının önü daz olan kişiye denir. Fārisīde tevīl derler; yukālu: رَجُلٌ أَصْلَعُ إِذَا كَانَ فِي رَأْسِهِ صَلَعٌ Müʾennesi صَلْعَاءُ [ṣalʿāʾ] ve cemʿi صُلْعٌ [ṣulʿ] ve صُلْعَانٌ [ṣulʿān] gelir ṣād'ların zam-mıyla. Ve

أَصْلَعُ [aṣlaʿ] Cilā verilmiş namluya ıtlāk olunur, صَوْلَعٌ [savlaʿ] gibi, ke-mā se-yuzkeru.

صَيْلَعٌ [Ṣaylaʿ] (صَيْقَلٌ [ṣayḳal] vezninde) Bir dağın yāhūd bir mevziʿin ismidir.

اَلصَّلِيعُ [eṣ-ṣalīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Aslā nebāt eseri olmayan çıplak dağa vasf olur; yukālu: جَبَلٌ صَلِيعٌ أَيْ مَا عَلَيْهِ نَبْتٌ

اَلصَّوْلَعُ [eṣ-ṣavlaʿ] (جَوْهَرٌ [cevher] veznin-de) Bu dahi cilā verilmiş parlak namluya denir; yukālu: سِنَانٌ أَصْلَعُ وَصَوْلَعٌ أَيْ مَجْلُوٌّ

اَلْأُصَيْلِعُ [el-uṣayliʿ] (musaggar bünyesiyle)

Zekere ıtlāk olunur. Ve bir cins yılana denir ki boynu ince ve başı fındık tarzında yuvalak olur.

اَلصَّلْعَاءُ [eṣ-ṣalᶜā'] (حَمْرَاءُ [ḥamrā'] vezninde) El ayası gibi açık ve bāriz arz ve emkineye denir; yukālu: خِطَّةٌ صَلْعَاءُ أَيْ مَشْهُورَةٌ Baᶜzı nüshada خُطَّةٌ ḫā'nın zammıyla mazbūt olmakla emr ve mādde demek olur ki beyne'n-nās şāyiᶜ ve meşhūr demektir, bu dahi mecāz ve muhtemeldir. Ve *Esās*'ta نَزَلْنَا بِالصَّلْعَاءِ أَيِ الصَّحْرَاءِ الْخَالِيَةِ ᶜibāreti nüsha-i ūlāya akrebdir. Ve

صَلْعَاءُ [ṣalᶜā'] Āfet ve dāhiyeye ıtlāk olunur, yapışacak ve tutacak yeri olmadığından; yukālu: أَصَابَتْهُمُ الصَّلْعَاءُ أَيِ الدَّاهِيَةُ Ve aslā nebātı olmayan çıplak arza ve kumluğa ıtlāk olunur; yukālu: أَرْضٌ أَوْ رَمْلَةٌ صَلْعَاءُ أَيْ لاَ نَبَاتَ فِيهِمَا

صَلْعَاءُ النَّعَامِ [Ṣalᶜā'u'n-Neᶜām] Benū Kilāb yāhūd Ġaṭafān diyārında Nuḳre ile Muġīse beyninde bir mevziᶜ adıdır; onda bir vakᶜa olmakla yevmu'ṣ-Ṣalᶜā' maᶜrūftur.

اَلصُّلَيْعَاءُ [eṣ-Ṣuleyᶜā'] (حُمَيْرَاءُ [ḥumeyrā'] vezninde) Bir mevziᶜ adıdır. Ve bāriz ve mekşūf olan ᶜavret yerine, ᶜalā-kavlin dāhiye-i şedīdeye denir; ve minhu kavlu ᶜĀ'işe radıyallāhu ᶜanhā li-Muᶜāviye: "تَعْنِي أَيْ مَا شَهِدَتِ الشُّهُودُ وَلَكِنْ رَكِبْتَ الصُّلَيْعَاءَ تُرِيدُ إِدِّعَائَهُ زِيَادًا وَعَمَلَهُ بِخِلاَفِ الْحَدِيثِ اَلصَّحِيحُ وَهُوَ "الْوَلَدُ لِلْفِرَاشِ وَلِلْعَاهِرِ الْحَجَرُ" وَسُمَيَّةُ لَمْ تَكُنْ لِأَبِي سُفْيَانَ فِرَاشًا Bu hadīste صُلَيْعَاءُ [ṣuleyᶜā'] dāhiye-i şedīde demektir ve baᶜzılar şehādet-i zūr ile beyān eylediler. Ve Ziyād, İbn Sumeyye'dir ki Ebū Sufyān'ın firāşından mütevellid zuᶜm ve Muᶜāviye öylece iddiᶜā eylemişti. Ve Sumeyye bir cāriyedir ki asl Ümmu'l-müᵓminīn Sevde cenāblarının vālidi firāşıdır, Ebū Sufyān'ın firāşı değildir.

اَلصُّلَيْعِيَّةُ [eṣ-Ṣuleyᶜiyyet] (زُبَيْرِيَّةٌ [zubeyriyyet] vezninde) Bir su adıdır.

اَلصُّلاَّعُ [eṣ-ṣullāᶜ] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde yāhūd سُكَّرٌ [sukker] vezninde) ᶜArīz ve şedīd yalçın kayaya ıtlāk olunur; müfredi hā'yladır. Ve

صُلَّعٌ [ṣullaᶜ] (سُكَّرٌ [sukker] vezninde) Aslā münbit olmayan por mevziᶜe ıtlāk olunur; yukālu: مَكَانٌ صُلَّعٌ أَيْ لاَ يُنْبِتُ شَيْئًا

اَلصِّلاَعُ [eṣ-ṣilāᶜ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Güneşin ısısına denir; tekūlu: أَحْرَقَنِي صِلاَعُ الشَّمْسِ أَيْ حَرُّهَا

اَلتَّصْلِيعُ [et-taṣlīᶜ] ᶜÖzr dilemek ve ᶜözr beyān eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: صَلَّعَ الرَّجُلُ إِذَا أَعْذَرَ Ve hayye üzerinde toprak olmayarak zuhūra çıkmak maᶜnāsınadır; yukālu: صَلَّعَتِ الْحَيَّةُ إِذَا بَرَزَتْ لاَ تُرَابَ عَلَيْهَا Ve bir kimse eğilip iki avucunu yere bastığı hālde kazā-i hācet eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: صَلَّعَ فُلاَنٌ إِذَا وَضَعَ يَدَهُ مُسْتَوِيَةً مَبْسُوطَةً فَسَلَحَ

اَلْإِنْصِلاَعُ [el-inṣilāᶜ] ve

اَلتَّصَلُّعُ [et-teṣalluᶜ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Güneş ufuktan sıyrılıp görünmek, ᶜalā-kavlin vasat-ı semāya gelmek yāhūd buluttan çıkmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْصَلَعَتِ الشَّمْسُ وَتَصَلَّعَتْ إِذَا بَزَغَتْ أَوْ تَكَبَّدَتْ وَسَطَ السَّمَاءِ أَوْ خَرَجَتْ مِنَ الْغَيْمِ

[ص ل ف ع]

اَلصَّلْفَعَةُ [eṣ-ṣalfeᶜat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Boyun vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: صَلْفَعَ عِلاَوَتَهُ إِذَا ضَرَبَ عُنُقَهُ Ve baş tıraş eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: صَلْفَعَ رَأْسَهُ إِذَا حَلَقَهُ Ve müflis olmak maᶜnāsınadır; yukālu: صَلْفَعَ الرَّجُلُ إِذَا أَفْلَسَ

[ص ل ق ع]

اَلصَّلْقَعَةُ [eṣ-ṣalḳaʿat] (ḳāf'la) صَلْفَعَةٌ [ṣalfeʿat] vezninde ve maʿnalarıyla mürādiftir. Ve pek seslenmek maʿnāsınadır; yukālu: صَلْقَعَ صَوْتَهُ إِذَا شَدَّدَهُ

اَلصَّلَنْقَعُ [eṣ-ṣalenḳaʿ] (سَمَنْدَلٌ [semendel] vezninde) Şedīd sese denir; yukālu: صَوْتٌ صَلَنْقَعٌ أَيْ شَدِيدٌ Ve dilīr ve tünd ve tīz, işlek ve nāfiz adama denir; yukālu: رَجُلٌ صَلَنْقَعٌ أَيْ مَاضٍ جَرِيءٌ شَدِيدٌ Ve şenliksiz hālī ve tenhā yere denir; yukālu: طَرِيقٌ صَلَنْقَعٌ بَلَنْقَعٌ أَيْ خَالٍ

[ص ل م ع]

اَلصَّلْمَعَةُ [eṣ-ṣalmeʿat] (زَوْبَعَةٌ [zevbeʿat] vezninde) Zāt ve nesebi nā-maʿlūm, bī-vücūd kimseye denir; yukālu: هُوَ صَلْمَعَةُ بْنُ قَلْمَعَةَ أَيْ لاَ يُعْرَفُ هُوَ وَلاَ أَبُوهُ Ve

صَلْمَعَةٌ [ṣalmeʿat] Masdar olur, bir nesneyi kökünden koparmak maʿnāsınadır; yukālu: صَلْمَعَ الشَّيْءَ إِذَا قَلَعَهُ Ve tıraş eylemek maʿnāsınadır; yukālu: صَلْمَعَ رَأْسَهُ إِذَا حَلَقَهُ Ve bir nesneyi sıyrıncak eylemek maʿnāsınadır; yukālu: صَلْمَعَهُ إِذَا مَلَّسَهُ Ve müflis olmak maʿnāsınadır; yukālu: صَلْمَعَ فُلاَنٌ إِذَا أَفْلَسَ

[ص م ع]

اَلْأَصْمَعُ [el-aṣmaʿ] (أَصْلَعُ [aṣlaʿ] vezninde) Küçük kulaklı insān ve hayvāna denir; yukālu: رَجُلٌ وَفَرَسٌ أَصْمَعُ أَيِ الصَّغِيرُ الْأُذُنِ Ve keskin kılıca denir; سَيْفٌ أَصْمَعُ أَيْ قَاطِعٌ Ve eşref-i mevāziʿe müterakkī olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَصْمَعُ أَيْ مُتَرَقٍّ فِي أَشْرَفِ الْمَوَاضِعِ Ve seme ve deng ve hayrān adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَصْمَعُ أَيْ سَادِرٌ Ve latīf ve hemvār olan topuğa ve boğuma denir; yukālu: كَعْبٌ أَصْمَعُ أَيْ لَطِيفٌ وَمُسْتَوٍKāle fi'l-*Esās*: قَوَائِمُ وَرِمَاحٌ صُمْعُ الْكُعُوبِ أَيْ لِطَافُهَا Ve şol nebāta denir ki yenice yemişi zuhūr edip lākin henüz kapçığından zuhūr eylememiş ola. Ve uzunca ve latīf ve mevzūn ok yeleğine denir, ʿalā-kavlin efdal ve bihter olanına denir; cemʿi صُمْعَانٌ [ṣumʿān]dır. Ve

أَصْمَعُ [aṣmaʿ] Zekī ve mütevakkıd ve bīdār gönüle denir; yukālu: قَلْبٌ أَصْمَعُ أَيْ زَكِيٌّ مُتَيَقِّظٌ

اَلْأَصْمَعَانِ [el-aṣmeʿān] (tesniye bünyesiyle) Zīrek ve dānā-kalb ile reʾy-i hāzimden ʿibārettir; yukālu: لَهُ أَصْمَعَانِ أَيْ قَلْبٌ زَكِيٌّ مُتَيَقِّظٌ وَرَأْيٌ حَازِمٌ Ve

أَصْمَعُ [Aṣmaʿ] Esāmī-i ricāldendir: ʿAbdulmelik b. Ḳureyb b. ʿAbdulmelik b. ʿAlī b. Aṣmaʿ ki Ebū Saʿīd el-Aṣmaʿī'dir, edīb-i maʿrūf ve nahvī ve lügavī-yi meşhūrdur, künyesi Ebu'l-Ḳundeyn'dir ḳāf'ın zammıyla.

اَلصَّمْعَاءُ [eṣ-ṣamʿāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] veznince) أَصْمَعُ [aṣmaʿ]ın müʾennesidir, küçük kulaklı dişiye denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ صَمْعَاءُ أَيِ الصَّغِيرَةُ الْأُذُنِ Ve küçük ve latīf olup başa yapışıkça olan yaʿnī kanat gibi salınmayan kulağa denir; yukālu: أُذُنٌ صَمْعَاءُ أَيْ صَغِيرَةٌ لَطِيفَةٌ مُنْضَمَّةٌ إِلَى الرَّأْسِ Ve gerdanın bir yanında askı küpe gelen yere denir, سَالِفَةٌ [sālifet] maʿnāsına. Ve yuvalak, düz ve ince olan nebāta, ʿalā-kavlin boylanıp lākin henüz tomurcuğundan çiçeği açılmamış بُهْمَى [buhmā] otuna yaʿnī çocukların pisi pisi dedikleri kedi otuna denir yāhūd henüz çiçeği açılmamış gonca çiçek kapçığına ve tomurcuğuna denir; cemʿi صُمْعٌ [ṣumʿ] gelir ṣād'ın zammıyla. Kilāb kısmına صُمْعُ الْكُعُوبِ [ṣumʿu'l-kuʿūb] ıtlākı bu münāsebete mebnīdir ki topuk kemikleri hurde olur.

اَلصَّوْمَعَةُ [eṣ-ṣavmeʿat] (جَوْهَرَةٌ [cevheret] vezninde) ve

اَلصَّوْمَعُ [eṣ-ṣavmaʿ] (جَوْهَرٌ [cevher] veznin-

de) Rehābine-i Naṣārā'ya mahsūs ʿibādet-gāh olan vahdet-hāneye denir. Tepeleri kümmī ve incerek olduğu bāʿis-i tesmiye-dir, gerçi kubbe olup lākin ince ve kümmī olur, evāʾilde mahsūs öylece binā ederler imiş, baʿdehu mutlakan ʿibādet-gāhları olan hücrelerine ıtlāk olundu. Ve

صَوْمَعَةٌ [ṣavmeʿat] Tavşancıl kuşuna denir, pek yüksek tayerān eylediği için; terakkī maʿnāsından meʾhūzdur. Ve بُرْنُسٌ [burnus] dedikleri baş kisvetine denir ki Mevlevī sikkesi tarzında sivrice olup selefte ʿulemāya mahsūs idi; yukālu: جَاءَ وَفِي رَأْسِهِ صَوْمَعَةٌ أَيْ بُرْنُسٌ Ve kapta müdevver konmuş tiridin tepesine denir ki kubbe tarzında korlar; yukālu: لاَ تُهَوِّرْ صَوْمَعَةَ الثَّرِيدَةِ أَيْ ذِرْوَتَهَا Ve

صَوْمَعَةٌ [ṣavmeʿat] Masdar olur, tiridin te-pesini kümmī incerek yapmak maʿnāsına; yukālu: صَوْمَعَ الثَّرِيدَ إِذَا دَقَّقَ رَأْسَهُ Ve biriktir-mek maʿnāsınadır; yukālu: صَوْمَعَ الشَّيْءَ إِذَا جَمَعَهُ

اَلصَّمَعُ [eṣ-ṣamaʿ] (fethateynle) Bir kim-se ihtidā ve istişāresiz kendi başına lāübāliyāne hod-reʾylik ve hod-serlik ey-lemek maʿnāsınadır; yukālu: صَمِعَ الرَّجُلُ صَمَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا رَكِبَ رَأْسَهُ غَيْرَ مُكْتَرِثٍ Ve sözde hatā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: صَمِعَ فِي كَلاَمِهِ إِذَا أَخْطَأَ

اَلصَّمْعُ [eṣ-ṣamʿ] (قَمْعٌ [ḳamʿ] vezninde) Bir nesne ile vurmak maʿnāsınadır; yukālu: صَمَعَهُ بِالْعَصَا صَمْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا ضَرَبَهُ بِهَا وَكَذَا بِالسَّيْفِ Ve bir kimseyi müsādif olduğu adam lakırdıya tutup yolundan alıkomak maʿnāsınadır; yukālu: صَمَعَ الْقَوْمَ إِذَا مَرَّ بِهِمْ فَحَبَسَهُمْ بِالْكَلاَمِ

اَلتَّصْمِيعُ [et-taṣmīʿ] تَصْمِيمٌ [taṣmīm] maʿnāsınadır ki bir husūsa ʿazīmet-i sādıka ve sābite ile ʿazm ve mübāşeretten ʿibārettir; yukālu: صَمَّعَ عَلَى رَأْيِهِ إِذَا صَمَّمَ

اَلْمُصَمَّعُ [el-muṣammaʿ] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Boynuzlarının uçları incerek sivri olan āhūya vasf olur; yukālu: ظَبْيٌ مُصَمَّعٌ أَيْ مُؤَلَّلُ الْقَرْنَيْنِ

اَلْمُصَمَّعَةُ [el-muṣammeʿat] (مُعَظَّمَةٌ [muʿaẓẓamet] vezninde ki müʾennestir) ve

اَلْمُصَوْمَعَةٌ [el-muṣavmeʿat] (مُدَحْرَجَةٌ [mudaḥrecet] vezninde) Tepesi kümmī ve incerek kotarılmış tiride vasf olur; yukālu: ثَرِيدَةٌ مُصَمَّعَةٌ وَمُصَوْمَعَةٌ أَيْ مُدَقَّقَةُ الرَّأْسِ Ve

مُصَمَّعَةٌ [muṣammeʿat] İfrāt-ı susuzluktan karnı ve böğürü birbirine yapışmış sığıra denir; yukālu: بَقَرَةٌ مُصَمَّعَةٌ وَبَقَرَاتٌ مُصَمَّعَاتٌ أَيْ عِطَاشٌ مُلْتَزِقَاتٌ فِيهِنَّ ضُمْرٌ

اَلْمُتَصَمِّعُ [el-muteṣammiʿ] (مُتَفَرِّعٌ [muteferriʿ] vezninde) Şol oka denir ki yeleği ıs-lanmış olmakla buruşup yapışık toplanmış ola; yukālu: سَهْمٌ مُتَصَمِّعٌ إِذَا ابْتَلَّتْ قُذَذُهُ مِنَ الدَّمِ وَغَيْرِهِ فَانْضَمَّتْ

اَلْإِنْصِمَاعُ [el-inṣimāʿ] Bir kimse dargınlıkta müstemirr olmak yaʿnī öykesi savuşmayıp sürüp gitmek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْصَمَعَ الرَّجُلُ فِي غَضَبِهِ إِذَا مَضَى يَعْنِي اسْتَمَرَّ

[ص ن ب ع]

اَلصَّنْبَعَةُ [eṣ-ṣanbeʿat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vez-ninde) Bahīl ve nākes kimse kendiden bir nesne taleb olundukta münkabız olmak maʿnāsınadır; yukālu: صَنْبَعَ الْبَخِيلُ إِذَا انْقَبَضَ رَأَيْتُهُ يُصَنْبِعُ لُؤْمًا أَيْ يَنْقَبِضُ عِنْدَ الْمَسْأَلَةِ ve tekūlu:

اَلْمُصَنْبَعُ [el-muṣanbaʿ] (مُدَحْرَجٌ [mudaḥrec] vezninde) Söbü başlı adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُصَنْبَعُ الرَّأْسِ وَمُصَعْنَبُهُ أَيْ إِلَى الطُّولِ مَا هُوَ

صُنَيْبِعَاتٌ [Ṣunaybiʿāt] صُنْبُعَةٌ [ṣunbuʿat]tan قُنْفُذَةٌ,musaggardır [ḳunfuẕet] vezninnedir, bir mevziʿin adıdır.

[ص ن ت ع]

اَلصُّنْتُعُ [eṣ-ṣuntuʿ] (قُنْفُذٌ [ḳunfuz] vezninde) Başı büyük devekuşuna, kezālik pek başlı eşeğe denir, ʿalā-kavlin şol eşeğe denir ki çeneleri ve kaşları yumru ve alnı büyük ola yāhūd yüzleri yufka olanına denmekle azdāddan olur. Ve verep nesneye denir, muharref maʿnāsına.

اَلْمُصَنْتَعُ [el-muṣantaʿ] (مُدَحْرَجٌ [mudaḥrec] vezninde) Bu dahi vereplenmiş nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مُصَنْتَعٌ أَيْ مُحَرَّفٌ

[ص ن د ع]

اَلصِّنْدِعَةُ [eṣ-ṣindiʿat] (زِبْرِجَةٌ [zibricet] vezninde) Dağın bir tarafından başkaca çıkmış ince ve keskin buruna denir.

[ص ن ع]

اَلصُّنْعُ [eṣ-ṣunʿ] (ṣād'ın zammıyla) ve اَلصَّنِيعُ [eṣ-ṣanīʿ] (ṣād'ın fethiyle) İşlemek maʿnāsınadır; yukālu صَنَعَ إِلَيْهِ مَعْرُوفًا صُنْعًا وَصَنَعَ بِهِ صَنِيعًا قَبِيحًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا فَعَلَهُ Şārihin tahkīkine göre صُنْعٌ [ṣunʿ] güzel işlemeğe mevzūʿdur, fiʿlden ahasstır, hayvānāt ve cemādāta müntesib olmaz, niteki fiʿl bunun hilāfınadır. Onun için misālde صُنْعٌ [ṣunʿ] maʿrūf ve ihsāna müteretteb oldu ve fiʿl-i kabīhe tagyīr-i sūretle صَنِيعٌ [ṣanīʿ] müretteb oldu. Ve

صُنْعٌ [ṣunʿ] İş yapmak ve iş düzmek maʿnāsına olur; bunda ekserī fethledir, bu maʿnāda عَمَلٌ [ʿamel] ile mürādiftir. Fārisīde maʿnā-yı evvelde kār ve kirdār kerden ve sānīden sāhten ile taʿbīr olunur. Ve baʿzen صَنِيعٌ [ṣanīʿ] fiʿl-i hasende dahi istiʿmāl olunur. İntehā. Ve yukālu: مَا أَحْسَنَ صُنْعَ اللهِ وَصَنِيعَ اللهِ عِنْدَكَ Ve

صُنْعٌ [ṣunʿ] Terbiye-i hasene maʿnāsına istiʿmāl olunur; yukālu: صُنِعَتِ الْجَارِيَةُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا أُحْسِنَ إِلَيْهَا حَتَّى سَمِنَتْ

اَلصَّنْعُ [eṣ-ṣanʿ] (ṣād'ın fethi ve zammıyla) İş yapmak ve iş düzmek maʿnāsınadır ki Fārisīde sahten mürādifidir; yukālu: صَنَعَ الشَّيْءَ صَنْعًا وَصُنْعًا إِذَا عَمِلَهُ

اَلصِّنَاعَةُ [eṣ-ṣināʿat] (كِتَابَةٌ [kitābet] veznince) Hirfet-i sāniʿe denir ki işçilik ve iş işleyicilik taʿbīr olunur; yukālu: هُوَ مَاهِرٌ فِي صِنَاعَتِهِ أَيْ حِرْفَتِهِ

اَلصَّنْعَةُ [eṣ-ṣanʿat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) İşe denir, Fārisīde pīşe denir; tekūlu: مَا صَنْعَتُهُ أَيْ عَمَلُهُ Ve

صَنْعَةُ الْفَرَسِ [ṣanʿatu'l-feres] Ata gereği gibi takayyüd edip hüsn-i vechle riʿāyet ve tīmārdan ʿibārettir; yukālu: أَجَادَ صَنْعَةَ فَرَسِهِ وَهِيَ حُسْنُ الْقِيَامِ عَلَيْهِ Ve

صُنْعٌ [ṣunʿ] ve

صَنْعَةٌ [ṣanʿat] Masdar olurlar, ata iyice bakıp güzelce tīmār ve riʿāyet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: صَنَعَ فَرَسَهُ صُنْعًا وَصَنْعَةً إِذَا أَحْسَنَ الْقِيَامَ عَلَيْهِ Ve

صَنْعَةُ [Ṣanʿat] Yemen'de bir karye adıdır.

اَلصَّنِيعُ [eṣ-ṣanīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Masdardır ki zikr olundu, kemlik işlemek maʿnāsına. Ve vasf olur, مَصْنُوعٌ [maṣnūʿ] maʿnāsına ki iyice bakılıp hoşça terbiye ve tīmār olunmuş perverde ata denir. Ve mücellā ve mücerreb kılıca ve oka ıtlāk olunur; yukālu: سَيْفٌ وَسَهْمٌ صَنِيعٌ أَيْ صَقِيلٌ مُجَرَّبٌ Ve

صَنِيعٌ [Ṣanīʿ] Baʿiṣ b. Ḥuveyṣ eṭ-Ṭāʾī feresinin ismidir. Ve taʿāma ıtlāk olunur; tekūlu: أَحْضَرَنَا الصَّنِيعَ أَيِ الطَّعَامَ Ve lutf ve ihsān ve kereme ıtlāk olunur, صَنِيعَةٌ [ṣanīʿat] dahi denir hā'yla; cemʿi صَنَائِعُ [ṣanāʾiʿ] gelir; tekūlu: أُشْكُرْ صَنِيعَهُ وَصَنِيعَتَهُ أَيْ إِحْسَانَهُ Ve bir adamın ihsānı ve terbiye ve tenmiyesiy-

le yetişip meydāna gelmiş kimseye ıtlāk olunur; tekūlu: هُوَ صَنِيعِي وَصَنِيعَتِي أَيْ اِصْطَنَعْتُهُ وَرَبَّيْتُهُ وَخَرَّجْتُهُ

اَلتَّصْنِيعُ [et-taṣnīʿ] Hüsn-i terbiye eylemek maʿnāsınadır; yukālu: صُنِّعَتِ الْجَارِيَةُ إِذَا أُحْسِنَ إِلَيْهَا حَتَّى سَمِنَتْ وَصَنِّعِ الْجَارِيَةَ عَلَى الْأَمْرِ: أَيْ أَحْسِنْ إِلَيْهَا وَسَمِّنْهَا Bāb-ı mezbūr teksīre dāll olup cāriye kısmının hüsn-i terbiye ve tenmiyeleri eşyā-i kesīre ve aʿmāl-i vefīreye muhtāc olmakla maʿnā-yı teksīr fāʿil tarafında muvāfık olmuştur.

اَلْإِصْنَاعُ [el-işnāʿ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi ata gereği gibi bakıp yeminde ve suyunda hüsn-i ihtimām ve takayyüd eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: أَصْنِعِ الْفَرَسَ عَلَى الْأَمْرِ أَيْ أَحْسِنْ إِلَيْهِ وَسَمِّنْهُ Ve bir adama iʿānet eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَصْنَعَ الرَّجُلُ إِذَا أَعَانَ آخَرَ Ve nādān ve kündzihn adam gereği gibi taʿallüm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَصْنَعَ الْأَخْرَقُ إِذَا تَعَلَّمَ وَأَحْكَمَ

صُنْعٌ [Ṣunʿ] (ṣād'ın zammıyla) Suleym kabīlesi diyārında bir dağın adıdır.

صِنْعُ الْيَدَيْنِ [ṣinʿu'l-yedeyn] (ṣād'ın kesriyle) ve

صَنَعُ الْيَدَيْنِ [ṣaneʿu'l-yedeyn] (fethateynle) ve

صَنِيعُ الْيَدَيْنِ [ṣanīʿu'l-yedeyn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

صَنَاعُ الْيَدَيْنِ [ṣanāʿu'l-yedeyn] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Sanʿatında hāzık, çıredest üstāda denir; yukālu: رَجُلٌ صِنْعُ الْيَدَيْنِ وَصَنَعُهُمَا وَصَنِيعُهُمَا وَصَنَاعُهُمَا أَيْ حَاذِقٌ فِي الصَّنْعَةِ مِنْ قَوْمٍ صُنْعَى الْأَيْدِي بِضَمِّ الصَّادِ وَبِضَمَّتَيْنِ وَبِفَتْحَتَيْنِ وَبِكَسْرَةٍ وَأَصْنَاعِ الْأَيْدِي وَحُكِيَ رِجَالٌ وَنِسْوَةٌ صُنْعُ Şārih der ki müʾellif cemʿleri teşvīş edip ve baʿzı ism-i cemʿi dahi cemʿ sūretinde sebt eylemiştir. Ve

صَنَعُ اللِّسَانِ [ṣaneʿu'l-lisān] (fethateynle) Şāʿire ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ صَنَعُ اللِّسَانِ أَيْ شَاعِرٌ Ve mutlakan belāgatli zebān-dān adama ıtlāk olunur. Ve صَنَعٌ [ṣaneʿ] lisāna dahi vasf olur; yukālu: رَجُلٌ صَنَعُ اللِّسَانِ أَيْ بَلِيغٌ وَيُقَالُ لِسَانٌ صَنَعٌ أَيْ بَلِيغٌ Ve

صَنَاعُ الْيَدَيْنِ [ṣanāʿu'l-yedeyn] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) İki eliyle işlemekte uz ve çıre-dest olan pīşe-ger hatuna vasf olur; yukālu: إِمْرَأَةٌ صَنَاعُ الْيَدَيْنِ أَيْ حَاذِقَةٌ مَاهِرَةٌ تَعْمَلُ بِالْيَدَيْنِ وَيُقَالُ إِمْرَأَتَانِ صَنَاعَانِ الْيَدَيْنِ وَنِسْوَةٌ صُنْعُ الْأَيْدِي كَكُتُبٍ

اَلصَّنَاعُ الْحِمْصِيُّ [eṣ-Ṣanāʿu'l-Ḥimṣiyy] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Bir kimsedir ki Diʿbil b. ʿAlī ile beynlerinde bir hikāye vākiʿ olmuştu.

صَنْعَاءُ [Ṣanʿāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Yemen'de bir şehr-i ʿazīm ismidir ki kesret-i miyāh ve vefret-i eşcārda Dımaşḳ-ı Şām'a şebīhtir. Ve Bāb-ı Dımaşḳ'ta bir karye ismidir. Bunun nisbetinde صَنْعَائِيٌّ [Ṣanʿāʾiyy] denir hemze ile ve şehr-i mezbūr nisbetinde صَنْعَانِيٌّ [Ṣanʿāniyy]dir gayr-i kıyās üzere, ʿalā-kavlin ikisinde dahi nūn'la صَنْعَانِيٌّ [Ṣanʿāniyy] denir.

اَلصِّنْعُ [eṣ-ṣinʿ] (ṣād'ın kesriyle) Kebāb şişine denir, سَفُّودٌ [seffūd] maʿnāsına. Ve sofra ve kilim ve seccāde ve sāʾir el ile işlenen, husūsan tezgāh ve kār-gāh ve kasnak işlerine denir. Ve terziye denir, خَيَّاطٌ [ḫayyāṭ] maʿnāsına, ʿalā-kavlin sanʿatında sebük-dest uz ve hāzık adama denir; yukālu: هُوَ صِنْعٌ أَيْ خَيَّاطٌ أَوْ دَقِيقُ الْيَدَيْنِ Ve biryāna denir, [şivāʾ] شِوَاءٌ maʿnāsına. Ve sevb ve cāmeye denir. Ve ʿimāmeye denir. Ve su masnaʿasına denir; cemʿi أَصْنَاعٌ [aṣnāʿ] gelir; yukālu: إِتَّخَذَ أَصْنَاعًا أَيْ مَصَانِعَ Ve bir mevziʿ adıdır. Ve ona Şinʿu Ḳaseʾ dahi derler.

اَلصَّنْعُ [eṣ-ṣanʿ] (ṣād'ın fethiyle) Bir böcek yāhūd bir kuş adıdır.

اَلصَّوْنَعُ [eṣ-ṣavnaʿ] (جَوْهَرٌ [cevher] veznin-de) Bu dahi صَنْعٌ [ṣanʿ] maʿnāsınadır.

اَلصَّنَّاعَةُ [eṣ-ṣannāʿat] (عَلَّامَةٌ [ʿallāmet] vez-ninde) ve

اَلصَّنَاعُ [eṣ-ṣanāʿ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Su tutmak için önüne arkuru vazʿ olunan tahtaya denir ki savacak taʿbīr olunur.

اَلْمَصْنَعَةُ [el-maṣneʿat] (مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde) Ahbāb ve ihvān için tertīb olunan daʿvet ve ziyāfete denir; tekūlu: كُنَّا فِي مَصْنَعَةِ فُلَانٍ وَهِيَ الدَّعْوَةُ الَّتِي يُدْعَى إِلَيْهَا الْإِخْوَانُ Burada دَعْوَةٌ [daʿvet] مُدْعَاةٌ [mudʿāt] maʿnāsınadır. Ve

مَصْنَعَةٌ [maṣneʿat] Yağmur suyu birikmek için havuz tarzında yapılmış sıhrīce de-nir; بِرْكَةٌ [birket] dahi derler ve ona مَصْنُعَةٌ [maṣnuʿat] dahi derler nūn'un zammıyla ve مَصْنَعٌ [maṣnaʿ] denir, مَقْعَدٌ [maḳʿad] vez-ninde; cemʿi مَصَانِعُ [meṣāniʿ]dir; yukālu: إِتَّخَذَ مَصْنَعَةً لِلْمَاءِ وَهِيَ شِبْهُ حَوْضٍ يُجْمَعُ فِيهِ مَاءُ الْمَطَرِ Ve

مَصَانِعُ [meṣāniʿ] Köylere ve köşklere ve palankalara ve kule ve hisār makūlesi mebānīye ıtlāk olunur.

اَلْإِصْطِنَاعُ [el-iṣṭināʿ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Yārān için daʿvet ve ziyāfet tertīb ey-lemek maʿnāsınadır; yukālu: إِصْطَنَعَ الرَّجُلُ إِذَا اتَّخَذَ الْمَصْنَعَةَ أَيِ الدَّعْوَةَ Ve صَنِيعَةٌ [ṣanīʿat] ittihāz eylemek maʿnāsınadır ki bir kim-seyi perveriş ve ihsānla adam edip ye-tiştirmekten ʿibārettir; yukālu: إِصْطَنَعَ فُلَانٌ عِنْدَهُ صَنِيعَةً إِذَا اتَّخَذَهَا أَيْ أَدَّبَهُ وَرَبَّاهُ وَخَرَّجَهُ Ve bir adamı sāʾiri miyānından kendi nefsi için ihtiyār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِصْطَنَعَ فُلَانًا لِنَفْسِهِ إِذَا اخْتَارَهُ ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿وَاصْطَنَعْتُكَ لِنَفْسِي﴾ أَيِ اخْتَرْتُكَ لِخَاصَّةِ أَمْرِي اسْتَكْفِيكَهُ فِي فِرْعَوْنَ وَجُنُودِهِ Ve

إِصْطِنَاعٌ [iṣṭināʿ] Fī-sebīlillāh infāk ve itʿām için tertīb-i taʿām eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِصْطَنَعَ الرَّجُلُ إِذَا اتَّخَذَ طَعَامًا يُنْفِقُهُ فِي سَبِيلِ اللهِ Ve bir adam kendisi için bir nesne yapıl-mak zımnında emr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِصْطَنَعَ خَاتَمًا إِذَا أَمَرَ أَنْ يُصْنَعَ لَهُ

اَلتَّصَنُّعُ [et-teṣannuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezni-nde) Bir kimse tekellüfle vazʿ ve tavrını güzel ve zāhirini müzeyyen göstermek maʿnāsınadır; yukālu: تَصَنَّعَ الرَّجُلُ إِذَا تَكَلَّفَ حُسْنَ السَّمْتِ وَالتَّزَيُّنِ

اَلْمُصَانَعَةُ [el-muṣānaʿat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Rüşvet vermek maʿnāsınadır; yukālu: صَانَعَهُ إِذَا رَاشَاهُ Ve müdārā ve müdāhene eylemek maʿnāsınadır; yukālu: صَانَعَهُ إِذَا دَارَاهُ وَدَاهَنَهُ Ve at ʿuhdesinde olan seyr ve sürʿatin mecmūʿunu birden gös-termeyip birazını ketm edip birazını izhār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: صَانَعَ الْفَرَسُ إِذَا لَمْ يُعْطِ جَمِيعَ مَا عِنْدَهُ مِنَ السَّيْرِ وَلَهُ صَوْنٌ يُصَانِعُكَ بِبَذْلِ سَيْرِهِ Yaʿnī vüsʿünde olan seyr ve sürʿat māyesini bi'l-külliyye izhār et-meyip hemān bir mikdārını izhār etmekle gūyā ki bezl-i cümle-i sürʿatinden مُصَانَعَةٌ [muṣāneʿat] eder.

[ص و ع]

اَلصَّاعُ [eṣ-ṣāʿ] ve

اَلصِّوَاعُ [eṣ-ṣivāʿ] (ṣād'ın kesri ve zammıy-la) ve

اَلصَّوْعُ [eṣ-ṣavʿ] (نَوْعٌ [nevʿ] vezninde) Bir güne ölçek ismidir ki ahkām-ı müslimīn onun üzerine dāʾir yaʿnī keyl husūsunda muʿāmele-i ehl-i İslām onunla mütedāvil ve müteʿāvir olur. Ve kuriʾe kavluhu taʿālā: ﴿قَالُوا نَفْقِدُ صُوَاعَ الْمَلِكِ﴾ بِاللُّغَاتِ الْمَذْكُورَةِ

Ve baʿzılar ʿindinde صَاعٌ [ṣāʿ] صُوَاعٌ [ṣuvāʿ] ın gayrıdır, yaʿnī صَاعٌ [ṣāʿ] zikr olunan kīleye veصُوَاعٌ [ṣuvāʿ] su içecek maşrabaya denir, ke-mā se-yuzkeru.

Ve zikr olunan صَاعٌ [ṣāʿ] dört مُدٌّ [mudd] galle alır kīledir. Ve her مُدٌّ [mudd] bir رِطْلٌ [riṭl] ve sülüs-i رِطْلٌ [riṭl] vezn mikdārıdır. Ve رِطْلٌ [riṭl] "م،ك،ك" māddesinde mübeyyendir. Müʾellifin مُدٌّ [mudd]ü tefsīri Şāfiʿī ve Ḥicāziyyūn iʿtibārına göredir ki صَاعٌ [ṣāʿ] beş rıtl ile sülüs-i rıtldan ʿibāret olur, ammā İmām Aʿẓam ve ehl-i ʿIrāḳ ʿindinde iki rıtl olmakla sekiz rıtldan ʿibāret olur. İntehā.

Ve Dāvūdī dedi ki صَاعٌ [ṣāʿ]ın muhtelif olmayan yaʿnī miʿyār-ı muvāfıkı ʿazīm ve sagīr olmayan yaʿnī miyāne iki pençe ile dört kerre avuçların müstevʿib olduğu galledir, zīrā her mahalde صَاعٌ [ṣāʿ]-ı nebevī bulunmaz. Pes ortaca adama iki pençesini birden doldurup dört defʿa böylece avuçlayıp bir yere vazʿ eylese işte onun mikdārı nesne istīʿāb eden kīle, صَاعٌ [ṣāʿ]-ı nebevī mikdārı olur. Müʾellif der ki bunu kendim tecribe eyledim ve sahīh ve muvāfık buldum.

صَاعٌ [ṣāʿ] lafzının cemʿi أَصْوُعٌ [aṣvuʿ] gelir, أَفْلُسٌ [eflus] vezninde ve أَصْؤُعٌ [aṣʾuʿ] gelir, vāv'ı hemzeye ibdālle ve أَصْوَاعٌ [aṣvāʿ] gelir ve صُوعٌ [ṣūʿ] gelir ṣād'ın zammıyla ve صِيعَانٌ [ṣīʿān] gelir ṣād'ın kesriyle ʿalākavlin bu صُوَاعٌ [ṣuvāʿ]ın cemʿidir. Ve

صَاعٌ [ṣaʿ] Alçak ve oturaklı yere denir, صَاعَةٌ [ṣāʿat] dahi ıtlāk olunur; yukālu: رَأَيْتُهُ فِي صَاعٍ وَصَاعَةٍ مِنَ الْأَرْضِ وَهُوَ مَكَانٌ مُطْمَئِنٌّ Ve çevgāna denir; yukālu: يَلْعَبُونَ بِالصَّاعِ وَالْكُرَةِ أَيِ الصَّوْلَجَانِ Ve şol mevziʿe denir ki silinip süpürülüp onda laʿib ve bāziçe olunur ola. Ve devekuşunun yattıkta göğsü gelen mahalle ıtlāk olunur.

اَلصَّاعَةُ [eṣ-ṣāʿat] Bu dahi alçak oturaklı yere denir. Ve hatun pamuk çekip yāhūd hallāclamak için tehyiʾe eylediği mevziʿe denir.

اَلصُّوَاعُ [eṣ-ṣuvāʿ] (ṣād'ın harekāt-ı selāsıyla) صَاعٌ [ṣāʿ] dediği kīleye denir ki zikr olundu. Ve su içecek cāme ve maşrabaya denir.

اَلتَّصْوِيعُ [et-taṣvīʿ] Hatun pamuk çekip yāhūd hallāclamak için yer tehyiʾe eylemek maʿnāsınadır; yukālu: صَوَّعَتِ الْمَرْأَةُ الْمَوْضِعَ إِذَا هَيَّأَتْهُ Ve rüzgār nebātı sarartıp kurutmak maʿnāsınadır; yukālu: صَوَّعَتِ الرِّيحُ النَّبَاتَ إِذَا هَيَجَتْهُ Ve bir nesnenin etrāfını müdevver ederek ucunu sivriltmek maʿnāsınadır; yukālu: صَوَّعَ الشَّيْءَ إِذَا حَدَّدَ رَأْسَهُ وَدَوَّرَهُ مِنْ جَوَانِبِهِ Ve haşarı erkek eşek dişi eşeklerin sağına ve soluna geçerek bir araya toplamak maʿnāsınadır; yukālu: صَوَّعَ الْحِمَارُ إِذَا عَدَلَ أُتُنَهُ يَمْنَةً وَيَسْرَةً

اَلصَّوْعُ [eṣ-ṣavʿ] (نَوْعٌ [nevʿ] vezninde) Bir nesneyi صَاعٌ [ṣāʿ] ile ölçmek maʿnāsınadır; tekūlu: صُعْتُ الشَّيْءَ أَصُوعُهُ صَوْعًا إِذَا كِلْتَهُ بِالصَّاعِ Ve dağıtmak maʿnāsınadır; tekūlu: صُعْتُهُ إِذَا فَرَّقْتَهُ Ve korkutmak maʿnāsınadır; tekūlu: صُعْتُهُ إِذَا خَوَّفْتَهُ وَأَفْزَعْتَهُ Ve ʿaskerin yāhūd bir sürünün etrāfından gelip dağınık olanlarını derneştirip toplamak maʿnāsınadır; tekūlu: صُعْتُ الْأَقْرَانَ وَغَيْرَهُمْ أَيْ أَتَيْتُهُمْ مِنْ نَوَاحِيهِمْ Ve arı birbirinin ardına düşüp gitmek maʿnāsınadır; yukālu: صَاعَتِ النَّحْلُ إِذَا تَبِعَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا

صَوْعَةُ [Ṣavʿat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir maʿrūf tepenin ismidir.

اَلصُّوَعُ [eṣ-ṣuvaʿ] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) Parça parça bitmiş otluklara denir.

اَلتَّصَوُّعُ [et-teṣavvuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-de) Nebāt sararıp kurumak maʿnāsınadır; yukālu: تَصَوَّعَ النَّبْتُ إِذَا هَاجَ Ve saç birbirin-den ayrılıp başka başka birbirine sarmaş-mak maʿnāsınadır; ʿalā-kavlin kılları ve tüyleri dağılıp yolunmak ve dökülmek maʿnāsınadır; yukālu: تَصَوَّعَ الشَّعْرُ إِذَا تَشَقَّقَ وَتَقَبَّضَ أَوِ انْتَشَرَ وَتَمَرَّطَ Ve nās dağılıp birbi-rinden ıraklaşmak maʿnāsınadır; yukālu: تَصَوَّعَ الْقَوْمُ إِذَا تَفَرَّقُوا وَتَبَاعَدُوا جَمِيعًا

اَلْإِنْصِيَاعُ [el-inṣiyāʿ] Bir kimse geri dö-nüp sürʿatle ensesine doğru gitmek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْصَاعَ الرَّجُلُ إِذَا انْفَتَلَ رَاجِعًا مُسْرِعًا

[ص ي ع]

اَلتَّصَيُّعُ [et-teṣayyuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vez-ninde) Su yer yüzünde oynayıp çalkan-mak maʿnāsınadır; yukālu: تَصَيَّعَ الْمَاءُ إِذَا اضْطَرَبَ عَلَى الْأَرْضِ Ve ot sararıp kurumak maʿnāsınadır; yukālu: تَصَيَّعَ النَّبْتُ إِذَا هَاجَ

اَلصَّيْعُ [eṣ-ṣayʿ] (بَيْعٌ [beyʿ] vezninde) Dağıt-mak maʿnāsınadır; tekūlu: صِعْتُهُ أَصِيعُهُ صَيْعًا إِذَا فَرَّقْتَهُ Ve ʿasker birbirine hamle ve hücūm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: صَاعَ الْقَوْمُ إِذَا حَمَلَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ

اَلْإِنْصِيَاعُ [el-inṣiyāʿ] إِنْصِوَاعٌ [inṣivāʿ] vezninde ve mürādifidir ki vāviyye ve yāʾiyyedir; yukālu: إِنْصَاعَ الرَّجُلُ إِذَا انْفَتَلَ رَاجِعًا مُسْرِعًا

FASLU'Ḍ-ḌĀDİ'L-MUʿCEME

(فَصْلُ الضَّادِ الْمُعْجَمَةِ)

[ض ب ع]

اَلضَّبْعُ [eḍ-ḍabʿ] (ḍād'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Kola denir, عَضُدٌ [ʿaḍud] maʿnāsına, ʿalā-kavlin lahmıyla bilece kolun vasatına denir yāhūd koltuğa denir yāhūd koltuk ile kolun yukarısından nısfı mā-beynine denir; cemʿi أَضْبَاعٌ [aḍbāʿ] ge-lir. Ve

ضَبْعٌ [ḍabʿ] Masdar olur, bir kimseye vurmak için kol uzatmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَبَعَهُ ضَبْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا مَدَّ إِلَيْهِ ضَبْعَهُ Ve bir nesneden bir kimseye hisse ifrāz eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; tekūlu: ضَبَعَ الْقَوْمُ الطَّرِيقَ لَنَا أَيْ جَعَلُوا لَنَا مِنْهُ قِسْمًا Müʾellif bunu tekrār eylemiştir, zīrā hasāʾisten değildir. Ve cevr ve zulm eyle-mek maʿnāsınadır; yukālu: ضَبَعَ فُلَانٌ إِذَا جَارَ وَظَلَمَ Ve duʿā için kollarını uzatıp ellerini semāya kaldırmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَبَعَ عَلَى فُلَانٍ إِذَا مَدَّ ضَبْعَيْهِ لِلدُّعَاءِ عَلَيْهِ Ve bir adama kılıçla vurmak için elini uzatmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَبَعَ يَدَهُ إِلَيْهِ بِالسَّيْفِ إِذَا مَدَّهَا بِهِ Ve

ضَبْعٌ [ḍabʿ] ve

ضُبُوعٌ [ḍubūʿ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) ve

ضَبَعَانٌ [ḍabeʿān] (fetehātla) Dābbe kol-larını sündürerek yürümek maʿnāsınadır ki kulaçlamak taʿbīr olunur; yukālu: ضَبَعَتِ الْخَيْلُ وَالْإِبِلُ ضَبْعًا وَضُبُوعًا وَضَبَعَانًا إِذَا مَدَّتْ أَضْبَاعَهَا فِي سَيْرِهَا Ve davar sürʿatle yürümek, ʿalā-kavlin kollarını oynatarak yürümek maʿnāsınadır; yukālu: ضَبَعَ الْبَعِيرُ إِذَا أَسْرَعَ أَوْ مَشَى فَحَرَّكَ ضَبْعَيْهِ Ve at seğirtirken hışılda-mak maʿnāsınadır; yukālu: ضَبَعَتِ الْخَيْلُ إِذَا

ضَبَحَتْ Ve düşman musālahaya meyl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: ضَبَعَ الْقَوْمُ لِلصُّلْحِ إِذَا مَالُوا إِلَيْهِ Ve bir nesneyi hisse hisse bölmek maʿnāsınadır; yukālu: ضَبَعُوا الشَّيْءَ إِذَا أَسْهَمُوهُ Ve

ضَبْعٌ [ḍabʿ] At kısmına mahsūs bir güne seğirtmekten ʿibārettir ki تَقْرِيبٌ [taḳrīb]den yaʿnī nakıllamak-güne āhestece seğirtmekten ziyādece olur; yukālu: يَجْرِي الْفَرَسُ ضَبْعًا أَيْ فَوْقَ التَّقْرِيبِ Ve

ضَبْعٌ [ḍabʿ] Taşı ve toprağı siyāh olup bir mikdārca tūlānī olan tepeye ve bayıra denir. Ve bātıl ve beyhūde maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: ذَهَبَ بِهِ ضَبْعًا لَبْعًا بَاطِلاً Ve

ضَبْعٌ [Ḍabʿ] Bir mevziʿ yāhūd bir tepe ismidir. Ve

ضَبْعٌ [ḍabʿ] (ḍād'ın harekāt-ı selāsıyla) Bir adamın semtine ve zīr-i himāyesine ıtlāk olunur; kol maʿnāsından meʾhūzdur; yukālu: هُوَ فِي ضَبْعِ فُلَانٍ مُثَلَّثَةً أَيْ فِي كَنَفِهِ وَنَاحِيَتِهِ

اَلْمَضْبَعَةُ [el-maḍbeʿat] (مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde) Koltuk altının ilerisinde yaʿnī kola doğru olan etine denir; yukālu: ضَرَبَ مَضْبَعَتَهُ وَهِيَ اللَّحْمَةُ الَّتِي تَحْتَ الْإِبْطِ مِنْ قُدُمٍ

اَلتَّضْبِيعُ [et-taḍbīʿ] Bu dahi davar kulaçlayarak yürümek maʿnāsınadır; yukālu: ضَبَّعَتِ الْخَيْلُ وَالْإِبِلُ إِذَا مَدَّتْ أَضْبَاعَهَا فِي سَيْرِهَا Ve bir kimse korkak olmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَبَّعَ الرَّجُلُ إِذَا جَبُنَ Ve bir kimse ok ve kurşun atılacak şeyʾ ile atan adamın arasına girip hāʾil olmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَبَّعَ فُلَانًا إِذَا حَالَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْمَرْمِيِّ الَّذِي قَصَدَ رَمْيَهُ

اَلضَّابِعُ [eḍ-ḍābiʿ] Şedīdü'l-cery yāhūd kesīrü'l-cery olan ata denir yāhūd boynunu eğip bir yanı üzere tek dizgin gibi seğirtir olanına denir, yāhūd zikr olunan ضَبْعٌ [ḍabʿ] lafzından meʾhūzdur ki تَقْرِيبٌ [taḳrīb]den ziyāde olan seğirtmektir; yukālu: فَرَسٌ ضَابِعٌ أَيْ شَدِيدُ الْجَرْيِ أَوْ كَثِيرُهُ أَوْ يَتْبَعُ أَحَدَ شِقَّيْهِ وَيَثْنِي عُنُقَهُ

اَلضَّبْعَانِ [eḍ-Ḍabʿān] (tesniye bünyesiyle) Bir mevziʿ adıdır; nisbetinde ضَبْعَانِيٌّ [Ḍabʿāniyy] denir نَجْرَانِيٌّ [Necrāniyy] gibi; ve yukālu: هُوَ مِنْ أَهْلِ الضَّبْعَيْنِ كَمَا يُقَالُ مِنْ أَهْلِ النَّجْرَيْنِ

ضُبَاعَةُ [Ḍubāʿat] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] vezninde) Bir dağın adıdır. Ve Ḍubāʿa bint Zufer b. el-Ḥāriṯ şol kızdır ki pederinin esīri olan Ḳuṭāmī nām kimseyi kayd-ı esrden ıtlāk ve tahliye-i sebīl eylemekle hakkında tecmīl-i menn eylemek zımnında irşād ve işāret eylemeğin pederi dahi merkūmu āzād ve yüz ʿaded nāka ʿatiyyesiyle dilşād eylemişti. Bu şīveye mebnī Ḳuṭāmī mezbūreye hitāben işbu: "يَا قِفِي قَبْلَ التَّفَرُّقِ ضُبَاعَا | | فَلاَيَكُ مَوْقِفٌ مِنْكِ الْوَدَاعَا" beytini inşād eylemiştir. ضُبَاعَا kelimesi ضُبَاعَةُ [ḍubāʿat] tan mürahham ve elifi ıtlākıyyedir, قِفِي وَوَدِّعِينَا إِنْ عَزَمْتِ عَلَى فُرْقَتِنَا فَلاَ كَانَ مِنْكِ الْوَدَاعُ لَنَا فِي مَوْقِفٍ sebkindedir. Hāsıl-ı maʿnā "Seninle vedāʿımız sāʾir ahbāb vedāʿı gibi vedāʿ-ı firāk olmasın" demektir. Ve bu hilāf-ı muktezā-yı zāhir envāʿından kalbi mutazammındır ki mevkiʿ-i mubtedāda vākiʿ olan nekre ve mevkiʿ-i haberde vākiʿ olan maʿrife olmuştur. Ve Ḍubāʿa bint ʿĀmir b. Ḳuşeyr, Ḍubāʿatu'l-Kubrā dedikleridir. Ve Ḍubāʿa bintu'z-Zubeyr b. ʿAbdulmuṭṭalib ve Ḍubāʿa bint ʿĀmir b. Ḳurṭ ve Ḍubāʿa bint ʿİmrān b. Ḥuṣayn sahābiyyedendir.

اَلضَّبَعُ [eḍ-ḍabaʿ] (fethateynle) ve

اَلضَّبَعَةُ [eḍ-ḍabeʿat] (hā'yla) Nāka kısmı buğursumak ve kösnümek maʿnāsınadır; yukālu: ضَبِعَتِ النَّاقَةُ ضَبَعًا وَضَبَعَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

إِذَا أَرَادَتِ الْفَحْلَ

اَلْإِضْبَاعُ [el-iḍbāʿ] (hemzenin kesriyle) ve **اَلْإِسْتِضْبَاعُ** [el-istiḍbāʿ] ضَبِعٌ [ḍabaʿ] maʿnāsınadır; yukālu: أَضْبَعَتِ النَّاقَةُ وَاسْتَضْبَعَتْ بِمَعْنَى ضَبِعَتْ

اَلضَّبِعَةُ [eḍ-ḍabiʿat] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Kösnük nākaya denir; cemʿi ضِبَاعٌ [ḍibāʿ] gelir ḍād'ın kesriyle ve ضَبَاعَى [ḍabāʿā] gelir, حَبَالَى [ḥabālā] vezninde. Ve mādde-i mezbūre gāhca nisvānda dahi istiʿmāl olunur; yukālu: ضَبِعَتِ الْمَرْأَةُ وَأَضْبَعَتْ فَهِيَ ضَبِعَةٌ أَيْ طَالِبَةٌ لِلرِّجَالِ

اَلضَّبُعُ [eḍ-ḍabuʿ] (ḍād'ın fethi ve bā'nın zammıyla ve sükūnuyla) Sırtlan dedikleri cānvere denir, yeleli kurt dahi denir. Ve lafz-ı mezbūr müʾennestir; cemʿi أَضْبُعٌ [aḍbuʿ] gelir, أَفْلُسٌ [eflus] vezninde ve ضِبَاعٌ [ḍibāʿ] gelir ḍād'ın kesriyle ve ضُبُعٌ [ḍubuʿ] gelir zammeteynle ve ضُبْعٌ [ḍubʿ] gelir ḍād'ın zammı ve bā'nın sükūnuyla ve مَضْبَعَةٌ [maḍbeʿat] gelir, مَشْيَخَةٌ [meşyeḫat] vezninde. Ve erkeğine ضِبْعَانٌ [ḍibʿān] denir kesr ile ve dişisine ضِبْعَانَةٌ [ḍibʿānet] denir hā'yla ve İbn ʿAbbād nakli üzere ضَبُعَةٌ [ḍabuʿat] dahi denir ve ضُبْعٌ [ḍubʿ] üzere cemʿlenir ḍād'ın zammıyla. ʿAlā-kavlin müʾennesinde ضَبُعَةٌ [ḍabuʿat] denmez. Cemʿinde ضَبَاعِينُ [ḍabāʿīn] denir, سِرْحَانٌ [sirḥān] ve سَرَاحِينُ [serāḥīn] gibi ve ضِبَاعٌ [ḍibāʿ] ve ضِبْعَانَاتٌ [ḍibʿānāt] denir ḍād'ların kesriyle. Ve cānver-i mezkūr kurt şeklinde bir yırtıcı cānverdir. Sol eli kısa olmakla aksak gibi yeğdirerek yürür, onun için ضَبُعُ عَرْجَاءُ dahi derler. Ve havāssındandır ki elinde ebū cehl kavunu olan kimseden firār eyler. Ve dişisini istishāb edene köpek kısmı ses eylemez. Ve cildi batn-ı hāmile bend olunsa iskāt-ı cenīni māniʿ ve cildinden keyl düzüp yāhūd kīleye cildini kaplayıp hubūbatı onunla ölçmek fesād-ı mezrūʿātı dāfiʿdir. Ve mürāresini iktihāl hiddet-i basar īrāsında müʾessirdir; ve tekūlu'l-ʿArab: سَيْلٌ جَارُ الضَّبُعِ أَيْ يُخْرِجُهَا مِنْ وِجَارِهَا Zīrā vefret-i seyl ضَبُعُ [ḍabuʿ] kısmını inlerinden izʿāc ve ihrāc eder olmakla pek ʿazīm sel suyuna öylece taʿbīr ederler. Ve pek muzlim geceye دُلْجَةُ الضَّبُعِ [dulcetu'ḍ-ḍabuʿ] ıtlāk ederler, zīrā ضَبُعٌ [ḍabuʿ] kısmı dāʾimā nısf-ı leyle kadar yatmayıp deverān eder.

ضَبُعٌ [ḍabuʿ] (رَجُلٌ [recul] vezninde) Kurak ve kıtlık seneye ıtlāk olunur. Ve açlığa ıtlāk olunur. Ve bir mevziʿ yāhūd bir yüksek bayır adıdır.

Şārih der ki hasbe'l-kāʿide müzekker müʾennes üzere taglīb olunur, ancak iki māddede müʾennes müzekker üzere mugallebdir: Biri tārīh māddesinde ki leyālī eyyām üzere taglīb olunur. Ve biri işbu ضَبُعٌ [ḍabuʿ] māddesidir ki tahfīfen ضَبُعٌ [ḍabuʿ] ضِبْعَانٌ [ḍibʿān] üzere taglīb olunur. Pes ضَبُعٌ [ḍabuʿ] mutlak zikr olundukta müzekker ve müʾennese şāmil olur. İntehā.

اَلضِّبَاعُ [eḍ-Ḍibāʿ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Kutb-ı şimālī semtinde Benāt-ı Naʿş dedikleri sūret-i kevākibiyyenin esfelinde vākiʿ kevākib-i kesīreye ıtlāk olunur.

بَطْنُ الضِّبَاعِ [Baṭnu'ḍ-Ḍibāʿ] Bir mevziʿ adıdır.

ضَبِيعَةُ [Ḍabīʿat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Yemāme'de bir mevziʿdir.

ضُبَيْعَةُ [Ḍubayʿat] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) Baṣra'da bir mahalle adıdır. Ve Ḍubayʿa b. Rebīʿa b. Nizār ve Ḍubayʿa b. Esed b. Rebīʿa ve Ḍubayʿa b. Ḳays b. Ṣaʿlebe ve Ḍubayʿa b. ʿİcl b. Luceym

ricāl-i maʿrūfedir.

اَلْمَضْبُوعُ [el-maḍbūʿ] Sırtlan ekl eylemiş hayvāna denir; yukālu: حِمَارٌ مَضْبُوعٌ إِذَا أَكَلَتْهُ الضِّبَاعُ

اَلْمُضَبَّعَةُ [el-muḍabbeʿat] (مُعَظَّمَةٌ [muʿaẓẓamet] vezninde) Şol nākaya denir ki yürürken göğsü ileri çıkıp kolları gerilenir ola; yukālu: نَاقَةٌ مُضَبَّعَةٌ إِذَا تَقَدَّمَ صَدْرُهَا وَتَرَاجَعَ عَضُدُهَا

اَلْإِضْطِبَاعُ [el-iḍṭibāʿ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir nesneyi kollamak ve kola almak maʿnāsınadır. Bu münāsebetle ʿörf-i şerʿde aʿmāl-i hacdan ʿamel-i maʿhūda ıtlāk olunmuştur ki ihrāmlı olan adam hīn-i tavāfta omzunda olan futayı sol tarafından arkadan getirip sağ koltuğu altından alıp göğsünden götürerek sol omzundan aşırı bırakmaktan ʿibārettir. Sağ omuzu açık kalmak haysiyyetiyle kolun birisi ki sağ kol olacaktır, açık kaldığı içün ıtlāk olundu; yukālu: إِضْطَبَعَ الْمُحْرِمُ بِرِدَائِهِ فِي الطَّوَافِ وَهُوَ أَنْ يُدْخِلَ الرِّدَاءَ مِنْ تَحْتِ إِبْطِهِ الْأَيْمَنِ وَيَرُدَّ طَرَفَهُ عَلَى يَسَارِهِ وَيُبْدِيَ مَنْكِبَهُ الْأَيْمَنَ وَيُغَطِّيَ الْأَيْسَرَ

اَلضِّبْعَانُ الْأَمْدَرُ [eḍ-ḍibʿānu'l-emder] Karnı büyük ve yanları kaba ve şişkin erkek sırtlana denir. Bunun mevkiʿi "م،د،ر" māddesi olmakla Cevherī sehvinden nāşī burada sebt eylemiştir. Mütercim der ki asl mādde olan "ض،ب،ع" münāsebetiyle mevkiʿi bu makām olmak enseb olduğu bedīhīdir.

[ض ت ع]

اَلضَّوْتَعُ [eḍ-ḍavtaʿ] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) ve

اَلضَّتْعُ [eḍ-ḍatʿ] (ḍād'ın fethiyle) Bir büyücek yāhūd bir kuşun ismidir. Ve bön ve ahmak adama denir, ʿalā-kavlin savāb olan ضَوْكَعَةٌ [ḍavkeʿat] olmaktır.

[ض ج ع]

اَلضَّجْعُ [eḍ-ḍacʿ] (ḍād'ın fethi ve cīm'in sükūnuyla) غَاسُولٌ [ġāsūl] ismidir ki çoğan taʿbīr olunan ottur, onunla cāme gasl ederler; müfrediضَجْعَةٌ [ḍacʿat]tır. Ve

ضَجْعٌ [ḍacʿ] ضَغَابِيسُ [ḍaġābīs] dedikleri nebāta şebīh bir nebāt ismidir, lākin bu aglaz ve dalları murabbaʿ olur, suyunu yoğurda sıkarlar, yoğurdu be-gāyet hoş-meze eder ve takviyet-i cimāʿda pek müʾessirdir.

ضِجَعٌ [Ḍicaʿ] (عِنَبٌ [ʿineb] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

اَلضَّجْعُ [eḍ-ḍacʿ] (سَجْعٌ [secʿ] vezninde) ve

اَلضُّجُوعُ [eḍ-ḍucūʿ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Yan üzere uzanıp yatmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَجَعَ الرَّجُلُ ضَجْعًا وَضُجُوعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا وَضَعَ جَنْبَهُ بِالْأَرْضِ Ve kevkeb gurūba meyl edip salınmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: ضَجَعَ النَّجْمُ إِذَا مَالَ لِلْغُرُوبِ

اَلْإِنْضِجَاعُ [el-inḍicāʿ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) ve

اَلْإِضْطِجَاعُ [el-iḍṭicāʿ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde ki tā'yı ṭā'ya maklūbdur) ve

اَلْإِضِّجَاعُ [el-iḍḍicāʿ] (ḍād-ı müşeddede ile ki tā'yı ḍād'a maklūb ve müdgamdır ve ʿArabdan baʿzılar إِلْطَجَعَ dahi derler, tā'yı ṭā'ya ve tahfīfen ḍād'ı lām'a kalble) Bunlar da yan üzere yatmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْضَجَعَ الرَّجُلُ وَاضْطَجَعَ وَاضَّجَعَ وَالْطَجَعَ بِمَعْنَى ضَجَعَ

اَلْمَضْجَعُ [el-maḍcaʿ] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) Yan üzere yatacak yere denir. Baʿdehu mutlakan yatacak yerde istiʿmāl olundu; tekūlu: طَابَ مَضْجَعُكَ أَيْ مَوْضِعُ ضَجْعِكَ

وَمَوْضِعُكَ Ve

مَضْجَعٌ [Maḍcaᶜ] Bir belde adıdır ki onda Benū Ebī Bekr b. Kilāb cemāᶜatine mahsūs beyāz kumluk tepeler vardır ki onda mütemekkin olurlar. Ve ona مَضَاجِعُ [Meḍāciᶜ] dahi derler.

اَلْمُضْطَجَعُ [el-muḍṭacaᶜ] (mīm'in zammı ve ṭā'nın fethiyle) إِضْطِجَاعٌ [iḍṭicāᶜ]dan ism-i mekāndır, مَضْجَعٌ [maḍcaᶜ] maᶜnāsınadır.

اَلضَّجُوعُ [eḍ-ḍacūᶜ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Pek dolu kırbaya ıtlāk olunur ki hāmilini ağırlığından bir yanına doğru meyl ettirir ola. Ve bir fırka aᶜrāba mahsūs bir vāsiᶜ sāhanın ismidir. Ve geniş kovaya ıtlāk olunur, onunla su çekeni yüzü koyu eğdiği için; yukālu: دَلْوٌ ضَجُوعٌ أَيْ وَاسِعَةٌ Ve zevcine muhālefet üzere olan karıya ıtlāk olunur, hizmetinden yan verip ve döşekte öbür yanı üzere yattığı için; yukālu: إِمْرَأَةٌ ضَجُوعٌ إِذَا كَانَتْ تُخَالِفُ زَوْجَهَا Ve reʾy ve tedbīri süst ve sebük-fikr adama ıtlāk olunur; gaflet maᶜnāsından meʾhūzdur ki tembel ve nevvām lāzımıdır; yukālu: رَجُلٌ ضَجُوعٌ أَيِ الضَّعِيفُ الرَّأْيِ Ve yağmur ile dopdolu olmakla ağır ağır hareket eden sehābeye ıtlāk olunur; yukālu: سَحَابَةٌ ضَجُوعٌ أَيْ بَطِيئَةٌ لِكَثْرَةِ مَائِهَا Ve dāʾimā bir semtte yalnızca otlayan nākaya ıtlāk olunur; yukālu: نَاقَةٌ ضَجُوعٌ إِذَا كَانَتْ تَرْعَى نَاحِيَةً Ve içerisinden bir tarafa doğru obrulmuş ve bir yanı inmiş kuyuya ıtlāk olunur; yukālu: بِئْرٌ ضَجُوعٌ أَيْ دَحُولٌ

اَلْمَضْجُوعُ [el-maḍcūᶜ] Bu dahi reʾy ve fikri süst ve zaᶜīf adama ıtlāk olunur.

ضُجُوعٌ [Ḍucūᶜ] (ḍād'ın zammıyla) Benī ᶜĀmir'den bir cemāᶜattir.

اَلضِّجْعَةُ [eḍ-ḍicᶜat] (ḍād'ın kesriyle) Tembellik ve üşengenlik maᶜnāsınadır; yukālu: مَا هَذِهِ الضِّجْعَةُ أَيِ الْكَسَلُ Ve binā-yı nevᶜ olur, yan üzere bir güne yatmak maᶜnāsına; yukālu: فُلَانٌ حَسَنُ الضِّجْعَةِ أَيْ هَيْئَةِ الْإِضْطِجَاعِ

اَلضَّجَعَةُ [eḍ-ḍaceᶜat] (fetehātla) İsm-i cinstir.

اَلضَّجْعَةُ [eḍ-ḍacᶜat] (ضَرْبَةٌ [ḍarbet] vezninde) Yan üzere yatıp uyumaya denir; yukālu: هُوَ فِي ضَجْعَةٍ أَيْ رَقْدَةٍ

اَلضُّجْعَةُ [eḍ-ḍucᶜat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Reʾy ve tedbīrde olan süstlüğe ve gevşekliğe denir; yukālu: فِي رَأْيِهِ ضُجْعَةٌ أَيْ وَهَنٌ وَضَعْفٌ Ve ḍād'ın fethiyle de lügattır. Ve hastalığa ıtlāk olunur; yukālu: أَخَذَهُ ضُجْعَةٌ أَيْ مَرَضٌ Ve şol kimseye denir ki nās onu dāʾimā yanı üzere yatırır ola, murād suhre ve mizāh cihetiyle halkın dāʾimā yatırıp yuvarladığı kimse olacaktır; yukālu: رَجُلٌ ضُجْعَةٌ إِذَا كَانَ يُضْجِعُهُ النَّاسُ كَثِيرًا Ve tembel ve üşengen adama ıtlāk olunur, ضِجْعَى [ḍicᶜā] gibi ke-mā se-yuzkeru.

اَلضَّجِيعُ [eḍ-ḍacīᶜ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir kimse ile yan yana yatan adama denir; her biri āhere ضَجِيعٌ [ḍacīᶜ]dir; yukālu: هُوَ ضَجِيعُكَ أَيْ مُضَاجِعُكَ

اَلضَّاجِعُ [eḍ-Ḍāciᶜ] Benī Suleym ḥarresinin aşağı tarafında bir dere ismidir. Ve

ضَاجِعٌ [ḍāciᶜ] Derenin burgaç yerine denir; cemᶜi ضَوَاجِعُ [ḍavāciᶜ]dir. Ve bön ve ahmak adama ıtlāk olunur. Ve gurūba māʾil kevkebe ıtlāk olunur; cemᶜi ضَوَاجِعُ [ḍavāciᶜ]dir; yukālu: نُجُومٌ ضَوَاجِعُ أَيْ مَائِلَةٌ لِلْمَغِيبِ Ve

ضَوَاجِعُ [ḍavāciᶜ] Yastım dağlara ıtlāk olunur. Ve bir mevziᶜ adıdır.

اَلْمَضَاجِعُ [el-meḍāciᶜ] (مَقَاعِدُ [meḳāᶜid] vezninde) مَضْجَعٌ [maḍcaᶜ]ın cemᶜidir, yatağa denir. Bu münāsebetle yağmur düştüğü

yerlere مَضَاجِعُ الْغَيْثِ [meḍāciʿu'l-ġayṯ] ıtlāk olunur; yukālu: بَاتَتِ الرَّوْضُ مَضَاجِعَ الْغَيْثِ أَيْ مَسَاقِطَهُ

اَلضَّاجِعُ [eḍ-ḍāciʿ] ve

اَلضُّجْعَةُ [eḍ-ḍucʿat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) ve

اَلضُّجَعَةُ [eḍ-ḍuceʿat] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) ve

اَلضِّجْعِيَّةُ [eḍ-ḍicʿiyyet] ve

اَلضِّجْعَى [eḍ-ḍicʿā] (ḍād'ların kesri ve zammıyla) Tembel ve üşengen adama denir ki yerinden kalkmayıp dāʾimā yan gelip yatar olar; ʿalā-kavlin hānesine mülāzım olup aslā taşraya çıkmaz. Ve bir kimsenin hergiz işine yaramaz olana yāhūd aslā elinden hayr ve şerr gelmez ʿāciz ve cemād gibi yerinden hareket etmez olan şahsa ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ ضَاجِعٌ وَضُجْعَةٌ وَضُجَعَةٌ وَضِجْعِيَّةٌ وَضِجْعَى أَيْ كَثِيرُ الْإِضْطِجَاعِ كَسْلَانُ أَوْ لَازِمٌ لِلْبَيْتِ لَا يَكَادُ يَخْرُجُ وَلَا يَنْهَضُ لِمَكْرُمَةٍ أَوْ عَاجِزٌ مُقِيمٌ

اَلضَّاجِعَةُ [eḍ-ḍāciʿat] ve

اَلضَّجْعَاءُ [eḍ-ḍacʿā] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Firāvān koyuna ve keçiye ıtlāk olunur; yukālu: غَنَمٌ ضَاجِعَةٌ وَضَجْعَاءُ أَيْ كَثِيرَةٌ Ve

ضَاجِعَةٌ [ḍāciʿat] Derenin yatağına ıtlāk olunur ki suyu akıp dökülecek yeri olacaktır, مَصَبُّ الْوَادِي [meṣabbu'l-vādī] maʿnāsına. Ve şol dolu kovaya denir ki kuyudan çekip çıkarır iken ağırlığından bir tarafa meyl eder ola; yukālu: دَلْوٌ ضَاجِعَةٌ أَيْ مُمْتَلِئَةٌ تَمِيلُ فِي ارْتِفَاعِهَا مِنَ الْبِئْرِ لِثِقَلِهَا Bunda müteʿaddī maʿnāsı dahi sālihtir.

اَلضِّجْعُ [eḍ-ḍicʿ] (ḍād'ın kesriyle) Meyl ve teveccüh maʿnāsınadır; tekūlu: ضِجْعُ فُلَانٍ إِلَيَّ أَيْ مَيْلُهُ

اَلْأَضْجَعُ [el-aḍcaʿ] (أَفْضَلُ [efḍal] vezninde) Pek māʾil nesneye denir. Bu münāsebetle ön dişleri bir tarafa doğru yatık adama أَضْجَعُ الثَّنَايَا [aḍcaʿu'ṣ-ṣenāyā] ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ أَضْجَعُ الثَّنَايَا أَيْ مَائِلُهَا Ve hatununa muhālefet üzere olan adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ أَضْجَعُ أَيْ مُخَالِفٌ لِامْرَأَتِهِ

اَلْإِضْجَاعُ [el-iḍcāʿ] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi yanı üzere yatırmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَضْجَعْتُهُ أَيْ وَضَعْتُ جَنْبَهُ بِالْأَرْضِ Ve bir nesneyi aşağıya doğru çekip eğmek maʿnāsınadır; tekūlu: أَضْجَعْتُ الشَّيْءَ إِذَا خَفَضْتَهُ Ve dolu kabı baş aşağı edip boşaltmak maʿnāsınadır; yukālu: أَضْجَعَ جُوَالِقَهُ أَيْ كَانَ مُمْتَلِئًا فَفَرَّغَهُ Ve beyne'l-ʿarūziyyīn إِضْجَاعٌ [iḍcāʿ]-ı kāfiye إِقْفَاءٌ [iḳfāʾ] yāhūd إِقْوَاءٌ [iḳvāʾ] gibidir. Ve إِقْفَاءٌ [iḳfāʾ] kāfiye-i beyt hurūfla ve إِقْوَاءٌ [iḳvāʾ] refʿ ve cerr ile muhtelif olmaktan ʿibārettir. Ve bāb-ı harekede إِضْجَاعٌ [iḍcāʿ] imāle ve خَفْضٌ [ḫafḍ] gibi hālete ıtlāk olunur ki kesre ile imāle beyninde bir hafīfçe harekeyi yatırmaktan ʿibārettir.

اَلْإِضْطِجَاعُ [el-iḍṭicāʿ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Yan üzere yatmak maʿnāsınadır, niteki zikr olundu. Ve ʿörf-i şerʿde إِضْطِجَاعٌ فِي السُّجُودِ [iḍṭicāʿ fi's-sucūd] koltuklarını kovaltmayıp sıkılayarak göğsünü yere döşeyip yapıştırmaktan ʿibārettir; ve minhu: كَرِهَ ابْنُ مَسْعُودٍ اَلْإِضْطِجَاعَ فِي السُّجُودِ وَهُوَ أَنْ يَتَضَامَّ وَيُلْصِقَ صَدْرَهُ بِالْأَرْضِ

اَلتَّضَجُّعُ [et-teḍaccuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir işte üşenmekle yerinden kalkmayıp oturuşmak maʿnāsınadır; yukālu: تَضَجَّعَ فِي الْأَمْرِ إِذَا تَقَعَّدَ Ve bir yerde eğlenip durmak maʿnāsınadır; yukālu: تَضَجَّعَ السَّحَابُ إِذَا أَرَبَّ بِالْمَكَانِ

اَلتَّضْجِيعُ [et-taḍcīʿ] Bir husūsta taksīr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: ضَجَّعَ فِي الْأَمْرِ إِذَا قَصَّرَ Ve güneş gurūba gelip çatmak

maʿnāsınadır; yukālu: ضَجَّعَتِ الشَّمْسُ إِذَا دَنَتْ لِلْمَغِيبِ

[ض ر ج ع]

اَلضَّرْجَعُ [eḍ-ḍarcaʿ] (جَعْفَرٌ [caʿfer] veznin-de) Kaplana denir, نَمِرٌ [nemir] maʿnāsına.

[ض ر ع]

اَلضَّرْعُ [eḍ-ḍarʿ] (فَرْعٌ [ferʿ] vezninde) Maʿlūmdur ki çatal tırnaklı hayvānın ve deve kısmının memesine denir, ʿalā-kavlin koyun ve sığır makūlesinin meme-sine mahsūstur, nākanın memesine خِلْفٌ [ḫilf] denir; cemʿi ضُرُوعٌ [ḍurūʿ]dur.

اَلضَّرْعَاءُ [eḍ-ḍarʿāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] veznin-de) ve

اَلضَّرِيعُ [eḍ-ḍarīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلضَّرِيعَةُ [eḍ-ḍarīʿat] Memesi büyük olan hayvān-ı mezkūre ve öylesi hatuna da ıtlāk olunur. Bunun müzekkerinden suʾāl ehācīdendir; yukālu: شَاةٌ وَامْرَأَةٌ ضَرْعَاءُ وَضَرِيعٌ وَضَرِيعَةٌ أَيْ عَظِيمَةُ الضَّرْعِ Ve

ضَرْعَاءُ [Ḍarʿāʾ] Bir karye adıdır. Ve

ضَرِيعٌ [ḍarīʿ] شِبْرِقٌ [şibriḳ] dedikleri ota denir, ʿalā-kavlin o otun kurusuna denir yāhūd bir nebāttır ki tāzesineشِبْرِقٌ [şibriḳ] ve kurusuna ضَرِيعٌ [ḍarīʿ] denir; pek habīs ve bed-būy olduğundan ona davar yaklaş-maz. Ve

ضَرِيعٌ [ḍarīʿ] Hurmā ağacının dikenine de-nir. Ve tāze عَوْسَجٌ [ʿavsec] ağacına yāhūd bulanık ve müteʿaffin sularda nābit bir gūne nebāta denir ki ʿurūku arza vāsıl ol-mayıp hemān su içre olur. ʿalā-kavlin ce-hennemde bir nesnedir kiصَبِرٌ [ṣabir] de-dikleri dārūdan acı ve lāşeden bed-būy ve āteşten ıssı olur. Ve bir nebāt adıdır ki be-gāyet müntin ve bed-rāyiha olur, deryāda nābit olup dalga kendisini sāhile ilkā eder. Ve her ağacın kurumuşuna ضَرِيعٌ [ḍarīʿ] de-nir. Ve bādeye, ʿalā-kavlin koyu olmayıp duruca olanına denir; yukālu: شَرِبَ الضَّرِيعَ أَيِ الْخَمْرَ أَوْ رَقِيقَهَا Ve et ile kemik arasında olan zar gibi ince dericiğe denir.

اَلضُّرُوعُ [eḍ-ḍurūʿ] (ḍād'ın zammıyla) Bir nevʿ ak üzüme denir ki dāneleri iri olur.

اَلضَّرَعُ [eḍ-ḍaraʿ] (fethateynle) ve

اَلضَّرَاعَةُ [eḍ-ḍarāʿat] (شَجَاعَةٌ [şecāʿat] vez-ninde) Tevāzuʿ ve tezellül ve meskenet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: ضَرِعَ إِلَيْهِ ضَرَعًا وَضَرَاعَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّالِثِ وَالْخَامِسِ إِذَا خَضَعَ وَذَلَّ وَاسْتَكَانَ ʿİnde'l-baʿz bāb-ı rābiʿden ve bāb-ı sālisten tezellül maʿnāsınadır ve bāb-ı hāmisten zaʿīf ve zebūn olmak maʿnāsınadır. Bāb-ı rābiʿ ile bāb-ı sālisten ism-i fāʿilضَارِعٌ [ḍāriʿ] ve ضَرِعٌ [ḍariʿ] gelir, كَتِفٌ [ketif] vezninde ve ضَرُوعٌ [ḍarūʿ] gelir, صَبُورٌ[ṣabūr] vezninde ve ضَرَعَةٌ [ḍaraʿat] ge-lir fetehātla ve bāb-ı hāmisten ضَرِعٌ [ḍariʿ] gelir ki zaʿīf ve nahīf adama denir; yukālu: ضَرِعَ الرَّجُلُ وَضَرَعَ ضَرَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّالِثِ إِذَا خَضَعَ وَذَلَّ فَهُوَ ضَارِعٌ وَضَرِعٌ وَضَرُوعٌ وَضَرَعَةٌ ve yukālu: ضَرُعَ الرَّجُلُ ضَرَاعَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا ضَعُفَ فَهُوَ ضَرِعٌ كَكَتِفٍ وَضَرَعٌ بِفَتْحَتَيْنِ مِنْ قَوْمٍ ضَرِعٍ بِفَتْحَتَيْنِ أَيْضًا

اَلضَّرِعُ [eḍ-ḍariʿ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Vasftır ki zikr olundu.

اَلضَّرَعُ [eḍ-ḍaraʿ] (fethateynle) Bu dahi vasftır, zaʿīf ve zebūn şahsa denir. Ve cemʿi dahi ضَرَعٌ [ḍaraʿ]dır ki murād ism-i cemʿdir. Ve şol taya denir ki küçük ol-makla henüz seğirtmeye muktedir olma-ya; yukālu: مُهْرٌ ضَرِعٌ إِذَا لَمْ يَقْوَ عَلَى الْعَدْوِ Ve küçük yāhūd hīre ve cura çocuğa denir.

اَلضَّارِعُ [eḍ-ḍāriʿ] Mütezellil kimseye denir ki zikr olundu. Ve mutlakan küçük nes-neye, ʿalā-kavlin küçük hīre çocuğa denir.

اَلضَّرْعُ [eḍ-ḍarʿ] (فَرْعٌ [ferʿ] vezninde) Serkeş yāhūḍ ʿacemī atı yavaşıtıp rām eylemek maʿnāsınadır; yukālu: ضَرَعَ بِهِ فَرَسَهُ ضَرْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَذَلَّهُ

اَلضُّرُوعُ [eḍ-ḍurūʿ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Yırtıcı cānver bir nesneye gelip çatmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَرَعَ السَّبُعُ مِنَ الشَّيْءِ ضُرُوعًا إِذَا دَنَا مِنْهُ Ve güneş batmak yāhūd batmağa yaklaşmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَرَعَتِ الشَّمْسُ إِذَا غَابَتْ أَوْ دَنَتْ لِلْمَغِيبِ

اَلتَّضْرِيعُ [et-taḍrīʿ] Bu dahi güneş batmak yā batmaya gelip çatmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَرَّعَتِ الشَّمْسُ إِذَا غَابَتْ أَوْ دَنَتْ لِلْمَغِيبِ Ve bir nesneye tilki gibi uğurlayın vararak yaklaşmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَرَّعَ مِنْهُ إِذَا تَقَرَّبَ فِي رَوَغَانٍ Ve murebbāyı nā-tamām tabh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: ضَرَّعَ الرُّبَّ إِذَا طَبَخَهُ فَلَمْ يُتِمَّ طَبْخَهُ Ve çömlekte taʿām pişmeğe yaklaşmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَرَّعَتِ الْقِدْرُ إِذَا حَانَ أَنْ تُدْرِكَ

تَضْرُعُ [Taḍruʿ] (تَنْصُرُ [tanṣuru] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

اَلضِّرْعُ [eḍ-ḍirʿ] (ḍād'ın kesriyle) Misl ve nazīr maʿnāsınadır; yukālu: مَا لَهُ ضِرْعٌ أَيْ مِثْلٌ Ve ipin bir katına denir; ضُرُوعٌ [ḍurūʿ] cemʿidir; yukālu: فَسِخَ ضِرْعَ الْحَبْلِ أَيْ قُوَّتَهُ

اَلْإِضْرَاعُ [el-iḍrāʿ] (hemzenin kesriyle) Bir kimse için bezl-i māl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَضْرَعَ لَهُ مَالاً إِذَا بَذَلَهُ لَهُ Ve zelīl ve hakīr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَضْرَعَ فُلَانًا إِذَا أَذَلَّهُ ve minhu'l-meselu: "اَلْحُمَّى أَضْرَعَتْنِي لِلنَّوْمِ" Yaʿnī "Hummā beni uykuya muhtāc ve nāçār eyledi" demektir. Lede'l-ihtiyāc bir kimseye tezellül ve iltiyām vaktinde darb olunur. Ve

إِضْرَاعٌ [iḍrāʿ] Davar doğurmazdan mukaddemce memesine süt gelmek maʿnāsınadır; yukālu: أَضْرَعَتِ الشَّاةُ إِذَا نَزَلَ لَبَنُهَا قُبَيْلَ النِّتَاجِ

اَلتَّضَرُّعُ [et-teḍarruʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Bu dahi bir nesneye nihānīce varıp yaklaşmak maʿnāsınadır; yukālu: تَضَرَّعَ مِنْهُ إِذَا تَقَرَّبَ مِنْهُ فِي رَوَغَانٍ Ve cān u dilden tezellül ile yalvarmak, ʿalā-kavlin bir hācet niyāz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَضَرَّعَ إِلَى اللهِ تَعَالَى أَيِ ابْتَهَلَ وَتَذَلَّلَ أَوْ تَعَرَّضَ بِطَلَبِ الْحَاجَةِ Ve gölge çekilip kısalmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَضَرَّعَ الظِّلُّ إِذَا قَلَصَ

اَلْمُضَارَعَةُ [el-muḍāraʿat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Müşābehet maʿnāsınadır; yukālu: ضَارَعَهُ إِذَا شَابَهَهُ

تُضَارُعُ [Tuḍāruʿ] (tā'nın ve rā'nın zammıyla ve tā'nın zammı ve rā'nın kesriyle ve tā'nın fethi ve rā'nın zammıyla ki İbnu't-Teyyānī teʾlīfi *Muʿab* nām kitābdan menkūldür) Necd ülkesinde bir dağın adıdır; ve minhu'l-hadīsu: "إِذَا سَالَ تُضَارُعُ فَهُوَ عَامُ خِصْبٍ"

اَلْمُسْتَضْرِعُ [el-mustaḍriʿ] (ism-i fāʿil bünyesiyle) ضَارِعٌ [ḍāriʿ] maʿnāsınadır ki bi't-tabʿ hāziʿ ve mütezellil adama denir.

[ض ع ع]

اَلضَّعْضَاعُ [eḍ-ḍaʿḍāʿ] (ثَرْثَارٌ [serṯār] vezninde) Mutlakan zaʿīf ve zebūn insān ve hayvāna denir. Ve reʾy ve rüşd ve hazmı olmayan kimseye denir; ضَعْضَعٌ [ḍaʿḍaʿ] dahi denir, فَدْفَدٌ [fedfed] vezninde; yukālu: رَجُلٌ ضَعْضَاعٌ وَضَعْضَعٌ أَيْ بِلاَ رَأْيٍ وَحَزْمٍ

ضُعَاضِعٌ [ḍuʿāḍiʿ] (عُلاَبِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Bir küçük dağdır ki yanında masnaʿa tarzında bir büyük yer vardır, onda su müctemiʿ olur.

اَلضَّعُّ [eḍ-ḍaʿʿ] (ḍād'ın fethi ve ʿayn'ın teşdīdiyle) ʿAcemī deveye baş öğretmek, ʿalā-kavlin baş öğretip taʿlīm eylemek için ضَعْ demek maʿnāsınadır; yukālu: ضَعَّ النَّاقَةَ

وَالْجَمَلَ ضَعًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَدَّبَهُمَا أَوْ هُوَ أَنْ يَقُولَ لَهُ ضَعْ لِيَتَأَدَّبَ

اَلضَّعْضَعَةُ [eḍ-ḍaʿḍaʿat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bināyı yere berāber yıkmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَعْضَعَ الْبِنَاءَ إِذَا هَدَمَهُ حَتَّى الْأَرْضِ

اَلتَّضَعْضُعُ [et-teḍaʿḍuʿ] (تَزَلْزُلٌ [tezelzul] vezninde) Huzūʿ ve tezellül maʿnāsınadır; yukālu: تَضَعْضَعَ لَهُ إِذَا خَضَعَ وَذَلَّ Ve fakīr ve bī-nevā olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَضَعْضَعَ الرَّجُلُ إِذَا افْتَقَرَ

[ض ف د ع]

اَلضِّفْدِعُ [eḍ-ḍifdiʿ] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) ve

اَلضَّفْدَعُ [eḍ-ḍafdaʿ] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) ve

اَلضُّفْدَعُ [eḍ-ḍufdaʿ] (جُنْدَبٌ [cundeb] vezninde) ve

اَلضِّفْدَعُ [eḍ-ḍifdaʿ] (دِرْهَمٌ [dirhem] vezninde) Kurbağaya denir ki nehrī ve berrī olur. Nehrīsinin zeytūn yağı ve tuz ile matbūh olan lahmını zimād haşerātın lesʿ eylediği aʿzādan semmi cāzibdir. Ve berrīsinin yağını tılā bilā-elem kalʿ-ı esnānda garībü'l-eserdir. Müfredi ضِفْدَعَةٌ [ḍifdaʿat]tır; cemʿi ضَفَادِعُ [ḍafādiʿ] gelir ve ضَفَادِي [ḍafādī] gelir ʿayn'ı yā'ya ibdālla, niteki ثَعَالِبُ [seʿālib] ve أَرَانِبُ [erānib] kelimelerinde ثَعَالِي [seʿālī] ve أَرَانِي [erānī] dahi denir. Ve ʿArablar نَقَّتْ ضَفَادِعُ بَطْنِهِ derler, karnı acıktı demekten kināye ederler.

اَلضَّفْدَعَةُ [eḍ-ḍafdaʿat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Kurbağalar peydā olmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَفْدَعَ الْمَاءُ إِذَا صَارَتْ فِيهِ الضَّفَادِعُ

اَلضِّفْدِعِ [eḍ-ḍifdiʿ] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Kurbağaya denir. Ve şol kemiğe denir ki at kısmının tırnağı içre hādis olur, bağa taʿbīr ettikleridir ki yürümekten menʿ eder; yukālu: حَدَثَ فِي حَافِرِ الْفَرَسِ ضِفْدِعٌ وَهُوَ عَظْمٌ فِي جَوْفِ حَافِرِهِ

[ض ف ع]

اَلضَّفْعُ [eḍ-ḍafʿ] (نَفْعٌ [nefʿ] vezninde) Yestehlemek maʿnāsınadır; yukālu: ضَفَعَ الرَّجُلُ ضَفْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا جَعَسَ Ve zartalamak maʿnāsınadır; yukālu: ضَفَعَ الْحِمَارُ إِذَا حَبَقَ Ve

ضَفْعٌ [ḍafʿ] Fīl dedikleri cānverin tersine denir.

اَلضَّفْعَانَةُ [eḍ-ḍafʿānet] (رَيْحَانَةٌ [reyḥānet] vezninde) سَعْدَانٌ [saʿdān] dedikleri dikenli otun yemişine denir ki ağırşak gibi müdevver olur. Nebāt-ı mezbūr sararıp kurumağa başladıkta yemişleri müstelkiyen dağılıp dikeninden münkesir olup üzerine basan kimsenin ayağına dokunduğu vaktte maʿlūm olur.

[ض ك ع]

اَلضَّوْكَعَةُ [eḍ-ḍavkeʿat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Yürümekten yorulup dermānde olmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَوْكَعَ فِي مَشْيِهِ إِذَا أَعْيَا Ve

ضَوْكَعَةٌ [ḍavkeʿat] İsm olur, şişman ve nādān ve sakīl ve tembel ve zaʿīfü'r-reʾy adama denir; yukālu: رَجُلٌ ضَوْكَعَةٌ أَيِ الْكَثِيرُ اللَّحْمِ الْأَحْمَقُ الثَّقِيلُ الْوَانِي الضَّعِيفُ الرَّأْيِ Ve şol hatuna denir, yürümekten yorulmakla iki tarafa temāyül eder ola.

اَلتَّضَوْكُعُ [et-teḍavkuʿ] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Ayak çıplak gezmekten nāşī yürümekten ağırlaşıp kalmak maʿnāsınadır; yukālu: تَضَوْكَعَ مِنَ الْحَفَاءِ إِذَا ثَقُلَ

[ض ل ع]

اَلضِّلَعُ [el-ḍilaʿ] (عِنَبٌ [ʿineb] vezninde) ve

اَلضِّلْعُ [eḍ-ḍilᶜ] (جِذْعٌ [ciẕᶜ] vezninde) Eyegü kemiğine denir, kaburga taᶜbīr olunur, Fārisīde pehlū denir. Ve lafz-ı mezbūr müᵓennestir; cemᶜi أَضْلُعٌ [aḍluᶜ]dur, أَفْلُسٌ [eflus] vezninde ve ضُلُوعٌ [ḍulūᶜ]dur ḍād'ın zammıyla ve أَضْلَاعٌ [aḍlāᶜ]dır; ve tekūlu'l-ᶜArab: هُمْ كَذَا عَلَيَّ ضِلْعٌ أَيْ جَائِزَةٌ Yaᶜnī "Filān tāᵓife bi'l-cümle hem-dest-i ittifāk olarak bana cevr ve gadr ve husūmet üzere pāyidārlardır." Niteki صَدْعٌ وَاحِدٌ ve إِلْبٌ وَاحِدٌ ve يَدٌ عَلَيَّ dahi bu makāmda müstaᶜmeldir. Ve

ضِلَعٌ [ḍilaᶜ] (عِنَبٌ [ᶜineb] vezninde) Yalnızca olan küçük dağa, ᶜalā-kavlin alçak ve incerek olan küçük dağa ıtlāk olunur; ve minhu'l-hadīsu: "أَنَّهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَمَّا نَظَرَ إِلَى الْمُشْرِكِينَ يَوْمَ بَدْرٍ قَالَ كَأَنَّكُمْ يَا أَعْدَاءَ اللهِ بِهَذِهِ الضِّلَعِ الْحُمْرَاءِ مُقَتَّلِينَ" Yaᶜnī Bedr gazāsına teşrīflerinde ᶜasker-i küffāra nazar edip "Ey hakkın düşmanları, hemān sizler işbu kırmızı dağcağızda eşnaᶜ-ı vechle maktūl olacaksız!" Kāle'ş-şārih ve fi'n-*Nihāye*: كَأَنِّي أَرَاهُمْ مُقَتَّلِينَ Ve

ضِلَعٌ [Ḍilaᶜ] Ṭāᵓif'te bir mevziᶜ adıdır. Ve kaburga tarzında yassıca ve eğrice tahta pāresine ıtlāk olunur. Ve kavun ve karpuz dilimine ıtlāk olunur; tekūlu: أَكَلْتُ ضِلَعًا مِنَ الْبِطِّيخِ أَيْ حُزَّةً مِنْهُ

اَلضُّلُوعُ [eḍ-ḍalūᶜ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Büğrü yere yāhūd kara taşlık yollarına denir ki eğri büğrü olur; yukālu: سَلَكَ الضُّلُوعَ وَهِيَ مَا انْحَنَى مِنَ الْأَرْضِ أَوِ الطَّرِيقُ مِنَ الْحَرَّةِ

يَوْمُ الضِّلَعَيْنِ [yevmu'ḍ-ḍilaᶜayn] (tesniye bünyesiyle) Eyyām-ı ᶜArabdan bir yevm-i maᶜrūftur, ضِلَعُ بَنِي الشَّيْصَبَانِ gibi.

ضِلَعُ الْقَتْلَى [Ḍilaᶜu'l-Ḳatlā] ve

ضِلَعُ بَنِي مَالِكٍ [Ḍilaᶜu Benī Mālik] ve

ضِلَعُ الرَّجَامِ [Ḍilaᶜu'r-Recām] (rā-yı meftūha ve cīm'le) Birer mevziᶜ adıdır.

ضِلَعُ الْخَلْفِ [ḍilaᶜu'l-ḫalf] (ḫā'nın fethiyle) Deve kısmının ense kaburgasına basılır bir güne damga ismidir.

اَلضِّلَعَةُ [eḍ-ḍilaᶜat] (عِنَبَةٌ [ᶜinebet] vezninde) Bir nevᶜ balık ismidir ki küçük ve yeşil ve kemikleri kısa olur.

اَلضَّلْعُ [eḍ-ḍalᶜ] (ḍād'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Bir nesne bir tarafa vereple-yip eğilmek maᶜnāsınadır, yukālu: ضَلَعَ الشَّيْءُ ضَلْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا مَالَ وَجَنَفَ Ve bir adama cevr ve sitem kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: ضَلَعَ عَلَيْهِ إِذَا جَارَ Ve bir kimsenin eyegü kaburgasına vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: ضَلَعَ فُلَانًا إِذَا ضَرَبَهُ فِي ضِلَعِهِ Ve meyl ve muhabbet ve hevā maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: ضَلْعُكَ مَعَهُ أَيْ مَيْلُكَ وَهَوَاكَ Ve minhu'l-meselu: "لَا تَنْتَقِشِ الشَّوْكَةَ بِالشَّوْكَةِ فَإِنَّ ضَلْعَهَا مَعَهَا" Yaᶜnī "Dikeni dikenle çıkarmak sevdāsına düşme ki birbirine meyl ve muhabbeti derkārdır." Meselā Zeyd, ᶜAmr ile muhāsame ederken Zeyd kendi hevādārı olan Bekr'i hakem-güne miyānelerine tavsīt eylemek sadedinde oldukta īrād olunur. Murād hasmına muᶜīn olacak kimseden istiᶜānet eyleme demektir. Kezālik süfehāᶜ ve harām-zādeleri o makūlenin defᶜ ve teᵓdībine taᶜyīn eylemekten menᶜ maᶜrizinde darb olunur. Baᶜzılar dediler ki işbu meyl maᶜnāsına olan ضَلْعٌ [ḍalᶜ] māddesinde kıyās olan bāb-ı rābiᶜden فَرِحَ vezninde olmaktır, lākin tahfīfen lām'ı iskān olundu, zīrā ضَلِعَ فُلَانٌ ضَلَعًا derler, فَرِحَ – فَرَحًا vezninde. Ve

ضَلْعٌ [ḍalᶜ] (مَنْعٌ [menᶜ] vezninde) Bir nesne sonradan eğrilmek maᶜnāsınadır; yukālu: ضَلِعَ الشَّيْءُ إِذَا اعْوَجَّ Ve taᶜāmla karın dopdolu olmak yāhūd kaburgalar aralığına

dek su ile dolmak vechiyle içip kanmak maᶜnāsınadır; yukālu: ضَلِعَ الرَّجُلُ إِذَا امْتَلَأَ شِبَعًا أَوْ رِيًّا حَتَّى بَلَغَ الْمَاءُ أَضْلاَعَهُ

اَلضَّلَعُ [eḍ-ḍalaᶜ] (fethateynle) Bir nesne eğrilenmek maᶜnāsınadır; yukālu: ضَلِعَ السَّيْفُ ضَلَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اعْوَجَّ Ve bir nesne halkī yaᶜnī ᶜan-asl eğri olmak maᶜnāsınadır; yukālu: ضَلِعَ الشَّيْءُ إِذَا كَانَ أَعْوَجَ Ve eğrilik maᶜnāsına ism olur; sükūn-ı lām'la da cāᵓizdir; ve minhu tekūlu: لَأُقِيمَنَّ ضَلَعَكَ بِالْوَجْهَيْنِ Ve baᶜzılar dediler ki ضَلَعٌ [ḍalaᶜ] deve kısmının ayağına mahsūstur ki sāᵓir dābbenin غَمْزٌ [ġamz]ı mesābesindedir yekemek taᶜbīr olunan aksamak olacaktır; yukālu: ضَلِعَ الْبَعِيرُ ضَلَعًا وَهُوَ فِيهِ بِمَنْزِلَةِ الْغَمْزِ فِي الدَّوَابِّ وَإِنْ لَمْ يَكُنْ خِلْقَةً يُقَالُ ضَلَعَ الْبَعِيرُ ضَلْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ Ve

ضَلَعٌ [ḍalaᶜ] (fethateynle) Zor ve kuvvet maᶜnāsınadır; yukālu: لَهُ ضَلَعٌ أَيْ قُوَّةٌ Ve ağır nesneyi yüklenip götürmeğe denir. Ve

ضَلَعُ الدَّيْنِ [ḍaleᶜu'd-deyn] Borcun sikletidir ki borçlunun kāmetini yay gibi münhanī eder; yukālu: أَخَذَهُ ضَلَعُ الدَّيْنِ أَيْ ثِقَلُهُ حَتَّى يَمِيلَ صَاحِبُهُ عَنِ الْإِسْتِوَاءِ

اَلضَّلِعُ [eḍ-ḍaliᶜ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Hilkaten yaᶜnī kurumu eğri olan şeyᵓe denir; meselā ayağı halkī eğrice olup yekerek yürüyen deveye ضَلِعٌ [ḍaliᶜ] ıtlāk olunur. Ve bu bāb-ı rābiᶜden vasftır.

اَلضَّالِعُ [eḍ-ḍāliᶜ] Bāb-ı sālisten ism-i fāᶜildir, sonradan olan eğri nesneye denir.

اَلضَّلاَعَةُ [eḍ-ḍalāᶜat] (سَمَاحَةٌ [semāḥat] vezninde) Bir adamın yā hayvānın kaburgaları metīn ve muhkem olup kendisi güçlü kuvvetli olmak maᶜnāsınadır; yukālu: ضَلُعَ الرَّجُلُ وَالْفَرَسُ ضَلاَعَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ قَوِيًّا شَدِيدَ الْأَضْلاَعِ

اَلضَّلِيعُ [eḍ-ḍalīᶜ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Maᶜnā-yı mezbūrdan vasftır; cemᶜi ضُلْعٌ [ḍulᶜ]dur ḍād'ın zammıyla. Ve sinirleri çok, kaburgaları kalın bünyesi tām ve kavī ata denir; yukālu: فَرَسٌ ضَلِيعٌ أَيْ تَامُّ الْخَلْقِ غَلِيظُ الْأَلْوَاحِ كَثِيرُ الْعَصَبِ Ve galīzü'l-fem, ağzı büyük yāhūd avurtları geniş yāhūd dişleri büyük ve muntazam adama denir; yukālu: رَجُلٌ ضَلِيعُ الْفَمِ أَيْ عَظِيمُهُ أَوْ وَاسِعُهُ أَوْ عَظِيمُ الْأَسْنَانِ مُتَرَاصِفُهَا İnde'l-ᶜArab vüsᶜat-i fem memdūh ve sıgarı mezmūmdur. Ve

ضَلِيعٌ [ḍalīᶜ] مَضْلُوعَةٌ [maḍlūᶜat] maᶜnāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْأَضْلَعُ [el-aḍlaᶜ] Şedīd ve galīz olan, ᶜalā-kavlin dişleri kaburga uçları gibi hep eğrice olan adama denir; cemᶜi ضُلْعٌ [ḍulᶜ]dur ḍād'ın zammıyla; yukālu: رَجُلٌ أَضْلَعُ أَيْ شَدِيدٌ غَلِيظٌ أَوْ سِنُّهُ شَبِيهَةٌ بِالضِّلَعِ

اَلضَّوْلَعُ [eḍ-ḍavlaᶜ] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Hevā ve hevese māᵓil adama denir; yukālu: رَجُلٌ ضَوْلَعٌ أَيْ مَائِلٌ بِالْهَوَى

اَلْمَضْلُوعَةُ [el-maḍlūᶜat] Şol yaya denir ki ağacında cā-be-cā eğrilik ve doğruluk olmakla sāᵓir yerleri bağrına mümāsil ola; ضَلِيعٌ [ḍalīᶜ] dahi derler.

اَلْمُضَوْلَعَةُ [el-muḍavleᶜat] (مُجَوْهَرَةٌ [mucevheret] vezninde) مَضْلُوعَةٌ [maḍlūᶜat] maᶜnāsına.

اَلْإِضْلاَعُ [el-iḍlāᶜ] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi bir tarafa eğmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَضْلَعَهُ إِذَا أَمَالَهُ

اَلْمُضْلِعُ [el-muḍliᶜ] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Ağır yüke ıtlāk olunur; yukālu: حِمْلٌ مُضْلِعٌ أَيْ مُثْقِلٌ Ve bir nesneye gücü yeten güçlü kuvvetli adama denir; yukālu: هُوَ مُضْلِعٌ لِهَذَا الْأَمْرِ أَيْ قَوِيٌّ عَلَيْهِ Ve kaburgaları ağır yüke mütehammil olmayan dābbeye denir ki bināsı izāle içindir; yukālu: دَابَّةٌ مُضْلِعٌ أَيْ لاَ تَقْوَى أَضْلاَعُهَا عَلَى الْحَمْلِ

اَلْمُضْطَلِعُ [el-muḍṭaliʿ] (إِضْطِلاَعٌ [iḍṭilāʿ]dan ki إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznindedir ism-i fāʿildir) Bu dahi bir nesneye gücü yeten güçlü kuvvetli insāna denir; yukālu: هُوَ مُضْطَلِعٌ لِهَذَا الْأَمْرِ أَيْ قَوِيٌّ عَلَيْهِ

اَلتَّضْلِيعُ [et-taḍlīʿ] Hāʾik alaca kumaşın nakşını kaburga heyʾetinde kılmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَلَّعَ الثَّوْبَ إِذَا جَعَلَ وَشْيَهُ عَلَى هَيْئَةِ الْأَضْلاَعِ

اَلْمُضَلَّعُ [el-muḍallaʿ] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Baʿzı yeri mensūc ve baʿzı yeri metrūk olan sevbe denir ki aralık aralık kaburga tarzında olur; yukālu: ثَوْبٌ مُضَلَّعٌ إِذَا كَانَ قَدْ نُسِجَ بَعْضُهُ وَتُرِكَ بَعْضُهُ Ve yol yol ipekle çitare tarzında nesc olunmuş sevbe ıtlāk olunur; yukālu: ثَوْبٌ مُضَلَّعٌ أَيْ مُسَيَّرٌ مُخَطَّطٌ

اَلتَّضَلُّعُ [et-taḍalluʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznide) Taʿāmla karın dopdolu olmak yāhūd kaburga aralığına varınca kadar suyu içip dolmak maʿnāsınadır; yukālu: تَضَلَّعَ الرَّجُلُ إِذَا امْتَلَأَ شِبَعًا أَوْ رِيًّا حَتَّى بَلَغَ الْمَاءُ أَضْلاَعَهُ

[ض ل ف ع]

ضَلْفَعٌ [Ḍalfaʿ] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Bir mevziʿ adıdır. Ve ferci vāsiʿ karıya denir, ضَلْفَعَةٌ [ḍalfeʿat] dahi denir hā'yla.

اَلضَّلْفَعَةُ [eḍ-ḍalfeʿat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Tırāş eylemek maʿnāsınadır; yukālu: ضَلْفَعَ رَأْسَهُ إِذَا حَلَقَهُ

[ض و ع]

اَلضَّوْعُ [eḍ-ḍavʿ] (نَوْعٌ [nevʿ] vezninde) Bir nesneyi oynatıp muztarib ve bī-karār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: ضَاعَهُ يَضُوعُهُ ضَوْعًا إِذَا حَرَّكَهُ وَأَقْلَقَهُ Ve korkutmak ve korku vermek maʿnāsınadır; yukālu: ضَاعَهُ إِذَا أَفْزَعَهُ Ve bir kimseyi zahmet ve meşakkate uğratmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَاعَهُ إِذَا شَاقَّهُ Ve seyr ve sefer dābbeyi arıklatmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَاعَ السَّفَرُ الدَّابَّةَ إِذَا هَزَلَهَا Ve kuş yavrusunu ağzıyla yemlemek maʿnāsınadır; yukālu: ضَاعَ الطَّائِرُ فَرْخَهُ إِذَا زَقَّهُ Ve rāyihalı nesne tahrīk olunmakla rāyihası etrāfa yayılmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَاعَ الْمِسْكُ إِذَا تَحَرَّكَ فَانْتَشَرَتْ رَائِحَتُهُ وَكَذَلِكَ الشَّيْءُ الْمُنْتِنُ Ve rüzgār ağacın dalını bir tarafa eğmek maʿnāsınadır; yukālu: ضَاعَتِ الرِّيحُ الْغُصْنَ إِذَا مَيَّلَتْهُ Ve çocuk ağlamaktan oğunmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَاعَ الصَّبِيُّ إِذَا تَضَوَّرَ مِنَ الْبُكَاءِ

اَلتَّضَوُّعُ [et-teḍavvuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bu dahi rāyihalı nesne tahrīk olunmakla rāyihası etrāfa yayılmak maʿnāsınadır; yukālu: تَضَوَّعَ الْمِسْكُ إِذَا تَحَرَّكَ فَانْتَشَرَتْ رَائِحَتُهُ Ve çocuk ağlamaktan oğunmak maʿnāsınadır, yukālu: تَضَوَّعَ الصَّبِيُّ إِذَا تَضَوَّرَ مِنَ الْبُكَاءِ Ve kuş yavrusu anasının ağzından yem almak için kanatlarını yayarak anasına doğru varmak maʿnāsınadır; yukālu: تَضَوَّعَ الْفَرْخُ إِذَا بَسَطَ جَنَاحَيْهِ إِلَى أُمِّهِ لِتَزُقَّهُ

اَلضُّوَعُ [eḍ-ḍuvaʿ] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde ve عِنَبٌ [ʿineb] vezninde) Gece kuşlarından bir kuş ismidir. Baʿzılar çağırgan toy kuşudur dediler, كَرَوَانٌ [kerevān] gibi. Ve baʿzılar baykuşun erkeğine denir ve baʿzılar kargaya şebīh bir siyāh ve hoş-lahm bir kuştur dediler; cemʿi أَضْوَاعٌ [aḍvāʿ] ve ضِيعَانٌ [ḍīʿān] gelir ḍād'ın kesriyle. Ve *Burhān-ı Ḳāṭıʿ*'da bu ishāk kuşu ile mübeyyendir.

اَلضُّوَاعُ [eḍ-ḍuvāʿ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) ضُوَعٌ [ḍuvaʿ] dedikleri mezkūr kuşun āvāzına denir.

اَلضَّوَّاعُ [eḍ-ḍavvāʿ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Tilkiye denir, ثَعْلَبٌ [ṣaʿleb] maʿnāsına; sayyādı oynattığı için.

اَلضَّوَائِعُ [eḍ-ḍavāʾiʿ] Arık ve mehzūl develere denir; yukālu: إِبِلٌ ضَوَائِعُ أَيْ ضَوَامِرُ

اَلْإِنْضِيَاعُ [el-inḍiyāʿ] (اِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde ki aslı vāv'dır) Çocuk ağlamaktan oğunmak, ʿalā-kavlin kuş yavrusu anasının ağzından yem almak için kanatlarını oynatıp yayarak anasına doğru varmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْضَاعَ الصَّبِيُّ أَوِ الْفَرْخُ إِذَا تَضَوَّرَ أَوْ بَسَطَ جَنَاحَيْهِ إِلَى أُمِّهِ لِتَزُقَّهُ

[ض ي ع]

اَلضَّيْعُ [eḍ-ḍayʿ] (بَيْعٌ [beyʿ] vezninde ve ḍād'ın kesriyle cāʾizdir) ve

اَلضَّيْعَةُ [eḍ-ḍayʿat] (ḍād'ın fethiyle) ve

اَلضَّيَاعُ [eḍ-ḍayāʿ] (سَمَاعٌ [semāʿ] vezninde) Telef ve helāk olmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَاعَ الشَّيْءُ يَضِيعُ ضَيْعًا وَضَيْعَةً وَضَيَاعًا إِذَا هَلَكَ Ve bir nesne metrūk ve mühmel kalmak maʿnāsına müstaʿmeldir ki zāyiʿ mesābesinde olur; yukālu: ضَاعَ الشَّيْءُ إِذَا صَارَ مُهْمَلاً

اَلضَّيَاعُ [eḍ-ḍayāʿ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Kişinin ʿayāline ıtlāk olunur; ʿalā-kavlin ʿayāl maʿnāsına olan ضُيَّعٌ [ḍuyyaʿ]dır, رُكَّعٌ [rukkaʿ] vezninde. Ve

ضَيَاعٌ [ḍayāʿ] Bir güne tīb ismidir. Ve mühmel ve metrūk olan şeyʾe ıtlāk olunur, kemā se-yuzkeru.

اَلضِّيَاعُ [eḍ-ḍiyāʿ] (ḍād'ın kesriyle) ضَائِعٌ [ḍāʾiʿ] lafzının cemʿidir ki yitiğe denir.

اَلضِّيَعُ [eḍ-ḍiyaʿ] (عِنَبٌ [ʿineb] vezninde) ve

اَلضِّيعُ [eḍ-ḍīʿ] ve

اَلضِّيعَةُ [eḍ-ḍīʿat] (ḍād'ların kesriyle) Bunlar da aranmayıp metrūk ve mühmel kalmış nesneye denir; ve yukālu: مَاتَ فُلَانٌ ضَيَاعًا كَمَا مَرَّ وَضِيَعًا وَضِيعًا وَضِيعَةً أَيْ غَيْرَ مُفْتَقَدٍ

اَلضَّيْعَةُ [eḍ-ḍayʿat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Galle ve mahsūlü olan tarlaya ve çiftlik makūlesi mülk ve ʿakāra denir, tafakkud olunmazsa zāyiʿ olur; musaggarı ضُيَيْعَةٌ [ḍuyeyʿat]tır yāʾyla, ضُوَيْعَةٌ [ḍuveyʿat] denmek cāʾiz değildir; cemʿi ضِيَعٌ [ḍiyaʿ] gelir, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde ve ضِيَاعٌ [ḍiyāʿ] gelir, رِجَالٌ [ricāl] vezninde ve ضَيَعَاتٌ [ḍayeʿāt] gelir fetehātla; yukālu: لَهُ ضَيْعَةٌ كَثِيرَةٌ أَيْ عَقَارٌ وَالْأَرْضُ الْمُغِلَّةُ Müʾellifin kavli عَقَارٌ lafzını ʿatf-ı tefsīrdir, zīrā عَقَارٌ [ʿaḳār] eʿammdır, gerçi baʿzı ehl-i tahkīk عَقَارٌ [ʿaḳār]ı عَرْصَةٌ [ʿarṣat]-ı mebniyye ve ضَيْعَةٌ [ḍayʿat]ı عَرْصَةٌ [ʿarṣat] ile beyān eylediler. Ve

ضَيْعَةٌ [ḍayʿat] Bir adamın hirfet ve sınāʿatına ıtlāk olunur ki mümāreset eylemezse zāyiʿ olur; tekūlu: مَا ضَيْعَتُكَ أَيْ حِرْفَتُكَ وَصِنَاعَتُكَ Ve kār ve ticārete denir; tekūlu: قُمْ إِلَى ضَيْعَتِكَ أَيْ تِجَارَتِكَ

اَلْمَضِيعَةُ [el-meḍīʿat] (مَعِيشَةٌ [maʿīşet] vezninde ve مَهْلَكَةٌ [mehleket] vezninde) ضَيْعٌ [ḍayʿ] ve ضَيَاعٌ [ḍayāʿ] maʿnāsınadır, yukālu: هُوَ بِدَارِ مَضِيعَةٍ وَمَضْيَعَةٍ أَيْ ضَيَاعٍ Şārih der ki مَضِيعَةٌ [meḍīʿat] ve مَضْيَعَةٌ [maḍyeʿat] ism-i mekān ve masdar-ı mīmī olurlar, misāl-i mezbūr ikisine de sālihtir, sıfat iʿtibār olunursa ism-i mekān ve muzāf iʿtibār olunursa masdardır.

اَلْمِضْيَاعُ [el-miḍyāʿ] (مِصْبَاحٌ [miṣbāḥ] vezninde) Mālı çok telef ve zāyiʿ eden kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مِضْيَاعٌ لِلْمَالِ أَيْ مُضَيِّعٌ لَهُ

اَلْإِضَاعَةُ [el-iḍāʿat] (hemzenin kesriyle) Bir adam çiftlik ve tarla makūlesi pek çok ʿakār ve emlāk sāhibi olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَضَاعَ الرَّجُلُ إِذَا فَشَتْ ضِيَاعُهُ وَكَثُرَتْ Ve bir nesneyi hıfzında kusūr ve ihmāl eylemekle telef ve zāyiʿ kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَضَاعَ الشَّيْءَ إِذَا أَهْمَلَهُ وَأَهْلَكَهُ

اَلتَّضْيِيعُ [et-taḍyīʿ] Bu dahi telef ve zāyiʿ kılmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَيَّعَهُ بِمَعْنَى أَضَاعَهُ Ve minhu'l-meselu: "اَلصَّيْفَ ضَيَّعْتِ

اللَّبَنَ" Hitāb müᵓennese olmakla tā'yı meksūrdur, her ne kadar müzekker ve cemᶜe de hitāb olunursa, zīrā emsāl vazᶜından tagyīr olunmaz. Aslı budur ki bir servet ve sāmān sāhibi adam yaşlıca olmakla zevcesinin kūre-i şehvetini gereği gibi itfāya muktedir olmadığından imtizāc eylemeyip bi'l-āhere mübāyenet vākiᶜ olduktan sonra ārzūsu üzere bir genç ve tüvānā ere varıp lākin zevc-i sānī pek fakīr ve bī-nevā olmakla taᶜayyüş husūsunda zarūret ve ıztırāba giriftār oldu. Bir gün bir mikdārca tagaddī edecek süt ārzūsunda olup bir vechile tedārükü mümkin olmamakla li-ecli't-taleb zevc-i evveline adam irsāl ve istiᶜtā eyledikte mezbūr kelām-ı merkūmu īrād eyledi. Baᶜzılar ᶜindinde Esved b. Hurmuz nām kimse Benī Şenn cemāᶜatinden ᶜAnūd nām zevcesini bed-hūyluğundan nefret ve istikrāh sebebiyle tatlīk edip kendi kavminden bir dilber hatun tezevvüc eyledi. Beynlerinde muᶜāşeret olmamakla müfārakat edip yine evvelki hatunu ahlākıma ᶜārifedir diye tezevvüc için tarafına adam irsāl eyledikte mezbūre işbu kıtᶜa ile edā-yı cevāb eyledi:

أَتَرَكْتَنِي حَـــــــتَّى إِذَا
عُلِّقْتَ أَبْيَضَ كَالشَّطَنْ
أَنْشَأْتَ تَطْلُبُ وَصْلَنَا
فِي الصَّيْفِ ضَيَّعْتَ اللَّبَنْ

Bu rivāyete göre tāᵓ meftūh olur. عُلِّقْتَ lafzı تَعْلِيقٌ [taᶜlīḳ]ten mechūl muhātabdır. Ve شَطَنٌ [şeṭan] habl-i tavīle denir. Mesel-i mezbūr murādını yedinde iken fevt edip sonra tahsīli kaydına düşen kimse hakkında īrād olunur.

اَلتَّضَيُّعُ [et-teḍayyuᶜ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] veznin-de) Rāyiha etrāfa yayılmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَضَيَّعَ الْمِسْكُ إِذَا فَاحَ

اَلضَّائِعُ [eḍ-Ḍāᵓiᶜ] Elkābdandır: ᶜOs̱mān b. Belc eḍ-Ḍāᵓiᶜ muhaddisīndendir. Ve İbnu'ḍ-Ḍāᵓiᶜ nühāt-ı ᶜArabdandır.

FASLU'Ṭ-ṬĀʾİ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ الطَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ط ب ع]

اَلطَّبْعُ [eṭ-ṭabʿ] (نَبْعٌ [nebʿ] vezninde) ve **اَلطَّبِيعَةُ** [eṭ-ṭabīʿat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) ve **اَلطِّبَاعُ** [eṭ-ṭibāʿ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) İnsânın mecbūl ve meftūr olduğu seciyyeye denir ki sirişt ve halîkasıdır; yukālu: هُوَ كَرِيمُ الطَّبْعِ وَالطَّبِيعَةِ وَالطِّبَاعِ أَيِ السَّجِيَّةِ الَّتِي جُبِلَ عَلَيْهَا الْإِنْسَانُ Ve bunlar aslda masdarlardır. Ve baʿzılar طِبَاعٌ [ṭibāʿ]ı fark eylediler, yaʿnī طَبْعٌ [ṭabʿ] ve طَبِيعَةٌ [ṭabīʿat] maʿnā-yı mezkūre olup ve طِبَاعٌ [ṭibāʿ] mataʿm ve meşreb ve şiddet ve rehā ve buhl ve sehā misilli min-haysü'l-ʿādet ev min-haysü'l-hilkat zāʾil olmayıp sābit ve müstakar olan hūy ve huluka denir, ikisine göre de خَتْمٌ [ḫatm] maʿnāsından meʾhūzdur.

Müʾellifin *Baṣāʾir*'de beyānına göre طَبْعٌ [ṭabʿ] bir nesneyi bir sūretle tasvīr eylemek maʿnāsına mevzūʿdur, طَبْعٌ [ṭabʿ]-ı derāhīm ve طَبْعٌ [ṭabʿ]-ı sikke gibi. Pes خَتْمٌ [ḫatm] den eʿamm ve نَقْشٌ [naḳş]tan ehass olur. Baʿdehu insânın seciyye-i mecbūlesine ıtlāk olundu ki nefs-i insānînin min-haysü'l-hilkat ev min-haysü'l-ʿādet sūreten-mā ile tenakkuşundan yaʿnī mütenakkış olduğu sirişt ve halîkasından ʿibārettir, lākin min-ciheti'l-hilkatte aglebdir. Ve طَبِيعَةُ النَّارِ [ṭabīʿatu'n-nār] ve طَبِيعَةُ الدَّوَاءِ [ṭabīʿatu'd-devāʾ] dedikleri mülābese-i mezkūre ile Hak taʿālānın onlara īdāʿla mütekeyyif oldukları mizācdan ʿibārettir.

اَلطَّابِعُ [eṭ-ṭābiʿ] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] veznin-de) Bu dahi طَبِيعَةٌ [ṭabīʿat] maʿnāsınadır; yukālu: لَهُ طَابِعٌ حَسَنٌ أَيْ طَبِيعَةٌ Bu mübālagaten ıtlāk olunmuştur.

اَلطَّبْعُ [eṭ-ṭabʿ] (نَبْعٌ [nebʿ] vezninde) Bir nesneyi mührlemek maʿnāsınadır; yukālu: طَبَعَ عَلَيْهِ طَبْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا خَتَمَ Ve kılıç ve bıçak namlusu işlemek maʿnāsınadır, yumurtayī namlu çekmekten ʿibārettir; yukālu: طَبَعَ السَّيْفَ إِذَا عَمِلَهُ أَيْ صَاغَهُ Ve akçe ve altın makūlesini işlemek maʿnāsınadır ki akçe kesip sikkelemekten ʿibārettir; yukālu: طَبَعَ الدِّرْهَمَ إِذَا عَمِلَهُ أَيْ نَقَشَهُ وَسَكَّهُ Ve çamurdan destī ve küp ve çanak ve çömlek makūlesi yapmak maʿnāsınadır; yukālu: طَبَعَ الْجَرَّةَ مِنَ الطِّينِ إِذَا عَمِلَهَا Ve kabı su ile doldurmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: طَبَعَ الدَّلْوَ إِذَا مَلَأَهَا Ve bir kimsenin ensesine şamar yerleştirmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: طَبَعَ قَفَاهُ إِذَا مَكَّنَ الْيَدَ مِنْهَا ضَرْبًا Ve

طَبْعٌ [ṭabʿ] Bir nesnenin misāl ve sīgasına ve örneğine ıtlāk olunur, mefʿūl maʿnāsınadır; tekūlu: إِضْرِبْهُ عَلَى طَبْعِ هَذَا أَيْ عَلَى مِثَالِهِ وَصِيغَتِهِ Ve خَتْمٌ [ḫatm] maʿnāsınadır ki murād basılmış mührün nakş ve sūretidir; tekūlu li'l-hakkāki: إِعْمَلْ لِي خَاتَمًا عَلَى هَذَا الطَّبْعِ أَيِ الْخَتْمِ Ve bir hūy ve halîka üzere mecbūl olmak maʿnāsınadır; yukālu: طُبِعَ الرَّجُلُ عَلَى الشَّيْءِ عَلَى الْمَجْهُولِ أَيْ جُبِلَ عَلَيْهِ

اَلتَّطْبِيعُ [et-taṭbīʿ] Bir nesneyi gereği gibi doldurmak maʿnāsınadır; yukālu: طَبَّعَ الدَّلْوَ إِذَا مَلَأَهَا Ve bir nesneyi murdār ve mülevves eylemek maʿnāsınadır; yukālu: طَبَّعَ الْإِنَاءَ إِذَا نَجَّسَهُ

اَلطِّبْعُ [eṭ-ṭibʿ] (ṭā'nın kesriyle) Suyu çekilmiş göl yerine denir. Ve ölçek ve kırba dolusu nesneye denir; yukālu: أَعْطَاهُ طِبْعَ الْكَيْلِ أَيْ مِلْئَهُ Ve bir nehr-i mahsūsun adıdır.

Ve mutlakan nehre denir. Ve demir ve ayna makūlesinin pāsına denir, صَدَأٌ [ṣadaʾ] maʿnāsına. Ve kīre ve vesaha denir; bunda fethateynle de cāʾizdir; cemʿiأَطْبَاعٌ [aṭbāʿ] gelir. Ve ʿinde'l-baʿz fethateynle demir misilli nesnelerin pāsından nāşī olan çok kīr ve vesaha denir ki bir yere sürünmekle hādis olur.

اَلطَّبَعُ [eṭ-ṭabaʿ] (fethateynle) Kīrlenmek maʿnāsınadır; yukālu: طَبِعَ فُلاَنٌ طَبَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا دَنِسَ Ve maʿyūb olmak maʿnāsınadır; yukālu: طُبِعَ فُلاَنٌ إِذَا شِينَ وَعِيبَ وَيُقَالُ فُلاَنٌ يُطْبَعُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا لَمْ يَكُنْ لَهُ نَفَاذٌ فِي مَكَارِمِ الْأُمُورِ كَمَا يُطْبَعُ السَّيْفُ إِذَا كَثُرَ الصَّدَأُ عَلَيْهِ

اَلطَّابِعُ [eṭ-ṭābiʿ] (bā'nın fethi ve kesriyle) Zekāt sāʾimelerini nişān için damgalayacak dağlağıya denir, bā'nın fethine göre مَا يُطْبَعُ بِهِ maʿnāsına olur, خَاتَمٌ [ḫātem] gibi.

اَلطُّبْعَانُ [eṭ-ṭubʿān] (ṭā'nın zammıyla) Mühr mumuna denir, fi'l-asl çamurdan idi; yukālu: هَذَا طُبْعَانُ الْأَمِيرِ أَيْ طِينُهُ الَّذِي يَخْتِمُ بِهِ

اَلطَّبَّاعُ [eṭ-ṭabbāʿ] (şeddād) شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Kılıç yapana denir.

اَلطِّبَاعَةُ [eṭ-ṭibāʿat] (kitābet) كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Kılıç yapıcılık hirfetine denir; yukālu: هُوَ طَبَّاعٌ أَيْ سَيَّافٌ Ve حِرْفَةُ الطِّبَاعَةِ [ḥirfetu'ṭ-ṭibāʿat] hālen āsitāne-i saʿādette Basmahāne'de طَبْعٌ [ṭabʿ]-ı kitāb ve طِبَاعَةٌ [ṭibāʿat] bu māddeden meʾhūzdur.

اَلطَّبِعُ [eṭ-ṭabiʿ] (kētif) كَتِفٌ [ketif] vezninde) Alçak ve leʾīm ve ālūde ve nā-pāk olup ʿayb ve nakīsa cihetiyle bir kimseden ʿār ve hayā etmez olan şahsa denir; yukālu: هُوَ طَبِعٌ طَمِعٌ أَيْ دَنِيءُ الْخُلُقِ لَئِيمُهُ دَنِسٌ لاَ يَسْتَحْيِي مِنْ سَوْأَةٍ

اَلطَّبُّوعُ [eṭ-ṭabbūʿ] (tennūr) تَنُّورٌ [tennūr] vezninde) Bir zehr-nāk böcek adıdır, ʿalā-kavlin davarlara yapışan kene cinsindendir ki ısırdığını pek derd-nāk eder, Türkīde sakırga dedikleridir.

اَلطِّبِّيعُ [eṭ-ṭibbīʿ] (sikkīt) سِكِّيتٌ [sikkīt] vezninde) Hurmā çiçeğinin özüne denir.

اَلْمُطَبَّعَةُ [el-muṭabbeʿat] (مُعَظَّمَةٌ [muʿaẓẓamet] vezninde) Şol nākaya denir ki gebe olup vazʿ-ı hımlı mütekarrib olmakla ağırlaşmış ola; yukālu: نَاقَةٌ مُطَبَّعَةٌ أَيْ مُثْقَلَةٌ بِالْحِمْلِ

اَلتَّطَبُّعُ [et-teṭabbuʿ] (tefaʿʿul [tefaʿʿul] veznin-de) Tabīʿatlanmak maʿnāsınadır; yukālu: تَطَبَّعَ بِطِبَاعِهِ إِذَا تَخَلَّقَ بِأَخْلاَقِهِ Ve kap gereği gibi dolmak maʿnāsınadır; yukālu: تَطَبَّعَ الْإِنَاءُ إِذَا امْتَلَأَ

[ط ر س ع]

اَلطَّرْسَعَةُ [eṭ-ṭarseʿat] (daḥrecet) دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir korkudan nāşī pek sürʿatle seğirtip kaçmak maʿnāsınadır; yukālu: طَرْسَعَ الرَّجُلُ إِذَا عَدَا عَدْوًا شَدِيدًا مِنَ الْفَزَعِ

[ط ز ع]

اَلطَّزِعُ [eṭ-ṭaziʿ] (zā-yı muʿceme ile كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلطَّزِيعُ [eṭ-ṭazīʿ] (emīr) أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Deyyūs ve bī-gayret kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ طَزِعٌ وَطَزِيعٌ أَيْ لاَ غَيْرَةَ لَهُ Ve aslā işe yaramayıp hayr ve nefʿden ʿārī şahsa denir.

اَلطَّزَعُ [eṭ-ṭazaʿ] (fethateynle) طَسَعٌ [ṭasaʿ] lafzında lügattır ki cimāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: طَزِعَ جَارِيَتَهُ طَزَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَكَحَهَا

اَلطَّزْعُ [eṭ-ṭazʿ] (menʿ [menʿ] vezninde) Bu dahi طَسْعٌ [ṭasʿ] lafzında lügattır; yukālu: طَزَعَ الْمَرْأَةَ طَزْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا نَكَحَهَا Ve sipāhī cenge eşmeyip yerinde meks eylemek maʿnāsınadır; yukālu: طَزَعَ الْجُنْدِيُّ إِذَا قَعَدَ وَلَمْ يَغْزُ

[ط س ع]

اَلطَّسْعُ [eṭ-ṭasʿ] (ṭā'nın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Cimāʿ eylemek maʿnāsınadır, yukālu: طَسَعَ جَارِيَتَهُ مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا نَكَحَهَا Ve seyr ve seyāhat etmek maʿnāsınadır; yukālu: طَسَعَ فِي الْبِلَادِ إِذَا ذَهَبَ

اَلطَّيْسَعُ [eṭ-ṭaysaʿ] (صَيْقَلٌ [ṣayḳal] veznin-de) Mevziʿ-i vāsiʿe denir; yukālu: مَوْضِعٌ طَيْسَعٌ أَيْ وَاسِعٌ Ve harīs ve tamaʿ-kāra denir; yukālu: رَجُلٌ طَيْسَعٌ أَيْ حَرِيصٌ

اَلطَّسَعُ [eṭ-ṭasaʿ] (fethateynle) Bir kimse nāmūs ve gayretsiz olmak ve bī-hayr u menfaʿat olmak maʿnāsınadır; yukālu: طَسِعَ الرَّجُلُ طَسَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ بِمَعْنَى طَزِعَ

اَلطَّسِعُ [eṭ-ṭasiʿ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلطَّسِيعُ [eṭ-ṭasīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Vasflardır.

اَلْمِطْسَعُ [el-miṭsaʿ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Uz ve üstād kılavuza denir; yukālu: هَادٍ مِطْسَعٌ أَيْ حَاذِقٌ

[ط ع ع]

اَلطَّعُّ [eṭ-ṭaʿʿ] (ṭā'nın fethi ve ʿayn'ın teşdīdiyle) Dil ile yalamak maʿnāsınadır; yukālu: طَعَّهُ طَعًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا لَحَسَهُ

اَلطَّعْطَعُ [eṭ-ṭaʿṭaʿ] (فَدْفَدٌ [fedfed] vezninde) Etrāfından çukur olup düz ve oturaklı olan yere denir.

اَلطَّعْطَعَةُ [eṭ-ṭaʿṭaʿat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vez-ninde) Nesne ekl ederken diliyle damağı dövdükte zuhūr eden çakırtıdan hikāyedir; tekūlu: مَا هَذِهِ الطَّعْطَعَةُ وَهِيَ حِكَايَةُ صَوْتِ اللَّطِعِ

[ط ل ع]

اَلطُّلُوعُ [eṭ-ṭulūʿ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) ve

اَلْمَطْلَعُ [el-maṭlaʿ] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) ve

اَلْمَطْلِعُ [el-maṭliʿ] (مَنْزِلٌ [menzil] vez-ninde) Yıldız ve güneş zuhūr eylemek maʿnāsınadır ki doğmak taʿbīr olunur; yukālu: طَلَعَ الْكَوْكَبُ وَالشَّمْسُ طُلُوعًا وَمَطْلَعًا وَمَطْلِعًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ظَهَرَ Ve

طُلُوعٌ [ṭulūʿ] Bir nesneye vākıf olup bil-mek maʿnāsına müstaʿmeldir, güyā ki o nesneye müstaʿlī olmakla zabt eyle-miş olur; yukālu: طَلَعَ عَلَى الْأَمْرِ طُلُوعًا إِذَا عَلِمَهُ Ve nāgehānī çıkagelmek maʿnāsına müstaʿmeldir; tekūlu: طَلَعَ فُلَانٌ عَلَيْنَا طُلُوعًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّالِثِ أَيْ أَتَانَا يَعْنِي هَجَمَ وَفَاجَأَ Ve عَنْ ile gāʾib olmak maʿnāsına müstaʿmel olur ki zıdd olur; yukālu: طَلَعَ عَنْهُمْ إِذَا غَابَ Lākin zıddiyyeti manzūrun fīhtir. Ve çocuğun dişleri yarıp uçları belirmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: طَلَعَتْ سِنُّ الصَّبِيِّ إِذَا بَدَتْ شَبَاتُهَا Ve bir yere yetişmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: طَلَعَ أَرْضَهُمْ إِذَا بَلَغَهَا Ve hurmānın tomurcuğu çıkıp görünmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: طَلَعَ النَّخْلُ إِذَا خَرَجَ طَلْعُهُ Ve bir kimse kendi diyārına kasd ve ʿazīmet eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: طَلَعَ بِلَادَهُ إِذَا قَصَدَهَا Ve yüksek mahalle çıkmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: طَلَعَ الْجَبَلَ وَطَلَعَ طُلُوعًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ إِذَا عَلَاهُ

اَلْمَطْلَعُ [el-maṭlaʿ] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) ve

اَلْمَطْلِعُ [el-maṭliʿ] (مَنْزِلٌ [menzil] vezninde) Masdarlardır, niteki zikr olundu. Ve ism-i mekān olurlar, mevziʿ-i tulūʿ maʿnāsına. Sīga-i sāniye gayr-i kıyās üzeredir.

اَلْإِطْلَاعُ [el-iṭlāʿ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi güneş ve sāʾir kevkeb doğmak maʿnāsınadır; yukālu: أَطْلَعَ الْكَوْكَبُ وَالشَّمْسُ إِذَا ظَهَرَ Ve hurmānın ṭalʿı zāhir olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَطْلَعَ النَّخْلُ إِذَا خَرَجَ طَلْعُهُ Ve bir kimseyi bir serīreye vākıf ve

āgāh kılmak maᶜnāsınadır; tekūlu: أَطْلَعْتُهُ طِلْعَ أَمْرِي بِكَسْرِ الطَّاءِ إِذَا أَبْثَثْتَهُ سِرَّكَ Ve kusmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: أَطْلَعَ الرَّجُلُ إِذَا قَاءَ Ve bir kimseye niᶜmet ve ihsān yetiştirmek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: أَطْلَعَ إِلَيْهِ مَعْرُوفًا إِذَا أَسْدَى Ve ok atanın oku nişān üzerinden geçip gitmek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: أَطْلَعَ الرَّامِي إِذَا جَازَ سَهْمُهُ مِنْ فَوْقِ الْغَرَضِ Ve ivdirmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَطْلَعَهُ إِذَا أَعْجَلَهُ Ve bir adama rāzını açıp izhār eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَطْلَعَهُ عَلَى سِرِّهِ إِذَا أَظْهَرَهُ

اَلْإِطِّلَاعُ [el-iṭṭilāᶜ] (hemzenin ve tā-yı müşeddedenin kesriyle ki fi'l-asl إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl]dir) Bir nesneye vākıf olup bilmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِطَّلَعَ الْأَمْرَ إِذَا عَلِمَهُ Ve ansızın çıkagelmek maᶜnāsınadır; tekūlu: إِطَّلَعَ فُلَانٌ عَلَيْنَا أَيْ أَتَانَا فَجْأَةً Şārihin beyānına göre bunda ifᶜāl bābından dahi vāriddir. Ve bir nesnenin iç yüzüne āgāh ve habīr olmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِطَّلَعَ عَلَى بَاطِنِهِ أَيْ ظَهَرَ يَعْنِي عِنْدَهُ Ve bir yere yetişmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِطَّلَعَ هَذِهِ الْأَرْضَ إِذَا بَلَغَهَا

اَلتَّطَلُّعُ [et-teṭalluᶜ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Bir şeyᵓe tekellüfle vākıf olmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَطَلَّعَهُ إِذَا عَلِمَهُ Ve bir nesneye muntazır olup gözetmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَطَلَّعَ إِلَى وُرُودِهِ Ve salını salını yürümek maᶜnāsınadır; yukālu: تَطَلَّعَ فِي مَشْيِهِ إِذَا زَافَ Ve ölçek dolmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَطَلَّعَ الْمِكْيَالُ إِذَا امْتَلَأَ Ve bir adamın kelāmının nakīsasını araştırıp harf-gīrlikle dahl ve iᶜtirāz eylemek maᶜnāsınadır; yekūlūne: عَافَى اللهُ رَجُلاً لَمْ يَتَطَلَّعْ فِي فَمِكَ أَيْ لَمْ يَتَعَقَّبْ كَلَامَكَ

اَلتَّطْلِيعُ [et-taṭlīᶜ] Bu dahi hurmā ağacı tomurcuklanmak maᶜnāsınadır; yukālu: طَلَّعَ النَّخْلُ إِذَا خَرَجَ طَلْعُهُ Ve ölçeği doldurmak maᶜnāsınadır; yukālu: طَلَّعَ الْكَيْلَ إِذَا مَلَأَهُ

اَلطَّلْعَةُ [eṭ-ṭalᶜat] (قَلْعَةٌ [ḳalᶜat] vezninde) Rüᵓyet maᶜnāsınadır. İsm-i masdardır ki bundan dīdār ile taᶜbīr olunur; ᶜalā-kavlin yüze ve çehreye ıtlāk olunur; yukālu: حَيَّا اللهُ طَلْعَتَهُ أَيْ رُؤْيَتَهُ أَوْ وَجْهَهُ

اَلطَّالِعُ [eṭ-ṭāliᶜ] Nişānın arkasına düşen oka denir; yukālu: سَهْمٌ طَالِعٌ إِذَا وَقَعَ وَرَاءَ الْهَدَفِ Ve yeni aya ıtlāk olunur; yukālu: طَلَعَ الطَّالِعُ أَيِ الْهِلَالُ

اَلطَّلَّاعُ [eṭ-ṭallāᶜ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Mübālaga-i fāᶜildir, ve minhu: رَجُلٌ طَلَّاعُ الثَّنَايَا وَرَجُلٌ طَلَّاعُ الْأَنْجُدِ أَيْ مُجَرِّبٌ لِلْأُمُورِ رَكَّابٌ لَهَا يَعْلُوهَا وَيَقْهَرُهَا بِمَعْرِفَتِهِ وَتَجَارِبِهِ وَجَوْدَةِ رَأْيِهِ أَوِ الَّذِي يَؤُمُّ مَعَالِيَ الْأُمُورِ Burada ثَنَايَا [ṯenāyā] [ṯeniyyet]in cemᶜidir ki sarp belene denir. Ve أَنْجُدٌ [encud] أَفْلُسٌ [eflus] vezninde نَجْدٌ [necd]in cemᶜidir ki yüksek yere denir. Pes طَلَّاعُ الثَّنَايَا [ṭallāᶜu'ṯ-ṯenāyā] sarp belenlere ve طَلَّاعُ الْأَنْجُدِ [ṭallāᶜu'l-encud] yüksek yerlere suᶜūd edici demektir. ᶜArablar bunlar ile umūr u ahvāl-i dehriyyede bi'd-defeᶜāt tecribesi mesbūk kār-āzmūde olup rüşd ve ᶜirfān ve tecārib-i kesīre ve cevdet-i reᵓy ü izᶜānıyla umūr-ı şedīdeye gālib ve mesālih-i müşkileye kāhir olan adamdan kināye ederler yāhūd umūr-ı hasīseye aslā tenezzül ve irtikāb eylemeyip dāᵓimā ᶜuluvv-i himmetle meᶜālī-i umūra kasd ve ibtidār eden kimseden kināye ederler.

اَلطَّلْعُ [eṭ-ṭalᶜ] (ṭā'nın fethiyle) Mikdār maᶜnāsınadır; yukālu: طَلْعُ أَلْفٍ مِقْدَارُهُ الْجَيْشُ Ve hurmā ağacından ibtidā zuhūr eden tomurcuğa denir ki birbirine kapaklanmış hurde naᶜleyn şeklinde olup asl yemiş bunların aralığında dizili ve ucu sivri olur, ᶜalā-kavlin ibtidā çıkan yemişine denir ki kabuğuna كُفُرَّى [kufurrā] denir, Türkīde

kapçık taʿbīr olunur. Ve dāhilinde olan beyāz olmakla إِغْرِيضٌ [iġrīḍ] derler, niteki māddesinde beyān olundu, eğer hurmā dişi ise bu yemiş olur ve eğer erkek ise yemiş ulup nişasta gibi bir nesne olur ve be-gāyet tīz rāyihası olur ve onunla dişi hurmāya aşı ederler.

اَلطِّلْعُ [eṭ-ṭilʿ] (ṭā'nın kesriyle) إِطِّلَاعٌ [iṭṭilāʿ] lafzından ismdir, muttaliʿ olacak nesneye denir; ve minhu tekūlu: إِطَّلَعَ طِلْعَ الْعَدُوِّ أَيْ أَمْرَهُ الَّذِي يُطَّلَعُ Ve şol yüksek yere denir ki oradan bir nesneye bakılıp muttaliʿ olunur; yukālu: نَظَرَ مِنَ الطِّلْعِ وَرَأَى سَوَادَ الْجَيْشِ أَيْ مِنَ الْمَكَانِ الْمُشْرِفِ الَّذِي يُطَّلَعُ مِنْهُ Ve cānib ve nāhiye maʿnāsınadır; tekūlu: كُنْ بِطِلْعِ الْوَادِي أَيْ نَاحِيَتِهِ Bu iki maʿnāda fethateynle de lügattır. Ve etrāfından alçak olup düz ve oturaklı olan arza denir, ʿalā-kavlin cā-be-cā tepeli ve bayırlı yere denir. Ve yılana denir, حَيَّةٌ [ḥayyet] maʿnāsına. Ve rāz ve serīreye ıtlāk olunur; tekūlu: أَطْلَعْتُهُ طِلْعَ أَمْرِي أَيْ أَبْثَثْتُهُ سِرِّي

اَلطِّلَاعُ [eṭ-ṭilāʿ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir nesnenin dolusuna denir; yukālu: طِلَاعُ الشَّيْءِ أَيْ مِلْؤُهُ Cemʿi طُلُعٌ [ṭuluʿ] gelir, كُتُبٌ [kutub] vezninde.

اَلطُّلَعَةُ [eṭ-ṭuleʿat] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Bir nesneye pek çok tatallu eden yaʿnī sarf-ı nazar eden kimseye denir. Bu münāsebetle be-gāyet hevāsına meyyāl ve müştehī olan kimseye ıtlāk olunur ki dāʾimā gözü nefsinin hevā ve heves ve ārzūsunda olur; yukālu: نَفْسٌ طُلَعَةٌ إِذَا كَانَتْ تُكْثِرُ التَّطَلُّعَ إِلَى الشَّيْءِ يَعْنِي كَثِيرَةُ الْمَيْلِ إِلَى هَوَاهَا تَشْتَهِيهِ حَتَّى تُهْلِكَ صَاحِبُهَا Kāle'ş-şārih ve minhu kavlu'l-Ḥasen: "إِنَّ هَذِهِ النُّفُوسَ طُلَعَةٌ فَاقْدَعُوهَا بِالْمَوَاعِظِ وَإِلاَّ نَزَعَتْ بِكُمْ إِلَى شَرِّ غَايَةٍ ve tekūlu'l-ʿArab: إِمْرَأَةٌ طُلَعَةٌ خُبَأَةٌ أَيْ تَطْلُعُ مَرَّةً وَتَخْتَبِئُ أُخْرَى Yaʿnī "Bir kerre gizlenip ve bir kerre görünür."

طُوَيْلِعٌ [Ṭuveyliʿ] (قُنَيْفِذٌ [ḳuneyfiẕ] vezninde) Bir adamın ʿalemidir. Ve bādiyede Şammān nāhiyesinde Benū Temīm yurdunda bir su adıdır yāhūd Şevācin nāhiyesinde suyu be-gāyet yakın ve tatlı bir eski kuyu adıdır.

اَلطَّوْلَعُ [eṭ-ṭavlaʿ] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) ve

اَلطُّلَعَاءُ [eṭ-ṭuleʿāʾ] (فُقَهَاءُ [fuḳahāʾ] veznin-de) İsmlerdir, kusmağa denir; yukālu: أَخَذَهُ الطَّوْلَعُ وَالطُّلَعَاءُ أَيِ الْقَيْءُ Müʾellifعُشَرَاءُ [ʿuşerāʾ] ve نُفَسَاءُ [nufesāʾ] ile vezn eyleseydi mülāyim olur idi.

اَلطَّلِيعَةُ [eṭ-ṭalīʿat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) ʿAskerin karakoluna denir ki düşmanın serīre ve mikdārına muttaliʿ olmak için irsāl olunur. Vāhid ve cemʿi berāberdir. Ve bu çarkacının ve cāsūsun gayrıdır. Çarkacıya مُقَدِّمَةُ الْجَيْشِ [muḳaddimetu'l-ceyş] denir. Ve mecāzen çarkacıya da ıtlāk olunur, Fārisīde buna تلايه [tilāye] denir; cemʿi طَلَائِعُ [ṭalāʾiʿ] gelir. Buna ince karakol taʿbīr olunur, hem düşman hāline ıttılāʿ ve hem arkasını muhāfaza eder. Ve tilāye lafzının muʿarrebi طِلَايَةٌ [ṭilāyet]tir. Ve bu bir süvārī ve ziyāde dahi olur.

اَلْمُطْلِعَةُ [el-muṭliʿat] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) Şol hurmā ağacına denir ki sāʾir hurmā ağaçlarına uzunlukta gālib ola, yaʿnī cümlesinden uzun ola; yukālu: نَخْلَةٌ مُطْلِعَةٌ إِذَا صَارَتْ طَالَتِ النَّخِيلَ

اَلْمُطَّلَعُ [el-muṭṭalaʿ] (teşdīd-i ṭā'yla مُدَّخَرٌ [muddeḫar] vezninde) إِطِّلَاعٌ [iṭṭilāʿ]dan ism-i mekāndır, إِطِّلَاعٌ [iṭṭilāʿ] olunacak semt ve mahalle denir. Bu münāsebetle bir işin şürūʿ edecek ve teşebbüs ve temşīt

verecek münāsib semt ve mahalline ıtlāk olunur; yukālu: مَا لِهَذَا الْأَمْرِ مُطَّلَعٌ أَيْ مَأْتًى يَعْنِي وَجْهٌ يُؤْتَى إِلَيْهِ Ve

مُطَّلَعٌ [muṭṭalaʿ] Bir yüksek yerden aşağıya bakıp muttaliʿ olacak mevziʿe denir; ve minhu kavlu ʿÖmer radıyallāhu ʿanhu: "لَوْ أَنَّ لِي مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا لَافْتَدَيْتُ بِهِ مِنْ هَوْلِ الْمُطَّلَعِ" Yaʿnī "Hīta-i arzda kāʾin cemīʿ-i emvāl ü eşyāʾ benim olsa hevl-i مُطَّلَعٌ [muṭṭalaʿ]ı müşāhede eylememeğe mukābili cemlesini verir idim." Pes mevt ʿakibinde kendisine havāle ve müşrif ve müstevlī olan emr-i şedīd-i āhireti mevziʿ-i إِطِّلَاعٌ [iṭṭilāʿ] olan mahall-i refīʿ ü ʿālīye teşbīh eylemiştir. Ve fi'l-hadīsi: "مَا نَزَلَ مِنَ الْقُرْآنِ آيَةٌ إِلاَّ لَهَا ظَهْرٌ وَبَطْنٌ وَلِكُلِّ حَرْفٍ حَدٌّ وَلِكُلِّ حَدٍّ مُطَّلَعٌ" أَيْ مَصْعَدٌ يُصْعَدُ إِلَيْهِ مِنْ مَعْرِفَةِ عِلْمِهِ Yaʿnī "Ḳurʾān-ı kerīm'den bir āyet nāzil olmadı illā o āyet bir vech-i zāhirīyi ve bir vech-i bātinīyi müştemildir. Ve her hurūfun bir haddi ve her haddinin bir muttalaʿ olacak semt ve mahalli vardır ki onu bilmek rütbesine o semt ve mahalden kasd ve mübāderet olunur."

Mütercim der ki erbāb-ı tahkīkin beyānına göre āyet-i kerīmenin zahrından murād lafz-ı metlüvvü ve batnından murād maʿnā ve mefhūmudur yāhūd zahrı celī ve mekşūf olan maʿnāsı ve batnı hafī olup beynallāh ve beyne ʿibādihi'l-muṣṭafīn olan maʿnāsınadır. Ve zahr ve batndan her taraf için bir hadd ve her hadd için bir mevziʿ-i ıttılāʿ vardır. Zahrın mevziʿ-i ıttılāʿı ʿulūm-ı ʿArabiyyeyi taʿallüm ve mümāreset edip ve sāʾir elfāzın mütevakkıf olduğu ʿulūm ve ahvāli tetebbuʿ ve tahsīl eylemektir. Ve bātının mevziʿ-i ıttılāʿı tasfiye-i nefs ve riyāzet ve itʿāb-ı cevārih ve muktezāsınca ʿamel eylemektir, tā ki "مَنْ عَمِلَ بِمَا عَلِمَ وَرِثَهُ اللهُ تَعَالَى عِلْمَ مَا لَمْ يَعْلَمْ" vetīresi üzere husūl ve ıttılāʿına mazhar oluna.

اَلْمُطَّلِعُ [el-muṭṭaliʿ] (teşdīd-i ṭāʾ ve ism-i fāʿil bünyesiyle) Kavī ve zūr-mend ve zeber-dest ve kāhir adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مُطَّلِعٌ أَيْ قَوِيٌّ عَالٍ قَاهِرٌ Ve bir nesneye vākıf ve āgāh olan adama denir; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿هَلْ أَنْتُمْ مُطَّلِعُونَ﴾ فَاطَّلَعُ﴾ أَيْ هَلْ أَنْتُمْ تُحِبُّونَ أَنْ تَطَّلِعُوا فَتَعْلَمُوا أَيْنَ مَنْزِلَتُكُمْ مِنْ مَنْزِلَةِ الْجَهَنَّمِيِّينَ فَاطَّلَعَ الْمُسْلِمُ فَرَأَى قَرِينَهُ فِي سَوَاءِ الْجَحِيمِ أَيْ فِي وَسَطِ الْجَحِيمِ وَقَرَأَ جَمَاعَاتٌ مُطْلِعُونَ كَمُحْسِنُونَ فَأُطْلِعَ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ مِنْ بَابِ الْإِفْعَالِ

اَلطِّلَاعُ [eṭ-ṭilāʿ] (قِتَالٌ [ḳitāl] vezninde) ve

اَلْمُطَالَعَةُ [el-muṭalaʿat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir nesneye vākıf ve āgāh olmak için muttasıl nazar eylemek maʿnāsınadır; yukālu: طَالَعَهُ طِلَاعًا وَمُطَالَعَةً إِذَا إِطَّلَعَ عَلَيْهِ يَعْنِي بِإِدَامَةِ النَّظَرِ Ve bir kimseye bildirmek için hāl ve keyfiyyeti ʿarz edip göstermek maʿnāsınadır; yukālu: طَالَعَهُ بِالْحَالِ إِذَا عَرَضَهَا إِلَيْهِ

اَلْإِسْتِطْلَاعُ [el-istiṭlāʿ] Bir nesneyi gidermek ve iletmek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَطْلَعَهُ إِذَا ذَهَبَ بِهِ Ve bir nesneye muttaliʿ olmayı istemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَطْلَعَ رَأْيَ فُلَانٍ إِذَا نَظَرَ مَا عِنْدَهُ وَمَا الَّذِي يَبْرُزُ إِلَيْهِ مِنْ أَمْرِهِ

[ط م ع]

اَلطَّمَعُ [eṭ-ṭamaʿ] (fethateynle) ve

اَلطَّمَاعُ [eṭ-ṭamāʿ] (ṭā'nın fethiyle) ve

اَلطَّمَاعِيَةُ [eṭ-ṭamāʿiyet] (كَرَاهِيَةٌ [kerāhiyet] vezninde) Bir nesneye hırs eylemek maʿnāsınadır; yukālu: طَمِعَ فِي الشَّيْءِ وَبِهِ طَمَعًا وَطَمَاعًا وَطَمَاعِيَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا حَرِصَ عَلَيْهِ Ve

طَمَعٌ [ṭamaʿ] ʿAskerī tāʾifesinin ʿulūfelerine ıtlāk olunur; cemʿi أَطْمَاعٌ [aṭmāʿ]dır. ʿİnde'l-baʿz أَطْمَاعٌ [aṭmāʿ] ʿaskerī tāʾifesinin ʿulūfe

alacak evkātlarına denir; yukālu: أَخَذَ الْجُنْدُ أَطْمَاعَهُمْ أَيْ أَرْزَاقَهُمْ أَوْ هِيَ أَوْقَاتُ قَبْضِ أَرْزَاقِهِمْ

اَلطَّامِعُ [eṭ-ṭāmiʿ] ve

اَلطَّمِعُ [eṭ-ṭamiʿ] (خَجِلٌ [ḫacil] vezninde) ve

اَلطَّمُعُ [eṭ-ṭamuʿ] (رَجُلٌ [recul] vezninde) Vasflardır, harīs ve tamaʿ-kāra denir. Cemʿleri طَمِعُونَ [ṭamiʿūn] gelir, خَجِلُونَ [ḫacilūn] gibi ve طُمَعَاءُ [ṭumeʿāʾ] gelir عُلَمَاءُ [ʿulemāʾ] gibi ve طَمَاعَى [ṭamāʿā] gelir, سَكَارَى [sekārā] gibi ve أَطْمَاعٌ [aṭmāʿ] gelir, أَحْبَابٌ [aḥbāb] gibi.

اَلطَّمَاعَةُ [eṭ-ṭamāʿat] (فَضَاعَةٌ [feḍāʿat] veznin-de) Pek tamaʿ-kār olmak maʿnāsınadır ki murād tamaʿ ile mecbūl olmaktır; yukālu: طَمُعَ الرَّجُلُ طَمَاعَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ كَثِيرَ الطَّمَعِ Şārihin beyānına göre bu makām-ı taʿaccübde istiʿmāl olunur, niteki خَرُجَتِ الْمَرْأَةُ فُلَانَةُ derler, كَثِيرَةُ الْخُرُوجِ olduğunu taʿaccüb makāmında.

اَلْإِطْمَاعُ [el-iṭmāʿ] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi tamaʿa düşürmek maʿnāsınadır; yukālu: أَطْمَعَ فُلَانًا إِذَا أَوْقَعَهُ فِي الطَّمَعِ

اَلْمِطْمَاعُ [el-miṭmāʿ] (مِصْبَاحٌ [miṣbāḥ] vez-ninde) Şol felek-meşreb hatuna denir ki zen-dost çelebiyi tamaʿ ve ārzūya düşürüp lākin visālinden behre-mend eylemez ola; yukālu: إِمْرَأَةٌ مِطْمَاعٌ إِذَا كَانَتْ تُطْمِعُ وَلاَ تُمَكِّنُ مِنْ نَفْسِهَا

اَلْمَطْمَعُ [el-maṭmaʿ] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] vez-ninde) Tamaʿ olunacak nesneye denir; yukālu: فِيهِ مَطْمَعٌ أَيْ مَا يُطْمَعُ فِيهِ

اَلْمَطْمَعَةُ [el-maṭmeʿat] (مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde) Tamaʿ ve hırsa bāʿis ve vesīle olan şeyʾe denir; yukālu: إِنَّ قَوْلَ الْمُخَاضَعَةِ لَمَطْمَعَةٌ أَوْ تُطْمِعُ مِنْ أَجْلِهِ

[ط و ع]

اَلطَّوْعُ [eṭ-ṭavʿ] (نَوْعٌ [nevʿ] vezninde) Münkād olmak maʿnāsınadır; yukālu: طَاعَ لَهُ يَطُوعُ وَطَاعَ يَطَاعُ طَوْعًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ إِذَا انْقَادَ لَهُ Ve merʿā vüsʿatli olmakla her mahal-linden otlaması mümkin olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: طَاعَ لَهُ الْمَرْتَعُ إِذَا أَمْكَنَهُ أَيِ اتَّسَعَ وَأَمْكَنَهُ رَعْيُهُ حَيْثُ شَاءَ Ve

طَوْعٌ [ṭavʿ] Mübālagaten mutīʿ ve münkād maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: هُوَ طَوْعُ يَدَيْكَ أَيْ مُنْقَادٌ لَكَ Ve dizgini elde kullan-ması ve yedeğe gelmesi sehl ve rām olan ata طَوْعُ الْعِنَانِ [ṭavʿu'l-ʿinān] ıtlāk olunur; yukālu: فَرَسٌ طَوْعُ الْعِنَانِ أَيْ سَهْلٌ

اَلْإِنْطِيَاعُ [el-inṭiyāʿ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vez-ninde) Bu dahi mutīʿ ve münkād olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْطَاعَ لَهُ بِمَعْنَى طَاعَ

اَلْإِطَاعَةُ [el-iṭāʿat] (hemzenin kesriyle) Bu dahi münkād olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَطَاعَهُ إِذَا انْقَادَهُ Şārih der ki bunun masdarı kıyās üzere gerçi hemze ileإِطَاعَةٌ [iṭāʿat] olmaktır, lākin ism-i masdar olan طَاعَةٌ [ṭāʿat] masdar mevziʿine vazʿla istiʿmāl eylediler; yekūlūne: أَطَاعَهُ طَاعَةً Ve merʿā geniş olmakla davara her semtinden otla-mak āsān olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَطَاعَ الْمَرْعَى بِمَعْنَى طَاعَ Ve ağacın yemişi yetişip devşirilmesi kābiliyyet bul-mak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَطَاعَ الشَّجَرُ إِذَا أَدْرَكَ ثَمَرُهُ وَأَمْكَنَ أَنْ يُجْتَنَى

اَلْمِطْوَاعُ [el-miṭvāʿ] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vez-ninde) Pek mutīʿ adama denir; yukālu: رَجُلٌ مِطْوَاعٌ أَيْ مُطِيعٌ

اَلطَّائِعُ [eṭ-ṭāʾiʿ] ve

اَلطَّيِّعُ [eṭ-ṭayyiʿ] (كَيِّسٌ [keyyis] vezninde) Bi-nefsihi münkāda denir ki مُكْرَهٌ [mukreh] mukābilidir; yukālu: رَجُلٌ طَاعٌ وَطَائِعٌ وَطَيِّعٌ أَيْ مُنْقَادٌ Burada طَاعٌ [ṭāʿ] kelimesi طَائِعٌ [ṭāʾiʿ] den maklūbdur, yā'yı mahzūftur. Ve طَائِعٌ [ṭāʾiʿ]in cemʿi طُوَّعٌ [ṭuvvaʿ] gelir, رُكَّعٌ [ruk-

kaᶜ] vezninde.

طَوْعَةُ [Ṭavᶜat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) ve طَاعَةُ [Ṭāᶜat] Aᶜlām-ı nisvāndandır. Ve Ḥumeyd b. Ṭāᶜa şuᶜarādandır. Ve İbn Ṭavᶜa el-Fezārī ve'ş-Şeybānī şāᶜirlerdir.

اَلطَّوَاعِيَةُ [eṭ-ṭavāᶜiyet] (كَرَاهِيَةٌ [kerāhiyet] vezninde) طَاعَةٌ [ṭāᶜat] maᶜnāsınadır ki ism-i masdardır; yukālu: فُلَانٌ حَسَنُ الطَّوَاعِيَةِ لَكَ أَيِ الطَّاعَةِ

اَلْمُطَاعُ [el-muṭāᶜ] (mīm'in zammıyla) İfᶜālden ism-i mefᶜūldür; ve minhu'l-hadīsu: "ثَلَاثٌ مُهْلِكَاتٌ وَثَلَاثٌ مُنْجِيَاتٌ فَالثَّلَاثُ الْمُهْلِكَاتُ شُحٌّ مُطَاعٌ وَهَوًى مُتَّبَعٌ وَإِعْجَابُ الْمَرْءِ بِنَفْسِهِ" فَالشُّحُّ الْمُطَاعُ هُوَ أَنْ يُطِيعَهُ صَاحِبُهُ فِي مَنْعِ الْحُقُوقِ الَّتِي أَوْجَبَهَا اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ فِي مَالِهِ Yaᶜnī شُحٌّ مُطَاعٌ [şuḥḥun muṭāᶜ] şol buhl sıfatına ıtlāk olunur ki zekāt misilli hukūk-ı ilāhiyyeyi vermemek husūsunda muttasıfı ona mutīᶜ ve mahkūm ola.

اَلتَّطْوِيعُ [et-taṭvīᶜ] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Bir nesneye mutāvaᶜatla mütābaᶜat eylemek maᶜnāsınadır; ve minhu kavluhu taᶜālā: ﴿فَطَوَّعَتْ لَهُ نَفْسُهُ قَتْلَ أَخِيهِ﴾ أَيْ تَابَعَتْهُ وَطَاوَعَتْهُ أَوْ شَجَّعَتْهُ وَأَعَانَتْهُ وَأَجَابَتْهُ إِلَيْهِ

اَلْإِسْتِطَاعَةُ [el-istiṭāᶜat] Bir nesneye güç yetmek ve tākat getirmek maᶜnāsınadır; gūyā o nesneyi ᶜuhde-i iktidārına mutīᶜ eder; yukālu: إِسْتَطَاعَ بِحِمْلِهِ إِذَا أَطَاقَ Ve gāh olur ki إِسْطَاعَ يَسْطِيعُ derler, ṭā ile mücteᶜmi olan tā'yı istiskālen hazf ederler. Ve sīn'i tahrīkle tā'yı ṭā'ya idgām eylemeyi kerīh ᶜadd eylediler, hālbuki sīn'in tahrīki aslā cāᵓiz değildir. Ve İmām Ḥamza "فَمَا اسْطَّاعُوا أَنْ يُظْهِرُوهُ" kırāᵓat eylediler, sīn'in sükūnu ve ṭā-yı müdgamenin teşdīdiyle ki sākineyn cemᶜ olunmuş olur. Ve baᶜzı ᶜArab إِسْتَاعَ يَسْتِيعُ derler, istiskālen ṭā'yı hazf ile. Ve baᶜzılar أَسْطَاعَ يُسْطِيعُ derler, hemzenin katᶜıyla أَطَاعَ يُطِيعُ maᶜnāsına ki أَطَاعَ lafzının aslı olan أَطْوَعَ kelimesinin elife maklūb olan vāv'ının harekesinden sīn harfini taᶜvīz ederler.

اَلتَّطَاوُعُ [et-teṭāvuᶜ] (تَفَاعُلٌ [tefāᶜul] vezninde) Bir nesneye güç belā ile tākat getirip gücü bitmeğe dürüşmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَطَاوَعَ لِهَذَا الْأَمْرِ حَتَّى يَسْتَطِيعَهُ أَيْ تَكَلَّفَ اسْتِطَاعَتَهُ

اَلتَّطَوُّعُ [et-teṭavvuᶜ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Tekellüfle tāᶜat eylemek maᶜnāsınadır; bu münāsebetle vācibe ve lāzımeden olmayan nesnede teberruᶜ eylemek maᶜnāsına istiᶜmāl olundu, تَنَفُّلٌ [tenefful] gibi; yukālu: تَطَوَّعَ بِهِ إِذَا تَبَرَّعَ بِهِ وَمِنْهُ صَلَاةُ التَّطَوُّعِ أَيِ النَّافِلَةُ وَيُقَالُ لِكُلِّ مُتَنَفِّلٍ خَيْرٍ مُتَطَوِّعٌ

اَلْمُطَاوَعَةُ [el-muṭāvaᶜat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Bir kimseye uymak maᶜnāsınadır; yukālu: طَاوَعَهُ إِذَا وَافَقَهُ

[ط ي ع]

اَلطَّيْعُ [eṭ-ṭayᶜ] (بَيْعٌ [beyᶜ] vezninde) طَوْعٌ [ṭavᶜ] lafzında lügattır ki vāvī ve yāᵓī olur; yukālu: طَاعَ لَهُ يَطِيعُ طَيْعًا لُغَةٌ فِي طَاعَ يَطُوعُ طَوْعًا

FASLU'Ẓ-ẒĀʾİ'L-MUʿCEME
(فَصْلُ الظَّاءِ الْمُعْجَمَةِ)

[ظ ل ع]

اَلظَّلْعُ [eẓ-ẓalʿ] (ẓā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Davar aksayıp yekerek yürümek maʿnāsınadır; yukālu: ظَلَعَ الْبَعِيرُ ظَلْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا غَمَزَ فِي مَشْيِهِ ve minhu'l-meselu: "لاَ يَرْبَعُ عَلَى ظَلْعِكَ مَنْ لَيْسَ يَحْزُنُهُ أَمْرُكَ" أَيْ لاَ يَهْتَمُّ لِشَأْنِكَ أَوْ لاَ يُقِيمُ عَلَيْهِ فِي حَالِ ضَعْفِكَ إِلاَّ مَنْ تَحْزُنُهُ حَالُكَ Yaʿnī "Senin hāl-i pür-melālından müteʾessir ve mahzūn olmayanlar senin ahvāline takayyüd ve ihtimām eylemezler" yāhūd "Sana muhabbeti samīmi olmayanlar senin zaʿf ve nā-tüvānlığın hengāmında sana meded ve iʿānet eylemezler" demektir. Bīgāne makūlesinden istimdād ve istiʿānet olunmamak maʿrizinde darb olunur.

Burada رَبْعٌ [rebʿ] tavakkuf ve intizār yāhūd ikāmet maʿnāsından meʾhūzdur; ve yukālu: "إِرْبَعْ عَلَى ظَلْعِكَ" أَيْ إِنَّكَ ضَعِيفٌ فَانْتَهِ عَمَّا لاَ تُطِيقُهُ" Bir kimse ʿuhde-i tāb ve tākatından hāric bir nesne tahammülüne irtikāb ve ibtidār eyledikte īrād olunur. Burada رَبْعٌ [rebʿ] taş kaldırmak maʿnāsından meʾhūzdur; ve yukālu: إِرْقَ عَلَى ظَلْعِكَ Yaʿnī "Yüksek yere aksaklığına göre çık" demektir. إِرْقَ kelimesi رُقِيٌّ [ruḳiyy] lafzından emrdir, murād taht-ı tekellüfe havsala-i tahammül ü iktidārın mikdārı duhūl eyle demektir. Kezālik zaʿf-ı hālin var iken yine kudretin yetiştiği mikdārı saʿy ve cehd eyle demek olur ki عَلَى [ʿalā] مَعَ [maʿa] maʿnāsına olur; ve yukālu: "إِرْقَأْ عَلَى ظَلْعِكَ" أَيْ أَصْلِحْ أَمْرَكَ أَوَّلاً Yaʿnī "İbtidā kendi zaʿf-ı hālini ıslāh eyle" demektir ki murād ibtidā kendi ʿacz ve nakīsana bakıp baʿdehu vaʿīd ve tehdīd eyle ki tehdīd eylediğin kimse ile mukāvemete iktidārın yoktur yāhūd sende ʿayb ve nakīsa var iken halka zebān-dırāz-ı taʿn u taʿyīb olmaktan sükūt eyle diyecek yerde īrād olunur. Hulāsa bir adamı hadd ve vazīfesinden hāric ʿamel ve hareketten menʿ mahallinde īrād olunur; ve yukālu: "إِرْقَ عَلَى ظَلْعِكَ" يَعْنِي إِحْفَظْ عَلَى ظَلْعِكَ Bir ʿayb ve nakīsası olan kimseyi lisān-ı nāstan muhāfaza için ʿayb-ı mezbūrdan ecr ve iskāt zımnında īrād olunur; ve yekūlūne: "إِرْقِ عَلَى ظَلْعِكَ" بِكَسْرِ الْقَافِ أَمْرًا مِنَ الرُّقْيَةِ "Aksaklığına efsūn eyle" demektir. Bende rukye ve efsūna muhtāc aksaklık yoktur ki ben ona efsūn ve tīmār edeyim, yaʿnī kendi ʿayb ve ʿilletine bakıp onun defʿ ve ıslāhına saʿy eyle, bende senin gibi defʿ ve ıslāhına bakılacak ʿayb ve ʿillet yoktur. Ve fī meselin āhere: "إِرْقَ عَلَى ظَلْعِكَ أَنْ يُهَاضَا" Yaʿnī "Aksak olan ayağının tahammülüne göre yükseğe suʿūd eyle ki sonra bütün şikest olur." Ve

ظَلْعٌ [ẓalʿ] Nāsın kesretinden nāşī yer daralmak maʿnāsına müstaʿmeldir, gūyā ki yer kesret-i nāsa mütehammil olmamakla aksak dābbeye döndü yāhūd zihāmdan birer dizleri üzere oturmalarıyla nās aksak dābbeye döndü; yukālu: ظَلَعَتِ الْأَرْضُ بِأَهْلِهَا أَيْ ضَاقَتْ بِهِمْ لِكَثْرَتِهِمْ Ve

ظَلْعٌ [ẓalʿ] Kancık köpek kızmak ve yalıkmak maʿnāsınadır; yukālu: ظَلَعَتِ الْكَلْبَةُ إِذَا اسْتَجْعَلَتْ

اَلظَّالِعُ [eẓ-ẓāliʿ] Ayağı aksayıp yekerek yürür olan hayvāna denir; yukālu: دَابَّةٌ ظَالِعٌ إِذَا كَانَ بِهَا ظَلْعٌ Ve müttehem adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ ظَالِعٌ أَيْ مُتَّهَمٌ Ve bir tarafa māʾil nesneye ıtlāk olunur; müzekker ve müʾennesi müsāvīdir, ʿalā-kavlin

müᵓennesi ظَالِعَةٌ [ẓāliᶜat]tır. Ve

ظَالِعٌ [ẓāliᶜ] Dişiye kızmış erkek köpeğe ve erkeğe kızmış dişi köpeğe denir ki kızgın ve yalık taᶜbīr olunur; ve minhu'l-meselu: "لاَ أَنَامُ حَتَّى يَنَامَ ظَالِعُ الْكِلاَبِ" Burada üç maᶜnāya da muhtemeldir: Pes maᶜnā "Köpeklerin aksağı uyumadıkça ben uyumam" demektir, zīrā aksak köpek sağ ve sahīh köpekler var iken dişiye çatmağa cürᶜet edemez, tā ki muntazır olup onlar uyudukta savsa tarīkiyle dişiye çatıp baᶜdehu hāba varır yāhūd murād dişiye kızmış erkek kelbdir ki kızgınlığından işini bitirmeyince uyumaz yāhūd erkeğe kızmış dişi kelbdir ki erkekler istīlā etmekle kendisini uyutmazlar. Umūrunda gaflet ve ihmāl etmeyip tabassur ve cidd ve ihtimām eden kimse hakkında darb olunur.

اَلظُّلاَعُ [eẓ-ẓulāᶜ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bir ᶜillettir ki dābbe kısmının ayaklarında zuhūr edip yektirerek yürütür. Ve bu çok yürümek ve pek yorulmaktan olmaz, kendiliğinden mütehaddis bir marazdır.

ظُلَعُ [Ẓulaᶜ] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) Benū Suleym yurdunda bir dağın adıdır.

FASLU'L-ᶜAYNİ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ الْعَيْنِ الْمُهْمَلَةِ)

[ع ف ر ج ع]

اَلْعَفَرْجَعُ [el-ᶜaferjaᶜ] (سَفَرْجَلٌ [sefercel] vezninde) Bed-hūy kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ عَفَرْجَعٌ أَيْ سَيِّءُ الْخُلُقِ

[ع ك و ك ع]

اَلْعَكَوْكَعُ [el-ᶜakevkaᶜ] (سَفَرْجَلٌ [sefercel] vezninde) Bodur adama denir.

[ع ك ن ك ع]

اَلْعَكَنْكَعُ [el-ᶜakenkaᶜ] (سَمَنْدَلٌ [semendel] vezninde) Gūl-ı beyābānīnin erkeğine denir; كَعَنْكَعٌ [keᶜankaᶜ] dahi derler.

[ع ل ع]

عَلْعَ [ᶜalᶜa] (ᶜayn'ların fethiyle أَيْنَ [eyne] vezninde) Koyun ve keçi ve deve kısmına mahsūs zecr ve āzār kelimātındandır, عَلْعَلْ [ᶜalᶜal] dahi derler, فَدْفَدٌ [fedfed] vezninde.

[ع ه خ ع]

اَلْعُهْخُعُ [el-ᶜuhẖuᶜ] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) Berriyyede nābit bir şecer adıdır ki kendisi ve yaprağı edviyeye idhāl olunur. Ve suᵓile aᶜrābiyyun ᶜan nākatihi fe-kāle: تَرَكْتُهَا تَرْعَى الْعُهْخُعَ وَهِيَ شَجَرَةٌ يُتَدَاوَى بِهَا وَبِوَرَقِهَا Baᶜzılar bunu hemān خُعْخُعٌ [ẖuᶜẖuᶜ] ᶜunvānıyladır dediler ki ẖā-yı muᶜcemele ileهُدْهُدٌ [hudhud] veznindedir. Ve baᶜzı fenn-i maᶜānī kitāblarında ᶜayn-ı sānīnin takdīmiyle تَرْعَى الْعُهْعُخَ ᶜunvānında resm olunmakla galattır. Mütercim der ki baᶜzısında dahi hā'nın takdīmiyle mersūm olmakla bu dahi galat olmuş olur.

[ع و ع]

اَلْعَوْعَاءُ [el-ᶜavᶜāᵓ] غَوْغَاءُ [ġavġāᵓ] vezninde

ve mürādifidir ki şamataya ve çığıltıya denir.

[ع ي ع]

اَلتَّعْيِيعُ [et-taʿyīʿ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir adam kasd ve ʿazīmet eylediği işten ʿāciz ve dermānde olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَيَّعَ الْقَوْمُ إِذَا عَيُّوا عَنْ أَمْرٍ قَصَدُوهُ وَفِي كُتُبِ التَّصْرِيفِ عَاعَيْتُ عِيعَاءً وَلَمْ يُفَسِّرُوهُ قَالَ الْأَخْفَشُ لَا نَظِيرَ لَهَا سِوَى حَاحَيْتُ وَهَاهَيْتُ Şārih der ki bu dahi koyun ve keçi sürecek عَاءْ ve عَيْ savtlarından masūgdur.

FASLU'L-FĀʾ
(فَصْلُ الْفَاءِ)

[ف ج ع]

اَلْفَجْعُ [el-fecʿ] (سَجْعٌ [secʿ] vezninde) Bir kimsenin vücūdunu acıtıp ağrıtmak maʿnāsınadır; yukālu: فَجَعَهُ فَجْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَوْجَعَهُ Baʿzılar dedi ki فَجْعٌ [fecʿ] bir adamın sevgili ve pek makbūl nesnesinin nābūd olması kendisini acıtıp yandırmak maʿnāsınadır; yukālu: فُجِعَ الرَّجُلُ بِمَالِهِ عَلَى الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَفْجُوعٌ وَهُوَ أَنْ يُوجَعَ الْإِنْسَانُ بِشَيْءٍ يَكْرُمُ عَلَيْهِ فَيُعْدَمَهُ Kāle'ş-şārih ve yukālu: فَجَعَتْهُ الْمُصِيبَةُ أَيْ أَوْجَعَتْهُ بِإِعْدَامِ شَيْئِهِ الْمُكَرَّمِ

اَلتَّفْجِيعُ [et-tefcīʿ] فَجْعٌ [fecʿ] maʿnāsınadır; yukālu: فَجَّعَهُ بِمَعْنَى فَجَعَهُ

اَلْفَاجِعَةُ [el-fāciʿat] Nāsı derd-nāk eden hādise ve musībete denir; yukālu: نَزَلَتْ بِهِ فَاجِعَةٌ أَيْ رَزِيئَةٌ تَفْجَعُ النَّاسَ

اَلْفَاجِعُ [el-fāciʿ] ve

اَلْفَجُوعُ [el-fecūʿ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Nāsı derd-nāk eden şeyʾe denir; yukālu: مَوْتٌ فَاجِعٌ وَفَجُوعٌ أَيْ يَفْجَعُ النَّاسَ بِالدَّوَاهِي Ve

فَاجِعٌ [fāciʿ] غُرَابُ الْبَيْنِ [ġurābu'l-beyn] dedikleri kargaya ıtlāk olunur ki zuʿm-ı aʿrāb üzere halkı iftirākla mahzūn eder, savtıyla teşeʾüm ederler; yukālu: صَاحَ الْفَاجِعُ أَيْ غُرَابُ الْبَيْنِ Ve musībete uğramış hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ فَاجِعٌ أَيْ ذَاتُ فَجِيعَةٍ مِثْلَ لَابِنٍ

اَلْفَجِيعَةُ [el-fecīʿat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Musībete denir, رَزِيئَةٌ [rezīʾet] maʿnāsınadır.

اَلتَّفَجُّعُ [et-tefeccuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznninde) Bir musībet nüzūlünde acıyıp derd-nāk olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَفَجَّعَ الرَّجُلُ إِذَا تَوَجَّعَ لِلْمُصِيبَةِ

اَلْفُجَاعُ [el-Fucāʿ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Semleḳa nām kimsenin ceddi ismidir.

[ف د ع]

اَلْفَدَعُ [el-fedaʿ] (fethateynle) İnsānın bileği yāhūd topuğu eğri olmakla yāhūd ayağı bedeni tarafına doğru buruk ve dürük olmak. ʿAlā-kavlin ayağın arkası üzere sürür gibi yürür olmak ki ökçe kalkık olur. Ve ʿalā-reʾyin tabanı yukarı çekik olmakla tabanı altı kof ve mücevvef olmak maʿnāsınadır, şöyle ki bir serçe kuşunun üzerine bassa rencīde eylemez ola. Yāhūd en ve oynak yerleri burkulup yerlerinden ayrılmış gibi salkıca buruk ve eğri olmak maʿnāsınadır; bu hālet ekseri bilekçelerde halkī ve māder-zād olur. Yāhūd incik kemiğiyle tabanın mā-beyni eğri olmak maʿnāsınadır; ve minhu hadīsu İbn ʿÖmer: "أَنَّ يَهُودَ خَيْبَرَ دَفَعُوهُ مِنْ بَيْتٍ فَفَدِعَتْ قَدَمُهُ" ve yukālu: فَدِعَ الرَّجُلُ فَدَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve deve kısmında فَدَعٌ [fedaʿ] tabanının göğsü kalkık olmakla tırnağıyla bilekçesi aralığına basar gibi olmaktan ʿibārettir.

اَلْأَفْدَعُ [el-efdaʿ] فَدَعٌ [fedaʿ]-ı mezkūrdan vasftır; yukālu: جَمَلٌ أَفْدَعُ وَنَاقَةٌ فَدْعَاءُ

اَلْفَدَعَةُ [el-fedeʿat] (fetehātla) Bilekçede yāhūd ayakta فَدَعٌ [fedaʿ] sıfatı olan mevziʿe denir.

اَلتَّفْدِيعُ [et-tefdīʿ] İnsānı yāhūd hayvānı أَفْدَعُ [efdaʿ] kılmak maʿnāsınadır; yukālu: فَدَّعَهُ إِذَا جَعَلَهُ أَفْدَعَ

[ف ر د ع]

اَلْفُرْدُوعَةُ [el-furdūʿat] (عُصْفُورَةٌ [ʿuṣfūret] vezninde) Dağın bir köşesine denir,زَاوِيَةُ الْجَبَلِ [zāviyetu'l-cebel] maʿnāsına. Ve bu eʾimme-i lügatten ʿUzeyzī rivāyetidir yāhūd savāb olan ḳāf'la olmaktır.

[ف ر ز ع]

اَلْفُرْزُعُ [el-furzuʿ] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) Pamuğun çekirdeğine denir.

اَلْفُرْزُعَةُ [el-furzuʿat] (قُنْفُذَةٌ [ḳunfuẕet] vezninde) Çayırlık bölüğüne denir; cemʿi فَرَازِعُ [ferāziʿ]dir. Ve

فُرْزُعَةُ [Furzuʿat] Loḳmān'ın sekiz nesrinden birinin ismidir. Müʾellif "ل،ب،د" māddesinde yedi nesr olmak üzere tafsīl eylemiştir.

اَلتَّفَرْزُعُ [et-teferzuʿ] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Çayırlık bölük bölük olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَفَرْزَعَ الْكَلَأُ إِذَا صَارَ فَرَازِعَ أَيْ قِطَعًا

[ف ر ع]

اَلْفَرْعُ [el-ferʿ] (زَرْعٌ [zerʿ] vezninde) Her nesnenin yukarısına denir; yukālu: فَرْعُ الدَّوْحَةِ ظِلُّهَا دَرْفُهَا أَيْ أَعْلاَهَا Ve bir cemāʿatin şerīf ve zī-şānına ıtlāk olunur; yukālu: فُلاَنٌ فَرْعُ قَوْمِهِ أَيْ شَرِيفُهُمْ Ve müfīd ve nāmī olan māl-ı hāzır u mahfūza ıtlāk olunur. Cevherī bunu fethateynle takyīd eylemekle vehm eyledi, niteki Şuveyʿir nām şāʿirin işbu: "فَمَنْ وَاسْتَبْقَى وَلَمْ يَعْتَصِرْ || مِنْ فَرْعِهِ مَالاً وَلَمْ يَكْسِرْ" beytinde rā'nın sükūnuyla müsebbettir. Ve

فَرْعٌ [ferʿ] Tām ve vāfir olan saça ıtlāk olunur; yukālu: إِمْرَأَةٌ طَوِيلَةُ الْفَرْعِ وَهُوَ الشَّعْرُ التَّامُّ Ve ağaç budağının ucundan düzülmüş yaya denir; tekūlu: رَأَيْتُ فِي يَدِهِ فَرْعًا حَسَنًا وَهِيَ الْقَوْسُ الَّتِي عُمِلَتْ مِنْ طَرَفِ الْقَضِيبِ Ve ağacı yarılmayıp yaʿnī bütün daldan düzülmüş yaya denir, ʿalā-kavlin yay kısmının pek latīf ve güzīde ve bihterine denir; yukālu: رَمَاهُ بِالْفَرْعِ أَيِ الْقَوْسِ الْغَيْرِ الْمَشْقُوقَةِ أَوْ هِيَ مِنْ خَيْرِ الْقِسِيِّ Burada غَيْر lafzına harf-i taʿrīf idhāl olunduğu bi't-teʾvīl mücīz olan kavla mebnīdir; ve yukālu: قَوْسٌ فَرْعٌ وَفَرْعَةٌ بِالْوَصْفِ وَالتَّأْنِيثِ Ve

فَرْعُ الْمَرْأَةِ [ferʿu'l-merʾet] Hatunun saçından

ʿibārettir. Bu maʿnā-yı sābıktan eʿammdır. فَرْعٌ [ferʿ]in cemʿi فُرُوعٌ [furūʿ] gelir. Ve

فَرْعٌ [ferʿ] Dere akıntısına su akacak yere denir. Bunun cemʿi فِرَاعٌ [firāʿ]dır fā'nın kesriyle. Ve

فَرْعُ الْأُذُنِ [ferʿu'l-uẕun] Kulağın yukarısına ıtlāk olunur ki üst kemirtleği olacaktır; yukālu: فَرَعَ فَرْعَ أُذُنِهِ أَيْ أَعْلاَهَا Müʾellif وَمِنَ الْأُذُنِ فَرْعُهَا ʿibāretiyle resm eylemekle hakk-ı ʿibāre وَمِنَ الْأُذُنِ أَعْلاَهَا ʿunvānıyla olmaktır. Ve

فَرْعٌ [ferʿ] Masdar olur, yükseğe çıkmak maʿnāsına; yukālu: فَرَعَ الْجَبَلَ فَرْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا صَعِدَ Ve aşağı inmek maʿnāsına olmakla zıdd olur; yukālu: فَرَعَ الْجَبَلَ إِذَا نَزَلَ Ve kızın kızlığını izāle eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَرَعَ الْبِكْرَ إِذَا افْتَضَّهَا Ve bir kimsenin başına değnekle yāhūd kılıçla havāle olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: فَرَعَ رَأْسَهُ بِالْعَصَا إِذَا عَلاَهُ بِهَا Ve

فَرُوعٌ [ferʿ] ve

فُرُوعٌ [furūʿ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Sāʾirlere şeref ve şān yā hüsn ü cemāl cihetiyle gālib ve ser-efrāz olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: فَرَعَ الْقَوْمَ فَرْعًا وَفُرُوعًا إِذَا عَلاَهُمْ بِالشَّرَفِ أَوْ بِالْجَمَالِ Ve atın başını uyanla silkip yürümekten alıkomak maʿnāsınadır; yukālu: فَرَعَ الْفَرَسَ بِاللِّجَامِ إِذَا قَدَعَهُ وَكَبَحَهُ Ve nizāʿ üzere olan adamların aralığına girip defʿ-i nizāʿla ıslāh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَرَعَ بَيْنَ الْقَوْمِ إِذَا حَجَزَ وَكَفَّ وَأَصْلَحَ

اَلْفُرْعُ [el-Furʿ] (fā'nın zammıyla) Medīne-i münevvere nāhiyelerinden aʿzamı olan nāhiyede bir mevziʿ adıdır. Ve ʿArafāt'ta Kebkeb nām cebelden müteferriʿ bir derenin ismidir, bunda fā'nın fethiyle de zebān-zededir. Ve bir suyun adıdır. Ve أَفْرَعُ [efraʿ] lafzından cemʿ olur, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْفُرْعَانُ [el-furʿān] (fā'nın zammıyla) Bu dahi أَفْرَعُ [efraʿ] lafzından cemʿdir.

اَلْأَفْرَعُ [el-efraʿ] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Saçı tām ve karār üzere olan adama denir; أَصْلَعُ [aṣlaʿ] mukābilidir: وَكَانَ أَبُو بَكْرٍ أَفْرَعَ وَعُمَرُ أَصْلَعَ Ve

أَفْرَعُ [efraʿ] Vesveseli adama denir; ve minhu'l-hadīsu: "لاَ يَؤُمَّنَّكُمُ الْأَفْرَعُ» أَيِ الْمُوَسْوِسُ

اَلْفَرْعَاءُ [el-ferʿāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) أَفْرَعُ [efraʿ]ın müʾennesidir.

اَلْفَرَعُ [el-feraʿ] (fethateynle) Nākanın yāhūd koyunun ve keçinin en evvel doğurduğu yavrusuna denir; Cāhiliyye'de onu sanemlerine kurbān ederler idi; ve minhu'l-hadīsu: "لاَ فَرَعَ وَلاَ عَتِيرَةَ" Ve baʿzılar ʿindinde Cāhiliyye'den birinin devesi yüz mihāra bālig oldukta bir genç ve aʿlā devesini sanemine kurbān ederler idi; فَرَعٌ [feraʿ] dedikleri o kurbān eyledikleri devedir. Mukaddemā ehl-i İslām dahi o minvāl üzere birini zebh eder olup baʿdehu nesh ve nehy sādır olmakla ferāgat eylediler. Müfredi فَرَعَةٌ [fereʿat] ve cemʿi فُرُعٌ [furuʿ] dur zammeteynle. Ve

فَرَعٌ [feraʿ] Bölmeğe denir; yukālu: تَرَاضَوْا بِالْفَرَعِ أَيْ بِالْقِسْمِ Ve Başra ile Kūfe beyninde bir mevziʿ ismidir. Ve أَفْرَعُ [efraʿ] lafzından masdar olur, başın saçı tām ve vāfir olmak maʿnāsına; yukālu: فَرِعَ الرَّجُلُ فَرَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ أَفْرَعَ أَيْ تَامَّ الشَّعْرِ Ve

فَرَعٌ [feraʿ] Kehleye denir; rā'nın sükūnuyla da cāʾizdir. Müfredi فَرَعَةٌ [fereʿat]tır, قَمْلَةٌ [ḳamlet] gibi; rā'nın sükūnuyla da lügattır; yukālu: فِي قَمِيصِهِ فَرَعٌ كَثِيرٌ أَيْ قَمْلٌ Ve

فَرَعٌ [feraʿ] Kırba ve tulum tām ve kebīr olmamakla büyütüp karār üzere kılmak için

sonradan ziyāde kılınmış yamaya denir.

اَلْإِفْتِرَاعُ [el-iftirāʿ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi kızın bekāretini izāle eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِفْتَرَعَ الْبِكْرَ إِذَا افْتَضَّهَا

اَلْفَارِعُ [el-fāriʿ] Serv-i sehī gibi tenāsüb üzere bülend ve bālā olan hūb ve latīf ve mevzūn nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ فَارِعٌ أَيْ عَالٍ مُرْتَفِعٌ هَيِّءٌ حَسَنٌ şeyʾe denmekle zıdd olur; yukālu: شَيْءٌ فَارِعٌ أَيْ مُسْتَفِلٌ Ve

فَارِعٌ [Fāriʿ] Medīne'de bir hısn adıdır. Ve Vādi's-Serāt nām mahalde bir karye adıdır ki Sāye kurbünde vākiʿdir. Ve Sāye, Mekke'ye karīb bir vādīdir. Ve

فَارِعٌ [Fāriʿ] Ṭāʾif türābında bir mevziʿ adıdır. Ve

فَارِعٌ [fāriʿ] فَرَعَةٌ [fereʿat] lafzından ki fetehātladır, müfred olur, sultān ve vālī ve hākimin etbāʿ ve aʿvānına denir; yukālu: هُوَ فَارِعٌ مِنْ فَرَعَةِ السُّلْطَانِ أَيْ مِنْ أَعْوَانِهِمْ

اَلْفَوَارِعُ [el-fevāriʿ] Yüksekte olan su akıntılarına denir; müfredi فَارِعَةٌ [fāriʿat]tır. Ve bir mevziʿin ismidir.

فُرَيْعَةُ [Furayʿat] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] veznide) Esmā-i nisvāndandır: Furayʿa bint Ebī Umāme ve Furayʿa bint Rāfiʿ ve Furayʿa bint ʿÖmer ve Furayʿa bint Ḳays ve Furayʿa bint Mālik b. ed-Daḫşem ve Furayʿa bint Muʿavviẕ sahābiyyelerdir. Ve Fāriʿa bint Ebī Sufyān ve Bintu Ebi'ṣ-Ṣalt eṣ-Ṣaḳafiyye ve Bintu Mālik b. Sinān, ʿalā-kavlin bu جُهَيْنَةُ [cuheynet] veznindedir, bunlar da sahābiyyelerdir. Ve Ḥassān b. Ṣābit, İbnu'l-Furayʿa demekle müteʿāreftir, جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde ki vālidesi ismidir. Ve Temīm b. Firaʿ ki عِنَبٌ [ʿineb] veznindedir, tābiʿīndendir.

اَلْإِفْرَاعُ [el-ifrāʿ] (hemzenin kesriyle) Bayırdan ve dağdan aşağıya doğru inmek maʿnāsınadır; yukālu: أَفْرَعَ فِي الْجَبَلِ إِذَا انْحَدَرَ Ve konmak maʿnāsınadır; yukālu: أَفْرَعَ بِالْقَوْمِ إِذَا نَزَلَ بِهِمْ Ve nākanın vech-i meşrūh üzere ilk yavrusunu kurbān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَفْرَعَ الْفَرَعَةَ إِذَا نَحَرَهَا Ve nāka ilk yavru doğurmak maʿnāsınadır; yukālu: أَفْرَعَتِ الْإِبِلُ إِذَا نُتِجَتِ الْفَرَعَةَ ve yukālu: أَفْرَعَ الْقَوْمُ إِذَا فَعَلَتْ إِبِلُهُمْ ذَلِكَ أَيْ نُتِجَتِ الْفَرَعَةَ Ve su ve ot talebiyle bir mahalle sāʾirden mukaddem varmak maʿnāsınadır; yukālu: أَفْرَعَ الْقَوْمُ إِذَا انْتَجَعُوا فِي أَوَّلِ النَّاسِ Ve ehl ve müteʿallakātına kefīl ve zāmin olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَفْرَعَ فُلَانٌ أَهْلَهُ أَيْ كَفَلَهُمْ Şārih der ki müʾellif gerçi bu taʿbīrde Ṣāġānī'ye iktidā eyledi, lākin ümmehāt-ı sāʾirede أَفْرَعَ الْوَادِي أَهْلَهُ أَيْ كَفَاهُمْ ʿibāretiyle müsebbet olmakla "Çayın suyu sükkānına kifāyet eyledi" demek olur. Vākıʿā ehle kefāletin letāfeti mütebeyyin değildir. Ve

إِفْرَاعٌ [ifrāʿ] Atın gemi ağzını kanatmak maʿnāsınadır; yukālu: أَفْرَعَ اللِّجَامُ الْفَرَسَ إِذَا أَدْمَاهُ أَيْ فَمَهُ Ve bir nesneye başlamak maʿnāsınadır; yukālu: أَفْرَعَ الْحَدِيثَ وَالشَّيْءَ إِذَا ابْتَدَأَهُ Ve bir yeri gezip haberini alıp bilmek maʿnāsınadır; yukālu: أَفْرَعَ الْأَرْضَ إِذَا جَوَّلَ فِيهَا فَعَرَفَ خَبَرَهَا Ve kız ile cimāʿ edip işini bitirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَفْرَعَ الْعَرُوسَ إِذَا فَرَغَ مِنْ غِشْيَانِهَا Ve hatun vilādet hengāmında nifās kanı görmek, ʿalā-kavlin ilk hayz kanı görmek maʿnāsınadır; yukālu: أَفْرَعَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا رَأَتِ الدَّمَ عِنْدَ الْوِلَادَةِ أَوْ فِي أَوَّلِ مَا حَاضَتْ Ve koyun sürüsünü sırtlan yaralayıp ifsād ve tebāh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَفْرَعَتِ الضَّبُعُ الْغَنَمَ إِذَا أَفْسَدَتْ وَأَدْمَتْ Ve bir kavmin seyyid ve ser-gerdesi düşman tarafından ahz ve esīr olmak maʿnāsınadır; yukālu: أُفْرِعَ بِسَيِّدِ بَنِي فُلَانٍ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا أَخَذُوهُ

اَلتَّفْرِيعُ [et-tefrīᶜ] Bu dahi dağdan ve bayırdan sel gibi aşağıya inmek maᶜnāsınadır; yukālu: فَرَّعَ مِنَ الْجَبَلِ إِذَا انْحَدَرَ Ve yükseğe çıkmak maᶜnāsına olmakla إِفْرَاعٌ [ifrāᶜ] gibi zıdd olur; yukālu: فَرَّعَ الْجَبَلَ إِذَا صَعِدَ Ve nākanın ilk veledini boğazlamak maᶜnāsınadır; yukālu: فَرَّعَ الرَّجُلُ إِذَا ذَبَحَ الْفَرَعَ Ve bir asl mesᵓeleden şāḫlar gibi fürūᶜ-ı ahkām-ı ᶜadīde ictihād ve istihrāc eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: فَرَّعَ الْفَقِيهُ مِنْ هَذَا الْأَصْلِ إِذَا جَعَلَهَا فُرُوعًا

اَلْإِسْتِفْرَاعُ [el-istifrāᶜ] Bu dahi bir nesneye başlamak maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَفْرَعَ الْحَدِيثَ وَالشَّيْءَ إِذَا ابْتَدَأَهُ Ve nākanın ilk yavrusunu boğazlamak maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَفْرَعَ الرَّجُلُ إِذَا ذَبَحَ الْفَرَعَ

اَلتَّفَرُّعُ [et-teferruᶜ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Asl mesᵓeleden ahkām-ı ᶜadīde müteşaᶜᶜib olmak maᶜnāsınadır; yukālu: فَرَّعَ الْفَقِيهُ مِنْ هَذَا الْأَصْلِ مَسَائِلَ فَتَفَرَّعَتْ Ve bir kimse halkın üzerine havāle olmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَفَرَّعَ فُلَانٌ الْقَوْمَ إِذَا رَكِبَهُمْ وَعَلَاهُمْ Ve bir kavmin seyyide-i nisvānını tezevvüc eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَفَرَّعَ فُلَانٌ الْقَوْمَ إِذَا تَزَوَّجَ سَيِّدَةَ نِسَائِهِمْ Ve ağacın şāhları firāvān olmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَفَرَّعَتِ الْأَغْصَانُ إِذَا كَثُرَتْ

فَرْوَعٌ [Fervaᶜ] (جَدْوَلٌ [cedvel] vezninde) Bir mevziᶜ adıdır.

اَلْفَيْفَرَعُ [el-feyferaᶜ] (فَيْفَعَلٌ [feyfeᶜal] vezninde) Bir şecer adıdır.

فُرَيْعٌ [Furayᶜ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Ṣaᶜlebe b. Muᶜāviye nām kimsenin lakabıdır ki ᶜAbdulḳays neslindendir. Ve فُرَيْعٌ [furayᶜ] lafzı فِرْعَوْنُ [firᶜavn] lafzında lügattır, niteki Umeyye b. eṣ-Ṣalt nām şāᶜirin işbu: وَفُرَيْعٌ بُنْيَانُهُ || حَيِّ دَاوُدَ وَابْنَ عَادٍ وَمُوسَى بِالثِّقَالِ« beytinde vārid olmuştur ki murād فِرْعَوْنُ [firᶜavn]dır yāhūd zarūret-i şiᶜr için öylece vārid olmuştur.

فُرْعَانُ [Furᶜān] (عُثْمَانُ [ᶜuṯmān] vezninde) Esmādandır: Furᶜān b. el-Aᶜref, Benu'n-Nezzāl cemāᶜatinden bir kimsedir ki ihtizārı hālinde kendi nefsine أُخْرُجِي لَكَاعِ diye cānının tīzce hurūcunu şetm ederek ilhāh eylemiştir. Ve bundan başka Furᶜān b. el-Aᶜref, Benī Murre'den bir kimsedir ki hem şāᶜir ve hem sārik idi. Ve ᶜAbdullāh b. Lehīᶜa b. Furᶜān ki kādī-i diyār-ı Mışriyyedir, muhaddisīndendir.

اَلْمَفَارِعُ [el-mefāriᶜ] (mīm'in fethiyle) Nizāᶜ edenlerin aralığına girip fasl ve ıslāh eden miyāncılara denir; مِفْرَعٌ [mifraᶜ] müfredidir, مِنْبَرٌ [minber] vezninde.

[ف ر ق ع]

اَلْفَرْقَعَةُ [el-ferḳaᶜat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Pek pek yelmek maᶜnāsınadır; yukālu: فَرْقَعَ الرَّجُلُ إِذَا عَدَا شَدِيدًا Ve bir kimsenin boynunu burmak maᶜnāsınadır; yukālu: فَرْقَعَ فُلَانًا إِذَا لَوَى عُنُقَهُ Ve parmak çıtırdatmak maᶜnāsınadır; yukālu: فَرْقَعَ الْأَصَابِعَ إِذَا نَقَّضَهَا

اَلتَّفْرُقُعُ [et-teferḳuᶜ] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Parmak çıtırdamak maᶜnāsınadır; yukālu: فَرْقَعَ الْأَصَابِعَ فَتَفَرْقَعَتْ

اَلْإِفْرِنْقَاعُ [el-ifrinḳāᶜ] (إِحْرِنْجَامٌ [iḥrincām] vezninde) تَفَرْقُعٌ [teferḳuᶜ] maᶜnāsınadır; yukālu: فَرْقَعَ الْأَصَابِعَ فَافْرَنْقَعَتْ Ve bu maᶜnāda müteᶜaddī olur; yukālu: إِفْرَنْقَعَ الْأَصَابِعَ بِمَعْنَى فَرْقَعَهَا Ve bir nesneden açılıp alarga olmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِفْرَنْقَعَ عَنْهُ إِذَا انْكَشَفَ عَنْهُ وَتَنَحَّى

اَلْفِرْقَاعُ [el-firḳāᶜ] (fā'nın kesriyle) Zartalamak maᶜnāsınadır; yukālu: فَرْقَعَ فِرْقَاعًا إِذَا ضَرَطَ

اَلْقُرْقُعَةُ [el-furḳuᶜat] (قُنْفُذَةٌ [ḳunfuẕet] vezninde) Göte denir, إِسْتٌ [ist] maᶜnāsına.

[ف ر ن ع]

اَلْفِرْنِعُ [el-firniᶜ] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde ve قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) Ne büyük ve ne küçük olan kehleye denir, قَمْلٌ [ḳaml]-i vasat maᶜnāsına.

[ف ز ع]

اَلْفَزْعُ [el-Fezᶜ] (fā'nın fethi ve zā-yı muᶜcemenin sükūnuyla) İbn ᶜAbdullāh b. Rebīᶜa b. Cendel nām kimsenin ismidir. Ve Kelb kabīlesinden bir kimsenin ismidir. Ve Ḫuzāᶜa kabīlesinden bir kimsenin ismidir. Ve İbnu'l-Fezᶜ şol kimsedir ki Manṣūr-ı ᶜAbbāsī zamānında İbrāhīm b. ᶜAbdullāh b. Ḥasen b. ᶜAlī radıyallāhu ᶜanhum ile hurūc eylemekle bir takrīble dest-i Manṣūr'a giriftār ve ber-dār olmuştur.

اَلْفِزْعُ [el-Fizᶜ] (fā'nın kesriyle) Benī ᶜĀdāt cemāᶜatinden ism-i İbnu'l-Muceşşir'dir.

اَلْفَزَعُ [el-Fezaᶜ] (fethateynle) İsm-i İbn ᶜUḳayḳ'tır ki tābiᶜīndendir. Ve bir adamın dahi ismidir ki Munḳaᶜ cenāblarından rivāyet-i hadīs eyledi. Ve Fezaᶜ b. Şehrān, Ḫaṣᶜam kabīlesi nesebinin ricālindendir. Ve

فَزَعٌ [fezaᶜ] Korkuya denir; cemᶜi أَفْزَاعٌ [efzāᶜ] gelir, hālbuki فَزَعٌ [fezaᶜ] masdardır, yaᶜnī fi'l-asl masdar olup ism mevkiᶜinde istiᶜmāl olunur yāhūd nevᶜ irādesine mebnīdir; yukālu: كُشِفَ عَنْ قَلْبِهِ الْفَزَعُ أَيِ الذُّعْرُ وَالْفَرَقُ İşbu kelimelerin medlūlü olan korku, adama bir korkunç nesneden ᶜārız olan kalbin nefār ve inkıbāzı hāletidir ki şerr ve mazarrat tevakkuᶜundan neş'et eder, Fārisīde buna hirās ve Türkīde belinleme ve uçunma taᶜbīr olunur. Uyku içre ve nāgehān haykırıldıkta ᶜārız olan korku bu kabildendir, onun için خِفْتُ مِنَ اللهِ فَزِعْتُ وَفَرِقْتُ وَذُعِرْتُ مِنَ اللهِ denir, denmek cā'iz değildir. Ve işbu فَزَعٌ [fezaᶜ] kelimesi masdar olarak istiᶜmāl olunur; yukālu: فَزِعَ فَزَعًا إِذَا فَرِقَ وَخَافَ Ve bir kimseden dād ve feryād edip istigāse ve istimdād eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: فَزِعَ إِلَيْهِ وَمِنْهُ إِذَا اسْتَغَاثَهُ Ve meded ve imdād eylemek maᶜnāsına olmakla zıdd olur; yukālu: فَزِعَ إِلَيْهِ إِذَا أَغَاثَهُ Ve bir kimseye sığınmak maᶜnāsınadır; yukālu: فَزِعَ إِلَيْهِ إِذَا لَجَأَ Ve uykudan belinleyip uyanmak maᶜnāsınadır; yukālu: فَزِعَ مِنْ نَوْمِهِ إِذَا هَبَّ

اَلْفَزْعُ [el-fezᶜ] (fā'nın fethiyle) Bu dahi belinleyip korkmak maᶜnāsınadır; fā'nın kesriyle ve fethateynle cā'izdir; yukālu: فَزِعَ مِنْهُ فَزْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ بِمَعْنَى فَزِعَ Ve istimdād maᶜnāsınadır; yukālu: فَزِعَ إِلَيْهِ إِذَا اسْتَغَاثَهُ Ve imdād maᶜnāsınadır; yukālu: فَزِعَ إِلَيْهِ إِذَا أَغَاثَهُ Lākin bunda bi-nefsihi müteᶜaddī olarak فَزِعَهُ denmez. Ve baᶜzılar derler ki bāb-ı rābiᶜden فَزِعَ إِلَيْهِمْ [feziᶜa ileyhim] maᶜnāsınadır. Ve bāb-ı sālisten فَزِعَهُمْ ve bāb-ı rābiᶜden فَزِعَهُمْ [feziᶜahum] maᶜnāsınadır. Ve baᶜzılar ᶜindinde bāb-ı rābiᶜden intisār ve istimdād maᶜnāsına münhasırdır.

اَلْإِفْزَاعُ [el-ifzāᶜ] (hemzenin kesriyle) İmdāda yetişmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَفْزَعَهُمْ إِذَا أَغَاثَهُمْ وَنَصَرَهُمْ Ve uykudan belinlendirip uyandırmak maᶜnāsınadır; tekūlu: أَفْزَعْتُهُ إِذَا نَبَّهْتَهُ Ve korkutmak maᶜnāsınadır, yukālu: أَفْزَعَهُ إِذَا أَخَافَهُ Ve bir adamın derūnunda olan fezaᶜ ve dehşeti gidermek maᶜnāsınadır ki hemzesi selb içindir; yukālu: أَفْزَعَ عَنْهُ إِذَا كَشَفَ عَنْهُ الْفَزَعَ Ve

اَلْمَفْزَعُ [el-mefzaᶜ]

اَلْمَفْزَعَةُ [el-mefzeʿat] (mīm'in ve zāy'ın fethiyle) Sığınacak yere denir, müfred ve cemʿ ve müzekker ve müʾenneste istiʿmāl olunur. ʿAlā-kavlin مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde şol kimseye denir, kendisinden yāhūd kendisi için havf olunur ola; yukālu: هُوَ الْمَفْزَعُ وَالْمَفْزَعَةُ أَيِ الْمَلْجَأُ أَوِ الْمَفْزَعَةُ مَنْ يُفْزَعُ مِنْهُ أَوْ مِنْ أَجْلِهِ

اَلْفَزَّاعَةُ [el-fezzāʿat] (عَلَّامَةٌ [ʿallāmet] vezninde) Dāʾimā nāsı belinletip korkutur olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ فَزَّاعَةٌ إِذَا كَانَ يُفَزِّعُ النَّاسَ كَثِيرًا

اَلْفُزْعَةُ [el-fuzeʿat] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Şol adama denir ki halktan pek çok havf ve dehşet eder ola; yukālu: رَجُلٌ فُزَعَةٌ إِذَا كَانَ يَفْزَعُ مِنَ النَّاسِ

اَلْفُزْعَةُ [el-fuzʿat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Şol kimseye denir ki nās kendiden dāʾimā havf ve haşyet eder ola; yukālu: رَجُلٌ فُزْعَةٌ إِذَا كَانَ يُفْزَعُ مِنْهُ

فُزَيْعٌ [Fuzeyʿ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde)

فَزَّاعٌ [Fezzāʿ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Esmā-i ricāldendir.

اَلْمُفَزَّعُ [el-mufezzaʿ] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Dilīr ve bahādıra denir. Bunda binā-i tefʿīl izāle içindir; yukālu: رَجُلٌ مُفَزَّعٌ أَيْ شُجَاعٌ Ve korkak adama denmekle zıdd olur, gūyā ki fıtratına korkaklık īdāʿ olunmuştur; yukālu: رَجُلٌ مُفَزَّعٌ أَيْ جَبَانٌ

اَلتَّفْزِيعُ [et-tefzīʿ] Korkutmak maʿnāsınadır; yukālu: فَزَّعَهُ إِذَا أَخَافَهُ Ve bir adamın korkusunu gidermek maʿnāsınadır ki bināsı izāle içindir; yukālu: فُزِّعَ عَنْهُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا كُشِفَ عَنْهُ الْخَوْفُ

اَلْمُفَازِعُ [el-mufāziʿ] (مُنَاسِبٌ [munāsib] vezninde) Her nesneden korkucu ödek adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُفَازِعٌ أَيْ فَزِعٌ

[ف ش ع]

اَلْفَشْعُ [el-feşʿ] (fā'nın fethi ve şīn-i muʿcemenin sükūnuyla) Mısır buğdayının uçları kurumak maʿnāsınadır, yukālu: فَشَعَتِ الذُّرَّةُ فَشْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا يَبِسَ أَطْرَافُهَا

[ف ص ع]

اَلْفَصْعُ [el-faṣʿ] (fā'nın fethi ve ṣād'ın sükūnuyla) Tāze hurmāyı şırası çıkmak için sıkmak, ʿalā-kavlin kabuğundan çıkarmak maʿnāsınadır; yukālu: فَصَعَ الرُّطَبَةَ فَصْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا عَصَرَهَا أَوْ أَخْرَجَهَا مِنْ قِشْرِهَا Ve yumuşamakla içinde olan nesneden açılıp ayrılmak için bir şeyʾi parmakla ovuşturmak maʿnāsınadır, çekirdekli meyve ovuşturmak gibi; yukālu: فَصَعَ الشَّيْءَ إِذَا دَلَكَهُ بِإِصْبَعِهِ لِيَلِينَ فَيَنْفَتِحَ عَمَّا فِيهِ Ve bir kimseye ʿatiyye vermek maʿnāsınadır; tekūlu: فَصَعَ لِي بِكَذَا أَيْ أَعْطَانِيهِ Ve çocuk çükünün başını derisinden sıyırıp açmak maʿnāsınadır; yukālu: فَصَعَ الصَّبِيُّ إِذَا كَشَرَ قُلْفَتَهُ عَنْ كَمَرَتِهِ Ve dişi hayvān fercinin içini bir kerre açıp bir kerre yumup kapamak maʿnāsınadır ki tebevvül ve sifād ʿakiblerinde ederler; yukālu: فَصَعَتِ الدَّابَّةُ إِذَا أَبْدَتْ حَيَاهَا مَرَّةً وَأَخْفَتْهُ أُخْرَى Ve dülbendini başından açıp gidermek maʿnāsınadır; yukālu: فَصَعَ عِمَامَتَهُ إِذَا حَسَرَهَا عَنْ رَأْسِهِ Ve bir adama māl vermek maʿnāsınadır; yukālu: فَصَعَ لَهُ بِمَالٍ إِذَا أَعْطَاهُ Zāhiren bu tekrārdır.

اَلْإِفْتِصَاعُ [el-iftiṣāʿ] Bu dahi çocuk çükünün başını derisinden sıyırıp açmak maʿnāsınadır; yukālu: إِفْتَصَعَ الصَّبِيُّ بِمَعْنَى فَصَعَ Ve bir kimseden güçle hakkının mecmūʿunu almak maʿnāsınadır; yukālu: إِفْتَصَعَ مِنْهُ حَقَّهُ إِذَا أَخَذَهُ كُلَّهُ بِقَهْرٍ

اَلْفُصْعَةُ [el-fuṣʿat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Sünnet yerinde olan deriye denir ki bol olmakla haşefe tīz çıkar ola.

اَلتَّفْصِيعُ [et-tefṣīʿ] Bu dahi bir adama māl vermek maʿnāsınadır; yukālu: فَصَّعَ لَهُ بِمَالٍ إِذَا أَعْطَاهُ İşbu "ف،ص،ع" māddesinde keşf ve inkişāf muʿteber olmakla meselā māl ve ʿatiyye vermek verilen adamın keder ve kalbini keşf ve izāle eder. Ve

تَفْصِيعٌ [tefṣīʿ] Zartalamak, ʿalā-kavlin fısılatmak maʿnāsınadır; yukālu: فَصَّعَ الرَّجُلُ إِذَا ضَرَطَ أَوْ فَسَا

اَلْأَفْصَعُ [el-efṣaʿ] Şol çocuğa denir ki çükünün başında deri olmayıp sünnetli gibi açık ola; yukālu: غُلاَمٌ أَفْصَعُ أَيْ بَادِي الْقُلْفَةِ مِنْ كَمَرَتِهِ

اَلْفَصْعَاءُ [el-faṣʿāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Sıçana denir, fāre maʿnāsına.

اَلْفَصْعَانُ [el-faṣʿān] (عَطْشَانُ [ʿaṭşān] vezninde) Şol adama denir ki şiddet-i harāretinden dāʾimā başı açık durur ola. Ve bu ekserī be-gāyet hārrü'l-mizāc olmaktan neşʾet eder; yukālu: رَجُلٌ فَصْعَانُ إِذَا كَانَ مَكْشُوفَ الرَّأْسِ أَبَدًا لِحَرَارَةٍ وَالْتِهَابٍ

[ف ض ع]

اَلْفَضْعُ [el-faḍʿ] (fā'nın fethi ve ḍād-ı muʿcemenin sükūnuyla) Yestehlemek maʿnāsınadır; yukālu: فَضَعَ الصَّبِيُّ فَضْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا جَعَسَ Ve osurmak maʿnāsınadır; yukālu: فَضَعَ الْحِمَارُ إِذَا حَبَقَ

[ف ظ ع]

اَلْفَظَاعَةُ [el-feẓāʿat] (شَنَاعَةٌ [şenāʿat] vezninde) Bir kaziyye hadd ve endāzeyi mütecāviz şenīʿ ve kerīh ve rüsvāy olmak maʿnāsınadır; yukālu: فَظُعَ الْأَمْرُ فَظَاعَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا اشْتَدَّتْ شَنَاعَتُهُ وَجَاوَزَ الْمِقْدَارَ فِي ذَلِكَ

اَلْإِفْظَاعُ [el-ifẓāʿ] (hemzenin kesriyle) فَظَاعَةٌ [feẓāʿat] maʿnāsınadır; yukālu: أَفْظَعَ الْأَمْرُ بِمَعْنَى فَظُعَ Ve bir işi pek rüsvāy ve şenīʿ bulmak maʿnāsınadır; yukālu: أَفْظَعَهُ إِذَا وَجَدَهُ فَظِيعًا Ve bir adama bir emr-i ʿazīm hādis olmak maʿnāsınadır; yukālu: أُفْظِعَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا نَزَلَ بِهِ أَمْرٌ عَظِيمٌ

اَلْإِسْتِفْظَاعُ [el-istifẓāʿ] ve

اَلتَّفَظُّعُ [et-tefaẓẓuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznince) Bunlar da bir işi pek şenīʿ ve bed-ter bulmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَفْظَعَهُ وَتَفَظَّعَهُ إِذَا وَجَدَهُ فَظِيعًا

اَلْفَظِيعُ [el-feẓīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Haddi mütecāviz şenīʿ ve rüsvāy nesneye denir. Ve tatlı hoş-güvār suya denir, مَاءٌ عَذْبٌ maʿnāsına, ʿalā-kavlin be-gāyet hafīf ve sāfī suya denir; زُلاَلٌ [zulāl] maʿnāsına.

اَلْفَظْعُ [el-feẓaʿ] (fethateynle) Bir kimse bir nesneyi gücü yetip tāb ve tahammül edeceğini gözüne kestirememek vech üzere istiʿzām eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَظِعَ فُلاَنٌ اَلْأَمْرَ فَظَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اسْتَعْظَمَهُ وَلَمْ يَثِقْ بِأَنْ يُطِيقَهُ Ve dolmak maʿnāsınadır; yukālu: فَظِعَ الْإِنَاءُ إِذَا امْتَلَأَ Ve bir kaziyye sebebiyle pek müzāyakaya uğrayıp tākatı tāk olmak maʿnāsınadır; yukālu: فَظِعَ بِالْأَمْرِ إِذَا ضَاقَ بِهِ ذَرْعًا

[ف ع ف ع]

اَلْفَعْفَعُ [el-faʿfaʿ] (فَدْفَدٌ [fedfed] vezninde) Küçük oğlağa denir. Ve yelkovan, hafīf ve sebük-tabʿ adama denir. Ve cüst ve serīʿ insān ve hayvāna denir; yukālu: هُوَ فَعْفَعٌ أَيْ خَفِيفٌ وَكَذَا سَرِيعٌ Ve koyun ve keçi kısmına mahsūs zecr ve āzārdan hikāyedir; فَعْفَعَةٌ [faʿfeʿat] gibi.

اَلْفُعَافِعُ [el-fuʿāfiʿ] (عُلاَبِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Bu dahi şelfe ve hafīf adama denir. Ve kassāba denir.

اَلْفَعْفَعَةُ [el-faʿfeʿat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Koyun ve keçi kısmına فَعْفَعْ [faʿfaʿ] diye zecr ve āzār eylemek maʿnāsınadır;

yukālu: فَعْفَعَ الرَّاعِي الْغَنَمَ إِذَا قَالَ لَهَا فَعْ فَعْ زَجْرًا

اَلْفَعْفَعِيُّ [el-faʿfeʿiyy] ve

اَلْفَعْفَعَانِيُّ [el-faʿfeʿāniyy] (fā'ların fethiyle) ve

اَلْفَعْفَاعُ [el-faʿfāʿ] (ثَرْثَارٌ [serṣār] vezninde) Korkak ve cebān adama denir. Ve iki evvelki, çobana ıtlāk olunur.

اَلْفَعْفَعَانُ [el-faʿfeʿān] ve

اَلْفَيْفَعِيُّ [el-feyfeʿiyy] (fā'ların fethiyle) Bunlar da kassāba denir.

اَلتَّفَعْفُعُ [et-tefaʿfuʿ] (تَزَلْزُلٌ [tezelzul] vezninde) Tīz tīz yürümek ve tīz tīz iş tutmak maʿnāsınadır; yukālu: تَفَعْفَعَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ

[ف ق ع]

اَلْفَقْعُ [el-faḳʿ] (وَقْعٌ [vaḳʿ] vezninde ve fā'nın kesriyle lügattır) Mantar envāʿından ak ve yumuşak olanına denir ki domalan mantarı taʿbīr olunur; cemʿi فِقَعَةٌ [fiḳaʿat] tır, عِنَبَةٌ [ʿinebet] vezninde; ve minhu'l-meselu; yukālu li'z-zelīli: "هُوَ أَذَلُّ مِنْ فَقْعٍ بِقَرْقَرَةٍ" Zīrā kendisi ve kökü pek gevşek olmakla eshel-i vech üzere devşirilir yāhūd pek mebzūl ve gayr-i makbūl olmakla pek pāymāl ve hāksār olur.

اَلْفَقْعُ [el-faḳʿ] (وَقْعٌ [vaḳʿ] vezninde) Bir nesneyi uğurlamak maʿnāsınadır; yukālu: فَقَعَهُ فَقْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا سَرَقَهُ Ve osurmak maʿnāsınadır; yukālu: فَقَعَ الْحِمَارُ إِذَا ضَرَطَ Ve

فَقْعٌ [faḳʿ] ve

فُقُوعٌ [fuḳūʿ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Bir sarı nesnenin sarılığı pek koyu olmak yāhūd hālis olmak maʿnāsınadır; yukālu: فَقَعَ لَوْنُهُ فَقْعًا وَفُقُوعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَالْأَوَّلِ إِذَا اشْتَدَّتْ صُفْرَتُهُ أَوْ خَلَصَتْ Ve

فَقْعٌ [faḳʿ] Havādis ve āfāt bir adamı berbād ve hāksār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَقَعَتْهُ الْفَوَاقِعُ إِذَا أَهْلَكَتْهُ Ve oğlan yāl ü bāl sāhibi olup yetişmek maʿnāsınadır; yukālu: فَقَعَ الْغُلَامُ إِذَا تَرَعْرَعَ Ve havānın ısısılığından çatlayıp ölmek maʿnāsınadır; yukālu: فَقَعَ فُلَانٌ إِذَا مَاتَ مِنَ الْحَرِّ

اَلْفَاقِعُ [el-fāḳiʿ] ve

اَلْفُقَاعِيُّ [el-fuḳāʿiyy] (غُرَابِيٌّ [ġurābiyy] vezninde) Pek sarı yāhūd kırmızıya mübālagaten vasf olur; yukālu: أَصْفَرُ أَوْ أَحْمَرُ فَاقِعٌ وَفُقَاعِيٌّ أَيْ شَدِيدٌ ʿAlā-kavlin mutlakan hālis ve sāfī olan renge vasf olur, gerek sarı ve beyāz ve gerek sā'iri olsun.

اَلْفَقَعُ [el-feḳaʿ] (fethateynle) Pek kırmızı olmak maʿnāsınadır; yukālu: فَقِعَ الشَّيْءُ فَقَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا احْمَرَّ

اَلْفِقِّيعُ [el-fiḳḳīʿ] (سِكِّيتٌ [sikkīt] vezninde) Pek beyāz olan şey'e vasf olur; yukālu: أَبْيَضُ فِقِّيعٌ أَيْ شَدِيدٌ Ve ak güvercine denir.

اَلْفَقِيعُ [el-feḳīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Pancar gibi kızıl çehreli adama denir; yukālu: رَجُلٌ فَقِيعٌ أَيْ أَحْمَرُ

اَلْفَاقِعَةُ [el-fāḳiʿat] Dāhiye ve āfete ıtlāk olunur; cemʿi فَوَاقِعُ [fevāḳiʿ]dir.

اَلْفُقَّاعُ [el-fuḳḳāʿ] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Şerbetçilerin çarşıda sattıkları mutlakan şerbete denir ki hubūbāttan ve meyvelerden ve sā'irden tertīb eder. Savurdukta yüzünde kabarcıklar zuhūru bāʿis-i tesmiyedir. Ve

فُقَّاعٌ [fuḳḳāʿ] Bir cins nebāt adıdır ki kurudukta boynuz gibi katılanır.

اَلْفَقَاقِيعُ [el-feḳāḳīʿ] Suyun yüzünde peydā olan kabarcıklara denir; müfredi فُقَّاعَةٌ [fuḳḳāʿat]tır, رُمَّانَةٌ [rummānet] vezninde. Şārihin beyānına göre فَوَاقِعُ [fevāḳiʿ] dahi denir ki müfredi فَاقِعَةٌ [fāḳiʿat]tır; yukālu: صَفَّقَ الشَّرَابَ فَطَفَتْ عَلَيْهِ الْفَوَاقِعُ وَالْفَقَاقِيعُ أَيِ

النُّفَّاخَاتُ

اَلْفَقَّاعُ [el-faḳḳāʿ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Pek yavuz ve habīs adama denir; yukālu: رَجُلٌ فَقَّاعٌ أَيْ شَدِيدٌ خَبِيثٌ

فُقَاعُ [fuḳāʿ] (رُبَاعُ [rubāʿ] vezninde yāhūd ثُمَانٍ [ṣemān] vezninde ʿalā-kavlin أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Kızıl çehreli adama denir; yukālu: رَجُلٌ فُقَاعُ أَوْ فَقَاعٍ كَثُمَانٍ أَوْ فَقِيعٌ أَيْ أَحْمَرُ

اَلْإِفْقَاعُ [el-ifḳāʿ] (hemzenin kesriyle) Fakīr ve bed-hāl olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَفْقَعَ الرَّجُلُ إِذَا سَاءَتْ حَالُهُ وَافْتَقَرَ

اَلْمُفْقِعُ [el-mufḳiʿ] (مُحْسِنٌ [muḥsin] veznin-de) Adamı hāksār eden fakr u fākaya denir; yukālu: فَقْرٌ مُفْقِعٌ أَيْ مُدْقِعٌ

اَلتَّفْقِيعُ [et-tefḳīʿ] İzhār-ı fesāhat dāʿiyesiyle ağzını eğip büğüp avurt çatlatmak maʿnāsınadır; yukālu: فَقَّعَ الرَّجُلُ إِذَا تَشَدَّقَ فِي الْكَلَامِ Ve parmak çıtırdatmak maʿnāsınadır; yukālu: فَقَّعَ أَصَابِعَهُ إِذَا فَرْقَعَهَا Ve sol elin parmaklarını bir mikdārca yumup halka ettikten sonra bir çiçek yaprağını ibhāmla sebbābe parmağının üzerine koyup aşağısı kof olmakla sağ elin ayasıyla ona vurup yarmakla çatırdatmak maʿnāsınadır; çocuklar ekserī marul kabuğunu öylece edip seslendirirler; yukālu: فَقَّعَ الْوَرْدَةَ إِذَا ضَرَبَهَا أَيْ وَرَقَةً مِنْهَا بِالْكَفِّ فَتُفَقِّعَ وَتُصَوِّتَ يَعْنِي إِذَا انْشَقَّتْ فَتَسْمَعَ لَهَا صَوْتًا Ve sahtiyānı kırmızıya boyamak maʿnāsınadır; yukālu: فَقَّعَ الْأَدِيمَ إِذَا حَمَّرَهُ

اَلْمُفَقِّعَةُ [el-mufaḳḳiʿat] (مُحَدِّثَةٌ [muḥaddiṯet] vezninde) Bir gūne siyāh kuş ismidir ki kuyruğunun dibi ak olur.

اَلْمُفَقِّعُ [el-mufaḳḳiʿ] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] ve مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] veznlerinde) Burnu uzun çizmeye denir; yukālu: خُفٌّ مُفَقِّعٌ وَمُفَقَّعٌ أَيْ مُخَرْطَمٌ

اَلتَّفَقُّعُ [et-tefaḳḳuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-de) تَفْقِيعٌ [tefḳīʿ]den mutāviʿdir; yukālu: فَقَّعَ الْوَرْدَةَ فَتَفَقَّعَتْ

اَلتَّفَاقُعُ [et-tefāḳuʿ] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] veznin-de) Bir kimsenin gözlerine ak düşmekle ağarmak maʿnāsınadır; yukālu: تَفَاقَعَتْ عَيْنَاهُ إِذَا ابْيَضَّتَا

اَلْإِنْفِقَاعُ [el-infiḳāʿ] Bir nesne çatlayıp yarılmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْفَقَعَ الشَّيْءُ إِذَا انْشَقَّ

اَلْمُتَفَقِّعُ [el-mutefaḳḳiʿ] (مُتَفَرِّعٌ [muteferriʿ] vezninde) Kurudukta pekişir olan nebāta denir; yukālu: نَبَاتٌ مُتَفَقِّعٌ إِذَا يَبِسَ صَلُبَ

اَلْأَفْقَعُ [el-efḳaʿ] Pek ak nesneye denir; cemʿi فُقْعٌ [fuḳʿ] gelir, أَحْمَرُ [aḥmer] ve حُمْرٌ [ḥumr] gibi; yukālu: شَيْءٌ أَفْقَعُ أَيِ الشَّدِيدُ الْبَيَاضِ

[ف ك ع]

اَلْفَكْعُ [el-fekʿ] (fā'nın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) ve

اَلْفُكُوعُ [el-fukūʿ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Hüzn ve kederden yāhūd gazabdan başını aşağı dikip hamūş durmak maʿnāsınadır; yukālu: فَكِعَ الرَّجُلُ فَكْعًا وَفُكُوعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَطْرَقَ مِنْ حُزْنٍ أَوْ غَضَبٍ Ve bir mahalle varıp kalmak maʿnāsınadır; yukālu: ذَهَبَ فُلَانٌ فَمَا يُدْرَى أَيْنَ فَكَعَ فَكْعًا وَفُكُوعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ أَيْ غَدَا

[ف ل ع]

اَلْفَلْعُ [el-felʿ] (fā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Yarmak maʿnāsınadır; yukālu: فَلَعَ الشَّيْءَ فَلْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا شَقَّهُ Ve kesmek maʿnāsınadır; yukālu: فَلَعَ الشَّيْءَ إِذَا قَطَعَهُ Ve

فَلْعٌ [felʿ] Ayakta ve sāʾir nesnede olan yarığa ve çatlağa denir, fā'nın kesriyle de cāʾizdir; cemʿi فُلُوعٌ [fulūʿ]dur.

اَلتَّفْلِيعُ [et-teflīʿ] Bu dahi yarmak ve kesmek maʿnālarınadır.

اَلْإِنْفِلَاعُ [el-infilāʿ] ve اَلتَّفَلُّعُ [et-tefelluʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Mutāviʿlerdir; yukālu: فَلَّعَهُ فَانْفَلَعَ وَتَفَلَّعَ

اَلْفَالِعَةُ [el-fāliʿat] Āfet ve dāhiyeye ıtlāk olunur; cemʿi فَوَالِعُ [fevāliʿ]dir.

اَلْفِلْعَةُ [el-filʿat] (fā'nın kesriyle) Devenin hörgücünden kesilmiş parçaya denir. Ve gāhca fercden kināye edip şetm mevkiʿinde لَعَنَ اللهُ فِلْعَتَهَا derler.

اَلْمُفَلَّعَةُ [el-mufelleʿat] (مُعَظَّمَةٌ [muʿaẓẓamet] vezninde) Parça parça derilerden dikilmiş himyāna ve tuluma denir; ve yukālu: مَزَادَةٌ مُفَلَّعَةٌ إِذَا صَارَتْ قَدْ خُرِزَتْ مِنْ قِطَعِ الْجُلُودِ

اَلْفَلُوعُ [el-felūʿ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Pek keskin kılıca denir; cemʿi فُلْعٌ [fulʿ]dur fā'nın zammıyla; yukālu: سَيْفٌ فَلُوعٌ أَيْ قَطَّاعٌ

[ف ن ع]

اَلْفَنَعُ [el-fenaʿ] (fethateynle) Bir adamın mālı bereketlenip dem-be-dem kesīr ve firāvān olmak maʿnāsınadır; yukālu: فَنِعَ الرَّجُلُ فَنَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَثُرَ مَالُهُ وَنَمَا Kāle fi'l-*Esās*: مَنْ قَنِعَ فَنِعَ Ve kerem ve hayr ve fazl ve ziyāde ve nīk-nām maʿnāsınadır, yukālu: فِيهِ فَنَعٌ أَيْ خَيْرٌ وَكَرَمٌ وَفَضْلٌ وَزِيَادَةٌ وَحُسْنُ الذِّكْرِ Ve misk pek tīz ve hoş rāyihalı olmak maʿnāsınadır; yukālu: فَنِعَ الْمِسْكُ إِذَا ذَكَتْ رِيحُهُ

اَلْفَنِعُ [el-feniʿ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Mālı bereketlenip vāfir ve firāvān olan kimseye denir.

اَلْمِفْنَعُ [el-mifnaʿ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Hüsn-i senā ve zikr-i cemīl ile yād olan nīk-nāma denir; yukālu: فُلَانٌ مِفْنَعٌ أَيِ الْحَسَنُ الذِّكْرِ

[ف ن ق ع]

اَلْفُنْقُعُ [el-funḳuʿ] (ḳāf ile قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) Fāreye denir; baʿzen ḳāf'ın takdīmiyle de müstaʿmeldir.

اَلْفُنْقُعَةُ [el-funḳuʿat] (قُنْفُذَةٌ [ḳunfuẕet] vezninde ve ḳāf'ın fethiyle) Dübüre denir, إِسْتٌ [ist] maʿnāsına.

اَلْفَنْقَعُ [el-fenḳaʿ] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Ölüme denir, مَوْتٌ [mevt] maʿnāsına.

[ف و ع]

اَلْفَوْعَةُ [el-fevʿat] (fā'nın fethiyle) Tīb kısmının rāyihasına denir; tekūlu: وَجَدْتُ فَوْعَةَ الطِّيبِ أَيْ رَائِحَتَهُ Ve

فَوْعَةُ السَّهْمِ [fevʿatu's-sehm] Okun ve temrenin keskin ve yalmanlı sivri ucuna denir; yukālu: طَعَنَهُ بِفَوْعَةِ السَّهْمِ أَيْ بِحُمَتِهِ Ve

فَوْعَةُ اللَّيْلِ [fevʿatu'l-leyl] ve

فَوْعَةُ النَّهَارِ [fevʿatu'n-nehār] Gecenin ve gündüzün henüz evvel hengāmlarına ıtlāk olunur; tekūlu: أَتَيْتُهُ فَوْعَةَ اللَّيْلِ أَوْ فَوْعَةَ النَّهَارِ أَيْ أَوَّلَهُمَا

[ف ي ع]

اَلْفَيْعُ [el-feyʿ] (بَيْعٌ [beyʿ] vezninde) ve اَلْفَيْعَةُ [el-feyʿat] (ضَيْعَةٌ [ḍayʿat] vezninde) Bir kaziyyenin evveline denir; yukālu: فَيْعُ الْأَمْرِ وَفَيْعَتُهُ أَيْ أَوَّلُهُ

FASLU'L-ḲĀF
(فَصْلُ الْقَافِ)

[ق ب ع]

اَلْقُبُوعُ [el-ḳubūʿ] (رُجُوعٌ [rucūʿ] vezninde) Kirpi başını içerisine çekmek maʿnāsınadır; yukālu: قَبَعَ الْقُنْفُذُ قُبُوعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَدْخَلَ رَأْسَهُ فِي جِلْدِهِ Ve bir kimse başını kirpi gibi yakasına çekmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: قَبَعَ الرَّجُلُ فِي قَمِيصِهِ إِذَا أَدْخَلَ رَأْسَهُ فِي جَيْبِهِ Ve refīkinden geriye kalmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: قَبَعَ فُلَانٌ إِذَا تَخَلَّفَ عَنْ أَصْحَابِهِ Ve bir semte doğru çekilip gitmek maʿnāsına müstaʿmeldir ki gaybūbeti müstelzimdir; yukālu: قَبَعَ فِي الْأَرْضِ إِذَا ذَهَبَ فِيهَا

اَلْقَبْعُ [el-ḳabʿ] (طَبْعٌ [ṭabʿ] vezninde) ve

اَلْقِبَاعُ [el-ḳibāʿ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Hinzīr kısmı burnunu öttürüp horuldatmak maʿnāsınadır; yukālu: قَبَعَ الْخِنْزِيرَ قَبْعًا وَقِبَاعًا إِذَا نَخَرَ Ve

قَبْعٌ [ḳabʿ] Har har solumak maʿnāsınadır; yukālu: قَبَعَ الرَّجُلُ قَبْعًا إِذَا انْبَهَرَ Ve tulumun yāhūd kırbanın ağzını içine kıvırıp su içmek, ʿalā-kavlin kırbanın emziğini ağıza alıp içmek maʿnāsınadır; yukālu: قَبَعَ الْمَزَادَةَ إِذَا ثَنَى فَمَهَا إِلَى دَاخِلٍ فَشَرِبَ مِنْهَا أَوْ أَدْخَلَ خُرْبَتَهَا فِي فِيهِ فَشَرِبَ Niteki kırbanın ağzını taşra kıvırıp içmeye قَمْعٌ [ḳamʿ] derler, ke-mā seyuzkeru. Ve

قَبْعٌ [ḳabʿ] Haykırmak maʿnāsınadır; yukālu: قَبَعَ إِذَا صَاحَ Ve fīl seslenmek maʿnāsınadır; yukālu: قَبَعَ الْفِيلُ إِذَا صَاتَ Ve ʿörf-i şerʿde قَبْعٌ [ḳabʿ] secdede başı yere diker gibi eğmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: قَبَعَ فِي السُّجُودِ إِذَا طَأْطَأَ رَأْسَهُ Şārih der ki savāb olan فِي الرُّكُوعِ ʿunvānında olmaktır.

اَلْإِقْتِبَاعُ [el-iḳtibāʿ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi kırbanın emziğini ağzı içre alıp su içmek maʿnāsınadır; yukālu: إِقْتَبَعَ الرَّجُلُ إِذَا أَدْخَلَ خُرْبَتَهَا فِي فِيهِ فَشَرِبَ

اَلْقَبَّاعُ [el-ḳabbāʿ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Korkak hınzīre denir.

اَلْقُبَاعُ [el-ḳubāʿ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Ahmak adama denir; yukālu: هُوَ قُبَاعٌ أَيْ أَحْمَقُ Ve bir nevʿ büyük kīleye denir. Ve

قُبَاعٌ [Ḳubāʿ] Vālī-i Başra olan Ḥāriṯ b. ʿAbdullāh nām kimsenin lakabıdır, zīrā ibtidā Başra halkına mikyāl-i merkūmu ittihāz eden mezbūrdur, ʿalā-kavlin vālī olduğu esnāda ehl-i Başra merkūm huzūruna bir büyük kīle getirdiklerinde "إِنَّ مِكْيَالَكُمْ هَذَا لَقُبَاعٌ" demekle mülakkab oldu. Ve Ḳubāʿ b. Ḍabbe ricāl-i Cāhiliyye'dendir; be-gāyet ahmak idi, hattā hamākatte darb-ı meseldir. Ve

قُبَاعٌ [ḳubāʿ] Büyük fercli ʿavrete ıtlāk olunur ki kirpi gibi zekerleri içine cezb ettiği için; yukālu: هِيَ قُبَاعٌ أَيْ وَاسِعَةٌ Ve kirpiye denir.

اَلْقُبْعُ [el-kubaʿ] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) Bu dahi kirpiye denir. Ve deryā cānverlerinden bir küçük cānver adıdır.

اَلْقُبَعَةُ [el-ḳubeʿat] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Başını içeri çekici demektir. Ve bu طُلَعَةٌ [ṭuleʿat] kelimesiyle mukārinen zikr olunmakla ʿArablar: إِمْرَأَةٌ قُبَعَةٌ طُلَعَةٌ derler, ʿavret zen-dosta karşı bir kerre başını örtüsüne çekip bir kerre açılıp görünür olsa. Ve

قُبَعَةٌ [ḳubeʿat] Serçeden küçük bir kuşcağız adıdır. Ve ʿArablar bir kimseyi hamākatle tavsīf ve āzār eyledikte يَا ابْنَ قُبَعَةَ ve يَا ابْنَ قَابِعَاءَ derler, قُبَاعٌ [ḳubāʿ]-ı mezkūrdan

masūgdur.

اَلْقَوَابِعُ [el-ḳavābiʿ] Yarışta koşu atlarının sābıkı ensesinde kalan atlara denir; yukālu: خَيْلٌ قَوَابِعُ إِذَا بَقِيَتْ مَسْبُوقَةً خَلْفَ السَّابِقِ

اَلْقَبِيعَةُ [el-ḳabīʿat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Kılıç ve bıçak kabzasının perāzvānesine denir ki gümüşten ve demirden yaparlar; yukālu: لِسِكِّينِهِ وَلِسَيْفِهِ قَبِيعَةٌ مِنْ فِضَّةٍ وَهِيَ مَا عَلَى طَرَفِ مَقْبِضِهِ مِنْ فِضَّةٍ أَوْ حَدِيدَةٍ Ve

قَبِيعَةُ الْخِنْزِيرِ [ḳabīʿatu'l-ẖinzīr] Domuzun burnunun nısf-ı halka şeklinde kalanına denir, ʿalā-kavlin bu سِكِّينَةٌ [sikkīnet] veznindedir.

اَلْقَوْبَعُ [el-ḳavbaʿ] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Bu dahi kılıç perāzvānesine denir. Ve ayakları kızıl bir kuş ismidir. Ve ʿAḳīḳ-i Medīne'de bir mevziʿ adıdır.

اَلْقَوْبَعَةُ [el-ḳavbeʿat] (زَوْبَعَةٌ [zevbeʿat] veznninde) Bir böcek adıdır.

اَلْقُبْعُ [el-ḳubʿ] (ḳāf'ın zammıyla) Alayda çaldıkları büyük boruya ve Naṣārā'ya mahsūs trampete denir; yukālu: يُسْمَعُ صَوْتُ الْقُبْعِ أَيِ الشَّبُّورِ

اَلْقُبَاعِيُّ [el-ḳubāʿiyy] (غُرَابِيٌّ [ġurābiyy] veznninde) Büyük başlı adama denir; yukālu: رَجُلٌ قُبَاعِيٌّ أَيِ الْكَبِيرُ الرَّأْسِ

اَلْقُبَّعَةُ [el-ḳubbeʿat] (قُبَّرَةٌ [ḳubberet] veznninde) Bornoz tarzında bir güne bezden baş kisvetine denir, hālen kalpak ve börk dedikleri olacaktır ki başka kıyāfete girmiştir. Ve nūn ziyādesiyle قُنْبَعَةٌ [ḳunbeʿat] dahi lügattır.

اَلْإِنْقِبَاعُ [el-inḳibāʿ] Kuş yuvaya girmek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْقَبَعَ الطَّائِرُ فِي وَكْرِهِ إِذَا دَخَلَ فِيهِ

[ق ت ع]

اَلْقِتْعُ [el-ḳitʿ] (ḳāf'ın kesri ve tā-yı fevkıyyenin sükūnuyla) Derin olmayan gārda vākiʿ bal arısının kovanına denir.

اَلْقَتَعُ [el-ḳataʿ] (fethateynle) Bir güne hurde kurtçağıza denir ki ağaçlara müstevlī olup ekl eder. ʿAlā-kavlin ağaç kurduna denir, أَرَضَةٌ [eraḍat] gibi; müfredi قَتَعَةٌ [ḳateʿat]tır.

اَلْمُقَاتَعَةُ [el-muḳāteʿat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Mukātele maʿnāsınadır; yukālu: قَاتَعَهُ إِذَا قَاتَلَهُ

اَلْقَتَعَةُ [el-ḳateʿat] (fetehātla) Hor ve zelīl adama denir; yukālu: رَجُلٌ قَتَعَةٌ أَيْ ذَلِيلٌ

اَلْقُتُوعُ [el-ḳutūʿ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Hor ve zelīl olmak maʿnāsınadır, yukālu: قَتَعَ الرَّجُلُ قُتُوعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا ذَلَّ

اَلْأَقْتَعُ [el-aḳtaʿ] Efʿal-i tafdīldir, أَذَلُّ [eẕell] ve أَحْقَرُ [aḥḳar] demektir; yukālu: هُوَ أَقْتَعُ مِنْهُ أَيْ أَذَلُّ

[ق ث ع]

اَلْقُثْعُ [el-ḳuṯʿ] (ḳāf'ın zammı ve ṯā-yı müsellesenin sükūnuyla) Büyük boruya denir. Ve bu tā'yla قُتْعٌ [ḳutʿ] ve nūn'la قُنْعٌ [ḳunʿ] lafzından musahhaf değildir, lügat-ı müstakilledir.

[ق د ع]

اَلْقَدْعُ [el-ḳadʿ] (رَدْعٌ [redʿ] vezninde) Menʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَدَعَهُ قَدْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا كَفَّهُ Ve merkūbu olan atı dizginle silkip yāhūd çekmekle alıkomak maʿnāsınadır; yukālu: قَدَعَ فَرَسَهُ إِذَا كَبَحَهُ Ve bir emri yāhūd bir nesneyi yürütüp infāz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَدَعَ الشَّيْءَ إِذَا أَمْضَاهُ Ve deveyi tüskürmek için üzerine binecek vaktte mızrakla burnuna çarpmak maʿnāsınadır ki soy olmayan deveye çarparlar; yukālu: قَدَعَ الْفَحْلَ إِذَا ضَرَبَ أَنْفَهُ بِالرُّمْحِ Ve meşrūbu bölerek bölük bölük içmek maʿnāsınadır; tekūlu: إِقْدَعْ مِنْ هَذَا الشَّرَابِ أَيِ

اشْرَبْهُ قِطَعًا قِطَعًا

اَلْإِقْدَاعُ [el-iḳdāʿ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi menʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَقْدَعَهُ إِذَا كَفَّهُ

اَلْقَدَعُ [el-ḳadaʿ] (fethateynle) Gözün nūru fersiz zaʿīf olmak maʿnāsınadır; yukālu: قَدِعَتْ عَيْنُهُ قَدَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ضَعُفَتْ Ve pīrlik hengāmı gelip çatmak maʿnāsınadır; tekūlu: قَدِعَ لِي الْخَمْسُونَ إِذَا دَنَتْ

اَلْقَدُوعُ [el-ḳadūʿ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) مَقْدُوعٌ [maḳdūʿ] maʿnāsınadır ki seslenmekten ve çağırmaktan memnūʿ olan kimseye denir, havftan yā āher ʿārızadan nāşī seslenemez olur; yukālu: هُوَ قَدُوعٌ أَيْ مَقْدُوعٌ Ve şol ata denir pek yüğrük ve eşkin olmakla aralık aralık dizginini silkip çekmekle teskīne muhtāc ola; yukālu: فَرَسٌ قَدُوعٌ إِذَا كَانَ مُحْتَاجًا إِلَى الْقَدْعِ لِيَكُفَّ بَعْضَ جَرْيِهِ Ve bir nesne üzere dökülür olan şeyʾe denir; yukālu: هُوَ قَدُوعٌ عَلَيْهِ أَيْ مُنْصَبٌّ Ve dāʾimā zecr ve āzār olunur olan zelīl ve hāksāra denir; yukālu: رَجُلٌ قَدُوعٌ أَيْ ذَلِيلٌ يُقْدَعُ

اَلْقَدِعَةُ [el-ḳadiʿat] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Utancak olup az tekellüm eden hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ قَدِعَةٌ أَيْ قَلِيلَةُ الْكَلَامِ حَيِيَّةٌ

اَلْقَدِعُ [el-ḳadiʿ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Pek ürkek ata denir; yukālu: فَرَسٌ قَدِعٌ أَيْ هَيُوبٌ Ve şūrluğundan içilmez olan suya denir; yukālu: مَاءٌ قَدِعٌ إِذَا كَانَ لَا يُشْرَبُ مُلُوحَةً Ve ağlagan adama denir; yukālu: رَجُلٌ قَدِعٌ أَيْ كَثِيرُ الْبُكَاءِ

اَلْقِدْعَةُ [el-ḳidʿat] (قِطْعَةٌ [ḳiṭʿat] vezninde) Kısa cübbeye ve zıbın ve üstlük makūlesine denir ki nīm-ten gibi çemrek olur; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ قِدْعَةٌ أَيْ مِجْوَلٌ

اَلْمِقْدَعَةُ [el-miḳdaʿat] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Değneğe ıtlāk olunur; yukālu: قَدَعَهُ بِالْمِقْدَعَةِ أَيْ بِالْعَصَا

اَلْمُقَدَّعُ [el-muḳaddaʿ] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Yiv yiv buruşmuş nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مُقَدَّعٌ أَيْ مُغَضَّنٌ

اَلتَّقَادُعُ [et-teḳādufʿ] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Bir nesneye birbiri ardınca üşüşüp düşüşmek maʿnāsınadır, gūyā ki her biri sebk eylemek için yoldaşını geri çekip defʿ ve menʿ eder olur; yukālu: تَقَادَعَ الْفَرَاشُ فِي السِّرَاجِ إِذَا تَهَافَتُوا وَتَتَابَعُوا Ve birbirini kakıştırıp menʿ ve defʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَقَادَعُوا إِذَا تَكَافَّوْا Ve peyderpey nās ölmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَقَادَعَ الْقَوْمُ إِذَا مَاتُوا بَعْضُهُمْ فِي إِثْرِ بَعْضٍ Ve mızrakla dürtüşmek maʿnāsınadır; yukālu: تَقَادَعُوا إِذَا تَطَاعَنُوا

اَلتَّقَدُّعُ [et-teḳaddufʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir kimseye şerr ve kerīhe īrāsına yapınıp hāzırlanmak maʿnāsınadır; yukālu: تَقَدَّعَ لَهُ بِالشَّرِّ إِذَا اسْتَعَدَّ

[ق ذ ع]

اَلْقَذْعُ [el-ḳaẕʿ] (ḳāf'ın fethi ve zāl-ı muʿcemenin sükūnuyla) Bir kimseye sövüp fuhş ve nā-sezā söz söylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَذَعَهُ قَذْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا رَمَاهُ بِالْفُحْشِ وَسُوءِ الْقَوْلِ Ve değnekle vurmak maʿnāsınadır; yukālu: قَذَعَهُ بِالْعَصَا إِذَا ضَرَبَهُ بِهَا

اَلْإِقْذَاعُ [el-iḳẕāʿ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir adama fāhiş söz ile sövmek maʿnāsınadır; yukālu: أَقْذَعَهُ بِمَعْنَى قَذَعَهُ

اَلْقَذَعُ [el-ḳaẕaʿ] (fethateynle) Edeb ve hayādan hāric fāhiş ve nā-sezā söze denir; yukālu: إِيَّاكَ وَالْقَذَعَ أَيِ الْخَنَا وَالْفُحْشَ Ve murdāra denir, قَذِرٌ [ḳaẕir] maʿnāsına.

اَلتَّقْذِيعُ [et-taḳẕīʿ] Bir nesneyi murdār ve mülevves eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَذَّعَ ثَوْبَهُ إِذَا قَذَّرَهُ

اَلتَّقَذُّعُ [et-teḳaẕẕuᶜ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Bir kimseye şerr ve mekrūh īrāsına yapınmak maᶜnāsınadır, تَقَذُّعٌ [teḳadduᶜ] gibi; yukālu: تَقَذَّعَ لَهُ بِالشَّرِّ إِذَا اسْتَعَدَّ

اَلْمُقَاذَعَةُ [el-muḳāẕeᶜat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Birbirine sövüp fuhş ve nā-sezā sözler söylemek maᶜnāsınadır; yukālu: قَاذَعَهُ إِذَا فَاحَشَهُ وَشَاتَمَهُ

[ق ر ب ع]

اَلْإِقْرِنْبَاعُ [el-iḳrinbāᶜ] (إِحْرِنْجَامٌ [iḥrincām] vezninde) Kirpi gibi dertop büzülüp burtarmak maᶜnāsınadır. ᶜAlā-kavlin soğuğun şiddetinden otururken yāhūd giderken büzülüp burtaşmağa mahsūstur; yukālu: إِقْرَنْبَعَ الرَّجُلُ إِذَا تَقَبَّضَ أَوْ مِنَ الْبَرْدِ فِي مَجْلِسِهِ أَوْ مَسِيرِهِ

اَلْقِرِنْبَاعُ [el-ḳirinbāᶜ] (سِرِطْرَاطٌ [siriṭrāṭ] vezninde) Fevka'l-gāye bahīl ve mümsik şahsa denir; yukālu: رَجُلٌ قِرِنْبَاعٌ أَيْ مُنْقَبِضٌ بَخِيلٌ

[ق ر ث ع]

اَلْقَرْثَعُ [el-ḳarṯaᶜ] (ṯā-yı müsellese ile جَعْفَرٌ [caᶜfer] vezninde) Utanmaz, sıyrık, kimseden bāk ve pervā eymez salīta karıya denir. Ve humk ve belāheti olan karıya denir. Ve erkek devekuşuna denir. Ve arslana denir. Ve denizde sedef nevᶜinden bir kaplı böcek adıdır. Ve alçak ve denī kimseye denir. Ve şol ᶜavrete denir ki dāᵓimā yalnızca bir gözüne sürme çekinir ola. Ve üstlüğünü ve ferācesini ters giyinir olan ᶜavrete denir. Ve davarın eyeri tüyleri aralığında olan tiftik tarzında hurde tüylere denir, قَرْثَعَةٌ [ḳarṯeᶜat] dahi derler hā'yla. Ve

قَرْثَعٌ [Ḳarṯaᶜ] Taġlib kabilesinden bir kimse adıdır ki Evs kabīlesine intisāb eyledi. Be-gāyet mübrim sāᵓil ve cerrār olmakla: "أَسْأَلُ مِنْ قَرْثَعٍ" darb-ı mesel olmuştur. Ve Ḍabbe kabīlesinden bir tābiᶜī ismidir.

أُمُّ قَرْثَعٍ [Ummu Ḳarṯaᶜ] Sahābiyyedir.

اَلْقَرْثَعَةُ [el-ḳarṯeᶜat] (زَوْبَعَةٌ [zevbeᶜat] vezninde, ᶜalā-kavlin زِبْرِجَةٌ [zibricet] vezninde) Şol kimseye denir ki devābb ve mevāşīsine bi'n-nefs takayyüd ve tīmār edip āhere inanmaz olmakla be-gāyet güzel ve tüvānā olur ola; yukālu: هُوَ قَرْثَعَةُ مَالٍ أَيْ يُحْسِنُ رِعْيَتَهُ وَيَصْلُحُ عَلَى يَدَيْهِ

اَلتَّقَرْثُعُ [et-teḳarṯuᶜ] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Birikmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَقَرْثَعَ الشَّيْءُ إِذَا اجْتَمَعَ Ve koyun sürüsü gece çobansız otlamak maᶜnāsına; yukālu: تَقَرْثَعَتِ الضَّائِنَةُ إِذَا تَنَفَّشَتْ

[ق ر د ع]

اَلْقِرْدِعُ [el-ḳirdiᶜ] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde ve دِرْهَمٌ [dirhem] vezninde) Deve ve tavuk kısmında olan bitlere denir; قَمْلُ الْإِبِلِ وَالدَّجَاجِ maᶜnāsına.

اَلْقَرْدَعَةُ [el-ḳardeᶜat] (زَوْبَعَةٌ [zevbeᶜat] vezninde) Züll ve hakāret maᶜnāsınadır; yukālu: فِيهِ قَرْدَعَةٌ أَيْ ذُلٌّ

اَلْقِرْدِعَةُ [el-ḳirdiᶜat] (زِبْرِجَةٌ [zibricet] vezninde) Boyuna denir; yukālu: أَخَذَ بِقِرْدِعَتِهِ أَيْ بِعُنُقِهِ

اَلْقُرْدُوعُ [el-ḳurdūᶜ] (عُصْفُورٌ [ᶜuṣfūr] vezninde) Hurde karıncaya denir.

اَلْقُرْدُوعَةُ [el-ḳurdūᶜat] (عُصْفُورَةٌ [ᶜuṣfūret] vezninde) Dağın dere ve yar ve şikāf makūlesi yerlerinde olan köşe ve zāviyeye denir.

[ق ر ذ ع]

اَلْقَرْذَعُ [el-ḳarẕaᶜ] (zāl-ı muᶜceme ile جَعْفَرٌ [caᶜfer] vezninde) Oğuz ᶜavrete denir; بَلْهَاءُ [belhāᵓ] maᶜnāsına, قَرْثَعٌ [ḳarṯaᶜ] dahi denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ قَرْذَعَةٌ وَقَرْذَعٌ أَيْ بَلْهَاءُ

[ق ر ش ع]

اَلْقِرْشِعُ [el-ḳirşiʿ] (şīn-i muʿceme ile زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Gazab ve hüzn yāhūd sāʾir ʿārıza sebebiyle insānın sadrında ve boğazında tahaddüs eden acışıklığa ve yanıklığa denir ki ıztırāb verir; yukālu: أَخَذَهُ الْقِرْشِعُ أَيْ حَرٌّ يَجِدُهُ الْإِنْسَانُ فِي صَدْرِهِ وَحَلْقِهِ Ve bedende tuz dānesi gibi akça akça çıkan nesneye denir ki tuzlu balgam āsārıdır.

اَلْمُقْرَنْشِعُ [el-muḳrenşiʿ] (إِقْرِنْشَاعٌ [iḳrinşāʿ] dan ism-i fāʿildir) Bişr ve sürūrundan başını havāya dikip direk gibi dimdik duran kimseye denir; tekūlu: رَأَيْتُهُ مُقْرَنْشِعًا أَيْ مُنْتَصِبًا مُسْتَبْشِرًا Ve bir şerr ve kerīheye yapınıp hāzır-bāş duran kimseye denir; yukālu: هُوَ مُقْرَنْشِعٌ أَيْ مُتَهَيِّءٌ لِلشَّرِّ

اَلْإِقْرِنْشَاعُ [el-iḳrinşāʿ] (إِحْرِنْجَامٌ [iḥrincām] vezninde) مُقْرَنْشِعٌ [muḳrenşiʿ]in masdarıdır. Ve şādān olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِقْرَنْشَعَ الرَّجُلُ إِذَا ابْرَنْشَقَ Ve bir kimse fart-ı ferah u neşātından şātır gibi cünbüşe gelip başını havāya dikip beri öte hareket ve şatāret eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِقْرَنْشَعَ الرَّجُلُ إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ وَتَحَرَّكَ وَتَنَشَّطَ

[ق ر ص ع]

قَرْصَعٌ [Ḳarṣaʿ] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Bir leʾīm ve nākes kimsenin ismidir ki Yemen diyārında olur idi, lüʾm ve denāʾetle darb-ı mesel idi; yukālu: "اَلْأَمُ مِنْ قَرْصَعٍ" أَوْ مِنِ ابْنِ قَرْصَعٍ أَوْ مِنِ ابْنِ الْقَرْصَعِ Ve kısa ve yoğun zekere قَرْصَعٌ [ḳarṣaʿ] denir.

اَلْقَرْصَعَةُ [el-ḳarṣaʿat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir yere dertop büzülüp gizlenmek maʿnāsınadır ki sinmek taʿbīr olunur; yukālu: قَرْصَعَ الرَّجُلُ إِذَا انْقَبَضَ وَاسْتَخْفَى Ve taʿāmı yavaş yavaş yemek maʿnāsınadır; yukālu: قَرْصَعَ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ أَكْلاً ضَعِيفًا Ve bir kimse hissetinden taʿāmı yalnızca ekl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَرْصَعَ فُلَانٌ إِذَا أَكَلَ وَحْدَهُ لُؤْمًا Ve yazıyı ince ve sık yazmak maʿnāsınadır; yukālu: قَرْصَعَ الْكِتَابَ إِذَا قَرْمَطَهُ Ve ʿavret bed ve çirkīn yürüyüşle yürümek maʿnāsınadır; yukālu: قَرْصَعَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا مَشَتْ مِشْيَةً قَبِيحَةً Ve dertop büzülüp oturmak maʿnāsınadır; yukālu: قَرْصَعَ فِي بَيْتِهِ إِذَا جَلَسَ وَتَقَبَّضَ

اَلْإِقْرِنْصَاعُ [el-iḳrinṣāʿ] (إِحْرِنْجَامٌ [iḥrincām] vezninde) Bir kimse libāsına bürünüp büzülmek maʿnāsınadır; yukālu: إِقْرَنْصَعَ الرَّجُلُ إِذَا تَزَمَّلَ فِي ثِيَابِهِ

[ق ر ط ع]

اَلْقِرْطِعُ [el-ḳirṭiʿ] (زِبْرِجٌ [zibric] ve دِرْهَمٌ [dirhem] veznlerinde) قِرْدِعٌ [ḳirdiʿ] gibi deve ve tavuk kehlesine denir.

[ق ر ع]

اَلْقَرْعُ [el-ḳarʿ] (فَرْعٌ [ferʿ] vezninde) Kapı çalmak maʿnāsınadır; yukālu: قَرَعَ الْبَابَ قَرْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا دَقَّهُ ve minhu'l-meselu: "مَنْ قَرَعَ بَابًا وَلَجَّ وَلَجَ" Yaʿnī "Bir kapıyı ilhāh ve ikdāmla çalan adam elbette açtırıp içerisine duhūl eder." Ve

قَرْعٌ [ḳarʿ] Değnekle vurmak maʿnāsınadır; yukālu: قَرَعَ رَأْسَهُ بِالْعَصَا إِذَا ضَرَبَهُ بِهَا ve minhu'l-meselu: "إِنَّ الْعَصَا قُرِعَتْ لِذِي الْحُلْمِ" En evvel قَرْعٌ [ḳarʿ]-ı ʿasā olunan kimsede yaʿnī mesel-i mezbūrun menşeʾinde ihtilāf olunmuştur. Baʿzılar ʿĀmir b. eẕ-Ẕarib ve baʿzılar Ḳays b. Ḫālid ve baʿzılar ʿAmr b. Cumuʿa ve baʿzılar ʿAmr b. Mālik dediler. ʿİnde'l-müʾellif ʿĀmir müraccahtır, merkūm be-gāyet pīr yāhūd muʿammerīnden olmakla üç yüz yaşına vardıkta kendi reʾyine iʿtinā ve iʿtimādı olmamakla oğullarına tenbīh eyledi ki

"Mesālih-i nāsı temşīt vaktinde eğer kelāmım üslūb-ı nizāmdan çıkıp beyhūde ve hilāf semtine munsarıf olursa, ʿasā ile işbu duvarda yāhūd yerde olan kalkanı قَرْعٌ [ḳarʿ] edip beni āgāh edesiz." Mesel-i mezbūr ehl-i ʿakl u rüşd olan adam ednā tenbīh ile mütenebbih olur diyecek yerde darb olunur. Burada حُلْمٌ [ḥulm] ḥā'nın zammıyla ʿakl ve rüşd maʿnāsınadır. Ve

قَرْعُ جَبْهَةٍ [ḳarʿu cebhet] Dolu kabın içinde olanını bi'l-cümle süpürüp içmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: قَرَعَ الشَّارِبُ جَبْهَتَهُ بِالْإِنَاءِ إِذَا اشْتَفَّ مَا فِيهِ Ve

قَرْعٌ [ḳarʿ] ve

قِرَاعٌ [ḳirāʿ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Buğur nākaya aşmak maʿnāsınadır; sığır cinsinde yalnız قِرَاعٌ [ḳirāʿ] mahsūstur; yukālu: قَرَعَ الْفَحْلُ النَّاقَةَ قَرْعًا وَقِرَاعًا وَالثَّوْرُ الْبَقَرَةَ قِرَاعًا إِذَا ضَرَبَهَا Ve bir kimse teʾessüf ve nedāmetten nāşī dişlerini birbirine sürüp gıcırdatmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: قَرَعَ فُلَانٌ سِنَّهُ إِذَا حَرَقَهُ نَدَمًا Ve kurʿa atmak bābında sāʾirlere gālib olmak maʿnāsınadır; yukālu: قَرَعَهُمْ قَرْعًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا غَلَبَهُمْ بِالْقُرْعَةِ Ve

قَرْعٌ [ḳarʿ] Kabak taʿbīr olunan sebzeye denir, حَمْلُ الْيَقْطِينِ [ḥamlu'l-yaḳṭīn] maʿnāsına; müfredi قَرْعَةٌ [ḳarʿat]tır. Ve

قَرْعٌ [Ḳarʿ] Esāmīdendir: eş-Şāh b. Ḳarʿ, Fuḍayl b. ʿIyāḍ'dan rivāyet-i hadīs eyledi. Ve

قَرْعٌ [ḳarʿ] ve fethateynle

قَرَعٌ [ḳaraʿ] Bir adamın hānümānı devābb ve mevāşīden tehī kalmak maʿnāsınadır ki felāket ve idbārdan kināyedir; yukālu: قَرِعَ الْفِنَاءُ قَرْعًا وَيُحَرَّكُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا خَلاَ مِنَ الْغَاشِيَةِ ve yukālu: قَرِعَ الْحَجُّ إِذَا خَلَتْ أَيَّامُهُ مِنَ النَّاسِ

اَلْمَقْرُوعُ [el-maḳrūʿ] Dölünü almak için ihtiyār olunmuş aygıra denir; yukālu: فَحْلٌ مَقْرُوعٌ أَيْ مُخْتَارٌ لِلْفِحْلَةِ Ve

مَقْرُوعٌ [Maḳrūʿ] Temīm evlādından ʿAbdu-şems b. Saʿd'ın lakabıdır. Ve قَرْعَةٌ [ḳarʿat] dedikleri damga ile damgalanmış deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ مَقْرُوعٌ إِذَا كَانَ قَدْ وُسِمَ بِالْقَرْعَةِ Kezālik غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde olan قُرْعَةٌ [ḳurʿat] ile damgalanmış deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ مَقْرُوعٌ إِذَا كَانَ وُسِمَ بِالْقُرْعَةِ

اَلْقَرْعَةُ [el-ḳarʿat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Deveye mahsūs bir damgadır ki kuru inciğe basılır.

اَلْقُرْعَةُ [el-ḳurʿat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Bu dahi deveye mahsūs bir damgadır ki burnunun ortasına basılır. Ve

قُرْعَةٌ [ḳurʿat] Malūmdur ki bir husūsa mübāşeret ve bir nesneyi kısmet eylemek makūlesi aʿmālde istiʿmāl olunur, günā gün vechle ederler. Ve ona سُهْمَةٌ [suhmet] dahi derler. Ve

قُرْعَةٌ [ḳurʿat] Mālın güzīde ve aʿlāsına ıtlāk olunur; yukālu: أَعْطَاهُ قُرْعَةَ مَالِهِ أَيْ خَيْرَتَهُ Ve dağarcığa denir, ʿalā-kavlin küçük olup geniş olanına denir; yukālu: أَلْقَاهُ فِي الْقُرْعَةِ أَيِ الْجِرَابِ أَوْ هُوَ الْوَاسِعُ الصَّغِيرُ Cemʿi قُرُعٌ [ḳuraʿ] dır, زُفَرٌ [zufer] vezninde. Ve

قُرْعَةُ [Ḳurʿat] Esāmīdendir: ʿÖmer b. Muḥammed b. Ḳurʿa muhaddisīndendir.

اَلْقُرْعُ [el-Ḳurʿ] (ḳāf'ın zammıyla) Şām diyārında niçe vādī ismidir. Ve أَقْرَعُ [aḳraʿ] lafzından cemʿ olur, ke-mā se-yuzkeru. Ve

قُرْعٌ [ḳurʿ] Otsuz dazlak yerlere ıtlāk olunur ki yine أَقْرَعُ [aḳraʿ] lafzının cemʿidir; yukālu: رِيَاضٌ قُرْعٌ أَيْ بِلاَ كَلإٍ

قُرَعُ [Ḳuraʿ] (زُفَرٌ [zufer] vezninde) Yemen'de bir karye adıdır.

اَلْقَرَعُ [el-ḳaraʿ] (fethateynle) Koşu ve yarış

husūsunda miyādene ᶜakd olunan ödüle denir; yukālu: أَصَابَ فُلاَنٌ الْقَرَعَ أَيِ الْخَطَرَ الَّذِي يُسْتَبَقُ عَلَيْهِ Ve bir güne akça akça sivilce tarzında kabarcıklara denir ki deve köşeklerinde zuhūr eder ve tuz ile ve deve sütünün üzerine gelen yüz ile ᶜilāc olunur. Ve deriden olan ᶜArab kalkanına denir, حَجَفَةٌ [ḥacefet] maᶜnāsına; müfredi قَرَعَةٌ [ḳaraᶜat] tır. Ve küçük dağarcığa denir, ᶜalā-kavlin dibi vāsiᶜ dağarcığa denir ki içine zād ve taᶜām vazᶜ ederler. Ve deve kısmından hālī olan deve yatağına denir. Ve

قَرْعٌ [ḳaraᶜ] Masdar olur, ok yarışında gālib olmak maᶜnāsına; yukālu: قَرَعَ فُلاَنٌ عَلَيْهِ قَرْعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا قُمِرَ فِي النِّضَالِ Ve başın bir ᶜārıza sebebiyle kılları gidip kel olmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَرِعَ الرَّجُلُ إِذَا ذَهَبَ شَعْرُ رَأْسِهِ Ve irşād ve meşvereti kabūl eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: قَرِعَ فُلاَنٌ إِذَا قَبِلَ الْمَشُورَةَ Ve hānümān devābb ve mevāşīden hālī kalmak maᶜnāsınadır ki idbārdan kināyedir; yukālu: قَرِعَ الْفِنَاءُ إِذَا خَلاَ مِنَ الْغَاشِيَةِ وَكَذَا الْحَجُّ إِذَا خَلَتْ أَيَّامُهُ مِنَ النَّاسِ Ke-mā zukire. Ve

قَرَعٌ [ḳaraᶜ] Başta bir āfet sebebiyle kıllar gidip daz kalan yere denir, müfredi قَرَعَةٌ [ḳaraᶜat]tır.

اَلْقَرِيعُ [el-ḳarīᶜ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Deve köşeğine denir, فَصِيلٌ [faṣīl] maᶜnāsına; cemᶜi قَرْعَى [ḳarᶜā] gelir, سَكْرَى [sekrā] vezninde. Ve döl için ihtiyār olunan erkek deveye denir ki buğur taᶜbīr olunur; yukālu: هَذَا قَرِيعُ الشَّوْلِ أَيْ فَحْلُهَا الْمُخْتَارُ Ve cenkte muhārib ve mudārib olan bahādıra denir, مُقَارِعٌ [muḳāriᶜ] maᶜnāsına. Ve gālib maᶜnāsınadır ki bi-maᶜnā fāᶜildir. Ve maglūb maᶜnāsınadır ki bi-maᶜnā mefᶜūldür. Ve

قَرِيعٌ [ḳarīᶜ] ᶜUmeyre b. Hācir'in kılıcı ismidir. Ve kavminin seyyid ve zī-şānına ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ قَرِيعُ قَوْمِهِ أَيْ سَيِّدُهُمْ Ve bir muhaddis ismidir ki ᶜİkrime'den rivāyet eylemiştir; İmām Ẕehebī vehminden nāşī ḳāf'ın zammıyla zabt eylemiştir.

اَلْقِرِّيعُ [el-ḳirrīᶜ] (سِكِّيتٌ [sikkīt] vezninde) Bu dahi kavminin seyyid ve zī-şānına denir.

قُرَيْعٌ [Ḳurayᶜ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Temīm kabīlesinden bir batnın pederi ismidir ki Benū Enfi'n-Nāḳa cemāᶜatidir. Ve ashābdan Ebu'l-Kenūd Ṣaᶜlebe el-Ḥamrāvī ceddinin ismidir ve Ebū Ziyād eṣ-Ṣaḥābī ismidir.

اَلْأَقْرَعُ [el-aḳraᶜ] قَرَعٌ [ḳaraᶜ] lafzından vasftır, başı kel adama denir. Müᵓennesi قَرْعَاءُ [ḳarᶜāᵓ] ve cemᶜi قُرْعٌ [ḳurᶜ] ve قُرْعَانٌ [ḳurᶜān] dır ḳāf'ların zammıyla. Ve

أَقْرَعُ [Aḳraᶜ] Esmādandır, ke-mā seyuzkeru. Ve

أَقْرَعُ [aḳraᶜ] Bir kelimedir ki hāsseten tām olan bin ᶜadede vasf olur, niteki هُنَيْدَة [huneydet] kelimesi yüz ᶜaded-i tāmma vasf olur; yuḳālu: أَلْفٌ أَقْرَعُ أَيْ تَامٌّ Ve salābetli metīn ve muhkem mahalle ve kalkana vasf olur; yukālu: مَكَانٌ وَتْرِسٌ أَقْرَعُ أَيْ صُلْبٌ Cemᶜi قُرْعٌ [ḳurᶜ] gelir ḳāf'ın zammıyla. Ve kabuğu soyulmuş ağaca vasf olur; yukālu: عُودٌ أَقْرَعُ إِذَا قُرِعَ مِنْ لِحَائِهِ Ve şol oka denir ki kumlara ve taşlara sürünmekle yol yol yivler belirmiş ola; yukālu: قِدْحٌ أَقْرَعُ إِذَا كَانَ قَدْ حُكَّ بِالْحَصَى حَتَّى بَدَتْ سَفَاسِقُهُ أَيْ طَرَائِقُهُ Ve iyi keskin kılıca ıtlāk olunur; yukālu: سَيْفٌ أَقْرَعُ أَيْ جَيِّدٌ حَدِيدٌ Ve şol yılana denir ki zehrinin kesretinden nāşī kendi vücūduna dahi teᵓsīr eylemekle başının tüyleri gidip kavlak ola; yukālu: حَيَّةٌ أَقْرَعُ أَيْ مُتَمَعِّطٌ شَعْرُ رَأْسِهِ

لِكَثْرَةِ سُمِّهِ

اَلْقَرِعُ [el-ḳariᶜ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Pend ve meşveret kabūl eden adama denir; yukālu: فُلَانٌ قَرِعٌ أَيْ يَقْبَلُ الْمَشُورَةَ Ve aslā uyumaz olan adama denir. Ve fāsid olmuş tırnağa denir.

اَلْأَقْرَعَانِ [el-Aḳraᶜān] (tesniye bünyesiyle) Ashābdan Aḳraᶜ b. Ḥābis ile birāderi Merṣed'e ıtlāk olunur.

اَلْقَرْعَاءُ [el-ḳarᶜāᵓ] أَقْرَعُ [aḳraᶜ]ın müᵓennesidir ki başı kel ᶜavrete denir. Ve tarīk-i Mekke'de bir suvat ismidir ki Ḳādisiyye ile ᶜAḳabe beynindedir. Ve davar mecmūᶜunu otlamakla çıplak kalmış çayırlığa ıtlāk olunur; yukālu: رَوْضَةٌ قَرْعَاءُ إِذَا كَانَتْ قَدْ رَعَتْهَا الْمَاشِيَةُ Ve hādise ve şedīdeye ve āfet ve dāhiyeye ıtlāk olunur. Ve hānenin avlusuna ve meydānına ıtlāk olunur. Ve yolun üst tarafına denir. Ve fāsid olmuş parmağa denir ki derisi soyulup kavlak kalmış olur; yukālu: إِصْبَعٌ قَرْعَاءُ أَيْ فَاسِدَةٌ

اَلْقَارِعَةُ [el-ḳāriᶜat] Kıyāmete ıtlāk olunur. Kāle'ş-şārih ve minhu kavluhu taᶜālā: ﴿اَلْقَارِعَةُ مَا الْقَارِعَةُ وَمَا أَدْرَيكَ مَا الْقَارِعَةُ﴾ أَيِ الْقِيَامَةُ تَقْرَعُ بِالْأَهْوَالِ Ve serāyā-yı hazret-i nebevī ᶜaleyhi's-selāmdan bir seriyyeye ıtlāk olunur. Seriyye Resūl-i ekrem ᶜaleyhi's-selām hazretlerinin gazā için bir tarafa irsāl buyurdukları ᶜaskerden ᶜibārettir; ve minhu kavluhu taᶜālā: ﴿وَلاَ يَزَالُ الَّذِينَ كَفَرُوا تُصِيبُهُمْ بِمَا صَنَعُوا قَارِعَةٌ﴾ أَوْ مَعْنَاهُ دَاهِيَةٌ تَفْجَؤُهُمْ Yaᶜnī onlara ᶜamelleri sebebiyle yāhūd ᶜamellerine mukābil nāgehānī zuhūr eden āfet ve dāhiye isābet eder. وَقَارِعَةٌ [ḳāriᶜat]ın cemᶜi قَوَارِعُ [ḳavāriᶜ]dir. Ve

قَوَارِعُ الْقُرْآنِ [ḳavāriᶜu'l-ḳurᵓān] Şol āyāt-ı kerīmeden ᶜibārettir ki onu kırāᵓat edenler, şeyātīn ve ins ve cinn mazarratından emīn olurlar, gūyā ki onları karᶜ eder, āyete'l-kürsī ve muᶜavvizeteyn ve sūre-i yāsīn ve sūre-i mülk gibi; ve tekūlu'l-ᶜArab: نَعُوذُ بِاللهِ مِنْ قَوَارِعِ فُلَانٍ أَيْ مِنْ قَوَارِصِ لِسَانِهِ Yaᶜnī "Filānın kalbi قَرْعٌ [ḳarᶜ] yaᶜnī ledg ve cerh edici kelimātından Hudā'ya sığınırız."

اَلْقَرُوعُ [el-ḳarūᶜ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Şol eşme kuyuya denir ki suyu az ola; murād dağın tepesinden çak dibine kadar kazılmış derin kuyudur ki elbette suyu az olur.

اَلْقَرِيعَةُ [el-ḳarīᶜat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Mālın yaᶜnī mevāşīnin güzīde ve aᶜlāsına ıtlāk olunur. Ve şol nākaya denir ki ona buğur çok aşıp geç gebe olur ola; yukālu: نَاقَةٌ قَرِيعَةٌ إِذَا كَانَتْ يُكْثِرُ الْفَحْلُ ضِرَابَهَا وَيُبْطِئُ لِقَاحُهَا Ve hānenin tavanına denir, سَقْفُ الْبَيْتِ [saḳfu'l-beyt] maᶜnāsına.

اَلْقَرَّاعُ [el-ḳarrāᶜ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Ağaçkakan dedikleri kuşa denir ki minkārıyla metin ağaçları kakıp içinde īvā eder; cemᶜi قَرَّاعَاتٌ [ḳarrāᶜāt] gelir. Ve

قَرَّاعٌ [Ḳarrāᶜ] Ġazāle es-Sekūnī nām kimsenin feresi ismidir. Ve

قَرَّاعٌ [ḳarrāᶜ] Pek ve şedīd ve saht olan şeyᵓe denir; yukālu: شَيْءٌ قَرَّاعٌ أَيْ صُلْبٌ شَدِيدٌ

اَلْقَرَّاعَةُ [el-ḳarrāᶜat] Dübüre denir, إِسْتٌ [ist] maᶜnāsına. Ve azca ve cüzᵓīce otlağa denir.

قَرْعُونُ [Ḳarᶜūn] (حَمْدُونُ [ḥamdūn] vezninde) Baᶜlebek ile Dımaşḳ aralığında bir karye adıdır.

اَلْمِقْرَعُ [el-miḳraᶜ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Devşirilen hurmā vazᶜ eyledikleri sepet makūlesi kaba denir.

اَلْمِقْرَعَةُ [el-miḳraᶜat] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Kamçıya ıtlāk olunur. Ve mutlakan

darb āletine denir, değnek ve durre ve topuz gibi; yukālu: ضَرَبَهُ بِالْمِقْرَعَةِ أَيْ بِالسَّوْطِ وَكُلُّ مَا قَرَعْتَ بِهِ

اَلْمِقْرَاعُ [el-miḳrāᶜ] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Şol nākaya denir ki ibtidā قِرَاعٌ [ḳirāᶜ]da gebe ola, tekrāra hācet kalmaya; yukālu: نَاقَةٌ مِقْرَاعٌ إِذَا كَانَتْ تَلْقَحُ فِي أَوَّلِ قَرْعَةٍ يَقْرَعُهَا الْفَحْلُ Ve taşçıların taş kırdıkları büyük külünge denir.

اَلْإِقْرَاعُ [el-iḳrāᶜ] (hemzenin kesriyle) Bir kimseye mālın güzīde ve aᶜlāsını vermek maᶜnāsınadır. ᶜAlā-kavlin döl için aygır vermek maᶜnāsınadır; yukālu: أَقْرَعَهُ إِذَا أَعْطَاهُ خِيَارَ الْمَالِ أَوْ فَحْلاً يَقْرَعُ الْإِبِلَ Ve hakka rücūᶜla züll ve inkıyād edip ser-fürū kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَقْرَعَ إِلَى الْحَقِّ إِذَا رَجَعَ وَذَلَّ Ve haktan ibā ve imtināᶜ eylemek maᶜnāsına olmakla zıdd olur; yukālu: أَقْرَعَ فُلاَنٌ إِذَا امْتَنَعَ Ve bir nesneden ferāgatla geri durmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَقْرَعَ عَنْهُ إِذَا كَفَّ Ve bir nesneye güç yetip tākat getirmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَقْرَعَ الشَّيْءَ إِذَا أَطَاقَهُ Ve nush ve meşveret kabūlünden ibā eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَقْرَعَ فُلاَنٌ إِذَا لَمْ يَقْبَلِ الْمَشُورَةَ Ve menᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَقْرَعَ فُلاَنًا إِذَا كَفَّهُ Ve beynlerinde kurᶜa salmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَقْرَعَ بَيْنَهُمْ إِذَا ضَرَبَ الْقُرْعَةَ Ve misāfir konağa gelip çatmak maᶜnāsınadır, yukālu: أَقْرَعَ الْمُسَافِرُ إِذَا دَنَا مِنْ مَنْزِلِهِ Ve yular ile yāhūd dizginle merkebi geri tüskürüp alıkomak maᶜnāsınadır; yukālu: أَقْرَعَ الدَّابَّةَ إِذَا كَبَحَهَا بِلِجَامِهَا Ve yeri tuğla ile yā taş ile kaldırım döşemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَقْرَعَ دَارَهُ آجُرًّا أَيْ فَرَشَهَا بِهِ Ve şer ve şūr dāᵓim olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَقْرَعَ الشَّرُّ إِذَا دَامَ Ve suyun dibine inip yere yetişmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَقْرَعَ الْغَائِطُ وَالْمَائِحُ إِذَا انْتَهَيَا إِلَى الْأَرْضِ Ve eşekler tırnaklarıyla birbirlerini çarpmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَقْرَعَتِ الْحَمِيرُ إِذَا صَكَّ بَعْضُهَا بَعْضًا بِحَوَافِرِهَا

اَلْإِنْقِرَاعُ [el-inḳirāᶜ] Bu dahi haktan ibā ve imtināᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْقَرَعَ عَنِ الْحَقِّ إِذَا امْتَنَعَ Ve bir nesneden fārig olmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْقَرَعَ عَنْهُ إِذَا كَفَّ Ve yatakta telāşından uyumayıp beri öte dönüştürmek maᶜnāsınadır; tekūlu: بِتُّ أَنْقَرِعُ أَيْ أَتَقَلَّبُ لاَ أَنَامُ

اَلْمُقْرَعُ [el-muḳraᶜ] (مُحْكَمٌ [muḥkem] vezninde) Şol dābbeye denir ki rākibi yularını yā dizginini geri çaldıkta başını havāya diker ola.

اَلْمُقَرِّعَةُ [el-muḳarriᶜat] (مُحَدِّثَةٌ [muḥaddiṯet] vezninde) Hādise ve şedīde-i dehre ıtlāk olunur.

اَلتَّقْرِيعُ [et-taḳrīᶜ] Başa kakmak, serzeniş ve taᶜnīf maᶜnāsınadır; yukālu: قَرَّعَهُ إِذَا عَنَّفَهُ Ve قَرَعٌ [ḳaraᶜ] dedikleri mezkūr sivilceye uğramış deve köşeğine ᶜilāc ve tīmār eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: قَرَّعَ الْفَصِيلَ الْأَقْرَعَ إِذَا ثَرَّبَهُ وَعَالَجَهُ مِنَ الْقَرَعِ Ve dişi hayvāna erkek çekmek maᶜnāsınadır; yukālu: قَرَّعَ النَّاقَةَ إِذَا أَنْزَى الْفَحْلَ عَلَيْهَا Ve bir adamı telāşa düşürüp yüreğini oynatmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَرَّعَ لِلْقَوْمِ إِذَا أَقْلَقَهُمْ Ve sütlü deve köşeğinin başına meme emerken vurmak maᶜnāsınadır ki pek sütlü nākanın köşeği memenin birinden emerken āherinden süt akmakla sütü akıtmamak için köşek başıyla anasının karnına kaktıkta o dahi başıyla süsüp öte kakar; yukālu: قَرَّعَتِ الْحَلُوبَةُ رَأْسَ فَصِيلِهَا وَذَلِكَ إِذَا كَانَتْ كَثِيرَةَ اللَّبَنِ فَإِذَا رَضَعَ الْفَصِيلُ خِلْفًا قَطَرَ اللَّبَنُ مِنَ الْخِلْفِ الْآخَرِ فَقَرَعَ رَأْسَهُ قَرْعًا أَيْ دَفَعَ

اَلْإِسْتِقْرَاعُ [el-istiḳrāᶜ] Bir kimseden döl için aygır istemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَقْرَعَ فُلاَنًا إِذَا طَلَبَ مِنْهُ فَحْلاً Ve dişi hayvān kösnü-

mek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَقْرَعَتِ النَّاقَةُ إِذَا أَرَادَتِ الْفَحْلَ Ve davarın tırnağı pekişmek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَقْرَعَ الْحَافِرُ إِذَا أَشَدَّ Ve işkenbenin tüyleri yolunup dazlanmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَقْرَعَ الْكَرِشُ إِذَا ذَهَبَ خَمَلُهَا

اَلْإِقْتِرَاعُ [el-iḳtirāʿ] İhtiyār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِقْتَرَعَهُ إِذَا اخْتَارَهُ Ve āteş yakmak maʿnāsınadır; yukālu: إِقْتَرَعَ النَّارَ إِذَا أَوْقَدَهَا Ve kurʿa atışmak maʿnāsınadır ki müşāreket içindir; yukālu: إِقْتَرَعُوا إِذَا ضَرَبُوا الْقُرْعَةَ

اَلتَّقَارُعُ [et-teḳāruʿ] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) ve

اَلْمُقَارَعَةُ [el-muḳāraʿat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bunlar da bir nesne taksīminde kurʿa atışmak maʿnāsınadır; yukālu: تَقَارَعُوا وَقَارَعُوا إِذَا ضَرَبُوا الْقُرْعَةَ Ve

مُقَارَعَةٌ [muḳāraʿat] Henüz tor ve serkeş nākayı zor ile buğurun önüne çökerip aşırtmak maʿnāsınadır; yukālu: قَارَعَ النَّاقَةَ الصَّعْبَةَ إِذَا أَخَذَهَا فَرَبَضَهَا لِلْفَحْلِ فَيَبْسُرَهَا Ve cenkte bahādırlar birbiriyle vuruşmak maʿnāsınadır; yukālu: قَارَعَ الْأَبْطَالُ مُقَارَعَةً وَقِرَاعًا إِذَا ضَارَبَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا

اَلتَّقَرُّعُ [et-teḳarruʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bu dahi yatakta ıztırābdan beri öte ağıp dönmek maʿnāsınadır, tekūlu: بِتُّ أَتَقَرَّعُ أَيْ أَتَقَلَّبُ لاَ أَنَامُ

[ق ر ف ع]

اَلتَّقَرْفُعُ [et-teḳarfuʿ] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Dertop olup büzülmek maʿnāsınadır; yukālu: تَقَرْفَعَ الشَّيْءُ إِذَا تَقَبَّضَ Niteki تَقَرْعُفٌ [teḳarʿuf] dahi bu maʿnāyadır; yukālu: تَقَرْعَفَ الشَّيْءُ إِذَا تَقَبَّضَ

اَلْإِقْرِنْفَاعُ [el-iḳrinfāʿ] (إِحْرِنْجَامٌ [iḥrincām] vezninde) Oğunup bī-hod olduktan sonra ayılıp kendisine gelmek maʿnāsınadır; yukālu: أُقْرُنْفِعَ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا أُغْمِيَ عَلَيْهِ ثُمَّ أَفَاقَ

[ق ز ع]

اَلْقُزُوعُ [el-ḳuzūʿ] (zā-yı muʿceme ile قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Cüst ve çālāk olmak maʿnāsınadır; yukālu: قَزَعَ الظَّبْيُ قُزُوعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَسْرَعَ وَخَفَّ Ve kāhil ve batīʾü'l-hareke olmak maʿnāsına olmakla zıdd olur; yukālu: قَزَعَ إِذَا أَبْطَأَ

اَلْقَزَعُ [el-ḳazaʿ] (fethateynle) Sehāb kıtʿalarına denir; müfredi قَزَعَةٌ [ḳazeʿat]tır; ve minhu kelāmu ʿAlī radıyallāhu ʿanhu hīne zekere'l-fitene: "فَقَالَ إِذَا كَانَ ذَلِكَ ضَرَبَ يَعْسُوبُ الدِّينِ بِذَنَبِهِ فَيَجْتَمِعُونَ إِلَيْهِ كَمَا يَجْتَمِعُ قَزَعُ الْخَرِيفِ" أَيْ قِطَعُ السَّحَابِ لِلْخَرِيفِ لِأَنَّهُ أَوَّلُ الشِّتَاءِ وَالسَّحَابُ يَكُونُ فِيهِ مُتَفَرِّقًا غَيْرَ مُتَرَاكِمٍ Kelām-ı merkūm kelimāt-ı Murtaḍaviyye'den olup Cevherī وَفِي الْحَدِيثِ ʿunvānında īrād eylemekle vehm eylemiştir. Şārih der ki hadīs ʿinde'l-cumhūr أَثَرٌ [eṯer]e mürādif olmakla merfūʿ ve mevkūfa ıtlāk olunduğu müʾellifin maʿlūmu iken Cevherī'yi tevhīmi garībdir. Ve

قَزَعٌ [ḳazaʿ] Hurde develere denir; yukālu: لَمْ يَبْقَ مَالُهُ إِلاَّ الْقَزَعُ أَيْ صِغَارُ الْإِبِلِ Ve çocuğun başının baʿzı yerlerini tıraş edip ve baʿzı yerlerinde dağınık bulut pāreleri gibi saç konmağa denir. Ve o resme konmuş dağınık saç pārelerine denir; yukālu: حَلَقَ رَأْسَ الصَّبِيِّ عَلَى وَجْهِ الْقَزَعِ وَهُوَ أَنْ يُحْلَقَ رَأْسُهُ وَيُتْرَكَ فِي مَوَاضِعَ مِنْهُ مُتَفَرِّقَةً غَيْرَ مَحْلُوقَةٍ Ve

قَزَعُ الصُّوفِ [ḳazeʿuṣ-ṣūf] Bahār mevsiminde koyundan yolunup dökülen yün pārelerine denir. Ve dereden sel suyunun selintisine denir; yukālu: رَمَى الْوَادِي بِالْقَزَعِ أَيِ الْغُثَاءِ Ve devenin ağzında ve burnunda müctemiʿ olan köpüğe denir.

اَلْقَزَعَةُ [el-ḳazeᶜat] (fetehātla) Veled-i zināya denir; yukālu: هُوَ قَزَعَةٌ أَيْ وَلَدُ الزِّنَا Ve ricāl aᶜlāmındandır; zāy'ın sükūnuyla da zebān-zededir. Ve ednā giyecek cāmeye ıtlāk olunur, قَزَعُ الصُّوفِ [ḳazeᶜuṣ-ṣūf] maᶜnāsındandır; yukālu: مَا عِنْدَهُ قَزَعَةٌ أَيْ شَيْءٌ مِنَ الثِّيَابِ

قُزَيْعٌ [Ḳuzeyᶜ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] veznin-de) Esāmīdendir: Ḳuzeyᶜ b. Fityān bir kimsedir. Ve Rebīᶜ b. Ḳuzeyᶜ rüvāt-ı tābiᶜīndendir.

اَلْأَقْزَعُ [el-aḳzaᶜ] Şol koça denir ki bahār eyyāmında yününün baᶜzı aralık aralık yo-lunup ve baᶜzı kalmış ola; yukālu: كَبْشٌ أَقْزَعُ إِذَا صَارَ قَدْ تَنَاتَفَ صُوفُهُ فِي الرَّبِيعِ ذَهَبَ بَعْضٌ وَبَقِيَ بَعْضٌ

اَلْقِزَاعُ [el-ḳizāᶜ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bez ve paçavra pāresine denir; yukālu: مَا عَلَيْهِ قِزَاعٌ أَيْ قِطْعَةُ خِرْقَةٍ

اَلْقَزِيعَةُ [el-ḳazīᶜat] (شَرِيفَةٌ [şerīfet] vezninde) ve

اَلْقُزَّعَةُ [el-ḳuzzeᶜat] (قُبَّرَةٌ [ḳubberet] veznin-de) Küçük oğlanı tıraş eyledikten sonra başında alıkonulan perçeme denir, sarkık saç heyᵓetinde olur, ᶜalā-kavlin başının ortasında kalan perçeme ıtlāk olunur; قُزْعَةٌ [ḳuzᶜat] dahi denir, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْقَوْزَعُ [el-ḳavzaᶜ] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Zikr olunan قَزَعٌ [ḳazaᶜ] lafzından meᵓhūzdur ki başa konulan perçeme denir. Beyne'l-ᶜArab bu muhanneslik ᶜalāmetlerinden maᶜdūddur. Bu münāsebetle hizy ve ᶜār ve fadīhada istiᶜmāl olundu; yekūlūne: قُلْتُمْ قَلَائِدَ قَوْزَعٍ أَيْ طُوِّقْتُمْ أَطْوَاقًا لاَ تُفَارِقُكُمْ أَبَدًا

اَلْإِقْزَاعُ [el-iḳzāᶜ] (hemzenin kesriyle) Bir adama hadden hāric zebān-dırāzlık eyle-mek maᶜnāsınadır; yukālu: أَقْزَعَ لَهُ فِي الْمَنْطِقِ إِذَا تَعَدَّى لَهُ فِي الْمَنْطِقِ

اَلتَّقْزِيعُ [et-taḳzīᶜ] At pek seğirtip gitmek maᶜnāsınadır; yukālu: قَزَّعَ الْفَرَسُ إِذَا حَضَرَ شَدِيدًا Ve bir adamı bi-reᵓsihi bir husūs-ı muᶜayyene taᶜyīn eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: قَزَّعَ الشَّخْصَ إِذَا جَرَّدَهُ لِأَمْرٍ مُعَيَّنٍ Ve elçi göndermek maᶜnāsınadır; yukālu: قَزَّعَ فُلاَنًا إِلَيْهِ إِذَا أَرْسَلَهُ رَسُولاً Ve atı seğirtmeğe yapın-dırmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَزَّعَ الْفَرَسَ إِذَا هَيَّأَهُ لِلرَّكْضِ Ve başı tıraş edip etrāfında aralık aralık kıllar komak maᶜnāsınadır; yukālu: قَزَّعَ رَأْسَهُ إِذَا حَلَقَهُ وَبَقِيَتْ مِنْهُ بَقَايَا فِي نَوَاحِيهِ Ve mutlakan bir adamı gayrı meşgale ile işgāl eylemeyerek bir māddeye tahsīs ve tecrīd eylemek maᶜnāsınadır ki bu maᶜnā-yı ᶜāmmdır; yukālu: قَزَّعَهُ الشَّخْصَ إِذَا جَرَّدَهُ لَهُ وَلَمْ يَشْغَلْهُ بِغَيْرِهِ

اَلْمُقَزَّعُ [el-muḳazzaᶜ] (مُعَظَّمٌ [muᶜaẓẓam] vezninde) Cüst ve çālāk insān ve hayvāna denir; yukālu: رَجُلٌ وَفَرَسٌ مُقَزَّعٌ أَيْ سَرِيعٌ خَفِيفٌ Ve hemān müjde götürüp ve müjde ey-lemek için nāmzed ve muhassas adama denir. Ve şol ata denir ki alnının perçemi yolunup ince ve nāzük kalmış ola; yukālu: فَرَسٌ مُقَزَّعٌ إِذَا كَانَ قَدْ نُتِفَتْ نَاصِيَتُهُ حَتَّى رَقَّتْ Ve alnının perçemi zātī ve halkī azca ve nāzükçe olan ata denir; yukālu: فَرَسٌ مُقَزَّعٌ أَيِ الْخَفِيفُ النَّاصِيَةِ خِلْقَةً Ve şol adama denir ki ekser saçları gidip cā-be-cā perākende bir mikdār saçları kalmakla başı açık durduk-ta rüzgār beri öte salar ola; yukālu: رَجُلٌ مُقَزَّعٌ أَيْ لَيْسَ عَلَى رَأْسِهِ إِلاَّ شَعَرَاتٌ مُتَفَرِّقَاتٌ تَطَايَرُ فِي الرِّيحِ

اَلتَّقَزُّعُ [et-teḳazzuᶜ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] veznin-de) At seğirtmeğe yapınmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَقَزَّعَ الْفَرَسُ إِذَا تَهَيَّأَ لِلرَّكْضِ

مَقْزُوعٌ [Maḳzūᶜ] Bir recül ismidir.

[ق ش ع]

اَلْقَشْعُ [el-ḳaşᶜ] (ḳāf'ın fethi ve şīn-i

muʿcemenin sükūnuyla) Eski kürke denir; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ قَشْعٌ أَيْ فَرْوٌ خَلَقٌ Kürkün bir parçasına قَشْعَةٌ [ḳaşʿat] denir hā'yla. Ve hammām süprüntüsüne denir; bunda ḳāf'ın harekāt-ı selāsıyla lügattır. Ve şaşkın ve ahmak adama denir, ʿakl ve idrāki sehāb gibi münkaşiʿ ve münkeşif olduğu için; yukālu: رَجُلٌ قَشْعٌ أَيْ أَحْمَقُ Ve devekuşunun yeleğine denir. Ve öksürürken sadrdan çıkan balgama denir; yukālu: رَمَى بِقَشْعِهِ أَيْ بِنُخَامَتِهِ Ve bādiye-nişīnlerin deriden yaptıkları çadıra denir; cemʿi قُشُوعٌ [ḳuşūʿ] gelir. Şārihin ümmehāt-ı sāʾire teʾyīdiyle beyānı üzere burada وَكَثُمَامَةٍ بَيْتٌ مِنْ جِلْدٍ nüsḫaları galat-ı sırftır. Sahīhi وَكَثُمَامَةٍ yukarıya müretteb olup vāv ile وَبَيْتٌ مِنْ جِلْدٍ [ve beytun min cild] قَشْعٌ [ḳaşʿ] lafzının maʿnāyı mahsūsu olmaktır. Ve

قَشْعٌ [ḳaşʿ] Meşinden ve sahtiyāndan olan minder ve döşek ve sofra makūlesine denir; tekūlu: زُرْنَاهُ فَنَطَعَ لَنَا قَشْعًا أَيْ نِطَعًا Ve baʿzılar ʿindinde نِطَعٌ [niṭaʿ] ʿatīk parçasına denir. Ve kupkuru kırbaya denir. Ve pek pīrlikten vücūdunun eti gidip kuru tahta şekline girmiş adama denir; müʾennesi قَشْعَةٌ [ḳaşʿat]tır. Bunlar da masdar bi-maʿnā mefʿūldür; yukālu: رَجُلٌ قَشْعٌ وَامْرَأَةٌ قَشْعَةٌ أَيْ مُتَقَشِّعٌ لَحْمُهُ كِبَرًا Ve

قَشْعٌ [ḳaşʿ] Kaya kelerine denir, جِرْبَاءُ [ḥirbāʾ] maʿnāsına. Ve semānın yüzünden sıyrılıp giden sehāba denir, bunda ḳāf'ın kesriyle de cāʾizdir. Ve zenbīle denir; yukālu: أَلْقَاهُ فِي الْقَشْعِ أَيِ الزِّنْبِيلِ Ve erkek sırtlana denir. Ve bir nesne üzere yufkaca donmuş zar gibi buza denir. Ve suyu çekilmiş yerde kalan kuru çamura denir; ondan bir parçaya قَشْعَةٌ [ḳaşʿat] denir. Ve yer yüzünden el ile sıyrılıp koparılan çamur makūlesine denir ki atılır. Ve kuru deriye denir; cemʿi قِشْعٌ [ḳişaʿ] gelir, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde. Ve

قَشْعٌ [ḳaşʿ] Masdar olur, dağıtmak maʿnāsınadır; yukālu: قَشَعَ الْقَوْمَ قَشْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا فَرَّقَهُمْ Ve yel havā yüzünden sehābı sıyırıp açmak maʿnāsınadır; yukālu: قَشَعَتِ الرِّيحُ السَّحَابَ إِذَا كَشَفَتْهُ Ve nākayı sağmak maʿnāsınadır; yukālu: قَشَعَ النَّاقَةَ إِذَا حَلَبَهَا Ve bir nesne kurumak maʿnāsınadır; yukālu: قَشِعَ الشَّيْءُ قَشْعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا جَفَّ

اَلْقِشْعَةُ [el-ḳişʿat] (ḳāf'ın kesriyle) ve

اَلْقُشَاعَةُ [el-ḳuşāʿat] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Bunlar da sadrdan çıkan balgama denir, قَشْعٌ [ḳaşʿ]-ı mezkūr gibi; yukālu: رَمَاهُ بِقَشْعِهِ وَبِقِشْعَتِهِ وَبِقُشَاعَتِهِ أَيْ بِنُخَامَتِهِ Ve

قِشْعَةٌ [ḳişʿat] Havādan sehāb sıyrılıp açıldıktan sonra bākī kalan pāresine denir; ḳāf'ın fethiyle de lügattır. Ve kuru deriden bir parçaya denir; cemʿi قِشْعٌ [ḳişaʿ] dır, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde; ḳāf-ı meftūha ile evvelinin cemʿi قِشَاعٌ [ḳişāʿ]dır, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْقَشْعَةُ [el-ḳaşʿat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Su çekildikten sonra yerinde kalan kuru çamur parçasına denir. Ve

قَشْعَةٌ [ḳaşʿat] كَشُوثَا [keşūṯā] ismidir ki bāg sarmaşığı taʿbīr olunan nebāttır. Ve kocakarıya denir. Ve sehāb havādan sıyrılıp açıldıktan sonra kalan parçasına denir. Ve kuru postekiye denir; cemʿi قِشَاعٌ [ḳişāʿ]dır, جِبَالٌ [cibāl] vezninde.

اَلْإِقْشَاعُ [el-iḳşāʿ] (hemzenin kesriyle) Dağıtmak maʿnāsına olan قَشْعٌ [ḳaşʿ]dan nādir olmak üzere mutāviʿdir, كَبٌّ [kebb] ve إِكْبَابٌ [ikbāb] gibi; yukālu: قَشَعَ الْقَوْمَ فَأَقْشَعُوا أَيْ فَرَّقَهُمْ فَتَفَرَّقُوا Ve yel havā yüzünden sehābı sıyırıp açmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْشَعَتِ الرِّيحُ السَّحَابَ إِذَا كَشَفَتْهُ Ve sehāb kendi sıyrılıp

açılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْشَعَ السَّحَابُ عَنْهُ أَيِ انْكَشَفَ Ve bir nesneden çekilip ferāgat eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَقْشَعَ الْقَوْمُ عَنْهُ إِذَا أَقْلَعُوا

اَلْإِنْقِشَاعُ [el-inḳişāʿ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) ve

اَلتَّقَشُّعُ [et-teḳaşşuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bunlar da sehāb havādan sıyrılıp ayazlamak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْقَشَعَ السَّحَابُ وَتَقَشَّعَ إِذَا انْكَشَفَ

اَلْقَشِعَةُ [el-ḳaşiʿat] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Be-gāyet arık koyuna ıtlāk olunur; yukālu: شَاةٌ قَشِعَةٌ أَيْ غَثَّةٌ

اَلْقَشِعُ [el-ḳaşiʿ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Kuru nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ قَشِعٌ أَيْ يَابِسٌ Ve emr-i vāhid üzere sābit olmayan mütelevvin kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ قَشِعٌ إِذَا كَانَ لاَ يَثْبُتُ عَلَى أَمْرٍ وَاحِدٍ

اَلْقِشَاعُ [el-ḳişāʿ] قِزَاعٌ [ḳizāʿ] vezninde ve mürādifidir ki tesettür edecek ednā giyeceğe denir; yukālu: مَا عَلَيْهِ قِشَاعٌ أَيْ قِزَاعٌ

اَلْقُشَاعُ [el-ḳuşāʿ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Dişi sırtlan āvāzına denir.

اَلْقَشِيعُ [el-ḳaşīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Dağınık perākende nesneye denir; yukālu: كَلَأٌ قَشِيعٌ أَيْ مُتَفَرِّقٌ

اَلْأَقْشَعُ [el-aḳşaʿ] (أَفْضَلُ [efḍal] vezninde) Eşref maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: هُوَ أَقْشَعُ مِنْهُ أَيْ أَشْرَفُ

[ق ص ع]

اَلْقَصْعَةُ [el-ḳaṣʿat] (ḳāf'ın fethi ve ṣād'ın sükūnuyla) Çanağa denir, صَحْفَةٌ [ṣaḥfet] maʿnāsına; cemʿiسٌ قَصَعَاتٌ [ḳaṣaʿāt] gelir fetehātla ve قِصَعٌ [ḳişaʿ] gelir, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde ve قِصَاعٌ [ḳişāʿ] gelir, جِبَالٌ [cibāl] vezninde; yukālu: أَكَلَ مِنَ الْقَصْعَةِ أَيِ الصَّحْفَةِ Muhaddisīnden Faḍl b. Muḥammed el-Ḳişāʿī, قَصْعَةٌ [ḳaṣʿat] sanʿatına mensūbdur.

اَلْقُصَيْعَةُ [el-ḳuṣayʿat] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) قَصْعَةٌ [ḳaṣʿat]ın musaggarıdır. Ve Mışır diyārında iki karye ismidir: biri Şarḳiyye'de ve biri Semennūdiyye'dedir.

اَلْقَصْعُ [el-ḳaṣʿ] (ḳāf'ın fethi ve ṣād'ın sükūnuyla) Suyun yudumlarını yutmak maʿnāsınadır; yukālu: قَصَعَ الرَّجُلُ قَصْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا ابْتَلَعَ جُرَعَ الْمَاءِ Ve davar gevişini ağzından geri yutmak yāhūd çiğnemek maʿnāsınadır ki geviş gevmek taʿbīr olunur yāhūd kursaktan defʿ eyledikten sonra henüz çiğnemekten mukaddemcedir ki aralığa getirmekten ʿibarettir yāhūd geviş ile ağzını doldurmak yāhūd pek pek çiğnemek maʿnāsınadır; yukālu: قَصَعَتِ النَّاقَةُ بِجِرَّتِهَا إِذَا رَدَّتْهَا إِلَى جَوْفِهَا أَوْ مَضَغَتْهَا أَوْ هُوَ بَعْدَ الدَّسْعِ وَقَبْلَ الْمَضْعِ أَوْ هُوَ أَنْ تَمْلَأَ بِهَا فَاهَا أَوْ شِدَّةُ الْمَضْغِ Ve bir kimse hānesinden bir yere çıkmayıp hānesini bekleyip oturmak maʿnāsınadır; yukālu: قَصَعَ الْبَيْتَ إِذَا لَزِمَهُ Ve su bir adamın susuzluğunu izāle eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَصَعَ الْمَاءُ عَطَشَهُ إِذَا سَكَّنَهُ Ve çıbanı ve yarayı kan bürüyüp kıpkızıl olmak maʿnāsınadır; yukālu: قَصَعَ الْجُرْحُ بِالدَّمِ إِذَا شَرِقَ بِهِ وَامْتَلَأَ Ve tırnakla kehle öldürmek maʿnāsınadır; yukālu: قَصَعَ الْقَمْلَةَ بِالظُّفُرِ إِذَا قَتَلَهَا Ve bir kimseyi tahkīr edip horlamak maʿnāsınadır; yukālu: قَصَعَ فُلاَنًا إِذَا صَغَّرَهُ وَحَقَّرَهُ Ve oğlanı cura komak maʿnāsına müstaʿmeldir ki tahkīr maʿnāsındandır; yukālu: قَصَعَ اللهُ شَبَابَهُ أَيْ أَكْدَاهُ Ve çocuğun tepesine el ayasıyla şamar vurmak maʿnāsınadır; yukālu: قَصَعَ الْغُلاَمَ أَوْ هَامَتَهُ إِذَا ضَرَبَهُ بِبُسْطِ كَفِّهِ عَلَى رَأْسِهِ Baʿzılar dedi ki bu güne vurmak çocuğun büyümeyip cura kalmasına sebeb olur.

اَلتَّقْصِيعُ [et-taḳṣīʿ] Bir kimse hānesinden bir

yere çıkmayıp dāʾimī mülāzemet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَصَّعَ الْبَيْتَ إِذَا لَزِمَهُ Ve susuzluğu teskīn eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَصَّعَ الْمَاءُ عَطَشَهُ إِذَا سَكَّنَهُ Ve ʿarab tavşanı yuvasının toprağını taşra çekip çıkarmak maʿnāsınadır; yukālu: قَصَّعَ الْيَرْبُوعُ قَاصِعَاءَهُ إِذَا أَخْرَجَ تُرَابَ قَاصِعَائِهِ Ve ekin toprağı yarıp çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: قَصَّعَ الزَّرْعُ إِذَا أَخْرَجَ مِنَ الْأَرْضِ Ve dağın lağım gibi mağarasından taşra zuhūr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَصَّعَ الْقَوْمُ مِنْ نَقْبِ الْجَبَلِ إِذَا طَلَعُوا Ve bir kimse libāsına sarılmak maʿnāsınadır; yukālu: قَصَّعَ الرَّجُلُ فِي ثَوْبِهِ إِذَا تَلَفَّفَ

اَلْمَقْصُوعُ [el-maḳṣūʿ] ve

اَلْقَصِيعُ [el-ḳaṣīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْقَصِعُ [el-ḳaṣiʿ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Şol oğlana denir ki boy pos sürmeyip cura kalmış ola; yukālu: غُلَامٌ مَقْصُوعٌ وَقَصِيعٌ وَقَصِعٌ أَيْ كَادِي الشَّبَابِ وَيُقَالُ جَارِيَةٌ مَقْصُوعَةٌ وَقَصِيعَةٌ وَقَصِعَةٌ

اَلْقَصَاعَةُ [el-ḳaṣāʿat] (سَمَاحَةٌ [semāḥat] vezninde) ve

اَلْقَصَعُ [el-ḳaṣaʿ] (fethateynle) Oğlan boy pos sürmeyip cura kalmak maʿnāsınadır; yukālu: قَصُعَ الْغُلَامُ قَصَاعَةً وَقَصِعَ قَصَعًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَالرَّابِعِ إِذَا صَارَ مَقْصُوعًا

اَلْقُصْعَةُ [el-ḳuṣʿat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Çocuğun çükünün başı derisine denir, bollanıp haşefesi görünür oldukta; cemʿi قُصَعٌ [ḳuṣaʿ]dır, صُرَدٌ [ṣurad] vezninde. Ve ʿarab tavşanının yuvasının deliğine denir ki müteʿaddid delikleri olur.

اَلْقُصَعَةُ [el-ḳuṣaʿat] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) ve

اَلْقُصْعَاءُ [el-ḳuṣaʿāʾ] (ثُؤَبَاءُ [ṣuʾebāʾ] vezninde) ve

اَلْقُصَيْعَاءُ [el-ḳuṣayʿāʾ] (حُمَيْرَاءُ [ḥumeyrāʾ] vezninde) ve

اَلْقُصَاعَةُ [el-ḳuṣāʿat] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) ve

اَلْقَاصِعَاءُ [el-ḳāṣiʿāʾ] (نَافِقَاءُ [nāfiḳāʾ] vezninde) Bunlar da ʿarab tavşanının deliğine denir. قَاصِعَاءُ [ḳāṣiʿāʾ] lafzının cemʿi قَوَاصِعُ [ḳavāṣiʿ]dir, فَاعِلَاءُ [fāʿilāʾ] lafzını فَاعِلَةٌ [fāʿilet] lafzına teşbīhledir, elif-i teʾnīs hā-i teʾnīs menzilinde kılınmıştır.

اَلْمُقَصَّعُ [el-muḳaṣṣaʿ] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Pek keskin kılıca denir; yukālu: سَيْفٌ مُقَصَّعٌ أَيْ قَطَّاعٌ

اَلتَّقَصُّعُ [et-teḳaṣṣuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Çıban irinlenip sarı su ile dolmak maʿnāsınadır; yukālu: تَقَصَّعَ الدُّمَّلُ بِالصَّدِيدِ إِذَا امْتَلَأَ مِنْهُ

اَلْقَصَنْصَعُ [el-ḳaṣanṣaʿ] (سَمَنْدَلٌ [semendel] vezninde) Pek cura ve bodur kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ قَصَنْصَعٌ أَيْ قَصِيرٌ مُتَدَاخِلٌ

[ق ض ع]

اَلْقُضَاعَةُ [el-ḳuḍāʿat] (ḍād-ı muʿceme ile ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Su köpeğine denir ki kunduz taʿbīr olunur; tekūlu: رَأَيْتُ فِي الْمَاءِ قُضَاعَةً أَيْ كَلْبَةَ الْمَاءِ Ve un tozuna denir; غُبَارُ الدَّقِيقِ [ġubāru'd-daḳīḳ] maʿnāsına. Ve duvar diplerinden toz gibi inip dökülen toprak rīzelerine denir. Ve pārs dedikleri cānvere denir. Bununla ʿAmr b. Mālik b. Ḥimyer mülakkab oldu, şiddet-i savletinden yāhūd kavminden münfekk ve munkatıʿ olduğu için yāhūd cenkte kāhir ve gālīb olduğundan nāşī. Ve mezbūr Yemen'de bir cemāʿatin pederi idi, meşāhīr-i fühūlden Ḳāḍī ʿAbdullāh Muḥammed b. Selāme el-Ḳuḍāʿī o cemāʿattendir.

اَلْقُضَاعُ [el-ḳuḍāʿ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bu dahi unun tozuna denir. Ve duvar dip-

lerinden tozup dökülen toprak tozuntusuna denir. Ve karın ağrısına denir ki bağırsaklar munkatıʿ oluyor kıyās olur, تَقْضِيعٌ [taḳḍīʿ] dahi denir, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْقَضْعُ [el-ḳaḍʿ] (رَضْعٌ [raḍʿ] vezninde) Kahr ve galebe eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَضَعَهُ قَضْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا قَهَرَهُ Ve karın ağrısına denir.

اَلتَّقْضِيعُ [et-taḳḍīʿ] (تَمْتِينٌ [temtīn] vezninde ki ismdir) Bu dahi kesintili karın ağrısına denir; yukālu: أَخَذَهُ الْقَضْعُ وَالْقُضَاعُ وَالتَّقْضِيعُ أَيْ وَجَعُ الْبَطْنِ فِيهِ تَقْطِيعٌ

اَلْإِنْقِضَاعُ [el-inḳiḍāʿ] Baʿīd olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْقَضَعَ عَنْهُ إِذَا بَعُدَ

اَلتَّقَضُّعُ [et-teḳaḍḍuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Pāre pāre kesilmek maʿnāsınadır; yukālu: تَقَضَّعَ الشَّيْءُ إِذَا تَقَطَّعَ Ve dağılmak maʿnāsınadır; yukālu: تَقَضَّعَ الشَّيْءُ إِذَا تَفَرَّقَ

[ق ط ع]

اَلْقَطْعُ [el-ḳaṭʿ] (ḳāf'ın fethi ve ṭā'nın sükūnuyla) ve

اَلْمَقْطَعُ [el-maḳṭaʿ] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) ve

اَلتِّقِطَّاعُ [et-tiḳiṭṭāʿ] (tā'nın ve ḳāf'ın kesri ve ṭā'nın teşdīdiyle) Kesmek maʿnāsınadır; yukālu: قَطَعَهُ قَطْعًا وَمَقْطَعًا وَتِقِطَّاعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَبَانَهُ Ve

قَطْعٌ [ḳaṭʿ] ve

قُطُوعٌ [ḳuṭūʿ] (رُجُوعٌ [rucūʿ] vezninde) Gemi ve kayık makūlesiyle suyu öte geçmek yāhūd yüzüp yıldırmakla geçmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: قَطَعَ النَّهْرَ قَطْعًا وَقُطُوعًا إِذَا عَبَرَهُ أَوْ شَقَّهُ Ve

قَطْعٌ [ḳaṭʿ] Kamçı ile yāhūd ağaç yarmasıyla vurmak maʿnāsınadır; yukālu: قَطَعَ فُلَانًا إِذَا ضَرَبَهُ بِالْقَطِيعِ Ve bir adamı delīl ve burhānla ilzām eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَطَعَهُ بِالْحُجَّةِ إِذَا بَكَّتَهُ Ve

قَطْعُ لِسَانٍ [ḳaṭʿu lisān] İhsān ile iskāt eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: قَطَعَ لِسَانَهُ إِذَا أَسْكَتَهُ بِإِحْسَانِهِ إِلَيْهِ Ve

قَطْعُ رَحِمٍ [ḳaṭʿ-ı raḥim] Sıla-i rahimi terk ve ferāmūş eylemekten ʿibārettir; yukālu: قَطَعَ رَحِمَهُ إِذَا هَجَرَهَا وَعَقَّهَا Ve

قَطْعٌ بِالْحَبْلِ [ḳaṭʿ bi'l-ḥabl] Kendi boğazına ip geçirip boğunmaktan ʿibārettir; yukālu: قَطَعَ فُلَانٌ بِالْحَبْلِ إِذَا اخْتَنَقَ Ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿فَلْيَمْدُدْ بِسَبَبٍ إِلَى السَّمَاءِ ثُمَّ لْيَقْطَعْ﴾ أَيْ لِيَخْتَنِقْ Zīrā kendi kendisini salb ve ihtināk eden kimse tavana ipi bend edip bir ucunu gerdanına geçirmekle ayağı yerden kesilip boğulup helāk olur. Ve

قَطْعُ الْحَوْضِ [ḳaṭʿu'l-ḥavḍ] Havuzu nısfına kadar doldurduktan sonra suyunu kesmekten ʿibārettir; yukālu: قَطَعَ الْحَوْضَ إِذَا مَلَأَهُ إِلَى نِصْفِهِ ثُمَّ قَطَعَ عَنْهُ الْمَاءَ Ve

قَطْعُ عُنُقِ الدَّابَّةِ [ḳaṭʿu ʿunuḳi'd-dābbet] Davarını satmaktan ʿibārettir; yukālu: قَطَعَ عُنُقَ دَابَّتِهِ إِذَا بَاعَهَا Ve

قَطْعُ الثَّوْبِ [ḳaṭʿu's-sevb] Libāsın kesimi bedenin biçimine rāst ve tamām gelmekten ʿibārettir; tekūlu: قَطَعَنِي الثَّوْبُ أَيْ كَفَانِي لِتَقْطِيعِي

اَلْقُطُوعُ [el-ḳuṭūʿ] (رُجُوعٌ [rucūʿ] vezninde) قَطْعٌ [ḳaṭʿ] gibi suyu gemi ile yāhūd yüzmekle öte yakaya geçmek maʿnāsınadır, niteki zikr olundu. Ve

قُطُوعٌ [ḳuṭūʿ] ve

قِطَاعٌ [ḳiṭāʿ] (ḳāf'ın kesri ve fethiyle) Kuyunun suyu tükenip soğumak maʿnāsınadır; yukālu: قَطَعَ مَاءُ الرَّكِيَّةِ قُطُوعًا وَقِطَاعًا إِذَا ذَهَبَ Ve

قُطُوعٌ [ḳuṭūʿ] ve

قِطَاعٌ [ḳiṭāʿ] Kuş kısmı yaylaktan kışlağa göçmek maʿnāsınadır; yukālu: قَطَعَتِ الطَّيْرُ

قُطُوعًا وَقِطَاعًا إِذَا خَرَجَتْ مِنْ بِلاَدِ الْبَرْدِ إِلَى بِلاَدِ الْحَرِّ Ve

قِطَاعٌ [ḳiṭāʿ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) İsm olur, kendisiyle sevb ve meşin makūlesi kesilecek ālete denir, قَاطِعٌ [ḳāṭiʿ] gibi, kemā se-yuzkeru. Ve akçelere ıtlāk olunur, دَرَاهِمُ [derāhim] maʿnāsına. Ve meyvenin kesimine denir; yukālu: هَذَا زَمَنُ الْقِطَاعِ أَيِ الصِّرَامِ Bunda ḳāf'ın fethiyle de cāʾizdir.

اَلْإِقْطَاعُ [el-iḳṭāʿ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir kimseyi delīl ve burhānla ilzām ve mebhūt eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَقْطَعَهُ بِالْحُجَّةِ إِذَا بَكَّتَهُ Ve sevbin kesimi bedenin biçimine rāst ve muvāfık gelmek maʿnāsınadır; tekūlu: أَقْطَعَنِي هَذَا الثَّوْبُ أَيْ كَفَانِي لِتَقْطِيعِي Ve pādişāh arz-ı harāciyyeden bir adama bir mikdār zemīni mukātaʿa vechiyle vermek maʿnāsınadır; yukālu: أَقْطَعَهُ قَطِيعَةً أَيْ طَائِفَةً مِنْ أَرْضِ الْخَرَاجِ Ve bir adama ağaç budamağa izn vermek maʿnāsınadır; yukālu: أَقْطَعَ فُلاَنًا قُضْبَانًا إِذَا أَذِنَ لَهُ فِي قَطْعِهَا Ve tavuk yumurtadan kesilmek maʿnāsınadır; yukālu: أَقْطَعَتِ الدَّجَاجَةُ إِذَا أَقْفَتْ Ve meyve kesimi vakti gelip çatmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْطَعَ النَّخْلُ إِذَا أَصْرَمَ Ve yağmur yağmaz olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْطَعَ الْقَوْمُ إِذَا انْقَطَعَتْ عَنْهُمْ مِيَاهُ السَّمَاءِ Ve bir adamı sudan geçirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَقْطَعَ فُلاَنًا إِذَا جَاوَزَ بِهِ نَهْرًا Ve bir kimsenin delīl ve hucceti kesilip mebhūt olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْطَعَ الرَّجُلُ إِذَا انْقَطَعَتْ حُجَّتُهُ

اَلْإِنْقِطَاعُ [el-inḳiṭāʿ] Kesilmek maʿnāsınadır; yukālu: قَطَعَهُ فَانْقَطَعَ وَيُقَالُ انْقُطِعَ بِهِ مَجْهُولاً إِذَا عَجَزَ عَنْ سَفَرِهِ Ve kuyunun suyu soğuşmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْقَطَعَ مَاءُ الرَّكِيَّةِ إِذَا ذَهَبَ

اَلْقَوَاطِعُ [el-ḳavāṭiʿ] Yaylaktan kışlağa nakl eden kuşlara denir, zehāblarında ve iyāblarında ıtlāk olunur; yukālu: طَيْرٌ قَوَاطِعُ أَيْ ذَوَاهِبُ مِنْ بِلاَدِ الْبَرْدِ إِلَى بِلاَدِ الْحَرِّ أَوْ رَوَاجِعُ

اَلْقَطِيعَةُ [el-ḳaṭīʿat] (فَضِيحَةٌ [faḍīḥat] veznince) قَطْعٌ [ḳaṭʿ] gibi bu dahi sıla-i rahimi kesmek maʿnāsınadır; yukālu: قَطَعَ رَحِمَهُ قَطْعًا وَقَطِيعَةً إِذَا هَجَرَهَا وَعَقَّهَا Ve terk ve hicrān maʿnāsınadır; قَطْعٌ [ḳaṭʿ] gibi; tekūlu: إِحْذَرْ قَطْعَ أَخِيكَ وَقَطِيعَتَهُ أَيْ هِجْرَانَهُ Ve

قَطِيعَةُ [Ḳaṭīʿat] Baġdād kazāsında birkaç mahallerdir ki Manṣūr Halīfe baʿzı ricāl-i devletine iʿmār ve īvā için ber-vech-i mukātaʿa tevcīh eylemişlerdir idi: Birisi Ḳatīʿatu İshāk el-Ezrak 2) Ḳatīʿatu Ummi Caʿfer Zubeyde bint Caʿfer el-Manṣūr'dur ki muhaddisīnden İsḥāḳ b. Muḥammed b. İsḥāk ondandır. 3) Ḳatīʿatu Benī Cidār'dır ki Ḥazrec'den bir batndır, baʿzen bu katīʿa جِدَارِيٌّ [Cidāriyy] ile nisbetlenir. 4) Ḳatīʿatu'd-Daḳīḳ'tir; Aḥmed b. Caʿfer b. Ḥamdān nām muhaddis ondandır. 5) İki Ḳatīʿa-i Rebī b. Yūnus'tur ki biri hārice ve dīgeri dāhiledir; muhaddisīnden İsmāʿīl b. İbrāhīm b. Yaʿmur oradandır. 6) Ḳatīʿatu Reysāne'dir. 7) Ḳatīʿatu Zuheyr'dir. 8) Ḳatīʿatu'l-ʿAcem'dir ki Bābu'l-Ḥalbe ile Bābu'l-Ezec beynindedir; huffāzdan Aḥmed b. ʿAmr ile oğlu Muḥammed oradandır. 9) Ḳatīʿatu'l-ʿAkkī'dir. 10) Ḳatīʿatu ʿĪsā b. ʿAlī'dir ki Manṣūr Halīfe'nin ʿamucasıdır; İbrāhīm b. Muḥammed b. el-Heyṣem oradandır. 11) Ḳatīʿatu'l-Fuḳahāʾ'dır ki Kerḫ'tedir; İbrāhīm b. Manṣūr nām muhaddis oradandır. 12) Ḳatīʿatu Ebi'n-Necm'dir. 13) Ḳatīʿatu'n-Naṣārā'dır.

اَلْقُطْعُ [el-ḳuṭaʿ] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) ve **اَلْقُطْعَةُ** [el-ḳuṭaʿat] (هُمَزَةٌ [humezet] veznince) Bi'l-külliyye katʿ-ı rahim eden kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ قُطْعٌ وَقُطْعَةٌ إِذَا هَجَرَ الرَّحِمَ

وَعَقَّهَا Ve قُطَعٌ [ḳuṭaᶜ] قُطْعَةٌ [ḳuṭᶜat]ın cemᶜi olur ki غُرْفَةٌ [ġurfet] veznindedir, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْقَطْعَاءُ [el-ḳaṭᶜāᵓ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāᵓ] veznin-de) Mehcūr ve munkatıᶜ olan rahim ve karābete vasf olur; yukālu: رَحِمٌ قَطْعَاءُ إِذَا لَمْ تُوصَلْ

اَلتَّقْطِيعُ [et-taḳṭīᶜ] Kıᶜa kıᶜa ve pāre pāre kesmek maᶜnāsınadır; yukālu: قَطَّعَهُ إِذَا قَطَعَهُ تَكْثِيرًا Ve قَطْعٌ [ḳaṭᶜ] gibi biçilen cāmenin biçimi bedene ve endāma uygun gelmek maᶜnāsınadır; tekūlu: قَطَّعَنِيَ الثَّوْبُ أَيْ كَفَانِي لِتَقْطِيعِي Ve

تَقْطِيعُ الرَّجُلِ [taḳṭīᶜu'r-recul] Kişinin kad ve kāmetine ıtlāk olunur. Bundan ıstılāhımızda kesim ile taᶜbīr olunur; yukālu: إِنَّهُ لَحَسَنُ التَّقْطِيعِ أَيِ الْحَسَنُ الْقَدِّ وَالْقَامَةِ Ve

تَقْطِيعُ الشِّعْرِ [taḳṭīᶜu'ş-şiᶜr] Şiᶜri eczā-yı ᶜarūziyyesiyle yaᶜnī أَفَاعِيلْ ve تَفَاعِيلْ ile cüzᵓen fe-cüzᵓen vezn eylemekten ᶜibārettir. Ve

تَقْطِيعٌ [taḳṭīᶜ] Karın sancılanmağa denir ki bağırsaklar pāre pāre doğranır kıyās olunur. Ve bu ism olarak müstaᶜmeldir; yukālu: أَخَذَهُ تَقْطِيعُ بَطْنٍ أَيْ مَغَصٌ كَأَنَّ أَمْعَاءَهُ يَتَقَطَّعُ Ve at sāᵓir yarış atlarını koşuda ge-çip savuşmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: قَطَّعَ فَرَسُهُ الْخَيْلَ إِذَا سَبَقَهَا Ve bir ada-ma gün-ā-gün ve bölük bölük ᶜazāb ve işkence eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: قَطَّعَ اللهُ عَلَيْهِ الْعَذَابَ أَيْ لَوَّنَهُ وَجَزَّأَهُ Ve şarāba su katmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَطَّعَ الْخَمْرَ بِالْمَاءِ إِذَا مَزَجَهَا

اَلْقَطَّاعَةُ [el-ḳaṭṭāᶜat] (فَضَّاعَةٌ [feḍḍāḥat] veznin-de) Mütekellim ve müddeᶜī kelāma kādir olmayıp mebhūt olmak maᶜnāsınadır, sözü kesilmek taᶜbīr olunur; yukālu: قَطِعَ الرَّجُلُ وَقَطُعَ قَطَاعَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْخَامِسِ إِذَا لَمْ يَقْدِرْ عَلَى الْكَلَامِ يَعْنِي بُكِّتَ Ve zebān-dırāz olan kimsenin taᶜaddī-i lisānı bertaraf olmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: قَطِعَ لِسَانُهُ وَقَطُعَ إِذَا ذَهَبَتْ سَلَاطَتُهُ

اَلْقَطْعُ [el-ḳaṭᶜ] (fethateynle) ve

اَلْقَطْعَةُ [el-ḳaṭᶜat] (ḳāf'ın fethi ve ṭā'nın sükūnuyla) ve

اَلْقُطْعُ [el-ḳuṭᶜ] ve

اَلْقُطَاعُ [el-ḳuṭāᶜ] (ḳāf'ların zammıyla) Bir ᶜillet sebebiyle bir adamın eli kesilmek maᶜnāsınadır; yukālu: قَطِعَتِ الْيَدُ قَطَعًا وَقَطْعَةً وَقُطْعًا وَقُطَاعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا انْقَطَعَتْ بِدَاءٍ عَرَضَ لَهُ Ve

قُطْعٌ [ḳuṭᶜ] (ḳāf'ın zammıyla) Soluk kesilip har har solumağa denir; yukālu: عَدَا عَدْوًا أَخَذَهُ الْقُطْعُ أَيِ الْبَهْرُ Ve أَقْطَعُ [aḳṭaᶜ] kelimesin-den ki eli kesilmiş adama denir, cemᶜ olur, kezālik قَطِيعٌ [ḳaṭīᶜ] lafzından cemᶜ olur. Ve

قُطْعٌ [ḳuṭᶜ] (ḳāf'ın zammıyla ve kesriyle) Pek ıssı eyyāmda kuyuların suyu çekilip soğuşmağa ıtlāk olunur, قُطْعَةٌ [ḳuṭᶜat] de-nir; yukālu: أَصَابَهُمْ قُطْعٌ وَقُطْعَةٌ إِذَا انْقَطَعَ مَاءُ بِئْرِهِمْ فِي الْقَيْظِ

اَلْأُقْطُوعَةُ [el-uḳṭūᶜat] (أُضْحُوكَةٌ [uḍḥūket] vezninde) Şol nişāna denir ki nev-reste kız kısmı dost ve āşināsı olan kız tara-fına irsāl eder ki onunla miyānelerinde olan ᶜalāka ve muhabbetin inkıtāᶜına işāret eder; yukālu: بَعَثَتْ فُلَانَةٌ إِلَيْهِ بِأُقْطُوعَةٍ وَهِيَ شَيْءٌ تَبْعَثُهُ الْجَارِيَةُ إِلَى أُخْرَى عَلَامَةَ أَنَّهَا صَارَمَتْهَا

اَلْقَاطِعُ [el-ḳāṭiᶜ] Kesici demektir. Ve ekşi süte ıtlāk olunur ki kesilmiş olur, fāᶜil bi-maᶜnā mefᶜūldür; yukālu: لَبَنٌ قَاطِعٌ أَيْ حَامِضٌ Ve قِطَاعٌ [ḳiṭāᶜ] gibi kendisiyle sevb ve sahtiyān makūlesi nesne kesilip biçilen ālete denir ki sındı taᶜbīr olunur; yukālu:

قَطَعَ الْأَدِيمَ بِالْقَاطِعِ وَالْقِطَاعِ وَهُوَ الْمِقْطَعُ الَّذِي يُقْطَعُ بِهِ الثَّوْبُ وَالْأَدِيمُ وَنَحْوُهُمَا Şārih der ki usūl-ı sāʾirede قَاطِعٌ [ḳāṭiʿ] ve قِطَاعٌ [ḳiṭāʿ] bir nesnenin örneği ve misāliyle müfesserdir, hattā *Esās*'ta قَطَعَ الْأَدِيمَ عَلَى الْقَاطِعِ وَهُوَ الْمِثَالُ الَّذِي يُقْطَعُ عَلَيْهِ ʿibāretiyle mersūmdur.

اَلْمَقْطُوعُ بِهِ [el-maḳṭūʿu bih] Şol seferber adama denir ki bir sebeble seyr ve seferden ʿāciz ve füru-mānde ola, ʿalā-kavlin o seferden garaz-ı aslī olan emel ve ümīdinden meʾyūs ola; yukālu: قُطِعَ بِزَيْدٍ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَقْطُوعٌ بِهِ إِذَا عَجَزَ عَنْ سَفَرِهِ بِأَيِّ سَبَبٍ كَانَ أَوْ حِيلَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ مَا يُؤَمِّلُهُ Ve

مَقْطُوعٌ [maḳṭūʿ] Şol şiʿre ıtlāk olunur ki onda قَطْعٌ [ḳaṭʿ] ʿilleti cereyān etmiş ola; yaʿnī āhirinde olan vetidin sakīni iskāt ve müteharriki iskān oluna.

اَلْقَطُوعُ [el-ḳaṭūʿ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Şol nākaya denir ki sütü çabuk munkatıʿ ola; yukālu: نَاقَةٌ قَطُوعٌ إِذَا كَانَتْ يُسْرِعُ انْقِطَاعُ لَبَنِهَا

اَلْقُطَّاعُ [el-ḳuṭṭāʿ] (زُهَّادٌ [zuhhād] vezninde) ve

اَلْقُطَّعُ [el-ḳuṭṭaʿ] (رُكَّعٌ [rukkaʿ] vezninde) قَاطِعٌ [ḳāṭiʿ]in cemʿleridir, yol kesici harāmī ve reh-zenlere ıtlāk olunur; yukālu: هُمْ قُطَّاعُ الطَّرِيقِ وَقُطَّعُهَا أَيِ اللُّصُوصُ

اَلْقَطِعُ [el-ḳaṭiʿ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Savtı munkatıʿ olmuş adama denir; yukālu: رَجُلٌ قَطِعٌ إِذَا انْقَطَعَ صَوْتُهُ Müʾellif burada müsāmaha eylemiştir.

اَلْمِقْطَاعُ [el-miḳṭāʿ] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Dostlukta pāyidār olmayan felek-meşreb kimseye ıtlāk olunur; tekūlu: لَا تَثِقْ بِمَوَدَّتِهِ فَإِنَّهُ مِقْطَاعٌ أَيْ لَا يَثْبُتُ عَلَى مُؤَاخَاةٍ Ve suyu çabuk kesilen kuyuya denir; yukālu: بِئْرٌ مِقْطَاعٌ إِذَا كَانَتْ يَنْقَطِعُ مَاؤُهَا سَرِيعًا

اَلْقَطِيعُ [el-ḳaṭīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Koyun ve keçi ve deve ve sığır sürüsünden bir bölüğüne denir; cemʿi أَقْطَاعٌ [aḳṭāʿ] ve قُطْعَانٌ [ḳuṭʿān] gelir ḳāf'ın zammıyla ve قِطَاعٌ [ḳiṭāʿ] gelir ḳāf'ın kesriyle ve أَقَاطِيعُ [eḳāṭīʿ] gelir, gayr-i kıyās üzere, gūyā ki إِقْطِيعٌ [iḳṭīʿ] lafzından cemʿ olmuştur; yukālu: مَرَّ قَطِيعٌ مِنَ الْغَنَمِ أَوِ النَّعَمِ أَيْ طَائِفَةٌ مِنْهَا Ve ucu kesilmiş kamçıya denir; yukālu: سَوْطٌ قَطِيعٌ أَيْ مُنْقَطِعٌ طَرَفُهُ Ve misl ve nazīr maʿnāsına müstaʿmeldir; gūyā ki şeyʾ-i müşābihin biçimi üzere maktūʿdur; cemʿi قُطَعَاءُ [ḳuṭaʿāʾ] gelir, كُرَمَاءُ [kuremāʾ] veznin-de; yukālu: هُوَ قَطِيعُهُ أَيْ نَظِيرُهُ وَمِثْلُهُ Ve ok yonmak için tasmīm olunmuş ağaç yarmasına ve dala denir; cemʿi قُطْعَانٌ [ḳuṭʿān] gelir ḳāf'ın zammıyla ve أَقْطِعَةٌ [aḳṭiʿat] gelir, أَسْلِحَةٌ [esliḥat] vezninde ve قِطَاعٌ [ḳiṭāʿ] gelir ḳāf'ın kesriyle ve أَقْطُعٌ [aḳṭuʿ] gelir, أَفْلُسٌ [eflus] vezninde ve أَقَاطِعُ [eḳāṭiʿ] gelir ve قُطُعٌ [ḳuṭuʿ] gelir zammeteyenle. Ve ağaçtan kesilmiş dala denir. Ve çok yarılıp yırtılır olan şeyʾe ıtlāk olunur; yukālu: شَيْءٌ قَطِيعٌ أَيْ كَثِيرُ الْإِخْتِرَاقِ Ve zebūnluktan yāhūd semizlikten kıyāma kudreti olmayana قَطِيعُ الْقِيَامِ [ḳaṭīʿu'l-ḳiyām] ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ قَطِيعُ الْقِيَامِ أَيْ مُنْقَطِعٌ مَقْطُوعُ الْقِيَامِ ضَعْفًا أَوْ سِمَنًا Ve zebān-dırāzlıktan tekeffüfle salīta olmayıp ebsem ve mazbūtu'l-lisān olan hatuna قَطِيعُ الْكَلَامِ [ḳaṭīʿu'l-kelām] ıtlāk olunur; yukālu: إِمْرَأَةٌ قَطِيعُ الْكَلَامِ أَيْ غَيْرُ سَلِيطَةٍ Ve şebīh maʿnāsınadır ki zikr olundu; yukālu: هُوَ قَطِيعُهُ أَيْ شَبِيهُهُ فِي خَلْقِهِ وَقَدِّهِ

اَلْقِطْعُ [el-ḳiṭʿ] (ḳāf'ın kesriyle) Bu dahi ağaçtan kesilmiş dala ve çubuğa denir. Ve küçük ve yassıca temrene denir; cemʿi أَقْطُعٌ [aḳṭuʿ]dur, أَفْلُسٌ [eflus] gibi ve أَقْطَاعٌ [aḳṭāʿ]dır ve قِطَاعٌ [ḳiṭāʿ]dır ḳāf'ın kesriyle; yukālu: رَمَاهُ بِقِطْعِ أَيْ بِنَصْلٍ صَغِيرٍ عَرِيضٍ Ve gece āhirinde olan zulmete, ʿalā-kavlin geceden

bir bölüğe yāhūd gecenin evvelinden sülüsüne kadara denir; yukālu: سَارُوا بِقِطْعٍ مِنَ اللَّيْلِ وَهِيَ ظُلْمَةُ آخِرِ اللَّيْلِ أَوِ الْقِطْعَةُ مِنْهُ أَوْ مِنْ أَوَّلِهِ إِلَى ثُلُثِهِ Ve kötü ve kemter oka ıtlāk olunur. Ve döşemeye denir, بِسَاطٌ [bisāṭ] maᶜnāsına; ᶜalā-kavlin yüz yastığına yāhūd rākibin altına yaydığı cecim ve kalīçe makūlesine denir ki devenin küreklerine kadar gelip üzerlerini örtüp bürür; cemᶜi قُطُوعٌ [ḳuṭūᶜ] dur ḳāf'ın zammıyla ve أَقْطَاعٌ [aḳṭāᶜ]dır. Ve

قِطْعٌ [ḳiṭᶜ] مَقْطُوعٌ [maḳṭūᶜ] maᶜnāsına gelir ki kesilmiş biçilmiş sevbe vasf olur; cemᶜi أَقْطَاعٌ [aḳṭāᶜ]dır; yukālu: ثَوْبٌ قِطْعٌ أَيْ مَقْطُوعٌ ve yukālu: «ثَوْبٌ أَقْطَاعٌ مِثْلَ أَخْلَاقٍ»

اَلْقِطَعُ [el-ḳiṭaᶜ] (عِنَبٌ [ᶜineb] vezninde) Bu dahi geceden bir bölüğe ıtlāk olunur; yukālu: سَارَ بِقِطَعٍ مِنَ اللَّيْلِ أَيْ قِطْعَةٍ مِنْهُ

اَلْقِطْعَةُ [el-ḳiṭᶜat] (ḳāf'ın kesriyle) Bir nesneden bir bölüğe ve bir pāreye denir; yukālu: أَخَذَ قِطْعَةً مِنَ الْمَالِ أَيْ طَائِفَةً مِنْهُ Ve maᶜrife olarak harf-i taᶜrīfsiz قِطْعَةُ [ḳiṭᶜat] bağırtlak kuşunun dişisine denir.

اَلْقُطْعَةُ [el-ḳuṭᶜat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde ve ṭā'nın fethiyle) قَطْعٌ [ḳaṭᶜ] mevziᶜine denir, مَقْطَعٌ [maḳṭaᶜ] maᶜnāsına. Ve eli kesilmiş adamın kesilen yerde kalan ᶜuzvu bakiyyesine denir; yukālu: قُطِعَتْ يَدُهُ فَيَسْرِقُ بِقُطْعَتِهِ وَقُطْعَتِهِ وَهِيَ بَقِيَّةُ يَدِ الْأَقْطَعِ Ve bir nesneden kesilen kesintiye denir. Ve hās beyāz ekmeğe denir. حُوَّارَى [ḥuvvārā] maᶜnāsına. Ve hās ekmekten çıkan kepeğe denir. Ve ifrāz olunmuş arz kıṭᶜasına denir. Ve Ṭayyiʾ kabīlesine mahsūs bir lahn ve lüşgaya yaᶜnī bir kelām kesintisine denir ki meselā يَا أَبَا الْحَكَمِ diyecek yerde يَا أَبَا الْحَكَا derler, niteki عَنْعَنَةُ تَمِيمٍ [ᶜanᶜanatu Temīm] dahi kendilere mahsūs bir lahndır.

بَنُو قُطْعَةَ [Benū Ḳuṭᶜa] ᶜArabdān bir batndır; nisbetinde قُطْعِيٌّ [ḳuṭᶜiyy] denir ṭā'nın sükūnuyla.

اَلْقُطَاعَةُ [el-ḳuṭāᶜat] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Bu dahi bir nesneden kesilen kesintiye denir, ᶜalā-kavlin bu meşin ve gön ve sahtiyāna mahsūstur. Ve lokmaya ıtlāk olunur; yukālu: أَخَذَ مِنْهُ قُطَاعَةً أَيْ لُقْمَةً Ve bir nesne kesilirken dökülen talaşa ve nuşāreye denir; yukālu: هَذِهِ قُطَاعَةٌ أَيْ مَا سَقَطَ مِنَ الْقَطْعِ

اَلْمَقْطَعُ [el-maḳṭaᶜ] (مَقْعَدٌ [maḳᶜad] vezninde) İsm-i mekāndır, mahall-i katᶜ maᶜnāsına. Bu münāsebetle مَقْطَعُ الرَّمْلِ [maḳṭaᶜu'r-reml] kumsalın nihāyet bulup kesildiği yere denir; مَقَاطِعُ [meḳāṭiᶜ] cemᶜidir; yukālu: هَذَا مَقْطَعُ الرَّمْلِ أَيْ حَيْثُ لَا رَمْلَ خَلْفَهُ Ve

مَقَاطِعُ الْأَوْدِيَةِ [meḳāṭiᶜu'l-evdiyet] Derelerin çak aşağı uçlarından ᶜibārettir ki suları oralardan taşra mündefiᶜ olur; yukālu: هُمْ بِمَقَاطِعِ الْأَوْدِيَةِ أَيْ بِمَآخِرِهَا Ve

مَقَاطِعُ الْأَنْهَارِ [meḳāṭiᶜu'l-enhār] Irmakların geçit yerlerinden ᶜibārettir; yukālu: عَبَرُوا مِنْ مَقَاطِعِ الْأَنْهَارِ أَيْ حَيْثُ يُعْبَرُ فِيهِ مِنْهَا Ve

مَقَاطِعُ الْقُرْآنِ [meḳāṭiᶜu'l-Ḳurʾān] Vakf eyleyecek yerleridir ki āyet ve kelām-ı şerīf ahīrleridir. Ve

مَقْطَعُ الْحَقِّ [maḳṭaᶜu'l-ḥaḳḳ] Bir māddede hükm-i kādī ile hakk-ı zāhirin kavuştuğu yerden ᶜibārettir ki orada hak mütebeyyin olmakla o anda hükm terettüb eylediği mevkiᶜdir; yukālu: نَظَرَ فِي مَقْطَعِ الْحَقِّ أَيْ مَوْضِعِ الْتِقَاءِ الْحُكْمِ فِيهِ Ve şol nass-ı hakka ıtlāk olunur ki onunla bātıl olan mādde katᶜ ve fasl olunur; yukālu: عِنْدَهُ مَقْطَعُ الْحَقِّ أَيْ مَا يُقْطَعُ بِهِ الْبَاطِلُ

قُطَيْعَةُ [Ḳuṭayᶜat] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) Bir cemāᶜat pederinin ismidir ki İbn

ʿAbs b. Baġīḍ'dir. Ve ʿAmr b. ʿUbeyde b. Ḥāriş b. Sāme b. Luʾeyy nām kimsenin lakabıdır.

اَلْقُطَعَاتُ [el-ḳuṭaʿāt] (ḳāf'ın zammı ve ṭā'nın fethiyle) ve

اَلْقَطَعَاتُ [el-ḳaṭaʿāt] (fetehātla) ve

اَلْقُطُعَاتُ [el-ḳuṭuʿāt] ki müfredleri قُطَعَةٌ [ḳuṭaʿat] ve قَطَعَةٌ [ḳaṭaʿat] ve قُطُعَةٌ [ḳuṭuʿat] tır. Ve bunlar şecere muzāf olurlar. Şol budak düğmelerinin uçlarına denir ki dallar ve budaklar o uçlardan kesildikte zuhūr eder.

اَلْقُطَيْعَاءُ [el-ḳuṭayʿāʾ] (حُمَيْرَاءُ [ḥumeyrāʾ] vezninde) Bir nevʿ hurmā ismidir, ʿalā-kavlin شِهْرِيزٌ [şihrīz] dedikleri nevʿidir. Ve

قُطَيْعَاءُ [ḳuṭayʿāʾ] Nās birbirinden kesilmek hāletine denir; yukālu: إِتَّقُوا الْقُطَيْعَاءَ أَيْ أَنْ يَنْقَطِعَ بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ

اَلْأَقْطَعُ [el-aḳṭaʿ] (أَحْمَرُ [aḥmer] veznin-de) Eli kesilmiş kişiye denir; cemʿi قُطْعَانٌ [ḳuṭʿān]dır ḳāf'ın zammıyla; yukālu: رَجُلٌ أَقْطَعُ أَيِ الْمَقْطُوعُ الْيَدِ Ve sağır adama ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ أَقْطَعُ أَيْ أَصَمُّ Ve karnı-nın tüyleri ak olan güvercine vasf olur; yukālu: حَمَامٌ أَقْطَعُ إِذَا كَانَ بَطْنُهُ أَبْيَضَ Ve

أَقْطَعُ [aḳṭaʿ] Katʿ ve inkıtāʿla muttasıf şeyʾe denir. Bu münāsebetle ʿArablar filān bana karābet-i karībe ile mütevessil oldu diyecek yerde مَدَّ إِلَيْنَا بِثَدْيٍ غَيْرِ أَقْطَعَ derler. Ve مَدَّ yerine tā'yla مَتَّ dahi derler ki bir maʿnāyadır. ثَدْيٌ [sedy]den karābet murād ederler.

اَلْمُقْطِعُ [el-muḳṭiʿ] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vez-ninde) Delīl ve hucceti munkatıʿ olmak-la mülzem ve mebhūt olan adama denir; yukālu: كَانَ مُقْطِعًا أَيِ انْقَطَعَتْ حُجَّتُهُ

اَلْمُقْطَعُ [el-muḳṭaʿ] (مُكْرَمٌ [mukrem] veznin-de) Şol erkek deveye denir ki dişiye aş-maktan külāl gelip ʿāciz ve fürūmānde ola; yukālu: بَعِيرٌ مُقْطَعٌ إِذَا كَانَ قَدْ جَفَرَ عَنِ الضِّرَابِ Ve şol kimseye denir ki süst-endām olmakla aslā cimāʿ irādesinde olmaya; yukālu: هُوَ مُقْطَعٌ إِذَا كَانَ لاَ يُرِيدُ النِّسَاءَ يَعْنِي لِعَجْزِهِ Ve defter-i dīvānda ism ve resmi ve vazīfe ve ʿulūfesi ve idrārāt-ı mīriyyesi olmayan ḫāmil kim-seye ıtlāk olunur; yukālu: فُلاَنٌ مُقْطَعٌ أَيْ لاَ دِيوَانَ لَهُ Ve hüzālden kurtulup kalkmış de-veye denir. Ve ehl ve kavminden munkatıʿ olan garībe ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ مُقْطَعٌ أَيْ غَرِيبٌ أُقْطِعَ عَنْ أَهْلِهِ Ve şol adama ıtlāk olunur ki cānib-i mīrīden eşbāh ve akrānına ʿulūfe ve vazīfe takdīr ve taʿyīn olunup kendi-si mühmel ve mahrūm ola; yukālu: رَجُلٌ مُقْطَعٌ إِذَا كَانَ قَدْ فُرِضَ لِنُظَرَائِهِ وَتُرِكَ هُوَ Ve nehrin inkıtāʿ bulduğu mevziʿe denir; yukālu: هُوَ مُقْطَعُ النَّهْرِ أَيِ الْمَوْضِعُ الَّذِي يُقْطَعُ فِيهِ النَّهْرُ

اَلتَّقَطُّعُ [et-teḳaṭṭuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vez-ninde) Şarāb su ile mümtezic olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: قَطَّعَ الْخَمْرَ بِالْمَاءِ فَتَقَطَّعَتْ أَيْ مَزَجَهَا فَامْتَزَجَتْ

اَلْمُقَطَّعَةُ [el-muḳaṭṭaʿat] (مُعَظَّمَةٌ [muʿaẓẓamet] vezninde) ve

اَلْمُقَطَّعَاتُ [el-muḳaṭṭaʿāt] (cemʿ olarak) Kısa sevblere denir. Bunun lafzından müfredi yoktur, belki müfredi ثَوْبٌ [ṣevb] lafzıdır; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ مُقَطَّعَةٌ أَوْ مُقَطَّعَاتٌ أَيْ ثَوْبٌ قِصَارٌ فَلاَ يُقَالُ لِلْجُبَّةِ الْقَصِيرَةِ مُقَطَّعَةٌ وَلاَ لِلْقَمِيصِ مُقَطَّعٌ Pes مُقَطَّعَةٌ [muḳaṭṭaʿat] ve مُقَطَّعَاتٌ [muḳaṭṭaʿāt] cümle-i siyāb-ı kısāra ıtlāk olunur. Vāhidi murād olundukta ثَوْبٌ قَصِيرٌ ile taʿbīr olunur. Ve baʿzılar dedi ki مُقَطَّعَاتٌ [muḳaṭṭaʿāt] cā-be-cā nakşı ve alacası olan kumaşlara ıtlāk olunur; fe-yukālu: عَلَيْهِ مُقَطَّعَاتٌ أَيْ بُرُودٌ عَلَيْهَا وَشْيٌ Ve

مُقَطَّعَاتُ الْأَشْعَارِ [muḳaṭṭaʿātu'l-eşʿār] Kasīde

ve gazel-i tāmm olmayıp ikişer yāhūd ziyādece ebyātı muhtevī ürcūzelerden ʿibārettir, yukālu: جَاءَ بِمُقَطَّعَاتٍ مِنَ الشِّعْرِ وَهِيَ قِصَارُهُ وَأَرَاجِيزُهُ Ve

حَدِيدٌ مُقَطَّعٌ [ḥadīdun muḳaṭṭaʿ] (ki مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] veznindedir) Kendiden ālāt ve esliha ittihāz olan demire ıtlāk olunur. Ve pek bodur adama مُقَطَّعٌ مُجَذَّرٌ ıtlāk ederler; yukālu: رَجُلٌ مُقَطَّعٌ مُجَذَّرٌ أَيْ قَصِيرٌ Ve tavşana مُقَطَّعُ الْأَسْحَارِ ıtlāk ederler, niteki "س،ح،ر" māddesinde beyān olundu.

اَلْمُتَقَطِّعَةُ [el-muteḳaṭṭiʿat] (مُتَفَرِّعَةٌ [muteferriʿat] vezninde) At kısmının çeh-resinde gurre ve sabāhu'l-hayr taʿbīr olu-nan şol beyāza denir ki burun deliklerin-den çak gözlerine kadar varıp cebhede ke-silmiş ola; yukālu: غُرَّةٌ مُتَقَطِّعَةٌ إِذَا ارْتَفَعَ بَيَاضُهَا مِنَ الْمَنْخِرَيْنِ حَتَّى تَبْلُغَ عَيْنَيْهِ

اَلْمُنْقَطَعُ [el-munḳaṭaʿ] (ṭā'nın fethiyle) (إِنْقِطَاعٌ [inḳiṭāʿ]dan ism-i mekāndır) Bir nesnenin nihāyetinin ve ucunun kesildiği yere denir; yukālu: هَذَا مُنْقَطَعُ الرَّمْلِ أَيْ حَيْثُ يَنْتَهِي إِلَيْهِ طَرَفُهُ

اَلْمُنْقَطِعُ [el-munḳaṭiʿ] (ism-i fāʿildir) ʿArab-lar filān ʿadīmü'n-nazīrdir diyecek yer-de مُنْقَطِعُ الْقَرِينِ [munḳaṭiʿu'l-ḳarīn] derler; yekūlūne: هُوَ مُنْقَطِعُ الْقَرِينِ أَيْ عَدِيمُ النَّظِيرِ

اَلْمُقَاطَعَةُ [el-muḳāṭaʿat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Birbirinden kesilmek maʿnāsınadır ki terk-i ülfet eylemekten ʿibārettir; yukālu: قَاطَعَا ضِدُّ وَاصَلَا Ve hangi-si keskindir diye birbirinin kılıcına nazar eylemek maʿnāsınadır ki bāb-ı mugālebe olur; yukālu: قَاطَعَ فُلَانٌ فُلَانًا بِسَيْفَيْهِمَا إِذَا نَظَرَا أَيُّهُمَا أَقْطَعُ

اَلْإِقْتِطَاعُ [el-iḳtiṭāʿ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir nesneden bir pāre bölüp almak maʿnāsınadır; yukālu: إِقْتَطَعَ مِنْ مَالِهِ قِطْعَةً إِذَا أَخَذَ مِنْهُ شَيْئًا

اَلْمَقْطُوعَاتُ [el-maḳṭūʿāt] مَقْطُوعَةٌ [maḳṭūʿat] ın cemʿidir ki kesilmiş nesnelere denir. Bu münāsebetle süvārīler birbirinin ardınca sürʿatle koşuşup geldiler diyecek yerde derler, جَاءَتِ الْخَيْلُ مَقْطُوعَاتٍ سِرَاعًا بَعْضُهَا فِي إِثْرِ بَعْضٍ maʿnāsına.

اَلْقَطَعُ [el-ḳaṭaʿ] (fethateynle) قَطَعَةٌ [ḳaṭaʿat] ın cemʿidir ki eli kesilmiş adamın kesik yerinde kalan ʿuzvu bakiyyesine denir, ni-teki zikr olundu.

اَلْقُطَعُ [el-ḳuṭaʿ] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) Bi't-tabʿ kātıʿ-ı rahim olan kimseye de-nir; yukālu: فُلَانٌ قُطَعٌ أَيْ قَاطِعٌ لِرَحِمِهِ Ve قُطْعَةٌ [ḳuṭʿat] lafzından cemʿdir ki غُرْفَةٌ [ġurfet] veznindedir, müfrez olan arz kıtʿasına denir.

[ق ع ع]

اَلْقُعُّ [el-ḳuʿʿ] (ḳāf'ın zammı ve ʿayn'ın teşdīdiyle) ve

اَلْقُعَاعُ [el-ḳuʿāʿ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Pek acı suya denir; yukālu: مَاءٌ قُعٌّ وَقُعَاعٌ أَيْ شَدِيدُ الْمَرَارَةِ

اَلْإِقْعَاعُ [el-iḳʿāʿ] (hemzenin kesriyle) Kuyu hafr ederken zikr olunan acı suya sataş-mak maʿnāsınadır; yukālu: أَقَعَّ الْقَوْمُ إِذَا حَفَرُوا فَهَجَمُوا عَلَى مَاءٍ قُعَاعٍ

اَلْقَعْقَاعُ [el-ḳaʿḳāʿ] (ثَرْثَارٌ [ser̠sār] vezninde) Şol adama denir ki yürürken ayağının oy-nak yerlerinin çıtırtısı işitilir ola; yukālu: رَجُلٌ قَعْقَاعٌ إِذَا مَشَى سُمِعَ لِمَفَاصِلِ رِجْلَيْهِ تَقَعْقُعٌ Ve kuru hurmāya denir. Ve titretici hummāya ıtlāk olunur ki sıtma taʿbīr olunur; yukālu: أَخَذَهُ الْقَعْقَاعُ أَيِ الْحُمَّى النَّافِضُ Ve şol tarīka de-nir ki sarp olmakla meşakkatli sülūk olu-nur ola. Ve

قَعْقَاعٌ [Ḳaʿḳāʿ] Yemāme'den Kūfe'ye gi-

der bir yol adıdır. Ve esmā-i ricāldendir: Ḳaᶜḳāᶜ b. Ebī Ḥadred ve Ḳaᶜḳāᶜ b. Maᶜbed b. Zurāre sahābīlerdir. Ve Ḳaᶜḳāᶜ b. Şevr tābiᶜīndendir; hüsn-i mücāvereti darb-ı meseldir. Şārihin beyānı üzere be-gāyet kerīm idi, semtinde olanlara ve kendisine kasd ve istiᶜtā edenlere ᶜavn ve ihsānı erzān idi.

اَلْقَعْقَعَانِيُّ [el-ḳaᶜḳaᶜāniyy] (ḳāf'ların fethiyle) Bu dahi yürürken ayağının mefāsılının hareket ve āvāzı işitilir ola.

اَلْقَعَاقِعُ [el-Ḳaᶜāḳiᶜ] (ḳāf'ın fethiyle) Bilād-ı Ḳays'ta Şureyf nām mahalde bir mevziᶜ adıdır.

اَلْقُعْقُعُ [el-ḳuᶜḳuᶜ] (هُدْهُدٌ [hudhud] vezninde) Saksağan kuşuna denir. ᶜAlā-kavlin bir başka yabanī kuştur ki alaca olup minkārı ve ayakları uzun olur. Müfredāt-ı sā'irenin beyānına göre kızkuşu dedikleri kuştur.

قُعَيْقِعَانُ [Ḳuᶜayḳiᶜān] (زُعَيْفِرَانٌ [zuᶜayfirān] vezninde) Ehvāz türābında bir dağın adıdır; taşları gevşek olmakla ondan taş keserler, hattā Başra'da binā olunan cāmiᶜin sütūnları oradan maktūᶜ ve meclūbdur. Ve bir karye ismidir ki Mekke'ye on iki mīl mesāfede Yemen cānibine sālik Ḥavf yolunda vākiᶜdir; be-gāyet miyāh ve mezrūᶜātı firāvāndır. Ve Mekke'de bir dağın ismidir ki Ebū Ḳubeys nām dağın yamacında vākiᶜdir; selefte Curhum kabīlesi eslihalarını oraya vazᶜ eylemeleriyle silāhları onda مُتَقَعْقِعٌ [muteḳaᶜḳiᶜ] olduğu bāᶜis-i tesmiyedir. ᶜAlā-kavlin Mekke dāhilinde mukīm Ḳaṭūrā' kabīlesiyle Curhum beyninde muhārebe vākiᶜ olup mahall-i mezbūrda silāhlarını مُتَقَعْقِعٌ [muteḳaᶜḳiᶜ] eylemeleriyle Ḳuᶜayḳiᶜān ıtlāk olunmuştur.

اَلْقَعُّ [el-ḳaᶜᶜ] (ḳāf'ın fethiyle) Bir adam hakkında bī-pervā dil-āzār sözler söylemek maᶜnāsınadır; yukālu: قَعَّهُ قَعًّا مِنَ الْبَابِ اَلْأَوَّلِ إِذَا اجْتَرَأَ عَلَيْهِ بِالْكَلَامِ

اَلْقَعْقَعَةُ [el-ḳaᶜḳaᶜat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Silāh āvāzesini hikāyedir ki kığıştamak taᶜbīr olunur; yukālu: قَعْقَعَ السِّلَاحُ إِذَا سَمِعْتُ قَعْقَعَةَ سِلَاحِهِ أَيْ صَوْتَهُ ve tekūlu: صَاتَ Ve bir nesneyi şiddetle ekl eylemek hasebiyle dişler birbirine dokunup gıcırdamak maᶜnāsınadır; yukālu: تُسْمَعُ لِأَسْنَانِهِ قَعْقَعَةٌ أَيْ صَرِيفٌ لِشِدَّةِ وَقْعِهَا فِي الْأَكْلِ Ve gön ve meşin ve kāgıd makūlesi kuru ve pek nesneyi tahrīkle kığıştatmak maᶜnāsınadır; ve minhu'l-meselu: "مَا يُقَعْقِعُ لَهُ بِالشِّنَانِ" Yaᶜnī "Onun için kuru eski kırbalar ve deriler kığıştanmaz." ᶜArablar deveyi tehyīc için kuru tulum ve kırba makūlesini tahrīk ve tasvītle tahvīf ederler. Mesel-i merkūm dilīr ve kaviyyü'l-kalb olmakla havādis-i eyyāmda husūsan vāhī ve bī-esās olan ᶜavārızdan katᶜā müteᵓessir ve mütehaddiş olmayan kimse hakkında darb olunur. Ve

قَعْقَعَةٌ [ḳaᶜḳaᶜat] Öküz kısmını قَعْ قَعْ diye tard eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: قَعْقَعَ الثَّوْرَ إِذَا طَرَدَهُ فَقَالَ قَعْ قَعْ Ve kumar oklarını kumar oyununda beri öte tahrīk eylemek maᶜnāsınadır ki tasvīti müstelzimdir; yukālu: قَعْقَعَ الْقِدَاحَ إِذَا أَجَالَهَا فِي الْمَيْسِرِ Ve bir semte doğru çekilip gitmek maᶜnāsınadır; yukālu: قَعْقَعَ فِي الْأَرْضِ إِذَا ذَهَبَ فِيهَا Ve raᶜd ve kalkan makūlesinin savtından dahi hikāyedir. Ve

قَعْقَعَةُ الْعُمُدِ [ḳaᶜḳaᶜatu'l-ᶜumud] İrtihālden kināyedir, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْقَعَاقِعُ [el-ḳaᶜāḳiᶜ] (ḳāf'ın fethiyle) قَعْقَعَةٌ [ḳaᶜḳaᶜat]ın cemᶜidir. Peyderpey zuhūr eden raᶜd gürültüsünden hikāyedir;

yukālu: دَهَشْتُنَا قَعَاقِعُ الرَّعْدِ أَيْ تَتَابُعُ صَوْتِهِ

اَلتَّقَعْقُعُ [et-teḳaᶜḳuᶜ] (تَزَلْزُلٌ [tezelzul] vezninde) Irgalanmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَقَعْقُعُ الْعُمُدِ Ve تَقَعْقَعَ الشَّيْءُ إِذَا اضْطَرَبَ وَتَحَرَّكَ [teḳaᶜḳuᶜu'l-ᶜumud] bir tarafa nakl ve irtihālden kināyedir, çadırların direkleri tahrīk ve kalᶜ olunmak münāsebetiyle قَعْقَعَةُ الْعُمُدِ [ḳaᶜḳaᶜatu'l-ᶜumud] gibi; yukālu: قَعْقَعَتْ عُمُدُهُمْ وَتَقَعْقَعَتْ إِذَا ارْتَحَلُوا ve minhu'l-meselu: مَنْ يَجْتَمِعْ تَتَقَعْقَعْ عُمُدُهُ» أَيْ لاَبُدَّ مِن افْتِرَاقٍ بَعْدَ اجْتِمَاعٍ أَوْ مَعْنَاهُ إِذَا اجْتَمَعُوا وَتَقَارَبُوا وَقَعَ بَيْنَهُمُ الشَّرُّ فَتَفَرَّقُوا أَوْ مِنْ غَبِطَ بِكَثْرَةِ الْعَدَدِ وَاتِّسَاقِ الْأَمْرِ فَهُوَ بِمَعْرِضِ الزَّوَالِ وَالْإِنْتِشَارِ Yaᶜnī "Bir kimse müctemiᶜü'l-esbāb oldukta sütūn-ı haymesi مُتَقَعْقِعٌ [muteḳaᶜḳiᶜ] olmak derkārdır ki murād ictimāᶜ ᶜakibinde elbette iftirāk rū-nümā olur, ictimāᶜ sebebiyle bir mahalde meks-i tavīl olunmayıp peyderpey yurd değiştikleri hasebiyle elbette sütūn-ı hayme مُتَقَعْقِعٌ [muteḳaᶜḳiᶜ] olur." Yāhūd "Nās birbirine takarrüb ve cemᶜiyyet peydā eyledikte ᶜādetā beynlerine ihtilāf düşüp şerr ve şūru müstetbiᶜ olmakla iftirāklarına müᵓeddī olur" demektir. Yāhūd "Her kemālin zevāle ser-dāde olmak ᶜādet-i dehriyyesine mebnī bir adamın hāli muntazam ve sāz u sāmānı mülteᵓim olması maᶜriz-i zevāla müncerr ve müntehī olur" demektir. Pes ᶜale'l-ihtilāf bu mevkiᶜlerin birinde īrād olunur.

اَلْمُتَقَعْقَعُ [el-muteḳaᶜḳaᶜ] (ism-i mefᶜūl bünyesiyle) Şol yola ıtlāk olunur ki pek baᶜīd olmakla ona seyr ve sülūk edenler cidd ve ikdāma muhtāc olalar, ᶜulemā-i resmiyyenin mülāzemetinden meşīhate müntehī yollar gibi kassarallāhu taᶜālā; yukālu: طَرِيقٌ مُتَقَعْقَعٌ أَيْ بَعِيدٌ يَحْتَاجُ السَّائِرُ إِلَى الْجِدِّ

[ق ف ز ع]

اَلْقَفَنْزَعَةُ [el-ḳafenzeᶜat] (ḳāf'ın ve fā'nın fethiyle) Cüce ᶜavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ قَفَنْزَعَةٌ أَيْ قَصِيرَةٌ جِدًّا

[ق ف ع]

اَلْقَفْعَةُ [el-ḳafᶜat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Zenbīl tarzında kulpsuz bir güne zarfa denir ki hurmā yaprağından işlenir, küfe dediğimiz olacaktır; ᶜalā-kavlin hurmā sepetine denir yāhūd bir değirmi mahsūs sepet ismidir ki ona hurmā makūlesi meyve devşirip vazᶜ ederler; yukālu: مَعَهُ قَفْعَةٌ وَهِيَ كَالزَّبِيلِ مِنْ خُوصٍ بِلاَ عُرْوَةٍ أَوْ جُلَّةُ التَّمْرِ أَوْ مُسْتَدِيرَةٌ يُجْتَنَى فِيهَا الرُّطَبُ وَنَحْوُهُ Ve şol duvvāreye yaᶜnī şırlagan maᶜsarasında dūlāb muharrefi devlip taᶜbīr olunan şeyᵓe denir ki bi-ᶜaynihi gemi bocurgadı şeklinde olup lākin bunun büyük değirmi taşı olmakla şırlagan çıkaranlar öğünmüş susamı birbirinin üzerine yığıp o taşı bāgçe dolabı gibi hayvānla döndürerek bastırmakla yağı ondan sızıp oluğundan önünde olan tekneye seyelān eder; cemᶜi قِفَاعٌ [ḳifāᶜ]dır ḳāf'ın kesriyle; yukālu: أَخْرَجَ دُهْنَ السِّمْسِمِ بِالْقَفْعَةِ وَهِيَ الدَّوَّارَةُ الَّتِي يَجْعَلُ فِيهَا الدَّهَّانُونَ السِّمْسِمَ الْمَطْحُونَ ثُمَّ يُوضَعُ بَعْضُهَا عَلَى بَعْضٍ حَتَّى يَسِيلَ مِنْهَا الدُّهْنُ

اَلْقَفْعُ [el-ḳafᶜ] (نَفْعٌ [nefᶜ] vezninde) Kalkan tarzında ağaçtan ve tahtadan düzülmüş siperlenecek bir nesneye denir ki hisār cenginde taşrada olan ᶜaskerin ciğer-dārları onunla siperlenerek hisār dibine ᶜazm ederler; debbābenin bir türlüsü olacaktır; yukālu: عَمِلُوا فِي حَرْبِ الْحِصْنِ قَفْعًا وَهُوَ جُنَّةٌ مِنْ خَشَبٍ يَدْخُلُ تَحْتَهُ الرِّجَالُ يَمْشُونَ بِهِ فِي الْحَرْبِ إِلَى الْحُصُونِ Ve

قَفْعٌ [ḳafᶜ] Masdar olur; مِقْفَعَةٌ [miḳfeᶜat] ile bir adama vurmak maᶜnāsına; yukālu: قَفَعَهُ قَفْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا ضَرَبَهُ بِالْمِقْفَعَةُ Ve menᶜ

eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَفَعَهُ عَنْهُ إِذَا مَنَعَهُ

اَلْقَفْعَاءُ [el-ḳafʿāʾ] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrāʾ] vezninde) Bir nevʿ zaʿīf nebāt adıdır. ʿAlā-kavlin bir şecerdir ki hātem halkası gibi yemiş tarzında nesneleri olur. İbtidā halka halka olup nihāyet uçları birbirine kavuşmaz, kurudukta o halkalar dökülür. Ve

قَفْعَاءُ [ḳafʿāʾ] Şol kulağa vasf olur ki āteş dokunmuş gibi aşağısına doğru büzülmüş kıvrık ola; yukālu: أُذُنٌ قَفْعَاءُ كَأَنَّهَا أَصَابَتْهَا نَارٌ فَتَزَوَّتْ مِنْ أَعْلاَهَا إِلَى أَسْفَلِهَا Ve parmakları tabanına doğru büklüm olan ayağa denir; yukālu: رَجُلٌ قَفْعَاءُ إِذَا ارْتَدَّتْ أَصَابِعُهَا إِلَى الْقَدَمِ

اَلْقَفَعُ [el-ḳafaʿ] (fethateynle) Kulak vech-i mezkūr üzere kıvrık olmak maʿnāsınadır; yukālu: قَفِعَتِ الْأُذُنُ قَفَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَتْ قَفْعَاءَ Ve

قَفَعٌ [ḳafaʿ] Müzāyaka ve zahmet ve mihnet maʿnāsınadır; yukālu: اَلنَّاسُ فِي قَفَعٍ أَيْ ضِيقٍ وَنَصَبٍ

اَلْأَقْفَعُ [el-aḳfaʿ] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Vech-i mezkūr üzere kıvrık kulaklı kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ أَقْفَعُ إِذَا كَانَتْ أُذُنُهُ قَفْعَاءَ Ve ayaklarının parmakları tabanına doğru dürük olana denir; yukālu: رَجُلٌ أَقْفَعُ إِذَا كَانَتْ أَصَابِعُ رِجْلِهِ مُرْتَدَّةً إِلَى قَدَمِهِ Ve dāʾimā başını aşağı tutup yere bakan adama denir.

اَلْمُقَفِّعُ [el-muḳaffiʿ] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) أَقْفَعُ [aḳfaʿ] ile maʿnā-yı ahīrde mürādiftir; yukālu: رَجُلٌ أَقْفَعُ وَمُقَفِّعٌ أَيْ مُنَكِّسُ رَأْسِهِ أَبَدًا

اَلْمِقْفَعَةُ [el-miḳfaʿat] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Şol işkence ağacına denir ki onunla parmaklara vururlar; yukālu: ضَرَبَهُ بِالْمِقْفَعَةِ وَهِيَ خَشَبَةٌ تُضْرَبُ بِهَا الْأَصَابِعُ

اَلْقُفَاعِيُّ [el-ḳufāʿiyy] (رُفَاعِيٌّ [rufāʿiyy] vezninde) Şol kızıl çehreli adama denir ki kızıllığının şiddetinden burnunun derisi kabuk kabuk kavlar olar; yukālu: رَجُلٌ قُفَاعِيٌّ أَيْ أَحْمَرُ يَنْقَشِرُ أَنْفُهُ لِشِدَّةِ حُمْرَتِهِ Ve [ḳufāʿiyy] baʿzı lügat-ı zaʿīfede فُقَاعِيٌّ [fuḳāʿiyy] maʿnāsına olur ki أَحْمَرُ [aḥmer] kelimesini teʾkīd için īrād olunur; yukālu: أَحْمَرُ قُفَاعِيٌّ وَفُقَاعِيٌّ أَيْ شَدِيدٌ

اَلْقَفَّاعُ [el-ḳaffāʿ] (شَدَّادٌ[şeddād] vezninde) Mālını dāʾimā hıfz ve iddihār edip aslā feyz ve infāk etmez olan nākese denir; yukālu: هُوَ قَفَّاعٌ لِمَالِهِ إِذَا كَانَ لاَ يُنْفِقُهُ

اَلْقُفَاعُ [el-ḳufāʿ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) ve

اَلْقُفَّاعُ [el-ḳuffāʿ] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Bir türlü ʿillet ismidir ki koyun kısmının ayaklarına ʿārız olup ayaklarını bir tarafa doğru eğer. Bunda lügat-ı evvel kıyās üzeredir, zīrā esmā-i ʿillet غُرَابٌ [ġurāb] vezninde olur ve sānī gayr-i kıyās üzeredir, lākin vezn-i mezbūr ekserīdir. Ve

قُفَّاعٌ [ḳuffāʿ] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Bir ot ismidir ki heyʾeti buruşuk ve boynuz gibi salābetli olur; kurusuna كَفُّ الْكَلْبِ [keffu'l-kelb] denir ki beyne'l-etıbbāʾ bedeskān dedikleri ot olacaktır.

اَلْقُفَّاعَةُ [el-ḳuffāʿat] (رُمَّانَةٌ [rummānet] vezninde) Hurmā cerīdinden düzülmüş çatallı bir ālettir ki onunla kuş kısmına atıp vurmakla sayd ederler.

اَلْمُقَفَّعُ [el-muḳaffaʿ] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Büzülmüş ve buruşmuş nesneye denir; ve minhu yukālu: رَجُلٌ مُقَفَّعُ الْيَدَيْنِ أَيْ مُتَشَنِّجُهُمَا Yaʿnī elleri büzülmüş kimsedir. Ve

مُقَفَّعٌ [Muḳaffaʿ] Esmādandır: Mervān b. el-Muḳaffaʿ tābiʿīndendir. Ve Ebū Muḥammed b. ʿAbdullāh b. el-Muḳaffaʿ meşāhīr-i fusahāʾ ve maʿārif-i

bülegādandır; ismi Rūzbe yāhūd Dāẕbih b. Dādcisnis idi ki küffār-ı aᶜcāmdan idi. Baᶜdehu şeref-yāb-ı İslām oldukta ᶜAbdullāh ile mevsūm ve Ebū ᶜAmr ile müktenī oldu. Pederini Ḥaccāc darb eylemekle kolları büzüldüğünden مُقَفَّعٌ [muḳaffaᶜ] ile mülakkab olmuştu.

اَلتَّقْفِيعُ [et-taḳfīᶜ] Bir nesneyi bir kap içre vazᶜ ve hıfz eylemek maᶜnāsınadır; tekūlu: قَفِّعْ هَذَا عَلَى صِيغَةِ الْأَمْرِ أَيْ أَوْعِهِ

اَلْإِنْقِفَاعُ [el-inḳifāᶜ] İmtināᶜ maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْقَفَعَ عَنْهُ إِذَا امْتَنَعَ

اَلتَّقَفُّعُ [et-teḳaffuᶜ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Buruşup büzülmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَقَفَّعَ الشَّيْءُ إِذَا تَقَبَّضَ

[ق ل ب ع]

قَلْوَبَعٌ [ḳalevbaᶜ] (سَفَرْجَلٌ [sefercel] veznin-de) ᶜAraba mahsūs bir laᶜib ismidir.

[ق ل ع]

اَلْقَلْعُ [el-ḳalᶜ] (مَنْعٌ [menᶜ] vezninde) Bir nesneyi kökünden çekip koparmak, ᶜalā-kavlin yerinden bir tarafa ayırmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَلَعَهُ قَلْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا انْتَزَعَهُ مِنْ أَصْلِهِ أَوْ حَوَّلَهُ عَنْ مَوْضِعِهِ Ve

قَلْعٌ [ḳalᶜ] Çobanların torba tarzında çantalarına denir ki içine zādını ve nākanın memelerini bağlayacak tahta ve ip makūlesi edevātını vazᶜ ederler; cemᶜi قُلُوعٌ [ḳulūᶜ] dur zammeteynle ve أَقْلُعٌ [aḳluᶜ]dur, أَفْلُسٌ [eflus] vezninde; ve minhu'l-meselu: "شَحْمَتِي فِي قَلْعِي" Ekāzīb-i aᶜrābdandır ki sibāᶜdan kurda demişler ki "Koyun sürüsünün yanında bir gulām olsa ne yaparsın?" Cevābında demiş ki "شَعْرَاءُ فِي إِنْطِي" Yaᶜnī "Koltuğumda bir sinektir." Murād sehminden havf ederim demektir. Baᶜdehu "Yā bir kız bulunsa n'işlersin?" dediklerinde, "شَحْمَتِي فِي قَلْعِي" demiş, yaᶜnī "Çantamda hāzır ekl edecek yağımdır." Mesel-i mezbūr bir kimsenin mülkünde olup keyfe-mā yeşāᵓu ve yahtāru mutasarrıf olacağı nesne hakkında darb olunur. Ve

قَلْعٌ [ḳalᶜ] Duvarcının taş pāreleyecek küçük külünklerine denir. Ve bir maᶜden ismidir ki ondan resās-ı ceyyid yaᶜnī iyi ve aᶜlā kalay zuhūr eder. Kalaya قَلْعِيٌّ [ḳalᶜiyy] ıtlākı ona nisbetledir ki giderek ᶜalem menzilinde olmuştur. Ve

قَلْعٌ [ḳalᶜ] Sıtma tutan adamı sıtma salıvermeğe denir ki ismdir; bunda ḳāf'ın kesri ve fethateynle lügattır; tekūlu: تَرَكْتُهُ فِي قَلْعٍ مِنْ حُمَّاهُ أَيْ فِي إِقْلَاعٍ مِنْهَا Ve

قَلْعٌ [ḳalᶜ] ᶜAzl eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: قَلَعَ الْوَالِي فُلَانًا إِذَا عَزَلَهُ

اَلتَّقْلِيعُ [et-taḳlīᶜ] Bu dahi bir nesneyi kökünden çekip koparmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَلَّعَهُ بِمَعْنَى قَلَعَهُ

اَلْإِقْتِلَاعُ [el-iḳtilāᶜ] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Bu dahi koparmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِقْتَلَعَهُ بِمَعْنَى قَلَعَهُ Ve bir nesne kopmak maᶜnāsına lāzım olur; yukālu: قَلَعَهُ فَاقْتَلَعَ Ve bir nesneyi kapıp almak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: إِقْتَلَعَهُ إِذَا اسْتَلَبَهُ

اَلْإِنْقِلَاعُ [el-inḳilāᶜ] ve

اَلتَّقَلُّعُ [et-teḳalluᶜ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Bunlar da bir nesne kökünden koparılmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَلَعَهُ فَانْقَلَعَ وَتَقَلَّعَ

اَلْمَقْلُوعُ [el-maḳlūᶜ] Maᶜzūl olan hākim ve vālīye ıtlāk olunur; yukālu: قُلِعَ الْأَمِيرُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَقْلُوعٌ أَيْ مَعْزُولٌ Ve قَالِعٌ [ḳāliᶜ] dedikleri dāᵓire ve nişānesi olan ata denir; yukālu: فَرَسٌ مَقْلُوعٌ إِذَا كَانَتْ فِيهِ دَائِرَةُ الْقَالِعِ

اَلْقَالِعُ [el-ḳāliᶜ] Şol tüyden dāᵓire ve nişāneye denir ki baᶜzı atın sırtında te-

ğelti gelen yerinde olur, fürsān beyninde mekrūh ʿadd olunur.

اَلْقَلْعَانِ [el-Ḳalʿān] (tesniye bünyesiyle) ʿAmr b. Ḥuveylife'nin oğulları Ṣalāʾe ile Şureyḥ'e ıtlāk olunur; Benū Numeyr'dendir.

اَلْقَلْعَةُ [el-ḳalʿat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde ve fetehātla lügattır) Bu dahi çobanların zād ve edevāt vazʿ ettikleri çantaya denir; cemʿi قِلَاعٌ [ḳilāʿ]dır ḳāf'ın kesriyle ve قِلَعَةٌ [ḳileʿat]tır, عِنَبَةٌ [ʿinebet] vezninde. Müʾellif burada teşvīş eylemekle şārihin tertībi üzere resm olundu. Ve

قَلْعَةٌ [ḳalʿat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Hurmā ağacının dibinden koparılan fidana denir, ʿalā-kavlin hurmā ağacının dibinden ayrılmış ağaca denir. Ve hörgüçten kesilmiş parçaya denir. Ve dağ başında yapılmış sarp ve menīʿ ve metīn hısn ve hisāra denir, hālen lisānımızda dahi kalʿa denir; lām'ın fethiyle de cāʾizdir. Cemʿi قِلَاعٌ [ḳilāʿ] gelir ḳāf'ın kesriyle ve قُلُوعٌ [ḳulūʿ] gelir. Şārihin beyānına göre sehāb-ı ʿazīm maʿnāsından meʾhūzdur; yukālu: تَحَصَّنُوا بِالْقَلْعَةِ وَهِيَ الْحِصْنُ الْمَنِيعُ عَلَى الْجَبَلِ Ve

قَلْعَةُ [Ḳalʿat] Hindistān'da bir belde adıdır. Baʿzılar kalay dedikleri maʿdeni ona nisbetle قَلْعِيٌّ [ḳalʿiyy] denmiştir dediler. Ve o beldede aʿlā kılıçlar yapılmakla سُيُوفٌ قَلْعِيَّةٌ ona mensūbdur. Ve Endelus ülkesinde bir vilāyet ismidir, kalayın ona nisbeti baʿzıların kavlidir. Ve Yemen'de bir mevziʿ adıdır.

قَلْعَةُ رَبَاحٍ [Ḳalʿatu Rebāḥ] (bā-yı muvahhade ileسَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Endelus'te bir kalʿadır.

قَلْعَةُ أَيُّوبَ [Ḳalʿatu Eyyūb] Bu dahi Endelus'tedir; düşman ṣaġrında yaʿnī serhaddinde vākiʿ olmakla buna nisbette ثَغْرِيٌّ [Ṣaġriyy] denir.

قَلْعَةُ الْجَصِّ [Ḳalʿatu'l-Caṣṣ] (cīm'in fethiyle) Kāzerūn kurbünde Errecān kazāsında bir kalʿadır.

قَلْعَةُ أَبِي الْحَسَنِ [Ḳalʿatu Ebi'l-Ḥasen] Ṣaydāʾ kurbünde bir kalʿadır.

قَلْعَةُ أَبِي طَوِيلٍ [Ḳalʿatu Ebī Ṭavīl] İfrīḳiyye ülkesindedir.

قَلْعَةُ عَبْدِ السَّلَامِ [Ḳalʿatu ʿAbdisselām] Endelus diyarındadır; muhaddisīnden İbrāhīm b. Saʿd el-Ḳalʿī oraya mensūbdur.

قَلْعَةُ بَنِي حَمَّادٍ [Ḳalʿatu Benī Ḥammād] Cibāl-i Berber-zemīnde vākiʿdir.

قَلْعَةُ نَجْمٍ [Ḳalʿatu Necm] Nehr-i Furāt üzere vākiʿdir.

قَلْعَةُ يَحْصُبَ [Ḳalʿatu Yaḥṣub] (يَنْصُرُ [yensuru] vezninde) Endelus diyārındadır.

قَلْعَةُ الرُّومِ [Ḳalʿatu'r-Rūm] Biʾretu'l-Furāt kurbündedir ki hālen Ḳalʿatu'l-Muslimīn ıtlāk olunur.

اَلْقِلْعَةُ [el-ḳilʿat] (قِطْعَةٌ [ḳiṭʿat] vezninde) Bir nesneden ayrılan yāhuḍ kopan parçaya denir; cemʿi قِلَعٌ [ḳilaʿ] gelir, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde; yukālu: هَذِهِ قِلْعَةٌ مِنْهُ أَيْ شِقَّةٌ

قُلَيْعَةُ [Ḳuleyʿat] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) Ḥicāz tarafında bir mevziʿ adıdır. Ve Baḥreyn ülkesinde bir karye adıdır. Ve Bağdād kazāsında bir mevziʿ adıdır.

اَلْقَلَعَةُ [el-ḳaleʿat] (fetehātla) Şol büyük ve başkaca kaya parçasına denir ki dağdan ayrılıp kopmuş ola ve ona çıkmak be-gāyet düşvār ola, ʿalā-kavlin pek ayrı taşa denir; cemʿi قِلَاعٌ [ḳilāʿ] gelir ḳāf'ın kesriyle ve قِلَعٌ [ḳilaʿ] gelir, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde. Ve havāda dağ gibi görünen sehāb parçasına denir, ʿalā-kavlin havā yüzünün bir tarafı-

nı tutup kaplamış sehābeye denir; cunun cemᶜi قَلَعٌ [ḳalaᶜ]dır fethateynle ki cemᶜ-i cinsidir. Ve iri cüsseli yumru nākaya denir. Ve bir mevziᶜ adıdır. Ve harf-i taᶜrīfsiz yine bir mevziᶜ adıdır.

مَرْجُ الْقَلَعَةِ [Mercu'l-Ḳaleᶜat] (fetehātla) Bādiyede bir mevziᶜdir ki ona aᶜlā kılıçlar nisbet olunur, سُيُوفٌ قَلَعِيَّةٌ maᶜrūftur. ᶜAlākavlin Ḥulvān-ı ᶜIrāḳ'tan aşağıcada bir karyedir. Ve

قَلَعَةٌ [ḳaleᶜat] Masdar olur, قَلَعٌ [ḳalaᶜ] gibi ki fethateynledir, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْقَلُوعُ [el-ḳalūᶜ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Bu dahi iri cüsseli yumru nākaya denir. Ve şol yaya denir ki kirişi çekildikte gevşek olmakla tersine döner ola, cemᶜi قُلُعٌ [ḳulᶜ] gelir ḳāf'ın zammıyla; yukālu: قَوْسٌ قَلُوعٌ إِذَا نُزِعَ فِيهَا انْقَلَبَتْ

اَلْقَلَعُ [el-ḳalaᶜ] (fethateynle) Uyuşmuş kana denir, عَلَقٌ [ᶜalaḳ] gibi. Ve uyuzun gövdesinde pul pul kabuk tarzında kavlayan kavlara denir. Ve sıtmanın kesildiği vaktin ismidir; tekūlu: جَاءَنِي فِي قَلَعِ حُمَّاهُ أَيْ زَمَنِ إِقْلَاعِهَا Ve kayaların altlarında olan cānver deliklerine denir. Ve

قَلَعٌ [ḳalaᶜ] Masdar olur, rākibin götü eyerde durmayıp beri öte kaymak maᶜnāsınadır ki yeniçeri oturuşu taᶜbīr olunur; yukālu: قَلَعَ الرَّاكِبُ قَلَعًا وَقَلَعَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَمْ يَثْبُتْ عَلَى السَّرْجِ Kezālik güreş tutan kimsenin ayakları pāyidār olmayıp beri öte dayınmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَلَعَ الصَّارِعُ إِذَا لَمْ يَثْبُتْ قَدَمُهُ عِنْدَ الصِّرَاعِ Ve belādetten nāşī sözü fehm etmeyip kündlük eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: قَلَعَ الرَّجُلُ إِذَا لَمْ يَفْهَمِ الْكَلَامَ بَلَادَةً Ekser-i nüshalarda bu maᶜnālar أَوْ lafzıyla ihtilāf-ı lügāt üzere mersūmdur, lākin savāb olan her biri maᶜnā-yı mahsūstur.

اَلْقِلْعُ [el-ḳilᶜ] (ḳāf'ın kesriyle) ve

اَلْقَلِعُ [el-ḳaliᶜ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلْقُلْعَةُ [el-ḳulᶜat] (طُرْفَةٌ [ṭurfet] vezninde) ve

اَلْقَلَعَةُ [el-ḳuleᶜat] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) ve

اَلْقُلَّعَةُ [el-ḳulleᶜat] (قُبَّرَةٌ [ḳubberet] vezninde) ve

اَلْقَلَّاعُ [el-ḳallāᶜ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Götü eyerde durmayan rākibe ve ayağı yer tutmayan güreşçiye ve söz anlamayan belīde ve künd-zihn adama denir. Ve

قِلْعٌ [ḳilᶜ] (ḳāf'ın kesriyle) Gemi yelkenine denir, شِرَاعٌ [şirāᶜ] maᶜnāsına. Ve nīmten zıbına denir. Ve çobanların hırt mırt çantalarına denir; cemᶜi قِلَعَةٌ [ḳileᶜat]tır, عِنَبَةٌ [ᶜinebet] vezninde.

اَلْقَيْلَعُ [el-ḳaylaᶜ] (حَيْدَرٌ [ḥaydar] vezninde) Ayakları ve endām ve bünyesi iri ve yumru ᶜavrete denir; yukālu: هِيَ قَيْلَعٌ أَيِ الضَّخْمَةُ الرِّجْلَيْنِ وَالْقَوَامِ

اَلْقَلَّاعُ [el-ḳallāᶜ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Yalancıya denir, كَذَّابٌ [keẕẕāb] maᶜnāsına. Ve pezevenge denir, قَوَّادٌ [ḳavvād] maᶜnāsına. Ve kefen soyucuya denir نَبَّاشٌ [nebbāş] maᶜnāsına. Ve beylik işlere karışan muhtesib ve subaşı ve şehr zābiti ve gümrükçü makūlesine denir, شُرَطِيٌّ [şuraṭiyy] maᶜnāsına. Ve gammāza denir; yukālu: رَجُلٌ قَلَّاعٌ أَيْ سَاعٍ إِلَى السُّلْطَانِ بِالْبَاطِلِ Ve bunların her birinde قَلْعٌ [ḳalᶜ] maᶜnāsı mutasavverdir.

اَلْقِلَاعَةُ [el-ḳilāᶜat] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Bu dahi gemi yelkenine denir; yukālu: رَفَعُوا قِلَاعَةَ السَّفِينَةِ أَيْ شِرَاعَهَا

اَلْقُلْعُ [el-ḳulᶜ] (ḳāf'ın zammıyla) Yürümek husūsunda kavī olan kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ قُلْعٌ أَيِ الْقَوِيُّ الْمَشْيِ Ve ayağı yerden

ziyādece kaldırarak yürümeğe denir; ve minhu fī sifatihi ʿaleyhi's-salātu ve's-selām: "إِذَا زَالَ زَالَ قُلْعًا" رُوِيَ بِالضَّمِّ وَبِالتَّحْرِيكِ وَكَكَتِفٍ أَيْ إِذَا مَشَى كَانَ يَرْفَعُ رِجْلَيْهِ مِنَ الْأَرْضِ رَفْعًا بَائِنًا لاَ كَمَنْ يَمْشِي إِخْتِيَالاً وَتَنَعُّمًا Yaʿnī "Fahr-i enām ʿaleyhi's-selām hazretleri ayaklarını yerden gereği gibi yukarı kaldırarak meşy ederler idi ki kuvvetli kaldırıp ve kuvvetli vazʿ ederler idi." Ashāb-ı nāz u nahvetin hatveleri mütekārib ayaklarını sürüyerek yürüdükleri gibi yürümezler idi. Ve bunda كَتِفٌ [ketif] veznindeki rivāyete göre vasf olur.

اَلْقُلْعَةُ [el-ḳulʿat] (ḳāf'ın zammıyla) ʿAzl maʿnāsına ismdir; yukālu: تَأَلَّمَ مِنْ قُلْعَتِهِ أَيْ عَزْلِهِ Ve ʿāriyetī māla denir, ʿalā-kavlin dā'im ve ber-karār olmayanına denir. Ve şol zaʿīf ve zebūn adama denir ki aslā hamle ve hücūma tāb-āver olmayıp merkezinde pāyidār olmaya. Ve ağaçtan koparılmış nesneye denir, meyve gibi. Ve

قُلْعَةٌ [ḳulʿat] Zevāl ve ʿadem-i sebāt maʿnāsını mutazammın olmakla ʿArablar مَنْزِلُنَا مَنْزِلُ قُلْعَةٍ derler, "Menzilimiz tavattun ve temekkün edecek yer değildir" maʿnāsını irāde ederler. Ve bunda zammeteynle ve هُمَزَةٌ [humezet] vezninde dahi müstaʿmeldir. Yāhūd "menzil-i mezbūre mālik olmazız" maʿnāsını murād ederler yāhūd "ondan rıhlet ve tahavvülümüz derkārdır, lākin tahavvül ve irtihāl vaktini bilmiyoruz" mevkiʿindedir. Kezālik هُوَ مَجْلِسُ قُلْعَةٍ derler, şol meclis ki sāhibi onda defeʿātla kalkmağa muhtāc ola. Bunda iki vech muhtemeldir: Biri budur ki sāhib-i meclis otururken kendiden ʿazīz adamlar gelmekle kalkıp yer değişmek iktizā ede ve bu ikrāmen ola. Ve birisi budur ki vakʿ ve haysiyyet cihetiyle yerine gelen adamları oturtmağa muztarr olar; ve tekūlu'l-ʿArab: "اَلدُّنْيَا دَارُ قَلْعَةٍ" أَيْ دَارُ انْقِلاَعٍ وَيَقُولُونَ هُوَ عَلَى قُلْعَةٍ أَيْ عَلَى رِحْلَةٍ

اَلْقُلاَعُ [el-ḳulāʿ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Şol balçığa denir ki suyu çekildikte yarılıp çatlar ola. Ve mantar yeri yarıp zuhūr edecek vaktte tümüp kalkan kemreye denir ki onunla mantara delālet olunur. Ve ağızda hādis olur bir maraz adıdır. Ve deve sağ ve sālim dururken fecʾeten yıkılıp helāk olmağa denir.

اَلْقُلاَعَةُ [el-ḳulāʿat] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] veznninde) Düz ve yumuşak yerde vākiʿ iri kayaya denir. Ve yerden koparılıp atılır olan taşa ve keseğe denir.

اَلْقُلاَّعُ [el-ḳullāʿ] (رُمَّانٌ [rummān] veznninde) جَنْبَةٌ [cenbet] envāʿından bir nebāttır ki tāzesi ve kurusu davara pek yarar ʿalef olur.

اَلْإِقْلاَعُ [el-iḳlāʿ] (hemzenin kesriyle) ve

اَلْمُقْلَعُ [el-muḳlaʿ] (مُكْرَمٌ [mukrem] veznninde ki masdar-ı mīmīdir) Bir işten geri durup ferāgat eylemek maʿnāsınadır ki nefsini ondan kalʿ etmiş olur; yukālu: أَقْلَعَ عَنِ الْأَمْرِ إِقْلاَعًا وَمُقْلَعًا إِذَا كَفَّ عَنْهُ Ve mahmūm adamı hummā boşlamak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَقْلَعَتْ عَنْهُ الْحُمَّى إِذَا تَرَكَتْهُ Ve deve ثَنِيٌّ [seniyy] kertesinden رِبْعٌ [ribʿ] kertesine girmek maʿnāsınadır; "ر،ب،ع" ve "ث،ن،ي" māddesinde beyān olundu; yukālu: أَقْلَعَتِ الْإِبِلُ إِذَا خَرَجَتْ مِنْ إِثْنَاءٍ إِلَى إِرْبَاعٍ Ve geminin yelkenini kaldırmak maʿnāsınadır ki yelkenini açmak olacaktır; yukālu: أَقْلَعَ السَّفِينَةَ إِذَا رَفَعَ شِرَاعَهَا Ve kalʿa yapmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْلَعَ فُلاَنٌ إِذَا بَنَى قَلْعَةً

اَلْمُقَالَعَةُ [el-muḳāleʿat]

(مُقَاتَلَةٌ [muḳātelet] vezninde) قَلْعٌ [ḳalʿ]dan mufāʿaledir, beyne'r-rümāt غَرَضُ الْمُقَالَعَةِ [ġaraḍu'l-muḳāleʿat] bundan meʾhūzdur. Ve o şol ok nişānına ıtlāk olunur ki remy olunacak nişānelerin evvel derecesi olur ki arza karīb olmakla rāmī ona remy ettikte elini pek çekip sündürmeğe muhtāc olmaya, rümāt-ı ʿArab evzāʿlarındandır.

[ق ل ف ع]

اَلْقِلْقِعُ [el-ḳilḳiʿ] (زِبْرِجٌ [zibric] ve دِرْهَمٌ [dirhem] veznlerinde) Kopup yarılır olan kuru balçığa denir. Ve demir tūpālına denir ki tahrīfle demir tuvali taʿbīr olunur, demir kızdırılıp çekiçlendiği hīnde perīşān olan hurdelerinden ʿibārettir; yukālu: كَلِمَاتُهُ كَالْقِلْقِعِ بَعِيدَةٌ عَنِ الْمَنَافِعِ وَهُوَ مَا يَتَفَلَّقُ مِنَ الطِّينِ وَيَتَشَقَّقُ وَكَذَلِكَ مَا تَفَرَّقَ مِنَ الْحَدِيدِ إِذَا طُبِعَ

اَلْمُقَلْفَعُ [el-muḳalfaʿ] (مُدَحْرَجٌ [mudaḥrec] vezninde) Sararıp kīrlenmiş ve pāslanmış yüne ve yapağıya denir; yukālu: صُوفٌ مُقَلْفَعٌ أَيْ قَلِحٌ

اَلْقِلْفِعَةُ [el-ḳilfiʿat] (زِبْرِجَةٌ [zibricet] veznnde) Mantar topraktan yarılıp çıkarken yerden tümüp yumrulanan kemreye denir. Ve devenin derisi üzere pāre pāre kabuk gibi zuhūr eden kava denir.

[ق ل م ع]

اَلْقَلْمَعَةُ [el-ḳalmeʿat] (زَوْبَعَةٌ [zevbeʿat] veznninde) Erzāl-i nāsa denir; yukālu: هُمْ قَلْمَعَةٌ أَيْ سَفِلَةٌ Ve

قَلْمَعَةٌ [ḳalmeʿat] Masdar olur, bir kimsenin cellād gibi başını vurup düşürmek maʿnāsınadır; yukālu: قَلْمَعَ رَأْسَهُ إِذَا ضَرَبَهُ فَأَنْدَرَهُ Ve ʿinde'l-baʿz tırāş eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَلْمَعَ رَأْسَهُ إِذَا حَلَقَهُ

[ق م ع]

اَلْمِقْمَعَةُ [el-miḳmeʿat] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Demir çomağa denir ki Fārisīde gürz derler, ʿalā-kavlin çevgān gibi ucu eğri bir demir ālettir ki onunla fīl-süvār olanlar fīli beri öte kullanmak için cā-becā başına vururlar; yukālu: قَمَعَهُ بِالْمِقْمَعَةِ أَيِ الْعَمُودُ مِنْ حَدِيدٍ أَوْ كَالْمِحْجَنِ يُضْرَبُ بِهِ رَأْسُ الْفِيلِ Ve bozdoğan ve toyka taʿbīr olunur ağaçtan ālete denir ki onunla adamın başına vururlar; cemʿi مَقَامِعُ [meḳāmiʿ] gelir.

اَلْقَمْعُ [el-ḳamʿ] (جَمْعٌ [cemʿ] vezninde) مِقْمَعَةٌ [miḳmeʿat] ile vurmak maʿnāsınadır; yukālu: قَمَعَهُ قَمْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا ضَرَبَهُ بِالْمِقْمَعَةِ Ve zelīl ve makhūr eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: قَمَعَ فُلَانًا إِذَا قَهَرَهُ وَذَلَّلَهُ Ve nesne akıtacak kabın ağzına huni komak maʿnāsınadır; yukālu: قَمَعَ الْوَطْبَ إِذَا وَضَعَ فِي رَأْسِهِ قِمْعًا Ve bir adamı veche ve maksadından sarf eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَمَعَ فُلَانًا إِذَا صَرَفَهُ عَمَّا يُرِيدُهُ Ve bir adamın başına vurmak maʿnāsınadır; yukālu: قَمَعَهُ إِذَا ضَرَبَهُ رَأْسَهُ Ve bir nesne içre girmek maʿnāsınadır; yukālu: قَمَعَ فِي الشَّيْءِ إِذَا دَخَلَ Ve ot kısmını soğuk çalmakla bastırıp sindirmek maʿnāsınadır; yukālu: قَمَعَ الْبَرْدُ النَّبَاتَ إِذَا رَدَّهُ وَأَحْرَقَهُ Ve kapta olan meşrūbu şiddetle içmek maʿnāsınadır; yukālu: قَمَعَ مَا فِي السِّقَاءِ إِذَا شَرِبَهُ شُرْبًا شَدِيدًا Ve meşrūb yutmaksızın hemān boğazdan kayıp gitmek maʿnāsınadır; yukālu: قَمَعَ الشَّرَابُ إِذَا مَرَّ فِي الْحَلْقِ مَرًّا بِغَيْرِ جَرْعٍ Ve

قَمْعُ السَّمْعِ [ḳamʿu's-semʿ] Bir adamın sözüne hamūş olarak kulak tutup dinlemekten ʿibārettir; yukālu: قَمَعَ سَمْعَهُ لِفُلَانٍ إِذَا أَنْصَتَ لَهُ Ve

قَمْعٌ [ḳamʿ] Huniye denir ki onunla gülābdān makūlesine gülāb ve dühn gibi nesneler vazʿ ederken ağzına korlar; yukālu: جَعَلَ عَلَيْهِ الْقَمْعَ وَهُوَ مَا يُوضَعُ عَلَى فَمِ الْإِنَاءِ يُنْصَبُّ فِيهِ

الدُّهْنُ وَغَيْرُهُ Ve hurmā dānesinin dibinde pul gibi yapışık nesneye denir ki hurmānın takye ve tācı menzilindedir. Ve

قَمْعٌ [ḳamʿ] Tohme ve imtilāʾ maʿnāsınadır; tekūlu: أَخَذَنِي الْقَمْعُ أَيِ التُّخَمَةُ

اَلْإِقْتِمَاعُ [el-iḳtimāʿ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) Kapta olan meşrūbu süpürü içmek maʿnāsınadır; yukālu: إِقْتَمَعَ مَا فِي السِّقَاءِ إِذَا شَرِبَهُ شُرْبًا شَدِيدًا Ve tulumun ağzını ağza alıp içmek maʿnāsınadır; yukālu: إِقْتَمَعَ السِّقَاءَ إِذَا اقْتَبَعَهُ Ve bir nesneyi ihtiyār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِقْتَمَعَ الشَّيْءَ إِذَا اخْتَارَهُ

اَلْإِقْمَاعُ [el-iḳmāʿ] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi zelīl ve makhūr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَا أَقْمَعَهُ إِذَا قَهَرَهُ وَذَلَّلَهُ Ve bir nesne yutkunmaksızın boğazdan akıp gitmek maʿnāsınadır; yukālu:أَقْمَعَ الشَّرَابُ إِذَا مَرَّ فِي الْحَلْقِ مَرًّا بِغَيْرِ جَرْعٍ Ve deve köşeğinin hörgücü yağ bağlayıp büyümek maʿnāsınadır; yukālu: أَقْمَعَ الْفَصِيلُ إِذَا أَجْذَى فِي سَنَامِهِ وَتَمَكَ فِيهِ الشَّحْمُ Ve nāgehānī çıka gelen adamı geri döndürmek maʿnāsınadır; tekūlu: أَقْمَعْتُهُ أَيْ طَلَعَ عَلَيَّ فَرَدَدْتُهُ

اَلْقَمَعَةُ [el-ḳameʿat] (fetehātla) Üyez taʿbīr olunan sivrisineğe denir ki ıssı günlerde develere ve āhūlara üşüp tezāhüm ederler; cemʿi مَقَامِعُ [meḳāmiʿ] gelir gayr-i kıyās üzere, شَبَهٌ [şibh] ve مَشَابِهُ [meşābih] ve لَمْحٌ [lemḥ] ve مَلَامِحُ [melāmiḥ] gibi; yukālu: ذَبَّ عَنْهُ الْقَمَعَةَ أَيِ الذُّبَابَ تَرْكَبُ الْإِبِلَ وَالظِّبَاءَ إِذَا اشْتَدَّ الْحَرُّ Ve başa denir; yukālu: ضَرَبَ عَلَى قَمَعَتِهِ أَيْ رَأْسِهِ Ve hörgücün tepesine denir. Bunların cemʿi قَمَعٌ [ḳamaʿ]dır fethateynle. Ve

قَمَعَةٌ [Ḳameʿat] Yemen'de bir hısn adıdır. Ve ʿUmeyr b. İlyās b. Muḍar'ın lakabıdır, "خ،ن،د،ف" māddesinde mezkūrdur.

اَلْقَمَعُ [el-ḳamaʿ] (fethateynle) Havāda toz ve duman şeklinde görünen nesneye denir ki pusarık taʿbīr olunur; yukālu: مَا هَذَا الْقَمَعُ فِي السَّمَاءِ وَهُوَ كَالْعَجَاجِ يَثُورُ فِي السَّمَاءِ Ve boğazda boğurtlağın ucuna, ʿalā-kavlin boğum başına denir ki akciğere nefes girecek mecrādan ʿibārettir. Ve gözde kirpik diplerinde çıkan hurde sivilcelere denir, ʿalā-kavlin gözün pınarı fāsid olmakla kıpkızıl olmak yāhūd gözün pınarının eti şişip gömgök olmak yāhūd göze ʿameş ʿārız olmakla nūru fersiz zaʿīf olmak maʿnāsınadır; yukālu: قَمِعَتْ عَيْنُهُ قَمَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَسَدَ مُوقُهَا وَاحْمَرَّ أَوْ كَمِدَ لَحْمُ مُوقِهَا وَوَرِمَ أَوْ عَمِشَ وَقَلَّ نَظَرُهَا Ve atın art ayağının sıniri başı kaba ve kalın olmak maʿnāsınadır ki meʿāyībdendir; yukālu: قَمِعَ عُرْقُوبُ الْفَرَسِ إِذَا غَلُظَ رَأْسُهُ Ve atın bir dizi āherinden yoğun olmak maʿnāsınadır; yukālu: قَمِعَ الْفَرَسُ إِذَا غَلُظَتْ إِحْدَى رُكْبَتَيْهِ عَنِ الْأُخْرَى Ve

قَمَعٌ [ḳamaʿ] Boğazda hancerede olan yumruca küçük kemikçeğize denir. Ve deve köşeğinin hörgücü yağ bağlayıp kabarıp kalkmak maʿnāsınadır; yukālu: قَمِعَ الْفَصِيلُ إِذَا أَجْذَى فِي سَنَامِهِ وَتَمَكَ فِيهِ الشَّحْمُ Ve devāyı süfūf olarak ağza atmak maʿnāsınadır; yukālu: قَمِعَ الدَّوَاءَ إِذَا قَمِحَهُ Ve göze düşmüş çörçöp ve toz makūlesini hātem kulpuyla ve sāʾir nesne ile çıkarmak maʿnāsınadır; yukālu: قَمِعَتْ عَيْنُهُ إِذَا وَقَعَ فِيهَا الْقَذَى فَاسْتُخْرِجَ بِالْخَاتَمِ

اَلْقَمُوعُ [el-ḳamūʿ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

اَلْأَقْمَعُ [el-aḳmaʿ] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Gözünde vech-i mezkūr üzere قَمَعٌ [ḳamaʿ] ʿārızası olan adama denir. Cemʿi قُمْعٌ [ḳumʿ] gelir, أَحْمَرُ [aḥmer] ve حُمْرٌ [ḥumr] gibi. Ve

أَقْمَعُ [aḳmaʿ] Bir dizi āherinden kalın olan ata denir; müʾennesi قَمْعَاءُ [ḳamʿāʾ]dır. Ve

hanceresinde قَمَعٌ [ḳamaʿ] dediği yumruca kemikçeğizi büyük olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَقْمَعُ أَيْ عَظِيمُ الْقَمَعِ Ve bir tarafa doğru eğrice olan buruna denir; yukālu: أَنْفٌ أَقْمَعُ أَيْ أَقْعَمُ Ve atın art sinirine denir ki ʿādetten ezyed sivri ola; yukālu: عُرْقُوبٌ أَقْمَعُ أَيِ الْعَظِيمُ الْإِبْرَةِ

اَلْقَمِعُ [el-ḳamiʿ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Bu dahi bir dizi āherinden yoğun olan ata denir. Ve büyük hörgüçlü deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ قَمِعٌ أَيْ عَظِيمُ السَّنَامِ Ve büyük hörgüce denir; yukālu: سَنَامٌ قَمِعٌ أَيْ عَظِيمٌ Ve sivilceli göze denir; yukālu: طَرْفٌ قَمِعٌ أَيْ فِيهِ بَثْرٌ Ve ürkek hayvāna denir; yukālu: فَرَسٌ قَمِعٌ أَيْ هَيُوبٌ

اَلْقَمِيعَةُ [el-ḳamīʿat] (شَرِيفَةٌ [şerīfet] vezninde) Dābbenin iki kulağı miyānında olan yumruya denir ki yukarı kalkık olur; cemʿi قَمَائِعُ [ḳamāʾiʿ] gelir. Ve kuyruğun ucuna denir ki kuyruk sokumunun nihāyetidir.

اَلْقَمِيعُ [el-ḳamīʿ] (شَرِيفٌ [şerīf] vezninde) Deve hörgücünün omurga mührelerinin yukarısına denir.

اَلْقَمِعَةُ [el-ḳamiʿat] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Kösnümüş nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ قَمِعَةٌ أَيْ ضَبِعَةٌ

اَلْقُمْعَةُ [el-ḳumʿat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Dağarcığın boğazına sardıkları bağa denir. Ve mālın güzīdesine denir ve bunda ḳāf'ın fethiyle ve fethateynle cāʾizdir. Ve baʿzılar bunu devenin güzīdesine tahsīs eylediler; cemʿi قُمْعٌ [ḳumʿ] gelir ḳāf'ın zammıyla. Müʾellif bu māddeyi tekrār eylemiştir.

اَلْمَقْمُوعُ [el-maḳmūʿ] Maglūb ve makhūr maʿnāsınadır; yukālu: رَجُلٌ مَقْمُوعٌ أَيْ مَقْهُورٌ Ve içinden güzīdesi seçilip ahz ve ifrāz olunmuş deve sürüsüne denir; yukālu: إِبِلٌ مَقْمُوعٌ إِذَا أُخِذَ خِيَارُهُ Ve tohme ve imtilā olmuş adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَقْمُوعٌ أَيْ مُتَّخَمٌ

اَلْقِمْعُ [el-ḳimʿ] (ḳāf'ın kesriyle) ve

اَلْقِمَعُ [el-ḳimaʿ] (عِنَبٌ [ʿineb] veznin-de) Bunlar da hurmā dānesinin dibinde kehrübā tarzında yapışık pula denir. Ve dühn makūlesi vazʿ olunacak kabın ağzına sokulan huniye denir.

اَلْقِمْعَانُ [el-ḳimʿān] (ḳāf'ın kesriyle) Hurmā sepetinin iki dip köşelerine denir.

اَلْأَقْمَاعِيُّ [el-aḳmāʿiyy] (hemzenin fethiy-le) Bir nevʿ beyāz üzümdür ki giderek zaʿferān gibi sapsarı olur.

اَلتَّقْمِيعُ [et-taḳmīʿ] Hurmā koruğunun di-binde zikr olunan قِمْعٌ [ḳimʿ] dedikleri nes-nesi kopmak maʿnāsınadır; yukālu: قَمَّعَتِ الْبُسْرَةُ إِذَا انْقَلَعَ قِمْعُهَا

اَلتَّقَمُّعُ [et-teḳammuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vez-ninde) Bir nesne içinden güzīdesini seçip almak maʿnāsınadır; yukālu: تَقَمَّعَ الشَّيْءَ إِذَا أَخَذَ خِيَارَهُ Ve davar قَمَعٌ [ḳamaʿ] dedikleri zikr olunan sineği defʿ için başını oynat-mak maʿnāsınadır ki sineklenmek taʿbīr olunur; yukālu: تَقَمَّعَ الْحِمَارُ إِذَا حَرَّكَ رَأْسَهُ وَذَبَّ الْقَمَعَ Ve mütehayyir olmak, ʿalā-kavlin yalnızca oturmak maʿnāsınadır; yukālu: تَقَمَّعَ الرَّجُلُ إِذَا تَحَيَّرَ أَوْ جَلَسَ وَحْدَهُ

اَلْمُتَقَمِّعُ [el-muteḳammaʿ] (ism-i mefʿūl bünyesiyle) Davarın başına ve dudakları-na denir.

اَلْإِنْقِمَاعُ [el-inḳimāʿ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] veznin-de) Bir kimse gizlenmek için hānesine gi-rip kapanmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْقَمَعَ الرَّجُلُ إِذَا دَخَلَ الْبَيْتَ مُسْتَخْفِيًا

[ق ن ب ع]

اَلْقُنْبُعُ [el-ḳunbuʿ] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) Sünbülede buğday dānesinin kapçığına

denir. Ve Ġaniyy kabīlesinin diyārında bir dağın adıdır. Ve bodur adama denir.

اَلْقُنْبُعَةُ [el-ḳunbuʿat] (قُنْفُذَةٌ [ḳunfuẕet] vezninde) Müʾennesidir. Ve ʿArab çocuklarının başlarına giydikleri uzunca külāh tarzında takyeye denir. Ve خُنْبُعَةٌ [ḫunbuʿat] maʿnāsınadır ki karıların küçük baş örtülerine denir, ʿalā-kavlin ona şebīh olan örtüye denir.

اَلْقَنْبَعَةُ [el-ḳanbeʿat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir kimse hānesinde kapanıp gizlenmek maʿnāsınadır; yukālu: قَنْبَعَ الرَّجُلُ فِي بَيْتِهِ إِذَا تَوَارَى Ve dargınlıktan tulum gibi şişip kabarmak maʿnāsınadır; yukālu: قَنْبَعَ فُلَانٌ إِذَا انْتَفَخَ مِنَ الْغَضَبِ

اَلْمُقَنْبِعُ [el-muḳanbiʿ] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Söbü başlı adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُقَنْبِعُ الرَّأْسِ أَيْ مُبَرْطَلُهُ

[ق ن ث ع]

اَلْمُقَنْثِعُ [el-muḳanṯiʿ] (ṯā-yı müsellese ile ve ism-i fāʿil bünyesiyle) Sakalı kaba ve dağınık olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُقَنْثِعُ اللِّحْيَةِ أَيْ عَظِيمُهَا مُنْتَشِرُهَا

[ق ن د ع]

اَلْقُنْدُعُ [el-ḳunduʿ] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) Deyyūs ve kurumsağa denir; yukālu: هُوَ قُنْدُعٌ أَيْ دَيُّوثٌ

[ق ن ذ ع]

اَلْقُنْذُعُ [el-ḳunẕuʿ] (ẕāl-ı muʿceme ile) قُنْدُعٌ [ḳunduʿ] vezninde ve mürādifidir.

اَلْقُنْذُعَةُ [el-ḳunẕuʿat] قُنْزُعَةٌ [ḳunzuʿat] vezninde ve mürādifidir ki zikr olunur.

اَلْقَنَاذِعُ [el-ḳanāẕiʿ] (ḳāf'ın fethiyle) Devāhī ve āfāta denir; yukālu: أَصَابَتْهُمُ الْقَنَاذِعُ أَيِ الدَّوَاهِي Ve bed ve fuhş ve nā-sezā sözlere denir; yukālu: رَمَاهُ بِالْقَنَاذِعِ أَيِ الْكَلَامِ الْقَبِيحِ وَالْفُحْشِ

[ق ن ز ع]

اَلْقُنْزُعَةُ [el-ḳunzuʿat] (ḳāf'ın ve zā-yı muʿcemenin zammıyla) ve

اَلْقَنْزَعَةُ [el-ḳanzeʿat] (ḳāf'ın ve zā'yın fethiyle) ve

اَلْقِنْزِعَةُ [el-ḳinziʿat] (زِبْرِجَةٌ [zibricet] vezninde) ve

اَلْقُنْزَعَةُ [el-ḳunzeʿat] (جُنْدَبَةٌ [cundebet] vezninde) ve

اَلْقُنْزُعُ [el-ḳunzuʿ] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde ki beş lügattır) Başın havālī ve etrāfında olan saça denir; cemʿi قَنَازِعُ [ḳanāziʿ] ve قُنْزُعَاتٌ [kunzuʿāt] gelir. Bu māddenin mahall-i zikri bu mevkiʿdir, zīrā nūn'u asliyyedir. Cevherī zāʾide olduğuna zehābla "ق،ز،ع" māddesinde sebt eylemiştir, lākin gayr-i savābdır. Ve

قَنَازِعُ [ḳanāziʿ] Baş tırāş olduktan sonra cābe-cā ibkā olunan saç bakiyyelerine denir ki ondan nehy-i nebevī sādır olmuştur. Kāle'ş-şārih ve fi'l-hadīsi: "أَنَّهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ نَهَى عَنِ الْقَنَازِعِ" فَهِيَ أَنْ يُؤْخَذَ الشَّعْرُ وَيُتْرَكَ مِنْهُ مَوَاضِعُ Ve

قُنْزُعَةٌ [ḳunzuʿat] Oğlanın başında olan perçeme denir, ʿalā-kavlin kabarıp uzamış saça denir; yukālu: تَرَكَ فِي رَأْسِهِ قُنْزُعَةً وَهِيَ الْخُصْلَةُ مِنَ الشَّعْرِ تُتْرَكُ عَلَى رَأْسِ الصَّبِيِّ أَوْ هِيَ مَا ارْتَفَعَ مِنَ الشَّعْرِ وَطَالَ Ve bir mikdār çayırlık parçasına denir; yukālu: مَا فِي الْكَلَإِ إِلاَّ قُنْزُعَةٌ أَيْ قِطْعَةٌ مَعِرَةٌ Ve kuşun gövdesinde sāʾir tüyleri gidip bir mikdārca kalan bakiyyesine denir. Ve kuyruk sokumuna denir, عَجْبٌ [ʿacb] maʿnāsına. Ve horozun ibiğine denir; ve tepeli cinsinin perçemine denir. Ve cevzden büyücek yuvalak taşa denir; yukālu: رَمَاهُ بِالْقُنْزُعَةِ وَهِيَ مِنَ الْحِجَارَةِ مَا هُوَ أَعْظَمُ

مِنَ الْجَوْزَةِ Ve ʿavretlerin başlarına sardıkları nezkeb makūlesine denir. Ve

قَنَازِعُ [ḳanāziʿ] Devāhī ve āfāta ıtlāk olunur. Ve buğdaycık otunun bakiyyelerine denir.

قُنْزُعٌ [Ḳunzuʿ] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) Mekke ile Sirreyn beyninde bir niçe tepeli bir dağın ismidir.

اَلْقَنْزَعَةُ [el-ḳanzeʿat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Dövüşen horoz hasmından maglūb olup kaçmak maʿnāsınadır; yukālu: قَنْزَعَ الدِّيكُ إِذَا هَرَبَ مِنَ الدِّيكِ الَّذِي يُقَاتِلُهُ

[ق ن ع]

اَلْقُنُوعُ [el-ḳunūʿ] (رُجُوعٌ [rucūʿ] veznide) Tezellül ve meskenetle dilenmek maʿnāsınadır; yukālu: قَنَعَ الرَّجُلُ قُنُوعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا سَأَلَ وَتَذَلَّلَ Ve kısmetine rāzī ve hursend olmak maʿnāsına olmakla zıdd olur; yukālu: قَنَعَ فُلَانٌ إِذَا رَضِيَ بِالْقِسْمِ Müʾellifin burada tahrīri *Baṣāʾir*'deki tahrīrine muhāliftir, zīrā burada vech-i mezkūr üzere masdarları müttehid ve bāb-ı sālisten olarak resm eylemiştir, lākin *Baṣāʾir*'de züll ve suʾāl maʿnāsına olan, bāb-ı sālisten قُنُوعٌ [ḳunūʿ]; ve rızā bi'l-kısmet maʿnāsına olan bāb-ı rābiʿden قَنَاعَةٌ [ḳanāʿat] olmak üzere sebt eylemiştir. Gerçi burada dahi çend satr sonraca قَنَاعَةٌ [ḳanāʿat]i bāb-ı rābiʿden olarak resm eylemiştir, lākin vech-i mesrūd üzere bāb-ı sālisten dahi vürūd etmek siyākında sebt eylemekle şārihin beyānı üzere lügat-ı mercūha irtikāb eylemiştir. Ve min duʿāʾihim: نَسْأَلُ اللهَ الْقَنَاعَةَ وَنَعُوذُ بِاللهِ مِنَ الْقُنُوعِ أَيِ السُّؤَالِ وَالتَّذَلُّلِ ve fi'l-meseli: "خَيْرُ الْغِنَى الْقُنُوعُ وَشَرُّ الْفَقْرِ الْخُضُوعُ" Burada قَنُوعٌ [ḳunūʿ] rızā bi'l-kısmet maʿnāsınadır. Ve bayır ve dağ makūlesi yüksek yere çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: قَنَعَتِ الْإِبِلُ قُنُوعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا صَعِدَتْ Kāle'ş-şārih: tekūlu: قَنَعْتُ الْجَبَلَ إِذَا عَلَوْتَهُ

اَلْقَانِعُ [el-ḳāniʿ] Züll ve meskenetle suʾāl edici adama denir ki maʿnā-yı evvelden meʾhūzdur; yukālu: رَجُلٌ قَانِعٌ أَيْ سَائِلٌ مُتَذَلِّلٌ Ve kısmetine rāzī ve hursend olan adama denir. Ve bir mekāndan mekān-ı āhere hurūc eden adama denir.

اَلْقَنِيعُ [el-ḳanīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bu dahi dilenciye denir. Ve kısmetine rāzī olan adama denir.

اَلْقَنَاعَةُ [el-ḳanāʿat] (سَمَاحَةٌ [semāḥat] vezninde) ve

اَلْقَنَعُ [el-ḳanaʿ] (fethateynle) ve

اَلْقُنْعَانُ [el-ḳunʿān] (ḳāf'ın zammıyla) Nahnu kasemnā matbahından taʿyīn olunan kısmete rāzī olmak maʿnāsınadır; yukālu: قَنِعَ الرَّجُلُ قَنَاعَةً وَقَنَعًا وَقُنْعَانًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا رَضِيَ بِالْقِسْمِ Ve

قُنْعَانٌ [ḳunʿān] Şol şāhide denir ki ʿadl ve mevsūk olmakla reʾyine yāhūd hükmüne yā şehādetine kāniʿ ve rāzī oluna. Müzekker ve müʾennesi ve müfredi ve cemʿi müsāvīdir.

اَلْقَنِعُ [el-ḳaniʿ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلْقَنُوعُ [el-ḳanūʿ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Be-gāyet sāhib-i kanāʿat olan adama denir. Ve

قَنُوعٌ [ḳanūʿ] Aşağıya nüzūl edecek engebe yere denir, هَبُوطٌ [hebūṭ] maʿnāsına. Ve bu müʾennestir. Ve yükseğe çıkacak yokuşa denir, صَعُودٌ [ṣaʿūd] maʿnāsına. Bu cihetle zıdd olur.

اَلْمَقْنَعُ [el-maḳnaʿ] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) قُنْعَانٌ [ḳunʿān] gibi şol şāhide denir ki reʾyine yā hükmüne yā şehādetine kanāʿatla cedel ve daʿvā ḫasm ve fasl olu-

nur; yukālu: شَاهِدٌ مَقْنَعٌ وَقُنْعَانٌ أَيْ رَضِيٌّ يُقْنَعُ بِهِ أَوْ بِحُكْمِهِ أَوْ بِشَهَادَتِهِ

اَلْقَنْعُ [el-ḳanᶜ] (مَنْعٌ [menᶜ] vezninde) Davar otlağa meyl ve kasd eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: قَنَعَتِ الْإِبِلُ قَنْعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا مَالَتْ لِلْمَرْتَعِ Ve davar yatağına ve yurduna doğru yönelmek maᶜnāsınadır; yukālu: قَنَعَتِ الْإِبِلُ قَنْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا مَالَتْ لِمَأْوَاهَا وَأَقْبَلَتْ نَحْوَ أَهْلِهَا Ve deve şūr otlaktan tatlı otlağa hurūc eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: قَنَعَتِ الْإِبِلُ قَنْعًا مِنَ الْبَابِ الْمَزْبُورِ إِذَا خَرَجَتْ مِنَ الْحَمْضِ إِلَى الْخُلَّةِ Ve tulumun ve kırbanın ağzını kıvırmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَنَعَ الْإِدَاوَةَ إِذَا خَنَثَ رَأْسَهَا Ve hayvānın memesi yukarı karnına doğru çekilmek maᶜnāsınadır; yukālu: قَنَعَتِ الشَّاةُ إِذَا ارْتَفَعَ ضَرْعُهَا وَلَيْسَ فِي ضَرْعِهَا تَصَوُّبٌ

اَلْقَنْعَةُ [el-ḳanᶜat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Deve şūr otlaktan tatlı otlağa çıkmağa denir ki ismdir.

اَلْإِقْنَاعُ [el-iḳnāᶜ] (hemzenin kesriyle) ve

اَلْإِسْتِقْنَاعُ [el-istiḳnāᶜ] Bunlar da hayvānın memesi karnına doğru çekilmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَقْنَعَتِ الشَّاةُ وَاسْتَقْنَعَتْ بِمَعْنَى قَنَعَتْ ve fi'l-hadīsi: ""نَاقَةٌ مُقْنِعَةُ الضَّرْعِ"" الَّتِي أَخْلَافُهَا تَرْتَفِعُ إِلَى بَطْنِهَا Ve

إِقْنَاعٌ [iḳnāᶜ] قِنْعَةٌ [ḳinᶜat] yaᶜnī iki sehl tepe aralığında olan düz yere uğramak maᶜnāsınadır; yukālu: أَقْنَعَ الرَّجُلُ إِذَا صَادَفَ الْقِنْعَةَ Ve bir adamı bir nesneye rāzī ve kāniᶜ kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَقْنَعَهُ إِذَا أَرْضَاهُ Ve bir kimse kıyām-ı namāzda ettiği gibi gözleri önünde ve iki tarafa katᶜā meyl ve iltifāt eylemeyerek başını dikip durmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: أَقْنَعَ رَأْسَهُ إِذَا نَصَبَهُ لاَ يَلْتَفِتُ يَمِينًا وَشِمَالاً وَجَعَلَ طَرْفَهُ مُوَازِيًا أَيْ لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ Ve sürüyü otlağa uğratmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَقْنَعَ الْغَنَمَ إِذَا أَمَرَّهَا لِلْمَرْتَعِ Ve bir kimseyi bir nesneye muhtāc kılmak maᶜnāsına olmakla zıdd olur; yukālu: أَقْنَعَ فُلاَنًا إِذَا أَحْوَجَهُ Bunun zıddiyyeti üçüncü maᶜnāya nisbetledir.

اَلْمِقْنَعُ [el-miḳnaᶜ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) ve

اَلْمِقْنَعَةُ [el-miḳneᶜat] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Hatunların baş örtüsüne denir ki çar taᶜbīr olunur; yukālu: تَقَنَّعَتْ بِالْمِقْنَعِ وَالْمِقْنَعَةِ وَهِيَ مَا تُقَنِّعُ بِهِ الْمَرْأَةُ رَأْسَهَا

اَلْقِنَاعُ [el-ḳināᶜ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bu dahi ᶜavretlerin baş örtüsüne denir, lākin bu مِقْنَعَةٌ [miḳneᶜat]tan evsaᶜ olur. Ve hurmā çubuğundan örülmüş yassı sepete denir; yukālu: وَضَعَ التَّمْرَ بِالْقِنَاعِ أَيِ الطَّبَقِ مِنْ عُسُبِ النَّخْلِ Ve yüreğin perdesine denir ki ince zardır, غِشَاءُ الْقَلْبِ [ġişāᵓu'l-ḳalb] maᶜnāsına. Ve yarağa ve silāha ıtlāk olunur; cemᶜi قُنُعٌ [ḳunuᶜ]dur zammeteynle; yukālu: أَخَذُوا قُنُعَهُمْ أَيْ أَسْلِحَتَهُمْ

قِنَاعٌ [ḳināᶜ] (gayr-i munsarıf olarak) Dişi koyuna tesmiye olunmuştur, حِمَارُ [ḥimār] dedikleri gibi. Ve bu قَطَامِ [ḳaṭāmi] bābındandır.

اَلْقَنَعَةُ [el-ḳanaᶜat] (fetehātla) Yüksek nesnenin tepesine denir; yukālu: قَنَعَةُ الْجَبَلِ وَالسَّنَامِ أَيْ أَعْلاَهُمَا

اَلْقَنَعُ [el-ḳanaᶜ] (fethateynle) Yüksek kum tepeye, ᶜalā-kavlin aşağısı zemīnden yanlarına doğru düzce ve yassıca olanına denir ki لَبَبٌ [lebeb] dahi derler; tekūlu: رَأَيْتُهُ عَلَى قَنَعٍ وَهُوَ مَا أَشْرَفَ مِنَ الرَّمْلِ أَوْ مَا اسْتَوَى أَسْفَلُهُ مِنَ الْأَرْضِ إِلَى جَنْبِهِ Ve

قَنَعٌ [Ḳanaᶜ] Ṣaᶜlebiyye nām mevziᶜle Cebel-i Murbiḥ beyninde bir suyun adıdır.

اَلْقِنْعُ [el-ḳinᶜ] (ḳāf'ın kesriyle) Silāha ve yarağa denir; cemᶜi أَقْنَاعٌ [aḳnāᶜ] gelir. Ve قِنْعَةٌ [ḳinᶜat] lafzından cemᶜ-i cinsi olur ki

toprağı olur ki toprağı sehl ve mülāyim olan iki tepe beyninde vākiᶜ düz yere denir; cemᶜu'l-cemᶜi قِنْعَانٌ [ḳinᶜān]dır ḳāf'ın kesriyle. Ve bir nesnenin asl ve bünyādına denir; yukālu: كَرِيمُ الْقِنْعِ أَيِ الْأَصْلِ Ve Yemāme'de bir suyun adıdır. Ve hurmā çubuklarından örülmüş yassı sepete denir, bunda zammla da cāᵓizdir. Ve çalacak boruya denir, شَبُّورٌ [şebbūr] maᶜnāsına. Bunda قُبْعٌ [ḳubᶜ] ve قُنْعٌ [ḳuṣᶜ] lafzlarından musahhaf değildir. Şārihin beyānına göre رَفْعٌ [refᶜ] maᶜnāsındandır, zīrā refᶜ-i savtı mutazammındır; yukālu: يَنْفُخُ فِي الْقِنْعِ أَيِ الشَّبُّورِ

قُنَيْعٌ [Ḳuneyᶜ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Benū Caᶜfer ile Benū Ebī Bekr b. Kilāb beyninde bir su adıdır.

اَلْقُنَيْعَةُ [el-Ḳuneyᶜat] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) Bādiyede Ṣaᶜlebiyye ile Ḥuzeymiyye beyninde bir birke adıdır.

اَلْقُنْعَةُ [el-ḳunᶜat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Dilenciliğe denir; yukālu: أَعُوذُ بِاللهِ مِنْ مَجَالِسِ الْقُنْعَةِ أَيْ مِنَ السُّؤَالِ

اَلْأَقْنَعُ [el-aḳnaᶜ] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Şol deveye denir ki başı dik olup ve köprücük dedikleri kemik yerleri basık ve çökük ola; yukālu: جَمَلٌ أَقْنَعُ إِذَا كَانَ فِي رَأْسِهِ شُخُوصٌ وَفِي سَالِفَتِهِ تَطَامُنٌ

اَلْمُقْنَعُ [el-muḳnaᶜ] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Dişleri iç yüzüne doğru eğri olan ağza vasf olur; yukālu: فَمٌ مُقْنَعٌ إِذَا كَانَتْ أَسْنَانُهُ مَعْطُوفَةً إِلَى دَاخِلٍ

اَلْمُقْنَعَةُ [el-muḳneᶜat] (مُكْرَمَةٌ [mukremet] vezninde ki) Rāᶜī'nin işbu: "زَجِلَ الْحُدَاءِ كَأَنَّ || قَصَبًا وَمُقْنَعَةَ الْحَنِينِ عَجُولاً فِي حَيْزُومِهِ" beytinde vākiᶜ ve nūn'un fethiyle ve kesriyle mervīdir. Fethine göre murād nāydır, zīrā neyzen nāyı çaldığı vaktte başını yukarı kaldırır ve kesreye göre murād refᶜ-i hanīn eden nākadır, bu sūrette وَصَوْتَ مُقْنِعَةِ الْحَنِينِ takdīrindedir.

اَلتَّقْنِيعُ [et-taḳnīᶜ] Bir kimseyi bir nesneye rāzī ve kāniᶜ kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَنَّعَ فُلَانًا إِذَا رَضَّاهُ Ve hatunun başına قِنَاعٌ [ḳināᶜ] örttürmek maᶜnāsınadır; yukālu: قَنَّعَ الْمَرْأَةَ إِذَا أَلْبَسَهَا الْقِنَاعَ Ve bir kimsenin üzerine havāle olup tepesine kamçı ve değnek makūlesiyle harıl harıl vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَنَّعَ رَأْسَهُ بِالسَّوْطِ إِذَا غَشَّاهُ بِهِ Ve horoz birbiriyle dövüşürken boynunun tüylerini tepelerine doğru kabartmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَنَّعَ الدِّيكُ إِذَا رَدَّ بُرَائِلَهُ إِلَى رَأْسِهِ

اَلْمُقَنَّعُ [el-muḳannaᶜ] (مُعَظَّمٌ [muᶜaẓẓam] vezninde) Başına tolga giymiş adama denir, migfer-pūş maᶜnāsına; yukālu: رَجُلٌ مُقَنَّعٌ إِذَا كَانَ عَلَيْهِ بَيْضَةُ الْحَدِيدِ

اَلتَّقَنُّعُ [et-teḳannuᶜ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Hatun başına çar bürünmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَقَنَّعَ فُلَانٌ إِذَا تَغَشَّى بِثَوْبٍ

[ق ن ف ع]

اَلْقُنْفُعُ [el-ḳunfuᶜ] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) Hasīs ve nākes bodura denir; yukālu: رَجُلٌ قُنْفُعٌ أَيْ قَصِيرٌ خَسِيسٌ Ve fāreye denir; زِبْرِجٌ [zibric] vezninde dahi lügattır.

اَلْقُنْفُعَةُ [el-ḳunfuᶜat] (قُنْفُذَةٌ [ḳunfuẕet] vezninde) Göte denir, إِسْتٌ [ist] maᶜnāsına. Ve kirpiye denir, قُنْفُذَةٌ [ḳunfuẕet] maᶜnāsına.

[ق ن ق ع]

بَنُو قَيْنُقَاعَ [Benū Ḳaynuḳāᶜ] (ḳāf'ın fethi ve nūn'un harekāt-ı selāsıyla) Yehūd kavminden bir kabīle ismidir ki Medīne'de olurlar idi.

[ق و ع]

اَلْقَوْعُ [el-ḳavᶜ] (نَوْعٌ [nevᶜ] vezninde) ve

اَلْقِيَاعُ [el-ḳiyāᶜ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Erkek hayvān dişiye aşmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَاعَ الْفَحْلُ عَلَيْهَا يَقُوعُ قَوْعًا وَقِيَاعًا إِذَا نَزَا Ve bir nesneden yāhūd bir yere giderken kıçınlayıp dönmek maᶜnāsınadır; yukālu: قَاعَ فُلَانٌ إِذَا خَنَسَ وَنَكَصَ Ve

قَوْعٌ [ḳavᶜ] Hurmā ve buğday makūlesi vazᶜ ettikleri düzlenmiş el ayası gibi yere denir; yukālu: أَلْقَى التَّمْرَ بِالْقَوْعِ وَهُوَ الْمِسْطَحُ يُلْقَى فِيهِ التَّمْرُ أَوِ الْبُرُّ Cemᶜi أَقْوَاعٌ [aḳvāᶜ]dır.

اَلْقَوَعَانُ [el-ḳaveᶜān] Köpek aksayarak ve yekerek yürümek maᶜnāsınadır; yukālu: قَاعَ الْكَلْبُ قَوَعَانًا إِذَا ظَلَعَ

اَلْقَاعُ [el-ḳāᶜ] (حَالٌ [ḥāl] vezninde) Çevresinde dağlar ve tepeler görünmeyen düz ve engin sahrāya denir ki ova taᶜbīr olunur, Fārisīde deşt denir; cemᶜi قِيعٌ [ḳīᶜ] gelir ve قِيعَةٌ [ḳīᶜat] gelir ve قِيعَانٌ [ḳīᶜān] gelir ḳāf'ın kesreleriyle ve أَقْوَاعٌ [aḳvāᶜ] gelir ve أَقْوُعٌ [aḳvuᶜ] gelir, أَفْلُسٌ [eflus] vezninde; yukālu: وَعْدُهُ كَسَرَابٍ بِقَاعٍ أَيْ أَرْضٍ سَهْلَةٍ مُطْمَئِنَّةٍ قَدِ انْفَرَجَتْ عَنْهَا الْجِبَالُ وَالْآكَامُ Ve

قَاعٌ [Ḳāᶜ] Medīne'de bir kule ismidir. Ve Zubāle kurbünde bir mevziᶜ adıdır. Ve

يَوْمُ الْقَاعِ [yevmu'l-Ḳāᶜ] Yevm-i maᶜrūftur ki ondan Beṣṭām b. Ḳays nām kimse Evs b. Ḥacer'i esīr eylemiştir.

قَاعُ الْبَقِيعِ [Ḳāᶜu'l-Beḳīᶜ] Suleym diyārında bir mevziᶜdir.

قَاعُ مَوْحُوشٍ [Ḳāᶜu Mevḥūş] Yemāme'de bir mevziᶜdir.

تَقُوعُ [Teḳūᶜ] (تَكُونُ [tekūnu] vezninde) Ḳuds kazāsında bir karyedir, ona aᶜlā ᶜasel nisbet olunur.

اَلْقَاعَةُ [el-ḳāᶜat] (سَاحَةٌ [sāḥat] vezninde) Hānenin avlusuna denir; yukālu: لِدَارِهَا قَاعَةٌ وَاسِعَةٌ أَيْ سَاحَةٌ

اَلْقُوَاعُ [el-ḳuvāᶜ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Tavşana denir; müᵓennesi قُوَاعَةٌ [ḳuvāᶜat] tır.

اَلْقَوَّاعُ [el-ḳavvāᶜ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Pek ürüyücü kurda denir; yukālu: ذِئْبٌ قَوَّاعٌ أَيْ صَيَّاحٌ

اَلتَّقَوُّعُ [et-teḳavvuᶜ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] veznninde) Dikenli yerde yürür gibi gocunarak ve iki tarafa saparak yürümek maᶜnāsınadır; yukālu: تَقَوَّعَ الرَّجُلُ إِذَا مَالَ فِي مِشْيَتِهِ كَالْمَاشِي فِي مَكَانٍ شَائِكٍ Ve kaya keleri ağaca çıkmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَقَوَّعَ الْحِرْبَاءُ الشَّجَرَةَ إِذَا عَلاَهَا

[ق ه ق ع]

اَلْقِهْقَاعُ [el-ḳihḳāᶜ] (ḳāf'ın kesriyle) Ayı kısmı güler şeklinde sırıtmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَهْقَعَ الدُّبُّ قِهْقَاعًا إِذَا ضَحِكَ

[ق ي ع]

اَلْقَيْعُ [el-ḳayᶜ] (بَيْعٌ [beyᶜ] vezninde) Hınzīr böğürmek maᶜnāsınadır; yukālu: قَاعَ الْخِنْزِيرُ يَقِيعُ قَيْعًا إِذَا صَوَّتَ

اَلْأُقَيْعَاءُ [el-Uḳayyāᶜ] (hemzenin zammı ve ḳāf'ın fethi ve yā'nın teşdīdiyle) Maḍcaᶜ nām mahalde bir mevziᶜ adıdır.

FASLU'L-KĀF
(فَصْلُ الْكَافِ)

[ك ب ع]

اَلْكَبْعُ [el-kebʿ] (نَبْعٌ [nebʿ] vezninde) Kesmek maʿnāsınadır; yukālu: كَبَعَ الشَّيْءَ كَبْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا قَطَعَهُ Ve menʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَبَعَهُ إِذَا مَنَعَهُ Ve akçeyi nakd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَبَعَ الدَّرَاهِمَ وَالدَّنَانِيرَ إِذَا نَقَدَهَا

اَلْكُبُوعُ [el-kubūʿ] (رُجُوعٌ [rucūʿ] vezninde) Züll ve huzūʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَبَعَهُ كُبُوعًا إِذَا ذَلَّ وَخَضَعَ لَهُ

اَلْكُبَعُ [el-kubaʿ] (صُرَدٌ[ṣurad] vezninde) Deniz devesine denir ki deve şeklinde bir cānverdir, denizde olur; tekūlu: رَأَيْتُ كُبَعًا أَيْ جَمَلَ الْبَحْرِ Bu münāsebetle bed-likā ve taslak ve nā-zībā ʿavrete düşnām mevkiʿinde يَا وَجْهَ الْكُبَعِ derler.

اَلتَّكْبِيعُ [et-tekbīʿ] Pāre pāre kesmek maʿnāsınadır; yukālu: كَبَّعَهُ إِذَا قَطَّعَهُ

[ك ت ع]

اَلْكَتِيعُ [el-ketīʿ] (tā-yı fevkıyye ile أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Leʾīm ve füru-māyeye denir; yukālu: رَجُلٌ كَتِيعٌ أَيْ لَئِيمٌ Ve tāmam-ı seneye mahsūs vasf olur ki tām ve kāmil demektir; yukālu: حَوْلٌ كَتِيعٌ أَيْ تَامٌّ Ve

كَتِيعٌ [ketīʿ] ve

كُتَاعٌ [kutāʿ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Ehad ve ferd maʿnāsınadır; yukālu: مَا بِالْمَكَانِ كَتِيعٌ وَكُتَاعٌ أَيْ أَحَدٌ

اَلْكَتْعُ [el-ketʿ] (قَطْعٌ [ḳaṭʿ] vezninde) Bāʾ harfiyle müteʿaddī olarak bir nesneyi iletmek ve alıp götürmek maʿnāsınadır; yukālu: كَتَعَ بِهِ كَتْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا ذَهَبَ بِهِ Ve bir işe sığınıp hāzır ve āmāde olmak maʿnāsınadır; yukālu: كَتَعَ الرَّجُلُ إِذَا شَمَّرَ فِي أَمْرِهِ Ve dertop büzülüp burtarmak maʿnāsınadır; yukālu: كَتَعَ الرَّجُلُ إِذَا انْقَبَضَ وَانْضَمَّ Bu cihetle zıdd olur. Ve baʿzılar ʿindinde bu iki maʿnāda savāb olan bāb-ı rābiʿden فَرِحَ vezninde olmaktır, ʿalā-kavlin iki bābdan dahi lügattır. Ve

كَتْعٌ [ketʿ] Kaçıp gitmek maʿnāsınadır; yukālu: كَتَعَ الرَّجُلُ إِذَا هَرَبَ Ve yemīn eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَتَعَ فُلَانٌ إِذَا حَلَفَ Ve eşek kısmı yelmek maʿnāsınadır; yukālu: كَتَعَ الْحِمَارُ إِذَا عَدَا

اَلْكُتُوعُ [el-kutūʿ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Pek ırağa gitmek maʿnāsınadır; gerek hissī ve maʿnevī olsun; yukālu: كَتَعَ فِي الْأَرْضِ كُتُوعًا إِذَا ذَهَبَ Ve minhu tekūlu'l-ʿArab: كَتَعْتَ فِي الْمَخَازِي مَا كَفَاكَ Bu kelām sebb ve düşnām taʿbīrātındandır, "Ḫizy ve fezāhat sana kifāyet ettikçe sen ona kanāʿat eylemeyip dahi ifrātına gittin!" demektir. Ve yekūlūne: كَتَعْتَ فِي الْمَحَامِدِ مَا كَفَاكَ حَمْدٌ Ve bu medh ve senā kelimātındandır, "Şānına lāyık mehāmid ve mekārimi icrā ve īfā eylemişken yine mübālaga eyledin!" demektir.

اَلْكَوْتَعَةُ [el-kevteʿat] (جَوْهَرَةٌ [cevheret] vezninde) Eşek zekerinin başına denir.

اَلْكُتَعُ [el-kutaʿ] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) Bir işe sıvanıp çemrenip hāzır ve āmāde olan adama denir; yukālu: هُوَ كُتَعٌ فِي أَمْرِهِ أَيْ مُشَمِّرٌ Ve kirpi gibi dertop büzülmüş kimselere denir. Bu cemʿ bünyesidir. Ve tilki eniğinin pek kemterine denir. Ve leʾīm ve zelīl ve nākese denir. Ve sibāʿdan kurda denir; cemʿi كِتْعَانٌ [kitʿān] gelir, صِرْدَانٌ [ṣirdān] vezninde.

أَكْتَعُونَ [ekteʿūn] أَجْمَعُونَ [ecmeʿūn] vezninde ve ona teʾkīden itbāʿ olur; tekūlu: رَأَيْتُهُمْ أَجْمَعِينَ أَكْتَعِينَ تَأْكِيدًا Bunun tafsīli "ب،ت،ع"

māddesinde zikr olundu. Ve bu inkıbāz ve inzimām maʿnāsından meʾhūzdur.

اَلْكُتْعَةُ [el-kutʿat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Küçük kovaya denir; cemʿi كُتَعٌ [kutaʿ] gelir, صُرَدٌ [ṣurad] vezninde. Ve şīşenin boğazına denir.

اَلْمُكْتِعُ [el-muktiʿ] (مُحْسِنٌ [muḥsin] veznin-de) ve

اَلْمُكَوْتِعُ [el-mukavtiʿ] (ism-i fāʿil bünyesiy-le) Sürʿatle yürüyücü insāna ve hayvāna denir; yukālu: جَاءَ مُكْتِعًا وَمُكَوْتِعًا أَيْ جَاءَ يَمْشِي سَرِيعًا

اَلْمُكَاتَعَةُ [el-mukāteʿat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Katl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَاتَعَهُ اللهُ أَيْ قَاتَلَهُ

اَلْمُكْتَعُ [el-muktaʿ] (مُكْرَمٌ [mukrem] veznin-de) İcmāʿ olunmuş reʾy ve tedbīre denir ki reʾy-i perīşān mukābilidir; yukālu: رَأْيٌ مُكْتَعٌ أَيْ مُجْمَعٌ

اَلْأَكْتَعُ [el-ektaʿ] (أَجْمَعُ [ecmaʿ] vezninde) Şol adama denir ki elinin parmakları aya-sına doğru yumuk olup parmakların enleri taşra çıkık ola; yukālu: رَجُلٌ أَكْتَعُ إِذَا كَانَ قَدْ رَجَعَتْ أَصَابِعُهُ إِلَى كَفِّهِ وَظَهَرَتْ رَوَاجِبُهُ

اَلتَّكَاتُعُ [et-tekātuʿ] تَتَابُعٌ [tetābuʿ] vezninde ve mürādifidir; yukālu: تَكَاتَعَ الشَّيْءُ إِذَا تَتَابَعَ

اَلْكَتْعَاءُ [el-ketʿāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vez-ninde) Cāriyeye ıtlāk olunur, أَمَةٌ [emet] maʿnāsına.

اَلتَّكْتِيعُ [et-tektīʿ] Eti tike tike doğramak maʿnāsınadır; yukālu: كَتَّعَ اللَّحْمَ كِتَعًا صِغَارًا إِذَا قَطَّعَهُ قِطَعًا

اَلْكِتَعُ [el-kitaʿ] (عِنَبٌ [ʿineb] vezninde) كِتْعَةٌ [kitʿat]in cemʿidir kāf'ın kesriyle, قِطْعَةٌ [ḳiṭʿat] maʿnāsına.

اَلْكَتْعَةُ [el-ketʿat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Küçük kovaya denir; cemʿi كِتَاعٌ [kitāʿ]dır kāf'ın kesriyle.

[ك ث ع]

اَلتَّكَثُّعُ [et-tekeṯṯuʿ] (kāf'ın fethi ve ṯā-yı mü-sellesenin sükūnuyla) Sütün çervişi yüzü-ne gelmek maʿnāsınadır; yukālu: كَثَعَ اللَّبَنُ كَثْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا عَلاَ دَسَمُهُ وَخُثُورَتُهُ Ve

كَثْعٌ [keṯʿ] ve

كُثُوعٌ [kuṯūʿ] Dudak kızarmak, ʿalā-kavlin kanı çoğalıp gılzat bulmakla dürüklüğe yüz tutmak maʿnāsınadır; yukālu: كَثَعَتِ الشَّفَةُ كَثْعًا وَكُثُوعًا إِذَا احْمَرَّتْ أَوْ كَثُرَ دَمُهَا حَتَّى كَادَتْ تَنْقَلِبُ

اَلتَّكْثِيعُ [et-tekṯīʿ] Bu dahi sütün çervişi yüzüne çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: كَثَّعَ اللَّبَنُ بِمَعْنَى كَثَعَ Ve deve ve koyun ve keçi makūlesinin karnı gevşeklemek, ʿalā-kavlin gevşeklik peydā etmekle sürmek maʿnāsınadır; yukālu: كَثَّعَتِ الْإِبِلُ وَالْغَنَمُ إِذَا اسْتَرْخَتْ بُطُونُهَا أَوِ اسْتَرْخَتْ فَثَلَطَتْ Ve yara ve çıban makūlesinin yukarıları onal-mak maʿnāsınadır; yukālu: كَثَّعَ الْجُرْحُ إِذَا بَرَأَ أَعْلاَهُ Ve yerin nebātı zuhūr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَثَّعَتِ الْأَرْضُ إِذَا نَجَمَ نَبَاتُهَا Ve çömlek kaynar iken keffini ve köpüğünü atmak maʿnāsınadır; yukālu: كَثَّعَتِ الْقِدْرُ إِذَا رَمَتْ بِزَبَدِهَا Ve sakal birden zuhūr etmek, ʿalā-kavlin uzayıp çoğalmak maʿnāsınadır; yukālu: كَثَّعَتِ اللِّحْيَةُ إِذَا خَرَجَتْ دُفْعَةً أَوْ طَالَتْ وَكَثُرَتْ Ve tulumun yüzüne ge-len sütün kaymağını tenāvül eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَثَّعَ السِّقَاءَ إِذَا أَكَلَ مَا عَلاَهُ مِنَ الدَّسَمِ

اَلْكُثُوعُ [el-kuṯūʿ] (رُجُوعٌ [rucūʿ] vezninde) Bu dahi deve ve koyun makūlesinin karnı gevşeklemek yāhūd gevşekleyip sürmek maʿnāsınadır; yukālu: كَثَعَتِ الْإِبِلُ وَالْغَنَمُ كُثُوعًا إِذَا اسْتَرْخَتْ بَطْنُهَا أَوِ اسْتَرْخَتْ فَثَلَطَتْ

اَلْكَشَعُ [el-keşaʿ] (fethateynle) Bu dahi dudak kızarmak yāhūd kanı çoğalıp gılzat bulmakla dürüklüğe yüz tutmak maʿnāsınadır; yuḳālu: كَشِعَتِ الشَّفَةُ كَشَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا احْمَرَّتْ أَوْ كَثُرَ دَمُهَا حَتَّى كَادَتْ تَنْقَلِبُ

اَلْكَاشِعَةُ [el-kāşiʿat] Pek kızıl dudağa ve diş etine vasf olur; yukālu: شَفَةٌ وَلِثَةٌ كَاشِعَةٌ أَيْ مُحْمَرَّةٌ

اَلْأَكْشَعُ [el-ekşaʿ] Dudakları ve diş etleri pek kızıl ve kalın adama denir.

اَلْمُكَشِّعَةُ [el-mukeşşiʿat] (مُحَدِّثَةٌ [muḥaddişet] vezninde) Dudakları ve diş etleri kalın ve pek kızıl hatuna denir.

اَلْكَشْعَةُ [el-keşʿat] (تَمْرَةٌ [temret] ve غُرْفَةٌ [ġurfet] veznlerinde) Süt yüzüne gelen kaymağa ve çervişe denir. Ve kaynayan tencerenin attığı keffe ve köpüğe denir. Ve

كُشْعَةٌ [kuşʿat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Üst dudağın ortasında olan yive denir.

اَلْكَشَعَةُ [el-keşeʿat] (fetehātla) Balçığa denir, طِينٌ [ṭīn] maʿnāsına.

[ك د ع]

اَلْكِدَاعُ [el-Kidāʿ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Maʿşer b. Mālik b. ʿAvf nām kimsenin ki İmām Ḥuseyn radıyallāhu ʿanhu ile berāber olup Kūfe kurbünde Ṭaff nām mahalde maktūl oldu, ceddi ismidir.

اَلْكَدْعُ [el-kedʿ] (رَدْعٌ [redʿ] vezninde) Defʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَدَعَهُ كَدْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا دَفَعَهُ

اَلْكُدْعَةُ [el-kudʿat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Zelīl ve hakīr kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ كُدْعَةٌ أَيْ ذَلِيلٌ

[ك ر ب ع]

اَلْكَرْبَعَةُ [el-kerbeʿat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Yere yıkmak maʿnāsınadır; yukālu: كَرْبَعَهُ إِذَا صَرَعَهُ Ve kılıçla çalıp kesmek maʿnāsınadır; yukālu: كَرْبَعَهُ بِالسَّيْفِ إِذَا قَطَعَهُ Ve bir adamın paçasını ayırmak maʿnāsınadır; yukālu: كَرْبَعَ قَوَائِمَهُ إِذَا أَبَانَهَا

[ك ر ت ع]

اَلْكَرْتَعُ [el-kertaʿ] (tā-yı fevkıyye ile جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Bodur kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ كَرْتَعٌ أَيْ قَصِيرٌ

اَلْكَرْتَعَةُ [el-kerteʿat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Beyhūde ve mālāyaʿnīye düşmek maʿnāsınadır; yukālu: كَرْتَعَ الرَّجُلُ إِذَا وَقَعَ فِيمَا لاَ يَعْنِيهِ

[ك ر س ع]

اَلْكُرْسُعَةُ [el-kursuʿat] ve

اَلْكُرْسُوعَةُ [el-kursūʿat] (kāf'ların zammıyla) Cemāʿat-i insānīye denir; yukālu: جَاءَتْ كُرْسُعَةٌ مِنَ النَّاسِ وَكُرْسُوعَةٌ أَيْ جَمَاعَةٌ

اَلْكُرْسُوعُ [el-kursūʿ] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Bilek kemiğinin ucunun serçe parmak tarafında olan yumruca kemiğe denir, ʿalā-kavlin koyun ve keçi makūlesinin inciğinden bilekçesine yakın ucunda vākiʿ yumruca küçük kemikçeğize denir.

اَلْكَرْسَعَةُ [el-kerseʿat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Yelmek maʿnāsınadır; yukālu: كَرْسَعَ الرَّجُلُ إِذَا عَدَا Ve bir kimsenin كُرْسُوعٌ [kursūʿ] una kılıçla çalmak maʿnāsınadır; yukālu: كَرْسَعَ فُلاَنًا إِذَا ضَرَبَ كُرْسُوعَهُ بِالسَّيْفِ

[ك ر ع]

اَلْكَرَعُ [el-keraʿ] (fethateynle) Bir yerde irkilmiş yağmur suyuna denir ki eğilip ondan ağız ile içmek kābil ola; yukālu: فِي الْوَادِي كَرَعٌ كَثِيرٌ وَهُوَ مَاءُ السَّمَاءِ يُكْرَعُ فِيهِ Ve davarın ayaklarına denir, قَوَائِمُ الدَّابَّةِ [ḳavāʾimu'd-dābbet] maʿnāsına. Ve

كَرَعٌ [keraʿ] Masdar olur, bir adamın inciklerinin yukarıları incecik olmak maʿnāsınadır; yukālu: كَرِعَ الرَّجُلُ كَرَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا دَقَّ مُقَدَّمَ سَاقَيْهِ Ve füru-māye ve zāt ve zamānı ve vakʿ ve iʿtibārı dūn ve kemter kimseye ıtlāk olunur; kavāʾim-i dābbe maʿnāsındandır. Müfredi ve cemʿi berāberdir; yukālu: رَجُلٌ وَرِجَالٌ كَرَعٌ أَيْ سَفِلٌ دَنِيُّ النَّفْسِ وَالْمَكَانِ Ve kız, erkek istemek maʿnāsınadır ki ere kızmak taʿbīr olunur; yukālu: كَرِعَتِ الْجَارِيَةُ كَرَعًا إِذَا اغْتَلَمَتْ Ve bir adam davarın hemān paçasını yemeğe kanāʿat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَرِعَ الرَّجُلُ إِذَا اجْتَزَأَ بِأَكْلِ الْكُرَاعِ Ve bir adamın paçası ağrımak maʿnāsınadır; yukālu: كَرِعَ الرَّجُلُ إِذَا شَكَى كُرَاعَهُ Ve insān yāhūd hayvān ince paçalı olmak maʿnāsınadır, gerek kolları uzun ve gerek kısa olsun; yukālu: كَرِعَ الرَّجُلُ وَالضَّأْنُ إِذَا صَارَ دَقِيقَ الْأَكَارِعِ وَالْأَذْرُعِ طَوِيلَةً كَانَتْ أَوْ قَصِيرَةً Ve bir kimse denī ve sāfil olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: كَرِعَ الرَّجُلُ إِذَا سَفُلَ Ve incik kemiğinin yukarısı incerek olmak maʿnāsınadır; yukālu: كَرِعَتِ السَّاقُ إِذَا دَقَّ مُقَدَّمُهَا Ve bulut yağmur yağdırmak maʿnāsınadır; yukālu: كَرِعَتِ السَّمَاءُ إِذَا أَمْطَرَتْ Ve bir kara taşlığın burun gibi tümüp çıkmış yerine varmak maʿnāsınadır; yukālu: كَرِعَ فُلَانٌ إِذَا صَارَ فِي الْكُرَاعِ مِنَ الْحَرَّةِ Ve gereği gibi tīb sürünmekle bedenine yapışmak maʿnāsınadır; yukālu: كَرِعَ الرَّجُلُ إِذَا تَطَيَّبَ بِطِيبٍ فَلَصِقَ بِهِ Ve ʿavret be-gāyet erkeğe kızıp cimāʿa düşkün olmak maʿnāsınadır; yukālu: كَرِعَتِ الْمَرْأَةُ فِي الرَّجُلِ إِذَا اشْتَهَتْ إِلَيْهِ وَأَحَبَّتِ الْجِمَاعَ

اَلْكَرِعَةُ [el-kerīʿat] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Erkeğe kızgın ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ كَرِعَةٌ أَيْ مُغْتَلِمَةٌ

اَلْكَرْعُ [el-kerʿ] (صَرْعٌ [ṣarʿ] vezninde) ve اَلْكُرُوعُ [el-kurūʿ] (رُجُوعٌ [rucūʿ] vezninde) Suyu avuçla yāhūd bir kap ile içmeksizin yerinden eğilip ağzıyla içmek maʿnāsınadır; yukālu: كَرَعَ فِي الْمَاءِ أَوْ فِي الْإِنَاءِ وَكَرِعَ كَرْعًا وَكُرُوعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَالرَّابِعِ إِذَا تَنَاوَلَهُ بِفِيهِ مِنْ مَوْضِعِهِ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَشْرَبَ بِكَفَّيْهِ وَلَا بِإِنَاءٍ Ve hayvānın yāhūd insānın paçasına vurmak maʿnāsınadır; yukālu: رَمَاهُ فَكَرَعَهُ كَرْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَصَابَ كُرَاعَهُ

اَلْكَارِعَاتُ [el-kāriʿāt] Su üzere dikilmiş hurmā ağaçlarına denir.

اَلْكَارِعُ [el-kāriʿ] Mutlakan suya giren şahsa denir, gerek sudan içsin ve gerek içmesin.

اَلْكَرَّاعُ [el-kerrāʿ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Dāʾimā sefile-i nāsla üns ve ülfet eden süflī-tabīʿat kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ كَرَّاعٌ إِذَا كَانَ يُخَادِنُ السَّفِلَ مِنَ النَّاسِ Ve devābb ve mevāşīsini ekserī yağmur suyuyla iskā eden adama denir; yukālu: هُوَ كَرَّاعٌ إِذَا كَانَ يَسْقِي مَالَهُ بِمَاءِ السَّمَاءِ

اَلْكَرِيعُ [el-kerīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Şol kimseye denir ki su içecek maşrabası mefkūd olmakla nehrden avuçlarıyla içer ola; yukālu: رَجُلٌ كَرِيعٌ أَيْ شَارِبٌ مِنَ النَّهْرِ بِيَدَيْهِ إِذَا فَقَدَ الْإِنَاءَ

اَلْكُرَاعُ [el-kurāʿ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Koyun ve sığır makūlesinin bacaklarının incerek olan yerine denir ki at kısmında وَظِيفٌ [veẓīf] menzilindedir, lisānımızda paça taʿbīr olunur ki mahsūs taʿāmı olur. Ve bu müʾennestir; cemʿi أَكْرُعٌ [ekruʿ] ve أَكَارِعُ [ekāriʿ] gelir; ve minhu yukālu: "أَعْطَى الْعَبْدَ كُرَاعًا فَطَلَبَ ذِرَاعًا" وَهِيَ مِنَ الْبَقَرِ وَالْغَنَمِ بِمَنْزِلَةِ الْوَظِيفِ مِنَ الْفَرَسِ وَهُوَ مُسْتَدَقُّ السَّاقِ Ve

كُرَاعٌ [kurāʿ] Kara taşlık tepenin bir tarafa doğru uzanmış burnuna denir; cemʿi كِرْعَانٌ [kirʿān] gelir, غُرَابٌ [ġurāb] ve غِرْبَانٌ [ġirbān] gibi. Ve her şeyʾin ucuna ıtlāk olunur;

yukālu: كُرَاعُ الشَّيْءِ أَيْ طَرَفُهُ ve yukālu: إِمْشِ فِي كُرَاعِ الطَّرِيقِ أَيْ فِي طَرَفِهِ Ve

كُرَاعٌ [kurāʿ] Cemīʿ at kısmına şāmil ism-i cins olarak müstaʿmeldir; tekūlu: إِحْبِسِ الْكُرَاعَ فِي سَبِيلِ اللهِ أَيِ الْخَيْلَ

كُرَاعُ الْغَمِيمِ [Kurāʿu'l-Ġamīm] (ġayn-ı muʿcemenin fethiyle) ʿUsfān nām mahalle üç mīl mesāfede bir mevziʿin adıdır.

أَكْرُعُ الْجَوْزَاءِ [ekruʿu'l-cevzāʾ] (rā'nın zammıyla) Cevzāʾ burcunun müştemil olduğu sūret-i kevākibiyyenin evāhirine ıtlāk olunur.

أَكَارِعُ الْأَرْضِ [ekāriʿu'l-arḍ] Zemīnin pek baʿīd olan etrāf ve gāyātından ʿibārettir. Kāle'ş-şārih: وَعَنِ النَّخَعِيِّ كَانُوا يَكْرَهُونَ الطَّلَبَ فِي أَكَارِعِ الْأَرْضِ فِي أَطْرَافِهَا الْقَاصِيَةِ

اَلْإِكْرَاعُ [el-ikrāʿ] (hemzenin kesriyle) Av sayyādın tüleğine gelmek maʿnāsınadır; yukālu: إِرْمِ فَقَدْ أَكْرَعَكَ الصَّيْدُ أَيْ أَمْكَنَكَ

اَلْمُكْرِعَاتُ [el-mukriʿāt] (مُحْسِنَاتٌ [muḥsināt] vezninde) Şol develere ıtlāk olunur ki soğuktan başlarını ocağa sokmalarıyla boyunları isten ve tütünden kararmış ola.

اَلْمُكْرَعَاتُ [el-mukreʿāt] (مُكْرَمَاتٌ [mukremāt] vezninde) Su içre gars olunmuş hurmā ve sāʾir eşcāra ıtlāk olunur.

مُكْرَعُ الْقَوَائِمِ [mukreʿu'l-ḳavāʾim] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Paçaları kavī ve şedīd hayvāna denir; yukālu: فَرَسٌ مُكْرَعُ الْقَوَائِمِ أَيْ شَدِيدُهَا

اَلتَّكَرُّعُ [et-tekerruʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) ʿÖrf-i şerʿde ābdest almak maʿnāsınadır; etrāf-ı أَكَارِعُ [ekāriʿ]ine imrār-ı māʾ eylediği için; yukālu: تَكَرَّعَ الرَّجُلُ إِذَا تَوَضَّأَ لِلصَّلَاةِ

[ك س ع]

اَلْكَسْعُ [el-kesʿ] (kāf'ın fethi ve sīn'in sükūnuyla) El ile yāhūd tabanın göğsüyle bir adamın kıçına vurmak maʿnāsınadır; yukālu: كَسَعَهُ كَسْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا ضَرَبَ دُبُرَهُ بِيَدِهِ أَوْ بِصَدْرِ قَدَمِهِ Ve nāka yāhūd dişi geyik kuyruğunu bacağı arasına kıstırmak maʿnāsınadır; yukālu: كَسَعَتِ النَّاقَةُ أَوِ الظَّبْيَةُ إِذَا أَدْخَلَتَا أَذْنَابَهُمَا بَيْنَ أَرْجُلِهِمَا Ve nākanın memesinden [süt] henüz tamāmen çekilmeyip bir mikdār dahi var iken sene-i ātiyede ziyādece olmak için bakiyye alıkomak maʿnāsınadır; yukālu: كَسَعَ النَّاقَةَ بِغُبْرِهَا إِذَا تَرَكَ بَقِيَّةً مِنْ لَبَنِهَا فِي خِلْفِهَا يُرِيدُ بِذَلِكَ تَغْزِيرَهَا

اَلْكَاسِعُ [el-kāsiʿ] Kuyruğunu bacağı aralığına kıstırır olan nākaya ve dişi āhūya denir.

اَلْكُسْعَةُ [el-kusʿat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Mutlakan dābbenin alnında olan ak beneğe ve noktaya denir. Ve tavşancıl kuşunun kuyruğu altında olan top beyāz tüylere denir; cemʿi كُسَعٌ [kusaʿ] gelir, صُرَدٌ [ṣurad] vezninde. Ve kullanılan eşeklere ve sığırlara denir. Ve köle ve çākerlere denir. Bunlar sevk olunurken enselerinden değnekle vurulduklarından için ıtlāk olunmuştur. Ve bir sanemin ismidir. Ve مَنِيحَةٌ [menīḥat] maʿnāsınadır ki bir kimseye sağımlık için verilmiş koyuna ve nākaya denir.

اَلْكُسَعُ [el-kusaʿ] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) Ekmek kırığına denir, كِسَرُ الْخُبْزِ [kiseru'l-ḫubz] maʿnāsına. Ve Yemen'de bir küçük kabīle adıdır yāhūd Benū Ṣaʿlebe b. Saʿd b. Ḳaysu ʿAylān'dan bir cemāʿattir; Ġāmid b. el-Ḥāriṯ el-Kuseʿī ki nedāmet husūsunda darb-ı meseldir, o cemāʿattendir. Aslı budur ki merkūm bir gün deve raʿy ederken bir mahalde bir aʿlā kayın ağacına müsādif olmakla be-gāyet istihsān edip ondan bir yay ve beş dāne ok kesip vāfir zamān çalışıp meydāna getirdi. Bir gece bir gömel-

ti içre yaban eşeği şikārına müterassıdan ihtifā ve tekemmün edip o esnāda nāgāh bir sürü yaban eşekleri zuhūr ve mürūr eylemekle birini nişāne alıp attıkta bir kayaya tesādüf eylemekle çakmak gibi şerāre zuhūr ettikte hatā eyledi mülāhazasıyla müteʾessif oldu. Bir sāʿatten sonra bir sürü dahi gelip geçerken kezālik birine ok salıverdi. O dahi şīve-i sābık üzere rū-nümūn olup hulāsa okun beşini dahi atıp hāl minvāl-i mesrūd üzere olmakla kemāl-i infiʿālinden hemān yayı taşa çalıp şikest eyledi. Vaktā ki sabāh olup geceki attıkları oklara doğru müteveccih oldukta gördü ki her atılan ok bir şikāra isābet ve baʿde'n-nüfūz taşa dokunur olmakla beş tāne hımār-ı vahş sergi gibi serilip yatarlar. Bu hāli gördükte kemāl-i teʾessüfünden baş parmağını katʿ edip işbu kıtʿayı inşād eyledi:

نَدِمْتُ نَدَامَةً لَوْ أَنَّ نَفْسِي
تُطَاوِعُنِي إِذَا لَقَطَعْتُ خَمْسِي
تَبَيَّنَ لِي سَفَاهُ الرَّأْيِ مِنِّـــــي
لَعَمْرُ أَبِيكَ حِينَ كَسَرْتُ قَوْسِي

اَلْكَسَعُ [el-kesaʿ] (fethateynle) Şol beyāza denir ki baʿzı atın topuğunda olan sarkık tüylerin uçlarında olur.

اَلْأَكْسَعُ [el-eksaʿ] Kuyruğu altında beyāz tüyleri olan güvercine denir; yukālu: حَمَامٌ أَكْسَعُ إِذَا كَانَ تَحْتَ ذَنَبِهِ رِيشٌ بِيضٌ

اَلْمُكَسَّعُ [el-mukessaʿ] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Aslā tezevvüc eylemeyen adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُكَسَّعٌ إِذَا لَمْ يَتَزَوَّجْ

اَلْإِكْتِسَاعُ [el-iktisāʿ] Erkek deve esrimekle kuyruğuyla uyluklarına vurmak maʿnāsınadır; إِكْتَسَعَ الْفَحْلُ إِذَا خَطِرَ فَضَرَبَ فَخِذَيْهِ بِذَنَبِهِ Ve at ve kelb kuyruğunu bacağı aralığına kısmak maʿnāsınadır; yukālu: إِكْتَسَعَ الْفَرَسُ وَالْكَلْبُ بِذَنَبِهِ إِذَا اسْتَنْفَرَ

اَلْمُكْتَسِعَةُ [el-muktesiʿat] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Şol koyuna denir ki ona بِرَصَةٌ [bireṣat] ve وَحَرَةٌ [veḥaret] dedikleri böcek üşmekle bir tarafına yübüset ʿārız olur ola. Koyun kısmı nisvān bevli üzere yattıkta o böcek ʿārız ve müstevlī olur; yukālu: شَاةٌ مُكْتَسِعَةٌ إِذَا كَانَتْ أَصَابَهَا دَابَّةٌ يُقَالُ لَهَا الْبِرَصَةُ وَالْوَحَرَةُ فَيَيْبَسُ [Ve] بِرَصَةٌ [bireṣat] ve وَحَرَةٌ [veḥaret] māddelerinde beyān olundu.

[ك ش ع]

اَلْكَشَعُ [el-keşaʿ] (kāf'ın ve şīn-i muʿcemenin fethiyle) Kalb sıkıntısına uğrayıp bī-huzūr olmak maʿnāsınadır; yukālu: كَشِعَ الرُّجُلُ كَشَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ضَجِرَ

اَلْكَشْعُ [el-keşʿ] (kāf'ın fethi ve şīn-i muʿcemenin sükūnuyla) Maktūlün başına çokuşup duran adamlar dağılıp gitmek maʿnāsınadır; yukālu: كَشَعَ الْقَوْمُ عَنْ قَتِيلٍ كَشْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا تَفَرَّقُوا

[ك ع ع]

اَلْكُعُوعُ [el-kuʿūʿ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Zaʿīfü'l-kalb ve cebān olmak maʿnāsınadır; yukālu: كَعَّ الرَّجُلُ كُعُوعًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَمِنَ الْأَوَّلِ فَهُوَ قَلِيلٌ إِذَا جَبُنَ وَضَعُفَ وَقِيلَ كَعَعْتُ كَمَنَعْتُ وَكَعِعْتُ كَعَلِمْتُ يَعْنِي مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَالرَّابِعُ

اَلْكَعُّ [el-kaʿʿ] (kāf'ın fethiyle) ve

اَلْكَاعُّ [el-kāʿʿ] Sıfatlardır, korkak ve bī-zehre ve zaʿīfü'l-kalb adama denir; ve minhu yukālu: كَعُّ الْوَجْهِ أَيْ رَقِيقُهُ

اَلْكُعْكُعُ [el-kuʿkuʿ] (هُدْهُدٌ [hudhud] vezninde) Bu dahi korkak bī-zehre kişiye denir.

اَلْإِكْعَاعُ [el-ikʿāʿ] (hemzenin kesriyle) Bir adama korku vermekle ʿazīmet edeceği maksadından alıkomak maʿnāsınadır; tekūlu: أَكْعَعْتُهُ أَيْ جَبَّنْتُهُ وَخَوَّفْتُهُ وَحَبَسْتُهُ عَنْ وَجْهِهِ

اَلْكَعْكَعَةُ [el-kaᶜkeᶜat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) إِكْعَاعٌ [ikᶜāᶜ] maᶜnāsınadır.

اَلتَّكَعْكُعُ [et-tekaᶜkuᶜ (تَزَلْزُلٌ [tezelzul] vezninde) كَعْكَعَةٌ [kaᶜkeᶜat]ın mutāviᶜidir; tekūlu: كَعْكَعْتُهُ فَتَكَعْكَعَ

اَلْكَعَنْكَعُ [el-keᶜankaᶜ] (kāf'ların fethiyle) عَكَنْكَعٌ [ᶜakenkaᶜ] maᶜnāsınadır ki gūl-ı beyābānīnin erkeğine denir.

[ك ل ع]

اَلْكَلَعُ [el-kelaᶜ] (fethateynle) Ayakta olan çatlağa ve kīr ve çirke denir; yukālu: فِي قَدَمِهِ كَلَعٌ أَيْ شُقَاقٌ وَوَسَخٌ Ve davar ayağına ᶜārız olan bıçılgan ᶜilletine denir. Ve bu maᶜnālarda masdar olur; yukālu: كَلِعَ قَدَمُهُ كَلَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا وَسِخَ وَتَشَقَّقَ ve yukālu: كَلِعَتْ قَوَائِمُ الْفَرَسِ إِذَا جَرِبَتْ جَرَبًا شَدِيدًا Ve baş kīrlenmek maᶜnāsınadır; yukālu: كَلِعَ رَأْسُهُ إِذَا اتَّسَخَ Ve başta olan kīr çamur gibi kuruyup kalmak maᶜnāsınadır; yukālu: كَلِعَ عَلَى رَأْسِهِ الْوَسَخُ إِذَا يَبِسَ Ve ayak çatlamak ve kīr ve pās tutmak maᶜnāsınadır, niteki zikr olundu; yukālu: كَلِعَتْ رِجْلُهُ إِذَا تَوَسَّخَتْ وَتَشَقَّقَتْ Ve

كَلَعٌ [kelaᶜ] ve

كُلَاعٌ [kulāᶜ] (ضُدَاعٌ [ṣudāᶜ] vezninde) Devenin bakanakları bıçılgan olup çatlamak maᶜnāsınadır; yukālu: كَلِعَ الْبَعِيرُ كَلَعًا وَكُلَاعًا إِذَا حَصَلَ لَهُ شُقَاقٌ فِي الْفِرْسِنِ

اَلْكَلْعُ [el-kelᶜ] (قَلْعٌ [ḳalᶜ] vezninde) Bu dahi başın kīri kurumak maᶜnāsınadır; yukālu: كَلِعَ الْوَسَخُ عَلَى رَأْسِهِ كَلْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا يَبِسَ

اَلْكَلِعُ [el-keliᶜ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلْكَلِعَةُ [el-keliᶜat] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Sıfatlardır, ayağı kīrli pāslı çatlak adama ve ayağı bıçılgan hayvāna denir. Ve ayağa da vasf olur. Ve

كَلِعٌ [keliᶜ] Şol kaba ve kırbaya denir ki üzerinde kīr ve pās kat kat yığılıp keçelenmiş ola; yukālu: إِنَاءٌ وَسِقَاءٌ كَلِعٌ إِذَا الْتَبَدَ عَلَيْهِ الْوَسَخُ

اَلْإِكْلَاعُ [el-iklāᶜ] (hemzenin kesriyle) Bir nesnenin üzerine kīr ve pās kat kat çökmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَكْلَعَهُ الْوَسَخُ إِذَا عَلَاهُ وَالْتَبَدَ عَلَيْهِ

اَلْكُلْعَةُ [el-kulᶜat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Deve kısmına mahsūs bir marazdır ki sağrısında hādis olup bütün tüylerini döküp ve yerini kapkara ve yarık yarık eder.

اَلْكِلْعُ [el-kilᶜ] (kāf'ın kesriyle) Mālını iyice gözetip hoş takayyüd ve tīmār eden adama denir; yukālu: هُوَ كِلْعُ مَالٍ أَيْ إِزَاؤُهُ Ve bed-kıyāfet ve zişt-heyᵓet olan leᵓīm ve fürū-māyeye denir; cemᶜi كِلَعَةٌ [kileᶜat]tır, عِنَبَةٌ [ᶜinebet] vezninde; yukālu: رَجُلٌ كِلْعٌ أَيِ الْجَافِي الْهَيْئَةِ اللَّئِيمُ

اَلْكَوْلَعُ [el-kevlaᶜ] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Kīre ve pāsa denir; yukālu: عَلَاهُ عَلَيْهِ الْكَوْلَعُ أَيِ الْوَسَخُ

اَلْكَلَعَةُ [el-keleᶜat] (fetehātla) Koyun ve keçi sürüsüne denir.

اَلْكُلَاعُ [el-kulāᶜ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Kuvvet ve beᵓs ve şiddet ve mevātin-i cenk ve mehāfette sebāt ve şecāᶜat maᶜnāsınadır. Bu sebeble dilīr ve bahādıra كُلَاعِيٌّ [kulāᶜiyy] denir; yukālu: رَجُلٌ كُلَاعِيٌّ أَيْ شُجَاعٌ

كَلَاعٌ [Kelāᶜ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Endelus'te bir mevziᶜ adıdır.

ذُو الْكَلَاعِ [Ẕu'l-Kelāᶜ] أَذْوَاءٌ [eẕvāᵓ] taᶜbīr olunan mülūk-i Yemen'den iki melik lakabıdır, biri Ẕu'l-Kelāᶜ el-Ekber'dir ki Yezīd b. en-Nuᶜmān'dır. Ve birisi Ẕu'l-Kelāᶜ el-Aṣġar'dır ki Sumeyfaᶜ b. Nākūr b. ᶜAmr b. Yaᶜfur b. Ẕi'l-Kelāᶜ el-Ekber'dir.

اَلتَّكَلُّعُ [et-tekelluʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Nās müctemiʿ ve müttefik olmak üzere ʿahd ve yemīn eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَكَلَّعَ الْقَوْمُ إِذَا تَحَالَفُوا Merkūm Ẕu'l-Kelāʿ el-Aṣġar'ın lakabı bundan meʾhūzdur, zīrā Hevāzin ile Ḥarāz kabīlesinden māʿadā cümle-i kabīle-i Ḥimyer merkūm huzūrunda müctemiʿ ve itāʿati bābında ʿahd ve peymān eylediler. Ve kabīleteyn-i mezbūreteyn Ẕu'l-Kelāʿ el-Ekber tarafına tecemmuʿ ve tehālüf eylediler.

[ك م ع]

اَلْكِمْعُ [el-kimʿ] (kāf'ın kesriyle) ve

اَلْكَمِيعُ [el-kemīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Arkadaşa ve hem-firāşa denir; yukālu: هُوَ كِمْعُهُ وَكَمِيعُهُ أَيْ ضَجِيعُهُ Ve

كِمْعٌ [kimʿ] Kaftana ve kapamaya denir; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ كِمْعٌ أَيْ قَبَاءٌ Ve kenarları yüksek ortası obruk oturaklı yere denir. ʿAlā-kavlin çukur ve alçak yere denir. Ve كِمْعُ الْوَادِي [kimʿu'l-vādī] derenin bir cānibine denir; yukālu: نَزَلُوا فِي كِمْعِ الْوَادِي أَيْ فِي نَاحِيَتِهِ Ve mahal ve mevziʿ ve mesken maʿnāsınadır; ve minhu yukālu: فُلَانٌ فِي كِمْعِهِ أَيْ فِي بَيْتِهِ وَمَوْضِعِهِ

اَلْكَمَعُ [el-kemaʿ] (fethateynle) Kaba uylukta olan ʿukdeye denir.

اَلْكَمِعُ [el-kemiʿ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Herkese mütābaʿat eder olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ كَمِعٌ أَيْ إِمَّعَةٌ

اَلْكَمْعُ [el-kemʿ] (قَمْعٌ [ḳamʿ] vezninde) Davarın ayaklarını sinirleyip kesmek maʿnāsınadır; yukālu: كَمَعَ قَوَائِمَ الْفَرَسِ كَمْعًا Ve kapta olan suyun mecmūʿunu içmek maʿnāsınadır; yukālu: كَمَعَ فِي الْإِنَاءِ إِذَا كَرَعَ أَيْ شَرِبَ كُلَّهُ Ve davar yapça yapça emekleyerek yürümek maʿnāsınadır; yukālu: كَمَعَتِ الدَّابَّةُ إِذَا مَشَتْ ضَعِيفَةً

اَلْمُكَامَعَةُ [el-mukāmeʿat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir kimse ile bir yorganda yāhūd bir sevbde sarılıp yatmak maʿnāsınadır; yukālu: كَامَعَهُ إِذَا ضَاجَعَهُ فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ وَضَمَّهُ إِلَيْهِ

اَلْإِكْتِمَاعُ [el-iktimāʿ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznincde) Kırbanın ve tulumun ağzından içmek maʿnāsınadır; yukālu: إِكْتَمَعَ السِّقَاءَ إِذَا شَرِبَ مِنْ فِيهِ

[ك ن ت ع]

اَلْكُنْتُعُ [el-kuntuʿ] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) Bodur adama denir; yukālu: رَجُلٌ كُنْتُعٌ أَيْ قَصِيرٌ

[ك ن ع]

اَلْكُنُوعُ [el-kunūʿ] (رُجُوعٌ [rucūʿ] vezninde) Dertop yumulup büzülmek maʿnāsınadır; yukālu: كَنَعَ الشَّيْءَ كُنُوعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا انْقَبَضَ وَانْضَمَّ Ve karīb olmak maʿnāsınadır; yukālu: كَنَعَ الْأَمْرُ إِذَا قَرُبَ Ve bir nesneye tamaʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَنَعَ فِيهِ إِذَا طَمِعَ Ve libāsa sürünülen tīb eseri bulaşıp yapışmak maʿnāsınadır; yukālu: كَنَعَ الْمِسْكُ بِالثَّوْبِ إِذَا لَزِقَ بِهِ Ve rıfk ve mülāyemet ve huzūʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَنَعَ إِلَيْهِ إِذَا خَضَعَ وَلَانَ Ve yıldız tolunmak maʿnāsınadır; yukālu: كَنَعَ النَّجْمُ إِذَا مَالَ لِلْغُرُوبِ Ve bir nesneden korkup kaçmak maʿnāsınadır; yukālu: كَنَعَ عَنِ الْأَمْرِ إِذَا هَرَبَ وَجَبُنَ Ve bir adamın parmaklarına vurmakla kurutup ʿamelden alıkomak maʿnāsınadır; yukālu: كَنَعَ أَصَابِعَهُ إِذَا ضَرَبَهَا فَأَيْبَسَهَا Ve yemīn eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَنَعَ بِاللهِ تَعَالَى Ve tavşancıl kuşu süzülüp inerken kanatlarını devşirip birbirine yanaştırmak maʿnāsınadır; yukālu: كَنَعَتِ الْعُقَابُ إِذَا ضَمَّتْ جَنَاحَيْهَا لِلْإِنْقِضَاضِ

اَلْإِكْنَاعُ [el-iknāʿ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi rıfk ve huzūʿ ve tevāzūʿ eylemek maʿnāsınadır; ʿalā-kavlin zillet ve hakārete müşrif olmak yāhūd dilenmek maʿnāsınadır; yukālu: أَكْنَعَ الرَّجُلُ إِذَا خَضَعَ وَلاَنَ أَوْ دَنَا مِنَ الذِّلَّةِ أَوْ سَأَلَ Ve yaklaştırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَكْنَعَ الْإِبِلَ إِلَيَّ إِذَا أَدْنَاهَا

اَلْكَنَعُ [el-kenaʿ] (fethateynle) Bir nesne kurumakla çekilip büzülmek maʿnāsınadır; yukālu: كَنِعَ الشَّيْءُ كَنَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا يَبِسَ وَتَشَنَّجَ Ve bir nesne dāʾim ve ber-karār olmak maʿnāsınadır; yukālu: كَنِعَ الشَّيْءُ إِذَا لَزِمَ أَيْ دَامَ Ve bir adam çenesi üzere yere yıkılıp düşmek maʿnāsınadır; yukālu: كَنِعَ الرَّجُلُ إِذَا صُرِعَ عَلَى حَنَكِهِ

اَلْكَنِعُ [el-kenicʿ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Derisi buruşmuş koca kişiye denir; yukālu: شَيْخٌ كَنِعٌ أَيْ شَنِجٌ

اَلْكَانِعَةُ [el-kāniʿat] Yüze yapışık olan burunlara vasf olur; yukālu: أُنُوفٌ كَانِعَةٌ أَيْ لَازِقَةٌ بِالْوَجْهِ

اَلْكَنِيعُ [el-kenīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Eli kırılmış kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ كَنِيعٌ أَيِ الْمَكْسُورُ الْيَدِ Ve tarīkini kayıp āher tarīka sapmış adama denir; yukālu: فُلاَنٌ كَنِيعٌ أَيْ عَادِلٌ عَنْ طَرِيقِهِ إِلَى غَيْرِهِ Ve pek açlığa denir; yukālu: جُوعٌ كَنِيعٌ أَيْ شَدِيدٌ

اَلْكَنْعَانِيُّونَ [el-Kenʿāniyyūn] Kenʿān b. Sām b. Nūḥ ʿaleyhi's-selām evlādından bir cemāʿattir ki lügat-ı ʿArabiyyeye müşābih bir lügatle tekellüm ederler idi.

اَلْأَكْنَعُ [el-eknaʿ] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Eli çolak adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَكْنَعُ أَيْ أَشَلُّ Ve nākıs işe ıtlāk olunur; cemʿi كُنْعٌ [kunʿ]dur kāf'ın zammıyla; yukālu: أَمْرٌ أَكْنَعُ أَيْ نَاقِصٌ

اَلْمُكْنَعُ [el-muknaʿ] (مُجْمَلٌ [mucmel] vezninde) Şol kırbaya ve tuluma denir ki ağzı çeşmeye yāhūd göle yakın götürüp doldurulur ola; yukālu: سِقَاءٌ مُكْنَعٌ إِذَا كَانَ يُدْنَى فُوهُ إِلَى الْغَدِيرِ فَيُمْلَأُ Ve

مُكْنَعٌ [muknaʿ] ve

مُكَنَّعٌ [mukennaʿ] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Kolları büzülmüş yāhūd elleri kesilmiş adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُكْنَعٌ وَمُكَنَّعٌ أَيِ الْمُقَفَّعُ الْيَدِ أَوِ الْمَقْطُوعُهَا

اَلتَّكْنِيعُ [et-teknīʿ] ʿUdūl edip sapmak maʿnāsınadır; yukālu: كَنَّعَ عَنْهُ إِذَا عَدَلَ Ve bir kimsenin elini çolak eylemek maʿnāsınadır, yukālu: كَنَّعَ يَدَهُ إِذَا أَشَلَّهَا Ve bir kimsenin bilekçesini kılıçla çalmak maʿnāsınadır; yukālu: كَنَّعَ فُلاَنًا بِالسَّيْفِ إِذَا كَوَّعَهُ

اَلْكَانِعُ [el-kāniʿ] Kendisini kayd ve bend be-gāyet sıkıştırmış tutsağa denir; yukālu: أَسِيرٌ كَانِعٌ إِذَا ضَمَّهُ الْقَيْدُ

اَلْكِنْعُ [el-kinʿ] (kāf'ın kesriyle) Dağ kuytusunda kalan su bakiyyesine denir, عِنْكٌ [ʿink] maʿnāsına.

اَلْإِكْتِنَاعُ [el-iktināʿ] Birikmek maʿnāsınadır; yukālu: إِكْتَنَعَ الْقَوْمُ إِذَا اجْتَمَعَ Ve bir kimseye mihrübānlık edip esirgemek maʿnāsınadır; yukālu: إِكْتَنَعَ عَلَيْهِ إِذَا تَعَطَّفَ Ve akşam erişip çatmak maʿnāsınadır; yukālu: إِكْتَنَعَ اللَّيْلُ إِذَا حَضَرَ وَدَنَا

اَلتَّكَنُّعُ [et-tekennuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir şeyʾe taʿalluk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَكَنَّعَ بِهِ إِذَا تَعَلَّقَ بِهِ Ve büzülüp dertop buruşmak maʿnāsınadır; yukālu: تَكَنَّعَ الْأَسِيرُ فِي قِدِّهِ إِذَا تَقَبَّضَ

[ك و ع]

اَلْكَوْعُ [el-kevʿ] (نَوْعٌ [nevʿ] vezninde) Havānın pek ıssılığından kelb bileği üzere sürünerek yürümek maʿnāsınadır; yukālu: كَاعَ الْكَلْبُ يَكُوعُ كَوْعًا إِذَا مَشَى عَلَى كُوعِهِ مِنْ شِدَّةِ الْحَرِّ

اَلْكُوعُ [el-kūʿ] (kāf'ın zammıyla) ve
اَلْكَاعُ [el-kāʿ] Bilek ucunun baş parmaktan tarafına denir, ʿalā-kavlin koldan bileklerin iki kemikleri uçlarına denir ki asl bileğe muttasıl yeridir. Yāhūd كُوعٌ [kūʿ] baş parmak cānibine olan ucuna denir ve كَاعٌ [kāʿ] كُرْسُوعٌ [kursūʿ]a denir ki serçe parmaktan yana olan ucundan ʿibārettir. Yāhūd كُوعٌ [kūʿ] bilekçenin iki tarafında olan kemiklerin katʿā hacmi olmamakla pek bellisiz gibi olanına denir.

اَلْأَكْوَعُ [el-ekvaʿ] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Zikr olunan كَاعٌ [ḳāʿ]ı iri adama denir; yukālu: هُوَ أَكْوَعُ أَيْ عَظِيمُ الْكَاعِ Ve bilekçeleri omuzdan yana eğri olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَكْوَعُ إِذَا كَانَ قَدْ أَقْبَلَ رُسْغَاهُ عَلَى مَنْكِبَيْهِ Ve

أَكْوَعُ [Ekvaʿ] Ashābdan Seleme b. ʿAmr b. Sinān b. Ekvaʿ'ın ceddi lakabıdır. Mümāileyh Seleme be-gāyet devende ve bahādır ve tīr-endāz idi, Ẕī Ḳared ve Ġaṭafān gazāsında gāretgerān-ı küffārın tek ü tenhā ensesine düşüp "خُذْهَا وَأَنَا ابْنُ الْأَكْوَعْ وَالْيَوْمُ يَوْمُ الرُّضَّعْ ||" diyerek remy-i sihām ve katı vāfir eşyā ve esvāb-ı menhūbeyi istirdād eylemişti.

اَلْكَوَعُ [el-kevaʿ] (fethateynle) Bir adam أَكْوَعُ [ekvaʿ] olmak maʿnāsınadır; yukālu: كَوِعَ الرَّجُلُ كَوَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ أَكْوَعَ

اَلتَّكْوِيعُ [et-tekvīʿ] Bir kimsenin kılıçla çalıp bilekçesini eğri kılmak maʿnāsınadır; yukālu: كَوَّعَ فُلَانًا بِالسَّيْفِ إِذَا ضَرَبَهُ حَتَّى اعْوَجَّتْ أَكْوَاعُهُ

اَلتَّكَوُّعُ [et-tekevvuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir adamın bilekçeleri bir ʿārıza sebebiyle eğrilmek maʿnāsınadır; yukālu: تَكَوَّعَتْ يَدُهُ إِذَا أَصَابَ بِهَا الْكَوَعَ

[ك ي ع]

اَلْكَيْعُ [el-keyʿ] (بَيْعٌ [beyʿ] vezninde) ve
اَلْكَيْعُوعَةُ [el-keyʿūʿat] (شَيْعُوعَةٌ [şeyʿūʿat] vezninde) Bir nesneden heybetlenip havf eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: كِعْتُ عَنْهُ كَيْعًا وَكَيْعُوعَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا هِبْتَهُ وَجَبُنْتَ عَنْهُ

اَلْكَائِعُ [el-kāʾiʿ] Bir nesneden heybet alıp korkmuş adama denir; yukālu: هُوَ كَائِعٌ وَكَاعٌ عَلَى الْقَلْبِ وَالْحَذْفِ وَهُمْ كَاعَةٌ مِثْلَ بَائِعٍ وَبَاعَةٍ نَجَزَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'L-LĀM
(فَصْلُ اللاَّمِ)

[ل ب ع]

اَللَّبْعُ [el-lebʿ] (نَبْعٌ [nebʿ] vezninde) Bātıl ve ʿabes maʿnāsınadır; yukālu: ذَهَبَ ضَبْعًا لَبْعًا أَيْ بَاطِلاً

[ل ث ع]

اَلْأَلْثَعُ [el-elṯaʿ] (ṯā-yı müsellese ile أَكْتَعُ [ektaʿ] vezninde) Şol pepeyiye denir ki tekellümde lisānı ṯāʾ ile ʿayn harflerine çalar olur; yukālu: رَجُلٌ أَلْثَعُ إِذَا كَانَ يَرْجِعُ لِسَانُهُ إِلَى الثَّاءِ وَالْعَيْنِ

اَللَّثْعَةُ [el-leṯʿat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Dudağın iç yüzünün dış diplerine dokunan yerine denir.

[ل خ ع]

اَللَّخَعُ [el-leḫaʿ] (lām'ın ve ḫā-yı muʿcemenin fethiyle) Beden salkı ve söl-pük olmak maʿnāsınadır; yukālu: لَخِعَ الرَّجُلُ لَخَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اسْتَرْخَى جِسْمُهُ

لَخِيعَةُ [Leḫīʿat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Esāmīdendir: Ẕu'ş-Şenātir Leḫīʿa b. Yenūf ricāl-i Ḥimyer'dendir.

يَلْخَعُ [Yelḫaʿ] (يَمْنَعُ [yemneʿu] vezninde) Yemen'de bir mevziʿ adıdır. Yāhūd bā-yı muvahhade iledir.

[ل ذ ع]

اَللَّذْعُ [el-leẕʿ] (lām'ın fethi ve ẕāl-ı muʿcemenin sükūnuyla) ʿAşk ve muhabbet yüreği yakıp acıtmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: لَذَعَ الْحُبُّ قَلْبَهُ لَذْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا آلَمَهُ Ve bir nesneyi āteş çalıp göyündürmek maʿnāsınadır; yukālu: لَذَعَتِ النَّارُ الشَّيْءَ إِذَا لَفَحَتْهُ Ve davarın gövdesine dağlağı demirinin ucuyla dürterek dāg basıp yakmak maʿnāsınadır; yukālu: لَذَعَ الْبَعِيرَ لَذْعَةً أَوْ لَذْعَتَيْنِ إِذَا وَسَمَهُ بِطَرَفِ الْمِيسَمِ رَكْزَةً أَوْ رَكْزَتَيْنِ

اَللَّذَّاعُ [el-leẕẕāʿ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Vaʿdine be-gāyet hılf eden kimseye denir, gūyā ki hılf ile mevʿūdün lehi لَذْعٌ [leẕʿ] eder; yukālu: رَجُلٌ لَذَّاعٌ مَذَّاعٌ أَيْ مِخْلاَفٌ لِلْوَعْدِ Burada مَذَّاعٌ teʾkīddir.

اَللَّوْذَعُ [el-levẕaʿ] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) ve

اَللَّوْذَعِيُّ [el-levẕeʿiyy] (nefsine nisbetle) Cüst ve zekī ve zarīf ve zīrek ve hadīdü'l-fuʾād ve fasīh ve sühan-ver adama denir, āteş-zihn ve şihāb-fıtnat olmakla gūyā ki zihn ve zekāsıyla icāle-i zamīr eylediği umūr ve ahvāle ʿalev gibi teʾsīr eder; yukālu: رَجُلٌ لَوْذَعٌ وَلَوْذَعِيٌّ أَيْ خَفِيفٌ ذَكِيٌّ ظَرِيفُ ذِهْنٍ حَدِيدُ الْفُؤَادِ لَسِنٌ فَصِيحٌ

اَلْإِلْتِذَاعُ [el-iltiẕāʿ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir derd ve vecaʿ sebebiyle yanıp yakılmak maʿnāsınadır; yukālu: إِلْتَذَعَ الرَّجُلُ إِذَا احْتَرَقَ وَجَعًا

اَلتَّلَذُّعُ [et-teleẕẕuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Sağa sola iltifāt eylemek maʿnāsınadır, derd-nāk adam gibi; yukālu: تَلَذَّعَ الرَّجُلُ إِذَا الْتَفَتَ يَمِينًا وَشِمَالاً Ve sürʿatlice hoş ve nāzükāne gezip yürümek maʿnāsınadır; yukālu: تَلَذَّعَ الْغُلاَمُ إِذَا سَارَ سَيْرًا حَسَنًا فِي سُرْعَةٍ

[ل س ع]

اَللَّسْعُ [el-lesʿ] (lām'ın fethi ve sīn'in sükūnuyla) ʿAkreb ve yılan sokmak maʿnāsınadır; yukālu: لَسَعَتِ الْعَقْرَبُ وَالْحَيَّةُ لَسْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا لَدَغَتْ Ve baʿzılar dedi ki لَسْعٌ [lesʿ] dikeni ve iğnesi olan cānverin sokumuna mahsūstur, عَقْرَبٌ [ʿaḳreb] ve زُنْبُورٌ [zunbūr] gibi ve لَدْغٌ [ledġ] ağız ile sokmağa yaʿnī diş ile sokmağa mahsūstur, حَيَّةٌ [ḥayyet] gibi, niteki عَضٌّ [ʿaḍḍ] ve نَهْشٌ

[nehş] dahi denir. Ve

لَسْعٌ [lesʿ] Seyr ve seyāhat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: لَسَعَ فِي الْأَرْضِ إِذَا ذَهَبَ

اَلْمَلْسُوعُ [el-melsūʿ] ve

اَللَّسِيعُ [el-lesīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Zikr olunan cānver sokmuş adama denir.

اَللُّسَعَةُ [el-luseʿat] (هُمَزَةٌ [humezet] veznin-de) Dāʾimā nāsı lisānıyla ʿakreb ve hayye gibi sokup āzürde eden mūzī ve bed-zebān kimseye denir; yukālu: إِنَّهُ لُسَعَةٌ أَيْ قَرَّاصَةٌ لِلنَّاسِ بِلِسَانِهِ

لَسْعَى [Lesʿā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Bir mevziʿ adıdır; elifin meddiyle de zebān-zededir.

اَلْمِلْسَعُ [el-milsaʿ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Uz ve üstāz kılavuza ıtlāk olunur; yukālu: هَادٍ مِلْسَعٌ أَيْ حَاذِقٌ

اَللَّسُوعُ [el-lesūʿ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Zevcine bugz ve ʿadāvetle dāʾimā yılan gibi diliyle sokan bed-zebān ʿavrete ıtlāk olunur; yukālu: إِمْرَأَةٌ لَسُوعٌ أَيْ فَارِكٌ يَعْنِي تَلْسَعُ زَوْجَهَا بِسَلَاطَتِهَا

اَللُّسُوعُ [el-lusūʿ] (lām'ın zammıyla) Yarık-lara ve çatlaklara denir; لَسْعَةٌ [lesʿat] müf-redidir; yukālu: فِيهِ لُسُوعٌ أَيْ شُقُوقٌ

اَلْإِلْسَاعُ [el-ilsāʿ] (hemzenin kesriyle) Nās beynini ifsād ile birbirine düşürmek maʿnāsınadır; yukālu: أَلْسَعَ بَيْنَ النَّاسِ إِذَا أَغْرَى

اَلْمُلَسِّعَةُ [el-mulessiʿat] (مُحَدِّثَةٌ [muḥaddiṣet] vezninde) Bir yerde mukīm ve cāy-gīr olan cemāʿate denir; yukālu: هُمْ مُلَسِّعَةٌ أَيْ مُقِيمُونَ

اَلْمُلَسَّعَةُ [el-mulesseʿat] (مُعَظَّمَةٌ [muʿaẓẓamet] vezninde) Bir yerde hemīşe mukīm olup aslā āher yere gitmez olan adama denir, hāʾ mübālaga içindir; gūyā ki ʿakreb soksa yine mübālāt etmeyip yerinden kımılda-maz; yukālu: رَجُلٌ مُلَسَّعَةٌ أَيْ مُقِيمٌ لَا يَبْرَحُ Şārih der ki lafz-ı mezbūr ism-i fāʿil menziline tenzīl olunmakla āhirine hā-yı mübālaga ilhāk olundu.

[ل ط ع]

اَللَّطْعُ [el-laṭʿ] (نَطْعٌ [naṭʿ] vezninde) Yala-mak maʿnāsınadır; yukālu: لَطِعَهُ وَلَطَعَهُ لَطْعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّالِثِ إِذَا لَحَسَهُ Ve ayakla bir adamın kıçına vurmak maʿnāsınadır; yukālu: لَطِعَهُ وَلَطَعَهُ إِذَا ضَرَبَ مُؤَخَّرَهُ بِرِجْلِهِ Ve değnekle vurmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: لَطَعَهُ بِالْعَصَا لَطْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا ضَرَبَهُ Ve bir kimsenin ismini defterden mahv eylemek maʿnāsınadır; yukālu: لَطَعَ اسْمَهُ إِذَا مَحَاهُ Ve bir adamın ismini deftere kayd ve isbāt eylemek maʿnāsına olmakla zıdd olur; yukālu: لَطَعَ اسْمَهُ إِذَا أَثْبَتَهُ Ve çehreye şamar vurmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: لَطَعَ عَيْنَهُ إِذَا لَطَمَهَا Ve oku nişāna de-ğirmek maʿnāsına müstaʿmeldir, yukālu: لَطَعَ الْغَرَضَ إِذَا أَصَابَهُ Ve kuyunun suyu soğuş-mak maʿnāsına müstaʿmeldir; maʿnā-yı evvelden meʾhūzdur; yukālu: لَطَعَتِ الْبِئْرُ إِذَا ذَهَبَ مَاؤُهَا Ve bir ʿārıza sebebiyle parmak kuruyup ʿamelden kalmak maʿnāsınadır; yukālu: لَطَعَ إِصْبَعَهُ إِذَا مَاتَ Ve

لَطْعٌ [laṭʿ] Damağa denir; cemʿi أَلْطَاعٌ [elṭāʿ] dır; yukālu: إِشْتَكَى لَطْعَهُ أَيْ حَنَكَهُ

اَلْإِلْتِطَاعُ [el-iltiṭāʿ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi yalamak maʿnāsınadır; yukālu: إِلْتَطَعَهُ إِذَا لَحَسَهُ

اَللَّطَّاعُ [el-laṭṭāʿ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Şol adama denir ki taʿām ederken parmak-ları bulaşığını sorup yalar ola; yukālu: رَجُلٌ لَطَّاعٌ إِذَا كَانَ يَمُصُّ أَصَابِعَهُ إِذَا أَكَلَ وَيَلْحَسُ مَا عَلَيْهَا

اَللَّطَعُ [el-leṭaʿ] (fethateynle) Dudağın iç yü-zünde olan beyāza denir; ekserī zencīlerin dudaklarında ʿārız olur; yukālu: بِهِ لَطَعٌ وَهُوَ

الْبَيَاضُ فِي بَاطِنِ الشَّفَةِ Baʿzılar لَطَعٌ [leṭaʿ] dudakların yufkacalığına ve baʿzılar dişler dökülüp yerlerinde kökleri kalmağa denir dediler. Ve

لَطَعٌ [leṭaʿ] Fercin eti azca olmakla hīreliğine ve çelimsizliğine denir; yukālu: فِي فَرْجِهَا لَطَعٌ أَيْ قِلَّةُ لَحْمٍ

اَللَّطْعَاءُ [el-laṭʿāʾ] Fercinin eti pek az ve arık ve kuru olan ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ لَطْعَاءُ أَيِ الْيَابِسَةُ الْفَرْجِ وَالْمَهْزُولَةُ Ve küçük fercli ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ لَطْعَاءُ أَيِ الصَّغِيرَةُ الْفَرْجِ

اَلتِّلْطِعُ [et-tilṭiʿ] (tā-yı fevkıyye ile زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Pek kocalıktan dişleri dökülmüş deveye denir.

اَلتَّلَطُّعُ [et-telaṭṭuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Devenin kocalıktan bütün dişleri dökülmüş olmak maʿnāsınadır; yukāl: تَلَطَّعَتِ الْإِبِلُ إِذَا ذَهَبَتْ أَسْنَانُهَا هَرَمًا

[ل ع ع]

اَللُّعَاعُ [el-luʿāʿ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bir nevʿ ottur ki ibtidā-i zuhūrunda be-gāyet ter ve mülāyim olur.

اَللُّعَاعَةُ [el-luʿāʿat] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Hindibāya denir. Ve ucuzluğa ve bolluğa denir; yukālu: فِي بِلَادِهِ لُعَاعَةٌ أَيْ خِصْبٌ Ve dünyāya ıtlāk olunur; nebāt-ı merkūmdan meʾhūzdur. Ve bir içim meşrūba denir; yukālu: مَا فِي الْإِنَاءِ إِلاَّ لُعَاعَةٌ أَيْ جَرْعَةٌ Ve azca hafīf otlağa denir, gerek raʿy olunmuş olsun ve gerek olmasın; yukālu: مَا بِالْأَرْضِ إِلاَّ لُعَاعَةٌ أَيْ كَلَأٌ خَفِيفٌ

اَلْإِلْعَاعُ [el-ilʿāʿ] (hemzenin kesriyle) Yer لُعَاعَةٌ [luʿāʿat] bitirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَلْعَتِ الْأَرْضُ إِذَا انْبَتَتِ اللُّعَاعَةَ

اَلتَّلَعِّي [et-telaʿʿī] (تَجَلِّي [tecellī] vezninde ki aslı تَلَعُّعٌ idi, ʿayn-ı sāniye yā'ya ibdāl olundu, لُعَاعَةٌ [luʿāʿat] dedikleri nebāt devşirmek maʿnāsınadır; yukālu: تَلَعَّى الرَّجُلُ إِذَا تَنَاوَلَ اللُّعَاعَةَ

اَللَّلْعَلُعُ [el-laʿlaʿ] (فَدْفَدٌ [fedfed] vezninde) Serāba denir ki ırakta su gibi lemeʿān eder; yukālu: كَأَنَّهُ لَعْلَعٌ أَيْ سَرَابٌ Ve

لَعْلَعٌ [Laʿlaʿ] Bir dağın ʿalemidir; müzekkerdir ve بُقْعَةٌ [buḳʿat] teʾvīliyle müʾennes olur. Ve bādiyede bir mevziʿin ve bir suyun ismidir. Ve sibāʿdan kurda denir. Ve bir nevʿ şecer-i Ḥicāzī ismidir. Ve لَعْ [laʿ] müfred olarak ve لَعْلَعْ [laʿlaʿ] mürekkeb olarak لَعًا maʿnāsınadır ki bir adamın ayağı sürçüp düşse ona duʿā makāmında söylenir, "Zarar isābet eylemeyerek düştüğün yerden sağlıkla kalk" demektir; yukālu li'l-ʿāṣir: لَعًّا وَلَعْلَعًا بِمَعْنَى لَعًا يَعْنِي دُعَاءٌ لَهُ بِالْإِنْتِعَاشِ İkinci لَعًا lafzı muʿtelldir.

اَللَّعْلَاعُ [el-laʿlāʿ] (ثَرْثَارٌ [ṣerṣār] vezninde) Korkak adama denir; yukālu: رَجُلٌ لَعْلَاعٌ أَيْ جَبَانٌ

اَللَّعَّةُ [el-laʿʿat] (lām'ın fethiyle) Dilber olup pāk-dāmen olan hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ لَعَّةٌ أَيْ عَفِيفَةٌ مَلِيحَةٌ

اَللَّعَّاعَةُ [el-laʿʿāʿat] (عَلَّامَةٌ [ʿallāmet] vezninde) Şol beste-hāna denir ki mūsikīden bī-haber olmakla usūl ve āvāzeleri yanlış ve nā-dürüst olarak tekellüfle terāne ve āheng eder ola; yukālu: مُطْرِبٌ لَعَّاعَةٌ إِذَا كَانَ يَتَكَلَّفُ الْأَلْحَانَ مِنْ غَيْرِ صَوَابٍ

اَلتَّلَعْلُعُ [et-telaʿluʿ] (تَزَلْزُلٌ [tezelzul] vezninde) Ayağı sürçüp düşen kimseye لَعًا yāhūd لَعْلَعًا demek maʿnāsınadır; tekūlu: تَلَعْلَعْتُ بِالْعَاثِرِ إِذَا قُلْتَ لَهُ لَعًا أَوْ لَعْلَعًا Ve bir nesne kırılıp ufanmak maʿnāsınadır; yukālu: تَلَعْلَعَ الشَّيْءُ إِذَا تَكَسَّرَ Ve açlık şiddetinden yanıp telāş ve ıztırāb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَلَعْلَعَ مِنَ الْجُوعِ إِذَا تَضَوَّرَ وَاضْطَرَبَ Ve

köpek susuzluktan dilini çıkarıp solumak maʿnāsınadır; yukālu: تَلَعْلَعَ الْكَلْبُ إِذَا أَدْلَعَ لِسَانَهُ عَطَشًا Ve serāb ıldıramak maʿnāsınadır; yukālu: تَلَعْلَعَ السَّرَابُ إِذَا تَلَأْلَأَ Ve bir adam marazdan yāhūd yorgunluktan zebūn ve zaʿīf olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَلَعْلَعَ الرَّجُلُ إِذَا ضَعُفَ مِنْ مَرَضٍ أَوْ تَعَبٍ

اَلْمُتَلَعْلِعُ [el-mutelaʿliʿ] (ism-i fāʿil bünyesiyle) ve

اَلْمُتَلَعِّي [el-mutelaʿʿī] Kezālik ism-i fāʿil bünyesiyle ki aslı مُتَلَعِّعٌ idi şol revāk-ı bala denir ki parmakla yā bir nesne ile ahz ve refʿ olundukta sünüp çekilir ola; yukālu: عَسَلٌ مُتَلَعْلِعٌ وَمُتَلَعِّعٌ إِذَا كَانَ يَمْتَدُّ إِذَا رُفِعَ

اَللَّعِيعَةُ [el-laʿīʿat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Darı ekmeğine denir; tekūlu: أَطْعَمَنَا اللَّعِيعَةَ أَيْ خُبْزَ االْجَاوَرْسِ

اَللَّعْلَعَةُ [el-laʿleʿat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Kemik makūlesini kırmak maʿnāsınadır; yukālu: لَعْلَعَ الْعَظْمَ وَنَحْوَهُ فَتَلَعْلَعَ إِذَا كَسَرَهُ فَتَكَسَّرَ Ve serāb ıldıramak maʿnāsınadır; yukālu لَعْلَعَ السَّرَابُ إِذَا بَصَّ Ve açlıktan yanıp yakılmak maʿnāsınadır; yukālu: لَعْلَعَ مِنَ الْجُوعِ إِذَا تَحَزَّنَ Ve bir nesneden gönül sıkıntıya uğrayıp teng-dil olmak maʿnāsınadır; yukālu: لَعْلَعَ مِنْهُ إِذَا ضَجِرَ

[ل ف ف]

اَللِّفَاعُ [el-lifāʿ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Örtünecek yorgana yāhūd kilime, ʿalākavlin deriden yapılmış minder ve döşek makūlesine denir yāhūd belden yukarıyı setr eden ridāya denir; yukālu: كَانَا فِي لِفَاعٍ أَيْ مِلْحَفَةٍ أَوْ كِسَاءٍ أَوْنِطْعٍ أَوْ رِدَاءٍ Ve nisvān kısmının örtünüp büründükleri örtüye denir; yukālu: مَا لَهَا لِفَاعٌ أَيْ مَا يُتَلَفَّعُ بِهِ Ve

لِفَاعٌ [lifāʿ] Bir devenin ismidir. Ve nākanın memelerinin ileri tarafında olanına denir.

اَللِّفَاعَةُ [el-lifāʿat] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) ve

اَللَّفِيعَةُ [el-lefīʿat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Kısa gömleğe uzatmak için ekledikleri parçaya denir.

اَللَّفْعُ [el-lefʿ] (نَفْعٌ [nefʿ] vezninde) Bir nesneyi bürüyüp örtmek maʿnāsınadır. Bu münāsebetle ak kıllar örtü gibi başı bürümek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: لَفَعَ الشَّيْبُ رَأْسَهُ لَفْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا شَمِلَهُ

اَلتَّلْفِيعُ [et-telfīʿ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) [lefʿ] maʿnāsınadır; yukālu: لَفَّعَ الشَّيْبُ رَأْسَهُ بِمَعْنَى لَفَعَهُ Ve taʿāmı çok yemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: لَفَّعَ الطَّعَامَ إِذَا أَكْثَرَ مِنَ الْأَكْلِ Ve tulumu ve azık dağarcığını tersine çevirip bağı olan kayışları ortasına getirmek maʿnāsınadır; yukālu: لَفَّعَ الْمَزَادَةَ إِذَا قَلَبَهَا وَجَعَلَ أَطِبَّتَهَا فِي وَسَطِهَا Bu hāli tulum ve dağarcık sökülüp yāhūd dikilecek olduklarında ederler. Ve

تَلْفِيعٌ [telfīʿ] Mahbūbeyi āğūşa çekip yorgan gibi üzerine sarılıp kapanmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: لَفَّعَ الْمَرْأَةَ إِذَا ضَمَّهَا إِلَيْهِ وَاشْتَمَلَ عَلَيْهَا

اَلتَّلَفُّعُ [et-teleffuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Örtüye bürünmek maʿnāsınadır; yukālu: تَلَفَّعَتِ الْمَرْأَةُ بِمِرْطِهَا إِذَا تَلَحَّفَتْ Ve āteş ʿalevlenmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَلَفَّعَتِ النَّارُ إِذَا تَلَهَّبَتْ Ve tamām pīrlik ʿārız olup eseri her yeri kaplamak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَلَفَّعَ فُلَانٌ إِذَا شَمِلَهُ الشَّيْبُ

اَلْإِلْتِفَاعُ [el-iltifāʿ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) Bir nesneye bürünmek maʿnāsınadır; yukālu: إِلْتَفَعَ بِالثَّوْبِ إِذَا الْتَحَفَ بِهِ Ve levn bilinmez derecesinde bozulmak maʿnāsınadır; yukālu: أَلْتُفِعَ لَوْنُهُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا تَغَيَّرَ

[ل ق ع]

اَللَّقَعَانُ [el-leḳaʿān] (ḳāf'la جَوَلاَنٌ [cevelān] vezninde) Yel gibi sürʿatle mürūr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: لَقَعَ الرَّجُلُ لَقَعَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا مَرَّ مُسْرِعًا

اَللَّقْعُ [el-laḳʿ] (مَنْعٌ [menʿ] vezninde) Atmak maʿnāsınadır; yukālu: لَقَعَ الشَّيْءَ لَقْعًا إِذَا رَمَى بِهِ Ve göz değirmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: لَقَعَ فُلاَنًا بِعَيْنِهِ إِذَا أَصَابَهُ Ve yılan sokmak maʿnāsınadır; yukālu: لَقَعَتْهُ الْحَيَّةُ إِذَا لَدَغَتْهُ Ve sinek burnu ucuyla bal makūlesini ahz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: لَقَعَ الذُّبَابُ الْعَسَلَ إِذَا أَخَذَهُ بِمُثْكِ أَنْفِهِ

اَلْمِلْقَاعُ [el-milḳāʿ] Dāʾimā fuhş ve nā-sezā sözler söyleyici ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مِلْقَاعٌ أَيْ فَاحِشَةٌ فِي الْكَلاَمِ

اَللَّقَّاعُ [el-laḳḳāʿ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Sineğe ıtlāk olunur; لَقْعٌ [laḳʿ]-i ʿasel maʿnāsındandır.

اَللِّقَاعُ [el-liḳāʿ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Kalın kilime denir.

لُقَاعٌ [Luḳāʿ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bir mevziʿ adıdır. Yāhūd bu لُفَاعٌ [Lufāʿ] musahhafıdır.

اَللُّقَعَةُ [el-luḳaʿat] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Şol kimseye denir ki hemān bir sözü bī-teʾemmül atıp mefhūmunu icrā eylemek kendi ʿuhdesinden gelmediğinden başka keyfiyyeti ne günedir ve husūlü imkānda mıdır āsān mıdır değil midir idrāk eylemez ola. Zāhiren loka taʿbīri bundandır; yukālu: رَجُلٌ لُقَعَةٌ إِذَا كَانَ يَرْمِي بِالْكَلاَمِ وَلاَ شَيْءَ وَرَاءَ ذَلِكَ الْكَلاَمِ

اَلتِّلِقَّاعُ [et-tiliḳḳāʿ] ve

اَلتِّلِقَّاعَةُ [et-tiliḳḳāʿat] (tā'nın ve lām'ın kesri ve ḳāf'ın teşdīdiyle) Çok sözlü pür-güy adama denir; yukālu: رَجُلٌ تِلِقَّاعٌ وَتِلِقَّاعَةٌ أَيِ الْكَثِيرُ الْكَلاَمِ Ve

تِلِقَّاعَةٌ [tiliḳḳāʿat] Şaşkın ve ahmak adama denir. Ve dāʾimā nāsa bed lakab vazʿ eden adama denir; yukālu: هُوَ تِلِقَّاعَةٌ أَيْ أَحْمَقُ وَكَذَا مُلَقِّبٌ لِلنَّاسِ

اَللُّقَّاعَةُ [el-luḳḳāʿat] (رُمَّانَةٌ [rummānet] vezninde) Bu dahi ahmak kimseye ve nāsa bed lakab vazʿ eden adama denir. Ve şol kimseye denir ki dühāttan olup min-gayri teʾemmül bi'l-bedāhat hāzır-cevāb ve mahal-gū ve nükte-kār ola; yukālu: رَجُلٌ لُقَّاعَةٌ أَيْ دَاهِيَةٌ يَتَلَقَّعُ بِالْكَلاَمِ أَيْ يَرْمِي بِهِ رَمْيًا وَالْحَاضِرُ الْجَوَابِ

اَللُّقَّاعَاتُ [el-luḳḳāʿāt] (رُمَّانَاتٌ [rummānāt] vezninde) Aksā-yı halktan söylenen sözlere denir; yukālu: فِي كَلاَمِهِ لُقَّاعَاتٌ إِذَا تَكَلَّمَ بِأَقْصَى حَلْقِهِ

اَلْإِلْتِقَاعُ [el-iltiḳāʿ] Levn bozulmak maʿnāsınadır; yukālu: أُلْتُقِعَ لَوْنُهُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا تَغَيَّرَ

اَلْمُلاَقَعَةُ [el-mulāḳaʿat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) İki kimse hāzır-cevāblıkta muhāvere eylemek maʿnāsınadır. Ve bu bāb-ı mugālebede müstaʿmeldir; tekūlu: لاَقَعَنِي فُلاَنٌ بِالْكَلاَمِ فَلَقَعْتُهُ أَيْ غَالَبَنِي بِهِ فَلَقَعْتُهُ أَيْ فَغَلَبْتُهُ

اَلْمِلْقَعَةُ [el-milḳaʿat] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Fahhāşe ve bed-güy karıya denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مِلْقَعَةٌ أَيْ فَحَّاشَةٌ

[ل ك ع]

اَللُّكَعُ [el-lukaʿ] (صُرَدٌ [şurad] vezninde) Leʾīm ve fürū-māyeye denir; ve tekūlu'l-ʿArab fi'n-nidāʾ يَا لُكَعُ وَلِلْإِثْنَيْنِ يَا ذَوَيْ لُكَعَ Ve bu maʿrife oldukta gayr-i munsarıf olur, zīrā zikri ātī أَلْكَعُ [elkaʿ] lafzından maʿdūldur. Ve ʿArablar erkek ata لُكَعٌ [lukaʿ] ve kısrağa لُكَعَةٌ [lukeʿat] derler. Ve

bu maʿrīfe oldukta munsarıf olur, zīrā evvelki gibi müʾennestir لَكَاعِ dedikleri üzere maʿdūl değildir, belki bu صُرَدٌ [ṣurad] ve نُغَرٌ [nuġar] kelimeleri misālindedir. Ve

لُكَعٌ [lukaʿ] Kul cinsine denir, عَبْدٌ [ʿabd] maʿnāsına. Ve ahmak ve nādana denir; yukālu: هُوَ لُكَعٌ أَيْ أَحْمَقُ Ve bir söz ve bir iş becermeye kudret ve liyākati olmayan hemic ve perīşān kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ لُكَعٌ أَيْ لاَ يَتَّجِهُ لِمَنْطِقٍ وَلاَ غَيْرِهِ Ve atın tayına denir, مُهْرٌ [muhr] maʿnāsına. Ve küçük çocuğa denir. Ve kīrli pāslı süflī kimseye denir.

اَللَّكَعُ [el-lekaʿ] (fethateynle) Bedene yā libāsa kīr ve pās bulaşıp yerleşmek maʿnāsınadır; yukālu: لَكِعَ عَلَيْهِ الْوَسَخُ لَكَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَصِقَ بِهِ وَلَزِمَهُ Ve

لَكَعٌ [lekaʿ] ve

لَكَاعَةٌ [lekāʿat] (قناعة [ḳanāʿat] vezninde) Leʾīm ve nākes olmak maʿnāsınadır; yukālu: لَكِعَ فُلاَنٌ لَكَعًا وَلَكَاعَةً مِنَ الْبَابِ الْمَزْبُورِ إِذَا لَؤُمَ

اَلْأَلْكَعُ [el-elkaʿ] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) ve

اَللُّكَعُ [el-lukaʿ] صُرَدٌ [ṣurad] vezninde ki zikr olundu. Ve

اَلْمَلْكَعَانُ [el-melkeʿān] (mīm'in ve lām'ın fethiyle) Leʾīm ve nākes ve fürū-māyeye denir; müʾennesi مَلْكَعَانَةٌ [melkeʿānet]tir, ʿalā-kavlin مَلْكَعَانٌ [melkeʿān] lafzı nidāʾ makāmına mahsūstur.

لَكَاعِ [lekāʿi] (قَطَامِ [ḳaṭāmi] vezninde) Leʾīme ve hasīse ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ لَكَاعِ أَيْ لَئِيمَةٌ

اَللَّكُوعُ [el-lekūʿ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

اَللَّكِيعُ [el-lekīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bunlar da leʾīm ve fürū-māyeye denir.

بَنُو اللَّكِيعَةِ [Benu'l-Lekīʿat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Bir kavm ve cemāʿattir.

اَلْمَلاَكِيعُ [el-melākīʿ] (mīm'in fethiye) Yeni doğan veled ile bilece çıkan sarı su ve murdār makūlesine denir.

اَللَّكْعُ [el-lekʿ] (مَنْعٌ [menʿ] vezninde) ʿAkreb yāhūd yılan sokmak maʿnāsınadır; yukālu: لَكَعَتْهُ الْعَقْرَبُ لَكْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا لَسَعَتْهُ Ve yiyip içmek maʿnāsınadır; tekūlu: تَرَكْتُهُ يَلْكَعُ أَيْ يَأْكُلُ وَيَشْرَبُ Ve veled süt emerken başıyla anasının göğsüne kakıştırmak maʿnāsınadır; yukālu: لَكَعَ الْوَلَدُ إِذَا نَهَزَ فِي الرَّضَاعِ

اَللُّكَاعُ [el-Lukāʿ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Zeyd b. ʿAbbās nām kimsenin feresi ismidir.

[ل م ع]

اَللَّمْعُ [el-lemʿ] (جَمْعٌ [cemʿ] vezninde) ve

اَللَّمَعَانُ [el-lemeʿān] (fetehātla) Yıldıramak maʿnāsınadır; yukālu: لَمَعَ الْبَرْقُ لَمْعًا وَلَمَعَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَضَاءَ Ve bāʾ harfiyle bir nesneyi iletmek maʿnāsına istiʿmāl olunur; yukālu: لَمَعَ بِالشَّيْءِ إِذَا ذَهَبَ بِهِ Ve el ile yāhūd sevb makūlesiyle işāret eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: لَمَعَ بِيَدِهِ إِذَا أَشَارَ Ve kuş uçarken kanatlarını salıp oynatmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: لَمَعَ الطَّائِرُ بِجَنَاحَيْهِ إِذَا خَفَقَ بِهِمَا Ve kapıdan taşra çıkmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: لَمَعَ فُلاَنٌ الْبَابَ إِذَا بَرَزَ مِنْهُ

اَلْإِلْتِمَاعُ [el-iltimāʿ] Bu dahi yaldıramak maʿnāsınadır; yukālu: إِلْتَمَعَ الْبَرْقُ إِذَا أَضَاءَ Ve bir nesneyi kapıp almak maʿnāsınadır; yukālu: إِلْتَمَعَ الشَّيْءَ إِذَا اخْتَلَسَهُ

اَللَّمَّاعَةُ [el-lemmāʿat] (عَلاَّمَةٌ [ʿallāmet] vezninde) Tavşancıl kuşuna ıtlāk olunur; be-gāyet tīz-per olduğu için. Ve serāb

lemeʿān eden beyābāna ıtlāk olunur; yukālu: فَلَاةٌ لَمَّاعَةٌ إِذَا كَانَتْ يَلْمَعُ فِيهَا السَّرَابُ Ve tāze çocuğun tepesinde bıngıldayık dedikleri yumuşak yere denir, pekiştikten sonra ıtlāk olunmaz.

اَللَّامِعَةُ [el-lāmiʿat] Bu dahi bıngıldayık dedikleri yumuşak yere denir.

اَلْيَلْمَعُ [el-yelmaʿ] (يَمْنَعُ [yemneʿu] vezninde) Yağmursuz şimşeğe ıtlāk olunur ki nāsı aldatır; yukālu: أَخْدَعُ مِنْ يَلْمَعٍ وَهُوَ الْبَرْقُ الْخُلَّبُ Ve serāba ıtlāk olunur. Bunlara teşbīhle derūgī kezzāb kimseye de ıtlāk olunur.

اَلْأَلْمَعُ [el-elmaʿ] (أَجْمَعُ [ecmaʿ] vezninde) ve

اَلْأَلْمَعِيُّ [el-elmeʿiyy] ve

اَلْيَلْمَعِيُّ [el-yelmeʿiyy] Be-gāyet zekī ve āteşīn-zihn ve şihāb-fikr adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَلْمَعُ وَأَلْمَعِيٌّ وَيَلْمَعِيٌّ أَيْ ذَكِيٌّ مُتَوَقِّدٌ Ve

أَلْمَعِيٌّ [elmeʿiyy] ve

يَلْمَعِيٌّ [yelmeʿiyy] Kezzāb ve dürūgī kimseye ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ أَلْمَعِيٌّ وَيَلْمَعِيٌّ أَيْ كَذَّابٌ

اَلْيَلَامِعُ [el-yelāmiʿ] (yā-yı tahtiyyenin fethiyle) Lemeʿān eden esliha ve ālāta ıtlāk olunur, tolga gibi.

اَللُّمْعَةُ [el-lumʿat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Şol ot parçasına denir ki sararıp kurumağa yüz tutmuş ola; cemʿi لِمَاعٌ [limāʿ] gelir, كِتَابٌ [kitāb] vezninde; yukālu: أَصَابَ لُمْعَةً مِنَ الْكَلَإِ أَيْ قِطْعَةً مِنْهُ أَخَذَتْ فِي الْيُبْسِ Ve cemāʿat-i insānīye ıtlāk olunur; yukālu: جَاءَتْ لُمْعَةٌ مِنَ النَّاسِ أَيْ جَمَاعَةٌ Ve ʿörf-i şerʿde bedende ābdestte yāhūd guslde su dokunmayıp kuru kalan yerceğize ıtlāk olunur; yukālu: بِهِ لُمْعَةٌ لَمْ يُصِبْهَا الْوَضُوءُ أَيْ مَوْضِعٌ ramak edecek kadar dirliğe ıtlāk olunur; yukālu: مَعَهُ لُمْعَةٌ مِنَ الْعَيْشِ أَيْ بُلْغَةٌ Ve

لُمْعَةُ الْجَسَدِ [lumʿatu'l-cesed] Bedenin beşeresinin parıldamasından ʿibārettir.

اَلْمِلْمَعُ [el-milmaʿ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Alet-i lemeʿāna denir. Bu münāsebetle kuşun kanadına ıtlāk olunur; ikisi مِلْمَعَانِ [milmeʿān]dır; yukālu: خَفَقَ الطَّائِرُ بِمِلْمَعَيْهِ أَيْ بِجَنَاحَيْهِ

اَلْإِلْمَاعُ [el-ilmāʿ] (hemzenin kesriyle) Hayvānın vazʿ-ı haml eylemesi karīb olmakla memelerinin başları kararmak maʿnāsınadır; yukālu: أَلْمَعَ الْفَرَسُ وَالْأَتَانُ وَأَطْبَاءُ اللَّبُؤَةِ إِذَا أَشْرَفَ لِلْحَمْلِ وَاسْوَدَّتِ الْحَلَمَتَانِ Ve gebe kalmış koyun gebe kaldığını bildirmek için kuyruğunu kaldırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَلْمَعَتِ الشَّاةُ بِذَنَبِهَا إِذَا رَفَعَتْهُ لِيُعْلَمَ أَنَّهَا قَدْ لَقِحَتْ Ve anası karnında veled deprenmek maʿnāsınadır; yukālu: أَلْمَعَتِ الْأُنْثَى إِذَا تَحَرَّكَ وَلَدُهَا فِي بَطْنِهَا Ve bir nesneyi kapıp almak maʿnāsınadır; yukālu: أَلْمَعَ بِالشَّيْءِ وَعَلَيْهِ إِذَا اخْتَلَسَهُ Ve bir yerde parça parça otluk peydā olmak maʿnāsınadır ki murād otluk firāvān olmakla eski parçaları var iken bu senenin tāzeleri dahi cā-be-cā parça parça zuhūr eylemekten ʿibārettir; yukālu: أَلْمَعَتِ الْبِلَادُ إِذَا صَارَتْ فِيهَا لُمْعَةٌ مِنَ النَّبْتِ

اَلْمُلْمِعَةُ [el-mulmiʿat] ve

اَلْمُلْمِعُ [el-mulmiʿ] (ism-i fāʿil bünyeleriyle) Kuyruğunu kaldıran gebe koyuna denir.

اَلتَّلَمُّعُ [et-telemmuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Bu dahi bir nesneyi kapıp almak maʿnāsınadır; yukālu: تَلَمَّعَ الشَّيْءَ إِذَا اخْتَلَسَهُ

اَلتَّلْمِيعُ [et-telmīʿ] Atın vücūdunda asl rengine muhālif alacalık olmak maʿnāsınadır; yukālu: فَرَسٌ مُلَمَّعٌ إِذَا كَانَ فِيهِ تَلْمِيعٌ وَهُوَ أَنْ يَكُونَ فِي جَسَدِهِ بُقَعٌ تُخَالِفُ سَائِرَ لَوْنِهِ

[ل و ع]

اَللَّوْعَةُ [el-levʿat] (lām'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) ʿAşktan yā hüzn ve endūh yā maraz gibi ʿārızadan yürekte olan yanıklığa denir; yukālu: فِي قَلْبِهِ لَوْعَةٌ وَهِيَ حُرْقَةٌ فِي الْقَلْبِ وَأَلَمٌ مِنْ حُبٍّ أَوْ هَمٍّ أَوْ مَرَضٍ Ve

لَوْعَةٌ [levʿat] Masdar olur, ʿaşk yāhūd sāʾir ʿārızadan nāşī yanıp yakılmak yāhūd hasta olmak maʿnāsınadır; yukālu: لَاعَ الرَّجُلُ يَلَاعُ وَيَلُوعُ لَوْعَةً إِذَا جَزِعَ أَوْ مَرِضَ Bunda bāb-ı evvelden vürūdu İbnu'l-Ḳaṭṭāʿ rivāyetidir. Ve

لَوْعَةٌ [levʿat] لَعْوَةٌ [laʿvet] maʿnāsınadır ki hatunun memeleri başları kararmaktan ʿibārettir.

اَللَّوْعُ [el-levʿ] (نَوْعٌ [nevʿ] vezninde) ʿAşk bir adamın yüreğini yakıp hasta ve derdnāk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: لَاعَهُ الْحُبُّ يَلُوعُهُ لَوْعًا إِذَا أَمْرَضَهُ Ve

لَوْعٌ [levʿ] ve

لُوُوعٌ [luvūʿ] (رُجُوعٌ [rucūʿ] vezninde) Sabrsız yāhūd harīs ve bed-hūy olmak maʿnāsınadır; yukālu: لَاعَ الرَّجُلُ يَلُوعُ لَوْعًا وَلُوُوعًا إِذَا كَانَ لَائِعًا أَيْ جَزِعًا أَوْ حَرِيصًا سَيِّءَ الْخُلُقِ Ve

لَوْعٌ [levʿ] Güneş bir nesneyi yakıp göyündürmekle rengini bozmak maʿnāsınadır; yukālu: لَاعَتْهُ الشَّمْسُ لَوْعًا إِذَا غَيَّرَتْ لَوْنَهُ

اَللَّاعَةُ [el-lāʿat] Aslı لَائِعَةٌ idi, maklūb ve mahzūfü'l-yādır; mihr ve muhabbetten yüreği yanık kimseye denir; teʾnīsi mevsūfa nāzırdır; yukālu: أَتَانٌ لَاعَةُ الْفُؤَادِ إِلَى جَحْشِهَا أَيْ لَائِعَتُهُ وَهِيَ الَّتِي كَأَنَّهَا وَلْهَى فَزَعًا Yaʿnī yavrusuna fart-ı muhabbetinden nāşī bir hādiseye uğrar diye korkusundan seme gibi mütehayyiredir.

عَدَنُ لَاعَةَ [ʿAdenu Lāʿat] Yemen'de bir karyedir; bu ʿAdenu Ebyen dediklerinden başkadır, asl لَاعَةُ [Lāʿat] Yemen'de Ṣabir nām cebelde bir beldedir ve ʿAden ona muzāf bir karyedir. Ve

لَاعَةٌ [lāʿat] لَاعٌ [lāʿ] lafzından cemʿ olur, ke-mā se-yuzkeru. Ve şol ʿavrete denir ki şen ve şakrak ve hoş-tabʿ olmakla ricālle dāʾimā lāg ve mizāh edip lākin çekiye gelmez ola. Ve şehāmetli hadīdetü'l-fuʾād hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ لَاعَةٌ إِذَا كَانَتْ تُغَازِلُ الرِّجَالَ وَلَا تُمَكِّنُهُمْ ve yukālu: إِمْرَأَةٌ لَاعَةٌ أَيِ الْحَدِيدَةُ الْفُؤَادِ

اَللَّاعُ [el-lāʿ] Bunun da aslı لَائِعٌ [lāʾiʿ] idi, sabrsız olup cezaʿ ve fezaʿ eden yāhūd harīs ve bed-hūy olan kimseye denir; yukālu: هُوَ لَاعٌ أَيْ لَائِعٌ أَيْ جَزِعٌ أَوْ حَرِيصٌ سَيِّءُ الْخُلُقِ وَهُمْ لَاعُونَ وَلَاعَةٌ وَأَلْوَاعٌ Ve

لَاعٌ [lāʿ] Korkak sabrsız adama denir; yukālu: رَجُلٌ هَاعٌ لَاعٌ أَيْ جَبَانٌ جَزُوعٌ وَيُقَالُ هَائِعٌ لَائِعٌ

اَللَّوْلَعُ [el-levlaʿ] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Hatunun memesinde olan karalığa denir.

اَلْإِلَاعَةُ [el-ilāʿat] (hemzenin kesriyle) ʿAvretin memesinin levni karamtık olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَلَاعَ ثَدْيُ الْمَرْأَةِ إِذَا تَغَيَّرَ أَيِ اسْوَدَّ

اَلْإِلْتِيَاعُ [el-iltiyāʿ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Endūh ve gussadan yürek yanıp yakılmak maʿnāsınadır; yukālu: إِلْتَاعَ قَلْبُهُ إِذَا احْتَرَقَ مِنَ الْهَمِّ

[ل ه ع]

اَللَّهِيعَةُ [el-lehīʿat] (شَرِيفَةٌ [şerīfet] vezninde) ve

اَللَّهَاعَةُ [el-lehāʿat] (قَنَاعَةٌ [ḳanāʿat] veznin-de) Gaflet maʿnāsınadır; yukālu: لَهُ فِيهِ لَهِيعَةٌ وَلَهَاعَةٌ أَيْ غَفْلَةٌ Ve

لَهِيعَةٌ [lehīʿat] Beyʿ ve şirā husūsunda gabn ve hüsrānı müʾeddī üşengenliğe ve fütūr

ve tekāsüle denir; tekūlu: تَوَقَّ مِنَ اللَّهِيعَةِ أَيِ شَدِيدَةٌ الْكَسَلِ وَالْفَتْرَةِ فِي الْبَيْعِ حَتَّى يُغْبَنَ Ve

لَهِيعَةُ [Lehīʿat] Esmādandır: ʿAbdullāh b. Lehīʿa el-Ḥaḍramī sikāt-ı muhaddisînden kādī-i diyār-ı Mısriyye'dir.

اَللَّهِعُ [el-lehiʿ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Herkes ile bī-muhābā üns ve ülfet ve inbisāt eden adama denir; yukālu: رَجُلٌ لَهِعٌ أَيْ مُسْتَرْسِلٌ إِلَى كُلِّ وَاحِدٍ

اَللَّهَعُ [el-lehaʿ] (fethateynle) Bir adam لَهِعٌ [lehiʿ] olmak maʿnāsınadır; yukālu: لَهِعَ الرَّجُلُ لَهَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ لَهِعًا Ve tekellüfle müzeyyen sözler söyleyip sühan-verlik izhār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فُلَانٌ يَلْهَعُ أَيْ يَتَشَدَّقُ فِي الْكَلَامِ

اَلتَّلَهْيُعُ [et-telehyuʿ] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Sözde tekellüfle nakş ve revnak izhārında ifrāt ve mübālaga etmek maʿnāsınadır ki hezeyāna müʾeddī olur; yukālu: تَلَهْيَعَ فِي كَلَامِهِ إِذَا أَفْرَطَ وَتَبَلْتَعَ

[ل ي ع]

اَللِّيعُ [el-Līʿ] (lām'ın kesriyle) Bir mevziʿ adıdır.

اَللَّيْعَةُ [el-leyʿat] لَوْعَةٌ [levʿat] vezninde ve mürādifidir ki yüreğe hādis olan yanıklığa denir; yukālu: أَخَذَتْهُ لَيْعَةُ الْجُوعِ أَيْ لَوْعَتُهُ وَحُرْقَتُهُ

اَللَّيَعَانُ [el-leyeʿān] (fetehātla) Melūl ve teng-dil olmak maʿnāsınadır; tekūlu: لِعْتُ أَلِيعُ لَيَعَانًا إِذَا ضَجِرْتَ

اَلْمِلْيَاعُ [el-milyāʿ] Çabuk susar olan deveye, ʿalā-kavlin dāʾimā sāʾir develerden ileri gidip baʿdehu yine onlara rücūʿ eder olan deveye denir; yukālu: نَاقَةٌ مِلْيَاعٌ أَيِ السَّرِيعَةُ الْعَطَشِ أَوْ هِيَ الَّتِي تَقْدُمُ الْإِبِلَ سَابِقَةً ثُمَّ تَرْجِعُ إِلَيْهَا وَيُقَالُ بَعِيرٌ وَإِبِلٌ مِلْيَاعٌ

اَللِّيَاعُ [el-liyāʿ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Şedīd rüzgāra denir; yukālu: رِيحٌ لِيَاعٌ أَيْ

FASLU'L-MĪM
(فَصْلُ الْمِيمِ)

[م ت ع]

اَلْمُتُوعُ [el-mutūʿ] (رُجُوعٌ [rucūʿ] vezninde) Gündüz kaba kuşluk merkezine varmak maʿnāsınadır ki imtidād maʿnāsındandır; yukālu: مَتَعَ النَّهَارُ مُتُوعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا ارْتَفَعَ قَبْلَ الزَّوَالِ Ve kuşluk vakti nihāyet-i merkezine varmak maʿnāsına müstaʿmeldir ki zevāle müşrif olan vaktten ʿibārettir; ʿalā-kavlin güneş yükselip gündüz kemāliyle rūşen olmakta müstaʿmeldir; yukālu: مَتَعَ الضُّحَى إِذَا بَلَغَ آخِرَ غَايَتِهِ وَهُوَ عِنْدَ الضُّحَى الْأَكْبَرِ أَوْ تَرَجَّلَ وَبَلَغَ الْغَايَةَ Ve karşıdan serāb yukarı yukarı kalkımak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: مَتَعَ السَّرَابُ إِذَا ارْتَفَعَ Ve ipin bükümü muhkem ve şedīd olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: مَتَعَ الْحَبْلُ إِذَا اشْتَدَّ Ve şarāb pek kızarmak maʿnāsınadır; yukālu: مَتَعَ النَّبِيذُ إِذَا اشْتَدَّتْ حُمْرَتُهُ Ve cömertlik eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَتَعَ الرَّجُلُ إِذَا جَادَ Ve zarīf olmak maʿnāsınadır; yukālu: مَتَعَ الرَّجُلُ إِذَا ظَرُفَ

اَلْمَتْعُ [el-metʿ] (mīm'in fethi ve zammıyla) Bir kimse ile mükāzebe eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَتَعَ بِفُلَانٍ مَتْعًا وَمُتْعًا إِذَا كَاذَبَهُ Ve bāʾ harfiyle bir nesneyi alıp götürmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: مَتَعَ بِالشَّيْءِ إِذَا ذَهَبَ بِهِ

اَلْمَتَاعَةُ [el-metāʿat] (قَنَاعَةٌ [ḳanāʿat] vezninde) Bir kimse zarīf olmak maʿnāsınadır; yukālu: مَتُعَ الرَّجُلُ مَتَاعَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا ظَرُفَ

اَلْمُتْعَةُ [el-mutʿat] (mīm'in zammıyla) مَتْعٌ [metʿ] gibi bu dahi bir nesneyi iletmek maʿnāsınadır; yukālu: مَتَعَ بِالشَّيْءِ مَتْعًا وَمُتْعَةً مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا ذَهَبَ بِهِ Ve

مُتْعَةٌ [mutʿat] (mīm'in zammı ve kesriyle) تَمْتِيعٌ [temtīʿ] maʿnāsından ism olur; yaʿnī تَمْتِيعٌ [temtīʿ] maʿkāmına kāʾim olur, nefʿlendirmeğe denir, مَتَاعٌ [metāʿ] lafzı gibi; yukālu: مَا لَهُ مُتْعَةٌ أَيْ تَمْتِيعٌ Ve مُتْعَةٌ [mutʿat] ki ʿilm-i fıkhta mezkūrdur, fāʾide maʿnāsından meʾhūzdur, bir hatunu tezevvüc edip bir eyyām onunla temettuʿ ve intifāʿ eyledikten sonra sebīlini tahliye eylemekten ʿibārettir ki نِكَاحُ مُتْعَةٍ [nikāḥu mutʿat] taʿbīr olunur; yukālu: تَزَوَّجَهَا الشِّيعِيُّ بِنِكَاحِ الْمُتْعَةِ

Şārih der ki müʾellifin taʿrīfi müsāmahayı mutazammındır, zīrā asl مُتْعَةٌ [mutʿat] bir hatunu müddet-i muʿayyenede meblag-ı maʿdūd u muʿayyen mukābili, تَمَتُّعٌ [temettuʿ] lafzından meʾhūz baʿzı taʿbīrātla derʿuhde eylemekten ʿibārettir ki nefsini īcār ve istīcār eylemek gibi bir maʿnādır; hālen ʿAcem diyārında beyne'r-revāfız cārīdir. Meselā bir kimse bir hatuna nikāh ve tezevvücü müşʿir taʿbīrāt īrād eylemeyerek "Kırk gün senden müntefiʿ olmak zımnında on kuruşa bana gelir misin?" deyip o dahi rāzī olup işbu iştirāt cihetiyle kırk gün er ve ʿavret gibi muʿāmeleden sonra on kuruşu teslīm eylemekle ıtlāk ve tesmiyeye dāʾir bir söz söylemeksizin ʿavret bırakıp gider, bi-ʿaynihi īcār ve istīcār gibi bir hālettir. Ve bu nikāh harāmdır. Ḫayber melhamesinde üç gün ruhsat olduktan sonra İmām ʿAlī kerremallāhu vechehu ber-mūcib-i emr-i ʿālī tahrīmi bābında nidā eylemiştir. İşbu مُتْعَةٌ [mutʿat] nikāh-ı muvakkatten başkadır, tafsīli kütüb-i fıkhiyyede mebsūttur. İntehā. Ve

مُتْعَةُ الْحَجِّ [mutʿatu'l-hacc] Temettuʿ vechiyle olan hacca ıtlāk olunur ki hacca

ʿumre zamm eylemekten ʿibārettir, zīrā haccın envāʿı üçtür: hacc-ı ifrād ve hacc-ı kırān ve hacc-ı mutʿadır. Hacc-ı ifrād maʿlūmdur. Ve hacc-ı kırān mīkāttan ʿumre ile hacca birden telbiye eylemektir ki ʿumre ile haccın beynini cemʿ eder. Ve hacc-ı temettuʿ sene-i vāhidede ibtidā ʿumreye ihrām ve tahlīl edip ehl ve vatanına nüzūl-i sahīhle nüzūl eylemeksizin hacca ihrām eylemekten ʿibārettir. Bunda ʿumre ile müntefiʿ olunur ki Cāhiliyye'de eşhür-i haccda ʿumre eylemezler idi, Ehl-i islām'a meşrūʿ oldu. Ve bunda mīm'in kesriyle de lügattır. Ve

مُتْعَةٌ [mutʿat] Kifāyet edecek kadar zād ve tūşeye ıtlāk olunur; yukālu: مَا لَهُ مُتْعَةٌ وَهِيَ مَا يُتَبَلَّغُ بِهِ مِنَ الزَّادِ Bunda dahi mīm'in kesriyle cāʾizdir. Cemʿi مُتَعٌ [mutaʿ] gelir, صُرَدٌ [ṣurad] vezninde ve مِتَعٌ [mitaʿ] gelir, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde. Ve

مُتْعَةٌ [mutʿat] Kovaya ve kırbaya ve kuyunun ipine ıtlāk olunur, bāʿis-i intifāʿ oldukları için. Ve azca zād ve maʿāşa ıtlāk olunur. Ve mutlakan temettuʿ ve intifāʿ olunacak şeyʾe denir, sayd ve taʿām gibi. Bunlarda dahi mīm'in kesriyle lügattır. Ve

مُتْعَةُ الْمَرْأَةِ [mutʿatu'l-merʾet] Tatlīk olunmuş hatuna mehr-i mislinin nısfından zāʾid sıla ve ʿatiyye olunan şeyʾe denir, tatlīkle tevhīş olunduğuna mukābil cebr ve tatyīb için iʿtā olunur. Ve bunun vācib ve sünnet ve müstahab olanı vardır ki mecmūʿu dört surettir. Meselā kable'd-duhūl, kable't-tesmiye vācibdir; baʿde'd-duhūl, kable't-tesmiye müstahabdır; yukālu: مَتَعَ الْمُطَلَّقَةَ بِمُتْعَةٍ وَهِيَ مَا وُصِلَتْ بِهِ بَعْدَ الطَّلَاقِ

اَلْمَاتِعُ [el-mātiʿ] Uzun nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مَاتِعٌ أَيْ طَوِيلٌ Ve her nesnenin iyisine ve bihterine denir; yukālu: هُوَ مَاتِعٌ أَيْ جَيِّدٌ Ve mevzūnāttan sāʾirlere nisbet artık ve ziyāde yāhūd ağır tartılı olanına denir; yukālu: وَزْنُوهُ فَهُوَ مَاتِعٌ أَيْ فَاضِلٌ مُرْتَفِعٌ أَوْ رَاجِحٌ Ve iyi ve metīn bükülmüş ipe denir. Ve pek kırmızı şarāba ve nebīze denir. Ve

مَاتِعٌ [Mātiʿ] Kaʿbu'l-Ḥibr cenāblarının pederleri ismidir.

اَلْمَتَاعُ [el-metāʿ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Fāʾide ve menfaʿat maʿnāsınadır; yukālu: فِيهِ مَتَاعٌ أَيْ مَنْفَعَةٌ Ve satılık kumaşa denir; yukālu: لَهُ مَتَاعٌ كَثِيرٌ أَيْ سِلْعَةٌ Ve kullanacak edāt ve ālete denir. Ve mutlakan medār-ı intifāʿ olan gerekli şeyʾe denir; cemʿi أَمْتِعَةٌ [emtiʿat]tır, ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿وَابْتِغَاءَ حِلْيَةٍ﴾ أَيْ ذَهَبٍ وَفِضَّةٍ ﴿أَوْ مَتَاعٍ﴾ أَيْ حَدِيدٍ وَصُفْرٍ وَنُحَاسٍ وَرَصَاصٍ Ve

مَتَاعٌ [metāʿ] مُتْعَةٌ [mutʿat] gibi تَمْتِيعٌ [temtīʿ] den ism olur; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿مَتَاعًا إِلَى الْحَوْلِ غَيْرَ إِخْرَاجٍ﴾ أَيْ مَتِّعُوهُنَّ تَمْتِيعًا فَوَضَعَ مَتَاعًا مَوْضِعَ تَمْتِيعٍ وَلِذَلِكَ عَدَّي بِإِلَى أَيْ أَنْفِعُوهُنَّ

اَلتَّمَتُّعُ [et-temettuʿ (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Mutʿa vechiyle hacc eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَمَتَّعَ الْحَاجُّ إِذَا حَجَّ بِالْعُمْرَةِ

اَلْإِسْتِمْتَاعُ [el-istimtāʿ] تَمَتُّعٌ [temettuʿ] maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَمْتَعَ بِمَعْنَى تَمَتَّعَ Ve fāʾidelenmek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَمْتَعَ بِمَالِهِ إِذَا انْتَفَعَ

اَلتَّمْتِيعُ [et-temtīʿ] Tatlīk olunan hatuna مُتْعَةٌ [mutʿat] vermek maʿnāsınadır; yukālu: مَتَّعَ الْمَرْأَةَ الْمُطَلَّقَةَ إِذَا أَعْطَاهَا مُتْعَةً Ve fāʾidelendirmek maʿnāsınadır; ve minhu yukālu: مَتَّعَهُ اللهُ بِكَذَا أَيْ أَبْقَاهُ وَأَنْشَأَهُ إِلَى أَنْ يَنْتَهِيَ شَبَابُهُ Ve bir nesneyi uzun uzadı uzatmak maʿnāsınadır; yukālu: مَتَّعَ الشَّيْءَ إِذَا طَوَّلَهُ Ve muʿammer kılmak maʿnāsına müstaʿmeldir; kāle'ş-şārih

ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿أَفَرَأَيْتَ إِنْ مَتَّعْنَاهُمْ سِنِينَ﴾ أَيْ أَطَلْنَا أَعْمَارَهُمْ

اَلْإِمْتَاعُ [el-imtāʿ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi fāʾidelendirmek maʿnāsınadır; ve minhu yekūlūne: أَمْتَعَهُ اللهُ بِكَذَا أَيْ أَبْقَاهُ وَأَنْشَأَهُ إِلَى أَنْ يَنْتَهِيَ شَبَابُهُ Ve bir nesneden müstagnī olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَمْتَعَ عَنْهُ إِذَا اسْتَغْنَى Ve fāʾidelenmek maʿnāsınadır; yukālu: أَمْتَعَ بِمَالِهِ إِذَا تَمَتَّعَ

[م ث ع]

اَلْمَثْعُ [el-meṯaʿ] (mīm'in ve ṯā-yı müsellesenin fethiyle) ve

اَلْمِثْعَاءُ [el-miṯʿāʾ] (mīm'in kesriyle) Nisvāna mahsūs çirkīn ve bed yürüyüşe deni. Yāhūd lügat-ı ahīre Ubn Fāris saktasıdır, savāb olan hemīn مَثَعٌ [meṯaʿ] olmaktır; yukālu: لَهَا مَثَعٌ وَمِثْعَاءٌ أَيْ مِشْيَةٌ قَبِيحَةٌ Ve

مَثَعٌ [meṯaʿ] Masdar olur, ʿavret vech-i mezkūr üzere çirkīn yürüyüşle yürümek maʿnāsınadır; yukālu: مَثِعَتِ الْمَرْأَةُ وَمَثَعَتْ مَثَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّالِثِ وَالْأَوَّلِ إِذَا مَشَتْ مِشْيَةً قَبِيحَةً

اَلْمَثْعَاءُ [el-meṯʿāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Pek bed-būy sırtlana denir.

[م ج ع]

اَلْمَجِيعُ [el-mecīʿ أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Süt ile yoğrulmuş hurmāya denir ki taʿāmdandır; yukālu: أَكَلُوا الْمَجِيعَ وَهُوَ تَمْرٌ يُعْجَنُ بِلَبَنٍ Ve hurmāyı ekl eyledikten sonra üzerine içilen süte denir.

اَلْمِجْعُ [el-micʿ] (mīm'in kesri ve fethiyle) Oturduğu yerden ayrılmaz olan ahmak ve şaşkın adama denir. Ve cāhil ve nādana denir; müʾennesi مِجْعَةٌ [micʿat]tır; yukālu: هُوَ مِجْعٌ وَهِيَ مِجْعَةٌ أَيْ أَحْمَقُ إِذَا جَلَسَ لَمْ يَكَدْ يَبْرَحُ مِنْ مَكَانِهِ وَكَذَا الْجَاهِلُ

اَلْمُجْعَةُ [el-mucʿat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Bu dahi yerinden ayrılmayan ahmak adama denir. Ve nādān ʿavrete denir.

اَلْمُجَعَةُ [el-muceʿat] (هُمَزَةٌ [humezet] veznninde) ve

اَلْمِجَعَةُ [el-miceʿat] (عِنَبَةٌ [ʿinebet] vezninde) Lāübāliyāne olan ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مُجْعَةٌ وَمِجَعَةٌ أَيْ مَاجِنَةٌ

اَلْمَجْعُ [el-mecʿ] (سَجْعٌ [secʿ] vezninde) ve

اَلْمَجَاعَةُ [el-mecāʿat] (قَنَاعَةٌ [ḳanāʿat] veznninde) Lāübāliyāne olmak maʿnāsınadır; yukālu: مَجُعَ الرَّجُلُ وَمَجَعَ مَجْعًا وَمَجَاعَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَالثَّالِثِ إِذَا مَجَنَ Masdarların tertībi neşr-i müşevveş üzeredir. Ve

مَجْعٌ [mecʿ] ve

مَجْعَةٌ [mecʿat] Kuru hurmāyı süt ile bilece ekl eylemek maʿnāsınadır, ʿalā-kavlin hurmā üzerine su içmek maʿnāsınadır; yukālu: مَجَعَ الرَّجُلُ مَجْعًا وَمَجْعَةً مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَكَلَ التَّمْرَ الْيَابِسَ بِاللَّبَنِ مَعًا أَوْ أَكَلَ التَّمْرَ وَشَرِبَ عَلَيْهِ اللَّبَنَ

اَلتَّمَجُّعُ [et-temeccuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznninde) Bu dahi مَجْعٌ [mecʿ] maʿnāsınadır; yukālu: تَمَجَّعَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى مَجَعَ Ve tekūlu'l-ʿArab: فُلَانٌ لَا يَزَالُ يَتَمَجَّعُ أَيْ يَحْسُو حَسْوَةً مِنَ اللَّبَنِ وَيَلْقَمُ عَلَيْهَا تَمْرَةً

اَلْمَجِعَةُ [el-meciʿat] (فَرِحَةٌ [feriḥat] veznninde) جَلِعَةٌ [celiʿat] maʿnāsınadır ki bī-şerm ü hayā ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مَجِعَةٌ أَيْ جَلِعَةٌ

اَلْمُجَّاعُ [el-muccāʿ] (رُمَّانٌ [rummān] veznninde) Duruca un çorbasına ve bulamacına denir; tekūlu: أَكَلْنَا مُجَّاعًا وَهُوَ حَسْوٌ رَقِيقٌ مِنَ الْمَاءِ وَالطَّحِينِ

اَلْمُجَّاعَةُ [el-muccāʿat] (رُمَّانَةٌ [rummānet] vezninde) Lāübāliyāne tavr ile perdebīrūn harekāta māʾil kimseye denir; mīm'in fethiyle de cāʾizdir; yukālu: رَجُلٌ مُجَّاعَةٌ إِذَا كَانَ يُحِبُّ الْمَجَاعَةَ Ve مَجِيعٌ [mecīʿ] de-

dikleri zikr olunan yiyeceği çok ekl eden adama denir. Bunda dahi mīm'in fethiyle de cāʾizdir; yukālu: رَجُلٌ مُجَّاعَةٌ أَيْ كَثِيرُ التَّمَجُّعِ Ve

مُجَّاعَةُ [Muccāʿat] Esmādandır: Muccāʿat b. Murāre el-Ḥanefī ki ashābdandır, oğlu Sirāc ve hafīdi Hilāl b. Sirrāc rüvāt-ı ehādīstendir. Ve Muccāʿa b. Siʿr ricāl-i ʿArabdandır.

اَلْمَجَّاعُ [el-meccāʿ] (شَدَّادٌ [şeddād] veznin-de) Bu dahi مَجِيعٌ [mecīʿ]-i mezkūru çok ekl eden adama denir.

اَلْمُجَاعَةُ [el-mucāʿat] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] vez-ninde) مَجِيعٌ [mecīʿ]-i mezkūr bakiyyesine denir.

اَلْمَاجِعَةُ [el-māciʿat] Zāniye ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مَاجِعَةٌ أَيْ زَانِيَةٌ

اَلْإِمْجَاعُ [el-imcāʿ] (hemzenin kesriy-le) Deve köşeğine kap ile süt içirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَمْجَعَ الْفَصِيلَ إِذَا سَقَاهُ اللَّبَنَ مِنَ الْإِنَاءِ

اَلتَّمَاجُعُ [et-temācuʿ] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) ve

اَلْمُمَاجَعَةُ [el-mumācaʿat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Birbirine lāübāliyāne fuhş ve hezeyān muʿāmele eylemek maʿnāsınadır; gerek kavlī ve gerek fiʿlī olsun; yukālu: تَمَاجَعَا وَمَاجَعَا أَيْ تَمَاجَنَا وَتَرَافَثَا

[م د ع]

اَلْمَدْعَةُ [el-medʿat] (حَمْزَةٌ [ḥamzet] vezninde) İçi çıkarılmış kof hindistān cevzine denir ki maşraba gibi onunla su içilir.

اَلْمَيْدَعُ [el-meydaʿ] (صَيْقَلٌ [ṣayḳal] vezninde) Bir nevʿ hurde deniz balığına denir.

مَيْدَعَانُ [Meydeʿān] Bir mevziʿ adıdır.

مِدَعٌ [Midaʿ] (عِنَبٌ [ʿineb] vezninde) Yemen'de bir hısn adıdır.

اَلْمَدْعِيُّ [el-medʿiyy] (شَرْقِيٌّ [şarḳiyy] vez-ninde) Nesebi husūsunda makdūh ve müttehem kimseye denir, مَدْعَةٌ [medʿat]e mensūbdur ki içi kof nārcīldir yāhūd bu دِعْوَةٌ [diʿvet] lafzındandır ki nesebde olan iddiʿāya denir. Bu kavl دِعْوَةٌ [diʿvet] lafzın-da دِعْيَةٌ [diʿyet] diyen lügatına mebnīdir ki mīm zāʾid olur; yukālu: رَجُلٌ مَدْعِيٌّ أَيْ مُتَّهَمٌ فِي نَسَبِهِ

[م ذ ع]

اَلْمَذْعُ [el-meẕʿ] (mīm'in fethi ve ẕāl-ı muʿcemenin sükūnuyla) ve

اَلْمَذْعَةُ [el-meẕʿat] (hā'yla) Bir kelām ve ha-berin birazını söyleyip birazını ketm eyle-mek maʿnāsınadır; yukālu: مَذَعَ لَهُ مَذْعًا وَمَذْعَةً مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا حَدَّثَهُ بِبَعْضِ الْخَبَرِ وَكَتَمَ بَعْضًا Ve fışkırtarak işemek maʿnāsındandır ki çöğ-dürerek taʿbīr olunur; yukālu: مَذَعَ بِبَوْلِهِ إِذَا رَمَى بِهِ Ve and içmek maʿnāsınadır; yukālu: مَذَعَ يَمِينًا إِذَا حَلَفَ Ve dağ tepelerinde olan çeşmelerden sular akmak maʿnāsınadır; yukālu: مَذَعَتِ الْعُيُونُ فِي شَعَفَاتِ الْجِبَالِ إِذَا سَالَتْ

اَلْمَذَّاعُ [el-meẕẕāʿ] (شَدَّادٌ [şeddād] veznin-de) Yalancıya denir; yukālu: رَجُلٌ مَذَّاعٌ أَيْ كَذَّابٌ Ve vefāʾ ve hakīkati olmayıp ve bir kimseye gāʾibāne gayret ve hamiyyeti ve riʿāyet-i hakk-ı sohbeti olmayan kimseye denir; yukālu: هُوَ مَذَّاعٌ أَيْ لَا وَفَاءَ لَهُ وَلَا يَحْفَظُ أَحَدًا بِالْغَيْبِ Ve sır saklamaz olan adama de-nir; yukālu: رَجُلٌ مَذَّاعٌ أَيْ لَا يَكْتُمُ السِّرَّ Ve aslā sebāt ve istikrārı olmayıp devr ve seyr-i dāʾim üzere olan kimseye denir; yukālu: هُوَ مَذَّاعٌ أَيْ يَدُورُ وَلَا يَثْبُتُ وَمِنْهُ يُقَالُ ظِلٌّ مَذَّاعٌ Ve vaktinden mukaddem inzāl eden yāhūd bevl eder olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَذَّاعٌ إِذَا كَانَ يُرْسِلُ مَنِيَّهُ أَوْ بَوْلَهُ قَبْلَ حِينِهِ

مِذْعَى [Miẕʿā] (ذِكْرَى [ẕikrā] vezninde) Benī

Caʿfer yurdunda bir su adıdır.

[م ر ع]

اَلْمَرِيعُ [el-merīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Ve **اَلْمِمْرَاعُ** [el-mimrāʿ] (mīm'in kesriyle) Otlu sulu merg-zār yere denir; cemʿi أَمْرُعٌ [emruʿ] ve أَمْرَاعٌ [emrāʿ] gelir.

اَلْمَرَاعَةُ [el-merāʿat] (قَنَاعَةٌ [ḳanāʿat] vezninde) Bir yer otlu sulu merg-zār olmak maʿnāsınadır; yukālu: مَرَعَ الْوَادِي وَمَرِعَ وَمَرُعَ مَرَاعَةً مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَالرَّابِعِ وَالْخَامِسِ إِذَا أَكْلَأَ

اَلْإِمْرَاعُ [el-imrāʿ] (hemzenin kesriyle) مَرَاعَةٌ [merāʿat] maʿnāsınadır; yukālu: أَمْرَعَ الْوَادِي بِمَعْنَى مَرَعَ Ve minhu'l-meselu: "أَمْرَعَ وَادِيهِ وَأَجْنَى حُلَّبُهُ" Yaʿnī "Onun deresi çayırlandı ve حُلَّبٌ [ḥulleb] dedikleri otu çoğalıp derilmeğe yaklaştı." Bu mesel bir adamın hāl ve mālı firāvān olup servet ve sāmān sāhibi oldukta darb olunur. Ve başa çok yağ sürmek maʿnāsınadır; yukālu: أَمْرَعَ رَأْسَهُ بِالدُّهْنِ إِذَا أَكْثَرَ مِنْهُ Ve bir yeri çayırlı bulmak ve çayırlı yere uğramak maʿnāsınadır; yukālu: أَمْرَعَ فُلَانٌ الْوَادِيَ إِذَا أَصَابَهُ مَرِيعًا Ve minhu'l-meselu: "أَمْرِعْتَ فَانْزِلْ" Yaʿnī "Otlu çayırlı yer buldun, hemān nüzūl eyle." Mesel-i mezbūr murād ve maksūduna nāʾil oldun, hemān mutasarrıf ve mütenaʿʿim ol makāmında īrād olunur. Ve

إِمْرَاعٌ [imrāʿ] Bir kimsenin fart-ı havfından yüreği sürmek yāhūd tebevvül eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَمْرَعَ بِغَائِطِهِ أَوْ بَوْلِهِ إِذَا رَمَى بِهِ خَوْفًا

اَلْأُمْرُوعَةُ [el-umrūʿat] (أُضْحُوكَةٌ [uḍḥūket] vezninde) Otlu sulu merg-zār yere denir; yukālu: أَرْضٌ أُمْرُوعَةٌ أَيْ خِصْبَةٌ

اَلْمَرْعُ [el-merʿ] (فَرْعٌ [ferʿ] vezninde) Bu dahi başı yağa çimdirmek maʿnāsınadır; yukālu: مَرَعَ رَأْسَهُ بِالدُّهْنِ مَرْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ Ve saç ve sakalı taramak maʿnāsınadır; yukālu: مَرَعَ شَعْرَهُ إِذَا رَجَّلَهُ

اَلْمَرِعُ [el-meriʿ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Otlu sulu yer talebinde olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَرِعٌ إِذَا كَانَ يَطْلُبُ الْمَرْعَ أَيِ الْخِصْبَ

مَارِعَةُ [Māriʿat] Bir batn pederidir ki vaktinde melik idi; hānumānına مَوَارِعُ [mevāriʿ] ıtlāk olunur idi mīm'in fethiyle.

اَلْمُرْعَةُ [el-muraʿat] (هُمَزَةٌ [humezet] veznincde) ve

اَلْمُرْعَةُ [el-murʿat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) دُرَّاجٌ [durrāc]a şebīh bir kuş adıdır; cemʿi مُرَعٌ [muraʿ]dır, غُرَفٌ [ġuref] vezninde ve مِرْعَانٌ [mirʿān]dır mīm'in kesriyle. Ve

مُرْعَةٌ [murʿat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) ve

مِرَاعٌ [mirāʿ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Don yağına denir.

اَلتَّمَرُّعُ [et-temerruʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznincde) Sürʿatle bir semte gitmek yāhūd ucuzluk bolluk aramak maʿnāsınadır; yukālu: تَمَرَّعَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ أَوْ طَلَبَ الْمَرْعَ Ve bir adamın gazabından burnunun ucu oynamak maʿnāsınadır; yukālu: تَمَرَّعَ أَنْفُهُ إِذَا تَرَمَّعَ

اَلْإِنْمِرَاعُ [el-inmirāʿ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] veznincde) Seyr ve seyāhat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْمَرَعَ فِي الْبِلَادِ إِذَا ذَهَبَ

[م ز ع]

اَلْمَزْعُ [el-mezʿ] (نَزْعٌ [nezʿ] vezninde) ve

اَلْمَزْعَةُ [el-mezʿat] (hā'yla) Sürʿatle gitmek, ʿalā-kavlin yürümeği henüz boşlayıp seğirtmeğe yenice başlamak yāhūd hafīfçe seğirtmek maʿnāsınadır; yukālu: مَزَعَ الْبَعِيرُ مَزْعًا وَمَزْعَةً مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَسْرَعَ أَوْ هُوَ أَوَّلُ الْعَدْوِ وَآخِرُ الْمَشْيِ أَوِ الْعَدْوُ الْخَفِيفُ Ve parmakla pamuğu ditmek maʿnāsınadır; yukālu: مَزَعَ الْقُطْنَ إِذَا نَفَشَهُ بِأَصَابِعِهِ

اَلتَّمْزِيعُ [et-temzīʿ] Bu dahi parmakla pamuğu ditmek maʿnāsınadır; yukālu: مَزَّعَ الْقُطْنَ بِمَعْنَى مَزَعَهُ Ve tefrīk maʿnāsınadır; yukālu: مَزَّعَهُ إِذَا فَرَّقَهُ

اَلْمَزْعِيُّ [el-mezʿiyy] (مَرْعِيٌّ [merʿiyy] vezninde) Koğucuya ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مَزْعِيٌّ أَيْ نَمَّامٌ

اَلْمَزَّاعُ [el-mezzāʿ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Kirpiye denir, قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] gibi.

اَلْمُزَاعَةُ [el-muzāʿat] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Bir nesnenin yere düşen döküntüsüne denir; yukālu: مُزَاعَةُ الشَّيْءِ أَيْ سُقَاطَتُهُ

اَلْمُزْعَةُ [el-muzʿat] (mīm'in zammı ve kesriyle) Et parçasına yāhūd doğan ve şāhīn mākülesine okutulan et tikesine denir ki ben taʿbīr olunur, yukālu: أَلْحَمَ الْبَازِيَ مُزْعَةً وَهِيَ الْقِطْعَةُ أَوِ التُّفْهَةُ مِنْهُ وَاللُّخْمَةُ يُضَرَّى بِهَا الْبَازِي Ve bir içim suya denir. Ve çerviş yağından kalmış bakiyyeye denir yāhūd don yağı parçasına denir.

اَلْمِزْعَةُ [el-mizʿat] (mīm'in kesriyle) Bir avuç kuş tüyüne denir; kezālik bir külçe pamuğa denir.

اَلتَّمَزُّعُ [et-temezzuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Pāre pāre bölünmek maʿnāsınadır; ve minhu yukālu: هُوَ يَتَمَزَّعُ غَيْظًا أَيْ يَتَقَطَّعُ Ve bölüşmek maʿnāsınadır; yukālu: تَمَزَّعُوهُ إِذَا اقْتَسَمُوهُ

[م س ع]

اَلْمِسْعُ [el-misʿ] (mīm'in kesriyle) Poyraz yeline denir, رِيحُ الشَّمَالِ [rīḥu'ş-şemāl] ismidir.

اَلْمَسْعِيُّ [el-mesʿiyy] (mīm'in fethiyle) Revende kimseye denir ki çok yürüyüp ve yürümekte be-gāyet tüvānā ola; yukālu: رَجُلٌ مَسْعِيٌّ أَيِ الْكَثِيرُ السَّيْرِ الْقَوِيُّ عَلَيْهِ

[م ش ع]

اَلْمَشْعُ [el-meşʿ] (mīm'in fethi ve şīn-i muʿcemenin sükūnuyla) Bir nesneyi kapmak maʿnāsınadır; yukālu: مَشَعَهُ مَشْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا خَلَسَهُ Ve yapça yapça yürümek maʿnāsınadır; yukālu: مَشَعَ الرَّجُلُ إِذَا سَارَ سَيْرًا سَهْلاً Ve parmakla pamuk ditmek maʿnāsınadır; yukālu: مَشَعَ الْقُطْنَ إِذَا مَزَعَهُ Ve hıyār makūlesi gevrek nesne çiğnemek maʿnāsınadır; yukālu: مَشَعَ الْقِثَّاءَ إِذَا مَضَغَهُ Ve koyun sağmak maʿnāsınadır; yukālu: مَشَعَ الْغَنَمَ إِذَا حَلَبَهَا Ve menī attırmak yā bevlini çöğdürmek maʿnāsınadır; yukālu: مَشَعَ بِمَنِيِّهِ أَوْ بِبَوْلِهِ إِذَا رَمَى بِهِ Ve bir nesne ile bir kimseyi dövmek maʿnāsınadır; yukālu: مَشَعَ فُلاَنًا بِالْحَبْلِ وَغَيْرِهِ إِذَا ضَرَبَهُ بِهِ

اَلْمَشُوعُ [el-meşūʿ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Kapıcılıkta māhir ve tīz-dest şahsa denir; yukālu: ذِئْبٌ مَشُوعٌ أَيْ خَلاَّسٌ

اَلْمِشْعَةُ el-miş'at] (mīm'in kesriyle) ve

اَلْمَشِيعَةُ [el-meşīʿat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Ditilmiş pamuk külçesine denir.

اَلتَّمْشِيعُ [et-temşīʿ] Kapta olan taʿāmı süpürü yemek maʿnāsınadır; yukālu: مَشَّعَ الْقَصْعَةَ إِذَا أَكَلَ كُلَّ مَا فِيهَا

اَلتَّمَشُّعُ [et-temeşşuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir kimse istincā ile levs ve murdārı kendiden izāle eylemek, ʿalā-kavlin hāssaten taşla istincā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَمَشَّعَ الرَّجُلُ إِذَا أَزَالَ الْأَذَى عَنْ نَفْسِهِ أَوْ هُوَ الْإِسْتِنْجَاءُ بِالْحِجَارَةِ خَاصَّةً

اَلْإِمْتِشَاعُ [el-imtişāʿ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Davarın memesinde olan sütün mecmūʿunu sağıp almak maʿnāsınadır; yukālu: إِمْتَشَعَ مَا فِي الضَّرْعِ إِذَا أَخَذَهُ كُلَّهُ Ve kapmak maʿnāsınadır; yukālu: إِمْتَشَعَ ثَوْبَهُ إِذَا اخْتَلَسَهُ Ve cüst ve çabuk kılıç sıyır-

mak maʿnāsınadır; yukālu: إِمْتَشَعَ السَّيْفَ إِذَا سَلَّهُ مُسْرِعًا Ve ahz eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: إِمْتَشِعْ مِنْ فُلَانٍ مَا مَشَعَ لَكَ أَيْ خُذْ مِنْهُ مَا وَجَدْتَ

[م ص ع]

اَلْمَصْعُ [el-maṣʿ] (mīm'in fethi ve ṣād'ın sükūnuyla) Şimşek çakmak maʿnāsınadır; yukālu: مَصَعَ الْبَرْقُ مَصْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا لَمَعَ Ve davar kuyruğunu beri öte salıp vurmak maʿnāsınadır; yukālu: مَصَعَتِ الدَّابَّةُ بِذَنَبِهَا إِذَا حَرَّكَتْهُ وَضَرَبَتْ بِهِ Ve bir kimseyi kılıçla yā kamçıyla vurmak yāhūd yapça yapça üç veyā dört defʿa vurmak maʿnāsınadır; yukālu: مَصَعَ فُلَانًا إِذَا ضَرَبَهُ بِالسَّيْفِ أَوْ بِالسَّوْطِ أَوْ ضَرَبَهُ ضَرَبَاتٍ قَلِيلَةً ثَلَاثًا أَوْ أَرْبَعًا Ve doğuran karı çocuğunu karnından birden salıvermek; kezālik kuş kısmı sağnayıp çımkırmak maʿnāsınadır; yukālu: مَصَعَتِ الْمَرْأَةُ بِالْوَلَدِ وَمَصَعَ الطَّائِرُ بِذَرْقِهِ إِذَا رَمَيَا بِهِ Ve bir kimse havfından yāhūd ʿacele ve tekāzādan nāşī hemān bacağına ve ökçesine doğru salıvermek maʿnāsınadır; yukālu: مَصَعَ الرَّجُلُ بِسَلْحِهِ عَلَى عَقِبَيْهِ إِذَا سَبَقَهُ مِنْ فَرَقٍ أَوْ عَجَلَةٍ Ve dābbe sürʿatle mürūr eylemek, ʿalā-kavlin kuyruğunu beri öte salıp oynatarak şiddetle seğirtmek maʿnāsınadır; yukālu: مَصَعَ الْفَرَسُ فِي مُرُورِهِ إِذَا أَسْرَعَ أَوْ عَدَا عَدْوًا شَدِيدًا مُحَرِّكًا ذَنَبَهُ Ve gitmek maʿnāsınadır; yukālu: مَصَعَ الْفَرَسُ إِذَا ذَهَبَ Ve korkudan yā ʿaceleden nāşī yürek yerinden oynamak maʿnāsınadır; yukālu: مَصَعَ فُؤَادُهُ إِذَا زَالَ مِنْ فَرَقٍ أَوْ عَجَلَةٍ Ve sütü çoğalıp inmek için nākanın memesine soğuk su çarpmak maʿnāsınadır; yukālu: مَصَعَ ضَرْعَ النَّاقَةِ إِذَا ضَرَبَهُ بِالْمَاءِ الْبَارِدِ Ve havuzun içine bir mikdārca su serpip ıslatmak maʿnāsınadır; yukālu: مَصَعَ الْحَوْضَ بِمَاءٍ قَلِيلٍ إِذَا بَلَّهُ وَنَضَحَهُ Ve

مَصْعٌ [maṣʿ] Vasf olur, kılıç çalmakta māhir kimseye denir, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْإِمْصَاعُ [el-imṣāʿ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi ʿavret çocuğunu karnından sıkıntıyla taşra pertāv eylemek ve kuş kısmı çımkırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَمْصَعَتِ الْمَرْأَةُ بِوَلَدِهَا وَالطَّائِرُ بِذَرْقِهِ إِذَا رَمَيَا بِهِ Ve عَوْسَجٌ [ʿavsec] dedikleri ağacın yemişi belirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَمْصَعَ الْعَوْسَجُ إِذَا ظَهَرَ مُصَعُهُ Ve kavmin develerinin sütü çekilmek maʿnāsınadır; yukālu: أَمْصَعَ الْقَوْمُ إِذَا ذَهَبَتْ أَلْبَانُ إِبِلِهِمْ Ve bir adamın hakkını ikrār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَمْصَعَ لَهُ بِحَقِّهِ إِذَا أَقَرَّ

اَلْإِمْتِصَاعُ [el-imtiṣāʿ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznninde) Bir tarafa gitmek maʿnāsınadır; yukālu: إِمْتَصَعَ الْفَرَسُ إِذَا ذَهَبَ

اَلْمُصُوعُ [el-muṣūʿ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] veznninde) Nākanın sütü çekilip tükenmek maʿnāsınadır; yukālu: مَصَعَ لَبَنُ النَّاقَةِ مُصُوعًا إِذَا وَلَّى Kezālik berd ve sāʾir nesnenin hükmü ve eseri kalmayıp çekilmek maʿnāsınadır; yukālu: مَصَعَ الْبَرْدُ وَغَيْرُهُ إِذَا ذَهَبَ وَوَلَّى Ve seyr ve seyāhat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَصَعَ فِي الْأَرْضِ إِذَا ذَهَبَ

اَلْإِنْمِصَاعُ [el-inmiṣāʿ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] veznninde) Gitmek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْمَصَعَ فِي ve yukālu: إِنْمَصَعَ الْفَرَسُ إِذَا ذَهَبَ الْأَرْضِ إِذَا ذَهَبَ Ve eşek kulağını dikip durmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْمَصَعَ الْحِمَارُ إِذَا صَرَّ أُذُنَيْهِ

اَلْمَصِعُ [el-meṣiʿ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Zikr olunan مَصْعٌ [maṣʿ] gibi kılıç çalmakta māhir tīg-zen adama denir yāhūd yavuz ve şedīd adama denir yāhūd sıkıntıyla defʿ-i tabīʿī eder olan pīre denir yāhūd mitrāk ile ve tura ile oynayan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَصْعٌ وَمَصِعٌ أَيْ ضَارِبٌ بِالسَّيْفِ أَوْ شَدِيدٌ أَوْ شَيْخٌ زَحَّارٌ أَوْ لَاعِبٌ بِالْمِخْرَاقِ

اَلْمَصُوعُ [el-meṣūʿ] (صَبُورٌ [ṣabūr] veznin-

de) Tavşan gibi zehresiz, be-gāyet korkak adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَصُوعٌ أَيْ فَرِقٌ مَنْخُوبُ الْفُؤَادِ

اَلْمَاصِعُ [el-māṣiʿ] Tuzlu şorak suya denir; yukālu: مَاءٌ مَاصِعٌ أَيْ مِلْحٌ Ve azca olup bulanık olan suya denir; yukālu: مَاءٌ مَاصِعٌ أَيْ قَلِيلٌ كَدِرٌ Ve sāfī ve berrāk suya denmekle zıdd olur; yukālu: مَاءٌ مَاصِعٌ أَيْ بَرَّاقٌ Ve bozulmuş nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مَاصِعٌ أَيْ مُتَغَيِّرٌ

اَلْمُصَعَةُ [el-muṣaʿat] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) ve

اَلْمُصْعَةُ [el-muṣʿat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) عَوْسَجٌ [ʿavsec] nām şecerin yemişine denir; cemʿi مُصَعٌ [muṣaʿ] gelir, صُرَدٌ [ṣurad] vezninde ve مُصْعٌ [muṣʿ] gelir, قُفْلٌ [ḳufl] vezninde. Ve bir güne yeşil kuşa denir.

اَلْمُصَعُ [el-muṣaʿ] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) Erkek serçe kuşuna denir.

اَلتَّمْصِيعُ [et-temṣīʿ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Kesilmiş ağacı rutūbeti çekilip sındırmak için kabuğuyla güneşe komak maʿnāsınadır; yukālu: مَصَّعَ الْقَضِيبَ إِذَا تَرَكَهُ عَلَى قِشْرِهِ حَتَّى يَجِفَّ عَلَيْهِ لِيطُهُ

اَلتَّمَاصُعُ [et-temāṣuʿ] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Cenk ve kıtāle iki taraflı dürüşmek ve uğraşmak maʿnāsınadır; yukālu: تَمَاصَعُوا فِي الْحَرْبِ إِذَا تَعَالَجُوا

اَلْمُمَاصَعَةُ [el-mumāṣaʿat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Kılıçla çarpışarak cenk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَاصَعُوا إِذَا قَاتَلُوا وَجَالَدُوا

[م ط ع]

اَلْمَطْعُ [el-maṭʿ] (قَطْعٌ [ḳaṭʿ] vezninde) ve

اَلْمُطُوعُ [el-muṭūʿ] (رُجُوعٌ [rucūʿ] vezninde) Bir tarafa gidip nā-bedīd olmak maʿnāsınadır; yukālu: مَطَعَ الرَّجُلُ مَطْعًا وَمُطُوعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا ذَهَبَ فَلَمْ يُوجَدْ Ve bir nesneyi ön dişlerin uçlarıyla yemek maʿnāsınadır; yukālu: مَطَعَ الشَّيْءَ إِذَا أَكَلَهُ بِأَدْنَى فَمِهِ وَثَنَايَاهُ وَمَا يَلِيهَا مِنْ مُقَدَّمِ الْأَسْنَانِ

اَلْمَاطِعُ [el-māṭiʿ] نَاطِعٌ [nāṭiʿ] maʿnāsınadır ki hālis ve sāfī olan ak nesneye denir; yukālu: بَيَاضٌ مَاطِعٌ نَاطِعٌ أَيْ خَالِصٌ

اَلْمُمَطِّعَةُ [el-mumaṭṭiʿat] (مُحَدِّثَةٌ [muḥaddiṯet] vezninde) Şol nākaya denir ki sütü taşkın olmakla memeden fışkırıp seyelān eder ola; yukālu: نَاقَةٌ مُمَطِّعَةُ الضَّرْعِ إِذَا كَانَتْ تَشْخَبُ أَطْبَاءَهَا وَتَغْذُو لَبَنُهَا

[م ظ ع]

اَلْمَظْعُ [el-maẓʿ] (mīm'in fethi ve ẓā-yı muʿcemenin sükūnuyla) Kiriş makūlesi nesneyi kurutup mührelenmiş gibi düzeltmek maʿnāsınadır; yukālu: مَظَعَ الْوَتِرَ وَغَيْرَهُ مَظْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا مَلَّسَهُ وَذَبَّلَهُ

اَلتَّمْظِيعُ [et-temẓīʿ] مَظْعٌ [maẓʿ] maʿnāsınadır. Ve تَمْصِيعٌ [temṣīʿ] maʿnāsınadır. Ve kayış ve gön makūlesini yağa çimdirmek maʿnāsınadır; yukālu: مَظَّعَ الْأَدِيمَ إِذَا سَقَاهُ الدُّهْنَ Ve tirīdi çervişe kandırmak maʿnāsınadır; yukālu: مَظَّعَ الثَّرِيدَ بِالدَّسَمِ إِذَا رَوَّاهُ بِهِ

اَلتَّمَظُّعُ [et-temaẓẓuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir nesnenin mecmūʿunu silip süpürüp almak maʿnāsınadır; yukālu: تَمَظَّعَ مَا عِنْدَنَا إِذَا تَلَحَّسَهُ كُلَّهُ Ve gölge ne semte çekilirse ona tābiʿ olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَمَظَّعَ الظِّلُّ إِذَا تَتَبَّعَهُ مِنْ مَوْضِعٍ إِلَى مَوْضِعٍ Ve bir işin vakt ve hengāmından teʾehhür etmek maʿnāsınadır; yukālu: تَمَظَّعَ فِي الرِّعْيِ إِذَا تَأَخَّرَ عَنْ وَقْتِهِ

اَلْمُظْعَةُ [el-muẓʿat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Söz bakiyyesine denir; tekūlu: أَدَّيْتُ مُظْعَةَ الْكَلَامِ أَيْ بَقِيَّتَهُ

[م ع ع]

مَعَ [maʿa] (mīm'in ve ʿayn'ın fethiyle)

İsmdir. Ve baʿzen ʿayn'ı iskān olunur ve gāhca münevven olur; yukālu: جَاؤُوا مَعًا Yaʿnī "Bilece ve berāberce geldiler." Ve baʿzılar ʿindinde مَعَ kelimesi hurūf-ı cārredendir. Ve baʿzılar ʿindinde bir kelimedir ki bir şeyʾi bir şeyʾ-i āhere zamm eylemek maʿnāsına mevzūʿdur, aslı tenvīnle مَعًا lafzıdır. Ve ʿinde'l-baʿz musāhabet maʿnāsına mevzūʿdur.

Müʾellifin *Baṣāʾir*'de beyānına göre مَعَ kelimesinin āhiri mā-kabli müteharrik iken müteharrik olması ismiyyetine delālet eder ki bu Muḥammed b. es-Seriyy kavlidir ve ʿayn'ının sākin olması Ġanm ve Rebīʿa kabīlesinin lügatıdır, lākin Sībeveyhi zarūrete haml eylemiştir. Ve kelime-i uhrāya muzāf olarak istiʿmāl olunur. Bu sūrette zarf olup ve üç maʿnāya delālet eder: Birisi mevziʿ-i ictimāʿ maʿnāsına onun için kendisiyle zevāttan ihbār olunur, nahvu: ﴿وَاللهُ مَعَكُمْ﴾ İkincisi zamān-ı ictimāʿa delālet eder, جِئْتُكَ مَعَ الْعَصْرِ gibi. Üçüncüsü عِنْدَ maʿnāsına olur; جِئْتُ مِنْ مَعِ الْقَوْمِ dersin, مِنْ عِنْدِهِمْ maʿnāsına. Ve tenvīnle مَعًا lafzı جَمِيعًا maʿnāsına istiʿmāl olunur, كُنَّا مَعًا dersin, جَمِيعًا maʿnāsına ki hāl olur. Ve baʿzılar dedi ki جَاؤُوا جَمِيعًا kavlinde mecīʾiyyet vakt-i vāhidde yāhūd vakteynde olmağı muhtemeldir, lākin جَاؤُوا مَعًا kavlinde vakt-i vāhide muhtass olur ki musāhabet-i hāssa için olur.

Ve şārih der ki Rāġib *Mufredāt*'ta dedi ki مَعَ kelimesi ictimāʿ maʿnāsını iktizā eder. Ve ictimāʿ mekānda olur, هُمَا مَعًا فِي الدَّارِ gibi ve zamānda olur وُلِدَا مَعًا gibi yāhūd maʿnā cihetinde olur, mütezāyifāni gibi ki meselā iki birādere أَخٌ ıtlāk olunduğu gibi yāhūd şeref ve rütbede olur, هُمَا مَعًا فِي الْعُلُوِّ kavli gibi. Ve baʿzen nusret maʿnāsını iktizā eder ki muzāf olduğu kelime mansūr olur: ﴿إِنَّ اللهَ مَعَنَا﴾ gibi. İntehā.

Ve عِنْدَ maʿnāsına olur; yukālu: جَاءَ مِنْ مَعِ الْقَوْمِ أَيْ مِنْ عِنْدِهِمْ Ve burada مِنْ ile mecrūrdur. Ve gerçi bināʾ ve iʿrābında ihtilāf olundu, lākin tenvīnin duhūlü iʿrābı cihetini mukavvīdir, حِينًا kelimesi gibi.

اَلْمَعُّ [el-maʿʿ] (mīm'in fethi ve ʿayn'ın teşdīdiyle) Erimek maʿnāsınadır; yukālu: مَعَّ الشَّحْمُ مَعًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ذَابَ

اَلْمَعْمَعُ [el-maʿmaʿ] (فَدْفَدٌ [fedfed] vezninde) Şol ʿavrete denir ki işi mazbūt ve ahvāli dernekli ve müctemiʿ müdīre ve mutasarrife olmakla bir kimseye mālından katʿā bir nesne sıçratmaz ola; yukālu: إِمْرَأَةٌ مَعْمَعٌ إِذَا كَانَ أَمْرُهَا مُجْتَمِعًا لاَ تُعْطِي أَحَدًا مِنْ مَالِهَا شَيْئًا Ve be-gāyet zīrek ve dānā ve āteş-zihn çālāk hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مَعْمَعٌ أَيْ ذَكِيَّةٌ مُتَوَقِّدَةٌ Ve umūr ve masālih temşītinde sabr ve sebāt üzere olup dāʾimā nasb-ı nefs ve ikdāmla dürüşüp saʿy eylemeğe denir; yukālu: هُوَ ذُو مَعْمَعٍ أَيْ ذُو صَبْرٍ عَلَى الْأُمُورِ وَمُزَاوَلَةٍ

اَلْمَعْمَعِيُّ [el-maʿmeʿiyy] (فَدْفَدِيٌّ [fedfediyy] vezninde) Şol kimseye denir ki dāʾimā gālib olan cānibe hem-pā ola, güyā ki her gālib olan kimseye أَنَا مَعَكَ kavlinden ahz ve tasarruf olunur; yukālu: رَجُلٌ مَعْمَعِيٌّ إِذَا كَانَ مَعَ مَنْ غَلَبَ Ve şol akçeye denir ki ondan مَعَ مَعَ kelimesi meskūk ola; yukālu: دِرْهَمٌ مَعْمَعِيٌّ إِذَا كَانَ كُتِبَ عَلَيْهِ مَعَ مَعَ Zāhiren selefte bir gūne dirhem-i mahsūstur.

اَلْمَعْمَعَانُ [el-maʿmeʿān] (mīm'lerin fethiyle) ve

اَلْمَعْمَعَانِيُّ [el-maʿmeʿāniyy] (yā-yı nisbetle) Pek ıssılığa denir; yukālu: جَاءَ فِي مَعْمَعَانِ الصَّيْفِ وَمَعْمَعَانِيِّهِ أَيْ شِدَّةِ حَرِّهِ Ve pek ıssıya denir; yukālu: يَوْمٌ مَعْمَعَانٌ وَمَعْمَعَانِيٌّ وَلَيْلَةٌ مَعْمَعَانَةٌ وَمَعْمَعَانِيَّةٌ أَيْ شَدِيدُ الْحَرِّ

اَلْمَعْمَعَةُ [el-maʿmeʿat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Muhterik sāzlık ve otluk makūlesi yanarken zuhūr eden çatırtıya denir; tekūlu: سَمِعْتُ مَعْمَعَةَ الْحَرِيقِ فِي الْقَصَبِ وَنَحْوِهِ أَيْ صَوْتَهُ Ve bu hikāye olarak ve masdar olarak istiʿmāl olunur. Ve pek ıssılıkta seyr ve sefer eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَعْمَعَ الْقَوْمُ إِذَا سَارُوا فِي الْمَعْمَعَانِ أَيْ فِي شِدَّةِ الْحَرِّ Ve bir işi ʿacele ile işlemek maʿnāsınadır; yukālu: مَعْمَعَ الرَّجُلُ إِذَا عَمِلَ فِي عَجَلٍ Ve esnā-yı kelāmda مَعَ lafzını çok söylemek maʿnāsınadır ki baʿzılar haşv-ı kelām ederler, lisānımızda baʿzıların neste ve falan ve meselā dedikleri gibi; yukālu: مَعْمَعَ الرَّجُلُ إِذَا أَكْثَرَ مِنْ قَوْلِ مَعَ Ve muhārebe ve mukātele maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: مَعْمَعَ الْقَوْمُ إِذَا قَاتَلُوا Ve yağmur yağıp yerin yüzünü soyup sıyırmak maʿnāsınadır; yukālu: مَعْمَعَ السَّمَاءُ الْمَطَرَ عَلَى الْأَرْضِ إِذَا حَلَبَهُ فَقَشَرَهَا

اَلْمَعَامِعُ [el-meʿāmiʿ] (mīm'in fethiyle) Hurūb ve fiten ve ʿazāʾim-i umūr ve vekāyiʿe ıtlāk olunur; yukālu: مَعَامِعُ بَيْنَهُمْ أَيْ حُرُوبٌ وَفِتَنٌ وَعَظَائِمُ Ve nāsın birbiri üzere meyl ve hücūm ve tezālüm ve gayret ve ʿasabiyyet heyecānıyla bölük bölük tecemmüʿ ve tahazzübleri hālātına denir; yukālu: تَرَكْتُهُمْ فِي الْمَعَامِعِ أَيْ مَيْلِ بَعْضِ النَّاسِ عَلَى بَعْضٍ وَتَظَالُمِهِمْ وَتَحَزُّبِهِمْ أَحْزَابًا لِوُقُوعِ الْعَصَبِيَّةِ Bu maʿnālar مَعْمَعَةٌ [maʿmeʿat]-ı nārdan meʾhūzdur. Kāle fi'n-*Nihāye* ve minhu'l-hadīsu: "لاَ تَهْلِكُ أُمَّتِي حَتَّى يَكُونَ بَيْنَهُمُ التَّمَايُلُ وَالتَّمَايُزُ وَالْمَعَامِعُ" وَهِيَ شِدَّةُ الْحَرْبِ وَالْجِدُّ فِي الْقِتَالِ

[م ق ع]

اَلْمَقْعُ [el-maḳʿ] (نَقْعٌ [naḳʿ] vezninde) Şiddetle içmek maʿnāsınadır; yukālu: مَقَعَ الشَّرَابَ مَقْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا شَرِبَهُ شُرْبًا شَدِيدًا Ve مَقْعٌ [maḳʿ] نَقْعٌ [naḳʿ] maʿnāsınadır ki dağlarda su irkilen yere denir; cemʿi أَمْقُعٌ [emḳuʿ] gelir, أَفْلُسٌ [eflus] vezninde; ve minhu'l-meselu: "هُوَ شَرَّابٌ بِأَمْقُعٍ" Ve bu أَنْقُعٍ ʿunvānıyla da vāriddir, "çok yerden su içer adamdır" demektir. Aksā-yı murādına vāsıl olunca kadar umūr-ı ʿazīmeye tekrār-be-tekrār muʿāvedet ve irtikāb eden kimse hakkında darb olunur, tafsīli "ن،ق،ع" māddesinde mezkūrdur. Ve

مَقْعٌ [maḳʿ] Bir adama bir töhmet ve iftirā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مُقِعَ بِشَيْءٍ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ أَيْ رُمِيَ بِهِ

اَلْإِمْتِقَاعُ [el-imtiḳāʿ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Levn mütegayyir olmak maʿnāsınadır ki beniz geçmek taʿbīr olunur; yukālu: أُمْتُقِعَ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا تَغَيَّرَ لَوْنُهُ مِنْ حُزْنٍ أَوْ فَزَعٍ Ve yavru memede olan sütün cümlesini içmek maʿnāsınadır; yukālu: إِمْتَقَعَ الْفَصِيلُ مَا فِي ضَرْعِ أُمِّهِ أَيْ شَرِبَهُ أَجْمَعَ

اَلْمَيْقَعُ [el-meyḳaʿ] (حَيْدَرٌ [ḥaydar] vezninde) حَصْبَةٌ [ḥaṣbet] tarzında bir derd ismidir ki deve köşeklerinde zuhūr ve ihlāk eder.

[م ل ع]

اَلْمَلِيعُ [el-melīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Arz-ı vāsiʿaya yāhūd aslā nebāt eseri olmayan yāhūd bir başından bir şey ırak düpdüz arza denir,yāhūd şol sokak tarzında daracık uzunca yere denir ki derinliği bir adam boyu kadar olur, bir mikdārca gittikten sonra kesilip yine düze çıkar. Bu misilli yer baʿzı düz sahrāda ve mütūn-ı arzda olur ki derbend içi gibi aralıkta zuhūr eder. Cemʿi مُلُعٌ [muluʿ] gelir, كُتُبٌ [kutub] vezninde. Ve

مَلِيعٌ [melīʿ] Yüğrük nākaya denir. Ve yüğrük kısrağa denir; yukālu: نَاقَةٌ وَفَرَسٌ مَلِيعٌ أَيْ سَرِيعَةٌ Ve bir tarīkin ismidir harf-i taʿrīfsiz.

اَلْمَيْلَعُ [el-meylaʿ] (حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde)

Bu dahi yüğrük nākaya ve yüğrük kısrağa denir. Ve uzun adama denir. Ve bi't-tabʿ müteharrik olup dāʾimā o yana bu yana hareket eder olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَيْلَعٌ أَيْ مُتَحَرِّكٌ هَكَذَا وَهَكَذَا Ve bir nāka ismidir harf-i taʿrīfsiz.

اَلْمَلَاعُ [el-melāʿ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Ot kısmından çıplak çöl beyābāna denir; yukālu: أَخَذُوا فِي مَلَاعٍ أَيْ مَفَازَةٍ لاَ نَبَاتَ بِهَا

مَلَاعِ [Melāʿi] (قَطَامِ [ḳaṭāmi] vezninde ve سَحَابٌ [seḥāb] vezninde ve baʿzen gayr-i munsarıf olur) Bir arzın ismidir, عُقَابُ مَلَاعِ [ʿuḳābu Melāʿ] taʿbīrinde عُقَابٌ [ʿuḳāb] ona muzāftır, niteki أَوْدَتْ بِهِمْ عُقَابُ مَلَاعِ derler, yaʿnī onları "Melāʿi dedikleri arzın ʿukābı kapıp ihlāk eylemiş" ki murād havādis-i nāgehānī ve āfāt-ı āsumānīye giriftār oldular demektir, طَارَتْ بِهِ الْعَنْقَاءُ meseline karībdir. Ve ʿinde'l-baʿz مَلَاعِ [melāʿ] lafzı عُقَابٌ [ʿuḳāb]ın vasfındandır, sıfatına muzāf olmuştur. Pes عُقَابُ قَادِمَةُ مَلَاعِ takdīrinde olur ki سَرِيعَةٌ demektir, ʿalā-kavlin عُقَابُ مَلَاعِ [ʿuḳābu melāʿ] عُقَيِّبٌ [ʿuḳayyib] yaʿnī çaylak kuşudur ki Fārisīde mūş-hār derler. Kāle fi'l-*Esās* yukālu: طَارَ إِلَى بَعْضِ الْقِلَاعِ كَأَنَّهُ عُقَابُ مَلَاعِ

اَلْمَلْعُ [el-melʿ] (mīm'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) Bir husūs zımnında tecemmüʿ ve ittifāk üzere olan cemāʿate ıtlāk olunur, yed-i vāhide gibi. Ve bu maʿnā-yı ātīden meʾhūzdur; yukālu: هُمْ عَلَيْهِ مَلْعٌ وَاحِدٌ Ve إِذَا تَجَمَّعُوا عَلَيْهِ بِالْعَدَاوَةِ

مَلْعٌ [melʿ] Masdar olur, koyunu boynu tarafından yüzmek maʿnāsınadır; yukālu: مَلَعَ الشَّاةَ مَلْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا سَلَخَهَا مِنْ قِبَلِ عُنُقِهَا

اَلْإِمْلَاعُ [el-imlāʿ] (hemzenin kesriyle) Deve sürʿatle gitmek yāhūd عَنَقٌ [ʿanaḳ] dedikleri yürüyüşte sürʿat etmek maʿnāsınadır; yukālu: أَمْلَعَتِ النَّاقَةُ إِذَا مَرَّتْ مُسْرِعَةً أَوْ هُوَ سُرْعَةُ عَنَقِهَا Mütercim der ki *Nihāye*'de ve *Esās*'ta bu maʿnālar sülāsī olan مَلْعٌ [melʿ] ile mersūmdur.

اَلْإِمْتِلَاعُ [el-imtilāʿ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) إِمْلَاعٌ [imlāʿ] maʿnāsınadır; yukālu: إِمْتَلَعَتِ النَّاقَةُ بِمَعْنَى أَمْلَعَتْ Ve boğazlanmış koyunu boynu tarafından yüzmek maʿnāsınadır; yukālu: إِمْتَلَعَ الشَّاةَ إِذَا سَلَخَهَا مِنْ قِبَلِ عُنُقِهَا Ve bir nesneyi kapıp almak maʿnāsınadır; yukālu: إِمْتَلَعَ الشَّيْءَ إِذَا اخْتَلَسَهُ

[م ن ع]

اَلْمَنْعُ [el-menʿ] (mīm'in fethi ve nūn'un sükūnuyla) Bir nesneyi dirīg eylemek maʿnāsınadır ki vermek mukābilidir; yukālu: مَنَعَهُ الشَّيْءَ مَنْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ ضِدُّ أَعْطَاهُ Ve bir kimseyi bir nesneden savmak ve geri durdurmak maʿnāsınadır; yukālu: مَنَعَهُ إِذَا كَفَّ فَامْتَنَعَ هُوَ Ve

مَنْعٌ [menʿ] Yengece denir, سَرَطَانٌ [sereṭān] maʿnāsına, cemʿi مُنُوعٌ [munūʿ] gelir.

اَلتَّمْنِيعُ [et-temnīʿ] Bu dahi dirīg eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَنَّعَهُ بِمَعْنَى مَنَعَهُ

اَلْمَانِعُ [el-māniʿ] ve

اَلْمَنَّاعُ [el-mennāʿ] ve

اَلْمَنُوعُ [el-menūʿ] (صَبُورٌ[ṣabūr] veznin-de) İsm-i fāʿillerdir. مَانِعٌ [māniʿ]in cemʿi مَنَعَةٌ [meneʿat] gelir fetehātla ve minhu yukālu: هُوَ فِي عِزٍّ وَمَنَعَةٍ مُحَرَّكَةً وَيُسَكَّنُ أَيْ مَعَهُ مَنْ يَمْنَعُهُ مِنْ عَشِيرَتِهِ Yaʿnī "Filān ʿizz ve şevket ve havza-i devletini hāmī müteʿallakāt ve ʿaşīret sāhibi adamdır" demektir. Burada مَنَعَةٌ [meneʿat] مَانِعٌ [māniʿ]in cemʿidir. Ve أَنَفَةٌ [enefet] ve عَظَمَةٌ [ʿaẓamet] gibi masdar dahi olur. Ve baʿzılar nūn'u iskān ederler ki yine masdar olur ki sūʾ-i kasd edenleri dāfiʿ zor ve kuvvet sāhibi demek

olur. Mütercim der ki مَانِعٌ [Māniᶜ] esmā-i hüsnādandır, kāle fi'n-*Nihāye*: هُوَ الَّذِي يَمْنَعُ عَنْ أَهْلِ طَاعَتِهِ وَيَحُوطُهُمْ وَيَنْصُرُهُمْ وَقِيلَ يَمْنَعُ مَنْ يُرِيدُ مِنْ خَلْقِهِ مَا يُرِيدُ وَيُعْطِيهِ مَا يُرِيدُ

اَلْمَنْعِيُّ [el-menᶜiyy] (yā-yı nisbetle) Yengeç ekl eden adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَنْعِيٌّ أَيْ أَكَّالُ السَّرَطَانَاتِ

اَلْمَنْعَى [el-menᶜā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) إِمْتِنَاعٌ [imtināᶜ] maᶜnāsına ismdir, bir nesneden geri durup ferāgat eylemeğe denir.

مَنَاعِ [menāᶜi] (قَطَامِ [ḳaṭāmi] vezninde) İsm-i fiᶜl-i emrdir, إِمْنَعْ maᶜnāsınadır, نَزَالِ [nezāli] إِنْزِلْ [inzil] maᶜnāsına olduğu gibi; tekūlu: مَنَاعِ أَيِ امْنَعْ Ve Ṭayyiᶜ kabīlesi yurdunda bir dağda bir yüksek tepenin ismidir ve onda vākiᶜ iki dağa مَنَاعَانِ [Menāᶜān] derler.

اَلْمَنَاعَةُ [el-Menāᶜat] (mīm'in fethiyle) Huẕeyl kabīlesi yurdunda bir belde yāhūd bir dağın adıdır ki masdar ile müsemmādır, zīrā مَنَاعَةٌ [menāᶜat] مَنِيعٌ [menīᶜ] olmak yaᶜnī sarplığından el erişmez olmak maᶜnāsınadır; yukālu: مَنُعَ فُلَانٌ وَالْحِصْنُ مَنَاعَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا صَارَ مَنِيعًا

اَلْمَنِيعُ [el-menīᶜ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) مَنَاعَةٌ [menāᶜat]ten vasftır, el erişmez olan sarp yere ve kuvvet ve hamiyyet sāhibi adama ıtlāk olunur. Ve

مَنِيعٌ [Menīᶜ] ve

مَانِعٌ [Māniᶜ] ve

مَنَّاعٌ [Mennāᶜ] Esāmī-i ricāldendir.

اَلْإِمْتِنَاعُ [el-imtināᶜ] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Bir nesneden ferāgat edip geri durmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِمْتَنَعَ عَنْهُ إِذَا كَفَّ

اَلْمُمْتَنِعُ [el-mumteniᶜ] (ism-i fāᶜil bünyesiyle) Kavī ve zūr-mend olup nefsinde zeberdest ve gālib olan arslana denir; yukālu: أَسَدٌ مُمْتَنِعٌ أَيْ قَوِيٌّ عَزِيزٌ فِي نَفْسِهِ

اَلْمُمَانَعَةُ [el-mumāneᶜat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Bir nesneyi bir kimseden dirīg eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: مَانَعَهُ الشَّيْءَ إِذَا مَنَعَهُ

اَلتَّمَنُّعُ [et-temennuᶜ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Bir nesneden korunmak maᶜnāsınadır ki fi'l-asl metīn ve üstüvār olmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَمَنَّعَ عَنْهُ بِهِ إِذَا تَقَوَّى وَاحْتَمَى بِهِ

اَلْمُتَمَنِّعَتَانِ [el-mutemenniᶜatān] (ism-i fāᶜil bünyesiyle) Genç deve ile genç keçiye ki çebiş taᶜbīr olunur, ıtlāk olunur, zīrā genç ve kavī oldukları için ᶜalefleri az olursa da tahammül edip helāk olmazlar yāhūd sāhibleri yaşlılarını zebh edip onları alıkorlar yāhūd gençliklerinden ve kuvvetlerinden nāşī nefsleri cihetinden zamān ile mümānaᶜa ve mukātele eder oldukları tasavvuruna mebnīdir yāhūd çabuk ekl ve belᶜ eder olmalarıyla büyüklerinden mukaddem doyduklarından nāşī onlara muhālefet etmiş olurlar; yukālu: لَهُ مُتَمَنِّعَتَانِ أَيِ الْبَكْرَةُ وَالْعَنَاقُ

[م و ع]

اَلْمَوْعَةُ [el-mevᶜat] (mīm'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Civānlık hengāmının evāᵓiline denir ki başta kavak yeli estiği zamānlardır; yukālu: مَوْعَةُ الشَّبَابِ أَيْ أَوَّلُهُ وَشَرْخُهُ

[م ه ع]

اَلْمَهَعُ [el-mehaᶜ] (fethateynle) Bir ᶜārıza-i müᵓessire sebebiyle çehre bozulup gün-ā-gün renge girmeğe denir; yukālu: مَا هَذَا الْمَهَعُ فِي وَجْهِهِ وَهُوَ تَلَوُّنُ الْوَجْهِ مِنْ عَارِضٍ فَادِحٍ Baᶜzılar geniş yola مَهْيَعٌ [mehyaᶜ] ıtlākı bundan meᵓhūzdur dediler, lākin savāb olan "ه،ي،ع" māddesindendir, zīrā kelām-ı

ʿArabda فَعْيَلٌ [faʿyel] vezninde kelime yoktur ve ضَهْيَدٌ [ḍahyed] masnūʿdur.

[م ي ع]

اَلْمَيْعُ [el-meyʿ] (بَيْعٌ [beyʿ] vezninde) Sıvık nesne yer yüzüne yapça yapça yayılıp akmak maʿnāsınadır; yukālu: مَاعَ الشَّيْءُ يَمِيعُ مَيْعًا إِذَا جَرَى عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ مُنْبَسِطًا فِي هِينَةٍ Ve at su gibi bir düzeye seğirtip gitmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: مَاعَ الْفَرَسُ إِذَا جَرَى Ve erimek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: مَاعَ السَّمْنُ إِذَا ذَابَ

اَلْإِنْمِيَاعُ [el-inmiyāʿ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Bu dahi erimek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْمَاعَ السَّمْنُ إِذَا ذَابَ

اَلْمَائِعَةُ [el-māʾiʿat] Sıvık nesneye denir, teʾnīsi mevsūfa nāzırdır; bu münāsebetle onun aşağıya doğru uzayıp sarkan perçemine ıtlāk olunur; yukālu: مَا أَحْسَنَ مَائِعَةَ هَذَا الْفَرَسِ أَيْ نَاصِيَتَهُ السَّائِلَةَ الطَّوِيلَةَ

اَلْمَيْعَةُ [el-meyʿat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) ve

اَلْمَائِعَةُ [el-māʾiʿat] Bir nevʿ ʿıtr ismidir, begāyet hoş-būy olur. Baʿzılar ʿindinde bu bir türlü zamktır ki Rūm diyārına mahsūs bir şecerden hāsıl olur yāhūd صَبِرٌ [ṣabir] dedikleri dārūnun tāzesinin zefīridir ki dārū-yı mezbūr bir mikdār su ile sahk olunduktan sonra bir inbīk boğazından sıkılan ʿusāresidir, ʿalā-kavlin ayva ağacının zamkıdır yāhūd elma ağacına şebīh bir ağaçtır ki cevzden büyücek beyāz yemişi olur ki meʾkūldür. Çekirdeğinin özü yağlı olmakla sıkılıp çıkan ʿusāresine مَيْعَةٌ [meyʿat]-ı sāʾile ve şecerinin kışrına مَيْعَةٌ [meyʿat]-ı yābise derler. مَيْعَةٌ [meyʿat]-ı sāʾilenin ekserī magşūştur, hālisi müsahhin ve müleyyin ve munazzic ve zükām ve suʿāle nāfiʿdir. Ve üç vakiyye mā-i hārr ile iki miskālini istiʿmāl bilā-eziyyet balgamı müshil ve rāyihası ʿufūneti kātıʿ ve vebāyı māniʿdir. مَيْعَةٌ [meyʿat]-ı yābise kara günlük ve مَيْعَةٌ [meyʿat]-ı sāʾile ʿasel lebeni ve kara günlük yağı dedikleridir. Ve

مَيْعَةٌ [meyʿat] Bir nesnenin evāʾiline ıtlāk olunur; yukālu: مَيْعَةُ الشَّبَابِ وَالنَّهَارِ أَيْ أَوَّلُهُمَا

اَلْإِمَاعَةُ [el-imāʿat] (hemzenin kesriyle) Sıvık nesneyi akıtmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَمَعْتُهُ إِذَا أَسَلْتَهُ

اَلتَّمَيُّعُ [et-temeyyuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Sıvık nesne tabīʿatıyla yayılıp akmak maʿnāsınadır; yukālu: تَمَيَّعَ الشَّيْءُ إِذَا تَسَيَّلَ

FASLU'N-NŪN
(فَصْلُ النُّونِ)

[ن ب ع]

اَلنَّبْعُ [en-nebʿ] (طَبْعٌ [ṭabʿ] vezninde) ve اَلنُّبُوعُ [en-nubūʿ] (رُجُوعٌ [rucūʿ] vezninde) Pınar gözünden su kaynayıp çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: نَبَعَ الْمَاءُ نَبْعًا وَنُبُوعًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي وَالثَّالِثِ إِذَا خَرَجَ مِنَ الْعَيْنِ Ve نَبْعٌ [nebʿ] Bir güne şecer ismidir ki ondan yay ve ok düzerler. Bu şeceri üç türlü zikr ederler: dağın tepesinde nābit olana نَبْعٌ [nebʿ] ve dağın eteğinde nābit olana شِرْيَانٌ [şiryān] ve çukur ve alçak yerlerde olan شَوْحَطٌ [şevḥaṭ] derler, Türkīde akça ağaç ve kayın ağacı derler. Bu ağacın tabīʿatında katʿā nāriyyet yoktur, aʿrāb kısmı çakmağı ağaçtan ittihāz etmeleriyle bu māddeye dikkat ederler, niteki مَرْخٌ [merḫ] ve عَفَارٌ [ʿafār] māddelerinde beyān olundu. Ve minhu'l-meselu: "لَوِ اقْتَدَحَ بِالنَّبْعِ لَأَوْرَى نَارًا" Yaʿnī "Nebʿ ağacından çakmak ittihāz edip onunla çakmak çaksa elbette ondan āteş çıkarır." Be-gāyet fitnat ve cevdet-i reʾy ve zihānet sāhibi adamdır diyecek yerde darb olunur.

اَلْيَنْبُوعُ [el-yenbūʿ] (يَنْبُوتٌ [yenbūt] vezninde) Pınara denir, ʿalā-kavlin suyu çok arka ve cedvele denir; yukālu: كَأَنَّ عَيْنَهُ يَنْبُوعٌ أَيْ عَيْنٌ أَوْ جَدْوَلٌ كَثِيرُ الْمَاءِ

يَنْبُعُ [Yenbuʿ] (يَنْصُرُ [yanṣuru] vezninde) Huccāc-ı Mışr tarīkinde bir hısn ismidir ki firāvān çeşmeleri ve hurmālıkları ve zürūʿ ve ʿimārāt-ı kesīreyi müştemildir, hālen Medīne'nin iskelesidir, lisān-ı ʿavāmda Yenbūʿ ile mütedāvildir.

نُبَايِعُ [Nubāyiʿ] Nūn'un zammıyla ki نُبَايِعَاتٌ [Nubāyiʿāt] dahi derler, bir vādī yāhūd bir cebel adıdır.

نُبَيْعٌ [Nubeyʿ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

اَلنَّبْعَةُ [en-Nebʿat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) ve اَلنُّبَيْعَةُ [en-Nubeyʿat] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) ʿArafāt'ta iki mevziʿ ismidir.

نَابِعٌ [Nābiʿ] Medīne'de bir mevziʿ adıdır.

اَلنَّوَابِعُ [en-nevābiʿ] نَابِعَةٌ [nābiʿat]ın cemʿidir ki su nebʿ eden yere denir. Bu münāsebetle devenin bedeninden ter çıkıp seyelān eden yerlere نَوَابِعُ [nevābiʿ] ıtlāk ederler; yukālu: نَضَحَتْ نَوَابِعُ الْبَعِيرِ أَيْ مَسَايِلُ عَرَقِهِ

اَلنَّبَّاعَةُ [en-nebbāʿat] (عَلَّامَةٌ [ʿallāmet] vezninde) Dübüre ıtlāk olunur, إِسْتٌ [ist] maʿnāsına.

اَلْإِنْبِيَاعُ [el-inbiyāʿ] "ب،و،ع" māddesinde müsebbettir. Burada zikr edenler vehm eylediler.

اَلتَّنَبُّعُ [et-tenebbuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Pınardan su azca azca kaynayıp çıkmak maʿnāsınadır, sızıntı gibi; yukālu: تَنَبَّعَ الْمَاءُ إِذَا جَاءَ قَلِيلاً قَلِيلاً

[ن ت ع]

اَلنُّتُوعُ [en-nutūʿ] (tā-yı fevkıyye ile رُجُوعٌ [rucūʿ] vezninde) Cārī olan nesne azca azca mahallinden çıkıp akmak maʿnāsınadır; yukālu: نَتَعَ الدَّمُ نُتُوعًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا خَرَجَ مِنَ الْجُرْحِ قَلِيلاً قَلِيلاً وَكَذَا يُقَالُ نَتَعَ الْمَاءُ مِنَ الْعَيْنِ وَالْعَرَقُ مِنَ الْبَدَنِ

اَلْإِنْتَاعُ [el-intāʿ] (hemzenin kesriyle) Çok terlemek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْتَعَ الرَّجُلُ إِذَا عَرِقَ كَثِيرًا Ve bir düzeye kusmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْتَعَ الْقَيْءُ إِذَا لَمْ يَنْقَطِعْ

[ن ث ع]

اَلْإِنْثَاعُ [el-inṯāʿ] (ṯā-yı müsellese ile إِنْتَاعٌ [intāʿ] vezninde) Pek çok kusmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْثَعَ الرَّجُلُ إِذَا قَاءَ كَثِيرًا Ve burundan pek çok kan gelmek maʿnāsınadır, şöyle ki adamı bī-tāb eyleye; yukālu: أَنْثَعَ الرَّجُلُ إِذَا خَرَجَ الدَّمُ مِنْ أَنْفِهِ فَغَلَبَهُ Ve kusarken burundan kan gelmek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْثَعَ الْقَيْءُ وَالدَّمُ إِذَا خَرَجَا Burada ağızdan kusuntu, kezālik burundan yāhūd bir mahalden kan çıkmak maʿnāsı dahi muhtemeldir.

[ن ج ع]

اَلنُّجُوعُ [en-nucūʿ] (رُجُوعٌ [rucūʿ] vezninde) Taʿām ve ʿalef insān ve hayvāna sinmek maʿnāsınadır; yukālu: نَجَعَ الطَّعَامُ نُجُوعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا هَنَأَ آكِلَهُ وَكَذَا نَجَعَ الْعَلَفُ فِي الدَّابَّةِ ve yukālu: هَذَا طَعَامٌ يُنْجَعُ عَنْهُ وَبِهِ أَيْ يُسْتَمْرَأُ وَيُسْمَنُ عَنْهُ Ve bir adama vaʿz ve hitāb kār ve teʾsīr eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: نَجَعَ الْوَعْظُ وَالْخِطَابُ فِيهِ إِذَا دَخَلَ فَأَثَّرَ

اَلْإِنْجَاعُ [el-incāʿ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir nesne bir kimseye kār ve teʾsīr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْجَعَ الْوَعْظُ وَالْخِطَابُ فِيهِ بِمَعْنَى نَجَعَ Ve müflih ve berhurdār olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْجَعَ الرَّجُلُ إِذَا أَفْلَحَ Ve emzirmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَنْجَعَ الْفَصِيلَ إِذَا أَرْضَعَهُ

اَلتَّنْجِيعُ [et-tencīʿ] إِنْجَاعٌ [incāʿ] ile maʿnā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: نَجَّعَ الْوَعْظُ فِيهِ بِمَعْنَى أَنْجَعَ

اَلْإِسْتِنْجَاعُ [el-istincāʿ] Taʿām vücūda sinip yaramak maʿnāsınadır; yukālu: هَذَا طَعَامٌ يُنْجَعُ عَنْهُ وَبِهِ وَيُسْتَنْجَعُ بِهِ أَيْ يُسْتَمْرَأُ بِهِ وَيُسْمَنُ عَنْهُ

اَلنَّجُوعُ [en-necūʿ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Hāzım ve hoş-güvār suya denir; yukālu: مَاءٌ نَجُوعٌ أَيْ نَمِيرٌ Ve tohum ile yāhūd un ile bulamaç olmuş suya denir ki serinlik için deveye içirilir.

اَلنَّجْعُ [en-necʿ] (nūn'un fethi ve cīm'in sükūnuyla) Deveye نَجُوعٌ [necūʿ] içirmek maʿnāsınadır; tekūlu: نَجَعْتُ الْإِبِلَ نَجْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا سَقَيْتَهَا النَّجُوعَ وَهُوَ مَاءٌ بِبَزْرٍ أَوْ دَقِيقٍ تُسْقَاهُ الْإِبِلُ

اَلنُّجْعَةُ [en-nucʿat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Otlak mahallerinde otlak araştırmağa denir ki ismdir; cemʿi نُجَعٌ [nucaʿ] gelir, صُرَدٌ [ṣurad] vezninde; yukālu: خَرَجُوا لِلنُّجْعَةِ أَيْ لِطَلَبِ الْكَلَإِ فِي مَوْضِعِهِ Şārih der ki نُجْعَةٌ [nucʿat] otlakta taleb olunan otluk maʿnāsına da müstaʿmeldir.

اَلنُّجَاعُ [en-nucāʿ] شُجَاعٌ [şucāʿ] vezninde ve ona itbāʿan zikr olunur; yukālu: شُجَاعٌ نُجَاعٌ

اَلنَّجِيعُ [en-necīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Deve kısmının boğazına akıtılan un bulamacına denir. Ve siyāh kana, ʿalā-kavlin insānın cevfinden gelen kana denir; yukālu: طَعَنَهُ تَمُجُّ النَّجِيعَ أَيْ دَمًا أَسْوَدَ أَوْ هُوَ دَمُ الْجَوْفِ

اَلْإِنْتِجَاعُ [el-inticāʿ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznince) Otlak yerlerinde çayır araştırmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَجَعَ الرَّجُلُ إِذَا طَلَبَ الْكَلَأَ فِي مَوْضِعِهِ Ve bir adama ihsān talebiyle gelmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِنْتَجَعَ فُلَانًا إِذَا أَتَاهُ طَالِبًا مَعْرُوفَهُ

اَلتَّنَتُّجُ [et-teneccuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznince) إِنْتِجَاعٌ [inticāʿ] maʿnālarınadır.

اَلْمُنْتَجَعُ [el-munteca ʿ] (ism-i mefʿūl bünyesiyle) Otlak araştıracak mekān ve menzile denir.

[ن خ ع]

اَلنَّخْعُ [en-naḫʿ] (nūn'un fethi ve ḫā-yı muʿcemenin sükūnuyla) İkrār eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: نَخَعَ لِي بِحَقِّي نَخْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ أَيْ أَقَرَّ Ve bu maʿnā-yı ātīden

münşaʿibdir. Ve boğazlanmış koyunu yüzdükten sonra yüreğinin kanı çıkıp akmak için boğazının çukuruna bıçak sokmak maʿnāsınadır; yukālu: نَخَعَ الشَّاةَ إِذَا سَلَخَهَا ثُمَّ وَجَأَهَا فِي نَحْرِهَا لِيَخْرُجَ دَمُ الْقَلْبِ Ve hayvānı boğazlamaktan ʿaceleden yāhūd bıçağı şiddetle basmaktan nāşī ifrāt edip نُخَاعٌ [nuḫāʿ] dedikleri hayta kadar kesmek maʿnāsınadır; yukālu: نَخَعَ الذَّبِيحَةَ إِذَا جَاوَزَ مُنْتَهَى الذَّبْحِ فَأَصَابَ نُخَاعَهَا Ve bir kimseye muhabbet ve nasīhati safvet ve ihlās üzere kılmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: نَخَعَ فُلَانًا اَلْوُدَّ وَالنَّصِيحَةَ إِذَا أَخْلَصَهُمَا

اَلنَّاخِعُ [en-nāḫiʿ] ʿĀlim ve dānāya ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ نَاخِعٌ أَيْ عَالِمٌ [Bu] نَخْعٌ [naḫʿ]-ı zebīhadan meʾhūzdur. Kāle fi'l-*Esās*: نَخَعَ الْأَمْرَ عِلْمًا وَفُلَانٌ نَاخِعٌ أَيْ عَالِمٌ

اَلنُّخَاعَةُ [en-nuḫāʿāt] (ثُمَامَةٌ [sumāmet] vezninde) Ağızdan atılan tükrüğe denir, ʿalākavlin sadrdan çıkan balgama yāhūd burundan çıkan sümüğe denir; yukālu: رَمَى بِالنُّخَاعَةِ أَيِ النُّخَامَةِ أَوْ مَا يَخْرُجُ مِنَ الصَّدْرِ أَوْ مِنَ الْخَيْشُومِ

اَلنُّخَاعُ [en-nuḫāʿ] (nūn'un harekāt-ı selāsıyla) Şol beyāz tel gibi nesnedir ki arkada olan omurga kemiğinin içinde olur, bir ucu dimāgda olup bir ucu omurga kemikleri içre inip filizleri bedene müteferrik olur, Türkīde kokar ilik taʿbīr olunur; yukālu: جَازَ فِي الذَّبْحِ إِلَى النُّخَاعِ وَهُوَ مُثَلَّثَةٌ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ فِي جَوْفِ الْفَقَارِ يَنْحَدِرُ مِنَ الدِّمَاغِ وَيَتَشَعَّبُ مِنْهُ شُعَبٌ

اَلْأَنْخَعُ [el-enḫaʿ] (أَفْضَلُ [efḍal] vezninde) نَخْعٌ [naḫʿ]-ı mezkūrdan efʿal-i tafdīldir ki katl-i müfrit maʿnāsınadır; pes أَقْتَلُ [aḳtel] ve أَهْلَكُ [ehlek] demek olur; ve minhu'l-hadīsu: "إِنَّ أَنْخَعَ الْأَسْمَاءِ عِنْدَ اللهِ أَنْ يَتَسَمَّى الرَّجُلُ بِاسْمِ مَلِكِ الْأَمْلَاكِ" أَيْ أَذَلَّهَا وَأَقْهَرَهَا Buna göre efʿal-i tafdīlden masūg olur, ziyādesiyle esmānın ʿindallāhi taʿālā ahkar ve akheri rabbü'l-ʿizzete mahsūs olan melikü'l-mülūk ve şāhenşāh ile mütesemmā olan kimsenin ismidir demek olur. Ve fāʿilden dahi masūg olur, esmānın aktel ve ehleki demek olur.

اَلْمَنْخَعُ [el-menḫaʿ] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] veznide) Baş ile boyun kemiğinin bitiştiği en ve oynak yerine denir; yukālu: أَصَابَ مَنْخَعَهُ وَهُوَ مَفْصِلُ الْفَهْقَةِ بَيْنَ الْعُنُقِ وَالرَّأْسِ

يَنْخَعُ [Yenḫaʿ] (يَمْنَعُ [yemneʿu] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

اَلنَّخَعُ [en-neḫaʿ] (fethateynle) Ağaca su yürümek maʿnāsınadır; yukālu: نَخِعَ الْعُودُ نَخْعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا جَرَى فِيهِ الْمَاءُ Ve

نَخْعٌ [Neḫaʿ] Yemen'de bir kabīle adıdır ki İbn ʿAmr b. ʿUle b. Celd b. Mālik b. Uded olacaktır.

اَلتَّنَخُّعُ [et-tenaḫḫuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Sümkürmek yāhūd hıh diye balgam tükürmek maʿnāsınadır; yukālu: تَنَخَّعَ الرَّجُلُ إِذَا رَمَى نُخَاعَتَهُ Ve içinde olan yağmurun mecmūʿunu sehāb imtār eylemek māʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَنَخَّعَ السَّحَابُ إِذَا قَاءَ مَا فِيهِ مِنَ الْمَطَرِ

اَلْإِنْتِخَاعُ [el-intiḫāʿ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) تَنَخُّعٌ [tenaḫḫuʿ] maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَخَعَ السَّحَابُ إِذَا قَاءَ مَا فِيهِ مِنَ الْمَطَرِ Ve bir kimse belde ve makarrından dūr olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَخَعَ الرَّجُلُ عَنْ أَرْضِهِ إِذَا بَعُدَ

[ن د ع]

اَلْإِنْدَاعُ [el-indāʿ] (hemzenin kesriyle) Leʾīm ve fürū-māyelerin ahlāk ve atvārına uymak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْدَعَ الرَّجُلُ إِذَا اتَّبَعَ أَخْلَاقَ اللِّئَامِ

اَلنَّدْعُ [en-nedʿ] (nūn'un fethiyle) Baʿzılar

صَعْتَرٌ [ṣaʿter] dedikleri nebātla tefsīr eylediler, lākin musahhaftır, savāb olan ġayn-ı muʿceme iledir. Ve baʿzılar kıyām-ı nāka ile beyān edipإِنْدَاعٌ [indāʿ] lafzını bu makāmda sebt eylediler, lākin bunda dahi savāb olan bā-yı muvahhade ile olmaktır.

[ن ذ ع]

اَلنَّاذِعُ [en-nāẕiʿ] (ẕāl-ı muʿcemenin kesriyle) Bedenden çıkan tere, kezālik menbaʿından çıkan suya denir.

اَلنَّذْعُ [en-neẕʿ] (نَزْعٌ [nezʿ] vezninde) Bedenden ter ve yerinden su çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: نَذَعَ الْعَرَقُ وَالْمَاءُ نَذْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا خَرَجَا

[ن ز ع]

اَلنَّزْعُ [en-nezʿ] (nūn'un fethi ve zā-yı muʿcemenin sükūnuyla) Bir nesneyi yerinden koparıp çekmek maʿnāsınadır; yukālu: نَزَعَهُ مِنْ مَكَانِهِ نَزْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَلَعَهُ Ve kavluhu taʿālā: ﴿وَنَزَعَ يَدَهُ﴾ أَيْ أَخْرَجَهَا مِنْ جَيْبِهِ Ve bu teşbīh vechiyledir. Ve

نَزْعٌ [nezʿ] Yay çekmek maʿnāsınadır; yukālu: نَزَعَ فِي الْقَوْسِ إِذَا مَدَّهَا Ve kuyudan kovayı çekip çıkarmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: نَزَعَ الدَّلْوَ إِذَا اسْتَقَى بِهَا Ve at bir düzeye bir baş seğirtip gitmek maʿnāsınadır; yukālu: نَزَعَ الْفَرَسُ سَنَنًا إِذَا جَرَى طَلَقًا ve kavluhu taʿālā: ﴿وَالنَّازِعَاتِ غَرْقًا﴾ والآية ذَكَرَ أَنَّهَا النُّجُومُ تَنْزِعُ مِنْ مَكَانٍ إِلَى مَكَانٍ أَوِ النَّازِعَاتُ الْقِسِيُّ قَالَ الشَّارِحُ وَقِيلَ الْمَلَائِكَةُ الَّتِي تَنْزِعُ الْأَرْوَاحَ عَنِ الْأَشْبَاحِ Ve

نَزْعُ الْحَيَاةِ [nezʿu'l-ḥayāt] Rūhun bedenden çıkmak hāletine ıtlāk olunur ki cān çekişmek taʿbīr olunur; yukālu: هُوَ فِي النَّزْعِ وَفِي نَزْعِ الْحَيَاةِ أَيْ قَلْعِهَا

اَلْإِنْتِزَاعُ [el-intizāʿ (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi bir nesneyi yerinden çekip çıkarmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَزَعَهُ بِمَعْنَى نَزَعَهُ Ve bir nesneden geri durup ferāgat eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir ki ondan kendi nefsini kalʿ etmiş olur; yukālu: إِنْتَزَعَ الشَّيْءَ إِذَا كَفَّ وَامْتَنَعَ Ve bir nesne yerinden kopup çıkmak maʿnāsına olmakla lāzım olur; yukālu: إِنْتَزَعَ الشَّيْءُ إِذَا اقْتُلِعَ

اَلنَّزَاعَةُ [en-nezāʿat] (قَنَاعَةٌ [ḳanāʿat] veznninde) ve

اَلنِّزَاعُ [en-nizāʿ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

اَلنُّزُوعُ [en-nuzūʿ] (رُجُوعٌ [rucūʿ] vezninde) Bir nesneye ārzū eylemek maʿnāsınadır ki gönül çekinmek taʿbīr olunur; yukālu: نَزَعَ الرَّجُلُ إِلَى أَهْلِهِ نَزَاعَةً وَنِزَاعًا وَنُزُوعًا إِذَا اشْتَاقَ Ve

نُزُوعٌ [nuzūʿ] Bir nesneden ferāgat edip geri çekilmek maʿnāsınadır ki vāz gelmek taʿbīr olunur; yukālu: نَزَعَ عَنِ الْأُمُورِ نُزُوعًا إِذَا انْتَهَى عَنْهَا Ve veled, peder ve māderi makūlesine benzemek maʿnāsına müstaʿmeldir ki ona çekmek taʿbīr olunur; yukālu: نَزَعَ الْوَلَدُ أَبَاهُ وَإِلَى أَبِيهِ نُزُوعًا إِذَا أَشْبَهَهُ

اَلْمُنَازَعَةُ [el-munāzaʿat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bu dahi ārzū-mend olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَازَعَ إِلَيْهِ إِذَا اشْتَاقَ Ve bir kimse ile çekişip muhāseme eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَازَعَهُ إِذَا خَاصَمَهُ Ve bir nesneyi çekişmek maʿnāsınadır; yukālu: نَازَعَهُ الثَّوْبَ إِذَا جَاذَبَهُ

اَلنَّازِعُ [en-nāziʿ] Vatanına yāhūd merʿāsına özleyip çekinir olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ نَازِعٌ إِذَا حَنَّتْ إِلَى أَوْطَانِهَا وَمَرْعَاهَا Ve garīb adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ نَازِعٌ أَيْ غَرِيبٌ

اَلنَّزَعَةُ [en-nezeʿat] (fetehātla) نَازِعٌ [nāziʿ] lafzının cemʿidir, yay çekmekte māhir olan adama denir. Ve minhu'l-meselu: "صَارَ الْأَمْرُ إِلَى النَّزَعَةِ" "Ehl ve erbābı olan adamlar maslahatın temşīt ve ıslāhına

kıyām ettiler" diyecek yerde darb olunur. Ve kezā yukālu: "عَادَ السَّهْمُ إِلَى النَّزَعَةِ" "Hak ehline vardı, erbābının eline geçti" diyecek yerde īrād olunur. Ve

نَزَعَةُ [Nezeʿat] Bir mevziʿ adıdır. Ve bir nebāt adadır; zāy'ın sükūnuyla da zebān-zededir. Ve dağda olan incecik yola ıtlāk olunur ki çığır taʿbīr olunur. Ve bu ismdir; yukālu: أَخَذَ فِي النَّزَعَةِ أَيِ الطَّرِيقِ فِي الْجَبَلِ Ve insānın başında olan نَزَعٌ [nezaʿ] mevziʿine denir ki cebhenin iki tarafından ki tulun taʿbīr olunur dik yukarı saç aslā bitmeyip yāhūd bir ʿārıza ile sonradan dökülmüş olan yerdir; iki tarafına نَزَعَتَانِ [nezeʿatān] denir.

اَلنَّزِيعُ [en-nezīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Garīb adama denir; cemʿi نُزَّاعٌ [nuzzāʿ] gelir, قُطَّاعٌ [ḳuṭṭāʿ] vezninde. Ve vālidesi sebāyādan yaʿnī esīr tāʾifesinden olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ نَزِيعٌ إِذَا كَانَتْ أُمُّهُ سَبِيَّةً Ve devşirilmiş yemişe denir yukālu: ثَمَرٌ نَزِيعٌ أَيْ مَقْطُوفٌ Ve ırak yere denir; yukālu: مَكَانٌ نَزِيعٌ أَيْ بَعِيدٌ Ve dibi yakın kuyuya denir ki suyu el ile ihrāc olunur; yukālu: بِئْرٌ نَزِيعٌ أَيِ الْقَرِيبَةُ الْقَعْرِ Ve Nezīʿ b. Suleymān el-Ḥanefī şuʿarādandır.

اَلنَّزُوعُ [en-nezūʿ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Bu dahi dibi yakın kuyuya denir.

اَلنَّزِيعَةُ [en-nezīʿat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Şol hās ve pāk cins develere denir ki necābetlerinden nāşī bilād-ı sāʾireye celb olunur; yukālu: نَجَائِبُ نَزَائِعُ إِذَا كَانَتْ تُجْلَبُ إِلَى غَيْرِ بِلَادِهَا وَمَنْتِجِهَا Ve şol hatuna ıtlāk olunur ki kavm ve ʿaşīretinden gayrıya gelin çıkarılmış ola; cemʿi نَزَائِعُ [nezāʾiʿ] gelir.

اَلنَّزُّعُ [en-nuzzaʿ] (رُكَّعٌ [rukkaʿ] vezninde) Erkek isteyen kösnük koyunlara ve keçilere ıtlāk olunur; yukālu: غَنَمٌ نُزَّعٌ إِذَا كَانَتْ تَطْلُبُ الْفَحْلَ

اَلْمِنْزَعُ [el-minzaʿ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Menzil okuna denir; yukālu: رَمَاهُ بِالْمِنْزَعِ أَيْ بِالسَّهْمِ الَّذِي يُنْتَزَعُ بِهِ

اَلْمَنْزَعَةُ [el-menzeʿat] (مَنْظَرَةٌ [manẓarat] vezninde) Kirişi bağrından açık ve meydānlı olan yaya denir. Ve bir kimsenin ahvāl ve mesālihi zımnında mürācaʿat eylediği reʾy ve fikr ve tedbīre ıtlāk olunur; yukālu: رَاجَعَ مَنْزَعَتَهُ وَهُوَ مَا يَرْجِعُ إِلَيْهِ الرَّجُلُ مِنْ رَأْيِهِ وَأَمْرِهِ Ve kuyu kenarında su çeken kimsenin su çekerken basıp durduğu büyük taşa denir. Ve himmet maʿnāsına müstaʿmeldir; bunda zāy'ın kesriyle de zebān-zededir; yukālu: قَرِيبُ الْمَنْزَعَةِ أَيِ الْهِمَّةِ Ve şarābın içilmesi munkatıʿ olduğu vaktte olan lezzete ıtlāk olunur ki tadı ağızda kalır; yukālu: شَرَابٌ طَيِّبُ الْمَنْزَعَةِ أَيْ طَيِّبُ مَقْطَعِ الشُّرْبِ

اَلْأَنْزَعُ [el-enzaʿ] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Şol adama denir ki iki tulunlarından dik yukarı başının kılı olmayıp daz ola; müʾennesi زَعْرَاءُ [zaʿrāʾ]dır, نَزْعَاءُ [nezʿāʾ] demek cāʾiz değildir; yukālu: رَجُلٌ أَنْزَعُ وَامْرَأَةٌ زَعْرَاءُ إِذَا كَانَ مُنْحَسِرَ الشَّعْرِ مِنْ جَانِبَيْ جَبْهَتِهِ

اَلْإِنْزَاعُ el-inzāʿ] (hemzenin kesriyle) Bir kimse أَنْزَعُ [enzaʿ] olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْزَعَ الرَّجُلُ إِذَا ظَهَرَتْ نَزَعَتَاهُ Ve bir adamın develeri yurtlarına çekinmek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْزَعَ الْقَوْمُ إِذَا نَزَعَتْ إِبِلُهُمْ إِلَى أَوْطَانِهَا

اَلنَّزَاعَةُ [en-nezāʿat] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Husūmet ve cidāl maʿnāsınadır; yukālu: بَيْنَهُمَا نَزَاعَةٌ أَيْ خُصُومَةٌ

اَلْمُنَزَّعُ [el-munazzaʿ] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Gereği gibi yerinden koparılıp çekilmiş nesneye denir; yukālu: ثُمَامٌ مُنَزَّعٌ أَيْ مَنْزُوعٌ شُدِّدَ مُبَالَغَةً

اَلتَّنَازُعُ [et-tenāzuʿ] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde)

Husūmet edişmek maʿnāsınadır; yukālu: تَنَازَعُوا إِذَا تَخَاصَمُوا Ve bir arz āher arza muttasıl olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; ve minhu tekūlu: أَرْضِي تُنَازِعُ أَرْضَكُمْ أَيْ تَتَّصِلُ بِهَا Ve tenāvül maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَنَازَعُوهُ إِذَا تَنَاوَلُوهُ

اَلتَّنَزُّعُ [et-tenezzuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir nesneye sürʿatle koşmak maʿnāsınadır; yukālu: تَنَزَّعَ إِلَيْهِ إِذَا تَسَرَّعَ

[ن س ع]

اَلنِّسْعُ [en-nisʿ] (nūn'un kesriyle) Yassı kayıştan olan semer kolanına denir; bir kıtʿasına yaʿnī birine نِسْعَةٌ [nisʿat] denir. Cemʿi نُسُعٌ [nusʿ] gelir,nūn'un zammıyla ve نِسَعٌ [nisaʿ] gelir, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde ve أَنْسَاعٌ [ensāʿ] gelir ve نُسُوعٌ [nusūʿ] gelir nūn'un zammıyla ve ona نِسْعٌ [nisʿ] ıtlākı tuluna mebnīdir. Ve

نِسْعٌ [nisʿ] Bilekçe ile el ayası beyninde olan en ve oynak yerine denir. Ve poyraz yeline denir مِسْعٌ [misʿ] gibi; yukālu: رِيحٌ نِسْعِيَةٌ أَيْ شَمَالِيَّةٌ Ve

نِسْعٌ [Nisʿ] Bir belde adıdır, yāhūd bir kara dağın adıdır.

اَلنَّسْعُ [en-nesʿ] (nūn'un fethiyle) ve

اَلنُّسُوعُ [en-nusūʿ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Dişin etleri gevşeyip sölpümekle yukarı sıyrılmak maʿnāsınadır; yukālu: نَسَعَتِ الْأَسْنَانُ نَسْعًا وَنُسُوعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا انْحَسَرَتِ اللِّثَةُ عَنْهَا وَاسْتَرْخَتْ Ve dişlerin etleri sıyrılmakla dişler sarımsak däneleri gibi belirip açılmak maʿnāsınadır; yukālu: نَسَعَتْ ثَبِيَّتَاهُ إِذَا خَرَجَتَا مِنَ الْعَمْرِ Ve seyr ve seyāhat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَسَعَ فِي الْأَرْضِ إِذَا ذَهَبَ Ve hatunun arkası yā dişleri yāhūd lahm-ı zāʾidi uzun olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَسَعَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا طَالَ ظَهْرُهَا أَوْ سِنُّهَا أَوْ بَظْرُهَا Şārih أَوْ بَطْنُهَا nüshasını tahtiʾe eylemiştir. Ve

نُسُوعٌ [nusūʿ] Mutlakan uzamak maʿnāsınadır; yukālu: نَسَعَ الشَّيْءُ نُسُوعًا إِذَا طَالَ Ve Yemāme'de bir kasrın adıdır.

ذَاتُ النُّسُوعِ [Ẕātu'n-Nusūʿ] Besṭām b. Ḳāys'ın feresi ismidir.

اَلتَّنْسِيعُ [et-tensīʿ]Bu dahi diş etleri gevşeyip sıyrılmakla dişler açığa çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: نَسَّعَتِ الْأَسْنَانُ بِمَعْنَى نَسَعَتْ

اَلْمِنْسَعُ [el-minsaʿ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Bu dahi poyraz yeline denir.

اَلْإِنْسَاعُ [el-insāʿ] (hemzenin kesriyle) Poyraz yeline girmek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْسَعَ الرَّجُلُ إِذَا دَخَلَ فِي النِّسْعِ أَيْ فِي رِيحِ الشَّمَالِ Ve bir kimse komşularını çok rencīde eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْسَعَ فُلَانٌ إِذَا كَثُرَ أَذَاهُ لِجِيرَانِهِ

اَلنَّاسِعُ [en-nāsiʿ] Uzun gerdana denir; yukālu: عُنُقٌ نَاسِعٌ أَيْ طَوِيلٌ Ve tümüp domalıp duran nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ نَاسِعٌ أَيْ نَاتِئٌ Ve sırtı yāhūd lahm-ı zāʾidi uzun olan yāhūd sünnetsiz olan ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ نَاسِعٌ وَنَاسِعَةٌ أَيِ الطَّوِيلَةُ الظَّهْرِ أَوِ الْبَظْرِ أَوِ الَّتِي لَمْ تُخْتَنْ

اَلْمِنْسَعَةُ [el-minseʿat] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Nebātı çabuk nābit olan arza denir.

اَلْيَنْسُوعَةُ [el-Yensūʿat] (yā-yı tahtiyye-i meftūha ile) Mekke ile Başra aralığında bir mevziʿ adıdır.

اَلْإِنْتِسَاعُ [el-intisāʿ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Develer merʿālarında perākende olmak maʿnāsınadır ki her biri bir tarafta dağınık otlamaktan ʿibārettir; yukālu: إِنْتَسَعَتِ الْإِبِلُ إِذَا تَفَرَّقَتْ فِي مَرَاعِيهَا

[ن ش ع]

اَلنَّشْعُ [en-neşʿ] (nūn'un fethi ve şīn-i

muʿcemenin sükūnuyla) ve

اَلْمَنْشَعُ [el-menşaʿ] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] veznin-de) Bir nesneyi zor ve ʿunfla çekip çıkar-mak maʿnāsınadır; yukālu: نَشَعَهُ نَشْعًا وَمَنْشَعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا انْتَزَعَهُ بِعُنْفٍ Ve çocuğun bo-ğazına ʿilāc akıtmak maʿnāsınadır; yukālu: نَشَعَ الصَّبِيَّ إِذَا أَوْجَرَهُ Ve bir adama söz telkīn eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: نَشَعَ فُلَانًا اَلْكَلَامَ إِذَا لَقَّنَهُ إِيَّاهُ Ve hınçkırmak maʿnāsınadır; yukālu: نَشَعَ الرَّجُلُ نَشْعًا إِذَا شَهَقَ

اَلْإِنْشَاعُ [el-inşāʿ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi çocuğun boğazına dārū dökmek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْشَعَ الصَّبِيَّ إِذَا أَوْجَرَهُ Ve kāhine ücret vermek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْشَعَ الْحَازِيَ إِذَا أَعْطَاهُ جُعْلَهُ Ve susuz-luktan yanmış kimseye bir içim su ile meded eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَنْشَعَ فُلَانًا بِشَرْبَةٍ إِذَا أَغَاثَهُ بِهَا

اَلنُّشُوعُ [en-nuşūʿ] (رُجُوعٌ [rucūʿ] vezninde) Bir kimse mevt sıkıntısına düşüp mevte müşrif olmuşken kurtulmak maʿnāsınadır; yukālu: نَشَعَ فُلَانٌ نُشُوعًا إِذَا كَرَبَ مِنَ الْمَوْتِ ثُمَّ نَجَا

اَلنَّشُوعُ [en-neşūʿ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Ağız otuna denir, وَجُورٌ [vecūr] maʿnāsına ve nūn'un zammıyla da cāʾizdir. Ve tabīʿatın iğrenip redd eylediği nesneye de-nir; yukālu: شَيْءٌ نَشُوعٌ وَهُوَ كُلُّ مَا يَرُدُّ النَّفْسَ

اَلْمَنْشُوعُ [el-menşūʿ] Bir nesneye be-gāyet harīs olup düşkün olan kimseye denir; yukālu: نُشِعَ فُلَانٌ بِكَذَا عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَنْشُوعٌ أَيْ أُولِعَ بِهِ

اَلنَّاشِعُ [en-nāşiʿ] Domalıp kalkmış nesneye denir, topuk kemiği gibi; yukālu: شَيْءٌ نَاشِعٌ أَيْ نَاتِئٌ

اَلنُّشَاعَةُ [en-nuşāʿat] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] vez-ninde) El ile çekilip koparılıp atılan nes-neye denir.

اَلْإِنْتِشَاعُ [el-intişāʿ] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] veznin-de) Buruna dārū çekmek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَشَعَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَعَطَ Ve bir nesne-yi zor ile çekip çıkarmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَشَعَ الشَّيْءَ إِذَا انْتَزَعَهُ بِعُنْفٍ

اَلْمِنْشَعُ [el-minşaʿ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Buruna dārū çekecek ālete denir ki huni tarzında olur; yukālu: هَذَا مِنْشَعُ الصَّبِيِّ أَيْ مُسْعُطُهُ

[ن ص ع]

اَلنَّاصِعُ [en-nāṣiʿ] (ṣād-ı mühmele ile) Her şeyʾin hālisine denir; yukālu: لَهُ حَسَبٌ نَاصِعٌ أَيْ خَالِصٌ Ve duru ve sāfī nesneye denir; yukālu: مَاءٌ وَأَبْيَضُ نَاصِعٌ أَيْ صَافٍ

اَلنَّصَاعَةُ [en-neṣāʿat] (قَنَاعَةٌ [ḳanāʿat] veznin-de) ve

اَلنُّصُوعُ [en-nuṣūʿ] (رُجُوعٌ [rucūʿ] veznin-de) Bir nesne hālis olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَصَعَ الشَّيْءُ نَصَاعَةً وَنُصُوعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا خَلَصَ Ve

نُصُوعٌ [nuṣūʿ] Bir nesne vāzıh ve ʿayān ol-mak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: نَصَعَ الْأَمْرُ نُصُوعًا إِذَا وَضَحَ Ve

نَصَاعَةٌ [neṣāʿat] ve

نُصُوعٌ [nuṣūʿ] Bir şeyʾin levni pek ak olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَصَعَ لَوْنُهُ إِذَا اشْتَدَّ بَيَاضُهُ Ve doğurmak maʿnāsınadır; yukālu: نَصَعَتْهُ الْأُمُّ بِهِ إِذَا وَلَدَتْهُ Ve susuz adam suya kanıp susuzluğunu defʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَصَعَ الشَّارِبُ إِذَا شَفَى غَلِيلَهُ Ve bir kimsenin hakkını ikrār ve edā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَصَعَ بِالْحَقِّ إِذَا أَقَرَّ بِهِ وَأَدَّاهُ Ve

نَصْعٌ [naṣʿ] (nūn'un harekāt-ı selāsıyla) Ak deriye, ʿalā-kavlin pek ak olan sevbe de-nir. Ve

نَصْعٌ [Naṣʿ] (nūn'un fethiyle) Bir kızıl da-

ğın ismidir ki esfel-i Ḥicāz'da Yenbuᶜ nām hısnın yesārında Ġavr üzere müşriftir, ᶜalā-kavlin Yenbuᶜ ile Ṣafrāᶜ beynindedir.

اَلْإِنْصَاعُ [el-inṣāᶜ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir adamın hakkını ikrār ve edā eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَنْصَعَ بِالْحَقِّ إِذَا أَقَرَّ بِهِ وَأَدَّاهُ Ve bir kimse bir şerr ve şūra tasaddī eylemek, ᶜalā-kavlin bedeni sıtma tutmuş gibi ürpermek maᶜnāsınadır ve ᶜalā-reᵓyin bir adam derūnunda olan muzmarı izhār ile cenk ve kıtāle kasd eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَنْصَعَ الرَّجُلُ إِذَا تَصَدَّى لِلشَّرِّ أَوِ اقْشَعَرَّ أَوْ أَظْهَرَ مَا فِي نَفْسِهِ وَقَصَدَ الْقِتَالَ Ve nāka erkeğe serkeşlik eylemeyip durvermek maᶜnāsınadır; yukālu: أَنْصَعَتِ النَّاقَةُ لِلْفَحْلِ إِذَا أَقَرَّتْ

اَلنَّصِيعُ [en-naṣīᶜ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bu dahi sāfī nesneye denir.

اَلْمَنَاصِعُ [el-menāṣiᶜ] (مَنَافِعُ [menāfiᶜ] vezninde) Mecālis maᶜnāsınadır. ᶜAlā-kavlin tebevvül için ve kazā-yı hācet için çıkacak mevāziᶜe denir; müfredi مَنْصَعٌ [menṣaᶜ]dır, مَقْعَدٌ [maḳᶜad] vezninde.

اَلنِّصَعُ [en-niṣaᶜ] (عِنَبٌ [ᶜineb] vezninde) Meşinden ve sahtiyāndan yapılmış sofra ve minder ve döşek makūlesine denir.

[ن ط ع]

اَلنِّطْعُ [en-niṭᶜ] (nūn'un kesri ve fethiyle ve fethateynle ve عِنَبٌ [ᶜineb] vezninde) Meşinden ve sahtiyāndan düzülmüş döşeğe ve mindere ve sāᵓir bisāta denir; cemᶜi أَنْطَاعٌ [enṭāᶜ] ve نُطُوعٌ [nuṭūᶜ] gelir. Ve

نِطْعٌ [niṭᶜ] (nūn'un kesriyle ve عِنَبٌ [ᶜineb] vezninde) Üst damağın pütür pütür olan sırtına denir; cemᶜi نُطُوعٌ [nuṭūᶜ] gelir; yukālu: إِشْتَكَى نِطْعَهُ وَهُوَ مَا ظَهَرَ مِنَ الْغَارِ الْأَعْلَى فِيهِ آثَارٌ كَالتَّحْزِيزِ

اَلْحُرُوفُ النِّطْعِيَّةُ [el-ḥurūfu'n-niṭᶜiyyet] Mebdeᵓi zikr olunan نِطْعٌ [niṭᶜ]-i femden olan hurūftur ki ṭā-yı mühmele ve dāl-ı mühmele ve tā-yı fevkıyyeden ᶜibārettir.

اَلنِّطَاعُ [en-niṭāᶜ] (nūn'un kesriyle) Bir kavmin āsitān ve menzillerine yāhūd arzlarına ıtlāk olunur; yukālu: نِطَاعُ الْقَوْمِ أَيْ جَنَابُهُمْ أَوْ أَرْضُهُمْ

نَطَاعِ [Neṭāᶜi] (قَطَامِ [ḳaṭāmi] vezninde) Suyu tatlı bir eşme kuyu ismidir. Ve قَطَامِ [ḳaṭāmi] ve كِتَابٌ [kitāb] veznlerinde Baḥreyn kazāsında Benū Rezāḥ cemāᶜatine mahsūs bir karye adıdır. Ve nūn'un harekāt-ı selāsıyla bir mevziᶜ adıdır.

نُطَاعٌ [Nuṭāᶜ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bir su adıdır.

نِطَاعٌ [Niṭāᶜ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Yemāme'de bir vādī adıdır.

اَلنُّطَاعَةُ [en-nuṭāᶜat] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Şol lokmaya denir ki nısfı ekl olunduktan sonra bakiyyesi sofraya ilkā olunmuş ola ki edebden hāricdir; tekūlu: كُلْ نُطَاعَتَكَ وَهِيَ اللُّقْمَةُ الَّتِي أُكِلَ نِصْفُهَا فَرُدَّ إِلَى الْخِوَانِ

اَلنُّطُعُ [en-nuṭuᶜ] (zammeteynle) Ezilip büzülerek taᶜammuk ve tekellüfle sühan-verlik izhār ederek tekellüm eden kimselere ıtlāk olunur; zikr olunan نِطْعٌ [niṭᶜ]-i femden meᵓhūzdur, نَاطِعٌ [nāṭiᶜ] müfredidir; yukālu: هُمْ نُطُعٌ أَيْ مُتَشَدِّقُونَ

اَلنَّطَّاعُ [en-naṭṭāᶜ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Taᶜāmı dāᵓimā üst damağından diliyle çalarak ekl eden adama denir.

اَلنَّاطِعُ [en-nāṭiᶜ] Hālis maᶜnāsınadır; yukālu: بَيَاضٌ نَاطِعٌ أَيْ خَالِصٌ

اَلنَّطْعُ [en-naṭᶜ] (قَطْعٌ [ḳaṭᶜ] vezninde) Levn bozulmak maᶜnāsınadır; yukālu: نُطِعَ لَوْنُهُ نَطْعًا عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا تَغَيَّرَ

اَلتَّنَطُّعُ [et-tenattuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Taʿammuk ve tekellüfle izhār-ı fesāhat u beyān ederek tekellüm eylemek maʿnāsınadır, gūyā ki lisānını نِطْعٌ [niṭʿ]-ı femine çalarak tekellüm eder; yukālu: تَنَطَّعَ فِي الْكَلَامِ إِذَا تَعَمَّقَ وَغَالَى وَتَأَنَّقَ Kezālik ʿamel ve sınāʿatte uzluk izhār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَنَطَّعَ فِي عَمَلِهِ إِذَا تَحَذَّقَ

[ن ع ع]

اَلنَّعُّ [en-naʿʿ] (nūn'un fethi ve ʿayn'ın teşdīdiyle) Zaʿīf ve zebūn adama denir; yukālu: رَجُلٌ نَعٌّ أَيْ ضَعِيفٌ

اَلنَّعْنَاعُ [en-naʿnāʿ] (ثَرْثَارٌ [ṣerṣār] vezninde) ve

اَلنَّعْنَعُ [en-naʿnaʿ] (جَعْفَرٌ [caʿfer] ve هُدْهُدٌ [hudhud] veznlerinde yāhūd جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde olması Cevherī'nin vehmine mebnīdir) Sebze-i maʿrūf ismidir ki tahrīfle nane taʿbīr ettikleridir. Yaprağını zımād bevāsīrin enfaʿ-ı edviyesindendir. Ve yaprağını tuz ile köpek ısırdığı ve ʿakreb çaldığı yere zımād be-gāyet nāfiʿ ve cimāʿdan mukaddem ferzecesi hamle māniʿdir.

اَلنُّعْنُعُ [en-nuʿnuʿ] (هُدْهُدٌ [hudhud] vezninde) Endāmı muztarib, selgi, yakışıksız uzun adama denir; yukālu: رَجُلٌ نُعْنُعٌ أَيْ طَوِيلٌ مُضْطَرِبُ الْخَلْقِ Ve ince uzun, ʿalā-kavlin salkı ve sölpük olan ferce denir.

اَلنَّعْنَعَةُ [en-naʿneʿat] (nūn'ların zammıyla) Kursağa denir, حَوْصَلَةٌ [ḥavṣalat] maʿnāsına.

اَلنَّعَانِعُ [en-neʿāniʿ] (nūn'un fethiyle) Kuşağın ucunda olan sarkık uçlarına ve püskül ve saçak makūlelerine denir; yukālu: نَعَانِعُ الْمِنْطَقَةِ أَيْ ذَبَابِيهَا

اَلنُّعَاعَةُ [en-nuʿāʿat] (ثُمَامَةٌ [sumāmet] vezninde) Ter ü tāze olan nebāta denir; cemʿ-i cinsi نُعَاعٌ [nuʿāʿ]dır. Ve bir mevziʿ adıdır.

اَلتَّنَعْنُعُ [et-tenaʿnuʿ] (تَزَلْزُلٌ [tezelzul] veznde) Iraklaşmak maʿnāsınadır; yukālu: تَنَعْنَعَ مِنْهُ إِذَا تَبَاعَدَ وَتَنَأَّى Ve iki tarafa temāyül ve ıztırāb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَنَعْنَعَ الشَّيْءُ إِذَا اضْطَرَبَ وَتَمَايَلَ

اَلنَّعْنَعَةُ [en-naʿneʿat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] veznde) Lisānda olan pepeyiliğe denir, ʿalā-kavlin lām'la لَعْ derken نَعْ lafzına sapar olmağa denir; yukālu: فِي لِسَانِهِ نَعْنَعَةٌ أَيْ رُتَّةٌ أَوْ هِيَ إِذَا أَرَادَ قَوْلَ لَعْ ذَهَبَ لِسَانُهُ إِلَى نَعْ Ve ālet-i tenāsül kunt ve kavī iken süst ve zaʿīf olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَعْنَعَ غُرْمُولُهُ إِذَا ضَعُفَ بَعْدَ قُوَّتِهِ

[ن ف ع]

اَلنَّفْعُ [en-nefʿ] (مَنْعٌ [menʿ] veznde) Maʿlūmdur ki fāʾidelendirmek maʿnāsınadır; yukālu: نَفَعَهُ نَفْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ ضِدُّ ضَرَّهُ

اَلْمَنْفَعَةُ [el-menfaʿat] (mīm'in ve nūn'un fethiyle) ve

اَلنَّفَاعُ [en-nefāʿ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ve

اَلنَّفِيعَةُ [en-nefīʿat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) İsmdir, fāʾide ve assıya denir. Ve

مَنْفَعَةُ [Menfaʿat] Esmādandır: Menfaʿa b. Kuleyb tābiʿīndendir. Ve Ebū Menfaʿa eṣ-Ṣeḳafī ashābdandır ve bu Menfaʿa el-Enmārī musahhafı değildir.

اَلْإِنْتِفَاعُ [el-intifāʿ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Fāʾidelenmek maʿnāsınadır; yukālu: نَفَعَهُ فَانْتَفَعَ

اَلنَّفُوعُ [en-nefūʿ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

اَلنَّفَّاعُ [en-neffāʿ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Kesīrü'n-nefʿ adama denir; cemʿi نُفْعٌ [nufʿ] gelir nūn'un zammıyla.

نَافِعٌ [Nāfiʿ] Fahr-i ʿālem sallallāhu ʿaleyhi ve sellem hazretlerinin köleleri ismidir, kezālik İbn Ömer radıyallāhu ʿanhumā hazretlerinin köleleri ismidir. Ve bir zindān ismidir ki binā-kerde-i Hazret-i Kerrār'dır, مُخَيِّسٌ [Muḫayyis] dedikleridir ki māddesinde beyān olundu. Ve Yemen vilāyetlerinden bir vilāyet adıdır.

نُفَيْعٌ [Nufeyʿ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Mekke'de bir dağın adıdır ki Ḥāriş-i Maḫzūmī onda kendi kavminin süfehāsını habs eder idi.

اَلنُّفَيْعِيَّةُ [en-Nufeyʿiyyet] (حُسَيْنِيَّةٌ [ḥuseyniyyet] vezninde) Sincār kazāsında bir karye adıdır.

اَلنَّفْعَةُ [en-nefʿat] (تَمْرَةٌ [temret] veznin-de) Değneğe ıtlāk olunur. Fi'l-asl binā-i merredir, bir kerre fāʾidelendirmek maʿnāsınadır, baʿdehu her darbesi bir fāʾideyi mutazammın olmakla onda ʿalem oldu; cemʿi نَفَعَاتٌ [nefeʿāt] gelir, حَرَكَاتٌ [ḥarekāt] vezninde; yukālu: أَدَّبَهُ بِالنَّفْعَةِ أَيِ الْعَصَا

اَلْإِنْفَاعُ [el-infāʿ] (hemzenin kesriyle) ʿAsā kesip satmak cihetiyle ticāret eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْفَعَ الرَّجُلُ إِذَا اتَّجَرَ فِي النَّفْعَةِ

اَلنِّفْعَةُ [en-nifʿat] (nūn'un kesriyle) Dağarcığın ve tulumun iki tarafına tīrīz gibi dikilen deriye denir; cemʿi نِفْعٌ [nifʿ] gelir nūn'un kesriyle ve نِفَعٌ [nifaʿ] gelir, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde.

[ن ق ع]

اَلنَّقْعُ [en-naḳʿ] (nūn'un fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) Feryād eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَقَعَ الرَّجُلُ نَقْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا رَفَعَ صَوْتَهُ Ve musībet deminde yaka yırtmak maʿnāsınadır; yukālu: نَقَعَ الْجَيْبَ إِذَا شَقَّهُ Ve katl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَقَعَ فُلَانًا إِذَا قَتَلَهُ Ve نَقِيعَةٌ [neḳīʿat] boğazlamak maʿnāsınadır; yukālu: نَقَعَ الرَّجُلُ إِذَا نَحَرَ النَّقِيعَةَ Ve devekuşu ötmek maʿnāsınadır; yukālu: نَقَعَتِ النَّعَامَةُ إِذَا صَاتَتْ Ve ağız içre tükürük yığmak maʿnāsınadır; yukālu: نَقَعَ رِيقَهُ إِذَا جَمَعَهُ فِي فِيهِ Ve

نَقْعٌ [naḳʿ] Bir yerde irkilmiş suya denir, maʿnā-yı ahīrden meʾhūz bi-maʿnā mefʿūldur, cemʿi أَنْقُعٌ [enḳuʿ] gelir, أَفْلُسٌ [eflus] vezninde. Ve minhu'l-meselu: "إِنَّهُ لَشَرَّابٌ بِأَنْقُعٍ" Yaʿnī "Çok yerin suyunu içmiştir" ki bi'd-defeʿāt umūr ve ahvāl tecribe etmiştir diyecek yerde īrād olunur yāhūd be-gāyet zīrek ve fatin ve dāhī kimse hakkında darb olunur, zīrā etrāfıyla beyābānı bilen delīl ne semtte öylece su irkilmiş var ise tarīkinde sühūlet ve hazākatle sülūk edip vāsıl olur. Ve

نَقْعٌ [naḳʿ] Toza denir, غُبَارٌ [ġubār] maʿnāsına; cemʿi نِقَاعٌ [niḳāʿ] gelir, جِبَالٌ [cibāl] vezninde. Ve

نَقْعٌ [Naḳʿ] Mekke'ye karīb bir mevziʿ adıdır. Ve su irkilir olan toprağı hālis ve sağ arza denir; cemʿi نِقَاعٌ [niḳāʿ] ve أَنْقُعٌ [enḳuʿ] gelir, جِبَالٌ [cibāl] ve أَجْبُلٌ [ecbul] vezninde. Ve basīta gibi düz ovaya denir. Ve

نَقْعٌ [naḳʿ] Suya kandırmak maʿnāsınadır. Ve minhu'l-meselu: "اَلرَّشْفُ أَنْقَعُ" Yaʿnī "Suyu azca azca içmek susuzluğu defʿ eylemekte pek müʾessirdir." Terk-i ʿacele ile tedrīc ve teʾennī eylemek maʿrizinde darb olunur. Ve

نَقْعٌ [naḳʿ] Mevt-i kesīr vākiʿ olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَقَعَ الْمَوْتُ نَقْعًا إِذَا كَثُرَ Ve bir adama şetm-i kabīh eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: نَقَعَ فُلَانًا بِالشَّتْمِ إِذَا شَتَمَهُ

شَتْمًا قَبِيحًا Ve suya kanmak maʿnāsınadır; yukālu: نَقَعَ بِالشَّرَابِ إِذَا اشْتَفَى مِنهُ Ve bir haberi gereği gibi her tarafıyla duyup āgāh olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: نَقَعَ بِالْخَبَرِ إِذَا اشْتَفَى مِنْهُ Ve bir nesneyi suya ıslatmak maʿnāsınadır; yukālu: نَقَعَ الدَّوَاءَ فِي الْمَاءِ إِذَا أَقَرَّهُ فِيهِ Ve peyderpey feryād ve figān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَقَعَ الصَّارِخُ بِصَوْتِهِ إِذَا تَابَعَهُ Ve savt ve āvāze yükselmek maʿnāsınadır; yukālu: نَقَعَ الصَّوْتُ إِذَا ارْتَفَعَ

اَلْإِنْقَاعُ [el-inḳāʿ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi نَقِيعَةٌ [neḳīʿat] boğazlamak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْقَعَ الرَّجُلُ إِذَا نَحَرَ النَّقِيعَةَ Ve bir nesneyi suya ıslatmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْقَعَ الدَّوَاءَ فِي الْمَاءِ إِذَا أَقَرَّهُ فِيهِ Ve peyderpey feryād ve figān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْقَعَ الصَّارِخُ بِصَوْتِهِ إِذَا تَابَعَهُ Ve kandırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْقَعَهُ الْمَاءَ إِذَا أَرْوَاهُ Ve suyun levni sararıp bozulmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْقَعَ الْمَاءُ إِذَا اصْفَرَّ وَتَغَيَّرَ Ve bir kimse hakkında gizlice bir şer ve kerīhe tertīb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْقَعَ لَهُ شَرًّا إِذَا خَبَأَهُ Ve buruna parmakla fiske vurmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْقَعَ فُلَانًا إِذَا ضَرَبَ أَنْفَهُ بِإِصْبَعِهِ Ve meyyiti defn eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْقَعَ الْمَيِّتَ إِذَا دَفَنَهُ Ve sākin olduğu meskeni zīnetlemek, ʿalā-kavlin yukarısını aşağıya çevirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْقَعَ الْبَيْتَ إِذَا زَخْرَفَهُ أَوْ جَعَلَ أَعْلَاهُ أَسْفَلَهُ Ve kız bozmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْقَعَ الْجَارِيَةَ إِذَا افْتَرَعَهَا

اَلْإِنْتِقَاعُ [el-intiḳāʿ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) نَقِيعَةٌ [neḳīʿat] boğazlamak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَقَعَ النَّقِيعَةَ إِذَا نَحَرَهَا Ve levn mütegayyir olmak maʿnāsınadır; yukālu: اُنْتُقِعَ لَوْنُهُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا تَغَيَّرَ

اَلنَّقْعَاءُ [en-naḳʿāʾ] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrāʾ] vezninde) Toprağı sağ ve hālis arza denir ki onda su irkilir ola. Ve düz ovaya denir. Ve bir mevziʿ adıdır ki Medīne'nin arkasında vāḳiʿdir. Ve Benī Mālik b. ʿAmr yurdunda bir karye adıdır. Ve Şām'da Mercu Rāhiṭ dedikleri yere Kuşeyyir nām şāʿir işbu: "أَبُوكَ تَلَاقَى يَوْمَ نَقْعَاءِ رَاهِطٍ" mısrāʿında نَقْعَاءُ [Naḳʿāʾ] ıtlāk eylemiştir.

اَلنَّاقِعُ [en-nāḳiʿ] (ism-i fāʿildir) Katl ve irvāʾ ve ictimāʿ maʿnālarından meʾhūz olur; ve minhu yukālu: سُمٌّ نَاقِعٌ أَيْ بَالِغٌ ثَابِتٌ Bu üç maʿnāya da sālihtir. Üçüncü maʿnāya göre aslā bir devāʾ ile teʾsīri mündefiʿ olmayıp içen kimsenin eczā-yı bedeniyyesinde müctemiʿ olucu demek olur. Ve

نَاقِعٌ [nāḳiʿ] Kandırıcı nesneye denir; yukālu: مَاءٌ نَاقِعٌ أَيْ نَاجِعٌ Ve ter ü täze şeyʾe ıtlāk olunur; yukālu: دَمٌ نَاقِعٌ أَيْ طَرِيٌّ

اَلنَّقِيعُ [en-neḳīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bu dahi kandırıcı nesneye denir; yukālu: مَاءٌ نَقِيعٌ أَيْ نَاجِعٌ Ve suyu çok kuyuya denir; cemʿi أَنْقِعَةٌ [enḳiʿat] gelir, أَشْرِبَةٌ [eşribet] vezninde; yukālu: بِئْرٌ نَقِيعٌ أَيِ الْكَثِيرَةُ الْمَاءِ Ve kuru üzümü suya ıslatmakla müretteb olan şarāba denir, ʿalā-kavlin mutlakan şırası alınmak için suya ıslatılmış hurmā ve üzüm ve ʿunnāb makūlesine denir. Ve hoş-āb taʿbīr olunan meşrūba denir. Ve tebrīd olunmuş hālis süte denir. Ve hurmā ıslattıkları havuza denir. Ve feryād ve figān maʿnāsınadır; yukālu: مَا هَذَا النَّقِيعُ أَيِ الصُّرَاخُ Ve Ṭaʾif yanlarında bir mevziʿ adıdır. Ve Medīne'de iki konak mesāfede Bilād-ı Muzeyne'de bir mevziʿ adıdır ki Neḳīʿu'l-Ḫaḍimāt dahi derler, Hazret-i ʿÖmer radıyallāhu ʿanhu orayı ihmā ile koruluk eylemişler idi. ʿAlā-kavlin herbiri başkaca birer mevziʿdir. Ve

نَقِيعٌ [neḳīʿ] Şol kimseye denir ki vālidesi

kendi kavm ve ʿaşīretinden olmaya; yukālu: رَجُلٌ نَقِيعٌ إِذَا كَانَتْ أُمُّهُ مِنْ غَيْرِ قَوْمِهِ Ve bārid ve leziz, ʿalā-kavlin ne tatlı ve ne şūr olan suya denir.

اَلنُّقَاعَةُ [en-nuḳāʿat] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) İçine bir nesne ıslatılmış suya denir, Türkīde ıslantı taʿbīr olunur.

اَلنُّقُوعُ [en-nuḳūʿ] (رُجُوعٌ [rucūʿ] vezninde) Bir söze inanmak maʿnāsınadır ki gūyā ki susuz kimse suya kanmış gibi olur; tekūlu: مَا نَقَعْتُ بِخَيْرِهِ نُقُوعًا أَيْ لَمْ أُصَدِّقْهُ

اَلنَّقَّاعُ [en-naḳḳāʿ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Muttasıf olmadığı fezāʾil ile lāf u güzāf eden kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ نَقَّاعٌ أَيْ مُتَكَثِّرٌ بِمَا لَيْسَ عِنْدَهُ مِنَ الْفَضَائِلِ

اَلنَّقُوعُ [en-neḳūʿ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Şol boyaya denir ki içine tībe dāʾir dārū katılmış ola. Ve bārid ve lezīz suya denir, ʿalā-kavlin ne lezīz ve ne şūr olan suya denir. Ve suya bırakılıp ıslatılmış nesneye denir ki gerek nebīz ve gerek devā makūlesi olsun.

نَقُوعُ الْأُذُنِ [neḳūʿu'l-uẕun] Her şeyʾe inanır olan adama ıtlāk olunur, gūyā ki her şeyʾ sāmiʿasında menkūʿ olur; yukālu: رَجُلٌ نَقُوعُ أُذُنٍ إِذَا كَانَ يُؤْمِنُ بِكُلِّ شَيْءٍ

اَلْمِنْقَعُ [el-minḳaʿ] ve

اَلْمِنْقَعَةُ [el-minḳaʿat] (mīm'in kesriyle) Devā makūlesi nesne ıslatılan kaba denir. Ve

مِنْقَعُ الْبُرَمِ [minḳaʿu'l-burem] Çömlek vazʿ eyledikleri zarfa denir. Ve

مُنْقَعُ الْبُرَمِ [munḳaʿu'l-burem] (ki مُكْرَمٌ [mukrem] veznindedir) Küpe ıtlāk olunur, دَنٌّ [denn] maʿnāsına. Ve çömlekte kalan fazla ve bakiyyeye denir. Ve taştan düzülmüş küçük tāsa ve maşrabaya denir. Ve çözülüp yeniden eğrilmiş ipliğe denir ki ʿavretler onu eğirdikten sonra koyacak sāʾir kabı olmamakla çömlek içre vazʿ eder. Ve

مُنْقَعٌ [Munḳaʿ] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Temīmī ve sahābīdir, pederine ve sāʾire mensūb değildir ve bunun ḳāf'ını teşdīd galattır yāhūd İbnu'l-Ḥuşayn b. Yezīd'dir. Ve Munḳaʿ b. Mālik zamān-ı saʿādette vefāt eylemekle mazhar-ı terahhüm-i ʿālīleri olmuştur. Ve

مُنْقَعٌ [munḳaʿ] Bir kab içre ıslatılmış nesneye denir. Ve tebrīd olunmuş hālis süte denir. Ve terbiye olunmuş zehre denir; yukālu: سَمٌّ مُنْقَعٌ أَيْ مُرَبًّى

اَلْمِنْقَعَةُ [el-minḳaʿat] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) ve

اَلْمَنْقَعَةُ [el-menḳaʿat] (مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde ki bu Kurāʿ-ı Lugāvī naklīdir) ve

اَلْمُنْقُعُ [el-munḳuʿ] (مُنْخُلٌ [munḫul] vezninde) Şol küçük çömleğe denir ki içinde hurmāyı süte ıslatıp etfāle yedirirler.

اَلْمَنْقَعُ [el-menḳaʿ] (مَجْمَعٌ [mecmaʿ] veznince) Deryāya ıtlāk olunur. Ve su irkilen yere denir.

اَلنَّقِيعَةُ [en-neḳīʿat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznince) Seferden gelen adam için müretteb olan ziyāfete denir. Ve ziyāfet için zebh olunmuş deveye denir; cemʿi نَقَائِعُ [neḳāʾiʿ] gelir; ve minhu kavluhum: اَلنَّاسُ نَقِيعَةُ الْمَوْتِ Ve leyle-i zifāfta dāmād için müretteb taʿāma denir.

نَقِيعَةٌ [Neḳīʿat] Benū Selīṭ ile kabīle-i Ḍabbe bilādı beyninde bir mevziʿ adıdır.

اَلْأُنْقُوعَةُ [el-unḳūʿat] (أُضْحُوكَةٌ [uḍḥūket] vezninde) Sahn içre tirit kömesinde olan gözeneğe denir ki oradan çerviş girişip eğlenir; yukālu: أَسْرَعَتْ يَدُهُ إِلَى أُنْقُوعَةِ الثَّرِيدِ

وَهِيَ وَقْبَتُهُ الَّتِي يَكُونُ فِيهَا الْوَدَكُ Ve oluk ve sāʾir nesnelerden kendisine su akıp irkilir olan mahalle denir; yukālu: أُنْقُوعَةُ الْمِيزَابِ أَيْ مَا يَسِيلُ فِيهِ

اَلْمَنْقَعُ [el-menḳaʿ] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] veznin-de) Reʾyine ve şehādetine rāzī ve kāniʿ olunur olan ʿadāletli şāhid makūlesine de-nir; yukālu: عَدْلٌ مَنْقَعٌ أَيْ مَقْنَعٌ Gūyā ki söz onda irkilip kalır.

أَبُو الْمَنْقَعَةِ الْأَنْمَارِيُّ [Ebu'l-Menḳaʿat el-Enmāriyy] (مَنْفَعَةٌ [menfaʿat] vezninde) Ashābdan Bekr b. el-Ḥāriṯ künyesidir.

اَلْإِسْتِنْقَاعُ [el-istinḳāʿ] Savt ve āvāze yüksel-mek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَنْقَعَ الصَّوْتُ إِذَا ارْتَفَعَ Ve su bir yerde çok zamān durmakla sararıp bozulmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَنْقَعَ الْمَاءُ إِذَا اصْفَرَّ وَتَغَيَّرَ Ve havuzun yāhūd gölün içine inip yaykanmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِسْتَنْقَعَ فِي الْغَدِيرِ إِذَا نَزَلَ وَاغْتَسَلَ فِيهِ Gūyā ki teberrüd için su gibi on-dan sābit olur. Ve su bir mahalde birik-mek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَنْقَعَ الْمَاءُ فِي الْغَدِيرِ إِذَا اجْتَمَعَ Ve bedenden cān çıkmak, ʿalā-kavlin cān bedenden devşirilip bir yerde su müctemiʿ olur gibi bütün eczāsı gelip ağızda müctemiʿ olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِسْتَنْقَعَتْ رُوحُهُ إِذَا خَرَجَتْ أَوِ اجْتَمَعَتْ فِي فِيهِ كَمَا يَسْتَنْقِعُ الْمَاءُ فِي مَكَانٍ Teʿnīsi نَفْسٌ teʾvīliyledir. Ve levn bozul-mak maʿnāsınadır; yukālu: اُسْتُنْقِعَ لَوْنُهُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا تَغَيَّرَ Ve bir nesne su içre ıs-latılmak maʿnāsınadır; yukālu: اُسْتُنْقِعَ الشَّيْءُ أَيْ أُنْقِعَ

اَلْمُسْتَنْقَعُ [el-mustenḳaʿ] (ism-i mefʿūl bün-yesiyle) Havuzda ve gölde igtisāl eyleye-cek mevziʿe denir.

اَلْمُسْتَنْقِعُ [el-mustenḳiʿ] (ism-i fāʿil bünye-siyle) Şol davar memesine denir ki sağıl-dıkta tamām boşalıp ve birkaç gün sağal-mayıp terk olundukta süt ile memlū ola, zātında sütünün kılletinden neşʾet eder; yukālu: ضَرْعٌ مُسْتَنْقِعٌ إِذَا كَانَ يَخْلُو إِذَا حُلِبَتْ وَيَمْتَلِئُ إِذَا حُفِلَتْ

[ن ك ع]

اَلنَّكْعُ [en-nekʿ] (nūn'un fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Bir adamı ivdirmekle işini iş-lemeğe komamak, ʿalā-kavlin redd ve defʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَكَعَهُ عَنِ الْأَمْرِ نَكْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَعْجَلَهُ عَنْهُ أَوْ رَدَّهُ وَدَفَعَهُ Ve bir kimseyi ivdirmekle yedinde olan işini nā-tamām komak maʿnāsınadır; yukālu: نَكَعَهُ إِذَا نَغَّصَهُ بِالْإِعْجَالِ Ve ayağın sırtıyla bir adamın götüne vurmak maʿnāsınadır; yukālu: نَكَعَهُ إِذَا ضَرَبَ بِظَهْرِ قَدَمِهِ عَلَى دُبُرِهِ Ve bir kimsenin hakkını vermeyip ʿavk ve teʾhīr eylemek maʿnāsınadır, ʿalā-kavlin hak-kı vermek maʿnāsına olmakla zıdd olur; yukālu: نَكَعَ فُلَانًا حَقَّهُ إِذَا حَبَسَهُ عَنْهُ أَوْ أَعْطَاهُ Ve

نَكْعٌ [nekʿ] ve

تَنْكَاعٌ [tenkāʿ] (تَذْكَارٌ [teẕkār] vezninde) Me-mede olan sütü çalışıp cümlesini sağmak maʿnāsınadır; yukālu: نَكَعَ الْمَاشِيَةَ نَكْعًا وَتَنْكَاعًا إِذَا جَهَدَهَا حَلْبًا Ve bir işten nükūl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَكَعَ عَنِ الْحَاجَةِ إِذَا نَكَلَ عَنْهَا

مَا نَكَعَ [mā nekaʿa] Efʿāl-i nākısadandır مَا زَالَ maʿnāsınadır ki dāʾimī oldu demektir, nükūl maʿnāsındandır; yukālu: مَا نَكَعَ يَفْعَلُهُ أَيْ مَا زَالَ

اَلْإِنْكَاعُ [el-inkāʿ] hemzenin kesriyle) Bu dahi bir kimseyi ivdirip işine māniʿ ol-mak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْكَعَ فُلَانًا عَنِ الْأَمْرِ إِذَا أَعْجَلَهُ عَنْهُ Ve redd ve defʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْكَعَهُ إِذَا رَدَّهُ وَدَفَعَهُ Ve yorup ʿāciz ve dermānde eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْكَعَهُ إِذَا أَعْيَاهُ

اَلتَّنْكِيعُ [et-tenkīʿ] Bir adamı ivdirmekle işini nā-tamām koyup maslahatına halel verdirmek maʿnāsınadır; yukālu: نَكَّعَهُ إِذَا نَغَّصَهُ بِالْإِعْجَالِ

اَلنَّكُوعُ [en-nekūʿ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Bodur ʿavrete denir; cemʿi نُكُعٌ [nukuʿ] gelir zammeteynle; yukālu: إِمْرَأَةٌ نَكُوعٌ أَيْ قَصِيرَةٌ

اَلنُّكَعَةُ [en-nukeʿat] (nūn'un zammıyla هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Şaşkın ve ahmak adama, ʿalā-kavlin yerinden aslā ayrılmaz olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ هُكَعَةٌ نُكَعَةٌ أَيْ أَحْمَقُ أَوْ يَثْبُتُ مَكَانَهُ فَلاَ يَبْرَحُ Ve şol kimseye denir ki çehresi pancar gibi be-gāyet kızıl olmakla kızıllığından burnu kabuk kabuk kavlar ola, أَنْكَعُ [enkaʿ] dahi denir, ke-mā se-yuzkeru. Ve

نَكَعَةُ الطُّرْثُوثِ [nekeʿatu'ṭ-ṭurṯūṯ] Kurulgan dikeni dedikleri nebātın başında olan kırmızı çiçeğe denir ki bostān-efrūza şebīh olur, onunla nesne boyanır.

اَلنَّكْعَةُ [en-nekʿat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) طُرْثُوثٌ [ṭurṯūṯ]a şebīh bir nevʿ nebāt adıdır.

اَلنَّكِعَةُ [en-nekiʿat] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Kızıl benizli ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ نَكِعَةٌ أَيْ حَمْرَاءُ Ve pek kırmızı dudağa vasf olur; yukālu: شَفَةٌ نَكِعَةٌ أَيِ الشَّدِيدَةُ الْحُمْرَةِ

اَلْأَنْكَعُ [el-enkaʿ] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Bu dahi şol adama denir ki çehresi pek kızıl olmakla şiddetinden burnunun derisi soyulup kavlar ola; yukālu: رَجُلٌ نُكَعَةٌ كَمَا مَرَّ وَأَنْكَعُ إِذَا كَانَ يَتَقَشَّرُ أَنْفُهُ مِنْ شِدَّةِ الْحُمْرَةِ

اَلنَّكَعُ [en-nekaʿ] (fethateynle) Bir adam أَنْكَعُ [enkaʿ] olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَكِعَ الرَّجُلُ نَكَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ أَنْكَعَ

اَلنَّكَعَةُ [en-nekeʿat] (fetehātla) Bu dahi نَكَعَةُ الطُّرْثُوثِ [nekeʿatu'ṭ-ṭurṯūṯ] maʿnāsınadır. Ve geven taʿbīr olunan çalı ağacının zamkına denir. Ve نُقَاوَى [nuḳāvā] dedikleri nebātın yemişine denir. Ve نَكَعَةُ الْأَنْفِ [nekeʿatu'l-enf] burnun ucuna ıtlāk olunur; yukālu: ضَرَبَ نَكَعَةَ أَنْفِهِ أَيْ طَرَفَهُ Ve bir cins ağacın yemişine denir ki pek kırmızı olur. Ve صُرَدٌ [ṣurad] vezninde olan نُكَعٌ [nukaʿ] lafzından ism olur ki çehresi karamtık kırmızı adama denir.

اَلنُّكَعُ [en-nukaʿ] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) Pek kızıl renge denir.

اَلْمُنْكَعُ [el-munkaʿ] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Gerisine doğru ricʿat eylemiş adama denir; tekūlu: رَأَيْتُهُ مُنْكَعًا أَيْ رَاجِعًا إِلَى وَرَاءِهِ Ve yastım ve etekli buruna denir; yukālu: أَنْفٌ مُنْكَعٌ أَيْ أَفْطَسُ

[ن و ع]

اَلنَّوْعُ [en-nevʿ] (nūn'un fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Türlü ve güne ve darb ve sınf maʿnāsınadır. Ve bu جِنْسٌ [cins]ten ehass-tır, meselā hayvān جِنْسٌ [cins] ve insān نَوْعٌ [nevʿ]dir, kezālik levn جِنْسٌ [cins] ve أَحْمَرُ [aḥmer] nevʿdir; yukālu: نَوْعٌ مِنْهُ أَيْ ضَرْبٌ مِنْهُ Ve وَصِنْفٌ مِنْهُ

نَوْعٌ [nevʿ] Masdar olur, taleb eylemek maʿnāsına; yukālu: نَاعَهُ يَنُوعُهُ نَوْعًا إِذَا طَلَبَهُ Ve tavşancıl kuşu aşağıya doğru süzülüp inmeğe yönelmek maʿnāsınadır; yukālu: نَاعَتِ الْعُقَابُ إِذَا اَجْنَحَتْ لِلْإِنْقِضَاضِ Ve iki yana salınmak maʿnāsınadır; yukālu: نَاعَ الْغُصْنُ إِذَا تَمَايَلَ

اَلنَّائِعُ [en-nāʾiʿ] جَائِعٌ [cāʾiʿ] kelimesine itbāʿdır, ʿalā-kavlin ziyādesiyle açlıktan sarhoş gibi iki tarafa boca vuran kimseye denir; yukālu: جَائِعٌ نَائِعٌ إِتْبَاعٌ أَوْ مُتَمَايِلٌ جُوعًا

اَلنُّوعُ [en-nūʿ] (nūn'un zammıyla) Susuzluğa denir; ve minhu'd-duʿāʾu izā deʿav ʿaleyhi: جُوعًا وَنُوعًا

اَلنِّيَاعُ [en-Niyāᶜ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir mevziᶜ adıdır.

اَلنَّوْعَةُ [en-nevᶜat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Yaş fākiheye denir.

نُوَيْعَةُ [Nuveyᶜat] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] veznin-de) Bir dere adıdır.

اَلْمِنْوَاعُ [el-minvāᶜ] مِنْوَالٌ [minvāl] vezninde ve mürādifidir ki cullāhların bez sardıkla-rı selmen ağacına denir; yukālu: نَسَجَهُ عَلَى مِنْوَاعِهِ أَيْ مِنْوَالِهِ Ve vech ve tarīka ve üslūb maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: عَلَى أَيِّ مِنْوَاعٍ هُوَ أَيِّ وَجْهٍ

اَلتَّنْوِيعُ [et-tenvīᶜ] Rüzgār dalları beri öte salmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَوَّعَتْهُ الرِّيحُ إِذَا ضَرَبَتْهُ وَحَرَّكَتْهُ

اَلتَّنَوُّعُ [et-tenevvuᶜ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Gün-ā-gün olmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَنَوَّعَ الشَّيْءُ إِذَا صَارَ أَنْوَاعًا Ve ağacın dalları beri öte salınmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَنَوَّعَ الْغُصْنُ إِذَا تَحَرَّكَ Ve yürümekte sāᵓire sebk ve takaddüm eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَنَوَّعَ فِي السَّيْرِ إِذَا تَقَدَّمَ

اَلْإِسْتِنَاعَةُ [el-istināᶜat] (اِسْتِفَادَةٌ [istifādet] vezninde) تنوع [tenevvuᶜ] ile iki maᶜnā-yı ahīrde mürādiftir.

اَلْمُتَنَوِّعُ [el-mutenevviᶜ] (ism-i fāᶜil bünye-siyle) Irak yere denir; yukālu: مَكَانٌ مُتَنَوِّعٌ أَيْ بَعِيدٌ Güyā ki aralıklarında türlü türlü arāzīyi müştemildir.

اَلنَّائِعَانِ [en-Nāᵓiᶜān] Vādī-i Benī Caᶜfer b. Kilāb'da iki küçük dağın adıdır.

[ن ه ع]

اَلنُّهُوعُ [en-nuhūᶜ] (رُجُوعٌ [rucūᶜ] vezninde) Kusacak hāleti yok iken tekellüfle kus-mak maᶜnāsınadır; yukālu: نَهَعَ الرَّجُلُ نُهُوعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا تَهَوَّعَ وَلاَ قَلْسَ لَهُ

[ن ي ع]

اَلنَّيْعُ [en-neyᶜ] (بَيْعٌ [beyᶜ] vezninde) نَوْعٌ [nevᶜ] lafzında lügattır ki iki yana salın-mak maᶜnāsınadır; yukālu: نَاعَ الْغُصْنُ يَنِيعُ نَيْعًا إِذَا مَالَ

اَلنَّوَائِعُ [en-nevāᵓiᶜ] İki yana temāyül eden dallara denir; yukālu: غُصُونٌ نَوَائِعُ أَيْ مَوَائِلُ نَجَزَ بِعَوْنِهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى

FASLU'L-VĀV
(فَصْلُ الْوَاوِ)

[و ب ع]

اَلْوَبَّاعَةُ [el-vebbāʿat] (vāv'ın fethi ve bā'nın teşdīdiyle) Dübüre denir, إِسْتٌ [ist] maʿnāsına; ve minhu yukālu: كَذَبَتْ وَبَّاعَتُهُ إِذَا حَبَقَ أَيْ ضَرِطَ Ve وَبَّاعَةُ الصَّبِيِّ [vebbāʿatu'ṣ-ṣabiyy] çocuğun başında bıngıldayık dedikleri yumuşak ve müteharrik yere denir.

اَلتَّوْبِيعُ [et-tevbīʿ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Zartalamak maʿnāsınadır; yukālu: وَبَّعَ بِهَا أَيْ بِالْمَرْأَةِ تَوْبِيعًا إِذَا حَبَقَ

وَبِعَانُ [Vebiʿān] (vāv'ın fethi ve bā'nın kesriyle) Eknāf-ı Āre'de bir karye adıdır.

[و ج ع]

اَلْوَجَعُ [el-vecaʿ] (vāv'ın ve cīm'in fethiyle) Ağrıya denir; cemʿi أَوْجَاعٌ [evcāʿ] gelir, أَجْبَالٌ [ecbāl] vezninde ve وِجَاعٌ [vicāʿ] gelir; yukālu: وَجَعٌ أَيْ مَرَضٌ بِهِ Ve

وَجَعٌ [vecaʿ] Masdar olur ağrıyıp acımak maʿnāsına; yukālu: وَجِعَ رَأْسُهُ كَسَمِعَ وَوَجَعَ كَوَعَدَ وَهِيَ لُغَيَّةٌ أَيْ لُغَةٌ رَدِيَّةٌ يَوْجَعُ كَيَسْمَعُ وَيَيْجَعُ بِقَلْبِ الْوَاوِ يَاءً وَيَاجَعُ بِقَلْبِهَا أَلِفًا وَبَنُو أَسَدٍ يَقُولُونَ يِيجَعَ بِكَسْرِ الْيَاءِ الْأُولَى وَيُقَالُ يَجِعُ كَيَرِثُ وَجَعًا إِذَا مَرِضَ Ve eğer فُلَانٌ يَوْجَعُ رَأْسَهُ der isen zamīr-i mansūb getirmeksizin رَأْسٌ kelimesini mansūb edersin ve eğer zamīr-i mansūbla getirir isen يَوْجَعُهُ رَأْسُهُ dersin, رَأْسٌ kelimesinin refʿiyle; bunun ikisi de يَمْنَعُ veznindedir. Kezālik أَنَا أَيْجَعُ رَأْسِي وَيَوْجَعُنِي رَأْسِي dersin يَمْنَعُ vezninde, يُوجِعُنِي demezsin, zīrā yā'nın zammı lahndır.

Şārih der ki işbu يَوْجَعُ رَأْسُهُ terkībi ki رَأْس in nasbıyladır, سَفِهَ نَفْسَهُ kabīlindendir. Zemaḫşerī *Keşşāf*'ta ﴿إِلاَّ مَنْ سَفِهَ نَفْسَهُ﴾ āyet-i kerīmesinde zikr eylediğinin hulāsası budur ki سَفِهَ kelimesi müteʿaddīdir, إِمْتَهَنَ نَفْسَهُ maʿnāsınadır; yāhūd cehl maʿnāsını mutazammındır yāhūd lāzımdır ve نَفْسَهُ kelimesi şuzūz üzere temeyyüzdür, zīrā maʿrifedir, غَبِنَ رَأْيَهُ ve أَلِمَ وَوَجِعَ رَأْسَهُ ve رَشِدَ أَمْرَهُ kabīlindendir yāhūd nezʿ-i hāfidiyyet üzere mansūbdur, سَفِهَ فِي نَفْسِهِ takdīrindedir. Pes وَجِعَ رَأْسَهُ [terkībi] وَجِعَ مِنْ رَأْسِهِ takdīrinde olur ki başının ağrısından derd-nāk oldu demektir.

اَلْوَجِعُ [el-vecīʿ] (خَجِلٌ [ḫacil] vezninde ism-i fāʿildir) Marīz maʿnāsınadır. Cemʿi وَجِعُونَ [vecīʿūn] gelir ve وَجْعَى [vecʿā] gelir, سَكْرَى [sekrā] vezninde ve وَجَاعَى [vecāʿā] gelir, سَكَارَى [sekārā] vezninde, kezālik cemʿ-i müʾennesinde وَجَاعَى [vecāʿā] denir, سَكَارَى [sekārā] vezninde ve وَجِعَاتٌ [vecīʿāt] gelir.

اَلْوَجِيعُ [el-vecīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Derd-nāk edici nesneye denir, أَلِيمٌ [elīm] مُولِمٌ [mūlim] maʿnāsına olduğu gibi; yukālu: ضَرْبٌ وَجِيعٌ أَيْ مُوجِعٌ

اَلْوَجْعَاءُ [el-Vecʿāʾ] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrāʾ] vezninde) Bir mevziʿ adıdır. Ve dübüre ıtlāk olunur. Ve Ezd kabīlelerinden bir kabīle adıdır.

أُمُّ وَجَعِ الْكَبِدِ [ummu veceʿi'l-kebid] Bir nebātın künyesidir, tenāvülü ciğer ağrısına şāfī olmakla ıtlāk eylediler.

اَلْجِعَةُ [el-ciʿat] (عِدَةٌ [ʿidet] vezninde) Arpadan yapılmış bozaya denir; tekūlu: سَقَانِي الْجِعَةَ أَيْ نَبِيذَ الشَّعِيرِ

اَلْإِيجَاعُ [el-īcāʿ] (hemzenin kesriyle) Ağrıtmak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْجَعَهُ إِذَا آلَمَهُ

اَلتَّوَجُّعُ [et-teveccuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir musībet sebebiyle derd-nāk olmak maʿnāsınadır yāhūd bir yeri ağrımak maʿnāsınadır; yukālu: تَوَجَّعَ الرَّجُلُ إِذَا تَفَجَّعَ

أَوْ تَشَكَّى Ve bir kimsenin hāline esirgeyip acıyıp yanmak maʿnāsınadır; yukālu: تَوَجَّعَ لِفُلَانٍ إِذَا رَثَى لَهُ

[و د ع]

اَلْوَدَعَةُ [el-vedeʿat] (vāv'ın fethi ve dāl'ın sükūnuyla ve fetehātla cāʾizdir) Katır boncuğu dedikleri boncuğa denir ki deryādan çıkar, beyāz ve ortası hurmā çekirdeğinin yarığı gibi yarık olur, isābet-i ʿayn için çocuklara taʿlīk olunur; cemʿi وَدَعَاتٌ [vedeʿāt] gelir, حَرَكَاتٌ [ḥarekāt] vezninde, Fārisīde har-mühre derler.

ذَاتُ الْوَدَعِ [ẕātu'l-vedaʿ] (fethateynle) Putlara denir, أَوْثَانٌ [evṯān] maʿnāsına. Şārih der ki müʾellif burada أَوْثَانٌ [evṯān] lafzını tahkīren müfred müʾennesle tavsīf eylemiştir. Ve Nūḥ peygamber ʿalā-nebiyyinā ve ʿaleyhi's-selām hazretlerinin sefīnesine ıtlāk olunur; baʿzı eşʿārda vākiʿ olmuştur. Ve Kaʿbe-i muʿazzamaya ıtlāk olunur, selefte perdesine وَدَعَةٌ [vedeʿat] taʿlīk eyledikleri için, kezālik أَوْثَانٌ [evṯān]ın dahi vech-i tesmiyesi budur.

ذُو الْوَدَعَاتِ [Ẕu'l-Vedeʿāt] (فَتَحَاتٌ [feteḥāt] vezninde) Hamākatle darb-ı mesel olan Hebenneḳa b. Zeyd b. Ṣervān'ın lakabıdır. Zāyiʿ olurum diye baʿzı kemik ve hazef-pāre ve vedeʿattan bir kılāde yapıp dāʾimā gerdanına taʿlīk eder idi. Ve sakalı be-gāyet uzun idi ki emāre-i cümle-i hamākattendir. Bir gece birāderi o kılādeyi çalıp kendi gerdanına taʿlīk eyledi. Sabāhtan Hebenneḳa kalkıp kılāde-i mezbūru birāderinin gerdanında gördükte "يَا أَخِي أَنْتَ أَنَا فَمَنْ أَنَا» Yaʿnī "Sen benim, ammā ben kimim?" diye kendi nefsinden iştibāhla istiknāh eyledi. Ona mebnī hamākatle darb-ı mesel oldu.

اَلْوَدْعُ [el-vedʿ] (رَدْعٌ [redʿ] vezninde) Misāfir giderken ahbāb ve müteʿallakātını ve onlar dahi onu esenlemek maʿnāsınadır, تَوْدِيعٌ [tevdīʿ] gibi; yukālu: وَدَعَهُمُ الْمُسَافِرُ وَدْعًا كَوَضَعَهُ وَضْعًا إِذَا خَلَّفَهُمْ خَافِضِينَ وَيُقَالُ وَدَعُوهُ إِذَا دَعَوْا لَهُ بِأَنْ يَتَحَمَّلَ اللهُ عَنْهُ كَآبَةَ السَّفَرِ وَأَنْ يُبَلِّغَهُ لِدَعَةٍ وَدَاعٌ كَمَا سَيُذْكَرُ فِي التَّوْدِيعِ Ve bunlardan ism [vedāʿ]dır. Ve

وَدْعٌ [vedʿ] ve

وَدَاعَةٌ [vedāʿat] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Bir nesne ārām bulup sākin ve ber-karār olmak maʿnāsınadır; yukālu: وَدُعَ الشَّيْءُ وَوَدَعَ وَدْعًا وَوَدَاعَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَالثَّالِثِ إِذَا سَكَنَ وَاسْتَقَرَّ Ve

وَدْعٌ [vedʿ] Terk eylemek maʿnāsınadır; kemā se-yuzkeru. Ve bir nesneyi bir nesne içre hıfz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَدَعَ الثَّوْبَ بِالثَّوْبِ وَدْعًا إِذَا صَانَهُ Ve

وَدْعٌ [vedʿ] Kabr ve mezāra, ʿalā-kavlin kabrin çevresine denir ki avlu ve hazīresidir. Ve ʿarab tavşanına denir ki tarla sıçanı dahi derler, يَرْبُوعٌ [yerbūʿ] maʿnāsına; bunda dāl'ın fethiyle de cāʾizdir.

اَلتَّوْدِيعُ [et-tevdīʿ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi misāfir kalan kimseleri ve kalan kimseler misāfirleri esenlemek maʿnāsınadır; yukālu: وَدَّعَ الْمُسَافِرُ النَّاسَ إِذَا خَلَّفَهُمْ خَافِضِينَ وَهُمْ وَدَّعُوهُ إِذَا سَافَرَ تَفَاؤُلاً بِالدَّعَةِ الَّتِي يَصِيرُ إِلَيْهَا إِذَا قَفَلَ أَيْ يَتْرُكُونَهُ وَسَفَرَهُ Pes terk maʿnāsından münşaʿib olur, lākin Rāġib'in beyānına göre دَعَة [deʿat] maʿnāsındandır, baʿdehu misāfiri esenleyerek teşyīʿde müteʿāref oldu. Ve

تَوْدِيعٌ [tevdīʿ] Terk eylemek maʿnāsınadır, ke-mā se-yuzkeru. Ve

تَوْدِيعُ الثَّوْبِ [tevdīʿu'ṯ-ṯevb] Libāsı cāmedān içre vazʿ ve hıfz eylemekten ʿibārettir; yukālu: وَدَّعَ الثَّوْبَ فِي صِوَانٍ إِذَا جَعَلَهُ فِيهِ يَصُونُهُ

اَلْوَدَاعُ [el-vedāʿ] (سَحَابٌ [seḥāb] veznin-de) وَدْعٌ [vedʿ] ve تَوْدِيعٌ [tevdīʿ]den ismdir, misāfir geri kalanlar ile ve onlar da misāfir ile esenleşmeğe denir. Ve esene dahi denir ki Fārisīde bedrūd denir.

اَلْوَدِيعُ [el-vedīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْوَادِعُ [el-vādiʿ] Ārām bulup sākin ve müs-takarr olmuş nesneye denir. Ve

وَدِيعٌ [vedīʿ] ʿAhd ve peymāna ıtlāk olunur, وَدِيعَةٌ [vedīʿat] gibi; yukālu: بَيْنَهُمْ وَدِيعٌ وَوَدِيعَةٌ أَيْ عَهْدٌ Ve alaşa ve serkeş olmayıp sehl ve rāhat olan ata denir, مَوْدُوعٌ [mevdūʿ] gibi; yukālu: فَرَسٌ وَدِيعٌ وَمَوْدُوعٌ أَيْ مُسْتَرِيحٌ

اَلْإِتِّدَاعُ [el-ittidāʿ] (إِتِّفَاقٌ [ittifāḳ] vezninde) Bu dahi bir nesne ārām bulup sākin ve ber-karār olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِتَّدَعَ الشَّيْءُ إِذَا سَكَنَ وَاسْتَقَرَّ Bunun aslı إِوْتَدَعَ idi, müʾellif bunu tekrār eylemiştir.

اَلْمَوْدُوعُ [el-mevdūʿ] Sekīne ve ārām ve karār maʿnāsına ism olmuştur; tekūlu: عَلَيْكَ بِالْمَوْدُوعِ أَيِ السَّكِينَةِ وَالْوَقَارِ Ve rām ve sākin ata denir. Müʾellif bunu tekrār eylemiştir, ni-teki مُودَعٌ [mūdaʿ] dahi denir. Ve Herim b. Ḍamḍam nām kimsenin feresi ismidir.

اَلْوَدِيعَةُ [el-vedīʿat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznin-de) Emānet konulmuş nesneye denir; cemʿi وَدَائِعُ [vedāʾiʿ]dir. Terk yāhūd دَعَةٌ [deʿat] maʿnāsındandır; yukālu: هُوَ وَدِيعَةٌ عِنْدَهُ أَيْ مَوْضُوعٌ لِيَحْفَظَهُ Ve Vedīʿa b. Cuẕām ve Vedīʿa b. ʿAmr sahābīlerdir.

اَلْمُودَعُ [el-mūdaʿ] (مُكْرَمٌ [mukrem] vez-ninde) Bu dahi oynak ve serkeş olmayan rāhatlı ata denir; yukālu: فَرَسٌ وَدِيعٌ وَمَوْدُوعٌ وَمُودَعٌ أَيْ ذُو دَعَةٍ مُسْتَرِيحٌ

اَلتُّدْعَةُ [et-tudʿat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) ve

اَلتُّدَعَةُ [et-tudeʿat] (هُمَزَةٌ [humezet] vezni-nde) ve

اَلتُّدَاعَةُ [et-tedāʿat] (سَحَابَةٌ [seḥābet] veznin-de) ve

اَلدَّعَةُ [ed-deʿat] (dāl'ın fethiyle) Emr-i maʿāşta olan bolluğa ve huzūr ve rāhat ve refāhiyete denir; yukālu: هُوَ فِي دُعَةٍ وَتُدَعَةٍ وَتَدَاعَةٍ وَدَعَةٍ أَيْ خَفْضٍ وَسَعَةٍ فِي الْعَيْشِ

اَلْمِيدَعُ [el-mīdaʿ] ve

اَلْمِيدَعَةُ [el-mīdeʿat] ve

اَلْمِيدَاعَةُ [el-mīdāʿat] (mīm'lerin kesriyle) Gündeye giyilen libāsa denir; cemʿi مَوَادِعُ [mevādiʿ] gelir. Ve

مِيدَعٌ [mīdaʿ] Bir adamın yerine işini görüp onu işlemekten sıyānet ve o işte kifāyet eden adama denir; yukālu: مَا لَهُ مِيدَعٌ أَيْ مَا لَهُ مَنْ يَكْفِيهِ الْعَمَلَ يَعْنِي يَدَعُهُ وَيَصُونُهُ عَنِ الْعَمَلِ Ve şol kelāma denir ki ondan hayā ve inkıbāz terettüb eylemekle hoşa gelmeyip hüzn ve infiʿāli mūcib ola; yukālu: كَلَامٌ مِيدَعٌ أَيْ يُحْزِنُ لِأَنَّهُ يُحْتَشَمُ مِنْهُ وَلَا يُسْتَحْسَنُ

اَلْأَوْدَعُ [el-evdaʿ] (أَحْمَرُ [aḥmer] veznin-de) Kursağının tüyleri beyāz olan gü-vercine denir; yukālu: حَمَامٌ أَوْدَعُ إِذَا كَانَ فِي حَوْصَلَتِهِ بَيَاضٌ Ve ʿarab tavşanına denir, يَرْبُوعٌ [yerbūʿ] maʿnāsına.

ثَنِيَّةُ الْوَدَاعِ [Ṣeniyyetu'l-Vedāʿ] Medīne-i münevvere'nin hāricinde bir belendir ki Mekke'ye ʿazīmet edenleri ahbāb ve müteʿallakātı oraya kadar teşyīʿ ve o dahi onları orada tevdīʿ eder.

وَدَاعَةُ [Vedāʿat] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Yemen nevāhīsinde bir nāhiye adıdır. Ve

وَدَاعَةُ [Vedāʿat] Esmādandır: Vedāʿa b. Cuẕām yāhūd İbn Ḥarām ve Vedāʿa b. Ebī Zeyd ve Vedāʿa b. Ebī Vedāʿa es-Sehmī ashābdandır. Ve Vedāʿa b. ʿAmr bir kabīle pederidir yāhūd bu Vādiʿa'dır.

وَادِعٌ [Vādiʿ] (رَادِعٌ [rādiʿ] vezninde)

Esmādandır: Vādiʿ b. el-Esved er-Rāsibī muhaddistir. Ve Vādiʿ b. ʿAbdullāh el-Maʿarrī, Ebu'l-ʿAlāʾ el-Maʿarrī ile müştehir şāʿir-i maʿrūfun birāder-zādesidir.

دَعْ [daʿ] (dāl'ın fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Emr-i hāzırdır, أُتْرُكْ maʿnāsınadır; tekūlu: دَعْهُ أَيِ اتْرُكْهُ Ve bu "يَدَعُ – وَدَعَ sīgasından masūgdur "يَضَعُ – وَضَعَ gibi, lākin māzīsi imāte olunmuştur, yaʿnī nesyen mensiyyen istiʿmālden mehcūrdur. Māzīsinde وَدَعَهُ demezler, belki تَرَكَهُ derler ve baʿzen zarūret-i şiʿrde وَدَعَهُ vārid olmuştur. İsm-i mefʿūlünde مَوْدُوعٌ [mevdūʿ] denir aslı üzere; lākin ism-i fāʿilinde تَارِكٌ [tārik] denir. Ve kuriʾe kavluhu taʿālā şāzzen: "مَا وَدَعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلَى" وَهِيَ قِرَاءَةُ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

Şārih der ki Fahr-i enām ʿaleyhi's-salātu ve's-selām hazretleri efsah ve eblag olmakla gerek kırāʾat-i mezkūre ve gerek "دَعُوا الْحَبَشَةَ مَا وَدَعُوكُمْ وَاتْرُكُوا التُّرْكَ مَا تَرَكُوكُمْ" hadīsinde kıllet-i istiʿmāle mahmūldür, zīrā her ne kadar istiʿmālde şāzz ise de kıyāsta sahīhdir. Ve kırāʾāt-i mezkūreyi مَا أَوْدَعَكَ وَمَا قَلَى lafzıyla beyninde olan muvāfakat-i maʿneviyye tahsīn eylemiştir, niteki hadīs-i merkūmun her fıkralarında olan reddü'l-ʿaciz ʿale's-sadr ve tersīʿ sanʿatları cebr ve tezyīn eylemiştir. Ve دَعْ kelimesi bir şeyʾi kable'l-ʿilm terk ile emr ve ذَرْ kelimesi baʿde'l-ʿilm terk ile emrdir. İntehā.

وَدْعَانُ [Vedʿān] (سَلْمَانُ [selmān] vezninde) Yenbuʿ kurbünde bir mevziʿ ismidir.

اَلْإِيدَاعُ [el-īdāʿ] (hemzenin kesriyle) Bir nesneye bir adamın yanında emānet komak maʿnāsınadır; tekūlu: أَوْدَعْتُهُ مَالاً إِذَا دَفَعْتَهُ إِلَيْهِ لِيَكُونَ وَدِيعَةً Ve emāneti kabūl eylemek maʿnāsına olmakla zıdd olur; tekūlu: أَوْدَعْتُهُ أَيْ قَبِلْتَهُ مَا أَوْدَعَنِيهِ

اَلْمُتَّدِعُ [el-muttediʿ] (مُتَّفِقٌ [muttefiḳ] vezninde) Rāhat ve sükūn ve refāhiyet sāhibi, ʿalā-kavlin aʿzā-i sāʾiresi sağ olup hemān bir ʿuzvu derd-nāk olmuş adama denri; yukālu: رَجُلٌ مُتَّدِعٌ أَيْ صَاحِبُ دَعَةٍ أَوْ يَشْكُو عُضْوًا وَسَائِرُهُ صَحِيحٌ

اَلْإِسْتِيدَاعُ [el-istīdāʿ] Bir nesneyi bir kimsenin yanına hıfz eylemek için emānet komak maʿnāsınadır; tekūlu: إِسْتَوْدَعْتُهُ وَدِيعَةً إِذَا اسْحَفَظْتَهُ إِيَّاهُ

اَلْمُسْتَوْدَعُ [el-mustevdaʿ] (ism-i mefʿūl bünyesiyle) وَدِيعَةٌ [vedīʿat] vazʿ olunan mekāna denir. Ve ʿAbbās b. ʿAbdulmuṭṭalib radıyallāhu ʿanhu hazretlerinin naʿt-ı şerīf-i nebevīyi mutazammın işbu: "مِنْ قَبْلِهَا طِبْتَ فِي الظِّلَالِ وَفِي || مُسْتَوْدَعٍ حَيْثُ يُخْصَفُ الْوَرَقُ" beytinde vākiʿ مُسْتَوْدَعٌ [mustevdaʿ] dan murād Hazret-i Ādem ve Ḥavvā'nın cennette olan karār-gāhlarıdır. وَيُخْصَفُ الْوَرَقُ kavli ﴿وَطَفِقَا يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا مِنْ وَرَقِ الْجَنَّةِ﴾ āyetine telmīhtir. Baʿzılar murād rahim-i māderdir dediler, ke-mā fī-kavlihi taʿālā: ﴿فَمُسْتَقَرٌّ وَمُسْتَوْدَعٌ﴾

اَلْمُوَادَعَةُ [el-muvādeʿat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) ʿAdāveti terk edip sulh olmak maʿnāsınadır; yukālu: وَادَعَهُمْ مُوَادَعَةً إِذَا صَالَحَهُمْ

اَلتَّوَادُعُ [et-tevādu ʿ] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] veznide) Birbiriyle husūmeti terk edip iki taraf barışmak maʿnāsınadır; yukālu: تَوَادَعَا إِذَا تَصَالَحَا

اَلتَّوَدُّعُ [et-teveddu ʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir nesneyi bir zarf içre saklamak maʿnāsınadır; yukālu: تَوَدَّعَهُ إِذَا صَانَهُ فِي مِيدَعٍ أَيْ صِوَانٍ Ve bir nesneyi yāhūd bir kimseyi işe güce sürüp kullanmakla mübtezel

eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَوَدَّعَ فُلَانًا إِذَا ابْتَذَلَهُ فِي حَاجَتِهِ Bu sürette azdāddan olur. Ve bir kimseye تَوْدِيعٌ [tevdīʿ] vaktinde tahiyyet ve teslīm eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: تُوُدِّعَ مِنِّي عَلَى الْمَجْهُولِ أَيْ سُلِّمَ عَلَيَّ يَعْنِي لِلتَّوْدِيعِ Ve müsterīh olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; ve minhu kavluhu sallallāhu ʿaleyhi ve sellem: "إِذَا رَأَيْتَ أُمَّتِي تَهَابُ الظَّالِمَ أَنْ تَقُولَ إِنَّكَ ظَالِمٌ فَقَدْ تُوُدِّعَ مِنْهُمْ" أَيِ اسْتُرِيحَ مِنْهُمْ وَخُذِلُوا وَخُلِّيَ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ الْمَعَاصِي أَوْ تُحُفِّظَ مِنْهُمْ وَتُوُقِّيَ كَمَا يُتَوَقَّى مِنْ شِرَارِ النَّاسِ Yaʿnī "Bir zālim ve sitem-kār satvet ve mehābet sāhibi gaddār olmakla havfından nāşī ümmetim ona sen hilāf-ı şerʿ zulm ve cevr ediyorsun demeğe cesāret edemez olmalarıyla nush ve irşād cihetiyle mihnet ve meşakkate giriftār olmaktan min-baʿd sükūt ve hemān kalbleriyle inkāra mübāderet eylemeleriyle āsūde ve müsterīh olurlar ise o makūleler gittikçe meʿāsī ve tugyāna inhimāk ederek hizy ve hizlāna müstagrak ve ʿukūbet-i ilāhiyyeye tamām müstahak olurlar" yāhūd "o makūle inkār ve irşāddan sükūt edenlerden şirār-ı nāstan tevakkī olunduğu gibi tevakkī ve tahaffuz olunur." Muktezāsı emr-i maʿrūfta tekāsülden nehydir.

[و ذ ع]

اَلْوَذْعُ [el-veẕʿ] (ẕāl-ı muʿceme ile) Seyelān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَذَعَ الْمَاءُ وَذْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا سَالَ

اَلْوَاذِعُ [el-vāẕiʿ] Sāfī ve hoş-güvār suya denir. Ve yalçın parlak taşlar üzere cārī olan sāfī suya denir.

[و ر ع]

اَلْوَرَعُ [el-veraʿ] (fethateynle) Sakınmak maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ أَهْلُ الْوَرَعِ أَيِ التَّقْوَى

اَلْوَرَاعَةُ [el-verāʿat] (قَنَاعَةٌ [ḳanāʿat] vezninde) ve

اَلْوَرْعُ [el-verʿ] (زَرْعٌ [zerʿ] vezninde ve fethateynle) ve

اَلْوَرُوعُ [el-verūʿ] (قَبُولٌ [ḳabūl] vezninde ve رُجُوعٌ [rucūʿ] veznlerinde) Günāhtan ve mehārimden ve nā-sezā nesnelerden sakınıp perhīz eylemek maʿnāsınadır; maʿnāyı mezkūrdan meʾhūzdur; yukālu: وَرِعَ الرَّجُلُ كَوَرِثَ وَوَجِلَ وَوَرَعَ كَوَضَعَ وَوَرُعَ كَكَرُمَ وَرَاعَةً وَوَرْعًا وَوَرُوعًا وَوُرُوعًا إِذَا تَخَرَّجَ Ve

وَرَاعَةٌ [verāʿat] ve

وُرُوعٌ [vurūʿ] Korkak olmak maʿnāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

اَلرِّعَةُ [er-riʿat] ve

اَلرِّيعَةُ [er-rīʿat] (rā'ların kesriyle ki lügat-ı ahīre رِوْعَةٌ [rivʿat]tan maklūbedir) İttikā ve taharrüc maʿnāsından ismlerdir, menhiyyāt ve mehārimden sakınmağa denir, perhīz maʿnāsına; ve minhu yukālu: فُلَانٌ سَيِّءُ الرِّعَةِ وَالرِّيعَةِ أَيْ قَلِيلُ الْوَرَعِ Ve

رِعَةٌ [riʿat] Sīret-i hūb ve heyʾet-i hasene-ye denir. ʿAlā-kavlin bunun muhālifine denmekle zıdd olur; yukālu: لَهُ رِعَةٌ أَيْ هَدْيٌ وَحُسْنُ هَيْئَةٍ أَوْ سُوءُهَا Ve şān ve emr ve bāre maʿnāsınadır; yukālu: حَسَنٌ رِعَتُهُمْ أَيْ شَأْنُهُمْ وَأَمْرُهُمْ

اَلْوَرِعُ [el-veriʿ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde ism-i fāʿildir) Menhiyyāt ve mehārimden pek perhīz ve ictināb eden adama denir. Ve korkak adama denir; yukālu: رَجُلٌ وَرِعٌ أَيْ جَبَانٌ Ve aslā bir işe yaramaz ve elinden hayr ve şer gelmez olan sagīr ve hakīr ve zaʿīf adama denir; yukālu: رَجُلٌ وَرِعٌ أَيْ صَغِيرٌ ضَعِيفٌ لاَ غِنَاءَ عِنْدَهُ Şārih der müʾellif bu iki maʿnādaوَرِعٌ [veraʿ] lafzını كَتِفٌ [ketif] vezninde olan وَرِعٌ [veriʿ] zeylinde īrād eylemekle zāhiren bunlar da كَتِفٌ [ketif]

vezninde olurlar, lākin *Ṣiḥāḥ*'ın takyīdine göre fethateynle olmakla reʾs-i mādde olan اَلْوَرَعُ اَلتَّقْوَى cümlesine maʿtūf olup sūret-i masdarda olurlar.

اَلْوَرَاعَةُ [el-verāʿat] (قَنَاعَةٌ [ḳanāʿat] veznin-de) ve

اَلْوَرَاعُ [el-verāʿ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ve

اَلْوَرْعَةُ [el-verʿat] (vāv'ın fethi ve zammıy-la) ve

اَلْوُرُوعُ [el-vurūʿ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) ve

اَلْوُرْعُ [el-vurʿ] (vāv'ın zammıyla ve zammeteynle) Bir adam korkak olmak maʿnāsınadır; yukālu: وَرَعَ الرَّجُلُ وَوَرُعَ وَرَاعَةً وَوَرَاعًا وَوَرْعَةً وَوُرْعَةً وَوُرُوعًا وَوُرْعًا وَوُرُعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا جَبُنَ Ve hakīr ve zaʿīf ve çolpa ve işe yaramaz olmak maʿnāsınadır; yukālu: وَرَعَ فُلَانٌ وَوَرُعَ إِذَا صَغُرَ وَضَعُفَ Ve

وَرَاعَةٌ [verāʿat] ve

وُرْعٌ [vurʿ] (vāv'ın zammıyla) ve

وُرُوعٌ [vurūʿ] Bir adamın mālı yaʿnī devābb ve mevāşīsi hakīr ve zaʿīf olmak maʿnāsınadır; yukālu: وَرُعَ الرَّجُلُ وَرَاعَةً وَوُرْعًا وَوُرُوعًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ مَالُهُ أَوْرَاعًا Ve

وَرَاعَةٌ [verāʿat] Bir nesneden geri durup ferāgat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَرِعَ عَنْهُ يَرِعُ كَوَرِثَ يَرِثُ وَرَاعَةً إِذَا كَفَّ عَنْهُ

اَلْأَوْرَاعُ [el-evrāʿ] (hemzenin fethiyle) Zikr olunan وَرَعٌ [veraʿ] lafzının cemʿidir ki sagīr maʿnāsınadır; yukālu: مَالُهُ أَوْرَاعٌ أَيْ صِغَارٌ

اَلْوَرِيعُ [el-verīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir nesneden geri durup fārig olan adama de-nir; yukālu: هُوَ وَرِيعٌ أَيْ كَافٌّ

اَلْوَرِيعَةُ [el-Verīʿat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vez-ninde) Aḥvaş b. ʿAmr'ın feresi ismidir ki Mālik b. Nuveyre bahş eylemişti. Ve Benū Fuḳaym yurdunda bir mevziʿ adıdır.

اَلْإِيرَاعُ [el-īrāʿ] (hemzenin kesriyle) İki nesne miyānına hāciz ve hāʾil olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْرَعَ بَيْنَهُمَا إِذَا حَجَزَ

اَلتَّوْرِيعُ [et-tevrīʿ] Bir kimseyi bir nesneden geri durdurmak maʿnāsınadır; yukālu: وَرَّعَهُ عَنْهُ إِذَا كَفَّهُ Ve deveyi sudan geri çevirmek maʿnāsınadır; yukālu: وَرَّعَ الْإِبِلَ عَنِ الْمَاءِ إِذَا رَدَّهَا

اَلْمُوَرِّعُ [el-Muverriʿ] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) Esmādandır: Muḥaḍir b. el-Muverriʿ muhaddistir.

اَلْمُوَارَعَةُ [el-muvāraʿat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Söyleşmek maʿnāsınadır; yukālu: وَارَعَهُ إِذَا نَاطَقَهُ وَكَالَمَهُ Ve müşāvere maʿnāsınadır; yukālu: وَارَعَهُ إِذَا شَاوَرَهُ

اَلتَّوَرُّعُ [et-teverruʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-de) Nā-sezā ve menhiyyāttan bi't-tabʿ perhīz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَوَرَّعَ فُلَانٌ مِنْ كَذَا إِذَا تَحَرَّجَ

[و ز ع]

اَلْوَزْعُ [el-vezʿ] (نَزْعٌ [nezʿ] vezninde) Bir adamı bir nesneden geri durdurup ferāgat ettirmek maʿnāsınadır ki lisānımızda ya-sak eylemek taʿbīr olunur; tekūlu: وَزَعْتُهُ وَزْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا كَفَفْتَهُ Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīs: "مَا يَزَعُ السُّلْطَانُ أَكْثَرُ مِمَّا يَزَعُ الْقُرْآنُ"

اَلْإِتِّزَاعُ [el-ittizāʿ] (إِتِّفَاقٌ [ittifāḳ] vezninde) وَزْعٌ [vezʿ]in mutāviʿidir; tekūlu: وَزَعْتُهُ فَاتَّزَعَ أَيْ كَفَفْتُهُ فَكَفَّ

اَلْإِيزَاعُ [el-īzāʿ] (hemzenin kesriy-le) Bir adamı bir nesneye kındırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْزَعَهُ بِالشَّيْءِ أَيْ أَغْرَاهُ فَأُوزِعَ بِهِ عَلَى الْمَجْهُولِ أَيْ أُغْرِيَ بِهِ Ve ilhām maʿnāsına müstaʿmeldir; tekūlu: أَوْزَعَنِي اللهُ شُكْرَهُ أَيْ أَلْهَمَنِي Ve nāka bevlini atmak maʿnāsına olan, ġayn-ı muʿceme iledir,

Cevherī galatından nāşī ᶜayn-ı mühmele ile zikr eyledikten sonra sıhhatine hükm ile ġayn-ı muᶜceme ile de sebt eylemiştir. Ve تَوْزِيعٌ [tevzīᶜ] maᶜnāsına gelir; yukālu: أَوْزَعُوهُ إِذَا فَرَّقُوهُ وَقَسَّمُوهُ

اَلْمُوزَعُ [el-muzaᶜ] (مُكْرَمٌ [mukrem] veznin-de) Bir nesneye tergīb olunup kındırılmış kimseye denir; yukālu: هُوَ مُوزَعٌ أَيْ مُغْرًى بِهِ

اَلْوَزُوعُ [el-vezūᶜ] (قَبُولٌ [ḳabūl] vezninde) İsmdir, kındırmağa denir. Ve bu maᶜnāda masdar olur; yukālu: وَزَعَهُ يَزَعُهُ وَزُوعًا إِذَا أَغْرَاهُ

اَلْوَزَعَةُ [el-vezeᶜat] (fetehātla) وَازِعٌ [vāziᶜ] lafzının cemᶜidir ki māniᶜ ve zācir maᶜnāsınadır. Bu ᶜalāka ile Hudā-yı müteᶜāl hazretlerinin nehy ve tahrīm eylediği eşyāᵓ ve efᶜālden halkı menᶜ ve zecr eden vülāt ve hükkāma ıtlāk olunur; yukālu: لاَ بُدَّ لِلنَّاسِ مِنْ وَزَعَةٍ أَيْ وُلاَةٍ مَانِعِينَ مِنْ مَحَارِمِ اللهِ Ve

وَازِعٌ [vāziᶜ] Köpeğe ıtlāk olunur, kurdu koyunlarından menᶜ eylediği için. Ve ᶜaskerin alayını yasayıp taburunu tesviye makūlesi umūrlerini tedbīr ve temşīt-pezīr eden alay çavuşu makūlesine ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ وَازِعُ الْجَيْشِ إِذَا كَانَ يُدَبِّرُ أُمُورَهُمْ وَيَرُدُّ مَنْ شَذَّ مِنْهُمْ Ve

وَازِعٌ [Vāziᶜ] Esmādandır: Vāziᶜ b. ez-Żirāᶜ ve mensūb olmayarak dīger Vāziᶜ ashābdandır. Ve Vāziᶜ b. ᶜAbdullāh tābiᶜīndendir. Ve Ebu'l-Vāziᶜ en-Nehdī ve Ebu'l-Vāziᶜ ᶜUmeyr ve Ebu'l-Vāziᶜ Cābir er-Rāsibī tābiᶜīlerdir. Ve Huẕeyl kabīlesi وَازِعٌ [vāziᶜ] lafzında vāv'ı yā'ya kalb ile يَازِعٌ [yāziᶜ] derler.

اَلْأَوْزَاعُ [el-evzāᶜ] (hemzenin fethiyle) Cemāᶜat maᶜnāsınadır; yukālu: بِهَا أَوْزَاعٌ مِنَ النَّاسِ أَيْ جَمَاعَاتٌ Ve Hemdān kabīlesinden bir batnın pederi olan Merşed b. Zeyd'in lakabıdır. İmām ᶜAbdurraḥmān b. ᶜAmr el-Evzāᶜī batn-ı mezbūra mensūbdur. Ve Dımaşḳ kazāsında Bābu'l-Ferādīs hāricinde bir karye adıdır; Muġīṯ b. Sumeyy el-Evzāᶜī ki bin nefer sahābe-i kirāmı idrāk eyledi, oradandır.

مَوْزَعٌ [Mevzaᶜ] (مَجْمَعٌ [cemᶜ] veznin-de) Yemen'de bir karyedir ki ᶜAden huccācının altıncı merhalesinde vākiᶜdir.

أُزَيْعٌ [Uzeyᶜ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir recül ᶜalemidir; aslı وُزَيْعٌ [Vuzeyᶜ] idi.

اَلْإِسْتِيزَاعُ [el-istīzāᶜ] Dergāh-ı Hak'tan ilhām niyāz eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَوْزَعَ اللهَ شُكْرَهُ إِذَا اسْتَلْهَمَهُ

اَلتَّوْزِيعُ [et-tevzīᶜ] Bir nesneyi hisse hisse bölüp üleştirmek maᶜnāsınadır; yukālu: وَزَّعَ الْمَالَ بَيْنَهُمْ إِذَا فَرَّقَهُ وَقَسَّمَهُ

اَلتَّوَزُّعُ [et-tevezzuᶜ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Bir nesneyi hisse hisse bölüşmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَوَزَّعُوهُ إِذَا اقْتَسَمُوهُ

اَلْمُتَّزِعُ [el-muttezīᶜ] (مُتَّفِقٌ [muttefiḳ] veznin-de) Şedīdü'n-nefs maᶜnāsınadır; yukālu: رَجُلٌ مُتَّزِعٌ أَيِ الشَّدِيدُ النَّفْسِ

[و س ع]

اَلسَّعَةُ [es-seᶜat] (دَعَةٌ [deᶜat] vezninde) ve

اَلسِّعَةُ [es-siᶜat] (زِنَةٌ [zinet] vezninde) Bir nesne bir şeyᵓe geniş gelmek maᶜnāsınadır; وَسِعَهُ الشَّيْءُ ضِيقٌ [ḍīḳ] mukābilidir; yukālu: يَسَعُهُ كَيَضَعُهُ سَعَةً وَسِعَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ ضِدُّ ضَاقَ Ve tekūlu'l-ᶜArab: لِيَسَعْكَ بَيْتُكَ وَهُوَ أَمْرٌ بِالْقَرَارِ فِيهِ Yaᶜnī "Sana meskenin geniş olsun ki onda karār ve ārām üzere ol" demekten kināyedir. Ve bir nesne bir şeyᵓe bol gelmekle onu içine almak maᶜnāsına ve bir nesne bir kaba sığışmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: هَذَا الْإِنَاءُ يَسَعُ عِشْرِينَ كَيْلاً أَيْ يَتَّسِعُ لِعِشْرِينَ وَهَذَا يَسَعُهُ عِشْرُونَ كَيْلاً أَيْ يَتَّسِعُ

وَسِعَتْ رَحْمَةُ اللهِ كُلَّ شَيْءٍ فِيهِ عِشْرُونَ ve yukālu: وَلِكُلِّ شَيْءٍ وَعَلَى كُلِّ شَيْءٍ أَيْ أَحَاطَ ve yukālu: أَللَّهُمَّ سَعْ عَلَيْنَا أَيْ وَسِّعْ يَعْنِي رَحْمَتَكَ Pes mefʿūlü mahzūf olur ki müteʿaddīdir. Ve

سَعَةٌ [seʿat] Tāb u tākat ve kudret maʿnāsına müstaʿmeldir; aslı وُسْعٌ idi, hāʾ vāv'dan ʿıvazdır; ve minhu tekūlu: مَا أَسَعُ ذَاكَ أَيْ مَا أَطِيقُهُ Ve

سَعَةٌ [seʿat] At kısmı وَسَاعٌ [vesāʿ] olmak maʿnāsınadır; ke-mā se-yuzkeru.

Şārih der ki *Miṣbāḥ*'ın beyānına göre bu mādde bāb-ı sālisten ve bāb-ı rābiʿden ve hāmisten vāriddir; yukālu: وَسَعَ الْإِنَاءُ الْمَتَاعَ يَسَعُهُ سَعَةً مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَيُقَالُ وَسُعَ الْمَكَانُ الْقَوْمَ وَوَسِعَ الْمَكَانُ إِذَا اتَّسَعَ يَتَعَدَّى وَلاَ يَتَعَدَّى وَيُقَالُ وَسُعَ الْمَكَانُ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ Ve bunlardan ism kezālik سَعَةٌ [seʿat] ve وُسْعَةٌ [vusʿat]tir, غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde; yukālu: فِي الْمَوْضِعِ سَعَةٌ وَوُسْعَةٌ

اَلْوَاسِعُ [el-vāsiʿ] Bol ve geniş nesneye denir; yukālu: مَكَانٌ وَاسِعٌ ضِدُّ ضَيِّقٍ Ve

وَاسِعٌ [Vāsiʿ] Dergāh-ı rubūbiyyetinden cemīʿ-i mesʾūlāta ʿatāʾ ve ihsānı kāfī kesīrü'l-ʿatāʾ olan Hazret-i Hak celle ve ʿalānın esmā-i hüsnāsındandır yāhūd ʿilmi cümle-i eşyāyı muhīt yāhūd rızkı cemīʿ-i mahlūkāta şāmil ve rahmeti kāffe-i eşyāyı müstevʿib demektir, ke-mā fī kavlihi taʿālā: ﴿وَاللهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾ أَيِ الْكَثِيرُ الْعَطَاءِ الَّذِي يَسَعُ لِمَا يُسْأَلُ أَوِ الْمُحِيطُ بِكُلِّ شَيْءٍ أَوِ الَّذِي وَسِعَ رِزْقُهُ بِجَمِيعِ خَلْقِهِ وَرَحْمَتُهُ كُلَّ شَيْءٍ Ve Vāsiʿ b. Ḥabbān şeref-i sohbetinde ihtilāf olundu.

اَلْوُسْعُ [el-vusʿ] (vāv'ın harekāt-ı selāsıyla) Gınā ve servet ve yesār maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: هُوَ مِنْ أَهْلِ الْوُسْعِ أَيِ الْجِدَةِ Ve tāb u tākat maʿnāsına müstaʿmeldir, سِعَةٌ [siʿat] gibi; yukālu: هُوَ لَيْسَ فِي وُسْعِي وَسِعَتِي أَيْ طَاقَتِي

اَلْوَسَاعُ [el-vesāʿ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Cüst ve çālāk hizmet-kāra denir; yukālu: غُلاَمٌ وَسَاعٌ أَيْ نَدْبٌ Ve yüğrük devende ata, ʿalā-kavlin adımları geniş olup kulaçlayarak seğirten ata denir; yukālu: فَرَسٌ وَسَاعٌ أَيِ الْجَوَادُ أَوِ الْوَاسِعُ الْخَطْوِ وَالذَّرْعِ

اَلْوَسِيعُ [el-vesīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bu dahi bol ve geniş nesneye denir; yukālu: مَكَانٌ وَسِيعٌ ضِدُّ ضَيِّقٍ Ve yüğrük yāhūd adımları geniş ata denir. Ve Benū Saʿd ile Benū Ḳuşeyr beyninde bir suyun adıdır.

اَلْوَسَاعَةُ [el-vesāʿat] (قَنَاعَةٌ [ḳanāʿat] vezninde) ve

اَلسَّعَةُ [es-seʿat] (sīn'in fethiyle) Hizmetkār kezālik at kısmı وَسَاعٌ [vesāʿ] olmak maʿnāsınadır; yukālu: وَسُعَ الْغُلاَمُ وَالْفَرَسُ وَسَاعَةً وَسَعَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَا وَسَاعًا

يَسَعُ [Yesaʿu] (يَضَعُ [yeḍaʿu] vezninde) İsm-i aʿcemīdir, bir peygamber-i zī-şān ismidir. Ve ona harf-i taʿrīf olan elif ve lām idhāl olunmuştur. Ve bunun nezāʾirine harf-i taʿrīf idhāl olunmaz, يَزِيدُ gibi. Ve baʿzı kurrāʾ iki lām'la اَللَّيْسَعَ ʿunvānında kırāʾat eylediler ki Ḥamza ve Kisāʾī kırāʾatidir. Müʾellifin *Baṣāʾir*'de beyānına göre أَلْيَسَعُ ism-i aʿcemīdir, gayr-i munsarıftır. Ve ʿinde'l-baʿz ʿArabīdir, نَفْعٌ [nefʿ] vezninde, aslı يَسْعَى idi. ʿAlā-kavlin aslı يَوْسَعُ olmakla vezni يَعَلُ [yeʿalu] idi, vüsʿat-i ʿilmi için. Ve müşārünileyh Hazret-i İlyās ʿaleyhisselāmın halīfesidir. Mütercim der ki müʾellifin burada وَلاَ يَدْخُلُ عَلَى نَظَائِرِهِ كَيَزِيدَ ʿibāretinde vāki kavli كَيَزِيدَ menfīye kezālik nefye de misāl olmak muhtemeldir ki işbu mısrāʿa işāret olur: "رَأَيْتُ الْوَلِيدَ بْنَ الْيَزِيدِ مُبَارَكًا"

اَلْإِيسَاعُ [el-īsāʿ] (hemzenin kesriyle) Gınā ve servet sāhibi olmak maʿnāsınadır;

yukālu: أَوْسَعَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ ذَا سَعَةٍ ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿وَإِنَّا لَمُوسِعُونَ﴾ أَيْ أَغْنِيَاءُ قَادِرُونَ Ve servet ve sāmān sāhibi eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَوْسَعَهُ اللهُ عَلَيْهِ أَيْ أَغْنَاهُ

اَلتَّوْسِيعُ [et-tevsīʿ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bolaltmak maʿnāsınadır; yukālu: وَسَّعَهُ ضِدُّ ضَيَّقَهُ Ve gınā ve refāhiyet sāhibi kılmak maʿnāsınadır; yukālu: وَسَّعَ اللهُ عَلَيْهِ أَيْ أَغْنَاهُ

اَلتَّوَسُّعُ [et-tevessuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznninde) Bolalmak maʿnāsınadır; yukālu: تَوَسَّعَ الْمَكَانُ ضِدُّ تَضَيَّقَ Ve mecliste müzāyakasız vüsʿat üzere oturmak ve hem-nişīnleri tazyīk etmeyip açılmak maʿnāsınadır; yukālu: تَوَسَّعُوا فِي الْمَجْلِسِ إِذَا تَفَسَّحُوا

اَلْإِتِّسَاعُ [el-ittisāʿ] (إِتِّفَاقٌ [ittifāḳ] vezninde) ve

اَلْإِسْتِيسَاعُ [el-istīsāʿ] Bunlar da bolalmak maʿnāsınadır; yukālu: إِتَّسَعَ الْمَكَانُ وَاسْتَوْسَعَ إِذَا صَارَ وَاسِعًا

[و ش ع]

اَلْوَشِيعُ [el-Veşīʿ] (şīn-i muʿceme ile أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir mevziʿ adıdır. Ve şol hurmā şāhlarından yarılmış yarma ağaçlara denir ki hasır gibi dizip kārgīr evlerde hatıl ve mertek gibi sakfe döşedikleri ağaçlar ve direkler üzere döşerler ve gāh olur ki o yarmaları çalı ve çırpı üzere ve hasır üzere basıp aralıklarını ثُمَامٌ [ṯumām] dedikleri katık ile sedd ederler. Ve bāg ve bostān etrāfına çalıdan ve çırpıdan çevirdikleri avluya denir ki سِيَاجٌ [siyāc] taʿbīr olunur. Ve ثُمَامٌ [ṯumām] dedikleri otluktan hasır tarzında nesc olunan nesneye denir. Ve ağaçtan kuruyup düşen berk ve şāhlara denir. Ve kaftanın ve ferāce makūlesi sevbin sincefine denir. Ve kuyu ağzına kodukları yoğun ağaca denir ki su çeken adam onun üstüne basıp suyu çeker. Ve cullāhların sermin ağacı dedikleri ālete denir; yukālu: نَسَجَ الْحَائِكُ الثَّوْبَ بِالْوَشِيعِ أَيِ الْخَفِّ Ve yüksek yerde ser-ʿasker için mahsūs kurulan sāyebāna ve şemsiyeye denir ki onda oturup ahvāl-i ʿaskeri temāşā eder; yukālu: نَصَبُوا وَشِيعًا وَهُوَ عَرِيشٌ يُبْنَى لِلرَّئِيسِ فِي الْعَسْكَرِ يُشْرِفُ مِنْهُ عَلَيْهِ

اَلْوَشِيعَةُ [el-veşīʿat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznninde) Yol yol tozmuş gubāra denir. Ve cullāhların elvān iplik sardıkları ağaçtan ālete denir ki buna göre üzerine yumak sarılan ağaç olur; kezālik nessācların argaç sardıkları kamışa denir, buna göre masura içre olan kamış olur. Ve yol yol dokunmuş alacada olan çubuğa ve kaleme denir. Ve pamuktan ve iplikten her sarılmış sargıya وَشِيعَةٌ [veşīʿat] denir; cemʿi وَشَائِعُ [veşāʾiʿ] dir; ve minhu yukālu: بُرْدٌ ذُو وَشَائِعَ أَيْ طَرَائِقَ وَنَسَجَ الْحَائِكُ الثَّوْبَ بِالْوَشَائِعِ وَهِيَ كُلُّ لَفِيفَةٍ

اَلْوَشُوعُ [el-veşūʿ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Dağlarda perākende bitmiş ot parçasına denir. Ve ağız otuna denir, وَجُورٌ [vucūr] maʿnāsına.

اَلْوَشْعُ [el-veşʿ] (vāv'ın fethi ve şīn'in sükūnuyla) Karıştırmak maʿnāsınadır; yukālu: وَشَعَ الشَّيْءَ وَشْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا خَلَطَهُ Ve dağa ağmak maʿnāsınadır; yukālu: وَشَعَ الْجَبَلَ إِذَا صَعِدَهُ Ve

وَشْعٌ [veşʿ] Sebzevāt çiçeklerine denir; tekūlu: مَا أَلْطَفَ وَشْعَ الْبُقُولِ أَيْ زَهْرَهُ Ve ban ağacına denir ki sorkun ağacı taʿbīr olunur.

اَلْوُشُعُ [el-vuşuʿ] (zammeteynle) Örümcek evine denir; yukālu: "أَوْهَنُ مِنَ الْوُشُعِ" أَيْ بَيْتِ الْعَنْكَبُوتِ

يُوشَعُ [Yūşaʿ] (yā'nın zammı ve şīn'in fethiyle) Mūsā ʿaleyhi's-selām hazretlerinin sāhibi ismidir ki kıssaları Ḳurʾān-ı

kerīm'de mezkūrdur, ʿalā-nebiyyinā ve ʿaleyhima's-salātu ve's-selām.

اَلْإِيشَاعُ [el-īşāʿ] (hemzenin kesriyle) Ağaç çiçeklenmek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْشَعَتِ الْأَشْجَارُ إِذَا أَزْهَرَتْ

اَلتَّوْشِيعُ [et-tevşīʿ] Libāsa zincef eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَشَّعَ الثَّوْبَ إِذَا أَعْلَمَهُ Ve pamuğu hallācladıktan sonra eğirmek için dürüp sarmak maʿnāsınadır, ʿalā-kavlin nesc olunacak ipliği baş parmağa ve serçe parmağa doladıktan sonra masuraya sokmak maʿnāsınadır; yukālu: وَشَّعَ الْقُطْنَ إِذَا لَفَّهُ بَعْدَ نَدْفِهِ أَوْ هُوَ أَنْ يُدَارَ الْغَزْلُ بِالْيَدِ عَلَى الْإِبْهَامِ وَالْخِنْصَرِ فَيُدْخَلَ فِي الْقَصَبَةِ Ve saç ve sakala pīrlik nişānesi basmak maʿnāsınadır; yukālu: وَشَّعَهُ الشَّيْبُ إِذَا عَلَاهُ

اَلتَّوَشُّعُ [et-teveşşuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) İzhār-ı kesret eylemek maʿnāsına; yukālu: تَوَشَّعَ بِهِ إِذَا تَكَثَّرَ بِهِ Ve dağın sağına ve soluna saparak gitmek maʿnāsınadır; yukālu: تَوَشَّعَ فِي الْجَبَلِ إِذَا أَخَذَ يَمِينًا وَشِمَالاً Ve koyun otlamak için dağa ağmak maʿnāsınadır; yukālu: تَوَشَّعَتِ الْغَنَمُ فِي الْجَبَلِ إِذَا صَعِدَتْ لِتَرْعَاهُ

اَلْإِسْتِيشَاعُ [el-istīşāʿ] Kuyudan وَشِيعَةٌ [veşīʿat] üzere durup su çekmek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَوْشَعَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَقَى يَعْنِي عَلَى الْوَشِيعِ

[و ص ع]

اَلْوَصْعُ [el-vaṣʿ] (vāv'ın fethi ve ṣād'ın sükūnuyla ve fethateynle) Serçeden küçük bir kuş adıdır ki Türkīde iskete taʿbīr eyledikleridir; cemʿi وِصْعَانٌ [viṣʿān] gelir, غِزْلَانٌ [ġizlān] vezninde. Ve şāʿirin devesi vasfında inşād eylediği işbu: "أَنَاخَ فَنِعْمَ مَا أَقْلَوْلَى وَخَوَّى || عَلَى خَمْسٍ يَصَعْنَ حَصَى الْجَبُوبِ" beytinde vākiʿ يَصَعْنَ kelimesi وَصَعَ lafzından muzāriʿdir, bāb-ı sālistendir, bir nesneyi nā-bedīd eylemek maʿnāsınadır. Ve اِقْلَوْلَى [iḳlevlā] إِقْلِيلاَءٌ [iḳlīlāʾ] kelimesinden māzidir, yükselmek ve yüksek durmak maʿnāsınadır. Ve خَوَّى [ḫavvā] تَخْوِيَة [taḫviyet]ten māzīdir ki oturdukta koltuklarını yanlarına sıkıştırmayıp meydānlı eylemek maʿnāsınadır; ve خَمْسٌ [ḫams] ten murād devenin otururken yere gelen beş aʿzāsıdır ki dört diz gözleri ve birisi göğsünde olan mühresidir. Bunların her birine ثَفِنَةٌ [s̱efinet] dahi denir, cemʿi ثَفِنَاتٌ [s̱efināt] gelir. Ve جَبُوبٌ [cebūb] (cīm'in fethiyle) arz-ı galīzaya denir, devesi rifʿat ve nümāyişle koltuklarını yayarak çöküp ve ثَفِنَاتٌ [s̱efināt]-ı hamsı ile kemāl-i kuvvetinden nāşī pek yerde olan çakıl taşlarını yere batırır olduğunu vasf eder, lākin bunda savāb olan ṣād'ın zammıyla يَصُعْنَ olmaktır ki صَوْعٌ lafzından meʾhūzdur, tefrīk maʿnāsınadır, تُفَرِّقُ الثَّفِنَاتُ الْخَمْسُ حَصَى الْجَبُوبِ takdīrinde olur.

اَلْوَصِيعُ [el-veṣīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْوَصَعُ [el-veṣaʿ] (fethateynle) Serçe yavrularının cıvıltılarına denir; yukālu: يُسْمَعُ الْوَصِيعُ وَالْوَصَعُ أَيْ صَوْتُ الْعَصَافِيرِ وَصِغَارُهَا Bu ʿibāre dahi أَعْجَبَنِي زَيْدٌ وَكَرَمُهُ kabīlindendir, niteki bi'd-defeʿāt beyān olundu.

[و ض ع]

اَلْوَضْعُ [el-vaḍʿ] (vāv'ın fethi ve ḍād'ın sükūnuyla) ve

اَلْمَوْضِعُ [el-mevḍiʿ] (مَجْلِسٌ [meclis] vezninde ve مَقْعَدٌ [maḳʿad] veznlerinde) ve

اَلْمَوْضُوعُ [el-mevḍūʿ] (مَعْقُولٌ [maʿḳūl] vezninde) Komak, nihāden maʿnāsınadır; yukālu: وَضَعَ الشَّيْءَ وَضْعًا وَمَوْضِعًا وَمَوْضَعًا وَمَوْضُوعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا حَطَّهُ Ve bir kimseyi kadr ve mertebesinden aşağılatmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: وَضَعَ عَنْهُ

إِذَا حَطَّهُ مِنْ قَدْرِهِ Ve dāyinden bir mikdār vereceği eksimek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: وَضَعَ عَنْ غَرِيمِهِ أَيْ نَقَصَ مِمَّا عَلَيْهِ شَيْئًا Ve

وَضْعٌ [vaḍʿ] Tezlīl ve tahkīr eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: وَضَعَ فُلَانًا نَفْسَهُ وَضْعًا إِذَا أَذَلَّهَا Ve boyun vurmak maʿnāsınadır; yukālu: وَضَعَ عُنُقَهَا إِذَا ضَرَبَهَا Ve bir suçu bir adam kendiden yāhūd āher bir kimsenin boynundan iskāt eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَضَعَ الْجِنَايَةَ عَنْهُ إِذَا أَسْقَطَهَا Ve

وَضْعٌ [vaḍʿ] ve

مَوْضُوعٌ [mevḍūʿ] Deve başını yere eğip sürʿatle gitmek maʿnāsınadır, yukālu: وَضَعَ الْبَعِيرُ حَكَمَتَهُ إِذَا طَامَنَ رَأْسَهُ وَأَسْرَعَ Şārih طَاشَ nüshasını tahtiʾye eylemiştir; ve yukālu: وَضَعَتِ النَّاقَةُ إِذَا أَسْرَعَتْ فِي سَيْرِهَا Ve bir adamın kadrini pest eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَضَعَهُ إِذَا جَعَلَهُ وَضِيعًا

اَلْوَضِيعَةُ [el-veḍīʿat] (vāv'ın fethiyle) Masdardır, deve kısmı su etrāfında olan şūr otlaktan gayrı yere gitmeyip dāʾimā orada otlamak maʿnāsınadır; yukālu: وَضَعَتِ الْإِبِلُ وَضِيعَةً إِذَا رَعَتِ الْحَمْضَ حَوْلَ الْمَاءِ وَلَمْ تَبْرَحْ Ve bu maʿnāda müteʿaddī olur; tekūlu: وَضَعْتُ الْإِبِلَ أَنَا أَيْ أَلْزَمْتُهَا الْمَرْعَى Ve ticārette ziyān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وُضِعَ فِي تِجَارَتِهِ عَلَى الْمَجْهُولِ وَضِيعَةً أَيْ خَسِرَ Ve

وَضِيعَةٌ [veḍīʿat] Şūr ota denir, حَمْضٌ [ḥamḍ] maʿnāsına. Ve sermāyeden hatt ve tenzīl kılınan kıymet-i bizāʿaya denir; yukālu: كَمْ مِنْ وَضِيعَةٍ أَيْ حَطِيطَةٍ Ve tatlı otlağa çekinen develere denir; yukālu: إِبِلٌ وَضِيعَةٌ أَيْ نَازِعَةٌ إِلَى الْخُلَّةِ Ve cānib-i mīrīden ahz olunacak harāc ve rüsūm ve aʿşār makūlesine denir; yukālu: أُعْطِيَ فُلَانٌ وَضِيعَتَهُ وَهِيَ مَا يَأْخُذُهُ السُّلْطَانُ مِنَ الْخَرَاجِ وَالْعُشُورِ Ve bir kimsenin nesebine teşebbüs iddiʿā eden ve āher kabīleden maʿdūd olan ve oğulluk olan kimseye denir; yukālu: هُوَ وَضِيعَةٌ أَيْ دَعِيٌّ Ve şol kitāba denir ki onda hikmete dāʾir nesne mektūb ola; kütüb-i ʿArabiyye içre gūyā ki ecnebī vazʿ olunmuştur; cemʿi وَضَائِعُ [veḍāʾiʿ]dir. Ve bir türlü taʿām ismidir ki buğdayı dövdükten sonra yağ katıp lapa ve bulama gibi ederler. Ve şol tāʾife-i ʿaskeriyyenin ismlerine denir ki bir kazā ve eyālet defter ve dīvānına muhassasan sebt olunup min-baʿd o mahalden hurūc ve bir tarafa ve bir cenk ve gazāya ʿazīmet etmez olalar. Bu tāʾife yā tekāʿüd sipāhīsi olup gerçi tīmāra mutasarrıf lākin aslā sefer eşmez olanlardır yāhūd hāssaten o mahallin muhāfazasına meʾmūr ve muʿīnlerdir, ʿulūfeleri o mahal hāsılātından ihāle olunmuştur. Ve وَضَائِعُ [veḍāʾiʿ] kelimesinden müfred olur ki ahmāl ve eskāle denir ki ağırlık ve yük yap taʿbīr olunur. Ve

وَضَائِعُ [veḍāʾiʿ] ki şāh-ı ʿAcem olan kisrāya nisbet olunur şol tāʾife idi ki rehn tarīkiyle istishāb olunan tāʾife tarzında idiler ki onları baʿzı şurūt üzere irtihān edip bilādından baʿzı arāzīyi onlara yurt taʿyīn eder idi. Ve

وَضَائِعُ الْمِلْكِ [veḍāʾiʿu'l-milk] ki mīm'in kesriyledir, işbu "لَكُمْ يَا بَنِي نَهْدٍ وَدَائِعُ الشِّرْكِ وَوَضَائِعُ الْمِلْكِ" hadīsinde vārid olmuştur, murād cemāʿat-i mezkūrenin emlāklarına vazʿ olunan zekāttır. Maʿnā-yı şerīf: "Ey Benī Nehd, sizin emlākinize de hemān müslimīn emlākine vazʿ eylediğimiz mikdārı zekāt vazʿ ve tavzīf ederiz, onlardan ziyāde size nesne teklīf ve tahmīl eylemeziz" demektir.

اَلْإِيضَاعُ [el-īḍāʿ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi develer hemān su çevresinde olan şūr

otlukları otlamak maᶜnāsınadır; yukālu: أَوْضَعَتِ الْإِبِلُ إِذَا رَعَتِ الْحَمْضَ حَوْلَ الْمَاءِ وَلَمْ تَبْرَحْ Ve deve sürᶜatle yürümek maᶜnāsınadır; yukālu: أَوضَعَتِ الْإِبِلُ إِذَا أَسْرَعَتْ فِي سَيْرِهَا Ve ticārette ziyāna uğramak maᶜnāsınadır; yukālu: أُوضِعَ فِي التِّجَارَةِ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا خَسِرَ فِيهَا Ve merkūbu yelitip sürᶜatle eştirmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَوْضَعَ الدَّابَّةَ إِذَا أَسْرَعَهَا Ve minhu kavluhu taᶜālā: ﴿وَلَأَوْضَعُوا خِلَالَكُمْ﴾ أَيْ حَمَلُوا رِكَابَهُمْ عَلَى الْعَدْوِ السَّرِيعِ

اَلْوَاضِعَةُ [el-vāḍiᶜat] ve

اَلْوَاضِعُ [el-vāḍiᶜ] ve

اَلْمُوضِعَةُ [el-mūḍiᶜat] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) Şol develere denir ki su kıyısında şūr otlak otlayıp gayrı yere gitmeyeler. Ve

وَاضِعٌ [Vāḍiᶜ] Yemen'de bir eyālet adıdır. Ve

وَاضِعَةٌ [vāḍiᶜat] Çemen-zāra denir. Ve ضَعَةٌ [ḍaᶜat] dedikleri şecer otlayan develere denir. Ve rūspī karıya denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ وَاضِعَةٌ أَيْ فَاجِرَةٌ

اَلْمَوْضُوعَةُ [el-mevḍūᶜat] Dāᵓimā su kenarında şūr otlak otlatılan develere denir. Ve şol develere denir ki çobanlar onları gündüz otlakta terk edip baᶜdehu gece gelip yokladıktan sonra yine boşlayıp giderler ola. Ve

أَحَادِيثُ مَوْضُوعَةٌ [eḥādīṯu mevḍūᶜatun] Taraf-ı Hazret-i Nebevī'den sādır olmayıp sonradan baᶜzıların kizben ve iftirāᵓen vazᶜ ve nisbet eyledikleri ehādīs-i kāzibeden ᶜibārettir; yukālu: أَحَادِيثُ مَوْضُوعَةٌ أَيْ مُخْتَلَقَةٌ

اَلْوُضُوعُ [el-vuḍūᶜ] (وُضُوحٌ [vuḍūḥ] vezninde) ve

اَلضَّعَةُ [eḍ-ḍaᶜat] (ḍād'ın fethiyle) ve

اَلضِّعَةُ [eḍ-ḍiᶜat] (ḍād'ın kesriyle) وَضْعٌ [vaḍᶜ]-ı mezkūr gibi bir kimse nefsini tezlīl ve tahkīr eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: وَضَعَ فُلَانٌ نَفْسَهُ وَضْعًا وَوُضُوعًا وَضَعَةً وَضِعَةً قَبِيحَةً إِذَا أَذَلَّهَا Ve

ضَعَةٌ [ḍaᶜat] (ḍād'ın fethiyle) وَضْعَةٌ [vaḍᶜat] maᶜnāsınadır, ke-mā se-yuzkeru. Ve

ضَعَةٌ [ḍaᶜat] (ḍād'ın fethi ve kesriyle) وَضِيعَةٌ [veḍīᶜat] gibi ticārette ziyāna uğramak maᶜnāsınadır; yukālu: وُضِعَ فِي تِجَارَتِهِ عَلَى الْمَجْهُولِ ضَعَةً وَضِعَةً وَوَضِيعَةً إِذَا خَسِرَ ve yukālu: وَضِعَ فِي تِجَارَتِهِ يَوْضَعُ كَوَجِلَ يَوْجَلُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve

ضَعَةٌ [ḍaᶜat] (ḍād'ın fethiyle ve kesriyle) Alçaklık, lüᵓm ve denāᵓet maᶜnāsınadır; yukālu: فِي حَسَبِهِ ضَعَةٌ أَيِ انْحِطَاطٌ وَلُؤْمٌ وَخَسَاسَةٌ Ve bu maᶜnāda masdar olur; yukālu: وَضُعَ حَسَبُهُ ضَعَةً وَضِعَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا لَؤُمَ وَيُقَالُ وَضَعَهُ غَيْرُهُ كَمَا مَرَّ Ve

ضَعَةٌ [ḍaᶜat] (ḍād'ın fethiyle) Şūr nebāt nevᶜinden bir şecerin yāhūd ثُمَامٌ [ṯumām]a şebīh bir otun ismidir.

اَلْوَضِعَةُ [el-veḍiᶜat] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) وَضْعٌ [vaḍᶜ] maᶜnāsından ism-i masdardır, bir nesneyi komağa ve konmasına denir, niteki ضَعَةٌ [ḍaᶜat] dahi bu maᶜnāyadır ki zikr olundu; ve minhu tekūlu: ضَعِ اللَّبِنَةَ غَيْرَ هَذِهِ الْوَضِعَةِ وَالضَّعَةِ Yaᶜnī kerpiçle binā eden kimseye böyle dersin ki "Kerpicin şu vaziᶜnı vazᶜ-ı āhere tebdīl eyle" ki bir başka koyuş ile koy demektir.

اَلْوَضَاعَةُ [el-veḍāᶜat] (قَنَاعَةٌ [ḳanāᶜat] vezninde) Bir kimse fürū-māye olmak maᶜnāsınadır; ضَعَةٌ [ḍaᶜat] ve ضِعَةٌ [ḍiᶜat] gibi; yukālu: وَضُعَ الرَّجُلُ ضَعَةً وَضِعَةً وَوَضَاعَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا لَؤُمَ Ve bir nesneye intisāb iddiᶜāsıyla yanaşma olmak maᶜnāsınadır; yukālu: وَضُعَ فُلَانٌ وَضَاعَةً مِنَ الْبَابِ الْمَزْبُورِ إِذَا كَانَ وَضِيعَةً أَيْ دَعِيًّا

اَلْمَوْضُوعُ [el-mevḍūʿ] Koymak maʿnāsına masdardır ki zikr olundu. Ve وَضْعٌ [vaḍʿ] gibi deve yularını çeneye çalıp başını yere eğip sürʿatle koşarak gitmek maʿnāsınadır; yukālu: وَضَعَ الْبَعِيرُ حَكَمَتَهُ وَضْعًا وَمَوْضُوعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا طَامَنَ رَأْسَهُ وَأَسْرَعَ Ve ticārette ziyāna uğramış adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَوْضُوعٌ فِي التِّجَارَةِ أَيْ خَاسِرٌ Ve

مَوْضُوعٌ [Mevḍūʿ] ve

دَارَةُ مَوْضُوعٍ [Dāretu Mevḍūʿ] birer mevziʿlerdir.

دَارَةُ الْمَوَاضِيعِ [Dāretu'l-Mevāḍīʿ] ve

لِوَى الْوَضِيعَةِ [Live'l-Veḍīʿat] Birer mevziʿlerdir.

اَلْمَوْضِعُ [el-mevḍiʿ] (مَجْلِسٌ [meclis] vezninde) İsm-i mekāndır, muʿtellü'l-fāʾ olduğu için ʿayn'ın kesriyledir bāb-ı sālis iʿtibārıyla, baʿzen meftūh olur, bir nesne vazʿ olunacak yere denir; ve minhu tekūlu: فِي قَلْبِي مَوْضِعَةٌ وَمَوْقِعَةٌ أَيْ مَحَبَّةٌ Yaʿnī "Derūnumda onun yeri vardır" ki muhabbeti cāy-gīrdir demekten kināyedir.

اَلْوُضْعُ [el-vuḍʿ] (vāv'ın zammıyla ve fethiyle) ve

اَلتُّضْعُ [et-ṭuḍʿ] (tā-yı fevkıyye-i mazmūme ile ki aslı وُضْعٌ [vuḍʿ]dır) Doğurmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: وَضَعَتِ الْمَرْأَةُ حَمْلَهَا وُضْعًا وَتُضْعًا إِذَا وَلَدَتْهُ Ve

وُضْعٌ [vuḍʿ] ve

تُضْعٌ [tuḍʿ] kezālik

تُضُعٌ [tuḍuʿ] (zammeteynledir) Hatun evāhir-i eyyām-ı tuhrunda hayz görmesine karīb vaktte gebe kalmak maʿnāsınadır; yukālu: وَضَعَتِ الْمَرْأَةُ وُضْعًا وَتُضْعًا وَتُضُعًا إِذَا حَمَلَتْ فِي آخِرِ طُهْرِهَا فِي مُقْبَلِ الْحَيْضَةِ

اَلْإِتِّضَاعُ [el-ittiḍāʿ] (إِتِّفَاقٌ [ittifāḳ] veznince) Bu dahi bir kimse leʾīm ve fürū-māye olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِتَّضَعَ الرَّجُلُ إِذَا لَؤُمَ وَانْحَطَّ فِي حَسَبِهِ Ve devenin boynuna basıp binmek için başını aşağıya eğmek maʿnāsınadır; yukālu: إِتَّضَعَ الْبَعِيرَ وَرَكِبَهُ إِذَا خَفَضَ رَأْسَهُ لِيَضَعَ قَدَمَهُ عَلَى عُنُقِهِ

اَلتَّوْضِيعُ [et-tevḍīʿ] Bir adamı leʾīm eylemek yaʿnī haseb ve nesebine dahl ile kadrini pest eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَضَّعَهُ إِذَا أَلْأَمَهُ Ve cübbe ve hırka makūlesini pamukladıktan sonra nigendeleyip kapama yapmak maʿnāsınadır; yukālu: وَضَّعَ الْجُبَّةَ إِذَا أَخَاطَهَا بَعْدَ وَضْعِ الْقُطْنِ فِيهَا Ve devekuşu yumurtalarını gözüyle basmak için yuvasında istif gibi dizmek maʿnāsınadır; yukālu: وَضَّعَتِ النَّعَامَةُ بَيْضَهَا إِذَا رَتَّدَهَا وَنَضَدَهَا

اَلْمُوَضَّعُ [el-muvaḍḍaʿ] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Pāre pāre kırılıp eksilmiş nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مُوَضَّعٌ أَيْ مُكَسَّرٌ مُقَطَّعٌ Ve bu تَوْضِيعٌ [tevḍīʿ]-i şecerden meʾhūzdur ki ağacın dallarını kırıp kesmek maʿnāsınadır. Ve bu münāsebetle muhannes-şekl olan kimseye ıtlāk olunur ki rūspī karı gibi iki tarafa tarh ve temāyül ile kırılarak vazʿ ve hareket eder ola; yukālu: هُوَ مُوَضَّعٌ أَيْ مُطَرَّحٌ غَيْرُ مُسْتَحْكِمِ الْخَلْقِ كَالْمُخَنَّثِ ve yukālu: فِي كَلَامِهِ تَوْضِيعٌ أَيْ تَخْنِيثٌ

اَلتَّوَاضُعُ [et-tevāḍuʿ] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Alçaklık göstermek maʿnāsınadır; yukālu: تَوَاضَعَ الرَّجُلُ إِذَا تَذَلَّلَ وَتَخَاشَعَ Ve baʿīd olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَوَاضَعَ مَا بَيْنَنَا إِذَا بَعُدَ

اَلْمُوَاضَعَةُ [el-muvāḍaʿat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir husūsta bahs edip ödül komak maʿnāsınadır; yukālu: وَاضَعَهُ إِذَا رَاهَنَهُ Ve mütāreke-i beyʿ maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: وَاضَعَ الْبَيْعَ إِذَا تَارَكَهُ Ve bir husūsta bir kimsenin reʾyine muvāfakat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَاضَعَهُ فِي الْأَمْرِ إِذَا وَافَقَهُ

Ve ehadühümā āherin reʾyine kesb-i ıttılāʿ eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: هَلُمَّ أَوَاضِعْكَ الرَّأْيَ أَيْ أُطْلِعْكَ عَلَى رَأْيِي وَتُطْلِعْنِي عَلَى رَأْيِكَ

اَلْإِسْتِيضَاعُ [el-istīḍāʿ] Bir nesnenin pahasından tenkīs taleb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَوْضَعَ مِنْهُ أَيِ اسْتَحَطَّ

[و ع ع]

اَلْوَعُّ [el-vaʿʿ] (vāv'ın fethi ve ʿayn'ın teşdīdiyle) ve

اَلْوَعْوَعُ [el-vaʿvaʿ] (فَدْفَدٌ [fedfed] vezninde) Çakala denir, إِبْنُ آوَى [ibn āvā] maʿnāsına. Ve

وَعْوَعٌ [vaʿvaʿ] Belīg ve sühan-ver hatībe denir; yukālu: خَطِيبٌ وَعْوَعٌ أَيْ بَلِيغٌ Ve beyābāna denir, مَفَازَةٌ [mefāzet] maʿnāsına. Ve tilkiye denir. Ve zaʿīf ve zebūn adama denir. Ve gözcüye denir, dīde-bān maʿnāsına.

اَلْوَعْوَعَةُ [el-vaʿveʿat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) ve

اَلْوَعْوَاعُ [el-vaʿvāʿ] (vāv'ın fethiyle) Kurt ve köpek ve çakal kısmı ürümek maʿnāsınadır; yukālu: وَعْوَعَ الذِّئْبُ وَالْكَلْبُ وَالْوَعْوَعَةُ وَوَعْوَاعًا إِذَا صَاتَ ve tekūlu: سَمِعْتُ وَعْوَعَةَ الذِّئْبِ وَوَعْوَاعَهُ أَيْ صَوْتَهُ Ve

وَعْوَعَةُ [Vaʿveʿat] Bir mevziʿ adıdır. Ve Ḳays b. Ḥanẓala kabīlesinden bir recül adıdır; ve minhu'l-meselu: "هَنَّا وَهَنَّا عَنْ جِمَالِ وَعْوَعَةَ" Burada هَنَّا kelimesi hā'nın fethi ve nūn'un teşdīdiyledir ki tebʿīde dālldir, أُبْعُدْ عَنْهَا demektir. Ve جِمَالُ وَعْوَعَةَ [Cimālu Vaʿveʿat] bir mekāndır. Ve baʿzılar mesel-i mezbūr "Eğer sen selāmet bulur isen ben gayrı nesneye mübālāt etmem" diyecek yerde darb olunur dediler. Pes "كُلُّ شَيْءٍ وَلاَ وَجَعُ الرَّأْسِ" kabīlinden olur ki vecaʿ-ı reʾsten mā-ʿadāsı āsāndır demektir. Ebū Zeyd dedi ki mesel-i mezbūr "كُلُّ شَيْءٍ مَا خَلاَ اللهَ جَلَلُ" kabīlindendir. جَلَلٌ [celel] sehl ve hakīr demektir. Pes "Sen Cimālu Vaʿveʿa'dan baʿīd ol ki onun hücnetinden selāmette olasın, sāʾir mahallere takarrüb eylediğine mübālāt eylemem" demek olur. Ve

وَعْوَعَةٌ [vaʿveʿat] Nāsa telāş verip şūriş ve ıztırāba düşürmek maʿnāsınadır; yukālu: وَعْوَعَ الْقَوْمَ إِذَا زَعْزَعَهُمْ Ve

وَعْوَاعٌ [vaʿvāʿ] Cemāʿat-i insānīye denir, ʿalā-kavlin çığıltı ve galebe ve kavga üzere olan cemāʿate ıtlāk olunur. Ve yanşak ve yāve-gū boşboğaza denir; yukālu: رَجُلٌ وَعْوَاعٌ أَيْ مِهْذَارٌ Ve nāsın şamātasına ve çığıltı ve kavgasına denir. Ve gözcüye denir, dīde-bān maʿnāsına; müfred ve cemʿine ıtlāk olunur. Ve bir mevziʿ adıdır.

اَلْوَعَاوِعُ [el-veʿāviʿ] (vāv'ın kesriyle) Şedīd ve kavī adamlara denir; yukālu: هُمْ وَعَاوِعُ أَيْ أَشِدَّاءُ Ve dilīr ve cerīʾ kimselere denir; yukālu: قَوْمٌ وَعَاوِعُ أَيْ أَجْرِيَاءُ Ve dilirān ve cengāverāndan en evvel igāse ve imdād eden şeh-bāzlara denir.

اَلْوَعْوَعِيُّ [el-vaʿveʿiyy] (yā-yı nisbetle) Şehāmetli kuvvet-i kalb sāhibi zarīf adama denir; yukālu: رَجُلٌ وَعْوَعِيٌّ أَيْ ظَرِيفٌ شَهْمٌ

[و ف ع]

اَلْوَفْعَةُ [el-vefʿat] (vāv'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Şol paçavraya denir ki āteş yakan kimse için āteş koyup götürür. Ve şīşe ağzının tıkacına denir. Ve hurmā çubuğundan örülmüş sepete ve küfeye denir.

اَلْوِفَاعُ [el-vifāʿ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bu dahi şīşe tıkacına denir.

اَلْوَفِيعَةُ [el-vefīʿat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Bu dahi tıkaca denir. Ve hurmā çöplerinden örülmüş sepete ve küfeye denir; ḳāf'la

وَقِيعَةٌ demek hatādır. Ve kātiblerin kalem silecek paçavralarına denir. Ve uyuz deveye katran sürecek yün parçasına denir.

اَلْوَفَعُ [el-vefaʿ] (fethatyenle) ve

اَلْوَفَعَةُ [el-vefeʿat] (fetehātla) Yāl ü bāl sāhibi nev-civāna denir; yukālu: غُلَامٌ وَفَعٌ وَوَفَعَةٌ أَيْ يَفَعَةٌ Cemʿi وِفْعَانٌ [vifʿān]dır vāv'ın kesriyle.

اَلْوَفْعُ [el-vefʿ] (رَفْعٌ [refʿ] vezninde) Yüksek bināya denir; yukālu: بِنَاءٌ وَفْعٌ أَيْ مُرْتَفِعٌ Ve yağmuru meʾmūl buluta denir; yukālu: سَحَابٌ وَفْعٌ أَيْ مُطْمِعٌ

[و ق ع]

اَلْوُقُوعُ [el-vuḳūʿ] (ḳāf'la رُجُوعٌ [rucūʿ] vezninde) Yukarıdan aşağı düşmek maʿnāsınadır; yukālu: وَقَعَ الشَّيْءُ وُقُوعًا مِنَ الْبَابِ Ve وُقُوعُ الْقَوْلِ [vuḳūʿu'l-ḳavl] ki āyāt-ı Ḳurʾāniyye'de vākiʿdir, mutazammın olduğu māddenin husūlünden ʿibārettir; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ﴾ أَيْ وَجَبَ Ve sübūt maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: وَقَعَ الْحَقُّ أَيْ ثَبَتَ Ve deve çökmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: وَقَعَتِ الْإِبِلُ إِذَا بَرَكَتْ Ve davar yatmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: وَقَعَتِ الدَّوَابُّ إِذَا رَبَضَتْ Ve yere ibtidā yağmur yağmak maʿnāsına müstaʿmeldir ki yere yağmur düştü taʿbīr olunur; tekūlu'l-ʿArab: وَقَعَ رَبِيعٌ بِالْأَرْضِ إِذَا حَصَلَ وَلَا يُقَالُ سَقَطَ Ve kuş konmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: وَقَعَ الطَّيْرُ عَلَى شَجَرٍ أَوْ أَرْضٍ إِذَا نَزَلَ Ve وُقُوعٌ فِي الْيَدِ [vuḳūʿ fi'l-yed] nādim ve peşīmān olmaktan kināyedir, سُقُوطٌ فِي الْيَدِ gibi; yukālu: وَقَعَ فِي يَدِهِ عَلَى الْمَجْهُولِ بِمَعْنَى سُقِطَ فِي يَدِهِ

اَلْوَقُوعُ [el-veḳūʿ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

اَلْوُقَّعُ [el-vuḳḳaʿ] (سُكَّرٌ [sukker] vezninde) Ağaca yāhūd yere konan kuşlara denir.

اَلْوِقْعَةُ [el-viḳʿat] (vāv'ın kesriyle) Binā-yı nevʿdir, kuşun bir güne konuşuna denir; yukālu: إِنَّهُ لَحَسَنُ الْوِقْعَةِ

اَلْوَقْعُ [el-vaḳʿ] (vāv'ın fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) Bir sert nesnenin şiddetle bir nesneye çatırtılı ve takırtılı dokunmasına denir, iki taşın birbirine dokunması ve davar ayağının yere dokunması gibi; tekūlu: سَمِعْتُ وَقْعَ حَافِرِ دَابَّتِهِ وَوَقْعَ الْمَطَرِ أَيْ شِدَّةَ ضَرْبِهِ Ve dağın yüksek ve uçurum yerine denir. Ve yağmuru düşmek üzere olan yāhūd yufka olan buluta vasf olur, وَقِعٌ [veḳiʿ] denir denir, كَتِفٌ [ketif] vezninde; yukālu: سَحَابٌ وَقْعٌ وَوَقِعٌ أَيْ مُطْمِعٌ أَوْ رَقِيقٌ Ve sürʿatle gitmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: وَقَعَ الرَّجُلُ وَقْعًا إِذَا ذَهَبَ وَانْطَلَقَ سَرِيعًا Ve bileği taşına bıçak çalmak maʿnāsınadır ki bilemek için çalmaktır; tekūlu: وَقَعْتُ النَّصْلَ بِالْمِيقَعَةِ إِذَا ضَرَبْتَهُ بِهَا Ve davarın iki yancıkları üzere dāg basmak maʿnāsınadır; tekūlu: وَقَعْتُ الْبَعِيرَ إِذَا كَوَيْتَهُ وَقَاعِ Ve düşman ile gereği gibi uğraş eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَقَعَ بِالْعَدُوِّ إِذَا بَالَغَ فِي قِتَالِهِمْ

اَلْوَقَعُ [el-veḳaʿ] (fethateynle) Taşlara ıtlāk olunur; müfredi وَقَعَةٌ [veḳaʿat]tır. Ve yalın ayak yürümek maʿnāsınadır, yukālu: وَقِعَ الرَّجُلُ وَقَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا حَفِيَ Ve ayağı yalın olmakla taşırkayıp mecrūh olmak maʿnāsınadır; yukālu: وَقِعَ الرَّجُلُ إِذَا اشْتَكَى لَحْمَ قَدَمِهِ مِنْ غِلَظِ الْأَرْضِ وَالْحِجَارَةِ

اَلْوَقْعَةُ [el-vaḳʿat] (vāv'ın fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) Binā-yı merredir, cenkte iki taraf birbirine merreten baʿde uhrā savaşıp çarpışmak maʿnāsınadır; yukālu: وَقَعَتْ بَيْنَهُمْ وَقْعَةٌ عَظِيمَةٌ أَيْ صَدْمَةٌ بِالْحَرْبِ بَعْدَ صَدْمَةٍ Ve bir nesneyi bir defʿada yere düşürmeğe denir ki ismdir; ve minhu yukālu: فُلَانٌ يَأْكُلُ الْوَجْبَةَ

وَيَتَبَرَّزُ الْوَقْعَةَ أَيْ يَأْكُلُ مَرَّةً وَيَتَغَوَّطُ مَرَّةً

اَلْوَقِيعَةُ [el-veḳīᶜat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) ve

اَلْوَاقِعَةُ [el-vāḳiᶜat] وَقْعَةٌ [vaḳᶜat]-ı mezburenin maᶜnā-yı evvelinden ismdir, iki ᶜasker beyninde merreten baᶜde uhrā savaş ve uğraşa denir; tekūlu: شَهِدْتُ وَقِيعَتَهُمَا وَوَاقِعَتَهُمَا أَيْ مُصَادَمَتَهُمَا Ve وَاقِعَةٌ [vāḳiᶜat]ın ve وَقِيعَةٌ [veḳīᶜat]ın cemᶜi وَقَائِعُ [veḳāᵓiᶜ] gelir; ve minhu وَقَائِعُ الْعَرَبِ أَيْ أَيَّامُ حُرُوبِهَا Ve وَقِيعَةٌ [veḳīᶜat], وَفِيعَةٌ [vefīᶜat] lafzında lügattır ki hurmā çubuğundan örülmüş sepete ve küfeye denir, lākin müᵓellif ḳāf ile lahndır demişti. Ve

وَقِيعَةٌ [veḳīᶜat] Dağlarda ve baᶜzı düz yerlerde olan çukura denir ki onda yağmur suyu irkilir; cemᶜi وِقَاعٌ [viḳāᶜ] gelir vāv'ın kesriyle ve وَقَائِعُ [veḳāᵓiᶜ] gelir; yukālu: أَصْفَى مِنْ مَاءِ الْوَقِيعَةِ وَهِيَ نُقْرَةٌ فِي جَبَلٍ أَوْ سَهْلٍ يَسْتَنْقِعُ بِهَا الْمَاءُ Ve cenk ve kıtāle denir. Ve fasl ve zemm ve gıybet maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: وَقَعُوا فِي وَقِيعَةٍ أَيْ غِيبَةٍ Pes وَقْعٌ [vaḳᶜ] lafzından olur ki fasl ve gıybet maᶜnāsına müstaᶜmeldir. Ve şol arza denir ki toprağı pek ve por olmakla suyu içmez ola; yukālu: أَرْضٌ وَقِيعَةٌ إِذَا كَانَتْ لاَ تَكَادُ تَنْشَفُ الْمَاءَ Ve

وَاقِعَةٌ [vāḳiᶜat] Hādise-i şedīdeye ıtlāk olunur; yukālu: أَصَابَتْهُمُ الْوَاقِعَةُ أَيِ النَّازِلَةُ الشَّدِيدَةُ Ve

وَاقِعَةُ [vāḳiᶜat] Kıyāmet esmāsındandır; ve minhu kavluhu taᶜālā: ﴿إِذَا وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ﴾ أَيِ الْقِيَامَةُ Ve

وَاقِعَةٌ [vāḳiᶜat] Bahādır adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ وَاقِعَةٌ أَيْ شُجَاعٌ

اَلْمَوَاقِعُ [el-mevāḳiᶜ] (mīm'in fethiyle) مَوْقِعٌ [mevḳiᶜ]in cemᶜidir ki ism-i mekāndır, düşecek yere denir; ve minhu: مَوَاقِعُ الْمَطَرِ أَيْ مَسَاقِطُهُ

اَلْمَوْقَعَةُ [el-mevḳaᶜat] (mīm'in fethi ve ḳāf'ın fethi ve kesriyle) Bu dahi ism-i mekāndır, kuş konacak yere denir; yukālu: مَوْقَعَةُ الطَّائِرِ أَيْ مَوْضِعٌ يَقَعُ عَلَيْهِ Ve

مَوْقَعَةٌ [Mevḳaᶜat] (مَرْحَلَةٌ [merḥalet] veznindedir) Bir dağın adıdır.

اَلْمُوَيْقِعُ [el-Muveyḳiᶜ] (musaggar bünyesiyle) Şām ile Medīne-i münevvere beyninde bir mevziᶜ adıdır.

اَلْمِيقَعَةُ [el-mīḳaᶜat] (mīm'in kesriyle) Çırpıcıların üzerinde bez çırptıkları tomruk gibi kalın ağaca denir. Ve büyük çekice ve tokaca denir; yukālu: وَقَعَهُ الْقَيْنُ بِالْمِيقَعَةِ أَيِ الْمِطْرَقَةِ Ve doğan ve şāhīn oturağına denir ki arkuru ağaçlardan düzerler ki künde taᶜbīr olunur, kündüre muhaffefidir; yukālu: هَذِهِ مِيقَعَةُ الْبَازِي أَيِ الْمَوْضِعُ الَّذِي يَأْلَفُهُ الْبَازِي Ve uzun bileği taşına denir.

اَلْوَقِيعُ [el-veḳīᶜ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bileği taşında bilenmiş ālete denir; yukālu: نَصْلٌ وَقِيعٌ أَيْ مَوْقُوعٌ بِالْمِيقَعَةِ Ve taşırkamakla aşınmış davar tırnağına denir, مَوْقُوعٌ [mevḳūᶜ] dahi denir. Ve suyu çabuk çekmeyen pek yere denir.

اَلْمَوْقُوعُ [el-mevḳūᶜ] Bu dahi taşırkamakla aşınmış davar tırnağına denir; yukālu: حَافِرٌ وَقِيعٌ وَمَوْقُوعٌ إِذَا كَانَ قَدْ أَصَابَتْهُ الْحِجَارَةُ فَوَقَعَتْهُ وَرَقَّقَتْهُ Ve

مَوْقُوعٌ [Mevḳūᶜ] Başra nāhiyesinde bir su adıdır. Ve bir mevziᶜ ismidir.

وَقَاعِ [veḳāᶜi] (قَطَامِ [ḳaṭāmi] vezninde) Davarın iki yancıkları üzere basılır bir güne dāg ismidir.

اَلْوُقْعُ [el-vuḳuᶜ] (zammeteynle) وَقِيعٌ [veḳīᶜ]-i mezkūrun cemᶜidir ki suyu çabuk çekmez olan por ve pek yerlere denir; yukālu: أَمْكِنَةٌ وُقْعٌ أَيْ بَيِّنَةُ الْوَقَائِعِ صُلْبَةٌ لاَ

تَكَادُ تَنْشَفُ الْمَاءَ Şārihin beyānına göre savāb olan بَيِّنَةُ الْوَقَاعَةِ olmaktır.

اَلْأَوْقَعُ [el-Evḳaʿ] Bir şiʿb-i cebel adıdır.

وَقَعَةُ [Veḳaʿat] (fetehātla) Saʿd b. Bekr kabīlesinden bir batn ismidir.

اَلْوَقَّاعُ [el-vaḳḳāʿ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) ve

اَلْوَقَّاعَةُ [el-vaḳḳāʿat] (hā'yla) Dāʾimā nāsı dilleyip fasl ve gıybet eden bed-zebān adama denir; yukālu: رَجُلٌ وَقَّاعٌ وَوَقَّاعَةٌ إِذَا كَانَ يَغْتَابُ النَّاسَ Ve

وَقَّاعٌ [Veḳḳāʿ] Ferezdāḳ nām şāʿirin gulāmı lakabıdır, dāʾimā Ferezdak'ın müvācehesinde bed-gūyluk eylemekle mülakkab olmuştu.

اَلْوَاقِعُ [el-vāḳiʿ] Vukū bulan şeyʾe denir; yukālu: شَيْءٌ وَاقِعٌ أَيْ حَاصِلٌ Ve Rebīʿa b. Cuşem en-Nemerī feresinin ismidir. Ve Vāḳiʿ b. Saḥbān muhaddisīndendir.

اَلنَّسْرُ الْوَاقِعُ [en-Nesru'l-Vāḳiʿ] Sūret-i şimāliyye-i burūciyyeden Benātu Naʿş kurbünde kerkes sūretinde bir sūret-i kevākibiyyedir, gūyā ki konmak sadedinde olmakla kanatlarını kısmış heyʾetinde olup nesr-i tāʾir dedikleri sūretin hizāsında kāʾindir. Ve nesr-i tāʾir gūyā ki uçmak sadedinde olmakla kanatlarını bast eylemiştir; ve minhu yukālu: لَهُ صَقْرٌ يَتَصَيَّدُ النَّسْرَ الْوَاقِعَ وَالطَّائِرَ فَالنَّسْرُ الْوَاقِعُ نَجْمٌ كَأَنَّهُ كَاسِرٌ جَنَاحَيْهِ حِيَالَ النَّسْرِ الطَّائِرِ قُرْبَ بَنَاتِ نَعْشٍ

اَلْإِيقَاعُ [el-īḳāʿ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi cenk ve kıtālde ifrāt üzere uğraşmak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْقَعَ بِالْأَعْدَاءِ إِذَا بَالَغَ فِي قِتَالِهِمْ Ve yer suyu çekmeyip imsāk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْقَعَتِ الرَّوْضَةُ إِذَا أَمْسَكَتِ الْمَاءَ Ve hānende ve sāzende mūsikī aheng ve elhānını perdelerine ve rütbe ve makāmlarına muvāfık usūl ve asvātla āgāze eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir. Fenn-i edvārda إِيقَاعٌ [īḳāʿ] mūsikī ıstılāhātındandır ki nakarāt ve elhānı yerli yerine komaktan ʿibārettir; yukālu: أَوْقَعَ الْمُغَنِّي إِذَا بَنَى أَلْحَانَ الْغِنَاءِ عَلَى مَوْقِعِهَا Ve bu kavāʿid-i fenn-i edvārdan başka tabʿ-ı selīm ve zihn-i müstakīm mīzānına rāciʿdir.

مُوقِعٌ [Mūḳiʿ] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Bir kabīle adıdır.

اَلتَّوْقِيعُ [et-tevḳīʿ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir nesneyi vākiʿ ettirmek maʿnāsınadır. Bu münāsebetle teʾsīr maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: وَقَّعَ الدَّبَرُ ظَهْرَ الْبَعِيرِ إِذَا أَثَّرَهُ Ve bu ʿalāka ile berevāt ve menāşīr ve mekātib makūlesine terkīm olunan nişāna ıtlāk olunur. Fi'l-asl masdardır, baʿdehu berevāt ve evāmir-i sultāniyyeye vazʿ ve keşīde kılınan nişāne-i pādişāhīye ıtlāk olunmuştur, medār-ı teʾsīr olduğu için, hatt-ı hümāyūn ve tugrā ve sahh-ı vüzerāʾ ve huccetlere yazılan imzā-i hükkām gibi; ve minhu yukālu: "اَلسُّرُورُ تَوْقِيعٌ جَائِزٌ" Bu terkībde اَلسُّرُورُ lafzı mubtedā ve تَوْقِيعٌ haber ve جَائِزٌ sıfatıdır, yaʿnī kemāl-i ferāh ve sürūr bir adamın tahrīren ve takrīren emrinin nüfūzundan ʿibārettir. Ve bunun menşeʾi budur ki Ḳuteybe b. Muslim bir gün meclis-i hāssında Vekīʿ b. el-Esved'e مَا السُّرُورُ diye ferah ve sürūrun hakīkatinden suʾāl eylemekle o dahi لِوَاءٌ مَنْشُورٌ وَجُلُوسٌ عَلَى السَّرِيرِ fıkralarıyla cevāb eyledi. Baʿdehu hāzır bi'l-meclis olan Ḥuṣayn b. Munẓir إِمْرَأَةٌ حَسْنَاءُ فِي دَارٍ قَوْرَاءَ أَيْ وَاسِعَةٍ وَفَرَسٌ بِالْفِنَاءِ dedi. Baʿdehu ʿAbdullāh b. el-Ehtem رَفْعُ الْأَوْلِيَاءِ وَحَطُّ الْأَعْدَاءِ dedi. Ve birisi تَوْقِيعٌ جَائِزٌ وَأَمْرٌ نَافِذٌ dedi ki müʾellif bu fıkrayı resm eylemiştir. Ve bir hatun زَوْجٌ يَمْلَأُ قَلْبِي جَلَالاً

وَعَيْنِي جَمَالاً وَفِنَائِي جِمَالاً fıkrasıyla tahkīk-i mādde-i sürūr eyledi. Ve

تَوْقِيعٌ [tevḳīʿ] Tevehhüm ve gümān eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; tekūlu: وَقِّعْ عَلَيْهِ أَيْ أَلْقِ ظَنَّكَ عَلَيْهِ Ve oku güyā ki bir nesneye vuracak şeklinde yakına atmak maʿnāsına müstaʿmeldir, güyā ki onun üzerine bırakır gibi. Ve kılıç nāmlusuna cilā veren kimse çekiçle keskin eylemek için yapça yapça üzerine çekiç gezdirmek maʿnāsınadır; yukālu: وَقَّعَ الصَّيْقَلُ عَلَى السَّيْفِ Ve yola gidenler āhir-i leylde istirāhat için bir yere nüzūl eylemek maʿnāsınadır, yukālu: وَقَّعُوا إِذَا عَرَّسُوا Ve bir türlü yürümek maʿnāsınadır ki تَلْقِيفٌ [telḳīf] dedikleri yürümeğe şebīh olur ki kollarını kaldırarak yürümektir; yukālu: وَقَّعَ الرَّجُلُ إِذَا مَشَى مِشْيَةَ التَّلْقِيفِ Pes bu kollarını gererek yürümek olur. Ve

تَوْقِيعٌ [tevḳīʿ] Taş davarın tırnağını taşırkatıp pārelemek maʿnāsınadır; yukālu: وَقَّعَتِ الْحِجَارَةُ حَافِرَهُ إِذَا قَطَّعَتْ سَنَابِكَهُ تَقْطِيعًا Ve yağmur bir yere bölük bölük yāhūd baʿzı yerine yağıp ve baʿzı yerine yağmamak hasebiyle nebātı bölük bölük bitirmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: وَقَّعَ الْمَطَرُ الْأَرْضَ إِذَا أَصَابَهَا مُتَفَرِّقًا أَوْ أَخْطَأَ فَأَنْبَتَ نَبَاتَهَا مُتَفَرِّقًا

اَلْمُوَقَّعُ [el-muvaḳḳaʿ] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Belāyā' ve şedāyid uğramış adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُوَقَّعٌ إِذَا كَانَ قَدْ أَصَابَتْهُ الْبَلَايَا Ve meslūk-ı ʿāmme olmakla çok çiğnenmiş olan yola ıtlāk olunur; yukālu: طَرِيقٌ مُوَقَّعٌ أَيْ مُذَلَّلٌ Ve sırtında yağır ve cıdav yerleri kesīr olan deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ مُوَقَّعٌ إِذَا كَثُرَتْ آثَارُ الدَّبَرِ عَلَيْهِ Ve bilenmiş keskin bıçağa denir; yukālu: سِكِّينٌ مُوَقَّعٌ أَيْ مُحَدَّدٌ Ve çekiçle terkīk olunmuş namluya denir; yukālu: نَصْلٌ مُوَقَّعٌ وَنِصَالٌ مُوَقَّعَةٌ أَيْ مَضْرُوبَةٌ بِالْمِيقَعَةِ

اَلْمُوَقِّعُ [el-muvaḳḳiʿ] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) Yürürken yere yapça yapça basan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُوَقِّعٌ أَيِ الْخَفِيفُ الْوَطْءِ

اَلْإِسْتِيقَاعُ [el-istīḳāʿ] Bir nesnenin gelişinden vehm ve endīşe eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَوْقَعَهُ إِذَا تَخَوَّفَ مِنْهُ Ve kılıcın bilemesi vakti gelip çatmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَوْقَعَ السَّيْفُ إِذَا أَتَى لَهُ الشَّحْذُ Ve bir nesnenin vukūʿuna muntazır olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَوْقَعَ الْأَمْرَ إِذَا انْتَظَرَ كَوْنَهُ

اَلتَّوَقُّعُ [et-tevaḳḳuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznince) Bu dahi bir nesnenin vukūʿuna mütereakkıb olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَوَقَّعَ الْأَمْرَ إِذَا انْتَظَرَ كَوْنَهُ

اَلْمُوَاقَعَةُ [el-muvāḳaʿat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Muhārebe maʿnāsınadır; yukālu: وَاقَعَهُ إِذَا حَارَبَهُ Ve cimāʿ eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir, yukālu: وَاقَعَ الْمَرْأَةَ إِذَا بَاضَعَهَا وَخَالَطَهَا

[و ك ع]

اَلْوَكَاعَةُ [el-vekāʿat] (قَنَاعَةٌ [ḳanāʿat] vezninde) Leʾīm ve fürū-māye olmak maʿnāsınadır; yukālu: وَكُعَ الرَّجُلُ وَكَاعَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا لَؤُمَ Ve bir nesne katı ve pek olmak maʿnāsınadır; yukālu: وَكُعَ الشَّيْءُ إِذَا صَلُبَ وَاشْتَدَّ

اَلْوَكِيعُ [el-vekīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Pek ve metīn ve muhkem nesneye denir; yukālu: قَلْبٌ وَفَرْوٌ وَفَرَسٌ وَكِيعٌ أَيْ شَدِيدٌ مَتِينٌ Kemā cāʾe fī hadīsi'l-mebʿaṣi: «قَلْبٌ فَشَقَّ بَطْنَهُ وَقَالَ وَكِيعٌ» أَيْ وَثِيقٌ مَتِينٌ «أَوْ قَلْبٌ وَكِيعٌ فِيهِ عَيْنَانِ تُبْصِرَانِ وَأُذُنَانِ سَمِيعَتَانِ» Buna göre kemāl-i kuvvet ve tahkīk ve zabt ve muhāfazasından kināye olur, güyā ki ilkā olunan şeyʾi reʾye'l-ʿayn

görüp ve semʿa'l-üzün işitmiş gibi zabt ve itkān eder. Ve

وَكِيعٌ [vekīʿ] Leʾīm ve fürū-māyeye denir; yukālu: فُلَانٌ وَكِيعٌ لَكِيعٌ أَيْ لَئِيمٌ Ve şol koça denir ki dāʾimā sürünün önünce gidip sāʾir koyunlar ona tābiʿ ola ki kösem taʿbīr olunur. Ve

وَكِيعٌ [Vekīʿ] Esmādandır: Vekīʿ b. el-Cerrāḥ kibār-ı zühhād ve aʿyān-ı muhaddisindendir, Sufyān-ı Şevrī'den ve o tabakada olanlardan rivāyet-i ehādīs eylemiştir ve tarīk-i Mekke'de Feyd nām kalʿa hāricinde mescidi vardır ki meşhūrdur ve orada vefāt eyledi. Ve Vekīʿ b. Muhriz ve Vekīʿ b. ʿAdes yāhūd Ḥades muhaddislerdir.

اَلْوَكُوعُ [el-vekūʿ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Bu dahi bed-asl ve fürū-māyeye denir; yukālu: وَكُوعٌ لَكُوعٌ أَيْ لَئِيمٌ

اَلْوَكْعُ [el-vekʿ] (وَضْعٌ [vaḍʿ] vezninde) Bir adamın burnuna yumrukla vurmakla maʿnāsınadır; yukālu: وَكَعَ أَنْفَهُ وَكْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا وَكَزَهُ Ve ʿakreb ve yılan sokmak maʿnāsınadır; yukālu: وَكَعَتْهُ الْعَقْرَبُ إِذَا لَدَغَتْهُ وَالْحَيَّةُ إِذَا لَسَعَتْهُ Ve tavuk kısmı horoz basmak için önüne çöküvermek maʿnāsınadır; yukālu: وَكَعَتِ الدَّجَاجَةُ إِذَا خَضَعَتْ Ve deveyi dert tutmakla hemān yıkılıp düşmek maʿnāsınadır; yukālu: وَكَعَ الْبَعِيرُ إِذَا سَقَطَ وَجَعًا Ve bir kimseyi tebkīt ve iskāt eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَكَعَ فُلَانًا بِالْأَمْرِ إِذَا بَكَّتَهُ Ve koyunu sağarken sütün mecmūʿu emziğine gelmek için el ile yukarı doğru kakıvermek maʿnāsınadır; yukālu: وَكَعَ الشَّاةَ إِذَا نَهَزَ ضَرْعَهَا عِنْدَ الْحَلْبِ

اَلْوَكَعُ [el-vekaʿ] (fethateynle) Ayağın baş parmağı yanında olan parmağın üzerine pek yatık olmağa denir, şöyle ki baş parmağın dibi taşra çıkmış gibi görünür ola; yukālu: فُلَانٌ لَا يُفَرِّقُ بَيْنَ الْوَكَعِ وَالْوُكُوعِ فَالْوَكَعُ إِقْبَالُ الْإِبْهَامِ عَلَى السَّبَّابَةِ مِنَ الرِّجْلِ حَتَّى يُرَى أَصْلُهُ خَارِجًا كَالْعُقْدَةِ

اَلْأَوْكَعُ [el-evkaʿ] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Ayağın baş parmağı vasf-ı mezkūr üzere olan kişiye denir; müʾennesi وَكْعَاءُ [vekʿāʾ] dır. Ve boyu uzun ahmak adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَوْكَعُ أَيْ طَوِيلٌ أَحْمَقُ Kezālik وَكْعَاءُ [vekʿāʾ] şaşkın karıya denir. Ve vecaʿlı derd-nāk karıya denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ وَكْعَاءُ أَيْ وَجْعَاءُ

اَلْإِسْتِيكَاعُ [el-istīkāʿ] Bir adamın tabīʿatı inkıbāz üzere şedīd olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَوْكَعَتْ مَعِدَتُهُ أَيِ اشْتَدَّتْ طَبِيعَتُهُ Ve kırbanın ve tulumun derzleri ve gözleri tutkun olup katre-i vāhide sızmamak üzere metīn ve muhkem olmak maʿnāsınadır, yukālu: إِسْتَوْكَعَ السِّقَاءُ إِذَا مُتِّنَ وَاسْتَدَّتْ مَخَارِزُهُ

اَلْمِيكَعَةُ [el-mīkeʿat] (mīm'in kesriyle) Ekincilerin saban demirine denir; cemʿ-i cinsi مِيكَعٌ [mīkaʿ]dır. Ve

مِيكَعٌ [mīkaʿ] (müfred olarak) Derzleri ve gözleri metīn ve muhkem olan tuluma denir.

مِيكَعَانُ [Mīkeʿān] (mīm'in kesriyle) Benī Māzin yurdunda bir mevziʿ adıdır.

اَلْمُوَاكَعَةُ [el-muvākaʿat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Horoz tavuğu basmak maʿnāsınadır, yukālu: وَاكَعَ الدِّيكُ الدَّجَاجَةَ إِذَا سَفَدَهَا

اَلْإِيكَاعُ [el-īkāʿ] (hemzenin kesriyle) Bir adamın develeri semirip kuvvet ve gılzat peydā eylemek maʿnāsınadır; bunun hemzesi musāhabe için olmakla öylesi deve sāhibi olmak murāddır; yukālu: أَوْكَعَ الْقَوْمُ إِذَا سَمِنَتْ إِبِلُهُمْ وَغَلُظَتْ وَاشْتَدَّتْ Ve bir adamın hayrı az olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْكَعَ

زَيْدٌ إِذَا قَلَّ خَيْرُهُ Ve bir emr-i şedīd peydā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْكَعَ الرَّجُلُ إِذَا جَاءَ بِأَمْرٍ شَدِيدٍ Ve bir nesne metīn ve muhkem olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْكَعَ الْأَمْرُ إِذَا وَثُقَ وَتَشَدَّدَ

اَلْإِتِّكَاعُ [el-ittikāʿ] (إِتِّفَاقٌ [ittifāḳ] vezninde) Bir nesne katılanıp saht ve şiddet peydā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِتَّكَعَ الشَّيْءُ إِذَا اشْتَدَّ Bunun aslı إِوْتَكَعَ idi, vāv tā'ya kalb ve idgām olundu.

اَلْمُسْتَوْكِعُ [el-mustevkiʿ] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Aslā su sızıp akmaz olan muhkem ve metīn tuluma vasf olur; yukālu: سِقَاءٌ مُسْتَوْكِعٌ إِذَا لَمْ يَسِلْ مِنْهُ شَيْءٌ

[و ل ع]

اَلْوَلَعُ [el-velaʿ] (fethatenyle) ve

اَلْوَلُوعُ [el-velūʿ] (vāv'ın fethiyle) Bir nesneye pek harīs olup düşkün olmak maʿnāsınadır; yukālu: وَلِعَ بِالشَّيْءِ وَلَعًا وَوَلُوعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَلِقَ بِهِ شَدِيدًا Ve bir kimseyi bir nesneye hırslandırıp düşkün eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: أَوْلَعْتُهُ بِهِ إِذَا حَرَصْتَهُ وَيُقَالُ أُولِعَ بِهِ عَلَى الْمَجْهُولِ فَهُوَ مُولَعٌ بِهِ Ve kındırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْلَعَهُ بِهِ إِذَا أَغْرَاهُ بِهِ

اَلْوَلْعُ [el-velʿ] (vāv'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) ve

اَلْوَلَعَانُ [el-veleʿān] (fetehātla) Hiffet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَلَعَ الرَّجُلُ وَلْعًا وَوَلَعَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا اسْتَخَفَّ Ve yalan söylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَلَعَ الرَّجُلُ إِذَا كَذَبَ Ve bir adamın hakkını gāʾib eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَلَعَ بِحَقِّهِ إِذَا ذَهَبَ بِهِ Ve alıkomak maʿnāsınadır; tekūlu: مَا أَدْرِي مَا وَلَعَهُ أَيْ مَا حَبَسَهُ

اَلْوَالِعُ [el-vāliʿ] Yalancıya denir; cemʿi وَلَعَةٌ [veleʿat]tır, fetehātla; yukālu: رَجُلٌ وَالِعٌ أَيْ كَذَّابٌ Ve kezib maʿnāsına olan وَلْعٌ [velʿ] lafzını teʾkīd olur; yukālu: وَلْعٌ وَالِعٌ أَيْ كَذِبٌ Ve bir mevziʿ adıdır.

اَلْوُلَعَةُ [el-vuleʿat] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Dāʾimā beyhūde ve bī-maʿnā nesnelere düşkün olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ وُلَعَةٌ أَيْ يُولَعُ بِمَا لاَ يَعْنِيهِ

بَنُو وَلِيعَةَ [Benū Velīʿat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Kinde kabīlesinden bir cemāʿattir.

اَلْوَلِيعُ [el-velīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Hurmānın kapçıkta olan yemişine denir.

اَلتَّوْلِيعُ [et-tevlīʿ] Alaca nesnedeki alaca uzun uzadı olmak maʿnāsınadır.

اَلْمُوَلَّعُ [el-muvellaʿ] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Alacası uzun uzadı olan şeyʾe denir; yukālu: بِرْذَوْنٌ وَثْوَرٌ مُوَلَّعٌ إِذَا كَانَ فِيهِ تَوْلِيعٌ أَيِ اسْتِطَالَةُ الْبَلَقِ

اَلْمُوَالَعَةُ [el-muvāleʿat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bu dahi alıkomak maʿnāsınadır; tekūlu: مَا وَالَعْتُهُ أَيْ مَا حَبَسْتُهُ

اَلْوَالِعَةُ [el-vāliʿat] Bir nesneyi habs ve ʿavk eden şeyʾe denir.

اَلْإِتِّلَاعُ [el-ittilāʿ] (إِتِّفَاقٌ [ittifāḳ] vezninde) Bir kimseyi bir nesne ʿavk ve nā-bedīd eylemek maʿnāsınadır; ve minhu tekūlu: إِتَّلَعَ فُلَانًا وَالِعَةٌ أَيْ خَفِيَ عَلَيَّ أَمْرُهُ فَلاَ أَدْرِي أَحَيٌّ هُوَ أَمْ مَيِّتٌ

اَلْمُوتَلَعُ [el-mūtelaʿ] (ism-i mefʿūl bünyesiyle) Bir tarafa alınıp götürülmüş ve nā-bedīd olunmuş nesneye denir; ve minhu yukālu: رَجُلٌ مُوتَلَعُ الْقَلْبِ أَيْ مُنْتَزَعُهُ

[و م ع]

اَلْوَمْعَةُ [el-vemʿat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Birden boşanmış suya denir; yukālu: وَمْعَةٌ مِنَ الْمَاءِ أَيْ دُفْعَةٌ

[و ن ع]

اَلْوَنَعُ [el-venaʿ] (fethateynle) Ehl-i Yemen lisānında şeyʾ-i yesīr ü nāçīze işāret olu-

nur; yekūlūne: هَذَا وَنَعٌ أَيْ يَسِيرٌ

FASLU'L-HĀʾ
(فَصْلُ الْهَاءِ)

[ه ب ر ك ع]

اَلْهَبَرْكَعُ [el-heberkaʿ] (سَفَرْجَلٌ [sefercel] vezninde) Bodur kişiye denir.

[ه ب ع]

اَلْهُبُوعُ [el-hubūʿ] (رُجُوعٌ [rucūʿ] vezninde) ve

اَلْهَبَعَانُ [el-hebeʿān] (fetehātla) Boynu uzatarak yürümek maʿnāsınadır; yukālu: هَبَعَ الْفَصِيلُ هُبُوعًا وَهَبَعَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا مَشَى وَمَدَّ عُنُقَهُ ʿAlā-kavlin هُبُوعٌ [hubūʿ] hāssaten eşek kısmının yürümesine denir. Ve ʿinde'l-baʿz her taraftan nāgehānī ʿasker çıkagelmek maʿnāsınadır; yukālu: هَبَعَهُ الْقَوْمُ إِذَا فَاجَأَهُ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ

اَلْهُبَعُ [el-hubaʿ] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) Eşeğe denir. Ve vakt-i nitāc evāhirinde doğmuş deve köşeğine denir; cemʿi هُبَعَاتٌ [hubeʿāt] gelir ve هِبَاعٌ [hibāʿ] gelir hā'nın kesriyle.

اَلْمُهْبِعُ [el-muhbiʿ] (مُحْسِنٌ [muḥsin] veznide) هُبَعٌ [hubaʿ] dedikleri mezkūr deve köşeğinin sāhibine denir.

اَلْإِسْتِهْبَاعُ [el-istihbāʿ] Deveyi boynunu sündürerek yürütmek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَهْبَعَ الْبَعِيرَ إِذَا حَمَلَهُ عَلَى الْهُبُوعِ

[ه ب ق ع]

اَلْهَبْقَعُ [el-hebḳaʿ] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) ve

اَلْهُبَاقِعُ [el-hubāḳiʿ] (عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] veznide) Sıkı ve tıknaz bodura denir.

اَلْهَبَنْقَعُ [el-hebenḳaʿ] (سَمَنْدَلٌ [semendel] vezninde) Nümāyiş ve iftihāra māʾil olup nisvānla sohbet ve ülfete düşkün olan ahmak kişiye denir; yukālu: هُوَ هَبَنْقَعٌ أَيْ مَزْهُوٌّ

أَحْمَقُ مُحِبٌّ لِمُحَادَثَةِ النِّسَاءِ Ve eli değnekli dilenciye denir; yukālu: فُلاَنٌ هَبَنْقَعٌ أَيْ يَسْأَلُ النَّاسَ وَفِي يَدِهِ عَصًا Ve bir yere oturdukta oradan ayrılıp kalkmaz olan sakīl kimseye denir; yukālu: لاَ تُقَرِّبْ مَجْلِسَكَ فُلاَنًا فَإِنَّهُ هَبَنْقَعٌ أَيْ إِذَا قَعَدَ فِي مَكَانٍ لَمْ يَبْرَحْهُ

اَلْهَبَنْقَعَةُ [el-hebenḳaᶜat] (hā'yla) Avurtları büyük ve dudakları sarkık deveye denir. Ve ayakların parmaklarını dikmek vechiyle iki ökçe üzere çömelip oturmağa denir, ᶜalā-kavlin uylukları kısıp paçaları germek vech üzere çömelmeğe denir; yukālu: يَقْعُدُ الْهَبَنْقَعَةَ وَهُوَ الْقُعُودُ عَلَى عُرْقُوبَتَيْهِ قَائِمًا عَلَى أَطْرَافِ أَصَابِعِهِ أَوْ هُوَ الْإِقْعَاءُ مَعَ ضَمِّ الْفَخِذَيْنِ وَفَتْحِ الرِّجْلَيْنِ

اَلْإِهْبِنْقَاعُ [el-ihbinḳāᶜ] (إِحْرِنْجَامٌ [iḥrincām] vezninde) Zikr olunan هَبَنْقَعَةٌ [hebenḳaᶜat] vechiyle oturmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِهْبَنْقَعَ الرَّجُلُ إِذَا جَلَسَ الْهَبَنْقَعَةَ

[ه ب ل ع]

اَلْهَبَلَّعُ [el-hebellaᶜ] (عَمَلَّسٌ [ᶜamelles] vezninde) ve

اَلْهِبْلاَعُ [el-hiblāᶜ] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] vezninde) ve

اَلْهِبْلَعُ [el-hiblaᶜ] (دِرْهَمٌ [dirhem] vezninde) Şol ekūl kimseye denir ki boğazı değirmen boğazı gibi vāsiᶜ olmakla büyük büyük lokmalar yutar ola. Ve

هِبْلَعٌ [hiblaᶜ] (دِرْهَمٌ [dirhem] vezninde) Büyük ve dızman köpeğe denir, كَلْبٌ سَلُوقِيٌّ maᶜnāsına. Asl kelb-i selūḳī, Yemen'de Selūḳ nām karye köpeğine denir ki pek büyük olur, giderek mutlakan büyük köpekte gālib oldu. Ve

هِبْلَعُ [hiblaᶜ] Bi-ᶜaynihi bir kelbin ismidir.

[ه ت ع]

اَلْهَتْعُ [el-hetᶜ] (hā'nın fethi ve tā-yı fevkıyyenin sükūnuyla) Bir kimseye sürᶜat ederek karşı varmak maᶜnāsınadır; yukālu: هَتَعَ إِلَيْهِمْ هَتْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَقْبَلَ نَحْوَهُمْ مُسْرِعًا

[ه ج ر ع]

اَلْهِجْرَعُ [el-hicraᶜ] (دِرْهَمٌ [dirhem] vezninde) ve

اَلْهَجْرَعُ [el-hecraᶜ] (جَعْفَرٌ [caᶜfer] vezninde) Ahmak adama denir. Ve ince uzun adama denir. Ve mecnūna denir. Ve uzun boylu aksak adama denir. Ve cüst ve çabuk büyük köpeğe denir.

[ه ج ز ع]

اَلْهِجْزَعُ [el-hiczaᶜ] (zā-yı muᶜceme ile دِرْهَمٌ [dirhem] vezninde) Korkak cebān adama denir.

[ه ج ع]

اَلْهُجُوعُ [el-hucūᶜ] (رُجُوعٌ [rucūᶜ] vezninde) ve

اَلتَّهْجَاعُ [et-tehcāᶜ] (تَذْكَارٌ [teẕkār] vezninde) Gece vakti uyumak maᶜnāsınadır, ᶜalā-kavlin هُجُوعٌ [hucūᶜ] mutlakan uyumak ve تَهْجَاعٌ [tehcāᶜ] hafīf uyumak maᶜnāsınadır; yukālu: هَجَعَ الرَّجُلُ هُجُوعًا وَتَهْجَاعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا نَامَ لَيْلاً أَوِ الْهُجُوعُ مُطْلَقُ النَّوْمِ وَالتَّهْجَاعُ اَلنَّوْمَةُ الْخَفِيفَةُ

اَلْهَاجِعُ [el-hāciᶜ] Nā'im maᶜnāsınadır; cemᶜi هُجَّعٌ [huccaᶜ] gelir, رُكَّعٌ [rukkaᶜ] vezninde ve هُجُوعٌ [hucūᶜ] gelir, سَاجِدٌ [sācid] ve سُجُودٌ [sucūd] gibi.

اَلْهَجِيجُ [el-hecīᶜ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Geceden bir mikdāra denir; yukālu: مَضَى هَجِيجٌ مِنَ اللَّيْلِ أَيْ طَائِفَةٌ

اَلْهِجْعُ [el-hicᶜ] ve

اَلْهِجْعَةُ [el-hicᶜat] (hā'ların kesriyle) ve

اَلْهُجَعُ [el-hucaᶜ] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) ve

اَلْهَجِعُ [el-heciᶜ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلْمِهْجَعُ [el-mihcaʿ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Gāfil ve şaşkın hemec kimseye denir. Ve

مِهْجَعٌ [Mihcaʿ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) İbn Ṣāliḥ'tir ki ashābdandır.

هُجَيْعٌ [Hucеyʿ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) İbn Ḳays'tır ki bu dahi ashābdandır.

اَلْهَجْعُ [el-hecʿ] (سَجْعٌ [secʿ] vezninde) Açlığı fi'l-cümle kesr ve teskīn eylemek maʿnāsınadır. Ve bu maʿnāda lāzım olur; yukālu: هَجَعَ جُوعَهُ هَجْعًا فَهَجَعَ هُوَ إِذَا كَسَرَهُ فَانْكَسَرَ

اَلْإِهْجَاعُ [el-ihcāʿ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi هَجْعٌ [hecʿ] maʿnāsınadır; yukālu: أَهْجَعَ الْجُوعَ بِمَعْنَى هَجَعَهُ

اَلتَّهْجَعُ [et-tehcaʿ] (تَمْنَعُ [temneʿu] vezninde) Geniş yola denir; yukālu: طَرِيقٌ تَهْجَعٌ أَيْ وَاسِعٌ

هَجَاع [hecāʿi] (قَطَامِ [ḳaṭāmi] vezninde) Bir işe hod-rāylıkla sülūk eylemek maʿnāsına. Gerçi baʿzılar istiʿmāl eylediler, lākin bu musahhaftır, savāb olan هَجَاجِ [hecāci] olmaktır; kālū: فُلَانٌ رَكِبَ هَجَاعَ إِذَا رَكِبَ رَأْسَهُ وَالصَّوَابُ هَجَاجِ

[ه ج ن ع]

اَلْهَجَنَّعُ [el-hecennaʿ] (عَمَلَّسٌ [ʿamelles] vezninde) İri ve yumru cüsseli uzun adama denir; yukālu: رَجُلٌ هَجَنَّعٌ أَيْ طَوِيلٌ ضَخْمٌ Ve daz başlı kocaya denir ki henüz vücūdunda eser-i kuvvet ola; kezālik o sıfatta olan devekuşuna denir; müʾennesi هَجَنَّعَةٌ [hecenneʿat]tır; yukālu: شَيْخٌ هَجَنَّعٌ أَيْ أَضْلَعُ Ve yaz faslının pek ısısı vaktinde doğmuş deve köşeğine denir.

[ه د ع]

هِدَعْ [hidaʿ] (hā'nın kesriyle ve dāl'ın fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) ve

هِدْعَ [hidʿa] (hā'nın kesri ve dāl'ın sükūnu ve ʿayn'ın fethiyle) Bir kelimedir ki deve köşekleri ürküp kaçtıkta durdurmak için söylenir, هِدَعْ هِدَعْ diyerek durdururlar. Ve bu vech-i mezkūr üzere küçüklerine mahsūstur.

اَلْهَوْدَعُ [el-hevdaʿ] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Devekuşuna denir.

[ه د ل ع]

اَلْهُنْدَلِعُ [el-hundeliʿ] (hā'nın zammı ve dāl'ın fethi ve lām'ın kesriyle) Dağ sebzelerinden bir sebzecik ismidir.

[ه ر ب ع]

اَلْهُرْبُعُ [el-hurbuʿ] (bā-yı muvahhade ile عُصْفُرٌ [ʿuṣfur] vezninde) Cüst ve çabuk uğruya ve öylece kurda denir; yukālu: لِصٌّ وَذِئْبٌ هُرْبُعٌ أَيْ خَفِيفٌ

[ه ر ج ع]

اَلْهَرْجَعُ [el-hercaʿ] (cīm'le جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Topal adama denir.

[ه ر ع]

اَلْهَيْرَعُ [el-heyraʿ] (ضَيْغَمٌ [ḍayġam] vezninde) Elinden hayr ve menfaʿat gelmeyen zaʿīf ve korkak adama denir. Ve şaşkın ve ahmak kimseye denir; yukālu: هُوَ هَيْرَعٌ أَيْ جَبَانٌ ضَعِيفٌ لاَ خَيْرَ عِنْدَهُ وَالْأَحْمَقُ Ve süʿatle esip çok toz ve toprak savuran rüzgāra denir. Ve hiffet-ı tabʿı olan şelfe ʿavrete denir.

اَلْهَوْرَعُ [el-hevraʿ] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) هَيْرَعٌ [heyraʿ] ile maʿnā-yı ahīrde mürādiftir; yukālu: إِمْرَأَةٌ هَيْرَعٌ وَهَوْرَعٌ أَيْ نَزِقَةٌ

اَلْهَيْرَعَةُ [el-heyreʿat] (hā'nın fethiyle) Çoban kısmının kamıştan yapıp çaldıkları düdüğe ve kavala denir. Ve خَيْضَعَةٌ [ḫayḍaʿat] maʿnāsınadır ki cenk hengāmında ʿaskerin gırīv ve feryādına ve havāya ağan toza ve dumana denir. Ve gül-ı beyābānīye denir.

Ve şehveti gālib karıya denir.

اَلْهَرِعَةُ [el-heriʿat] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Bu dahi şehveti gālib karıya denir, ʿalā-kavlin şol karıya denir ki cimāʿda hemān inzāl eder ola.

اَلْهَرِيعَةُ [el-herīʿat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Bir nevʿ şecer ismidir ki şāhları pek hurde olur.

اَلْهِرْيَاعُ [el-hiryāʿ] (جِرْيَالٌ [ciryāl] vezninde) Rüzgārın döktüğü yapraklara denir.

اَلْهَرْعَةُ [el-herʿat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde ve rā'nın fethiyle cā'izdir) Kehleye denir.

اَلْهَرَعَةُ [el-hereʿat] (fetehātla) Bir böcek adıdır.

اَلْهَرَعُ [el-heraʿ] (fethateynle) Kan çabuk akmak maʿnāsınadır; yukālu: هَرِعَ الدَّمُ هَرَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَالَ سَرِيعًا Ve sürʿatle perīşān ve muztarib yürümeğe denir, هُرَاعٌ [hurāʿ] gibi, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْهَرِعُ [el-heriʿ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Çabuk akan kana vasf olur; yukālu: دَمٌ هَرِعٌ أَيْ جَارٍ يَعْنِي سَرِيعًا Ve tīz ağlagan adama denir; yukālu: رَجُلٌ هَرِعٌ أَيْ سَرِيعُ الْبُكَاءِ

اَلْهُرَاعُ [el-hurāʿ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bu dahi selgi ve perīşān olarak tīz tīz yürümeğe denir; yukālu: يَمْشِي الْهَرَعَ وَالْهُرَاعَ وَهُوَ مَشْيٌ فِي اضْطِرَابٍ وَسُرْعَةٍ

اَلْإِهْرَاعُ [el-ihrāʿ] (hemzenin kesriyle) Sendereyerek ıztırābla tīz tīz yürümek maʿnāsınadır; yukālu: أَقْبَلَ الشَّيْخُ يُهْرِعُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا أَقْبَلَ يُسْرِعُ مُضْطَرِبًا Yaʿnī gūyā ki ensesinden biri şiddetle sevk eder olmakla sendereyerek sürʿatle geldi; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿وَجَاءَهُ قَوْمُهُ يُهْرَعُونَ إِلَيْهِ﴾ أَيْ يُسْتَحَثُّونَ إِلَيْهِ كَأَنَّهُ يَحُثُّ بَعْضُهُمْ بَعْضًا Ve

إِهْرَاعٌ [ihrāʿ] Titretmek maʿnāsınadır; yukālu: أُهْرِعَ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا كَانَ يُرْعَدُ مِنْ غَضَبٍ أَوْ ضَعْفٍ أَوْ خَوْفٍ Ve sürʿatle gitmek maʿnāsınadır; yukālu: أَهْرَعَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ Ve mızrağı yukarı dikerek geçip gitmek maʿnāsınadır; yukālu: أَهْرَعَ الْقَوْمُ رِمَاحَهُمْ إِذَا أَشْرَعُوهَا ثُمَّ مَضَوْا بِهَا

اَلْمُهْرَعُ [el-muhraʿ] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Gazabdan yā havftan nāşī titreme tutmuş adama denir.

يَهْرَعُ [Yehraʿ] (يَمْنَعُ [yemneʿu] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

اَلْمَهْرُوعُ [el-mehrūʿ] Sarʿ tutmuş mecnūna denir. Ve ifrāt-ı cehd ü mihnetten nāşī yıkılıp düşmüş adama denir.

اَلْمُهْرِعُ [el-muhriʿ] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) ve

اَلْمِهْرَاعُ [el-mihrāʿ] Arslana denir.

اَلتَّهْرِيعُ [et-tehrīʿ] Bu dahi mızrağı yukarı tutarak savuşup gitmek maʿnāsınadır; yukālu: هَرَّعَ الْقَوْمُ الرِّمَاحَ إِذَا أَشْرَعُوهَا ثُمَّ مَضَوْا بِهَا

اَلتَّهَرُّعُ [et-teherruʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Cenkte ʿasker ellerinde mızraklar dikilerek doğrulup gelmek maʿnāsınadır; yukālu: تَهَرَّعَتِ الرِّمَاحُ إِذَا أَقْبَلَتْ شَوَارِعَ

مَهْرَعٌ [Mehraʿ] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

اَلْإِهْتِرَاعُ [el-ihtirāʿ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Ağaç kırmak maʿnāsınadır; yukālu: إِهْتَرَعَ الْعُودَ إِذَا كَسَرَهُ

ذُو تَهْرَعَ [Ẕū Tehreʿ] (تَمْنَعُ [temnaʿu] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

[ه ر م ع]

اَلْهَرَمَّعُ [el-heremmaʿ] (عَمَلَّسٌ [ʿamelles] vezninde) Çabuk bükā eden gözü yaşlı adama denir. Ve yürümekte olan hiffet ve sürʿate denir; yukālu: سَيْرٌ فِيهِ هَرَمَّعٌ أَيْ سُرْعَةٌ وَخِفَّةٌ

اَلْإِهْرِمَّاعُ [el-ihrimmāʿ] (إِجْرِمَّازٌ [icrimmāz]

vezninde) Bir adam serīʿü'l-bükāʾ olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِهْرَمَّعَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ سَرِيعَ الْبُكَاءِ Ve yürümekte sürʿat ve hiffet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِهْرَمَّعَ الرَّجُلُ إِذَا خَفَّ أَوْ أَسْرَعَ فِي مَشْيِهِ Ve sözü çoğaltmak maʿnāsınadır; yukālu: إِهْرَمَّعَ فِي مَنْطِقِهِ إِذَا انْهَمَكَ وَأَكْثَرَ Ve aslsız tebākī eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِهْرَمَّعَ إِلَيْهِ إِذَا تَبَاكَى

[ه ر ن ع]

اَلْهُرْنُعُ [el-hurnuʿ] (عُصْفُرٌ [ʿuṣfur] vezninde) ve

اَلْهُرْنُوعُ [el-hurnūʿ] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Hurde kehleye denir, ʿalā-kavlin هِرْنِعَةٌ [hirniʿat] زِبْرِجَةٌ [zibricet] vezninde iri kehleye denir, هُرْنُوعٌ [hurnūʿ] dahi bu maʿnāyadır.

اَلْهَرَانِعُ [el-herāniʿ] (hā'nın fethiyle) طُرْثُوثٌ [ṭurṯūṯ]a şebīh bir nebāt köküdür.

[ه ز ع]

اَلْهَزِيعُ [el-hezīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Geceden bir mikdāra denir; yukālu: مَضَى هَزِيعٌ مِنَ اللَّيْلِ أَيْ طَائِفَةٌ ʿAlā-kavlin sülüsü yāhūd rubuʿu mikdārına denir. Ve şaşkın ve ahmak adama denir.

اَلْهُزَعُ [el-huzaʿ] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) ve

اَلْهَزَّاعُ [el-hezzāʿ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) ve

اَلْمِهْزَعُ [el-mihzaʿ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Şikārı pāre pāre eder olan arslana denir; yukālu: أَسَدٌ هُزَعٌ وَهَزَّاعٌ وَمِهْزَعٌ أَيْ يُكْثِرُ كَسْرَ الْفَرَائِسِ Ve

مِهْزَعٌ [mihzaʿ] Her ağacı kırıp ufatıcı adama denir. Ve bir nesneyi dövüp ufatıcı ālete denir, havan eli gibi; yukālu: هَزَعَهُ بِالْمِهْزَعِ أَيِ الْمِدَقِّ Ve

مِهْزَعٌ [Mihzaʿ] Bir recül ismidir.

اَلتَّهْزِيعُ [et-tehzīʿ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir nesneyi kırıp ufatmak maʿnāsınadır; yukālu: هَزَّعَهُ إِذَا كَسَّرَهُ

اَلْإِنْهِزَاعُ [el-inhizāʿ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Kırılıp ufanmak maʿnāsınadır; yukālu: هَزَعَهُ فَانْهَزَعَ أَيِ انْكَسَرَ

اَلْإِهْتِزَاعُ [el-ihtizāʿ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Sürʿatle yürümek maʿnāsınadır; yukālu: إِهْتَزَعَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ Ve bir nesne beri öte titrer gibi oynamak maʿnāsınadır; yukālu: إِهْتَزَعَ السَّيْفُ وَنَحْوُهُ إِذَا اهْتَزَّ

اَلْهَيْزَعَةُ [el-heyzeʿat] (حَيْدَرَةٌ [ḥayderet] vezninde) Cenk hengāmında olan havf ve haşyete ve gırīv ve kavgaya denir; tekūlu: دَهَّشَتْنِي هَيْزَعَةُ الْقِتَالِ وَهِيَ الْخَوْفُ وَالْجَلَبَةُ فِي الْحَرْبِ

اَلْهَزْعُ [el-hezʿ] (مَنْعٌ [menʿ] vezninde) Sürʿat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هَزَعَ الرَّجُلُ هَزْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَسْرَعَ

اَلْهِزَاعُ [el-hizāʿ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir dāne oka denir; yukālu: مَا بَقِيَ فِي الْجَعْبَةِ إِلاَّ سَهْمٌ هِزَاعٌ أَيْ وَحْدَهُ

اَلْأَهْزَعُ [el-ehzaʿ] (أَفْضَلُ [efḍal] vezninde) Terkeşte en sonraya kalan oka denir, gerek iyi ve gerek kötü olsun, ʿalā-kavlin terkeşte olan okların pek aʿlāsına denir, zīrā hādise-i şedīde için hıfz ve ibkā olunur; yukālu: مَا تَرَكَ فِي الْكِنَانَةِ أَهْزَعًا وَهُوَ آخِرُ سَهْمٍ فِي الْكِنَانَةِ رَدِيئًا كَانَ أَوْ جَيِّدًا أَوْ هُوَ أَفْضَلُ سِهَامِهَا Ve baʿzılar ʿindinde terkeşte okların pek kötüsüne denir. Ve

أَهْزَعُ [ehzaʿ] (gayr-i munsarıf olarak) Kes ve kimse maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: مَا فِي الدَّارِ أَهْزَعُ أَيْ أَحَدٌ Pes bunda vasfiyyet üzere olur.

اَلتَّهَزُّعُ [et-tehezzuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Yüz ekşitmek maʿnāsınadır; yukālu: تَهَزَّعَ الرَّجُلُ إِذَا تَعَبَّسَ Ve tebdīl-i kıyāfetle

tenekkür eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَهَزَّعَ لَهُ إِذَا تَنَكَّرَ Ve ᶜavret çalkanarak yürümek maᶜnāsınadır; yukālu: تَهَزَّعَتِ الْمَرْأَةُ فِي مِشْيَتِهَا إِذَا اضْطَرَبَتْ Ve deve salınarak yürümek maᶜnāsınadır; yukālu: تَهَزَّعَتِ الْإِبِلُ فِي سَيْرِهَا إِذَا اهْتَزَّتْ

هُزَيْعٌ [Huzeyᶜ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir recül adıdır.

[ه ز ل ع]

اَلْهِزْلَاعُ [el-hizlāᶜ] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] vezninde) Kurt ile sırtlandan mütevellid kurt eniğine denir. Ve bir recül ismidir.

اَلْهَزْلَعَةُ [el-hezleᶜat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) هِزْلَاعٌ [hizlāᶜ]-ı mezkūrun yelip seğirtmesine denir.

اَلْهَزَلَّعُ [el-hezellaᶜ] (عَمَلَّسٌ [ᶜamelles] vezninde) Cüst ve serīᶜ adama denir.

[ه ز ن ع]

اَلْهُزْنُوعُ [el-huznūᶜ] (عُصْفُورٌ [ᶜuṣfūr] vezninde) طُرْثُوثٌ [ṭurṯūṯ]a şebīh ber nebāt adıdır yāhūd bunda savāb olan rā-i mühmele ile yā ġayn-ı muᶜceme ile olmaktır.

[ه س ع]

اَلْهَسْعُ [el-hesᶜ] (hā'nın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Sürᶜatle yürümek maᶜnāsınadır; yukālu: هَسَعَ الرَّجُلُ هَسْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَسْرَعَ

هَاسِعٌ [Hāsiᶜ] ve

هُسَعُ [Husaᶜ] (زُفَرُ [zufer] vezninde) ve

هُسَيْعٌ [Huseyᶜ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) ve

مِهْسَعٌ [Mihsaᶜ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Akyāl-i Yemen'den Hemeysaᶜ b. Ḥimyer b. Sebā nām melikin oğullarıdır.

هَيْسُوعٌ [Heysūᶜ] (hā'nın fethiyle) Bir recül ismidir.

[ه ش ع]

اَلْهَوْشَعُ [el-Hevşaᶜ] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Deylem el-Ceyşānī es-Suḳṭī nām muhaddisin pederi ismidir.

[ه ط ع]

اَلْهَطْعُ [el-haṭᶜ] (نَطْعٌ [naṭᶜ] vezninde) ve

اَلْهُطُوعُ [el-huṭūᶜ] (رُجُوعٌ [rucūᶜ] vezninde) Korku ile seğirtip gelmek, ᶜalā-kavlin bir nesneye göz dikip aslā nazarını ondan ayırmayarak yönelip gelmek maᶜnāsınadır; yukālu: هَطَعَ الرَّجُلُ هَطْعًا وَهُطُوعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَسْرَعَ مُقْبِلاً خَائِفًا أَوْ أَقْبَلَ بِبَصَرِهِ عَلَى الشَّيْءِ لاَ يُقْلِعُ عَنْهُ

اَلْهَطِيعُ [el-heṭīᶜ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bol ve açık yola denir.

اَلْإِهْطَاعُ [el-ihṭāᶜ] (hemzenin kesriyle) Deve boynunu sündürüp başını eğerek yürümek maᶜnāsınadır; yukālu: أَهْطَعَ الْبَعِيرُ فِي سَيْرِهِ إِذَا مَدَّ عُنُقَهُ وَصَوَّبَ رَأْسَهُ

اَلْإِسْتِهْطَاعُ [el-istihṭāᶜ] (إِهْطَاعٌ [ihṭāᶜ] maᶜnāsınadır.

اَلْمُهْطِعُ [el-muhṭiᶜ] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Gözünü nazar-gāhına dikip aslā ayırmamak üzere züll ve meskenetle bakıp durur olan adama denir, mücrim ve şermsārların bakması gibi; ᶜalā-kavlin sükūt ederek kendisini çağıran adama doğru giden kimseye denir. Ve halkī olarak boynu aşağıya doğru eğri ve yatık deveye denir.

[ه ط ل ع]

اَلْهَطَلَّعُ [el-heṭallaᶜ] (عَمَلَّسٌ [ᶜamelles] vezninde) Cemāᶜat-i kesīre maᶜnāsınadır. Ve çok ᶜaskere denir. Ve uzun olup cesāmetli dızman adama denir.

[ه ع ع]

اَلْهَعَّةُ [el-haʿʿat] (hā'nın fethi ve ʿayn'ın teşdīdiyle) Kusmak maʿnāsınadır, هَوْعٌ [hevʿ] kelimesinde lügattır; yukālu: هَعَّ الرَّجُلُ هَعَّةً مِنَ الْبَابِ ٱلأَوَّلِ إِذَا قَاءَ

هُعْ هُعْ [huʿ huʿ] (hā'ların zammıyla) Kayʾ eden kimsenin savtından hikāyedir.

[ه ق ع]

اَلْهَقْعَةُ [el-haḳʿat] (hā'nın fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) Baʿzı atın göğsünün arkurusunda olan dāʾire tarzında tüyden nişāna denir ki yelek taʿbīr olunur, ʿalā-kavlin rākibin ökçesi dokunan yerinde olur ki böğründe olmuş olur, ʿArab fārisleri onunla teşeʾʾüm ederler. Ve ʿalā-reʾyin baʿzı atın sol yanında vākiʿ beyāz lemʿaya denir; yukālu: لاَ تَسِمِ الْهَقْعَةَ وَهِيَ دَائِرَةٌ بِعُرْضِ زَوْرِ الْفَرَسِ أَوْ بِحَيْثُ تُصِيبُ رِجْلَ الْفَارِسِ يُتَشَاءَمُ بِهِ أَوْ لُمْعَةٌ بَيَاضٍ فِي جَنْبِهِ الْأَيْسَرِ Ve

هَقْعَةُ [haḳʿat] Menāzil-i kamerden bir menzil adıdır ki Cevzāʾ sūretinin omuzlarından yukarı saç ayağı şeklinde üç kevkebden ʿibārettir, fecr ile berāber tulūʿ eylediği hengāmda harr-ı havā müştedd olur.

اَلْهَقْعُ [el-haḳʿ] (نَقْعٌ [naḳʿ] vezninde) Ata dāg basmak maʿnāsınadır ki murād هَقْعَةٌ [haḳʿat] dediği yere basmaktır; yukālu: هَقَعَ الْفَرَسَ هَقْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا كَوَاهُ

اَلْهُقَاعُ [el-huḳāʿ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) İnsāna gam ve gussadan yā bir marazdan nāşī ʿārız olan gaflete denir; yukālu: أَخَذَهُ الْهُقَاعُ أَيِ الْغَفْلَةُ مِنْ هَمٍّ أَوْ مَرَضٍ

اَلْهُقْعَةُ [el-huḳaʿat] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Şol kimseye denir ki mecliste doğru oturmayıp ekserī yan gelip söykenerek oturur ola; yukālu: رَجُلٌ هُقَعَةٌ أَيْ مُكْثِرٌ مِنَ الْإِتِّكَاءِ وَالْإِضْطِجَاعِ بَيْنَ الْقَوْمِ

اَلْهَيْقَعَةُ [el-heyḳaʿat] (هَيْتَمَةٌ [heytemet] vezninde) Kılıç bir nesneye dokundukta zāhir olan çatırtısından hikāyedir yāhūd bir kuru nesneyi bir āher kuru nesneye sedāsı işitilmek kasdıyla vurmaktan hāsıl olan savttan hikāyedir yāhūd demir ile bir nesneye yukarıdan aşağıya vurmaktan sādır olan savttan hikāyedir.

اَلْهَقِعُ [el-heḳiʿ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Harīs adama denir; yukālu: رَجُلٌ هَقِعٌ أَيْ حَرِيصٌ

اَلْهَقَعُ [el-heḳaʿ] (fethateynle) Nāka ziyādesiyle buğursamakla şiddetinden yıkılıp düşmek maʿnāsınadır; yukālu: هَقِعَتِ النَّاقَةُ هَقَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا وَقَعَتْ مِنْ شِدَّةِ الضَّبَعِ

اَلْهَقِعَةُ [el-heḳiʿat] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Sıfat-ı mezbūre üzere olan nākaya denir.

اَلتَّهَقُّعُ [et-tehaḳḳuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) هَقَعٌ [heḳaʿ] maʿnāsınadır; yukālu: تَهَقَّعَتِ النَّاقَةُ بِمَعْنَى هَقِعَتْ Ve izhār-ı sefāhet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَهَقَّعَ الرَّجُلُ إِذَا تَسَفَّهَ Ve kibr ve nahvet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَهَقَّعَ الرَّجُلُ إِذَا تَكَبَّرَ Ve bed ve nā-sezā iş peydā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَهَقَّعَ الرَّجُلُ إِذَا جَاءَ بِأَمْرٍ قَبِيحٍ Ve nās bi'l-cümle şuya varmak maʿnāsınadır; yukālu: تَهَقَّعَ الْقَوْمُ إِذَا وَرَدُوا كُلُّهُمْ Ve ser-nigūn olmak maʿnāsınadı; yukālu: تُهُقِّعَ الشَّيْءُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا نُكِسَ

اَلْإِهْتِقَاعُ [el-ihtiḳāʿ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznninde) Fürū-māye kimseyi soysuzluğu şeref ve şān ve fazīlete bülūgdan alıkomak maʿnāsınadır; yukālu: إِهْتَقَعَهُ عِرْقُ سُوءٍ أَيْ أَقْعَدَهُ عَنْ بُلُوغِ الشَّرَفِ وَالْخَيْرِ Ve bir kimseyi maksadından menʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِهْتَقَعَ فُلاَنًا إِذَا صَدَّهُ وَمَنَعَهُ Ve buğur nākayı çökerip aşmak amʿnāsınadır; yukālu: إِهْتَقَعَ الْفَحْلُ النَّاقَةَ إِذَا رَكِبَهَا وَتَسَدَّاهَا Ve sıtma bir gün salıverip bir gün tutmak

maʿnāsınadır; yukālu: إِهْتَقَعَتِ الْحُمَّى فُلانًا إِذَا تَرَكَتْهُ يَوْمًا فَعَاوَدَتْهُ وَأَثْخَنَتْهُ Ve mutlakan bir nesne muʿāvedet etmek maʿnāsınadır; yukālu: إِهْتَقَعَكَ الشَّيْءُ إِذَا عَاوَدَكَ Ve levn mütegayyir olmak maʿnāsınadır; yukālu: أُهْتُقِعَ لَوْنُهُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا تَغَيَّرَ

اَلْإِنْهِقَاعُ [el-inhiḳāʿ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] veznin-de) Açlıktan zebūnlayıp böğür ve karın içeri geçmek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْهَقَعَ الرَّجُلُ إِذَا جَاعَ وَخَمُصَ

[ه ك ع]

اَلْهُكُوعُ [el-hukūʿ] (رُجُوعٌ [rucūʿ] vezninde) Hayvān kısmı ağaç altına varıp sükūn ve huzūr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هَكَعَ الْبَقَرُ تَحْتَ الشَّجَرِ هُكُوعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا سَكَنَ وَاطْمَأَنَّ Ve mukīm olmak maʿnāsınadır; yukālu: هَكَعَ الرَّجُلُ إِذَا أَقَامَ Ve deve öksürmek maʿnāsınadır; yukālu: هَكَعَ الْبَعِيرُ إِذَا سَعَلَ Ve gece karanusu basmak maʿnāsınadır; yukālu: هَكَعَ اللَّيْلُ إِذَا أَرْخَى سُدُولَهُ Ve bir adama akşamdan sonra mihmān olmak maʿnāsınadır; yukālu: هَكَعَ فُلَانٌ بِالْقَوْمِ إِذَا نَزَلَ بِهِمْ بَعْدَ مَا يُمْسِي Ve yüz üzere yere kapanmak maʿnāsınadır; yukālu: هَكَعَ إِلَى الْأَرْضِ إِذَا أَكَبَّ Ve aʿzānın sınmış kemiği onulduktan sonra yine sınmak maʿnāsınadır; yukālu: هَكَعَ عَظْمُهُ إِذَا انْكَسَرَ بَعْدَمَا انْجَبَرَ

اَلْهُكَعَةُ [el-hukeʿat] (هُمَزَةٌ [humezet] veznin-de) Ahmak kimseye denir.

اَلْهَكِعَةُ [el-hekiʿat] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Şol nākaya denir ki pek buğursadığından vücūdu salkı olup gevşeklenmiş ola; yukālu: نَاقَةٌ هَكِعَةٌ إِذَا كَانَتْ مُسْتَرْخِيَةً مِنْ شِدَّةِ الضَّبَعَةِ

اَلْهَكَعُ [el-hekaʿ] (fethateynle) Sabrsızlık edip cezaʿ ve telāş eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هَكِعَ الرَّجُلُ هَكَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا جَزِعَ Ve züll ve huşūʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هَكِعَ الرَّجُلُ إِذَا خَشَعَ

اَلْإِهْتِكَاعُ [el-ihtikāʿ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) Bu dahi huşūʿ ve tezellül eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِهْتَكَعَ إِذَا خَشَعَ Ve إِهْتِقَاعٌ [ihtiḳāʿ] ile maʿnā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: إِهْتَكَعَهُ بِمَعْنَى إِهْتَقَعَهُ

اَلْهُكَاعُ [el-hukāʿ] (غُرَابٌ [ġurāb] veznin-de) Öksürük ʿilletine denir سُعَالٌ [suʿāl] maʿnāsına. Ve yorgunluktan sonra gelen uykuya denir; tekūlu: أَخَذَنِي الْهُكَاعُ أَيِ النَّوْمُ بَعْدَ التَّعَبِ Ve şehvet-i cimāʿa denir; ve minhu: اَلْهُكَاعِيُّ أَيْ كَثِيرُ الشَّهْوَةِ

[ه ل ب ع]

اَلْهُلَابِعُ [el-hulābiʿ] (عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Cüssesi iri ve zātı leʾīm ve fürū-māye ve nākes olan kimseye denir. Ve taʿāma harīs kimseye denir. Ve kurda ıtlāk olunur. Ve

هُلَابِعٌ [Hulābiʿ] Bir recülün adıdır.

اَلْهُلَبِعُ [el-hulebiʿ] (عُلَبِطٌ [ʿulebiṭ] vezninde) Bu dahi ekl ve şürbe harīs adama denir.

[ه ل م ع]

اَلْهَلَمَّعُ [el-helemmaʿ] (عَمَلَّسٌ [ʿamelles] vezninde) Serīʿü'l-bükāʾ adama denir; هَرَمَّعٌ [heremmaʿ] lafzında lügattır.

[ه ل ع]

اَلْهَلَعُ [el-helaʿ] (fethateynle) Haddi mütecāviz olan sabrsızlığa denir; yukālu: بِهِ هَلَعٌ أَيْ أَفْحَشُ الْجَزَعِ

اَلْهُلَعُ [el-hulaʿ] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) Harīs adama denir.

اَلْهَلُوعُ [el-helūʿ] (صَبُورٌ [ṣabūr] veznin-de) Şol kimseye denir ki şerr ve kerīhe vukūʿundan cezaʿ ve fezaʿ edip ve cemʿ-i māla harīs ve mütehālik ve bahīl ola. ʿAlā-kavlin pek teng-meşreb olmakla mesāʾib ve beliyyāt hengāmında kalbi sıkılıp sabr-

sızlık ede ki murād beliyye zuhūrunda telāş ve ıztırāb edip nāsa zacret ve mihnetinden dem-be-dem şikāyetlenir olan kimsedir; yukālu: رَجُلٌ هَلُوعٌ إِذَا كَانَ يَفْزَعُ مِنَ الشَّرِّ وَيَحْرِصُ وَيَشِحُّ عَلَى الْمَالِ أَوِ الضَّجُورُ لاَ يَصْبِرُ عَلَى الْمَصَائِبِ Şārihin beyānına göre ﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ خُلِقَ هَلُوعًا﴾ āyetinin zeylinde vārid olan ﴿إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ جَزُوعًا وَإِذَا مَسَّهُ الْخَيْرُ مَنُوعًا﴾ āyet-i kerīmeler هَلُوعٌ [helūʿ]un tefsīridir.

اَلْهُلَعَةُ [el-huleʿat] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Havsalası teng adama denir ki bir ʿārızadan yāhūd açlıktan hemān sabrsızlık edip tīz telāş ve ıztırāb eder ola; yukālu: رَجُلٌ هُلَعَةٌ إِذَا كَانَ يَجْزَعُ وَيَسْتَجِيعُ سَرِيعًا

اَلْهَوْلَعُ [el-hevlaʿ] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Cüst ve çabuk insān ve hayvāna denir.

اَلْهَيْلَعُ [el-heylaʿ] (حَيْدَرٌ [ḥaydar] vezninde) Zaʿīf ve zebūna denir.

اَلْهِلْوَاعَةُ [el-hilvāʿat] (hā'nın kesriyle) Harīs, ʿalā-kavlin hiddet ve neşāt-ı tabʿından nāşī ele gelmez avuca sığmaz nefūr ve şātır adama denir; yukālu: رَجُلٌ هِلْوَاعَةٌ أَيْ حَرِيصٌ أَوْ نَفُورٌ حِدَّةً وَنَشَاطًا Ve cüst ve revende ve āteşli olduğu hālde rām ve münkād olan nākaya denir, هِلْوَاعٌ [hilvāʿ] dahi denir; yukālu: نَاقَةٌ هِلْوَاعَةٌ وَهِلْوَاعٌ أَيْ سَرِيعَةٌ حَدِيدَةٌ وَمِذْعَانٌ

اَلْهَالِعُ [el-hāliʿ] Yüğrük devekuşuna vasf olur; yukālu: نَعَامٌ هَالِعٌ أَيْ سَرِيعٌ فِي مُضِيِّهِ

اَلْهِلَّعُ [el-hillaʿ] (hā-i meksūre ve lām-ı müşeddede ile) ve

اَلْهِلَّعَةُ [el-hilleʿat] (hā'yla; إِمَّرٌ [immer] ve إِمَّرَةٌ [immeret] vezninde) Erkek ve dişi oğlağa denir, yukālu: مَا لَهُ هِلَّعٌ وَهِلَّعَةٌ أَيْ جَدْيٌ وَلاَ عَنَاقٌ

اَلْهَلْوَعَةُ [el-helveʿat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Sürʿatle yürümek maʿnāsınadır; yukālu: هَلْوَعَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ

اَلْهِلْيَاعُ [el-hilyāʿ] (جِرْيَالٌ [ciryāl] vezninde) Bir güne küçük yırtıcı cānver ismidir, ʿalā-kavlin oklu kirpinin erkeğine denir yāhūd savāb olan muʿceme iledir, bunda İbn Fāris hatā eylemiştir.

[ه م ت ع]

اَلْهُمْتُعُ [el-humtuʿ] (tā-yı fevkıyye ile عُصْفُرٌ [ʿuṣfur] vezninde) تَنْضُبٌ [tenḍub] nām şecer-i Ḥicāzī'nin yemişine denir; vezni فُعْلُلٌ [fuʿlul]dur yāhūd هُفْعُلٌ [hufʿul]dur, zīrā "م،ت،ع" māddesinden meʾhūzdur. Ve bu ḳāf'la هُمْقُعٌ [humḳuʿ] musahhafı değildir.

[ه م س ع]

اَلْهَمَيْسَعُ [el-hemeysaʿ] (سَمَيْدَعٌ [semeydaʿ] vezninde) Şol zūr-mend adama denir ki kimse onu basıp arkasını yere getiremez ola; yukālu: رَجُلٌ سَمَيْدَعٌ أَيْ قَوِيٌّ لاَ يُصْرَعُ Ve pek uzun adama denir. Ve melik-i Yemen olan Ḥimyer b. Sebā pederinin ismidir.

[ه م ع]

اَلْهَمْعُ [el-hemʿ] (لَمْعٌ [lemʿ] vezninde) ve

اَلْهُمُوعُ [el-humūʿ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) ve

اَلْهَمَعَانُ [el-hemeʿān] (fetehātla) ve

اَلتَّهْمَاعُ [et-tehmāʿ] (تَذْكَارٌ [teẕkār] vezninde) Göz yaşı akmak maʿnāsınadır; yukālu: هَمَعَتْ عَيْنُهُ هَمْعًا وَهُمُوعًا وَهَمَعَانًا وَتَهْمَاعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَالْأَوَّلِ إِذَا سَالَتِ الدَّمْعُ وَكَذَا يُقَالُ هَمَعَ الطَّلُّ عَلَى الشَّجَرِ إِذَا سَالَ

اَلْهَمِعُ [el-hemiʿ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Yağmuru seyelān eden buluta denir; yukālu: سَحَابٌ هَمِعٌ أَيْ مَاطِرٌ

اَلْهَوَامِعُ [el-hevāmiʿ] هَامِعَةٌ [hāmiʿat]ın cemʿidir, pek akıcı şeyʾe denir; yukālu: دُمُوعٌ هَوَامِعُ أَيْ سَيَّالَةٌ

اَلْهَيْمَعُ [el-heymaʿ] (صَيْقَلٌ [ṣayḳal] vezninde) Bir şecer adıdır. Ve mevt-i serīʿ maʿnāsınadır.

اَلْهِمْيَعُ [el-himyaʿ] (حِذْيَمٌ [ḥiẕyem] vezninde) Bu dahi mevt-i serīʿe denir; yukālu: أَخَذَهُ الْهَيْمَعُ وَالْهِمْيَعُ أَيِ الْمَوْتُ الْوَحِيُّ وَيُقَالُ ذَبْحٌ هَيْمَعٌ أَيْ سَرِيعٌ

اَلتَّهَمُّعُ [et-tehemmuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Muvāzaʿaten ağlamak göstermek maʿnāsınadır; yukālu: تَهَمَّعَ الرَّجُلُ إِذَا تَبَاكَى

اَلْإِهْتِمَاعُ [el-ihtimāʿ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Levn mütegayyir olmak maʿnāsınadır; yukālu: أُهْتُمِعَ لَوْنُهُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا تَغَيَّرَ

[ه م ع ق]

اَلْهُمَّقِعُ [el-hummeḳiʿ] (زُمَّلِقٌ [zummeliḳ] vezninde) ve

اَلْهُمَقِعُ [el-humeḳiʿ] (عُلَبِطٌ [ʿulebiṭ] vezninde) Ahmak adama denir; müʾennesi هَمَّقِعَةٌ [hummeḳiʿat] ve هُمَقِعَةٌ [humeḳiʿat]tır. Ve تَنْضُبٌ [tanḍub] nām şecerin yemişine, ʿalākavlin büyük meşe ağaçlarının yemişine denir.

[ه م ل ع]

اَلْهَمَلَّعُ [el-hemellaʿ] (عَمَلَّسٌ [ʿamelles] vezninde) Şol cüst ve revende kimseye denir ki revendeliğinden iki adımı bir edip yere pek pek basarak yürür ola. Ve kurda denir. Ve dubaracı habīs ve hīle-kāra denir. Ve cibilletinde mihr ve vefā hakīkatinden eser olmayan mütelevvin ve felek-meşreb kimseye denir. Ve revende erkek deveye denir.

[ه ن ب ع]

اَلْهُنْبُعُ [el-hunbuʿ] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) Nisvānın peçeleri tarzında şol yüz örtüsüne denir ki yukarısından dikilmiş olur, küçük kızlar yüzlerine tutunurlar.

اَلْهَنْبَعَةُ [el-henbeʿat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir güne yürüyüşe denir ki هَنْبَلَةٌ [henbelet] dedikleri yürüyüşünden yavaşça olur ki aksayarak sırtlan yürümesine şebīh bir yürüyüştür.

[ه ن ع]

اَلْهَنْعَةُ [el-henʿat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir türlü damgaya denir ki devenin boynunun aşağı tarafına basılır. Ve

هَنْعَةٌ [Henʿat] Menāzil-i kamerden bir menzil ismidir ki sıravardı beş kevkebden ʿibārettir. Bunlar cevzā sūretinin sol omuzunda vāḳiʿdir, bi-aynihi tersine yazılmış celī lām-ı müfred sūretinde görünür. ʿİnde'l-baʿz kehkeşānda cevzā ile zirāʿ-ı makbūza beyninde vāḳiʿ çifte iki berrāk kevkebden ʿibārettir yāhūd kavs sūretinde görünür sekiz kevkeb vardır ki ذِرَاعُ الْأَسَدِ dahi derler, o sūret-i kavsın kabzasında merkūz olan iki kevkebe هَنْعَةٌ [henʿat] derler yāhūd هَقْعَةٌ [haḳʿat] ʿakibinde iki berrāk kevkebdir ki kehkeşānda vāḳiʿdir, miyāneleri bir kamçı boyu mikdārdır, ammā asl menzil-i kamer هَنْعَةٌ [henʿat] hizāsında تَحَايِي [teḥāyī] taʿbīr olunur üç dāne kevkebden ʿibārettir, her birine تِحْيَاةٌ [tiḥyāt] [denir] tā'nın kesriyle.

اَلْمَهْنُوعُ [el-mehnūʿ] (هَنْعَةٌ [henʿat] dedikleri damga-yı mezkūr basılmış deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ مَهْنُوعٌ أَيْ مَوْسُومٌ بِالْهَنْعَةِ

اَلْهَنْعُ [el-henʿ] (مَنْعٌ [menʿ] vezninde) Bir nesneyi birbiri üzere dürüp sarar gibi eğip bükmek maʿnāsınadır, iplik kelebini ve sepet örecek çubukları birbiri üzerine eğip bükmek gibi; yukālu: هَنَعَ الشَّيْءَ هَنْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا عَطَفَهُ وَثَنَى بَعْضَهُ عَلَى بَعْضٍ Ve zikr olunan menzil-i هَنْعَةٌ [Henʿat]ın sebeb-i tes-

miyesi bu maʿnādandır ki gūyā onda olan kevkebler birbirinin üzerine eğilip sarılmış sūretindedirler. Ve

هَنْعٌ [henʿ] Tevāzuʿ ve huzūʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هَنَعَ لَهُ إِذَا خَضَعَ

اَلْهُنَّعُ [el-hunnaʿ] (رُكَّعٌ [rukkaʿ] vezninde) هَانِعٌ [hāniʿ]in cemʿidir ki hāziʿ ve mütevāziʿ maʿnāsınadır; yukālu: قَوْمٌ هُنَّعٌ أَيْ خُضَّعٌ

اَلْهَنَعُ [el-henaʿ] (fethateynle) Bir adamın kāmetinde olan eğriliğe denir; yukālu: فِي قَامَتِهِ هَنَعٌ أَيِ انْحِنَاءٌ Ve bu maʿnāda masdar olur; yukālu: هَنِعَتْ قَامَتُهُ هَنَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا انْحَنَتْ Ve devenin boynunun aşağı tarafı çökük ve omuzu başları çıkık ve başı kalkık olmaz maʿnāsınadır; yukālu: هَنَعَ الْبَعِيرُ إِذَا انْحَدَرَ قَصَرَتُهُ وَارْتَفَعَ رَأْسُهُ وَأَشْرَفَ حَارِكُهُ Kezālik āhū kısmının boynu vasf-ı mezkūr üzere olmağa denir ki kızıl soyunda olur, karamtık cinsinde olmaz, zīrā kızıl kısmının boyunları kısa denir.

اَلْأَهْنَعُ [el-ehnaʿ] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Kāmeti münhanī olan adama denir. Ve şol rākibe denir ki eyer üzere sābit olmayıp sağa sola meyelān eder ola; yukālu: رَاكِبٌ أَهْنَعُ أَيْ مَائِلٌ فِي سَرْجِهِ يَمِينًا وَشِمَالاً Ve nisā-i ʿArabiyye'den olan veled-i ʿatīka denir.

اَلْهَنْعَاءُ [el-henʿāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Boynunda burukluk olan devekuşuna denir; yukālu: نَعَامَةٌ هَنْعَاءُ إِذَا كَانَ فِي عُنُقِهَا الْتِوَاءٌ Ve alçak tepeye vasf olur; yukālu: أَكَمَةٌ هَنْعَاءُ أَيْ قَصِيرَةٌ

اَلْإِسْتِهْنَاعُ [el-istihnāʿ] Bir kimse cevābdan fātir ve münkesir olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَهْنَعَ الرَّجُلُ إِذَا تَكَسَّرَ مِنْ جَوَابٍ

[ه و ع]

اَلْهَوْعُ [el-hevʿ] (نَوْعٌ [nevʿ] vezninde) Haddi mütecāviz vech-i akbeh üzere olan hırs ve tamaʿa denir; yukālu: فِيهِ هَوْعٌ أَيْ سُوءُ الْحِرْصِ وَأَشَدُّهُ Ve düşmanlığa denir; hā'nın zammıyla da lügattır; yukālu: بَيْنَهُمَا هَوْعٌ أَيْ عَدَاوَةٌ Ve bir māddede sabrsızlıkla hiffet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هَاعَ فُلاَنٌ يَهَاعُ هَوْعًا إِذَا خَفَّ وَجَزِعَ Şārih جَزِنَ nüshasını tahtiʾe ve جَزِعَ olmayı tasvīb eylemiştir. Ve

هَوْعٌ [hevʿ] Nās birbirinin üzerine hamle ve hücūm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هَاعَ الْقَوْمُ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ إِذَا هَمُّوا بِالْوُثُوبِ Ve tekellüfsüz, tabīʿatıyla kusmak maʿnāsınadır; yukālu: هَاعَ الرَّجُلُ يَهَاعُ وَيَهُوعُ هَوْعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ إِذَا قَاءَ مِنْ غَيْرِ تَكَلُّفٍ

اَلْهُوْعُ [el-hevʿ] (نَوْعٌ [nevʿ] vezninde) ve

اَلْهُوَاعُ [el-huvāʿ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) ve

اَلْهَيْعُوعَةُ [el-heyʿūʿat] (شَيْعُوعَةٌ [şeyʿūʿāt] vezninde) İsmlerdir, kusmağa denir.

اَلْهَاعُ [el-hāʿ] هَائِعٌ [hāʾiʿ] maklūbudur, pek harīs adama denir; yukālu: رَجُلٌ هَاعٌ أَيْ حَرِيصٌ

اَلْمِهْوَعُ [el-mihvaʿ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) ve

اَلْمِهْوَاعُ [el-mihvāʿ] (مِصْبَاحٌ [miṣbāḥ] vezninde) Cenkte olan çığıltıya ve gırīv ve feryāda denir.

هُوَاعٌ [huvāʿ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Şühūr-ı ʿArabiyye'den şehr-i zi'l-kaʿdenin ism-i kadīmidir. Cemʿi هُوَاعَاتٌ [huvāʿāt] gelir hā'nın zammıyla ve أَهْوِعَةٌ [ehviʿat] gelir, أَجْوِبَةٌ [ecvibet] gibi.

اَلتَّهَوُّعُ [et-tehevvuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznnde) Zoraki ʿamel ile kusmak maʿnāsınadır; yukālu: تَهَوَّعَ الرَّجُلُ الْقَيْءَ إِذَا تَكَلَّفَهُ

اَلتَّهْوِيعُ [et-tehvīʿ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Kusturmak maʿnāsınadır; tekūlu: هَوَّعْتُهُ مَا أَكَلَ أَيْ قَيَّأْتُهُ إِيَّاهُ

[ه ي ع]

اَلْهَيْعَةُ [el-heyʿat] (hā'nın fethiyle) ve اَلْهَائِعَةُ [el-hāʾiʿat] Düşman tarafından mesmūʿ olan korkunç āvāza denir ki ondan derūna havf ve endīşe ʿārız olur; yukālu: دَهَّشَتْهُ الْهَيْعَةُ وَالْهَائِعَةُ أَيِ الصَّوْتُ الَّذِي يَفْزَعُ مِنْهُ وَيَخَافُ مِنْ عَدُوٍّ Ve zaʿf-ı beden ve zaʿf-ı hālle olan sūʾ-i hırsa denir, هَاعٌ [hāʿ] dahi denir.

اَلْهَاعُ [el-hāʿ] ve اَلْهَائِعُ [el-hāʾiʿ] Bu aslı üzeredir, evvelki maklūbdur, korkak olup zaʿīf ve nā-tüvān olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ هَاعٌ لَاعٌ وَهَائِعٌ لَائِعٌ أَيْ جَبَانٌ ضَعِيفٌ Ve هَاعٌ [hāʿ] هَيْعَةٌ [heyʿat] gibi zaʿīf kimsede olan sūʾ-i hırsa denir; yukālu: فُلَانٌ بِهِ هَيْعَةٌ وَهَاعٌ أَيْ سُوءُ الْحِرْصِ مَعَ ضَعْفٍ

اَلْهَيْعُ [el-heyʿ] (بَيْعٌ [beyʿ] vezninde) Yer yüzüne yayılmak maʿnāsınadır; yukālu: هَاعَ الشَّيْءُ يَهِيعُ وَيَهَاعُ هَيْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا انْبَسَطَ يَعْنِي عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ Ve korkak olmak maʿnāsınadır, هُيُوعٌ [huyūʿ] gibi, ke-mā se-yuzkeru. Ve kurşun erimek maʿnāsınadır; yukālu: هَاعَ الرَّصَاصُ إِذَا ذَابَ Ve zoraki kusmak maʿnāsınadır; yukālu: هَاعَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى تَهَوَّعَ Ve deveyi suya götürmek maʿnāsınadır; yukālu: هَاعَ الْإِبِلَ إِلَى الْمَاءِ إِذَا أَرَادَهَا Ve acıkmak maʿnāsınadır, yukālu: هَاعَ الرَّجُلُ إِذَا جَاعَ Ve zaʿf-ı hālle pek harīs olmak maʿnāsınadır; yukālu: هَاعَ الرَّجُلُ إِذَا كَانَ ضَعِيفًا مَعَ حِرْصٍ Ve kalb sıkıntısına uğramak maʿnāsınadır; tekūlu: هِعْتُ أَهَاعُ أَيْ ضَجِرْتُ

اَلتَّهَيُّعُ [et-teheyyuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bu dahi bir nesne yer yüzüne yayılmak maʿnāsınadır; yukālu: تَهَيَّعَ الشَّيْءُ إِذَا انْبَسَطَ

اَلْهُيُوعُ [el-huyūʿ] (رُجُوعٌ [rucūʿ] vezninde) ve اَلْهَيَعَانُ [el-heyeʿān] (fetehātla) Korkak olmak maʿnāsınadır; yukālu: هَاعَ الرَّجُلُ هَيْعًا وَهُيُوعًا وَهَيَعَانًا إِذَا جَبُنَ

هَاعَانُ [Hāʿān] Esmādandır: Mişraḥ b. Hāʿān tābiʿīndendir. Ve Cuʿşul b. Hāʿān muhaddisīndendir. Ve Hāʿān b. eş-Şeyṭān, Benū Ḫayşeme'den bir kimsedir.

اَلْهَائِعُ [el-hāʾiʿ] Karanu geceye denir; yukālu: لَيْلٌ هَائِعٌ أَيْ مُظْلِمٌ

اَلْهِيَاعُ [el-hiyāʿ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Çabuk esen rüzgāra denir; yukālu: رِيحٌ هِيَاعٌ لِيَاعٌ أَيْ سَرِيعَةٌ

اَلْمَهْيَعُ [el-mehyaʿ] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) Bol ve açık yola denir; yukālu: طَرِيقٌ مَهْيَعٌ أَيْ بَيِّنٌ Cemʿi مَهَائِعُ [mehāʾiʿ] gelir.

مَهْيَعَةُ [Mehyeʿat] (مَفْزَعَةٌ [mefzeʿat] vezninde) Ḥaremeyn beyninde Cuḥfe ismiyle müteʿaref mevziʿe denir ki huccāc-ı Şām'ın mīkātıdır.

اَلْمُتَهَيِّعُ [el-muteheyyiʿ] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Cāʾir ve sitem-kār adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُتَهَيِّعٌ أَيْ جَائِرٌ Ve şerr ve kerīheye sürʿat edip üşüntü eden adama denir.

اَلْمُنْهَاعُ [el-munhāʿ] (mīm'in zammıyla) مُتَهَيِّعٌ [muteheyyiʿ] maʿnāsınadır.

اَلْإِنْهِيَاعُ [el-inhiyāʿ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Bir nesne yer yüzüne yayılmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْهَاعَ الشَّرَابُ إِذَا جَرَى وَانْبَسَطَ

FASLU'L-YĀʾİ'T-TAHTİYYE
(فَصْلُ الْيَاءِ)

[ي ت ع]

اَلْيَتُوعُ [el-yetūʿ] (tā-yı fevkıyye ile صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

اَلْيَتُّوعُ [el-yettūʿ] (تَنُّورٌ [tennūr] veznin-de) Mutlakan sütlü olup tabīʿatı müshil ve muhrik ve mukattiʿ olan nebāta denir ki sütleğen taʿbīr olunur. Envāʿı çoktur. Meşhūru yedi güne nebāttır. 1) شُبْرُمٌ [şubrum] 2) لاَعِيَةٌ [lāʿiyet] 3) عَرْطَنِيثَا [ʿarṭanīṯā] 4) مَاهُودَانَةٌ [māhūdānet] 5) مَازَرْيُونُ [māzeryūn] 6) عُشَرٌ [ʿuşer] 7) فَنْجَكَشْتُ [fencekeşt] dedikleri nebāttır. Ve işbu nebātlar tarīkleriyle yaʿnī muslihlerini mezc ve evzānlarını kütüb-i tıbbiyyede bast eyledikleri üzere istiʿmāl olunmaz ise mühliktir. Ve bunda tā'nın takdīmiyle de lügattır, niteki mahallinde zikr olundu.

[ي ث ع]

يُثَيْعٌ [Yuṯeyʿ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) أُثَيْعٌ [Uṯeyʿ] dahi derler, tābiʿīnden Zeyd'in ki rüvāttandır, pederi ismidir. Ve Yuṯeyʿ b. Bekr, ʿAdvān kabīlesi ricālindendir. Ve Yuṯeyʿ b. el-Erġam, Eşʿariyyūn kabīlesi ricālindendir. Ve Yuṯeyʿ b. Ezde, Laḫm kabīlesindendir.

يَثْيِعُ [Yeṯyiʿ] (يَضْرِبُ [yaḍribu] vezninde) İbnu'l-Hūn b. Ḫuzeyme'dir.

أَيْثَعُ [Eyṯaʿ] (أَحْمَدُ [aḥmed] vezninde) İbn Neẕīr'dir ki Becīle kabīlesindendir. Ve Eyṯaʿ b. Muleyḥ b. el-Hūn, Ḳāre kabīlesinin cummāʿıdır ki o şuʿbeler mezbūra müntehī ve onda müctemiʿ olur.

[ي د ع]

اَلْأَيْدَعُ [el-eydaʿ] (hemzenin ve dāl'ın fethiyle) Zaʿferāna denir. Ve بَقَّمٌ [baḳḳam] çöpüne denir. Ve iki kardeş kanı dedikleri dārūya denir. Ve başka bir nevʿ kırmızı zamk ismidir ki صَبِرٌ [ṣabir] celb olunan Suḳuṭrā cezīresinden celb ve onunla yaralara devā olunur. Ve bir şecer ismidir ki ahşābıyla siyāb sıbg olunur, ʿalākavlin hınnādan bir günedir. Ve bir kuşun ismidir.

يَدِيعُ [Yedīʿ] (يَبِيعُ [yebīʿu] vezninde) Fedek ile Ḫayber beyninde bir mevziʿ adıdır.

يَدَعَةُ [Yedeʿat] (fetehātla) Beyne'l-Haremeyen bir berriyye adıdır.

يَدَعَانُ [Yedeʿān] (fetehātla) Bir vādī ismidir ki onda imāmü'l-enbiyāʾ ʿaleyhi efdalü't-tehāyā hazretlerinin bir mescidleri vardır; Ḫuneyn gazvesinde vādī-i mezbūr muʿasker-i haşerāt-ı Hevāzīn idi. Ve مَبْدُوعٌ [Memdūʿ] ki bir feres ismidir, bā-yı muvahhade iledir, Cevherī vehmine mebnī yā-yı tahtiyye ile sebt eyledi.

اَلْإِيدَاعُ [el-īdāʿ] (hemzenin kesriyle) Hacc eylemeyi kendi nefsine īcāb ve ilzām eylemek maʿnāsınadır ki murād ihrāma girmek için tīb sürünmekle iltizām eylemektir; yukālu: أَيْدَعَ فُلاَنٌ الْحَجَّ عَلَى نَفْسِهِ إِذَا أَوْجَبَهُ

اَلتَّيْدِيعُ [et-teydīʿ] Bir nesneyi أَيْدَعٌ [eydaʿ]-ı mezkūr ile boyamak maʿnāsınadır; yukālu: يَدَعَهُ إِذَا صَبَغَهُ بِالْأَيْدَعِ

[ي ر ع]

اَلْيَرَاعُ [el-yerāʿ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Ateş böceğine denir. Ve kamışa denir, قَصَبٌ [ḳaṣab] maʿnāsına. Müfredleri يَرَاعَةٌ [yerāʿat]tır. Ve

يَرَاعٌ [yerāʿ] Sivrisinek tarzında bir güne

ufak sineğe denir ki yüze göze üşüntü eder, üyez dedikleridir. Ve korkak, cebān kimseye ıtlāk olunur.

اَلْيَرَعُ [el-yeraʿ] (fethateynle) Bu dahi yüze üşen bir türlü sivri sineğe denir. Ve

يَرَعٌ [yeraʿ] Masdar olur, korkak olmak maʿnāsınadır; yukālu: يَرِعَ الرَّجُلُ يَرَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ يَرَاعًا أَيْ جَبَانًا

اَلْيَرَاعَةُ [el-yerāʿat] (بَرَاعَةٌ [berāʿat] vezninde) يَرَاعٌ [yerāʿ]ın müfredidir, bir dāne kamışa denir. Ve ahmak ve bī-magz kimseye ıtlāk olunur. Ve korkak, bī-zehre adama ıtlāk olunur. Ve devekuşuna denir. Ve sazlığa ve bük taʿbīr olunan meşeliğe denir.

يَرَعَةُ [Yereʿat] (fetehātla) Fezāre kabīlesine mahsūs bir mevziʿ adıdır.

اَلْيَرْعُ [el-yerʿ] (زَرْعٌ [zerʿ] vezninde) Buzağıya denir.

اَلْيَرُوعُ [el-yerūʿ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Korkuya denir, lākin lügat-ı rediyyedir ki ehl-i Şiḥr istiʿmāl ederler; yukālu: أَخَذَهُ الْيَرُوعُ أَيِ الْفَزَعُ وَالرُّعْبُ

[ي ع ي]

اَلْيَعْيَاعُ [el-yaʿyāʿ] (ثَرْثَارٌ [ṯarṯār] vezninde) ʿArab uşakları birbirine bir nesne attıkta tekellüm ederler. Bunun yā'sını meksūr eylemek cāʾiz değildir.

يَعْ [yaʿ] (قَدْ [ḳad] vezninde) Çocuklara mahsūs kelime-i āzārdır, bir murdār nesnenin tenāvülünden zecr ederler, ehl-i Fürs'ün kiḫ dedikleri gibi.

[ي ز ع]

اَلْيَازِعُ [el-yāziʿ] (zāy-ı muʿcemenin kesriyle) وَازِعٌ [vāziʿ] lafzında lügattır ki Huẕeyl kabīlesine mahsūstur, niteki Ḥuṣayb-ı Huẕelī'nin düşmandan firārını beyān zımnında nazm eylediği işbu beytte vārid olmuştur: "لَمَّا عَرَفْتُ بَيْنَ عَمْرٍو وَيَازِعَهُمْ || أَيْقَنْتُ أَنِّي لَهُمْ فِي هَذِهِ قَوَدُ"

[ي ف ع]

اَلْيَفَعُ [el-yefaʿ] (yā'nın ve fā'nın fethiyle) ve

اَلْيَفَاعُ [el-yefāʿ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Höyüğe ve topraktan tepeye denir; tekūlu: عَلَوْتُ الْيَفَعَ وَالْيَفَاعَ أَيِ التَّلَّ

اَلتَّيَفُّعُ [et-teyeffuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Tepeye ve höyüğe çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: تَيَفَّعَ الرَّجُلُ إِذَا صَعِدَ الْيَفَاعَ

اَلْيُفُوعُ [el-yufūʿ] (yā'nın zammıyla) Yüksek yerlerer denir; müfredi يَفَعٌ [yefaʿ]dır; yukālu: أَمْكِنَةٌ يُفُوعٌ أَيْ مُرْتَفِعَةٌ

اَلْيَافِعُ [el-yāfiʿ] (fā'nın kesriyle) Yetişmiş yāl ü bāl sāhibi oğlana denir; yukālu: غُلَامٌ يَافِعٌ أَيْ مُتَرَعْرِعٌ Cemʿi يَفَعَةٌ [yefeʿat]tir, طَلَبَةٌ [ṭalebet] vezninde ve يُفْعَانٌ [yufʿān]dır, كُثْبَانٌ [kuṯbān] vezninde. Ve yirmi yaşına mütekārib civāna denir; يَفَعٌ [yefʿ]-i ātīden meʾhūzdur; أَيْفَعَ sīgasından olarak مُوفِعٌ denmez; ve yukālu: غُلَامٌ يَفَعٌ مُحَرَّكَةً Bunun cemʿi أَيْفَاعٌ [eyfāʿ] gelir; yukālu: غُلَامٌ يَفَعَةٌ مُحَرَّكَةً أَيْضًا وَلَا يُثَنَّى وَلَا يُجْمَعُ Ve

يَافِعٌ [Yāfiʿ] Bir mevziʿ adıdır. Ve Benū Sevde b. ʿAmr'ın biraderi olan Vālibe'nin feresi ismidir. Ve Ruʿayn kabīlesinden münşaʿib bir kabīlenin pederi ismidir; ashābdan Muberriḥ b. Şihāb el-Yāfiʿī er-Ruʿaynī o kabīledendir. Ve Yāfiʿ b. ʿĀmir muhaddistir.

اَلْيَافِعِيُّونَ [el-Yāfiʿiyyūn] Muhaddisīnden bir cemāʿattir.

اَلْيَفْعُ [el-yefʿ] (نَفْعٌ [nefʿ] vezninde) Yükseğe çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: يَفَعَ الْجَبَلَ يَفْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا صَعِدَهُ Ve oğlan yirmi

yaşına yaklaşmak maʿnāsınadır; yukālu: يَفَعَ الْغُلَامُ إِذَا رَاهَقَ الْعِشْرِينَ

اَلْإِيفَاعُ [el-īfāʿ] (hemzenin kesriyle) يِفْعٌ [yefʿ] maʿnāsınadır; yukālu: أَيْفَعَ الْغُلَامُ بِمَعْنَى يَفَعَ فَهُوَ يَافِعٌ لاَ مُوفِعٌ Yaʿnī rubāʿīden ism-i fāʿili müstaʿmel değildir.

اَلْيَافِعَاتُ [el-yāfiʿāt] Vüsʿ-i tākattan hāric olup sāhibini basıp maglūb eden umūr ve ahvāle ıtlāk olunur; yukālu: أُمُورٌ يَافِعَاتٌ وَهِيَ مَا عَلَا وَغَلَبَ مِنْهَا فَلَمْ يُطَقْ Ve pek yüksek dağlara denir; yukālu: جِبَالٌ يَافِعَاتٌ أَيْ شُمَّخٌ

اَلْمَيْفَعَةُ [el-meyfeʿat] (مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde) Yüksek arza denir.

مَيْفَعُ [Meyfāʿ] ve

مَيْفَعَةُ [Meyfeʿat] (mīm'lerin fethiyle) Yemen sāhilinde iki beldedir ki miyāneleri iki merhaledir.

أَيْفَعُ [Eyfaʿ] (أَحْمَدُ [aḥmed] vezninde) Rüvāt-ı ehādīsten bir kimsedir ki Saʿīd b. Cubeyr'den rivāyet eylemiştir, lākin zaʿīfü'r-rivāyedir. Ve Eyfaʿ b. ʿAbdulkelāʿī ve Eyfaʿ b. Nākūr Ẕu'l-Kelāʿ sahābīlerdir, ʿalā-kavlin İbn Nākūr'un ismi Semeyfaʿ yāhūd İsmeyfaʿ'dır.

[ي ن ع]

اَلْيَنْعُ [el-yenʿ] (مَنْعٌ [menʿ] vezninde) ve

اَلْيُنْعُ [el-yunʿ] (yā'nın zammıyla) ve

اَلْيُنُوعُ [el-yunūʿ] (رُجُوعٌ [rucūʿ] vezninde) Yemiş olmakla devşirime gelmek maʿnāsınadır; yukālu: يَنَعَ الثَّمَرُ يَنْعًا وَيُنْعًا وَيُنُوعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَالثَّانِي إِذَا حَانَ قِطَافُهُ

اَلْإِينَاعُ [el-īnāʿ] (hemzenin kesriyle) يِنْعٌ [yenʿ] maʿnāsınadır; yukālu: أَيْنَعَ الثَّمَرُ بِمَعْنَى يَنَعَ

اَلْيَانِعُ [el-yāniʿ] Pek kırmızı nesneye denir; yukālu: دَمٌ يَانِعٌ أَيْ شَدِيدُ الْحُمْرَةِ Ve göyünmüş ve olmuş yemişe denir; yukālu: ثَمَرٌ يَانِعٌ أَيْ نَاضِجٌ [Ve] يَانِعٌ [yāniʿ]in cemʿi يَنْعٌ [yenʿ] gelir, صَاحِبٌ [ṣāḥib] veصَحْبٌ [ṣaḥb] gibi.

اَلْيَنِيعُ [el-yenīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) يَانِعٌ [yāniʿ] maʿnāsınadır.

اَلْيَنْعُ [el-yunʿ] (yā'nın zammıyla) Bir nevʿ ulu ağaç ismidir.

اَلْيَنَعُ [el-yenaʿ] (fethateynle) ʿAkīk dedikleri taştan bir nevʿin ismidir.

اَلْيَنَعَةُ [el-yeneʿat] (fetehātla) Bir güne kırmızı boncuk adıdır. Saʿīd b. Vehb el-Yenāʿī, صَحَابِيٌّ [saḥābiyy] vezninde, tābiʿīndendir.

BĀBU'L-ĠAYNİ'L-MUᶜCEME
(بَابُ الْغَيْنِ الْمُعْجَمَةِ)

FASLU'L-HEMZE
(فَصْلُ الْهَمْزَةِ)

[أ ب غ]

عَيْنُ أُبَاغَ [ᶜAynu Ubāġ] (izāfetle ve hemzenin harekāt-ı selāsıyla) Şām'da bir mevziᶜ adıdır, ᶜalā-kavlin Kūfe ile Raḳḳa beyninde vākiᶜdir. Riyāşī dedi ki ᶜAynu Ubāġ, Baġdād ile Raḳḳa eyāletinin ismidir.

[أ ر غ]

أَرْغَيَانُ [Erġayān] (أَصْبَهَانُ [eṣbahān] vezninde) Neysābūr kazāsında bir nāhiye ismidir.

FASLU'L-BĀᵓİ'L-MUVAHHADE
(فَصْلُ الْبَاءِ الْمُوَحَّدَةِ)

[ب ب غ]

اَلْبَبْغَاءُ [el-bebġāᵓ] (bā-yı ūlānın fethi ve sāniyenin sükūnuyla ve baᶜzen sāniye müşedded olur) Bir güne yeşil kuşun ismidir, Türkīde tahrīfle papağan dedikleridir, Fārisīde tūtī derler. Ekserī yeşil olur, kābil-i taᶜlīm bir maᶜrūf kuştur. Ve

بَبْغَاءُ [Bebġāᵓ] Ebu'l-Ferec ᶜAbdulvāḥid b. Naṣr el-Maḫzūmī nām şāᶜirin lakabıdır, lisānı pepeyi olduğu için telkīb eylediler.

[ب ث غ]

اَلْبَثَغُ [el-beṯaġ] (bā'nın ve ṯā-yı müsellesenin fethiyle) Bedende kan galebe edip zuhūr eylemeğe denir.

[ب د غ]

اَلْبَدَغُ [el-bedaġ] (fethateynle) Murdāra bulaşıp ālūde olmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَدِغَ بِالْعَذِرَةِ بَدَغًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَلَطَّخَ وَكَذَا يُقَالُ بَدِغَ بِالشَّرِّ Ve kızak gibi makᶜad üzere sürünerek yürümeğe denir.

اَلْبَدِغُ [el-bediġ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Ālūde kimseye denir, zāhirī ve maᶜnevī olsun. Ve hāli hoş ve vücūdu tāb u tarāvetli adama denir; cemᶜinde بَدِغُونَ [bediġūn] denir; yukālu: هُمْ بَدِغُونَ أَيْ سِمَانٌ حَسَنَةُ الْأَحْوَالِ Ve ashābdan Ḳays b. ᶜĀṣim el-Minḳarī lakabıdır ki Cāhiliyyet'te onunla zebānzede idi.

اَلْبَدْغُ [el-bedġ] (لَدْغٌ [ledġ] vezninde) Cevz ve bādem misilli nesne kırmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَدَغَ الْجَوْزَ وَاللَّوْزَ بَدْغًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا كَسَرَهُ

اَلْبِدْغُ [el-bidġ] (bā'nın kesriyle) Dāᵓimā esvābına yestehler olan kimseye denir.

اَلْبَدَاغَةُ [el-bedāġat] (بَلَاغَةٌ [belāġat] vezninde) Dāᵓimā esvābına yestehler olmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَدُغَ فُلَانٌ بَدَاغَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ فَهُوَ بِدْغٌ أَيْ خَارِئٌ فِي ثِيَابِهِ

اَلْأَبْدَغُ [el-Ebdaġ] (أَحْمَدُ [aḥmed] vezninde) Bir mevziᶜ adıdır.

[ب ر ز غ]

اَلْبُرْزُغُ [el-burzuġ] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) Delikanlılık hengāmının cünbüş ve neşātına denir ki kavak yeli esme taᶜbīr olunur; yukālu: فِي رَأْسِهِ بُرْزُغُ الشَّبَابِ أَيْ نَشَاطُهُ Ve etine dolu, gövdesi sımsıkı genç delikanlıya denir.

اَلْبُرْزُوغُ [el-burzūġ] (عُصْفُورٌ [ᶜuṣfūr] vezninde) ve

اَلْبِرْزَاغُ [el-birzāġ] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] vezninde) Bunlar da etine dolu delikanlıya denir.

[ب ر غ]

اَلْبَرَغُ [el-berġ] (bā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Ağızdan akan salyara denir; yukālu: يَسِيلُ بَرَغُهُ أَيْ لُعَابُهُ

اَلْبَرَغُ [el-beraġ] (fethateynle) Tenaᶜum ve tereffüh eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: بَرِغَ الرَّجُلُ بَرَغًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَنَعَّمَ

[ب ز غ]

اَلْبَزْغُ [el-bezġ] (bā'nın fethi ve zāy'ın sükūnuyla) ve

اَلْبُزُوغُ [el-buzūġ] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) Güneş doğmak, ᶜalā-kavlin henüz doğmağa başlamak maᶜnāsınadır; yukālu: بَزَغَتِ الشَّمْسُ بَزْغًا وَبُزُوغًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَرَقَتْ أَوْ هُوَ ابْتِدَاءُ الطُّلُوعِ Bu maᶜnā بَيْطَارٍ [bezġu bayṭār] dan meᵓhūzdur. Ve

بُزُوغٌ [buzūġ] Devenin azı dişi yarıp çıkmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَزَغَ نَابُ الْبَعِيرِ إِذَا

طَلَعَ Ve

بَزْغٌ [bezġ] Neşter ile damarı yarıp kan almak maᶜnāsınadır; yukālu: بَزَغَ الْحَاجِمُ وَالْبَيْطَارُ بَزْغًا إِذَا شَرَطَ

اَلْمِبْزَغُ [el-mibzaġ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Neşştere denir,مِشْرَطٌ [mişraṭ] maᶜnāsına.

اَلْبَزِيغُ [el-Bezīġ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir maᶜrūf feres ismidir. Ve Bezīġ b. Ḫālid bir kimsedir ki Eşᶜaş fitnesinde katl olundu.

بَيْزَغُ [Beyzaġ] (حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) ᶜIrāḳ'ta bir karye adıdır.

اَلْإِبْتِزَاغُ [el-ibtizāġ] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Mevsim-i bahārın evāᵓili zuhūr eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِبْتَزَغَ الرَّبِيعُ إِذَا جَاءَ أَوَّلُهُ

[ب س ت غ]

بَسْتِيغُ [Bestīġ] (bā'nın fethiyle) Neysābūr kazāsında bir karyedir; Şebīb ve ᶜAlī ibnā Aḥmed el-Bestīġiyyān ki muhaddislerdir, oraya mensūblardır.

[ب ش غ]

اَلْبُشْغُ [el-buşġ] (bā'nın zammı ve şīn-i muᶜcemenin sükūnuyla) Çisinti yağmura denir; yukālu: يَمْطُرُ الْبُشْغُ أَيِ الْمَطَرُ الضَّعِيفُ

اَلْبَشْغُ [el-beşġ] (bā'nın fethiyle) Çisinti yağmak maᶜnāsınadır; yukālu: بُشِغَتِ الْأَرْضُ عَلَى الْمَجْهُولِ بَشْغًا أَيْ بُغِشَتْ

اَلْبَشْغَةُ [el-beşġat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir mikdārca çisintiye denir; yukālu: بَشْغَةٌ مِنَ الْمَطَرِ أَيْ بَغْشَةٌ

اَلْإِبْشَاغُ [el-ibşāġ] (hemzenin kesriyle) Çisinti yağdırmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَبْشَغَ اللهُ الْأَرْضَ أَيْ أَبْغَشَهَا

[ب ط غ]

اَلْبَطْغُ [el-baṭġ] (bā'nın ve ṭā'nın fethiyle) بَدْغٌ [bedġ] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu; yukālu: بَطَغَ بِالْعَذِرَةِ بَطْغًا بِمَعْنَى بَدَغَ

[ب غ غ]

اَلْبُغْبُغُ [el-buġbuġ] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) İpi kısacık yaᶜnī suyu yakın kuyuya denir.

اَلْبُغَيْبِغُ [el-buġaybiġ] Ondan musaggar bünyesiyledir. Bu maᶜnādandır ki ᶜArablar "filān pekçe ıraklaşmayarak bir baş seğirtti" diyecek yerde عَدَا طَلَقًا بُغَيْبِغًا derler. Ve

بُغَيْبِغٌ [buġaybiġ] Erkek semiz geyiğe denir; tekūlu: صِدْتُ بُغَيْبِغًا وَهُوَ تَيْسُ الظِّبَاءِ السَّمِينُ

اَلْبُغَيْبِغَةُ [el-Buġaybiġat] (hā'yla) Medīne kazāsında bir çiftlik, ᶜalā-kavlin suyu firāvān bir çeşme adıdır ki etrāfında katı vāfir nahlistān vardır; āl-i kirām-ı Hazret-i Nebevī'ye mahsūstur.

اَلْبَغُّ [el-baġġ] (bā'nın fethi ve ġayn'ın teşdīdiyle) Bedende kan kaynamak maᶜnāsınadır; yukālu: بَغَّ الدَّمُ بَغًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا هَاجَ

اَلْبُغُّ [el-buġġ] (bā'nın zammıyla) Küçük erkek deveye denir.

اَلْبَغْبَغَةُ [el-baġbeġat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bir güne deve kükremesinden hikāyedir ki bag bag diyerek kükrer. Ve uykuda olan kimsenin horuldayışından hikāyedir; tekūlu: سَمِعْتُ بَغْبَغَتَهُ أَيْ غَطِيطَهُ فِي النَّوْمِ Ve

بَغْبَغَةٌ [baġbeġat] Ayakla basıp çiğnemek maᶜnāsınadır; yukālu: بَغْبَغَ الْبِسَاطَ إِذَا دَاسَهُ وَوَطِئَهُ ve yukālu: بَغْبَغَهُمُ الْجَيْشُ إِذَا دَاسَهُمْ وَوَطِئَهُمْ

اَلْمُبَغْبِغُ [el-mubaġbiġ] (ism-i fāᶜil bünyesiyle) Bir nesneyi ve bir sözü karış muruş edici kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مُبَغْبِغٌ أَيْ مُخَلِّطٌ Ve be-gāyet ᶜacele ve sürᶜat eder olan adama denir.

اَلْمُبَغْبَغُ [el-mubaġbaġ] (ism-i mefᶜūl bünyesiyle ve fāᶜil bünyesiyle cāᵓizdir) Yakın mesāfeye denir; yukālu: قَرَبٌ مُبَغْبَغٌ أَيْ قَرِيبٌ

[ب ل غ]

اَلْبُلُوغُ [el-bulūġ] (فُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) Erişmek ve yetişmek maᶜnāsınadır, gerek zamān ve gerek mekān ve gerek umūr-ı mukaddereden bir emr olsun yāhūd yetişmeğe yaklaşıp çatmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَلَغَ الْمَكَانَ بُلُوغًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا وَصَلَ إِلَيْهِ أَوْ شَارَفَ عَلَيْهِ Ve oğlan yetişip kāmil olmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: بَلَغَ الْغُلَامُ إِذَا أَدْرَكَ Ve bir adam fevka't-tāka mihnet ve meşakkate uğramak maᶜnāsınadır ki nihāyet-i derece-i mihnete bālig olmaktan ᶜibārettir; yukālu: بُلِغَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا جُهِدَ

اَلْأَبْلَغُ [el-eblaġ] (أَفْعَلُ [efᶜal] vezninde) Kendide mübālaga olunmuş nesneye denir; yukālu: ثَنَاءٌ أَبْلَغُ أَيْ مُبَالَغٌ فِيهِ Ve bu ism-i mefᶜūlden mesūgdur.

اَلْبَالِغُ [el-bāliġ] İyi nesneye denir ki murād iyilikte nihāyete vāsıl olacaktır; yukālu: شَيْءٌ بَالِغٌ أَيْ جَيِّدٌ وَقَدْ بَلَغَ مَبْلَغًا يَعْنِي فِي الْجَوْدَةِ Ve yetişmiş oğlana denir. Ve yetişmiş kıza da vasf olur, بَالِغَةٌ [bāliġat] gibi; yukālu: غُلَامٌ بَالِغٌ وَجَارِيَةٌ بَالِغٌ وَبَالِغَةٌ أَيْ مُدْرِكَةٌ

اَلتَّبْلِغَةُ [et-tebliġat] (تَكْرِمَةٌ [tekrimet] vezninde) Şol hurde ipe denir ki onunla kuyunun ipi kovanın ortasında olan ağaçta bağlı olan ipe eklenir; yukālu: وَصَلَ رِشَاءَهُ بِالتَّبْلِغَةِ وَهِيَ حَبْلٌ يُوصَلُ بِهِ الرِّشَاءُ إِلَى الْكَرَبِ Cemᶜi تَبَالِغُ [tebāliġ] gelir.

اَلْبَلْغُ [el-belġ] (bā'nın fethi ve kesri ve lām'ın sükūnuyla) ve

اَلْبَلْغَةُ [el-belġat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) بَالِغٌ [bāliġ] maᶜnāsına müstaᶜmeldir; ve minhu yukālu: أَحْمَقُ بَلْغٌ وَبَلْغَةٌ أَيْ مَعَ حَمَاقَتِهِ يَبْلُغُ مَا يُرِيدُ أَوْ نِهَايَةٌ فِي الْحُمْقِ Yaᶜnī "Filān fī zātihi ahmak ve nādān iken müsāᶜade-i bahtla murādına vāsıl ve bālig olmaktadır" yāhūd "Derece-i hamākatin nihāyetine bāligdir" demektir; ve tekūlu'l-ᶜArabu: اَللَّهُمَّ سَمْعٌ لاَ بَلْغٌ وَسَمْعًا لاَ بَلْغًا وَيُكْسَرُ السِّينُ فِيهِمَا أَيْ نَسْمَعُ بِهِ وَلاَ يَتِمُّ أَوْ يَقُولُهُ مَنْ سَمِعَ خَبَرًا لاَ يُعْجِبُهُ Yaᶜnī ᶜArablar bir fenā ve isābetinden ihtirāz ve istiᶜāze olunacak bir kelām istimāᶜ eyleseler سَمْعًا لاَ بَلْغًا أَللَّهُمَّ سَمْعٌ لاَ بَلْغٌ yāhūd derler ki "Kelām-ı mezbūr istimāᶜ eylediğimiz ile iktifā olunup tamām olmasın demektir" ki sonu çıkmasın taᶜbīr olunur. Ve ᶜinde'l-baᶜz kelām-ı mezbūr bir dil-nişīn olmayacak bārid ve nā-hoş kelām istimāᶜında īrād olunur; ve yekūlūne: أَمْرُ اللهِ بَلْغٌ أَيْ بَالِغٌ نَافِذٌ Yaᶜnī Hudā-yı müteᶜālin emr ve fermānı murād-ı şerīfleri olan mahalle bālig ve nāfizdir; ve yukālu: جَيْشٌ بَلْغٌ أَيْ بَالِغٌ وَبَلْغٌ وَبَلِيغٌ Ve fasīh adama denir, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْبِلْغُ [el-bilġ] (bā'nın kesriyle) Pek habīs demektir ki nihāyetine bāligdir; yukālu: رَجُلٌ بِلْغٌ مِلْغٌ أَيْ خَبِيثٌ Ve belīg adama denir.

اَلْبِلِغُ [el-bileġ] (عِنَبٌ [ᶜineb] vezninde) ve

اَلْبَلَاغَى [el-belāġā] (سَكَارَى [sekārā] vezninde) ve

اَلْبُلَاغَى [el-bulāġā] (حُبَارَى [ḥubārā] vezninde) Bunlar da belīg adama denir; yukālu: رَجُلٌ بَلْغٌ وَبِلْغٌ وَبِلَغٌ وَبَلَاغَى وَبُلَاغَى أَيْ بَلِيغٌ فَصِيحٌ

اَلْبَلِيغُ [el-belīġ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Şol fasīh ve mütekellim adama denir ki ᶜibāret ve beyān-ı lisānıyla künh-i zamīrini ve nihāyet-i merāmını edā eder ola; yukālu: خَطِيبٌ بَلِيغٌ أَيْ فَصِيحٌ يَبْلُغُ بِعِبَارَتِهِ كُنْهَ ضَمِيرِهِ

اَلْبَلَاغَةُ [el-belāġat] (فَصَاحَةٌ [feṣāḥat] vezninde) Bir adam belīg olmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَلَغَ الرَّجُلُ بَلَاغَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ بَلِيغًا

Müᵓellifin Baṣāᵓir'de beyānına göre بَلَاغَةٌ [belāġat] vusūl maᶜnāsındandır ki فَصَاحَةٌ

[feṣāḥat] sebebiyle kelām ve mütekellim künh-i zamīri taᶜbīre vāsıl, kezālik aksā-yı derece-i irtifāᶜa müntehī olur. Ve beyne'l-ᶜArab iki vech üzeredir: Biri bi-zātihi belīg olmaktır ki onda evsāf-ı selāse müctemiᶜ olmak lāzımdır: Vasf-ı evvel mevzūᶜ-ı lügatında savāb olmaktır, sānī maᶜnā-yı maksūda mutābık olmak, sālis fi-nefsihi sādık olmaktır. Vech-i sānī bi-iᶜtibāri'l-kāᵓil ve'l-makūli-leh belīg olmaktır ki kāᵓil o kelāmla bir merāmı kasd edip ve onu makūlün-leh kabūl edecek vech üzere īrād eylemekten ᶜibārettir. Ve fesāhat ile belāgatın taᶜrīf ve farkları mufassalan kütüb-i maᶜānīde meşrūhtur. Hulāsası budur ki belāgat mütekellimde teᵓlīf-i kelām-ı belīge kudret ve meleke ve kelāmda maᶜa-şarti'l-fesāhat muktezā-yı hāle vech-i mahsūs üzere mutābakattan ᶜibārettir.

اَلْبَلاَغُ [el-belāġ] (سَحَابٌ [seḥāb] veznin-de) Kifāyet maᶜnāsınadır. Kāle'ş-şārih ve minhu kavluhu taᶜālā: ﴿إِنَّ فِي هَذَا لَبَلاَغًا لِقَوْمٍ عَابِدِينَ﴾ Ve أَيْ كِفَايَةً إِبْلاَغٌ [iblāġ] ve تَبْلِيغٌ [teblīġ]den ism olur ki yetiştirmek, īsāl maᶜnāsınadırlar, pes بَلاَغٌ [belāġ] yetiştirilen nesneye denir. Ve yetiştirmeğe ve eriştirmeğe denir ve minhu'l-hadīsu: "كُلُّ رَافِعَةٍ رَفَعَتْ عَلَيْنَا مِنَ الْبَلاَغِ فَلْتُبَلِّغْ عَنَّا" أَيْ مَا بَلَغَ مِنَ الْقُرْآنِ وَالسُّنَنِ أَوِ الْمَعْنَى مِنْ ذَوِي الْبَلاَغِ أَيِ التَّبْلِيغِ İkinciye göre ism-i masdar mevkiᶜine vazᶜ olunmuştur; وَيُرْوَى بِالْكَسْرِ أَيْ مِنَ الْمُبَالِغِينَ فِي التَّبْلِيغِ Ve رَافِعَةٌ [rāfiᶜat]tan cemāᶜat yāhūd nefs murād olmakla كُلُّ جَمَاعَةٍ أَوْ نَفْسٍ تُبَلِّغُ عَنَّا takdīrinde olur ve وَتُذِيعُ مَا نَقُولُهُ فَلْتُبَلِّغْ وَلْتَحْكِ bā'nın kesrine göre mufāᶜaletten masdar olur.

اَلْمُبَالَغَةُ [el-mubālaġat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) ve اَلْبِلاَغُ [el-bilāġ] (جِدَالٌ [cidāl] vezninde) Bir husūsta katᶜan taksīr etmeyip ziyādesiyle cidd ve cehd eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: بَالَغَ فِي الْأَمْرِ مُبَالَغَةً وَبِلاَغًا إِذَا اجْتَهَدَ وَلَمْ يُقَصِّرْ

اَلْبَالِغَاءُ [el-bāliġāᵓ] (lām'ın kesriyle) Pāyhā muᶜarrebidir ki Fārisīde paçalar demektir, koyun ve sığır paçaları maᶜlūmdur; tekūlu: أَكَلْنَا الْبَالِغَاءَ أَيِ الْأَكَارِعَ

اَلْبِلاَغَاتُ [el-bilāġāt] وِشَايَاتٌ [vişāyāt] vezninde ve mürādifidir ki وِشَايَةٌ [vişāyet]in cemᶜidir, gamz ve siᶜāyet maᶜnāsınadır; yukālu: لاَ يَفْلُحُ أَهْلُ الْبِلاَغَاتِ أَيِ الْوِشَايَاتِ

اَلْبُلْغَةُ [el-bulġat] غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Kifāyet edecek mikdārı dirliğe denir; tekūlu: مَا هِيَ إِلاَّ بُلْغَةٌ أَيْ مَا يُتَبَلَّغُ بِهَا مِنَ الْعَيْشِ

اَلْبِلَغِينُ [el-bileġīn] (bā'nın kesri ve zammı ve lām'ın fethiyle) Dāhiye ve āfete ıtlāk olunur; ve minhu kavlu ᶜĀᵓişe radıyallāhu ᶜanhā li-ᶜAlī kerremallāhu vechehu hīne zafire bihā: "لَقَدْ بَلَغْتَ مِنَّا الْبِلَغِينَ" أَيِ الدَّاهِيَةَ أَرَادَتْ بَلَغْتَ مِنَّا كُلَّ مَبْلَغٍ Yaᶜnī "Bizim tarafımızdan her türlü mihnetin nihāyetine bālig oldun" ki gāyetü'l-gāye zahmet ve şiddete düçār oldun demektir. Ve bunun iᶜrābında iki vech vardır. Biri müfred iᶜrābı ki her hālde hāli üzere ibkā ile iᶜrāb yāᵓ ve nūn'a cārī olmaktır, meselā: لَقِيتَ هَذِهِ الْبِلَغِينُ ve مِنَ الْبِلَغِينِ ve الْبِلَغِينَ gibi. Vech-i sānī cemᶜ iᶜrābıyla muᶜreb olmaktır ki dāᵓimā nūn meftūh ve mā-kabli hurūfla muᶜreb olmaktır. Şārihin beyānına göre istiᶜzāmen cemᶜ-i ᶜākil sīgasında istiᶜmāl olunmuştur.

اَلتَّبْلِيغُ [et-teblīġ] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Eriştirmek maᶜnāsınadır; yukālu: بَلَّغَهُ إِلَيْهِ إِذَا أَوْصَلَهُ Ve at ziyādece eşmek için dizginini gevşetip uzatmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: بَلَّغَ الْفَارِسُ إِذَا مَدَّ يَدَهُ بِعِنَانِ فَرَسِهِ لِيَزِيدَ فِي

جَرْيِهِ

اَلتَّبَلُّغُ [et-tebelluġ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) بُلْغَةٌ [bulġat] ile yaᶜnī bir mikdārca nesne ile iktifā edip geçinmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَبَلَّغَ الرَّجُلُ بِكَذَا إِذَا اكْتَفَى بِهِ Ve bir nesneye erişinceye dek renc ve mihnet çekmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَبَلَّغَ الْمَنْزِلَ إِذَا تَكَلَّفَ إِلَيْهِ الْبُلُوغَ حَتَّى بَلَغَ Ve bir ᶜillet pek müştedd olmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: تَبَلَّغَتْ بِهِ الْعِلَّةُ إِذَا اشْتَدَّتْ

[ب و غ]

اَلْبَوْغَاءُ [el-bevġāᵓ] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrāᵓ] veznin-de) Toz gibi be-gāyet hurde ve yumuşak olan toprağa denir. Ve hafīf ve yelkovan ahmak ve nādān kimselere ıtlāk olunur; yukālu:هُمْ بَوْغَاءُ النَّاسِ أَيْ طَاشَتُهُمْ وَحَمْقَائُهُمْ Ve karışkanlık, şüriş maᶜnāsınadır; yukālu: بَيْنَهُمْ بَوْغَاءُ أَيِ اخْتِلاَفٌ Ve

بَوْغَاءُ الطِّيبِ [bevġāᵓu't-ṭīb] Rāyihasından ᶜibārettir; yukālu: إِرْتَفَعَتْ بَوْغَاءُ الطِّيبِ أَيْ رَائِحَتُهُ

بُوغُ [Būġ] (bā'nın zammıyla دٌوهُ [hūd] vez-ninde) Tirmiẕ kazāsında bir karyedir.

بَاغُ [Bāġ] Merv kazāsında bir karye adıdır; muhaddisīnden İsmāᶜīl el-Bāġī oradandır.

بَاغَةُ [Bāġat] Maġrib'de bir belde adıdır.

اَلْبَوْغُ [el-bevġ] (سَوْغٌ [sevġ] vezninde) Gālib olmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir, gūyā ki toprak tozuntusu gibi üste ağar; tekūlu: إِنَّكَ لَعَالِمٌ لاَ تُبَاغُ وَلاَ تُبَاغَانِ فِي التَّثْنِيَةِ وَلاَ تُبَاغُونَ فِي الْجَمْعِ أَيْ لاَ يُقْرَنُ بِكَ مَا يَغْلِبُكَ

اَلتَّبَوُّغُ [et-tebevvuġ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vez-ninde) Vücūdda kan kaynayıp galebe eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَبَوَّغَ الدَّمُ إِذَا هَاجَ Ve bir kimse birine gālib olmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَبَوَّغَ فُلاَنٌ عَلَيْهِ إِذَا غَلَبَ

[ب ه غ]

اَلْبُهُوغُ [el-buhūġ] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) Uyumak maᶜnāsınadır; yukālu: بَهَغَ الرَّجُلُ بُهُوغًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا نَامَ

اَلْبَاهِغُ [el-bāhiġ] Uykucu adama denir; yukālu: رَجُلٌ هَابِغٌ بَاهِغٌ أَيْ نَوَّامٌ

[ب ي غ]

اَلْبَيْغُ [el-beyġ] (بَيْعٌ [beyᶜ] vezninde) Mizācda kan galebe eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: بَاغَ الدَّمُ يَبِيغُ بَيْغًا إِذَا ثَارَ Ve helāk olmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: بَاغَ الرَّجُلُ إِذَا هَلَكَ

اَلْبَيَّاغُ [el-Beyyāġ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Bir fāris ve cündī ismidir.

اَلتَّبْيِيغُ [et-tebyīġ] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Sāᵓir nesnelerden kesilip hemān bir nes-neye katᶜī meyl eylemek maᶜnāsınadır; tekūlu: بَيَّغْتُ بِهِ تَبْيِيغًا أَيِ انْقَطَعْتُ بِهِ Ve bir nesne karış muruş olmak maᶜnāsınadır; yukālu: بُيِّغَ بِهِ الْأَمْرُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا اخْتَلَطَ

اَلتَّبَيُّغُ [et-tebeyyuġ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Bu dahi bir nesne karışmak, şürīde ol-mak maᶜnāsınadır; yukālu: تَبَيَّغَ عَلَيْهِ الْأَمْرُ إِذَا اخْتَلَطَ Ve kan galebe eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَبَيَّغَ الدَّمُ إِذَا هَاجَ وَغَلَبَ Ve süt çoğal-mak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: تَبَيَّغَ اللَّبَنُ إِذَا كَثُرَ

بِيغُو [Bīġū] (bā'nın kesriyle) Maġrib'de bir belde adıdır; Ḳāḍī ᶜİyāḍ Suleymān'ın şeyhi ve şuᶜarāᵓ ve zühhāddan ᶜAlī b. Muḥammed el-Bīġī oradandır.

FASLU'Ş-ŞĀ'İ'L-MÜSELLESE
(فَصْلُ الثَّاءِ الْمُثَلَّثَة)

[ث د غ]

اَلثَّدْغُ [eş-şedġ] (لَدْغٌ [ledġ] vezninde) Baş yarmak maᶜnāsınadır; yukālu: ثَدَغَ رَأْسَهُ ثَدْغًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا شَدَخَهُ

اَلْإِنْثِدَاغُ [el-inşidāġ] (إِنْفِعَالٌ [infiᶜāl] vezninde) ثَدْغٌ [şedġ]ın mutāviᶜidir; yukālu: ثَدَغَ رَأْسَهُ فَانْثَدَغَ

[ث ر غ]

اَلثُّرُوغُ [eş-şurūġ] (şā'nın zammıyla) ثَرْغٌ [şerġ] lafzının cemᶜidir. Ve

ثَرْغٌ [şerġ] (şā'nın fethiyle) Kovanın başında olan salīb-güne iki ağacın aralığına denir.

اَلثَّرْغُ [eş-şeraġ] (fethateynle) Bir adamın kovasının ثَرْغٌ [şerġ]ı ki su oradan sabb olunur, geniş olmak maᶜnāsınadır; yukālu: ثَرِغَ زَيْدٌ ثَرَغًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اتَّسَعَ ثَرْغُهُ أَيْ مَصَبُّ دَلْوِهِ

[ث غ غ]

اَلثَّغْثَغَةُ [eş-şağşeġat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Sözü açık ve selāsetli söylemeyip karış muruş söylemek maᶜnāsınadır; yukālu: ثَغْثَغَ كَلَامَهُ إِذَا خَلَّطَ فِيهِ Ve henüz dişleri bitmemiş çocuk bir nesneyi ısırmak maᶜnāsınadır ki gevelemek taᶜbīr olunur. Ve perīşān ve nā-muntazam kelāma denir; yukālu: كَلَامُهُ مِنْ قَبِيلِ الثَّغْثَغَةِ أَيْ لاَ نِظَامَ لَهُ Ve teftīş ve tefahhus eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: ثَغْثَغَ أَمْرَهُ إِذَا فَتَّشَهُ Ve dişlerini birbirine vurup öttürerek muztaribāne tekellüm eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: يُثَغْثِغُ فِي الْكَلَامِ وَهُوَ فِعْلُ الْمُتَكَلِّمِ الْمُضْطَرِبِ الْمُحَرِّكِ أَسْنَانَهُ فِي فَمِهِ

FASLU'T-TĀ'İ'L-FEVKİYYE
(فَصْلُ التَّاءِ الْفَوْقِيَّة)

[ت غ غ]

اَلتَّغْتَغَةُ [et-taġteġat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Harfleri selāsetle mahreclerinden ihrāc edememekle kelāmı hakkı üzere izhār ve beyān edemeyip tutularak ve döndürerek söylemek maᶜnāsınadır; o adama lisān-ı ᶜavāmda دِغْدِغِيٌّ [diġdiġiyy] derler dāl'ların kesriyle; yukālu: تَغْتَغَ الرَّجُلُ كَلَامَهُ إِذَا رَدَّدَهُ وَلَمْ يُبَيِّنْهُ Ve ism olur, lisānda olan tutkunluğa denir; yukālu: فِي لِسَانِهِ تَغْتَغَةٌ أَيْ رُتَّةٌ وَثِقَلٌ Ve

تَغْتَغَةٌ [taġtaġat] Haly ve āvādanlık āvāzından hikāye olur ki kığıştı taᶜbīr olunur. Ve gülmek āvāzından hikāye olur ki kikirti taᶜbīr olunur.

تِغ تِغ [tiġ tiġ] (tā'ların kesriyle ve ġayn'ın harekāt-ı selāsıyla) Bu dahi āhestece gülmek savtından hikāyedir; yukālu: أَقْبَلُوا تِغ تِغٍ أَيْ مُقَرْقِرِينَ بِالضَّحِكِ Yaᶜnī "Kikir kikir gülerek geldiler."

اَلْمُتَغْتِغُ [el-mutaġtiġ] (ism-i fāᶜil bünyesiyle) Şol adama denir ki dişleri olmadığından yāhūd lisānında lüknet olduğundan sözü bir hoşça semᶜ ve fehm olunmaya; yukālu: هُوَ مُتَغْتِغٌ أَيْ لَمْ يَكَدْ يُسْمَعُ كَلَامُهُ

اَلثَّغْثَغُ [eṣ-ṣaġṣaġ] (فَدْفَدٌ [fedfed] vezninde) ve

اَلثَّغْثَاغُ [eṣ-ṣaġṣāġ] (ثَرْثَارٌ [ṣerṣār] vezninde) Kelāmı bir hoşça beyān edemeyip karışık ve perīşān söyleyen adama denir.

[ث ل غ]

اَلثَّلْغُ [eṣ-ṣelġ] (ṣā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Baş yarmak maᶜnāsınadır; yukālu: ثَلَغَ رَأْسَهُ ثَلْغًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا شَدَخَهُ

اَلْإِنْثِلَاغُ [el-inṣilāġ] (اِنْفِعَالٌ [infiᶜāl] vezninde) Mutāviᶜidir; yukālu: ثَلَغَ رَأْسَهُ فَانْثَلَغَ Ve hurmā yeşillenmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْثَلَغَ النَّخْلُ إِذَا أَرْطَبَ

اَلْأَثْلَغِيُّ [el-eṣleġiyy] (أَحْمَرِيٌّ [aḥmeriyy] vezninde) Ālet-i tenāsüle ıtlāk olunur.

اَلْمُثَلَّغُ [el-muṣellaġ] (مُعَظَّمٌ [muᶜaẓẓam] vezninde) Ağacından düşüp çatlamış olan tāze hurmāya denir yāhūd yağmur darbesiyle düşüp ufanmış olanına denir.

[ث م غ]

اَلثَّمْغُ [eṣ-ṣemġ] (ṣā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Ak nesneyi siyāh nesneye karıştırmak maᶜnāsınadır; yukālu: ثَمَغَ الرَّجُلُ ثَمْغًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا خَلَطَ الْبَيَاضَ بِالسَّوَادِ Ve saçı kınaya çimdirmek maᶜnāsınadır; yukālu: ثَمَغَ رَأْسَهُ بِالْحِنَّاءِ إِذَا غَمَسَهُ وَأَكْثَرَ Ve saça gereği gibi dühn sürmek maᶜnāsınadır; yukālu: ثَمَغَ رَأْسَهُ بِالدُّهْنِ إِذَا بَلَّهُ Ve bir nesneyi kırmızı boya ile gereği gibi boyamak maᶜnāsınadır; yukālu: ثَمَغَ الثَّوْبَ إِذَا صَبَغَهُ مُشْبَعًا وَلاَ يَكُونُ إِلاَّ مِنْ حُمْرَةٍ Ve

ثُمْغٌ [Ṣemġ] Medīne'de bir mevziᶜ adıdır ki Hazret-i ᶜÖmer radıyallāhu ᶜanhu baᶜde't-temellük vakf eyledi. Şārih der ki burada مَالٌ nüshaları galattır, lākin *Nihāye*'de dahi مَالٌ [māl] ile müfesserdir, kaldı ki mevziᶜ-i memlūk dahi مَالٌ [māl] cümlesindendir.

اَلثَّمْغَةُ [eṣ-ṣemġat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Dağın tepesine denir; yukālu: صَعِدَ ثَمْغَةَ الْجَبَلِ أَيْ أَعْلاَهُ

اَلثَّمِيغَةُ [eṣ-ṣemīġat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Çerviş yağıyla karışmış çorba gibi rakīk taᶜāma denir; tekūlu: أَطْعَمَنَا الثَّمِيغَةَ وَهِيَ مَا رَقَّ مِنَ الطَّعَامِ وَاخْتَلَطَ بِالْوَدَكِ Ve yaş ve ıslak yere denir; yukālu: أَرْضٌ ثَمِيغَةٌ أَيْ رَطْبَةٌ Ve başın etinde olan yarığa denir; yukālu: شَجَّةٌ ثَمِيغَةٌ إِذَا كَانَتْ فِي لَحْمِ الرَّأْسِ

اَلْمَثْمُوغُ [el-meṣmūġ] Salkı ve sölpük şeyᵓe denir; yukālu: تَرَكَهُ مَثْمُوغًا أَيْ مُسْتَرْخِيًا

اَلتَّثْمِيغُ [et-teṣmīġ] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Başa kına yakmak yāhūd gāliye sürmek maᶜnāsınadır; yukālu: ثَمَّغَ رَأْسَهُ إِذَا غَلَّفَهُ

اَلْإِنْثِمَاغُ [el-inṣimāġ] (اِنْفِعَالٌ [infiᶜāl] vezninde) Tāze hurmā yere düşüp yarılmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْثَمَغَتِ الرُّطَبَةُ إِذَا انْفَضَخَتْ حِينَ تَسْقُطُ Ve yara sulanmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْثَمَغَتِ الْقُرُوحُ إِذَا ابْتَلَّتْ

[ج ل غ]

اَلْجَلْغُ [el-celġ] (cīm'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) Birbirini kılıçla çalmak maᶜnāsınadır; yukālu: جَلَغَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا بِالسَّيْفِ جَلْغًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا هَبَرَ

اَلْجَلْغَاءُ [el-celġāᵓ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāᵓ] vezninde) Dişleri dökülmüş koca nākaya denir; yukālu: نَابٌ جَلْغَاءُ أَيْ ذَاهِبَةُ الْفَمِ

اَلْمُجَالَغَةُ [el-mucālaġat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Dişleri sırıtarak gülmek maᶜnāsınadır; yukālu: جَالَغَ الرَّجُلُ إِذَا ضَحِكَ بِالْأَسْنَانِ Ve kılıçla vuruşmak maᶜnāsınadır; yukālu: جَالَغَ الْقَوْمُ إِذَا كَافَحُوا بِالسَّيْفِ

[ج و غ]

جَوْغَانُ [Cevġān] (سَلْمَانُ [selmān] vezninde) Bir mevziᶜ adıdır; muhaddisīnden Ebū

Caᶜfer Aḥmed b. el-Ḥasen el-Cevġānī oraya mensūbdur.

FASLU'D-DĀLİ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ الدَّالِ الْمُهْمَلَةِ)

[د ب غ]

اَلدَّبْغُ [ed-debġ] (dāl'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) ve

اَلدِّبَاغُ [ed-dibāġ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

اَلدِّبَاغَةُ [ed-dibāġat] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Deriyi sepilemek maᶜnāsınadır, Fārisīde pīrāsten-i post denir; yukālu: دَبَغَ الْإِهَابَ دَبْغًا وَدِبَاغَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّالِثِ وَالثَّانِي

اَلْإِنْدِبَاغُ [el-indibāġ] (إِنْفِعَالٌ [infiᶜāl] vezninde) Mutāviᶜidir, deri dibāgatlanmak maᶜnāsınadır; yukālu: دَبَغَ الْأَدِيمَ فَانْدَبَغَ

اَلدِّبَاغُ [ed-dibāġ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

اَلدِّبْغُ [ed-dibġ] ve

اَلدِّبْغَةُ [ed-dibġat] (dāl'ların kesriyle) Kendisiyle deri dibāgat olunacak şeyᵓe denir, palamut ve mazı gibi; yukālu: دَبَغَ الْأَدِيمَ بِالدِّبَاغِ وَالدِّبْغِ وَالدِّبْغَةِ أَيْ مَا يُدْبَغُ بِهِ

اَلدِّبَاغَةُ [ed-dibāġat] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Debbāglık hirfetine denir.

اَلدَّبِيغُ [ed-debīġ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Dibāgatlanmış deriye denir; yukālu: مَسْكٌ دَبِيغٌ أَيْ مَدْبُوغٌ

اَلْمَدْبَغَةُ [el-medbaġat] (مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde) Debbāg-hāneye denir; bā'nın zammıyla da cāᵓizdir. Ve dibāgata yatırılmış derilere denir ki cemᶜ olur, مَشْيَخَةٌ [meşyeḫat] gibi; yukālu: جُلُودٌ مَدْبَغَةٌ إِذَا جُعِلَتْ فِي الدِّبَاغِ

دَابِغٌ [Dābiġ] (bā'nın kesriyle) Rebīᶜa kabīlesinden bir maᶜrūf kimsenin adıdır ki sāhib-i hikāyedir.

اَلدَّبُوغُ [ed-debūġ] (صَبُورٌ[ṣabūr] vezninde) Şol yağmura ıtlāk olunur ki debbāg deri

dibāgat eylemiş gibi yeri yaykayıp silip süpürür ola; yukālu: مَطَرٌ دَبُوغٌ إِذَا كَانَ يَدْبُغُ الْأَرْضَ بِمَائِهِ

[د غ غ]

اَلدَّغْدَغَةُ [ed-daġdaġat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bir adama gocunacak sözler ile taᶜn eylemek maᶜnāsınadır ki maᶜnā-yı ātīden meᵓhūzdur; yukālu: دَغْدَغَهُ بِكَلِمَةٍ إِذَا طَعَنَ عَلَيْهِ Ve زَغْزَغَةٌ [zaġzaġat] lafzıyla cemīᶜ-i maᶜnāsında mürādiftir, ke-mā se-yuzkeru; yukālu: دَغْدَغَهُ بِمَعْنَى زَغْزَغَهُ فِي مَعَانِيهَا Ve gıcıklamak maᶜnāsınadır ki koltuk altına dürtmek ve tabanı kaşımakla gocundurmaktan ᶜibārettir. Ve baᶜzı kimselere bu hālet katᶜā ᶜārız olmaz; yukālu: دَغْدَغَ الصَّبِيَّ إِذَا حَرَّكَهُ وَجَعَلَهُ مُنْفَعِلاً بِالطَّعْنِ فِي نَحْوِ الْإِبْطِ وَالْبُضْعِ وَالْأَخْمَصِ Müᵓellif maᶜnā-yı lāzımına kezālik ismine kasr eylemiştir ki gıcığa ve gocunmaya da دَغْدَغَةٌ [daġdaġat] denir.

اَلْمُدَغْدَغُ [el-mudaġdaġ] (ism-i mefᶜūl bünyesiyle) Gıcıklanmış ve gocundurulmuş adama denir. Ve haseb ve nesebi medhūl ve matᶜūn olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مُدَغْدَغٌ أَيْ مَغْمُوزٌ فِي حَسَبِهِ

[د ف غ]

اَلدَّفْغُ [ed-defġ] (dāl'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Gılālden darının ve mısır buğdayının samanına ve tozuntusuna denir.

[د م رغ]

اَلدُّمَرِغُ [ed-dumerig] (عُلَبِطٌ[ᶜulebiṭ] vezninde) Pek kızıl benizli adama denir; yukālu: رَجُلٌ دُمَرِغٌ أَيِ الشَّدِيدُ الْحُمْرَةِ

اَلدُّمَّرْغِيُّ [ed-dummerġiyy] (dāl'ın zammı ve mīm-i müşeddedenin fethiyle قُبَّيْطِيٌّ [ḳubbeyṭiyy] vezninde) Be-gāyet ak nesneye denir; yukālu: أَبْيَضُ دُمَّرْغِيٌّ أَيْ يَقَقٌ

[د م غ]

اَلدِّمَاغُ [ed-dimāġ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Başta olan beyniye denir ki Fārisīde magz derler. ᶜAlā-kavlin أُمُّ الْهَامِ [ummu'l-hām] yāhūd أُمُّ الرَّأْسِ [ummu'r-reᵓs] ismidir. Ve أُمُّ الدِّمَاغِ [ummu'd-dimāġ] kese gibi dimāgı ihāta eden ince zara ıtlāk olunur. Ve دِمَاغٌ [dimāġ]ın cemᶜi أَدْمِغَةٌ [edmiġat] gelir, أَكْيِسَةٌ [ekyiset] vezninde.

Müᵓellif "أ،م،م" māddesinde أُمُّ الرَّأْسِ lügatini دِمَاغٌ [dimāġ] yāhūd أُمُّ دِمَاغٍ [ummu dimāġ] ile beyān eyledi, أُمُّ الْهَامِ [ummu'l-hām] dahi odur, lākin kütüb-i teşrīhte beyān olduğu üzere أُمُّ الدِّمَاغِ [ummu'd-dimāġ] غِشَاءُ دِمَاغٍ olacaktır ki dimāgın tahtında ve ondan munfasıl nerm ve latīf zardır. Ve أُمُّ الْهَامِ [ummu'l-hām] reᵓs ve kıhfa mümāss olan ince zardır ki derūn-ı cümcümeye muhālit olur.

اَلدَّمْغُ [ed-demġ] (dāl'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Başı dimāga erişince kadar yarmak maᶜnāsınadır; yukālu: دَمَغَهُ دَمْغًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَالْأَوَّلِ إِذَا شَجَّهُ حَتَّى بَلَغَتِ الشَّجَّةُ الدِّمَاغَ Ve bir kimsenin dimāgına vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: دَمَغَ فُلَانًا إِذَا ضَرَبَ دِمَاغَهُ Ve güneşin ıssısı dimāga teᵓsīr eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: دَمَغَتِ الشَّمْسُ فُلَانًا إِذَا آلَمَتْ دِمَاغَهُ ve minhu yukālu: دَمَغَهُمْ بِمُطْفِئَةِ الرَّضْفِ إِذَا ذَبَحَ لَهُمْ شَاةً مَهْزُولَةً وَيُقَالُ سَمِينَةً Yaᶜnī ᶜArablar filān mihmānlarına arık koyun boğazladı diyecek yerde "دَمَغَهُمْ بِمُطْفِئَةِ الرَّضْفِ" derler, zīrā arık oldukta yaş deri gibi āteşe yapışmakla āteşi yā kızgın taşı söndürür. Ve bu semiz koyunda dahi istiᶜmāl olunur, zīrā et semiz olunca yağı ile āteşi söndürür.

اَلدَّمِيغُ [ed-demīġ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve اَلْمَدْمُوغُ [el-medmūġ] Dimāgına vurulmuş

adama denir.

اَلدَّامِغَةُ [ed-dāmiġat] Şol baş yarığına denir ki dimāga dek işleyip erişmiş ola. Ve bu baş yarığının en āhir derecesidir, zīrā merātibi ondur: 1. قَاشِرَةٌ [ḳāşiret] ki حَارِصَةٌ [ḥārişat] dahi derler. 2. بَاضِعَةٌ [bāḍiᶜat]. 3. دَامِيَةٌ [dāmiyet]. 4. مُتَلاَحِمَةٌ [mutelāhimet]. 5. سِمْحَاقٌ [simḥāḳ]. 6. مُوضِحَةٌ [mūḍiḥat]. 7. هَاشِمَةٌ [hāşimet]. 8. مُنَقِّلَةٌ [munaḳḳilet]. 9.آمَّةٌ [āmmet]. 10. دَامِغَةٌ [dāmiġat]tır. Ebū ᶜUbeyd دَامِيَةٌ [dāmiyet]ten evvel دَامِغَةٌ [dāmiᶜat]ı dahi ki ᶜayn-ı mühmele iledir, ziyāde eyledi. Cevherī vehmine mebnī دَامِيَةٌ [dāmiyet] ten sonradır diye sebt eyledi. Şārih der ki Ebū ᶜUbeyd'in nassı üzere yarıktan kan seyelān eylemez ise دَامِيَةٌ [dāmiyet] ve kan seyelān ederse دَامِغَةٌ [dāmiᶜat]tır. Pes rütbesi دَامِيَةٌ [dāmiyet]ten sonra olmakla Cevherī tevhīmden sālimdir. Ve bunların her biri mahallerinde zikr olunmuştur. Ve

دَامِغَةٌ [dāmiġat] Hurmā ağacının beynisi üzere çiçek gibi zuhūr eder bir nesnedir ki uzun ve pek olur; kesilmeyip hāli üzere terk olunsa hurmāyı ifsād eder. Ve deve semerinin ensesi üstünde kakılmış demire denir. Ve yayık asacak ağaca denir.

دَمِيغُ الشَّيْطَانِ [Demīġu'ş-Şeytān] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir maᶜrūf recül adıdır.

اَلدَّامُوغُ [ed-dāmūġ] (قَالُونٌ [ḳālūn] veznin-de) Şol taşa ve toyka makūlesine denir ki onunla dimāga vurup dağıtırlar; yukālu: حَجَرٌ دَامُوغٌ وَدَامُوغَةٌ لِلْمُبَالَغَةِ وَهُوَ الَّذِي يُدْمَغُ وَيُهْشَمُ بِهِ

اَلْإِدْمَاغُ [el-idmāġ] (hemzenin kesriyle) Muztarr ve muhtāc eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَدْمَغَهُ إِلَى كَذَا أَيْ أَحْوَجَهُ

اَلتَّدْمِيغُ [et-tedmīġ] Tirit üzere çerviş dökmekle yumuşatmak maᶜnāsınadır; yukālu: دَمَّغَ الثَّرِيدَ بِالدَّسَمِ إِذَا لَبَّقَهَا بِهِ

اَلْمُدَمَّغُ [el-mudemmaġ] (مُعَظَّمٌ [muᶜaẓẓam] vezninde) Ahmak ve nādāna ıtlāk olunur, lākin elhān-ı ᶜavāmdandır, savāb olan دَمِيغٌ [demīġ] yāhūd مَدْمُوغٌ [medmūġ] olmaktır.

[د ن غ]

اَلدَّنِغُ [ed-deniġ] (نُونٌ [nūn'la كَتِفٌ [ketif] veznin-de) Rezīl ve fürū-māye şahsa denir; cemᶜi دَنَغَةٌ [deneġat]tır fetehātla; yukālu: هُمْ دَنَغَةٌ أَيْ سَفِلَةُ النَّاسِ وَرُذَالُهُمْ

[د و غ]

اَلدَّوْغُ [ed-devġ] (سَوْغٌ [sevġ] vezninde) Hastalık herkese ᶜāmm ve şāmil olmak maᶜnāsınadır; yukālu: دَاغَ الْقَوْمُ يَدُوغُ دَوْغًا إِذَا عَمَّهُمُ الْمَرَضُ Ve ıssılık bir nesneyi tebāh eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: دَاغَهُ الْحَرُّ إِذَا أَفْسَدَهُ Ve yiyecek makūlesi ucuzlamak maᶜnāsınadır; yukālu: دَاغَ الطَّعَامُ إِذَا رَخُصَ Ve nās birbirine meyl ve üns ile yakılmak maᶜnāsınadır; yukālu: دَاغَ الْقَوْمُ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ إِذَا اسْتَرَاحُوا

اَلدَّوْغَةُ [ed-devġat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Herkese şāmil olan derd ve maraza denir; yukālu: هُمْ فِي دَوْغَةٍ مِنَ الْمَرَضِ أَيْ عَامَّةٍ مِنْهُ Ve soğuğa denir; yukālu: أَخَذَتْهُ الدَّوْغَةُ أَيِ الْبَرْدُ Ve hamākate denir; yukālu: فِيهِ دَوْغَةٌ أَيْ حَمَاقَةٌ

اَلدُّوغُ [ed-dūġ] (dāl'ın zammıyla) Yoğurt ayranına denir. Ve bu Fārisīdir, ᶜArab dahi istiᶜmāl eylediler; tekūlu: شَرِبْتُ الدُّوغَ أَيِ الْمَخِيضَ

FASLU'Ẕ-ẒĀLİ'L-MUᶜCEME
(فَصْلُ الذَّالِ الْمُعْجَمَةِ)

[ذ غ غ]

اَلذَّغُّ [eẕ-ẕaġġ] (ẕāl'ın fethi ve ġayn-ı mucᶜemenin teşdīdiyle) Cimāᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: ذَغَّ جَارِيَتَهُ ذَغًّا مِنَ الْبَابِ ٱلْأَوَّلِ إِذَا جَامَعَهَا

[ذ ل غ]

اَلذَّلَغُ [eẕ-ẕelaġ] (fethateynle) Bir adamın dudağı taşra tarafa dürük olmak maᶜnāsınadır; yukālu: ذَلِغَتْ شَفَتُهُ ذَلَغًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا انْقَلَبَتْ

اَلذَّلْغُ [eẕ-ẕelġ] (ẕāl'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Cimāᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: ذَلَغَ الْجَارِيَةَ ذَلْغًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا جَامَعَهَا Ve buğday ekl eylemek, ᶜalā-kavlin elek ile elemek maᶜnāsınadır; yukālu: ذَلَغَ الطَّعَامَ إِذَا أَكَلَهُ أَوْ سَغْسَغَهُ Ve baᶜzılar dedi ki ذَلْغٌ [ẕelġ] un gibi yumuşak nesne ekl eylemek maᶜnāsınadır.

اَلْأَذْلَغُ [el-eẕlaġ] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) ve

اَلْأَذْلَغِيُّ [el-eẕlaġiyy] (أَحْمَرِيٌّ [aḥmeriyy] vezninde) ve

اَلْمِذْلَغُ [el-miẕlaġ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Ālet-i tenāsüle ıtlāk olunur, gūyā ki Benū ᶜĀmir kabīlesinden münşaᶜib Benū Eẕlaġ cemāᶜatine ki kesret-i cimāᶜla meşhūr bir kavmdir, nisbet olunmuştur.

اَلذَّالِغُ [eẕ-ẕāliġ] (lām'ın kesriyle) Bed bed bī-nemek hande eden kimsenin hande eylediği hālde lakabıdır; yukālu: هُوَ ذَالِغٌ وَهُوَ لَقَبُ الْإِنْسَانِ فِي سُوءِ ضَحِكِهِ Ve be-gāyet kemter ve akbeh olan işe denir ki ondan alçak bir nesne dahi olmaya.

اَلْمُتَذَلِّغُ [el-muteẕelliġ] (ism-i fāᶜil bünyesiyle) ذَالِغٌ [ẕāliġ] maᶜnāsınadır; yukālu: أَمْرٌ ذَالِغٌ وَمُتَذَلِّغٌ أَيْ لَيْسَ دُونَهُ شَيْءٌ

اَلْإِنْذِلَاغُ [el-inẕilāġ] (إِنْفِعَالٌ [infiᶜāl] veznninde) Hurmā ağacı yemişlenmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْذَلَغَ النَّخْلُ إِذَا أَرْطَبَ Ve yük çekmekten devenin sırtının derileri soyulmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْذَلَغَ الْبَعِيرُ إِذَا انْسَلَخَ ظَهْرُهُ مِنَ الْحِمْلِ

FASLU'R-RĀᵓİ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ الرَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ر ب غ]

اَلرَّبْغُ [er-rebġ] (rā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Dāᵓimā refāh ve niᶜmet ve huzūr ve vüsᶜatte olmak maᶜnāsınadır; yukālu: رَبَغَ الْقَوْمُ رَبْغًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَقَامُوا فِي النَّعِيمِ Ve suya kanmağa denir; yukālu: فِيهِ رَبْغٌ أَيْ رِيٌّ Ve un gibi hurde ve yumuşak toprağa denir.

اَلرَّابِغُ [er-rābiġ] Vüsᶜat ve huzūr üzere olan refāh ve maᶜāşa denir; yukālu: عَيْشٌ رَابِغٌ أَيْ نَاعِمٌ وَيُقَالُ رَبِيعٌ رَابِغٌ أَيْ مُخْصِبٌ Ve dāᵓimā mümkinü'l-husūl olan nesne üzere durur olan adama denir; yukālu: هُوَ رَابِغٌ وَهُوَ مَنْ يُقِيمُ عَلَى أَمْرٍ مُمْكِنٍ لَهُ Ve

رَابِغٌ [Rābiġ] Beyne'l-Ḥaremeyn Baḥr-i Aḥmer'e karīb bir vādī ismidir ki hālen onda Rābiġ nāmıyla bir karye vardır. Ve Rābiġ b. Yaḥyā eṣ-Ṣinhācī ed-Dimaşḳī müteᵓahhirīndendir; kendisi ve oğlu Muḥammed rivāyet-i hadīs eylediler.

اَلرَّبَغُ [er-rebaġ] (fethateynle) Dirlik, vüsᶜat üzere olmak maᶜnāsınadır; yukālu: رَبَغَ عَيْشُهُ رَبَغًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اتَّسَعَ Ve

رَبَغٌ [rebaġ] Bir nesnenin tāzeliği ve tarāveti hāletine denir; yukālu: أَخَذَهُ بِرَبَغِهِ أَيْ بِحِدْثَانِهِ قَبْلَ أَنْ يَفُوتَ

اَلرَّبِغُ [er-rebiġ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Lāübālī ve bī-pervā olan fācire denir; yukālu: رَجُلٌ رَبِغٌ أَيْ مَاجِنٌ فَاجِرٌ

اَلْأَرْبَغُ [el-erbaġ] Çok nesneye denir.

اَلرَّبَاغَةُ [er-rebāġat] (صَحَابَةٌ [saḥābet] vezninde) İsmdir, çokluğa denir; yukālu: شَيْءٌ أَرْبَغُ فِيهِ رَبَاغَةٌ أَيْ أَكْثَرُ فِيهِ كَثْرَةٌ

اَلْيَرْبَغُ [el-Yerbaġ] (يَرْمَعٌ [yermaᶜ] vezninde) ᶜUmān ile Baḥreyn beyninde bir mevziᶜ-i maᶜrūf ismidir.

اَلْإِرْبَاغُ [el-irbāġ] (hemzenin kesriyle) Deveyi kendi kolayına salıvermek maᶜnāsınadır; tā ki vaktli vaktsiz kendi başına sulanmak için; yukālu: أَرْبَغَ إِبِلَهُ إِذَا تَرَكَهَا تَرِدُ الْمَاءَ كَيْفَ شَاءَتْ بِلاَ تَوْقِيتٍ

[ر ث غ]

اَلرَّثْغُ [er-reṯġ] (rā'nın ve ṯā-yı müsellesenin fethiyle) لَثَغٌ [leṯaġ] kelimesinde lügattir ki pepeyiliğe denir; yukālu: فِي لِسَانِهِ رَثَغٌ أَيْ لَثَغٌ

[ر د غ]

اَلرَّدَغَةُ [er-redeġat] (fetehātla ve dāl'ın sükūnuyla da) Sulu ve sıvık balçığa denir. Ve özlü koyu balçığa denir. Cemᶜi رَدْغٌ [redġ] gelir, صَحْبٌ [ṣaḥb] vezninde ve رَدَغٌ [redaġ] gelir, خَدَمٌ [ḫadem] vezninde ve رِدَاغٌ [ridāġ] gelir, جِبَالٌ [cibāl] veznin-de; yukālu: إِرْتَطَمَ فِي الرَّدَغَةِ أَيِ الْمَاءِ وَالطِّينِ وَكَذَا الْوَحْلِ الشَّدِيدِ

اَلرَّدِغُ [er-rediġ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Balçıklı yere denir; yukālu: مَكَانٌ رَدِغٌ أَيْ كَثِيرُ الرَّدَغَةِ

رَدْغَةُ الْخِبَالِ [redġatu'l-ḫibāl] (rā'nın fethi ve dāl'ın sükūnu ve fethiyle ve خِبَالٌ [ḫibāl] ḫā-yı muᶜcemenin kesri ve bā-yı muvahhade ile) Ehl-i cehennemin ᶜusāresidir. Müᵓellif bununla işbu: "مَنْ شَرِبَ الْخَمْرَ سَقَاهُ اللهُ مِنْ رَدْغَةِ الْخِبَالِ" hadīsine işāret eylemiştir. Ehl-i cehennemin kavrulup biryān olan bedenlerinin ᶜusāresi sulu balçığa teşbīh olunmuştur. Ve خِبَالٌ [ḫibāl] fi'l-asl fesād maᶜnāsınadır, burada ihtirākla fāsid ve tebāh olmuş ebdān-ı kefere murāddır.

اَلرَّدِيغُ [er-redīġ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Yere vurulmuş nesneye denir, صَرِيعٌ [ṣarīᶜ]

maᶜnāsına. Ve ahmak ve nādān kimseye denir; yukālu:رَجُلٌ رَدِيغٌ أَيْ أَحْمَقُ

اَلْمَرَادِغُ [el-merādiġ] (mīm'in fethiyle) مَرْدَغَةٌ [merdeġat]ın cemᶜidir ki مَرْحَلَةٌ [merḥalet] veznindedir, boyun ile köprücük kemiğinin aralığına denir, semiz dābbenin orası tavşan şeklinde yağ bağlar; onun için نَاقَةٌ ذَاتُ مَرَادِغَ derler, nākā be-gāyet tavlı ve semiz oldukta. Ve

مَرْدَغَةٌ [merdeġat] Be-gāyet hūb ve latīf ravza ve çemen-zāra denir, ravza-i behiyye maᶜnāsına. Şārih der ki مَرَادِغُ [merādiġ] hāssaten bir ravza-i nebeviyye-i müşerrefe ismi olmakla müᵓellifin kelāmı manzūrünfīhtir. Ve

مَرْدَغَةٌ [merdeġat] Göğüs kemikleriyle omuz tarafından pazının nihāyet bulduğu yerin beyninde olan ete denir; yukālu: اِشْتَكَى مَرْدَغَتَهُ وَهِيَ لَحْمَةٌ بَيْنَ وَابِلَةِ الْكَتِفِ وَجَنَاحِنِ الصَّدْرِ

اَلْإِرْتِدَاغُ [el-irtidāġ] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Sıvık çamurluğa uğramak maᶜnāsınadır; yukālu: إِرْتَدَغَ الرَّجُلُ إِذَا وَقَعَ فِي رِدَاغٍ

اَلْإِرْدَاغُ [el-irdāġ] (hemzenin kesriyle) Bir yerin sulu sıvık çamuru çok olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَرْدَغَتِ الْأَرْضُ إِذَا كَثُرَتْ رِدَاغُهَا

[ر ز غ]

اَلرَّزَغَةُ [er-rezeġat] (rā'nın ve zā-yı muᶜcemenin fethiyle) Sulu balçığa denir. Cemᶜi رَزَغٌ [rezaġ] gelir, خَدَمٌ [ḫadem] vezninde ve رِزَاغٌ [rizāġ] gelir, جِبَالٌ [cibāl] vezninde; yukālu: اِرْتَطَمَ فِي الرَّزَغَةِ أَيِ الْوَحْلِ

اَلرَّزِغُ [er-reziġ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Sulu balçığa saplanıp kalmış insān ve hayvāna denir; yukālu: رَجُلٌ رَزِغٌ أَيْ مُرْتَطِمٌ فِي الرَّزَغَةِ

اَلْإِرْزَاغُ [el-irzāġ] (hemzenin kesriyle) Yağmur yeri bir mikdārca ıslatıp çamur eylemek maᶜnāsınadır, şöyle ki akıp gitmeye; yukālu: أَرْزَغَ الْمَطَرُ الْأَرْضَ إِذَا بَلَّهَا وَلَمْ يَسِلْ Ve su azalmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَرْزَغَ الْمَاءُ إِذَا قَلَّ Ve bir kimseyi lisānla āzürde eylemek maᶜnāsınadır, ᶜalā-kavlin bir adamı taᶜn ve taᶜyīb ederek ihtikār eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir. Ve ᶜinde'l-baᶜz bir adamı zebūnsayıp nesnesine tamaᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَرْزَغَ فِي فُلَانٍ إِذَا أَكْثَرَ مِنْ أَذَاهُ أَوِ احْتَقَرَهُ وَعَابَهُ وَطَعَنَ فِيهِ أَوْ طَمِعَ فِيهِ وَاسْتَضْعَفَهُ Ve yerin sıvık balçığı çok olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَرْزَغَتِ الْأَرْضُ إِذَا كَثُرَ رِزَاغُهَا Ve kuyu kazan yaş balçığa erişmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَرْزَغَ الْمُحْتَفِرُ إِذَا بَلَغَ الطِّينَ الرَّطْبَ Ve soğuk rüzgār çiğ makūlesi rutūbet savurup getirmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَرْزَغَتِ الرِّيحُ إِذَا جَاءَتْ بِنَدًى

اَلْإِسْتِرْزَاغُ [el-istirzāġ] Bu dahi bir kimseyi zaᶜīf ve zebūn ᶜaddıyla nesnesine tamaᶜ edip el uzatmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَرْزَغَ فِي فُلَانٍ بِمَعْنَى أَرْزَغَ فِيهِ

اَلْمُرَازَغَةُ [el-murāzaġat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) مُرَاوَغَةٌ [murāvaġat] maᶜnāsınadır; ke-mā se-yuzkeru.

[ر س غ]

اَلرُّسْغُ [er-rusġ] (rā'nın zammı ve sīn'in sükūnuyla ve zammeteynle) Hayvān kısmının tırnağıyla ellerinin ve ayaklarının incikleri kavuştuğu yerin mā-beyninde olan mevziᶜe denir ki hurde ve bukağılık taᶜbīr olunur. ᶜAlā-kavlin insānda vech-i mezkūr üzere bileğe kezālik ayakta incikle tabanın kavuştuğu yerde olan oynak yerine denir ki eldeki bilek yerindedir; cemᶜi أَرْسَاغٌ ve أَرْسُغٌ [ersuġ] gelir, أَفْلُسٌ [eflus] vezninde. Ve her dābbenin dahi mevziᶜ-i mezkūruna رُسْغٌ [rusġ] denir; yukālu: بَلَغَ

الْمَاءُ الرُّسْغَ وَهُوَ الْمَوْضِعُ الْمُسْتَدِقُّ بَيْنَ الْحَافِرِ وَمَوْصِلِ الْوَظِيفِ مِنَ الْيَدِ وَالرِّجْلِ أَوْ مَفْصِلُ مَا بَيْنَ السَّاعِدِ وَالْكَفِّ وَالسَّاقِ وَالْقَدَمِ وَمِثْلُ ذَلِكَ مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ

اَلرِّسَاغُ [er-risāġ] (rā'nın kesriyle) Türkîde örk taᶜbīr olunan ipe denir ki bir ucunu devenin ve sāᵓir devābbın hurdelerine ve bir ucunu kazık makūlesine bend ederler, tā ki bağlanıp bir tarafa gitmeyeler. Ve

رِسَاغٌ [risāġ] مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] bābından masdar olur, iki güreşçi birbirinin bilekçelerinden tutuşmak maᶜnāsına; yukālu: رَاسَغَهُ مُرَاسَغَةً وَرِسَاغًا إِذَا صَارَعَهُ مِنَ الرُّسْغِ

اَلرَّسَغُ [er-resaġ] (fethateynle) Baᶜzı devenin ellerinde ve ayaklarında olan gevşekliğe ve sölpüklüğe denir; yukālu: فِي بَعِيرِهِ رَسَغٌ أَيِ اسْتِرْخَاءٌ فِي قَوَائِمِهِ

اَلرَّسِيغُ [er-resīġ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Refāh ve süsᶜatli dirliğe vasf olur; yukālu: عَيْشٌ رَسِيغٌ أَيْ وَاسِعٌ Ve çok ve firāvān niᶜmete denir; yukālu: طَعَامٌ رَسِيغٌ أَيْ كَثِيرٌ

رُسَاغٌ [Rusāġ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bir mevziᶜ adıdır.

اَلتَّرْسِيغُ [et-tersīġ] Dirliği tevsīᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: رَسَّغَ الْعَيْشَ إِذَا وَسَّعَهُ Ve sözü bilā-fāsıla birbirine vasl ve nazm eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: رَسَّغَ الْكَلَامَ إِذَا لَفَّقَ بَيْنَهُ Ve yağmur yeri nem-nāk eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: رَسَّغَ الْمَطَرُ إِذَا ثَرَّى الْأَرْضَ

اَلْمُرَسَّغُ [el-murassaġ] (مُعَظَّمٌ [muᶜaẓẓam] vezninde) Süst ve zaᶜīf olan reᵓy ve tedbīre vasf olur; yukālu: رَأْيٌ مُرَسَّغٌ أَيْ غَيْرُ مُحْكَمٍ

اَلْإِرْتِسَاغُ [el-irtisāġ] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Ehl ve ᶜayālinin nafaka ve maᶜāşını tevsīᶜ eylemek maᶜnāsınadır; tekūlu: إِرْتَسِغْ عَلَى عِيَالِكَ أَيْ وَسِّعِ النَّفَقَةَ

[ر ص غ]

اَلرُّصْغُ [er-ruṣġ] (rā'nın zammıyla) رُسْغٌ [rusġ] maᶜnāsınadır ki zikr olundu.

اَلرِّصَاغُ [er-riṣāġ] رِسَاغٌ [risāġ] vezninde ve mürādifidir ki örk taᶜbīr olunan ipe denir.

رُصَاغٌ [Ruṣāġ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) رُسَاغٌ [rusāġ] lafzında lügattir ki ism-i mevziᶜdir.

[ر غ غ]

اَلرَّغِيغَةُ [er-reġīġat] (ġayn-ı muᶜceme ile سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Hoş dirliğe denir; yukālu: عِيشَةٌ رَغِيغَةٌ أَيْ صَالِحَةٌ Ve lohusa bulamacına denir ki erinmiş kere yağına yāhūd süte un bulayıp yaparlar.

اَلرَّغْرَغَةُ [er-raġreġat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Huzūr ve refāhiyetle geçinmek maᶜnāsınadır; yukālu: يُرَغْرِغُ فُلَانٌ إِذَا كَانَ لَهُ رَفَاغَةُ الْعَيْشِ Ve hayr ve niᶜmete müstagrak olmak maᶜnāsınadır; yukālu: رَغْرَغَ الرَّجُلُ إِذَا انْغَمَسَ فِي الْخَيْرِ Ve deve kısmı her gün dilediği vaktte suya gelip sulanmak, ᶜalā-kavlin bir gün sabāh ve bir gün akşam vakti suvarmak yāhūd ne az ve ne kifāyet edecek kadar su içirmek maᶜnāsınadır; yukālu: فُلَانٌ يُرَغْرِغُ إِبِلَهُ رَغْرَغَةً وَهِيَ أَنْ تَرِدَ الْإِبِلُ كُلَّ يَوْمٍ مَتَى شَاءَتْ أَوْ أَنْ تَسْقِيَهَا يَوْمًا بِالْغَدَاةِ وَيَوْمًا بِالْعَشِيِّ أَوْ أَنْ تَسْقِيَهَا سَقْيًا لَيْسَ بِتَامٍّ وَلَا كَافٍ Ve bir nesneyi gizlemek maᶜnāsınadır; yukālu: رَغْرَغَ الشَّيْءَ إِذَا أَخْفَاهُ Ve devenin hāhişi olmayarak şūr ot otlatmağa cebr eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: رَغْرَغَ الْبَعِيرَ إِذَا أَلْزَمَهَا الْحَمْضَ وَهِيَ لَا تُرِيدُهُ Ve deve su havālisinde olan şūr otları otladıktan sonra su içmek maᶜnāsınadır; yukālu: رَغْرَغَتِ الْإِبِلُ إِذَا أَصَابَتْ مِنَ الْحَمْضِ الَّذِي حَوْلَ الْمَاءِ ثُمَّ شَرِبَتْ

[ر ف غ]

اَلرَّفْغُ [er-refġ] (نَفْعٌ [nefᶜ] vezninde) Derenin pek fenā ve kemter topraklı bī-hayr u

menfaᶜat yerine denir; yukālu: نَزَلُوا فِي رَفْغٍ الْوَادِي وَهُوَ أَلْأَمُ الْوَادِي وَشَرُّهُ تُرَابًا Ve nāhiye ve cānib maᶜnāsınadır; yukālu: هُوَ فِي رَفْغٍ مِنْ قَوْمِهِ أَيْ فِي نَاحِيَةٍ Cemᶜleri أَرْفُغٌ [erfuġ] gelir, أَفْلُسٌ [eflus] vezninde. Ve yumuşak topraklı düz yere denir, أَرْضٌ سَهْلَةٌ maᶜnāsına; cemᶜi رِفَاغٌ [rifāġ] gelir, جِبَالٌ [cibāl] vezninde. Ve yufkaca ve ne pek iyi ve ne pek fenā olan orta hāllice tuluma denir; yukālu: سِقَاءٌ رَفْغٌ أَيْ رَقِيقٌ مُقَارِبٌ Ve toprağı çok yere denir. Ve otsuz kır yere denir. Ve tırnak çirkine denir, وَسَخُ الظُّفُرِ [vesaḫu'ẓ-ẓufur] maᶜnāsına ve bunda rā'nın zammıyla da lügattir. ᶜAlā-kavlin koltuk ve uyluk makūlesi büklüm yerlerde olan çirke denir. Ve ucuzluğa ve bolluğa ve refāh ve niᶜmete denir; yukālu: فِي عَيْشِهِ رَفْغٌ أَيْ سَعَةٌ Ve bedende uyluğun dibine denir ki kasık taᶜbīr olunur. Ve mutlakan bedende çirk ve kīr müctemiᶜ olan büklüm yerine denir ki kīr yatağı taᶜbīr olunur; rā'nın zammıyla da zebān-zededir; cemᶜi أَرْفَاغٌ [erfāġ] ve رُفُوغٌ [rufūġ] gelir. Ve yumuşak nesneye denir; yukālu: تُرَابٌ رَفْغٌ وَطَعَامٌ رَفْغٌ وَكِلْسٌ رَفْغٌ أَيْ لَيِّنٌ

اَلرُّفْغُ [er-rufġ] (rā'nın zammıyla) Koltuğa denir, إِبْطٌ [ibṭ] maᶜnāsına; yukālu: ضَرَبَ رُفْغَهُ أَيْ إِبْطَهُ Ve ᶜavretin fercinin çevresine denir.

اَلْمَرْفُوغَةُ [el-merfūġat] (mīm'in fethiyle) Şol hatuna denir ki ferci pek küçük olmakla cimāᶜa kābil olmaya; yukālu: إِمْرَأَةٌ مَرْفُوغَةٌ أَيِ الصَّغِيرَةُ الْهَنَةِ لاَ يَصِلُ إِلَيْهَا الرَّجُلُ

اَلرَّفْغَاءُ [er-refġā'] (حَمْرَاءُ [ḥamrā'] vezninde) Şol ᶜavrete denir ki butları hurde ve ferci küçük ve çevresi butlarına yapışık ve dar ola; yukālu: إِمْرَأَةٌ رَفْغَاءُ أَيِ الدَّقِيقَةُ الْفَخِذَيْنِ الصَّغِيرَةُ الْهَنَةِ الْمَعِيقَةُ الرُّفْغَيْنِ

اَلْأَرْفَاغُ [el-erfāġ] (hemzenin fethiyle) Fürūmāye ve sefile-i nāsa ıtlāk olunur; müfredi رَفْغٌ [refġ]dir rā'nın fethi ve zammıyla; yukālu: هُوَ مِنْ أَرْفَاغِ قَوْمِهِ أَيْ سَفِلَتِهِمْ

اَلْأَرْفَغُ [el-Erfaġ] Bir mevziᶜ adıdır.

اَلتَّرَفُّغُ [et-tereffuġ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Cimāᶜ için hatunun paçası aralığına girmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَرَفَّغَ الْمَرْأَةَ إِذَا قَعَدَ بَيْنَ فَخِذَيْهَا لِيَطَأَهَا Ve çıplak deve üzerinde olan yāhūd redīf olan kimse deve kendisini düşürmekten havf eylemekle ayaklarını paçaları aralığına kıstırmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَرَفَّغَ فُلاَنٌ فَوْقَ الْبَعِيرِ إِذَا خَشِيَ أَنْ يَرْمِيَ بِهِ فَلَفَّ رِجْلَيْهِ عِنْدَ ثِيلِهِ Burada ثِيلٌ [sīl] sā-yı müsellese ile devenin zekerine denir.

اَلرُّفَغْنِيَةُ [er-rufaġniyet] (rā'nın zammıyla بُلَهْنِيَةٌ [bulehniyet] vezninde) Vüsᶜat-i zindegānī ve refāh-ı maᶜīşete denir; yukālu: إِنَّهُ لَفِي رُفَغْنِيَةٍ مِنَ الْعَيْشِ أَيْ سَعَةٍ مِنْهُ

[ر م غ]

رُمَاغٌ [Rumāġ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bir mevziᶜ adıdır.

اَلرَّمْغُ [er-remġ] (قَمْعٌ [ḳamᶜ] vezninde) Bir nesneyi meşin ve sahtiyān ovuşturur gibi el ile ovmak maᶜnāsınadır; yukālu: رَمَغَ الشَّيْءَ رَمْغًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا عَرَكَهُ كَالْأَدِيمِ

اَلتَّرْمِيغُ [et-termīġ] Sözü birbirine bilā-fāsıla vasl ve tanzīm eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: رَمَّغَ الْكَلاَمَ إِذَا لَفَّقَهُ Ve saçı gāliye ile çimdirmek maᶜnāsınadır; yukālu: رَمَّغَ رَأْسَهُ إِذَا دَهَنَهُ Ve taᶜāmı katığa doyurmak maᶜnāsınadır ki murād çok katıklar tertīb eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: رَمَّغَ الطَّعَامَ إِذَا رَوَّاهُ بِالْأُدْمِ

[ر و غ]

اَلرَّوْغُ [er-revġ] (سَوْغٌ [sevġ] vezninde) ve

اَلرَّوَغَانُ [er-reveġān] (fetehātla) Bir nesneden yanlayıp tilki gibi beri tarafa ve öte tarafa uğurlayın yamanıp sapmak maᶜnāsınadır ki tilkilik etmek taᶜbīr olunur; حِيلَةٌ [ḥīlet] maᶜnāsından meʾhūzdur; yukālu: رَاغَ الرَّجُلُ وَالثَّعْلَبُ يَرُوغُ رَوْغًا وَرَوَغَانًا إِذَا مَالَ وَحَادَ عَنِ الشَّيْءِ

اَلرَّوَاغُ [er-revāġ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) İsmdir, beri öte tilkiliğe denir ki ele geçmeyip ve tutulmayıp hīle-kār tilki gibi kenār kesip beri öte yan çizmekten ᶜibārettir.

اَلرَّوَّاغُ [er-revvāġ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Tilkiye denir. Ve Revvāġ b. ᶜAbdulmelik b. Ḳays ki Tucīb kabīlesi ricālindendir, Suleymān el-Ḥuşenī ve Aḥmed el-Miṣrī nām kimselerin pederleri ismdir. Üçü de muhaddislerdir.

اَلرِّوَاغَةُ [er-rivāġat] ve

اَلرِّيَاغَةُ [er-riyāġat] (كِتَابَةٌ [kitābet] veznlerinde) Güreş meydānına denir, güştī-gāh maᶜnāsına; yukālu: هَذِهِ رِوَاغَةُ الْقَوْمِ وَرِيَاغَتُهُمْ أَيْ مُصْطَرَعُهُمْ Burada yāʾ vāv'dan maklūbdur.

اَلرِّيَاغُ [er-riyāġ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde ki bu dahi vāviyyü'l-asldır) Ucuzluğa, bolluğa denir; yukālu: بَلَدٌ فِيهِ رِيَاغٌ أَيْ خِصْبٌ

اَلرُّوَيْغَةُ [er-ruveyġat] (musaggar bünyesiyle) Hīle ve desīseye denir, رَوْغٌ [revġ]-i mezkūrdan meʾhūzdur; tekūlu: أَخَذْتُنِي بِالرُّوَيْغَةِ أَيْ بِالْحِيلَةِ

اَلْإِرَاغَةُ [el-irāġat] (hemzenin kesriyle) Taleb ve irāde eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَرَاغَهُ إِذَا أَرَادَهُ وَطَلَبَهُ

اَلْإِرْتِيَاغُ [el-irtiyāġ] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Bu dahi tilki gibi beri öte araştırıp gezmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِرْتَاغَ الشَّيْءَ بِمَعْنَى أَرَاغَهُ

اَلتَّرْوِيغُ [et-tervīġ] Tirit makūlesi taᶜāma gereği gibi yağ alıştırmak maᶜnāsınadır; yukālu: رَوَّغَ الثَّرِيدَةَ إِذَا دَسَّمَهَا وَرَوَّاهَا

اَلْمُرَاوَغَةُ [el-murāveġat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Güreş tutuşmak maᶜnāsınadır; yukālu: رَاوَغَهُ إِذَا صَارَعَهُ Ve nās bibirini araştırmak maᶜnāsınadır; yukālu: رَاوَغُوا إِذَا طَلَبَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا

اَلتَّرَاوُغُ [et-terāvuġ] (تَفَاعُلٌ [tefāᶜul] veznninde) Bu dahi güreş tutuşmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَرَاوَغَا إِذَا تَصَارَعَا

اَلتَّرَوُّغُ [et-terevvuġ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] veznninde) Dābbe yatıp beri öte yuvalanmak maᶜnāsınadır ki ağnamak taᶜbīr olunur; yukālu: تَرَوَّغَتِ الدَّابَّةُ إِذَا تَمَرَّغَتْ

[ر ي غ]

اَلرِّيغُ [er-rīġ] (rā'nın kesriyle) Toza ve toprağa denir; yukālu: عَلَاهُ الرِّيغُ أَيِ الْغُبَارُ وَالرَّهَجُ Ve ürküp kaçmağa denir; nifār maᶜnāsına. Ve Ebū Muḥammed ᶜAbdullāh b. İbrāhīm er-Rīġī ki kendisi ve baᶜdehu nesl ve zürriyyeti İskenderiyye'de kādī oldular.

اَلتَّرْيِيغُ [et-teryīġ] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Tiriti yağa çimdirmek maᶜnāsınadır.

اَلتَّرَيُّغُ [et-tereyyuġ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] veznninde) Mutāviᶜidir; yukālu: رَيَّغَ الثَّرِيدَةَ فَتَرَيَّغَتْ بِمَعْنَى رَوَّغَهَا فَتَرَوَّغَتْ

اَلْمُرَيَّغُ [el-mureyyaġ] (مُعَظَّمٌ [muᶜaẓẓam] vezninde) Topraklanmış nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مُرَيَّغٌ أَيْ مُتَرَّبٌ

FASLU'Z-ZĀYİ'L-MUᶜCEME
(فَصْلُ الزَّايِ الْمُعْجَمَةِ)

[ز ب غ]

اَلزَّبَغُ [ez-zebaġ] (fethateynle) Bir nesnenin tāze olarak cümlesine denir; yukālu: أَخَذَهُ بِزَبَغِهِ أَيْ بِجُمْلَتِهِ وَحِدْثَانِهِ

[ز د غ]

اَلْمِزْدَغُ [el-mizdaġ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Yüz yastığına denir, مِصْدَغٌ [miṣdaġ] lafzında lügattir.

اَلتَّزَدُّغُ [et-tezedduġ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] veznide) Yüz yastığına söykenmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَزَدَّغَ بِالْمِزْدَغَةِ بِمَعْنَى تَصَدَّغَ

[ز غ غ]

اَلزُّغُّ [ez-zuġġ] (zā'nın zammıyla) Kara ᶜArabların koltukları kokusuna denir ki pek iti ve bed-būy olur, صُنَانُ الْحَبَشِ [ṣunānu'l-ḥabeş] maᶜnāsınadır.

اَلزُّغْزُغُ [ez-zuġzuġ] (هُدْهُدٌ [hudhud] veznide) Bir kuş adıdır. Ve cüceye denir. Ve küçük cura çocuğa denir; yukālu: لَهُ زُغْزُغٌ أَيْ وَلَدٌ صَغِيرٌ

اَلزَّغْزَغُ [ez-zaġzaġ] (فَدْفَدٌ [fedfed] veznide) Cüst ve çālāk adama denir. Ve Şām diyārında bir karye adıdır.

اَلزَّغْزَغَةُ [ez-zaġzeġat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] veznide) Sözü gevşek ve zaᶜīf söylemek maᶜnāsınadır ki muhātab ondan mefhūm ve meᵓāli hoşça istifāde eylemez; yukālu: زَغْزَغَ كَلَامَهُ إِذَا قَالَهُ ضَعِيفًا Ve bir nesneyi gizlemek maᶜnāsınadır; yukālu: زَغْزَغَ الشَّيْءَ إِذَا خَبَأَهُ وَأَخْفَاهُ Ve bir kimseyi hezl ve suhriyyet eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: زَغْزَغَ فُلَانًا إِذَا سَخِرَ مِنْهُ Ve tulumun ağzını çözmeğe özenmek maᶜnāsınadır; yukālu: زَغْزَغَ السِّقَاءَ إِذَا رَامَ حَلَّ رَأْسِهِ

اَلزَّغْزَغِيَّةُ [ez-zaġzeġiyyet] (zā'ların fethiyle) كَبُولَاءُ [kebūlāᵓ] ismidir ki عَصِيدَةٌ [ᶜaṣīdet] dedikleri taᶜāmdır.

اَلزُّغْزُغِيَّةُ [ez-zuġzuġiyyet] (zā'ların zammıyla) ᶜAcem tāᵓifesinden زُغْزُغٌ [Zuġzuġ] dedikleri kavmin lügatine denir; tekūlu: كَلَّمْتُهُ بِالزُّغْزُغِيَّةِ وَهِيَ لُغَةٌ لِبَعْضِ الْعَجَمِ

[ز ل غ]

اَلزُّلُوغُ [ez-zulūġ] (طُلُوعٌ [ṭulūᶜ] vezninde) Güneş doğmak maᶜnāsınadır, yukālu: زَلَغَتِ الشَّمْسُ زُلُوغًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا طَلَعَتْ Ve āteş ᶜalevlenip kalkımak maᶜnāsınadır; yukālu: زَلَغَتِ النَّارُ إِذَا ارْتَفَعَتْ

اَلتَّزَلُّغُ [et-tezelluġ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] veznide) Ayak çatlamak maᶜnāsınadır; yukālu: تَزَلَّغَتْ رِجْلُهُ إِذَا تَشَقَّقَتْ ᶜAlā-kavlin bu mādde mecmūᶜunda mühmele iledir.

اَلْإِزْدِلَاغُ [el-izdilāġ] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] veznide) Deriye āteş dokunup yā ᶜalev çalmakla göyünmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِزْدَلَغَ الْجِلْدُ إِذَا أَصَابَتْهُ النَّارُ فَاحْتَرَقَ

[ز و غ]

اَلزَّوْغُ [ez-zevġ] (سَوْغٌ [sevġ] vezninde) Bir yana meyl eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: زَاغَ الشَّيْءُ يَزُوغُ زَوْغًا إِذَا مَالَ Ve meyl ettirmek maᶜnāsına müteᶜaddī olur; yukālu: زَاغَهُ إِذَا أَمَالَهُ Ve dābbeyi cılbırıyla yāhūd yularıyla çekmek maᶜnāsınadır; yukālu: زَاغَ النَّاقَةَ إِذَا جَذَبَهَا بِالزِّمَامِ

اَلزَّوَغَانُ [ez-zeveġān] (fetehātla) Sözde haktan ve doğrudan sapmak maᶜnāsınadır; yukālu: زَاغَ فِي الْمَنْطِقِ زَوَغَانًا إِذَا جَارَ

[ز ي غ]

اَلزَّيْغُ [ez-zeyġ] (بَيْعٌ [beyᶜ] vezninde) ve

اَلزَّيَغَانُ [ez-zeyeġān] (fetehātla) ve

اَلزَّيْغُوغَةُ [ez-zeyġūġat] (شَيْعُوعَةٌ [şeyᶜūᶜat] vezninde) زَوْغٌ [zevġ] gibi bir tarafa meyl eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: زَاغَ الشَّيْءُ يَزِيغُ زَيْغًا وَزَيَغَانًا وَزَيْغُوغَةً إِذَا مَالَ Ve göz hīrelenmek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: زَاغَ الْبَصَرُ إِذَا كَلَّ Ve güneş zevāle ağmak maᶜnāsınadır; yukālu: زَاغَتِ الشَّمْسُ أَيْ مَالَتْ فَفَاءَ الْفَيْءُ Yaᶜnī "Güneş garb tarafına zāᵓil olmakla gölge beri tarafa döndü." Ve

زَيْغٌ [zeyġ] Şekk ve gümān maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: مَا فِيهِ زَيْغٌ أَيْ شَكٌّ Ve hak ve istikāmetten ᶜudūl eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: زَاغَ عَنِ الْحَقِّ إِذَا جَارَ

اَلزَّاغَةُ [ez-zāġat] زَائِغٌ [zāᵓiġ]in cemᶜidir ki māᵓil maᶜnāsınadır; yukālu: قَوْمٌ زَاغَةٌ أَيْ زَائِغُونَ

اَلزَّاغُ [ez-zāġ] Bir güne kargaya denir ki cüssesi küçük ve beyāza māᵓil olur. Cemᶜi زِيغَانٌ [zīġān] gelir, طَاقٌ [ṭāḳ] ve طِيقَانٌ [ṭīḳān] gibi. Fārisīde zāg mutlakan kargaya denmekle zāhiren ᶜArabīde dahi lügat-ı müstakille olmak gerektir.

اَلْإِزَاغَةُ [el-izāġat] (hemzenin kesriyle) Bir tarafa māᵓil kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَزَاغَهُ إِذَا أَمَالَهُ

اَلتَّزْيِيغُ [et-tezyīġ] Eğrinin eğrisini doğrultmak maᶜnāsınadır; tefᶜīl izāle içindir; yukālu: زَيَّغَ الشَّيْءَ إِذَا أَقَامَ زَيْغَهُ

اَلتَّزَايُغُ [et-tezāyuġ] (تَفَاعُلٌ [tefāᶜul] vezninde) Bir tarafa hod-be-hod eğilmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَزَايَغَ الشَّيْءُ إِذَا تَمَايَلَ

اَلتَّزَيُّغُ [et-tezeyyuġ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) ᶜAvret düzünüp kuşanmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَزَيَّغَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا تَبَرَّجَتْ وَتَزَيَّنَتْ

FASLU'S-SĪNİ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ السِّينِ الْمُهْمَلَةِ)

[س ب غ]

اَلسُّبُوغُ [es-subūġ] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] veznin-de) Bir nesne yere doğru uzayıp gitmek maᶜnāsınadır; sevb ve şaᶜr ve dirᶜ gibi; yukālu: سَبَغَ الشَّيْءُ سُبُوغًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا طَالَ إِلَى الْأَرْضِ Ve maᶜāş ve niᶜmet bol ve firāvān olmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: سَبَغَتِ النِّعْمَةُ إِذَا اتَّسَعَتْ Ve bir adam bir semte meyl ve ᶜazm edip ona vāsıl ol-mak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: سَبَغَ لِبَلَدِهِ إِذَا مَالَ إِلَيْهِ وَوَصَلَهُ

اَلسَّابِغَةُ [es-sābiġat] Tām ve vāfī ve kāmil olan şeyᵓe denir; teᵓnīsi mevsūfa mahmūldür; ve minhu yukālu: نَاقَةٌ سَابِغَةُ الضُّلُوعِ وَيُقَالُ عَجِيزَةٌ وَأَلْيَةٌ وَنِعْمَةٌ وَمَطْرَةٌ وَدِرْعٌ سَابِغَةٌ أَيْ تَامَّةٌ طَوِيلَةٌ Ve manzarası çirkin olan diş etine ıtlāk olunur ki murād aşağıya doğru dişleri kaplamış olur; yukālu: لِثَةٌ سَابِغَةٌ أَيْ قَبِيحَةٌ

اَلسَّابِغُ [es-sābiġ] Uzun zekerli aygıra ıtlāk olunur; yukālu: فَحْلٌ سَابِغٌ أَيْ طَوِيلُ الْجُرْذَانِ Ve tolganın ensesinde serpenek taᶜbīr olunan peçeye denir; yukālu: بَيْضَةٌ لَهَا سَابِغٌ أَيْ تَسْبِغَةٌ

اَلتَّسْبِغُ [et-tesbiġ] (tā'nın fethi ve bā'nın kesriyle) ve

اَلتَّسْبِغَةُ [et-tesbiġat] (hā'yla bā'ların fet-hiyle de cāᵓizdir) Cemᶜleri تَسَابِغُ [tesābiġ] gelir, bunlar da tolganın serpenek dedik-leri enseliğine denir ki tolgayı boyna ka-vuşturan peçesidir, boynu ihāta eder. Ve serpenek, ser-penāh muharrefidir; yukālu: بَيْضَةٌ لَهَا تَسَابِغُ وَتَسْبِغٌ وَتَسْبِغَةٌ وَهِيَ مَا تُوصَلُ بِهِ الْبَيْضَةُ مِنْ حَلَقِ الدِّرْعِ فَيَسْتُرُ الْعُنُقَ Burada sīga-i cemᶜ ile de īrādı her tarafı iᶜtibārıyladır.

اَلسَّبْغَةُ [es-sebġat] (sīn'in fethiyle) Maᶜāş bolluğu, refāh ve tenaᶜᶜum maᶜnāsınadır; yukālu: إِنَّهُمْ لَفِي سَبْغَةٍ مِنَ الْعَيْشِ أَيْ سَعَةٍ وَرَفَاهِيَةٍ

اَلسُّبُغُ [es-subuġ] (عُنُقٌ [ᶜunuḳ] vezninde) Şol adama denir ki eğninde bütün vücūdunu ser-tā-pā ihāta eden zırhı ola; yukālu: رَجُلٌ سُبُغٌ إِذَا كَانَتْ عَلَيْهِ دِرْعٌ سَابِغَةٌ

اَلْإِسْبَاغُ [el-isbāġ] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi itmām ve ikmāl eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَسْبَغَ اللهُ النِّعْمَةَ أَيْ أَتَمَّهَا Ve إِسْبَاغٌ [isbāġ]-ı vuzūᵓ bundan meᵓhūzdur ki suyu her ᶜuzva gereği gibi hakkı üze-re verip itmām ve ikmāl eylemekten ᶜibārettir; yukālu: أَسْبَغَ الْوُضُوءَ أَيْ أَبْلَغَهُ مَوَاضِعَهُ وَفِي كُلِّ عُضْوٍ حَقَّهُ

اَلتَّسْبِيغُ [et-tesbīġ] Gebe hayvān tüylenmiş yavru düşürmek maᶜnāsınadır; yukālu: سَبَّغَتِ الْحَامِلُ إِذَا أَلْقَتْ وَلَدَهَا وَقَدْ أَشْعَرَ

[س د غ]

اَلسُّدْغُ [es-sudġ] (sīn'in zammıyla) صُدْغٌ [ṣudġ] lafzında lügattir.

[س ر غ]

اَلسَّرْغُ [es-serġ] (sīn'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Asma çubuğuna denir; cemᶜi سُرُوغٌ [surūġ]dur, فُرُوعٌ [furūᶜ] vezninde. Ve harf-i taᶜrīfsiz Serġ, Şām kurbünde Muġīṣa ile Tebūk beyninde bir mevziᶜ adıdır.

سَرْغَى مَرْطَى [Serġā Merṭā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Diyār-ı Mışriyye'den Cezīre'de bir karye adıdır.

اَلسَّرَغُ [es-seraġ] (fethateynle) Yaş üzü-mü salkımdan çöpleriyle bilece yemek maᶜnāsınadır; yukālu: سَرِغَ الْقُطُوفَ مِنَ الْعِنَبِ سَرَغًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَكَلَهَا مِنْهُ بِأُصُولِهَا

[س غ غ]

اَلسَّغْسَغَةُ [es-saġseġat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vez-

ninde) Kazık makūlesi nesneyi yerinden oynatıp ırgalamak maᶜnāsınadır; yukālu: سَغْسَغَ الشَّيْءَ إِذَا حَرَّكَهُ مِنْ مَوْضِعِهِ كَالْوَتِدِ وَنَحْوِهِ Ve bir nesneyi toprağa gömüp pinhān eylemek, ᶜalā-kavlin toprakta beri öte yuvarlayıp örselemek maᶜnāsınadır; yukālu: سَغْسَغَ الشَّيْءَ فِي التُّرَابِ إِذَا دَسَّهُ فِيهِ أَوْ دَحْرَجَهُ فِيهِ Ve taᶜāmı yağa bulamakla ziyādesiyle çerb eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: سَغْسَغَ الطَّعَامَ إِذَا أَوْسَعَهُ دَسَمًا Ve saça gereği gibi dühnü alıştırıp çimdirmek maᶜnāsına; yukālu: سَغْسَغَ رَأْسَهُ إِذَا رَوَّاهُ دُهْنًا

اَلتَّسَغْسُغُ [et-tesaġsuġ] (تَزَلْزُلٌ [tezelzul] vezninde) Perk nesne yerinden oynamak maᶜnāsınadır; yukālu: تَسَغْسَغَتْ ثَنِيَّتُهُ إِذَا تَحَرَّكَتْ Ve yere sokulmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَسَغْسَغَ الْوَتِدُ فِي الْأَرْضِ إِذَا دَخَلَ فِيهَا

[س ل غ]

اَلسُّلُوغُ [es-sulūġ] (سُلُوكٌ [sulūk] vezninde) Çatal tırnaklı hayvānın azı dişleri yarıp çıkmak, ᶜalā-kavlin altı yaşından sonra olan dişini bırakıp kemālin bulmak maᶜnāsınadır; yukālu: سَلَغَتِ الْبَقَرَةُ وَالشَّاةُ سُلُوغًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا خَرَجَ نَابَاهُمَا أَوْ هُوَ إِسْقَاطُ السِّنِّ الَّتِي هِيَ خَلْفَ السَّدِيسِ

اَلسَّالِغُ [es-sāliġ] Sinni zikr olunan سُلُوغٌ [sulūġ] derecesine varmış çatal tırnaklı hayvāna denir; yukālu: بَقَرَةٌ سَالِغٌ وَنَعْجَةٌ سَالِغٌ Mertebe-i mezbūreye hayvān kemālini buldukta varır. Zīrā bakarın veledine evvelki senede عِجْلٌ [ᶜicl] denir, baᶜdehu تَبِيعٌ [tebīᶜ], baᶜdehu جَذَعٌ [ceẕaᶜ], baᶜdehu ثَنِيٌّ [s̱eniyy], baᶜdehu رَبَاعٌ [rebāᶜ], baᶜdehu سَدِيسٌ [sedīs], ve altı yaşından sonra سَالِغُ سَنَةٍ [sāliġu senet] ve سَالِغُ سَنَتَيْنِ [sāliġu seneteyn] denir. Burada سَدِيسٌ [sedīs]ten iᶜtibār ile izāfe-i سِنِينَ [sinīn] ederler. Ve koyun kısmının veledine evvelki senede حَمَلٌ [ḥamel] ve keçinin veledine جَدْيٌ [cedy] denir. Baᶜdehu ikisine de جَذَعٌ [ceẕaᶜ], baᶜdehu ثَنِيٌّ [s̱eniyy] baᶜdehu رَبَاعٌ [rebāᶜ] baᶜdehu سَدِيسٌ [sedīs] baᶜdehu ke-mā fi's-sābik سَالِغٌ [sāliġ] denir.

اَلسَّلَغُ [es-selaġ] (fethateynle) Bir nesne tatarı pişmek maᶜnāsınadır.

اَلْأَسْلَغُ [el-eslaġ] Her ne denli tabh olunsa yine nuzc bulmaz olan ete denir; yukālu: لَحْمٌ أَسْلَغُ أَيْ بَيِّنُ السَّلَغِ يُطْبَخُ وَلاَ يُنْضَجُ Ve çiğ ete denir; yukālu: لَحْمٌ أَسْلَغُ أَيْ نِيءٌ Ve pek kırmızı nesneye denir; yukālu: أَلاَءٌ وَلَحْمٌ أَسْلَغُ أَيْ شَدِيدُ الْحُمْرَةِ Ve abras adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَسْلَغُ أَيْ أَبْرَصُ Ve leʾīm ve fürūmāyeye denir; yukālu: رَجُلٌ أَسْلَغُ أَيْ لَئِيمٌ

اَلسَّلْغُ [es-selġ] (sīn'in fethiyle) ثَلْغٌ [s̱elġ] lafzında lügattir ki zikr olundu; yukālu: سَلَغَ رَأْسَهُ بِمَعْنَى ثَلَغَ

[س م غ]

اَلسَّامِغَانِ [es-sāmiġān] (tesniye bünyesiyle) İnsānın çehresinde bıyığın iki geçeleri tahtından ağızın sağlı sollu iki tarafına denir ki avurtların aşağısıdır. Her birine سَامِغٌ [sāmiġ] denir ve bu صَامِغَانِ [ṣāmiġān] lafzında lügattir, ke-mā se-yuzkeru.

Şārih der ki Benū Temīm'den Belᶜanber cemāᶜati sīn'i ṣād'a kalb ederler, kaçan sīn'den sonra ṭāʾ yāhūd ẖā-i muceme yāhūd ġayn-ı muᶜceme vāki olsa. Ve bunlar gerek ikinci ve gerek üçüncü ve dördüncü olsun, سِرَاطٌ [sirāṭ] ile صِرَاطٌ [ṣirāṭ] ve سَيْقَلٌ [seyḳal] ile صَيْقَلٌ [ṣayḳal] ve سَخْبٌ [saẖb] ile صَخْبٌ [ṣaẖb] ve سَامِغَانِ [sāmiġān] ile صَامِغَانِ [ṣāmiġān] gibi.

[س و غ]

اَلسَّوْغُ [es-sevġ] (sīn'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) ve

اَلسَّوَاغُ [es-sevāġ] (sīn'in fethiyle) Taᶜām ve şarāb boğazdan elmāsiyye gibi sühūletle geçmek maᶜnāsınadır; yukālu: سَاغَ الشَّرَابُ يَسُوغُ سَوْغًا وَسَوَاغًا إِذَا سَهُلَ مَدْخَلُهُ Ve bu maᶜnāda müteᶜaddī olur; tekūlu: سُغْتُهُ أَسُوغُ بِضَمِّ السِّينِ Ke-mā seyuzkeru. Ve bir nesne yere gömülmek maᶜnāsına istiᶜmāl olunur; yukālu: سَاغَتْ بِهِ الْأَرْضُ أَيْ سَاخَتْ Burada bā' ile taᶜdiye eyledi. Ve hayvān eşlerinden ayrılıp bir tarafa başkaca olmak maᶜnāsınadır; yukālu: سَاغَتِ النَّاقَةُ إِذَا شَذَّتْ Ve cā'iz ve revā olmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: سَاغَ لَهُ مَا فَعَلَ أَيْ جَازَ Ve

سَوْغٌ [sevġ] Bir veledin bī-tahallül ardınca doğmuş velede ıtlāk olunur; dişisine سَوْغَةٌ [sevġat] denir; yukālu: هَذَا سَوْغُ هَذَا وَهَذِهِ سَوْغَتُهُ أَيْ وُلِدَ بَعْدَهُ وَلَمْ يُولَدْ بَيْنَهُمَا Ve bu fi'l-asl masdardır.

اَلسِّوَاغُ [es-sivāġ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Boğaza durmuş nesneyi aşağı teshīl ve tenzīl eden şeye denir; yukālu: أَدْرَكَ بِالسِّوَاغِ وَهُوَ مَا أَسَاغَ بِهِ الْغُصَّةَ

اَلسَّائِغُ [es-sā'iġ] Boğazdan sühūletle geçen taᶜām ve şarāba denir.

اَلْأَسْوَغُ [el-esvaġ] (أَفْضَلُ [efḍal] veznide) Asl fiᶜl maᶜnāsına gelir ki سَائِغٌ [sā'iġ] demek olur; yukālu: شَرَابٌ أَسْوَغُ أَيْ سَائِغٌ Fārisīde buna güvārā denir.

اَلْإِسَاغَةُ [el-isāġat] (hemzenin kesriyle) Boğazdan bir nesneyi sühūletle geçirmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَسَاغَ الطَّعَامَ إِذَا سَهُلَ مَدْخَلُهُ ve tekūlu'l-ᶜArab: أَسِغْ لِي غُصَّتِي أَيْ أَمْهِلْنِي Yaᶜnī "Bana bir mikdārca mühlet ver." Ve bu أَبْلِغْنِي رِيقِي dedikleri gibidir; ve yekūlūne: أَسَاغَ فُلَانٌ بِفُلَانٍ أَيْ تَمَّ أَمْرُهُ بِهِ Yaᶜnī "Filān meşgūl olduğu maslahatı filān ile tamām ve kemāle resīd eyledi." Meselā bir kimse bir mikdār adam yāhūd bir mikdār akçe saymak murād edip saydıktan sonra bir tānesi nākıs kalmakla o bir tāneye muhtāc iken nāgāh zuhūr ile tekmīl-i maᶜdūdāt eylese أَسَاغَ بِهِ derler. Ve eğer çoklar ise أَسَاغُوا بِهِمْ derler.

اَلْإِسْوَاغُ [el-isvāġ] (hemzenin kesriyle aslı üzeredir) Veled āher birāderiyle ikiz olarak bilece doğmak maᶜnāsınadır, ᶜalā-kavlin aralarına veled-i āher tahallül etmeyerek ᶜakibinde doğmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَسْوَغَ الصَّبِيُّ أَخَاهُ إِذَا وُلِدَ مَعَهُ وَقِيلَ بَعْدَهُ

اَلتَّسْوِيغُ [et-tesvīġ] Tecvīz maᶜnāsınadır; yukālu: سَوَّغَهُ إِذَا جَوَّزَهُ Ve bir nesneyi bir kimseye revā görüp vermek maᶜnāsınadır; yekūlu: سَوَّغَ لَهُ بِكَذَا إِذَا أَعْطَاهُ إِيَّاهُ Ve تَسْوِيغَاتُ السَّلَاطِينِ [tesvīġātu's-selāṭīn] ki tevcīhāt-ı cihāttan ᶜibārettir, müvellededir, bu maᶜnālardan me'hūzdur.

[س ي غ]

اَلسَّيْغُ [es-seyġ] (زَيْغٌ [zeyġ] vezninde) سَوْغٌ [sevġ] maᶜnāsınadır; yukālu: هَذَا سَيْغُ هَذَا أَيْ سِغْتُ الشَّرَابَ أَسِيغُهُ بِمَعْنَى سُغْتُهُ أَسُوغُهُ ve tekūlu: سَوْغُهُ

سِيغُ [Sīġ] (sīn'in kesriyle) Ḫorāsān'da bir nāhiyedir, صِيغُ [Ṣīġ] dahi denir; aᶜlām-ı müfessirīnden fenn-i lügatte Kitābu't-Telḫīṣ mü'ellifi İmām Ebū Bekr Muḥammed b. ᶜÖmer es-Sīġī oradandır.

FASLU'Ş-ŞĪNİ'L-MUᶜCEME
(فَصْلُ الشِّينِ الْمُعْجَمَةِ)

[ش ت غ]

اَلشَّتْغُ [et-şetġ] (şīn'in fethi ve tā-yı fevkıyyenin sükūnuyla) Bir sert nesneyi ayakla çiğneyip huşūnetini gidermek maᶜnāsınadır; yukālu: شَتَغَهُ شَتْغًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا وَطِئَهُ وَذَلَّلَهُ

اَلْمَشَاتِغُ [el-meşātiġ] (mīm'in fethiyle) Mehālik maᶜnāsınadır; müfredi مَشْتَغَةٌ [meşteġat]tir, مَهْلَكَةٌ [mehleket] gibi; yukālu: وَقَعُوا فِي الْمَشَاتِغِ أَيِ الْمَهَالِكِ

اَلْإِشْتَاغُ [el-iştāġ] (hemzenin kesriyle) Telef ve zāyiᶜ kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَشْتَغَهُ إِذَا أَتْلَفَهُ

[ش ج غ]

اَلشَّجْغُ [eş-şecġ] (şīn'in fethi ve cīm'in sükūnuyla) Dābbe yürürken ayaklarını tīz tīz atmak maᶜnāsınadır; yukālu: اَلدَّابَّةُ تَشْجَغُ قَوَائِمَهَا شَجْغًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَسْرَعَتْ نَقْلَهَا

اَلْأَشْجَغُ [el-eşcaġ] İkdāmlı hayvāna denir; yukālu: جَمَلٌ أَشْجَغُ أَيْ مُقْدِمٌ Ve bu ᶜUzeyzī rivāyetidir, lākin savāb olan mühmele ile olmaktır.

[ش ر غ]

اَلشَّرْغُ [eş-şerġ] (şīn'in fethiyle) Küçük kurbağaya denir. Ve bunda şīn'in kesri efsahtır ve fethateynle cāᵓizdir. Ve Buḫārā eyāletinde bir karye adıdır; Şeddād b. Saᶜīd Ebū Ḥakīm ve Ebu'l-Faḍl Aḥmed b. ᶜAlī ve ᶜAlī b. el-Ḥasen b. Sellām ve Ebū Ṣāliḥ Şuᶜayb ve Saᶜīd b. Suleymān el-muhaddisūn eş-Şerġiyyūn oradandır.

[ش ر ن غ]

اَلشُّرْنُوغُ [eş-şurnūġ] (زُنْبُورٌ [zunbūr] veznin-de) Kurbağaya denir; yukālu: يُسْمَعُ صَوْتُ الشُّرْنُوغِ أَيِ الضِّفْدَعِ

[ش غ غ]

اَلشَّغُّ [eş-şaġġ] (şīn'in fethi ve ġayn'ın teşdīdiyle) Deve sepe sepe işemek maᶜnāsınadır; yukālu: شَغَّ الْبَعِيرُ بِبَوْلِهِ شَغًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا فَرَّقَهُ Ve dağılmak maᶜnāsınadır; yukālu: شَغَّ الْقَوْمُ إِذَا تَفَرَّقُوا

اَلشَّغْشَغَةُ [eş-şaġşeġat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bir adama mızrağı vurduktan sonra iyice yerleşmek için beri öte oynatıp ırgalamak, ᶜalā-kavlin mızrak sançmak maᶜnāsınadır; yukālu: شَغْشَغَ الرُّمْحَ إِذَا حَرَّكَهُ بِالسِّنَانِ أَوْ غَمَزَهُ بِالرُّمْحِ Ve deve kısmı bir güne kükremek maᶜnāsınadır; yukālu: شَغْشَغَ الْجَمَلُ إِذَا هَدَرَ نَوْعَ هَدِيرٍ Ve bir nesneyi azca azca içmek maᶜnāsınadır; yukālu: شَغْشَغَ فِي الشُّرْبِ إِذَا قَلَّلَ Ve kuyunun suyunu bulandırmak maᶜnāsınadır; yukālu: شَغْشَغَ الْبِئْرَ إِذَا كَدَّرَهُ Ve ivmek maᶜnāsınadır; yukālu: شَغْشَغَ فِي الْأَمْرِ إِذَا عَجِلَ Ve kap ve havuz makūlesine doldurmamak vech üzere su dökmek maᶜnāsınadır; yukālu: شَغْشَغَ فِي الْإِنَاءِ إِذَا صَبَّ الْمَاءَ فِيهِ فَلَمْ يَمْلَأْهُ Ve rākib bindiği at gıcıklanıp nızıklandıkça uslulanmak için gemini beri öte oynatıp çalmak maᶜnāsınadır; yukālu: شَغْشَغَ الْفَارِسُ اللِّجَامَ فِي فَمِ الْفَرَسِ إِذَا رَدَّدَهُ تَأْدِيبًا

[ش ل غ]

اَلشَّلْغُ [eş-şelġ] ثَلْغٌ [selġ] vezninde ve mürādifidir ki baş yarmak maᶜnāsınadır; yukālu: شَلَغَ رَأْسَهُ شَلْغًا بِمَعْنَى ثَلَغَهُ

[ش م غ]

شَمْغُونُ [Şemġūn] (şīn'in fethiyle) İbn Zeyd'dir ki ashābdandır. Yāhūd savāb olan ᶜayn-ı mühmele ile olmaktır.

FASLU'Ṣ-ṢĀDİ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ الصَّادِ الْمُهْمَلَةِ)

[ص ب غ]

اَلصِّبْغُ [eṣ-ṣibġ] (ṣād'ın kesriyle) ve

اَلصِّبْغَةُ [eṣ-ṣibġat] (hā'yla) ve

اَلصِبَغُ [eṣ-ṣibaġ] (عِنَبٌ [ᶜineb] vezninde) ve

اَلصِّبَاغُ [eṣ-ṣibāġ] (كِتَابٌ [kitāb] veznin-de) Boyaya denir ki onunla nesne boya-nır, çivit ve aspur gibi; yukālu: صَبَغَ الثَّوْبَ بِصِبْغٍ حَسَنٍ وَصِبْغَةٍ وَصِبَغٍ وَصِبَاغٍ وَهُوَ مَا يُصْبَغُ بِهِ ve tekūlu'l-ᶜArab: "مَا أَخَّذَهُ بِصِبْغِ ثَمَنِهِ" أَيْ لَمْ يَأْخُذْهُ بِثَمَنِهِ بَلْ بِغَلَاءٍ Yaᶜnī "Filān şeyᵓi değeri bahāsıyla almadı, belki değerinden ziyāde ile aldı." O şeyᵓin değeri boyanmış nesne-nin vāfī ve kāfī boyasına teşbīh olunmuş-tur; ve yekūlūne: "إِنَّهَا لَحَدِيثَةُ الصِّبْغِ" أَيْ أَوَّلُ مَا تُزَوَّجَ بِهَا Yaᶜnī "Filān hatun ibtidā zevcin zevcesidir" ki ilkidir demektir. Tezevvü-cü boyaya teşbīh olunmuştur, zevc tarafını telvīn eylediği için. Ve fukahādan Aḥmed b. İsḥāḳ eṣ-Ṣibġī boyaya mensūb idi ki boyacı idi. Ve

صِبْغٌ [ṣibġ] Ekmek katığına ıtlāk olunur, ekmek boya gibi ona bandırıldığı için; yukālu: نِعْمَ الصِّبْغُ اَلْخَلُّ أَيِ الْإِدَامُ

اَلصَّبْغُ [eṣ-ṣabġ] (ṣād'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) ve

اَلصِّبَغُ [eṣ-ṣibaġ] (عِنَبٌ [ᶜineb] vezninde) Boyamak maᶜnāsınadır; yukālu: صَبَغَ الثَّوْبَ صَبْغًا وَصِبَغًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَالثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا لَوَّنَهُ Ve bir adam elini suya batırmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: صَبَغَ يَدَهُ بِالْمَاءِ إِذَا غَمَسَهَا فِيهِ Ve bir adamın yā hayvānın bedeninde balık eti uzamak maᶜnāsınadır; yukālu: صَبَغَتْ عَضَلَتُهُ إِذَا طَالَتْ Ve bir adama mevziᶜ-i matlūbun budur diye işāretle delālet eyle-mek maᶜnāsınadır; yukālu: صَبَغَ فُلَانٌ عِنْدَ فُلَانٍ أَوْ صَبَغَ فُلَانًا فِي عَيْنِهِ إِذَا أَشَارَ إِلَيْهِ بِأَنَّهُ مَوْضِعٌ قَصَدْتَهُ بِهِ Ve bir kimseye göz ile yāhūd el ile işāret eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: صَبَغَ فُلَانًا بِعَيْنِهِ إِذَا أَشَارَ إِلَيْهِ ᶜAlā-kavlin bu maᶜnālarda ᶜayn-ı mühmele iledir, niteki zikr olundu.

اَلصُّبُوغُ [eṣ-ṣubūġ] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] veznin-de) Nākanın memesi süt ile dolup gev-şekliği gitmekle levni hūb ve latīf olmak maᶜnāsınadır; yukālu: صَبَغَ ضَرْعُ النَّاقَةِ صُبُوغًا إِذَا امْتَلَأَ وَحَسُنَ لَوْنُهُ

اَلصَّابِغُ [eṣ-ṣābiġ] Memesi süt ile dolmakla levni hūb olmuş nākaya denir.

اَلصِّبْغَةُ [eṣ-ṣibġat] (ṣād'ın kesriyle) Mas-dardır ki zikr olundu. Ve binā-yı nevᶜ olur; yukālu: صَبَغَهُ صِبْغَةً حَسَنَةً Ve

صِبْغَةٌ [ṣibġat] Dīn ve millete ıtlāk olunur, boya masbūgun zīneti olduğu gibi, dīn ve millet dahi ehlinin zīnetidir, kezālik boyanın masbūgda eserinin zuhūru gibi, ehl-i dīnde milletin eseri zuhūru tasavvu-runa mebnīdir. Ve kavluhu taᶜālā: ﴿صِبْغَةَ اللهِ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللهِ صِبْغَةً﴾ أَيْ فِطْرَةُ اللهِ أَوِ الَّتِي أَمَرَ اللهُ تَعَالَى بِهَا مُحَمَّدًا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهِيَ الْخِتَانَةُ Ve فِطْرَةٌ [fiṭrat]tan murād insānın meftūr ve mahlūk olduğu hilkattir ki insānın hilye ve zīnetidir, niteki صِبْغٌ [ṣibġ] مَصْبُوغٌ [maṣbūġ] un zīnetidir.

Mütercim der ki sāhib-i Keşşāf ﴿صِبْغَةَ اللهِ﴾ terkībi masdar-ı müᵓekked li-nefsihi iᶜtibārıyla صِبْغَةٌ [ṣibġat]i tathīr maᶜnāsına haml edip ve ᶜibāre-i mezkūre üzere īrādı müşākele bābından ᶜadd eylemiş-tir, zīrā Naṣārā tāᵓifesi küçük evlādlarını māᵓ-i maᶜmūdiyye dedikleri suda tagtīs ve tathīr ederler, gūyā ki Naṣrāniyyet'le masbūg ederler. Papaz olacak hannās ki-lisede mermerden bir havuz ittihāz edip

su ile doldurduktan sonra üzerine bir niçe İncīl āyetleri kırāᵓat edip baᶜdehu nihānīce içine vāfir tuz ve dühn-i belesān ilkā eder, tā ki su imtidād-ı zamān sebebiyle müteᶜaffin olmaya. Ve suyun müddet-i medīde taᶜaffün eylemediğini sāde-dilān-ı tersāyān papazın ve kilisenin eser ve bereketine haml ederler. Bir kimse tanassur eyledikte mesfūru ibtidā cemm-i gafīr ile o havuzun başına götürüp zuᶜmunce telkīne dāᵓir biraz mühmelāt īrād o dahi sūret-i kabūl izhār eyledikten sonra o sudan bir maşraba alıp mütenassır-ı mesfūrun üzerine غَطَّسْتُكَ بِاسْمِ الْأَبِ وَالْإِبْنِ وَالرُّوحِ الْقُدُسِ mefhūmunu tefevvüh ederek sabb eder. Zuᶜmlerince İncīl'den bir āyet nakl ederler ki mefhūmu tagattus eden cennete ve etmeyen cehenneme dāhil ve muhalled olur. Kezālik birinin veledi tevellüd eylese, sekizinci gün pederi ve māderi onu papaza götürüp hezeyān-ı mezkūru ona telkīn ve pederi ve māderi bi'l-vekāle cevāb ve izhār-ı kabūl ederler. Pes nakl ettikleri āyet-i İncīl'e iᶜtirāz makāmında nübüvvetini ikrār eyledikleri Hazret-i İbrāhīm ve İsḥāḳ ve sāᵓir enbiyāyı ᶜizām ᶜalā-nebiyyinā ve ᶜaleyhimü's-selām mütegattis olmamalarıyla cennetten hirmānları lāzım gelir. Hitān husūsunu tagtīs makāmına ikāmet ederler. Ve Ādem ve Nūḥ ᶜaleyhime's-selām hazretleri ihtitān ve tagattus hāletlerini görmediler mi diye suᵓāl olundukta ﴿فَبُهِتَ الَّذِي كَفَرَ﴾ mefhūmunca mebhūt olurlar. İntehā.

اَلْأَصْبَغُ [el-aṣbaġ] Pek ᶜazīm sel suyuna ıtlāk olunur, boya gibi her yere sārī ve müstevᶜib olduğu için. Ve darb olunurken siyābına hadesler olan kimseye ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ أَصْبَغُ إِذَا كَانَ يُحْدِثُ ثِيَابَهُ إِذَا ضُرِبَ Ve Baḥreyn kazāsında bir vādī ismidir. Ve kuyruğu ak kuşa denir; yukālu: طَائِرٌ أَصْبَغُ أَيِ الْمُبْيَضُّ الذَّنَبِ Ve alnı ak yāhūd kulaklarının uçları ak olan ata ıtlāk olunur; yukālu: فَرَسٌ أَصْبَغُ أَيِ الْمُبْيَضُّ النَّاصِيَةِ أَوْ أَطْرَافِ الْأُذُنِ Ve

أَصْبَغُ [Aṣbaġ] Aᶜlām-ı nāstandır: Aṣbaġ b. Ġiyāṯ ᶜinde'l-baᶜz sahābīdir. Ve Aṣbaġ b. Nubāte tābiᶜīndendir. Ve Aṣbaġ b. el-Ferec el-Mışrī, İmām Malīk mezhebinin aᶜlemidir. Ve Aṣbaġ b. Zeyd muhaddistir. Ve

أَصْبَغُ [Aṣbaġ] ᶜAmr b. Ḥureyṯ nām kimse ᶜutekāsındandır.

اَلصَّبْغَاءُ [eṣ-ṣabġāᵓ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāᵓ] vezninde) Kuyruğunun ucu ak olan koyuna denir; yukālu: شَاةٌ صَبْغَاءُ أَيْ مُبْيَضُّ طَرَفِ ذَنَبِهَا Ve bir nevᶜ şecer adıdır ki ثُمَامٌ [ṯumām]a şebīh ve yemişi beyāz olur, kumsallarda biter. Ve şol nebāt kıtᶜasına denir ki yukarısından güneşe gelen yerleri yeşil ve gölge tarafları ak olarak nābit ola.

اَلصَّبَّاغُ [eṣ-ṣabbāġ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Boyacıya denir. Ve pek yalancıya ıtlāk olunur ki kelāmı telvīn ve tagyīr eder; yukālu:رَجُلٌ صَبَّاغٌ أَيْ كَذَّابٌ يُلَوِّنُ الْحَدِيثَ وَيُغَيِّرُهُ Ve

إِبْنُ الصَّبَّاغِ [İbnu'ṣ-Ṣabbāġ] Ebū Naṣr ᶜAbdusseyyid b. Muḥammed nām fakīh-i maᶜrūftur ki Şāfiᶜiyyu'l-mezheb ve müᵓellif-i Kitāb-ı Şāmil'dir.

اَلصُّبْغَةُ [eṣ-ṣubġat] (غُرْفَةٌ[ġurfet] vezninde) Biraz yeri göynümüş olan hurmā koruğuna denir.

صَبِيغٌ [Ṣabīġ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) İbn ᶜUseyl nām kimsedir ki näsı dāᵓimā müteşābihāt ve müşkilāt suᵓāliyle āzürde

eylemekle Hazret-i ʿÖmer radıyallāhu ʿanhu kendisini Başra'ya nefy ve iclā eyledi.

صُبَيْغٌ [Ṣubayġ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Benū Munḳiẕ cemāʿatine mahsūs bir su adıdır.

صُبَيْغَاءُ [Ṣubeyġāʾ] (حُمَيْرَاءُ [ḥumeyrāʾ] vezninde) Ṭāʾif kurbünde Ṭalḥ nām mevziʿe karīb bir mevziʿ adıdır.

اَلْإِصْبَاغُ [el-işbāġ] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi ikmāl ve itmām eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَصْبَغَ عَلَيْهِ النِّعْمَةَ أَيْ أَسْبَغَهَا Ve hurmānın koruğunda nuzc peydā olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَصْبَغَتِ النَّخْلَةُ إِذَا ظَهَرَ فِي بُسْرِهَا النُّضْجُ Ve gebe hayvān tüylenmiş yavru düşürmek maʿnāsınadır; yukālu: أَصْبَغَتِ النَّاقَةُ إِذَا أَلْقَتْ وَلَدَهَا وَقَدْ أَشْعَرَ

اَلتَّصْبِيغُ [et-taṣbīġ] إِصْبَاغٌ [işbāġ] ile maʿnā-yı ahīrde mürādiftir; yukālu: صَبَّغَتِ النَّاقَةُ بِمَعْنَى أَصْبَغَتْ

اَلْإِصْطِبَاغُ [el-işṭibāġ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir nesneyi ekmeğe katık edinmek maʿnāsınadır; yukālu: إِصْطَبَغَ فُلَانٌ بِالصِّبْغِ إِذَا ائْتَدَمَ

اَلتَّصَبُّغُ [et-teṣabbuġ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznninde) Bir dīn ile müstakirren mütedeyyin olmak maʿnāsınadır ki صِبْغَةٌ [ṣibġat]-i mezkūreden meʾhūzdur; yukālu:تَصَبَّغَ فِي الدِّينِ إِذَا تَمَكَّنَ فِيهِ

[ص د غ]

اَلصُّدْغُ [eṣ-ṣudġ] (ṣād'ın zammıyla) Göz ile kulağın mā-beynine denir ki tulun taʿbīr olunur; yukālu: ضَرَبَهُ صُدْغَهُ وَهُوَ مَا بَيْنَ الْعَيْنِ وَالْأُذُنِ Ve tulun üzerine sarkan saça ıtlāk olunur ki zülf ve pürçek taʿbīr olunur; cemʿi أَصْدَاغٌ [aṣdāġ]dır.

اَلْمِصْدَغَةُ [el-miṣdeġat] (مِكْنَسَةٌ [miknet-set] vezninde) Yüz yastığına denir; مِخَدَّةٌ [miḫaddet] maʿnāsına.

اَلصَّدْغُ [eṣ-ṣadġ] (لَدْغٌ [ledġ] vezninde) Bir kimse yürürken tulununu refīkinin tulununa berāber eylemek yaʿnī tulun tuluna berāber olarak yürümek maʿnāsınadır; yukālu: صَدَغَ فُلَانًا صَدْغًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا حَاذَى بِصُدْغِهِ فِي الْمَشْيِ Ve karınca öldürmek maʿnāsınadır; yukālu: صَدَغَ النَّمْلَةَ إِذَا قَتَلَهَا Ve bir adamı bir işten redd ve sarf eylemek maʿnāsınadır; yukālu: صَدَغَهُ عَنِ الْأَمْرِ إِذَا صَرَفَهُ وَرَدَّهُ

اَلصِّدَاغُ [eṣ-ṣidāġ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Devenin صُدْغٌ[ṣudġ]una basılır bir damga adıdır.

اَلْأَصْدَغَانِ [el-aṣdeġān] (tesniye bünyesiyle) İki damardır صُدْغٌ [ṣudġ]ların altlarında olur, dāʾimā nābizlerdir, tulun damarı dedikleridir.

اَلصَّدِيغُ [eṣ-ṣadīġ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Yedi günlük çocuğa ıtlāk olunur, tulunları o müddette pekiştiği için; yukālu: صَبِيٌّ صَدِيغٌ أَيْ أَتَى لَهُ مِنَ الْوِلَادَةِ سَبْعَةُ أَيَّامٍ Bu münāsebetle zaʿīf ve nā-tüvān kimseye de denir.

اَلصَّدَاغَةُ [eṣ-ṣadāġat] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Çocuk yedi günlük olmak maʿnāsınadır; yukālu: صَدُغَ الصَّبِيُّ صَدَاغَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ صَدِيغًا Ve bir kimse zaʿīf ve zebūn olmak maʿnāsınadır; yukālu: صَدُغَ الرَّجُلُ إِذَا ضَعُفَ

اَلْمَصْدُوغُ [el-maṣdūġ] ve

اَلْمُصَدَّغُ [el-muṣaddaġ] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) صِدَاغٌ [ṣidāġ] dedikleri zikr olunan damga ile damgalanmış deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ مَصْدُوغٌ وَمُصَدَّغٌ أَيْ مَوْسُومٌ بِالصِّدَاغِ

اَلْمُصَادَغَةُ [el-muṣādaġat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet]

vezninde) Müdārā eylemek, ᶜalā-kavlin yürümekte yarış eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: صَادَغَهُ إِذَا دَارَاهُ أَوْ عَارَضَهُ فِي الْمَشْيِ

[ص ر د غ]

اَلصُّرْدُغَةُ [el-ṣurdugat] (قُنْفُذَةٌ [ḳunfuẕet] vezninde) Koyun kısmının boynuyla omuzları aralığına denir ki köprücük kemiği taᶜbīr olunur; insānda بَادِرَةٌ [bādiret] yerindedir. Koyunun بَادِرَةٌ [bādiret]i olmamakla orasına صُرْدُغَةٌ [ṣurdugat] dediler. Ve بَادِرَةٌ [bādiret] insānın boynuyla omuzları beyninde olan iki taraflı etlere denir ki kemiksiz ele gelir sinirli et olur. Ve bu lügat Ebū ᶜAlī el-Hecerī nām imāmın Emālī'sinden menkūldür.

[ص غ غ]

اَلصَّغُّ [eṣ-ṣaġġ] (ṣād'ın fethi ve ġayn'ın teşdīdiyle) Taᶜāmı çok yemek maᶜnāsınadır; yukālu: صَغَّ الطَّعَامَ صَغًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَكَلَهُ أَكْلاً كَثِيرًا

اَلصَّغْصَغَةُ [eṣ-ṣaġṣaġat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Saç ve sakal taramak maᶜnāsınadır; yukālu: صَغْصَغَ شَعْرَهُ إِذَا رَجَّلَهُ Ve tiridi yağa çimdirmek maᶜnāsınadır; yukālu: صَغْصَغَ الثَّرِيدَةَ بِمَعْنَى سَغْسَغَهَا

[ص ف غ]

اَلصَّفْغُ [eṣ-ṣafġ] (نَفْعٌ [nefᶜ] vezninde) Buğday makūlesini avuç ile ovup süfūf eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: صَفَغَهُ صَفْغًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا قَمَحَهُ بِيَدِهِ

اَلْإِصْفَاغُ [el-işfāġ] (hemzenin kesriyle) Buğday makūlesini avuçla ovup bir adamın ağzına attırmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَصْفَغَ غَيْرَهُ الشَّيْءَ إِذَا أَقْمَحَهُ إِيَّاهُ

[ص ق غ]

اَلصُّقْغُ [eṣ-ṣuḳġ] (ṣād'ın zammıyla) صُقْغٌ [ṣuḳᶜ] lafzında lügattir ki nāhiye maᶜnāsınadır.

[ص ل غ]

اَلصُّلُوغُ [eṣ-ṣulūġ] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) سُلُوغٌ [sulūġ] maᶜnāsınadır ki zikr olundu; yukālu: صَلَغَتِ الشَّاةُ صُلُوغًا بِمَعْنَى سَلَغَتْ

اَلصَّالِغُ [eṣ-ṣāliġ] سَالِغٌ [sāliġ] vezninde ve mürādifidir. ᶜAlā-kavlin صَالِغٌ [ṣāliġ] ondan قَارِحٌ [ḳāriḥ] menzilesindedir ki dişleri tamām bitmiş attır, beş yaşını tekmīl eyledikte olur. Yāhūd beş yaşına girmiş çatal tırnaklıya yāhūd altıya dāhil olana صَالِغٌ [ṣāliġ] denir. Cemᶜi صَوَالِغُ [ṣavāliġ]dir ve صُلَّغٌ [ṣullaġ] gelir, رُكَّعٌ [rukkaᶜ] vezninde; yukālu: كِبَاشٌ صَوَالِغُ وَصُلَّغٌ

اَلصَّلْغَةُ [eṣ-ṣalġat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Büyük gemiye denir; yukālu: فِي الْبَحْرِ صَلْغَةٌ أَيْ سَفِينَةٌ كَبِيرَةٌ

اَلصَّلَغَةُ [eṣ-ṣaleġat] (fetehātla) Dört yaşında ᶜalā-kavlin altı yaşında olan semiz deveye denir.

اَلصَّلَغُ [eṣ-ṣalaġ] (fethateynle) Kızıl topraklı tepeye denir.

[ص م غ]

اَلصَّمْغُ [eṣ-ṣamġ] (ṣād'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla ve fethateynle) Hāssatan قَرَظٌ [ḳaraẓ] ağacının pusuna denir ki samg-ı ᶜArabī dedikleridir, yoksa Cevherī'nin vehm eylediği gibi, mutlak طَلْحٌ [ṭalḥ] ve mugaylān ağacının zamkı değildir. Ve her şecerin zamkı olur ki izāfetle müteᶜayyen olur. Cemᶜi صُمُوغٌ [ṣumūġ]dur.

اَلصَّامِغَانِ [eṣ-ṣāmiġān] ve

اَلصِّمَاغَانِ [eṣ-ṣimāġān] (ṣād'ın kesriyle) ve

اَلصِّمْغَانِ [eṣ-ṣimġān] (ṣād'ın kesriyle) Ağzın iki tarafına denir ki avurdun aşa-

ğısından dudakların kavuştuğu yerdir, ᶜalā-kavlin dudağın iki tarafında tükürük yığılan yerdir.

اَلصَّمْغَانُ [eṣ-ṣamġān] (سَكْرَانُ [sekrān] vezninde) ve

أَبُو صِمْغَةَ [ebū ṣimġat] (ṣād'ın kesriyle) Şol kimseye ıtlāk olunur ki ağzı ve kulakları ve gözleri ve burnu ağaç pusu gibi puslanıp lüzūcetli çirklenir ola; yukālu: لَقِيتُ الْيَوْمَ صَمْغَانَ وَأَبَا صِمْغَةَ وَهُمَا الَّذِي يُصْمِغُ فُوهُ وَأُذُنَاهُ وَعَيْنَاهُ وَأَنْفُهُ كَمَا تُصْمِغُ الشَّجَرَةُ

اَلْإِصْمَاغُ [el-iṣmāġ] (hemzenin kesriyle) Tekellüm ederken avurtların içleri tükürüklenip köpürmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَصْمَغَ شِدْقُهُ إِذَا كَثُرَ بُصَاقُهُ Ve ağaç puslanmak maᶜnāsınadır; yukālu: [أَصْمَغَتِ الشَّجَرَةُ أَيْ خَرَجَ مِنْهَا الصَّمْغُ] Ve koyunun sütü tāze olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَصْمَغَتِ الشَّاةُ إِذَا كَانَ لَبَنُهَا طَرِيًّا وَذَلِكَ يَكُونُ أَوَّلَ مَا تُحْلَبُ

اَلْمُصْمِغَةُ [el-muṣmiġat] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) Tāze süt veren koyuna denir; yukālu: شَاةٌ مُصْمِغَةٌ أَيْ طَرِيٌّ لَبَنُهَا

اَلتَّصْمِيغُ [et-taṣmīġ] Mürekkeb makūlesi nesneye zamk komak maᶜnāsınadır; yukālu: صَمَّغَ الْحِبْرَ إِذَا جَعَلَ فِيهِ الصَّمْغَ

اَلصَّمْغَةُ [eṣ-ṣamġat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Çıban makūlesi yaraya denir.

اَلْإِسْتِصْمَاغُ [el-istiṣmāġ] Ağacı çizmekle zamk istihrāc eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: اِسْتَصْمَغَ الصَّابَ إِذَا شَرَطَ شَجَرَهُ لِيُخْرِجَ مِنْهُ غِرَاءَهُ فَيَنْعَقِدُ كَالصَّبِرِ Ve bir adamın bedeninde bir yara peydā olmak maᶜnāsınadır; yukālu: اِسْتَصْمَغَ فُلَانٌ إِذَا صَارَتْ بِهِ الصَّمْغَةُ أَيِ الْقُرْحَةُ

اَلصِّمَغُ [eṣ-ṣimaġ] (عِنَبٌ [ᶜineb] vezninde) ve

اَلصِّمَغَةُ [eṣ-ṣimeġat] (عِنَبَةٌ [ᶜinebet] vezninde) Bir güne lüzūcetli yābis nesnedir ki nākanın memeleri deliklerinde peydā olur. İğne makūlesi nesne ile şakk olunup açıldıkta sütü pek hoş ve idrār üzere olur.

صَامِغَانُ [Ṣāmiġān] Ṭaberistān ülkesinde bir eyālet adıdır.

[ص ن غ]

اَلصُّنَّغُ [eṣ-ṣunnaġ] (رُكَّعٌ [rukkaᶜ] vezninde) Ruʾbe nām şāᶜirin işbu: «فَلاَ تَسَمَّعْ لِلْعَيِيِّ الصُّنَّغِ | | يُمَارِسُ الْأَعْضَالَ بِالتَّمَلُّغِ» beytinde vārid olmuştur, musahhaftır. Maᶜa-hāzā gālib-i nüsah-ı erācīzinde mevsūk ve esbāt olan baᶜzı aᶜlām hatlarıyla resm-i merkūm üzere mersūmdur. Baᶜzılar dediler ki bu صَيِّغٌ [ṣayyiġ] musahhafıdır ki "صَاغَ يَصُوغُ" sīgasından فَيْعِلٌ [feyᶜil] veznidir, kezzāb demektir. Aslı صَيْوِغٌ idi, سَيِّدٌ [seyyid] kelimesinin aslı سَيْوِدٌ ve صَيِّبٌ[ṣayyib] kelimesinin aslı صَيْوِبٌ olduğu gibi.

[ص و غ]

اَلصَّوْغُ [eṣ-ṣavġ] (سَوْغٌ [sevġ] vezninde) Bir nesne dibe çöküp gitmek maᶜnāsınadır; yukālu: صَاغَ الْمَاءُ يَصُوغُ صَوْغًا إِذَا رَسَبَ فِي الْأَرْضِ وَكَذَا يُقَالُ صَاغَ الْأُدْمُ فِي الطَّعَامِ إِذَا رَسَبَ فِيهِ Ve misāl-i müstakīm üzere nesne düzmek maᶜnāsınadır, kuyumcunun kālıbda altından ve gümüşten baᶜzı nesne sebk edip düzdükleri gibi; yukālu: صَاغَ الشَّيْءَ صَوْغًا إِذَا هَيَّأَهُ عَلَى مِثَالٍ مُسْتَقِيمٍ Ve yaratmak maᶜnāsına mustaᶜmeldir; yukālu: صَاغَ اللهُ فُلَانًا صِيغَةً حَسَنَةً أَيْ خَلَقَهُ Ve kuriʾe kavluhu taᶜālā: ﴿نَفْقِدُ صُوَاعَ الْمَلِكِ﴾ الآية « نَفْقِدُ صَوْغَ الْمَلِكِ» كَقَوْلِكَ دِرْهَمٌ ضَرْبُ الْأَمِيرِ وَقُرِئَ «صُوَاغَ الْمَلِكِ» كَغُرَابٍ كَأَنَّهُ مَصْدَرٌ كَالْبُوَالِ وَالْقُوَامِ Yaᶜnī صَوْغٌ [ṣavġ] kırāʾatine göre مَصُوغٌ maᶜnāsına olur ki altından düzülmüş kap demek olur. Kezālik ikinci kırāʾata

göre de maᶜnā-yı mezbūr murād olur. Ve

صَوْغٌ [ṣavġ] Bir adamın kırn ve hemtāsına, ᶜalā-kavlin yaşdaşına ıtlāk olunur; yukālu: هُمَا صَوْغَانِ أَيْ سِيَّانِ أَوْ هُمَا لِدَةٌ Ve سَوْغٌ [sevġ] maᶜnāsınadır ki bilā-tahallül müteᶜākiben tevellüd eden birāderdir; [yukālu]: هُوَ صَوْغُ أَخِيهِ أَيْ سَوْغُهُ وَيُقَالُ أَيْضًا هُوَ صَوْغَةُ أَخِيهِ أَيْ سَوْغُهُ Ve

صَوْغٌ [ṣavġ] Taᶜām ve şarāb boğazdan sühūletle geçmek maᶜnāsınadır; yukālu: صَاغَ لَهُ الشَّرَابُ صَوْغًا بِمَعْنَى سَاغَ

اَلْإِنْصِيَاغُ [el-inṣiyāġ] (اِنْفِعَالٌ [infiᶜāl] vezninde) Altın ve gümüş makūlesi nesne kālıbda maksūd olan sūret üzere sebk olunup düzülmek maᶜnāsınadır; yukālu: صَاغَ الشَّيْءَ فَانْصَاغَ

اَلصَّوَّاغُ [eṣ-ṣavvāġ] (شَدَّادٌ [şeddād] veznde) ve

اَلصَّائِغُ [eṣ-ṣāᵓiġ] ve

اَلصَّيَّاغُ [eṣ-ṣayyāġ] Kuyumcuya denir ki kālıbda altın ve gümüş makūlesini sebk ve savg eder.

اَلصِّيَاغَةُ [eṣ-ṣiyāġat] (كِتَابَةٌ [kitābet] veznde) Kuyumculuk hirfetine denir.

اَلصِّيغَةُ [eṣ-ṣīġat] (ṣād'ın kesriyle) Binā-i nevᶜdir, aslı صِوْغَةٌ idi, vāv yā'ya kalb olundu. Bu münāsebetle hilkat maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: صَاغَ اللهُ فُلَانًا صِيغَةً حَسَنَةً ve yukālu: سِهَامٌ صِيغَةٌ أَيْ خَلَقَهُ خِلْقَةً حَسَنَةً أَيْ عَمَلٌ وَاحِدٌ Yaᶜnī "Şu oklar bir adamın işidir, cümlesi bir çırpıda ve bir düzümde" demektir. Ve soy ve asl ve neseb makāmında dahi istiᶜmāl ederler; yukālu: هُوَ مِنْ صِيغَةٍ كَرِيمَةٍ أَيْ مِنْ أَصْلٍ كَرِيمٍ

اَلصَّيِّغُ [eṣ-ṣayyiġ] (سَيِّدٌ [seyyid] vezninde) Kelāmı düzüp koşan yalancıya denir ki kuyumcu gibi sāhte kelām peydā eder; yukālu: رَجُلٌ صَيِّغٌ أَيْ كَذَّابٌ مُزَخْرِفٌ حَدِيثَهُ

اَلصَّيِّغَةُ [eṣ-ṣayyiġat] (سَيِّدَةٌ [seyyidet] veznninde) Tiride denir.

اَلْأَصْيَغُ [el-Aṣyaġ] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Bir vādī adıdır.

صِيغُ [Ṣīġ] (sād'ın kesriyle) Ḫorāsān'da bir nāhiye adıdır.

[ص ي غ]

اَلتَّصْيِيغُ [et-taṣyīġ] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Taᶜāmı yağ ve pekmez ve bal makūlesi katığa ıslatmakla alıştırıp kandırmak maᶜnāsınadır; yukālu: صَيَّغَ الطَّعَامَ إِذَا أَنْقَعَهُ فِي الْأُدْمِ حَتَّى تَرَيَّغَ

نَجَزَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'Ḍ-ḌĀDİ'L-MUᶜCEME
(فَصْلُ الضَّادِ الْمُعْجَمَةِ)

[ض غ غ]

اَلضَّغِيغُ [eḍ-ḍaġīġ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Ucuzluğa ve bolluğa denir; yukālu: بَلَدٌ ذُو ضَغِيغٍ أَيْ خِصْبٍ Ve tamām-ı zamāna ıtlāk olunur; tekūlu: أَقَمْتُ عِنْدَهُ فِي ضَغِيغِ دَهْرِهِ أَيْ قَدْرِ تَمَامِهِ

اَلضَّغِيغَةُ [eḍ-ḍaġīġat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznin-de) Letāfetli tarāvetli çemen-zāra denir; yukālu: رَوْضَةٌ ضَغِيغَةٌ أَيْ نَاضِرَةٌ Ve sıvık hamu-ra denir. Ve muhtelit cemāᶜat-i insānīye denir; yukālu: أَتَى ضَغِيغَةٌ مِنَ النَّاسِ أَيْ جَمَاعَةٌ مُخْتَلِطَةٌ Ve pirinç ununden yapılmış yufka ekmeğe denir. Ve huzūr ve tarāvetli hoş dirliğe denir; yukālu: لَهُ عِيشَةٌ ضَغِيغَةٌ أَيْ نَاعِمَةٌ غَضَّةٌ

اَلْإِضْغَاغُ [el-iḍġāġ] (hemzenin kesriyle) Huzūr ve refāhiyetli hoş dirlikte olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَضَغَّ الْقَوْمُ إِذَا صَارُوا فِي الضَّغِيغَةِ Ve yerin otları tāb u tarāvetli olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَضَغَّتِ الْأَرْضُ إِذَا ارْتَوَى نَبَاتُهَا

اَلْإِضْطِغَاغُ [el-iḍṭiġāġ] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] veznin-de) إِضْغَاغٌ [iḍġāġ] maᶜnāsınadır; yukālu: إِضْطَغَتِ الْأَرْضُ بِمَعْنَى أَضَغَّتْ

اَلضَّغْضَغَةُ [eḍ-ḍaġḍaġat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Dişi olmayan adam nesne çiğ-nemek maᶜnāsınadır ki gevelemek taᶜbīr olunur; yukālu: ضَغْضَغَ الشَّيْخُ اللُّقْمَةَ إِذَا أَكَلَهَا وَلاَ سِنَّ لَهُ Ve sözü geveler gibi hoşça beyān eylemeyerek söylemek maᶜnāsınadır; yukālu: ضَغْضَغَ الْكَلاَمَ إِذَا لَمْ يُبَيِّنْهُ Ve

ضَغْضَغَةٌ [ḍaġḍaġat] Kurt kısmı ekl-i lahm ederken ağzının şakırtısından hikāyedir. Ve sözü çoğaltmak maᶜnāsınadır; yukālu: ضَغْضَغَ الْكَلاَمَ إِذَا زَادَهُ وَكَثَّرَهُ Ve bir nesneyi ağızda dişsiz yāhūd dişi ağrır adam gibi iyice çiğnemeyip beri öte çeliştirmek maᶜnāsınadır; yukālu: ضَغْضَغَ اللَّحْمَ فِي فِيهِ إِذَا لَمْ يُحْكِمْ مَضْغَهُ

FASLU'Ṭ-ṬĀ'İ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ الطَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ط غ غ]

اَلطَّغُّ [eṭ-ṭaġġ] (ṭā'nın fethi ve ġayn'ın teşdīdiyle) ve

اَلطَّغْيَاءُ [eṭ-ṭaġyā'] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrā'] vezninde) Öküze denir, ثَوْرٌ [ṣevr] maᶜnāsına.

[ط ل غ]

اَلطَّلَغَانُ [eṭ-ṭaleġān] (ṭā'nın ve lām'ın fethiyle) Bir işten ᶜacz ve fütūr gelmekle kelāl ve melāletle işlemek maᶜnāsınadır; yukālu: يَعْمَلُ بِالطَّلَغَانِ وَهُوَ أَنْ يَعْيَا فَيَعْمَلَ عَلَى الْكَلَالِ Ve

طَلْغٌ [ṭalġ] ve

طَلَغَانٌ [ṭaleġān] ᶜĀciz olmak maᶜnāsınadır; yukālu: هُوَ يَطْلَغُ الْمِهْنَةَ طَلْغًا وَطَلَغَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا عَجَزَ

[ط م غ]

اَلطَّمَغُ [eṭ-ṭamaġ] (fethateynle) Bir adamın gözü çok çapak tutmak maᶜnāsınadır; yukālu: طَمِغَتْ عَيْنُهُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَثُرَ غَمَصُهَا

FASLU'Ẓ-ẒĀ'İ'L-MUᶜCEME
(فَصْلُ الظَّاءِ الْمُعْجَمَةِ)

[ظ ر ب غ]

اَلظَّرْبَغَانَةُ [eẓ-ẓarbeġānet] (ẓā'nın ve bā'nın fethiyle) Yılana denir, حَيَّةٌ [ḥayyet] maᶜnāsına.

FASLU'L-FĀᵓ
(فَصْلُ الْفَاءِ)

[ف ت غ]

اَلْفَتْغُ [el-fetġ] (fā'nın fethi ve tā-yı fevkiyyenin sükūnuyla) Bir nesneye ayakla pek basıp şikest eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: فَتَغَ الشَّيْءَ فَتْغًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا وَطِئَهُ حَتَّى يَتَشَدَّخَ

اَلتَّفَتُّغُ [et-tefettuġ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Bir nesne basmakla yā diş ile kırılıp yarılmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَفَتَّغَ الشَّيْءُ تَحْتَ الضِّرْسِ إِذَا تَشَدَّخَ

[ف ث غ]

اَلْفَثْغُ [el-feṯġ] (fā'nın fethi ve ṯā-yı müsellesenin sükūnuyla) Baş yarmak maᶜnāsınadır; yukālu: فَثَغَ رَأْسَهُ فَثْغًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا شَدَخَهُ

[ف د غ]

اَلْفَدْغُ [el-fedġ] (لَدْغٌ [ledġ] vezninde) Bir nesneyi yarmak yāhūd kabak gibi mücevvef nesneyi kırmağa mahsūstur; yukālu: فَدَغَ الشَّيْءَ فَدْغًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا شَدَخَهُ أَوْ هُوَ شَدْخُ الشَّيْءِ الْمُجَوَّفِ Ve taᶜāmı yağa çimdirmek maᶜnāsınadır; yukālu: فَدَغَ الطَّعَامَ إِذَا سَغْسَغَهُ

اَلْمِفْدَغُ [el-mifdaġ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Bir nesneyi yarıp kıracak ālete denir; yukālu: فَدَغَهُ بِالْمِفْدَغِ أَيِ الْمِشْدَخِ

اَلْفَدَغُ [el-fedaġ] (fethateynle) Ayakta olan burgaçlığa denir; yukālu: فِي قَدَمِهِ فَدَغٌ أَيِ الْتِوَاءٌ

اَلْأَفْدَغُ [el-Efdaġ] Ḳaṭan nām dağda bir su ve bir hurmālık adıdır.

اَلْإِنْفِدَاغُ [el-infidāġ] Kuru nesne yumuşamak maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْفَدَغَ الشَّيْءُ إِذَا لاَنَ عَنْ يُبْسٍ

FASLU'L-ĠAYNİ'L-MUᶜCEME
(فَصْلُ الْغَيْنِ الْمُعْجَمَةِ)

[غ و غ]

اَلْغَاغُ [el-ġāġ] (حَالٌ [ḥāl] vezninde) حَبَقٌ [ḥabaḳ] ismidir ki fūdenc dedikleri nebāttır, Türkīde yarpuz derler.

اَلْغَوْغَاءُ [el-ġavġāᵓ] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrāᵓ] vezninde) Çekirgeye denir, kanatları bittikten sonra, ᶜalā-kavlin elvānı gidip kırmızılandıktan sonra ıtlāk olunur. Ve sivrisineğe şebīh bir güne sineğe denir ki be-gāyet hurde ve toz gibi zaᶜīf ve bī-vücūd olmakla konduğu yeri ısıramaz olur. Sefile-i nāsa bu münāsebetle غَوْغَاءُ [ġavġāᵓ] ıtlāk olundu; yukālu: جَاءَتِ الْغَوْغَاءُ مِنَ النَّاسِ أَيْ سَفِلَتَهُمُ الْمُتَسَرِّعِينَ إِلَى الشَّرِّ

[ف ر غ]

اَلْفُرُوغُ [el-furūġ] (فُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) ve اَلْفَرَاغُ [el-ferāġ] (fā'nın fethiyle) Bir işten işti̇gāli terk ile kurtulup boş durmak maᶜnāsınadır; yukālu: فَرَغَ مِنَ الْعَمَلِ وَفَرِغَ فُرُوغًا وَفَرَاغًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَالرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ إِذَا خَلاَ ذَرْعُهُ Ve bir nesneye kasd ve āheng eylemek maᶜnāsınadır, gūyā ki sā'ir işlerden ferāgatle ona ᶜāzim olur; yukālu: فَرَغَ لَهُ وَإِلَيْهِ إِذَا قَصَدَهُ Ve

فُرُوغٌ [furūġ] Ölmek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: فَرَغَ الرَّجُلُ فُرُوغًا إِذَا مَاتَ

اَلْفَرِغُ [el-feriġ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve اَلْفَارِغُ [el-fāriġ] Maᶜnā-yı evvelden vasflardır.

اَلْفَرْغُ [el-ferġ] (فَرْعٌ [ferᶜ] vezninde) Kova ağzında haç şeklinde düzülen ağaçların aralığından su dökülecek yere denir; yukālu: دَلْوٌ وَاسِعَةُ الْفَرْغِ أَيِ مَخْرَجِ الْمَاءِ مِنَ الدَّلْوِ بَيْنَ الْعَرَاقِي Ve içinde pekmez olan kaba denir; yukālu: جَاءَ بِالْفَرْغِ أَيِ الْإِنَاءِ فِيهِ الدِّبْسُ

فَرْغُ الدَّلْوِ الْمُقَدَّمُ [Ferġu'd-Delvi'l-Muḳaddem] ve فَرْغُ الدَّلْوِ الْمُؤَخَّرُ [Ferġu'd-Delvi'l-Muᵓaḫḫar] دَلْوٌ [delv] burcunda iki menzil adıdır ki kamer onlara da nüzūl eder. Her biri görünüşte araları bir mızrak boyu kadar iki kevkeb aralığında iki tābdār kevkebden ᶜibārettir. Şārih der ki gūyā ki دَلْوٌ [delv] sūretinin فَرْغٌ [ferġ]leri mesābesindedir.

فَرْغُ الْقِبَةِ [Ferġu'l-Ḳibet] (kāf'ın kesriyle) ve فَرْغُ الْحَفَرِ [Ferġu'l-Ḥafer] Temīm kabīlesine mahsūs iki beldedir.

اَلْفِرَاغُ [el-firāġ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bu dahi kovanın ağzında haç şeklinde arkuru ağaçların aralığına denir ki su oradan dökülür. Ve adımları geniş yorga ata denir, فَرِيغٌ [ferīġ] gibi. Ve davar yükünün bir dengine denir. Ve deriden dikilmiş havuza denir ki bādiyede onunla deve suvarırlar. Ve kaba kacağa ıtlāk olunur. Ve memesi bol, sütü firāvān nākaya denir. Ve şol yaya denir ki okunun temreni açtığı yara geniş ola, ᶜalā-kavlin oku meydānlı süren yaya denir. Ve şol büyük çanak ve kavata makūlesine denir ki büyüklüğünden götürmesi kābil olmaya; cemᶜi أَفْرِغَةٌ [efriġat] gelir. Ve yassı temrene denir.

اَلْفُرُوغُ [el-furūġ] (fā'nın zammıyla) Cevzā' burcuna denir, zātü'l-fürūg olduğu mülāhasıyla; yukālu: طَلَعَ الْفُرُوغُ أَيْ بُرْجُ الْجَوْزَاءِ

فَرْغَانَةُ [Ferġānet] (fā'nın fethiyle) Maşrıḳ 'ta bir nāhiye adıdır.

فَرْغَانُ [Ferġān] (سَحْبَانُ [seḥbān] vezninde) Fāris ülkesinde bir karye adıdır. Ve Yemen'de bir belde adıdır. Ve Ebu'l-Ḥasen el-Mavṣilī nām muhaddisin ceddi ismidir.

اَلْإِفْرَاغُ [el-ifrāġ] (hemzenin fethiyle) Mekke-i mükerreme etrāfında bir niçe mevāziᶜdir.

أَفْرَاغَةُ [Efrāġat] (hemzenin fethiyle) Endelus'te bir beldedir.

اَلْفَرَاغَةُ [el-ferāġat] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Bir kimseye vururken kol sıkı olmayıp gerimli ve meydānlı olmak maᶜnāsınadır ki koltuk boş olur; yukālu: فَرُغَتِ الضَّرْبَةُ فَرَاغَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا اتَّسَعَتْ Ve bir nesneye sabırsızlıkla telāş ve ıztırāb eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: فَرُغَ الرَّجُلُ إِذَا جَزِعَ وَقَلِقَ

اَلْفَرِيغَةُ [el-ferīġat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Kol gerimli ve meydānlı olarak vuruşa

ıtlāk olunur; zikr olunan فَرَاغَةٌ [ferāġat]tan meᵓhūzdur; yukālu: ضَرْبَةٌ فَرِيغَةٌ أَيْ مُتَّسِعَةٌ Ve içi vāsiᶜ olmakla suyu çok alan tuluma denir; yukālu: مَزَادَةٌ فَرِيغَةٌ أَيْ كَثِيرَةُ الْأَخْذِ لِلْمَاءِ

اَلْفَرِيغُ [el-ferīġ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Yol gibi düz ve hemvār olan arza denir. Ve adımları geniş yorga ata vasf olur, فِرَاغٌ [firāġ] gibi; yukālu: فَرَسٌ فَرِيغٌ وَفِرَاغٌ أَيْ هِمْلَاجٌ وَاسِعُ الْمَشْيِ

اَلْفَرَغُ [el-feraġ] (fethateynle) Su dökülmek maᶜnāsınadır; yukālu: فَرِغَ الْمَاءُ فَرَغًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا انْصَبَّ Şārih der ki gerçi müᵓellifin siyāk-ı sebtinden fethateynle masdarı فَرَغٌ [feraġ] olmak zāhirdir, lākin savāb olan masdarı فَرَاغٌ [ferāġ] olmaktır, سَمَاعٌ [semāᶜ] vezninde.

اَلْفُرَاغَةُ [el-furāġat] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Er kişinin nutfesine ıtlāk olunur.

اَلْفِرْغُ [el-firġ] (fā'nın kesriyle) Bir işi boşlamağa denir; yukālu: بِهِ فِرْغٌ مِنَ الْعَمَلِ أَيْ فَرَاغٌ Ve heder ve telef maᶜnāsına müstaᶜmeldir; fā'nın fethiyle de cāᵓizdir; yukālu: ذَهَبَ دَمُهُ فِرْغًا أَيْ هَدَرًا

اَلْأَفْرَغُ [el-efraġ] (أَفْضَلُ [efḍal] vezninde) Asl fiᶜl maᶜnāsına da müstaᶜmeldir, işsiz güçsüz boş adama denir yukālu: رَجُلٌ أَفْرَغُ أَيْ فَارِغٌ

اَلْفَرْغَاءُ [el-ferġāᵓ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāᵓ] vezninde) Taᶜne-i vāsiᶜaya vasf olur; yukālu: طَعْنَةٌ فَرْغَاءُ أَيْ وَاسِعَةٌ

اَلْإِفْرَاغُ [el-ifrāġ] (hemzenin kesriyle) Suyu dökmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَفْرَغَ الْمَاءَ إِذَا صَبَّهُ Ve kan akıtmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: أَفْرَغَ الدِّمَاءَ إِذَا أَرَاقَهَا

اَلتَّفْرِيغُ [et-tefrīġ] Bu dahi suyu dökmek maᶜnāsınadır; yukālu: فَرَّغَ الْمَاءَ إِذَا صَبَّهُ Ve dolu kabı boşaltmak maᶜnāsınadır; yukālu: فَرَّغَ الظَّرْفَ إِذَا أَخْلَاهُ

اَلْمُفَرَّغَةُ [el-muferreġat] (مُعَظَّمَةٌ [muᶜaẓẓamet] vezninde) Dökme halkaya vasf olur ki dāᵓiresinde enli ve yapışık yeri olmayıp büsbütün ola; yukālu: حَلْقَةٌ مُفَرَّغَةٌ أَيْ مُصْمَتَةٌ

مُفَرِّغٌ [Muferriġ] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) Esmādandır: Yezīd b. Rebīᶜa b. Muferriġ şuᶜarādandır. Ceddi olan Muferriġ, عُسٌّ [ᶜuss] dedikleri büyük çanak dolusu süt içmek zımnında bahs edip bi't-tamām içip çanağı boşaltmakla مُفَرِّغٌ [muferriġ] telkīb eylediler.

اَلْمُسْتَفْرِغَةُ [el-mustefriġat] (ism-i fāᶜil bünyesiyle) Pek sütlü nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ مُسْتَفْرِغَةٌ أَيْ غَزِيرَةٌ Ve şol atlara denir ki vüsᶜünde olan seğirtmeyi izhār edip bir vechle taksīr eylemeyeler; yukālu: فَرَسٌ مُسْتَفْرِغٌ وَخُيُولٌ مُسْتَفْرِغَةٌ إِذَا كَانَتْ لَا تَدَّخِرُ مِنْ حُضْرِهَا شَيْئًا

اَلْإِسْتِفْرَاغُ [el-istifrāġ] ᶜAmel ile kusmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: إِسْتَفْرَغَ الرَّجُلُ إِذَا تَقَيَّأَ Ve bir hususta ᶜuhdesinde olan makdūru bezl eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: إِسْتَفْرَغَ مَجْهُودَهُ إِذَا بَذَلَ طَاقَتَهُ

اَلتَّفَرُّغُ [et-teferruġ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Meşgaleden ferāgat edip vāz gelmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَفَرَّغَ الرَّجُلُ إِذَا تَخَلَّى مِنَ الشُّغْلِ

اَلْإِفْتِرَاغُ [el-iftirāġ] Su dökünmek maᶜnāsınadır; tekūlu: إِفْتَرَغْتُ لِنَفْسِي مَاءً أَيْ صَبَبْتُهُ

[ف ش غ]

اَلْفَشْغُ [el-feşġ] (fā'nın fethi ve şīn-i muᶜcemenin sükūnuyla) Bir nesne üstüne ağıp bürümek maᶜnāsınadır, cebheye saç ve bir yere duman akıp bürümek gibi;

yukālu: فَشَغَهُ فَشْغًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا عَلاَهُ حَتَّى غَطَّاهُ

اَلْفَشْغَاءُ [el-feşġāᵓ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāᵓ] veznin-de) Cebhe üzere ağıp bürümüş olan saça vasf olur; yukālu: نَاصِيَةٌ فَشْغَاءُ أَيْ مُغَطِّيَةٌ

اَلْفَاشِغَةُ [el-fāşiġat] Başın her semtine ya-yılmış saça denir.

اَلْفُشَاغُ [el-fuşāġ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Tuluma ve kırbaya vurulan meşin yamaya denir. Ve

فُشَاغٌ [fuşāġ] Şol otluğa denir ki sarmaştı-ğı ağacı tebāh eder. Ve bu ism-i cinsdir. fāşrā ve sāᵓir envāᶜına şāmildir; teşdīd-i rā ile de cāᵓizdir.

اَلْفَشْغَةُ [el-feşġat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Hāssaten sarmaşık taᶜbīr olunan otluğa denir. Ve kamışın ve kargının içinde olan öze denir ki ak pamuk gibi nesnedir. Ve صَوْصَلاَةٌ [ṣavṣalāt] dedikleri otluğun toza-ğına denir. Müᵓellif gerçi bu otluğu maᶜrūf ile takyīd edip lākin bu kitābında aslā beyānına taᶜarruz eylememiştir, zāhiren sāzlık nevᶜinden bir tozaklı ottur.

اَلتَّفْشِيغُ [et-tefşīġ] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] veznin-de) فَشْغٌ [feşġ] maᶜnāsınadır; yukālu: فَشَّغَهُ بِمَعْنَى فَشَغَهُ Ve uyku basmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: فَشَّغَهُ النَّوْمُ إِذَا غَلَبَهُ

اَلْأَفْشَغُ [el-efşaġ] فَشْغٌ [feşġ] lafzından sı-fattır, bir nesne üzere avrılıp örten şeyᵓe denir. Bu münāsebetle ön dişleri sāᵓir diş-lerin nizāmından hāric tümsek olan adama أَفْشَغُ الثَّنِيَّةِ [efşaġu'ş-şeniyyet] ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ أَفْشَغُ الثَّنِيَّةِ أَيْ نَاتِئُهَا Ve dağınık seyrek dişliye أَفْشَغُ الْأَسْنَانِ [efşaġu'l-esnān] ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ أَفْشَغُ الْأَسْنَانِ أَيْ مُتَفَرِّقُهَا Ve

أَفْشَغُ [efşaġ] Boynuzları iki tarafa yayvan koça denir; yukālu: كَبْشٌ أَفْشَغُ إِذَا ذَهَبَ قَرْنَاهُ كَذَا وَكَذَا

اَلْمِفْشَغُ [el-mifşaġ] (مِنْبَرٌ [minber] veznin-de) Refīk ve hem-demi yüzüne kabarıp nā-hoşlukla uyup ulaşır olan, ᶜalā-kavlin zor ile atın başını çekip zabt eden kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مِفْشَغٌ إِذَا كَانَ يُوَاجِهُ صَاحِبَهُ بِالْمَكْرُوهِ أَوْ يَقْدَعُ الْفَرَسَ وَيَقْهَرُهُ

اَلْمُفْشِغُ [el-mufşiġ] (مُحْسِنٌ [muḥsin] veznin-de) Hayr ve nefᶜi kalīl olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مُفْشِغٌ أَيِ الْقَلِيلُ الْخَيْرِ

اَلْإِفْشَاغُ [el-ifşāġ] (hemzenin kesriyle) Bir adam kalīlü'l-hayr olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَفْشَغَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ مُفْشِغًا Ve bir kim-seye bir nesne ile vurmak maᶜnāsınadır ki yukarıdan aşağıya vurmaktan ᶜibārettir; yukālu: أَفْشَغَ زَيْدًا اَلسَّوْطَ إِذَا ضَرَبَهُ بِهِ

اَلْإِنْفِشَاغُ [el-infişāġ] Bir nesne çoğalıp zāhir ve ᶜayān olmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْفَشَغَ الشَّيْءُ إِذَا ظَهَرَ وَكَثُرَ

اَلتَّفَشُّغُ [et-tefeşşuġ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] veznin-de) Kalın ve pek huşūnetli libās giymek maᶜnāsınadır; yukālu: تَفَشَّغَ الرَّجُلُ إِذَا لَبِسَ أَخْشَنَ ثِيَابِهِ Şārih der ki burada ihmālleأَحْسَن nüshaları galattır, savāb olanأَخْشَن olmak-tır ki خُشُونَةٌ [ḫuşūnet]tendir, ke-mā fi'n-*Nihāye* fī hadīsi ᶜÖmer radıyallāhu ᶜanhu: "أَنَّ وَفْدَ الْبَصْرَةِ أَتَوْهُ وَقَدْ تَفَشَّغُوا" أَيْ لَبِسُوا أَخْشَنَ ثِيَابِهِمْ وَلَمْ يَتَهَيَّؤُوا لِلِقَائِهِ Ve

تَفَشُّغٌ [tefeşşuġ] Bir nesne çoğalıp etrāfına yayılmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَفَشَّغَ فِيهِ الشَّيْبُ وَالدَّمُ إِذَا انْتَشَرَ وَكَثُرَ Ve hatunun paçası aralığına girip cimāᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَفَشَّغَ الْمَرْأَةَ إِذَا دَخَلَ بَيْنَ رِجْلَيْهَا وَافْتَرَعَهَا Ve obanın ve evlerin aralı-ğına girip nā-bedīd olmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَفَشَّغَ الْبُيُوتَ إِذَا دَخَلَ بَيْنَهَا وَغَابَ فِيهَا Ve bir kimse üzere havāle olup basmak

maᶜnāsınadır; yukālu: تَفَشَّغَ فُلاَنًا إِذَا عَلاَهُ وَرَكِبَهُ Ve üşenmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَفَشَّغَ الرَّجُلُ إِذَا كَسِلَ

اَلْمُفَاشَغَةُ [el-mufāşeġat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Bir nākanın yavrusunu zebh eylemek kasdıyla ibtidā bir takrīble āherin yavrusuna yakmak maᶜnāsınadır; yukālu: فَاشَغَ بَيْنَهُمَا وَفُوشِغَ بِهَا مُفَاشَغَةً وَهِيَ أَنْ يُجَرَّ وَلَدُ النَّاقَةِ وَيُنْحَرَ وَتُعْطَفَ عَلَى وَلَدٍ آخَرَ يُجَرُّ إِلَيْهَا فَيُلْقَى تَحْتَهَا فَتَرْأَمُهُ

اَلْفِشَاغُ [el-fişāġ] (كِتَابٌ [kitāb] veznin-de) شِغَارٌ [şiġār] maᶜnāsınadır ki bi'l-mukābele nikāhtan ᶜibārettir, niteki māddesinde beyān olundu. Ve üşen-mek, kesel maᶜnāsınadır. Müᵓellifin siyāk-ı kelāmından buradaفِشَاغٌ [fişāġ] mufāᶜaletten masdar olmak melhūz-ı gālibdir.

[ف ض غ]

اَلْفَضْغُ [el-faḍġ] (fā'nın fethi ve ḍād-ı muᶜcemenin sükūnuyla) Ağacı kırıp ufat-mak maᶜnāsınadır; yukālu: فَضَغَ الْعُودَ فَضْغًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا هَشَمَهُ

اَلْمِفْضَغُ [el-mifḍaġ] (مِنْبَرٌ [minber] veznin-de) Şol pür-gū ve müteşeddik kimseye de-nir ki kelāmı lahn ve hatā ile ağaç ufatır gibi tekellüm eder ola; yukālu: هُوَ مِفْضَغٌ وَهُوَ مَنْ يَتَشَدَّقُ وَيَلْحَنُ كَأَنَّهُ يَفْضَغُ الْكَلاَمَ

[ف غ غ]

اَلْفَغَّةُ [el-faġġat] (fā'nın fethi ve ġayn'ın teşdīdiyle) Rāyiha dağılmak maᶜnāsınadır; tekūlu: فَغَّتْنِي الرَّائِحَةُ فَغَّةً إِذَا تَضَوَّعَتْ

[ف ل غ]

اَلْفَلْغُ [el-felġ] (fā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Baş yarmak maᶜnāsınadır; yukālu: فَلَغَ رَأْسَهُ فَلْغًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا ثَلَغَهُ

[ف و غ]

اَلْفَوَغُ [el-fevaġ] (fethateynle) Ağız iri ve bol olmak maᶜnāsınadır; yukālu: فِي فَمِهِ فَوَغٌ أَيْ ضَخَمٌ

اَلْاَفْوَغُ [el-efvaġ] İri ağızlı adama denir.

اَلْفَوْغُ [el-fevġ] (سَوْغٌ [sevġ] vezninde) Rāyiha yayılmak maᶜnāsınadır; yukālu: فَاغَتِ الرَّائِحَةُ تَفُوغُ فَوْغًا إِذَا فَاحَتْ

اَلْفَوْغَةُ [el-fevġat] فَوْحَةٌ [fevḥat] vezninde ve mürādifidir ki rāyihanın yayılmasına de-nir; tekūlu: وَجَدْتُ فَوْغَةَ الطِّيبِ أَيْ فَوْحَتَهُ

اَلْفَائِغَةُ [el-fāᵓiġat] Dimāgı mest ve müte-keyyif eden tīz rāyihaya vasf olur; tekūlu: أَخَذَتْنَا رَائِحَةٌ فَائِغَةٌ أَيْ مُخَشَّمَةٌ

فَاغُ [Fāġ] (حَالٌ [ḥāl] vezninde) Semerḳand kazāsında bir karye adıdır.

نَجَزَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'L-LĀM
(فَصْلُ اللاَّمِ)

[ل ت غ]

اَللَّتْغُ [el-letġ] (lām'ın fethi ve tā'nın sükūnuyla) El ile vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: لَتَغَهُ بِيَدِهِ لَتْغًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا ضَرَبَهُ Ve yılan ve ᶜakreb sokmak maᶜnāsınadır; yukālu: لَتَغَتْهُ الْعَقْرَبُ أَيْ لَدَغَتْهُ

[ل ث غ]

اَللَّثْغُ [el-leṯġ] (lām'ın ve ṯā-yı müsellesenin fethiyle) ve

اَللُّثْغَةُ [el-luṯġat] (lām'ın zammıyla) Baᶜzı lisānda olan peltekliğe denir ki lisān tekellüm ederken sīn harfinden ṯā-yı müselleseye yāhūd rā'dan ġayn-ı muᶜcemeye yāhūd lām'a yāhūd yā-yı tahtiyyeye yāhūd mutlakan bir harften harf-i āhere tahavvül eder. Ve baᶜzılar dedi ki lisānda bir ağırlıktır ki talākatle hoşça refᶜ ve idāre eylememek cihetiyle hādis olan tutkunluktan ᶜibārettir. İki sūretine dahi Türkīde peltеklik taᶜbīr olunur. Ve

لَثَغٌ [leṯġ] (fethateynle) Masdar olur, bir adam peltek olmak maᶜnāsınadır; yukālu: لَثِغَ الرَّجُلُ لَثَغًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ فِي لِسَانِهِ لَثَغٌ وَلُثْغَةٌ وَهِيَ تَحَوُّلُ اللِّسَانِ مِنَ السِّينِ إِلَى التَّاءِ أَوْ مِنَ الرَّاءِ إِلَى الْغَيْنِ أَوِ اللاَّمِ أَوِ الْيَاءِ أَوْ مِنْ حَرْفٍ إِلَى حَرْفٍ أَوْ لاَ يَتِمَّ رَفْعُ لِسَانِهِ وَفِيهِ ثِقَلٌ

Mütercim der ki Selāme el-Enbārī beyānına göre لُثْغَةٌ [luṯġat] sīn ve ḳāf ve kāf ve lām ve rā ve şīn harflerinde olur. Sīn'de لُثْغَةٌ [luṯġat] ṯā'ya, ḳāf'ta ṭā'ya ve gāhī kāf'a ve kāf'ta hemzeye ve lām'ı yā'ya ve gāhī kāf'a tebdīl olunur. Ve rāʾ harfinde لُثْغَةٌ [luṯġat] altı harfte olur, ᶜayn ve ġayn ve yāʾ ve dāl ve lām ve ṭā'ya

FASLU'L-KĀF
(فَصْلُ الْكَافِ)

[ك ر غ]

كَرَاغٌ [Kerāġ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Ḫorāsān'da Herāt kazāsında bir karye adıdır.

tebdīl ile ve gāhī hemzeye tebdīl ile olur. Ve sāhib-i Muzhir dedi ki ẕāl'ı zā'ya ve şīn'i sīn'e ve lām'ı nūn'a tebdīl ile olur. Ve bu pelteklik, pepeyilikten başkadır. Pepeyiliğe رُتَّةٌ [ruttet] ve رَتْلٌ [retl] ve تَعْتَعَةٌ [teᶜteᶜat] denir. Muṭarrizī dedi ki pepeyilik eşrāfta husūsan zāde-gānda kesīr olur.

اَلْأَلْثَغُ [el-elṯaġ] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Lisānı peltek adama denir.

اَللَّثْغُ [el-leṯġ] (lām'ın fethi ve ṯā'nın sükūnuyla) Bir adamı أَلْثَغُ [elṯaġ] eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: لَثَغَهُ لَثْغًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَعَلَهُ أَلْثَغَ

اَللَّثَغَةُ [el-leṯeġat] (fetehātla) Ağıza denir, فَمٌ [fem] maᶜnāsına.

[ل د غ]

اَللَّدْغُ [el-ledġ] (lām'ın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) ve

اَلتَّلْدَاغُ [et-teldāġ] (تَذْكَارٌ [teẕkār] vezninde) ᶜAkreb ve yılan sokmak maᶜnāsınadır; yukālu: لَدَغَتْهُ الْعَقْرَبُ وَالْحَيَّةُ لَدْغًا وَتَلْدَاغًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا لَسَعَتْهُ Ve bir adamı lisān ve kelām ile āzürde kılmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: لَدَغَهُ بِكَلِمَةٍ إِذَا نَزَغَهُ بِهَا

اَلْمَلْدُوغُ [el-meldūġ] ve

اَللَّدِيغُ [el-ledīġ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ᶜAkreb ve yılan sokmuş adama denir. لَدِيغٌ [ledīġ]in cemᶜi لَدْغَى [ledġā] gelir, سَكْرَى [sekrā] vezninde ve لُدَغَاءُ [ludeġāᵓ] gelir, كُرَمَاءُ [kuremāᵓ] vezninde. Şārih der ki müᵓennesine tāᵓ dāhil olmamakla cemᶜ-i sālimi gelmez. Ve لَدِيغٌ [ledīġ] bi-maᶜnā fāᶜil olur, nāsı dilleyip taᶜn ve fasl eden kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ لَدِيغٌ أَيْ وَقَّاعٌ لِلنَّاسِ

اَلْمِلْدَغُ [el-mildaġ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Şol bed-zebān kimseye denir ki dāᵓimā lisānıyla halkı ᶜakreb gibi sokmak ᶜādeti ola.

اَللُّدَّاغُ [el-luddāġ] (زُنَّارٌ [zunnār] vezninde) Dikenin sivri ucuna ıtlāk olunur.

اَللَّدَّاغَةُ [el-leddāġat] (عَلَّامَةٌ [ᶜallāmet] vezninde) Nāsı taᶜn ve fasl ile āzürde eden adama denir; yukālu: هُوَ لَدَّاغَةٌ أَيْ قَارِصَةٌ

[ل ص غ]

اَللُّصُوغُ [el-luṣūġ] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) Bedenin arıklığından deri kemiğe yapışmak maᶜnāsınadır; yukālu: لَصَغَ الْجِلْدُ لُصُوغًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا يَبِسَ [عَلَى] الْعَظْمِ عَجَفًا

[ل غ ل غ]

اَللَّغْلَغُ [el-laġlaġ] (فَدْفَدٌ [fedfed] vezninde) Bir kuş ismidir. Ve bu لَقْلَقٌ [laḳlaḳ] kuşunun gayrıdır.

اَللَّغْلَغَةُ [el-laġleġat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Tirit ve hamur işi makūlesini yağa çimdirmek maᶜnāsınadır; yukālu: لَغْلَغَ ثَرِيدَهُ إِذَا رَوَّاهُ Ve baᶜzı lisānda olan ᶜacemīliğe denir ki kelimeyi hakkı üzere ihrāc edemeyip tutkunarak buruklukla tekellüm eder; yukālu: فِي لِسَانِهِ لَغْلَغَةٌ أَيْ عُجْمَةٌ وَلَجْلَجَةٌ

[ل و غ]

اَللَّوْغُ [el-levġ] (سَوْغٌ [sevġ] vezninde) Bir nesneyi ağızda beri öte yuvalayıp döndürdükten sonra atmak maᶜnāsınadır; yukālu: لَاغَ الشَّيْءَ يَلُوغُ لَوْغًا إِذَا أَدَارَهُ فِي فِيهِ ثُمَّ لَفَظَهُ Ve bir adama dāᵓimī mülāzemet eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: لَاغَ فُلَانًا إِذَا لَزِمَهُ

اَللَّائِغُ [el-lāᵓiġ] ve

اَللَّيِّغُ [el-leyyiġ] (سَيِّدٌ [seyyid] vezninde) سَائِغٌ [sāᵓiġ] ve سَيِّغٌ [seyyiġ] kelimelerine itbāᶜan zikr olunurlar; yukālu: طَعَامٌ سَائِغٌ لَائِغٌ وَسَيِّغٌ لَيِّغٌ

[ل ي غ]

اَلْأَلْيَغُ [el-elyaġ] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Lisānında tutkunluk olmakla kelāmı hoşça beyān eylemeyen adama denir, ᶜalā-kavlin dāᵓimā lisānı yā-i tahtiyyeye çalan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ أَلْيَغُ أَيْ لاَ يُبَيِّنُ الْكَلاَمَ أَوْ يَرْجِعُ كَلاَمُهُ إِلَى الْيَاءِ Ve ahmak kimseye denir.

اَللِّيَاغَةُ [el-liyāġat] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Bu dahi şaşkın ahmak kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ أَلْيَغُ وَلِيَاغَةُ أَيْ أَحْمَقُ

اَللَّيِّغُ [el-leyaġ] (fethateynle) Humk-ı tāmm maᶜnāsınadır; yukālu: بِهِ لَيَغٌ أَيْ حُمْقٌ تَامٌّ

اَللَّيْغُ [el-leyġ] (زَيْغٌ [zeyġ] vezninde) Bir adamdan bir nesneyi isteyip dilemek maᶜnāsınadır; tekūlu: لِغْتُهُ الشَّيْءَ أَلِيغُهُ لَيْغًا أَيْ رَاوَدْتُهُ عَنْهُ

اَلتَّلَيُّغُ [et-teleyyuġ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜul] veznin-de) İzhār-ı hamākat eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَلَيَّغَ فُلاَنٌ إِذَا تَحَمَّقَ

نَجَزَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'L-MĪM
(فَصْلُ الْمِيمِ)

[م ر غ]

اَلْمَرْغُ [el-merġ] (فَرْعٌ [ferᶜ] vezninde) Ağızdan akan salyara denir. Ve koyun gübreliğine denir. Ve çemen-zāra yāhūd çayırı çok olan çemen-zāra denir; مَرْغَةٌ [merġat] dahi denir hā'yla. Garībdir ki Fārisīde "merg" çayıra ve çimene denmekle çayırlığa merg-zār derler. Ve

مَرْغٌ [merġ] Masdar olur, davar çayır otlamak maᶜnāsına; yukālu: مَرَغَتِ السَّائِمَةُ مَرْغًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَكَلَ الْعُشْبَ Ve çayırlıkta eğlenip kalmak maᶜnāsınadır; مَرَغَ فِي الْعُشْبِ إِذَا أَقَامَ فِيهِ Ve deve ağzından köpük püskürmek maᶜnāsınadır; yukālu: مَرَغَ الْبَعِيرُ إِذَا رَمَى بِاللُّغَامِ

اَلْمُرَّغُ [el-murraġ] (سُكَّرٌ [sukker] vezninde) Dāᵓimā ağzından köpük saçan develere denir; lafzından müfredi yoktur; yukālu: بِكَارٌ مُرَّغٌ أَيْ رُمَاةٌ بِاللُّغَامِ

اَلْمَرَاغَةُ [el-merāġat] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Davarın yatıp ağnayacak yere denir; مَرَاغٌ [merāġ] dahi denir; yukālu: هَذِهِ مَرَاغَةُ الدَّوَابِّ وَمَرَاغُهَا أَيْ تَتَمَرَّغُ فِيهَا Ve

مَرَاغَةٌ [merāġat] Kösnümüş kancık eşeğe denir; yukālu: لِفُلاَنٍ مَرَاغَةٌ أَيْ أَتَانٌ لاَ تَمْنَعُ الْفُحُولَةَ Ve

مَرَاغَةُ [Merāġat] Cerīr nām şāᶜirin vālidesi lakabıdır ki Ferezdaḳ telkīb eylemişti. Cevherī'nin Aḫṭal telkīb eyledi demesi vehmdir. Baᶜzılar kavlince mezbūre deve مَرَاغَةٌ [merāġat]inde doğmakla mevlidi ismiyle telkīb olunmuştur. Ve

مَرَاغَةُ [Merāġat] Āẕerbaycān ülkesinde bir şehr-i meşhūr adıdır. Ve ᶜArabistān'da Benū Yerbūᶜ cemāᶜatine mahsūs bir belde

adıdır.

بَنُو الْمَرَاغَةِ [Benu'l-Merāġat] Bir küçük batndır. Ve

مَرَاغَةٌ [merāġat] Devābb ve mevāşīsini gereği gibi görüp gözeten adama ıtlāk olunur, gūyā ki hayvānlarının rāhat-gāhı olur; yukālu: هُوَ مَرَاغَةُ مَالٍ أَيْ إِزَاؤُهُ

اَلْمَرَّاغَةُ [el-merrāġat] (عَلَّامَةٌ [ᶜallāmet] vezninde) Dāᵓimā toprağa ağnayıp belenir olan davara denir; yukālu: دَابَّةٌ مَرَّاغَةٌ أَيْ مُتَمَرِّغَةٌ

اَلْمَرَائِغُ [el-Merāᵓiġ] (mīm'in fethiyle) Ṣaᶜīd-i Mışr kazāsında bir vilāyet adıdır.

اَلْمِمْرَغَةُ [el-mimreġat] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Menfezi olmayan bağırsağa denir ki dipsiz kese tarzında olur, yabana atılır, Türkīde göden bağırsağı derler.

اَلْمَارِغُ [el-mārigˇ] Ahmak adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَارِغٌ أَيْ أَحْمَقُ

اَلْأَمْرَغُ [el-emraġ] Dāᵓimā rezāᵓil-i aᶜmāl ve mekārih-i efᶜāle mütevaggil ve ālūde olan kimseye ıtlāk olunur; murdāra ağnayan davara teşbīh olunmuştur; yukālu: رَجُلٌ أَمْرَغُ أَيْ مُتَمَرِّغٌ

اَلْمَرَغُ [el-meraġ] (fethateynle) Ālūde olmak maᶜnāsınadır; yukālu: مَرِغَ عِرْضُهُ مَرَغًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا دَنِسَ

اَلْمَرِغُ [el-merigˇ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Dühn ve gāliyeye kābil saça denir; yukālu: شَعْرٌ مَرِغٌ أَيْ ذُو قَبُولٍ لِلدُّهْنِ

اَلْإِمْرَاغُ [el-imrāġ] (hemzenin kesriyle) Bir kimsenin ağzından salyar akmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَمْرَغَ الرَّجُلُ إِذَا سَالَ لُعَابُهُ Ve nā-savāb sözü çok söylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَمْرَغَ فُلَانٌ إِذَا كَثُرَ كَلَامُهُ Ve hamurun suyunu çok komakla sıvık eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَمْرَغَ فِي خَطَإٍ الْعَجِينَ إِذَا أَكْثَرَ مَاءَهُ

اَلتَّمْرِيغُ [et-temrīġ] Bir kimse dābbesini toprağa ağnatmak maᶜnāsınadır; yukālu: مَرَّغَ الدَّابَّةَ فِي التُّرَابِ إِذَا قَلَّبَهَا فِيهِ

اَلتَّمَرُّغُ [et-temerruġ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] veznin-de) Davar toprağa ağnamak maᶜnāsınadır; yukālu: تَمَرَّغَ الْحِمَارُ فِي التُّرَابِ إِذَا تَقَلَّبَ Ve murdārdan sakınmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَمَرَّغَ الرَّجُلُ إِذَا تَنَزَّهَ Ve vecaᶜdan nāşī ıztırābla burulup bükülmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَمَرَّغَ فُلَانٌ إِذَا تَلَوَّى مِنْ وَجَعٍ يَجِدُهُ Ve ağızdan salyar pūskürüp saçmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَمَرَّغَ الْحَيَوَانُ إِذَا رَشَّ اللُّعَابَ مِنْ فِيهِ Ve davar çayırlıkta uzun uzadı otlayıp kalmak maᶜnāsınadır, yukālu: تَمَرَّغَ الْمَالُ إِذَا أَطَالَ الرَّعْيَ فِي الرَّوْضَةِ Ve bir husūsta tereddüd eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: تَمَرَّغَ فِي الْأَمْرِ إِذَا تَرَدَّدَ Ve bir yerde çok zamān oyalanıp eğlenmek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: تَمَرَّغَ عَلَى فُلَانٍ إِذَا تَلَبَّثَ وَتَمَكَّثَ Ve gereği gibi gāliye sürünmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَمَرَّغَ الرَّجُلُ إِذَا صَبَغَ نَفْسَهُ الْأَدْهَانَ Ve ayak kaymak maᶜnāsınadır; yukālu: تَمَرَّغَ فُلَانٌ إِذَا زَلِقَ

[م س غ]

اَلْإِمْسَاغُ [el-immisāġ] (mīm-i müşeddede ile) ve

اَلْإِمْتِسَاغُ [el-imtisāġ] (ikisi de إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] veznlerinde) Alarga olmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِمَّسَغَ الرَّجُلُ وَامْتَسَغَ إِذَا تَنَحَّى

[م ش غ]

اَلْمَشْغُ [el-meşġ] (mīm'in fethi ve şīn-i muᶜcemenin sükūnuyla) Hıyār ve ᶜacūr yer gibi şiddetsiz nesne yemek maᶜnāsınadır; yukālu: مَشَغَ الرَّجُلُ مَشْغًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَكَلَ غَيْرَ شَدِيدٍ كَأَكْلِ الْقِثَّاءِ Ve vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: مَشَغَهُ إِذَا ضَرَبَهُ Ve bir adamı ᶜaybla-

mak maᶜnāsınadır; yukālu: مَشَغَهُ إِذَا عَابَهُ

اَلْمِشْغُ [el-mişġ] (mīm'in kesriyle) Aşı dedikleri kırmızı çamura denir, مَغْرَةٌ [maġret] maᶜnāsına.

اَلتَّمْشِيغُ [et-temşīġ] Bir nesneyi aşı ile boyamak maᶜnāsınadır; yukālu: مَشَّغَ الثَّوْبَ إِذَا صَبَغَهُ بِالْمِشْغِ Ve bir kimsenin ᶜırz ve nāmūsunu baᶜzı nakīsa isnādıyla ālūde ve tekdīr eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: مَشَّغَ عِرْضَهُ إِذَا كَدَّرَهُ وَلَطَّخَهُ

اَلْمِشْغَةُ [el-mişġat] (mīm'in kesriyle) Eski bez ve eski kilim parçasına denir. Ve ᶜArabların keten taraklarına denir ki bir mikdār çamur yığıp ona tarak heyᵓetinde biraz dikenlik diktikten sonra kuruyunca kadar terk ederler, baᶜdehu onunla keten tararlar.

[م ض غ]

اَلْمَضْغُ [el-maḍġ] (mīm'in fethi ve ḍādı muᶜcemenin sükūnuyla) Ağızda nesne çiğnemek maᶜnāsınadır; yukālu: مَضَغَ الشَّيْءَ مَضْغًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَالْأَوَّلِ إِذَا لاَكَهُ بِسِنِّهِ

اَلْمَضَاغُ [el-meḍāġ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Ağızda çiğneyecek nesneye denir ki çiynemti taᶜbīr olunur; tekūlu: مَا ذُقْتُ مَضَاغًا وَهُوَ مَا يُمْضَغُ Ve çiğnemesi sehl ve mülāyim ekmek kırığına ıtlāk olunur; yukālu: أَتَانِي بِمَضَاغٍ أَيْ كِسْرَةٍ لَيِّنَةِ الْمَضَاغِ Burada مَضَاغٌ [meḍāġ] ism-i masdardır.

اَلْمُضَاغَةُ [el-muḍāġat] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Ağızda çiğnenmiş nesneye denir; yukālu: رَمَى بِمُضَاغَتِهِ أَيْ مَا مُضِغَ

اَلْمَضَّاغَةُ [el-maḍḍāġat] (عَلاَّمَةٌ [ᶜallāmet] vezninde) Ahmak adama ıtlāk olunur, tekellüm ve muᶜāmelede dilini مَضْغٌ [maḍġ] eylediği için.

اَلْمُضْغَةُ [el-muḍġat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Bir çiynem et ve sāᵓir nesneye denir. Cemᶜi مُضَغٌ [muḍaġ]dır, صُرَدٌ [ṣurad] vezninde; tekūlu: أَطْعَمَنَا مُضْغَةً مِنْهُ وَهِيَ قِطْعَةُ لَحْمٍ وَغَيْرِهِ

اَلْمُضَّغُ [el-muḍḍaġ] (سُكَّرٌ [sukker] vezninde) Umūrun hurde ve sagīr olanlarına ıtlāk olunur; yukālu: مُضَّغُ الْأُمُورِ أَيْ صِغَارُهَا Şārihin beyānına göre savāb olan صُرَدٌ [ṣurad] vezninde olmaktır.

اَلْمَضِيغَةُ [el-meḍīġat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Kemik üzerinde olan ete denir. Ve at kısmının pazısı altında yaᶜnī karacasında olan etçeğize denir. Ve yayın köşelerine sarılmış sinire denir, ᶜalā-kavlin diş ile çiğnedikten sonra sarılmış sinire denir. Ve kulak dibinde olan yumruca etçeğize denir. Ve bedende olan balık etine denir. Cemᶜi- cinsi مَضِيغٌ [maḍīġ]dir, سَفِينٌ [sefīn] vezninde ve cemᶜ-i sīgı مَضَائِغُ [medāᵓiġ]dir, سَفَائِنُ [sefāᵓin] vezninde.

اَلْمَاضِغَانِ [el-māḍiġān] (tesniye bünyesiyle) İki çenenin diplerine ıtlāk olunur ki azı dişleri bittiği mahallerdir, ᶜalā-kavlin iki çenede olan çene damarlarına denir.

اَلْإِمْضَاغُ [el-imḍāġ] (hemzenin kesriyle) Hurmānın yemişi çiğnemeğe kābil olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَمْضَغَ النَّخْلُ إِذَا صَارَ فِي وَقْتِ طِيبِهِ حَتَّى يُمْضَغَ Ve et hakkı üzere pişmekle ekli hoş ve latīf olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَمْضَغَ اللَّحْمُ إِذَا اسْتُطِيبَ وَأُكِلَ

اَلْمُمَاضَغَةُ [el-mumāḍaġat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Cenk ve kıtālde ᶜasker iki taraflı gereği gibi çabalayıp cidd ve cehd eylemek maᶜnāsınadır, gūyā ki birbirini lokma lokma edip مَضْغٌ [maḍġ] ederler; yukālu: مَاضَغَهُ فِي الْقِتَالِ إِذَا جَادَّهُ فِيهِ

[م غ غ]

اَلْمَغْمَغَةُ [el-maġmeġat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bir nesneyi ağızda yapça yapça çiğnemek maᶜnāsınadır; yukālu: مَغْمَغَ اللَّحْمَ إِذَا مَضَغَهُ وَلَمْ يُبَالِغْ Ve sözü hoşça beyān eylemeyerek mız mız söylemek maᶜnāsınadır; yukālu: مَغْمَغَ كَلَامَهُ إِذَا لَمْ يُبَيِّنْهُ Ve köpek kap yalamak maᶜnāsınadır; yukālu: مَغْمَغَ الْكَلْبُ فِي الْإِنَاءِ إِذَا وَلَغَ Ve sevbi suya batırıp çıkarmakla ıslatmak maᶜnāsınadır; yukālu: مَغْمَغَ الثَّوْبَ فِي الْمَاءِ إِذَا غَمْغَمَهُ Ve tiridi yağa çimdirmek maᶜnāsınadır; yukālu: مَغْمَغَ الثَّرِيدَ إِذَا رَوَّاهُ دَسَمًا Ve bir nesneyi birbirine katıp karıştırmak maᶜnāsınadır; yukālu: مَغْمَغَ الشَّيْءَ إِذَا خَلَطَهُ Ve bir nesne birbirine katılıp karışmak maᶜnāsınadır; yukālu: مَغْمَغَ الْأَمْرُ إِذَا اخْتَلَطَ Ve bir işi gevşek ve zaᶜīf ve kemter işlemek maᶜnāsınadır; yukālu: يُمَغْمِغُ فِي عَمَلِهِ أَيْ يَعْمَلُ ضَعِيفًا رَدِيئًا

اَلتَّمَغْمُغُ [et-temaġmuġ] (تَزَلْزُلٌ [tezelzul] vezninde) Bir mikdār çayırlık bulmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَمَغْمَغَ الرَّجُلُ وَالْحِمَارُ إِذَا نَالَ شَيْئًا مِنَ الْعُشْبِ Ve davar semirmeğe başlamak maᶜnāsınadır; yukālu: تَمَغْمَغَ الْمَالُ إِذَا جَرَى فِيهِ السِّمَنُ

[م ل غ]

اَلْمِلْغُ [el-milġ] (mīm'in kesriyle) Dāᵓimā fuhş ve nā-sezā ve herze söyler olan alçak ve rezīl ve ahmak kimseye denir; cemᶜi أَمْلَاغٌ [emlāġ] gelir; yukālu: رَجُلٌ مِلْغٌ أَيْ نُذْلٌ أَحْمَقُ يَتَكَلَّمُ بِالْفُحْشِ

اَلْمُلُوغَةُ [el-mulūġat] (mīm'in zammıyla) Maᶜnā-yı mezbūrdan ismdir, rezālet ve hamākat sıfatlarıyla fuhş ve hezeyān söyleyiciliğe denir; yukālu: رَجُلٌ مِلْغٌ بِهِ مُلُوغَةٌ Burada وَهِيَ الْمُلُوغَةُ kavlinde teᵓnīs-i zamīr habere nāzırdır.

اَلْمَالِغُ [el-māliġ] Fāsık ve fāhiş ve habīs kimseye denir; cemᶜi مُلَّاغٌ [mullāġ] gelir, رَجُلٌ مَالِغٌ أَيْ كُفَّارٌ [kuffār] vezninde; yukālu: دَاعِرٌ

اَلتَّمَالُغُ [et-temāluġ] (تَفَاعُلٌ [tefāᶜul] vezninde) Fuhş ve heyezān söyleyenin sözüne gülüşmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَمَالَغَ بِالْمِلْغِ إِذَا ضَحِكَ بِهِ

اَلْمُمَالَغَةُ [el-mumāleġat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Fuhş ve nā-sezā kelimātla horata eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: مَالَغَهُ بِالْكَلَامِ إِذَا مَازَحَهُ بِالرَّفَثِ

اَلتَّمَلُّغُ [et-temelluġ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Hamākatlenmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَمَلَّغَ الرَّجُلُ إِذَا تَحَمَّقَ

[م ن غ]

مَنَغُ [Menaġ] (nūn'la جَبَلٌ [cebel] vezninde) Ḥaleb kazāsında bir nāhiyedir; selefte ᶜayn-ı mühmele ile zebān-zede olup sonradan muᶜceme ile mütedāvil olmuştur.

مَنُوغَانُ [Menūġān] (mīm'in fethiyle) Kirmān ülkesinde bir belde adıdır.

اَلْمُوَاغُ [el-muvāġ] (mīm'in zammıyla) Kedi mavlamak maᶜnāsınadır; yukālu: مَاغَتِ الْهِرَّةُ مُوَاغًا إِذَا صَوَّتَتْ

FASLU'N-NŪN
(فَصْلُ النُّونِ)

[ن ب غ]

اَلنَّبْغُ [en-nebġ] (نَبْعٌ [nebᶜ] vezninde) ve **اَلنُّبُوغُ** [en-nubūġ] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] veznin-de) Zāhir ve ᶜayān olmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَبَغَ الشَّيْءُ نَبْغًا وَنُبُوغًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَالْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا ظَهَرَ Ve yerden su kaynayıp çıkmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: نَبَغَ الْمَاءُ إِذَا نَبَعَ Ve bir kimsenin ᶜırkında şāᶜiriyyet yok iken kendisi fasīh ve belīg şāᶜir kopmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَبَغَ فُلَانٌ إِذَا قَالَ الشِّعْرَ وَأَجَادَهُ وَلَمْ يَكُنْ فِي إِرْثِ الشِّعْرِ Ve bir adam servet ve sāmān ve refāhiyet sāhibi olmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: نَبَغَ فُلَانٌ فِي الدُّنْيَا إِذَا اتَّسَعَ Ve baş ko-naklanmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَبَغَ رَأْسُهُ إِذَا ثَارَ مِنْهُ النُّبَاغَةُ Ve dağarcık makūlesi kabın yufka yerinden içinde olan un taşrasına su reşh eder gibi tozup çıkmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: نَبَغَ الْوِعَاءُ بِالدَّقِيقِ إِذَا تَطَايَرَ مِنْ خَصَاصِهِ مَا رَقَّ مِنْهُ Ve

نَبْغٌ [nebġ] Değirmende öğünen un tozuna denir, غُبَارُ الرَّحَى [ġubāru'r-reḥā] maᶜnāsına.

اَلنُّبَاغَةُ [en-nubāġat] (كُنَاسَةٌ [kunāset] vez-ninde ve bā'nın şeddesiyle cāᵓizdir) Ba-şın kılları aralığında zuhūr eden toz gibi nesneye denir ki konak taᶜbīr olunur, هِبْرِيَةٌ [hibriyet] maᶜnāsına. Ve öğünmüş una de-nir, طَحِينٌ [ṭaḥīn] maᶜnāsına.

اَلنَّبَّاغَةُ [en-nebbāġat] (شَدَّادَةٌ [şeddādet] vezninde) Havāric demektir; zuhūr maᶜnāsındandır; tekūlu: نَبَغَتْ عَلَيْنَا مِنْهُمْ نَبَّاغَةٌ أَيْ خَرَجَتْ مِنْهُمْ خَوَارِجُ Ve dübüre ıtlāk olunur, إِسْتٌ [ist] maᶜnāsına. Ve toz tozutucu ulu ve işlek yola vasf olur; yukālu: مَحَجَّةٌ نَبَّاغَةٌ أَيْ يَثُورُ تُرَابُهَا

اَلنَّابِغَةُ [en-nābiġat] ᶜAzīmü'ş-şān ada-ma ıtlāk olunur, zuhūr maᶜnāsındandır; hāᵓ mübālağa içindir; yukālu: فُلَانٌ نَابِغَةٌ أَيِ الْعَظِيمُ الشَّانِ Ve soyunda şāᶜiriyyet yok iken bi-nefsihi zuhūr eden yāhūd evāᵓil-i hālinde şāᶜiriyyetten sākit iken sonradan heves-kār olan fasīh ve mücīd şāᶜire ıtlāk olunur; zikri ātī şuᶜarānın her birine نَابِغَةُ [nābiġat] ve mecmūᶜuna نَوَابِغُ [nevābiġ] ıtlākı buna mebnīdir ve onlar sekiz nefer-dir: 1. Ziyād b. Muᶜāviye eẕ-Ẕubyānī 2. Ḳays b. ᶜAbdullāh el-Caᶜdī 3. ᶜAbdullāh b. Muḫāriḳ eş-Şeybānī 4. Yezīd b. Ebān el-Ḥārisī ki Benu'd-Deyyān cemāᶜatinin nābiġasıdır. 5. Nābiġa b. Leᵓy el-Ġanevī 6. Ḥāriṣ b. Bekr el-Yerbūᶜī 7. Ḥāriṣ b. ᶜAdvān et-Taġlebī 8. Nābiġa el-ᶜAdvānī'dir ki bu nisbetle tavzīh olunmamıştır.

اَلنُّبَاغُ [en-nubāġ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) نَبْغٌ [nebġ] gibi bu dahi değirmen tozuna denir.

اَلنَّبَّاغُ [en-nebbāġ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde ve سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Bu dahi başta zuhūr edip konağa denir, هِبْرِيَةٌ [hibriyet] maᶜnāsına.

اَلنَّبَغَةُ [en-nebeġat] (fetehātla) Bir kavm ve cemāᶜatin güzīde ve muhtārlarına ıtlāk olunur; yukālu: جَاءَتْ نَبَغَةُ الْقَوْمِ أَيْ وَسَطُهُمْ يَعْنِي خِيَارُهُمْ

تَنْبُغُ [Tenbuġ] (تَنْصُرُ [tanṣuru] vezninde) Bir mevziᶜ adıdır.

اَلتَّنْبِيغُ [et-tenbīġ] Hurmā aşılarından bir türlü aşılamağa denir ki erkek hurmā ağa-cını silkip tozan tozu yanında olan dişi hurmānın henüz çiçek açan kapçığı içre duhūl eylemekten ᶜibārettir. Ve bu, تَمْتِينٌ [temtīn] gibi ismdir; yukālu: لَقَحَتِ النَّخْلَةُ

بِالتَّنْبِيغِ وَهُوَ أَنْ تُنْفَضَ النَّخْلَةُ فَيَطِيرَ غُبَارُهَا فِي وَلِيعِ الْإِنَاثِ وَذَلِكَ تَلْقِيحٌ

اَلْإِنْبَاغُ [el-inbāġ] (hemzenin kesriyle) Bir yere çok gidip gelmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَنْبَغَ الْبَلَدَ إِذَا أَكْثَرَ التَّرْدَادَ إِلَيْهِ Ve un eleyen kimse eleğin gözeneklerinden unu eleyerek çıkarmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَنْبَغَ النَّاخِلُ إِذَا أَخْرَجَ الدَّقِيقَ مِنْ خَصَاصِ الْمُنْخُلِ

[ن ت غ]

اَلنَّتْغُ [en-netġ] (nūn'un fethi ve tā-yı fevkiyyenin sükūnuyla) Bir kimseyi muttasıf olmadığı evsāf-ı kabīha ile zikr ve taᶜyīb eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: نَتَغَهُ نَتْغًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا عَابَهُ وَذَكَرَهُ بِمَا لَيْسَ فِيهِ

اَلْمِنْتَغُ [el-mintaġ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Dāᵓimā ifk ve iftirā ile nāsı fasl ve taᶜyīb eden şahsa denir.

اَلْإِنْتَاغُ [el-intāġ] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi istihzā eder gibi gülmek, ᶜalā-kavlin belli bellisizce gülmek ki setr yüzünden birazını izhār eylemekten ᶜibārettir; yukālu: أَنْتَغَ فُلَانٌ إِذَا ضَحِكَ كَالْمُسْتَهْزِئِ أَوْ أَخْفَى ضَحِكَهُ وَأَظْهَرَ بَعْضَهُ

[ن د غ]

اَلنَّدْغُ [en-nedġ] (لَدْغٌ [ledġ] vezninde) Parmakla dürtmek maᶜnāsınadır; yukālu: نَدَغَهُ نَدْغًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا نَخَسَهُ بِإِصْبَعِهِ Ve ᶜakreb sokmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَدَغَتْهُ الْعَقْرَبُ إِذَا لَدَغَتْهُ Ve bir adamı tekdīr ve āzürde eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: نَدَغَهُ إِذَا سَاءَهُ Ve mızrak sançmak ve lisānla rencīde kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَدَغَهُ بِالرُّمْحِ وَالْكَلَامِ إِذَا طَعَنَهُ Ve

نَدْغٌ [nedġ] Kekik otuna denir, saᶜter-i berrī maᶜnāsına. Arı kısmının bundan yaptığı bal be-gāyet metīn ve özlü olur, kekik balı maᶜrūftur. Ve nūn'un kesriyle lügattir. Ve

نَدْغٌ [nedġ] Gıcıklamak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: نُدِغَ الصَّبِيُّ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا دُغْدِغَ

اَلْإِنْدَاغُ [el-indāġ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir adamı mahzūn ve mükedder eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَنْدَغَ بِهِ إِذَا سَاءَهُ

اَلْمِنْدَغُ [el-mindaġ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Dāᵓimā nāsı lisānıyla āzürde eden bedzebān kimseye denir.

اَلْمِنْدَغَةُ [el-mindeġat] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) مِنْسَغَةٌ [minseġat] maᶜnāsınadır ki ekmekçilerin kuş yeleklerinden süpürge tarzında yaptıkları nesnedir;onunla ekmeğin tozunu silip giderirler ve külîçe üzerine dahi onunla nakş ederler. Ve tırnağın dibinde olan beyāza denir.

اَلنُّدْغَةُ [en-nudġat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Bu dahi tırnak dibinde olan beyāza denir.

اَلْإِنْتِدَاغُ [el-intidāġ] (إِفْتِعَالٌ [ifti ᶜāl] vezninde) Gizlice gülmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْتَدَغَ الرَّجُلُ إِذَا ضَحِكَ خُفْيَةً

اَلْمُنَادَغَةُ [el-munādaġat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Erişip oynaşmak maᶜnāsına; yukālu: نَادَغَهُ إِذَا غَازَلَهُ

اَلتَّنْدِيغُ [et-tendīġ] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Hamur üzere urva ekmek maᶜnāsınadır; tekūlu: نَدِّغِي عَجِينَكِ بِصِيغَةِ الْأَمْرِ الْمُؤَنَّثِ أَيْ ذُرِّي عَلَيْهِ الطَّحِينَ

اَلنَّدَغِيُّ [en-nedeġiyy] (عَرَبِيٌّ [ᶜarabiyy] vezninde) Kekik otunun ismi olan نَدْغٌ [nedġ] e mensūb demektir; Ḳuḍāᶜa kabīlesinden ᶜAbdī b. en-Nedeġī ona mensūbdur.

[ن ز غ]

اَلنَّزْغُ [en-nezġ] (نَزْعٌ [nezᶜ] vezninde) Bir kimseyi taᶜn ve taᶜyīble fasl ve mezemmet eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: نَزَغَهُ نَزْغًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا طَعَنَ فِيهِ وَاغْتَابَهُ Şārih der ki نَزْغٌ

[nezġ] dürtmek, taᶜn maᶜnāsına mevzūᶜdur, maᶜānī-i sāᵓire ondan münşaᶜibdir. Ve

نَزْغٌ [nezġ] Nās beynini ifsād ile birbirine düşürmek maᶜnāsınadır; yukālu: نَزَغَ بَيْنَهُمْ إِذَا أَفْسَدَ وَأَغْرَى Ve vesvese vermek maᶜnāsına müstaᶜmeldir ki derūnu dürtüştürmekten ᶜibārettir; yukālu: نَزَغَهُ الشَّيْطَانُ أَيْ وَسْوَسَ

اَلْمِنْزَغُ [el-minzaġ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) ve

اَلْمِنْزَغَةُ [el-minzaġat] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) ve

اَلنَّزَّاغُ [en-nezzāġ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Dāᵓimā miyāne-i halkı ifsād ile birbirine düşüren müfside denir; yukālu: رَجُلٌ مِنْزَغٌ وَمِنْزَغَةٌ وَنَزَّاغٌ إِذَا كَانَ يَنْزَغُ النَّاسَ وَيُفْسِدُ بَيْنَهُمْ Ve

مِنْزَغَةٌ [minzeġat] مِنْسَغَةٌ [minseġat] maᶜnāsınadır ki ekmekçilerin külîçe üzere nakş edecekleri kuş yeleğine denir.

[ن س غ]

اَلنَّسْغُ [en-nesġ] (nūn'un fethi ve sīn'in sükūnuyla) Dürtmek maᶜnāsınadır; yukālu: نَسَغَهُ نَسْغًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا نَخَسَهُ Ve bir adama iftirā eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: نَسَغَهُ بِكَذَا إِذَا رَمَاهُ بِهِ Ve bir adamı taᶜn ve taᶜyīr ile āzürde kılmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: نَسَغَهُ بِكَلِمَةٍ إِذَا نَزَغَهُ Ve iğne ile döğün edip naᶜl kesmek maᶜnāsınadır; yukālu: نَسَغَتِ الْوَاشِمَةُ إِذَا غَرَزَتْ فِي الْيَدِ بِالْإِبْرَةِ Ve seyr ve seyāhat eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: نَسَغَ فِي الْأَرْضِ إِذَا ذَهَبَ فِيهَا Ve süte su katmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَسَغَ اللَّبَنَ بِالْمَاءِ إِذَا مَذَقَهُ Ve dişlerin dipleri gevşeyip sölpüklenmek maᶜnāsınadır; yukālu: نَسَغَتْ أَسْنَانُهُ إِذَا اسْتَرْخَتْ أُصُولُهَا

اَلتَّنْسِيغُ [et-tensīġ] Bu dahi dişlerin kökleri gevşeyip salkılanmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَسَّغَتْ أَسْنَانُهُ إِذَا اسْتَرْخَتْ أُصُولُهَا Ve kesilen ağaç yeniden bitmek maᶜnāsınadır; yukālu: نَسَّغَتِ الشَّجَرَةُ إِذَا نَبَتَتْ بَعْدَمَا قُطِعَتْ Ve hurmā ağacının dalları birbiri üzere çıkmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَسَّغَتِ النَّخْلَةُ إِذَا أَخْرَجَتْ سَعَفًا فَوْقَ سَعَفٍ

اَلْمِنْسَغَةُ [el-minseġat] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) مِنْزَغَةٌ [minzeġat] gibi ekmekçilerin külîçe üzere nakş edecekleri kuş yeleğine denir ki bir kaçını bir araya bağlayıp istiᶜmāl ederler ve baᶜzen ağaçtan ve demirden dahi ederler.

اَلنَّسِيغُ [en-nesīġ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Tere denir, عَرَقٌ [ᶜaraḳ] maᶜnāsına.

اَلنُّسْغُ [en-nusġ] (nūn'un zammıyla) Asma makūlesi ağaç kesildikten sonra tereşşuh eden suya denir.

اَلْإِنْسَاغُ [el-insāġ] (hemzenin kesriyle) Bodur hurmā ağacı beyni vermek maᶜnāsınadır; yukālu: أَنْسَغَتِ الْفَسِيلَةُ إِذَا أَخْرَجَتْ قَلْبَهَا Ve ağaç kesildikten sonra yeniden sürüp bitmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَنْسَغَتِ الشَّجَرَةُ إِذَا نَبَتَتْ بَعْدَمَا قُطِعَتْ

اَلْإِنْتِسَاغُ [el-intisāġ] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Develer otlakta perākende olup ıraklaşmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْتَسَغَتِ الْإِبِلُ إِذَا تَفَرَّقَتْ فِي مَرَاعِيهَا وَتَبَاعَدَتْ Ve deve sineklenmek için eliyle göğsünde olan mühreye vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْتَسَغَ الْبَعِيرُ إِذَا ضَرَبَ بِيَدِهِ إِلَى كِرْكِرَتِهِ مِنَ الذُّبَابِ

[ن ش غ]

اَلنَّشْغُ [en-neşġ] (nūn'un fethi ve şīn-i muᶜcemenin sükūnuyla) Akmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَشَغَ الْمَاءُ نَشْغًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا سَالَ Ve dürtmek maᶜnāsınadır; yukālu: نَشَغَهُ بِالرُّمْحِ إِذَا طَعَنَهُ بِهِ Ve çocuğun boğazına ağız otu dökmek maᶜnāsınadır;

yukālu: نَشَغَ الصَّبِيَّ إِذَا أَوْجَرَهُ Ve suyu el ile kaldırıp içmek maᶜnāsınadır; yukālu: نَشَغَ الْمَاءَ إِذَا شَرِبَ بِيَدِهِ Ve baygınlık derecesinde hınçkırmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَشَغَ فُلَانٌ إِذَا شَهِقَ حَتَّى كَادَ يُغْشَى عَلَيْهِ

اَلتَّنَشُّغُ [et-teneşşuġ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) نَشْغٌ [neşġ] ile maᶜnā-yı ahīrde mürādiftir; yukālu: تَنَشَّغَ فُلَانٌ إِذَا شَهِقَ حَتَّى كَادَ يُغْشَى عَلَيْهِ Ve bu hālet insāna teşevvuk yāhūd teᵓessüf cihetiyle ᶜārız olur.

اَلنَّشُوغُ [en-neşūġ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Ağız otuna denir, وَجُورٌ [vecūr] maᶜnāsına.

اَلْمَنْشُوغُ [el-menşūġ] Boğazına ağız otu dökülmüş çocuğa denir; yukālu: نُشِغَ الصَّبِيُّ عَلَى الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَنْشُوغٌ بِهِ أَيْ أُوجِرَ بِهِ Ve bir nesneye be-gāyet düşkün ve harīs olan adama denir; yukālu: نُشِغَ بِالشَّيْءِ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا أُولِعَ بِهِ فَهُوَ مَنْشُوغٌ بِهِ

اَلنَّوَاشِغُ [en-nevāşīġ] نَاشِغَةٌ [nāşiġat]ın cemᶜidir, derede olan su akıntılarına denir.

اَلْإِنْشَاغُ [el-inşāġ] (hemzenin kesriyle) Alarga olmak maᶜnāsınadır, yukālu: أَنْشَغَ عَنْهُ إِذَا تَنَحَّى

اَلْإِنْتِشَاغُ [el-intişāġ] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) إِنْتِسَاغٌ [intisāġ] maᶜnāsınadır ki zikr olundu; yukālu: إِنْتَشَغَ الْبَعِيرُ بِمَعْنَى اِنْتَسَغَ

[ن غ غ]

اَلنُّغْنُغُ [en-nuġnuġ] (هُدْهُدٌ [hudhud] vezninde) Zaᶜīf ve ahmak kişiye denir; müᵓennesi نُغْنُغَةٌ [nuġnuġat]tır. Ve yumru ve semiz ferce denir. Ve boğazda küçük dil ile boğaz deliğinin beyninde olan mevziᶜe denir. Ve boğazda çene dibinin yanında olan yumruca etçeğize denir. Ve devenin boynunun yukarısında olup geviş getirirken beri öte oynar; cemᶜi نَغَانِغُ [neġānig]dir.

اَلنَّغْنَغَةُ [en-naġneġat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bir adamın نُغْنُغٌ [nuġnuġ] dedikleri ᶜuzv-ı mezkūrunda bir maraz hādis olmak maᶜnāsınadır; yukālu: نُغْنِغَ زَيْدٌ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا أَصَابَهُ دَاءٌ فِي نُغْنُغِهِ

[ن ف غ]

اَلنَّفْغُ [en-nefġ] (نَفْعٌ [nefᶜ] vezninde) ve

اَلنُّفُوغُ [en-nufūġ] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) Kesret ve zahmet-i ᶜamelden el içi nasırlanıp kabarmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَفَغَتْ يَدُهُ نَفْغًا وَنُفُوغًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا تَنَفَّطَتْ وَوَرِمَتْ مِنْ كَدِّ الْعَمَلِ

اَلتَّنَفُّغُ [et-teneffuġ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) نَفْغٌ [nefġ] maᶜnāsınadır.

[ن م غ]

اَلنَّمَغَةُ [en-nemeġat] (fetehātla) Tāze çocuğun başında bıngıldayık taᶜbīr olunan yumuşak ve müteharrik yere denir. Ve نَمَغَةُ الْقَوْمِ [nemeġatu'l-ḳavm] Bir cemāᶜatin güzīde ve muhtār ve zī-şānlarına ıtlāk olunur; yukālu: هُمْ نَمَغَةُ الْقَوْمِ أَيْ خِيَارُهُمْ وَوَسَطُهُمْ Ve نَمَغَةُ الْجَبَلِ [nemeġatu'l-cebel] Dağın yukarısından ᶜibārettir. Ve çok māla denir; yukālu: لَهُ نَمَغَةٌ مِنَ الْمَالِ أَيْ كَثْرَةٌ

اَلتَّنْمِيغُ [et-tenmīġ] Bir nesne siyāh ve kızıl ve ak alaca olmak maᶜnāsınadır. Bu cihetle televvün tabᶜı olan adama مُنَمَّغُ الْخَلْقِ [munemmeġu'l-ḫalḳ] ıtlāk ederler; yukālu: رَجُلٌ مُنَمَّغُ الْخَلْقِ أَيْ مُتَلَوِّنٌ

[ن ه ب غ]

اَلنُّهْبُوغُ [en-nuhbūġ] (عُصْفُورٌ [ᶜuṣfūr] vezninde) Bir kuş adıdır. Ve çektiri gibi uzun ve yüğrük gemiye denir ki Fārisīde dūnī ve muᶜarrebinde دُونِيجٌ [dūnīc] derler.

FASLU'L-VĀV
(فَصْلُ الْوَاوِ)

[و ب غ]

اَلْوَبْغُ [el-vebġ] (نَبْغٌ [nebġ] vezninde) Bir adamı ᶜayblamak, ᶜalā-kavlin nāmūsuna taᶜn eylemek maᶜnāsınadır; yukālu:وَبَغَهُ وَبْغًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا عَابَهُ أَوْ طَعَنَ عَلَيْهِ

اَلْأَوْبَغُ [el-Evbaġ] Bir mevziᶜ adıdır.

اَلْوَبَغُ [el-vebaġ] (fethateynle) Başta konak taᶜbīr olunan kepek gibi nesneye denir. Ve deve kısmına mahsūs bir maraz adıdır ki devenin tüylerini tebāh eder.

اَلْوَبِغُ [el-vebiġ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Başı konaklı adama denir; yukālu: رَجُلٌ وَبِغٌ أَيْ ذُو هِبْرِيَةٍ

اَلْوَبَغَةُ [el-vebeġat] (fetehātla) Bir kavmin pek dirnekli miyāne ve mecmaᶜlarına denir ki deryānın engin yeri gibidir; tekūlu: رَأَيْتُهُ فِي وَبَغَةِ الْقَوْمِ أَيْ مُجْتَمَعِهِمْ وَوَسَطِهِمْ

اَلْوَبَّاغَةُ [el-vebbāġat] (vāv'ın fethi ve bā'nın teşdīdiyle) Dübüre denir, إِسْتٌ [ist] maᶜnāsına; ve minhu yukālu: كَذَبَتْ وَبَّاغَتُهُ أَيْ ضَرِطَ

[و ت غ]

اَلْوَتَغُ [el-vetaġ] (vāv'ın ve tā-yı fevkiyyenin fethiyle) Güneh-kār olmak maᶜnāsınadır; yukālu: وَتِغَ الرَّجُلُ وَتَغًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَثِمَ Ve helāk olmak maᶜnāsınadır; yukālu: وَتِغَ فُلَانٌ إِذَا هَلَكَ Ve melūm ve maᶜyūb olmak maᶜnāsınadır; yukālu: وَتِغَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ مَلُومًا Ve min-gayri taᶜakkul söz söyler olmak maᶜnāsınadır; yukālu: وَتِغَ الرَّجُلُ إِذَا كَانَ قَلِيلَ الْعَقْلِ فِي الْكَلَامِ Ve bir yeri ağrıyıp derdnāk olmak maᶜnāsınadır; yukālu: وَتِغَ فُلَانٌ إِذَا وَجِعَ Ve bed-hūy olmak maᶜnāsınadır; yukālu: وَتِغَ الْغُلَامُ إِذَا سَاءَ خُلُقُهُ Ve bed-gūy olmak maᶜnāsınadır; yukālu: وَتِغَ الرَّجُلُ إِذَا سَاءَ قَوْلُهُ Ve pek cāhil ve nādān olmak maᶜnāsınadır; yukālu: وَتِغَ زَيْدٌ إِذَا كَانَ جَاهِلاً مُفْرِطًا Ve ᶜavret kendi ferci derdine düşüp varını ferci önüne telef ve tebāh eder olmak maᶜnāsınadır; yukālu: وَتِغَتِ الْمَرْأَةُ تَوْتَغُ وَتَيْتَغُ إِذَا كَانَتْ مُضَيِّعَةً لِنَفْسِهَا فِي فَرْجِهَا

اَلْإِيتَاغُ [el-ītāġ] (hemzenin kesriyle) Helāk eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَوْتَغَهُ اللهُ أَيْ أَهْلَكَهُ Ve bir kimseyi habs eylemek, ᶜalā-kavlin bir beliyyeye ilkā eylemek yāhūd bir ağrıya mübtelā eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَوْتَغَ فُلَانًا إِذَا حَبَسَهُ أَوْ أَلْقَاهُ فِي بَلِيَّةٍ أَوْ أَوْجَعَهُ Ve bir kimse günāh irtikābıyla dīnini tebāh eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَوْتَغَ دِينَهُ بِالْإِثْمِ إِذَا أَفْسَدَهُ

[و ث غ]

اَلْوَثْغُ [el-veṯġ] (vāv'ın fethi ve ṯā-yı müsellesenin sükūnuyla) Baş yarmak maᶜnāsınadır; yukālu: وَثَغَ رَأْسَهُ وَثْغًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا شَدَخَهُ Ve nākaya وَثِيغَةٌ [veṯīġat] yapmak maᶜnāsınadır; yukālu: وَثَغَ نَاقَتَهُ إِذَا اتَّخَذَ لَهَا وَثِيغَةً

اَلْوَثِيغَةُ [el-veṯīġat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznide) دُرْجَةٌ [durcet] dedikleri nesnedir ki köşeği helāk olan nākanın fercine idhāl ederler, niteki māddesinde beyān olundu. Ve kapta birbirinin üzerine döndürülmüş tiride denir, مَوْثُوغَةٌ [mevṯūġat] dahi denir; yukālu: ثَرِيدَةٌ وَثِيغَةٌ وَمَوْثُوغَةٌ أَيْ رُدَّ بَعْضُهَا عَلَى بَعْضٍ Ve azca yağmura denir, وَثْغَةٌ [veṯġat] dahi denir, تَمْرَةٌ [temret] vezninde; yukālu: وَقَعْنَا وَثِيغَةً مِنَ الْمَطَرِ وَوَثْغَةً أَيْ قَلِيلاً مِنْهُ Ve bahār mevsiminde birbirine sarmaşmış her cins otluklar kıtᶜasına denir.

[و ز غ]

اَلْوَزَغَةُ [el-vezeġat] (vāv'ın ve zā-yı

muᶜcemenin fethiyle) سَامٌّ أَبْرَصُ [sāmmun abraṣ] ismidir ki alaca keler ve ağulu keler dedikleri kelerdir; cüst ve çālāk olduğu için tesmiye olundu. Cemᶜ-i cinsi وَزَغٌ [vezaġ]dır ve cemᶜ-i sīgı أَوْزَاغٌ [evzāġ]dır ve وِزْغَانٌ [vizġān]dır vāv'ın kesriyle ve وِزَاغٌ [vizāġ] vāv'ın kesriyle ve إِزْغَانٌ [izġān]dır hemze-i meksūre ile ki aslı وِزْغَانٌ idi.

اَلْوَزَغُ [el-vezaġ] (fethateynle) Çabukluğa denir; yukālu: بِهِ وَزَغٌ أَيْ خِفَّةٌ وَسُرْعَةٌ Ve titremeğe denir; yukālu: أَخَذَهُ الْوَزَغُ أَيِ الرِّعْشَةُ Ve zebūn ve nā-tüvān ve cebān kimseye denir; yukālu: هُوَ وَزَغٌ أَيْ حَارِضٌ فَشِلٌ

اَلْأَوْزَاغُ [el-evzāġ] وَزَغٌ [vezaġ]ın cemᶜidir, zāᶜīf ve zebūnlar demektir; yukālu: هُمْ أَوْزَاغٌ أَيْ ضُعَفَاءُ

اَلْوَزْغُ [el-vezġ] (نَزْغٌ [nezġ] vezninde) Nāka defᶜaten defᶜaten işemek maᶜnāsınadır; yukālu: وَزَغَتِ النَّاقَةُ بِبَوْلِهَا وَزْغًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا رَمَتْهُ دُفْعَةً دُفْعَةً

اَلْإِيزَاغُ [el-īzāġ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi nāka birden işemeyip defᶜaten defᶜaten işemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَوْزَغَتِ النَّاقَةُ بِبَوْلِهَا بِمَعْنَى وَزَغَتْ

اَلتَّوْزِيغُ [et-tevzīġ] Cenīn anası rahiminde sūretlenmek maᶜnāsınadır; yukālu: وُزِّغَ الْجَنِينُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا صُوِّرَ فِي الْبَطْنِ

[و ش غ]

اَلْوَشْغُ [el-veşġ] (vāv'ın fethi ve şīn-i muᶜcemenin sükūnuyla) Azca nesneye denir; yukālu: أَعْطَاهُ وَشْغًا أَيْ قَلِيلاً Ve çöğdürerek işemek maᶜnāsınadır; yukālu: وَشَغَ بِبَوْلِهِ وَشْغًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا رَمَى بِهِ

اَلْوَشُوغُ [el-veşūġ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Ağız otuna denir,وَجُورٌ [vecūr] maᶜnāsına.

اَلْإِيشَاغُ [el-īşāġ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi çöğdürerek işemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَوْشَغَهُ إِذَا رَمَى بِهِ Ve ağıza devā dökmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَوْشَغَهُ إِذَا أَوْجَرَهُ Ve az ᶜatiyye vermek maᶜnāsınadır; yukālu: أَوْشَغَ الْعَطِيَّةَ إِذَا قَلَّلَهَا

اَلتَّوْشِيغُ [et-tevşīġ] Libāsa yol yol kan bulaştırmak maᶜnāsınadır; yukālu: وَشَّغَ الثَّوْبَ بِالدَّمِ إِذَا لَطَّخَهُ بِهِ حَتَّى يَصِيرَ عَلَيْهِ طَرَائِقَ

اَلتَّوَشُّغُ [et-teveşşuġ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜul] vezninde) Ālūde olmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَوَشَّغَ بِالسُّوءِ إِذَا تَلَطَّخَ بِهِ

اَلْإِسْتِيشَاغُ [el-istīşāġ] Köhne ve yırtık kova ile su çekmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَوْشَغَ السَّاقِي إِذَا اسْتَقَى بِدَلْوٍ وَاهِيَةٍ

[و ل غ]

اَلْوَلْغُ [el-velġ] (vāv'ın fethi ve zammı ve lām'ın sükūnuyla) ve

اَلْوُلُوغُ [el-vulūġ] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) ve

اَلْوَلَغَانُ [el-veleġān] (fetehātla) Köpek kısmı dilinin ucuyla kaptan nesne içmek, ᶜalā-kavlin dilini kaba kacağa sokup yalamak maᶜnāsınadır; yukālu: وَلَغَ الْكَلْبُ فِي الْإِنَاءِ وَفِي الشَّرَابِ وَمِنْهُ وَبِهِ يَلَغُ كَيَهَبُ وَيَالَغُ وَوَلِغَ يَلِغُ كَوَرِثَ يَرِثُ وَوَلَغَ يَوْلَغُ كَوَجِلَ يَوْجَلُ وَلْغًا وَوُلُوغًا وَوَلَغَانًا إِذَا شَرِبَ مَا فِيهِ بِأَطْرَافِ لِسَانِهِ أَوْ أَدْخَلَ لِسَانَهُ فِيهِ فَحَرَّكَهُ Bu māddenin istiᶜmāli sibāᶜa ve sāhib-i cenāh olandan zübāba mahsūstur. Şārihin beyānına göre bu mādde bāb-ı sālisten ve bāb-ı sānīden ve bāb-ı sādisten ve rābiᶜden masūg olur. Ve يَقَعُ kelimesinden vāv'ın sükūtu gibi, müstakbelinden vāv sākıt olur. Ve baᶜzen elife kalble يَالَغُ dahi denir, lākin bāb-ı rābiᶜden sākıt olmaz.

اَلْوَلُوغُ [el-velūġ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Ekl ve şürb edecek cüzᵓī nesneye denir; yukālu:مَا وَلَغَ وَلُوغًا أَيْ لَمْ يَطْعَمْ شَيْئًا

اَلْمِيلَغُ [el-mīlaġ] ve

اَلْمِيلَغَةُ [el-mīlaġat] (mīm'lerin kesriyle)

Şol kaba denir ki aᶜrāb kısmı ona tuᶜme için kan koyup köpeğe yalatırlar. Baᶜdehu mutlakan köpeğe mahsūs kapta istiᶜmāl olundu. Baᶜzen taştan dahi ederler, Türkīde yalak taᶜbīr olunur.

وَالِغُ [Vāliġ] Aḥsāʾ ile Yemāme beyninde bir dağın adıdır.

وَالِغُونَ [Vāliġūn] (lām'ın kesriyle) Bir dere adıdır; bunun iᶜrābı نَصِيبِينَ kelimesinin iᶜrābı gibidir.

وَلْغُونُ [Velġūn] (جَيْحُونٌ [ceyḥūn] vezninde) Baḥreyn eyāletinde bir karye adıdır.

اَلْوَلْغَةُ [el-velġat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Küçük kovaya denir.

اَلْإِيلاَغُ [el-īlāġ] (hemzenin kesriyle) Kelbe nesne yedirip içirmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَوْلَغَ الْكَلْبَ إِذَا سَقَاهُ

اَلْمُسْتَوْلِغُ [el-mustevliġ] (ism-i fāᶜil bünyesiyle) Şol havsalası vāsiᶜ ve cibilleti rezīl kimseye ıtlāk olunur ki aslā zemm ve kadh ve ᶜayb ve ᶜār cihetinden mübālātı ve teʾessür ve infiᶜāli olmaya; yukālu: رَجُلٌ مُسْتَوْلِغٌ إِذَا كَانَ لاَ يُبَالِي ذَمًّا وَلاَ عَارًا

[و م غ]

اَلْوَمْغَةُ [el-vemġat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Uzun saça denir.

FASLU'L-HĀʾ
(فَصْلُ الْهَاءِ)

[ه ب غ]

اَلْهُبُوغُ [el-hubūġ] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) Uyumak maᶜnāsınadır; yukālu: هَبَغَ الرَّجُلُ هُبُوغًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا نَامَ

[ه ب ن غ]

اَلْهَبَيْنَغُ [el-hebeynaġ] (هَمَيْسَعٌ [hemeysaᶜ] vezninde) Ahmak adama denir.

[ه د غ]

اَلْهَدْغُ [el-hedġ] (لَدْغٌ [ledġ] vezninde) Vurup yarmak maᶜnāsınadır; yukālu: هَدَغَهُ هَدْغًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ بِمَعْنَى فَدَغَهُ

اَلْإِنْهِدَاغُ [el-inhidāġ] Kuru nesne yumuşamak maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْهَدَغَ الشَّيْءُ إِذَا لاَنَ بَعْدَ يُبْسٍ Ve tāze hurmā çatlamak maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْهَدَغَتِ الرُّطَبَةُ إِذَا انْفَضَخَتْ

اَلْمُنْهَدِغُ [el-munhediġ] (مُنْهَدِمٌ [munhedim] vezninde) Sıvık ve yumuşacık taᶜāma denir, çorba ve lapa gibi.

[ه د ل غ]

اَلْهِدْلَوْغَةُ [el-hidlevġat] (hā'nın kesriyle هِرْكَوْلَةٌ [hirkevlet] vezninde ve hā'nın ve lām'ın zammıyla cāʾizdir) Yakışıksız, endāmı çirkin ahmak adama denir.

[ه ذ ل غ]

اَلْهُذْلُوغُ [el-huẕlūġ] (ẕāl-ı muᶜceme ile عُصْفُورٌ [ᶜuṣfūr] vezninde) Kalın dudaklı adama denir; yukālu:رَجُلٌ هُذْلُوغٌ أَيِ الْغَلِيظُ الشَّفَةِ

[ه ر ن غ]

اَلْهُرْنُوغُ [el-hurnūġ] (عُصْفُورٌ [ᶜuṣfūr] vezninde) Kolgan dikenine şebīh bir meʾkūl

nebāt adıdır. Bunu teke sakalı dedikleri otluk ile beyān ederler.

[ه ق غ]

اَلْهُقُوغُ [el-huḳūġ] (ḳāf'la قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) Açlıktan yāhūd bir marazdan zaᶜīf ve zebūn olmak maᶜnāsınadır; yukālu: هَقَغَ فُلَانٌ هُقُوغًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا ضَعُفَ مِنْ جُوعٍ أَوْ مَرَضٍ

[ه ل غ]

اَلْهِلْيَاغُ [el-hilyāġ] (جِرْيَالٌ [ciryāl] vezninde) Bir küçük yırtıcı cānver adıdır.

[ه م غ]

اَلْهِمْيَغُ [el-himyaġ] (hā'nın kesriyle غِرْيَنٌ [ġiryen] vezninde) Çabuk ölüme denir, mevt-i muᶜaccel maᶜnāsına.

اَلْهَمْغُ [el-hemġ] (دَمْغٌ [demġ] vezninde) Baş yarmak maᶜnāsınadır; yukālu: هَمَغَ رَأْسَهُ هَمْغًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا شَدَخَهُ

اَلْهَمْيَغُ [el-hemyaġ] (حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) Bādincān ağacına denir, شَجَرَةُ الْمَغْدِ [şeceretu'l-maġd] maᶜnāsına.

اَلْإِنْهِمَاغُ [el-inhimāġ] Tāze hurmā çatlamak maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْهَمَغَتِ الرُّطَبَةُ إِذَا انْشَدَخَتْ Ve yara ve çıban makūlesi sulanmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْهَمَغَتِ الْقُرْحَةُ إِذَا ابْتَلَّتْ

[ه ن ب غ]

اَلْهُنْبُغُ [el-hunbuġ] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) Pek acıkmağa denir; tekūlu: أَقْلَقَنِي الْهُنْبُغُ أَيْ شِدَّةُ الْجُوعِ Ve pek açlığa denir; tekūlu: أَخَذَنِي الْهُنْبُغُ أَيِ الْجُوعُ الشَّدِيدُ Ve gubār olan toprağa denir ki ednā rüzgār ile tozup gider. Ve arslana denir. Ve fersiz zaᶜīfe hatuna denir. Ve hemec ve şaşkın ᶜavrete denir; yukālu: هِيَ هُنْبُغٌ أَيِ الضَّعِيفَةُ الْبَطْشِ وَكَذَا الْحَمْقَاءُ

اَلْهِنْبَاغُ [el-hinbāġ] (hā'nın kesriyle) Bu dahi pek açlığa denir.

اَلْهَنْبَغَةُ [el-henbeġat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Acıkmak maᶜnāsınadır; yukālu: هَنْبَغَ الرَّجُلُ إِذَا جَاعَ Ve toz çoğalıp tozmak maᶜnāsınadır; yukālu: هَنْبَغَ الْعَجَاجُ إِذَا كَثُرَ وَثَارَ

اَلْهَيْنَغُ [el-heynaġ] (هَيْكَلٌ [heykel] vezninde) Rūspī karıya denir. Ve herkese esrārını fāş eden ᶜavrete denir. Ve be-gāyet dahhāke olan karıya denir; yukālu: هِيَ هَيْنَغٌ أَيْ فَاجِرَةٌ وَكَذَا مُظْهِرَةٌ سِرَّهَا لِكُلِّ أَحَدٍ وَكَذَا ضَحَّاكَةٌ

اَلْمُهَانَغَةُ [el-muhāneġat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Nisvānla erişip oynaşmak maᶜnāsınadır; yukālu: هَانَغَهَا إِذَا غَازَلَهَا

[ه و غ]

اَلْهَوْغُ [el-hevġ] (سَوْغٌ [sevġ] vezninde) Şeyᵓ-i kesīre denir.

[ه ي غ]

اَلْأَهْيَغُ [el-ehyaġ] (أَفْضَلُ [efḍal] vezninde) Maᶜāş cihetiyle huzūr ve refāhiyetli adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَهْيَغُ أَيْ أَرْغَدُ الْعَيْشِ Ve çok suya denir; yukālu: مَاءٌ أَهْيَغُ أَيْ أَكْثَرُ Ve ucuzluk, bolluk yıla denir; yukālu: عَامٌ أَهْيَغُ أَيْ مُخْصِبٌ مُعْشِبٌ

اَلْأَهْيَغَانِ [el-ehyeġān] (tesniye bünyesiyle) Ucuzluk, bolluk ile hüsn-i hāle ıtlāk olunur. Ve ekl ve cimāᶜa ıtlāk olunur, ᶜalākavlin ekl ve şürbe ıtlāk olunur.

اَلتَّهْيِيغُ [et-tehyīġ] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Yağmur yeri tamām ıslatmak maᶜnāsınadır; yukālu: هَيَّغَ الْمَطَرُ الْأَرْضَ إِذَا جَادَهَا Ve tiridi yağa kandırmak maᶜnāsınadır; yukālu: هَيَّغَ الثَّرِيدَةَ إِذَا أَكْثَرَ وَدَكَهَا

نَجَزَتِ الْغَيْنُ بَعَوْنِهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى

BĀBU'L-FĀʾ
(بَابُ الْفَاءِ)

ف

FASLU'L-HEMZE
(فَصْلُ الْهَمْزَةِ)

[أ ث ف]

اَلْأُثْفِيَّةُ [el-uṯfiyyet] (hemzenin zammı ve kesri ve fā-yı meksūre ve yā-yı müşeddede ile) Saç ayağına denir; murād bir ayağı olacaktır. Üçüne birden أَثَافِيُّ [eṯāfiyy] denir sahrāda oldukça. Üç taşı müsellesgüne ki ocak taşı taᶜbīr olunur, çatıp üzerine tencere vazᶜ ederler. Ve şehrlerde demirden ittihāz ederler; cemᶜi أَثَافِيُّ [eṯāfiyy] dir yā'nın teşdīdi ve tahfīfiyle. Ve baᶜzen tencerenin bir tarafını dağdan ve kayadan bir tümseğe koyup iki yanına iki uygun taş çatarlar. Ve o tümseğe ثَالِثَةُ الْأَثَافِيِّ [ṯāliṯetu'l-eṯāfiyy] ıtlāk ederler. Ve onu dāhiye-i ᶜazīme maᶜnāsına istiᶜmāl ederler. Meselā bir kimse ser-zede-i zuhūr olan şūriş ve fitnelerde dāʾimā pīş-kār ve pīş-kadem olsa ona ثَالِثَةُ الْأَثَافِيِّ [ṯāliṯetu'l-eṯāfiyy] ıtlāk ederler. Ve bir adama beddu ᶜā mevkiᶜinde رَمَاهُ اللهُ بِثَالِثَةِ الْأَثَافِيِّ derler, "Hak taᶜālā onu belālardan belāya düşürüp üçüncü mertebede uğrattığı belāyı beliye envāᶜından gāyetü'l-gāye aᶜzamı kılsın!" Şārihin beyānına göre أُثْفِيَّةٌ [uṯfiyyet] in vezni أُفْعُولَةٌ [ufᶜūlet] ve ᶜinde'l-baᶜz فُعْلِيَّةٌ [fuᶜliyyet]tir. Ve

أُثْفِيَّةٌ [uṯfiyyet] ᶜAded-i kesīre denir. Ve cemāᶜat-i insānīye ıtlāk olunur. Bu maᶜnālarda üç ayağın cemᶜiyyeti tasavvuruyla ıtlāk olunmuştur; yukālu: بَقِيَتْ مِنْهُمْ أُثْفِيَّةٌ أَيْ عَدَدٌ كَثِيرٌ وَكَذَا اجَمَاعَةٌ

اَلْأَثْفُ [el-eṯf] (hemzenin fethi ve ṯā'nın sükūnuyla) Bir adamın ardına düşüp kovup gitmek maᶜnāsınadır; yukālu:أَثَفَهُ أَثْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا تَبِعَهُ وَطَرَدَهُ Ve taleb eylemek

maʿnāsınadır; yukālu: أَثَفَهُ أَثْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا طَلَبَهُ

أُثَيْفِيَةُ [Uṯeyfiyet] (حُدَيْبِيَةُ [ḥudeybiyet] vezninde) Yemāme'de Cerīr el-Ḫaṭafā nām şāʿirin evlādına mahsūs bir karye adıdır.

ذُو أُثَيْفِيَةَ [Ẕū Uṯeyfiyet] ʿAḳīḳ-i Medīne'de bir mevziʿ adıdır.

أُثَيْفِيَاتُ [Uṯeyfiyāt] Bir mevziʿ adıdır, ʿalā-kavlin أَثَافِيُّ [eṯāfiyy] tarzında bir niçe cibāl-i sıgāra ıtlāk olunur.

اَلْمُؤَثَّفُ [el-muʾeṯṯef] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Etine dolu, yassı gövdeli tıknaz bodura denir; yukālu: رَجُلٌ مُؤَثَّفٌ أَيْ قَصِيرٌ عَرِيضٌ تَارٌّ لَحِيمٌ

اَلْآثِفُ [el-āṯif] ثَابِتٌ [ṯābit] vezninde ve mürādifidir; yukālu: شَيْءٌ آثِفٌ أَيْ ثَابِتٌ Ve tābiʿ maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ آثِفٌ لَهُ أَيْ تَابِعٌ

اَلْأَثَافِيُّ [el-eṯāfiyy] أُثَيْفِيَّةٌ [uṯfiyyet]in cemʿidir ki zikr olundu. Ve bi't-teşbīh felekte Ḳidr taʿbīr ettikleri kevākib-i müstedīrenin reʾsi hizāsında bir niçe kevākib-i müctemiʿaya ıtlāk olunur ki semt-i şimālīde olur, Türkīde dahi Saç Ayağı taʿbīr olunur.

اَلتَّأْثِيفُ [et-teʾṯīf] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Tencereyi saç ayağı üzere komak maʿnāsınadır; yukālu: أَثَّفَ الْقِدْرَ إِذَا جَعَلَهَا عَلَى الْأَثَافِيِّ

اَلتَّأَثُّفُ [et-teʾeṯṯuf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir nesnenin çevresini ihāta eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَأَثَّفَهُ إِذَا تَكَنَّفَهُ Ve bir nesneye ayrılmamak vech üzere dāʾimī ülfet ve mülāzemet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَأَثَّفَ الْمَكَانَ إِذَا لَزِمَهُ وَأَلِفَهُ وَلَمْ يَبْرَحْهُ Ve bir kimsenin üzerine düşüp ibrām ve ilhāh ederek bir māddeye igrā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَأَثَّفَهُ إِذَا تَبِعَهُ وَأَلَحَّ عَلَيْهِ وَلَمْ يَبْرَحْ يُغْرِيهِ

[أ خ ف]

أُخَيْفٌ [Uḫayf] (ḫā-yı muʿceme ile زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde yāhūd أَحْمَدُ [aḥmed] veznindedir) Mucfir b. Kaʿb b. el-ʿAnber ismidir. Kavl-i sānīye göre mahall-i zikri işbu fāʾ bābından ḫā-yı muʿceme faslı olur.

[أ د ف]

اَلْأُدَافُ [el-udāf] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Zekere denir. Ve kulağa denir; yukālu: إِشْتَكَى أُدَافَهُ أَيْ ذَكَرَهُ وَكَذَا أُذْنَهُ

أُدْفِيَّةُ [Udfiyyet] (أُثْفِيَّةٌ [uṯfiyyet] vezninde) Benū Ḳuşeyr yurdunda bir dağdır.

أَدْفُو [Edfū] (hemzenin fethi ve zammı ve fā-yı mazmūme ile baʿzen ẕāl-ı muʿceme ile ve baʿzen ṯā-yı müsellese ile zikr ederler) İskenderiyye kurbünde bir karye adıdır. Ve Ṣāʿīd eyāletinde bir küçük belde adıdır; İmām Muḥammed b. el-Udfuvī en-Naḥvī el-Mufessir ondandır, kırk cildde bir tefsīr teʾlīf eylemiştir. Ve fukahādan Caʿfer b. Ṣaʿleb b. Caʿfer ki ʿAbdullāh b. Ṣaʿleb dahi derler, oradandır.

[أ ذ ف]

اَلْأُذَافُ [el-uẕāf] (ẕāl-ı muʿceme ile غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Zekere denir.

تَأْذِفُ [Teʾẕif] (تَضْرِبُ [taḍribu] vezninde) Ḥaleb şehrine bir berīd mesāfede bir mevziʿ adıdır.

[أ ر ف]

اَلْأُرْفَةُ [el-urfet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Arāzī beyninde olan had ve sınıra denir. Cemʿi أُرَفٌ [uref] gelir, غُرَفٌ [ġuref] veznin-de. Kāle'ş-şārih ʿan ʿOṯmān radıyallāhu ʿanhu: "اَلْأُرَفُ تَقْطَعُ كُلَّ شُفْعَةٍ" Güyā ki bu kelāmı şerīkine nazaran söylemiştir. Ve

düğmeye denir, عُقْدَةٌ [ʿuḳdet] maʿnāsına; yukālu: أُرْفَةٌ شَدِيدَةٌ أَيْ عُقْدَةٌ

اَلْأُرْفِيُّ [el-urfiyy] (قُمْرِيٌّ [ḳumriyy] veznin-de) Hālis süte denir. Ve mesāhat-ı arāzī edip had ve sınır taʿyīn eden üstād mühen-dise denir.

اَلتَّأْرِيفُ [et-teʾrīf] Arāzīyi bulup had ve sı-nır taʿyīn eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَرَّفَ عَلَى الْأَرْضِ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا جُعِلَتْ لَهَا حُدُودٌ وَقُسِّمَتْ Ve bir nesneye düğüm düğ-mek maʿnāsınadır; yukālu: أَرَّفَ الْحَبْلَ إِذَا عَقَدَهُ

اَلْمُؤَارِفُ [el-muʾārif] (مُخَالِفٌ [muḫālif] vezninde) Bir adamın sınır taşına denir; tekūlu: هُوَ مُؤَارِفِي أَيْ حَدُّهُ إِلَى حَدِّي فِي السُّكْنَى وَالْمَكَانِ

[أ ز ف]

اَلْأَزَفُ [el-ezef] (hemzenin ve zā-yı muʿcemenin fethiyle) ve

اَلْأُزُوفُ [el-uzūf] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Bir nesnenin vakti gelip çatmak maʿnāsınadır; yukālu: أَزِفَ التَّرَحُّلُ أَزَفًا وَأُزُوفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا دَنَا Ve ʿacele eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَزِفَ الرَّجُلُ إِذَا عَجِلَ Ve yara onulmak maʿnāsınadır; yukālu: أَزِفَ الْجُرْحُ وَأَزَفَ وَأَزُفَ أَزَفًا وَأُزُوفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّانِي وَالْخَامِسِ إِذَا انْدَمَلَ Ve azalmak maʿnāsınadır; yukālu: أَزِفَ الشَّيْءُ أَزَفًا وَأُزُوفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا قَلَّ Ve

أَزَفٌ [ezef] Maʿāş darlığına ıtlāk olunur; dar nesnenin eczāsı birbirine karīb olmak tasavvuruna mebnīdir; yukālu: فِي عَيْشِهِ أَزَفٌ أَيْ ضِيقٌ وَسُوءُ حَالٍ

اَلْآزِفَةُ [el-āzifet] (سَالِفَةٌ [sālifet] vezninde) Yevm-i kıyāmete ıtlāk olunur; karībetü'l-vürūd olduğu için; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿أَزِفَتِ الْآزِفَةُ﴾ أَيْ دَنَتِ الْقِيَامَةُ

اَلْمَأْزَفَةُ [el-meʾzefet] (مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde) Murdāra ve necis ve kāzūreye denir. Cemʿi مَآزِفُ [meʾāzif] gelir, مَرَاحِلُ [merāḥil] vezninde.

اَلْأَزْفَى [el-ezfā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Sürʿat ve neşāt maʿnāsınadır; yukālu: أَقْبَلَ يَمْشِي الْأَزْفَى أَيْ بِسُرْعَةٍ وَنَشَاطٍ

اَلْإِيزَافُ [el-īzāf] (hemzenin kesriyle) İv-dirmek maʿnāsınadır; tekūlu: آزَفَنِي إِيزَافًا أَيْ أَعْجَلَنِي

اَلْمُتَآزِفُ [el-muteʾāzif] (مُتَفَاعِلٌ [tefāʿul] vez-ninde) Aʿzā ve endāmı dirnekli tıknaza bodura denir; yukālu: رَجُلٌ مُتَآزِفٌ أَيِ الْقَصِيرُ الْمُتَدَانِي Ve daracık yere denir; yukālu: مَكَانٌ مُتَآزِفٌ أَيْ ضَيِّقٌ Ve bed-hūy ve teng-meşreb adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُتَآزِفٌ أَيِ السَّيِّءُ الْخُلُقِ الضَّيِّقُ الصَّدْرِ

اَلتَّآزُفُ [et-teʾāzuf] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Adımları birbirine yakın ve sıkı atarak yürümek maʿnāsınadır; yukālu: يَمْشِي مُتَآزِفًا أَيْ مُتَقَارِبَ الْخَطْوِ Ve birbirine yakın olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَآزَفُوا إِذَا تَدَانَى بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ

[أ س ف]

اَلْأَسَفُ [el-esef] (hemzenin ve sīn'in fet-hiyle) Pek mahzūn ve gam-nāk olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَسِفَ عَلَيْهِ أَسَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا حَزِنَ أَشَدَّ الْحُزْنِ

Müʾellifin Baṣāʾir'de beyānına göre أَسَفٌ [esef] lafzının hakīkati intikām kasdıy-la dem-i kalbin severānından ʿibārettir. Taht-ı iktidārında olan kimse hakkında münteşir olursa, harāret-i gazaba mün-kalib olur; taht-ı kuvvetinde olmayan hakkında münkabız olmakla hüzn ve gussaya münkalib olur. Hattā İbn ʿAbbās radıyallāhu ʿanhumā hazretlerinden bir kimse hüzn ve gazabın hakīkatinden suʾāl eyledikte "mahrecleri vāhid ve taʿbīrleri

muhteliftir" diye cevāb eylediler. İntehā. Ve

أَسَفٌ [esef] Darılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَسِفَ عَلَيْهِ إِذَا غَضِبَ وَسُئِلَ عَلَيْهِ الصَّلاَةُ وَالسَّلاَمُ عَنْ مَوْتِ الْفَجْأَةِ فَقَالَ «رَاحَةٌ لِلْمُؤْمِنِ وَأَخْذَةُ أَسَفٍ لِلْكَافِرِ» وَيُرْوَى «أَسِفٍ» مِثْلَ كَتِفٍ أَيْ أَخْذَةُ سَخَطٍ أَوْ سَاخِطٍ Yaʿnī mevt-i müfāceʾe dāʾimā müstaʿidd-i mevt olan ehl-i īmān hakkında rāhattır, zīrā teheyyüʾ ve istiʿdādı hasebiyle tedārüklü bulunmakla tevbe ve inābete muhtāc olmamak ʿilāvesiyle mihnet-i sekreden dahi sālim olur. Ammā kāfir hakkında eser-i gazab-ı rabbānīdir, zīrā tevbe ve tedārüke vakt-i fırsat bulmayıp küfr ve dalāletiyle ahz olunmağın biʾse'l-karār cānibine ʿazīmeti derkārdır.

اَلْأَسَافَةُ [el-esāfet] (كَسَافَةٌ [kesāfet] vezninde) Vech-i mezkūr üzere pek mahzūn ve gam-gīn olmak maʿnāsından ismdir, ziyādesiyle mahzūnluğa denir; yukālu: أَسِيفٌ بِهِ أَسَافَةٌ أَيْ أَشَدُّ الْحُزْنِ Kezālik zikri ātī [esīf] maʿnāsından ismdir ki ırgatlığa ve köleliğe denir. Ve yer yufka topraklı olmağa denir ve öylesi yere denir, ke-mā seyuzkeru. Ve bir kabīle adıdır.

اَلْأَسِيفُ [el-esīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Irgata denir, أَجِيرٌ [ecīr] maʿnāsına. Ve mahzūn ve gam-nāka denir. Ve kula denir, عَبْدٌ [ʿabd] maʿnāsına. Ve pīr-i fānīye denir. Ve bağrı yufka, rikkat-i kalb sāhibi olan kimseye denir ki cüzʾī ʿārızadan müteʾessir ve mahzūn olur; yukālu: رَجُلٌ أَسِيفٌ أَيِ السَّرِيعُ الْحُزْنِ الرَّقِيقُ الْقَلْبِ Ve bünyesi zebūn ve nahīf insān ve hayvāna denir ki her ne kadar perveriş bulsa aslā semirmez ola; yukālu: رَجُلٌ وَفَرَسٌ أَسِيفٌ أَيْ لاَ يَكَادُ يَسْمَنُ

اَلْأَسُوفُ [el-esūf] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Bu dahi bağrı yufka rikkat-i kalb sāhibi serīʿü'l-hüzn adama denir.

اَلْأَسِيفَةُ [el-esīfet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) ve

اَلْأُسَافَةُ [el-usāfet] (كُنَاسَةٌ [kunāset] vezninde) ve

اَلْأَسَافَةُ [el-esāfet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Toprağı yufka, ʿalā-kavlin aslā nebāt bitirmez olan yere denir; yukālu: أَرْضٌ أَسِيفَةٌ وَأَسَافَةٌ أَيْ رَقِيقَةٌ أَوْ لاَ تُنْبِتُ

اَلْأَسِفَةُ [el-esifet] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Aslā nebāt bitirmeyen yere denir; yukālu: أَرْضٌ أَسِفَةٌ أَيْ بَيِّنَةُ الْأَسَافَةِ لاَ تَكَادُ تُنْبِتُ

أَسَفٌ [Esef] (أَسَدٌ [esed] vezninde) Nehrevān kazāsında bir karye adıdır.

يَاسُوفُ [Yāsūf] (يَامُورٌ [yāmūr] vezninde) Nābulus kurbünde bir karyedir.

أَسَفَى [Esefā] (fethateynle) Aksā-yı Maġrib'de bir beldedir.

أُسْفُونَا [Usfūnā] (hemzenin zammıyla) Maʿarra kurbünde bir karyedir.

إِسَافٌ [isāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde ve سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Bir sanem-i mahsūs ismidir ki ʿAmr b. Yahyā el-Ḫuzāʿī nām kimse onu Ṣafā'ya ve nāʾile nām sanemi Merve'ye nasb eylemişti. Onlar için mukābile-i Kaʿbe'de kurbānlar zebh ederler idi. Baʿzılar dediler ki onlar Curhum kabīlesinden iki kimse idi: biri İsāf b. ʿAmr ve biri Nāʾile bint Suheyl idi, Kaʿbe'de zinā ettikleri için mesh olup taş olmuşlar idi; murūr-ı eyyāmla Ḳureyş kabīlesi onlara perestiş ederler idi. Ve

إِسَافٌ [İsāf] كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Esmā-i ricāldendir: İsāf b. Enmār ve İsāf b. Nehīk ʿalā-kavlin Nehīk b. İsāf ashābdandır.

اَلْإِيسَافُ [el-īsāf] (hemzenin kesriyle) Darıltmak maʿnāsınadır; yukālu: آسَفَهُ إِذَا أَغْضَبَهُ

يُوسُفُ [Yūsuf] (yā'nın zammı ve sīn'in harekāt-ı selāsıyla ve gāh olur ki hemze ile يُؤْسُفُ [Yuʾsuf] dahi denir) ʿAle'l-vücūh ism-i İbn Yaʿḳūb ʿaleyhime's-selāmdır, ke-mā kāle'n-Nebiyyu ʿaleyhi's-selām: اَلْكَرِيمُ بْنُ الْكَرِيمِ بْنِ الْكَرِيمِ بْنِ الْكَرِيمِ يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ بْنِ إِسْحَقَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ Müʾellifin Baṣāʾir'de beyānına göre ism-i aʿcemīdir, yaʿnī Yaʿḳūb ve İbrāhīm gibi Süryānīdir.

اَلتَّأَسُّفُ [et-teʾessuf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Tahassür ile yanıp yakılmak maʿnāsınadır; yukālu: تَأَسَّفَ عَلَيْهِ إِذَا تَلَهَّفَ

[أ ش ف]

اَلْإِشْفَى [el-işfā] (hemzenin kesri ve fā'nın fethiyle) Papuççuların biz taʿbīr eyledikleri ālete denir; cemʿi أَشَافِيُّ [eşāfiyy] gelir hemzenin fethiyle. Şārih der ki ekser-i nüsahtaاَلْإِسْكَافُ ʿunvānında mersūm olmakla tugyān-ı kalem-i nāsihtir, savāb olan لِلْإِسْكَافِ olmaktır ve bu mādde zü'l-vecheyn olmakla muʿtell bābında dahi mersūmdur.

[أ ص ف]

آصَفُ [Āṣaf] (هَاجَرُ [hācer] vezninde) Süleymān Peygamber ʿalā-nebiyyinā ve ʿaleyhi's-selām hazretlerinin kātibi ismidir ki ism-i aʿzam berekātıyla serīr-i Bilḳīs'ı fi'l-hāl huzūr-ı Süleymānī'de ihzār eyledi, niteki Ḳurʾān-ı kerīm'de kıssası mansūstur.

اَلْأَصَفُ [el-eṣaf] (fethateynle) كَبَرٌ [keber] ismidir ki kebere taʿbīr olunan nebāttır.

[أ ف ف]

اَلْأَفُّ [el-eff] (hemzenin fethi ve fā'nın teşdīdiyle) Gam ve gussadan yāhūd kalb sıkıntısından of demek maʿnāsınadır; yukālu: أَفَّ الرَّجُلُ أَفًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا تَأَفَّفَ مِنْ كَرْبٍ أَوْ ضَجَرٍ

اَلْأُفُّ [el-uff] (hemzenin zammıyla) Kelime-i tekerrüh ü tazaccürdür ki lisānımızda işbāʿ-ı zamme ile of ve baʿzen istihcān ve istikrāh mevkiʿinde tuf taʿbīr olunur. Maʿnā-yı istiḳzārdan meʾhūzdur, ke-mā se-yuzkeru.

Ve işbu أُفٍّ [uff] lafzında kırk lügat vardır: أُفّ [uffu] derler, hemzenin zammı ve fā'nın harekāt-ı selāsıyla. Ve āhire tenvīn idhāl ederler. Ve tenvīn ve bilā-tenvīn sūretlerinden fā'yı tahfīf ederler. Ve أُفْ [uf] derler, طُفْ [ṭuf] vezninde ve أُفّ [uff] derler, fā'nın teşdīdiyle ki ictimāʿ-ı sākineynledir. Ve أُفَى [uffā] derler, imālesiz. Ve أُفِي [uffī] derler, imāle-i mahza ile. Ve أُفِّي [uffī] derler, imāle-i beyne beyne ile. Ve bu üç sūrette elif teʾnīs içindir. Ve أُفِّي [uffī] fā'nın kesriyle yaʿnī izāfetle. Ve أُفُّوهُ [derler] derler, fā-yı müşeddedenin işbāʿ-ı zammıyla. Ve أُفُّهْ [uffuh] derler, fā-yı müşeddedenin harekāt-ı selāsıyla. Ve إِفْ [if] derler, hemzenin kesriyle, مِنْ [min] vezninde. Ve إِفٍّ [iff] derler, hemzenin kesri ve fā-yı müşeddede ile. Ve إِفِ [ifi] derler, kesreteynle muhaffef olarak. Ve إِفٍ [ifin] derler hemzenin kesri ve tahfīf ve tenvīnle. Ve إِفّ [iff] derler, hemzenin kesri ve fā-yı müşeddedenin harekāt-ı selāsıyla. Ve إِفُّ [iffu] derler, hemzenin kesri ve fā-yı müşeddedenin zamm üzere binasıyla. Ve إِفَّا [iffā] derler, إِنَّا [innā] vezninde ve إِفِي [ifī] derler, hemzenin kesri ve fā'nın imalesiyle. Ve bu üçte hemzenin fethiyle de lügattir. Ve أَفْ [ef] derler عَنْ [ʿan] vezninde. Ve أَفِّ [effi] derler, hemzenin fethi ve fā-yı müşeddedenin kesriyle. Ve آفِ [āfi] derler

hemzenin meddi ve fā'nın kesriyle. Ve آفٍ [āfin] derler, hemzenin meddi ve tenvînle. Pes mecmūʿu kırk lügat olmuştur.

اَلْأَفَّافُ [el-effāf] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Ekserī of diyen adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَفَّافٌ أَيِ الْكَثِيرُ التَّأَفُّفِ

اَلتَّأْفِيفُ [et-teʾfīf] ve

اَلتَّأَفُّفُ [et-teʾeffuf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] veznin-de) Bir kimse gam ve endūhtan yāhūd kalb sıkıntısından yāhūd bir kimseden teng-dil ve ser-girān olduğundan nāşī of demek maʿnāsınadır; yukālu: أَفَّفَ الرَّجُلُ وَتَأَفَّفَ إِذَا قَالَ أُفًّا

اَلْأُفُّ [el-uff] (hemzenin zammıyla) Tır-nak kesintisine, ʿalā-kavlin çirkine yāhūd kulak çirkine denir. Ve yerden kaldırılan ağaç ve kamış parçalarına denir ki müh-mel nesnelerdir. Ve baʿzılar dedi ki أُفٌّ [uff] kulak çirkine ve تُفٌّ [tuff] tā-yı fev-kiyye ile tırnak çirkine denir yāhūd أُفٌّ [uff] kelimesi kıllet maʿnāsınadır ve تُفٌّ [tuff] ona itbāʿan zikr olunur.

اَلْأُفَّةُ [el-uffet] (قُفَّةٌ [ḳuffet] vezninde) Kor-kak, cebān adama denir. Ve aslā nesneye mālik olmayan mukill ve muʿdim ve müf-lis kimseye denir. Ve murdār ve ālūde kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ أُفَّةٌ أَيْ جَبَانٌ وَكَذَا مُعْدِمٌ مُقِلٌّ وَكَذَا قَذِرٌ

اَلْأَفَفُ [el-efef] (fethateynle) Kalb sıkıntı-sına denir; yukālu: بِهِ أَفَفٌ أَيْ ضَجَرٌ Ve pek az, nāçīz nesneye denir. Ve vakt ve hīn maʿnāsınadır; ke-mā se-yuzkeru.

اَلْيَافُوفُ [el-yāfūf] (يَاقُوتٌ [yāḳūt] vezninde) Korkak ve bī-zehre adama denir; yukālu: رَجُلٌ يَافُوفٌ أَيْ جَبَانٌ Ve acı taʿāma denir; yukālu: طَعَامٌ يَافُوفٌ أَيْ مُرٌّ Ve cüst ve çālāk adama denir. Ve demir yürekli kaviyyü'l-kalb adama denir; yukālu: هُوَ يَافُوفٌ أَيْ سَرِيعٌ وَكَذَا حَدِيدُ الْقَلْبِ Ve durrāc kuşunun yavru-suna denir. Ve bī-tāb ve zebūn ve ʿāciz ve fürū-mānde kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ يَافُوفٌ أَيْ عَيِيٌّ خَوَّارٌ

اَلْأَفُوفُ [el-efūf] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Bu dahi hadīdü'l-kalb adama denir.

اَلْإِفُّ [el-iff] ve

اَلْإِفَّانُ [el-iffān] (hemzelerin kesriyle ve sānīde fethiyle de cāʾizdir) ve

اَلتَّئِفَّةُ [et-teʾiffet] (تَحِلَّةٌ [teḥillet] vezninde) ve

اَلْأَفَفُ [el-efef] (fethateynle) Vakt ve hīn maʿnāsınadır; yukālu: دَنَا إِفُّهُ وَإِفَّانُهُ وَتَئِفَّتُهُ وَأَفَفُهُ أَيْ حِينُهُ وَأَوَانُهُ

اَلْأُفُوفَةُ [el-ufūfet] (hemzenin zammıyla) Of kelimesini çok söyleyen adama de-nir. Baʿzı nüshada vāv ile أُوفُوفَةٌ [ūfūfet] ʿunvānında mersūmdur, lākin zāhiren savāb olan أُفُوفَةٌ [efūfet] olmaktır, صَبُورَةٌ [ṣabūret] vezninde.

[أ ك ف]

اَلْإِكَافُ [el-ikāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

اَلْأُكَافُ [el-ukāf] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) ve

اَلْوِكَافُ [el-vikāf] (vāv'ın kesri ve zammıy-la) Merkeb pālānına denir, gerek semer ve gerek çuldan olsun.

اَلْأَكَّافُ [el-ekkāf] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Pālāncıya denir.

اَلْإِيكَافُ [el-īkāf] (hemzenin kesriyle) Mer-kebe pālān vurmak maʿnāsınadır; yukālu: آكَفَ الْحِمَارَ إِذَا شَدَّ الْإِكَافَ عَلَيْهِ

اَلتَّأْكِيفُ [et-teʾkīf] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) إِيكَافٌ [īkāf] maʿnāsınadır; yukālu: أَكَّفَ الْحِمَارَ تَأْكِيفًا بِمَعْنَى آكَفَهُ Ve pālān edinmek maʿnāsınadır; yukālu: أَكَّفَ الْإِكَافَ إِذَا اتَّخَذَهُ

[أ ل ف]

اَلْأَلْفُ [el-elf] (hemzenin fethi ve lām'ın sükūnuyla) Bin ʿadede denir, Fārisîde hezār derler. Ve bu müzekkerdir; yukālu: هَذَا أَلْفٌ Ve derāhim iʿtibārıyla müʾennesen istiʿmāli cāʾizdir; yukālu: هَذِهِ أَلْفٌ Cemʿi أُلُوفٌ [ulūf] gelir ve آلَافٌ [ālāf] gelir hemzenin meddiyle. Ve

أَلْفٌ [elf] Masdar olur, bir adama bin ʿaded nesne vermek maʿnāsına; yukālu: أَلَفَهُ أَلْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَعْطَاهُ أَلْفًا Ve üns ve ülfet eylemek maʿnāsınadır; ke-mā se-yuzkeru.

اَلْإِلْفُ [el-ilf] (hemzenin kesriyle) Hemdem ve enīse denir; tekūlu: هُوَ إِلْفِي أَيْ أَلِيفِي Cemʿi آلَافٌ [ālāf] gelir, أَقْسَامٌ [aḳsām] vezninde. Ve

إِلْفٌ [ilf] ve

إِلْفَةٌ [ilfet] Tarafeynden üns ve ülfet olunan hatuna denir; yukālu: هِيَ إِلْفٌ وَإِلْفَةٌ أَيْ تَأْلَفُهُ وَتَأْلَفُكَ Ve

إِلْفٌ [ilf] Masdar olur, üns ve ülfet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَلِفَ الشَّيْءُ إِلْفًا وَأَلْفًا بِفَتْحِهَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَنِسَ

اَلْأَلِيفُ [el-elīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) مَأْلُوفٌ [meʾlūf] maʿnāsınadır ki kendisiyle ülfet olunmuş nesnedir. Cemʿi أَلَائِفُ [elāʾif] gelir, تَبِيعٌ [tebīʿ] ve تَبَائِعُ [tebāʾiʿ] gibi.

اَلْأُلُوفُ [el-elūf] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Kesīrü'l-ülfe adama denir ki herkes ile bīmuhābā ülfet ve ünsiyyete alışık adamdır; cemʿi أُلُفٌ [uluf] gelir, كُتُبٌ [kutub] vezninde; yukālu: هُوَ أَلُوفٌ أَيِ الْكَثِيرُ الْأُلْفَةِ

اَلْآلِفُ [el-ālif] (حَالِفٌ [ḥālif] vezninde) Ülfet-dār olan adama denir; cemʿi أُلَّافٌ [ullāf] gelir, كُفَّارٌ [kuffār] vezninde. Müʾennesi آلِفَةٌ [ālifet]tir; cemʿi آلِفَاتٌ [ālifāt] ve أَوَالِفُ [evālif] gelir.

اَلْمَأْلَفُ [el-meʾlef] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) Mahall-i ülfete denir; yukālu: هَذَا الْمَكَانُ مَأْلَفُهُمْ أَيْ مَوْضِعُ أُلْفَتِهِمْ Ve yaprakları gür ve dalları sık ağaca ıtlāk olunur ki şikār hayvānatı onda ülf ve ārām bulmakla dāʾimā etrāfına çizginip ve ona istimāle ederler.

اَلْأُلْفَةُ [el-ulfet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde] إِلْفٌ [ilf] ve إِيتِلَافٌ [īti]lāf]tan isimdir, konuşmağa denir; yukālu: بَيْنَهُمَا أُلْفَةٌ أَيْ أُنْسٌ

اَلْأَلِفُ [el-elif] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Ergen adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَلِفٌ أَيْ عَزَبٌ Ve ebced hurūfundan evvelki harfin ismidir. Ve أَلِفٌ [elif] sıfat olur, أَلِيفٌ [elīf] maʿnāsına; yukālu: رَجُلٌ أَلِفٌ أَيْ أَلِيفٌ Ve kolda karacaların iç yüzlerinde birer damara denir ki iki koldakine أَلِفَانِ [elifān] denir. Ve أَلِفٌ [elif] teşbīh cihetiyle yalnızca şeyʾ-i vāhidden kināye olur.

اَلْإِيلَافُ [el-īlāf] (hemzenin kesriyle) Bir nākıs maʿdūdu bine bālig eylemekle tamām bin kılmak maʿnāsınadır; yukālu: آلَفَهُمْ إِيلَافًا إِذَا كَمَّلَهُمْ أَلْفًا Ve deve kısmı şecer ile su beynini cemʿ eylemek maʿnāsınadır ki şecer otlar iken ʿakabinde su vermezler; yukālu: آلَفَتِ الْإِبِلُ إِذَا جَمَعَتْ بَيْنَ شَجَرٍ وَمَاءٍ Ve bir yere alışmak maʿnāsınadır; yukālu: آلَفَ الْمَكَانَ إِذَا أَلِفَهُ Ve bir nesnenin ʿadedini bine iblāg eylemek ve ʿaded bine bālig olmak maʿnāsına müteʿaddī ve lāzım olur; yukālu: آلَفَ الدَّرَاهِمَ إِذَا جَعَلَهَا أَلْفًا وَآلَفَتِ الدَّرَاهِمُ إِذَا صَارَتْ أَلْفًا Ve bir kimseyi bir nesneye yāhūd bir yere alıştırmak maʿnāsınadır; yukālu: آلَفَ فُلَانًا مَكَانَ كَذَا إِذَا جَعَلَهُ يَأْلَفُهُ وَالْإِيلَافُ فِي التَّنْزِيلِ ﴿لِإِيلَافِ قُرَيْشٍ﴾ Yaʿnī اَلْعَهْدُ وَشِبْهُ الْإِجَازَةِ بِالْخِفَارَةِ إِيلَافٌ ﴿إِيلَافِهِمْ﴾ āyet-i kerīmesinde vākiʿ [īlāf]tan murād ʿahd ve emān ve korkunç yoldan ebnāʾ-ı sebīlin emn ve selāmetle

iyāb ve zehābları zımnında yasakçılık tarzında verilen icāze-güne emr ve ruhsattır, maʿnā-yı أُلْفَةٌ [ulfet]ten meʾhūzdur. Ve ibtidā o bābda ʿahd ve emānı Hāşim b. ʿAbdumenāf melik-i Şām'dan ahz eyledi. Ḳureyş halkı ehl-i ticāret olup lākin ticāretleri hemīn etrāf-ı Mekke'ye münhasır idi. Bir defʿa Hāşīm-i mezbūr Şām tarafına ʿazīmet edip baʿde'l-vusūl şeref ve şānı hükümrān-ı Şām olan Ḳayṣer'e mesmūʿ oldukta huzūruna daʿvet ve ke-mā yenbagī riʿāyet eylemekle Hāşim, Ḳureyş tüccārının baʿzı emtiʿa-ı Yemen ü Ḥicāz ile Şām ülkesine iyāb ve zehābları husūsunu münāsebet ve bi'l-emn ve's-selāme gelip gitmeleri bābında ʿahd ve emānı mutazammın bir kıtʿa ruhsat-nāme niyāz eylemekle Ḳayser dahi vefk-i matlūbu üzere nāme-i mersūmu iʿtā ve min baʿd tüccār-ı Ḳureyş'i Şām tarafına teʾlīf ve tesyīr eyledi, niteki ʿAbduşems Ḥabeşe ve Muttalib Yemen ve Nevfel Fāris tarafına teʾlīf ve tesbīl olunur idi. Onlar dahi teʾlīf eylediği memleketin hükümrānlarından Hāşim gibi birer kıtʿa emān-nāme ahz eylemişler idi. İşte Ḳureyş kabīlesi işbu ihve-i erbaʿa hafāretleriyle dāʾimā cevānib-i mezbūreye ticāretle tereddüd ederler idi. Ve āyet-i merkūmede maʿnā-yı meşrūhun teʾvīli bu resmedir ki hafāret-i merkūmeden mukaddem ve muʾahhar Mekke-nişīn olan Ḳureyş etrāftan zahīre celbi ve sayfī ve şitevī tenakkulleri husūsunda havālī-i Mekke'de olan tavāʾifi nehb ve gāretle perīşān eden yagmā-kerān-ı aʿrāb-ı bādiyeden masūnu's-sāha eylediler, zīrā o makūle harāmī ve reh-zene tesādüf eyledikleri hīnde نَحْنُ أَهْلُ حَرَمِ اللهِ diye sekene-i Harem-i şerīf olduklarını ihbār eylediklerinde ferd-i vāhid kendilere itāle-i dest-i taʿarruz etmezler idi, gūyā ki o makūlelerden hafāret-nāme ahz eylemişler idi. Ve baʿzı müfessirīn ﴿لِإِيلَافِ قُرَيْشٍ﴾ kelimesinde olan lām'ı taʿaccüb maʿnāsına ahz eylemekle أَعْجِبُوا لِإِيلَافِ قُرَيْشٍ sebkindedir dedi.

اَلتَّأْلِيفُ [et-teʾlīf] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Ülfet ve imtizāc ettirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَلَّفَ بَيْنَهُمَا إِذَا أَوْقَعَ الْأُلْفَةَ Ve elif harfi yazmak maʿnāsınadır; yukālu: أَلَّفَ الْأَلِفَ إِذَا خَطَّهَا Ve bir nākıs ʿadedi bine yetiştirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَلَّفَ الْأَلْفَ إِذَا كَمَّلَهُ

اَلْمُؤَلَّفَةُ [el-muʾellefet] (مُعَظَّمَةٌ [muʿaẓẓamet] vezninde) تَأْلِيفٌ [teʾlīf]ten ism-i mefʿūldür, teʾnīsi mevsūf iʿtibārıyladır. Ve Ḳurʾān-ı mübīnde vākiʿ ﴿وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ﴾ kerīmesinden murād sādāt-ı ʿArabdan şol kimselerdir ki sāʾirleri dīn-i İslām'a tergīb ve teşvīk eylemeğe medār olmak hikmetine mebnī Fahr-i ʿālem sallallāhu ʿaleyhi ve sellem hazretleri onlar ile teʾellüf ve sadakāt ve ganāyimden hisse iʿtā eylemek bābında meʾmūr olmuşlar idi. Baʿzılarına ezā ve taʿarruzlarının defʿi için ve baʿzılarının islāmlarına yāhūd sāʾirlerinin İslāmlarına tamaʿan ve baʿzılarının merkez-i islāmda tesebbütleri ümniyyesine mebnī teʾlīf-i kalblerine ibtidār olunmuştu. Ve onlar tertīb-i ātī üzere otuz bir nefer kimse idi. 1) Aḳraʿ b. Ḥābis 2) Cubeyr b. Muṭʿim 3) Cedd b. Ḳays 4) Ḥāriṯ b. Hişām 5) Ḥakīm b. Ḥizām 6) Ḥakīm b. Ṭuleyḳ 7) Ḥuveyṭib b. ʿAbdulʿuzzā 8) Ḫālid b. Esīd 9) Ḫālid b. Ḳays 10) Zeydu'l-Ḫayl 11) Saʿīd b. Yerbūʿ 12) Suheyl b. ʿAmr b. ʿAbduşems el-ʿĀmirī 13) Suheyl b. ʿAmr el-Cumaḥī 14) Ṣaḫr b. Umeyye 15) Ṣafvān b. Umeyye el-Cumaḥī 16) ʿAbbās b.

Mirdās 17) ʿAbdurraḥmān b. Yerbūʿ 18) ʿAlāʾ b. Cāriye 19) ʿAlḳame b. ʿ Ulāṣe 20) Ebu's-Senābil ʿAmr b. Baʿkek 21) ʿAmr b. Mirdās 22) ʿUmeyr b. Vehb 23) ʿUyeyne b. Ḥiṣn 24) Ḳays b. ʿAdiyy 25) Ḳays b. Maḥreme 26) Mālik b. ʿAvf 27) Maḥreme b. Nevfel 28) Muʿāviye b. Ebī Sufyān 29) Muġīre b. el-Ḥāriṣ 30) Nuḍayr b. Ḥāriṣ b. ʿAlḳama 31) Hişām b. ʿAmr.

اَلتَّأَلُّفُ [et-teʾelluf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] veznin-de) Bir kimseyi bir adam kendi tarafına māʾil ve enīs eylemek için ona müdārā ve rūy-ı dil izhār ve celb-i hātır edecek baʿzı nesneler iʿtāsı gibi muʿāmele eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَأَلَّفَ فُلَانًا إِذَا دَارَاهُ وَقَارَبَهُ وَوَصَّلَهُ حَتَّى يَسْتَمِيلَهُ إِلَيْهِ Ve bir araya gelip bi-rikmek maʿnāsınadır; yukālu: تَأَلَّفَ الْقَوْمُ إِذَا اجْتَمَعُوا

اَلْإِئْتِلَافُ [el-iʾtilāf] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Biriktirmek maʿnāsınadır; yukālu: إِئْتَلَفَ الْقَوْمُ إِذَا اجْتَمَعُوا

[أ ن ف]

اَلْأَنْفُ [el-enf] (hemzenin fethi ve nūn'un sükūnuyla) Maʿlūmdur ki buruna denir. Cemʿi أُنُوفٌ [unūf] gelir hemzenin zam-mıyla ve آنَافٌ [ānāf] gelir medd ile ve أَنْفٌ [ānuf] gelir, أَفْلُسٌ [eflus] vezninde. Ve ʿArablar "Filān haktan iʿrāz ve bātıla meyl ve ikbāl eyledi" diyecek yerde جَعَلَ أَنْفَهُ فِي قَفَاهُ derler ve رَجُلٌ حَمِيُّ الْأَنْفِ derler, "Filān fī-zātihi be-gāyet cenāblı ve ʿār ve ha-miyyetli kimse olmakla katʿā kendi tara-fına itāle-i dest-i taʿarruz u taʿaddī olmak hāletlerini hazm ve tahammül eyleyemez" maʿnāsına. Ve يَتَتَبَّعَ أَنْفَهُ derler, rāyihāyı kuvve-i şāmmesiyle teşemmüm ederek araştırsa ve أَضَاعَ مَطْلَبَ أَنْفِهِ derler; أَضَاعَ فَرْجَ أُمِّهِ maʿnāsını murād ederler ki makām-ı izdirāʾ vü düşnāmda söylerler.

Müʾellifin Baṣāʾir'de beyānına göre أَنْفٌ [enf] ki cāriha-i maʿhūdenin ismidir, baʿdehu bi't-teşbīh bir nesnenin ucuna ve eşref olan yerine ıtlāk eylediler; أَنْفُ الْجَبَلِ ve أَنْفُ اللِّحْيَةِ gibi. Ve hamiyyet ve gazab ve ʿizzet ve zillet, أَنْفٌ [enf]e nisbet olunur, zīrā hālāt-ı mezkūrenin her birinde أَنْفٌ [enf]te keyfiyyet-i mahsūsa mütebeyyin olur. İntehā. Ve

أَنْفٌ [enf] Bir kavmin seyyid ve ser-gerdesine ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ أَنْفُ قَوْمِهِ أَيْ سَيِّدُهُمْ Ve bir yokuş, belen ismidir. Ve her nesnenin evveline yāhūd eşeddine ıtlāk olunur; yukālu: هَذَا أَنْفُ عَمَلِهِ أَيْ أَوَّلُهُ أَوْ أَشَدُّهُ Ve

أَنْفُ الْأَرْضِ [enfu'l-arḍ] Güneşe karşı gelen pek ve günü yerine ıtlāk olunur; yukālu: قَعَدَ فِي أَنْفِ الْأَرْضِ أَيْ مَا اسْتَقْبَلَ الشَّمْسَ مِنَ الْجَلَدِ وَالضَّوَاحِي Ve

أَنْفُ الرَّغِيفِ [enfu'r-raġīf] Ekmeğin kırı-ğından ʿibārettir; tekūlu: أَكَلْتُ أَنْفَ الرَّغِيفِ أَيْ كِسْرَةً مِنْهُ Ve

أَنْفُ النَّابِ [enfu'n-nāb] Azı dişinin henüz yarıp sövelen ucuna ıtlāk olunur. Ve

أَنْفُ اللِّحْيَةِ [enfu'l-liḥyet] Sakalın kıyısın-dan ʿibārettir. Ve

أَنْفُ الْمَطَرِ [enfu'l-maṭar] Yağmurun ilk evvel inbāt eylediği olacaktır; yukālu: نَبَتَ بِأَنْفِ الْمَطَرِ وَهُوَ أَوَّلُ مَا أَنْبَتَ Ve

أَنْفُ خُفِّ الْبَعِيرِ [enfu ḫuffi'l-baʿīr] Deve tabanından bakanakları ucuna ıtlāk olu-nur. el-Hāsıl her ne ki أَنْفٌ [enf]e şebeh ve münāsebeti ola, bi'l-izāfe ıtlāk olunur.

اَلْأَنْفَانِ [el-enfān] (tesniye bünyesiyle) Bur-nun deliklerine ıtlāk olunur; yukālu: تَنَفَّسَ عَنْ أَنْفَيْهِ أَيْ مِنْخَرَيْهِ Ve

أَنْفَةُ الصَّلاَةِ [enfetu'ṣ-ṣalāt] ki işbu "لِكُلِّ شَيْءٍ أَنْفَةٌ وَأَنْفَةُ الصَّلاَةِ التَّكْبِيرَةُ الْأُولَى" hadīsinde vākiʿdir, ibtidā-i salāt ve evveş-i salāt demektir. Gerçi hemze-i mazmūme ile rivāyet olunmuştur, lākin savāb olan meftūhe ile olmaktır ve harf-i hāʾ zāʾidedir, ذِئْبٌ [ziʾb] ve ذِئْبَةٌ [ziʾbet] gibi.

ذُو الْأَنْفِ [Ẕu'l-Enf] Nuʿmān b. ʿAbdullāh'ın ki Ṭāʾif melhamesinde taraf-ı Hazret-i Nebevī'ye Ḫaṣʿam kabīlesi süvārīlerinin kāʾidi idi lakabıdır.

أَنْفُ النَّاقَةِ [Enfu'n-Nāḳat] Caʿfer b. Ḳurayʿ nām kimsenin lakabıdır ki Saʿd b. Menāt kabīlesinden bir batn pederidir. Bir gün pederi bir nāka zebh edip etini hatunları beyninde taksīme mübāderet eylediğini Caʿfer'in vālidesi istimāʿ eyledikte kendi hissesine ʿāʾid olanı alıp getirmek için Caʿfer'i irsāl eyledi. O dahi gelip gördü ki etten nām ve nişān kalmayıp hemān nākanın kellesiyle boynu kalmış. Pederinden hisse istedikte "Ne yapayım sizin nasibinizde bu musīb oldu" dedi. Bi'l-āhere Caʿfer elini kellenin burnuna sokup sürüyerek vālidesine götürmekle أَنْفُ النَّاقَةِ ile telkīb eylediler. Kendisi ve kavm ve tebārı lakab-ı mersūmdan be-gāyet infiʿāl ederler idi. Vaktā ki Ḫuṭayʾe nām şāʿir işbu: "قَوْمٌ هُمُ الْأَنْفُ وَالْأَذْنَابُ غَيْرُهُمْ ‖ وَمَنْ يُسَوِّى بِأَنْفِ النَّاقَةِ الذَّنَبَا" beytiyle medh eyledikte lakab-ı mezbūr min-baʿd ʿunvān-ı medīhaları oldu. Ve batn-ı mezbūre nisbette cüzʾ-i sānī iskātla أَنْفِيٌّ [Enfiyy] denir. Ve أَنْفٌ lafzı masdar olur, buruna vurmak maʿnāsına; yukālu: أَنَفَهُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا ضَرَبَ أَنْفَهُ Ve içine girdiği su burnuna dek çıkıp erişmek maʿnāsınadır; yukālu: أَنَفَ الْمَاءُ فُلاَنًا إِذَا بَلَغَ أَنْفَهُ Ve davar otlanmamış merʿāya uğrayıp çiğnemek maʿnāsınadır; yukālu: أَنَفَتِ الْإِبِلُ إِذَا وَطِئَتْ كَلأً أَنْفًا

اَلْأُنَافِيُّ [el-unāfiyy] (غُرَابِيٌّ [ġurābiyy] vezninde) Büyük burunlu kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ أُنَافِيٌّ أَيْ عَظِيمُ الْأَنْفِ

اَلْأَنُوفُ [el-enūf] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Genzinin rāyihası hoş olan, ʿalā-kavlin bī-hayr u menfaʿat olan nesnelerden ʿār ve istinkāf eden hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ أَنُوفٌ أَيْ طَيِّبَةٌ رَايِحَةُ أَنْفِهَا أَوْ تَأْنَفُ مِمَّا لاَ خَيْرَ فِيهِ

اَلْأُنُفُ [el-unuf] (عُنُقٌ [ʿunuḳ] vezninde) ve

اَلْمُونِفُ [el-mūnif] (مُحْسِنٌ [muḥsin] veznin-de) Aslā otlanmamış çayırlığa ve çemenzāra denir; yukālu: رَوْضَةٌ أُنُفٌ وَمُونِفٌ إِذَا كَانَ لَمْ تُرْعَ Ve

أُنُفٌ [unuf] Şol kāseye de vasf olur ki mukaddemā ondan bir kimse su içmemiş ola; yukālu: كَأْسٌ أُنُفٌ إِذَا كَانَتْ لَمْ تُشْرَبْ Ve mukaddemden ölçüm ve kıyās ve tasvīr mesbūk olmamış nev-peydā işe denir; أَمْرٌ مُسْتَأْنَفٌ [musteʾnef] dahi denir; yukālu: أَمْرٌ أُنُفٌ أَيْ مُسْتَأْنَفٌ يَعْنِي لَمْ يَسْبِقْ بِهِ قَدَرٌ Ve güzel ve latīf yürüyüşe denir; yukālu: مِشْيَةٌ أُنُفٌ أَيْ حَسَنَةٌ Ve

أُنُفٌ [unuf] Akreb-i zamān-ı müstakbele ıtlāk olunur; tekūlu: آتِيكَ مِنْ ذِي أُنُفٍ أَيْ فِي أَقْرَبِ زَمَانٍ مُسْتَقْبَلٍ ke-mā tekūlu: آتِيكَ مِنْ ذِي قُبُلٍ Yaʿnī "Şimdicek gelirim" gūyā ki burnun ucunu mess eden ān-ı gayr-i münkasimde gelirim demektir.

اَلْآنِفُ [el-ānif] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) ve

اَلْأَنِفُ [el-enif] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Hāle mukārin zamān-ı māzīden kināye olur ki burnunun ucunda savuşan işbu ān-ı latīf demek olur; yukālu: قَالَهُ آنِفًا وَأَنِفًا أَيْ مُذْ سَاعَةٍ أَيْ فِي أَوَّلِ وَقْتٍ يَقْرُبُ مِنَّا وَقُرِئَ قَوْلُهُ تَعَالَى ﴿مَاذَا قَالَ آنِفًا﴾ بِهِمَا أَيْ بِوَزْنِ صَاحِبٍ وَكَتِفٍ Ve

آنِفٌ [ānif] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Nebātı tīz bitiren soy ve kuvvetli yere denir; yukālu: هِيَ آنِفُ بِلاَدِ اللهِ تَعَالَى أَيْ أَسْرَعُهَا إِنْبَاتًا

اَلْأَنِيفَةُ [el-enīfet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Nebātı çabuk biten yere denir; yukālu: أَرْضٌ أَنِيفَةُ النَّبْتِ إِذَا أَسْرَعَتْ إِنْبَاتُهُ

اَلْآنِفَةُ [el-ānifet] (صَاحِبَةٌ [ṣāḥibet] vezninde) Civānlık hāletinin evāʾili hengāmına denir ki yeni yetiştiği zamāndan ʿibārettir; yukālu: آنِفَةُ الصِّبَا أَيْ مَيْعَتُهُ وَأَوَّلِيَّتُهُ

اَلْأَنِيفُ [el-enīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Dişi yumuşak demire denir ki çelik taʿbīr olunur; yukālu: حَدِيدٌ أَنِيفٌ أَيْ أَنِيثٌ Ve nebātı sāʾir mahallerden mukaddem inbāt eden dağa denir.

اَلْمِئْنَافُ [el-miʾnāf] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Dāʾimā evvel-i leylde yola giden adama denir; yukālu: رَجُلٌ مِئْنَافٌ أَيْ سَائِرٌ فِي أَوَّلِ اللَّيْلِ Ve davarı çayırın ilk vaktinde raʿy eden çobana denir; yukālu: رَاعٍ مِئْنَافٌ إِذَا كَانَ يَرْعَى مَالَهُ أُنُفَ الْكَلَإِ

اَلْأَنَفُ [el-enef] (fethateynle) ve

اَلْأَنَفَةُ [el-enefet] (hāʾyla) İstinkāf maʿnāsınadır ki gayret ve hamiyyetten nāşī züll ve nakīsayı mūcib nā-sezā ve nā-maʿkūl nesneden ʿār ve imtināʿ eylemekten ʿibārettir; yukālu:أَنِفَ مِنْهُ أَنَفًا وَأَنَفَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اسْتَنْكَفَ Ve gebe hatun aş yermek maʿnāsınadır ki bir nesneye iştihā eylemez olup her nesneden istikrāh eder olur; yukālu: أَنِفَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا حَمَلَتْ فَلَمْ تَشْتَهِ شَيْئًا Ve devenin burnu burunsalıktan mecrūh olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنِفَ الْبَعِيرُ إِذَا اشْتَكَى أَنْفَهُ مِنَ الْبُرَةِ

اَلْأَنِفُ [el-enif] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلْآنِفُ [el-ānif] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde ki evvelki lügat ikinciden esahh ve efsahtır) Burnu burunsalıktan āzürde olmakla derdnāk olan deveye denir. Bunda evvelki lügat bāb-ı rābiʿden olması mūcib-i sıhhat u fesāhattir.

أُنَيْفٌ [Uneyf] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir: Uneyf b. Cuşem ve Uneyf b. Melle ve Uneyf b. Ḥabīb ve Uneyf b. Vāṣile ashābdandır. Ve Ḳureyṭ b. Uneyf şuʿarādandır. Ve

أُنَيْفُ فَرْعٍ [Uneyfu Ferʿ] Bir mevziʿ adıdır.

اَلْإِينَافُ [el-īnāf] (hemzenin kesriyle) Mevāşīyi otlanmamış merʿāya iletmek maʿnāsınadır; yukālu: آنَفَ الْإِبِلَ إِينَافًا إِذَا تَتَبَّعَ بِهَا أُنُفَ الْمَرْعَى Ve bir adamı bir nesneden hamiyyet ve gayretle istinkāfa kındırmak maʿnāsınadır ki gayret vermek olacaktır; yukālu: آنَفَ فُلاَنًا إِذَا حَمَلَهُ عَلَى الْأَنَفَةِ Ve bir adamın burnunu ağrıtmak maʿnāsınadır; yukālu: آنَفَ فُلاَنًا إِذَا جَعَلَهُ يَشْتَكِي أَنْفَهُ Ve ivdirmek ve işi iverek tutturmak maʿnāsınadır; yukālu: آنَفَ أَمْرُهُ إِذَا أَعْجَلَهُ Ve girdiği su burnuna kadar çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: آنَفَهُ الْمَاءُ إِذَا بَلَغَ أَنْفَهُ

اَلتَّأْنِيفُ [et-teʾnīf] إِينَافٌ [īnāf] ile iki maʿnā-yı evvelde mürādiftir; yukālu:أَنَّفَ الْإِبِلَ وَأَنَّفَ فُلاَنًا بِمَعْنَى آنَفَ Ve temren makūlesinin ucunu sivri ve keskin eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَنَّفَ النَّصْلَ إِذَا حَدَّدَ أَنْفَهُ Ve otlanmamış çayırlık araştırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنَّفَ الرَّاعِي إِذَا طَلَبَ أُنُفَ الْكَلَإِ

اَلْإِسْتِينَافُ [el-istīnāf] ve

اَلْإِئْتِنَافُ [el-ʾitināf] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir nesneye yeniden başlamak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَأْنَفَ الشَّيْءَ وَائْتَنَفَهُ إِذَا ابْتَدَأَهُ

اَلْمُؤْتَنَفُ [el-muʾtenef] (ism-i mefʿūl bünyesiyle) ve

اَلْمُتَأَنِّفُ [el-muteʾennif] (مُتَوَكِّلٌ [mutevekkil] vezninde) Şol taʿām makūlesine denir ki ondan henüz nesne ekl olunmamış ola; yukālu: طَعَامٌ مُؤْتَنَفٌ وَمُتَأَنِّفٌ إِذَا كَانَ لَمْ يُؤْكَلْ مِنْهُ شَيْءٌ

اَلْمُؤْتَنَفَةُ [el-muʾtenefet] (ism-i mefʿūl bünyesiyle) Yenice başlanılmış nesneye denir; teʾnīsi mevsūfa nāzırdır; ve minhu yukālu: جَارِيَةٌ مُؤْتَنَفَةُ الشَّبَابِ أَيْ مُقْتَبِلَتُهُ Yaʿnī "yenice civānlığı başlamış kız" demektir. Ve bunda ism-i fāʿil ʿunvānıyla da cāʾizdir ki "henüz yeni yetişmeğe başlamış" demek olur.

اَلتَّأَنُّفُ [et-teʾennuf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir nesneye tekellüfle yenice başlamak maʿnāsınadır; ve minhu yukālu: إِنَّهَا لَتَتَأَنَّفُ الشَّهَوَاتِ إِذَا تَشَهَّتِ الشَّيْءَ بَعْدَ الشَّيْءِ لِشِدَّةِ الْوَحَمِ Yaʿnī "O hatun aş yermeğe başlamakla bir nesneye tabīʿati iştihā eylemişken derhāl ondan ferāgat edip gayrı nesneye iştihā eder."

اَلْمُؤَنَّفُ [el-muʾennef] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Ucu sivrilenip keskinlenmiş nesneye denir; yukālu: نَصْلٌ مُؤَنَّفٌ أَيْ مُحَدَّدٌ

اَلْمُؤَنَّفَةُ [el-muʾennefet] (مُعَظَّمَةٌ [muʿaẓẓamet] vezninde) Otlanmamış merʿāda raʿy olunan hayvāna denir; yukālu: غَنَمٌ مُؤَنَّفَةٌ إِذَا رَعَتْ أُنُفَ الْكَلَإِ

[أ و ف]

اَلْآفَةُ [el-āfet] (hemzenin meddiyle) Belāya denir, عَاهَةٌ [ʿāhet] maʿnāsına, ʿalā-kavlin isābet eylediği nesneyi tebāh ve ifsād eden ʿārızaya denir; cemʿi آفَاتٌ [āfāt] gelir; yukālu:أَصَابَتْهُ آفَةٌ أَيْ عَاهَةٌ أَوْ عَرَضٌ مُفْسِدٌ لِمَا أَصَابَهُ

اَلْمَؤُوفُ [el-meʾūf] (مَقُولٌ [maḳūl] vezninde) ve

اَلْمَئِيفُ [el-meʾīf] (مَكِيلٌ [mekīl] vezninde) Āfete uğramış nesneye denir; yukālu: إِيفَ الزَّرْعُ عَلَى الْمَجْهُولِ أَوْفًا فَهُوَ مَؤُوفٌ وَمَئِيفٌ إِذَا أَصَابَتْهُ آفَةٌ Şārihin beyānına göre bāb-ı evvelden ve bāb-ı sānīden dahi masūgdur; ve yukālu: اَلْقَوْمُ أُوفُوا بِالْوَاوِ بَيْنَ الْهَمْزَةِ وَالْفَاءِ وَإِيفُوا بِالْهَمْزَةِ الْمَكْسُورَةِ وَأَفُوا بِالْهَمْزَةِ الْمَضْمُومَةِ وَإِفُوا بِالْهَمْزَةِ الْمَكْسُورَةِ وَهِيَ مُمَالَةٌ بَيْنَهَا وَبَيْنَ الْفَاءِ أَيْ دَخَلَتِ الْآفَةُ عَلَيْهِمْ Pes bu dört lügat oldu ve aslları أُفُوا idi hemzeteynle ve kelime mechūledir, evvelkide hemze-i sāniye vāv'a ve sāniyede yā'ya ibdāl olundu ve sālisede zammeye ve rābiʿada kesreye mümāle olarak telaffuz olunur.

FASLU'L-BĀʾİ'L-MUVAHHADE
(فَصْلُ الْبَاءِ الْمُوَحَّدَةِ)

[ب ر س ف]

بُرْسُفٌ [Bursuf] (كُرْسُفٌ [kursuf] vezninde) Sevād-ı ʿIrāḳ'ta bir karye adıdır; Aḥmed b. el-Ḥasen el-Muḳrī ve Muḥammed b. Beḳā el-Bursufiyyān eḍ-Ḍarīrān el-Muḥaddiṯān oradandır.

[ب ر ن ف]

اَلْبَرْنُوفُ [el-bernūf] (صَعْفُوقٌ [ṣaʿfūḳ] vezninde) Bir nebāt-ı maʿrūf ismidir, diyār-ı Mışriyye'de kesīr olur; şābānek muʿarrebi şābānec ile müteʿāreftir, nīlenc mahlūlüyle āmīhte olan ʿusāresini mefāsıl-ı sıbyāna tılā sarʿ ve havāle ʿārızasına nāfiʿ, kezālik leben-i māderiyle içirmek hādise-i mezkūreyi dāfiʿdir. Ve yaprağını istişmām zükāma ve südde-i dimāga müfīd ve cevf-i sıbyānda riyāh-ı bārideden mütekevvin sancıları ve ağızlarından akan salyaları katʿ eylemekte be-gāyet ʿacībü'l-eserdir.

[ب و ف]

بَافٌ [Bāf] (نَافٌ [nāf] vezninde) Ḫārezm ülkesinde bir karye adıdır; Baġdād'da fıkh ve edebde şeyhü'ş-Şāfiʿiyye olan ʿAbdullāh b. Muḥammed el-Buḫārī Ebū Muḥammed el-Bāfī oradandır. Mütercim der ki بَافٌ [Bāf] Kıbrıs cezīresinde dahi bir kasaba adıdır.

FASLU'T-TĀʾİ'L-FEVKİYYE
(فَصْلُ التَّاءِ الْفَوْقِيَّةِ)

[ت ح ف]

اَلتُّحْفَةُ [et-tuḥfet] (tā'nın zammı ve ḥā-yı mühmelenin sükūnuyla) ve

اَلتُّحَفَةُ [et-tuhafet] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Birr ve lutf maʿnāsınadır ki bundan armağan ile taʿbīr olunur. Ve nev-peydā turfanda şeyʾe denir, طُرْفَةٌ [ṭurfet] maʿnāsına; cemʿi تُحَفٌ [tuḥaf] gelir, غُرَفٌ [ġuref] vezninde. Ve bunun aslı وُحْفَةٌ [vuḥfet] idi, niteki "و،ح،ف" māddesinde mezkūrdur. Gerçi müʾellif mādde-i mezkūrede zikr ve tasrīhine tasaddī eylemedi, lākin dünüvv ve kurb maʿnāsından meʾhūz olmak aglebdir.

اَلْإِتْحَافُ [el-itḥāf] (hemzenin kesriyle) Bir kimseye armağan yāhūd turfanda nesne vermek maʿnāsınadır; tekūlu: أَتْحَفْتُهُ تُحْفَةً إِذَا أَعْطَيْتَهَا إِيَّاهُ

[ت ر ف]

اَلتُّرْفَةُ [et-turfet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Niʿmet ve huzūr ve refāhiyyet maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ فِي تُرْفَةٍ أَيْ نِعْمَةٍ Ve hoş ve latīf taʿāma denir; tekūlu: أَطْعَمَنَا تُرْفَةً أَيْ طَعَامًا طَيِّبًا Ve şol zarīf ve nāzük şeyʾe denir ki onu bir adam yār ve hemdemine tahsīs ve īsār eder ola; murād fāhir olup dosta ihdā eylemeğe şāyān ola; yukālu: أَعْطَاهُ تُرْفَةً أَيْ شَيْئًا ظَرِيفًا يَخُصُّ بِهِ الصَّاحِبُ Ve üst dudağının ortasında halkī sarkıkça yumruca şeyʾe denir.

اَلْأَتْرَفُ [el-etref] (أَشْرَفُ [eşref] vezninde) Üst dudağının ortasında تُرْفَةٌ [turfet]i büyük olan kişiye denir.

تَرَفٌ [Teref] (fethateynle) Bir dağın yāhūd

bir mevziʿin ismidir.

ذُو تَرَفٍ [Ẕū Teref] Bir mevziʿdir.

اَلتَّرَفُ [et-teref] (شَرَفٌ [şeref] vezninde) Niʿmetlenmek maʿnāsınadır; yukālu: تَرِفَ الرَّجُلُ تَرَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَنَعَّمَ

اَلْإِتْرَافُ [el-itrāf] (hemzenin kesriyle) Bir adamı niʿmetin firāvānlığı tugyāna düşürmek maʿnāsınadır; yukālu: أَتْرَفَتْهُ النِّعْمَةُ إِذَا أَطْغَتْهُ Ve bir adamı munʿim kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَتْرَفَهُ إِذَا نَعَّمَهُ Ve bagy ve dalālete musırr ve mukīm olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَتْرَفَ فُلَانٌ إِذَا أَصَرَّ عَلَى الْبَغْيِ

اَلتَّتْرِيفُ [et-tetrīf] Bu dahi refāh ve niʿmetin kesreti sāhibini bagy ve dalālete düşürmek maʿnāsınadır; yukālu: تَرَّفَتْهُ النِّعْمَةُ إِذَا أَطْغَتْهُ

اَلْمُتْرَفُ [el-mutref] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Şol hāline terk olunmuş müseyyeb kimseye denir ki aslā kimseden bāk ve pervāsı olmamakla dil-hāhını icrā ve iʿmāl eder ola; yukālu: رَجُلٌ مُتْرَفٌ أَيْ مَتْرُوكٌ يَصْنَعُ مَا يَشَاءُ وَلاَ يُمْنَعُ Ve tenaʿumu cihetine aslā māniʿ ve müzāhimi olmayan mütenaʿim adama denir; yukālu: فُلَانٌ مُتْرَفٌ أَيْ مُتَنَعِّمٌ لاَ يُمْنَعُ مِنْ تَنَعُّمِهِ Ve cebbār ve müstevlī kimseye ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ مُتْرَفٌ أَيْ جَبَّارٌ

اَلتَّتَرُّفُ [et-teterruf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Tenaʿum ve tereffüh ve huzūr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَتَرَّفَ الرَّجُلُ إِذَا تَنَعَّمَ

اَلْإِسْتِتْرَافُ [el-istitrāf] Kesret-i niʿmet sebebiyle firʿavn gibi tugyān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَتْرَفَ الرَّجُلُ إِذَا تَغَتْرَفَ وَطَغَى

[ت ف ف]

اَلتُّفُّ [et-tuff] (tā'nın zammı ve fā'nın teşdīdiyle) Tırnak çirkine denir, ʿalā-kavlin أُفٌّ [uff] kelimesine itbāʿan zikr olunup meselā أُفًّا لَكَ وَتُفًّا denir. Cemʿi تِفَفَةٌ [tifefet] gelir, عِنَبَةٌ [ʿinebet] vezninde.

اَلتُّفَّةُ [et-tuffet] (قُفَّةٌ [ḳuffet] vezninde) Manzarası hor bī-endām karıya denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ تُفَّةٌ أَيْ مَحْقُورَةٌ Ve köpek eniğine, ʿalā-kavlin fāreye şebīh bir cānver adıdır ki Fārisīde siyāh-güş denir, Türkīde karakulak dedikleri cānver olacaktır, lākin teşbīhi mülāyim değildir; ve minhu'l-meselu: "إِسْتَغْنَتِ التُّفَّةُ عَنِ الرُّفَّةِ" Ve tahfīf-i fā'yla تُفَةٌ [tufet] ve رُفَةٌ [rufet] dahi mervīdir. Zīrā تُفَّةٌ [tuffet] fā'nın teşdīdi ve tahfīfiyle cānver-i mezbūra denir. Ve رُفَّةٌ [ruffet] kezālik fā'nın teşdīdi ve tahfīfiyle samana ve saman ufantısına denir. Maʿnā-yı mesel budur ki "Karakulak saman yemekten müstagnī oldu" demektir, bir leʾīm kimse şebʿān olduğu vaktte īrād olunur.

اَلتُّفَفَةُ [et-tufefet] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Bir nevʿ kurtçağız ismidir ki deri kısmına müstevlī olur.

اَلتَّفَاتِفُ [et-tefātif] (tā-yı ūlānın fethiyle) Mukattaʿāta şebīh şiʿre ıtlāk olunur. Şārih der ki burada müʾellif وَالتَّفَاتِفُ شِبْهُ الْمُقَطَّعَاتِ مِنَ الشِّعْرِ ʿibāretiyle mücmelen sebt eylemekle "شعر" şīn'in fethiyle olmak dahi muhtemeldir.

اَلتَّفْتَافُ [et-teftāf] (ثَرْثَارٌ [serṣār] vezninde) ve

اَلْمُتَفْتِفُ [el-muteftif] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Şol kimseye denir ki dāʾimā şuradan buradan nisvān harcı sözler devşirip tahdīs eder ola; تَفْتَافٌ [teftāf]ın cemʿi تَفْتَافُونَ [teftāfūn] ve تَفَاتِفُ [tefātif] gelir; yukālu: رَجُلٌ تَفْتَافٌ وَمُتَفْتِفٌ إِذَا كَانَ يَلْقُطُ أَحَادِيثَ النِّسَاءِ

اَلتِّفَّانُ [et-tiffān] (tā'nın kesri ve fā'nın teşdīdiyle) Hīn ve zamān maʿnāsınadır;

tekūlu: أَتَيْتُكَ بِتِفَّانِهِ وَعَلَى تِفَّانِهِ أَيْ حِينِهِ وَأَوَانِهِ

اَلتَّتْفِيفُ [et-tetfīf] Bir kimseye zacretten nāşī tuf demek maʿnāsınadır; yukālu:تَفَّفَهُ إِذَا قَالَ لَهُ تُفًّا

[ت ل ف]

اَلتَّلَفُ [et-telef] (fethateynle) Tebāh ve helāk olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَلِفَ الشَّيْءُ تَلَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا هَلَكَ Ve heder ve bātıl maʿnāsınadır; yukālu: ذَهَبَتْ نَفْسُهُ تَلَفًا وَطَلَفًا أَيْ هَدَرًا

اَلْإِتْلَافُ [el-itlāf] (hemzenin kesriyle) Telef ve tebāh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَتْلَفَهُ إِذَا أَفْنَاهُ Ve Ferezdaḳ nām şāʿirin işbu: وَأَضْيَافٍ لَيْلٍ قَدْ بَلَغْنَا قِرَاهُمُ ll إِلَيْهِمْ وَأَتْلَفْنَا الْمَنَايَا" beytinde vāki' "وَأَتْلَفُوا أَتْلَفْنَا الْمَنَايَا وَأَتْلَفُوا kelimesi صَيَّرْنَا الْمَنَايَا صَادَفْنَاهَا ذَاتَ إِتْلَافٍ yāhūd وَجَدْنَا الْمَنَايَا تُتْلِفُنَا تَلَفًا لَهُمْ وَصَيَّرُوهَا تَلَفًا لَنَا وَوَجَدُوهَا تُتْلِفُهُمْ yāhūd sebkindedir.

اَلْمَتْلَفُ [el-metlef] (مَفْعَلٌ [maḳʿad] vezninde) Hatar-nāk ve mahall-i helāk yere denir; yukālu: وَقَعَ فِي مَتْلَفٍ أَيْ مَهْلَكٍ Ve çöl berriyye ve beyābāna ıtlāk olunur; yukālu: ذَهَبُوا مَتْلَفًا أَيْ مَفَازَةً

اَلْمُتْلِفُ [el-mutlif] (مُحْسِنٌ [muḥsin] veznin-de) İtlāf ve izāʿat edici kimsedir.

اَلْمِتْلَافُ [el-mitlāf] Mübālagadır, pek telef-kār demektir; yukālu: رَجُلٌ مُخْلِفٌ مُتْلِفٌ وَمِخْلَافٌ مِتْلَافٌ

[ت ن ف]

اَلتَّنُوفَةُ [et-tenūfet] (tā'nın fethi ve nūn-ı muhaffefenin zammıyla) ve

اَلتُّنُوفِيَّةُ [et-tunūfiyyet] (yā-yı müşedde ile) Çöl berriyye ve beyābāna denir, ʿalā-kavlin vāsiʿ olup enhāʾ ve etrāfı baʿīd olan arza yāhūd susuz ve şenliksiz kır ve hālī ovaya denir, her ne kadar otlağı olursa da; cemʿi تَنَائِفُ [tenāʾif] gelir; yukālu: قَطَعُوا تَنُوفَةً وَتُنُوفِيَّةً وَهِيَ الْمَفَازَةُ أَوِ الْأَرْضُ الْوَاسِعَةُ الْبَعِيدَةُ الْأَطْرَافِ أَوِ الْفَلَاةُ لاَ مَاءَ بِهَا وَلاَ أَنِيسَ وَإِنْ كَانَتْ مُعْشِبَةً ve yukālu: تَنَايَفَ تُنُفٌ كَرُكَّعٍ أَيْ بَعِيدَةُ الْأَطْرَافِ

تَنُوفَى [Tenūfā] (جَلُولَى [celūlā] vezninde) Ṭayyiʾ kabīlesi diyārında Ḳavāʿil kurbün-de bir yüksek sarp adıdır, يَنُوفَى [Yenūfā] dahi derler yā-yı tahtiyye ile; bu sūrette mahall-i zikri "ن،و،ف" māddesi olur.

[ن و ف]

اَلتَّوْفُ [et-tevf] (خَوْفٌ [ḫavf] vezninde) Göz bir nesneye bakmaktan belerip hayrān kalmak maʿnāsınadır; yukālu; تَافَ بَصَرُهُ يَتُوفُ تَوْفًا إِذَا تَاهَ

اَلتُّوفَةُ [et-tūfet] (tā'nın zammıyla) ve

اَلتَّافَةُ [et-tāfet] (حَالَةٌ [ḥālet] vezninde) ʿAyb ve nakīsa, ʿalā-kavlin ziyāde yāhūd gerek-li hācet maʿnāsına yāhūd gecikmeğe de-nir; yukālu: مَا فِيهِ تُوفَةٌ وَلاَ تَافَةٌ أَيْ عَيْبٌ أَوْ مَزِيدٌ أَوْ حَاجَةٌ أَوْ إِبْطَاءٌ

اَلتَّوْفَةُ [et-tevfet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Suç ve zillet ve günāh maʿnāsınadır; yukālu: طَلَبَ عَلَيَّ تَوْفَةٍ أَيْ عَثْرَةٍ وَذَنْبٍ Cemʿi تَوْفَاتٌ [tevfāt] gelir.

نَجَزَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'Ş-ŞĀʾİ'L-MÜSELLESE
(فَصْلُ الثَّاءِ الْمُثَلَّثَة)

[ث ح ف]

اَلثِّحْفُ [eş-şiḥf] (şā'nın kesriyle) ve

اَلثَّحِفُ [eş-şeḥif] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Yol yol ve kerte kerte olan işkenbeye denir, gūyā ki fışkının tabakalarıdır. Cemʿi أَثْحَافٌ [eşḥāf]tır.

[ث ط ف]

اَلثَّطَفُ [eş-şeṭaf] (fethateynle) Huzūr ve āsāyişe denir ki dil-hāh üzere taʿām ve şarāb ve vaktiyle hāb-ı rāhat gibi nāz ve naʿīme istigrāktan ʿibārettir; yukālu: هُوَ فِي ثَطَفٍ أَيْ نِعْمَةٍ فِي الطَّعَامِ وَالشَّرَابِ وَالْمَنَامِ Ve ucuzluk ve bolluk ve refāh ve vüsʿat-ı maʿāş maʿnāsınadır; yukālu: بَلَدٌ فِيهِ ثَطَفٌ أَيْ خِصْبٌ وَسَعَةٌ

[ث ق ف]

اَلثَّقْفُ [eş-şaḳf] (şā'nın fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) ve

اَلثَّقَفُ [eş-şeḳaf] (fethateynle) ve

اَلثَّقَافَةُ [eş-şeḳāfet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Bir kimse tīz-kār ve çīre-dest ve her husūsta uz ve zīrek ve dānā olmak maʿnāsınadır; yukālu: ثَقُفَ الرَّجُلُ وَثَقِفَ ثَقْفًا وَثَقَفًا وَثَقَافَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَالرَّابِعِ إِذَا صَارَ حَاذِقًا خَفِيفًا فَطِنًا

اَلثِّقْفُ [eş-şiḳf] (حِبْرٌ [ḥibr] vezninde) ve

اَلثَّقِفُ [eş-şeḳif] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلثَّقِيفُ [eş-şeḳīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلثَّقُفُ [eş-şeḳuf] (نَدُسٌ [nedus] vezninde) ve

اَلثِّقِّيفُ [eş-şiḳḳīf] (سِكِّيتٌ [sikkīt] vezninde) Vasflardır, hāzık ve tīz-kār ve çīre-dest ve zīrek adama denir. Ve

ثَقِيفٌ [Şeḳīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Hevāzin'den bir kabīle pederinin lakabıdır, ismi Ḳasiyy b. Munebbih b. Bekr b. Hevāzin'dir; nisbetinde ثَقَفِيٌّ [Şeḳafiyy] denir fethateynle. Ve

ثَقِيفٌ [şeḳīf] ve

ثِقِّيفٌ [şiḳḳīf] (ki أَمِيرٌ [emīr] ve سِكِّيتٌ [sikkīt] veznlerindedir) Pek humūzatlı sirkeye denir; yukālu: خَلٌّ ثَقِيفٌ وَثِقِّيفٌ أَيْ حَامِضٌ جِدًّا

اَلثَّقْفُ [eş-şaḳf] (şā'nın fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) Bir adama rāst gelmek yāhūd tutmak yāhūd ona zafer bulmak yāhūd ensesinden yetişmek maʿnāsınadır; yukālu: ثَقِفَهُ ثَقْفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَادَفَهُ أَوْ أَخَذَهُ أَوْ ظَفِرَ بِهِ أَوْ أَدْرَكَهُ Ve

ثَقْفٌ [Şaḳf] Esmādandır: Şaḳf b. ʿAmr el-ʿAdvānī, ashāb-ı Bedr'dendir. Ve Şaḳf b. Ferve es-Sāʿidī, Uḥud yāhūd Ḫayber şühedāsındandır yāhūd bu Şaḳb'dır bā'yla.

اَلثَّقَافُ [eş-şeḳāf] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Zihn ve dirāyet sāhibi zīrek hatuna denir; yukālu:إِمْرَأَةٌ ثَقَافٌ أَيْ فَطِنَةٌ

اَلثِّقَافُ [eş-şiḳāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Vuruşmak ve dövüşmek maʿnāsınadır ki mufāʿaledendir; yukālu: ثَاقَفَهُ ثِقَافًا إِذَا خَاصَمَهُ وَجَالَدَهُ Ve

ثِقَافٌ [şiḳāf] İsm olur, eğri mızrak doğrultacak nesneye denir, hālen tütün çubukçularının çubuk doğrultacakları gibi ki kısaç taʿbīr olunur. Şārihin beyānına göre mengeneye ve cendereye dahi denir; yukālu:سَوَّى رُمْحَهُ بِالثِّقَافِ وَهُوَ مَا يُسَوَّى بِهِ الرِّمَاحُ Ve Şiḳāf b. ʿAmr b. Şumeyṭ el-Esedī ashābdandır, ʿalā-kavlin bu ثِقْفٌ [Şiḳf]tır, حِبْرٌ [ḥibr] vezninde. Ve

ثِقَافٌ [şiḳāf] Eşkāl-ı remliyyeden bir şekl

ismidir ki bir ferd ve iki zevc ve bir ferdden ʿibārettir, şekli budur: ≒ Ve bu عُقْلَةٌ [ʿuḳlet] dedikleri şekldir.

اَلْإِنْقَافُ [el-iṣḳāf] (hemzenin kesriyle) Takdīr eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: أُنْقِفْتُهُ عَلَى الْمَجْهُولِ أَيْ قُيِّضَ لِي

اَلتَّنْقِيفُ [et-teṣḳīf] Eğri mızrağı doğrultmak maʿnāsınadır; yukālu: ثَقَّفَ الرُّمْحَ إِذَا سَوَّاهُ

اَلْمُثَاقَفَةُ [el-muṣāḳafet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bāb-ı mügābeledendir, bir kimse ile hazākat ve fetānette yarış eylemek maʿnāsınadır; yukālu: ثَاقَفَهُ فَثَقَفَهُ كَنَصَرَهُ أَيْ غَالَبَهُ فَغَلَبَهُ فِي الْحِذْقِ

FASLU'L-CĪM
(فَصْلُ الْجِيمِ)

[ج أ ف]

اَلْجَأْفُ [el-ceʾf] (cīm'in fethi ve hemzenin sükūnuyla) Yere çalmak maʿnāsınadır; yukālu: جَأَفَهُ جَأْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا صَرَعَهُ Ve bir kimseyi belinletip korkutmak maʿnāsınadır; yukālu: جَأَفَهُ إِذَا ذَعَرَهُ وَأَفْزَعَهُ Ve ağacı kökünden koparmak maʿnāsınadır; yukālu: جَأَفَ الشَّجَرَةَ إِذَا قَلَعَهَا مِنْ أَصْلِهَا

اَلتَّجْئِيفُ [et-tecʾīf] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi bir adamı belinletip korkutmak maʿnāsınadır; yukālu: جَأَّفَهُ تَجْئِيفًا إِذَا أَذْعَرَهُ وَأَفْزَعَهُ

اَلْإِنْجِآفُ [el-inciʾāf] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Bir nesne kökünden kopmak maʿnāsınadır; yukālu: جَأَفَ الشَّجَرَةَ فَانْجَافَتْ أَيْ قَلَعَهَا فَانْقَلَعَتْ مِنْ أَصْلِهَا

اَلْجَأَّفُ [el-ceʾʾāf] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Haykırıcı, sayyāh maʿnāsınadır.

اَلْمَجْؤُوفُ [el-mecʾūf] (مَعْرُوفٌ [maʿrūf] vezninde) Aç adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَجْؤُوفٌ أَيْ جَائِعٌ Ve bir nesneden korkmuş kimseye denir; yukālu: صَارَ مَجْؤُوفًا أَيْ مَذْعُورًا

[ج ح ف]

اَلْجَحْفُ [el-caḥf] (cīm'in fethi ve ḥā-yı mühmelenin sükūnuyla) Bir nesnenin kabuğunu soymak maʿnāsınadır; yukālu: جَحَفَ الشَّيْءَ جَحْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا قَشَرَهُ Ve bir nesnenin mecmūʿunu birden sıyırıp kürümek maʿnāsınadır; yukālu: جَحَفَ الشَّيْءَ إِذَا جَرَفَهُ Ve biriktirmek maʿnāsınadır; yukālu: جَحَفَهُ إِذَا جَمَعَهُ Ve bir nesneyi ayakla tepip atmak maʿnāsınadır; yukālu: جَحَفَ الشَّيْءَ بِرِجْلِهِ إِذَا رَفَسَهُ بِهَا حَتَّى يَرْمِيَ بِهِ Ve meyl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: جَحَفَ مَعَهُ إِذَا

مَالَ Ve bir nesneye avucu daldırıp almak maʿnāsınadır; yukālu: جَحَفَ لَهُ الطَّعَامَ إِذَا غَرَفَ Ve oynadıkları topu el ile yā çevgānla kapıp tutmak maʿnāsınadır; yukālu: جَحَفَ الْكُرَةَ إِذَا خَطَفَهَا Ve top ve çevgān oynamak maʿnāsınadır, جَحْفَةٌ [caḥfet] gibi; yukālu: جَحَفَ الْكُرَةَ جَحْفًا وَجَحْفَةً إِذَا لَعِبَ بِهَا

اَلْجَحُوفُ [el-ceḥūf] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Kabın ortasında kalmış tiride denir ki etrāfı sıyrılıp yenmiş olur. Ve şol büyük kovaya denir ki hemān suyun mecmūʿunu sıyırıp götürür gibi ola; yukālu: دَلْوٌ جَحُوفٌ إِذَا كَانَتْ تَجْحَفُ الْمَاءَ أَيْ تَأْخُذُهُ وَتَذْهَبُ بِهِ

جَحَّافٌ [Caḥḥāf] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Neysābūr'da bir mahalle adıdır.

أَبُو الْجَحَّافِ [Ebu'l-Caḥḥāf] Ruʾbe b. el-ʿAccāc nām şāʿirin künyesidir.

أَبُو جُحَيْفَةَ [Ebū Cuḥayfe] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) Ashābdan Vehb b. ʿAbdullāh'ın künyesidir.

اَلْجَحْفَةُ [el-caḥfet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir parça sāfī yağa denir; tekūlu: أَكَلْتُ جَحْفَةً مِنَ السَّمْنِ أَيْ قِطْعَةً مِنْهُ Ve havuzun etrāfında ve köşelerinde kalan su bakiyyesine denir; cīm'in zammıyla da cāʾizdir. Ve yürekte sancı gibi ʿārızaya denir ki tuhm ve imtilādan tahaddüs eder; yukālu: أَخَذَتْهُ الْجَحْفَةُ أَيْ شِبْهُ الْمَغَصِ فِي الْبَطْنِ Ve top oynamak maʿnāsınadır ki zikr olundu.

اَلْجُحْفَةُ [el-cuḥfet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Kuyudan çekilip götürülen suya, ʿalākavlin kuyunun dibinde kalan su bakiyyesine denir. Ve kabı doldurmayacak kadar azca tiride denir ki kap içre ola; yukālu: فِي الْإِنَاءِ جُحْفَةٌ مِنَ الثَّرِيدِ وَهِيَ يَسِيرٌ مِنْهُ فِي الْإِنَاءِ لَا يَمْلَؤُهُ Ve merʿānın bir ucunda ve bir köşesinde kalan bir mikdārca çayırlık parçasına denir. Ve bir avuç yāhūd el dolusu taʿāma denir; tekūlu: أَكَلْتُ جُحْفَةً مِنَ الطَّعَامِ أَيْ غُرْفَةً مِنْهُ أَوْ مِلْءَ الْيَدِ Ve

جُحْفَةُ [Cuḥfet] Şām huccācının mīkātı olan mevziʿin ismidir ki Mekke'ye seksen iki mīl mesāfede vākiʿdir. Seleftе bir cemʿiyyetli karye idi ki ona مَهْيَعَةُ [Mehyeʿat] derler idi. İhve-i ʿĀd olan Benū ʿAbīl kabīlesini kavm-i ʿAmālīḳ Yeṣrib-zemīnden ihrāc ettiklerinde mahall-i mezbūra nezīl olup nāgāh bir gün seylü'l- cuḥāf zuhūr ve mecmūʿunu إِجْتِحَافٌ [ictiḥāf] yaʿnī alıp götürüp telef ve tebāh eylemekle جُحْفَةُ [Cuḥfet] tesmiye olunmuştur.

جَبَلُ جِحَافٍ [Cebelu Ciḥāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Yemen'de bir dağ adıdır.

اَلْجُحَافُ [el-cuḥāf] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Mevte denir ki ismdir, murād ʿumūm üzere olan mevt olacaktır, niteki *Esās*'ta مَوْتٌ جُحَافٌ أَيْ جُرَافٌ ʿibāretiyle mesbūttur. Ve önüne geleni sıyırıp götürür olan sel suyuna ıtlāk olunur; yukālu: مَوْتٌ وَسَيْلٌ جُحَافٌ أَيْ يَذْهَبُ بِكُلِّ شَيْءٍ Ve tohme ve imtilāʾ sebebiyle ʿārız olan ishāl ʿārızasına denir; yukālu: أَخَذَهُ الْجُحَافُ أَيْ مَشْيُ الْبَطْنِ عَنْ تُخَمَةٍ

اَلْمَجْحُوفُ [el-mecḥūf] İmtilāʾ sebebiyle ishāle uğramış adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَجْحُوفٌ إِذَا أَصَابَهُ الْجُحَافُ

اَلْإِجْحَافُ [el-icḥāf] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi süpürüp götürmek maʿnāsınadır; yukālu: أَجْحَفَ بِهِ إِذَا ذَهَبَ بِهِ Ve bir adamı fakīr ve bī-nevā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَجْحَفَتْ بِهِ الْفَاقَةُ أَيْ أَفْقَرَتْهُ الْحَاجَةُ Ve pek yaklaşmak maʿnāsınadır; yukālu: أَجْحَفَ بِهِ إِذَا قَارَبَهُ وَدَنَا مِنْهُ

اَلْمُجْحِفَةُ [el-mucḥifet] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) Āfet ve dāhiyeye ıtlāk olunur; yukālu: أَصَابَتْهُ الْمُجْحِفَةُ أَيِ الدَّاهِيَةُ

اَلْإِجْتِحَافُ [el-ictiḥāf] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) Bir nesneyi kapıp almak maʿnāsınadır; yukālu: إِجْتَحَفَهُ إِذَا اسْتَلَبَهُ Ve üç parmakla tirit kaldırmak maʿnāsınadır; yukālu: إِجْتَحَفَ الثَّرِيدَ إِذَا حَمَلَهُ بِالْأَصَابِعِ الثَّلَاثِ Ve kuyunun su-yunu hep çekip götürmek maʿnāsınadır; yukālu: إِجْتَحَفَ مَاءَ الْبِئْرِ إِذَا نَزَحَهُ وَنَزَفَهُ

اَلتَّجَاحُفُ [et-tecāḥuf] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vez-ninde) ʿAsker birbiriyle değnek yāhūd kılıçla kavraşıp uğraşmak maʿnāsınadır; yukālu: تَجَاحَفَ الْقَوْمُ إِذَا تَنَاوَلَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا بِالْعِصِيِّ وَالسُّيُوفِ Ve top oynayanlar topu çevgānlar ile tutuşmak maʿnāsınadır; yukālu: تَجَاحَفُوا الْكُرَةَ إِذَا تَخَاطَفُوهَا بِالصَّوَالِجِ

اَلْمُجَاحَفَةُ [el-mucāḥafet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Nās birbirine pek yaklaşıp sı-kışmak maʿnāsınadır; yukālu: جَاحَفَهُ إِذَا زَاحَمَهُ وَدَانَاهُ

اَلْجِحَافُ [el-ciḥāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Harb ve kıtāl maʿnāsınadır; yukālu: بَيْنَهُمْ جِحَافٌ أَيْ قِتَالٌ Ve kuyudan su çekerken kova kuyunun ağzına darblıca dokunmakla çal-panıp suyu dökülmeğe denir ve baʿzen yırtılır; yukālu: تَخَرَّقَتِ الدَّلْوُ بِالْجِحَافِ وَهُوَ أَنْ تُصِيبَ فَمَ الْبِئْرِ فَيَنْصَبَّ مَاؤُهَا وَرُبَّمَا تَخَرَّقَتْ

[ج خ د ف]

اَلْجَخْدَفُ [el-caḫdef] (ḫā-yı muʿceme ile جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Cüssesi pek bü-yük dızman ve fīl-heyʾet kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ جَخْدَفٌ أَيْ نَبِيلٌ عَظِيمٌ

[ج خ ف]

اَلْجَخِيفُ [el-ceḫīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Uykuda olan horultuya, ʿalā-kavlin pek şedīd ve münker olanına denir; yukālu: يَنَامُ فُلَانٌ وَلَهُ جَخِيفٌ أَيْ غَطِيطٌ أَوْ أَشَدُّ مِنْهُ Ve gece-zeliğe ve şelfeliğe ve hiffet-i tabʿa denir; yukālu: بِهِ جَخِيفٌ أَيْ طَيْشٌ وَخِفَّةٌ Ve nefs ve zāt ve rūh ve cān maʿnālarınadır; yukālu: بِهِ ثِقْلَةُ الْجَخِيفِ جَخِيفٌ كَرِيمٌ أَيْ نَفْسٌ ve yukālu: أَيِ الرُّوحِ Ve çok ʿaskere denir. Ve bodur adama denir; cemʿi جُخُفٌ [cuḫuf]tur, كُتُبٌ [kutub] vezninde. Ve hod-bīn ve müte-kebbir şahsa denir; yukālu: رَجُلٌ جَخِيفٌ أَيْ مُتَكَبِّرٌ Ve insānın karnı gurultusuna denir; yukālu: قَدْ جَاعَ وَلَهُ جَخِيفٌ أَيْ صَوْتُ بَطْنٍ Ve

جَخِيفٌ [ceḫīf] Masdar olur, جَخْفٌ [caḫf] gibi, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْجَخْفُ [el-caḫf] (cīm'in fethi ve ḫā'nın sükūnuyla) جَخِيفٌ [ceḫīf] ile iki maʿnā-yı evvelde mürādiftir. Ve masdar olur, ʿuh-desinden ve kudretinden ezyed ve ekser nesne ile övünmek maʿnāsına; yukālu: جَخَفَ الرَّجُلُ وَجَخِفَ جَخْفًا وَجَخِيفًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا افْتَخَرَ بِأَكْثَرَ مِمَّا عِنْدَهُ Ve uyumak maʿnāsınadır; yukālu: جَخَفَ فُلَانٌ وَجَخِفَ إِذَا نَامَ Ve lisānla korkutmak maʿnāsınadır; yukālu: جَخَفَ فُلَانًا إِذَا تَهَدَّدَهُ Ve

جَخْفٌ [caḫf] Mutlakan fahr ve şeref maʿnāsınadır; ve minhu kavlu ʿÖmer izā iltefete ilā İbn ʿAbbās: "جَخْفًا جَخْفًا" أَيْ فَخْرًا فَخْرًا وَشَرَفًا شَرَفًا

اَلْجَخْفَةُ [el-caḫfet] (تَمْرَةٌ [temret] veznin-de) Hīre ve cura ve bodur karıya denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ جَخْفَةٌ أَيْ قَصِيرَةٌ قَضِيفَةٌ

[ج د ف]

اَلْجَدْفُ [el-cedf] (cīm'in fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Kesmek maʿnāsınadır; yukālu: جَدَفَ الشَّيْءَ جَدْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَطَعَهُ Ve bu-lut kar yağdırmak maʿnāsınadır; yukālu: جَدَفَتِ السَّمَاءُ بِالثَّلْجِ إِذَا رَمَتْ بِهِ Ve bir adam kol-larını oynatıp birbirine vurarak çabuk ça-buk yürümek maʿnāsınadır; yukālu: جَدَفَ الرَّجُلُ إِذَا ضَرَبَ بِالْيَدَيْنِ وَذَلِكَ إِذَا أَسْرَعَ فِي مِشْيَتِهِ ضَرَبَ بِيَدَيْهِ وَحَرَّكَهُمَا Ve baʿzılar dedi ki جَدْفٌ [cedf] nagme ve sürūr ile deve süren kim-

se aralık aralık nagamātı katʿ eylemeğe yaʿnī kese kese nagamāt eylemeğe denir; yukālu: اَلْحَادِي يَجْذِفُ أَيْ يُقَطِّعُ صَوْتَهُ فِي الْحُدَاءِ Ve

جَذْفٌ [cedf] Āhū kısmı adımlarını kısa kısa atmak maʿnāsınadır; yukālu: جَذَفَ الظَّبْيُ إِذَا قَصَّرَ خَطْوَهُ

اَلْجُذُوفُ [el-cudūf] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Kanadı kırkılmış kuş uçmağa davranıp yapınmak maʿnāsınadır; yukālu: جَذَفَ الطَّائِرُ جُذُوفًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا طَارَ وَهُوَ مَقْصُوصٌ كَأَنَّهُ يَرُدُّ جَنَاحَيْهِ إِلَى خَلْفِهِ

اَلْمِجْدَافُ [el-micdāf] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Kuşun kanadına ıtlāk olunur; ikisine مِجْدَافَانِ [micdāfān] denir; yukālu: خَفَقَ الطَّائِرُ بِمِجْدَافَيْهِ أَيْ بِجَنَاحَيْهِ Ve minhu: مِجْدَافُ السَّفِينَةِ [micdāfu's-sefīnet] yaʿnī gemi ve kayık küreğine مِجْدَافٌ [micdāf] ıtlākı bundandır.

اَلْجَوَادِفُ [el-cevādif] (cīm'in fethiyle) Adımları kısa kısa atan geyiklere ve ceyranlara denir; yukālu: ظِبَاءٌ جَوَادِفُ أَيْ قَصِيرَةُ الْخُطَا

اَلْمَجْدُوفُ [el-mecdūf] Kanadı kırkılmış kuşa denir. Bu cihetle esvābının yenleri kısa adama مَجْدُوفُ الْكُمَّيْنِ [mecdūfu'l-kummeyn] ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مَجْدُوفُ الْكُمَّيْنِ أَيْ قَصِيرُهُمَا Ve paçaları kesilmiş tuluma vasf olur; yukālu: زِقٌّ مَجْدُوفٌ أَيْ مَقْطُوعُ الْأَكَارِعِ

اَلْجَدَافَاءُ [el-cedāfāʾ] (cīm'in fethi ve elifin meddiyle) ve

اَلْجُدَافَى [el-cudāfā] (حُبَارَى [ḥubārā] vezninde) ve

اَلْجُدَافَاةُ [el-cudāfāt] (hā'yla) Ganīmete ıtlāk olunur, bulunup alındığı için.

اَلْجَدَفُ [el-cedef] (fethateynle) Kabr ve mezāra denir; yukālu: وَضَعَهُ فِي الْجَدَفِ أَيِ الْقَبْرِ Ve bir mevziʿ adıdır. Ve meşrūbāttan ağzı kapaklanıp örtülmeyen, ʿalā-kavlin ağzı bağlanmayan nesneye denir, ağzı açık tulum gibi. Ve baʿzılar dedi ki جَدَفٌ [cedef] Yemen'e mahsūs bir nebāt adıdır ki onu ekl eden su içmekten müstagnī olur. Ve

جَدَفٌ [cedef] Meşrūbāttan atılan köpük yā hār u hāşāk makūlesine denir.

اَلْمَجَادِفُ [el-mecādif] (mīm'in fethiyle) Oklara denir; yukālu: رَمَاهُ بِالْمَجَادِفِ أَيِ السِّهَامِ

اَلْأَجْدَفُ [el-ecdef] Bodura denir.

اَلْجَدْفَاءُ [el-cedfāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Kulağından bir mikdārı kesilmiş koyuna denir; yukālu: شَاةٌ جَدْفَاءُ إِذَا صَارَتْ قَدْ قُطِعَ مِنْ أُذُنِهَا شَيْءٌ

اَلْجَدَفَةُ [el-cedefet] (fetehātla) Koşup giderken zuhūr eden sese ve şamataya denir; tekūlu: سَمِعْتُ جَدَفَةً وَهِيَ الْجَلَبَةُ وَالصَّوْتُ فِي الْعَدْوِ

أَجْدُفٌ [Ecduf] (hemzenin fethi ve dāl'ın zammıyla) Bir Mevziʿ adıdır, ʿalā-kavlin bu أَجْدُثٌ [Ecduṯ]tur ṯā-yı müsellese ile yāhūd أَحْدُثٌ [Eḥduṯ]tur ḥā-yı mühmele ile.

اَلْإِجْدَافُ [el-icdāf] (hemzenin kesriyle) Çığıltı ve gırīv eylemek maʿnāsınadır; yukālu:أَجْدَفَ الْقَوْمُ إِذَا جَلَّبُوا

اَلتَّجْدِيفُ [et-tecdīf] Küfrān-ı niʿmet eylemek, ʿalā-kavlin ihsān-ı ilāhīye istiklāl edip ve bir nesneye mālik değilim ve māl ıtlāk olunur nesnem yoktur diye inkār ile nankörlük eylemek maʿnāsınadır; yukālu: جَدَّفَ فُلَانٌ إِذَا كَفَرَ بِالنِّعَمِ أَوِ اسْتَقَلَّ عَطَاءَ اللهِ وَقَالَ لَيْسَ لِي وَلَيْسَ عِنْدِي

اَلْمُجَدَّفُ [el-muceddef] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Dirliği dar olan kimseye denir; yukālu: إِنَّهُ لَمُجَدَّفٌ عَلَيْهِ الْعَيْشُ أَيْ مُضَيَّقٌ

[ج ذ ف]

اَلْجَذْفُ [el-ceẕf] (cīm'in fethi ve ẕāl-ı muʿcemenin [sükūnuyla]) Kesmek maʿnāsınadır; yukālu:جَذَفَهُ جَذْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَطَعَهُ Ve kuş sürʿatle uçmak maʿnāsınadır; yukālu:جَذَفَ الطَّائِرُ إِذَا أَسْرَعَ Ve adımları sık sık atarak bodur kimsenin yürüyüşü gibi yürümek maʿnāsınadır; yukālu:جَذَفَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا مَشَتْ مِشْيَةَ الْقِصَارِ وَقَصَّرَتِ الْخَطْوَ

اَلْإِجْذَافُ [el-icẕāf] (hemzenin kesriyle) ve

اَلْإِنْجِذَافُ [el-inciẕāf] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Bunlar da kuş çabuk uçmak maʿnāsınadır; yukālu: أَجْذَفَ الطَّائِرُ وَانْجَذَفَ إِذَا أَسْرَعَ Ve

إِجْذَافٌ [icẕāf] Adımları kısa kısa atarak bodur yürüyüşü gibi yürümek maʿnāsınadır; yukālu:أَجْذَفَتِ الْمَرْأَةُ بِمَعْنَى جَذَفَتْ

اَلْمَجْذُوفُ [el-mecẕūf] Paçaları kesilmiş tulum makūlesine denir.

اَلْمِجْذَافُ [el-micẕāf] Gemi ve kayık küreğine denir. Bunların cümlesinde dāl-ı mühmele lügattır.

[ج ر ف]

اَلْجَرْفُ [el-cerf] (cīm'in fethiyle) ve

اَلْجَرْفَةُ [el-cerfet] (hā'yla) Bir nesnenin mecmūʿunu süpürüp götürmek, ʿalā-kavlin bir nesneden çoğunu almak maʿnāsınadır; yukālu: جَرَفَهُ جَرْفًا وَجَرْفَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ذَهَبَ بِهِ أَوْ أَخَذَهُ أَخْذًا كَثِيرًا Ve çamur ve kar makūlesini sıyırıp kürümek maʿnāsınadır; yukālu: جَرَفَ الطِّينَ إِذَا كَسَحَهُ Ve

جَرْفٌ [cerf] Sāmit ve nātık māla ıtlāk olunur; yukālu: لَهُ جَرْفٌ لاَ يَفِي بِحِسَابِهِ وَهُوَ الْمَالُ مِنَ الصَّامِتِ وَالنَّاطِقِ Ve ucuzluk, bolluk, hısb ve rehā maʿnāsınadır. Ve birbirine sarmaşmış otluğa ve çayırlığa denir. Ve حَمَاطٌ [ḥamāṭ] dedikleri incirin kurusuna denir, ʿalā-kavlin أَفَانَى [efānā] dedikleri nebātın kurusuna denir. Ve أُفَانَى [efānā] سَكَارَى [sekārā] veznindedir. Ve

جَرْفٌ [cerf] Levni yāhūd endāmı muhtelif alaca nesneye denir; yukālu: عُودٌ جَرْفٌ وَقِدْحٌ جَرْفٌ أَيْ مُخْتَلِفٌ

اَلتَّجْرِيفُ [et-tecrīf] ve

اَلتَّجَرُّفُ [et-tecerruf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Bunlar da balçık kürümek maʿnāsınadır; yukālu: جَرَّفَ الطِّينَ وَتَجَرَّفَهُ بِمَعْنَى جَرَفَهُ

اَلْمِجْرَفَةُ [el-micrefet] مِكْسَحَةٌ [mikseḥat] vezninde ve mürādifidir ki balçık sıyıracak ālet-i maʿrūfeye denir, Türkīde çapa ve sıyırkı ve kürek dedikleri olacaktır.

اَلْجَارِفُ [el-cārif] Mevt-i ʿāmme ve tāʿūn-ı şāmile vasf olur. Kezālik nāsı süpürüp götüren idbār ve nekbet ve beliyyeye vasf olur; yukālu:مَوْتٌ جَارِفٌ وَطَاعُونٌ وَشُؤْمٌ أَوْ بَلِيَّةٌ جَارِفٌ أَيْ تَجْتَرِفُ الْقَوْمَ

اَلْجَرْفَةُ [el-cerfet] (cīm'in fethi ve zammıyla) Devenin uyluğuna mahsūs yāhūd mutlakan cesedine basılır bir güne damga ismidir, ʿalā-kavlin kulağının altında çene kemiğine basılır. Kezālik deveye maʿmūl bir türlü nişāna denir ki bir yerinden bir mikdārca derisini yüzüp fitil eyledikten sonra kuruyunca terk ederler, baʿdehu gereği gibi kuruyup بَعْرَةٌ [baʿret]e döner. Yāhūd devenin kulağından mā-ʿadā yerinden belli olmayarak bir mikdār derisini kesmekle olan nişāneden ibārettir. Ve

جَرْفَةٌ [cerfet] (cīm'in fethiyle) İniş yokuş ve çakır çukur olan arza denir ki eczāsı muhtelif olur; yukālu: أَرْضٌ جَرْفَةٌ أَيْ مُخْتَلِفَةٌ

اَلْجُرَافُ [el-curāf] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Önüne geleni bi'l-cümle sıyırıp gö-

türen sel suyuna denir; yukālu: سَيْلٌ جُرَافٌ أَيْ جُحَافٌ Ve pek ekūl ve cemmāᶜ ve bī-fütūr ve pür-cünbüş ü neşāt adama denir; yukālu: رَجُلٌ جُرَافٌ أَيْ أَكُولٌ جِدًّا نُكَحَةٌ نَشِيطٌ Ve bir nevᶜ ölçek adıdır; bunda cīm'in kesriyle de cāʾizdir.

ذُو جُرَافٍ [Ẕū Curāf] Bir vādī ismidir.

اَلْجَارُوفُ [el-cārūf] Bu dahi aslā tabᶜında fütūr olmayan ekkāl ve cemmāᶜ ve neşātmend adama denir. Ve uğursuz kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ جَارُوفٌ أَيْ مَشْؤُومٌ Ve begāyet harīs lā-yeşbaᶜ adama denir; yukālu: رَجُلٌ جَارُوفٌ أَيْ نَهِمٌ

أُمُّ الْجَرَّافِ [ummu'l-cerrāf] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Kalkanın künyesidir. Ve kovaya ıtlāk olunur.

اَلْجِرْفَةُ [el-cirfet] (cīm'in kesriyle) Uzun uzadı yol gibi kumsala denir. Ve ekmek kırığına denir.

اَلْجُرْفَةُ [el-curfet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) جَرْفَةٌ [cerfet] ᶜalāmetine denir ki zikr olundu. Ve

جُرْفَةُ [Curfet] Yemāme'de bir su adıdır. Ve devenin uyluğundan bir mikdār derisini soyup uyluğu üzere yıkmakla ᶜalāmet olur.

اَلْمَجْرُوفُ [el-mecrūf] Zikr olunan جَرْفَةٌ [cerfet] dedikleri nişāne ile nişānlanmış deveye denir.

اَلْجَرِيفُ [el-cerīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) حَمَاطٌ [ḥamāṭ] dedikleri incirin yāhūd أَفَانَى [efānā] nām nebātın yābisine denir.

اَلْجِرْفُ [el-cirf] (cīm'in kesriyle) Ağızda avurdun iç yüzüne denir. Ve sel suyu uğramaz olan yere denir; bunda cīm'in zammıyla da cāʾizdir.

جُرْفٌ [Curf] (cīm'in zammıyla) Mekke kurbünde, kezālik Medīne kurbünde birer mevziᶜdir. Ve Yemen'de bir mevziᶜdir; muhaddisīnden Aḥmed İbrāhīm el-Curfī oradandır. Ve Yemāme'de bir mevziᶜ adıdır. Ve

جُرْفٌ [curf] Yalçın dağın yalımına denir. Ve sel suyu kazdığı yere denir ki yar taᶜbīr olunur; cemᶜi أَجْرَافٌ [ecrāf] gelir. Ve minhu'l-meselu: "فُلَانٌ يَبْنِي عَلَى جُرُفٍ هَارٍ" وَهُوَ مَا أَكَلَتْهُ السُّيُولُ وَتَجَرَّفَتْهُ مِنَ الْأَرْضِ

اَلْجُرُفُ [el-curuf] (zammeteynle) Bu dahi yar taᶜbīr ettikleri yere denir. Cemᶜi جِرَفَةٌ [cirefet]tir, عِنَبَةٌ [ᶜinebet] vezninde وجِحَرَةٌ [ciḥaret] vezninde.

اَلْجَوْرَفُ [el-cevref] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Hımāra denir. Ve devekuşunun erkeğine denir. Ve eşkin beygire denir. Ve önüne geleni süpürüp götüren sel suyuna denir.

اَلْإِجْرَافُ [el-icrāf] (hemzenin kesriyle) Deveye birbirine sarmaşmış otluklar otlatmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَجْرَفَ الرَّاعِي إِذَا رَعَى إِبِلَهُ الْجَرْفَ Ve bir yere seyl-i جُرَافٌ [curāf] uğramak maᶜnāsınadır; yukālu: أَجْرَفَ الْمَكَانُ إِذَا أَصَابَهُ سَيْلٌ جُرَافٌ

اَلْمُجَارَفُ [el-mucāref] (ism-i mefᶜūl bünyesiyle) Şol bed-baht adama denir ki aslā kesb-i hayr eylemeyip ve mālında nemā ve bereket olmaya; yukālu: رَجُلٌ مُجَارَفٌ أَيْ لَا يَكْسِبُ خَيْرًا وَلَا يُنَمِّي مَالَهُ

اَلْمُتَجَرِّفُ [el-mutecerrif] (ism-i fāᶜil bünyesiyle) Şol davara ıtlāk olunur ki bedeninden semizlik eseri gidip nahīf ve mehzūl kalmış ola; yukālu: كَبْشٌ مُتَجَرِّفٌ إِذَا ذَهَبَتْ عَامَّةُ سِمَنِهِ Ve mehzūl ve muztarib ve perīşānendām adama denir; yukālu: جَاءَ فُلَانٌ مُتَجَرِّفًا أَيْ هَزِيلاً مُضْطَرِبًا

[ج ز ف]

اَلْجُزَافُ [el-cuzāf] ve

اَلْجُزَافَةُ [el-cuzāfet] (cīm'in harekāt-ı selāsıyla) İştirā olunacak nesneyi veznsiz ve keylsiz hads ve tahmīnle oranlama cihetiyle almağa denir, guzāf-ı Fārisī muʿarrebidir; yukālu: بَيْعٌ جُزَافٌ وَجُزَافَةٌ مُثَلَّثَةً أَيْ مَجْهُولُ الْقَدْرِ مَكِيلاً كَانَ أَوْ مَوْزُونًا

اَلْمُجَازَفَةُ [el-mucāzefet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Veznsiz ve keylsiz keyfe-mā ittefeka alıp satmak maʿnāsınadır; yukālu: جَازَفَهُ فِي الْبَيْعِ مُجَازَفَةً إِذَا عَامَلَهُ بِالْحَدْسِ

اَلْجَزِيفُ [el-cezīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) جُزَافٌ [cuzāf] cihetiyle ʿakd olunan beyʿ ve şirāya ve o vechile alınan şeyʾe denir.

اَلْمِجْزَفَةُ [el-miczefet] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Balık ağına denir; yukālu:صَادَ السَّمَكَ بِالْمِجْزَفَةِ وَهِيَ شَبَكَةٌ تُصَادُ بِهَا السَّمَكُ

اَلْجَزَّافُ [el-cezzāf] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Avcıya denir, صَيَّادٌ [ṣayyād] maʿnāsına.

اَلْجَزُوفُ [el-cezūf] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Vilādeti haddini geçmiş gebeye denir; yukālu: حَامِلٌ جَزُوفٌ أَيْ مُتَجَاوِزَةٌ حَدَّ وِلاَدَتِهَا

اَلْجِزْفَةُ [el-cizfet] (cīm'in kesriyle) Bir bölük deveye ve bir bölük koyuna ve keçiye denir.

اَلْإِجْتِزَافُ [el-ictizāf] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznnde) Bir nesneyi جُزَافٌ [cuzāf] tarīkiyle almak maʿnāsınadır; yukālu: إِجْتَزَفَ الشَّيْءَ إِذَا اشْتَرَاهُ جُزَافًا

اَلتَّجَزُّفُ [et-tecezzuf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznnde) Bir nesneyi üğürtlemek maʿnāsınadır; yukālu:تَجَزَّفَ فِيهِ إِذَا تَنَقَّدَ

[ج ع ف]

اَلْجَعْفُ [el-caʿf] (cīm'in fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Yere çalmak maʿnāsınadır; yukālu: جَعَفَهُ جَعْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا صَرَعَهُ Ve ağaç makūlesini çekip koparmak maʿnāsınadır; yukālu: جَعَفَ الشَّجَرَةَ إِذَا قَلَعَهَا Ve artmayıp yetecek mikdārı olan zād ve tūşeye denir; yukālu: مَا عِنْدَهُ سِوَى جَعْفٍ أَيِ الْقُوتِ الَّذِي لاَ فَضْلَ فِيهِ

اَلْإِجْعَافُ [el-icʿāf] (hemzenin kesriyle) Bu dahi yere çalmak ve yıkmak maʿnāsınadır; yukālu: أَجْعَفَهُ إِذَا صَرَعَهُ

اَلْإِجْتِعَافُ [el-ictiʿāf] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznnde) Bir nesneyi dibinden çekip koparmak maʿnāsınadır.

اَلْإِنْجِعَافُ [el-inciʿāf] إِجْتِعَافٌ [ictiʿāf]tan mutāviʿdir; yukālu: إِجْتَعَفَ الشَّجَرَةَ فَانْجَعَفَتْ أَيِ اقْتَلَعَهَا فَاقْتَلَعَتْ

اَلْجَاعِفُ [el-cāʿif] ve

اَلْجُعَافُ [el-cuʿāf] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Önüne geleni koparıp götüren sel suyuna vasf olur; yukālu: سَيْلٌ جَاعِفٌ وَجُعَافٌ أَيْ جُحَافٌ

جُعْفِيٌّ [Cuʿfiyy] (كُرْسِيٌّ [kursiyy] vezninde) Yemen'de bir kabīle pederinin ismidir ki Cuʿfī b. Saʿdu'l-ʿAşīre'dir, nisbetinde dahi جُعْفِيٌّ [Cuʿfiyy] denir, yā-yı müşeddedeyi hazf ve takdīrden sonra yerine yā-yı nisbet ilhākıyla. Ve İbn Aḥmer-i Bāhilī nā şāʿirin işbu: "وَبَذَّ الرَّخَاخِيلَ جُعْفِيُّهَا" mısrāʿında vākiʿ جُعْفِيٌّ [Cuʿfiyy] lafzından murād bir sākī olacaktır ki kabīle-i merkūmedendir.

[ج ف ف]

اَلْجَفُّ [el-ceff] ve

اَلْجَفَّةُ [el-ceffet] (cīm'lerin fethi ve zammı ve fā'ların teşdīdiyle) Cemāʿat-i insānīye, ʿalā-kavlin ʿaded-i kesīre denir; yukālu: جَاءَ جَفٌّ مِنَ النَّاسِ وَجَفَّةٌ أَيْ جَمَاعَةٌ مِنْهُمْ أَوْ عَدَدٌ كَثِيرٌ Ve

جَفَّةٌ [ceffet] Hep ve cümle maʿnāsınadır;

yukālu: جَاؤُوا جَفَّةً وَاحِدَةً أَيْ جُمْلَةً وَجَمِيعًا Ve

جَفَّةٌ [ceffet] Alayın ve ʿaskerin cünbüş ve hareketlerinden sādır olan gürültüye denir; tekūlu: سَمِعْتُ جَفَّةَ الْمَوْكِبِ أَيْ هَزِيزَهُ Ve

جَفٌّ [ceff] Bir nesneyi toplayıp götürmek maʿnāsınadır; yukālu: جَفَّ الْقَوْمُ أَمْوَالَهُمْ جَفًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَمَعُوهَا وَذَهَبُوا بِهَا

اَلْجَفْجَفَةُ [el-cefcefet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bu dahi ʿasker gürültüsüne denir. Ve alıkomak maʿnāsınadır; yukālu: جَفْجَفَهُ إِذَا حَبَسَهُ Ve biriktirmek maʿnāsınadır; yukālu: جَفْجَفَ الشَّيْءَ إِذَا جَمَعَهُ Ve nehb ve gāret havfıyla ʿale'l-ʿacele develeri geri döndürmek maʿnāsınadır; yukālu: جَفْجَفَ الرَّجُلُ إِبِلَهُ بِالْعَجَلَةِ مَخَافَةَ الْغَارَةِ Ve davarları birbirine girişip ve binişmek derecesinde sıkıca ʿunf ve şiddetle sürmek maʿnāsınadır; yukālu: جَفْجَفَ النَّعَمَ إِذَا سَاقَهُ بِعُنْفٍ حَتَّى رَكِبَ بَعْضُهُ بَعْضًا

اَلْجُفَّةُ [el-cuffet] (cīm'in zammıyla) Büyük kovaya denir. Ve hep ve cümle maʿnāsınadır; ve minhu kavlu İbn ʿAbbās لاَ نَفَلَ فِي غَنِيمَةٍ حَتَّى تُقَسَّمَ جُفَّةً أَيْ كُلُّهَا وَيُرْوَى حَتَّى تُقَسَّمَ عَلَى جُفَّتِهِ أَيْ عَلَى جَمَاعَةِ الْجَيْشِ أَوَّلاً

اَلْجُفُّ [el-cuff] (cīm'in zammıyla) Hurmā çiçeğinin kapçığına, ʿalā-kavlin tomurcuğu bürüyen ince zarına denir. Ve deriden düzülmüş kaba denir ki ağzı bağlanmaz ola. Ve

جُفٌّ [Cuff] Emīr-i Mışr olan İḫşīd Muḥammed b. Ṭoğuç nām kimsenin ceddi ismidir. Ve şol eski kırbaya denir ki ortasından kesilip kova tarzında olmuş ola. Ve hurmā kökünden oyulmuş kavataya denir. Ve pīr-i fānīye denir. Ve musallī ile kıble beyninde hāʾil olan sedde denir, mihrāb duvarı gibi. Ve mutlakan içi boş kavuk nesneye denir, oyulmuş cevz ve bādincān gibi. Ve devābb ve mevāşīyi görüp gözetip tīmār ve ıslāhına hüsn-i ihtimām eden adama denir; yukālu: هُوَ جُفُّ مَالٍ أَيْ مُصْلِحُهُ

اَلْجَفَّانِ [el-Ceffān] (cīm'in fethiyle ve tesniye bünyesiyle) Bekr ile Temīm kabīlelerine ıtlāk olunur, cemāʿatleri kesīr olduğu için.

جُفَافُ الطَّيْرِ [Cufāfu't-Ṭayr] (غُرَابُ الْغَيْرِ [ġurābu'l-ġayr] vezninde) Esed ve Ḫanẓ ala kabīlelerine mahsūs bir mevziʿ-i vāsiʿdir ki niçe kesīretu't-tayr mevāziʿi müştemildir; ḫā-yı mühmele-i meksūre ile de zebān-zededir.

اَلْجُفَافُ [el-cufāf] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) ʿAmel ile kurutulmuş nesneye denir.

اَلْجُفَافَةُ [el-cufāfet] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Dağılmış otluğa ve yoncaya denir.

اَلْجَفِيفُ [el-cefīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Kuru otluğa denir.

اَلْجُفُوفُ [el-cufūf] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) ve

اَلْجَفَافُ [el-cefāf] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Kurumak maʿnāsınadır; tekūlu: جَفَفْتَ يَا ثَوْبُ كَدَبَبْتَ تَجِفُّ كَتَدِبُّ أَيْ بِالْكَسْرِ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَتَعَضُّ بِالْفَتْحِ مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَجَفِفْتَ تَجَفُّ كَبَشِشْتَ تَبَشُّ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ جُفُوفًا وَجَفَافًا أَيْ يَبِسْتَ

اَلْجَفْجَفُ [el-cefcef] (فَدْفَدٌ [fedfed] vezninde) Toprağı galīz olmayan yüksekçe arza denir. Ve şedīd rüzgāra denir; yukālu: رِيحٌ جَفْجَفٌ أَيْ شَدِيدَةٌ Ve değirmi geniş ovaya denir. Ve obruk engebe yere denmekle azdāddan olur; yukālu: نَزَلُوا فِي أَرْضٍ جَفْجَفٍ أَيِ الْقَاعِ الْمُسْتَدِيرِ وَكَذَا الْوَهْدَةِ Ve yanşak yāvegū şahsa denir; yukālu: رَجُلٌ جَفْجَفٌ أَيْ مِهْذَارٌ

اَلْجَفَاجِفُ [el-cefācif] (جَمَاجِمُ [cemācim] vezninde) Bir adamın heyʾet ve libāsına denir; tekūlu: أَعْجَبَنِي جَفَاجِفُكَ أَيْ هَيْئَتُكَ وَلِبَاسُكَ

اَلتِّجْفَافُ [et-ticfāf] (tā'nın kesriyle) Zırh tarzında bir giyimdir ki cenk gününde atlara giydirirler ve baʿzı dilāverler giyerler, vücūdlarını ālāt-ı harbden vikāye için; Fārisīde bergustuvān ve Türkīde çukal ve keçim taʿbīr ederler.

اَلتَّجْفِيفُ [et-tecfīf] Ata تِجْفَافٌ [ticfāf] giydirmek maʿnāsınadır; yukālu: جَفَّفَ الْفَرَسَ إِذَا أَلْبَسَ التِّجْفَافَ إِيَّاهُ وَهِيَ آلَةٌ لِلْحَرْبِ يُلْبِسُهُ الْفَرَسُ وَالْإِنْسَانُ لِيَقِيَهُ فِي الْحَرْبِ Ve

تَجْفِيفٌ [tecfīf] ve

تَجْفَافٌ [tecfāf] (tā'nın fethiyle) Yaş nesneyi kurutmak maʿnāsınadır; yukālu: جَفَّفَهُ تَجْفِيفًا وَتَجْفَافًا إِذَا يَبَّسَهُ

اَلتَّجَفْجُفُ [et-tecefcuf] (تَزَلْزُلٌ [tezelzul] vezninde) Kuş silkinmek, ʿalā-kavlin yumurtası üzere kanatlarını gerip bürüyerek beri öte oynayıp kımıldanmak maʿnāsınadır; yukālu: تَجَفْجَفَ الطَّائِرُ إِذَا انْتَفَشَ أَوْ تَحَرَّكَ فَوْقَ الْبَيْضَةِ وَأَلْبَسَهَا جَنَاحَيْهِ Ve yaş nesne fi'l-cümle kurumuş şeklinde olmak maʿnāsınadır ki kuruyup lākin henüz bir mikdārca nemnāk olmaktan ʿibārettir; yukālu: تَجَفْجَفَ الثَّوْبُ إِذَا ابْتَلَّ ثُمَّ جَفَّ وَفِيهِ نَدًى Şārihin beyānına göre تَجَفْجُفٌ [tecefcuf] kelimesinin aslı تَجَفُّفٌ [teceffuf] idi.

اَلْإِجْتِفَافُ [el-ictifāf] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Kapta olan taʿāmı süpürü hora geçirmek maʿnāsınadır; yukālu: إِجْتَفَّ مَا فِي الْإِنَاءِ إِذَا أَتَى مَا عَلَيْهِ

[ج ل ف]

اَلْجَلْفُ [el-celf] (cīm'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) Bir nesnenin kabuğunu soymak maʿnāsınadır; yukālu: جَلَفَ الشَّيْءَ جَلْفًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَشَرَهُ Ve bir nesnenin mecmūʿunu sıyırıp süpürüp gidermek maʿnāsınadır; yukālu: جَلَفَهُ بِمَعْنَى جَرَفَهُ Ve kılıçla vurmak maʿnāsınadır; yukālu: جَلَفَهُ بِالسَّيْفِ إِذَا ضَرَبَهُ بِهِ Ve bir nesneyi bi-tamāmihi kökünden koparmak maʿnāsınadır; yukālu: جَلَفَهُ إِذَا قَلَعَهُ وَاسْتَأْصَلَهُ

اَلْجَلِيفُ [el-celīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْمَجْلُوفُ [el-meclūf] Kabuğu soyulmuş nesneye denir. Ve

مَجْلُوفٌ [meclūf] Yüzünü fırın yakmış ekmeğe denir; yukālu: خُبْزٌ مَجْلُوفٌ إِذَا أَحْرَقَهُ التَّنُّورُ Ve

جَلِيفٌ [celīf] Bir ot ismidir ki sehl yerlerde biter. Uçlarında olan yaprakları pelīde şebīh ve darı gibi hurde dāneler ile memlū olur; davar kısmına be-gāyet yarayıp tesmīn eder. Ve taslak ve yakışıksız kimseye denir, جِلْفٌ [cilf] gibi, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْإِجْتِلَافُ [el-ictilāf] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi bir nesneyi istīsāl üzere koparmak maʿnāsınadır; yukālu: إِجْتَلَفَ الشَّيْءَ إِذَا قَلَعَهُ وَاسْتَأْصَلَهُ

اَلْجَالِفَةُ [el-cālifet] Şol baş yarığına denir ki deriyi et ile berāber koparmış ola; yukālu: شَجَّةٌ جَالِفَةٌ أَيْ تَقْشِرُ الْجِلْدَ بِاللَّحْمِ Ve içeriye nāfiz olmamış taʿneye denir ki جَائِفَةٌ [cāʾifet] mukābilidir; yukālu: طَعْنَةٌ جَالِفَةٌ إِذَا لَمْ تَصِلِ الْجَوْفَ Ve bi'l-cümle mevāşīyi ihlāk eden kıtlık ve kuraklık seneye vasf olur; yukālu: سَنَةٌ جَالِفَةٌ إِذَا كَانَتْ تَذْهَبُ بِالْأَمْوَالِ

اَلْجَلِيفَةُ [el-celīfet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Bu dahi devābb ve mevāşīyi ifnā eden kurak seneye denir.

اَلْجِلْفُ [el-cilf] (cīm'in kesriyle) جَلِيفٌ [celīf] gibi yakışıksız taslak nā-tırāş kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ جِلْفٌ وَجِلِيفٌ أَيْ جَافٍ Ve cküpe denir, دَنٌّ [denn] maʿnāsına, ʿalā-kavlin boş küpe yāhūd kırık küpün aşağı-

sına denir ki büyük ʿulbe tarzında kalır. Ve erkek hurmā ağacına denir. Ve galīz ve yābis ekmeğe denir, ʿalā-kavlin katıksız ekmeğe yāhūd ekmeğin kenārına denir. Ve kaba kacağa denir. Ve şol derisi yüzülmüş koyun cesedine denir ki içerisinde olan ahşāsı ihrāc ve başı ve ayakları katʿ olunmuş ola. Ve bir maʿrūf kuşun ismidir. Ve başsız ve ayaksız tuluma denir.

اَلْجِلْفَةُ [el-cilfet] (cīm'in kesriyle) Katıksız kuru ekmek parçasına denir. Ve her nesnenin kıtʿasına ve parçasına denir; yukālu: جِلْفَةٌ مِنْهُ أَيْ قِطْعَةٌ Ve kalemin dişine varınca yonulan yerine denir ki kalemin bacağı taʿbīr olunur; cīm'in fethiyle de cāʾizdir; ve minhu kavlu ʿAbdulḥamīd el-Kātib li Selm b. Ḳuteybe ve kad reʿāhu yektubu bi-kalemin kasīri'l-burāye feyecīʾu hattan rediyyen: "إِنْ كُنْتَ تُحِبُّ أَنْ يَجُودَ خَطُّكَ فَأَطِلْ جِلْفَتَكَ وَأَسْمِنْهَا وَحَرِّفْ قَطَّتَكَ وَأَيْمِنْهَا قَالَ سَلْمٌ فَفَعَلْتُ فَجَادَ خَطِّي" Yaʿnī küttāb-ı dīvān-ı Emeviyyeden berāʿatle darb-ı mesel olan ʿAbdulḥamīd nām kātib Selm b. Ḳuteybe'yi gördü ki bir bacağı kısa kalem ile yazı yazıp ve yazısı be-gāyet fenā ve nā-hoş zuhūr eder, terbiye zımnında dedi ki "Ey Selm, eğer kitābetim güzel olsun der isen kalemin bacağını uzunca ve etlice yonup ve katʿını sağ tarafından muharrefçe eyleyesin." Selm bu terbiye ile ʿāmil olduğum hasebiyle min-baʿd hattım hūb ve latīf oldu diye nakl eylemiştir.

اَلْجُلْفَةُ [el-culfet] (ġurfet) vezninde) Deveden nişān için kesilen deriye denir.

اَلْجَلَفُ [el-celef] (fethateynle) ve

اَلْجَلَافَةُ [el-celāfet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Bir kimse taslak ve nā-tırāş olmak maʿnāsınadır; yukālu: جَلِفَ الرَّجُلُ جَلَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ جَلِيفًا Ve

جَلَفٌ [celef] Şol keçiye denir ki tüyleri pek hurde olmakla işe yaramaz ola.

اَلْجَلْفَةُ [el-celfet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) جَرْفَةٌ [cerfet] lafzında lügattir ki deveye mahsūs bir güne damga ismidir.

اَلْجُلَافُ [el-culāf] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Balçığa denir.

اَلْجُلَافَى [el-culāfā] (حُبَارَى [ḥubārā] vezninde) Büyük kovaya denir.

اَلْإِجْلَافُ [el-iclāf] (hemzenin kesriyle) Küpün yā destīnin ağzından çamuru sıyırıp gidermek maʿnāsınadır; yukālu: أَجْلَفَ الرَّجُلُ إِذَا نَحَّى الْجُلَافَ عَنْ رَأْسِ الْخُنْبُجَةِ

اَلْمُجَلَّفُ [el-mucellef] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Şol kimseye denir ki kıtlık ve kuraklık eyyām mālik olduğu devābb ve mevāşīsini tebāh ve helāk eylemiş ola; yukālu: رَجُلٌ مُجَلَّفٌ إِذَا كَانَ قَدْ ذَهَبَتِ السِّنُونَ بِأَمْوَالِهِ Ve şol nesneye denir ki etrāf ve cevānibinden baʿzı yerleri sıyrılıp alınmış ola; yukālu: شَيْءٌ مُجَلَّفٌ إِذَا كَانَ قَدْ أُخِذَ مِنْ جَانِبِهِ Ve şol nesneye denir ki ondan bir mikdārca nesne bakiyye kalmış ola; yukālu: شَيْءٌ مُجَلَّفٌ إِذَا بَقِيَتْ مِنْهُ بَقِيَّةٌ

اَلتَّجْلِيفُ [et-teclīf] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Kurak sene nāsın devābb ve mevāşīsini helāk ve tebāh eylemek maʿnāsınadır; yukālu:جَلَّفَتْ كَحْلٌ تَجْلِيفًا إِذَا اسْتَأْصَلَتِ السَّنَةُ الْأَمْوَالَ Ve كَحْلٌ [kaḥl] kāf'ın fethiyle kıtlık seneye denir.

اَلْمُتَجَلِّفُ [el-mutecellif] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Mehzūl ve nā-tüvāna denir.

اَلْجَلَائِفُ [el-celāʾif] (سَفَائِنُ [sefāʾin] vezninde) ve

اَلْجُلُفُ [el-culuf] (سُفُنٌ [sufun] vezninde) ve

اَلْجُلْفُ [el-culf] (cīm'in zammıyla) جَلِيفَةٌ

[celīfet]in cemʿidir, bütün emvāl ve mevāşīyi ifnā ve ihlāk eden kurak ve kıtlık yıllara denir; yukālu:سِنُونَ جِلاَئِفُ وَجُلُفٌ وَجُلْفٌ أَيْ تَجْلُفُ الْأَمْوَالَ وَتُذْهِبُهَا

[ج ل ن ف]

اَلْجَلَنْفَاةُ [el-celenfāt] (cīm'in ve lām'ın fethiyle) Katıksız yiyeceğe denir; yukālu: طَعَامٌ جَلَنْفَاةٌ أَيْ قَ فَارٌ لاَ أُدْمَ فِيهِ

[ج ن د ف]

اَلْجُنَادِفُ [el-cunādif] (عُلاَبِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Kalın ve iri gövdeli yakışıksız insāna ve deveye denir. Ve omuzlarını oynatarak yürür olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ جُنَادِفٌ إِذَا كَانَ يُحَرِّكُ كَتِفَيْهِ إِذَا مَشَى Ve kalın gövdeli bodura denir. Ve şol nākaya ve cāriyeye denir ki arkalı ve semiz ve tenūmend ola; yukālu: نَاقَةٌ جُنَادِفٌ وَجُنَادِفَةٌ أَيْ سَمِينَةٌ ظَهِيرَةٌ وَكَذَلِكَ أَمَةٌ جُنَادِفَةٌ وَلاَ تُوصَفُ بِهَا الْحُرَّةُ

[ج ن ف]

اَلْجَنَفُ [el-cenef] (fethateynle) ve

اَلْجُنُوفُ [el-cunūf] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Doğrudan sapmak, meyl ve cevr maʿnāsınadır; yukālu: جَنِفَ فُلاَنٌ فِي وَصِيَّتِهِ جَنَفًا ve yukālu: جَنِفَ عَنْ طَرِيقِهِ جَنَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَجَنَفَ جُنُوفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا عَدَلَ عَنْهُ وَجُنُوفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا مَالَ وَجَارَ Ve baʿzılar dediler ki جَنَفٌ [cenef] bedende göğsün bir yanı içeriye çökük ve bir yanı ʿalā-hālihi muʿtedil olmak vech üzere olan eğriliğe denir; yukālu: فِيهِ جَنَفٌ وَهُوَ فِي الزَّوْرِ دُخُولُ أَحَدِ شِقَّيْهِ وَانْهِضَامُهُ مَعَ اعْتِدَالِ الْآخَرِ

اَلْإِجْنَافُ [el-icnāf] (hemzenin kesriyle) Bu dahi haktan ve doğrudan meyl ve ʿudūl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَجْنَفَ فُلاَنٌ إِذَا مَالَ وَعَدَلَ Ve baʿzılar dedi ki جَنَفٌ [cenef] hāssaten vasiyyet zımnında haktan ʿudūl eylemeğe mahsūstur ve إِجْنَافٌ [icnāf] mutlakan haktan meyl ve ʿudūl eylemekte müstaʿmeldir. Ve

إِجْنَافٌ [icnāf] Bir kimseyi haktan māʾil bulmak maʿnāsınadır; yukālu: أَجْنَفَ فُلاَنًا إِذَا صَادَفَهُ جَنَفًا فِي حُكْمِهِ

اَلْأَجْنَفُ [el-ecnef] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Vasftır, haktan ʿudūl eden kimseye denir; yukālu: هُوَ أَجْنَفُ أَيْ مَائِلٌ عَنِ الْحَقِّ Ve göğsünün bir yanı içeriye çökük olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَجْنَفُ أَيْ مُتَزَاوِرٌ دَاخِلٌ أَحَدَ شِقَّيِ الزَّوْرِ مُنْهَضِمُهُ Ve beli eğri adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَجْنَفُ أَيِ الْمُنْحَنِي الظَّهْرِ

اَلْمِجْنَفُ [el-micnef] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Kalbi bi't-tabʿ haktan māʾil olan kişiye denir; yukālu: خَصْمٌ مِجْنَفٌ أَيْ مَائِلٌ

اَلْجُنَافِيُّ [el-cunāfiyy] (cīm'in zammıyla) Her tarafa salınıp fāhişçe meyelān ederek yürüyen mütekebbir ve hod-bīn kimseye denir; yukālu:رَجُلٌ جُنَافِيٌّ أَيْ مُخْتَالٌ فِيهِ مَيْلٌ

اَلْجِنَافُ [el-cināf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Ehl ve ahbābdan meyl ve inhirāf maʿnāsınadır; yukālu: لَجَّ فِي جِنَافٍ قَبِيحٍ أَيْ فِي مُجَانَبَةِ أَهْلِهِ

اَلْجَنَفَى [el-Cenefā] (جَمَزَى [cemezā] vezninde) ve

اَلْجُنَفَى [el-Cunefā] (أُرَبَى [urebā] vezninde ve eliflerin medleriyle cāʾizdir) ve

اَلْجَنْفَاءُ [el-Cenfāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Fezāre kabīlesi yurdunda bir su adıdır. Cevherī'nin vehmi gibi mevziʿ adı değildir.

اَلتَّجَانُفُ [et-tecānuf] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Temāyül maʿnāsınadır; yukālu: تَجَانَفَ عَنْ طَرِيقِهِ إِذَا تَمَايَلَ

[ج و ف]

اَلْجَوْفُ [el-cevf] (خَوْفٌ [ḫavf] vezninde) Dere ortası gibi etrāfına nisbet düz ve otu-

raklı çukur yere denir; yukālu: نَزَلُوا جَوْفًا مِنَ الْأَرْضِ وَهُوَ الْمَكَانُ الْمُطْمَئِنُّ Ve insānın karnına ıtlāk olunur ki murād içerisidir. Ve ʿUmān nāhiyesinde bir mevziʿ adıdır. Ve ʿĀd kavminin arzında bir vādī ismidir ki onu Ḥimār nām kimse himāyet eder idi, niteki "ح،م،ر" māddesinde zikr olundu. Ve Endelus ülkesinde bir sancak adıdır. Ve nāhiye-i Ekşūniye'de bir mevziʿ adıdır. Ve arz-ı Murād'da bir mevziʿ adıdır ki﴿إِنَّا أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَى قَوْمِهِ﴾ āyet-i kerīmesinin tefsīrinde mezkūr olan mevziʿdir. Ve Yemāme'de ve Saʿd diyārında birer mevziʿdir.

دَرْبُ الْجَوْفِ [Derbu'l-Cevf] (ضَرْبُ الْخَوْفِ [ḍarbu'l-ḫavf] vezninde) Başra'da bir mevziʿdir; muhaddisīnden Ḥayyān el-Aʿrec el-Cevfī ve Ebu'ş-Şaʿṣāʾ Cābir b. Zeyd el-Cevfī ona mensūbdur. Ve ehl-i vilāyet-i Ġavr, Fūsṭāṭ ʿummāllarına yaʿnī vālī ve voyvodalarının har-gāhlarına ve otaklarına أَجْوَافٌ [ecvāf] ıtlāk ederler ki جَوْفٌ [cevf]in cemʿidir. Ve işbu سُئِلَ النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَيُّ اللَّيْلِ أَسْمَعُ قَالَ جَوْفُ اللَّيْلِ الْآخِرِ hadīsinde cevf-i leylden murād sülüs-i āhiridir ki esdās-ı leylden yaʿnī altı cüzʾ farz olunan leylden cüzʾ-i hāmisidir.

اَلْأَجْوَفَانِ [el-ecvefān] (tesniye bünyesiyle) Karın ile ferce ıtlāk olunur; yukālu: أَهْلَكَ النَّاسَ الْأَجْوَفَانِ أَيِ الْبَطْنُ وَالْفَرْجُ

اَلْجَوَفُ [el-cevef] (fethateynle) Bolluğa ıtlāk olunur; yukālu: فِي بَطْنِهِ جَوَفٌ أَيْ سَعَةٌ

اَلْأَجْوَفُ [el-ecvef] İçerisi ʿazīm olan arslana denir. Ve sarfiyyūn ıstılāhında ʿayn'ı muʿtell yaʿnī vasatında hurūf-ı ʿilletten bir harf olan kelimeye ıtlāk olunur. Ve geniş nesneye denir; yukālu: إِنَاءٌ أَجْوَفُ أَيْ وَاسِعٌ

اَلْجُوفِيُّ [el-cūfiyy] (كُوفِيٌّ [kūfiyy] veznin-de) Bu dahi geniş ve meydānlı nesneye denir. Ve

جُوفِيٌّ [cūfiyy] (yā'nın teşdīd ve tahfīfiyle) Bir cins balık adıdır.

اَلْجَوْفَاءُ [el-cevfāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] veznin-de) Geniş kovaya denir; yukālu: دَلْوٌ جَوْفَاءُ أَيْ وَاسِعَةٌ Ve içi boş özsüz kargı ve kamış ve sāʾir ağaç makūlesine denir; yukālu: قَنَاةٌ وَشَجَرَةٌ جَوْفَاءُ أَيْ فَارِغَةٌ Ve Muʿāviye ve ʿAvf ibney ʿĀmir b. Rebīʿa cemāʿati yurdunda bir su adıdır.

اَلْجَائِفَةُ [el-cāʾifet] Madrūbun içerisine işlemiş olan taʿneye vasf olur; yukālu: طَعْنَةٌ جَائِفَةٌ إِذَا بَلَغَتِ الْجَوْفَ Ve derin yere denir; yukālu: تَلْعَةٌ جَائِفَةٌ أَيْ فَعِيرَةٌ Cemʿi جَوَائِفُ [cevāʾif] gelir.

جِيفَانُ الْيَمَامَةِ [Cīfānu'l-Yemāmet] (cīm'in kesriyle) Beş mevziʿ ismleridir ki her biri izāfetle جَائِفُ كَذَا وَجَائِفُ كَذَا ʿunvānıyla muʿabberdir.

اَلْجَوَائِفُ [el-cevāʾif] جَائِفَةٌ [cāʾifet]in cemʿidir ki zikr olundu. Bu münāsebetle جَوَائِفُ النَّفْسِ [cevāʾifu'n-nefs] insān ve hayvānın içlerinde karār-gāh-ı ervāh olan ʿuzvlarında çukurca yerlere ve buçuklara ıtlāk olunur.

اَلْمَجُوفُ [el-mecūf] (مَخُوفٌ [meḫūf] vezninde) ʿAzīmü'l-cevf olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مَجُوفٌ أَيِ الْعَظِيمُ الْجَوْفِ

اَلْمُجَوَّفُ [el-mucevvef] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) İçi boş nesneye denir ki kovuk taʿbīr olunur, مُصْمَتٌ [muṣmet] mukābilidir; yukālu: شَيْءٌ مُجَوَّفٌ أَيْ فِيهِ تَجْوِيفٌ Ve şol dābbeye denir ki ayaklarında olan alaca ve çakırlık batnına kadar serpilip çıkmış ola. Ve yüreksiz korkak adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُجَوَّفٌ أَيْ لَا قَلْبَ لَهُ جَبَانٌ

اَلْجُوَافُ [el-cuvāf] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) جُوفِيٌّ [cūfiyy] dedikleri balığa denir.

اَلْجُوفَانُ [el-cūfān] (طُوفَانٌ [ṭūfān] vezninde) Hımār kısmının āletine denir.

اَلْإِجَافَةُ [el-icāfet] (hemzenin kesriyle) Darbe ve taʿneyi içeriye işletmek maʿnāsınadır; tekūlu: أَجَفْتُهُ الطَّعْنَةَ إِذَا بَلَغْتَ بِهَا جَوْفَهُ Ve kapıyı geri çevirip kapamak maʿnāsınadır; tekūlu: أَجَفْتُ الْبَابَ إِذَا رَدَدْتَهُ

اَلْجَوْفُ [el-cevf] (خَوْفٌ [ḫavf] vezninde) Bu dahi taʿne ve darbeyi içeriye işletmek maʿnāsınadır; tekūlu: جُفْتُهُ الطَّعْنَةَ أَجُوفُ جَوْفًا أَيْ بَلَغْتُ بِهَا جَوْفَهُ

اَلتَّجَوُّفُ [et-tecevvuf (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznide) ve

اَلْإِجْتِيَافُ [el-ictiyāf] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznide) Bir nesnenin içine nüfūz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَجَوَّفَهُ وَاجْتَافَهُ إِذَا دَخَلَ جَوْفَهُ

اَلْإِسْتِجَافَةُ [el-isticāfet] Bir yeri أَجْوَفُ [ecvef] bulmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَجَافَ الْمَكَانَ إِذَا وَجَدَهُ أَجْوَفَ Ve bolalmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَجَافَ الشَّيْءُ إِذَا اتَّسَعَ كَمَا يُقَالُ اسْتَجْوَفَ عَلَى الْأَصْلِ

[ج ه ف]

جُهَافَةُ [Cuhāfet] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Bir recül ismidir.

اَلْإِجْتِهَافُ [el-ictihāf] (إِجْتِهَادٌ [ictihād] veznide) Bir nesneden çok almak maʿnāsınadır; yukālu: إِجْتَهَفَ الشَّيْءَ إِذَا أَخَذَهُ أَخْذًا كَثِيرًا

[ج ي ف]

اَلْجِيفَةُ [el-cīfet] (cīm'in kesriyle) Kokmuş meyyit cüssesine denir ki lāşe taʿbīr olunur. Cemʿi جِيَفٌ [ciyef] gelir, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde ve أَجْيَافٌ [ecyāf] gelir; yukālu: أَنْتَنُ مِنَ الْجِيفَةِ أَيْ جُثَّةِ الْمَيِّتِ وَقَدْ أَرَاحَ

ذُو الْجِيفَةِ [Ẕu'l-Cīfet] Medīne ile Tebūk beyninde bir mevziʿdir.

جِيَافٌ [Ciyāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Başra ile Mekke beyninde bir su adıdır.

اَلْجَيَّافُ [el-ceyyāf] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Kefen soyucuya ıtlāk olunur, نَبَّاشٌ [nebbāş] maʿnāsına.

اَلْجَيْفُ [el-ceyf] (حَيْفٌ [ḥayf] vezninde) Lāşe pek kokmak maʿnāsınadır; yukālu: جَافَتِ الْجِيفَةُ تَجِيفُ جَيْفًا إِذَا أَنْتَنَتْ

اَلتَّجْيِيفُ [et-tecyīf] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) ve

اَلْإِجْتِيَافُ [el-ictiyāf] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznide) Bu dahi pek kokmak maʿnāsınadır; yukālu: جَيَّفَتِ الْجِيفَةُ وَاجْتَافَتْ إِذَا أَنْتَنَتْ Ve

تَجْيِيفٌ [tecyīf] Vurmak maʿnāsınadır; yukālu: جَيَّفَهُ إِذَا ضَرَبَهُ Ve korkutmak maʿnāsınadır. Ve korkutulmak maʿnāsınadır; yukālu: جَيَّفَهُ فُلَانٌ فِي كَذَا وَجَيَّفَ أَيْ فَزَّعَ وَأَفْزَعَ

FASLU'L-ḤĀʾİ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ الْحَاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ح ت ر ف]

اَلْحُتْرُوفُ [el-ḥutrūf] (tā-yı fevkıyye ile عُصْفُورٌ [ᶜuṣfūr] vezninde) Çalışıp emek çekerek ehl ve ᶜayāl besleyen adama denir; yukālu:رَجُلٌ حُتْرُوفٌ أَيْ كَادٌّ عَلَى عِيَالِهِ

[ح ت ف]

اَلْحَتْفُ [el-ḥatf] (ḥā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Mevt maᶜnāsınadır; cemᶜi حُتُوفٌ [ḥutūf]tur ḥā'nın zammıyla; ve tekūlu'l-ᶜArab:مَاتَ فُلاَنٌ حَتْفَ أَنْفِهِ وَيُقَالُ حَتْفَ فِيهِ قَلِيلاً وَحَتْفَ أَنْفِيْهِ أَيْ عَلَى فِرَاشِهِ مِنْ غَيْرِ قَتْلٍ وَلاَ ضَرْبٍ وَلاَ غَرْقٍ وَلاَ حَرْقٍ Yaᶜnī bir adam ᶜamelsiz yaᶜnī katl ve darb ve gark ve hark misilli ᶜarıza ile müteᵓessir olmayarak döşeğinde yāhūd olduğu yerde vefāt eylese مَاتَ حَتْفَ أَنْفِهِ derler. أَنْفٌ [enf]le tahsīsi sāhib-i firāş olan hasta cān-keş oldukta soluğunu burundan alıp vererek kazā-yı nahb eder yāhūd ᶜArablar marīzin rūhu enften ve mecrūhun yarasından hurūc eder tahayyül ettiklerine mebnīdir. Şārih der ki esker-i lügavviyyūn bundan fiᶜl mutasarrıf olmadığına zāhibdir. Ve baᶜzılar bāb-ı sānīden imāte maᶜnāsına vürūdunu hikāyet eyledi-ler. Ve müᵓellifin حَتْفَ فِيهِ kavli ki حَتْفَ فَمِهِ demektir, kalīldir. Ve bunlarda حَتْفٌ [ḥatf] lafzı masdariyyet üzere mansūbdur, مَاتَ مَوْتَ أَنْفِهِ sebkindedir.

اَلْحَتْفَةُ [el-ḥatfet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Yılan kısmına mübālagaten vasf olur; yukālu: حَيَّةٌ حَتْفَةٌ كَمَا يُقَالُ إِمْرَأَةٌ عَدْلَةٌ

اَلْحُتَيْفُ [el-Ḥuteyf] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Elkābdandır: Ḥuteyf b. es-Sicf ki ismi Rebīᶜ b. ᶜAmr'dır, şāᶜir ve fāris-i meşhūrdur, ᶜalā-kavlin حَنْتَفٌ [Ḥantef]tir, جَعْفَرٌ [caᶜfer] vezninde. Ve Ḥuteyf b. Zeyd b. Caᶜvene nessābe-i maᶜrūftur.

[ح ت ر ف]

اَلْحَتْرَفَةُ [el-ḥatrefet] (ḥā'nın ve rā'nın fethiyle) Göze ᶜārız olan sertliğe ve kızıllığa denir; yukālu: فِي عَيْنِهِ حَتْرَفَةٌ أَيْ خُشُونَةٌ وَحُمْرَةٌ Ve

حَتْرَفَةٌ [ḥatrefet] Masdar olur, bir nesneyi yerinden ırgalayıp sarsmak maᶜnāsınadır; yukālu: حَتْرَفَهُ عَنْ مَوْضِعِهِ إِذَا زَعْزَعَهِ

اَلتَّحَتْرُفُ [et-teḥatruf] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Saçılıp dağılmak maᶜnāsınadır; tekūlu:تَحَتْرَفَ مِنْ يَدِي إِذَا تَبَدَّدَ

[ح ث ف]

اَلْحِثْفُ [el-ḥiṯf] (ḥā'nın kesriyle ve ṯā-yı müsellesenin sükūnuyla) ve

اَلْحَثِفُ [el-ḥaṯif] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) حَفِثٌ [ḥafiṯ] ve فَحِثٌ [faḥiṯ] lafzlarında lügattir ki kırkbayıra denir.

[ح ج ر ف]

اَلْحُجْرُوفُ [el-ḥucrūf] (عُصْفُورٌ [ᶜuṣfūr] vezninde) Uzun ayaklı, karıncadan büyük bir böcek adıdır.

[ح ج ف]

اَلْحَجَفُ [el-ḥacef] (ḥā'nın ve cīm'in fethiyle) حَجَفَةٌ [ḥacefet]in cemᶜidir ki ağaçsız ve sinirsiz olarak hemān deriden düzülmüş kalkana denir ki ᶜArablar kullanırlar; yukālu: إِتَّقَاهُ بِحَجَفَتِهِ وَهِيَ تُرْسٌ مِنْ جِلْدٍ لَيْسَ فِيهِ خَشَبٌ وَلاَ عَقَبٌ Ve göğüse ıtlāk olunur, صَدْرٌ [ṣadr] maᶜnāsına.

اَلْحُجَافُ [el-ḥucāf] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) جُحَافٌ [cuḥāf] lafzında lügattır ki tohmeden olan ishāle denir.

اَلْمَحْجُوفُ [el-maḥcūf] Kulağı tözü ağrıyan adama denir; tekūlu: وَجَدْتُهُ مَحْجُوفًا أَيْ مُشْتَكِيًا أَصْلَ لِهْزِمَتِهِ

اَلْجَحِيفُ [el-ceḥīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Karın gurultusuna denir.

اَلْإِحْتِجَافُ [el-iḥticāf] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir nesneyi kendi nefsi için ihtiyār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِحْتَجَفَ الشَّيْءَ إِذَا اسْتَخْلَصَهُ Ve bir nesneyi kendi tarafına toplayıp çekmek maʿnāsınadır; yukālu: إِحْتَجَفَ الشَّيْءَ إِذَا حَازَهُ Ve nefsi bir nesne işlemekten menʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِحْتَجَفَ نَفْسَهُ عَنْ كَذَا إِذَا ظَلَفَهَا عَنْهُ

اَلْمُحَاجِفُ [el-muḥācif] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Siperli olan cengāvere denir; yukālu: أَقْبَلَ مُحَاجِفًا أَيْ صَاحِبَ الْحَجَفَةِ مُقَاتِلاً Ve dāʾimā muʿāraza üzere olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُحَاجِفٌ أَيْ مُعَارِضٌ

اَلْإِنْحِجَافُ [el-inḥicāf] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Niyāz ve tazarruʿ kılmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْحَجَفَ الرَّجُلُ إِذَا تَضَرَّعَ

[ح ذ ر ف]

اَلْمُحَذْرَفُ [el-muḥaẕref] (ẕāl-ı muʿceme ile مُدَحْرَجٌ [mudaḥrec] vezninde) Etrāfı düzlenmiş nesneye denir, kenārı kayarlanmış davar tırnakları gibi. Ve dolu kaba denir; yukālu: إِنَاءٌ مُحَذْرَفٌ أَيْ مَمْلُوءٌ

أُمُّ حِذْرِفٍ [ummu ḥiẕrif] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Sırtlanın künyesidir.

اَلْحَذْرَفُوتُ [el-ḥaẕrefūt] (عَنْكَبُوتٌ [ʿankebūt] vezninde) Hurmā dānesinin başında kapçık tarzında olan nesneye denir, ʿalā-kavlin tırnak kesintisine denir. Ve bununla nāçīz nesneden kināye ederler; yekūlu: مَا لَهُ حَذْرَفُوتٌ أَيْ فَسِيطٌ أَوْ قُلَامَةُ الظُّفُرِ يَعْنِي شَيْءٌ

[ح ذ ف]

اَلْحَذْفُ [el-ḥaẕf] (ḥā'nın fethi ve ẕāl'ın sükūnuyla) Düşürmek maʿnāsınadır; yukālu: حَذَفَهُ حَذْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَسْقَطَهُ Sarfiyyūnun حَذْفٌ [ḥaẕf] taʿbīrleri bundandır. Ve saç ve sakaldan ve tüylerden bir mikdārca alıp gidermek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: حَذَفَ مِنْ شَعْرِهِ إِذَا أَخَذَهُ Ve bir kimseye değnek atmak maʿnāsınadır; yukālu: حَذَفَهُ بِالْعَصَا إِذَا رَمَاهُ بِهَا Ve yanlarını ve kıçını oynatarak yürümek, ʿalā-kavlin adımlarını sık sık atarak yürümek maʿnāsınadır; yukālu: حَذَفَ فِي مِشْيَتِهِ إِذَا حَرَّكَ جَنْبَهُ وَعَجُزَهُ أَوْ تَدَانَى خَطْوُهُ Ve bir adama bahşiş vermek maʿnāsınadır; yukālu: حَذَفَ فُلَانًا بِجَائِزَةٍ إِذَا أَوْصَلَهُ بِهَا Ve selām ve tahiyyeti uzatmayıp kasr ve tahfīf eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: حَذَفَ السَّلَامَ إِذَا خَفَّفَهُ وَلَمْ يُطِلِ الْقَوْلَ بِهِ

اَلْحُذَافَةُ [el-ḥuẕāfet] (كُنَاسَةٌ [kunāset] vezninde) Gön ve sahtiyān makūlesinden kesilip atılan kesintiye denir. Ve bir mikdārca yiyeceğe ıtlāk olunur; yukālu: مَا فِي رَحْلِهِ حُذَافَةٌ أَيْ شَيْءٌ مِنَ الطَّعَامِ

حَذْفَةُ [Ḥaẕfet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Ḫālid b. Caʿfer'in feresi ismidir.

اَلْحُذَفَةُ [el-ḥuẕefet] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Bodur hatuna denir. Müʾellif bunu tekrār eylemiştir.

حُذَافَةُ [Ḥuẕāfet] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] vezninde) Ḳuḍāʿa kabīlesinden bir batn ismidir; muhaddisīnden Muḥammed ve İsḥāḳ ibnā Yūsuf el-Ḥuẕāfiyyān ondandır.

حُذَيْفَةُ [Ḥuẕeyfet] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) Esāmīdendir: Ḥuẕeyfe b. Esīd ve Ḥuẕeyfe b. Evs ve Ḥuẕeyfe b. ʿUbeyd ve Ḥuẕeyfe b. el-Yemān, Ḥisl ve Ezd kabīlesinden ve birisi Bāriḳ kabīlesinden

olup eb ve cedd ve beldeye mensūb olmayarak dīger Ḥuẕeyfe nām kimseler ashābdandırlar.

اَلْمَحْذُوفُ [el-maḥẕūf] Şārāb tulumuna denir, زِقٌّ [ziḳḳ] maʿnāsına. Ve fenn-i ʿarūz ıstılāhında şol cüzʾ-i tefāʿīle ıtlāk olunur ki āhirinden sebeb-i hafīf iskāt olunmuş ola; meselā مَفَاعِيلُنْ [mefāʿīlun] cüzʾünden "لُنْ" gidip مَفَاعِي [mefāʿī] kalmış ola ki فَعُولُنْ [faʿūlun] cüzʾüne nakl olunur; onu iskāt eylemeğe حَذْفٌ [ḥaẕf] dediler.

اَلْحَذَفُ [el-ḥaẕef] (fethateynle) Bir cins kuşa, ʿalā-kavlin hurde kaza denir. Ve bir cins koyuna denir ki siyāh ve hurde olur, Ḥicāz vilāyetine mahsūstur, ʿinde'l-baʿz Yemen'de Cureş nām mahalde olur; kuyrukları ve kulakları olmaz ve cüsseleri hurde olur. Ve bir türlü kargaya denir ki küçük ve meʾkūl olur, ekin kargası taʿbīr olunur. Ve

حَذَفٌ [ḥaẕef] Ekinin yaprağına denir.

اَلْحُذَفَاءُ [el-ḥuẕefāʾ] (شُرَكَاءُ [şurekāʾ] veznninde) Gerçi ʿArablar هُمْ حُذَفَاءُ أَبِيهِمْ derler, lākin bir kimse tefsīrine tasaddī eylememiştir. Zann ederim ki عَلَى سِيرَةِ أَبِيهِمْ وَطَرِيقَةِ أَبِيهِمْ maʿnāsını irāde ederler.

اَلْحَذَّافَةُ [el-ḥaẕẕāfet] (سَبَّابَةٌ [sebbābet] veznninde) Dübüre ıtlāk olunur, إِسْتٌ [ist] maʿnāsına.

اَلْحَذْفَاءُ [el-ḥaẕfāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] veznninde) Şol kulağa denir ki pek hurde olmakla gūyā ki kesilmiş tarzında ola; yukālu: أُذُنٌ حَذْفَاءُ كَأَنَّهَا حُذِفَتْ

اَلتَّحْذِيفُ [et-taḥẕīf] Bir nesneyi düzüp koşup işlemeğe kıyāfet buldurmak maʿnāsınadır; yukālu: حَذَّفَ الشَّيْءَ إِذَا هَيَّأَهُ وَصَنَعَهُ

[ح ر ج ف]

اَلْحَرْجَفُ [el-ḥarcef] (جَعْفَرٌ [caʿfer] veznninde) Serin esen yele denir; yukālu: رِيحٌ حَرْجَفٌ أَيْ بَارِدَةٌ

[ح ر ش ف]

اَلْحَرْشَفُ [el-ḥarşef] (şīn-i muʿceme ile جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Balığın pullarına denir; فُلُوسُ السَّمَكِ [fulūsu's-semek] maʿnāsına. Ve hurde kuşlara, husūsan hurde deve-kuşlarına denir. Ve her şeyʾin hurdesine denir. Ve zırh halkasının sıralarına denir; yukālu: سَوَّى حَرْشَفَ الدِّرْعِ أَيْ حُبَكَهُ Ve zaʿīf ve nā-tüvānlara ve pīr ve ihtiyārlara ve piyādelere denir; müfredleri حَرْشَفَةٌ [ḥarşefet]tir. Ve silāh üzerine tezyīn ettikleri gümüş ve altın pullara ve kaburgalara ıtlāk olunur; yukālu: زَيَّنَ سِلاَحَهُ بِالْحَرْشَفِ وَهُوَ مَا يُزَيَّنُ بِهِ السِّلاَحُ Ve Fārisīde kenger dedikleri dikenli nebāt ismidir ki hālen beyne'l-etıbbāʾ kengerin bostānī nevʿine ıtlāk olunur, Türkīde enginar derler.

اَلْحَرْشَفَةُ [el-ḥarşefet] (hā'yla) ve

اَلْحُرْشُفُ [el-ḥurşuf] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] veznninde) Toprağı kalın yere denir.

[ح ر ف]

اَلْحَرْفُ [el-ḥarf] (ḥā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Her nesnenin ucuna ve kenārına ve sivri ve keskin kıyısına denir; yukālu:قَعَدَ عَلَى حَرْفِ السَّفِينَةِ أَيْ طَرَفِهَا وَشَفِيرِهَا وَحَدِّهَا Ve حَرْفُ الْجَبَلِ [ḥarfu'l-cebel] dağın tepesinde yalman gibi sivri dorusuna denir; cemʿi حِرَفٌ [ḥiref] gelir عِنَبٌ [ʿineb] veninde. Ve bunun طَلٌّ [ṭall] ve طِلَلٌ [ṭilel] kelimesinden gayrı nazīri yoktur. Ve

حَرْفٌ [ḥarf] Hurūf-ı teheccīden birine ıtlāk olunur, elif ve cīm gibi, kelimātın taraflarında vākiʿ olduğu için. Ve çelimsiz ince

yapılı nākaya denir, ʿalā-kavlin arık ve mehzūlüne yāhūd cüssesi büyüğüne denir; yukālu: نَاقَةٌ حَرْفٌ أَيْ ضَامِرَةٌ أَوْ مَهْزُولَةٌ أَوْ عَظِيمَةٌ İki evvelkide bir şeyʾin kenārına ve üçüncüde dağın tepesine teşbīh olunmuştur. Ve

حَرْفٌ [ḥarf] Su yoluna denir. Ve kabīle-i Suleym bilādında bir niçe siyāh mināre ismidir ki kara taştan yapılmışlardır. Ve nahviyyūn ıstılāhında حَرْفٌ [ḥarf] مَا جَاءَ لِمَعْنًى لَيْسَ بِاسْمٍ وَلاَ فِعْلٍ taʿrīfiyle muʿarref olan kelimedir. Bu taʿrīfin mā-ʿadāsı fāsiddir. Tafsīli kütüb-i nahviyyede mebsūttur.

رُسْتَاقُ حَرْفٍ [Rustāḳu Ḥarf] Şehr-i Enbār nevāhīsinden bir nāhiyedir. Ve

حَرْفٌ [ḥarf] Vech ve üslūb maʿnāsına müstaʿmeldir; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَعْبُدُ اللهَ عَلَى حَرْفٍ﴾ أَيْ وَجْهٍ وَاحِدٍ وَهُوَ أَنْ يَعْبُدَهُ عَلَى السَّرَّاءِ لاَ الضَّرَّاءِ أَوْ عَلَى الشَّكِّ أَوْ عَلَى غَيْرِ طُمَأْنِينَةٍ عَلَى أَمْرِهِ أَيْ لاَ يَدْخُلُ فِي الدِّينِ مُتَمَكِّنًا Yaʿnī nāstan baʿzıları dergāh-ı ilāhīye vech-i vāhid üzere ʿibādet ederler, yaʿnī niʿmet ve meserret vaktinde ʿibādet edip gussa ve nekbete düçār olduklarında ʿibādet eylemezler. Yāhūd şekk ve tereddüd üzere yāhūd temkīn-i nefs ve tavtīn-i hātır ve itmīnān-ı kalb üzere olarak dīn-i İslām'a duhūl ve ʿubūdiyyet-i maʿbūd-ı hakīkīyi zīb-gerden-i kabūl eylemezler. Ve fi'l-hadīsi: "نَزَلَ الْقُرْآنُ عَلَى سَبْعَةِ أَحْرُفٍ كُلُّهَا كَافٍ شَافٍ" أَيْ عَلَى سَبْعِ لُغَاتٍ مِنْ لُغَاتِ الْعَرَبِ Burada أَحْرُفٌ [aḥruf] ki حَرْفٌ [ḥarf]in cemʿidir ki murād lugāt-ı ʿArabdan Ḳureyş ve Yemen ve Hevāzin ve Huẕeyl lugatları gibi yedi güne lugattır, yoksa حَرْفٌ [ḥarf]-i vāhidde yedi vech olmak murād değildir, her ne kadar yedi yā on yāhūd ziyāde vech üzere muhtevī ise de. Pes işbu lugāt-ı sebʿ Ḳurʾān-ı kerīm'de menşūr ve mevcūd demektir. Ve

حَرْفٌ [ḥarf] Kesb ü kār eylemek maʿnāsınadır ki iş ucuna yapışmaktan ʿibārettir; yukālu: حَرَفَ الرَّجُلُ لِعِيَالِهِ حَرْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَسَبَ Ve bir nesneyi bir yana çevirmek maʿnāsınadır; yukālu: حَرَفَ الشَّيْءَ عَنْ وَجْهِهِ إِذَا صَرَفَهُ

اَلْحَرْفَةُ [el-ḥarfet] (ḥā'nın fethiyle) Göze sürme çekmek maʿnāsınadır; yukālu:حَرَفَ عَيْنَهُ حَرْفَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا كَحَلَهَا Ve bir kimsenin mālı hasārete uğrayıp bir mikdārı telef olmak maʿnāsınadır; yukālu: حُرِفَ فِي مَالِهِ عَلَى الْمَجْهُولِ أَيْ ذَهَبَ مِنْهُ شَيْءٌ

اَلْمَحْرِفُ [el-maḥrif] (مَجْلِسٌ [meclis] vezninde) Masdar-ı mīmīdir, bir cānibe ayrılmak ve alarga olmak maʿnāsınadır. Ve bu maʿnāda ism-i mekān olur; ve minhu tekūlu: مَا لِي عَنْهُ مَحْرِفٌ أَيْ مَصْرِفٌ وَمُتَنَحًّى Bunda vecheyne de sālihtir. Ve

مَحْرِفٌ [maḥrif] مُحْتَرَفٌ [muḥteref] gibi bir adamın dāʾimā kesb ü kār edip eşip yorttuğu ve yelip yopurduğu mahalle denir, dükkān ve sāʾir hirfet-gāh gibi; yukālu: هَذَا مَحْرِفُهُ وَمُحْتَرَفُهُ أَيْ مَوْضِعُهُ الَّذِي يَحْتَرِفُ فِيهِ وَيَتَقَلَّبُ وَيَتَصَرَّفُ

اَلْحُرْفُ [el-ḥurf] (ḥā'nın zammıyla)حَبُّ الرَّشَادِ [ḥabbu'r-reşād] ismidir ki tere tohumu dedikleri dānedir; muhaddisīnden ʿAbdurraḥmān b. ʿUbeydullāh ve pederi ve ceddi ve Mūsā b. Sehl ve Ḥasen b. Caʿfer el-Baġdādiyyūn el-Ḥurfiyyūn onun beyʿine mensūblardır. Ve

حُرْفٌ [ḥurf] Mahrūmluğa denir; حُرْفَةٌ [ḥurfet] dahi denir ḥā'nın zammı ve kesriyle. Ve minhu kavlu ʿÖmer:"لَحُرْفَةُ أَحَدِهِمْ أَشَدُّ عَلَيَّ مِنْ عَيْلَتِهِ" Yaʿnī "Onlardan birinin mahrūm ve bed-baht ve bī-hāsıl olmaları fakīr ve muhtāc olmalarından ezyed bana

eşedd ve eskal gelir."

اَلْحِرْفَةُ [el-ḥirfet] (ḥā'nın kesriyle) Medār-ı rızk olan cihet-i sınāʿate ve pīşeye denir, kitābet ve hıyātat ve papuççuluk sanʿatları gibi. Ve mutlakan bir adamın dāʾimī iştigāl eylediği ʿamel ve kāra da صَنْعَةٌ [ṣanʿat] ve حِرْفَةٌ [ḥirfet] ıtlāk olunur, zīrā dāʾimā ona māʾil ve münharif olur. Pes gammāzlık ve dalkavukluk ve pezevenklik makūlesi dahi حِرْفَةٌ [ḥirfet] olur; yukālu: فُلَانٌ حِرْفَتُهُ كَذَا وَهِيَ الطُّعْمَةُ وَالصِّنَاعَةُ يُرْتَزَقُ مِنْهَا وَكُلُّ مَا اشْتَغَلَ الْإِنْسَانُ بِهِ وَضَرِيَ يُسَمَّى صَنْعَةً وَحِرْفَةً

اَلْحَرِيفُ [el-ḥarīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir adamın hem-kār ve hem-sanʿatına denir; yukālu: هُوَ حَرِيفُكَ أَيْ مُعَامِلُكَ فِي حِرْفَتِكَ

أَبُو الْحَرِيفِ [Ebu'l-Ḥarīf] Muhaddisīnden ʿUbeydullāh b. Ebī Rebīʿa'nın künyesidir.

اَلْمِحْرَافُ [el-miḥrāf] Yara yoklayacak mīle denir; yukālu: قَايَسَ الْجُرْحَ بِالْمِحْرَافِ أَيِ الْمِيلِ يُقَاسُ بِهِ الْجِرَاحَاتُ

حُرْفَانُ [Ḥurfān] (عُثْمَانُ [ʿuṣmān] vezninde) Bir recül ʿalemidir.

اَلْإِحْرَافُ [el-iḥrāf] (hemzenin kesriyle) Bir adamın mālı nemāʾ ve bereket bulmakla onup firāvān olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَحْرَفَ الرَّجُلُ إِذَا نَمَى مَالُهُ وَصَلُحَ وَكَثُرَ Ve nākayı arıklatmak maʿnāsınadır; yukālu: أَحْرَفَ نَاقَتَهُ إِذَا هَزَلَهَا Ve ʿayāl için emek çekip kesb ü kār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَحْرَفَ فُلَانٌ إِذَا كَدَّ عَلَى عِيَالِهِ Ve ʿıvaz ve cezā eylemek maʿnāsınadır, gerek iyiliğe ve gerek kemliğe mukābil olsun; yukālu: أَحْرَفَ الرَّجُلُ إِذَا جَازَى عَلَى خَيْرٍ أَوْ شَرٍّ

اَلتَّحْرِيفُ [et-taḥrīf] Tagyīr ve tebdīl maʿnāsınadır; yukālu: حَرَّفَهُ إِذَا غَيَّرَهُ Ve kalemi bir cānibe muharref yaʿnī verep katʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَرَّفَ الْقَلَمَ إِذَا قَطَعَهُ مُحَرَّفًا Ve bir nesneyi bir tarafa māʾil kılmak maʿnāsınadır; ve minhu'l-hadīsu: سَلَّطَ عَلَيْهِمْ مَوْتَ طَاعُونٍ يُحَرِّفُ الْقُلُوبَ" أَيْ يُمِيلُهَا" وَيَجْعَلُهَا عَلَى حَرْفٍ أَيْ جَانِبٍ وَطَرَفٍ

اَلْإِحْرِيرَافُ [el-iḥrīrāf] (إِعْشِيشَابٌ [iʿşīşāb] vezninde) ve

اَلْإِنْحِرَافُ [el-inḥirāf] ve

اَلتَّحَرُّفُ [et-teḥarruf] Bir tarafa doğru eğilip meyl ve ʿudūl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِحْرَوْرَفَ الرَّجُلُ وَانْحَرَفَ وَتَحَرَّفَ إِذَا مَالَ وَعَدَلَ

اَلْمُحَارَفَةُ [el-muḥārefet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Mükāfāt ve mücāzāt maʿnāsınadır; yukālu: حَارَفَهُ بِسُوءٍ أَيْ جَازَاهُ Ve cerrāh yarayı mīl ile yoklamak maʿnāsınadır; yukālu: حَارَفَ الْجُرْحَ إِذَا قَايَسَهُ بِالْمِحْرَافِ

اَلْمُحَارَفُ [el-muḥāref] (ism-i mefʿūl bünyesiyle) Bed-baht ve mahrūm ve bī-nasīb adama ıtlāk olunur, gūyā ki cihet-i rızktan mümāl ve maʿdūldür; mübārek ve mesʿūd mukābilidir; yukālu: رَجُلٌ مُحَارَفٌ أَيْ مَحْدُودٌ مَمْنُوعٌ عَنِ الْبَخْتِ Burada مَحْدُودٌ [maḥdūd] مَحْرُومٌ demektir.

[ح ر ق ف]

اَلْحَرْقَفَةُ [el-ḥarḳafet] (ḥā'nın ve ḳāf'ın fethiyle) Omaca kemiğinin başına denir; yukālu: ضَرَبَ حَرْقَفَتَهُ أَيْ عَظْمَ الْحَجَبَةِ أَيْ رَأْسَ الْوَرِكِ Ve

حَرْقَفَةٌ [ḥarḳafet] Masdar olur, aygır eşek kancık eşeğin omaca kemiğinin başından kavrayıp tutmak maʿnāsınadır; yukālu: حَرْقَفَ الْحِمَارُ الْأَتَانَ إِذَا أَخَذَ بِحَرَاقِفِهَا Burada cemʿ sīgası yanları tasavvuruna mebnīdir.

اَلْخُرْقُوفُ [el-ḫurḳūf] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Arık dābbeye denir. Ve bir küçük böcek adıdır.

اَلْحُرَنْقَفَةُ [el-ḥuranḳifet] (ḥā'nın zammı ve

ḳāf'ın kesriyle) Bodur karıya denir.

[ح ز ق ف]

اَلْحُزَنْقِفَةُ [el-ḥuzanḳifet] (zāy-ı muᶜceme ile) حُرَنْقِفَةٌ [ḥuranḳifet] vezninde ve mürādifidir; lākin bu musahhaftır, savāb olan mühmele ile olmaktır.

[ح س ف]

اَلْحَسْفُ [el-ḥasf] (حَذْفٌ [ḥaẕf] veznin-de) Hurmāyı üğürtlemek maᶜnāsınadır; yukālu: حَسَفَ التَّمْرَ حَسْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا نَقَّاهُ Ve

حَسْفٌ [ḥasf] Dikene denir, شَوْكٌ [şevk] maᶜnāsına. Ve havāda bulut bir semte doğru akıp gitmek maᶜnāsınadır; yukālu: حَسَفَ السَّحَابُ إِذَا جَرَى Ve

حَسْفٌ [ḥasf] ve

حَسِيفٌ [ḥasīf] Yılan kısmı ötmek maᶜnāsınadır; yukālu: حَسَفَتِ الْحَيَّةُ حَسْفًا وَحَسِيفًا إِذَا جَرَسَتْ Ve

حَسْفٌ [ḥasf] ve

حُسَافٌ [ḥusāf] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Ekin biçmek maᶜnāsınadır; yukālu: حَسَفَ الزَّرْعَ حَسْفًا وَحُسَافًا إِذَا حَصَدَهُ Ve

حَسْفٌ [ḥasf] Koyun ve keçi sürmek maᶜnāsınadır; yukālu: حَسَفَ الْغَنَمَ إِذَا سَاقَهَا Ve hatunun uyluklarından mā-ᶜadā yer-den cimāᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: حَسَفَهَا إِذَا جَامَعَهَا دُونَ الْفَخِذَيْنِ Ve iᶜtibārdan dü-şüp kem-kadr ve zelīl olmak maᶜnāsınadır; yukālu: حُسِفَ فُلَانٌ وَالشَّيْءُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا ذُلَّ وَأُسْقِطَ

اَلْحُسَافَةُ [el-ḥusāfet] (كُنَاسَةٌ [kunāset] vez-ninde) Fāsid ve tebāh hurmā döküntüsüne denir; yukālu: فُلَانٌ لاَ يُعْطِي مِنَ التَّمْرِ إِلاَّ حُسَافَتَهُ وَهِيَ مَا تَنَاثَرَ مِنَ التَّمْرِ الْفَاسِدِ Ve kalbde muzmer olan kīne ve ᶜadāvete denir; yukālu: أَضْمَرَ فِي قَلْبِهِ حُسَافَةً أَيْ غَيْظًا وَعَدَاوَةً Ve azca suya de-nir. Ve taᶜām bakiyyesine denir. Ve gümüş borasına denir; yukālu: حُسَافَةُ الْفِضَّةِ أَيْ سُحَالَتُهُ

اَلْحَسِيفَةُ [el-ḥasīfet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznin-de) حُسَافَةٌ [ḥusāfet] ile iki maᶜnā-yı evvel-de mürādiftir; ve minhu yukālu: رَجَعَ بِحَسِيفَةِ نَفْسِهِ أَيْ لَمْ يَقْضِ حَاجَتَهَا Ve bu gayz ve ᶜadāvet maᶜnāsından meʾhūzdur.

اَلْحَسِيفُ [el-ḥasīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Masdardır ki zikr olundu. Ve taşlı yerde kazılmış kuyuya denir ki suyu firāvān ol-makla aslā soğuşmaz ola; yukālu: بِئْرٌ حَسِيفٌ إِذَا كَانَتْ حُفِرَتْ فِي الْحِجَارَةِ فَلاَ يَنْقَطِعُ مَاؤُهَا كَثْرَةً

اَلْحَسْفَةُ [el-ḥasfet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Yufka buluta denir; yukālu: فِي السَّمَاءِ حَسْفَةٌ أَيْ سَحَابَةٌ رَقِيقَةٌ

اَلْحَسَفُ [el-ḥasef] (fethateynle) Bir adamın bir kimseye kalbi kararıp kīn ve küdüret bağlamak maᶜnāsınadır; yukālu: حَسِفَ فُلَانٌ لِفُلاَنٍ حَسَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَجِنَ وَحَسِكَ

اَلْإِحْسَافُ [el-iḥsāf] (hemzenin kesriy-le) İyi hurmāyı kemter hurmāya katmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَحْسَفَ التَّمْرَ إِذَا خَلَطَهُ بِحُسَافَتِهِ

اَلتَّحْسِيفُ [et-taḥsīf] Bıyığı tıraş eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: حَسَّفَ شَارِبَهُ إِذَا حَلَقَهُ

اَلتَّحَسُّفُ [et-teḥassuf] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vez-ninde) Tüy ve yün yerinden kavlayıp uç-mak maᶜnāsınadır; yukālu: تَحَسَّفَتِ الْأَوْبَارُ إِذَا تَمَعَّطَتْ وَتَطَايَرَتْ

اَلْمُتَحَسِّفُ [el-muteḥassif] (مُتَأَسِّفٌ [muteʾessif] vezninde) Şol ekkāle denir ki eli yetiştiği taᶜāmı bi'l-cümle sömü-rüp nesne terk eylemez ola; yukālu: رَجُلٌ مُتَحَسِّفٌ أَيْ لاَ يَدَعُ شَيْئًا إِلاَّ أَكَلَهُ

اَلْإِنْحِسَافُ [el-inḥisāf] Bir nesnenin eczāsı birbirinden ayrılıp dağılmak maᶜnāsınadır;

yukālu: إِنْحَسَفَ الشَّيْءُ إِذَا تَفَتَّتَ

[ح ش ف]

اَلْحَشْفُ [el-ḥaşf] (رَشْفٌ [reşf] vezninde) Kuru ekmeğe denir; tekūlu: أَطْعَمَنَا بِحَشْفٍ أَيْ خُبْزٍ يَابِسٍ

اَلْحَشَفُ [el-ḥaşef] (fethateynle) Kemter hurmāya, ʿalā-kavlin çekirdeği olmayan zaʿīf ve nā-makbūlüne yāhūd kurumuş fāsid ve tebāhına denir. Ve sütü soğulmuş memeye denir; bunda şīn'in kesriyle cāʾizdir.

اَلْحَشَفَةُ [el-ḥaşefet] (fetehātla) Zekerin sünnet için derisi kesilen yerin yukarı başına denir ki kertikten yukarısı olacaktır; yukālu: إِشْتَكَى حَشَفَتَهُ وَهُوَ مَا فَوْقَ الْخِتَانِ Ve ekin biçildikten sonra yerinde kalan dibine denir ki anız taʿbīr olunur. Ve pek kocakarıya denir. Ve kuru hamur parçasına denir. Ve bir türlü çıbana denir ki insānın ve devenin boğazında hādis olur. Ve küfegi taşı gibi şol yumuşak kayaya denir ki toprağı yumuşak yerde ola, ʿalā-kavlin deniz içre biten kayaya denir, Baḥr-i Ḳulzum'da şāb dedikleri taş gibi. Cemʿi حِشَافٌ [ḥişāf] gelir, كِتَابٌ [kitāb] vezninde.

اَلْحُشَافَةُ [el-ḥuşāfet] (كُنَاسَةٌ [kunāset] vezninde) Azca suya denir.

اَلْحَشِيفُ [el-ḥaşīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Eski libāsa denir; yukālu: ثَوْبٌ حَشِيفٌ أَيْ خَلَقٌ

اَلْإِسْتِحْشَافُ [el-istiḥşāf] Eski libās giymek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَحْشَفَ الرَّجُلُ إِذَا لَبِسَ الْحَشِيفَ Ve kulak ve meme makūlesi aʿzā kuruyup büzülmek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَحْشَفَتِ الْأُذُنُ وَالضَّرْعُ إِذَا يَبِسَتْ وَتَقَلَّصَتْ

اَلتَّحْشِيفُ [et-taḥşīf] Gözün kapaklarını kıpıp kirpik arasından bakmak maʿnāsınadır; yukālu: حَشَّفَ عَيْنَهُ إِذَا ضَمَّ جُفُونَهُ وَنَظَرَ مِنْ خَلَلِ هُدْبِهَا

[ح ص ف]

اَلْحَصْفُ [el-ḥaṣf] (ḥā'nın fethi ve ṣād'ın sükūnuyla) Be-gāyet ırak eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَصَفَهُ حَصْفًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَبْعَدَهُ وَأَقْصَاهُ

اَلْإِحْصَافُ [el-iḥṣāf] (hemzenin kesriyle) حَصْفٌ [ḥaṣf] maʿnāsınadır; yukālu: أَحْصَفَهُ بِمَعْنَى حَصَفَهُ Ve bir işi muhkem ve metīn eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَحْصَفَ الْأَمْرَ إِذَا أَحْكَمَهُ Ve ipi muhkem bükmek maʿnāsınadır; yukālu: أَحْصَفَ الْحَبْلَ إِذَا أَحْكَمَ فَتْلَهُ Ve sürʿatle geçip gitmek, ʿalā-kavlin yelip giderken sürʿatten nāşī ayaklarıyla kum ve çakıl taşları savurmak yāhūd adımları sık sık atarak sürʿatle yorgalamak maʿnāsınadır; yukālu: أَحْصَفَ الرَّجُلُ وَالْفَرَسُ إِذَا مَرَّ سَرِيعًا أَوْ هُوَ أَنْ يُثِيرَ الْحَصْبَاءَ فِي عَدْوِهِ أَوْ هُوَ مَشْيٌ فِيهِ تَقَارُبُ خَطْوٍ وَمَعَ ذَلِكَ سَرِيعٌ

اَلْحَصَفُ [el-ḥaṣaf] (fethateynle) Kuru gicilğe ve uyuzluğa denir; yukālu: حَصَفٌ فِي جِلْدِهِ أَيْ جَرَبٌ يَابِسٌ Ve uyuz olmak maʿnāsına masdar olur; yukālu: حَصِفَ الرَّجُلُ حَصَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا جَرِبَ

اَلْحَصَافَةُ [el-ḥaṣāfet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Bir kimse reʾyi metīn ve ʿakl ve rüşdü kavī ve kāmil olmak maʿnāsınadır; yukālu: حَصُفَ فُلَانٌ حَصَافَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا اسْتَحْكَمَ عَقْلُهُ

اَلْحَصِيفُ [el-ḥaṣīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Vasftır, reʾyi metīn ve ʿaklı kāmil adama denir.

اَلْمُحْصِفُ [el-muḥṣif] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) ve

اَلْمِحْصَفُ [el-miḥṣaf] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) ve

اَلْمِحْصَافُ [el-miḥṣāf] (مِحْرَابٌ [miḥrāb]

vezninde) Revende ve çabuk ata denir; yukālu: رَجُلٌ مُحْصِفٌ وَمِحْصَفٌ وَمِحْصَافٌ أَيْ سَرِيعٌ

اَلْإِسْتِحْصَافُ [el-istiḥṣāf] Bir nesne metīn ve üstüvār olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَحْصَفَ الشَّيْءُ إِذَا اسْتَحْكَمَ Ve dehr ve zamān saht ve şedīd olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَحْصَفَ الزَّمَانُ إِذَا اشْتَدَّ Ve cimāʿ olunurken ferc daralıp kupkuru olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَحْصَفَ الْفَرْجُ إِذَا ضَاقَ وَيَبِسَ عِنْدَ الْجِمَاعِ

[ح ض ف]

اَلْحِضْفُ [el-ḥiḍf] (ḥā'nın kesri ve ḍād-ı muʿcemenin sükūnuyla) Yılana denir, حَيَّةٌ [ḥayyet] maʿnāsına.

[ح ظ ف]

اَلْحَنْظَفُ [el-ḥanẓaf] (جَنْدَلٌ [cendel] vezninde) Büyük karınlı adama denir; yukālu: رَجُلٌ حَنْظَفٌ أَيِ الضَّخْمُ الْبَطْنِ

[ح ف ف]

اَلْحُفُوفُ [el-ḥufūf] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Başa dühn ve gāliye sürmenin vakti uzamak maʿnāsınadır; yukālu: حَفَّ رَأْسَهُ حُفُوفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا بَعُدَ عَهْدُهُ بِالدُّهْنِ Ve yerin çayırı çimeni kurumak maʿnāsınadır; yukālu: حَفَّتِ الْأَرْضُ إذا يَبِسَ بَقْلُهَا Ve bir adamın bi'l-külliyye işitmesi gidip sağır olmak maʿnāsınadır; yukālu: حَفَّ سَمْعُهُ إِذَا ذَهَبَ كُلُّهُ Ve bir kimsenin nazarı pek isābet eder olmak maʿnāsınadır; ve minhu رَجُلٌ حَافٌّ Kemā se-yuzkeru.

اَلْحَفُّ [el-ḥaff] (ḥā'nın fethiyle) Bıyığı ve saçı diplerinden kırkmak maʿnāsınadır; yukālu: حَفَّ شَارِبَهُ وَرَأْسَهُ حَفًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَحْفَاهُمَا Ve

حَفٌّ [ḥaff] ve

حِفَافٌ [ḥifāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ʿAvret yüzünün tüyünü yolmak maʿnāsınadır; yukālu: حَفَّتِ الْمَرْأَةُ وَجْهَهَا مِنَ الشَّعْرِ حَفًّا وَحِفَافًا إِذَا قَشَرَتْهُ Ve

حَفٌّ [ḥaff] مِنْسَجٌ [minsec] maʿnāsınadır ki çulhaların tarağıdır. Sermin ağacına حَفَّةٌ [ḥaffet] denir hā'yla. Ve

حَفٌّ [ḥaff] Bir cins ak ve kılçıklı balığın adıdır. Ve ize denir, أَثَرٌ [eṯer] maʿnāsına, ke-mā se-yuzkeru. Ve bir nesnenin çevresini devr ve ihāta eylemek maʿnāsınadır ki kuşatmak taʿbīr olunur; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿حَافِّينَ مِنْ حَوْلِ الْعَرْشِ﴾ الآية Ke-mā se-yuzkeru. Ve yukālu: حَفَّهُ بِالشَّيْءِ حَفًّا إِذَا أَحَاطَ بِهِ Ve eyzan minhu kavluhu taʿālā: ﴿وَحَفَفْنَاهُمَا بِنَخْلٍ﴾ أَيْ جَعَلْنَا النَّخْلَ مُطِيفَةً بِأَحِفَّتِهِمَا أَيْ جَوَانِبِهِمَا Ve minhu'l-meselu: "مَنْ حَفَّنَا أَوْ رَفَّنَا فَلْيَقْتَصِدْ أَيْ مَنْ طَافَ بِنَا وَاعْتَنَى بِأَمْرِنَا وَخَدَمَنَا وَمَدَحَنَا فَلاَ يَغْلُوَنَّ Yaʿnī "Bizim çevremize muhabbet vechiyle dolanıp bize riʿāyet ve umūrumuza iʿtinā ve himmet ve hizmet ve medh gibi izhār-ı taʿlluk u husūsiyyet edenler vech-i iʿtidāl üzere olup medh ve taʿzīmde haddi tecāvüz eylemesinler." Ve رَفٌّ [reff] hizmet ve riʿāyet eylemek maʿnāsınadır; ve minhu kavluhum: "مَا لَهُ حَافٌّ وَلاَ رَافٌّ" ve "ذَهَبَ مَنْ كَانَ يَحُفُّهُ وَيَرُفُّهُ" Ve yekūlūne: حَفَّتْهُمُ الْحَاجَةُ أَيْ هُمْ مَحَاوِيجُ Yaʿnī "Cümlesi muztarr ve muhtāclardır."

اَلْحَفِيفُ [el-ḥafīf] (ḥā'nın fethiyle) At koşup seğirtirken hışıldamak maʿnāsınadır; yukālu: حَفَّ الْفَرَسُ حَفِيفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا سُمِعَ عِنْدَ رَكْضِهِ صَوْتٌ Ve yılan faşırdamak maʿnāsınadır; yukālu: حَفَّ الْأَفْعَى حَفِيفًا بِمَعْنَى فَحَّ فَحِيحًا Lākin حَفِيفٌ [ḥafīf] yılanın derisinin faşırdamasına ve فَحِيحٌ [feḥīḥ] ağzının faşırdamasında müstaʿmeldir. Kezālik kuş uçarken kanatları ve ağaca yel dokundukta şāhları haşırdasa حَفَّ الطَّائِرُ وَحَفَّتِ الشَّجَرَةُ derler.

اَلْحِفَافُ [el-ḥifāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Masdardır, niteki zikr olundu. Ve

حِفَافٌ [ḥifāf] Cānib maʿnāsınadır; yukālu: مَا بَلَغَ الْمَكِيلُ حِفَافَيْهِ أَيْ جَانِبَيْهِ Ve ize denir, ke-mā se-yuzkeru. Ve daz başın çevresinde kalan bölük bölük saçlara denir. Cemʿleri أَحِفَّةٌ [eḥiffet] gelir, أَزِمَّةٌ [ezimmet] maʿnāsına.

اَلْإِحْتِفَافُ [el-iḥtifāf] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi yüzün kıllarını almak maʿnāsınadır; yukālu: إِحْتَفَّتِ الْمَرْأَةُ وَجْهَهَا مِنَ الشَّعْرِ إِذَا قَشَرَتْهُ Ve bir nesnenin çevresini kuşatmak maʿnāsınadır; yukālu: إِحْتَفَّ حَوْلَهُ بِمَعْنَى حَفَّ Ve ekin ve otluk biçmek maʿnāsınadır; yukālu: إِحْتَفَّ النَّبْتَ إِذَا جَزَّهُ Ve ʿavret yüzünün tüyünü alan karıya iplikle yā ibrīşīm telleriyle almasını buyurmak maʿnāsınadır; yukālu: إِحْتَفَّتِ الْمَرْأَةُ إِذَا أَمَرَتْ مَنْ تَحُفُّ شَعْرَ وَجْهِهَا بِخَيْطَيْنِ أَيْ لِتُتْنَفَ بِخَيْطَيْنِ

اَلْحَفَّةُ [el-ḥaffet] (ḥāʾnın fethiyle) Kerāmet-i tāmme maʿnāsınadır; gūyā ki her tarafını kaplamış ʿizzet ve hürmettir; yukālu: بِهِ حَفَّةٌ أَيْ كَرَامَةٌ تَامَّةٌ Ve

حَفَّةُ [Ḥaffet] Ḥaleb şehrinin cānib-i garbīsinde bir kazā ismidir. Ve minvāl maʿnāsınadır ki cullāhların sermin ağacı dedikleri ālettir, üzerine nesc olunan bezi sararlar. Pes حَفٌّ [ḥaff] taraklarına ve حَفَّةٌ [ḥaffet] sermin ağaçlarına mahsūstur.

اَلْحَفَّانُ [el-ḥaffān] (ḥāʾnın fethi ve fāʾnın teşdīdiyle) Devekuşunun yavrularına denir, erkeğine ve dişisine şamildir; müfredi حَفَّانَةٌ [ḥaffānet]tir. Ve hizmet-kārlara denir, خَدَمٌ [ḥadem] maʿnāsınadır. Ve dolu kaba, ʿalā-kavlin ölçeğin iki dudağına bālig olan mekīle denir.

اَلْحَفَفُ [el-ḥafef] (fethateynle) Bu dahi ize denir; yukālu: قَدْ جَاءَ عَلَى حِفَافِهِ وَحَفَفِهِ وَحَفِّهِ أَيْ أَثَرِهِ Ve

حَفَفٌ [ḥafef] ve

حُفُوفٌ [ḥufūf] Kıllet-i māla ve sū-i maʿīşete denir; yukālu: هُوَ فِي حَفَفٍ وَحُفُوفٍ أَيْ عَيْشِ سُوءٍ وَقِلَّةِ مَالٍ Ve حَفَفُ الْأَمْرِ [ḥafefu'l-emr] bir işin bir ucuna ve bir semtine denir; yukālu: هُوَ عَلَى حَفَفِ أَمْرٍ أَيْ نَاحِيَتِهِ Ve güçlü kuvvetli bodura denir.

اَلْحَافُّ [el-ḥāff] Bir nesnenin dāʾiren mādār çevresini kuşatıp ihāta eden kimseye ve nesneye denir; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿وَتَرَى الْمَلَائِكَةَ حَافِّينَ مِنْ حَوْلِ الْعَرْشِ﴾ أَيْ مُحْدِقِينَ بِأَحِفَّتِهِ أَيْ جَوَانِبِهِ Ve ıslanıp sahk olunmamış kavuta denir; yukālu: سَوِيقٌ حَافٌّ أَيْ غَيْرُ مَلْتُوتٍ Ve ziyādesiyle gözü değen şahsa denir; yukālu: هُوَ حَافٌّ أَيْ بَيِّنُ الْحُفُوفِ شَدِيدُ الْإِصَابَةِ بِالْعَيْنِ

اَلْمِحَفَّةُ [el-miḥaffet] (mīm'in kesriyle) Nisvāna mahsūs hevdec tarzında bir merkebe denir. Hevdecin üzerinde kubbesi olur, مِحَفَّةٌ [miḥaffet]in olmaz; yukālu: رَكِبْتُ فِي مِحَفَّتِهَا وَهِيَ مَرْكَبٌ لِلنِّسَاءِ كَالْهَوْدَجِ إِلاَّ أَنَّهَا لاَ تُقَبَّبُ

اَلْحَفَّافُ [el-ḥaffāf] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Boğazda küçük dilin altında olan yumuşak etçeğize denir.

اَلْحُفَافَةُ [el-ḥufāfet] (كُنَاسَةٌ [kunāset] vezninde) Yerinde kalan saman ve yonca bakiyyesine denir.

اَلْمَحْفُوفُ [el-maḥfūf] Fakr ve ihtiyāc bürümüş kimseye denir; yukālu: قَوْمٌ مَحْفُوفُونَ أَيْ مَحَاوِيجُ

حَفْ حَفْ [ḥaf ḥaf] (ḥāʾların fethiyle) Tavuk kışlayacak savttan hikāyedir.

اَلْإِحْفَافُ [el-iḥfāf] (hemzenin kesriyle) Bir adamı zikr-i kabīhle yād eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: أَحْفَفْتُهُ إِذَا ذَكَرْتَهُ بِالْقَبِيحِ

Ve başın saçını yağlamak vaktini uzatıp geçirmek maʿnāsınadır; tekūlu: أَحْفَفْتُ رَأْسِي أَيْ أَبْعَدْتُ عَهْدَهُ بِالدُّهْنِ Ve atı pek sürmekle içerisinden hışıltı çıkartmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَحْفَفْتُ الْفَرَسَ إِذَا حَمَلْتَهُ عَلَى أَنْ يَكُونَ لَهُ حَفِيفٌ Ve cullāh tarakla bez dokumak maʿnāsınadır; tekūlu: أَحْفَفْتُ الثَّوْبَ إِذَا نَسَجْتَهُ بِالْحَفِّ

اَلتَّحْفِيفُ [et-taḥfīf] Bu dahi tarakla bez dokumak maʿnāsınadır; tekūlu: حَفَّفْتُ الثَّوْبَ بِمَعْنَى أَحْفَفْتُهُ Ve bir adamın mālı tükenip fakr ve mihnete düşmek maʿnāsınadır; yukālu: حَفَّفَ الرَّجُلُ إِذَا جُهِدَ وَقَلَّ مَالُهُ Ve bir nesnenin çevresini kuşatmak maʿnāsınadır; yukālu: حَفَّفَ حَوْلَهُ بِمَعْنَى حَفَّ

اَلْإِسْتِحْفَافُ [el-istiḥfāf] Bir adamın mecmūʿ mālını süpürüp almak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَحَفَّ أَمْوَالَهُمْ إِذَا أَخَذَهَا بِأَسْرِهَا

اَلْحَفْحَفَةُ [el-ḥafḥafet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bir adamın vech-i maʿāşı daralmak maʿnāsınadır; yukālu: حَفْحَفَ الرَّجُلُ إِذَا ضَاقَتْ مَعِيشَتُهُ Ve kuş uçarken, kezālik sırtlan seğirtirken hışıldamak maʿnāsınadır; yukālu: حَفْحَفَ جَنَاحُ الطَّائِرِ وَالضَّبُعِ إِذَا سُمِعَ لَهُمَا صَوْتٌ

[ح ق ف]

اَلْحِقْفُ [el-ḥikf] (ḥā'nın kesriyle) Eğri olan kum yığınına denir. Cemʿi أَحْقَافٌ [aḥḳāf] ve حِقَافٌ [ḥiḳāf] gelir ḥā'nın kesriyle ve حُقُوفٌ [ḥuḳūf] gelir. Ve cemʿu'l-cemʿi حَقَائِفُ [ḥaḳāʾif] gelir ve حِقَفٌ [ḥikaf] gelir, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde. Ve baʿzılar ʿindinde حِقْفٌ [ḥikf] büyük ve değirmi olan kum yığınına denir, ʿalā-kavlin uzun olarak yüksek olanına denir. Ve ʿinde'l-baʿz Şiḥr nām belde nāhiyesinde bir niçe uzun kumluğa hāssaten أَحْقَافٌ [Aḥḳāf] denir ki diyār-ı kavm-i ʿĀd olacaktır. Ve حِقْفٌ [ḥikf] Kumluğun ve dağın ve duvarın dibine denir. Lügaviyyūndan Leyş dünyāyı muhīt olan dağa أَحْقَافٌ [Aḥḳāf] denir diye zikr eylediği galattır, zīrā onun ismi Ḳāf'tır, Aḥḳāf değildir.

اَلْأَحْقَفُ [el-aḥḳaf] Karnı içine geçik olan deveye denir; yukālu: جَمَلٌ أَحْقَفُ أَيْ خَمِيصٌ

اَلْحَاقِفُ [el-ḥāḳif] Şol geyiğe denir ki حِقْفٌ [ḥikf] dedikleri mezkūr kumlukta ārām eder ola, ʿalā-kavlin yatıp uyurken حِقْفٌ [ḥikf] gibi kıvrılıp bükülür ola; yukālu: ظَبْيٌ حَاقِفٌ أَيْ رَابِضٌ فِي حِقْفٍ مِنَ الرَّمْلِ أَوْ يَكُونُ مُنْطَوِيًا كَالْحِقْفِ وَقَدِ انْحَنَى وَتَثَنَّى فِي نَوْمِهِ Ve bir tarafa eğrice olan şeyʾe denir; yukālu: شَيْءٌ حَاقِفٌ أَيْ مُعْوَجٌّ بَيِّنُ الْحُقُوفِ

اَلْمِحْقَفُ [el-miḥḳaf] (مِنْبَرٌ [minber] veznince) Ekl ve şürb eylemeyen kimseye denir. Zāhiren kıllet üzere olacaktır; yukālu: رَجُلٌ مِحْقَفٌ أَيْ لاَ يَأْكُلُ وَلاَ يَشْرَبُ

اَلْإِحْقِيقَافُ [el-iḥḳīḳāf] (إِعْشِيشَابٌ [iʿşīşāb] vezninde) Bir nesne eğriliğine uzamak maʿnāsınadır; yukālu: إِحْقَوْقَفَ الرَّمْلُ وَالظَّهْرُ وَالْهِلاَلُ إِذَا طَالَ وَاعْوَجَّ

[ح ك ف]

اَلْحُكُوفُ [el-ḥukūf] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) İşte güçte gevşeklik ve salkılık eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَكَفَ الرَّجُلُ حُكُوفًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا اسْتَرْخَى فِي الْعَمَلِ

[ح ل ف]

اَلْحَلْفُ [el-ḥalf] (ḥā'nın fethi ve kesri ve lām'ın sükūnuyla) ve

اَلْحَلِفُ [el-ḥalif] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلْمَحْلُوفُ [el-maḥlūf] ve

اَلْمَحْلُوفَةُ [el-maḥlūfet] (mīm'lerin fethiyle) And içmek maʿnāsınadır; yukālu: حَلَفَ الرَّجُلُ حَلْفًا وَحَلِفًا وَمَحْلُوفًا وَمَحْلُوفَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

إِذَا أَقْسَمَ Ve yukālu: لاَ وَمَحْلُوفَائِهِ بِالْمَدِّ Yaʿnī İbn Buzurc'dan medd ile مَحْلُوفَائِهِ mervīdir, مَحْلُوفِهِ kelimesini medd ile tefevvüh eylemiştir. Yaʿnī مَحْلُوفَاء kelime-i mahsūsa değildir, مَحْلُوفِهِ mevkiʿinde darb-ı lisān eylemiştir; ve yukālu: مَحْلُوفَةً بِاللهِ أَيْ أَحْلِفُ مَحْلُوفَةً أَيْ قَسَمًا Yaʿnī fiʿli mahzūf olup masdariyyetle ʿale'l-ihbār mansūb olarak مَحْلُوفَةً derler ki مَحْلُوفَةٌ بِاللهِ vech-i mezkūr üzere mansūbdur.

اَلْأُحْلُوفَةُ [el-uḥlūfet] (أُضْحُوكَةٌ [uḍḥūket] vezninde) حَلْفٌ [ḥalf]ten أُفْعُولَةٌ [ufʿūlet]tir, and içtiği nesneye denir.

اَلْحِلْفُ [el-ḥilf] (ḥā'nın kesriyle) Baʿzı kimseler beyninde münʿakid olan ʿahd ve peymāna denir; yukālu: بَيْنَهُمْ حِلْفٌ أَيْ عَهْدٌ Ve hulūs üzere olan dostluğa ve sadākate denir; yukālu: بَيْنَهُمَا حِلْفٌ أَيْ صَدَاقَةٌ Ve şol yār-ı sadīka denir ki dostuna gadr ve hıyānet eylememek zımnında ʿahd ve yemīn eyleye; cemʿi أَحْلاَفٌ [aḥlāf] gelir. Ve Zuheyr nām şāʿirin işbu: "تَدَارَكْتُمَا الْأَحْلاَفَ قَدْ ثُلَّ عَرْشُهَا ااوَذُبْيَانَ قَدْ ذَلَّتْ بِأَقْدَامِهَا النَّعْلُ" beytinde vākiʿ ahlāftan murād Esed ile Ġaṭafān kabīleleridir ki birbirine lede'l-iktizāʾ teʿāvün ve tenāsur eylemek üzere ʿahd ve yemīn eylemişler idi. Ve Ṣaḳīf kabīlesinden bir cemāʿate ahlāf ıtlāk olunur idi. Ve Ḳureyş kabīlesinde أَحْلاَفٌ [aḥlāf] altı kabīleden ʿibārettir ki 1) ʿAbduddār 2) Kaʿb 3) Cumaḥ 4 Sehm 5) Maḫzūm 6) ʿAdiyy kabīleleridir. Sebebi budur ki Benū Abdumenāf cemāʿat-i ʿAbduddār yedlerinde olan hicābet ve sikāyet-i Kaʿbe-i mükerremeyi ahz eylemek dāʿiyesinde olduklarında ʿAbduddār cemāʿati ibā ve imtināʿ eylemeleriyle kabāʾil-i mezbūreden her biri ʿAbduddār gürūhunu istishāb ve ʿavn ve nusret edip Benū ʿAbdumenāf'a makhūr ve pāymāl ettirmemek bābında bi'l-cümle ʿahd ve peymān eylediler. Kezālik Benū ʿAbdumenāf أَحْلاَفٌ [aḥlāf]ları olan Esed ve Zuhre ve Teym kabīleleriyle ʿakd-i ittihād edip bir çanağı tīb-i ratb ile memlū eyledikten sonra ʿādet-i Cāhiliyye üzere ellerini ona idhāl ve tīble ālūde edip her biri teʾkīden li'l-kasem ellerini cidār-ı Kaʿbe'ye mesh eylediler. Ve Fārūḳ-ı aʿzam radıyallāhu ʿanhu ʿAdevī olmakla أَحْلاَفِيٌّ [aḥlāfiyy] ıtlāk olunur idi. Pes أَحْلاَفٌ [aḥlāf], أَنْصَارٌ [enṣār] lafzı gibi ism iʿtibār olmuştur.

اَلْحَلِيفُ [el-ḥalīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir kimse ile and için ʿahd ve peymān eden kimseye denir ki ehadühümā āhere nisbetle حَلِيفٌ [ḥalīf] ıtlāk olunur; tekūlu: هُوَ حَلِيفِي أَيْ مُحَالِفِي وَمُعَاهِدِي Ve hadīdü'l-lisān ve fasīhü'l-beyān adama ıtlāk olunur, gūyā ki edā-yı merām eylemekte lisānı ona حَلِيفٌ [ḥalīf] ve mutāviʿdir; yukālu: رَجُلٌ حَلِيفُ اللِّسَانِ أَيْ حَدِيدُهُ ve yukālu: مَا أَحْلَفَ لِسَانَهُ أَيْ مَا أَحَدَّهُ وَأَفْصَحَهُ Ve şol حَلِيفٌ [ḥalīf] ki Sāʿide b. Cuʾeyye nām şāʿirin işbu: "حَتَّى إِذَا مَا تَجَلَّى لَيْلُهَا فَزِعَتْ ll مِنْ فَارِسٍ وَحَلِيفِ الْغَرْبِ مُلْتَثِمِ beytinde vākiʿdir, sinān-ı hadīd yāhūd feres-i naşīt murāddır. Ve bu mecāz bi-mertebeteyn olur.

اَلْحَلِيفَانِ [el-Ḥalīfān] (tesniye bünyesiyle) Benū Esed ile Ṭayyiʾ kabīlesine, kezālik Fezāre ile Esed kabīlesine ıtlāk olunur.

حُلَيْفٌ [Ḥuleyf] (زُبَيْرٌ [zubeyr] veznined) Necd bilādında bir mevziʿdir. Ve Ḥuleyf b. Māzin b. Cuşem bir maʿrūf kimsedir.

ذُو الْحُلَيْفَةِ [Ẕu'l-Ḥuleyfet] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) Medīne'ye altı mīl mesāfede

bir mevziʿdir ki Benū Cuşem yurdunda olan suyun ismine muzāftır, Medīne ve Şām huccācının mīkatlarıdır. Ve Ḥāde ile Ẕātu ʿİrḳ nām mahall beyninde bir āher mevziʿ adıdır.

اَلْحُلَيْفَاتُ [el-Ḥuleyfāt] (ḥā'nın zammıyla) Bir mevziʿdir.

حَلْفٌ [Ḥalf] (ḥa'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) İbn Eftel'dir ki Eftel'in ismi Ḥaşʿam b. Enmār'dır.

اَلْحَلْفَاءُ [el-ḥalfāʾ] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrāʾ] vezninde) ve

اَلْحَلَفُ [el-ḥalef] (fethateynle) Sāzlık nevʿinden Türkīde kındıra ve yakı otu dedikleri otluğa denir. Müfredi حَلِفَةٌ [ḥalifet] tir, فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde ve حَلَفَةٌ [ḥalefet]tir, خَشَبَةٌ [ḫaşebet] vezninde ve حَلْفَاءَةٌ [ḥalfāʾet]tir صَحْرَاءَةٌ [ṣaḥrāʾet] vezninde. Ve

حَلْفَاءُ [ḥalfāʾ] Çağırgan şamatacı cāriyeye denir; cemʿi حُلُفٌ [ḥuluf] gelir, كُتُبٌ [kutub] vezninde; yukālu: أَمَةٌ حَلْفَاءُ أَيْ صَخَّابَةٌ

اَلْحُلَافِيُّ [el-ḥulāfiyy] (غُرَابِيٌّ [ġurābiyy] vezninde) حَلْفَاءُ [ḥalfāʾ] dedikleri otluk menbiti yere denir; yukālu: وَادٍ حُلَافِيٌّ أَيْ يُنْبِتُ الْحَلْفَاءَ

اَلْإِحْلَافُ [el-iḥlāf] (hemzenin kesriyle) Zikr olunan otluk bitip yetişmek maʿnāsınadır; yukālu: أَحْلَفَتِ الْحَلْفَاءُ إِذَا أَدْرَكَتْ Ve oğlan mürāhik kertesini savuşmak maʿnāsınadır; yukālu: أَحْلَفَ الْغُلَامُ إِذَا جَاوَزَ رُهَاقَ الْحُلُمِ Şārih der ki Ezherī'nin kavli üzere إِحْلَافٌ [iḥlāf] bu maʿnāda hatādır, savāb olan oğlan bülūg derecesine karīb olmak maʿnāsınadır ki nazar edenin kimisi bāligdir ve kimisi bālig değildir diye hilf ve yemīn eder ola. Ve

إِحْلَافٌ [iḥlāf] Bir kimseye yemīn vermek maʿnāsınadır; yukālu: أَحْلَفَ فُلَانًا إِذَا حَلَّفَهُ

اَلْمُحْلِفُ [el-muḥlif] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Yemīn verici demektir. Bu münāsebetle şol nesneye ıtlāk olunur ki onun hakkında nās şekk ve tereddüd üzere olup kimi şöyledir ve kimi böyledir diye yemīn eder olalar, gūyā ki lisān-ı hālle halka yemīn verir. ʿArabların "حَضَارِ وَالْوَزْنُ مُحْلِفَانِ" kavlleri buna mebnīdir. حَضَارِ [Ḥaḍāri] قَطَامِ [ḳaṭāmi] vezninde ve وَزْنٌ [Vezn] iki kevkebdir ki Süheyl yıldızından mukaddemce tulūʿ ederler. Onların herbirini görenler Süheyl yıldızı budur ve kimi bu değildir diye yemīn ederler. Meşkūk ve muhtelefün fīh olan nesne hakkında darb olunur. Ve levni al ile doru beyninde olan ata كُمَيْتٌ مُحْلِفٌ ıtlāk ederler, gūyā ki kimi doru ve kimi aldır diye yemīn ederler; yukālu: كُمَيْتٌ مُحْلِفٌ أَيْ غَيْرُ خَالِصِ اللَّوْنِ

اَلتَّحْلِيفُ [et-taḥlīf] Yemīn vermek maʿnāsınadır; yukālu: حَلَّفَهُ بِمَعْنَى اسْتَحْلَفَهُ

اَلْمُحَالَفَةُ [el-muḥālefet]مُعَاهَدَةٌ [muʿāhedet] vezninde ve mürādifidir; yukālu: حَالَفَهُ إِذَا عَاهَدَهُ Ve mülāzemet ve müdāvemet eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: حَالَفَهُ إِذَا لَازَمَهُ

اَلتَّحَالُفُ [et-teḥāluf] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) ʿAhdleşmek maʿnāsınadır; yukālu: تَحَالَفَ الْقَوْمُ إِذَا تَعَاهَدُوا

[ح ن ت ف]

اَلْحَنْتَفُ [el-ḥantef] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Pişirmek için kanatları yolunup temizlenmiş çekirgeye denir. Ve Ḥantef b. es-Sicf b. Saʿd el-Yāfiʿī rüvāttandır.

اَلْحَنْتَفَانِ [el-Ḥantefān] Ḥantef ile birāderi Seyf yāhūd Ḥantef ile Ḥāriṯ ibnā Evs b. Ḥimyerī'ye ıtlāk olunur.

حِنْتِفٌ [Ḥintif] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde)

Ebū Yezīd b. Ḥintif el-Māzinī ismidir ki rüvāttandır ve hakkında ihtilāf-ı ʿulemāʾ vākiʿdir.

اَلْحُنْتُوفُ [el-ḥuntūf] (زُنْبُورٌ [zunbūr] vezninde) Sevdā galebesinden nāşī dāʾimā sakalını yolmağa mübtelā adama denir; yukālu: رَجُلٌ حُنْتُوفٌ إِذَا كَانَ يَنْتِفُ لِحْيَتَهُ مِنْ هَيَجَانِ الْمِرَارِ بِهِ

[ح ن ج ف]

اَلْحَنْجَفُ [el-ḥancef] (جَعْفَرٌ [caʿfer] veznin-de) ve

اَلْحِنْجِفُ [el-ḥincif] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) ve

اَلْحُنْجُفُ [el-ḥuncuf] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] veznin-de) ve

اَلْحُنْجُفَةُ [el-ḥuncufet] (قُنْفُذَةٌ [ḳunfuẕet] vez-ninde) Omaca kemiğinin ucuna denir.

اَلْحُنْجُوفُ [el-ḥuncūf] (زُنْبُورٌ [zunbūr] vez-ninde) Omurgaya gelen eyegü kemiğinin başına denir; cemʿi حَنَاجِفُ [ḥanācif] gelir; yukālu: ضَرَبَ حُنْجُوفَهُ فَكَسَرَهُ وَهُوَ رَأْسُ الضِّلَعِ مِمَّا يَلِي الصُّلْبَ

[ح ن ف]

اَلْحَنَفُ [el-ḥanef] (fethateynle) Doğru-luk, istikāmet maʿnāsınadır. Müʾellifin *Baṣāʾir*'de beyānına göre حَنَفٌ [ḥanef] dalālden istikāmete meyl maʿnāsına mevzūʿdur. Ve mecāzen istikāmette ve meyl münāsebetiyle iʿvicācda dahi istiʿmāl olunur. Ve ayağın iʿvicācında ekserīdir. İntehā. Ve

حَنَفٌ [ḥanef] Ayak eğri olmak, ʿalā kav-lin ayağın baş parmakları birbirine māʾil olmak maʿnāsınadır ki sağ ayağın baş parmağı sol tarafa ve solun parmağı sağ tarafa māʾil olmak cihetiyle eğriliktir. Ve ʿalā-reʾyin serçe parmağı tarafına olan şıkkı üzere ayağın sırtından yürü-mek maʿnāsınadır ki orayı sürüyerek yü-rür yāhūd tabanın göğsü bir tarafa doğru māʾil olmak maʿnāsınadır; yukālu: حَنِفَ الرَّجُلُ حَنَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اعْوَجَّتْ رِجْلُهُ أَوْ هُوَ أَنْ تَقْبِلَ إِحْدَى إِبْهَامَيْ رِجْلَيْهِ عَلَى الْأُخْرَى أَوْ أَنْ يَمْشِيَ عَلَى ظَهْرِ قَدَمَيْهِ مِنْ شِقِّ الْخِنْصِرِ أَوْ مَيْلٌ فِي صَدْرِ الْقَدَمِ

اَلْحَنَافَةُ [el-ḥanāfet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vez-ninde) حَنَفٌ [ḥanef] maʿnāsınadır; yukālu: حَنُفَ الرَّجُلُ حَنَافَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ بِمَعْنَى حَنِفَ

اَلْأَحْنَفُ [el-aḥnef] Sıfattır, ayağı vasf-ı mezkūr üzere olan kişiye denir. Ebū Baḥr Ṣaḫr b. Ḳays ki hilm ile meşhūr ve tābiʿī-yi kebīrdir, Aḥnef ıtlākı bu cihetledir; süyūf-ı Ḥanīfiyye taʿbīr olunan kılıçlar ona mensūbdur, zīrā o kılıçların ittihāzıyla ibtidā emr eden merkūmdur. Bunda kıyās ise أَحْنَفِيَّةٌ [aḥnefiyyet] denmektir.

اَلْحَنْفَاءُ [el-ḥanfāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] veznin-de) أَحْنَفُ [aḥnef]in müʾennesidir. Ayağa dahi vasf olur; yukālu: إِمْرَأَةٌ حَنْفَاءُ وَرِجْلٌ حَنْفَاءُ أَيْ بِهَا حَنَفٌ Ve

حَنْفَاءُ [ḥanfāʾ] Yaya ıtlāk olunur, قَوْسٌ [ḳavs] maʿnāsına. Ve usturaya ıtlāk olunur, مُوسَى [mūsā] maʿnāsına. Ve Ḥuẕeyfe b. Bedr'in feresi ismidir. Ve Benū Muʿāviye yurdun-da bir su adıdır. Ve bir şecer ismidir. Ve televvün-kār olan yaʿnī işte güçte gāh süst-lük ve kāhillik edip ve gāh ʿifrīt gibi cüst ve çālāklık eden cāriyeye denir; yukālu: أَمَةٌ حَنْفَاءُ أَيْ مُتَلَوِّنَةٌ تَكْسَلُ مَرَّةً وَتَنْشَطُ أُخْرَى Ve kaya kelerine denir, حِرْبَاءُ [ḥirbāʾ] maʿnāsına. Ve kaplumbağaya denir. Ve bir güne bahrī balığa denir ki أَطُومٌ [eṭūm] dahi derler.

اَلْحَنْفُ [el-ḥanf] (ḥāʾnın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Bir tarafa vereplenip meyl ey-lemek maʿnāsınadır; yukālu: حَنَفَ الشَّيْءُ حَنْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَالَ

اَلْحَنِيفُ [el-ḥanīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Şol müslime denir ki dīn-i İslām'a meyli rast ve dürüst olup millet-i beyzā-yı İslāmiyyede sābit ve ber-karār ola. Ve bu meyl maʿnāsından mutasavverdir. Ve edā-yı hacc etmiş adama, ʿalā-kavlin dīn ü millet-i İbrāhīm ʿaleyhi's-selām üzere olan adama ıtlāk olunur ki Beytü'l-Harām'a istikbāl ve ihtitān ve cenābetten igtisāl gibi şerīʿat-ı İbrāhīmiyye'ye ittibāʿ eden müslimden ʿibārettir; yukālu: مُسْلِمٌ حَنِيفٌ أَيِ الصَّحِيحُ الْمَيْلِ إِلَى الْإِسْلَامِ الثَّابِتُ عَلَيْهِ وَكَذَا كُلُّ مَنْ حَجَّ أَوْ كَانَ عَلَى دِينِ إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ Zāhiren maʿnā-yı sanī Cāhiliyye ashābına nazar iledir. Ve

حَنِيفٌ [ḥanīf] Bodura denir. Ve papuççuya ıtlāk olunur, حَذَّاءٌ [ḥāẕẕāʾ] maʿnāsına, dāʾimā iş işlerken belini eğdiği için. Ve bir derenin adıdır. Ve esāmīdendir: Ḥanīf b. Aḥmed Ebu'l-ʿAbbās ed-Dīneverī, İbn Durusteveyh nām nahvīnin lakabıdır. Ve Ebū Mūsā ʿĪsā el-Ḳayrevānī nām muhaddisin pederi ismidir.

حَنِيفَةُ [Ḥanīfet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Bir cemāʿatin pederi lakabıdır ki o Uṣāl b. Luceym nām kimsedir, Museylimetu'l-Keẕẕāb'ın kavmi olacaktır. Ḫavle bint Caʿfer el-Ḥanefiyye ki vālide-i Muḥammed b. ʿAlī b. Ebī Ṭālib'dir, onlardandır.

أَبُو حَنِيفَةَ [Ebū Ḥanīfet] Yirmi nefer fukahā-yı ʿizāmın künyesidir. Eşher ve aʿrefi imāmü'l-fukahāʾ, fakīhü'l-ʿulemāʾ, sirācü'l-ümme, ser-mezheb-i müzehheb Nuʿmān b. Ṣābit el-Kūfī cūziye bi'l-hayri ve kūfiye radıyallāhu ʿanhu hazretleridir. Biri dahi Ebū Ḥanīfe ʿAbdulvehhāb b. ʿAlī eş-Şāfiʿī'dir.

حُنَيْفٌ [Ḥuneyf] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esmādandır: Ḥuneyf b. Riʾāb ve Sehl ve ʿOṣmān ibnā Ḥuneyf ashābdandır.

اَلتَّحْنِيفُ [et-taḥnīf] Bir kimseyi أَحْنَفُ [aḥnef] kılmak maʿnāsınadır; yukālu: حَنَّفَهُ أَيْ جَعَلَهُ أَحْنَفَ

اَلتَّحَنُّفُ [et-teḥannuf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Şerīʿat-ı İbrāhīmiyye ile ki millet-i İslāmiyyedir, müteşerriʿ olmak maʿnāsınadır, ʿalā-kavlin ihtitān yāhūd ʿibādet-i asnāmdan iʿtizāl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَحَنَّفَ الرَّجُلُ إِذَا عَمِلَ عَمَلَ الْحَنِيفِيَّةِ أَوِ اخْتَتَنَ أَوِ اعْتَزَلَ عِبَادَةَ الْأَصْنَامِ Ve bir kimseye gereği gibi meyl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَحَنَّفَ إِلَيْهِ إِذَا مَالَ

[ح و ف]

اَلْحَوْفُ [el-ḥavf] (خَوْفٌ [ḫavf] vezninde) Deriden izār şeklinde şakk olunmuş sevbe denir ki hāʾiz nisvān ve sıbyān giyerler, ʿalā-kavlin kırmızı meşini tasma tarzında tūlānī cā-be-cā dilip üzerine baʿzı hurde pul ve boncuk makūlesi zīnetler üstüvār eyledikten sonra yensiz gömlek şeklinde bir nesne olmakla küçük kızcağızlar libāslarının üstünden ferāce gibi giyerler. Yāhūd meşinden yā sahtiyāndan düzülmüş şol ağızsız dona denir ki dört parmak ʿarzında cā-be-cā tasma tarzında dilim dilim olur, ʿArab kızcağızları kable'l-idrāk giyerler. Ve

حَوْفٌ [ḥavf] Hevdece şebīh bir güne merkeb-i nisvāna denir. Ve köye denir, قَرْيَةٌ [ḳaryet] maʿnāsına. Yāhūd su meşkine denir, قِرْبَةٌ [ḳirbet] maʿnāsına. Zāhiren meʾhazda şekk olunmuştur. Ve

حَوْفٌ [Ḥavf] ʿUmān eyāletinde bir belde adıdır. Ve diyār-ı Mışriyye'den Bilbīs ka-

sabası karşısında bir nāhiye adıdır.

اَلْحَافَانِ [el-ḥāfān] Lisānın altında iki ahzar yaʿnī mor damara ıtlāk olunur ki onlardan dil altı alınır; her birineحَافٌ [ḥāf] denir tahfīfle.

اَلْحَافَتَانِ [el-ḥāfetān]حَافَةٌ [ḥāfet]in tesniyesidir ki bir nesnenin kıyısına denir; yukālu: حَافَتَا الْوَادِي وَغَيْرِهِ أَيْ جَانِبَاهُ Cemʿi حَافَاتٌ [ḥāfāt] tır. Ve

حَافَةٌ [ḥāfet] Şiddet-i maʿāş ve ihtiyāca denir; yukālu: بِهِ حَافَةٌ أَيْ حَاجَةٌ وَشِدَّةٌ مِنَ الْعَيْشِ Ve harman dövmek için birbirine çatıp bağladıkları öküzlerin cümleden taşra kenārda deverān eden öküze denir ki رَاكِسٌ [rākis] dahi denir, هَادِي [hādī] mukābilidir. Bunun meydānı vāsiʿ olmakla deverānı sāʾirden ezyed olur. Ve

حَافَةُ [Ḥāfet] Bir mevziʿ adıdır.

اَلْحُوَافَةُ [el-ḥuvāfet] (كُنَاسَةٌ [kunāset] veznninde) Yonca dedikleri nebāt yerinden nakl olunduktan sonra mahallinde kalan yaprakları bakiyyesine denir.

اَلتَّحْوِيفُ [et-taḥvīf] Bir nesneyi kıyıda ve kenārda kılmak maʿnāsınadır, meselā kayığı kenāra çekmek gibi; yukālu: حَوَّفَهُ إِذَا جَعَلَهُ عَلَى الْحَافَةِ Ve minhu'l-hadīs: "سُلِّطَ عَلَيْهِمْ طَاعُونٌ يُحَوِّفُ الْقُلُوبَ" أَيْ يُغَيِّرُهَا عَنِ التَّوَكُّلِ وَيَدْعُوهَا إِلَى الْإِنْتِقَالِ وَالْهَرَبِ مِنْهُ Yaʿnī "Kulūblarını tevekkül ve teslīmden tagyīr ve tahdīş ve tāʿūn olmayan cevānib ve nevāhīye firār ve intikāle tehyīc ve tahrīk eder.": وَيُرْوَى يَحُوفُ كَيَقُولُ وَيُرْوَى يُحَرِّفُ Ke-mā merre. Ve

تَحْوِيفٌ [taḥvīf] Yağmur bir mahallin çevresine dāʾiren-mā-dār yağmak maʿnāsınadır; yukālu: حَوَّفَ الْوَسْمِيُّ الْمَكَانَ إِذَا اسْتَدَارَ بِهِ

اَلتَّحَوُّفُ [et-teḥavvuf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznninde) Eksiltmek maʿnāsınadır; tekūlu: تَحَوَّفْتُ الشَّيْءَ إِذَا تَنَقَّصْتَهُ

[ح ي ف]

اَلْحَيْفُ [el-ḥayf] (سَيْفٌ [seyf] vezninde) Cevr ve zulm maʿnāsınadır; yukālu: مَنْ كَانَ فِيهِ الْحَيْفُ حَقَّ لَهُ السَّيْفُ أَيِ الْجَوْرُ وَالظُّلْمُ Ve erkek baykuşa denir. Ve kenārı keskin taşa denir; yukālu: ضَرَبَهُ بِالْحَيْفِ أَيْ بِحَدِّ الْحَجَرِ

اَلْأَحْيَفُ [el-aḥyef] Şol yere ıtlāk olunur ki aslā ona yağmur isābet eylemez ola; ism-i mefʿūlden mebnīdir; yukālu: بَلَدٌ أَحْيَفُ وَأَرْضٌ حَيْفَاءُ أَيْ لَمْ يُصِبْهُمَا الْمَطَرُ

اَلْحَائِفُ [el-ḥāʾif] Dağın kenārına ve kıyısına denir. Ve zālim ve sitem-kāra denir; yukālu: رَجُلٌ حَائِفٌ أَيْ جَائِرٌ Cemʿi حَافَةٌ [ḥāfet] gelir ve حُيَّفٌ [ḥuyyef] gelir, رُكَّعٌ [rukkaʿ] vezninde.

اَلْحِيفَةُ [el-ḥīfet] (ḥā'nın kesriyle) Cānib ve nāhiye maʿnāsınadır; cemʿi حِيَفٌ [ḥiyef] gelir, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde. Ve yay ve ok yonacak kovuş ağacına denir ki nısf kamış kadar bir ağaç olup zahrına ucu ve kenārları keskin bir kamış bend ederler ve ona طَرِيدَةٌ [ṭarīdet] dahi denir. Ve gömleğin ense tarafından eteğine yamanmış yamaya denir; ön tarafından olana كِيفَةٌ [kīfet] denir.

ذُو الْحِيَافِ [Ẕu'l-Ḥiyāf] (كِتَابٌ [kitāb] veznninde) Mekke ile Başra beyninde bir su adıdır.

اَلتَّحَيُّفُ [et-teḥayyuf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznninde) Bir nesneyi kenārlarından alıp eksiltmek maʿnāsınadır; yukālu: تَحَيَّفْتُهُ إِذَا تَنَقَّصْتَهُ مَعَ حِيَفِهِ أَيْ نَوَاحِيهِ

نَجَزَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'L-ḪĀʾİ'L-MUʿCEME
(فَصْلُ الْخَاءِ الْمُعْجَمَةِ)

[خ ت ر ف]

اَلْخَتْرَفَةُ [el-ḫatrefet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir nesneyi vurup kesmek maʿnāsınadır; yukālu: خَتْرَفَهُ إِذَا ضَرَبَهُ فَقَطَعَهُ

[خ ن ت ف]

اَلْخُنْتُفُ [el-ḫuntuf] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) سَذَابٌ [seẕāb] ismidir ki sedef dedikleri şükūfedir.

[خ ج ف]

اَلْخَجْفُ [el-ḫacf] (رَجْفٌ [recf] vezninde) ve **اَلْخَجِيفُ** [el-ḫacīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Sebük-serliğe ve şelfeliğe denir; yukālu: بِهِ خَجْفٌ وَخَجِيفٌ أَيْ خِفَّةٌ وَطَيْشٌ Ve

خَجِيفٌ [ḫacīf] İnce ve çelimsiz nahīf bünyeli adama denir. Müʾennesi خَجِيفَةٌ [ḫacīfet] ve cemʿi خِجَافٌ [ḫicāf] gelir, صِحَافٌ [ṣiḥāf] vezninde yāhūd bunda savāb olan جَخْفٌ [caḫf] ve جَخِيفٌ [caḫīf] olmaktır, cīm'in takdīmiyle

[خ د ف]

اَلْخَدْفُ [el-ḫadf] (ḫā'nın fethiyle) Adımları sık sık atarak tīz tīz yürümek maʿnāsınadır ki yorgalamak taʿbīr olunur; yukālu: خَدَفَ الرَّجُلُ خَدْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَشَى سَرِيعًا مُتَقَارِبَ الْخَطْوِ Ve

خَدْفٌ [ḫadf] Geminin dümenine denir, سُكَّانُ السَّفِينَةِ [sukkānu's-sefīnet] maʿnāsına. Ve tenaʿum eylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَدَفَ فُلَانٌ خَدْفًا إِذَا تَنَعَّمَ Ve sehāb kar yağdırmak maʿnāsınadır; yukālu: خَدَفَتِ السَّمَاءُ بِالثَّلْجِ إِذَا رَمَتْ بِهِ Ve libās biçmek maʿnāsınadır; yukālu: خَدَفَ الثَّوْبَ إِذَا قَطَعَهُ

اَلْإِخْتِدَافُ [el-iḫtidāf] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznide) Bir nesneyi kapıp almak maʿnāsınadır; yukālu: إِخْتَدَفَهُ إِذَا اخْتَطَفَهُ وَاخْتَلَسَهُ Ve esvāb biçmek maʿnāsınadır; yukālu: إِخْتَدَفَ الثَّوْبَ إِذَا قَطَعَهُ

اَلْخِدَفُ [el-ḫidef] (عِنَبٌ [ʿineb] vezninde) Dikilecek gömleğin parçalarına denir. Müfredi خِدْفَةٌ [ḫidfet]tir, كِسْرَةٌ [kisret] gibi.

[خ ذ ر ف]

اَلْخُذْرُوفُ [el-ḫuẕrūf] (ẕāl-ı muʿceme ile عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Fārisīde ferfer ve Türkīde tırıl ve fırlak dedikleri çocuk oyuncağına denir, el ayası kadar kayış yā kamış pāresini ipe geçirip döndürdükçe fı-şıltısı zuhūr eder. Ve seğirtmesi ve gitmesi cüst ve serīʿ olan nesneye denir. Ve deve sürüsünden ayrılıp kalan bölüğe denir; tekūlu: رَأَيْتُ خُذْرُوفًا مِنَ الْإِبِلِ يُهْمَلُ أَيْ قَطِيعًا مِنْهَا مُنْقَطِعًا عَنْهَا Ve buluttan taşra ıldırayan şim-şeğe denir; cemʿi خَذَارِيفُ [ḫaẕārīf]tir. Ve çocuklara mahsūs bir güne laʿib ismidir ki çamuru yoğurup su bendi tarzında ederek beynlerinde müteʿāref vech ile mülāʿabe ederler. Ve mutlakan bir nesneden dağılıp ayrılmış pāreye denir.

اَلْخَذَارِيفُ [el-ḫaẕārīf] خُذْرُوفٌ [ḫuẕrūf]un cemʿidir, pāre pāre nesnelere denir; ve minhu yukālu: تَرَكَتِ السُّيُوفُ رَأْسَهُ خَذَارِيفَ أَيْ قِطَعًا كُلُّ قِطْعَةٍ كَالْخُذْرُوفِ Ve

خَذَارِيفُ الْهَوْدَجِ [ḫaẕārīfu'l-hevdec] Şol tahtalardan ʿibārettir ki hevdecin sakfına döşeyip onunla murabbaʿu'ş-şekl ederler.

اَلْخِذْرَافُ [el-ḫiẕrāf] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] vezninde) Bir nevʿ nebāt adıdır ki bahār mevsiminde yetişip yaza doğru vardıkta kurumağa başlar, ʿalā-kavlin deve merʿāsı olan şūr otluk envāʿındandır. Bu nebāt Fārisīde

dīv-siblet ve Türkīde şeytān bıyığı dedikleri otluk olacaktır.

اَلْخَذْرَفَةُ [el-ḫaẕrefet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Sürʿat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَذْرَفَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ Ve doldurmak maʿnāsınadır; yukālu: خَذْرَفَ الْإِنَاءَ إِذَا مَلَأَهُ Ve kılıcı bileyip keskinletmek maʿnāsınadır; yukālu: خَذْرَفَ السَّيْفَ إِذَا حَدَّدَهُ Ve kılıçla çalıp bir kimsenin kollarını ve ayaklarını budamak maʿnāsınadır; yukālu: خَذْرَفَ فُلَانًا بِالسَّيْفِ إِذَا قَطَعَ أَطْرَافَهُ بِهِ Ve deve sürʿatle yürüdüğünden gerisine tabanlarıyla kum ve çakıl makūlesi tüskürmek maʿnāsınadır; yukālu: خَذْرَفَتِ الْإِبِلُ إِذَا رَمَتِ الْحَصَى بِأَخْفَافِهَا سُرْعَةً

اَلتَّخَذْرُفُ [et-teḫaẕruf] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Bir kimseye çekirdek atmak maʿnāsınadır; tekūlu: تَخَذْرَفْتُهُ النَّوَى إِذَا رَمَيْتَ بِهِ

[خ ذ ف]

اَلْخَذْفُ [el-ḫaẕf] (ḫā'nın fethi ve ẕāl'ın sükūnuyla) Fiske taşı atmak maʿnāsınadır ki hurde taş ve çekirdek makūlesi iki sebbābe parmakları aralığına alıp sıkarak salıvermekten ʿibārettir, ʿalā-kavlinمِخْذَفَةٌ [miḫẕefet] ile atmak maʿnāsınadır; yukālu: خَذَفَ بِالْحَصَى أَوِ النَّوَاةِ خَذْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا رَمَى بِهَا مِنْ بَيْنِ سَبَّابَتَيْهِ أَوْ بِمِخْذَفَةٍ

اَلْمِخْذَفُ [el-miḫẕef] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Ok kuburunun kulpuna denir ki onunla kubura terkeş rabt olunur.

اَلْمِخْذَفَةُ [el-miḫẕefet] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Tahtadan düzülmüş kemān-gürühe denir. Ve kemān-gürüh, zenbūrek dedikleri olacaktır; yukālu: رَمَى بِهِ بِالْمِخْذَفَةِ Ve sapana denir, مِقْلَاعٌ وَهِيَ خَشَبَةٌ يُخْذَفُ بِهَا [miḳlāʿ] maʿnāsına. Ve dübüre ıtlāk olunur, إِسْتٌ [ist] maʿnāsına.

اَلْخَذُوفُ [el-ḫaẕūf] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Revende dābbeye denir; yukālu: دَابَّةٌ خَذُوفٌ أَيْ سَرِيعَةٌ Ve şol kancık eşeğe denir ki semizlikten göbeği yere değmek derecesinde ola, ʿalā-kavlin pek revende olmakla sürʿatinden ayaklarıyla gerisine çakıl atar ola; yukālu: أَتَانٌ خَذُوفٌ إِذَا كَانَتْ تَدْنُو سُرَّتُهَا مِنَ الْأَرْضِ سِمَنًا أَوِ الَّتِي مِنْ سُرْعَتِهَا تَرْمِي الْحَصَا

اَلْخَذَفَانُ [el-ḫaẕefān] (fetehātla) Deveye mahsūs bir güne yürüyüşe denir.

[خ ر ش ف]

اَلْخَرْشَفَةُ [el-ḫarşefet] (şīn-i muʿceme ile دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Nās harekete gelip gırīv ve hengāme ve her kafādan bir ses gelerek kargaşa eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَا هَذِهِ الْخَرْشَفَةُ أَيِ الْحَرَكَةُ وَاخْتِلَاطُ الْكَلَامِ Ve şol por ve galīz ve kūhī yere denir ki diş diş taşlıklar olmakla onda piyāde yürümek kābil olmaya; tekūlu: وَقَعْنَا فِي خَرْشَفَةٍ أَيْ أَرْضٍ غَلِيظَةٍ مِنَ الْكَذَّانِ لَا يُسْتَطَاعُ أَنْ يُمْشَى فِيهَا إِنَّمَا هِيَ كَالْأَضْرَاسِ

اَلْخِرْشَافُ [el-ḫirşāf] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] vezninde) خَرْشَفَةٌ [ḫarşefet] maʿnāsınadır. Ve

خِرْشَافٌ [ḫirşāf] Rimāl-i Vaʿset'te bir belde adıdır ki Ḫaṭṭ nām mahallin sāhilinde vākiʿdir.

[خ ر ف]

اَلْخَرْفُ [el-ḫarf] (حَرْفٌ [ḥarf] vezninde) ve

اَلْمَخْرَفُ [el-maḫref] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) ve

اَلْخَرَافُ [el-ḫarāf] (ḫā'nın fethi ve kesriyle) Ağaçtan meyve dermek maʿnāsınadır; yukālu: خَرَفَ الثِّمَارَ خَرْفًا وَمَخْرَفًا وَخَرَافًا مِنَ الْبَابِ Ve bir kimse için yere düşmüş meyve devşirmek maʿnāsınadır; yukālu: خَرَفَ فُلَانًا إِذَا لَقَطَ لَهُ الثَّمَرَ Ve güz yağmuruna uğramak maʿnāsınadır; tekūlu: خُرِفْنَا عَلَى

الْمَجْهُولِ أَيْ أَصَابَنَا مَطَرُ الْخَرِيفِ Ve pek pīrlikten bunamak maʿnāsınadır; yukālu: خَرَفَ الرَّجُلُ خَرْفًا إِذَا فَسَدَ عَقْلُهُ أَيْ مِنَ الْكِبَرِ

اَلْإِخْتِرَافُ [el-iḫtirāf] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi ağaçtan meyve dermek maʿnāsınadır; yukālu: إِخْتَرَفَ الثِّمَارَ بِمَعْنَى خَرَفَهَا

اَلْمَخْرَفَةُ [el-maḫrefet] (مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde) Bāg ve bostāna ıtlāk olunur; yukālu: خَرَجَ إِلَى الْمَخْرَفَةِ أَيِ الْبُسْتَانِ Ve iki sıra dikilmiş hurmā ağaçlarının beyninde olan uzun uzadı açıklığa denir ki hurmā deren adam hangi taraftan murād ederse derer. Ve işlek açık yola denir, مَخْرَفٌ [maḫref] dahi denir, مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde.

اَلْمَخْرَفُ [el-maḫref] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) مَخْرَفَةٌ [maḫrefet] ile iki maʿnā-yı ahīrede mürādiftir. Ve

مَخْرَفٌ [maḫref] Tāze derilmiş hurmāya denir.

اَلْمِخْرَفُ [el-miḫref] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Şol küçük zenbīle denir ki ona tāze hurmānın aʿlāsını derip korlar; tekūlu: خَرَجْنَا إِلَى الْمَخْرَفَةِ بِالْمِخْرَفِ وَهُوَ زِنْبِيلٌ صَغِيرٌ يُخْتَرَفُ فِيهِ لَطَائِفُ الرُّطَبِ

اَلْخُرَفَةُ [el-Ḫurefet] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Sincār ile Naṣībīn beyninde bir karye adıdır; Aḥmed b. Mubārek b. Nevfel el-Muḳriʾ el-Ḫurefī oradandır.

اَلْخُرَيْفُ [el-Ḫureyf] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esmādandır: Ḍiyāʾ b. el-Ḫureyf muhaddisīndendir.

اَلْخَرُوفَةُ [el-ḫarūfet] ve

اَلْخَرِيفَةُ [el-ḫarīfet] (ḫā'ların fethiyle) Şol hurmā ağacına denir ki bir adam sāhibinden hurmāsını kendi nefsi için dermek zımnında istīcār eylemiş ola; cemʿleri خَرَائِفُ [ḫarāʾif] gelir. ʿAlā-kavlin خَرَائِفُ [ḫarāʾif] şol hurmā ağaçlarına denir ki devşirilecek meyveleri henüz ağaçlarında iken takdīr ve tahmīn oluna.

اَلْخَرُوفُ [el-ḫarūf] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Erkek kuzuya denir, ʿalā-kavlin otarılıp kuvvetlendiği vaktte ıtlāk olunur. Müʾennesi خَرُوفَةٌ [ḫarūfet] ve cemʿi أَخْرِفَةٌ [aḫrifet]tir ve خِرْفَانٌ [ḫirfān]dır ḫā'nın kesriyle. Ve

خَرُوفٌ [ḫarūf] Atın tayına denir, bir yaşına varınca kadar, ʿalā-kavlin altı aylık yāhūd yedi aylık taya denir.

اَلْخَارِفُ [el-ḫārif] Hurmālık bekçisine denir; tekūlu: مَنَعَنَا الْخَارِفُ عَنِ الْمَخْرَفَةِ أَيْ حَافِظُ النَّخْلِ Ve

خَارِفٌ [Ḫārif] Hemdān'dan münşaʿib bir kabīle pederi olan Mālik b. ʿAbdullāh'ın lakabıdır.

اَلْخُرْفَةُ [el-ḫurfet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Devşirilmiş meyveye denir.

اَلْخُرَافَةُ [el-ḫurāfet] (كُنَاسَةٌ [kunāset] vezninde) خُرْفَةٌ [ḫurfet] maʿnāsınadır; yukālu: أَتْحَفَهُ بِخُرْفَةِ نَخْلَتِهِ وَخُرَافَتِهَا أَيْ مَا اخْتَرَفَ مِنْهَا

اَلْخَرِيفُ [el-ḫarīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Fusūl-i erbaʿadan güz faslına denir ki yaz ile kışın mā-beynidir; meyve derimi vakti olduğu için ıtlāk olundu. Nisbetinde خَرْفِيٌّ [ḫarfiyy] denir; ḫā'nın fethi ve kesri ve rā'nın sükūnuyla ve fethateynle خَرَفِيٌّ [ḫarefiyy] dahi denir. İşbu vücūh-ı selāsede gayr-i kıyās üzeredir. Ve

خَرِيفٌ [ḫarīf] Güz mevsiminde yağan, ʿalā-kavlin şitāʾ eyyāmının evāʾilinde ibtidā yağan yağmura denir. Ve devşirilmiş tāze hurmāya denir. Ve bāgçe dolābına denir. Ve yıla denir, سَنَةٌ [senet] ve عَامٌ

[ʿām] maʿnāsına; yukālu: مَضَى عَلَيْهِ خَرِيفٌ أَيْ سَنَةٌ [Ve bu] ıtlāku'l-cüzʾ ʿale'l-küll kabīlindendir. Ve Ḳays b. Ṣaʿṣaʿa b. Ebi'l-Ḥarīf muhaddisīndendir.

اَلْخَرِيفَةُ [el-ḫarīfet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Şol çukura denir ki hurmā fidanı dikenler hafr ederler; çakıllı olup sel mecrāsı olan yerde pek toprağa varınca kazdıktan sonra kum ile doldurup fidanı ona gars ederler. Müʾelifin burada tefsīri müsāmaha-günedir.

اَلْخَرْفَى [el-ḫarfā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) جُلَّبَانٌ [cullebān] dedikleri maʿrūf galleye denir; ḫarbā-yı Fārisīden muʿarrebdir.

خُرَافَةُ [Ḫurāfet] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] veznin-de) ʿUẕre kabīlesinden bir kimsedir ki bir zamān kendisini cinn tāʾifesi kapıp iletmişler idi. Baʿde-vaktin ʿavdet edip müşāhede eyledği ʿacāʾibi ve ʿakl kabūl etmeyecek garāʾibi nakl eder idi. Nās kendisini tekzīb eylemeleriyle min-baʿd kizb-i sarīhe حَدِيثُ خُرَافَةَ [ḥadīṯu ḫurāfet] ıtlāk eylediler. Kezālik *Hümāyūn-nāme* kıssaları ve Naṣreddīn Ḫoca dāsitānları gibi latīf ve dil-küşā ve muʿcib ahbār-ı kāzibe ve hikāyātta darb-ı mesel olmuştur.

اَلْخَرَفُ [el-ḫaref] (fethateynle) Kemter hurmāya denir, شِيصٌ [şīṣ] maʿnāsına. Ve

خَرَفٌ [ḫaref] Masdar olur, pek pīrlikten bunamak maʿnāsına; yukālu: خَرِفَ الرَّجُلُ خَرَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَسَدَ عَقْلُهُ Ve devşirilmiş hurmā ekline düşkün olmak maʿnāsınadır; yukālu: خَرِفَ فُلَانٌ إِذَا أُولِعَ بِأَكْلِ الْخُرْفَةِ

اَلْخُرُفُ [el-ḫuruf] (zammeteynle ki) Cārūd radıyallāhu ʿanhu hazretlerinin işbu "يَا رَسُولَ اللهِ قَدْ عَلِمْتَ مَا يَكْفِينَا مِنَ الظَّهْرِ ذَوْدٌ نَأْتِي عَلَيْهِنَّ فِي خُرُفٍ" kavlinde vākiʿdir. Murād خَرِيفٌ [ḫarīf]e hurūcları vakt olacaktır.

اَلْخَرَافُ [el-ḫarāf] (سَحَابٌ [seḥāb] ve كِتَابٌ [kitāb] veznlerinde) Meyve derimi vaktine denir.

اَلْخَرَافَةُ [el-ḫarāfet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Bu dahi pek pīrlikten bunamak maʿnāsınadır; yukālu: خَرِفَ الرَّجُلُ خَرَافَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا فَسَدَ عَقْلُهُ مِنَ الْكِبَرِ

اَلْخَرِفُ [el-ḫarif] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) خُرَافَةٌ [ḫurāfet]ten vasftır, bunamış fertūt pīre denir. Bu maʿnā zikr olunduğu üzere ebvāb-ı selāseden vārid olmakla خَرِفٌ [ḫarif] üçünden dahi vasf olur.

اَلْإِخْرَافُ [el-iḫrāf] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi fāsid ve tebāh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَخْرَفَهُ الدَّهْرُ إِذَا أَفْسَدَهُ Ve meyvenin derim vakti gelip çatmak maʿnāsınadır; yukālu: أَخْرَفَ النَّخْلُ إِذَا حَانَ لَهُ أَنْ يُخْرَفَ Ve hayvān güz mevsiminde doğurmak maʿnāsınadır; yukālu: أَخْرَفَتِ الشَّاةُ إِذَا وَلَدَتْ فِي الْخَرِيفِ Ve güz faslına girmek maʿnāsınadır; yukālu: أَخْرَفَ الْقَوْمُ إِذَا دَخَلُوا فِي الْخَرِيفِ Ve mısır buğdayı pek boylanıp uzamak maʿnāsınadır; yukālu: أَخْرَفَتِ الذُّرَّةُ إِذَا طَالَتْ جِدًّا Ve hāsılını devşirip ahz eylemek için bir adam hurmā ağacını bir āhere zımāna vermek maʿnāsınadır; yukālu: أَخْرَفَ فُلَانٌ نَخْلَةً إِذَا جَعَلَهَا لَهُ خُرْفَةً يَخْتَرِفُهَا Ve hayvān gebe olduğu ne mevsim ise sene-i ātiyede o mevsimde doğurmak maʿnāsınadır; yukālu: أَخْرَفَتِ النَّاقَةُ إِذَا وَلَدَتْ فِي مِثْلِ الْوَقْتِ الَّذِي حَمَلَتْ فِيهِ

اَلْمُخْرِفُ [el-muḫrif] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Gebe olduğu mevsimde doğuran hayvāna denir.

اَلتَّخْرِيفُ [et-taḫrīf] Bir kimseyi خَرَفٌ [ḫaref] e nisbet eylemek yaʿnī bunamıştır demek maʿnāsınadır; yukālu: خَرَّفَهُ إِذَا نَسَبَهُ إِلَى الْخَرَفِ

اَلْمُخَارَفَةُ [el-muḫārefet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet]

vezninde) Muʿāmeleyi güz mevsimi kavliyle kesişmek maʿnāsınadır; yukālu: خَارَفَهُ إِذَا عَامَلَهُ بِالْخَرِيفِ

اَلْمُخَارَفُ [el-muḫāref] (ism-i mefʿūl bünyesiyle) Bed-baht ve bī-nasīb ve müdebbir kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مُخَارَفٌ أَيْ مَحْرُومٌ مَحْدُودٌ

[خ ر ن ف]

اَلْخِرْنِفُ [el-ḫirnif] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Pamuğa denir, قُطْنٌ [ḳuṭn] maʿnāsına. Ve pek sütlü nākaya denir.

اَلْخِرْنِفَةُ [el-ḫirnifet] (زِبْرِجَةٌ [zibricet] vezninde) Mugaylān gibi büyük meşe ağacının yemişine denir. Cemʿi خَرَانِفُ [ḫarānif] gelir.

اَلْخُرْنُوفُ [el-ḫurnūf] (زُنْبُورٌ [zunbūr] vezninde) Nisvānın fercine denir.

اَلْخُرَانِفُ [el-ḫurānif] (عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Pek uzun şeyʾe denir.

اَلْخَرْنَفَةُ [el-ḫarnefet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Kılıçla çalmak maʿnāsınadır; yukālu: خَرْنَفَهُ بِالسَّيْفِ إِذَا ضَرَبَهُ بِهِ

[خ ز ر ف]

اَلْخِزْرَافَةُ [el-ḫizrāfet] (ḫāʾnın kesri ve zāy-ı muʿcemenin sükūnuyla) Mecliste yakışığıyla oturmayı bilmez nā-müʾeddeb kimseye denir, ʿalā-kavlin yanşak ve salkı ve yelkovan adama denir; yukālu: رَجُلٌ خِزْرَافَةٌ إِذَا كَانَ لاَ يُحْسِنُ الْقُعُودَ فِي الْمَجْلِسِ أَوِ الْكَثِيرُ الْكَلاَمِ الْخَفِيفُ الرِّخْوُ

اَلْخَزْرَفَةُ [el-ḫazrefet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Salınarak yürümek maʿnāsınadır; yukālu: يُخَزْرِفُ فِي مِشْيَتِهِ أَيْ يَخْطُرُ

[خ ز ف]

اَلْخَزْفُ [el-ḫazef] (fethateynle) Destīye denir, جَرٌّ [cerr] maʿnāsına. Ve mutlakan çamurdan işlenip āteşte tabh olunan şeyʾe denir ki saksı taʿbīr olunur, çanak ve tabak ve küp ve destī ve çömlek gibi zurūf olur. Fukahādan Muḥammed b. ʿAlī er-Rāşidī el-Ḫazefī saksı beyʿine mensūbdur.

سَابَاطُ الْخَزَفِ [Sābāṭu'l-Ḫazef] Baġdād'da bir mevziʿdir; muhaddisīnden Muḥammed b. el-Faḍl en-Nāḳid el-Ḫazefī oraya mensūbdur. Ve Muḥammed b. ʿAlī b. Ḫazefe muhaddisīndendir.

خُزَيْفَةُ [Ḫuzeyfet] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) Bir recül ismidir.

اَلْخَزْفُ [el-ḫazf] (حَذْفٌ [ḥaẕf] vezninde) Kollarını sala sala yürümek maʿnāsınadır; yukālu: خَزَفَ فِي مِشْيَتِهِ خَزْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا خَطَرَ بِيَدِهِ

[خ س ف]

اَلْخُسُوفُ [el-ḫusūf] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Bir mahall yere geçmek maʿnāsınadır; yukālu: خَسَفَ الْمَكَانُ خُسُوفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ذَهَبَ فِي الْأَرْضِ Ve ay tutulmak maʿnāsınadır; yukālu: خَسَفَ الْقَمَرُ أَيْ كَسَفَ Baʿzılar ʿindinde كُسُوفٌ [kusūf] şemse ve خُسُوفٌ [ḫusūf] kamere isnād olunup خَسَفَتِ الشَّمْسُ ve كَسَفَتِ الْقَمَرُ denir. Ve ʿinde'l-baʿz خُسُوفٌ [ḫusūf] şems ve kamerin baʿzı ve كُسُوفٌ [kusūf] mecmūʿu tutulmağa mahsūstur.

اَلْخَسْفُ [el-ḫasf] (ḫāʾnın fethiyle) Göz çıkarmak maʿnāsınadır; yukālu: خَسَفَ عَيْنَ فُلاَنٍ خَسْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا فَقَأَهَا Ve yırtmak ve yırtılmak maʿnālarına müteʿaddī ve lāzım olur; yukālu: خَسَفَ الشَّيْءَ فَخَسَفَ هُوَ أَيْ خَرَقَهُ فَانْخَرَقَ Ve kesmek maʿnāsınadır; yukālu: خَسَفَهُ إِذَا قَطَعَهُ Ve pınarın suyu soğulmak yāhūd yere batmak maʿnāsınadır; yukālu: خَسَفَتِ الْعَيْنُ إِذَا ذَهَبَتْ أَوْ سَاخَتْ Ve eksilmek maʿnāsınadır; yukālu: خَسَفَ الشَّيْءُ إِذَا نَقَصَ Ve hasta maraz ve ʿilletten hurūc eyle-

mek yaʿnī sağalmak maʿnāsınadır; yukālu: خَسَفَ فُلاَنٌ إِذَا خَرَجَ مِنَ الْمَرَضِ Ve kesme kuyu kazıp dāʾimī ve firāvān su peydā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَسَفَ الْبِئْرَ إِذَا حَفَرَهَا فِي حِجَارَةٍ فَنَبَعَتْ بِمَاءٍ كَثِيرٍ فَلاَ يَنْقَطِعُ Ve bir adamı mahalliyle yere geçirmek maʿnāsınadır; yukālu: خَسَفَ اللهُ بِفُلاَنٍ اَلْأَرْضَ أَيْ غَيَّبَهُ فِيهَا Ve eksikliğe denir; yukālu: رَضِيَ فُلاَنٌ بِالْخَسْفِ أَيِ النَّقِيصَةِ Ve خَسْفُ الرَّكِيَّةِ [ḫasfu'r-rekiyyet] kuyunun içinde su kaynayıp çıkan gözüne denir; yukālu:إِنْسَدَّ خَسْفُ الرَّكِيَّةِ أَيْ مَخْرَجُ مَائِهَا Ve zāhir-i arzda olan obrukluğa ve derin çukurluğa denir. Ve cevize denir ki maʿrūf meyvedir. Bu iki maʿnāda ḫā'nın zammıyla da cāʾizdir. Ve kıble lodosundan neşʾet eden sehāba denir; yukālu: ظَهَرَ خَسْفٌ مِنَ السَّحَابِ وَهُوَ مَا نَشَأَ مِنْ قِبَلِ الْمَغْرِبِ الْأَقْصَى عَنْ يَمِينِ الْقِبْلَةِ Ve bir adamı horlayıp hāksār eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: خَسَفَهُ إِذَا أَوْلاَهُ ذُلاًّ ve yukālu: سَامَهُ خَسْفًا Bunda ḫā'nın zammıyla da cāʾizdir. Ve bir kimseye hoşlanmayıp kaçındığı menfūru tahmīl eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: خَسَفَهُ إِذَا حَمَلَهُ مَا يَكْرَهُهُ Ve dābbeyi yemsiz habs eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: خَسَفَ الدَّابَّةَ إِذَا حَبَسَهَا بِلاَ عَلَفٍ Ve açlığa denir; tekūlu: شَرِبْنَا عَلَى بَاتَ فُلاَنٌ ve yukālu: الْخَسْفِ أَيْ عَلَى غَيْرِ أَكْلٍ اَلْخَسْفُ أَيْ جَائِعًا Ve nākanın sütü tīz sağılır olmak maʿnāsınadır; yukālu: خَسَفَتِ النَّاقَةُ إِذَا صَارَتْ خَسِيفًا Ve bu maʿnāda müteʿaddī olur; yukālu: خَسَفَهَا اللهُ أَيْ جَعَلَهَا خَسِيفًا

اَلْخَسِيفَةُ [el-ḫasīfet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznin-de) Çıkartılmış göze denir; yukālu: عَيْنٌ خَسِيفَةٌ أَيْ مَخْسُوفَةٌ Ve suyu dāʾimī ve gür olan kesme kuyuya denir.

اَلْخَسِيفُ [el-ḫasīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve اَلْخَسُوفُ [el-ḫasūf] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

اَلْمَخْسُوفَةُ [el-maḫsūfet] Bunlar da suyu çok ve dāʾimī olan kesme kuyuya denir. خَسِيفٌ [ḫasīf]in cemʿi أَخْسِفَةٌ [aḫsifet] gelir ve خُسُفٌ [ḫusuf] gelir zammeteynle. Ve

خَسِيفٌ [ḫasīf] Suyu yere çekilip batmış pınara denir; yukālu: عَيْنٌ خَسِيفٌ أَيْ غَائِرَةٌ Ve şol nākaya denir ki pek sütlü olup lākin kış faslına doğru çabuk kesilir ola; yukālu: نَاقَةٌ خَسِيفٌ أَيْ غَزِيرَةٌ سَرِيعَةُ الْقَطْعِ فِي الشِّتَاءِ Ve şol sehāba denir ki insānın manzarası tarafından yaʿnī yamacından zuhūr edip ve pek yağmurlu ola.

اَلْخَسْفَةُ [el-Ḫasfet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Hecer türābında bir firāvān suyun ismidir ki nehr-i Maḥlem nām nehrin reʾs ve menbaʿıdır.

اَلْخَاسِفُ [el-ḫāsif] Arıklanmış mehzūl şahsa denir. Ve bu لاَبِنٌ [lābin] ve تَامِرٌ [tāmir] kabīlindendir; yukālu: رَجُلٌ وَفَرَسٌ خَاسِفٌ أَيْ مَهْزُولٌ Ve mütegayyirü'l-levn adama denir ki bir ʿārıza sebebiyle benzi mütegayyir olmuştur. Ve cüst ve çālāk ve sebük-pāy oğlana denir; yukālu: غُلاَمٌ خَاسِفٌ أَيْ خَفِيفٌ Ve hastalıktan yeni kalkmış adama denir; cemʿi خُسُفٌ [ḫusuf]tur, كُتُبٌ [kutub] vezninde; yukālu: هُوَ خَاسِفٌ أَيْ نَاقِهٌ Ve suyu soğulmuş pınara denir.

اَلْخُسْفُ [el-ḫusf] (ḫā'nın zammıyla) İsmdir, yere batmağa denir; ve minhu yukālu: "دَعِ الْأَمْرَ بِخُسْفٍ" أَيْ دَعْهُ عَلَى مَا هُوَ Yaʿnī "İşi batacağı hālinde terk eyle ki ne hālde ise öylece ilkā ve ibkā eyle" demektir.

خُسَافٌ [Ḫusāf] (غُرَابٌ [ġurāb] veznin-de) Ḥicāz ile Şām beyninde bir berriyye adıdır.

اَلْخِسْفُ [el-ḫisf] (ḫā'nın kesriyle) Karşıdan zuhūr eden yağmurlu buluta denir.

اَلْأَخَاسِيفُ [el-eḫāsīf] Toprağı pek yumuşak yerlere ıtlāk olunur ki suyu çekip soğultur.

اَلْخَيْسَفَانُ [el-ḫaysefān] (ḫā'nın fethi ve sīn'in fethi ve zammıyla) Kemter hurmāya, ʿalā-kavlin şol hurmā ağacına denir ki yemişi pek az tutup ve koruğu mütegayyir olur ola.

اَلْإِخْسَافُ [el-iḫsāf] (hemzenin kesriyle) Kesme kuyu kazan kimse kazdığı kuyuyu خَسِيفٌ [ḫasīf] yaʿnī suyunu dāʾimī ve firāvān bulmak maʿnāsınadır; yukālu: حَفَرَ بِئْرًا فَأَخْسَفَ أَيْ وَجَدَهَا خَسِيفًا Ve göz kör olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَخْسَفَتْ عَيْنُهُ إِذَا عَمِيَتْ

اَلْإِنْخِسَافُ [el-inḫisāf] Bu dahi göz kör olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْخَسَفَتْ عَيْنُهُ إِذَا عَمِيَتْ Ve yere geçmek maʿnāsınadır; ve kuriʾe kavluhu taʿālā: "لَوْلاَ أَنْ مَنَّ اللهُ عَلَيْنَا لَانْخُسِفَ بِنَا عَلَى الْمَجْهُولِ"

اَلْمُخَسَّفُ [el-muḫassef] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Arslana denir.

[خ ش ف]

اَلْخَشْفُ [el-ḫaşf] (ḫā'nın fethi ve şīn'in sükūnuyla) ve

اَلْخَشَفَةُ [el-ḫaşefet] (hā'yla ve fethateynle) Sese denir, صَوْتٌ [ṣavt] maʿnāsına. Ve deprenmeğe ve kımıldanmağa denir, حَرَكَةٌ [ḥareket] maʿnāsına, ʿalā-kavlin ikisi de gizlice ve yapça sese denir, حِسٌّ خَفِيٌّ maʿnāsına. Yāhūd خَشَفَةٌ [ḫaşefet] hāssaten yılan kısmının yürümesinin tavışına ve fışıltısına denir. Ve sırtlan kısmının sesine denir. Ve

خَشَفَةٌ [ḫaşefet] Şol tepe tarzında yüksek yere denir ki toprağında sühūlet ve mülāyemet gālib ola. Ve

خَشْفٌ [ḫaşf] ve

خَشَفَةٌ [ḫaşefet] Masdar olurlar, seslenmek maʿnāsınadır; yukālu: خَشَفَ خَشْفًا وَخَشَفَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا صَوَّتَ Ve sürʿatle yürümek maʿnāsınadır; yukālu: خَشَفَ فِي السَّيْرِ إِذَا أَسْرَعَ Ve baş yarmak maʿnāsınadır; yukālu: خَشَفَ رَأْسَهُ بِالْحَجَرِ إِذَا فَضَخَهُ Ve hatun veledini sürʿatle rahiminden ilkā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَشَفَتِ الْمَرْأَةُ بِالْوَلَدِ إِذَا رَمَتْ بِهِ Ve

خَشْفٌ [ḫaşf] Züll ve hakārete denir. Ve işe yaramayan kemter yüne denir, صُوفٌ رَدِيءٌ maʿnāsına. Ve bunda ḫā'nın zammıyla da cāʾizdir. Ve yeşil sineğe denir, ذُبَابٌ أَخْضَرُ maʿnāsına. Ve bunda ḫā'nın harekāt-ı selāsıyla cāʾizdir.

اَلْخُشَّافُ [el-ḫuşşāf] (رُمَّانٌ [rummān] veznince) Yarasa kuşuna denir, خُفَّاشٌ [ḫuffāş] gibi; gecelerde خَشَفَانٌ [ḫaşefān] ve cevelān eylediği için. Ve

خُشَّافٌ [Ḫuşşāf] Ṭalḳ nām tābiʿīnin pederi ismidir.

خُشَافٌ [Ḫuşāf] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

خَشَّافٌ [Ḫaşşāf] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Fāṭima nām tābiʿiyyenin ki rüvāttandır, pederi ismidir. Ve Zeml b. ʿAmr nām kimsenin ki sāhib-i şurta-i Muʿāviye idi, ceddi ismidir.

أُمُّ خَشَّافٍ [ummu ḫaşşāf] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Dāhiye ve āfetin künyesidir.

اَلْخُشُوفُ [el-ḫuşūf] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) ve

اَلْخَشَفَانُ [el-ḫaşefān] (fetehātla) Seyr ve seyāhat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَشَفَ الرَّجُلُ خُشُوفًا وَخَشَفَانًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ذَهَبَ فِي الْأَرْضِ Ve bir nesnenin içine girmek maʿnāsınadır; yukālu: خَشَفَ فِي الشَّيْءِ إِذَا دَخَلَ فِيهِ Ve su donup buz olmak maʿnāsınadır;

yukālu: خَشَفَ الْمَاءُ إِذَا جَمَدَ Ve soğuk müştedd olmak maʿnāsınadır; yukālu: خَشَفَ الْبَرْدُ إِذَا اشْتَدَّ Ve bir kimse nābūd olup gitmek maʿnāsınadır; yukālu: خَشَفَ فُلَانٌ إِذَا تَغَيَّبَ Ve

خَشَفَانٌ [ḫaşefān] Gece vakti yürüyüp gezmek maʿnāsınadır; yukālu: خَشَفَ زَيْدٌ خَشَفَانًا إِذَا مَشَى بِاللَّيْلِ Ve gece gezmek ve yola gitmek husūsunda dilīr ve cesūr olmak yāhūd gecelerde durmayıp cevelān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَشَفَ الرَّجُلُ إِذَا كَانَ جَرِيئًا عَلَى السَّرَى أَوْ جَوَّالاً بِاللَّيْلِ

اَلْخَاشِفُ [el-ḫāşif] ve

اَلْخَشُوفُ [el-ḫaşūf] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

اَلْخَشِيفُ [el-ḫaşīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Dāʾimā seyr ve seyāhat eden adama denir. Ve bir nesneye sokulup giren şeyʾe denir. Ve

خُشُوفٌ [ḫuşūf] Geceler gezmek husūsunda dilīr ve cesūr olan yāhūd geceler aslā durmayıp gezer olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ خَشُوفٌ أَيْ جَرِيءٌ عَلَى السَّرَى أَوْ جَوَّالٌ بِاللَّيْلِ Ve

خَشِيفٌ [ḫaşīf] İri iri düşen kara denir; yukālu: ثَلْجٌ خَشِيفٌ أَيْ خَشِنٌ Ve gevşek buza denir; yukālu: جَمَدٌ خَشِيفٌ أَيْ رِخْوٌ Ve kurumuş zaʿferāna denir. Ve

خَاشِفٌ [ḫāşif] ve

خَشِيفٌ [ḫaşīf] ve

خَشُوفٌ [ḫaşūf] İşlek kılıca denir. Ve

خَشُوفٌ [ḫaşūf] Dāʾimā umūr ve mesālihe duhūl ve ihtilāt eden adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ خَشُوفٌ إِذَا كَانَ يَدْخُلُ فِي الْأُمُورِ

اَلْإِنْخِشَافُ [el-inḫişāf] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Bir nesne içre sokulmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْخَشَفَ فِي الشَّيْءِ إِذَا دَخَلَ فِيهِ

اَلْمِخْشَفُ [el-miḫşef] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Sokulgan şeyʾe denir; yukālu: هُوَ مِخْشَفٌ أَيْ دَخَّالٌ Ve arslana denir. Ve işlek kılavuza denir; yukālu: دَلِيلٌ مِخْشَفٌ أَيْ مَاضٍ Ve geceler gezmekte dilīr ve zehre-dār olan yāhūd geceler kirpi gibi cevvāl olan adama denir.

اَلْمَخْشَفُ [el-maḫşef] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) Buzluğa denir, yaḫ-dān maʿnāsına, gerek mevziʿ ve gerek kap olsun.

اَلْخَشَافَةُ [el-ḫaşāfet] (لَطَافَةٌ [leṭāfet] vezninde) Güzel üstādāne kılavuzluk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَشَفَ الْمِخْشَفُ بِالْقَوْمِ خَشَافَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا دَلَّ بِهِمْ

اَلتَّخْشِيفُ [et-taḫşīf] خَشَافَةٌ [ḫaşāfet] maʿnāsınadır; yukālu: خَشَّفَ بِهِمْ بِمَعْنَى خَشَفَ بِهِمْ

اَلْأَخْشَفُ [el-aḫşef] Şol insāna ve deveye denir ki bütün gövdesi kaplayı uyuz olmakla pīr-i nā-tüvān adam gibi yürür ola. Cemʿi خُشْفٌ [ḫuşf]tur ḫāʾnın zammıyla.

اَلْخَشَفُ [el-ḫaşef] (fethateynle) İnsānın yāhūd devenin bütün gövdesi kaplayı uyuz olmak maʿnāsınadır; yukālu: خَشِفَ الْبَعِيرُ خَشَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَمَّهُ الْجَرَبُ Ve

خَشَفٌ [ḫaşef] İri iri yağan kara denir. Ve gevşek buza denir, خَشِيفٌ [ḫaşīf] gibi; yukālu: ثَلْجٌ خَشَفٌ وَخَشِيفٌ أَيْ خَشِنٌ ve yukālu: جَمَدٌ خَشَفٌ وَخَشِيفٌ أَيْ رِخْوٌ

اَلْخَشْفُ [el-ḫaşf] (ḫāʾnın harekāt-ı selāsıyla) Anasının ilk yavrusu olan āhū-beççeye denir, ʿalā-kavlin henüz yürümeğe başlamış yavrusuna denir yāhūd şol āhūya denir ki evlādından nefret edip başkaca alarga olmuş ola. Cemʿi خِشَفَةٌ [ḫişefet]tir, قِرَدَةٌ [ḳiredet] vezninde. Müʾennesi خَشْفَةٌ [ḫaşfet]tir.

اَلْخُشُفُ [el-ḫuşef] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde)

Bu dahi yeşil sineğe denir.

اَلْخِشْفُ [el-Ḫişf] (ḫā'nın kesriyle) İbn Mālik eṭ-Ṭāʾī'dir.

اَلْأَخَاشِفُ [el-eḫāşif] Be-gāyet por ve pek ve muhkem arāzīye denir, niteki mühmele ile yumuşak arāzīye denir.

اَلْمُخْشِفُ [el-muḫşif] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Şol dişi geyiğe denir ki onun خَشْفٌ [ḫaşf] dedikleri veled-i mezkūru ola; yukālu: ظَبْيَةٌ مُخْشِفٌ إِذَا كَانَ لَهَا خَشْفٌ

اَلْمُخَاشَفَةُ [el-muḫāşefet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) ʿAhd ve peymānı bozmağa müsāraʿat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَاشَفَ فِي ذِمَّتِهِ إِذَا سَارَعَ إِلَى إِخْفَارِهَا Ve bütün gece gezip yürümek maʿnāsınadır; yukālu: خَاشَفَ الْإِبِلُ لَيْلَتَهُ إِذَا سَايَرَهَا Ve ok nişāna dokundukta çıtırdısı zuhūr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَاشَفَ السَّهْمُ إِذَا سُمِعَ لَهُ خَشْفَةٌ عِنْدَ الْإِصَابَةِ

[خ ص ف]

اَلْخَصْفُ [el-ḫaşf] (ḫā'nın fethi ve ṣād'ın sükūnuyla) ʿArablara mahsūs kat kat dikilmiş ayakkabıya denir, papuç ve kalevre dedikleri gibi; yukālu: جَاءَ وَفِي رِجْلِهِ خَصْفٌ أَيْ نَعْلٌ ذَاتُ الطِّرَاقِ Ve zikr olunan ayakkabının her katına خَصْفَةٌ [ḫaşfet] denir, تَمْرَةٌ [temret] vezninde; yukālu: خَصْفٌ لَهَا خَصْفَةٌ كَثِيرَةٌ أَيْ طِرَاقٌ Ve

خَصْفٌ [ḫaşf] Çarığa denir ki çobanlar giyerler, Fārisīde şemem derler. Ve

خَصْفٌ [ḫaşf] Masdar olur, ayakkabı dikmek maʿnāsınadır ki murād خَصْفَةٌ [ḫaşfet] vechiyle dikmektir; yukālu: خَصَفَ النَّعْلَ خَصْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا خَرَزَهَا Ve ağaç yapraklarını çıplak adam vücūduna zikr olunan papuç gibi kat kat tutunmak maʿnāsınadır; yukālu: خَصَفَ الْعُرْيَانُ الْوَرَقَ عَلَى بَدَنِهِ إِذَا أَلْزَقَهَا وَأَطْبَقَ عَلَيْهِ وَرَقَةً وَرَقَةً يَعْنِي لِيَسْتُرَ عَوْرَتَهُ Ve bihi fussire kavluhu taʿālā: ﴿وَطَفِقَا يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا مِنْ وَرَقِ الْجَنَّةِ﴾

Mütercim der ki baʿzı ehl-i tahkīk işbu āyet-i kerīme tefsīri zeylinde bir latīfe sebt eylemekle īrādı revā görüldi. Maʿlūm ola ki Hazret-i Ādem ve Ḥavvā şecere-i menhiyyeye takarrüb sebebiyle min-ciheti'l-bātın libās-ı takvādan mütecerrid olmalarıyla evrāktan libās-ı zāhir ile tesettüre muhtāc oldular. Ve bu cihetle evvel hirfet ve sınāʿat, setr-i ʿavret için hıyātat-ı rikāʿ sanʿatıdır. Pes Hazret-i Ebü'l-Beşer'den fukarāʾ evlādına yamalı sevb telebbüsü mīrās olmuştur. Ve meşāyıhın fukarā-i sālikīne ilbās-ı hırka ettiklerinin sırrı buradandır. Ve şecere-i menhiyye husūsunda ehl-i hakīkatin tansīsi üzere şecere-i mihnettir. Eğer murād-ı ilāhī ibtilā-yı Ādem olmasaydı, şecere-i mezbūre uzayıp dest-i Ādem ona vāsıl olamaz idi, niteki baʿde'z-zelle öylece oldu ve şeytān baʿde'z-zelle Hazret-i Ādem'e nümāyān oldukta "Yā şakī, bana edeceğini ettin!" diye şeytāna levm ve ʿitāb eylemekle şeytān cevābında إِنْ كُنْتُ شَيْطَانَكَ فَمَنْ كَانَ شَيْطَانِي dedi, fe-neʿūzu billāhi mine'l-iftitāni.

اَلْإِخْصَافُ [el-iḫṣāf] (hemzenin kesriyle) ve اَلْإِخْتِصَافُ [el-iḫtiṣāf] Bunlar da ʿuryān kimse bedenine kat kat yapraklar tutunmak maʿnāsınadır; yukālu: أَخْصَفَ الْعُرْيَانُ وَاخْتَصَفَ بِمَعْنَى خَصَفَ Ve

إِخْصَافٌ [iḫṣāf] Sürʿat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَخْصَفَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ

اَلْخِصَافُ [el-ḫişāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Nāka dokuz aylık köşek düşürmek maʿnāsınadır; yukālu: خَصَفَتِ النَّاقَةُ خِصَافًا إِذَا أَلْقَتْ وَلَدَهَا وَقَدْ بَلَغَ الشَّهْرَ التَّاسِعَ Ve

خِصَافٌ [Ḫişāf] Sumeyr b. Rebīʿa el-Bāhilī nām kimsenin bir şedīdü'ş-şekīme aygır atının ismidir. Ve minhu: "أَجْرَأُ مِنْ فَارِسِ خِصَافٍ" Ve Bekr b. Vāʾil kabīlesinden Ḫamel b. Zeyd b. ʿAvf nām kimsenin başka bir aygırı ismidir. Bir defʿa ümerā-yı ʿArabdan Munẕir b. İmruʾulḳays tarafına gelip mersūm aygırın zāt ve zamānı emīr-i merkūmun maʿlūmu olmakla dölünü almak için mezbūrdan taleb eyledikte dınnet eylemekle emīr-i merkūmun huzūrunda aygırı eneyip iğdiç eyledi. Bu cürʾetinden nāşī beyne'l-ʿArab خَاصِئُ خِصَافٍ ile mülakkab ve "أَجْرَأُ مِنْ خَاصِئِ خِصَافٍ" darb-ı mesel oldu. Ve ʿAbdulmelik b. Ḫişāf b. Aḫī Ḫaṣīf muhaddisīndendir.

اَلْخَصُوفُ [el-ḫaṣūf] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Şol nākaya denir ki çekildikten bir sene iki ay mürūrunda doğurur ola; yukālu: نَاقَةٌ خَصُوفٌ إِذَا كَانَتْ تُنْتَجُ بَعْدَ الْحَوْلِ مِنْ مَضْرِبِهَا لِشَهْرَيْنِ

اَلْخَصَفَةُ [el-ḫaṣafet] (fetehātla) Hurmā yaprağından işlenip içine hurmā kodukları sepete denir; yukālu: جَاءَ وَبِيَدِهِ خَصَفَةٌ أَيْ جُلَّةٌ مِنَ الْخُوصِ يُعْمَلُ لِلتَّمْرِ Ve pek yoğun beze denir; cemʿi خَصَفٌ [ḫaṣaf]tır fethateynle ve خِصَافٌ [ḫişāf]tır ḫā'nın kesriyle; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ خَصَفَةٌ أَيْ ثَوْبٌ غَلِيظٌ جِدًّا Ve

خَصَفَةُ [Ḫaṣafet] Esmādandır: Ḫaṣafe b. Ḳays b. ʿAylān bir cemāʿatin pederidir.

خَصْفَى[Ḫaṣafā] (جَمَزَى [cemezā] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

اَلْأَخْصَفُ [el-aḫṣaf] Böğürleri ak olan ata ve koyuna denir; yukālu: فَرَسٌ وَغَنَمٌ أَخْصَفُ أَيْ أَبْيَضُ الْخَاصِرَيْنِ Ve levni aklı karalı dağa denir. Kezālik aklı karalı alaca devekuşuna denir; yukālu: جَبَلٌ وَظَلِيمٌ أَخْصَفُ إِذَا كَانَ فِيهِ بَيَاضٌ وَسَوَادٌ Ve

أَخْصَفُ [Aḫṣaf] Bir mevziʿ adıdır.

اَلْخَصِيفَةُ [el-ḫaṣīfet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Şol alaya ve ʿaskere denir ki giyimleri ve silāhları cihetinden iki renkle müşāhede oluna; yukālu: كَتِيبَةٌ خَصِيفَةٌ أَيْ ذَاتُ لَوْنَيْنِ لَوْنِ الْحَدِيدِ وَغَيْرِهِ

اَلْخَصِيفُ [el-ḫaṣīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Küle denir, رَمَادٌ [remād] maʿnāsına. Ve kat kat dikilmiş papuca denir. Ve üzerine yoğurt dökülmüş tāze süte denir ki gölemez dedikleridir. Ve Ḫişāf ve Ḫaṣīf ibney ʿAbdurraḥmān muhaddislerdir.

اَلْخَصَّافُ [el-ḫaṣṣāf] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Yalancıya ıtlāk olunur, كَذَّابٌ [keẕẕāb] maʿnāsına. Ve papuççuya ve dikiciye denir; yukālu: هُوَ خَصَّافٌ أَيْ يَخْصِفُ النَّعْلَ Ve Şeyh Şurūṭī-yi Ḥanefī lakabıdır. Müʾellif burada yine garīb īcāz eylemiştir, zīrā hemān Şurūṭī vasfıyla iktifāʾ eylemiştir. Sebeb-i tavsīfi şeyh-i merkūm *Kitābu'ş-Şurūṭ* ismiyle müsemmā iki cildde bir kitāb teʾlīf eylemekle ona müsāmaha ve tahfīf vechiyle īmā eylemiştir. Kaldı ki şeyh-i merkūm Muhtedī-billāh-ı Halīfe vaktinde şeyhü'l-usūl ve'l-furūʿ fāzıl ve fāsıl idi, ismleri Aḥmed b. ʿÖmer ve ʿalā-kavlin Mihrān Ebū Bekr el-Ḫaṣṣāf'tır, *Kitābu Edebi'l-Ḳāḍī* ve *Kitābu'l-Veṣāyā* ve gayrühümā teʾlīfāt-ı kesīre-i makbūle sāhibi bir zāt-ı şerīf idi. İki yüz altmış bir tārīhinde Baġdād'da intikāl eyledi, rahimehullāhu taʿālā.

خَصَافِ [Ḫaṣāfi] (قَطَامِ [ḳaṭāmi] vezninde) Mālik b. ʿAmr el-Ġassānī nām kimsenin feresi ismidir. "أَجْرَأُ مِنْ فَارِسِ خَصَافِ" meseli bunun hakkında dahi darb olunur.

اَلْمَخْصُوفَةُ [el-maḫṣūfet] Şol şeyʾe denir ki aslā hark ve rahnesi olmayıp yalçın gibi düpdüz ola, ʿalā-kavlin aklı kara-

lı alaca nesneye denir. Teʾnīsi mevsūf iʿtibārıyladır; ve minhu yukālu: سَمَاءٌ مَخْصُوفَةٌ أَيْ مَلْسَاءُ خَلْقَاءُ أَوْ ذَاتُ لَوْنَيْنِ فِيهَا سَوَادٌ وَبَيَاضٌ

اَلْخُصْفَةُ [el-ḫuṣfet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Meşin ve sahtiyān makūlesinin dikişine ve derzine denir, خُرْزَةٌ [ḫurzet] maʿnāsına.

اَلتَّخْصِيفُ [et-taḫṣīf] Bed-hūy olmak ve bed-hūyluk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَصَّفَ الرَّجُلُ إِذَا سَاءَ خُلُقُهُ Ve beyhūde yere renc ve zahmete dürüşmek maʿnāsınadır; yukālu: خَصَّفَ فُلَانٌ إِذَا اجْتَهَدَ فِي التَّكَلُّفِ لِمَا لَيْسَ عِنْدَهُ Ve saç ve sakal bi's-seviyye kır olmak maʿnāsınadır; yukālu: خَصَّفَهُ الشَّيْبُ إِذَا اسْتَوَى هُوَ وَالسَّوَادُ

[خ ص ل ف]

اَلْخَصْلَفَةُ [el-ḫaṣlefet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Hurmā ağacının yemişi azca tutmak maʿnāsınadır. Ve bu İbn ʿAbbād'dan menkūldür, savāb olan ḍād-ı muʿceme ile olmaktır.

[خ ض ف]

اَلْخَضْفُ [el-ḫaḍf] (ḫā'nın fethi ve ḍād'ın sükūnuyla) ve

اَلْخُضَافُ [el-ḫuḍāf] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Zartalamak maʿnāsınadır; yukālu: خَضَفَ الْحِمَارُ خَضْفًا وَخُضَافًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ضَرَطَ Ve taʿām yemek maʿnāsınadır; yukālu: خَضَفَ الطَّعَامَ إِذَا أَكَلَهُ

خَضَافِ [ḫaḍāfi] (قَطَامِ [ḳaṭāmi] vezninde) Cevherī vehminden nāşī bir aygırın ismi olmak üzere sebt ve "أَجْرَأُ مِنْ فَارِسِ خَضَافِ" meseliyle takrīn eylemiştir, savāb olan ṣād-ı mühmele ile olmaktır, niteki zikr olundu. Şārih der ki Cevherī bunu ṣād-ı mühmele ile sebt edip ve ḍād-ı muʿceme ile ضَرَطَ maʿnāsına resm eylemekle Cevherī'ye iftirā olunmuştur.

اَلْخَيْضَفُ [el-ḫayḍaf] (هَيْكَلٌ [heykel] veznin-de) ve

اَلْخَضُوفُ [el-ḫaḍūf] (صَبُورٌ [ṣabūr] veznin-de) Osurgan adama denir, ضَرُوطٌ [ḍarūṭ] maʿnāsına.

اَلْخَضَفُ [el-ḫaḍaf] (fethateynle) Hurde ka-vunlara, ʿalā-kavlin büyüklerine denir.

اَلْأَخْضَفُ [el-aḫḍaf] (أَحْمَرُ [aḥmer] veznin-de) Yılana denir, حَيَّةٌ [ḥayyet] maʿnāsına.

اَلْمُخْضِفَةُ [el-muḫḍifet] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) Bādeye denir, خَمْرٌ [ḫamr] maʿnāsına, zīrā şāribin ʿaklını gidermekle tervīh eder.

[خ ض ر ف]

اَلْخَضْرَفَةُ [el-ḫaḍrafet] Karı kısmı pek ko-cayıp derileri sölpük ve sarkık olmak maʿnāsınadır; yukālu: خَضْرَفَتِ الْعَجُوزُ إِذَا هَرِمَتْ وَفَضُلَ جِلْدُهَا

اَلْخَنْضَرِفُ [el-ḫanḍarif] (جَنْبَلِقٌ [cenbelik] vezninde) Memeleri tulum tarzında büyük olan iri ve şişman karıya denir.

[خ ض ل ف]

اَلْخِضْلَافُ [el-ḫiḍlāf] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] vez-ninde) مُقْلٌ [muḳl] ağacına denir.

اَلْخَضْلَفَةُ [el-ḫaḍlefet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Hurmā ağacının yemişi azca tutmak maʿnāsınadır; yukālu: خَضْلَفَتِ النَّخْلَةُ إِذَا خَفَّ حَمْلُهَا

[خ ط ر ف]

اَلْخَطْرَفَةُ [el-ḫaṭrafet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vez-ninde) Sürʿatle yürümek, ʿalā-kavlin ge-niş adımlamaktan iki adımı bir eylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَطْرَفَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ فِي مَشْيِهِ أَوْ جَعَلَ خَطْوَتَيْنِ خَطْوَةً مِنْ وَسَاعَتِهِ Ve kılıç-la vurmak maʿnāsınadır; yukālu: خَطْرَفَ فُلَانًا

بِالسَّيْفِ إِذَا ضَرَبَهُ بِهِ Ve karı kısmı yaşlılanmakla derisi sölpüyüp sarkmak maʿnāsınadır; yukālu: خَطْرَفَ جِلْدُ الْمَرْأَةِ إِذَا اسْتَرْخَى

اَلتَّخَطْرُفُ [et-teḫaṭruf] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) خَطْرَفَةٌ [ḫaṭrafet] ile maʿnā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: تَخَطْرَفَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى خَطْرَفَ

اَلْخِطْرِيفُ [el-ḫiṭrīf] (قِنْدِيلٌ [ḳindīl] vezninde) Cüst ve çālāk adama denir; yukālu: رَجُلٌ خِطْرِيفٌ أَيْ سَرِيعٌ

اَلْخُطْرُوفُ [el-ḫuṭrūf] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Pek revende deveye denir ki boynunu sündürerek su gibi akıp gider. Ve adımları seyrek olan deveye denir.

اَلْمُتَخَطْرِفُ [el-muteḫaṭrif] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Hulku vāsiʿ, mütehammil ve deryā-dil kerīm ve civān-merd ve nāzükmeşreb adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُتَخَطْرِفٌ أَيِ الْوَاسِعُ الْخُلُقِ الرَّحْبُ الذِّرَاعِ

[خ ن ظ ر ف]

اَلْخَنْظَرِفُ [el-ḫanẓarif] (خَنْضَرِفٌ [ḫanḍarif] vezninde) Pek yaşlı kocakarıya denir. Bunu ehl-i lügat ẓā-yı muʿceme ile resm eylediler. Ve ʿinde'l-baʿz savāb olan mühmele ile olmaktır yāhūd mādde-i mezbūrenin ihmālle olanlarının mecmūʿunda iʿcāmla da lügattır.

[خ ط ف]

اَلْخَطْفُ [el-ḫaṭf] (ḫā'nın fethi ve ṭā'nın sükūnuyla) Kapmak maʿnāsınadır; yukālu: خَطِفَ الشَّيْءَ خَطْفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَيُقَالُ خَطِفَ مِنَ الثَّانِي أَوْ هَذِهِ قَلِيلَةٌ أَوْ رَدِيئَةٌ إِذَا اسْتَلَبَهُ Yaʿnī bāb-ı sānīden vürūdu ʿinde'l-baʿz kalīl yāhūd lügat-ı merdūdedir. Ve

خَطْفٌ [ḫaṭf] Şimşeğin yalabıması gözü çalıp kamaştırmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: خَطِفَ الْبَرْقُ الْبَصَرَ إِذَا ذَهَبَ بِهِ Ve uğurlayın söz dinlemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: خَطِفَ الشَّيْطَانُ السَّمْعَ إِذَا اسْتَرَقَّهُ

اَلْإِخْتِطَافُ [el-iḫtiṭāf] خَطْفٌ [ḫaṭf] maʿnāsınadır; yukālu: إِخْتَطَفَهُ بِمَعْنَى خَطِفَهُ

خَاطِفُ ظِلِّهِ [ḫāṭifu ẓillihi] Gölgesini kapıcı demektir. Bu münāsebetle bir kuşa ıtlāk olundu ki kaçan suda gölgesini gördükte kapmağa kasd ve hücūm eder. Ve

خَاطِفٌ [ḫāṭif] Sibāʿdan kurda ıtlāk olunur.

اَلْخَطْفَةُ [el-ḫaṭfet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Yırtıcı cānver kaptığı ʿuzva denir, ʿalākavlin onu bir adam bir zinde hayvānın aʿzāsından katʿ eylemiş ola.

خَطَفَى [Ḫaṭafā] (جَمَزَى [cemezā] vezninde) Cerīr nām şāʿirin ceddi Ḫuẕeyfe'nin lakabıdır. Ve

خَطَفَى [ḫaṭafā] Tīz tīz yürümeğe denir; خَيْطَفَى [ḫayṭafā] dahi denir ḫā'nın fethi ve kasr ile; yukālu: يَمْشِي الْخَطَفَى وَالْخَيْطَفَى أَيْ سَرِيعًا

اَلْخَيْطَفُ [el-ḫayṭaf] (هَيْكَلٌ [heykel] vezninde) Revende deveye denir; yukālu: جَمَلٌ خَيْطَفٌ أَيْ سَرِيعُ الْمَشْيِ

اَلْخَطَفَانُ [el-ḫaṭafān] (fetehātla) Sürʿatle yürümek maʿnāsınadır; yukālu: خَطِفَ الْبَعِيرُ وَخَطَفَ خَطَفَانًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّانِي إِذَا مَشَى سَرِيعًا

اَلْخَاطُوفُ [el-ḫāṭūf] Ekin orağına şebīh bir nesnedir ki onu āhū tuzağına bend edip onunla āhū sayd ve ihtitāf ederler.

اَلْخَطِيفَةُ [el-ḫaṭīfet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Süt bulamacına denir ki sütün üzerine un ekip tabh ederler, baʿdehu kaşıkla إِخْتِطَافٌ [iḫtiṭāf] ederler.

اَلْخُطَّافُ [el-ḫuṭṭāf] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Kırlangıç kuşuna denir. Ve şol eğri çengel tarzında demire denir ki makaranın iki cānibinde olur; makara oku dedikleri

arkuru demir onların üzerinde deverān ederler. Ve ʿinde'l-baʿz mutlakan o güne eğrice demir nesneye ıtlāk olunur ki çengel olacaktır. Ve bir feres adıdır.

اَلْخَطَّافُ [el-Ḫaṭṭāf] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Bir feres adıdır.

أَخْطَفُ الْحَشَى [aḫṭafu'l-ḥaşā] (hemzenin fethiyle) ve

مَخْطُوفُ الْحَشَى [maḫṭūfu'l-ḥaşā] İnce belli adama ıtlāk olunur; yukālu: شَابٌّ أَخْطَفُ الْحَشَى وَمَخْطُوفُهُ أَيْ ضَامِرُهُ Ve

مَخْطُوفٌ [maḫṭūf] Şol deveye denir ki ona خُطَّافٌ [ḫuṭṭāf] dedikleri zikr olunan demir sūretinde damga vurulmuş ola.

مُخْطَفُ الْبَطْنِ [muḫṭafu'l-baṭn] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) İnce be yastım karınlı insān ve hayvāna denir; yukālu: بَعِيرٌ مُخْطَفُ الْبَطْنِ أَيْ مُنْطَوِيهِ

خَطَافِ [Ḫaṭāfi] (قَطَامِ [ḳaṭāmi] vezninde) Bir yastım bayırın ismidir. Ve bir kancık kelbin adıdır.

اَلْخُطْفُ [el-ḫuṭf] (ḫā'nın zammıyla) Zikr olunan خَطْفٌ [ḫaṭf] maʿnāsından veإِخْطَافٌ [iḫṭāf] maʿnāsından ismdir, kapmağa ve kapılmağa denir; ve minhu yukālu: "مَا مِنْ مَرَضٍ إِلاَّ وَلَهُ خُطْفٌ" Yaʿnī "Sıhhat ve dermānın kapıp koparmadığı dert ve ʿillet yoktur ki mecmūʿu da bir takrīble ʿāfiyet bulur" demekten kināyedir.

اَلْإِخْطَافُ [el-iḫṭāf] (hemzenin kesriyle) Mahmūmu hummā salıvermek maʿnāsınadır; yukālu: أَخْطَفَتْهُ الْحُمَّى إِذَا أَقْلَعَتْ عَنْهُ Ve nişāneden hatā eylemek maʿnāsınadır; yukālu:أَخْطَفَ الرَّمِيَّةَ إِذَا أَخْطَأَهَا

[خ ف ف]

اَلْخُفُّ [el-ḫuff] (ḫā'nın zammı ve fā'nın teşdīdiyle) Devenin tabanı derisinin biriktiği yere denir ki bakanak taʿbīr olunur; at ve katır kısmının حَافِرٌ [ḥāfir]i menzilindedir. Ve bunlar cüzʾ-i aʿzam olmakla vücūdlarından kināye olunur; yukālu:مَا لَهُ خُفٌّ وَلاَ حَافِرٌ Ve gāh olur ki خُفٌّ [ḫuff] devekuşunun tırnağında dahi istiʿmāl olunur, ʿalā-kavlin deve ile devekuşuna mahsūstur. Cemʿi أَخْفَافٌ [aḫfāf] gelir. Ve

خُفٌّ [ḫuff] İnsānın ayağına giydiği çizmeye ve mest ve edik ve çedik ve tomak makūlesi ayakkabıya denir ki üzerine mesh mümkin ola, Fārisīde müze denir; cemʿi خِفَافٌ [ḫifāf] gelir. Bir kat olmakla hiffetinden nāşī ıtlāk olundu. Bunun üzerinden giyilen ayakkabıya جُرْمُوقٌ [curmūḳ] denir ki ser-müze muʿarrebidir, hālen bizim mest üzerinden giydiğimiz çizme جُرْمُوقٌ [curmūḳ]tur. Ve çizme ser-müze muharrefi olmak gālibdir, inşāʾallāhجُرْمُوقٌ [curmūḳ] māddesinde ziyādece tafsīl olunur. Ve minhu'l-meselu: "رَجَعَ بِخُفَّيْ حُنَيْنٍ" Aslı budur ki Ḥīre'de bir çizmeci var idi. Bir aʿrābī gelip bir çift çizme iştirā sadedinde olmakla bir takrīb Ḥuneyn'i igzāb eyledi. Ve Ḥuneyn zātında mütehevvir ve bed-dil şahs olmakla aʿrābīyi savdıktan sonra o çizmeleri alıp aʿrābīnin güzergāhında birini yol üzere, dīgerini bir mīl kadar meydānlı yine yol üzere ilkā eyleyip ve kendisi bir kemīn-gāhta ihtifā eyledi. Bir iki sāʿat mürūrunda aʿrābī devesine binmiş zuhūr eyledi. Evvelki çizmenin yanına geldikte dikkat edip işbu çizme Ḥuneyn'den iştirā edeceğim çizmeye pek müşābih ve belki ʿaynı gibi bir maʿnādır, kāşkī tāk-ı dīgeri dahi olaydı, nüzūl ve ahz ederdim diye mırıldanarak mürūr eyledi. Bir mikdār gittikten sonra o tāk-ı dīgere de tesādüf eyledikte evvel-

kisini almadığına nādim olmakla billāhi ganīmettir deyip hemān deveden nüzūl ve evvelki çizmeye doğru şitāb eyledi. O hılālde Ḥuneyn kemīnden hayye gibi hurūc ve deveye rükūb edip hemān bir tarafa ılgar ve gaybūbet eyledi. Bīçāre aʿrābī çizmeyi alıp geldikte deveden ve hamūlesinden katʿā eser ve nişān bulmayıp beri öte bir zamān pūyān olup ʿākıbet haybet ve hırmānla obası tarafına ʿazīmet eyledi. Vusūlünde مَاذَا جِئْتَ بِهِ مِنْ سَفَرِكَ diye pürsān olanlara جِئْتُكُمْ بِخُفَّيْ حُنَيْنٍ diye cevāb vermekle beyne'l-ʿArab رَجَعَ بِخُفَّيْ حُنَيْنٍ darb-ı mesel oldu. Bir hācet ve matlabdan yeʾs ve hırmānla mürācaʿat olundukta īrād olunur. İbnu's-Sikkīt dedi ki Ḥuneyn nām bir tünd ve şedīd kimse var idi. Esed b. Hāşim b. ʿAbdumenāf oğlu olmak iddiʿāsında olmakla bir gün ayağına bir çift kırmızı çizme giyip ʿAbdulmuṭṭalib cenāblarına gelip يَا عَمُّ أَنَا ابْنُ أَسَدِ بْنِ هَاشِمٍ dedikte, ʿAbdulmuṭṭalib لاَ وَثِيَابِ أَبِي هَاشِمٍ مَا أَعْرِفُ شَمَائِلَ هَاشِمٍ فِيكَ diye nisbetini inkār eyledi. Pes merdūd olup yeʾs ve haybetle rücūʿ eylemekle halk onun hakkında رَجَعَ بِخُفَّيْهِ حُنَيْنٌ demeleriyle giderek mesel oldu. Ve

خُفٌّ [ḫuff] Arz-ı galīzaya denir; tekūlu: نَزَلْنَا فِي خُفٍّ مِنَ الْأَرْضِ أَيِ الْغَلِيظَةِ مِنْهَا Ve insānın tabanına denir; yukālu: إِشْتَكَى خُفَّهُ وَهُوَ مَا أَصَابَ الْأَرْضَ مِنْ بَاطِنِ قَدَمِهِ Ve erkek koca deveye denir.

اَلتَّخَفُّفُ [et-teḫaffuf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] veznin-de) Bir adam ayağınaخُفٌّ [ḫuff] giyinmek maʿnāsınadır; yukālu:تَخَفَّفَ الرَّجُلُ إِذَا لَبِسَ الْخُفَّ

اَلْخَفِيفُ [el-ḫafīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Yeyni nesneye denir; yukālu: وَزْنٌ خَفِيفٌ ضِدُّ ثَقِيلٍ Ve

خَفِيفٌ [ḫafīf] Ebhur-i ʿarūziyyeden bir bahrin ismidir ki vezni altı kerre فَاعِلاَتُنْ مُسْتَفْعِلُنْ فَاعِلاَتُنْ dür.

اَلْخِفُّ [el-ḫiff] (ḫā'nın kesriyle) خَفِيفٌ [ḫafīf] maʿnāsınadır; yukālu: شَيْءٌ خِفٌّ أَيْ خَفِيفٌ Ve azca cemāʿate ıtlāk olunur; yukālu: جَاءَ خِفٌّ مِنَ النَّاسِ أَيْ جَمَاعَةٌ قَلِيلَةٌ

اَلْخُفَافُ [el-ḫufāf] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) خَفِيفٌ [ḫafīf] maʿnāsınadır, lākin muktezāyı sīga pek hafīf olmaktır.

اَلْخِفُّ [el-ḫiff] ve

اَلْخِفَّةُ [el-ḫiffet] (ḫā'ların kesriyle ve fethiyle) Bir nesne yeyni olmak maʿnāsınadır; yukālu: خَفَّ الشَّيْءُ خِفًّا وَخِفَّةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي ضِدُّ ثَقُلَ وَيُقَالُ تَخَوُّفًا وَهَذَا مِنْ غَيْرِ تَخَوُّفٌ İşbu «خ،و،ف» لَفْظِهِ وَمَوْضِعُ ذِكْرِهِ فِي فَصْلِ ki "خ،ف،ف" bābından gayr-i kıyās üzere vārid olmuştur, yeyni olmak maʿnāsınadır; zāhirine nazaran mevziʿ-i zikri "خ،و،ف" māddesidir. Ve

خِفٌّ [ḫiff] Ve

خِفَّةٌ [ḫiffet] Dişi hayvān erkeğine rām olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: خَفَّتِ الْأُنْثُ لِعَيْرِهَا إِذَا أَطَاعَتْهُ Ve

خَفٌّ [ḫaff] (ḫā'nın fethiyle) Dişi sırtlan ürümek maʿnāsınadır; yukālu: خَفَّتِ الضَّبُعُ خَفًّا إِذَا صَاحَتْ Ve

خِفٌّ [ḫiff] ve

خِفَّةٌ [ḫiffet] ve

خُفُوفٌ [ḫufūf] ʿAcele ve sürʿatle göçmek maʿnāsınadır; yukālu: خَفَّ الْقَوْمُ إِذَا ارْتَحَلُوا مُسْرِعِينَ

خُفَافٌ [Ḫufāf] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Esmādandır: Ḫufāf b. Nudbe ve Ḫufāf b. Īmāʾ ve Ḫufāf b. Naḍle ashābdandır.

خَفَّانُ [Ḫaffān] (عَفَّانُ [ʿaffān] vezninde) Kūfe kurbünde bir arslanlık adıdır.

اَلْخَفُّوفُ [el-ḫaffūf] (تَنُّورٌ [tennūr] vezninde) Dişi sırtlana denir.

اَلْخَفْخَافَةُ [el-ḫafḫāfet] (ثَرْثَارَةٌ [serṣāret] vezninde) Sözü genzinden söyler olan ʿavrete denir ki harfleri güyā ki burnu deliklerinden ihrāc eder; yukālu: إِمْرَأَةٌ خَفْخَافَةٌ إِذَا كَانَتْ كَأَنَّ صَوْتَهَا يَخْرُجُ مِنْ مَنْخِرَيْهَا

اَلْخُفْخُوفُ [el-ḫufḫūf] (ḫā'nın zammıyla) Bir kuş adıdır ki dāʾimā kanatlarını birbirine çalıp aslā boş durmaz.

اَلْخَفَاخِفُ [el-ḫafāḫif] Ürüyüp ulumaları kesīr olan sırtlanlara denir; müfredi خَفْخَافٌ [ḫafḫāf]tır; yukālu: ضِبْعَانٌ خَفَاخِفُ أَيْ كَثِيرُو الصَّوْتِ

اَلْإِخْفَافُ [el-iḫfāf] (hemzenin kesriyle) Bir adam sebük-bār olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَخَفَّ الرَّجُلُ إِذَا خَفَّتْ حَالُهُ Ve bir adamın davarının yükü yeyni olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَخَفَّ الْقَوْمُ إِذَا صَارَتْ لَهُمْ دَوَابٌّ خِفَافٌ Gerçi şārihin beyānı üzere terceme olundu, lākin davarının ayağı çabuk olmak yaʿnī çabuk davar sāhibi olmak maʿnāsı aglebdir. Ve

إِخْفَافٌ [iḫfāf] Bir adamın temkīn ve vakārını izāle ile tayş ve hiffet üzere hareket ettirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَخَفَّ فُلاَنًا إِذَا أَزَالَ حِلْمَهُ وَحَمَلَهُ عَلَى الْخِفَّةِ

اَلتَّخْفِيفُ [et-taḫfīf] Bir ağır nesneyi yeyniletmek maʿnāsınadır; yukālu: خَفَّفَهُ ضِدُّ ثَقَّلَهُ

اَلْخَفْخَفَةُ [el-ḫafḫafet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Sırtlan ve köpek kısmı nesne ekl ederken zuhūr eden savtlarından hikāyedir ki hafıl hafıl taʿbīr olunur. Bu maʿnāda masdar olur; yukālu: خَفْخَفَتِ الضِّبَاعُ وَالْكِلاَبُ عِنْدَ الْأَكْلِ إِذَا صَاتَتْ Ve yeni gömlek ve kaftan makūlesini oynatıp kığıştatmak maʿnāsınadır; yukālu: خَفْخَفَ الْقَمِيصَ الْجَدِيدَ إِذَا حَرَّكَهُ وَأَصَاتَهُ

اَلْإِسْتِخْفَافُ [el-istiḫfāf] Bir nesneyi yeyni ʿadd eylemek maʿnāsınadır ki yeynisenmek taʿbīr olunur; yukālu: إِسْتَخَفَّهُ ضِدُّ اسْتَثْقَلَهُ Ve bir adamın fikr ve endīşesini savāb ve musīb ʿadd etmeyip reʾyini cehl ve hiffete haml eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَخَفَّ فُلاَنًا عَنْ رَأْيِهِ إِذَا حَمَلَهُ عَلَى الْجَهْلِ وَالْخِفَّةِ وَأَزَالَهُ عَمَّا كَانَ عَلَيْهِ مِنَ الصَّوَابِ

اَلتَّخَافُّ [et-teḫāff] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Yeynileşmek maʿnāsınadır; yukālu: تَخَافَّ ضِدُّ تَثَاقَلَ

[خ ل ف]

خَلْفٌ [ḫalf] (harf-i taʿrīfsiz ḫā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla yāhūd harf-i taʿrīfle) Cihāt-ı sitt aksāmındandır, art tarafa denir ki قُدَّامٌ [ḳuddām] mukābilidir; yukālu: جَلَسَ خَلْفَهُ وَهُوَ نَقِيضُ قُدَّامَهُ Ve bir karndan sonra gelen karna ıtlāk olunur, gerek vāhid ve gerek cemāʿat olsun; yukālu: هُوَ خَلْفُ سُوءٍ وَهُؤُلاَءِ خَلْفُ سُوءٍ Ve yaramaz ve kemter söze ıtlāk olunur; ve minhu: سَكَتَ أَلْفًا نَطَقَ خَلْفًا Ve kuyudan su çekmek maʿnāsına masdar olur; yukālu: خَلَفَ الرَّجُلُ خَلْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا اسْتَقَى Ve

خَلْفٌ [ḫalf] Baltanın ağzına yāhūd başına denir; yukālu: ضَرَبَهُ بِخَلْفِ الْفَأْسِ أَيْ بِحَدِّهِ أَوْ رَأْسِهِ Ve aslā bir kimseye hayr ve menfaʿati olmayan adama denir; yukālu: رَجُلٌ خَلْفٌ أَيْ لاَ خَيْرَ فِيهِ Ve kabīleden giden obaya denir. Ve gitmeyip yerinden kalan obaya denmekle zıdd olur; cemʿi خُلُوفٌ [ḫulūf] gelir ḫā'nın zammıyla; yukālu: هُوَ خَلْفٌ مِنْهُمْ وَهُمْ خُلُوفٌ أَيِ الَّذِينَ ذَهَبُوا مِنَ الْحَيِّ وَكَذَا مَنْ حَضَرَ مِنْهُمْ Ve büyük baltaya ve nacağa, ʿalā-kavlin bir başlı baltaya denir. Ve usturanın ba-

şına denir. Ve nesl ve zürriyyete denir; yukālu: لَهُ خَلْفٌ كَثِيرٌ أَيْ نَسْلٌ Ve yanda olan eyegülerin en kısasına denir ki öksüzce eyegü taʿbīr olunur; bunun da cemʿi خُلُوفٌ [ḫulūf] gelir. Ve hurmā serip kurutacak yere denir, مِرْبَدٌ [mirbed] maʿnāsınadır, ʿalā-kavlin obanın ensesinde olanına denir. Ve arkaya ıtlāk olunur; yukālu: ضَرَبَهُ خَلْفَهُ أَيْ ظَهْرَهُ Ve eski kırbaya ve tuluma denir. Ve sonra ve baʿd maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: لَبِثَ خَلْفَهُ أَيْ بَعْدَهُ Ve ʿıvaz vermek maʿnāsına müstaʿmeldir, kemā se-yuzkeru. Ve bir kimseyi ardından tutmak maʿnāsınadır; yukālu: خَلَفَهُ إِذَا أَخَذَهُ مِنْ خَلْفِهِ Ve birinin makāmına خَلِيفَةٌ [ḫalīfet] olmak maʿnāsınadır; ve minhu yukālu: خَلَفَ اللهُ عَلَيْكَ أَيْ كَانَ اللهُ خَلِيفَةً مَنْ فَقَدْتَهُ عَلَيْكَ Şārih der ki eğer mefkūd olandan ʿıvaz mümkin ise mezīdden أَخْلَفَ اللهُ عَلَيْكَ denir, meselā veledi vefāt eden kimseye böyle denir. Ve eğer ʿıvaz mümkin değil ise vefāt-ı peder gibi sülāsīden خَلَفَ اللهُ عَلَيْكَ denir. İntehā. Ve

خَلْفٌ [ḫalf] Çadırın ardına direk komak maʿnāsınadır; yukālu: خَلَفَ بَيْتَهُ إِذَا جَعَلَ لَهُ عَمُودًا فِي مُؤَخَّرِهِ Ve bir kimseden sonraya kalmak yāhūd ona cā-nişīn olmak maʿnāsınadır; yukālu: خَلَفَ أَبَاهُ إِذَا صَارَ خَلْفَهُ أَوْ مَكَانَهُ Ve yırtık sevbi yamayıp ıslāh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَلَفَ الثَّوْبَ إِذَا أَصْلَحَهُ Ve geriye kalmak maʿnāsınadır; yukālu: خَلَفَ عَنْ أَصْحَابِهِ إِذَا تَخَلَّفَ

اَلْخِلْفُ [el-ḫilf] (ḫā'nın kesriyle) Muhtelif olan şeyʾe denir. Birbirine muhtelif olan iki şeyʾe خِلْفَانِ [ḫilfān] denir, meselā kuyudan kovanın biri suʿūd ve biri nüzūl eylese ehadühümā āhere nisbetle خِلْفٌ [ḫilf]tir, خِلْفَةٌ [ḫilfet] dahi denir. Ve

خِلْفٌ [ḫilf] Önegü kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ خِلْفٌ أَيْ لَجُوجٌ Ve إِخْلَافٌ [iḫlāf] lafzından ism olur ki kuyudan su çekmeğe denir. Ve yaz mevsiminde biten çayıra ve otluğa denir. Ve bedende karna doğru gelen hurde eyegülere denir. Ve nākanın memesi emciğine yāhūd ucuna ki düğmesi olacaktır, ʿalā-kavlin enseye gelen emciğine denir. Ve ʿinde'l-baʿz خِلْفٌ [ḫilf] nākanın memesine mahsūstur, niteki koyunun memesine ضَرْعٌ [ḍarʿ] hāstır. Ve hayvān bir sene erkek ve bir sene dişi doğursa o yavruların her birine خِلْفٌ [ḫilf] ve ikisine خِلْفَيْنِ [ḫilfeyn] denir; yukālu: وَلَدَتِ الشَّاةُ خِلْفَيْنِ إِذَا وَلَدَتْ سَنَةً ذَكَرًا وَسَنَةً أُنْثَى

ذَاتُ خِلْفَيْنِ [ẕātu ḫilfeyn] (ḫā'nın kesri ve fethiyle) İki başlı yā iki ağızlı baltaya denir. Cemʿi ذَوَاتُ الْخِلْفَيْنِ [ẕevātu'l-ḫilfeyn] dir.

اَلْخِلْفَةُ [el-ḫilfet] (ḫā'nın kesriyle) Bu dahi muhtelif olan şeyʾe denir; خِلْفٌ [ḫilf] gibi. Ve kuyudan su çekmek maʿnāsına olan إِخْلَافٌ [iḫlāf]tan ism olur ki su çekmeğe denir. Ve إِخْتِلَافٌ [iḫtilāf]tan ism olur ki إِتِّفَاقٌ [ittifāḳ] mukābilidir, ʿalā-kavlin tereddüd maʿnāsına olan إِخْتِلَافٌ [iḫtilāf] tan ism olur ki biri gidip ve biri gelmekten ʿibārettir. Ve ʿıvaz ve bedel maʿnāsına müstaʿmeldir; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ خِلْفَةً﴾ أَيْ هَذَا خَلْفٌ مِنْ هَذَا أَيْ عِوَضٌ أَوْ هَذَا يَأْتِي خَلْفَ هَذَا أَوْ مَعْنَاهُ مَنْ فَاتَهُ أَمْرٌ بِاللَّيْلِ أَدْرَكَهُ بِالنَّهَارِ أَوْ بِالْعَكْسِ Ve

خِلْفَةٌ [ḫilfet] Yırtığa vurulmuş yamaya denir. Ve yaz mevsiminde nābit çayıra denir ki bahārīsi kuruduktan sonra nābit olur. Ve tohumdan hāsıl olan ekine denir, buğday ve arpa gibi tohumdan istihlāf olunduğu için. Ve vahşī cānverin beri öte

gelip gitmelerine denir. Ve dābbe üzere rākibin ense tarafından taʿlīk olunan terki makūlesine denir. Ve soğuk ibtidāsında ağaçtan tekrār yarıp görünen çiçek ve yemiş makūlesi nesneye denir, ʿalā-kavlin ağacın meyvesi bir defʿa savulduktan sonra tekrār zuhūr eden meyveye denir yāhūd yaprak ardınca biten yaprağa denir. Ve asmanın üzümü renklendikten sonra zuhūr eden nefriyye dedikleri üzüm sonuna denir ki üzüm kesiminde o henüz koruk olmakla bir müddet mürūrunda keserler. Kezālik bu resme olan sāʾir yemişlere ıtlāk olunur, ʿalā-kavlin asma mukaddem üzüm verdikten sonra müceddeden koruk vermeğe ve o koruğa da ıtlāk olunur. Ve

خِلْفَةٌ [ḫilfet]مُخَالَفَةٌ [muḫālefet]ten ism olur ki iki adam birbiriyle mubāsara yaʿnī ehadühümā āherin gaybeti hengāmında kāʾim-i makāmı olup umūr-ı beytini rüʾyet eden kimseden ʿibārettir. Ve levn ve heyʾette birbirine muhtelif olan dābbelere denir. Ve baʿde't-taʿām dişlerin aralıklarında kalan taʿām bakiyyesine denir. Ve miʿde fesādına denir; yukālu: إِشْتَكَى الْخِلْفَةَ أَيِ الْهَيْضَةَ Ve bir vaktten sonra gelen vakte denir. Ve bir nebāt ardınca biten nebāta denir, ʿalā-kavlin yağmursuz hemān gece evāhirinin yaʿnī seher vaktinin serinliğiyle biten nebāta denir. Ve muhtelif olan cemāʿat-i insānīye denir, gerek zāhiren ve gerek reʾy ve tebdīr cihetiyle olsun. Ve مُخَالَفَةٌ [muḫālefet] ve مُضَادَّةٌ [muḍāddet] maʿnāsına ism olur; bunda ḫā'nın zammıyla da zebān-zededir; yukālu: بَيْنَهُمَا خِلْفَةٌ أَيْ مُخَالَفَةٌ Ve birbirine benzemeyen kimselerin her birine denir; yukālu: لَهُ وَلَدَانِ أَوْ عَبْدَانِ أَوْ أَمَتَانِ خِلْفَتَانِ وَخِلْفَانِ إِذَا كَانَ أَحَدُهُمَا مَثَلاً طَوِيلاً وَالْآخَرُ قَصِيرًا أَوْ أَحَدُهُمَا أَبْيَضَ وَالْآخَرُ أَسْوَدَ Cemʿi أَخْلَافٌ [aḫlāf] gelir ve خِلَفَةٌ [ḫilefet] gelir, قِرَدَةٌ [kiredet] vezninde. Ve bir mahalde müctemiʿ olan iki levnin herbirine خِلْفَةٌ [ḫilfet] denir. Ve خِلْفَةُ الْإِبِلِ [ḫilfetu'l-ibil] deveyi akşam vakti halk sudān gittikten sonra suvarmağa denir; yukālu: يُورِدُ إِبِلَهُ خِلْفَةً وَهِيَ أَنْ يُورِدَهَا بِالْعَشِيِّ بَعْدَ مَا يَذْهَبُ النَّاسُ Ve su çekmeğe denir; tekūlu: مِنْ أَيْنَ خِلْفَتُكُمْ أَيْ مِنْ أَيْنَ تَسْتَقُونَ Ve ishālden nāşī memşāya çok tereddüd eylemeğe denir; yukālu: أَخَذَتْهُ خِلْفَةٌ إِذَا كَثُرَ تَرَدُّدُهُ إِلَى الْمُتَوَضَّإِ

اَلْخَلِفُ [el-ḫalif] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Gebe nākalara denir, مَخَاضٌ [meḫāḍ] maʿnāsına; müfredi خَلِفَةٌ [ḫalifet]tir. Şārih der ki baʿzılar ʿindinde خَلِفَةٌ [ḫalifet]in cemʿi min-gayri lafzihi مَخَاضٌ [meḫāḍ]dır, niteki نِسَاءٌ [nisāʾ] مَرْأَةٌ [merʾet]in cemʿidir ve baʿzen lafzından خَلِفَاتٌ [ḫalifāt] üzere cemʿlenir. Buna göre خَلِفٌ [ḫalif] cemʿ-i cinsi olur. İntehā.

اَلْخَلَفُ [el-ḫalef] (fethateynle) Pederinden sonra kalan veled-i sāliha denir. Eğer veled-i fāsid ise lām'ını iskān ile خَلْفٌ [ḫalf] denir. Ve gāh olur ki ehadühümā āherin makāmında istiʿmāl olunur; yukālu: هُوَ خَلَفُ صِدْقٍ مِنْ أَبِيهِ إِذَا قَامَ مَقَامَهُ ʿAlā-kavlin ikisi de müsāvīdir. İmām Leyṯ dedi ki lām'ın sükūnuyla خَلْفٌ [ḫalf] eşrār olan kāʾim-makāma ve خَلَفٌ [ḫalef] ahyārına mahsūstur ki fethateynledir; fe-yukālu: بَقِيَ مِنْهُ خَلَفٌ بِالْفَتْحَتَيْنِ أَيْ وَلَدٌ صَالِحٌ وَخَلْفٌ أَيْ شِرِّيرٌ Ve

خَلَفٌ [ḫalef] (fethateynle) İstihlāf olunmuş nesneye denir, kāʾim-makām ve ʿıvaz ve bedel ittihāz olunan nesne gibi; ve minhu tekūlu: أَعْطَاكَ اللهُ خَلَفًا عَنْ تَلَفٍ وَهُوَ مَا يُسْتَخْلَفُ مِنْ شَيْءٍ Ve

خَلَفٌ [ḫalef] أَخْلَفَ [aḫlef] lafzından masdar olur, bir adam solak olmak maʿnāsına;

yukālu: خَلِفَ الرَّجُلُ خَلَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ أَخْلَفَ أَيْ أَعْسَرَ Ve şaşı gözlü olmak maʿnāsına; yukālu: خَلِفَ فُلَانٌ إِذَا كَانَ أَخْلَفَ أَيْ أَحْوَلَ Ve dāʾimā sol yanı üzere yengeç gibi yanın yanın yürür gibi olmak maʿnāsınadır; yukālu: خَلِفَ الرَّجُلُ إِذَا كَانَ مُخَالِفًا عَسِرًا كَأَنَّهُ يَمْشِي عَلَى شِقٍّ Müʾellif maʿnāyı sālisi tekrār eylemiştir. Ve

خَلَفٌ [Ḫalef] Esmādandır: Ḫalef b. Eyyūb ve Ḫalef b. Temīm ve Ḫalef b. Ḫālid ve Ḫalef b. Ḫalīfe ve Ḫalef b. Sālim ve Ḫalef b. Mehdān ve Ḫalef b. Mūsā ve Ḫalef b. Hişām ve Ḫalef b. Muḥammed ve Ḫalef b. Mehrān muhaddislerdir. Ve Ebū Ḫalef iki nefer tābiʿīlerdir. Ve

خَلَفٌ [ḫalef] Nāka gebe olmak maʿnāsınadır; yukālu:خَلِفَتِ النَّاقَةُ خَلَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ خَلِفَةً أَيْ حَامِلاً

اَلْأَخْلَفُ [el-aḫlef] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Solak adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَخْلَفُ أَيْ أَعْسَرُ Ve şaşıya denir; yukālu: صَبِيٌّ أَخْلَفُ أَيْ أَحْوَلُ Ve dāʾimā sol yanı üzere yürür gibi o tarafa yamanarak yürüyen adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَخْلَفُ أَيْ مُخَالِفٌ عَسِرٌ كَأَنَّهُ يَمْشِي عَلَى شِقٍّ Ve ahmak ve bī-magz adama denir. Ve sel suyuna denir. Ve erkek yılana denir. Ve ʿaklı azca çalıksı adama denir.

خُلُفٌ [Ḫuluf] (zammeteynle) Yemen'de bir karye adıdır.

اَلْخُلْفُ [el-ḫulf] (ḫā'nın zammıyla) إِخْلَافٌ [iḫlāf]tan ismdir, emr-i müstakbel husūsunda olan kizb ve dürūga denir, niteki emr-i māzīde olana كَذِبٌ [keẕib] mahsūstur. Pes خُلْفٌ [ḫulf] bir nesneyi söyleyip fiʿle ihrāc eylememekten ʿibārettir. Ve baʿzılar ʿindinde خُلْفٌ [ḫulf] vaʿdeye mahsūs kizbe hāstır ki vaʿde vefā eylememekten ʿibārettir; yukālu: مَوْعِدُهُ كُلُّهُ خُلْفٌ أَيْ كَذِبٌ Ve خُلْفٌ [ḫulf] خَلِيفٌ [ḫalīf] lafzından cemʿdir, cemīʿ-i maʿānīsinde; kemā se-yuzkeru.

خُلَيْفٌ [Ḫuleyf] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esmādandır: Ḫuleyf b. ʿAḳabe tebeʿ-i tābiʿīnden rāvī-i ehādīstir.

اَلْخُلْفَةُ [el-ḫulfet] (ḫā'nın zammıyla) ʿAyb ve nakīsaya denir; yukālu: بِهِ خُلْفَةٌ أَيْ عَيْبٌ Ve humk ve belāhat maʿnāsınadır. Ve bunamağa denir; yukālu: بِهِ خُلْفَةٌ مِنَ الْهَرَمِ أَيْ عَتَهٌ Ve خِلَافٌ [ḫilāf] ve مُخَالَفَةٌ [muḫālefet] maʿnāsınadır; yukālu: بَيْنَهُمْ خُلْفَةٌ أَيْ خِلَافٌ وَمُخَالَفَةٌ Ve taʿām taʿmının baʿde'l-ekl damakta kalan taʿmı sonuna ve bakiyyesine denir; tekūlu: أَكَلْتُ الطَّعَامَ وَبَقِيَتْ خُلْفَةٌ مِنْهُ فِي فَمِي أَيْ آخِرُ طَعْمِهِ Cemʿi خُلَفٌ [ḫulef]tir, صُرَدٌ [ṣurad] vezninde.

اَلْخَلَافَةُ [el-ḫalāfet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Bu dahi humk ve belāhat maʿnāsınadır; yukālu:بِهِ خُلْفَةٌ وَخَلَافَةٌ أَيْ حُمْقٌ

اَلْخَلْفَةُ [el-ḫalfet] (ḫā'nın fethiyle) Maraz ve ʿilletten nāşī tabīʿatten taʿām iştihāsının zāʾil olmasına denir ki gönül taʿām istememekten ʿibārettir; tekūlu: بِي خَلْفَةٌ وَهِيَ ذَهَابُ شَهْوَةِ الطَّعَامِ مِنَ الْمَرَضِ Ve

خَلْفَةٌ [ḫalfet] Masdar olur, libāsın eski yerini çıkarıp yama vurmak maʿnāsınadır; yukālu: خَلَفَ الْقَمِيصَ خَلْفَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَخْرَجَ بَالِيَهُ وَلَفَقَهُ

اَلْمِخْلَافُ [el-miḫlāf] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Vaʿdinde pek خُلْفٌ [ḫulf] eden kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مِخْلَافٌ أَيْ كَثِيرُ الْإِخْلَافِ Ve

مِخْلَافٌ [miḫlāf] كُورَةٌ [küret] maʿnāsınadır ki eyālet ve kazā ve sancak olacaktır, Yemen ahālīsi her küre ve eyālete مِخْلَافٌ [miḫlāf] ve mecmūʿuna مَخَالِيفُ [meḫālīf] ıtlākı bu cihettendir, niteki ehl-i Şām جَنَدٌ

[cened] ile taʿbīr ederler, Cenedu Fīlesṭīn ve Cenedu Ḳinnesrīn gibi. Ve ehl-i ʿIrāḳ كُورَةٌ [kūret] ve ehl-i cibāl رُسْتَاقٌ [rustāḳ] ve ehl-i Fāris ḫurre ve ehl-i Ehvāz طَسُّوج [ṭassūc] ve bizim ıstılāhımızda kazāʾ ve sancak taʿbīr olunur.

اَلْخَالِفَةُ [el-ḫālifet] Kesīrü'l-hilāf adama denir; hāʾ mübālaga içindir; yukālu: رَجُلٌ خَالِفَةٌ أَيْ كَثِيرُ الْخِلَافِ Ve nās maʿnāsına müstaʿmeldir; ve minhu tekūlu: مَا أَدْرِي أَيُّ خَالِفَةٍ هُوَ وَيُقَالُ أَيُّ الْخَوَالِفِ هُوَ عَلَى صِيغَةِ الْجَمْعِ وَأَيُّ خَافِيَةٍ هُوَ أَيْ أَيُّ النَّاسِ Bunda خَالِفَةٌ [ḫālifet] lafzı munsarıf ve gayr-i munsarıf olur. İnsirāfı نَاسٌ [nās] irādesine mebnī ve ʿadem-i insirāfı teʾnīs ve ʿalemiyyet ʿilletlerine mebnīdir. Ve خَافِيَةٌ [ḫāfiyet] cinn tāʾifesine denmekle tenekkürü cihetiyle nāstan kināye olur. Ve

خَالِفَةٌ [ḫālifet] ve

خَالِفٌ [ḫālif] Rüşd ve necābeti olmayıp ehl ve müteʿallakātına bī-hayr u menfaʿat olan kimseye denir; yukālu: هُوَ خَالِفَةُ أَهْلِ بَيْتِهِ وَخَالِفُهُمْ أَيْ غَيْرُ نَجِيبٍ لاَ خَيْرَ فِيهِ Cemʿi خَوَالِفُ [ḫavālif] gelir. Ve

خَوَالِفُ [ḫavālif] Nisvāna ıtlāk olunur; her birine خَالِفَةٌ [ḫālifet] denir, hānede tahallüf eylemek şānlarından olduğu için; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿رَضُوا بِأَنْ يَكُونُوا مَعَ الْخَوَالِفِ﴾ أَيْ مَعَ النِّسَاءِ Ve

خَوَالِفُ [ḫavālif] Şol arāzīye denir ki nebātı sāʾir arzların inbātlarından sonra inbāt eder ola. Ve

خَالِفَةٌ [ḫālifet] Ahmak ve sebük-magz adama denir. Ve bir ümmet ve cemāʿat geçtikten sonra geri kalan ümmet ve cemāʿate denir ki evvelkiden bedellerdir; yukālu: أَمَةٌ خَالِفَةٌ أَيْ بَاقِيَةٌ بَعْدَ الْأُمَّةِ السَّالِفَةِ Ve çadır ve alaçuk direklerinden en ensede olan dire-

ğe denir.

اَلْخَالِفُ [el-ḫālif] Bu dahi necābeti olmayan bī-hayr adama denir ki zikr olundu. Ve kuyudan su çeken adama denir, سَقَّاءٌ [saḳḳāʾ] maʿnāsına. Ve ahmak ve hemec adama denir. Ve ekşiyip bozulmuş nebīz ve şarāba denir. Ve bir adam ile bilece yāhūd arkasından gitmeyip yerinde kuʿūd ve ārām eden kimseye denir: Kālallāhu taʿālā: ﴿مَعَ الْخَالِفِينَ﴾ Ve

خَالِفٌ [ḫālif] ve

خَالِفَةٌ [ḫālifet] خِلَافٌ [ḫilāf] maʿnāsına ism olarak istiʿmāl olunur, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْمُسْتَخْلِفُ [el-musteḫlif] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Bu dahi kuyudan su çeken adama denir, سَقَّاءٌ [saḳḳāʾ] maʿnāsına.

اَلْخِلِّيفَى [el-ḫillīfā] (خِصِّيصَى [ḫiṣṣīṣā] vezninde) Masdardır, bir kimseye halīfe ve cā-nişīn olmak maʿnāsına. Kāle'ş-şārih ve minhu kavlu ʿÖmer radıyallāhu ʿanhu: "لَوْ أَطَقْتُ الْأَذَانَ مَعَ الْخِلِّيفَى لَأَذَّنْتُ" أَيِ الْخِلَافَةَ

اَلْخَلِيفُ [el-ḫalīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) İki dağ aralığında olan yola yāhūd dereye denir; ve minhu kavluhum ذِيخُ الْخَلِيفِ أَيْ ضَبُعُهُ Zīrā mahall-i mezbūrda olan yeleli kurt eşedd ve ahbes olur. ʿAlā-kavlin dere tarzında kısık yere denir ki su oradan sürʿat ve şiddetle taşra mündefiʿ olur. Ve dağda olan yola denir, gerek yöresinde ve gerek sāʾir yerinde olsun, yāhūd mutlakan yola ıtlāk olunur. Ve pek keskin temrenli oka denir. Ve ortasından şakk olunup iki uçları birbirine eklenmiş beze denir; yukālu: ثَوْبٌ خَلِيفٌ إِذَا شُقَّ وَسَطُهُ وَوُصِلَ طَرَفَاهُ Ve vazʿ-ı hamlinin ikinci gününde mahsūs nākaya denir; ve minhu yukālu: رَكِبَ النَّاقَةَ فِي يَوْمٍ خَلِيفِهَا وَهِيَ النَّاقَةُ فِي الْيَوْمِ الثَّانِي مِنْ نِتَاجِهَا Ve memeden ağız ardınca gelen süte denir.

Mecmūʿunun cemʿi خُلُفٌ [ḫuluf]tur, كُتُبٌ [kutub] vezninde. Ve

خَلِيفٌ [Ḫalīf] Mekke ile Yemen miyānında bir dağın ve bir karyenin ismidir. Ve saçını ense tarafından sarkıtmış hatuna denir. Ve

خَلِيفَا النَّاقَةِ [ḫalīfe'n-nāḳat] (tesniye bünyesiyle) Nākanın koltukları altına denir, yoksa Cevherī'nin vehmi gibi koltuklarına denmez. Şārih der ki Cevherī bunda Ebū ʿUbeyde'den nākildir. Ve

خَلِيفٌ [ḫalīf] Sultān-ı aʿzama ıtlāk olunur, خَلِيفَةٌ [ḫalīfet] gibi.

اَلْخَلِيفَةُ [el-Ḫalīfet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Mekke'de bir dağın ismidir ki Ecyād-ı Kebīr üzere müşrif ve havāledir. Ve Ḫalīfe b. ʿAdiyy el-Enṣārī sahābīdir yāhūd ʿayn'la عَلِيفَةٌ [ʿAlīfet]tir. Ve Ḫalīfe b. Kaʿb ve Ḫalīfe b. Ḥuṣayn ve Ebū Ḫalīfe ve Ḫalīfe b. Ḫayyāṭ el-Baṣrī ve Fiṭr b. Ḫalīfe muhaddislerdir. Ve

خَلِيفَةٌ [ḫalīfet] Pādişāh-ı aʿzama ıtlāk olunur. Cemʿi خَلَائِفُ [ḫalāʾif] ve خُلَفَاءُ [ḫulefāʾ] gelir, ظُرَفَاءُ [ẓurefāʾ] vezninde. Müʾellifin *Baṣāʾir*'de hulāsa-i beyānına göre خَلِيفَةٌ [ḫalīfet] ki pādişāh-ı aʿzama denir, bi-maʿnā fāʿildir. Aslı خَلِيفٌ [ḫalīf] idi, mübālagaten hāʾ idhāl olundu; pādişāh-ı evvele cā-nişīn olduğu için ıtlāk olundu. Ve bi-maʿnā mefʿūl olmak dahi cāʾizdir, zīrā onu Hak celle ve ʿalā evvelkinin makāmına ikāme eyledi. Ve hāʾ ismiyye olur. Ve خَلِيفَةٌ [ḫalīfet] hāssaten recül vasfıdır. Ve baʿzılar aslı yāhūd vasf-ı hāssı iʿtibārıyla خُلَفَاءُ [ḫulefāʿ] üzere cemʿlendirdiler; ve kālu: ثَلَاثَةُ خُلَفَاءَ بِالتَّذْكِيرِ Ve baʿzılar lafzı iʿtibārıyla cemʿinde خَلَائِفُ [ḫalāʾif] dediler. Ve bu sūrette ʿadedin tezkīr ve teʾnīsi cāʾizdir; fe-yukālu: ثَلَاثَةُ خَلَائِفَ وَثَلَاثُ خَلَائِفَ Ve izāfetle خَلِيفَةُ اللهِ ıtlākı muhtelefün-fīhtir, cevāzı rācihtir. Ve asl mevkiʿ-i istiʿmāli pādişāh-ı İslām'dır, hulefā-i rāşidīn gibi ki icrā-yı ahkām-ı ilāhiyyede halīfe-i Resūl-i ekrem'dirler, ʿaleyhi's-salātu ve's-selām. Ve bu sıfatta olan pādişāh-ı İslām'a خَلِيفَةٌ [ḫalīfet] ıtlākı müsāgdır. İntehā.

اَلْخِلَافَةُ [el-ḫilāfet] (كِتَابَةٌ [kitābet] veznince) Bir adama halīfe olmak maʿnāsınadır; yukālu: خَلَفَهُ خِلَافَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا كَانَ خَلِيفَتَهُ Ve halīfe eylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَلَفَهُ رَبُّهُ فِي أَهْلِهِ أَيْ كَانَ خَلِيفَةً عَلَيْهِمْ Ve bir kimseden sonraya kalmak maʿnāsınadır; yukālu: خَلَفَهُ إِذَا بَقِيَ بَعْدَهُ Ve bir kimse hasran pederi makāmına geçmek maʿnāsınadır; yukālu: خَلَفَ مَكَانَ أَبِيهِ إِذَا صَارَ فِيهِ دُونَ غَيْرِهِ Ve birbirine halef ve bedel olmak maʿnāsınadır; yukālu: خَلَفَتِ الْفَاكِهَةُ بَعْضُهَا بَعْضًا إِذَا صَارَتْ خَلَفًا أَيْ بَدَلاً وَعِوَضًا

اَلْخُلُوفُ [el-ḫulūf] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) ve

اَلْخُلُوفَةُ [el-ḫulūfet] (hā'yla) Ağız rāyihası mütegayyir olup başka rāyiha bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: خَلَفَ فَمُ الصَّائِمِ خُلُوفًا وَخُلُوفَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا تَغَيَّرَتْ رَائِحَتُهُ Şārihin beyānına göre rāyiha-i fem-i sāʾimde ekserīdir. Ve süt ve taʿām makūlesinin dahi taʿmı yāhūd rāyihāsı mütegayyir olmak maʿnāsınadır; yukālu: خَلَفَ اللَّبَنُ وَالطَّعَامُ إِذَا تَغَيَّرَ طَعْمُهُ أَوْ رَائِحَتُهُ Ve fāsid ve tebāh olmak maʿnāsınadır; yukālu: خَلَفَ فُلَانٌ إِذَا فَسَدَ Ve dağa ve bayıra ağmak maʿnāsınadır; yukālu: خَلَفَ الرَّجُلُ إِذَا صَعِدَ الْجَبَلَ

اَلْإِخْلَافُ [el-iḫlāf] (hemzenin kesriyle) Bu dahi ağzın rāyihası mütegayyir olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَخْلَفَ فَمُ الصَّائِمِ إِذَا

تَغَيَّرَتْ رَائِحَتُهُ وَمِنْهُ نَوْمَةُ الضُّحَى مَخْلَفَةٌ لِلْفَمِ Kezālik süt ve taʿām makūlesinin taʿmı yāhūd rāyihāsı mütegayyir olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَخْلَفَ اللَّبَنُ وَالطَّعَامُ إِذَا تَغَيَّرَ طَعْمُهُ أَوْ رَائِحَتُهُ Ve yırtık sevbi yamayıp ıslāh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَخْلَفَ الثَّوْبَ إِذَا أَصْلَحَهُ Ve kuyudan su çekmek maʿnāsınadır; yukālu: أَخْلَفَ لِأَهْلِهِ إِذَا اسْتَقَى مَاءً لَهُمْ Ve ʿıvaz ve bedel vermek maʿnāsınadır; yukālu: أَخْلَفَ اللهُ عَلَيْكَ وَلَكَ خَيْرًا Ve bir adamın pederi ve māderi gibi yerine ʿıvaz gelmeyecek nesnesi helāk olsa خَلَفَ اللهُ عَلَيْكَ denir, sülāsī sīgasıyla كَانَ اللهُ عَلَيْكَ خَلِيفَةً maʿnāsına. Kezālik hemzesiz خَلَفَ اللهُ عَلَيْكَ خَيْرًا yāhūd أَخْلَفَ عَلَيْكَ وَلَكَ خَيْرًا بِخَيْرٍ ve hemze ile denir. Ve eğer veled ve māl gibi iʿtiyāzı mümkin ise أَخْلَفَ اللهُ لَكَ وَعَلَيْكَ derler hemze ile ve خَلَفَ اللهُ لَكَ derler hemsesiz. Ve baʿzılar dediler ki خَلَفَ اللهُ عَلَيْكَ māl ve veled gibi iʿtiyāzı mümkin nesne helākında dahi cāʾizdir. Ve işbu خَلْفٌ [ḫalef] lafzının muzāriʿī şāz olarak يَمْنَعُ [yemneʿu] veznide gelmek cāʾizdir. Ve

إِخْلَافٌ [iḫlāf] ve خُلْفٌ [ḫulf]-ı vaʿd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَخْلَفَهُ الْوَعْدَ إِذَا قَالَ وَلَمْ يَفْعَلْهُ Ve bir kimseyi خُلْفٌ [ḫulf] vaʿd eylemiş bulmak maʿnāsınadır; yukālu: أَخْلَفَ فُلَانًا إِذَا وَجَدَ مَوْعِدَهُ خُلْفًا Ve nücūm yaʿnī ʿArabların iʿtibār eyledileri nevʾ-i kevākib kuraklık īcāb eylemek maʿnāsınadır, zīrā matar ve cedbi envā-i kevākibe isnād ederler; yukālu: أَخْلَفَتِ النُّجُومُ إِذَا أَمْحَلَتْ فَلَمْ يَكُنْ فِيهَا مَطَرٌ Ve bir adamın bir nesnesi zāyiʿ olduktan sonra yerine dīgerini kesb ve bedel kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَخْلَفَ فُلَانٌ لِنَفْسِهِ إِذَا كَانَ قَدْ ذَهَبَ لَهُ شَيْءٌ فَجَعَلَ مَكَانَهُ آخَرَ Ve nebāt خِلْفَةٌ [ḫilfet] yaʿnī tāze tāze yaprak çıkarmak maʿnāsınadır; yukālu:أَخْلَفَ النَّبَاتُ إِذَا أَخْرَجَ الْخِلْفَةَ Ve kından sıyırıp çıkarmak için kılıca el sunmak maʿnāsınadır; yukālu: أَخْلَفَ فُلَانٌ إِذَا أَهْوَى بِيَدِهِ إِلَى السَّيْفِ لِيَسُلَّهُ Ve devenin kasık bağı zekerinin üstüne gelip efşān eylemeğe māniʿ olmakla hāyelerinden öteye sıyırıp bertaraf eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَخْلَفَ عَنِ الْبَعِيرِ إِذَا حَوَّلَ حَقَبَهُ فَجَعَلَهُ مِمَّا يَلِي خُصْيَيْهِ وَذَلِكَ إِذَا أَصَابَ حَقَبَهُ ثِيلَهُ فَاحْتَبَسَ بَوْلُهُ Ve bir kimseyi geri ensesinden çevirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَخْلَفَ فُلَانًا إِذَا رَدَّهُ إِلَى خَلْفِهِ Ve giden nesneyi redd eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: أَخْلَفَ اللهُ عَلَيْكَ أَيْ رَدَّ عَلَيْكَ مَا ذَهَبَ Ve kuşun evvelki tüyleri döküldükten sonra yeniden tülemek maʿnāsınadır; yukālu: أَخْلَفَ الطَّائِرُ إِذَا خَرَجَ لَهُ رِيشٌ بَعْدَ رِيشِهِ الْأَوَّلِ Ve oğlan bülūga yaklaşmak maʿnāsınadır; yukālu: أَخْلَفَ الْغُلَامُ إِذَا رَهَقَ الْحُلُمَ Ve devāʾ ve ʿilāc ʿalīli zaʿīf eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَخْلَفَ الدَّوَاءُ فُلَانًا إِذَا أَضْعَفَهُ Ve nāka bir kere çekilmekle tutmadığından nāşī buğura tekrār iʿāde eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَخْلَفَ الْفَحْلَ إِذَا أَعَادَهُ عَلَى النَّاقَةِ لِمَا لَمْ تَلْقَحْ بِمَرَّةٍ

اَلْإِسْتِخْلَافُ [el-istiḫlāf] Bu dahi kuyudan su çekmek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَخْلَفَ لِأَهْلِهِ إِذَا اسْتَقَى مَاءً Ve bir kimseyi kendi yerine halīfe ve kāʾim-makām edinmek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَخْلَفَ فُلَانًا إِذَا جَعَلَهُ خَلِيفَةً لَهُ

اَلْخَلَافَةُ [el-ḫalāfet] (صَدَارَةٌ [ṣadāret] veznide) ve

اَلْخُلُوفُ [el-ḫulūf] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Ahmak ve bī-magz olmak maʿnāsınadır; yukālu: خَلَفَ الْغُلَامُ خَلَافَةً وَخُلُوفًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve bir adam pederinin ahlāk ve atvārından mütegayyir ve ona muhālif kopmak maʿnāsınadır; yukālu: خَلَفَ فُلَانٌ عَنْ خُلُقِ أَبِيهِ إِذَا تَغَيَّرَ عَنْهُ Ve bir adamın hānümānında halīfesi olmak

maʿnāsınadır; yukālu: خَلَفَ فُلَانًا إِذَا صَارَ خَلِيفَةً فِي أَهْلِهِ

اَلْخِلَافُ [el-ḫilāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde ve lām'ın teşdīdiyle lahn ve hatādır) صَفْصَافٌ [ṣafṣāf]tan yaʿnī söğüt ağacından bir nevʿin ismidir, Belhī söğüt ve salkım söğüt dedikleri olacaktır; sel suyu ağacından söküp götürmekle kökünden gayrı neresi olursa toprağa kısılıp ondan yaʿnī kökünün gayrı yerinden tutup bittiği için خِلَافٌ [ḫilāf] tesmiye eylediler. Onun mevziʿ-i nebātınaمَخْلَفَةٌ [maḫlefet] denir. Ve

خِلَافٌ [ḫilāf] مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] bābından masdar olur, مُخَالَفَةٌ [muḫālefet] gibi; yukālu: خَالَفَهُ مُخَالَفَةً وَخِلَافًا Ve gömleğin yenine ıtlāk olunur; كُمُّ الْقَمِيصِ [kummu'l-ḳamīṣ] maʿnāsına. Ve

خِلَافٌ [ḫilāf] ve

مُخَالَفَةٌ [muḫālefet] Bir adam zevci yabana gitmiş hatunun umūr ve levāzımını rüʾyet zımnında ona tereddüd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ يُخَالِفُ فُلَانَةَ أَيْ يَأْتِيهَا إِذَا غَابَ زَوْجُهَا Ve zevci yabana gitmiş hatunu mahall-i āhere mülāzemet ettirmek maʿnāsınadır; yukālu: خَالَفَ الْمَرْأَةَ الَّتِي غَابَ زَوْجُهَا إِلَى مَوْضِعٍ آخَرَ إِذَا لَازَمَهَا

اَلْمَخْلَفَةُ [el-maḫlefet] مَأْسَدَةٌ [meʾsedet] vezninde) Zikr olunan söğüt nābit yere denir. Ve yola denir, طَرِيقٌ [ṭarīḳ] maʿnāsına. Ve konağa denir, مَنْزِلٌ [menzil] maʿnāsına.

مَخْلَفَةُ مِنًى [Maḫlefetu Minā] (izāfetle) Kurb-ı ʿArafāt'ta Minā'da olan nüzūlgāh-ı huccāca ıtlāk olunur.

اَلْخِلِّيفَةُ [el-ḫillīfet] بِطِّيخَةٌ [biṭṭīḫat] vezninde) ve

اَلْخِلْفَةُ [el-ḫilefnet] (ḫā'nın kesri ve lām'ın fethiyle) ve

اَلْخِلْفَنَاةُ [el-ḫilefnāt] (elif ziyādesiyle) Dāʾimā nāsa muhālefet eder olan önegü adama denir; yukālu: رَجُلٌ خِلِّيفَةٌ وَخِلْفَنَةٌ وَخِلْفَنَاةٌ أَيْ كَثِيرُ الْخِلَافِ Ve iki sīga-i ahīrenin nūn'ları zāʾiddir, mübālaga için ziyāde olmuştur. Ve müzekker ve müʾennes ve müfred ve cemʿleri müsāvīdir. Ve

خِلْفَنَةٌ [ḫilefnet] ve

خِلْفَنَاةٌ [ḫilefnāt] Hilāf-ı şedīd maʿnāsına müstaʿmeldir, niteki خَالِفٌ [ḫālif] ve خَالِفَةٌ [ḫālifet] ve خِلْفَةٌ [ḫilfet] ki ḫā'nın kesri ve zammıyladır, bu maʿnāya müstaʿmellerdir; yukālu: فِي خَلْقِهِ خِلْفَنَةٌ وَخِلْفَنَاةٌ وَخَالِفٌ وَخَالِفَةٌ وَخِلْفَةٌ أَيْ خِلَافٌ يَعْنِي شَدِيدٌ

اَلْمَخْلَفُ [el-maḫlef] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) Minā'da memerr-i nās olan yollara ıtlāk olunur.

اَلْخُلْفُفُ [el-ḫulfuf] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) Şaşkın ve bī-magz adama denir; yukālu: رَجُلٌ خُلْفُفٌ أَيْ أَحْمَقُ وَخُلْفُفَةٌ أَيْ حَمْقَاءُ ve yukālu: مَرْأَةٌ خُلْفُفٌ

أُمُّ الْخُلْفُفِ [ummu'l-ḫulfuf] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] ve جُنْدَبٌ [cundeb] veznlerinde) Āfet ve dāhiyeye yāhūd dāhiye-i ʿuzmāya ıtlāk olunur.

اَلْمُخْلِفُ [el-muḫlif] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Azıyı yarmış, haddini savuşmuş deveye denir; müʾennesinde مُخْلِفٌ [muḫlif] ve مُخْلِفَةٌ [muḫlifet] denir. ʿAlā-kavlin مُخْلِفَةٌ [muḫlifet] şol nākaya denir ki ibtidā gebe kıyās olunup sonra gebe çıkmaya; yukālu: نَاقَةٌ مُخْلِفَةٌ إِذَا ظَهَرَ لَهُمْ أَنَّهَا لَقِحَتْ ثُمَّ لَمْ تَكُنْ كَذَلِكَ

اَلتَّخْلِيفُ [et-taḫlīf] Geriye komak maʿnāsınadır; yukālu: خَلَّفُوا أَثْقَالَهُمْ إِذَا حَلَّوْهَا وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ Ve nākanın art memelerinden birini sarıp bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: خَلَّفَ بِنَاقَتِهِ إِذَا صَرَّ مِنْهَا خِلْفًا وَاحِدًا Ve bir adamı kendi makāmına halīfe kılmak

maʿnāsınadır; yukālu: خَلَّفَ فُلاَنًا إِذَا جَعَلَهُ خَلِيفَةً اَلتَّخَلُّفُ [et-teḫalluf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Gerilenmek maʿnāsınadır; yukālu: تَخَلَّفَ عَنِ الْقَوْمِ إِذَا تَأَخَّرَ اَلْإِخْتِلاَفُ [el-iḫtilāf] Birbirine muhālefet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: اِخْتَلَفَ الْقَوْمُ ضِدُّ اتَّفَقَ Ve bir adamın halīfesi olmak maʿnāsınadır; yukālu: اِخْتَلَفَ فُلاَنًا إِذَا كَانَ خَلِيفَتَهُ Ve bir mahalle tereddüd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِخْتَلَفَ الْخَلاَءَ إِذَا صَارَ بِهِ إِسْهَالٌ Ve iki yārāndan birisi yabana gittikde āheri hānesinin umūrunu görmek zımnında muʿāhede edişmek maʿnāsınadır; bināsı müşāreket içindir; yukālu:اِخْتَلَفَ صَاحِبُهُ إِذَا بَاصَرَهُ فَإِذَا غَابَ دَخَلَ عَلَى زَوْجَتِهِ خَلِيفَةٌ [Ḫalīfet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde)

خُلَفٌ [Ḫulef] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde)

خُلَيْفٌ [Ḫuleyf] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esāmī-i ricāldendir.

[خ ن ج ف]

اَلْخَنْجَفُ [el-ḫancef] (جَنْدَلٌ [cendel] vezninde) Pek sütlü nākaya denir.

[خ ن د ف]

اَلْخُنْدُوفُ [el-ḫundūf] (زُنْبُورٌ [zunbūr] vezninde) Kibr ve vücūdundan nāşī salını bulanı yürür olan yādigāra denir; yukālu: رَجُلٌ خُنْدُوفٌ أَيْ مُتَبَخْتِرٌ فِي مَشْيِهِ كِبْرًا وَبَطَرًا

خِنْدِفُ [Ḫindif] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Leylā bint Ḫulvān b. ʿImrān nām hatunun lakabıdır ki İlyās b. Muḍar'ın zevcesi idi. Firāşından ʿAmr ve ʿĀmir ve ʿUmeyr nām oğulları hāsıl olmuştur. Bir gün İlyās develerini otlağa götürüp raʿy ederken develer bir tavşandan ürküp etrāf ve eknāfa perākende oldular. Hemān ʿAmr haymeden hurūc edip o tavşanın arkasından şitābān oldu. Bir mikdār gittikten sonra tavşana idrāk eylemekle onu مُدْرِكَةُ [mudriket] ile telkīb eyledi. Ve ʿĀmir dahi ʿAmr'ın ensesinden bile seğirtmekle o tavşanı sayd ve tabh eylediğinden طَابِخَةُ [ṭabiḫat] ile mülakkab oldu. Ve ʿUmeyr çıkmayıp haymede inkımāʿ ve inzivā eylemekle قَمَعَةُ [ḳamaʿat] ile mülakkab oldu. Ve vālideleri dahi enselerinden çıkıp sürʿatle seğirttikte İlyās nereye خَنْدَفَةٌ [ḫandefet] edersin diye suʾāl eylemekle ʿakibinizden ben dahi böylece خَنْدَفَةٌ [ḫandefet] ile geldim dediğinden خِنْدِفُ [ḫindif] ile telkīb olundu. Ve Ḥuseyn b. Meymūn el-Ḫindifī rüvāttandır. Ve Muḥammed b. ʿAbdulġanī el-Ḫindifī beyne'l-muhaddisīn sāhib-i zikrdir.

اَلْخَنْدَفَةُ [el-ḫandefet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Hırām ve edā ile olan yürüyüşten bir güne yürümektir ki ayakların parmaklarını birbirine karīb ve ökçelerini açık ve tabanlarını döndürerek bir tarza revişle yürümekten ʿibārettir; yukālu: يَمْشِي الْخَنْدَفَةَ وَهُوَ أَنْ يَمْشِيَ مُفَاجًّا وَيَقْلِبَ قَدَمَيْهِ كَأَنَّهُ يُفَرِّقُ بِهِمَا وَهُوَ مِنَ التَّبَخْتُرِ

[خ ن ض ر ف]

اَلْخَنْضَرِفُ [el-ḫanḍarif] (جَحْمَرِشٌ [caḥmeriş] vezninde) İri ve şişman ve memeleri büyük karıya denir.

[خ ن ط ر ف]

اَلْخَنْطَرِفُ [el-ḫanṭarif] (خَنْضَرِفٌ [ḫanḍarif] vezninde) Pek kocakarıya denir.

[خ ن ظ ر ف]

اَلْخَنْظَرِفُ [el-ḫanẓarif] خَنْطَرِفٌ [ḫanṭarif] vezninde ve mürādifidir, ʿalā-kavlin خَنْضَرِفٌ [ḫanḍarif] ve خَنْطَرِفٌ [ḫanṭarif] ve خَنْظَرِفٌ [ḫanẓarif] bir maʿnāyadırlar.

[خ ن ف]

اَلْخَنِيفُ [el-ḫanīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) İşe yaramayan pek kemter ketene denir, ʿalā-kavlin yoğun olan ak keten bezine denir; yukālu: لَهُ ثَوْبٌ مِنْ خَنِيفٍ وَهُوَ أَرْدَأُ الْكَتَّانِ أَوْ ثَوْبٌ أَبْيَضُ غَلِيظٌ مِنْ كَتَّانٍ Ve yola denir, طَرِيقٌ [ṭarīḳ] maʿnāsına; cemʿi خُنُفٌ [ḫunuf]tur, كُتُبٌ [ku-tub] vezninde. Ve ifrāt-ı vech üzere olan sürür ve safā ve neşāta denir; yukālu: بِهِ خَنِيفٌ أَيْ مَرَحٌ وَنَشَاطٌ Ve nākanın koltuğu altı-na denir, خَلِيفٌ [ḫalīf] lafzında lügattır. Ve pek sütlü nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ خَنِيفٌ أَيْ غَزِيرَةٌ

اَلْخِنَافُ [el-ḫināf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Deve yürürken ellerinin tabanlarını taşra tarafa doğru döndürerek yürümek, ʿalā-kavlin yulardan hoşlanmamakla burnu-nu yulardan çevirmek maʿnāsınadır. Ve ʿinde'l-baʿz devenin bilekleri salābetli ol-mayıp gevşek ve mülāyim olmak yāhūd dābbe kısmı seğirtirken başını rākibin ta-rafına silkmek maʿnāsınadır; yukālu: خَنَفَ الْبَعِيرُ خِنَافًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَلَبَ فِي مَسِيرِهِ خُفَّ يَدِهِ إِلَى وَحْشِيِّهِ أَوْ لَوَى أَنْفَهُ مِنَ الزِّمَامِ أَوْ هُوَ لِينٌ فِي أَرْسَاغِهِ أَوْ هُوَ إِمَالَةُ رَأْسِ الدَّابَّةِ إِلَى فَارِسِهِ فِي عَدْوِهِ Ve

خِنَافٌ [ḫināf] Turunc ve ağaç kavunu makūlesini kesmek maʿnāsınadır; yukālu: خَنَفَ الْأُتْرُجَّ وَنَحْوَهُ إِذَا قَطَعَهُ Ve nisvān kısmı teʾessüf ve tahassür makūlesi hāletten nāşī elleriyle göğüslerine vurup dövünmek maʿnāsınadır; yukālu: خَنَفَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا ضَرَبَتْ صَدْرَهَا بِيَدِهَا

اَلْخَانِفُ [el-ḫānif] ve

اَلْخَنُوفُ [el-ḫanūf] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Zikr olunan خِنَافٌ [ḫināf] ile muttasıf deveye denir; cemʿi خُنُفٌ [ḫunuf]tur, كُتُبٌ [kutub] vezninde; yukālu: جَمَلٌ خَانِفٌ وَخَنُوفٌ وَنَاقَةٌ خَنُوفٌ أَيْ مُتَّصِفٌ بِالْخِنَافِ Ve

خَانِفٌ [ḫānif] Burnu havāda olan hod-bīn ve müdemmag kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ خَانِفٌ أَيْ شَامِخٌ بِأَنْفِهِ كِبْرًا

اَلْخَنَفَةُ [el-ḫanefet] (fetehātla) Ve

اَلْخِنْفَةُ [el-ḫinfet] (ḫāʾnın kesriyle) Kesil-miş turunç ve limon makūlesinden bir pāreye denir.

اَلْخُنُوفُ [el-ḫunūf] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Darılmak maʿnāsınadır; yukālu: خَنَفَ فُلَانٌ خُنُوفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا غَضِبَ

اَلْخُنُفُ [el-ḫunuf] (كُتُبٌ [kutub] vezninde) Āsār ve nişānelere denir.

خَيْنَفٌ [Ḫaynef] (صَيْقَلٌ [ṣayḳal] vezninde) Ḥicāz'da bir vādī-i maʿrūf ismidir.

أَبُو مِخْنَفٍ [Ebū Miḫnef] (مِنْبَرٌ [minber] vez-ninde) Lūṭ b. Yaḥyā'nın künyesidir ki şīʿī ve ahbārī ve tālif ve metrūk idi.

اَلْمِخْنَافُ [el-miḫnāf] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vez-ninde) Aslā dölü olmayan erkek deveye denir; yukālu: جَمَلٌ مِخْنَافٌ أَيْ لاَ يُلْقِحُ كَالْعَقِيمِ مِنَ الْإِنْسَانِ Ve şol kimseye denir ki elinde aşı iyice tutmaz ola. Kezālik elinde ekin on-maz ola ki elinde uğur olmaz olur; yukālu: رَجُلٌ مِخْنَافٌ إِذَا كَانَ لاَ يَنْجُبُ عَلَى يَدِهِ مَا يَأْبِرُهُ مِنَ النَّخْلِ وَمَا يُعَالِجُهُ مِنَ الزَّرْعِ

اَلْخَنَفُ [el-ḫanef] (fethateynle) Göğüs yāhūd arka kemiğinin bir cānibi sınmak maʿnāsınadır; yukālu: خَنِفَ صَدْرُهُ أَوْ ظَهْرُهُ خَنَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا انْهَضَمَ أَحَدُ جَانِبَيْهِ

اَلْأَخْنَفُ [el-aḫnef] Vasftır; yukālu: صَدْرٌ أَوْ ظَهْرٌ أَخْنَفُ أَيْ فِيهِ خَنَفٌ

اَلْخَنْفَةُ [el-ḫanfet] (ḫāʾnın fethi ve kesriyle) Bāʿis-i şerm ü istihyā olacak nesneye de-nir; yukālu: وَقَعَ فِي خَنْفَةٍ أَيْ مَا يُسْتَحْيَا مِنْهُ

[خ و ف]

اَلْخَوْفُ [el-ḫavf] (ḫāʾnın fethi ve vāv'ın

sükūnuyla) ve

اَلْخَيْفُ [el-ḫayf] (خَيْفٌ [ḫayf] vezninde ki aslı vāvīdir) ve

اَلْمَخَافَةُ [el-meḫāfet] (mīm'in fethiyle) ve

اَلْخِيفَةُ [el-ḫīfet] (ḫā'nın kesriyle ki aslı خِوْفَةٌ [ḫivfet] idi) Korkmak maʿnāsınadır ki أَمْنٌ [emn] mukābilidir; yukālu: خَافَ يَخَافُ خَوْفًا وَخَيْفًا وَمَخَافَةً وَخِيفَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ ضِدُّ أَمِنَ Kāle'ş-şārih yukālu: خَافَهُ وَمِنْهُ Ve

خِيفَةٌ [ḫīfet] İsm olur, korkuya denir; cemʿi خِيَفٌ [ḫiyef] gelir, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde; yukālu: أَخَذَتْهُ خِيفَةٌ وَهِيَ الْحَالَةُ الَّتِي عَلَيْهَا الْإِنْسَانُ مِنَ الْخَوْفِ Ve

خَوْفٌ [ḫavf] Katl maʿnāsına müstaʿmeldir; kīle ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِنَ الْخَوْفِ﴾ أَيِ الْقَتْلِ Ve harb ve kıtāl maʿnāsına müstaʿmeldir; ve minhu kavluhu taālā: ﴿فَإِذَا جَاءَ الْخَوْفُ﴾ Ve ʿilm ve dirāyet maʿnāsına müstaʿmeldir ki ʿādetā korkmak bilmenin lāzımıdır. Ve bu taʿbīr her lisānda şāyiʿdir, tevakkuʿ ve zann-ı gālib ʿilm ve ıttılāʿ mecrāsına icrā olunur, niteki lisānımızda dahi korkarım ki şöyle ola taʿbīri zebān-zededir. Ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿وَإِنِ امْرَأَةٌ خَافَتْ مِنْ بَعْلِهَا نُشُوزًا﴾ Ve kezā kavluhu taʿālā: ﴿فَمَنْ خَافَ مِنْ مُوصٍ جَنَفًا﴾ أَيْ عَلِمَ Ve

خَوْفٌ [ḫavf] حَوْفٌ [ḥavf] lafzında lügattır ki tasma tasma sırım gibi dilinmiş kırmızı sahtiyāna denir; ʿArab kızcağızları ona baʿzı zīnet edip giyinirler. Ve

خَوْفٌ [ḫavf] Bāb-ı mügālebede istiʿmāl olunur, korkutmakta ve korkmakta olan yarışta gālib olmak maʿnāsına; tekūlu: خَاوَفْتُهُ فَخُفْتُهُ كَقُلْتُهُ أَيْ غَلَبْتُهُ بِالْخَوْفِ ʿAle'l-ʿāde bāb-ı evvele menkūldür.

اَلْخَائِفُ [el-ḫāʾif] Korkucu adama denir. Cemʿi خُوَّفٌ [ḫuvvef] ve خُيَّفٌ [ḫuyyef] gelir, سُكَّرٌ [sukker] vezninde ve خِيَّفٌ [ḫiyyef] gelir, قِنَّبٌ [ḳinneb] vezninde ve خَوْفٌ [ḫavf] gelir ḫā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla, ʿalākavlin bu ism-i cemʿdir, خَائِفُونَ maʿnāsına.

اَلْخَافُ [el-ḫāf] (حَالٌّ [ḥāl] vezninde) Pek korkucu adama denir; yukālu: رَجُلٌ خَافٌ أَيْ خَائِفٌ شَدِيدُ الْخَوْفِ Şārihin beyānına göre aslı [ḫāʾif] idi ve فَعْلٌ [faʿl] vezninde sıfat olmak dahi muhtemeldir.

اَلْخَافَةُ [el-ḫāfet] Meşinden dikilmiş bir cübbedir ki kovandan bal sağanlar giyinirler, ʿalā-kavlin bir خَرِيطَةٌ [ḫarīṭat]tır ki içine bal sağarlar, yāhūd harītaya şebīh meşinden sofradır ki kese gibi ağızları yukarı tutulup içine bal sağılır.

اَلْمَخُوفُ [el-meḫūf] (مَفُولٌ [maḳūl] vezninde) Korkunç yere denir; yukālu: طَرِيقٌ مَخُوفٌ أَيْ يُخَافُ فِيهِ [Ve] طَرِيقٌ [tarīḳ] fī-nefsihi meḫūf olmayıp belki ebnā-i sebīlin kuttāʿ-ı tarīkten havf edecekleri mahall olmakla tarīka vasf olmuştur.

اَلْمُخِيفُ [el-muḫīf] (مُجِيبٌ [mucīb] vezninde) إِخَافَةٌ [iḫāfet]ten ism-i fāʿildir, korkutucu demektir; yukālu: وَجَعٌ مُخِيفٌ إِذَا خَافَ مَنْ يَنْظُرُ إِلَيْهِ Ve arslana ıtlāk olunur; ve tekūlu: حَائِطٌ مُخِيفٌ إِذَا خِفْتَ أَنْ يَقَعَ عَلَيْكَ

اَلتَّخْوِيفُ [et-taḫvīf] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Korkutmak maʿnāsınadır; yukālu: خَوَّفَهُ بِمَعْنَى أَخَافَهُ Ve baʿzılar ʿindinde تَخْوِيفٌ [taḫvīf] bir nesneyi yā bir kimseyi korkunç kılmak maʿnāsınadır; yukālu: خَوَّفَهُ إِذَا صَيَّرَهُ بِحَالٍ يَخَافُهُ النَّاسُ

اَلتَّخَوُّفُ [et-teḫavvuf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Korku peydā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَخَوَّفَ عَلَيْهِ شَيْئًا إِذَا خَافَهُ Ve bir şeyʾi eksiltmek maʿnāsına müstaʿmeldir, gūyā ki onun etrāfından korkarak āheste āheste

almakla eksiltir; yukālu: تَخَوَّفَ الشَّيْءَ إِذَا تَنَقَّصَهُ Ve minhu kavluhu taālā: ﴿أَوْ يَأْخُذَهُمْ عَلَى تَخَوُّفٍ﴾

خَوَافٌ [Ḫavāf] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Neysābūr kazāsında bir nāhiye adıdır. Ve

خَوَافٌ [ḫavāf] Gırīv ve feryād ve kavgaya denir; yukālu: سُمِعَ خَوَافُهُمْ أَيْ ضَجَّتُهُمْ

[خ ي ف]

اَلْخَيْفَانُ [el-ḫayfān] (رَيْحَانٌ [reyḥān] veznninde) Bir nevʿ nebāt-ı cebelī adıdır. Ve çokluk insāna denir. Ve henüz kanatları düzülmemiş çekirgeye denir, ʿalā-kavlin ak ve sarı hutūt-ı muhtelife ile alaca olan yāhūd levn-i evveli siyāh yāhūd sarıyı atıp kızıllığa dönen yāhūd bıldırki olup bu yıl kızıl ve mehzūl olanlarına denir.

اَلْخَيْفُ [el-ḫayf] (ضَيْفٌ [ḍayf] vezninde) Nāhiye maʿnāsınadır; yukālu: نَزَلُوا بِخَيْفِ أَيْ بِنَاحِيَةِ Ve davarın memesinin derisine yāhūd memesinin bir cānib ve nāhiyesine yāhūd hāssaten nākanın memesi derisine denir. Ve deve çavının gılāfına denir. Ve dağın iniş olup pek ve kalın olan yerine denir. Ve su akıntısının yüksek yerine denir. Ve dağın yöresinden iniş ve yokuş olan yerine denir; yukālu: نَزَلُوا الْخَيْفَ وَهُوَ كُلُّ هُبُوطٍ وَارْتِقَاءٍ فِي سَفْحِ جَبَلٍ Ve Mekke'de Ebū Ḳubeys dağının arkasında olan siyāh dağda görünen beyāz yere denir; Minā'da kāʾin Mescidu'l-Ḫayf ona teşbīhen ıtlāk olunmuştur yāhūd Minā'dan bir nāhiye olduğu için yāhūd dāmen-i cebelde vākiʿ olduğu için tesmiye olundu.

خَيْفُ سَلَّامٍ [Ḫayfu Sellām] ʿUsfān kurbünde bir beldedir.

خَيْفُ النَّعَمِ [Ḫayfu'n-Neʿam] (nūn'un ve ʿayn'ın fethiyle) Belde-i mezbūreden aşağıcada bir beldedir.

خَيْفُ ذِي الْقَبْرِ [Ḫayfu Ẕi'l-Ḳabr] Bundan aşağıcada bir beldedir.

خَيْفُ الْجَبَلِ [Ḫayfu'l-Cebel] Bir mevziʿdir.

اَلْإِخَافَةُ [el-iḫāfet] (hemzenin kesriyle) Huccāc zikr olunan Ḫayfu Minā'ya gelip konmak maʿnāsınadır; yukālu: أَخَافَ الْحَاجُّ وَأَخْيَفَ عَلَى الْأَصْلِ إِذَا أَتَى خَيْفَ مِنًى فَنَزَلَهُ Ve sel suyu gelip dağ dorusunda mütemekkin olanları dağın eteğine indirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَخَافَ السَّيْلُ الْقَوْمَ إِذَا أَنْزَلَهُمُ الْخَيْفَ

اَلْإِخْتِيَافُ [el-iḫtiyāf] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznninde) Bu dahi Ḫayf-ı Minā'ya gelip konmak maʿnāsınadır; yukālu: إِخْتَافَ الْحَاجُّ إِذَا أَتَى خَيْفَ مِنًى فَنَزَلَهُ

اَلْخَيْفَةُ [el-ḫayfet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bıçağa denir; سِكِّينٌ [sikkīn] maʿnāsına. Ve arslan yatağına denir.

اَلْخَيْفُ [el-ḫayef] (fethateynle) At ve sāʾir devābbın bir gözü gök ve bir gözü siyāh olmağa denir ki çakır taʿbīr olunur. Ve devenin zekeri gılāfı ve nākanın memesi deliği geniş olmağa denir.

اَلْأَخْيَفُ [el-aḫyef] Vasf-ı mezkūr üzere olan dābbeye denir; yukālu: فَرَسٌ أَخْيَفُ إِذَا كَانَتْ إِحْدَى عَيْنَيْهِ زَرْقَاءَ وَالْأُخْرَى سَوْدَاءَ Ve çavının deliği büyük olan deveye denir; yukālu: جَمَلٌ أَخْيَفُ أَيْ وَاسِعُ الثَّيْلِ Cemʿi خِيفٌ [ḫīf] gelir ḫā'nın kesri ve meddiyle ve خُوفٌ [ḫūf] gelir ḫā'nın zammıyla.

اَلْخَيْفَاءُ [el-ḫayfāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] veznninde) أَخْيَفُ [aḫyef]in müʾennesidir. Ve memesinin deliği yāhūd derisi bol nākaya denir, ʿalā-kavlin memesi sütsüz olmakla kese gibi sölpüyüp sarkmış olanına denir; cemʿi خَيْفَاوَاتٌ [ḫayfāvāt] gelir.

اَلْأَخْيَافُ [el-aḫyāf] (hemzenin fethiyle) Muhtelif tāʾife-i insānīye ıtlāk olunur; فَرَسٌ أَخْيَفُ maʿnāsından meʾhūz ve cemʿ bünyesiyle müstaʿmeldir; yukālu: اَلنَّاسُ أَخْيَافٌ أَيْ مُخْتَلِفُونَ Ve anaları bir ve pederleri başka olan kardeşlere ıtlāk olunur, niteki peder ve mäderleri bir olanlara بَنُو الْأَعْيَانِ [benu'l-aʿyān] ve pederleri bir ve mäderleri başka olanlara بَنُو العلَّاتِ [benu'l-allāt] ve bunlara بَنُو الْأَخْيَافِ [benu'l-aḫyāf] ıtlāk olunur; yukālu: إِخْوَةٌ أَخْيَافٌ أَيْ أُمُّهُمْ وَاحِدَةٌ وَالْآبَاءُ شَتَّى

اَلتَّخْيِيفُ [et-taḫyīf] Bir konağa konmak maʿnāsınadır; yukālu: خَيَّفَ الْقَوْمُ إِذَا نَزَلُوا مَنْزِلاً Ve cenkten kıçınlamak maʿnāsınadır; yukālu: خَيَّفَ عَنِ الْقِتَالِ إِذَا نَكَصَ Ve bir nesneyi beyne'l-kavm tefrīk ve tevzīʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: خُيِّفَ الْأَمْرُ بَيْنَهُمْ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا وُزِّعَ Ve dişlerin aralıklarında olan uzun etler dağılmak maʿnāsınadır; yukālu: خُيِّفَتْ عُمُورُ اللِّثَةِ بَيْنَ الْأَسْنَانِ إِذَا تَفَرَّقَتْ

اَلتَّخَيُّفُ [et-teḫayyuf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Renkten renge mütegayyir olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَخَيَّفَ أَلْوَانًا إِذَا تَغَيَّرَ

أَخْيَفُ [Aḫyef] (أَحْمَدُ [aḥmed] vezninde) Esāmīdendir.

FASLU'D-DĀLİ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ الدَّالِ الْمُهْمَلَةِ)

[د ر ع ف]

اَلْإِدْرِعْفَافُ [el-idriʿfāf] (إِقْشِعْرَارٌ [iḳşiʿrār] vezninde) Deve kısmı kendi kolayına doğru çekilip gitmek, ʿalā-kavlin sürʿatle gitmek maʿnāsınadır; yukālu: إِدْرَعَفَّتِ الْإِبِلُ إِذَا مَضَتْ عَلَى وُجُوهِهَا أَوْ أَسْرَعَتْ Bu mädde dāl-ı mühmele vü muʿceme ile lügat olmakla Cevherī'nin muʿceme faslında lügateyne işāretle inhisārı burada bi't-tafsīl zikrinden mugnī değildir. Ve

إِدْرِعْفَافٌ [idriʿfāf] Cenkte taburdan seçilip ileri varmak maʿnāsınadır; yukālu: إِدْرَعَفَّ فُلَانٌ فِي الْقِتَالِ إِذَا اسْتَنْتَلَ مِنَ الصَّفِّ

اَلْمُدْرَعِفُّ [el-mudreʿiff] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Doğru yoluna çekilip giden insān ve hayvāna denir; yukālu: نَاسٌ مُدْرَعِفُّونَ أَيْ مُقَلِّصُونَ فِي سَيْرِهِمْ

[د ر ف]

اَلدِّرْفُ [ed-dirf] (صَرْفٌ [ṣarf] vezninde) Zıll ve kenef ve himāye, ʿalā-kavlin cānib ve nāhiye maʿnāsınadır; yukālu:هُوَ تَحْتَ دَرْفِ فُلَانٍ أَيْ كَنَفِهِ وَظِلِّهِ أَوْ مِنْ نَاحِيَتِهِ فِي خَيْرٍ أَوْ شَرٍّ

[د ر ن ف]

اَلدُّرْنُوفُ [ed-durnūf] (زُنْبُورٌ [zunbūr] vezninde) Cüssesi iri büyük erkek deveye denir.

[د س ف]

اَلدُّسْفَانُ [ed-dusfān] (عُثْمَانُ [ʿuṯmān] vezninde) Elçi tarzında olan adama denir ki bir kimse tarafından bir nesne talebi zımnında bir adama gönderilir yāhūd kendiliğinden gider, ʿalā-kavlin pezevenge denir. Cemʿi دُسَافَى [dusāfā] gelir, سُكَارَى [sukārā] vezninde. Ve dāl'ın kesriyle دِسْفَانٌ [disfān]

dahi lügattır; bu sürette cemʿi دَسَافِينُ [desāfīn] gelir; yukālu: هُوَ دُسْفَانٌ بَيْنَهُمَا وَهُوَ شِبْهُ الرَّسُولِ يَطْلُبُ الشَّيْءَ أَوْ رَسُولُ سُوءٍ بَيْنَ الرَّجُلِ وَالْمَرْأَةِ Ve

دُسْفَانٌ [dusfān] (dāl'ın zammıyla) ve

دُسْفَةٌ [dusfet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Pezevenkliğe denir, قِيَادَةٌ [ḳiyādet] maʿnāsına.

اَلْإِدْسَافُ [el-idsāf] (hemzenin kesriyle) Bir adam pezevenklik ile geçinmek maʿnāsınadır; yukālu: أَدْسَفَ فُلَانٌ إِذَا صَارَ مَعَاشُهُ مِنَ الدُّسْفَةِ

[د غ ف]

اَلدَّغْفُ [ed-daġf] (dāl'ın fethi ve ġayn-ı muʿcemenin sükūnuyla) Bir nesneyi çok almak maʿnāsınadır; yukālu: دَغَفَ الشَّيْءَ دَغْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَخَذَهُ أَخْذًا كَثِيرًا

أَبُو دَغْفَاءَ [ebū daġfāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Ahmak ve nādān kimseye ıtlāk olunur. ʿArablar bir adamı tahmīk eylediklerinde ona يَا أَبَا دَغْفَاءَ وَلِّدْهَا فَقَارًا derler ki zamīr hamkāʾ ʿavrete rāciʿdir, وَلِّدْهَا شَيْئًا لاَ رَأْسَ لَهُ وَلاَ ذَنَبَ maʿnāsınadır ki murād mümkin olmayıp ve dāʾire-i tākattan hāric nesne teklīf eyle demektir. Ve ahmak ʿavrete دَغْفَاءُ [daġfāʾ] ıtlākı elinin ölçümü olmayıp vezn ve keyli bilmediğinden idāresiz olduğuna mebnīdir.

[د ف ف]

اَلدَّفُّ [ed-deff] (dāl'ın fethi ve fā'nın teşdīdiyle) Her nesnenin yanına, ʿalākavlin yanın yüzüne denir; yukālu: بَاتَ يَتَقَلَّبُ عَلَى دَفَّيْهِ أَيْ عَلَى جَنْبَيْهِ أَوِ الدَّفُّ صَفْحَتُهُ [ve] دَفَّةٌ [deffet] dahi bu maʿnāyadır, hā'yla. Ve

دَفٌّ [Deff] Beyne'l-Ḥaremeyn Mekke'ye karīb bir mevziʿ adıdır. Ve masdar olur, bir nesneyi bi't-tamām alıp havāya savurmak maʿnāsına; yukālu: دَفَّ الشَّيْءَ دَفًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا اسْتَأْصَلَهُ وَنَسَفَهُ Ve

دَفُّ الرَّمْلِ [deffu'r-reml] ve

دَفُّ الْأَرْضِ [deffu'l-arḍ] Kumluğun ve arzın cevānibinde olan sınır gibi tümseğe denir, gūyā ki yanlarıdır. Ve

دَفٌّ [deff] ve

دَفِيفٌ [defīf] Deve kısmı mülāyim ve āhestece yürüyüp gitmek maʿnāsınadır; yukālu: دَفَّتِ الْإِبِلُ دَفًّا وَدَفِيفًا إِذَا سَارَتْ لَيِّنًا ve mutlakan yapça yapça yürümek maʿnāsınadır; yukālu: دَفَّ الرَّجُلُ دَفًّا وَدَفِيفًا إِذَا مَشَى خَفِيفًا Ve

دَفٌّ [deff] Sāz-ı maʿrūf ismidir ki dāʾire ve bir nevʿine hānkāhlarda مِظْهَرٌ [miẓher] taʿbīr ederler. Bunda dāl'ın zammıyla lügat-ı aʿlādır; cemʿi دُفُوفٌ [dufūf] gelir. Ve Aḥmed b. Nuṣayr ed-Defūfī muhaddisīndendir. Ve

دَفٌّ [deff] Kuş kanatlarını oynatmak maʿnāsınadır, tayerān hālinde olur; ve minhu'l-hadīsu: "يُؤْكَلُ مَا دَفَّ لاَ مَا صَفَّ" Yaʿnī "Güvercin gibi uçarken kanatlarını oynatır olan kuşların lahmı meʾkūl olup nesr ve sakr gibi kanatlarını oynatmayıp bast ederek uçanların meʾkūl değildir." Bu hadīs *Nihāye*'de "كُلْ مَا دَفَّ وَلاَ تَأْكُلْ مَا صَفَّ" ʿibāretiyle müsebbettir.

اَلدَّفَّةُ [ed-deffet] (dāl'ın fethiyle) Bu dahi yana yāhūd yüzüne denir, دَفٌّ [deff] gibi; ve minhu دَفَّتَا الْمُصْحَفِ أَيْ صِمَامَتَاهُ Yaʿnī mushafın iki دَفَّةٌ [deffet]i iki yanını ihāta eden cildleridir; yukālu: حَفِظَ مَا بَيْنَ الدَّفَّتَيْنِ وَهُمَا صِمَامَا الْمُصْحَفِ مِنْ جَانِبَيْهِ Ve

دَفَّتَا الطَّبْلِ [deffete'ṭ-ṭabl] Davulun iki tarafında çomak vuracak derilerden ʿibārettir.

اَلدَّفِيفُ [ed-defīf] (هَزِيزٌ [hezīz] vezninde) دَفٌّ [deff] maʿnāsınadır ki mülāyim ve āheste yürümektir, niteki zikr olundu.

Ve kuş yere yakın yer yüzünü sıyırtarak uçmak, ʿalā-kavlin ayakları yerde olarak kanatlarını çalıp oynatmak maʿnāsınadır; yukālu: دَفَّ الطَّائِرُ دَفِيفًا إِذَا مَرَّ فَوْقَ الْأَرْضِ أَوْ حَرَّكَ جَنَاحَيْهِ وَرِجْلاَهُ فِي الْأَرْضِ

اَلْإِدْفَافُ [el-idfāf] (hemzenin kesriyle) دَفِيفٌ [defīf] maʿnāsınadır; yukālu: أَدَفَّ الطَّائِرُ بِمَعْنَى دَفَّ Ve bir kimse üzere peyderpey umūr ve mesālih hücūm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَدَفَّتْ عَلَيْهِ الْأُمُورُ إِذَا تَتَابَعَتْ

اَلدَّفْدَفَةُ [ed-defdefet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) إِدْفَافٌ [idfāf] ile maʿnā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: دَفْدَفَ الطَّائِرُ بِمَعْنَى أَدَفَّ Ve tīz tīz yürüyüp gitmek maʿnāsınadır; yukālu: دَفْدَفَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ

اَلْإِسْتِدْفَافُ [el-istidfāf] دَفْدَفَةٌ [defdefet] ile maʿnā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: إِسْتَدَفَّ الطَّائِرُ بِمَعْنَى دَفْدَفَ Ve bir nesne tüleğe gelip kolayını bulmak maʿnāsınadır; tekūlu: خُذْ مَا اسْتَدَفَّ لَكَ أَيْ مَا أَمْكَنَ وَتَسَهَّلَ Ve ustura makūlesini bilemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَدَفَّ بِالْمُوسَى إِذَا اسْتَحَدَّ Ve bir iş yoluna ve kıvāmına gelmek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَدَفَّ الْأَمْرُ إِذَا اسْتَقَامَ

اَلدَّفَادِفُ [ed-defādif] (dāl'ın fethiyle) Bir arzın etrāfında sınır tarzında tümseklere denir ki hurde duvar şeklinde olur; tekūlu: قَطَعْنَا دَفَادِفَ الْأَرْضِ أَيْ أَسْنَادَهَا Müfredi دَفْدَفَةٌ [defdefet]tir.

اَلدَّافَّةُ [ed-dāffet] (fā'nın teşdīdiyle) Düşman tarafına kadem kadem āhestece teveccüh eden ʿaskere denir; yukālu: دَفَّتْ عَلَيْهِ دَافَّةٌ مِنَ الْأَعْرَابِ وَهِيَ جَيْشٌ يَدُفُّونَ نَحْوَ الْعَدُوِّ

اَلدَّفُوفُ [ed-defūf] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Yer yüzünü sıyırtarak süzülüp giden tavşancıl kuşuna denir; yukālu: عُقَابٌ دَفُوفٌ أَيْ تَدْنُو مِنَ الْأَرْضِ إِذَا انْقَضَّتْ

اَلْمُدَفِّفُ [el-mudeffif] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) Şol hörgüce denir ki devenin iki yanları üzere düşmüş ola; yukālu: سَنَامٌ مُدَفِّفٌ إِذَا سَقَطَ عَلَى دَفَّتَيِ الْبَعِيرِ

اَلْمُدَافَّةُ [el-mudāffet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Maktūlü çabuk ve fi'l-hāl katl eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: دَافَفْتُهُ أَيْ أَجْهَزْتُ عَلَيْهِ Ve minhu'l-hadīsu: "دَافَّ ابْنُ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَبَا جَهْلٍ يَوْمَ بَدْرٍ" أَيْ أَجْهَزَ عَلَيْهِ

اَلتَّدْفِيفُ [et-tedfīf] مُدَافَّةٌ [mudāffet] maʿnāsınadır; tekūlu: دَفَفْتُهُ إِذَا أَجْهَزْتَ عَلَيْهِ Ve tīz tīz yürüyüp gitmek maʿnāsınadır; yukālu: دَفَّفَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ

اَلتَّدَافُّ [et-tedāff] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Nās müzāhame edip birbiri üzere bingeşmek maʿnāsınadır; yukālu: تَدَافَّ الْقَوْمُ إِذَا رَكِبَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا

[د ق ف]

اَلدُّقْفَانَةُ [ed-duḳfānet] (dāl'ın zammı ve ḳāf'ın sükūnuyla) Meʾbūn ve muhannese denir ki müzekker-i semāʿī taʿbīr olunur. Āhirindeki hāʾ letāʾiftendir; yukālu: فُلاَنٌ دُقْفَانَةٌ أَيْ مَأْبُونٌ مُخَنَّثٌ

اَلدُّقْفُ [ed-duḳf] ve

اَلدُّقُوفُ [ed-duḳūf] (dāl'ların zammıyla) Meʾbūnun tevekān-ı tahtānīsi heyecān eylemeğe denir; yukālu: أَخَذَهُ الدُّقْفُ وَالدُّقُوفُ أَيْ هَيَجَانُ وَبَّاغَتِهِ

[د ل غ ف]

اَلْإِدْلِغْفَافُ [el-idliġfāf] (ġayn-ı muʿceme ile إِقْشِعْرَارٌ [iḳşiʿrār] vezninde) Bir nesne uğurlamak için nihānīce gelmek maʿnāsınadır; yukālu: إِدْلَغَفَّ الرَّجُلُ إِذَا جَاءَ مُسْتَتِرًا لِيَسْرِقَ شَيْئًا

[د ل ف]

اَلدَّلْفُ [el-delf] (dāl'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla ve fethateynle) ve

اَلدَّلِيفُ [ed-delīf] (dāl'ın fethiyle) ve

اَلدَّلَفَانُ [ed-delefān] (fetehātla) İhtiyār adam ayağı bukağılı kimsenin yürümesi gibi yapça yapça ve ağır ağır yürümek maʿnāsınadır; yukālu: دَلَفَ الشَّيْخُ دَلْفًا وَدَلَفًا وَدَلِيفًا وَدَلَفَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَشَى مَشْيَ الْمُقَيَّدِ وَهُوَ فَوْقَ الدَّبِيبِ Ve cenkte taburdan ve karār-gāhtan ileriye takaddüm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: دَلَفَتِ الْكَتِيبَةُ فِي الْحَرْبِ دَلْفَنَاهُمْ أَيْ تَقَدَّمْنَا ve tekūlu: إِذَا تَقَدَّمَتْ

اَلدَّالِفُ [ed-dālif] Nişānın bir vechesine düşüp baʿdehu oradan çavıp gayrı yere giden oka denir; yukālu: سَهْمٌ دَالِفٌ أَيْ يُصِيبُ مَا دُونَ الْغَرَضِ ثُمَّ يَنْبُو عَنْ مَوْضِعِهِ Ve şol kimseye denir ki arkasında ağır yükü olmakla āheste āheste adımlarını sık sık atarak yürür ola. Cemʿiدُلَّفٌ [dullef] gelir, رُكَّعٌ [rukkaʿ] vezninde ve دُلُفٌ [duluf] gelir كُتُبٌ [kutub] vezninde.

اَلدُّلُفُ [ed-duluf] (zammeteynle) Ağır yük ile yerinden kalkan nākaya denir.

أَبُو دُلَفٍ [ebū dulef] (زُفَرَ [zufer] vezninde) ʿArab künyelerindendir; دَالِفٌ [dālif] lafzından maʿdūldür.

اَلدُّلْفِينُ [ed-dulfīn] (dāl'ın zammıyla) Bir güne dābbe-i bahriyye ismidir ki garīk olanları sāhil-i selāmete īsāl eder.

Şārih der ki sīn bābında bu cānvere دُخَسٌ [duḫas] dahi denir diye sebt edip lākin müʾellif sükūt eylemişti. Kaldı ki *Ḥayātu'l-Ḥayevān* sāhibi dūr u dırāz taʿrīf edip Akdeniz'de mevcūd bir semek-i bahrī olduğunu tansīs eylemiştir. Mütercim der ki sāʾir kütüb-i müfredātta bu cānveri tülfin dedikleri balık olmak üzere beyān ederler. Baʿzen Karadeniz sevāhilinde Sünne boğazında dahi görüldüğü menkūldür.

اَلدِّلْفُ [ed-dilf] (dāl'ın kesriyle) Bahādıra denir, yukālu: رَجُلٌ دِلْفٌ أَيْ شُجَاعٌ

اَلدُّلْفُ [ed-dulf] (dāl'ın zammıyla) دَلُوفٌ [delūf] lafzının cemʿidir, cüst ve tīz-pervāz olan tavşancıl kuşuna denir.

اَلْمُنْدَلِفُ [el-mundelif] ve

اَلْمُتَدَلِّفُ [el-mutedellif] إِنْدِلَافٌ [indilāf] ve تَدَلُّفٌ [tedelluf]ten ism-i fāʿildir, vakār ve sükūnet üzere şīrāne mīrāne yürür olan arslana vasf olur; yukālu: أَسَدٌ مُنْدَلِفٌ وَمُتَدَلِّفٌ إِذَا كَانَ يَمْشِي عَلَى هِينَتِهِ

اَلْإِنْدِلَافُ [el-indilāf] Bir nesnenin yā bir kimsenin üzerine munsabb olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْدَلَفَ عَلَيْهِ إِذَا انْصَبَّ

اَلتَّدَلُّفُ [et-tedelluf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] veznide) Bir nesneye doğru yapça yapça yürüyerek varıp çatmak maʿnāsınadır; yukālu: تَدَلَّفَ إِلَيْهِ إِذَا تَمَشَّى وَدَنَا

اَلْإِدْلَافُ [el-idlāf] (hemzenin kesriyle) Dürüşt ve galīz söz söylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَدْلَفَ لَهُ الْقَوْلَ إِذَا أَضْخَمَ

[د ن ف]

اَلدَّنَفُ [ed-denef] (fethateynle) Onulmaz hastalığa ve ʿillete denir; yukālu: بِهِ دَنَفٌ أَيْ مَرَضٌ مُلَازِمٌ Ve

دَنَفٌ [denef] Dāʾimī hastaya denir; bunda müzekker ve müʾennes ve müfred ve tesniye ve cemʿ berāberdir. Ve nūn'u meksūr eylediğin sūrette vasf olmakla teʾnīs ve tesniye ve cemʿi husūslarına riʿāyet edersin; tekūlu: رَجُلٌ دَنَفٌ وَامْرَأَةٌ دَنَفٌ وَقَوْمٌ دَنَفٌ مُحَرَّكَةً Ve gāh olur ki fethateynle de tesniye ve cemʿlenir; fe-yukālu: أَخَوَانِ دَنَفَانِ وَإِخْوَةٌ أَدْنَافٌ Ve

دَنَفٌ [denef] Hastanın hastalığı ağırlanmak maʿnāsına masdar olur; yukālu: دَنِفَ الْمَرِيضُ دَنَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ثَقُلَ Ve güneş batmağa yaklaşıp sararmak maʿnāsınadır; yukālu: دَنِفَتِ الشَّمْسُ إِذَا دَنَتْ لِلْغُرُوبِ وَاصْفَرَّتْ

Ve mutlakan bir nesne yaklaşıp çatmak maʿnāsınadır; yukālu:دَنِفَ الْأَمْرُ إِذَا دَنَا

اَلْإِدْنَافُ [el-idnāf] (hemzenin kesriyle) Bu dahi hastanın hastalığı ağırlanmak maʿnāsınadır; yukālu: أَدْنَفَ الْمَرِيضُ إِذَا ثَقُلَ Ve güneş sararıp batmağa yaklaşmak maʿnāsınadır; yukālu: أَدْنَفَتِ الشَّمْسُ بِمَعْنَى دَنِفَتْ Ve bir nesneyi yaklaştırmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَدْنَفْتُهُ أَيْ أَدْنَيْتُهُ Ve hastayı maraz ağırlaştırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَدْنَفَهُ الْمَرَضُ إِذَا أَثْقَلَهُ فَهُوَ مُدْنِفٌ بِكَسْرِ النُّونِ Ve marazdan hasta ağırlanmak maʿnāsınadır; yukālu: أَدْنَفَ الْمَرِيضُ فَهُوَ مُدْنَفٌ بِفَتْحِ النُّونِ

[د و ف]

اَلدَّوْفُ [ed-devf] (خَوْفٌ [ḫavf] veznin-de) Bir nesneye su makūlesi katıp ıslatmak maʿnāsınadır; ekserī devāʾ ve tīb makūlesinde istiʿmāl olunur; tekūlu: دُفْتُ الدَّوَاءَ دَوْفًا إِذَا خَلَطْتَهُ وَبَلَلْتَهُ بِمَاءٍ وَنَحْوِهِ

اَلْمَدُوفُ [el-medūf] (مَقُولٌ [maḳūl] veznin-de) ve

اَلْمَدْوُوفُ [el-medvūf] (aslı üzere) Ezilip ıslanmış devāya denir; yukālu: مِسْكٌ مَدُوفٌ وَمَدْوُوفٌ أَيْ مَبْلُولٌ وَمَسْحُوقٌ Sülāsīde ecvef-i vāvīde bundan ve مَصْوُونٌ [maṣvūn] kelimesinden gayrı ism-i mefʿūl tamām üzere vārid olmamıştır.

اَلدُّوفَانُ [ed-dūfān] (طُوفَانٌ [ṭūfān] vezninde) Ağır basmak, kābūs maʿnāsınadır.

[د ه ف]

اَلدَّهْفُ [ed-dehf] (dāl'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi çok almak maʿnāsınadır; yukālu: دَهَفَ الشَّيْءَ دَهْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَخَذَهُ أَخْذًا كَثِيرًا

اَلدَّاهِفَةُ [ed-dāhifet] (دَاهِيَةٌ [dāhiyet] veznin-de) Garīb adama denir; yukālu: جَاءَ دَاهِفَةٌ مِنَ النَّاسِ أَيْ غَرِيبٌ Ve dūr u dırāz yürümek sebebiyle yorulup dermānde olan develere denir.

[د ي ف]

دِيَافُ [Diyāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Şām yāhūd Cezīre ülkesinde bir karyedir. Ehli Enbāṭ-ı Şām'dandır, oraya aʿlā develer ve kılıçlar nisbet olunur. Baʿzılar eyittiler ki bunun yā'yı vāv'dan münkalibedir.

نَجَزَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'Ẕ-ẒĀLİ'L-MUᶜCEME
(فَصْلُ الذَّالِ الْمُعْجَمَةِ)

[ذ أ ف]

اَلذَّأْفُ [eẕ-ẕeʾf] (ẕāl'ın fethi ve hemzenin sükūnuyla) ve

اَلذُّؤَافُ [eẕ-ẕuʾāf] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Çabuk yetişen ölüme denir.

اَلذَّأْفَانُ [eẕ-ẕeʾfān] (ẕāl'ın fethiyle) ve

اَلذِّئْفَانُ [eẕ-ẕiʾfān] (ẕāl'ın kesriyle) ve

اَلذُّؤْفَانُ [eẕ-ẕuʾfān] (ẕāl'ın zammıyla) ve

اَلذَّيْفَانُ [eẕ-ẕeyfān] (رَيْحَانٌ [reyḥān] veznin-de) ve

اَلذُّوفَانُ [eẕ-ẕūfān] (ẕāl'ın zamm ve med-diyle) ve

اَلذِّيفَانُ [eẕ-ẕīfān] (ẕāl'ın kesr ve meddiyle) ve

اَلذَّيَفَانُ [eẕ-ẕeyefān] (fetehātla) ve

اَلذُّؤَافُ [eẕ-ẕuʾāf] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Semm-i نَاقِعٌ [nāḳiᶜ]'e yāhūd semm-i kātile denir. Ve نَاقِعٌ [nāḳiᶜ] mevkiᶜinde zikr olun-du. Ve

ذَأَفَانٌ [ẕeʾefān] (fetehātla) Ölmek maᶜnāsınadır. Ve

ذُؤَافٌ [ẕuʾāf] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Katl-i serīᶜle olan ölüme denir; yukālu: مَوْتٌ ذُؤَافٌ أَيْ مُجْهِزٌ بِسُرْعَةٍ

اَلذَّأْفُ [eẕ-ẕeʾf] (ẕāl'ın fethiyle) Ölmek maᶜnāsınadır; yukālu:ذَأَفَ الرَّجُلُ ذَأْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا مَاتَ

اَلْإِنْذِآفُ [el-inẕiʾāf] (اِنْفِعَالٌ [infiᶜāl] vez-ninde) Nefes kesilip yürek dövünmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْذَأَفَ الرَّجُلُ إِذَا انْقَطَعَ فُؤَادُهُ

[ذ ر ع ف]

اَلْإِذْرِعْفَافُ [el-iẕriᶜfāf] إِذْرِعْفَافٌ [idriᶜfāf] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu; yukālu: إِذْرَعَفَّتِ الْإِبِلُ لُغَةٌ فِي إِذْرَعَفَّتْ فِي مَعَانِيهَا

[ذ ر ف]

اَلذَّرْفُ [eẕ-ẕerf] (صَرْفٌ [ṣarf] vezninde) ve

اَلذَّرَفَانُ [eẕ-ẕerefān] (fetehātla) ve

اَلذُّرُوفُ [eẕ-ẕerūf] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) ve

اَلذَّرِيفُ [eẕ-ẕerīf] (ẕāl'ın fethiyle) ve

اَلتَّذْرَافُ [et-teẕrāf] (تَذْكَارٌ [teẕkār] vezninde) Göz yaşı peyāpey akmak maᶜnāsınadır; yukālu: ذَرَفَ الدَّمْعُ ذَرْفًا وَذَرَفَانًا وَذُرُوفًا وَذَرِيفًا وَتَذْرَافًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا سَالَ ve yukālu: ذَرَفَتْ عَيْنُهُ إِذَا سَالَ دَمْعُهَا Ve göz yaşını peyāpey akıtmak maᶜnāsına olmakla lāzım ve müteᶜaddī olur; yukālu: ذَرَفَتْ عَيْنُهُ دَمْعَهَا إِذَا أَسَالَتْهُ

اَلْمَذْرُوفُ [el-meẕrūf] ve

اَلذَّرِيفُ [eẕ-ẕerīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Gözden seyelān eden yaşa denir.

اَلْمَذَارِفُ [el-meẕārif] (mīm'in fethiyle) Mecārī-i dümūᶜa denir; müfredi مِذْرَفٌ [miẕref]tir, yukālu: سَالَتْ مَذَارِفُ عَيْنِهِ أَيْ مَدَامِعُهَا

اَلذَّرَفَانُ [eẕ-ẕerefān] (fetehātla) Fersiz yapça yapça yürümek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: هُوَ يَذْرِفُ ذَرَفَانًا أَيْ يَمْشِي ضَعِيفًا

اَلتَّذْرِيفُ [et-tezrīf] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) ve

اَلتَّذْرَافُ [et-teẕrāf] (tā'nın fethiyle) ve

اَلتَّذْرِفَةُ [et-teẕrifet] (تَبْصِرَةٌ [tebṣiret] veznin-de) Bir adam gözden muttasıl yaş dök-mek maᶜnāsınadır; yukālu:ذَرَّفَ فُلَانٌ دَمْعَهُ تَذْرِيفًا وَتَذْرَافًا وَتَذْرِفَةً إِذَا صَبَّهُ Ve ziyāde olmak maᶜnāsınadır; yukālu: ذَرَّفَ عَلَى الْمِائَةِ أَيْ زَادَ

Bunda taʿdiye ile de cāʾizdir. Kāle'ş-şārih ve fī hadīsi ʿAlī kerremallāhu vechehu: "هَا أَنَا الْآنَ قَدْ ذَرَّفْتُ عَلَى الْخَمْسِينَ" أَيْ زِدْتُ Ve bir adamı ölümcül eylemek maʿnāsınadır; yukālu: ذَرَّفَ فُلَانًا اَلْمَوْتَ إِذَا أَشْرَفَ بِهِ عَلَيْهِ

[ذ ع ف]

اَلذُّعَافُ [eẕ-ẕuʿāf] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Ağuya denir, سَمٌّ [semm] maʿnāsına, ʿalā-kavlin der-sāʿat helāk eden ağuya denir; cemʿi ذُعُفٌ [zuʿuf]tır, كُتُبٌ [kutub] veznin-de. Ve çabuk ölüme denir; yukālu: مَوْتٌ ذُعَافٌ أَيْ ذُؤَافٌ

اَلذَّعْفُ [eẕ-ẕaʿf] (سَعْفٌ [saʿf] vezninde) Bu dahi ağuya yāhūd fi'l-hāl helāk eden ağu-ya denir; ve yukālu: حَيَّةٌ ذَعْفُ اللُّعَابِ أَيْ سَرِيعَةُ الْقَتْلِ Ve

ذَعْفٌ [ẕaʿf] Masdar olur, bir kimseye zehr içirmek maʿnāsına; yukālu: ذَعَفَهُ ذَعْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا سَقَي الذُّعَافَ إِيَّاهُ

اَلْمَذْعُوفُ [el-meẕʿūf] Zehr katılmış nesneye denir; yukālu: طَعَامٌ مَذْعُوفٌ إِذَا جُعِلَ فِيهِ الذُّعَافُ

اَلذَّعَفَانُ [eẕ-ẕeʿafān] (fetehātla) Ölmek maʿnāsınadır; yukālu: ذَعِفَ الرَّجُلُ وَذَعَفَ ذَعَفَانًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّالِثِ إِذَا مَاتَ

اَلْإِذْعَافُ [el-iẕʿāf] (hemzenin kesriyle) Ça-buk katl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَذْعَفَ فُلَانًا إِذَا قَتَلَهُ سَرِيعًا

اَلْمُذْعِفُ [el-muẕʿif] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vez-ninde) Çabuk öldürücü demektir; yukālu: مَوْتٌ مُذْعِفٌ مُبَالَغَةً

اَلْإِنْذِعَافُ [el-inẕiʿāf] Soluk kesilip yü-rek dövünmek maʿnāsınadır; yukālu: عَدَا فَانْذَعَفَ أَيِ انْبَهَرَ وَانْقَطَعَ فُؤَادُهُ

[ذ ع ل ف]

اَلذَّعْلَفَةُ [eẕ-ẕaʿlefet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vez-ninde) Bir adamı beyābānda yāhūd bir tarīk-i dāllede azdırıp telef ve helāk eyle-mek maʿnāsınadır; yukālu: ذَعْلَفَهُ إِذَا طَوَّحَ بِهِ وَأَهْلَكَهُ

[ذ ف ف]

اَلذَّفُّ [eẕ-ẕeff] (ẕāl'ın fethi ve fā'nın teşdīdiyle) ve

اَلذِّفَافُ [eẕ-ẕifāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

اَلذَّفَفُ [eẕ-ẕefef] (fethateynle) Mecrūhu çabuk katl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: ذَفَّ عَلَى الْجَرِيحِ ذَفًّا وَذِفَافًا وَذَفَفًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَجْهَزَ Ve bir işte çabuk deprenmek maʿnāsınadır; yukālu: ذَفَّ فِي الْأَمْرِ إِذَا أَسْرَعَ Ve tāʿūn ve sāʾir yara adamı çabuk alıp gitmek maʿnāsınadır; yukālu: ذَفَّهُ الطَّاعُونُ ذَفًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَهْلَكَهُ وَحِيًّا Ve

ذَفٌّ [ẕeff] Koyuna denir, شَاةٌ [şāt] maʿnāsına. Ve bir nesne tüleğe gelip ko-layını bulmak maʿnāsınadır; tekūlu: خُذْ مَا ذَفَّ لَكَ لُغَةٌ فِي الدَّالِ

اَلذَّفَافُ [eẕ-ẕefāf] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Maʿnā-yı evvelden ismdir, mecrūhun ça-buk katl olunmasına denir.

اَلذَّفِيفُ [eẕ-ẕefīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Çabuk helāk eden ʿārızaya denir; yukālu: طَاعُونٌ ذَفِيفٌ أَيْ وَحِيٌّ مُجْهِزٌ Ve خَفِيفٌ lafzına itbāʿan zikr olunur; yukālu: خَفِيفٌ ذَفِيفٌ أَيْ سَرِيعٌ Ve bi-nefsihi serīʿ ve çabuk olana yāhūd yer yüzünde seyr ve cevelānda ça-buk olan sınıfına denir.

اَلذُّفَافُ [eẕ-ẕufāf] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bu dahi خُفَافٌ [ḫufāf] lafzına itbāʿ olur; yukālu:خُفَافٌ ذُفَافٌ

اَلذِّفَافُ [eẕ-ẕifāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

اَلذُّفَافُ [eẕ-ẕufāf] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Semm-i kātile denir. Ve azca suya yāhūd yaşartıya denir, بَلَلٌ [belel] maʿnāsına. Cemʿi ذُفُفٌ [ẕufuf]tur, كُتُبٌ [kutub] veznin-de. Ve

ذِفَافٌ [zifāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) İşleyecek nesneye denir; yukālu: مَا فِيهِ ذِفَافٌ أَيْ لَيْسَ بِهِ مُتَعَلَّقٌ يُتَعَلَّقُ بِهِ

اَلْإِذْفَافُ [el-izfāf] (hemzenin kesriyle) ve

اَلْمُذَافَّةُ [el-muẕāffet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Mecrūhu çabuk katl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَذَفَّهُ وَذَافَّهُ إِذَا أَجْهَزَ عَلَيْهِ

اَلتَّذْفِيفُ [et-teẕfīf] ve

اَلذَّفْذَفَةُ [eẕ-ẕefẕefet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] veznde) إِذْفَافٌ [izfāf] maʿnāsınadır. Ve

تَذْفِيفٌ [teẕfīf] Tahfīf maʿnāsınadır; tekūlu: ذَفِّفْ جِهَازَ رَاحِلَتِكَ أَيْ خَفِّفْ Ve

ذَفْذَفَةٌ [ẕefẕefet] فَذْفَذَةٌ [feẕfeẕet] gibi salınarak yüremek maʿnāsınadır; yukālu: ذَفْذَفَ الرَّجُلُ إِذَا تَبَخْتَرَ

اَلْإِسْتِذْفَافُ [el-istiẕfāf] Bir nesnenin kolayını bulmak maʿnāsınadır; tekūlu: خُذْ مَا اسْتَذَفَّ لَكَ أَيْ مَا أَمْكَنَ وَسَهُلَ Ve bir iş hāzır ve müteheyyiʾ olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَذَفَّ أَمْرُنَا إِذَا تَهَيَّأَ

اَلذَّفُوفُ [eẕ-Ẕefūf] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Nuʿmān b. Munẕir nām emīrin feresi ismidir.

اَلذِّفَافُ [eẕ-ẕifāf] (كِتَابٌ [kitāb] ve سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Şeyʾ-i kalīle denir; yukālu: مَا ذَاقَ ذِفَافًا أَيْ شَيْئًا

اَلْمُذَفَّفُ [el-muẕeffef] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Serīʿ ve hafīf nesneye denir; yukālu: سَهْمٌ مُذَفَّفٌ أَيْ سَرِيعٌ خَفِيفٌ

[ذ ل ف]

اَلذَّلَفُ [eẕ-ẕelef] (fethateynle) Burun küçük ve ucu düz yastım olmak maʿnāsınadır; ʿalā-kavlin küçük ve incerek olmak yāhūd pek söbü ve yoğun olmayarak kalınca ve ucu düzce olmak maʿnāsınadır; yukālu: ذَلِفَ الرَّجُلُ وَالْأَنْفُ ذَلَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَغُرَ أَنْفُهُ وَاسْتَوَتْ أَرْنَبَتُهُ أَوْ هُوَ صِغَرُهُ فِي دِقَّةٍ أَوْ غِلَظٌ وَاسْتِوَاءٌ فِي طَرَفِهِ لَيْسَ بِحَدٍّ غَلِيظٍ

اَلْأَذْلَفُ [el-eẕlef] Vasftır, sıfat-ı mezkūre üzere olan buruna ve sāhibine denir; ذَلْفَاءُ [ẕelfāʾ] müʾennesidir. Cemʿi ذُلْفٌ [ẕulf]tür ẕāl'ın zammıyla. Ve

ذَلْفَاءُ [Ẕelfāʾ] Esmā-i nisvāndandır.

[ذ و ف]

اَلذَّوْفُ [eẕ-ẕevf] (خَوْفٌ [ḫavf] veznide) Apışı ayırıp adımlarını sıkça atarak āhestece yürümek maʿnāsınadır; yukālu: ذَافَ الرَّجُلُ يَذُوفُ ذَوْفًا إِذَا مَشَى فِي تَقَارُبٍ وَتَفَحُّجٍ

اَلذُّوفَانُ [eẕ-ẕūfān] (ẕāl'ın zammıyla) Zehre denir, سَمٌّ [semm] maʿnāsına.

[ذ ه ف]

اَلذَّاهِفَةُ [eẕ-ẕāhifet] دَاهِفَةٌ [dāhifet] vezninde ve mürādifidir.

[ذ ي ف]

اَلذَّيْفَانُ [eẕ-ẕeyfān] (ẕāl'ın fethi ve kesri ve fetehātla) Semm-i kātile denir. Ve لُعَابُ الذَّيْفَانِ [luʿābu'ẕ-ẕeyfān] "ذ،أ،ف" māddesinde zikr olundu.

FASLU'R-RĀʾİ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ الرَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ر أ ف]

رَأْفٌ [Reʾf] (rā'nın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Bir mevziᶜ yāhūd bir kumluk adıdır. Ve bādeye denir; yukālu: شَرِبَ رَأْفًا أَيْ خَمْرًا Ve

رَأْفٌ [reʾf] Vasf olur, رُؤُوفٌ [raʾūf] gibi, pek esirgeyici mihrübān maᶜnāsına, ke-mā se-yecīʾu.

اَلرَّأْفَةُ [er-reʾfet] (رَحْمَةٌ [raḥmet] vezninde) ve

اَلرَّآفَةُ [er-reʾāfet] (سَمَاحَةٌ [semāḥat] veznin-de) ve

اَلرَّأْفُ [er-reʾef] (شَغْفٌ [şeġaf] vezninde) Esirgemek yāhūd pek esirgemek yāhūd kalb dayanmamak vech üzere esirgemek maᶜnāsınadır, insānda rikkat-i kalbden neşʾet eder; Hak celle ve ᶜalā tarafından gāyeti murāddır; yukālu: رَأَفَ اللهُ بِكَ وَرَئِفَ وَرَؤُفَ رَأْفَةً وَرَآفَةً وَرَأَفًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَالرَّابِعِ وَالْخَامِسِ أَيْ رَحِمَ رَحْمَةً أَوِ الرَّأْفَةُ أَشَدُّ الرَّحْمَةِ أَوْ هُوَ أَرَقُّهَا Mecmūᶜunda lāzım olmakla bāʾ har-fiyle taᶜdiye olundu.

اَلْمُرَاوَفَةُ [el-murāvefet] (vāv ile مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Bu dahi رَأْفَةٌ [reʾfet] maᶜnāsınadır ki vāvīdir, ke-mā se-yuzkeru.

اَلرَّؤُفُ [er-reʾuf] (نَدُسٌ [nedus] vezninde) ve

اَلرَّئِفُ [er-reʾif] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلرَّؤُوفُ [er-reʾūf] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

اَلرَّائِفُ [er-rāʾif] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Vasflardır, be-gāyet esirgeyici mihrübān maᶜnāsınadır, niteki رَأْفٌ [reʾf] dahi bu maᶜnāyadır; yukālu: هُوَ رَأْفٌ وَرَؤُوفٌ وَرَئِفٌ وَرَؤُفٌ أَيْ رَحِيمٌ أَشَدَّ الرَّحْمَةِ أَوْ أَرَقُّهَا

[ر ج ف]

اَلرَّجْفُ [er-recf] (rā'nın fethi ve cīm'in sükūnuyla) ve

اَلرَّجَفَانُ [er-recefān] (fetehātla) ve

اَلرُّجُوفُ [er-rucūf] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) ve

اَلرَّجِيفُ [er-recīf] (رَدِيفٌ [redīf] veznin-de) Pek sarsmak maᶜnāsınadır. Ve pek sarsılmak maᶜnāsına lāzım olur; yukālu: رَجَفَهُ رَجْفًا وَرَجَفَانًا وَرُجُوفًا وَرَجِيفًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَرَجَفَ هُوَ أَيْ حَرَّكَهُ فَتَحَرَّكَ وَاضْطَرَبَ شَدِيدًا Ve arz mütezelzil olmak maᶜnāsınadır; yukālu: رَجَفَتِ الْأَرْضُ إِذَا زَلْزَلَتْ Ve ᶜasker yerlerinden oynayıp cenge hāzırlanmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: رَجَفَ الْقَوْمُ إِذَا تَهَيَّؤُوا لِلْحَرْبِ Ve raᶜd sehāb içre beri öte şiddet-le gürüldemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: رَجَفَ الرَّعْدُ إِذَا تَرَدَّدَتْ هَدْهَدَتُهُ فِي السَّحَابِ

اَلْإِرْجَافُ [el-ircāf] (hemzenin kesriyle) Bu dahi arz mütezelzil olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَرْجَفَتِ الْأَرْضُ وَأُرْجِفَتْ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا زَلْزَلَتْ Ve deve pek yorgunluğundan dermānde olmakla kulaklarını düşürüp titreterek gelmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَرْجَفَتِ النَّاقَةُ إِذَا جَاءَتْ مُعْيِيَةً مُسْتَرْخِيَةً أُذُنَاهَا تَرْجُفُ بِهِمَا Ve nās fitne ve havādis ve ekāzīb makūlesine dalmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَرْجَفَ الْقَوْمُ إِذَا خَاضُوا فِي أَخْبَارِ الْفِتَنِ وَنَحْوِهَا ve minhu kavluhu taᶜālā: ﴿وَالْمُرْجِفُونَ فِي الْمَدِينَةِ﴾ Ve mutlakan bir şeyʾe meşgūl ve müte-vaggil olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَرْجَفَ الْقَوْمُ فِي الشَّيْءِ وَبِالشَّيْءِ إِذَا خَاضُوا فِيهِ

اَلرَّجْفَةُ [er-recfet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) İsmdir, zelzele maᶜnāsına; yukālu: أَنْذَرَتْهُمُ الرَّجْفَةُ أَيِ الزَّلْزَلَةُ

اَلرَّاجِفَةُ [er-rācifet] (cīm'in kesriyle ki) ﴿

﴿يَوْمَ تَرْجُفُ الرَّاجِفَةُ تَتْبَعُهَا الرَّادِفَةُ﴾ kerīmesinde vākiʿdir, murād nefha-i sūr-ı evveldir ki onunla cümle-i mahlūkāt mazhar-ı sadme-i memāt olurlar. Ve رَادِفَةٌ [rādifet] ten murād nefha-i sāniyedir ki onunla cemīʿ-i emvāt hāʾiz-i bülga-i hayāt olurlar.

اَلرَّجَّافُ [er-reccāf] (شَدَّادٌ [şeddād] veznin-de) Deryāya ıtlāk olunur, ıztırāb eylediği için. Ve yevm-i kıyāmete ıtlāk olunur. Ve köprüye ıtlāk olunur, جِسْرٌ [cisr] maʿnāsına. Şārih bu nüshayı tasvīb ve اَلْحَشْر nüshasını tahtiʾe eylemiştir. Lākin müʾellif وَيَوْمُ الْقِيَامَةِ وَالْحَشْرُ ʿunvānıyla sebt eylemekle kıyāmet üzere maʿtūf olmak muhtemeldir, zīrā köprüye رَجَّافٌ [reccāf] ıtlākı pek mülāyim değildir, meğer ağaçtan kurulmuş ince ve mütezelzil köprü demek ola. Ve

رَجَّافٌ [reccāf] Bir güne yürüyüşe denir ki çalkanarak yürüyüş olacaktır.

اَلرَّاجِفُ [er-rācif] Titreyici hummāya denir ki sıtma taʿbīr olunur.

[ر ح ف]

اَلْإِرْحَافُ [el-irḥāf] (ḥā-yı mühmele ile إِرْجَافٌ [ircāf] vezninde) Bıçak ve kılıç makūlesini bilemek maʿnāsınadır, gūyā ki ḥāʾ hāʾdan mübeddeldir; yukālu: أَرْحَفَ الرَّجُلُ إِذَا حَدَّدَ سِكِّينًا وَنَحْوَهُ

[ر خ ف]

اَلرَّخْفُ [er-raḫf] (rāʾnın fethi ve ḫā-yı muʿcemenin sükūnuyla) Yufka kaymağa yāhūd gevşekçe tutmuş kaymağa denir; رَخْفَةٌ [raḫfet] dahi denir. Cemʿi رِخَافٌ [riḫāf] gelir rāʾnın kesriyle; tekūlu: أَتَانَا بِرَخْفٍ وَرَخْفَةٍ أَيْ زُبْدٍ رَقِيقٍ أَوْ مُسْتَرْخٍ Ve

رَخْفٌ [raḫf] Bir güne boyaya denir; yukālu: صَبَغَهُ بِرَخْفٍ وَهُوَ ضَرْبٌ مِنَ الصِّبْغِ

اَلرَّخْفَةُ [er-raḫfet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) رَخْفٌ [raḫf] maʿnāsınadır. Ve zikri ātī رَخَافَةٌ [reḫāfet]ten ism olur, hamurun sıvıklığına ve gevşekliğine denir; rāʾnın zammıyla da lügattır. Ve küfegi taşına şebīh bir güne gevşek ve hafīf taşa denir; ʿilm-i lügatta sāhib-i itkān olan zevātın dest-i hatlarından böylece menkūldür. Ve ʿinde'l-baʿz saksıya şebīh bir güne gevşek ve hafīf taştır; cemʿi رَخَافٌ [reḫāf] gelir rāʾnın fethiyle. Ve yufka ve sıvık çamura da denir; yukālu: صَارَ الْمَاءُ رَخْفَةً أَيْ طِينًا رَقِيقًا

اَلرَّخْفُ [er-raḫf] (rāʾnın fethi ve ḫāʾnın sükūnuyla) ve

اَلرَّخَفُ [er-reḫaf] (fethateynle) ve

اَلرَّخَافَةُ [er-reḫāfet] (لَطَافَةٌ [leṭāfet] veznin-de) Hamur sıvık ve gevşek olmak maʿnāsınadır; yukālu: رَخَفَ الْعَجِينُ وَرَخِفَ وَرَخُفَ رَخْفًا وَرَخَفًا وَرَخَافَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ وَالْخَامِسِ إِذَا اسْتَرْخَى Ve

رَخَفٌ [reḫaf] (fethateynle) رَخْفَةٌ [raḫfet] gibi bu maʿnādan ism olur, hamurun gevşekliğine denir.

اَلْإِرْخَافُ [el-irḫāf] (hemzenin kesriyle) Hamuru gevşek düşürmek maʿnāsınadır; tekūlu: أَرْخَفْتُ الْعَجِينَ إِذَا جَعَلْتَهُ مُسْتَرْخِيًا Ve hamuru sıvık ve sulu eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: أَرْخَفْتُ الْعَجِينَ إِذَا أَكْثَرْتَ مَاءَهُ

اَلرَّخِيفَةُ [er-reḫīfet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznin-de) Gevşek hamura denir; yukālu: عَجِينَةٌ رَخِيفَةٌ أَيْ مُسْتَرْخِيَةٌ

[ر د ف]

اَلرِّدْفُ [er-ridf] (rāʾnın kesriyle) Rākibin ensesine binen adama denir; yukālu: هُوَ رِدْفُهُ أَيْ رَاكِبٌ خَلْفَهُ Ve mutlakan bir şeyʾe tābiʿ ve peyrev olana ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ رِدْفُهُ أَيْ تَابِعٌ لَهُ Ve

رِدْفٌ [Ridf] Nesr-i vākiʿ nām sūret-i fele-

kiyyeye karīb bir kevkebin ismidir. Ve bir iş zımnında olan tebiʿa ve mazlemeye ıtlāk olunur; yukālu:هَذَا أَمْرٌ لَيْسَ لَهُ رِدْفٌ أَيْ تَبِعَةٌ Bunda fethateynle de cāʾizdir. Ve

رِدْفٌ [Ridf] bir dağın adıdır. Ve leyl ve nehāraرِدْفَانِ [ridfān] ve her birine bi'n-nisbe رِدْفٌ [ridf] ıtlāk olunur; tekūlu: لاَ أَفْعَلُهُ ذَلِكَ مَا تَعَاقَبَ الرِّدْفَانِ أَيِ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ Ve رِدْفُ الْمَلِكِ [ridfu'l-melik] Zamān-ı Cāhiliyye'de mülūkün vezīri makāmında olan kimseye denir idi ki ʿādetleri üzere dāʾimā meclis-i şāhīde pādişāhın sağ cānibinde kuʿūd ve pādişāh bāde nūş eyledikte ʿakibinde o nūş eder idi. Ve pādişāh sefere gittikte kāʾim-i makāmı olur idi; cemʿi أَرْدَافٌ [erdāf]tır; yukālu: هُوَ مِنَ الرَّوَادِفِ وَلَيْسَ مِنَ الْأَرْدَافِ أَيْ مِنَ الْأَتْبَاعِ وَلَيْسَ مِنَ الَّذِينَ يَجْلِسُونَ عَنْ يَمِينِ الْمَلِكِ وَيَشْرَبُونَ بَعْدَهُ وَيَخْلُفُونَهُ إِذَا غَزَا وَهُمُ الْوُزَرَاءُ Ve

رِدْفٌ [ridf] ʿArūziyyūn ʿörfünde şiʿrde şol harf-i sākine denir ki harf-i medd ü līnden olup revī harfinden evvel vākiʿ ola ve kendisiyle harf-i revī beyninde harf-i āher olmaya; meselā الْبَالِي kelimesinde vākiʿ elif ve مَشِيبٌ kelimesinde yāʾ ve سُرْحُوبٌ kelimesinde vāv ve رَمَيْنَا kelimesinde yāʾ ve صَوْبٌ kelimesinde vāv gibi. Ve şol رِدْفَانِ [ridfān] ki tesniye bünyesiyledir, Lebīd'in bir sefīne vasfında inşād eylediği işbu "فَالْتَامَ طَابِقُهَا الْقَدِيمُ فَأَصْبَحَتْ ‖ مَا إِنْ يُقَوِّمُ دَرْأَهَا رِدْفَانِ" beytinde vākiʿdir, murād sefīnenin kıçında olan iki mellāhtır. طَابِقٌ [ṭabiḳ] geminin dümenine denir. Ve Cerīr nām şāʿirin işbu: "مِنْهُمْ عُتَيْبَةُ وَالْمُحِلُّ وَقَعْنَبٌ ‖ وَالْحَتْفَانِ وَمِنْهُمُ الرِّدْفَانِ" beytinde vākiʿ رِدْفَانِ [Ridfān]dan murād ʿAttāb b. Heremī nām kimsenin oğulları Ḳays ile ʿAvf'tır yāhūd Mālik b. Nuveyre ile Benū Rebāḥ b. Yerbūʿdan bir şahs-ı dīgerdir.

اَلرَّدِيفُ [er-redīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) رِدْفٌ [ridf] ile maʿnā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: هُوَ رِدْفُهُ وَرَدِيفُهُ أَيْ رَاكِبٌ خَلْفَهُ Ve nesr-i vākiʿe karīb رِدْفٌ [Ridf]ten başka bir kevkeb adıdır. Ve şol kevkebe ıtlāk olunur ki rakībi olan kevkeb magribden gurūb edince kendisi maşrıktan tulūʿ eyleye. Kezālik tāliʿe nāzır olan kevkebe ıtlāk olunur ki evvelin ʿaksi olur. Ve şol kimseye denir ki kumarcıların birisi yāhūd ikisi fāʾiz olduktan sonra o dahi sehmini getirip aralığa sokulmak kaydında ola.

اَلْمُرْتَدِفُ [el-murtedif] (مُرْتَكِبٌ [murtekib] vezninde) ve

اَلرُّدَافَى [er-rudāfā] (حُبَارَى [ḥubārā] veznin-de) Bunlar da rākibin ardına binen adama denir. Ve

رُدَافَى [rudāfā] رَدِيفٌ [redīf] lafzından cemʿ olur, حُدَاةٌ [ḥudāt] ve أَعْوَانٌ [aʿvān] maʿnālarına. حُدَاةٌ [ḥudāt] قُضَاةٌ [ḳuḍāt] vezninde حَادِي [hādī]nin cemʿidir ki nagamātla deve sürücüsüne denir; göçlerin enselerini aldıkları için ıtlāk olunur; yukālu: أَيْنَ لَهُ رُدَافَى أَيْ أَعْوَانٌ ve الرُّدَافَى أَيْ حُدَاةُ الظَّعْنِ Ve tevābiʿe ıtlāk olunur; yukālu: جَاؤُوا رُدَافَى أَيْ يَتْبَعُ بَعْضُهُمْ بَعْضًا

اَلرِّدَافُ [er-ridāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Rākib ardında redīf binecek yere denir.

اَلرَّدَافَةُ [er-redāfet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] veznin-de) Pādişāha رِدْفٌ [ridf] olmağa denir, خِلَافَةٌ [ḫilāfet] gibi; yukālu: لَهُ الرَّدَافَةُ مِثْلَ الْوِزَارَةِ Kemā zukire.

اَلرَّدْفَى [er-redfā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Şol koyuna ve keçiye denir ki sāʾirleri doğurduktan sonra harīf yāhūd sayf eyyāmında doğuralar.

اَلرَّوَادِفُ [er-revādif] Hurmā ağacının be-

deninden biten şāhlara denir. Ve bedenin şahmında olan yol yol uzun yivlere denir; müfredi رَادِفَةٌ [rādifet]tir ve İbn ʿAbbād'dan رَادُوفٌ [rādūf] olduğu dahi menkūldür, رَاكُوبٌ [rākūb] gibi.

اَلرَّدْفُ [er-redf] (rā'nın fethiyle) Tābiʿ olmak maʿnāsınadır; yukālu: رَدِفَهُ وَرَدَفَهُ رَدْفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ إِذَا تَبِعَهُ Ve birbirinin ardınca zuhūr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَدِفَتِ النُّجُومُ إِذَا تَوَالَتْ

اَلْإِرْدَافُ [el-irdāf] (hemzenin kesriyle) Bu dahi tābiʿ olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرْدَفَهُ إِذَا تَبِعَهُ Ve bir adamı rākibin ensesine bindirmek maʿnāsınadır; tekūlu: أَرْدَفْتُهُ مَعَهُ أَيْ أَرْكَبْتُهُ مَعَهُ Ve dābbe kısmı رَدِيفٌ [redīf] i hāmil olmak yaʿnī ensesine adam bindirmeğe mütehammil yā kāʾil olmak maʿnāsınadır. Bunda lügat-ı ʿĀliye مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet]tendir, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْمُرَادَفَةُ [el-murādefet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Pādişāha رِدْفٌ [ridf] olmak maʿnāsınadır ki zikr olundu; yukālu: رَادَفَ الْمُلُوكَ إِذَا كَانَ رِدْفًا لَهُمْ Ve مُرَادَفَةُ الْجَرَادِ [murādefetu'l-cerād] erkek çekirge dişiye ve onlara da sālis binişmek maʿnāsınadır; yukālu: اَلْجَرَادُ رَادَفُوا إِذَا رَكِبَ الذَّكَرُ عَلَى الْأُنْثَى وَالثَّالِثُ عَلَيْهِمَا Ve dābbe redīf bindirmeğe mütehammil yāhūd kāʾil olmak maʿnāsınadır; yukālu: دَابَّةٌ لاَ تُرَادِفُ وَلاَ تُرْدِفُ كَمَا ذُكِرَ وَهِيَ قَلِيلَةٌ أَوْ مُوَلَّدَةٌ أَيْ لاَ تَحْمِلُ رَدِيفًا

اَلْإِرْتِدَافُ [el-irtidāf] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Rākibe redīf olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِرْتَدَفَهُ بِمَعْنَى رَدَفَهُ Ve bir adamın ardından yetişip ʿunf ve şiddetle tutmak maʿnāsınadır; yukālu: إِرْتَدَفَ الْعَدُوَّ إِذَا أَخَذَهُ مِنْ وَرَائِهِ أَخْذًا

اَلْإِسْتِرْدَافُ [el-istirdāf] Rākible artlaşmak istemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَرْدَفَهُ إِذَا سَأَلَهُ أَنْ يُرْدِفَهُ

اَلتَّرَادُفُ [et-terāduf] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] veznince) Yardımlaşmak maʿnāsınadır; yukālu: تَرَادَفَا إِذَا تَعَاوَنَا Ve oğlanlar değişik çalmak maʿnāsınadır; yukālu: تَرَادَفَ الْغُلاَمَانِ إِذَا تَنَاكَحَا Ve birbirine tābiʿ olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَرَادَفَا إِذَا تَتَابَعَا Ve bir şeyʾin esmā-i müteʿaddidesi olmak maʿnāsınadır. Bu maʿnāda lügat-ı müvellededir.

Mütercim der ki bu münāsebetle Suyūṭī'nin *Muzhir*'de sebt eylediği işbu makāle bu makāma terceme olarak nakli revā görüldü: Maʿlūm ola ki bir lafz-ı muʿayyenin medlūlü ve mevzūʿun-lehi olan maʿnā gāhī vāhid ve gāhī müteʿaddid olur. Müteʿaddid olduğu sūrette o lafza mecmūʿ-ı maʿnālara nisbet-i müşterek ve her bir maʿnāya nisbet-i mücmel ıtlāk olunur. Ve müteʿaddid olan maʿnālar meyānında tebāyün olursa عَيْنُ الشَّمْسِ [ʿaynu'ş-şems] ve عَيْنُ الْإِنْسَانِ [ʿaynu'l-insān] gibi yāhūd tezādd olursa جَوْنٌ [cevn] gibi ki esved ve ebyaza ıtlāk olunur, o lafzlara zıdd ıtlāk olunur. Ve lafzının mevzūʿun-lehi olan maʿnā vāhid olduğu sūrette gāhī bir lafz-ı āher dahi bi-ʿaynihi o maʿnāya mevzūʿ olur لَيْثٌ [leyṯ] ve أَسَدٌ [esed] gibi ki arslana delālet ederler, pes o lafzlara müterādifān derler. Ve baʿzılar elfāz-ı müterādifeyi reʾsen inkār eylediler, belki müterādifān zann eyledikleri fi'l-hakīka mütebāyināndır, zīrā lafzın biri zāta ve biri sıfata yāhūd sıfatın sıfatına delālet ederler dediler, سَيْفٌ [seyf] ve صَارِمٌ [ṣārim] gibi.

اَلْمُتَرَادِفُ [el-muterādif] (ism-i fāʿil bünyesiyle) ʿArūziyyūn ıstılāhında şol kāfiyeye denir ki āhirinde iki sākin müctemiʿ ola,

فَاعِلاَنِ ve مُتَفَاعِلاَنِ gibi.

رَدَفَانُ [Redefān] (fetehātla) Bir mevziʿ adıdır.

رِدْفَةُ [Ridfet] (rā'nın kesriyle) Bir mevziʿ adıdır.

[ر ز ف]

اَلرَّزِيفُ [er-rezīf] (zāy-ı muʿceme ile أَزِيزٌ [ezīz] vezninde) Deve böğürmek maʿnāsınadır; yukālu:رَزَفَ الْجَمَلُ رَزِيفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا عَجَّ Ve deve sürʿatle yelmek maʿnāsınadır; yukālu: رَزَفَتِ النَّاقَةُ إِذَا أَسْرَعَتْ وَخَبَّتْ Ve bir nesne gelip çatmak maʿnāsınadır; yukālu: رَزَفَ الْأَمْرُ إِذَا دَنَا Ve ileri geçmek maʿnāsınadır; yukālu: رَزَفَ إِلَيْهِ إِذَا تَقَدَّمَ Ve korkudan nāşī sürʿatle gitmek maʿnāsınadır; yukālu:رَزَفَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ مِنْ فَزَعٍ

اَلْإِرْزَافُ [el-irzāf] (hemzenin kesriyle) Bu dahi deve böğürmek maʿnāsınadır; yukālu: أَرْزَفَ الْجَمَلُ بِمَعْنَى رَزَفَ Ve deveyi sürʿatle yeldirmek maʿnāsınadır; tekūlu: أَرْزَفْتُ النَّاقَةَ إِذَا أَسْرَعْتَهَا وَخَبَبْتَهَا Ve takaddüm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَرْزَفَ إِلَيْهِ إِذَا تَقَدَّمَ Ve bir adama korku vermekle muztarib eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَرْزَفَ فُلاَنًا إِذَا أَرْجَفَهُ Ve bir nesneden korkmakla sürʿat ve şitābla gitmek maʿnāsınadır; yukālu: أَرْزَفَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَوْحَشَ وَأَسْرَعَ فَزَعًا Ve şeb-hūn ve hezīmet makūlesi hālātta ʿacele ve şitāb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَرْزِفُوا عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ أَيْ أَعْجِلُوا فِي هَزِيمَةٍ وَنَحْوِهَا

اَلتَّرْزِيفُ [et-terzīf] Bu dahi deve böğürmek maʿnāsınadır; yukālu: رَزَّفَ الْجَمَلُ إِذَا عَجَّ Ve takaddüm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَزَّفَ إِلَيْهِ إِذَا تَقَدَّمَ

اَلرَّزُوفُ [er-rezūf] (صَبُورٌ [ṣabūr] veznin-de) Ayakları uzun ve adımları geniş olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ رَزُوفٌ أَيْ طَوِيلَةُ الرِّجْلَيْنِ وَاسِعَةُ الْخَطْوِ

اَلرَّزَفَاتُ [er-rezefāt] (fetehātla) Bir yerin kurbünde olan mevāziʿe denir; yukālu: رَزَفَاتُ بَلَدِ كَذَا أَيْ مَا دَنَا مِنْهُ Müfredi رَزَفَةٌ [rezefet]tir. Ve işbu "ر،ز،ف" māddesinin mecmūʿunda zāy-ı muʿcemenin takdīmiyle de lügattır.

[ر س ف]

اَلرَّسْفُ [er-resf] (rā'nın fethi ve sīn'in sükūnuyla) ve

اَلرَّسِيفُ [er-resīf] (rā'nın fethiyle) ve

اَلرَّسَفَانُ [er-resefān] (fetehātla) Ayağı bukağılı gibi yürümek maʿnāsınadır; yukālu: رَسَفَ الرَّجُلُ رَسْفًا وَرَسِيفًا وَرَسَفَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا مَشَى مَشْيَ الْمُقَيَّدِ

اَلْإِرْسَافُ [el-irsāf] (hemzenin kesriyle) Deveyi ayağı bağlı olarak öteye kovmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرْسَفَ الْإِبِلَ إِذَا طَرَدَهَا مُقَيَّدَةً

أُرْسُوفُ [Ursūf] (hemzenin zammıyla) Sāhil-i Baḥr-i Şām'da bir belde adıdır.

اَلْإِرْتِسْفَافُ [el-irtisfāf] (إِكْفِهْرَارٌ [ikfihrār] vezninde) Yükseğe ağmak maʿnāsınadır; yukālu: إِرْتَسَفَّ الشَّيْءُ إِذَا ارْتَفَعَ

[ر ش ف]

اَلرَّشَفُ [er-reşef] (fethateynle) Havuzda kalan azca suya denir; yukālu: مَا بَقِيَ فِي الْحَوْضِ إِلاَّ رَشَفٌ أَيْ مَاءٌ قَلِيلٌ يَبْقَى فِيهِ Ve devenin süzüp sorarak içtiği suyun yüzüne denir.

اَلرَّشِيفُ [er-reşīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Suyu dudakları ile çekip içmeğe denir.

اَلرَّشْفُ [er-reşf] (rā'nın fethiyle) Suyu sorup emerek içmek maʿnāsınadır; yukālu: رَشَفَ الْمَاءَ وَرَشِفَهُ رَشْفًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي وَالرَّابِعِ Ve minhu'l-meselu: "اَلرَّشْفُ أَنْقَعُ إِذَا مَصَّهُ"

Yaʿnī "Suyu az az içmek susuzluğu teskīn eylemekte pek müʾessirdir." Kanāʿat ve iktifāya tergīb mevkiʿinde īrād olunur.

اَلْإِرْتِشَافُ [el-irtişāf] ve

اَلتَّرَشُّفُ [et-tereşşuf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] veznin-de) ve

اَلْإِرْشَافُ [el-irşāf] (hemzenin kesriyle) ve

اَلتَّرْشِيفُ [et-terşīf] Bunlar da suyu sorarak içmek maʿnāsınadır; yukālu: إِرْتَشَفَ الْمَاءَ وَتَرَشَّفَهُ وَأَرْشَفَهُ وَرَشَّفَهُ بِمَعْنَى رَشَفَهُ

اَلرَّشُوفُ [er-reşūf] (صَبُورٌ [ṣabūr] veznin-de) Ağzının rāyihası hoş hatuna denir ki dudakları رَشْفٌ [reşf] olunmağa lāyıktır; yukālu: إِمْرَأَةٌ رَشُوفٌ أَيِ الطَّيِّبَةُ الْفَمِ Ve ferci kuru karıya denir ki zekeri emip sorar olur; yukālu: إِمْرَأَةٌ رَشُوفٌ أَيِ الْيَابِسَةُ الْفَرْجِ Ve dudaklarıyla otlayan nākaya ıtlāk olunur; yukālu: نَاقَةٌ رَشُوفٌ أَيْ تَأْكُلُ بِمِشْفَرِهَا

[ر ص ف]

اَلرَّصَفَةُ [er-reṣafet] (fetehātla) رَصَفٌ [reṣaf] lafzının müfredidir, birbirine yanaşı döşenmiş kaldırım taşlarına denir ki su akıntısına ve sel uğrağı yerlere döşerler, yol olmak için; yukālu: جَرَى الْمَاءُ عَلَى الرَّصَفِ أَيِ الْحِجَارَةِ الْمَرْصُوفِ بَعْضُهَا إِلَى بَعْضٍ فِي مَسِيلٍ Ve

رَصَفَةٌ [reṣafet] رِصَافٌ [riṣāf] lafzından müf-red olur, okun temren geçecek yerinden yukarıcaya sarılan sinire denir; yukālu: شَدَّ سَهْمَهُ رَصَفَةً وَهِيَ الْعَقَبُ الَّذِي يُلْوَى فَوْقَ الرُّعْظِ

اَلرُّصَافَةُ [er-ruṣāfet] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vez-ninde) ve

اَلرُّصُوفَةُ [er-rusūfet] (rāʾnın zammıyla) Bunlar da okun temren geçecek yerinden yukarıca sarılan sinire denir.

اَلرَّصْفُ [er-raṣf] (وَصْفٌ [vaṣf] veznin-de) Bir mahalle kaldırım döşemek maʿnāsınadır; yukālu: رَصَفَ الْحِجَارَةَ فِي مَسِيلِ الْمَاءِ رَصْفًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ضَمَّ بَعْضَهَا إِلَى بَعْضٍ Ve okun temren geçecek yerine sinir sarmak maʿnāsınadır; yukālu: رَصَفَ السَّهْمَ إِذَا شَدَّ عَلَى رُعْظِهِ رَصَفَةً Ve musallī kıyām ve rükūʿda ayaklarını birbirine yanaştırmak maʿnāsına istiʿmāl-i şerʿīdir; yukālu: رَصَفَ الْمُصَلِّي قَدَمَيْهِ إِذَا ضَمَّ إِحْدَاهُمَا إِلَى الْأُخْرَى Ve bir nesne bir şeyʾe lāyık ve muvāfık olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; tekūlu: هَذَا أَمْرٌ لاَ يَرْصُفُ بِكَ أَيْ لاَ يَلِيقُ

اَلْمَرْصُوفَةُ [el-merṣūfet] Şol ʿavrete denir ki ferci pek küçük olmakla īsāli mümkin ol-maya, ʿalā-kavlin ferci pey zayyik olanına denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مَرْصُوفَةٌ أَيِ الصَّغِيرَةُ الْهَنَةِ لاَ يَصِلُ إِلَيْهَا الرَّجُلُ أَوِ الضَّيِّقَةُ

اَلرَّصُوفُ [er-reṣūf] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

اَلرَّصْفَاءُ [er-raṣfāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] veznin-de) مَرْصُوفَةٌ [merṣūfet] maʿnāsınadır.

اَلْمِرْصَافَةُ [el-mirṣāfet] (mīmʾin kesriyle) Çekice denir, مِطْرَقَةٌ [miṭraḳat] maʿnāsına.

اَلرَّصَافَةُ [er-reṣāfet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vez-ninde) Bir nesne metīn ve muhkem olmak maʿnāsınadır; yukālu: رَصُفَ الشَّيْءُ رَصَافَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا أَحْكَمَ

اَلرَّصِيفُ [er-reṣīf] رُصَافَةٌ [reṣāfet]ten vasftır, metīn ve muhkem nesneye denir; yukālu: عَمَلٌ رَصِيفٌ أَيْ بَيِّنُ الرَّصَافَةِ مُحْكَمٌ Ve bir kimseye ʿamelinde muʿārız olan yaʿnī onun işlediği gibi işler olan adama ıtlāk olunur, رَصْفَةٌ [raṣfet] maʿnāsındandır; yukālu: هُوَ رَصِيفُهُ أَيْ يُعَارِضُهُ فِي عَمَلِهِ Ve bir nesne ile yāhūd bir kimse ile dāʾimī ülfet eden adama denir ki kaldırım taşı gibi ona muttasıldır; yukālu: هُوَ رَصِيفُهُ أَيْ يَأْلَفُهُ وَلاَ يُفَارِقُهُ

اَلرُّصَافَةُ [er-Ruṣāfet] (كُنَاسَةٌ [kunāset] vez-ninde) Şām ülkesinde bir belde adıdır; muhaddisīnden Ebū Menīʿ ʿUbeydullāh

İbn Ebī Ziyād ve hafidi Ḥaccāc er-Ruṣāfī oradandır. Ve Baġdād'da bir mahalle adıdır; muhaddisīnden Muḥammed b. Bekkār ve Caʿfer b. Muḥammed b. ʿAlī er-Ruṣāfī oradandır. Ve Başra eyāletinde bir beldedir; aʿlāmdan Muḥammed b. ʿAbdullāh b. Aḥmed ve Ebu'l-Ḳāsim Muḥsin b. ʿAlī oradandır. Ve Endelus'te bir belde adıdır; muhaddisīnden Yūsuf b. Mesʿūd ve Muḥammed b. ʿAbdullāh b. Ḍayfūn oradandır. Ve Vāsiṭ kazāsında bir karye adıdır; muhaddisīnden Ḥasen b. ʿAbdulmecīd oradandır. Ve Neysābūr kazāsında bir karyedir. Ve Kūfe kazāsında bir karyedir. Ve İfrīḳiyye'de bir belde ve İsmāʿīliyye'de bir kalʿa adıdır.

عَيْنُ الرُّصَافَةِ [ʿAynu'r-Ruṣāfet] Ḥicāz'da bir mevziʿdir.

اَلرِّصَافُ [er-riṣāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) رَصِيفٌ [reṣīf] lafzının cemʿidir, atın sinirine denir, ʿalā-kavlin iki yanlarında olan sıra sıra eyegü kemiklerine denir. Ve رَصِيفٌ [raṣīf]in cemʿi رُصُفٌ [ruṣuf] dahi gelir, كُتُبٌ [kutub] vezninde.

رَصَفٌ [Reṣaf] (fethateynle ve zammeteynle) Bir mevziʿ adıdır.

اَلْإِرْصَافُ [el-irṣāf] (hemzenin kesriyle) Meşrūba رَصْفٌ [reṣaf] suyu yaʿnī kaldırım döşenmiş akıntı suyu katmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرْصَفَ الرَّجُلُ إِذَا مَزَجَ شَرَابَهُ بِمَاءِ الرَّصَفِ

اَلتَّرَاصُفُ [et-terāṣuf] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Saff ve tabur bağlamakta birbirine kaldırım taşları gibi yanaşıp sıkışmak maʿnāsınadır; yukālu: تَرَاصَفُوا فِي الصَّفِّ إِذَا تَرَاصُّوا

اَلْمُرْتَصِفُ [el-murteṣif] (مُرْتَكِبٌ [murtekib] vezninde) Arslana ıtlāk olunur. Ve kaldırım taşı gibi birbirine yanaşı olan nesnelere denir; ve minhu yukālu:رَجُلٌ مُرْتَصِفُ الْأَسْنَانِ أَيْ مُتَقَارِبُهَا

[ر ض ف]

اَلرَّضْفُ [er-raḍf] (rā'nın fethi ve ḍād-ı muʿcemenin sükūnuyla) ve

اَلْمِرْضَافَةُ [el-mirḍāfet] (mīm'in kesriyle) Şol kızgın taşa denir ki bādiye ʿArabları sütün içine bırakmakla sütü kızdırırlar; yukālu: أَوْغَرَ اللَّبَنَ بِالرَّضْفِ وَالْمِرْضَافَةِ وَهِيَ الْحِجَارَةُ الْمُحْمَاةُ يُوغَرُ بِهَا اللَّبَنُ Ve

رَضْفٌ [raḍf] Sokuşturma diz kemiklerine denir ki birbirine yanaşı parmak tarzında olur. Ve bu kemikler at kısmının كُرَاعٌ [kurāʿ]ı ile ذِرَاعٌ [ẕirāʿ]ı beyninde olur. Müfredi رَضْفَةٌ [raḍfet]tir, تَمْرَةٌ [temret] vezninde ve fetehātla lügattır. Ve

رَضْفٌ [raḍf] Masdar olur, zikr olunan kızgın taşla dāglamak maʿnāsına; yukālu: رَضَفَهُ رَضْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَوَاهُ بِالرَّضْفَةِ Ve çımkırmak maʿnāsınadır; yukālu: رَضَفَهُ بِسَلْحِهِ إِذَا رَمَى Ve bir nesneyi büküp iki kat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَضَفَ الْوِسَادَةَ إِذَا ثَنَاهَا

مُطْفِئَةُ الرَّضْفِ [muṭfiʾetu'r-raḍf] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Kızgın taşı söndürücü demektir. Bu münāsebetle şol dāhiyeye ıtlāk olunur ki evvelki dāhiyeleri unutturur ola; yukālu: أَصَابَتْهُ مُطْفِئَةُ الرَّضْفِ أَيْ دَاهِيَةٌ تُنْسِي الَّتِي قَبْلَهَا Ve şol çerviş yağına ıtlāk olunur ki kızgın taşa dokundukta eriyip taşın kızgınlığını söndürür ola; yukālu: شَحْمَةٌ مُطْفِئَةُ الرَّضْفِ إِذَا أَصَابَتِ الرَّضْفَةَ ذَابَتْ فَأَخْمَدَتْهَا Ve şol yılana ıtlāk olunur ki kızgın taşlar üzere gezdikte zehri o taşların harāretini giderir ola; yukālu: حَيَّةٌ مُطْفِئَةُ الرَّضْفِ إِذَا مَرَّتْ عَلَى الرَّضْفِ يُطْفِئُ سَمُّهَا نَارَهُ

اَلرَّضِيفُ [er-reḍīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde)

رَضْفَةٌ [raḍfet] ile kaynamış süte denir; yukālu:لَبَنٌ رَضِيفٌ إِذَا غَلَى بِالرَّضْفِ

اَلْمَرْضُوفُ [el-merḍūf] Kızgın taş üzere pişmiş kebāba ve biryāna denir. Ve mutlakan vech-i mezkūr üzere tabh olunmuş taʿāmā denir.

اَلْمَرْضُوفَةُ [el-merḍūfet] (hā'yla ki) Kumeyt nām şāʿirin işbu: "وَمَرْضُوفَةٍ لَمْ تُؤْنِ فِي الطَّبْخِ طَاهِيًا ‖ عَجِلْتُ إِلَى مُحْوَرِّهَا حِينَ غَرْغَرَا" beytinde vākiʿdir. Murād şol işkenbedir ki ehl-i sefer onu evvelā gasl ve tanzīf edip içini kıyma ile doldurduktan sonra tūşe-i rāh edinip götürür, tencereleri olmamakla konak yerlerinde kızgın taşlar üzere pişirirler; hālen sucuk taʿbīr ettiklerine de ıtlāk olunur. Cevherī bunu قِدْرٌ [ḳidr] ile tefsīr eylemekle müʾellif taʿrīz eylemiştir.

اَلرَّضَفَةُ [er-reḍafet] (fetehātla) Kızgın taşla basılmış dāg ve damgaya denir.

رَضَفَاتُ الْعَرَبِ [Reḍafātu'l-ʿArab] (fetehātla) Dört kabīleye ıtlāk olunur. 1) Şeybān 2) Taġlib 3) Behrāʾ 4) İyād kabīleleridir.

[ر ع ف]

اَلرَّعْفُ [er-raʿf] (rā'nın fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) ve

اَلرُّعَافُ [er-ruʿāf] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bir adamın burnu kanamak maʿnāsınadır; yukālu: رَعَفَ الرَّجُلُ وَرَعُفَ وَرُعِفَ عَلَى الْمَجْهُولِ وَرَعِفَ رَعْفًا وَرُعَافًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّالِثِ وَالْخَامِسِ وَالرَّابِعِ إِذَا خَرَجَ مِنْ أَنْفِهِ الدَّمُ Ve

رَعْفٌ [raʿf] Sebk ve takaddüm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَعَفَ الْفَرَسُ الْخَيْلَ رَعْفًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّالِثِ إِذَا سَبَقَ Ve kapıdan içeri girmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: رَعَفَ بِهِ الْبَابُ إِذَا دَخَلَ Güyā ki burun bagteten kan akıtır gibi kapı onu içeri idhāl eyledi. Kāle fi'l-*Esās* بَيْنَا نَحْنُ نَذْكُرُكَ رَعَفَ بِكَ الْبَابُ Ve mutlakan kan akmak maʿnāsınadır; yukālu: رَعَفَ الدَّمُ رَعْفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَالَ

اَلرُّعَافُ [er-ruʿāf] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Masdardır ki zikr olundu. Ve burun kanına denir; yukālu: سَالَ مِنْ أَنْفِهِ الرُّعَافُ أَيِ الدَّمُ

اَلْإِسْتِرْعَافُ [el-istirʿāf] İleri geçmek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَرْعَفَ الْفَرَسُ إِذَا تَقَدَّمَ Ve kuyruk ve çerviş yağını sızdırıp kakırdağını almak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِسْتَرْعَفَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَقْطَرَ الشَّحْمَةَ وَأَخَذَ صُهَارَتَهَا

اَلْإِرْتِعَافُ [el-irtiʿāf] Bu dahi ileri geçmek maʿnāsınadır; yukālu: إِرْتَعَفَ الرَّجُلُ إِذَا تَقَدَّمَ

اَلْمَرَاعِفُ [el-merāʿif] Burun dāʾiresine ıtlāk olunur ki çevresiyle burundan ʿibārettir; tekūlu li'l-merʾet: تَلَثَّمِي عَلَى مَرَاعِفِكِ أَيْ عَلَى أَنْفِكِ وَحَوَالَيْهِ

اَلرَّاعِفُ [er-rāʿif] Burnun ucuna denir; yukālu: مَا أَمْلَحَ رَاعِفَ أَنْفِهِ أَيْ طَرَفَ أَرْنَبَتِهِ Ve dağın burun tarzında çıkan sivrice ucuna ıtlāk olunur. Ve sāʾir atları sābık olan yüğrük ata denir.

اَلْمُسْتَرْعِفُ [el-musterʿif] Bu dahi sābık olan yüğrük ata denir; yukālu: فَرَسٌ رَاعِفٌ وَمُسْتَرْعِفٌ أَيْ سَابِقٌ

اَلرَّعِيفُ [er-reʿīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Sāʾir sehāblardan ileri olan sehāba denir.

اَلرُّعَافِيُّ [er-ruʿāfiyy] (غُرَابِيٌّ [ġurābiyy] vezninde) Kesīrü'l-ʿatāʾ adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ رُعَافِيٌّ أَيْ مِعْطَاءٌ

اَلرُّعُوفُ [er-ruʿūf] (rā'nın zammıyla) Çisinti yağmurlara denir; tekūlu: أَخَذَتْنَا الرُّعُوفُ أَيِ الْأَمْطَارُ الْخِفَافُ

اَلرَّاعُوفَةُ [er-rāʿūfet] ve

اَلْأُرْعُوفَةُ [el-urʿūfet] (أُضْحُوكَةٌ [uḍḥūket] vezninde) Şol kayaya denir ki kuyuyu kazar iken alıkorlar, tā ki vakt-i hācette kuyu

ayırtlanır iken ayırtlayan kimse o kayanın üzerinde oturup ayırtlaya, ʿalā-kavlin kuyunun ağzında su çeken kimsenin basıp duracağı iri taşa denir; yukālu: رَاعُوفَةُ الْبِئْرِ وَأُرْعُوفَتُهَا أَيْ صَخْرَةٌ تُتْرَكُ فِي أَسْفَلِ الْبِئْرِ إِذَا احْتُفِرَتْ تَكُونُ هُنَاكَ لِيَجْلِسَ الْمُسْتَقِي عَلَيْهَا حِينَ التَّنْقِيَةِ أَوْ تَكُونُ عَلَى رَأْسِ الْبِئْرِ يَقُومُ عَلَيْهَا الْمُسْتَقِي

اَلْإِرْعَافُ [el-irʿāf] (hemzenin kesriyle) İvdirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَرْعَفَهُ إِذَا أَعْجَلَهُ Ve doldurmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرْعَفَ الْقِرْبَةَ إِذَا مَلَأَهَا

[ر غ ف]

اَلرَّغْفُ [er-raġf] (rā'nın fethi ve ġayn-ı muʿcemenin sükūnuyla) Hamuru yāhūd balçığı el ile yuvarlayıp yumak etmek maʿnāsınadır; yukālu: رَغَفَ الْعَجِينَ أَوِ الطِّينَ رَغْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا جَمَعَهُ وَكَتَّلَهُ بِيَدِهِ Ve deveye yumak yutturmak maʿnāsınadır; yukālu: رَغَفَ الْبَعِيرَ إِذَا لَقَّمَهُ الْبِزْرَ وَالدَّقِيقَ وَنَحْوَهُ

اَلرَّغِيفُ [er-reġīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Kirde taʿbīr olunan ekmeğe denir. Maʿnāyı evveldendir. Cemʿi أَرْغِفَةٌ [erġifet] gelir ve رُغْفٌ [ruġf] gelir rā'nın zammıyla ve رُغْفٌ [ruġuf] gelir zammeteynle ve رُغْفَانٌ [ruġfān] gelir rā'nın zammıyla ve تَرَاغِيفُ [terāġīf] gelir tā-yı fevkıyye ile ki gayr-i kıyāstır.

اَلْإِرْغَافُ [el-irġāf] (hemzenin kesriyle) Bir nesneye kıya kıya bakmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرْغَفَ إِلَيْهِ إِذَا حَدَّدَ النَّظَرَ إِلَيْهِ Ve sürʿatle yürümek maʿnāsınadır; yukālu: أَرْغَفَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ فِي السَّيْرِ

[ر ف ف]

اَلرَّفُّ [er-reff] (rā'nın fethi ve fā'nın teşdīdiyle) Taʿāmı çok yemek maʿnāsınadır; yukālu: رَفَّ الرَّجُلُ رَفًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا أَكَلَ أَكْلاً كَثِيرًا Ve dudak uçlarıyla öpmek maʿnāsınadır; yukālu: رَفَّ الْمَرْأَةُ إِذَا قَبَّلَهَا بِأَطْرَافِ شَفَتَيْهِ Ve riʿāyet ve ihsān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَفَّ فُلاَنًا إِذَا أَحْسَنَ إِلَيْهِ Ve

رَفٌّ [reff] ve

رَفِيفٌ [refīf] Bir nesnenin rengi yaldıramak maʿnāsınadır; yukālu: رَفَّ لَوْنُهُ رَفًّا وَرَفِيفًا إِذَا بَرَقَ وَتَلأْلأَ Ve

رَفٌّ [reff] Bir adamın az ve çok ve küçük ve büyük hizmetinde yelip yopurmak maʿnāsınadır; yukālu: رَفَّ لَهُ إِذَا سَعَى لَهُ بِمَا عَزَّ وَهَانَ مِنْ خِدْمَةٍ Ve bir nesnenin etrāfını çevirip kuşatmak maʿnāsınadır; yukālu: رَفَّ الْقَوْمُ بِهِ إِذَا أَحْدَقُوا Ve deve köşeği anasını emmek maʿnāsınadır; yukālu: رَفَّ الْحُوَارُ أُمَّهُ إِذَا رَضَعَهَا Ve bir kimseye ikrām eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَفَّ بِفُلاَنٍ إِذَا أَكْرَمَهُ Ve bir nesneyi özleyip şevk ve ārzū eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَفَّ إِلَى كَذَا إِذَا ارْتَاحَ Ve kuş kanatlarını yaymak maʿnāsınadır; yukālu: رَفَّ الطَّائِرُ إِذَا بَسَطَ جَنَاحَيْهِ Ve

رَفٌّ [reff] Türkîde raf dedikleridir ki evlerin iç duvarlarında ederler, pervāze-i hāne maʿnāsına; cemʿi رُفُوفٌ [rufūf] gelir; yukālu: رَفَعَهُ عَلَى الرَّفِّ وَهُوَ شِبْهُ الطَّاقِ فِي الْبَيْتِ يُجْعَلُ عَلَيْهِ طَرَائِفُهُ Ve

رَفٌّ [reff] Firāvān deve sürüsüne denir; rā'nın kesriyle de cāʾizdir; yukālu: أَتَى بِالرَّفِّ أَيِ الْإِبِلِ الْعَظِيمَةِ Ve sığır sürüsüne denir. Ve bir bölük koyuna yāhūd mutlakan koyun ve keçi bölüğüne denir. Ve etrāfından yüksek kumluğa denir. Ve koyun ağılına denir; tekūlu: أَدْخَلَ الشَّاءَ فِي رَفِّهَا أَيْ حَظِيرَتِهَا Ve hayvān kısmı ağızlarını doldurmayarak ekl eylemek maʿnāsına masdar olur; yukālu: رَفَّتِ الْإِبِلُ وَالْغَنَمُ الْبَقْلَ رَفًّا مِنَ الْبَابَيْنِ الْمَزْبُورَيْنِ وَهُوَ ضَرْبٌ مِنْ أَكْلِهَا يَعْنِي أَكَلَتْ وَلَمْ تَمْلَأْ بِهِ فَاهَا Ve

رَفٌّ [reff] Göz ve kaş makūlesi seğrimek maʿnāsınadır; tekūlu: مَا زَالَتْ عَيْنِي تَرُفُّ حَتَّى أَبْصَرْتُكَ أَيْ تَخْتَلِجُ Ve şimşek çakmak maʿnāsınadır; yukālu: رَفَّ الْبَرْقُ إِذَا وَمَضَ Ve ağız yarına denir, رِيقٌ [rīḳ] maʿnāsınadır. Ve emmek maʿnāsınadır; yukālu: رَفَّ شَفَتَيْهِ إِذَا مَصَّهَا Ve iyilik eylemek ihsān maʿnāsınadır. Müʾellif bunu tekrār eylemiştir. Ve

رَفٌّ [reff] Celeb ile gelen zahīreye denir, مِيرَةٌ [mīret] maʿnāsına. Ve yumuşak ve nāzük sevbe denir; yukālu: ثَوْبٌ رَفٌّ أَيْ نَاعِمٌ Ve her gün süt içmek maʿnāsınadır; yukālu: مَا زَالَ يَرُفُّ اللَّبَنَ أَيْ يَشْرَبُهُ كُلَّ يَوْمٍ Ve libāsın aşağısı darca olmakla tevsīʿ etmek için sevb-i āher ile yama vurup gevşetmek maʿnāsınadır; yukālu: رَفَّ ثَوْبَهُ إِذَا رَفَّاهُ بِآخَرَ لِيُوَسِّعَ مِنْ أَسْفَلِهِ

اَلْإِرْتِفَافُ [el-irtifāf] Bu dahi bir nesnenin rengi ıldıramak maʿnāsınadır; yukālu: إِرْتَفَّ لَوْنُهُ إِذَا بَرَقَ وَتَلَأْلَأَ

اَلرَّفْرَفَةُ [er-refrefet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] veznince) Bu dahi kuş kanatlarını yaymak maʿnāsınadır; yukālu: رَفْرَفَ الطَّائِرُ إِذَا بَسَطَ جَنَاحَيْهِ Gerçi vech-i mezkūr üzere رَفٌّ [reff] dahi bu maʿnāyadır, lākin o gayr-i müstaʿmeldir; رَفْرَفَةٌ [refrefet] müstaʿmeldir, zīrā vazʿ-ı mezkūr tekrārı mutazammındır. Ve

رَفْرَفَةٌ [refrefet] Seslenmek maʿnāsınadır; yukālu: رَفْرَفَ الشَّيْءُ إِذَا صَاتَ Ve devekuşu bir nesne üzere konmak irādesiyle etrāfını çizginerek kanatlarını oynatmak maʿnāsınadır; yukālu: رَفْرَفَ الظَّلِيمُ إِذَا حَرَّكَ جَنَاحَيْهِ حَوْلَ الشَّيْءِ يُرِيدُ أَنْ يَقَعَ عَلَيْهِ

اَلرَّفْرَفُ [er-refref] (كَبْكَبٌ [kebkeb] veznince) Bu dahi rafa denir, رَفٌّ [reff] gibi. Ve şol yeşil siyāba denir ki ondan perdeler ve döşemeler ittihāz olunur, murād nihālīler olacaktır. Müʾellifin *Baṣāʾir*'de beyānına göre müfredi رَفْرَفَةٌ [refrefet]tir. Ve baʿzılar ʿindinde رَفْرَفٌ [refref] müfreddir. Ve minhu kuriʾe kavluhu taʿālā: "عَلَى رَفَارِفَ خُضْرٍ" Ve

رَفْرَفٌ [refref] Kıl çadırın şukkasına denir. Ve zırhın aşağıya sarkan eteklerine ve uçlarına denir. Ve ağacın aşağıya salınan şāhlarına denir. Ve firāşların ve perde ve nihālīlerin fazlalarına denir ki döşendikte saçak yerine gelen artık yerleridir. Ve döşeklere ve minderlere denir. Ve her şeyʾin kenārlarından fazla kalıp bükülen ve kıvrılan yerlerine denir. Ve bir cins semek-i bahrī adıdır. Ve Yemen'e mahsūs bir şecer adıdır. Ve pencereye denir, رَوْشَنٌ [revşen] maʿnāsına. Ve yastığa denir. Ve fercde dılak dedikleri lahm-ı zāʾide denir. Ve dalları bīd-i mecnūn gibi aşağı sarkık olan ter ve latīf ve nāzük ağaca denir. Ve merg-zāra ve çemen-zārlara denir. Ve döşemelere denir, بُسْطٌ [busṭ] maʿnāsına. Ve sāyebān ve oba taʿbīr olunan çadırın tınāblarına ve eteklerine denir ki sonradan geçirilir. Ve ince ve nāzük dībā kumāşa denir. Ve başa giyilen tolganın ser-penāh muharrefi serpenek dedikleri eteğine denir ki peçe tarzında olup tolga giyildikte orası boyuna gelir.

اَلرِّفُّ [er-riff] (rā'nın kesriyle) Her gün süt içmeğe denir; yukālu: يَشْرَبُ اللَّبَنَ رِفًّا أَيْ كُلَّ يَوْمٍ Ve sıtma her gün tutmağa denir; yukālu: أَخَذَتْهُ الْحُمَّى رِفًّا أَيْ كُلَّ يَوْمٍ

اَلرُّفُّ [er-ruff] ve

اَلرُّفَّةُ [er-ruffet] (rā'ların zammıyla) Saman hurdelerine denir.

اَلرَّفَّةُ [er-reffet] (rā'nın fethiyle) Tıka basa

muhkem taʿām yemeğe denir; yukālu: يَأْكُلُ رَفَّةً أَيْ أَكْلَةً مُحْكَمَةً

اَلرَّفَفُ [er-refef] (fethateynle) Bir nesne yufka olmak maʿnāsınadır; yukālu: رَفَّ الثَّوْبُ رَفَفًا إِذَا رَقَّ

اَلرَّفِيفُ [er-refīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Masdardır ki zikr olundu. Ve

رَفِيفٌ [refīf] Hānenin tāvānına denir, سَقْفٌ [saḳf] maʿnāsına. Ve rutubetli, nem-nāk olan şecere ve sāʾir nesneye denir. Ve onatlığa ve hısb ve vefrete denir. Ve سَوْسَنٌ [sevsen] dedikleri şukūfeye denir. Ve pencereye denir.

اَلرَّفْرَافُ [er-refrāf] (ثَرْثَارٌ [ṣerṣār] vezninde) Devekuşunun erkeğine denir. Ve خَاطِفُ ظِلِّهِ [ḫāṭifu ẓillihi] dedikleri kuşa denir ki "خ،ط،ف" māddesinde beyān olundu.

ذَاتُ رَفْرَفٍ [Ẕātu Refref] (rā'ların fethi ve zammıyla) Benī Suleym yurdunda bir vādī adıdır.

دَارَةُ رَفْرَفٍ [Dāretu Refref] (rā'ların fethi ve zammıyla) Benū Numeyr yurdunda bir vādīdir.

ذَاتُ الرَّفِيفِ [ẕātu'r-refīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Selātīn ü ümerā-i ʿArabın geçit sandallarına denir ki dombazları birbirine çattıkları gibi iki üç sandalları birbirine çatıp bend ederler; selātīn ve ümerāʾ onunla nehri ʿubūr ederler; yukālu: عَبَرَ النَّهْرَ عَلَى ذَاتِ الرَّفِيفِ وَهِيَ سُفُنٌ كَانَ يُعْبَرُ عَلَيْهَا وَهِيَ أَنْ تُنَضَّدَ سَفِينَتَانِ أَوْ ثَلَاثٌ لِلْمَلِكِ

اَلْإِرْفَافُ [el-irfāf] (hemzenin kesriyle) Kuş kanatlarını yumurta üzere yaymak maʿnāsınadır; yukālu: أَرَفَّتِ الدَّجَاجَةُ عَلَى بَيْضِهَا إِذَا بَسَطَتِ الْجَنَاحَ عَلَيْهَا

[ر ق ف]

اَلرُّقُوفُ [er-ruḳūf] (سُقُوفٌ [suḳūf] vezninde) رُفُوفٌ [rufūf] maʿnāsınadır ki رَفٌّ [reff]in cemʿidir, رَفْفٌ [raḳf] müfredidir; yukālu: فِي بَيْتِهِ رُقُوفٌ أَيْ رُفُوفٌ

اَلْإِرْقَافُ [el-irḳāf] (hemzenin kesriyle) Titremek maʿnāsınadır; tekūlu: رَأَيْتُهُ يُرْقِفُ مِنَ الْبَرْدِ عَلَى الْمَجْهُولِ إِرْقَافًا أَيْ يُرْعَدُ وَقَدْ أُرْقِفَ إِرْقَافًا Ve قَرْقَفَةٌ عَلَى الْمَجْهُولِ [ḳarḳafet] lafzı ki دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] veznindedir, titremek رِعْدَةٌ [riʿdet] maʿnāsınadır, bundan meʾhūzdur, evveline ḳāf ziyāde olunmuştur, vezni عَفْعَلٌ [ʿafʿal]dır. Bu cihetle mevziʿ-i zikri bu makāmdır. Cevherī vehminden nāşī ḳāf faslında īrād eylemiştir. Şārih der ki sāhibu'l-ʿAyn ve sāʾir eʾimme, Cevherī gibi fasl-ı merkūmda sebt eylediler.

تَرْقُفُ [Terḳuf] (تَنْصُرُ [tenṣūru] vezninde) Bir hatun ismidir. Ve bir belde adıdır; ʿAbbās b. Velīd et-Terḳufī oradandır.

[ر ك ف]

اَلْإِرْتِكَافُ [el-irtikāf] (إِرْتِكَابٌ [irtikāb] vezninde) Kar yağıp tutmak maʿnāsınadır; yukālu: إِرْتَكَفَ الثَّلْجُ إِذَا وَقَعَ فَثَبَتَ فِي الْأَرْضِ

[ر ن ف]

اَلرَّنْفُ [er-renf] (rā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla ve fethateynle) Bīd-i müşk dedikleri söğüt ağacının yabanī nevʿine denir ki yabanī leylak olacaktır, behrāmec-i berrī maʿnāsına.

اَلرَّانِفَةُ [er-rānifet] Burun kemirtleğinin ucuna denir; yukālu: ضَرَبَ رَانِفَةَ أَنْفِهِ أَيْ طَرَفَ غُضْرُوفِهِ Ve elin bilekçeden aya tarafında olan yumuşağına denir; yukālu: إِشْتَكَى رَانِفَةَ يَدِهِ أَيْ أَلْيَتَهَا Ve burun ucunun derisine denir. Ve ciğerin yufka yerine denir. Ve رَانِفَةُ الْكُمِّ [rānifetu'l-kumm] esvāb yeninin ucundan ʿibārettir. Ve kıynakların kıyām hālinde yerden cānibe gelen mevziʿine

denir. Ve ʿArab çadırlarının yarıklarına ve aralıklarına sokuşturup ekledikleri örtüye denir ki yere kadar gelir, asl çadırın tınābı mesābesinde olur. Ve رَانِفَةٌ [rānifet] in cemʿi رَوَانِفُ [revānif]tir.

اَلْإِرْنَافُ [el-irnāf] (hemzenin kesriyle) Deve yorgunluktan kulaklarını gevşetip sarkıtmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرْنَفَتِ النَّاقَةُ بِأُذُنَيْهِمَا إِذَا أَرْخَتْهُمَا إِعْيَاءً Ve deve yürürken dāʾimā başını salmakla başının derisi önüne önüne atılarak yürümek maʿnāsınadır; yukālu: أَرْنَفَ الْبَعِيرُ إِذَا سَارَ فَحَرَّكَ رَأْسَهُ فَتَقَدَّمَتْ جِلْدَةُ هَامَتِهِ Ve sürʿatle yürümek maʿnāsınadır; yukālu: أَرْنَفَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ

اَلْمِرْنَافُ [el-Mirnāf] Ḥavfezān b. Şerīk'in kılıcı adıdır.

[ر ه ف]

اَلرَّهْفُ [er-rehf] (rāʾnın fethi ve hāʾnın sükūnuyla) Kılıcın yüzünü yufkaltıp keskinletmek maʿnāsınadır; yukālu: رَهَفَ السَّيْفَ رَهْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا رَقَّقَهُ

اَلْإِرْهَافُ [el-irhāf] (hemzenin kesriyle) رَهْفٌ [rehf] maʿnāsınadır; yukālu: أَرْهَفَهُ بِمَعْنَى رَهَفَهُ

اَلرَّهَافَةُ [er-rehāfet] لَطَافَةٌ [leṭāfet] vezninde) ve

اَلرَّهَفُ [er-rehef] (fethateynle) Bir nesne rakīk ve nāzük ve latīf olmak maʿnāsınadır; yukālu: رَهُفَ الشَّيْءُ رَهَافَةً وَرَهَفًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا رَقَّ وَلَطُفَ

اَلْمُرْهَفُ [el-murhef] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) İnce karınlı, sık eyegülü ata denir ki meʿāyibdendir; yukālu: فَرَسٌ مُرْهَفٌ أَيْ خَامِصُ الْبَطْنِ مُتَقَارِبُ الضُّلُوعِ

اَلرُّهَافَةُ [er-Ruhāfet] ثُمَامَةٌ [s̱umāmet] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

[ر و ف]

اَلرَّوْفُ [er-revf] (خَوْفٌ [ḫavf] vezninde) Sükūn ve ārām maʿnāsınadır; yukālu: رَافَ الشَّيْءُ يَرُوفُ رَوْفًا إِذَا سَكَنَ Bu mādde mehmūzü'l-ʿayn olan "ر،أ،ف" māddesinden değildir, bu muʿtelldir.

اَلرَّوْفَةُ [er-revfet] (rāʾnın fethiyle) Esirgemek, rahmet maʿnāsınadır; yukālu: رَافَ يَرُوفُ رَوْفَةً لُغَةٌ فِي رَأَفَ يَرْأَفُ رَأْفَةً

[ر ي ف]

اَلرِّيفُ [er-rīf] (rāʾnın kesriyle) Ekinli biçimli, yemli yemişli maʿmūr ve ābādān ve hısb ve niʿmeti firāvān arza denir; yukālu: هُوَ مِنْ أَهْلِ الرِّيفِ وَهِيَ أَرْضٌ فِيهَا زَرْعٌ وَخِصْبٌ وَسَعَةٌ فِي الْمَأْكَلِ وَالْمَشْرَبِ Ve arz-ı ʿArabdan suya karīb olan arza denir. Yāhūd çayır ve çimen ve āb-ı revān ve mezāriʿ ve merātiʿi müştemil arza denir, çöl bādiyeye nisbet arz-ı Şām gibi; yukālu: إِرْتَحَلُوا إِلَى الرِّيفِ أَيْ مَا قَارَبَ الْمَاءَ مِنْ أَرْضِ الْعَرَبِ أَوْ حَيْثُ الْخُضَرُ وَالْمِيَاهُ وَالزُّرُوعُ

اَلرَّيْفُ [er-reyf] (حَيْفٌ [ḫayf] vezninde) رِيفٌ [rīf] dedikleri arz-ı mezbūreye gelmek maʿnāsınadır; yukālu: رَافَ الْبَدَوِيُّ يَرِيفُ رَيْفًا إِذَا أَتَى الرِّيفَ Ve hayvān رِيفٌ [rīf] dedikleri çayılı çimenli yerde otlamak maʿnāsınadır; yukālu: رَافَتِ الْمَاشِيَةُ إِذَا رَعَتِ الرِّيفَ

اَلْإِرْيَافُ [el-iryāf] (hemzenin kesriyle) ve

اَلتَّرَيُّفُ [et-tereyyuf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Bunlar da رِيفٌ [rīf] dedikleri maʿmūr ve ābādān yere gelmek maʿnāsınadır; yukālu: أَرْيَفَ الْبَدَوِيُّ وَتَرَيَّفَ إِذَا أَتَى الرِّيفَ Ve yer otlu sulu, şen ve ābādān olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرْيَفَتِ الْأَرْضُ إِذَا أَخْصَبَتْ ve yukālu: أَرَافَتِ الْأَرْضُ إِرَافَةً بِمَعْنَى أَرْيَفَتْ

اَلرَّافُ [er-rāf] (حَالٌ [ḫāl] vezninde) Bādeye denir, خَمْرٌ [ḫamr] maʿnāsına.

اَلرَّيِّفَةُ [er-reyyifet] (كَيِّسَةٌ [keyyiset] veznin-de) Otlu sulu, maʿmūr ve ābādān yere de-nir; yukālu: أَرْضٌ رَيِّفَةٌ أَيْ خِصْبَةٌ

اَلْمُرَايَفَةُ [el-murāyefet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir kimseye ifk ve iftirā ey-lemek maʿnāsınadır; yukālu: رَايَفَ لِلظِّنَّةِ إِذَا قَارَفَهَا وَطَنَّفَ لَهَا

FASLU'Z-ZĀYİ'L-MUʿCEME
(فَصْلُ الزَّايِ الْمُعْجَمَةِ)

[ز أ ف]

اَلزَّأْفُ [ez-zeʾf] (zāy'ın fethi ve hemze-nin sükūnuyla) İvdirmek maʿnāsınadır; yukālu: زَأَفَهُ زَأْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَعْجَلَهُ

اَلزُّؤَافُ [ez-zuʾāf] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) İsmdir, ʿacele maʿnāsınadır; ve minhu yukālu: مَوْتٌ زُؤَافٌ أَيْ وَحِيٌّ

اَلْإِزْآفُ [el-izʾāf] (hemzenin kesriyle) Madrūbu kımıldatmayıp ʿale'l-fevr katl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَزْأَفَ عَلَيْهِ إِذَا أَجْهَزَ Ve kesret-i taʿām bir adamı pek ağırlaştırmakla hareketten alıkomak maʿnāsınadır; yukālu: أَزْأَفَ فُلَانًا بَطْنُهُ إِذَا أَثْقَلَهُ فَلَمْ يَقْدِرْ أَنْ يَتَحَرَّكَ

[ز ح ف]

اَلزَّحْفُ [ez-zaḥf] (zā'nın fethi ve ḥā-yı mühmelenin sükūnuyla) ve

اَلزُّحُوفُ [ez-zuḥūf] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) ve

اَلزَّحَفَانُ [ez-zeḥafān] (fetehātla) Yürümek maʿnāsınadır; yukālu: زَحَفَ إِلَيْهِ زَحْفًا وَزُحُوفًا وَزَحَفَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا مَشَى Ve kanadı bit-medik çekirge ileri ileri atılarak gitmek maʿnāsınadır; yukālu: زَحَفَ الدَّبَى إِذَا مَشَى قُدُمًا Ve

زَحْفٌ [zaḥf] Düşman tarafına doğru çe-kilip giden ʿaskere denir ki tesmiye bi'l-masdardır; yukālu: شَذَّ عَنِ الزَّحْفِ وَهُوَ جَيْشٌ يَزْحَفُونَ إِلَى الْعَدُوِّ Ve

زَحْفٌ [zaḥf] Çocuk sürünüp emekleyerek yürümek maʿnāsınadır; yukālu: زَحَفَ الصَّبِيُّ يَزْحَفُ قَبْلَ أَنْ يَمْشِيَ أَيْ يَدِبُّ Ve deve pek yorul-makla tabanını sürüyerek yürüyüp gitmek

maʿnāsınadır; yukālu: زَحَفَ الْبَعِيرُ إِذَا أَعْيَا فَجَرَّ فِرْسِنَهُ

اَلزَّاحِفُ [ez-zāḥif] Yorgunluktan tabanını sürüyerek yürüyen erkek deveye denir. Ve زَاحِفٌ [Zāḥif] Bir recül ismidir.

اَلزَّحُوفُ [ez-zeḥūf] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

اَلزَّاحِفَةُ [ez-zāḥifet] (Yorgunluktan tabanını sürüyerek yürüyen nākaya denir. Cemʿi زَوَاحِفُ [zevāḥif] gelir.

اَلْمَزَاحِفُ [el-mezāḥif] (mīm'in fethiyle) مَزْحَفَةٌ [mezḥafet]in cemʿidir ki ism-i mekāndır, sürünerek gidilen yere denir. Ve minhu مَزَاحِفُ الْحَيَّاتِ أَيْ مَوَاضِعُ مَدَبِّهَا Ve

مَزَاحِفُ السَّحَابِ [mezāḥifu's-seḥāb] Bulutun imtār eylediği yerlerden ʿibārettir; yukālu: هَذِهِ مَزَاحِفُ السَّحَابِ أَيْ حَيْثُ وَقَعَ قَطْرُهُ

اَلْمُزَيْحِفَةُ [el-Muzeyḥifet] (musaggar bünyesiyle) Zebīd kazāsında bir karye adıdır.

زُحَيْفٌ [zuḥayf] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir dağın ve bir koyunun ismidir.

نَارُ الزَّحْفَتَيْنِ [nāru'z-zaḥfeteyn] (دَارُ الرَّحْمَتَيْنِ [dāru'r-raḥmeteyn] vezninde) Yavşan dedikleri nebātın ve أَلَاءٌ [elāʾ] dedikleri şecerin āteşlerine ıtlāk olunur. Bunlar tīz tutuşup müştaʿil olmalarıyla semtlerinde olanlar bunlardan geri gittiklerine mebnī ıtlāk eylediler.

اَلزَّحَنْفَفَةُ [ez-zeḥanfefet] (zāy'ın ve ḥā'nın fethiyle) Şol kimseye denir ki yürürken ökçe sinirleri birbirine çalıp sürünür ola. Ve bī-tāblıktan yāhūd pīrlikten sürünüp emekleyerek yürür olan kimseye denir. Şārihin beyānına göre vezni فَعَنْلَلَةٌ [faʿanlelet]tir, nūn ve fā-i sāniye zāʾidlerdir; yukālu: هُوَ زَحَنْفَفَةٌ وَهُوَ الَّذِي يَكَادُ عُرْقُوبَاهُ يَصْطَكَّانِ وَكَذَا مَنْ يَزْحَفُ عَلَى الْأَرْضِ

اَلزُّحَفَةُ [ez-zuḥafet] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Şol adama denir ki aslā seyr ve seyāhat eylemez ola; yukālu: رَجُلٌ زُحَفَةٌ أَيْ لَا يَسِيحُ فِي الْبِلَادِ

زَحَّافٌ [Zaḥḥāf] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Bir recül ismidir.

اَلْإِزْحَافُ [el-izḥāf] (hemzenin kesriyle) Bir tāʾife ʿasker olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَزْحَفَ بَنُو فُلَانٍ إِذَا صَارُوا زَحْفًا أَيْ جَيْشًا Ve bir adam nihāyet-i matlūbuna nāʾil olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَزْحَفَ فُلَانٌ إِذَا انْتَهَى إِلَى غَايَةِ مَا طَلَبَ Ve deve yorulup dermānde olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَزْحَفَ الْبَعِيرُ إِذَا أَعْيَا

اَلْمُزْحِفُ [el-muzḥif] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Yorulup dermānde kalmış deveye denir.

اَلْمِزْحَافُ [el-mizḥāf] Yorulup bī-tāb olmak ʿādeti olan köşek deveye denir.

اَلتَّزَاحُفُ [et-tezāḥuf] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) ʿAsker cenk ve kıtālde birbirine varıp çatmak maʿnāsınadır; yukālu: تَزَاحَفُوا فِي الْقِتَالِ إِذَا تَدَانَوْا

اَلزِّحَافُ [ez-ziḥāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ʿArūziyyūn ıstılāhında iki harf beyninden bir harf sākıt olmağa ıtlāk olunur ki ehadühümā āhere زَحْفٌ [zaḥf] ve ittisāl eder; yukālu: فِي الْبَيْتِ زِحَافٌ وَهُوَ أَنْ يَسْقُطَ بَيْنَ الْحَرْفَيْنِ حَرْفٌ فَيَزْحَفَ أَحَدُهُمَا إِلَى الْآخَرِ

Mütercim der ki Ḫazreciyye Şerḥi'nde bu resme mersūmdur ki زِحَافٌ [ziḥāf] meşy maʿnāsından meʾhūzdur, ʿörf-i ʿarūziyyūnda mutlakan şevānī-i esbāba lāhik olan tagayyüre ıtlāk olunmuştur, gerek hazf ve gerek iskān ile olsun. Bu sürette müʾellifin taʿrīfi kāsır olur.

اَلْمُزَاحَفُ [el-muzāḥaf] (ism-i mefʿūl bün-

yesiyle) Zihāf ʿārız olmuş şiʿre denir.

اَلتَّزَحُّفُ [et-tezaḥḥuf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir nesneye doğru sıklet ve tekellüfle yürümek maʿnāsınadır; yukālu: تَزَحَّفَ إِلَيْهِ إِذَا تَمَشَّى

اَلْإِزْدِحَافُ [el-izdiḥāf] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznide) تَزَحُّفٌ [tezaḥḥuf] maʿnāsınadır; yukālu: إِزْدَحَفَ إِلَيْهِ بِمَعْنَى تَزَحَّفَ

[ز ح ن ق ف]

اَلزَّحَنْقَفُ [ez-zeḥanḳaf] (ḳāf'la جَحَنْفَلٌ [ceḥanfel] vezninde) Makʿadı üzere sürünerek yürüyen adama denir, kötürüm ve çocuk gibi. Ve bunda kıyās olan fā'yla olmaktır, niteki zikr olundu.

[ز ح ل ف]

اَلزُّحْلُوفَةُ [ez-zuḥlūfet] (zāy'ın zammıyla) Çocukların tepeden aşağıya sıyrınıp kaydıklarının nişānlarına ve yerlerine denir ki yol tarzında olur, gerek topraktan ve gerek kardan olsun. ʿAlā-kavlin iniş ve engebe olup sıyrıncak olan yere denir ki oradan aşağıya doğru kayıp inerler. Hālen kızak taʿbīr ettiklerine ıtlākı bu münāsebetledir, zīrā o sonra ihdās olunmuştur. Zemaḫşerī dahi kavl-i sānīye zāhibdir. İz kāle fi'l-*Esās*: لَعِبُوا بِالزُّحْلُوفَةِ وَبِالزَّحَالِيفِ Ve kāle'l-muʾellif: اَلزُّحْلُوفَةُ آثَارُ تَزَلُّجِ الصِّبْيَانِ مِنْ فَوْقِ التَّلِّ إِلَى أَسْفَلِهِ أَوْ مَكَانٌ مُنْحَدِرٌ مُمَلَّسٌ

اَلزَّحْلَفَةُ [ez-zaḥlefet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir kimseyi yukarıdan aşağıya doğru yuvarlayıp kaydırmak maʿnāsınadır; yukālu: زَحْلَفَهُ إِذَا دَحْرَجَهُ وَدَفَعَهُ Ve doldurmak maʿnāsınadır; yukālu: زَحْلَفَ الْإِنَاءَ إِذَا مَلَأَهُ Ve bir adama bir nesne vermek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: زَحْلَفَ لِفُلَانٍ أَلْفًا إِذَا أَعْطَاهُ إِيَّاهُ Ve sözü tīz tīz söylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: زَحْلَفَ فِي الْكَلَامِ إِذَا أَسْرَعَ

اَلتَّزَحْلُفُ [et-tezaḥluf] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Maʿnā-yı evvelden mutāviʿdir; yukālu: زَحْلَفَهُ فَتَزَحْلَفَ أَيْ دَحْرَجَهُ فَتَدَحْرَجَ

اَلزَّحَالِفُ [ez-zeḥālif] زُحْلُوفَةٌ [zuḥlūfet]in cemʿidir. Ve küçük ve karınca tarzında yürür bir güne böceklere denir ki bunu kırkayak dedikleriyle beyān ederler.

اَلْإِزْحِلْفَافُ [el-izḥilfāf] (إِكْفِهْرَارٌ [ikfihrār] vezninde) Bir nesneden alarga olmak maʿnāsınadır, niteki lām'ın takdīmiyle إِزْلِحْفَافٌ [izliḥfāf] dahi bu maʿnāyadır; yukālu: إِزْلَحَفَّ عَنْهُ إِذَا تَنَحَّى

[ز خ ر ف]

اَلزُّخْرُفُ [ez-zuḫruf] (ḫā-yı muʿceme ile قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) Altına denir, ذَهَبٌ [ẕeheb] maʿnāsına. Yaldızlı nesneye مُزَخْرَفٌ [muzaḫref] ıtlākı bundandır. Şārih der ki Rāġib'in beyānına göre زُخْرُفٌ [zuḫruf] zīnet-i müzevveka maʿnāsına mevzūʿdur, altına ıtlākı bu cihetledir. Ve minhu kāle taʿālā:﴿أَوْ يَكُونَ لَكَ بَيْتٌ مِنْ زُخْرُفٍ﴾ أَيْ ذَهَبٍ مُزَوَّقٍ Ve

زُخْرُفٌ [zuḫruf] Bir nesnenin kemāl-i hüsn ü revnak u zīnetine denir; yukālu: بِهِ زُخْرُفٌ أَيْ كَمَالُ حُسْنٍ Ve

زُخْرُفُ الْقَوْلِ [zuḫrufu'l-ḳavl] Kelāmı kezib ve temvīhātla yaldızlamaktan hāsıl olan hüsn ve revnak ve zīnet ve letāfete denir; yukālu: غَرَّهُ بِزُخْرُفِ الْقَوْلِ وَهُوَ حُسْنُهُ بِتَرْقِيشِ الْكَذِبِ Ve

زُخْرُفُ الْأَرْضِ [zuḫrufu'l-arḍ] Yerin bāʿis-i revnak u letāfeti olan rengārenk nebātātına ıtlāk olunur; yukālu: أَخْرَجَتِ الْأَرْضُ زُخْرُفَهَا وَزَخَارِفَهَا أَيْ أَلْوَانَ نَبَاتِهَا

اَلزَّخَارِفُ [ez-zeḫārif] (zāy'ın fethiyle) زُخْرُفٌ [zuḫruf]un cemʿidir. Ve

زَخَارِفُ [zeḫārif] Gemilere ıtlāk olunur, سُفُنٌ [sufun] maʿnāsına. Ve زَخَارِفُ الْمَاءِ [zeḫārifu'l-māʾ] suyun yüzünde yol yol görünen tarīkalara denir ki rüzgār dokundukta peydā olur; yukālu: زَخَارِفُ أَيْ لِلْمَاءِ طَرَائِقُ Ve bir güne böceklere denir ki dört ayakları vardır, sinek tarzında su üzerinde tayerān ederler.

[ز خ ف]

اَلزَّخْفُ [ez-zaḫf] (zāy'ın fethi ve ḫā'nın sükūnuyla) ve

اَلزَّخِيفُ [ez-zeḫīf] (zāy'ın fethiyle) Fahr ve tekebbür eylemek maʿnāsınadır; yukālu: زَخَفَ الرَّجُلُ زَخْفًا وَزَخِيفًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا فَخَرَ وَتَكَبَّرَ

اَلزَّاخِفُ [ez-zāḫif] ve

اَلْمِزْخَفُ [el-mizḫaf] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Fahr ve tekebbür sāhibi kimseye denir.

اَلتَّزْخِيفُ [et-tezḫīf] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Çok söyleyip yanşaklık eylemek maʿnāsınadır; yukālu: زَخَّفَ فِي الْكَلَامِ إِذَا أَكْثَرَ مِنْهُ Ve bir kimsenin elinden pençesiyle doğan gibi bir nesneyi çekip almak maʿnāsınadır; yukālu: زَخَّفَ مِنْ صَاحِبِهِ إِذَا أَخَذَ مِنْهُ بِأَصَابِعِهِ كَالشَّيْذَقِ Şārih der ki شَوْذَقَةٌ dahi bu maʿnāyadır. Burada بِشَيْذَقٍ nüshaları galattır. Kāle fi *Lisāni'l-ʿArab*: اَلشَّوْذَقَةُ وَالتَّزْخِيفُ أَخْذُ الْإِنْسَانِ عَنْ صَاحِبِهِ بِأَصَابِعِهِ كَالشَّيْذَقِ أَيْ كَالصَّقْرِ

اَلتَّزَخُّفُ [et-tezaḫḫuf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznninde) Düzünüp kuşanıp hüsn ve revnak ve letāfet bağlanmak maʿnāsınadır; yukālu: تَزَخَّفَ الرَّجُلُ إِذَا تَحَسَّنَ وَتَزَيَّنَ

[ز د ف]

اَلْإِزْدَافُ [el-izdāf] (hemzenin kesriyle) Gece pek karanulanmak maʿnāsınadır; yukālu: أَزْدَفَ اللَّيْلُ إِذَا أَظْلَمَ كَأَسْدَفَ

[ز ر ف]

اَلزَّرْفُ [ez-zerf] (صَرْفٌ [ṣarf] vezninde) Sıçramak maʿnāsınadır; yukālu: زَرَفَ الرَّجُلُ زَرْفًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَفَزَ Ve takaddüm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: زَرَفَ إِلَيْهِ إِذَا تَقَدَّمَ Ve sözü artırmak yāhūd sözde sāʾir üzere zāʾid olmak maʿnāsınadır; yukālu: زَرَفَ فِي الْكَلَامِ إِذَا زَادَ فِيهِ Ve sürʿat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: زَرَفَتِ النَّاقَةُ إِذَا أَسْرَعَتْ Ve yara onulduktan sonra azıtmak maʿnāsınadır; yukālu: زَرَفَ الْجُرْحُ إِذَا انْتَقَضَ بَعْدَ الْبُرْءِ

اَلتَّزْرِيفُ [et-tezrīf] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] veznninde) Bu dahi sözü artırmak maʿnāsınadır; yukālu: زَرَّفَ فِي الْكَلَامِ إِذَا زَادَ فِيهِ Ve tenfīz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: زَرَّفَهُ فِيهِ إِذَا نَفَّذَهُ Ve alarga etmek maʿnāsınadır; yukālu: زَرَّفَهُ إِذَا نَحَّاهُ Ve bir nesneyi artırıp çoğaltmak maʿnāsınadır; yukālu: زَرَّفَهُ إِذَا أَرْبَاهُ

اَلزَّرُوفُ [ez-zerūf] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Revende nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ زَرُوفٌ أَيْ سَرِيعَةٌ

اَلزَّرِيفُ [ez-zerīf] (zāy'ın fethiyle) Sükūn ve vakār üzere yürümek maʿnāsınadır, gūyā ki زَرْفٌ [zerf] ile sürʿat maʿnāsına nisbet zıddır; yukālu: زَرَفَ الرَّجُلُ زَرِيفًا إِذَا مَشَى عَلَى هِينَتِهِ

اَلزَّرَفُ [ez-zeref] (fethateynle) Yara sağaldıktan sonra azıtmak maʿnāsınadır; yukālu: زَرِفَ الْجُرْحُ زَرَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا انْتَقَضَ بَعْدَ الْبُرْءِ

اَلزَّرَافَةُ [ez-zerāfet] (سَحَابَةٌ [seḫābet] veznninde ve baʿzen rā'yı müşedded olur) Bir bölük cemāʿate, ʿalā-kavlin on nefere denir; tekūlu: أَتَتْنَا زَرَافَةٌ مِنْ بَنِي فُلَانٍ أَيْ جَمَاعَةٌ أَوْ عَشَرَةٌ مِنْهُمْ Ve

زَرَافَةٌ [zerāfet] Bir nevʿ cānver ismidir ki Fārisīde uşturgāv-peleng derler, aʿzāsı

deve ve öküz ve kaplan aᶜzāsına şebīh olduğu için. Ziyāde fi'l-kelām maᶜnāsına olan زَرْفٌ [zerf]ten meʾhūzdur, boynu sāʾir cānver boyunlarından ᶜale'l-iᶜtiyād zāʾid olduğu için ıtlāk olundu. Ve lügateyn-i mezbūreteynde zāy'ın zammıyla da cāʾizdir; cemᶜi زَرَافَى [zerāfā] gelir. Şārihin tashihine göre زَرَابِيُّ [zerābiyy] veznin-de lākin سَكَارَى [sekārā] vezninde olmak gālibdir. Bu cānver bilād-ı Ḥabeşe'de olur, Türkīde tahrīfle zurnapa taᶜbīr eder-ler. Gerdanı ve başı deve gerdanına ve ba-şına ve levni āhū levnine ve beyāz benek-leri olmakla kaplan postuna ve ayakları ve boynuzları öküze şebīh olur ve elleri ve ayakları atvel olur.

اَلْإِزْرَافُ [el-izrāf] (hemzenin kesriyle) زَرَافَةٌ [zerāfet] satın almak maᶜnāsınadır; yukālu: أَزْرَفَ الرَّجُلُ إِذَا اشْتَرَى الزَّرَافَةَ Ve deveyi eştirmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَزْرَفَ النَّاقَةَ إِذَا حَثَّهَا Ve takaddüm eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَزْرَفَ الرَّجُلُ إِذَا تَقَدَّمَ

اَلزُّرَافَةُ [ez-zurāfet] (كُنَاسَةٌ [kunāset] veznin-de) Kezzāb kimseye denir. Ve bir recülün ᶜalemidir.

اَلزَّرَّافَاتُ [ez-Zerrāfāt] (شَدَّادَاتٌ [şeddādāt] vezninde) Bir mevziᶜ adıdır. Ve dolap ko-valarına denir ki onlar ile ekin ve bostān suvarmak için su çekilir.

اَلْإِنْزِرَافُ [el-inzirāf] İçeriye nāfiz olmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْزَرَفَ الشَّيْءُ إِذَا نَفَذَ Ve yel esip güzerān eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْزَرَفَتِ الرِّيحُ إِذَا مَضَتْ Ve nās otlak aramağa gitmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْزَرَفَ الْقَوْمُ إِذَا ذَهَبُوا مُنْتَجِعِينَ

مَزْرَفَةُ [Mezrefet] (مَرْحَلَةٌ [merḥalet] veznin-de) Bağdād kazāsında rümmānı çok bir karye adıdır.

[ز ر ق ف]

اَلزَّرْقَفَةُ [ez-zerḳafet] (ḳāf'la دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) ve

اَلْإِزْرِنْقَافُ [el-izrinḳāf] (إِحْرِنْجَامٌ [iḥrincām] vezninde) Sürᶜatle gitmek maᶜnāsınadır; yukālu: زَرْقَفَ الرَّجُلُ وَازْرَنْقَفَ إِذَا أَسْرَعَ

[ز ع ر ف]

اَلزَّعْرَفُ [ez-zaᶜref] (جَعْفَرٌ [caᶜfer] vezninde) Suyu çok bahr ve nehre denir; yukālu: بَحْرٌ زَعْرَفٌ أَيْ كَثِيرُ الْمَاءِ ᶜAlā-kavlin ġayn-ı muᶜceme iledir.

[ز ع ف]

اَلزَّعْفُ [ez-zaᶜf] (zāy'ın fethi ve ᶜayn'ın sükūnuyla) Bir kimseyi kımıldatma-yıp hemān durduğu yerde katl eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: زَعَفَهُ زَعْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا قَتَلَهُ مَكَانَهُ

اَلْإِزْعَافُ [el-izᶜāf] (hemzenin kesriyle) زَعْفٌ [zaᶜf] maᶜnāsınadır; yukālu: أَزْعَفَهُ بِمَعْنَى زَعَفَهُ Ve mecrūhu ᶜale'l-fevr öldürmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَزْعَفَ عَلَيْهِ إِذَا أَجْهَزَ

اَلْإِزْدِعَافُ [el-izdiᶜāf] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] veznin-de) زَعْفٌ [zaᶜf] maᶜnāsınadır; yukālu: إِزْدَعَفَهُ بِمَعْنَى زَعَفَهُ

اَلزُّعَافُ [ez-zuᶜāf] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Derhāl helāk eden zehre denir; yukālu: سَمٌّ زُعَافٌ أَيْ زُوَافٌ

اَلزُّعُوفُ [ez-zuᶜūf] (zāy'ın zammıyla) Hatar-nāk mehālike denir; yukālu: وَقَعُوا فِي الزُّعُوفِ أَيِ الْمَهَالِكِ

اَلْمِزْعَافَةُ [el-mizᶜāfet] (mīm'in kesriyle) Yı-lana ıtlāk olunur, حَيَّةٌ [ḥayyet] maᶜnāsına.

اَلْمُزْعَفُ [el-muzᶜaf] (مُكْرَمٌ [mukrem] vez-ninde) Hoşça ve tatlıca olmayan çorbaya denir; yukālu:حِسْيٌ مُزْعَفٌ أَيْ لَيْسَ بِعَذْبٍ

اَلْمُزْعِفُ [el-muzᶜif] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vez-

ninde) Çabuk işini bitiren ölüme denir. Ve bu vasfta olan kılıca denir; yukālu: مَوْتٌ وَسَيْفٌ مُزْعِفٌ أَيْ لاَ يُطْنِي أَيْ لاَ يُبْقِي Ve

مُزْعِفٌ [muzʿif] Bir kılıç adıdır yāhūd bu rā-i mühmele iledir.

[ز ع ن ف]

اَلزِّعْنِفَةُ [ez-ziʿnifet] (zāy'ın ve nūn'un kesre ve fethalarıyla) Bodur ere ve bodur ʿavrete denir; yukālu: رَجُلٌ وَامْرَأَةٌ زِعْنِفَةٌ أَيْ قَصِيرٌ Ve her nesneden bir bölüğe ve bir tāʾifeye denir; yukālu: هِيَ زِعْنِفَةٌ مِنْهُ أَيْ طَائِفَةٌ Ve meşin ve sahtiyān gibi derilerin bacaklarına denir. Ve alçak ve rüzl ve nākes kimseye denir; yukālu: هُوَ زِعْنِفَةٌ أَيْ رُذْلٌ Ve bir kabīleden bölünüp başkaca ayrılmış obaya, ʿālā-kavlin āher kabīleye katılmış küçük kabīleye denir. Ve sevb parçasına yāhūd hassaten sevbden yırtılmış eteği tarafının parçasına denir. Ve āfet ve dāhiyeye denir; cemʿi زَعَانِفُ [zeʿānif] gelir. Ve

زَعَانِفُ [zeʿānif] Balığın kanatlarına denir ki yelken taʿbīr olunur. Ve asl ve nesebleri vāhid olmayan cemāʿate denir; yukālu: هُمْ زَعَانِفُ أَيْ جَمَاعَةٌ لَيْسَ أَصْلُهُمْ وَاحِدٌ Ve gömleğin hareket eden eteklerine denir.

اَلزَّعْنَفَةُ [ez-zaʿnefet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Gelini donatmak maʿnāsınadır; yukālu: زَعْنَفَ الْعَرُوسَ إِذَا زَيَّنَهَا

[ز غ ر ف]

اَلزَّغْرَفُ [ez-zaġref] (ġayn-ı muʿceme ile جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Suyu firāvān denize denir; mühmele ile de lügattır; yukālu: بَحْرٌ زَغْرَفٌ أَيْ كَثِيرُ الْمَاءِ

[ز غ ف]

اَلزَّغْفُ [ez-zaġf] (zāy'ın fethi ve ġayn'ın sükūnuyla) Yağmurunu döküp boş sünger gibi kalmış olan kaplayı sehāba denir; yukālu: فِي السَّمَاءِ زَغْفٌ أَيْ سَحَابٌ قَدْ هَرَاقَ مَاءَهُ Ve

زَغْفٌ [zaġf] Masdar olur, sançmak ve dürtmek maʿnāsına; yukālu: زَغَفَهُ بِالرُّمْحِ زَغْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا طَعَنَهُ Ve kuyunun suyu çoğalmak maʿnāsınadır; yukālu: زَغَفَ مَاءُ الْبِئْرِ إِذَا كَثُرَ Ve söze yalan katıp artırmak maʿnāsınadır; yukālu: زَغَفَ الرَّجُلُ إِذَا زَادَ الْحَدِيثَ بِالْكَذِبِ

اَلزَّغْفَةُ [ez-zaġfet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde ve fetehātla cāʾizdir) Mülāyim ve vāsiʿ ve muhkem olan zırha denir, ʿalā-kavlin yufka ve nāzük ve halkaları letāfetle serd ve tanzīm olunmuş zırha denir; yukālu: أَتَانَا وَعَلَيْهِ زَغْفَةٌ أَيْ دِرْعٌ لَيِّنَةٌ وَاسِعَةٌ مُحْكَمَةٌ أَوْ رَقِيقَةٌ حَسَنَةُ السَّلاَسِلِ Ve ona زَغْفٌ [zaġf] dahi denir, زَغْفَةٌ [zaġfet]ten cemʿ-i cinsi olur; yukālu: دِرْعٌ زَغْفٌ وَدُرُوعٌ زُغْفٌ Ve cemʿi أَزْغَافٌ [ezġāf] ve زُغُوفٌ [zuġūf] gelir.

اَلزَّغَفُ [ez-zeġaf] (fethateynle) Bu dahi zırh-ı mezbūra denir. Ve odun hurdelerine denir. Ve ağacın ince ve zaʿīf uçlarına denir. Ve رِمْثٌ [rimṯ] ve عَرْفَجٌ [ʿarfec] nām şecerin yukarı uçlarına denir.

اَلْمِزْغَفُ [el-mizġaf] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Aslā doymak bilmeyen harīs ve soğumsuz adama denir; yukālu: رَجُلٌ مِزْغَفٌ أَيْ نَهِمٌ رَغِيبٌ

اَلْإِزْدِغَافُ [el-izdiġāf] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir nesneyi çok almak maʿnāsınadır; إِزْدَغَفَ الشَّيْءَ إِذَا أَخَذَهُ كَثِيرًا

[ز ف ف]

اَلزَّفُّ [ez-zeff] (zāy'ın fethi ve fā'nın teşdīdiyle) ve

اَلزِّفَافُ [ez-zifāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Gelini düzüp koşup gerdek için güveyi

hānesine iletmek maʿnāsınadır ki murād gerdeğe komak ve gerdeğe iletmek olacaktır. بَيْتُ الزِّفَافِ [beytu'z-zifāf] gerdek evi ve لَيْلَةُ الزِّفَافِ [leyletu'z-zifāf] gerdek gecesidir; yukālu: زَفَّ الْعَرُوسَ إِلَى زَوْجِهَا زَفًّا وَزِفَافًا مِنَ الْبَابِ ٱلأَوَّلِ إِذَا هَدَاهَا Ve şimşek yalabımak maʿnāsınadır; yukālu: زَفَّ الْبَرْقُ إِذَا لَمَعَ Ve

زَفٌّ [zeff] ve

زُفُوفٌ [zufūf] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) ve

زَفِيفٌ [zefīf] Sürʿatle gitmek, ʿalā-kavlin bunlar ve zikri ātī إِزْفَافٌ [izfāf] ذَمِيلٌ [ẕemīl] taʿbīr olunan deve seyrine şebīh gitmek, ʿinde'l-baʿz devekuşunun ibtidā seğirtmesine denir; yukālu: زَفَّ الظَّلِيمُ وَغَيْرُهُ زَفًّا وَزُفُوفًا وَزَفِيفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَسْرَعَ أَوْ هُوَ وَالْإِزْفَافُ كَالذَّمِيلِ أَوْ أَوَّلُ عَدْوِ النَّعَامِ Ve rüzgār mülāyemetle esip gitmek maʿnāsınadır; yukālu: زَفَّتِ الرِّيحُ إِذَا هَبَّتْ فِي مُضِيٍّ أَيْ بِاللَّيْنِ Ve

زَفٌّ [zeff] ve

زَفِيفٌ [zefīf] Kuş uçarken kendi kendisini götürüp atmak, ʿalā-kavlin kanatlarını yaymak maʿnāsınadır; yukālu: زَفَّ الطَّائِرُ زَفًّا وَزَفِيفًا إِذَا رَمَى بِنَفْسِهِ أَوْ بَسَطَ جَنَاحَيْهِ Ve

زَفِيفٌ [zefīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Cüst ve serīʿ maʿnāsınadır; yukālu: رَجُلٌ زَفِيفٌ أَيْ سَرِيعٌ

اَلْإِزْفَافُ [el-izfāf] (hemzenin kesriyle) Gelini güveyi hānesine göndermek maʿnāsınadır; yukālu: أَزَفَّ الْعَرُوسَ بِمَعْنَى زَفَّهَا Ve sürʿatle gitmek maʿnāsınadır; yukālu: أَزَفَّ الْبَعِيرُ إِذَا أَسْرَعَ Ve sürʿate kındırıp eştirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَزَفَّ الْبَعِيرَ إِذَا حَمَلَهُ عَلَى الْإِسْرَاعِ

اَلْإِزْدِفَافُ [el-izdifāf] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi gelini güveyiye göndermek maʿnāsınadır; yukālu: إِزْدَفَّ الْعَرُوسَ إِذَا أَزَفَّهُ Ve yük yüklenmek maʿnāsınadır; yukālu: إِزْدَفَّ الْحِمْلَ إِذَا احْتَمَلَهُ

اَلزَّفْزَفَةُ [ez-zefzefet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bu dahi kuş uçarken kendi kendisini bırakıp atmak yāhūd kanatlarını yaymak maʿnāsınadır; yukālu: زَفْزَفَ الطَّائِرُ إِذَا رَمَى بِنَفْسِهِ أَوْ بَسَطَ جَنَاحَيْهِ Ve rüzgār otları beri öte oynatıp seslendirmek maʿnāsınadır; yukālu: زَفْزَفَتِ الرِّيحُ الْحَشِيشَ إِذَا حَرَّكَتْهُ وَصَوَّتَتْهُ Ve bir düzeye şiddetle seğirtip gitmek maʿnāsınadır; yukālu: زَفْزَفَ الرَّجُلُ إِذَا جَرَى شَدِيدًا Ve ʿasker alayı çekilip giderken gürüldemek maʿnāsınadır; yukālu: زَفْزَفَ الْمَوْكِبُ إِذَا سُمِعَ هَزِيزُهُ Ve sarsılmak ve titretmek maʿnāsınadır; yukālu: زَفْزَفَ الرَّجُلُ إِذَا ارْتَعَدَ Ve minhu'l-hadīsu ennehu kāle ʿaleyhi's-salātu ve's-selām: "مَا لَكِ يَا أُمَّ السَّائِبِ تُزَفْزِفِينَ قَالَتْ الْحُمَّى لاَ بَارَكَ اللهُ فِيهَا فَقَالَ لاَ تَسُبِّي الْحُمَّى فَإِنَّهَا تُذْهِبُ خَطَايَا بَنِي آدَمَ كَمَا يُذْهِبُ الْكِيرُ خَبَثَ الْحَدِيدِ" وَقَوْلُهُ تُزَفْزِفِينَ بِضَمِّ أَوَّلِهِ أَيْ تُرْعَدِينَ وَيُرْوَى بِفَتْحِهِ أَيْ تَرْتَعِدِينَ وَيُرْوَى بِالرَّاءِ

اَلزَّفَّةُ [ez-zeffet] (zāy'ın fethiyle) Bir kerre demektir; tekūlu: جِئْتُهُ زَفَّةً أَوْ زَفَّتَيْنِ أَيْ مَرَّةً أَوْ مَرَّتَيْنِ

اَلزُّفَّةُ [ez-zuffet] (zāy'ın zammıyla) Zümre ve cemāʿat maʿnāsınadır; yukālu: زُفَّةٌ مِنَ النَّاسِ أَيْ زُمْرَةٌ

اَلزَّفْزَفُ [ez-zefzef] (فَدْفَدٌ [fedfed] vezninde) ve

اَلزَّفْزَافُ [ez-zefzāf] (ثَرْثَارٌ [serṣār] vezninde) Şedīd esen dāʾimī rüzgāra denir, زَفْزَافَةٌ [zefzāfet] dahi denir; yukālu: رِيحٌ زَفْزَفٌ وَزَفْزَافٌ زَفْزَافَةٌ أَيِ الشَّدِيدُ الْهُبُوبِ فِي دَوَامٍ Ve hafīf ve çālāk şahsa denir. Ve devekuşuna denir.

اَلزَّفُوفُ [ez-zefūf] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Bu dahi devekuşuna denir.

اَلزَّفُّ [ez-zeff] (zāy'ın fethiyle) Devekuşu yeleğinin hurdelerine denir, ʿalā-kavlin

her kuşun hurde yeleklerine denir.

اَلزَّفَفُ [ez-zefef] (fethateynle) Kuşun yelekleri hurde olmağa denir.

اَلْأَزَفُّ [el-ezeff] (hemzenin ve zāy'ın fethiyle) Yelekleri hurde olarak birbirine sarmaşık olan devekuşuna denir; yukālu: هَيْقٌ أَزَفُّ أَيْ بَيِّنُ الزَّفَفِ ذُو زِفٍّ مُلْتَفٍّ Ve زَفِيفٌ [zefīf] gibi cüst ve serīʿ şahsa denir.

اَلزِّفَانِيُّ [ez-zifāniyy] (zāy'ın kesriyle) Bu dahi cüst ve çālāk maʿnāsınadır.

اَلْمِزَفَّةُ [el-mizeffet] (mīm'in kesriyle) Gelin bindirdikleri mihaffeye ve koçuya denir; yukālu: زَفَّ الْعَرُوسَ بِالْمِزَفَّةِ وَهِيَ الْمِحَفَّةُ تُزَفُّ فِيهَا الْعَرُوسُ

اَلْإِسْتِزْفَافُ [el-istizfāf] إِسْتِخْفَافٌ [istiḫfāf] maʿnāsınadır, إِسْتَزَفَّهُ السَّيْلُ إِذَا اسْتَخَفَّهُ يَعْنِي فَذَهَبَ بِهِ Şārih اَلسَّيْرُ nüshasını tahtiʾe eylemiştir.

[ز ق ف]

اَلزُّقْفَةُ [ez-zuḳfet] (zāy'ın zammı ve ḳāf'ın sükūnuyla) El ile kaldırılan lokmaya denir. Şārihin beyānına göre savāb olan اَللُّقْفَةُ olmaktır ki وَمَا ازْدَقَفْتَهَا بِيَدِكَ kavli onu tefsīrdir, yāhūd أَعْجَبَنِي زَيْدٌ وَكَرَمُهُ kabīlindendir.

اَلْإِزْدِقَافُ [el-izdiḳāf] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir nesneyi el ile almak maʿnāsınadır; tekūlu: إِزْدَقَفْتُهُ إِذَا أَخَذْتَهُ بِيَدِكَ Ve tīz-destlikle bir nesneyi kapıp almak maʿnāsınadır; yukālu: إِزْدَقَفَهُ إِذَا اسْتَلَبَهُ بِسُرْعَةٍ

اَلتَّزَقُّفُ [et-tezaḳḳuf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bu dahi tīz-destlikle bir nesneyi kapıp olmak maʿnāsınadır, topu çevgānla yā el ile kapmak gibi; yukālu: تَزَقَّفَهُ بِمَعْنَى ازْدَقَفَهُ Ve bir nesneye el sunup çabuk ve çālāk almak maʿnāsınadır; yukālu: تَزَقَّفَ الشَّيْءَ إِذَا تَلَقَّفَهُ

اَلزَّقْفُ [ez-zaḳf] (حَقْفٌ [ḥaḳf] vezninde) Bu dahi bir nesneye el sunup sürʿatle almak maʿnāsınadır; yukālu: زَقَفَ الشَّيْءَ زَقْفًا مِنَ الْبَابِ ٱلأَوَّلِ إِذَا تَلَقَّفَهُ

اَلزَّاقِفِيَّةُ [ez-Zāḳifiyyet] Sevād-ı ʿIrāḳ'ta bir karyedir; muhaddisīnden Ebū ʿAbdullāh b. Ebi'l-Feṯḥ ve Maḥmūd b. ʿAlī ez-Zāḳifiyyān oradandır.

[ز ل ح ف]

اَلْإِزْلِحْفَافُ [el-izliḥfāf] (إِقْشِعْرَارٌ [iḳşiʿrār] vezninde) ve

اَلتَّزَلْحُفُ [et-tezelḥuf] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Kenāra çekilip alarga olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِزْلَحَفَّ الرَّجُلُ وَتَزَلْحَفَ إِذَا تَنَحَّى Ve

اَلزَّحْلَفَةُ [ez-zaḥlefet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Alarga eylemek maʿnāsınadır; yukālu: زَحْلَفَهُ إِذَا نَحَّاهُ

[ز ل ف]

اَلزَّلَفُ [ez-zelef] (fethateynle) Yakınlık maʿnāsınadır; yukālu: لَهُ زَلَفٌ مِنْهُ أَيْ قُرْبَةٌ Ve pāye ve rütbe ve derece maʿnāsınadır; yukālu: لَهُ زَلَفٌ رَفِيعٌ أَيْ دَرَجَةٌ Ve su ile dolu havuzlara denir ki زُلْفَةٌ [zulfet]in cemʿi olur, ʿalā-kavlin müfreddir, dolu havuza denir.

اَلزَّلَفَةُ [ez-zelefet] (fetehātla) Su ile dolu sahrınca ve masnaʿaya denir. Ve büyük kāseye denir. Ve yeşil sırlı إِجَّانَةٌ [iccānet] e denir ki topraktan düzülmüş büyük tas gibi kaptır; tekūlu: سَقَانَا بِالزَّلَفَةِ أَيِ الصَّحْفَةِ وَكَذَا الْإِجَّانَةِ الْخَضْرَاءِ Ve inci kabına denir صَدَفَةٌ [ṣadefet] maʿnāsına. Ve yalçın kayaya denir. Ve arz-ı galīzaya denir. Ve süpürülmüş yere denir. Ve toprağı yumuşak düz dağa denir; cemʿi زَلَفٌ [zelef]tir fethateynle. Ve

زَلَفَةٌ [zelefet] ʿAvrete yāhūd yüzüne denir; yukālu: زَلَفَةٌ حَسَنَةٌ أَيْ مَرْأَةٌ أَوْ هِيَ وَجْهُهَا

اَلْمَزْلَفَةُ [el-mezlefet] (مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde) Şol karyeye denir ki çöl beyābānla otlu sulu ābādān yerin aralığında ola; cemʿi مَزَالِفُ [mezālif] gelir, Medīne-i münevvere tarīkinde Maʿān karyesi gibi; yukālu: أَقَامُوا بِالْمَزَالِفِ أَيِ الْقُرَى الَّتِي تَكُونُ بَيْنَ الْبَرِّ وَالرِّيفِ

اَلزُّلْفَةُ [ez-Zulfet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Semīrāʾ nām mahallin şarkīsinde bir suyun adıdır. Ve büyük kāseye denir; yukālu: شَرِبَهُ بِالزُّلْفَةِ أَيِ الصَّحْفَةِ Ve yakınlık maʿnāsınadır; yukālu: لَهُ زُلْفَةٌ مِنْهُ أَيْ قُرْبَةٌ Ve rütbe ve menzilet maʿnāsınadır; yukālu: عِنْدَهُ زُلْفَةٌ أَيْ مَنْزِلَةٌ Ve gecenin evvelinden bir bölüğüne denir; cemʿiسىزُلَفٌ [zulef] gelir, غُرَفٌ [ġuref] vezninde ve زُلُفَاتٌ [zulufāt] gelir zammeteynle غُرُفَاتٌ [ġurufāt] vezninde ve زُلْفَاتٌ [zulfāt] gelir, zāy'ın zammıyla غُرْفَاتٌ [ġurfāt] vezninde ve زُلَفَاتٌ [zulefāt] gelir zāy'ın zammı ve lām'ın fethiyle غُرَفَاتٌ [ġurefāt] vezninde. Ve baʿzılar eyitti ki ﴿وَزُلَفًا مِنَ اللَّيْلِ﴾ kerimesinde vākiʿ زُلَفٌ [zulef] ki زَلَفَةٌ [zelefet]in cemʿidir tūl-i leyāl hengāmında gündüzden ahz olunan gece sāʿatleri ve geceden tūl-i eyyām vaktinde ahz olunan gündüz sāʿatlerinden ʿibārettir: وَقُرِئَ زُلْفًا بِضَمَّتَيْنِ إِمَّا مُفْرَدٌ كَحُلُمٍ وَإِمَّا جَمْعُ زُلْفَةٍ كَبُسُرَةٍ وَبُسُرٍ بِضَمِّ سِينِهِمَا وَقُرِئَ زُلْفًا بِضَمَّةٍ وَسُكُونِ اللَّامِ جَمْعُ زُلْفَةٍ كَدُرَّةٍ وَدُرٍّ وَقُرِئَ زُلْفَى كَحُبْلَى وَالْأَلِفُ لِلتَّأْنِيثِ

اَلزَّلْفُ [ez-zelf] (zāy'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Kurbet maʿnāsınadır. Ve rütbe ve menzilet maʿnāsınadır.

اَلزُّلْفَى [ez-zulfā] (حُبْلَى [ḥublā] vezninde) Bu dahi kurbet ve derece ve menzilet maʿnālarınadır. Elifi teʾnīs içindir, ʿalākavlin bu ism-i masdardır.

اَلزِّلْفُ [ez-zilf] (zāy'ın kesriyle) Çemenzār ve merg-zāra denir, رَوْضَةٌ [ravḍat] maʿnāsınadır.

اَلتَّزْلِيفُ [et-tezlīf] Söze söz katmakla artırmak maʿnāsınadır; yukālu: زَلَّفَ فِي حَدِيثِهِ إِذَا زَادَ

زُلَيْفَةُ [Zuleyfet] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) Yemen'de bir batn adıdır.

اَلْمَزَالِفُ [el-mezālif] (mīm'in fethiyle) Çıkacak derecelere denir, مَرَاقِي [merāḳī] maʿnāsına.

اَلزَّلُوفُ [ez-zelūf] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Irak yokuşa denir; yukālu: عَقَبَةٌ زَلُوفٌ أَيْ بَعِيدَةٌ

اَلزَّلِيفُ [ez-zelīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir yerden āher yere takaddüm eden adama denir.

اَلْمُزْدَلِفُ [el-Muzdelif] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Ṭayyiʾ kabīlesinden bir recül ismidir ki İbn Ebī ʿAmr'dır. Ve Ḫaṣīb nām kimsenin yāhūd ʿAmr b. Ebī Rebīʿa'nın lakabıdır. Bir cenk hengāmında nīzesini önüne koyup أَلصَّلاَءُ أَيُّهَا النَّاسُ إِزْدَلِفُوا إِلَيْهِ demekle telkīb olundu yāhūd pür-dil ve dilīr olmakla cenklerde husamāʾ ve akrānına إِزْدِلاَفٌ [izdilāf] ve iktirāb eylediği için mülakkab oldu.

اَلْإِزْدِلاَفُ [el-izdilāf] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Takaddüm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِزْدَلَفَ إِلَيْهِ إِذَا تَقَدَّمَ Ve takarrüb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِزْدَلَفَ إِلَيْهِ إِذَا تَقَرَّبَ

اَلْمُزْدَلِفَةُ [el-Muzdelifet] (ism-i fāʿil bünyesiyle) ʿArafāt ile Minā beyninde mevziʿ-i maʿrūfun ismidir. Huccāc onda dergāh-ı ilāhīye takarrüb eyledikleri yāhūd ʿArafāt'tan ifāzadan sonra halk Minā'ya karīb oldukları yāhūd halk ona geceden bir tāʾifede geldikleri için yāhūd arz-ı mezkūre be-gāyet hemvār ve süpürülmüş

pākīze olduğu için ıtlāk olundu ve bu vech akrebdir.

اَلتَّزَلُّفُ [et-tezelluf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bu dahi takaddüm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَزَلَّفَ الْقَوْمُ إِذَا تَقَدَّمَ Ve takarrüb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَزَلَّفُوا إِذَا تَقَرَّبُوا

[ز ن ح ف]

اَلزَّنْحَفَةُ [ez-zenḥafet] (nūn ve ḥā-yı mühmele ile زَوْبَعَةٌ [zevbeʿat] vezninde) Āfāt ve devāhī ismidir.

[ز ن ف]

اَلزَّنَفُ [ez-zenef] (fethateynle) Darılmak maʿnāsınadır; yukālu: زَنِفَ الرَّجُلُ زَنَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا غَضِبَ

اَلتَّزَنُّفُ [et-tezennuf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Dargınlık peydā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَزَنَّفَ إِذَا غَضِبَ

زَنْفٌ [Zenf] (عَدْلٌ [ʿadl] vezninde) Bir recül ʿalemidir.

[ز و ف]

اَلزَّوْفُ [ez-zevf] (خَوْفٌ [ḫavf] vezninde) Güvercin kanatlarını ve kuyruğunu yere yayıp sürümek maʿnāsınadır; yukālu: زَافَتِ الْحَمَامَةُ تَزُوفُ زَوْفًا إِذَا نَشَرَتْ جَنَاحَيْهَا وَذَنَبَهَا وَسَحَبَتْهَا عَلَى الْأَرْضِ Ve bir kimse aʿzā ve endāmı düşük ve salkı ve gevşek olarak yürümek maʿnāsınadır; yukālu: زَافَ الرَّجُلُ إِذَا مَشَى مُسْتَرْخِيَ الْأَعْضَاءِ Ve

زَوْفٌ [Zevf] Esāmīdendir: Zevf el-Ceyşānī, Ekder nām muhaddisten rivāyet-i hadīs eyledi. Ve Zevf b. ʿAdiyy b. Zevf pederinden o dahi pederinden rivāyet eyledi. Ve Zevf b. Zāhir yāhūd Zevf b. Ezher b. ʿĀmir b. ʿUveyṣān bir kabīle pederidir.

زُوفَى [zūfā] (طُوبَى [ṭubā] vezninde) Bir türlü nebāttır ki Ḳuds dağlarında nābit olur, sikencebīn ile matbūhu keymūs-ı galīzi müshil ve sirke ile matbūhunu mazmaza vecaʿ-ı esnāna müfīd ve baḫūru vecaʿ-ı üzüne nāfiʿdir; Türkīde tahrīfle zufa taʿbīr ettikleri nebāttır. Ve

زُوفَى [zūfā] Koyun kısmının kuyruğunda ve uylukları aralığında ve karnı altında olan yünlerde müctemiʿ ve münʿakid çakıldağa denir. Dühniyyeti suyun üzerine suʿūd edince kaynatıp yününden tasfiye eyledikten sonra çömlek üzerinde olanı tekrār سَطْرُوبِيُون [saṭrūbiyūn] dedikleri nebāt suyuyla gasl ve tabh ve tasfiye edip hattā yünden bi'l-külliyye müfārik olunca tabh ve tasfiyeyi tekrār ederler. Evrām-ı sulbeyi muhallil ve kebid ve külā bürūdetine nāfiʿdir. Beyne'l-etıbbāʾ evvelkine zūfā-yı yābis ve buna zūfā-yı ratb derler.

اَلزُّوَافُ [ez-zuvāf] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Çabuk ölüme denir; yukālu: مَوْتٌ زُوَافٌ أَيْ مُجْهِزٌ وَحِيٌّ

اَلتَّزَاوُفُ [et-tezāvuf] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Fārisliğe heves-nāk olan nev-civānlar bir güne hiffet ve çabukluk taʿallüm ve meşk edişmek maʿnāsınadır. Süreti budur ki birer birer gelip tertīb eyledikleri sedd ve seki makūlesi binānın rüknünün bir ucuna bir elini koyup ve ayakları yere değmeyerek muʿallak-güne havāda fırıl fırıl dönerek çabuklukla mekānlarına ʿavdet ederler, cānbāzların havāda muʿallak-güne dönmeleri gibi bir maʿnādır, lākin bir hoşça süreti maʿlūm olmadı; yukālu: اَلْغِلْمَانُ يَتَزَاوَفُونَ وَهُوَ أَنْ يَجِيءَ أَحَدُهُمْ إِلَى رُكْنِ الدُّكَّانِ فَيَضَعَ يَدَهُ عَلَى حَرْفِهِ ثُمَّ يَزُوفُ زَوْفَةً فَيَسْتَقِلَّ مِنْ مَوْضِعِهِ وَيَدُورَ فِي الْهَوَاءِ حَتَّى يَعُودَ إِلَى مَكَانِهِ يَتَعَلَّمُونَ بِذَلِكَ الْخِفَّةَ لِلْفُرُوسِيَّةِ

[ز ه ز ف]

اَلزَّهْزَفَةُ [ez-zehzefet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Söz geçirmek maʿnāsınadır; yukālu: زَهْزَفَ الْكَلَامَ إِذَا نَفَذَهُ Ve bir nesneyi tezyīf eylemek maʿnāsınadır; yukālu: زَهْزَفَ الشَّيْءَ إِذَا زَيَّفَهُ

[ز ه ف]

اَلزَّهَفُ [ez-zehef] (fethateynle) Yeyni olmak maʿnāsınadır; yukālu: زَهِفَ الشَّيْءُ زَهَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا خَفَّ Ve yel bir nesneyi yeyni bulmakla alıp uçurmak maʿnāsınadır; yukālu: زَهَفَتِ الرِّيحُ الشَّيْءَ إِذَا اسْتَخَفَّتْهُ

اَلزُّهُوفُ [ez-zuhūf] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Zelīl olmak maʿnāsınadır; yukālu: زَهَفَ الرَّجُلُ زُهُوفًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا ذَلَّ Ve mevte müşrif olmak maʿnāsınadır; yukālu: زَهَفَ لِلْمَوْتِ إِذَا دَنَا لَهُ Ve yalan söylemek maʿnāsınadır; yukālu: زَهَفَ الرَّجُلُ إِذَا كَذِبَ Ve helāk olmak maʿnāsınadır; yukālu: زَهَفَ فُلَانٌ إِذَا هَلَكَ

اَلْإِزْدِهَافُ [el-izdihāf] (اِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi ölümcül olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِزْدَهَفَ لِلْمَوْتِ إِذَا دَنَا لَهُ Ve yük yüklenip götürmek maʿnāsınadır; yukālu: إِزْدَهَفَ الْحِمْلَ إِذَا احْتَمَلَهُ Ve münharif olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِزْدَهَفَ الشَّيْءُ إِذَا انْحَرَفَ Ve ivdirmek maʿnāsınadır; yukālu: إِزْدَهَفَهُ إِذَا اسْتَعْجَلَهُ Ve istihfāf maʿnāsınadır; yukālu: إِزْدَهَفَهُ إِذَا اسْتَخَفَّهُ Ve bir yere girmekte müzāhame ile bī-muhābā saldırıp sokulmak maʿnāsınadır; yukālu: إِزْدَهَفَ فُلَانٌ إِذَا تَقَحَّمَ فِي الدُّخُولِ Ve söze kendi kesesinden söz katıp artırmak maʿnāsınadır; yukālu: إِزْدَهَفَ فُلَانٌ إِذَا تَزَيَّدَ فِي الْكَلَامِ Ve iʿrāz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِزْدَهَفَ عَنْهُ إِذَا صَدَّ Ve bir nesneyi alıp götürmek maʿnāsınadır; yukālu: إِزْدَهَفَ الشَّيْءَ إِذَا ذَهَبَ بِهِ Ve helāk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِزْدَهَفَهُ إِذَا أَهْلَكَهُ Ve refʿ-i savtla pek pek ve iri iri söylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِزْدَهَفَ فِي قَوْلِهِ إِذَا تَشَدَّدَ وَرَفَعَ صَوْتَهُ Ve bir adamın kavlini kendi kavliyle tezyīf ve ibtāl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِزْدَهَفَ فُلَانًا بِالْقَوْلِ إِذَا أَبْطَلَ قَوْلَهُ Ve dābbe rākibini yere vurmak maʿnāsınadır; yukālu: إِزْدَهَفَتِ الدَّابَّةُ فُلَانًا إِذَا صَرَعَتْهُ Ve ʿadāvet kazanmak maʿnāsınadır; yukālu: إِزْدَهَفَ الْعَدَاوَةَ إِذَا اكْتَسَبَهَا

اَلْمِزْهَفُ [el-mizhef] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Sevīk karıştıracak çömçeye denir.

اَلْإِزْهَافُ [el-izhāf] (hemzenin kesriyle) Bir kimseye şerr ve şūr ilkā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَزْهَفَهُ إِذَا أَلْقَى إِلَيْهِ شَرًّا Ve bir adama mızrak çattırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَزْهَفَ إِلَيْهِ الطَّعْنَةَ إِذَا أَدْنَاهَا Ve yalan söz getirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَزْهَفَ لَهُ حَدِيثًا إِذَا أَتَاهُ بِالْكَذِبِ Ve fi'l-hāl katl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَزْهَفَ عَلَيْهِ إِذَا أَجْهَزَ Ve bir adamı şerr ve şūra igrā ve tahrīk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَزْهَفَهُ بِالشَّرِّ إِذَا أَغْرَاهُ بِهِ Ve bir adamın hācetini revā kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَزْهَفَهُ بِمَا طَلَبَهُ إِذَا أَسْعَفَهُ بِهِ Ve bir söze yalan katıp artırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَزْهَفَ الْخَبَرَ إِذَا زَادَ فِيهِ وَكَذَبَ Ve koğlamak maʿnāsınadır; yukālu: أَزْهَفَهُ إِذَا نَمَّهُ Ve zelīl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَزْهَفَهُ إِذَا أَذَلَّهُ Ve hıyānet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَزْهَفَ فُلَانٌ إِذَا خَانَ Ve şerre saldırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَزْهَفَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ إِلَى الشَّرِّ Ve bir nesneyi giderip telef ve tebāh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَزْهَفَ الشَّيْءَ إِذَا ذَهَبَ بِهِ وَأَهْلَكَهُ Ve bir nādire nesne sebebiyle hoşlanıp münbasit ve mahzūz olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَزْهَفَ بِالشَّيْءِ إِذَا أَعْجَبَ بِهِ Ve bir kimseye nāsezā kelām isnād eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَزْهَفَ إِلَيْهِ حَدِيثًا إِذَا أَسْنَدَ إِلَيْهِ قَوْلاً رَدِيئًا Ve bir ʿacīb nesne bir adama ʿaceb ver-

mek maʿnāsınadır; yukālu: أَزْهَفَتْ فُلاَنَةً إِلَيْهِ إِذَا أَعْجَبَتْهُ

اَلتَّزَهُّفُ [et-tezehhuf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-de) Bu dahi iʿrāz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَزَهَّفَ عَنْهُ إِذَا صَدَّ

اَلْإِنْزِهَافُ [el-inzihāf] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vez-ninde) Dābbe bir nesneden ürkmekle yāhūd vurulmakla kalkıyıp sıçramak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْزَهَفَتِ الدَّابَّةُ إِذَا طَفَرَتْ مِنْ نِفَارٍ أَوْ ضَرْبٍ

[ز ه ل ف]

اَلزَّهْلَفَةُ [ez-zehlefet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vez-ninde) Bir nesneyi öte işletip tenfīz eyle-mek maʿnāsınadır; yukālu: زَهْلَفَ الشَّيْءَ إِذَا نَفَذَهُ وَجَوَّزَهُ

[ز ي ف]

اَلزَّيْفُ [ez-zeyf] (حَيْفٌ [ḥayf] vezninde) ve

اَلزَّيَفَانُ [ez-zeyefān] (fetehātla) Salını salını yürümek maʿnāsınadır; yukālu: زَافَ الرَّجُلُ يَزِيفُ زَيْفًا وَزَيَفَانًا إِذَا تَبَخْتَرَ فِي مِشْيَتِهِ Ve erkek güvercin kuyruğunu yere sürüyüp başını karnı altından eğerek dişi güvercinin çev-resini dolaşmak maʿnāsınadır; yukālu: زَافَ الْحَمَامُ إِذَا جَرَّ الذَّنَابَى وَدَفَعَ مُقَدَّمَهُ بِمُؤَخَّرِهِ وَاسْتَدَارَ عَلَيْهَا Ve

زَيْفٌ [zeyf] Kalp ve magşūş akçeye de-nir; cemʿi زِيَافٌ [ziyāf] ve أَزْيَافٌ [ezyāf] gelir. ʿAlā-kavlin bu lügat-ı rediyyedir, aʿlā olan زَائِفٌ [zāʾif] lügatıdır. Şārih der ki زَيْفٌ [zeyf] vasf bi'l-masdardır, baʿdehu maʿnā-yı ismiyyet iʿtibārıyla cemʿlenip زُيُوفٌ [zuyūf] ve زِيَافٌ [ziyāf] denildi ve aslı üzere زَايِفٌ [zāyif] dahi lügattır, bunun cemʿinde زُيَّفٌ [zuyyef] denir, رُكَّعٌ [rukkaʿ] gibi; fe-yukālu: دِرْهَمٌ زَيْفٌ وَزَايِفٌ وَدَرَاهِمُ زِيَافٌ وَأَزْيَافٌ وَزُيَّفٌ Ve

زَيْفٌ [zeyf] Akçeyi kem ve kalp eyle-mek maʿnāsınadır; yukālu: زَافَ الدَّرَاهِمَ زَيْفًا إِذَا جَعَلَهَا زُيُوفًا Ve duvarı öte sıçramak maʿnāsınadır; yukālu: زَافَ الْحَائِطَ إِذَا قَفَزَهُ Ve

زَيْفٌ [zeyf] Duvar üzere olan çıkma saçak-lara ve örtülere denir ki yağmurdan du-varı hıfz eder. Ve merdivenin ayaklarına ve kademelerine denir. Ve bārū ve duvar üzere olan şürfelere ve küngürelere denir; müfredi زَيْفَةٌ [zeyfet]tir.

اَلزُّيُوفُ [ez-zuyūf] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Akçe kalp ve kem ve magşūş olmak maʿnāsınadır; yukālu: زَافَتِ الدَّرَاهِمُ زُيُوفًا إِذَا صَارَتْ مَرْدُودَةً لِغِشٍّ

اَلزَّائِفُ [ez-zāʾif] Zikr olunduğu üzere kalp akçeye denir.

اَلتَّزْيِيفُ [et-tezyīf] Akçeyi kalp eylemek maʿnāsınadır; yukālu: زَيَّفَ الدَّرَاهِمَ إِذَا جَعَلَهَا زُيُوفًا

اَلزَّيَّافُ [ez-zeyyāf] (شَدَّادٌ [şeddād] veznin-de) Arslana denir.

FASLU'S-SĪNİ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ السِّينِ الْمُهْمَلَةِ)

[س أ ف]

اَلسَّأْفُ [es-seʾf] (sīn'in fethi ve hemzenin sükūnuyla ve fethateynle) El çatlayıp tırnağın çevreleri kabuk kabuk soyulmak maʿnāsınadır, ʿalā-kavlin tırnak kendisi çatlamak maʿnāsınadır; yukālu: سَئِفَتْ يَدُهُ وَسَأَفَتْ سَأْفًا وَسَئَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّالِثِ إِذَا تَشَقَّقَتْ وَتَشَعَّثَ مَا حَوْلَ الْأَظْفَارِ أَوْ هُوَ تَشَقُّقُ الْأَظْفَارِ نَفْسِهَا Ve dudağın derisi kavlamak maʿnāsınadır; yukālu: سَئِفَتْ شَفَتُهُ وَسَأَفَتْ إِذَا تَقَشَّرَتْ Ve līf fitle fitle açılıp didik didik olmak maʿnāsınadır; yukālu: سَئِفَ لِيفُ النَّخْلِ إِذَا تَشَعَّثَ وَتَقَشَّرَ Ve

سَأَفٌ [seʾef] (fethateynle) Hurmānın kuru dallarına denir; yukālu: قَطَعَ سَأَفَ النَّخْلِ أَيْ سَعَفَهُ Ve kuyruğun kıllarına denir. Ve saçağa ve püsküle denir.

اَلسَّئِفَةُ [es-seʾifet] (فَرِحَةٌ [ferihat] vezninde) Vasftır, çatlamış ve tırnaklarının çevresi pürüzlenmiş ele denir.

اَلْإِنْسِئَافُ [el-insiʾāf] (اِنْفِعَالٌ [infiʿāl] veznınde) Bu dahi līf tiftik tiftik olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْسَأَفَ لِيفُ النَّخْلِ إِذَا سَئِفَ

اَلسُّؤَافُ [es-suʾāf] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Devābb ve mevāşīye ʿārız olan kırgına ve helāk-i ʿāmma denir. Vāv ile سُوَافٌ [suvāf] lafzından lügattır.

اَلسَّآفَةُ [es-seʾāfet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] veznınde) Devābb ve mevāşīye kırgın düşmek maʿnāsınadır; yukālu: سَؤُفَ مَالُهُ سَآفَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا وَقَعَ فِيهِ السُّؤَافُ

اَلسَّائِفَةُ [es-sāʾifet] Kumluğun aşağı tarafından incelip giden yerine denir. Cemʿi سَوَائِفُ [sevāʾif]tir.

[س ج ف]

اَلسَّجْفُ [es-secf] (sīn'in fethi ve kesriyle) ve

اَلسِّجَافُ [es-sicāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Perdeye denir, سِتْرٌ [sitr] maʿnāsına; cemʿi سُجُوفٌ [sucūf] ve أَسْجِفَةٌ [escāf] gelir. ʿAlā-kavlin سَجْفٌ [secf] şol iki perdeye denir ki birbirine çatılmış olup beynlerinde fürce ola yāhūd şol kapı ki iki perde ile perdelenir ola, onun her şukkasına سَجْفٌ [secf] ve سِجَافٌ [sicāf] denir.

اَلْإِسْجَافُ [el-iscāf] (hemzenin kesriyle) Perdeyi salıvermek maʿnāsınadır; yukālu: أَسْجَفَ السِّتْرَ إِذَا أَرْسَلَهُ Ve gece pek karanu olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَسْجَفَ اللَّيْلُ إِذَا أَسْدَفَ Ve bir nesne üzere perde çekmek maʿnāsınadır; yukālu: أَسْجَفَ الْبَيْتَ إِذَا أَرْسَلَ عَلَيْهِ السِّجَافَ

اَلسَّجَفُ [es-secef] (fethateynle) Böğür ince olup karın azca ve düzce olmak maʿnāsınadır; yukālu: سَجِفَتِ الْمَرْأَةُ سَجَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا دَقَّ خَصْرُهَا وَخَمُصَ بَطْنُهَا

اَلسُّجْفَةُ [es-sucfet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Geceden bir sāʿate denir; yukālu: مَضَتْ سُجْفَةٌ مِنَ اللَّيْلِ أَيْ سَاعَةٌ مِنْهُ

اَلسَّجْفُ [es-secf] (رَجْفٌ [recf] vezninde) ve

اَلْإِسْجَافُ [el-iscāf] (hemzenin kesriyle) ve

اَلتَّسْجِيفُ [et-tescīf] Bir nesneye perde çekmek maʿnāsınadır; yukālu: سَجَفَ الْبَيْتَ وَأَسْجَفَهُ وَسَجَّفَهُ إِذَا أَرْسَلَ عَلَيْهِ السَّجْفَ

اَلسِّجْفُ [es-Sicf] (sīn'in kesriyle) Esmādandır: Ḥantef b. es-Sicf tābiʿīndendir. Ve Ḥuneyf b. es-Sicf şuʿarādandır.

سَجْفٌ [Secf] (sīn'in fethiyle) Bir mevziʿ adıdır.

[س ح ف]

اَلسَّحْفُ [es-saḥf] (sīn'in fethi ve ḥā-yı mühmelenin sükūnuyla) Postekinin yüzünden bütün kılları ve tüyleri yolup gidermek maʿnāsınadır; yukālu: سَحَفَ الشَّعْرَ عَنِ الْجِلْدِ سَحْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا كَشَطَهُ حَتَّى لَمْ يَبْقَ مِنْهُ شَيْءٌ Ve zebīhanın sırtından yağını sıyırıp soymak maʿnāsınadır; yukālu: سَحَفَ الشَّحْمَ عَنْ ظَهْرِ الدَّابَّةِ إِذَا قَشَرَهُ Ve yakmak maʿnāsınadır; yukālu: سَحَفَ الشَّيْءَ إِذَا أَحْرَقَهُ Ve hayvān dilediği kadar ʿalef yemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: سَحَفَتِ الْإِبِلُ إِذَا أَكَلَتْ مَا شَاءَتْ Ve yel havā yüzünden bulutu sıyırıp götürmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: سَحَفَتِ الرِّيحُ السَّحَابَ إِذَا ذَهَبَتْ بِهِ Ve tıraş eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: سَحَفَ رَأْسَهُ إِذَا حَلَقَهُ Ve ağaçların özdeklerinde olan iri budak düğmelerini izāle için yakmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: سَحَفَ النَّخْلَةَ وَغَيْرَهَا إِذَا أَحْرَقَهَا

اَلسَّحَائِفُ [es-seḥāʾif] (سَحِيفَةٌ [seḥīfet]in cemʿidir ki eyegülerin ve kaburgaların aralıklarında olan derilere yapışık olan yol yol kat kat ʿarīz yağlara denir; yukālu: أَخَذَ سَحَائِفَ الشَّاةِ أَيْ طَرَائِقَ الشَّحْمِ الَّذِي بَيْنَ طَرَائِقِ الطَّفَاطِفِ وَنَحْوِ ذَلِكَ مِمَّا يُرَى مِنْ شَحْمَةٍ عَرِيضَةٍ مُلْزَقَةٍ بِالْجِلْدِ

اَلسَّحُوفُ [es-seḥūf] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Zikr olunan سَحِيفَةٌ [seḥīfet]i çok hayvāna denir ki semizlikten neşʾet eder; yukālu: جَمَلٌ وَنَاقَةٌ سَحُوفٌ أَيْ كَثِيرَةُ السَّحَائِفِ Ve uzun memeli nākaya denir. Ve memesinin emziklerinin delikleri daracık olan nākaya denir. Ve tabanını çekip sürüyerek yürüyen nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ سَحُوفٌ إِذَا كَانَتْ تَجُرُّ فَرَاسِنَهَا عَلَى الْأَرْضِ إِذَا مَشَتْ Ve karnı altının yünleri yufkacık olan koyuna ve keçiye denir. Ve uğradığı yerlerin toprağını ve taşını sıyırıp götüren yağmura denir; yukālu: مَطْرَةٌ سَحُوفٌ إِذَا كَانَتْ تَجْرُفُ مَا مَرَّتْ بِهِ Ve un öğütürken değirmenin gürültüsüne denir; yukālu: يُسْمَعُ سَحُوفُ الرَّحَى أَيْ صَوْتُهَا إِذَا طَحَنَتْ Ve süt sağılırken zuhūr eden faşırtıya denir. Ve kuyuda olan suyu sıyırıp ahz eden kovaya denir; yukālu: دَلْوٌ سَحُوفٌ أَيْ تَجْحَفُ مَا فِي الْبِئْرِ مِنَ الْمَاءِ

اَلسُّحَفْنِيَةُ [es-suḥafniyet] (بُلَهْنِيَةٌ [bulehniyet] vezninde) Başı bütün tıraş olmuş kabak adama denir; حَلْقٌ [ḥalḳ] maʿnāsına olan سَحْفٌ [saḥf]-ı mezkūrdandır; yukālu: هُوَ سُحَفْنِيَةٌ أَيِ الْمَحْلُوقُ الرَّأْسِ

اَلسُّحَافُ [es-suḥāf] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) سُلٌّ [sull] dedikleri maraza denir ki nās ona verem ve ince ağrı taʿbīr ederler.

اَلْمَسْحُوفُ [el-meshūf] سُلٌّ [sull] marazına uğramış kimseye denir; yukālu: سُحَافٌ أَيْ بِهِ سُلٌّ وَهُوَ مَسْحُوفٌ أَيْ مَسْلُولٌ

اَلْأُسْحُوفُ [el-usḥūf] (أُسْلُوبٌ [uslūb] vezninde) ve

اَلْإِسْحَوْفُ [el-isḥavf] (hemzenin kesri ve ḥā'nın fethiyle إِدْرَوْنٌ [idrevn] vezninde) Memesi emziklerinin delikleri geniş olan nākaya denir, ʿalā-kavlin sütü pek çok ve gür olmakla sağılırken faşırtısı zuhūr eden nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ أُسْحُوفُ الْأَحَالِيلِ وَإِسْحَوْفُهَا أَيْ وَاسِعَتُهَا أَوْ كَثِيرَةُ اللَّبَنِ يُسْمَعُ لِصَوْتِ شَخْبِهَا سَحْفَةٌ

اَلسَّحْفَةُ [es-saḥfet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bu dahi süt sağılırken zuhūr eden faşırtıya denir. Ve hayvānın sırtında olan iç yağına denir.

اَلْأُسْحُفَانُ [es-usḥufān] (عُنْفُوَانٌ [ʿunfuvān] vezninde) Bir nebāttır ki böğrülce tarzında boynuz gibi filizleri olur; meʾkūl ve merʿī değildir, ʿırk-ı nesā ʿilletine onunla

tīmār ederler.

اَلسَّيْحَفُ [es-seyḥaf] (صَيْقَلٌ [ṣayḳal] veznin-de) ve

اَلسِّيَحْفُ [es-siyaḥf] (دِرَفْسٌ [direfs] veznin-de) ve

اَلسِّيحِفُ [es-sīḥif] (خِنْفِسٌ [ḫinfis] vezninde) Yassı temrene, ʿalā-kavlin uzun temrene denir. Ve pek uzun adama denir.

اَلسَّيْحَفِيُّ [es-seyḥafiyy] (صَيْقَلِيٌّ [ṣayḳaliyy] vezninde) Fünūn-ı tekellümde dili uzun, söz bilir zebān-āver adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ سَيْحَفِيُّ اللِّسَانِ أَيْ لَسِنٌ كَذَلِكَ Ve tagyīr-i niseb ile سَيْحَفَانِيٌّ مُبَالَغَةً [seyḥafāniyy] sakalı pek uzun adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ سَيْحَفِيُّ اللِّحْيَةِ وَسَيْحَفَانِيُّهَا أَيْ طَوِيلُهَا

اَلسِّحَافُ [es-siḥāf] (sīn'in kesriyle) سَحْفَةٌ [saḥfet] lafzının cemʿidir ki iç yağına denir; yukālu: صِحَافٌ فِيهَا سِحَافٌ أَيْ شُحُومٌ

اَلْمِسْحَفَةُ [el-misḥafet] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Kemikten et sıyıracak bıçağa denir.

اَلْمَسْحَفُ [el-mesḥaf] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) Yılan kısmının sürünüp gittiği izine denir; yukālu: فِي الْأَرْضِ مَسْحَفُ الْحَيَّةِ أَيْ أَثَرُهَا فِي الْأَرْضِ اَلسَّحْفَتَانِ [es-saḥfetān] (sīn'in fethi ve tesniye bünyesiyle) Dudağın altında biten küçük sakal parçasının iki tarafına denir; yukālu: أَخَذَ مِنْ طُولِ سَحْفَتَيْهِ وَهُمَا جَانِبَا الْعَنْفَقَةِ

اَلْإِسْحَافُ [el-isḥāf] (hemzenin kesriyle) İç yağı satmak maʿnāsınadır; yukālu: أَسْحَفَ الرَّجُلُ إِذَا بَاعَ السَّحْفَةَ

[س خ ف]

اَلسَّخْفُ [es-saḫf] (sīn'in fethi ve ḫā-yı muʿcemenin sükūnuyla) Dirlik cihetinin yufkalığına denir ki pek kılletinden kināyedir; yukālu: بِهِ سَخْفٌ أَيْ رِقَّةُ عَيْشٍ Ve ʿakl ve idrāk yufkalığına ve hiffetine de denir, ke-mā se-yuzkeru. Ve

سَخْفٌ [Saḫf] Bir mevziʿ adıdır.

اَلسُّخْفُ [es-suḫf] (sīn'in zammı ve fethiyle) ve

اَلسُّخْفَةُ [es-suḫfet] (قُرْصَةٌ [ḳurṣat] vezninde) ve

اَلسَّخَافَةُ [es-seḫāfet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) ʿAkl ve idrāk yufkalığına denir ki murād kılletidir; yukālu: فِي عَقْلِهِ سُخْفٌ وَسَخْفٌ وَسُخْفَةٌ وَسَخَافَةٌ أَيْ رِقَّةٌ Ve sāʾir nesnelerin dahi yufkalığına denir. Ve ʿinde'l-baʿz سَخْفٌ [saḫf] sīn'in fethiyle ʿaklın yufkalığında ve سَخَافَةٌ [seḫāfet] her şeyʾin yufkalığında ve hiffetinde istiʿmāl olunur; fe-yukālu: فِي عَقْلِهِ سَخْفٌ أَيْ رِقَّةٌ وَفِي هَذَا الشَّيْءِ سَخَافَةٌ أَيْ رِقَّةٌ Ve

سَخَافَةٌ [seḫāfet] Masdar olur; bir adamın ʿaklı ve sāʾir nesne yufka olmak maʿnāsına; yukālu: سَخُفَ الرَّجُلُ سَخَافَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا سَخُفَ عَقْلُهُ إِذَا رَقَّ ve yukālu: كَانَ رَقِيقَ الْعَقْلِ ve yukālu: سَخُفَ الْغَزْلُ إِذَا رَقَّ

اَلسَّخْفَةُ [es-saḫfet] (sīn'in fethi ve zammıyla) Açlıktan ʿārız olan rikkat ve hüzāle denir; yukālu: بِهِ سَخْفَةٌ مِنَ الْجُوعِ أَيْ رِقَّةٌ مِنْهُ وَهُزَالٌ

اَلسَّخِيفُ [es-seḫīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ʿAklı yufka adama denir; yukālu: رَجُلٌ سَخِيفٌ أَيْ رَقِيقُ الْعَقْلِ خَفِيفُهُ Ve seyrek dokunmuş beze denir; yukālu: ثَوْبٌ سَخِيفٌ أَيْ قَلِيلُ الْغَزْلِ Ve şelfe ve sebük-meşreb kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ سَخِيفٌ أَيْ نَزِقٌ خَفِيفٌ

اَلْمُسْخِفَةُ [el-musḫifet] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) Otu azca olan yere denir; yukālu: أَرْضٌ مُسْخِفَةٌ أَيْ قَلِيلَةُ الْكَلَإِ

اَلْمُسَاخَفَةُ [el-musāḫafet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) مُحَامَقَةٌ [muhāmeḳat]

maʿnāsınadır ki bir kimsenin kıllet-i ʿaklına müsāʿade eylemekten ʿibārettir, gūyā ki onun سَخَافَةٌ [seḫāfet]-i ʿaklına mübālāt eylemeyip kendisi dahi ona سَخَافَةٌ [seḫāfet] le muʿāmele eder; yukālu: سَاخَفَهُ إِذَا حَامَقَهُ

اَلسُّخْفُ [es-suḫf] (sīn'in zammıyla) Kırba köhnelenip yufkalanmak maʿnāsınadır; yukālu: سَخُفَ السِّقَاءُ سُخْفًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا وَهَى

[س د ف]

اَلسَّدْفَةُ [es-sedfet] (sīn'in fethi ve zammıyla) Temīm lügatinde karanlığına denir. Ve Ḳays lügatinde aydınlığa denir ki zıdd olur. Baʿzılar dedi ki ikisi ism-i vāhid ile tesmiye olundular, zīrā ehadühümā āher üzere ʿurūz eder, ʿalā-kavlin davʾ ve zulmetin ihtilātına denir ki tulūʿ-ı fecrden vakt-i isfāra kadar olan ihtilātından ʿibārettir; yukālu: جَاءَ فِي السَّدْفَةِ وَهِيَ الظُّلْمَةُ تَمِيمِيَّةٌ وَالضَّوْءُ قَيْسِيَّةٌ ضِدٌّ أَوْ سُمِّيَا بِاسْمٍ لِأَنَّ كُلاً يَأْتِي عَلَى الْآخَرِ Ke-mā se-yuzkeru. Ve geceden bir bölüğe denir; yukālu: مَضَتْ سَدْفَةٌ مِنَ اللَّيْلِ أَيْ طَائِفَةٌ مِنْهُ

اَلسَّدَفُ [es-sedef] (fethateynle) سَدْفَةٌ [sedfet] maʿnāsınadır; yukālu: جَاءَ فُلاَنٌ فِي السَّدْفَةِ وَالسَّدَفِ أَيِ الظُّلْمَةِ أَوِ الضَّوْءِ أَوْ سُمِّيَا بِاسْمٍ لِأَنَّ كُلاً يَأْتِي عَلَى الْآخَرِ أَوِ السَّدْفَةُ إِخْتِلاَطُ الضَّوْءِ وَالظُّلْمَةِ مَعًا لِوَقْتِ مَا بَيْنَ طُلُوعِ الْفَجْرِ إِلَى الْإِسْفَارِ Ve

سَدَفٌ [sedef] Sabāh vaktinin çatıp açılmasına denir ki sabāha karşı olacaktır; yukālu: جَاءَ فِي السَّدَفِ أَيِ الصُّبْحِ وَإِقْبَالِهِ Bu terkīb yine أَعْجَبَنِي زَيْدٌ وَكَرَمُهُ bābındandır. Ve gecenin karartısına denir; yukālu: جَاءَ فِي سَدَفِ اللَّيْلِ أَيْ سَوَادِهِ Ve dişi koyuna denir. Ve سَدَفْ سَدَفْ [sedef sedef] mükerreren dişi koyunu sağmak için çağırdıkları savttan hikāyedir.

اَلسُّدْفَةُ [es-sudfet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Kapıya denir, ʿalā-kavlin üzerinde olan örtüye denir, سُدَّةٌ [suddet] maʿnāsına. Ve yağmurdan hıfz için kapıya ettikleri perdeye denir. Ve sevād-ı leyl maʿnāsınadır.

سُدَيْفٌ [Sudeyf] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) İbn İsmāʿīl'dir ki şuʿarādandır.

اَلسُّدُوفُ [es-sudūf] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Iraktan görünen karaltıya denir, شُخُوصٌ [şuḫūṣ] maʿnāsına. Ve bunda savāb olan muʿceme ile olmaktır.

اَلْأَسْدَفُ [el-esdef] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Siyāh nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ أَسْدَفُ أَيْ أَسْوَدُ

اَلسِّدَافَةُ [es-sidāfet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Bir nesneye hāciz olan perdeye denir, حِجَابٌ [ḥicāb] maʿnāsına. Ve minhu kavlu Umm Seleme li-ʿĀʾişe radıyallāhu ʿanhumā: قَدْ وَجَّهْتِ سِدَافَتَهُ أَيْ هَتَكْتِ السِّتْرَ أَيْ أَخَذْتِ وَجْهَهَا وَقِيلَ أَزَلْتِهَا عَنْ مَكَانِهَا الَّذِي أُمِرْتِ أَنْ تَلْزَمِيهِ وَجَعَلْتِهَا أَمَامَكِ

اَلسَّدِيفُ [es-sedīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Hörgücün yağına denir.

اَلْإِسْدَافُ [el-isdāf] (hemzenin kesriyle) Uyumak maʿnāsınadır; yukālu: أَسْدَفَ الرَّجُلُ إِذَا نَامَ Ve gece muzlim olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَسْدَفَ اللَّيْلُ إِذَا أَظْلَمَ Ve sabāh yeri aydınlamak maʿnāsınadır; yukālu: أَسْدَفَ الْفَجْرُ إِذَا أَضَاءَ Bu iki maʿnā vech-i mezkūr üzere سَدْفَةٌ [sedfet] maʿnāsının ihtilāfına mebnīdir. Ve alarga ve bertaraf olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَسْدَفَ عَنْهُ إِذَا تَنَحَّى Ve perdeyi kaldırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَسْدَفَ السِّتْرَ إِذَا رَفَعَهُ Ve açlıktan yāhūd pīrlikten vehn gelmekle gözler kararmak maʿnāsınadır; yukālu: أَسْدَفَ الرَّجُلُ إِذَا أَظْلَمَتْ عَيْنَاهُ مِنْ جُوعٍ أَوْ كِبَرٍ Ve çerāg uyandırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَسْدَفَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَجَ السِّرَاجَ

[س ر ف]

اَلسَّرَفُ [es-seref] (fethateynle) Bir nesnede hadd ve iʿtidāli tecāvüze denir ki ismdir. Şārih der ki Zemaḫşerī'nin beyānına göre سُرْفَةٌ [surfet]-i şecer maʿnāsından meʾhūzdur. Ve Rāġib'in beyānına göre ʿale'l-ʿakstir. Ve bunun vazʿı ʿumūm üzere olup baʿdehu infāk ve masrafta gālib oldu; yukālu: سَرَفٌ أَيْ ضِدُّ الْقَصْدِ فِيهِ Ve cehl ve gaflet ve hatā eylemek maʿnāsına masdar olur; yukālu: سَرِفَهُ سَرَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَغْفَلَهُ وَجَهِلَهُ Ve سَرَفُ الْخَمْرِ [serefu'l-ḫamr] şarāba idmān eylemekten ʿibārettir; yukālu: سَرِفَ فِي الْخَمْرِ إِذَا ضَرِيَ Ve

سَرَفٌ [Seref] Muhaddisīnden Muḥammed b. Ḥātim'in ceddi ismidir. Ve

سَرَفٌ [seref] Şān ve şeref ve kadr ve iʿtibār maʿnāsınadır. Ve minhu'l-hadīs: "لاَ يَنْتَهِبُ الرَّجُلُ نُهْبَةً ذَاتَ سَرَفٍ وَهُوَ مُؤْمِنٌ" أَيْ ذَاتَ شَرَفٍ وَقَدْرٍ كَبِيرٍ وَرُوِيَ بِالشِّينِ أَيْضًا Ve ʿArablar ذَهَبَ مَاءُ الْحَوْضِ سَرَفًا derler, havuzun suyu etrāfından taşıp cereyān eyledikte. Ve bu maʿnā-yı evvelden meʾhūzdur.

سَرِفٌ [Serif] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Tenʿīm kurbünde bir mevziʿ adıdır. Ve

سَرِفٌ [serif] Vasf olur, gāfil ve muhtī maʿnāsına; yukālu: رَجُلٌ سَرِفُ الْفُؤَادِ أَيْ مُخْطِئُهُ وَغَافِلُهُ

اَلسُّرْفَةُ [es-surfet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Bir güne hurde ve sagīr böceğe denir ki ağaç hurdelerini biriktirip kendi için bir ev yapıp ona dāhil ve onda helāk olur. Ve minhu'l-mesel: "أَصْنَعُ مِنْ سُرْفَةٍ"

Müʾellifin beyānına göre işbu سُرْفَةٌ [surfet] أَرْضَةٌ [arḍat]tan başka olur, zīrā أَرْضَةٌ [arḍat] ı ağaç ekl eden kurtçağız ile tefsīr eylemiş idi; işbu سُرْفَةٌ [surfet]i vech-i mezkūr üzere taʿrīf eyledi. Ve Zemaḫşerī'nin beyānına göre ikisi birdir. Ve Rāġib'in beyānına göre أَرْضَةٌ [arḍat] ağaç kurdudur ve سُرْفَةٌ [surfet] yaprak ekl eden kurtçağızdır ki yaprak kurdu taʿbīr olunur. Vākıʿā müʾellifin dediği gibi örümcek misāl öylece ev yapıp içinde īvā eder. Ağaç yaprağının düşmanıdır. Hattā baʿzılar dedi ki zamān-ı sābıkta hayvānāttan baʿzı habl ve sanāyiʿ ahz ederler idi; gūr-hāne ihdāsını dahi سُرْفَةٌ [surfet]ten taʿallüm ettiler. Ve mesel-i mezbūr dahi kavl-i mezkūru müʾeyyiddir.

اَلسَّرْفُ [es-serf] (صَرْفٌ [ṣarf] vezninde) Yaprak kurdu ağacın yaprağını yemek maʿnāsınadır; yukālu: سَرَفَتِ السُّرْفَةُ الشَّجَرَةَ سَرْفًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَكَلَتْ وَرَقَهَا Ve çocuğa haddi mütecāviz süt emdirmekle ifsād eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَرَفَتِ الْأُمُّ وَلَدَهَا إِذَا أَفْسَدَتْهُ بِسَرَفِ اللَّبَنِ

اَلسَّرِفَةُ [es-serifet] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Yaprak kurdu çok yere denir; yukālu: أَرْضٌ سَرِفَةٌ أَيْ كَثِيرُ السُّرْفَةِ

اَلْمَسْرُوفَةُ [el-mesrūfet] سُرْفَةٌ [surfet] üşmüş ağaca denir; yukālu: سُرِفَتِ الشَّجَرَةُ عَلَى الْمَجْهُولِ فَهِيَ مَسْرُوفَةٌ

اَلسُّرُفُ [es-suruf] (zammeteynle) İpek kurdunun işlediği örgüye şebīh bir beyāz nesneye denir.

اَلسَّرُوفُ [es-serūf] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Şedīd ve ʿazīm nesneye denir; yukālu: يَوْمٌ سَرُوفٌ أَيْ شَدِيدٌ عَظِيمٌ

اَلسَّرِيفُ [es-serīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Üzüm bağının tevekleri sırasına denir.

اَلْأُسْرُفُّ [el-usruf] (hemzenin ve rā'nın zammıyla) Surb-i Fārisī muʿarrebidir ki kurşuna denir, آنُكْ [ānuk] maʿnāsına.

إِسْرَافِيلُ [İsrāfīl] (hemzenin kesriyle) إِسْرَافِينُ [İsrāfīn] lafzında lügattır ki nūn'ladır, ism-i aʿcemidir; esmā-i ilāhiyyeden olan Īl lafz-ı şerīfine muzāftır.

اَلْإِسْرَافُ [el-isrāf] (hemzenin kesriyle) Haddi mütecāviz sarf ve harc eylemek maʿnāsınadır, ʿalā-kavlin haktan gayrı yere māl sarf ve infāk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَسْرَفَ مَالَهُ إِذَا بَذَّرَهُ أَوْ أَنْفَقَهُ فِي غَيْرِ طَاعَةٍ

مُسْرِفٌ [Musrif] (مُحْسِنٌ [muḥsin] veznin-de) Sāhib-i vakʿatu'l-Ḥarre olan Muslim b. ʿUḳbe el-Murrī lakabıdır. Vakʿa-i mezbūrede hadden tecāvüz eylemekle telkīb olundu.

سِيرَافُ [Sīrāf] (شِيرَازُ [şīrāz] vezninde) Fāris ülkesinde sāhil-i bahrde bir beldedir. Īrān iskelelerinin aʿzamıdır, bi'l-cümle ebniye-si sāc keresteleriyle sanāyiʿ-i ʿacībe üzere mebnīdir.

[س ر ع ف]

اَلسُّرْعُوفُ [es-surʿūf] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] veznin-de) Gövdesi çelimsizce, yumuşak bedenli ter ve nāzük er ve ʿavrete denir; yukālu: غُلَامٌ وَجَارِيَةٌ سُرْعُوفٌ أَيْ نَاعِمٌ خَفِيفُ اللَّحْمِ Ve uzun ve gerimli ata denir. Ve uzun boylu, bedeni ter ve nāzük hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ سُرْعُوفٌ أَيْ طَوِيلَةٌ نَاعِمَةٌ Ve çekirgeye de-nir. Ve güveye denir ki siyāba istīlā eder.

اَلسَّرْعَفَةُ [es-serʿafet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vez-ninde) Çocuğun gıdāsını hūb ve latīf eder-ek perverde eylemek maʿnāsınadır.

اَلتَّسَرْعُفُ [et-teserʿuf] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Çocuk güzel gıdālar ile per-verde olmak maʿnāsınadır; tekūlu:سَرْعَفْتُ الصَّبِيَّ فَتَسَرْعَفَ أَيْ أَصْلَحْتُ غِذَاءَهُ فَانْصَلَحَ

[س ر ن ف]

اَلسُّرْنُوفُ [es-surnūf] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vez-ninde) Atmaca kuşuna denir بَاشِقٌ [bāşiḳ] maʿnāsına.

اَلسِّرْنَافُ [es-sirnāf] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] veznin-de) Uzun adama denir; yukālu: رَجُلٌ سِرْنَافٌ أَيْ طَوِيلٌ

[س ر ه ف]

اَلسَّرْهَفَةُ [es-serhefet] سَرْعَفَةٌ [serʿafet] vez-ninde ve mürādifidir ki zikr olundu.

[س ع ف]

اَلسَّعَفُ [es-seʿaf] (fethateynle) Hurmā ağa-cının dalına denir, جَرِيدُ النَّخْلِ [cerīdu'n-naḫl] maʿnāsına, ʿalā-kavlin yaprağına denir, ekserī kurusuna denir; yaşına شَطْبَةٌ [şaṭbet] derler; yukālu: قَطَعَ سَعَفَ النَّخْلَةِ أَيْ جَرِيدَهَا أَوْ وَرَقَهَا وَأَكْثَرُ مَا يُقَالُ إِذَا يَبِسَتْ وَإِذَا كَانَتْ رَطْبَةً فَشَطْبَةٌ Ve

سَعَفٌ [seʿaf] Masdar olur, tırnağın çevresi pürüzlenmek maʿnāsınadır; yukālu:سَعِفَ حَوْلَ أَظْفَارِهِ سَعَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَشَعَّثَ Ve

سَعَفٌ [seʿaf] Gelin cihāzına denir; cemʿi سُعُوفٌ [suʿūf] gelir; yukālu: جَهَزَ سَعَفَ الْعَرُوسِ أَيْ جَهَازَهَا Ve bir maraz adıdır ki deve kıs-mının ağızlarında hādis olur, جَرَبٌ [cereb] gibi; burnunun ve etrāfının kılları yüzülüp dökülür. Bu maraz erkek develerde kalīl olur, hemīn nāka kısmına mahsūstur. Ve köle ve cāriye ve hāne ve ʿakār makūlesi māl-ı memlūk ki bālig ve nefīs ve fāhir ola, سَعَفٌ [seʿaf] ıtlāk olunur.

اَلْأَسْعَفُ [el-esʿaf] Zikr olunan سَعَفٌ [seʿaf] ʿillетine uğramış erkek deveye denir; müʾennesi سَعْفَاءُ [saʿfāʾ]dır, حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde; yukālu: جَمَلٌ أَسْعَفُ وَنَاقَةٌ سَعْفَاءُ وَقَدْ سُعِفَتْ عَلَى الْمَجْهُولِ Ve

أَسْعَفُ [esʿaf] Cebhesinin tüyleri ve perçe-mi ak olan ata denir; yukālu: فَرَسٌ أَسْعَفُ أَيِ الْأَبْيَضُ النَّاصِيَةِ

اَلسُّعُوفُ [es-suʿūf] (sīn'in zammıyla) Büyük kāselere denir. Ve ev esbābına denir; yukālu: نَقَلَ سُعُوفَ الْبَيْتِ أَيْ أَمْتِعَتَهُ Ve tabāyiʿ ve ahlāk-ı nāsa denir, gerek mekārim ve gerek zemāyim olsun. Şārihin beyānına göre müfredi mesmūʿ değildir; ve minhu yukālu: سُعُوفُ النَّاسِ صُنُوفٌ أَيْ طَبَائِعُهُمْ

اَلسَّعْفُ [es-saʿf] (sīn'in fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Satılık kumaşa denir, سِلْعَةٌ [silʿat] maʿnāsına. Ve füru-māye ve neẕl ve rezīl adama denir. Ve

سَعْفٌ [saʿf] Masdar olur, iş bitirmek maʿnāsına; yukālu: سَعَفَ بِحَاجَتِهِ سَعْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا قَضَاهَا لَهُ

اَلسَّعْفَةُ [es-saʿfet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir güne çıbandır ki maʿsūmların başlarında ve yüzlerinde çıkar. Sulu olanına بُثُورٌ لَبَنِيَّةٌ ve سَعْفَةٌ رَطْبَةٌ denir ki suluca taʿbīr olunur. Ve kuru olursa سَعْفَةٌ يَابِسَةٌ derler ki kabuklanır ve baʿzısı kepeklenir. Ve

سَعْفَةُ [Saʿfet] Eyyūb-i ʿİclī nām şāʿirin pederi ismidir.

اَلْمَسْعُوفُ [el-mesʿūf] Başında ve yüzünde سَعْفَةٌ [saʿfet] çıkmış maʿsūma denir; yukālu: سُعِفَ الصَّبِيُّ عَلَى الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَسْعُوفٌ أَيْ بِهِ سَعْفَةٌ

اَلْإِسْعَافُ [el-isʿāf] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir adamın işini bitirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَسْعَفَ بِحَاجَتِهِ إِذَا قَضَاهَا لَهُ Ve bir nesne gelip çatmak maʿnāsınadır; yukālu: أَسْعَفَ الشَّيْءُ إِذَا دَنَا Ve bir nesne bir adamın tüleğine ve kolayına gelmek maʿnāsınadır; yukālu: أَسْعَفَ لَهُ الصَّيْدُ إِذَا أَمْكَنَهُ Ve bir adam vatanına gelip konmak maʿnāsınadır; yukālu: أَسْعَفَ بِأَهْلِهِ إِذَا أَلَمَّ

اَلتَّسْعِيفُ [et-tesʿīf] Misk makūlesine sāʾir hoş-bū tībler katmak maʿnāsınadır; yukālu: سَعَّفَ الْمِسْكَ وَنَحْوَهُ إِذَا خَلَّطَهُ بِأَفَاوِيهِ الطِّيبِ

اَلْمُسَاعَفَةُ [el-musāʿafet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Müsāʿade eylemek yāhūd musāfāt ve muʿāvenet husūsunda muvāfakat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَاعَفَهُ إِذَا سَاعَدَهُ أَوْ وَاتَاهُ فِي مُصَافَاةٍ وَمُعَاوَنَةٍ

اَلْمُسَاعِفُ [el-musāʿif] (مُسَاعِدٌ [musāʿid] vezninde) Karīb nesneye denir; yukālu: مَكَانٌ مُسَاعِفٌ أَيْ قَرِيبٌ

[س ف ف]

اَلسَّفِيفُ [es-sefīf] (خَفِيفٌ [ḫafīf] vezninde) Bir nevʿ ot ismidir. Ve İblīs ʿaleyhi'l-laʿnenin ismidir. Ve pālāna çekilen kolana denir. Ve

سَفِيفٌ [sefīf] Masdar olur, yer yüzünde mürūr edip gitmek maʿnāsına; yukālu: سَفَّ الطَّائِرُ سَفِيفًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَرَّ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ Ve hurmā yaprağından zenbīl ve yelpaze makūlesi örmek maʿnāsına; yukālu: سَفَّ الْخُوصَ إِذَا نَسَجَهُ

اَلْإِسْفَافُ [el-isfāf] (hemzenin kesriyle) Bu dahi hurmā yaprağından zenbīl makūlesi örmek maʿnāsınadır; yukālu: أَسَفَّ الْخُوصَ بِمَعْنَى سَفَّهُ Ve bir kimse sefile-tabʿ olmakla maʿālī-i umūra himmet eylemeyip nāçīz ve hurdevāt makūlesi umūr ardına düşmek maʿnāsınadır; yukālu: أَسَفَّ فُلَانٌ إِذَا تَتَبَّعَ مَدَاقَّ الْأُمُورِ Ve hemdeminden kaçıp gitmek maʿnāsınadır; yukālu: أَسَفَّ الرَّجُلُ إِذَا هَرَبَ مِنْ صَاحِبِهِ Ve süflā ve dūn ve kemter işler taleb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَسَفَّ فُلَانٌ إِذَا طَلَبَ الْأُمُورَ الدَّنِيَّةَ Ve deveye kuru ʿalef yedirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَسَفَّ الْبَعِيرَ إِذَا عَلَفَهُ الْيَبِيسَ Ve atı gemlemek maʿnāsınadır; yukālu: أَسَفَّ الْفَرَسَ اللِّجَامَ إِذَا أَلْقَاهُ فِي فِيهِ Ve kuş yeri sıyırtarak uçup gitmek maʿnāsınadır; yukālu: أَسَفَّ الطَّائِرُ إِذَا دَنَا مِنَ الْأَرْضِ فِي طَيَرَانِهِ Ve sehāb yere yakın çökmek maʿnāsınadır;

yukālu: أَسَفَّتِ السَّحَابَةُ إِذَا دَنَتْ مِنَ الْأَرْضِ Ve kıya kıya bakmak maʿnāsınadır; yukālu: أَسَفَّ النَّظَرَ إِذَا حَدَّدَهُ Ve deve ısırmak kasdıyla başını yere eğmek maʿnāsınadır; yukālu: أَسَفَّ الْفَحْلُ إِذَا صَوَّبَ رَأْسَهُ لِلْعَضِيضِ Ve yaraya dārū ekmek maʿnāsınadır; yukālu: أَسَفَّ الْجُرْحَ دَوَاءً إِذَا أَدْخَلَهُ فِيهِ Ve bir nesneye zafer-yāb olmak maʿnāsınadır; yukālu: مَا أَسَفَّ مِنْهُ بِتَافِهٍ أَيْ مَا ظَفَرَ مِنْهُ بِشَيْءٍ Ve bir adamın benzi mütegayyir olmak maʿnāsınadır; yukālu: أُسِفَّ وَجْهُهُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا تَغَيَّرَ

اَلسُّفَّةُ [es-suffet] (sīn'in zammıyla قُفَّةٌ [ḳuffet] vezninde) Hurmā yaprağından örülmüş zenbīl mikdārı yāhūd büyük sepet ve deng mikdārı zarfa denir ki ehl-i muʿāmele onu beynlerinde mikdār-ı maʿhūd ittihāz ederler; yukālu: أَعْطَاهُ سُفَّةً مِنْهُ وَهِيَ مَا يُسَفُّ مِنَ الْخُوصِ وَجُعِلَ مِقْدَارَ الزَّبِيلِ أَوِ الْجُلَّةِ Ve buğday makūlesinden bir avuç nesneye denir; tekūlu: أَخَذْتُ مِنْهُ سُفَّةً أَيْ قَبْضَةً Ve nisvān-ı ʿArabın bir güne saç bağlarına denir ki onunla saçlarını birbirine bend ve peyvend ederler; ve minhu hadīsu'n-Neḫaʿī: "كَرِهَ أَنْ يُوصَلَ الشَّعْرُ وَقَالَ لَا بَأْسَ بِالسُّفَّةِ وَلَمْ يَكْرَهْهُ" وَهِيَ شَيْءٌ مِنَ الْقَرَامِلِ تَصِلُ بِهَا الْمَرْأَةُ شَعْرَهَا Ve gubār olmuş devāya denir.

اَلسَّفُّ [es-seff] (sīn'in fethiyle) Devāyı dövüp yumuşatmak, ʿalā-kavlin maʿcūn olmayarak istiʿmāl eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: سَفَفْتُ الدَّوَاءَ سَفًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَمِحْتَهُ أَوْ أَخَذْتَهُ غَيْرَ مَلْتُوتٍ Ve suyu pek çok içip yine kanmayıp susuz kalmak maʿnāsınadır; tekūlu: سَفَفْتُ الْمَاءَ أَيْ أَكْثَرْتُ مِنْهُ فَلَمْ أَرْوَ Ve

سَفٌّ [seff] Erkek hurmā fidanlarının çiçeklerine denir. Ve deve kuru ʿalef yemek maʿnāsınadır; yukālu: سَفَّتِ الْإِبِلُ سَفًّا إِذَا أَكَلَتِ الْيَبِيسَ

اَلْإِسْتِفَافُ [el-istifāf] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) Bu dahi devāyı سَفُوفٌ [sefūf] eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: إِسْتَفَفْتُ الدَّوَاءَ بِمَعْنَى سَفَفْتُهُ

اَلسَّفُوفُ [es-sefūf] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Gubār olmuş dārūya denir.

اَلسِّفُّ [es-siff] (sīn'in kesri ve zammıyla) Alaca yılana denir, ʿalā-kavlin tayerān eden nevʿine denir; zāhiren ok yılanı olacaktır; tekūlu: رَأَيْنَا سِفًّا أَيْ أَرْقَمَ مِنَ الْحَيَّةِ أَوِ الَّتِي تَطِيرُ

اَلسُّفَاسِفُ [es-sufāsif] (عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Pek açlığa denir; yukālu: جُوعٌ سُفَاسِفٌ أَيْ شَدِيدٌ

اَلسَّفْسَافُ [es-sefsāf] (ثُرْثَارٌ [ṯurṯār] vezninde) Alçak ve kemter nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ سَفْسَافٌ أَيْ رَدِيءٌ Ve hor ve hakīr işe denir; tekūlu: تَحْفَظُ مِنَ الْأَمْرِ السَّفْسَافَ أَيِ الْحَقِيرَ Ve un alınırken elekten kalkan toza denir. Ve سَفْسَافُ الشِّعْرِ [sefsāfu'ş-şiʿr] hezeyān makūlesi şiʿrden ʿibārettir; yukālu: شِعْرٌ سَفْسَافٌ أَيْ رَدِيءٌ Ve toz gibi hurde ve ince toprağa denir.

اَلْمُسَفْسِفَةُ [el-musefsifet] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Hurde ve ince toprakları savurup götüren rüzgāra denir; yukālu: رِيحٌ مُسَفْسِفَةٌ أَيْ تُثِيرُ السَّفْسَافَ وَتُجْرِيهِ فَوْقَ الْأَرْضِ

اَلسَّفْسَفَةُ [es-sefsefet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Un ve nişasta makūlesi nesne elemek maʿnāsınadır; yukālu: سَفْسَفَ الرَّجُلُ إِذَا انْتَحَلَ الدَّقِيقَ وَنَحْوَهُ Ve bir nesneyi muhkem ve metīn eylemeyip gevşek ve süst ve zaʿīf yapmak maʿnāsınadır; yukālu: سَفْسَفَ عَمَلَهُ إِذَا لَمْ يُبَالِغْ فِي إِحْكَامِهِ

[س ق ف]

اَلسَّقْفُ [es-saḳf] (sīn'in fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) ve

اَلسَّقِيفُ [es-seḳīf] (أَمِيرٌ [emīr] veznin-

de) Evin tavanına denir, āsmāne-i hāne maʿnāsına. Ve سَقْفٌ [saḳf]ın cemʿi سُقُوفٌ [suḳūf] ve سُقُفٌ [suḳuf] gelir zammeteynle. Ve

سَقْفٌ [saḳf] Masdar olur, evi tavanlamak maʿnāsına; yukālu: سَقَفَ الْبَيْتَ سَقْفًا مِنَ الْبَابِ Burada كَمَنَعَهُ nüshaları galattır, sahīh olanı كَنَصَرَهُ olmaktır. Ve

سَقْفٌ [saḳf] Feleke ıtlāk olunur, سَمَاءٌ [semāʾ] maʿnāsına. Ve uzun ve salkı çeneye denir; yukālu: لَحْيٌ سَقْفٌ أَيْ طَوِيلٌ مُسْتَرْخٍ

اَلتَّسْقِيفُ [et-teskīf] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi evi tavanlamak maʿnāsınadır; yukālu: سَقَّفَ الْبَيْتَ إِذَا جَعَلَ لَهُ السَّقْفَ Ve bir Nasrānī kendi kavmine أُسْقُفٌ [usḳuff] taʿyīn olunmak maʿnāsınadır; yukālu: سُقِّفَ النَّصْرَانِيُّ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا صُيِّرَ أُسْقُفًّا

اَلسُّقْفُ [es-Suḳf] (sīn'in zammı ve fethiyle) Bir mevziʿdir.

اَلسَّقَفُ [es-seḳaf] (fethateynle) Eğrice olarak uzun olmak maʿnāsınadır. Bu sıfatla ekserī devekuşu ve sāʾiri vasflanır.

اَلْأَسْقَفُ [el-esḳaf] (hemzenin fethi ve zammıyla) Eğrice uzun nesneye denir; müʾennesi سَقْفَاءُ [saḳfāʾ]dır; ve minhu أُسْقُفُّ النَّصَارَى

اَلْأُسْقُفُّ [el-usḳuff] (أُرْدُنٌّ [urdunn] vezninde) ve

اَلْأُسْقُفُ [el-usḳuf] (tahfīfle قُطْرُبٌ [ḳuṭrub] vezninde) ve

اَلسُّقْفُ [el-suḳf] (قُفْلٌ [ḳufl] vezninde) Naṣārā tāʾifesinin dīn ve āyīnleri bābında olan reʾīslerine denir ki papaz taʿbīr olunur, ʿalā-kavlin nahvet ve haşmet üzere olmayıp tevāzuʿ ve ādāb ve tehāşuʿ üzere yürür olan kırallarına denir yāhūd ʿālimlerine denir. Ve baʿzılar ʿindinde أُسْقُفٌّ [usḳuff] rütbede قِسِّيسٌ [ḳissīs] dediklerinden yukarı ve مُطْرَانٌ [muṭrān] dediklerinden aşağı olan keşīşleridir. Cemʿi أَسَاقِفَةٌ [esāḳifet] ve أَسَاقِفُ [esāḳif] gelir; yukālu: هُوَ أُسْقُفٌّ وَأُسْقُفٌ وَسُقْفٌ لِلنَّصَارَى أَيْ رَئِيسٌ لَهُمْ فِي الدِّينِ أَوِ الْمَلِكُ الْمُتَخَاشِعُ فِي مِشْيَتِهِ أَوِ الْعَالِمُ أَوْ هُوَ فَوْقَ الْقِسِّيسِ وَدُونَ الْمُطْرَانِ Ve bu zikr olunan سَقَفٌ [seḳaf] maʿnāsından meʾhūzdur ki inhināʾ maʿnāsınadır; tehāşuʿ ve tehāzuʿ üzere olduğundan ıtlāk olundu.

اَلسِّقِّيفَى [es-siḳḳīfā] (خِلِّيفَى [ḫillīfā] vezninde) Masdardır; أُسْقُفٌّ [usḳuff] olmak maʿnāsınadır; yukālu: سَقَفَ الرَّجُلُ سِقِّيفَى إِذَا صَارَ أُسْقُفًّا

أُسْقُفَّةُ [Usḳuffet] (hemzenin ve ḳāf'ın zammıyla) Endelus diyārında bir kazā adıdır.

اَلسَّقِيفَةُ [es-seḳīfet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Evlerde olan sofaya denir; ve minhu سَقِيفَةُ بَنِي سَاعِدَةَ فِي الْمَدِينَةِ Ve kırık ve çıkık saranların sardıkları tahtaya ıtlāk olunur. Ve deve kısmının başında olan sıravardı tahta-i üstühāna denir. Ve geminin tahtasına denir, ʿalā-kavlin mutlakan gemi tahtası gibi yassı tahtaya denir. Yāhūd سَقْفٌ [saḳf] olmağa kābil tahta-seng dedikleri yassı ve büyük taşa denir. Ve devenin eyegüsüne denir.

اَلْأَسْقَفُ [el-esḳaf] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Uzun adama, ʿalā-kavlin kemikleri iri ve yoğun olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَسْقَفُ أَيْ طَوِيلٌ أَوِ الْغَلِيظُ الْعِظَامِ الْعَظِيمُهَا Ve tüysüz çıplak deveye denir; yukālu: جَمَلٌ أَسْقَفُ أَيْ لَا وَبَرَ عَلَيْهِ Ve boynu eğri devekuşuna denir; müʾennesi سَقْفَاءُ [saḳfāʾ]dır; yukālu: ظَلِيمٌ أَسْقَفُ أَيِ الْأَعْوَجُ الْعُنُقِ

سُقَيْفٌ [Suḳayf] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) İbn Bişr'dir ki muhaddistir.

اَلتَّسَقُّفُ [et-tesekkuf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vez-

ninde) Bir Naṣrānī papazlığı takınmak maʿnāsınadır; yukālu: تَسَقَّفَ النَّصْرَانِيُّ إِذَا قَبِلَ السِّقِّيفَى

اَلْمُسَقَّفُ [el-musaḳḳaf] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Uzun adama denir.

اَلْمُسْتَقِفُّ [el-mustaḳiff] (مُفْعَلِلٌّ [mufʿalill] yaʿnī مُقْشَعِرٌّ [muḳşeʿirr] vezninde) ve

اَلْمُسَقْفِفُ [el-musaḳfif] (مُفَعْلِلٌ [mufaʿlil] yaʿnī مُدَحْرِجٌ [mudaḥric] vezninde) Yatkın ve basık olmayıp dāʾimā dik ve kalkık duran saça denir; yukālu: شَعْرٌ مُسْتَقِفٌّ وَمُسَقْفِفٌ أَيْ مُرْتَفِعٌ جَافِلٌ

اَلسُّقَفَاءُ [es-suḳafāʾ] (شُفَعَاءُ [şufeʿāʾ] vezninde ki) Ḥaccāc-ı Şeḳāfī'nin إِيَّايَ وَهَذِهِ السَّقْفَاءَ وَالزَّرَافَاتِ kavlinde vāḳiʿdir. شُفَعَاءُ [şufeʿāʾ] musahhafıdır ki nezd-i sultānda mücrimlere şefāʿat için müctemiʿ olan kimselerdir.

أَسْقُفُ [Esḳuf] (أَنْصُرُ [enṣuru] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

[س ك ف]

اَلْأَسْكَفُ [el-eskef] (hemzenin ve kāf'ın fethiyle) ve

اَلْإِسْكَافُ [el-iskāf] (hemzenin kesriyle) ve

اَلْأُسْكُوفُ [el-uskūf] (أُسْلُوبٌ [uslūb] vezninde) ve

اَلسَّكَّافُ [es-sekkāf] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) ve

اَلسَّيْكَفُ [es-seykef] (صَيْقَلٌ [ṣayḳal] vezninde) Papuççuya ve çizmeciye denir, Fārisīde kefş-ger denir. ʿAlā-kavlin إِسْكَافٌ [iskāf] papuççudan gayrı her ehl-i sanʿata ıtlāk olunur; papuççuya أَسْكَفُ [eskef] denir. Ve ʿalā-reʾyin إِسْكَافٌ [iskāf] dülgere denir. Ve mutlakan demir ile işleyen her sāniʿa ıtlāk olunur, gerek iğne ve biz ve bıçak ve bıçkı olsun; yukālu: هُوَ أَسْكَفٌ وَإِسْكَافٌ وَأُسْكُوفٌ وَسَكَّافٌ وَسَيْكَفٌ أَيْ خَفَّافٌ أَوِ الْإِسْكَافُ كُلُّ صَانِعٍ سِوَى الْخَفَّافِ فَإِنَّهُ الْأَسْكَفُ أَوِ الْإِسْكَافُ النَّجَّارُ وَكُلُّ صَانِعٍ بِحَدِيدَةٍ Ve

إِسْكَافٌ [iskāf] Şarābın humretine denir yāhūd bu İbn ʿAbbād'ın tashīfidir, savāb olan إِسْكَابٌ [iskāb] olmaktır bā-yı muvahhade ile. Ve

إِسْكَافٌ [İskāf] Baġdād aʿmālinden Nehrevān nevāhīsinde iki mevziʿ adıdır. Birine إِسْكَافُ أَعْلَى ve birine إِسْكَافُ أَسْفَلَ derler. İkisine de niçe aʿlām mensūblardır. Ve

إِسْكَافٌ [iskāf] Üstāz ve hāzık adama denir; yukālu: هُوَ إِسْكَافٌ فِي أَمْرِهِ أَيْ حَاذِقٌ Ve mütekellimīnden ʿAbdulcebbār b. ʿAlī el-İsferāyīnī lakabıdır.

اَلسِّكَافَةُ [es-sikāfet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Papuççuluk hirfetine denir.

اَلْأُسْكُفَّةُ [el-uskuffet] (طُرْطُبَّةٌ [ṭurṭubbet] vezninde) Kapının alt eşiğine denir; tekūlu: مَا وَطِئْتُ أُسْكُفَّةَ بَابِهِ وَهِيَ خَشَبَتُهُ الَّتِي تُوطَأُ عَلَيْهَا

اَلسَّاكِفُ [es-sākif] Kapının üst ʿatebesine denir ki onda kapı zıvanası deverān eder.

اَلْأُسْكُفُّ [el-uskuff] (طُرْطُبٌّ [ṭurṭubb] vezninde) Gözlerin kapaklarında kirpik biten yerlere denir, ʿalā-kavlin alt kapağına denir; yukālu: وَقَفَتِ الدَّمْعَةُ عَلَى أُسْكُفَّةِ عَيْنِهِ وَهِيَ مَنَابِتُ أَهْدَابِهَا أَوْ جَفْنُهَا الْأَسْفَلُ

اَلسَّكْفُ [es-sekf] (سَكْبٌ [sekf] vezninde) Kapıya eşik yapmak maʿnāsınadır; tekūlu: مَا سَكِفْتُ الْبَابَ سَكْفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيْ مَا تَعَتَّبْتُهُ

اَلتَّسَكُّفُ [et-tesekkuf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) سَكْفٌ [sekf] maʿnāsınadır; tekūlu: مَا تَسَكَّفْتُ الْبَابَ أَيْ مَا سَكِفْتُهُ

اَلْإِسْكَافُ [el-iskāf] (إِسْكَاتٌ [iskāt] vezninde) Bir adam başmakçı olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَسْكَفَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ إِسْكَافًا

[س ل ف]

اَلسَّلْفُ [es-self] (sīn'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) Tarlayı zirāʿat için aktarmak, ʿalā-kavlin sürgü ile düzeltmek maʿnāsınadır; yukālu: سَلَفَ الْأَرْضَ سَلْفًا مِنَ الْبَابِ ٱلْأَوَّلِ إِذَا حَوَّلَهَا لِلزَّرْعِ أَوْ سَوَّاهَا بِالْمِسْلَفَةِ Ve

سَلْفٌ [self] ve

سُلُوفٌ [sulūf] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Takaddüm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَلَفَ فُلَانٌ سَلْفًا وَسُلُوفًا إِذَا تَقَدَّمَ Ve

سَلْفٌ [self] Tulumu yağlamak maʿnāsınadır; yukālu: سَلَفَ الْمَزَادَةَ إِذَا دَهَنَهَا Ve

سَلْفٌ [self] Dağarcığa ʿalā-kavlin büyüğüne yāhūd iyice dibāgat olunmamış meşine denir. Cemʿi أَسْلُفٌ [esluf] ve سُلُوفٌ [sulūf] gelir.

اَلْمِسْلَفَةُ [el-mislefet] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Ekincilerin sürgü dedikleri ālete denir ki onunla tarlanın toprağını düzeltirler.

اَلْإِسْلَافُ [el-islāf] (hemzenin kesriyle) Bu dahi tarlayı aktarmak yāhūd düzeltmek maʿnāsınadır; yukālu: أَسْلَفَ الْأَرْضَ بِمَعْنَى سَلَفَهَا Ve bir kimseye سَلَفٌ [selef] tarīkiyle akçe vermek maʿnāsınadır; yukālu: أَسْلَفَهُ إِذَا أَعْطَاهُ سَلَفًا

اَلسَّلَفُ [es-selef] (fethateynle) Zamān-ı māzīde gelip geçmek maʿnāsınadır; yukālu: سَلَفَ الشَّيْءُ سَلَفًا مِنَ الْبَابِ ٱلْأَوَّلِ إِذَا مَضَى Ve إِسْلَافٌ [islāf] maʿnāsından ism olur ki سَلَمٌ [selem] maʿnāsına olur; Muʿāmelāttan bir günedir ki kabz-ı semen-i silʿa üzere takdīm ve taʿcīl olunur; yukālu: أَخَذَهُ بِالسَّلَفِ أَيْ بِالسَّلَمِ وَهُوَ أَنْ يُعْطِيَ مَالاً فِي سِلْعَةٍ إِلَى أَجَلٍ مَعْلُومٍ بِزِيَادَةٍ فِي السِّعْرِ الْمَوْجُودِ عِنْدَ السَّلَفِ وَذَلِكَ مَنْفَعَةٌ لِلْمُسْلِفِ Bunun tarīkini mürābahacılar hoşça bilirler. Şārih der ki muʿāmele-i merkūme bāb-ı mahsūstur. Mücmeli müsellemün fīh olan ācili reʾsü'l-māl olan ʿācil mukābelesiyle beyʿ eylemektir. Sıfāt ve şurūt-ı ʿadīdesi vardır. Ve

سَلَفٌ [selef] Şol karz muʿāmelesine denir ki ondan karz veren adama dünyevī fāʾidesi olmayıp istikrāz eden kimse hemān ʿaynını edā ede. Bu karz-ı hasen taʿbīr ettikleridir. Mukrıza şükr ve sevāb menfaʿati kifāyet eder; yukālu: أَعْطَاهُ سَلَفًا وَهُوَ الْقَرْضُ الَّذِي لاَ مَنْفَعَةَ فِيهِ لِلْمُقْرِضِ وَعَلَى الْمُقْتَرِضِ رَدُّهُ كَمَا أَخَذَهُ Ve bir adamın āhirete takdīm eylediği ʿamel-i sālihe yāhūd sagīr iken vefātıyla müteʾessir olduğu evlādına ıtlāk olunur. Ve bir kimsenin sābıkan geçen ābāʾ ve akribāsına denir; cemʿi سُلاَّفٌ [sullāf] gelir sīn'in zammıyla ve أَسْلاَفٌ [eslāf] gelir. Muhaddisīnden ʿAbdurraḥmān b. ʿAbdullāh es-Selefī ve sāʾirleri سَلَفٌ [selef]-i mezkūra mensūblardır.

دَرْبُ السِّلْفِيِّ [Derbu's-Silfiyy] (sīn'in kesriyle) Baġdād'da bir mahalledir; İsmāʿīl b. ʿAbbād es-Silfī nām muhaddis onda sākin olmakla nisbet olundu.

اَلسَّلِفَةُ [es-selifet] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Ağaçları azca olan yere denir; yukālu: أَرْضٌ سَلِفَةٌ أَيْ قَلِيلَةُ الشَّجَرِ

اَلسُّلْفَةُ [es-sulfet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Kahvaltı taʿbīr olunan muhtasarī taʿāma denir; yukālu: قَدَّمَ لَنَا سُلْفَةً أَيْ لُمْجَةً Ve çizme içine dikilen yufka meşine denir ki astarı yerinde olur. Ve sürgülenmiş ve düzeltilmiş tarlaya denir; cemʿi سُلَفٌ [sulef] gelir, غُرَفٌ [ġuref] vezninde. Ve

سُلْفَةٌ [sulfet] İlerice giden bir bölük cemāʿate denir; ve minhu yukālu: جَاؤُوا سُلْفَةً سُلْفَةً أَيْ بَعْضُهُمْ فِي إِثْرِ بَعْضٍ

اَلسُّلَفُ [es-Sulef] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) Ẕu'l-Kelāʿ kabīlesinden bir batndır; aʿlāmdan Rāfiʿ b. ʿAḳīb es-Sulefī ve Ḫālid b. Maʿdīkereb ve birāderi ve sāʾirleri ona mensūblardır. Ve

سُلَفٌ [sulef] Keklik kuşunun yavrusuna denir. Cemʿi سِلْفَانٌ [silfān] gelir, صِرْدَانٌ [ṣırdān] vezninde ve sīn'in zammıyla da cāʾizdir.

اَلسُّلَافَةُ [es-Sulāfet] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Sehm kabīlesinden bir hatun ismidir. Ve

سُلَافَةٌ [sulāfet] Bādeye denir, سُلَافٌ [sulāf] gibi yukālu: شَرِبَ سُلَافَةً وَسُلَافًا أَيْ خَمْرًا Şārih der ki aslı سُلَافٌ [sulāf] ve سُلَافَةٌ [sulāfet] şarābın be-gāyet hālisine yaʿnī el ve ayak dokunmadan üzümden tekātur eden şıradan hāsıl olanına mevzūʿdur. Münāsebet-i tesmiye bu cihetledir, baʿdehu ʿale'l-ʿumūm istiʿmāl olundu. Ve

سُلَافُ الْعَسْكَرِ [sulāfu'l-ʿasker] İleriye giden çarkacıya ıtlāk olunur.

سُولَافُ [Sūlāf] (sīn'in zammıyla) ʿAcem'de Ḫūzistān aʿmālinden bir kasabadır.

اَلسَّلُوفُ [es-selūf] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Şol nākaya denir ki suya gelen develerin dāʾimā önlerinde gelir ola. Ve uzun temrene denir; yukālu: نَصْلٌ سَلُوفٌ أَيْ طَوِيلٌ Ve yüğrük ve eşkin ata denir; cemʿi سُلُفٌ [sulf] gelir sīn'in zammıyla; yukālu: فَرَسٌ سَلُوفٌ أَيْ سَرِيعٌ

اَلسَّالِفَةُ [es-sālifet] Ümem-i māziyeye denir; cemʿi سَوَالِفُ [sevālif]tir. Ve insānın boynunun yukarısından çak kulağın küpe asılan yerinden beri köprücük dedikleri kemiğin çukur olan yerine gelince olan nāhiyesine denir; iki tarafına سَالِفَتَانِ [sālifetān] denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ حَسَنَةُ السَّالِفَةِ وَالسَّالِفَتَيْنِ وَهِيَ نَاحِيَةُ مُقَدَّمِ الْعُنُقِ مِنْ لَدُنْ مُعَلَّقِ الْقُرْطِ إِلَى قُلْتِ التَّرْقُوَةِ Ve سَالِفَةُ الْفَرَسِ [sālifetu'l-feres] At kısmının boynunun ileri tarafına denir, هَادِيَةٌ [hādiyet] maʿnāsına.

اَلسَّلِفُ [es-selif] (كَبِدٌ [kebid] vezninde) ve

اَلسِّلْفُ [es-silf] (sīn'in kesriyle كِبْدٌ [kibd] vezninde) Bedenin derisine denir, جِلْدٌ [cild] maʿnāsına. Ve

سِلْفُ الرَّجُلِ [silfu'r-recul] Zevcesinin kız kardeşi zevcine denir ki bacanak taʿbīr olunur; cemʿi اَسْلَافٌ [eslāf]tır; yukālu: هُمَا سِلْفَانِ أَيْ مُتَزَوِّجَا الْأُخْتَيْنِ

اَلْأُسْلُوفَةُ [el-uslūfet] (أُضْحُوكَةٌ [uḍḥūket] vezninde) Bacanaklığa denir; yukālu: بَيْنَهُمَا أُسْلُوفَةٌ أَيْ صِهْرٌ

اَلتَّسَالُفُ [et-tesāluf] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) İki adam birbiriyle bacanak olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَسَالَفَا إِذَا أَخَذَ كُلٌّ مِنْهُمَا أُخْتَ زَوْجِهِ

اَلسِّلْفَتَانِ [es-silfetān] (sīn'in kesriyle) İki birāder taht-ı nikāhında olan iki zevceye denir, ʿalā-kavlin ricāle mahsūstur ki zikr olundu; müfredi سِلْفَةٌ [silfet]tir. Ve

سِلْفَةٌ [Silfet] ve

سِلَفَةٌ [Silefet] (عِنَبَةٌ [ʿinebet] vezninde) Nisvān aʿlāmındandır. Ammā Ḥāfiẓ Muḥammed b. Aḥmed es-Silfī ceddi olan Silfī "se-lebe" muʿarrebidir ki Fārisīde üç dudaklı demektir. Merkūmun dudağı meşkūk olmakla telkīb ve taʿrīb olundu.

اَلسُّلْفُ [es-sulf] (sīn'in zammıyla) Kırk beş yaşına varmış hatuna denir ki kudemādan maʿdūde olur; yukālu: إِمْرَأَةٌ سُلْفٌ أَيْ بَلَغَتْ خَمْسًا وَأَرْبَعِينَ Şārih der ki nisvānın kühūleti erbaʿīndir.

اَلتَّسْلِيفُ [et-teslīf] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde)

Kahvaltı yemek maʿnāsınadır; yukālu: سَلَّفَ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ السُّلْفَةَ Ve takdīm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَلَّفَهُ إِذَا قَدَّمَهُ Ve إِسْلاَفٌ [islāf] maʿnāsınadır ki selem vechiyle beyʿ yāhūd ikrāz eylemekten ʿibārettir; yukālu: سَلَّفَهُ بِمَعْنَى أَسْلَفَهُ

اَلْمُسَالَفَةُ [el-musālefet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir adam ile seyr edişmek maʿnāsınadır; yukālu: سَالَفَهُ فِي الْأَرْضِ إِذَا سَايَرَهُ فِيهَا Ve bir husūsta berāberleşmek maʿnāsınadır; yukālu: سَالَفَهُ فِي الْأَمْرِ إِذَا سَاوَاهُ Ve sāʾiri takaddüm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَالَفَ الْبَعِيرُ إِذَا تَقَدَّمَ

اَلتَّسَلُّفُ [et-teselluf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir kimseden ödünç akçe almak maʿnāsınadır; yukālu: تَسَلَّفَ مِنْهُ كَذَا إِذَا اقْتَرَضَ Ve zikr olunan سَلَفٌ [selef] ki semeni سِلْعَةٌ [silʿat]ten mukaddem kabz eylemektir; bundan meʾhūzdur.

[س ل ح ف]

اَلسُّلَحْفِيَةُ [es-sulaḥfiyet] (بُلَهْنِيَةٌ [bulehniyet] vezninde) ve

اَلسُّلَحْفَاةُ [es-sulaḥfāt] (sīn'in zammı ve lām'ın fethiyle) ve

اَلسُّلَحْفَاءُ [es-sulaḥfāʾ] (elifin meddi ve kasr ile) ve

اَلسُّلَحْفَاةُ [es-sulaḥfāt] (sīn'in zammı ve lām'ın sükūnu ve ḥā'nın fethi ve kasr ile) ve

اَلسِّلَحْفَاةُ [es-silaḥfāt] (sīn'in kesri ve lām'ın fethiyle) Kaplumbağaya denir, Fārisīde seng-püşt denir. Demi ve merāresi masrūʿa nāfiʿ ve demini telattuh teşdīd-i mefāsılda müfīddir. Ve arkası üzere elleri ve ayakları havāda olarak vazʿ eyleseler o havālīye dolu yağmadığı hasāʾisten olmak üzere menkūldür.

[س ل خ ف]

اَلسِّلَّخْفُ [es-sillaḫf] (جِرْدَحْلٌ [cirdaḥl] vezninde) Mütehalhil binā gibi hilkat ve endāmı selgi ve muztarib olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ سِلَّخْفٌ أَيِ الْمُضْطَرِبُ الْخَلْقِ

[س ل ع ف]

اَلسِّلَّعْفُ [es-sillaʿf] (جِرْدَحْلٌ [cirdaḥl] vezninde) ve

اَلسِّلَعْفُ [es-silaʿf] (حِضَجْرٌ [ḥiḍacr] veznide) سِلَّخْفٌ [sillaḫf] maʿnāsınadır.

اَلسَّلْعَفَةُ [es-selʿafet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Yutmak maʿnāsınadır; yukālu: سَلْعَفَ اللُّقْمَةَ إِذَا ابْتَلَعَهَا Yāhūd savāb olan ġayn-ı muʿceme iledir.

اَلْمُسَلْعَفُ [el-muselʿaf] (مُدَحْرَجٌ [mudaḥrec] vezninde) Kalın nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مُسَلْعَفُ أَيْ غَلِيظٌ

اَلسِّلْعَافُ [es-silʿāf] (sīn'in kesriyle) Bir ucu sivri kalın toykadır ki bāgçede ağacın etrāfına nasb edip onunla ağaca kasd eden cānverleri vazʿ-ı maʿhūdları üzere katl ederler.

[س ل غ ف]

اَلسِّلْغَفُّ [es-silġaff] (ġayn-ı muʿceme ile جِرْدَحْلٌ [cirdaḥl] vezninde) سِلَّخْفٌ [sillaḫf] maʿnāsınadır.

اَلسَّلْغَفُ [es-selġaf] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Tıknaz ve sımsıkı adama denir; yukālu: رَجُلٌ سَلْغَفٌ أَيْ حَادِرٌ Ve

سَلْغَفٌ [selġaf] ve

سَلْغَفَةٌ [selġafet] (hā'yla) Tavlı sığıra denir; uykālu:بَقَرَةٌ سَلْغَفَةٌ وَسَلْغَفٌ أَيْ سَمِينَةٌ

اَلسَّلْغَفَةُ [es-selġafet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Yutmak maʿnāsınadır; yukālu: سَلْغَفَهُ إِذَا ابْتَلَعَهُ

اَلسِّلْغَافُ [es-silġāf]سِلْعَافٌ [silʿāf] vezninde

ve mürādifidir.

[س ن د ف]

سَنْدَفَا [Sendefā] (sīn'in ve dāl'ın fethi ve beynehümā nūn'un sükūnuyla) Diyār-ı Mışriyyede iki karyedir: birisi Behnesā ve birisi Semenmūdiyye nāhiyesindedir.

[س ن ع ف]

اَلسِّنَّعْفُ [es-sinnaʿf] (جِرْدَحْلٌ [cirdaḥl] vezninde) سِلَّخْفٌ [sillaḫf] maʿnāsınadır.

[س ن ف]

اَلسَّنْفُ [es-senf] (sīn'in fethi ve nūn'un sükūnuyla) Devenin göğsüne سِنَافٌ [sināf] bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: سَنَفَ الْبَعِيرَ سَنْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا شَدَّ عَلَيْهِ السِّنَافَ Ve sāʾirlere takaddüm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَنَفَتِ النَّاقَةُ إِذَا تَقَدَّمَتِ الْإِبِلَ

اَلْإِسْنَافُ [el-isnāf] (hemzenin kesriyle) سَنْفٌ [senf] maʿnāsınadır; yukālu: أَسْنَفَ الْبَعِيرَ بِمَعْنَى سَنَفَهُ ve yukālu: أَسْنَفَتِ النَّاقَةُ بِمَعْنَى سَنَفَتْ Ve deve yürürken boynunu ileri ileri sürmek maʿnāsınadır ki sürʿat şīvesidir; yukālu: أَسْنَفَ الْبَعِيرُ إِذَا قَدَّمَ عُنُقَهُ لِلسَّيْرِ Ve yel şiddetle esip toz savurmak maʿnāsınadır; yukālu: أَسْنَفَتِ الرِّيحُ إِذَا اشْتَدَّ هُبُوبُهَا وَأَثَارَتِ الْغُبَارَ Ve işi metīn ve muhkem kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَسْنَفَ أَمْرَهُ إِذَا أَحْكَمَهُ Ve berk ve sehāb yakın görünmek maʿnāsınadır; yukālu: أَسْنَفَ الْبَرْقُ وَالسَّحَابُ إِذَا رُئِيَا قَرِيبَيْنِ

اَلسِّنْفُ [es-sinf] (sīn'in kesriyle) Çavdar dedikleri nesnedir ki buğday ve arpa içre olup ayırtlanır. Ve cemāʿat ve gürūh maʿnāsınadır; yukālu: جَاءَتْ سِنْفٌ مِنَ النَّاسِ أَيْ جَمَاعَةٌ Ve gūne ve nevʿ ve sınf maʿnāsınadır; yukālu: طَعَامٌ سِنْفَانِ أَيْ صِنْفَانِ جَيِّدٌ وَرَدِيءٌ Ve مَرْخٌ [merḫ] ağacının yaprağına yāhūd yemişinin kapçığına denir, ʿalā-kavlin mutlakan şol ağaca denir ki yemişi bakla ve bezelye gibi uzun kapçık içre dāne ola; o uzun kapçığa da سِنْفَةٌ [sinfet] denir; cemʿi سِنْفٌ [sinf]tir hā'sız ve cemʿü'l-cemʿi سِنَفَةٌ [sinefet]tir, قِرْدَةٌ [ḳiredet] vezninde. Ve yaprağı sıyrılmış ağaç pāresine ve cerīdine denir. Ve içi ekl olunmuş bakla kabuğuna denir ve yaprağına denir; cemʿi سُنُوفٌ [sunūf] gelir.

اَلسُّنْفُ [es-sunf] (sīn'in zammıyla) ve

اَلسُّنُفُ [es-sunuf] (zammeteynle) Deve omuzları üzere attıkları çultara denir; سَنِيفٌ [senīf] müfredidir. Kezālik سِنَافٌ [sināf] lafzının cemʿleridir ki كِتَابٌ [kitāb] vezninnedir. Devenin göğüslüğüne denir ki sīne-bendidir, لَبَبٌ [lebeb] maʿnāsına, ʿAlā-kavlin şol ipe denir ki kolana bağlayıp devenin göğsünde olan mührenin verāsından alınır; kolan yerinden ayrılmamak için ederler ve bunu devenin karnı çekildiği zamānda ederler ki göğüslüğü gevşeyip bolalmakla muztarib olur.

اَلسُّنْفَتَانِ [es-sunfetān] (sīn'in zammı ve fethateynle) Kuyu çarhının ve makaranın iki tarafında dikilen ağaçlara denir.

اَلْمِسْنَافُ [el-misnāf] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Dāʾimā pālānını geri süren kolan tutmaz deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ مِسْنَافٌ إِذَا كَانَ يُؤَخِّرُ الرَّحْلَ Kezālik pālānını ileri süren deveye denmekle zıdd olur; yukālu: بَعِيرٌ مِسْنَافٌ إِذَا كَانَ يُقَدِّمُ الرَّحْلَ

اَلسَّنِيفُ [es-senīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) سُنْفٌ [sunf] lafzının müfredidir ki zikr olundu. Ve döşeme makūlesinin çevresine ve hāşiyesine denir.

اَلسَّنُوفُ [es-senūf] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Şol ata denir ki dāʾimā eyerini geri sürer ola; yukālu: فَرَسٌ سَنُوفٌ إِذَا كَانَ يُؤَخِّرُ السَّرْجَ

اَلْمُسْنِفَةُ [el-musnifet] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet]

vezninde) Şol kısrağa denir ki dāʾimā sāʾir atlara sebk ve takaddüm ola. ʿİnde'l-baʿz nūn'un fethiyle nākaya mahsūstur. Ve baʿzılar dedi ki مُسْنِفَةٌ [musnifet] şol genç nākaya denir ki عَشْرَاءُ [ʿaşrāʾ] olup memesi sütlendiği eyyāmda memeleri şişip kabarır ola; yukālu: بَكْرَةٌ مُسْنِفَةٌ إِذَا عَشَّرَتْ تَوَرَّمَ ضَرْعُهَا Ve

مُسْنِفَةٌ [musnifet] Kurak yere denir. Ve arık ve nātüvān nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ مُسْنِفَةٌ أَيْ عَجْفَاءُ

[س و ف]

اَلسَّوْفُ [es-sevf] (خَوْفٌ [ḫavf] vezninde) Koklamak maʿnāsınadır; yukālu: سَافَ الشَّيْءَ يَسُوفُهُ سَوْفًا إِذَا شَمَّهُ Ve sabr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَافَ الرَّجُلُ عَلَيْهِ إِذَا صَبَرَ Ve devābb ve mevāşī helāk olmak yāhūd içine kırgın girmek maʿnāsınadır; yukālu: سَافَ الْمَالُ يَسُوفُ وَيَسَافُ سَوْفًا إِذَا هَلَكَ أَوْ وَقَعَ فِيهِ السُّوَافُ Ve سَائِفَةٌ [sāʾifet] dedikleri yaʿnī kumsal arza yaklaşmak maʿnāsınadır; yukālu: سَافَ السَّائِفَةَ إِذَا دَنَا مِنْهَا

اَلسُّوفُ [es-sūf] (sīn'in zammıyla) ve

اَلسُّوفُ [es-suvef] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) سُوفَةٌ [sūfet]in cemʿleridir ki kumsal yere denir ki toprağı ne kum ve ne metīn ola.

اَلْمَسَافُ [el-mesāf] ve

اَلْمَسَافَةُ [el-mesāfet] (mīm'lerin fethiyle) ve

اَلسِّيفَةُ [es-sīfet] (sīn'in kesriyle) Iraklık, buʿd maʿnāsınadır; yukālu: كَمْ مَسَافُ هَذِهِ الْأَرْضِ وَمَسَافَتُهَا وَسِيفَتُهَا أَيْ بُعْدُهَا ve tekūlu: بَيْنَنَا مَسَافَةُ عِشْرِينَ يَوْمًا Ve bunun aslı şemm maʿnāsından meʾhūzdur ki koklamak maʿnāsınadır, zīrā beyābānda kılavuz olan kimse ʿazm eylediği ciheti teşhīs edemediği suette toprağını istişmām eder, tā ki doğru mu geldi yoksa yanıldı mı maʿlūmu olur. Baʿdehu kesret-i istiʿmālle ıraklığa مَسَافَةٌ [mesāfet] ıtlāk eylediler.

اَلسَّائِفَةُ [es-sāʾifet] (hemzenin kesriyle) İnce kumluğa denir. Ve سَائِفَةُ اللَّحْمِ [sāʾifetu'l-laḥm] حِذْيَةٌ [ḥiẕyet] menzilesindedir, yaʿnī uzadısına kesilen et parçasına denir.

اَلْأَسْوَافُ [el-Esvāf] (hemzenin fethiyle) Medīne'de bir mevziʿin adıdır.

اَلسَّوَافُ [es-sevāf] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ʿAcura denir, قِثَّاءٌ [ḳiṯṯāʾ] maʿnāsına. Mütercim der ki burada nüshalar muztaribdir. Şārihin nüshasında قِثَّاءٌ [ḳiṯṯāʾ] ile mazbūt olmakla ona iktidā olundu. Ve baʿzı nüshada اَلْفَنَاءُ ʿunvānında mersūmdur, fā-yı meftūha ile. Buna göre اَلْمُوتَانُ فِي الْإِبِلِ ʿatf-ı tefsīr olur. Ve baʿzı nüshada fā'nın kesriyle mazbūttur ki ev önüne denir. Vicdān-ı hakīrde nüsha-i sāniye rācihtir. Ve deve kırgınına denir yāhūd bu sīn'in zammıyladır, ʿalā-kavlin insān ile mutlakan devābb ve mevāşī kısmında olan helāk-i ʿamma denir; yukālu: وَقَعَ فِي مَالِهِ السَّوَافُ وَهُوَ الْمُوتَانُ فِي الْإِبِلِ أَوْ هُوَ بِالضَّمِّ أَوْ فِي النَّاسِ وَالْمَالِ

اَلسُّوَافُ [es-suvāf] (غُرَابٌ [ġurāb] veznincde) Deve kısmına ʿārız olan maraza denir; sīn'in fethiyle de cāʾizdir.

اَلسَّافُ [es-sāf] Duvar kuruna denir ki sırasıdır. Ve toprak savurup tozutucu yellere denir; müfredi سَافَةٌ [sāfet]tir. Ve

سَافَةٌ [sāfet] Kumluk ile pek yer beyninde olan kumsalca yere denir.

اَلسُّوفَةُ [es-sūfet] (sīn'in zammıyla) Bu dahi kumlukla pek yer beyninde olan kumsala denir.

اَلْمَسَافُ [el-mesāf] (mīm'in fethiyle) Burunа denir; شَمٌّ [şemm] maʿnāsına olan سَوْفٌ [sevf]ten meʾhūzdur, mevkiʿ-i şemm ol-

makla ıtlāk olundu.

اَلْمَسُوفُ [el-mesūf] (مَفُولٌ [maḳūl] veznin-de) Esrimiş deveye denir.

اَلسَّيِّفَةُ [es-seyyifet] (كَيِّسَةٌ [keyyiset] veznin-de ki) طَلِيعَةٌ [ṭalīʿat] ile tefsīr eylediler, şīn-i muʿceme iledir.

سَوْفَ [sevfe] (sīn'in ve fā'nın fethiyle ki) Bunda سَفْ [sef] ve سَوْ ve سَيْ [sey] dahi denir, sīn'lerin fethiyle. Bu bir harftir ki istīnāf maʿnāsınadır, ʿalā-kavlin kelime-i tenfīstir, henüz vücūda gelmeyen fiʿlde istiʿmāl olunur. Ve tehdīd ve vaʿīd ve vaʿd fiʿllerinde dahi istiʿmāl olunur. Şārih der ki Rāġib'in beyānına göre سَوْفَ kelimesi bir harftir ki medhūlü olan fiʿl-i muzāriʿi hāl maʿnāsından tecrīd edip istikbāle tahsīs eder. Ve minhu kavluhu: "سَوْفَ تَرَى إِذَا انْجَلَى الْغُبَارُ" Burada tehdīdi mutazammın-dır. Ve سَوْفَ kelimesini ism kılmak murād edersen āhirine tenvīn ilhāk edersin; ve tekūlu'l-ʿArab "فُلَانٌ يَقْتَاتُ السَّوْفَ" أَيْ يَعِيشُ بِالْأَمَانِيِّ Yaʿnī "Dūr-ā-dūr ümniyye ve ārzū ve hülyālar ile geçinip gider" demektir.

اَلْفَيْلَسُوفُ [el-feylesūf] (fā'nın fethiyle) Kelime-i Yūnāniyyedendir, muhib ve dost maʿnāsına olan فِيلاَ ile hikmet maʿnāsına olan سُوفَا kelimesinden mürekkebdir, muhibbü'l-hikmet demektir. Bu cihetle hekīme فَيْلَسُوفٌ ve cemʿinde فَلاَسِفَةٌ dediler ki muʿarrebdir, hukemāʾ maʿnāsınadır. Ve فَلْسَفَةٌ [felsefet] ki حَوْقَلَةٌ [ḥavḳalet] veznin-dedir, ondan ismdir, tasarruf-ı ʿArabīdir.

اَلْإِسَافَةُ [el-isāfet] (hemzenin kesriyle) Bir adamın devābb ve mevāşīsi kırıl-mak maʿnāsınadır; yukālu:إِذَا أَسَافَ الرَّجُلُ هَلَكَ مَالُهُ Ve sahtiyānın dikişlerini sökmek maʿnāsınadır; yukālu: أَسَافَ الْخَارِزُ أَيْ أَنْأَى فَانْخَرَمَتِ الْخُرْزَتَانِ Yaʿnī "Dikici sahtiyānın dikişini iyice etmemekle iki tarafın diki-şi söküldü." Vanḳulu bunu boncuk del-mek ile terceme eylemiştir. خُرْزَةٌ [ḫurzet] i ḫā'nın fethiyle ahz eylediğine mebnī, fe-tebassar. Ve

إِسَافَةٌ [isāfet] Bir adamın veledi ölmek maʿnāsınadır; yukālu: أَسَافَ الْوَالِدَانِ إِذَا مَاتَ وَلَدُهُمَا Ve minhu'l-meselu: "أَسَافَ حَتَّى مَا يَتْشَكِي السَّوَافَ" Bu mesel havādis ve nevāʾibe muʿtād olan kimse hakkında darb olunur.

اَلْمُسَافُ [el-musāf] (mīm'in zammıyla) Vefāt eden velede denir.

اَلْمُسِيفُ [el-musīf] (مُجِيبٌ [mucīb] veznin-de) Veledi fevt olan pedere denir.

اَلْمِسْيَافُ [el-misyāf] Veledi fevt olan vālideye denir.

اَلتَّسْوِيفُ [et-tesvīf] Teʾhīr eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: سَوَّفْتُهُ إِذَا مَطَلْتَهُ Ve bir adam kendi işini bir āhere tefvīz edip murādı üzere tasarrufuna mālik eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: سَوَّفْتُ فُلَانًا أَمْرِي أَيْ مَلَّكْتُهُ إِيَّاهُ وَحَكَّمْتُهُ فِيهِ

اَلْمُسَوِّفَةُ [el-musevvifet] (مُحَدِّثَةٌ [muḥaddiṯet] vezninde) Şol kuyuya denir ki ona bugün yarın su gelip bulunur diyerek ümīd olu-nur ola yāhūd suyu şemm olunmakla nā-hoş olduğundan iltifāt olunmaya; yukālu: رَكِيَّةٌ مُسَوِّفَةٌ أَيْ يُقَالُ سَوْفَ يُوجَدُ فِيهَا الْمَاءُ أَوْ يُسَافُ مَاؤُهَا فَيُكْرَهُ وَيُعَافُ

اَلْمُسَوِّفُ [el-musevvif] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) Şol adama denir ki dil-hāhını işleyip kimse onu redd ve menʿ eylemez ola; yukālu: رَجُلٌ مُسَوِّفٌ إِذَا كَانَ يَصْنَعُ مَا شَاءَ لاَ يَرُدُّهُ أَحَدٌ

اَلْإِسْتِيَافُ [el-istiyāf] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) Pek koklamak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَافَهُ إِذَا اشْتَمَّهُ

اَلْمُسْتَافُ [el-mustāf] (mīm'in zammıyla) إِسْتِيَافٌ [istiyāf]tan ism-i mekāndır.

اَلْمُسَاوَفَةُ [el-musāvefet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Fısıldamak maʿnāsınadır; yukālu: سَاوَفَهُ إِذَا سَارَّهُ Ve mahbūbe ile mudācaʿa eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَاوَفَ الْمَرْأَةَ إِذَا ضَاجَعَهَا

[س ه ف]

اَلسَّهْفُ [es-sehf] (كَهْفٌ [kehf] vezninde) Maktūl hālet-i nezʿde çabalayıp tepinmek maʿnāsınadır; yukālu: سَهَفَ الْقَتِيلَ سَهْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا تَشَحَّطَ وَاضْطَرَبَ فِي نَزْعِهِ Ve

سَهْفٌ [sehf] Balık pullarına denir.

اَلسَّهَفُ [es-sehef] (fethateynle) Pek susamak maʿnāsınadır; yukālu: سَهِفَ الرَّجُلُ سَهَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَطِشَ شَدِيدًا

اَلسَّاهِفُ [es-sāhif] Pek susamış adama denir; bāb-ı rābiʿden vürūdu gayr-i kıyāstır yāhūd hads maʿnāsı murād olur. Ve hālik maʿnāsınadır; yukālu: رَجُلٌ سَاهِفٌ أَيْ هَالِكٌ Ve pek susuz yāhūd hālet-i nezʿde maglūb-ı ʿataş olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ سَاهِفٌ أَيْ عَطْشَانُ أَوْ هُوَ مَنْ غَلَبَهُ الْعَطَشُ عِنْدَ النَّزْعِ Ve

سَاهِفُ الْوَجْهِ [sāhifu'l-vech] Bir ʿārıza sebebiyle çehresi bozulmuş adama denir; yukālu: فُلَانٌ سَاهِفُ الْوَجْهِ أَيْ مُتَغَيِّرُهُ

اَلسُّهَافُ [es-suhāf] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Susalak ʿilletine denir ki her ne denli içse kanmayıp yine susuz kalır.

اَلْمَسْهُوفُ [el-meshūf] سُهَافٌ [suhāf] ʿilletine mübtelā adama denir; yukālu: سُهِفَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَسْهُوفٌ أَيْ بِهِ سُهَافٌ أَيْ عُطَاشٌ كَثِيرُ الشُّرْبِ لِلْمَاءِ لاَ يَكَادُ يَرْوَى

اَلْمُسْهِفَةُ [el-mushifet] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) Mülūhiyyetinden yāhūd gılzatından suyu çok içiren taʿāma denir; yukālu: طَعَامٌ مُسْهِفَةٌ إِذَا كَانَ يَسْقِي الْمَاءَ كَثِيرًا

اَلْإِسْتِهَافُ [el-istihāf] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) İstihfāf maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَهَفَهُ إِذَا اسْتَخَفَّهُ

[س ي ف]

اَلسَّيْفُ [es-seyf] (حَيْفٌ [ḥayf] vezninde) Maʿlūmdur ki kılıca denir, tīg maʿnāsına. Kılıcın ismleri binden ziyādedir. *er-Ravḍu'l-Meslūf Fī-mā Lehu İsmāni İle'l-Ulūf* nām teʾlīf-i mahsūsumuzda bi'l-cümle derc ve beyān eyledim. Ve سَيْفٌ [seyf] lafzının cemʿi أَسْيَافٌ [esyāf] ve سُيُوفٌ [suyūf] gelir ve أَسْيُفٌ [esyuf] gelir, أَفْلُسٌ [eflus] vezninde ve مَسْيَفَةٌ [mesyefet] gelir, مَشْيَخَةٌ [meşyeḫat] vezninde. Ve

سَيْفٌ [seyf] Masdar olur, kılıçla çalmak maʿnāsınadır; yukālu: سَافَهُ يَسِيفُهُ سَيْفًا إِذَا ضَرَبَهُ بِالسَّيْفِ ve tekūlu: سِفْتُهُ أَسِيفُهُ Ve bir adamın eli işte tīz ve çīre ve çabuk olmak maʿnāsınadır; yukālu: سَافَتْ يَدُهُ تَسِيفُ سَيْفًا بِمَعْنَى سَيُفَتْ Ve

سَيْفٌ [seyf] Bir cins balık adıdır. Şārihin vasfına göre kılıç balığıdır. Bu maʿnāda sīn'in kesriyle de cāʾizdir. Ve

سَيْفٌ [seyf] Atın kuyruğu kıllarına ıtlāk olunur. Ve

سَيْفٌ [Seyf] Esāmī-i ricāldendir: Seyf b. Suleymān ve Seyf b. ʿAbdullāh sikāt-ı muhaddisīndendir. Ve tevālīf-i ʿadīde sāhibi Seyf b. Ömer ve Seyf b. Muḥammed ve Seyf b. Hārūn ve Seyf b. Miskīn ve Seyf b. Vehb ve Seyf b. Munīr et-Tābiʿī ve Seyf b. Ebi'l-Muġīre ve Ebū Seyf el-Maḫzūmī et-Tābiʿī zuʿafā-i rüvāttandır.

اَلسَّائِفُ [es-sāʾif] Kılıçlı adama denir; yukālu: رَجُلٌ سَائِفٌ أَيْ ذُو سَيْفٍ Ve bu لَابِنٌ [lābin] ve تَامِرٌ [tāmir] gibidir.

اَلسَّيَّافُ [es-seyyāf] (شَدَّادٌ [şeddād] veznin-

de) Kılıç sāhibine denir ki murād kılıç düzen kimsedir; cemʿi سَيَّافَةٌ [seyyāfet] tir. ʿAlā-kavlin سَيَّافَةٌ [seyyāfet] ḥuṣūn ve māniʿaları seyf olan tīg-zen adamlara denir; yukālu: هُمْ سَيَّافَةٌ أَيْ حُصُونُهُمْ سُيُوفُهُمْ يَعْنِي مُقَاتِلَةٌ بِالسُّيُوفِ

صَدَقَةُ السَّيَّافُ [Ṣadaḳatu's-Seyyāf] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Bir muhaddistir.

اَلْأَسْيَافُ [el-esyāf] أَحْزَابٌ [aḥzāb] vezninde ve mürādifidir ki bölükler ve gürūhlar demektir; yukālu: هُمْ أَسْيَافٌ أَيْ أَحْزَابٌ

اَلْمَسَائِفُ [el-mesāʾif] (mīm'in fethiyle) Kurak ve kıtlık yıllara denir; yukālu: أَصَابَتْهُمُ الْمَسَائِفُ أَيِ السِّنُونَ وَالْقَحْطُ

اَلسَّيْفَانُ [es-seyfān] رَيْحَانٌ [reyḥān] vezninde) Kılıç gibi ince uzun adama denir; müʾennesi سَيْفَانَةٌ [seyfānet]tir. ʿAlā-kavlin lafz-ı mezbūr nisvāna mahsūstur; feyukālu: إِمْرَأَةٌ سَيْفَانَةٌ أَيْ مَمْشُوقَةٌ طَوِيلَةٌ

اَلسِّيفُ [es-sīf] (sīn'in kesriyle) Sāhil-i bahre denir ki yalı taʿbīr olunur; yukālu: نَزَلُوا بِالسِّيفِ أَيْ بِالسَّاحِلِ Kezālik sāhil-i vādīye ıtlāk olunur, ʿalā-kavlin mutlakan sāhile سِيفٌ [sīf] denir yāhūd سِيفٌ [sīf] hemān sāhil-i Baḥr-i ʿUmān'a mahsūstur. Ve

سِيفٌ [sīf] Hurmā dallarının diplerine yapışık olan līfe denir ki līf kısmının pek kemteridir. Ve bir mevziʿ adıdır.

اَلسِّيفُ الطَّوِيلُ [es-Sīfu't-Ṭavīl] Bahr-i Berber sāhilinin ismidir ki deryā-yı Maġrib'dir, Maḳdeşū nām mahallin ötesindedir; be-gāyet uzun uzadı bir sāhildir.

خَوْرُ السِّيفِ [Ḫavru's-Sīf] (جَوْرٌ [cevr] vezninde) Sīrāf şehrine karīb bir beldedir.

اَلْمُسِيفُ [el-musīf] (مُجِيبٌ [mucīb] vezninde) Kılıç takınmış adama denir. Ve kılıçlı bahādıra denir.

اَلْمُسَيَّفُ [el-museyyef] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Kenārları silinmiş akçeye denir; yukālu: دِرْهَمٌ مُسَيَّفٌ أَيْ جَوَانِبُهُ نَقِيَّةٌ مِنَ النَّقْشِ

اَلْإِسَافَةُ [el-isāfet] (hemzenin kesriyle) Vāviyyedir, niteki zikr olundu; yāʾiyye olduğu dahi menkūldür.

اَلتَّسَايُفُ [et-tesāyuf] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) ve

اَلْمُسَايَفَةُ [el-musāyefet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) ve

اَلْإِسْتِيَافُ [el-istiyāf] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Kılıçla vuruşmak maʿnāsınadır; yukālu: تَسَايَفَ الْجَيْشُ وَسَايَفُوا وَاسْتَافُوا إِذَا تَضَارَبُوا بِالسُّيُوفِ وَقَدِ اسْتِيفَ الْقَوْمُ

سَيْفُ الْغُرَابِ [seyfu'l-ġurāb] (sīn'in fethiyle) دَلَبُوثٌ [delebūṯ] nām nebāt ismidir ki kuzgun kılıcı taʿbīr olunur, yaprağının ucu seyf şeklinde incerek olduğu bāʿis-i tesmiyedir.

FASLU'Ş-ŞĪNİ'L-MUʿCEME
(فَصْلُ الشِّينِ الْمُعْجَمَةِ)

[ش أ ف]

اَلشَّأْفَةُ [eş-şeʾfet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir güne yaradır ki insânın tabanının altında hâdis olup dâğlanmakla mündefiʿ olur, ʿalā-kavlin katʿ olundukta sâhibi helâk olur. Ve

شَأْفَةٌ [şeʾfet] Asl ve bünyân maʿnâsınadır; ve minhu yukālu: إِسْتَأْصَلَ اللهُ شَأْفَتَهُ أَيْ أَذْهَبَهُ كَمَا تَذْهَبُ تِلْكَ الْقَرْحَةُ أَوْ مَعْنَاهُ أَزَالَهُ مِنْ أَصْلِهِ

اَلشَّأَفُ [eş-şeʾef] (fethateynle) Bir adamın ayağında zikr olunan yara çıkmak maʿnâsınadır; yukālu: شَئِفَتْ رِجْلُهُ شَأَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَشُئِفَتْ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا خَرَجَتْ بِهَا الشَّأْفَةُ

اَلْمَشْؤُوفَةُ [el-meşʾūfet] شَأْفَةٌ [şeʾfet] çıkmış ayağa denir.

اَلشَّأْفُ [eş-şeʾf] ve

اَلشَّأْفَةُ [eş-şeʾfet] (şīn'in fethi ve hemzenin sükūnuyla) Bugz eylemek, ʿalā-kavlin bir kimseden gözü değer diye ihtirāz eylemek yâhûd bir âher adama hoşlanmadığı kimseyi delâlet kılmak maʿnâsınadır; tekūlu: شَئِفْتُهُ وَشَئِفْتُ لَهُ شَأَفًا وَشَأْفَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيْ أَبْغَضْتُهُ أَوْ خِفْتُ أَنْ يُصِيبَنِي بِعَيْنٍ أَوْ دَلَلْتُ عَلَيْهِ مَنْ يَكْرَهُ Ve parmakta tırnakların çevresi çatlayıp pürüzlenmek maʿnâsınadır; yukālu: شَئِفَتْ أَصَابِعُهُ إِذَا تَشَعَّثَ مَا حَوْلَ أَظْفَارِهَا وَتَشَقَّقَ Ve

شَأْفُ الْجُرْحِ [şeʾfu'l-curḥ] Yara onulmaz derecesinde azıtmak maʿnâsınadır; yukālu: إِشْتَكَى شَأْفَ جُرْحِهِ أَيْ فَسَادَهُ حَتَّى لاَ يَكَادُ يَبْرَأُ

اَلْمَشْؤُوفُ [el-meşʾūf] Bir nesneden derûnu ürküp korkmuş adama denir; yukālu: شُئِفَ الرَّجُلُ فَهُوَ مَشْؤُوفٌ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ أَيْ فَزِعَ وَذُعِرَ

[ش ح ذ ف]

اَلشُّحْذُوفُ [eş-şuḥẕūf] (zāl-ı muʿceme ile عُصْفُورٌ[ʿuṣfūr] vezninde) Sivri nesneye denir, dağ ve sāʾiri olsun.

[ش ح ف]

اَلشَّحْفُ [eş-şaḥf] (şīn'in fethi ve ḥā'nın sükûnuyla) Bir şeyʾin derisini yâhûd kabuğunu soymak maʿnâsınadır; yukālu: شَحَفَهُ شَحْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا قَشَرَ جِلْدَهُ Ve bu lügat-ı Yemâniyyedir.

[ش خ ف]

اَلشِّخَافُ [eş-şiḫāf] (ḫā-yı muʿceme ile كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Süte denir. Ve bu Ḥimyer lügatidir.

اَلشَّخْفُ [eş-şaḫf] (شَحْفٌ [şaḥf] vezninde) Süt sağılırken zuhûr eden faşırtısına denir.

[ش د ف]

اَلشَّدَفُ [eş-şedef] (صَدَفٌ [ṣadef] vezninde) Karaltıya denir, şahs ve sevâd maʿnâsına; cemʿi شُدُوفٌ [şudūf] gelir. Leyş bunu vehminden nâşī mühmele ile resm eylemiştir. Ve baʿzı yanakta olan eğriliğe denir; yukālu: فِي خَدِّهِ شَدَفٌ أَيْ مَيْلٌ Ve meraḥ ve neşât maʿnâsınadır; yukālu: بِهِ شَدَفٌ أَيْ مَرَحٌ Ve şeref ve şân maʿnâsınadır. Ve zulmet maʿnâsınadır; yukālu: جَاءَ فِي شَدَفِ اللَّيْلِ أَيْ ظُلْمَتِهِ

اَلشَّدِفُ [eş-şedif] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Şol ata denir ki uzun ve gerimli ve cüssesi ʿazīm olup sıçraması cüst ve serīʿ ola; yukālu: فَرَسٌ شَدِفٌ أَيْ طَوِيلٌ عَظِيمٌ سَرِيعُ الْوَثْبَةِ

اَلشُّدْفَةُ [eş-şudfet] (غُرْفَةٌ [ġurfet]) vezninde) Kesilmiş parçaya denir. Ve geceden bir bölüğe denir, سُدْفَةٌ [sudfet] maʿnâsına; yukālu: مَضَتْ شُدْفَةٌ مِنَ اللَّيْلِ أَيْ سُدْفَةٌ

اَلشَّدْفُ [eş-şedf] (şīn'in fethi ve dāl'ın

sükūnuyla) Pārelemek maʿnāsınadır; yukālu: شَدَفَهُ شَدْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَطَعَهُ شُدْفَةً شُدْفَةً

اَلْأَشْدَفُ [el-eşdef] Solak adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَشْدَفُ أَيْ أَعْسَرُ Ve alaşalığından ve azgınlığından yan yan yürüyen ata denir; yukālu: فَرَسٌ أَشْدَفُ أَيْ مَائِلٌ فِي أَحَدِ شِقَّيْهِ بَغْيًا Ve cünbüş ve neşātından arkun arkun yürüyen deveye denir; yukālu:أَشْدَفُ بَعِيرٌ أَيْ مُعْتَرِضٌ فِي سَيْرِهِ نَشَاطًا Ve yanağı bir tarafa meylli olan kişiye denir, شَدْفَاءُ [şedfāʾ] müʾennesidir; yukālu: رَجُلٌ أَشْدَفُ إِذَا كَانَ فِي خَدِّهِ مَيَلٌ Ve cüsse ve sevādı ʿazīm olan ata denir; yukālu: فَرَسٌ أَشْدَفُ أَيِ الْعَظِيمُ الشَّخْصِ

اَلْإِشْدَافُ [el-işdāf] (hemzenin kesriyle) Gece karanu olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَشْدَفَ اللَّيْلُ إِذَا أَظْلَمَ

اَلشَّدْفَاءُ [eş-şedfāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Kurumu eğri olan ʿacemī yaya denir. Cemʿi شُدُفٌ [şuduf]tur, كُتُبٌ [kutub] vezninde; yukālu: قَوْسٌ شَدْفَاءُ أَيْ عَوْجَاءُ فَارِسِيَّةٌ

اَلْمُتَشَادِفَةُ [el-muteşādifet] (مُتَصَادِفَةٌ [muteṣādifet] vezninde) Bir tarafa verepli māʾil olan şeyʾe denir; teʾnīsī mevsūf iʿtibārıyladır; yukālu: قَوْسٌ وَخُفٌّ مُتَشَادِفَةٌ أَيْ مُتَعَطِّفَةٌ

[ش ذ ح ف]

اَلشُّذْحُوفُ [eş-şuẕḥūf] (şīn'in zammıyla) شُحْذُوفٌ [şuḥẕūf] lafzında lügattir.

[ش ذ ف]

اَلشَّذْفُ [eş-şeẕf] (şīn'in fethiyle ve ẕāl'ın sükūnuyla) Ednā nesneye nāʾil olmak maʿnāsınadır; tekūlu: مَا شَذَفْتُ مِنْكَ شَيْئًا أَيْ مَا أَصَبْتُ

[ش ر ح ف]

اَلْإِشْرِحْفَافُ[el-işriḥfāf](إِقْشِعْرَارٌ[ikşiʿrār]vezninde) Cenge hāzırlanmak maʿnāsınadır; yukālu: إِشْرَحَفَّ لَهُ إِذَا تَهَيَّأَ لِمُحَارَبَتِهِ Ve cüst ve çālāk olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِشْرَحَفَّ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ وَخَفَّ

اَلشُّرْحُوفُ [eş-şurḥūf] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Düşman üzere hamle eylemeğe yapınıp hāzır ve āmāde olan adama denir.

اَلشِّرْحَافُ [eş-şirḥāf] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] vezninde) Ayağının sırtı yassı ve enli olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ شِرْحَافٌ أَيِ الْعَرِيضُ ظَهْرِ قَدَمِهِ Ve yassı ve enli temrene denir.

[ش ر س ف]

اَلشُّرْسُوفُ [eş-şursūf] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Bedende eyegü kemiklerinin uçlarında olan kemirtleğe denir, ʿalā-kavlin eyegünün döşe gelen ucunda olan kemirtleğe denir; yukālu: إِشْتَكَى شُرْسُوفَهُ وَهُوَ غُضْرُوفٌ مُعَلَّقٌ بِكُلِّ ضِلَعٍ أَوْ مَقَطُّ الضِّلَعِ وَهُوَ الطَّرَفُ الْمُشْرِفُ عَلَى الْبَطْنِ Ve ayağı bağlı deveye denir. Ve bir ayağı sinirlenmiş deveye denir. Ve ulu belāya denir, dāhiye maʿnāsına. Ve şiddet ve mihnetin evvel ve ibtidāsına denir; yukālu: أَخَذَهُ شُرْسُوفُ الشِّدَّةِ أَيْ أَوَّلُهَا

اَلشَّرْسَفَةُ [eş-şersefet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bed-hūyluk maʿnāsınadır; yukālu: بِهِ شَرْسَفَةٌ أَيْ سُوءُ الْخُلُقِ

اَلْمُشَرْسَفَةُ [el-muşersefet] (مُدَحْرَجَةٌ [mudaḥrecet] vezninde) Şol koyuna denir ki iki yanlarında شُرْسُوفٌ [şursūf]larını kaplamış aklık ola; yukālu: شَاةٌ مُشَرْسَفَةٌ إِذَا كَانَ بِجَنْبَيْهَا بَيَاضٌ قَدْ غَشَّى الشَّرَاسِيفَ

[ش ر ع ف]

اَلشُّرْعُوفُ [eş-şurʿūf] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Bir nevʿ nebāt adıdır, ʿalā-kavlin bir cins nebātın yemişine denir.

اَلشِّرْعَافُ [eş-şirʿāf] (şīn'in kesri ve zammıyla) Erkek hurmā ağacının çiçeğinin

kapçığına denir.

[ش ر غ ف]

اَلشُّرْغُوفُ [eş-şurġūf] (ġayn-ı muʿceme ile) شُرْعُوفٌ [şurʿūf] maʿnāsınadır. Ve küçük kurbağaya denir.

[ش ر ف]

اَلشَّرَفُ [eş-şeref] (fethateynle) Yükseklige denir; yukālu: مَكَانٌ بِهِ شَرَفٌ أَيْ عُلُوٌّ Ve mekān-ı ʿālīye denir; yukālu: عَلاَ مَكَانًا شَرَفًا أَيْ عَالِيًا Ve ululuk, mecd ve büzürgī maʿnāsınadır, ʿalā-kavlin شَرَفٌ [şeref] ābāʾ ve ecdād cihetlerinden olan mecd ve ʿizzete mahsūstur; asl ve nesebinde ʿulüvv ve mecādet olmayan ehl-i şeref olmaz. Ve ʿalā-reʾyin شَرَفٌ [şeref] ʿuluvv-i hasebe mahsūstur, asl ve nesebinde olmak lāzım değildir, kendinin nefs ve zamānında merkūz olmağa muhtācdır; yukālu: هُوَ أَهْلُ الشَّرَفِ أَيِ الْمَجْدِ أَوْ لاَ يَكُونُ إِلاَّ بِالْآبَاءِ أَوْ عُلُوُّ الْحَسَبِ Ve شَرَفُ الْبَعِيرِ [şerefu'l-baʿīr] devenin hörgücünden ʿibārettir; yukālu: بَعِيرٌ عَظِيمُ الشَّرَفِ أَيِ السَّنَامِ Ve gāyete kadar seğirtmek, ʿalā-kavlin bir mīl mesāfe mikdārı seğirtmeğe denir; ve minhu فَاسْتَنَّتْ شَرَفًا أَوْ شَرَفَيْنِ Müʾellif bu lemʿa ile işbu hadīse telmīh eylemiştir; mā-nassuhu: "إِنَّ الْخَيْلَ لِثَلاَثَةٍ لِرَجُلٍ أَجْرٌ وَلِرَجُلٍ سِتْرٌ وَعَلَى رَجُلٍ وِزْرٌ فَأَمَّا الَّذِي لَهُ أَجْرٌ فَرَجُلٌ رَبَطَهَا فِي سَبِيلِ اللهِ فَأَطَالَ لَهَا فِي مَرْجٍ أَوْ رَوْضَةٍ فَمَا أَصَابَتْ فِي طِيَلِهَا ذَلِكَ مِنَ الْمَرْجِ أَوِ الرَّوْضَةِ كَانَتْ لَهُ حَسَنَاتٍ وَلَوْ أَنَّهُ انْقَطَعَ طِيَلُهَا فَاسْتَنَّتْ شَرَفًا أَوْ شَرَفَيْنِ كَانَتْ لَهُ آثَارُهَا وَأَرْوَاثُهَا حَسَنَاتٍ وَلَوْ أَنَّهَا مَرَّتْ بِنَهْرٍ فَشَرِبَتْ مِنْهُ وَلَمْ يُرِدْ أَنْ يَسْقِيَهَا كَانَ ذَلِكَ حَسَنَاتٍ لَهُ فَهِيَ لِذَلِكَ الرَّجُلِ أَجْرٌ" Ve

شَرَفٌ [şeref] Bir emr-i ʿazīme pek yaklaşıp kenārına varmağa ıtlāk olunur, gerek hayr ve gerek şerr olsun; yukālu: هُوَ عَلَى شَرَفٍ مِنْهُ وَهُوَ الْإِشْفَاءُ عَلَى خَطَرٍ مِنْ خَيْرٍ أَوْ شَرٍّ Ve Şureyf nām dağın kurbünde bir dağın adıdır. Ve Şureyf dedikleri bir dağdır, ke-mā seyuzkeru. İşbu شَرَفٌ [Şeref] dedikleri dağda Ḥimā Ḍariyye ve Rebeẕe ve Ḥimā Eymen vākiʿdir, Ḍariyye orada bir kuyunun ismidir. Ve

شَرَفٌ [Şeref] İşbīliyye'de bir mevziʿdir; Ḳurṭuba şehrinin hatībi ve zābiti olan Ebū İsḥāḳ İbrāhīm b. Muḥammed eş-Şerefī oradandır. Ve hitābetle vilāyetin ictimāʿı emr-i ʿacībdir. Ve Yāḳūt b. ʿAbdullāh eş-Şerefī el-Mavṣilī ki kātib-i maʿrūftur, oradandır. Ve Mışır'da bir mahalle adıdır; ʿAlī b. İbrāhīm eḍ-Ḍarīr el-Faḳīh ve Saʿīd b. Seyyid el-Ḳureşī ve ʿAṭīḳ b. Aḥmed el-Muhaddisūn eş-Şerefiyyūn ondandır. Ve

شَرَفٌ [Şeref] Esmādandır: Şeref b. Muḥammed el-Meġāfirī ve ʿAlī b. İbrāhīm eş-Şerefī muhaddislerdir.

شَرَفُ الْبَيَاضِ [Şerefu'l-Beyāḍ] Ḫavlān bilādında bir beldedir.

شَرَفُ قِلْحَاحٍ [Şerefu Ḳilḥāḥ] (ḳāf'ın kesriyle) Zebīd kurbünde bir kalʿadır.

اَلشَّرَفُ الْأَعْلَى [eş-Şerefu'l-Aʿlā] Kalʿa-i mezbūre havālīsinde bir dağdır. Ve Dımaşḳ türābında bir mevziʿdir.

شَرَفُ الْأَرْطَى [Şerefu'l-Erṭā] Temīm kabīlesi yurdunda bir menzil ismidir.

شَرَفُ الرَّوْحَاءِ [Şerefu'r-Revḥāʾ] Medīne'ye otuz altı mīl mesāfede bir mevziʿdir. İmām Muslim kavli üzere ve ʿalā-kavlin kırk yāhūd otuz mīl mesāfede vākiʿdir. Ve

شَرَفٌ [Şeref] Niçe mevāziʿ ismidir. Ve masdar olur, dāʾimā hörgüç eti yemek maʿnāsına; yukālu: شَرِفَ الرَّجُلُ شَرَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا دَامَ عَلَى أَكْلِ السَّنَامِ Ve kulak ve omuz başları yukarı kalkık olmak maʿnāsınadır; yukālu: شَرِفَ الْأُذُنُ وَالْمَنْكِبُ إِذَا ارْتَفَعَا Ve bir

adam dīni yāhūd dünyevī ʿālī-şān olmak maʿnāsınadır; yukālu: شَرُفَ الرَّجُلُ شَرَفًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا عَلاَ فِي دِينٍ أَوْ دُنْيَا

شُرَيْفٌ [Şureyf] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir cebel adıdır ki bilād-ı ʿArabda kāʾin bi'l-cümle cibālin bülend ve aʿlāsıdır; ben o cebele suʿūd eyledim. Ve Necd ülkesinde Benū Numeyr yurdunda bir su adıdır. Onda bir vākıʿa olmakla يَوْمُ الشُّرَيْفِ [yevmu'ş-şureyf] maʿrūftur, ʿalā-kavlin o bir sudur ki sağ cānibinde ve sol cānibinde birer su vardır; sağında olana شَرَفٌ [Şeref] ve solunda olan شُرَيْفٌ [Şureyf] derler.

شَرْفَى [Şerfā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Esmādandır: İshāk b. Şerfā muhaddisīndendir, İmām Şevrī şeyhidir.

اَلشَّرَافَةُ [eş-şerāfet] (لَطَافَةٌ [leṭāfet] vezninde) Bir adam sāhib-i şeref olmak maʿnāsınadır; yukālu: شَرُفَ الرَّجُلُ شَرَافَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ ذَا شَرَفٍ

اَلشَّرِيفُ [eş-şerīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) شَرَافَةٌ [şerāfet]ten vasftır ki hāliyā sāhib-i şeref olan adama denir, niteki شَارِفٌ [şārif] ʿankarīb sāhib-i şeref olana denir. شَرِيفٌ [şerīf] in cemʿi شُرَفَاءُ [şurefāʾ] ve أَشْرَافٌ [eşrāf] gelir ve شَرَفٌ [şeref] gelir fethateynle.

اَلشَّارِفُ [eş-şārif] Karīben ehl-i şeref olmak üzere olan adama denir; yukālu: هُوَ شَرِيفٌ الْيَوْمَ وَشَارِفٌ عَنْ قَرِيبٍ أَيْ سَيَصِيرُ شَرِيفًا Şārihin beyānına göre شَارِفٌ [şārif] bāb-ı evvelden masūg ism-i fāʿildir ki hadese dāldır ve شَرِيفٌ [şerīf] sıfattır. Ve eski oka denir; yukālu: رَمَاهُ بِالشَّارِفِ أَيِ السَّهْمِ الْعَتِيقِ Ve pek koca nākaya denir, شَارِفَةٌ [şārifet] gibi; yukālu: نَاقَةٌ شَارِفٌ وَشَارِفَةٌ أَيْ مُسِنَّةٌ هَرِمَةٌ Güyā ki sinni merkez-i vālāya varmıştır. Cemʿi شَوَارِفُ [şevārif] ve شُرُفٌ [şuruf] gelir, كُتُبٌ [kutub] vezninde ve شُرَّفٌ [şurref] gelir, رُكَّعٌ [rukkaʿ] vezninde ve شُرُوفٌ [şurūf] gelir, عُدُولٌ [ʿudūl] vezninde; ve minhu'l-hadīsu: "أَتَتْكُمُ الشُّرُفُ الْجُونُ" أَيِ الْفِتَنُ الْمُظْلِمَةُ Burada شُرُفٌ [şuruf] كُتُبٌ [kutub] veznindedir; fiten-i muzlime ittisāl ve imtidād-ı evkāt cihetiyle müsinne ve herime olan siyāh tüylü nākaya teşbīh olunmuştur. Ve lafz-ı merkūm ḳāf'la شُرُقٌ ʿunvānında dahi mervī olmakla nāhiye-i maşrıktan tāliʿa olan fitneler murād olur. Ve شُرُفٌ [şuruf] zammeteynle شَرْفَاءُ [şerfāʾ] lafzından cemʿ olur ki حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] veznindedir, ʿālī ve bülend ebniyeye denir.

اَلشُّرُوفُ [eş-şurūf] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Nāka شَارِفٌ [şārif] olmak maʿnāsınadır; yukālu: شَرُفَتِ النَّاقَةُ وَشَرَفَتْ شُرُوفًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَالْأَوَّلِ إِذَا صَارَتْ شَارِفًا

اَلشَّوَارِفُ [eş-şevārif] Şarāb koyacak kaplara denir, destī ve tulum ve küp gibi.

اَلشَّارُوفُ [eş-Şārūf] Bir dağın adıdır. Ve cārūb-ı Fārisī muʿarrebidir ki süpürgeye denir.

شَرَافِ [Şerāfi] (قَطَامِ [ḳaṭāmi] vezninde) Benī Esed yurdunda bir mevziʿ yāhūd bir su adıdır yāhūd bir cebel adıdır. Baʿzılar bunun insirāfına zāhib oldular ve baʿzılar كِتَابٌ [kitāb] vezninde gayr-i munsarıftır dediler.

شُرَافٌ [Şurāf] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bir su ismidir.

اَلشَّرْفُ [eş-şerf] (صَرْفٌ [ṣarf] vezninde) Bir adama mecd ve şerefte gālib olmak yāhūd haseb ve mekārimde ona zāʾid ve ʿālī gelmek maʿnāsınadır; yukālu: شَرَفَهُ شَرْفًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا غَلَبَهُ شَرَفًا أَوْ طَالَهُ فِي الْحَسَبِ Ve kalʿa bārūsuna ve duvara küngüre vazʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَرَفَ الْحَائِطَ إِذَا جَعَلَ لَهُ شُرْفَةً

اَلْأَشْرَفُ [el-eşref] Yarasa kuşuna denir, خُفَّاشٌ [ḫuffāş] maʿnāsına. Ve başka bir kuş ismidir ki aslā yuva ittihāz eylemez; yumurtasına toprak içre bir mahal tertīb eylemedikçe yumurtlamaz ve yumurtladıkta toprakla üzerini örtüp gider, bir dahi uğramaz. Yumurtası orada bi-nefsihi yarılıp yavru ihrāc eder. O yavru dahi uçmağa başladıkta ebeveyni revişleri üzere olur. Ve

أَشْرَفُ [eşref] Kalkık olan omuz başına vasf olur; yukālu:مَنْكِبٌ أَشْرَفُ أَيْ عَالٍ

اَلشَّرْفَاءُ [eş-şerfāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Uzun kulağa denir; yukālu: أُذُنٌ شَرْفَاءُ أَيْ طَوِيلَةٌ

اَلشُّرْفَةُ [eş-şurfet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Kalʿa bārūsu ve sāʾir duvarlar üzerinde olan küngüreye denir; cemʿi شُرَفٌ [şuref] gelir, صُرَدٌ [ṣurad] vezninde. Ve mālın aʿlā ve güzīdesine denir; yukālu:هَذِهِ شُرْفَةُ الْمَالِ أَيْ خِيَارُهُ Ve kesb-i fazl u şeref eyleyecek nesneye denir; ve minhu kavluhum: "أَعُدُّ إِتْيَانَكُمْ شُرْفَةً" أَيْ فَضْلاً وَشَرَفًا أَتَشَرَّفُ بِهِ Yaʿnī "Sizin bana gelmenizi ben medār-ı fazl u şeref ʿadd ederim." Ve شُرْفَاتُ الْفَرَسِ [şurufātu'l-feres] ki müfredi yine شُرْفَةٌ [şurfet]tir, at kısmının boyunlarının baştan tarafa bülend olan yerlerinden ʿibārettir. Kezālik sağrı tarafından ve elmacıklarından cā-be-cā kalkık olan yerleridir, gūyā ki küngüreleridir.

اَلشُّرَافِيَّةُ [eş-şurāfiyyet] (غُرَابِيَّةٌ [ġurābiyyet] vezninde) Yüksek olarak uzun ve kıllı olan kulağa denir; yukālu: أُذُنٌ شُرَافِيَّةٌ أَيْ شُفَارِيَّةٌ Ve kulakları iri cüssesi büyük olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ شُرَافِيَّةٌ أَيْ ضَخْمَةُ الْأُذُنَيْنِ جَسِيمَةٌ

اَلشُّرَافِيُّ [eş-şurāfiyy] (غُرَابِيٌّ [ġurābiyy] veznin-de) Bir güne beyāz bezlere, ʿalā-kavlin arz-ı ʿAceme mukārib olan arz-ı ʿArabdan iştirā olunan bezlere denir.

اَلْأَشْرَافُ [el-eşrāf] (hemzenin fethiyle) شَرِيفٌ [şerīf] cemʿidir ki zikr olundu. Ve أَشْرَافُ الْإِنْسَانِ [eşrāfu'l-insān] adamın kulaklarından ve burnundan ʿibārettir; yukālu: قَطَعَ أَشْرَافَهُمْ أَيْ آذَانَهُمْ وَأُنُوفَهُمْ

اَلشِّرْيَافُ [eş-şiryāf] (جِرْيَالٌ [ciryāl] veznin-de) Şol ekin yapraklarına denir ki pek uzayıp gür olmakla ekini basıp tebāh eder diye katʿ olunur ola.

اَلْمَشَارِفُ [el-meşārif] (mīm'in fethiyle) مَشْرَفٌ [meşref]in cemʿidir, yukārı ve yüksek mahallere denir; yukālu: حَلُّوا بِمَشَارِفِ الْأَرْضِ أَيْ أَعَالِيهَا [Ve] مَشَارِفُ الشَّامِ [meşārifu'ş-şām] bundandır ki arz-ı ʿArabdan ābādānlığa mukārib olan karyelerden ʿibārettir; سُيُوفٌ مَشْرَفِيَّةٌ [suyūfun meşrefiyyet] ki mīm'in ve rā'nın fethiyledir, ona mensūbdur; yukālu: سُيُوفٌ مَشْرَفِيَّةٌ وَلاَ يُقَالُ مَشَارِفِيَّةٌ

أَبُو الْمَشْرَفِيِّ [Ebu'l-Meşrefiyy] ki ismi ʿAmr b. Cābir'dir Ḥimyer kabīlesinden bir kimsedir, Vāsiṭ şehrinde ibtidā tevellüd eden budur. Ve Ebu'l-Meşrefī, İmām Ṣevrī şeyhi Leyṣ cenāblarının künyesidir ki Ebū Maʿşer'den rivāyet eyledi.

اَلْإِشْرَافُ [el-işrāf] (hemzenin kesriyle) Yüksek yere çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: أَشْرَفَ الْمَرْبَأَ إِذَا عَلاَهُ Ve bir nesneye yükseğinden ve üst tarafından bakıp muttaliʿ olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَشْرَفَ عَلَيْهِ إِذَا اطَّلَعَ عَلَيْهِ مِنْ فَوْقٍ Ve hasta ölüme pek yakın olmak maʿnāsınadır ki ölümcül olmak taʿbīr olunur; yukālu: أَشْرَفَ الْمَرِيضُ عَلَى الْمَوْتِ إِذَا أَشْفَى Ve bir kimseye şefkat ve merhamet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَشْرَفَ عَلَيْهِ إِذَا أَشْفَقَ

اَلتَّشْرِيفُ [et-teşrīf] إِشْرَافٌ [işrāf] ile maʿnāyı evvelde mürādiftir; yukālu: شَرَّفَ الْمَرْبَأَ إِذَا عَلاَهُ Ve bir nesneye taʿzīmle şeref ve şān vermek maʿnāsınadır; yukālu: شَرَّفَ اللهُ الْكَعْبَةَ أَيْ مَجَّدَهَا Ve kasr ve duvara küngüre yapmak maʿnāsınadır; yukālu: شَرَّفَ بَيْتَهُ إِذَا جَعَلَ لَهُ شُرَفًا

اَلْمُشَارَفَةُ [el-muşārefet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bu dahi yüksek yere çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: شَارَفَ الْمَرْبَأَ إِذَا عَلاَهُ Ve bir kimse ile şān ve şeref bābında müfāhare eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَارَفَهُ إِذَا فَاخَرَهُ فِي الشَّرَفِ

اَلْمُشْرَفُ [el-muşref] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) إِشْرَافٌ [işrāf]tan ism-i mekāndır, üzerine çıkıp bir nesneye nazar ve ittilāʿ edecek mevziʿe denir, dīde-bān mahalli gibi.

مُشْرِفٌ [Muşrif] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Dehnā'da bir kumluk adıdır.

مُشَرَّفٌ [Muşerref] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Bir dağın adıdır.

شَرِيفَةُ [Şerīfet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Esmā-i nisvāndandır: Şerīfe bint Muḥammed b. el-Faḍl muhaddisedir.

اَلتَّشَرُّفُ [et-teşerruf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Müşerref olmak maʿnāsınadır ki kesb-i şeref eylemekten ʿibārettir; yukālu: تَشَرَّفَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ مُشَرَّفًا Ve bir cemāʿatın eşrāfı katl olunmak maʿnāsınadır; yukālu: تُشُرِّفَ الْقَوْمُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا قُتِلَتْ أَشْرَافُهُمْ

اَلْإِسْتِشْرَافُ [el-istişrāf] Bir adama zulm ve cevr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَشْرَفَ حَقَّهُ إِذَا ظَلَمَهُ Ve bir adam güneşten eliyle gözünü gölgeler gibi elini kaşları üzere koyup basarını yukarı kaldırarak güneşe bakar şeklinde bir nesneye bakmak maʿnāsınadır ki dikkat ve mübālaga zımnında olur; yukālu: إِسْتَشْرَفَ الشَّيْءَ إِذَا رَفَعَ بَصَرَهُ إِلَيْهِ وَبَسَطَ كَفَّهُ فَوْقَ حَاجِبِهِ كَالْمُسْتَظِلِّ مِنَ الشَّمْسِ Ve iştirā olunacak hayvānın gözlerinin ve kulaklarının ʿayb ve selāmetini yoklamak maʿnāsına müstaʿmeldir. Ve minhu hadīsu'l-udhiyyeti ʿan ʿAlī radıyallāhu ʿanhu: "أَمَرَنَا أَنْ نَسْتَشْرِفَ الْعَيْنَ وَالْأُذُنَ" أَيْ نَتَفَقَّدَهُمَا وَنَتَأَمَّلَهُمَا لِئَلاَّ يَكُونَ فِيهِمَا نَقْصٌ مِنْ عَوَرٍ أَوْ جَدْعٍ أَيْ نَطْلُبُهُمَا شَرِيفَتَيْنِ Şārih der ki müʾellif işbu hadīsi iki vech üzere tefsīr eyledi. Evvelā إِسْتِشْرَافٌ [istişrāf] maʿnāsından teveccüh-i tāmm ve dikkat ve ihtimāmı istiʿāre eylemek udhiyyenin gözlerinden körlük ve kulaklarında kesiklik eseri olmamak husūsuna dikkat ve ihtimām eylemekle meʾmūr olmuşuzdur demek olur. Sāniyā إِسْتِشْرَافٌ [istişrāf]ı شَرَافَةٌ [şerāfet]ten istifʿālle sīn'i taleb maʿnāsına haml eylemiştir ki her ʿuzvu tām ve sālim olmakla şerīf ve efdal olanını taleble meʾmūr olduk demek olur. Ve

إِسْتِشْرَافٌ [istişrāf] Dikilip durmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَشْرَفَ الرَّجُلُ إِذَا انْتَصَبَ

اَلْمُشْتَرِفُ [el-muşterif] إِشْتِرَافٌ [iştirāf] ism-i fāʿildir, üstelikli yüksek ata denir; yukālu: فَرَسٌ مُشْتَرِفٌ أَيْ مُشْرِفُ الْخَلْقِ

اَلشَّرْيَفَةُ [eş-şeryefet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Ekinin uzayıp müfsid ve muzırr olan zāʾid yapraklarını kesmek maʿnāsınadır; yukālu: شَرْيَفَ الزَّرْعَ إِذَا قَطَعَ شِرْيَافَهُ

[ش ر ن ف]

اَلشِّرْنَافُ [eş-şirnāf] (nūn'la) شِرْيَافٌ [şiryāf] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu; ve yukālu: شَرْنَفَ الزَّرْعَ إِذَا قَطَعَ شِرْنَافَهُ

[ش ر ه ف]

اَلشَّرْهَفَةُ [eş-şerhefet] سَرْهَفَةٌ [serhefet] vezninde ve mürādifidir; yukālu: شَرْهَفَ فِي غِذَاءِ الصَّبِيِّ بِمَعْنَى سَرْهَفَ

اَلْمُشْرَهِفُّ [el-muşrehiff] (مُشْمَعِلٌّ [muşmeʿill] vezninde) Başının saçları kuru ve perīşān ve kīrli pāslı rūstāyī-heyʾet adama denir; yukālu: غُلَامٌ مُشْرَهِفٌّ أَيْ جَافُّ الرَّأْسِ شَعِثٌ قَشِفٌ

[ش س ف]

اَلشَّاسِفُ [eş-şāsif] Zaʿf ve hüzālden değnek gibi incelip kupkuru olmuş hayvāna denir; yukālu: بَعِيرٌ شَاسِفٌ أَيْ يَابِسٌ ضُمْرًا وَهُزَالاً [Ve] mutlakan kupkuru kalmış nesneye denir; yukālu: سِقَاءٌ شَاسِفٌ أَيْ قَاحِلٌ

اَلشُّسُوفُ [eş-şusūf] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) ve

اَلشَّسَافُ [eş-şesāf] (şīn'in fethi ve kesriyle) Hayvān zaʿf ve hüzālden değnek gibi kupkuru kalmak maʿnāsınadır; yukālu: شَسَفَ الْبَعِيرَ وَشَسُفَ شُسُوفًا وَشَسَافًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي وَالْخَامِسِ إِذَا يَبِسَ

اَلشَّسِيفُ [eş-şesīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) شَاسِفٌ [şāsif] maʿnāsınadır. Ve rutūbeti çekilip kurumağa yüz tutmuş ete vasf olur; yukālu: لَحْمٌ شَسِيفٌ أَيْ كَادَ يَيْبَسُ Ve çatlamış hurmā koruğuna denir.

اَلشَّسْفُ [eş-şesf] (كَشْفٌ [keşf] vezninde) Hurmā koruğunu kurutmakla çatlatmak maʿnāsınadır; yukālu: شَسَفُوا الْبُسْرَ إِذَا جَعَلُوهُ شَسِيفًا

اَلشِّسْفُ [eş-şisf] (şīn'in kesriyle) Kuru ekmek kursuna denir.

[ش ط ف]

اَلشَّطْفُ [eş-şaṭf] (عَطْفٌ [ʿaṭf] vezninde) Gidip ıraklaşmak maʿnāsınadır; yukālu: شَطَفَ فُلَانٌ شَطْفًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ذَهَبَ وَتَبَاعَدَ Ve yaykamak maʿnāsınadır; yukālu: شَطَفَهُ إِذَا غَسَلَهُ Ve bu sevād-ı ʿIrāḳ lügatıdır.

اَلشَّطُوفُ [eş-şeṭūf] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Uzun ve ırak niyyet ve ʿazīmete vasf olur; yukālu: نِيَّةٌ شَطُوفٌ أَيْ بَعِيدَةٌ

اَلشَّاطِفَةُ [eş-şāṭifet] Maktelden bir semte kayıp çavan ok ve mızrak makūlesi mermiyyeye vasf olur; yukālu: رَمْيَةٌ شَاطِفَةٌ إِذَا زَلَّتْ عَنِ الْمَقْتَلِ

[ش ط ن ف]

شَطْنُوفُ [Şeṭanūf] (حَلْزُونٌ [ḥalezūn] vezninde) Mısır'da bir karyedir.

[ش ظ ف]

اَلشَّظْفُ [eş-şeẓaf] (şīn'in ve ẓā-yı muʿcemenin fethiyle) ve

اَلشَّظَافُ [eş-şeẓāf] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Zīk ve şiddet ve yübūset maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ فِي شَظْفٍ وَشَظَافٍ مِنَ الْعَيْشِ أَيْ ضِيقٍ وَشِدَّةٍ وَيُبْسٍ Ve شَظْفٌ [şeẓaf]ın cemʿi شِظَافٌ [şiẓāf] gelir şīn'in kesriyle. Ve

شَظَفٌ [şeẓaf] Masdar olur, bir kimse şiddet ve müzāyakalı geçinmeğe mübtelā olmak maʿnāsına; yukālu: شَظِفَ الرَّجُلُ شَظَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ عَيْشُهُ ضَيِّقًا وَشَدِيدًا وَيَابِسًا ve yukālu: شَظِفَ الْعَيْشُ Ve bir şahsa atılan ok deri ile etin aralığına saplanmak maʿnāsınadır; yukālu: شَظِفَ السَّهْمُ إِذَا دَخَلَ بَيْنَ الْجِلْدِ وَاللَّحْمِ

اَلشَّظِفُ [eş-şeẓif] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Maʿnā-yı evvelden vasftır. Ve bed-hūy adama denir; yukālu: رَجُلٌ شَظِفٌ أَيِ السَّيِّءُ الْخُلُقِ Ve ceng-āver ve uğraşçı adama denir; yukālu: رَجُلٌ شَظِفٌ أَيِ الشَّدِيدُ الْقِتَالِ Ve dāʾimā şiddetle develere ihtilāt eden deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ شَظِفُ الْخِلَاطِ إِذَا كَانَ يُخَالِطُ الْإِبِلَ مُخَالَطَةً شَدِيدَةً

اَلشَّظِيفُ [eş-şeẓīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Şol ağaca denir ki suyu doyunca içmemekle

gereği gibi rutūbetlenmeyip singince kalmış ola; yukālu: شَجَرٌ شَظِيفٌ إِذَا كَانَ لَمْ يَجِدْ رِيَّهُ فَصَلُبَ وَفِيهِ نُدُوَّتُهُ

اَلشَّظَافَةُ [eş-şeẓāfet] (لَطَافَةٌ [leṭāfet] vezninde) Ağaç شَظِيفٌ [şeẓīf] olmak maʿnāsınadır; yukālu: شَظُفَ الشَّجَرُ وَشَظِفَ شَظَافَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَالرَّابِعِ إِذَا صَارَ شَظِيفًا

اَلشَّظْفُ [eş-şaẓf] (حَذْفٌ [ḥaẓf] vezninde) Menʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَظَفَهُ شَظْفًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَنَعَهُ Ve koçu enemek için hāyesini sıyırıp çekmek yāhūd iki ağaç aralığına kıstırıp sinir ile sarmakla sindirmek maʿnāsınadır; yukālu: شَظَفَ الْكَبْشَ إِذَا سَلَّ خُصْيَيْهِ أَوْ هُوَ أَنْ تُضَمَّا بَيْنَ عُودَيْنِ وَتُشَدَّا بِعَقَبٍ حَتَّى تَذْبُلاَ Ve

شَظْفٌ [şaẓf] Değnek parçasına denir.

اَلشِّظْفُ [eş-şiẓf] (şīn'in kesriyle) Kuru ekmeğe denir. Ve ağaçtan olan çiviye denir; cemʿi شِظَفَةٌ [şiẓafet] gelir, قِرَدَةٌ [ḳiredet] vezninde.

اَلشِّظَافُ [eş-şiẓāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Iraklık maʿnāsınadır; yukālu: بَيْنَهُمَا شِظَافٌ أَيْ بُعْدٌ

اَلشَّظِفَةُ [eş-şeẓifet] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Dürüşt ve haşin yere denir; yukālu: أَرْضٌ شَظِفَةٌ أَيْ خَشْنَاءُ

اَلْمِشْظَفُ [el-mişẓaf] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Dāʾimā min-gayri kasd söz aralığına söz sokan adama denir; yukālu: هُوَ مِشْظَفٌ أَيْ يُعَرِّضُ بِالْكَلاَمِ عَلَى غَيْرِ الْقَصْدِ

[ش ع ف]

اَلشَّعَفَةُ [eş-şeʿafet] (fetehātla) Dağ başına denir. Cemʿi شَعَفٌ [şeʿaf]tır hā'sız ve شُعُوفٌ [şuʿūf]tur ve شِعَافٌ [şiʿāf]tır şīn'in kesriyle ve شَعَفَاتٌ [şeʿafāt]tır fetehātla; yukālu: تَوَقَّلُوا شَعَفَةَ الْجَبَلِ أَيْ رَأْسَهُ Ve tepede olan saça ve perçeme denir. Ve

شَعَفَةُ الْقَلْبِ [şeʿafetu'l-ḳalb] Yüreğin başına denir ki yüreğin وَتِينٌ [vetīn]e asıldığı damarın yanında olur; yukālu: إِشْتَكَى شَعَفَةَ قَلْبِهِ أَيْ رَأْسِهِ عِنْدَ مُعَلَّقِ الْبَيَاطِ

اَلشَّعْفُ [eş-şaʿf] (şīn'in fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) ʿAşk ve muhabbet istīlā ile kalbi üstünden bürümek maʿnāsınadır ki fart-ı muhabbetten kinayedir; شَعَفَةٌ [şeʿafet]-i mezkūreden meʾhūzdur; tekūlu: شَعَفَنِي حُبُّهُ شَعْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ أَيْ غَشِيَ حُبُّهُ مِنْ فَوْقِهِ Ve kuriʾe bihimā kavluhu taʿālā: "قَدْ شَعَفَهَا حُبًّا" يَعْنِي بِالْإِعْجَامِ وَالْإِهْمَالِ Ve deveyi katrānlamak maʿnāsınadır; yukālu: شَعَفَ الْبَعِيرَ بِالْقَطِرَانِ إِذَا طَلاَهُ بِهِ Ve kuru otluk içre tāze otluklar bitmek maʿnāsınadır; yukālu: شَعَفَ هَذَا الْيَبِيسُ إِذَا نَبَتَ فِيهِ أَخْضَرُ Yāhūd bunda savāb olan muʿceme ile olmaktır.

اَلشَّعَفُ [eş-şeʿaf] (fethateynle) Bu dahi ʿaşk ve muhabbet yüreği üstünden bürümek maʿnāsınadır; tekūlu: شَعِفْتُ بِهِ وَبِحُبِّهِ شَعَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ بِمَعْنَى شَعَفَ Ve

شَعَفٌ [şeʿaf] Deve hörgücünün tepesine denir. Ve غَافٌ [ġāf] dedikleri ağacın kabuğuna denir. Ve bir maraz ismidir ki nāka kısmına ʿārız olup kirpikleri dökülür. Ve bu maʿnāda masdar olur; yukālu: شَعِفَتِ النَّاقَةُ شَعَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَصَابَهَا الشَّعَفُ وَهُوَ دَاءٌ يُصِيبُ النَّاقَةَ فَيَتَمَعَّطُ شَعْرُ عَيْنَيْهَا

اَلشَّعْفَاءُ [eş-şaʿfāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) شَعَفٌ [şeʿaf] marazına uğramış nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ شَعْفَاءُ أَيْ أَصَابَهَا الشَّعَفُ Ve bu nākaya mahsūs olmakla جَمَلٌ أَشْعَفُ denmez yāhūd bu sīn-i mühmele iledir.

اَلشِّعَافُ [eş-şiʿāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) شَعْفَةٌ [şaʿfet]in cemʿidir ki tepe saçına denir; ve minhu yukālu: رَجُلٌ صَهْبُ الشِّعَافِ أَيْ صَهْبُ شَعْرِ الرَّأْسِ

اَلشُّعَيْفَاتُ [eş-şuʿayfāt] (şīn'in zammıyla)

شَعْفَةٌ [şaʿfet]in musaggaran cemʿidir; ve minhu yukālu: مَا عَلَى رَأْسِهِ إِلاَّ الشُّعَيْفَاتُ أَيْ شُعَيْرَاتٌ مِنَ الذُّؤَابَةِ

اَلْمَشْعُوفُ [el-meşʿūf] Mecnūna ıtlāk olunur. Ve şol adama denir ki yüreğine ʿaşk yā bir havf yāhūd cünūn ve merak ʿārızası istīlā eylemiş ola; yukālu: رَجُلٌ مَشْعُوفٌ إِذَا أُصِيبَ شَعَفَةُ قَلْبِهِ بِحُبٍّ أَوْ ذُعْرٍ أَوْ جُنُونٍ

اَلشُّعَافُ [eş-şuʿāf] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Delilik, cünūn maʿnāsınadır.

شَعْفَانِ [Şaʿfān] (şīn'in fethiyle) Ġavr memleketinde iki dağa denir; ve minhu'l-meselu: "لَكِنْ بِشَعَفَيْنِ كُنْتِ جَدُودًا" Aslı budur ki bir kimse zikr olunan dağlarda nebz olunmuş bir küçük kızcağız bulup hānesine getirdi ve besleyip büyüttükten sonra bir gün kendi akrānı kızlar ile esnāyı mülāʿabede dört ayaklı olup "أَحْلُبُونِي فَإِنِّي خَلِفَةٌ" Yaʿnī "Ben bir sütlü nākayım, beni sağın" dedi. O kimse bunu işittikte kelām-ı mezbūru īrād eyledi, yaʿnī "Sen mevziʿ-i mezbūrda menbūze iken sütü pek az koyun idin." Ve bu māddeyi Cevherī fā'nın kesriyle شَعْفِينَ ʿunvānında resm eylemekle vehm eylemiştir.

اَلشَّعْفَةُ [eş-şaʿfet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Çisinti yağmura denir; ve minhu'l-meselu: "مَا تَنْفَعُ الشَّعْفَةُ فِي الْوَادِي الرُّغُبِ" Yaʿnī "Çisinti yağmur geniş dereyi dolduramaz." Bir kimsenin verdiği ʿatiyye sedd-i sülme-i hācet eylemediği mahalde darb olunur.

[ش غ ف]

اَلشَّغَافُ [eş-şeġāf] (ġayn-ı muʿceme ile سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Yüreğin gılāfına denir ki yufkacık zardır, ʿalā-kavlin perdesine denir ki yufkacık iç yağıdır, libās gibi bürümüştür. Yāhūd حَبَّةُ الْقَلْبِ [ḥabbetu'l-ḳalb] ve سُوَيْدَاءُ [suveydāʾ] dedikleri dāneye denir ki nokta gibi kancağızdır, merdümek-i dīde-i dīldir, ʿalā-kavlin balgam yatağına denir; yukālu: أَصَابَ شَغَافَ قَلْبِهِ وَهُوَ غِلاَفُهُ أَوْ حِجَابُهُ أَوْ حَبَّتُهُ وَسُوَيْدَاؤُهُ أَوْ مَوْلِجُ الْبَلْغَمِ Ve

شَغَافٌ [şeġāf] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde ve غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Sağ yandan eyegülerin uçlarında olan kemirtleklerin altlarında hādis olur bir ʿillettir. Ve karın ağrısına denir. Ve yürek شَغَافٌ [şeġāf]ına hādis olan derd ve vecaʿa denir.

اَلشَّغْفُ [eş-şaġf] (şīn'in fethi ve ġayn'ın sükūnuyla) شَغَافٌ [şeġāf] ile maʿnā-yı evvelde mürādiftir, fethateynle de cāʾizdir. Ve

شَغْفٌ [şaġf] Masdar olur, bir adamın yüreği gılāfına vurmak yā dokunmak maʿnāsınadır; yukālu: شَغَفَهُ شَغْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَصَابَ شَغَافَهُ

اَلشَّغْفُ [eş-şeġaf] (fethateynle) شَغَافٌ [şeġāf]-ı kalbe ilişmek maʿnāsınadır; yukālu: شَغِفَ حُبُّهُ شَغَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَلِقَ الشَّغَافَ Ve

شَغَفٌ [Şeġaf] ʿUmān türābında bir mevziʿdir. Ve غَافٌ [ġāf] ağacının kabuğuna denir.

اَلْمَشْغُوفُ [el-meşġūf] Mecnūna ıtlāk olunur.

[ش ف ف]

اَلشَّفُّ [eş-şeff] (şīn'in fethi ve kesri ve fā'nın teşdīdiyle) İnce ve nāzük sevbe denir; cemʿi شُفُوفٌ [şufūf]tur; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ شَفٌّ مِنَ الثَّوْبِ أَيْ رَقِيقٌ Ve

شَفٌّ [şeff] (şīn'in fethi ve kesriyle) Ribh ve fazl maʿnāsınadır; yukālu: أَصَابَ مِنْهُ شَفًّا أَيْ رِبْحًا وَفَضْلاً Ve noksan maʿnāsına olmakla zıdd olur; yukālu: فِيهِ شَفٌّ أَيْ نُقْصَانٌ Ve

شَفٌّ [şeff] (şīn'in fethiyle) Masdar olur, artmak maʿnāsına; yukālu: شَفَّ الشَّيْءُ شَفًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا زَادَ Ve eksilmek maʿnāsınadır; yukālu: شَفَّ الشَّيْءُ إِذَا نَقَصَ Ve bedeni zebūn edip arıklatmak maʿnāsınadır; yukālu: شَفَّهُ الْهَمُّ إِذَا هَزَلَهُ Ve deprenmek maʿnāsınadır; yukālu: شَفَّ الشَّيْءُ إِذَا تَحَرَّكَ

اَلشُّفُوفُ [eş-şufūf] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) ve

اَلشَّفِيفُ [eş-şefīf] (şīn'in fethiyle) ve

اَلشَّفَفُ [eş-şefef] (fethateynle) Sevb hulle-i cennet gibi pek ince ve nāzük olmakla māverāsında olan nesneyi gösterir olmak maʿnāsınadır; yukālu: شَفَّ الثَّوْبُ شُفُوفًا وَشَفِيفًا وَشَفَفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا رَقَّ فَحَكَى مَا تَحْتَهُ Ve

شُفُوفٌ [şufūf] Beden incelip nahīf ve nizār olmak maʿnāsınadır; yukālu: شَفَّ جِسْمُهُ إِذَا نَحَلَ

اَلشَّفِيفُ [eş-şefīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Soğuğun yakıp kavurmasına denir; yukālu: لِلرِّيحِ شَفِيفٌ أَيْ لَذْعٌ لِبَرْدِهَا Ve bürūdetle yağan yağmura yāhūd bārid esen rüzgāra denir; tekūlu: أَخَذَنَا شَفِيفٌ أَيْ مَطَرٌ فِيهِ بَرْدٌ أَوْ رِيحٌ بَارِدَةٌ Ve güneş ıssılığının şiddetine denir; bu cihetle zıdd olur; yukālu: لِلشَّمْسِ شَفِيفٌ أَيْ شِدَّةُ حَرٍّ Ve azca nesneye denir; yukālu: مَا بَقِيَ مِنْهُ إِلاَّ شَفِيفٌ أَيْ قَلِيلٌ

اَلشَّفْشَافُ [eş-şefşāf] (ثَرْثَارٌ [serşār] vezninde) Bu dahi soğukla yağan yağmura yāhūd soğuk rüzgāra denir. Ve muhkemce nesc olunmamış tefesiz sevbe denir; yukālu: ثَوْبٌ شَفْشَافٌ إِذَا كَانَ لَمْ يُحْكَمْ عَمَلُهُ

اَلشَّفَفُ [eş-şefef] (fethateynle) Bu dahi az nesneye denir.

اَلشُّفَافَةُ [eş-şufāfet] (كُنَاسَةٌ [kunāset] vezninde) Kapta kalan su bakiyyesine denir.

اَلشَّفَافِشُ [eş-şefāşif] (şīn'in fethiyle) Pek susuzluğa denir; tekūlu: أَخَذَنِي الشَّفَافِشُ أَيْ شِدَّةُ الْعَطَشِ

اَلشَّفَّانُ [eş-şeffān] (şīn'in fethi ve fā'nın teşdīdiyle) Soğuk ile ve rüzgār ile karışık fırtınaya denir; yukālu: غَدَاةٌ ذَاتُ شَفَّانٍ أَيْ ذَاتُ بَرْدٍ وَرِيحٍ

اَلْإِشْفَافُ [el-işfāf] (hemzenin kesriyle) Tercīh ve tafdīl eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: أَشْفَفْتُهُمْ أَيْ فَضَّلْتُهُمْ

اَلْإِشْتِفَافُ [el-iştifāf] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) Deve karın kasık bağlamakla kolanı sımsıkı doldurmak maʿnāsınadır; yukālu: إِشْتَفَّ الْبَعِيرُ الْحِزَامَ كُلَّهُ إِذَا مَلَأَهُ وَاسْتَوْفَاهُ Ve kapta olan meşrūbu bi'l-cümle içip süpürmek maʿnāsınadır; yukālu: إِشْتَفَّ مَا فِي الْإِنَاءِ إِذَا شَرِبَهُ كُلَّهُ

اَلتَّشَافُّ [et-teşāff] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] veznin-de) Bu dahi meşrūbun mecmūʿunu içmek maʿnāsınadır; yukālu: تَشَافَّ مَا فِي الْإِنَاءِ إِذَا شَرِبَهُ كُلَّهُ ve tekūlu: تَشَافَفْتُهُ أَيْ ذَهَبْتُ بِشَفِّهِ أَيْ فَضْلِهِ

اَلشَّفْشَفَةُ [eş-şefşefet] (زَلْزَلَةٌ [zelze-let] vezninde) Titremek maʿnāsınadır; yukālu: شَفْشَفَ الرَّجُلُ إِذَا ارْتَعَدَ Ve karışmak maʿnāsınadır; yukālu: شَفْشَفَ بِهِ إِذَا اخْتَلَطَ بِهِ Ve bevl makūlesini serpmek maʿnāsınadır; yukālu: شَفْشَفَ الْبَوْلَ وَنَحْوَهُ إِذَا نَضَحَهُ Ve nebātı kırağı çalıp soldurmak maʿnāsınadır; yukālu: شَفْشَفَ الصَّقِيعُ نَبْتَ الْأَرْضِ إِذَا أَحْرَقَهُ Ve yaraya dārū ekmek maʿnāsınadır; yukālu: شَفْشَفَ عَلَى الْجُرْحِ الدَّوَاءَ إِذَا ذَرَّهُ Ve ıssı yā soğuk bir nesneyi kurutmak maʿnāsınadır; yukālu: شَفْشَفَهُ الْحَرُّ أَوِ الْبَرْدُ إِذَا جَفَّفَهُ

اَلْمُشَفْشَفُ [el-muşefşef] (ism-i mefʿūl ve ism-i fāʿil bünyeleriyle) Kem-ʿakl ve çalık ve bed-hūy kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مُشَفْشَفٌ وَمُشَفْشِفٌ أَيْ سَخِيفٌ سَيِّءُ الْخُلُقِ Ve şol adama denir ki harem ve nāmūs ve ʿırzı üzere gayret ve hamiyyet ve işfākından

nāşī dāʾimā içinden ayrılmayıp saʿy ve nezāretle tiril tiril titrer ola; yukālu: رَجُلٌ مُشَفْشَفٌ أَيْ بِهِ رَعْدَةٌ وَاخْتِلاَطٌ غَيْرَةً وَإِشْفَاقًا عَلَى حُرَمِهِ

اَلْإِسْتِشْفَافُ [el-istişfāf] Perdeden öte geçeye bakmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَشَفَّهُ إِذَا نَظَرَ مَا وَرَائَهُ

[ش ق ف]

اَلشَّقْفُ [eş-şaḳf] (şīn'in ve ḳāf'ın fethiyle) Saksıya denir, خَزَفٌ [ḫazef] maʿnāsına, ʿalā-kavlin saksı kırığına denir.

دَرْبُ الشَّقَّافَيْنِ [Derbu'ş-Şaḳḳāfeyn] (şīn'in fethi ve ḳāf'ın teşdīdiyle) Mışır'da iki mevziʿdir.

شَقِيفٌ [Şeḳīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Dört mevziʿ ismidir.

[ش ق ذ ف]

اَلشُّقْذُفُ [eş-şuḳẕuf] (ẕāl-ı muʿceme ile قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) Ḥicāz bilādında bir merkeb-i maʿrūf adıdır ki hevdecden büyük olur. Ve شِقِنْذَافٌ [şiḳinẕāf] ki kesreteynledir; kelām-ı ʿArabdan değildir, lügat-ı sevādiyyedir, asl bu maʿnāda ʿArabī شُقْذُفٌ [şuḳẕuf]tur.

[ش ل خ ف]

اَلشِّلَّخْفُ [eş-şillaḫf] (teşdīd-i lām'la جِرْدَحْلٌ [cirdaḥl] vezninde) Endāmı selgi ve muztarib adama denir. Ve yumru gövdeli sakīl ve nā-tırāş kimseye denir.

[ش ل غ ف]

اَلشِّلَّغْفُ [eş-şillaġf] (muʿceme ile سِلَّعْفٌ [sillaʿf] vezninde ve onda lügattır.

[ش ل ف]

اَلشَّلاَّفَةُ [eş-şellāfet] (شَدَّادَةٌ [şeddādet] vezninde) Rūspīye denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ شَلاَّفَةٌ أَيْ زَانِيَةٌ

شَلِفٌ [Şelif] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Yemen'de şehr-i Taʿiz kurbünde bir mevziʿ ismidir, onda ʿahd-i sahābede mebnī bir mescid vardır.

[ش ن ح ف]

اَلشَّنْحَفُ [eş-şenḥaf] (ḥā-yı mühmele ile جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) ve

اَلشِّنْحَفُ [eş-şinḥaf] (جِرْدَحْلٌ [cirdaḥl] vezninde) Pek uzun adama denir.

[ش ن خ ف]

اَلشِّنَّخْفُ [eş-şinnaḫf] (ḫā-yı muʿceme ile جِرْدَحْلٌ [cirdaḥl] vezninde) شِنَّحْفٌ [şinnaḥf] maʿnāsınadır.

اَلشِّنْخِيفُ [eş-şinḫīf] (قِنْدِيلٌ [ḳindīl] ʿalā-kavlin جِرْدَحْلٌ [cirdaḥl] vezninde) İri ve yumru gövdeli dızman adama denir.

اَلشَّنْخَفَةُ [eş-şenḫafet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Kibr ve nahvet ve dimāg maʿnāsınadır; yukālu: فِيهِ شَنْخَفَةٌ أَيْ كِبْرٌ وَزَهْوٌ

[ش ن د ف]

اَلشُّنْدُفُ [eş-şunduf] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) Üstelikli yüksek, ʿalā-kavlin yanağı bir tarafı doğru eğrice olan ata denir; yukālu: فَرَسٌ شُنْدُفٌ أَيْ مُشْرِفٌ أَوْ مَائِلُ الْخَدِّ

[ش ن ط ف]

شُنْطَفٌ [şunṭaf] (جُنْدَبٌ [cundeb] vezninde) Kelime-i ʿammiyyedir, gerçi İbn Dureyd, Cemhere nām kitābında zikr edip lākin tefsīr eylememiştir.

[ش ن ظ ف]

اَلشُّنْطُوفُ [eş-şunṭūf] (ẓā-yı muʿceme عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Her nesnenin ferʿine denir ki aslı mukābilidir, ağacın yukarı dalları gibi.

[ش ن ع ف]

اَلشُّنْعُوفُ [eş-şunʿūf] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] veznin-de) ve

اَلشِّنْعَافُ [eş-şinʿāf] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] vez-ninde) Dağların yukarılarına, ʿalā-kavlin tepelerine denir. Yāhūd شِنْعَافٌ [şinʿāf] yüksek dağa denir. Ve saman çuvalı gibi sölpük ve fersiz, ʿāciz ve bī-māye uzun adama denir.

اَلشَّنْعَفَةُ [eş-şenʿafet] (şīn'in fethiyle) Uzun-luk,طُولٌ [ṭūl] maʿnāsınadır.

اَلشِّنَّعْفُ [eş-şinnaʿf] (جِرْدَحْلٌ [cirdaḥl] vez-ninde) Hilkat ve endāmı selgi ve muztarib adama denir.

[ش ن غ ف]

اَلشِّنَّغْفُ [el-şinnaġf] (muʿceme ile جِرْدَحْلٌ [cirdaḥl] vezninde) Bu dahi çarkıt bedenli, selgi ve perīşān-endām adama denir.

[ش ن ف]

اَلشَّنْفُ [eş-şenf] (şīn'in fethi ve nūn'un sükūnuyla ve bunda şīn'in zammıyla lahn-dır) Kulak üzere takılan küpeye denir ki askı küpe taʿbīr olunur, ʿalā-kavlin kulağın üstünde küpe geçirecek halka makūlesine denir. Ve baʿzılar dedi ki zikr olunan askı küpeye شَنْفٌ [şenf] ve kulağın yumuşağı-na takılanına قُرْطٌ [ḳurṭ] denir; cemʿi شُنُوفٌ [şunūf]tur; yukālu: جَاءَتْ وَفِي أُذُنِهَا شَنْفٌ أَيِ الْقُرْطُ الْأَعْلَى أَوْ مِغلاَقٌ فِي فَوْقِ الْأُذُنِ Ve

شَنَفٌ [şenef] Masdar olur, bir nesneye muʿteriz gibi yāhūd müteʿaccib gibi yāhūd hoşuna gelmemekle kārih ve müşmeʾizz gibi bakmak maʿnāsınadır; yukālu: شَنَفَ إِلَيْهِ شَنَفًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَظَرَ إِلَيْهِ كَالْمُعْتَرِضِ عَلَيْهِ أَوْ كَالْمُتَعَجِّبِ مِنْهُ أَوِ الْكَارِهِ لَهُ

اَلشَّنَفُ [eş-şenef] (fethateynle) Bir kimse-nin fiʿlini pek münker ʿadd eylemekle ona bugz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَنِفَ لَهُ شَنَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَبْغَضَهُ وَتَنَكَّرَهُ Ve anla-mak maʿnāsınadır; yukālu: شَنِفَ لَهُ إِذَا فَطِنَ Ve üst dudak yukarı kenārından taşraya doğru devrik olmak maʿnāsınadır; yukālu: شَنِفَ الصَّبِيُّ إِذَا انْقَلَبَتْ شَفَتُهُ الْعُلْيَاءُ مِنْ أَعْلَى

اَلشَّنِفُ [eş-şenif] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Vasftır.

اَلشَّانِفُ [eş-şānif] Bir nesneden iʿrāz eden adama denir; yukālu: هُوَ شَانِفٌ عَنْهُ أَيْ مُعْرِضٌ إِنَّهُ لَشَانِفٌ عَنَّا بِأَنْفِهِ أَيْ رَافِعٌ أَنْفَهُ عَنْهُ ve tekūlu:

اَلْمَشْنُوفَةُ [el-meşnūfet] Yularlanmış dābbeye ıtlāk olunur; yukālu: نَاقَةٌ مَشْنُوفَةٌ أَيْ مَزْمُومَةٌ

شُنَيْفٌ [Şuneyf] (زُبَيْرٌ [zubeyr] veznin-de) Tābiʿīndendir. Ve Şuneyf b. Yezīd muhaddisīndendir.

اَلْإِشْنَافُ [el-işnāf] (hemzenin kesriyle) ve

اَلتَّشْنِيفُ [et-teşnīf] Askı küpe takmak maʿnāsınadır; yukālu: أَشْنَفَ الْجَارِيَةَ وَشَنَّفَهَا إِذَا جَعَلَ لَهَا شَنْفًا

اَلتَّشَنُّفُ [et-teşennuf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vez-ninde) Askı küpe takınmak maʿnāsınadır; yukālu: شَنَّفَهَا فَتَشَنَّفَتْ

[ش و ف]

اَلشَّوْفُ [eş-şevf] (خَوْفٌ [ḫavf] vezninde) Bir nesneye cilā vermek maʿnāsınadır; tekūlu: شُفْتُهُ أَشُوفُهُ شَوْفًا إِذَا جَلَوْتَهُ Ve bezen-mek maʿnāsına mechūlen istiʿmāl olunur; yukālu: شِيفَتِ الْجَارِيَةُ تُشَافُ إِذَا زُيِّنَتْ Ve

شَوْفٌ [şevf] Ekincilerin sürgü taʿbīr ettik-leri ālete denir ki onunla tarlanın toprağını tesviye ederler; yukālu: سَوَّى الْأَرْضَ بِالشَّوْفِ أَيِ الْمِجَرِّ Ve

شَوْفٌ [şevf] Deveye katrān sürmek maʿnāsınadır; yukālu: شَافَ الْجَمَلَ بِالْقَطِرَانِ إِذَا

طَلَاهُ بِهِ

اَلْمَشُوفُ [el-meşūf] (مَقُولٌ [maḳūl] veznin-de) Cilā verilmiş nesneye denir; yukālu: دِينَارٌ مَشُوفٌ أَيْ مَجْلُوٌّ Ve katrān sürülmüş deveye denir. Ve esrimiş deveye denir; yukālu: جَمَلٌ مَشُوفٌ أَيْ هَائِجٌ Ve bezenmiş ve tezyīn olunmuş deveye denir; yukālu: جَمَلٌ مَشُوفٌ أَيْ مُزَيَّنٌ بِالْعُهُونِ وَغَيْرِهَا

اَلشَّيِّفَةُ [eş-şeyyifet] (كَيِّسَةٌ [keyyiset] veznin-de) ve

اَلشَّيِّفَانُ [eş-şeyyifān] (bu dahi yā-yı müşed-dedenin kesriyle) Düşman ʿaskerine ıttılāʿ için gönderilen ince çarkacıya denir.

اَلشِّيَافُ [eş-şiyāf] (كِتَابٌ [kitāb] veznin-de) Göz makūlesi ʿuzva mahsūs devā ve dārūya ıtlāk olunur; ism-i cinstir, cilā maʿnāsındandır. Hālen etıbbānın شَاف [şāf] taʿbīr ettikleri ki ʿayn-ı süflā devāsıdır, شِيَافٌ [şiyāf] muharrefidir, izāle-i kabz için istiʿmāl olunur, cilāʾ menzilindedir.

اَلتَّشْيِيفُ [et-teşyīf] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Devāyı شِيَافٌ [şiyāf] eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَيَّفَ الدَّوَاءَ إِذَا جَعَلَهُ شِيَافًا

اَلْإِشَافَةُ [el-işāfet] (hemzenin kesriyle) Bir nesne üzere müşrif ve havāle olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَشَافَ عَلَيْهِ إِذَا أَشْرَفَ Ve bir nesneden korkmak maʿnāsınadır; yukālu: أَشَافَ مِنْهُ إِذَا خَافَ

اَلْإِشْتِيَافُ [el-iştiyāf] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) Bir nesneye yukarı uzanıp bakmak maʿnāsınadır; yukālu: إِشْتَافَ إِلَيْهِ إِذَا تَطَاوَلَ وَنَظَرَ إِلَيْهِ Ve yağmuru nereye vākiʿ olur diye şim-şeğe nazar eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِشْتَافَ الْبَرْقَ إِذَا شَامَهُ Ve yara gılzat peydā ey-lemek maʿnāsınadır; yukālu: إِشْتَافَ الْجُرْحُ إِذَا غَلُظَ

اَلتَّشَوُّفُ [et-teşevvuf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vez-ninde) Bezenmek maʿnāsınadır; yukālu: تَشَوَّفَ الْمُخَنَّثُ إِذَا تَزَيَّنَ Ve bir nesneye göz di-kip muntazır olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَشَوَّفَ إِلَى الْخَبَرِ إِذَا تَطَلَّعَ إِلَيْهِ Ve yukarıdan uza-nıp bakmak maʿnāsınadır; yukālu: تَشَوَّفَ مِنَ السَّطْحِ إِذَا تَطَاوَلَ وَنَظَرَ وَأَشْرَفَ

[ش ي ف]

اَلشِّيفُ [eş-şīf] (şīn'in kesriyle) Hurmā dal-larının diplerinde olan dikenlere denir; yukālu: أَزَالَ شِيفَ النَّخْلَةِ أَيِ الشَّوْكَ بِمُؤَخَّرِ عَسِيبِهَا

FASLU'Ṣ-ṢĀDİ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ الصَّادِ الْمُهْمَلَةِ)

[ص ح ف]

اَلصَّحْفَةُ [eṣ-ṣaḥfet] (ṣād'ın fethi ve ḥā-yı mühmelenin sükūnuyla) Maʿrūftur ki çanağa denir, قَصْعَةٌ [ḳaṣʿat] maʿnāsına. Maʿlūm ola ki çanakların aʿzamına جَفْنَةٌ [cefnet], baʿdehu قَصْعَةٌ [ḳaṣʿat], baʿdehu صَحْفَةٌ [saḥfet], baʿdehu مِئْكَلَةٌ [miʾkelet], baʿdehu صَحِيفَةٌ [ṣuḥayfet] denir musaggar bünyesiyle.

اَلصَّحِيفَةُ [eṣ-ṣaḥīfet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Kitāb maʿnāsınadır ki yazılacak ve yazılmış varakadan ʿibārettir. Cemʿi صَحَائِفُ [ṣaḥāʾif] gelir ve صُحُفٌ [ṣuḥuf] gelir, كُتُبٌ [kutub] vezninde. Ve bu nādirdir, zīrā فَعِيلَةٌ [faʿīlet] فُعُلٌ [fuʿul] vezni üzere cemʿlenmez; yukālu: مَعَهُ صَحِيفَةٌ أَيْ كِتَابٌ يَعْنِي قِطْعَةٌ مِنْ قِرْطَاسٍ يُكْتَبُ فِيهِ

اَلصَّحِيفُ [eṣ-ṣaḥīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Yerin yüzüne denir, vechü'l-arz maʿnāsına.

اَلصِّحَافُ [eṣ-ṣiḥāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Su irkilecek küçük yerlere denir; cemʿi صُحُفٌ [ṣuḥuf] gelir, كُتُبٌ [kutub] vezninde.

اَلصَّحَفِيُّ [eṣ-ṣaḥafiyy] (عَرَبِيٌّ [ʿarabiyy] vezninde) صُحُفٌ [ṣuḥuf] kırāʾātinde hatā eden yaʿnī yanlış okur olan kimseye denir. Bunda zammeteynle صُحُفِيٌّ demek lahndır; yukālu: هُوَ صَحَفِيٌّ أَيْ يُخْطِئُ فِي قِرَاءَةِ الصَّحِيفَةِ

اَلْمُصْحَفُ [el-muṣḥaf] (mīm'in harekāt-ı selāsıyla) Sahīfelerin beyne'd-deffeteyn müctemiʿ olduğu kitāb-ı müşerrezden ʿibārettir. Binā-i mechūlle أُصْحِفَ إِصْحَافًا terkībinden meʾhūzdur; yukālu: أُصْحِفَ إِذَا جُعِلَتْ فِيهِ الصُّحُفُ

اَلتَّصْحِيفُ [et-taṣḥīf] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Sahīfedte hatā eylemek yaʿnī sahīfede müsebbet kelime ve kelāmı hatāʾen tagyīr eylemek maʿnāsınadır. Hurūfların iştibāhından neşʾet eder, meselā خَبَرٌ [ḫaber] lafzını خَيْرٌ [ḫayr] okumak gibi; yukālu: صَحَّفَ الْكَلِمَةَ إِذَا أَخْطَأَ فِي قِرَاءَتِهَا وَرِوَايَتِهَا فِي الصَّحِيفَةِ

اَلتَّصَحُّفُ [et-teṣahhuf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) صَحِيفَةٌ [ṣaḥīfet]te hatā vākiʿ olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَصَحَّفَتْ عَلَيْهِ الصَّحِيفَةُ إِذَا تَغَيَّرَتْ فِيهَا عَلَيْهِ الْكَلِمَةُ Ve تَصَحُّفِيٌّ [teṣaḥḥufiyy] bir adamın kırāʾette hatāsını tutmak maʿnāsına istiʿmāl bundan münşaʿibdir.

[ص خ ف]

اَلصَّخْفُ [eṣ-ṣaḫf] (ṣād'ın fethi ve ḫā-yı muʿcemenin sükūnuyla) مِصْخَفَةٌ [miṣḫafet] ile yer kazmak maʿnāsınadır; yukālu: صَخَفَ الْأَرْضَ صَخْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا حَفَرَهَا بِالْمِصْخَفَةِ

اَلْمِصْخَفَةُ [el-miṣḫafet] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Demir çapaya denir; cemʿi مَصَاخِفُ [meṣāḫif]tir.

[ص د ف]

اَلصَّدَفُ [eṣ-ṣadef] (fethateynle) İnci kabı-na denir; müfredi صَدَفَةٌ [ṣadefet] ve cemʿi أَصْدَافٌ [eṣdāf]tır. Ve mutlakan yüksek olan şeyʾe denir, duvar ve dağ gibi. Ve omuz başına denir ki pazının nihāyet bulduğu yerden ʿibārettir. Ve şehr-i Ḳayrevān kur-bünde bir karye adıdır. Ve

صَدَفٌ [ṣadef] قَفَا [ḳafā] taʿbīr olunan baş ke-miği yarıldıkta kıkırdak gibi yarık yerinde biten etçeğize denir. Ve Nuḥ b. ʿAbdullāh b. Seyf el-Buḫārī nām muhaddisin pederi lakabıdır. Ve

صَدَفٌ[ṣadef] At kısmının uylukları aralığı

sık ve kısık olup bilekleri bir tarafa buruk olarak tırnakları aralığı meydānlı olmak, ʿalā-kavlin vasf-ı mezkūr ile tırnakları vahşī tarafa ki taşra cānibidir, eğrice olmak maʿnāsınadır ve ʿalā-reʾyin deve kısmında صَدَفٌ [ṣadef] tabanları vahşī tarafına eğri olmaktan ʿibārettir. Eğer insī tarafına olursa قَفَدٌ [ḳafed] denir ve o deveye أَقْفَدُ [efḳad] denir. Bunun naʿtında أَصْدَفُ [aṣdef] denir; yukālu: فَرَسٌ أَصْدَفُ إِذَا كَانَ بِهِ صَدَفٌ وَهُوَ فِي الْفَرَسِ تَدَانِي الْفَخِذَيْنِ وَتَبَاعُدُ الْحَافِرَيْنِ فِي الْتِوَاءِ الرُّسْغَيْنِ أَوْ مَيَلٌ فِي الْحَافِرَيْنِ أَوِ الْخُفِّ إِلَى الشِّقِّ الْوَحْشِيِّ فَإِنْ مَالَ إِلَى الْإِنْسِيِّ فَهُوَ أَقْفَدُ Ve

صَدَفٌ [ṣadef] جَبَلٌ [cebel] vezninde ve عُنُقٌ [ʿunuḳ] ve صُرَدٌ [ṣurad] ve عَضُدٌ [ʿaḍud] veznlerinde) Dağın tükendiği yere yāhūd dağın bir cānib ve nāhiyesine denir. Ve kuriʾe bihinne kavluhu taʿālā: ﴿حَتَّى إِذَا سَاوَى بَيْنَ الصَّدَفَيْنِ﴾ وَهُوَ مُنْقَطَعُ الْجَبَلِ أَوْ نَاحِيَتُهُ Ve baʿzı müfessirīn dediler ki āyet-i merkūmede vākiʿ صَدَفَانِ [ṣadefān] Benī Ādem ile Yeʾcūc ve Meʾcūc kavminin beynlerinde vākiʿ birbirine mütelākī ve mütelāzık iki cebelden ʿibārettir.

اَلصُّدُفَانِ [eṣ-ṣudufān] (zammeteynle) Hāsseten dağ yolunun yāhūd derenin iki nāhiyesine ıtlāk olunur.

اَلصُّدَفُ [eṣ-ṣudef] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) Bir kuş yāhūd bir yırtıcı cānver ismidir.

اَلصَّدْفُ [eṣ-ṣadf] (ṣād'ın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Bir nesneden iʿrāz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: صَدَفَ عَنْهُ صَدْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَعْرَضَ Ve sarf ve tahvīl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: صَدَفَ فُلَانًا إِذَا صَرَفَهُ Ve

صَدَفٌ [ṣadef] ve

صُدُوفٌ [ṣudūf] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Bir yana māʾil ve munsarıf olmak maʿnāsınadır; yukālu: صَدَفَ فُلَانٌ صَدْفًا وَصُدُوفًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا انْصَرَفَ وَمَالَ

اَلْإِصْدَافُ [el-iṣdāf] (hemzenin kesriyle) Bu dahi sarf ve imāle eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَصْدَفَهُ عَنْهُ إِذَا صَرَفَهُ وَأَمَالَهُ

اَلصَّدُوفُ [eṣ-ṣadūf] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Yüzünü gösterip sonra kaçırır olan şīveli ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ صَدُوفٌ إِذَا كَانَتْ تَعْرِضُ وَجْهَهَا عَلَيْكَ ثُمَّ تَصْدِفُ Ve ağız kokusuna mübtelā adama ıtlāk olunur, biriyle mükāleme ederken ondan yüzünü döndürür olduğu için; yukālu: رَجُلٌ صَدُوفٌ أَيْ أَبْخَرُ Ve

صَدُوفٌ [Ṣadūf] (bilā-harf-i taʿrīf) Nisvān aʿlāmındandır.

صَادِفُ [Ṣādif] Vāsiṭ el-Cuşemī ve ʿAbdullāh b. el-Ḥaccāc eş-Şaʿlebī feresle-rinin ismidir.

اَلصَّدِفُ [eṣ-Ṣadif] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Kinde kabīlesinden bir batndır. Hālen Ḥaḍremevt şehrine nisbet olunurlar ve kendilere nisbette صَدَفِيٌّ [Ṣadefiyy] denir, عَرَبِيٌّ [ʿarabiyy] vezninde ve onlara soy ve necīb develer nisbet olunur.

اَلْمُصَادَفَةُ [el-muṣādefet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir adama rāst gelmek maʿnāsınadır, gūyā ki yüzlerini sāʾir semtlerden sadd edip birbirine tekābül ederler; yukālu: صَادَفَهُ إِذَا وَجَدَهُ وَلَقِيَهُ

اَلتَّصَدُّفُ [et-teṣadduf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) İʿrāz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَصَدَّفَ عَنْهُ إِذَا أَعْرَضَ

[ص ر د ف]

صَرْدَفٌ [Ṣardef] (dāl'la جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Arz-ı Yemen'in Cened şarkīsinde bir beldedir; İsḥāḳ b. Yaʿḳūb el-Feraḍī eṣ-Ṣardefī oradandır.

[ص ر ف]

اَلصَّرْفُ [eṣ-ṣarf] (ṣād'ın fethi ve rā'nın sükūnyla) Bir nesneyi çevirmek ve döndürmek maʿnāsınadır ki bir nesneyi bir hāletten hālet-i uhrāya redd eylemekten ʿibārettir, ke-mā se-yuzkeru. Ve ammā hadīste vākiʿ yaʿnī "اَلْمَدِينَةُ حَرَمٌ مَا بَيْنَ عَائِرٍ وَيُرْوَى عَيْرٍ إِلَي كَذَا مَنْ أَحْدَثَ فِيهَا حَدَثًا أَوْ آوَى مُحْدِثًا فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللهِ وَالْمَلاَئِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ لاَ يُقْبَلُ مِنْهُ صَرْفٌ وَلاَ عَدْلٌ" hadīsinde vākiʿ صَرْفٌ [ṣarf] tan murād tevbedir ve عَدْلٌ [ʿadl]den murād fidyedir yāhūd صَرْفٌ [ṣarf]tan murād nāfile ve عَدْلٌ [ʿadl]den murād farīzadır yāhūd bi'l-ʿakstir yāhūd صَرْفٌ [ṣarf]tan murād vezn ve عَدْلٌ [ʿadl] den murād keyldir yāhūd صَرْفٌ [ṣarf] iktisāb ve عَدْلٌ [ʿadl] fidyedir yāhūd صَرْفٌ [ṣarf] hīle maʿnāsınadır. Ve minhu kavluhu taʿālā: "فَمَا يَسْتَطِيعُونَ صَرْفًا وَلاَ نَصْرًا" أَيْ مَا يَسْتَطِيعُونَ أَنْ يَصْرِفُوا عَنْ أَنْفُسِهِمُ الْعَذَابَ

Şārih der ki işbu āyet-i kerīmede صَرْفٌ [ṣarf]ın hīle maʿnāsına olmasına delālet maʿlūm değildir, lākin delālet-i zımniyyesi derkārdır, fe'lyunzar. Pes bunların mecmūʿunda gerek صَرْفٌ [ṣarf] ve gerek عَدْلٌ [ʿadl] maʿnāları mecāzdır, birer ʿalāka ile müstaʿmeldir. Meselā tevbe tāʾibi günāhtan birr ve takvāya صَرْفٌ [ṣarf] ettiği için mübālagaten masdar ile tesmiye olundu. Ve fidye nefse muʿādil olduğu için عَدْلٌ [ʿadl] ıtlāk olundu. Ve nāfile bir nesneyi ziyāde tarafına sārif olduğu için, صَرْفٌ [ṣarf] ile tesmiye olundu; ve kısi'l-bevākī. Ve

صَرْفُ الدَّهْرِ [ṣarfu'd-dehr] Zamānın nevāʾib ve havādisinden ʿibārettir, eşyāʾ ve insānı vücūhundan sārif olduğu için; tekūlu: حَفِظَكَ اللهُ مِنْ صَرْفِ الدَّهْرِ أَيْ حِدْثَانِهِ وَنَوَائِبِهِ Ve

صَرْفَانِ [ṣarfān] (tesniye bünyesiyle) Gece ve gündüze ıtlāk olunur; ṣād'ın kesriyle de cāʾizdir; tekūlu: لاَ أَفْعَلُ ذَلِكَ مَا اخْتَلَفَ الصَّرْفَانِ أَيِ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ Ve

صَرْفُ الْحَدِيثِ [ṣarfu'l-ḥadīṯ] Bir kelāmı tezyīn ve tahsīn ederek kadr-i hācetten ziyāde edā eylemekten ʿibārettir, riyāʾ ve tasannuʿ ve tekezzübü müştemil olmakla menhīdir, صَرْفُ الدَّرَاهِمِ [ṣarfu'd-derāhim] maʿnāsından meʾhūzdur; yukālu: هُوَ مُشْعُوفٌ لِصَرْفِ الْكَلاَمِ وَهُوَ أَنْ يُزَادَ فِيهِ وَيُحَسَّنَ Ve

صَرْفُ الدَّرَاهِمِ [ṣarfu'd-derāhim] Akçenin baʿzının baʿzı üzere kıymet cihetiyle fazl ve ziyādesinden ʿibārettir, meselā bir kuruşu otuz dokuz pāreye almak gibi yāhūd dirhemin bir nevʿinin cevdet-i ʿayārı olmakla dīgerinden fāzıl olması gibi, Mışır altınıyla İslāmbol altını gibi; yukālu: لِلدِّرْهَمِ عَلَى الدِّرْهَمِ صَرْفٌ أَيْ فَضْلٌ فِي الْقِيمَةِ Şārihin beyānına göre bundan ism-i fāʿil صَيْرَفٌ [ṣayraf] ve صَيْرَفِيٌّ [ṣayrafiyy] ve صَرَّافٌ [ṣarrāf]tır ki mübālagadır. Kezālik صَرْفُ الْكَلاَمِ [ṣarfu'l-kelām] dahi sözün baʿzının baʿzı öze fazl ve meziyyetinden ʿibārettir; yukālu: فُلاَنٌ لاَ يَعْرِفُ صَرْفَ الْكَلاَمِ أَيْ فَضْلَ بَعْضِهِ عَلَى بَعْضٍ Ve

صَرْفٌ [ṣarf] Mutlakan fazl ve ziyādet maʿnāsına müstaʿmeldir; bir nesne tafzīl olundukta eşkāl ve eşbāhından sarf olunduğu ʿalākasına mebnīdir; yukālu: لَهُ عَلَيْهِ صَرْفٌ أَيْ شَرَفٌ وَفَضْلٌ Ve

صَرْفٌ [ṣarf] Çevirmek ve döndürmek maʿnāsınadır ki maʿnā-yı asl-ı mevzūʿudur, bir nesneyi bir hāletten hālet-i uhrāya döndürmek yāhūd bir gayra ibdāl eylemekten ʿibārettir; yukālu: صَرَفَهُ صَرْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا رَدَّهُ Ve şarāba su katmayıp hālis kılmak maʿnāsındır; yukālu: صَرَفَ الشَّرَابَ إِذَا

لَمْ يَمْزُجْهَا Teʾnīs-i zamīr hamr iʿtibārıyladır. Ve bāde içmek maʿnāsınadır; yukālu: صَرَفَ الْخَمْرَ إِذَا شَرِبَهَا Ve hoca efendi etfāli mektebden āzād eylemek maʿnāsınadır; yukālu: صَرَفَ الصِّبْيَانَ إِذَا أَفْلَتَهُمْ مِنَ الْمَكْتَبِ

اَلصَّرْفَةُ [eṣ-ṣarfet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Menāzil-i kamerden bir menzil ismidir. Ve o bir kevkeb-i tābāndan ʿibārettir, Zubre nām menzilin ʿakabinde tulūʿ eder. Tulūʿunda berd munsarıf olmakla صَرْفَةٌ [ṣarfet] ıtlāk olundu. Müʾellifin bu tevcīhi fenn-i nücūma muhāliftir. Ve

صَرْفَةٌ [ṣarfet] Nisvān-ı ʿArabın efsūn için kullandıkları boncuğa ıtlāk olunur, teʾhīz ve teshīr ile efsūn eylediği adamı vücūh ve mesālikinden güyā ki sarf ederler.

Müʾellif burada ve نَابُ الدَّهْرِ الَّذِي يَفْتَرُّ ʿibāretiyle güyā ki صَرْفَةٌ lafzına maʿnāyı sālis olmak üzere sebt eyleyip lākin şārih *Tehzīb*'den ve *Lisān-ı ʿArab*'dan ʿibāret-i merkūma صَرْفَةٌ [ṣarfet]le vasf olmak üzere وَالْعَرَبُ تَقُولُ اَلصَّرْفَةُ نَابُ الدَّهْرِ لِأَنَّهَا تَفْتَرُّ عَنِ الْبَرْدِ ʿunvānında nakl eylemiştir. Vākıʿā müʾellifin nüshalarında bir semere olmamakla şārihin nakli mülāyim ve meʾhazlarda o resme mersūmdur, zīrā صَرْفَةٌ [ṣarfet] tulūʿunda yāhūd müneccimīn kavlleri üzere şems صَرْفَةٌ [ṣarfet] menziline hulūl eyledikte harāret munsarıf ve bürūdet müteveccih olmakla güyā ki menzil-i mezbūr zamānın dendānı mesābesinde olur ki güldükte ki zuhūrundan kināyedir, harāret bir semte zāʾil ve münkeşif olur. Belki İbn Kunāse'nin kavli üzere menzil-i mezbūr fecrden mukaddemce tulūʿ eyledikte ibtidā-yı harīf ve tulūʿ-ı fecr ile gāʾib oldukta evvel-i rebīʿ olmakla bürūdet ve harāret ikbāllerinin mevsimleri olan zamāneyn-i mezkūreyn ona iki başka mesābesinde olduğundan şārihin kelāmı kelām-ı merkūmun emsālden olduğuna delīl-i vāzıh olur. İntehā. Ve

صَرْفَةٌ [ṣarfet] Şol yaya ıtlāk olunur ki onda bağrının açıklığı yāhūd ağacının ʿukde yā inhirāfı gibi bir uygunsuz ʿalāmet ve hālet olmakla atıldıkta oku nişāna isābet eylemez ola; yukālu: قَوْسٌ صَرْفَةٌ أَيْ فِيهَا شَامَةٌ سَوْدَاءُ لاَ تُصِيبُ سِهَامُهَا إِذَا رُمِيَتْ Ve nākayı sabāh vakti sağıp ferdāsı yine o vaktte sağmağa denir; yukālu: يَحْلِبُ نَاقَتَهُ صَرْفَةً وَهِيَ أَنْ تَحْلُبَ غُدْوَةً فَتَتْرُكَهَا إِلَى مِثْلِهَا مِنْ أَمْسِ

اَلصُّرُوفُ [eṣ-ṣurūf] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) ve

اَلصِّرَافُ [eṣ-ṣirāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Dişi kelb erkek istemek maʿnāsınadır ki kızmak ve yalıklamak taʿbīr olunur; yukālu: صَرَفَتِ الْكَلْبَةُ صُرُوفًا وَصِرَافًا مِنَ الْبَابِ اَلْأَوَّلِ إِذَا اشْتَهَتِ الْفَحْلَ

اَلصَّارِفُ [eṣ-ṣārif] Erkeğe kızmış kelbe denir, vasf-ı hāstır.

اَلْمَصْرُوفُ [el-maṣrūf] Su katılmamış hālis şarāba denir.

اَلْمَصْرُوفَةُ [el-maṣrūfet] (hā'yla) Bādeye denir.

اَلصَّرِيفُ [eṣ-ṣarīf] (ṣād'ın fethiyle) Su çekerken makara yāhūd çarh gıcırdamak maʿnāsınadır; yukālu: صَرَفَتِ الْبَكَرَةُ صَرِيفًا مِنَ الْبَابِ اَلْأَوَّلِ إِذَا صَوَّتَتْ عِنْدَ الْإِسْتِقَاءِ Ve

صَرِيفٌ [ṣarīf] Hālis gümüşe denir. Ve kapı gıcırtısına ve devenin azı dişlerinin gıcırtısına denir; yukālu: لِلْبَابِ صَرِيفٌ وَلِنَابِ الْبَعِيرِ صَرِيفٌ أَيْ صَرِيرٌ Ve henüz sağalmış tāze süte denir; tekūlu: شَرِبْتُ الصَّرِيفَ أَيِ اللَّبَنَ سَاعَةَ حُلِبَ Ve

صَرِيفٌ [Ṣarīf] Nibāc kurbünde bir mevziʿ

adıdır ki Benū Esed b. ʿAmr b. Temīm cemāʿatinin mülküdür. Ve

صَرِيفٌ [ṣarīf] Kurumuş ağaca denir ki Fārisīde huz-hūş [خز خوش] denir, bundan murād kuru ağaç parçalarıdır. Zāhiren Fārisīsi ḫas-ı hūş olacaktır. Müʾellif muʿarrebini Fārisī makāmında resm eylemiştir.

اَلصَّرُوفُ [eṣ-ṣarūf] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Dāʾimā dişlerini gıcırdatır olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ صَرُوفٌ إِذَا كَانَ لِنَابِهَا صَرِيفٌ

اَلصَّرِيفَةُ [eṣ-ṣarīfet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Kuru hurmā dallarına denir. Ve yufka taʿbīr olunan ekmeğe denir ki bazlamaç dahi denir. Cemʿi صُرُفٌ [ṣuruf] gelir, كُتُبٌ [kutub] vezninde ve صِرَافٌ [ṣirāf] gelir ṣād'ın kesriyle. Ve cemʿ-i cinsi صَرِيفٌ [ṣarīf]tir.

صَرِيفُونَ [Ṣarīfūn] (ṣād'ın fethiyle) ʿUkberā kurbünde Nehr-i Duceyl üzerinde bir bāglı bāgçeli ābādān büyük karye ismidir. Ve Vāsiṭ kazāsında bir karye adıdır. خَمْرٌ صَرِيفِيَّةٌ oraya mensūbdur, ʿalā-kavlin خَمْرِيٌّ صَرِيفِيَّةٌ ile vasf لَبَنٌ صَرِيفٌ gibi henüz küpten alındığı hasebiyledir, yaʿnī küpten alındığı sāʿatte ıtlāk olunur.

اَلصَّرَفَانُ [eṣ-ṣarefān] (fetehātla) Mevt maʿnāsına müstaʿmeldir, hayāttan insirāfına mebnī. Ve bakıra ıtlāk olunur, نُحَاسٌ [nuḥās] maʿnāsına. Ve kalaya ıtlāk olunur رَصَاصٌ [reṣāṣ] maʿnāsınadır, gūyā ki bunlar فِضَّةٌ [fiḍḍat] menzilesine bülūgdan masrūflardır. Ve bir cins pek ve çiğnemesi güç hurmā ismidir ki bāgçe sāhibleri ona iltifāt etmeyip fukarāʾ ve ʿayāl-mend ve ʿabīd ve ecīr makūlesi mütenezzil olup ücretleri mukābilinde ʿadd ederler, ʿalā-kavlin Ḥicāz'da صَيْحَانِيٌّ [ṣayḥāniyy] dedikleri hurmā olacaktır. Ve min emsālihim: "صَرَفَانَةٌ رِبْعِيَّةٌ تُصْرَمُ بِالصَّيْفِ وَتُؤْكَلُ بِالشَّتِيَّةِ"

اَلصِّرْفُ [eṣ-ṣirf] (ṣād'ın kesriyle) Bir türlü kırmızı boya ismidir. Ve şarābdan ve sāʾir nesneden hālis ve sāfī olan şeyʾe denir; yukālu: شَرَابٌ صِرْفٌ أَيْ خَالِصٌ Güyā ki gışş ve halītadan masrūftur.

اَلصَّيْرَفِيُّ [eṣ-ṣayrafiyy] (حَيْدَرِيٌّ [ḥaydariyy] vezninde) ve

اَلصَّيْرَفُ [eṣ-ṣayraf] (حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) Umūr ve mesālihte mutasarrıf ve muhtāl ve semtini ve kulpunu, kolayını iyi bilir mütebassır ve kār-güzār adama ıtlāk olunur; tasarruf ve takallüb maʿnāsındandır; yukālu: رَجُلٌ صَيْرَفِيٌّ وَصَيْرَفٌ أَيْ مُحْتَالٌ فِي الْأُمُورِ Ve akçe sarrāfına denir; cemʿi صَيَارِفَةٌ [ṣayārifet]tir, hāʾ maʿnā-yı nisbeti ifāde içün gelmiştir ve baʿzı eşʿārda zarūret için صَيَارِيفُ ʿunvānında gelmiştir.

اَلصَّرَفِيُّ [eṣ-ṣarefiyy] (عَرَبِيٌّ [ʿarabiyy] vezninde) صَرَفٌ [ṣaref]e mensūb soy deveye denir yāhūd savāb olan dāl'la olmaktır ki zikr olundu.

اَلْإِصْرَافُ [el-iṣrāf] (hemzenin kesriyle) Şāʿir şiʿrinde ikvā eylemek yaʿnī revī harflerinin harekesini muhtelif īrād eylemek maʿnāsınadır ki biri mansūb ve biri mecrūr olmak gibi; yukālu: أَصْرَفَ الشَّاعِرُ شِعْرَهُ إِذَا أَقْوَى فِيهِ إِصْرَافٌ [iṣrāf] Ve ʿinde'l-baʿz nasb ile ikvā eylemektir. İmām Ḫalīl bunu tecvīz eylemedi. Ve hālen baʿzı eşʿār-ı ʿArabda vārid olmuştur:

أَطْعَمْتُ جَابَانَ حَتَّى اسْتَدَّ مَغْرِضُهُ

وَكَادَ يَنْقَدُ لَوْلاَ أَنَّهُ طَافَا

فَقُلْ لِجَابَانَ يَتْرُكْنَا لِطِيَّتِهِ

نَوْمُ الضُّحَى بَعْدَ نَوْمِ اللَّيْلِ إِسْرَافُ

اَلتَّصْرِيفُ [et-taṣrīf] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] veznin-de) Bir nesneyi pek çevirip döndür-mek maʿnāsınadır; yukālu: صَرَّفَهُ تَصْرِيفًا بِمَعْنَى صَرَفَهُ مُبَالَغَةً Ve işbu ﴿وَلَقَدْ صَرَّفْنَا﴾ kerīmesinde vākiʿ تَصْرِيفٌ [taṣrīf]te murād tebyīn-i āyāttır. Ve derāhim ve beyʿātta تَصْرِيفٌ [taṣrīf] infāk ve tervīc eylemektir. Ve تَصْرِيفُ الرِّيَاحِ [taṣrīfu'r-riyāḥ] rüzgārları bir semtten semt-i dīgere tahvīl eylemek-tir, meselā poyrazı lodosa tahvīl gibi. Ve تَصْرِيفُ الْخَمْرِ [taṣrīfu'l-ḫamr] hālis şarāb iç-mekten ʿibārettir. Ve

تَصْرِيفٌ [taṣrīf] Bir kimse bir āher adama kendi emr ve maslahatına tasarruf eyle-mek bābında izn-i küllī vermekle muta-sarrıf kılmak maʿnāsınadır; tekūlu: صَرَّفْتُهُ فِي الْأَمْرِ إِذَا قَلَّبْتَهُ

اَلتَّصَرُّفُ [et-taṣarruf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-de) Bir işte dönüştürmek tereddüd gibi ki ileri ve geri hareket eylemekten ʿibārettir; tekūlu: صَرَّفْتُهُ فِي مَالِي فَتَصَرَّفَ أَيْ تَقَلَّبَ

اَلْإِصْطِرَافُ [el-iṣṭirāf] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) Kazanç talebi husūsunda beri öte dö-nüştürmek maʿnāsınadır; yukālu: إِصْطَرَفَ الرَّجُلُ إِذَا تَصَرَّفَ فِي طَلَبِ الْكَسْبِ

اَلْإِسْتِصْرَافُ [el-istiṣrāf] Bir nesnenin sarf olunmasını istemek maʿnāsınadır; tekūlu: إِسْتَصْرَفْتُ اللهَ الْمَكَارِهَ أَيْ سَأَلْتُهُ صَرْفَهَا عَنِّي

اَلْإِنْصِرَافُ [el-inṣirāf] Geri dönmek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْصَرَفَ الرَّجُلُ إِذَا انْكَفَأَ Şārihانْكَفَّ نüshasını tahtiʾe eylemiştir. Ve

إِنْصِرَافٌ [inṣirāf] Nahviyyūn ıstılāhında bir ism munsarıf olmaktan ʿibārettir, zīrā ism iki darb üzeredir: biri munsarıf ve biri gayr-i munsarıftır.

اَلْمُنْصَرِفُ [el-Munṣarif] (ism-i fāʿil bün-yesiyle) Beyne'l-Ḥaremeyn bir mevziʿ adıdır.

[ص ع ف]

اَلصَّعْفُ [eṣ-ṣaʿf] (ṣād'ın fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Bir cins küçük kuş adıdır; cemʿi صِعَافٌ [ṣiʿāf] gelir ṣād'ın kesriyle. Bunu ötleğen kuşu ile beyān ederler ki bokluca bülbül dedikleridir. Ve

صَعْفٌ [ṣaʿf] Bir güne şarāb ismidir ki bal-dan ittihāz olunur yāhūd üzümü ezip bir kap içre koyduktan sonra kendi kendisine kaynayıp baʿdehu istiʿmāl ederler.

اَلصَّعْفَانُ [eṣ-ṣaʿfān] (سَكْرَانُ [sekrān] veznin-de) Zikr olunan şarāb içmeğe düşkün olan bekrīye denir; yukālu: رَجُلٌ صَعْفَانٌ أَيْ مُولَعٌ بِشُرْبِ الصَّعْفِ

اَلصَّعْفَةُ [eṣ-ṣaʿfet] (صَحْوَةٌ [ṣaḥvet] vezninde) Titremeğe denir.

اَلْمَصْعُوفُ [el-maṣʿūf] Titreme tutmuş lerzān adama denir; yukālu: صُعِفَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَصْعُوفٌ إِذَا أَخَذَتْهُ الصَّعْفَةُ أَيِ النَّمْرَةُ

[ص ف ف]

اَلصَّفُّ [eṣ-ṣaff] (ṣād'ın fethi ve fā'nın teşdīdiyle) Bir nesneyi sıra ile uzun uza-dı dizmek maʿnāsınadır, musallī cemāʿati sıravardı dizmek ve ʿaskere tabur bağ-latmak ve eşcārı sıravardı dikmek gibi; tekūlu: صَفَفْتُ الشَّيْءَ صَفًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَظَمْتَهُ ve tekūlu: صَفَفْتُ الْقَوْمَ إِذَا أَقَمْتَهُمْ فِي طُولاً مُسْتَوِيًا Ve الْحَرْبِ وَغَيْرِهَا صَفًّا

صَفٌّ [ṣaff] صُفُوفٌ [ṣufūf] lafzından müfred olur ki namāz ve harb makūlesi efʿālde sıra ile dizilmiş nāsa denir, cenk taburu ve cemāʿat sırası gibi; ve minhu'l-hadīsu: "سَوُّوا صُفُوفَكُمْ فَإِنَّ تَسْوِيَةَ الصُّفُوفِ مِنْ تَمَامِ الصَّلاَةِ" Ve bu tesmiye bi'l-masdardır. Müʾellifin وَالْقَوْمُ الْمُصْطَفُّونَ kavli ʿatf-ı tefsīrdir. Ve kavluhu taʿālā: ﴿وَالصَّافَّاتِ صَفًّا﴾ هِيَ الْمَلاَئِكَةُ الْمُصْطَفُّونَ فِي السَّمَاءِ يُسَبِّحُونَ، لَهُمْ مَرَاتِبُ يَقُومُونَ

Ve عَلَيْهَا صُفُوفًا كَمَا يَصْطَفُّ الْمُصَلُّونَ

صَفٌّ [ṣaff] Nākayı iki yā üç kaba sağmak maʿnāsına müstaʿmeldir, o kapları sıraladığı için; yukālu: صَفَّ النَّاقَةَ إِذَا حَلَبَهَا فِي مِحْلَبَيْنِ أَوْ ثَلَاثَةٍ Ve kuş havāda kanatlarını açıp yaymak maʿnāsınadır; yukālu: صَفَّ الطَّائِرُ فِي السَّمَاءِ جَنَاحَيْهَا إِذَا بَسَطَهُ يَعْنِي وَلَمْ يُحَرِّكْهُ Ve fi'l-hadīsi: "وَقَدْ تَقَدَّمَ مَا دَفَّ وَلاَ يُؤْكَلُ مَا صَفَّ يُؤْكَلُ" ذِكْرُهُ فِي "د،ف،ف" Ve

صَفٌّ [Ṣaff] Maʿarra kazāsında bir karye adıdır. Ve

صَفٌّ [ṣaff] Deve dururken ayaklarını ileri geri tutmayıp berāberce sıralamak maʿnāsınadır; yukālu: صَفَّتِ الْإِبِلُ قَوَائِمَهَا إِذَا وَضَعَهَا صَفًّا Ve at eyerinin kaşları aralığına yapık eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: صَفَفْتُ السَّرْجَ إِذَا جَعَلْتَ لَهُ صُفَّةً

اَلتَّصْفِيفُ [et-taṣfīf] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi sıra sıra dizmek ve taburlar yasamak maʿnāsınadır; yukālu: صَفَّفَهُ بِمَعْنَى صَفَّهُ

اَلْمَصَفُّ [el-meṣaff] (mīm'in ve ṣād'ın fethiyle) Saff ve tabur bağlayacak mevziʿe denir; cemʿi مَصَافُّ [meṣāff] gelir; tekūlu: رَأَيْتُهُ فِي الْمَصَفِّ أَيْ مِوْضِعِ الصَّفِّ [Ve] مَصَافُّ [meṣāff] vech-i mezkūr üzere cemʿ olup tabur mahallerine denmekle hālen lisānımızda uğraş maʿnāsına istiʿmāl muharref yāhūd mecāz olur.

اَلصَّفُوفُ [eṣ-ṣafūf] (صَبُورٌ [ṣabūr] veznince) Şol nākaya denir ki sütü pek çok olmakla sağılırken birkaç kap dizer ola; mübālagaten kendisine isnād olunmuştur, ʿalā-kavlin sağılırken ellerini nizām üzere basıp durur ola; yukālu: نَاقَةٌ صَفُوفٌ إِذَا كَانَتْ تَصُفُّ أَقْدَاحًا مِنْ لَبَنِهَا لِكَثْرَتِهِ أَوْ تَصُفُّ يَدَيْهَا عِنْدَ الْحَلْبِ

اَلصَّافَّةُ [eṣ-ṣāffet] Şol develere denir ki ayaklarını berāberce basıp durur ola; cemʿi صَوَافُّ [ṣavāff]tır. Ve kavluhu taʿālā: ﴿فَاذْكُرُوا اسْمَ اللهِ عَلَيْهَا صَوَافَّ﴾ أَيْ مَصْفُوفَةً وَهِيَ فَوَاعِلُ بِمَعْنَى مَفَاعِلَ وَقِيلَ مُصْطَفَّةً أَيْ إِنَّهَا مُصْطَفَّةٌ فِي مَنْحَرِهَا

اَلصَّفَفُ [eṣ-ṣafef] (fethateynle) Zırh altına giyilen kaftana ve çukala denir ki demir bedeni āzürde eylememek için giyilir.

اَلصُّفَّةُ [eṣ-ṣuffet] (ṣād'ın zammıyla) Maʿrūftur ki hānelerde olan eyvāna ve sedd ve seki gibi yüksekçe nişīmene denir; tahrīfle sofa taʿbīr olunur. أَهْلُ الصُّفَّةِ [ehlu'ṣ-ṣuffet] ona muzāftır ki muhācirīnden mekān ve menzilleri olmayan baʿzı zevāt-ı kirām idiler, dāʾimā suffe-i mescid-i nebevīde sākin ve orada beytūtet edip agniyā-yı ashāb vech-i maʿāşlarını idāre ederler idi. Ve

صُفَّةُ السَّرْجِ [ṣuffetu's-serc] Eyerin iki kaşı aralığına denir ki Türkmenler yapık ve eğer davlumbazı taʿbīr ederler ki tabl-bāz muharrefidir. Ve

صُفَّةُ الدَّهْرِ [ṣuffetu'd-dehr] Zamāndan bir hengāma ıtlāk olunur; tekūlu: عِشْنَا صُفَّةً مِنَ الدَّهْرِ أَيْ زَمَانًا مِنْهُ

اَلصَّفِيفُ [eṣ-ṣafīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Kurumak için güneşe dizilmiş nesneye denir; yukālu: لَحْمٌ صَفِيفٌ أَيْ صُفَّ فِي الشَّمْسِ لِيَجِفَّ Ve biryān için āteş koru üzere dizilmiş ete denir; yukālu: لَحْمٌ صَفِيفٌ إِذَا صُفَّ عَلَى النَّارِ لِيَشْوِيَ

اَلْإِصْفَافُ [el-iṣfāf] (hemzenin kesriyle) Bu dahi at eyerine صُفَّةٌ [ṣuffet] yapmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَصْفَفْتُ السَّرْجَ إِذَا جَعَلْتَ لَهُ صُفَّةً

اَلصَّفْصَفُ [eṣ-ṣafṣaf] (فَدْفَدٌ [fedfed] veznince) Düpdüz hemvār yere denir; yukālu: قَاعٌ صَفْصَفٌ أَيْ مُسْتَوٍ Ve dağın sivri ucuna denir.

اَلصَّفْصَفَةُ [eṣ-ṣafṣafet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet]

vezninde) Düz ovada tenhāca gezmek maʿnāsınadır; yukālu: صَفْصَفَ الرَّجُلُ إِذَا سَارَ وَحْدَهُ فِي الصَّفْصَفِ Ve

صَفْصَفَةٌ [ṣafṣafet] İsm olur, ekşi aş dedikleri taʿāma denir; صَفْصَافَةٌ [ṣafṣāfet] dahi derler; tekūlu: أَكَلْنَا صَفْصَفَةً وَصَفْصَافَةً أَيْ سِكْبَاجَةً Ve

صَفْصَفَةٌ [ṣafṣafet] Serçe kuşlarının cıvıltılarına denir. Ve mevāşīye söğüt ağacı otlatmak maʿnāsınadır; yukālu: صَفْصَفَ الْمَاشِيَةَ إِذَا رَعَاهَا الصَّفْصَافَ

اَلصُّفْصُفُ [eṣ-ṣufṣuf] (هُدْهُدٌ [hudhud] vezninde) Serçe kuşuna denir.

اَلصَّفْصَافُ [eṣ-ṣafṣāf] (ثَرْثَارٌ [ṯerṯār] vezninde) Şecer-i خِلَافٌ [ḫilāf] ismidir ki söğüt ağacıdır; müfredi صَفْصَافَةٌ [ṣafṣāfet]tir.

اَلْمُصَافَّةُ [el-muṣāffet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Cenk hengāmında ʿasker alay olup tabur bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: صَافُّوهُمْ فِي الْقِتَالِ إِذَا وَقَفُوا مُصْطَفِّينَ Ve bir adamın hānesi suffesi āherin suffesine karşı olmak maʿnāsınadır; tekūlu: هُوَ مُصَافِّي أَيْ صُفَّتُهُ بِحِذَاءِ صُفَّتِي

اَلتَّصَافُّ [et-teṣāff] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Rū-be-rū sıralaşmak maʿnāsınadır; yukālu: تَصَافُّوا إِذَا تَسَاطَرُوا

اَلْإِصْطِفَافُ [el-iṣṭifāf] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) ʿAsker taburlar bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: إِصْطَفُّوا إِذَا قَامُوا صُفُوفًا

[ص ق ف]

اَلصُّقُوفُ [eṣ-ṣuḳūf] (سُقُوفٌ [suḳūf] vezninde) Gölgelere ve tavanlara denir, مَظَالُّ [meẓāll] maʿnāsına. صَقْفٌ [ṣaḳf] müfredidir. Ve bunda asl olan sīn'le olmaktır.

[ص ل خ ف]

اَلصِّلِّخْفُ [el-ṣillaḫf] (ḫā-yı muʿceme ile جِرْدَحْلٌ [cirdaḥl] vezninde) Dābbe kısmının esbāb ve ālāt ve edevātına denir, pālān ve pāldüm ve sāʾir gibi, ʿalā-kavlin paçaları aralığına düşmüş pālānına denir.

اَلصِّلَّخْفَةُ [eṣ-ṣillaḫfet] (hā'yla) Yassı ve yayvan çanağa denir; yukālu: قَصْعَةٌ صِلَّخْفَةٌ أَيْ عَرِيضَةٌ

[ص ل ف]

اَلصَّلْفُ [eṣ-ṣalf] (ṣād'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Hurmā beynisine denir ki içinde olur; ṣād'ın harekāt-ı selāsıyla lügattır. Müfredi صَلْفَةٌ [ṣalfet]tir.

اَلصَّلَفُ [eṣ-ṣalef] (fethateynle) Gılāl ve hubūbātın hayr ve nemāsı az olmak maʿnāsınadır ki bereketsiz olmak taʿbīr olunur; yukālu: صَلِفَ الطَّعَامُ صَلَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا قَلَّ نَمَاؤُهُ وَبَرَكَتُهُ Ve hatun, zevci yanında vakʿ ve iʿtibārı olmayıp hürmetsiz olmak maʿnāsınadır; yukālu: صَلِفَتِ الْمَرْأَةُ عِنْدَ زَوْجِهَا إِذَا لَمْ تَحْظَ عِنْدَهُ Ve minhu'l-meselu: "مَنْ يَبْغِ فِي الدِّينِ يَصْلَفْ" أَيْ مَنْ يُنْكِرْ فِي الدِّينِ عَلَى النَّاسِ لَمْ يَحْظَ مِنْهُمْ Yaʿnī "Emr-i dīn bābında nāsa inkār ve tekebbür ve taʿassub edip fazl ve diyāneti hemān kendi nefsine hasr eylemek sūretinde olanın kulūb-ı nāsta vakʿ ve mekānet ve haysiyyeti olmaz." Bu mesel dīne temessükle nāsa muhālatat ve hüsn-i muʿāşerete hass ve teşvīk eylemek maʿrizinde darb olunur. Ve

صَلَفٌ [ṣalef] Bir adama hoşlanmadığı sözü söylemek maʿnāsınadır; yukālu: صَلِفَ لَهُ إِذَا تَكَلَّمَ لَهُ بِمَا يَكْرَهُهُ Ve beyhūde lāf u güzāf edip övünmek, ʿalā-kavlin kibr ve dimāgından nāşī zarāfet ve rüşd ve kiyāset bābında kudret ve istiʿdādı mertebesinden ziyāde iddiʿā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: صَلِفَ فُلَانٌ إِذَا تَمَدَّحَ بِمَا لَيْسَ عِنْدَهُ أَوْ جَاوَزَ قَدْرَ الظَّرْفِ وَادَّعَى فَوْقَ ذَلِكَ تَكَبُّرًا

اَلصَّلِفَةُ [eṣ-ṣalifet] (فَرِحَةٌ [ferīḥat] vezninde)

Zevci ʿindinde vakʿ ve hürmeti olmayan hatuna denir. Cemʿi صَلِفَاتٌ [ṣalifāt] ve صَلاَئِفُ[ṣalāʾif] gelir.

اَلصَّلِفُ [eṣ-ṣalif] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Beyhūde ve bī-maʿnā lāf ve güzāf eder olan herze-güya denir yāhūd mertebe-i istiʿdādından bīrūn zarāfet ve rüşd ve fetānet iddiʿāsında olan yādigāra denir. Cemʿi صَلاَفَى [ṣalāfā] gelir, سَكَارَى [sekārā] vezninde ve صُلَفَاءُ [ṣulefāʾ] gelir, صُلَحَاءُ [ṣuleḥāʾ] vezninde ve صَلِفُونَ [ṣalifūn] gelir. Ve

صَلِفٌ [ṣalif] Ağır ve okkalı kaba denir; yukālu: إِنَاءٌ صَلِفٌ أَيْ ثَقِيلٌ Ve lezzetsiz taʿāmā denir; yukālu: طَعَامٌ صَلِفٌ أَيْ لاَ طَعْمَ لَهُ Ve azca su alan kaba denir; yukālu: إِنَاءٌ صَلِفٌ أَيْ قَلِيلُ الْأَخْذِ لِلْمَاءِ Ve raʿdı çok, yağmuru az buluta denir; yukālu: سَحَابٌ صَلِفٌ أَيْ كَثِيرُ الرَّعْدِ قَلِيلُ الْمَاءِ ve minhu'l-meselu: "رُبَّ صَلِفٍ تَحْتَ الرَّاعِدَةِ" Tehdīdini īkāʿa kādir olmayan kimse hakkında darb olunur yāhūd mütemevvil olan bahīl hakkında yāhūd beyhūde lāf u güzāf eden hakkında darb olunur. Şārih der kiصَلَفٌ [ṣalef] lafzı fethateynle olmaktır ki masdar olur, gerek maʿnā-yı evvelden ve gerek sehābe-i mezkūre maʿnāsından masdardır.

اَلصَّلْفَاءُ [eṣ-ṣalfāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) ve

اَلصَّلْفَاءَةُ [eṣ-ṣalfāʾet] (hā'yla; ṣād'ların kesriyle de cāʾizdir) Toprağı pek ve kalın yere denir, ʿalā-kavlin yer ile berāber olan yalçın kayaya denir. Ve baʿzılar ʿindinde أَصْلَفُ [aṣlef] ve صَلْفَاءُ [ṣalfāʾ] pek ve por olan arza denir; cemʿi أَصَالِفُ [eṣālif] ve صَلاَفِي [ṣalāfī] gelir, fā'nın kesriyle.

اَلصَّلِيفُ [eṣ-ṣalīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Boynun bir yanına denir; iki yanına صَلِيفَانِ [ṣalīfān] denir. ʿAlā-kavlin صَلِيفَانِ [ṣalīfān] başa doğru boyunun iki yanında olan kaburgaların iki uçlarına denir. Ve mihaffe bağlanacak iki geçede iki arkuru ağaçlara denir.

اَلصَّالِفُ [eṣ-Ṣālif] Bir dağın adıdır; ehl-i Cāhiliyye onun yanında taʿāhüd ve tehālüf ederler idi.

اَلْإِصْلاَفُ [el-işlāf] (hemzenin kesriyle) Bir kimse kābūs gibi girān-cān ve sakīlü'n-nefs olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَصْلَفَ الرَّجُلُ إِذَا ثَقُلَتْ رُوحُهُ أَيْ نَفْسُهُ Ve bir kimse kalīlü'l-hayr yaʿnī hayrsız olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَصْلَفَ الرَّجُلُ إِذَا قَلَّ خَيْرُهُ Ve bugz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَصْلَفَ فُلاَنًا إِذَا أَبْغَضَهُ Ve hatunu zevci katında bī-hürmet kılmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَصْلَفَ اللهُ رُغْمَكِ أَيْ بَغَّضَكِ إِلَى زَوْجِكِ

اَلتَّصَلُّفُ [et-teṣalluf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Yaltaklanmak maʿnāsınadır; yukālu: تَصَلَّفَ لَهُ إِذَا تَمَلَّقَ Ve tekellüfle izhār-ı صَلَفٌ [ṣalef] eylemek maʿnāsınadır ki ʿuhde-i iktidārından hāric iddiʿā-yı fazl u zarāfet eylemekten ʿibārettir; yukālu: تَصَلَّفَ الرَّجُلُ إِذَا تَكَلَّفَ الصَّلَفَ Ve deve tatlı otluktan usanıp şūr otluğa meyl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَصَلَّفَ الْبَعِيرُ إِذَا مَلَّ مِنَ الْخُلَّةِ وَمَالَ إِلَى الْحَمْضِ Ve صَلْفَاءُ [ṣalfāʾ] dedikleri arz-ı mezkūreye uğramak maʿnāsınadır; yukālu: أَصْلَفَ الْقَوْمُ إِذَا وَقَعُوا فِي الصَّلْفَاءِ

اَلْمُصْلِفُ [el-muṣlif] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Şol adama denir ki katında nisvān kısmının aslā vakʿ ve iʿtibārı olmaya; yukālu: رَجُلٌ مُصْلِفٌ إِذَا كَانَ لاَ تَحْظَى عِنْدَهُ امْرَأَةٌ

[ص ن ف]

اَلصِّنْفُ [eṣ-ṣinf] (ṣād'ın kesri ve fethiyle) Güne ve nevʿ ve bābet maʿnāsınadır;

cemʿi أَصْنَافٌ [aṣnāf] ve صُنُوفٌ [ṣunūf] gelir; yukālu: عِنْدَهُ صِنْفٌ مِنَ الْمَتَاعِ أَيْ نَوْعٌ وَضَرْبٌ مِنْهُ Ve

صِنْفٌ [ṣinf] (hemān ṣād'ın kesriyle) Sıfat maʿnāsınadır; yukālu: صِنْفُهُ كَذَا أَيْ صِفَتُهُ

اَلصُّنْفُ [eṣ-ṣunf] (ṣād'ın zammıyla) أَصْنَفُ [aṣnef] lafzından cemʿdir, ke-mā se-yuzkeru.

اَلصِّنَفِيُّ [eṣ-ṣanefiyy] (fethateynle) صِنْفٌ [ṣinf]a mensūb demektir. عُودٌ صِنَفِيٌّ [ʿūdun ṣanfeyy] ʿūd ağacının ziyādesiyle kemterine denir, ʿalā-kavlin ʿūd-ı قَمَارِيٌّ [ḳamāriyy] nevʿinden dūn ve قَاقُلِيٌّ [ḳāḳuliyy] nevʿinden efdaldır. Şārihin beyānına göre صَنَفٌ [Ṣanf] nām mevziʿe mensūbdur.

اَلصَّنِفَةُ [eṣ-ṣanifet] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) ve

اَلصِّنْفُ [eṣ-ṣinf] (ṣād'ın kesriyle) ve

اَلصِّنْفَةُ [eṣ-ṣinfet] (hā'yla) Sevbin bir kenār ve cānibine denir, ʿalā-kavlin saçaksız tarafına yāhūd saçaklı kenārına denir; yukālu: صَنِفَةُ الثَّوْبِ وَصِنْفُهُ وَصِنْفَتُهُ أَيْ حَاشِيَتُهُ أَيَّ جَانِبٍ كَانَ أَوْ جَانِبُهُ الَّذِي لاَ هُدْبَ لَهُ أَوِ الَّذِي فِيهِ الْهُدْبُ

اَلْأَصْنَفُ [el-aṣnef] Bacakları soyulmuş erkek devekuşuna denir; cemʿi صُنْفٌ [ṣunf] gelir ṣād'ın zammıyla ki zikr olundu; yukālu:ظَلِيمٌ أَصْنَفُ أَيِ الْمُتَقَشِّرُ السَّاقَيْنِ

اَلتَّصْنِيفُ [et-taṣnīf] Bir nesneyi baʿzı baʿzından temeyyüz ederek sınf sınf kılmak maʿnāsınadır; yukālu: صَنَّفَ الشَّيْءَ إِذَا جَعَلَهُ أَصْنَافًا وَمَيَّزَ بَعْضَهَا عَنْ بَعْضٍ [Ve] yasnīf-i kitāb bundan meʾhūzdur. Ve ağaç yapraklanmak maʿnāsınadır; yukālu: صَنَّفَ الشَّجَرُ إِذَا نَبَتَ وَرَقُهُ Ve min hāze'l-maʿnā kavlu ʿUbeydullāh b. Ḳays er-Ruḳayyāt yemdehu ʿAbdulʿazīz b. Mervān: "سَقْيًا لِحُلْوَانَ ذِي الْكُرُومِ وَمَا || صَنَّفَ مِنْ تِينِهِ وَمِنْ عِنَبِهِ" Cevherī تَصْنِيفٌ [taṣnīf]-i merkūmu maʿnā-yı evvelden iʿtibār eylemekle vehm eylemiştir, lākin maʿnā-yı evvel vasfta eblag olmakla Cevherī'yi tevhīm baʿīd zann olunur.

اَلْمُصَنِّفُ [el-muṣannif] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) Meyvelerinin yāhūd dallarının kimi ratb ve kimi yābis olan şecere vasf olur; yukālu: شَجَرٌ مُصَنِّفٌ إِذَا كَانَ مَا فِيهِ صِنْفَانِ مِنْ يَابِسٍ وَرَطْبٍ

اَلتَّصَنُّفُ [et-teṣannuf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Dudağın derisi kavlamak maʿnāsınadır; yukālu: تَصَنَّفَتْ شَفَتُهُ إِذَا تَقَشَّرَتْ Ve ağaç ve nebāt yapraklanmak maʿnāsınadır; yukālu: تَصَنَّفَتِ الْأَرْطَى وَالنَّبْتُ إِذَا تَفَطَّرَ لِلْإِيرَاقِ

[ص و ف]

اَلصُّوفُ [eṣ-ṣūf] (ṣād'ın zammıyla) Yüne denir. Ve hā ile صُوفَةٌ [ṣūfet] صُوفٌ [ṣūf]tan ahasstır. Ve fi'l-mesel: "خَرْقَاءُ وَجَدَتْ صُوفًا" Yaʿnī "Oğuz karı yün buldu." Elinden yüne dāʾir ʿamel gelmeyen ʿavret elbette yünü buldukta bī-behre olmakla ifsād ve tebāh eylediğinden nāşī mesel-i mezbūr bir māla isābet edip idāresini bilmemekle telef ve tebāh eden kimse hakkında īrād olunur; ve tekūlu: أَخَذْتُ بِصُوفِ رَقَبَتِهِ وَبِصَافِ رَقَبَتِهِ أَيْ بِجِلْدِهَا أَوْ بِشَعْرِهَا الْمُتَدَلِّي فِي نُقْرَةِ قَفَاهُ أَوْ بِقَفَاهُ جَمْعَاءَ أَوْ أَخَذْتُهُ قَهْرًا Burada صَافٌ [ṣāf] dahi صُوفٌ [ṣūf] maʿnāsına müstaʿmeldir, niteki طُوفٌ [ṭūf] ve طَافٌ [ṭāf] ve قُوفٌ [ḳūf] ve قَافٌ [ḳāf] dahi bu maʿnāyadır; صَائِفٌ [ṣāʾif]ten dahi muhaffef olmak muhtemeldir, mübālagaten istiʿmāl olunur. Ve misāl-i mezkūr "Ben onun boyunun derisinden kavrayıp tuttum" yāhūd "Kafāsı çukurunda olan sarkık saçından yapıştım" yāhūd "Mecmūʿ kafāsından tuttum" yāhūd "Kahr ve ʿunfle tuttum" demektir.

Bu kelāmı bir kimsenin ardından yetişmek mümkin değil zann olunurken nāgāh yetişildikte istiʿmāl ederler, gerek boynundan tutsun ve gerek sāʾir yerinden tutsun. Ve ʿArablar أَعْطَاهُ بِصُوفِ رَقَبَتِهِ derler, "cümleten verdi" demek mahallinde yāhūd "müft ve meccānen verdi" makāmında.

صُوفَةُ [Ṣūfet] (ṣād'ın zammıyla) Muḍar kabīlesinden bir cemāʿatin pederi lakabıdır ki o Ġavṯ b. Murr b. Udd b. Ṭābiḫa'dır. Cemāʿat-i mezbūre Cāhiliyye zamānında Kaʿbe-i mükerreme'ye hizmet ve huccācı ʿArafāt'tan icāze ve ifāza ederler idi. ʿArafāt'ta vukūftan sonra mezbūrlardan birisi kalkıp aʿlā nidā ile أَجِيزِي صُوفَةُ diye çağırır idi. O icāze eyledikten sonra أَجِيزِي خِنْدِفُ diye çağırır idi. O dahi icāze eyledikten sonra bi'l-cümle huccāca icāze zımnında nidā eder idi. Ve baʿzılar dediler ki cemāʿat-i merkūme etrāf kabāʾilden müctemiʿ olup yünün teşebbük ve ihtilātı gibi müteşebbik olurlar idi. Cevherī'nin ve minhu kavlu'ş-şāʿir:حَتَّى يُقَالَ أَجِيزُوا آلَ صُوفَانَا" kavli mahz-ı vehmdir, savāb olan آلَ صَفْوَانَ olmaktır ki onlar Benū Saʿd b. Zeydumenāt cemāʿatinden bir tāʾifedir. Ebū ʿUbeyd beyt-i mezbūru baʿde'r-rivāye حَتَّى يَجُوزَ الْقَائِمُ بِذَلِكَ مِنْ آلِ صَفْوَانَ ʿibāretiyle beyān eylemiştir. Ve beytin sadrı: "وَلَا يَرِيمُونَ فِي التَّعْرِيفِ مَوْقِفَهُمْ" mısrāʿıdır.

ذُو الصُّوفَةِ [Ẕu'ṣ-Ṣūfet] Bir feresin lakabıdır ki ona Ebu'l-Ḫuzer ve Aʿvec dahi derler.

اَلصَّوْفُ [eṣ-ṣavf] (خَوْفٌ [ḫavf] vezninde) ve

اَلصُّوفُ [eṣ-ṣuvūf] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Koyun yünlenmek maʿnāsınadır; yukālu: صَافَ الْكَبْشُ صُوفًا وَصُوفُوفًا إِذَا صَارَ ذَا صُوفٍ Ve ok nişāndan sapmak maʿnāsınadır; yukālu: صَافَ السَّهْمُ مِنَ الْهَدَفِ يَصُوفُ وَيَصِيفُ إِذَا عَدَلَ Ve bir yana meyl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: صَافَ عَنِّي وَجْهُهُ إِذَا مَالَ

اَلصَّافُ [eṣ-ṣāf] ve

اَلْأَصْوَفُ [el-aṣvef] ve

اَلصَّائِفُ [eṣ-ṣāʾif] Yünlü koça denir; yukālu: كَبْشٌ صَافٌ بِالرَّفْعِ وَصَافٍ بِالْجَرِّ وَأَصْوَفُ وَصَائِفٌ أَيْ ذُو صُوفٍ Burada صَافٌ [ṣāf] صَائِفٌ [ṣāʾif] muhaffefidir. Ve refʿ ve cerr sūretleri قَاضِي lafzının ihtilāfı gibidir.

اَلصَّوَفُ [eṣ-ṣavef] (fethateynle) Koyun çok yünlü olmak maʿnāsınadır; yukālu: صَوِفَ الْكَبْشُ صَوَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَثُرَ صُوفُهُ

اَلصَّوِفُ [eṣ-ṣavif] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلصُّوفَانِيُّ [eṣ-ṣūfāniyy] (ṣād'ın zammıyla) Pek çok yünlü koça denir; müʾennesi صُوفَانِيَّةٌ [ṣūfāniyyet]tir.

اَلصُّوفَانَةُ [eṣ-ṣūfānet] (ṣād'ın zammıyla) Bir türlü meʾkūl nebāt adıdır ki kasīr ve hurde tüyleri olur.

اَلْإِصَافَةُ [el-iṣāfet] (hemzenin kesriyle) Sapıtmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَصَافَ اللهُ عَنِّي شَرَّهُ أَيْ أَمَالَهُ

صَافُ [Ṣāf] İbn Ṣayyād'ın ismidir ki hadīste mezkūrdur, «ص،ي،د» māddesinde zikr olundu, ʿalā-kavlin ismi Sāfī'dir قاضي [ḳāḍī] gibi yāhūd ismi ʿAbdullāh ve lakabı Ṣāf idi.

[ص ي ف]

اَلصَّيْفُ [eṣ-ṣayf] (حَيْفٌ [ḥayf] vezninde) قَيْظٌ [ḳayẓ] maʿnāsınadır ki samīm-i sayftır, havānın nihāyet derecede ıssı olduğu zamāndır ki şemsin Esed burcunda olduğu müddettir, ʿalā-kavlin bahār mevsiminden sonra gelen eyyāma denir ki şemsin Seraṭān ve Esed ve Sünbüle'de deverānı hengāmıdır; Türkīde yaz taʿbīr olunur. Fārisīde tābistān denir. Cemʿi أَصْيَافٌ

[aṣyāf]tır. Ve "الصَّيْفَ ضَيَّعْتِ اللَّبَنَ" meseli "ض،ي،ع" māddesinde zikr olundu. Ve

صَيْفَةٌ [ṣayfet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) صَيْفٌ [ṣayf]tan ahasstır, شَتْوَةٌ [şetvet] gibi. Bunun cemʿi صِيَفٌ [ṣiyef] gelir, بَدْرَةٌ [bedret] ve بِدَرٌ [bider] gibi. Ve

صَيْفٌ [ṣayf] Masdar olur, bir mahalde yaz mevsimi mukīm olmak maʿnāsına; yukālu: صَافَ بِالْمَكَانِ يَصُوفُ صَيْفًا إِذَا أَقَامَ بِهِ صَيْفًا Ve

صَيْفٌ [ṣayf] ve

صُيُوفَةٌ [ṣuyūfet] (ṣād'ın zammıyla) Ok nişāndan sapmak maʿnāsına; vāviyye de lügattır; yukālu: صَافَ السَّهْمُ عَنِ الْهَدَفِ يَصِيفُ صَيْفًا وَصُيُوفَةً لُغَةٌ فِي يَصُوفُ صُوفًا Ve

صَيْفٌ [Ṣayf] Aʿlām-ı ricāldendir.

اَلصَّائِفُ [eṣ-ṣāʾif] صَيْفٌ [ṣayf] lafzını teʾkīden īrād olunur, شِعْرٌ [şiʿr] ve شَاعِرٌ [şāʿir] gibi; yukālu: صَيْفٌ صَائِفٌ تَوْكِيدًا Ve

صَائِفٌ [ṣāʾif] ve

صَافٌ [ṣāf] Pek ıssı maʿnāsına müstaʿmeldir; صَافٌ [ṣāf] صَائِفٌ [ṣāʾif] muhaffefidir; yukālu: يَوْمٌ صَائِفٌ وَصَافٌ أَيْ حَارٌّ Ve

صَائِفٌ [Ṣāʾif] Bir mevziʿ adıdır.

اَلصَّيِّفُ [eṣ-ṣayyif] (سَيِّدٌ [seyyid] vezninde ve tahfīfle cāʾizdir) صَيْفٌ [ṣayf] hengāmında yāhūd rebīʿden sonra yağan yağmura denir. Burada صَيْفٌ [ṣayf]tan murādı maʿnā-yı evveldir, صَيْفِيٌّ [ṣayfiyy] dahi denir nisbetle; yukālu: سَقَاهُمُ اللهُ الصَّيْفَ وَالصَّيِّفَ وَالصَّيْفِيَّ وَهُوَ الْمَطَرُ يَجِيءُ فِي الصَّيْفِ أَوْ بَعْدَ الرَّبِيعِ

اَلصَّائِفَةُ [eṣ-ṣāʾifet] Rūm tarafına vākiʿ olan gazve ve cihāda denir. Bilād-ı Rūm berf ve berd mevkiʿi olmakla ʿArablar mevsim-i sayfta gazā ettikleri için ıtlāk olundu; yukālu: هُمْ يَغْزُونَ الصَّائِفَةَ وَهِيَ غَزْوَةُ الرُّومِ Ve yaz mevsiminde meclūb olan zahīreye ıtlāk olunur.

اَلْمَصِيفَةُ [el-meṣīfet] (مَكِيلَةٌ [mekīlet] vezninde) ve

اَلْمَصْيُوفَةُ [el-maṣyūfet] (aslı üzere) Yaz yağmuru yağmış yere denir; yukālu: صُيِّفَتِ الْأَرْضُ عَلَى الْمَجْهُولِ فَهِيَ مَصِيفَةٌ وَمَصْيُوفَةٌ أَيْ أَصَابَهَا مَطَرُ الصَّيْفِ

اَلْمِصْيَافُ [el-miṣyāf] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Şol adama denir ki sakalına kır serpmeyince teʾehhül eylememiş ola; yukālu: رَجُلٌ مِصْيَافٌ إِذَا لَمْ يَتَزَوَّجْ حَتَّى يَشْمَطَ Ve nebātı arāzī-i sāʾireden sonra biten yere denir; yukālu: أَرْضٌ مِصْيَافٌ أَيْ مُسْتَأْخِرَةُ النَّبَاتِ Ve

مِصْيَافٌ [miṣyāf] ve

مُصِيفٌ [muṣīf] ve

مُصِيفَةٌ [muṣīfet] (mīm'lerin zammıyla) Yanında yavrusu olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ مِصْيَافٌ وَمُصِيفٌ وَمُصِيفَةٌ أَيْ مَعَهَا وَلَدُهَا Ve yaz yağmuru çok yağar olan yere denir; yukālu: أَرْضٌ مِصْيَافٌ إِذَا كَثُرَ لَهَا مَطَرُ الصَّيْفِ

صَيْفُونُ [Ṣayfūn] (جَيْحُونٌ [ceyḥūn] vezninde) Aʿlām-ı nāstandır.

اَلْإِصَافَةُ [el-işāfet] (hemzenin kesriyle) Bir adamın pīrlik deminde evlādı olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَصَافَ الرَّجُلُ إِذَا وُلِدَ لَهُ عَلَى الْكِبَرِ Ve yaz mevsimine dāhil olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَصَافَ الْقَوْمُ إِذَا دَخَلُوا فِي الصَّيْفِ Ve sarf ve tahvīl eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: أَصَافَ اللهُ عَنْهُ شَرَّهُ أَيْ صَرَفَهُ

اَلتَّصْيِيفُ [et-taṣyīf] Bir nesne yaz meʾūnetine kifāyet eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: صَيَّفَنِي هَذَا أَيْ كَفَانِي لِصَيْفَتِي

اَلتَّصَيُّفُ [et-teṣayyuf (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznide) ve

اَلْإِصْطِيَافُ [el-işṭiyāf] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vez-

ninde) Bir yerde yazlamak maʿnāsınadır; yukālu: تَصَيَّفُوا بِالْمَكَانِ وَاصْطَافُوا إِذَا أَقَامُوا بِهِ فِي الصَّيْفِ

اَلْمُصْطَافُ [el-muṣṭāf] (mīm'in zammıyla) إِصْطِيَافٌ [iṣṭiyāf]tan ism-i mekāndır, yaz mevsimine mahsūs ikāmet-gāha denir ki yaylak taʿbīr olunur, مَصِيفٌ [meṣīf] dahi denir.

اَلْمُصَايَفَةُ [el-muṣāyefet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Mevsim-i sayf üzere muʿāmele ʿakd eylemek maʿnāsınadır, meselā bir yaz hizmet eylemek üzere olan muʿāmele gibi, niteki مشاهرة [muşāheret] ay üzere olan muʿāmeleye ıtlāk olunur; yukālu: عَامَلَهُ مُصَايَفَةً أَيْ عَلَى الصَّيْفِ

FASLU'Ḍ-ḌĀDİ'L-MUʿCEME
(فَصْلُ الضَّادِ الْمُعْجَمَةِ)

[ض ر ف]

اَلضُّرَافَةُ [eḍ-Ḍurāfet] (ثُمَامَةٌ [s̱umāmet] vezninde) Laʿlaʿ kurbünde bir mevziʿdir.

اَلضُّرْفَةُ [eḍ-ḍurfet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Kesret-i hayr maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ فِي ضُرْفَةِ خَيْرٍ أَيْ كَثْرَتِهِ

اَلضَّرِفُ [eḍ-ḍarif] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) İncir ağacına denir; müfredi ضَرِفَةٌ [ḍarifet] tir. ʿAlā-kavlin eşcār-ı cibālden bir şecer adıdır ki büyüklükte ve yapraklarında أَثْأَبٌ [eṯʾeb] dedikleri şecere şebīh olur ve حَمَاطٌ [ḥamāṭ] inciri gibi küçük ve ak ve yassı ve müdevver yemişi olur. Eğerçi meʾkūldür, lākin dişi kamaştırır, insān ve kuş ve maymūn kısmı ekl ederler.

[ض ع ف]

اَلضَّعْفُ [eḍ-ḍaʿf] (ḍād'ın fethi ve zammıyla ve fethateynle) Zebūnluğa ve mecālsizliğe ve fersizliğe denir; yukālu: فِيهِ ضَعْفٌ وَضُعْفٌ وَضَعَفٌ وَهُوَ ضِدُّ الْقُوَّةِ Ve baʿzılar ʿindinde ḍād'ın fethiyle reʾy ve fikr ve ʿaklda ve ḍād'ın zammıyla bedende olan zebūnluğa mahsūstur; fe-yukālu: فِي رَأْيِهِ ضَعْفٌ وَفِي بَدَنِهِ ضُعْفٌ Ve

ضَعْفٌ [ḍaʿf] (ḍād'ın fethi ve zammıyla) ve

ضَعَافَةٌ [ḍaʿāfet] (لَطَافَةٌ [leṭāfet] vezninde) ve

ضَعَافِيَةٌ [ḍaʿāfiyet] (كَرَاهِيَةٌ [kerāhiyet] vezninde) Masdarlardır, zebūn ve fersiz ve mecālsiz olmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَعُفَ الرَّجُلُ وَضَعَفَ ضَعْفًا وَضُعْفًا وَضَعَافَةً وَضَعَافِيَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَالْأَوَّلِ ضِدُّ قَوِيَ Ve kavluhu taʿālā: ﴿خَلَقَكُمْ مِنْ ضَعْفٍ﴾ أَيْ مِنْ مَنِيٍّ Yaʿnī mādde-i hayvāniyye olan nutfedir, mübālagaten ضَعْفٌ [ḍaʿf] ile taʿbīr olun-

du yāhūd ism-i fāʿil ile müʾevvel yāhūd muzāf mukadderdir. Ve bunu ʿĀṣim ve Ḥamza fethle ve sāʾirleri zammla kırāʾat eylediler. Ve

ضَعْفٌ [ḍaʿf] Bir nesnenin ʿadedini muzaʿaf eylemekle çoğaltmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَعَفَهُمْ ضَعْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا كَثَّرَهُمْ فَصَارَ لَهُ وَلِأَصْحَابِهِ الضِّعْفُ عَلَيْهِمْ

اَلضَّعِيفُ [eḍ-ḍaʿīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلضَّعُوفُ [eḍ-ḍaʿūf] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

اَلضَّعْفَانُ [eḍ-ḍaʿfān] (سَكْرَانُ [sekrān] veznin-de) Bāb-ı hāmisten vasflardır, zebūn ve bī-mecāle denir. Cemʿleri ضِعَافٌ [ḍiʿāf] ge-lir ḍād'ın kesriyle ve ضُعَفَاءُ [ḍuʿafāʾ] gelir, كُرَمَاءُ [kuremāʾ] vezninde ve ضَعَفَةٌ [ḍaʿafet] gelir fetehātla ve ضَعْفَى [ḍaʿfā] gelir, سَكْرَى [sekrā] vezninde ve ضَعَافَى [ḍaʿāfā] gelir, سَكَارَى [sekārā] vezninde. Müʾennesi ضَعِيفَةٌ [ḍaʿīfet] ve ضَعُوفٌ [ḍaʿūf]tur, ve kavluhu taʿālā: ﴿وَخُلِقَ الْإِنْسَانُ ضَعِيفًا﴾ أَيْ يَسْتَمِيلُهُ هَوَاهُ Yaʿnī havā-yı nefsānīlerine maglūb ve pençesinde zebūnlardır. Ve

ضَعِيفٌ [ḍāʿīf] Ḥimyer lügatinde aʿmā ve nā-bīnāya denir; kīle; ve minhu kavluhu taʿlā: ﴿لَنَرَيكَ فِينَا ضَعِيفًا﴾ أَيْ ضَرِيرًا

اَلضِّعْفُ [eḍ-ḍiʿf] (ḍād'ın kesriyle) Bir nes-nenin misline denir ki bir o kadarı ve bir katı taʿbīr olunur; ضِعْفَيْنِ [ḍiʿfeyn] tesni-yesidir; yukālu: ضِعْفُ الشَّيْءِ أَيْ مِثْلُهُ وَضِعْفَاهُ أَيْ مِثْلَاهُ ʿAlā-kavlin ضِعْفٌ [ḍiʿf] bir şeyʾin misline maksūr değildir, belki ziyādeye şāmil olur, meselā ضِعْفُهُ لَكَ derler, iki mislini ve üç mislini murād ederler, zīrā ضِعْفٌ [ḍiʿf] lafzının asl vazʿı ziyāde-i gayr-i mahsūreyedir ve dakīkası zebūn ve zaʿīfe nesne elbette ziyādeliğe ve kuv-vete māʾil ve tālib olmasına mebnīdir. Ve kavluhu taʿālā: ﴿يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ مَنْ يَأْتِ مِنْكُنَّ بِفَاحِشَةٍ مُبَيِّنَةٍ يُضَاعَفْ لَهَا الْعَذَابُ ضِعْفَيْنِ﴾ أَيْ ثَلَاثَةَ أَعْذِبَةٍ وَمَجَازُ يُضَاعَفُ يُجْعَلُ إِلَى الشَّيْءِ شَيْئَانِ حَتَّى يَصِيرَ ثَلَاثَةً Yaʿnī bir kerre zāt-ı fuḥşı mür-tekibe olduğu için bir ʿazābla yā bir kerre ʿazābla taʿzīb olunur. Baʿdehu hānedān-ı nübüvvetten olup irtikāb-ı fuḥş eyledi-ğine zecren iki ضِعْفٌ [ḍiʿf]le ki üç ʿazāb olur yāhūd üç kerre ʿazāb ile taʿzīb olunur. Ve مُضَاعَفَةٌ [muḍāʿafet]in mefhūmu olmak üzere bir şeyʾe iki mislini zamm ile üç ey-lemek muhātabāt-ı ʿArabda müteʿāref ol-mamakla mecāz cihetiyle istiʿmāl olunur. Şārihin beyānına göre مُضَاعَفَةٌ [muḍāʿafet] in mefhūmu eblagdır, tecevvüze hācet yoktur. Ve bu mebhase niçe mesāʾil-i fıkhiyye müteferraʿdır. Veضِعْفٌ [ḍiʿf]ın cemʿi أَضْعَافٌ [aḍʿāf]tır. Ve

أَضْعَافُ الْكِتَابِ [aḍʿāfu'l-kitāb] Mektūbun esnā-i sutūr u havāşīsinden ʿibārettir ki katlandığı yerlerdir; yukālu: هُوَ فِي أَضْعَافِ الْكِتَابِ أَيْ فِي أَثْنَاءِ سُطُورِهِ وَحَوَاشِيهِ Ve

أَضْعَافُ الْجَسَدِ [aḍʿāfu'l-cesed] Bedenin aʿzāsından yāhūd kemiklerinden ʿibārettir, gūyā ki bedenin katlarıdır.

اَلضَّعْفُ [eḍ-ḍaʿaf] (fethateynle) Pek yufka siyāba ıtlāk olunur; yukālu: ثِيَابٌ ضَعَفٌ أَيْ مُضَعَّفَةٌ

اَلْإِضْعَافُ [el-iḍʿāf] (hemzenin kesriyle) Zaʿīf kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَضْعَفَهُ الْمَرَضُ إِذَا جَعَلَهُ ضَعِيفًا Ve bir nesne üzere bir o kadar dahi zamm ve ziyāde eyle-mek maʿnāsınadır; yukālu: أَضْعَفَهُ إِذَا جَعَلَهُ ضِعْفَيْنِ Ve bir adamın dābbesi zaʿīf olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَضْعَفَ فُلَانٌ إِذَا ضَعُفَتْ دَابَّتُهُ Bunun ism-i fāʿili مُضْعِفٌ [muḍʿif]tir, مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde; ve minhu'l-hadīsu fī Ḫayber: "مَنْ كَانَ مُضْعِفًا فَلْيَرْجِعْ"

Yaʿnī "Dābbesi zaʿīf olan rücūʿ eylesin." Ve kavlu ʿÖmer radıyallāhu ʿanhu: "اَلْمُضْعِفُ أَمِيرٌ عَلَى أَصْحَابِهِ" أَرَادَ أَنَّهُمْ يَسِيرُونَ بِسَيْرِهِ Yaʿnī "Dābbeleri kavī olanlar dābbeleri zaʿīf olanların seyrlerine tābiʿ olsunlar." Ve

إِضْعَافٌ [iḍʿāf] مُضَاعَفٌ [muḍāʿaf] olmak maʿnāsınadır; yukālu: أُضْعِفَ الْقَوْمُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا ضُوعِفَ لَهُمْ

اَلْمَضْعُوفُ [el-maḍʿūf] Zaʿīf kılınmış adama denir. Bunda kıyās olan مُضْعَفٌ [muḍʿaf] olmaktır, مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde, zīrā zikr olunan ifʿāl bābından masūgdur; fe-yukālu: أَضْعَفَهُ الْمَرَضُ فَهُوَ مَضْعُوفٌ

اَلتَّضْعِيفُ [et-taḍʿīf] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] veznin-de) Bu dahi bir nesneye bir o kadar dahi ziyāde kılmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَعَّفَهُ إِذَا جَعَلَهُ ضِعْفَيْنِ Ve bir nesneyi zaʿīf ʿadd ey-lemek maʿnāsınadır; yukālu: ضَعَّفَهُ إِذَا عَدَّهُ ضَعِيفًا Ve bir hadīs ve kelāmı zaʿfa nisbet eylemek yaʿnī zaʿīftir demek maʿnāsına; yukālu: ضَعَّفَ الْحَدِيثَ إِذَا نَسَبَهُ إِلَى الضَّعِيفِ Ve تَضْعِيفٌ [taḍʿīf] ism olur, tenbīt gibi, kimyācıların kimyāya kattıkları gışşa denir, حُمْلاَنُ الْكِيمِيَاءِ [ḥumlānu'l-kīmiyāʾ] maʿnāsına.

اَلْمُضَاعَفَةُ [el-muḍāʿafet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bu dahi bir nesne üzere bir mislini dahi ziyāde kılmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَاعَفَهُ إِذَا جَعَلَهُ ضِعْفَيْنِ Şārihin beyānına göre مُضَاعَفَةٌ [muḍāʿafet]in mefhūmu تَضْعِيفٌ [taḍʿīf]ten eblagdır. Ve مُضَاعَفَةٌ [muḍāʿafet] lafzı ism-i mefʿūl olur, halkaları ikişer ikişer geçirilmiş zırha de-nir; yukālu: دِرْعٌ مُضَاعَفَةٌ إِذَا كَانَتْ نُسِجَتْ حَلْقَتَيْنِ حَلْقَتَيْنِ

اَلْمُضْعِفُ [el-muḍʿif] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vez-ninde) Dābbesi zaʿīf olan adama denir ki zikr olundu. Ve çiftlik ve tarla ʿakārātı firāvān adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُضْعِفٌ إِذَا كَانَ قَدْ فَشَتْ ضَيْعَتُهُ وَكَثُرَتْ

اَلْإِسْتِضْعَافُ [el-istiḍʿāf] Bu dahi bir nesneyi zaʿīf ʿadd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَضْعَفَهُ إِذَا عَدَّهُ ضَعِيفًا

اَلتَّضَعُّفُ [et-teḍaʿʿuf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vez-ninde) إِسْتِضْعَافٌ [istiḍʿāf] maʿnāsınadır; yukālu: تَضَعَّفَهُ بِمَعْنَى اسْتَضْعَفَهُ ve minhu'l-hadīsu: "أَهْلُ الْجَنَّةِ كُلُّ ضَعِيفٍ مُتَضَعَّفٍ" يُرِيدُ الَّذِي يَتَضَعَّفُهُ النَّاسُ وَيَتَجَبَّرُونَ عَلَيْهِ فِي الدُّنْيَا لِلْفَقْرِ وَرَثَاثَةِ الْحَالِ

اَلْمُضَعَّفَةُ [el-muḍaʿʿafet] (مُعَظَّمَةٌ [muʿaẓẓamet] vezninde) Matar zaʿīf yağ-mış yere denir; yukālu: أَرْضٌ مُضَعَّفَةٌ أَيْ أَصَابَهَا مَطَرٌ ضَعِيفٌ

اَلتَّضَاعُفُ [et-teḍāʿuf] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vez-ninde) Bir nesne bir misli yāhūd iki yāhūd emsāli kadar ziyādelenmek maʿnāsınadır; yukālu: تَضَاعَفَ الشَّيْءُ إِذَا صَارَ ضِعْفَ مَا كَانَ

[ض غ ف]

اَلضَّغِيفَةُ [ed-ḍaġīfet] (ġayn-ı muʿceme ile ضَعِيفَةٌ [ḍaʿīfet] vezninde) Günāgün nebāt ve ezhār ile ārāste olan çemen-zāra de-nir; yukālu: ضَغِيفَةٌ مِنْ بَقْلٍ وَذَلِكَ إِذَا كَانَتِ الرَّوْضَةُ نَاضِرَةً مُتَخَيِّلَةً

[ض ف ف]

اَلضَّفَفُ [eḍ-ḍafef] (ḍād'ın ve fā'nın fethiy-le) Kesret-i ʿayāl maʿnāsınadır; yukālu: لَهُ ثِقَلٌ وَضَفَفٌ أَيْ كَثْرَةُ الْعِيَالِ Ve taʿāmı yalnızca ekl etmeyip nās ile berāberce tenāvül ey-lemeğe denir, ʿalā-kavlin taʿām üzere çok el üşmeğe denir. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: "إِنَّهُ عَلَيْهِ السَّلاَمُ لَمْ يَشْبَعْ مِنْ خُبْزٍ وَلَحْمٍ إِلاَّ عَلَى ضَفَفٍ" وَهُوَ التَّنَاوُلُ مَعَ النَّاسِ أَوْ كَثْرَةُ الْأَيْدِي عَلَى الطَّعَامِ Ve baʿzılar dedi ki ضَفَفٌ [ḍafef] zīk ve şiddet ve izdihām-ı nās maʿnāsınadır.

Ve ʿalā-kavlin taʿāmdan horandalar ekser olmaktan ʿibārettir. Ve fakr ve hācet maʿnāsınadır; yukālu: ضَفَفٌ أَيْ حَاجَةٌ بِهِ Ve ivmek, ʿacele maʿnāsınadır. Ve zaʿīf ve zebūn olmağa denir. Ve keyl olunan nesne ölçek dolusundan azca olmağa denir. Ve mutlakan her dolu nesneden azca olmağa denir. Ve su üzere halkın sıkışıp müzdahim olmasına denir. Şārih der ki bu maʿnāda ضَفَفٌ [ḍafef] fi'l-asl masdardır, meselā; yukālu: ضَفَّ الْقَوْمُ عَلَى الطَّعَامِ أَوِ الْمَاءِ ضَفًّا وَضَفَفًا إِذَا ازْدَحَمُوا Pes masdar ve ism olarak istiʿmāl olunur.

اَلضَّفَّةُ [eḍ-ḍaffet] (ḍād'ın fethiyle) Binā-i merredir, su üzere nās bir kerre sıkışmak maʿnāsınadır. Ve

ضَفَّةٌ [ḍaffet] Nehrin ve vādī ve bahrin kıyısına denir; ḍād'ın kesriyle de lügattir; yukālu: ضَفَّةُ النَّهْرِ وَضِفَّتُهُ أَيْ جَانِبُهُ وَضَفَّتَا الْوَادِي أَوِ الْحَيْزُومِ أَيْ جَانِبَاهُ وَضَفَّةُ الْبَحْرِ أَيْ سَاحِلُهُ Ve

ضَفَّةُ الْمَاءِ [ḍaffetu'l-māʾ] Sel önüne denir ki ibtidā dereden top gibi boşanıp atılarak gelen sel suyundan ʿibārettir. Ve

ضَفَّةُ الْقَوْمِ [ḍāffetu'l-ḳavm] Gürūh ve cemāʿatinden ʿibārettir. Ve memesinin emzikleri geniş koyuna ıtlāk olunur; yukālu: شَاةٌ ضَفَّةُ الشُّخْبِ أَيْ وَاسِعَتُهُ

اَلْمَضْفُوفُ [el-maḍfūf] Üzerinde izdihām olunan suya denir; yukālu: مَاءٌ مَضْفُوفٌ أَيْ مُزْدَحَمٌ عَلَيْهِ

اَلضَّفُّ [eḍ-ḍaff] (ḍād'ın fethiyle) Sıfattır, zīk ve şiddet maʿnāsındandır; ve minhu yukālu: رَجُلٌ ضَفُّ الْحَالِ أَيْ رَقِيقُهُ Ve

ضَفٌّ [ḍaff] Nākanın memesini avuçla sağmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَفَّ النَّاقَةَ ضَفًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَلَبَهَا بِكَفِّهِ كُلِّهَا Ve biriktirmek maʿnāsınadır; yukālu: ضَفَّ الشَّيْءَ إِذَا جَمَعَهُ Ve üşümüş kimse parmaklarını yumarak āteşe tutup ısıtmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَفَّ الْمُصْطَلِي إِذَا ضَمَّ أَصَابِعَهُ فَقَرَّبَهَا إِلَى النَّارِ

اَلضَّفُوفُ [eḍ-ḍafūf] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Şol nākaya denir ki pek sütlü olmakla memeleri ancak avuçla sağılır ola; yukālu: نَاقَةٌ ضَفُوفٌ أَيْ كَثِيرَةُ اللَّبَنِ لاَ تُحْلَبُ إِلاَّ بِالْكَفِّ

اَلضَّفْضَفَةُ [eḍ-ḍafḍafet] (دَبْدَبَةٌ [debdebet] vezninde) Bu dahi gürūh ve cemāʿate denir; yukālu: ضَفَّةُ الْقَوْمِ وَضَفْضَفَتُهُمْ أَيْ جَمَاعَتُهُمْ

اَلضَّفِيفَةُ [eḍ-ḍafīfet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) ضَغِيفَةٌ [ḍaġīfet] maʿnāsınadır ki ezhār ile müzeyyen merg-zār sebzesine denir ki zikr olundu.

اَلضَّفِيفُ [eḍ-ḍafīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Birikmiş nesneye denir; ve minhu tekūlu: هُوَ مِنْ ضَفِيفِنَا وَلَفِيفِنَا أَيْ مِمَّنْ نَلُفُّهُ بِنَا وَنَضُفُّهُ إِلَيْنَا إِذَا حَزَبَتْهُ الْأُمُورُ أَيْ نَابَتْهُ وَاعْتَرَتْهُ

اَلضَّفَافَةُ [eḍ-ḍafāfet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) ʿAkl ve idrākten bī-behre adama denir; yukālu: هُوَ ضَفَافَةٌ أَيْ لاَ عَقْلَ لَهُ

اَلضُّفُّ [eḍ-ḍuff] (ḍād'ın zammıyla) Kene tarzında bir böcek ismidir ki kül rengide boz olur, bedeni lesʿ eder, zehr-nāk olmakla beden gicişip kabarır; cemʿi ضِفَفَةٌ [ḍifefet]tir, قِرَدَةٌ [ḳiredet] vezninde.

اَلتَّضَافُّ [et-teḍāff] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] veznide) Bir nesne üzere kesret ve izdihāmla üşüntü eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَضَافَّ الْقَوْمُ إِذَا كَثُرُوا وَاجْتَمَعُوا عَلَى الْمَاءِ وَغَيْرِهِ Ve bir adamın hāli yufka olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَضَافُّوا إِذَا خَفَّتْ أَحْوَالُهُمْ

[ض و ف]

اَلْمَضُوفَةُ [el-meḍūfet] (mīm'in fethiyle) Hemm ve hācet ve merām maʿnāsınadır; yukālu: لَهُ مَضُوفَةٌ أَيْ هَمٌّ وَحَاجَةٌ

[ض ي ف]

اَلضَّيْفُ [eḍ-ḍayf] (سَيْفٌ [seyf] vezninde) Konuk, mihmān maʿnāsınadır. Fi'l-asl masdar olmakla müfred ve cemʿe ıtlāk olunur. Ve gāh olur ki أَضْيَافٌ [aḍyāf] ve ضُيُوفٌ [ḍuyūf] ve ضِيفَانٌ [ḍīfān] üzere cemʿlenir. Ve ضَيْفٌ [ḍayf] müzekker ve müʾennese ıtlāk olunur ve tā-i teʾnīs dahi ilhāk olunur; yukālu: رَجُلٌ وَرِجَالٌ ضَيْفٌ وَامْرَأَةٌ ضَيْفٌ وَضَيْفَةٌ Ve

ضَيْفٌ [ḍayf] Masdar olur, hatun hayz görmek maʿnāsınadır; yukālu: ضَافَتِ الْمَرْأَةُ تَضِيفُ ضَيْفًا إِذَا حَاضَتْ Ve

ضَيْفٌ [ḍayf] ve

ضِيَافَةٌ [ḍiyāfet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Bir kimseye mihmān olmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَضَفْتُهُ أَضِيفُهُ ضَيْفًا وَضِيَافَةً إِذَا نَزَلْتَ عَلَيْهِ ضَيْفًا Ve

ضَيْفٌ [ḍayf] حَرُونٌ [ḥarūn] nām feresin neslinden bir feresin ismidir. Ve aʿlām-ı nāstandır. Ve meyl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: ضَافَ إِلَيْهِ ضَيْفًا إِذَا مَالَ إِلَيْهِ

اَلضَّيْفَةُ [eḍ-ḍayfet] ضَيْفٌ [ḍayf]ın müʾennesidir ki zikr olundu. Ve hāʾiz hatuna denir; yukālu: هِيَ ضَيْفَةٌ أَيْ حَائِضٌ

اَلتَّضَيُّفُ [et-teḍayyuf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznninde) Bu dahi bir adama mihmān olmak maʿnāsınadır; tekūlu: تَضَيَّفْتُهُ إِذَا نَزَلْتَ عَلَيْهِ ضَيْفًا Ve meyl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَضَيَّفَتِ الشَّمْسُ إِذَا مَالَتْ

اَلضِّيفُ [eḍ-ḍīf] (ḍād'ın kesriyle) Yana denir; yukālu: هُوَ فِي ضِيفِهِ أَيْ جَنْبِهِ

ضَيْفُونٌ [Ḍayfūn] (سَحْنُونٌ [saḥnūn] veznninde) Esāmīdendir: Muḥammed b. ʿAbdulmelik b. Ḍayfūn, İbn Aʿrābī'den rivāyet eylemiştir.

اَلْمَضِيفَةُ [el-maḍīfet] (mīm'in fethi ve zammı) Gussa ve endūh ve hüzn maʿnāsınadır; yukālu: أَخَذَتْهُ مَضِيفَةٌ وَمُضِيفَةٌ أَيْ هَمٌّ وَحُزْنٌ

اَلضَّيْفَنُ [eḍ-ḍayfen] (ḍād'ın ve fā'nın fethiyle) Dalkavuk adama denir ki ضَيْفٌ [ḍayf]ın kuyruğuna nūn gibi ve عَمْرٌو [ʿamr] ın vāv'ı gibi takılıp ziyāfete berāberce gelir; Fārisīde kāse-līs ve kaba Türkīde yanaşma ve uyuntu taʿbīr ederler; yukālu: هُوَ ضَيْفَنٌ لاَ ضَيْفٌ وَهُوَ مَنْ يَجِيءُ مَعَ الضَّيْفِ مُتَطَفِّلاً Şārih der ki Sībeveyhi ʿindinde ضَفْنٌ lafzından meʾhūzdur.

اَلتَّضْيِيفُ [et-taḍyīf] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] veznninde) Bu dahi meyl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: ضَيَّفَ إِلَيْهِ إِذَا مَالَ Ve meyl ettirmek maʿnāsınadır; tekūlu: ضَيَّفْتُهُ إِلَيْهِ إِذَا أَمَلْتَهُ

اَلْإِضَافَةُ [el-iḍāfet] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir nesneyi meyl ettirmek maʿnāsınadır; tekūlu: أَضَفْتُهُ إِذَا أَمَلْتَهُ Ve bir nesneye muztarr ve mültecī eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: أَضَفْتُهُ إِلَيْهِ إِذَا أَلْجَأْتَهُ Ve bir nesneden havf ve endīşe kılmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَضَفْتُ مِنْهُ أَيْ أَشْفَقْتُ وَحَذِرْتُ Ve sürʿatle yelmek maʿnāsınadır; tekūlu: أَضَفْتُ أَيْ عَدَوْتُ وَأَسْرَعْتُ Ve kaçmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَضَفْتُ أَيْ فَرَرْتُ Ve bir nesne üzere havāle ve müşrif olmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَضَفْتُ عَلَى الشَّيْءِ إِذَا أَشْرَفْتَ Şārih der ki müʾellif إِضَافَةٌ [iḍāfet]in bir adamı mihmān eylemek yaʿnī konaklamak maʿnāsından sükūt eyledi. Hattā *Miṣbāḥ*'ta tekūlu: أَضَفْتُهُ إِذَا أَنْزَلْتَهُ عَلَيْكَ ضَيْفًا ʿibāretiyle musarrahan mersūmdur.

اَلْمُضَافُ [el-muḍāf] (mīm'in zammıyla) Cengāhta etrāfı ʿasker ile kuşatılmış adama denir; tekūlu: رَأَيْتُهُ مُضَافًا أَيْ أُحِيطَ بِهِ فِي الْحَرْبِ Ve fi'l-asl bir kavmden olmayıp sonradan mülhak olan adama denir; yukālu: مَا هُوَ إِلاَّ مُضَافٌ بِهِمْ أَيْ مُلْزَقٌ Ve bir adamın kavm ve

tebār ve ʿaşīretinden değil iken ona nisbet ve isnād olunup kabīlesinden maʿdūd olan kimseye denir; yukālu: هُوَ مُضَافُهُمْ أَيْ دَعِيٌّ مُسْنَدٌ إِلَيْهِمْ Ve melceʾ ve penāha denir; tekūlu: هُوَ مُضَافِي أَيْ مَلْجَإِي

اَلْمُسْتَضِيفُ [el-musteḍīf] مُسْتَغِيثٌ [musteġīs] vezninde ve mürādifidir ki nusret ve iʿānet talebinde olan adama denir.

FASLU'Ṭ-ṬĀʾİ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ الطَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ط ح ر ف]

اَلطِّحْرِفُ [eṭ-ṭiḥrif] ve

اَلطِّحْرِفَةُ [eṭ-ṭiḥrifet] (ḫā-yı mühmele ile زِبْرِجٌ [zibric] ve زِبْرِجَةٌ [zibricet] veznlerinde) عَصِيدَةٌ [ʿaṣīdet]ten duruca olan yufkaca bulamaca denir. Ve yufkaca kıymaya denir. Ve yufka sehāba denir.

[ط ح ف]

اَلطَّحَافُ [eṭ-ṭaḥāf] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Yüksek buluta denir; ḫā-yı muʿceme de lügattır ki İbn ʿAdīs'ten mervīdir.

[ط خ ف]

اَلطَّخْفُ [eṭ-ṭaḫf] (ṭā'nın fethi ve ḫā-yı muʿcemenin sükūnuyla) Gam ve gussaya, ʿalā-kavlin kalbi bürüyüp kaplamış olan keder ve gussa ve endūha denir; tekūlu: غَشِيَنِي طَخْفٌ أَيْ غَمٌّ أَوْ شَيْءٌ مِنَ الْهَمِّ يَغْشَى الْقَلْبَ Ve ekşi süte denir. Ve yüksek buluta denir.

اَلطَّخَافُ [eṭ-ṭaḫāf] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Bu dahi yüksek buluta denir. Ve

طَخَافٌ [ṭaḫāf] ve

طِخَافٌ [ṭiḫāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Aralığından gök yüzü görünen yufka buluta denir. ʿAlā-kavlin كِتَابٌ [kitāb] veznin-de طِخَافٌ [ṭiḫāf] طَخْفَةٌ [ṭaḫfet] lafzından cemʿidir ki yüksek bulutlar demektir.

اَلطَّخِيفَةُ [eṭ-ṭaḫīfet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Etli bulamaç aşına denir, خَزِيرَةٌ [ḫazīret] maʿnāsına.

اَلْإِطْخَافُ [el-iṭḫāf] (hemzenin kesriyle) طَخِيفَةٌ [ṭaḫīfet] yapmak maʿnāsınadır; yukālu: أَطْخَفَ الرَّجُلُ إِذَا اتَّخَذَ الطَّخِيفَةَ

اَلطَّخْفَاءُ [eṭ-ṭaḫfāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] veznin-de) Burnu siyāh olan kancık eşeğe denir; yukālu: أَتَانٌ طَخْفَاءُ أَيْ سَوْدَاءُ الْأَنْفِ

طِخْفَةُ [Ṭiḫfet] (ṭā'ın kesri ve fethiyle) Bir kızıl dağ ismidir ki karşısında kuyular ve çeşme-sārlar vardır. Onda Benū Yerbūʿ, Ḳābūs b. Munẕir b. Māʾu's-semāʾ nām emīr üzere hücūm ve kıtāl eylemeleriyle يَوْمُ طِخْفَةَ [yevmu Ṭiḫfet] maʿrūftur.

اِبْنُ طِخْفَةَ [İbnu Ṭiḫfet] Ashābdandır. Ve "ط،ه،ف" māddesinde dahi mezkūrdur.

[ط ر خ ف]

اَلطِّرْخِفُ [eṭ-ṭirḫif] ve

اَلطِّرْخِفَةُ [eṭ-ṭirḫifet] (زِبْرِجٌ [zibric] ve زِبْرِجَةٌ [zibricet] vezninde) Yufka olup sāʾil ol-mayan kaymağa denir, ʿalā-kavlin pek fenā ve kemter kaymağa denir.

[ط ر ف]

اَلطَّرْفُ [eṭ-ṭarf] (حَرْفٌ [ḥarf] vezninde) Göze denir, عَيْنٌ [ʿayn] maʿnāsına. Ve bu fi'l-asl masdar olmakla vāhid ve cemʿ olmağa salāhiyyeti için cemʿlenmez. Baʿzılar ʿin-dinde طَرْفٌ [ṭarf] lafzı basarı cāmiʿ ism-i cins olmakla tesniye ve cemʿlenmez, ʿalā-kavlin أَطْرَافٌ [aṭrāf] üzere cemʿlenir. Ve

طَرْفٌ [ṭarf] Menāzil-i kamerden bir men-zil ismidir. Ve o iki kevkebdir ki Esed sūretinin gözleri mesābesindedir, onun için cebheden mukaddem tulūʿ eder. Ve cebhe Esed sūretinin cebhesi yerinde-dir ki dört kevkebden ʿibārettir. Menzil-i mezbūr ehl-i takvīm beyninde طَرْفَةٌ [ṭarfet] ile müteʿāreftir. Ve

طَرْفٌ [ṭarf] El ile tabanca vurmak maʿnāsınadır; yukālu: طَرَفَهُ طَرْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا لَطَمَهُ بِيَدِهِ Ve

طَرْفٌ [ṭarf] Soyu pāk kişi-zāde adama de-nir; yukālu: رَجُلٌ طَرْفٌ أَيْ كَرِيمٌ Ve her nesne-nin gāyet ve müntehāsına denir; yukālu: طَرْفُ الشَّيْءِ أَيْ مُنْتَهَاهُ Ve

بَنُو طَرْفٍ [Benū Ṭarf] Yemen'de bir kavm ve cemāʿattir. Ve

طَرْفٌ [ṭarf] Sarf ve redd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: طَرَفَهُ عَنْهُ طَرْفًا إِذَا صَرَفَهُ وَرَدَّهُ Ve göz kapağını yummak yāhūd ka-paklarını oynatmak maʿnāsınadır; yukālu: طَرَفَ بَصَرَهُ إِذَا أَطْبَقَ أَحَدَ جَفْنَيْهِ عَلَى الْآخَرِ أَوْ طَرَفَ بِعَيْنِهِ إِذَا حَرَّكَ جَفْنَيْهَا Ve tekūlu'l-ʿArab: مَا بَقِيَتْ مِنْهُمْ عَيْنٌ تَطْرِفُ أَيْ مَاتُوا Ve bu kināyedir. Ve göze bir nesne dokundurmakla yaşartmak maʿnāsınadır; yukālu: طَرَفَ عَيْنَهُ إِذَا أَصَابَهَا بِشَيْءٍ فَدَمَعَتْ ve yukālu: طُرِفَتْ عَيْنُهُ عَلَى الْمَجْهُولِ Şārih der ki müʾellif bakmak maʿnāsından müsāmaha eyledi; yukālu: طَرَفَتِ الْعَيْنُ إِذَا نَظَرَتْ Ve

اَلطِّرْفُ [eṭ-ṭirf] (ṭā'nın kesriyle) Peder ve māder taraflarından asīl ve kerīm olan dama denir; cemʿi أَطْرَافٌ [aṭrāf] gelir; yukālu: هُوَ طِرْفٌ أَيْ كَرِيمُ الطَّرَفَيْنِ Kezālik iki başdan soy ve pāk-cins olan at ve sāʾir hayvāna denir. Bunun cemʿi طُرُوفٌ [ṭurūf] gelir; yukālu: فَرَسٌ طِرْفٌ وَخَيْلٌ طُرُوفٌ Ve hāssaten cinsi pāk küheylān ata denir, ʿalā-kavlin iki başı soy ata denir. Ve ʿalā-reʾyin طِرْفٌ [ṭirf] erkek ata mahsūs vasf-ı hāstır, kısrağa ıtlāk olunmaz; cemʿi طُرُوفٌ [ṭurūf] ve أَطْرَافٌ [eṭrāf] gelir. Ve ʿinde'l-baʿz طِرْفٌ [ṭirf] sāhibinin kısrağı dölünden yetiştirme olmayıp sonradan istitrāf ve istihdās olunan ata denir; müʾennesi طِرْفَةٌ [ṭirfet]tir. Ve

طِرْفٌ [ṭirf] Henüz kapçığında olan nebāt ve meyveye denir. Ve sonradan ve ye-niden peydā olunmuş māla denir, ke-mā

se-yuzkeru; bunda ṭā'nın zammıyla da lügattır. Ve şol kimseye denir ki bir adam ile ülfetten çabuk usanır olmakla şems-i ʿasr gibi sohbet ve ülfette devāmı olmaya; yukālu: فُلاَنٌ طِرْفٌ أَيْ لاَ يَثْبُتُ عَلَى صُحْبَةِ أَحَدٍ لِمَلَلِهِ Ve bir otlakta durmayıp otlaktan otlağa nakl eder olan erkek deveye denir; yukālu: جَمَلٌ طِرْفٌ إِذَا كَانَ يَنْتَقِلُ مِنْ مَرْعًى إِلَى مَرْعًى Ve şerefī kadīm ve zātī olmayıp hādis ve ʿarazī olan kimseye denir. Bu maʿnāda gūyā ki كَتِفٌ [ketif] vezninde طَرِفٌ [ṭarif] lafzından muhaffeftir; yukālu: رَجُلٌ طِرْفٌ فِي نَسَبِهِ أَيْ حَدِيثُ الشَّرَفِ Ve şol adama denir ki oynak gönüllü olmakla her gördüğü şeyʾe meyl ve ragbet edip kendisinin olmasını ārzū eder ola; yukālu: رَجُلٌ طِرْفٌ أَيِ الرَّغِيبُ الْعَيْنِ لاَ يَرَى شَيْئًا إِلاَّ أَحَبَّ أَنْ يَكُونَ لَهُ Ve

طِرْفُ الْحَدِيثِ [ṭirfu'l-ḥadīṯ] Şol hatuna denir ki hoş-sohbet ve şīrīn-zebān olmakla kelāmını işitenler bī-ihtiyār āşüfte ve hāhiş-kār olular; yukālu: إِمْرَأَةٌ طِرْفُ الْحَدِيثِ أَيْ حَسَنَةُ الْحَدِيثِ يَسْتَطْرِفُهُ مَنْ سَمِعَهُ

اَلطَّارِفُ [eṭ-ṭārif] ve

اَلطَّرِيفُ [eṭ-ṭarīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْمُطْرِفُ [el-muṭrif] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Bunlar da yeni nāʾil olunmuş māla denir; yukālu: مَالٌ طِرْفٌ وَطَارِفٌ وَمُطْرِفٌ أَيْ حَدِيثٌ مُسْتَحْدَثٌ Bunlar تَالِدٌ [tālid] ve تَلِيدٌ [telīd] mukābilleridir. Ve

طَرِيفٌ [ṭarīf] Cedd-i aʿlāsına vāsıta-i nesebi kesīr olan adama denir; yukālu: هُوَ طَرِيفٌ أَيْ ضِدُّ الْقُعْدُدِ Ve garīb ve nādir meyveye ve sāʾir nesneye denir. Ve

طَرِيفٌ [Ṭarīf] Esāmīdendir: Ṭarīf b. Mucālid tābiʿī-i mevsūk, ʿalā-kavlin sahābīdir. Ve Ṭarīf b. Temīm el-ʿAnberī şuʿarādandır. Ve Ṭarīf b. Şihāb muhaddisīnden zaʿīfü'r-rivāyettir.

اَلطُّرْفُ [eṭ-ṭurf] (ṭā'nın zammıyla) طُرَافٌ [ṭurāf] ve طَرِيفٌ [ṭarīf] lafzlarından cemʿ olur.

اَلطَّرْفَةُ [eṭ-Ṭarfet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir kevkebin ismidir, lākin beyne'l-müneccimīn طَرْفَةٌ [Ṭarfet] zikr olunan menzil-i kamerde müteʿāref olduğu işrāb olunmuştur. Ve

طَرْفَةٌ [ṭarfet] Darbdan yāhūd bir gayrı hādiseden nāşī gözde hādis olan kırmızı kandan noktaya denir. Ve deveye mahsūs bir damga adıdır ki etrāfı olmayıp hemān bir çizgiden ʿibāret olur. Ve

طَرْفَةٌ [ṭarfet] Binā-i merre olur, bir kerre gözün kapaklarını yummak yāhūd oynatmak maʿnāsınadır; tekūlu: مَا يُفَارِقُنِي طَرْفَةَ عَيْنٍ

اَلطَّرْفَاءُ [eṭ-ṭarfāʾ] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrāʾ] vezninde) Bir cins şecer adıdır ki dört sınf olur: Bir sınfı أَثْلٌ [eṯl] dedikleridir, bu ağaç ılgın ağacı dedikleridir ki Fārisīde dıraht-ı gez derler. Ve أَثْلٌ [eṯl] acı ılgın ağacıdır ki bir nevʿidir. Kebīri ve sagīri ve müsmiri ve gayr-i müsmiri olur. Ve bunun müfredi طَرْفَاءُ [ṭarfāʾ]dır hā'yla ve طَرَفَةٌ [ṭarefet]tir fetehātla. Ve طَرَفَةٌ [ṭarefet] ile baʿzı kimseler tesmiye ve telkīb olundular. Ez-cümle ʿAmr b. el-ʿAbd nām şāʿir telkīb olundu ki lakabıyla müteʿāreftir. Ve baʿzılar dedi ki mezbūr işbu: "لاَ تُعْجِلاَ بِالْبُكَاءِ الْيَوْمَ مُطَرَّفًا || وَلاَ أَمِيرَيْكُمَا بِالدَّارِ إِذْ وَقَفَا" beytini inşā eylediği için mülakkab oldu. Ve Ṭarefe el-Ḫuzeymī ki şāʿirdir, Benū Ḫuzeyme b. Revāḥa'dandır. Ve Ṭarefe el-ʿĀmirī ki Benī ʿĀmir b. Rebīʿa'dandır. Ve Ṭarefe b. Elāʾe b. Naḍla el-Feletān b. el-Munẕir şāʿirlerdir. Ve Ṭarefe b. ʿArfece ashābdandır; yevmu'l-külāb vakʿasında burnu katʿ olunmakla gümüşten burun

ittihāz edip baʿdehu gümüş taʿaffün eylemekle altından ittihāzına murahhas oldu.

مَسْجِدُ طَرَفَةَ [Mescidu Ṭarefet] Şehr-i Ḳurṭuba'da Mescid-i maʿrūftur. Ve Temīm b. Ṭarefe muhaddisīndendir.

اَلْمَطْرُوفَةُ [el-maṭrūfet] Şol ʿavrete denir ki dāʾimā nazarını zevci tarafından sarf edip sāʾir ricāl tarafına göz diker ola, yaʿnī gözü bīgānelerde ola, ʿalā-kavlin aslā zevci tarafına bakmayıp dāʾimā gayrılara bakar ola; yukālu: إِمْرَأَةٌ مَطْرُوفَةٌ بِالرِّجَالِ إِذَا طَمَحَتْ عَيْنَهَا إِلَيْهِمْ أَوْ لاَ تَنْظُرُ إِلاَّ إِلَيْهِمْ Ve bir nesne dokunmakla yaşarmış göze denir; yukālu: طَرَفَتْ عَيْنُه فَهِيَ مَطْرُوفَةٌ إِذَا أَصَابَهَا بِشَيْءٍ فَدَمَعَتْ Ve zikri ātī طَرِيفَةٌ [ṭarīfet] dedikleri nebātı çok yere denir.

مَطْرُوفٌ [Maṭrūf] Aʿlām-ı nāstandır.

اَلطَّارِفَةُ [eṭ-ṭārifet] عَيْنٌ [ʿayn] lafzına muzāf olarak māl-ı kesīrde istiʿmāl olunur; yukālu: جَاءَ بِطَارِفَةِ عَيْنٍ أَيْ بِمَالٍ كَثِيرٍ Be-her hāl gözü kendine baktırır.

اَلطَّوَارِفُ [eṭ-ṭavārif] طَارِفَةٌ [ṭārifet]in cemʿidir ki gözlere ıtlāk olunur, عُيُونٌ [ʿuyūn] maʿnāsına. Ve şikār kapıcı yırtıcı cānverlere denir. Ve taşraya nazar için çadırların devşirilen cevānibine denir ki oralardan taşraya nazar olunur.

اَلطُّرْفَةُ [eṭ-ṭurfet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) İsmdir, göze bir nesne dokunmakla yaşarmağa denir. Veطَرِيفٌ [ṭarīf] ve طَارِفٌ [ṭārif] lafzlarından dahi ism olur, yeni māl peydā eylemeğe denir. Ve أَطْرَافٌ [eṭrāf] lafzından ism olur ki garīb ve nekre ve nādīde nesneye denir. Ve mukaddemā bir ferde verilmeyip bir adama mahsūs verilen şeyʾe denir; إِطْرَافٌ [iṭrāf]-ı ātīden ismdir.

اَلطَّرَافَةُ [eṭ-ṭarāfet] (ظَرَافَةٌ [ẓarāfet] vezninde) Māl kadīm olmayıp yeniden peydā olmuş olmak maʿnāsınadır; yukālu: طَرُفَ الْمَالُ طَرَافَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا صَارَ طَرِيفًا Ve bir adam cedd-i aʿlāsına vāsıta-i nesebi kesīr olmak maʿnāsınadır; yukālu: طَرُفَ الرَّجُلُ إِذَا كَانَ طَرِيفًا أَيْ ضِدُّ قُعْدُدٍ

اَلطَّرِيفَةُ [eṭ-ṭarīfet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Buğdaycık otu dedikleri ota ağardığı vaktte ıtlāk olunur yāhūd kemālini buldukta.

طُرَيْفَةُ [Ṭurayfet] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) Ermām nām mahallin esfelinde bir su adıdır. Ve Ṭurayfe b. Ḥāciz ashābdandır.

طُرَيْفٌ [Ṭurayf] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Baḥreyn memleketinde bir mevziʿdir. Ve bir recül ismidir.

طِرْيَفٌ [Ṭiryef] (حِذْيَمٌ [ḥiẕyem] vezninde) Yemen'de bir mevziʿdir.

اَلطَّرَائِفُ [eṭ-Ṭarāʾif] (ṭā'nın fethiyle) Bādiyede Aʿlāmu Ṣubḥ dedikleri cibāl-i mütekābileye karīb niçe bilāda ıtlāk olunur.

اَلطَّرَفُ [eṭ-ṭaref] (fethateynle) Cānib ve nāhiye maʿnāsınadır; yukālu: كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمْ فِي طَرَفٍ أَيْ فِي نَاحِيَةٍ Ve bir bölük şeyʾe denir; yukālu: طَرَفٌ مِنْهُ أَيْ طَائِفَةٌ Ve asīl ve kerīm adama denir; cemʿi أَطْرَافٌ [aṭrāf]tır. Ve

أَطْرَافُ الْبَدَنِ [aṭrāfu'l-beden] Ellere ve ayaklara ve başa ıtlāk olunur.

أَطْرَافُ الْأَرْضِ [aṭrāfu'l-arḍ] ʿUlemāʾ ve eşrāftan ʿibārettir; yukālu: هُمْ أَطْرَافُ الْأَرْضِ أَيْ أَشْرَافُهَا أَوْ عُلَمَاؤُهَا Ve

أَطْرَافُ الرَّجُلِ [aṭrāfu'r-recul] Bir adamın vālideyn ve ihve ve aʿmām ve bi'l-cümle akribāʾ ve mahreminden ʿibārettir.

اَلطَّرَفَانِ [eṭ-ṭarefān] (tesniye bünyesiyle) İnsānın zeker ve lisānına ıtlāk olunur; ve minhu yukālu: لاَ يَدْرِي أَيُّ طَرَفَيْهِ أَطْوَلُ أَيْ ذَكَرِهِ أَوْ لِسَانِهِ Baʿzılar dedi ki bunda طَرَفَيْنِ [ṭarefeyn]

den murād peder ve māder soylarıdır. Ve atvel ve eşref maʿnāsınadır. Ve طَرَفَيْنِ [ṭarefeyn] ile fem ve makʿad dahi irāde olunur; yukālu: لاَ يَمْلِكُ فُلاَنٌ طَرَفَيْهِ أَيْ فَمَهُ وَاسْتَهُ إِذَا شَرِبَ الدَّوَاءَ أَوْ سَكِرَ Ve

طَرَفٌ [ṭaref] Masdar olur, nāka sāʾirlere karışmayıp başkaca etrāf-ı merʿāda otlamak maʿnāsınadır; yukālu: طَرِفَتِ النَّاقَةُ طَرَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا رَعَتْ أَطْرَافَ الْمَرْعَى وَلَمْ تَخْتَلِطْ بِالنُّوقِ Ve

طَرَفٌ [ṭaref] Bir nesnenin ucuna ve gāyet ve müntehāsına denir; ve minhu'l-hadīsu: كَانَ إِذَا اشْتَكَى أَحَدٌ مِنْ أَهْلِهِ لَمْ تَزَلِ الْبُرْمَةُ عَلَى النَّارِ حَتَّى يَأْتِيَ عَلَى أَحَدِ طَرَفَيْهِ أَيْ الْبُرْءِ أَوِ الْمَوْتِ لِأَنَّهُمَا غَايَتَا أَمْرِ الْعَلِيلِ

أَطْرَافُ الْعَذَارَى [aṭrāfu'l-ʿaẕārā] (ʿayn'ın fethiyle) Bir nevʿ üzüm ismidir ki gelin parmağı dedikleridir.

ذُو الطَّرَفَيْنِ [ẕu'ṭ-ṭarefeyn] Bir cins yılandır ki burnunda ve kuyruğu ucunda birer iğnesi olmakla ikisiyle de darb ve lesʿ edip der-sāʿat helāk eder.

اَلطَّرَفَاتُ [eṭ-Ṭarefāt] (fetehātla) Benū ʿAdiy b. Ḥātim eṭ-Ṭāʾī'dir ki Ṣiffīn vakʿasında maktūl oldular; İmām bi'l-hakk ʿAlī kerremallāhu vechehu tarafında idiler. Biri Ṭarīf ve biri Ṭarefe idi fetehātla ve biri Muṭarrif idi, مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde.

اَلتَّطَرُّفُ [et-teṭarruf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Bu dahi nāka sāʾirlere karışmayıp başkaca etrāf-ı merʿāda otlamak maʿnāsınadır; yukālu: تَطَرَّفَتِ النَّاقَةُ إِذَا رَعَتْ أَطْرَافَ الْمَرْعَى وَلَمْ تَخْتَلِطْ بِالنُّوقِ

اَلطَّرِفُ [eṭ-ṭarif] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Cedd-i aʿlāsına vāsıta-i nesebī kesīr olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ طَرِفٌ ضِدُّ قُعْدُدٍ Ve oynak gönüllü adama denir ki bir hatun ve bir dost üzere tesebbüt eylemeyip yelken meşrebli ola; yukālu: رَجُلٌ طَرِفٌ إِذَا كَانَ لاَ يَثْبُتُ عَلَى امْرَأَةٍ وَلاَ صَاحِبٍ Ve

طَرِفٌ [Ṭarif] Medīne'ye otuz altı mīl mesāfede bir mevziʿ adıdır.

اَلطَّرِفَةُ [eṭ-ṭarifet] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Şol nākaya denir ki bir merʿāda karār eylemeyip merʿādan merʿāya nakl eder ola, ʿalā-kavlin pek kocalıktan dişlerinin uçları aşınıp ufanmış ola; yukālu: نَاقَةٌ طَرِفَةٌ أَيْ لاَ تَثْبُتُ عَلَى مَرْعًى وَاحِدٍ أَوْ تَحَاتَّ مُقَدَّمُ فِيهَا هَرَمًا

اَلطِّرَافُ [eṭ-ṭirāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Meşinden olan ʿArab çadırına denir; yukālu: بَنَى عَلَيْهَا طِرَافًا أَيْ بَيْتًا مِنْ أَدَمٍ Ve ekinin etrāfından biçilen nesneye denir. Ve

طِرَافٌ [ṭirāf] مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet]ten masdar olur, nāzükāne ve garīb garīb sövüşmek maʿnāsınadır; yukālu: وَقَعَ بَيْنَهُمَا طِرَافٌ أَيْ سِبَابٌ يَعْنِي طَرَائِفُ سِبَابٍ Ve

طِرَافٌ [ṭirāf] Şeref ve şān maʿnāsına müstaʿmel olur; yukālu: تَوَارَثُوا الْمَجْدَ عَنْ طِرَافٍ أَيْ عَنْ شَرَفٍ

اَلْمِطْرَافُ [el-miṭrāf] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Şol nākaya denir ki sāʾir merʿālardan birer mikdārca kavramadıkça mahsūs bir merʿādan otlamaz ola.

اَلْمُطْرَفُ [el-muṭref] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Su koyununun yününden yāhūd ipekten dokunmuş dört tarafı zincefli çār-kūşe şāla denir; her tarafı zincefli olması sebeb-i tesmiyedir; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ مُطْرَفٌ أَيْ رِدَاءٌ مِنْ خَزٍّ مُرَبَّعٍ ذُو أَعْلاَمٍ Cemʿi مَطَارِفُ [meṭārif]tir.

طَرَّافٌ [Ṭarrāf] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Bir recül ʿalemidir.

اَلْإِطْرَافُ [el-iṭrāf] (hemzenin kesriyle) Bir yerin طَرِيفَةٌ [ṭarīfet] dediği nebātı kesīr olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَطْرَفَ الْبَلَدُ إِذَا

كَثُرَتْ طَرِيفَتُهُ Ve göz yummak maʿnāsınadır; yukālu: أَطْرَفَ الرَّجُلُ إِذَا طَابَقَ بَيْنَ جَفْنَيْهِ Ve bir adam mukaddemā bir kimseye vermediği nesneyi bir adama vermek maʿnāsınadır; yukālu: أَطْرَفَ فُلَانًا إِذَا أَعْطَاهُ مَا لَمْ يُعْطِ أَحَدًا قَبْلَهُ

مُطْرَفٌ [Muṭref] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) ʿAbdullāh b. ʿAmr b. ʿOṯmān b. ʿAffān lakabıdır; hüsn ü cemāl cihetiyle أُطْرُوفَةٌ [uṭrūfet] olmakla mülakkab olmuş idi.

اَلْمُطَرَّفُ [el-muṭarref] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) ve

اَلْمُسْتَطْرَفُ [el-mustaṭref] Yakında geçen zamāna ıtlāk olunur; tekūlu: فَعَلْتُهُ فِي مُطَرَّفِ الْأَيَّامِ وَمُسْتَطْرَفِهَا أَيْ فِي مُسْتَأْنَفِهَا Ve

مُطَرَّفٌ [muṭarref] Şol ata denir ki başıyla kuyruğu ak yāhūd başıyla kuyruğu siyāh olup bedeni rengine muhālif ola; yukālu: فَرَسٌ مُطَرَّفٌ أَيِ الْأَبْيَضُ الرَّأْسِ وَالذَّنَبِ أَوْ أَسْوَدُهُمَا

اَلْمُطَرَّفَةُ [el-muṭarrefet] (مُعَظَّمَةٌ [muʿaẓẓamet] vezninde) Şol koyuna denir ki kuyruğunun ucu siyāh ve sāʾir yeri beyāz ola; yukālu: شَاةٌ مُطَرَّفَةٌ إِذَا كَانَ طَرَفُ ذَنَبِهَا أَسْوَدَ وَسَائِرُهَا أَبْيَضَ

اَلتَّطْرِيفُ [et-taṭrīf] ʿAskerin içinde cenk eylemeyip çevresinde cenk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: طَرَّفَ فُلَانٌ إِذَا قَاتَلَ حَوْلَ الْعَسْكَرِ لِأَنَّهُ يَحْمِلُ عَلَى طَرَفٍ مِنْهُمْ فَيَرُدُّهُمْ إِلَى الْجُمْهُورِ [Ve] مُطَرِّفٌ [Muṭarrif] dedikleri adama lakab-ı merkūm vasf-ı mersūma mebnīdir. Ve

تَطْرِيفٌ [taṭrīf] Devenin kocalıktan dişleri dökülmek maʿnāsınadır; yukālu: طَرَّفَ الْبَعِيرُ إِذَا ذَهَبَتْ سِنُّهُ Ve sürünerek etrāfını çevirmek maʿnāsınadır; tekūlu: طَرَّفَ عَلَى الْإِبِلِ أَيْ رَدَّ عَلَى أَطْرَافِهَا Ve ʿaskerin ilerisini gerisine döndürmek maʿnāsınadır; yukālu: طَرَّفَ الْخَيْلَ إِذَا رَدَّ أَوَائِلَهَا عَلَى أَوَاخِرِهَا Ve hatun parmakları uçlarını kınalamak maʿnāsınadır; yukālu: طَرَّفَتِ الْمَرْأَةُ بَنَانَهَا إِذَا خَضَبَتْ أَطْرَافَ أَصَابِعِهَا بِالْحِنَّاءِ

مُطَرِّفٌ [Muṭarrif] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) Elkāb ve esmādandır: Muṭarrif b. ʿAbdullāh b. Muṭarrif, İmām Buḫārī şeyhidir. Ve Muṭarrif b. ʿAbdullāh eş-Şiḫḫīr tābiʿīndendir. Ve Muṭarrif b. Ṭarīf ve Muṭarrif b. Maʿḳil ve Muṭarrif b. Māzin muhaddislerdir.

اَلْإِطِّرَافُ [el-iṭṭirāf] (hemzenin ve ṭā-yı müşeddedenin kesriyle إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir nesneyi yakın vaktte yeni olarak almak maʿnāsınadır; tekūlu: إِطَّرَفْتِ الشَّيْءَ إِذَا اشْتَرَيْتَهُ حَدِيثًا

اَلتَّطَارِيفُ [et-teṭārīf] تَطْرِيفٌ [taṭrīf]in cemʿidir ki تَنْبِيتٌ [tenbīt] gibi ismdir, parmakların uçlarına ıtlāk olunur; yukālu: إِخْتَضَبَتِ الْمَرْأَةُ تَطَارِيفَ أَيْ أَطْرَافَ أَصَابِعِهَا

اَلْإِسْتِطْرَافُ [el-istiṭrāf] Bir nesneyi turfe ve nekre ʿadd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَطْرَفَهُ إِذَا عَدَّهُ طَرِيفًا Burada طَرِيفٌ [ṭarīf] yeni māl maʿnāsına da mahmūl olur. Ve bir nesneyi sonradan ve yeniden edinmek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَطْرَفَهُ إِذَا اسْتَحْدَثَهُ

[ط ر ه ف]

اَلْمُطْرَهِفُّ [el-muṭrahiff] (مُشْمَعِلٌّ [muşmeʿill] vezninde) Aʿzā ve endāmı tām dil-ber adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُطْرَهِفُّ أَيِ الْحَسَنُ التَّامُّ

[ط ع س ف]

اَلطَّعْسَفَةُ [eṭ-ṭaʿsefet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Kör gibi görülmeden düşerek kalkarak gitmek maʿnāsınadır; yukālu: مَرَّ يُطَعْسِفُ فِي الْأَرْضِ إِذَا مَرَّ يَخْبِطُهَا Lügat-ı mezbūre mergūbun ʿanhādır, müstaʿmel değildir.

[ط غ ف]

طَغْفَةُ [Ṭaġfet] (ġayn-ı muʿceme ile حَمْزَةُ

[ḥamzet] vezninde) İbn Ḳays el-Ġifārī'dir ki ashābdandır, ʿalā-kavlin savāb olan طَهْفَةُ [Ṭaḥfet] olmaktır yāhūd طَقْفَةُ [Ṭaḳfet] olmaktır. Ve ʿan-karīb mezkūrdur.

[ط ف ف]

اَلطَّفِيفُ [eṭ-ṭafīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Azca nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ طَفِيفٌ أَيْ قَلِيلٌ Ve nā-tamām nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ طَفِيفٌ أَيْ غَيْرُ تَامٍّ

اَلطَّفُّ [eṭ-ṭaff] (ṭā'nın fethi ve fā'nın teşdīdiyle) ve

اَلطَّفَفُ [eṭ-ṭafef] (fethateynle) ve

اَلطَّفَافُ [eṭ-ṭafāf] (سَحَابٌ [seḥāb] ve كِتَابٌ [kitāb] veznlerinde) Ölçeği ve kabı tamām etrāfıyla dolduran nesneye denir, ʿalā-kavlin dolusunu sildikten sonra içinde kalan nesneye denir yāhūd ölçek başına denir ki başlı ölçülen ölçeğin başından ʿibārettir yāhūd ölçeğin dolusuna denir; tekūlu: أَعْطَانِي طَفَّ الْمَكُّوكِ وَالْإِنَاءِ وَطَفَفَهُ وَطَفَافَهُ أَيْ مَا مَلَأَ أَصْبَارَهُ أَوْ مَا بَقِيَ فِيهِ بَعْدَ مَسْحِ رَأْسِهِ أَوْ هُوَ جِمَامُهُ أَوْ مِلْؤُهُ Ve baʿzılar ʿindinde طُفَافُ الْإِنَاءِ Ve طُفَافَةُ الْإِنَاءِ [ṭufāfetu'l-ināʾ] ṭā'ların zammıyla kīle başına denir; yukālu: طُفَافُ الْإِنَاءِ وَطُفَافَتُهُ أَيْ أَعْلَاهُ

اَلطَّفَافُ [eṭ-ṭafāf] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ve

اَلطِّفَافُ [eṭ-ṭifāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Gece karanusuna denir.

اَلطَّفَّانُ [eṭ-ṭaffān] (ṭā'nın fethi ve ḳāf'ın teşdīdiyle) Başlı ölçeğe denir; yukālu: إِنَاءٌ طَفَّانٌ إِذَا بَلَغَ الْكَيْلُ طُفَافَهُ

اَلطُّفَافَةُ [eṭ-ṭufāfet] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] veznnde) ve

اَلطَّفَفَةُ [eṭ-ṭafefet] (fetehātla) Ölçek dolduktan sonra yukarısı olan ölçek başına, ʿalā-kavlin طُفَافَةٌ [ṭufāfet] kap dolusundan eksik olana denir.

اَلطَّفُّ [eṭ-Ṭaff] (ṭā'nın fethiyle) Kūfe kurbünde bir mevziʿdir. Ve ʿIrāḳ'ın ābādān yerlerine müşrif olan arz-ı ʿAraba طَفٌّ [Ṭaff] ıtlāk olunur. Ve taraf ve cānib maʿnāsınadır. Ve nehrin kıyısına denir, شَاطِئٌ [şāṭiʾ] maʿnāsına. Ve

طَفٌّ [ṭaff] Masdar olur, bir nesneyi el ile yāhūd ayakla kaldırmak maʿnāsına; yukālu: طَفَّهُ بِرِجْلِهِ أَوْ بِيَدِهِ طَفًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَفَعَهُ Ve yakın olmak maʿnāsınadır; yukālu: طَفَّ الشَّيْءُ مِنْهُ إِذَا دَنَا Ve اِسْتِطْفَافٌ [istiṭfāf] maʿnāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

اَلطَّفْطَافُ [eṭ-ṭafṭāf] (ثَرْثَارٌ [serṣār] vezninde) Bu dahi nehrin kıyısına denir. Ve ağacın dallarının uçlarına denir.

اَلْإِسْتِطْفَافُ [el-istiṭfāf] Bir nesnenin sühūletle mürtefiʿ olması tüleğe gelip kolayını bulmak maʿnāsınadır; tekūlu: خُذْ مَا طَفَّ لَكَ وَاسْتَطَفَّ أَيْ خُذْ مَا ارْتَفَعَ لَكَ وَأَمْكَنَ وَدَنَا

اَلطَّأَفَّةُ [eṭ-ṭāffet] (fā'nın teşdīdiyle) Cibāl ile düz sahrāların mā-beynine denir. Ve

طَأَفَّةُ الْبُسْتَانِ [ṭāffetu'l-bustān] Havālī-i bostāna ıtlāk olunur.

اَلطَّفْطَفَةُ [eṭ-ṭafṭafet] (ṭā'ların fethi ve kesriyle) Böğüre denir, خَاصِرَةٌ [ḫāṣirat] maʿnāsına. ʿAlā kavlin eyegülere muttasıl olan yanın etrāfına yāhūd bedende muztarib ve müteharrik olan her lahme denir yāhūd batnın yufka olan yerinden kemiksiz yumuşak yerine denir; cemʿi طَفَاطِفُ [ṭafāṭif]tir.

اَلطَّفَّافُ [eṭ-ṭaffāf] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) ve

اَلطَّفُّ [eṭ-ṭaff] (ṭā'nın fethiyle) Cüst ve çālāk maʿnāsınadır; yukālu: رَجُلٌ طَفَّافٌ وَطَفٌّ وَخَفٌّ وَدَفٌّ بِمَعْنًى

اَلْإِطْفَافُ [el-iṭfāf] (hemzenin kesriyle) Bir nesne üzere havāle ve müşrif olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَطَفَّ عَلَيْهِ إِذَا أَشْرَفَ عَلَيْهِ Ve kīleyi başlı eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَطَفَّ الْكَيْلَ إِذَا أَبْلَغَهُ طَفَافَهُ Ve nāka eksik yavru doğurmak maʿnāsınadır; yukālu: أَطَفَّتِ النَّاقَةُ إِذَا وَلَدَتْ لِغَيْرِ تَمَامٍ Ve desīse ile bir şeyʾi pinhān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَطَفَّ فُلَانٌ لِلْأَمْرِ إِذَا طَبَنَ لَهُ Ve bir kimseye atmak için taş kavramak maʿnāsınadır; yukālu: أَطَفَّ عَلَيْهِ بِحَجَرٍ إِذَا تَنَاوَلَهُ بِهِ Ve bir adamı reng ve hīle ile aldatmak kaydında olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَطَفَّ لَهُ إِذَا أَرَادَ خَتْلَهُ Ve bir nesne üzere avrılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَطَفَّ عَلَيْهِ إِذَا اشْتَمَلَ عَلَيْهِ

اَلتَّطْفِيفُ [et-taṭfīf] Bir nesneyi eksik ölçmek maʿnāsınadır ki طَفَافَةٌ [ṭafāfet]i tankīs eylemektir, yaʿnī eksik ölçek ile vermek yāhūd ölçtüğü nesneyi başlı yāhūd ağzına berāber doldurmamaktan ʿibārettir. Bināsı selb içindir; yukālu: طَفَّفَ الْكَيَّالُ إِذَا نَقَصَ الْمِكْيَالَ Şārihin beyānına göre evzānda dahi müstaʿmeldir. Ve kuş kanatlarını yaymak maʿnāsınadır; yukālu: طَفَّفَ الطَّائِرُ إِذَا بَسَطَ جَنَاحَيْهِ Ve sıçratmak maʿnāsınadır; yukālu: طَفَّفَ بِهِ الْفَرَسُ إِذَا وَثَبَ بِهِ

اَلطَّفْطَفَةُ [eṭ-ṭafṭafet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bir kimse hasmı elinde süst ve zebūn olmak maʿnāsınadır; yukālu: طَفْطَفَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَرْخَى فِي يَدِ خَصْمِهِ

[ط ق ف]

طَقْفَةُ [Ṭaḳfet] (ṭāʾnın fethi ve ḳāfʾın sükūnuyla) İbn Ḳays el-Ġifārīʾdir ki ashābdandır, ʿalā-kavlin savāb olan طَخْفَةُ [Ṭaḫfet] olmaktır yāhūd طَغْفَةُ [Ṭaġfet]tir ġayn-ı muʿceme ile yāhūd Ḳays b. Ṭaḫfe yāhūd Yaʿīş b. Ṭaḫfe yāhūd ʿAbdullāh b. Ṭaḫfe yāhūd Ṭahfe b. Ebī Ẕerrʾdir.

[ط ل ح ف]

اَلطِّلْحِيفُ [eṭ-ṭilḥīf] (ḥā-yı mühmele ile قِنْدِيلٌ [ḳindīl] vezninde) ve

اَلطَّلْحَفُ [eṭ-ṭalaḥf] (سَمَنْدٌ [semend] vezninde) ve

اَلطِّلَّحْفُ [eṭ-ṭillaḥf] (جِرْدَحْلٌ [cirdaḥl] vezninde) ve

اَلطِّلَحْفُ [eṭ-ṭilaḥf] (سِبَحْلٌ [sibaḥl] vezninde) ve

اَلطَّلْحَفَى [eṭ-ṭaleḥfā] (حَبَرْكَى [ḥaberkā] vezninde) ve

اَلطِّلْحَافُ [eṭ-ṭilḥāf] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] vezninde) Darb-ı şedīd maʿnāsınadır; tekūlu: ضَرَبْتُهُ ضَرْبًا طِلْحِيفًا وَطَلَحْفًا وَطِلَّحْفًا وَطِلَحْفًا وَطَلَحْفَى وَطِلْحَافًا أَيْ شَدِيدًا Ve

طِلَحْفٌ [ṭilaḥf] (سِبَحْلٌ [sibaḥl] vezninde) ve

طِلَّحْفٌ [ṭillaḥf] (جِرْدَحْلٌ [cirdaḥl] vezninde) Pek açlığa denir; yukālu: جُوعٌ طِلَحْفٌ وَطِلَّحْفٌ أَيْ شَدِيدٌ Bu māddenin lām'ı asliyyedir, zīrā ashāb-ı ümmehāt حَبَرْكَى kelimesiyle berāber فَعَلَّى [faʿallā] bābında zikr eylediler. Cevherī lām'ı zāʾid vehmiyle "ط،ح،ف" māddesinde resm eyledi.

[ط ل خ ف]

اَلطِّلْخِيفُ [eṭ-ṭilḫīf] (ḫā-yı muʿceme ile) Ḥā-yı mühmele ile cemīʿ-i lügātında mürādiftir.

[ط ل ف]

اَلطَّلْفُ [eṭ-ṭalf] (ṭāʾnın fethiyle ve fethateynle) Heder ve bātıl maʿnāsınadır; yukālu: ذَهَبَ دَمُهُ طَلْفًا وَطَلَفًا أَيْ هَدَرًا Ve

طَلَفٌ [ṭalef] (fethateynle) Vergiye denir. Ve sehl ve leyyin maʿnāsınadır. Ve bir nesnenin artığına denir.

اَلطَّلِيفُ [eṭ-ṭalīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Ahz olunmuş meʾhūz maʿnāsına. Ve heder ve

bātıl maʿnāsınadır; yukālu: شَيْءٌ طَلِيفٌ أَيْ هَدَرٌ وَبَاطِلٌ

اَلطَّلَفَانُ [eṭ-ṭalefān] (fetehātla) Bir işten pek yorulmakla yorgun yorgun, nāçārī sūretinde işlemek maʿnāsınadır. Yāhūd bunda savāb olan ġayn-ı muʿceme ile olmaktır.

اَلْإِطْلَافُ [el-iṭlāf] (hemzenin kesriyle) Bir nesne bağışlamak maʿnāsınadır; yukālu: أَطْلَفَهُ كَذَا إِذَا وَهَبَهُ Ve heder ve bātıl kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَطْلَفَهُ إِذَا أَهْدَرَهُ Ve bir adamın hasmının intikāmı heder ve beyhūde olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَطْلَفَ فُلَانٌ إِذَا بَطَلَ ثَأْرُ خَصْمِهِ

اَلتَّطْلِيفُ [et-taṭlīf] Ziyāde olmak maʿnāsınadır; yukālu: طَلَّفَ عَلَيْهِ إِذَا زَادَ

[ط ل ن ف]

اَلطَّلَنْفَى [eṭ-ṭalenfā] (حَبَرْكَى [ḥaberkā] vezninde) ve

اَلطَّلَنْفَاءُ [eṭ-ṭalenfāʾ] (medd ile) Çok sözlü yanşak adama denir.

اَلْإِطْلِنْفَاءُ [el-iṭlinfāʾ] (إِسْلِنْقَاءٌ [islinḳāʾ] vezninde) Yere yapışmak maʿnāsınadır; tekūlu: إِطْلَنْفَأْتُ أَيْ لَزِقْتُ بِالْأَرْضِ ve minhu yukālu: جَمَلٌ مُطْلَنْفِئُ السَّنَامِ أَيْ لَاصِقُهُ Yaʿnī hörgücü dik olmayıp yapışık ve basık olsa.

[ط ن ف]

اَلطَّنْفُ [eṭ-ṭanf] (ṭā'nın fethi ve zammı ve fethateynle ve zammeteynle) Dağın bir tarafına doğru domalıp çıkan yerine denir. Ve dağın kulelerinden bir kuleye denir; cemʿi أَطْنَافٌ [aṭnāf] ve طُنُوفٌ [ṭunūf] gelir. Ve

طَنْفٌ [ṭanf] (ṭā'nın fethi ve zammıyla) Duvar üzere yapılan kemer tarzında saçağa ve örtüye denir; tekūlu: إِجْعَلْ لِحَائِطِكَ طَنْفًا أَيْ إِفْرِيزًا وَهُوَ سَقِيفَةٌ نَادِرَةٌ مِنْ أَعْلَاهُ تَقِيهُ الْمَطَرَ Ve binādan hāric yüksek şeh-nişīn ve çıkma taʿbīr olunan yere denir. Ve kapı üzerinde olan sundurmaya ve saçağa denir.

اَلطَّنَفُ [eṭ-ṭanef] (fethateynle) Sandık ve sepet üzere üstüvār ettikleri kırmızı kayışlara ve kırmızı derilere denir ki zīnet için ederler. Ve

طَنَفٌ [ṭanef] Töhmet maʿnāsınadır. Ve methūm olmak maʿnāsına masdar olur; yukālu: طَنِفَ الرَّجُلُ طَنَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اتَّهَمَ Ve طَنَافَةٌ [ṭanāfet] maʿnāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

اَلطَّنِفُ [eṭ-ṭanif] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Töhmetli kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ طَنِفٌ أَيْ مُتَّهَمٌ Ve pek kalīlü'l-ekl adama denir. Ve derūnu fāsid adama denir; yukālu: رَجُلٌ طَنِفٌ أَيِ الْفَاسِدُ الدَّاخِلَةِ

اَلطَّنَافَةُ [eṭ-ṭanāfet] (ظَرَافَةٌ [ẓarāfet] vezninde) ve

اَلطُّنُوفَةُ [eṭ-ṭunūfet] (ṭā'nın zammıyla) ve

اَلطَّنُفُ [eṭ-ṭanef] (fethateynle) Bir kimse bed-derūn ve fāsid-kalb olmak maʿnāsınadır; yukālu: طَنِفَ فُلَانٌ طَنَافَةً وَطُنُوفًا وَطَنَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ فَاسِدَ الدِّخْلَةِ Ve

طَنَافَةٌ [ṭanāfet] Zühd ve perhīz eylemek maʿnāsınadır; ve minhu yukālu: مَا أَطْنَفَهُ أَيْ مَا أَزْهَدَهُ

اَلْمُطْنِفُ [el-muṭnif] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Töhmetli kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مُطْنِفٌ أَيْ لَهُ الطَّنَفُ Ve dağın kulesine çıkan adama denir.

اَلتَّطْنِيفُ [et-taṭnīf] Bir adamı müttehem kılmak maʿnāsınadır; yukālu: طَنَّفَهُ إِذَا اتَّهَمَهُ Ve üzerine çıkılmasın diye duvar üzere çalı çırpı ve ağaç makūlesi çevirmek maʿnāsınadır ki siyeç etmek taʿbīr olunur; yukālu: طَنَّفَ الْجِدَارَ إِذَا جَعَلَ فَوْقَهُ شَوْكًا

وَعِيدَانًا وَأَغْصَانًا Ve bir kimse bir nesne zımnında nefsini umdurup ümîde düşürmek maʿnāsınadır; yukālu: طَنَّفَ نَفْسَهُ إِلَى كَذَا إِذَا أَدْنَاهَا إِلَى الطَّمَعِ

اَلتَّطَنُّفُ [et-teṭannuf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir nesneye umsunmak maʿnāsınadır; tekūlu: مَا تَطَنَّفَتْ نَفْسِي إِلَى هَذَا أَيْ مَا أَشْفَتْ Ve bürümek maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ يَتَطَنَّفُهُمْ أَيْ يَغْشَاهُمْ

[ط و ف]

اَلطَّوْفُ [eṭ-ṭavf] (خَوْفٌ [ḫavf] vezninde) ve

اَلطَّوَافُ [eṭ-ṭavāf] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ve

اَلطَّوَفَانُ [eṭ-ṭavefān] (fetehātla) Bir nesnenin çevresini dolanmak maʿnāsınadır; yukālu: طَافَ حَوْلَ الْكَعْبَةِ وَبِالْكَعْبَةِ يَطُوفُ طَوْفًا وَطَوَافًا وَطَوَفَانًا إِذَا دَارَ حَوْلَهَا Ve

طَوْفٌ [ṭavf] Nehrleri ʿubūr için tulumları üfürdükten sonra birbirine çatıp bağladıkları sala denir ki kelek taʿbīr olunur; nehr-i Furāt'ta görülmüştür; yukālu: رَكِبُوا الطَّوْفَ وَعَبَرُوا بِهِ وَهُوَ قِرَبٌ يُنْفَخُ فِيهَا وَيُشَدُّ بَعْضُهَا إِلَى بَعْضٍ كَهَيْئَةِ السَّطْحِ يُرْكَبُ عَلَيْهَا فِي الْمَاءِ وَيُحْمَلُ عَلَيْهَا Ve

طَوْفٌ [ṭavf] Gāʾite denir; yukālu: تَلَطَّخَ بِالطَّوْفِ أَيِ الْغَائِطِ Ve

طَوْفٌ [ṭavf] Helāya çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: طَافَ الرَّجُلُ طَوْفًا إِذَا ذَهَبَ لِيَتَغَوَّطَ

اَلْإِسْتِطَافَةُ [el-istiṭāfet] ve

اَلتَّطَوُّفُ [et-teṭavvuf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) ve

اَلتَّطْوِيفُ [et-taṭvīf] Bunlar da طَوَافٌ [ṭavāf] maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَطَافَ حَوْلَهُ وَتَطَوَّفَ وَطَوَّفَ بِمَعْنَى طَافَ

اَلْمَطَافُ [el-meṭāf] (mīm'in fethiyle) İsm-i mekāndır, mevziʿ-i طَوَافٌ [ṭavāf] maʿnāsınadır.

اَلطَّافُ [eṭ-ṭāf] (حَالٌ [ḥāl] vezninde) طَائِفٌ [ṭāʾif] muhaffefidir, kesīrü't-tavāf maʿnāsına; yukālu: رَجُلٌ طَافٌ أَيْ كَثِيرُ الطَّوَافِ Ve kafā çukurunda biten saça denir, kemā se-yuzkeru.

اَلْإِطِّيَافُ [el-iṭṭiʾāf] (ṭā'nın teşdīdiyle إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi defʿ-i tabīʿī için memşāya çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: إِطَّأَفَ الرَّجُلُ إِذَا ذَهَبَ لِيَتَغَوَّطَ

اَلطَّائِفُ [eṭ-ṭāʾif] Şehrin subaşısına ıtlāk olunur; yukālu: أَخَذَهُ الطَّائِفُ أَيِ الْعَسَسُ Ve

طَائِفٌ [Ṭāʾif] Kabīle-i Ṣaḳīf'in vilāyeti ismidir ki Mekke-i mükerreme'den iki merhalededir; bir vādîde vākiʿ olmuştur. En evvel binā olunan karyesi Luḳaym ve en sonrası Vehṭ'tır. Vech-i tesmiyesinde baʿzılar dediler ki Nuḥ ʿaleyhi's-selām tūfānında arz-ı mezbūre suyun yüzünde devr ve tavāf eylediğine mebnīdir, ʿalā-kavlin Cibrīl ʿaleyhi's-selām arz-ı mezkūreyi refʿ edip Kaʿbe'yi tavāf ettirdi. Yāhūd fi'l-asl arz-ı Şām'dan olup Hazret-i İbrāhīm ʿaleyhi's-selām duʿāsıyla rabbü'l-ʿizzet cellet kudretuhu arz-ı Ḥicāz'a nakl eyledi. Yāhūd şehr-i merkūmun arzına Vecc ıtlāk olunur idi; selefte Ḥaḍremevt sükkānından Ṣadif cemāʿatinden bir kimsenin ʿuhdesine dem terettüb eylemekle Ḥaḍremevt'ten firār ve arz-ı merkūmede mütemekkin Mesʿūd b. Muʿattib nām kimseye iltiʿā ve tereddüd edip merkūm be-gāyet māl-dār olmakla sizlere dahl ve hücūm-ı ʿArabdan hısn ve penāh olacak bir طَوْفٌ [ṭavf] yaʿnī bir hisār binā eylesem münāsib olmaz mı diye suʾāl eyledikte Mesʿūd ve ehl-i kabīlesi istihsān eylemeleriyle belde-i mezbūre sūrunu bünyād ve içine tedrīcī hāneler tarhıyla ābād eyledi.

Burada طَوْفٌ [ṭavf] طَائِفٌ [ṭāʾif] maʿnāsınadır ki etrāfı ihāta eden hisār murāddır. Ve

طَائِفُ الْقَوْسِ [ṭāʾifu'l-ḳavs] Yay hānesine, ʿalā-kavlin yayın bağrından yay tutanın zirāʿı kemiğine doğru yakın olan yerine denir yāhūd yayın köşesinde olan eğriden bericeye denir; iki tarafına طَائِفَانِ [ṭāʾifān] denir. Ve

طَائِفٌ [ṭāʾif] Harman dövmek için birbirine bağladıkları öküzlerin cümleden taşra olanına ıtlāk olunur ki tavāfı meydānlı olur; هَادِي [hādī] mukābilidir.

اَلطَّائِفَةُ [eṭ-ṭāʾifet] Bir nesnenin bir bölüğüne ve bir kıtʿasına denir, ʿalā-kavlin maʿdūd nesneden vāhid ve mā-fevk vāhide ve ʿalā-reʾyin bine kadar yāhūd binden ekalli iki yāhūd bir neferdir. Ve kavl-i ahīre göre nefs-i insānī murād olur. Kāle'l-muʾellif fi'l-*Baṣāʾir* kavluhu taʿālā: ﴿وَلْيَشْهَدْ عَذَابَهُمَا طَائِفَةٌ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ Kāle İbn ʿAbbās اَلطَّائِفَةُ اَلْوَاحِدُ فَمَا فَوْقَهُ فَمَنْ أَوْقَعَ الطَّائِفَةَ عَلَى الْوَاحِدِ يُرِيدُ النَّفْسَ وَقَالَ مُجَاهِدٌ اَلطَّائِفَةُ اَلْوَاحِدُ إِلَى الْأَلْفِ وَقَالَ عَطَاءٌ أَقَلُّهَا رَجُلَانِ وَرَجُلٌ Şārihin beyānına göre ibtidā nufūs-ı insānīye yaʿnī nāstan bir cemāʿateطَائِفَةٌ [ṭāʾifet] ıtlāk olundu ki tenhā yerleri havf eylemeyip seyr ve deverān şānından ola. Bu cihetle vāhide dahi ıtlāk olunur ki ciger-dār olduğundan muktedir olur. Baʿdehu bi-mertebeteyni vechiyle sāʾir eşyādan dahi bir bölüğe ıtlāk olundu.

ذُو طَوَّافٍ [Ẕū Ṭavvāf] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Vāʾil el-Ḥaḍramī lakabıdır.

اَلطَّوَّافُ [eṭ-ṭavvāf] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Rıfk ve mülāyemet ve ihtimāmla hizmet eden hizmet-kāra ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ طَوَّافٌ أَيْ خَادِمٌ يَخْدِمُ بِرِفْقٍ وَعِنَايَةٍ

اَلطُّوفَانُ [eṭ-ṭūfān] (ṭā'nın zammıyla) İfrāt ve mübālaga üzere yağan yağmura ıtlāk olunur, her yeri ihāta eylediği için; yukālu: أَخَذَهُمُ الطُّوفَانُ أَيِ الْمَطَرُ الْغَالِبُ Ve her nesneyi bürüyüp istīʿāb eden mā-i gālibe ıtlāk olunur. Ve cümleyi silip süpüren mevt-i ʿāmma ve her yeri ihāta eden sel suyuna ve mutlakan cemāʿatı ihāta eden pek çok nesneye ıtlāk olunur; müfredi طُوفَانَةٌ [ṭūfānet] tir. Şārih der ki bu Sībeveyhi kavlidir, Aḫfeş kavline göre fi'l-asl masdar olmakla müfred ve cemʿe ıtlāk olunur; her hālde vezni فُعْلَانٌ [fuʿlān]dır.

اَلطُّوفُ [eṭ-ṭūf] (صُوفٌ [ṣūf] vezninde) ve

اَلطَّافُ [eṭ-ṭāf] (صَافٌ [ṣāf] vezninde) Boyun çukurunda biten saça ıtlāk olunur; yukālu: أَخَذَهُ بِطُوفِ رَقَبَتِهِ وَطَافِهَا كَصُوفِهَا وَصَافِهَا Ke-mā zukire.

اَلْإِطَافَةُ [el-iṭāfet] (hemzenin kesriyle) Bir mahalle pek yakın varıp konmak maʿnāsınadır; yukālu: أَطَافَ بِهِ إِذَا أَلَمَّ بِهِ وَقَارَبَهُ

[ط ه ف]

اَلطَّهْفَةُ [eṭ-ṭahfet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Tāze جَنْبَةٌ [cenbet]in dalları uçlarına denir. Ve جَنْبَةٌ [cenbet] şecer ile otluk beyninde olan nebāta denir. Ve

طَهْفَةُ [Ṭahfet] Esāmīdendir: Ṭahfe b. Ebī Zuheyr en-Nehdī ashābdandır. Ve Ṭahfe b. Ḳays "ط،ق،ف" māddesinde zikr olundu. Ve

طَهْفَةٌ [ṭahfet] Gevşek ve salkı tutmuş kaymağa denir; yukālu: زُبْدَةٌ طَهْفَةٌ أَيْ مُسْتَرْخِيَةٌ

اَلطَّهْفُ [eṭ-ṭahf] (ṭā'nın fethi ve fethateynle cāʾizdir) Bir cins nebāta denir ki hubūbātı olur, ziyādesiyle kaht ve zarūret eyyāmında ekl ederler. Müfredāt-ı tıbbiyyede bunu mısır buğdayı ile beyān eylemişler.

اَلطِّهْفَةُ [eṭ-ṭihfet] (ṭā'nın kesriyle) Her nes-

neden bir kıtʿaya denir; tekūlu: أَخَذْتُ طِهْفَةً مِنْهُ أَيْ قِطْعَةً

اَلطَّهَافُ [eṭ-ṭahāf] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Yüksek buluta denir.

اَلْإِطْهَافُ [el-iṭhāf] (hemzenin kesriyle) Çayır güzel bitmek maʿnāsınadır; yukālu: أَطْهَفَ الصِّلِّيَانُ إِذَا نَبَتَ نَبَاتًا حَسَنًا Ve bir adama bir kimse mālından bölüp bir parça vermek maʿnāsınadır; yukālu: أَطْهَفَ لَهُ طِهْفَةً مِنْ مَالِهِ أَيْ أَعْطَاهُ قِطْعَةً مِنْهُ Ve sözü tīz tīz söylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَطْهَفَ فِي كَلَامِهِ إِذَا خَفَّفَ يَعْنِي أَسْرَعَ Ve tulum ve kırba sölpüyüp gevşeklenmek maʿnāsınadır; yukālu: أَطْهَفَ السِّقَاءُ إِذَا اسْتَرْخَى

اَلطُّهَافَةُ [eṭ-ṭuhāfet] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] vezninde) Pek yufka zar gibi süt yüzüne denir, دُوَايَةٌ [duvāyet] maʿnāsına.

[ط ي ف]

اَلطَّيْفُ [eṭ-ṭayf] (حَيْفٌ [ḥayf] vezninde) Hışm ve gazab maʿnāsınadır; yukālu: بِهِ طَيْفٌ أَيْ غَضَبٌ Ve delirmek, cünūn maʿnāsınadır; yukālu: أَخَذَهُ الطَّيْفُ أَيِ الْجُنُونُ Ve uyku içre ʿārız ve طَائِفٌ [ṭāʾif] ve olan hayāle denir, ʿalā-kavlin o güne hayāl ʿārız olmak maʿnāsınadır. Ve hayāl kendisi طَائِفٌ [ṭāʾif] iken طَيْفٌ [ṭayf] ıtlākının vechi طَيْفٌ [ṭayf] lafzı طَيِّفٌ [ṭayyif] muhaffefidir, مَيِّتٌ [meyyit] ve مَيْتٌ [meyt] kelimeleri gibi; مَاتَ يَمُوتُ sīgasındandır, yaʿnī vāviyyü'l-asldır. Ve masdar olur; yukālu: طَافَ الْخَيَالُ يَطِيفُ طَيْفًا وَيَطُوفُ طَوْفًا فَهِيَ يَائِيَّةٌ وَوَاوِيَّةٌ

اَلْمَطَافُ [el-meṭāf] (mīm'in fethiyle) Bu dahi masdardır.

اِبْنُ الطَّيْفَانِيَّةِ [İbnu'ṭ-Ṭayfāniyyet] Benū Dārim cemāʿatinden ʿAmr b. Ḳabīṣa'dır, kezālik طَيْفَانِيَّةُ [Ṭayfāniyyet] vālidesidir.

اَلتَّطْيِيفُ [et-taṭyīf] Çok tavāf eylemek maʿnāsınadır; yukālu: طَيَّفَ تَطْيِيفًا وَطَوَّفَ تَطْوِيفًا إِذَا أَكْثَرَ الطَّوَافَ

FASLU'Ẓ-ẒĀʾİ'L-MUᶜCEME
(فَصْلُ الظَّاءِ الْمُعْجَمَةِ)

[ظ أ ف]

اَلظَّأْفُ [eẓ-ẓaʾf] (ẓā'nın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Tard eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: جَاءَ يَظْأَفُهُ ظَأْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَيَظُوفُهُ ظَوْفًا كَيَسُوقُهُ سَوْقًا أَيْ يَطْرُدُهُ Ve bu "ظ،و،ف" māddesinde dahi mersūmdur.

[ظ ر ف]

اَلظَّرْفُ [eẓ-ẓarf] (ẓā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Kaba denir, وِعَاءٌ [viᶜāʾ] maᶜnāsına; cemᶜi ظُرُوفٌ [ẓurūf]tur; yukālu: عِنْدَهُ ظَرْفٌ أَيْ وِعَاءٌ ve minhu tekūlu'l-ᶜArab: رَأَيْتُهُ بِظَرْفِهِ أَيْ بِنَفْسِهِ Ve هُوَ نَقِيُّ الظَّرْفِ أَيْ أَمِينٌ Ve

ظَرْفٌ [ẓarf] ve

ظَرَافَةٌ [ẓarāfet] Masdar olurlar, bir adam zekī ve zīrek olmak maᶜnāsına; yukālu: ظَرُفَ الْغُلَامُ ظَرْفًا وَظَرَافَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَيِسَ Lākin ظَرَافَةٌ [ẓarāfet] kalīlü'l-istiᶜmāldir; şiᶜrde cāʾizdir. Ve ᶜinde'l-baᶜz ظَرْفٌ [ẓarf] ve ظَرَافَةٌ [ẓarāfet] lisāna mahsūstur ki kelāmı vech-i belāgat u letāfet üzere hoş-āyende ve nāzük söylemekten ᶜibārettir, ᶜalā-kavlin hüsn-i vech ve hüsn-i heyʾet ve nezāket-i kıyāfetten ᶜibārettir; fe-yukālu: رَجُلٌ ظَرِيفٌ وَوَجْهٌ ظَرِيفٌ وَهَيْئَةٌ ظَرِيفَةٌ Yāhūd hemān vech ile lisāna mahsūstur. Yāhūd bezāᶜat ve melāhatle muttasıf olarak zīrek ve zekiyyü'l-kalb olmaktan ᶜibārettir. Yāhūd ظَرْفٌ [ẓarf] ve ظَرَافَةٌ [ẓarāfet]le hemān civānlık ve şebāblık hevā ve hiffetinde olan tāze mahbūb ve mahbūbeler sıfatlanırlar; pīr ve pīre-zen kısmı ve rüʾesāʾ ve sādāt olanlar muttasıf olmazlar.

اَلظَّرِيفُ [eẓ-ẓarīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Vasftır, zarāfetli adama denir. Cemᶜi ظُرَفَاءُ [ẓurefāʾ] ve ظُرُفٌ [ẓuruf] gelir, كُتُبٌ [kutub] vezninde ve ظِرَافٌ [ẓirāf] gelir, كِتَابٌ [kitāb] vezninde ve ظَرِيفُونَ [ẓarīfūn] gelir ve ظُرُوفٌ [ẓurūf] gelir. İşbu sīga-i ahīrede gūyā ki zevāʾidi hazf eyledikten sonra cemᶜ eylediler yāhūd bu مَذَاكِيرُ menzilindedir ki ذَكَرٌ [ẕeker]in cemᶜidir, lākin ذَكَرٌ [ẕeker] bünyesi üzere cemᶜ olunmamıştır.

اَلتَّظَرُّفُ [et-teẓarruf] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜul] vezninde) Fī-zātihi zarāfeti olmayan kimse tekellüfle zarīflenmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَظَرَّفَ فُلَانٌ إِذَا تَكَلَّفَ الظَّرْفَ

اَلظُّرَافُ [eẓ-ẓurāf] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) ve

اَلظُّرَّافُ [eẓ-ẓurrāf] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Bunlar da zarīf maᶜnāsınadır, lākin bunlar mübālaga içindir. Evvelin cemᶜi ظُرَفَاءُ [ẓurefāʾ] ve sānīnin ظُرَّافُونَ [ẓurrāfūn] gelir.

اَلْإِظْرَافُ [el-iẓrāf] (hemzenin kesriyle) Bir adamın zarīf oğulları olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَظْرَفَ الرَّجُلُ إِذَا وَلَدَ بَنِينَ ظُرَفَاءَ Ve bir nesneyi zarflamak ve zarfa komak maᶜnāsınadır; yukālu: أَظْرَفَ مَتَاعًا إِذَا جَعَلَ لَهُ ظَرْفًا

[ظ ف ف]

اَلظَّفُّ [eẓ-ẓaff] (ẓā'nın fethi ve fā'nın teşdīdiyle) Devenin dört ayağını bir araya getirip çekip bağlamak maᶜnāsınadır; yukālu: ظَفَّ قَوَائِمَ الْبَعِيرِ ظَفًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَدَّ كُلَّهَا وَجَمَعَهَا Ve

ظَفٌّ [ẓaff] Zīk ve mihnetle olan dirliğe denir; yukālu: لَهُ عَيْشٌ ظَفٌّ أَيْ نَكِدٌ Ve dāʾimī olan pahalılığa denir; yukālu: ظَفٌّ بِالْأَشْيَاءِ أَيْ غَلَاءٌ دَائِمٌ

اَلظَّفَفُ [eẓ-ẓafef] (fethateynle) ضَفَفٌ [ḍafef] maᶜnāsınadır ki zikr olundu.

اَلْمَظْفُوفُ [el-maẓfūf] مَضْفُوفٌ [maḍfūf] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu.

اَلْإِسْتِظْفَافُ [el-istiẓfāf] Bir adamın izine düşüp gitmek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَظَفَّ آثَارَهُمْ إِذَا تَتَبَّعَهَا

[ظ ل ف]

اَلظَّلْفُ [eẓ-ẓalf] (ẓā'nın fethiyle) Bātıl ve beyhūde maʿnāsınadır; yukālu: ذَهَبَتْ دَمُهُ ظَلْفًا وَيُحَرَّكُ أَيْ هَدَرًا بَاطِلاً Ve mübāh nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ ظَلْفٌ أَيْ مُبَاحٌ Ve

ظَلْفٌ [ẓalf] Masdar olur, koyun ve keçi makūlesinin bakanağına vurmak yā dokunmak maʿnāsına; yukālu: ظَلَفَهُ ظَلْفًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَصَابَ ظِلْفَهُ Ve bir adam kendi nefsini bir işi işlemekten yāhūd o işe teveccüh ve ragbetten menʿ eylemek yāhūd bi'l-külliyye ondan geri durdurup vazgeçirmek maʿnāsınadır; yukālu: ظَلَفَ نَفْسَهُ عَنْهُ ظَلْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَنَعَهَا مِنْ أَنْ تَفْعَلَهُ أَوْ تَأْتِيَهُ أَوْ كَفَّهَا عَنْهُ Ve bir kimse ardına düşülmemek için izini gizleyip belirsiz eylemek yāhūd izi belli olmamak için pek yerde yürümek maʿnāsınadır; yukālu: ظَلَفَ أَثَرَهُ ظَلْفًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا أَخْفَاهُ لِئَلاَّ يُتَّبَعَ أَوْ مَشَى فِي الْحُزُونَةِ كَيْلاَ يُرَى أَثَرُهُ Ve bir adamın izine uyup gitmek maʿnāsınadır; yukālu: ظَلَفَ الْقَوْمَ إِذَا اتَّبَعَ أَثَرَهُمْ

اَلظِّلْفُ [eẓ-ẓilf] (ẓā'nın kesriyle) Sığır ve koyun ve keçi ve āhū makūlesinin bakanağına denir ki insānın kademi menzilindedir; cemʿi ظُلُوفٌ [ẓulūf] ve أَظْلاَفٌ [aẓlāf] gelir. Müʾellif اَلظِّلْفُ لِلْبَقَرَةِ وَالشَّاةِ وَالظَّبْيِ وَشِبْهِهَا بِمَنْزِلَةِ الْقَدَمِ لَنَا ʿunvānıyla taʿrīf eylemekle usūl-i sāʾireye muhālif olmuştur, zīrā mecmūʿunda اَلظُّفُرُ لِلْإِنْسَانِ وَكَالْحَافِرِ لِلْفَرَسِ وَكَالْخُفِّ لِلْبَعِيرِ ʿibāretiyle mersūmdur, fe'lyunzar. Ve hācet maʿnāsınadır; tekūlu: مَا وَجَدْتُ عِنْدَهُ ظِلْفِي أَيْ حَاجَتِي Ve meşy ve sāʾir hālātte bir adama mütābaʿat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: جَاءَ عَلَى ظِلْفِهِ أَيْ مُتَابِعًا لَهُ Ve murād ve maksūd maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: وَجَدَ ظِلْفَهُ أَيْ مُرَادَهُ ve tekūlu'l-ʿArab: وَجَدَتِ الشَّاةُ ظِلْفَهَا أَيْ وَجَدَتْ مَرْعًى مُوَافِقًا فَلاَ تَبْرَحُ عَنْهُ Yaʿnī "Koyun dilhāhına muvāfık otlak bulmakla min-baʿd ondan dūr olmaz." Şārihin beyānına göre وَجَدَتْ مَكَانًا لِظِلْفِهَا sebkindedir.

اَلظُّلْفُ [eẓ-ẓulf] (ẓā'nın zammıyla) ve

اَلظُّلُفُ [eẓ-ẓuluf] (zammeteynle) ظَلِيفٌ [ẓalīf] lafzının cemʿleridir, ke-mā se-yuzkeru.

اَلظُّلَّفُ [eẓ-ẓullef] (رُكَّعٌ [rukkaʿ] vezninde) ظُلُوفٌ [ẓulūf] lafzının ki cemʿdir, teʾkīd için īrād olunur, şiddet maʿnāsını ifāde eder; yukālu: ظُلُوفٌ ظُلَّفٌ أَيْ شِدَادٌ

اَلظَّلِفَةُ [eẓ-ẓalifet] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) ve

اَلظَّلْفَةُ [eẓ-ẓalfet] (سَهْلَةٌ [sehlet] vezninde ve fetehātla cāʾizdir) Şol arza denir ki begāyet pek ve dürüşt olmakla onda sülūk edenlerin izleri belirmeye; yukālu: أَرْضٌ ظَلِفَةٌ وَظَلْفَةٌ أَيْ غَلِيظَةٌ لاَ تُؤَدِّي أَثَرًا Ve

ظَلِفَةٌ [ẓalifet] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Devenin havudu ağaçlarının her birine denir. Ve o dört ağaçtır ki devenin iki yanlarında olur. Kaçan pālān yere konsa onların aşağı uçları yere dokunur. Pālānın ön kaşında iki ve ense kaşında iki dāne olur. Ve ظَلِفَةٌ [ẓalfet]in cemʿ-i cinsi ظَلِفٌ [ẓalif]tir ve cemʿ-i sīgi ظَلِفَاتٌ [ẓalifāt]tır.

اَلظَّلَفُ [eẓ-ẓalef] (fethateynle) Yer pek ve dürüşt olmak maʿnāsınadır, şöyle ki yürüyenin izi belli olmaya; yukālu: ظَلِفَتِ الْأَرْضُ ظَلَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَتْ ظَلْفَةً Ve dirlik teng ve şedīd olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: ظَلِفَتْ مَعِيشَتُهُ إِذَا اشْتَدَّتْ Ve götürü

maʿnāsına müstaʿmeldir, ظَلِيفٌ [ẓalīf] gibi, ke-mā se-yuzkeru. Ve sudan ve çamurluktan yukarı ve yüksek olan yere denir; yukālu: مَكَانٌ ظَلَفٌ أَيْ مُرْتَفِعٌ عَنِ الْمَاءِ وَالطِّينِ

اَلظَّلِيفُ [eẓ-ẓalīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Be-gāyet fakīr ve bed-hāl adama denir; yukālu: رَجُلٌ ظَلِيفٌ أَيْ سَيِّءُ الْحَالِ Ve hor ve zelīl adama denir; yukālu: رَجُلٌ ظَلِيفٌ أَيْ حَقِيرٌ Ve huşūnetli dürüşt yere denir; yukālu: مَكَانٌ ظَلِيفٌ أَيْ خَشِنٌ Ve güç ve tünd ve şedīd işe denir; yukālu: أَمْرٌ ظَلِيفٌ أَيْ شَدِيدٌ صَعْبٌ Ve katılık, şiddet maʿnāsınadır; yukālu: أَمْرٌ فِيهِ ظَلِيفٌ أَيْ شِدَّةٌ Ve ظَلِيفُ الرَّقَبَةِ [ẓalīfu'r-raḳabet] Boyunun köküne ıtlāk olunur. Ve ظَلِيفُ النَّفْسِ [ẓalīfu'n-nefs] nezāhet-i nefsi olan adama ıtlāk olunur, ke-mā se-yuzkeru. Ve müft ve meccān maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: ذَهَبَ ظَلِيفًا أَيْ مَجَّانًا يَعْنِي بِغَيْرِ ثَمَنٍ Ve hep ve götürü maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَخَذَهُ بِظَلِيفِهِ وَبِظَلَفِهِ كَمَا مَرَّ أَخَذَهُ كُلَّهُ وَلَمْ يَتْرُكْ مِنْهُ شَيْئًا

اَلظَّلِفُ [eẓ-ẓalif] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Hevā ve heves-i nefsānīsinden kendisini menʿ eden adama denir; ve minhu yukālu: هُوَ ظَلِيفُ النَّفْسِ وَظَلِفُهَا أَيْ نَزِهُهَا Ve

ظَلِفٌ [ẓalif] ظَلِيفٌ [ẓalīf] gibi sudan ve balçıktan mürtefiʿ olan yere denir.

اَلْأُظْلُوفَةُ [el-uẓlūfet] (أُضْحُوكَةٌ [uḍḥūket] vezninde) Keskin çakmak taşlık olan yere denir, gūyā ki hilkati dağ hilkati gibi ola ki dağsı taşlık yer olur. Cemʿi أَظَالِيفُ [eẓ ālīf] gelir.

اَلْإِظْلَافُ [el-iẓlāf] (hemzenin kesriyle) أُظْلُوفَةٌ [uẓlūfet] dediği yere düşmek maʿnāsınadır; yukālu: أَظْلَفَ الْقَوْمُ إِذَا وَقَعُوا فِي الْأُظْلُوفَةِ

اَلْمُظَالَفَةُ [el-muẓālefet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bu dahi bir kimse izini gizleyip belirsiz eylemek yāhūd izi belirsiz olmak için pek yerde gitmek maʿnāsınadır; yukālu: ظَالَفَ أَثَرَهُ بِمَعْنَى ظَلَفَهُ

اَلظَّلْفَاءُ [eẓ-ẓalfāʾ] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrāʾ] vezninde) Yerde düpdüz ve uzun uzadı yassı yalçın kayaya denir; yukālu: بِالْأَرْضِ ظَلْفَاءُ أَيْ صَفَاةٌ قَدِ اسْتَوَتْ فِي الْأَرْضِ مَمْدُودَةٌ

اَلظَّلْفَةُ [eẓ-ẓalfet] (تَمْرَةٌ [temret] ve فَرِحَةٌ [ferīḥat] vezninde) Deveye mahsūs bir türlü damga ismidir.

ظُلَيْفٌ [Ẓuleyf] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

اَلتَّظْلِيفُ [et-taẓlīf] Ziyāde olmak maʿnāsınadır; yukālu: ظَلَّفَ عَلَى كَذَا إِذَا زَادَ

[ظ و ف]

اَلظُّوفُ [eẓ-ẓūf] (ẓā'nın zammıyla) ve

اَلظَّافُ [eẓ-ẓāf] (حَالٌ [ḥāl] vezninde) Boynun derisine denir; yukālu: أَخَذَهُ بِظُوفِ رَقَبَتِهِ وَبِظَافِهَا أَيْ بِجِلْدِهَا ve tekūlu'l-ʿArab: تَرَكْتُهُ بِظُوفِ رَقَبَتِهِ وَظَافِهَا أَيْ وَحْدَهُ

اَلظَّوْفُ [eẓ-ẓavf] (خَوْفٌ [ḫavf] vezninde) Tard eylemek maʿnāsınadır; mehmūz olan ظَأْفٌ [ẓaʾf] gibi; yukālu: جَاءَ يَظُوفُهُ ظَوْفًا كَيَسُوقُهُ سُوقًا وَيَظْأَفُهُ ظَأْفًا أَيْ يَطْرُدُهُ

[ع ت ر ف]

اَلْعِتْرِيفُ [el-ʿitrīf] (tā-yı fevkıyye ile زِنْبِيلٌ [zinbīl] vezninde) ve

اَلْعُتْرُوفُ [el-ʿutrūf] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Şol şahsa denir ki habīs ve fācir ve cerīʾ ve bī-bāk ve her şeyʾe mütedāhil ve zālim ve bed-nefs ve dürüşt-mizāc ola; yukālu: رَجُلٌ عِتْرِيفٌ وَعُتْرُوفٌ أَيْ خَبِيثٌ فَاجِرٌ جَرِيءٌ مَاضٍ غَاشِمٌ مُتَغَشْرِمٌ Kāle'ş-şārih ve fi'n-*Nihāye*: فِي الْحَدِيثِ أَنَّهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ ذَكَرَ الْخُلَفَاءَ بَعْدَهُ فَقَالَ «أَوَّهْ لِفِرَاخِ مُحَمَّدٍ مِنْ خَلِيفَةٍ يُسْتَخْلَفُ عِتْرِيفٍ مُتْرِفٍ يَقْتُلُ خَلَفِي وَخَلَفَ الْخَلَفِ» Kāle'l-Ḥaṭṭābī: قَوْلُهُ «خَلَفِي» يُتَأَوَّلُ عَلَى مَا كَانَ مِنْ يَزِيدَ بْنِ مُعَاوِيَةَ

إِلَى الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ وَأَوْلاَدِهِ الَّذِينَ قُتِلُوا مَعَهُ وَ»خَلَفِ الْخَلَفِ» مَا كَانَ مِنْهُ يَوْمَ الْحَرَّةِ عَلَى أَوْلاَدِ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ Ve yavuz ve tünd ve şedīd erkek deveye denir; müʾennesi عِتْرِيفَةٌ [ʿitrīfet] ve عُتْرُوفَةٌ [ʿutrūfet]tir. ʿAlā-kavlin عِتْرِيفَةٌ [ʿitrīfet] sütü az nākaya denir. Ve

عِتْرِيفَةٌ [ʿitrīfet] Hırçın ve bed-derūn ve mütemerrid deveye denir ki aslā zecr ve āzārdan mübālāt eylemeye. Ve

عِتْرِيفٌ [ʿİtrīf] Biṭān nām mahalde Benū Şemḫ cemāʿatine mahsūs bir suyun adıdır.

اَلْعُتْرُفَانُ [el-ʿutrufān] (عُنْفُوَانٌ [ʿunfuvān] vezninde) Horoza denir, دِيكٌ [dīk] maʿnāsına. Ve bir güne nebāt-ı rebīʿī ismidir ki yassı ve yayvan tevekli olur.

اَلْعَتْرَفَةُ [el-ʿatrefet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Şiddet maʿnāsınadır; yukālu: عَتْرَفَ لَهُ إِذَا اشْتَدَّ

اَلتَّعَتْرُفُ [et-teʿatruf] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Bir nesneden teʿāmī eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَعَتْرَفَ الرَّجُلُ إِذَا تَغَطْرَشَ Ve تَعَفْرُتٌ [teʿafrut] lafzının zıddıdır. تَعَفْرُتٌ [teʿafrut] ʿifrītlenmek maʿnāsınadır; yukālu: تَعَتْرَفَ الرَّجُلُ ضِدُّ تَعَفْرَتَ

[ع ت ف]

اَلْعَتْفُ [el-ʿatf] نَتْفٌ [netf] vezninde ve mürādifidir ki kıl yolmak maʿnāsınadır; yukālu: عَتَفَ الشَّعْرَ عَتْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا نَتَفَهُ

اَلْعِتْفُ [el-ʿitf] (ʿayn'ın kesriyle) عِدْفٌ [ʿidf] gibi geceden bir bölüğe denir; yukālu: مَضَى عِتْفٌ مِنَ اللَّيْلِ وَعِدْفٌ أَيْ قِطْعَةٌ مِنْهُ وَطَائِفَةٌ

[ع ج ر ف]

اَلْعَجْرَفَةُ [el-ʿacrefet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) ve

اَلتَّعَجْرُفُ [et-teʿacruf] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) ve

اَلْعَجْرَفِيُّ [el-ʿacrefiyy] ve

اَلْعَجْرَفِيَّةُ [el-ʿacrefiyyet] (yā-yı müşeddede ile) Lakırtıda olan gılzat ve huşūnete ve lakırtıyı odun gibi kalın ve uygunsuz bed bed söylemeye denir; yukālu: فِي كَلاَمِهِ عَجْرَفَةٌ وَتَعَجْرُفٌ وَعَجْرَفِيٌّ وَعَجْرَفِيَّةٌ أَيْ جَفْوَةٌ Ve kār ve ʿamelde olan nādānlığa ve nā-ehliyyete denir ki bir işi lāyıkı ve münāsibi vech üzere işlememekten ʿibārettir, meselā oku eğri büğrü yonmak gibi; yukālu: فِي كُلِّ عَمَلِهِ عَجْرَفَةٌ أَيْ خُرْقٌ فِيهِ Ve bir işe yolsuz ve münāsebetsiz keyfe-mā ittefak şürūʿ ve ikdām eylemeğe denir; yukālu: مَا هَذِهِ الْعَجْرَفَةُ أَيِ الْإِقْدَامُ فِي هَوَجٍ Ve kemāl-i sürʿat kasdıyla nizām üzere yürümeyip çalıksı lāübāliyāne yürüyüşe denir; yukālu: جَمَلٌ عَجْرَفِيُّ الْمَشْيِ وَفِيهِ عَجْرَفَةٌ وَعَجْرَفِيَّةٌ وَتَعَجْرُفٌ أَيْ قِلَّةُ مُبَالاَةٍ لِسُرْعَتِهِ Ve

تَعَجْرُفٌ [teʿacruf] Büyüklenmek maʿnāsınadır; tekūlu: هُوَ يَتَعَجْرَفُ عَلَيْهَا أَيْ يَتَكَبَّرُ Ve bī-bāk ve bī-pervā bir kimse üzere hoşlanmayıp istikrāh eylediği māddeyi tahmīl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ يَتَعَجْرَفُ عَلَيْهِمْ إِذَا كَانَ يَرْكَبُهُمْ بِمَا يَكْرَهُونَهُ وَلاَ يَهَابُ شَيْئًا

اَلْعُجْرُوفُ [el-ʿucrūf] (زُنْبُورٌ [zunbūr] vezninde) Cüst ve revende nākaya denir. Ve bir böcek adıdır, ʿalā-kavlin uzun ayaklı karıncaya denir, atlı karınca taʿbīr olunur. Ve kocakarıya denir; عُجْرُوفَةٌ [ʿucrūfet] dahi denir.

اَلْعَجَارِيفُ [el-ʿacārīf] ve

اَلْعَجَارِفُ [el-ʿacārif] عَجْرَفَةٌ [ʿacrefet]in yā عُجْرُوفٌ [ʿucrūf]un cemʿleridir, uygunsuz dürüşt nesnelere denir. Bu münāsebetle havādis ve nevāʾib-i eyyāma ıtlāk olunur; yukālu: اَلدَّهْرُ ذُو عَجَارِفَ وَعَجَارِيفَ أَيِ الْحَوَادِثِ Ve şiddet-i matardan kināye olunur;

yukālu: أَخَذَتْهُمْ عَجَارِيفُ الْمَطَرِ وَعَجَارِفُهُ أَيْ شِدَّتُهُ

[ع ج ف]

اَلْعَجَفُ [el-ʿacef] (fethateynle) Bedenin semizliği gitmek maʿnāsınadır ki arıklamak taʿbīr olunur; yukālu: عَجِفَتِ الشَّاةُ وَعَجُفَتْ عَجَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْخَامِسِ إِذَا ذَهَبَ سِمَنُهَا وَضَعُفَتْ

اَلْأَعْجَفُ [el-aʿcef] Maʿnā-yı mezbūrdan vasftır; عَجْفَاءُ [ʿacfāʾ] müʾennesidir. Cemʿi عِجَافٌ [ʿicāf]tır ʿayn'nın kesriyle. Ve bu gayr-i kıyās üzeredir, zīrā efʿal ve faʿlāʾ sīgası fiʿāl üzere cemʿlenmez. Bunu zıddı olan سِمَانٌ [simān] üzere binā eylediler. Ve bu muttaridedir, zīrā ʿArablar bir sīgayı baʿzen zıddı üzere bināʾ ve iʿtibār ederler, niteki صَدِيقٌ [ṣadīḳ]in müʾennesi olan صَدِيقَةٌ [ṣadīḳat] üzere bināʾ edip ʿadüvve derler. Hālen ki bi-maʿnā fāʿil olan fuʿūlete tā-i teʾnīs dāhil olmaz. Ve

أَعْجَفُ [aʿcef] Yufka temrene ıtlāk olunur; yukālu: نَصْلٌ أَعْجَفُ أَيْ رَقِيقٌ وَنِصَالٌ عِجَافٌ أَيْ رِقَاقٌ Ve

عَجْفَاءُ [ʿacfāʾ] Hayr ve hāsılāttan ʿārī ve bī-behre yere denir; yukālu:أَرْضٌ عَجْفَاءُ أَيْ لاَ خَيْرَ فِيهَا Ve yufkaca nāzük dudağa vasf olur; yukālu: شَفَتَانِ عَجْفَاوَانِ أَيْ لَطِيفَتَانِ

أَبُو الْعَجْفَاءِ [Ebu'l-ʿAcfāʾ] Herim b. Nuseyb künyesidir ki tābiʿīndendir. Ve ʿAbdullāh b. Muslim künyesidir ki tebeʿ-i tābiʿīndendir.

اَلْعِجَافُ [el-ʿicāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Ebū cehl karpuzuna denir. Ve dehr ve zamān esmāsındandır.

اَلْعُجَافُ [el-ʿucāf] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bir nevʿ hurmā ismidir.

اَلْعَجْفُ [el-ʿacf] (رَجْفٌ [recf] vezninde) ve

اَلْعُجُوفُ [el-ʿucūf] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Bir kimse henüz kendinin iştihāsı var iken bir aç adam ekl eylemek için yāhūd refīk ve hemdemi iyice doymak için nefsine īsār ile kendisini taʿāmdan alıkomak maʿnāsınadır; yukālu: عَجَفَ فُلاَنٌ نَفْسَهُ عَنِ الطَّعَامِ عَجْفًا وَعُجُوفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا حَبَسَهَا عَنْهُ وَهُوَ يَشْتَهِيهِ لِيُؤْثِرَ بِهِ جَائِعًا أَوْ لِيُشْبِعَ مُؤَاكِلَهُ Ve hastanın tīmār ve hizmetine bir adam kendi nefsini tahsīs ve tesbīt eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَجَفَ نَفْسَهُ عَلَى الْمَرِيضِ إِذَا صَيَّرَهَا عَلَى التَّمْرِيضِ وَالْقِيَامِ بِهِ Ve bir kimsenin vazʿ ve şīvesine mukābil muʾāhaze eylemeyip hazm ve tahammül eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَجَفَ نَفْسَهُ عَلَى فُلاَنٍ إِذَا احْتَمَلَ عَنْهُ وَلَمْ يُؤَاخِذْهُ Ve arıklatmak maʿnāsınadır; yukālu: عَجَفَ الدَّابَّةَ عَجْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا هَزَلَهَا Ve bir kimseden kenāre-gīr olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَجَفَ عَنْ فُلاَنٍ إِذَا تَجَافَاهُ Ve nefsi yavaşıtmak maʿnāsınadır; yukālu: عَجَفَ نَفْسَهُ إِذَا حَلَّمَهَا

اَلتَّعْجِيفُ [et-taʿcīf] عَجْفٌ [ʿacf] ve عُجُوفٌ [ʿucūf] ile maʿnā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: عَجَّفَ نَفْسَهُ عَنِ الطَّعَامِ بِمَعْنَى عَجَفَهَا Ve mutlakan doyunca taʿām ekl etmeyip yarımca kalmak maʿnāsınadır; yukālu: عَجَّفَ فُلاَنٌ إِذَا أَكَلَ دُونَ الشِّبَعِ

اَلْإِعْجَافُ [el-iʿcāf] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir adam hasta hizmetine nefsini tesbīt eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْجَفَ بِنَفْسِهِ عَلَى الْمَرِيضِ إِذَا صَبَّرَهَا عَلَى التَّمْرِيضِ وَالْقِيَامِ بِهِ Ve arıklatmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْجَفَ الدَّابَّةَ إِذَا هَزَلَهَا Ve bir kimsenin davarı arıklamak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْجَفَ الْقَوْمُ إِذَا عَجَفَتْ مَوَاشِيهِمْ

اَلْمَعْجُوفُ [el-maʿcūf] Namlusu cilā verilmemiş pāslı kılıca vasf olur; yukālu: سَيْفٌ مَعْجُوفٌ أَيْ دَاثِرٌ لَمْ يُصْقَلْ Ve

مَعْجُوفٌ [maʿcūf] ve

مُنْعَجِفٌ [munʿacif] (مُنْكَسِرٌ [munkesir] vezninde) Arıklayıp zebūnlanmış deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ مَعْجُوفٌ وَمُنْعَجِفٌ أَيْ أَعْجَفُ

اَلْعُجُوفُ [el-ʿucūf] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Taʿāmı ekl ederken çekilip ferāgat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَجَفَ فُلاَنٌ عُجُوفًا إِذَا تَرَكَ الطَّعَامَ

بَنُو الْعُجَيْفِ [Benu'l-ʿUceyf] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir kabīledir.

عَاجِفٌ [ʿĀcif] Şıkk-ı Benī Temīm'de bir mevziʿdir.

اَلْعَنْجَفُ [el-ʿancef] (جَنْدَلٌ [cendel] veznin-de) ve

اَلْعُنْجُوفُ [el-ʿuncūf] (زُنْبُورٌ [zunbūr] veznin-de) Arıklayıp değnek gibi kupkuru kalmış insān ve hayvāna denir. Ve vücūdu aşık torbasına dönmüş, aʿzāsı birbirine sokuşmuş bodura denir. Bununla ekserī kocakarılar vasflanır.

[ع ج ل ف]

عَيْجَلُوفُ [ʿaycelūf] (حَيْزَبُونٌ [ḥayzebūn] vezninde) Kurʾān-ı kerīm'de mezkūr olan karıncanın ismidir, yaʿnī Hazret-i Süleymān ʿalā-nebiyyinā ve ʿaleyhi's-selām kıssasında ﴿وَقَالَتْ نَمْلَةٌ اَلْآيَة﴾ kerīmesinde zikr olunan karıncadır. ʿAlā-kavlin ismi طَاخِيَةُ [Ṭāḫiyet]tir, niteki māddesinde mersūmdur.

[ع د ف]

اَلْعَدْفُ [el-ʿadf] (ʿayn'ın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Azca ʿatiyyeye denir; tekūlu: أَصَبْنَا فِي مَالِهِ عَدْفًا أَيْ نَوَالاً قَلِيلاً Ve ekl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَدَفَهُ عَدْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَكَلَهُ Ve

عَدْفٌ [ʿadf] Azca davar yemine denir; yukālu: أَعْطَى دَابَّتَهُ عَدْفًا أَيْ عَلَفًا يَسِيرًا Ve pek az yiyeceğe denir ki tadımlık ve çāşnī taʿbīr olunur; fethateynle de cāʾizdir, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْعِدْفُ [el-ʿidf] (ʿayn'ın kesriyle) Geceden bir bölüğe denir; yukālu: مَضَى عِدْفٌ مِنَ اللَّيْلِ أَيْ قِطْعَةٌ مِنْهُ Ve cemāʿat-i insānīye denir. Ve bir nesnenin aslına denir; yukālu: عِدْفُهُ كَذَا أَيْ أَصْلُهُ Ve on neferden elliye varınca ricāle denir.

اَلْعِدْفَةُ [el-ʿidfet] (ʿayn'ın kesriyle) Bu dahi bir şeyʾin aslına ve ondan elli nefere varınca ricāle denir. Ve birikmeğe denir; yukālu: مَا هَذِهِ الْعِدْفَةُ أَيِ التَّجَمُّعُ Ve bir nesnenin parçasına denir; yukālu: عِدْفَةٌ مِنْهُ أَيْ قِطْعَةٌ Ve göğüslük taʿbīr olunan zıbına denir, صُدْرَةٌ[ṣudret] maʿnāsına. Ve bezin saçaksız ucuna denir. Ve şecerin zīr-i zemīne sürüp gitmiş köküne ve damarına denir; bunda fetehātla da cāʾizdir; cemʿiعِدَفٌ [ʿidef] gelir, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde ve عَدَفٌ [ʿadef] gelir fethateynle.

اَلْعُدْفُ [el-ʿudf] (ʿayn'ın zammıyla) عَدُوفٌ [ʿadūf] lafzının ki صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde-dir, cemʿidir, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْعَدَفُ [el-ʿadef] (fethateynle) Göze düşen hār u hāşāke denir, قَذًى [ḳaẕā] maʿnāsına.

اَلْعَدُوفُ [el-ʿadūf] ve

اَلْعَدُوفَةُ [el-ʿadūfet] (ʿayn'ların fethiyle) عَدْفٌ [ʿadf] gibi bunlar da tadımlık ve çāşnī taʿbīr olunan nāçīz yiyeceğe denir;عُدَافٌ [ʿudāf] dahi denir, غُرَابٌ [ġurāb] vezninde; tekūlu: مَا ذُقْنَا عَدُوفًا وَلاَ عَدُوفَةً وَعَدْفًا وَعَدَفًا بِالتَّحْرِيكِ وَعُدَافًا أَيْ شَيْئًا يَعْنِي ذَوَاقًا Ve

عَدُوفٌ [ʿadūf] Davar yemine denir; yukālu: دَابَّتُهُ بِلاَ عَدُوفٍ أَيْ بِلاَ عَلَفٍ

اَلْعِدَفُ [el-ʿidef] (عِنَبٌ[ʿineb] vezninde) Bu dahi ondan elli nefere varınca ricāle denir.

اَلْعَيْدَفُ [el-ʿaydef] (حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) Bu dahi bir şeyʾin bölüğüne ve kıtʿasına denir.

اَلتَّعَدُّفُ [et-teʿadduf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] veznninde) Azca nesne tatmak maʿnāsınadır; tekūlu: مَا تَعَدَّفْتُ الْيَوْمَ أَيْ مَا ذُقْتُ قَلِيلاً فَضْلاً عَنْ كَثِيرٍ

عَدْفَاءُ [ʿAdfāʾ] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrāʾ] vezninde) Bir mevziʿdir.

[ع ذ ف]

اَلْعَذُوفُ [el-ʿaẕūf] (ẕāl-ı muʿceme ile صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Zikr olunan عَذُوفٌ [ʿadūf] maʿnālarınadır; ẕāl-ı muʿceme ile Rebīʿa'nın ve mühmele ile sāʾir ʿArabın lügatıdır.

اَلْعَذْفُ [el-ʿaẕf] (حَذْفٌ [ḥaẕf] vezninde) Ekl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَذَفَ الطَّعَامَ عَذْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَكَلَهُ

اَلْعُذَافُ [el-ʿuẕāf] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Zehr-i kātile ıtlāk olunur; yukālu: سَمٌّ عُذَافٌ أَيْ قَاتِلٌ

اَلْعَاذِفُ [el-ʿāẕif] Tadımlık azca yiyecek tatmak maʿnāsına olan عَذْفٌ [ʿaẕf]ten ism-i fāʿildir; tekūlu: مَا زِلْتُ عَاذِفًا مُنْذُ الْيَوْمِ أَيْ لَمْ أَذُقْ شَيْئًا Yaʿnī "Gınā verecek nesne ekl etmedim."

[ع ر ج ف]

اَلْعُرْجُوفُ [el-ʿurcūf] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] veznninde) Yavuz ve dızman nākaya denir.

[ع ر ص ف]

اَلْعِرْصَافُ [el-ʿirṣāf] (ṣād-ı mühmele ile قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] vezninde) ve

اَلْعُرْصُوفُ [el-ʿurṣūf] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] veznninde) عُصْفُورُ الْإِكَافِ [ʿuṣrūfu'l-ikāf] maʿnāsınadır ki devenin havudunun ön kaşı aralığına arkuru sokulan iri çiviye denir. ʿAlā-kavlin عِرْصَافٌ [ʿirṣāf] sinirden düzülmüş kamçıya denir. Ve uzun sinire denir yāhūd bir tutam sinire ve kayışa denir ki onunla mihaffe ve hevdec bend olunur. Cemʿleri عَرَاصِيفُ [ʿarāṣīf]tir. Ve

عَرَاصِيفُ الرَّحْلِ [ʿarāṣīfu'r-raḥl] Deve semerinin kaşına vazʿ olunan dört büyük çiviye denir ki eyegülerini bir yere getirmek için ederler. Her eyegüsünde iki çivi olur ki sinir ile bend ederler. ʿAlā-kavlin iki ağaçtan ʿibārettir ki semerin art kaşıyla ortası aralığına sağlı sollu üstüvār olunur. Ve

عَرَاصِيفُ السَّنَامِ [ʿarāṣīfu's-senām] Hörgücün çevresinden ʿibārettir ki arka kaburgalarının etrāfından ʿibārettir. Ve

عَرَاصِيفُ الْخُرْطُومِ [ʿarāṣīfu'l-ḫurṭūm] Burun içre genize doğru māʾil ve müşrif olan kemirtleklerden ʿibārettir.

اَلْعُرْصُوفَانِ [el-ʿurṣūfān] (ʿayn'ın zammıyla) Çift demirinin ağacına sokulan iki ağaca denir.

اَلْعَرْصَفَةُ [el-ʿarṣafet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] veznninde) Bir nesneyi çekip uzunluğuna yarmak maʿnāsınadır; yukālu: عَرْصَفَهُ إِذَا جَذَبَهُ فَشَقَّهُ مُسْتَطِيلاً

اَلْعَرْصَفُ [el-ʿarṣaf] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Yūnānīde kemāfīṭūs dedikleri nebāt ismidir ki Türkīde yer çamı derler. Mā-i ʿasel ile varakının matbūhunu kırk gün şürb ʿırku'n-nesā ʿilletine nāfiʿ ve yedi gün şürb yarakān ʿilletini dāfiʿdir.

[ع ر ف]

اَلْمَعْرِفَةُ [el-maʿrifet] (mīm'in fethi ve rā'nın kesriyle) ve

اَلْعِرْفَانُ [el-ʿirfān] ve

اَلْعِرْفَةُ [el-ʿirfet] (ʿayn'ların kesriyle) ve

اَلْعِرِّفَانُ [el-ʿirrifān] (kesreteynle ve fā'nın

teşdīdiyle) Bilmek maʿnāsınadır; yukālu: عَرَفَهُ مَعْرِفَةً وَعِرْفَانًا وَعِرْفَةً وَعِرِّفَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا عَلِمَهُ Müʾellifin *Baṣāʾir*'de beyānına göre عِلْمٌ [ʿilm] ve مَعْرِفَةٌ [maʿrifet] beyninde fark vardır, zīrā مَعْرِفَةٌ [maʿrifet] bir şeyʾi tefekkür ve eserini tedebbür ile bilmekten ʿibāret olmakla عِلْمٌ [ʿilm]in mefhūmundan ahass olur. Bunun mukābili إِنْكَارٌ [inkār] ve عِلْمٌ [ʿilm]in mukābili جَهْلٌ [cehl]dir. Ve عِلْمٌ [ʿilm] vech-i küllī ile bilmek ve مَعْرِفَةٌ [maʿrifet] vech-i cüzʾī ile bilmek maʿnāsınadır. Bu cihetten Hak taʿālāya مَعْرِفَةٌ [maʿrifet] isnād olunmaz, kezālik Hak taʿālāya عِلْمٌ [ʿilm] taʿdiye olunmaz. İntehā. Ve

مَعْرِفَةٌ [maʿrifet] ve

عِرْفَانٌ [ʿirfān] İkrār eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir, إِعْتِرَافٌ [iʿtirāf] gibi; yukālu: عَرَفَ بِذَنْبِهِ وَعَرَفَ لَهُ إِذَا أَقَرَّ Ve mücāzāt eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: عَرَفَ فُلَانًا إِذَا جَازَاهُ Ve kareʾe el-Kisāʾī kavlehu taʿālā: "وَإِذْ أَسَرَّ النَّبِيُّ إِلَى بَعْضِ أَزْوَاجِهِ حَدِيثًا فَلَمَّا نَبَّأَتْ بِهِ وَأَظْهَرَهُ اللهُ عَلَيْهِ عَرَفَ بَعْضَهُ" الآيَة مُخَفَّفَةً أَيْ جَازَى حَفْصَةَ بِبَعْضِ مَا فَعَلَتْ أَوْ مَعْنَاهُ أَقَرَّ بِبَعْضِهِ وَأَعْرَضَ عَنْ بَعْضٍ Ve minhu kavluhum: أَنَا أَعْرِفُ لِلْمُحْسِنِ وَالْمُسِيءِ أَيْ لاَ يَخْفَى عَلَيَّ ذَلِكَ وَلاَ مُقَابَلَتُهُ بِمَا يُوَافِقُهُ

اَلْعَرْفُ [el-ʿarf] (ʿayn'ın fethiyle) Atın yelesini kırkmak maʿnāsınadır; yukālu: عَرَفَ الْفَرَسَ عَرْفًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَزَّ عُرْفَهُ Ve

عَرْفٌ [ʿarf] Rāyihaya denir, hoş ve nāhoş olsun, lākin ekser-i istiʿmāli hoş rāyihādadır. Ve minhu'l-meselu: "لاَ يَعْجَزُ مَسْكُ السَّوْءِ عَنْ عَرْفِ السَّوْءِ" Yaʿnī "Bed-rāyiha olan post rāyiha-i kerīheden geri kalmaz." Bu mesel aslā kubh-ı efʿālinden münfekk olmayan leʾīm ve bed-māye hakkında darb olunur; dibāgate salāhiyyeti olmayan deriye teşbīh olunmuştur. Ve

عَرْفٌ [ʿarf] Bir cins nebāt adıdır, ʿalā-kavlin ثُمَامٌ [ṣumām] dedikleri nebāttır ki sümük otu taʿbīr ederler. Yāhūd şūr olmayıp ve meşe ağaçlarından olmayan nebāta ıtlāk olunur, ism-i cinstir. Ve

عَرْفٌ [ʿarf] Bir kimsede عَرْفَةٌ [ʿarfet] dedikleri çıban çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: عُرِفَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ عَرْفًا إِذَا خَرَجَتِ الْعَرْفَةُ بِهِ Ve ṭīb kısmını çok sürünmek maʿnāsınadır; yukālu: عَرِفَ الرَّجُلُ عَرْفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَكْثَرَ الطِّيبَ

اَلْعَرْفَةُ [el-ʿarfet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Rāyihaya denir; yukālu: عَرْفَةٌ طَيِّبَةٌ أَيْ رِيحٌ Ve suʾāl eylemek maʿnāsına olan إِعْتِرَافٌ [iʿtirāf]tan ism olur, suʾāl maʿnāsına, kemā se-yuzkeru; bunda ʿayn'ın kesriyle de cāʾizdir. Ve bir güne çıbana denir ki el ayasında hādis olur; yukālu: بِهِ عَرْفَةٌ وَهِيَ قُرْحَةٌ تَخْرُجُ فِي بَاطِنِ الْكَفِّ

اَلْإِعْتِرَافُ [el-iʿtirāf] (إِفْتِعَالٌ [ifteʿāl] vezninde) Bilmek için haber sormak maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَرَفَ الْقَوْمَ إِذَا سَائَلَهُمْ مِنْ خَبَرٍ لِيَعْرِفَهُ Ve ikrār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَرَفَ بِهِ إِذَا أَقَرَّ Ve bir nesneye sabr ve sebāt eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَرَفَ لِلْأَمْرِ إِذَا صَبَرَ Ve bilmek maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَرَفَ الشَّيْءَ إِذَا عَرَفَهُ Ve rām ve münkād olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَرَفَ فُلَانٌ إِذَا ذَلَّ وَانْقَادَ Ve bir kimse ism ve resmiyle haber vermek maʿnāsınadır; tekūlu: إِعْتَرَفَ إِلَيَّ أَيْ أَخْبَرَنِي بِاسْمِهِ وَشَانِهِ Ve bir nesneye delālet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَرَفَ بِهِ إِذَا دَلَّ عَلَيْهِ

اَلْمَعْرُوفُ [el-maʿrūf] Münker mukābilidir; yukālu: أَمْرٌ مَعْرُوفٌ أَيْ ضِدُّ الْمُنْكَرِ Şārihin beyānına göre مَعْرُوفٌ [maʿrūf] şol fiʿl ve ʿamele ıtlāk olunur ki ʿakl ile idrāk olunup ve şerʿ onu tahsīn eyleye. Ve مُنْكَرٌ [mun-

ker] ʿakl ve şerʿin kabūl etmeyip inkār eylediği ʿamelden ʿibārettir. Ve

مَعْرُوفٌ [Maʿrūf] Seleme el-Ġāḍirī nām kimsenin feresi ismidir. Ve Maʿrūf b. Muskān, Kaʿbe-i mükerreme'yi binā eden miʿmār ismidir ki Ḳureyş zamānında tecdīd-i binā olunduğu vakttedir. Maʿrūf b. Suveyd ve Maʿrūf b. Ḫarrebūn muhaddislerdir. Ve Maʿrūf b. Feyruzān el-Kerḫī ki kibār-ı ümmettendir, Şeyḫ Maʿrūf-ı Kerḫī ile müteʿāreftir, tiryāk-ı mücerreb olan merkad-i şerīfi Baġdād'dadır. Ve

مَعْرُوفٌ [maʿrūf] İhsān ve inʿām maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: هُوَ أَهْلُ الْمَعْرُوفِ أَيِ الْإِحْسَانِ

مَعْرُوفَةُ [Maʿrūfet] Zubeyr b. el-ʿAvvām radıyallāhu ʿanhu hazretlerinin feresi ismidir.

يَوْمُ عَرَفَةَ [yevmu ʿarafet] (fetehātla ve harf-i taʿrīfsiz) Māh-ı zi'l-hiccenin dokuzuncu günüdür ki huccācın ʿArafāt'ta vukūfu günüdür; teʾnīs ve ʿalemiyyet ʿilletleriyle sarftan memnūʿdur.

عَرَفَاتٌ [ʿArafāt] (fetehātla) Huccācın yevm-i ʿarefede vukūf ettikleri mevkifin ismidir; Mekke'ye on iki mīl mesāfedir. Cevherī vehminden nāşī Minā'da bir mevziʿdir diye sebt eylemiştir.

Vech-i tesmiyesinde vücūh-ı ʿadīde beyān eylediler. Ez-cümle Hazret-i Ādem ve Ḥavvā ʿaleyhime's-selām cennetten arza nüzūl eylediklerinde her biri bir tarafa nüzūl ve baʿde-zamān mevziʿ-i mezbūrda telākī ve teʿārūf eylemeleriyle o mahalle ʿArafāt tesmiye olundu. Yāhūd Cibrīl ʿaleyhi's-selām, İbrāhīm ʿaleyhi's-selām hazretlerine mevziʿ-i mezbūrda taʿlīm-i menāsik eylediklerinde أَعَرَفْتَ أَعَرَفْتَ diye istifhām etmeleriyle Hazret-i İbrāhīm dahi عَرَفْتُ عَرَفْتُ dedikleri bāʿis-i tesmiyedir. Yāhūd arz-ı merkūme arz-ı mukaddese-i muʿazzama olmakla gūyā ki تَعْرِيفٌ [taʿrīf] yaʿnī rāyiha-i tayyibe ile tatyīb olunmuş olduğu sebeb-i tesmiyedir.

Ve işbu عَرَفَاتٌ [ʿarafāt] lafzı cemʿi sīgası üzere ismi olmakla cemʿlenmez ve bu maʿrifedir, her çend baʿzı kavl üzere cemʿ olursa da, zīrā emākīn zāʾil olmadığı hasebiyle şeyʾ-i vāhid mesābesinde olur. Ve bu munsarıftır, zīrā āhirinde olan tāʾ harfi مُسْلِمِينَ ve مُسْلِمُونَ kelimelerinin āhirlerinde olan yāʾ ve vāv menzilindedir. Ve عَرَفَاتٌ [ʿArafāt]ın nisbetinde عَرَفِيٌّ [ʿArafiyy] denir, عَرَبِيٌّ [ʿarabiyy] vezninde. Ve Zenfel b. Şeddād el-ʿArafī ki etbāʿ-ı tābiʿīndendir, ʿArafāt'ta sākin olmakla oraya nisbet olundu. Ve عَرَفَاتٌ [ʿArafāt] lafzının sıhhat üzere müfredi yoktur. ʿArabların نَزَلْنَا عَرَفَةَ dedikleri kelām-ı müvellede şebīhdir. Şārih der ki İbn Ḥācib ve sāʾir aʿlām mevkif-i merkūmun ʿalemi عَرَفَةُ [ʿArefet] veعَرَفَاتٌ [ʿArafāt] olduğuna kāʾillerdir, niteki يَوْمُ عَرَفَةَ [yevmu ʿarefet] ona muzāftır ve "اَلْحَجُّ عَرَفَةٌ" hadīsi müvelled olmadığını musahhihtir. Hulāsa gerek عَرَفَةُ [ʿArefet] ve gerek عَرَفَاتٌ [ʿArafāt] o mevkifin ʿalemidir ve her tarafın mevkifi iʿtibārıyla cemʿ olunmuştur. Ve عَرَفَاتٌ [ʿArafāt]ın elifi işbāʿiyye olmak dahi muhtemeldir, niteki vasat-ı kelimede elif-i işbāʿiyye zāʾiʿ ve şāyiʿdir. Ve şārih-i Buḫārī Kirmānī merhūmun kelāmındanعَرَفَةُ [ʿarefet] yevm-i mezbūrun ve عَرَفَاتٌ [ʿArafāt] mahāll-i müteʿaddide iʿtibārıyla mevkif-i mezkūrun ismi olmak müstefād olur. İntehā. Ve

اَلْعَارِفُ [el-ʿārif] ve

اَلْعَرُوفُ [el-ʿarūf] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) مَعْرِفَةٌ [maʿrifet]ten ism-i fāʿillerdir ki zikr olundu. Ve sabūr ve sābit ve mütehammil adama da ıtlāk olunur ki sabr maʿnāsına olan عِرْفٌ [ʿirf]ten meʿhūzlardır, niteki müʾellifin baʿzı işāretlerinden münfehimdir; yukālu: رَجُلٌ عَارِفٌ وَعَرُوفٌ أَيْ صَبُورٌ Ve

عَارِفٌ [ʿārif] مَعْرُوفٌ [maʿrūf] maʿnāsına müstaʿmeldir ki مُنْكَرٌ [munker] mukābilidir; yukālu: أَمْرٌ عَارِفٌ أَيْ مَعْرُوفٌ

اَلْعَارِفَةُ [el-ʿārifet] İhsān ve kerem ve maʿrūf maʿnāsınadır; عَوَارِفُ [ʿavārif] cemʿidir; yukālu:نَالَ مِنْهُ الْعَارِفَةَ أَيِ الْمَعْرُوفَ وَالْإِحْسَانَ

اَلْعُرْفُ [el-ʿurf] (ʿayn'ın zammıyla) Bu dahi ihsān ve maʿrūf maʿnāsınadır; yukālu: مَا أَعْزَرَ عُرْفُهُ أَيْ مَعْرُوفُهُ Ve cūd ve sehā maʿnāsınadır. Ve bezl ve iʿtā olunan şeyʾin ismidir ki vergi ve ʿatiyye taʿbīr olunur; yukālu: مَلَأَهُ كَفُّهُ بِعُرْفٍ وَهُوَ اسْمُ مَا يَبْذُلُهُ وَيُعْطِيهِ Ve deryānın mevcine ıtlāk olunur; yukālu: بَحْرٌ بِهِ عُرْفٌ عَظِيمٌ أَيْ مَوْجٌ Ve

عُرْفٌ [ʿurf] Tanımağa ve bilmeğe ve bilişe denir ki نُكْرٌ [nukr] mukābilidir; yukālu: بَيْنَهُمَا عُرْفٌ أَيْ ضِدُّ نُكْرٍ Ve ikrār eylemek maʿnāsına olan إِعْتِرَافٌ [iʿtirāf]tan ism olur; ve minhu tekūlu: لَهُ عَلَيَّ أَلْفُ دِرْهَمٍ عُرْفًا أَيِ اعْتِرَافًا Ve

عُرْفٌ [ʿurf] Atın yelesine denir; bunda rā'nın zammıyla da lügattır; yukālu:مَا أَطْيَبَ عُرْفَ هَذَا الْفَرَسِ وَعُرْفَهُ أَيْ شَعْرَ عُنُقِهِ Ve

عُرْفٌ [ʿUrf] Bir mevziʿ adıdır. Ve bir recül ʿalemidir. Ve

عُرْفٌ [ʿurf] Yüksek kumluğa ve yüksek mekāna denir; rā'nın zammıyla da cāʾizdir. Cemʿi عُرُفٌ [ʿuref] gelir صُرَدٌ [ṣurad] vezninde ve أَعْرَافٌ [aʿrāf] gelir, أَقْفَالٌ [aḳfāl] vezninde. Ve

عُرْفٌ [ʿurf] Bir cins hurmā ağacının ismidir, ʿalā-kavlin sāʾirlerden mukaddem yemiş veren hurmā ağacına denir yāhūd Baḥreyn ülkesinde bir cins hurmā ağacıdır ki بُرْشُومٌ [burşūm] dahi derler. Ve

عُرْفٌ [ʿurf] Ağaç kavunu ağacına denir. Ve kumluğun yüksek olan sırtına denir. Ve

عُرْفٌ [ʿurf]عَرُوفٌ [ʿarūf] lafzından ki صَبُورٌ [ṣabūr] maʿnāsınadır cemʿ olur, ke-mā se-yecīʾu. Veعَرْفَاءُ [ʿarfāʾ] lafzından cemʿ olur kiصَحْرَاءُ [ṣaḥrāʾ] veznindedir, ke-mā se-yuzkeru. Ve أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde أَعْرَفُ [aʿref] lafzından cemʿ olur, ke-mā se-yecīʾu. Ve

عُرْفٌ [ʿurf] Peyderpey ve tetābuʿ ve tevālī maʿnāsına müstaʿmeldir; عُرْفٌ [ʿurf]-i feresten müsteʿārdır; ve minhu yukālu: جَاءَ الْقَطَا عُرْفًا أَيْ بَعْضُهَا خَلْفَ بَعْضٍ ve yukālu: جَاءَ الْقَوْمُ عُرْفًا عُرْفًا كَذَلِكَ أَيْ مُتَتَابِعًا Kīle ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿وَالْمُرْسَلَاتِ عُرْفًا﴾ وَهِيَ الْمَلَائِكَةُ أُرْسِلَتْ مُتَتَابِعَةً أَوْ أَرَادَ أَنَّهَا تُرْسَلُ بِالْمَعْرُوفِ

ذُو الْعُرْفِ [Ẕu'l-ʿUrf] (kezālik ʿayn'ın zammıyla) Rebīʿa b. Vāʾil Ẕī Ṭavvāf el-Ḥaḍramī lakabıdır ki Rebīʿa b. ʿAydān b. Rebīʿa Ẕi'l-ʿUrf eṣ-Ṣaḥābī onun neslindendir.

اَلْعُرْفَةُ [el-ʿurfet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Bu dahi yüksek kumluğa ve yüksek mekāna denir. Ve uzun uzadı sırt yere denir ki por ve kıraç olmayıp münbit ola; yukālu: فِي هَذَا الْبَلَدِ عُرْفَةٌ كَثِيرَةٌ أَيْ أَرْضٌ بَارِزَةٌ مُسْتَطِيلَةٌ تُنْبِتُ Ve iki nesne aralığında olan had ve sınıra denir; cemʿi عُرَفٌ [ʿuref]tir, صُرَدٌ [ṣurad] vezninde; yukālu: بَيْنَهُمَا عُرْفَةٌ أَيْ حَدٌّ Ve

عُرْفَةٌ [ʿurfet] Birer mevziʿe muzāf olur, kemā se-yuzkeru.

اَلْعَرْفَاءُ [el-ʿarfāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde)

Yüksek hörgüçlü nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ عَرْفَاءُ أَيْ مُشْرِفَةُ السَّنَامِ Ve yeleli kurda denir ki sırtlan dahi derler, ضَبُعٌ [ḍabuʿ] maʿnāsına. Murād dişisi olmak gerektir. Cemʿi عُرْفٌ [ʿurf] gelir, niteki zikr olundu.

اَلْأَعْرَفُ [el-aʿref] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Yelesi firāvān ata denir; yukālu: فَرَسٌ أَعْرَفُ أَيْ كَثِيرُ الْعُرْفِ Ve saçlı yılana denir ki bir güne yılandır, lākin bunda muktezāyı sīga عَرْفَاءُ [ʿarfāʾ] olmaktır. Bunların da cemʿi عُرْفٌ [ʿurf] gelir ki zikr olundu.

عُرُفٌ [ʿUruf] (عُنُقٌ [ʿunuḳ] vezninde) Benū Esed'e mahsūs bir su adıdır. Ve bir mevziʿ adıdır.

عُرْفَانُ [ʿUrfān] (عُثْمَانُ[ʿuṯmān] vezninde) Esmādandır: Muʿallā b. ʿUrfān el-Esedī etbāʿ-ı tābiʿīndendir.

عُرُفَّانُ [ʿuruffān] (zammeteynle ve fā'nın teşdīdiyle) ve

عِرِفَّانُ [ʿirrifān] (kesreteynle عِفِتَّانٌ [ʿiffitān] vezninde) Bir güne ocak çekirgesi ismidir ki asl çekirgeye şebīh olur, ancak Rimṣe ve ʿUnẓuvāne'de olur. ʿAlā-kavlin bir küçük böcek ismidir ki ʿĀlic ve Dehnāʾ kumluklarında olur. Ve

عُرُفَّانُ [ʿUruffān] (ʿayn'ın zammıyla) Bir dağın ismidir. Ve

عِرِفَّانُ [ʿiriffān] (ʿayn'ın kesriyle) Rāʿī-i şāʿirin refīki ismidir ki onun hakkında işbu şiʿri inşād eyledi:| | كَفَانِي عِرِفَانُ الْكَرَى وَكَفَيْتُهُ كُلُوءَ النُّجُومِ وَالنُّعَاسُ مُعَانِقُهْ | | فَبَاتَ يُرِيهِ عِرْسَهُ وَبَنَاتِهِ وَبِتُّ أُرِيهِ النَّجْمَ أَيْنَ مَخَافِقُهْ | |" Ve

عِرِفَّانٌ [ʿiriffān] Bir şeyʾin ism ve resmiyle beyān ve ona delālet eden adama denir; ʿayn'ın zammıyla da cāʾizdir; yukālu: هُوَ عِرِفَّانٌ أَيْ مُعْتَرِفٌ بِالشَّيْءِ دَالٌّ عَلَيْهِ

عِرْفَانُ [ʿİrfān] (ʿayn'ın kesriyle عِتْبَانُ [ʿitbān] vezninde) Bir meşhūre çengī karı ismidir.

اَلْعُرُفُ [el-ʿuref] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde)عُرْفَةٌ [ʿurfet]in cemʿidir ki zikr olundu. Ve müfredi olanعُرْفَةٌ [ʿurfet] on üç mevziʿin ismidir ki her biri izāfetiyle mütebeyyin olur. Mecmūʿuna عُرُفٌ [ʿuref] ıtlāk olunur:

عُرْفَةُ صَارَةَ [ʿUrfetu Ṣāret]

عُرْفَةُ الْقَنَانِ [ʿUrfetu'l-Ḳanān]

عُرْفَةُ سَاقِ [ʿUrfetu Sāḳ] ki سَاقُ الْفَرْوَيْنِ [Sāḳu'l-Ferveyn] dahi derler.

عُرْفَةُ الْأَمْلَحِ [ʿUrfetu'l-Emlaḥ]

عُرْفَةُ خَجَا [ʿUrfetu Ḫacā]

عُرْفَةُ نِبَاطٍ [ʿUrfetu Nibāt] ve gayru zālike. Zāhiren müʾellifin ʿindinde sāʾiri müştebih olduğundan bunlar ile iktifā eyledi.

اَلْأَعْرَافُ [el-aʿrāf] (hemzenin fethiyle) Bir cins hurmā ağacının ismidir; cemʿ bünyesi üzeredir. Ve

أَعْرَافٌ [Aʿrāf] cennet ile cehennem beyninde vākiʿ sūra ıtlāk olunur. Şārihin beyānına göre أَعْرَافٌ [Aʿrāf] عُرْفٌ [ʿurf]un cemʿidir ki عُرْفٌ [ʿurf]-i feresten müsteʿārdır; miyāne-i cennet ü cehennemde vāki sūr ve hicābın eʿālīsi murāddır. Ve

أَعْرَافُ الرِّيَاحِ [aʿrāfu'r-riyāḥ] Yüksekten hübūb eden rüzgārlara ıtlāk olunur yāhūd evāʾilinden ʿibārettir. Ve

أَعْرَافٌ [Aʿrāf] Benū Sehle yurdunda niçe nahlistānın ve niçe toprağı kızıl yastım dağların ismidir. Ve

أَعْرَافُ لُبْنَى [Aʿrāfu Lubnā] (lām'ın zammı ve elifin kasrıyla) ve

أَعْرَافُ غَمْرَةَ [Aʿrāfu Ġamret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir niçe mevziʿlerdir.

اَلْعَرِيفُ [el-ʿarīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) مَعْرِفَةٌ [maʿrifet]ten vasftır ki bilgiç taʿbīr olu-

nan merd-i dānāya denir. Ve kendi kavminin ricāl ve ahvāl ve efʿāllerini bilmeğe muʿayyen ve muhassas olan kimseye ıtlāk olunur; cemʿi عُرَفَاءُ [ʿurefāʾ] gelir; yukālu: عَرِيفُهُمْ أَيْ يَعْرِفُ أَصْحَابَهُ هُوَ Ve bir kavmin reʾīsine ıtlāk olunur, riyāsetle bilindiği için, ʿalā-kavlin kavmin nakībine denir ki pāyesi reʾīsten dūn olur, umūr u mesālih-i kavmi o rüʾyet ve temşīt edip ve iktizā eden mühimme-i ʿazīmede reʾīse mürācaʿat eder; kavmin söz sāhibi ve kethüdāsı olacaktır; yukālu: هُوَ عَرِيفُ الْقَوْمِ أَيْ رَئِيسُهُمْ أَوْ نَقِيبُهُمْ وَهُوَ دُونَ الرَّئِيسِ Şārih der ki ʿArab kāʿidesi üzere ser-gerdeleri ki أَمِيرٌ [emīr]dir, ondan aşağıca kār-güzārlarına نَقِيبٌ [naḳīb] ve مَنْكِبٌ [menkib] ve ondan aşağıcasına عَرِيفٌ [ʿarīf] ıtlāk olunur. Ve

عَرِيفٌ [ʿArīf] Esmādandır: ʿArīf b. Serīʿ ve ʿArīf b. Māzin tābiʿīlerdir. Ve ʿArīf b. Cuşem şāʿir ve fāristir. Ve İbnu'l-ʿArīf Ebu'l-Ḳāsim Ḥuseyn b. el-Velīd el-Endelusī nahvī şāʿirdir.

اَلْعَرَافَةُ [el-ʿarāfet] (لَطَافَةٌ [leṭāfet] vezninde) Bir kimse kavmine عَرِيفٌ [ʿarīf] olmak maʿnāsınadır; yukālu:عَرُفَ فُلَانٌ وَعَرَفَ عَرَافَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَالثَّانِي إِذَا صَارَ عَرِيفًا

اَلْعِرَافَةُ [el-ʿirāfet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Kāhinlik eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَرَفَ الرَّجُلُ عِرَافَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا عَمِلَ الْعِرَافَةَ Şārih der ki kāhine عَرَّافٌ [ʿarrāf] derler, شَدَّادٌ [şeddād] vezninde. Baʿzılar müneccim ve sāʾir ʿilm-i gayb iddiʿā edenler ile tefsīr eylediler ki murād lā-ʿan-istidlāl gaybdan haber vermek sadedinde olanlardır.

عُرَيْفٌ [ʿUreyf] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esmādandır: ʿUreyf b. Dirhem ve ʿUreyf b. İbrāhīm ve ʿUreyf b. Mudrik muhaddislerdir. Ve Ḥāriṯ b. Mālik b. Ḳays b. ʿUreyf ashābdandır. Ve ʿUreyf b. Ābed, Ḥaḍramevt ricāli nesebindendir.

اَلْعِرْفُ [el-ʿirf] (ʿayn'ın kesriyle) Bir nesneyi en sonra yāhūd sonradan bilmeğe denir. Ve minhu tekūlu'l-ʿArab: مَا عَرَفَ عِرْفِي إِلاَّ بِأَخَرَةٍ أَيْ مَا عَرَفَنِي إِلاَّ أَخِيرًا Ve sabr ve tahammül maʿnāsınadır; yukālu: عَرَفَ لَهُ عِرْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَبَرَ

اَلْعِرْفَةُ [el-ʿirfet] (ʿayn'ın kesriyle) Bilmeğe denir; yukālu: بَيْنَهُمَا عِرْفَةٌ أَيْ مَعْرِفَةٌ

اَلْمَعْرَفَةُ [el-maʿrefet] (مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde) Atın boynunda yelesi bittiği yere denir.

اَلْمَعَارِفُ [el-meʿārif] (mīm'in fethiyle) Çehrenin manzarada zāhir ve nümāyān olan yerlerine denir; müfredi مَعْرَفٌ [maʿref]tir, مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde; yukālu: إِمْرَأَةٌ حَسَنَةُ الْمَعَارِفِ أَيِ الْوَجْهِ وَمَا يَظْهَرُ مِنْهَا ve yukālu: حَيَّا اللهُ الْمَعَارِفَ أَيِ الْوُجُوهَ Ve

مَعَارِفُ [meʿārif] مَعْرُوفٌ [maʿrūf]un cemʿi olur; yukālu: هُوَ مِنَ الْمَعَارِفِ أَيِ الْمَعْرُوفِينَ

اَلْإِعْرَافُ [el-iʿrāf] (hemzenin kesriyle) Atın yelesi uzamak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْرَفَ الْفَرَسُ إِذَا طَالَ عُرْفُهُ

اَلتَّعْرِيفُ [et-taʿrīf] Bildirmek maʿnāsınadır; yukālu: عَرَّفَهُ أَيْ أَعْلَمَهُ Ve ʿörf-i nahvīde ismi maʿrife kılmak maʿnāsınadır; yukālu: عَرَّفَ الْإِسْمَ ضِدُّ نَكَّرَهُ Ve ʿArafāt'ta vukūf eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَرَّفَ الْحُجَّاجُ إِذَا وَقَفُوا بِعَرَفَاتٍ

اَلْمُعَرَّفُ [el-muʿarref] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) ʿArafāt'ta vakfe mevziʿine denir.

اَلْإِعْرِيرَافُ [el-iʿrīrāf] (إِحْرِنْجَامٌ [iḥrincām] vezninde) Bir kimse şerre hāzırlanıp yapınmak maʿnāsınadır; yukālu: إِعْرَوْرَفَ الرَّجُلُ إِذَا تَهَيَّأَ لِلشَّرِّ Ve deryā yüksek yüksek dalga-

lanmak maʿnāsınadır; yukālu: إِعْرَوْرَفَ الْبَحْرُ إِذَا ارْتَفَعَتْ أَمْوَاجُهُ Ve hurmā ağaçları pek gürlüğünden sırtlan yelesi gibi birbirine çatılkılanıp sıklaşmak maʿnāsınadır; yukālu: إِعْرَوْرَفَ النَّخْلُ إِذَا كَثُفَ وَالْتَفَّ كَأَنَّهُ عُرْفُ الضَّبُعِ Ve kanın yüzü köpüklenmek maʿnāsınadır; yukālu: إِعْرَوْرَفَ الدَّمُ إِذَا صَارَ لَهُ زَبَدٌ Ve rākib atın yelesi üzere ağıp avrılmak maʿnāsınadır; yukālu: إِعْرَوْرَفَ الْفَرَسُ إِذَا عَلاَ عَلَى عُرْفِهِ Ve yukarılara çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: إِعْرَوْرَفَ الرَّجُلُ إِذَا ارْتَفَعَ عَلَى الْأَعْرَافِ

اَلتَّعَرُّفُ [et-teʿarruf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] veznin-de) Bir nesneyi cüst ü cū ederek bilmek maʿnāsınadır; yukālu: تَعَرَّفْتُ مَا عِنْدَكَ أَيْ تَطَلَّبْتُ حَتَّى عَرَفْتُ

اَلْإِسْتِعْرَافُ [el-istiʿrāf] Bilmeği taleb eylemek maʿnāsınadır; ve minhu tekūlu: إِسْتَعْرِفْ إِلَيْهِ حَتَّى يَعْرِفَكَ

اَلتَّعَارُفُ [et-teʿāruf] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] veznin-de) Bilişmek maʿnāsınadır; yukālu: تَعَارَفَ الْقَوْمُ إِذَا عَرَفَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا

عَرَفَةُ [ʿArefet] (fetehātla) ve

مَعْرُوفٌ [Maʿrūf] ve

عَرِيفٌ [ʿArīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

عُرَيْفٌ [ʿUreyf] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) ve

عَرَّافٌ [ʿArrāf] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) ve

عُرْفٌ [ʿUrf] (قُفْلٌ [ḳufl] vezninde) Esāmī-i ricāldendir.

[ع ز ف]

اَلْعُزُوفُ [el-ʿuzūf] (zā-yı muʿceme ile وُقُوفٌ [vuḳūf] vezninde) Bir nesneye meyl ve ragbet etmeyip ondan yüz çevirip perhīz eylemek, ʿalā-kavlin usanmak maʿnāsınadır; tekūlu: عَزَفَتْ نَفْسِي عَنْهُ عُزُوفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا زَهَدَتْ فِيهِ وَانْصَرَفَتْ عَنْهُ أَوْ مَلَّتْهُ

اَلْعَزُوفُ [el-ʿazūf] (صَبُورٌ [ṣabūr] veznin-de) Maʿnā-yı mezkūrdan vasftır ki bir nesneden çabuk iʿrāz eden yāhūd usanır olan adama denir. Bu cihetle bir adamın makām-ı mahabbetinde sābit olmayıp çabuk terk ve çalı kuşu gibi daldan dala konan vefāsıza عَزُوفٌ [ʿazūf] ıtlāk ederler; yukālu: فُلاَنٌ عَزُوفٌ أَيْ لاَ يَكَادُ يَثْبُتُ عَلَى خُلَّةٍ خَلِيلٍ

اَلْعَزْفُ [el-ʿazf] (حَذْفٌ [ḥaẕf] vezninde) ve

اَلْعَزِيفُ [el-ʿazīf] (هَزِيزٌ [hezīz] vezninde) Cinn tāʾifesinin seslerine denir ki gecelerde tenhā berriyyelerde yapça ıslık gibi işitilir; tekūlu: سَلَكْتُ مَفَازَةً يُسْمَعُ فِيهَا الْعَزْفُ وَالْعَزِيفُ أَيْ صَوْتُ الْجِنِّ وَهُوَ جَرَسٌ يُسْمَعُ فِي الْمَفَاوِزِ بِاللَّيْلِ Ve

عَزْفٌ [ʿazf] Rüzgār gürültüsüne denir. Ve masdar olur, dāʾimā ekl ve şürb istigrākında olmak maʿnāsına; yukālu: عَزَفَ فُلاَنٌ عَزْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَقَامَ فِي الْأَكْلِ وَالشَّرَابِ Ve devenin mevt hālinde boğazı öterek sıçrar gibi ıztırābla solumak maʿnāsınadır; yukālu: عَزَفَ الْبَعِيرُ إِذَا نَزَتْ حَنْجَرَتُهُ عِنْدَ الْمَوْتِ

اَلْعَزَّافُ [el-ʿazzāf] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Bir düzeye āhestece gürüldeyici buluta denir. Ve Benū Saʿd yurdunda bir kumluk yāhūd Dehnā'da bir dağın ismidir ki Medīne'ye on iki mīl mesafedir; onda cinn cıvıltısı işitilir olmakla ıtlāk olundu.

أَبْرَقُ الْعَزَّافِ [Ebraḳu'l-ʿAzzāf] Benū Esed yurdunda bir su adıdır. Ḥavmānetu'd-Derrāc nām mevziʿden ona ve ondan Batnu Naḫl ve ondan Ṭarf nām mahalle ve ondan Medīne'ye varılır.

اَلْمَعَازِفُ [el-meʿāzif] (mīm'in fethiyle) Sāz kısmına denir, nāy ve tanbūr ve rebāb gibi. Müfredi عَزْفٌ [ʿazf]tır, ʿayn'ın fethi ve zāy'ın sükūnuyla gayr-i kıyās üzere yāhūd مِعْزَفٌ [miʿzef] yāhūd مِعْزَفَةٌ [miʿzefet], مِنْبَرٌ [minber] ve مِكْنَسَةٌ [mikneset] veznlerinde;

yukālu: أَلْهَاهُ ضُرُوبُ الْمَعَازِفِ أَيِ الْمَلاَهِي كَالْعُودِ وَالطُّنْبُورِ عَنْ ضُرُوبِ الْمَعَازِفِ

اَلْعَازِفُ [el-ʿāzif] Sāzende ve hānendeye denir. Ve bir mevziʿ adıdır; onda cinn tāʾifesi seslenir olmakla tesmiye olundu.

اَلْعُزْفُ [el-ʿuzf] (ʿayn'ın zammıyla) Demkeş dedikleri güvercine denir, حَمَامٌ طُورَانِيَّةٌ maʿnāsına. Baʿzılar bunu havāda taklabāzlık eden güvercin ile beyān eylediler.

اَلْإِعْزَافُ [el-iʿzāf] (hemzenin kesriyle) Kumluk hışırtısını işitmek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْزَفَ الرَّجُلُ إِذَا سَمِعَ عَزِيفَ الرِّمَالِ

[ع س ف]

اَلْعَسْفُ [el-ʿasf] (ʿayn'ın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Yoldan sapmak maʿnāsınadır; yukālu: عَسَفَ عَنِ الطَّرِيقِ عَسْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَالَ عَنْهُ وَعَدَلَ Ve ʿinde'l-baʿz عَسْفٌ [ʿasf] yolsuz ʿale'l-ʿamyā gitmek maʿnāsınadır; yukālu: عَسَفَ الطَّرِيقَ إِذَا خَبَطَهُ عَلَى غَيْرِ هِدَايَةٍ Ve zulm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَسَفَ السُّلْطَانُ إِذَا ظَلَمَ Ve bir adamı istihdām eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَسَفَ فُلاَنًا إِذَا اسْتَخْدَمَهُ Ve bir adamın çiftlik maslahatı makūlesini görüp tamām işini bitirmek maʿnāsınadır; yukālu: عَسَفَ ضَيْعَتَهُمْ إِذَا رَعَاهَا وَكَفَاهُمْ أَمْرَهَا Ve bir adama ırgatlık eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَسَفَ عَلَيْهِ وَلَهُ إِذَا أَعْمَلَ لَهُ Ve devenin boğazında ur nevʿinden zenberek dedikleri ʿārıza çıkmakla ölümcül olup sıkıntısından ıztırābla har har solumak maʿnāsınadır; yukālu: عَسَفَ الْبَعِيرُ إِذَا أَشْرَفَ عَلَى الْمَوْتِ فَجَعَلَ يَتَنَفَّسُ فَتَرْجُفُ حَنْجَرَتُهُ Ve

عَسْفٌ [ʿasf] Ölüme ıtlāk olunur; yukālu: فَرَّقَ بَيْنَهُمَا الْعَسْفُ أَيِ الْمَوْتُ Ve büyük kāseye denir; tekūlu: شَرِبْتُ مِنَ الْعَسْفِ أَيِ الْقَدَحِ الضَّخْمِ Ve gece içre bir kimse yāhūd bir nesne araştırmak üzere ʿaseslik eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فُلاَنٌ يَعْسِفُ اللَّيْلَ عَسْفًا إِذَا اعْتَسَّ يَبْغِي طَلِبَةً

اَلْإِعْتِسَافُ [el-iʿtisāf] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi yoldan sapmak maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَسَفَ عَنِ الطَّرِيقِ إِذَا مَالَ وَعَدَلَ عَنْهُ Ve bir adamı istihdām eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَسَفَ فُلاَنًا إِذَا اسْتَخْدَمَهُ

اَلتَّعَسُّفُ [et-teʿassuf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bu dahi yoldan sapmak maʿnāsınadır, yukālu: تَعَسَّفَ عَنِ الطَّرِيقِ إِذَا مَالَ وَعَدَلَ Ve zulm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَعَسَّفَهُ إِذَا ظَلَمَهُ

اَلْعَسَفَاتُ [el-ʿasefāt] (fetehātla) ve

اَلْعُسَافُ [el-ʿusāf] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Ur nevʿinden zenbūrek dedikleri maraza denir ki devenin boğazında çıkıp kısmakla ölümcül edip muttasıl zahmet ve ıztırābla solutur.

اَلْعَاسِفُ [el-ʿāsif] Zikr olunan maraza mübtelā nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ عَاسِفٌ أَيْ بِهَا عَسَفَاتٌ وَعُسَافٌ

اَلْعَسِيفُ [el-ʿasīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Irgata denir; yukālu: هُوَ عَسِيفٌ لَهُ أَيْ أَجِيرٌ Ve kendinden istiʿānet olunan yaʿnī efendisinin işine yarayan köleye denir, عَبْدٌ مُسْتَعَانٌ بِهِ maʿnāsına. Şārih bu nüshayı tahtiʾe edip مُسْتَهَانٌ بِهِ olmayı tasvīb eylemiştir ki müstahdem olup işe kullanılan köle demek olur. Ve عَسِيفٌ [ʿasīf] bu maʿnāda bir adamın işini işlemek ve ırgatlığını eylemek maʿnāsına olan عَسْفٌ [ʿasf]ten faʿīl bimaʿnā fāʿildir yāhūd istihdām maʿnāsına olan عَسْفٌ [ʿasf]ten bi-maʿnā mefʿūldür.

عُسْفَانُ [ʿUsfān] (عُثْمَانُ[ʿuṯmān] vezninde) Mekke'ye iki merhale mesāfede bir mevziʿ adıdır ki Medīne tarafına düşer.

اَلْإِعْسَافُ [el-iʿsāf] (hemzenin kesriyle) Bir

adamın devesini ölüm soluması tutmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْسَفَ الرَّجُلُ إِذَا أَخَذَ بَعِيرَهُ نَفَسُ الْمَوْتِ Ve bir kimse kölesini düşvār ʿamel ve hizmete çattırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْسَفَ فُلاَنٌ إِذَا أَخَذَ غُلاَمَهُ بِعَمَلٍ شَدِيدٍ Ve gece vakti ʿale'l-ʿamyā görülmeden dolaşıp gezmek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْسَفَ الرَّجُلُ إِذَا سَارَ بِاللَّيْلِ خَبْطَ عَشْوَاءَ Ve dāʾimā büyük kāse ile içer olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْسَفَ فُلاَنٌ إِذَا لَزِمَ الشُّرْبَ فِي الْقَدَحِ الْكَبِيرِ

اَلتَّعْسِيفُ [et-taʿsīf] Bir adamı renc ve taʿaba uğratmak maʿnāsınadır; yukālu: عَسَّفَهُ إِذَا أَتْعَبَهُ

اَلْإِنْعِسَافُ [el-inʿisāf] İki bükülmek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْعَسَفَ الشَّيْءُ إِذَا انْعَطَفَ

اَلْعَسُوفُ [el-ʿasūf] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Pek zālim ve sitem-kāra denir; yukālu: رَجُلٌ عَسُوفٌ أَيْ ظَلُومٌ

[ع س ق ف]

اَلْعَسْقَفَةُ [el-ʿasḳafet] (ḳāf'la دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir ağlayacak māddede ağlamamak maʿnāsınadır. ʿAlā-kavlin ağlamak dileyip lākin tıkanmakla ağlamağa kādir olmayıp öylece kalmak maʿnāsınadır; yukālu: عَسْقَفَ الرَّجُلُ عَسْقَفَةً وَهِيَ نَقِيضُ الْبُكَاءِ أَوْ هِيَ أَنْ يُرِيدَ الْبُكَاءَ فَلَمْ يَقْدِرْ Ve bir işe kasd eylemişken işlemeyip kalmak maʿnāsınadır; yukālu: عَسْقَفَ فِي الْخَيْرِ إِذَا هَمَّ بِهِ وَلَمْ يَفْعَلْ

[ع ش ف]

اَلْعُشُوفُ [el-ʿuşūf] (ʿayn'ın ve şīn-i muʿcemenin zammıyla) Kurumuş şecere denir.

اَلْمُعْشِفُ [el-muʿşif] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Şol kimseye denir ki kendisine aslā ekl eylemediği nesne ʿarz olunup ekl eylemeye, bedevī aʿrābına pālūze ʿarz olunup semm-i kātil zuʿmuyla tenāvül eylemediği gibi; tekūlu: وَجَدْتُ ضَيْفَنَا مُعْشِفًا وَهُوَ الَّذِي عُرِضَ عَلَيْهِ مَا لَمْ يَكُنْ يَأْكُلُ فَلَمْ يَأْكُلْهُ Ve yılkı iken yabandan tutup getirdikleri vahşī deveye denir ki yonca ve çekirdek ve arpa makūlesi ehli ʿaleflerini ekl eylemeye; yukālu: هَذَا الْبَعِيرُ مُعْشِفٌ أَيْ أَوَّلَ مَا يُجَاءُ لَهُ مِنَ الْبَرِّ لاَ يَأْكُلُ الْقَتَّ وَالنَّوَى وَالشَّعِيرَ

اَلْإِعْشَافُ [el-iʿşāf] (hemzenin kesriyle) Nāmülāyim nesne ekl eylemekle iğrenip hasta olmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَكَلْتُهُ فَأَعْشَفْتُ عَنْهُ أَيْ مَرِضْتُ وَلَمْ يَهْنَأْنِي Ve bir nesneden hoşlanmayıp iğrenmek maʿnāsınadır; tekūlu: أَنَا أُعْشِفُ هَذَا أَيْ أَقْذِرُهُ وَأَكْرَهُهُ Ve bir nesne maʿrūf ve müstahsen olmak maʿnāsınadır; tekūlu: مَا يُعْشَفُ لِي أَمْرٌ قَبِيحٌ أَيْ مَا يُعْرَفُ ve tekūlu: رَكِبْتَ أَمْرًا مَا كَانَ يُعْشَفُ لَكَ

[ع ص ف]

اَلْعَصْفُ [el-ʿaṣf] (ʿayn'ın fethi ve ṣād'ın sükūnuyla) Henüz gök ekin yaprağına denir, بَقْلُ الزَّرْعِ [baḳlu'z-zerʿ] maʿnāsına. Ve kavluhu taʿālā: ﴿كَعَصْفٍ مَأْكُولٍ﴾ أَيْ كَزَرْعٍ أُكِلَ حَبُّهُ وَبَقِيَ تِبْنُهُ Yaʿnī "Ashāb-ı fīli dānesi yenip hemān samanı kalmış ekin şeklinde kıldı." أَوْ كَوَرَقٍ أُخِذَ مَا كَانَ فِيهِ وَبَقِيَ هُوَ لاَ حَبَّ فِيهِ Yaʿnī "yāhūd dānesi alınıp dānesiz kalmış ekin yaprakları gibi kıldı." أَوْ كَوَرَقٍ أَكَلَتْهُ الْبَهَائِمُ Yaʿnī "behāyim ekl edip kırıntısı kalmış yaprak gibi kıldı." Ve

عَصْفٌ [ʿaṣf] Masdar olur, ekini yetişmezden mukaddem biçmek maʿnāsına; yukālu: عَصَفَ الزَّرْعَ عَصْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَزَّهُ قَبْلَ أَنْ يُدْرِكَ Ve

عَصْفٌ [ʿaṣf] ve

عُصُوفٌ [ʿuṣūf] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Yel pek şiddetli esmek maʿnāsınadır; yukālu: عَصَفَتِ الرِّيحُ عَصْفًا وَعُصُوفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا اشْتَدَّتْ Ve emek çekip kesb ü kār eylemek

maʿnāsınadır; yukālu: عَصَفَ عِيَالَهُ إِذَا كَسَبَ لَهُمْ Ve bir ʿaskeri istīsāl eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir ki maʿnā-yı evvelden meʾhūzdur; yukālu: عَصَفَتْ بِهِمُ الْحَرْبُ إِذَا ذَهَبَتْ بِهِمْ وَأَهْلَكَتْهُمْ Ve bir tarafa doğru eğilmek maʿnāsınadır; yukālu: عَصَفَ الشَّيْءُ إِذَا مَالَ Ve sürʿatle gitmek maʿnāsına müstaʿmeldir; maʿnā-yı sānīden meʾhūzdur; yukālu: عَصَفَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ

اَلْإِعْصَافُ [el-iʿṣāf] (hemzenin kesriyle) Ekin henüz dāne bağlamayıp gök ve tāze yapraklanmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْصَفَ الزَّرْعُ إِذَا صَارَ عَصْفًا Ve yel katılanıp şiddetle esmek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْصَفَتِ الرِّيحُ إِذَا اشْتَدَّتْ Ve bir kavmi istīsāl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْصَفَتْ بِهِمُ الْحَرْبُ بِمَعْنَى عَصَفَتْ بِهِمْ Ve helāk olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْصَفَ الرَّجُلُ إِذَا هَلَكَ Ve yel gibi sürʿatle geçip gitmek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْصَفَ الْفَرَسُ إِذَا مَرَّ سَرِيعًا Ve deve suya hırsından kuyunun çevresini fırıl fırıl dönerek ayaklarıyla toprak tozutmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْصَفَتِ الْإِبِلُ إِذَا اسْتَدَارَتْ حَوْلَ الْبِئْرِ حِرْصًا عَلَى الْمَاءِ وَهِيَ تُثِيرُ التُّرَابَ

اَلْعُصَافَةُ [el-ʿuṣāfet] (كُنَاسَةٌ [kunāset] vezninde) Sararmış ekin sünbülesinden dökülüp düşen saman çöplerine denir; yukālu: وَطِأَتْهُمُ الْغَارَةُ فَصَارُوا كَالْعُصَافَةِ وَهِيَ مَا سَقَطَ مِنَ السُّنْبُلِ مِنَ التِّبْنِ

اَلْعَصِيفَةُ [el-ʿaṣīfet] (كَنِيسَةٌ [kenīset] vezninde) Ekin kapçığına denir ki toplanmış yapraklarından ʿibārettir, sünbüle onun içinde olur.

اَلْعَاصِفُ [el-ʿāṣif] Nişāneden bir semte sapan oka denir; yukālu: سَهْمٌ عَاصِفٌ أَيْ مَائِلٌ عَنِ الْغَرَضِ Ve mutlakan bir cānibe sapıp meyl eden şeyʾe denir. Ve

عَاصِفٌ [ʿāṣif] ve

عَاصِفَةٌ [ʿāṣifet] Tünd ve şedīd esen yele denir; yukālu: رِيحٌ عَاصِفٌ وَعَاصِفَةٌ أَيْ شَدِيدَةٌ Şārihin beyānına göre عَاصِفٌ [ʿāṣif]in cemʿi عَوَاصِفُ[ʿavāṣif] ve عَاصِفَةٌ [ʿāṣifet]in عَاصِفَاتٌ [ʿāṣifāt] gelir. عَاصِفٌ [ʿāṣif] ihtisāsla ism menzilindedir. Ve kavluhu taʿālā: ﴿فِي يَوْمٍ عَاصِفٍ﴾ أَيْ تَعْصِفُ فِيهِ الرِّيحُ فَاعِلٌ بِمَعْنَى مَفْعُولٍ Yaʿnī "مَعْصُوفٌ فِيهِ" maʿnāsına mecāzdır.

اَلْعَصُوفُ [el-ʿaṣūf] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Pek şedīd esen yele denir; yukālu: رِيحٌ عَصُوفٌ أَيْ أَشَدُّ Ve pek çabuk nākaya ve devekuşuna vasf olur; yukālu: نَاقَةٌ وَنَعَامَةٌ عَصُوفٌ أَيْ سَرِيعَةٌ

اَلْعُصُوفُ [el-ʿuṣūf] (ʿayn'ın zammıyla) Biçilmiş ekin tutamlarına denir, كَدَرٌ [keder] maʿnāsına ki fethateynledir; müfredi كَدَرَةٌ [kederet]tir. Zāhiren عُصُوفٌ [ʿuṣūf] عَصْفٌ [ʿaṣf]ın cemʿidir. Ve bādelere denir, خُمُورٌ [ḫumūr] maʿnāsına, fevehān-ı rīhi münāsebetiyle ıtlāk olunmuştur.

اَلْعَصْفَةُ [el-ʿaṣfet] (ʿayn'ın fethiyle) Şarābın etrāfa yayılan rāyihasına denir; yukālu: إِنَّ لِلْخَمْرِ عَصْفَةً أَيْ رِيحًا

اَلْمُعْصِفُ [el-muʿṣif] ve

اَلْمُعْصِفَةُ [el-muʿṣifet] (مُحْسِنٌ [muḥsin] ve مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] veznlerinde) Şedīd esen yele denir; yukālu: رِيحٌ مُعْصِفٌ وَمُعْصِفَةٌ أَيْ شَدِيدَةٌ

[ع ط ف]

اَلْعَطْفُ [el-ʿaṭf] (ʿayn'ın fethi ve ṭā'nın sükūnuyla) Meyl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَطَفَ إِلَيْهِ عَطْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَالَ Ve bir kimseyi esirgeyip mihrübānlık eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَطَفَ عَلَيْهِ إِذَا أَشْفَقَ Ve bir nesneyi eğip iki bükmek ve iki kat eylemek maʿnāsınadır ki maʿnā-yı

mevzūᶜudur; yukālu: عَطَفَ الْوِسَادَةَ إِذَا ثَنَاهَا Ve bir kimse üzere tekrār hamle eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: عَطَفَ عَلَيْهِ إِذَا حَمَلَ عَلَيْهِ Ve geri dönmek maᶜnāsınadır; yukālu: عَطَفَ عَنْهُ إِذَا رَجَعَ وَانْصَرَفَ

اَلتَّعَطُّفُ [et-teᶜaṭṭuf] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Bu dahi esirgeyip şefkat eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَعَطَّفَ عَلَيْهِ إِذَا أَشْفَقَ Ve ridāʾ bağlanmak ve şāl bürünmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَعَطَّفَ بِالْعِطَافِ إِذَا ارْتَدَى

اَلتَّعْطِيفُ [et-taᶜṭīf] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Bu dahi bir nesneyi iki bükmek ve iki kat eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: عَطَّفَ الْوِسَادَةَ إِذَا ثَنَاهَا Ve bir sevbi bir adama ridā eylemek maᶜnāsınadır; tekūlu: عَطَّفْتُهُ ثَوْبِي أَيْ جَعَلْتُهُ عِطَافًا لَهُ

اَلْعَطْفَةُ [el-ᶜaṭfet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Nisvān-ı ᶜArabın teshīr için efsūn edip kullandıkları boncuğa ıtlāk olunur. Ve asma kollarının sarmaştığı ağaca denir. Bunlarda ᶜayn'ın kesriyle de cāʾizdir.

اَلْعِطْفَةُ [el-ᶜiṭfet] (ᶜayn'ın kesriyle) Asma kollarının uçlarına denir ki dallara sarmaşır. Ve asmanın kollarını doladıkları ağaca denir.

اَلْعَطَفَةُ [el-ᶜaṭafet] (fetehātla) Ağaç sarmaşığı dedikleri sarmaşık otuna denir ki yaprağı ve dalı budağı olmaz, ip gibi ağaçlara sarmaşıp çıkar. Ve onu sığır kısmı raᶜy eder. Hāssasındandır ki baᶜzı ᶜurūkunu alıp büktükten sonra üzerine efsūn edip zevcine muhabbeti olmayan ᶜavret üzere tarh olundukta muhabbet eder imiş.

اَلْعَاطِفُ [el-ᶜāṭif] Boynunu eğip yatan āhūya vasf olur; yukālu: ظَبْيَةٌ عَاطِفٌ أَيْ تَعْطِفُ جِيدَهَا إِذَا رَبَضَتْ

اَلْعِطَافُ [el-ᶜiṭāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve اَلْمِعْطَفُ [el-miᶜṭaf] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Belden yukarı tutundukları ihrām ve şāla denir, رِدَاءٌ [ridāʾ] maᶜnāsına. Ve kılıca denir. Ve

عِطَافٌ [ᶜiṭāf] Bir kelb ismidir. Ve fūtaya ve izār ve peştemāla denir.

اَلْعَطُوفُ [el-ᶜaṭūf] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) بَوٌّ [bevv] üzere üzülüp çekinir olan nākaya denir. Ve بَوٌّ [bevv] bā'nın fethi ve vāv'ın teşdīdiyle şol deriye denir ki helāk olmuş deve yavrusundan çıkarıp samanla doldurduktan sonra yavrusu heyʾetinde nākaya ᶜarz olunur, tā ki ona meyl ve hanīn edip idrār-ı leben eyleye; yukālu: نَاقَةٌ عَطُوفٌ أَيْ تُعْطَفُ عَلَى الْبَوِّ فَتَرْأَمُهُ Ve eğri ve iki bükülmüş ağaçlardan tertīb olunmuş kapana ve tuzağa denir. Ve şol kumar okuna denir ki sāʾir oklar üzere meyl eylemekle fāʾiz olarak hurūc eyleye, ᶜalā-kavlin garāmeti ve ganīmeti olmayan oka denir yāhūd tekrār redd ve ircāᶜ olunan oka denir yāhūd bi'd-defeᶜāt idhāl ve ihrāc olunan oka denir.

اَلْعَاطُوفُ [el-ᶜāṭūf] Bu dahi eğri ağaçlardan masnūᶜ kapana ve tuzağa denir.

اَلْعَطَّافُ [el-ᶜaṭṭāf] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Şol kumar okuna denir ki sāʾir oklar üzere māʾil olmakla fāʾiz olarak hurūc eyleye. Ve garāmeti ve ganīmeti olmayan kumar okuna denir. ᶜAlā-kavlin şol oka denir ki okların meᶜhazından bir tarafa meyl eylemekle münferid kalmış ola. Ve

عَطَّافٌ [ᶜAṭṭāf] ᶜAmr b. Maᶜdīkereb'in feresi ismidir. Ve ᶜAṭṭāf b. Ḫālid muhaddistir.

اَلْعَطَفُ [el-ᶜaṭaf] (fethateynle) Bir adamın kirpikleri uzun olmak maᶜnāsınadır; yukālu: فِيهِ عَطَفٌ أَيْ طُولُ أَشْفَارٍ

عُطَيْفٌ [ᶜUṭayf] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir

recül ʿalemidir.

اَلْمَعْطُوفَةُ [el-maʿṭūfet] Şol kavs-i ʿArabiyyeye denir ki köşelerini pek eğmeleriyle avrık etmişler ola ve bunu hemān nişāna atmak için kullanırlar.

اَلْعِطْفُ [el-ʿiṭf] (ʿayn'ın kesriyle) Bir şeyʾin bir cānibine denir, iki cānibine عِطْفَانِ [ʿiṭfān] denir. Ve

عِطْفُ الطَّرِيقِ [ʿiṭfu'ṭ-ṭarīḳ] قَارِعَةُ طَرِيقٍ [ḳāriʿatu ṭarīḳ] maʿnāsınadır; tekūlu: تَنَحَّ عَنْ عِطْفِ الطَّرِيقِ أَيْ عَنْ قَارِعَتِهِ Bunda ʿayn'ın fethiyle de müstaʿmeldir. Ve

عِطْفُ الْقَوْسِ [ʿiṭfu'l-ḳavs] Yayın köşesine ıtlāk olunur. Ve

عِطْفٌ [ʿiṭf] Yana ıtlāk olunur,جَنْبٌ [cenb] maʿnāsına; ve minhu yukālu: هُوَ يَنْظُرُ فِي عِطْفَيْهِ أَيْ جَانِبَيْ عِطْفِهِ ve yukālu: جَاءَ ثَانِيَ عِطْفِهِ أَيْ رَخِيَّ الْبَالِ يَعْنِي وَاسِعَ الْقَلْبِ أَوْ لاَوِيًا عُنُقَهُ أَوْ مُتَكَبِّرًا مُعْرِضًا ve yukālu: ثَنَى عَنِّي عِطْفَهُ أَيْ أَعْرَضَ ve yukālu: تَعَوَّجَ الْفَرَسُ فِي عِطْفَيْهِ أَيْ تَثَنَّى يَمْنَةً وَيَسْرَةً Yaʿnī "At sağına ve soluna eğilip bükülerek yürüdü." Niteki ahırdan çıkmış perverde atın şīvesidir. Ve

عِطْفٌ [ʿiṭf] Koltuğa ıtlāk olunur, إِبْطٌ [ibṭ] maʿnāsına.

اَلْعُطْفُ [el-ʿuṭf] (ʿayn'ın zammıyla) عَاطِفٌ [ʿāṭif] ve عَطُوفٌ [ʿaṭūf] lafzlarından ki zikr olundu, cemʿdir. Kezālik عِطَافٌ [ʿiṭāf] lafzından ki izār maʿnāsınadır, cemʿdir.

اَلْعَطِيفُ [el-ʿaṭīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Şol hatuna denir ki mülāyim-meşreb ve nāzük-tabīʿat, yüzü yumuşak erine münkād ve mihrübān olup kendide kaʿtā büyüklenmek şāʾibesi olmaya; yukālu: إِمْرَأَةٌ عَطِيفٌ أَيْ لَيِّنَةٌ مِطْوَاعٌ لاَ كِبْرَ لَهَا

اَلْمُعَطَّفَةُ [el-muʿaṭṭafet] (مُعَظَّمَةٌ [muʿaẓẓamet] vezninde) Köşeleri pek eğilip bükülmüş olan yaylara denir. Müfredi dahi vasf olur, teşdīdi teksīr içindir. Ve yavrularına pāk yakılmış olan sütlü nākalara denir ve gāh olur ki bir niçe nāka yavruya yakılıp bu cihetle cümlesini sağıp sütlerini alırlar.

اَلْإِنْعِطَافُ [el-inʿiṭāf] Bir nesne iki bükülmek ve iki kat olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْعَطَفَ الشَّيْءُ إِذَا انْثَنَى

اَلْمُنْعَطَفُ [el-munʿaṭaf] (ism-i mefʿūl bünyesiyle) Büklüm ve burgaç yere denir; ve minhu yukālu: مُنْعَطَفُ الْوَادِي أَيْ مُنْحَنَاهُ

اَلتَّعَاطُفُ [et-teʿāṭuf] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Birbirine mihr ve şefkat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَعَاطَفُوا إِذَا عَطَفَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ Ve bir kimse başını oynatarak iki tarafa sarhoş gibi boca vurarak, ʿalā-kavlin salınarak yürümek maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ يَتَعَاطَفُ فِي مِشْيَتِهِ إِذَا حَرَّكَ رَأْسَهُ وَتَهَادَى أَوْ تَبَخْتَرَ

اَلْإِعْتِطَافُ [el-iʿtiṭāf] (إِفْتِعَالٌ [ifteʿāl] vezninde) Ridāya bürünmek maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَطَفَ الرَّجُلُ إِذَا ارْتَدَى

اَلْإِسْتِعْطَافُ [el-isteʿṭāf] Bir kimseden mihr ve şefkat niyāz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَعْطَفَهُ إِذَا سَأَلَهُ أَنْ يَعْطِفَ عَلَيْهِ

[ع ف ف]

اَلْعَفُّ [el-ʿaff] (ʿayn'ın fethi ve fā'nın teşdīdiyle) ve

اَلْعَفَافُ [el-ʿafāf] ve

اَلْعَفَافَةُ [el-ʿafāfet] (ʿayn'ların fethiyle) ve

اَلْعِفَّةُ [el-ʿiffet] (ʿayn'ın kesriyle) Kabāyihten ve muharremāttan perhīz edip geri durmak maʿnāsınadır; yukālu: عَفَّ الرَّجُلُ عَفًّا وَعَفَافًا وَعَفَافَةً وَعِفَّةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا كَفَّ عَمَّا لاَ يَحِلُّ وَلاَ يَجْمُلُ Ve

عَفٌّ [ʿaff] Vasf olur, ke-mā se-yuzkeru. Ve

عَفٌّ [ʿaff] Memede süt yığılmak, ʿalā-kavlin memede sütten bakiyye kalmak maʿnāsınadır; yukālu: عَفَّ اللَّبَنُ عَفًّا إِذَا اجْتَمَعَ فِي الضَّرْعِ أَوْ بَقِيَ فِيهِ

اَلْعَفِيفُ [el-ʿafīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) عَفٌّ [ʿaff] gibi sıfattır, kabāyihten ve harāmdan perhīz ve ictināb eden adama denir; cemʿi أَعِفَّاءُ [aʿiffāʾ]dır, أَلِبَّاءُ [elibbāʾ] gibi. Müʾennesi عَفِيفَةٌ [ʿafīfet]tir; cemʿi عَفَائِفُ [afāʾif] ve عَفِيفَاتٌ [ʿafīfāt]tır.

اَلْإِسْتِعْفَافُ [el-istiʿfāf] Bu dahi harām ve kabāyihten sakınıp geri durmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَعَفَّ الرَّجُلُ بِمَعْنَى عَفَّ Ve dābbe toprak üzerinden diliyle yoklayıp temizleyerek otluk makūlesini almak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَعَفَّتِ الْإِبِلُ الْبَيِيسَ إِذَا أَخَذَتْهُ بِلِسَانِهِ فَوْقَ التُّرَابِ مُسْتَصْفِيَةً لَهُ

اَلتَّعَفُّفُ [et-teʿaffuf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bu dahi asl-ı fiʿl olan ʿiffet maʿnāsınadır; yukālu: تَعَفَّفَ بِمَعْنَى عَفَّ Ve tekellüf için istiʿmāl olunur, tekellüf ve tasannuʿla ʿiffet yapmak maʿnāsına; yukālu: تَعَفَّفَ فُلَانٌ إِذَا تَكَلَّفَ الْعِفَّةَ Ve memede bākī kalan sütü içmek maʿnāsınadır; yukālu: تَعَفَّفَ الرَّجُلُ إِذَا شَرِبَ الْعُفَافَةَ

اَلْإِعْفَافُ [el-iʿfāf] (hemzenin kesriyle) Bir adamı ʿafīfü'n-nefs eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَعَفَّهُ اللهُ أَيْ جَعَلَهُ عَفِيفًا Ve memede yavru emdikten sonra bir mikdār süt bakiyyesi kalmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعَفَّتِ الشَّاةُ إِذَا صَارَتْ ذَا عُفَافَةٍ

عُفَيِّفٌ [ʿUfeyyif] (musaggaran ve müşeddeden) İbn Maʿdīkereb'dir ki ashābdandır. Ve ʿUfeyyif b. Buceyd meşāhīr-i ricāldendir. Birāderi ʿAfīf'tir,أَمِيرٌ [emīr] vezninde. Ve ʿAṭiyye b. ʿĀzib b. ʿUfeyf, زُبَيْرٌ [zubeyr] yāhūd أَمِيرٌ [emīr] veznindedir, ashābdandır. Ve İbnu'l-ʿUfeyf, زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde tābiʿīndendir, Ṣiddīḳ -i Ekber hazretlerinden hadīs rivāyet eylemiştir.

اَلْعُفَافَةُ [el-ʿufāfet] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] veznin-de) Memede bākī kalan süte denir ki ekserini yavru emdikten sonra kalanıdır.

اَلْعُفَّةُ [el-ʿuffet] (ʿayn'ın zammıyla) عُفَافَةٌ [ʿufāfet] maʿnāsınadır. Ve kocakarıya denir. Ve bir nevʿ balık ismidir ki ak ve pulsuz olur; matbūhunun lezzeti pirinç lezzetine şebīh olur.

اَلتَّعْفِيفُ [et-taʿfīf] Memede kalan süt bakiyyesini içirmek maʿnāsınadır; tekūlu: عَفَّفْتُهُ إِذَا سَقَيْتَهُ الْعُفَافَةَ

اَلْعِفَّانُ [el-ʿiffān] (ʿayn'ın kesriyle) إِفَّانٌ [iffān] vezninde ve mürādifidir ki vakt ve sāʿat maʿnāsınadır; yukālu: جَاءَ عَلَى عِفَّانِهِ أَيْ إِفَّانِهِ

اَلْعِفَافُ [el-ʿifāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ʿİlāc ve devāya ıtlāk olunur; yukālu: شَرِبَ الْعِفَافَ أَيِ الدَّوَاءَ

عَفَّانُ [ʿAffān] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) Esmādandır: ʿAffān b. Ebi'l-ʿĀṣ, ʿOṣmān radıyallāhu ʿanhu hazretlerinin pederleridir. Ve gayr-i munsarıftır ve munsarıf olur; vezni faʿʿāl ve faʿlān olmak cihetleriyle. Ve ʿAffān el-Ezdī gayr-i mensūb olarak ve ʿAffān b. Seyyār ve ʿAffān b. Cubeyr ve ʿAffān b. Muslim muhaddislerdir. Ve ʿAffān b. el-Buceyr ashābdandır. Ve Ebū ʿAffān Ġālib el-Ḳaṭṭān ve Ebū ʿAffān ʿOṣmān el-ʿOṣmānī rivāyet-i hadīs eylediler.

اَلْعَفْعَفُ [el-ʿafʿaf] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) طَلْحٌ [ṭalḥ] ağacının yemişine denir.

اَلْعَفْعَفَةُ [el-ʿafʿafet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) عَفْعَفٌ [ʿafʿaf] yemek maʿnāsınadır;

yukālu:عَفْعَفَ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ الْعَفْعَفَ

اَلتَّعَافُّ [et-teʿāff] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) ʿİlāc ve tedāvī eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: تَعَافَّ يَا مَرِيضُ أَيْ تَدَاوَ Ve hayvānın sütünü tekrār sağmak maʿnāsınadır; tekūlu: تَعَافَّ نَاقَتَكَ أَيْ أُحْلُبْهَا بَعْدَ الْحَلْبَةِ الْأُولَى

اَلْإِعْتِفَافُ [el-iʿtifāf] Bu dahi dābbe toprak üzerinde otluk makūlesini diliyle silkip temizleyerek alıp yemek maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَفَّتِ الْإِبِلُ الْبَيِيسَ إِذَا أَخَذَتْهُ بِلِسَانِهَا فَوْقَ التُّرَابِ مُسْتَصِيفَةً لَهُ

[ع ق ف]

اَلْعَقْفُ [el-ʿaḳf] (سَقْفٌ [saḳf] vezninde) Tilkiye denir, ثَعْلَبٌ [ṯaʿleb] gibi. Ve

عَقْفٌ [ʿaḳf] Masdar olur, bir nesneyi eğip iki bükmek maʿnāsınadır; yukālu:عَقَفَهُ عَقْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا عَطَفَهُ

اَلْأَعْقَفُ [el-aʿḳaf] Fakīr ve muhtāc ve bīnevāya denir; yukālu: رَجُلٌ أَعْقَفُ أَيْ فَقِيرٌ مُحْتَاجٌ Ve bed-kıyāfet ve taslak ve türk ve nā-tırāş bedevīye denir; yukālu: أَعْرَابِيٌّ أَعْقَفُ أَيْ جَافٍ Ve eğri ve bir tarafa büğrü nesnelere denir.

اَلْعَقْفَاءُ [el-ʿaḳfāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Bir güne demir ālettir ki ucu çengel gibi kıvrılıp ve kendisi büğrü ola; hālen ʿArabların عَقْوَاءُ [ʿaḳvāʾ] taʿbīr ettikleri ālet bundan muharreftir. Ve

عَقْفَاءُ [ʿaḳfāʾ] Bir cins otun ismidir ki yaprağı sedef yaprağına şebīh olur, koyun kısmını helāk edip deveye ziyānı olmaz. Ve ona عُقَيْفَاءُ [ʿuḳayfāʾ] dahi derler, musaggar bünyesiyle.

اَلْعُقَّافَةُ [el-ʿuḳḳāfet] (رُمَّانَةٌ [rummānet] vezninde) Bāgçıvānların keke taʿbīr ettikleri ucu çevgān gibi eğri değneğe denir ki onunla ağacın dallarını eğip çekerler.

اَلْعُقَافُ [el-ʿuḳāf] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bir ʿillet adıdır ki koyun kısmının ayaklarına ʿārız olup ayakları eğilir.

اَلْعَاقِفُ [el-ʿāḳif] ve

اَلْمَعْقُوفَةُ [el-maʿḳūfet] عُقَافٌ [ʿuḳāf] ʿilletine uğramış koyuna denir; yukālu:شَاةٌ عَاقِفٌ وَمَعْقُوفَةُ الرِّجْلِ أَيْ بِهَا عُقَافٌ

عُقْفَانُ [ʿUḳfān] (عُثْمَانُ [ʿuṯmān] vezninde) Ḥuzāʿa kabīlesinden bir cemāʿattir. Ve Ḥicāz'da bir mevziʿ adıdır. Ve

عُقْفَانُ [ʿuḳfān] Karıncanın kızıl nevʿinin ceddi ismidir, niteki siyāh nevʿinin ceddi فَارِزٌ [fāriz]dir. Bunlardan murād ibtidā halk olanlarıdır.

اَلْعُقَيْفَانُ [el-ʿuḳayfān] (musaggar bünyesiyle) Atlı karıncaya denir ki ayakları uzun ve ekserī güristānda ve vīrānelerde olur.

اَلْعَقُوفُ [el-ʿaḳūf] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) İneğin memelerinden şol memeye denir ki eğri olmakla sağılırken yalnız onun sütü sağılır ola.

اَلْإِنْعِقَافُ [el-inʿiḳāf] ve

اَلتَّعَقُّفُ [et-teʿaḳḳuf] Eğilmek maʿnāsınadır; yukālu: عَقَفَ الشَّيْءَ فَانْعَقَفَ وَتَعَقَّفَ أَيِ انْعَوَجَ

[ع ك ف]

اَلْعَكْفُ [el-ʿakf] (ʿayn'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Alıkomak maʿnāsınadır; yukālu: عَكَفَهُ عَكْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا حَبَسَهُ Ve bir nesneyi onarıp ıslāh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَكَفَهُ إِذَا رَعَاهُ وَأَصْلَحَهُ

اَلْعُكُوفُ [el-ʿukūf] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Bir nesneye müdāvemet üzere ikbāl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَكَفَ عَلَيْهِ عُكُوفًا إِذَا أَقْبَلَ عَلَيْهِ مُوَاظِبًا Ve bir nesnenin çevresinde deverān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَكَفَ الْقَوْمُ حَوْلَهُ إِذَا اسْتَدَارَ ve kezā yukālu:

عَكَفَ الطَّيْرُ حَوْلَ الْقَتِيلِ إِذَا اسْتَدَارَ ve yukālu: عَكَفَ الْجَوْهَرُ فِي النَّظْمِ إِذَا اسْتَدَارَ Ve bir mahalde bir adam nefsini habs ve tevkīf edip eğlenmek maʿnāsınadır; yukālu: عَكَفَ فِي الْمَسْجِدِ أَيِ اعْتَكَفَ Ve gerilenip kıçınlamak maʿnāsınadır; yukālu: عَكَفَ الرَّجُلُ إِذَا تَأَخَّرَ Ve

عُكُوفٌ [ʿukūf]عَاكِفٌ [ʿākif] lafzından cemʿ olur, hemīşe bir nesneye ikbāl yāhūd bir mahalde habs-i nefsle ārām eden kimselerdir; yukālu: قَوْمٌ عُكُوفٌ أَيْ عَاكِفُونَ

عَكَّافٌ [ʿAkkāf] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) İbn Vedāʿa'dır ki sahābedendir.

اَلْعَكِفُ [el-ʿakif] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Kıvırcık saça denir; yukālu: شَعْرٌ عَكِفٌ أَيْ جَعْدٌ

عُكَيْفٌ [ʿUkeyf] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir recül ismidir.

اَلْمَعْكُوفُ [el-maʿkūf] Taranıp örülmüş saça denir; yukālu: شَعْرٌ مَعْكُوفٌ أَيْ مَمْشُوطٌ مَضْفُورٌ

اَلتَّعْكِيفُ [et-taʿkīf] Diziye cevher dizilmek maʿnāsınadır; yukālu: عُكِّفَ النَّظْمُ تَعْكِيفًا عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا نُظِمَ فِيهِ الْجَوْهَرُ Ve saç kıvırcıklanmak maʿnāsınadır; yukālu: عُكِّفَ الشَّعْرُ إِذَا جُعِّدَ

اَلتَّعَكُّفُ [et-teʿakkuf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-de) ve

اَلْإِعْتِكَافُ [el-iʿtikāf] Bir yerde habs-i nefsle eğlenip kalmak maʿnāsınadır; yukālu: تَعَكَّفَ الرَّجُلُ وَاعْتَكَفَ فِيهِ إِذَا تَحَبَّسَ وَلاَ تَقُلْ إِنْعَكَفَ

[ع ل ف]

اَلْعَلَفُ [el-ʿalef] (fethateynle) Maʿlūmdur ki davar yemine denir. Cemʿi عُلُوفَةٌ [ʿulūfet] gelir ʿayn'ın zammıyla ve أَعْلاَفٌ [aʿlāf] gelir ve عِلاَفٌ [ʿilāf] gelir, جِبَالٌ [cibāl] vezninde. ʿUlūfe-hārānın عُلُوفَةٌ [ʿulūfet]leri bundandır.

اَلْمَعْلَفُ [el-maʿlef] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] veznin-de) Davarın yem yiyecek yerine denir ki ahır ve yemlik taʿbīr olunur. Ve

مَعْلَفٌ [Maʿlef] Bir niçe kevākibe denir ki birbirinden ayrıca ve dāʾire şeklinde olurlar.

اَلْعَلاَّفُ [el-ʿallāf] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Yem satan adama denir.

اَلْعِلاَفُ [el-ʿİlāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) İbn Ṭuvār'dır ki riḥāl-i ʿilāfiyye dedikleri iri pālānlar ona mensūbdur; ibtidā mūcidi odur. Ḥumeyd b. Ṣevr radıyallāhu ʿanhu işbu: "فَحَمِّلِ الْهَمَّ كِنَازًا جَلْعَفًا ll تَرَى الْعُلَيْفِيَّ عَلَيْهِ مُؤْكَفَا" beytinde tasgīr-i terhīmle musaggaran īrād eylemiştir. Ve ʿinde'l-baʿz عِلاَفٌ [ʿilāf] ensesi ve ortası pek büyük olan pālāna denir.

اَلْعَلَفُ [el-ʿalf] (ʿayn'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Çok içmek maʿnāsınadır; yukālu: عَلَفَهُ عَلَفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا شَرِبَهُ كَثِيرًا Ve davara yem vermek maʿnāsınadır; yukālu: عَلَفَ الدَّابَّةَ إِذَا أَطْعَمَهَا

اَلْإِعْلاَفُ [el-iʿlāf] (hemzenin kesriyle) Bu dahi davara yem vermek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْلَفَ الدَّابَّةَ إِذَا أَطْعَمَهَا Ve طَلْحٌ [ṭalḥ] ağacı yemiş vermek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْلَفَ الطَّلْحُ إِذَا أَخْرَجَ عُلَّفَهُ Ve davar yem yemek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْلَفَتِ الدَّابَّةُ إِذَا أَكَلَتْ

اَلْعِلْفُ [el-ʿilf] (ʿayn'ın kesriyle) Çok yiyegen davara denir, mecāzen ekūl kimseye de ıtlāk olunur; yukālu: حِمَارٌ وَرَجُلٌ عِلْفٌ أَيِ الْكَثِيرُ الْأَكْلِ Ve Yemen'e mahsūs bir şecer adıdır; yaprağı üzüm yaprağına şebīh olur, vaktinde devşirip toprağa defn ve tecfīf eyledikten sonra sirkeli taʿāmda onu sirke yerine kullanırlar.

اَلْعُلْفُ [el-ʿulf] (ʿayn'ın zammıyla) ve

اَلْعُلُفُ [el-ʿuluf] (zammeteynle) عُلُوفَةٌ

[ʿulūfet]in cemʿidir.

اَلْعُلُوفَةُ [el-ʿalūfet] (صَبُورَةٌ [ṣabūret] veznin-de) Davar yemine ve yiyeceğine denir; yukālu: هُوَ يَبِيعُ الْعُلُوفَةَ أَيْ مَا تَأْكُلُهُ الدَّابَّةُ Ve ya-bana salıverilmeyip evde yemlenip per-verde olan nākaya yāhūd koyuna denir; yukālu: نَاقَةٌ أَوْ شَاةٌ عَلُوفَةٌ إِذَا كَانَ صَاحِبُهَا يَعْلِفُهَا وَلاَ يُرْسِلُهَا لِلرَّعْيِ

اَلْعَلِيفَةُ [el-ʿalīfet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) عَلُوفَةٌ [ʿulūfet] maʿnāsınadır.

اَلْعُلْفُوفُ [el-ʿulfūf] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] veznin-de) Taslak ve nā-tırāş koca adama denir; yukālu: رَجُلٌ عُلْفُوفٌ أَيْ جَافٍ مُسِنٌّ Ve vücūdu lahīm ve kıllı ihtiyār adama denir; yukālu: شَيْخٌ عُلْفُوفٌ أَيْ لَحِيمٌ شَعْرَانِيٌّ Ve kocakarıya de-nir. Ve iri ve dızman aygır ata denir. Ve عُلْفُوفُ السَّنَامِ [ʿulfūfu's-senām] şol nākaya vasf olur ki hörgücü topaç ola, gūyā ki üzerine kilim çekilmiş tarzında ola; yukālu: نَاقَةٌ عُلْفُوفُ السَّنَامِ أَيْ مُلَفَّفَةُ السَّنَامِ كَأَنَّهَا مُشْتَمِلَةٌ بِكِسَاءٍ

اَلْعِلِّوْفُ [el-ʿillevf] (جِرْدَحْلٌ [cirdaḥl] vez-ninde) Pek pīr ve sāl-horde adama denir; yukālu: شَيْخٌ عِلِّوْفٌ أَيْ كَبِيرُ السِّنِّ

اَلْعُلَّفُ [el-ʿullef] (قُبَّرٌ [ḳubber] vezninde) طَلْحٌ [ṭalḥ] ağacının yemişine denir ki tāze bakla şeklinde olur; عُلَّفَةٌ [ʿullefet] müfre-didir. Ve

عُلَّفَةُ [ʿUllefet] ʿAḳīl-i Murrī nām şāʿirin pederidir. ʿÖmer b. el-Ḫaṭṭāb radıyallāhu ʿanhu zamānını idrāk eylemiştir. Ve

عُلَّفَةُ [ʿUllefet] Mustevrid nām hāricīnin pederi ismidir. Ve ʿUllefet b. el-Ḥāriṯ b. Muʿāviye, Ẕubyān kabīlesindendir. Ve vakʿa-i Ḳādisiyye'de ser-ʿasker-i ʿacem olan Rustem'in kātili Hilāl et-Temīmī pe-derinin ismidir.

اَلتَّعْلِيفُ [et-taʿlīf] طَلْحٌ [ṭalḥ] ağacı yemiş-lenmek maʿnāsınadır, yukālu: عَلَّفَ الطَّلْحُ إِذَا خَرَجَ عُلَّفُهُ Ve bu maʿnāda tefʿīl bünyesi şāzdır, zīrā kıyās olan ifʿāl bābından ol-maktır, niteki zikr olundu. Ve

تَعْلِيفٌ [taʿlīf] طَلْحٌ [ṭalḥ] ağacının çiçekleri dökülüp yemiş bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: عَلَّفَ الطَّلْحُ إِذَا تَنَاثَرَ وَرْدُهُ وَعَقَدَ

اَلْمُعَلَّفَةُ [el-muʿallefet] (مُعَظَّمَةٌ [muʿaẓẓamet] vezninde) Gereği gibi beslenmekle be-gāyet tesmīn olunmuş koyuna denir; yukālu: شَاةٌ مُعَلَّفَةٌ أَيْ مُسَمَّنَةٌ

اَلْعَلِيفُ [el-ʿalīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Ya-bana salıverilmeyip hānede perveriş bulan koyuna denir; yukālu: شَاةٌ عَلِيفٌ أَيْ مَعْلُوفَةٌ

اَلْمُعْتَلِفَةُ [el-muʿtelifet] (مُخْتَلِفَةٌ [muḫtelifet] vezninde) Ebe kadına ıtlāk olunur; قَابِلَةٌ [ḳābilet] maʿnāsına. Ve bu istiʿāre vechiy-le ıtlāk olunmuştur ki yemliğinden otluk çekip ekl eden dābbeye teşbīh olunmuştur.

اَلْإِسْتِعْلاَفُ [el-istiʿlāf] Davar okrayarak ʿalef istemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَعْلَفَتِ الدَّابَّةُ إِذَا طَلَبَتِ الْعَلَفَ بِالْحَمْحَمَةِ

[ع ن ج ف]

اَلْعُنْجُفُ [el-ʿuncuf] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] veznin-de) ve

اَلْعُنْجُوفُ [el-ʿuncūf] (زُنْبُورٌ [zunbūr] veznin-de) Zaʿf ve hüzālden değnek gibi kupku-ru kalmış adama denir; yukālu: صَارَ عُنْجُفًا وَعُنْجُوفًا أَيْ يَابِسًا هُزَالاً Ve gövdesi kağşak, aʿzāsı birbirine sokuşturulmuş arık bodu-ra denir. Ekserī bununla kocakarı sıfatla-nır. Ve baʿzılar ʿindinde nūn'u zāʾidedir; yukālu: رَجُلٌ عُنْجُفٌ وَعُنْجُوفٌ أَيْ قَصِيرٌ مُتَدَاخِلٌ

[ع ن ف]

اَلْعُنْفُ [el-ʿunf] (ʿayn'ın harekāt-ı selāsı ve

nūn'un sükūnuyla) Sertlik ve yoğunluk eylemek maʿnāsınadır, yukālu: عَنُفَ عَلَيهِ وَبِهِ عُنْفًا مُثَلَّثَةَ الْعَيْنِ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا لَمْ يَرْفُقْ بِهِ Ve

عُنْفٌ [ʿunf] İsm olarak istiʿmāl olunur; yukālu:فِي وَضْعِهِ عُنْفٌ ضِدُّ رِفْقٍ

اَلْإِعْنَافُ [el-iʿnāf] (hemzenin kesriyle) ve

اَلتَّعْنِيفُ [et-taʿnīf] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] veznin-de) Bunlar dahi عُنْفٌ [ʿunf] maʿnāsınadır; tekūlu: أَعْنَفْتُهُ وَعَنَّفْتُهُ بِمَعْنَى عَنُفْتُ عَلَيْهِ Ve

تَعْنِيفٌ [taʿnīf] Bir adama ʿunf ve şiddetle levm ve serzeniş eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَنَّفَهُ إِذَا لاَمَهُ بِعُنْفٍ وَشِدَّةٍ

اَلْعَنِيفُ [el-ʿanīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Dāʾimā bindiği atı ʿunf ve şiddetle kullanır olan fārise denir; yukālu: فُلاَنٌ عَنِيفٌ أَيْ لاَ رِفْقَ لَهُ بِرُكُوبِ الْخَيْلِ Ve sert söze ve sert yürüyüşe ve mutlakan huşūnetli sert şeyʾe denir; yukālu: كَلاَمٌ وَسَيْرٌ عَنِيفٌ أَيْ شَدِيدٌ

اَلْعُنْفَةُ [el-ʿunfet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) ve

اَلْعُنُفَةُ [el-ʿunufet] (zammeteynle) ve

اَلْإِعْتِنَافُ [el-iʿtināf] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir nesneye yeni başlamağa denir; tekūlu: كَانَ ذَلِكَ مِنَّا عُنْفَةً وَعُنُفَةً وَاعْتِنَافًا أَيْ إِبْتِنَافًا Burada إِعْتِنَافٌ [iʿtināf] إِبْتِنَافٌ [iʾtināf] maʿnāsına masdar iken ism mevkiʿinde istiʿmāl olundu. Ve

إِعْتِنَافٌ [iʿtināf] Bir işi ʿunf ve şiddetle tutmak maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَنَفَ الْأَمْرَ إِذَا أَخَذَهُ بِعُنْفٍ Ve bir nesneye başlamak maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَنَفَ الشَّيْءَ إِذَا ابْتَدَأَهُ Ve yeniden başlamak maʿnāsınadır ki zikr olundu; yukālu: إِعْتَنَفَهُ أَيْ إِبْتَنَفَهُ Şārih der ki bu ʿanʿane-i Benī Temīm'dir ki hemzeyi ʿayn'a tebdīl ederler. Ve

إِعْتِنَافٌ [iʿtināf] Bilmemek, cehl maʿnāsınadır, ʿalā-kavlin bilmediği nesneye bilmeyerek özenmek maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَنَفَهُ إِذَا جَهِلَهُ أَوْ أَتَاهُ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ بِهِ عِلْمٌ Ve bir nesneyi kerīh görüp iğrenmek maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَنَفَ الطَّعَامَ وَالْأَرْضَ إِذَا كَرِهَهُمَا Ve bir yerin havāsı mizāca uymayıp nā-hoş gelmek maʿnāsınadır; tekūlu: إِعْتَنَفَتْنِي الْأَرْضُ أَيْ لَمْ تُوَافِقْنِي Ve meclisten bir tarafa dönmek maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَنَفَ الْمَجْلِسَ إِذَا تَحَوَّلَ عَنْهُ Ve henüz otlanmamış çayır raʿy eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَنَفَ الْمَرَاعِي إِذَا رَعَى أُنُفَهَا

اَلْعَنْفُ [el-ʿanf] (ʿayn'ın fethiyle) Evvel ve ibtidā maʿnāsınadır.

اَلْعُنْفُوَانُ [el-ʿunfuvān] (ʿayn'ın ve fā'nın zammıyla) ve

اَلْعُنْفُوُّ [el-ʿunfuvv] (ʿayn'ın ve fā'nın zammı ve vāv'ın teşdīdiyle) Bir nesnenin evvel ve mukaddemine, ʿalā-kavlin behcet ve letāfeti hengāmının evveline denir; yukālu: كَانَ ذَلِكَ فِي عُنْفُوَانِ شَبَابِهِ وَعُنْفُوِّهِ أَيْ أَوَّلِهِ أَوْ أَوَّلِ بَهْجَتِهِ ve yukālu: هُمْ يَخْرُجُونَ عُنْفُوَانًا أَيْ عَنْفًا عَنْفًا أَيْ أَوَّلاً فَأَوَّلَ

اَلْعَنَفَةُ [el-ʿanefet] (fetehātla) Su değirmeninin çarhına denir, onu su dokundukta değirmeni döndürür. Ve ekinli tarlanın iki hattının aralığına denir.

اَلْمُعْتَنِفَةُ [el-muʿtenifet] (مُخْتَلِفَةٌ [muḫtelifet] vezninde) Şol develere denir ki oldukları yerin havāsı onlara yaramaya; yukālu: إِبِلٌ مُعْتَنِفَةٌ إِذَا كَانَتْ فِي أَرْضٍ لاَ تُوَافِقُهَا

اَلْمُعْتَنِفُ [el-muʿtenif] (مُخْتَلِفٌ [muḫtelif] vezninde) Doğru olmayan yola denir; yukālu: طَرِيقٌ مُعْتَنِفٌ أَيْ غَيْرُ قَاصِدٍ

[ع و ف]

اَلْعَوْفُ [el-ʿavf] (جَوْفٌ [cevf] vezninde) Hāl ve şān maʿnāsınadır; yukālu: نَعِمَ عَوْفُكَ أَيْ ذَكَرُ حَالُكَ وَشَأْنُكَ Ve ālet-i tenāsüle denir, [zeker] maʿnāsına. Ve mihmāna denir;

yukālu: هُوَ عَوْفُهُ أَيْ ضَيْفُهُ Ve baht ve tāliʿ ve nasīb ve behre maʿnāsınadır; yukālu: لَهُ عَوْفٌ أَيْ جَدٌّ وَحَظٌّ Ve kuş adıdır. Ve horoza denir; yukālu: صَاحَ الْعَوْفُ أَيِ الدِّيكُ Ve bir sanem adıdır. Ve bir dağın adıdır. Ve arslana denir, gece tuʿme talebiyle dolaşıp gezdiği için. Ve kurda dahi ıtlāk olunur. Ve devābb ve mevāşīyi iyice görüp gözetip güzel tīmār ve takayyüd eylemeğe denir; yukālu: إِنَّهُ لَحَسَنُ الْعَوْفِ فِي إِبِلِهِ أَيْ حَسَنُ الرِّعْيَةِ Ve ʿayāl için emek çekip kesb ü kār eden adama denir; yukālu: هُوَ عَوْفٌ أَيْ كَادٌّ لِعِيَالِهِ Ve bir hoş-bū nebātın ismidir; bu münāsebetle baʿzı kimseler tesmiye olundular. Ve

عَوْفٌ [ʿavf] Masdar olur, dāʾimā عَوْفٌ [ʿavf] dedikleri nebāt istiʿmāl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَافَ الرَّجُلُ يَعُوفُ عَوْفًا إِذَا لَزِمَ الْعَوْفَ Ve ʿAvf b. Saʿd ve ʿAvf b. Kaʿb b. Saʿd, عَوْفَانِ [ʿAvfān] ıtlāk ettikleri iki kimsedir ki Saʿd kabīlesindendirler. Ve ʿArabların "هُوَ أَوْفَى مِنْ عَوْفٍ" ve "لاَ حُرَّ بِوَادِي عَوْفٍ" kavllerinde vāki عَوْفٌ [ʿavf]tan murād ʿAvf b. Muhallim b. Ẕuhl b. Şeybān'dır. Aslı budur ki Mervān el-Ḳaraẓ nām kimse ʿAvf-ı mezbūrun taht-ı civārında dāhil olmuş olup ümerā-yı ʿArabdan ʿAmr b. Hind mezbūru taleb eyledikte ʿAvf teslīmden imtināʿ eylemekle ʿAmr kelām-ı merkūmu īrād eyledi, yaʿnī "Vādī-i ʿAvf'a nāzil olanı ʿAvf zīr-i temellüke almakla gūyā ki cümlesi ona kul gibi mutīʿ ve münkād olurlar." ʿAlā-kavlin ʿAvf dest-gīri olan esīrleri katl eylemek ʿādeti olmakla kelām-ı mezbūru hakkında īrād eylemişlerdir. Yāhūd burada ʿAvfıtan murād ʿAvf b. Kaʿb b. Saʿd b. Zeydumenāt b. Temīm'dir. O vaktte Munẕir b. Māʾu's-Semāʾ nām emīr-i ʿArabın Zuheyr b. Umeyye nām kimseye baʿzı ʿārızaya mebnī kīne ve ʿadāveti olmakla mezbūru ʿAvf'tan taleb edip o dahi vermemekle kavl-i mezbūru hakkında tefevvüh eyledi. Ve ʿAvf b. Mālik el-Eşcaʿī ashābdandır. Ve ʿAvf b. Mālik el-Cuşemī ve ʿAvf b. Ḥāriṯ el-Ezdī tābiʿīlerdir. Ve ʿAvf el-Aʿrābī ki gayr-i mensūbdur ve ʿAṭiyye el-ʿAvfī muhaddislerdir. Ve

عَوْفٌ [ʿavf] Kuş kısmı bir nesnenin yā suyun yā lāşenin üzerinde çevrinmek yāhūd ona konmak kasdında olmakla ayrılmayıp üzerinde tereddüd ederek dönüp dolaşmak maʿnāsınadır; yukālu: عَافَتِ الطَّيْرُ عَوْفًا إِذَا اسْتَدَارَتْ عَلَى الشَّيْءِ أَوِ الْمَاءِ أَوِ الْجِيفِ أَوْ إِذَا حَامَتْ عَلَيْهِ تَتَرَدَّدُ وَلاَ تَمْضِي تُرِيدُ الْوُقُوعَ

أَبُو عَوْفٍ [ebū ʿavf] Erkek çekirgenin künyesidir; dişisi أُمُّ عَوْفٍ [ummu ʿavf]tır.

اَلْعُوَافُ [el-ʿuvāf] (ثُمَامٌ [ṣumām] vezninde) ve

اَلْعُوَافَةُ [el-ʿuvāfet] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Arslanın gecelerde dolaşıp arayarak bulup ekl eylediği tuʿmeye denir. Ve mutlakan bir kimsenin zafer-yāb olduğu nesneye عُوَافٌ [ʿuvāf] ve عُوَافَةٌ [ʿuvāfet] ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ عُوَافُهُ وَعُوَافَتُهُ أَيِ الشَّيْءُ الَّذِي ظَفِرَ بِهِ

بَنُو عُوَافَةَ [Benū ʿUvāfet] Esed yāhūd Saʿd b. Zeyd b. Menāt kabīlesinden bir recül adıdır. Zefeyān Ebu'l-Mirḳāl ʿAṭiyye b. Esīd nām rāciz onlardandır.

[ع ي ف]

اَلْعَيْفُ [el-ʿayf] (حَيْفٌ [ḥayf] vezninde) ve

اَلْعَيَفَانُ [el-ʿayefān] (fetehātla) ve

اَلْعِيَافَةُ [el-ʿiyāfet] ve

اَلْعِيَافُ [el-ʿiyāf] (ʿayn'ların kesriyle) Bir taʿāmı yāhūd meşrūbu nā-hoş görüp iğrenmek maʿnāsınadır ki ekl ve şürbden

imtināʿ eder ve gāh olur ki sāʾir nesnede dahi istiʿmāl olunur; yukālu: عَافَ الرَّجُلُ الطَّعَامَ وَالشَّرَابَ وَقَدْ يُقَالُ فِي غَيْرِهِمَا يَعَافُهُ وَيَعِيفُهُ عَيْفًا وَعَيَفَانًا وَعِيَافَةً وَعِيَافًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّانِي إِذَا كَرِهَهُ فَلَمْ يَأْكُلْ أَوْ لَمْ يَشْرَبْهُ Baʿzılar ʿindinde عِيَافٌ [ʿiyāf], كِتَابٌ [kitāb] vezninde masdardır ve عِيَافَةٌ [ʿiyāfet] كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde ismdir. Ve

عِيَافَةٌ [ʿiyāfet] Kuş kısmıyla tatayyür ve tefeʾül eylemek maʿnāsınadır ki aʿrāb ʿādetidir. Meselā kuşun ismini ve savtını ve nüzūl ve mürūru makūlesi evzāʿ ve ahvālini iʿtibār edip zuʿmlerine muvāfık muktezāları üzere tefeʾül ve teşeʾüm ederler; tekūlu:عِفْتُ الطَّيْرَ أَعِيفُهَا عِيَافَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا زَجَرْتَهَا

اَلْعَائِفُ [el-ʿāʾif] Ehl-i عِيَافَةٌ [ʿiyāfet]e denir. Ve bu fenn-i عِيَافَةٌ [ʿiyāfet] beyne'l-aʿrāb ʿilm-i taʿbīr ve ʿilm-i kıyāfet gibi ʿilm-i mahsūstur, be-gāyet iʿtinā ederler.

اَلْعَيْفُ [el-ʿayf] (حَيْفٌ [ḥayf] vezninde) Kuş bir nesnenin üzerine konmak kasdıyla çigzinip çevrinmek maʿnāsınadır; yukālu: عَافَتِ الطَّيْرُ تَعِيفُ عَيْفًا لَغَةٌ فِي عَافَتْ تَعُوفُ

اَلْعَيْفَةُ [el-ʿayfet] (عَيْبَةٌ [ʿaybet] vezninde) Maʿnā-yı mezbūrdan ismdir; yukālu: تَحْتَ عَيْفَةِ الطَّائِرِ شَيْءٌ أَيْ حَوْمَتِهِ Ve

عَيْفَةُ [ʿayfet] ki Muġīre b. Şuʿbe radıyallāhu ʿanhu hazretlerinin işbu "وَلاَ تَحْرُمُ الْعَيْفَةُ" kavlinde vākiʿdir, lohusa hatunun memesinde sütü tıkanıp idrār eylememekle memesinin yolları açılmak için bir āher emzikli hatun bir yudum yā iki yudum o lohusaya emzirmek murāddır. Bu resme إِرْضَاعٌ [irḍāʿ] mezbūreye istihcān ve istikrāhı mūcib olduğundan عَيْفَةٌ [ʿayfet] ıtlāk olundu. Pes Ebū ʿUbeyd'inلاَ نَعْرِفُ الْعَيْفَةَ وَلَكِنْ نُرَاهَا الْعُفَّةَ ʿunvānıyla inkārı mahz kusūrundan nāşīdir.

اَلْعَيُوفُ [el-ʿayūf] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Şol deveye denir ki hālā susuz iken suyu koklayıp içmez ola; yukālu: بَعِيرٌ عَيُوفٌ أَيْ يَشَمُّ الْمَاءَ فَيَدَعُهُ وَهُوَ عَطْشَانُ Ve

عَيُوفٌ [ʿAyūf] Bir hatunun ismidir.

اَلْعَيِّفَانُ [el-ʿayyifān] (teşdīd-i yā'yla تَيِّهَانٌ [teyyihān] vezninde) Her nesneden iğrenip tiksinmek hūyu ve ʿādeti olan adama denir ki iğrengen ve tiksingen taʿbīr olunur; yukālu: هُوَ عَيِّفَانٌ أَيْ مَنْ دَأْبُهُ وَخُلُقُهُ كَرَاهَةُ الشَّيْءِ

اَلْعِيفَةُ [el-ʿīfet] (ʿayn'ın kesriyle) Mālın güzīde ve hıyārına denir.

اَلْعَيَافُ [el-ʿayāf] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ve اَلطَّرِيدَةُ [eṭ-ṭarīdet] ʿArablara mahsūs iki güne laʿibdir. ʿAlā-kavlin عَيَافٌ [ʿayāf] لُعْبَةُ الْغُمَيْصَاءِ [luʿbetu'l-ġumeyṣāʾ] dır ki māddesinde beyān olundu. Ve طَرِيدَةٌ [ṭarīdet] dāl bābında zikr olundu.

اَلْإِعَافَةُ [el-iʿāfet] (hemzenin kesriyle) Bir adamın davarı sudan iğrenip içmez olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعَافَ الْقَوْمُ إِذَا عَافَتْ دَوَابُّهُمُ الْمَاءَ فَلَمْ تَشْرَبْهُ

اَلْإِعْتِيَافُ [el-iʿtiyāf] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Yol azığı tutunmak maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَافَ الرَّجُلُ إِذَا تَزَوَّدَ لِلسَّفَرِ

FASLU'L-ĠAYNİ'L-MUᶜCEME
(فَصْلُ الْغَيْنِ الْمُعْجَمَةِ)

[غ ت ر ف]

اَلْغَتْرَفَةُ [el-ġatrefet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) ve

اَلتَّغَتْرُفُ [et-teġatruf] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Büyüklenmek maᶜnāsınadır; غَطْرَفَةٌ [ġaṭrefet] ve تَغَطْرُفٌ [teġaṭruf] gibi; yukālu: غَتْرَفَ الرَّجُلُ وَتَغَتْرَفَ إِذَا تَكَبَّرَ

[غ د ف]

اَلْغُدَافُ [el-ġudāf] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Ağustos kargası, ᶜalā-kavlin kuzgun taᶜbīr olunan kargaya denir, غُرَابُ الْقَيْظِ [ġurābu'l-ḳayẓ] maᶜnāsına. Ve tüyü çok olan kerkes kuşuna denir; cemᶜi غِدْفَانٌ [ġidfān] gelir ġayn'ın kesriyle. Ve

غُدَافٌ [Ġudāf] Bir recül ᶜalemidir. Ve siyāh ve uzun saça denir. Ve siyāh kanada denir; yukālu: شَعْرٌ غُدَافٌ أَيْ طَوِيلٌ أَسْوَدُ ve yukālu: جَنَاحٌ غُدَافٌ أَيْ أَسْوَدُ

اَلْغَادِفُ [el-ġādif] Gemi levendine denir, مَلاَّحٌ [mellāḥ] maᶜnāsına.

اَلْغَادُوفُ [el-ġādūf] ve

اَلْمِغْدَفُ [el-miġdef] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Gemi küreğine denir, مِجْدَافٌ [micdāf] maᶜnāsına.

اَلْغَدَفُ [el-ġadef] (fethateynle) Niᶜmet ve refāh ve vüsᶜat-i ᶜayş maᶜnāsınadır; yukālu: هُمْ فِي غَدَفٍ أَيْ نِعْمَةٍ وَخِصْبٍ وَسَعَةٍ

اَلْغِدَفُّ [el-ġideff] (هِجَفٌّ [hiceff] veznince) Arslana denir.

اَلْغَدْفُ [el-ġadf] (ġayn'ın fethiyle) Çok vergi vermek maᶜnāsınadır; yukālu: غَدَفَ لَهُ فِي الْعَطَاءِ غَدْفًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَكْثَرَ

اَلْإِغْدَافُ [el-iġdāf] (hemzenin kesriyle) Hatun peçesini yüzüne doğru sarkıtıp salıvermek maᶜnāsınadır; yukālu: أَغْدَفَتِ الْمَرْأَةُ قِنَاعَهَا إِذَا أَرْسَلَتْهُ عَلَى وَجْهِهَا Ve gece zulmet perdesini salıvermek maᶜnāsına müstaᶜmeldir ki kararmaktan ᶜibārettir; yukālu: أَغْدَفَ اللَّيْلُ إِذَا أَرْخَى سُدُولَهُ Ve sayyād sayd üzere ağ serpmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَغْدَفَ الصَّيَّادُ الشَّبَكَةَ عَلَى الصَّيْدِ إِذَا أَسْبَلَهَا Ve hitān ederken deriyi dibinden kesmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَغْدَفَ الْخَاتِنُ إِذَا اسْتَأْصَلَ الْغُرْلَةَ Ve cimāᶜ eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: أَغْدَفَ بِهَا إِذَا جَامَعَهَا

اَلْإِغْتِدَافُ [el-iġtidāf] Çok nesne almak maᶜnāsınadır; yukālu: إِغْتَدَفَ مِنْهُ إِذَا أَخَذَ مِنْهُ شَيْئًا كَثِيرًا Ve libās biçmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِغْتَدَفَ الثَّوْبَ إِذَا قَطَعَهُ

[غ ر ض ف]

اَلْغُرْضُوفُ [el-ġurḍūf] ve

اَلْغُضْرُوفُ [el-ġuḍrūf] (ḍād-ı muᶜceme ile عُضْفُورٌ [ᶜuṣfūr] vezninde) Kıtırdak ve kemirtlek taᶜbīr olunan yumuşak kemiğe denir ki ekl olunur, burnun yumuşağı ve yağrını kemirtleği ve eyegülerin uçları ve göğsün aşağısında olan ve kulağın yukarısının iç yüzünde olan yumuşak kemikler gibi.

اَلْغُرْضُوفَانِ [el-ġurḍūfān] (tesniye bünyesiyle) Dābbe semerinin ortasıyla art kaşı beyninde sağlı sollu merbūt olan iki ağaca denir. غُرْضُوفٌ [ġurḍūf]un cemᶜi غَرَاضِيفُ [ġarāḍīf]tir.

[غ ر ن ف]

اَلْغِرْنِفُ [el-ġirnif] (nūn'la زِبْرِجٌ [zibric] veznince) Yāsemīn dedikleri şükūfeye denir. Ve bu غِرْيَفٌ [ġiryef] musahhafı değildir. Ve غِرْيَفٌ [ġiryef] ki حِذْيَمٌ [ḥiẕyem] veznindedir, بَرْدِيٌّ [berdiyy] dedikleri ota denir ki

hasır otu dedikleridir. Ḥātim'in işbu: "رِوَاءٌ يَسِيلُ الْمَاءُ تَحْتَ أُصُولِهِ ‖ يَمِيلُ بِهِ غَيْلٌ بِأَذْنَاهُ غِرْيَفُ" beyti vecheyn-i mezbūreynle rivāyet olundu.

[غ ر ف]

اَلْغَرْفُ [el-ġarf] (حَرْفٌ [ḥarf] ve فَرَحٌ [feraḥ] veznlerinde) Bir şecer ismidir ki onunla deri dibāgat olunur. Ve

غَرْفٌ [ġarf] (صَرْفٌ [ṣarf] vezninde) Kesmek maʿnāsınadır; yukālu: غَرَفَ الشَّيْءَ غَرْفًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَطَعَهُ Ve cebhede olan kākülü kırkmak maʿnāsınadır; yukālu: غَرَفَ نَاصِيَتَهُ إِذَا جَزَّهَا Ve suyu havuz makūlesinden avuçla daldırıp almak maʿnāsınadır; yukālu: غَرَفَ الْمَاءَ غَرْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا أَخَذَهُ بِيَدِهِ

اَلْغَرْفِيُّ [el-ġarfiyy] (غَرْبِيٌّ [ġarbiyy] veznnde) Zikr olunan nebātla dibāgat olunmuş deriye denir; yukālu: سِقَاءٌ غَرْفِيٌّ إِذَا دُبِغَ بِالْغَرْفِ

اَلْغَرَفُ [el-ġaref] (fethateynle) Sümük otuna denir, ثُمَامٌ [s̱umām] maʿnāsına; ʿalā-kavlin tāze yeşil iken ıtlāk olunur. Ve

غَرَفٌ [ġaref] شَسٌّ [şess] ve طُبَاقٌ [ṭubbāḳ] ve بَشَمٌ [beşem] ve عَفَارٌ [ʿafār] ve عُتْمٌ [ʿutm] ve صَوْمٌ[ṣavm] ve حَبَجٌ [ḥabec] ve شَدْنٌ [şedn] ve حَيْهَلٌ [ḥayhel] ve هَيْشَرٌ [heyşer] ve ضِرْمٌ [ḍirm] dedikleri eşcār ve nebātātın her birine ıtlāk olunur. Ve ağacın yaprağına denir; yukālu: ظَهَرَ غَرَفُ الشَّجَرِ أَيْ وَرَقُهُ Ve

غَرَفٌ [ġaref] Masdar olur, deve غَرَفٌ [ġaref] dedikleri nebāt ve eşcārı otlamakla karnı ağrımak maʿnāsınadır; yukālu: غَرِفَتِ الْإِبِلُ غَرَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اشْتَكَتْ بُطُونَهَا مِنْ أَكْلِ الْغَرَفِ

اَلْغَرْفَةُ [el-ġarfet] (ضَرْبَةٌ [ḍarbet] vezninde) Binā-i merredir, cebhede olan kākülü bir kerre kırkmak maʿnāsınadır. Ve suyu el ile bir defʿa çalıp yā daldırıp almak maʿnāsınadır.

اَلْغَارِفَةُ [el-ġārifet] عَارِفَةٌ [ʿārifet] vezninde ki işbu "نَهَى النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنِ الْغَارِفَةِ" hadīsinde vākiʿdir, fāʿilet bi-maʿnā mefʿūlettir, hatun cebhesine vazʿ ve tesviye eylediği kākül demek olur, letāfet ve nezāket için ederler. Yāhūd لَاغِيَةٌ [lāġiyet] gibi masdardır, غَرْفٌ [ġarf] maʿnāsına ki cebheye kākül kesmekten ʿibārettir. Ve

غَارِفَةٌ [ġārifet] Cüst ve revende nākaya ıtlāk olunur; yukālu: نَاقَةٌ غَارِفَةٌ أَيْ سَرِيعَةٌ Cemʿi غَوَارِفُ [ġavārif]tir; ve yukālu: إِبِلٌ غَوَارِفُ أَيْ سَرِيعَةٌ

اَلْمَغَارِفُ [el-meġārif] (mīm'in fethiyle) مِغْرَفٌ [miġref]in cemʿidir ki مِنْبَرٌ [minber] veznindedir, غَوَارِفُ [ġavārif] maʿnāsınadır, yürümeği güyā ki elleriyle daldırıp ahz ederler; ve minhu yukālu: خَيْلٌ مَغَارِفُ كَأَنَّهَا فَارِسٌ مِغْرَفٌ تَغْرِفُ الْجَرْيَ ve yukālu:

اَلْإِغْتِرَافُ [el-iġtirāf] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznninde) Bu dahi daldırıp avuçla su almak maʿnāsınadır; yukālu: إِغْتَرَفَ الْمَاءَ بِمَعْنَى غَرَفَهُ

اَلْغِرْفَةُ [el-ġirfet] (ġayn'ın kesriyle) Binā-i nevʿdir, el ile bir güne su almak maʿnāsınadır. Ve

غِرْفَةٌ [ġirfet] İsm olur, ayakkabıya denir, نَعْلٌ [naʿl] maʿnāsına; cemʿi غِرَفٌ [ġiref] gelir, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde.

اَلْغُرْفَةُ [el-ġurfet] (ġayn'ın zammıyla) Eli çalmakla alınmış bir avuç suya denir. İsm-i mefʿūldür, zīrā vech-i mezkūr üzere alınmadıkça o suya غُرْفَةٌ [ġurfet] ıtlāk olunmaz. Ve ona غُرَافَةٌ [ġurāfet] dahi denir, ثُمَامَةٌ [s̱umāmet] vezninde. Ve

غُرْفَةٌ [ġurfet] Çardak taʿbīr olunan meskene denir, Fārisīde fervāre derler; tekūlu: بَنَى لَهُ غُرْفَةً أَيْ عُلِّيَّةً Cemʿi غُرُفَاتٌ [ġurufāt] gelir zammeteynle ve غُرَفَاتٌ [ġurefāt] ge-

lir rā'nın fethiyle ve غُرْفَاتٌ [ġurfāt] gelir rā'nın sükūnuyla ve غُرَفٌ [ġuref] gelir, صُرَدٌ [ṣurad] vezninde. Ve

غُرْفَةٌ [ġurfet] Bir bölük saça denir. Ve devenin boyununa geçirdikleri ucu ilmikli ipe denir. Ve yedinci feleke ıtlāk olunur, semā-i sābiʿa maʿnāsına.

اَلْغُرَافَةُ [el-ġurāfet] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) غُرْفَةٌ [ġurfet] ile maʿnā-yı evvelde mürādiftir.

اَلْغِرَافُ [el-ġirāf] (نِطَافٌ [niṭāf] vezninde) غُرْفَةٌ [ġurfet]in cemʿidir ki avuçla daldırılıp alınmış su olacaktır. Ve غِرَافٌ [ġirāf] müfred olur, büyük ölçeğe ıtlāk olunur; yukālu: كَالَهُ بِالْغِرَافِ أَيْ بِمِكْيَالٍ ضَخْمٍ

اَلْمِغْرَفَةُ [el-miġrefet] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Kepçeye denir ki tencereden onunla nesne alınır. Fi'l-asl mutlakan kendisiyle daldırılıp nesne alacak şeyʾe denir.

اَلْغَرِيفُ [el-ġarīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Kındıraya ve sazlığa denir. Ve büke ve meşeye denir; yukālu: كَأَنَّهُ أَسَدُ الْغَرِيفِ أَيْ الْغَيْضَةِ Ve bük içinde olan suya denir. Ve Zeyd b. Ḥāriṯe radıyallāhu ʿanhu hazretlerinin kılıcı ismidir. Ve çatılkı sık ağaçlık koruluğuna denir, ne cins ağaçlık olursa olsun; غَرِيفَةٌ [ġarīfet] dahi denir hā'yla. Ve hasır otu ve sazlık cinsinden büke ve ormana denir. Ve baʿzen ضَالٌّ [ḍal] ve سَلَمٌ [selem] ağaçlarından olan sık büke ve ormana dahi denir. Ve

غَرِيفٌ [Ġarīf] Bir ʿābid-i Yemānī ismidir ki gayr-i mensūbdur. Ve Ġarīf b. ed-Deylemī tābiʿīndendir. Ve

غَرِيفٌ [ġarīf] Büyük kovaya yāhūd karınlı kovaya denir, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْغَرِيفَةُ [el-ġarīfet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznin-

de) Bu dahi sık ağaç koruluğuna denir. Ve ayakkabıya yāhūd köhnesine denir. Ve meşinden kesilmiş bir karış mikdārı kayışa denir ki kılıç kınının aşağısına bağlanıp ve zāʾid olmakla salınır durur ve onu kimi münakkaş ve kimi altın ve gümüşle müzeyyen ederler.

غِرْيَفٌ [ġiryef] (جِذْيَمٌ [ciẕyem] vezninde) Bir cins zaʿīf ağacın adıdır. ʿAlā-kavlin hasır otuna denir. Ve Benū Numeyr yurdunda bir dağın adıdır ve onun semtinde bir su vardır ki ona غِرْيَفَةٌ [Ġiryefet] derler hā'yla.

عَمُودُ غِرْيَفَةَ [ʿAmūdu Ġiryefet] Ġaniyy b. Aʿṣur kabīlesi himāsında bir arzın ismidir.

غَرَفَةُ [Ġarefet] (fetehātla) İbn Ḥāriṯ'tir ki sahābīdir.

اَلْغَرُوفُ [el-ġarūf] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Şol kuyuya denir ki pek yakın olmakla suyu el ile alınır ola; yukālu:بِئْرٌ غَرُوفٌ إِذَا كَانَتْ يُغْتَرَفُ مَاؤُهَا بِالْيَدِ Ve غَرِيفٌ [ġarīf] gibi büyük kovaya yāhūd karınlı kovaya denir; yukālu: غَرْبٌ غَرُوفٌ وَغَرِيفٌ أَيْ كَبِيرٌ أَوْ كَثِيرُ الْأَخْذِ لِلْمَاءِ

اَلْغَرَّافُ [el-Ġarrāf] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Vāsiṭ ile Başra meyānında bir nehrin adıdır, üzerinde bir büyük kazā vardır. Ve Berāʾ b. Ḳays'ın feresi ismidir. Ve

غَرَّافٌ [ġarrāf] Suyu çok ırmağa vasf olur; yukālu:نَهْرٌ غَرَّافٌ أَيْ كَثِيرُ الْمَاءِ Ve seyrek adımlı olup el ile nehrden su alır gibi tayy-ı arz ederek revān olan ata denir; yukālu: فَرَسٌ غَرَّافٌ أَيِ الرَّحِيبُ الشَّحْوَةِ الْكَثِيرُ الْأَخْذِ بِقَوَائِمِهِ

غُرَيْفَةُ [Ġureyfet] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

اَلتَّغَرُّفُ [et-teġarruf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir adamın yanında her nesi var

ise cümlesini çekip almak maʿnāsınadır; tekūlu: تَغَرَّفَنِي فُلَانٌ أَيْ أَخَذَ كُلَّ شَيْءٍ مَعِي

اَلْإِنْغِرَافُ [el-inġirāf] Kesilmek maʿnāsınadır; yukālu: غَرَفَهُ فَانْغَرَفَ أَيْ قَطَعَهُ فَانْقَطَعَ

[غ س ف]

اَلْغَسَفُ [el-ġasef] (fethateynle) Karanlık, zulmet maʿnāsınadır.

اَلْإِغْسَافُ [el-iġsāf] (hemzenin kesriyle) Karanlığa girmek maʿnāsınadır; yukālu: أَغْسَفَ الْقَوْمُ إِذَا أَظْلَمُوا

[غ ض ر ف]

اَلْغُضْرُوفُ [el-ġuḍrūf] غُرْضُوفٌ [ġurḍūf] vezninde ve maʿnālarında mürādiftir.

[غ ض ف]

اَلْغَضْفُ [el-ġaḍf] (ġayn'ın fethi ve ḍād'ın sükūnuyla) Bir nesneyi kırmak maʿnāsınadır; yukālu: غَضَفَ الْعُودَ غَضْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَسَرَهُ Ve kelb kulağını büküp sarkıtmak maʿnāsınadır; yukālu: غَضَفَ الْكَلْبُ أُذُنَهُ إِذَا أَرْخَاهَا وَكَسَرَهَا Ve dābbe aslā irkilmeyip āb-ı revān gibi bir düzeye sürüp gitmek maʿnāsınadır; yukālu: غَضَفَتِ الْأَتَانُ إِذَا أَخَذَتِ الْجَرْيَ أَخْذًا وَكَذَا الْفَرَسُ Ve zartalamak maʿnāsınadır; yukālu: غَضَفَ بِهَا أَيْ بِالْمَرْأَةِ إِذَا خَضَفَ بِهَا

اَلْغَضَفُ [el-ġaḍaf] (fatheteynle) Hindistān'a mahsūs bir şecerdir, bi-ʿaynihi hurmā ağacına ve yemişi yemişine şebīh olur, lākin bunun çekirdeği kabuksuz mukaşşer olur ve dibinden tepesine kadar fidanları olur. Ve

غَضَفٌ [ġaḍaf] Masdar olur, hayvānın kulakları salkı ve düşük olmak maʿnāsına; yukālu: غَضِفَ الْكَلْبُ غَضَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ مُسْتَرْخِيَ الْأُذُنِ

اَلْأَغْضَفُ [el-aġḍaf] Sıfattır, salkı kulaklı hayvāna denir; atta olursa gevgeç taʿbīr olunur; cemʿi غُضْفٌ [ġuḍf] gelir ġayn'ın zammıyla. Ve kalın yelekli oka denir; yukālu: سَهْمٌ أَغْضَفُ أَيِ الْغَلِيظُ الرِّيشِ Ve pek muzlim geceye denir; yukālu: لَيْلٌ أَغْضَفُ أَيْ مُظْلِمٌ Ve hoş ve güzel uygun dirliğe denir; yukālu: عَيْشٌ أَغْضَفُ أَيْ نَاعِمٌ Ve kulakları bükük yāhūd sarkık arslana denir, ʿalā-kavlin dargınlığından yā kocalığından üst kapakları gözleri üzere sarkıp düşmüş arslana denir.

اَلْغَاضِفُ [el-ġāḍif] Şol adama denir ki refāh-ı hāli olmakla hoş-dil ve muntazam ve mütenaʿim ola; yukālu: رَجُلٌ غَاضِفٌ أَيِ النَّاعِمُ الْبَالِ Ve refāh ve vüsʿat üzere hoş dirliğe ıtlāk olunur; yukālu: عَيْشٌ غَاضِفٌ أَيْ نَاعِمٌ Ve şol kelbe denir ki kulaklarının yukarıları önüne doğru kıvrık ve yatık ola, niteki أَغْضَفُ [aġḍaf] ardına doğru kıvrık olanına denir; yukālu: كَلْبٌ غَاضِفٌ أَيْ مُنْكَسِرٌ أَعْلَى أُذُنِهِ إِلَى مُقَدَّمِهِ كَمَا أَنَّ الْأَغْضَفَ إِلَى خَلْفِهِ

اَلْغَضَفَةُ [el-ġaḍafet] (fetehātla) Bir kuş, ʿalā-kavlin bağırtlak kuşunun adıdır. Ve māder-zād olan aʿmāya denir, أَكَمَةٌ [ekemet] maʿnāsına.

غُضَيْفٌ [Ġuḍayf] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir: Ġuḍayf b. el-Ḥāriṯ yāhūd Ḥāriṯ b. Ġuḍayf es-Sumālī ev es-Sekūnī ashābdandır yāhūd savāb olan ṭā ile olmaktır.

اَلْإِغْضَافُ [el-iġḍāf] (hemzenin kesriyle) Gece kararıp muzlim olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَغْضَفَ اللَّيْلُ إِذَا أَظْلَمَ وَاسْوَدَّ Ve hurmā ağacının dalları sık ve firāvān olarak meyvesi kemter olmak, ʿalā-kavlin çok olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَغْضَفَتِ النَّخْلُ إِذَا كَثُفَ سَعَفُهَا وَسَاءَ ثَمَرُهَا أَوْ أَوْقَرَتْ Ve sehāb yağdır-

mak üzere olmak maʿnāsınadır ki saçak gibi salınmaktan ʿibārettir; yukālu: أَغْضَفَتِ السَّمَاءُ إِذَا أَخَالَتْ لِلْمَطَرِ Ve mandırada ve ağılda mevāşī kesīr olmak maʿnāsınadır, yukālu: أَغْضَفَ الْعَطَنُ إِذَا كَثُرَ نَعَمُهُ

اَلتَّغْضِيفُ [et-taġḍīf] Bir nesneyi aşağı sarkıtmak maʿnāsınadır; yukālu: غَضَّفَ الشَّيْءَ إِذَا دَلاَّهُ

اَلتَّغَضُّفُ [et-teġaḍḍuf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Tāze nihāl gibi iki tarafa eğilip bükülüp kırılıp kıvrılmak maʿnāsınadır; yukālu: تَغَضَّفَتِ الْجَارِيَةُ إِذَا تَغَصَّنَ أَيْ مَالَ وَتَثَنَّى Ve kuyunun çevresi çöküp yıkılmak maʿnāsınadır; yukālu: تَغَضَّفَتِ الْبِئْرُ إِذَا تَهَدَّمَتْ أَجْوَالُهَا Ve gece karanlığı çöküp bürümek maʿnāsınadır; yukālu: تَغَضَّفَ عَلَيْهَا اللَّيْلُ أَيْ أَلْبَسَهَا Ve dünyā bir adama teveccüh ve ikbāl edip hakkında hayr ve menāfiʿi firāvān olmak maʿnāsınadır; tekūlu: تَغَضَّفَتْ عَلَيْنَا الدُّنْيَا إِذَا كَثُرَ خَيْرُهَا وَأَقْبَلَتْ Ve yılan kıvrılmak maʿnāsınadır; yukālu: تَغَضَّفَتِ الْحَيَّةُ إِذَا تَلَوَّتَ

اَلْإِنْغِضَافُ [el-inġiḍāf] Toz içine girmek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْغَضَفُوا فِي الْغُبَارِ إِذَا دَخَلُوا فِيهِ Ve kuyu çökmek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْغَضَفَتِ الْبِئْرُ إِذَا انْهَارَتْ

غَنْضَفٌ [Ġanḍaf] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Bir recül ismidir.

[غ ط ر ف]

اَلْغِطْرِيفُ [el-ġiṭrīf] (قِنْدِيلٌ [ḳindīl] vezninde) Seyyid ve şerīf ve ʿālī-şān adama denir; yukālu: هُوَ غِطْرِيفُ الْقَوْمِ أَيْ سَيِّدُهُمْ شَرِيفُهُمْ Ve civān-merd ve kerīmü't-tabʿ ve ʿālī-cenāb adama denir; yukālu: هُوَ غِطْرِيفٌ أَيْ سَخِيٌّ سَرِيٌّ Ve tāze civāna denir; cemʿi غَطَارِفَةٌ [ġaṭārifet] gelir. Ve sineğe denir, ذُبَابٌ [ẕubāb] maʿnāsına. Ve doğan yavrusuna denir. Ve güzel ve dil-ber zāta denir.

اَلْغِطْرَافُ [el-ġiṭrāf] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] veznide) Bu dahi civān-merd ve ʿālī-cenāb adama denir. Ve tāze civāna denir.

اَلْغُطْرُوفُ [el-ġuṭrūf] (زُنْبُورٌ [zunbūr] veznide) ve

اَلْغِطْرَوْفُ [el-ġiṭrevf] (فِرْدَوْسٌ [firdevs] vezninde) Bunlar da hūb ve dil-ber adama denir. ʿAlā-kavlin فِرْدَوْسٌ [firdevs] vezninde zarīf ve nāzük-edā civāna denir.

اَلتَّغَطْرُفُ [et-teġaṭruf] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Ululanmak maʿnāsınadır; yukālu: تَغَطْرَفَ الرَّجُلُ إِذَا تَكَبَّرَ Ve salını bulanı yürümek maʿnāsınadır; yukālu: تَغَطْرَفَ فُلاَنٌ إِذَا اخْتَالَ فِي الْمَشْيِ

اَلْغَطْرَفَةُ [el-ġaṭrefet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Beyhūde kibr ve fahr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَا هَذَا الْغَطْرَفَةُ أَيِ الْخُيَلاَءُ وَالْعَبَثُ

[غ ط ف]

اَلْغَطَفُ [el-ġaṭaf] (fethateynle) Dirlik ve seʿat ve refāh üzere olmağa denir; yukālu: بِهِ غَطَفٌ أَيْ سَعَةُ الْعَيْشِ Ve kirpikler uzun olmakla bükülüp kıvrılmak, ʿalā-kavlin kaşın kılları gür olmak maʿnāsınadır; yukālu: فِي صِفَتِهِ غَطَفٌ وَهُوَ طُولُ الْأَشْفَارِ وَتَثَنِّيهَا أَوْ كَثْرَةُ شَعْرِ الْحَاجِبِ

غَطَفَانُ [Ġaṭafān] (fetehātla) Ḳays kabīlesinden bir cemāʿattir.

أَبُو غَطَفَانَ [Ebū Ġaṭafān] İbn Ẓarīf'tir ki tābiʿīndendir, Ebū Hureyre'den rivāyet-i hadīs eylemiştir.

بَنُو غُطَيْفٍ [Benū Ġuṭayf] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) ʿArabdan bir cemāʿattir yāhūd Şām diyārında bir kavmdir.

اَلْغُطَيْفِيُّ [el-Ġuṭayfiyy] (yā-yı nisbetle) Bir feres lakabıdır ki Benū Ġuṭayf'e mensūb olarak ehl-i İslām yedinde idi.

أُمُّ غُطَيْفٍ اَلْهُذَلِيَّةُ [Ummu Ġuṭayf el-Huẕeliyyet] Sahābiyyedir. Ve

غُطَيْفٌ [Ġuṭayf] b. el-Ḥāriṯ sahābīdir, "غ،ض،ف" māddesinde ihtilāfı zikr olundu. Ebū Ġuṭayf el-Huẕelī tābiʿīndendir. Revḥ b. Ġuṭayf muhaddisīndendir, zaʿīfü'r-rivāyettir.

[غ ظ ف]

غُظَيْفٌ [Ġuẓayf] (ẓā-yı muʿceme ile زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) ʿAbdulʿazīz b. Ḥātim'in feresi ismidir, حَرُونٌ [ḥarūn] neslindendir.

[غ ف ف]

اَلْغُفَّةُ [el-ġuffet] (ġayn'ın zammı ve fā'nın teşdīdiyle) Yetişecek kadar dirliğe denir; yukālu: أَصَابَ غُفَّةً مِنَ الْعَيْشِ أَيْ بُلْغَةً Ve fāreye ıtlāk olunur, kedinin bülgası olduğu için. Ve devenin ʿacele ile kavrayıp ağzına aldığı bir kavram nesneye denir; yukālu: اَلْيَوْمَ إِقْتَنَعَ الْبَعِيرُ بِالْغُفَّةِ وَهِيَ مَا يَتَنَاوَلُهُ بِفِيهِ عَلَى عَجَلَةٍ

اَلْغَفُّ [el-ġaff] (ġayn'ın fethiyle) Kurumuş yonca yaprağına denir.

اَلْغِفَّانُ [el-ġiffān] (ġayn'ın kesriyle) Vakt ve hengām maʿnāsınadır; yukālu: جَاءَ عَلَى غِفَّانِهِ أَيْ حِينِهِ وَإِبَّانِهِ Yāhūd bunda savāb olan ʿayn'la olmaktır.

اَلْإِغْتِفَافُ [el-iġtifāf] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Davar bir mikdārca tāze çayıra kavuşmak, ʿalā-kavlin biraz semirip tavlanmak maʿnāsınadır; yukālu: إِغْتَفَّتِ الدَّابَّةُ إِذَا أَصَابَتْ غُفَّةً مِنَ الرَّبِيعِ أَوْ إِذَا سَمِنَتْ بَعْضَ السِّمَنِ Ve bir kimseye cüzʾīce nesne vermek maʿnāsınadır; tekūlu: إِغْتَفَفْتُهُ إِذَا أَعْطَيْتَهُ شَيْئًا يَسِيرًا

اَلْغَفِيفَةُ [el-ġafīfet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) ضَغِيفَةٌ [ḍaġīfet] maʿnāsınadır ki zikr olundu; yukālu: غَفِيفَةٌ مِنْ بَقْلٍ أَيْ ضَغِيفَةٌ

[غ ل د ف]

اَلْمُغْلَنْدِفُ [el-muġlendif] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Pek karanu geceye denir; yukālu: لَيْلٌ مُغْلَنْدِفٌ أَيْ شَدِيدُ الظُّلْمَةِ

[غ ل ط ف]

اَلْمُغْلَنْطِفُ [el-muġlenṭif] مُغْلَنْدِفٌ [muġlendif] vezninde ve mürādifidir.

[غ ل ف]

اَلْغِلَافُ [el-ġilāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Maʿlūmdur ki bir nesnenin kabına denir, kılıcın kını gibi, Türkīde tahrīfle kılıf taʿbīr olunur. Cemʿi غُلُفٌ [ġulf] gelir ġayn'ın zammıyla ve غُلُفٌ [ġuluf] gelir zammeteynle ve غُلَّفٌ [ġullef] gelir, رُكَّعٌ [rukkaʿ] vezninde. Ve karaʾe bihi İbn Muḥayṣin kavlehu taʿālā: ﴿وَقَالُوا قُلُوبُنَا غُلْفٌ﴾ الآية

اَلْغَلَفُ [el-ġalf] (ġayn'ın fethiyle) Bir nesneyi gılāfına komak maʿnāsınadır; yukālu: غَلَفَ الْقَارُورَةَ غَلْفًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَعَلَهَا فِي غِلَافٍ Ve

غَلْفٌ [ġalf]غَرْفٌ [ġarf] gibi bir şecer adıdır.

اَلتَّغْلِيفُ [et-taġlīf] Bu dahi bir nesneyi gılāfına komak maʿnāsınadır; yukālu: غَلَّفَ الْقَارُورَةَ بِمَعْنَى غَلَفَهَا

اَلْأَغْلَفُ [el-aġlef] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) gılāflı nesneye denir; yukālu: سَيْفٌ أَغْلَفُ أَيْ فِي غِلَافٍ Ve künd ve belīd kalb ve derūna vasf olur ki aslā bir nesneyi fehm ve hıfz eylemez ola; yukālu: قَلْبٌ أَغْلَفُ أَيْ كَأَنَّمَا أُغْشِيَ غِلَافًا فَهُوَ لَا يَعِي Ve sünnetsiz adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَغْلَفُ أَيْ بَيِّنُ الْغَلَفِ أَقْلَفُ Ve refāh ve vüsʿat üzere olan dirliğe denir; yukālu: عَيْشٌ أَغْلَفُ أَيْ وَاسِعٌ

اَلْغَلَفُ [el-ġalef] (fethateynle) Sünnetsiz olmak maʿnāsınadır; yukālu: غَلِفَ الرَّجُلُ غَلَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ أَغْلَفَ

اَلْغُلْفَةُ [el-ġulfet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Sünnet olunacak deriye denir,قُلْفَةٌ [ḳulfet] maʿnāsına. Ve bir mevziʿ adıdır.

اَلْغَلْفَاءُ [el-ġalfāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) أَغْلَفُ [aġlef]in müʾennesidir; yukālu: قَوْسٌ غَلْفَاءُ أَيْ فِي غِلَافٍ Ve ucuzluk, bolluk yıla vasf olur; yukālu: سَنَةٌ غَلْفَاءُ أَيْ مُخْصِبَةٌ Ve Evs b. Ġalfāʾ şuʿarādandır. Ve

غَلْفَاءُ [Ġalfāʾ] İmruʾulḳays b. Ḥucr'un ʿamucası olan Seleme'nin lakabıdır. Ve Maʿdīkereb b. Ḥāriṯ'in lakabıdır, zīrā sakalını ibtidā غَالِيَةٌ [ġāliyet] ile gılāflayan yaʿnī gāliye sürünen merkūmdur. Ve

غَلْفَاءُ [ġalfāʾ] Şol arza denir ki çayırı aslā otlanmamakla henüz hurde ve iri çayırları mevcūd ola; yukālu: أَرْضٌ غَلْفَاءُ أَيْ لَمْ تُرْعَ وَفِيهَا كُلُّ صَغِيرٍ وَكَبِيرٍ مِنَ الْكَلَإِ

غَلْفَانُ [Ġalfān] (سَحْبَانُ [saḥbān] vezninde) Bir mevziʿdir.

بَنُو غَلْفَانَ [Benū Ġalfān] Bir batndır.

اَلتَّغَلُّفُ [et-teġalluf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-de) ve

اَلْإِغْتِلَافُ [el-iġtilāf] Gılāflanmak maʿnāsınadır; yukālu: تَغَلَّفَ الرَّجُلُ وَاغْتَلَفَ إِذَا حَصَلَ لَهُ غِلَافٌ Burada رَجُلٌ [raḥl] ḥā-yı mühmele iledir.

[غ ن ض ف]

غَنْضَفٌ [Ġanḍaf] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Bir recül ismidir.

[غ ن ط ف]

غَنْطَفٌ [Ġanṭaf] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Bu dahi bir recül adıdır.

[غ ن ف]

اَلْغَنْيَفُ [el-ġaynef] (زَيْنَبُ [zeyneb] vezninde) Kuyuların ve çeşmelerin menbaʿında olan hazīne-i ābā denir ki sāʾirlerin māddeleri olup ondan istifāza ile cārī ve zāhir olur; ve minhu yukālu: بَحْرٌ ذُو غَيْنَفٍ أَيْ مَادَّةٍ

[غ ي ف]

اَلْغَيَفَانُ [el-ġayefān] (fetehātla) Ağacın dalları sağa sola meyelān edip salınmak maʿnāsınadır; yukālu: غَافَتِ الشَّجَرَةُ تَغِيفُ غَيَفَانًا إِذَا مَالَتْ أَغْصَانُهَا يَمِينًا وَشِمَالاً

اَلتَّغَيُّفُ [et-teġayyuf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) غَيَفَانُ [ġayefān] maʿnāsınadır. Ve at iki tarafa doğru boca vururak ve meyelān ederek yürümek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَغَيَّفَ الْفَرَسُ إِذَا تَعَطَّفَ

اَلْأَغْيَفُ [el-aġyef] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Bir tarafa doğru meyl edip eğilmiş adama denir, أَغْيَدُ [aġyed] gibi, lākin أَغْيَدُ [aġyed] in mefhūmunda uykuya varmakla eğilmek muʿteberdir. Ve

أَغْيَفُ [aġyef] Refāh ve rāhat ve nuʿūmet üzere olan dirliğe denir; yukālu: عَيْشٌ أَغْيَفُ أَيْ نَاعِمٌ

اَلْغَيْفُ [el-ġayf] (سَيْفٌ [seyf] vezninde) Kuş sürüsüne denir.

اَلْغَيَّافُ [el-ġayyāf] (شَدَّادٌ [şeddād] veznin-de) Sakalı pek gür ve uzun adama denir; yukālu: رَجُلٌ غَيَّافٌ إِذَا طَالَتْ لِحْيَتُهُ وَكَبُرَتْ جِدًّا

اَلْغَيْفَانُ [el-ġayfān] (رَيْحَانٌ [reyḥān] veznin-de) ve

اَلْغَيَّفَانُ [el-ġayyefān] (هَيَّبَانُ [heyyebān] vezninde) مَرْخٌ [merḫ] dedikleri ağaca denir.

اَلْغَافُ [el-ġāf] Bir şecer adıdır; be-gāyet lezīz yemişi olur. ʿAlā-kavlin يَنْبُوتٌ [yenbūt] ismidir ki harnūb-ı nebatīdir.

اَلْإِغَافَةُ [el-iġāfet] (hemzenin kesriyle) Bir tarafa eğmek maʿnāsınadır; yukālu: أَغَافَ الْغُصْنَ إِذَا أَمَالَهُ

غَيْفَةُ [Ġayfet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bul-

beys kurbünde bir karyedir.

اَلتَّغْيِيفُ [et-taġyīf] Tabansızlık ve zehresizlik eylemekle korkup kaçmak maʿnāsınadır; yukālu: غَيَّفَ الرَّجُلُ إِذَا فَرَّ وَجَبُنَ وَعَرَّدَ

اَلْمُتَغَيِّفُ [el-Muteġayyif] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Ebū Feyd b. Ḥarmel es-Sedūsī nām kimsenin feresi ismidir.

FASLU'L-FĀʾ
(فَصْلُ الْفَاءِ)

[ف و ل ف]

اَلْفَوْلَفُ [el-fevlef] (حَوْقَلٌ [ḥavḳal] vezninde) Hurmā yaprağından örülmüş büyük zenbīllere ve kavsara sepetlerine denir; فَوْلَفَةٌ [fevlefet] müfredidir. Ve her şeyʾin örtüsüne ve pūşişine denir, ʿalā-kavlin libās örtüsüne denir.

[ف و ف]

اَلْفَوْفُ [el-fevf] (fā'nın fethi ve zammıyla) Sığır kısmının mesānesine yaʿnī sidik yoluna denir ki kavuk taʿbīr olunur. Ve

فَوْفٌ [fevf] (fā'nın fethiyle) Masdar olur, bi'l-işāre redd eylemek maʿnāsına; meselā birisi birinden bir nesne istedikte baş parmağının tırnağının ucunu sebbābe parmağının tırnağı ucuna geçirdikten sonra zoraki salıvermek gibi ki o nesne yoktur yāhūd vermem demeği hikāye ve işārettir, niteki زَنْجَرَةٌ [zenceret] baş parmağın iç tarafından tırnağı ucunu ön dişe kıstırdıktan sonra ʿunfle salıvermekten ʿibārettir, bu dahi yok demeyi hikaye ve işārettir; tekūlu: سَأَلْتُهُ فَمَا فَافَ عَنِّي بِخَيْرٍ وَلاَ زَنْجَرَ وَهُوَ يَفُوفُ بِهِ فَوْفًا وَهُوَ أَنْ تَسْأَلَهُ شَيْئًا فَيَقُولَ بِظُفُرِ إِبْهَامِهِ عَلَى ظُفُرِ سَبَّابَتِهِ وَلاَ هَذَا Ve

فُوفٌ [fūf] (fā'nın zammıyla) Genç delikanlıların tırnakları üzere hādis olan ak beneklere denir; ʿalā-kavlin fā'nın zammıyla fethinden ekserdir. Müfredi فُوفَةٌ [fūfet]tir. Ve

فُوفٌ [fūf] (fā'nın zammıyla) Hurmā beynisinin ve çekirdeğinin yüzünde olan yufka zara denir. Ve mutlakan kabuğa فُوفٌ [fūf] ve فُوفَةٌ [fūfet] denir. Ve Yemen kumaşla-

rından bir türlü alaca ve münakkaş kumaş ismidir. Ve pamuk kıtʿalarına denir. Ve فُوفٌ [fūf] ki İbn Aḥmer'in işbu: "وَالْفُوفُ يَنْسُجُهُ الدَّبُورُ ‖ وَأَثْلاَلٌ مُلَمَّعَةُ الْقَرَى شُقْرُ" beyt-i merhūnunda vākiʿdir, murād günāgün şükūfedir ki zikr olunan kumaşa teşbīh olunmuştur. Ve

فُوفٌ [fūf] Şeyʾ-i nācīz maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: مَا ذَاقَ فُوفًا وَمَا أَغْنَى عَنِّي فُوفًا أَيْ شَيْئًا

اَلْمُفَوَّفُ [el-mufevvef] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Be-gāyet nāzük ve latīf kumaşa denir yāhūd yol yol beyāzlı olanına denir; yukālu: بُرْدٌ مُفَوَّفٌ أَيْ رَقِيقٌ أَوْ فِيهِ خُطُوطٌ بِيضٌ

اَلْأَفْوَافُ [el-efvāf] (hemzenin fethiyle) فُوفٌ [fūf] lafzından cemʿdir ki yufka ve nāzük kumaşlara denir; yukālu: بُرْدُ أَفْوَافٍ مُضَافَةً يَعْنِي بِالْإِضَافَةِ أَيْ رَقِيقٌ

فَافَانُ [Fāfān] Nehr-i Dicle üstünde bir mevziʿdir ki Meyyāfāriḳīn kasabasının altı yanına düşer.

[ف ي ف]

اَلْفَيْفُ [el-feyf] (سَيْفٌ [seyf] vezninde) Düz ve hemvār yere denir. ʿAlā-kavlin susuz çöl beyābāna denir, ke-mā se-yuzkeru. Cemʿi أَفْيَافٌ [efyāf]tır ve فُيُوفٌ [fuyūf]tur ve فِيَافٌ [fiyāf]tır fā'nın kesriyle. Ve

فَيْفٌ [feyf] Muhtelif yeller esen yere denir. Ve Muzeyne kabīlesine mahsūs bir yurt yerinin ismidir.

فَيْفُ الرِّيحِ [Feyfu'r-Rīḥ] Dehnā'da bir mevziʿdir. Onda bir vakʿa olmakla يَوْمُ فَيْفِ الرِّيحِ maʿlūmdur; onda ʿĀmir b. Ṭufeyl'in gözü çıkmıştır. Cevherī'nin يَوْمٌ فَيْفُ الرِّيحِ demesi galattır.

اَلْفَيْفَاةُ [el-feyfāt] ve

اَلْفَيْفَاءُ [el-feyfāʾ] (medd ve kasr ile) فَيْفٌ [feyf] ile maʿnā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: أَخَذُوا الْفَيْفَ كَمَا ذُكِرَ وَالْفَيْفَاةَ وَالْفَيْفَاءَ أَيِ الْمَكَانَ الْمُسْتَوِيَ أَوِ الْمَفَازَةَ لاَ مَاءَ فِيهَا

فَيْفَاءُ رَشَادٍ [Feyfāʾu Reşād] Bir mevziʿdir.

فَيْفَاءُ الْخَبَارِ [Feyfāʾu'l-Ḫabār] ʿAkīk türābında bir mevziʿdir.

فَيْفَاءُ الْغَزَالِ [Feyfāʾu'l-Ġazāl] Mekke'de bir mevziʿdir. Ebṭaḥ dedikleri vādīye ondan nüzūl olunur.

FASLU'L-ḲĀF
(فَصْلُ الْقَافِ)

[ق ح ف]

اَلْقِحْفُ [el-ḳiḥf] (ḳāf'ın kesri ve ḥā-yı mühmelenin sükūnuyla) Başta dimāg üzere olan kemiğe denir ki beyin onda olur. Ve جُمْجُمَةٌ [cumcumet]ten ayrılan kemik parçasına denir, جُمْجُمَةٌ [cumcumet]ten ayrılıp bulunmadıkça yāhūd ondan münkesir olmayana ıtlāk olunmaz. Cemʿi أَقْحَافٌ [aḳḥāf] ve قُحُوفٌ [ḳuḥūf] gelir ve قِحَفَةٌ [ḳiḥafet] gelir, عِنَبَةٌ [ʿinebet] vezninde. Müʾellif gerçi جُمْجُمَةٌ [cumcumet]ji terdīd üzere tefsīr eylemiştir, lākin cemīʿ-i ümmehātın beyānı üzere جُمْجُمَةٌ [cumcumet] başı ihāta eden çanağa denir ki kāse-i serdir, baş çanağı taʿbīr olunur. Ve قِحْفٌ [ḳiḥf] ondan dimāgı müştemil olan kıtʿasına denir, kezālik ondan münfelik yā münkesir olan parçasına denir.

Teşrīh kitāblarından münfehim olan budur ki جُمْجُمَةٌ [cumcumet] ki kafā kemiği taʿbīr olunur, yedi kemikten mürekkebdir. Dördü cudrān ve biri sath menzilindedir ki ona kāʿide-i dimāg ıtlāk olunur. Ve ikisi sakf menzilindedir ki ona قِحْفٌ [ḳiḥf] derler. Ve yemīn ve yesārda olan cudrān-ı mezkūreye salābeti için حَجَرِيٌّ [ḥāceriyy] ıtlāk ederler. Ve başın ön tarafında olana جَبْهَةٌ [cebhet] ve ense tarafında olan قَمَحْدُوَةٌ [ḳamaḥduvet] derler. Ve mecmūʿu müderrez ve müʾellef ve müdevver bir zarftır ki kāse-i ser taʿbīr olunur, dimāg onun içinde mevzūʿdur. Şekl-i kürī āfāttan mahfūz olmakla hakīm-i mutlak celle şānuhu o gūne halk eylemiştir; ve tekūlu'l-aʿrāb: رَمَاهُ بِأَقْحَافِ رَأْسِهِ إِذَا أَسْكَتَهُ بِدَاهِيَةٍ أَوْ رَدَّهَا عَلَيْهِ أَوْ مَعْنَاهُ رَمَاهُ بِنَفْسِهِ أَوْ نَطَحَهُ عَمَّا يُحَاوِلُهُ Yaʿnī "Hasmına bir belā-yı ʿazīm getirip iskāt eylese yāhūd katl eylese." Zīrā ʿazm-ı mezkūr ile remy eylemek onu mevziʿinden izāle eyledikten sonra olur yāhūd zafer-yāb olmak dāʿiyesinde olduğu māddeden onu defʿ etti diyecek yerde darb olunur. Ve

قِحْفٌ [ḳiḥf] Çanağa ve kāseye denir, ʿalākavlin şikeste olan kāsenin bir pāresine denir. Ve zikr olunan kemik misāli olan ağaç çanağa denir ki güyā ki nısf-ı kāsedir; murād keşkūl olacaktır. Ve dübürün bir kıynağına ıtlāk olunur; ve minhu kavluhum: أَفْلَسُ مِنْ ضَارِبِ قِحْفِ اسْتِهِ أَيْ شُقِّهِ ve yukālu: مَا لَهُ قِدٌّ وَلاَ قِحْفٌ أَيْ بِمَعْنَى لِحْفِ اسْتِهِ Burada قِدٌّ [ḳidd] deriden olan kadehe denir.

اَلْقِحَافُ [el-ḳiḥāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) قِحْفٌ [ḳiḥf] dedikleri kāse-i mezbūrlar ile bāde içip ʿişret eylemek maʿnāsınadır; ve minhu kavlu İmriʾilḳays ʿale'ş-şarābi hīne kīle lehu kad kutile ebūke: "اَلْيَوْمَ قِحَافٌ وَغَدًا نِقَافٌ" أَيِ الشُّرْبُ بِالْقِحَافِ Ve نِقَافٌ [niḳāf] katʿ-ı reʾs maʿnāsınadır ki kıtālden kināyedir. Ve ʿinde'l-baʿz قِحْفٌ [ḳiḥf] ve قِحَافٌ [ḳiḥāf] şiddet-i şürb maʿnāsınadır. Pes bu gün mutāyebe yarın muhārebe günüdür demektir.

اَلْقُحْفُ [el-ḳuḥf] (ḳāf'ın zammıyla) قَاحِفٌ [ḳāḥif]in cemʿidir, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْقَحْفُ [el-ḳaḥf] (ḳāf'ın fethiyle) قِحْفٌ [ḳiḥf] dediği zikr olunan dimāg kemiğini kesmek yāhūd ufatmak yā vurmak yā ona dokunmak maʿnāsınadır; yukālu: قَحَفَ فُلاَنًا قَحْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا قَطَعَ قِحْفَهُ أَوْ كَسَرَهُ أَوْ ضَرَبَهُ أَوْ أَصَابَهُ Ve kapta olan meşrūbu hep içmek maʿnāsınadır; yukālu: قَحَفَ الرَّجُلُ إِذَا شَرِبَ مَا فِي الْإِنَاءِ Ve kapta olan nesneyi taşraya

çıkarmak yāhūd kapta olan tirit makūlesi nesneyi taşra cezb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَحَفَ مَا فِي الْإِنَاءِ إِذَا اسْتَخْرَجَهُ أَوْ جَذَبَ الثَّرِيدَ وَغَيْرَهُ Ve harman savurmak maʿnāsınadır; yukālu: قَحَفَ الْحَبَّ إِذَا ذَرَاهُ

اَلْإِقْتِحَافُ [el-iḳtiḥāf] Bu dahi kapta olan nesnenin mecmūʿunu içmek maʿnāsınadır; yukālu: إِقْتَحَفَ الرَّجُلُ إِذَا شَرِبَ مَا فِي الْإِنَاءِ

اَلْمَقْحُوفُ [el-maḳḥūf] Dimāg kemiği maktūʿ olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَقْحُوفٌ أَيْ مَقْطُوعُ الْقِحْفِ

اَلْمِقْحَفَةُ [el-miḳḥafet] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Harman savuracak ālete denir ki yaba taʿbīr olunur.

اَلْقَاحِفُ [el-ḳāḥif] Kabın içinde olan nesneyi çıkaran adama denir. Ve şol yağmura denir ki nāgehānī zuhūr edip ne gelirse silip süpürüp götüre; yukālu: مَطَرٌ قَاحِفٌ إِذَا جَاءَ فَجْأَةً فَيَقْحَفُ كُلَّ شَيْءٍ أَيْ يَذْهَبُ بِهِ

قُحَيْفٌ [Ḳuḥayf] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) İbn ʿUmeyr b. Suleym'dir ki şuʿarādandır.

اَلْقُحُوفُ [el-ḳuḥūf] (ḳāf'ın zammıyla) Gecelere denir. مَغَارِفُ [meġārif] maʿnāsına. Zāhiren müfredi قَحْفٌ [ḳahf]tır.

اَلْقُحَافُ [el-ḳuḥāf] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Uğradığı nesneleri süpürüp götüren sel suyuna denir; yukālu: سَيْلٌ قُحَافٌ أَيْ جُرَافٌ

قُحَافَةٌ [ḳuḥāfet] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] vezninde) إِقْتِحَافٌ [iḳtiḥāf] olunan nesneye denir.

بَنُو قُحَافَةَ [Benū Ḳuḥāfet] Ḫaṯʿam kabīlesinden bir batndır.

أَبُو قُحَافَةَ [Ebū Ḳuḥāfet] Ashābdan ʿOṯmān b. ʿĀmir'in künyesidir ki Ṣiddīḳ-i Ekber radıyallāhu ʿanhu hazretlerinin pederleridir. Şārih der ki nesl-i vāhidden dört nefer ashāb işbu zevāt-ı erbaʿda müctemiʿ olmuştur ki Muḥammed b. ʿAbdurraḥmān b. Ebī Bekr b. Ebī Ḳuḥāfe'dir, radıyallāhu ʿanhum.

اَلْقَحْفَاءُ [el-ḳaḥfāʾ] Şol gubāra vasf olur ki önüne gelen nesneleri süpürüp götüre; yukālu: عَجَاجَةٌ قَحْفَاءُ إِذَا كَانَتْ تَقْحَفُ الشَّيْءَ أَيْ تَذْهَبُ بِهِ

اَلْإِقْحَافُ [el-iḳḥāf] (hemzenin kesriyle) Evin içine taşlar yığıp üzerine esvāb makūlesi komak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْحَفَ الرَّجُلُ إِذَا جَمَعَ حِجَارَةً فِي بَيْتِهِ فَوَضَعَ عَلَيْهَا مَتَاعَهُ

[ق د ف]

اَلْقَدْفُ [el-ḳadf] (ḳāf'ın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Kuyudan su çekmek maʿnāsınadır; yukālu: قَدَفَ الْمَاءَ قَدْفًا مِنَ الْبَابِ ٱلْأَوَّلِ إِذَا نَزَحَهُ Ve su dökmek maʿnāsınadır; yukālu: قَدَفَ الْمَاءَ إِذَا صَبَّهُ Ve el ile havuz ve ibrīk makūlesinden su almak maʿnāsınadır; yukālu: قَدَفَ الْمَاءَ إِذَا غَرَفَهُ مِنَ الْحَوْضِ أَوْ مِنْ شَيْءٍ يَصُبُّهُ Ve

قَدْفٌ [ḳadf] Hurmānın budak kesintisi olup yerinde kalan omçanın dibine denir ki onda sivri sivri uçları kalmış ola.

اَلْقُدَافُ [el-ḳudāf] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Büyük çanağa ve kavataya denir; yukālu: وَضَعَهُ فِي الْقُدَافِ أَيِ الْجَفْنَةِ Ve saksıdan yapılmış büyük destīye denir; yukālu: سَقَاهُ بِالْقُدَافِ أَيِ الْجَرَّةِ مِنْ فَخَّارٍ

[ق ذ ر ف]

اَلْقُذْرُوفُ [el-ḳuẕrūf] (زُنْبُورٌ [zunbūr] vezninde) ʿAyb ve nakīsaya denir. Cemʿi قَذَارِيفُ [ḳaẕārīf] gelir, niteki Ebū Ḥizām nām şāʿirin işbu beytinde vākiʿdir: "زِيرُ زَوْرٍ عَنِ الْقَذَارِيفِ نَوْرٍ || لَا يُلَاحِينَ إِنْ لَصَوْنَ الْغُسُوسَا" Bu beytte biraz nisvān vasfında sevk olunmuştur. زِيرٌ [zīr] zāy'ın kesriyle mücālese-i ricālden hazz eden hatunlardır. Ve ikinci

زَوْرٌ [zevr] zāy'ın fethiyle زَائِرٌ maʿnāsınadır. Ve قَذَارِيفُ [ḳaẕārīf] ʿuyūb ve nakāyıs maʿnāsınadır. Ve نَوْرٌ [nevr] nūn'un fethiyle نَؤُورٌ [neʾūr] lafzından ki ʿuyūbdan nāfire olan hatuna denir, cemʿdir. يُلاَحِينَ [yulāḥīne] مُلاَحَاةٌ [mulāḥāt] lafzından ki şevk ve sadākat maʿnāsınadır, meʾhūzdur. لَصَوْنَ kelimesi لَصْوٌ lafzından meʾhūzdur, muhabbet maʿnāsına. غُسُوسٌ [ġusūs] ġayn-ı muʿcemenin zammıyla غَسٌّ [ġass] lafzından ki leʾīm ve denīye denir, cemʿdir. Yaʿnī "O hatunlar ziyāret ve tereddüd edenler ile gerçi sohbet ve müvānesetten hazz ederler, lākin ʿafīfe ve pāk-dāmen olmalarıyla ʿuyūb ve nakāyıstan ihtirāz ve nefret ederler. Bu cihetle edānī ve fürumāye kısmına ʿarz-ı muhabbet ederlerse samīmī ve hakīkī değildir."

[ق ذ ف]

اَلْقَذْفُ [el-ḳaẕf] (ḳāf'ın fethi ve zāl-ı muʿcemenin sükūnuyla) Atmak maʿnāsınadır; yukālu: قَذَفَ بِالْحِجَارَةِ قَذْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا رَمَى بِهَا Ve ehl-i ʿırz hatuna töhmet-i zinā ile bühtān eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: قَذَفَ الْمُحْصَنَةَ إِذَا رَمَاهَا بِرِيبَةٍ Ve kusmak maʿnāsına müstaʿmeledir; yukālu: قَذَفَ فُلاَنٌ إِذَا قَاءَ

اَلْقَذَفُ [el-ḳaẕef] (fethateynle) ve

اَلْقُذُفُ [el-ḳuẕuf] (zammeteynle) ve

اَلْقَذُوفُ [el-ḳaẕūf] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Irak nesneye denir; yukālu: نَوَى قَذُوفٌ أَيْ بَعِيدَةٌ وَقُذُفٌ وَقَذُوفٌ وَفَلاَةٌ قَذَفٌ وَنِيَّةٌ الْقَصْدِ ʿAlākavlin قَذَفٌ [ḳaẕef] fethateynle hemān niyyete vasf-ı mahsūstur. Ve

قَذُوفٌ [ḳaẕūf] Pek baʿīd arz ve beldeye denir ki ifrāt-ı buʿdundan nāşī bir kimse oraya varmaz ola; yukālu: بَلْدَةٌ قَذُوفٌ أَيْ طَرُوحٌ لِبُعْدِهَا

اَلْقَذِيفُ [el-ḳaẕīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Şol sehāba denir ki semt-i nazardan neşʾet eyleye; yukālu: سَحَابٌ قَذِيفٌ أَيْ تَنْشَأُ مِنْ قِبَلِ الْعَيْنِ

اَلْقَذِيفَةُ [el-ḳaẕīfet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Remy olunan nesneye denir.

رَوْضُ الْقِذَافِ [Ravḍu'l-Ḳiẕāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir mevziʿdir.

اَلْقِذَافُ [el-ḳiẕāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) El taşına denir ki avucu dolduran atılacak taştan ʿibārettir yāhūd alıp atmağa elin mütehammil olduğu taşa denir; yukālu: رَمَاهُ بِالْقِذَافِ وَهُوَ مَا قُبِضَ بِالْيَدِ مِمَّا يَمْلَأُ الْكَفَّ فَرَمَيْتَ بِهِ أَوْ مَا أَطَقْتَ حَمْلَهُ بِيَدِكَ وَرَمَيْتَهُ Ve قَاذِفٌ [ḳāẕif] maʿnāsınadır.

اَلْقَاذِفُ [el-ḳāẕif] ve

اَلْقُذُفُ [el-ḳuẕuf] (عُنُقٌ [ʿunuḳ] vezninde) قِذَافٌ [ḳiẕāf] gibi şol nākaya denir ki ifrāt-ı sürʿatinden nāşī dāʾimā kendisini develerin önlerine atıp cümlesinden ileri gider ola; yukālu: نَاقَةٌ قِذَافٌ وَقَاذِفٌ وَقُذُفٌ إِذَا كَانَتْ تَتَقَدَّمُ مِنْ سُرْعَتِهَا وَتَرْمِي بِنَفْسِهَا أَمَامَ الْإِبِلِ Ve عُنُقٌ [ʿunuḳ] vezninde قُذُفٌ [ḳuẕuf] ve قَذَفَةٌ [ḳaẕefet] ve جَبَلٌ [cebel] vezninde قَذَفٌ [ḳaẕef] şol mevziʿe denir ki ondan ayak kayılıp aşağıya düşülür ola; yukālu: مَوْضِعٌ قُذُفٌ وَقَذَفٌ إِذَا كَانَ زُلَّ عَنْهُ وَهُوِيَ Ve cānib maʿnāsınadır. Ve derenin ve çayın bir yakasına denir, iki yakasına قُذُفَانِ [ḳuẕufān] denir; cemʿi قُذُفَاتٌ [ḳuẕufāt] gelir zammeteynle ve قِذَافٌ [ḳiẕāf] gelir, ḳāf'ın kesriyle.

اَلْمِقْذَفُ [el-miḳẕef] ve

اَلْمِقْذَافُ [el-miḳẕāf] (mīm'lerin kesriyle) Gemi ve kayık küreğine denir, مِجْدَافٌ [micdāf] maʿnāsına.

اَلْقَذَّافُ [el-ḳaẕẕāf] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Teraziye denir, مِيزَانٌ [mīzān] maʿnāsına.

Ve merkebe ıtlāk olunur, rākibi mahall-i baʿīde قَذْفٌ [ḳaẕf] eylediği için. Ve mancinīk taʿbīr olunan cenk āletine denir ki eslāfta müstaʿmel idi. Ve mutlakan kendisiyle ırak yere nesne atılan şeyʾe denir, kemān-gürüh ve top ve tüfek ve sapan gibi; müfredi قَذَّافَةٌ [ḳaẕẕāfet]tir. Ve

قَذَّافٌ [ḳaẕẕāf] Yürümekte çalışkan deveye denir; yukālu: قَرَبٌ قَذَّافٌ أَيْ بَصْبَاصٌ

اَلْقِذِّيفَى [el-ḳiẕẕīfā] (خِلِّيفَى [ḫillīfā] vezninde) Masdardır, sövmek maʿnāsınadır; yukālu: قَذَفَهُ قِذِّيفَى أَيْ سَبَّهُ Ve taş atmak maʿnāsınadır; yukālu: قَذَفَهُ قِذِّيفَى أَيْ رَمَاهُ بِالْحِجَارَةِ

اَلْقُذْفَةُ [el-ḳuẕfet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Bārū ve sarāy duvarlarının başlarında olan küngüreye denir, شُرْفَةٌ [şurfet] maʿnāsına. ʿAlā-kavlin dağ tepelerinde olan yüksek kuleye denir. Cemʿi قِذَافٌ [ḳiẕāf] gelir, بِرَامٌ [birām] vezninde ve قُذَفٌ [ḳuẕef] gelir, غُرَفٌ [ġuref] vezninde ve قُذُفٌ [ḳuẕuf] gelir, كُتُبٌ [kutub] vezninde ve قُذُفَاتٌ [ḳuẕufāt] gelir, قُرُبَاتٌ [ḳurubāt] vezninde; ve minhu'l-hadīs: "كَانَ ابْنُ عُمَرَ لاَ يُصَلِّي فِي مَسْجِدٍ فِيهِ قِذَافٌ" Ve kavlu'l-Aşmaʿī: إِنَّمَا هُوَ قُذَفٌ كَغُرَفٍ لَيْسَ بِشَيْءٍ Kāle'ş-şārih kāle fi'n-*Nihāye*:اَلْقِذَفُ جَمْعُ قُذْفَةٍ وَهِيَ الشُّرْفَةُ كَبُرْمَةٍ وَبِرَامٍ

اَلْمُقَذَّفُ [el-muḳaẕẕef] (مُعَظَّمٌ [muʿaẕẕam] vezninde) Herkes kendisine laʿn ve nefrīn eder olan bed-kār ve tebeh-kāra denir; yukālu: رَجُلٌ مُقَذَّفٌ أَيْ مُلَعَّنٌ Ve pek şişman adama denir, gūyā ki bedenine et remy olunmuştur; yukālu: رَجُلٌ مُقَذَّفٌ أَيْ رُمِيَ بِاللَّحْمِ

اَلتَّقَاذُفُ [et-teḳāẕuf] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Atışmak maʿnāsınadır; yukālu: تَقَاذَفُوا بِالْحِجَارَةِ أَيْ تَرَامَوْا بِهَا Ve at nakıllarken yāhūd seğirtirken sürʿat ve çabukluğundan ayaklarını tīz tīz atmak maʿnāsınadır; yukālu: اَلْفَرَسُ يَتَقَاذَفُ أَيْ يَتَسَارَعُ رَكْضَهُ

اَلْمُتَقَاذِفُ [el-muteḳāẕif] Ayaklarını tīz tīz atan ata denir; yukālu: فَرَسٌ مُتَقَاذِفٌ أَيْ سَرِيعُ الرَّكْضِ

[ق ر ص ف]

اَلْقُرْصُوفُ [el-ḳurṣūf] (زُنْبُورٌ [zunbūr] vezninde) Kesici ve kātıʿ nesneye denir; yukālu: سَيْفٌ قُرْصُوفٌ أَيْ قَاطِعٌ

اَلْقِرْصَافَةُ [el-ḳirṣāfet] (ḳāf'ın kesriyle) Çocukların tırıl ve pırlankıç dedikleri oyuncağa denir. Ve şol ʿavrete ve nākaya denir ki topaç ve sıkı gövdeli ve yusyuvarlak ola, şöyle ki top gibi yuvarlaması kābil ola; yukālu: إِمْرَأَةٌ وَنَاقَةٌ قِرْصَافَةٌ أَيْ تَتَدَحْرَجُ كَأَنَّهَا كُرَةٌ

أَبُو قِرْصَافَةَ [Ebū Ḳirṣāfet] Cendere b. Ḫayşene'nin ki ashābdandır, künyesidir. Ve

قِرْصَافَةُ [Ḳirṣāfet] Tābiʿiyyāttan bir mechūle hatun ismidir ki Hazret-i ʿĀʾişe'den rivāyet-i hadīs eyledi.

قَاصَّةُ قِرْصَافَةَ [ḳāṣṣatu ḳirṣāfet] Bir laʿib adıdır.

اَلْمُقْرَنْصِفُ [el-muḳrenṣif] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Cüst ve çālāk insān ve hayvāna denir; yukālu: رَجُلٌ وَفَرَسٌ مُقْرَنْصِفٌ أَيْ مُسْرِعٌ Ve arslana denir.

[ق ر ض ف]

اَلْقُرْضُوفُ [el-ḳurḍūf] (ḍād-ı muʿceme ile زُنْبُورٌ [zunbūr] vezninde) Çoban kısmının sopasına denir. Ve ekūl ve inhan adama denir; yukālu: رَجُلٌ قُرْضُوفٌ أَيْ كَثِيرُ الْأَكْلِ

[ق ر ط ف]

اَلْقَرْطَفُ [el-ḳarṭaf] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) قَطِيفَةٌ [ḳaṭīfet]e denir. Ve bir nevʿ meʾkūl ota yāhūd رِمْثٌ [rimṯ] nām nebātın yemi-

şine denir.

[ق ر ع ف]

اَلتَّقَرْعُفُ [et-teḳarʿuf] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) ve

اَلْإِقْرِعْفَافُ [el-iḳriʿfāf] (إِقْشِعْرَارٌ [iḳşiʿrār] vezninde) Büzülüp burtulmak maʿnāsınadır; yukālu: تَقَرْعَفَ الرَّجُلُ وَاقْرَعَفَّ إِذَا تَقَبَّضَ

[ق ر ف]

اَلْقِرْفُ [el-ḳirf] (ḳāf'ın kesriyle) Her nesnenin kabuğuna, ʿalā-kavlin مُقْلٌ [muḳl] dedikleri yemişin ve narın kabuğuna denir ki bunlara mahsūstur. Ve قِرْفُ الْخُبْزِ [ḳirfu'l-ḫubz] ekmeğin soyulup fırına yapışan kabuğuna denir. Ve قِرْفُ الْأَرْضِ [ḳirfu'l-arḍ] yerden çimenle koparılan toprağıdır. Ve ağacın kabuğuna denir. Ve burunda yapışıp kalan sümük kurusuna denir.

اَلْقُرَافَةُ [el-ḳurāfet] (كُنَاسَةٌ [kunāset] vezninde) Ağaç kabuğuna denir.

اَلْقِرْفَةُ [el-ḳirfet] (ḳāf'ın kesriyle) Töhmet ve iftirāya denir; yukālu: هُمْ أَهْلُ قِرْفَتِي أَيْ تُهَمَتِي Ve hücnet [هُجْنَةٌ] maʿnāsınadır ki ana cānibinden olan noksāndan ʿibārettir; yukālu: بِهِ قِرْفَةٌ أَيْ هُجْنَةٌ Ve kazanca denir, kesb maʿnāsına; yukālu: يَعِيشُ بِالْقِرْفَةِ أَيِ الْكَسْبِ Ve kabuğa denir, قِشْرَةٌ [ḳişret] maʿnāsına, husūsan nar kabuğuna denir. Ve

قِرْفٌ [ḳirf] ve

قِرْفَةٌ [ḳirfet] Burunda kuruyup kalan sümüğe denir. Ve bir nesne ile mütehhem olan adama denir; yukālu: هُوَ قِرْفَتُهُ أَيْ مَنِ اتَّهَمَهُ بِشَيْءٍ Ve

قِرْفَةٌ [ḳirfet] Dārçīnī nevʿinden bir güneye denir, zīrā bahār-ı merkūm bir niçe türlü olur: Birisi maʿrūf dārçīn dedikleridir ki cismi eşḥam ve esḫan ve ekserü't-teḫalḫül olur. Ve birisi قِرْفَةٌ [ḳirfet] dedikleridir ki kırmızı ve emles ve tatlılığa māʾil, zāhiri huşūnetli ve hoş-bū ve taʿmı tīz ve hirrīfiyyetli olur, buna Türkīde ʿanber kabuğu taʿbīr olunur. Ve bir nevʿi قِرْفَةُ الْقَرَنْفُلِ [ḳirfetü'l-ḳaranfül] dedikleridir ki rakīk ve pek ve karamtık olup aslā tehalhülü olmaz ve rāyihası karanfile şebīh olur, Türkīde ona karanfil kabuğu taʿbīr ederler. Ve mecmūʿ-ı aksāmı müsahhin ve mülattif ve müdirr ve müceffif ve muhaffiz ve mukavvī-i cimāʿdır. Ve

قِرْفَةٌ [ḳirfet] Vech-i mezkūr üzere mazinne-i töhmet olan mahalle ve adama denir; ve minhu tekūlu: هُمْ قِرْفَتِي أَيْ عِنْدَهُمْ طَلِبَتِي Yaʿnī "Onlar matlūbum cihetiyle mazinne ve gümān eylediğim kimselerdir." Ve tekūlu: سَلْهُمْ عَنْ نَاقَتِكَ إِنَّهُمْ قِرْفَةٌ أَيْ تَجِدُ خَبَرَهَا عِنْدَهُمْ Yaʿnī "Gāʾib eylediğin nākanı onlardan suʾāl ve teftīş eyle ki mazinne yeri olmalarıyla haberini onlardan alırsın."

أُمُّ قِرْفَةَ [Ummu Ḳirfet] (ḳāf'ın kesriyle) Mālik b. Ḥuẕeyfe b. Bedr'in zevcesidir; ve minhu'l-meselu: "أَعَزُّ مِنْ أُمِّ قِرْفَةَ" Zīrā hānesinde kendi mahremlerinin olarak elli dilāverin elli kabza tīgi asılmıştı. Ve Ḳirfe b. Nuheys زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde yāhūd Beyhes ki حَيْدَرٌ [ḥayder] veznindedir, yāhūd Ḳirfe b. Mālik tābiʿīndendir. Ve Ḥabīb b. Ḳirfe el-ʿAvdī şuʿarādandır.

اَلْقَرْفُ [el-ḳarf] (صَرْفٌ [ṣarf] vezninde) Bir şecer adıdır ki onunla dibāgat olunur. ʿAlā-kavlin غَرْفٌ [ġarf] ve غَلْفٌ [ġalf] dedikleri cümlesi bir şecerdir ki māddelerinde beyān olundu. Ve

قَرْفٌ [ḳarf] Meşinden düzülmüş bir türlü dağarcığa denir ki nar kabuğuyla dibāgat olunur ve içine havāyic ve bahārātla puhte

et kavurması korlar. Ve pek kırmızı şeyʾe قَرْفٌ [ḳarf] denir, أَحْمَرُ قَانِئٌ maʿnāsına. Ve

قَرْفٌ [ḳarf] Masdar olur, bagy ve sitem eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَرَفَ عَلَيْهِمْ قَرَفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا بَغَى عَلَيْهِمْ Ve karanfilin kuruduktan sonra kabuğunu gidermek maʿnāsınadır; yukālu: قَرَفَ الْقَرَنْفُلَ إِذَا قَشَرَ بَعْدَ يُبْسِهِ Şārih der ki savāb olan قَرْفُ الْقُرْحَةِ ʿunvānında olmaktır ki çıbanı kuruduktan sonra kabuğunu soyup kavlatmak demek olur. Ve

قَرْفٌ [ḳarf] Bir kimseyi ʿayblamak yāhūd müttehem eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَرَفَ فُلَانًا إِذَا عَابَهُ أَوِ اتَّهَمَهُ Ve kesb ü kār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَرَفَ لِعِيَالِهِ إِذَا كَسَبَ لَهُمْ Ve karıştırmak maʿnāsınadır; yukālu: قَرَفَ الشَّيْءَ إِذَا خَلَطَهُ Ve yalan söylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَرَفَ الرَّجُلُ إِذَا كَذِبَ

اَلْأَقْرَفُ [el-aḳref] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Pek kırmızı şeyʾe denir.

اَلْقَرَفُ [el-ḳaref] (fethateynle) Muhālatat maʿnāsına olan مُقَارَفَةٌ [muḳārefet] ve قِرَافٌ [ḳirāf] lafzlarından ismdir, karışmağa denir. Ve bir güne maraz ismidir ki deve kısmına ʿārız olup ihlāk eder. Ve maraz nüks edip hasta üzülmeğe denir; yukālu: اَلْقَرَفُ أَشَدُّ مِنَ السَّلَفِ أَيْ نُكْسُ الْمَرَضِ Ve vebāʾ ʿilleti olan mahalle takarrüb eylemeğe denir ki bulaşmağı müstelzimdir. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīs: "أَنَّ قَوْمًا شَكَوْا إِلَيْهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ الْوَبَاءَ فَقَالَ تَحَوَّلُوا فَإِنَّ مِنَ الْقَرَفِ التَّلَفَ" Ve kāle fi'n-*Nihāye*: "أَنَّهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ سُئِلَ عَنْ أَرْضٍ وَبِيَّةٍ فَقَالَ دَعْهَا فَإِنَّ مِنَ الْقَرَفِ التَّلَفَ" اَلْقَرَفُ مُقَارَفَةُ الْوَبَاءِ وَالْعَدْوَى ve kāle: لَيْسَ هَذَا مِنْ بَابِ الْعَدْوَى وَإِنَّمَا هُوَ مِنْ بَابِ الطِّبِّ فَإِنَّ اسْتِصْلَاحَ الْهَوَاءِ مِنْ أَعْوَنِ الْأَشْيَاءِ عَلَى صِحَّةِ الْأَبْدَانِ Ve

قَرَفٌ [ḳaref] Havāsı vahīm sıtmalı yere denir; yukālu: أَرْضٌ قَرَفٌ أَيْ مَحَمَّةٌ Ve lāyık ve uygun maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ قَرَفٌ لَهُ أَيْ خَلِيقٌ جَدِيرٌ

اَلْقَرِفُ [el-ḳarif] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلْقَرِيفُ [el-ḳarīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bunlar da lāyık ve sezāvār maʿnāsınadır; yukālu: هَذَا قَرَفٌ لَهُ وَقَرِيفٌ أَيْ خَلِيقٌ قَمِنٌ Baʿzılar ʿindinde bu maʿnāda كَتِفٌ [ketif] vezninde ve أَمِيرٌ [emīr] vezninde müstaʿmel değildir, hemān fethateynle قَرَفٌ [ḳaref]tir. Ve bundan fiʿl-i taʿaccüb olarak مَا أَقْرَفَهُ ve بِهِ أَقْرِفْ denmez. ʿAlā-kavlin taʿaccüb sīgaları dahi gelir.

اَلْمَقْرِفُ [el-maḳrif] (مَنْزِلٌ [menzil] vezninde) İsm-i mekāndır, ağaçta kabuk soyulan mahalle denir. Ve minhu tekūlu: تَرَكْتُهُ عَلَى مِثْلِ مَقْرِفِ الصَّمْغَةِ وَيُرْوَى مَقْلَعِ الصَّمْغَةِ Yaʿnī "Onu ağaçtan zamk koparılan yere mümāsil mahalde terk eyledim" ki murād hālī ve tenhā yerde terk ettim demektir.

اَلْقَرَافَةُ [el-Ḳarāfet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Maʿāfir kabīlesinden bir batndır. Ve Mışır'ın makberesine ıtlāk olunur ki merkad-i İmām Şāfiʿī ondadır.

قَرَافٌ [Ḳarāf] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Bahr-i Yemen'de Cār mukābilinde bir cezīre adıdır.

اَلْمَقْرُوفُ [el-maḳrūf] Nihāl-i serv gibi vücūdu ince ve latīf ve nāzük adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَقْرُوفٌ أَيْ ضَامِرٌ لَطِيفٌ

اَلْإِقْرَافُ [el-iḳrāf] (hemzenin kesriyle) Bir nesneye pek çatıp katılmak ve karışmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْرَفَ لَهُ إِذَا دَانَاهُ وَخَالَطَهُ Ve bir adamı dillemek maʿnāsınadır; yukālu: أَقْرَفَ فُلَانًا إِذَا وَقَعَ فِيهِ وَذَكَرَهُ بِسُوءٍ Ve bir adama töhmetle sū-i zann īrās eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَقْرَفَ بِهِ إِذَا عَرَّضَهُ لِلتُّهَمَةِ Ve ʿalīl yanına varmakla ʿilleti bulaşmak

maʿnāsınadır; yukālu: أَقْرَفَ آلُ فُلاَنٍ فُلاَنًا إِذَا أَتَاهُمْ وَهُمْ مَرْضَى فَأَصَابَهُ ذَلِكَ

اَلْمُقْرِفُ [el-muḳrif] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) هُجْنَةٌ [hucnet]e mukārib olan ata ve insān ve hayvāna denir, yaʿnī anası ʿArabī olup babası ʿArabī olmaya, zīrā إِقْرَافٌ [iḳrāf] fahl tarafından ve هُجْنَةٌ [hucnet] ümm tarafından olur. Pes fahl ʿatīk olup ümm ʿatīk olmasa ona هَجِينٌ [hecīn] denir, مُقْرِفٌ [muḳrif] ona müdānī olana ıtlāk olunur; yukālu: فَرَسٌ مُقْرِفٌ أَيْ مُدَانِي الْهُجْنَةِ Ve

مُقْرِفٌ [muḳrif] Kızıl benizli adama denir.

اَلْقَرْفِيُّ [el-ḳarfiyy] (غَرْبِيٌّ [ġarbiyy] vezninde) Bu dahi kızıl benizli adama denir.

اَلْإِقْتِرَافُ [el-iḳtirāf] Emek çekip kesb ü kār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِقْتَرَفَ الرَّجُلُ إِذَا اكْتَسَبَ Ve günāh işleyip günāh kazanmak maʿnāsınadır; yukālu: إِقْتَرَفَ الذَّنْبَ إِذَا أَتَاهُ وَفَعَلَهُ

اَلْمُقْتَرَفُ [el-muḳteref] (ism-i mefʿūl bünyesiyle) Yakında alınmış deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ مُقْتَرَفٌ أَيِ اشْتُرِيَ حَدِيثًا

اَلْمُقَارَفَةُ [el-muḳārefet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Yakınlaşmak maʿnāsınadır; yukālu: قَارَفَهُ إِذَا قَارَبَهُ Ve cimāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَارَفَ الْمَرْأَةَ إِذَا جَامَعَهَا

اَلتَّقَرُّفُ [et-teḳarruf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Yaranın kabuğu kavlamak maʿnāsınadır; yukālu: تَقَرَّفَتِ الْقُرْحَةُ إِذَا تَقَشَّرَتْ

اَلْقَرُوفُ [el-ḳarūf] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Pek çok bagy ve tugyān eder olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ قَرُوفٌ أَيْ كَثِيرُ الْبَغْيِ Ve dağarcığa denir, جِرَابٌ [cirāb] maʿnāsına; cemʿi قُرُفٌ [ḳurf]tur ḳāf'ın zammıyla.

[ق ر ق ف]

اَلْقَرْقَفُ [el-ḳarḳaf] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) ve

اَلْقُرْقُوفُ [el-ḳurḳūf] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Bādeye denir, خَمْرٌ [ḫamr] maʿnāsına; şāribini titrettiği için ıtlāk olundu. Zāhiren hiddetinden yā merāretinden yāhūd beyāzı ebred olmakla keyfiyyet-i mezbūreyi ihdās eder. Bu mahalde Cevherī'nin قَالَ هُوَ اسْمٌ وَأَنْكَرَ أَنْ تَكُونَ سُمِّيَتْ بِذَلِكَ ʿibāreti kelām-ı zāyiʿdir, zīrā kavl-i mezbūru bir kimseye isnād eylememekle ibhām eylemiştir, kāʾil ve münkir ise Ebū ʿUbeyd ve münkerün ʿaleyhi İbnu'l-Aʿrābī'dir, zīrā İbn Aʿrābī قَرْقَفٌ [ḳarḳaf] titretmek maʿnāsından meʾhūz sıfat olup baʿdehu onunla خَمْرٌ [ḫamr] tesmiye olunduğuna zāhib olmuştur. Lākin müʾellifin bu mādde kaʿbına göre vazʿ-ı engüşt eylemesine sezā değildir, zīrā kalem-i nüssāhtan sukūtu muhtemel-i aglebdir. Ve

قُرْقُوفٌ [ḳurḳūf] Akçeye denir, دِرْهَمٌ [dirhem] maʿnāsına.

اَلْقُرْقُفُ [el-ḳurḳuf] (هُدْهُدٌ [hudhud] vezninde) Bir cins hurde kuşlardır. Yāhūd bu yāyı muvahhade ile قُرْقُبٌ [ḳurḳub]dur.

اَلْقُرَاقِفُ [el-ḳurāḳif] (عُلاَبِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Bülend-āvāz horoza denir; yukālu: دِيكٌ قُرَاقِفٌ أَيْ صَيِّتٌ

اَلْقَرْقَفَةُ [el-ḳarḳafet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Titretmek maʿnāsınadır; yukālu: قَرْقَفَ الرَّجُلُ إِذَا أَرْعَدَ Ve تَقَرْقُفٌ [teḳarḳuf] maʿnāsınadır, ke-mā se-yuzkeru. Ve güvercin ötmekte ve esrimiş deve kükremekte ve gülmekte şiddet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَرْقَفَ الْحَمَامُ فِي الْهَدِيرِ وَالْفَحْلُ وَالرَّجُلُ فِي الضَّحِكِ إِذَا اشْتَدَّ

اَلتَّقَرْقُفُ [et-teḳarḳuf] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) قَرْقَفَةٌ [ḳarḳafet] gibi soğuktan dişleri birbirine dokunarak titremek maʿnāsınadır; yukālu: قُرْقِفَ الصِّرِدُ عَلَى

الْمَجْهُولِ وَتَقَرْقَفَ إِذَا خَصِرَ حَتَّى تَقَرْقَفَ ثَنَايَاهُ بَعْضُهَا بِبَعْضٍ أَيْ تَصِدِمَ

اَلْقَرْقَفَنَّةُ [el-ḳarḳafennet] (ḳāf'ların fethi ve nūn'un teşdīdiyle) Zekerin başına denir, كَمَرَةٌ [kemeret] maʿnāsına. Ve bir kuş ismidir ki kanatlarıyla قُنْذُعٌ [ḳunzuʿ]un yaʿnī deyyūs ve bī-gayret olan şahsın gözlerini sığayıp siler, min-baʿd mezbūr harābāt bevvābı gibi harīmine duhūl edenlere yol vermeğe başlar. Ve bu ʿayn bābında yaʿnī "ق،ذ،ع" māddesinde beyān olundu, lākin māddesinde güzerān eylememiştir. Ve şārih işbu ʿibāre ile bir hadīs nakl eylemiştir: Kad cāʾe hadīsu Vehb b. Munebbih: "أَنَّ الرَّجُلَ إِذَا لَمْ يَغَرْ عَلَى أَهْلِهِ بَعَثَ اللهُ طَائِرًا يُقَالُ لَهُ الْقَرْقَفَنَّةُ فَيَقَعُ عَلَى مِشْرِيقِ بَابِهِ وَلَوْ رَأَى الرِّجَالَ مَعَ أَهْلِهِ لَمْ يُبْصِرْ لَمْ يُغَيِّرْ أَمْرَهُمْ" Ve *Ḥayātu'l-Ḥayavān*'da bu ʿibāre ile mersūmdur. Revā ed-Dīneverī fi'l-*Mucālese* ve'z-Zemaḫşerī ve İbnu'l-Esīr min hadīsi Vehb: "إِذَا كَانَ الرَّجُلُ لاَ يُنْكِرُ عَمَلَ السِّرِّ عَلَى أَهْلِهِ طَارَ طَائِرٌ يُقَالُ لَهُ الْقَرْقَفَنَّةُ فَيَقَعُ عَلَى مِشْرِيقِ بَابِهِ فَيَمْكُثُ هُنَاكَ أَرْبَعِينَ يَوْمًا فَإِنْ أَنْكِرَ طَارَ وَذَهَبَ وَإِنْ لَمْ يُنْكِرْ مَسَحَ بِجَنَاحَيْهِ عَلَيْهِ عَيْنَيْهِ فَصَارَ قُنْذُعًا دَيُّوثًا فَلَوْ رَأَى الرِّجَالَ مَعَ امْرَأَتِهِ لَمْ يَرَ ذَلِكَ قَبِيحًا فَذَلِكَ الْقُنْذُعُ الدَّيُّوثُ الَّذِي لاَ يَنْظُرُ اللهُ تَعَالَى إِلَيْهِ" Zāhiren temsīl tarīkiyledir.

[ق ش ف]

اَلْقَشَفُ [el-ḳaşef] (fethateynle) Bir adamın gövdesi dāʾimā kirli pāslı murdār ve mülevves olmaya denir. Her ne kadar tatahur ve igtisāle ihtimām ederse de bu hālet baʿzı kimselerde halkī olur; yukālu: قَشِفَ الرَّجُلُ قَشَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا قَذِرَ جِلْدُهُ Ve bir adamın üstü başı eskili püskülü perīşān-kıyāfet olmak maʿnāsınadır; yukālu: قَشِفَ فُلاَنٌ إِذَا رَثَّتْ هَيْئَتُهُ وَسَاءَتْ حَالُهُ وَيُقَالُ فِيهِ قَشُفَ Ve teng-maʿāş olmak maʿnāsınadır; yukālu: قَشِفَ فُلاَنٌ إِذَا ضَاقَ عَيْشُهُ

اَلْقَشَافَةُ [el-ḳaşāfet] (لَطَافَةٌ [leṭāfet] vezninde) قَشَفٌ [ḳaşef] maʿnāsınadır.

اَلْقَشْفُ [el-ḳaşf] (ḳāf'ın fethi ve şīn'in sükūnuyla ve fethateynle) Vasf-ı merkūm üzere olan adama denir.

اَلْقَشِفُ [el-ḳaşif] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Şol adama denir ki çehresini güneş yāhūd fakr u fāka tagyīr eylemiş ola; yukālu: رَجُلٌ قَشِفٌ إِذَا لَوَّحَتْهُ الشَّمْسُ أَوِ الْفَقْرُ فَتَغَيَّرَ

اَلْقُشَّافُ [el-ḳuşşāf] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Yufka taşlara denir ne renkte olursa olsun; müfredi قُشَّافَةٌ [ḳuşşāfet]tir hā'yla.

اَلْأَقْشَفُ [el-aḳşef] Be-gāyet kurak ve kıtlık yıla denir; yukālu: عَامٌ أَقْشَفُ أَيْ أَقْشَرُ شَدِيدٌ

اَلْمُتَقَشِّفُ [el-muteḳaşşif] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Bir hırka ve bir lokma ile kanāʿat ve taʿayyüş ve iktifā eden adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُتَقَشِّفٌ أَيْ مُتَبَلِّغٌ بِقُوتٍ Ve ālūdelikten ve murdārlıktan aslā perhīz ve mübālāt etmez olan süflī-meşreb kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مُتَقَشِّفٌ أَيْ لاَ يُبَالِي مِمَّا تَلَطَّخَ بِجَسَدِهِ

[ق ص ف]

اَلْقَصْفُ [el-ḳaṣf] (ḳāf'ın fethi ve ṣād'ın sükūnuyla) Kırmak maʿnāsınadır; yukālu: قَصَفَهُ قَصْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَسَرَهُ Ve nās sıkışıp izdihāmdan birbirini kakıştırmak maʿnāsına müstaʿmeldir, gūyā ki birbirini kırıp ufatırlar; ve minhu'l-hadīsu: "أَنَا وَالنَّبِيُّونَ فُرَّاطُ الْقَاصِفِينِ" بِضَمِّ الْفَاءِ وَتَشْدِيدِ الرَّاءِ وَهُمُ الْمُزْدَحِمُونَ كَأَنَّ بَعْضَهُمْ يَقْصِفُ بَعْضًا أَيْ يَدْفَعُ شَدِيدًا لِفَرْطِ الزِّحَامِ كَأَنَّهُ يَكْسِرُ بِدَارًا إِلَى الْجَنَّةِ أَيْ نَحْنُ مُتَقَدِّمُونَ فِي الشَّفَاعَةِ لِقَوْمٍ كَثِيرِينَ مُتَدَافِعِينَ Ve فُرَّاطٌ [furrāṭ] ve رُمَّانٌ [rummān] vezninde bir kavmden mukaddem bir yere varıp mühimmāta temşīt verenlere denir. Ve قَصْفٌ [ḳaṣf] ki lehv ve leʿibde yaʿnī çığıltı ile raks eyle-

mek maʿnāsında müstaʿmeldir, müvelleddir. Kāle fi'l-*Esās*: اَلْقَصْفُ اَلرَّقْصُ مَعَ الْجَلَبَةِ وَرَأَيْتُهُمْ يَقْصِفُونَ وَيَلْعَبُونَ

اَلْقَصِيفُ [el-ḳaṣīf] (أَزِيزٌ [ezīz] vezninde) Begāyet şiddetle seslenmek maʿnāsınadır; yukālu: قَصَفَ الرَّعْدُ وَغَيْرُهُ قَصِيفًا إِذَا اشْتَدَّ صَوْتُهُ Ve

قَصِيفٌ [ḳaṣīf] Ağaçtan kuruyup dökülen ufantıya denir. Ve esrimiş devenin dişleri gıcırtısına denir. Ve nısfından iki pāre olmuş nesneye denir, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْقَاصِفُ [el-ḳāṣif] Şiddetle seslenir olan şeyʾe denir; yukālu: رَعْدٌ قَاصِفٌ أَيْ صَيِّتٌ

اَلْقَصَفُ [el-ḳaṣaf] (fethateynle) Bir nesne gevşek ve süst ve zaʿīf olmak maʿnāsınadır; yukālu: قَصِفَ الْعُودُ قَصَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ خَوَّارًا Ve nebāt pek boylanmakla uzunluğundan eğilip bükülmek maʿnāsınadır; yukālu: قَصِفَ النَّبْتُ إِذَا طَالَ حَتَّى انْحَنَى مِنْ طُولِهِ Ve mızrak arkuru yarılmak maʿnāsınadır; yukālu: قَصِفَ الرُّمْحُ إِذَا انْشَقَّ عَرْضًا Ve dişin yarısı kırılmak maʿnāsınadır; yukālu: قَصِفَ نَابُهُ إِذَا انْكَسَرَ نِصْفُهُ Ve ağaç makūlesi nesne ayrılmamak vech üzere kırılmak maʿnāsınadır; yukālu: قَصِفَتِ الْقَنَاةُ إِذَا انْكَسَرَتْ وَلَمْ تَبِنْ

اَلْقَصِفُ [el-ḳaṣif] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Gevşek ve süst ve zaʿīf nesneye denir; yukālu: عُودٌ قَصِفٌ أَيْ خَوَّارٌ Ve nısfından iki pāre olmuş nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ قَصِيفٌ وَقَصِفٌ وَهُوَ مَا انْقَصَفَ نِصْفَيْنِ Ve celādetten ve şehāmetten çabuk gevşeyip fātir olan adama denir; yukālu: هُوَ قَصِفٌ أَيْ سَرِيعُ الْإِنْكِسَارِ عَنِ النَّجْدَةِ Ve acıktığı gibi hemān sölpüklenip feri gidip bī-tāb olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ قَصِفُ الْبَطْنِ إِذَا جَاعَ اسْتَرْخَى وَفَتَرَ وَلَمْ يَحْتَمِلِ الْجُوعَ

اَلْأَقْصَفُ [el-aḳṣaf] Ön dişinin nısfı kırık adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَقْصَفُ أَيِ الْمُنْكَسِرُ ثَنِيَّتُهُ مِنَ النِّصْفِ

اَلْقُصُوفُ [el-ḳuṣūf] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Dāʾimā ekl ve şürbde olmak maʿnāsınadır; yukālu: قَصَفَ الرَّجُلُ قُصُوفًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَقَامَ فِي أَكْلٍ وَشُرْبٍ

اَلْقَصْفَةُ [el-ḳaṣfet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Merdiven kademesine denir; yukālu: إِنْكَسَرَتْ قَصْفَةُ الدَّرَجَةِ أَيْ مَرْقَاتُهَا Ve nāsın izdihāmla birden gürültüsüne denir; tekūlu: سَمِعْتُ قَصْفَةَ الْقَوْمِ أَيْ تَدَافُعَهُمْ وَتَزَاحُمَهُمْ Ve أَرْطَى [erṭā] dedikleri ağacın inceliği hāletine denir; yukālu: فِي الْأَرْطَى قَصْفَةٌ أَيْ رِقَّةٌ Ve büyük kumluktan bölünmüş kum yığınına denir; cemʿi قُصْفٌ [ḳaṣf] gelir, تَمْرٌ [temr] gibi ve قُصْفَانٌ [ḳuṣfān] gelir, تُمْرَانٌ [tumrān] gibi. ʿAlā-kavlin bu ḍād-ı muʿceme iledir, عِنَبَةٌ [ʿinebet] vezninde.

اَلْإِقْصَافُ [el-iḳṣāf] (hemzenin kesriyle) أَرْطَى [erṭā] ağacı incelmek maʿnāsınadır; yukālu: أَقْصَفَ الْأَرْطَى إِذَا رَقَّ

اَلْقِصَافُ [el-Ḳiṣāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir recül ismidir. Ve Benū Ḳuşeyr'e mahsūs bir feres adıdır. Ve tenū-mend yumru ʿavrete denir.

بَنُو قِصَافٍ [Benū Ḳiṣāf] Bir batndır.

اَلْقَوْصَفُ [el-ḳavṣaf] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) قَطِيفَةٌ [ḳaṭīfet]e denir.

اَلتَّقَصُّفُ [et-teḳaṣṣuf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Pāre pāre kırkılmak maʿnāsınadır; yukālu: تَقَصَّفَ الشَّيْءُ إِذَا تَكَسَّرَ Ve birikmek maʿnāsınadır; yukālu: تَقَصَّفَ الشَّيْءُ إِذَا اجْتَمَعَ Ve taʿām üstünde lehv ve laʿib eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَقَصَّفَ عَلَى الطَّعَامِ إِذَا لَهَا وَلَعِبَ

اَلتَّقَاصُفُ [et-teḳāṣuf] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Birikip sıkışmak maʿnāsınadır; yukālu: تَقَاصَفَ الْقَوْمُ إِذَا اجْتَمَعُوا وَتَزَاحَمُوا

أَبُو تُقَاصِفٍ [Ebū Tuḳāṣif] (tā'nın zammıy-

la) Ḫuzāʿa kabīlesinden bir kimsedir ki Ḳays b. ʿAcve'ye zulm eylemekle o dahi bed-duʿā edip hakkında müstecāb olmuştu, niteki "ع،و،ذ" māddesinde zikr olundu.

اَلْإِنْقِصَافُ [el-inḳiṣāf] Birden mündefiʿ olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْقَصَفَ السَّيْلُ إِذَا انْدَفَعَ Ve bir nesneyi hāli üzere bırakıp gitmek maʿnāsına müstaʿmeldir; gūyā ki ondan münkesir ve cüdā olur; yukālu: اِنْقَصَفَ الْقَوْمُ عَنْ فُلَانٍ إِذَا تَرَكُوهُ وَمَرُّوا

[ق ض ف]

اَلْقَضْفَةُ [el-ḳaḍfet] (ḳāf'ın ve ḍād-ı muʿcemenin fethiyle) Bir kuş, ʿalā-kavlin bağırtlak kuşuna denir. Ve arzdan şol kıtʿaya denir ki galīz olup eğri büğrü ve bir mikdār uzunca ola. Ve yekpāre som taştan kesilmiş heyʾetinde toprak höyüğe denir; cemʿi قَضَفٌ [ḳaḍaf]tır fethateynle ve قِضَافٌ [ḳiḍāf] ve قِضْفَانٌ [ḳiḍfān]dır ḳāf'ların kesriyle ve قُضْفَانٌ [ḳudfān]dır ḳāf'ın zammıyla. Baʿzılar dedi ki قَضَفَةٌ [ḳaḍfet] şol hurde hurde sivri tepelere denir ki aralıkları düzce olmakla sular akar ola yāhūd taştan ve çamurdan olan emākin-i mürtefiʿaya denir.

اَلْقَضَافَةُ [el-ḳaḍāfet] (لَطَافَةٌ [leṭāfet] vezninde) ve

اَلْقَضَفُ [el-ḳaḍaf] (fethateynle) ve

اَلْقِضَفُ [el-ḳiḍaf] (عِنَبٌ [ʿineb] vezninde) Beden ince ve nahīf ve nizār olmak maʿnāsınadır; yukālu:قَضِفَ الرَّجُلُ قَضَافَةً وَقَضَفًا وَقِضَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَحِفَ Ve

قَضَفٌ [ḳaḍaf] (fethateynle) Yufka taşlara denir; müfredi قِضَفَةٌ [ḳiḍafet]tir.

اَلْقَضِيفُ [el-ḳaḍīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) İnce bedenli nahīf ve nizār adama denir, çelimsiz taʿbīr olunur. Cemʿi قُضْفَانٌ [ḳuḍfān] gelir ḳāf'ın zammıyla.

اَلْقِضَفَةُ [el-ḳiḍafet] (عِنَبَةٌ [ʿinebet] vezninde) Büyük kum yığınından bölünmüş yığına denir.

[ق ط ف]

اَلْقَطْفُ [el-ḳaṭf] (عَطْفٌ [ʿaṭf] vezninde) Ağaçtan meyve dermek maʿnāsınadır; yukālu:قَطَفَ الْعِنَبَ قَطْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَنَاهُ Ve tırmalamak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: قَطَفَ فُلَانًا إِذَا خَدَشَهُ

اَلتَّقْطِيفُ [et-taḳṭīf] قَطْفٌ [ḳaṭf] maʿnālarınadır.

اَلْقِطَافُ [el-ḳiṭāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

اَلْقُطُوفُ [el-ḳuṭūf] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Davarın eşkini dar olmak maʿnāsınadır; yukālu: قَطَفَتِ الدَّابَّةُ قِطَافًا وَقُطُوفًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا ضَاقَ مَشْيُهَا ʿAlā-kavlin قِطَافٌ [ḳiṭāf] masdar değildir, ismdir, davarın eşkinsizliğine denir; yukālu: فِي دَابَّتِهِ قِطَافٌ أَيْ ضِيقُ الْمَشْيِ Ve

قِطَافٌ [ḳiṭāf] Üzüm kesimi ve sāʾir meyve derimi vaktine denir, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْقَطُوفُ [el-ḳaṭūf] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Eşkini dar dābbeye denir; yukālu:دَابَّةٌ قَطُوفٌ أَيْ ضَيِّقَةُ الْمَشْيِ بَطِيءٌ Ve Cābir b. Mālik eş-Şemḫī feresinin ismidir.

اَلْقُطُوفُ [el-ḳuṭūf] (ḳāf'ın zammıyla) قَطْفٌ [ḳaṭf]ın cemʿidir ki fethledir, tırmık yerlerine ve tırnak berelerine denir; yukālu: بِهِ قُطُوفٌ أَيْ خُدُوشٌ

اَلْقِطْفُ [el-ḳiṭf] (ḳāf'ın kesriyle) Salkıma denir, ʿunḳūd maʿnāsına. Ve derilmiş meyveye denir.

اَلْقِطْفَةُ [el-ḳiṭfet] (ḳāf'ın kesriyle) Bir nevʿ nebāttır ki yaprağı bozca ve içi kırılmış demir dikenine şebīh ve zemīne münbasıt olur.

اَلْقَطَفُ [el-ḳaṭaf] (fethateynle) ve
اَلْقَطَفَةُ [el-ḳaṭafet] (fetehātla) Eser ve nişāna ıtlāk olunur. Ve سَرْمَقٌ [sermaḳ] dedikleri nebāta denir ki koyun sarmaşığı ve kara pazı taʿbīr olunur, Fārisīde ısfānāh-ı rūmī ve bir cins şecer-i cebelī ismidir ki ağacı be-gāyet sulb ve metīn olmakla ondan su meşkleri etrāfına halkalar ittihāz ederler.

اَلْقَطَافُ [el-ḳaṭāf] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Bu dahi üzüm kesimi ve meyve derimi vaktine denir; yukālu: هَذَا زَمَنُ قَطَافِ الْعِنَبِ وَالثَّمَرِ وَقَطَافِهِ أَيْ وَقْتُ قَطْفِهِ

اَلْأَقْطَفُ [el-aḳṭaf] قَطَفٌ [ḳaṭf] ve قَطَافَةٌ [ḳaṭāfet]ten efʿal-i tafdīldir. Ve minhu'l-meselu: "أَقْطَفُ مِنْ ذَرَّةَ" وَ"أَقْطَفُ مِنْ حَلَمَةٍ" وَ"أَقْطَفُ مِنْ أَرْنَبٍ" فَالْأَوَّلُ [وَالثَّانِي] مِنَ الْقَطْفِ وَهُوَ الْأَخْذُ بِسُرْعَةٍ وَالثَّالِثُ مِنْ قِطَافِ الدَّابَّةِ

اَلْقَطِيفَةُ [el-ḳaṭīfet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Fārisīde şādurvān taʿbīr olunan tüylü ve saçaklı büyük ʿAcem keçesine ve havlu ve saçaklı ihrāma denir; cemʿi قَطَائِفُ [ḳaṭāʾif] ve قُطُفٌ [ḳuṭuf]tur zammeteynle. Hālen kadife taʿbīr olunan kumāşa قَطِيفَةٌ [ḳaṭīfet] ıtlākı ondan meʾhūzdur. Nahviyyūnun جَرْدُ قَطِيفَةٍ misālleri tüysüz kadīfe demektir. Ve

قَطِيفَةُ [Ḳaṭīfet] Şeniyyetu'l-ʿUḳāb yanında bir karye adıdır ki Ḥimṣ nāhiyesindedir, taraf-ı berriyyede vākiʿdir.

أَبُو قَطِيفَةَ [Ebū Ḳaṭīfet] Şuʿarādandır.

اَلْقَطَائِفُ [el-ḳaṭāʾif] (ḳāf'ın fethiyle ki) Meʾkūlāttandır, baklavanın birāderidir, ʿArab tāʾifesi ona āşînā değillerdir. Yāhūd zikr olunan قَطِيفَةٌ [ḳaṭīfet] saçağına teşbīh olunmuştur ki ʿArabī olur, asl ʿArabistān'da ona كُنَافَةٌ [kunāfet] derler, ekmek kadayıf ve yassı kadayıf dedikleri muhdestir ve bu diyārlara mahsūstur, tel kadayıf kadīmdir. Ve

قَطَائِفُ [ḳaṭāʾif] Bir cins incerek hurmā ismidir ki akçıl olur.

قَطِيفٌ [Ḳaṭīf] (شَرِيفٌ [şerīf] vezninde) Baḥreyn eyāletinde bir belde adıdır.

قَطَافِ [ḳaṭāfi] (قَطَامِ [ḳaṭāmi] vezninde) Cāriye kısmına ıtlāk olunur, أَمَةٌ [emet] maʿnāsına, قَطْفٌ [ḳaṭf]-ı semer maʿnāsındandır.

اَلْقُطَافَةُ [el-ḳuṭāfet] (كُنَاسَةٌ [kunāset] vezninde) Asmadan ve tevekten üzüm derilirken yere dökülen döküntüye denir; yukālu: أَخَذَ الْقُطَافَةَ أَيْ مَا يَسْقُطُ مِنَ الْعِنَبِ إِذَا قُطِفَ

اَلْإِقْطَافُ [el-iḳṭāf] (hemzenin kesriyle) Eşkini dar davar sāhibi olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْطَفَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ لَهُ دَابَّةٌ قَطُوفٌ Ve bāgın kesim vakti gelip çatmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْطَفَ الْكَرْمُ إِذَا دَنَا قِطَافُهُ

اَلْمُقَطَّفَةُ [el-muḳaṭṭafet] (مُعَظَّمَةٌ [muʿaẓẓamet] vezninde) Bodur kişiye denir.

[ق ع ف]

اَلْقَعْفُ [el-ḳaʿf] (ḳāf'ın fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Bir nesneyi kökünden koparmak maʿnāsınadır; yukālu: قَعَفَ النَّخْلَةَ قَعْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا اسْتَأْصَلَهَا Ve kapta olan nesneyi hep içmek maʿnāsınadır; yukālu: قَعَفَ مَا فِي الْإِنَاءِ إِذَا قَحَفَهُ Ve yere şiddetle basarak yürümekle toprağı tozutup götürmek maʿnāsınadır; yukālu: قَعَفَ فُلَانٌ إِذَا اجْتَرَفَ التُّرَابَ بِقَوَائِمِهِ مِنْ شِدَّةِ الْوَطْءِ Ve yağmur şedīd olmakla yer yüzünde olan taşları toparlayıp alıp gitmek maʿnāsınadır; yukālu: قَعَفَ الْمَطَرُ إِذَا جَرَفَ الْحِجَارَةَ عَنْ وَجْهِ الْأَرْضِ

اَلْقَعْفُ [el-ḳaʿaf] (fethateynle) Düşmek, سُقُوطٌ [suḳūṭ] maʿnāsınadır. ʿAlā-kavlin duvarın yıkılıp düşmesine mahsūstur; yukālu: قَعِفَ الشَّيْءُ قَعَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَقَطَ أَوْ

هُوَ خَاصٌّ بِالْحَائِطِ Ve

قَعَفٌ [ḳaʿaf] Şol hurde dağlara denir ki birbirinin üzerinde ola.

اَلْإِنْقِعَافُ [el-inḳiʿāf] Yar çökmek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْقَعَفَ الْجُرُفُ إِذَا انْهَارَ Ve duvar dibinden kopup yıkılmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْقَعَفَ الْحَائِطُ إِذَا انْقَلَعَ مِنْ أَصْلِهِ Ve bir nesne yerinden bir semte ayrılmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْقَعَفَ الشَّيْءُ إِذَا زَالَ عَنْ مَوْضِعِهِ

اَلتَّقَعُّفُ [et-teḳaʿʿuf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) ve

اَلْإِقْتِعَافُ [el-iḳtiʿāf] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) إِنْقِعَافٌ [inḳiʿāf] ile cemīʿ-i maʿānīde mürādiftir. Ve

إِقْتِعَافٌ [iḳtiʿāf] Bir nesneyi yerinden süpürür gibi pek çok almak maʿnāsınadır; yukālu: إِقْتَعَفَ الشَّيْءَ إِذَا أَخَذَهُ أَخْذًا رَغِيبًا

[ق ف ف]

اَلْقَفِيفُ [el-ḳafīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Meʾkūl olan otun kartlanmış olarak kurusuna denir; yukālu: يَرْعَى الْمَالُ الْقَفِيفَ أَيْ يَبِيسَ أَحْرَارِ الْبُقُولِ وَذُكُورَهَا

اَلْقُفُوفُ [el-ḳufūf] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Ot kurumak maʿnāsınadır; yukālu: قَفَّ الْعُشْبُ قُفُوفًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا يَبِسَ Kezālik libās baʿde'l-gasl kurumak maʿnāsınadır; yukālu: قَفَّ الثَّوْبُ إِذَا جَفَّ بَعْدَ الْغَسْلِ Ve havftan nāşī bedenin tüyleri kabarmak maʿnāsınadır; yukālu: قَفَّ شَعْرُهُ إِذَا قَامَ فَزَعًا Ve sarrāf kāfiri akçe sayarken parmakları aralığından sıvıştırıp uğurlamak maʿnāsınadır; yukālu: قَفَّ الصَّيْرَفِيُّ إِذَا سَرَقَ الدَّرَاهِمَ بَيْنَ أَصَابِعِهِ

اَلْقَفَّافُ [el-ḳaffāf] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Akçe sayarken parmakları aralığından sıvıştırıp çalan sarrāf dînsizine denir; yukālu: اَلصَّيْرَفِيُّ الْفُلَانِيُّ قَفَّافٌ أَيْ يَسْرِقُ الدَّرَاهِمَ بَيْنَ أَصَابِعِهِ

اَلْقَفَّانُ [el-ḳaffān] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) قَافِيَةٌ [ḳāfiyet] gibi ize denir; tekūlu: أَتَيْتُهُ عَلَى قَفَّانِ ذَاكَ وَقَافِيَتِهِ أَيْ عَلَى أَثَرِهِ Ve vakt ve hengām maʿnāsınadır; yukālu: هَذَا قَفَّانُهُ أَيْ حِينُهُ وَأَوَانُهُ Ve emīn ve mevsūk maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ قَفَّانٌ أَيْ أَمِينٌ Ve bir nesneye dāʾimā nezāret ve takayyüd ve muhāfaza ile hemīşe ardına düşürüp gereği gibi ötesini araştırmağa denir; yukālu: هُوَ كَانَ عَلَى قَفَّانِهِ أَيْ جُمَّاعِهِ وَاسْتِقْصَاءِ مَعْرِفَتِهِ Kāle'ş-şārih ve minhu hadīsu ʿÖmer: قَالَ لَهُ حُذَيْفَةُ إِنَّكَ تَسْتَعِينُ بِالرَّجُلِ الْفَاجِرِ فَقَالَ «إِنِّي لَأَسْتَعِينُ بِالرَّجُلِ الْفَاجِرِ لِقُوَّتِهِ ثُمَّ أَكُونُ عَلَى قَفَّانِهِ» أَيْ جُمَّاعِهِ وَاسْتِقْصَاءِ مَعْرِفَتِهِ Yaʿnī Hazret-i ʿÖmer buyurdular ki "Vākıʿā ben baʿzı umūrda recül-i fāciri istiʿmāl ederim, lākin onu kendi hāline terk eylemem, belki aslā kafāsından ayrılmayıp her vazʿ ve tavrını tetebbuʿ ve istiksādan hālī olmam." Bu vechle maslahatım temşīt bulup ve tetebbuʿum sebebiyle o kimse hıyānet ve sefāhete reh-yāb-ı ruhsat olamaz, pes o recül-i fāciri bu vechle istihdām giderek reşād ve ihtidāsına müʾeddī olur ve hem maslahat dahi rüʾyet olunur.

Müʾellif bunu nūn bābında dahi īrād eyledi, zīrā ʿinde'l-baʿz أَثَرٌ [eṯer] ve قَافِيَةٌ [ḳāfiyet] maʿnāsından olmakla nūn'u zāʾidedir, vezni faʿlāndır. Ve ʿinde'l-baʿz قَفَاءٌ [ḳāfāʾ] lafzında lügat olan قَفْنٌ māddesinden meʾhūz olmakla nūn'u asliyyedir, vezni فَعَّالٌ faʿʿāldir. Ve baʿzılar bu قَبَّانٌ [ḳabbān] muʿarrebidir ki mīzāna ve emīn ve muhāfız adama denir dedi. Ve müʾellif bu maʿnāda muʿarreb olmadığına zāhibdir.

اَلْقُفَّةُ [el-ḳuffet] (ḳāf'ın harekāt-ı selāsıyla)

Sıtma ʿārızasında olan tüyler ürperip vücūdun titremesine denir; yukālu: أَخَذَتْهُ الْقُفَّةُ مُثَلَّثَةً وَهِيَ رِعْدَةٌ تَأْخُذُ مِنَ الْحُمَّى وَقُشَعْرِيرَةٌ

اَلْقِفَّةُ [el-ḳiffet] (ḳāf'ın kesriyle) Tāze doğmuş mevlūdun en evvel karnından çıkan fazlaya denir.

اَلْقُفَّةُ [el-ḳuffet] (ḳāf'ın zammıyla) Tahrīfle küfe taʿbīr olunan zarfa denir ki çitten ve çubuktan kabak tarzında örüp içine nesne korlar. Ve fāreye denir. Ve tepe gibi domalıp duran yüksekçe yere denir; قُفٌّ [ḳuff] dahi derler. Ve küçük adama denir ki cüce olacaktır, ʿalā-kavlin zaʿīf olarak cüce adama denir; bunda ḳāf'ın fethiyle de cāʾizdir. Ve tavşana denir. Ve nacağa denir ki balta nevʿindendir. Ve çürümüş kuru ağaca denir; ve minhu yukālu: شَيْخٌ كَأَنَّهُ قُفَّةٌ أَوْ شَجَرَةٌ بَالِيَةٌ يَابِسَةٌ

اَلْقُفُّ [el-ḳuff] (ḳāf'ın zammıyla) Bu dahi höbek gibi domalan yüksekçe yere denir. Ve nacağa denir. Ve bodur adama denir. Ve bir nesnenin sırtına ve taşra yüzüne denir. Ve baltanın sap geçirecek deliğine denir. Ve قُفُّ النَّاسِ [ḳuffu'n-nās] derme çatma ecnās-ı nāstan ʿibārettir; yukālu: قَدِ اجْتَمَعَ عِنْدَهُ قُفُّ النَّاسِ أَيِ الْأَوْبَاشُ وَالْأَخْلَاطُ Ve havāda dağ tarzında zuhūr eden yumru ʿazīm sehāba denir. Ve şol sengistāna denir ki iri iri ve birbirine yanaşmış taşlardan ʿibāret ve zemīni bi'l-cümle dürüşt ve galīz olup aslā yumuşak yeri olmaya. Ve gerçi dağlık olup lākin tepesi sivri olmayıp nihāyet etrāfına havāle ve kayaları toprağından hāric çökmüş deve heyʾetinde ve dahi büyük ve küçük ola. Ve baʿzı قُفٌّ [ḳuff] vardır ki kayaları büyüt gibi aʿzam olup ve aralıklarında baʿzen hemvār ve merg-zār yerler olur; cemʿi أَقْفَافٌ [aḳfāf] gelir ve قِفَافٌ [ḳifāf] gelir ḳāf'ın kesriyle. Ve

قُفٌّ [Ḳuff] Medīne'de bir vādī ismidir, Zuheyr ona bir nesne izāfesiyle işbu beytinde tesniye olarak īrād eylemiştir: "كَمْ لِلْمَنَازِلِ مِنْ عَامٍ وَمِنْ زَمَنٍ ا لِآلِ أَسْمَاءَ فَالْقُفَّيْنِ وَالرُّكُنِ"

قَيْسُ قُفَّةَ [Ḳaysu Ḳuffet] Gayr-i munsarıf olarak bir kimsenin lakabıdır.

اَلْقَفْقَفَةُ [el-ḳafḳafet] (ḳāf'ların fethiyle) Hāssaten devenin çenesine denir; ikisine قَفْقَفَتَانِ [ḳafḳafetān] derler; yukālu: قَفْقَفَتَا الْبَعِيرِ أَيْ لَحْيَاهُ Ve masdar olur, soğuktan yāhūd sıtmadan titremek yāhūd çeneleri titreyip dişleri çatır çatır ötmek maʿnāsınadır; yukālu: قَفْقَفَ الرَّجُلُ إِذَا ارْتَعَدَ مِنَ الْبَرْدِ وَغَيْرِهِ أَوِ اضْطَرَبَ حَنَكَاهُ وَاصْطَكَّتْ أَسْنَانُهُ Ve ot kurumak maʿnāsınadır; yukālu: قَفْقَفَ النَّبْتُ إِذَا يَبِسَ

اَلتَّقَفْقُفُ [et-teḳafḳuf] (تَزَلْزُلٌ [tezelzul] vezninde) قَفْقَفَةٌ [ḳafḳafet] maʿnāsınadır.

اَلْإِقْفَافُ [el-iḳfāf] (hemzenin kesriyle) Tavuk yumurtadan kesilmek, ʿalā-kavlin karnında yumurta düzüp biriktirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَقَفَّتِ الدَّجَاجَةُ إِذَا انْقَطَعَ بَيْضُهَا أَوْ جَمَعَتْ بَيْضَهَا فِي بَطْنِهَا Ve gözün yaşı kesilip rutūbeti kalmamakla siyāhı yukarı çekilmek maʿnāsınadır; yukālu: أَقَفَّتِ الْعَيْنُ إِذَا ذَهَبَ دَمْعُهَا وَارْتَفَعَ سَوَادُهَا

[ق ل ط ف]

قِلْطِفٌ [Ḳilṭif] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) İbn Ṣaʿtere eṭ-Ṭāʾī hükkām-ı ʿArabın biridir ki hem kāhin ve hem mevādd ve muhākemelerinde hakem idi.

اَلْقَلْطَفَةُ [el-ḳalṭafet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Cüce gibi kimsenin hiffet ve çālāklığına denir.

[ق ل ع ف]

اَلْإِقْلِعْفَافُ [el-iḳliʿfāf] (إِقْشِعْرَارٌ [iḳşiʿrār] vezninde) Deri büzülüp buruş yarış olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِقْلَعَفَّ الْجِلْدُ إِذَا تَشَنَّجَ مِنْ بَرْدٍ أَوْ كِبَرٍ Ve erkek deve dişiye aşıp üzerine oturdukta art sinirlerine gereği gibi dayanıp çökmek maʿnāsınadır; yukālu: إِقْلَعَفَّ الْبَعِيرُ إِذَا انْضَمَّ إِلَى النَّاقَةِ حِينَ الضِّرَابِ وَصَارَ عَلَى عُرْقُوبَيْهِ مُتَعَمِّدًا عَلَيْهِمَا وَهُوَ فِي ضِرَابِهِ

اَلْمُتَقَلْعِفُ [el-muteḳalʿif] (ism-i fāʿil bünyesiyle) ʿAcemī olan yāhūd yorga olmayıp selgi yürür olan merkebe binmeğe müdāvim adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُتَقَلْعِفٌ أَيْ رَاكِبٌ عَلَى مَرْكَبٍ غَيْرِ وَطِيءٍ

[ق ل ف]

اَلْقِلْفُ [el-ḳilf] (ḳāf'ın kesriyle) Kavsara sepeti gibi büyük zenbīle denir. Ve hurmā dengine ve kahve ferdesine denir, دَوْخَلَّةٌ [devḫallet] maʿnāsına. Ve kabuğa denir, قِشْرٌ [ḳişr] maʿnāsına, ʿalā-kavlin ak günlüğün kabuğuna yāhūd nar kabuğuna denir; yukālu: قَشَرَ قِلْفَهُ أَيْ قِشْرَهُ أَوْ هُوَ قِشْرُ الْكُنْدُرِ الَّذِي يُدَخَّنُ بِهِ أَوْ قِشْرُ الرُّمَّانِ وَهِيَ بِهَاءٍ Müʾellif burada ʿibāretini resm eylemiştir, ʿādeti üzere. Bu terkīb-i mahsūsla dāʾimā müʾennese işāret eder. Burada müʾennese haml olunmağa salāhiyyet olmamakla murād vahdete işāret olur, lākin bu, ʿādetine mugāyirdir. Pes sevk-i kelām iktizāsı bilā-hāʾ قِلْفٌ [ḳilf] قِشْرُ رُمَّانَةٍ denip ve hā ile meẕkūrāt-ı sāʾireye denmek aglebdir ki هِيَ zamīri مَذْكُورَاتٌ [meẕkūrāt]-ı sābıkaya rāciʿdir. Ve

قِلْفٌ [ḳilf] Çakıllı dürüşt ve haşin mevziʿe denir.

اَلْقُلَافَةُ [el-ḳulāfet] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Kabuğa denir.

اَلْأَقْلَفُ [el-aḳlef] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Hitān olmamış kimseye denir ki sünnetsiz taʿbīr olunur; cemʿi قُلْفٌ [ḳulf]tur ḳāf'ın zammıyla, قِشْرٌ [ḳişr] maʿnāsındandır; yukālu: غُلَامٌ أَقْلَفُ أَيْ لَمْ يُخْتَنْ Pes müʾennesi قَلْفَاءُ [ḳalfāʾ] olur. Ve

أَقْلَفُ [aḳlef] Refāh ve rāhat üzere olan dirliğe ıtlāk olunur; yukālu: عَيْشٌ أَقْلَفُ أَيْ رَغَدٌ نَاعِمٌ Ve şol kılıca denir ki bir ağızlı olup ve ucu yalmansız ola, zāhiren غَدَّارَةٌ [ġaddāret] gibi olur. Ve bu teşbīhe mebnīdir; yukālu: سَيْفٌ أَقْلَفُ أَيْ مَا فِي طَرَفِ ظُبَتِهِ تَحْزِيزٌ وَلَهُ حَدٌّ وَاحِدٌ Ve bolluk ve ucuzluk zamāna denir, kemā se-yuzkeru.

اَلْقُلْفَةُ [el-ḳulfet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde ve fethateynle cāʾizdir) Zekerin sünnette kesilen artık derisine denir.

اَلْقَلَفُ [el-ḳalef] (fethateynle) Sünnetsiz olmak maʿnāsınadır; yukālu: قَلِفَ الصَّبِيُّ قَلَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ أَقْلَفَ

اَلْقَلْفُ [el-ḳalf] (صَرْفٌ [ṣarf] vezninde) Sünnet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَلَفَ الْخَاتِنُ الْقُلْفَةَ إِذَا قَطَعَهَا Burada müʾellif وَالْقَلْفُ بِالْفَتْحِ إِقْتِطَاعُهُ مِنْ أَصْلِهِ وَقَلَفَهَا الْخَاتِنُ قَطَعَهَا ʿibāretiyle resm eylemekle teşvīş eylemiştir, zīrā mukaddemce وَالْقُلْفَةُ جِلْدَةُ الذَّكَرِ ʿunvānıyla sebt eylemekle قَفَلَهَا وَقَطَعَهَا zamīrleri ona rāciʿdir, إِقْتِطَاعُهُ مِنْ أَصْلِهِ zamīrlerine merciʿ yoktur, tefkīk ve teʾvīl tekellüfleriyle جِلْدَةٌ [cildet]e ircāʿ olunsa deriyi dibinden kesmek demek olur. Bi'l-cümle meʿhazlarda ise hemān قَلْفٌ [ḳalf] katʿ-ı قُلْفَةٌ [ḳulfet] maʿnāsına mersūmdur, fe'lyunzar. Ve

قَلْفٌ [ḳalf] Ağacın kabuğunu soymak maʿnāsınadır; yukālu: قَلَفَ الشَّجَرَةَ قَلْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا نَحَّى عَنْهَا لِحَاءَهَا Ve küpün ziftini ve balçığını gidermek maʿnāsınadır; yukālu: قَلَفَ الدَّنَّ قَلْفًا وَقَلْفَةً إِذَا فَضَّ عَنْهُ طِينَهُ Ve

bir nesneyi ters çevirmek maʿnāsınadır; yukālu: قَلَفَ الشَّيْءَ إِذَا قَلَبَهُ Ve gemi kalafatlamak maʿnāsınadır; yukālu: قَلَفَ السَّفِينَةَ إِذَا خَرَزَ أَلْوَاحَهَا بِاللِّيفِ وَجَعَلَ فِي خَلَلِهَا الْقَارَ Ve şıra makūlesi köpüklenmek maʿnāsınadır; yukālu: قَلَفَ الْعَصِيرُ إِذَا أَزْبَدَ Ve

قَلْفٌ [ḳalf] İsm olur, tırnak dibinden kopmağa denir; yukālu: أَقْلَفَهُ قَلْفُ ظُفُرِهِ أَيِ اقْتِلاعُهُ مِنْ أَصْلِهِ

اَلْقَلْفَاءُ [el-ḳalfāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Ekinli çayırlı, mukbil ve bolluk seneye vasf olur; yukālu: سَنَةٌ قَلْفَاءُ أَيْ مُخْصِبَةٌ وَيُقَالُ عَامٌ أَقْلَفُ

اَلْقَلَفَانُ [el-ḳalefān] (fetehātla) ve

اَلْقُلْفَتَانِ [el-ḳulfetān] (ḳāf'ın zammıyla) Bıyıkların iki uçlarına denir.

اَلْقَلِيفُ [el-ḳalīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْمَقْلُوفُ [el-maḳlūf] Zifti yāhūd çamuru sıyrılıp soyulmuş küpe ve destīye denir; yukālu: دَنٌّ قَلِيفٌ وَمَقْلُوفٌ أَيْ مَفْضُوضٌ عَنْهُ طِينُهُ Ve

قَلِيفٌ [ḳalīf] ve

قَلِيفَةٌ [ḳalīfet] Hurmā dengine denir ki büyük sepettir. قَلِيفَةٌ [ḳālīfet]in cemʿi قَلِيفٌ [ḳalīf]tir, pes قَلِيفٌ [ḳalīf] müfred ve cins olur. Cemʿu'l-cemʿi قُلُفٌ [ḳuluf]tur, عُنُقٌ [ʿunuḳ] vezninde.

اَلتَّقْلِيفُ [et-taḳlīf] Bu dahi gemiyi kalafatlamak maʿnāsınadır; yukālu: قَلَّفَ السَّفِينَةَ بِمَعْنَى قَلَفَهَا Ve

تَقْلِيفٌ [taḳlīf] تَمْتِينٌ [temtīn] gibi ism olur, şol hurmāya denir ki çekirdeği çıkarılıp tulumlara ve çitten ve çubuktan örülmüş baʿzı sepetlere basılmış ola; yukālu: جَاءَ بِحِمْلِ تَقْلِيفٍ وَهُوَ تَمْرٌ نُزِعَ نَوَاهُ وَكُنِزَ فِي قِرَبٍ وَظُرُوفٍ مِنَ الْخُوصِ

اَلْقِلاَفَةُ [el-ḳilāfet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) İsmdir, gemiyi kalafatamağa ve gemi kalafatlanmağa denir; yukālu: مَا أَحْسَنَ قِلاَفَةَ هَذِهِ السَّفِينَةِ أَيْ تَقْلِيفَهَا

اَلْقِلِّفُ [el-ḳillef] (قِنَّبٌ [ḳinneb] vezninde) Baʿzı havuz diplerinde ve sel akıntılarında kuruyup kalan balçığa denir.

اَلْقِلْيِفُ [el-ḳilyef] (حِمْيَرٌ [ḥimyer] vezninde) ʿAzīmü'l-heykel dızman nākaya denir.

اَلْقَلْفَةُ [el-ḳalfet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) ve

اَلْمَقْلُوفَةُ [el-maḳlūfet] Baḥreyn diyārında bir güne kavsara sepetlerine denir. Hurmā ile memlū oldukları hālde cemʿleri قُلْفٌ [ḳulf] gelir ki cinsīdir ve مَقْلُوفَاتٌ [maḳlūfāt] gelir.

اَلْإِقْتِلاَفُ [el-iḳtilāf] Veznsiz ve keylsiz zikr olunan sepetler ile hurmā almak maʿnāsınadır; tekūlu: إِقْتَلَفْتُ مِنْهُ أَرْبَعَ قَلَفَاتٍ إِذَا أَخَذْتَهَا مِنْهُ بِلاَ كَيْلٍ

اَلْقِلْفَةُ [el-ḳilfet] (ḳāf'ın kesriyle) Bir cins yeşil nebāttır ki hurde hurde yemişleri olur, deve kısmı ona be-gāyet harīs olur. Ve

قِلْفَةٌ [ḳilfet] Dibinden kopmuş tırnağa denir.

اَلْإِنْقِلاَفُ [el-inḳilāf] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] veznide) Bir adamın göbeği büyüyüp yumrulanmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْقَلَفَتْ سُرَّتُهُ إِذَا تَعَجَّرَتْ

[ق ل ه ف]

اَلْمُقْلَهِفُّ [el-muḳlehiff] (مُشْمَعِلٌّ [muşmeʿill] vezninde) Yatık olmayıp süpürge otluğu gibi dik ve yakışıksız olan saça denir; yukālu: شَعْرٌ مُقْلَهِفٌّ أَيْ مُرْتَفِعٌ جَافِلٌ

اَلْقَلْهَنْفُ [el-ḳalehnef] (شَمَرْدَلٌ [şemerdel] vezninde) Aʿzāʾ ve endāmı yatık ve basık olmayıp kaba ve kalkık olan adama denir.

[ق ن ص ف]

اَلْقِنْصِفُ [el-ḳinṣif] (ṣād-ı mühmele ile خِنْدِفٌ [ḫindif] vezninde) Hasır otunun tepesinde biten pamuk gibi tozağa denir.

[ق ن ف]

اَلْقُنَافُ [el-ḳunāf] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) ve

اَلْقِنَافُ [el-ḳināf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Büyük burunlu adama denir. Ve kaba sakallı kimseye denir. Ve uzun boylu, iri cüsseli adama denir. Ve kalın zeker başına denir.

اَلْقُنَافِيُّ [el-ḳunāfiyy] (غُرَابِيٌّ [ġurābiyy] vezninde) Bu dahi yoğun zeker başına denir.

قُنَافَةُ [Ḳunāfet] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] vezninde) Esāmīdendir: Ḳabīṣa b. Hulb b. Ḳunāfe ve pederi muhaddislerdir.

اَلْأَقْنَفُ [el-aḳnef] Kafāsı ak olan ata denir; yukālu: فَرَسٌ أَقْنَفُ أَيِ الْأَبْيَضُ الْقَفَا

اَلْقَنَفُ [el-ḳanef] (fethateynle) Kulaklar küçük ve kalın olarak başa yapışık olmak maʿnāsınadır; yukālu: فِي أُذُنَيْهِ قَنَفٌ أَيْ صِغَرٌ وَغِلَظٌ وَلُصُوقٌ بِالرَّأْسِ Ve eşeğin zekerinde olan aklığa denir. Ve masdar olur, sahrānın çamuru pāre pāre yarılmak maʿnāsınadır; yukālu: قَنِفَ الْقَاعُ قَنَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَشَقَّقَ طِينُهُ

اَلْقَنْفَاءُ [el-ḳanfāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Keçi kısmına mahsūs papuç teki gibi galīz olan kulağa denir. Bu güne keçi ʿArabistān'a mahsūstur. Ve insānda etrāfının çenberi olmayan düz kulağa denir; yukālu: أُذُنٌ قَنْفَاءُ أَيْ لاَ أُطُرَ لَهَا Ve büyük zeker başına denir; yukālu: كَمَرَةٌ قَنْفَاءُ أَيْ عَظِيمَةٌ Ve minhu kavlu Bint Hemmām b. Murre: "أَهَمَّامَ بْنُ مُرَّةَ إِنَّ هَمِّي ‖ لَفِي قَنْفَاءَ مُشْرِفَةِ الْقَذَالِ" Menkūldür ki mezbūr Hemmām'ın üç kızı var idi. Bir kimseye tezvīc eylemekle müddet-i medīde hāne-nişīn olup kaldılar. ʿĀkıbet derd-i ʿuzūbet cānlarına kār eylemekle hāl-i pür-melāllerini pederlerine ismāʿ ve iştikāʾ zarūretine nāçār olup her biri birer beyt inşāʾ ve ʿarz eylediler. İbtidā büyük kız işbu: "أَهَمَّامَ بْنُ مُرَّةَ إِنَّ هَمِّي ‖ لَفِي اللاَّئِي يَكُونُ مَعَ الرِّجَالِ" beytini ki īhāmı mutazammındır, inşād eylemekle Hemmām maksūd olan īhāmdan insirāfla zāhiren matlūbun bir kılıç olmak gerektir diye ona bir kılıç iʿtā eyledi. Ortancı kız büyük kıza takrīʿ edip kendisi dahi işbu: "أَهَمَّامَ بْنُ مُرَّةَ إِنَّ هَمِّي ‖ لَفِي قَنْفَاءَ مُشْرِفَةِ الْقَذَالِ" beytini inşād eyledi. Pederi قَنْفَاء [ḳanfāʾ] lafzını keçinin vasf-ı mezkūr üzere olan kulağına haml eylemekle ona dahi öylece bir keçi iʿtā eyledi. Küçük kız ikisine de levm ve ʿitāb eyledikten sonra işbu: "أَهَمَّامَ بْنُ مُرَّةَ إِنَّ هَمِّي ‖ لَفِي عَرْدٍ أَسُدُّ بِهِ مَبَالِي" beytini ki sarīhan sedd-i sülme-i şehvet edecek ālet talebini mutazammındır, inşād eyledikte أَخْزَاكُنَّ اللهُ diyerek her birini bir ere tezvīc eyledi.

اَلْقَنِيفُ [el-ḳanīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Cemāʿat-i insāniyyeye denir. Ümmehāt-ı sāʾirenin beyānı üzere cemāʿat-i insāniyyedir. Ve kalīlü'l-ekl olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ قَنِيفٌ أَيْ قَلِيلُ الْأَكْلِ Ve başının kılları az olup birer ikişer şurada burada bitmiş kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ قَنِيفٌ أَيِ الْأَزْعَرُ الْقَلِيلُ شَعْرِ الرَّأْسِ Ve buluta denir, سَحَابٌ [seḥāb] maʿnāsına, ʿalā-kavlin suyu çok olanına denir. Ve geceden bir mikdāra denir, yukālu: مَضَى قَنِيفٌ مِنَ اللَّيْلِ أَيْ هَوِيٌّ مِنْهُ

اَلْقِنَّفُ [el-ḳinnef] (قِنَّبٌ [ḳinneb] vezninde) Sel suyundan kalıp pāre pāre yarılmış balçığa denir.

اَلْإِقْنَافُ [el-iḳnāf] (hemzenin kesriyle) Söl-pük ve sarkık kulaklı olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْنَفَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَرْخَتْ أُذُنُهُ Ve çok ʿasker sāhibi olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْنَفَ الْأَمِيرُ إِذَا صَارَ ذَا جَيْشٍ كَثِيرٍ Ve bir kimsenin reʾy ve tedbīri ve emr ve maslahatı perīşān olmayıp nizām ve cemʿiyyet üzere olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْنَفَ الرَّجُلُ إِذَا اجْتَمَعَ لَهُ رَأْيُهُ وَأَمْرُهُ

اَلْإِسْتِقْنَافُ [el-istiḳnāf] إِقْنَافٌ [iḳnāf] ile maʿnā-yı ahīrde mürādiftir.

اَلْمُقَنَّفَةُ [el-muḳannefet] (مُعَظَّمَةٌ [muʿaẓẓamet] vezninde) Bol جَحَفَةٌ [ceḥafet]e denir; yukālu: جَحَفَةٌ مُقَنَّفَةٌ أَيْ مُوَسَّعَةٌ Burada nüshalar mütehāliftir, kiminde cīm'in takdīmiyle جَحَفَةٌ [ceḥafet]tir ki büyük kovadır ve ki-minde ḥā'nın takdīmiyle حَجَفَةٌ [ḥacefet] tir ki deriden olan ʿArab kalkanına denir. İkisi de sālihdir.

اَلتَّقْنِيفُ [et-taḳnīf] Kılıçla kesmek maʿnāsınadır; yukālu: قَنَّفَهُ بِالسَّيْفِ إِذَا قَطَّعَهُ بِهِ

[ق و ف]

اَلْقُوفُ [el-ḳūf] (ḳāf'ın zammıyla) Kula-ğın yukarısına denir, ʿalā-kavlin deliğinin dāʾiresine denir. Ve

قُوفٌ [ḳūf] ve

قُوفَةٌ [ḳūfet] Boyun çukurunda biten saça denir; yukālu: أَخَذَهُ بِقُوفِ رَقَبَتِهِ وَقُوفَتِهَا أَيْ بِصُوفِهَا وَصُوفَتِهَا

بَيْتُ قُوفَى [Beytu Ḳūfā] (طُوبَى [ṭubā] vezninde) Dımaşḳ kazāsında bir karye adıdır.

اَلْقَافُ [el-ḳāf] Hurūf-ı hecādan bir harftir. Ve

قَافٌ [Ḳāf] Küre-i arzı muhīt olan dağın ismidir. Baʿzılar ʿindinde māddesi yeşil zümürrüddendir. Rūy-i zemīnde bir bel-de yoktur illā ki onda o dağın ʿırkı sārīdir. Ve ona bir melek müʾekkeldir. Hazret-i Hak celle ve ʿalā bir kavmi ḫasf ile helāk eylemek murād ettikde o firişteye emr buyurup o ʿırkı tahrīk eylemekle kavm-i merkūmu hasf ve ihlāk eder. Şārih der ki o firiştenin ismi Ṣalṣāʾīl'dir. Ve baʿzılar ʿindindeقَافٌ [ḳāf] Ḳur'ān-ı kerīm'in ismi-dir. Mütercim der ki Yūnān kitāblarında dahi قَافٌ [ḳāf] ki küre-i arzı muhīt olan da-ğın ismi olmak üzere mersūmdur, Yūnānī de dahi قَافٌ [ḳāf] ıtlāk olunur. Ve Kūh-ı Elbürz قَافٌ [ḳāf]tan bir kıtʿa olmak üze-re mersūmdur. Ve sūre-i ḳāf evvelinde müfessirīn maʿānī-i ʿadīde dahi beyān eylemişlerdir.

اَلْقَائِفُ [el-ḳāʾif] İz sürmekte māhir olan kimseye denir; cemʿi قَافَةٌ [ḳāfet]tir; yukālu: رَجُلٌ قَائِفٌ أَيْ يَعْرِفُ الْآثَارَ

اَلْقَوْفُ [el-ḳavf] (خَوْفٌ [ḫavf] vezninde) ve

اَلْقِيَافَةُ [el-ḳiyāfet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) İz sürüp gitmek maʿnāsınadır; yukālu: قَافَ أَثَرَهُ يَقُوفُ قَوْفًا وَقِيَافَةً إِذَا تَبِعَهُ كَمَا قَفَا أَثَرَهُ يَقْفُوهُ قَفْوًا

اَلْإِقْتِيَافُ [el-iḳtiyāf] Bu dahi iz sürüp git-mek maʿnāsınadır; yukālu: إِقْتَافَ أَثَرَهُ بِمَعْنَى قَافَهُ

اَلْأَقْوَفُ [el-aḳvef] (أَفْضَلُ [efḍal] vezninde) İz sürmekte cümleden ziyāde üstād ve hāzık olan adama denir; yukālu: هُوَ أَقْوَفُهُمْ أَيْ أَعْرَفُهُمْ بِالْقِيَافَةِ

اَلتَّقَوُّفُ [et-teḳavvuf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vez-ninde) Bir adama kendi mālını vermeyip menʿ ve mahrūm eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: هُوَ يَتَقَوَّفُ عَلَيَّ مَالِي أَيْ يَحْجُرُ عَلَيَّ فِيهِ Ve bir adamın kelāmda naks ve hatāsını tutmakla murādı üzere söylemeğe emr ve irşād eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ يَتَقَوَّفُ فُلَانًا فِي الْمَجْلِسِ أَيْ يَأْخُذُ عَلَيْهِ فِي كَلَامِهِ وَيَقُولُ لَهُ قُلْ كَذَا وَكَذَا

[ق ي ف]

ذُو قِيفَانَ [Ẕū Ḳayfān] (رَيْحَانٌ [reyḥān] vezninde) ʿAlḳame b. ʿAbs nām emīr-i Ḥimyer'in lakabıdır. Yāhūd Ẕū Ḳayfān b. Mālik b. Zubeyd b. Velīʿa el-Ḥimyerī'dir.

FASLU'L-KĀF
(فَصْلُ الْكَافِ)

[ك ت ف]

اَلْكَتِفُ [el-ketif] (tā'nın kesriyle فَرِحٌ [feriḥ] vezninde) ve

اَلْكِتْفُ [el-kitf] (kāf'ın kesriyle مِثْلٌ [miṯl] vezninde) ve

اَلْكَتَفُ [el-ketef] (جَبَلٌ [cebel] vezninde) Omuz başlarının ardında olan yassı kemiğe denir ki kürek taʿbīr olunur, Fārisīde şāne denir, müştemil olduğu ʿuzva yağrını taʿbīr olunur. Cemʿleri كَتِفَةٌ [kitefet] gelir, قِرْدَةٌ [ḳiredet] vezninde ve أَكْتَافٌ [ektāf] gelir.

اَلْكَتْفُ [el-ketf] (حَتْفٌ [ḥatf] vezninde) Şol aksaklığa denir ki davarın küreğine ʿārız olan vecaʿdan neşʾet eder; yukālu: أَخَذَ الْفَرَسَ كَتْفٌ أَيْ ظَلَعٌ يَأْخُذُ مِنْ وَجَعِ الْكَتِفِ Ve

كَتْفٌ [ketf] Masdar olur, teʾennī ile yapça yapça yürümek maʿnāsına; yukālu: كَتَفَ الرَّجُلُ كَتْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَشَى رُوَيْدًا Ve bir husūsta rıfk ve mülāyemet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَتَفَ الرَّجُلُ إِذَا رَفَقَ فِي الْأَمْرِ Ve semerin iki taraflı olan eğri ağaçlarının birini āhere çekip bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: كَتَفَ الرَّحْلَ إِذَا شَدَّ حِنْوَيِ الرَّحْلِ أَحَدَهُمَا عَلَى الْآخَرِ Ve bir adamın ellerini كِتَافٌ [kitāf] ile ardına çekip bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: كَتَفَ فُلَانًا إِذَا شَدَّ يَدَيْهِ إِلَى خَلْفِهِ بِالْكِتَافِ Ve bir adamın küreğine vurmak maʿnāsınadır; yukālu: كَتَفَ فُلَانًا إِذَا ضَرَبَ كَتِفَهُ Ve āheste āheste yürümek maʿnāsınadır, niteki zikr olundu. ʿAlā-kavlin küreklerini oynatarak yürümek maʿnāsınadır; yukālu: كَتَفَ فُلَانٌ إِذَا مَشَى رُوَيْدًا أَوْ مُحَرِّكًا كَتِفَيْهِ Ve semer yāhūd eyer hayvānın küreğini basıp cıdav

eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَتَفَ السَّرْجُ الدَّابَّةَ إِذَا جَرَحَ كَتِفَهَا Ve bir nesneden hoşlanmayıp iğrenmek maʿnāsınadır; yukālu: كَتَفَ الْأَمْرَ إِذَا كَرِهَهُ Ve dābbe kürek kemiklerinin uçlarını yukarı yukarı silkerek yürümek maʿnāsınadır; yukālu: كَتَفَتِ الْخَيْلُ إِذَا ارْتَفَعَتْ فُرُوعُ أَكْتَافِهَا فِي الْمَشْيِ Ve كَتِيفٌ [ketīf] ile kırık kap kenetlemek maʿnāsınadır; yukālu: كَتَفَ الْإِنَاءَ إِذَا لَأَمَهُ بِالْكَتِيفِ Ve

كَتْفٌ [ketf] ve

كَتَفَانُ [ketefān] (fetehātla) Kuş kanatlarını ardına kısarak uçmak maʿnāsınadır; yukālu: كَتَفَ الطَّائِرُ كَتْفًا وَكَتَفَانًا إِذَا طَارَ رَادًّا جَنَاحَيْهِ ضَامًّا لَهُمَا إِلَى مَا وَرَائَهُ

اَلْأَكْتَفُ [el-ektef] Kürekleri ağrımakla yektirip aksayarak yürüyen erkek hayvāna denir; كَتْفَاءُ [ketfāʾ] müʾennesidir; yukālu: جَمَلٌ أَكْتَفُ وَنَاقَةٌ كَتْفَاءُ أَيْ ظَالِعٌ مِنْ وَجَعِ الْكَتِفِ

اَلْكُتُفُ [el-kutf] (kāf'ın zammıyla) أَكْتَفُ [ektef] lafzından cemʿdir ki zikr olundu. Ve كِتَافٌ [kitāf] lafzından ki كِتَابٌ [kitāb] veznindedir, cemʿ olur ve كَتِيفٌ [ketīf] lafzından cemʿ olur.

ذُو الْكَتِفِ [Ẕu'l-Ketif] (فَرِحٌ [ferih] vezninde) Ebu's-Simṭ Mervān b. Suleymān b. Yaḥyā b. Yezīd b. Mervān b. el-Ḥakem nām şāʿirin lakabıdır, güftesi olan bir beyt baʿis-i telkīb olmuştur.

ذُو الْأَكْتَافِ [Ẕu'l-Ektāf] Şāhān-ı Īrān'dan Şābūr b. Hurmuz'un lakabıdır, ʿArab tugyān eylemeleriyle bin nefer dil-āver intihāb edip üzerlerine kasd ve ʿazīmet ve ekserini ahz ve küreklerini oyup çıkarmakla lakab-ı mezbūr ile mülakkab oldu.

اَلْكَتَّافُ [el-kettāf] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Kürek kemiğine nazar ile ahkām istinbāt eden kimseye denir. Yörük Türkleri ve baʿzı Maġribīler koyunun ve keçinin küreğine nazar edip ondan o senenin ahkām ve ahvālini istihrāc ederler. Ve bu maʿrifete عِلْمُ الْأَكْتَافِ [ʿilmu'l-ektāf] derler.

اَلْكَتَفُ [el-ketef] (fethateynle) Kürek kemiği pek yassı olmak maʿnāsınadır ki yassı yağrınılı olmak taʿbīr olunur; yukālu: كَتِفَ الرَّجُلُ كَتَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَرُضَ كَتِفُهُ Ve atın kürekleri uçlarında olan kemirtlek aralıklarında açıklık olmak maʿnāsınadır ki birbirine kavuşuk olmamaktır; yukālu: كَتِفَ الْفَرَسُ إِذَا حَصَلَ فِي أَعَالِي غَرَاضِيفِ كَتِفَيْهِ إِنْفِرَاجٌ Ve āhestece yürümek maʿnāsınadır; yukālu: كَتِفَ الرَّجُلُ إِذَا مَشَى رُوَيْدًا

اَلْكُتَافُ [el-kutāf] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Kürek ağrısına denir.

اَلْكُتْفَانُ [el-kutfān] (عُثْمَانُ [ʿuṯmān] vezninde ve kāf'ın kesriyle lügattır) Henüz uçmağa başlayan çekirgeye denir; müfredi كَتْفَانَةٌ [ketfānet]tir yāhūd كَاتِفَةٌ [kātifet]tir. Küreğini oynatarak sıçramağa başladığı için ıtlāk olunmuştur.

اَلْكِتَافُ [el-kitāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Şol ipe denir ki onunla mücrimin elleri arkasına bend olunur.

اَلتَّكْتِيفُ [et-tektīf] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi at küreklerinin başlarını silkerek ve kaldırarak yürümek maʿnāsınadır; yukālu: كَتَّفَ الْفَرَسُ إِذَا ارْتَفَعَتْ فُرُوعُ أَكْتَافِهِ فِي الْمَشْيِ Ve kırık kabı كَتِيفٌ [ketīf] ile kenetlemek maʿnāsınadır; yukālu: كَتَّفَ الْإِنَاءَ إِذَا لَأَمَهُ بِالْكَتِيفِ Ve eti hurde hurde doğramak maʿnāsınadır; yukālu: كَتَّفَ اللَّحْمَ إِذَا قَطَّعَهُ صِغَارًا

اَلْكَاتِفُ [el-kātif] Bir nesneden iğrenen adama denir.

اَلْكَتَفَانُ [el-ketefān] (fetehātla) Tīz tīz yürümek maʿnāsınadır; yukālu: يَكْتِفُ الرَّجُلُ كَتَفَانًا أَيْ يَمْشِي سَرِيعًا

كُتَيْفَةُ [Kuteyfet] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] veznin-de) Bilād-ı Bāhile'de bir mevziʿdir.

اَلْكَتِيفُ [el-ketīf] (أَمِيرٌ [emīr] veznin-de) Namlusu enli ve yassı kılıca denir; yukālu: سَيْفٌ كَتِيفٌ أَيْ صَفِيحٌ Ve kırık çanak ve sāʾir kap kenetleyip yapıştıracak tene-keye denir.

اَلْكَتِيفَةُ [el-ketīfet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Kapı ardına konulan yassı demire ve tırka-za denir ki kol demiri taʿbīr olunur; tekūlu: سُدَّ الْبَابَ بِالْكَتِيفَةِ أَيْ الضَّبَّةِ Ve kalbde muzmer olan hıkd ve kīneye denir; yukālu: فِي قَلْبِهِ كَتِيفَةٌ أَيْ حِقْدٌ وَسَخِيمَةٌ Ve cemāʿat-i insānīye ıtlāk olunur; yukālu: جَاءَتْ كَتِيفَةٌ مِنَ النَّاسِ أَيْ جَمَاعَةٌ Ve demirci kısacına denir, kelbetān-ı haddād maʿnāsına.

اَلْمَكْتُوفُ [el-mektūf] Teneke ile yapıştırıl-mış sınık kaba denir; yukālu: إِنَاءٌ مَكْتُوفٌ أَيْ مُضَبَّبٌ

اَلتَّكَتُّفُ [et-tekettuf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-de) Henüz uçmağa başlayan çekirge omuz-larını silkerek sıçramak maʿnāsınadır; yukālu: تَكَتَّفَ الْكُتْفَانِ فِي مَشْيِهِ إِذَا نَزَا

اَلْمِكْتَافُ [el-miktāf] Şol dābbeye denir ki dāʾimā küreğini eyer yāhūd pālān bas-makla yağır ve cıdav olur ola; yukālu: دَابَّةٌ مِكْتَافٌ إِذَا كَانَتْ يَعْقِرُ السَّرْجُ كَتِفَهَا

[ك ث ف]

اَلْكَثْفُ [el-keṯf] (kāf'ın ve ṯā-yı müselle-senin fethiyle) Cemāʿat-i insānīye denir; yukālu: جَاءَ كَثْفٌ مِنَ النَّاسِ أَيْ جَمَاعَةٌ

اَلْكَثَافَةُ [el-keṯāfet] (لَطَافَةٌ [leṭāfet] veznin-de) Bir nesne kalın olmak maʿnāsınadır; yukālu: كَثُفَ الشَّيْءُ كَثَافَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا غَلُظَ Ve bir nesne sık ve çok olmak maʿnāsınadır ki gür olmak taʿbīr olunur; yukālu: كَثُفَ النَّبْتُ إِذَا كَثُرَ وَالْتَفَّ

اَلْكَثِيفُ [el-keṯīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Kalın nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ كَثِيفٌ أَيْ غَلِيظٌ Ve eczāsı gür ve firāvān nesneye denir. Ve bu bir ismdir ki onunla vasf-ı mezkūrda olan ʿasker ve sehāb ve su sı-fatlanır; fe-yukālu: جَيْشٌ وَسَحَابٌ وَمَاءٌ كَثِيفٌ أَيْ كَثِيرٌ مُلْتَفٌّ Ve Kesīfu's-Sulemī tābiʿīndendir, ʿalā-kavlin زُبَيْرٌ [zubeyr] veznindedir ve زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde Mevʾele b. Kuṯeyf b. Cemel ashābdandır. Ve Rifāʿa b. Kuṯeyf, Tucīb kabīlesindendir.

اَلْإِكْثَافُ [el-ikṯāf] (hemzenin kesriyle) Bir nesne bir adama pek yaklaşmakla tüleği-ne gelmek maʿnāsınadır; yukālu: أَكْثَفَ مِنْكَ الصَّيْدُ إِذَا قَرُبَ وَأَمْكَنَ

اَلتَّكْثِيفُ [et-tekṯīf] Bir nesneyi kesīf kılmak maʿnāsınadır; yukālu: كَثَّفَهُ إِذَا جَعَلَهُ كَثِيفًا

اَلتَّكَاثُفُ [et-tekāṯuf] Bir nesne sıklaşıp bir-birine girmekle kalınlaşmak maʿnāsınadır; yukālu: تَكَاثَفَ الشَّيْءُ إِذَا تَرَاكَبَ وَغَلُظَ

[ك ح ف]

اَلْكُحُوفُ [el-kuḥūf] (kāf'ın ve ḥā-yı müh-melenin zammıyla) Aʿzāya denir; zāhiren كَحْفٌ [kaḥf]ın cemʿidir.

[ك د ف]

اَلْكَدَفَةُ [el-kedefet] (fetehātla) Ayak patır-tısına denir ki ayak tavışı taʿbīr olunur. ʿAlā-kavlin sāhibi görünmeyerek işitilen savta denir; tekūlu: سَمِعْتُ كَدَفَةً وَهِيَ صَوْتُ وَقْعِ الْأَرْجُلِ أَوْ هِيَ صَوْتٌ تَسْمَعُهُ مِنْ غَيْرِ مُعَايَنَةٍ

اَلْإِكْدَافُ [el-ikdāf] (hemzenin kesriyle) Da-varın ayağı patırtısı işitilmek maʿnāsınadır; yukālu: أَكْدَفَتِ الدَّابَّةُ إِذَا سُمِعَ لِحَوَافِرِهَا صَوْتٌ

[ك ر س ف]

اَلْكُرْسُفُ [el-kursuf] (عُصْفُرٌ [ʿuṣfur] veznin-de) ve

اَلْكُرْسُوفُ [el-kursūf] (زُنْبُورٌ [zunbūr] vezninde) Pamuğa denir; yukālu: لَهُ ثَوْبٌ مِنَ الْكُرْسُفِ وَالْكُرْسُوفِ أَيِ الْقُطْنِ

اَلْكُرْسُفِيُّ [el-kursufiyy] (yā-yı müşeddede ile) Bir türlü bala denir, güyā ki beyāzlığından ıtlāk olunmuştur.

كُرْسُفَّةُ [Kursuffet] (طُرْطُبَّةٌ [ṭurṭubbet] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

اَلْكِرْسَافُ [el-kirsāf] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] vezninde) Göz dumanlanmağa denir; yukālu: حَدَثَ فِي عَيْنِهِ الْكِرْسَافُ أَيِ الْكُدُورَةُ وَالظُّلْمَةُ

اَلْكَرْسَفَةُ [el-kersefet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Davarın sinirini kesmek maʿnāsınadır; yukālu: كَرْسَفَ الدَّابَّةَ إِذَا قَطَعَ عُرْقُوبَتَهَا Ve devenin dizlerini pek sıkı bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: كَرْسَفَ الْبَعِيرَ إِذَا قَيَّدَهُ فَضَيَّقَ عَلَيْهِ

اَلتَّكَرْسُفُ [et-tekersuf] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Bir şeyʾin eczāsı birbirine girişip sokuşmak maʿnāsınadır; yukālu: تَكَرْسَفَ الشَّيْءُ إِذَا تَدَاخَلَ بَعْضُهُ فِي بَعْضٍ

[ك ر ش ف]

اَلْكَرْشَفَةُ [el-kerşefet] (kāf'ın fethi ve kesriyle) ve

اَلْكِرْشَافَةُ [el-kirşāfet] (kāf'ın kesriyle) Toprağı kalın yere denir.

[ك ر ف]

اَلْكَرْفُ [el-kerf] (صَرْفٌ [ṣarf] vezninde) Erkek davar dişinin bevlini koklayıp başını havāya kaldırıp dudağını kıvırmak maʿnāsınadır; yukālu:كَرَفَ الْحِمَارُ وَغَيْرُهُ كَرْفًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا شَمَّ بَوْلَ الْأَتَانِ ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ وَقَلَبَ جَحْفَلَتَهُ Cevherī burada وَقَلَبَ شَفَتَهُ ʿunvānıyla zikr edip شَفَةٌ ise insān dudağına mahsūs olmakla vehm eylemiştir. Şārih der ki sāha-i istiʿmāl vāsiʿdir; وَرُبَّمَا يُقَالُ كَرَفَ الْحِمَارُ الْأَتَانَ Ve كَرْفٌ [kerf] Mutlak koklamak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: كَرَفَ الشَّيْءَ إِذَا شَمَّهُ

اَلْإِكْرَافُ [el-ikrāf] (hemzenin kesriyle) كَرْفٌ [kerf] maʿnāsınadır; yukālu: أَكْرَفَ الْحِمَارُ بِمَعْنَى كَرَفَ Ve yumurta iğdin olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَكْرَفَتِ الْبَيْضَةُ إِذَا أَفْسَدَتْ

اَلْمِكْرَافُ [el-mikrāf] Dāʾimā kancık merkebin bevlini koklayıp başını havāya kaldırır olan erkek eşeğe denir.

اَلْكِرْفِيُّ [el-kirfiyy] (kāf-ı meksūre ve yā-yı müşeddede ile) كِرْشِيٌّ [kirşiʾ] maʿnāsınadır ki katlanmış yüksek bulut pārelerine denir. Cevherī vehminden nāşī bunu hemze bābında zikr eyledi. Garībdir ki müʾellif dahi hemze bābında resm eylemiştir.

[ك ر ن ف]

اَلْكِرْنَافُ [el-kirnāf] (kāf'ın kesri ve zammıyla) Hurmā özdeğinde kalan budak kesintisinin diplerine denir ki budak başı taʿbīr olunan ʿukdelerdir. Müfredi كِرْنَافَةٌ [kirnāfet]tir; cemʿi كَرَانِيفُ [kerānīf]tir.

اَلْكِرْنِيفَةُ [el-kirnīfet] (kāf'ın kesriyle) Burnun iriliğine denir; yukālu: فِي أَنْفِهِ كِرْنِيفَةٌ أَيْ ضَخَامَةٌ

اَلْكُرْنَفَةُ [el-kurnefet] (جُنْدَبَةٌ [cundebet] vezninde) Çelimsiz, kurumu ince insāna ve deveye denir.

اَلْمُكَرْنِفُ [el-mukernif] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Bādincān gibi iri burna denir; yukālu: أَنْفٌ مُكَرْنِفٌ أَيْ ضَخْمٌ وَفِيهِ كِرْنِيفَةٌ أَيْ ضَخَامَةٌ Ve hurmā ağacının كَرَانِيفُ [kerānīf]-i mezkūresine düşen hurmāyı devşiren adama denir; tekūlu: رَأَيْتُهُ مُكَرْنِفًا أَيْ لَاقِطًا اَلتَّمْرَ مِنْ كَرَانِيفِ النَّخْلِ

اَلْكَرْنَفَةُ [el-kernefet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Kılıçla kesmek maʿnāsınadır; yukālu: كَرْنَفَهُ بِالسَّيْفِ إِذَا قَطَعَهُ بِهِ Ve değnekle

vurmak maʿnāsınadır; yukālu: كَرْنَفَهُ بِالْعَصَا إِذَا ضَرَبَهُ بِهَا Ve hurmā ağacının كَرَانِيفُ [kerānīf] ini kesip düzeltmek maʿnāsınadır; yukālu: كَرْنَفَ كَرَانِيفَ النَّخْلِ إِذَا قَطَعَهَا

[ك ر ه ف]

اَلْمُكْرَهِفُّ [el-mukrehiff] (مُشْمَعِلٌّ [muşmeʾill] vezninde) Kat kat yığılmış kalın buluta denir; yukālu: سَحَابٌ مُكْرَهِفٌّ أَيْ غَلِيظٌ رَكِبَ بَعْضُهُ بَعْضًا Ve yatık olmayıp çalı süpürgesi gibi dik olarak yakışıksız saça denir; yukālu: شَعْرٌ مُكْرَهِفٌّ أَيْ مُرْتَفِعٌ جَافِلٌ Ve kıvāma gelmiş zekere denir; yukālu: أَيِّرٌ مُكْرَهِفٌّ أَيْ مُنْتَشِرٌ نَاعِظٌ

[ك س ف]

اَلْكِسْفَةُ [el-kisfet] (kāfʾın kesriyle) Bir nesnenin bir pāresine denir. Cemʿi كِسْفٌ [kisf] tir hāʾsız ve كِسَفٌ [kisef]tir, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde. Ve cemʿu'l-cemʿi أَكْسَافٌ [eksāf] ve كُسُوفٌ [kusūf]tur; yukālu: هَذِهِ كِسْفَةٌ مِنْهُ أَيْ قِطْعَةٌ

اَلْكَسْفُ [el-kesf] (كَشْفٌ [keşf] vezninde) Kesmek maʿnāsınadır; yukālu: كَسَفَهُ كَسْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَطَعَهُ Ve davarı sinirlemek maʿnāsınadır; yukālu: كَسَفَ عُرْقُوبَ الْفَرَسِ إِذَا عَرْقَبَهُ Ve dürük yüzlü olmak maʿnāsınadır; ve minhuʾl-meselu: "أَكْسَفًا وَإِمْسَاكًا" Yaʿnī "Hem imsāk ve buhl eder ve hem türş-rū gösterir." Müteʿabbis ve bed-çehre olan bahīl hakkında darb olunur; ve minhu yukālu: كَاسِفُ الْوَجْهِ أَيْ عَابِسٌ Ve

كَشْفٌ [kesf] Ehl-i ʿarūz ʿörfünde āhir cüzʾ müteharrik olup iskāt eylemeğe denir, yaʿnī ʿarūz-ı beytin müteharrik olan āhir cüzʾünü iskāt eylemekten ʿibārettir. Bunda muʿceme ile كَشْفٌ [keşf] musahhaftır, lākin kütüb-i ʿarūzda bu güne mersūmdur ki كَسْفٌ [kesf] bahr-i serīʿ vü münserihin mefʿūlāt cüzʾünden yedinci harf müteharrik olan tāʾyı iskāttan ʿibārettir. Ve bu davarı sinirlemek maʿnāsından meʾhūzdur. Ve

كَسْفٌ [kesf] Hak celle ve ʿalā güneşi ve ayı tutmak maʿnāsınadır; yukālu: كَسَفَ اللهُ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ أَيْ حَجَبَهُمَا

اَلْكُسُوفُ [el-kusūf] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Güneş ve ay tutulmak maʿnāsınadır; yukālu: كَسَفَ الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ كُسُوفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا احْتَجَبَا وَالْأَحْسَنُ فِي الْقَمَرِ خَسَفَ وَفِي الشَّمْسِ كَسَفَتْ وَيُقَالُ الشَّمْسُ كَاسِفَةٌ وَالْقَمَرُ كَاسِفٌ Cerīr nām şāʿirin ʿÖmer b. ʿAbdulʿazīz hakkında inşād eylediği mersiye ebyātından işbu: "فَالشَّمْسُ كَاسِفَةٌ لَيْسَتْ بِطَالِعَةٍ || تَبْكِي عَلَيْكَ نُجُومَ اللَّيْلِ وَالْقَمَرَا" beyti bu resme mervīdir. اَلشَّمْسُ بِمَوْتِكَ كَاسِفَةٌ تَبْكِي عَلَيْكَ الدَّهْرُ sebkindedir. Lākin Cevherī bunu tagyīr edip: "اَلشَّمْسُ طَالِعَةٌ لَيْسَتْ بِكَاسِفَةٍ" ʿunvānıyla rivāyet edip ve tevcīhinde tekellüf eylemekle vehm eylemiştir.

Mütercim der ki garībdir ki müʾellif *Başāʾir*'de rivāyet-i sāniyeyi nahviyyūna ʿazv ile لَيْسَتِ الشَّمْسُ تَكْسِفُ ضَوْءَ النُّجُومِ وَالْقَمَرِ مَعَ طُلُوعِهَا لِقِلَّةِ ضَوْئِهَا وَبُكَائِهَا عَلَيْكَ ʿibāretiyle tahrīr murād eylemiştir. Pes kendi ikrārı mūcibince Cevherī'nin rivāyet ve tevcīhi bi'l-cümle nahviyyūnundur. Kaldı ki rivāyet-i evvele göre نُجُوم ve قَمَر lafzlarının nasbları zarfiyyet üzere devām ve istimrārdan kināyedir. مَا طَلَعَ النُّجُومُ وَمَا طَلَعَ الْقَمَرُ teʾvīlindedir, niteki لاَ آتِيكَ مَطَرَ السَّمَاءِ وَطُلُوعَ الشَّمْسِ derler ki مَا مَطَرَتِ السَّمَاءُ وَمَا طَلَعَتِ الشَّمْسُ teʾvīlindedir. Ve كَاسِفَةٌ [kāsifet] كُسُوفٌ [kusūf]tan meʾhūzdur ki lāzımdır. Ve bu İbn Mālik ve İbn Aʿrābī muhtārıdır. Ve rivāyet-i sāniyeye göre كَاسِفَةٌ [kāsifet] müteʿaddī olan كَسْفٌ [kesf]

ten meʾhūzdur. Hāsıl-ı maʿnā "Şems senin mātemin teʾsīrinden giryān ve nūr ve ziyādan dūr olarak tulūʿ eylemekle nücūm ve kameri pertev ve şuʿāʿı mahv eylemedi" demek olur. Ve bu ekser-i Baṣriyyūn ve Muberred ve İbn Hişām rivāyetleri ve tevcīhleridir. Ve şevāhid şürūhunda vücūh-ı ʿadīde dahi mezkūrdur. نُجُومٌ lafzını تَبْكِي kelimesine fāʿil edip vāv-ı وَالْقَمَر [ve'l-ḳamer]i مَعَ maʿnāsına haml yāhūd تَبْكِي kelimesini إِبْكَاءٌ [ibkāʾ]dan ahz yāhūd بُكَاءٌ [bukāʾ] māddesini bāb-ı mugālebeye haml eylemek gibi. İntehā. Ve

كُسُوفٌ [kusūf] Bir adamın hāli felāket-zede olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: كَسَفَتْ حَالُهُ إِذَا سَاءَتْ ve yukālu: رَجُلٌ كَاسِفُ الْبَالِ ve yukālu: أَيْ سَيِّءُ الْحَالِ يَوْمٌ كَاسِفٌ أَيْ عَظِيمُ الْهَوْلِ شَدِيدُ الشَّرِّ Ve

كُسُوفٌ [kusūf] Gözü aşağıya doğru eğip durmak maʿnāsınadır ki taʿabbüs lāzımesidir; yukālu: كَسَفَ فُلَانٌ إِذَا نَكَّسَ طَرْفَهُ

اَلْإِنْكِسَافُ [el-inkisāf] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Bu dahi ay ve gün tutulmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْكَسَفَ الشَّمْسُ أَوِ الْقَمَرُ إِذَا احْتَجَبَا

كَسَفُ [Kesef] (fethateynle) Ṣoġd-ı Semerḳand kazāsında bir karye adıdır.

كَسْفَةُ [Kesfet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Benū Neʿāme'ye mahsūs bir su olmak üzere üzere zebān-zededir, lākin bu muʿceme iledir.

[ك ش ف]

اَلْكَشْفُ [el-keşf] (kāf'ın fethi ve şīn'in sükūnuyla) ve

اَلْكَاشِفَةُ [el-kāşifet] (عَافِيَةٌ [ʿāfiyet] vezninde) Bir nesneyi setr eden perde ve örtü makūlesini gidermekle ve kaldırmakla açığa çıkarmak maʿnāsınadır; yukālu: كَشَفَ عَنْهُ الْغِطَاءَ كَشْفًا وَكَاشِفَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَزَالَهُ عَنْهُ وَأَظْهَرَهُ Ve rüsvāy eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: كَشَفَتْهُ الْكَوَاشِفُ أَيْ فَضَحَتْهُ الْفَوَاضِحُ

اَلتَّكْشِيفُ [et-tekşīf] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) كَشْفٌ [keşf] maʿnāsınadır; yukālu: كَشَّفَ عَنْهُ بِمَعْنَى كَشَفَ Ve bir kimseye bir nesneyi zoraki açtırıp izhār ettirmek maʿnāsınadır; tekūlu. كَشَّفْتُهُ عَنْ كَذَا أَيْ أَكْرَهْتُهُ عَلَى إِظْهَارِهِ

اَلْكَشُوفُ [el-keşūf] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Gebe iken buğur aşmış nākaya denir ve gāh olur ki karnı tamām büyümüş ve haddine doğru gelmiş iken aşar. Ve eğer iki sene mütetābiʿan dırāb eylemiş ise ona كِشَافٌ [kişāf] denir kāf'ın kesriyle, gūyā ki ekserī keşf-i zeneb eylemesi bāʿis-i ıtlāktır.

اَلْكِشَافُ [el-kişāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Vech-i mezkūr üzere gebe nākaya buğur aşmış olmak, ʿalā-kavlin doğurduğu zamānda yine gebe kalmak yāhūd beher sene buğura çekilmek maʿnāsınadır ki bu nitācın pek redīʾ ve nā-makbūlüdür; yukālu: كَشَفَتِ النَّاقَةُ كِشَافًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَانَتْ قَدْ ضَرَبَهَا الْفَحْلُ وَهِيَ حَامِلٌ أَوْ هُوَ أَنْ تَلْقَحَ حِينَ تُنْتَجُ أَوْ يُحْمَلُ عَلَيْهَا فِي كُلِّ عَامٍ

اَلْكَشْفُ [el-keşef] (fethateynle) Nāsiyede olan saçın ve kākülün dāʾire şeklinde yukarı doğru dürük ve yatkın olmasına denir ki alnı açıkça kalır, orasına كَشَفَةٌ [keşefet] denir hā'yla.

اَلْأَكْشَفُ [el-ekşef] Vasf-ı mezkūre üzere olan kimseye denir; yukālu: غُلَامٌ أَكْشَفُ إِذَا كَانَ بِهِ كَشَفٌ أَيِ انْقِلَابٌ مِنْ قُصَاصِ نَاصِيَتِهِ كَأَنَّهَا دَائِرَةٌ Ve şol ata denir ki kuyruk sokumu buruk ve kıvrık ola; yukālu: فَرَسٌ أَكْشَفُ إِذَا كَانَ فِي عَسَبِ ذَنَبِهِ الْتِوَاءٌ Ve hīn-i muhārebe

kalkansız olan adama ıtlāk olunur. Ve uğraşta pāyidār olmayıp hemān münhezim ve rū-gerdān olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَكْشَفُ أَيْ لاَ تُرْسَ مَعَهُ فِي الْحَرْبِ وَكَذَا يَنْهَزِمُ فِي الْحَرْبِ Ve muhārebede başında migferi olmayana denir; yukālu: مُحَارِبٌ أَكْشَفُ أَيْ لاَ بَيْضَةَ عَلَى رَأْسِهِ

اَلْكَشْفُ [el-keşef] (fethateynle) Cenkte bozulmak maʿnāsınadır; yukālu: كَشِفَ الْأَمِيرُ كَشْفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا انْهَزَمَ

كُشَّافٌ [Kuşāf] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Zāb-ı Mavṣil türābında bir mevziʿdir.

اَلْإِكْشَافُ [el-ikşāf] (hemzenin kesriyle) Gülerken dudak aşağı yukarı dürülüp dişlerin dipleri görünmek vech üzere ağzı açmak maʿnāsınadır; yukālu: أَكْشَفَ الرَّجُلُ إِذَا ضَحِكَ Ve nāka iki sene birbiri üstüne doğurmak maʿnāsınadır; yukālu: أَكْشَفَتِ النَّاقَةُ إِذَا تَابَعَتْ بَيْنَ النِّتَاجَيْنِ Ve bir adamın nākası كَشُوفٌ [keşūf] olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَكْشَفَ الْقَوْمُ إِذَا كَشَفَتْ إِبِلُهُمْ Ve nākayı كَشُوفٌ [keşūf] kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَكْشَفَ النَّاقَةَ إِذَا جَعَلَهَا كَشُوفًا

اَلْكَشْفَاءُ [el-keşfāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Şol cebheye vasf olur ki onda nābit kākülün yatımı yukarıya doğru kıvrık ola; yukālu: جَبْهَةٌ كَشْفَاءُ إِذَا كَانَتْ قَدْ أُدِيرَتْ نَاصِيَتُهَا

اَلتَّكَشُّفُ [et-tekeşşuf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Zāhir ve āşikār olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَكَشَّفَ الشَّيْءُ إِذَا ظَهَرَ Ve şimşek havā yüzünü parıltı ile doldurmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَكَشَّفَ الْبَرْقُ إِذَا مَلَأَ السَّمَاءَ

اَلْإِنْكِشَافُ [el-inkişāf] Bu dahi bir nesne açığa çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْكَشَفَ الشَّيْءُ إِذَا ظَهَرَ

اَلْإِكْتِشَافُ [el-iktişāf] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) ʿAvret hīn-i cimāʿda pek açılmak maʿnāsınadır; yukālu: إِكْتَشَفَتْ لِزَوْجِهَا إِذَا بَالَغَتْ فِي التَّكَشُّفِ لَهُ عِنْدَ الْجِمَاعِ Ve koç dişiye aşmak maʿnāsınadır; yukālu: إِكْتَشَفَ الْكَبْشُ إِذَا نَزَا

اَلْإِسْتِكْشَافُ [el-istikşāf] Bir nesnenin keşf ve izhārını istemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَكْشَفَ عَنْهُ إِذَا سَأَلَهُ أَنْ يُكْشَفَ لَهُ

اَلْمُكَاشَفَةُ [el-mukāşefet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir mestūr nesneyi birbirine açığa çıkarmak maʿnāsınadır; yukālu: كَاشَفَهُ بِالْعَدَاوَةِ إِذَا بَادَاهُ بِهَا

اَلتَّكَاشُفُ [et-tekāşuf] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Açılışmak maʿnāsınadır, her birinin serīreleri açığa çıkmaktan ʿibārettir. Ve minhu'l-hadīsu: "لَوْ تَكَاشَفْتُمْ مَا تَدَافَنْتُمْ" أَيْ لَوِ انْكَشَفَ عَيْبُ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ

[ك ف ف]

اَلْكَفُّ [el-keff] (kāf'ın fethi ve fā'nın teşdīdiyle) Ele denir, يَدٌ [yed] maʿnāsına ki parmak uçlarından omuz başına varınca kadar, ʿalā-kavlin كُوعٌ [kūʿ]a varınca kadar ki pençe olur, beş parmağı müştemil olan avuçtan ʿibārettir. Cemʿi أَكُفٌّ [ekuff] gelir hemzenin fethi ve kāf'ın zammıyla ve كُفُوفٌ [kufūf] ve كُفٌّ [kuff] gelir kāf'ların zammıyla.

Müʾellif, *Baṣāʾir*'de كَفُّ الْإِنْسَانِ مَا بِهَا يَقْبِضُ وَيَبْسُطُ ʿibāretiyle beyān eylemekle buradan ziyāde īzāh eylemiştir. Ve insāndan ezāyı menʿ ve defʿ eylediği için mübālagaten ıtlāk olunmuştur. Hāsılı كَفٌّ [keff] beş parmağı müştemil olan avuca denir ki pençe taʿbīr olunur, sırtı dahi dāhildir; sırtına ظَاهِرُ كَفٍّ [ẓāhiru keff] ve içine بَاطِنُ كَفٍّ [bāṭinu keff] denir. Ve رَاحَةٌ [rāḥat] pençenin iç tarafıdır ki aya taʿbīr olunur. *Miṣbāḥ*'ta اَلرَّاحَةُ مَعَ الْأَصَابِعِ ʿibāretiyle müfesserdir; yukālu: Ve مَدَّ إِلَيْهِ كَفَّهُ لِيَسْأَلَهُ أَيْ يَدَهُ أَوْ هِيَ إِلَى الْكُوعِ

كَفٌّ [keff] Semiz otuna denir. Ve niʿmete ıtlāk olunur, يَدٌ [yed] gibi. Ve ʿarūziyyūn ıstılāhında yedinci harf-i sākini iskāt eylemeğe denir, فَاعِلاَتُنْ [fāʿilātun] ve مَفَاعِيلُنْ [mefāʿīlun] cüzʾlerinin nūn'ları gibi ki فَاعِلاَتْ [fāʿilāt] ve مَفَاعِيلْ [mefāʿīl] kalır. Ve

كَفٌّ [keff] Masdar olur, sevbin etrāfını iyledikten sonra tekrār muhkem ve metīn dikmek maʿnāsına; yukālu: كَفَّ الثَّوْبَ كَفًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا خَاطَ حَاشِيَتَهُ وَهُوَ الْخِيَاطَةُ الثَّانِيَةُ بَعْدَ الشَّلِّ Ve kabı pek doldurmak maʿnāsınadır; yukālu: كَفَّ الْإِنَاءَ إِذَا مَلَأَهُ مَلْأً مُفْرِطًا Ve ayağa dolak sarmak maʿnāsınadır; yukālu: كَفَّ رِجْلَهُ إِذَا عَصَبَهَا بِخِرْقَةٍ Ve aʿmā olmak maʿnāsınadır ki basarı ʿamelden memnūʿ olur; yukālu: كَفَّ بَصَرُهُ بِالْفَتْحِ وَالضَّمِّ يَعْنِي مَعْلُومًا وَمَجْهُولاً أَيْ عَمِيَ Ve sarf ve defʿ eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: كَفَفْتُهُ عَنْهُ أَيْ دَفَعْتُهُ وَصَرَفْتُهُ Ve bir nesneden geri durmak, imtināʿ maʿnāsınadır; tekūlu: كَفَفْتُهُ فَكَفَّ هُوَ لاَزِمٌ وَمُتَعَدٍّ

ذُو الْكَفَّيْنِ [Ẕu'l-Keffeyn] Devs kabīlesine mahsūs bir sanem ismidir. Ve Enmār b. Ḫulf'un kılıcı ismidir. Ve ʿAbdullāh b. Aṣram'ın kılıcı ismidir, kisrā-yı ʿaceme vüfūdunda iki kabza kılıç vermişler idi: birisi mezkūrdur ve birisi أَسْطَامْ [Esṭām] ile be-nāmdır.

ذُو الْكَفِّ [Ẕu'l-Keff] Mālik b. Ubeyy b. Kaʿb el-Enṣārī ve Ḫālid b. el-Muhācir b. Ḫālid b. el-Velīd kılıçlarının ismidir.

ذُو الْكَفِّ الْأَشَلِّ [Ẕu'l-Keffi'l-Eşell] ʿAmr b. ʿAbdullāh nām kimsedir ki Bekr b. Vāʾil kabīlesi fürsānındandır.

كَفُّ الْكَلْبِ [keffu'l-kelb] Bir nebāttır. Bu bedesgān dedikleridir ki it siyeği taʿbīr olunur.

كَفُّ السَّبُعِ [keffu's-sebuʿ] yāhūd كَفُّ الضَّبُعِ [keffu'ḍ-ḍabuʿ] yırtıcılar ayası ve kurbağa otu dedikleridir ki kebīkeç dahi derler.

كَفُّ الْهِرِّ [keffu'l-hirr] Kedi ayası derler bir ottur, ince ve değirmice yaprakları olur.

كَفُّ الْأَسَدِ [keffu'l-esed] ʿArṭanīṣādır ki بَخُورُ مَرْيَمَ [baḫūru meryem] köküdür, domuz ağarşığı taʿbīr olunur.

كَفُّ الذِّئْبِ [keffu'ẕ-ẕiʾb] Çinṭiyānedir ki ayı ayası dedikleri ottur.

كَفُّ الْأَجْذَمِ [keffu'l-ecẕem] yāhūd كَفُّ الْجَذْمَاءِ [keffu'l-ceẕmāʾ] Bir nebāttır, sünbül-i rūmī köküne ve خُصِي الثَّعْلَبَةِ [ḫuṣi'ṣ-ṣaʿlebet] ve penç-güşte dahi ıtlāk olunur.

كَفُّ آدَمَ [keffu ādem] Baʿzılar bunu kızıl behmen ile beyān eylediler ki bir zirāʿ kadar ve varakı mersīn varakına şebīh olur.

كَفُّ مَرْيَمَ [keffu meryem] Esābiʿ-i ṣufr dedikleridir. Ve ʿIrāḳ'ta şecere-i ṭalḳ Ve Maġrib'de benṭāfilūn ıtlāk olunur, Türkīde meryemana eli taʿbīr ederler.

كَفَّةَ كَفَّةَ [keffet keffet] Kāf'ların fethi ve āhirlerinin feth üzere binālarıyla ki bunlar aslda iki ism olup baʿdehu kelime-i vāhide kılınıp خَمْسَةَ عَشَرَ gibi feth üzere mebnī oldular. Ve كَفَّةً لِكَفَّةٍ evvelin nasbı ve sānīnin cerriyle fekk-i terkīb üzeredir. Ve كَفَّةً عَنْ كَفَّةٍ kezālik evvelin nasbı ve sānīnin cerriyle müvāceheten maʿnāsında müstaʿmeldir; tekūlu: لَقِيتُهُ كَفَّةَ كَفَّةَ وَكَفَّةً لِكَفَّةٍ وَكَفَّةً عَنْ كَفَّةٍ أَيْ كِفَاحًا Birbirine rū-be-rū olmalarıyla gūyā ki keffleri birbirine mess eylemiştir yāhūd menʿ maʿnāsından meʿhūzdur, gūyā ki ehadühümā āheri mahall-i āhere nühūz ve insirāftan menʿ eylemiştir. Ve nasbları bi't-teʾvīl hāliyet üzeredir.

كَافَّةً [kāffet] (nasbla) جَمِيعًا maʿnāsına müstaʿmeldir ki ʿumūm ve şümūlü muta-

zammındır; yukālu: جَاءَ النَّاسُ كَافَّةً أَيْ كُلُّهُمْ Ve buna harf-i taʿrīf dāhil olup جَاءَتِ الْكَافَّةُ demek cāʾiz değildir. Bunda Cevherī vehm eylemiştir. Ve kelime-i uhrāya muzāf olup جَاءَتْ كَافَّةُ النَّاسِ demek sahīh değildir.

Mütercim der ki Ḥarīrī, *Durretu'l-Ġavvāṣ* nām kitābında müʾellif gibi كَافَّةٌ [kāffet] kelimesine harf-i taʿrīf duhūlünü ve izāfet hāletini menʿ eylemiştir. Ve Şihāb şerhinde bu resme beyān eylemiştir ki baʿzı esmāʾ vardır ki dāʾimā hāliyyet üzere mansūben istiʿmāli lāzımdır, طُرًّا [ṭurran] ve قَاطِبَةً [ḳāṭibeten] ve كَافَّةً [kāffeten] gibi. Bu cihetten Zemaḫşerī'nin *Mufaṣṣal* hutbesinde مُحِيطًا بِكَافَّةِ الْأَبْوَابِ kelāmını istihcān eylediler, zīrā vech-i mezkūr üzere hemīşe münekkeren ve mansūben istiʿmāl olunmak lāzimedendir. Gerçi Şerḥu Lubāb'da bu vech üzere meşhūrdur, lākin istiʿmāl-i mezbūr lāzimeden değildir, zīrā bülegā-yı ʿArab kelāmında vārid olmuştur. Ez-cümle Fārūḳ-ı Aʿẓam, Benū Kākule'ye inhā eyledikleri mektūbda izāfetle vārid olmuştur. Sūreti budur: "هَذَا كِتَابُ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ إِلَى بَنِي كَاكُلَةَ فَإِنَّ فِيهِ قَدْ جَعَلْتُ هَكَذَا لِآلِ كَاكُلَةَ عَلَى كَافَّةِ بَيْتِ مَالِ الْمُسْلِمِينَ لِكُلِّ عَامٍ مَأْتَى مِثْقَالٍ عَيْنًا ذَهَبًا إِبْرِيزًا" Baʿdehu nāme-i mezbūru İmām ʿAlī dahi rüʾyet ve takrīr eylediler. Bināʾenʿaleyh İbn Hişām'ın ve sāhib-i Ḳāmūs'un inkārları münkerdir. Pes izāfeti cāʾiz olmakla harf-i taʿrīfin dahi duhūlü cāʾizdir. Kāldı ki كَافَّةٌ [kāffet] kelimesi ʿinde'l-baʿz masdardır, عَافِيَةٌ [ʿāfiyet] veعَاقِبَةٌ [ʿāḳibet] gibi. Bu cihetle tesniye ve cemʿi cāʾiz değildir. Ve ʿinde'l-baʿz ism-i fāʿildir, hāʾ mübālaga içindir, رَاوِيَةٌ [rāviyet] ve عَلَّامَةٌ [ʿallāmet] gibi. Ve ʿalā-kavlin teʾnīs içindir, جَمَاعَةٌ [cemāʿat] gibi. Ve Ebu's-Suʿūd'un beyānı üzere fi'l-asl muhālifleri kendilerden keff ve menʿ eden cemāʿatin ismi olup baʿdehu جَمِيعًا maʿnāsına istiʿmāl olundu. Ve hāʾ nakliyyedir, عَامَّةً [ʿammet] veخَاصَّةً [ḫāṣṣat gibi. Ve *Kulliyyāt*'ta tahkīk olunduğu üzere جُمْلَةٌ [cumlet] ve جَمِيعٌ [cemīʿ]in ismidir, mādde-i merkūmeden menkuldür, gūyā ki ictimāʿları sebebiyle efrāddan ferd-i vāhidin gürūhundan hurūcunu menʿ ederler. İntehā.

اَلْكُفُوفُ [el-kufūf] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Deve pek yaşlanmakla dişleri tükenmek rütbesinde fersūde olup silinmek maʿnāsınadır; yukālu: كَفَّتِ النَّاقَةُ كُفُوفًا إِذَا كَبِرَتْ فَقَصُرَتْ أَسْنَانُهَا حَتَّى تَكَادُ تَذْهَبُ

اَلْكَافُّ [el-kāff] ve

اَلْكَفُوفُ [el-kefūf] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Pīrlikten dişleri silinmiş nākaya denir; erkeğine de vasf olur.

اَلْمَكْفُوفَةُ [el-mekfūfet] Kulpları birbirine geçirilip yāhūd kulplarından gereği gibi sarılıp bağlanmış yāhūd kilitlenmiş heybeye vasf olur; yukālu: عَيْبَةٌ مَكْفُوفَةٌ أَيْ وَأَنَّ بَيْنَهُمْ عَيْبَةً مُشَرَّجَةً مَشْدُودَةً Ve fi'l-hadīsi: "مَكْفُوفَةً" مَثَّلَ بِهَا الذِّمَّةَ الْمَحْفُوظَةَ الَّتِي لاَ تُنْكَثُ أَوْ مَعْنَاهُ أَنَّ الشَّرَ يَكُونُ مَكْفُوفًا بَيْنَهُمْ كَمَا تُكَفُّ الْعِيَابُ إِذَا أُشْرِجَتْ عَلَى مَا فِيهَا مِنَ الْمَتَاعِ كَذَلِكَ الدُّخُولُ الَّتِي كَانَتْ بَيْنَهُمْ قَدِ اصْطَلَحُوا عَلَى أَنْ لاَ يَنْشُرُوهَا بَلْ يَتَكَافُّونَ عَنْهَا كَأَنَّهُمْ جَعَلُوهَا فِي وِعَاءٍ وَأَشْرَجُوا عَلَيْهَا" Hadīs-i mezbūr Ḥudeybiye sulhünde taraf-ı Hazret-i Nebevī'den terkīm buyurulan sulh-nāmede mündericdir. Vech-i mezkūr üzere kelām-ı merkūm iki güne tevcīh olunmuştur ki ikisinde dahi temsīl tarīkiyledir: Evvelā miyānede münʿakid olup neks ve nakz şāʾibesinden masūn ve mahfūz olan ʿahd ve zimmeti müşerrec ve mukaffal heybeye teşbīh buyurdular yāhūd muʿakkal heybe derūnunda olan

metāᶜ-ı mahzūnu hāfız ve māniᶜ olduğu gibi min-baᶜd derūnları yek-dīgere olan kīne ve ᶜadāveti zāhire hurūcdan māniᶜ ve hāfız ola demektir, gūyā ki baᶜde'l-yevm bugz ve ᶜadāveti bir heybe içre vazᶜ ve takfīl eyleyeler.

اَلْكَفْكَفَةُ [el-kefkefet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bu dahi menᶜ ve sarf eylemek maᶜnāsınadır; tekūlu: كَفْكَفْتُهُ عَنْهُ إِذَا دَفَعْتَهُ وَصَرَفْتَهُ

اَلْكَفَافُ [el-kefāf] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Bir nesnenin misl ve mikdārına denir; yukālu: هُوَ كَفَافُهُ أَيْ مِثْلُهُ وَمِقْدَارُهُ Ve nāsa ihtiyācı keff ve menᶜ eyleyecek kadar rızk ve maᶜāşa ıtlāk olunur, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْكَفَفُ [el-kefef] (fethateynle) Bu dahi nāsa ihtiyācı menᶜ ile geçinecek kadar dirliğe denir; yukālu: عِنْدَهُ كَفَافٌ مِنَ الْعَيْشِ وَكَفَفٌ أَيْ مَا كَفَّ عَنِ النَّاسِ وَأَغْنَى Şārihin beyānına göre burada كَفَفٌ [kefef] كَفَافٌ [kefāf]tan maksūrdur. Ve

كَفَفٌ [kefef] Bedene kesilen naᶜllarda ve döğünlerde olan değirmi değirmi nakşlara denir. Ve

كَفَفٌ [kefef] إِسْتِكْفَافٌ [istikfāf] maᶜnāsından ism olur, avuç açıp dilenmeğe denir; yukālu: فُلَانٌ قَدِ اضْطَرَّ فِي الْمَعَاشِ إِلَى الْكَفَفِ أَيْ مَدَّ الْيَدَ لِلسُّؤَالِ

كَفَافِ [kefāfi] (قَطَامِ [ḳaṭāmi] vezninde) Bir kelimedir ki "Sen benden geri dur, bana taᶜarruz eyleme, ben de sana taᶜarruz eylemeyip geri durayım" maᶜnāsına istiᶜmāl olunur; tekūlu: دَعْنِي كَفَافِ أَيْ كُفَّ عَنِّي وَأَكُفُّ عَنْكَ Şārihin beyānına göre misl ve mikdār maᶜnāsından maᶜdūldür.

اَلْكُفَّةُ [el-kuffet] (kāf'ın zammıyla) Gömlek ve kaftan makūlesi libāsın çevre eteğine ve kıvrıntısına denir ki kıvırıp dikerler, pervāze maᶜnāsınadır. ᶜAlā-kavlin her uzanan şeyᵓe كُفَّةٌ [kuffet] denir, hāşiye-i sevb ve hāşiye-i reml gibi. Ve bir nesnenin ucuna ve kıyısına ıtlāk olunur, zīrā her nesne ki ucuna müntehī ola, elbette ziyādeden menᶜ eylemiş gibi olur. Ve كُفَّةُ الثَّوْبِ [kuffetu'ṣ-ṣevb] bezin yukarı ucuna denir ki saçaksız ucudur. Ve her nesnenin hāşiye ve pervāzına ve kenārına ıtlāk olunur. Cemᶜi كُفَفٌ [kufef] gelir, صُرَدٌ [ṣurad] vezninde ve كِفَافٌ [kifāf] gelir, جِبَالٌ [cibāl] vezninde. Ve

كُفَّةُ الشَّجَرِ [kuffetu'ş-şecer] Ağacın dibinden nihāyet bulduğu yere denir ki oradan kesilip tükenir. Ve

كُفَّةُ النَّاسِ [kuffetu'n-nās] Kesret ve sevād ve cemāᶜattan ᶜibārettir yāhūd sana mekān cihetiyle akreb olanlara ıtlāk olunur. Ve

كُفَّةُ الْغَيْمِ [kuffetu'l-ġaym] Yağmurlu sehābın saçak gibi salınan uçlarına denir. Ve

كُفَّةٌ [kuffet] Şol taşa denir ki çevresine tezek ve çamur makūlesi çevirip ocak tarzında yapıp onda bedevīler keş tabh ederler. Ve

كُفَّةُ اللَّيْلِ [kuffetu'l-leyl] Gece ve gündüzün mülākī oldukları cüzᵓ-i zamāndan ᶜibarettir, gerek garb ve gerek şark cihetlerinden olsun. Ve

كُفَّةٌ [kuffet] Āhū sayd edecek tuzağa denir. Ve

كُفَّةُ الدِّرْعِ [kuffetu'd-dirᶜ] Zırhın eteğinden ᶜibārettir. Ve

كُفَّةُ الرَّمْلِ [kuffetu'r-reml] Kumluğun değirmice uzanan yerine denir.

اَلْكِفَافُ [el-kifāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir nesnenin güzīde ve hıyārına denir. Ve

كِفَافُ السَّيْفِ [kifāfu's-seyf] Kılıcın ağzına denir.

اَلْكِفَّةُ [el-kiffet] (kāf'ın kesriyle) Terazi ve gözüne denir. Ve kāf'ın fethiyle de cāʾizdir. Ve

كِفَّةُ الصَّائِدِ [kiffetu'ṣ-ṣāʾid] Değirmi avcı ağına denir, kāf'ın zammıyla da lügattır. Ve

كِفَّةُ الدُّفِّ [kiffetu'd-duff] Dāʾirenin kasnağına ıtlāk olunur. Ve her değirmi ve müstedīr olan şeyʾe كِفَّةٌ [kiffet] ıtlāk olunur. Ve yağmur suyu irkilen değirmi çukura denir ki dağlarda ve kayalarda olur. Ve

كِفَّةُ اللِّثَةِ [kiffetu'l-liṯet] Diş dibinde münhadir olan değirmice ete denir; kāf'ın zammıyla da lügattır. Cemʿi كِفَفٌ [kifef]tir, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde ve كِفَافٌ [kifāf] gelir kāf'ın kesriyle.

اَلْكِفَفُ [el-kifef] (عِنَبٌ [ʿineb] vezninde) Bedende kesilen naʿllarda ve döğünlerde olan değirmice nakş ve damgaya denir. Ve gözün mevziʿi olan oyuma denir, kezālik pınarın oyumuna denir.

اَلْإِسْتِكْفَافُ [el-istikfāf] Nās bir nesneye bakmak için etrāfına halka olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَكَفَّ النَّاسُ حَوْلَهُ إِذَا أَحَاطُوا بِهِ يَنْظُرُونَ إِلَيْهِ Ve yılan çöreklenmek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَكَفَّتِ الْحَيَّةُ إِذَا تَرَحَّتْ Ve saç dertop birikmek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَكَفَّ الشَّعْرُ إِذَا اجْتَمَعَ Ve dilenci ʿatiyyeye el uzatmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَكَفَّ بِالصَّدَقَةِ إِذَا مَدَّ يَدَهُ بِهَا ve yukālu: إِسْتَكَفَّ السَّائِلُ إِذَا طَلَبَ بِكَفِّهِ Ve güneşe bakar gibi eli kaş üzere koyup bir nesneye iyice bilmek için nazar eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: إِسْتَكْفَفْتُهُ أَيِ اسْتَوْضَحْتُهُ بِأَنْ تَضَعَ يَدَكَ عَلَى حَاجِبِكَ كَمَنْ يَسْتَظِلُّ مِنَ الشَّمْسِ

اَلتَّكَفُّفُ [et-tekeffuf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Halka avuç açıp dilenmek maʿnāsınadır; yukālu: تَكَفَّفَ السَّائِلُ إِذَا طَلَبَ بِكَفِّهِ

اَلْمُسْتَكِفَّاتُ [el-mustekiffāt] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Pınarlara denir, كِفَفٌ [kifef] te yaʿnī nukrelerde olduğu için. Ve dertop birikmiş develere denir.

اَلتَّكَفْكُفُ [et-tekefkuf] (تَزَلْزُلٌ [tezelzul] vezninde) Bir nesneden geri durmak maʿnāsınadır; yukālu: تَكَفْكَفَ عَنْهُ إِذَا امْتَنَعَ

اَلْإِنْكِفَافُ [el-inkifāf] Terk ve ferāgat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْكَفُّوا عَنِ الْمَوْضِعِ إِذَا تَرَكُوهُ

[ك ل ف]

اَلْكَلْفُ [el-kelf] (kāf'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Sarıya māʾil karalığa denir; yukālu: بِهِ كَلَفٌ أَيْ سَوَادٌ فِي صُفْرَةٍ

اَلْكِلْفُ [el-kilf] (kāf'ın kesriyle) ʿĀşık ve āşüfteye denir; yukālu: هُوَ كِلْفُ فُلَانَةٍ أَيْ عَاشِقُهَا

اَلْكُلْفُ [el-kulf] (kāf'ın zammıyla) أَكْلُفٌ [eklef] ve كَلْفَاءُ [kelfāʾ] lafzlarından cemʿdir.

اَلْكَلَفُ [el-kelef] (fethateynle) Susam dānesi gibi cā-be-cā yüzde ʿārız olan nesnedir ki Türkīde sis ve çığıt taʿbīr olunur; yukālu: بِوَجْهِهِ كَلَفٌ وَهُوَ شَيْءٌ يَعْلُو الْوَجْهَ كَالسِّمْسِمِ Ve kırmızı ile siyāh beyninde olan levne denir. Ve şol karamtık kızıllığa denir ki baʿzı kimsenin çehresinde ʿārız olur, benefsecī taʿbīr olunur; yukālu: عَلَا وَجْهَهُ الْكَلَفُ وَهُوَ حُمْرَةٌ كَدِرَةٌ تَعْلُو الْوَجْهَ Kütüb-i tıbbiyyede mezkūr olduğu üzere işbu كَلَفٌ [kelef] emrāz-ı cildiyyedendir, نَمَشٌ [nemeş] ve بَرَشٌ [bereş] gibi. Ve

كَلَفٌ [kelef] Masdar olur, bir kimseye ziyādesiyle ʿaşk ve muhabbet eylemek

maʿnāsına; yukālu: كَلِفَ بِهِ كَلَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أُولِعَ بِهِ

اَلْأَكْلَفُ [el-eklef] Şol insān ve hayvāna denir ki كَلَفٌ [kelef] yaʿnī karamtık kızıllık ola; müʾennesi كَلْفَاءُ [kelfāʾ]dır; yukālu: رَجُلٌ أَكْلَفُ إِذَا كَانَ بِهِ كَلَفٌ Ve arslana ıtlāk olunur.

اَلْكَلْفَاءُ [el-kelfāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) أَكْلَفُ [eklef] müʾennesidir ki zikr olundu. Ve

كَلْفَاءُ [kelfāʾ] Bādeye ıtlāk olunur.

اَلْكُلْفَةُ [el-kulfet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) أَكْلَفُ [eklef]in levnine denir; ʿalā-kavlin sāf olmayıp bulanık olan kırmızılığa denir. Ve zahmet ve taʿab ile işlenen işe ve irtikāb olunan meşakkatli şeyʾe denir, gerek li-hakkin olsun gerek nāʾibe ve nāzile makūlesinden nāşī olsun.

Şārihin beyānına göre كُلْفَةٌ [kulfet] renc ve meşakkat maʿnāsında dahi müstaʿmeldir; cemʿi كُلَفٌ [kulef] gelir; ve minhu yukālu: مَنْ لَمْ يَصْبِرْ عَلَى الْكُلَفِ لَمْ يَصِلْ إِلَى الزُّلَفِ Müʾellif مَا تَكَلَّفْتَهُ مِنْ نَائِبَةٍ أَوْ حَقٍّ ʿibāretiyle taʿrīf eylemekle تَكْلِيفٌ [teklīf] ile ve kendi ihtiyārıyla irtikāb olunan fiʿl ve ʿamele şāmil olur, ahkām-ı şerʿiyye كُلْفَةٌ [kulfet]-i hakkıyyedir. *Miṣbāḥ*'ta وَالْكُلْفَةُ مَا تَكَلَّفْتَهُ عَلَى مَشَقَّةٍ وَالْكُلْفَةُ اَلْمَشَقَّةُ وَالْجَمْعُ كُلَفٌ مِثْلَ غُرَفٍ وَغُرْفَةٍ ʿibāretiyle mersūm olmakla iki maʿnāyı dahi tasrīh eylemiştir. Ve

كُلْفَةُ [Kulfet] ʿĀmir b. Ḥariş nām kimsenin ceddi ismidir. Ve kāf'ın fethiyle de zebān-zededir.

كُلْفَى [kulfā] (بُشْرَى [buşrā] vezninde) Ġayḳa nām mahal cenbinde yāhūd Cār ile Veddān bir kumluk adıdır. Onda vākiʿ baʿzı taşlar sebebiyle levninde كَلَفٌ [kelef] olmakla tesmiye olunmuştur. Etrāf-ı sāʾiresi taşlıksız cümle sehl ve mülāyim kumluktur.

كُلَافٌ [Kulāf] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Medīne'de bir vādī ismidir.

اَلْكُلَافِيُّ [el-kulāfiyy] (غُرَابِيٌّ [ġurābiyy] vezninde) Bir nevʿ üzümdür, yeşile māʾil beyāz olur; ve kurumuşu kelefli siyāh olur.

اَلْكَلُوفُ [el-kelūf] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Pek renc ve meşakkatli işe denir; yukālu: أَمْرٌ كَلُوفٌ أَيْ شَاقٌّ

كَالِفٌ [Kālif] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Ceyḥūn kenārında bir kalʿa-i hasīne ismidir.

إِكْلَافٌ [iklāf] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi bir nesneye harīs ve āşüfte eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَكْلَفَهُ بِهِ إِذَا جَعَلَهُ مُولَعًا بِهِ

اَلتَّكْلِيفُ [et-teklīf] Bir adama renc ve meşakkatli bir iş işlemekle emr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَلَّفَ فُلَانًا إِذَا أَمَرَهُ بِمَا يَشُقُّ عَلَيْهِ

اَلتَّكَلُّفُ [et-tekelluf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir adam üzerine renc ve meşakkatli iş almak maʿnāsınadır; yukālu: تَكَلَّفَهُ إِذَا تَجَشَّمَهُ

اَلْمُتَكَلِّفُ [el-mutekellif] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Kendisine göre mühim olmayan beyhūde nesneyi hemīşe iltizām eden adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُتَكَلِّفٌ أَيْ عِرِّيضٌ لِمَا لاَ يَعْنِيهِ

اَلتَّكْلِفَةُ [et-teklifet] (تَكْمِلَةٌ [tekmilet] vezninde) Renc ve zahmetle iş işlemeğe denir; tekūlu: حَمَلْتُهُ تَكْلِفَةً إِذَا لَمْ تُطِقْهُ إِلاَّ تَكَلُّفًا

اَلْإِكْلِيفَافُ [el-iklīfāf] (إِحْمِيرَارٌ [iḥmīrār] vezninde) Küpün ve destīnin rengi karamtık kızıl olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِكْلَأَفَّتِ الْخَابِيَةُ إِذَا صَارَتْ كَلْفَاءَ

[ك ن ف]

اَلْكَنَفُ [el-kenef] (fethateynle) Hırz ve sitr ve penāh maʿnāsınadır; maʿnā-yı ātīden meʾhūzdur; yukālu: أَنْتَ فِي كَنَفِ اللهِ أَيْ فِي حِرْزِهِ وَسِتْرِهِ Ve cānib maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ فِي كَنَفِهِ أَيْ جَانِبِهِ Ve gölgeye denir; zıll maʿnāsına. Ve nāhiye maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ فِي كَنَفِ الْحِجَازِ أَيْ نَاحِيَتِهِ Ve

كَنَفُ الطَّائِرِ [kenefu't-ṭāʾir] Kuşun kanadına ıtlāk olunur; yukālu: حَرَّكَ الطَّائِرُ كَنَفَيْهِ أَيْ جَنَاحَيْهِ

اَلْكَنَفَةُ [el-kenefet] (fetehātla) Bu dahi nāhiye maʿnāsınadır.

كَنَفَى [Kenefā] (جَمَزَى [cemezā] vezninde) Bir mevziʿdir ki onda beyne'l-ʿArab bir vakʿa olup Ḥācib b. Zurāre esīr olmuş idi.

اَلْكَنْفُ [el-kenf] (kāf'ın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Bir nesneyi ölçerken dolmuş ölçeğin kenārını dökülmesin diye elleriyle tutmak maʿnāsınadır; yukālu: كَنَفَ الْكَيَّالُ كَنْفًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَعَلَ يَدَيْهِ عَلَى رَأْسِ الْقَفِيزِ يُمْسِكُ بِهِمَا الطَّعَامَ Ve mevāşīye gece yatmak için ağıl çevirmek maʿnāsınadır; yukālu: كَنَفَ الْبَعِيرَ وَالْغَنَمَ كَنْفًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا عَمِلَ لَهَا حَظِيرَةً يُؤْوِيهَا إِلَيْهَا Ve bir nesneden ʿudūl ve insirāf eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَنَفَ عَنْهُ إِذَا عَدَلَ Ve bir nesneyi bir mahalde hıfz ve sıyānet eylemek maʿnāsınadır ki görüp gözetmek taʿbīr olunur; yukālu: كَنَفَ الشَّيْءَ إِذَا صَانَهُ وَحَفِظَهُ وَحَاطَهُ Ve muʿāvenet ve yārī kılmak maʿnāsınadır; yukālu: كَنَفَ فُلَانًا إِذَا أَعَانَهُ Ve كَنِيفٌ [kenīf] edinmek maʿnāsınadır; yukālu: كَنَفَ كَنِيفًا إِذَا اتَّخَذَهُ Ve hāneye كَنِيفٌ [kenīf] yapmak maʿnāsınadır; yukālu: كَنَفَ الدَّارَ إِذَا جَعَلَ لَهَا كَنِيفًا

اَلْكَنُوفُ [el-kenūf] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Şol nākaya denir ki sürüye karışmayıp dāʾimā alargada gider ola, ʿalā-kavlin mahsūs yataklarında yatmayıp alargada yatıp kalkar ola; yukālu: نَاقَةٌ كَنُوفٌ إِذَا كَانَتْ تَسِيرُ فِي كَنَفَةِ الْإِبِلِ أَوْ تَعْتَزِلُهَا وَتَتْرُكُ فِي كَنَفِهَا Ve şol koyuna ve keçiye denir ki dāʾimā sürüden ırak alargada gider ola. Ve gebe iken erkek aşmış hayvāna denir; yukālu: شَاةٌ وَنَاقَةٌ كَنُوفٌ إِذَا صَارَتْ قَدْ ضَرَبَهَا الْفَحْلُ وَهِيَ حَامِلٌ

اَلْكَانِفَةُ [el-kānifet] Aralığa giren hāciz ve māniʿa ıtlāk olunur. Teʾnīsi mevsūf iʿtibārıyladır; yukālu: إِنْهَزَمُوا فَمَا كَانَتْ لَهُمْ كَانِفَةٌ أَيْ حَاجِزَةٌ تَحْجُزُ الْعَدُوَّ عَنْهُمْ

اَلْكِنْفُ [el-kinf] (kāf'ın kesriyle) Çoban torbasına denir ki içine edevātını vazʿ ve hıfz eder yāhūd tācirin hırt mırt koyacakları zarfa denir.

اَلْكُنْفُ [el-kunf] (kāf'ın zammıyla) كَنُوفٌ [kenūf] lafzından ki zikr olundu, cemʿdir. Ve كَنِيفٌ [kenīf] lafzından cemʿ olur, أَمِيرٌ [emīr] vezninde.

اَلْكَنِيفُ [el-kenīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Perdeli mestūr yere denir. Ve perdeye denir, سُتْرَةٌ [sutret] maʿnāsına. Ve setr eden nesneye denir, سَاتِرٌ [sātir] maʿnāsına. Ve kalkana ıtlāk olunur. Ve memşāya ıtlāk olunur, mestūr olmak hasebiyle. Ve ağaçtan çevrilmiş deve ağılına denir; yukālu: إِتَّخَذَ لِلْإِبِلِ كَنِيفًا أَيْ حَظِيرَةً مِنْ شَجَرٍ Ve kesildikten sonra müceddeden bitip bir arşın kadar uzamış hurmā ağacına denir. Onu siyāh uzun sakalı teşbīh ederler; yukālu: لَهُ لِحْيَةٌ كَالْكَنِيفِ وَهُوَ نَخْلٌ يُقْطَعُ فَيَنْبُتُ نَحْوَ الذِّرَاعِ

كُنَيْفٌ [Kuneyf] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) ve

كَانِفٌ [Kānif] Birer kimsenin ʿalemidir. Ve كُنَيْفٌ [Kuneyf] İbn Mesʿūd hazretlerinin lakabıdır. Mahzen-i ʿulūm u fezāʾil olmakla Hazret-i ʿÖmer çoban torbasına teşbīh eyledi. Müʾellifin murādı işbu eserdir: Kāle fi'n-*Nihāye*: ve minhu hadīsu ʿÖmer en-

nehu kāle li-İbn Mesʿūd: "كُنَيْفٌ مُلِئَ عِلْمًا" Ve tasgīr bünyesi sagīrü'l-cüsse olduğu için yāhūd taʿzīm içindir.

اَلْإِكْنَافُ [el-iknāf] (hemzenin kesriyle) Bu dahi iʿānet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَكْنَفَهُ إِذَا أَعَانَهُ

أَبُو مُكْنِفٍ [Ebū Muknif] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Ashābdan Zeydu'l-Ḫayl künyesidir.

اَلتَّكْنِيفُ [et-teknīf] Bir nesnenin etrāfını çevirip kuşatmak maʿnāsınadır; yukālu: كَنَّفَهُ إِذَا أَحَاطَهُ

اَلْمُكَنَّفُ [el-mukennef] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Etrāfı çevrilip kuşatılmış nesneye denir; yukālu: صِلَاءٌ مُكَنَّفٌ أَيْ أُحِيطَ مِنْ جَوَانِبِهِ Ve صِلَاءٌ [ṣilāʾ] ṣād'ın kesriyle ısınmak için yaktıkları āteşe denir. Ve مُكَنَّفُ اللِّحْيَةِ [mukennefu'l-liḥyet] kaba sakal kimseye ıtlāk olunur. Ve lihyeye dahi vasf olur; yukālu: رَجُلٌ مُكَنَّفُ اللِّحْيَةِ أَيْ عَظِيمُهَا ve yukālu: لِحْيَةٌ مُكَنَّفَةٌ أَيْ عَظِيمَةُ الْأَكْنَافِ

اَلْإِكْتِنَافُ [el-iktināf] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Deve için ağıl edinmek maʿnāsınadır; yukālu: إِكْتَنَفَ الْقَوْمُ إِذَا اتَّخَذُوا كَنِيفًا لِإِبِلِهِمْ Ve bir nesnenin etrāfını kuşatmak maʿnāsınadır; yukālu: إِكْتَنَفُوا فُلَانًا إِذَا أَحَاطُوا بِهِ

اَلتَّكَنُّفُ [et-tekennuf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bu dahi bir nesnenin etrāfını kuşatmak maʿnāsınadır; yukālu: تَكَنَّفُوا فُلَانًا إِذَا أَحَاطُوا بِهِ

اَلْمُكَانَفَةُ [el-mukānefet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Muʿāvenet maʿnāsınadır; yukālu: كَانَفَهُ إِذَا عَاوَنَهُ

[ك ن ه ف]

كَنْهَفٌ [Kenhef] (جَنْدَلٌ [cendel] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

اَلْكَنْهَفَةُ [el-kenhefet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Sürʿatle geçip gitmek maʿnāsınadır; yukālu: كَنْهَفَ عَنَّا فُلَانٌ إِذَا مَضَى وَأَسْرَعَ Ve baʿzılar ʿindinde nūn'u zāʾidedir.

[ك و ف]

اَلْكُوفَةُ [el-kūfet] (kāf'ın zammıyla) Müdevver kızıl kumluğa denir, ʿalā-kavlin hurde hurde çakıllı kumluğa denir. Medīnetu'l-ʿIrāḳi'l-Kubrā ki kubbetü'l-İslām ve dār-ı hicretü'l-müslimīn'dir zamān-ı hilāfet-i Fārūḳ-ı Aʿẓam'da Saʿd b. Ebī Vaḳḳās radıyallāhu ʿanhumā temsīr eylemiştir. Mukaddemā menzil-i Nūḥ ʿaleyhi's-selām idi. Ve mescid-i ʿazīmi onların binā-kerdeleridir. Kūfe ile tesmiyesinde vücūh-ı ʿadīde beyān ederler: Değirmi kumluk gibi tarhı müdevver olduğu için yāhūd kum yığını gibi nās onda mücteminʿ olduğu için ola. Ve onu كُوفَانُ [Kūfān] dahi derler kāf'ın zammıyla ve fethiyle ve كُوفَةُ الْجُنْدِ [Kūfetu'l-Cund] dahi derler, zīrā arz-ı ʿArabın huttaları Hazret-i ʿOs̱mān hilāfetinde Sāʾib b. Aḳraʿ eş-Şeḳafī mübāşeretiyle onda tahtīt ve tahdīd olunmuştur, pes o vakt merkez-i cünd olmuştur. Ve baʿzılar dedi ki mukaddemā zemīninde كُوفَانُ [Kūfān] nām bir küçük dağ olmakla onu düzeltip yerine şehr-i merkūmu tarh ettiklerinden Kūfān ile de tesmiye olundu. Ve ʿinde'l-baʿz كَيْفٌ [keyf] lafzından meʾhūzdur ki katʿ maʿnāsınadır, zīrā şāh-ı ʿAcem olan Pervīz o arzı Behrām nām emīre ber-vech-i mukātaʿa tevcīh eylemişti yāhūd bilād-ı sāʾireden katʿ ve tefrīk eylediğine mebnīdir. Pes aslda كُيْفَةُ [Kuyfet] idi kāf'ın zammıyla, yāʾ sākin olup mākabli mazmūm olmakla vāv'a kalb olunup كُوفَةُ [Kūfet] oldu. Yāhūd ʿArabların هُمْ فِي كُوفَانٍ بِضَمِّ الْكَافِ وَفَتْحِهَا وَكَوَّفَانٍ مُحَرَّكَةً مُشَدَّدَةَ الْوَاوِ kavllerinden meʾhūzdur ki ʿizz ve meneʿat

maʿnāsınadır. Yāhūd etrāfında olan Cebelu Sātīẕemā kāf şeklinde şehr-i merkūmu muhīt olduğu için. Yāhūd bānīsi olan Saʿd b. Ebī Vaḳḳās zemīn-i mezbūru sükūnet-i ehl-i İslām için taleb ve intihāb eylediktе ehl-i İslām'a تَكَوَّفُوا أَيْ تَجَمَّعُوا demekle lafz-ı mezbūrdan ahz ile كُوفَةٌ [Kūfet] ıtlāk olunmuştur. Yāhūd كَوِّفُوا هَذِهِ الرَّمْلَةَ Yaʿnī "Bu kumluğu bertaraf eyleyesiz" demekle lafz-ı merkūmdan tasarruf olunmuştur. Ve

كُوفَةٌ [kūfet] ʿAyb ve nakīsaya denir; yukālu: لَيْسَتْ بِهِ كُوفَةٌ وَلاَ تُوفَةٌ أَيْ عَيْبٌ

كُوَيْفَةُ [Kuveyfet] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) Kūfe'e karīb bir mevziʿ adıdır. ʿAbdullāh b. ʿÖmer radıyallāhu ʿanhu oraya konmakla gāhca ona izāfetle Kuveyfetu İbn ʿÖmer dahi derler.

كُوفَى [Kūfā] (طُوبَى [ṭubā] vezninde) Şehr-i Herāt kurbünde Bāẕġīs kazāsında bir beldedir.

اَلْكُوفَانُ [el-kūfān] (kāf'ın zammı ve fethiyle) ve

اَلْكَوَّفَانُ [el-kevvefān] (هَيَّبَانٌ [heyyebān] vezninde) ve

اَلْكُوَّفَانُ [el-kuvvefān] (جُلَّسَانٌ [cullesān] vezninde) Değirmi kumluğa denir. Şehr-i merkūma كُوفَانُ [kūfān] ıtlākının vechi budur. Ve şiddetli düşvār işe ve renc ve ʿanā' ve mihnete ıtlāk olunur; yukālu: فِي وَالْأَمْرُ كَوَّفَانٍ وَكُوَّفَانٍ أَيْ فِي أَمْرٍ شَدِيدٍ وَعَنَاءٍ الْمُسْتَدِيرُ ʿibāresi galattır. Değirmi kumluk her tarafı ihāta eylediği emr-i şedīd ve renc ü mihnet adamı basmakla teşbīh olunmuştur. Ve ʿizz ve meneʿat maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: هُوَ فِي كَوَّفَانٍ أَيْ عِزٍّ Ve sık ve gür sāzlığa ve ağaçlığa denir. Ve kavlu'l-ʿArabi: ظَلُّوا فِي كَوَّفَانٍ أَيْ فِي عَصْفٍ كَعَصْفِ الرِّيحِ Baʿzılar bunu karışkanlık ve şerr ve herc ü merc ile beyān eylediler ve baʿzılar hayret yāhūd mekrūh yāhūd emr-i şedīd ile tefsīr eylediler. Cümlesi maʿnāyı evvelden meʾhūzdur.

اَلْكَوْفُ [el-kevf] (خَوْفٌ [ḫavf] vezninde) Sahtiyān kenārını dürüp bükmek maʿnāsınadır; yukālu: كَافَ الْأَدِيمَ يَكُوفُ كُوفًا إِذَا لَفَّ جَوَانِبَهُ

اَلْكَافُ [el-kāf] (حَالٌ [ḥāl] vezninde) Hurūf-ı hecādandır. Ve harf-i maʿnādan harf-i cerr olur, teşbīh maʿnāsına delālet eder. Ve ʿinde'l-baʿz taʿlīl için dahi gelir; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿كَمَا أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولاً﴾ ve kavluhu taʿālā: ﴿وَاذْكُرُوهُ كَمَا هَدَيكُمْ﴾ أَيْ لِأَجْلِ إِرْسَالِي Ve istiʿlā için gelir ki عَلَى mürādifi olur; tekūlu: كُنْ كَمَا أَنْتَ عَلَيْهِ أَيْ عَلَى مَا أَنْتَ عَلَيْهِ Ve كَيْفَ أَنْتَ kavlinin cevābında denilen كَخَيْرٍ lafzındaki kāf dahi عَلَى maʿnāsınadır ki عَلَى خَيْرٍ demektir. Ve mübāderet için gelir مَا lafzına muttasıl oldukta; tekūlu: سَلِّمْ كَمَا تَدْخُلُ وَصِلّ كَمَا يَدْخُلُ الْوَقْتُ Ve bu teşbīh fürūʿundandır; lisānımızda dahi hemān içeri girdiğin gibi selām ver ve hemān vakt girdiği gibi namāzı kıl taʿbīr olunur. Ve baʿzen tevkīd ifādesi için ziyāde kılınır; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ﴾ Ve gāh olur ki مِثْلٌ kelimesine mürādif ism-i cārr olur, ʿalā-kavlin bu mahal zarūrete mahsūstur. İşbu "يَضْحَكْنَ عَنْ كَالْبَرَدِ الْمُنْهَمِ" mısrāʿında olduğu gibi kiعَنْ مِثْلِ الْبَرَدِ demektir. Ve gāhca zamīr-i mansūb ve zamīr-i mecrūr olur, ke-mā fī kavlihi taʿālā: ﴿مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ﴾ Ve ism-i işārete lāhık harf-i maʿnā olur, ke-kavlike كَذَلِكَ ve تِلْكَ Ve gāh olur ki zamīr-i munfasıl-ı mansūba lāhık olur, إِيَّاكَ ve إِيَّاكُمَا gibi. Ve baʿzı esmāʾ ve efʿāle lāhık olur, أَخْبِرْنِي gibi. Ve اَلنَّجَاكَ ve رُوَيْدَكَ ve حَيَّهَلَكَ maʿnāsına olan; أَرَأَيْتَكَ kelimesine lāhık

olur; tekūlu: أَرَأَيْتَكَ هَذَا الَّذِي كَرَّمْتَ عَلَيَّ أَيْ أَخْبِرْنِي Mütercim der ki bu maʿnā mecāz-ı mürsele mebnī istiʿāredir, zīrā rüʾyet ikvā-yı sebeb-i ihbārdır. Ve fehm talebine mevzūʿ edāt-ı zikr ve talebe mevzūʿ sīga-i emr irāde olunmuştur.

تُكَافُ [Tukāf] (tā'nın zammıyla) Cūzecān kazāsında bir karye adıdır. Ve Neysābūr kazāsında bir karye adıdır.

اَلتَّكْوِيفُ [et-tekvīf] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Meşin ve sahtiyān kesmek maʿnāsınadır; tekūlu: كَوَّفْتُ الْأَدِيمَ إِذَا قَطَعْتَهُ كَمَا تَقُولُ كَيَّفْتُهُ Ve kāf harfi yazmak maʿnāsınadır; tekūlu: كَوَّفْتُ الْكَافَ إِذَا كَتَبْتَهَا

اَلتَّكَوُّفُ [et-tekevvuf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vez-ninde) ve

اَلْكَوَفَانُ [el-kevefān] (fetehātla) Gayr-i kıyās üzere masdar-ı sānī olarak bir nesne değirmi olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَكَوَّفَ الرَّمْلُ تَكَوُّفًا وَكَوَفَانًا إِذَا اسْتَدَارَ Ve ehl-i Kūfe'ye benzenmek yāhūd onlara müntesib olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَكَوَّفَ الرَّجُلُ إِذَا تَشَبَّهَ بِالْكُوفِيِّينَ أَوِ انْتَسَبَ إِلَيْهِمْ

[ك ه ف]

اَلْكَهْفُ [el-kehf] (kāf'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Dağlarda oyulmuş ev gibi yere denir, غَارٌ [ġār] ve مَغَارَةٌ [meġāret] taʿbīr olunur. ʿAlā-kavlin غَارٌ [ġār] tarzında olur, lākin bu ondan vāsiʿ olur; küçük olursa غَارٌ [ġār] ve büyük olursa كَهْفٌ [kehf] derler. Cemʿi كُهُوفٌ [kuhūf] gelir; yukālu: لَجَؤُوا إِلَى كَهْفٍ وَهُوَ كَالْبَيْتِ الْمَنْقُورِ فِي الْجَبَلِ أَوْ كَالْغَارِ فِي الْجَبَلِ إِلاَّ أَنَّهُ وَاسِعٌ فَإِذَا صَغُرَ فَغَارٌ Ve

كَهْفٌ [kehf] Sığınacak ve penāh getirecek yere ve adama ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ كَهْفُ الْقَوْمِ أَيْ وَزَرُهُمْ وَمَلْجَؤُهُمْ Ve

كَهْفٌ [kehf] Masdar olur, sürʿatle yürümek ve sürʿatle seğirtmek maʿnāsınadır. Ve bunun fiʿli mümāt ve mehcūrdur. Ve zikr olunan كَنْهَفَ عَنَّا sīgası ki nūn'u zāʾidedir, bundan mutasarrıftır; tekūlu: أَعْجَبَنِي كَهْفُهُ أَيْ سُرْعَةُ عَدْوِهِ وَمَشْيِهِ [Ve]

أَصْحَابُ الْكَهْفِ [aṣḥābu'l-kehf] Ḳurʾān-ı ʿazīmü'ş-şān'da mezkūrdur, zabt-ı esāmīleri husūsunda beş güne kavl vardır: Evvelā: 1) مَكْسَلْمِينَا 2) إِمْلِيخَا 3) مَرْطُوكِشُ 4) بَوَالِسُ 5) كَشْفُوطَطُ 6) بَطْنِيُوسُ 7) سَانِيُوسُ tur. Sānīyā: 1) مَكْسَلْمِينَا 2) مَلِيخَا 3) مَرْطُوسُ 4) نَوَانُسُ 5) أَرِيطَانُسُ 6) أَذْنُوسُ 7) سَلْطَطْيُوسُ tur. Sālisā: 1) مَكْسَلْمِينَا 2) مَلِيخَا 3) مَرْطُونِسُ 4) سُونِسُ 5) سَارِيُونِسُ 6) ذُو نُوَاسٍ 7) كَفَشْطَطْيُوشُ tur. Rābiʿā: 1) مَكْسَلْمِينَا 2) أَمْلِيخَا 3) مَرْطُونَسُ 4) بُونِسُ 5) سَارِينُوسُ 6) بَطْنِيُوسُ 7) كَشْفُوطَطُ tır. Hāmisā: 1) مَكْسَلْمِينَا 2) يَمْلِيخَا 3) مَرْطُونِسُ 4) ذَوَانَوَانِسُ 5) بِينُونِسُ 6) كَشْفِيطَطُ 7) نُونِسُ tir.

اَلْمَكْهَفَةُ [el-Mekhefet] (مَصْنَعَةٌ [maṣnaʿat] vezninde) Benū Esed yurdunda bir su adıdır.

أُكَيْهِفٌ [Ukeyhif] (musaggar bünyesiyle) ve

ذَاتُ كُهْفٍ [Ẕātu Kuhf] (kāf'ın zammıyla) ve

كَنْهَفٌ [Kenhef] (جَنْدَلٌ [cendel] vezninde) Birer mevziʿ ismleridir.

اَلتَّكَهُّفُ [et-tekehhuf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vez-ninde) Dağ mağaralı olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَكَهَّفَ الْجَبَلُ إِذَا صَارَ فِيهِ كُهُوفٌ

[ك ي ف]

اَلْكَيْفُ [el-keyf] (حَيْفٌ [ḥayf] vezninde) Kesmek maʿnāsınadır; yukālu: كَافَهُ يَكِيفُهُ كَيْفًا إِذَا قَطَعَهُ

كَيْفَ [keyfe] (أَيْنَ [eyne] vezninde) İsm-i mübhem-i gayr-i mütemekkindir, nice ve ne güne maʿnāsınadır; iltikā-i

sākineyn için āhiri tahrīk olundu. Ve yāʾ mücāveretine mebnī feth üzere mebnī oldu. Ve fā-yı hazf ile كَيْ dahi derler, سَوْفَ kelimesine سَوْ dedikleri gibi. Ve كَيْفَ kelimesi gāliben istifhām için istiʿmāl olunur, yā hakīkī olur, كَيْفَ زَيْدٌ gibi yāhūd gayr-i hakīkī olur ki taʿaccüb mahrecine muhrec olur, nahvu: ﴿وَكَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللهِ﴾ Ve gāhca nefy mahrecine ihrāc olunur, niteki işbu: "كَيْفَ تَرْجُونَ سِقَاطِي بَعْدَمَا ll جَلَّلَ الرَّأْسَ مَشِيبٌ وَصَلَعْ" beytinde vākiʿdir ki لاَ تَرْجُو مِنِّي ذَلِكَ teʾvīlindedir. Ve gāhca kendiden istignā olunmayacak kelimeden mukaddem ona haber vākiʿ olur, كَيْفَ أَنْتَ ve كَيْفَ كُنْتَ gibi ki evvelde mubtedādan, sānīde كَانَ kelimesinden haberdir. Ve kezālik rükn olup gayr-i müstagnā-ʿanh olan kelimeden mukaddem hāl vākiʿ olur. Ve gāhca mefʿūlün mutlak vākiʿ olur; ke-kavlihi taʿālā: ﴿كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ﴾ ve ﴿فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ﴾ Ve gāhca şart olarak istiʿmāl olunur. Pes lafz ve maʿnāda müttefik ve gayr-i meczūm iki fiʿl iktizā eder ki biri şart ve biri cezāʾ olur, كَيْفَ تَصْنَعُ أَصْنَعُ gibi. Ve كَيْفَ تَجْلِسُ أَذْهَبُ terkībi cāʾiz değildir, ittifāk olmadığı için. Ve Sībeveyh كَيْفَ kelimesinin zarf olmasına zāhib olmuştur, ammā Aḫfeş zarfiyyetini tecvīz eylemez. Ve İbn Mālik, Aḫfeş'i tasdīk eylemiştir, zīrā ne zamān ve ne mekān olmakla zarfiyyete salāhiyyeti yoktur, ancak ahvālden suʾāle dāll olmağın عَلَى أَيِّ حَالٍ lafzıyla müfesser olmakla tecevvüz tarīkiyle zarf ıtlāk olunur. Ve baʿzılar ʿātıfe olmasına da zāhib olup ve işbu: "إِذَا قَلَّ مَالُ الْمَرْءِ لاَنَتْ قَنَاتُهُ ll وَهَانَ عَلَى الْأَدْنَى فَكَيْفَ الْأَبَاعِدِ" beytiyle ihticāc eylemiştir, lākin mutlakan ʿātıfe olması cāʾiz değildir. Ve beyt-i merkūmda ʿātıfe olan fā'ya mukāreneti ʿātıfiyyeti ābī olduğu zāhirdir, belki burada haberiyyet üzere mahallen merfūʿ ismdir; ve yukālu: كَيْفَ لِي بِفُلاَنٍ فَتَقُولُ كُلُّ الْكَيْفِ وَالْكَيْفَ بِالْجَرِّ وَالنَّصْبِ

اَلْكِيفَةُ [el-kīfet] (kāf'ın kesriyle) Sevb kıtʿasına denir. Ve gömleğin ön tarafından eteğine vurulan yamaya denir, niteki enseden olana حِيفَةٌ [ḥīfet] denir.

حِصْنُ كِيفَى [Ḥiṣn Kīfā] (ضِيزَى [ḍīzā] vezninde) Āmid şehriyle Cezīre-i İbn ʿÖmer beyninde bir kalʿadır.

اَلتَّكْيِيفُ [et-tekyīf] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Pāre pāre kesip doğramak maʿnāsınadır; yukālu: كَيَّفَهُ إِذَا قَطَّعَهُ Ve mütekellimīnin كَيْفَ lafzından ahz ve tasarrufla كَيَّفْتُهُ فَتَكَيَّفَ kavlleri kıyāsīdir, ʿArabdan mesmūʿ değildir; pes ıstılāhtan maʿdūddur, makūle-i keyf ve keyfiyyet gibi.

اَلْإِنْكِيَافُ [el-inkiyāf] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Kesilmek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْكَافَ الشَّيْءُ إِذَا انْقَطَعَ

اَلتَّكَيُّفُ [et-tekeyyuf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Eksiltmek maʿnāsınadır; tekūlu: تَكَيَّفْتُهُ إِذَا تَنَقَّصْتَهُ

FASLU'L-LĀM
(فَصْلُ اللاَّمِ)

[ل أ ف]

اَللَّأْفُ [el-leʾf] (lām'ın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Taʿāmı hoş ve güzel yiyişle yemek maʿnāsınadır; yukālu: لَأَفَ الطَّعَامَ لَأْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَكَلَهُ أَكْلاً جَيِّدًا

[ل ج ف]

اَللَّجْفُ [el-lecf] (lām'ın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Pek vurmak maʿnāsınadır; yukālu: لَجَفَهُ لَجْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ضَرَبَهُ شَدِيدًا Ve āhū ve sāʾir cānver, inlerinin ve yataklarının ve mağaraların diplerine çukur kazmak maʿnāsınadır; yukālu: لَجَفَ الظَّبْيُ وَغَيْرُهُ فِي أَصْلِ الْكِنَاسِ إِذَا حَفَرَ حُفْرَةً

اَللَّجَفُ [el-lecef] (fethateynle) İsmdir, zikr olunan çukura denir. Ve kuyunun bir cānibinde kazılan ve kuyu dibinin çevresinden suyun oyduğu çukara denir; yukālu: بِئْرٌ ذَاتُ لَجَفٍ وَهُوَ حَفْرٌ فِي جَانِبِهَا وَمَا أَكَلَ الْمَاءُ مِنْ نَوَاحِي أَصْلِ الرَّكِيَّةِ Ve derenin göbeğine denir ki hakk-ı vasatıdır. Ve sel suyunun irkilip kaldığı çukura ve oyuma denir; cemʿi أَلْجَافٌ [elcāf] gelir.

اَللِّجَافُ [el-licāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Kapının alt eşiğine denir, أُسْكُفَّةٌ [uskuffet] maʿnāsına. Ve dağdan mağaraya havāle olan kaya makūlesine denir ki burun gibi çıkıp mağara üzere sövelip havāle olur.

اَللَّجِيفُ [el-lecīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Temreni yassı oka denir,yāhūd savāb olan نَجِيفٌ [necīf] olmaktır.

اَللَّجِيفَةُ [el-lecīfet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Kapının bir yanına ve bir çenesine denir; ikisine لَجِيفَتَانِ [lecīfetān] denir.

اَلتَّلْجِيفُ [et-telcīf] Kuyunun etrāfını kazmak maʿnāsınadır; yukālu: لَجَّفَ الْبِئْرَ إِذَا حَفَرَ فِي جَوَانِبِهَا Ve zekeri fercin kıyılarına idhāl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: لَجَّفَ فَرْجَهَا ذَكَرَهُ إِذَا أَدْخَلَ فِي نَوَاحِيهَا

اَلتَّلَجُّفُ [et-teleccuf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Kuyu içeriye obrulup çökmek maʿnāsınadır; yukālu: تَلَجَّفَتِ الْبِئْرُ إِذَا انْخَسَفَتْ Ve kuyunun etrāfını kazmak maʿnāsına lāzım ve müteʿaddī olur; yukālu: تَلَجَّفَ الْبِئْرُ إِذَا حَفَرَ فِي جَوَانِبِهَا

[ل ح ف]

اَللَّحْفُ [el-laḥf] (lām'ın fethi ve ḥā-yı mühmelenin sükūnuyla) Bir kimseyi yorgan makūlesiyle örtüp bürümek maʿnāsınadır; yukālu: لَحَفَهُ لَحْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا غَطَّاهُ بِاللِّحَافِ وَنَحْوِهِ Ve yalamak maʿnāsınadır; yukālu: لَحَفَهُ إِذَا لَحِسَهُ

اَلْإِلْتِحَافُ [el-iltiḥāf] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Yorgan ve çar misilliye bürünüp sarılmak maʿnāsınadır; yukālu: إِلْتَحَفَ بِهِ إِذَا تَغَطَّى بِهِ

اَللِّحَافُ [el-liḥāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bürünecek nesneye denir, yorgan ve çarşaf ve sāʾir nesne gibi, lākin yorganda istiʿmāli gālib olmuştur, zīrā ʿArablarda mukaddemā yorgan müteʿaref değildir; yukālu: عَلَيْهِ لِحَافٌ وَهُوَ مَا يُلْتَحَفُ بِهِ Ve bir adamın zevcesinden kināye olur; yukālu: هَذِهِ لِحَافُهُ أَيْ زَوْجَتُهُ Ve üstlük libāsa denir.

اَلْمِلْحَفُ [el-milḥaf] ve

اَلْمِلْحَفَةُ [el-milḥafet] (mīm'lerin kesriyle) Bunlar da لِحَافٌ [liḥāf] maʿnāsınadır.

اَللِّحِيفُ [el-Leḥīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde yāhūd زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Tavīle-i hāssa-i Hazret-i Nebevī fereslerinden bir feresin adıdır; kuyruğu gür ve pek uzun olup mümāss olduğu mahalli çarşaf gibi

örter olmakla ism-i merkūmla tesmiye olundu. Taraf-ı eşrefīlerine Rebīʿa b. Ebi'l-Berāʾ ihdā eylemişti.

اَللِّحْفَةُ [el-liḥfet] (lām'ın kesriyle) Bir adamın mālından birazı telef olmak maʿnāsınadır; yukālu: لُحِفَ فِي مَالِهِ لِحْفَةً عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا ذَهَبَ مِنْهُ شَيْءٌ Ve

لِحْفَةٌ [liḥfet] Yorgan makūlesine bürünmek hāletine denir ki binā-i nevʿ olur, ondan bürünüş ile taʿbīr olunur; yukālu: إِنَّهُ لَحَسَنُ اللِّحْفَةِ أَيْ حَالَةُ الْإِلْتِحَافِ

اَللِّحْفُ [el-liḥf] (lām'ın kesriyle) Dağın köküne denir, أَصْلُ الْجَبَلِ [aṣlu'l-cebel] maʿnāsına. Ve Hemedān ve Nehāvend dağlarının diplerinde vākiʿ bir nāhiye ve kutrun ismidir. Ve Ḥicāz'da bir vādī ismidir ki üzerinde Cebele ve Sitār nām iki karye vardır. Ve

لِحْفٌ [liḥf] Dübürün bir şıkkına yaʿnī bir kıynağına denir; yukālu: ضَرَبَ لِحْفَ اسْتِهِ أَيْ شِقَّهَا [Ve] إِسْتٌ [ist] kelimesinin teʾnīsi [ʿaciz] وَعَجِزٌ [ḥalḳat]-ı dübür ve حَلْقَةٌ [elyet] iʿtibārıyladır. Ve minhu'l-meselu: "أَفْلَسُ مِنْ ضَارِبِ لِحْفِ اسْتِهِ" Zīrā müflis ve mendebur olan adam setr-i ʿavret edecek nesne bulmamakla kıynağına elini vazʿ eder.

اَلْإِلْحَافُ [el-ilḥāf] (hemzenin kesriyle) İbrām eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَلْحَفَ عَلَيْهِ إِذَا أَلَحَّ Ve bir kimseye zarar ve ziyān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَلْحَفَ بِهِ إِذَا أَضَرَّ بِهِ Ve tırnağı pek derin kesmek maʿnāsınadır; yukālu: أَلْحَفَ ظُفُرَهُ إِذَا اسْتَأْصَلَهُ Ve dağ dibini tutarak yürüyüp gitmek maʿnāsınadır; yukālu: أَلْحَفَ الرَّجُلُ إِذَا مَشَى فِي لِحْفِ الْجَبَلِ Ve fahr ve edā ile eteklerini yere sürüyerek yürümek maʿnāsınadır; yukālu: أَلْحَفَ الرَّجُلُ إِذَا جَرَّ إِزَارَهُ فِي الْأَرْضِ خُيَلَاءَ

اَلتَّلْحِيفُ [et-telḥīf] إِلْحَافٌ [ilḥāf] ile maʿnā-yı ahīrde mürādiftir.

اَلْمُلَاحَفَةُ [el-mulāḥafet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir adama muʿāvenet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: لَاحَفَهُ إِذَا كَانَفَهُ Ve mülāzemet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: لَاحَفَهُ إِذَا لَازَمَهُ

اَلتَّلَحُّفُ [et-telaḥḥuf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Yorgan edinmek maʿnāsınadır; yukālu: تَلَحَّفَ الرَّجُلُ إِذَا اتَّخَذَ لِحَافًا

[ل خ ف]

اَللَّخْفُ [el-laḫf] (lām'ın fethi ve ḫā-yı muʿcemenin sükūnuyla) Yufka kaymağa denir; tekūlu: أَكَلْتُ اللَّخْفَ أَيِ الزُّبْدَ الرَّقِيقَ Ve

لَخْفٌ [laḫf] Masdar olur, pek vurmak maʿnāsına; yukālu: لَخَفَهُ لَخْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا ضَرَبَهُ شَدِيدًا Ve geniş nişān ve damga eylemek maʿnāsınadır; yukālu: لَخَفَهُ لَخْفًا إِذَا أَوْسَعَ وَسْمَهُ

اَللَّخْفَةُ [el-laḫfet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Dübüre denir, إِسْتٌ [ist] maʿnāsına. Ve deveye mahsūs bir güne damga adıdır.

اَللَّخِيفَةُ [el-leḫīfet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Bulamaç aşına denir.

اَللِّخَافُ [el-liḫāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Ak ve yufka taşlara denir; müfredi لَخْفَةٌ [laḫfet]tir, تَمْرَةٌ [temret] vezninde.

اَللَّخِيفُ [el-Leḫīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde yāhūd زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Tavīle-i celīle-i nebeviyye atlarından bir atın ismidir yāhūd ḫā-yı mühmele iledir, niteki zikr olundu.

[ل ص ف]

اَللَّصَفُ [el-leṣaf] (lām'ın ve ṣād'ın fethiyle) أَصَفٌ [eṣaf] maʿnāsınadır ki kebere dedikleri nebāttır, ʿalā-kavlin o nebātın dip-

lerinde biter bir nesnedir yāhūd أُذُنُ الْأَرْنَبِ [uẕunu'l-erneb] dedikleri nebāttır ki yapışkan bir ottur, onun için ḫuẕnī maʿak ve leṣīḳī dahi derler, Türkīde tavşan kulağı ve dul ʿavret yaprağı taʿbīr olunur; yaprağı lisānü'l-hamel yaprağına şebīh ve ondan edakk ve ahsen ve çiçeği beyāza māʾil gökçül ve şuʿbeli kökleri olur, kökünün gasūlünü tılā vechi muhammir ve muhassindir. Ve

لَصَفٌ [leṣaf] Bir cins hurmā ismidir. Ve Muġīṣa ile ʿAḳabe beyninde bir birke adıdır. Ve

لَصَفٌ [leṣaf] Masdar olur, bedenin derisi kayış gibi kupkuru olup kemiğe yapışmak maʿnāsına; yukālu: لَصِفَ جِلْدُهُ لَصَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا يَبِسَ وَلَزِقَ

لَصَافِ [Leṣāfi] (قَطَام [ḳaṭāmi] vezninde ve سَحَابٌ [seḥāb] vezninde ve lām'ın kesriyle cāʾizdir) Temīm yurdunda bir dağın adıdır.

اَللاَّصِفُ [el-lāṣif] (ṣād'ın kesriyle) Sürme taşına denir, إِثْمِدٌ [iṣmid] maʿnāsına.

اَللَّصْفُ [el-laṣf] رَصْفٌ [raṣf] vezninde ve mürādifidir ki kaldırım taşı gibi yanaşı yanaşı dizmek maʿnāsınadır; yukālu: لَصِفَهُ بِمَعْنَى رَصَفَهُ

اَللَّصِيفُ [el-leṣīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Yaldırayıcı tābān nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ لَصِيفٌ أَيْ بَرِيقٌ Ve masdar olur, yaldıramak maʿnāsına; yukālu: لَصَفَ الشَّيْءُ لَصِيفًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا بَرَقَ

[ل ط ف]

اَللُّطْفُ [el-luṭf] (lām'ın zammıyla) Rıfk ve nüvāziş ve mülāyemet üzere muʿāmele eylemek maʿnāsınadır; yukālu: لَطَفَ بِهِ وَلَهُ لُطْفًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَفَقَ بِهِ Ve Hak cel-le ve ʿalā tarafından ʿibādına lutf-ı rıfk ve sühūletle murādını kendisine īsāl eylemekten ʿibārettir; yukālu: لَطَفَ اللهُ لَكَ أَيْ أَوْصَلَ إِلَيْكَ مُرَادَكَ بِلُطْفٍ Yaʿnī "Hak taʿālā sana murādını rıfk ve sühūlet vechiyle īsāl eyleye ki murādına taʿab ve meşakkatsiz nāʾil olasın" demektir. Ve

لُطْفٌ [luṭf] Taraf-ı rabbānīden tevfīk ile de tefsīr olunur ki kulun işini rāst getirmekten ʿibārettir; yukālu: حَصَلَ بِلُطْفِهِ تَعَالَى أَيْ بِتَوْفِيقِهِ Ve

لُطْفٌ [luṭf] Bir nesne pek yakın olmak maʿnāsınadır; yukālu: لَطَفَ الشَّيْءُ إِذَا دَنَا Ve

لُطْفٌ [luṭf] ve

لَطَافَةٌ [leṭāfet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Ufak ve küçük olmak maʿnāsınadır ki dahāmet mukābilidir; yukālu: لَطُفَ الشَّيْءُ لُطْفًا وَلَطَافَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا صَغُرَ وَدَقَّ

اَللَّطِيفُ [el-laṭīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Maʿnā-yı sānīden vasftır, hurde ve küçük nesneye denir ki dahm mukābilidir; yukālu: شَيْءٌ لَطِيفٌ أَيْ صَغِيرٌ دَقِيقٌ Lisānımızda nāzük ve mütenāsib nesneye لَطِيفٌ [laṭīf] ıtlākı bu maʿnādandır ki kaba ve iri nesne mukābilidir ki ekserī taslak ve nā-zībā olur. Ve maʿnā-yı evvelden ism-i fāʿil olur ki ʿibādına rıfk ve lutfla birr ve kerem ve mahlūkātına īsāl-i menāfiʿ ile ihsān edici Rabb-ı Müsteʿān'ın ism-i şerīfidir. Baʿzılar hafāyāʾ ve dekāyık-ı umūra ʿālim ve dānā maʿnāsıyla tefsīr eylediler: وَمِنْ أَسْمَاءِ اللهِ تَعَالَى اللَّطِيفُ أَيِ الْبَرُّ بِعِبَادِهِ الْمُحْسِنُ إِلَى خَلْقِهِ بِإِيصَالِ الْمَنَافِعِ إِلَيْهِمْ بِرِفْقٍ وَلُطْفٍ أَوِ الْعَالِمُ بِخَفَايَا الْأُمُورِ وَدَقَائِقِهَا Ve

لَطِيفُ الْكَلَامِ [laṭīfu'l-kelām] Maʿnāsı gāmiz ve hafī olan kelāmdan ʿibārettir; yukālu: كَلَامٌ لَطِيفٌ وَهُوَ مَا غَمُضَ مَعْنَاهُ وَخَفِيَ

اَللَّطَفُ [el-leṭaf] (fethateynle) İsmdir, ihsān

maʿnāsınadır. Ve azca taʿāma ve sāʾir nesneye ıtlāk olunur; yukālu: جَاءَ بِلُطْفٍ مِنَ الطَّعَامِ وَغَيْرِهِ أَيْ بِيَسِيرٍ

اَللُّطْفَةُ [el-leṭafet] (fetehātla) Armağana ıtlāk olunur; yukālu: أَهْدَى إِلَيْهِ لُطْفَةً أَيْ هَدِيَّةً

اَللُّطْفَانُ [el-laṭfān] (سَكْرَانُ [sekrān] veznin-de) Dāʾimā nāsa mülātafet ve mülāyemet vechiyle birr ve ihsān eden adama denir; yukālu: رَجُلٌ لُطْفَانُ أَيْ مُلاَطِفٌ

اَللَّوَاطِفُ [el-levāṭif] (لَوَازِمُ [levāzim] veznin-de) Göğüste döş taʿbīr olunan yere doğ-ru gelen eyegü kemiklerine denir; kurb maʿnāsından meʾhūzdur.

اَلْإِلْطَافُ [el-ilṭāf] (hemzenin kesriyle) İyi-lik eylemek, ihsān maʿnāsınadır; yukālu: أَلْطَفَهُ بِكَذَا إِذَا بَرَّهُ Ve sāhibi buğurun ze-kerini nākanın fercine idhāl eylemek maʿnāsınadır; kendisi medhal bulmadıkta ederler; yukālu: أَلْطَفَ فُلاَنٌ بَعِيرَهُ إِذَا أَدْخَلَ قَضِيبَهُ فِي حَيَاءِ النَّاقَةِ Ve bir nesneyi yanına yanaş-tırıp kıstırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَلْطَفَ الشَّيْءَ بِجَنْبِهِ إِذَا أَلْصَقَهُ

اَلْإِسْتِلْطَافُ [el-istilṭāf] Bu dahi bir nesneyi yanına yanaştırmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَلْطَفَهُ بِجَنْبِهِ إِذَا أَلْصَقَهُ

اَلْمُلاَطَفَةُ [el-mulāṭafet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Vāhid ve fe-sāʿid için gelir, bir adama ihsān eylemek ve ihsān edişmek maʿnālarına; yukālu: لاَطَفَهُ إِذَا بَارَّهُ

اَلتَّلَطُّفُ [et-telaṭṭuf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-de) ve

اَلتَّلاَطُفُ [et-telāṭuf] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] veznin-de) Bir işi rıfk ve sühūletle nāzükāne iş-lemek maʿnāsınadır; yukālu: تَلَطَّفُوا فِي الْأَمْرِ وَتَلاَطَفُوا إِذَا رَفَقُوا فِيهِ

[ل ع ف]

اَلْإِلْعَافُ [el-ilʿāf] (hemzenin kesriyle) Ars-lan yāhūd adamcıl deve kan yalamak yāhūd hışma gelip saldırmağa yapınmak maʿnāsınadır; ʿalā-kavlin hışmla bakıp baʿdehu gözünü çevirip yumduktan sonra tekrār hışm ve hiddetle o kimseye bakmak maʿnāsınadır ki kemāl-i hışmından neşʾet eder; yukālu: أَلْعَفَ الْأَسَدُ أَوِ الْبَعِيرُ إِذَا وَلَغَ الدَّمَ أَوْ حَرِدَ وَتَهَيَّأَ لِلْمُسَاوَرَةِ أَوْ نَظَرَ ثُمَّ أَغْضَى ثُمَّ نَظَرَ

اَلتَّلَعُّفُ [et-telaʿʿuf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-de) إِلْعَافٌ [ilʿāf] maʿnāsınadır.

[ل غ ف]

اَللَّغِيفُ [el-leġīf] (ġayn-ı muʿceme ile أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Hırsız yatağı olan kimse-ye denir ki hırsızlar ile yiyip içip ve esvāb ve esbāblarını yanında hıfz eder; yukālu: فُلاَنٌ لَغِيفٌ أَيْ يَأْكُلُ مَعَ اللُّصُوصِ وَيَحْفَظُ لِبَاثَهُمْ وَلاَ يَسْرِقُ مَعَهُمْ Ve bir adamın mahrem-i esrārı ve müdīr ve müsteşārı ve kuvve-i ʿākılesi olan karīb ve hemdemine denir; yukālu: هَذَا لَغِيفُ فُلاَنٍ أَيْ خَاصَّتُهُ وَدُخْلُلُهُ Cemʿi لُغَفَاءُ [luġafāʾ] gelir, كُرَمَاءُ [kuremāʾ] vezninde.

اَللَّغَفُ [el-leġaf] (fethateynle) Lokma yut-mak maʿnāsınadır; yukālu: لَغِفَ الْإِدَامَ لَغَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَقِمَهُ

اَللَّغِيفَةُ [el-leġīfet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Etsiz olan bulamaç aşına denir.

اَلْإِلْغَافُ [el-ilġāf] (hemzenin kesriyle) إِلْعَافٌ [ilʿāf] maʿnāsınadır ki zikr olundu; yukālu: أَلْغَفَ الْأَسَدُ أَوِ الْبَعِيرُ بِمَعْنَى أَلْعَفَ Ve sürʿat ey-lemek maʿnāsınadır; yukālu: أَلْغَفَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ Ve bir kimseye bed muʿāmele ve cevr ve cefā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَلْغَفَ فُلاَنًا إِذَا عَامَلَهُ قَبِيحَةً وَجَارَ عَلَيْهِ Ve lokma-yı bir adama yutturmak maʿnāsınadır; yukālu: أَلْغَفَهُ الْإِدَامَ إِذَا لَقَّمَهُ إِيَّاهُ Ve bir kimse hırsız yatağı olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَلْغَفَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ لَغِيفًا

اَلتَّلَغُّفُ [et-telaġġuf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) تَلَغُّفٌ [telaʿʿuf] maʿnāsınadır ki zikr olundu.

اَلْمُلاَغَفَةُ [el-mulāġafet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir adama rāst gelmek maʿnāsınadır; yukālu: لاَغَفَهُ إِذَا صَادَفَهُ Ve öpmek maʿnāsınadır; yukālu: لاَغَفَ الْمَرْأَةَ إِذَا قَبَّلَهَا

اَللُّغْفَةُ [el-luġfet] لُقْمَةٌ [luḳmet] vezninde ve mürādifidir; tekūlu: خُذْ هَذِهِ اللُّغْفَةَ أَيِ اللُّقْمَةَ

اَلْمَلْغَفَةُ [el-melġafet] (مَشْيَخَةٌ [meşyeẖat] vezninde) Aslā hamiyyet eseri olmayan hırsız ve harāmī tāʾifeye denir; Reşvān ve dağlı Ekrādı gibi; yukālu: قَوْمٌ مَلْغَفَةٌ أَيْ لُصُوصٌ لاَ حَمِيَّةَ لَهُمْ

[ل ف ف]

اَللَّفُّ [el-leff] (lām'ın fethi ve fā'nın teşdīdiyle) Bir nesneyi dürüp bükmek maʿnāsınadır; yukālu: لَفَّهُ لَفًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ ضِدُّ نَشَرَهُ Ve iki ʿaskeri birbiriyle cenge koyultup birbirine sarmaştırmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: لَفَّ بَيْنَ الْكَتِيبَتَيْنِ إِذَا خَلَطَ بَيْنَهُمَا بِالْحَرْبِ Ve bir adamın hak ve matlūbunu vermeyip imsāk eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir ki hakkını dürüp bükmüş olur; yukālu: لَفَّ فُلاَنًا حَقَّهُ إِذَا مَنَعَهُ Ve türlü türlü taʿāmları birbirine katıp çok yemek, ʿalā-kavlin bed ve çirkin yiyişle yemek maʿnāsınadır; yukālu: لَفَّ فِي الْأَكْلِ إِذَا أَكْثَرَ مُخَلِّطًا مِنْ صُنُوفِهِ مُسْتَقْصِيًا أَوْ قَبَّحَ فِيهِ Ve bir nesneyi bir nesneye yanaştırıp bitiştirmek maʿnāsınadır, yukālu: لَفَّ الشَّيْءَ بِالشَّيْءِ إِذَا ضَمَّهُ إِلَيْهِ وَوَصَلَهُ بِهِ Ve

لَفٌّ [leff] لَفِيفٌ [lefīf] maʿnāsınadır, ke-mā se-yuzkeru. Ve ağaçlar sıkı ve gür olduğundan birbirine çatıp sarmaşık ve dolaşık çatılkı olmak maʿnāsınadır; yukālu: لَفَّتِ الْأَشْجَارُ إِذَا صَارَتْ مُلْتَفَّةً Ve biriktirmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: لَفَّهُ إِذَا جَمَعَهُ

اَللِّفَافَةُ [el-lifāfet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Dolağa ve sargıya denir ki ayağa ve sāʾir yere sarıp dolanır; cemʿi لَفَائِفُ [lefāʾif] gelir; ve minhu yukālu: لَبِسَ الْخُفَّ بِاللِّفَافَةِ وَهِيَ مَا يُلَفُّ بِهِ عَلَى الرِّجْلِ وَغَيْرِهَا

اَللِّفُّ [el-liff] (lām'ın kesri ve fethiyle, ʿalā-kavlin harekāt-ı selāsıyla) Taʿalluk ve intisāb maʿnāsına müstaʿmeldir; لَفٌّ [leff]-i şecerden meʾhūzdur; yukālu: جَاءَ الْقَوْمُ وَمَنْ لَفَّ لِفَّهُمْ أَيْ مَنْ عُدَّ فِيهِمْ Ve

لِفٌّ [liff] (lām'ın kesriyle) Sınf-ı insānīye denir; yukālu: جَاءَ لِفٌّ مِنَ النَّاسِ أَيْ صِنْفٌ Ve hizb ve tāʾife maʿnāsınadır; yukālu: لِفٌّ مِنَ النَّاسِ أَيْ حِزْبٌ Ve müctemiʿ olmuş cemāʿat-i insānīye denir; cemʿi لُفُوفٌ [lufūf] gelir. Ve kabāʾil-i muhtelife ve emākin-i müteferrikadan müctemiʿ cemāʿate denir, şuradan buradan dirilmiş şühūd-ı zūr derintisi gibi. Ve çayırları birbirine sarmaşmış bāgçe ve merg-zāra denir, kezālik eşcārı sıklığından birbirine çatılmış ve sokuşmuş olan hıyābān-zāra denir; ve yukālu: حَدِيقَةٌ لِفٌّ وَلِفَّةٌ وَيُفْتَحَانِ أَيْ مُلْتَفَّةُ الْأَشْجَارِ

اَلْأَلْفَافُ [el-elfāf] (hemzenin fethiyle) Sıklığından birbirine çatıp sarmaşmış eşcāra denir. Müfredi لِفٌّ [liff]tir lām'ın kesri ve fethiyle yāhūd لُفٌّ [luff]tur lām'ın zammıyla ki لِفَاءٌ [lifāʾ] lafzının cemʿidir. Buna göre أَلْفَافٌ [elfāf] cemʿü'l-cemʿ olur.

اَللَّفِيفُ [el-lefīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Kabāʾil-i muhtelifeden müctemiʿ derinti cemāʿate denir, لِفٌّ [liff] gibi ki zikr olundu; ve minhu yukālu: جَاؤُوا بِلِفِّهِمْ وَلَفِيفِهِمْ أَيْ أَخْلاَطِهِمْ ve kavluhu taʿālā: ﴿جِئْنَا بِكُمْ لَفِيفًا﴾ أَيْ مُجْتَمِعِينَ مُخْتَلِطِينَ مِنْ كُلِّ قَبِيلَةٍ Ve

iki yāhūd ziyāde türlüden karışık taʿāma ıtlāk olunur; yukālu: طَعَامٌ لَفِيفٌ أَيْ مَخْلُوطٌ مِنْ جِنْسَيْنِ فَصَاعِدًا Ve Cevherī'nin لَفِيفٌ [lefīf] صِدِّيقٌ [ṣiddīḳ] maʿnāsına da gelir; كَمَا يُقَالُ لَفِيفُهُ صَدِيقُهُ kavli galattır, savāb olan لَغِيفٌ [leġīf] olmaktır ġayn-ı muʿceme ile; lākin müʾellif kelime-i mezbūreyi o maʿnāya zikr eylememiştir. Ve

لَفِيفٌ [lefīf] ʿİlm-i sarfta bir bāb-ı mahsūstur, iki nevʿ olur: Biri lefīf-i makrūndur ki iki harf-i ʿillet mukterin olan kelimedir, طَوَى gibi. Ve biri lefīf-i mefrūktur ki iki harf-i ʿilletin beyni harf-i sahīh ile müfterik olan kelimedir وَعَى gibi.

اَللَّفِيفَةُ [el-lefīfet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Devenin sırtında kāʾin sinirin altında olan ete denir.

اَلْمِلَفُّ [el-mileff] (mīm'in kesriyle مِقَصٌّ [miḳaṣṣ] vezninde) Bürünecek çarşafa ve yorgana denir; yukālu: أَلَفَّهُ بِالْمِلَفِّ أَيْ مَا يُلْتَفُّ بِهِ

اَللَّفَفُ [el-lefef] (fethateynle) Batāʾetle dili ağzı doldurarak söylemeğe denir ki bir güne pepeyiliktir, ke-mā se-yuzkeru. Ve el ile iş işleyen kimsenin bilekçesi damarı burulmakla işten muʿattal kalmağa denir; yukālu: لاَ يَقْدِرُ أَنْ يَعْمَلَ مِنَ اللَّفَفِ وَهُوَ أَنْ يَلْتَوِيَ عِرْقٌ فِي سَاعِدِ الْعَامِلِ فَيُعَطِّلَهُ عَنِ الْعَمَلِ

اَلْأَلَفُّ [el-eleff] (hemzenin ve lām'ın fethiyle) لَفَفٌ [lefef] maʿnāsından vasftır, dili ağzını doldurarak sıklet ve batāʾetle tekellüm eden kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ أَلَفُّ أَيْ بَيِّنُ اللَّفَفِ عَيِيٌّ بَطِيءُ الْكَلاَمِ إِذَا تَكَلَّمَ مَلأَ لِسَانُهُ فَمَهُ Ve tembel ve girān-cān adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَلَفُّ أَيْ ثَقِيلٌ بَطِيءٌ Ve çatık kaşlı adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَلَفُّ أَيْ مَقْرُونُ الْحَاجِبَيْنِ Ve

أَلَفُّ [eleff] Davarın inciğinde olan damara denir. Ve şenliği çok mahalle denir; yukālu: مَوْضِعٌ أَلَفُّ أَيِ الْكَثِيرُ الْأَهْلِ ve tekellümde dili ağır olan adama denir. Ve umūr ve mesālihte ʿāciz ve hemec adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَلَفُّ أَيِ الثَّقِيلُ اللِّسَانِ وَكَذَا الْعَيِيُّ بِالْأُمُورِ

اَللَّفَّاءُ [el-leffāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) İri uyluklu hatuna denir ki butları birbirine yanaşı gibi olur; yukālu: إِمْرَأَةٌ لَفَّاءُ أَيِ الضَّخْمَةُ الْفَخِذَيْنِ Ve iri uyluğa da vasf olur; yukālu: فَخِذٌ لَفَّاءُ أَيْ ضَخْمَةٌ Ve

لَفَّاءُ الرِّيَاضِ [leffāʾu'r-riyāḍ] Bāgçenin birbirine sokuşup sarmaşmış olan dallarına ve çubuklarına denir.

اَللُّفُّ [el-luff] (lām'ın zammıyla) Uzun boylu, enli cānlı kızlara denir. Ve لَفَّاءُ [leffāʾ] lafzından cemʿ olur. Ve أَلَفُّ [eleff] lafzından cemʿ olur. Zāhiren işbu لُفٌّ [luff] lafzının dahi müfredi لَفَّاءُ [leffāʾ]dır.

لَفْلَفٌ [Leflef] (زَمْزَمٌ [zemzem] vezninde) Teymā ile Ṭayyiʾ kabīlesinin dağları beyninde bir mevziʿdir. Ve

لَفْلَفٌ [leflef] Zaʿīf ve zebūn ve nā-tüvān kimseye denir; لَفْلاَفٌ [leflāf] dahi denir; yukālu: رَجُلٌ لَفْلَفٌ وَلَفْلاَفٌ أَيْ ضَعِيفٌ

اَلْإِلْفَافُ [el-ilfāf] (hemzenin kesriyle) Kuş kısmı başını kanatları altına sokmak maʿnāsınadır; yukālu: أَلَفَّ الطَّائِرُ رَأْسَهُ إِذَا جَعَلَهُ تَحْتَ جَنَاحَيْهِ Ve bir kimse başını girībānına çekmek maʿnāsınadır; yukālu: أَلَفَّ فُلاَنٌ رَأْسَهُ إِذَا جَعَلَهُ فِي جُبَّتِهِ

اَلتَّلافِيفُ [et-telāfīf] (tā-yı fevkıyye-i meftūha ile) Birbirine sarmaşmış bölük bölük nebāt-ı kesīre denir; yukālu: بِأَرْضِهِمْ تَلاَفِيفُ مِنْ عُشْبٍ أَيْ نَبَاتٌ مُلْتَفٌّ

اَلْمُلَفَّفُ [el-muleffef] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Süt tulumuna denir, niteki Ebu'l-Muhevviş el-Esedī nām şāʿirin işbu:

"بِخُبْزٍ أَوْ بِتَمْرٍ أَوْ بِلَحْمٍ ‖ أَوِ الشَّيْءِ الْمُلَفَّفِ بِالْبِجَادِ" beytinde vārid olmuştur. Cevherī'nin inşādı muhtell ve müşevveştir.

اَللَّفْلَفَةُ [el-leflefet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Nihāyet derecede çok yemek maʿnāsınadır; yukālu: لَفْلَفَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَقْصَى الْأَكْلَ Ve devenin kolunda olan damar burulmakla bilekçeleri titreyip çabalamak maʿnāsınadır; yukālu: لَفْلَفَ الْبَعِيرُ إِذَا اضْطَرَبَ سَاعِدُهُ مِنِ الْتِوَاءِ عِرْقٍ

اَلْإِلْتِفَافُ [el-iltifāf] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bürünmek maʿnāsınadır; yukālu: إِلْتَفَّ فِي ثَوْبِهِ إِذَا تَلَفَّفَ

[ل ق ف]

اَللَّقْفُ [el-laḳf] (lām'ın fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) ve

اَللَّقْفَانُ [el-leḳafān] (fetehātla) Bir nesneye el uzatıp tīzcek almak maʿnāsınadır; yukālu: لَقِفَ الشَّيْءَ لَقْفًا وَلَقَفَانًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَنَاوَلَهُ بِسُرْعَةٍ Ve

لَقْفٌ [laḳf] Uz ve cüst ve çīre adama denir, ke-mā se-yuzkeru.

اَللَّقِفُ [el-leḳif] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَللَّقِيفُ [el-leḳīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bunlar da uz ve cüst ve çīre-dest adama denir; yukālu: رَجُلٌ ثَقْفٌ لَقْفٌ وَلَقِفٌ وَلَقِيفٌ أَيْ خَفِيفٌ حَاذِقٌ Ve dibi çöküp obrulmuş havuza denir, ʿalā-kavlin kerpiç ile mebnī olup lākin bināsı gevşek olan havuza denir yāhūd şol havuza denir ki memlū olup iki tarafından çukur kazılmakla yeniden üzerine su götürülüp ayağı icrā oluna; yukālu: حَوْضٌ لَقِفٌ وَلَقِيفٌ أَيْ سَاقِطُ الْحَائِطِ وَهَائِرُ الْأَسْفَلِ أَوْ هُوَ مَا لَمْ يُحْكَمْ بِنَاؤُهُ وَقَدْ بُنِيَ بِالْمَدَرِ أَوْ يُحْفَرُ وَهُوَ مَمْلُوءٌ فَيُحْمَلُ عَلَيْهِ الْمَاءُ فَيُفَجِّرُهُ

اَللَّقَفُ [el-leḳaf] (fethateynle) Kuyunun ve havuzun kenārına denir; cemʿi أَلْقَافٌ [elḳāf] gelir. Ve

لَقَفٌ [leḳaf] Havuzun dibi çöküp duvarı obrulmak maʿnāsınadır, yukālu: لَقِفَ الْحَوْضُ لَقَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَقَطَ حَائِطُهُ وَانْهَارَ أَسْفَلُهُ

اَلتَّلَقُّفُ [et-telaḳḳuf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) لَقَفٌ [leḳaf] maʿnāsınadır; yukālu: تَلَقَّفَ الْحَوْضُ بِمَعْنَى لَقِفَ Ve yutmak maʿnāsınadır; yukālu: تَلَقَّفَ الطَّعَامَ إِذَا بَلَعَهُ

لِقْفٌ [Liḳf] (lām'ın kesriyle) Ḳavrān nām nāhiyenin üst tarafında bir niçe tatlı kuyuların suyunun ismidir.

اَلتَّلْقِيفُ [et-telḳīf] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Taʿāmı yutmak maʿnāsınadır; yukālu: لَقَّفَ الطَّعَامَ إِذَا بَلَعَهُ Ve yutturmak maʿnāsınadır; yukālu: لَقَّفَهُ الطَّعَامَ إِذَا أَبْلَعَهُ إِيَّاهُ Ve at seğirtirken ellerini içeriye doğru almayıp dolaşık ve perīşān almak, ʿalā-kavlin ellerini sündürüp uzatır gibi pek kaldırarak seğirtmek yāhūd deve kısmı ellerini göğsüne çalarak yürümek maʿnāsınadır; yukālu: يُلَقِّفُ الْفَرَسُ هَذَا تَلْقِيفًا وَهُوَ أَنْ يَخْبِطَ الْفَرَسُ بِيَدَيْهِ فِي اسْتِتَانِهِ لَا يُقِلُّهُمَا نَحْوَ بَطْنِهِ أَوْ شِدَّةِ رَفْعِهِ يَدَيْهِ كَأَنَّمَا تَمُدُّ مَدًّا أَوْ ضَرْبُ الْبُعْرَانِ أَيْدِيَهَا لَبَاتِهَا فِي السَّيْرِ

اَلْمُتَلَقِّفُ [el-muteleḳḳif] (مُتَوَقِّفٌ [mutevaḳḳif] vezninde) Şol deveye denir ki yürürken ellerinin bakanaklarını taşra tarafa doğru eğip büker ola; yukālu: بَعِيرٌ مُتَلَقِّفٌ إِذَا كَانَ يَهْوِي بِخُفَّيْ يَدَيْهِ إِلَى وَحْشِيِّهِ فِي سَيْرِهِ

[ل ك ف]

اَللِّكَافُ [el-likāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) إِكَافٌ [ikāf] lafzında lügattır ki semere ve pālāna denir.

لَكْفُو [Lekfū] (lām'ın fethi ve kāf'ın sükūnu ve fā'nın zamm ve meddiyle) Zenc tāʾifesinden bir cins ismidir.

[ل و ف]

اَللُّوفُ [el-Lūf] (lām'ın zammıyla) Bir karye adıdır. Ve bir nebāt ismidir ki ada soğanı gibi kökü soğanlı olur ve ona صُرَاخَةٌ [ṣurāẖat] dahi denir, ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde, zīrā ʿArablar zuʿm ederler ki mihrecān günü ondan bir ses sādır olup işiten kimse elbette o sene zarfında fevt olur. Solmuş çiçeğini koklamak rahimden cenīni muskit ve kökünü ekl idrār ve inʿāzda müʾessir ve meshūk olan kökü kaynatılmış yağı tılā cüzām ʿilletini dāfiʿdir; müfredi لُوفَةٌ [lūfet]tir, Bu nebāt Türkīde yılan yastığı dedikleridir ki üç kısm olur.

اَللَّوْفُ [el-levf] (خَوْفٌ [ẖavf] vezninde) Taʿām yemek, ʿalā-kavlin çiğnemek maʿnāsınadır; tekūlu: لُفْتُ الطَّعَامَ لَوْفًا إِذَا أَكَلْتَهُ أَوْ مَضَغْتَهُ Ve

لَوْفٌ [levf] Nā-hoş ve bī-meze olan taʿāma ve ʿalefe denir; yukālu: أَطْعَمَهُ لَوْفًا وَهُوَ مِنَ الْكَلَإِ وَالطَّعَامِ مَا لاَ يُشْتَهَى Ve davar kuru çayır yemek maʿnāsınadır; yukālu: يَلُوفُ الْمَالُ لَوْفًا أَيْ يَأْكُلُ الْكَلَأَ يَابِسًا

اَلْمَلُوفُ [el-melūf] (مَقُولٌ [maḳūl] vezninde) Yağmur ile yaykanmış pāk çayıra denir; yukālu: كَلَأٌ مَلُوفٌ إِذَا صَارَ قَدْ غَسَلَهُ الْمَطَرُ

اَللَّوَّافُ [el-levvāf] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Zīli ve velense ve tüylü ihrām işleyen adama denir.

لُوفَى [lūfā] (طُوبَى [ṭubā] vezninde) Bir nebāttır ki kaya koruğu dedikleri nebāta şebīh olur, ʿalā-kavlin ondan bir nevʿdir; ishāl-i müzmin defʿinde mücerrebdir. Müfredāt-ı tıbbiyyede لُوفَى [lūfā] kantaryūnla müfesserdir.

[ل ه ف]

اَللَّهَفُ [el-lehef] (fethateynle) Bir nesneye dirīg ve tahassür çekip mahzūn olmak maʿnāsınadır; yukālu: لَهِفَ عَلَيْهِ لَهَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا حَزِنَ وَتَحَسَّرَ

اَلتَّلَهُّفُ [et-telehhuf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) لَهَفٌ [lehef] maʿnāsınadır; yukālu: تَلَهَّفَ عَلَيْهِ بِمَعْنَى لَهِفَ

اَللَّهْفُ [el-lehf] (كَهْفٌ [kehf] vezninde) Bir kelimedir ki harf-i nidā teslītiyle fevt olmuş nesneye dirīg ve efsūs ve tahassür murād olunur, يَا حَسْرَةً kelimesi gibi; yukālu: يَا لَهْفِي عَلَيْكَ ve يَا لَهْفَةً ve يَا لَهْفَ أَرْضِي وَسَمَائِي عَلَيْكَ ve يَا لَهْفًا بِالْأَلِفِ ve يَا لَهْفَ بِالنَّصْبِ عَلَى الْإِكْتِفَاءِ Ve bu mübâlagadır. Ve يَا لَهْفَتَاهُ ve يَا لَهْفَتِيَاهُ Bundaki yāʾ mütekellim yā'yıdır, küllü zālike bi-maʿnā يَا حَسْرَةً عَلَيْهِ

اَلْمَلْهُوفُ [el-melhūf] ve

اَللَّهِيفُ [el-lehīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَللَّهْفَانُ [el-lehfān] (سَكْرَانُ [sekrān] vezninde) ve

اَللاَّهِفُ [el-lāhif] Muztarr ve nāçār olarak dād-hāh olan mazlūma ıtlāk olunur. Ve bir nesneye dirīg ve tahassür eden kimseye denir. Ve sūz-i derd ile kalbi yanık adama لَهِيفُ الْقَلْبِ [lehīfu'l-ḳalb] ve لاَهِفُ الْقَلْبِ [lāhifu'l-ḳalb] ve مَلْهُوفُ الْقَلْبِ [melhūfu'l-ḳalb] ıtlāk olunur. Ve

لَهِيفٌ [lehīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Uzun nesneye denir. Ve yoğun galīz şeyʾe denir; yukālu: شَيْءٌ لَهِيفٌ أَيْ طَوِيلٌ وَكَذَا غَلِيظٌ

اَللاَّهِفُ [el-lāhif] ve

اَللاَّهِفَةُ [el-lāhifet] ve

اَللَّهْفَى [el-lehfā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Nāçār olup meded-hāh olan hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ لاَهِفٌ وَلاَهِفَةٌ وَلَهْفَى وَنِسْوَةٌ لَهَافَى كَسَكَارَى وَلِهَافٌ بِكَسْرِ اللاَّمِ

اَلْإِلْهَافُ [el-ilhāf] (hemzenin kesriy-

نَجَزَ بِحَمْدِهِ تَعَالَى

le) Bir nesneye hırs ve şereh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَلْهَفَ لَهُ إِذَا حَرَصَ وَشَرِهَ

اَلتَّلْهِيفُ [et-telhīf] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Dirīg ve tahassür ile وَا نَفْسَاهُ [vā nefsāh] yāhūd وَا أُمَّيَاهُ [vā ummeyāh] veyāhūd وَا لَهْفَاهُ [vā lehfāh] demek maʿnāsınadır; yukālu: لَهَّفَ فُلَانٌ نَفْسَهُ وَأُمَّهُ إِذَا قَالَ وَانَفْسَاهُ وَا أُمَّيَاهُ وَا لَهْفَاهُ ve yukālu: لَهَّفَ فُلَانٌ أُمَّيْهِ أَيْ أَبَوَيْهِ Vālide kısmı kesīretü'ş-şefekat ve şedīdetü'l-hüzn olmakla buradaأَبٌ üzere taglīb olunmuştur.

اَلْإِلْتِهَافُ [el-iltihāf] إِلْتِهَابٌ [iltihāb] vezninde ve mürādifidir ki āteş ʿalevlenmek maʿnāsınadır; yukālu: إِلْتَهَفَتِ النَّارُ إِذَا الْتَهَبَتْ Ve mecāzen insān bir derd ve musībet zımnında yanıp yakılmakta istiʿmāl olunur.

[ل ي ف]

اَللِّيفُ [el-līf] (lām'ın kesriyle) Maʿrūftur ki Türkīde dahi līf derler, hurmā ağacının kışrıdır. Şārih der ki sāʾir eşcārdan olana لِيفٌ [līf] ıtlāk olunmaz, niteki müʾellif dahi لِيفُ النَّخْلِ ʿunvānıyla ona telmīh eylemiştir.

اَللِّيفَةُ [el-līfet] (hā'yla) لِيفٌ [līf]ten bir parçaya denir; yukālu: حَبْلٌ مِنْ لِيفٍ وَمَلَّ جِلْدَهُ بِاللِّيفَةِ

اَللَّيْفُ [el-leyf] (حَيْفٌ [ḥayf] vezninde) Taʿām yemek maʿnāsınadır; tekūlu: لِفْتُ الطَّعَامَ أَلِيفُهُ لَيْفًا إِذَا أَكَلْتَهُ

اَلتَّلْيِيفُ [et-telyīf] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Līf düzmek maʿnāsınadır; tekūlu: لَيَّفْتُ اللِّيفَ إِذَا عَمِلْتَهُ Ve hurmā dalı yoğunlaşıp līf gür olmak maʿnāsınadır; yukālu: لَيَّفَتِ الْفَسِيلَةُ إِذَا غَلُظَتْ وَكَثُرَ لِيفُهَا

اَللِّيفَانِيُّ [el-līfāniyy] لِحْيَانِيٌّ [liḥyāniyy] vezninde ve mürādifidir ki sakalı gür ve kaba adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ لِيفَانِيٌّ أَيْ لِحْيَانِيٌّ

FASLU'N-NŪN
(فَصْلُ النُّونِ)

[ن أ ف]

اَلنَّأْفُ [en-neʾf] (nūn'un fethi ve hemzenin sükūnuyla) Nesne yemek maʿnāsınadır; yukālu: نَئِفَ مِنَ الطَّعَامِ نَأْفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَكَلَ Ve kanmak maʿnāsınadır; yukālu: نَئِفَ فِي الشُّرْبِ إِذَا ارْتَوَى Ve bir nesneyi nā-hoş görüp iğrenmek maʿnāsınadır; yukālu: نَئِفَ فُلاَنًا إِذَا كَرِهَهُ Ve

نَأْفٌ [neʾf] Çalışmak maʿnāsınadır; yukālu: نَأَفَ فُلاَنٌ فِيهِ نَأْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا جَدَّ

اَلْمِنْئَفُ [el-minʾef] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Çalışkan adama denir.

[ن ت ف]

اَلنَّتْفُ [en-netf] (حَتْفٌ [ḥatf] vezninde) Kıl ve tüy yolmak maʿnāsınadır; yukālu: نَتَفَ شَعْرَهُ نَتْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا نَزَعَهُ Ve yayı āhestece çekmek maʿnāsınadır; yukālu: نَتَفَ فِي الْقَوْسِ إِذَا نَزَعَ نَزْعًا خَفِيفًا

اَلتَّنْتِيفُ [et-tentīf] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi kıl yolmak maʿnāsınadır, yukālu: نَتَّفَ الشَّعْرَ بِمَعْنَى نَتَفَ

اَلْإِنْتِئَافُ [el-intitāf] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) ve

اَلتَّنَاتُفُ [et-tenātuf] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Kıl yolunmak maʿnāsınadır; yukālu: نَتَفَهُ فَانْتَتَفَ وَتَنَاتَفَ

اَلنُّتَافَةُ [en-nutāfet] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) ve

اَلنُّتَافُ [en-nutāf] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Kıl ve tüy yoluntusuna denir.

اَلنُّتْفَةُ [en-nutfet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Parmaklar ile yolunan ot ve sāʾir nesneye denir; cemʿi نُتَفٌ [nutef] gelir, صُرَدٌ [ṣurad] vezninde; tekūlu: نَتَفْتُ نُتْفَةً مِنَ النَّبَاتِ وَهِيَ مَا تَنْتِفُهُ مِنَ النَّبْتِ وَغَيْرِهِ

اَلنُّتَفَةُ [en-nutefet] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Şol kimseye ıtlāk olunur ki fünūn-ı ʿilmiyyeden birer neşʾe ve şemme ahz edip usūl ve zavābıtında istiksāʾ ve istīfāsı olmamakla mesʾeleyi aslı üzere bilmeye, ʿilm-i mahzarı gibi, güyā ki her ʿilmden ve her kitābdan birer mikdār bizāʿa ahz ve iltikāt eylemekle şuradan buradan ot yolan adama teşbīh olunmuştur; yukālu: فُلاَنٌ نُتَفَةٌ أَيْ مَنْ يَنْتِفُ مِنَ الْعِلْمِ شَيْئًا وَلاَ يَسْتَقْصِيهِ

اَلْمِنْتَافُ [el-mintāf] مِنْتَاشٌ [mintāş] maʿnāsınadır ki cinbistradır, onunla kıl yolunur. Ve adımı dar ve eşkinsiz olmakla yere gevşek gevşek hurde hurde basarak yürüyen deveye denir; yukālu: جَمَلٌ مِنْتَافٌ أَيْ مُقَارِبُ الْخَطْوِ غَيْرُ وَسَاعٍ

اَلْمَنْتُوفُ [el-Mentūf] Ḳays b. Ṣaʿlebe'nin kölesi ismidir.

اَلنَّتِفُ [en-netif] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Yolunmuş nesneye denir ki yoluk taʿbīr olunur; yukālu: غُرَابٌ نَتِفُ الْجَنَاحِ أَيْ مُنْتَتِفُهُ

اَلنَّتِيفُ [en-netīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Gövdesine katran sürülmek için tüyleri yolunmuş deveye denir; yukālu: جَمَلٌ نَتِيفٌ إِذَا كَانَ قَدْ نُتِفَ حَتَّى يَعْمَلَ فِيهِ الْهِنَاءُ Ve

نَتِيفٌ [Netīf] Ehl-i usūl ve fukahādan Ebū ʿAbdullāh el-Işfahānī lakabıdır.

[ن ج ف]

اَلنَّجَفُ [en-necef] (nūn'un ve cīm'in fethiyle) ve

اَلنَّجَفَةُ [en-necefet] (hā'yla) Toprağı sert ve sarp olmayarak uzun uzadı yüksek, su basmaz yere denir ki derelerin batnında vāki olur ve gāh olur ki vasat-ı arzda dahi olur; cemʿi نِجَافٌ [nicāf] gelir nūn'un

kesriyle. Ve ʿinde'l-baʿz نَجَفٌ [necef] şol arza denir ki değirmi olup etrāfında olan arāzīye havāle ve müşrif ola, etrāfına nisbet tepe tarzında ola. Ve

نَجَفٌ [necef] Höyüğe denir, تَلٌّ [tell] maʿnāsına. Ve buğdaycık otunun kabuklarına denir. Ve

نَجَفَةُ [Necefet] (hā'yla) Başra ile Baḥreyn beyninde bir mevziʿ adıdır. Ve su bendine denir ki yüksek kemer gibi olur, مُسَنَّاةٌ [musennāt] maʿnāsına. Ve zāhir-i Kūfe'de mahsūs bir su bendinin ismidir ki mekābir ve menāzilini su basmağa sedd ve māniʿdir. Ve

نَجَفَةُ الْكَثِيبِ [necefetu'l-keṯīb] Kum tepelerde rüzgār vurup almakla oyulmuş yar şeklinde olan obruk yere denir; yukālu: قَعَدَ تَحْتَ نَجَفَةِ الْكَثِيبِ وَهُوَ مَوْضِعٌ تُصَفِّقُهُ الرِّيَاحُ فَتَنْجُفُهُ فَيَصِيرُ كَأَنَّهُ جُرُفٌ مُنْخَرِفٌ

اَلنِّجَافُ [en-nicāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Ferāceye denir; yukālu: لَبِسَ نِجَافَهُ أَيْ مِدْرَعَتَهُ Ve kapının alt eşiğine denir, ʿalā-kavlin eşiğin üst tarafından kapı yamacına gelen yerine denir yāhūd kapı tırkazına ve mandalına denir. Müʾellif أُسْكُفَّةٌ [uskuffet]i alt eşik ile beyān eylemişti, burada وَأُسْكُفَّةُ الْبَابِ ʿibāretiyle sebt edip lākin muktezā-yı mādde ʿulüvv ve rifʿat maʿnāsı olmakla alt eşik olmak mülāyim olmaz. Ve

نِجَافٌ [nicāf] Tekenin karnıyla zekeri aralığına sarıp bağladıkları deriye denir ki keçiye aşmağa māniʿ olur.

اَلْمَنْجُوفُ [el-mencūf] نِجَافٌ [nicāf] bağlanmış tekeye denir; yukālu: تَيْسٌ مَنْجُوفٌ أَيْ فِيهِ نِجَافٌ وَهُوَ جِلْدٌ يُشَدُّ بَيْنَ بَطْنِ التَّيْسِ وَقَضِيبِهِ فَلَا يَقْدِرُ عَلَى السِّفَادِ Ve Suveyd b. Mencūf tābiʿīndendir. Ve

مَنْجُوفٌ [mencūf] Enli temrenli oka denir ki yaprak temrenli taʿbīr olunur. Ve geniş mağaraya denir; yukālu: غَارٌ مَنْجُوفٌ أَيْ مُوَسَّعٌ Ve korkak adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَنْجُوفٌ أَيْ جَبَانٌ Ve cimāʿdan kesilmiş süstendām adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَنْجُوفٌ أَيْ مُنْقَطِعٌ عَنِ الْجِمَاعِ Ve dibi ve içerisi bol yayvan kaba denir; yukālu: إِنَاءٌ مَنْجُوفٌ أَيِ الْوَاسِعُ الشَّحْوَةِ وَالْجَوْفِ

اَلْإِنْجَافُ [el-incāf] (hemzenin kesriyle) Tekeye نِجَافٌ [nicāf] bağlamak maʿnāsınadır ki zikr olundu; yukālu: أَنْجَفَ التَّيْسَ إِذَا عَلَّقَ عَلَيْهِ النِّجَافَ

اَلنَّجِيفُ [en-necīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) مَنْجُوفٌ [mencūf] gibi yassı temrenli oka denir; cemʿi نُجُفٌ [nucuf] gelir كُتُبٌ [kutub] vezninde.

اَلنُّجُفُ [en-nucuf] (كُتُبٌ [kutub] vezninde) Eski kırbalara denir. Ve نَجِيفٌ [necīf] lafzından cemʿ olur.

اَلنَّجْفُ [en-necf] (رَجْفٌ [recf] veznin-de) نَجِيفٌ [necīf] dedikleri oku yonmak maʿnāsınadır; yukālu: نَجَفَ النَّجِيفَ نَجْفًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا بَرَاهُ Ve memenin sütünü hep sağmak maʿnāsınadır; yukālu: نَجَفَ الشَّاةَ إِذَا حَلَبَهَا جَيِّدًا حَتَّى أَنْفَضَ الضَّرْعَ Ve ağacı kökünden kesmek maʿnāsınadır; yukālu: نَجَفَ الشَّجَرَةَ مِنْ أَصْلِهَا إِذَا قَطَعَهَا

اَلنُّجْفَةُ [en-nucfet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Azca nesneye denir; tekūlu: أَعْطَانِي مِنْهُ نُجْفَةً أَيْ قَلِيلاً

اَلْمِنْجَفُ [el-mincef] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Zenbīle denir.

اَلتَّنْجِيفُ [et-tencīf] Yel kumluk tepeyi oyup cā-be-cā yarlar etmek maʿnāsınadır; yukālu: نَجَّفَتِ الرِّيحُ الْكَثِيبَ إِذَا جَرَفَتْهُ Ve bir adama bir mikdārca süt ayırıp vermek maʿnāsınadır; yukālu: نَجَّفَ لَهُ نُجْفَةً مِنَ اللَّبَنِ إِذَا أَعْزَلَ لَهُ قَلِيلاً مِنَ اللَّبَنِ

اَلْإِنْتِجَافُ [el-inticāf] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) İstihrāc maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَجَفَهُ إِذَا إِسْتَخْرَجَهُ Ve memede olan sütü hep sağıp çıkarmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَجَفَ الْغَنَمَ إِذَا اسْتَخْرَجَ أَقْصَى مَا فِي ضَرْعِهَا مِنَ اللَّبَنِ Ve rüzgār bulutun yağmuru tamām olunca kadar yağdırmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَجَفَتِ الرِّيحُ السَّحَابَ إِذَا اسْتَفْرَغَتْهُ

اَلْإِسْتِنْجَافُ [el-istincāf] إِنْتِجَافٌ [inticāf] ile maʿnā-yı ahīrde mürādiftir.

[ن ح ف]

اَلنَّحَافَةُ [en-neḥāfet] (ḥā ile لَطَافَةٌ [leṭāfet] vezninde) Arık ve mehzūl ve nizār olmak maʿnāsınadır, ʿalā-kavlin hilkaten çubuk gibi çelimsiz ince kurumlu olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَحِفَ الرَّجُلُ وَنَحُفَ نَحَافَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْخَامِسِ إِذَا هُزِلَ أَوْ صَارَ قَضِيفًا قَلِيلَ اللَّحْمِ لاَ هُزَالاً

اَلْمَنْحُوفُ [el-menḥūf] (مَنْحُوسٌ [menḥūs] vezninde) ve

اَلنَّحِيفُ [en-neḥīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Vasftır. نَحِيفٌ [neḥīf]in cemʿi نِحَافٌ [niḥāf] tır nūn'un kesriyle.

اَلْإِنْحَافُ [el-inḥāf] (hemzenin kesriyle) Nahīf kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْحَفَهُ إِذَا جَعَلَهُ نَحِيفًا

[ن خ ف]

اَلنَّخْفُ [en-naḫf] (nūn'un fethi ve ḫā-yı muʿcemenin sükūnuyla) Keçi kısmı tüskürmek yāhūd aksırır gibi pıskırmak maʿnāsınadır yāhūd burnu seslenerek sümkürmek yāhūd pek pek solumak maʿnāsınadır; yukālu: نَخَفَتِ الْعَنْزُ نَخْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَالْأَوَّلِ إِذَا نَفَخَتْ أَوْ هُوَ شَبِيهٌ بِالْعُطَاسِ أَوْ صَوْتُ الْأَنْفِ إِذَا مُخِطَ أَوِ النَّفَسُ الْعَالِي

اَلنَّخِيفُ [en-neḫīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Genizden gelen sese denir.

اَلنِّخَافُ [en-niḫāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Çizmeye denir, خُفٌّ [ḫuff] maʿnāsına; cemʿi أَنْخِفَةٌ [enḫifet] gelir.

اَلنُّخْفَةُ [en-nuḫfet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Dağ başında olan obruk yere denir.

اَلْإِنْخَافُ [el-inḫāf] (hemzenin kesriyle) Burun çok çok cızırdamak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْخَفَ الرَّجُلُ إِذَا كَثُرَ صَوْتُ نَخِيفِهِ

[ن د ف]

اَلنَّدْفُ [en-nedf] (nūn'un fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Pamuk atmak maʿnāsınadır; yukālu: نَدَفَ الْقُطْنَ نَدْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ضَرَبَهُ بِالْمِنْدَفِ Ve

نَدْفٌ [nedf] ve

نَدَفَانٌ [nedefān] (fetehātla) Davar yürürken ellerini tīz tīz almak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: نَدَفَتِ الدَّابَّةُ نَدْفًا وَنَدَفَانًا إِذَا أَسْرَعَتْ رَجْعَ يَدَيْهَا Ve cānver kısmı diliyle su içmek maʿnāsınadır, kedi ve köpek gibi; yukālu: نَدَفَتِ السِّبَاعُ إِذَا شَرِبَتِ الْمَاءَ بِأَلْسِنَتِهَا Ve taʿām ekl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَدَفَ الطَّعَامَ إِذَا أَكَلَهُ Ve sāz çalmak maʿnāsınadır; yukālu: نَدَفَ بِالْعُودِ إِذَا ضَرَبَ Ve parmak uçlarıyla süt sağmak maʿnāsınadır; yukālu: نَدَفَ الْحَالِبُ إِذَا فَطَرَ الضَّرَّةَ بِإِصْبَعِهِ Ve sehāb dāne dāne yağmur sepiştirmek ve külçe külçe kar dökmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: نَدَفَتِ السَّمَاءُ بِالْمَطَرِ إِذَا نَطَفَتْ وَيُقَالُ نَدَفَتْ بِالثَّلْجِ إِذَا رَمَتْ بِهِ Ve davarı şiddetle harıl harıl sürmek maʿnāsınadır; yukālu: نَدَفَ الدَّابَّةَ إِذَا سَاقَهَا عَنِيفًا

اَلْمِنْدَفُ [el-mindef] ve

اَلْمِنْدَفَةُ [el-mindefet] (mīm'lerin kesriyle) Hallāc tokmağına denir; yukālu: نَدَفَ الْقُطْنَ بِالْمِنْدَفِ وَالْمِنْدَفَةِ وَهِيَ خَشَبَتُهُ الَّتِي يُطْرَقُ بِهَا الْوَتَرُ لِيَرِقَّ الْقُطْنُ

اَلْمَنْدُوفُ [el-mendūf] ve

اَلنَّدِيفُ [en-nedīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Atılmış pamuğa denir.

اَلنُّدْفَةُ [en-nudfet] (تُحْفَةٌ [tuḥfet] vezninde) Azca süte denir; tekūlu: سَقَانِي نُدْفَةً مِنَ اللَّبَنِ أَيْ قَلِيلاً مِنْهُ

اَلْإِنْدَافُ [el-indāf] (hemzenin kesriyle) Bu dahi davarı ʿunf ve şiddetle sürmek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْدَفَ الدَّابَّةَ إِذَا سَاقَهَا عَنِيفًا Ve lavta terānesine māʾil olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْدَفَ الرَّجُلُ إِذَا مَالَ إِلَى صَوْتِ الْعُودِ Ve cānvere نَدْفٌ [nedf] vechiyle nesne içirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْدَفَ الْكَلْبَ إِذَا أَوْلَغَهُ

[ن ز ف]

اَلنَّزْفُ [en-nezf] (nūn'un fethi ve zā-yı muʿcemenin sükūnuyla) Kuyunun suyunu hep çekmek maʿnāsınadır; yukālu: نَزَفَ مَاءَ الْبِئْرِ نَزْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا نَزَحَهُ كُلَّهُ Ve kuyunun suyu hep çekilmek maʿnāsına lāzım olur; yukālu: نَزَفَتِ الْبِئْرُ وَيُقَالُ نُزِفَتْ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا نُزِحَتْ Ve bī-hūş ve bī-hod olmak, ʿalā-kavlin sarhoş olmak maʿnāsınadır ki ʿakl ve idrāki menzūf olur; yukālu: نُزِفَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا ذَهَبَ عَقْلُهُ أَوْ سَكِرَ ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿لاَ يُصَدَّعُونَ عَنْهَا وَلاَ يُنْزَفُونَ﴾ Ve çok ağlamaktan gözün yaşı tükenmek maʿnāsınadır; yukālu: نَزِفَتْ عَبْرَتُهُ نَزْفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَنِيَتْ Ve bir kimseden ifrāt üzere kan akmak maʿnāsınadır; yukālu: نُزِفَ فُلاَنٌ دَمَهُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا سَالَ حَتَّى يُفْرِطَ Ve bir adamdan kan çok akmakla zaʿf verip bī-tāb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَزَفَهُ الدَّمُ نَزْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَخْرَجَ مِنْهُ دَمٌ كَثِيرٌ حَتَّى يَضْعُفَ Ve bir adamın bahs ve husūmette delīl ve burhānı munkatıʿ olmak maʿnāsınadır; yukālu: نُزِفَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا انْقَطَعَتْ حُجَّتُهُ فِي الْخُصُومَةِ

اَلْإِنْزَافُ [el-inzāf] (hemzenin kesriyle) Bu dahi kuyunun suyu bi'l-cümle çekilip tükenmek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْزَفَتِ الْبِئْرُ إِذَا نَزَحَتْ كُلُّ مَائِهَا Ve pek çok ağlamakla gözün yaşını kurutup tükenmek maʿnāsınadır; tekūlu: أَنْزَفْتُ الْعَبْرَةَ إِذَا أَفْنَيْتَهَا Ve sarhoş olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْزَفَ الرَّجُلُ إِذَا سَكِرَ Ve bir adam kuyusunun suyu tükenmiş yāhūd gözünün yaşı kurumuş olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْزَفَ الرَّجُلُ إِذَا ذَهَبَ مَاءُ بِئْرِهِ أَوْ مَاءُ عَيْنِهِ Ve bir adamın şarābı tükenmek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْزَفَ الرَّجُلُ إِذَا فَنِيَ خَمْرُهُ

اَلنُّزْفُ [en-nuzf] (nūn'un zammıyla) İsmdir, kuyunun suyu hep çekilip tükenmeğe denir.

اَلنَّزُوفُ [en-nezūf] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Suyu el ile alınır olan yakın kuyuya denir; yukālu: بِئْرٌ نَزُوفٌ أَيْ تُنْزَفُ بِالْيَدِ

اَلنُّزْفَةُ [en-nuzfet] (تُحْفَةٌ [tuḥfet] vezninde) Azca nesneye denir; su ve sāʾiri olsun; cemʿi نُزَفٌ [nuzef] gelir, تُحَفٌ [tuḥaf] vezninde.

اَلنُّزَّفُ [en-nuzzef] (رُكَّعٌ [rukkaʿ] vezninde) Kanı akmayan damarlara denir; نَازِفٌ [nāzif] müfredidir; yukālu: عُرُوقٌ نُزَّفٌ أَيْ غَيْرُ سَائِلَةٍ

اَلْمَنْزُوفُ [el-menzūf] ve

اَلنَّزِيفُ [en-nezīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Kanı pek çok akmakla bī-tāb u tüvān kalmış adama denir; ve minhu'l-meselu: "أَجْبَنُ مِنَ الْمَنْزُوفِ ضَرِطًا" Aslı budur ki iki kimse beyābāna çıkıp giderken karşıdan bir ağaç görünmekle biri "İşbu görünen sevād harāmīleridir ki yolumuzu gözetiyorlar" dedi. Refīki "Lā, belki o عُشَرَةٌ [ʿuşeret]tir" dedi, zamm-ı ʿayn'la ki murādı şecere-i ʿuşerettir. Refīk, ʿayn'ın zammesini telāş ve ıztırābından hoşça fehm eylememekle ʿayn'ın fethiyle عَشَرَةٌ dedi kıyās eylemekle

iki adam on adama ne güne mukāvemet edebilir diyerek ve bir taraftan zartalayarak cānı çıkıp gitti. Ve baʿzılar dedi ki birkaç bī-zevc hatunlar var idi. İçinden birisini bir adama tezvīc ettiler ki dāʾimā sabāh uykusu uyur idi. Her sabāh kendisine sabūh getirip bīdār ettiklerinde "Kāşkī beni düşman zuhūr eyledi diye cenk için bīdār eyleseniz idi!" diye ʿarz-ı şecāʿat eder idi. Herīfin bu iddiʿāsını istimāʿ edenler, bu adam bahādıra benzer, bunu bir defʿa imtihān edelim dediler. Pes bir sabāh vaktinde ʿale'l-ʿāde gelip mezbūru bīdār ettiklerinde yine kelām-ı evveli īrād ederek kıyāma mübāşeret eylemekle نَعَمْ، اَلْخَيْلَ اَلْخَيْلَ هَذِهِ نَوَاصِي الْخَيْلِ dediklerinde deyip ve bir taraftan harıl harıl zartalayarak murg-ı cānı pervāz edip itti. Baʿzılar dediler ki مُنْزُوفُ ضَرِطًا [menzūfu ḍariṭā] ḍād'ın fethi ve rā'nın kesriyle bādiyede bir cānver adıdır. Onu bir kimse çağırdıkta helāk oluncaya dek zartalayıp gider. Ve işbu meselin aslı husūsunda iki kavl dahi vardır, *Emṡāl*-i Meydānī'de meşrūhtur. Ve

مَنْزُوفٌ [menzūf] ve

نَزِيفٌ [nezīf] Susuzluktan dili ve damarları kurumuş adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَنْزُوفٌ وَنَزِيفٌ إِذَا كَانَ قَدْ يَبِسَتْ عُرُوقُهُ وَجَفَّ لِسَانُهُ مِنْ عَطَشٍ Ve

نَزِيفٌ [nezīf] Mahmūm adama ıtlāk olunur. Ve sarhoşa denir; yukālu: رَجُلٌ نَزِيفٌ أَيْ مَحْمُومٌ وَكَذَا سَكْرَانُ Ve ʿİkrime b. Ebī Cehl'in kılıcı ismidir.

اَلْمِنْزَافُ [el-minzāf] (مِصْبَاحٌ [mişbāḥ] vezninde) Sütü var iken kesilmiş olan keçiye denir.

اَلْمِنْزَفَةُ [el-minzefet] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Şol küçük kovaya denir ki kuyu çarhına bağlı olan zincīr ve ip yerine bir uzun ağaç geçirip ve ona arkuru bir ağaç dahi üstüvār ettikten sonra kovayı o uzun ağacın başına takıp onunla su çekerler. Lisānımızda hālen tulumba dedikleridir ki giderek bu heyʾet-i müteʿārefeye girmiştir, Dolāb kovasına da ıtlāk olunur.

نَزَافِ [nezāfī] (قَطَامِ [ḳaṭāmi] vezninde) İsm-i fiʿl-i emrdir, أَنْزِفْ maʿnāsınadır ki kuyunun suyunu ihrāc eyle demektir.

اَلتَّنْزِيفُ [et-tenzīf] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Hatun gebe iken dem görmek maʿnāsınadır; yukālu: نَزَّفَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا رَأَتْ دَمًا عَلَى حَمْلِهَا

[ن س ف]

اَلنَّسْفُ [en-nesf] (nūn'un fethi ve sīn'in sükūnuyla) Bināyı dibinden yıkmak maʿnāsınadır ki murād tamāmen harāb ve izāle eylemektir; yukālu: نَسَفَ الْبِنَاءَ نَسْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَلَعَهُ مِنْ أَصْلِهِ Ve dābbe otu dibinden koparmak maʿnāsınadır; yukālu: نَسَفَ الْبَعِيرُ النَّبْتَ إِذَا قَلَعَهُ مِنْ أَصْلِهِ Ve dağı pāre pāre ve rīze rīze edip savurmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: نَسَفَ الْجِبَالَ إِذَا دَكَّهَا وَذَرَّاهَا Ve

نَسْفٌ [nesf] ve

نُسُوفٌ [nusūf] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Isırmak maʿnāsınadır; yukālu: نَسَفَهُ نَسْفًا وَنُسُوفًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا عَضَّهُ Ve baʿzılar ʿindinde نُسُوفٌ [nusūf] cemʿdir, ısırık berelerine denir; müfredi نَسْفٌ [nesf]tir; yukālu: عَلَيْهِ نُسُوفٌ أَيْ أَثَارَ الْعَضَّ

اَلْإِنْتِسَافُ [el-intisāf] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi bināyı dibinden yıkmak ve otu kökünden koparmak maʿnālarınadır; yukālu: إِنْتَسَفَهُ بِمَعْنَى نَسَفَهُ فِيهِمَا Ve levn bozul-

mak maʿnāsınadır; yukālu: أُنْسِفَ لَوْنُهُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا تَغَيَّرَ

اَلنَّسُوفُ [en-nesūf] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Şol deveye denir ki otladığı otu kökünden koparır ola. Gayr-i kıyās üzere cemʿi مَنَاسِيفُ [menāsīf]tir, gūyā ki مِنْسَافٌ [minsāf] ın cemʿidir. Ve

نَسُوفٌ [nesūf] Şol ata denir ki tırnaklarını yukarıdan almayıp yere karīb yaʿnī yere yapıştırır tarzında alarak seğirtir ola, ʿalā-kavlin dirseklerini kolana çatkın eder ola ki bu dirsekleri birbirine karīb olmakla olur, at kısmında medīhadır; yukālu: فَرَسٌ نَسُوفُ السُّنْبُكِ إِذَا كَانَ يُدْنِيهِ مِنَ الْأَرْضِ فِي عَدْوِهِ أَوْ يُدْنِي مِرْفَقَيْهِ مِنَ الْحِزَامِ وَإِنَّمَا يَكُونُ ذَلِكَ لِتَقَارُبِ مِرْفَقَيْهِ Ve pek sarp olarak uzun uzadı yokuşa denir; yukālu: عَقَبَةٌ نَسُوفٌ أَيْ طَوِيلَةٌ شَاقَّةٌ

اَلْمِنْسَفَةُ [el-minsefet] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Bināyı dibinden hedm ve kalʿ edecek ālete denir, kazma ve külünk ve çapa gibi.

اَلْمِنْسَفُ [el-minsef] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Harmancıların ve değirmencilerin Türkīde tepir taʿbīr ettikleri nesnedir ki tahtadan düzülmüş, göğsü engebe ve yukarısı yüksekçe ve kendisi uzun bir nesnedir, onunla galleyi evsip samandan ve sāʾir nesnelerden pāk ederler. Bu diyār ekincileri onun yerine büyük gırbāl kullanırlar, pes ona dahi ıtlāk olunur; yukālu: نَسَفَ الْحَبَّ بِالْمِنْسَفِ وَهُوَ شَيْءٌ طَوِيلٌ مَنْصُوبُ الصَّدْرِ أَعْلَاهُ مُرْتَفِعٌ Ve

مِنْسَفٌ [minsef] Eşek kısmının ağzına ıtlāk olunur.

اَلْمَنْسِفُ [el-mensif] (مَنْزِلٌ [menzil] vezninde) Bu dahi eşeğin ağzına denir.

اَلنُّسَافَةُ [en-nusāfet] (كُنَاسَةٌ [kunāset] vezninde) Zikr olunan مِنْسَفٌ [minsef]ten dökülen döküntüye denir. Ve süt köpüğüne denir; yukālu: نُسَافَةُ اللَّبَنِ أَيْ رُغْوَتُهُ

اَلنَّسِيفُ [en-nesīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Fısıldaşmağa denir; yukālu: بَيْنَهُمَا نَسِيفٌ أَيْ سِرَارٌ Ve sırr ve rāza denir; yukālu: بَيْنَهُمْ نَسِيفٌ أَيْ سِرٌّ Ve merkebin ısırık yerine ve beresine denir. Ve atın ve devenin sürüp yāhūd seğirttirirken ayakla iki cānibden vurduğu yerlerde kalan esere denir, üzengi yarası ve ökçe beresi gibi. Ve gizli söze denir; yukālu: كَلَامٌ نَسِيفٌ أَيْ خَفِيٌّ

اَلنَّسْفَانُ [en-nesfān] (سَكْرَانُ [sekrān] vezninde) Taşkın dolu kaba denir; yukālu: إِنَاءٌ نَسْفَانُ أَيْ مَلْآنُ يَفِيضُ

نَسَفَانُ [Nesefān] (fetehātla) Yemen'de şehr-i Ẕemār kurbünde bir nāhiye adıdır.

اَلنُّسَّافُ [en-nussāf] (زُنَّارٌ [zunnār] vezninde) Kırlangıça şebīh bir kuş adıdır; نَسَاسِيفُ [nesāsīf] cemʿidir.

نَسَفُ [Nesef] (جَبَلٌ [cebel] vezninde) Māverāünnehr ülkesinde bir beldedir. Asl نَخْشَبُ [Naḫşeb]dir, نَسَفُ [Nesef] onun muʿarrebidir.

اَلنَّسْفَةُ [en-nesfet] (nūn'un harekāt-ı selāsı ve sīn'in sükūnuyla ve fetehātla) ve

اَلنَّسِيفَةُ [en-nesīfet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Ayak taşı taʿbīr olunun siyāh taşa denir ki hurde hurde delikleri olur, hammāmlarda tellāklar ayağa sürüp kīrini giderirler; bedenden kīri نَسْفٌ [nesf] eylediği için ıtlāk olundu. ʿAlā-kavlin kara taşlıkta olan muhterik şeklinde siyāh taşa denir. Cemʿi نِسَفٌ [nisef] gelir nūn'un kesriyle, كِسَرٌ [kiser] vezninde ve نَسَافٌ [nesāf] gelir, سَحَابٌ [seḥāb] vezninde ve نُسُفٌ [nusuf] gelir, كُتُبٌ [kutub] vezninde yāhūd savāb olan şīn-i muʿceme ile olmaktır yāhūd ikisi de lügattır.

اَلتَّنَاسُفُ [et-tenāsuf] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Fısıldaşmak maʿnāsınadır; yukālu: هُمَا يَتَنَاسَفَانِ الْكَلاَمَ أَيْ يَتَسَارَّانِ

اَلتَّنَسُّفُ [et-tenessuf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Güreşçilik fenninde sarma dedikleri mansūbeye getirmek maʿnāsınadır ki hasmın kolundan tutup uğraşırken bir takrīble ayağını ayağına sarmakla yıkmaktan ʿibārettir; yukālu: غَلَبَهُ فِي الصِّرَاعِ بِالتَّنَسُّفِ وَهُوَ أَنْ تَقْبِضَ بِيَدِهِ ثُمَّ تُعَرِّضَ لَهُ رِجْلَكَ فَتُعَثِّرَهُ

[ن ش ف]

اَلنَّشْفُ [en-neşf] (رَشْفٌ [reşf] vezninde) Sevb teri ve toprak ve havuz makūlesi suyu kendisine çekip içmek maʿnāsınadır; yukālu: نَشِفَ الثَّوْبُ الْعَرَقَ وَالْحَوْضُ الْمَاءَ وَنَشَفَ نَشْفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ إِذَا شَرِبَهُ Ve su yere batmak maʿnāsınadır; yukālu: نَشِفَ الْمَاءُ فِي الْأَرْضِ إِذَا ذَهَبَ Ve devābb ve mevāşī bi'l-cümle helāk ve tebāh olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: نَشِفَ الْمَالُ نَشْفًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ذَهَبَ وَهَلَكَ

اَلتَّنَشُّفُ [et-teneşşuf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) نَشْفٌ [neşf] ile maʿnā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: تَنَشَّفَ الثَّوْبُ الْعَرَقَ بِمَعْنَى نَشِفَهُ

اَلنَّشَفُ [en-neşef] (fethateynle) İsmdir, sevbin teri ve toprağın suyu çekip içmesine denir.

اَلنَّشِفَةُ [en-neşifet] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Toprağı suyu çekip içen yere denir;yukālu: أَرْضٌ نَشِفَةٌ إِذَا كَانَتْ تَنْشَفُ الْمَاءَ

اَلنَّشْفَةُ [en-neşfet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Şol paçavraya denir ki onunla yerden yağmur suyu alınıp kaba sıkılır.

اَلنُّشْفَةُ [en-nuşfet] (nūn'un zammı ve kesriyle) Kapta kalan azca nesneye denir, جُرْعَةٌ [curʿat] gibi; yukālu: مَا بَقِيَ فِي الْإِنَاءِ إِلاَّ نُشْفَةٌ وَهِيَ الشَّيْءُ الْقَلِيلُ يَبْقَى فِي الْإِنَاءِ Ve tencereden kepçe ile alınıp içilen ıssı et suyuna denir.

اَلنُّشْفَةُ [en-nuşfet] (nūn'un harekāt-ı selāsı ve şīn'in sükūnuyla ve fetehātla) نُسْفَةٌ [nusfet] maʿnāsınadır ki ayak taşına denir. Cemʿi نَشْفٌ [neşf] gelir, تَمْرٌ [temr] gibi ve نِشْفٌ [nişf] gelir, تِبْنٌ [tibn] vezninde ve نِشَفٌ [nişef] gelir, كِسَرٌ [kiser] gibi ve نُشْفَةٌ [nuşfet] gelir, نُطْفَةٌ [nuṭfet] gibi ve نِشَافٌ [nişāf] gelir, نِطَافٌ [niṭāf] gibi.

اَلنُّشَافَةُ [en-nuşāfet] (كُنَاسَةٌ [kunāset] vezninde) ve

اَلنُّشْفَةُ [en-nuşfet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Sağılırken sütün yüzünde zuhūr eden köpüğe denir.

اَلْإِنْتِشَافُ [el-intişāf] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Zikr olunan نُشَافَةٌ [nuşāfet]i içmek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَشَفَ الرَّجُلُ إِذَا شَرِبَ النُّشَافَةَ Ve levn mütegayyir olmak maʿnāsınadır; yukālu: أُنْتُشِفَ لَوْنُهُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا تَغَيَّرَ

اَلْإِنْشَافُ [el-inşāf] (hemzenin kesriyle) Bir adama نُشَافَةٌ [nuşāfet] içirmek maʿnāsınadır; tekūlu: أَنْشِفْنِي يَا فُلاَنُ أَيِ اسْقِنِي النُّشَافَةَ Ve nāka dişi yavru doğurduktan sonra erkek doğurmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْشَفَتِ النَّاقَةُ إِذَا وَلَدَتْ ذَكَرًا بَعْدَ أُنْثَى

اَلنَّشُوفُ [en-neşūf] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Şol nākaya denir ki doğurmazdan mukaddem sütü gelip sonra yine çekilir ola.

اَلنَّشَّافُ [en-neşşāf] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Şol adama denir ki yaranları yanında sabr edemeyip dem-be-dem varıp tencerede tabh olunan taʿāma ekmek parçasını banıp ekl eder ola; yukālu: هُوَ نَشَّافٌ أَيْ يَأْخُذُ حَرْفَ الْجَرْدَقَةِ فَيَغْمِسُهُ فِي رَأْسِ الْقِدْرِ وَيَأْكُلُهُ دُونَ أَصْحَابِهِ

اَلنَّشَّافَةُ [en-neşşāfet] (شَدَّادَةٌ [şeddādet] vezninde) Bedenden ve sāʾir mahalden yaş silinip kurulanacak şeyʾe denir, havlu ve makreme ve mendil gibi; tekūlu: إِمْسَحْ وَجْهَكَ بِالنَّشَّافَةِ وَهِيَ مِنْدِيلٌ يُتَمَسَّحُ بِهِ

اَلْمِنْشَافُ [el-minşāf] (مِصْبَاحٌ [mişbāḥ] vezninde) Şol nākaya denir ki memesi süt ile gāh dolu ve gāh boş görünür ola; yukālu: نَاقَةٌ مِنْشَافٌ إِذَا كَانَتْ تُرَى مَرَّةً حَافِلاً وَمَرَّةً مَا فِي ضَرْعِهَا لَبَنٌ

اَلتَّنْشِيفُ [et-tenşīf] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Ter ve su makūlesini mendil ve sünger ve paçavra makūlesiyle almak maʿnāsınadır; yukālu: نَشَّفَ الْمَاءَ إِذَا أَخَذَهُ بِخِرْقَةٍ وَنَحْوِهَا

[ن ص ف]

اَلنِّصْفُ [en-nişf] (nūn'un harekāt-ı selāsı ve ṣād'ın sükūnuyla) Bir nesnenin yarısına denir, Fārisīde nīm denir; cemʿi أَنْصَافٌ [enṣāf] gelir. Ve

نِصْفٌ [nişf] (nūn'un harekāt-ı selāsıyla) إِنْصَافٌ [inṣāf]tan ism olur; tekūlu: مَا جَعَلُوا بَيْنِي وَبَيْنَهُمْ نِصْفًا أَيْ إِنْصَافًا

اَلنَّصِيفُ [en-neṣīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bu dahi bir nesnenin yarısına denir; yukālu: أَخَذَ نِصْفَ الْمَالِ وَنَصِيفَهُ أَيْ أَحَدَ شِقَّيْهِ Ve nisvānın baş örtüsüne ıtlāk olunur; yukālu: جَاءَتْ وَعَلَيْهَا نَصِيفٌ أَيْ خِمَارٌ Ve başa sarılan dülbende ve sarığa denir, عِمَامَةٌ [ʿimāmet] maʿnāsına. Ve mutlakan başa bürünüp örtülen şeyʾe denir, şāl ve yaşmak ve kepenek gibi. Ve iki renkli kumaşa denir; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ نَصِيفٌ مِنَ الْبُرْدِ وَهُوَ مَا لَهُ لَوْنَانِ Ve bir türlü ölçek ismidir ki Türkīde şinik taʿbīr olunur. Bunların mecmūʿunun mefhūmunda nısfiyyet melhūzdur.

اَلنَّصْفَانُ [en-naṣfān] (سَكْرَانُ [sekrān] vezninde) Yarısına dek dolmuş kaba denir; نَصْفَى [naṣfā] müʾennesidir, سَكْرَى [sekrā] vezninde; yukālu: إِنَاءٌ نَصْفَانُ وَقِرْبَةٌ نَصْفَى إِذَا بَلَغَ الْمَاءُ نِصْفَهُ

اَلنَّصْفُ [en-naṣf] (وَصْفٌ [vaṣf] vezninde) Bir nesnenin yarısına erişmek maʿnāsınadır ki yarılamak taʿbīr olunur; yukālu: نَصَفَ الشَّيْءَ نَصْفًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا بَلَغَ نِصْفَهُ Ve bir nesne yarı olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَصَفَ النَّهَارُ إِذَا انْتَصَفَ Ve bu nehāra mahsūs değildir. Ve

نَصْفٌ [naṣf] ve

نَصَافَةٌ [neṣāfet] (nūn'un fethi ve kesriyle) Bir kimsenin mālının yarısını almak maʿnāsınadır; yukālu: نَصَفَ الْقَوْمَ نَصْفًا وَنَصَافَةً إِذَا أَخَذَ مِنْهُمُ النِّصْفَ كَمَا يُقَالُ عَشَرَهُمْ إِذَا أَخَذَ مِنْهُمُ الْعُشْرَ Ve bir nesnenin yarısını bölüp almak maʿnāsınadır; yukālu: نَصَفَ الشَّيْءَ إِذَا أَخَذَ نِصْفَهُ Ve kāsenin yarı meşrūbunu içmek maʿnāsınadır; yukālu: نَصَفَ الْقَدَحَ إِذَا شَرِبَ نِصْفَهُ Ve hizmet eylemek maʿnāsınadır, kemā se-yuzkeru.

اَلْإِنْصَافُ [el-inṣāf] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir nesne yarıya yetişmek ve yarı olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْصَفَ النَّهَارُ إِذَا بَلَغَ نِصْفَهُ Ve bir adama hizmet eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَنْصَفَهُ إِذَا خَدَمَهُ Ve ʿadl ve dād eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَنْصَفَهُ إِذَا عَدَلَ لَهُ

Mütercim der ki bu dahi نِصْفٌ [nişf] maʿnāsından meʾhūzdur, zīrā ʿadl ve dād tesviyeyi mutazammındır, meselā ʿadālet fi'l-muʿāmele bir kimse menfaʿat gördüğü adama lā-ekall misli mikdār īrās-ı menfaʿat edip kezālik mazarrat gördüğü adama o kadarca īrās-ı mazarrat eylemekten ʿibārettir, hizmet husūsunda dahi bu vech merkūzdur. *Durretu'l-Ġavvāṣ*'ta mersūmdur ki فُلَانٌ أَنْصَفُ مِنْ فُلَانٍ kelāmları

ki filāna nisbet filān pek insāflıdır demektir, evhāmdandır, zīrā efʿal-i tafdīl hemān sülāsīden binā olunur, zīrā mezīdden binā olunsa hedm-i binā olunmak lāzım gelir, pes أَحْسَنُ إِنْصَافًا demek lāzımdır, ammā eğer hizmet maʿnāsına olan نَصَافَةٌ [neṣāfet]ten olursa cāʾizdir. Ve Şihāb şerhinde demiştir ki vākıʿā kıyās minvāl-i muharrer üzere olup lākin ʿArabdan efʿal-i mezīd istimāʿ olunmuştur, niteki هُوَ أَيْسَرُ مِنْهُ derler, hattā Hazret-i Ḥassān işbu: "أَتَهْجُوهُ وَلَسْتَ لَهُ بِكُفْؤٍ فَشَرُّكُمَا بِخَيْرِكُمَا فِدَاءُ ll" beytini inşād eyledikte hāzır olan ashāb "يَا رَسُولَ اللهِ هَذَا أَنْصَفُ بَيْتٍ قَالَتْهُ الْعَرَبُ" dediler ki أَعْدَلُ maʿnāsınadır. İntehā. Ve

إِنْصَافٌ [inṣāf] Nısf-ı nehār vaktinde yola gitmek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْصَفَ الرَّجُلُ إِذَا سَارَ نِصْفَ النَّهَارِ Ve bir şeyʾin yarısını almak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْصَفَ الشَّيْءَ إِذَا أَخَذَ نِصْفَهُ Ve sürʿat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْصَفَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ

اَلنُّصُوفُ [en-nuṣūf] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Hurmā korukları kızıl ve yeşil alacalanmak maʿnāsınadır; yukālu: نَصَفَ النَّخْلُ نُصُوفًا إِذَا احْمَرَّ بَعْضُ بُسْرِهِ وَبَعْضُهُ أَخْضَرُ

اَلنَّصَافُ [en-neṣāf] ve

اَلنَّصَافَةُ [en-neṣāfet] (nūn'ların fethi ve kesriyle) نَصْفٌ [naṣf] gibi bir adama hizmet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَصَفَهُ نَصْفًا وَنَصَافًا وَنَصَافَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا خَدَمَهُ Bu dahi نَصْفٌ [naṣf] maʿnāsındandır, zīrā hayr ve niʿmet gördüğü kimseye o kadarca hizmet ve umūrunda himmet eylemek tesviyeyi mutazammındır.

اَلتَّنْصِيفُ [et-tanṣīf] Bu dahi hurmā koruklarının kimi kızarıp kimi yeşil durmak maʿnāsınadır; yukālu: نَصَّفَ النَّخْلُ إِذَا احْمَرَّ بَعْضُ بُسْرِهِ وَبَعْضُهُ أَخْضَرُ Ve kızın başına نَصِيفٌ [neṣīf] yaʿnī nezkeb giydirmek maʿnāsınadır; yukālu: نَصَّفَ الْجَارِيَةَ إِذَا خَمَّرَهَا Ve bir nesneyi yarısından iki bölük eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَصَّفَ الشَّيْءَ إِذَا جَعَلَهُ نِصْفَيْنِ Ve bir adamın saç ve sakalının nısfı ağarmak maʿnāsınadır; yukālu: نَصَّفَ رَأْسُ فُلَانٍ أَوْ لِحْيَتُهُ صَارَ السَّوَادُ وَالْبَيَاضُ نِصْفَيْنِ

اَلْمَنْصَفُ [el-menṣaf] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) ve

اَلْمِنْصَفُ [el-minṣaf] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Hizmet-kāra denir; müʾennesi مَنْصَفَةٌ [menṣafet] ve مِنْصَفَةٌ [minṣafet]tir, cemʿi مَنَاصِفُ [menāṣif]tir, yukālu: لَهُ مَنْصَفٌ وَمِنْصَفٌ وَمَنَاصِفُ أَيْ خَادِمٌ Ve

مَنْصَفٌ [Menṣaf] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) Yemāme'de bir vādī adıdır. Ve

مَنْصَفُ الطَّرِيقِ [menṣafu'ṭ-ṭarīḳ] Yolun tamām nısfından ʿibārettir; yukālu: بَلَغَ مَنْصَفَ الطَّرِيقِ أَيْ نِصْفَهُ

نَاصِفَةُ [Nāṣifet] Bir mevziʿ ismidir. Ve

نَاصِفَةٌ [nāṣifet] Su mecrāsına denir; cemʿi نَوَاصِفُ [nevāṣif]tir. ʿAlā-kavlin şol kayaya denir ki derenin kıyısının nısfında vākiʿ olup gelen suyu iki tarafa çalıp akıtır.

اَلنَّصَفُ [en-neṣaf] (fethateynle) Hizmetkārlara denir; müfredi نَاصِفٌ [nāṣif]tir; yukālu: لَهُ نَاصِفٌ وَنَصَفٌ أَيْ خَادِمٌ وَخُدَّامٌ Ve orta yaşlı hatuna denir, ʿalā-kavlin kırk beş yāhūd elli yaşına varmış olanına denir; نُصَيْفٌ [nuṣayf] musaggarıdır hā'sız, zīrā sıfat olup ve sıfat mevsūfuyla bilinip farka ihtiyāc kalmaz; cemʿi أَنْصَافٌ [enṣāf]tır ve نُصُفٌ [nuṣuf]tur, zammeteynle ve نُصْفٌ [nuṣf]tur ṣād'ın sükūnuyla. Ve

نَصَفٌ [neṣaf] Sinn-i merkūma varmış müzekkere de ıtlāk olunur; yukālu: هِيَ نَصَفٌ أَيْ بَيْنَ الْحَدَثَةِ وَالْمُسِنَّةِ أَوِ الَّتِي بَلَغَتْ خَمْسًا وَأَرْبَعِينَ

أَوْ خَمْسِينَ سَنَةً وَهُنَّ أَنْصَافٌ وَنُصُفٌ وَنِصْفٌ وَيُقَالُ هُوَ نَصَفٌ وَهُمْ أَنْصَافٌ وَنَصَفُونَ Ve

نَصَفٌ [neṣaf] ve

نَصَفَةٌ [neṣafet] (hā'yla) إِنْصَافٌ [inṣāf]tan ism olur, ʿadl ve dād ve tesviye maʿnāsına.

اَلنِّصْفُ [en-niṣf] (nūn'un kesriyle) Yarım nesneye denir ki zikr olundu. Ve ne kebīr ve ne sagīr olan adama ıtlāk olur, gerek hissī ve gerek maʿnevī olsun, müzekker ve müʾennesi ve müfred ve cemʿi berāberdir; yukālu: رَجُلٌ وَامْرَأَةٌ نِصْفٌ وَرِجَالٌ وَنِسْوَةٌ نِصْفٌ أَيْ مِنْ أَوْسَاطِ النَّاسِ

اَلْمُنَصَّفُ [el-munaṣṣaf] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Nısfı kalınca tabh olunmuş şarāba denir; yukālu: شَرِبَ الْمُنَصَّفَ وَهُوَ شَرَابٌ طُبِخَ حَتَّى ذَهَبَ نِصْفُهُ

اَلْمُنَصِّفُ [el-munaṣṣif] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) Dāʾimā başını dülbent ile ve mendil ile örtüp bürüyen adama denir.

اَلْإِنْتِصَافُ [el-intiṣāf] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) Bir adam bir kimseden hak ve dādını tamāmen ve kāmilen almak maʿnāsınadır, şöyle ki ehadühümānın āher zimmetinde şāʾibe-i matlūbu kalmayıp besberāber ola-lar; yukālu: إِنْتَصَفَ مِنْهُ إِذَا اسْتَوْفَى حَقَّهُ مِنْهُ كَامِلاً حَتَّى صَارَ كُلٌّ عَلَى النِّصْفِ سَوَاءً Ve kız başına nezkeb örtünmek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَصَفَتِ الْجَارِيَةُ إِذَا اخْتَمَرَتْ Ve bir nesne bir şeyʾe nısfına varınca girmek ve saplanmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَصَفَ سَهْمُهُ فِي الصَّيْدِ إِذَا دَخَلَ فِيهِ إِلَى النِّصْفِ

اَلْإِسْتِنْصَافُ [el-istinṣāf] إِنْتِصَافٌ [intiṣāf] ile maʿnā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: إِسْتَنْصَفَ مِنْهُ بِمَعْنَى انْتَصَفَ

اَلتَّنَصُّفُ [et-tenaṣṣuf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vez-ninde) إِسْتِنْصَافٌ [istinṣāf] maʿnāsınadır; yukālu: تَنَصَّفَ مِنْهُ بِمَعْنَى اِسْتَنْصَفَ Ve kız ba-şına nezkeb örtünmek maʿnāsınadır; yukālu: تَنَصَّفَتِ الْجَارِيَةُ إِذَا اخْتَمَرَتْ Ve bir adama hizmet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَنَصَّفَ إِلَيْهِ إِذَا خَدَمَهُ Ve bir kimse-yi istihdām eylemek maʿnāsına olmakla lāzım ve müteʿaddī olur; yukālu: تَنَصَّفَ فُلَانًا إِذَا اسْتَخْدَمَهُ Ve bir adamdan yanında olan nesneyi istemek maʿnāsınadır; yukālu: تَنَصَّفَ زَيْدًا إِذَا طَلَبَ مَا عِنْدَهُ Ve huzūʿ ve tevāzuʿ kılmak maʿnāsınadır; yukālu: تَنَصَّفَ فُلَانًا إِذَا خَضَعَ لَهُ Ve emīr ve hākimden dād-hāh olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَنَصَّفَ السُّلْطَانَ إِذَا سَأَلَهُ أَنْ يُنْصِفَهُ Ve saç ve sakal ağarmak maʿnāsınadır; yukālu: تَنَصَّفَ الشَّيْبُ إِيَّاهُ إِذَا عَمَّهُ Ve bir adamı iki kimse aralıklarına tevsīt ve idhāl eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: تَنَصَّفْنَاكَ بَيْنَنَا أَيْ جَعَلْنَاكَ بَيْنَنَا

اَلْمُنْتَصَفُ [el-munteṣaf] (ism-i mefʿūl bün-yesiyle) Bir nesnenin yarılandığı yere denir ki tamām ortasıdır; yukālu: جَاءَ فُلَانٌ مُنْتَصَفَ الشَّهْرِ أَيْ وَسَطَهُ

اَلتَّنَاصُفُ [et-tenāṣuf] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vez-ninde) Nās birbirine insāf edişmek maʿnāsınadır; yukālu: تَنَاصَفَ الْقَوْمُ إِذَا أَنْصَفَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا Yaʿnī her biri kendiliklerin-den insāf edip hakka kāʾil oldular ki mā-beynlerinden nizāʿ mürtefiʿ oldu.

اَلْمُنَاصَفَةُ [el-munāṣafet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir nesneyi yarı bölüşmek maʿnāsınadır; yukālu: نَاصَفَهُ إِذَا قَاسَمَهُ عَلَى النِّصْفِ

اَلْمَنَاصِفُ [el-Menāṣif] (mīm'in fethiyle) Bir mevziʿ ismidir.

[ن ض ف]

اَلنَّضْفُ [en-naḍf] (nūn'un fethi ve ḍād-ı muʿcemenin sükūnuyla) Hizmet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَضَفَهُ نَضْفًا مِنَ الْبَابِ اَلْأَوَّلِ إِذَا خَدَمَهُ Ve zartalamak maʿnāsınadır;

yukālu: نَضَفَ الْحِمَارُ إِذَا ضَرَطَ Ve

نَضْفٌ [naḍf] ve

نَضَفٌ [neḍaf] (fethateynle) Deve köşeği memede olan sütün mecmūʿunu içmek maʿnāsınadır; yukālu: نَضَفَ الْفَصِيلُ مَا فِي ضَرْعِ أُمِّهِ وَنَضِفَ نَضْفًا وَنَضَفًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا امْتَكَّهُ وَشَرِبَ جَمِيعَ مَا فِيهِ Ve

نَضَفٌ [neḍaf] (fethateynle) Saʿter-i berrī ismidir ki kekik taʿbīr olunan ottur.

اَلْإِنْضَافُ [el-inḍāf] (hemzenin kesriyle) Dāʾimā kekik otu yemek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْضَفَ الرَّجُلُ إِذَا دَامَ عَلَى أَكْلِ النَّضَفِ Ve zartalatmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْضَفَهُ الدَّوَاءُ إِذَا ضَرَّطَهُ Ve deve yelmek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْضَفَتِ النَّاقَةُ إِذَا خَبَّتْ Ve deveyi yeldirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْضَفَ النَّاقَةَ إِذَا أَخَبَّهَا

اَلنَّاضِفُ [en-nāḍif] ve

اَلْمِنْضَفُ [el-minḍaf] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Osurgan adama denir; yukālu: رَجُلٌ نَاضِفٌ وَمِنْضَفٌ أَيْ ضَرَّاطٌ

اَلْإِنْتِضَافُ [el-intiḍāf] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi deve köşeği memede olan sütü hep emmek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَضَفَ الْفَصِيلُ بِمَعْنَى نَضَفَ

اَلنَّضَفَانُ [en-neḍafān] (fetehātla) Yelmeğe denir, خَبَبٌ [ḫabeb] maʿnāsına; yukālu:مَا أَسْرَعَ نَضَفَانَ النَّاقَةِ أَيْ خَبَبَهَا

اَلنَّضِفُ [en-neḍif] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلنَّضِيفُ [en-neḍīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Murdār nesneye denir; yukālu: رَجُلٌ نَضِفٌ وَنَضِيفٌ أَيْ نَجِسٌ وَهُمْ نَضِفُونَ

[ن ط ف]

اَلنُّطْفَةُ [en-nuṭfet] (nūn'un zammıyla) Duru ve sāfī suya denir gerek az ve gerek çok olsun, ʿalā-kavlin kırbada yā kovada kalan azca suya denir; cemʿi نِطَافٌ [niṭāf] gelir nūn'un kesriyle ve نُطَفٌ [nuṭaf] gelir, صُرَدٌ [ṣurad] vezninde; yukālu: سَقَاهُ نُطْفَةً وَهُوَ الْمَاءُ الصَّافِي قَلَّ أَوْ كَثُرَ أَوْ قَلِيلُ مَاءٍ يَبْقَى فِي دَلْوٍ أَوْ قِرْبَةٍ Ve

نُطْفَةٌ [nuṭfet] Denize denir, bahr maʿnāsına. Ve

نُطْفَةٌ [nuṭfet] Recülün menīsine ıtlāk olunur; bunun cemʿi نُطَفٌ [nuṭaf] gelir. Müʾellif وَمَاءُ الرَّجُلِ kavliyle tefsīr eylemekle mā-i merʾeden iktifā eylemiştir.

اَلنُّطْفَتَانِ [en-nuṭfetān] (tesniye bünyesiyle ki) Hadīste vārid olmuştur, yaʿnī işbu: "لاَ يَزَالُ الْإِسْلاَمُ يَزِيدُ وَأَهْلُهُ وَيَنْقُصُ الشِّرْكُ وَأَهْلُهُ حَتَّى يَسِيرَ الرَّاكِبُ بَيْنَ النُّطْفَتَيْنِ لاَ يَخْشَى جَوْرًا" وَفِي رِوَايَةٍ "إِلاَّ جَوْرًا" hadīsinde vākiʿ olmuştur, murād bahr-i Maşrik ve bahr-i Maġrib'dir yāhūd bahr-i Rūm ile bahr-i Şīn'dir yāhūd nehr-i Furāt ile Cudde denizi murāddır. Bahr-i Maşrik, Hurmuz denizidir ki Başra'ya müntehī olur. Ve bahr-i Maġrib, bahr-i Aḥmer'dir ki Suveys ve Ḳulzum denizidir. Ve bahr-i Rūm, Akdeniz'dir. Kāle İbnu'l-Eşīr fi'n-*Nihāye* kavluhu: لاَ يَخْشَى جَوْرًا أَيْ لاَ يَخَافُ فِي طَرِيقِهِ أَحَدًا يَجُورُ عَلَيْهِ وَيَظْلِمُهُ وَأَمَّا فِي رِوَايَةٍ لاَ يَخْشَى إِلاَّ جَوْرًا أَيْ لاَ يَخَافُ فِي طَرِيقِهِ غَيْرَ الضَّلاَلِ وَالْجَوْرِ عَنِ الطَّرِيقِ

اَلنُّطَافَةُ [en-nuṭāfet] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Bu dahi kovanın yā kırbanın dibinde kalan su bakiyyesine denir.

اَلنَّطَفَةُ [en-neṭafet] (fetehātla) ve

اَلنُّطَفَةُ [en-nuṭafet] (هُمَزَةٌ [humezet] veznide) Küpeye denir, قُرْطٌ [ḳurṭ] maʿnāsına, ʿalā-kavlin sāfī ve ābdār inciye denir, yāhūd küçük olan inciye denir; cemʿi نَطَفٌ [neṭaf] gelir fethateynle.

اَلتَّنَطُّفُ [et-tenaṭṭuf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznide) Küpe takınmak maʿnāsınadır; yukālu: تَنَطَّفَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا تَقَرَّطَتْ Ve bir nes-

neye bulaşıp ālūde olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَنَطَّفَ الرَّجُلُ إِذَا تَلَطَّخَ Ve haber duymak maʿnāsınadır; yukālu: تَنَطَّفَ خَبَرًا إِذَا تَطَلَّعَهُ Ve kāzūrāttan tenezzüh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَنَطَّفَ مِنْهُ إِذَا تَقَزَّزَ

اَلْمُنَطَّفَةُ [el-munaṭṭafet] (مُعَظَّمَةٌ [muʿaẓẓamet] vezninde) Küpeli kıza denir; yukālu: وَصِيفَةٌ مُنَطَّفَةٌ أَيْ مُقَرَّطَةٌ

اَلنَّطَفُ [en-neṭaf] (fethateynle) ve

اَلنَّطَافَةُ [en-neṭāfet] (nūn'un fethiyle) ve

اَلنُّطُوفَةُ [en-nuṭūfet] (nūn'un zammıyla) Töhmetle müttehem olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَطِفَ الرَّجُلُ نَطَفًا وَنَطَافَةً وَنُطُوفَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَنُطِفَ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا اتُّهِمَ بِرِيبَةٍ Ve ʿayb ve nakīsa ile ālūde olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَطِفَ الرَّجُلُ إِذَا تَلَطَّخَ بِعَيْبٍ Ve bir nesne fāsid ve tebāh olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَطِفَ الشَّيْءُ إِذَا فَسَدَ Ve bir nesneden bıkmak ve usanmak maʿnāsınadır; yukālu: نَطِفَ الرُّجُلُ إِذَا بَشِمَ مِنْ أَكْلٍ وَنَحْوِهِ Ve devenin sırtı yağır olmak yāhūd karnında gudde dedikleri yara çıkmak yāhūd yağrı içerisine işleyip yüreğine teʾsīr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَطِفَ الْبَعِيرُ إِذَا دَبِرَ أَوْ أَغَدَّ بَطْنُهُ أَوْ أَشْرَفَتْ دَبَرَتُهُ عَلَى جَوْفِهِ فَنَقِبَتْ عَنْ فُؤَادِهِ Ve

نَطَفٌ [neṭaf] ʿAyb ve nakīsaya denir; yukālu: مَا بِهِ نَطَفٌ أَيْ عَيْبٌ Ve şerr ve fesād maʿnāsınadır; yukālu: فِيهِ نَطَفٌ أَيْ شَرٌّ وَفَسَادٌ Ve davar arkasında olan yağıra ve cıdava denir. Ve şol ʿillete denir ki insānda hādis olup dāglanmakla tīmār olunur ola.

اَلنَّطِفُ [en-neṭif] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Yağrı içerisine işlemiş deveye denir; müʾennesi نَطِفَةٌ [neṭifet]tir. Ve ālūde ve murdāra denir; yukālu: رَجُلٌ نَطِفٌ أَيْ نَجِسٌ وَهُمْ نَطِفُونَ Ve mazinne gelmiş müttehem adama denir; yukālu: هُوَ نَطِفٌ أَيْ مُرِيبٌ Ve şol başı yarılmış adama denir ki yarığı dimāga doğru oynamış ola; yukālu: رَجُلٌ نَطِفٌ أَيْ أَشْرَفَتْ شَجَّتُهُ عَلَى الدِّمَاغِ

اَلنَّطْفُ [en-naṭf] (nūn'un fethi ve ṭā'nın sükūnuyla) ve

اَلتَّنْطَافُ [et-tenṭāf] (تَذْكَارٌ [teẕkār] vezninde) ve

اَلنَّطَفَانُ [en-neṭafān] (fetehātla) ve

اَلنِّطَافَةُ [en-niṭāfet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Su azca azca akmak maʿnāsınadır; yukālu: نَطَفَ الْمَاءُ نَطْفًا وَتَنْطَافًا وَنَطَفَانًا وَنِطَافَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا سَالَ أَيْ قَلِيلاً قَلِيلاً Ve bir adama zinā ve fücūr ile iftirā eylemek yāhūd bir ʿayb ile ālūde kılmak maʿnāsınadır; yukālu: نَطَفَ فُلاَنًا إِذَا قَذَفَهُ بِالْفُجُورِ أَوْ لَطَّخَهُ بِعَيْبٍ Ve su dökmek maʿnāsınadır; yukālu: نَطَفَ الْمَاءَ إِذَا صَبَّهُ

اَلتَّنْطِيفُ [et-tenṭīf] Bu dahi bir adama zinā ile bühtān eylemek yāhūd bir ʿayb ve nakīsa bulaştırmak maʿnāsınadır; yukālu: نَطَّفَ فُلاَنًا إِذَا قَذَفَهُ بِالْفُجُورِ أَوْ لَطَّخَهُ بِعَيْبٍ

نَطُوفٌ [Neṭūf] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Bir mevziʿdir.

[ن ظ ف]

اَلنَّظَافَةُ [en-neẓāfet] (لَطَافَةٌ [leṭāfet] vezninde) Bir nesne pāk ve pākīze olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَظُفَ الشَّيْءُ نَظَافَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا نَقِيَ

اَلنَّظِيفُ [en-neẓīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Vasftır; yukālu: شَيْءٌ نَظِيفٌ أَيْ نَقِيٌّ Bu cihetle pāk-dāmen ve ʿafīfü'l-ferc adama نَظِيفُ السَّرَاوِيلِ [naẓīfu's-serāvīl] ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ نَظِيفُ السَّرَاوِيلِ أَيْ عَفِيفُ الْفَرْجِ

اَلتَّنْظِيفُ [et-tenẓīf] Bir kimseyi pāk ve pākīze kılmak maʿnāsınadır; yukālu: نَظَّفَ الشَّيْءَ إِذَا نَقَّاهُ

اَلتَّنَظُّفُ [et-tenaẓẓuf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Pāklanmak ve pāk olmak maʿnāsınadır;

yukālu: نَظَّفَهُ فَتَنَظَّفَ Ve tekellüfle pāklık göstermek maʿnāsınadır; yukālu: تَنَظَّفَ الرَّجُلُ إِذَا تَكَلَّفَ النَّظَافَةَ

اَلْإِسْتِنْظَافُ [el-istinẓāf] Bir nesneyi bitamāmihi almak maʿnāsınadır, silip süpürüp pāk eylemek taʿbīr olunur; yukālu: إِسْتَنْظَفَ الْوَالِي مَا عَلَيْهِ مِنَ الْخَرَاجِ إِذَا اسْتَوْفَى ve yukālu: إِسْتَنْظَفَ الشَّيْءَ إِذَا أَخَذَهُ كُلَّهُ

[ن ع ف]

اَلنَّعْفُ [en-naʿf] (nūn'un fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Dağın sarp yerinden dereye inecek bayıra denir ki dere ile dağın beyninde olan uçurum engebedir. Ve kumluğun incerek olan önüne denir ki giderek kalınlaşmağa başlar; cemʿi نِعَافٌ [niʿāf] gelir, جِبَالٌ [cibāl] vezninde.

اَلْإِنْعَافُ [el-inʿāf] (hemzenin kesriyle) Zikr olunan نَعْفٌ [naʿf] üzere oturmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْعَفَ الرَّجُلُ إِذَا جَلَسَ عَلَى النِّعَافِ

اَلنُّعْفُ [en-nuʿʿaf] (رُكَّعٌ [rukkaʿ] vezninde) نِعَافٌ [niʿāf] kelimesini teʾkīd için īrād ederler; yukālu: نِعَافٌ نُعَفٌ

اَلنَّعْفَةُ [en-naʿfet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Papucun vahşī cihetinden ki sāhibinin yabanī yüzüdür, tasmasının iç yüzüne denir, ayağın sırtına gelir.

اَلنَّعَفَةُ [en-neʿafet] (fetehātla) Gövdenin etinde olan cā-be-cā fāsid yumruya denir ki fesād-ı mizācdan tahaddüs eder; yukālu: فِي لَحْمِهِ نَعَفَةٌ أَيْ عُقْدَةٌ فَاسِدَةٌ Ve deve havudunun gerisine taʿlīk olunan deri parçasına denir, ʿalā-kavlin semer örtüsünün fazlasına denir ki kenārlarını dilim dilim edip semerin gerisinde salınıp oynar. Ve horozun ibiğine denir.

اَلنَّاعِفَةُ [en-nāʿifet] ve

اَلنَّعُوفُ [en-neʿūf] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

اَلْمُتَنَعِّفَةُ [el-mutenaʿʿifet] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Salkı ve düşük kulağa denir, yukālu: أُذُنٌ نَاعِفَةٌ وَنَعُوفٌ وَمُتَنَعِّفَةٌ أَيْ مُسْتَرْخِيَةٌ Ve

نَاعِفَةٌ [nāʿifet] Yalım dağın yürümeğe āsān olan yerine denir; yukālu: سَلَكَ نَاعِفَةَ الْقُنَّةِ أَيْ سَلَكَ مُنْقَادَهَا

اَلْمَنَاعِفُ [el-menāʿif] (mīm'in fethiyle) Dağların sivri tepelerine denir ki cā-be-cā küngere gibi olur; yukālu: بَدَتْ مَنَاعِفُ الْجِبَالِ أَيْ شَمَارِيخُهَا

اَلنَّعِيفُ [en-neʿīf] ضَعِيفٌ [ḍāʿīf] lafzına itbāʿ olur; yukālu: ضَعِيفٌ نَعِيفٌ

اَلْمُنَاعَفَةُ [el-munāʿafet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) İki kimse birbirinden evvel varmak için her biri bir yola gitmek maʿnāsınadır; tekūlu: نَاعَفْتُهُ الطَّرِيقَ إِذَا عَارَضْتَهُ فِيهِ أَيْ سَلَكَا فِي طَرِيقَيْنِ يُرِيدُ أَحَدُهُمَا سَبْقَ الْآخَرِ

اَلْإِنْتِعَافُ [el-intiʿāf] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Belirmek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَعَفَ الرَّاكِبُ إِذَا ظَهَرَ Ve zikr olunan نَعْفٌ [naʿf] dedikleri yere çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَعَفَ الرَّجُلُ إِذَا ارْتَقَى نَعْفًا Ve bir adama bir nesneyi terk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَعَفَ الشَّيْءَ إِذَا تَرَكَهُ إِلَى غَيْرِهِ

اَلْمُنْتَعَفُ [el-munteʿaf] (ism-i mefʿūl bünyesiyle) Yumuşak yer ile dürüşt yer beyninde olan had ve sınıra denir; tekūlu: رَأَيْتُهُ قَاعِدًا عَلَى الْمُنْتَعَفِ وَهُوَ الْحَدُّ بَيْنَ الْحَزْنِ وَالسَّهْلِ

[ن غ ف]

اَلنَّغَفُ [en-neġaf] (nūn'un ve ġayn-ı muʿcemenin fethiyle) Deve ve koyun kısmının burunlarında tahaddüs eden kurtçağıza denir; müfredi نَغَفَةٌ [naġafet] tir. Yāhūd suya ıslatılmış çekirdekte hāsıl olan ak kurtçağıza denir yāhūd خُنْفَسَاءُ

[ḫunfesāʾ] makūlesi böceklerden münselih olan büğrü kurtçağıza denir. Ve burundan çıkan kuru sümük makūlesi fazlaya denir. ʿArabların istihkār ettikleri adamalarına hitābları bu maʿnālardandır. Ve نَغَفَةُ

نَغَفَةٌ [neġafet] Yanak kemiğinin ucunda olan şol kemiğe denir ki onun oynayıp kımıldamasıyla adama aksırık ʿārız olur; iki taraftakine نَغَفَتَانِ [neġafetān] denir.

اَلنَّغَفُ [en-neġaf] (fethateynle) Devenin yāhūd koyunun burunlarında نَغَفَةٌ [neġafet] dedikleri kurtçağız çok olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَغِفَ الْبَعِيرُ نَغَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَثُرَ نَغَفُهُ

[ن ف ف]

اَلنَّفُّ [en-neff] (nūn'un fethi ve fā'nın teşdīdiyle) Yere tohum ekmek maʿnāsınadır; yukālu: نَفَّ الْأَرْضَ نَفًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا بَذَرَهَا Ve bir nesneyi süfūf eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: نَفَفْتُ السَّوِيقَ إِذَا سَفَفْتَهُ

اَلنَّفِيفُ [en-nefīf] سَفِيفٌ [sefīf] vezninde ve mürādifidir.

اَلنَّفِّيُّ [en-neffiyy] (nūn'un fethi ve fā'nın ve yā'nın teşdīdiyle) Sevīk eleyecek kaba ve sofra makūlesine denir; cemʿi نَفَافِيُّ [nefāfiyy] gelir.

اَلنَّفِّيَّةُ [en-neffiyyet] (hā'yla) Hurmā yaprağından örülmüş değirmi sofraya denir. Ve ona نُفْيَةٌ [nufyet] ve نُفًى [nufā] dahi denir, نُهْيَةٌ [nuhyet] ve نُهًى [nuhā] veznlerinde. Ve bunların mevkiʿ-i zikrleri muʿtell bābıdır.

[ن ف ن ف]

اَلنَّفْنَفُ [en-nefnef] (رَفْرَفٌ [refref] vezninde) Havāʾ maʿnāsınadır ki mutlakan boş yere denir. Ve iki dağ aralığında olan boşluğa ve obruğa denir. Ve dağın yalımına denir ki yalçın duvar tarzında düpdüz olur. Ve kuyunun ağzından dikine doğru dibine varınca bir yalımına denir. Ve dağa suʿūd ve hübūt edecek yöresi yalımına denir. Ve duvarın tepesinden dibine dek dik aşağı yüzüne ve yalımına denir. Ve yer ile gök aralığına denir. Ve bir mevziʿ adıdır. Ve çöl beyābāna denir; tekūlu: قَطَعْنَا نَفْنَفًا بَعِيدًا أَيْ مَفَازَةً بَعِيدَةً Ve

نَفْنَفٌ [Nefnef] Diʿbil b. ʿAlī nām şāʿirin gulāmı ismidir ki hānendesi idi.

اَلنَّفَانِفُ [en-nefānif] (شَقَاشِقُ [şeḳāşiḳ] vezninde) Bir nesnenin kıyılarına ve etrāf ve nevāhīlerine denir; yukālu: نَفَانِفُ الدَّارِ وَالْكَبِدِ أَيْ نَوَاحِيهِمَا

[ن ق ف]

اَلنَّقْفُ [en-naḳf] (وَقْفٌ [vaḳf] vezninde) Başın dimāg üzere gelen tepesini dimāga varınca şikest etmek, ʿalā-kavlin tepeye şiddetle vurmak yāhūd mızrak ve değnek makūlesiyle vurmak maʿnāsınadır; yukālu: نَقَفَ هَامَةَ فُلَانٍ نَقْفًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا كَسَرَهَا عَنِ الدِّمَاغِ أَوْ ضَرَبَهَا أَشَدَّ ضَرْبٍ أَوْ بِرُمْحٍ أَوْ عَصًا Ve yumurta delmek maʿnāsınadır; yukālu: نَقَفَ الْبَيْضَةَ إِذَا نَقَبَهَا Ve şarābı durultmak, ʿalā-kavlin su katmak maʿnāsınadır; yukālu: نَقَفَ الشَّرَابَ إِذَا صَفَاهُ أَوْ مَزَجَهُ Ve ebū cehl karpuzunu çekirdeği görününce kadar yarmak maʿnāsınadır; yukālu: نَقَفَ الْحَنْظَلَ عَنِ الْهَبِيدِ إِذَا شَقَّهُ

اَلْإِنْقَافُ [el-inḳāf] (hemzenin kesriyle) نَقْفٌ [naḳf] ile maʿnā-yı ahīrde mürādiftir; yukālu: أَنْقَفَ الْحَنْظَلَ بِمَعْنَى نَقَفَهُ Ve bir kimseye ilik çıkarmak için kemik vermek maʿnāsınadır; tekūlu: أَنْقَفْتُكَ الْمُخَّ أَيْ أَعْطَيْتُكَ الْعَظْمَ يُسْتَخْرَجُ مُخُّهُ Ve çekirge yere çok yumurta gömmek maʿnāsınadır, yukālu: أَنْقَفَ الْجَرَادُ الْوَادِيَ إِذَا أَكْثَرَ بَيْضَهُ فِيهِ

اَلْإِنْتِقَافُ [el-intiḳāf] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vez-

ninde) إِنْقَافٌ [inḳāf] ile maʿnā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: إِنْتَقَفَ الْحَنْظَلَ بِمَعْنَى أَنْقَفَهُ Ve bir nesneyi çekip taşra çıkarmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَقَفَ الشَّيْءَ إِذَا اسْتَخْرَجَهُ

اَلْمَنْقُوفُ [el-menḳūf] ve

اَلنَّقِيفُ [en-neḳīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Ezilmiş ebū cehl karpuzuna denir. Ve kurt yemiş ağaç özdeğine denir; yukālu: جِذْعٌ نَقِيفٌ وَمَنْقُوفٌ إِذَا أَكَلَتْهُ الْأَرَضَةُ Ve

مَنْقُوفٌ [menḳūf] Hurde cüsseli, eti az çelimsiz adama denir; ʿalā-kavlin çehresi arık ve benzi sararmış kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مَنْقُوفٌ أَيْ دَقِيقٌ قَلِيلُ اللَّحْمِ أَوِ الضَّامِرُ الْوَجْهِ وَالْمُصْفَرُّهُ Ve أَخْدَعَيْنِ [aḫdeʿayn] dedikleri boyun damarları hafīf erkek deveye denir; yukālu: جَمَلٌ مَنْقُوفٌ أَيِ الْخَفِيفُ الْأَخْدَعَيْنِ Ve zaʿīf ve zebūn şahsa denir. Zāhiren Türkīde mankafa dedikleri dābbe ʿilleti مَنْقُوفَةٌ [menḳūfet] muharrefidir ki maʿānī-i mezkūrenin birinden meʾhūzdur.

اَلنِّقْفُ [en-niḳf] (nūn'un kesriyle) Henüz yumurtadan çıkmış kuş yavrusuna denir; nūn'un fethiyle de cāʾizdir. Bu sürette tesmiye bi'l-masdar olur.

اَلنُّقْفُ [en-nuḳf] (nūn'un zammıyla) نَقِيفٌ [neḳīf] lafzından ki kurt yemiş özdeğe denir, cemʿidir.

اَلنَّقَّافُ [en-naḳḳāf] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) ve

اَلنِّقَافُ [en-niḳāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Reʾy ve tedbīr ve fikr ve nazar sāhibi kimseye denir, نَقْفُ بَيْضَةٍ maʿnāsındandır; yukālu: رَجُلٌ نَقَّافٌ وَنِقَافٌ أَيْ ذُو تَدْبِيرٍ وَنَظَرٍ Ve

نَقَّافٌ [naḳḳāf] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Mübrim dilenciye denir, ʿalā-kavlin dilenmeğe düşkün olana denir; yukālu: سَائِلٌ نَقَّافٌ أَيْ مُبْرِمٌ أَوْ حَرِيصٌ عَلَى السُّؤَالِ Ve ʿinde'l-baʿz نَقَّافٌ [naḳḳāf] bulduğu eşyāyı mahallinden bi'l-cümle çıkarıp alır olan uğruya denir; yukālu: لِصٌّ نَقَّافٌ أَيْ يَنْتَقِفُ مَا يَقْدِرُ عَلَيْهِ

اَلْمَنْقَفُ [el-menḳaf] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) Yonulmuş ağacın hoşça yonulmamış yerine denir; yukālu: نَحَتَ النَّجَارُ الْعُودَ وَتَرَكَ فِيهِ مَنْقَفًا إِذَا لَمْ يُنْعِمْ نَحْتَهُ

اَلْمِنْقَافُ [el-minḳāf] مِنْقَارٌ [minḳār] vezninde ve mürādifidir ki kuşun burnuna denir. Ve bir güne katır boncuğuna denir. ʿAlā-kavlin bir cins küçük cānver-i bahrī kemiğine denir ki onunla bez ve kāgıd mührelenir; bu dahi güş-ı māhī dedikleri mühre olacaktır.

اَلْمَنْقُوفَةُ [el-menḳūfet] Kan bürümekle kızarmış göze vasf olur; yukālu: عَيْنَانِ مَنْقُوفَتَانِ أَيْ مُحْمَرَّتَانِ

اَلنَّقَفَةُ [en-neḳafet] (fetehātla) Dağın tepesinde olan obrucak yere denir.

اَلْأُنْقُوفَةُ [el-unḳūfet] (أُغْلُوطَةٌ [uġlūṭat] vezninde) İplik haytına denir ki iplik māddesi olan pamuğu iğde bitirdikten sonra yeniden çektiği telden ʿibārettir; taşra nisvānları lisānında süyüm taʿbīr olunur, sīn'in ve yā'nın zammeleriyle.

اَلنِّقَافُ [en-niḳāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Üslūb ve tarīka maʿnāsınadır; yukālu: جَاءَ الرَّجُلَانِ فِي نِقَافٍ وَاحِدٍ أَيْ فِي نِقَابٍ Ve mufāʿaleden masdar olur, مُنَاقَفَةٌ [munāḳafet] gibi ki kılıçla başa vuruşmak maʿnāsınadır; yukālu: نَاقَفَهُ إِذَا ضَارَبَهُ بِالسَّيْفِ عَلَى الرَّأْسِ

اَلْمُنْقَفُ [el-munḳaf] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Zebūnluktan kemikleri cā-be-cā belirmiş kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مُنْقَفُ الْعِظَامِ أَيْ بَادِيهَا

[ن ك ف]

اَلنَّكَفُ [en-nekef] (fethateynle) ʿĀr ve ha-

miyyetten yāhūd kibr ve nahvetten nāşī bir nesneden imtināᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: نَكِفَ عَنْهُ نَكَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَنِفَ مِنْهُ وَامْتَنَعَ Ve bir nesneden teberrī kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَكِفَ مِنْهُ إِذَا تَبَرَّأَ مِنْهُ Ve bir adamın eli ağrımak maᶜnāsınadır; yukālu: نَكِفَتْ يَدُهُ إِذَا أَصَابَهَا وَجَعٌ Ve

نَكَفٌ [nekef] Çehrede çene ucuyla kulak yumuşağının aralığında olan hurde hurde bezlere ve yumrulara denir; müfredi نَكَفَةٌ [nekefet]tir.

اَلنَّكْفُ [en-nekf] (nūn'un fethi ve kāf'ın sükūnuyla) نَكَفٌ [nekef] ile maᶜnā-yı evvelde mürādiftir; yukālu:نَكَفَ عَنْهُ نَكْفًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ بِمَعْنَى نَكِفَ Ve yağmuru katᶜ eylemek maᶜnāsınadır ki murād yağmur kendiden munkatıᶜ olmaktır. Ve bu yol katᶜ eylemek gibidir; tekūlu: نَكَفْتُ الْغَيْثَ إِذَا أَقْطَعْتَهُ يَعْنِي إِنْقَطَعَ عَنْكَ وَيُقَالُ غَيْثٌ لاَ يُنْكَفُ وَمَا نَكَفَهُ أَحَدٌ سَارَ يَوْمًا وَيَوْمَيْنِ أَيْ مَا أَقْطَعَهُ وَقَوْلُهُمْ غَيْثٌ لاَ يُنْكَفُ أَيْ لاَ يَنْقَطِعُ وَيُقَالُ بَحْرٌ أَوْ جَيْشٌ لاَ يُنْكَفُ أَيْ لاَ يُبْلَغُ آخِرُهُ وَلاَ يُقْطَعُ وَلاَ يُحْصَى Ve

نَكْفٌ [nekf] Akan göz yaşını parmakla yüzden bir tarafa çalıp silmek maᶜnāsınadır; yukālu: نَكَفَ الدَّمْعَ إِذَا نَحَّاهُ عَنْ خَدِّهِ بِإِصْبَعِهِ Ve bir nesneden ᶜudūl eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: نَكَفَ عَنْهُ إِذَا عَدَلَ Ve bir adamın izini gāʾib ettikten sonra yumuşak yerde yine bulup izine düşmek maᶜnāsınadır; yukālu: نَكَفَ أَثَرَهُ إِذَا اعْتَرَضَهُ فِي مَكَانٍ سَهْلٍ لِأَنَّهُ إِذَا عَلَا ظَلَفًا مِنَ الْأَرْضِ لاَ يُؤَدِّي أَثَرًا

اَلنَّاكِفُ [en-nākif] نَكْفٌ [nekf] lafzında fāᶜildir, ᶜār ve hamiyyetten yāhūd dimāg ve nahvetten nāşī bir nesneden imtināᶜ eden adama denir.

يَنْكَفُ [Yenkef] (يَمْنَعُ [yemneᶜu] vezninde) Bir mevziᶜ adıdır. Ve Ḥimyer kabīlesinden bir emīr ismidir.

ذَاتُ نَكِيفٍ [Ẕātu Nekīf] (أَمِيرٌ [emīr] veznide) Yelemlem nāhiyesinde bir mevziᶜdir.

يَوْمُ نَكِيفٍ [yevmu nekīf] Beyne'l-ᶜArab bir yevm-i meşhūrdur, onda bir muhārebe olmakla Ḳureyş kabīlesi Benū Kināne'yi münhezim eyledi.

اَلْإِنْتِكَافُ [el-intikāf] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] veznide) Bu dahi yağmuru kesmek yaᶜnī senden kesilmek maᶜnāsınadır; tekūlu: إِنْتَكَفْتُ الْغَيْثَ بِمَعْنَى نَكَفْتُهُ Ve gāʾib olan izi yumuşak yerde yine bulup sürmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْتَكَفَ أَثَرَهُ بِمَعْنَى نَكَفَهُ Ve bir arzdan arz-ı āhere nakl ve hurūc eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْتَكَفَ الْقَوْمُ إِذَا خَرَجُوا مِنْ أَرْضٍ إِلَى أَرْضٍ Ve bir semte meyl eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْتَكَفَ إِلَيْهِ إِذَا مَالَ Ve ipin bükümü çözülmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْتَكَفَ الْحَبْلُ إِذَا انْتَكَثَ

اَلنُّكْفَتَانِ [en-nukfetān] (nūn'un zammı ve fethi ve kāf'ın sükūnuyla ve fetehātla) عَنْفَقَةٌ [ᶜanfeḳat]ın sağ ve sol cihetlerinden iki sivri çene kemiklerine denir ki çenenin müntehāsında olur. Veعَنْفَقَةٌ [ᶜanfeḳat] çenenin üst tarafının enseye gelir yeridir ki onda kıl bitmez.

اَلنُّكَافُ [en-nukāf] (غُرَابٌ [ġurāb] veznide) Bir verem ismidir ki devenin نُكْفَتَان [nukfetān] dedikleri yerinde tahaddüs eder; ᶜalā-kavlin bir marazdır ki devenin boğazında hādis olup der-sāᶜat helāk eder, Türkīde zenberek marazı derler.

اَلْمَنْكُوفُ [el-menkūf] نُكَافٌ [nukāf] ᶜilletine uğramış deveye denir; müʾennesi مَنْكُوفَةٌ [menkūfet]tir.

اَلتَّنْكِيفُ [et-tenkīf] Devenin boğazında نَكَفٌ [nekef] dedikleri yumrular belirmek maᶜnāsınadır; yukālu: نَكَّفَتِ الْإِبِلُ إِذَا ظَهَرَتْ نَكَفَاتُهَا

اَلْمُنَكِّفَةُ [el-munekkifet] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Boğazında hurde hurde yumruları zuhūr eden develere denir.

اَلْإِنْكَافُ [el-inkāf] (hemzenin kesriyle) Bir adamı ʿār ve hamiyyet olunacak nesneden tenzīh eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: أَنْكَفْتُهُ أَيْ نَزَّهْتُهُ عَمَّا يُسْتَنْكَفُ عَنْهُ Ve Hazret-i Hak celle ve ʿalā cihetinde إِنْكَافٌ [inkāf] endād ve eşbāhtan ve nakāyıs-ı sıfāttan zāt-ı ecell ü aʿlāyı tenzīh ve takdīs eylemekten ibārettir. Müʾellif bununla işbu hadīse işaret eylemiştir. Kāle fi'n-*Nihāye*: ve minhu: "أَنَّهُ عَلَيْهِ السَّلاَمُ سُئِلَ عَنْ قَوْلِ سُبْحَانَ اللهِ فَقَالَ إِنْكَافُ اللهِ مِنْ كُلِّ سُوءٍ" أَيْ تَنْزِيهُهُ وَتَقْدِيسُهُ

اَلتَّنَاكُفُ [et-tenākuf] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Tedāvül-i kelām maʿnāsınadır; yukālu: تَنَاكَفَا الْكَلاَمَ إِذَا تَعَاوَرَاهُ

اَلْإِسْتِنْكَافُ [el-istinkāf] İstikbār maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَنْكَفَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَكْبَرَ Ve izi yavı kıldıktan sonra yumuşak yerde yine arkurudan bulmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَنْكَفَ أَثَرُهُ إِذَا اعْتَرَضَهُ فِي مَكَانٍ سَهْلٍ

مَنْكِفٌ [Menkif] (مَجْلِسٌ [meclis] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

[ن و ف]

اَلنَّوْفُ [en-nevf] (جَوْفٌ [cevf] vezninde) Yüksek hörgüce denir, senām-ı ʿālī maʿnāsına; أَنْوَافٌ [envāf] cemʿidir. Ve nisvānın lahm-ı zāʾidine denir. Ve lahm-ı zāʾid-i mezkūrdan hitāncının kestiği pāreye denir. Ve sese, ʿalā-kavlin sırtlan sesine denir; tekūlu: سَمِعْتُ نَوْفًا أَيْ صَوْتًا أَوْ هُوَ صَوْتُ الضَّبُعِ Ve masdar olur, memeden süt emmek maʿnāsına; yukālu: نَافَ الصَّبِيُّ مِنَ الثَّدْيِ يَنُوفُ نَوْفًا إِذَا مَصَّ Ve deve yükselip bālā-bülend olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَافَ الْبَعِيرُ إِذَا طَالَ وَارْتَفَعَ Ve

نَوْفٌ [Nevf] Hemdān kabīlesinden bir batn adıdır. Ve Nevf b. Faḍāle el-Bikālī tābiʿīndendir ki imām-ı Dımaşḳ idi. Ve

نَوْفٌ [nevf] Bir nesne yükselip etrāfına havāle ve müşrif olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَافَ الشَّيْءُ عَلَيْهِ نَوْفًا إِذَا أَشْرَفَ

يَنُوفَى [Yenūfā] (yā-yı tahtiyyenin fethiyle) ʿalā-kavlin تَنُوفَى [Tenūfā] yāhūd تَنُوفُ [Tenūf] Ṭayyiʿ kabīlesi cibāline karīb bir mevziʿ adıdır.

مَنَافٌ [menāf] (mīm'in fethiyle) Bir sanem adıdır.

عَبْدُ مَنَافٍ [ʿAbdu Menāf] Cedd-i rābiʿ-i Hazret-i Nebevīdir ki Hāşim'in ve ʿAbduşems'in ve Muṭṭalib'in ve Tumāḍir'in ve Ḳilābe'nin pederidir. Nisbetinde مَنَافِيٌّ [Menāfiyy] derler, kıyās ise عَبْدِيٌّ [ʿAbdiyy] demek idi, lākin عَبْدُ الْقَيْسِ misilliye iltibās endīşesine mebnī kıyāstan ʿudūl olundu.

مَنُوفُ [Menūf] (mīm'in fethiyle) Mışır ülkesinde bir karye adıdır.

اَلنِّيَافُ [en-niyāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bālā-bülend olan deveye denir; yukālu: جَمَلٌ وَنَاقَةٌ نِيَافٌ أَيْ طَوِيلٌ فِي ارْتِفَاعٍ Ve bunun aslı نِوَافٌ [nivāf] idi.

اَلنَّيَّافُ [en-neyyāf] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) نِيَافٌ [niyāf] maʿnāsınadır. Ve bunun aslı نِيْوَافٌ [niyāf] idi fīʿāl vezninde.

اَلنَّيِّفُ [en-neyyif] (كَيِّسٌ [keyyis] vezninde ve yā'nın tahfīfiyle cāʾizdir) Artık, ziyāde maʿnāsınadır; yukālu: عَشَرَةٌ وَنَيِّفٌ ve yukālu: هُوَ نَيِّفٌ عَلَيْهِ أَيْ زَائِدٌ Ve merātib-i aʿdāddan ʿakd-i sānīye varınca bir ʿakdin üzerine zāʾid olana نَيِّفٌ [neyyif] ıtlāk olunur; yukālu: عَشَرَةٌ وَنَيِّفٌ وَمِائَةٌ وَنَيِّفٌ وَأَلْفٌ وَنَيِّفٌ Yaʿnī ondan yirmiye, kezālik yirmiden

otuza varınca hatta yüze kadar bir ʿakdden dīger ʿakde varınca kadar, kezālik yüzden bine kadar ve binden öte dahi böylecedir. Ve işbu نَيِّفٌ [neyyif] kelimesinin aslı نَيْوِفٌ idi, فَيْعِلٌ [feyʿil] vezninde, vāv yā'ya kalb ve idgām olundu. Ve

نَيِّفٌ [neyyif] Fazl ve ihsān maʿnālarınadır. Ve birden üçe kadar نَيِّفٌ [neyyif] istiʿmāl olunur, niteki بِضْعٌ [biḍʿ] bir kavlde dörtten dokuza varınca kadardır. Pes āhādda üçten ʿakd-i evvele kadar نَيِّفٌ [neyyif] istiʿmāl olunmaz, oralarda بِضْعٌ [biḍʿ] istiʿmāl olunur, tā ki ʿakd-i evvele vardıkta, ötelerinde نَيِّفٌ [neyyif] istiʿmāl olunur. Ve بِضْعٌ [biḍʿ] māddesinin ihtilāfı mahallinde bast olundu. Şārih der ki müʾellifin beyānı Muberred kavlidir. Ve *Tehẕīb*'de نَيِّفٌ [neyyif] kelimesinin tahfīfi lahn olmak üzere musarrahtır.

اَلْإِنَافَةُ [el-ināfet] (hemzenin kesriyle) Bir nesne yukarı ağmak ve yükselip etrāfına havāle ve müşrif olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنَافَ الشَّيْءُ عَلَيْهِ إِذَا أَشْرَفَ Ve ziyāde olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنَافَ عَلَيْهِ إِذَا زَادَ

اَلْمُنِيفُ [el-munīf] (مُجِيبٌ [mucīb] vezninde) ʿĀlī ve bülend nesneye denir. Ve bir dağın adıdır. Ve Yemen'de şehr-i Taʿizz aʿmālinden Ṣabir nām dağda bir kalʿa adıdır. Kezālik Yemen'de Laḥc aʿmālinden bir kalʿa adıdır.

اَلْمُنِيفَةُ [el-Munīfet] Necd ile Yemāme beyninde Temīm kabīlesi yurdunda bir suyun adıdır.

اَلتَّنْيِيفُ [et-tenyīf] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Ziyāde ve efzūn olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَيَّفَ عَلَيْهِ إِذَا زَادَ Cevherī إِنَافَةٌ [ināfet] ve تَنْيِيفٌ [tenyīf] māddelerini yāʾī vehmiyle bunlar için terkīb-i mahsūs ifrād eylemiştir. Savāb olan bizim tertībimizdir, zīrā bu māddelerin mecmūʿu vāvīdir. Şārih der ki Cevherī lafzlarına nazar eylediğinden başka İmām Ḫalīl'e ittibāʿ eylemiştir.

[ن ه ف]

اَلنَّهْفُ [en-nehf] (nūn'un fethi ve hā'nın sükūnuyla) Hayrān olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَهَفَ الرَّجُلُ نَهْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا تَحَيَّرَ نَجَزَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'L-VĀV
(فَصْلُ الْوَاوِ)

[و ث ف]

اَلْوَثْفُ [el-veṯf] (vāv'ın fethi ve ṯā-yı müsellesenin sükūnuyla) Çömleği saç ayağı üzere bindirmek maʿnāsınadır; yukālu: وَثَفَ الْقِدْرَ يَثِفُهَا وَثْفًا إِذَا جَعَلَ لَهَا أَثَافِيَّ

اَلْإِيثَافُ [el-īṯāf] (hemzenin kesriyle) ve

اَلتَّوْثِيفُ [et-tevṯīf] وَثْفٌ [veṯf] maʿnāsınadır; yukālu: أَوْثَفَ الْقِدْرَ وَوَثَّفَهَا بِمَعْنَى وَثَفَهَا

[و ج ف]

اَلْوَجْفُ [el-vecf] (vāv'ın fethi ve cīm'in sükūnuyla) ve

اَلْوَجِيفُ [el-vecīf] (vāv'ın fethiyle) ve

اَلْوُجُوفُ [el-vucūf] وُقُوفٌ [vuḳūf] veznninde) Bir nesne deprenip muztarib olmak maʿnāsınadır; yürek oynaması gibi; yukālu: وَجَفَ الشَّيْءُ يَجِفُ وَجْفًا وَوَجِيفًا وَوُجُوفًا إِذَا اضْطَرَبَ Ve

وَجْفٌ [vecf] ve

وَجِيفٌ [vecīf] At ve devenin bir güne yürüyüşüne denir ki murād silke silke yürümesidir ki linge kalkmak taʿbīr olunur; menzil beygiri gibi; yukālu: وَجَفَ الْفَرَسُ وَالْبَعِيرُ وَجْفًا وَوَجِيفًا وَهُوَ ضَرْبٌ مِنْ سَيْرِ الْخَيْلِ وَالْإِبِلِ

اَلْإِيجَافُ [el-īcāf] (hemzenin kesriyle) Atı yāhūd deveyi vech-i mezbūr üzere yürütmek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْجَفَهُ إِذَا أَسْرَى بِالْوَجِيفِ

اَلْإِسْتِيجَافُ [el-istīcāf] ʿAşk ʿāşıkın gönlünü almak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَوْجَفَ الْحُبُّ فُؤَادَهُ إِذَا ذَهَبَ بِهِ

[و ح ف]

اَلْوَحْفُ [el-vaḥf] (vāv'ın fethi ve ḥā-yı mühmelenin sükūnuyla) Siyāh olup çok ve gür olan saça denir ve fethateynledir; yukālu: شَعْرٌ وَحْفٌ وَوَحَفٌ أَيْ كَثِيرٌ أَسْوَدُ Ve tüyü çok kuş kanadına denir. Ve

وَحْفٌ [Vaḥf] ʿĀmir b. eṭ-Ṭufeyl nām kimsenin kılıcı adıdır. Ve suya kanmış gereği gibi tāb u tarāvetli nebāta denir; yukālu: نَبَاتٌ وَحْفٌ أَيْ رَيَّانُ Ve bir adam yāhūd bir hayvān kendisini yere vurmak maʿnāsınadır; yukālu: وَحَفَ الْبَعِيرُ يَحِفُ وَحْفًا إِذَا ضَرَبَ بِنَفْسِهِ الْأَرْضَ Ve yakın olmak maʿnāsınadır; tekūlu: وَحَفَ مِنَّا أَيْ دَنَا Ve bir kimseyi özleyip ona nezīl ve mihmān olmak maʿnāsınadır; tekūlu: وَحَفَ إِلَيْنَا أَيْ قَصَدَنَا وَنَزَلَ بِنَا Ve sürʿat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَحَفَ إِلَيْهِ إِذَا أَسْرَعَ

اَلْوَاحِفُ [el-vāḥif] Yeleği ve tüyü çok kanada denir; yukālu: جَنَاحٌ وَحْفٌ وَوَاحِفٌ أَيِ الْكَثِيرُ الرِّيشِ Ve şol kovaya denir ki dört köşesinin bağları olan kayışların ikisi kırılıp ikisiyle kalmış ola. Ve

وَاحِفٌ [Vāḥif] Bir mevziʿ adıdır.

اَلْوَحَافَةُ [el-veḥāfet] لَطَافَةٌ [leṭāfet] veznninde) ve

اَلْوُحُوفَةُ [el-vuḥūfet] (vāv'ın zammıyla) Ot ve saç gür ve firāvān olmak maʿnāsınadır; yukālu: وَحُفَ النَّبَاتُ وَالشَّعْرُ وَوَحِفَ وَحَافَةً وَوُحُوفَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَالرَّابِعِ إِذَا غَزُرَ وَأَتَّتْ أُصُولُهُ

اَلْوَحْفَاءُ [el-vaḥfāʾ] حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] veznninde) Kara taşlı yere denir, lākin حَرَّةٌ [ḥarret] olmaya; yaʿnī yurt olan kara taşlık olmaya; cemʿi وَحَافَى [veḥāfā] gelir, صَحَارَى [ṣaḥārā] vezninde. Ve kızıl topraklı arza denir; yukālu: أَرْضٌ وَحْفَاءُ أَيْ حَمْرَاءُ

اَلْمُوحِفُ [el-mūḥif] (mīm'in zammı ve ḥā'nın kesriyle) Ağaç ve çadır makūlesinden tesettür edecek nesnesi olmayan adama ve ağıl ve örtme altı gibi

ārām eyleyeceği olmayan deveye denir. Ve şol deve yatağına denir ki nā-muvāfık olmakla oraya bürük eden deveye rāhat vermediğinden muztarib edip çabuk kaldırır ola; yukālu: مُنَاخٌ مُوخِفٌ إِذَا كَانَ يُوخِفُ الْبَارِكَ

وُخَيْفٌ [Vuḥayf] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) ʿUḳayl yāhūd ʿÖmer b. eṭ-Ṭufeyl nām kimsenin feresi ismidir.

اَلْوَخْفَةُ [el-vaḥfet] (vāv'ın fethiyle) Sese denir; tekūlu: سَمِعْتُ وَخْفَةً أَيْ صَوْتًا Ve siyāh kayaya denir; cemʿi وِخَافٌ [viḥāf] gelir vāv'ın kesriyle. Ve ʿUlāṣe b. Culās nām kimsenin feresi ismidir.

وِخَافُ الْقَهْرِ [Viḥāfu'l-Ḳahr] (vāv'ın kesriyle) Bir mevziʿdir.

اَلتَّوْخِيفُ [et-tevḥīf] İnsān yāhūd deve kendisini kaldırıp yere vurmak maʿnāsınadır; yukālu: وَخَّفَ الْبَعِيرُ إِذَا ضَرَبَ بِنَفْسِهِ الْأَرْضَ Ve sürʿat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَخَّفَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ Ve değnekle vurmak maʿnāsınadır; yukālu: وَخَّفَهُ إِذَا ضَرَبَهُ بِالْعَصَا Ve kurbān pāyını çokça kesmek maʿnāsınadır; yukālu: وَخَّفَ عُضْوَ الْجَزُورِ إِذَا وَفَّرَهُ

اَلْإِيحَافُ [el-īḥāf] (hemzenin kesriyle) Bu dahi sürʿat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْحَفَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ

اَلْمَوَاحِفُ [el-mevāḥif] (mīm'in fethiyle) مَوْحِفٌ [mevḥif]in cemʿidir ki deve yatacak yere denir; yukālu: مَوَاحِفُ الْإِبِلِ أَيْ مَبَارِكُهَا

اَلْمِيحَافُ [el-mīḥāf] (mīm'in kesriyle) Yatağından ayrılmayan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ مِيحَافٌ إِذَا كَانَتْ لاَ تُفَارِقُ مَبْرَكَهَا

وَاحِفَانُ [Vāḥifān] Bir mevziʿ adıdır.

وَحِيفٌ [Veḥīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Mekke'de bir mevziʿ adıdır ki oraya lāşe ilkā ederler.

اَلْمُوَحَّفُ [el-muvaḥḥaf] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Arık ve mehzūl deveye denir.

[و خ ف]

اَلْوَخْفُ [el-vaḫf] (vāv'ın fethi ve ḫā-yı muʿcemenin sükūnuyla) Hātem çiçeğini dövüp lüzūcetli luʿābını çıkarmak maʿnāsınadır; yukālu: وَخَفَ الْخِطْمِيَّ يَخِفُهُ وَخْفًا إِذَا ضَرَبَهُ حَتَّى تَلَزَّجَ Ve netābt-ı mezkūrun luʿābı bi-nefsihi çıkmak maʿnāsınadır ki lāzım ve müteʿaddī olur; yukālu: وَخَفَ الْخِطْمِيُّ إِذَا تَلَزَّجَ Ve bir adamı zikr-i kabīhle yād eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَخَفَ فُلاَنًا إِذَا ذَكَرَهُ بِقَبِيحٍ

اَلْإِيخَافُ [el-īḫāf] (hemzenin kesriyle) وَخْفٌ [vaḫf] ile maʿnā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: أَوْخَفَ الْخِطْمِيَّ بِمَعْنَى وَخَفَهُ Ve sürʿat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْخَفَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ

اَلْوَخِيفَةُ [el-veḫīfet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) خِطْمِيٌّ [ḫıṭmiyy] luʿābına denir; yukālu: كَأَنَّ لُغَامَهَا وَخِيفَةُ الْخِطْمِيِّ وَهِيَ مَا أَوْخَفْتَهُ مِنَ الْخِطْمِيِّ

اَلْمُوخِفُ [el-mūḫif] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Ahmak ve nādān kimseye ıtlāk olunur; hātem çiçeğini döven kimse onu halt eylediği gibi kendi mühmelātını halt eder olduğu için ıtlāk olundu; yukālu: رَجُلٌ مُوخِفٌ أَيْ أَحْمَقُ يَعْنِي يُوخِفُ زِبْلَهُ كَمَا يُوخَفُ الْخِطْمِيُّ Ve

مُوخِفٌ [mūḫif] Bir güne aʿrāb taʿāmıdır ki yoğurt kurusunu süte ezdikten sonra üzerine sāfī yağ dökmekle tertīb ederler. ʿAlā-kavlin etsiz olan bulamaç aşına denir yāhūd hurmāyı kaymağa katmakla tertīb ettikleri taʿāmdır. Ve

مُوخِفٌ [mūḫif] Çamuru gālib olan suya denir. Ve cullāhların beze sürdükleri ahara denir ki haşıl taʿbīr olunur.

اَلْوَخْفَةُ [el-vaḫfet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Meşinden dikilmiş çantaya ve cüre-zen makülesine denir.

اَلْإِتِّخَافُ [el-ittiḫāf] (إِتِّكَالٌ [ittikāl] vezninde) Ayak kaymak maʿnāsınadır; yukālu: إِتَّخَفَتْ رِجْلُهُ إِذَا زَلَّتْ Ve bunun aslı إِوْتَخَفَتْ idi.

[و د ف]

اَلْوَدْفُ [el-vedf] (vāv'ın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) İç yağı eriyip akmak maʿnāsınadır; yukālu: وَدَفَ الشَّحْمُ يَدِفُ وَدْفًا إِذَا ذَابَ وَسَالَ Ve damlamak maʿnāsınadır, yukālu: وَدَفَ الْإِنَاءُ إِذَا قَطَرَ Ve az vergi vermek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: وَدَفَ لَهُ الْعَطَاءَ إِذَا أَقَلَّهُ

اَلْوَدْفَةُ [el-vedfet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) ve

اَلْوَدِيفَةُ [el-vedīfet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznin-de) Yemyeşil çemenistāna denir.

اَلْوَدَفَةُ [el-vedefet] (fetehātla) Buğdaycık otuna denir. Ve nisvānın lahm-ı zāʾidine denir.

اَلْوُدَافُ [el-vudāf] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Zekere ıtlāk olunur, kendiden menī ve mezī makülesi seyelān ettiği için.

اَلْإِسْتِيدَافُ [el-istīdāf] İç yağını dam-latmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَوْدَفَ الشَّحْمَةَ إِذَا اسْتَقْطَرَهَا Ve haber teftīş eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَوْدَفَ الْخَبَرَ إِذَا بَحَثَ عَنْهُ Ve erin menīsini hatun rahiminde cemʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَوْدَفَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا جَمَعَتْ مَاءَ الرَّجُلِ فِي رَحِمِهَا Ve süt ka-bının kapağını kaldırıp keyfiyyet ve kem-miyyetine ıttılāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَوْدَفَ لَبَنًا فِي الْإِنَاءِ إِذَا فَتَحَ رَأْسَهُ فَأَشْرَفَ عَلَيْهِ Ve nebāt uzamak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَوْدَفَ النَّبَاتُ إِذَا طَالَ

اَلتَّوَدُّفُ [et-tevedduf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] veznin-de) Bir haberi soruşturmak maʿnāsınadır; yukālu: تَوَدَّفَ الْخَبَرَ إِذَا بَحَثَ عَنْهُ Ve dağ keçileri dağın tepesine ağıp çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: تَوَدَّفَتِ الْأَوْعَالُ فَوْقَ الْجَبَلِ إِذَا أَشْرَفَتْ

[و ذ ف]

اَلْوَذَفَةُ [el-veẕefet] (vāv'ın ve ẕāl-ı muʿcemenin fethiyle) Nisvānın lahm-ı zāʾidine denir.

اَلْوَذْفُ [el-veẕf] (حَذْفٌ [ḥaẕf] vezninde) Bir nesne seyelān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَذَفَ الشَّحْمُ وَغَيْرُهُ وَذْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا سَالَ

اَلْوَذْفَانُ [el-veẕfān] (سَلْمَانُ [selmān] vez-ninde) Bir nesnenin evveline ve henüz zuhūruna denir; ve minhu'l-hadīs: "نَزَلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ بِأُمِّ مَبْعَدٍ وَذْفَانَ مَخْرَجِهِ إِلَى الْمَدِينَةِ" أَيْ حِدْثَانَهُ وَسُرْعَانَهُ

اَلتَّوْذِيفُ [et-tevẕīf] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) ve

اَلتَّوَذُّفُ [et-teveẕẕuf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] veznin-de) Salını salını adımları sıkça ve omuz-ları oynatarak yürümek maʿnāsınadır ki zehv ve edā yürüyüşüdür. ʿAlā-kavlin tīz tīz yürümek maʿnāsınadır; yukālu: يُؤَذِّفُ فُلَانٌ وَيَتَوَذَّفُ إِذَا كَانَ يَمْشِي مُقَارِبَ الْخَطْوِ وَمُحَرِّكًا مَنْكِبَيْهِ مُتَبَخْتِرًا أَوْ يُسْرِعُ

اَلْوُذَافُ [el-vuẕāf] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Zekere denir.

[و ر ف]

اَلْوَرْفُ [el-verf] (صَرْفٌ [ṣarf] vezninde) ve

اَلْوَرِيفُ [el-verīf] (وَرِيدٌ [verīd] vezninde) ve

اَلْوُرُوفُ [el-vurūf] (وُقُوفٌ [vuḳūf] vezninde) Gölge koyu olmak maʿnāsınadır; yukālu: وَرَفَ الظِّلُّ يَرِفُ وَرْفًا وَوَرِيفًا وَوُرُوفًا إِذَا اتَّسَعَ وَطَالَ وَامْتَدَّ Ve

وَرْفٌ [verf] Ciğerin kenārlarının yufka yer-

lerine denir.

اَلْإِيرَافُ [el-īrāf] (hemzenin kesriyle) ve

اَلتَّوْرِيفُ [et-tevrīf] Bunlar da gölge koyulanmak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْرَفَ الظِّلُّ وَوَرَّفَ بِمَعْنَى وَرَفَ Ve

تَوْرِيفٌ [tevrīf] Bir nesneyi emip sormak maʿnāsınadır; tekūlu: وَرَّفْتُهُ إِذَا مَصَصْتَهُ Ve yeri bölmek maʿnāsınadır; tekūlu: وَرَّفْتُ الْأَرْضَ إِذَا قَسَمْتَهَا

اَلرُّفَةُ [er-rufet] (ثُبَةٌ [ṯubet] vezninde) Samana denir, تِبْنٌ [tibn] maʿnāsına.

اَلرِّفَةُ [er-rifet] (عِدَةٌ [ʿidet] vezninde) Tāb u tarāvetli tāze ota denir. Şārihin beyānına göre masdardan menkūldür.

[و ز ف]

اَلْوَزْفُ [el-vezf] (vāv'ın fethi ve zā-yı muʿcemenin sükūnuyla) ve

اَلْوَزِيفُ [el-vezīf] (وَرِيفٌ [verīf] vezninde) ʿAcele ve sürʿat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَزَفَ الرَّجُلُ يَزِفُ وَزْفًا وَوَزِيفًا إِذَا أَسْرَعَ Ve ivdirmek maʿnāsına olmakla lāzım ve müteʿaddī olur; yukālu: وَزَفَ فُلَانًا إِذَا اسْتَعْجَلَهُ

اَلْإِيزَافُ [el-īzāf] (hemzenin kesriyle) Bu dahi ʿacele ve sürʿat eylemek maʿnāsınadır.

اَلتَّوْزِيفُ [et-tevzīf] إِيزَافٌ [īzāf] maʿnāsınadır.

اَلْمُوَازَفَةُ [el-muvāzefet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) ve

اَلتَّوَازُفُ [et-tevāzuf] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Berāberce ʿārifāne kumanya düzüşmek maʿnāsınadır. Niçe refīkler bir sohbette yā seyr ve seferde kumanya ederler; yukālu: وَازَفُوا وَتَوَازَفُوا إِذَا نَاهَدُوا فِي النَّفَقَاتِ

[و س ف]

اَلْوَسْفُ [el-vesf] (vāv'ın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Deve pek semirip tavlandıkta uyluğunda ve sağrısında cā-be-cā peydā olan çatlaklara denir ki giderek bütün gövdesine yayılır.

اَلتَّوَسُّفُ [et-tevessuf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir nesne kavlayıp kabuğu soyulmak maʿnāsınadır; yukālu: تَوَسَّفَ الشَّيْءُ إِذَا تَقَشَّرَ Ve devenin pek semizliğinden uylukları ve sağrıları cā-be-cā yarılıp çatlamak maʿnāsınadır; ʿalā-kavlin be-gāyet tavlanmakla eski tüyü dökülüp yeniden tüylenmek maʿnāsınadır; yukālu: تَوَسَّفَ الْبَعِيرُ إِذَا ظَهَرَ فِيهِ الْوَسْفُ أَوْ أَخْصَبَ وَسَمِنَ وَسَقَطَ وَبَرُهُ الْأَوَّلُ وَنَبَتَ الْجَدِيدُ

[و ص ف]

اَلْوَصْفُ [el-vaṣf] (vāv'ın fethi ve ṣād'ın sükūnuyla) ve

اَلصِّفَةُ [eṣ-ṣifet] (عِدَةٌ [ʿidet] vezninde) Bir nesneyi sıfatlamak maʿnāsınadır ki hulkan ve halkan ʿalāyimini taʿdād ve beyān eylemekten ʿibārettir; yukālu:وَصَفَ الشَّيْءَ يَصِفُهُ وَصْفًا وَصِفَةً إِذَا نَعَتَهُ Şārih der ki vech-i mezkūr üzere وَصْفٌ [vaṣf] ve صِفَةٌ [ṣifat] masdarlardır, وَعْدٌ [vaʿd] ve عِدَةٌ [ʿidet] gibi, baʿdehu nahviyyūn ve mütekellimūn bunları ism olarak istiʿmāl eylediler. Ve baʿzılarنَعْتٌ [naʿt] ile وَصْفٌ [vaṣf] beynini fark eder, lākin müʾellife göre mürādiftir. İntehā. Ve henüz merkūb olan tay hoş-hūy olmakla gördüğü nesnelerden aslā ürküp ve irkilmeyip ona teveccühle rāst yoluna gider olmak maʿnāsına müstaʿmeldir, gūyā ki meşy ve seyri vasf ve icāde eder, yukālu: وَصَفَ الْمُهْرُ إِذَا تَوَجَّهَ لِشَيْءٍ مِنْ حُسْنِ السِّيرَةِ Kāle'ş-şārih ve fi'l-*Esās*: يُقَالُ لِلْمُهْرِ إِذَا تَوَجَّهَ وَاَخَذَ فِي حُسْنِ السِّيرَةِ هَذَا مَهْرٌ قَدْ وَصَفَ أَيْ وَصَفَ الْمَشْيَ وَأَجَادَ

اَلْإِتِّصَافُ [el-ittiṣāf] (إِتِّصَالٌ [ittiṣāl] vezninde) Sıfatlanmak maʿnāsınadır, gerek ibtidāʾen ve gerek vasfan olsun; yukālu: وَصَفَهُ فَاتَّصَفَ

وَيُقَالُ إِتَّصَفَ بِالصِّفَاتِ الْحَمِيدَةِ

اَلْوَصَّافُ [el-vaṣṣāf] (شَدَّادٌ [şeddād] veznin-de) Bir nesneyi vasf ve beyān husūsunda ʿārif ve āgāh olan adama denir ki muktezāsı üzere ke-mā yenbagī vasf ve beyān eder; yukālu:هُوَ وَصَّافٌ أَيْ عَارِفٌ بِالْوَصْفِ Ve

وَصَّافٌ [Vaṣṣāf] Sādāt-ı ʿArabdan birinin lakabıdır. Baʿzılar dedi ki ismi Mālik b. ʿĀmir'dir. Muhaddisīnden ʿAbdullāh b. el-Velīd el-Vaṣṣāfī onun evlādındandır.

اَلْوَصِيفُ [el-veṣīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Hizmet-kāra denir, gerek oğlan ve ge-rek kız olsun; cemʿi وُصَفَاءُ [vuṣafāʾ] gelir, كُرَمَاءُ [kuremāʾ] vezninde. Ve gāh olur ki müʾennesinde وَصِيفَةٌ [veṣīfet] dahi denir, cemʿi وصَائِفُ [veṣāʾif] gelir; yukālu: هَذَا وَصِيفُ فُلَانٍ أَيْ خَادِمُهُ وَخَادِمَتُهُ وَيُقَالُ هَذِهِ وَصِيفَتُهُ أَيْ خَادِمَتُهُ

اَلْوَصَافَةُ [el-veṣāfet] (لَطَافَةٌ [laṭāfet] veznin-de) ve

اَلْإِيصَافُ [el-īṣāf] (hemzenin kesriyle) وَصِيفٌ [veṣīf] lafzından ismlerdir, hizmet-kārlığa denir; yukālu: هُوَ وَصِيفٌ أَيْ بَيِّنُ الْوَصَافَةِ وَالْإِيصَافِ Ve

وَصَافَةٌ [veṣāfet] Masdar olur, hizmet-kārlık kertesine erişmek maʿnāsınadır; yukālu: وَصُفَ الْغُلَامُ وَصَافَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا بَلَغَ حَدَّ الْخِدْمَةِ

اَلتَّوَاصُفُ [et-tevāṣuf] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vez-ninde) Bir nesneyi birbirine vasf edişmek maʿnāsınadır; yukālu: تَوَاصَفُوا الشَّيْءَ إِذَا وَصَفَهُ بَعْضُهُمْ بَعْضًا

اَلْإِسْتِيصَافُ [el-istīṣāf] Bir kimseden bir nesneyi vasf ve beyān eylemeği taleb ey-lemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَوْصَفُوا لِدَائِهِ إِذَا سَأَلُوهُ أَنْ يَصِفَ لَهُ مَا يَتَعَالَجُ بِهِ

اَلصِّفَةُ [eṣ-ṣifat] (عِدَةٌ [ʿidet] vezninde) Masdardır ki zikr olundu. Ve bir adamın zātıyla kāʾim maʿnāya ıtlāk olunur, ʿilm ve sevād gibi. Ve صِفَةٌ [ṣifat] ile nahviyyūn onu murād eylemezler, belki نَعْتٌ [naʿt]ı irāde ederler ki ism-i fāʿil ve ism-i mefʿūl yāhūd maʿnā cihetiyle onlara rāciʿ olan kelimāttan ʿibārettir, مِثْلٌ [miṯl] ve شِبْهٌ [şibh] kelimeleri gibi.

Şārih der ki maʿnā-yı evvel mütekellimīn ʿindindedir, ehl-i lügat ʿindinde وَصْفٌ [vaṣf] ve صِفَةٌ [ṣifat] masdarlardır, baʿdehu صِفَةٌ [ṣifat] ism olarak dahi istiʿmāl olun-du; cemʿi صِفَاتٌ [ṣifāt]tır. Ve nahviyyīn katındaصِفَةٌ [ṣifat]ta takarrür ve sebāt ve hālde inkılāb muʿteberdir. Mütercim der ki müʾellif بَيْعُ مُوَاصَفَةٍ [beyʿu muvāṣafet] ten sükūt eylemiştir ki kütüb-i fıkhiyye ahkāmındandır. Bir adam kendi māl-ı mevcūdu olmayan bir şeyʾi vasf ederek bir kimseyi ona müşterī ettikten sonra o şeyʾi yeniden iştirā ve tedārük edip o müşterīye beyʿ eylemekten ʿibārettir. Kāle fi'n-*Nihāye* ve fi'l-hadīs: "نَهَى عَنْ بَيْعِ الْمُوَاصَفَةِ هُوَ أَنْ يَبِيعَ مَا لَيْسَ عِنْدَهُ ثُمَّ يَبْتَاعَهُ فَيَدْفَعَهُ إِلَى الْمُشْتَرِي قِيلَ لَهُ ذَلِكَ لِأَنَّهُ بَاعَهُ بِالصِّفَةِ مِنْ غَيْرِ نَظَرٍ وَلَا حِيَازَةٍ مِلْكٍ

[و ض ف]

اَلْوَضْفُ [el-vaḍf] (vāv'ın fethi ve ḍād-ı muʿcemenin sükūnuyla) ve

اَلْإِيضَافُ [el-īḍāf] (hemzenin kesriyle) Deve sürʿat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَضَفَ الْبَعِيرُ يَضِفُ وَضْفًا وَأَوْضَفَ إِيضَافًا إِذَا أَسْرَعَ Ve

إِيضَافٌ [īḍāf] Deveyi gıcıklayıp ikdām ey-lemekle sürʿatle yürütmek maʿnāsınadır; tekūlu:أَوْضَفْتُ الْبَعِيرَ إِذَا أَوْجَفْتَهُ فِي الرَّكْضِ

[و ط ف]

اَلْوَطَفُ [el-veṭaf] (fethateynle) Bir adamın kaşları ve kirpikleri gür ve firāvān olmak

maʿnāsınadır; yukālu: وَطِفَ الرَّجُلُ يَوْطَفُ وَطَفًا إِذَا كَثُرَ شَعْرُ حَاجِبَيْهِ وَعَيْنَيْهِ Ve yağmur birden nüzūl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَطِفَ الْمَطَرُ إِذَا انْهَمَرَ

اَلْوَطْفَةُ [el-vaṭfet] (وَجْبَةٌ [vecbet] vezninde) Bir mikdārca saça denir; yukālu: عَلَيْهِ وَطْفَةٌ مِنَ الشَّعْرِ أَيْ قَلِيلٌ مِنْهُ

اَلْأَوْطَفُ [el-evṭaf] Sıfattır, kaşları ve kirpikleri gür olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَوْطَفُ أَيِ الْكَثِيرُ الْحَاجِبَيْنِ وَالْعَيْنَيْنِ Ve mutlakan kesret ve vefret üzere olan şeyʾe ıtlāk olunur; ve minhu yukālu: ظَلَامٌ أَوْطَفُ أَيْ مُحِيطٌ ve yukālu: عَيْشٌ أَوْطَفُ أَيْ رَخِيٌّ

اَلْوَطْفَاءُ [el-vaṭfāʾ] أَوْطَفُ [evṭaf]ın müʾennesidir. Ve şol sehāba vasf olur ki yağmurunun kesretinden etekleri saçak saçak olup sarkmış ola, ʿalā-kavlin yağdırması devām vechi üzere ola, gerek yağmuru haylice mümtedd olsun, gerek olmasın; yukālu: سَحَابَةٌ وَطْفَاءُ أَيْ مُسْتَرْخِيَةٌ لِكَثْرَةِ مَائِهَا أَوِ الدَّائِمَةُ السَّحِّ الْحَثِيثَةُ طَالَ مَطَرُهَا أَوْ قَصُرَ وَيُقَالُ فِيهَا وَطَفٌ مُحَرَّكَةً إِذَا تَدَلَّتْ ذُيُولُهَا

[و ظ ف]

اَلْوَظِيفُ [el-veẓīf] (ẓā-yı muʿceme ile أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Atın ve deve ve sāʾir dābbenin kolunun ve inciğinin incerek yerine denir ki bilek ile dizleri mā-beynidir; murād kuru incik olacaktır; cemʿi أَوْظِفَةٌ [evẓifet] ve وُظُفٌ [vuẓuf] gelir zammeteynle; yukālu: ضَرَبَ وَظِيفَهُ وَهُوَ مُسْتَدَقُّ الذِّرَاعِ وَالسَّاقِ مِنَ الْخَيْلِ وَالْإِبِلِ وَغَيْرِهَا Ve sarp yerlerde yürümek husūsunda kavī ve tüvāna olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ وَظِيفٌ أَيْ قَوِيٌّ عَلَى الْمَشْيِ فِي الْحَزْنِ Ve

وَظِيفٌ [veẓīf] Maʿnā-yı evvelden meʾhūz olarak sıralanmış ve katarlanmış vetīre ve tarīka maʿnāsına müstaʿmeldir; ve minhu yukālu: جَاءَتِ الْإِبِلُ عَلَى وَظِيفٍ أَيْ تَبِعَ بَعْضُهَا بَعْضًا Niteki سَاقٌ [sāḳ] dahi bu maʿnāda müstaʿmel olur.

اَلْوَظْفُ [el-vaẓf] (vāv'ın fethi ve ẓā'nın sükūnuyla) Devenin ayağı bağını kısa kılmak maʿnāsınadır; yukālu: وَظَفَ الْبَعِيرَ إِذَا قَصَّرَ قَيْدَهُ Ve davarın وَظِيفٌ [veẓīf]ine vurmak yāhūd dokunmak maʿnāsınadır; yukālu: وَظَفَ الْبَعِيرَ إِذَا أَصَابَ وَظِيفَهُ Ve bir kimseye tābiʿ olup gitmek maʿnāsınadır; yukālu: وَظَفَ الْقَوْمَ إِذَا تَبِعَهُمْ

اَلْوَظِيفَةُ [el-veẓīfet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznin-de) Bir adama yevmiyye muʿayyen olan taʿām ve rızk makūlesi ʿulūfeye denir, وَظِيفٌ [veẓīf]-i merkūmdan meʾhūzdur, vetīre üzere olduğu için; yukālu: عَلَيْهِ كُلَّ يَوْمٍ وَظِيفَةٌ وَهِيَ مَا يُقَدَّرُ لَهُ فِي الْيَوْمِ مِنْ طَعَامٍ أَوْ رِزْقٍ وَنَحْوِهِ Fārisīde ona verestād denir. Ve

وَظِيفَةٌ [veẓīfet] ʿAhd ve şart ve peymān maʿnāsınadır; cemʿi وَظَائِفُ [veẓāʾif] ve وُظُفٌ [vuẓuf] gelir zammeteynle; yukālu: بَيْنَهُمَا وَظِيفٌ أَيْ عَهْدٌ وَشَرْطٌ

اَلتَّوْظِيفُ [et-tevẓīf] Bir kimseye وَظِيفَةٌ [veẓīfet] taʿyīn eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَظَّفَ لَهُ إِذَا عَيَّنَ لَهُ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَظِيفَةً

اَلْمُوَاظَفَةُ [el-muvāẓafet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir nesneye uymak ve uygun gelmek maʿnāsınadır; yukālu: وَاظَفَهُ إِذَا وَافَقَهُ Ve muʿāvenet maʿnāsınadır; yukālu: وَاظَفَهُ إِذَا وَارَزَهُ Ve mülāzemet maʿnāsınadır; yukālu: وَاظَفَهُ إِذَا لَازَمَهُ

اَلْإِسْتِيظَافُ [el-istīẓāf] Kaplamak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَوْظَفَهُ إِذَا اسْتَوْعَبَهُ

[و ع ف]

اَلْوَعْفُ [el-vaʿf] (vāv'ın fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Şol toprağı kalınca yere denir ki suyu çekmeyip üzerinde irkilip kalır ola, cemʿi وِعَافٌ [viʿāf] gelir vāv'ın

kesriyle.

اَلْوُعُوفُ [el-vuʿūf] (وُقُوفٌ [vuḳūf] vezninde) Basar zaʿīf olmak maʿnāsınadır; yukālu: وَعَفَ بَصَرُهُ وُعُوفًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ضَعُفَ

[و غ ف]

اَلْوَغْفُ [el-vaġf] (vāv'ın fethi ve ġayn-ı muʿcemenin sükūnuyla) Şol posteki yāhūd keçe parçasına denir ki kendi bevlini içmemek yāhūd keçiye aşmamak için ergeç oğlağın ve tekenin karınları altına arkuru çekip bend ederler. Ve

وَغْفٌ [vaġf] ve

وُغُوفٌ [vuġūf] Zaʿf-ı basar maʿnāsınadır; yukālu: وَغَفَ بَصَرُهُ يَغِفُ وَغْفًا وَوُغُوفًا إِذَا ضَعُفَ Ve

وَغْفٌ [vaġf] Sürʿatle seğirtmek maʿnāsınadır; yukālu: وَغَفَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ وَعَدَا

اَلْإِيغَافُ [el-īġāf] (hemzenin kesriyle) ʿAvret hīn-i cimāʿda erin altında varıp gelmek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْغَفَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا ارْتَهَزَتْ عِنْدَ الْجِمَاعِ تَحْتَ الرَّجُلِ Garībdir ki müʾellif burada إِيغَافٌ [īġāf]ı vech-i mezkūr üzere إِرْتِهَازٌ [irtihāz] ile tefsīr eyledi, إِرْتِهَازٌ [irtihāz] māddesini ise mahallinde sebt ve beyān eylemedi. Dībācede Cevherī'ye ifāte-i mevādd husūsunda itāle eylemişken cā-be-cā kendisi dahi اَلْجَزَاءُ مِنْ جِنْسِ الْعَمَلِ mücāzātına mazhar olmaktadır. Kaldı ki işbu إِرْتِهَازٌ [irtihāz] māddesi ümmehāt-ı sāʾirede mesbūttur. Ezcümle *Muḳaddimetu'l-Edeb*'de sülāsīsi olan رَهْزٌ [rehz] "cenbīden der mucāmaʿat" ʿunvānıyla ve *Esās*'ta إِرْتَهَزَ لِأَمْرِ كَذَا وَرَأَيْتُهُ مُرْتَهِزًا لَهُ إِذَا تَحَرَّكَ لَهُ وَاهْتَزَّ وَنَشِطَ مِنَ الرَّهْزِ وَهُوَ الْحَرَكَةُ فِي الْجِمَاعِ وَغَيْرِهِ ʿibāretiyle mersūm olmakla vech-i merkūm üzere terceme olundu. Ve

إِيغَافٌ [īġāf] Sürʿatle seğirtmek maʿnāsınadır; yukālu:أَوْغَفَ الرَّجُلُ إِذَا عَدَا وَأَسْرَعَ Ve müteʿib ve dermānde eden yürüyüşle yürümek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْغَفَ الرَّجُلُ إِذَا سَارَ سَيْرًا مُتْعِبًا Ve gözün nūru fersiz olup kamaşır olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْغَفَ الرَّجُلُ إِذَا عَمِشَ Ve yetecek kadar taʿām yemek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْغَفَ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ مِنَ الطَّعَامِ مَا يَكْفِيهِ Ve kelb dilini sarkıtıp solumak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْغَفَ الْكَلْبُ إِذَا لَهَثَ Ve خِطْمِيٌّ [ḫiṭmiyy] dedikleri nebātın luʿābını çıkarmak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْغَفَ الْخِطْمِيَّ إِذَا أَوْخَفَهُ

[و ق ف]

اَلْوَقْفُ [el-vaḳf] (vāv'ın fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) Fīl kemiğinden düzülmüş bileziğe denir ki nisvān-ı ʿArab bilekçelerine takınırlar. Ve

وَقْفٌ [Vaḳf] Ḥille-i Mezyediyye'de ve Baġdād'ın şarkīsinde Ḫāliṣ kazāsında birer karye adıdır. Ve bilād-ı Benī ʿĀmir'de bir mevziʿ adıdır. Ve

وَقْفٌ [vaḳf] Kalkanın çevresine kaplanan boynuz ve demir makūlesine denir ki kalkanın pervāzesi olacaktır. Ve

وَقْفٌ [vaḳf] Masdar olur, bir kimseyi alıkoyup durdurmak maʿnāsınadır; tekūlu: وَقَفْتُهُ وَقْفًا أَيْ فَعَلْتُ بِهِ مَا وَقَفَ يَعْنِي أَوْقَفْتُهُ Bu māddenin mevzūʿunda ayakta durdurmak ve ayakta durmak dakīkası muʿteberdir, ke-mā se-yusarrahu. Ve çömleği ocak üzere yāhūd saç ayağı üzere içindeki kaynadıktan sonra dinlendirmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: وَقَفَ الْقِدْرَ إِذَا أَدَامَهَا وَسَكَّنَهَا Burada أَدَامَهُ çömleği saç ayağı üzere baʿde'l-ferāg dinlendirmek maʿnāsınadır. Ve bir adamı kendi günāhına muttaliʿ eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu:

وَقَفَ فُلاَنًا عَلَى ذَنْبِهِ إِذَا أَطْلَعَهُ Ve bir mülkü beyʿ ve şirādan ʿalā-vechi't-teʾbīd alıkomak maʿnāsınadır ki mālını vakf eylemek taʿbīr olunur; yukālu: وَقَفَ الدَّارَ أَيْ حَبَّسَهَا

اَلْوُقُوفُ [el-vuḳūf] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Eğlenip ayakta durmak maʿnāsınadır; yukālu: وَقَفَ الرَّجُلُ يَقِفُ وُقُوفًا إِذَا دَامَ قَائِمًا

اَلْإِيقَافُ [el-īḳāf] (hemzenin kesriyle) Durdurmak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْقَفَهُ أَيْ وَقَفَهُ Ve bir kimse mālını vakf eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْقَفَ الدَّارَ إِذَا حَبَّسَهَا Lākin bu maʿnādaإِيقَافٌ [īḳāf] lügat-ı rediyyedir. Ve tınmayıp sākit ve epsem olmak maʿnāsınadır; yukālu:أَوْقَفَ الرَّجُلُ إِذَا سَكَتَ Ve mutlakan işlediği işten çekilip vazgelmek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْقَفَ عَنِ الْأَمْرِ إِذَا أَمْسَكَ وَأَقْلَعَ Ve kelām-ı fasīhte إِيقَافٌ [īḳāf] māddesi maʿnā-yı ahīrden māʿadāda vākiʿ olmamıştır.

اَلتَّوْقِيفُ [et-tevḳīf] Bir adamı ayakta alıkoyup durdurmak maʿnāsınadır; yukālu: وَقَّفَهُ إِذَا أَقَامَهُ Ve hatuna وَقْفٌ [vaḳf] dedikleri bilezik takmak maʿnāsınadır; yukālu: وَقَّفَ الْمَرْأَةَ إِذَا جَعَلَ فِي يَدَيْهَا الْوَقْفَ Ve hatunun ellerini kına ile benek benek nakşlamak maʿnāsınadır; yukālu: وَقَّفَتِ الْمَرْأَةُ يَدَيْهَا بِالْحِنَّاءِ Ve yayın bağrına geyik kanından müretteb tutkal sürülmüş sinirden düzülmüş bilezik geçirmek maʿnāsınadır; yukālu: وَقَّفَ الْقَوْسَ إِذَا جَعَلَ عَلَى طَائِفِهَا بِمَضَائِغَ مِنْ عَقَبٍ جَعَلَهُنَّ فِي غِرَاءٍ مِنْ دِمَاءِ الظِّبَاءِ Ve kalkana وَقْفٌ [vaḳf] yaʿnī demirden yāhūd boynuzdan pervāz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَقَّفَ التُّرْسَ إِذَا جَعَلَ لَهُ وَقْفًا Ve atın sırtını basıp yağır ve cıdav eylememek için eyerini ve teğeltisini hoşça onarmak maʿnāsınadır; yukālu: وَقَّفَ السَّرْجَ إِذَا أَصْلَحَهُ Ve

تَوْقِيفُ الْحَدِيثِ [tevḳīfu'l-ḥadīṯ] Bir kelām ve haberi gereği gibi beyān eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; tekūlu: وَقَّفْتُ الْحَدِيثَ إِذَا بَيَّنْتَهُ Ve

تَوْقِيفٌ [tevḳīf] Şerʿde nass-ı şerīf menzilinde istiʿmāl olunur. Şārih der ki meselā أَسْمَاءُ اللهِ تَوْقِيفِيَّةٌ derler ki ıtlāk-ı ism-i ilāhīyi nass-ı şerīʿat tarafına ihāle ederler, yaʿnī izn-i şāriʿ sādır olmayan ismin ıtlākı cāʾiz değildir. Pes ıtlākından تَوْقِيفٌ [tevḳīf] ve تَوَقُّفٌ [tevaḳḳuf] olunur. Ve

تَوْقِيفٌ فِي الْحَجِّ [tevḳīf fi'l-ḥacc] Huccāc vakfeye durmaktan ʿibārettir; yukālu: وَقَّفَ النَّاسُ إِذَا وَقَفُوا فِي الْمَوَاقِفِ Ve

تَوْقِيفُ الْجَيْشِ [tevḳīfu'l-ceyş] ʿAskerin vāhiden baʿde vāhidin durmalarından ʿibārettir; yukālu: وَقَّفَ الْجَيْشُ إِذَا وَقَفُوا وَاحِدًا بَعْدَ وَاحِدٍ Ve

تَوْقِيفُ الْقِدَاحِ [tevḳīfu'l-ḳidāḥ] Kumar oklarında olan nişānlara ıtlāk olunur. Ve

تَوْقِيفٌ [tevḳīf] Bilezik geçirecek mevziʿi katʿ eylemek maʿnāsınadır. Şārihin beyānına göre müʾellifin ve قَطْعُ مَوْضِعِ السِّوَارِ ʿibāreti hatā-i müşevveştir, savāb olan وَبَيَاضُ مَوْضِعِ السِّوَارِ olmaktır ki murād dābbenin bukağılık taʿbīr olunan yere ʿārız aklığa denmek olur, niteki Ebū ʿUbeyde إِذَا أَصَابَ الْأَوْظِفَةَ بَيَاضٌ فِي مَوْضِعِ الْوَقْفِ وَلَمْ يَعْدُ إِلَى أَسْفَلَ وَلاَ فَوْقَ فَذَلِكَ التَّوْقِيفُ ʿibāretiyle *Muṣannef* nām kitābında sebt eylemiştir; *Esās*'ta dahi bu vech üzere mersūmdur. Pes bu maʿnāda تَوْقِيفٌ [tevḳīf] ism ve masdar olarak istiʿmāl olunur.

اَلْوِقِّيفَى [el-viḳḳīfā] (خِلِّيفَى [ḫillīfā] vezninde) Masdardır, Naṣrānī kilise hizmetinde olmak maʿnāsına; yukālu: وَقَفَ النَّصْرَانِيُّ وِقِّيفَى إِذَا خَدَمَ الْبِيعَةَ

اَلْمَوْقِفُ [el-mevḳif] (مَجْلِسٌ [meclis] vezninde) İsm-i mekāndır, mahall-i vukūf

maʿnāsına; yukālu: هَذَا مَوْقِفٌ مِنْ مَوَاقِفِهِ أَيْ مَحَلُّ وُقُوفِهِ Ve

مَوْقِفٌ [Mevḳif] Mıṣır'da bir mahalle adıdır. Ve

مَوْقِفُ الْفَرَسِ [mevḳifu'l-feres] Atın böğürlerinde olan iki çökük yerlere denir ki boş böğürleri olacaktır, ʿalā-kavlin böğürde böbreğin başı üzere gelen çukurcağıza denir; iki tarafında olana مَوْقِفَانِ [mevḳifān] derler. Ve

مَوْقِفَانِ [mevḳifān] Nisvānın yüzüne ve eline, ʿalā-kavlin gözüne ve ellerine ve sāʾir izhārı lāzım olan aʿzāsına ıtlāk olunur; yukālu: إِمْرَأَةٌ حَسَنَةُ الْمَوْقِفَيْنِ أَيِ الْوَجْهِ وَالْقَدَمِ أَوِ الْعَيْنَيْنِ وَالْيَدَيْنِ وَمَا لاَ بُدَّ لَهَا مِنْ إِظْهَارِهِ Ve makʿadda pöç kemiği ihāta eylemiş iki damara ıtlāk olunur ki çekilip büzüldükte sāhibi kötürüm olur ve kesildikte helāk olur.

وَاقِفٌ [Vāḳif] Enṣār'dan bir batn pederi olan Mālik b. İmruʾulḳays lakabıdır. Hilāl b. Umeyye el-Vāḳifī ki gazādan tahallüf eylediken sonra tevbesi makbūl olan üç nefer-i mütehallifīnin biridir, onlardandır.

ذُو الْوُقُوفِ [Ẕu'l-Vuḳūf] Nehşel b. Dārim'in feresi ismidir.

اَلْوَقَّافُ [el-vaḳḳāf] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Aslā umūr ve husūsta ʿacele etmeyip dāʾimā rıfk ve teʾennī üzere olan adama denir; yukālu:رَجُلٌ وَقَّافٌ أَيْ مُتَأَنٍّ Ve muhārebeden her bār gerilenip iʿrāz eden adama denir; yukālu: هُوَ وَقَّافٌ أَيْ مُحْجِمٌ عَنِ الْقِتَالِ Ve bir şāʿir-i ʿUḳaylī ismidir.

اَلْوَقْفَةُ [el-vaḳfet] (وَجْبَةٌ [vecbet] vezninde) Binā-i merredir, bir kere durmak maʿnāsınadır. Ve ism olur, yaya sarılan sinire denir. Ve üst böbreğin üzerinde olan iki sinirin her birine وَقْفَةٌ [vaḳfet] ve ikisine وَقْفَتَانِ [vaḳfetān] denir.

اَلْمِيقَفُ [el-mīḳaf] ve

اَلْمِيقَافُ [el-mīḳāf] (mīm'lerin kesriyle) Çömlek karıştıracak ağaç pāresine denir ki kaynayıp taşacak çömleği onunla karıştırıp hiddetini teskīn ederler.

اَلْوَقِيفَةُ [el-vaḳīfet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Şol yaban keçisine denir ki onu tāzīler sıkıştırmakla bir kaya başına firār ve ilticā edip ve ondan inmeğe kādir olmamakla nāçār şikār oluna.

اَلْمُوَقَّفُ [el-muvaḳḳaf] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Şol ata denir ki kulaklarının ucuna doğru ak benekler ile alaca ve abraş olup sāʾir yerlerinin levni hāli üzere ola; yukālu: فَرَسٌ مُوَقَّفٌ إِذَا كَانَ أَعْلَى أُذُنَيْهِ أَبْرَشَ كَأَنَّهُمَا مَنْقُوشَتَانِ بِبَيَاضٍ وَلَوْنُ سَائِرِهِ مَا كَانَ Ve kolları değirmi damga ile damgalanmış eşeğe denir. Ve şol yaban keçisine ve öküze denir ki kollarında gövdesinin levnine muhālif humret ola. Ve eşmiş yortmuş, ahvāl-i ʿālemi tecribe etmiş, dekāyık u hakāyık-ı kevniyyeye āgāh olmuş adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُوَقَّفٌ أَيْ مُجَرَّبٌ مُحَنَّكٌ Ve kumar oyununda darb-ı kumār olunan oka denir.

اَلتَّوَقُّفُ [et-tevaḳḳuf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] veznine) تَلَؤُّمٌ [teleʾum] gibidir ki bir nesneye muntazır olup durmak maʿnāsınadır; yukālu: تَوَقَّفَ بِمَكَانِ كَذَا إِذَا تَلَأَّمَ Ve bir yerde eğlenip kalmak maʿnāsınadır; yukālu: تَوَقَّفَ عَلَيْهِ إِذَا تَلَبَّثَ

اَلْوِقَافُ [el-viḳāf] (vāv'ın kesriyle) ve

اَلْمُوَاقَفَةُ [el-muvāḳafet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir mahalde yāhūd bir husūmette karār ve ārām edişmek maʿnāsınadır; yukālu: وَاقَفَهُ فِي حَرْبٍ أَوْ خُصُومَةٍ إِذَا وَقَفَ مَعَهُ وَيَقِفُ هُوَ مَعَهُ Ve bir adamı bir husūsta karār ve ārām ettirmek maʿnāsınadır; tekūlu:

وَاقَفْتُهُ عَلَى كَذَا إِذَا تَبَتَّتَّهُ عَلَيْهِ

اَلتَّوَاقُفُ [et-tevāḳuf] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] veznin-de) Bu dahi karār edişmek maʿnāsınadır; yukālu: تَوَاقَفَا فِي الْقِتَالِ إِذَا وَقَفَا

اَلْإِسْتِيقَافُ [el-istīḳāf] Bir adamın vukūfunu istemek maʿnāsınadır; tekūlu: إِسْتَوْقَفْتُهُ إِذَا سَأَلْتَهُ الْوُقُوفَ

[و ك ف]

اَلْوَكْفُ [el-vekf] (vāv'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Meşinden olan sofraya ve dö-şemeye denir, نَطَعٌ [neṭaʿ] maʿnāsına. Ve

وَكْفٌ [vekf] ve

وَكِيفٌ [vekīf] ve

تَوْكَافٌ [tevkāf] (تَذْكَارٌ [teẕkār] vezninde) Bir nesne damlayıp akmak maʿnāsınadır; yukālu: وَكَفَ الْبَيْتُ يَكِفُ وَكْفًا وَوَكِيفًا وَتَوْكَافًا إِذَا قَطَرَ

اَلْإِيكَافُ [el-īkāf] (hemzenin kesriyle) وَكْفٌ [vekf] maʿnāsınadır; yukālu: أَوْكَفَ الْبَيْتُ بِمَعْنَى وَكَفَ Ve bir adamı günāha komak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْكَفَهُ إِذَا أَوْقَعَهُ فِي الْإِثْمِ Ve merkebe semer vurmak maʿnāsınadır; yukālu: آكَفَ الْحِمَارَ إِيكَافًا إِذَا وَضَعَ عَلَيْهِ الْإِكَافَ Burada vāv'ın elife inkılābı Benū Temīm lügatine mebnīdir.

اَلْوَكُوفُ [el-vekūf] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Sütü pek çok nākaya ıtlāk olunur; yukālu: نَاقَةٌ وَكُوفٌ أَيْ غَزِيرَةٌ

اَلْوَكَفُ [el-vekef] (fethateynle) Haktan meyl ve ʿudūl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَكِفَ فُلَانٌ يَوْكَفُ وَكَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا مَالَ وَجَارَ Ve ʿayb ve menḳaṣa maʿnāsınadır; tekūlu: لَيْسَ لَكَ فِيهِ وَكَفٌ أَيْ عَيْبٌ Ve günāh-kār olmak maʿnāsınadır; yukālu: وَكِفَ الرَّجُلُ إِذَا أَثِمَ Ve

وَكَفٌ [vekef] Dağın yöresine denir. Ve tere denir, عَرَقٌ [ʿaraḳ] maʿnāsına. Ve İbn Fāris ʿindindeفَرَقٌ [feraḳ] maʿnāsınadır fā'yla, lākin عَرَقٌ musahhafı olmak melhūzdur. Ve kumluğa bitişik arz-ı sulbeden aşağı ine-cek yöreye ve engebeye denir. Ve fesād ve zaʿf maʿnāsınadır; yukālu: فِيهِ وَكَفٌ أَيْ فَسَادٌ Ve zaʿf ve ağırlık, sikal maʿnāsınadır. Ve kıtlık, şiddet maʿnāsınadır. Ve yağ-murdan hıfz için evlerin etrāfına kanat tarzında yaptıkları sundurmaya ve saçağa ve pervāza denir; cemʿi أَوْكَافٌ [evkāf]tır; ve fi'l-hadīsi: "خِيَارُ الشُّهَدَاءِ أَصْحَابُ الْوَكَفِ" أَيِ الَّذِينَ إِنْكَفَأَتْ عَلَيْهِمْ مَرَاكِبُهُمْ فِي الْبَحْرِ فَصَارَتْ فَوْقَهُمْ مِثْلَ أَوْكَافِ الْبَيْتِ هَكَذَا فَسَّرَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ Yaʿnī "Hıyār u efādıl-ı şühedāʾ şol kim-selerdir ki deryāda gemileri mevce-i bahr sadmesiyle devrilip geminin küpeştesi أَوْكَافٌ [evkāf]-ı beyt gibi üzerlerine kapa-nıp altında gark olalar."

اَلْوِكَافُ [el-vikāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

اَلْوُكَافُ [el-vukāf] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Pālāna denir, إِكَافٌ [ikāf] maʿnāsına.

اَلتَّوْكِيفُ [et-tevkīf] تَأْكِيفٌ [teʾkīf] vezninde ve mürādifidir ki merkebe pālān vurmak maʿnāsınadır; yukālu: وَكَّفَ الْحِمَارَ وَأَكَّفَهُ إِذَا وَضَعَ عَلَيْهِ الْوِكَافَ

اَلْإِسْتِيكَافُ [el-istīkāf] Damlatmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَوْكَفَ الْمَاءَ إِذَا اسْتَقْطَرَهُ

اَلْمُوَاكَفَةُ [el-muvākefet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Hasmıyla rū-be-rū cenk ediş-mek maʿnāsınadır; yukālu: وَاكَفَهُ فِي الْحَرْبِ إِذَا وَاجَهَهُ وَعَارَضَهُ

اَلتَّوَكُّفُ [et-tevekkuf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vez-ninde) Bir adamın umūr ve mesālihini der-ʿuhde edip nezāret ve temşītine ihtimām etmek maʿnāsınadır ki görüp gözetmek taʿbīr olunur; yukālu: هُوَ يَتَوَكَّفُ لَهُمْ أَيْ يَتَعَهَّدُهُمْ وَيَنْظُرُ فِي أُمُورِهِمْ Ve bir haberin zuhūruna muntazır olmak maʿnāsınadır;

yukālu: يَتَوَكَّفُ الْخَبَرَ أَيْ يَنْتَظِرُ وَكْفَهُ أَيْ قَطْرَهُ وَهُوَ كِنَايَةٌ عَنِ الظُّهُورِ كَمَا يُقَالُ إِسْتَقْطَرَ الْخَبَرَ Ve bir adama buluşuncaya dek gidip gelip taʿarruz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: يَتَوَكَّفُ لِفُلاَنٍ أَيْ يَتَعَرَّضُ لَهُ حَتَّى يَلْقَاهُ

اَلتَّوَاكُفُ [et-tevākuf] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Birbirinden meyl ve inhirāf eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَوَاكَفُوا إِذَا انْحَرَفُوا

[و ل ف]

اَلْوَلْفُ [el-velf] (حَلْفٌ [ḥalf] vezninde) ve

اَلْوِلاَفُ [el-vilāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

اَلْإِلاَفُ [el-ilāf] (vāv'ı hemzeye ibdālle) ve

اَلْوَلِيفُ [el-velīf] (أَلِيفٌ [elīf] vezninde) Şimşek peyderpey çakmak maʿnāsınadır; yukālu: وَلَفَ الْبَرْقُ وَلْفًا وَوِلاَفًا وَإِلاَفًا وَوَلِيفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا تَتَابَعَ Ve

وَلِيفٌ [velīf] Peyderpey çakan şimşeğe denir, وَلُوفٌ [velūf] gibi; yukālu: بَرْقٌ وَلِيفٌ وَوَلُوفٌ أَيِ الْمُتَتَابِعُ اللَّمَعَانِ Ve

وَلِيفٌ [velīf] ve

وِلاَفٌ [vilāf] Davara mahsūs bir güne seğirtmeye denir ki dört ayaklarını birden kaldırıp komakla olan seğirtmekten ʿibārettir, yukālu: يَعْدُو الْفَرَسُ وَلِيفًا وَوِلاَفًا وَهُوَ ضَرْبٌ مِنَ الْعَدوِ تَقَعُ الْقَوَائِمُ مَعًا Ve cemāʿat bi'l-maʿiyyet müctemiʿan gelmek maʿnāsınadır; yukālu: وَلَفَ الْقَوْمُ وَلِيفًا إِذَا جَاؤُوا مَعًا

اَلْوِلاَفُ [el-vilāf] (قِتَالٌ [ḳitāl] vezninde) ve

اَلْمُوَالَفَةُ [el-muvālefet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Ülfet edişmek, إِلاَفٌ [ilāf] maʿnāsınadır; yukālu: وَالَفَهُ وِلاَفًا وَمُوَالَفَةً بِمَعْنَى آلَفَهُ Ve iʿtizāʾ ve intisāb maʿnāsınadır; yukālu: وَالَفَهُ إِذَا اعْتَزَاهُ Ve ittisāl maʿnāsınadır; yukālu: وَالَفَهُ إِذَا اتَّصَلَهُ

[و ه ف]

اَلْوَهْفُ [el-vehf] (نَهْبٌ [nehb] vezninde) ve

اَلْوَهِيفُ [el-vehīf] (وَلِيفٌ [velīf] vezninde) Nebāt tāze yapraklanmak maʿnāsınadır; yukālu: وَهَفَ النَّبَاتُ يَهِفُ وَهْفًا وَوَهِيفًا إِذَا أَوْرَقَ وَاهْتَزَّ Ve pek yakın gelmek maʿnāsınadır, yukālu: وَهَفَ فُلاَنٌ إِذَا دَنَا Ve bir kimseye bir mikdār dünyālık zuhūr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَهَفَ لَهُمْ شَيْءٌ مِنَ الدُّنْيَا أَيْ عَرَضَ لَهُمْ وَبَدَا Kāle'ş-şārih ve minhu kelāmu Ḳatāde: كُلَّمَا وَهَفَ لَهُمْ شَيْءٌ مِنَ الدُّنْيَا أَخَذُوهُ وَلاَ يُبَالُونَ حَلاَلاً كَانَ أَوْ حَرَامًا أَيْ عَرَضَ لَهُمْ وَبَدَا Ve bir nesne yukarı ağıp yükselmek maʿnāsınadır, meselā ölçülen galle kīlenin ağzına kadar kalkıp çıkması gibi ve havuzun suyu kenārına dek yükselmesi gibi; yukālu: وَهَفَ الشَّيْءُ إِلَى كَذَا إِذَا طَفَّ Ve Naṣrānī kilīseye hizmet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَهَفَ النَّصْرَانِيُّ وَهْفًا إِذَا خَدَمَ الْكَنِيسَةَ

اَلْإِيهَافُ [el-īhāf] (hemzenin kesriyle) وَهْفٌ [vehf] gibi bir nesne yukarı ağıp yükselmek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْهَفَ الشَّيْءُ بِمَعْنَى وَهَفَ

اَلْوَاهِفُ [el-vāhif] Kilīsenin kayyım ve ferrāş makūlesi hizmet-kārına denir.

اَلْوَهَافَةُ [el-vehāfet] (vāv'ın kesri ve fethiyle) ve

اَلْوُهْفِيَّةُ [el-vuhfiyyet] (أُثْفِيَّةٌ [uṯfiyyet] vezninde) ve

اَلْهِفِّيَّةُ [el-hiffiyyet] (hā'nın ve fā-yı müşeddedenin kesriyle) İsmlerdir, kilise hizmet-kārlığına denir. Ve

وِهَافَةٌ [vihāfet] (vāv'ın kesriyle) Masdar olur, وَهْفٌ [vehf] gibi kilīseye hizmet eylemek maʿnāsına; yukālu: وَهَفَ النَّصْرَانِيُّ وَهْفًا وَوِهَافَةً إِذَا خَدَمَ الْكَنِيسَةَ

FASLU'L-HĀʾ
(فَصْلُ الْهَاءِ)

[ه ت ف]

اَلْهَتْفُ [el-hetf] (حَتْفٌ [ḥatf] vezninde) Seslenmek maʿnāsınadır, ekserī güvercin āvāzında istiʿmāl olunur; yukālu: هَتَفَتِ الْحَمَامَةُ هَتْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَاتَتْ Ve bir adamı medh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هَتَفَ فُلَانًا وَبِفُلَانٍ إِذَا مَدَحَهُ Ve bir mahbūb hüsn ü cemālle yād olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: فُلَانَةٌ تُهْتَفُ بِهَا أَيْ تُذْكَرُ بِالْجَمَالِ

اَلْهُتَافُ [el-hutāf] (hā'nın zammıyla) Bir adamı çağırmak maʿnāsınadır; yukālu: هَتَفَ بِهِ هُتَافًا إِذَا صَاحَ

اَلْهَتَّافَةُ [el-hettāfet] (شَدَّادَةٌ [şeddādet] vezninde) ve

اَلْهَتُوفُ [el-hetūf] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

اَلْهَتَفَى [el-hetefā] (جَمَزَى [cemezā] vezninde) Pek tıngırdayıcı yaya denir; yukālu: قَوْسٌ هَتَّافَةٌ وَهَتُوفٌ وَهَتَفَى أَيْ ذَاتُ صَوْتٍ

[ه ج ف]

اَلْهِجَفُّ [el-hiceff] (hā'nın kesri ve cīm'in fethi ve fā'nın teşdīdiyle) Yaşlı erkek devekuşuna denir, ʿalā-kavlin taslak ve yakışıksız ve girān-cān adama ve deve kuşuna denir; tekūlu: رَأَيْتُ هِجَفًّا أَيْ ظَلِيمًا مُسِنًّا أَوْ هُوَ الْجَافِي الثَّقِيلُ مِنْهُ وَمِنَّا Ve içerisi geniş ekkāle adama denir.

اَلْهَجَفْجَفُ [el-hecefcef] (سَفَرْجَلٌ [sefercel] vezninde) Bu dahi içerisi geniş ekkāle denir; yukālu: رَجُلٌ هِجَفٌّ وَهَجَفْجَفٌ أَيِ الرَّغِيبُ الْجَوْفِ

اَلْهَجَفُ [el-hecef] (fethateynle) Açlıktan karnı sölpüyüp sarkmak maʿnāsınadır; yukālu: هَجِفَ الرَّجُلُ هَجَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا جَاعَ وَاسْتَرْخَى بَطْنُهُ Ve yerde olan nesneler dağılıp saçılmak maʿnāsınadır; tekūlu: هَجِفَتْ أَرْضُنَا أَيْ تَنَاثَرَ مَا فِيهَا

اَلْهِجْفَةُ [el-hicfet] (hā'nın kesriyle) Rutūbetli nem-nāk nāhiyeye denir, مَرْجٌ [merc] gibi.

اَلْهَجِفَةُ [el-hecifet] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Arık gövdeli çelimsiz hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ هَجِفَةٌ أَيْ عَجِفَةٌ

اَلْهَجْفَانُ [el-hecfān] (عَطْشَانُ [ʿaṭşān] vezninde ve mürādifidir.

[ه ج ن ف]

اَلْهَجَنَّفُ [el-hecennef] (هَجَنَّعٌ [hecennaʿ] vezninde) Yassı uzun şeyʾe denir; yukālu: شَيْءٌ هَجَنَّفٌ أَيْ طَوِيلٌ عَرِيضٌ

[ه د ف]

اَلْهَدَفُ [el-hedef] (fethateynle) Mutlakan bülend ve yüksek nesneye denir, gerek bināʾ ve gerek kum tepesi ve gerek dağ olsun. Ve ok nişānesine denir; yukālu: رَمَوْا فِي الْهَدَفِ أَيِ الْغَرَضِ Ve ʿazīmü'l-heykel adama denir. Ve bir işe yaramayan tenbel ve uykucu ve girān-cān adama denir; yukālu: رَجُلٌ هَدَفٌ أَيْ عَظِيمٌ وَكَذَا ثَقِيلٌ نَؤُومٌ

هَدَفْ هَدَفْ [hedef hedef] Mükerreren bir kelimedir ki koyun kısmını sağmak için çağırırlar.

اَلْهَدْفُ [el-hedf] (hā'nın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Bir yerde bir kimse belirip peydā olmak maʿnāsınadır; ve minhu kavluhu: هَلْ هَدَفَ إِلَيْكُمْ هَادِفٌ أَيْ هَلْ حَدَثَ بِبَلَدِكُمْ أَحَدٌ سِوَى مَنْ كَانَ بِهِ Ve girmek maʿnāsınadır; yukālu: هَدَفَ إِلَيْهِ إِذَا دَخَلَ Ve bir nesneye yaklaşmak maʿnāsınadır; yukālu: هَدَفَ لِلْخَمْسِينَ إِذَا قَارَبَهَا Ve süst ve zaʿīf olmak

maʿnāsınadır; yukālu: هَدَفَ الرَّجُلُ هَدْفًا إِذَا كَسِلَ وَضَعُفَ

اَلْهَادِفَةُ [el-hādifet] Cemāʿat maʿnāsınadır.

اَلْهِدْفَةُ [el-hidfet] (hāʾnın kesriyle) Nāstan ve büyūt ve mesākinden bir kıtʿaya denir ki yerlerinde ikāmet üzere olalar.

اَلْإِهْدَافُ [el-ihdāf] (hemzenin kesriyle) Bir nesneye gelip çatmak maʿnāsınadır; yukālu: أَهْدَفَ لِلْخَمْسِينَ إِذَا قَارَبَهَا Ve bir nesne üzere çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: أَهْدَفَ عَلَى التَّلِّ إِذَا أَشْرَفَ عَلَيْهِ Ve sığınmak maʿnāsınadır; yukālu: أَهْدَفَ إِلَيْهِ إِذَا لَجَأَ Ve bir şeyʾe bir nesne ʿārız olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَهْدَفَ لَهُ الشَّيْءُ إِذَا عَرَضَ لَهُ Ve bir nesneye varıp çatmak, ʿalā-kavlin karşısına varıp dikilip durmak maʿnāsınadır; yukālu: أَهْدَفَ مِنْهُ إِذَا دَنَا أَوِ انْتَصَبَ وَاسْتَقْبَلَ Ve hayvānın ve insānın sağrısı hedef tarzında büyüyüp irilenmek maʿnāsınadır; yukālu: أَهْدَفَ الْكَفَلُ إِذَا عَظُمَ حَتَّى صَارَ كَالْهَدَفِ

اَلْهِدْفُ [el-hidf] (hāʾnın kesriyle) Tenūmend ve cesīm adama denir; yukālu: رَجُلٌ هِدْفٌ أَيْ جَسِيمٌ

اَلْإِسْتِهْدَافُ [el-istihdāf] Karşıda hedef gibi dikilip durmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَهْدَفَ الرَّجُلُ إِذَا انْتَصَبَ Ve yükselip kalkmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَهْدَفَ الشَّيْءُ إِذَا ارْتَفَعَ

اَلْمُسْتَهْدِفُ [el-mustehdif] (ism-i fāʿil bünyesiyle) ʿArīz köşeye denir; yukālu: رُكْنٌ مُسْتَهْدِفٌ أَيْ عَرِيضٌ

[ه ذ ف]

اَلْهُذُوفُ [el-huẕūf] (ẕāl-ı muʿceme ile وُقُوفٌ [vuḳūf] vezninde) Sürʿat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هَذَفَ الرَّجُلُ هُذُوفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَسْرَعَ

اَلْهَذَّافُ [el-heẕẕāf] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) ve **اَلْمُهْذِفُ** [el-muhẕif] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) ve **اَلْهَذِفُ** [el-heẕif] (خَجِلٌ [ḫacil] vezninde) Pek çabuk ve çālāk maʿnāsınadır.

[ه ذ ر ف]

اَلْهُذْرُوفُ [el-huẕrūf] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Çabuk ve serīʿ maʿnāsınadır; cemʿi هَذَارِيفُ [heẕārīf]tir; yukālu: هُوَ هُذْرُوفٌ أَيْ سَرِيعٌ

اَلْهَذْرَفَةُ [el-heẕrefet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Sürʿat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هَذْرَفَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ

[ه ر ف]

اَلْهَرْفُ [el-herf] (صَرْفٌ [ṣarf] vezninde) İʿcāb için bir adam hadden efzūn medh eylemek, ʿalā-kavlin bir adamın sıfāt ve hasāʾiline vukūfu olmayarak hod-be-hod medh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هَرَفَ بِفُلَانٍ هَرْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَطْرَأَ فِي الْمَدْحِ إِعْجَابًا بِهِ أَوْ مَدَحَهُ بِلاَ خِبْرَةٍ وَمِنَ الْمَعْنَى الثَّانِي الْمَثَلُ «لاَ تَهْرِفْ بِمَا لاَ تَعْرِفُ»

اَلْإِهْرَافُ [el-ihrāf] (hemzenin kesriyle) Bir adamın mālı fazl ve nemā bulup bereketlenmek maʿnāsınadır; yukālu: أَهْرَفَ الرَّجُلُ إِذَا نَمَا مَالُهُ Ve hurmā ağacı meyvesini çabuk verip seleflemek maʿnāsınadır; yukālu: أَهْرَفَتِ النَّخْلَةُ إِذَا عَجَّلَتْ إِتَاءَهَا أَيْ تَمْرَهَا

اَلتَّهْرِيفُ [et-tehrīf] إِهْرَافٌ [ihrāf]ile maʿnāyı sānīde mürādiftir; yukālu: هَرَّفَتِ النَّخْلَةُ بِمَعْنَى أَهْرَفَتْ Ve bir işe ʿacele ve şitāb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هَرَّفُوا إِلَى الصَّلاَةِ إِذَا عَجَّلُوهَا Ve baʿzılar dediler ki vech-i mezkūr üzere taʿcīl maʿnāsına تَفْعِيلٌ [tefʿīl] bābından vürūdu savābdır, Cevherī'nin ifʿālden sebti galat olur.

[ه ر ج ف]

اَلْهِرْجَفُّ [el-hirceff] (قِرْشَبٌّ [ḳirşebb] vezninde) Pek zaʿīf ve ʿāciz ve nā-tüvān adama denir; yukālu: رَجُلٌ هِرْجَفٌّ أَيْ خَوَّارٌ

[ه ر ش ف]

اَلْهِرْشَفَّةُ [el-hirşeffet] (إِرْدَبَّةٌ [irdebbet] vezninde) Kocakarıya denir. Ve şol paçavraya denir ki onunla yerden yağmur suyunu alıp جُفٌّ [cuff] içre sıkarlar, bunu suyun kılleti hengāmında ederler. Burada جُفٌّ [cuff] cīm-i mazmūme ile deriden kova yāhūd hurmā ağacının dibine ettikleri çukura denir. Ve

هِرْشَفَّةٌ [hirşeffet] Divit içre olan kuru lîkaya denir, yukālu: فِي الدَّوَاةِ هِرْشَفَّةٌ وَهِيَ صُوفَةُ الدَّوَاةِ إِذَا يَبِسَتْ

اَلْهَرْشَفَةُ [el-herşefet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) ve

اَلْإِهْرِشْفَافُ [el-ihrişfāf] (إِقْشِعْرَارٌ [iḳşiʿrār] vezninde) Lîka kurumak maʿnāsınadır; yukālu: هَرْشَفَتِ الْهِرْشِفَّةُ وَاهْرَشَفَّتْ إِذَا يَبِسَتْ

اَلتَّهَرْشُفُ [et-teherşuf] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Bir nesneyi azca azca tedrîcle sorup içmek maʿnāsınadır; yukālu: تَهَرْشَفَ الْمَاءَ إِذَا تَحَسَّى قَلِيلاً قَلِيلاً

[ه ر ص ف]

هِرْصِيفٌ [Hirṣīf] (قِنْدِيلٌ [ḳindīl] vezninde) Bir recül ʿalemidir.

[ه ر ن ف]

اَلْهَرْنَفَةُ [el-hernefet] (nūn'la دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Fersiz fersiz gülmek maʿnāsınadır; yukālu: هَرْنَفَ الرَّجُلُ إِذَا ضَحِكَ فِي ضَعْفٍ

اَلْمُهَرْنِفَةُ [el-muhernifet] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Savtı ve bükāsı fersiz zaʿīf olan hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مُهَرْنِفَةٌ أَيْ ضَعِيفَةٌ فِي صَوْتِهَا وَبُكَائِهَا

[ه ز ر ف]

اَلْهُزْرُوفُ [el-huzrūf] (zā-yı muʿceme ile زُنْبُورٌ [zunbūr] vezninde) ve

اَلْهُزَارِفُ [el-huzārif] (عُلاَبِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) ve

اَلْهِزْرَافُ [el-hizrāf] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] vezninde) ve

اَلْهِزْرَوْفُ [el-hizrevf] (بِرْذَوْنٌ [birẕevn] vezninde) Pek cüst ve çabuk erkek devekuşuna denir.

اَلْهَزْرَفَةُ [el-hezrefet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Sürʿat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هَزْرَفَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ

اَلْهِزْرِفَةُ [el-hizrifet] (زِبْرِجَةٌ [zibricet] vezninde) ve

اَلْهِزْرَوْفَةُ [el-hizrevfet] (بِرْذَوْنَةٌ [birẕevnet] vezninde) Koca nākaya ve kocakarıya denir.

[ه ز ف]

اَلْهِزَفُّ [el-hizeff] (خِدَبٌّ [ḫidebb] vezninde) Kart ve yaşlı olarak çabuk erkek devekuşuna denir, ʿalā-kavlin ürkek yāhūd uzun tüylü yāhūd taslak ve bed-endām olanına denir.

اَلْهَزْفُ [el-hezf] (حَذْفٌ [ḥaẕf] vezninde) Rüzgār bir nesneyi önüne alıp yonga gibi beri öte oynatmak yāhūd götürmek maʿnāsınadır; yukālu: هَزَفَتْهُ الرِّيحُ هَزْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا اسْتَخَفَّتْهُ

[ه ط ف]

اَلْهَطْفُ [el-haṭf] (عَطْفٌ [ʿaṭf] vezninde) Süt sağmak maʿnāsınadır; yukālu: هَطَفَ الرَّاعِي هَطْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا احْتَلَبَ Ve bulut yağmur yağdırmak maʿnāsınadır; yukālu: هَطَفَتِ السَّمَاءُ إِذَا أَمْطَرَتْ Ve

هَطْفٌ [haṭf] Sağılan sütün faşırtısına denir.

اَلْهَطِفُ [el-heṭif] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Pek çok yağmura denir; yukālu: مَطَرٌ هَطِفٌ أَيْ غَزِيرٌ

بَنُو الْهَطِفِ [Benu'l-Heṭif] Kināne yāhūd Esed kabīlesinden bir cemāʿattir; en evvel naḥt-ı جِفَانٌ [cifān] eden onlardır.

هُطَيْفٌ [Huṭayf] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Yemen'de cebel-i Vāḳire'de bir hısn adıdır.

[ه ف ف]

اَلْهَفُّ [el-heff] ve

اَلْهَفِيفُ [el-hefīf] (hā'ların fethiyle) Yel gürültülü yāhūd sızlayarak esmek maʿnāsınadır; yukālu: هَفَّتِ الرِّيحُ هَفًّا وَهَفِيفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا هَبَّتْ فَسُمِعَ صَوْتُ هُبُوبِهَا

اَلْهِفُّ [el-hiff] (hā'nın kesriyle) Yağmursuz boş buluta denir; yukālu: سَحَابَةٌ هِفٌّ أَيْ بِلاَ مَاءٍ Ve balsız gömece denir; yukālu: شُهْدَةٌ هِفٌّ أَيْ لاَ عَسَلَ فِيهَا Ve şol ekine denir ki biçimi geçmekle dāneleri dökülür ola; yukālu: زَرْعٌ هِفٌّ إِذَا كَانَ قَدْ أُخِّرَ حَصَادُهُ فَيَنْتَثِرُ حَبُّهُ Ve kaçagan hurde balıklara denir; bunda hā'nın fethiyle de cāʾizdir. Ve büyük it balıklarına denir; müfredi هِفَّةٌ [hiffet] tir. Ve cüst ve çālāk adama denir; yukālu: رَجُلٌ هِفٌّ أَيْ خَفِيفٌ Ve yufka ve hafīf olup balı azca olan gömece denir. Ve mutlakan hafīf olup cevfinde nesne olmayan şeyʾe denir; yukālu: شَيْءٌ هِفٌّ أَيْ خَفِيفٌ لاَ شَيْءَ فِي جَوْفِهِ

زُقَاقُ الْهَفَّةِ [Zuḳāḳu'l-Heffet] Baṭīḥa'da bir mevziʿdir; onda sefīne uğrağı mahal vardır. Yāhūd bu طَرِيقُ الْهَفَّةِ [Ṭarīḳu'l-Heffet] tir ki Baṣra'da bir mevziʿdir.

اَلْهَفَّافُ [el-heffāf] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Cüst ve şātır eşeğe denir; yukālu: حِمَارٌ هَفَّافٌ أَيْ طَيَّاشٌ Ve serin gölgeye, ʿalā-kavlin koyu ve sākin olanına yāhūd koyu ve mümted ve şāmil olmayana denir; yukālu: ظِلٌّ هَفَّافٌ أَيْ بَارِدٌ أَوْ سَاكِنٌ أَوْ مَا لَمْ يَكُنْ ظَلِيلاً Ve cüst ve çabuk kuş kanadına denir. Ve yufka ve nāzük ve şeffāf gömleğe denir. Ve berrāk ve şeffāf olan nesneye denir.

اَلْهَفْهَافُ [el-hefhāf] (ثَرْثَارٌ [şerşār] vezninde) Bu dahi cüst ve hafīf kuş kanadına ve yufka ve şeffāf gömleğe denir. Ve ince karınlı adama denir. Ve susuz, ʿatşān maʿnāsınadır.

اَلْهَفَّافَةُ [el-heffāfet] (شَدَّادَةٌ [şeddādet] vezninde) Hoş ve latīf ve sākin rüzgāra denir; yukālu: رِيحٌ هَفَّافَةٌ أَيْ طَيِّبَةٌ سَاكِنَةٌ

اَلْهَفِيفُ [el-hefīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Masdardır ki zikr olundu. Ve sürʿatle yürümek maʿnāsınadır; yukālu: هَفَّ الرَّجُلُ هَفِيفًا إِذَا أَسْرَعَ السَّيْرَ

اَلْيَهْفُوفُ [el-yehfūf] (يَعْفُورٌ [yaʿfūr] vezninde) Korkak cebān adama denir. Ve hadīdü'l-kalb adama dahi denir. Ve ahmak adama denir; yukālu: رَجُلٌ يَهْفُوفٌ أَيْ جَبَانٌ وَكَذَا حَدِيدُ الْقَلْبِ وَكَذَلِكَ أَحْمَقُ Ve otsuz, susuz kır yere denir.

اَلْمُهَفَّفَةُ [el-muheffefet] ve

اَلْمُهَفْهَفَةُ [el-muhefhefet] (ism-i mefʿūl bünyeleriyle) Beli ince, karnı azca, pehlūleri hurdece hatuna denir; yukālu: جَارِيَةٌ مُهَفَّفَةٌ وَمُهَفْهَفَةٌ أَيْ ضَامِرَةُ الْبَطْنِ دَقِيقَةُ الْخَصْرِ

اَلْهَفْهَفَةُ [el-hefhefet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] veznninde) Tāze civānın vücūdu fidan gibi serpilip sehī ve rāst ve mevzūn olmak maʿnāsınadır; yukālu: هَفْهَفَ الْغُلاَمُ إِذَا مَشَقَ بَدَنُهُ فَصَارَ كَأَنَّهُ غُصْنٌ

اَلْإِهْتِفَافُ [el-ihtifāf] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bādiyede serāb ıldıramak maʿnāsınadır;

yukālu: إِهْتَفَّ السَّرَابُ إِذَا لَمَعَ Ve kulağın içi gürüldemek maʿnāsınadır ki buhārın yel gibi hareketinden neşʾet eder; yukālu: تَهْتَفُّ سَامِعَتُهُ إِذَا حَدَثَ فِيهَا دَوِيٌّ

هَفَّانُ [Heffān] (hā'nın fethi ve kesriyle) Esmā-i ʿArabdandır.

اَلْهِفَّانُ [el-hiffān] (hā'nın kesriyle) İsr ve ʿakib maʿnāsınadır; yukālu: جَاءَ عَلَى هِفَّانِهِ أَيْ عَلَى إِثْرِهِ

[ه ق ف]

اَلْهَقَفُ [el-heḳaf] (hā'nın ve ḳāf'ın fethiyle) Taʿāma iştihā azca olmağa denir; tekūlu: اَلْيَوْمَ فِيَّ هَقَفٌ أَيْ قِلَّةُ شَهْوَةِ الطَّعَامِ

[ه ك ف]

اَلْهَكَفُ [el-hekef] (fethateynle) Sürʿatle seğirtir ve yürür olmak maʿnāsınadır; yukālu: هَكِفَ الرَّجُلُ هَكَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَسْرَعَ فِي الْعَدْوِ وَالْمَشْيِ

هَنْكَفٌ [Henkef] (جَنْدَلٌ [cendel] vezninde yāhūd صَيْقَلٌ [ṣayḳal] vezninde) Bir mevziʿ adıdır; nūn'u zāʾidedir.

[ه ل غ ف]

اَلْهِلَّغْفُ [el-hillaġf] (ġayn-ı muʿceme ile جِرْدَحْلٌ [cirdaḥl] vezninde) Bünyesi muztarib perīşān-endām adama denir; yukālu: رَجُلٌ هِلَّغْفٌ أَيِ الْمُضْطَرِبُ الْخَلْقِ

[ه ل ق ف]

اَلْهِلَّقْفُ [el-hillaḳf] (ḳāf'la جِرْدَحْلٌ [cirdaḥl] vezninde) Yumru gövdeli, sakīl ve nātıraş adama denir; yukālu: رَجُلٌ هِلَّقْفٌ أَيْ فَدْمٌ ضَخْمٌ

[ه ل ف]

اَلْهِلَّوْفُ [el-hillevf] (جِرْدَحْلٌ [cirdaḥl] vezninde) Taslak ve sakīl ve nā-zībā kimseye, ʿalā-kavlin şişman karınlı, aslā işe güce yaramaz adama denir; yukālu: رَجُلٌ هِلَّوْفٌ أَيِ الثَّقِيلُ الْجَافِي أَوِ الْعَظِيمُ الْبَطْنِ لاَ غَنَاءَ عِنْدَهُ Ve pek yalancı adama denir; كَذُوبٌ [keẕūb] maʿnāsına. Ve kaba sakala denir; هِلَّوْفَةٌ [hillevfet] dahi denir, سِنَّوْرَةٌ [sinnevret] vezninde; yukālu: لِحْيَةٌ هِلَّوْفٌ وَهِلَّوْفَةٌ أَيْ ضَخْمَةٌ Ve keçi gibi bedeni kıllı, taslak, nā-tıraş adama denir; yukālu: رَجُلٌ هِلَّوْفٌ أَيِ الْكَثِيرُ الشَّعْرِ الْجَافِي Ve kaplayı bulutlu güne denir ki güneş görünmez ola; yukālu: يَوْمٌ هِلَّوْفٌ إِذَا كَانَ يَسْتُرُ غَمَامُهُ شَمْسَهُ Ve cüssesi büyük erkek deveye denir; yukālu: جَمَلٌ هِلَّوْفٌ أَيْ كَبِيرٌ

اَلْهُلْفُوفُ [el-hulfūf] (زُنْبُورٌ [zunbūr] vezninde) Bu dahi gövdesi kıllı, yakışıksız, taslak adama denir. Ve işbu هِلَّوْفٌ [hillevf] māddesi bi'l-cümle dahāmet maʿnāsına dāll olan هَلْفٌ [helf] lafzından müştak olup lākin ondan fiʿl tasarrufu mehcūrdur.

[ه ن ف]

اَلْإِهْنَافُ [el-ihnāf] (hemzenin kesriyle) Fersiz fersiz fütūr ile gülmek maʿnāsınadır, bir adamı hezl ve istihzā edenin gülmesi gibi. Ve bu nisvāna mahsūstur; yukālu: أَهْنَفَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا ضَحِكَتْ فِي فُتُورٍ كَضَحِكِ الْمُتْهَزِئِ Ve sürʿat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَهْنَفَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ Ve çocuk ağlamaya yapınmak maʿnāsınadır; yukālu: أَهْنَفَ الصَّبِيُّ إِذَا تَهَيَّأَ لِلْبُكَاءِ

اَلْمُهَانَفَةُ [el-muhānefet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) ve

اَلْهِنَافُ [el-hināf] (قِتَالٌ [ḳitāl] vezninde) ve

اَلتَّهَانُفُ [et-tehānuf] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Bunlar da fersiz fersiz hatun gülmek maʿnāsınadır; yukālu: هَانَفَتِ الْمَرْأَةُ مُهَانَفَةً وَهِنَافًا وَتَهَانَفَتْ بِمَعْنَى أَهْنَفَتْ Ve

مُهَانَفَةٌ [muhānefet] Oynaşmak maʿnāsınadır; yukālu: هَانَفَهُ إِذَا لاَعَبَهُ

اَلتَّهْنِيفُ [et-tehnīf] Bu dahi sürʿat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هَنَّفَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ

[ه و ف]

اَلْهَوْفُ [el-hevf] (hā'nın fethi ve zammıyla) Issı esen yele ve soğuk esen yele denmekle zıd olur; yukālu: رِيحٌ هَوْفٌ أَيْ حَارَّةٌ وَكَذَا بَارِدَةُ الْهُبُوبِ

اَلْهُوفُ [el-hūf] (hā'nın zammıyla) İçerisi cevhersiz ve māyesiz olup aslā işe yaramaz kof kimseye denir. Ve ahmak ve nādāna denir. Ve korkak cebān adama denir; yukālu: هُوَ هَوْفٌ أَيِ الْخَاوِي الَّذِي لاَ خَيْرَ عِنْدَهُ وَالْأَحْمَقُ وَالْجَبَانُ Ve yumurta zarı tarzında yufka nesnelere denir. Ve هَيْفٌ [heyf] lafzında lügattır ki Yemen cānibinden esen yele denir.

[ه ي ف]

اَلْهَيْفُ [el-heyf] (سَيْفٌ [seyf] vezninde) Pek susamak maʿnāsınadır; yukālu: هَافَ الرَّجُلُ يَهِيفُ هَيْفًا إِذَا عَطِشَ شَدِيدًا Ve

هَيْفٌ [heyf] Şol ısısı yele denir ki usūl-i erbaʿadan hāric نَكْبَاءُ [nekbāʾ] olup Yemen tarafından cenūb ile debūr miyānından hübūb eder, nebātı kurutur ve hayvānları be-gāyet susatıp ve suları bi'l-cümle neşf eder; kıble lodosu olacaktır ki arz-ı ʿArabda hükmü öylecedir, bādiyede ona semūm ve sām yeli taʿbīr ederler, eşeddi fi'l-hāl kattāldir; ve minhu'l-meselu: "ذَهَبَتْ هَيْفٌ لِأَذْيَانِهَا" أَيْ لِعَادَاتِهَا لِأَنَّهَا تُجَفِّفُ كُلَّ شَيْءٍ Bu mesel nāstan herkes kendi emr ve hevāsına ikbāl ve teferrük eylediği mevkiʿde īrād olunur; ʿinde'l-baʿz ʿādet-i kadīmesine mülāzemet edip aslā müfārakat eylemeyen kimse hakkında darb olunur. Burada هَيْفٌ [heyf] ism-i cinstir, "lām"-ı لِأَذْيَانِهَا [li-edyānihā] إِلَى maʿnāsınadır, ذَهَبَتْ [ẕehebet] رَجَعَتْ [receʿat] maʿnāsınadır. Ve

هَيْفٌ [Heyf] Yemen'de bir vādī ismidir. Ve

هَيْفٌ [heyf] İnce belli olmak maʿnāsınadır; هَيَفٌ [heyef] gibi ki fethateynledir; yukālu: هَيِفَ الْغُلاَمُ يَهْيَفُ كَفَرِحَ يَفْرَحُ وَهَافَ يَهَافُ كَخَافَ يَخَافُ هَيْفًا وَهَيَفًا إِذَا ضَمَرَ بَطْنُهُ وَرَقَّتْ خَاصِرَتُهُ Ve

هَيْفٌ [heyf] (حَيْفٌ [ḥayf] vezninde) Kul kaçmak maʿnāsınadır; yukālu: هَافَ الْعَبْدُ يَهَافُ هَيْفًا إِذَا أَبَقَ

اَلْأَهْيَفُ [el-ehyef] Vasftır, ince belli mahbūba denir; هَيْفَاءُ [heyfāʾ] müʾennesidir; cemʿleri هِيفٌ [hīf]tir hā'nın kesriyle. Ve هَيْفَاءُ [heyfāʾ] ferese de sıfat olur; yukālu: غُلاَمٌ أَهْيَفُ وَامْرَأَةٌ وَفَرَسٌ هَيْفَاءُ مِنْ هِيفٍ

اَلتَّهَيُّفُ [et-teheyyuf] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) هَيْفٌ [heyf] dedikleri mezkūr bād-ı semūma uğramak maʿnāsınadır; yukālu: تَهَيَّفَ الرَّجُلُ كَمَا يُقَالُ تَشَتَّى مِنَ الشِّتَاءِ

اَلْهَافَةُ [el-hāfet] ve

اَلْمِهْيَافُ [el-mihyāf] (مِصْبَاحٌ [miṣbāḥ] vezninde) Tīz susuz olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ هَافَةٌ وَمِهْيَافٌ أَيِ السَّرِيعَةُ الْعَطَشِ Ve هَافَةٌ [hāfet]in aslı هَيِفَةٌ [heyifet]tir, فَرِحَةٌ [feriḥat] gibi yāhūd هَائِفَةٌ [hāʾifet]tir. Ve

مِهْيَافٌ [mihyāf] Soy deveye denir; مِعْنَاقٌ [miʿtāḳ] maʿnāsına. Baʿzı nüshada nūn'la مِعْنَاقٌ [miʿnāḳ] olmakla boynu güzel ve yakışıklı deve demek olur. Ve tīz susayan adama, ʿalā-kavlin pek susamış adama denir; yukālu: رَجُلٌ مِهْيَافٌ أَيِ السَّرِيعُ الْعَطَشِ أَوِ الشَّدِيدُهُ

اَلْهِيَافُ [el-hiyāf] (hā'nın kesri ve zammıyla) Develer pek susuzluktan هَيْفٌ [heyf] dedikleri rüzgāra karşı ağızlarını açarak yönelmek maʿnāsınadır; yukālu: هَافَتِ الْإِبِلُ تَهِيفُ هِيَافًا إِذَا اسْتَقْبَلَتْ هُبُوبَ الْهَيْفِ بِوُجُوهِهَا فَاتِحَةً أَفْوَاهَهَا مِنْ شِدَّةِ الْعَطَشِ

اَلْهَائِفَةُ [el-hāʾifet] Zikr olunan rüzgāra ağızlarını açarak müteveccih olan develere denir.

اَلْهَائِفُ [el-hāʾif] ve

اَلْهَيُوفُ [el-heyūf] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

اَلْهَيْفَانُ [el-heyfān] (رَيْحَانٌ [reyḥān] vezninde) Bunlar da tīz susayan adama denir. Ve

هَيْفَانُ [heyfān] Susuz kimseye denir.

اَلْمُهْتَافُ [el-muhtāf] (مُشْتَاقٌ [muştāḳ] veznninde) Bu dahi susuz adama denir; yukālu: رَجُلٌ هَيْفَانُ وَمُهْتَافٌ أَيْ عَطْشَانُ

اَلْإِهَافَةُ [el-ihāfet] (hemzenin kesriyle) Bir adamın devesi susuz olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَهَافَ الْقَوْمُ إِذَا عَطِشَتْ إِبِلُهُمْ

FASLU'L-YĀʾİ'T-TAHTİYYE
(فَصْلُ الْيَاءِ)

[ي س ف]

اَلْيَسَفُ [el-yesef] (fethateynle) Sineğe denir, ذُبَابٌ [ẕubāb] maʿnāsına.

إِسَافٌ [Yisāf] (yā'nın kesri ve kalīlen fethiyle) Tābiʿī-yi Kūfī Hilāl'in pederi ismidir, Eşcaʿ cenāblarının mevālīsindendir.

نَجَزَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

BĀBU'L-ḴĀF
(بَابُ الْقَافِ)

ق

FASLU'L-HEMZE
(فَصْلُ الْهَمْزَةِ)

[أ ب ق]

اَلْأَبْقُ [el-ebḳ] (hemzenin fethi ve bā'nın sükūnuyla ve fethateynle) ve

اَلْإِبَاقُ [el-ibāḳ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Kul efendisinden havf ve endîşesi yāhûd aʿmāl-i şākka derdi olmayarak hevāsına tebeʿiyyetle kaçmak maʿnāsınadır, ʿalā-kavlin gizlenip baʿdehu bir semte kaçıp gitmek maʿnāsınadır; yukālu: أَبِقَ الْعَبْدُ وَأَبَقَ أَبْقًا وَأَبَقًا وَإِبَاقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّانِي وَالثَّالِثِ إِذَا ذَهَبَ بِلاَ خَوْفٍ وَلاَ كَدِّ عَمَلٍ أَوِ اسْتَخْفَى ثُمَّ ذَهَبَ Şārih der ki bāb-ı sālis bilā-şart vārid olmuştur. Ve

إِبَاقٌ [ibāḳ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) İsm olur. İntehā.

اَلْآبِقُ [el-ābiḳ] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) ve

اَلْأَبُوقُ [el-ebūḳ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) (ism-i fāʿillerdir) Kaçan kula denir.آبِقٌ [ābiḳ]in cemʿi أُبَّاقٌ [ubbāḳ] ve أُبَّقٌ [ubbaḳ] gelir, كُفَّارٌ [kuffār] ve رُكَّعٌ[rukkaʿ] veznlerinde; lākin muktezā-yı mādde أَبُوقٌ [ebūḳ] kaçagan kula ıtlāk olunmaktır.

اَلْأَبَقُ [el-ebaḳ] (fethateynle) قِنَّبٌ [ḳinneb] yaʿnī kendir dedikleri nebāta denir, ʿalā-kavlin kabuğuna denir ki ondan ip düzülür.

أَبَّاقٌ [Ebbāḳ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Bir şāʿir-i Dubeyrī ismidir.

اَلتَّأَبُّقُ [et-teʾebbuḳ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] veznnde) Gizlenmek, ʿalā-kavlin bir yerde oyalanıp kalmak maʿnāsınadır; yukālu: تَأَبَّقَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَتَرَ أَوِ احْتَبَسَ Ve günāh irtikāb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَأَبَّقَ فُلاَنٌ إِذَا تَأَثَّمَ Ve inkār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَأَبَّقَ الشَّيْءَ إِذَا أَنْكَرَهُ

[أ ر ق]

اَلْأَرَقُ [el-eraḳ] (fethateynle) Gece uyumayıp uykusuz kalmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرِقَ الرَّجُلُ أَرَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَهِرَ بِاللَّيْلِ

اَلْإِئْتِرَاقُ [el-iʾtirāḳ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) أَرَقٌ [eraḳ] maʿnāsınadır; yukālu: إِئْتَرَقَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى أَرِقَ

اَلْأَرِقُ [el-eriḳ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلْآرِقُ [el-āriḳ] (طَارِقٌ [ṭāriḳ] vezninde) (ism-i fāʿillerdir) Gece uyumayıp bîdār olan adama denir. Şārih der ki işbu أَرَقٌ [eraḳ] ki سَهَرٌ [seher] olacaktır, beyne'l-etıbbāʾ ʿillettir. Eğer ʿilletten nāşī ise o adama أَرِقٌ [eriḳ] ve آرِقٌ [āriḳ] denir, كَتِفٌ [ketif] ve طَارِقٌ [ṭāriḳ] veznlerinde ve eğer lā-li-ʿilletin ʿādeti ise أُرُقٌ [uruḳ] denir zammeteynle.

اَلْإِرْقَانُ [el-irḳān] (hemzenin kesriyle) Bir cins kırmızı şecer ismidir. Türkīde kızıl ağaç dedikleridir. Ve kınaya denir, حِنَّاءٌ [ḥinnāʾ] maʿnāsına. Ve zaʿferāna denir. Ve kardeş kanı dedikleri dārūya denir. Ve bir güne āfete denir ki ekin kısmına ʿārız olup özünü tebāh eylemekle sarartıp berbād eder, Türkīde san derler sagır kāf'la ve o ekine san vurmuş derler. Ve o āfet insāna dahi ʿārız olur ve ona أَرَقَانٌ [ereḳān] dahi denir fetehātla ve إِرِقَانٌ [iriḳān] denir kesreteynle ve أُرُقَانٌ [eruḳān] denir hemzenin fethi ve rā'nın zammıyla ve أَرْقٌ [erḳ] ve أَرْقَانٌ [erḳān] denir hemzenin fethiyle ve rā'nın sükūnuyla ve أُرَاقٌ [urāḳ] denir غُرَابٌ [ġurāb] vezninde ve يَرَقَانٌ [yereḳān] denir yā-yı tahtiyye ile ve bu eşher-i lügattır. Beyne'l-etıbbāʾ يَرَقَانٌ [yereḳān] ile meşhūrdur, Türkīde sarılık taʿbīr ederler. Halt-ı asfer yāhūd sevdāʾ deriye ve derinin altına doğru bilā-ʿufūnet cereyān eylemekle bedenin levni sufrete yāhūd sevāda māʾil be-gāyet mütegayyir olur. Bu ʿillet iki nevʿ olur: biri yerekān-ı esved ve biri yerekān-ı asferdir. Esvedin sebebi tıhālin cāzibesinin zaʿfıdır ki sevdāyı bedene defʿ eder. Ve asfer merāreden hādis olur. Bu yerekānın bir nevʿi dahi vardır ki yerekān-ı ahder derler, Hindistān'a mahsūstur, memālik-i sāʾirede nādir olur. Ve cümlesinin şuʿbeleri ve esbāb ve ʿalāmātı kütüb-i tıbbiyyede meşrūhtur. Ve ekin kısmına ʿārız olan bir fenāʾ ve vahīm havāya denir ki ekini sapsarı eder.

اَلْمَأْرُوقُ [el-meʾrūḳ] ve

اَلْمَيْرُوقُ [el-meyrūḳ] Yerekān hādisesine uğramış zerʿ ve adama denir; yukālu: زَرْعٌ وَرَجُلٌ مَأْرُوقٌ وَمَيْرُوقٌ أَيْ مَؤُوفٌ

أُرَيْقٌ [Ureyḳ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir mevziʿ adıdır. Ve

أُرَيْقٌ [ureyḳ] أَوْرَقُ [evraḳ] lafzından musaggar olur, niteki أَسْوَدُ [esved]in musaggarında سُوَيْدٌ [suveyd] denir. Eğerçi musaggarı وُرَيْقٌ [vureyḳ]tir, lākin vāv hemzeye ibdāl olunmuştur. Ve أَوْرَقُ [evraḳ] fi'l-asl karamtık tüylü deveye denir; taʿzīm için tasgīr edip dāhiye-i ʿazīmeye وُرَيْقٌ [vureyḳ] ıtlāk eylediler; ve minhu kavluhum: جَاءَ بِأُمِّ الرُّبَيْقِ عَلَى أُرَيْقٍ أَيْ بِالدَّاهِيَةِ الْعَظِيمَةِ Güyā ki bir adam bir cemel-i أَوْرَقُ [evraḳ] üzere bir gūl-ı beyābānī görmekle kelām-ı mezbūru īrād eylemiştir. أُمُّ الرُّبَيْقِ [ummu'r-rubeyḳ] gūlun künyesidir.

اَلْإِيرَاقُ [el-īrāḳ] (إِفْعَالٌ [ifʿāl] vezninde) ve

اَلتَّأْرِيقُ [et-teʾrīḳ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir adamı gece uyutmayıp uykusuz komak maʿnāsınadır; yukālu: أَرَّقَهُ وَأَرَّقَهُ إِذَا أَسْهَرَهُ

مُؤَرِّقٌ [Muʾerriḳ] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) Bir recūl ʿalemidir.

[أ ز ق]

اَلْأَزْقُ [el-ezḳ] (hemzenin fethi ve zā-yı muʿcemenin sükūnuyla) ve

اَلْأَزَقُ [el-ezaḳ] (fethateynle) Bir ʿārıza sebebiyle kalb sıkılıp daralmak, ʿalā-kavlin cengin galebe ve şiddetinden sıkışıp müzāyakada kalmak maʿnāsınadır; yukālu: أَزِقَ صَدْرُهُ وَأَزَقَ أَزْقًا وَأَزَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّانِي إِذَا ضَاقَ أَوْ تَضَايَقَ فِي الْحَرْبِ

اَلتَّأَزُّقُ [et-teʾezzuḳ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] veznin-de) أَزْقٌ [ezḳ] maʿnāsınadır; yukālu: تَأَزَّقَ صَدْرُهُ بِمَعْنَى أَزِقَ

اَلْمَأْزِقُ [el-meʾziḳ] (مَجْلِسٌ [meclis] veznin-de) Teng mahalle denir; tekūlu: وَقَعْنَا فِي مَأْزِقٍ أَيْ مَضِيقٍ

اَلْإِسْتِيزَاقُ [el-istīzāḳ] Bir kimseye bir yer dar gelmekle sıkılmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَوْزَقَ عَلَى فُلَانٍ إِذَا ضَاقَ عَلَيْهِ الْمَكَانُ

[أ ش ق]

اَلْأَشَّقُ [el-uşşaḳ] (şīn-i muʿceme ile سُكَّرٌ [sukker] vezninde) Ve bunda وُشَّقٌ [vuş-şaḳ] ve أُشَّجٌ [uşşec] dahi derler, hıyār şeklinde bir nebātın zamkıdır ki çadır uşağı taʿbīr ederler. Bunu baʿzılar طُرْثُوثٌ [ṭurṯūṯ] zamkı zann etmeleriyle galat eylediler. Ve samg-ı mezbūr müleyyin ve müdirr ve müsahhin ve ʿırku'n-nesā ve sāʾir vecaʿ-ı mefāsıl ve kalçalarda olan evcāʿ için bir miskāle kadar şürbü tiryāk-ı ekber hükmündedir.

[أ ف ق]

اَلْأُفْقُ [el-ufḳ] (hemzenin zammıyla) ve

اَلْأُفُقُ [el-ufuḳ] (zammeteynle) Cānib ve nāhiye maʿnāsınadır; cemʿi آفَاقٌ [āfāḳ] gelir hemzenin meddiyle. ʿAlā-kavlin felekin cevānib ve etrāfından zāhir ve merʾī olan kıyısına ve eteğine denir. Ve ʿalā-reʾyin cenūb ve şimāl ve debūr ve sabā dedikleri riyāh-ı erbaʿın mehebbine denir. Pes kavl-i evvele göre mutlak olur, sānīye ve sālise göre feleke mahsūs olur. Ve sālis sānīden ehass olur ki dört kutra mahsūs olur. Bunlara göre ʿumūmda istiʿmāli mecāz olur; yukālu: مَا فِي الْأُفُقِ سَحَابَةٌ وَهِيَ النَّاحِيَةُ أَوْ مَا ظَهَرَ مِنْ نَوَاحِي الْفَلَكِ أَوْ مَهَبُّ الْجَنُوبِ وَالشَّمَالِ وَالدَّبُورِ وَالصَّبَا Ve büyūt-ı aʿrābın sakftan aşağıya çekilen perdenin ilerisinde vākiʿ iki düğmenin aralığına da أُفُقٌ [ufuḳ] ıtlāk olunur. Ve

أُفُقٌ [ufuḳ] (zammeteynle) Eşkinlikte ve yüğrüklükte sāʾire gālib olan ata ıtlāk olunur; müzekker ve müʾennesine denir; yukālu: فَرَسٌ أُفُقٌ أَيْ رَائِعٌ

اَلْأَفَقِيُّ [el-efaḳiyy] (fethateynle) ve

اَلْأُفُقِيُّ [el-ufuḳiyy] (zammeteynle) Āfāk-ı arza mensūb demektir ki murād etrāf-ı arzdan olan kimsedir; yukālu: هُوَ أَفَقِيٌّ وَأُفُقِيٌّ أَيْ مَنْسُوبٌ إِلَى الْأُفُقِ Şārih der ki fethateynle أَفَقِيٌّ [efaḳiyy] gayr-i kıyās üzeredir, fethateynle feʿal ve zammla fuʿl vezni ekserī kelām-ı ʿArabda maʿnā-yı vāhid üzere müctemiʿ oldukları mülāhazasına mebnīdir, عَرَبٌ [ʿarab] ve عُرْبٌ [ʿurb] ve عَجَمٌ [ʿacem] ve عُجْمٌ [ʿucm] gibi. Ve kaldı ki asl olan nisbet bir māddenin müfredine müteʿallik olmaktır. Ve eğer cemʿ olursa ʿalem ise müfred hükmünde olmakla ona nisbet olunur, أَنْصَارِيٌّ [enṣāriyy] gibi. Pes burada fukahānın hacc mesʾelesinde آفَاقِيٌّ [āfāḳiyy] taʿbīrleri āfāk-ı mahsūsa yaʿnī hāric-i mevākīte ʿalem iʿtibārıyla sahīh olur ki mülhak bi'l-ʿalem olmuş olur.

اَلْأَفَّاقُ [el-effāḳ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Etrāf-ı ʿālemi ticāretle geşt ü güzār eden

adama denir; yukālu:رَجُلٌ أَفَّاقٌ إِذَا كَانَ يَضْرِبُ فِي الْآفَاقِ مُكْتَسِبًا

اَلْأَفَقُ [el-efaḳ] (fethateynle) Bir adam kerem yāhūd ʿilm ve maʿrifet yāhūd fesāhat ve belāgat ve sāʾir fazīlet cihetinde nihāyet dereceye bālig olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَفِقَ الرَّجُلُ أَفَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا بَلَغَ النِّهَايَةَ فِي الْكَرَمِ أَوْ فِي الْعِلْمِ أَوْ فِي الْفَصَاحَةِ وَجَمِيعِ الْفَضَائِلِ Ve

أَفَقٌ [efaḳ] Yolun yüzüne yaʿnī sālikin karşı doğrusuna gelen semt ve cihetine denir; cemʿi آفَاقٌ [āfāḳ] gelir; yukālu: أَفَقُ الطَّرِيقِ أَيْ سَنَنُهُ وَوَجْهُهُ

اَلْآفِقُ [el-āfiḳ] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) ve

اَلْأَفِيقُ [el-efīḳ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Kerem yāhūd ʿilm yā fesāhat ve belāgat gibi fezāʾil ve kemālātta mertebe-i nihāyete vāsıl adama denir. Müʾennesi آفِقَةٌ [āfiḳat] ve أَفِيقَةٌ [efīḳat]tır. Hudūs maʿnāsı irādesiyle ism-i fāʿili آفِقٌ [āfiḳ] gelip ve sübūt tasavvuruylaأَفِيقٌ [efīḳ] gelmiştir. Ve

آفِقٌ [Āfiḳ] Fuḳaym b. Cerīr'in feresi ismidir. Ve

أَفِيقٌ [efīḳ] Pek büyük kovaya denir ki sāʾirinden suyu artık ola. Ve Ḥavrān ile Ġavr beyninde bir karye adıdır; ve minhu عَقَبَةُ أَفِيقٍ Ve bunda bilā-hemze فِيقٌ [fīḳ] cāʾiz değildir. Ve

أَفِيقٌ [Efīḳ] Benū Yerbūʿ cemāʿatine mahsūs bir mevziʿ adıdır yāhūd Yemen'de Ẕemār nāhiyesinde bir karyedir. Ve

أَفِيقٌ [efīḳ] Şol deriye denir ki dibāgatı tām olmaya ki meşin ve sahtiyān kertesine varmamış olur; ona أَدِيمٌ denmez. ʿAlā-kavlin şol أَدِيمٌ [edīm] ismidir ki medbūg olup lākin henüz dikilmemiş ola yāhūd şakk olunmamış ola ki henüz bütün meşin yā sahtiyān olur. Cemʿi أَفَقٌ [efaḳ] gelir fethateynle ve أُفُقٌ [ufuḳ] gelir zammeteynle. Ve baʿzılar ʿindinde fethateynle أَفَقٌ [efaḳ] ism-i cemʿdir, zīrā faʿīl faʿal üzere cemʿ-i teksīr ile cemʿlenmez. Kezālik cemʿi آفِقَةٌ [āfiḳat] gelir medd ile رَغِيفٌ [reġīf] ve أَرْغِفَةٌ [erġifet] gibi.

اَلْأَفْقُ [el-efḳ] (وَفْقٌ [vefḳ] vezninde) Bir kimse kendi başına āfāk ve etrāfı gezmek maʿnāsınadır; yukālu: أَفَقَ الرَّجُلُ أَفْقًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا رَكِبَ رَأْسَهُ وَذَهَبَ فِي الْآفَاقِ Ve baʿzı adamı baʿzı üzere tercīhle ona bahşişi ziyāde vermek maʿnāsınadır; yukālu: أَفَقَ فِي الْعَطَاءِ إِذَا أَعْطَى بَعْضًا أَكْثَرَ مِنْ بَعْضٍ Ve deriyi dibāgat edip أَفِيقٌ [efīḳ] eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَفَقَ الْأَدِيمَ إِذَا دَبَغَهُ إِلَى أَنْ صَارَ أَفِيقًا Burada أَدِيمٌ [edīm]den cild murāddır. Ve yalan söylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَفَقَ الرَّجُلُ إِذَا كَذَبَ Ve gālib olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَفَقَ عَلَيْهِ إِذَا غَلَبَ Ve sünnet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَفَقَ الصَّبِيَّ إِذَا خَتَنَهُ

اَلْأَفِيقَةُ [el-efīḳat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) ve

اَلْأَفِقُ [el-efiḳ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Bunlar da أَفِيقٌ [efīḳ] dedikleri zikr olunan deriye denir. Ve

أَفِيقَةٌ [efīḳat] Pek münker ve ʿazīm olan dāhiyeye denir; yukālu: رَمَاهُ بِالْأَفِيقَةِ أَيِ الدَّاهِيَةِ الْمُنْكَرَةِ

اَلْأَفَقَةُ [el-efeḳat] (fetehātla) Boş böğüre denir, خَاصِرَةٌ [ḫāṣiret] maʿnāsına. Ve dibāgat olunacak deriyi yumuşayıp tüyleri yolunmağa gelince toprak altına defn eylemeğe denir.

اَلْآفِقَةُ [el-āfiḳat] (صَاحِبَةٌ [ṣāḥibet] vezninde) Bu dahi boş böğüre denir.

اَلْأُفْقَةُ [el-ufḳat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Hıtān olacak deriye denir, قُلْفَةٌ [ḳulfet]

maᶜnāsına.

اَلْآفَقُ [el-āfaḳ] (أَفْعَلُ [efᶜal] vezninde) Sünnetsiz adama denir; yukālu: رَجُلٌ آفَقُ أَيْ لَمْ يُخْتَنْ

أُفَاقَةُ [Ufāḳat] (كُنَاسَةٌ [kunāset] vezninde) Kūfe'de bir mevziᶜ adıdır yāhūd Benū Yerbūᶜa mahsūs bir su adıdır.

أُفَاقٌ [Ufāḳ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bir mevziᶜ adıdır.

اَلتَّأَفُّقُ [et-teᵓeffuḳ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Āfāk-ı arzdan bir adam gelmek maᶜnāsınadır; tekūlu: تَأَفَّقَ بِنَا أَيْ أَتَانَا مِنْ أُفُقٍ

[أ ل ق]

اَلْأَلْقُ [el-elḳ] (خَلْقٌ [ḫalḳ] vezninde) ve

اَلْإِلاَقُ [el-ilāḳ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Şimşek aldatmak maᶜnāsınadır ki yağmursuz çakmak murāddır; yukālu: أَلَقَ الْبَرْقُ أَلْقًا وَإِلاَقًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَذَبَ Ve delirmek maᶜnāsınadır; yukālu: أُلِقَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا جُنَّ

اَلْأَلاَّقُ [el-ellāḳ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) ve

اَلْإِلاَقُ [el-ilāḳ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Yağmursuz çakan şimşeğe denir; yukālu: وَمَا هُوَ إِلاَّ أَلاَّقٌ وَإِلاَقٌ أَيْ بَرْقٌ كَاذِبٌ لاَ مَطَرَ لَهُ

اَلْإِلْقُ [el-ilḳ] (hemzenin kesriyle) Erkek kurda denir, ذِئْبٌ [ẕiᵓb] maᶜnāsına. Ve dişisine إِلْقَةٌ [ilḳat] denir; yukālu: مَا هِيَ إِلاَّ إِلْقَةٌ أَيْ ذِئْبَةٌ Ve

إِلْقَةٌ [ilḳat] Dişi maymuna denir, قِرْدَةٌ [ḳirdet] maᶜnāsına. Bunun erkeğine قِرْدٌ [ḳird] denir; إِلْقٌ denmek cāᵓiz değildir. Ve cürᵓetli dilīr hatuna denir; yukālu: هِيَ إِلْقَةٌ أَيْ جَرِيئَةٌ

اَلْأَوْلَقُ [el-evlaḳ] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Delirmeğe denir; جُنُونٌ [cunūn] maᶜnāsına. أَفْكَلُ [efkel] gibi ismdir; yukālu: بِهِ أَوْلَقٌ أَيْ جُنُونٌ Müᵓellif bunu "و،ل،ق" māddesinde dahi sebt eylemiştir, hemzenin ziyāde ve asliyyeti husūsunda ihtilāfa bināᵓen. Pes aslī denirse vezni فَوْعَلٌ [fevᶜal] olur, zāᵓid denirse أَفْعَلُ [efᶜal] olur. Ve Ḫālid b. el-Velīd'in kılıcı adıdır.

اَلْمَأْلُوقُ [el-meᵓlūḳ] Deliye denir; yukālu: أُلِقَ الرَّجُلُ فَهُوَ مَأْلُوقٌ أَيْ مَجْنُونٌ Ve Muḥarriḳ b. ᶜAmr'ın feresi ismidir.

اَلْمُؤَوْلَقُ [el-muᵓevlaḳ] (مُدَحْرَجٌ [mudaḥrec] vezninde) Bu dahi mecnūna denir. Bu mādde أَوْلَقَ sīgasından mutasarrıftır.

اَلْمِئْلَقُ [el-miᵓlaḳ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Ahmak ve şaşkın yāhūd bunamış fertūt adama denir; yukālu: رَجُلٌ مِئْلَقٌ أَيْ أَحْمَقُ أَوْ مَعْتُوهٌ

أَلَقَى [eleḳā] (جَمَزَى [cemezā] vezninde) Kurt gibi yerinden çabuk sıçrayıp atılır olan ᶜavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ أَلَقَى أَيْ سَرِيعَةُ الْوَثْبِ

أُلاَقٌ [Ulāḳ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Tīh sahrāsında bir dağın adıdır.

اَلْإِلَّقُ [el-illaḳ] (إِمَّعٌ [immeᶜ] vezninde) Parlak ve dırahşān nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ إِلَّقٌ أَيْ مُتَأَلِّقٌ

اَلْأَلُوقَةُ [el-elūḳat] (أَلُوكَةٌ [elūket] vezninde) Bir türlü hoş-hor taᶜām adıdır. ᶜAlā-kavlin kaymak ile hurmādan tertīb ederler; tekūlu: أَطْعَمَنَا أَلُوقَةً وَهُوَ طَعَامٌ طَيِّبٌ أَوْ زُبْدٌ بِرُطَبٍ

اَلتَّأَلُّقُ [et-teᵓelluḳ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Ildıramak maᶜnāsınadır; yukālu: تَأَلَّقَ الْكَوْكَبُ إِذَا الْتَمَعَ Ve hatun düzünüp kuşanmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir. ᶜAlā-kavlin birbiriyle münāzaᶜaya sığanıp başını kaldırıp yapınmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَأَلَّقَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا تَبَرَّقَتْ وَتَزَيَّنَتْ أَوْ شَمَّرَتْ لِلْخُصُومَةِ

وَاسْتَعَدَّتْ لِلشَّرِّ وَرَفَعَتْ رَأْسَهَا

اَلْإِئْتِلَاقُ [el-iʾtilāḳ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi ıldıramak maʿnāsınadır; yukālu: إِئْتَلَقَ الْبَرْقُ إِذَا الْتَمَعَ

[أ م ق]

اَلْأَمْقُ [el-emḳ] (hemzenin fethi ve mīm'in sükūnuyla) Gözün pınarına denir, مَأْقُ الْعَيْنِ [meʾḳu'l-ʿayn] maʿnāsına.

[أ ن ق]

اَلْأَنَقُ [el-enaḳ] (hemzenin ve nūn'un fethiyle) Ferah ve sürūr maʿnāsınadır; yukālu: أَنَقٌ أَيْ فَرَحٌ وَسُرُورٌ بِهِ Ve masdar olur, şād ve mesrūr olmak maʿnāsına; yukālu: أَنِقَ بِهِ أَنَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَرِحَ Ve

أَنَقٌ [enaḳ] Çayıra ıtlāk olunur, كَلَأٌ [keleʾ] maʿnāsına. Ve bir nesneyi sevmek maʿnāsınadır; yukālu: أَنِقَ الشَّيْءَ إِذَا أَحَبَّهُ Ve bir nesneden pek hoşlanıp ʿaceblenmek ve mahzūz olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنِقَ بِهِ إِذَا أُعْجِبَ بِهِ

اَلْأَنُوقُ [el-enūḳ] (صَبُورٌ [ṣabūr] veznin-de) Tavşancıl kuşuna denir,عُقَابٌ [ʿuḳāb] maʿnāsına. Ve kartal kuşuna denir,رَخَمَةٌ [reḫamet] maʿnāsına. ʿAlā-kavlin bir güne siyāh kuştur ki başında ve boynunda at yelesi tarzında uzun tüyleri olur, ʿinde'l-baʿz tüyleri siyāh ve başı tüysüz kel ve minkārı sarı olur.

Mütercim der ki muʿavvel olan kavl-i evveldir ki mesel-i ātīnin mülāyimidir. İkinci kavl ile evvelki birdir, zīrā vasf-ı mezkūr kartal vasfıdır. Ve kavl-i sālise göre kerkesin siyāh nevʿi olur. *Ḥayāt-ı Ḥayevān* sāhibi kavl-i evvel ile sānīyi bir ʿadd eylemiştir ki kartal olur. Kāle'l-müʾellif ve fi'l-meseli: "هُوَ أَعَزُّ مِنْ بَيْضِ الْأَنُوقِ" Mezkūr kartal kuşu be-gāyet sarp dağlar başında yalçın kayalarda yuva yapıp yumurtladığı için vusūlü müşkil olan nesneler hakkında darb olunur. Menkūldür ki o kuşta on haslet-i hamīde vardır, niteki ʿArablar işbu makāle-i müseccaʿda cemʿ ve beyān eylediler. 1) تَحْصُنُ بَيْضَهَا Yumurtasını vech-i mezkūr üzere hasīn yerlerde muhāfaza eder. 2) تَحْمِي فَرْخَهَا Yavrularını be-gāyet himāye eder. 3) تَأْلَفُ وَلَدَهَا Yavruları büyüdükten sonra sāʾir kuşlar gibi bīgāne muʿāmelesi etmeyip evlād muʿāmelesi eder. 4) وَلاَ تُمَكِّنُ نَفْسَهَا غَيْرَ زَوْجِهَا Kendi eşinden gayrıya nefsini aslā teslīm edip çiftlenmez. 5) تَقْطَعُ فِي أَوَّلِ الْقَوَاطِعِ Maʿlūmdur ki sayyādlar kuş yavrularını anaları yemden kestikten sonra sayda mübāşeret ederler; zikr olunan kuş bu dakīkayı müdrik olmakla cümleden evvel kesip uçurup götürmeğe ibtidār eder. 6) تَرْجِعُ فِي أَوَّلِ الرَّوَاجِعِ Yaylak ve kışlaktan sāʾir tuyūrdan akdem ricʿat eder. Bu dahi cihet-i selāmeti mūcibdir. 7) لاَ تَطِيرُ فِي التَّحْسِيرِ Tüylerini döküp tülediği hengāmda uçmaz. Bu dahi ve ihtiyāttan nāşīdir, zīrā uzun uzadı uçmağa kudreti olmayıp şāyed sukūt vākiʿ ola. 8) لاَ تَغْتَرُّ بِالشَّكِيرِ Tüledikten sonra yelekleri henüz hurde ve yumuşak iken ona gurre edip uçmağa mübāderet eylemez, belki kamış gibi pekişip tamām kuvvetlenmedikçe uçmaz. 9) لاَ تُرِبُّ بِالْوُكُورِ Dāʾimā āşiyānesinde kesel ve tüvānā ile ikāmet eylemez. 10) لاَ تَسْقُطُ عَلَى الْحَفِيرِ بِالشَّكِيرِ Tüledikten sonra henüz kanatları kamış gibi müstahkem olmaksızın çukur yerlere düşmez ki maʿnā-yı sābiʿin muktezāsıdır. Baʿzı nüshada cīm'le جَفِيرٌ olmakla ok kuburları üzere zarūrī düşmez yaʿnī mehlekelere sākıt olmaz demek olur. Gerçi müʾellifin ıtlākından أَنُوقٌ [enūḳ] dişi

kartal olduğu lāyihtir ve vech-i tesmiye havāss-ı mesrūde sebebiyle ذَاتُ أَنَقٍ olmasıdır ki aʿceb demektir, Demīrī *Ḥayāt-ı Ḥayevān*'da kartal ile beyān eyledikten sonra dedi ki Suheylī أَنُوقٌ [enūḳ] dişi kartala ıtlāk olunur ve ʿĀlī kavline göre erkeğine de dişisine de ʿāmmdır, lākin Ḫalīl erkeğine tahsīs eylemekle erkek kısmı yumurtlamadığından muhāliyet o cihetten neşʾet eder. Pes ona göre mesel-i mezbūr bir muhāl nesne talebi maʿrizinde darb olunur.

اَلْإِينَاقُ [el-īnāḳ] (hemzenin kesriyle) ve

اَلنِّيقُ [en-nīḳ] Nūn'un kesriyle ki hilāf-ı kıyās üzere ism-i masdardır, ifʿālden masdar menzilinde oldu, bir nesne pek hoş ve nekre ve ʿacīb olmakla nāsı ʿacebe getirmek maʿnāsınadır; tekūlu: آنَقَنِي أَنْوَقَ إِينَاقًا وَنِيقًا أَيْ أَعْجَبَنِي Ve Ezherī dedi ki الرَّجُلُ derler, إِصْطَادَ الْأُنُوقَ maʿnāsına. Pes masdarı olan إِنْوَاقٌ [invāḳ] kartal sayd eylemek maʿnāsına olur. Lākin bu terkīb ecvef olduğu sūrette müstakīm olur, yoksa mādde-i mezbūreden sahīh olmaz. Ve kavluhum مَا آنَقَ فِي كَذَا أَيْ مَا أَشَدَّ طَلَبَهُ لَهُ Bu terkīb أَنُوقٌ مَا أَفْرَسَهُ ve مَا آبَلَهُ terkībleri gibi māddesinden fiʿl-i taʿaccüb olmak aglebdir, zīrā أَنُوقٌ [enūḳ] kısmının şiddet-i talebi maʿrūftur. Ve müteʿaccebün minhu maʿlūm olduğundan yāhūd müʾellif īcāz için iktifā eylemiştir, مَا آنَقَ فِي كَذَا زَيْدًا takdīrindedir. Siyāk ve sibāk-ı ʿibāreden ve tefsīr-i maʿnādan dahi münfehim olan sīga-i taʿaccüb olmaktır, yoksa إِينَاقٌ [īnāḳ] māddesinden māzī olmakta mülāyemet ve letāfet yoktur, hem tefsīr dahi mülāyim gelmez.

اَلْأَنِيقُ [el-enīḳ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Şol nesneye denir ki be-gāyet hüsn ve letāfetinden ve garābetinden temāşā edenleri ʿacebe getirir ola; yukālu: شَيْءٌ أَنِيقٌ أَيْ حَسَنٌ مُعْجِبٌ

اَلْأَنَاقَةُ [el-enāḳat] (hemzenin fethi ve kesriyle) İsmdir, bir nesne kelām-ı hüsn ü garābetinden nazar edenleri ʿacebe getirecek derecede hūb ve bedīʿ olmasına denir; yukālu: لَهُ أَنَاقَةٌ أَيْ حُسْنٌ مُعْجِبٌ

اَلتَّأْنِيقُ [et-teʾnīḳ] Bir nesneyi nekre ve ʿacīb kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنَّقَهُ إِذَا عَجَّبَهُ

اَلتَّأَنُّقُ [et-teʾennuḳ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir nesneyi dikkat ve mülāhaza ederek hikmet ve itkān vechiyle ʿamele getirmek maʿnāsınadır; yukālu: تَأَنَّقَ فِيهِ إِذَا عَمِلَهُ بِالْإِتْقَانِ وَالْحِكْمَةِ كَتَنَوَّقَ تَنَوُّقًا Ve bir yeri hoşlanıp mahzūz olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَأَنَّقَ الْمَكَانَ إِذَا أَحَبَّهُ

[أ و ق]

اَلْأَوْقُ [el-evḳ] (فَوْق [fevḳ] vezninde) Ağırlık maʿnāsınadır; tekūlu: أَلْقَى عَلَيَّ أَوْقَهُ أَيْ ثِقَلَهُ Ve uğursuzluğa denir; yukālu: بِهِ أَوْقٌ أَيْ شُؤْمٌ Ve

أَوْقٌ [Evḳ] Bir mevziʿ adıdır. Ve

أَوْقٌ [evḳ] Masdar olur, bir nesne üzere havāle olmak maʿnāsınadır; yukālu: آقَ عَلَيْهِ يَؤُوقُ أَوْقًا إِذَا أَشْرَفَ عَلَيْهِ Ve bir nesne üzere meyl edip ağmak maʿnāsınadır; tekūlu: آقَ عَلَيْنَا أَيْ مَالَ Ve uğursuzluk getirmek maʿnāsınadır; yukālu: آقَ عَلَيْهِمْ إِذَا أَتَاهُمْ بِالشُّؤْمِ

اَلْأَوْقَةُ [el-evḳat] (hemzenin fethiyle) Cemāʿat maʿnāsınadır; yukālu: أَوْقَةٌ مِنَ النَّاسِ أَيْ جَمَاعَةٌ

اَلْأُوقَةُ [el-ūḳat] (hemzenin zammıyla) Kārīz tarzında dibi yakın, etrāfı örülmüş kuyuya denir ki ekserī bāgçelerde olur. Ve dağ kulelerinde olan sarp kuş yuvalarına

denir.

اَلْأُوقِيَّةُ [el-ūḳiyyet] (hemzenin zammıyla) أَوْقٌ [evḳ] māddesinden فُعْلِيَّةٌ [fuʿliyyet]tir, وَقْيٌ [vaḳy] māddesinde dahi müsebbet olmakla orada maʿlūm olur, inşāʾallāhu taʿālā. Pes baʿzılar ʿindinde siklet maʿnāsına olan أَوْقٌ [evḳ]-i mezkūrdandır ve ʿinde'l-baʿz وِقَايَةٌ [viḳāyet] māddesindendir.

يَوْمُ الْأَوَاقِ [yevmu'l-uvāḳ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Beyne'l-ʿArab yevm-i maʿrūftur, يَوْمُ يُؤْيُؤٍ [yevmu yuʾyuʾ] dahi derler.

اَلْأَوَاقِي [el-evāḳī] (hemzenin fethiyle) Cullāh māsūrasına denir, onda nesc olunacak işin luhmesi sarılır.

اَلتَّأْوِيقُ [et-teʾvīḳ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir kimsenin taʿāmını azaltmak maʿnāsınadır; yukālu: أَوَّقَ فُلَانًا إِذَا قَلَّلَ طَعَامَهُ Ve bir adamı bir kerīheye ve renc ve mihnete uğratmak maʿnāsınadır; yukālu: أَوَّقَهُ إِذَا حَمَلَهُ عَلَى الْمَشَقَّةِ وَالْمَكْرُوهِ Ve taʿvīk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَوَّقَهُ إِذَا عَوَّقَهُ Ve tezlīl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَوَّقَهُ إِذَا ذَلَّلَهُ

اَلْمُؤَوِّقُ [el-muʾevviḳ] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) Dāʾimā taʿāmını vaktinden teʾhīr eden adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُؤَوِّقٌ إِذَا كَانَ يُؤَخِّرُ طَعَامَهُ

اَلتَّأَوُّقُ [et-teʾevvuḳ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Oyalanıp gecikmek maʿnāsınadır; yukālu: تَأَوَّقَ الرَّجُلُ إِذَا تَعَوَّقَ

[أ ه ق]

اَلْأَيْهُقَانُ [el-eyhuḳān] (hemzenin fethi ve hā'nın zammıyla) Bir nevʿ nebāttır ki kırmızı çiçekleri olur ve yaprakları ʿarīz ve meʾkūldür. Baʿzılar ʿindinde cercīr-i berrī ismidir, çiçekleri ve tohumu lahana çiçeğine ve tohumuna şebīh ve yemişi sermeḳiyyü'ş-şekl yaʿnī mor olur. Bu nebāt yabanī tere dedikleridir ki iki türlü olur; müfredi أَيْهُقَانَةٌ [eyhuḳānet]tir.

[أ ي ق]

اَلْأَيْقُ [el-eyḳ] (hemzenin fethiyle) Davarın bilek kemiğine, ʿalā-kavlin bukağılığına denir.

اَلْأَيْقَانِ [el-eyḳān] (tesniye bünyesiyle) Davarın iki tarafında olan buka[ğı]lıklarına denir.

FASLU'L-BĀʾİ'L-MUVAHHADE
(فَصْلُ الْبَاءِ الْمُوَحَّدَةِ)

[ب أ ق]

اَلْبَؤُوقُ [el-beʾūḳ] (صَبُورٌ [ṣabūr] veznin-de) Bir adama belā ve musībet uğramak maʿnāsınadır; yukālu: بَأَقَتْهُمُ الدَّاهِيَةُ بَؤُوقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَصَابَتْهُمْ

اَلْإِنْبِيَاقُ [el-inbiyāḳ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] veznin-de) Bir adama āfet ve belā īsāliyle hücūm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْبَاقَ عَلَيْهِمُ الدَّهْرُ إِذَا هَجَمَ عَلَيْهِمْ بِالدَّاهِيَةِ

[ب ث ق]

اَلْبَثْقُ [el-beṯḳ] (bā'nın fethi ve ṯā-yı müsel-lesenin sükūnuyla) ve

اَلتَّبْثِيقُ [et-tebṯīḳ] (تَذْكَارٌ [teẕkār] vezninde) Çayın kenārını bir gayrı yere akıtmak için gedip yarmak maʿnāsınadır; yukālu: بَثَقَ النَّهْرَ بَثْقًا وَتَبْثِيقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا كَسَرَ شَطَّهُ لِيَنْبَثِقَ الْمَاءُ Ve

بَثْقٌ [beṯḳ] Zikr olunan gediğe denir; bā'nın kesriyle de cāʿizdir. Cemʿi بُثُوقٌ [buṯūḳ] ge-lir; yukālu: سَدُّوا الْبَثْقَ أَيْ مَوْضِعَ شَقِّ النَّهْرِ Kāle fi'l-*Esās*: اَلْبَثْقُ اَلْمَوْضِعُ الْمَكْسُورُ فَعْلٌ بِمَعْنَى مَفْعُولٍ وَأَوْ تَسْمِيَةٌ بِالْمَصْدَرِ ve yukālu: هَؤُلَاءِ أَهْلُ الْوُثُوقِ فِي سَدِّ الْبُثُوقِ Ve

بَثْقٌ [beṯḳ] ve

تَبْثَاقٌ [tebṯāḳ] Gözden sürʿatle yaş akmak maʿnāsınadır; yukālu: بَثَقَتِ الْعَيْنُ إِذَا أَسْرَعَ دَمْعُهَا Ve

بِثْقٌ [biṯḳ] (bā'nın fethi ve kesriyle) Su çağ-layıp çıkan yerlere denir.

اَلتَّبْثِيثُ [et-tebṯīṯ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi çayın kenārını bir tarafa su sav-mak için gedip yarmak maʿnāsınadır; yukālu: بَثَّقَ النَّهْرَ بِمَعْنَى بَثَقَهُ Zemaḫşerī *Muḳ addimetu'l-Edeb*'de بَثْقٌ ve تَبْثِيقٌ "vīrān-kerden-i seyl bend-i āb-rā" ʿibāretiyle tefsīr eylemekle ona göre suyun bendini sel harāb etmek maʿnāsına olur.

اَلْبُثُوقُ [el-buṯūḳ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] veznin-de) Kuyu ağzına dek dolup taşmak maʿnāsınadır; yukālu: بَثَقَتِ الرَّكِيَّةُ بُثُوقًا إِذَا امْتَلَأَتْ وَطَمَتْ

اَلْبَاثِقَةُ [el-bāṯiḳat] Ağzına kadar serşār olan kuyuya vasf olur; yukālu: رَكِيَّةٌ بَاثِقَةٌ أَيْ مُمْتَلِئَةٌ طَامِيَةٌ Bu münāsebetle kerem ve ihsānı taş-kın adama بَاثِقُ الْكَرَمِ [bāṯiḳu'l-kerem] ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ بَاثِقُ الْكَرَمِ أَيْ غَزِيرُهُ

اَلْإِنْبِثَاقُ [el-inbiṯāḳ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] veznin-de) Su kaynayıp akmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْبَثَقَ الْمَاءُ إِذَا انْفَجَرَ Ve nāgehānī sel suyu zuhūr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْبَثَقَ السَّيْلُ عَلَيْهِمْ إِذَا أَقْبَلَ عَلَيْهِمْ وَلَمْ يَحْتَسِبُوهُ Ve bir kimse üzere bagteten söz ile atılıp boşan-mak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِنْبَثَقَ عَلَيْهِمْ بِالْكَلَامِ إِذَا انْدَرَأَ

[ب ح ر ب ق]

بَاجَرْبَقُ [Bācerbaḳ] (cīm'in ve bā'nın fethiy-le) Bir karye adıdır; fukahā ve etkıyādan ʿAbdurraḥīm b. ʿAmr b. ʿOṯmān el-Bācerbaḳī oradandır. Ve onun Taḳiyuddīn Muḥammed nām bir veledi olup hakkında kabāyih yaʿnī dalāl ve zendeka ile hükm olunmakla fetvā ile katl olundu.

[ب ح د ق]

اَلْبُحْدُقُ [el-buḥduḳ] (ḥā-yı mühme-le ile عُصْفُرٌ [ʿuṣfur] vezninde) بِزْرُ قُطُونَا [bizru ḳuṭūnā] ismidir ki karnıyarık tohu-mu dedikleri dārūdur.

[ب خ ق]

اَلْبَخَقُ [el-beḫaḳ] (bā'nın ve ḫā-yı

muᶜcemenin fethiyle) Gözün biri katı çirkin, kör ve çapaklı olmak, ᶜalā-kavlin bir gözün kapaklarının kenārları hadekaya kavuşuk olmayıp ayrık ve düşük olmak maᶜnāsına masdar ve ism olur; yukālu: بَخِقَ الرَّجُلُ وَبَخَقَ بَخَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ وَبِهِ بَخَقٌ وَهُوَ أَقْبَحُ الْعَوَرِ وَأَكْثَرُهُ غَمَصًا أَوْ أَنْ لَا يَلْتَقِيَ شُفْرُ عَيْنِهِ عَلَى حَدَقَتِهِ Şārih der ki terdīd-i sānīde müᵓellif müsāmaha eylemiştir, zīrā onda dahi عَوَرٌ [ᶜaver] muᶜteberdir ki vech-i mezkūr üzere kör olmaktır. Ve baᶜzılar ᶜindinde بَخَقٌ [beḫaḳ] gözün birinin yumurtası içeriye batkın olarak kör olmak maᶜnāsınadır. İntehā.

اَلْبَحْقَاءُ [el-baḫḳāᵓ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāᵓ] veznin-de) ve

اَلْبَاخِقَةُ [el-bāḫiḳat] ve

اَلْبَحِيقُ [el-beḫīḳ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْبَحِيقَةُ [el-beḫīḳat] Kör olan bir göze denir, عَوْرَاءُ [ᶜavrāᵓ] gibi; yukālu:عَيْنٌ بَحْقَاءُ وَبَاخِقَةٌ وَبَحِيقٌ وَبَحِيقَةٌ أَيْ عَوْرَاءُ Müᵓellifin ıtlākından vasf-ı sābık muᶜteber olmayıp hemān kör olması lāyihtir. Ve kāle fi'l-*Muġrib*: اَلْبَحْقَاءُ فِي الْأَضَاحِيِّ اَلْعَوْرَاءُ وَقِيلَ الْمُنْخَسِفَةُ الْعَيْنِ Ve

بَحِيقٌ [beḫīḳ] ve

بَاخِقُ الْعَيْنِ [bāḫiḳu'l-ᶜayn] ve

مَبْخُوقُ الْعَيْنِ [mebḫūḳu'l-ᶜayn] Yek-çeşm adama denir.

اَلْبَحْقُ [el-baḫḳ] (سَحْقٌ [saḥḳ] vezninde) Bir kimsenin bir gözünü kör eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: بَخَقَ عَيْنَهُ بَخْقًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا عَوَّرَهَا Ve gözün yumurtası yerinden oynayıp taşra uğramak maᶜnāsınadır ki murād patlak olarak kör olmaktır; yukālu: بَخَقَتِ الْعَيْنُ إِذَا نَدَرَتْ

اَلْإِبْخَاقُ [el-ibḫāḳ] (hemzenin kesriyle) Bir adamın gözünü çıkarmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَبْخَقَ عَيْنَهُ إِذَا فَقَأَهَا

اَلْبُخَاقُ [el-buḫāḳ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Erkek kurda denir.

[ب خ ن ق]

اَلْبُخْنَقُ [el-buḫnaḳ] (جُنْدَبٌ [cundeb] veznin-de) ve

اَلْبُخْنُقُ [el-buḫnuḳ] (عُصْفُرٌ [ᶜuṣfur] veznin-de) Şol bez parçasına denir ki kızlar başlarına örterler; başlarına bağladıkları çenber ve mendil makūlesini saçlarına sürülen yağdan ve yağı tozdan himāye için uçlarını çeneleri altından çekip bağlanırlar. Ve küçük nikāba denir. Ve burnus-ı sagīre denir. Ve çekirgenin boynu kökünde olan kaplayı kabına denir ki oranın gömleği menzilindedir.

[ب ذ ر ق]

اَلْبَذْرَقَةُ [el-beẕreḳat] (ẕāl-ı muᶜceme ile ve dāl-ı mühmele ile دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Yol yasakçılığı, خُفَارَةٌ [ḫufāret] maᶜnāsınadır.

اَلْمُبَذْرِقُ [el-mubeẕriḳ] (ism-i fāᶜil bünyesiyle) Yasakçıya denir ki ebnā-i sebīlin önüne düşüp reh-zenden himāye eder, خَفِيرٌ [ḫafīr] maᶜnāsına. Şārih der ki aslı بَدْرَقَةٌ [bedraḳat] dāl-ı mühmele ile Fārisīde kılavuza ve rehbere denir, baᶜdehu ᶜArablar iᶜcāmla taᶜrīb ve خُفَارَةٌ [ḫufāret] maᶜnāsında tasarruf eylediler.

[ب ذ ق]

اَلْبَاذِقُ [el-bāẕiḳ] (ẕāl-ı muᶜcemenin kesri ve fethiyle) Üzüm suyundan ednā tabhla matbūh olan yaᶜnī bir mikdārca kaynamakla koyulanıp şiddet bulmuş süciye denir ki hālen diyār-ı Rūm'da şarāb taᶜbīr ettikleri olacaktır. Şārihin beyānına göre

bāde-i Fārisī muᶜarrebidir; yukālu: بَجِبُ الْحَدُّ عَلَى مَنْ شَرِبَ الْبَاذِقَ وَهُوَ مَا طُبِخَ مِنْ عَصِيرِ الْعِنَبِ أَدْنَى طَبْخَةٍ فَصَارَ شَدِيدًا Ve

بَاذِقٌ [bāẕiḳ] (ẕāl'ın kesriyle) حَاذِقٌ [ḥāẕiḳ] lafzına itbāᶜ olur; yukālu: رَجُلٌ حَاذِقٌ بَاذِقٌ

اَلْبَيَاذِقَةُ [el-beyāẕiḳat] (هَيَاطِلَةٌ [heyāṭilet] vezninde) Reccāle maᶜnāsınadır ki piyādegān demektir ki yayalar taᶜbīr olunur. Şārih der ki piyāde-i Fārisīden taᶜrīb ve tasarruf olunmuştur. Müfredi بَيْذَقٌ [beyẕaḳ]tır, حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde; ve minhu بَيْذَقُ الشَّطْرَنْجِ

اَلْبَذْقُ [el-beẕḳ] (bā'nın fethi ve ẕāl'ın sükūnuyla) Kılavuza denir, delīl ve rehber maᶜnāsınadır; بَيْذَقٌ [beyẕaḳ] dahi denir. Ve sagīrü'l-cüsse olup cüst ve çālāk adama denir; cemᶜi بُذُوقٌ [buẕūḳ] gelir.

اَلْمُبَذِّقَةُ [el-mubeẕẕiḳat] (مُحَدِّثَةٌ [muḥaddiṯet] vezninde) Kelāmı fiᶜlinden efdal olan adama denir ki lisānıyla vaᶜadler edip netīcesiz safā bağışlar olan kimse olacaktır, gūyā ki muhātaba bāde işrāb eder. Hāʾ mübālaga içindir; yukālu: هُوَ مُبَذِّقَةٌ أَيْ كَلَامُهُ أَفْضَلُ مِنْ فِعْلِهِ

[ب ر ق]

اَلْبَرْقُ [el-Berḳ] (شَرْقٌ [şarḳ] vezninde) İbnu'l-ᶜAriḳa nām kimsenin feresi ismidir. Veبُرُوقٌ [burūḳ] lafzından müfred olur ki şimşeğe denir. Hakīkat-ı şerᶜiyyesi sehāb üzere müʾekkel olan ferişтenin emtārı meʾmūr olan mahalle insiyākı için sebāhı şiddetle darb ve tahrīkinden tekevvün eden āteşlerdir ki lemeᶜān eder. Ve hikemiyyesi ebhirenin ki sehāb olacaktır, şiddetle tesādümünden hāsıl olan şuᶜle-i nārdır, çakmağın tesādümünden hāsıl olduğu gibi. Ve

بَرْقٌ [berḳ] Masdar olur, şimşek çakmak maᶜnāsına; yukālu: بَرَقَ الْبَرْقُ بَرْقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا بَدَا Ve bir adamı şimşek gibi kakıyıp korkunç sözler ile korkutmak ve korkuya düşürmek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: بَرَقَ فُلَانٌ لِفُلَانٍ إِذَا تَهَدَّدَهُ وَتَوَعَّدَ Ve

بَرْقٌ [berḳ] ve

بَرِيقٌ [berīḳ] ve

بَرَقَانٌ [bereḳān] (fetehātla) Yalabımak maᶜnāsınadır; yukālu: بَرَقَ الشَّيْءُ بَرْقًا وَبَرِيقًا وَبَرَقَانًا إِذَا لَمَعَ Ve

بَرْقٌ [berḳ] Taᶜāma bir mikdārca zeytūn yağı yāhūd sāfī yağ komak maᶜnāsınadır ki taᶜāmı parıldatır; yukālu: بَرَقَ طَعَامَهُ بِزَيْتٍ أَوْ سَمْنٍ إِذَا جَعَلَ فِيهِ مِنْهُ قَلِيلاً Ve yıldız doğmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَرَقَ النَّجْمُ إِذَا طَلَعَ Ve hatun bezenmek maᶜnāsınadır; yukālu: بَرَقَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا تَحَسَّنَتْ وَتَزَيَّنَتْ Ve nāka gebe değil iken kuyruğunu kaldırıp gebelik sūretini göstermek maᶜnāsınadır; yukālu: بَرَقَتِ النَّاقَةُ إِذَا شَالَتْ بِذَنَبِهَا وَتَلَقَّحَتْ وَلَيْسَتْ بِلاَقِحٍ Ve parıldamak maᶜnāsınadır; yukālu: بَرَقَ بَصَرُهُ إِذَا تَلَأْلَأَ Ve

بَرْقٌ [berḳ] ve

بَرَقٌ [beraḳ] (fethateynle) ve

بُرُوقٌ [burūḳ] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) Pek mühiş hālet sebebiyle göz belerip bakakalmak, ᶜalā-kavlin ifrāt-ı hayret ü dehşetten kuvve-i bāsırası kalmayıp bir nesneyi görmez olmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَرِقَ بَصَرُهُ وَبَرَقَ بَرَقًا وَبَرْقًا وَبُرُوقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ إِذَا تَحَيَّرَ حَتَّى لاَ يَطْرِفُ أَوْ دَهِشَ فَلَمْ يُبْصِرْ Bu hāletler bāsıra-i nefsāniyye derk ve ᶜamelden kalmakla bī-hod mesābesinde olmaktan neşʾet eder ki be-gāyet mühiş ve müdhiş hālāt vukūᶜunda olur. Ve

بَرَقٌ [beraḳ] Tuluma ıssı dokunmakla içinde olan kere yağı eriyip lokma lokma bö-

lünmek maʿnāsınadır; yukālu: بَرِقَ السِّقَاءُ إِذَا أَصَابَهُ الْحَرُّ فَذَابَ زُبْدُهُ فَتَقَطَّعَ وَلَمْ يَجْتَمِعْ Ve

بُرُوقٌ [burūḳ] ve

بَرَقَانٌ [beraḳān] Bulut parıldamak yāhūd şimşek peydā edip yalabıtmak maʿnāsınadır; yukālu: بَرِقَتِ السَّمَاءُ بُرُوقًا وَبَرَقَانًا إِذَا لَمَعَتْ أَوْ جَاءَتْ بِبَرْقٍ

اَلْإِبْرَاقُ [el-ibrāḳ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi şimşek gibi kakıyıp şakıyarak tahvīf ve tehdīd eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَرْعَدَ الرَّجُلَ وَأَبْرَقَ إِذَا تَهَدَّدَهُ وَأَوْعَدَ Müʾellif bunu tekrār eylemiştir. Ve ʿavret düzünüp kuşanıp bezenmek maʿnāsınadır; yukālu: أَبْرَقَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا تَحَسَّنَتْ وَتَزَيَّنَتْ Ve gebe olmayan nāka kuyruğunu kaldırıp gebelik sūretini göstermek maʿnāsınadır; yukālu: أَبْرَقَتِ النَّاقَةُ إِذَا شَالَتْ ذَنَبَهَا وَتَلَقَّحَتْ وَلَيْسَتْ بِلاَقِحٍ Ve إِرْعَادٌ [irʿād] māddesiyle bi'l-maʿiyye zikr olunup raʿd ve berke sataşmak maʿnāsına olur; yukālu: أَرْعَدَ الْقَوْمُ وَأَبْرَقُوا إِذَا أَصَابَهُمْ رَعْدٌ وَبَرْقٌ Ve sehāb raʿd ve berk peydā etmek maʿnāsına olur; yukālu: أَرْعَدَتِ السَّمَاءُ وَأَبْرَقَتْ إِذَا أَتَتْ بِالرَّعْدِ وَالْبَرْقِ Ve kılıç parlatmak maʿnāsınadır; yukālu: أَبْرَقَ بِسَيْفِهِ إِذَا أَلْمَعَ بِهِ Ve bir işi terk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَبْرَقَ عَنِ الْأَمْرِ إِذَا تَرَكَهُ Ve ʿavret kendi çehresini açmak maʿnāsınadır; yukālu: أَبْرَقَتِ الْمَرْأَةُ عَنْ وَجْهِهَا إِذَا أَبْرَزَتْهُ Ve yataktan şikār ürkütüp kovmak maʿnāsınadır; yukālu: أَبْرَقَ الصَّيْدَ إِذَا أَثَارَهُ Ve بَرْقَاءُ [berḳāʾ] dedikleri koyun kurbān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَبْرَقَ الْمُضَحِّي إِذَا ضَحَّى بِالشَّاةِ الْبَرْقَاءِ

اَلتَّبْرِيقُ [et-tebrīḳ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi ʿavret düzünmek maʿnāsınadır; yukālu: بَرَّقَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا تَحَسَّنَتْ وَتَزَيَّنَتْ Ve gözleri ayırıp dike dike bakmak maʿnāsınadır; yukālu: بَرَّقَ عَيْنَيْهِ إِذَا وَسَّعَهُمَا وَأَحَدَّ النَّظَرَ Ve baʿīd yere sefer eylemek maʿnāsınadır; yukālu: بَرَّقَ فُلاَنٌ إِذَا سَافَرَ بَعِيدًا Ve hāneyi nakş ve nigār ile ve sāʾir esbāb-ı zīnetle tezyīn eylemek maʿnāsınadır; yukālu: بَرَّقَ مَنْزِلَهُ إِذَا زَيَّنَهُ وَزَوَّقَهُ Ve meʿāsīye dürüşmek maʿnāsınadır; yukālu: بَرَّقَ فِي الْمَعَاصِي إِذَا لَجَّ فِيهَا Ve bir mādde pek çetin ve çepreşik olmakla sāhibini taʿab ve mihnete giriftār eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: بَرَّقَ بِيَ الْأَمْرُ أَيْ أَعْيَا عَلَيَّ

اَلْبَرُوقُ [el-berūḳ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

اَلْمُبْرِقُ [el-mubriḳ] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Gebe değil iken kuyruğunu kaldırıp gebelik sūretini gösteren nākaya denir. مُبْرِقٌ [mubriḳ]in cemʿi مَبَارِيقُ [mebārīḳ] gelir.

اَلْبَرَقُ [el-beraḳ] (fethateynle) Bu dahi fart-ı hayretten göz belerip bakakalmak yāhūd ifrāt-ı dehşetten göremez olmak maʿnāsınadır, niteki zikr olundu; yukālu: بَرِقَ الْبَصَرُ بَرَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَحَيَّرَ حَتَّى لاَ يَطْرِفُ أَوْ دَهِشَ فَلَمْ يُبْصِرْ Ke-mā zukire. Ve tulumun harāretten içinde olan kere yağı eriyip pāre pāre bölünmek maʿnāsınadır; yukālu: بَرِقَ السِّقَاءُ إِذَا أَصَابَهُ الْحَرُّ فَذَابَ زُبْدُهُ وَتَقَطَّعَ فَلَمْ يَجْتَمِعْ Ve koyun بَرْوَقٌ [bervaḳ] dedikleri ağacın yaprağını yemekten karın ağrısına mübtelā olmak maʿnāsınadır; yukālu: بَرِقَتِ الْغَنَمُ إِذَا اشْتَكَتْ بُطُونَهَا مِنْ أَكْلِ الْبَرْوَقِ Ve

بَرَقٌ [beraḳ] Kuzuya denir, حَمَلٌ [ḥamel] maʿnāsına. Ve bu bere muʿarrebidir ki Fārisīdir. Cemʿi أَبْرَاقٌ [ebrāḳ] gelir ve بِرْقَانٌ [birḳān] gelir bā'nın kesri ve zammıyla. Ve

بَرَقٌ [beraḳ] Belinlemek, fezaʿ maʿnāsınadır; yukālu: بَرِقَ مِنْهُ إِذَا فَزِعَ Ve mütehayyir ve medhūş olmak maʿnāsınadır; yukālu: بَرِقَ فُلاَنٌ مِنْهُ إِذَا دَهِشَ وَتَحَيَّرَ

اَلْبَرِقُ [el-beriḳ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Şol tuluma denir ki içinde olan kere yağı yāhūd kaymak harāret-i havādan pāre pāre ayrılmış ola.

اَلْبُرْقَانُ [el-burḳān] (سُلْطَانٌ [sulṭān] vezninde) Bedeni billūr gibi parlak adama denir; yukālu: غُلَامٌ بُرْقَانٌ أَيِ الْبَرَّاقُ الْبَدَنِ Ve aklı karalı alaca çekirgeye denir; müfredi بُرْقَانَةٌ [burḳānet]tir. Ve Caʿfer b. Burḳān ki Kilāb kabīlesindendir, muhaddisīndendir; bā'nın kesriyle de zebān-zededir.

بِرْقَانُ [Birḳān] (bā'nın kesriyle) Ḫārezm ülkesinde kezālik Curcān nāhiyesinde birer karye adıdır.

اَلْمَبْرَقُ [el-mebraḳ] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) İsm-i zamāndır; yukālu: جَاءَ عِنْدَ مَبْرَقِ الصُّبْحِ أَيْ حِينَ بَرِقَ

بَرَقَ نَحْرُهُ [beraḳa naḥruhu] (bā'nın ve rā'nın fethiyle) Fi'l-asl fiʿl ve fāʿilden mürekkeb cümledir, baʿdehu bir kişiye telkīb eylediler; "Gerdanı yalabıdı" demektir.

ذُو الْبَرْقَةِ [Ẕu'l-Berḳat] (bā'nın fethiyle) ʿAlī b. Ebī Ṭālib radıyallāhu ʿanhu hazretlerinin lakablarıdır; Ḥuneyn melhamesinde Hazret-i ʿAbbās telkīb eyledi.

اَلْبَرْقَةُ [el-berḳat] (bā'nın fethiyle) Dehşet maʿnāsınadır; yukālu: لِكُلِّ دَاخِلٍ بَرْقَةٌ أَيْ دَهْشَةٌ Ve Īrān'de şehr-i Ḳum kazāsında bir karyedir. Ve şehr-i Vāsiṭu'l-Ḳaṣab karşısında bir karyedir. Ve Revān nevāhīsinde bir kalʿa-i hasīnedir. Ve İskenderiyye ile İfrīḳiyye beyninde bir iklīm yāhūd bir nāhiye adıdır.

بُرَيْقَةُ [bureyḳat] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) Sağmağa çağrılan keçinin ismidir ki o vakt بُرَيْقَةٌ diyerek çağırırlar, sāʾir vakt ıtlāk olunmaz.

ذُو بَارِقٍ اَلْهَمْدَانِيُّ [Ẕū Bāriḳin el-Hemdāniyy] Caʿvene b. Mālik'in lakabıdır.

اَلْبَارِقُ [el-bāriḳ] (طَارِقٌ [ṭariḳ] vezninde) Şimşekli buluta denir; yukālu: سَحَابٌ بَارِقٌ أَيْ ذُو بَرْقٍ Ve Kūfe'de bir mevziʿ adıdır. Ve Yemen'de bir kabīle pederi olan Saʿd b. ʿAdiyy nām kimsenin lakabıdır.

اَلْبَارِقَةُ [el-bāriḳat] Kılıçlara ıtlāk olunur. Kāle'ş-şārih ve minhu hadīsu ʿAmmār: "اَلْجَنَّةُ تَحْتَ الْبَارِقَةِ أَيِ السُّيُوفِ"

اَلْبَرْوَقُ [el-bervaḳ] (جَرْوَلٌ [cervel] vezninde) Bir cins zaʿīf ve hurde şecer ismidir ki bulutu görünce tāzelenip yemyeşil olur. Müfredi بَرْوَقَةٌ [berveḳat]tir; ve minhu "أَشْكَرُ مِنْ بَرْوَقَةٍ" Zīrā nebāt-ı mezbūr vech-i mezkūr üzere suya mütevakkıf olmayıp sehābın rutūbetiyle tarāvet bulur.

اَلْبَرْوَاقُ [el-bervāḳ] (bā'nın fethiyle) Bir nebāt ismidir ki خُنْثَى [ḫunṯā] demekle müteʿāreftir. Tāze sākının sirke ve zeytūn yağıyla hafīfçe kaynanmışını ekl yerekān ʿilletinin tiryākıdır. Ve kökünü tılā behak ʿilletinin iki nevʿini müzīldir.

اَلْإِبْرِيقُ [el-ibrīḳ] (hemzenin kesriyle) Maʿrūf emzikli kaptır ki onunla tevaddī olunur, lisānımızda dahi ibrīk denir. Ve bu āb-rī muʿarrebidir ki Fārisīdir. Cemʿi أَبَارِيقُ [ebārīḳ] gelir. Mütercim der ki āb-rī muʿarrebi demekten āb-rīz muʿarrebi demiş olsaydı enseb idi, zīrā rī kelimesi tagavvut maʿnāsına olan rīdenden vasftır. Ve

إِبْرِيقٌ [ibrīḳ] Işılayıp parıldayan yaya ıtlāk olunur. Ve hūb ve dil-ber olup çehresi elmās gibi tābān olan mahbūbeye ıtlāk olunur; tekūlu: شَرِبْتُ قَهْوَةً بِالْإِبْرِيقِ مِنْ يَدِ الْإِبْرِيقِ أَيِ الْمَرْأَةِ الْحَسْنَاءِ الْبَرَّاقَةِ Ve berrāk ve tābān kılıca ıtlāk olunur.

اَلْأَبْرَقُ [el-ebraḳ] (أَزْرَقُ [ezraḳ] vezninde) Şol saht ve galīz arza denir ki karışık taş ve kum ve balçıktan ʿibāret ola; بَرْقَاءُ [berḳāʾ] dahi denir, صَحْرَاءُ [ṣaḥrāʾ] gibi. أَبْرَقُ [ebraḳ]ın cemʿi أَبَارِقُ [ebāriḳ] ve بَرْقَاءُ [berḳāʾ] cemʿi بَرْقَاوَاتٌ [berḳāvāt] gelir. Ve iki levnle mütelevvin olan dağa denir. ʿAlā-kavlin أَبْرَقُ [ebraḳ] mutlakan şol şeyʾe denir ki aklı karalı alaca ola; yukālu: تَيْسٌ أَبْرَقُ إِذَا كَانَ فِيهِ سَوَادٌ وَبَيَاضٌ ve yukālu: عَنْزٌ بَرْقَاءُ وَشَاةٌ بَرْقَاءُ وَهِيَ الَّتِي تَشُقُّ صُوفَهَا الْأَبْيَضَ طَاقَاتٌ سُودٌ Ve

أَبْرَقُ [ebraḳ] Bir devā-i Fārisī ismidir ki kuvvet-i muhāfaza īrāsında be-gāyet ceyyid ve nāfiʿdir. Ve bir kuş adıdır.

أَبْرَقَا زِيَادٍ [Ebreḳā Ziyād] (tesniye ve izāfetle) Bir mevziʿdir.

اَلْأَبْرَقَانِ [el-Ebreḳān] Tesniye bünyesiyle zikr olundukta ekserī أَبْرَقَا حَجَرِ الْيَمَامَةِ [Ebreḳā Ḥaceri'l-Yemāmet] murād olur ki Başra'da Mekke'ye sālik yolda Rumeyletu'l-Livā nām mahalden sonra olan konak yeri olacaktır. Ve

أَبْرَقَانِ [Ebreḳān] Benū Caʿfer yurdunda bir su adıdır. Ve أَبْرَقُ [ebraḳ] ile sıfatlanarak ve ona muzāf olarak ʿArabistān'da mevāziʿ-i ʿadīde vardır ki bunlardır:

اَلْأَبْرَقُ الْبَادِي [el-Ebraḳu'l-Bādī]

أَبْرَقُ ذِي الْجُمُوعِ [Ebraḳu Ẕi'l-Cumūʿ]

أَبْرَقُ الْحَنَّانِ [Ebraḳu'l-Ḥannān]

أَبْرَقُ الدَّآثِ [Ebraḳu'd-Deʾāṯ]

أَبْرَقُ ذِي جُدَدٍ [Ebraḳu Ẕī Cuded]

أَبْرَقُ الرَّبَذَةِ [Ebraḳu'r-Rebeẕet]

أَبْرَقُ الرَّوْحَانِ [Ebraḳu'r-Revḥān]

أَبْرَقُ ضَحْيَانَ [Ebraḳu Ḍaḥyān]

أَبْرَقُ الْأَجْدَلِ [Ebraḳu'l-Ecdel]

أَبْرَقُ الْأَعْشَاشِ [Ebraḳu'l-Aʿşāş]

أَبْرَقُ أَلْيَةَ [Ebraḳu Elyet]

أَبْرَقُ الثُّوَيْرِ [Ebraḳu's-Ṣuveyr]

أَبْرَقُ الْحَزْنِ [Ebraḳu'l-Ḥazn]

أَبْرَقُ ذَاتِ سَلاَسِلَ [Ebraḳu Ẕāti Selāsil]

أَبْرَقُ مَازِنٍ [Ebraḳu Māzin]

أَبْرَقُ الْعَزَّافِ [Ebraḳu'l-ʿAzzāf]

أَبْرَقُ عَمْرَانَ [Ebraḳu ʿAmrān]

أَبْرَقُ الْعَيْشُومِ [Ebraḳu'l-ʿAyşūm]

اَلْأَبْرَقُ الْفَرْدُ [el-Ebraḳu'l-Ferd]

أَبْرَقُ الْكِبْرِيتِ [Ebraḳu'l-Kibrīt]

أَبْرَقُ الْمُدَى [Ebraḳu'l-Mudā]

أَبْرَقُ الْمَرْدُومِ [Ebraḳu'l-Merdūm]

أَبْرَقُ النَّعَّارِ [Ebraḳu'n-Naʿʿār]

أَبْرَقُ الْوَضَّاحِ [Ebraḳu'l-Vaḍḍāḥ]

أَبْرَقُ الْهَيْجِ [Ebraḳu'l-Heyc]dir.

أَبْرَاقٌ [Ebrāḳ] (hemzenin fethiyle) Necd ülkesinde bir cebel adıdır.

اَلْأَبْرَقَةُ [el-Ebreḳat] (hemzenin fethiyle) Nemle sularından bir su adıdır.

اَلْأُبْرُوقُ [el-Ubrūḳ] (أُظْفُورٌ [uẓfūr] vezninde) Bilād-ı Rūm'da bir mevziʿdir ki onu dāʾimā Müslimūn ve Naṣārā ziyāret ederler.

أَبَارِقُ [Ebāriḳ] (hemzenin fethiyle) Kirmān vilāyetinde bir mevziʿdir.

أَبَارِقُ الثَّمَدَيْنِ [Ebāriḳu's-Ṣemedeyn] ve

أَبَارِقُ طِلْخَامٍ [Ebāriḳu Ṭilḫām] ve

أَبَارِقُ النَّسْرِ [Ebāriḳu'n-Nesr] ve

أَبَارِقُ اللِّكَاسِ [Ebāriḳu'l-Likās] ve

هَضْبُ الْأَبَارِقِ [Haḍbu'l-Ebāriḳ] Birer mevziʿdir.

بَرَّاقٌ [Berrāḳ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Semīrāʾ ile Ḥācir meyānında bir dağdır.

Ve ʿAmr b. Berrāḳ, ʿAddāʾiyyūn'dandır.

اَلْبَرّاقَةُ [el-berrāḳat] (شَدَّادَةٌ [şeddādet] vezninde) Hüsn ve lemeʿānla hem-reng-i elmās olan maḥbūbeye vasf olur; yukālu: إِمْرَأَةٌ بَرَّاقَةٌ أَيْ ذَاتُ بَهْجَةٍ وَبَرِيقٍ

اَلْبُرَاقُ [el-burāḳ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Leyle-i Miʿrāc'da mazhar-ı kurb-ı﴿أَوْ أَدْنَى﴾ ʿaleyhi efdalu't-tehāyā hazretlerinin süvār oldukları dābbenin ismidir. Heyʾeti katırdan küçük ve merkebden büyücek idi. Şārihin beyānına göre renginin berīk ve lemeʿānı yāhūd berk gibi sürʿati sebeb-i tesmiyedir. Ve

بُرَاقٌ [Burāḳ] Ḥaleb kazāsında bir karye adıdır.

اَلْبُرْقَةُ [el-burḳat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) أَبْرَقُ [ebraḳ] gibi muhtelit taşlı ve kumlu ve cā-be-cā balçıklı yere denir. Cemʿi بُرَقٌ [buraḳ]tır, غُرَفٌ [ġuref] vezninde. Ve

بُرَقُ الْعَرَبِ [Buraḳu'l-ʿArab] ki bi'l-cümle بُرْقَةٌ [Burḳat] ile mezkūr ve meşhūrdur, yüzden mütecāviz arzdır. Ez-ān cümle:

بُرْقَةُ الْأَسْمَادِ [Burḳatu'l-Eṣmād]

بُرْقَةُ الْأَجَاوِلِ [Burḳatu'l-Ecāvil]

بُرْقَةُ الْأَجْدَادِ [Burḳatu'l-Ecdād]

بُرْقَةُ الْأَجْوَلِ [Burḳatu'l-Ecvel] (cīm'le)

بُرْقَةُ أَحْجَارٍ [Burḳatu Aḥcār]

بُرْقَةُ أَحْدَبَ [Burḳatu Aḥdeb]

بُرْقَةُ أَحْوَاذٍ [Burḳatu Aḥvāẕ]

بُرْقَةُ أَحْزَمَ [Burḳatu Aḫzem]

بُرْقَةُ أَرْمَامٍ [Burḳatu Ermām]

بُرْقَةُ أَرْوَى [Burḳatu Ervā]

بُرْقَةُ أَظْلَمَ [[Burḳatu Aẓlem]

بُرْقَةُ أَعْيَارٍ [Burḳatu Aʿyār]

بُرْقَةُ أَفْعَى [Burḳatu Efʿā]

بُرْقَةُ الْأَمَالِحِ [Burḳatu'l-Emāliḥ]

بُرْقَةُ الْأَمْهَارِ [Burḳatu'l-Emhār]

بُرْقَةُ أَنْقَدَ [Burḳatu Enḳad]

بُرْقَةُ الْأَوْجَرِ [Burḳatu'l-Evcer]

بُرْقَةُ ذِي الْأَوْدَاتِ [Burḳatu Ẕi'l-Evdāt]

بُرْقَةُ إِيرٍ [Burḳatu Īr] (hemzenin kesriyle)

بُرْقَةُ بَارِقٍ [Burḳatu Bāriḳ]

بُرْقَةُ ثَادِقٍ [Burḳatu Ṣādiḳ]

بُرْقَةُ ثَمْثَمٍ [Burḳatu Ṣemṣem]

بُرْقَةُ الثَّوْرِ [Burḳatu'ṣ-Ṣevr]

بُرْقَةُ ثَهْمَدٍ [Burḳatu Ṣehmed]

بُرْقَةُ الْجَبَا [Burḳatu'l-Cebā]

بُرْقَةُ حَارِبٍ [Burḳatu Ḥārib]

بُرْقَةُ الْخُرَضِ [Burḳatu'l-Ḫuraḍ]

بُرْقَةُ حَسْلَةَ [Burḳatu Ḥaslet]

بُرْقَةُ حِسْمَى [Burḳatu Ḥismā] (ḥā'nın kesriyle yāhūd حُسْنَى [ḥusnā]dır)

بُرْقَةُ الْحَصَّاءِ [Burḳatu'l-Ḥaṣṣāʾ]

بُرْقَةُ حِلِّيتٍ [Burḳatu Ḥillīṭ]

بُرْقَةُ الْحِمَى [Burḳatu'l-Ḥimā]

بُرْقَةُ حَوْزَةَ [Burḳatu Ḥavzet]

بُرْقَةُ خَاخٍ [Burḳatu Ḫāḫ]

بُرْقَةُ الْخَالِ [Burḳatu'l-Ḫāl]

بُرْقَةُ الْخُبَيْبَةِ [Burḳatu'l-Ḫubeybet]

بُرْقَةُ الْخَرْجَاءِ [Burḳatu'l-Ḫarcāʾ]

بُرْقَةُ خِنْزِيرٍ [Burḳatu Ḫinzīr]

بُرْقَةُ خَوٍّ [Burḳatu Ḫavv]

بُرْقَةُ خَيْنَفٍ [Burḳatu Ḫaynef]

بُرْقَةُ الدَّءَاثِ [Burḳatu'd-De»āṯ]

بُرْقَةُ دَمْخٍ [Burḳatu Demḫ]

بُرْقَةُ رَامَتَيْنِ [Burḳatu Rāmeteyn]

بُرْقَةُ رَحْرَحَانَ [Burḳatu Raḥreḥan]

بُرْقَةُ رَغْمٍ [Burḳatu Raʿm]

بُرْقَةُ الرَّكَّاءِ [Burḳatu'r-Rekkāʾ]
بُرْقَةُ رُوَاوَةَ [Burḳatu Ruvāvet]
بُرْقَةُ الرَّوْحَانِ [Burḳatu'r-Revḥān]
بُرْقَةُ سُعْدٍ [Burḳatu Suʿd]
بُرْقَةُ سِعْرٍ [Burḳatu Siʿr]
بُرْقَةُ سُلْمَانَيْنِ [Burḳatu Sulmāneyn]
بُرْقَةُ سُمْنَانَ [Burḳatu Sumnān]
بُرْقَةُ شَمَّاءَ [Burḳatu Şemmāʾ]
بُرْقَةُ الشَّوَاجِنِ [Burḳatu'ş-Şevācin]
بُرْقَةُ صَادِرٍ [Burḳatu Ṣādir]
بُرْقَةُ الصَّرَاةِ [Burḳatu'ṣ-Ṣarāt]
بُرْقَةُ الصَّفَا [Burḳatu'ṣ-Ṣafā]
بُرْقَةُ ضَاحِكٍ [Burḳatu Ḍāhik]
بُرْقَةُ ضَارِجٍ [Burḳatu Ḍāric]
بُرْقَةُ طِحَالٍ [Burḳatu Ṭiḥāl]
بُرْقَةُ عَاذِبٍ [Burḳatu ʿĀẕib]
بُرْقَةُ عَاقِلٍ [Burḳatu ʿĀḳil]
بُرْقَةُ عَالِجٍ [Burḳatu ʿĀlic]
بُرْقَةُ عَسْعَسٍ [Burḳatu ʿAsʿas]
بُرْقَةُ ذِي عَلْقَى [Burḳatu Ẕī ʿAlḳā]
بُرْقَةُ الْعُنَابِ [Burḳatu'l-ʿUnāb]
بُرْقَةُ عَوْهَقٍ [Burḳatu ʿAvhaḳ]
بُرْقَةُ الْعِيرَاتِ [Burḳatu'l-ʿĪrāt]
بُرْقَةُ عَيْهَلٍ [Burḳatu ʿAyhel]
بُرْقَةُ عَيْهَمٍ [Burḳatu ʿAyhem]
بُرْقَةُ ذِي غَانٍ [Burḳatu Ẕī Ġān]
بُرْقَةُ الْغَضَى [Burḳatu'l-Ġaḍā]
بُرْقَةُ عَضْوَرٍ [Burḳatu ʿAḍver]
بُرْقَةُ قَادِمٍ [Burḳatu Ḳādim]
بُرْقَةُ ذِي قَارٍ [Burḳatu Ẕī Ḳār]
بُرْقَةُ الْقُلَاخِ [Burḳatu'l-Ḳulāḫ]
بُرْقَةُ الْكَبَوَانِ [Burḳatu'l-Kebevān]
بُرْقَةُ كَفْكَفٍ [Burḳatu Kefkef]
بُرْقَةُ لَعْلَعٍ [Burḳatu Laʿlaʿ]
بُرْقَةُ اللَّكِيكِ [Burḳatu'l-Lekīk]
بُرْقَةُ اللِّوَى [Burḳatu'l-Livā]
بُرْقَةُ مَأْسَلٍ [Burḳatu Meʾsel]
بُرْقَةُ مِجْوَلٍ [Burḳatu Micvel]
بُرْقَةُ مَرَوْرَى [Burḳatu Merevrā]
بُرْقَةُ مُكَتَّلٍ [Burḳatu Mukettel]
بُرْقَةُ مُنْشِدٍ [Burḳatu Munşid]
بُرْقَةُ مَلْحُوبٍ [Burḳatu Melḥūb]
بُرْقَةُ النَّجْدِ [Burḳatu'n-Necd]
بُرْقَةُ نُعْمِيٍّ [Burḳatu Nuʿmiyy]
بُرْقَةُ النِّيرِ [Burḳatu'n-Nīr]
بُرْقَةُ وَاجِفٍ [Burḳatu Vācif]
بُرْقَةُ وَاسِطٍ [Burḳatu Vāsiṭ]
بُرْقَةُ وَاكِفٍ [Burḳatu Vākif]
بُرْقَةُ الْوَدَّاءِ [Burḳatu'l-Veddāʾ]
بُرْقَةُ هَارِبٍ [Burḳatu Hārib]
بُرْقَةُ هَجِينٍ [Burḳatu Hecīn]
بُرْقَةُ هُولَى [Burḳatu Hūlā]
بُرْقَةُ يَثْرَبَ [Burḳatu Yetreb]

بُرْقَةُ الْيَمَامَةِ [Burḳatu'l-Yemāmet] nām mevziʿlerdir.

اَلْبُرْقُ [el-burḳ] (bā'nın zammıyla) ضِبَابٌ [ḍibāb] maʿnāsınadır ki ضَبٌّ [ḍabb] ın cemʿidir, kelere denir. Zāhiren bilā-müfred müstaʿmeldir.

اَلْبَرِيقُ [el-berīḳ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Masdardır ki zikr olundu. Ve ism olur, parıltıya denir; yukālu: فِيهِ بَرِيقٌ أَيْ تَلَأْلُؤٌ

اَلْبَرِيقَةُ [el-berīḳat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Bir türlü taʿāmdır ki süte bir mikdār çerviş yağı yāhūd sāfī yağ döküp halt eylemekle tertīb ederler. Cemʿi بَرَائِقُ [berāʾiḳ] gelir.

اَلْبُورَقُ [el-būraḳ] (bā'nın zammı ve rā'nın

fethiyle) Būre taʿbīr ettikleridir ki birkaç sınf olur: Māʾī ve cebelī ve Ermenī ve Mısrī olur ki نَطْرُونٌ [naṭrūn] dedikleri budur. Meshūkunu batn üzere zımād edip āteş karşısında cülūs solucanları izʿāc ve balla yā zanbak yağıyla zeker ve ʿāneye tılā kıvām-ı ālette ʿācībü'l-eserdir. Şārihin beyānına göre بُورَقٌ [būraḳ] būre-i Fārisī muʿarrebidir.

اَلْإِسْتَبْرَقُ [el-istebraḳ] (hemzenin kesri ve tā-i fevkiyyenin fethiyle) Kalın dībāya denir, dībāc-ı galīz maʿnāsına. Ve bu, isterve muʿarrebidir. ʿAlā-kavlin إِسْتَبْرَقٌ [istebraḳ] altınla yaʿnī sırma ve kılābdanla maʿmūl zer-beft dībāya denir. Yāhūd dībā gibi sık ve tefeli harīr kumāşa denir. Yāhūd dilim dilim uzunluğuna dilinmiş kırmızı kumaştır ki her dilimi kiriş kıtʿası gibi inci ola. Musaggarında أُبَيْرِقٌ [ubeyriḳ] denir.

Mütercim der ki isterve lafzı Yūnānīdir. Ve baʿzılar ʿindinde istebrek muʿarrebidir ki Fārisīdir. Ve tasgīr-i mezbūr ʿArabiyyetini müʾeyyiddir ki بَرْقٌ [berḳ] lafzından olur, parıldamak maʿnāsınadır. Kaldı ki taʿrīb māddesinde işʿār olunduğu üzere Kurʾān-ı kerīm'de elfāz-ı muʿarrebe vukūʿunda ihtilāf olundu. Ekser-i aʿlām ʿadem-i vukūʿuna zāhib olmuştur. Pes vākiʿ olan baʿzı elfāz tevārüd-i lügāt kabīlinden olur. Bu sūrette meselā dībāc-ı galīze Fārisīde istebre ve ʿArabīde إِسْتَبْرَقٌ [istebraḳ] denir ki "ب،ر،ق" māddesindendir; hemze ve sīn ve tāʾ zāʾid olur. Ezherī dahi bu kavle imzā eylemiştir.

اَلْبُرَيْقُ [el-Bureyḳ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) İbn ʿİyāḍ'dır ki bir şāʿir-i Huẕelī'dir.

[ب ر ز ق]

اَلْبَرَازِيقُ [el-berāzīḳ] (bā'nın fethiyle) Cemāʿāt-ı insānīye denir. Müfredi بِرْزِيقٌ [birzīḳ]tir, زِنْبِيلٌ [zinbīl] vezninde. Ve bu Fārisīden muʿarrebdir. ʿAlā-kavlin süvārlara denir, فُرْسَانٌ [fursān] maʿnāsına yāhūd مَرْكِبٌ [mevkib]den az olan süvārī bölüğüne denir. Müʾellifin Fārisīden muʿarrebdir dediği ber-zīn lafzından demektir ki süvāra denir. Baʿdehu taʿrīb ve tasarruf edip بَرَازِيقُ [berāzīḳ] dediler. Ve

بَرَازِيقُ [berāzīḳ] Ulu yolun etrāfında giden sıra sıra yollara denir. Ve Leyṯ rivāyeti üzere بَرْزَقٌ [berzaḳ] ki جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninedir, bir nebāt adıdır, lākin savāb olan بَرْوَقٌ [bervaḳ] olmaktır vāv ile, niteki zikr olundu.

[ب ر ش ق]

اَلْبَرْشَقَةُ [el-berşeḳat] (şīn-i muʿceme ile دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Et doğramak maʿnāsınadır; yukālu: بَرْشَقَ اللَّحْمَ إِذَا قَطَّعَهُ Ve kamçı ile vurmak maʿnāsınadır; yukālu: بَرْشَقَ فُلَانًا بِالسَّوْطِ إِذَا ضَرَبَهُ بِهِ

اَلْإِبْرِنْشَاقُ [el-ibrinşāḳ] (إِحْرِنْجَامٌ [iḥrincām] vezninde) Şād olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِبْرَنْشَقَ الرَّجُلُ إِذَا فَرِحَ وَسُرَّ Ve ağaç çiçek açmak maʿnāsınadır; yukālu: إِبْرَنْشَقَ الشَّجَرُ إِذَا أَزْهَرَ Ve çiçek yarıp çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: إِبْرَنْشَقَ النَّوْرُ إِذَا تَفَتَّقَ

[ب ر ق ق]

اَلْبُرْقُوقُ [el-burḳūḳ] (ḳāf'la عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Hurde eriğe denir, icāss-ı sagīr maʿnāsına. Ve kaysıya denir, مِشْمِشٌ [mişmiş] maʿnāsına, lākin kaysıya ıtlākı Endelus ve eriğe ıtlākı Mışır ve Şām lügatidir.

[ب ر ن ق]

اَلْبِرْنِيقُ [el-birnīḳ] (زِنْبِيلٌ [zinbīl] vezninde) Irmağın zemīne battığı yere denir. Ve bir güne mantara denir ki uzun ve kırmızı

olur, ʿalā-kavlin hurde ve siyāh olur.

بَنُو بِرْنِيقٍ [Benū Birnīḳ] ʿArabdan bir batndır yāhūd بِرْنِيقٌ [Birnīḳ] Benū Saʿd'dan bir kimsedir, batn-ı mezbūr ona müntesib olur.

[ب ز ق]

اَلْبُزَاقُ [el-buzāḳ] (zā-yı muʿceme ile غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Tükürüğe denir.

اَلْبَزْقُ [el-bezḳ] (bā'nın fethiyle) Tükürmek maʿnāsınadır; yukālu: بَزَقَ الرَّجُلُ بَزْقًا مِنَ الْبَابِ اَلْأَوَّلِ إِذَا بَسَقَ Ve yere tohum ekmek maʿnāsınadır; yukālu: بَزَقَ الْأَرْضَ إِذَا بَذَرَهَا Ve güneş doğmak maʿnāsınadır; yukālu: بَزَقَتِ الشَّمْسُ إِذَا بَزَغَتْ

اَلْإِبْزَاقُ [el-ibzāḳ] (hemzenin kesriyle) Nāka doğurmazdan akdem memesine süt getirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَبْزَقَتِ النَّاقَةُ إِذَا أَنْزَلَتِ اللَّبَنَ أَيْ قَبْلَ وِلاَدَتِهَا

[ب س ت ق]

اَلْبَسْتَقُ [el-bestaḳ] (tā-yı fevkiyye ile جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Hizmet-kāra denir, خَادِمٌ [ḫādim] maʿnāsına; yukālu:لَهُ بَسْتَقٌ أَيْ خَادِمٌ Şārih der ki bu beste-i Fārisī muʿarrebidir ki bende gibi kula ve hizmet-kāra ıtlāk olunur.

اَلْبَسْتَقَانُ [el-besteḳān] (bā'nın ve tā'nın fethiyle) Şārihin tasvībine göre بَسْتَقَانِيٌّ [besteḳāniyy] olmaktır yā'yla. Bostān sāhibine, ʿalā-kavlin bostān bekçisine denir. Şārihin beyānına göre بَسْتَقَانِيٌّ [besteḳ āniyy] būstānī muʿarrebidir.

اَلْبُسْتُوقَةُ [el-bustūḳat] (bā'nın zammıyla) Bestū-yı Fārisī muʿarrebidir ki küçük küpe ve humbaraya denir.

[ب س ق]

اَلْبُسَاقُ [el-busāḳ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Tükürüğe denir,بُصَاقٌ [buṣāḳ] maʿnāsına. Ve ʿArafāt'ta bir dağın adıdır. Ve Ḥicāz'da bir şehrin ismidir.

اَلْبَسْقُ [el-besḳ] (bā'nın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Tükürmek maʿnāsınadır; yukālu: بَسَقَ الرَّجُلُ بَسْقًا مِنَ الْبَابِ اَلْأَوَّلِ إِذَا بَصَقَ

اَلْبُسُوقُ [el-busūḳ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] veznninde) Hurmā ağacı boylanıp uzamak maʿnāsınadır; yukālu: بَسَقَ النَّخْلُ بُسُوقًا مِنَ الْبَابِ اَلْأَوَّلِ إِذَا طَالَ Ve bir adam akrānına fāʾik olmak maʿnāsınadır; yukālu: بَسَقَ عَلَيْهِمْ إِذَا عَلاَهُمْ يَعْنِي طَالَهُمْ فِي الْفَضْلِ

اَلْبَسْقَةُ [el-besḳat] (تَمْرَةٌ [temret] veznninde) Kara taşlık tepeye denir. Cemʿi بِسَاقٌ [bisāḳ] gelir, قِصَاعٌ [ḳiṣāʿ] ve قَصْعَةٌ [ḳaṣʿat] gibi.

اَلْبَسُوقُ [el-besūḳ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

اَلْمِبْسَاقُ [el-mibsāḳ] (مِصْبَاحٌ [miṣbāḥ] veznninde) Memesinin emzikleri uzun olan koyuna denir.

اَلْبَاسِقُ [el-bāsiḳ] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Bir cins sarı hurmādır ki be-gāyet hoş ve latīf olur. Ve Baġdād kazāsında bir karye adıdır.

اَلْبَاسِقَةُ [el-bāsiḳat] (صَاحِبَةٌ [ṣāḥibet] veznninde) Beyāz ve sāfī sehāba denir. Ve āfet ve dāhiyeye denir.

اَلْإِبْسَاقُ [el-ibsāḳ] (hemzenin kesriyle) Nāka doğurmazdan akdem memesine ağız getirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَبْسَقَتِ النَّاقَةُ إِذَا وَقَعَ فِي ضَرْعِهَا اللِّبَأُ قَبْلَ النِّتَاجِ

اَلْمُبْسِقُ [el-mubsiḳ] (مُحْسِنٌ [muḥsin] veznninde) Doğurmazdan mukaddem memesine ağız getirmiş nākaya denir. Cemʿi مَبَاسِيقُ [mebāsīḳ] gelir.

اَلتَّبْسِيقُ [et-tebsīḳ] Uzatmak maʿnāsınadır;

yukālu: بَسَّقَهُ إِذَا طَوَّلَهُ وَتَقُولُ لاَ تُبَسِّقْ عَلَيْنَا أَيْ لاَ تُطَوِّلْ يَعْنِي لاَ تَتَطَوَّلْ

[ب ش ق]

اَلْبَشْقُ [el-beşḳ] (bā'nın fethi ve şīn-i muᶜcemenin sükūnuyla) Değnekle vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَشَقَهُ بِالْعَصَا وَبَشَقَهُ بَشْقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّانِي إِذَا ضَرَبَهُ Ve kıya kıya bakmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَشَقَ فُلاَنٌ إِذَا أَحَدَّ النَّظَرَ Ve fī hadīsi'l-istiskāᵓ min *Ṣaḥīḥi'l-Buḫārī*: "لَمَّا دَعَا النَّبِيُّ عَلَيْهِ الصَّلاَةُ وَالسَّلاَمُ بِالْمَطَرِ اسْتَمَرَّ أُسْبُوعًا فَأَتَى رَجُلٌ إِلَيْهِ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللهِ بَشِقَ الْمُسَافِرُ وَمُنِعَ الطَّرِيقُ" أَيْ تَأَخَّرَ وَلَمْ يَتَقَدَّمْ أَوْ حُبِسَ أَوْ مَلَّ أَوْ عَجَزَ عَنِ السَّفَرِ لِكَثْرَةِ الْمَطَرِ كَعَجْزِ الْبَاشِقِ عَنِ الطَّيَرَانِ فِي الْمَطَرِ أَوْ كَعَجْزِهِ عَنِ الصَّيْدِ فَإِنَّهُ يُنَفِّرُ وَلاَ يَصِيدُ أَوِ الصَّوَابُ لَشِقَ بِاللاَّمِ أَوْ لَثِقَ بِالثَّاءِ الْمُثَلَّثَةِ أَوْ مَشِقَ Yaᶜnī yağmurun kesretinden ebnā-i sebīl gerilendiler yā habs olundular yāhūd eğlenmekten usandılar yāhūd yağmurda atmaca kuşunun uçmaktan ᶜaczi gibi yā şikārdan bizzāt ᶜaczi gibi halk seyr ve seferden ᶜāciz oldular. Yāhūd bu rivāyet lahn olmakla savāb olan لَشِقَ olmaktır lām'la yāhūd لَثِقَ olmaktır ki çamura battılar demektir yāhūd مَشِقَ olmaktır ki kuᶜūddan uylukları birbirine yapışıp kaldılar demektir. Şārih der ki müᵓellif لَشِقَ māddesini mevziᶜinde zikr eylememekle sīn-i mühmeleden musahhaf olur ki لُسُوقٌ [lusūḳ]tan meᵓhūz olur, yapışıp kaldılar demektir. Pes vech-i evvele göre بَشْقٌ [beşḳ] teᵓehhür ve habs ve melāl ve atmacalanmak maᶜnālarına olur.

اَلْبَاشَقُ [el-bāşaḳ] (هَاجَرُ [hācer] vezninde) Atmaca kuşuna denir; bāşe-i Fārisī muᶜarrebidir.

بَشَقُ [Beşaḳ] (fethateynle) Curcān kazāsında bir karye adıdır.

أَبْشَاقُ [Ebşāḳ] (hemzenin fethiyle) Ṣaᶜīd-i Mışr kazāsında bir karyedir.

[ب ص ق]

اَلْبَصَاقُ [el-buṣāḳ] (غُرَابٌ [ġurāb] veznide) Tükürüğe denir, بُسَاقٌ [busāḳ] ve بُزَاقٌ [buzāḳ] gibi, ağızdan çıkan rutūbettir. Ve ağızda oldukça رِيقٌ [rīḳ] denir ki salyar taᶜbīr olunur. Ve

بُصَاقٌ [busāḳ] Bir cins hurmā ağacına denir. Ve hāss ve güzīde deveye denir. Müfred ve cemᶜi berāberdir. Ve Mışır ile Medīne beyninde bir dağın adıdır.

اَلْبَصْقُ [el-baṣḳ] (bā'nın fethiyle) Tükürmek maᶜnāsınadır; yukālu: بَصَقَ الرَّجُلُ بَصْقًا مِنَ الْبَابِ الأَوَّلِ إِذَا بَزَقَ Ve gebe koyunu sağmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَصَقَ الشَّاةَ إِذَا حَلَبَهَا وَفِي بَطْنِهَا وَلَدٌ

بُصَاقَةُ [Buṣāḳat] (قُمَامَةٌ [ḳumāmet] vezninde yāhūd غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Mekke'ye karīb bir mevziᶜdir. Ve

بُصَاقَةُ الْقَمَرِ [buṣāḳatu'l-ḳamer] Sāfī beyāz taşa ıtlāk olunur, somaki beyāz mermer gibi. Lākin müfredāt-ı ṭıbbiyyede بُصَاقَةُ الْقَمَرِ [buṣāḳatu'l-ḳamer] حَجَرُ الْقَمَرِ [ḥaceru'l-ḳamer] ile müfesserdir ki ay köpüğü dedikleri taştır, kamerin ziyādeliği evkātta Maġrib'de ve diyār-ı ᶜArabda taşlar üzerinde bulunur, beyāz ve hafīf ve cüzᵓī şeffāf nesnelerdir diye mersūmdur. Lākin cāᵓizdir ki بُصَاقَةُ الْقَمَرِ [buṣāḳatu'l-ḳamer] ᶜinde'l-ᶜArab beyāz ve berrāk taşa ıtlāk olunup ve etıbbāᵓ onlardan ahz ve hacer-i maᶜhūda ıtlāk eylemiş olalar.

اَلْبَصْقَةُ [el-baṣḳat] (قَصْعَةٌ [ḳaṣᶜat] vezninde) Yüksek kara taşlığa denir. Cemᶜi بِصَاقٌ [biṣāḳ] gelir, قِصَاعٌ [ḳiṣāᶜ] gibi.

اَلْبَصُوقُ [el-beṣūḳ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Sütü pek az olan koyuna ve keçiye denir.

اَلْإِبْصَاقُ [el-ibṣāḳ] (hemzenin kesriyle) Nāka doğurmazdan mukaddem memesine süt getirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَبْصَقَتِ النَّاقَةُ إِذَا أَنْزَلَتِ اللَّبَنَ

[ب ط ر ق]

اَلْبِطْرِيقُ [el-biṭrīḳ] (كِبْرِيتٌ [kibrīt] veznin-de) Kavvād-ı Rūm'dan bir kāʾide ıtlāk olunur, yaʿnī Rūm lügatinde Rūm ser-ʿaskerlerinden şol ser-ʿaskere ve sancak beyine denir ki taht-ı zabtında on bin ne-fer sipāh ola. Bundan aşağıca olana طَرْخَانٌ [ṭarḫān] denir ki beş bin nefer başbuğu-dur. Baʿdehu قَوْمَسٌ [ḳavmes] denir ki iki yüz nefer başbuğudur. Şārihin beyānına göre bu maʿnā lügat-ı Ḥicāzī üzeredir. Ve kāle fi'n-*Nihāye* fī hadīsi Hiraḳl: "فَدَخَلْنَا عَلَيْهِ وَعِنْدَهُ بَطَارِقَتُهُ مِنَ الرُّومِ" هِيَ جَمْعُ بِطْرِيقٍ وَهُوَ الْحَاذِقُ بِالْحَرْبِ وَأُمُورِهَا بِلُغَةِ الرُّومِ وَهُوَ ذُو مَنْصِبٍ وَتَقَدُّمٍ عِنْدَهُمْ el-Hāsıl ʿinde'l-ʿArab بِطْرِيقٌ [biṭrīḳ] vech-i mezkūr üzere ser-ʿasker olan ceneral olur.

Ve *Burhān*'da beyān olunduğu üzere ibtidā halīfe-i Ḥazret-i ʿĪsā olan kimseye pap derler ki Rūmiyye şehrinde ikāmet eder; beyne'n-nās rim papa taʿbīr ederler. Baʿdehu بِطْرِيقٌ [biṭrīḳ]tir ki beyne'n-Naṣārā müctehid ve sāhib-i mezheb menzilin-dedir. Ve bu patrik muʿarrebidir ki hālen muʿarrebiyle zebān-zededir. Evāʾilde Antākiyye'de ikāmet eder idi, hālen dāru's-saltanati'l-ʿOṯmāniyye'de ikāmet eder. Ve مُطْرَانٌ [muṭrān] kādī ve أُسْقُفٌّ [usḳuff] müftī ve قِسِّيسٌ [ḳissīs] mukriʾ ve جَاثَلِيقٌ [cāṯelīḳ] imām ve شَمَّاسٌ[şemmās] müʾezzin mesābesindedir. Ve

بِطْرِيقٌ [biṭrīḳ] Fahr ve cenāb ve edā ve taʿazzüz sāhibi kimseye ıtlāk olunur; maʿnā-yı mezkūrdan meʾhūzdur. Ve semiz kuşa ıtlāk olunur; cemʿi بَطَارِقَةٌ [beṭārikat]tır.

اَلْبِطْرِيقَانِ [el-biṭrīḳān] (tesniye bünyesiyle) Papuç tasmalarından ayakların sırtına ge-len yerlerine denir.

اَلْبُطَارِقُ [el-buṭārik] (عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] veznin-de) Pek uzun adama denir.

اَلتَّبَطْرُقُ [et-tebaṭruḳ] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vez-ninde) Aygır haşarı atın yürüyüşüne de-nir; yukālu: هُوَ يَتَبَطْرَقُ أَيْ يَمْشِي مَشْيَ الْحِصَانِ

بَاطِرْقَانُ [Bāṭirḳān] (ṭā'nın kesriyle) Işfahān kazāsında bir karye adıdır.

[ب ط ق]

اَلْبِطَاقَةُ [el-biṭāḳat] (كِتَابَةٌ [kitābet] veznin-de) Gözün büyük karasına denir, حَدَقَةٌ [ḥadeḳat] maʿnāsına. Ve şol küçük pu-sulaya ve yaftaya denir ki bez ve kumaş toplarının saçağına bend olunur, onda o topların kıymeti tahrīr ve beyān olunmuş olur. Ve ona بِطَاقَةٌ [biṭāḳat] dedikleri o to-pun pahasını yazdıktan sonra onu topun saçağının bir tākasına bend eylediklerine mebnīdir. Şārih İbn Sīde'den nakl eder ki evvelā حَدَقَةٌ lafzı muharreftir, savāb olan وَرَقَةٌ olmaktır. Baʿdehu بِطَاقَةٌ [biṭāḳat] şol yaftaya ve pusulaya denir ki ona ʿayn olan eşyānın vezn ve mikdārını ve emtiʿanın pahasını tahrīr edip o eşyāʾ ve emtiʿa içre vazʿ olunur, niteki diyār-ı āherde olan şürekā-i tüccār bu minvāl üzere muʿāmele ederler. Yaʿnī ona göre بِطَاقَة [biṭāḳat] laf-zındaki bāʾ cevher-i kelimeden lafz-ı ʿArabī olur. Kaldı ki müʾellife göre vech-i tesmiyede لِأَنَّهَا تُشَدُّ بِطَاقَةٍ مِنْ هُدْبِ الثَّوْبِ ʿibāresinde vākiʿ بِطَاقَة kelimesinde olan bāʾ cevher-i kelimeden olmayıp fi'l-asl vech-i mezkūr üzere harf-i cerr idi, baʿdehu gide-rek ʿArablar öylece istiʿmāl eylediler. Ve

kelām-ı ᶜArabda bu vechle ahz ve iktifāᵓ müteᶜāreftir. Kāle fi'n-*Nihāye*: اَلْبِطَاقَةُ رُقْعَةٌ صَغِيرَةٌ يُثْبَتُ فِيهَا مِقْدَارُ مَا يُجْعَلُ فِيهِ إِنْ كَانَ عَيْنًا فَوَزْنُهُ أَوْ عَدَدُهُ وَإِنْ كَانَ مَتَاعًا فَثَمَنُهُ قِيلَ سُمِّيَتْ بِذَلِكَ لِأَنَّهَا تُشَدُّ بِطَاقَةٍ مِنَ الثَّوْبِ فَتَكُونُ الْبَاءُ حِينَئِذٍ زَائِدَةً وَهِيَ كَلِمَةٌ كَثِيرَةُ الْإِسْتِعْمَالِ بِمِصْرَ

[ب ع ث ق]

اَلْبَعْثَقَةُ [el-baᶜşeḳat] (ş̧ā-yı müsellese ile دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Havuzun yāhūd küpün münharif yāhūd rahne-dār olan tarafından su çıkıp akmak maᶜnāsınadır. Burada بَعْثَقَةٌ [baᶜşeḳat] ism ve masdar olmak muhtemeldir, zīrā müᵓellif اَلْبَعْثَقَةُ خُرُوجُ الْمَاءِ مِنْ غَائِلِ حَوْضٍ أَوْ خَابِيَةٍ ᶜibāretiyle resm eylemiştir.

اَلتَّبَعْثُقُ [et-tebaᶜşuḳ] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Havuzun bir tarafı rahnelenmekle su fışlayıp akmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَبَعْثَقَ الْمَاءُ مِنَ الْحَوْضِ إِذَا انْكَسَرَتْ نَاحِيَةً فَخَرَجَ مِنْهَا

[ب ع ز ق]

اَلْبَعْزَقَةُ [el-baᶜzeḳat] (zā-yı muᶜceme ile) زَعْبَقَةٌ [zaᶜbeḳat] vezninde ve mürādifidir ki perākende ve perīşān eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: بَعْزَقَ الشَّيْءَ إِذَا زَعْبَقَهُ Şārihin beyānına göre maklūbdur.

[ب ع ق]

اَلْبَعَاقُ [el-buᶜāḳ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Şiddet-i savt maᶜnāsınadır ki savt-ı şedīd demektir. Ve nāgehānī şiddetle zuhūr eden yağmura denir; tekūlu:أَخَذْنَا بُعَاقٌ أَيْ مَطَرٌ يُفَاجِئُ بِوَابِلٍ Ve şiddetle atılarak ve önüne geleni toparlayarak gelen sel suyuna denir. Ve işbu iki maᶜnāda nūn'un harekāt-ı selāsıyla lügattır. Ve

بُعَاقٌ [buᶜāḳ] Masdar olur, şedīd yağmur yeri sıyırıp yarmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَعَقَ الْوَابِلُ الْأَرْضَ بُعَاقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَقَّهَا

اَلْبَاعِقُ [el-bāᶜiḳ] بُعَاقٌ [buᶜāḳ] ile iki maᶜnā-yı ahīrde mürādiftir; yukālu: مَطَرٌ بَاعِقٌ وَسَيْلٌ بَاعِقٌ أَيْ بُعَاقٌ

اَلْبَعْقُ [el-baᶜḳ] (صَعْقٌ [ṣaᶜḳ] vezninde) Deve boğazlamak maᶜnāsınadır; yukālu: بَعَقَ الْجَمَلَ بَعْقًا إِذَا نَحَرَهُ Müᵓellifin kāᶜidesi üzere bu dahi bāb-ı evvelden olmak gerektir, lākin harf-i halka nazaran sālisten dahi muhtemeldir. Ve bir nesneyi keşf eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: بَعَقَ عَنْ كَذَا إِذَا كَشَفَهُ Ve kuyu kazmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَعَقَ الْبِئْرَ إِذَا حَفَرَهَا

اَلْبَعَنْقَاةُ [el-beᶜanḳāt] (bā'nın ve ᶜayn'ın fethiyle) عَقَنْبَاةٌ [ᶜaḳanbāt] maᶜnāsınadır ki tīz-pençe olan tavşancıl kuşuna denir; yukālu: عُقَابٌ بَعَنْقَاةٌ أَيْ عَقَنْبَاةٌ

اَلتَّبْعِيقُ [et-tebᶜīḳ] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Bir nesneyi pek yarmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَعَّقَهُ إِذَا شَقَّقَهُ

اَلْإِنْبِعَاقُ [el-inbiᶜāḳ] (إِنْفِعَالٌ [infiᶜāl] veznin-de) Bir nesne nāgehānī ᶜale'l-gafle zuhūr ve vürūd eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْبَعَقَ عَلَيْهِمُ الْمَخُوفَ إِذَا فَاجَأَهُمْ وَهُمْ لاَ يَشْعُرُونَ Ve sehābdan yağmur şiddetle bir uğurdan boşanmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْبَعَقَ الْمُزْنُ إِذَا انْبَعَجَ بِالْمَطَرِ Ve pür-gūyluk edip harıl harıl söze boşanmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: إِنْبَعَقَ فِي الْكَلاَمِ إِذَا انْدَفَعَ

اَلتَّبَعُّقُ [et-tebaᶜᶜuḳ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] veznin-de) Ve

اَلْإِبْتِعَاقُ [el-ibtiᶜāḳ] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) إِنْبِعَاقٌ [inbiᶜāḳ] maᶜnāsınadır.

[ب ق ق]

اَلْبَقَّةُ [el-baḳḳat] (bā'nın fethi ve ḳāf'ın teşdīdiyle) Sivrisineğe denir, بَعُوضَةٌ [beᶜūḍat] maᶜnāsına. Sāᵓir ümmehātta büyüğüne tahsīs olunmuştur. Ve yassıca

cüsseli, kırmızı ve ziyādesiyle bed-būy bir böcek adıdır ki tahta biti dedikleri kāfir olacaktır; tekūlu: أَقْلَقَتْنِي الْبَقَّةُ فِي هَذِهِ اللَّيْلَةِ أَيِ الْبَعُوضَةُ وَكَذَا دُوَيْبَّةٌ مُفَرْطَحَةٌ حَمْرَاءُ مُنْتِنَةٌ Bunun bir nevʿi dahi vardır ki hasırlarda tekevvün eder, hasır biti taʿbīr olunur. Ve Ḥīre'de yāhūd Hīt kurbünde bir mevziʿ adıdır. Ve evlādı çok ʿavrete بَقَّةٌ [baḳḳat] ıtlāk olunur. Ve

بَقَّةُ [Baḳḳat] Bir ʿavretin ismidir.

اَلْبَقُّ [el-baḳḳ] (bā'nın fethiyle) Bol ve firāvān ʿatiyye vermek maʿnāsınadır; yukālu: بَقَّ الرَّجُلُ بَقًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَوْسَعَ فِي الْعَطِيَّةِ Burada اَلْعَظِيمَة nüshası lahndır. Ve heybe ve hurç misilli muhriz mahalde olan nesneleri dağıtıp yaymak maʿnāsınadır; yukālu: بَقَّ عِيَابَهُ إِذَا نَشَرَهَا أَيْ نَشَرَ مَا فِيهَا Burada عِيَالَهُ nüshaları galattır. Ve bir nesneyi tārümār eylemek maʿnāsınadır; yukālu:بَقَّ مَالَهُ إِذَا فَرَّقَهُ Ve yerlerinden otlar kaynayıp zuhūra başlamak maʿnāsınadır; yukālu: بَقَّ النَّبْتُ إِذَا طَلَعَ Ve dağarcığı yarmak maʿnāsınadır; yukālu: بَقَّ الْجَرَابَ إِذَا شَقَّهُ Ve hatunun evlādı çok olmak maʿnāsınadır; yukālu: بَقَّتِ الْمَرْأَةُ إِذَا كَثُرَتْ أَوْلَادُهَا Ve

بَقٌّ [baḳḳ] ve

بَقَاقٌ [beḳāḳ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Bir kimse ʿaleyhine çok sözler söylemek maʿnāsınadır; yukālu: بَقَّ عَلَى الْقَوْلِ بَقًّا وَبَقَاقًا إِذَا كَثُرَ كَلَامُهُ Ve

بَقٌّ [baḳḳ] Vasf olur, çok sözlü pür-gūy adama denir, ke-mā se-yuzkeru.

اَلتَّبْقِيقُ [et-tebḳīḳ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi bir nesneyi dağıtıp tārümār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: بَقَّقَ الشَّيْءَ إِذَا فَرَّقَهُ

اَلْبَقَاقُ [el-beḳāḳ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Masdardır ki zikr olundu. Ve ism olur hırt mırt ev esbābına denir; yukālu: رَحَلُوا وَبَقِيَ بَقَاقُ بَيْتِهِمْ أَيْ أَسْقَاطُ مَتَاعِهِ Ve çağırgan kuşa denir; müfredi بَقَاقَةٌ [beḳāḳat]tır. Ve بَقٌّ [baḳḳ] gibi çok sözlü kimseye denir, بَقَاقَةٌ [beḳāḳat] dahi denir; yukālu: رَجُلٌ بَقٌّ وَبَقَاقٌ وَبَقَاقَةٌ أَيْ مِكْثَارٌ

اَلْإِبْقَاقُ [el-ibḳāḳ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi ʿavretin evlādı kesīr olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَبْقَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا كَثُرَ أَوْلَادُهَا Ve bir kimsenin hakkında çok söz söylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَبَقَّ عَلَى الْقَوْمِ إِذَا كَثُرَ كَلَامُهُ Ve bir nesneyi çok ve firāvān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَبَقَّهُمْ خَيْرًا وَشَرًّا إِذَا أَوْسَعَهُمْ Ve derenin otları kaynayıp bitmeğe başlamak maʿnāsınadır; yukālu: أَبَقَّ الْوَادِي إِذَا خَرَجَ نَبَاتُهُ Burada بَقَاقُهُ nüshası muharreftir. Ve koyun ve keçi kurak yılda arık ve mehzūl iken döl dökmek maʿnāsınadır; yukālu: أَبْقَتِ الْغَنَمُ فِي الْجَدْبِ إِذَا وَلَدَتْ وَهِيَ مَهَازِيلُ

اَلْمِبَقُّ [el-mibaḳḳ] (مِجَنٌّ [micenn] vezninde) Çok sözlü pür-gūy adama denir.

اَلْبَقْبَاقُ [el-baḳbāḳ] (ثَرْثَارٌ [serṯār] vezninde) Bu dahi ozan ve herze-çāne kimseye denir, بَقٌّ [baḳḳ] gibi; yukālu: رَجُلٌ لَقٌّ بَقٌّ وَلَقْلَاقٌ بَقْبَاقٌ أَيْ مِكْثَارٌ Ve

بَقْبَاقٌ [baḳbāḳ] Ağıza ıtlāk olunur, فَمٌ [fem] maʿnāsına.

اَلْبَقْبَقَةُ [el-baḳbeḳat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bardak misilli nesneyi suya daldırıp yāhūd kumkumalısına su doldururken zuhūr eden savtından kezālik tencere kaynarken zuhūr eden savtından hikāyedir. Ve

بَقْبَقَةٌ [baḳbeḳat] Masdar olur, sözü saçıp dağıtmak maʿnāsına; yukālu: بَقْبَقَ عَلَيْنَا الْكَلَامَ إِذَا فَرَّقَهُ Ve Muẓaffer b. ʿAbduḳāhir b. el-Beḳaḳī ki harekātladır, muhaddistir. Ve onun nesībi olan Feṯḥ Aḥmed b. el-Beḳaḳī

zendeka dalāletine mebnī katl olunmuştur. Ve merkūm بَقَقٌ [beḳaḳ]a nisbet olunmuştur ki yanşak kimselere denir.

[ب ل ث ق]

اَلْبَلاَثِقُ [el-belāṯiḳ] (bā'nın fethi ve ṯā-yı müsellesenin kesriyle) Bir yere birikmiş sulara denir, ᶜalā-kavlin yer yüzüne yayılmış sulara denir. بُلْثُوقٌ [bulṯūḳ] müfredidir, عُصْفُورٌ [ᶜuṣfūr] vezninde; yukālu: فِي الْأَرْضِ بَلاَثِقُ كَثِيرَةٌ وَهِيَ الْمِيَاهُ الْمُسْتَنْقِعَةُ أَوِ الْمُنْبَسِطَةُ عَلَى الْأَرْضِ

[ب ل ص ق]

اَلتَّبَلْصُقُ [et-tebelṣuḳ] (ṣād ile تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Gizlice pesperdeden mekr ve nezāketle bir nesne taleb ve tecessüs eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: يَتَبَلْصَقُ فُلاَنٌ أَيْ يَطْلُبُ الشَّيْءَ فِي خَفَاءٍ وَلُطْفٍ وَمَكْرٍ Ve nās ve cemāᶜate mütekarrib olmak maᶜnāsınadır; yukālu: فُلاَنٌ يَتَبَلْصَقُ أَيْ يَتَقَرَّبُ مِنَ النَّاسِ

[ب ل ع ق]

اَلْبَلْعَقُ [el-belᶜaḳ] (جَعْفَرٌ [caᶜfer] vezninde) ᶜUmān şehrinden hāsıl olan hurmā cinsinin aᶜlāsı olan bir nevᶜ hurmā ismidir.

اَلْبَلاَعِقُ [el-belāᶜiḳ] (bā'nın fethiyle) Vāsiᶜ mekānlara denir; yukālu: أَمْكِنَةٌ بَلاَعِقُ أَيْ وَاسِعَةٌ Zāhiren müfredi بَلْعَقٌ [belᶜaḳ]tır.

[ب ل ق]

اَلْبَلَقُ [el-belaḳ] (fethateynle) ve

اَلْبُلْقَةُ [el-bulḳat] (bā'nın zammıyla) Aklı karalı alacalığa denir; yukālu: بِهِ بَلَقٌ وَبُلْقَةٌ أَيْ سَوَادٌ وَبَيَاضٌ Ve

بَلَقٌ [belaḳ] Atın ayağında olan siğili uyluklarına kadar varmağa denir. Ve bu maᶜnālarda masdar olur; yukālu: بَلِقَ الشَّيْءُ وَبَلُقَ بَلَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْخَامِسِ إِذَا كَانَ فِيهِ سَوَادٌ وَبَيَاضٌ ve yukālu: بَلِقَ الْفَرَسُ وَبَلُقَ إِذَا ارْتَفَعَ تَحْجِيلُهُ إِلَى فَخِذَيْهِ Ve

بَلَقٌ [belaḳ] Kara çadıra ıtlāk olunur, fustāt ve hargāh maᶜnāsına. Ve sehlce olan hamākate denir; yukālu: بِهِ بَلَقٌ أَيْ حُمْقٌ غَيْرُ شَدِيدٍ Ve somaki mermer taşa denir, رُخَامٌ [ruḫām] maᶜnāsına. Ve kapıya denir, بَابٌ [bāb] maᶜnāsına. Ve Yemen diyārında bir cins ak ve berrāk taşlara denir ki sırça ve billūr gibi öte tarafında olan nesne görünür. Ve

بَلَقٌ [belaḳ] Aşüfte ve hayrān olmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَلِقَ الرَّجُلُ بَلَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَحَيَّرَ

اَلْأَبْلَقُ [el-eblaḳ] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Vasftır, aklı karalı alaca nesneye denir. Ve ayaklarının siğili uyluklara kadar varmış erkek ata denir, ala bacak taᶜbīr olunur; müᵓennesi بَلْقَاءُ [belḳāᵓ]dır. Ve min emsālihim: "طَلَبَ الْأَبْلَقَ الْعَقُوقَ" Burada أَبْلَقُ [eblaḳ] alaca erkek ata ve عَقُوقٌ [ᶜaḳūḳ] gebeye denmekle "Gebe olan erkek at taleb eyledi" demek olur. Husūlü mümkin olmayan nesne taleb eden kimse hakkında darb olunur. Baᶜzılar dedi ki عَقُوقٌ أَبْلَقُ sabāh vaktinden müsteᶜārdır; عَقٌّ [ᶜaḳḳ] lafzındandır ki şakk maᶜnāsınadır, inşikāk-ı subh münāsebetiyle ahz olunmuştur. Kāle'ş-şārih ve minhu kavlu'ş-şāᶜir: "طَلَبَ الْأَبْلَقَ الْعَقُوقَ فَلَمَّا ا لَمْ يَجِدْهُ أَرَادَ بَيْضَ الْأَنُوقِ"

اَلْأَبْلَقُ الْفَرْدُ [el-Eblaḳu'l-Ferd] Arz-ı Teymā'da bir hısn adıdır ki vefā-yı ᶜahd ü peymānda darb-ı mesel olan Semevᵓel b. ᶜĀdiyāᶜ nām Yahūdī makarrıdır. Pederi ᶜĀdiyā'nın ᶜalā-kavlin Hazret-i Süleymān'ın binā-kerdesidir. Ḥīre melikesi Zebbāᵓ hısn-ı mezbūru ve semtinde olan Mārid nām kalᶜayı feth ve teshīre

saʿy-ı kesīr edip lākin bir vechile zafer-yāb olmadı. Bi'l-āhere "تَمَرَّدَ مَارِدٌ وَعَزَّ الْأَبْلَقُ" diyerek haybet ve hüsrānla ʿavdet eyledi. Müʾellif burada قَصَدَهُ الزِّبَاءُ ʿunvānında fiʿli müzekker olarak īrād eylemekle şārih der ki müʾennes-i hakīkīye müsned olan fiʿlin fāʿiliyle mā-beyni fasl olunduğu mahalde tezkīr ve teʾnīsi cāʾizdir, niteki جَاءَ الْقَاضِيَ إِمْرَأَةٌ ve جَاءَتِ الْقَاضِيَ امْرَأَةٌ terkībleri cāʾizdir.

بُلَيْقٌ [Buleyḳ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir su adıdır. Ve bir yüğrük atın ismidir ki cümle atları sebk ederken yine zemm ve taʿyīb olunur idi. Ve fīhi'l-meselu: "يَجْرِي بُلَيْقٌ وَيُذَمُّ بُلَيْقٌ" Cemīlü'l-fiʿl iken zemm ve kadh olunan kimse hakkında īrād olunur.

اَلْبَلْقَاءُ [el-belḳāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) أَبْلَقُ [eblaḳ]ın müʾennesidir ki zikr olundu. Ve

بَلْقَاءُ [Belḳāʾ] Şām ülkesinde bir belde adıdır. Ve Benū Ebī Bekr yurdunda bir su adıdır. Ve Aḥvaṣ b. Caʿfer'in ve ʿAyzāre'nin feresleri ismidir.

اَلْبَلُّوقَةُ [el-bellūḳat] (عَجُّورَةٌ [ʿaccūret] vezninde, bā'nın zammıyla cāʾizdir) Beyābāna denir,مَفَازَةٌ [mefāzet] maʿnāsına. ʿAlā-kavlin toprağı yumuşak düz ovaya denir. Yāhūd hemān ruhāmī dedikleri ot bitirir olan sahrāya denir. Yāhūd aslā ot kısmı olmayan kır ovaya denir. بَلُّوقٌ [bellūḳ] dahi denir, تَنُّورٌ [tennūr] vezninde. Cemʿi بَلَالِيقُ [belālīḳ] gelir. Ve

بَلُّوقَةُ [Bellūḳat] Baḥreyn nāhiyesinde Kāẓ ime'den yukarıcada bir mevziʿ adıdır. ʿArablar onu cinn tāʾifesinin karārgāhı zuʿm ederler. Ve ʿUmāre b. Ṭārik işbu "فَوَرَدَتْ مِنْ أَيْمَنِ الْبَلَالِقِ" mısrāʿında zarūret için yāhūd her cüzʾünü bir mahall iʿtibārıyla cemʿ olarak īrād eylemiştir.

اَلْبُلُوقُ [el-bulūḳ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Sürʿat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: بَلَقَ الرَّجُلُ بَلُوقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَسْرَعَ

اَلْبَلْقُ [el-belḳ] (خَلْقٌ [ḫalḳ] vezninde) Sel suyu taşları yuvarlayıp götürmek maʿnāsınadır; yukālu:بَلَقَ السَّيْلُ الْأَحْجَارَ بَلْقًا Ve kapının her yerini açmak, ʿalā-kavlin şiddetle açmak maʿnāsınadır; yukālu: بَلَقَ الْبَابَ إِذَا فَتَحَهُ كُلَّهُ أَوْ فَتْحًا شَدِيدًا Ve kapıyı kapamak maʿnāsına olmakla zıdd olur; yukālu: بَلَقَ الْبَابَ إِذَا أَغْلَقَهُ Ve kızın bikrini bozmak maʿnāsınadır; yukālu: بَلَقَ الْجَارِيَةَ إِذَا افْتَضَّهَا

اَلْإِبْلَاقُ [el-iblāḳ] (hemzenin kesriyle) Aklı karalı alaca olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَبْلَقَ الشَّيْءُ إِذَا صَارَ أَبْلَقَ Ve kapının her yerini açmak, ʿalā-kavlin şiddetle açmak maʿnāsınadır; yukālu: أَبْلَقَ الْبَابَ بِمَعْنَى بَلَقَهُ Ve aygırın alaca tayı olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَبْلَقَ الْفَحْلُ إِذَا وَلَدَ بُلْقًا

اَلْإِنْبِلَاقُ [el-inbilāḳ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] veznin-de) Kapı tamāmen açılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَبْلَقَ الْبَابَ فَانْبَلَقَ

بَالِقَانُ [Bāliḳān] (lām'ın kesriyle) Merv kazāsında bir karyedir.

بَيْلَقَانُ [Beyleḳān] (pehlevān vezninde) Derbend ve Bābu'l-Ebvāb kurbünde bir beldedir.

اَلتَّبْلِيقُ [et-teblīḳ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Toprağı gevşek mülāyim yerde kazılmış kuyu çökmemek için içine ve duvarına metīn sāc tahtalarıyla rıhtım edip onarmak maʿnāsınadır; yukālu: بَلَّقَ الْبِئْرَ السَّهْلَةَ إِذَا أَصْلَحَهَا بِتَوَابِيتَ مِنْ سَاجٍ

اَلْمُبَلَّقَةُ [el-mubelleḳat] (مُعَظَّمَةٌ [muʿaẓẓamet] vezninde) Vech-i mezkūr üzere ıslāh olunmuş kuyuya denir; yukālu: رَكِيَّةٌ مُبَلَّقَةٌ أَيْ مُصْلَحَةٌ بِالتَّبْلِيقِ

اَلْإِبْلِقَاقُ [el-ibliḳāḳ] (إِحْمِرَارٌ [iḥmirār] vezninde) ve

اَلْإِبْلِيقَاقُ [el-iblīḳāḳ] (إِحْمِيرَارٌ [iḥmīrār] vezninde) At أَبْلَقُ [eblaḳ] olmak maʿnāsınadır. Lākin elbette mübālagayı mutazammındır; yukālu: إِبْلَقَّ الْفَرَسُ اِبْلِقَاقًا وَابْلاَقَّ اِبْلِيقَاقًا إِذَا صَارَ أَبْلَقَ

اَلْإِبْلِنْقَاقُ [el-iblinḳāḳ] (إِسْحِنْكَاكٌ [isḥinkāk] vezninde) Yol sāʾir mahalden açığa çıkıp āşikārelenmek maʿnāsınadır; yukālu: إِبْلَنْقَقَ الطَّرِيقُ إِذَا وَضَحَ مِنْ غَيْرِهِ

[ب ل ه ق]

بَلْهَقٌ [Belhaḳ] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Bir mevziʿdir.

اَلْبِلْهِقُ [el-bilhiḳ] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Çok sözlü yanşak ʿavrete denir. Ve pek kızıl çehreli ʿavrete denir, بِهْلِقٌ [bihliḳ] gibi.

[ب ن د ق]

اَلْبُنْدُقُ [el-bunduḳ] (bā'nın ve dāl'ın zammıyla) Tüfek ve kemān-gürüh makūlesiyle atılacak hurde yuvalak dānelere denir ki mühre taʿbīr olunur; müfredi بُنْدُقَةٌ [bunduḳat]tır. Ve fındık taʿbīr olunan yemişe denir, جِلَّوْزٌ [cillevz] maʿnāsına, bu maʿnāda lafz-ı Fārisīdir. Pazıya taʿlīki ʿakreb sokmasını māniʿ, meshūkunu zeytūn yağıyla süt emen etfālın yāfūḫlarına tılā gözlerinin göklüğünü ve kıllarının kızıllığını dāfiʿdir. Ve bunduk-ı hindī ki rete derler, menāfiʿi kesīr tiryāk menzilindedir, husūsan gözlere ʿārız olan ʿārıza bābında ʿacībü'l-eserdir.

بُنْدُقَةُ [Bunduḳat] (hā'yla) İbn Maẓẓa'dır ki bir kabīle pederidir, niteki "ح،د،أ" māddesinde zikr olundu.

اَلْبُنْدُقِيُّ [el-bunduḳiyy] (عُصْفُرِيٌّ [ʿuṣfuriyy] vezninde) Bir cins aʿlā keten bezine ıtlāk olunur.

اَلْبَنْدَقَةُ [el-bendeḳat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir nesneyi fındık gibi hurde yuvalak eylemek maʿnāsınadır; yukālu: بَنْدَقَ الشَّيْءَ إِذَا جَعَلَهُ بَنَادِقَ Ve bir nesneye hiddetle kıya kıya bakmak maʿnāsınadır; yukālu: بَنْدَقَ إِلَيْهِ إِذَا حَدَّدَ النَّظَرَ إِلَيْهِ

[ب ن ر ق]

بَنَارِقُ [Benārik] (bā'nın fethiyle) Bağdād ile Nuʿmāniyye beyninde vākiʿ nehr-i Mārī aʿmālinden bir karye adıdır.

بَنِيرَقَانُ [Benīreḳān] (bā'nın fethiyle) Merv kazāsında bir karyedir.

[ب ن ق]

اَلْبَنِيقَةُ [el-benīḳat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) ve

اَلْبِنَقَةُ [el-bineḳat] (عِنَبَةٌ [ʿinebet] vezninde) Gömlek ve kaftan makūlesinin koltukları altına vurulan murabbaʿ bez pāresine denir ki Türkīde Fārisī taʿbīr ile hıştek ve koltuk altı taʿbīr olunur; ʿArabīde لَبِنَةٌ [lebinet] dahi derler. Yāhūd yakanın ekindireğine denir جُرُبَّانٌ [curubbān] maʿnāsına; yukālu: قَمِيصٌ وَاسِعُ الْبَنِيقَةِ وَالْبِنَقَةِ أَيْ لَبَنَتِهِ أَوْ جُرُبَّانِهِ Ve baʿzı atın göğsünden yukarıca boğazı üzerinde vākiʿ tüyden iki dāʾirenin birine denir ki onlara da çifte taʿbīr ederler; ikisine بَنِيقَتَانٌ [benīḳatān] derler. Ve asmanın gözüne denir. Ve atın böğürü çukurunun ortasında biten bīgāne tüylere denir.

اَلْبَنْقُ [el-benḳ] (bā'nın fethiyle) Ekleyip bitiştirmek maʿnāsınadır; yukālu: بَنَقَ الشَّيْءَ إِلَيْهِ بَنْقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا وَصَلَ ve minhu yukālu: أَرْضٌ مَبْنُوقَةٌ أَيْ مَوْصُولَةٌ بِأُخْرَى Ve sıravardı fidanlar dikmek maʿnāsınadır; yukālu: بَنَقَ فُلاَنٌ إِذَا غَرَسَ شِرَاكًا وَاحِدًا مِنَ الْوَادِي

اَلْإِبْنَاقُ [el-ibnāḳ] (hemzenin kesriyle)

Bu dahi sıra ile hurmā fidanı dikmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَبْنَقَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى بَنَقَ

اَلتَّبْنِيقُ [et-tebnīḳ] إِبْنَاقٌ [ibnāḳ] maᶜnāsınadır; yukālu: بَنَّقَ بِمَعْنَى أَبْنَقَ Ve bir yerde mukīm olmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَنَّقَ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ Ve sözü perākende ve şürīde söylemeyip muntazam ve cemᶜiyyetli ve hemvār söylemek maᶜnāsınadır; yukālu: بَنَّقَ كَلاَمَهُ إِذَا جَمَعَهُ وَسَوَّاهُ Ve yalan düzüp inandırmak için hoşça zīnetle sūret vermek maᶜnāsınadır; yukālu: بَنَّقَ كِذْبَةً إِذَا صَنَعَهَا وَزَوَّقَهَا Ve bir kimsenin sırtına kamçı ile vurup balık ağzı gibi uzun yarmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَنَّقَ ظَهْرَهُ بِالسَّوْطِ إِذَا قَطَعَهُ Ve bir nesneyi taklīd eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: بَنَّقَ الشَّيْءَ إِذَا قَلَّدَهُ Ve gömleğin yā kaftanın koltukları altlarına hıştek taᶜbīr olunan mezkūr parça vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَنَّقَ الْقَمِيصَ إِذَا جَعَلَ لَهُ بَنِيقَةً Ve ok terkeşinin yukarısını geniş ve açık edip aşağısını dar eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: بَنَّقَ الْجَعْبَةَ إِذَا فَرَّجَ أَعْلاَهَا وَضَيَّقَ أَسْفَلَهَا

[ب و ق]

اَلْبُوقُ [el-būḳ] (bā'nın zammıyla) Boruya ve nefīre denir ki düdük gibi çalarlar. Ve bātıl ve beyhūde nesneye ıtlāk olunur; yukālu: جَاءَ بِالْبُوقِ أَيْ بِالْبَاطِلِ Ve düzme sırf yalan söze ıtlāk olunur; yukālu: نَطَقَ بُوقًا أَيْ زُورًا Ve aslā sır saklamaz olan şahsa ıtlāk olunur; bunda fethle da zebān-zededir. Ve değirmencilerin kuş minkārı şeklinde çaldıkları boruya denir, Bektāşīlerin boynuzları gibi; müfredleri بُوقَةٌ [būḳat]tır. Ve

بُوقَةٌ [būḳat] Birden nüzūl eden boğanaklı yağmura denir yāhūd pek şedīd ve münker yağmura denir; cemᶜi بُوَقٌ [buvaḳ] gelir, صُرَدٌ [ṣurad] vezninde; tekūlu:أَصَابَتْنَا بُوقَةٌ مِنَ الْمَطَرِ أَيْ دُفْعَةٌ مِنْهُ شَدِيدَةٌ أَوْ مُنْكَرَةٌ

اَلْبَائِقَةُ [el-bāᵓiḳat] Āfet ve dāhiyeye denir; cemᶜi بَوَائِقُ [bevāᵓiḳ] gelir; yukālu: أَصَابَتْهُ بَائِقَةٌ أَيْ دَاهِيَةٌ

اَلْبَوْقُ [el-bevḳ] (سَوْقٌ [sevḳ] vezninde) Şerr ve husūmet peydā eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: بَاقَ الرَّجُلُ يَبُوقُ بَوْقًا إِذَا جَاءَ بِالشَّرِّ وَالْخُصُومَاتِ Ve bir kimseye belā ve dāhiye erişmek maᶜnāsınadır; yukālu: بَاقَتِ الْبَائِقَةُ الْقَوْمَ إِذَا أَصَابَتْهُمْ Ve bir kimse bir adam üzere görünmez semtinden nāgehānī çıkagelmek maᶜnāsınadır; yukālu: بَاقَ بِكَ الرَّجُلُ أَيْ طَلَعَ عَلَيْكَ مِنْ غَيْبَةٍ Ve bir adamın yā bir nesnenin çevresini kuşatmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَاقَ بِهِ إِذَا حَاقَ Ve nās birikip bir adamı nā-hak yere katl eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: بَاقَ الْقَوْمُ عَلَيْهِ إِذَا اجْتَمَعُوا فَقَتَلُوهُ ظُلْمًا Ve māl fāsid ve tebāh ve helāk olmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَاقَ الْمَالُ إِذَا فَسَدَ وَبَارَ Ve bir adama taᶜaddī eylemek, ᶜalā-kavlin bir meclise yāhūd bir cemᶜiyyete destūrsuz hemān saldırmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَاقَ فُلاَنٌ إِذَا تَعَدَّى عَلَى إِنْسَانٍ أَوْ هَجَمَ عَلَى قَوْمٍ بِغَيْرِ إِذْنِهِمْ Ve bir kimseden bir nesne uğurlamak maᶜnāsınadır; yukālu: بَاقَ الْقَوْمَ إِذَا سَرِقَهُمْ

اَلْإِنْبِيَاقُ [el-inbiyāḳ] (إِنْفِعَالٌ [infiᶜāl] vezninde) bu dahi bir kimseye āfet ve dāhiye erişmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْبَاقَتِ الْبَائِقَةُ عَلَى الْقَوْمِ إِذَا أَصَابَتْهُمْ Müᵓellif bunu tekrār eylemiştir. Ve bir cemᶜiyyete destūrsuz bī-muhābā saldırmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْبَاقَ فُلاَنٌ إِذَا هَجَمَ عَلَى قَوْمٍ بِغَيْرِ إِذْنِهِمْ Ve bir adama zulm eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْبَاقَ بِهِ إِذَا ظَلَمَهُ

اَلْبَاقَةُ [el-bāḳat] (طَاقَةٌ [ṭāḳat] vezninde) Bir bağ sebzeye ve ota denir; yukālu: بِيَدِهِ بَاقَةٌ مِنَ الْبَقْلِ أَيْ حُزْمَةٌ

اَلْبَائِقُ [el-bāᵓiḳ] Müft ve bī-kıymet nesneye denir; yukālu: مَتَاعٌ بَائِقٌ أَيْ لاَ ثَمَنَ لَهُ

اَلْخَاقِ بَاقِ [el-ḫāḳi bāḳi] (ḫā-yı muᶜceme ile ve sükūn ve kesr üzere binālarıyla) Cimāᶜ hengāmında fercden sudūr eden savtı hikāyedir.

اَلْمُبَوَّقُ [el-mubevvaḳ] (مُعَظَّمٌ [muᶜaẓẓam] vezninde) Beyhūde ve bātıl söze denir; yukālu: كَلَامٌ مُبَوَّقٌ أَيْ بَاطِلٌ

اَلتَّبَوُّقُ [et-tebevvuḳ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] veznin-de) Mevāşīye kırgın girmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَبَوَّقَ فِي الْمَاشِيَةِ إِذَا وَقَعَ فِيهِ الْمَوْتُ وَفَشَا

[ب ه ق]

اَلْبَهَقُ [el-behaḳ] (fethateynle) İnsāna ᶜārız olur bir ᶜillet adıdır iki güne olur: beyāzı olur ki zāhir-i beşereye ᶜārız yufkaca beyāzdır, ᶜuzvun sū-i mizācdan bürūdete varıp ve balgamın dem üzere galebesin-den neşᵓet eder. Ve bir nevᶜi esved olur ki mirre-i sevdānın deme muhālatından ᶜārız olup beşereyi karamtık eder. İşbu بَهَقٌ [behaḳ] ve بَرَصٌ [beraṣ] ᶜilletleri zāhir-i beşereye ᶜārız ᶜilletlerdir. ᶜUzva gıdā olan nesnede lüzūcetli balgamı olsa dāᵓimā ᶜuzv onu gıdālanıp defᶜ eylemese ondan بَهَقٌ [behaḳ] ve بَرَصٌ [beraṣ] hāsıl olur. İkisi de benek benek olur. Ve farkları budur ki بَرَصٌ [beraṣ]ın māddesi ᶜuzvun içinde olup cemīᶜ-i lahmı ifsād ve tagyīr eder. Ve بَهَقٌ [behaḳ]ın māddesi deride ve zāhir-i be-dende olur. Ve gāhca dem-i sevdāvīden بَهَقٌ [behaḳ]-ı esved ᶜārız olur ve gāh sarıya ve gāh kırmızıya māᵓil olur. Ve üzerine bir iğne sokuldukta eğer kan çıkarsa بَهَقٌ [behaḳ] ve eğer beyāza māᵓil veyā beyāz çıkarsa بَرَصٌ [beraṣ]tır. İkisine de Türkīde abraşlık taᶜbīr olur. Şārihin beyānına göre behek-i Fārisī muᶜarrebidir.

بَهَقُ الْحَجَرِ [beheḳu'l-ḥacer] Bir nebāt adı-dır. ᶜAlā-kavlin جَوْزُ جَنْدَمٍ [cevzu cendem] ismidir ki sığır mantarı taᶜbīr olunur; nohut kadar ve sufrete māᵓil ak dānelerdir, lākin cemīᶜ-i müfredātta حَرَازُ الصَّخْرِ [ḥazāzu'ṣ-ṣaḫr] ile müfesserdir, kaya kınası dedik-leri nesnedir.

بَيْهَقُ [Beyhaḳ] (صَيْقَلٌ [ṣayḳal] vezninde) Neysābūr kurbünde bir nāhiyedir; İmām Aḥmed b. el-Ḥuseyn el-Beyhaḳī ve veled-i mükerremleri İmām İsmāᶜīl oradandır. Ve Kūmes arzında bir mevziᶜ adıdır.

[ب ه ل ق]

اَلْبِهْلِقُ [el-bihliḳ] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) ve

اَلْبَهْلَقُ [el-behlaḳ] (جَعْفَرٌ [caᶜfer] vezninde) ve

اَلْبُهْلُقُ [el-buhluḳ] (عُصْفُرٌ [ᶜuṣfur] vezninde) Pek kızıl çehreli ᶜavrete denir. Ve pek çok sözlü yanşak ᶜavrete denir ki sözü tüken-mez ola. Ve

بِهْلِقٌ [Bihliḳ] ᶜArabdan bir cemāᶜat adıdır. Ve

بِهْلِقٌ [bihliḳ] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Teng-meşreb ve çağırgan şamatacı kimseye de-nir; yukālu: هُوَ بِهْلِقٌ أَيْ صَخَّابٌ ضَجُورٌ Ve

بَهْلَقٌ [behlaḳ] (جَعْفَرٌ [caᶜfer] vezninde) Āfet ve belāya denir. Ve bā'nın kesri ve fet-hiyle āşikāre müvāceheten söylenen söze denir; ve minhu yukālu: جَاءَ بِالْكَلِمَةِ بَهْلَقًا أَيْ مُوَاجَهَةً لاَ يَسْتَتِرُ

اَلْبَهَالِقُ [el-behāliḳ] Bātıl ve beyhūde nes-nelere denir; müfredi بَهْلَقٌ [behlaḳ]tır; yukālu: جَاءَ بِالْبَهَالِقِ أَيِ الْأَبَاطِيلِ

اَلْبَهْلَقَةُ [el-behleḳat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vez-ninde) Tekebbürlük eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: يُبَهْلِقُ فُلَانٌ أَيْ يَتَكَبَّرُ Ve beyhūde lāf u güzāf eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: بَهْلَقَ فُلَانٌ إِذَا طَرْمَذَ Ve

بَهْلَقَةٌ [behleḳat] Āfet ve dāhiyeye denir; yukālu: أَصَابَتْهُ الْبَهْلَقَةُ أَيِ الدَّاهِيَةُ Ve bir adama hoş-āyende ve nüvāziş ve mutāyebe ederek buluşup görüşmek maʿnāsınadır; tekūlu: بَهْلَقَنِي فُلَانٌ أَيْ لَقِيَنِي بِكَلَامِهِ وَلِسَانِهِ Ve yalan söylemek maʿnāsınadır; yukālu: بَهْلَقَ الرَّجُلُ إِذَا كَذَبَ

اَلتَّبَهْلُقُ [et-tebehluḳ] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Bu dahi yalan söylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَبَهْلَقَ الرَّجُلُ إِذَا كَذَبَ

جَامِعُ بَهْلِيقَى [Cāmiʿu Behlīḳā] (bā-yı meftūha ve elif-i maksūre ile) Baġdād garbīsinde bir cāmiʿ adıdır.

[ب ي ق]

اَلْبِيقِيَّةُ [el-bīḳiyyet] (bā'nın kesriyle) Bir nevʿ ottur ki mercimekten uzun olur, ekinler içre nābit ve kuvveti mercimek kuvvetinde olur. Vecaʿ-ı mefāsıl ve kabel ve fetk ʿilletlerine nāfiʿdir.

اَلْبِيقَةُ [el-bīḳat] (bā'nın kesriyle) Bir nevʿ dānedir ki burçaktan büyük ve yeşil olur, ondan ekmek edip ve baʿzı taʿām yaparlar, Türkīde merdümek taʿbīr ederler.

نَجَزَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى وَالْحَمْدُ لِلَّهِ

FASLU'T-TĀ'İ'L-FEVKİYYE
(فَصْلُ التَّاءِ الْفَوْقِيَّةِ)

[ت أ ق]

اَلتَّأَقُ [et-teʾaḳ] (tā'nın ve hemzenin fethiyle) Dolmak maʿnāsınadır; yukālu: تَئِقَ السِّقَاءُ تَأَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا امْتَلَأَ Ve pür-gazab yāhūd pür-keder olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَئِقَ زَيْدٌ إِذَا امْتَلَأَ غَضَبًا أَوْ حُزْنًا

اَلْإِتْآقُ [el-itʾāḳ] (hemzenin kesriyle) Doldurmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَتْأَقْتُ السِّقَاءَ إِذَا مَلَأْتَهُ Ve yayı kurup doldurmak maʿnāsınadır; yukālu: أَتْأَقَ الْقَوْسَ إِذَا أَغْرَقَ السَّهْمَ فِيهَا

اَلتِّئِقُ [et-teʾiḳ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلْمِتْئَقُ [el-mitʾaḳ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Şerr ve şūra serīʿ ve hāzır-bāş kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ تَئِقٌ وَمِتْئَقٌ أَيْ سَرِيعٌ إِلَى الشَّرِّ Ve pür-cünbüş ü şatāret olan oynak genç ata denir; yukālu: فَرَسٌ تَئِقٌ وَمِتْئَقٌ أَيْ مُمْتَلِئٌ نَشَاطًا وَشَبَابًا

اَلتَّأَقَةُ [et-teʾeḳat] (fetehātla) Pek dargınlığa denir; şiddet-i gazab maʿnāsına. Ve çabukluğa denir; yukālu: بِهِ تَأَقَةٌ أَيْ شِدَّةُ الْغَضَبِ وَكَذَا السُّرْعَةُ

[ت ر ق]

اَلتِّرْيَاقُ [et-tiryāḳ] (tā'nın kesriyle) Bir devāyī mürekkebdir ki Maġanis Hekīm ihtirāʿ edip Enderumaḫis nām hekīm-i kadīm ona efʿī luhūmunu ziyāde eylemekle tekmīl eylemiştir ve ondan garaz ve matlūb luhūm-ı mezbūre ile kāmil oldu. Ve تَرِيَاقٌ [tiryāḳ] ile tesmiye eden merkūmdur, zīrā تَرِيَاقٌ [tiryāḳ] lafzı fi'l-asl Yūnānī olan تِرْيَا [tiryā] kelimesiyle قَاءَا [ḳāʾā] kelimesinden mürekkebdir. تِرْيَا [tiryā] hevāmm-ı sebuʿiyye ledgına nāfiʿ

olan şeyᵓe denir. Ve قَاءَا [ḳāᵓā] medd ile edviye-i semmiyye-i meşrūbeye nāfiᶜ nesneye denmekle dārū-yı mezbūrda bu hāssalar mevcūd olduğundan terkīb edip تِرْيَاقَاءُ [tiryāḳāᵓ] ile tesmiye eyledi, baᶜdehu tahfīf ve taᶜrīble تَرِيَاقٌ [tiryāḳ] dediler.

Ve تَرِيَاقٌ [tiryāḳ]-ı mezbūr baᶜde'l-ᶜamel altı aya kadar tıfl menzilinde olur ki hükmü ve teᵓsīri olmaz. Baᶜdehu bilād-ı hārrede on seneye kadar ve bilād-ı bāridede yirmiye kadar tāze civān kuvvetinden olur ki dembe-dem hükmü ve teᵓsīri müzdād olmakta olur. Baᶜdehu bilād-ı hārrede on sene ve gayr-i hārrede yirmi sene müddet sinn-i vukūf gibi ᶜalā-hālihi olur. Baᶜdehu mevte muzāf olup sāᵓir maᶜācīn hükmünde olur.

Müᵓellif, Enderūmāḫis Hekīmi kadīm ile tavsīfi Enderumaḫis iki hekīm olup biri mezbūr ve birisi ondan bin yüz seksen sene sonra gelmiştir. Murād evvel olduğunu beyān içindir. Ve تَرِيَاقٌ [tiryāḳ] semm ile beden beynini fark ve fasl eylediği için فَارُوقٌ [fārūḳ] ile vasf ederler. Ve

تِرْيَاقُ [Tiryāḳ] Ḫorāsān'da Herāt kazāsında bir karye adıdır. Ve Ḫazrec kabīlesine mahsūs bir atın ismidir. Ve bādeye de تَرِيَاقٌ [tiryāḳ] ıtlāk olunur, تِرْيَاقَةٌ [tiryāḳat] dahi denir.

اَلتَّرْقُوَةُ [et-terḳuvet] (tā'nın fethi ve ḳāf'ın zammıyla ve bunda tā'nın zammı cāᵓiz değildir) Boğazın çukuruyla omuz başının beyninde olan kemiğe denir ki boyun çenberi ve köprücük kemiği taᶜbīr olunur. Cemᶜi تَرَاقَى [terāḳā] gelir ve تَرَايِقُ [terāyiḳ] gelir yā'nın takdīmiyle. Ve bunun vezni فَعْلُوَةٌ [faᶜluvet]tir, zīrā ᶜArablar تَرْقَيْتُهُ تَرْقَاةً derler, أَصَبْتُ تَرْقُوَتَهُ maᶜnāsına; وَهِيَ الْعَظْمُ بَيْنَ ثُغْرَةِ النَّحْرِ وَالْعَاتِقِ

[ت ف ق]

اَلتِّيفَاقُ [et-tīfāḳ] (tā'nın kesriyle) Karşı ve yamaç maᶜnāsınadır; yukālu: تِيفَاقُ الْكَعْبَةِ أَيْ تُجَاهُهَا Bu māddenin mahall-i zikri "و،ف،ق" māddesi olup tā'nın asliyye olmak mazinnesiyle de müᵓellif burada dahi sebt eyledi.

[ت ف ر ق]

اَلتُّفْرُوقُ [et-tufrūḳ] (عُصْفُورٌ [ᶜuṣfūr] veznide) Hurmā dānesinin başında pul gibi yapışık nesneye denir ki çöpü bittiği yerde olur. قِمَعُ التَّمْرَةِ [ḳimaᶜu't-temret] maᶜnāsına.

[ت ق ت ق]

اَلتَّقْتَاقُ [et-taḳtāḳ] (tā'nın fethiyle) ve

اَلتُّقَاتِقُ [et-tuḳātiḳ] (tā'nın zammıyla) ve

اَلْمُتَقْتِقُ [el-mutaḳtiḳ] (ism-i fāᶜil bünyesiyle) Cüst ve revende deveye denir; yukālu: قَرَبٌ تَقْتَاقٌ وَتُقَاتِقٌ وَمُتَقْتِقٌ أَيْ سَرِيعٌ

اَلتَّقْتَقَةُ [et-taḳteḳat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] veznide) Hareket maᶜnāsınadır; yukālu: هُوَ يُتَقْتِقُ أَيْ يَسِيرُ سَرِيعَةٌ أَيْ حَرَكَةٌ تَقْتَقَةٌ لَهُ Ve ᶜunf ve şiddetle yürümek maᶜnāsınadır; yukālu: تَقْتَقَ الشَّيْءُ مِنَ الْجَبَلِ إِذَا وَقَعَ عَنِيفًا Ve yüksek yerden bir nesne düşmek maᶜnāsınadır ki hikāye-i savtından mutasarrıftır; yukālu: تَقْتَقَتْ عَيْنَاهُ إِذَا غَارَتْ Ve göz çukurlanıp içeri batmak maᶜnāsınadır;

[ت ف ل ق]

اَلتِّفْلِقُ [et-tiflik] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Bir nevᶜ su kuşudur.

اَلتَّوْقُ [et-tevḳ] (سَوْقٌ [sevḳ] vezninde) ve

اَلتُّوقُ [et-tuvūḳ] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) ve

اَلتِّيَاقَةُ [et-tiyāḳat] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) ve

اَلتَّوَقَانُ [et-teveḳān] (fetehātla) Müştāk ve ārzū-mend olmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَاقَ إِلَيْهِ تَوْقًا وَتُوُوقًا وَتِيَاقَةً وَتَوَقَانًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا اشْتَاقَ Ve kumar oklarını beri öte karıştırır iken matlūb olan ok çıkmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَاقَ الْقِدْحُ فِي الْمَيْسِرِ إِذَا خَرَجَ عِنْدَ الْإِجَالَةِ Ve bir işi işlemeğe kasd ve sürᶜat eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: تَاقَ إِلَى الشَّيْءِ إِذَا هَمَّ بِفِعْلِهِ وَخَفَّ Ve hazer eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: تَاقَ مِنْهُ إِذَا أَشْفَقَ Ve

تَوَقَانٌ [teveḳān] ve

تَوْقٌ [tevḳ] Cān vermek maᶜnāsınadır; yukālu: تَاقَ بِنَفْسِهِ تَوَقَانًا وَتَوْقًا إِذَا جَادَ بِهَا Ve göz yaşı, menbaᶜı olan baş çatısı kemiğinden kaynayıp çıkmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَاقَتِ الدُّمُوعُ إِذَا خَرَجَتْ مِنَ الشُّؤُونِ Ve kurulmuş yayın kirişini kuvvetle çekmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَاقَ الْقَوْسَ إِذَا شَدَّ نَزْعَهَا

اَلْإِتْآقُ [el-itᵓāḳ] (hemzenin kesriyle) تَوْقٌ [tevḳ] ile maᶜnā-yı ahīrde mürādiftir; yukālu: أَتْأَقَ الْقَوْسَ بِمَعْنَى تَاقَهَا

اَلتَّوَقَةُ [et-teveḳat] (fetehātla) Hastalıktan yeni kurtulup kalkmış kimselere denir, تَائِقٌ [tāᵓiḳ] müfredidir; yukālu: هُمْ تَوَقَةٌ أَيْ نَاقِهُونَ مِنَ الْمَرَضِ

اَلتُّوقُ [et-tūḳ] (tā'nın zammıyla) Değnekte olan eğriliğe denir.

اَلتَّيَّقَانُ [et-teyyeḳān] (yā-yı müşeddede ile هَيَبَانُ [heyyebān] vezninde) Şiddetle atılıp sıçrayıcı adama denir. Bunun aslı تَيْوَقَانُ idi, vāv yā'ya kalb ve idgām olundu; yukālu: هُوَ تَيَّقَانُ أَيْ شَدِيدُ الْوَثْبِ

اَلْمُتَوَّقُ [el-mutevvaḳ] (مُعَظَّمٌ [muᶜaẓẓam] vezninde) Be-gāyet iştihā olunacak nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مُتَوَّقٌ أَيْ مُشْتَهًى

FASLU'Ṣ-ṢĀᵓİ'L-MÜSELLESE
(فَصْلُ الثَّاءِ الْمُثَلَّثَة)

[ث ب ق]

اَلثَّبْقُ [eṣ-ṣebḳ] (ṣā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Gözden yaş sürᶜatle çıkmak maᶜnāsınadır; yukālu: ثَبَقَتِ الْعَيْنُ ثَبْقًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَسْرَعَ دَمْعُهَا Ve

ثَبَقٌ [ṣebḳ] ve

تَثْبَاقٌ [teṣbāḳ] (تَذْكَارٌ [teẕkār] veznin-de) Nehrin suyu çoğalıp sürᶜatle akmak maᶜnāsınadır; yukālu: ثَبَقَ النَّهْرُ ثَبْقًا وَتَثْبَاقًا إِذَا أَسْرَعَ جَرْيُهُ وَكَثُرَ مَاؤُهُ

[ث د ق]

ثَادِقٌ [Ṣādiḳ] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Munḳiẕ b. Ṭarīf'in feresi ismidir. Ve Benū ᶜUḳayl yurdunda bir vādī ve dīger bir vādī ismidir. Ve

ثَادِقٌ [ṣādiḳ] Akıcı nesneye denir; yukālu: سَحَابٌ ثَادِقٌ أَيْ سَائِلٌ

اَلثَّدْقُ [eṣ-ṣedḳ] (ṣā'nın fethiyle) Yağmur şiddet ve sürᶜatle yağmak maᶜnāsınadır; yukālu: ثَدَقَ الْمَطَرُ ثَدْقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَدَّ Ve dere su ile dolup akmak maᶜnāsınadır; yukālu: ثَدَقَ الْوَادِي إِذَا سَالَ Ve atları koşuya yāhūd yabana salıvermek maᶜnāsınadır; yukālu: ثَدَقَ الْخَيْلَ إِذَا أَرْسَلَهَا Ve zebīhanın karnını yarmak maᶜnāsınadır; yukālu: ثَدَقَ الشَّاةَ إِذَا شَقَّهَا

اَلْإِنْثِدَاقُ [el-inṣidāḳ] (إِنْفِعَالٌ [infiᶜāl] vezninde) Koyunların karınları salkılanıp söl-püklenmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْثَدَقَتْ بُطُونُ الشَّاةِ إِذَا اسْتَرْخَتْ Ve bir adamın üstüne nās üşüntü eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْثَدَقَ عَلَيْكَ النَّاسُ إِذَا انْهَدُوا ve minhu yukālu: وَجَدْتُ النَّاسَ مُنْثَدِقِينَ أَيْ مُغِيرِينَ Yaᶜnī "Nāsı bi'l-cümle nehhāb ve yagmā-ger buldum."

[ث ر ق]

ثَرْوَقُ [Ṣervaḳ]جَعْفَرٌ) [caᶜfer] vezninde) Devs kabīlesine mahsūs bir büyük karye ismidir.

[ث ف ر ق]

اَلثُّفْرُوقُ [eṣ-ṣufrūḳ] (fā'yla عُصْفُورٌ [ᶜuṣfūr] vezninde)قِمَعُ التَّمْرَةِ [ḳimaᶜu't-temret] maᶜnāsınadır ki hurmānın dibinde pul tarzında yapışık nesneye denir, ᶜalā-kavlin o pulun yapıştığı yere denir; cemᶜi ثَفَارِيقُ [ṣefārīḳ] gelir. Ve ثُفْرُوقٌ [ṣufrūḳ] ile nāçīz nesneden kināye olur; yukālu: مَا لَهُ ثُفْرُوقٌ أَيْ شَيْءٌ

اَلْمُثْفِرِقُ [el-muṣefriḳ] (ism-i fāᶜil bünyesiyle) Henüz uyumamış yaᶜnī yoğurt haddine varmamış süte denir; yukālu: لَبَنٌ مُثْفِرِقٌ أَيْ لَمْ يَرُبْ بَعْدُ

اَلتَّثْفُرُقُ [et-teṣefruḳ] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Süt مُثْفِرِقٌ [muṣefriḳ] olmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَثْفَرَقَ اللَّبَنُ إِذَا صَارَ مُثْفِرِقًا

[ث ق ث ق]

اَلثَّقْثَقَةُ [eṣ-ṣaḳṣeḳat] (ḳāf'la زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Eblehāne söz söylemek maᶜnāsınadır; yukālu: يُثَقْثِقُ الرَّجُلُ أَيْ يَتَكَلَّمُ بِكَلَامِ الْحَمَاقَةِ

FASLU'L-CĪM
(فَصْلُ الْجِيمِ)

Maᶜlūm ola ki kelām-ı ᶜArabīde cīm'le ḳāf harfi kelime-i vāhidede müctemiᶜ olmaz, meger ki muᶜarreb yāhūd savt ola.

[ج ب ق]

جَوْبَقُ [Cevbaḳ] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde ve cīm'in zammıyla zebān-zededir) Nesef nāhiyesinde bir karyedir; edīb-i meşhūr Aḥmed b. ᶜAlī b. Ṭāhir el-Cevbeḳī oradandır. Ve Merv-i Şāhicān kazāsında bir mevziᶜdir; aᶜlāmdan Ebū Bekr Temīm b. ᶜAlī el-Cevbeḳī oradandır.

جَوْبَقَةُ [Cevbeḳat] (جَوْهَرَةٌ [cevheret] vezninde) Neysābūr türābında bir mevziᶜdir; muhaddisīnden Muḥammed b. Aḥmed b. Eyyūb el-Cevbeḳī oradandır.

[ج ب ث ق]

اَلْجُنْبُثْقَةُ [el-cunbeṣḳat] (cīm-i mazmūme ve bā-yı meftūḥa ve ṣā-yı müṣelleṣe-i sākine ile أُبَشْقَةٌ [ūbeşḳat] vezninde) Yaramaz tebeh-kār ᶜavrete denir; yukālu:هِيَ جُنْبُثْقَةٌ أَيِ الْمَرْأَةُ السُّوءُ Zāhiren lafz-ı mezbūr yā muᶜarrebdir yā müvelleddir, zīrā elfāz-ı ᶜArabiyyede cīm ve ḳāf müctemiᶜ olmadığı ānifen zikr olundu. Pes bu ve sāᵓir kelimāt-ı ātiye muᶜarreblerdir.

[ج ب ل ق]

جَابَلَقُ [Cābelaḳ] (bā'nın fethiyle) Maşrıḳ'ta bir belde adıdır, biteki جَابَلَصُ māddesinde zikr olundu. Bunlar ᶜālem-i misālde iki beldedir. Cābelḳā, Maşrik; Cābelsā, Magrib cānibindedir; suver-i kevniyyenin cümlesi onda mevcūddur.

[ج ث ل ق]

اَلْجَائَلِيقُ [el-cāṯelīḳ] (ṯā-yı müṯelleṯenin fethiyle) Naṣārā tāʾifesinin bilād-ı İslām'dan Medīnetu's-selām'da yaʿnī Baġdād'da mütemekkin olan reʾīslerine denir ki Anṭākiyye'de olan بِطْرِيقٌ [biṭrīḳ]in taht-ı yedinde yaʿnī onun tarafından mansūb olur. Selefte Dāru'l-hilāfe Baġdād, dāru's-selām olmakla Antākiyye'de mütemekkin olan başpapaz yaʿnī patrīk tarafından Baġdād'da bir keşīş ikāmet eder idi. Ve جَائَلِيقٌ [cāṯelīḳ]ten rütbesi dūn olan papaza مُطْرَانٌ [muṭrān] denir ki جَائَلِيقٌ [cāṯelīḳ] tarafından mansūb olur. Ve ondan sonra أُسْقُفٌ [usḳuff]tur ki مُطْرَانٌ [muṭrān] tarafından her beldeye irsāl olunan keşīştir. Baʿdehu قِسِّيسٌ [ḳissīs] baʿdehu شَمَّاسٌ [şemmās]tır. Şārihin beyānına göre جَائَلِيقٌ [cāṯelīḳ] katolik muʿarrebidir. Ve hālen konsol yaʿnī konsolos taʿbīr ettikleridir. Zāhiren elfāz-ı mezkūrenin mecmūʿu muʿarrebdir. Meselā بِطْرِيقٌ [bitrīḳ] patrik ve شَمَّاسٌ [şemmās] zankoz muʿarrebidir. Hālen Rūm lisānında bunların kimine piskopos ve kimined despot derler ve kimine metrepolit derler. Gālibā مُطْرَانٌ [muṭrān] bunun muʿarrebidir. Ve قِسِّيسٌ [ḳissīs] keşīş muʿarrebidir.

[ج ر د ق]

اَلْجَرْدَقَةُ [el-cerdeḳat] (cīm'in ve dāl'ın fethiyle) Kirde taʿbīr olunan ekmeğe denir, رَغِيفٌ [reġīf] maʿnāsına, girde-i Fārisī muʿarrebidir.c

اَلْجَرَنْدَقُ [el-Cerendaḳ] (فَرَزْدَقٌ [ferezdaḳ] vezninde) Bir şāʿirdir.

[ج ر ذ ق]

اَلْجَرْذَقَةُ [el-cerẕeḳat] (ẕāl-ı muʿceme ile) جَرْدَقَةٌ [cerdeḳat] vezninde ve mürādifidir.

[ج ر ق]

اَلْجَوْرَقُ [el-cevraḳ] (جَوْرَبٌ [cevreb] veznin-de) Erkek devekuşuna denir.

اَلْجُرَاقَةُ [el-curāḳat] (كُنَاسَةٌ [kunāset] veznin-de) Arık ve cura adama denir; yukālu: رَجُلٌ جُرَاقَةٌ أَيْ هَزِيلٌ Ve cüzʾī et parçasına denir; yukālu: مَا عَلَيْهِ جُرَاقَةُ لَحْمٍ أَيْ شَيْءٌ مِنْهُ Şārihin beyānına göre bunlar da muʿarrebdir, lākin beyān eylememiştir; zāhiren curre-i Fārisī muʿarrebidir. Küçük ve hurde şeyʾe denir.

[ج ر م ق]

اَلْجَرَامِقَةُ [el-Cerāmiḳat] (جَلَالِقَةٌ [celāliḳat] vezninde) ʿAcemden bir kavm idi ki evāʾil-i İslām'da Mavṣil şehrinde mütemekkin idiler. جَرْمُقَانِيٌّ [Cermuḳāniyy] müfredidir, أَرْمَغَانِيٌّ [armaġaniyy] vezninde.

اَلْجُرْمُوقُ [el-curmūḳ] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Huff üzere giyilen çizmeye denir.

Maʿlūm ola ki ehl-i lügatın beyānlarına göre خُفٌّ [ḫuff] topuğa kadar olup ayağın arkasını setr eden ayakkabına denir ki hālen giydiğimiz mest olacaktır. Selefte ʿArablar mest tarzında koncu kısa bir güne ayakkabı giyerler idi, Fārisīde ona müze ve ʿArabīde خُفٌّ [ḫuff] ve taʿrīble مُوقٌ [mūḳ] derler ve Türkīde sokman ve edik ve tomak derler.

Ve جُرْمُوقٌ [curmūḳ] ser-müze muʿarrebidir ki خُفٌّ [ḫuff] üzere giyilir, Fārisīde ona çepdāz dahi derler, Türkīde çizme ve nisvānlar çedik taʿbīr ederler. Ve Anadolu'nun Sivas'tan öte yerlerde Terākime ve rustāyī tāʾifelerine mahsūs postal taʿbīr olunur bir güne ayakkabı dahi vardır ve o, çizme aksāmından maʿdūddur. Ve'l-hāsıl bir kat ayağa giyilene خُفٌّ

[ḫuff] denir hiffetinden nāşī, hālen giydiğimiz mest gibi;مُوقٌ [mūḳ] dahi budur. Onun üzerine her güne ayakkabı giyilirse جُرْمُوقٌ [curmūḳ] denir, bizim çizme gibi. Ve çizme, ser-müze muharrefi olmak melhūzdur. Gerçi خُفٌّ [ḫuff] māddesinde çizme خُفٌّ [ḫuff] aksāmından tahrīr olundu, lākin çıplak giyildiği iʿtibārına mebnīdir, yoksa mest üzerinden giyilirse خُفٌّ [ḫuff] ıtlāk olunmaz, جُرْمُوقٌ [curmūḳ] denir. Pes birbiri üzerinden iki mest giyse içindeki خُفٌّ [ḫuff] ve مُوقٌ [mūḳ], üstündeki جُرْمُوقٌ [curmūḳ] olur.

Ṣiḥāḥ'ın ve müʾellifin مُوقٌ [mūḳ] ile جُرْمُوقٌ [curmūḳ] şeyʾ-i vāhid olmak üzere tefsīrleri mülāyim değildir, zīrā مُوقٌ [mūḳ] müze ve جُرْمُوقٌ [curmūḳ] ser-müze muʿarrebidir. Ser-müze Fārisīde üst edik demektir. *Durr-i Muḫtār* ve sāʾir baʿzı kütüb-i fıkhiyyede dahi bu mādde tahlīt olunmuştur, meğer ki istiʿmāl-i mahsūs vetīresiyle مُوقٌ [mūḳ] üste giyilen ve جُرْمُوقٌ [curmūḳ] onun üstüne giyilene tahsīs ve ıtlāk eyleyeler. Ve Māverāʾunnehr'de hārçīn derler ki bizim kalçın dediğimiz ondan meʾhūz ve muharreftir. Bunlar üzere meshin cevāzı ve ʿadem-i cevāzı kütüb-i fıkhiyyede meşrūhtur. Bunun beyānı zımnında tehālüf-i kesīr olmakla takrīrimiz üzere zabt ve ʿamel oluna.

اَلْجِرْمَاقُ [el-cirmāḳ] (cīm'in kesriyle) Yaya sarılan sinire denir.

اَلْجِرْمِقِيُّ [el-cirmiḳiyy] (cīm'in kesriyle) Bir nevʿ kilime denir.

[ج ز ق]

اَلْجَوْزَقُ [el-cevzaḳ] (zā-yı muʿceme ile جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Pamuk kozasına denir; güze-i Fārisī muʿarrebidir. Ve Neysābūr kazāsında bir nāhiye adıdır; fenn-i hadīste *el-Muttefiḳ ve'l-Muḫtelif* nām kitābın müʾellifi olan Muḥammed b. ʿAbdullāh el-Cevzaḳī oradandır. Ve Herāt kazāsında bir karyedir; muhaddisīnden İshāḳ b. Aḥmed el-Cevzaḳī oradandır.

جَوْزَقَانُ [Cevzeḳān] (pehlevān] veznide) Hemedān kazāsında bir karyedir. Ve Ekrād tāʾifesinden bir ʿaşīret ismidir.

[ج س ق]

اَلْجَوْسَقُ [el-cevsaḳ] (cīm'in ve sīn'in fethiyle) Köşke denir, kasr maʿnāsına; yekūlu: رَأَيْتُهُ فِي الْجَوْسَقِ أَيِ الْقَصْرِ Mütercim der ki bū cevse-i Fārisī muʿarrebidir. Ve

جَوْسَقُ [Cevsaḳ] Muhaddisīnden Muḥammed b. Muslim lakabıdır. Ve Duceyl kazāsında bir karyedir. Ve Baġdād kazāsında bir karyedir. Ve Nehrevān kazāsında bir karyedir; Ḫalīl b. ʿAlī b. İbrāhīm eḍ-Ḍarīr el-Muḳriʾ el-Cevsaḳī oradandır. Ve Bulbeys karşısında bir karyedir. Ve bir kalʿa adıdır. Ve Nehru'l-melik türābında bir karyedir. Ve Rey kazāsında iki karyedir. Ve Baġdād'da bir sarāy ismidir ki Muḳtedir Halīfe için binā olundu; vasatında kurşundan maʿmūl bir birke vardır ki yirmi zirāʿ ʿarzı ve otuz zirāʿ tūlü müştemil idi.

جُوَاسَقَانُ [Cuvāseḳān] (cīm'in zammı ve sīn'in fethiyle) İsferāyin kazāsında bir karyedir.

[ج ع ث ق]

جَعْثَقٌ [Caʿṯaḳ] (ṯā-yı müsellese ile جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Esmā-i ricāldendir.

[ج ع ف ل ق]

اَلْجَعْفَلِيقُ [el-caʿfelīḳ] (fā'yla زَنْجَبِيلٌ [zencebīl] vezninde) ʿAzīmetü'l-heykel

dızman ᶜavrete denir. Bu dahi muᶜarrebdir, lākin meᵓhazı beyān olunmamıştır; yukālu: إِمْرَأَةٌ جَعْفَلِيقٌ أَيْ عَظِيمَةٌ

[ج ف ل ق]

جَفْلَقٌ [ceflaḳ] (جَعْفَرٌ [caᶜfer] vezninde) Lahīme şişman kocakarıya denir; yukālu: عَجُوزٌ جَفْلَقٌ أَيْ كَثِيرَةُ اللَّحْمِ

اَلْجَفْلَقَةُ [el-cefleḳat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Meşy ve tekellüm hāletlerinde halka gösteriş eylemek maᶜnāsınadır ki murād zerk ve riyāᵓ vechiyle yürümek ve tekellüm eylemektir; yukālu: يُجَفْلِقُ فِي الْكَلَامِ وَالْمَشْيِ أَيْ يُرَائِي

[ج ق ق]

اَلْجِقَّةُ [el-ciḳḳat] (cīm'in kesri ve ḳāf'ın teşdīdiyle) Pek koca nākaya denir.

اَلْجَقُّ [el-caḳḳ] (دَقٌّ [daḳḳ] vezninde) Kuş kısmı hadeslemek maᶜnāsınadır; yukālu: جَقَّ الطَّائِرُ جَقًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ذَرَقَ

[ج ل ب ق]

جَلَوْبَقٌ [Celevbaḳ] (سَفَرْجَلٌ [sefercel] vezninde) Benū Mehre'den bir harāmī adıdır. Ve çağırgan şaltak adama denir; yukālu: هُوَ جَلَوْبَقٌ أَيْ مُجْلِبٌ

اَلْجَلْبَقَةُ [el-celbeḳat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Çağırıp bağırmak maᶜnāsınadır; yukālu: مَا هَذِهِ الْجَلْبَقَةُ أَيِ الْجَلَبُ وَالضَّجَّةُ

[ج ل ف ق]

اَلْجَلْفَقُ [el-celfaḳ] (جَعْفَرٌ [caᶜfer] vezninde) Fārisīde dārābzīn dedikleridir ki tahrīfle tırabzan taᶜbīr olunur, taht ve sedd kenārlarına çevirirler.

[ج ل ق]

اَلْجِوَالِقُ [el-civāliḳ] (cīm'in ve lām'ın kesriyle ve cīm'in zammı ve lām'ın fethi ve kesriyle) Viᶜā-i maᶜlūmdur ki Türkīde çuval dedikleri zarftır. Çuvāle ve guvāle-i Fārisī muᶜarrebidir. Cemᶜi جَوَالِقُ [cevāliḳ] tir صَحَائِفُ [ṣaḥāᵓif] vezninde ve جَوَالِيقُ [cevālīḳ]tir ve جَوَالِقَاتٌ [cevāliḳāt]tır.

جِلِّقٌ [Cilliḳ] (cīm'in ve lām-ı müşeddedenin kesriyle حِمِّصٌ [ḥimmiṣ] vezninde ve جِلَّقٌ [cillaḳ] vezninde) Dımaşḳ-ı Şām'ın yāhūd Ġūṭa'sının ismidir. Ve

جِلِّقٌ [cilliḳ] (حِمِّصٌ [ḥimmiṣ] vezninde) Yemen'de bir cins galle ismidir ki buğdaya şebīh olur. Ve Endelus'te bir nāhiye adıdır. Ve erkek deveye mahsūs zecr ve āzār asvātındandır.

اَلْجَلْقُ [el-celḳ] (حَلْقٌ [ḥalḳ] vezninde) Baş tıraş eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: جَلَقَ رَأْسَهُ جَلْقًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا حَلَقَهُ Ve nisvān ᶜavret yerini yāhūd sırıtıp gülmekle ön dişlerini açmak maᶜnāsınadır; yukālu: جَلَقَتِ الْمَرْأَةُ عَنْ مَتَاعِهَا وَثَنَايَاهَا إِذَا كَشَفَتْ Ve mancınīk ile taş atmak maᶜnāsınadır; yukālu: جَلَقَهُمْ إِذَا رَمَاهُمْ بِالْمَنْجِنِيقِ Ve

جَلْقٌ [celḳ] Sulh maᶜnāsına istiᶜmāl olunur; lākin müvellededir, zāhiren keşf maᶜnāsından meᵓhūzdur.

اَلْجَلَقَةُ [el-celeḳat] (fetehātla) جَلَعَةٌ [celeᶜat] vezninde ve mürādifidir ki perdesiz bīhayā karılara denir; yukālu: جَاءَتْ جَلَقَةٌ مِنَ النِّسَاءِ أَيْ جَلَعَةٌ

اَلْجُلَاقَةُ [el-culāḳat] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Cüzᵓīce et parçasına ıtlāk olunur; yukālu: مَا عَلَيْهِ جُلَاقَةُ لَحْمٍ أَيْ جُرَاقَةٌ Asl جُلَاقَةٌ [culāḳat] جَلْقٌ [celḳ] maᶜnāsından kazıntıya denir, tırāşe maᶜnāsına.

اَلْجِلِّقَةُ [el-cilliḳat] (cīm'in ve lām-ı müşeddedenin kesriyle حِمِّصَةٌ [ḥimmiṣat] vezninde ve bāᶜzen lām muhaffef ve ḳāf müşedded olur) Pek kocakarıya ve pek koca

nākaya denir.

جِلِّيقِيَّةُ [Cillīḳiyyet] (إِفْرِيقِيَّةُ [ifrīḳiyyet] vezninde) Rūm ülkesinde bir belde adıdır.

جَالَقَانُ [Cāleḳān] (lām'ın fethiyle) Sicistān aʿmālinden bir beldedir.

اَلْمَنْجَلِيقُ [el-mencelīḳ] مَنْجَنِيقٌ [mencenīḳ] vezninde ve mürādifidir ki selefte aʿzam-ı ālāt-ı ceng idi, onunla iri taşlar atarlar idi, sonra top ona bedel olmuştur. Pes buna göre keşf maʿnāsından meʾhūz olur ki taşı düştüğü yerler baca gibi açılır. Yāhūd مَنْجَنِيقٌ [mencenīḳ] gibi muʿarrebdir yāhūd مَنْجَنِيقٌ [mencenīḳ]in nūn'u lām'a mübeddeledir.

اَلْمِجْلِيقُ [el-miclīḳ] (مِسْكِينٌ [miskīn] veznide) Şol adama denir ki gülerken ağzını papuç gibi ayırıp açar ola; yukālu: رَجُلٌ مِجْلِيقٌ إِذَا كَانَ يَجْلِقُ أَيْ يَكْشِفُ فَمَهُ عِنْدَ الضَّحِكِ

اَلتَّجَلُّقُ [et-tecelluḳ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznide) Gülerken dişleri ortası zāhir olunca kadar ayırıp açmak maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ يَتَجَلَّقُ عِنْدَ الضَّحِكِ أَيْ يَفْتَحُ فَمَهُ فِي الضَّحِكِ حَتَّى يَبْدُوَ أَقْصَى الْأَضْرَاسِ Mütercim der ki ʿāmmenin istimnāʿ maʿnāsına تَجَلُّقٌ [tecelluḳ] istiʿmālleri keşf maʿnāsındandır.

اَلْجَوْلَقُ [el-cevlaḳ] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Çalı nevʿinden bir dikenli ağaç ismidir. Ve bu دَارَشِيشَعَان [dāreşeyşeʿān] dedikleri değildir; دَارَشِيشَعَان [dāreşeyşeʿān] ʿūd-ı firengī ve kandil ağacı dedikleridir.

Müʾellif işbu Ḳāmūs'un "ر،م،س" mādddesinde Celāliḳa ʿunvānında mübhem bir tāʾife zikr edip lākin gerek orada ve gerek mevkiʿ-i zikri olacak bu mevziʿde zikr ve beyān eylememekle bu fakīri haylice tahdīş edip tetebbuʿa nāçār eyledi. Takvīm tārīhinde hemān zuhūrları senesini beyānla iktifā edip sāʾir tārīhlerde aslā tasaddī eylememişler. Nihāyet Melik-i Müʾeyyed tārīhinde işbu ʿibāre ile zaferyāb olundu: وَمِنْ أُمَمِ النَّصَارَى اَلْجَلَالِقَةُ وَهُمْ أَشَدُّ مِنَ الْإِفْرَنْجِ وَهُمْ أُمَّةٌ يَغْلِبُ عَلَيْهِمُ الْجَهْلُ وَالْجَفَاءُ وَمِنْ زِيِّهِمْ أَنَّهُمْ لَا يَغْسِلُونَ ثِيَابَهُمْ بَلْ يَتْرُكُونَهَا عَلَيْهِمْ إِلَى أَنْ تَبْلَى وَيَدْخُلُ أَحَدُهُمْ دَارَ الْآخَرِ بِغَيْرِ اسْتِيذَانٍ وَهُمْ كَالْبَهَائِمِ وَلَهُمْ بِلَادٌ كَثِيرَةٌ فِي شَمَالِّي الْأَنْدَلُسِ Hülāsā selefte iki yüz tārīhinden sonraca Endelus şimālīsinde ki Fransa ve Felemenk cihetleridir, Celāliḳa tāʾifesi zuhūr eylemiştir. Ve onlar Fırenk tāʾifesinden eşedd ve behāyim gibi ʿakl ve ʿirfāndan dūr, nā-tırāş ve hod-ser ve murdār bir kavm idiler. Ve lafz-ı mezbūr elbette عَمَالِقَةٌ [ʿAmāliḳat] ve بَطَالِسَةٌ [Beṭāliset] ve جَرَامِقَةٌ [Cerāmiḳat] kabīlindendir. Nihāyet جِلِّيقٌ [Cilliḳ] Endelus'te bir nāhiye olmakla zāhiren o tāʾife oradan neşʾet etmek gerektir. Baʿdehu cogrāfyā kitābının birinde Danimarḳa tāʾifesi olduğu görülmüştür. Pes جَلَالِقَةٌ [Celāliḳat] Danimarḳa muʿarrebi olur.

[ج ل م ق]

اَلْجِلْمَاقُ [el-cilmāḳ] جِرْمَاقٌ [cirmāḳ] vezninde ve mürādifidir ki yaya sarılan sinire denir.

اَلْجِلْمَقَةُ [el-celmeḳat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Yaya sinir sarmak maʿnāsınadır; yukālu: جَلْمَقَ الْقَوْسَ إِذَا عَصَبَ عَلَيْهَا الْجِلْمَاقَ

اَلْجَلَامِقُ [el-celāmiḳ] (cīm'in fethiyle) يَلَامِقُ [yelāmiḳ] maʿnāsınadır ki يَلْمَقٌ [yelmaḳ]ın cemʿidir, kapama taʿbīr olunan kaftana denir. Ve يَلْمَقٌ [yelmaḳ] yelme muʿarrebidir; zāhiren جَلْمَقٌ [celmaḳ] dahi yelme muʿarrebidir.

[ج ل ه ق]

اَلْجُلَاهِقُ [el-culāhiḳ] (عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] vez-

ninde) بُنْدُقٌ [bunduḳ] maʿnāsınadır ki hurde hurde yuvalaktır, mühre taʿbīr olunur. Selefte kemān-gürüh ile ve hālen tüfek ile atarlar. Ve aslı Fārisīde culle idi ki iplik yumağına denir; cemʿinde cūlhā denir. Ve حَائِكٌ [ḥāʾik] ki cūlha taʿbīr olunur, جُلاَهِقٌ [culāhiḳ] ıtlākı bundan meʾhūzdur. Mühre-i mezkūr ile yumak beyninde münāsebet sūret cihetiyledir.

[ج ل ن ب ل ق]

جَلَنْبَلَقْ [celenbelaḳ] (cīm'in ve lām'ların ve bā'nın fethalarıyla) Büyük kapı açılıp kapanırken zuhūr eden tarākasından hikāyedir. Ve bu iki kelimeden menhūttur: biri جَلَنْ [celen]dir ki açılmasının ve biri بَلَقْ [belaḳ]tır ki kapanmasının savtından hikāyedir.

[ج ن ب ق]

اَلْجُنْبُقَةُ [el-cunbuḳat] (قُنْفُذَةٌ [ḳunfuẕet] vezninde) Bed-hūy ve bed-meşreb ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ جُنْبُقَةٌ أَيِ السَّيِّئَةُ الْخُلُقِ

[ج ن ف ل ق]

اَلْجَنْفَلِيقُ [el-cenfelīḳ] (قَنْدَفِيرٌ [ḳandefīr] vezninde) جَعْفَلِيقٌ [caʿfelīḳ] maʿnāsınadır ki zikr olundu.

[ج ن ق]

اَلْمَنْجَنِيقُ [el-mencenīḳ] (mīm'in fethi ve kesriyle cāʾizdir) Selefte bir ālettir ki cenk hengāmında onunla taş atarlar idi, hālen top onun bedelidir; مَنْجَنُوقٌ [mencenūḳ] dahi derler. Ve bunlar muʿarrebdir. Ve baʿzen Fārisī olan "men çi nīk" lafzından muʿarreb olmak üzere zikr olunur, مَا أَجْوَدَنِي maʿnāsına, "Ben ne ʿaceb iyi nesneyim" demektir ki hāsıl-ı maʿnādır. Cemʿi مَنْجَنِيقَاتٌ [mencenīḳāt] ve مَجَانِقُ [mecāniḳ] ve مَجَانِيقُ [mecānīḳ] gelir. Müʾellifin وَقَدْ ذِكْرُ ثُذَكَّرُ وَقَدْ ثُذَكَّرُ فَارِسِيَّتُهَا ʿibāretinde lafzı فَارِسِيَّتُهَا nāʾib-i fāʿil olur. Ve bu aglebdir, zīrā lām'la مَنْجَلِيقٌ [mencelīḳ] dahi lügat olduğunu sebt eylemişti. Ve ʿindinde marzī olmamakla taklīl sīgasıyla mumarrazan zikr eyledi. Ve tezkīrden mechūl-i müstakbel olmak dahi muhtemeldir ki مَنْجَنِيقٌ [mencenīḳ] kelimesi müʾennes-i semāʿīdir, ālet teʾvīliyle ve kalīlen müzekker olur demektir ki bu dahi sahīhtir, ke-mā se-yuzkeru. Pes Fārisī-i muʿarreb olduğuna göre hāl maʿlūmdur.

Ve ʿArabiyyetine zāhib olanların kimi mīm'in asliyye olup nūn'un zāʾide olmasına zāhib oldu, zīrā cemʿinde مَجَانِيقُ [mecānīḳ] denir, nūn'un sukūtuyla, niteki عَيْضَمُورٌ [ʿayḍamūr]un cemʿinde عَضَامِيرُ [ʿaḍāmīr] denir. Ve kimi mīm'in zāʾid ve nūn'un asliyye olmasına zāhib oldu ve kimi mīm'in ve nūn'un ziyādesine kāʾil oldu ki "ج،ن،ق" māddesinden olur, lākin cīm ve ḳāf'ın vücūdu ʿArabiyyetine mānicdir. Ve Ferrāʾ مَنْجَنُوقٌ [mencenūḳ] ʿunvānıyla sebt eyledi. Ve baʿzılar mencenūn-ı Fārisīden muʿarrebdir dediler ki dolāba denir. Bu dahi çarh gibi bir maʿnādır. Ve bu kavl مَنْجَنُوقٌ [mencenūḳ] kavline mülāyimdir. Ve baʿzılar mençek-nīk lafzından muʿarrebdir dediler ve mençek bir güne şaʿbedeye denir, niteki *Burhān-ı Ḳāṭıʿ*da meşrūhtur ve onda mençenīk muʿarrebi olmak üzere müsebbettir. Giderek tahfīf ve taʿrīble مَنْجَنِيق [mencenīḳ] dediler. Ve bu akreb-i ihtimālāttır. Ve burada أَنَا kelimesiyle أَنَا مَا أَجْوَدَنِي nüshası galattır. Ve *Miṣbāḥ*'ta فَنْعَلِيلٌ [fenʿalīl] vezninde olup teʾnīsi tezkīrden ekser olmak üzere

mersūm ve فَيُقَالُ هِيَ الْمَنْجَنِيقُ وَهُوَ الْمَنْجُنُوقُ وَهُوَ مُعَرَّبٌ وَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ الْمِيمُ زَائِدَةٌ وَوَزْنُهُ مُنْفَعِيلٌ فَأَصْلَهُ «ج،ن،ق» وَقَالَ ابْنُ الْأَعْرَابِيِّ يُقَالُ مَنْجَنِيقٌ وَمَنْجَنُوقٌ كَمَا يُقَالُ مَنْجَنِينٌ وَمَنْجُنُونٌ وَرُبَّمَا قِيلَ مِنْجَنِيقٌ بِكَسْرِ الْمِيمِ لِأَنَّهُ آلَةٌ وَالْجَمْعُ مَنْجَنِيقَاتٌ وَمَنَاجِقُ ʿibāretiyle merkūmdur. Mütercim der ki bu مَنْجَنِيقٌ [mencenīḳ] mengene-i Fārisī muʿarrebi olmak melhūzdur. Ve yukālu: قَدْ جَنَقُوا يَجْنِقُونَ جَنْقًا وَجَنَّقُوا تَجْنِيقًا إِذَا رَمَوْا بِالْمَنْجَنِيقِ ve yukālu: مَجْنَقُوا مَجْنَقَةً عِنْد مَنْ جَعَلَ الْمِيمَ أَصْلِيَّةً Pes جَنْقٌ [cenḳ] ve تَجْنِيقٌ [tecnīḳ] ve mīm'i asliyyedir diyenlere göre مَجْنَقَةٌ [mecneḳat] دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde mencenīḳ ile taş atmak maʿnāsına olur. Ve fukahādan Ebū Muḥammed ʿAbdullāh b. ʿAlī el-Mencenīḳī ona mensūbdur.

جُنْقَانُ [Cunḳān] (عُثْمَانُ [ʿuṯmān] vezninde) Ḫārezm ülkesinde bir mevziʿdir. Ve Fāris ülkesinde bir nāhiye adıdır.

أَجْنِقَانُ [Ecniḳān] (hemzenin fethi ve nūn'un kesriyle) Seraḫs kazāsında bir karyedir.

[ج و ق]

اَلْجَوْقَةُ [el-cevḳat] (cīm'in fethiyle) Cemāʿat-i insānīye denir; yukālu: جَاءَتْ جَوْقَةٌ مِنَ النَّاسِ أَيْ جَمَاعَةٌ

اَلْجَوَقُ [el-cevaḳ] (fethateynle) Yüz eğilmek maʿnāsınadır; yukālu: جَوِقَ وَجْهُهُ جَوَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا مَالَ

اَلْأَجْوَقُ [el-ecvaḳ] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) ve

اَلْجَوِقُ [el-ceviḳ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Maʿnā-yı mezbūrdan vasftır, yüzü bir tarafa doğru eğri ve dürük adama denir. Ve

أَجْوَقُ [ecvaḳ] Yoğun boyunlu kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ أَجْوَقُ أَيْ غَلِيظُ الْعُنُقِ

اَلتَّجْوِيقُ [et-tecvīḳ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Nāsı biriktirmek maʿnāsınadır; yukālu: جَوَّقَهُمْ إِذَا جَمَعَهُمْ Ve haykırmak maʿnāsınadır; yukālu: جَوَّقَ عَلَيْهِ إِذَا جَلَّبَ وَضَجَّ

اَلْمُجَوَّقُ [el-mucevvaḳ] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Çeneleri eğri adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُجَوَّقٌ أَيْ مُعْوَجُّ الْفَكَّيْنِ

اَلتَّجَوُّقُ [et-tecevvuḳ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Nās birikmek maʿnāsınadır; yukālu: تَجَوَّقُوا إِذَا اجْتَمَعُوا

[ج ه ب ق]

اَلْجَيْهَبُوقُ [el-ceyhebūḳ] (حَيْزَبُونٌ [ḥayzebūn] vezninde) Fāre necisine denir, خُرْءُ الْفَأْرِ [ḫurʾu'l-feʾr] maʿnāsına. Müʾellifin ser-i māddede beyānına göre bunların mecmūʿu ʿArabī-yi hālis olmayıp kimi muʿarreb ve kimi Nebaṭī olmak melhūzdur.

نَجَزَ بِتَوْفِيقِهِ تَعَالَى

FASLU'L-ḤĀ'İ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ الْحَاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ح ب ث ق]

اَلْحَبْثَقَةُ [el-ḥabŝeḳat] (bā-yı muvahhade ve ŝā-yı müsellese ile دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Buhl yāhūd bir sıkıntı sebebiyle teng-dil olup kalb sıkılmağa denir; yukālu: أَخَذَتْهُ الْحَبْثَقَةُ وَهِيَ ضِيقُ النَّفْسِ مِنْ بُخْلٍ أَوْ ضَجَرٍ

[ح ب ق]

اَلْحَبَقُ [el-ḥabaḳ] (fethateynle) Bir hoş-bū nebāt adıdır ki Fārisīde fūtenc denir, نَمَّامٌ [nemmām] dedikleri nebātā şebīh olur. Bu nebāt, yarpuz dedikleri nebāttır.

حَبَقُ الْمَاءِ [ḥabeḳu'l-mā'] ve

حَبَقُ التِّمْسَاحِ [ḥabeḳu't-timsāḥ] Fūtenc-i nehrī ismidir ki su yarpuzu ve yaban nānesi dedikleridir.

حَبَقُ الْفَتَى [ḥabeḳu'l-fetā] (fā-yı meftūha ile) yāhūd

حَبَقُ الْفِيلِ [ḥabeḳu'l-fīl] Merzencūş ismidir ki mercāngūş dedikleridir.

حَبَقُ الرَّاعِي [ḥabeḳu'r-rā'ī] بَرْنَجْاسِفُ [berencāsif]tir ki veratika dedikleri nebāttır.

حَبَقُ الْبَقَرِ [ḥabeḳu'l-baḳar] بَابُونَجٌ [bābūnec] dir ki papatyadır, belki sığır gözü ve sarı papatya dedikleridir.

حَبَقُ الشُّيُوخِ [ḥabeḳu'ş-şuyūḫ] مَرْوٌ [merv] ismidir ki koca yarpuzudur.

اَلْحَبَقُ الصَّعْتَرِيُّ [el-ḥabeḳu'ṣ-ṣa'teriyy] ve

اَلْحَبَقُ الْكِرْمَانِيُّ [el-ḥabeḳu'l-kirmāniyy] شَاهِسْفَرَمٌ [şāhisferem]dir ki sultānī fesleğen dedikleridir.

اَلْحَبَقُ الْقَرَنْفُلِيُّ [el-ḥabeḳu'l-ḳaranfuliyy] فَرَنْجَمُسْكٌ [ferencemesk]tir ki karanfil yarpuzu ve misk otu dedikleridir.

اَلْحَبَقُ الرَّيْحَانِيُّ [el-ḥabeḳu'r-reyḥāniyy] Muḳl-i mekkīden me'kūl olan nev'idir.

اَلْحِبْقُ [el-ḥibḳ] (ḥā'nın kesriyle) ve

اَلْحُبَاقُ [el-ḥubāḳ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Osuruğa denir; ekserī deve ve koyun ve keçi kısmında müsta'meldir. Ve

حُبَاقٌ [ḥubāḳ] Masdar olur, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْحَبْقُ [el-ḥabḳ] (سَبْقٌ [sebḳ] vezninde) ve

اَلْحَبِقُ [el-ḥabiḳ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلْحُبَاقُ [el-ḥubāḳ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Osurmak ma'nāsınadır; yukālu: حَبَقَ الْبَعِيرُ حَبْقًا وَحَبِقًا وَحُبَاقًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ضَرَطَ Ve

حَبْقٌ [ḥabḳ] Cerīd ve urgan ve kamçı makūlesiyle vurmak ma'nāsınadır; yukālu: حَبَقَ فُلَانًا إِذَا ضَرَبَهُ بِالْجَرِيدِ وَبِالْحَبْلِ وَبِالسَّوْطِ

اَلْحَبْقَةُ [el-ḥabḳat] ضَرْطَةٌ [ḍarṭat] vezninde ve mürādifidir; yukālu: مَا يُسَاوِي حَبْقَةَ عَنْزٍ أَيْ ضَرْطَةَ عَنْزٍ

حَبَاقِ [ḥabāḳi] (قَطَامِ [ḳaṭāmi] vezninde) Osurgan 'avrete denir; ve yekūlūne li'l-emeti: يَا حَبَاقِ

عِذْقُ حُبَيْقٍ ['iẕḳu ḥubeyḳ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir cins kemter hurmāya denir.

حِبَاقٌ [Ḥibāḳ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde yāhūd غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Temīm'den bir batn adıdır.

اَلْحِبِقَّى [el-ḥibiḳḳā] (زِمِكَّى [zimikkā] vezninde) Sür'atle yürümeye denir.

اَلْحَبَقَةُ [el-ḥabeḳat] (fetehātla) Cāhil ve nādāna denir; yukālu: رَجُلٌ حَبَقَةٌ أَيْ جَاهِلٌ

اَلْحِبِقَّةُ [el-ḥibiḳḳat] (kesreteynle ve ḳāf'ın teşdīdiyle) Bodur adama denir.

اَلْحُبَقُ [el-ḥubaḳ] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) Kalīlü'l-'akl olan adama denir; mü'ennesi

حُبَقَةٌ [ḥubaḳat]tır.

اَلْإِحْبَاقُ [el-iḥbāḳ] (hemzenin kesriyle) Bir adam bir nesne zımnında mülāyemet ve sühūlet edip inkıyād eder olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَحْبَقَ الْقَوْمُ بِمَا عِنْدَهُمْ إِذَا سَلِسُوا وَانْقَادُوا

اَلتَّحْبِيقُ [et-taḥbīḳ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir adam perīşān ve perākende olan māl ve metāʿını biriktirip işini gereği gibi muhkem ve metīn eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَبَّقَ مَتَاعَهُ إِذَا جَمَعَهُ وَأَحْكَمَ أَمْرَهُ

اَلْمُحَبِّقُ [el-Muḥabbiḳ] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) Elkābdandır: Seleme b. el-Muḥabbiḳ ashābdandır.

[ح ب ل ق]

اَلْحَبَلَّقُ [el-ḥabellaḳ] (عَمَلَّسٌ [ʿamelles] vezninde) Bir cins cura ve hurde koyunlardır ki büyüyüp irilenmez. ʿAlā-kavlin keçi kısmının hurde ve cüssesiz olanına denir.

[ح د ب ق]

اَلْحُدْبُقُ [el-ḥudbuḳ] (عُصْفُرٌ [ʿuṣfur] vezninde) Gövdesi topaç tıknaz bodura denir.

[ح د ق]

اَلْحَدَقَةُ [el-ḥadeḳat] (fetehātla) ve

اَلْحُنْدُوقَةُ [el-ḥundūḳat] (صُنْدُوقَةٌ [ṣundūḳat] vezninde) ve

اَلْحِنْدِيقَةُ [el-ḥindīḳat] (زِنْبِيلَةٌ [zinbīlet] vezninde) Gözün karasına denir, سَوَادُ الْعَيْنِ [sevādu'l-ʿayn] maʿnāsına. حَدَقَةٌ [ḥadeḳat] ın cemʿi حَدَقٌ [ḥadaḳ] gelir ki cemʿ-i cinsidir ve أَحْدَاقٌ [aḥdāḳ] gelir ve حِدَاقٌ [ḥidāḳ] gelir ḥā'nın kesriyle.

اَلْحَدْقُ [el-ḥadḳ] (ḥā'nın fethiyle) Bir nesnenin etrāfını ihāta edip kuşatmak maʿnāsınadır; yukālu: حَدَقَ الْقَوْمُ بِهِ حَدْقًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَطَافُوا بِهِ Ve bir nesneye bakmak maʿnāsınadır; yukālu: حَدَقَ الشَّيْءَ إِذَا نَظَرَ إِلَيْهِ Ve bir kimsenin gözünün siyāhına vurmak yā dokunmak maʿnāsınadır; yukālu: حَدَقَ فُلَانًا إِذَا أَصَابَ حَدَقَتَهُ

اَلْإِحْدَاقُ [el-iḥdāḳ] (hemzenin kesriyle) ve

اَلْإِحْدِيدَاقُ [el-iḥdīdāḳ] (إِفْعِيعَالٌ [ifʿīʿāl] vezninde) Bunlar da bir nesnenin etrāfını ihāta eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَحْدَقَ الْقَوْمُ بِهِ وَاحْدَوْدَقُوا بِهِ إِذَا أَطَافُوا بِهِ Ve

إِحْدَاقٌ [iḥdāḳ] Bir çemen-zār, ağaçlı bāgçe olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَحْدَقَتِ الرَّوْضَةُ إِذَا صَارَتْ حَدِيقَةً

اَلْحُدُوقُ [el-ḥudūḳ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Ölümcül hasta gözlerini belertip kapaklarını beri öte oynatarak bakmak maʿnāsınadır; yukālu: حَدَقَ الْمَيِّتُ حُدُوقًا إِذَا فَتَحَ عَيْنَيْهِ وَطَرَفَ بِهِمَا Burada اَلْمَيِّتُ kavli mecāzdır, *Esās*'ta اَلْمَرِيضُ ʿunvānıyla mersūmdur.

اَلْحَدَقُ [el-ḥadaḳ] (fethateynle) Bādincāna denir ki maʿrūf sebzedir.

اَلْحَدِيقَةُ [el-ḥadīḳat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Sulu, ağaçlı bāgçeye denir; cemʿi حَدَائِقُ [ḥadāʾiḳ]tir. ʿAlā-kavlin hurmā ve sāʾir ağaçlık olan bostāna denir. Yāhūd etrāfı duvar ile muhāt olan bostāna denir. Yāhūd hurmālık kıtʿasına denir. Mecmūʿu حَدَقَةٌ [ḥadeḳat]-ı ʿayn'dan meʾhūzdur; yukālu: رَأَيْتُهُ فِي الْحَدِيقَةِ أَيِ الرَّوْضَةِ ذَاتِ الشَّجَرِ أَوِ الْبُسْتَانِ مِنَ النَّخْلِ وَالشَّجَرِ أَوْ كُلُّ مَا أَحَاطَ بِهِ الْبِنَاءُ أَوِ الْقِطْعَةُ مِنَ النَّخْلِ Ve

حَدِيقَةٌ [Ḥadīḳat] Aʿrāz-ı Medīne'den bir karye adıdır. Ve

حَدِيقَةُ الرَّحْمَنِ [Ḥadīḳatu'r-Raḥmān] Yemāme'de Museylemetu'l-Kezzāb'ın bir bostānı adıdır. Onun yanında katl olunmakla حَدِيقَةُ الْمَوْتِ [Ḥadīḳatu'l-Mevt] ıtlāk eylediler. O melʿūn kendi nefsine rahmān

ile tesmiye eylemişti.

حُدَيْقَةُ [Ḥudeyḳat] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) Benū Yerbūᶜ yurdunda bir mevziᶜ adıdır.

اَلتَّحْدِيقُ [et-taḥdīḳ] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Bir nesneye dikkatle bakmak maᶜnāsınadır ki gözün karasını oynatmayıp manzūra dikip durur; yukālu: حَدَّقَ إِلَيْهِ إِذَا شَدَّدَ النَّظَرَ إِلَيْهِ

[ح د ل ق]

اَلْحَدَوْلَقُ [el-ḥadevlaḳ] (صَنَوْبَرٌ [ṣanevber] vezninde) Aᶜzāsı dirnekli sıkı topaç bodura denir.

اَلْحُدَلِقَةُ [el-ḥudeliḳat] (عُلَبِطَةٌ [ᶜulebiṭat] vezninde) Büyük olan göz karasına denir. ᶜAlā-kavlin bedenden bir ᶜuzv-ı mübheme denir, hangi ᶜuzv olursa olsun yāhūd göze denir. Müᵓellif bununla ᶜArabların أَكَلَ الذِّئْبُ مِنَ الشَّاةِ الْحُدَلِقَةَ kavllerine īmā eylemiştir.

[ح ذ ر ق]

اَلْحُذْرُقَّةُ [el-ḥuẕruḳḳat] (ẕāl-ı muᶜceme ile طُرْطُبَّةٌ [ṭurṭubbet] vezninde) Etsiz bulamaç aşına denir, خَزِيرَةٌ [ḫazīret] maᶜnāsına.

[ح ذ ق]

اَلْحَذْقُ [el-ḥaẕḳ] (ḥā'nın fethiyle) ve

اَلْحَذَاقُ [el-ḥaẕāḳ] ve

اَلْحَذَاقَةُ [el-ḥaẕāḳat] (ḥā'ların fethiyle) Bir ᶜamel ve sanᶜatı gereği gibi öğrenip mahāret peydā eylemek maᶜnāsınadır ki uz ve üstāz olmak taᶜbīr olunur; قَطْعٌ [ḳaṭᶜ] maᶜnāsından meᵓhūzdur; yukālu: حَذَقَ الصَّبِيُّ الْقُرْآنَ أَوِ الْعَمَلَ وَحَذِقَ حَذْقًا وَحَذَاقًا وَحَذَاقَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا تَعَلَّمَهُ كُلَّهُ وَمَهَرَ فِيهِ Bunlarda ḥā'ların kesriyle de cāᵓizdir. Ve

حَذَاقَةٌ [ḥāẕāḳat] ve

حَذْقٌ [ḥaẕḳ] Bir nesneyi kesmek, ᶜalā-kavlin dehre ve bıçkı makūlesiyle kesmek için uzatmak maᶜnāsınadır; yukālu: حَذَقَ الشَّيْءَ إِذَا قَطَعَهُ أَوْ مَدَّهُ لِيَقْطَعَهُ بِمِنْجَلٍ وَنَحْوِهِ Ve

حَذْقٌ [ḥaẕḳ] Ekşimek maᶜnāsınadır, ke-mā se-yuzkeru; ḥā'nın kesriyle de cāᵓizdir. Ve bağ davarın ayağına oturup yer eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: حَذَقَ الرِّبَاطُ يَدَ الشَّاةِ إِذَا أَثَّرَ فِيهَا Ve sirke ve hamr makūlesi nesne ağzı yakıp ve burup burtarmak maᶜnāsınadır; yukālu: حَذَقَ الْخَلُّ فَاهُ إِذَا حَمَزَهُ وَقَبَضَهُ

اَلْحِذَاقَةُ [el-ḥiẕāḳat] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) İsmdir, uzluğa ve üstāzlığa denir.

يَوْمُ الْحِذَاقِ [yevmu'l-ḥiẕāḳ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Hatm gününe ıtlāk olunur; yukālu: هَذَا يَوْمُ حِذَاقِهِ أَيْ يَوْمُ خَتْمِهِ لِلْقُرْآنِ

اَلْحَذِيقُ [el-ḥaẕīḳ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْمَحْذُوقُ [el-maḥẕūḳ] Kesilmiş nesneye denir.

اَلْحُذُوقُ [el-ḥūẕūḳ] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) Ekşimek maᶜnāsınadır, حَذْقٌ [ḥaẕḳ] gibi; yukālu: حَذَقَ الْخَلُّ حُذُوقًا وَحَذْقًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا حَمُضَ وَكَذَا اللَّبَنُ وَغَيْرُهُ [Ve]

حُذَاقَةُ [Ḥūẕāḳat] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] vezninde) Ebū Duᵓād nām şāᶜirin ceddidir. Ve İyād kabīlesinden bir batn pederidir. Ve

حُذَاقَةٌ [ḥuẕāḳat] Cüzᵓīce yiyintiye denir; yukālu: مَا عِنْدَهُ حُذَاقَةٌ أَيْ شَيْءٌ مِنْ طَعَامٍ

اَلْحُذَاقِيُّ [el-ḥuẕāḳiyy] (غُرَابِيٌّ [ġurābiyy] vezninde) Merkeb sıpasına denir. Ve sühanver ve fasīhü'l-lisān adama ıtlāk olunur; yukālu: إِنَّهُ لَحُذَاقِيٌّ وَحُذَاقِيُّ اللِّسَانِ أَيْ فَصِيحُهُ Ve keskin bıçağa denir. Ve Muḥammed ve İsḥāḳ el-Ḥuẕāḳiyyān ve Ḥuẕāḳī b. Ḥumeyd b. Ḥuẕāḳī muhaddislerdir.

اَلْحِذَاقُ [el-ḥiẕāḳ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

اَلْحُذَاقُ [el-ḥuẕāḳ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Kesilmiş ip parçalarına denir. Müfredi

حِذْقَةٌ [ḥaẕeḳat]tir, قِطْعَةٌ [ḳiṭʿat] vezninde ve mürādifdir; tekūlu: تَرَكْتُ الْحَبْلَ حِذَاقًا وَحُذَاقًا حَبْلٌ أَحْذَاقٌ كَأَنَّهُ جَمْعُ حِذَقٍ أَيْ قِطَعًا ve yukālu: حِذَقٍ أَيْ قِطَعٌ جَعَلُوا كُلَّ جُزْءٍ مِنْهُ حِذْقًا

اَلْإِنْحِذَاقُ [el-inḥiẕāḳ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) İp kesilip parça parça olmak maʿnāsınadır; yukālu: حَذَقَ الْحَبْلَ فَانْحَذَقَ أَيْ قَطَّعَهُ فَانْقَطَعَ

[ح ذ ل ق]

اَلْحَذْلَقَةُ [el-ḥaẕleḳat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Uzluk ve üstāzlık göstermek yāhūd ʿuhde-i iktidārından ziyāde hazākat iddiʿā eylemek maʿnāsınadır.

اَلتَّحَذْلُقُ [et-teḥaẕluḳ] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) حَذْلَقَةٌ [ḥaẕleḳat] maʿnāsınadır; yukālu: حَذْلَقَ الرَّجُلُ وَتَحَذْلَقَ إِذَا أَظْهَرَ الْحِذْقَ أَوِ ادَّعَى أَكْثَرَ مِمَّا عِنْدَهُ

[ح ر ز ق]

اَلْحَرْزَقَةُ [el-ḥarzeḳat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir adamı habs ve tazyīk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَرْزَقَهُ إِذَا ضَيَّقَهُ وَحَبَسَهُ

[ح ر ق]

اَلْحَرْقُ [el-ḥarḳ] (غَرْقٌ [ġarḳ] vezninde) Bir nesneyi törpü ile törpülemek maʿnāsınadır; yukālu:حَرَقَهُ حَرْقًا مِنَ الْبَابِ ٱلْأَوَّلِ إِذَا بَرَدَهُ يَعْنِي بِالْمِبْرَدِ Ve bir nesnenin eczāsını birbirine sürtüp oğuşturmak maʿnāsınadır; yukālu: حَرَقَ الشَّيْءَ إِذَا حَكَّ بَعْضَهُ بِبَعْضٍ Şārih der ki gerçi *Ṣiḥāḥ*'ta ve burada bu iki maʿnā müttehid sūretinde mersūm olup lākin her biri maʿnā-yı mahsūstur, zīrā işbu "ح،ر،ق" māddesi bir şeyʾe min-gayri lehīb īkāʿ-ı harāret maʿnāsına mevzūʿdur. Ve dişleri birbirine sürtüp gıcırdatmak maʿnāsınadır; yukālu:حَرَقَ نَابَهُ حَرْقًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا سَحَقَهُ حَتَّى سُمِعَ لَهُ صَرِيفٌ Ve yakmak maʿnāsınadır; yukālu: حَرَقَهُ بِالنَّارِ إِذَا أَوْقَعَهَا فِيهِ

اَلْحَارِقَتَانِ [el-ḥāriḳatān] Uyluk başlarına denir ki yan başlarında olur. ʿAlā-kavlin yan başlarında olan iki sinire denir ki uyluk uçlarında olur.

اَلْمَحْرُوقُ [el-maḥrūḳ] Uyluğu başı yaʿnī omacası yerinden ayrılmış olan adama denir, gerek halkī ve gerek ʿārızī olsun. Ve kebāb şişine denir.

اَلْحَارِقَةُ [el-ḥāriḳat] Āteşe ıtlāk olunur. Ve rahiminin beri ucunda olan şuʿbeleri daracık hatuna denir ki fercinin içerisi dar olur; yukālu: إِمْرَأَةٌ حَارِقَةُ أَيِ الضَّيِّقَةُ الْمَلَاقِي Ve dāʾimā yanı üzere yatıp cimāʿ ettirir olan ʿavrete denir. Ve şol şehvetli ʿavrete denir ki hīn-i cimāʿda şehvetinin fart-ı temevvücünden nāşī bī-ihtiyār feryād eylemekten yāhūd horuldamaktan yāhūd bayılmaktan hazer ve endīşe eylemek zor ve hırsından nāçār dişlerini birbirine sürer ola. Ve komşularına dāʾimā dil-āzār ve zebān-dırāz olan ʿavrete denir. Ve

حَارِقَةٌ [ḥāriḳat] ʿAvreti yanı üzere yattığı hālde olan cimāʿa denir ki yanbeki cimāʿ taʿbīr olunur. Ve bu ismdir. Yāhūd domaltmakla olan cimāʿa denir.

اَلْحَارُوقُ [el-ḥārūḳ] Nisvāna mahsūs vasf-ı mahmūddur ki ferci dar olup şehvet-engīz olmakla mücāmaʿatı lezīz olan hatuna denir.

اَلْحِرْقُ [el-ḥirḳ] (ḥā'nın kesriyle) Aşı kalemine denir ki ağaç aşılanır.

اَلْحَرَقُ [el-ḥaraḳ] (fethateynle) Āteşe, ʿalā-kavlin yalınına denir; tekūlu: أَعُوذُ بِاللهِ مِنَ الْحَرَقِ أَيِ النَّارِ أَوْ لَهِيبِهَا Ve çırpıcıların çok dövüp çırpmasından beze ʿārız olan yanıklık eserine denir ki göyünme taʿbīr olu-

nur; yukālu: فِي الثَّوْبِ حَرَقٌ أَيْ أَثَرُ احْتِرَاقٍ مِنْ دَقِّ الْقَصَّارِ Ve

حَرَقٌ [ḥaraḳ] Masdar olur, bedenden kıllar bölük bölük bölünüp dökülmek maʿnāsınadır; yukālu: حَرِقَ شَعْرُهُ حَرَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَقَطَّعَ وَنَسَلَ

اَلْحَرَقَانِيَّةُ [el-ḥareḳāniyyet] (fetehātla) Şol dülbende denir ki āteş yanığı levninde karamtık ola; yukālu: عِمَامَةٌ حَرَقَانِيَّةٌ أَيْ عَلَى لَوْنِ مَا أَحْرَقَتْهُ النَّارُ

اَلْحَرِقُ [el-ḥariḳ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Kıllarının uçları bölünüp dökülür olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ حَرِقُ الشَّعْرِ أَيْ مُتَشَقِّقُ الْأَطْرَافِ Ve şimşeği şedīd olan sehāba denir; yukālu: سَحَابٌ حَرِقٌ أَيِ الشَّدِيدُ الْبَرْقِ

اَلْحَرُوقُ [el-ḥarūḳ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

اَلْحُرُوقُ [el-ḥurūḳ] (ثُبُورٌ [ṯubūr] vezninde) ve

اَلْحَرُوقَاءُ [el-ḥarūḳāʾ] (جَلُولَاءُ [celūlāʾ] vezninde) ve

اَلْحُرَاقَةُ [el-ḥurāḳat] (كُنَاسَةٌ [kunāset] vezninde) ve

اَلْحُرَاقُ [el-ḥurāḳ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde; bu ikide rā'nın teşdīdiyle de cāʾizdir, ʿalā-kavlin حُرَاقَةٌ [ḥurāḳat]ta teşdīd lahndır) Kava denir ki çakmak çakılır.

حَرَاقٌ [Ḥarāḳ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Bir recül adıdır.

اَلْحُرَاقُ [el-ḥurāḳ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Pek tuzlu suya denir; yukālu: مَاءٌ حُرَاقٌ أَيِ الشَّدِيدُ الْمُلُوحَةِ Ve bunda rā'nın teşdīdiyle de cāʾizdir. Ve āteşli tīz devende ata denir, gūyā ki şiddet-i ʿadvinden muhterik olur; yukālu: فَرَسٌ حُرَاقٌ أَيْ عَدَّاءُ Ve her şeyʾi bozup ifsād ve tebāh eder olan adama denir; حِرَاقٌ [ḥirāḳ] dahi denir كِتَابٌ [kitāb] vezninde. Ve hurmā aşılayacak kaleme denir.

اَلْحِرَاقُ [el-ḥirāḳ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bu dahi her nesneyi ifsād ve tebāh eder olan adama denir. Ve aşı kalemine denir. Ve şol āteşe denir ki düşüp uğradığı nesneden eser komaz ola; yukālu: نَارٌ حِرَاقٌ إِذَا كَانَتْ لَا تُبْقِي شَيْئًا Ve bir nesneyi zor ve şiddetle atmağa denir; yukālu: رَمْيٌ حِرَاقٌ أَيْ شَدِيدٌ

اَلْحَرُوقُ [el-ḥarūḳ] (ḥā'nın fethi ve zammıyla) Aşı kalemine denir.

اَلْحَرْقَةُ [el-ḥarḳat] (ḥā'nın fethi ve zammıyla) ve

اَلْحَرِيقَةُ [el-ḥarīḳat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Harāret maʿnāsınadır ki göynük taʿbīr olunur; yukālu: فِي جَوْفِهِ حَرْقَةٌ وَحَرِيقَةٌ أَيْ حَرَارَةٌ

اَلْحَرَّاقَاتُ [el-ḥārrāḳāt] (شَدَّادَاتٌ [şeddādāt] vezninde) حَرَّاقَةٌ [ḥarrāḳat]ın cemʿidir, kavurma kavuran ve āteş yakan, hulāsā dāʾimā āteşle uğraşan kimsenin durduğu yere denir. Ve

حَرَّاقَةٌ [ḥarrāḳat] Başra'da bir türlü gemi ismidir ki içinde aʿdāya atılacak āteş işleri olur, āteş gemisi ve āteş kayığı taʿbīr olunur; yukālu: رَكِبُوا فِي الْحَرَّاقَةِ وَهِيَ سَفِينَةٌ بِالْبَصْرَةِ وَفِيهَا مَرَامِي نِيرَانٍ يُرْمَى بِهَا الْعَدُوُّ

اَلْحُرْقَةُ [el-ḥurḳat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) إِحْتِرَاقٌ [iḥtirāḳ]tan ismdir, yanığa ve yangına denir. Ve Ḳuḍāʿa kabīlesinden bir cemāʿatin ismidir.

اَلْحَرِيقُ [el-ḥarīḳ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bu dahi ismdir, yanığa ve yangına denir; yukālu: وَقَعَ الْحُرْقَةُ فِي دَارِهِ وَالْحَرِيقُ أَيِ الْإِحْتِرَاقُ

اَلْحُرَقَةُ [el-Ḥuraḳat] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Bintu'n-Nuʿmān b. el-Munẕir'dir ki emīr-i meşhūrdur. Ve işlek keskin kılıca denir.

اَلْحُرَّاقَةُ [el-ḥurrāḳat] (رُمَّانَةٌ [rummānet] vezninde) ve

اَلْمَحْرُوقَةُ [el-maḥrūḳat] (مَأْمُوسَةٌ [meʾmūset] vezninde) Bunlar da işlek kılıca vasf olurlar; hāʾ mübālaga içindir.

اَلْحُرْقَتَانِ [el-Ḥurḳatān] (ḥā'nın zammıyla) Teym ve Saʿd'dır ki Ḳays b. Ṣaʿlebe b. ʿUkābe'nin oğullarıdır ki vālideleri Nuʿmān b. Munẕir'in duhteridir. Ve ʿAlāʾ b. ʿAbdurraḥmān el-Ḥuraḳī, Ḥuraḳa-i mezbūrenin gulām-ı muʿtakıdır ki tābiʿīndendir.

اَلْحَرِيقَةُ [el-ḥarīḳat] ve

اَلْحَرُوقَةُ [el-ḥarūḳat] (ḥā'ların fethiyle) Bir türlü taʿāmdır ki çorbadan aglaz olur ki koyu bulamaç aşıdır. ʿAlā-kavlin bir türlü taʿāmdır ki suyu bir mikdār un ile bulamaç edip tabh ederler, kaynar iken kabarıp kalkar.

اَلْإِحْرَاقُ [el-iḥrāḳ] (hemzenin kesriyle) حَرِيقَةٌ [ḥarīḳat] dedikleri taʿām-ı mezkūr yapmak maʿnāsınadır; yukālu: أَحْرَقَ الرَّجُلُ إِذَا اتَّخَذَ الْحَرِيقَةَ Ve yakmak maʿnāsınadır; yukālu: أَحْرَقَ الثَّوْبَ بِمَعْنَى حَرَقَهُ

اَلْحُرْقَانُ [el-ḥurḳān] (ḥā'nın zammıyla) Yürürken uylukları birbirine sürünmekle bacakların acışıp yanmasına denir; tekūlu: أَخَذَنِي الْحُرْقَانُ أَيِ اصْطِكَاكُ الْفَخِذَيْنِ يَعْنِي احْتِرَاقُهُمَا بِهِ

حُرَيْقٌ [Ḥurayḳ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Zikr olunan Ḥuraḳa'nın birāderidir.

اَلْحَرْقُوَةُ [el-ḥarḳuvet] (تَرْقُوَةٌ [terḳuvet] vezninde) Boğazda küçük dilin üst tarafına denir ki damak üzeridir.

اَلْحُرَقْرِيقَةُ [el-ḥuraḳrīḳat] (ḥā'nın zammı ve rā'nın fethiyle) Hiddetli āteşīn adama denir; yukālu: رَجُلٌ حُرَقْرِيقَةٌ أَيْ حَدِيدٌ

اَلْحَارِقُ [el-ḥāriḳ] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Yırtıcı cānverin dişine denir.

اَلتَّحْرِيقُ [et-taḥrīḳ] Bir nesneyi pek yakmak maʿnāsınadır; yukālu: حَرَّقَهُ بِمَعْنَى أَحْرَقَهُ Ve pek susatmak maʿnāsınadır; yukālu: حَرَّقَ الْمَرْعَى الْإِبِلَ إِذَا عَطَّشَهَا

اَلْإِحْتِرَاقُ [el-iḥtirāḳ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznide) ve

اَلتَّحَرُّقُ [et-teḥarruḳ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznide) Yanmak maʿnāsınadır; yukālu: أَحْرَقَهُ وَحَرَّقَهُ فَاحْتَرَقَ وَتَحَرَّقَ

اَلْمُحَرِّقُ [el-muḥarriḳ] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) Bekr b. Vāʾil kabīlesine mahsūs bir sanem adıdır. Ve Muḥarriḳ b. en-Nuʿmān b. el-Munẕir şāʿir-i Laḫmī'dir. Ve ʿUmāre b. ʿAbd nām şāʾir-i Medenī lakabıdır. Ve ʿAmbr b. Hind'in lakabıdır ki Benū Temīm'den yüz nefer adamı āteşle ihrāk eylemiştir. Ve melik-i Şām olan Ḥāriṯ b. ʿAmr'ın ki Ālu Cefne'dendir lakabıdır, kendi diyārlarında ʿArab tāʾifesini ibtidā āteşle o ihrāk eyledi, onun için onlara Ālu Muḥarriḳ ıtlāk ettiler. Ve

مُحَرِّقٌ [Muḥarriḳ] İmruʿulḳays b. ʿAmr'ın lakabıdır, Esved b. Yaʿfur nām şāʿirin işbu: "مَا ذَا أُؤَمِّلُ بَعْدَ آلِ مُحَرِّقٍ || تَرَكُوا مَنَازِلَهُمْ وَبَعْدَ إِيَادِ" beytinde مُحَرِّقٌ [muḥarriḳ]ten murād mezbūrdur.

اَلْمُحَرَّقَةُ [el-Muḥarraḳat] (مُعَظَّمَةٌ [muʿaẓẓamet] vezninde) Yemāme'de bir karyedir.

اَلْمُحَارَقَةُ [el-muḥāraḳat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) ʿAvreti yan üzere yatırıp cimāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَارَقَ الْمَرْأَةَ إِذَا جَامَعَهَا عَلَى الْجَنْبِ

[ح ز ر ق]

اَلْحَزْرَقَةُ [el-ḥazreḳat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet]

vezninde) حَرْزَقَةٌ [ḥarzeḳat] maʿnāsınadır ki habs ve tazyīk eylemektir; yukālu: حَرْزَقَهُ بِمَعْنَى حَرْزَقَهُ

[ح ز ق]

اَلْحَزْقُ [el-ḥazḳ] (ḥā'nın fethi ve zāy'ın sükūnuyla) Zartalamak maʿnāsınadır; yukālu: حَزَقَ الْحِمَارُ حَزْقًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا حَبَقَ Ve bağ ve yay kirişi makūlesini muhkem çekip pekiştirmek ve pek ve sıkı bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: حَزَقَ الرِّبَاطَ وَالْوَتَرَ إِذَا جَذَبَهُمَا شَدِيدًا Ve bir ʿuzva muhkem sargı sarmak maʿnāsınadır; yukālu: حَزَقَ رِجْلَهُ إِذَا عَصَبَهُ Ve bir adamı yā bir nesneyi bir daracık yere kısıp sıkıştırmak maʿnāsınadır; yukālu: حَزَقَ الشَّيْءَ إِذَا عَصَرَهُ وَضَغَطَهُ Ve muhkem bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: حَزَقَهُ بِالْحَبْلِ إِذَا شَدَّهُ

اَلْحَازِقُ [el-ḥāziḳ] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Ayağını dar çizme makūlesi sıkmış adama denir; fāʿil bi-maʿnā mefʿūldur; ve minhu yukālu: لاَ رَأْيَ لِحَازِقٍ أَيْ مَنْ ضَاقَ عَلَيْهِ خُفُّهُ فَحَزِقَ رِجْلَهُ أَيْ ضَغَطَهَا

اَلْمَحْزُوقُ [el-maḥzūḳ] Sıkıştırılmış demektir; ve minhu yukālu: إِبْرِيقٌ مَحْزُوقُ الْعُنُقِ أَيْ ضَيِّقُهَا

اَلْحِزْقُ [el-ḥizḳ] (ḥā'nın kesriyle) ve

اَلْحِزْقَةُ [el-ḥizḳat] (خِرْقَةٌ [ḫirḳat] vezninde) ve

اَلْحَازِقَةُ [el-ḥāziḳat] ve

اَلْحَزِيقُ [el ḥazīḳ] ve

اَلْحَزِيقَةُ [el-ḥazīḳat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznninde) ve

اَلْحَزَّاقَةُ [el-ḥazzāḳat] (عَلاَّمَةٌ [ʿallāmet] vezninde) Mutlak cemāʿate denir, gerek insān ve gerek sāʾirden olsun.

اَلْحَزِيقَةُ [el-ḥazīḳat] (حَدِيقَةٌ [ḥadīḳat] vezninde ve mürādifidir ki bāgçeye denir. Ve her nesneden bir kıtʿaya ve bir parçaya denir. Cemʿi حَزَائِقُ [ḥazāʾiḳ] gelir ve حَزِيقٌ [ḥazīḳ] gelir ki cinstir ve حُزُقٌ [ḥuzuḳ] gelir zammeteynle.

اَلْحُزُقُّ [el-ḥuzuḳḳ] (عُتُلٌّ [ʿutull] vezninde) ve

اَلْحُزُقَّةُ [el-ḥuzuḳḳat] (عُتُلَّةٌ [ʿutullet] vezninde) Bodur kişiye denir yāhūd cura ve hīre olduğundan adımlarını hurde hurde atarak yürüyen adama denir; yukālu: رَجُلٌ حُزُقٌّ وَحُزُقَّةٌ أَيْ قَصِيرٌ أَوْ مَنْ يُقَارِبُ خَطْوَهُ لِضَعْفِ بَدَنِهِ Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu:عَلَيْهِ أَنَّهُ” السَّلاَمُ يُرَقِّصُ الْحَسَنَ أَوِ الْحُسَيْنَ وَيَقُولُ «حُزُقَّةٌ حُزُقَّةْ تَرُقَّ عَيْنَ بَقَّةْ» || Ve dar nesneye denir. Ve şol karnı büyük bodura denir ki kıynaklarını çalkayarak ve çevirerek yürür ola. Ve bed-hūy adama denir. Ve içi dar sıkıntılı adama denir. Ve

حُزُقَّةٌ [ḥuzuḳḳat] Bir güne laʿib ismidir.

اَلْأُحْزُقَّةُ [el-uḥzuḳḳat] (طُرْطُبَّةٌ [ṭurṭubbet] vezninde) ve

اَلْحَزُقَةُ [el-ḥazuḳat] (ḥā'nın fethi ve zāy'ın zammıyla) Bunlar da yürürken kıynaklarını çalkayıp çevirir olan karnı büyük bodura denir. Ve baʿzılar dediler ki حَزُقٌ [ḥazuḳ] ve حَزُقَةٌ [ḥazuḳat] ḥā'ların fethi ve zā'ların zammıyla yāhūd ḥā'ların zammıyla şol bodura denir ki bodurluğundan yāhūd zaʿf-ı bedenden nāşī adımlarını sık sık atarak yürür ola. Yāhūd ziyādesiyle eli sıkı bahīl ve mümsik şahsa denir. Bu maʿnādan ism حَزَقٌ [ḥazaḳ]tır fethateynle.

حَازُوقٌ [Ḥāzūḳ] (فَاعُولٌ [fāʿūl] vezninde) Bir hāricī ismidir ki kızı yāhūd kız kardeşi mezbūrun mersiyyesinde zarūret-i vezn için حِزَاقٌ [ḥizāḳ] ile taʿbīr eylemiştir; vālidesi değildir, niteki Cevherī vehm eylemiştir. Ve mersiyyeden murād işbu

beyttir: "أُقَلِّبُ عَيْنِي فِي الْفَوَارِسِ لاَ أَرَى حِزَاقًا || وَعَيْنِي كَالْحَجَاةِ مِنَ الْقَطْرِ"

اَلْحِزْقُ [el-ḥizḳ] (ḥā'nın kesriyle) Bir güne merkeb ismidir ki küçük havuta şebīh olur, Aʿrāb tāʾifesi deve üzere çatıp rākib olurlar.

اَلْحِزَاقُ [el-ḥizāḳ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Kalın bileziğe denir, سِوَارٌ غَلِيظٌ maʿnāsına.

اَلْإِحْزَاقُ [el-iḥzāḳ] (hemzenin kesriyle) Menʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَحْزَقَهُ إِذَا مَنَعَهُ

اَلْمُتَحَزِّقُ [el-muteḥazziḳ] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Be-gāyet bahīl ve nākes cimriye denir; yukālu: رَجُلٌ مُتَحَزِّقٌ أَيْ بَخِيلٌ جِدًّا

[ح ز ل ق]

اَلْحَزْوَلَقُ [el-ḥazevlaḳ] (فَدَوْكَسٌ [fedevkes] vezninde) Aʿzāsı dirnekli tıknaz topaç bodura denir; yukālu: رَجُلٌ حَزْوَلَقٌ أَيْ قَصِيرٌ مُجْتَمِعُ الْخَلْقِ

[ح ف ل ق]

اَلْحَفَلَّقُ [el-ḥafellaḳ] (عَمَلَّسٌ [ʿamelles] vezninde) ve

اَلْحَفْلَقُ [el-ḥaflaḳ] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) ʿAklı zaʿīf ahmak ve şaşkın kimseye denir.

[ح ق ق]

اَلْحَقُّ [el-Ḥaḳḳ] (ḥā'nın fethi ve ḳāf'ın teşdīdiyle) Esmā-i hüsnā-yı ilāhiyyeden bir ism-i şerīftir, ʿinde'l-baʿz esmā-i sıfātıyyedendir. Mütercim-i hakīr der ki İbn Eşīr *Nihāye*'de اَلْمَوْجُودُ حَقِيقَتُهُ الْمُتَحَقِّقُ وُجُودُهُ وَإِلَهِيَّتُهُ ʿibāretiyle beyān eylemiştir. Ve hīn-i tercemede kāʾim-makām bulunan vezīr-i fezāʾil-semīr Aḥmed Şākir Paşa yesserallāhu lehu mā-yeşāʾu hazretleri nazm ve teʾlīf eyledikleri esmā-i hüsnā şerhinde işbu vetīre-i esīre ile beyān ve tefsīr eylemiştir:

Ehl-i hakk ol de dāʾimā el-Hakk
Ol gürūh-ı hakīkate mülhak

Oldu Allāh sābitün bi'z-zāt
Hem muhikk olduğunu kıl isbāt

Onu yüz kerre günde ihsā et
Yüsr ile kendi zātın ignā et

Ve kaldı ki müʾellifin اَلْحَقُّ مِنْ أَسْمَاءِ اللهِ تَعَالَى أَوْ مِنْ صِفَاتِهِ ʿibāresi ʿilm-i kelāmda bir mebhas-ı ʿazīme telmīhtir. Maʿlūm ola ki ehl-i kelāmın kimi ism müsemmānın ʿaynı yāhūd gayrı olmakta ihtilāf eylediler, lākin merciʿ-i nizāʿları lafzīdir. Ve Şeyh Ebu'l-Ḥasen el-Eşʿarī ʿindinde ism zāta dāll olan nesneden ʿibārettir gerek müştak ve gerek gayrı olsun. Ve müştak olan sıfat hakīkiyye-i kadīme-i kāʾimetün bi'z-zāt ile zāt-ı müsemmādan hāric nisbete dāll olana münkasim olur: kısm-ı evvel ʿālim ve kādir gibi ve kısm-ı sānī hālık ve rāzık gibi ki bu sıfattır. Ve Eşʿarī'nin gayrının ʿindinde sıfat esmā-i müştakkadan ʿibārettir ki maʿnā-yı muʿayyen iʿtibārıyla zāt-ı mübhemeye dāll olan nesnedir, dārib ve madrūb gibi. Pes Hakk ism-i şerīfi maʿnā-yı mezkūre nazaran baʿzılar ʿindinde ism ve baʿzılar ʿindinde sıfattır. Ve müʾellifin *Baṣāʾir*'de beyānına göre asl hakk mutābakat ve muvāfakat maʿnāsınadır. Ve dört vech üzere istiʿmāl olunur: Evvelā şeyʾi bi-sebeb-i mātaktazīhi'l-hikmet mevcūd olan zāta ıtlāk olunur. Ve li-hāzā kīle "Fillāhi huve'l-

hakku." Sāniyā bi-hasebi mukteza'l-hikme mūcid olana ıtlāk olunur. Ve li-hāzā yukālu "Fiʿlullāhi kulluhu hakkun." Sālisā nefsü'l-emre mutābık olan iʿtikāda ıtlāk olunur, ke-kavlinā "İʿtikādu fulānin fi'l-baʿsi ve's-sevābi ve'l-ʿikābi ve'l-cenneti ve'n-nāri hakkun." Rābiʿā bi-hasebi mā-yecibu ve bi-kadri mā-yecibu ve fi'l-vaktillezī yecibu vāki olan kavl ve fiʿle ıtlāk olunur, ke-kavlinā "Fiʿluke hakkun ve kavluke hakkun." İntehā. Ve

حَقٌّ [ḥaḳḳ] Ḳurʾān-ı kerīme ıtlāk olunur. Ve sābit ve mütehakkık olan şeyʾe denir ki beyhūde ve bātıl mukābilidir; yukālu: هُوَ حَقٌّ أَيْ ثَابِتٌ أَصِيلٌ لَيْسَ بِبَاطِلٍ Ve hükm ve fasl ve kazā olunmuş emr ve māddeye ıtlāk olunur; yukālu: أَمْرٌ حَقٌّ أَيْ مَقْضِيٌّ Ve kāle'ş-şārih ve bihi fussire kavluhu taʿālā: ﴿مَا نُنَزِّلُ الْمَلَئِكَةَ إِلاَّ بِالْحَقِّ﴾ الآية Ve ʿadl ve dād maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: هُوَ أَهْلُ الْحَقِّ أَيِ الْعَدْلِ Ve İslām maʿnāsına müstaʿmeldir. Ve māl ve mülke ıtlāk olunur, sübūtu iʿtibārıyla. Ve vācib maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ حَقٌّ عَلَيْكَ أَيْ وَاجِبٌ Ve mevcūd ve sābit ve vākiʿ olan şeyʾe denir ki inkārı bir türlü revā ve sahīh olmaya; yukālu: هُوَ حَقٌّ أَيْ مَوْجُودٌ ثَابِتٌ لاَ يَحُومُ حَوْمَهُ اَلْإِنْكَارُ Ve sıdk maʿnāsınadır ki nefsü'l-emre mutābık olan kavl ve ʿamelden ʿibārettir; yukālu: قَوْلُهُ حَقٌّ أَيْ صِدْقٌ ve yukālu: هُوَ أَمِينٌ حَقًّا أَيْ صِدْقًا Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīs:"مَنْ رَآنِي فَقَدْ رَأَى الْحَقَّ" أَيْ رُؤْيَا صَادِقَةً Ve ölüme ıtlāk olunur, mevt maʿnāsına; bu dahi sübūt ve vukūʿu iʿtibārıyladır. Ve hazm ve rüşd ve basīret maʿnāsına müstaʿmeldir, bir nesnenin sübūtuna sebeb olmak tasavvuruyladır. Ve حُقُوقٌ [ḥuḳūḳ] lafzından müfred olur ki bir kimse üzerine vācib ve sābit olan nesneden ʿibārettir; tekūlu: لِي عَلَيْهِ حَقٌّ أَيْ طِلْبَةٌ ثَابِتَةٌ وَاجِبَةٌ عَلَيْهِ Ve

حَقٌّ [ḥaḳḳ] حَاقَّةٌ [ḥāḳḳat] gibi bir nesnenin tamām ortasına ıtlāk olunur, nokta-i merkez gibi, ke-mā se-yuzkeru. Ve

حَقٌّ [ḥaḳḳ] Masdar olur, hasma hakk üzere gālib olmak maʿnāsınadır ki hakk kendi tarafında zāhir olarak gālib olmaktan ʿibārettir; yukālu: حَقَّهُ حَقًّا مِنَ الْبَابِ اْلأَوَّلِ إِذَا غَلَبَهُ عَلَى الْحَقِّ Şārih der ki *Esās*'ta bu maʿnā bāb-ı mugālebeden olarak mersūmdur; وَهُوَ يَقُولُ حَاقَقْتُ صَاحِبِي فَحَقَقْتُهُ أَحُقُّهُ أَيْ خَاصَمْتُهُ وَادَّعَى كُلٌّ وَاحِدٍ مِنَّا الْحَقَّ فَغَلَبْتُهُ Ve bir nesneyi vācib ve sābit kılmak maʿnāsınadır; yukālu: حَقَّ الشَّيْءَ إِذَا أَوْجَبَهُ Ve yolun tamām ortasında gitmek maʿnāsınadır; yukālu: حَقَّ الطَّرِيقَ إِذَا رَكِبَ حَاقَّهُ Ve bir adamın tepesinin ortasına yāhūd omuzu başında olan çukura vurmak maʿnāsınadır; yukālu: حَقَّ فُلاَنًا إِذَا ضَرَبَهُ فِي حَاقِّ رَأْسِهِ أَوْ حَقِّ كَتِفِهِ Ve bir işe vücūd verip fiʿle getirmek maʿnāsınadır; tekūlu: حَقَقْتُ حَذَرَهُ أَيْ فَعَلْتُ مَا كَانَ يَحْذَرُهُ Ve bir nesnenin hakīkatine muttaliʿ olup yakīnen idrāk eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: حَقَقْتُ الْأَمْرَ إِذَا تَحَقَّقْتَهُ وَتَيَقَّنْتَهُ Ve bir kimseye gelmek maʿnāsınadır; tekūlu: حَقَقْتُ فُلاَنًا إِذَا أَتَيْتَهُ Ve bir işi işlemek bir adama revā ve sezā olmak maʿnāsınadır; tekūlu: حُقَّ لَكَ أَنْ تَفْعَلَ ذَا ve tekūlu: حَقِقْتَ أَنْ تَفْعَلَهُ مِنَ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيْ كَانَ فِعْلُهُ حَقِيقًا بِكَ وَكُنْتَ حَقِيقًا بِفِعْلِهِ Ve

حَقٌّ [ḥaḳḳ] حَقِيقٌ [ḥaḳīḳ] gibi revā ve lāyık ve çesbān maʿnāsına vasf olur; yukālu: هُوَ حَقٌّ بِهِ أَيْ جَدِيرٌ وَقَوْلُهُمْ عِنْدَ حَقِّ لِقَاحِهَا وَيُكْسَرُ حَاؤُهَا أَيْ حِينَ ثَبَتَ ذَلِكَ فِيهَا Yaʿnī ʿArablar bir māddenin sübūtu vaktini beyān zımnında كَانَ ذَلِكَ عِنْدَ حَقِّ لِقَاحِهَا derler, ḥā'nın fethi ve kalīlen kesriyle. Ve burada zamīr نَاقَةٌ [nāḳat]a rāciʿ olmakla o mādde nākanın

hamli sūret-yāb-ı vukūᶜ ve sebāt olduğu vaktte olmuş idi demek olur ki حَقَّ [ḥaḳḳ] sübūt ve istikrār maᶜnāsına vārid olmuştur ve ḥā'nın kesriyle ism olmuş olur.

اَلْحَقَّةُ [el-ḥaḳḳat] (ḥā'nın fethi ve āhirde hā'yla) حُقُوقٌ [ḥuḳūḳ] müfredi olan حَقٌّ [ḥaḳḳ] lafzından ahasstır; hāᵓ- vahdet husūsa masrūftur; tekūlu: هَذِهِ حَقَّتِي أَيْ حَقِّي الْمَخْصُوصُ Ve bir işin ve bir nesnenin hakīkatine denir; tekūlu: وَقَفْتُ عَلَى حَقَّةِ ذَلِكَ الْأَمْرِ أَيْ عَلَى حَقِيقَتِهِ Ve حَاقَّةٌ [ḥāḳḳat] gibi bir adama nāzil ve musīb olan hādise ve beliyye-i sābiteye ıtlāk olunur, ke-mā se-yuzkeru. Ve bir nesneyi vācib ve lāzım ve sābit kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: حَقَّ اللهُ الْأَمْرَ حَقًّا وَحَقَّةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا أَثْبَتَهُ وَأَوْجَبَهُ Ve bir nesne vācib ve bī-şekk ü şübhe sābit ve vākiᶜ olmak maᶜnāsınadır; yukālu: حَقَّ الْأَمْرُ إِذَا وَجَبَ وَوَقَعَ بِلاَ شَكٍّ ve minhu kavluhu taᶜālā: ﴿وَلَكِنْ حَقَّتْ كَلِمَةُ الْعَذَابِ عَلَى الْكَافِرِينَ﴾

اَلْحَاقُّ [el-ḥāḳḳ] (teşdīd-i ḳāf'la) حَقٌّ [ḥaḳḳ] gibi bir nesnenin tamām ortasına ıtlāk olunur, sübūt iᶜtibārıyla; yukālu: سَقَطَ عَلَى حَقِّ رَأْسِهِ وَحَاقِّهِ أَيْ وَسَطِهِ Ve gerçek ve sādık maᶜnāsınadır ki sıdk maᶜnāsından meᵓhūzdur; tekūlu: أَخَذَنِي حَاقُّ الْجُوعِ أَيْ رَجُلٌ حَاقُّ الرَّجُلِ وَحَاقُّ الشُّجَاعِ وَحَاقَّتُهُمَا أَيْ كَامِلٌ فِيهِمَا ṣādıḳatuhu ve yekūlūne: Yaᶜnī "Mürūᵓet ve insāniyyette yāhūd şecāᶜatte kāmil adamdır." Ve bunun merciᶜi sıdktır. Lisānımızda dahi "gerçekten adam" ve "gerçekten bahādır" taᶜbīr olunur.

اَلْحَاقَّةُ [el-ḥāḳḳat] (ḳāf'ın teşdīdiyle) حَقَّةٌ [ḥaḳḳat] gibi nāzil ve vākiᶜ olan hādise ve beliyye-i sābiteye ıtlāk olunur; yukālu: أَخَذَتْهُمُ الْحَقَّةُ وَالْحَاقَّةُ أَيِ النَّازِلَةُ الثَّابِتَةُ Ve yevm-i kıyāmete ıtlāk olunur, zīrā onda حَوَاقُّ [ḥavāḳḳ]-ı umūr yaᶜnī sevāb ve hisāb ve ᶜikāb gibi sevābit-i ahvāl vākiᶜ olur. Pes mülābese isnād-ı mecāzī cihetiyle yāhūd ذُو الْحَاقَّةِ teᵓvīliyle olur. Yāhūd her kavmin aᶜmāllerini izhār ve isbāt eylediği için kıyāmete حَاقَّةٌ [ḥāḳḳat] ıtlāk olundu. Ve minhu kavluhu taᶜālā: ﴿اَلْحَاقَّةُ﴾ أَيِ الْقِيَامَةُ لِأَنَّ فِيهَا حَوَاقَّ الْأُمُورِ أَوْ يَحُقُّ لِكُلِّ قَوْمٍ عَمَلَهُمْ Lākin yevm-i kıyāmet bi-nefsihā vücūb ve sübūt ve vukūᶜla muttasıfe olmakla irtikāb-ı mecāza hācet yoktur zann olunur.

اَلْإِحْقَاقُ [el-iḥḳāḳ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi hasma hakk üzere gālib olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَحَقَّ فُلاَنًا إِذَا غَلَبَهُ عَلَى الْحَقِّ Ve bir nesneyi vācib ve lāzım kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَحَقَّ الشَّيْءَ إِذَا أَوْجَبَهُ Ve genç deve حِقَّةٌ [ḥiḳḳat] olmak maᶜnāsınadır, ke-mā se-yuzkeru; yukālu: أَحَقَّتِ الْبَكْرَةُ إِذَا اسْتَوْفَتْ ثَلاَثَ سِنِينَ وَصَارَتْ حِقَّةً Ve şikārı vurduğu sāᶜat öldürmek maᶜnāsına müstaᶜmeldir ki yerinden kımıldatmayıp isbāt eylemiş olur; yukālu: أَحَقَّ الرَّمِيَّةَ إِذَا قَتَلَهَا يَعْنِي سَاعَةَ الرَّمْيِ

اَلتَّحْقِيقُ [et-taḥḳīḳ] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Bu dahi bir nesneyi vācib ve lāzım kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: حَقَّقَ الشَّيْءَ إِذَا أَوْجَبَهُ Ve tasdīk eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: حَقَّقَهُ إِذَا صَدَّقَهُ

اَلْحُقُّ [el-ḥuḳḳ] (ḥā'nın zammıyla) Omuz başında olan çukura denir; yukālu: ضَرَبَهُ حُقَّ كَتِفِهِ أَيِ الْحُفْرَةِ الَّتِي فِي رَأْسِ كَتِفِهِ Ve örümcek evine denir; yukālu: أَمْرُ فُلاَنٍ أَوْهَنُ مِنْ حُقِّ الْكَهْدَلِ أَيْ بَيْتِ الْعَنْكَبُوتِ Ve kalçada omaca başına ve yan başına denir ki uyluk başının kemiği orada olur; yukālu: ضَرَبَ حُقَّ وَرِكِهِ أَيْ رَأْسَهُ الَّذِي فِيهِ عَظْمُ الْفَخِذِ Ve pazının ucuna denir ki omuzun başı kavuştuğu yerden ᶜibārettir; yukālu: إِشْتَكَى حُقَّ عَضُدِهِ أَيْ رَأْسَهُ الَّذِي فِيهِ الْوَابِلَةُ Ve dāᵓire gibi değirmi

yere, ʿalā-kavlin alçak olup etrāfına nisbet düz ve oturaklı yere denir; yukālu: زَرَعَ فِي كُلِّ حُقٍّ وَلُقٍّ أَيِ الْأَرْضِ الْمُسْتَدِيرَةِ أَوِ الْمُطْمَئِنَّةِ وَاللُّقُّ اَلْمُرْتَفِعَةُ Ve yerde olan cānver inleri gibi deliklere ve çukurlara denir.

اَلْحَقِيقُ [el-ḥaḳīḳ] (أَمِيرٌ [emīr] veznin-de) Lāyık ve revā maʿnāsınadır. Ve bu zikr olunan حَقِقْتَ أَنْ تَفْعَلَهُ maʿnāsından meʾhūzdur ki bāb-ı rābiʿdendir. Kezālik حُقَّ لَكَ أَنْ تَفْعَلَ ذَا terkībinden dahi meʾhūz olur, gūyā ki mukadder bāb-ı hāmisten mutasarrıf olmuş olur, فَقِيرٌ [faḳīr] kelimesi gibi ve bāb-ı sānīden olur ise مَحْقُوقٌ [mahḳūḳ] olur; yukālu: هُوَ حَقِيقٌ بِهِ أَيْ خَلِيقٌ وَجَدِيرٌ

اَلْحَقِيقَةُ [el-ḥaḳīḳat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznin-de) Sābite ve vākıʿa maʿnāsınadır; teʾnīsi mevsūf iʿtibārıyladır. Bu münāsebetle bir şeyʾe müştemil olan künh ve asl ve müntehāsına ıtlāk olunur; yukālu: حَقِيقَةُ الشَّيْءِ أَيْ مُنْتَهَاهُ وَأَصْلُهُ الْمُشْتَمِلُ عَلَيْهِ Ve ehl-i beyān ıstılāhında asl vazʿı üzere sābīt ve müstaʿmel olan kelimeden ʿibārettir ki mecāz mukābilidir, sübūt maʿnāsından faʿīldir, hāʾ nakliyyedir. Ve

حَقِيقَةٌ [ḥaḳīḳat] Adama riʿāyet ve himāyeti hakk ve lāzım olan nesneye ıtlāk olunur, ʿırz ve nāmūs ve vefāʾ ve meveddet gibi; ve minhu yukālu: فُلَانٌ حَامِي الْحَقِيقَةِ وَهِيَ مَا يَحِقُّ عَلَيْهِ أَنْ يَحْمِيَهُ Lisānımızda "filān hakīkatsiz kimsedir" taʿbīri bu maʿnādandır. Ve

حَقِيقَةٌ [ḥaḳīḳat] Sancağa ıtlāk olunur; رَايَةٌ [rāyet] maʿnāsına.

بَنَاتُ الْحُقَيْقِ [benātu'l-ḥuḳayḳ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir cins hurmāya denir. Ve Sellām b. Ebi'l-Ḥuḳayḳ bir yahūdīdir ki emr-i Hazret-i Nebevī ile mesfūru ʿAbdullāh b. ʿAtīk radıyallāhu ʿanhu katl eylemiştir.

اَلْحَقْحَاقُ [el-ḥaḳḥāḳ] (ثَرْثَارٌ [ṣerṣār] veznin-de) Yürümekte cidd ve cehd eden deveye denir; حَقْحَقَةٌ [ḥaḳḥaḳat] bundan meʾhūzdur; yukālu: قَرَبٌ حَقْحَاقٌ أَيْ جَادٌّ

اَلْحُقَّةُ [el-ḥuḳḳat] (ḥā'nın zammıyla) Kutuya denir. Cemʿ-i cinsi حُقٌّ [ḥuḳḳ]tur ve حُقُوقٌ [ḥuḳūḳ] ve حُقَقٌ [ḥuḳaḳ] صُرَدٌ [ṣurad] vezninde ve أَحْقَاقٌ [aḥḳāḳ] gelir ve حِقَاقٌ [ḥiḳāḳ] gelir ḥā'nın kesriyle. Şārih der ki "كَأَنْ ثَدْيَاهُ حُقَّانِ" mısrāʿındaحُقَّانِ lafzı حُقَّةٌ [ḥuḳḳat]ın tesniyesidir. Aslı حُقَّتَانِ idi, hilāf-ı kıyās üzere tāʾ hazf olundu. İntehā. Ve

حُقَّةٌ [ḥuḳḳat] Āfet ve dāhiyeye ıtlāk olunur; bunda ḥā'nın fethiyle de cāʾizdir. Ve ʿavrete ıtlāk olunur, مَرْأَةٌ [merʾet] maʿnāsına.

اَلْحُقِّيُّ [el-ḥuḳḳiyy] (ḥā'nın zammıyla) Bir nevʿ hurmā ismidir.

اَلْحِقُّ [el-ḥiḳḳ] (ḥā'nın kesriyle) Şol deveye denir ki üç yaşını tekmīl edip dördüne dāhil olmuş ola, müʾennesine de حِقٌّ [ḥiḳḳ] ıtlāk olunur, حِقَّةٌ [ḥiḳḳat] gibi. O kertede deve kısmı rükūb ve istiʿmāle yāhūd dırāba lāyık ve sālih olduğu için ıtlāk olunmuştur. Cemʿi حِقَقٌ [ḥiḳaḳ] gelir, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde ve حِقَاقٌ [ḥiḳāḳ] ḥā'nın kesriyle ve cemʿu'l-cemʿi حُقُقٌ [ḥuḳuḳ] gelir zammeteynle. Ve

حِقٌّ [ḥiḳḳ] Maʿnā-yı mezbūrda masdar olur, ke-mā se-yuzkeru. Ve ism ile masdarın muvāfakatı bābında kelime-i mezbūrenin nazīri yoktur. Ve

حِقٌّ [ḥiḳḳ] Gebe nāka vazʿ-ı haml husūsunda senesini ziyāde eylemek maʿnāsınadır ki senesi geçip henüz vazʿ-ı haml etmemekten ʿibārettir; ve minhu yukālu: جَازَتِ الْحِقَّ وَأَتَتْ عَلَى حِقِّهَا أَيِ الْوَقْتِ الَّذِي ضُرِبَتْ فِيهِ عَامَ أَوَّلَ

ve yukālu: وَضَعَتْ عَلَى الْحِقِّ وَهُوَ أَنْ تَزِيدَ النَّاقَةُ عَلَى الْأَيَّامِ الَّتِي ضُرِبَتْ فِيهَا Ve pek kocalıktan dişleri dökülmüş nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ حِقٌّ إِذَا صَارَتْ قَدْ سَقَطَتْ أَسْنَانُهَا هَرَمًا

اَلْحِقَّةُ [el-ḥiḳḳat] (ḥā'nın kesriyle) حِقٌّ [ḥiḳḳ] lafzının müʾennesidir ki dört yaşına girmiş dişi deveye denir. Ve حِقٌّ [ḥiḳḳat] masdar olur, deve حِقَّةٌ [ḥiḳḳat] olmak maʿnāsına; yukālu: حَقَّتِ الْإِبِلُ حِقَّةً وَحِقًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَهِيَ حِقٌّ وَحِقَّةٌ أَيْ بَيِّنَةُ الْحِقَّةِ Ve bunların nazīri yoktur, niteki zikr olundu. Ve

حِقَّةٌ [ḥiḳḳat] Vācib ve lāzım olan hakka denir; tekūlu: هَذِهِ حِقَّتِي وَهَذَا حِقِّي بِمَعْنًى وَاحِدٍ وَبِلَا هَاءٍ Ḥā'nın fethiyle de lügattir ki ahass olur, niteki zikr olundu.

أُمُّ حِقَّةٍ [Ummu Ḥiḳḳat] Bir hatunun ismi yaʿnī künyesidir. Ve

حِقَّةُ [Ḥiḳḳat] Cerīr nām şāʿirin vālidesinin lakabıdır.

حِقَاقُ الْعُرْفُطِ [ḥiḳāḳu'l-ʿurfuṭ] (ḥā'nın kesriyle) عُرْفُطٌ [ʿurfuṭ] dedikleri meşe ağacının hurde ve sagīr olanlarına ıtlāk olunur. ʿArablar hurde ve sagīr nesneye حِقَّةٌ [ḥiḳḳat]-i ibile teşbīhen حِقَّةٌ [ḥiḳḳat] ve cemʿinde حِقَاقٌ [ḥiḳāḳ] ıtlāk ederler, niteki hurde ve nāçīz nesneler için bir kimse nizāʿ ve muhāsame eder, olsa إِنَّهُ لَنَزِقُ الْحِقَاقِ derler, مُخَاصِمٌ فِي صِغَارِ الْأَشْيَاءِ maʿnāsına.

اَلْحِقَاقُ [el-ḥiḳāḳ] (ḥā'nın kesriyle) حِقَّةٌ [ḥiḳḳat]ın cemʿidir ki zikr olundu. Ve حِقَاقٌ [ḥiḳāḳ] مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet]ten masdar-ı sānī olur. Ve minhu hadīsu ʿAlī radıyallāhu ʿanhu: "إِذَا بَلَغْنَ أَيِ النِّسَاءُ نَصَّ الْحِقَاقِ أَوْ نَصَّ الْحَقَائِقِ كَمَا فِي رِوَايَةٍ أُخْرَى فَالْعَصَبَةُ أَوْلَى" أَيْ إِذَا بَلَغْنَ الْغَايَةَ الَّتِي عَقَلْنَ فِيهَا وَعَرَفْنَ فِيهَا حَقَائِقَ الْأُمُورِ أَيْ قَدَرْنَ فِيهَا عَلَى الْحِقَاقِ أَيِ الْخِصَامِ أَوْ حُوقَّ فِيهَا أَيْ خُوصِمَ فَقَالَ كُلٌّ مِنَ الْأَوْلِيَاءِ أَنَا أَحَقُّ بِهَا أَوِ الْمَعْنَى إِذَا بَلَغْنَ نِهَايَةَ الصِّغَارِ أَيِ الْوَقْتَ الَّتِي يَنْتَهِي فِيهِ صِغَرُهُنَّ Maʿlūm ola ki hadīs-i merkūm nikāh-ı sagīrede iştirāt-ı evliyāʾ bābında sādır oldu. Evvelā حِقَاقٌ [ḥiḳāḳ] rivāyetine göre ki mufāʿale bābından masdardır, muhāsame maʿnāsınadır. Pes murād bi'n-nefs mürāfaʿa ve muhāsameye kudret peydā edecek kerteye bālig olmaktır yāhūd tezvīci husūsunda velīleri istihkāk daʿvāsıyla muhāsame eyleyecekleri dereceye bālig olmaktır yāhūd حِقَاقٌ [ḥiḳāḳ] burada حِقَّةٌ [ḥiḳḳat]ın cemʿidir ki dört yaşına varmış nākadır ki rükūb ve istiʿmāle حَقِيقٌ [ḥaḳīḳ] olur. Pes maʿnā kız tezvīce salāhiyyet ve bi-nefsihā umūrunda tasarrufa tahsīl-i kudret eylemek mertebesine bālig olunca demektir ki حِقَّةٌ [ḥiḳḳat]-i ibile teşbīh olunmuştur. Ve burada نَصٌّ [naṣṣ] gāyet ve müntehā maʿnāsınadır. Ve نَصُّ اَلْحَقَائِقِ rivāyetine göre sagīre hakāʾik] i umūr u ahvāli derk ve izʿān eyleyecek merkeze vardıkta demek olur. Pes hāsıl-ı maʿnā sagīrenin sugrā hālinde taʿahhüdü husūsuna vālidesi evlādır ve zikr olunan merkeze bulūgunda taʿahhüd ve tezvīci husūslarında ʿasabası ehakk ve evlādır demektir.

اَلْأَحَقُّ [el-eḥaḳḳ] حَقِيقٌ [ḥaḳīḳ] lafzından efʿal-i tafdīldir; yukālu: هُوَ أَحَقُّ بِهِ مِنْهُ أَيْ حَقِيقٌ وَحِقَّةٌ آكَدُ مِنْهُ Ve

أَحَقُّ [eḥaḳḳ] Şol ata ıtlāk olunur ki yürürken ayaklarını ellerinin bastığı mevziʿe basıp aslā artırmaz ola ki meʿāyibdendir; sübūt maʿnāsından meʾhūzdur; yukālu: فَرَسٌ أَحَقُّ إِذَا كَانَ يَضَعُ حَافِرَ رِجْلِهِ مَوْضِعَ يَدِهِ Ve aslā terlemez olan ata ıtlāk olunur; yukālu: فَرَسٌ أَحَقُّ إِذَا كَانَ لَا يَعْرَقُ

اَلْحَقَقُ [el-ḥaḳaḳ] (fethateynle) Masdardır, at أَحَقُّ [eḥaḳḳ] olmak maʿnāsınadır;

yukālu: حَقِقَ الْفَرَسُ حَقَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ أَحَقَّ بِالْمَعْنَيَيْنِ الْمَزْبُورَيْنِ

اَلْمُحِقُّ [el-muḥiḳḳ] إِحْقَاقٌ [iḥḳāḳ]tan ism-i fāʿildir, dāʾimā إِحْقَاقٌ [iḥḳāḳ] eder olan adama denir; yukālu: هُوَ مُحِقٌّ أَيْ غَيْرُ مُبْطِلٍ

اَلْمَحَاقُّ [el-meḥāḳḳ] (mīm'in fethiyle) Şol dişi mevāşīye denir ki geçen sene ne doğurmuş ve ne sütü sağılmış ola.

اَلْمُحَقَّقُ [el-muḥaḳḳaḳ] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Beyza-i fūlād gibi be-gāyet metīn ve muhkem kelāma vasf olur; yukālu: كَلَامٌ مُحَقَّقٌ أَيْ رَصِينٌ Ve tefeli sık ve muhkem nesc olunmuş sevbe denir; yukālu: ثَوْبٌ مُحَقَّقٌ أَيِ الْمُحْكَمُ النَّسْجِ

اَلْإِحْتِقَاقُ [el-iḥtiḳāḳ] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Müşāreket içindir, nizāʿ ve husūmet edişmek maʿnāsınadır ki her biri hakkāniyyet iddiʿāsıyla mücādele eylemekten ʿibārettir; yukālu: إِحْتَقَّا إِذَا اخْتَصَمَا وَذَلِكَ أَنْ يَقُولَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا الْحَقُّ بِيَدِي وَمَعِي Ve davar semirip tavlanmak maʿnāsınadır; yukālu: إِحْتَقَّ الْمَالُ إِذَا سَمِنَ Ve bir adamı dāribin vurduğu yāhūd sançtığı nesne fi'l-hāl öldürmek, ʿalā-kavlin kalçası başına isābet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِحْتَقَّتْ بِهِ الطَّعْنَةُ إِذَا قَتَلَتْهُ أَوْ أَصَابَتْ حُقَّ وَرِكِهِ Ve at arıklamak maʿnāsınadır; yukālu: إِحْتَقَّ الْفَرَسُ إِذَا ضَمُرَ

اَلْمُحْتَقَّةُ [el-muḥtaḳḳat] (مُشْتَقَّةٌ [muştaḳḳat] vezninde) Şol taʿneye vasf olur ki aslā şaşmayıp ve bir semte sapmayıp maksūd olan ʿuzva varıp içerisine nüfūz eyleye; yukālu: طَعْنَةٌ مُحْتَقَّةٌ أَيْ لَا زَيْغَ فِيهَا وَقَدْ نَفَذَتْ

اَلْإِنْحِقَاقُ [el-inḥiḳāḳ] (إِنْفِعَالٌ [infi'āl] vezninde) Düğüm gereği gibi düğümlenip pekişmek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْحَقَّتِ الْعُقْدَةُ إِذَا انْشَدَّتْ

اَلْإِسْتِحْقَاقُ [el-istiḥḳāḳ] İstīcāb maʿnāsınadır ki sezā-vār olmaktan ʿibārettir; yukālu: إِسْتَحَقَّ الشَّيْءَ إِذَا اسْتَوْجَبَهُ

اَلتَّحَقُّقُ [et-teḥaḳḳuḳ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir nesne dürüst ve sahīh olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَحَقَّقَ الْخَبَرُ إِذَا صَحَّ

اَلْحَقْحَقَةُ [el-ḥaḳḥaḳat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Merkūbun sırtını itʿāb ve bī-tāb edecek mertebede be-gāyet tünd ve şedīd yürütmek, ʿalā-kavlin aslā tenfīs etmeyerek bir düzeye harıl harıl ikdām eylemek yāhūd gecenin evvelinde seyr eylemek maʿnāsınadır ki bu dahi hayvāna ezā ve zahmettir yāhūd rāhile helāk olup yā fürū-mānde olunca kadar ikdām eylemek maʿnāsınadır; ve minhu'l-hadīs: "شَرُّ السَّيْرِ الْحَقْحَقَةُ" وَهِيَ أَرْفَعُ السَّيْرِ وَأَتْعَبُهُ لِلظَّهْرِ أَوِ اللَّجَاجُ فِي السَّيْرِ أَوِ السَّيْرُ أَوَّلَ اللَّيْلِ أَوْ أَنْ يَلِجَّ فِي السَّيْرِ حَتَّى تَعْطَبَ رَاحِلَتُهُ أَوْ تَنْقَطِعَ

اَلتَّحَاقُّ [et-teḥāḳḳ] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Birbiriyle husūmet edişmek maʿnāsınadır; yukālu: تَحَاقُّوا إِذَا تَخَاصَمُوا

اَلْمُحَاقَّةُ [el-muḥāḳḳat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir kimse ile muhāsame eylemek maʿnāsınadır ki hakkāniyyet iddiʿāsıyla münāzaʿa eylemekten ʿibārettir; yukālu: حَاقَّهُ إِذَا خَاصَمَهُ

[ح ل ف ق]

اَلْحُلْفُقُ [el-ḥulfuḳ] (عُصْفُرٌ [ʿuṣfur] vezninde) Derābzīne denir ki tahrīfle tırabzan taʿbīr olunur.

[ح ل ق]

اَلْحَلْقَةُ [el-ḥalḳat] (ḥā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Zırha ıtlāk olunur ki cenk libāsıdır; cüzʾün ismiyle külle tesmiye kabīlindendir; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ حَلْقَةٌ أَيْ دِرْعٌ Ve ipe ıtlāk olunur, حَبْلٌ [ḥabl] maʿnāsına. Ve boşalmış kaba ıtlāk olunur. Ve حَلْقَةُ

الْحَوْضِ [ḥalḳatu'l-ḥavḍ] kenārına kadar doluluğundan yāhūd doludan eksikçeliği heyʾetinden ʿibārettir, halka heyʾetinde göründüğü için. Ve

حَلْقَةٌ [ḥalḳat] Deveye mahsūs bir güne değirmi damga ismidir. Ve حَلْقَةُ الْبَابِ [ḥalḳatu'l-bāb] ki kapu حَلْقَةٌ halkasıdır ve حَلْقَةُ الْقَوْمِ [ḥalḳatu'l-ḳavm] ki dāʾire-i meclistir; lisānımızda dahi halka taʿbīr olunur. Bunlarda kalīlen lām'ı meftūh ve meksūr olur. Ve baʿzılar dedi ki kelām-ı ʿArabda lām'ın fethiyle حَلَقَةٌ yoktur, illā حَالِقٌ [ḥāliḳ]in cemʿi olmak üzere müstaʿmeldir yāhūd lügat-ı zaʿīfedir. Ve حَلْقَةٌ [ḥalḳat] ın cemʿi حَلَقٌ [ḥalaḳ] gelir fethateynle ve حِلَقٌ [ḥilaḳ] gelir ḥā'nın kesri ve lām'ın fethateynle, بَدْرٌ [bedr] ve بِدَرٌ [bider] gibi ve حَلَقَاتٌ [ḥaleḳāt] gelir fetehātla; bunda ḥā'nın kesriyle de zebān-zededir.

اَلْحَلْقَتَانِ [el-ḥalḳatān] (tesniye sīgasıyla) Nisvānın rahimlerinde olan iki halkadan ʿibārettir ki birisi fercin ağzına doğru rahimin ucunda olur ve biri nutfenin kabıdır ki nufte onun içine nāzil olup ve hayz vaktinde münfetih olur. Ve ʿArablar "Ben filānı sebk ve takaddüm eyledim" diyecek yerde إِنْتَزَعْتُ حَلْقَتَهُ derler, سَبَقْتُهُ maʿnāsına. Burada حَلْقَةٌ [ḥalḳat]tan murād zırhtır ve bu kināyedir. Ve kavluhum li's-sabiyyi izā teceşşeʾe: حَلْقَةً أَيْ حُلِقَ رَأْسُكَ حَلْقَةً بَعْدَ حَلْقَةٍ Yaʿnī küçük maʿsūmlar kikirdikleri vaktinde ʿArablar حَلْقَةً derler. Burada حَلْقَةً [ḥalḳat] حَلْقٌ [ḥalḳ] lafzından masdar ve mefʿūl-i mutlaktır, سَقْيًا وَرَعْيًا gibi. Pes kelām-ı mezkūrda mechūl حُلِقَ lafzı mahzūf mukadder olmakla merreten baʿde-uhrā başın tırāş olsun demektir ki muʿammer olmasını taleb eylemekten kināyedir.

اَلْحَلْقُ [el-ḥalḳ] (خَلْقٌ [ḥalḳ] vezninde) ve اَلتَّحْلاَقُ [et-taḥlāḳ] (تَذْكَارٌ [teẕkār] vezninde) Tırāş eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَلَقَ رَأْسَهُ حَلْقًا وَتَحْلاَقًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَزَالَ شَعْرَهُ Mütercim der ki Rāġib'in *Mufredāt*'ta beyānına göre حَلْقٌ [ḥalḳ] boğaz maʿnāsına mevzūʿdur. Ve boğazı katʿ maʿnāsına masdar olarak ahz ve istiʿmāl olundu. Baʿdehu katʿ-ı şaʿr maʿnāsınadır ki tırāş eylemektir, istiʿmāl olundu. Ve doldurmak maʿnāsı boğaz maʿnāsından ahz olundu. Ve حَلْقَةٌ [ḥalḳat] dahi حَلْقٌ [ḥalḳ] heyʾetine teşbīhen ahz olundu. Ve تَحْلِيقٌ [taḥlīḳ]-i tayr evvel havāda irtifāʿ ve deverān maʿnāsına müstaʿmel olup baʿdehu mutlak irtifāʿda istimāl olundu. Ve sāʾirleri dahi birer münāsebet tasavvuruyla taʿbīr ve istiʿmāl olundu. İntehā. Ve

حَلْقٌ [ḥalḳ] Bir kimsenin boğazına vurmak yā dokunmak maʿnāsınadır; yukālu: حَلَقَهُ حَلْقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَصَابَ حَلْقَهُ Ve havuzu yāhūd bir kabı doldurmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: حَلَقَ الْحَوْضَ إِذَا مَلَأَهُ Ve bir nesneyi takdīr ve tahmīn eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir ki ki halka-i nezzāreye almış olur; yukālu: حَلَقَ الشَّيْءَ إِذَا قَدَّرَهُ Ve

حَلْقٌ [ḥalḳ] Uğursuzluğa ıtlāk olunur, gūyā ki māl ve ikbāli tırāş edip izāle eder; yukālu: غَشِيَهُمُ الْحَلْقُ أَيِ الشُّؤْمُ Ve boğaza denir, حُلْقُومٌ [ḥulḳūm] maʿnāsına. Ve işbu قَالَ عَلَيْهِ السَّلاَمُ لِصَفِيَّةَ بِنْتِ حُيَيٍّ حِينَ قِيلَ لَهُ يَوْمَ النَّفْرِ إِنَّهَا نَفِسَتْ أَوْ حَاضَتْ فَقَالَ «عُقْرًا حَلْقًا» بِالتَّنْوِينِ أَيْ أَصَابَهَا اللهُ بِوَجَعٍ فِي حَلْقِهَا Yaʿnī "Hak taʿālā onun boğazına bir derd versin!" Ve bunlar metrūkü'l-lafz olan عَقْرٌ [ʿaḳr] ve حَلْقٌ [ḥalḳ] lafzlarından masdarlardır, عَقَرَهَا اللهُ

عَقْرًا وَحَلَقَهَا حَلْقًا sebkindedir. Bunda tenvīnin terkiyle غَضْبَى vezninde istiʿmāli kalīl yāhūd lahn-i muhaddisīndendir. Ve bu güne duʿāʾ تَرِبَتْ يَدَاهُ ve قَاتَلَهُ اللهُ kabīlindendir ki hakīkate mahmūl değildir, haşv-ı kelām menzilindedir, maʿnādan mücerred elfāz-ı mühmele ʿadādındadır; ekser taʿaccüb-i makāmında mesrūd olur. Ve

حَلْقٌ [ḥalḳ] Asmaya şebīh bir nevʿ ağaç ismidir, Türkīde gerdengeç derler; suyunu عُصْفُرٌ [ʿuṣfur] içre korlar. Ve suyu حَبُّ الرُّمَّانِ [ḥabbu'r-rummān] suyundan hoş ve latīf olur. Baʿzılar dedi bu şecerin şāhlarını cemʿ edip āteşi sönmüş ve külden tathīr olunmuş tennūra vazʿ eyledikte seyelān eden rutūbeti keşk-i bābilī gibi pāre pāre münʿakid olmuş, levni siyāh ve taʿmı begāyet ekşi nesneler olur. Şürbü safrāyı ve iltihāb-ı miʿdeyi teskīn için bī-ʿadīldir.

اَلْحَلَقُ [el-ḥalaḳ] (fethateynle) حَلَقَةٌ [ḥalḳat] dedikleri damga-yı mezkūr basılmış develere denir; müfredi حَلَقَةٌ [ḥaleḳat]tır. Ve

حَلَقٌ [ḥalḳ] Masdar olur, atın yāhūd eşeğin zekeri dişiye çok aşmak sebebiyle kızarıp ve kavlayıp tebāh olmak maʿnāsınadır; yukālu: حَلِقَ الْفَرَسُ وَالْحِمَارُ حَلَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَفَدَ فَأَصَابَهُ فَسَادٌ فِي قَضِيبِهِ مِنْ تَقْشِيرٍ وَاحْمِرَارٍ

اَلْمُحَلَّقَةُ [el-muḥallaḳat] (مُعَظَّمَةٌ [muʿaẓẓamet] vezninde) Bu dahi حَلْقَةٌ [ḥalḳat] dedikleri damga basılmış develere denir. ʿUbeydullāh b. Ḥurr nām kimsenin feresi ismidir.

اَلتَّحْلِيقُ [et-taḥlīḳ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi tıraş eylemek maʿnāsınadır, lākin bināsı teksīr içindir; yukālu: حَلَّقَ رَأْسَهُ بِمَعْنَى حَلَقَ Ve hurmā koruğu حُلْقَانٌ [ḥulḳān] olmak maʿnāsınadır, ke-mā se-yuzkeru; yukālu: حَلَّقَ الْبُسْرُ إِذَا صَارَ حُلْقَانًا Ve kuş havālanıp yüksekten uçmak maʿnāsınadır; yukālu: حَلَّقَ الطَّائِرُ إِذَا ارْتَفَعَ فِي طَيَرَانِهِ Ve hayvānın memesinin sütü yukarı ağmak yaʿnī çekilip bitmek maʿnāsınadır; yukālu: حَلَّقَ ضَرْعُ النَّاقَةِ إِذَا ارْتَفَعَ Ve davarın zebūnluktan gözleri içeri batıp çukurlanmak maʿnāsına müstaʿmeldir ki halka halka olur; yukālu: حَلَّقَتْ عُيُونُ الْإِبِلِ إِذَا غَارَتْ Ve ay ağıllanmak maʿnāsına müstaʿmeldir ki halka tarzında olur; yukālu: حَلَّقَ الْقَمَرُ إِذَا صَارَتْ حَوْلَهُ دَوَّارَةٌ Ve kevkeb derece-i irtifāʿa varmak maʿnāsınadır; yukālu: حَلَّقَ النَّجْمُ إِذَا ارْتَفَعَ Ve bir adama bir nesne atmak maʿnāsınadır; yukālu: حَلَّقَ بِالشَّيْءِ إِلَيْهِ إِذَا رَمَى بِهِ Ve bir nesne karnı kabartıp şişirmek maʿnāsınadır; tekūlu: شَرِبْتُ صُوَاحًا فَحَلَّقَ بِي أَيْ نَفَخَ بَطْنِي

اَلْإِحْتِلَاقُ [el-iḥtilāḳ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznindedir) Bu dahi tıraş eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِحْتَلَقَ رَأْسَهُ بِمَعْنَى حَلَقَهُ

اَلْحِلَاقُ [el-ḥilāḳ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) İsmdir, tıraş maʿnāsınadır; yukālu: رَأْسٌ جَيِّدُ الْحِلَاقِ Ve حَلْقَةٌ [ḥalḳat] lafzından cemʿ olur; ve minhu kavluhum: ضَرَبُوا بُيُوتَهُمْ حِلَاقًا أَيْ صَفًّا Yaʿnī "Evlerini birbirine muttasıl halkalar tarzında sıra üzere kurdular."

اَلْحَلِيقُ [el-ḥalīḳ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) مَحْلُوقٌ [maḥlūḳ] maʿnāsınadır ki tıraş olmuş demektir; ve minhu yukālu: لِحْيَةٌ حَلِيقٌ أَيْ مَحْلُوقَةٌ وَلَا يُقَالُ حَلِيقَةٌ Kāʿide-i mukarreredir ki faʿīl bi-maʿnā mefʿūl olursa tezkīr ve teʾnīsi müsāvī olur. Ve şaʿr kısmına حَلْقٌ [ḥalḳ] vasf-ı mahsūs olmakla ʿArablar hemīşe sıfatını müzekker olarak istiʿmāl eylediler, niteki شَعْرٌ حَلِيقٌ وَشَعْرَةٌ حَلِيقٌ derler, lākin meselā tüyü حَلْقٌ [ḥalḳ] olunmuş keçi vasfında عَنْزٌ مَحْلُوقَةٌ dediler, حَلِيقَةٌ demediler. Ve burada حَلِيقٌ [ḥalīḳ] mukadder bāb-ı rābiʿden mutasarrıftır.

اَلْإِحْلاَقُ [el-iḥlāḳ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi havuzu yāhūd kabı boğazına kadar doldurmak maʿnāsınadır; yukālu: أَحْلَقَ الْحَوْضَ إِذَا مَلَأَهُ

اَلْحُلُوقُ [el-ḥulūḳ] (ḥā'nın zammıyla) Boğaz maʿnāsına olan حَلْقٌ [ḥalḳ]ın cemʿidir. Bu münāsebetle yerde olan mecrālara ve derelere ve derbendlere ve dar boğazlara حُلُوقُ الْأَرْضِ [ḥulūḳu'l-arḍ] ıtlāk ederler; yukālu: حُلُوقُ الْأَرْضِ أَيْ مَجَارِيهَا وَأَوْدِيَتُهَا وَمَضَايِقُهَا

يَوْمُ تَحْلاَقِ اللِّمَمِ [yevmu taḥlāki'l-limem] (lām'ın kesriyle) Beyne'l-ʿArab bir yevm-i maʿrūftur ve o Taġlib kabīlesinin Bekr b. Vāʾil üzere hücūm eyledikleri melhame günüdür. O günde şiʿār ve ʿalāmetleri saçlarını tıraş etmek idi ki mecmūʿu maḥlūḳu'r-reʾs idiler.

اَلْحَالِقَةُ [el-ḥaliḳat] Katīʿa-i rahim maʿnāsına müstaʿmeldir, mübālagaten ıtlāk olunmuştur. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: "دَبَّ إِلَيْكُمْ دَاءُ الْأُمَمِ الْبَغْضَاءُ وَالْحَالِقَةُ" وَهِيَ قَطِيعَةُ الرَّحِمِ Ve

حَالِقَةٌ [ḥāliḳat] Mātem ve musībet hengāmında saçını tıraş eden ʿavrete denir; yukālu: هِيَ حَالِقَةٌ أَيْ تَحْلِقُ شَعْرَهَا فِي الْمُصِيبَةِ Ve uğursuz meşʾūm nesneye denir, حَالِقٌ [ḥāliḳ] gibi.

اَلْحَالِقُ [el-ḥāliḳ] Süt ile dopdolu memeye denir; yukālu: ضَرْعٌ حَالِقٌ أَيْ مُمْتَلِئٌ Ve etrāfında olan ağaç dallarına ve sāʾir çubuklara sarılmış asmaya denir. Ve pek yüksek dağa denir; yukālu: سَقَطَ مِنَ الْحَالِقِ أَيِ الْجَبَلِ الْمُرْتَفِعِ Ve uğursuz meşʾūm nesneye ıtlāk olunur, حَلْقٌ [ḥalḳ]-ı ikbāl eylediği için; mübālagaten حَالِقَةٌ [ḥāliḳat] dahi denir; yukālu: شَخْصٌ حَالِقٌ وَحَالِقَةٌ أَيْ مَشْؤُومٌ

اَلْحَالُوقَةُ [el-ḥālūḳat] Be-gāyet keskin ve işlek kılıca ve adama vasf olur; yukālu: سَيْفٌ وَرَجُلٌ حَالُوقَةٌ أَيْ مَاضٍ

اَلْحَلَقِيَّةُ [el-ḥaleḳiyyet] (fetehātla) Şol kancık merkebe ıtlāk olunur ki rāst gelen erkek merkebler aşmakla vefretinden rahiminde ʿillet hādis ola; yukālu: أَتَانٌ حَلَقِيَّةٌ أَيْ تَدَاوَلَتْهَا الْحُمُرُ حَتَّى أَصَابَهَا دَاءٌ فِي رَحِمِهَا

اَلْحَوْلَقُ [el-ḥavlaḳ] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Bir güne ʿillettir ki insānın boğazında hādis olur ki boğaz ağrısı olacaktır; yukālu: أَصَابَهُ الْحَوْلَقُ وَهُوَ وَجَعٌ فِي حَلْقِ الْإِنْسَانِ Ve āfet ve dāhiyeye ıtlāk olunur. Ve bir recül ismidir.

اَلْحَيْلَقُ [el-ḥaylaḳ] (صَيْقَلٌ [ṣayḳal] vezninde) Bu dahi āfet ve dāhiyeye ıtlāk olunur; yukālu: رَمَاهُ اللهُ بِالْحَوْلَقِ وَالْحَيْلَقِ أَيِ الدَّاهِيَةِ

اَلْحُلْقُ [el-ḥulḳ] (ḥā'nın zammıyla) Ana veledini yavı kılmaya denir, zīrā o hengāmda anası mātemle saçını tıraş eder; yukālu: لِأُمِّهِ الْحُلْقُ أَيِ الثُّكْلُ

اَلْحِلْقُ [el-ḥilḳ] (ḥā'nın kesriyle) Mülk ve imāret hātemine denir ki selefte pādişāh ve emīr olanlar mahsūs mühr ittihāz edip ve nās bir kimseyi kendilere şāh ve emīr ittihāz eyledikte şāhlığını nātık mühr kazdırıp baʿde'l-beyʿat pādişāh ve emīre iʿtā ederler idi. Ve hālen selātīn-i ʿizām hazerātına mahsūs tuğralı mühr o kāʿide üzeredir ve vezīr-i aʿzamlara iʿtā eyledikleri mühr-i sadāret dahi o kabīldendir. Baʿzılar dedi ki hātem-i mezbūrun kaşı olmayıp sāde gümüşten olur idi ki ism ve resmi ona mahkūk olur idi; yukālu: فُلاَنٌ أُعْطِيَ الْحِلْقَ أَيْ خَاتَمَ الْمُلْكِ يَعْنِي أُمِّرَ Ve

حِلْقٌ [ḥilḳ] Māl-ı kesīre yaʿnī mevāşī-i kesīreye ıtlāk olunur; حَلاَّقٌ [ḥallāḳ]ın kılları tıraş eylediği gibi nebātātı tıraş eder oldukları bāʿis-i tesmiyedir.

اَلْمِحْلَقُ [el-miḥlaḳ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Usturaya denir, مُوسَى [mūsā] maʿnāsına. Ve be-gāyet dürüşt ve haşin libāsa ıtlāk olunur ki huşūnetinden bedeni sürüp kılları izāle eder; yukālu: كِسَاءٌ مِحْلَقٌ أَيْ خَشِنٌ

حَلاَقِ [ḥalāḳi] (قَطَامِ [ḳaṭāmi] vezninde) ve

اَلْحَلاَقُ [el-ḥalāḳ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Ölüme ıtlāk olunur; yukālu: سُقُوا بِكَأْسِ حَلاَقِ وَحَلاَقِ أَيِ الْمَنِيَّةَ

اَلْحُلاَقَةُ [el-ḥulāḳat] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] vezninde) Tırāş olunmuş kıllara denir ki tırāşe taʿbīr olunur; ve minhu yukālu: خُذْ حُلاَقَةَ الْمِعْزَى أَيْ مَا حُلِقَ مِنْ شَعْرِهِ

اَلْحُلاَقُ [el-ḥulāḳ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Boğaz ağrısına denir; yukālu:أَخَذَهُ الْحُلاَقُ أَيْ وَجَعُ الْحَلْقِ Ve kancık eşek kezālik nisvān kısmı cimāʿa doymayıp yaʿnī harıl harıl kendisine erkekler aşar iken yine gebe kalmayıp kısır olmak hāletine denir, rahimleri aşınmakla döl tutmaz olur.

اَلْإِسْتِحْلاَقُ [el-istiḥlāḳ] Kancık eşek ve ʿavret kısmı zikr olunan حُلاَقٌ [ḥulāḳ] hāletine uğramak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَحْلَقَتِ الْأَتَانُ وَالْمَرْأَةُ إِذَا كَانَ فِيهَا حُلاَقٌ وَهُوَ أَنْ لاَ تَشْبَعَ مِنَ السِّفَادِ وَلاَ تَعْلَقَ عَلَى ذَلِكَ وَكَذَلِكَ الْمَرْأَةُ

اَلْحُلْقَانُ [el-ḥulḳān] (عُثْمَانُ [ʿuṯmān] vezninde) ve

اَلْمُحَلْقَنُ [el-muḥalḳan] (مُدَحْرَجٌ [mudaḥrec] vezninde ve bunun nūn'u zāʾidedir) Sülüsānı rutab olmuş, alaca hurmā koruğuna denir. Müfredi حُلْقَانَةٌ [ḥulḳānet]tir.

اَلتَّحَلُّقُ [et-teḥalluḳ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bu dahi ay ağıllanmak maʿnāsınadır; yukālu: تَحَلَّقَ الْقَمَرُ إِذَا صَارَتْ حَوْلَهُ دَوَّارَةٌ Ve nās halka halka meclis olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَحَلَّقَ الْقَوْمُ إِذَا جَلَسُوا حَلْقَةً حَلْقَةً

اَلْمُحَلَّقُ [el-Muḥallaḳ] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Huccācın Minā'da tırāş oldukları mevziʿe denir. Ve ʿAbdulʿuzzā b. Ḫantem lakabıdır; bir aygır at mezbūrun yüzünü ısırıp yeri halka tarzında kaldığından yāhūd çehresine ok dokunup bir demir halka ile dağlandığından telkīb olundu.

اَلْمُحَلِّقُ [el-muḥalliḳ] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) Leb-rīz olmayıp eksikçe yaʿnī boğazına dek dolmuş kaba ıtlāk olunur; yukālu: إِنَاءٌ مُحَلِّقٌ أَيْ دُونَ الْمَلْءِ Ve bir mikdār yeri yaʿnī sülüsānı rutab olmuş hurmā koruğuna denir; حُلْقَانٌ [ḥulḳān] gibi. Ve arık ve mehzūl koyuna ıtlāk olunur; yukālu: ضَأْنٌ مُحَلِّقٌ أَيْ مَهْزُولٌ

Şārih der ki müʾellif حَوْلَقَةٌ [ḥavleḳat] māddesinden sükūt eyledi, zāhiren ʿArabīyi sahīh olmadığına bināʾen, zīrā حَوْلَقَةٌ [ḥavleḳat] menhūt aksāmındandır, لاَ حَوْلَ وَلاَ قُوَّةَ إِلاَّ بِاللهِ demekten hikāyedir, بَسْمَلَةٌ [besmelet] ve حَمْدَلَةٌ [ḥamdelet] gibi.

[ح م ر ق]

اَلْحِمْرِقَةُ [el-ḥimriḳat] (زِبْرِجَةٌ [zibricet] vezninde) Koyun yününe denir; yukālu: مَا عَلَى الشَّاةِ حِمْرِقَةٌ أَيْ صُوفٌ

[ح م ق]

اَلْحُمْقُ [el-ḥumḳ] (ḥā'nın zammıyla) ve

اَلْحُمُقُ [el-ḥumuḳ] (zammeteynle) ve

اَلْحَمَاقَةُ [el-ḥamāḳat] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Bir kimsenin ʿaklı az olmak maʿnāsınadır ki oğuz olma ve bön olmak taʿbīr olunur; yukālu: حَمُقَ الرَّجُلُ وَحَمِقَ حُمْقًا وَحُمُقًا وَحَمَاقَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَالرَّابِعِ إِذَا كَانَ قَلِيلَ الْعَقْلِ Ve pazar kāsid olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: حَمُقَتِ السُّوقُ حَمَاقَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَسَدَتْ Şārihin beyānına göre حَمَاقَةٌ [ḥamāḳat] ism dahi olur; yukālu: فِيهِ حَمَاقَةٌ أَيْ قِلَّةُ عَقْلٍ

اَلْإِنْحِمَاقُ [el-inḥimāḳ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) حُمْقٌ [ḥumḳ] ve حَمَاقَةٌ [ḥamāḳat] gibi. Bu dahi bir adam أَحْمَقُ [aḥmaḳ] olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْحَمَقَ الرَّجُلُ وَاسْتَحْمَقَ بِمَعْنَى حَمُقَ Şārihin beyānına göre infiʿāl gerçi mutāvaʿata mevzūʿdur, lākin bu إِنْعِدَامٌ [inʿidām] gibi şāzdır. Ve

إِنْحِمَاقٌ [inḥimāḳ] Züll ve tevāzuʿ eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِنْحَمَقَ الرَّجُلُ إِذَا ذَلَّ وَتَوَاضَعَ Ve libās eskimek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِنْحَمَقَ الثَّوْبُ إِذَا خَلَقَ Ve pazar kesāda varmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِنْحَمَقَتِ السُّوقُ إِذَا كَسَدَتْ Ve oğuzcasına ʿamel ve hareket eylemek maʿnāsınadır, oğuzlanmak taʿbīr olunur, gerek tasannuʿ ve gerek cehlinden nāşī olsun; yukālu: إِنْحَمَقَ فُلَانٌ إِذَا فَعَلَ فِعْلَ الْحَمْقَى

اَلْإِسْتِحْمَاقُ [el-istiḥmāḳ] إِنْحِمَاقٌ [inḥimāḳ] ile maʿnā-yı evvel ü ahīrde mürādiftir; yukālu: إِسْتَحْمَقَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى اِنْحَمَقَ

اَلْأَحْمَقُ [el-aḥmaḳ] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Bāb-ı hāmisten sıfattır, oğuz ve bön adama denir, Fārisīde gūl derler. Müʾennesinde حَمْقَاءُ [ḥamrāʾ] denir, حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde; yukālu: رَجُلٌ أَحْمَقُ وَامْرَأَةٌ حَمْقَاءُ وَقَوْمٌ وَنِسْوَةٌ حِمَاقٌ وَحُمُقٌ بِضَمَّتَيْنِ وَحَمْقَى كَسَكْرَى وَحَمَاقَى كَسَكَارَى وَيُضَمُّ Şārih der ki bāb-ı rābiʿden vasf حَمِقٌ [ḥamiḳ]tir, كَتِفٌ [ketif] vezninde.

اَلْحُمَيْقُ [el-ḥumeyḳ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) أَحْمَقُ [aḥmaḳ] lafzından musaggar terhīmdir. Ve bununla bir kimse müsemmā olmuştur. Ve minhu'l-meselu: عَرَفَ حُمَيْقٌ جَمَلَهُ" أَيْ عَرَفَ هَذَا الْقَدْرَ وَإِنْ كَانَ أَحْمَقَ Mezbūr Ḥumeyḳ'in bir erkek devesi olup ve kendisi fī zātihi bir şaşkın adam iken yine devesini tanır idi. Bu mesel filān her ne denli ahmak ise de yine devesini idrāk edecek kadar şuʿūru vardır diyecek yerde darb olunur. Baʿzılar عَرَفَ حُمَيْقًا جَمَلَهُ ʿibāretiyle rivāyet ve aslını bu vech üzere hikāyet eyledi ki mezbūr Ḥumeyḳ'in bir erkek devesi olup ve onunla be-gāyet üns ve ülfet eylemişti. Bir gün Ḥumeyḳ üzere hücūm ve zahm-dār eylemekle bu kelāmı īrād eylediler. Ve baʿzılar deve, Ḥumeyḳ'in kadrini bildi diye tefsīr eylediler. Kavl-i evvele göre nādān kısmıyla ülfet bilāhere müstelzim-i zarar u hasāret olacağını beyān zımnında īrād olunur. Ve tefsīr-i sānīye göre iltifāt ve ülfet kāʾinen men kān heder ve hebā olmaz diyecek mevkiʿde darb olunur. Ve ʿinde'l-baʿz rivāyet-i evvele göre bir kimse bir adamı istizʿāf ve istihkār ile dāʾimā ona ezā ve sitem eder oldukta īrād olunur.

اَلْحَمِقُ [el-ḥamiḳ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Vech-i mezkūr üzere bāb-ı rābiʿden vasftır, oğuz adama denir. Ve hafīfü'l-lihye yaʿnī sakalı pek seyrek adama denir. Ve ʿAmr b. el-Ḥamiḳ ashābdandır.

اَلْحُمْقُ [el-ḥumḳ] (ḥā'nın zammıyla) Masdardır ki zikr olundu. Ve

حُمْقٌ [ḥumḳ] Bādeye ıtlāk olunur; vasf bi'l-masdardır, izāle-i ʿakl ve rüşd eylediği için ıtlāk olundu; yukālu: مَنْ كَانَ أَحْمَقَ يَشْرَبُ الْحُمْقَ أَيِ الْخَمْرَ

اَلْحَمَقُ [el-ḥamaḳ] (fethateynle) Fercden hurūc eden ak nesneye denir ki mezy şeklinde olur.

اَلْأُحْمُوقَةُ [el-uḥmūḳat] (أُضْحُوكَةٌ [uḍḥūket] vezninde) ve

اَلْحُمَّيْقَةُ [el-ḥummeyḳat] (mīm'in teşdīdiyle جُمَّيْزَةٌ [cummeyzet] vezninde) ve

اَلْحَمُّوقَةُ [el-ḥammūḳat] (كَمُّونَةٌ [kemmūnet] vezninde) Hebenneḳa ve Cuḥā gibi

nihāyet derecede ahmak olan adama denir.

اَلْمُحْمِقُ [el-muḥmiḳ] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Kıvrımı ince zāmir ata denir, ʿalā-kavlin dölü mesbūk olmayan yaʿnī sāʾirlerden akdem doğurur olan kısrağa denir; yukālu: فَرَسٌ مُحْمِقٌ أَيْ ضَامِرٌ أَوِ الَّتِي لاَ يُسْبَقُ نِتَاجُهَا Ve ahmak veled doğuran ʿavrete denir, مُحْمِقَةٌ [muḥmiḳat] dahi denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مُحْمِقٌ وَمُحْمِقَةٌ أَيْ تَلِدُ الْحَمْقَى

اَلْمِحْمَاقُ [el-miḥmāḳ] (مِصْبَاحٌ [miṣbāḥ] vezninde) Ahmak veled tevlīd eylemek muʿtādı olan ʿavrete denir.

اَلْإِحْمَاقُ [el-iḥmāḳ] (hemzenin kesriyle) Bir adamı ahöak bulmak maʿnāsınadır; yukālu: أَحْمَقَ فُلاَنًا إِذَا وَجَدَهُ أَحْمَقَ

بَقْلَةُ الْحَمْقَاءِ [baḳlatu'l-ḥamḳāʾ] (izāfetle) ve

اَلْبَقْلَةُ الْحَمْقَاءُ [el-baḳlatu'l-ḥamḳāʾ] (naʿt olarak) Semiz otuna denir, رِجْلَةٌ [riclet] maʿnāsına, dāʾimā pāy-gāh olan yerlerde bittiği için ıtlāk olundu.

اَلْحُمَاقُ [el-ḥumāḳ] (غُرَابٌ [ġurāb] veznninde) ve

اَلْحَمَاقُ [el-ḥamāḳ] (سَحَابٌ [seḥāb] veznninde) ve

اَلْحُمَيْقَى [el-ḥumeyḳā] (ḥā'nın zammı ve elifin kasrıyla) ve

اَلْحُمَيْقَاءُ [el-ḥumeyḳāʾ] (medd ile) ve

اَلْحَمَقِيقُ [el-ḥameḳīḳ] (حَمَطِيطٌ [ḥameṭīṭ] vezninde) Çiçek ʿilletine denir, جُدَرِيٌّ [cuderiyy] maʿnāsına. ʿAlā-kavlin çiçek tarzında sivilcelerdir ki beden-i insānda cābe-cā zuhūr eder.

اَلْحَمِيقُ [el-ḥamīḳ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir nebāt adıdır.

اَلْحُمَيْقِيقُ [el-ḥumeyḳīḳ] (ḥā'nın zammıyla) Bir cins ak kuş adıdır.

اَلْمُحْمِقَاتُ [el-muḥmiḳāt] (مُحْسِنَاتٌ [muḥsināt] vezninde) Şol gecelere ıtlāk olunur ki bütün mehtāb olup lākin ayın önceğizinde bir mikdārca sehāb olmakla ayın cirmi hakkı üzere merʾī olmadığından sabāh olmuş kıyās oluna; tekūlu: غَرَّنِي غُرُورَ الْمُحْمِقَاتِ وَهِيَ اللَّيَالِي الَّتِي يَطْلُعُ الْقَمَرُ فِي جَمِيعِهَا وَقَدْ يَكُونُ مِنْ دُونِهِ غَيْمٌ فَتَظُنُّ أَنَّكَ قَدْ أَصْبَحْتَ

اَلتَّحْمِيقُ [et-taḥmīḳ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] veznninde) Bir adamı hamākata nisbet eylemek yaʿnī ahmaktır demek maʿnāsınadır; yukālu: حَمَّقَهُ إِذَا نَسَبَهُ إِلَى الْحُمْقِ Ve bāde içmek maʿnāsınadır; yukālu: حُمِّقَ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَفْعُولِ إِذَا شَرِبَ الْخَمْرَ

[ح م ل ق]

اَلْحِمْلاَقُ [el-ḥimlāḳ] (ḥā'nın kesri ve zammıyla) ve

اَلْحُمْلُوقُ [el-ḥumlūḳ] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Gözün iç çevresine denir ki sürme çekildikte orayı siyāh eder. ʿAlā-kavlin göz kapakları yumuldukta dāʾiren-mā-dār altlarından kalan beyāz çevresine denir. Ve ʿalā-reʾyin kapağın iç yüzünde olan kızıl yere denir ki kapak dönüp dürüldükte kızıllığı görünür. Yāhūd gözün içinde sürme çekilen yerin göze bitişik olan yerine denir ki kapağın iç yüzünün dibi olacaktır. Cemʿi حَمَالِيقُ [ḥamālīḳ] gelir.

اَلْحَمْلَقَةُ [el-ḥamleḳat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Gözleri belertip bir nesneye dike dike şiddetle bakmak maʿnāsınadır; yukālu: حَمْلَقَ إِلَيْهِ إِذَا فَتَحَ عَيْنَيْهِ وَنَظَرَ شَدِيدًا

[ح ن د ق]

اَلْحَنْدَقُوقُ [el-ḥandeḳūḳ] (ḳāf'la فَنْعَلُولٌ [fenʿalūl] vezninde) ve

اَلْحَنْدَقُوقَى [el-ḥandeḳūḳā] (kasr ile) ve

اَلْحَنْدَقُوقَاءُ [el-ḥandeḳūḳāʾ] (medd ile ve

kalīlen ḥā'nın kesriyle ve ḳāf'ların zammı ve fethiyle) ذُرَقٌ [ẕuraḳ] dedikleri nebāta denir ki Fārisīde ezverd derler; berrī ve bostānī olur. Berrīsine Türkīde yabanī tirfil ve kara yonca derler ve bostānīsine sarı yonca ve tirfil derler. Ve

حَنْدَقُوقٌ [ḥandeḳūḳ] Uzun muztaribü'l-hilkat selgi adama denir ki aʿzāsı kağşamış tarzında olur. Ve şaşkın ve ahmak adama denir; yukālu: هُوَ حَنْدَقُوقٌ أَيْ طَوِيلٌ مُضْطَرِبٌ وَكَذَا أَحْمَقُ

[ح ن ق]

اَلْحَنَقُ [el-ḥanaḳ] (fethateynle) Gayz ve kīne, ʿalā-kavlin şedīdine denir. Cemʿi حِنَاقٌ [ḥināḳ] gelir ḥā'nın kesriyle; yukālu: عَقَدَ قَلْبَهُ عَلَى حَنَقٍ أَيْ غَيْظٍ أَوْ أَشَدِّهِ Ve

حَنَقٌ [ḥanaḳ] Masdar olur, bir kimseye gayz ve kīn eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَنِقَ عَلَيْهِ حَنَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اغْتَاظَ

اَلْحَنِقُ [el-ḥaniḳ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلْحَنِيقُ [el-ḥanīḳ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Gayz edici adama denir. ve

حَنِيقٌ [ḥanīḳ] Kīn-dār ve mugtāz adama denir ki deve gibi bi't-tabʿ kīn-dār olur; yukālu: رَجُلٌ حَنِيقٌ أَيْ مُغْتَاظٌ

اَلْحُنُقُ [el-ḥunuḳ] (zammateynle) Semiz ve tavlı hayvānlara ıtlāk olunur, güyā ki gayz ve gazabdan müntefihlerdir; حَنِيقٌ [ḥanīḳ] müfredidir; yukālu: إِبِلٌ حُنُقٌ أَيْ سِمَانٌ

اَلْإِحْنَاقُ [el-iḥnāḳ] (hemzenin kesriyle) Bir adamı hışma getirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَحْنَقَهُ إِذَا أَغْضَبَهُ Ve zāʾil olmamak kertesinde kīn ve ʿadāvet tutmak maʿnāsınadır; yukālu: أَحْنَقَ الرَّجُلُ إِذَا حَقَدَ حِقْدًا لاَ يَنْحَلُّ Ve ekīnin sünbülesi kapçıklandıktan sonra kılçıkları uçlanıp yerli yerine yayılmak maʿnāsınadır ki murād bütün kılçıklanmak olacaktır; yukālu: أَحْنَقَ الزَّرْعُ إِذَا انْتَشَرَ سَفَى سُنْبُلِهِ بَعْدَمَا يُقَنْبِعُ Ve şiddet-i hüzālden arka karna yapışmak maʿnāsınadır; yukālu: أَحْنَقَ الصُّلْبُ إِذَا لَزِقَ بِالْبَطْنِ Ve eşek dişiye pek çok aşmaktan zebūnlamak maʿnāsınadır; yukālu: أَحْنَقَ الْحِمَارُ إِذَا ضَمُرَ مِنْ كَثْرَةِ الضِّرَابِ

اَلتَّحْنِيقُ [et-taḥnīḳ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi ekinin sünbülesi tamām kılçıklanmak maʿnāsınadır; yukālu: حَنَّقَ الزَّرْعُ بِمَعْنَى أَحْنَقَ

اَلْمَحَانِيقُ [el-meḥānīḳ] (mīm'in fethiyle) Semiz develere denir. ʿAlā-kavlin arık develere denmekle zıdd olur; yukālu: إِبِلٌ مَحَانِيقُ أَيْ سِمَانٌ ضُمَّرٌ Lākin ihtilāf-ı kavl üzere olmakla zıddiyyeti gayr-i zāhirdir. Şārihin beyānına göre müfredi مُحْنَقٌ [muḥnaḳ]tır, مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde. Pes مَحَانِيقُ [meḥānīḳ]in yā'yı işbāʿ olur.

[ح و ق]

اَلْحَوْقُ [el-ḥavḳ] (شَوْقٌ [şevḳ] vezninde) Süpürmek maʿnāsınadır; tekūlu: حُقْتُ الْبَيْتَ أَحُوقُهُ حَوْقًا أَيْ كَنَسْتُهُ Ve bir nesneyi ovup huşūnetini gidermekle düzeltmek maʿnāsınadır, buruşuk nesneyi ovup düzelttikleri gibi; yukālu: حَاقَ الشَّيْءَ إِذَا دَلَكَهُ وَمَلَّسَهُ Ve

حَوْقٌ [ḥavḳ] Cemʿ-i kesīre denir. Ve ihāta eylemek maʿnāsınadır, حَيْقٌ [ḥayḳ] gibi; yukālu: حَاقَ بِهِ حَوْقًا إِذَا أَحَاطَ بِهِ Ve

حَوْقٌ [ḥavḳ] مَحُوقٌ [maḥūḳ] maʿnāsına olur ki süpürülmüş nesneye denir. Kezālik huşūneti giderilip düzlenmiş ve hemvār olmuş nesneye denir; ve minhu yukālu: تُرِكَتِ النَّخْلَةُ حَوْقًا إِذَا أُشْعِلَتْ فِي الْكَرَانِيفِ *Esās*'ın beyānına göre bir gulām hurmā ağacının كَرَانِيفُ [kerānīf]ini yaʿnī özdeğinde kalan kesilmiş budakların dipleri olan düğme-

lerini düzeltmek için çerāg ile tutuşturup ihrāk ve izāle eder idi. Bir āher gulām bunu bu hālle gördükte سَحَقْتَ النَّخْلَةَ حَتَّى تَرَكْتَهَا حَوْقًا dedi ki حَوْقٌ [ḥavḳ] burada مَحُوقَةٌ [maḥūḳat] maʿnāsına olmakla "Ağacı tamām istīsāl edip berk ve şāhlarını tamām süpürülmüş yāhūd düzelmiş bıraktın" demektir.

اَلْمَحِيقُ [el-meḥīḳ] (مَقِيلٌ [meḳīl] vezninde)

اَلْمَحُوقُ [el-meḥūḳ] (مَقُولٌ [meḳūl] vezninde) İsm-i mefʿūllerdir, süpürülmüş ve ovuşturulup düzelmiş nesneye denir. Ve bunlar مَقِيلٌ [meḳīl] ve مَقُولٌ [meḳūl] kabīlindendir.

اَلْحُوقُ [el-ḥūḳ] (ḥā'nın zammıyla) Zeker başının çevresine denir; ḥā'nın fethiyle de lügattir. ʿAlā-kavlin ḥā'nın fethiyle zekerin değirmiliğine denir.

حُوقُ الْحِمَارِ [Ḥūḳu'l-Ḥimār] (ḥā'nın zammıyla) Ferezdaḳ nām şāʿirin lakabıdır.

اَلْأَحْوَقُ [el-aḥvaḳ] (أَحْمَقُ [aḥmaḳ] vezninde) ve

اَلْمُحَوَّقُ [el-muḥavvaḳ] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Zekerinin başı büyük olan adama denir.

اَلْحَوْقَاءُ [el-ḥavḳāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Büyük zeker kellesine denir; yukālu: فَيْشَلَةٌ حَوْقَاءُ أَيْ عَظِيمَةٌ

اَلْمَحُوقَةُ [el-meḥūḳat] (مَقُولَةٌ [meḳūlet] vezninde) Şol arza denir ki ona yağmur az yağmakla nebātı azca ola; yukālu: أَرْضٌ مَحُوقَةٌ أَيْ قَلِيلَةُ النَّبْتِ لِقِلَّةِ الْمَطَرِ

اَلْحَوْقَةُ [el-ḥavḳat] (ḥā'nın fethiyle) جَمَاعَةٌ مُمَخْرِقَةٌ [cemāʿatun mumaḫriḳat] maʿnāsınadır. مُخْرِقَةٌ māddesinde müʾellif "خ،ر،ق" faslında tasaddī eylemeyip lākin şārihin beyānına göre مُخْرِقَةٌ [muḫriḳat] yalan söz düzmek maʿnāsına kelime-i müvellede olmakla مُمَخْرِقَةٌ [mumaḫriḳat] yalan düzüp kizb ihtirāʿ eden cemāʿat demek olur.

اَلْحُوَاقَةُ [el-ḥuvāḳat] كُنَاسَةٌ [kunāset] vezninde ve mürādifidir ki süpürüntüye denir.

اَلْمِحْوَقَةُ [el-miḥveḳat] مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde ve mürādifidir ki süpürgeye denir.

اَلْحِوَاقُ [el-Ḥivāḳ] (كِتَابٌ [kitāb] ve غُرَابٌ [ġurāb] veznlerinde) Bir mevziʿ adıdır.

اَلتَّحْوِيقُ [et-taḥvīḳ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir kimse hakkında güç ve şürīde ve haltiyyāt sözler söylemek maʿnāsınadır, güyā ki حُوَاقَةٌ [ḥuvāḳat] gibi karış muruş kelimāt etmiş olur; yukālu: حَوَّقَ عَلَيْهِ إِذَا عَوَّجَ عَلَيْهِ الْكَلَامَ

[ح ي ق]

اَلْحَيْقُ [el-ḥayḳ] (ḥā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) ve

اَلْحُيُوقُ [el-ḥuyūḳ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) ve

اَلْحَيَقَانُ [el-ḥayeḳān] (fetehātla) İhāta eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَاقَ بِهِ يَحِيقُ حَيْقًا وَحُيُوقًا وَحَيَقَانًا إِذَا أَحَاطَ بِهِ Ve kılıç dokunduğu yere işlemek maʿnāsınadır; yukālu: حَاقَ فِيهِ السَّيْفُ إِذَا حَاكَ Ve bir kimseye bir hādise nāzil ve musīb olup aslā ondan münfekk olmayarak dāʾimī lāzım olmak maʿnāsınadır; yukālu: حَاقَ بِهِمُ الْأَمْرُ إِذَا لَزِمَهُمْ وَوَجَبَ عَلَيْهِ وَنَزَلَ Ve

حَيْقٌ [ḥayḳ] İnsāna kendi ʿamel-i mekrūhu muktezāsı ʿurūz ve isābet eden ʿārıza-i kerīheye denir ki vasf bi'l-masdardır; yukālu: أَصَابَهُ الْحَيْقُ وَهُوَ مَا يَشْتَمِلُ عَلَى الْإِنْسَانِ مِنْ مَكْرُوهِ فِعْلِهِ Ve Yemen'de bir vādī adıdır.

اَلْإِحَاقَةُ [el-iḥāḳat] (hemzenin kesriyle) Bu dahi ihāta eylemek maʿnāsınadır;

yukālu: أَحَاقَ بِهِ إِذَا أَحَاطَ بِهِ Ve bir hādiseyi bir kimse üzere inzāl ve ilzām eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَحَاقَ اللهُ بِهِمْ مَكْرَهُمْ أَيْ أَنْزَلَهُ عَلَيْهِمْ وَأَلْزَمَهُمْ

اَلْحَيْقَةُ [el-ḥayḳat] (ḥā'nın fethiyle) Yavşana şebīh bir nevʿ otluktur, hurmā ile ekl olunur.

اَلْمُحَايَقَةُ [el-muḥāyeḳat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir kimseye bugz ve hased eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَايَقَهُ إِذَا حَسَدَهُ وَأَبْغَضَهُ

نَجَزَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'L-ḪĀ'İ'L-MUʿCEME
(فَصْلُ الْخَاءِ الْمُعْجَمَةِ)

[خ ب ر ق]

اَلْخِبْرَاقُ [el-ḫibrāḳ] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] vezninde) Osuruğa denir, ضِرَاطٌ [ḍirāṭ] maʿnāsına.

اَلْخَبْرَقَةُ [el-ḫabreḳat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Yırtmak maʿnāsınadır; yukālu: خَبْرَقَ الشَّيْءَ إِذَا شَقَّهُ

[خ ب ق]

اَلْخَبْقُ [el-ḫabḳ] (سَبْقٌ [sebḳ] vezninde) Zartalamak maʿnāsınadır; yukālu: خَبَقَ الْحِمَارُ خَبْقًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا حَبَقَ Ve bir kimseyi horsunmak maʿnāsınadır; yukālu: خَبَقَ فُلَانًا إِذَا صَغَّرَهُ إِلَى نَفْسِهِ Yaʿnī "Kendi nefsine nisbet horsundu."

اَلْخَبُوقُ [el-ḫabūḳ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Şol ʿavrete denir ki cimāʿ olunurken fercinden yellenme tarzında sedā zuhūr eder ola; yukālu: إِمْرَأَةٌ خَبُوقٌ إِذَا كَانَتْ يُسْمَعُ لَهَا خَبْقٌ عِنْدَ النِّكَاحِ أَيْ صَوْتٌ مِمَّا هُنَالِكَ

اَلْخِبَقُّ [el-ḫibaḳḳ] (هِجَفٌّ [hiceff] vezninde) ve

اَلْخِبِقُّ [el-ḫibiḳḳ] (فِلِزٌّ [filizz] vezninde) Uzun nesneye denir, ʿalā-kavlin ricāle mahsūstur ki uzun kişiye denir. Ve cüst ve çālāk ata denir. Ve sıçragan adama denir, وَثَّابٌ [veṯṯāb] maʿnāsına. Ve أَمَقُّ [emaḳḳ] lafzına ki tavīl maʿnāsınadır, itbāʿan zikr olunur mübālaga için; yukālu: أَمَقُّ خِبَقٌّ أَيْ طَوِيلٌ Ve fi'l-meseli: "خِبَقَّةٌ خِبَقَّهْ تَرَقَّ عَيْنَ بَقَّهْ" Burada تَرَقَّ kelimesi تَرَقِّي [teraḳḳī]den emrdir. Şārih der ki bu mesel: " خُزُقَّةٌ خُزُقَّهْ تَرَقَّ عَيْنَ بَقَّهْ" ʿunvānıyla da mervīdir. Resūl-i enām ʿaleyhi's-selām hazretleri Ḥaseneyn cenāblarını tıfl iken böyle diyerek nüvāziş ederler idi. Ve

خِبَقَّةٌ [ḫibaḳḳat] خِبِقَّى [ḫibiḳḳā] gibi seyrek adımlı nākaya denir, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْخِبِقَّى [el-ḫibiḳḳā] (زِمِكَّى [zimikkā] vezninde) Bu dahi yüğrük ve serīʿ ata denir. Ve seyrek adımlı nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ خِبَقَّةٌ وَخِبِقَّى أَيْ وَسَّاعٌ Ve bir güne yürüyüşe denir ki murād sürʿatle atılarak yürüyüştür.

اَلْخِبِقَّاءُ [el-ḫibiḳḳāʾ] (kesreteynle) Bed-hūy karıya denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ خِبِقَّاءُ أَيْ سَيِّئَةُ الْخُلُقِ

خَبَاقٌ [Ḫabāḳ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Merv kazāsında bir karyedir; Ebu'l-Ḥasen eṣ-Ṣūfī el-Ḫabāḳī oradandır.

اَلتَّخَبُّقُ [et-teḫabbuḳ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-de) Yükselmek maʿnāsınadır; yukālu: تَخَبَّقَ الشَّيْءُ إِذَا ارْتَفَعَ وَعَلاَ

[خ د ر ق]

اَلْخَدَرْنَقُ [el-ḫadernaḳ] (سَفَرْجَلٌ [sefercel] vezninde) Zekere denir. Ve örümceğe, ʿalā-kavlin iri ve büyük olanına denir. Şārih der ki gerçi cemīʿ-i nüshalarda اَلذِّكْرُ وَالْعَنْكَبُوتُ ʿibāretiyle mersūmdur, lākin bu tugyān-ı kalem-i nüssāhtır, savāb olan ذَكَرُ الْعَنْكَبُوتِ olmaktır ki erkek örümcek demek olur.

[خ د ن ق]

اَلْخَدَنَّقُ [el-ḫadennaḳ] (عَمَلَّسٌ [ʿamelles] vezninde)خَدَرْنَقٌ [ḫadernaḳ] maʿnāsınadır.

[خ ذ ر ق]

اَلْخَذَرْنَقُ [el-ḫaẕernaḳ] (ẕāl-ı muʿceme ile) خَدَرْنَقٌ [ḫadernaḳ] maʿnāsınadır.

اَلْخَذْرَقَةُ [el-ḫaẕreḳat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) İshāl olmak maʿnāsınadır; yukālu: خَذْرَقَ الْحِمَارُ إِذَا سَلَحَ

اَلْخِذْرَاقُ [el-ḫiẕrāḳ] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] veznin-de) ve

اَلْمُخَذْرِقُ [el-muḫaẕriḳ] (İsm-i fāʿil bün-yesiyle) Yüreği çok süren adama denir; yukālu: رَجُلٌ خِذْرَاقٌ وَمُخَذْرِقٌ أَيْ سَلاَّحٌ

خُذَارِقٌ [Ḫuẕāriḳ] (عُلاَبِطٌ [ʿulābiṭ] veznin-de) Tihāme'de bir şorak eşme suyudur ki içenleri elbette ishāle uğratır.

[خ ذ ق]

اَلْخَذْقُ [el-ḫaẕḳ] (ḫā'nın fethi ve ẕāl'ın sükūnuyla) Kuş çımkırmak maʿnāsınadır; yukālu: خَذَقَ الطَّائِرُ خَذْقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا ذَرَقَ Baʿzılar bunu dogan kısmının çımkır-masına tahsīs eylediler. Ve

خَذْقٌ [ḫaẕḳ] Davarı yürütmek için üven-dire makūlesiyle dürtmek maʿnāsınadır; yukālu: خَذَقَ الدَّابَّةَ إِذَا نَخَسَهَا بِحَدِيدَةٍ وَغَيْرِهَا لِتَجِدَّ فِي سَيْرِهَا Ve

خَذْقٌ [ḫaẕḳ] Fışkıya denir; yukālu:رَمَاهُ بِالْخَذْقِ أَيِ الرَّوْثِ

اَلْخَذَّاقُ [el-ḫaẕẕāḳ] (شَدَّادٌ [şeddād] veznin-de) Bir cins balık ismidir ki tel tel saçla-rı olur, sayd olundukta suya خَذْقٌ [ḫaẕḳ] eder. Ve

خَذَّاقٌ [Ḫaẕẕāḳ] Yezīd el-ʿAbdī nām şāʿirin pederi ismidir.

اَلْمَخْذَقَةُ [el-maḫẕeḳat] (مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde) Dübüre ıtlāk olunur, إِسْتٌ [ist] gibi.

[خ ر ب ق]

اَلْخَرْبَقُ [el-ḫarbaḳ] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Bir nebāttır ki yaprağı لِسَانُ الْحَمَلِ [lisānu'l-ḥamel] yaʿnī sinirli yaprak varakına şebīh olur. Ve iki nevʿ olur: biri ebyaz ve biri esveddir. Bu nebāt Türkīde çöpleme de-dikleridir. Ebyaz nevʿine ak çöpleme ve nebātına marulcuk ve kar çiçeği derler. Ve esved nevʿine kara çöpleme ve karaca ot derler. Ve kurt kısmını mühlik olmakla ʿArablar خَانِقُ الذِّئْبِ [ḫāniḳu'ẕ-ẕiʾb] ve قَاتِلُ

الذِّئْبِ [ḳātilu'z-ẕi'b] dahi derler. İki nevʿi de cālī yaʿnī mādde ile sath-ı ʿuzvun beynine girip yapışmış ve kurumuş rutūbetleri müzīldir. Ve emrāz-ı bārideye nāfiʿ ve sarʿ ve cünūn ve evcāʿ-ı mefāsıl ve behak ve fālic ʿilletlerine müfīd ve fuzūl-i leziceyi müshil ve mikdār-ı şürbetinden ekserī teşennüc īrāsıyla kātildir. Ve kilāb ve hanāzīri mühliktir. Ve cenb ve civārında bittiği asmanın üzümünden maʿmūl şarāb elbette müshil olur.

أَبُو خَرْبَقٍ [Ebū Ḫarbaḳ] Selām b. Revḥ künyesidir ki muhaddistir.

اَلْخِرْبِقُ [el-ḫirbiḳ] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Su terazisine denir; yukālu: أَجْرَى الْمَاءَ مِنَ الْخِرْبِقِ وَهُوَ مَصْعَدُ الْمَاءِ Ve bir havz-ı mahsūs ismidir.

اَلْخِرْبَاقُ [el-ḫirbāḳ] (سِرْبَالٌ [sirbāl] vezninde) Boyu pek uzun olarak iri gövdeli hatuna denir, ʿalā-kavlin çabuk yürür olan hatuna denir. Ve

خِرْبَاقٌ [Ḫirbāḳ] Bir rivāyette Ẕu'l-Yedeyn ile mülakkab olan sahābī ismidir. Ve

خِرْبَاقٌ [ḫirbāḳ]خَرْبَقَةٌ [ḫarbeḳat] gibi masdar olur, tīz tīz yürümek maʿnāsına; yukālu: خَرْبَقَ الرَّجُلُ خَرْبَقَةً وَخِرْبَاقًا إِذَا أَسْرَعَ فِي الْمَشْيِ Ve zartalamak maʿnāsınadır; yukālu: خَرْبَقَ الْحِمَارُ إِذَا ضَرَطَ Ve

خَرْبَقَةٌ [ḫarbeḳat] ve

خِرْبَاقٌ [ḫirbāḳ] Bir nesneyi yırtmak maʿnāsınadır; yukālu: خَرْبَقَ الثَّوْبَ إِذَا شَقَّهُ Ve kesmek maʿnāsınadır; yukālu: خَرْبَقَ الشَّيْءَ إِذَا قَطَعَهُ Ve bir işi fāsid ve tebāh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَرْبَقَ الْعَمَلَ إِذَا أَفْسَدَهُ Ve yağmur yeri hendek hendek edip yarmak maʿnāsınadır; yukālu: خَرْبَقَ الْغَيْثُ الْأَرْضَ إِذَا شَقَّقَهَا Ve

خَرْبَقَةٌ [ḫarbeḳat] Dişi keçi kısmına mahsūs zecr ve āzārdan hikāyedir.

اَلْمُخَرْبَقَةُ [el-muḫarbeḳat] (ism-i mefʿūl bünyesiyle) Vakt-i cimāʿda kemāl-i şehvet ü iltizāzından bī-hod olur olan ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مُخَرْبَقَةٌ أَيْ رَبُوخٌ

اَلْإِخْرِنْبَاقُ [el-iḫrinbāḳ] (إِحْرِنْجَامٌ [iḥrincām] vezninde) Bir töhmet zımnında mazinne ve gümān terettüb eden kimse geri çekilip yere sinip yapışmak maʿnāsınadır; yukālu: إِخْرَنْبَقَ الْمُرِيبُ إِذَا انْقَمَعَ وَلَصِقَ بِالْأَرْضِ Ve minhu'l-meselu: "فُلَانٌ مُخْرَنْبِقٌ لِيَنْبَاعَ Yaʿnī vakt-i fırsatta ileri sünüp sıçramak için yaʿnī mütehayyilesinde tasvīr ve tasmīm eylediği dāhiyeyi īrād ve icrā için şimdiki hālde geri çekilip tortop hamūş ve epsem durmaktadır.

[خ ر د ق]

اَلْخَرْدَقُ [el-ḫardaḳ] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Şorbaya denir, مَرَقَةٌ [mereḳat] maʿnāsına. Ve bu muʿarrebdir. Şārihin beyānına göre hurdek-i Fārisī muʿarrebidir, kāf tasgīr içindir. Şorbaya ʿalem-i mahsūs olmuştur.

اَلْخُرْدِيقُ [el-ḫurdīḳ] (ḫā'nın zammıyla فُعْلِيلٌ [fuʿlīl] vezninde) Bir türlü taʿām ismidir. Şārihin beyānına göre bu dahi hūrdīk-i Fārisī muʿarrebidir, lākin *Nihāye*'de خُرْدِيقٌ [ḫurdīḳ] şorba ile müfesserdir.

خَرَنْدَقٌ [Ḫarendaḳ] (سَمَنْدَلٌ [semendel] vezninde) Bir recül ismidir.

[خ ر ف ق]

اَلْخَرْفَقُ [el-ḫarfaḳ] (fā'yla جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Lügat-ı Şāmiyyede hardal-ı Fārisī ismidir ki Mışır diyārında حَشِيشَةُ السُّلْطَانِ [ḥaşīşetu's-sulṭān] denmekle maʿrūftur, tere dedikleri nebāttan bir nevʿdir, Türkīde ak hardal ve tere tohumu taʿbīr olunur.

Varakı ʿarīz ve çiçeği ak olur.

اَلْخَرْفَقَةُ [el-ḫarfeḳat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) ve

اَلْإِخْرِنْفَاقُ [el-iḫrinfāḳ] (إِخْرِنْجَامٌ [iḫrincām] vezninde) إِخْرِنْبَاقٌ [iḫrinbāḳ] maʿnāsınadır; yukālu: خَرْفَقَ الْمَرِيضُ وَاخْرَنْفَقَ بِمَعْنَى اخْرَنْبَقَ

[خ ر ق]

اَلْخَرْقُ [el-ḫarḳ] (خَرْقٌ [ḫarḳ] vezninde) Bir nesneyi yarıp yırtmak maʿnāsınadır; yukālu: خَرَقَ الشَّيْءَ خَرْقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا جَابَهُ وَمَزَّقَهُ Müʾellifin *Baṣāʾir*'de beyānına göre خَرْقٌ [ḫarḳ] bir nesneyi fikr ve reviyyetsiz fesād tarīki üzere katʿ eylemek maʿnāsına mevzūʿdur; maʿānī-i sāʾire ondan münşaʿibdir. Ve

خَرْقٌ [ḫarḳ] Yalan söylemek maʿnāsına müstaʿmeldir, gūyā ki sıdkı hark eder; yukālu: خَرَقَ الرَّجُلُ إِذَا كَذَبَ Ve katʿ-ı mesāfe eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir, gūyā ki beyābānı delip öte geçmiş olur; yukālu: خَرَقَ الْمَفَازَةَ إِذَا قَطَعَهَا Ve yarmak maʿnāsınadır; yukālu: خَرَقَ الثَّوْبَ إِذَا شَقَّهُ Ve yeniden yalan düzmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: خَرَقَ الْكَذِبَ إِذَا صَنَعَهُ Ve

خَرْقٌ [ḫarḳ] Otsuz susuz kır yere denir; tekūlu: وَقَعْنَا خَرْقًا أَيْ أَرْضًا قَفْرًا Ve şol geniş sahrāya ıtlāk olunur ki onda riyāh مُتَخَرِّقٌ [muteḫarraḳ] yaʿnī perākende olur. Cemʿi خُرُوقٌ [ḫurūḳ] gelir. Ve

خَرْقٌ [ḫarḳ] قُسْطٌ [ḳusṭ] dedikleri nebāta şebīh bir nebāt adıdır. Ve Neysābūr'da bir mevziʿ adıdır. Şārihin beyānına göre خَرْقٌ[ḫarḳ] ism olarak dahi istiʿmāl olunur ki yırtığa denir. Ve minhu'l-meselu: "إِتَّسَعَ الْخَرْقُ عَلَى الرَّاقِعِ" Lisānımızda dahi "delik büyük, yama küçük" meseli zebān-zededir.

اَلْخُرُوقُ [el-ḫurūḳ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Bir yerde aslā ayrılmamak vech üzere ikāmet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَرَقَ فِي الْبَيْتِ خُرُوقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَقَامَ فَلَمْ يَبْرَحْ

اَلْخَرَقُ [el-ḫaraḳ] (fethateynle) خُرُوقٌ [ḫurūḳ] maʿnāsınadır; yukālu: خَرَقَ فِي الْبَيْتِ خَرَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَقَامَ فَلَمْ يَبْرَحْ Ve havf ve hayā gibi ʿārızadan nāşī medhūş ve hayrān olmak maʿnāsınadır, ʿalā-kavlin gözleri belertip cemād gibi mebhūt ve dem-beste kalmak maʿnāsınadır; yukālu: خَرِقَ الرَّجُلُ إِذَا دَهِشَ مِنْ خَوْفٍ أَوْ حَيَاءٍ أَوْ بُهِتَ فَاتِحًا عَيْنَيْهِ يَنْظُرُ Ve sayyādlar etrāfı çevirmekle āhū ve kuş makūlesi kendi yatağında korkusundan kımıldanmayıp yere yapışıp cism-i bī-cān gibi taş yatar olmak maʿnāsınadır; yukālu: خَرِقَ الْغَزَالُ إِذَا فَرَقَ فَعَجَزَ عَنِ النُّهُوضِ وَكَذَا الطَّائِرُ فَلَمْ يَقْدِرْ عَلَى الطَّيَرَانِ Ve

خَرَقُ [Ḫaraḳ] Merv kazāsında bir karye adıdır, Ḫare muʿarrebidir; muhaddisīnden Muḥammed b. Aḥmed b. Ebī Bişr el-Mutekellim ve Muḥammed b. Mūsā ve Muḥammed b. ʿUbeydullāh el-Ḫaraḳiyyūn oradandır. Ve

خَرَقٌ [ḫaraḳ] Gılzat ve huşūnet maʿnāsınadır ki rıfk ve sühūlet mukābilidir, خُرْقٌ [ḫurḳ] gibi ki zammıyladır, ke-mā se-yuzkeru. Ve masdar olur, أَخْرَقُ [aḫraḳ] olmak maʿnāsına; yukālu: خَرِقَ الرَّجُلُ إِذَا كَانَ أَخْرَقَ Ke-mā se-yuzkeru.

اَلْخَرَاقَةُ [el-ḫarāḳat] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Tuttuğu işi bilmeyip fenāʾ ve nā-hoş yapar olmak maʿnāsınadır ki o iş elinden gelmemektir; yukālu: خَرِقَ بِالشَّيْءِ خَرَاقَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا جَهِلَهُ وَلَمْ يُحْسِنْ عَمَلَهُ Ve ahmak ve bī-magz olmak maʿnāsınadır; yukālu: خَرِقَ الرَّجُلُ إِذَا كَانَ أَخْرَقَ

اَلْخَرْقَاءُ [el-ḫarḳāʾ] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrāʾ] vezninde)

de) Şol ovaya denir ki vüsʿatinden onda rüzgārlar perākende ve müteferrik hübūb eder ola; yukālu: أَرْضٌ خَرْقَاءُ أَيْ وَاسِعَةٌ تَتَخَرَّقُ فِيهَا الرِّيَاحُ Ve

خَرْقَاءُ [ḫarḳāʾ] أَخْرَقُ [aḫraḳ] lafzından müʾennes olur, hemec ve çolpa, bī-magz ve nādān ʿavrete denir. Ve fi'l-meseli: "لاَ تَعْدَمُ الْخَرْقَاءُ عِلَّةً" أَيِ الْعِلَلُ كَثِيرَةٌ تُحْسِنُهَا الْخَرْقَاءُ فَضْلاً عَنِ الْكَيِّسِ Yaʿnī ʿilel ve aʿzār pek çok olmakla rüşd ve reviyyet sāhibi ʿākil ve dānādan başka nādān ve sebük-ser karı dahi bir ʿözr ve bahāne īrādına muktedire olmağın bu resme ʿözr ve ʿillet dāʿiyesini irtikāb bir vechle lāyık ve sezāvār değildir. Bu mesel bir mādde zımnında serd olunan iʿtizārı nehy ve istikbāh mevkiʿinde īrād olunur. Ve

خَرْقَاءُ [Ḫarḳāʾ] Zengī cinsinden bir hatun ismidir ki dāʾimā Mescid-i şerīf-i nebevīde ʿaleyhi's-selām firāşet hizmetine pūyān idi, radıyallāhu ʿanhā. Ve Benu'l-Bekkāʾ cemāʿatinden bir başka ʿavret ismidir ki Ẕu'r-Rumme nām şāʿir eşʿārında onunla teşbīb ve tagazzül eder idi. Ve

خَرْقَاءُ [ḫarḳāʾ] Kulağında delik olan koyuna denir; yukālu: شَاةٌ خَرْقَاءُ أَيْ فِي أُذُنِهَا خَرْقٌ Ve şedīd yele denir; yukālu: رِيحٌ خَرْقَاءُ أَيْ شَدِيدَةٌ Ve bastığı yeri gözetmeyen hemec ve serseri nākaya vasf olur; yukālu: نَاقَةٌ خَرْقَاءُ إِذَا كَانَتْ لاَ تَتَعَاهَدُ مَوَاضِعَ قَوَائِمِهَا Ve bir mevziʿ adıdır. Ve ʿİẕār b. Ḫarḳāʾ muhaddisīndendir. Ve Mālik b. Ebi'l-Ḫarḳāʾ, Uḳayl kabīlesindendir.

اَلْخِرْقُ [el-ḫirḳ] (ḫā'nın kesriyle) Sehī ve civān-merd, ʿalā-kavlin sehī ve civān-merd olarak zarīf olan adama denir. Ve hūb ve dil-ber ve hoş-manzar nāzük ve kerīmü'l-halīka civāna denir; yukālu: هُوَ خِرْقٌ أَيْ سَخِيٌّ أَوْ ظَرِيفٌ فِي سَخَاوَةٍ وَكَذَا فَتًى حَسَنٌ كَرِيمُ الْخَلِيقَةِ Cemʿi أَخْرَاقٌ [aḫrāḳ]tır ve خُرَاقٌ [ḫurāḳ] gelir ve خُرُوقٌ [ḫurūḳ] gelir ḫā'ların zammıyla.

اَلْخِرِّيقُ [el-ḫirrīḳ] (سِكِّيتٌ [sikkīt] vezninde) خَرْقٌ [ḫirḳ] maʿnāsınadır. Ve pek kerīm ve civān-merd, kesīrü's-sehāvet adama denir. Cemʿi خِرِّيقُونَ [ḫirrīḳūn] gelir.

اَلْمَخْرَقُ [el-maḫraḳ] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) Berriyye ve beyābāna denir. Ve

مَخْرَقُ الْحَوْضِ [maḫraḳu'l-ḥavḍ] Havuz ve musluk makūlesini tıkayacak delikli taşa denir ki diledikleri vaktte ondan su ihrāc ederler.

اَلْمَخْرُوقُ [el-maḫrūḳ] Avucu delik taʿbīr olunan adama ıtlāk olunur ki bir günde eline bir hazīne verilse telef ve tebāh olup akşama bir akçe kalmaz ola; yukālu: رَجُلٌ مَخْرُوقٌ أَيْ مَخْرُومٌ لاَ يَقَعُ فِي كَفِّهِ غِنًى

اَلْخِرْقَةُ [el-ḫirḳāt] (ḫā'nın kesriyle) Çekirge bölüğüne denir; yukālu: وَقَعَتْ فِي الْأَرْضِ خِرْقَةٌ مِنْ جَرَادٍ أَيْ قِطْعَةٌ Ve bez parçasına denir ki paçavra taʿbīr olunur. Cemʿi خِرَقٌ [ḫiraḳ] gelir, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde. Muhaddisīnden şeyhü'l-Ḥanābile Ebu'l-Ḳāsim ve vālid-i sāhibi'l-*Muḫtaṣar* Ebu'l-Ḥuseyn b. ʿAbdullāh b. Aḥmed ve ʿAbdulʿazīz b. Caʿfer ve ʿAbdurraḥmān b. ʿAlī ve İbrāhīm b. ʿÖmer ve müsnid-i Isbahān olan ʿAbdullāh b. Aḥmed b. Ebi'l-Feṯḥ ve yine Isfahāniyyü'l-asl ʿÖmer b. Muḥammed ed-Dellāl ve Aḥmed b. Muḥammed b. Muḥammed b. Aḥmed el-Ḫiraḳiyyūn eʾimme-i muhaddisīndendir ki beyʿ-i خِرْقَةٌ [ḫirḳat]a mensūblardır.

ذُو الْخِرَقِ [Ẕu'l-Ḫiraḳ] (عِنَبٌ [ʿineb] vezninde) Nuʿmān b. Rāşid'in lakabıdır; cenk evkātında ʿalāmet için kırmızı ve

sarı hırkalar bağlanmakla telkīb olundu. Kezālik Ḫalīfe b. Ḥamel nām şāʿirin işbu: لَمَّا رَأَتْ إِبِلِي جَاءَتْ حُمُولَتُهَا ‖ غَرْثَى عِجَافًا عَلَيْهَا "الرِّيشُ وَالْخِرَقُ" beyti bāʿis-i telkīb olmuştur. Ve Ẕu'l-Ḫiraḳ Ḳurṭ yāhūd İbn Ḳurṭ et-Ṭuhevī bir şāʿir-i kadīm yaʿnī Cāhiliyye şuʿarāsındandır. Ve Ẕu'l-Ḫiraḳ b. Şureyḥ b. Seyf şāʿirdir. Ve Ẕu'l-Ḫiraḳ, Yerbūʿ kabīlesinden başka bir şāʿir-i cāhilīdir. Ve ʿAbbād b. Ḥāriṣ'in feresi lakabıdır. Ve

خِرْقَةٌ [Ḫirḳat] Esved b. Ḳirde'nin ve Ġaniyy kabīlesinden Muʿattib nām kimsenin feresleri ismidir. Ve Ḫirḳat b. Şuʿāṣ şuʿarādandır. Şuʿāṣ vālidesi ismidir, pederi Nubāte'dir.

اَلْمِخْرَاقُ [el-miḫrāḳ] (مِصْبَاحٌ [miṣbāḥ] veznince) Bedeni hūb, endāmı güzel dil-ber adama denir, gerek uzun boylu olsun, gerek olmasın; yukālu: رَجُلٌ مِخْرَاقٌ أَيِ الْحَسَنُ الْجِسْمِ طَالَ أَوْ لَمْ يَطُلْ Ve umūr ve mesālihte mutasarrıf ve müdīr ve kār-güzār adama denir ki yırtıp sökücü taʿbīr olunur; yukālu: رَجُلٌ مِخْرَاقٌ أَيْ مُتَصَرِّفٌ فِي الْأُمُورِ Ve yaban öküzüne denir, sevr-i berrī maʿnāsına. Ve seyyid ve ʿālī-kadra denir. Şārih der ki gerçi cemīʿ-i nüshalarda لِلسَّيِّدُ ʿunvānıyla mersūmdur, lākin savāb olan اَلسَّيْفُ ʿibāretiyle olmaktır, ke-mā kāle fi'l-*Esās*: وَاسْتَعَارَ الْمِخْرَاقَ لِلسَّيْفِ Kaldı ki مِخْرَاقٌ [miḫrāḳ] asl ālet-i خَرْقٌ [ḫarḳ] demektir. Bu maʿnāların mecmūʿu mecāzdır, خَرْقٌ [ḫarḳ]-ı umūr yāhūdخَرْقٌ [ḫarḳ]-ı miyāne-i nās eylediği için seyyide dahi ıtlāk olunmak baʿīd değildir. Ve

مِخْرَاقٌ [miḫrāḳ] Sehī ve civān-merd adama denir. Ve bir recūl ismidir. Ve turaya denir ki mendil ve peştemāl makūlesini büküp çomak tarzında ederler; yukālu: ضَرَبَهُ بِالْمِخْرَاقِ وَهُوَ مِنْدِيلٌ يُلَفُّ لِيُضْرَبَ بِهِ Ve maʿnāyı mezkūrdan meʾhūz olarak cengāver ve muhārib bahādıra مِخْرَاقُ حَرْبٍ [miḫrāḳu ḥarb] ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ مِخْرَاقُ حَرْبٍ أَيْ صَاحِبُ حَرْبٍ

اَلْخَرِيقُ [el-ḫarīḳ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Çayırlı çimenli olan düz oturaklı aralık yere denir. Cemʿi خُرُقٌ [ḫuruḳ] gelir, كُتُبٌ [kutub] vezninde; tekūlu: مَرَرْتُ بِخَرِيقٍ أَيْ مُطْمَئِنٍّ مِنَ الْأَرْضِ وَفِيهِ نَبَاتٌ Ve pek esen soğuk yele denir. Ve yumuşak latīf ve muʿtedil esen yele denmekle zıdd olur. ʿAlā-kavlin bir düzeye tersine esen yele denir yāhūd uzun uzadı esen yele denir. Ve minhu yukālu: كَأَنَّهُ خَرِيقٌ فِي خَرِيقٍ أَيْ رِيحٌ بَارِدَةٌ شَدِيدَةٌ هَبَّابَةٌ وَكَذَا لَيِّنَةٌ سَهْلَةٌ أَوِ الرَّاجِعَةُ الْمُسْتَمِرَّةُ السَّيْرِ أَوِ الطَّوِيلَةُ الْهُبُوبِ Ve şol kuyuya denir ki dibinde olan kayası yāhūd pek yeri sudan oyulmuş ola. Cemʿi خَرَائِقُ [ḫarāʾiḳ] gelir ve خُرُقٌ [ḫuruḳ] gelir zammeteynle. Ve

خَرِيقٌ [ḫarīḳ] Veled yırtmakla döl tutmaz olan rahime denir, مُنْخَرِقَةٌ [munḫariḳat] gibi. Ve derin olmayan su arkına denir ki cābe-cā ağaçlık ola. Ve derenin nihāyetinde olan açıklık geniş yere denir.

اَلْخَرُوقُ [el-ḫarūḳ] (صَبُورٌ [ṣabūr] veznince) Bu dahi soğuk olup şiddetle esen yele denir.

اَلْمُنْخَرِقَةُ [el-munḫariḳat] (مُنْخَرِفَةٌ [munḫarifet] vezninde) Yırtık olmakla döl tutmaz olan rahime denir; yukālu: رَحِمٌ خَرِيقٌ وَمُنْخَرِقَةٌ إِذَا كَانَتْ قَدْ خَرَقَهَا الْوَلَدُ فَلَا تَلْقَحُ

اَلْخَرِقُ [el-ḫariḳ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Küle denir, رَمَادٌ [remād] maʿnāsına; āteş yakanlar gidip kendisi yerinde sābit olduğu için ıtlāk olunmuştur. Ve

خَرِقٌ [ḫariḳ] Ayakları zaʿīf ve gevşek olan āhū-beççeye denir. Ve şol āhū ve kuş makūlesine denir ki etrāfında sayyādlar ol-

makla havfından harekete mecāli olmayıp taş yatar kala; müʾennesi خَرِقَةٌ [ḫariḳat]tır. Ve elinden iş gelmeyen hemec ve mezgeldek adama denir; yukālu: رَجُلٌ خَرِقٌ أَيْ لاَ يُحْسِنُ الصَّنْعَةَ

اَلْخُرَّقُ [el-ḫurraḳ] (رُكَّعٌ [rukkaʿ] vezninde) Bir cins kuş adıdır, ʿalā-kavlin serçe cinsindendir. Cemʿi خَرَارِقُ [ḫarāriḳ] gelir.

اَلْخُرْقُ [el-ḫurḳ] (ḫā'nın zammıyla) Gılzat ve huşūnet maʿnāsınadır ki rıfk ve mülāyemet mukābilidir, خَرَقٌ [ḫaraḳ] gibi ki fethateynledir; yukālu: فِيهِ خُرْقٌ وَخَرَقٌ أَيْ خِلاَفُ رِفْقٍ Ve bir işi güzel becerememeyip fenāʾ ve nā-dürüst eder olmağa denir. Ve hemecliğe ve çolpalığa ve humk ve belāhate denir; خُرْقَةٌ [ḫurḳat] dahi denir hā'yla; yukālu: فِيهِ خُرْقٌ وَخُرْقَةٌ أَيْ حُمْقٌ Ve خُرْقٌ [ḫurḳ] أَخْرَقُ [aḫraḳ] ve خَرْقَاءُ [ḫarḳāʾ] kelimelerinden cemʿ olur.

خَرْقَانُ [Ḫarḳān] (سَحْبَانُ [saḥbān] vezninde) Bisṭām kazāsında bir karyedir; rā'nın fethi lahndır.

خَرَّقَانُ [Ḫarraḳān] (ḫā'nın ve rā-yı müşeddedenin fethiyle) Hemedān kazāsında bir karyedir.

خُرَيْقٌ [Ḫureyḳ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esmādandır: Zubeyr b. Ḫureyḳ tābiʿīndendir.

اَلْأَخْرَقُ [el-aḫraḳ] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Sebük-magz ahmak ve nādān kimseye denir yāhūd elinden bir sanʿat ve ʿameli güzelce becermek gelmez olan hemec ve çolpa adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَخْرَقُ أَيْ أَحْمَقُ أَوْ هُوَ لاَ يُحْسِنُ الصَّنْعَةَ Ve yürürken tabanını bakanağından mukaddem yere vazʿ eden deveye denir ki necābeti āsārındandır; yukālu: بَعِيرٌ أَخْرَقُ إِذَا كَانَ يَقَعُ مَنْسِمُهُ عَلَى الْأَرْضِ قَبْلَ خُفِّهِ يَعْتَرِيهِ ذَلِكَ مِنَ النَّجَابَةِ

اَلْخَرُقُ [el-ḫaruḳ] (نَدُسٌ [nedus] vezninde) Bu dahi sıfattır, hemec ve çolpa ve perīşān-kār adama denir.

اَلْإِخْرَاقُ [el-iḫrāḳ] (hemzenin kesriyle) Bir adamı medhūş ve hayrān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَخْرَقَهُ إِذَا أَدْهَشَهُ

اَلتَّخْرِيقُ [et-taḫrīḳ] Bir nesneyi pāre pāre yırtmak maʿnāsınadır; yukālu: خَرَّقَهُ إِذَا مَزَّقَهُ Ve yalanı çok söylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَرَّقَ فُلاَنٌ إِذَا أَكْثَرَ الْكَذِبَ

اَلتَّخَرُّقُ [et-teḫarruḳ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Karīhadan yalan peydā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَخَرَّقَ الْكَذِبَ إِذَا اخْتَلَقَهُ Ve تَخْرِيقٌ [taḫrīḳ] lafzından mutāviʿ olur, yırtılmak maʿnāsına; yukālu: خَرَّقَ الثَّوْبَ فَتَخَرَّقَ Ve bezl ve sehāvette tevessüʿ eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَخَرَّقَ فِي السَّخَاءِ إِذَا تَوَسَّعَ فِيهِ

اَلْإِنْخِرَاقُ [el-inḫirāḳ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Bu dahi yırtılmak maʿnāsınadır; yukālu: خَرَقَ الثَّوْبَ فَانْخَرَقَ

اَلْمُتَخَرِّقُ [el-muteḫarriḳ] (مُتَحَرِّكٌ [muteḥarrik] vezninde) ve

اَلْمُنْخَرِقُ [el-munḫariḳ] (مُنْسَلِكٌ [munselik] vezninde) Yırtık nesneye denir. Bu maʿnādandır ki ʿArablar seyr ve seferi mümtedd olmakla siyābı pārelenmiş olan adama مُتَخَرِّقُ السِّرْبَالِ [muteḫarriḳu's-sirbāl] ve مُنْخَرِقُ السِّرْبَالِ [munḫariḳu's-sirbāl] ıtlāk ederler; yukālu: هُوَ مُتَخَرِّقُ السِّرْبَالِ وَمُنْخَرِقُهُ إِذَا طَالَ سَفَرُهُ فَتَشَقَّقَتْ ثِيَابُهُ

اَلْإِخْرِيرَاقُ [el-iḫrīrāḳ] (إِفْعِيعَالٌ [ifʿīʿāl] vezninde) Bir nesne pek yırtılıp çāk çāk olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِخْرَوْرَقَ الثَّوْبُ إِذَا تَخَرَّقَ

اَلْمُخْرَوْرِقُ [el-muḫrevriḳ] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Deve kısmının taʿahhüd ve riʿāyeti

husūsunda cüst ve çālāk olup dāʾimā etrāfını dolaşıp takayyüd ve tīmārında ihtimām eden adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُخْرَوْرِقٌ إِذَا كَانَ يَدُورُ عَلَى الْإِبِلِ وَيَخِفُّ وَيَتَصَرَّفُ

اَلْإِخْتِرَاقُ [el-iḫtirāḳ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir arza mürūr ve güzerān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِخْتَرَقَ الْأَرْضَ إِذَا مَرَّ فِيهَا Ve yalan peydā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِخْتَرَقَ الْكَذِبَ إِذَا اخْتَلَقَهُ

اَلْمُخْتَرَقُ [el-muḫteraḳ] (ism-i mefʿūl bünyesiyle) Yel uğradığı yere denir; yukālu: مُخْتَرَقُ الرِّيَاحِ أَيْ مَهَبُّهَا Ve ʿAbdulkerīm b. Ebi'l-Mīḫāriḳ muhaddis-i leyyindir, yaʿnī ne mevsūk ve ne metrūktur.

[خ ر ن ق]

اَلْخِرْنِقُ [el-ḫirniḳ] (nūn'la زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Genç tavşana, ʿalā-kavlin yavrusuna denir; yukālu: هَذَا الصَّبِيُّ كَأَنَّهُ خِرْنِقٌ وَهُوَ فَتِيٌّ مِنَ الْأَرَانِبِ أَوْ وَلَدُهُ Ve su sarnıcına denir, مَصْنَعَةُ الْمَاءِ [maṣneʿatu'l-māʾ] maʿnāsına. Ve bir mevziʿ adıdır. Ve bir şāʿire kadın ismidir. Ve Saʿīd b. Ṣābit el-Enṣārī lakabıdır.

اَلْخَرَانِقُ [el-ḫarāniḳ] (ḫā'nın fethiyle) خِرْنِقٌ [ḫirniḳ] lafzının cemʿidir. Ve Meleʾ ile Eceʾ nām cebel beyninde bir dürüşt ve galīz yerin adıdır, ʿalā-kavlin Belʿanber kabīlesi yurdunda bir su adıdır.

اَلْخَوَرْنَقُ [el-Ḫavernaḳ] (فَدَوْكَسٌ [fedevkes] vezninde) ʿIrāḳ'ta Nuʿmānu Ekber nām emīre mahsūs bir kasrın ismidir, horengāh-ı Fārisī muʿarrebidir ki taʿām yiyecek mahal demektir. Mütercim der ki tafsīli *Burhān-ı Ḳāṭıʿ* tercemesinde meşrūhtur. Ve

خَوَرْنَقُ [Ḫavernaḳ] Kūfe'de bir nehr ve Maġrib'de bir belde ismidir. Ve Belḫ kazāsında bir karye adıdır; aʿlām'dan Ebu'l-Feṯḥ Muḥammed b. ʿAbdullāh el-Ḫavernaḳī oradandır.

[خ ز ر ق]

اَلْخُزْرَانِقُ [el-ḫuzrāniḳ] (ḫā'nın zammı ve zā-yı muʿcemenin sükūnuyla) Bir cins ak beze, ʿalā-kavlin mutlakan ak bezlere denir. Şārihin beyānına göre Fārisīden muʿarrebdir. Ve baʿzılar dedi ki خُزْرَانِقٌ [ḫuzrāniḳ] bir yıllık deve yününe denir.

اَلْخَزَرْنَقُ [el-ḫazernaḳ] (سَفَرْجَلٌ [sefercel] vezninde) Örümceğe denir, عَنْكَبُوتٌ [ʿankebūt] maʿnāsına.

[خ ز ق]

اَلْخَزْقُ [el-ḫazḳ] (ḫā'nın fethi ve zāy'ın sükūnuyla) Dürtmek ve sançmak maʿnāsınadır; yukālu: خَزَقَهُ خَزْقًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا طَعَنَهُ Ve ok nişāna saplanıp işlemek maʿnāsınadır; yukālu: خَزَقَ السَّهْمُ الْهَدَفَ إِذَا قَرْطَسَ وَنَفَذَ Ve kuş sağnamak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: خَزَقَ الطَّائِرُ إِذَا ذَرَقَ

اَلْإِنْخِزَاقُ [el-inḫizāḳ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Mutāviʿdir, dürtülmek maʿnāsınadır; yukālu: خَزَقَهُ بِالرُّمْحِ فَانْخَزَقَ

اَلْخَازِقُ [el-ḫāziḳ] Mızrak temrenine denir; yukālu: أَنْفَذُ مِنْ خَازِقٍ أَيْ سِنَانٍ Ve nişāna saplanıp işleyici oka denir; yukālu: سَهْمٌ خَازِقٌ أَيْ مُقَرْطِسٌ

خَازِقُ وَرَقَةٍ [ḫāziḳu varaḳat] Yaʿnī yaprağa saplanıcı demektir, kināye vechiyle kendiden hayr ve menfaʿat ve bir maslahata liyākat meʾmūl olmayan kimseye, ʿalā-kavlin cerīʾ ve uz ve hāzık olan adama ıtlāk olunur. Her birinin münāsebeti maʿlūmdur; yukālu: هُوَ خَازِقُ وَرَقَةٍ إِذَا كَانَ لَا يُطْمَعُ فِيهِ أَوْ جَرِيءٌ حَاذِقٌ

خَزَّاقٌ [ḫazzāḳ] (قَطَّامٌ [ḳaṭṭāmi] vezninde) Nisvāna mahsūs sebb ve düşnām

kelimātındandır, خَزْقٌ [ḫazḳ]-ı tāʾirden maʿdūldur, sıçragan demektir; yekülüne:يَا خَزَاقِ شَتْمٌ لِلنِّسَاءِ

اَلْخَزُوقُ [el-ḫazūḳ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Şol nākaya denir ki yürürken kuvvet ve şiddetinden bakanağıyla yeri çukur çukur eder ola, ʿalā-kavlin yürürken bakanağı düz olmakla devrilerek yeri yırtıp yarar ola; yukālu: نَاقَةٌ خَزُوقٌ إِذَا كَانَتْ تَخْزِقُ الْأَرْضَ بِمَنَاسِمِهَا أَوْ إِذَا مَشَتْ اِنْقَلَبَ مَنْسِمُهَا فَخَدَّ فِي الْأَرْضِ

اَلْمِخْزَقُ [el-miḫzaḳ] (مِنْبَرٌ [minber] veznin-de) Bir sırık ismidir ki bir ucunda temren tarzında keskin ve sivri bir mıh kakılmış olur. Etfāle ağaç üzere olan hurmā koru-ğuyla çekirdek mübādele eden hurmācılar kullanırlar. Ve yanlarında ondan birkaç dāne olur, hurmā koruğu isteyen etfāl çe-kirdek devşirip getirirler, o sırıkla koruk olan çöpe bir kerre vurup nasībine düşen dāneleri beynlerinde beş yāhūd on ʿaded çekirdek vermek üzere şart eyledikten sonra hurmācıdan o sırığı alıp başında olan demir ile çöpe vururlar. Az ve çok her ne düşer ise alıp meşrūt olan çekir-dekleri verir ve eğer hatā ederse hemān vurmaya pazar olmakla yine çekirdekleri verip kendisi mahrūm kalır.

اَلْخَيْزَقَةُ [el-ḫayzeḳat] (ḫā'nın ve zāy'ın fet-hiyle) Bir nebāt-ı meʾkūl adıdır.

اَلْإِخْتِزَاقُ [el-iḫtizāḳ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) Kılıç kınından sıyrılmak maʿnāsınadır; yukālu: إِخْتَزَقَ السَّيْفُ إِذَا انْسَلَّ

[خس ق]

اَلْخَسْقُ [el-ḫasḳ] (ḫā'nın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Ok nişāna değmek maʿnāsınadır; yukālu: خَسَقَ السَّهْمُ خَسْقًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَرْطَسَ

اَلْخَسُوقُ [el-ḫasūḳ] خَزُوقٌ [ḫazūḳ] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu; yukālu:نَاقَةٌ خَسُوقٌ أَيْ خَزُوقٌ

اَلْخَيْسَقُ [el-ḫaysaḳ] (صَيْقَلٌ [ṣayḳal] veznin-de) Derin kuyuya ve derin kabre denir. Ve bir recül ismidir. Ve bādiyede bir maʿrūf kara taşlık adıdır.

اَلْخَسَّاقُ [el-ḫassāḳ] (شَدَّادٌ [şeddād] veznin-de) Kezzāb kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ خَسَّاقٌ أَيْ كَذَّابٌ

اَلْخَسَقَاتُ [el-ḫaseḳāt] (fetehātla) Beyʿ ve şirā muʿāmelesinde bir kerre ʿakd ve infāz edip bir defʿa mürācaʿat eylemeğe denir; müfredi خَسَقَةٌ [ḫaseḳat]tır, nüfūz maʿnāsındandır; yukālu: إِنَّهُ لَذُو خَسَقَاتٍ فِي الْبَيْعِ أَيْ يُمْضِيهِ مَرَّةً ثُمَّ يَرْجِعُ فِيهِ أُخْرَى

[خ ش ت ق]

اَلْخَشْتَقُ [el-ḫaştaḳ] (şīn-i muʿceme ve tā-yı fevkıyye ile جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Keten bezine denir, ʿalā-kavlin ipeğe denir, إِبْرَيْسَمٌ [ibreysem] maʿnāsına. Yāhūd hıştçe-i Fārisī muʿarrebidir ki libāsın koltuğu al-tına vurulan murabbaʿ parçadır, Fārisī ve Türkīde hıştek denir ve koltuk altı taʿbīr olunur.

[خ ف ق]

اَلْخَيْفَقُ [el-ḫayfaḳ] (fā'yla صَيْقَلٌ [ṣayḳal] vezninde) Geniş ovaya denir, فَلَاةٌ وَاسِعَةٌ [fulātun vāsiʿatun] maʿnāsına. Ve cüst ve çabuk ata ve nākaya ve devekuşuna denir. Ve şol hatuna denir ki kalçaları uzun ve kemikleri hurde ve adımları seyrek ola; yukālu: إِمْرَأَةٌ خَيْفَقٌ أَيِ الطَّوِيلَةُ الرُّفْغَيْنِ الدَّقِيقَةُ الْعِظَامِ الْبَعِيدَةُ الْخَطْوِ Ve āfet ve dāhiyeye de-nir; yukālu: رَمَاهُ اللهُ بِالْخَيْفَقِ أَيِ الدَّاهِيَةِ Ve Benī Ḍabīʿa'dan bir adamın feresi ismidir.

اَلْخَيْفَقَانُ [el-Ḫayfeḳān] (زَعْفَرَانٌ [zaʿferān]

vezninde) Seyyār nām kimsenin lakabıdır ki müteᶜayyenān-ı ᶜArabdan ᶜAvf. b. Ḫalīl'in birāderi ᶜUveyf'i katl eylemekle ᶜAvf'ın havfından Ubġuvān nām mahalle doğru başını alıp firār eyledi. Esnā-i rāhta ᶜAvf'ın ᶜamm-zādesine tesādüf eylemekle cihet-i seyrinden istifsār eyledikte kıssayı nakl eyledi. Ve ᶜacele ile piyāde ve bī-zād u nevā çıkmış olmakla mezbūr ona rahm ve riᶜāyetle müstashabı olan iki nākanın birini ve tūşesinin nısfını iᶜtā edip yoluna ᶜazīmet eyledi. Bir mikdār müfārakat eyledikten sonra Ḫayfeḳān fī zātihi gaddār olmakla dönüp ᶜale'l-gafle mezbūr üzere seyfle hamle ve katl ve nāka-i uhrā ile bakiyye-i zādını dahi alıp Ubġuvān'a doğru rū-be-rāh oldu. Vusūlünde hātif-i gaybīden işbu: "ظُلْمُكَ الْمُنْصِفَ جَوْرٌ || فِيهِ لِلْفَاعِلِ بَوْرُ" neşīdesini istimāᶜ eyledikten sonra yine taraf-ı hātiften bir sehm-i sehm-nāk zuhūr ve gadrının cezāsına mazhar eyledi. Min-baᶜd "ظَلَمَ ظُلْمَ الْخَيْفَقَانِ" ve "ظُلْمٌ لاَ كَظُلْمِ الْخَيْفَقَانِ" kelāmları mesel oldu. Fıkra-i ūlā cümle-i fiᶜliyye ve sāniye ismiyyedir.

اَلْخَنْفَقِيقُ [el-ḫanfeḳīḳ] (قَنْدَفِيرٌ [ḳandefīr] vezninde) Be-gāyet çabuk ve revende nākaya ve devekuşuna denir. Ve at kısmının çalkanarak ve silkinerek yürüyüşünden hikāyedir.

اَلْخَفْقُ [el-ḫafḳ] (ḫā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Zekeri bi't-tamām ferc içre gömüp gāᵓib eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: خَفَقَ الْقَضِيبَ فِي الْفَرْجِ خَفْقًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا غَيَّبَهُ فِيهِ Ve tura ile yā bir yassı nesne ile vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: خَفَقَهُ إِذَا ضَرَبَهُ بِدِرَّةٍ أَوْ بِعَرِيضٍ Ve yürürken ayakkabı seslenmek maᶜnāsınadır; yukālu: خَفَقَتْ نَعْلُهُ إِذَا صَوَّتَتْ Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: إِنَّ الْمَيِّتَ إِذَا وُضِعَ فِي قَبْرِهِ «إِنَّهُ لَيَسْمَعُ خَفْقَ نِعَالِهِمْ إِذَا انْصَرَفُوا» Ve

خَفْقٌ [ḫafḳ] ve

خَفَقَانٌ [ḫafeḳān] (fetehātla) Bir nesne beri öte deprenip oynamak maᶜnāsınadır, yürek oynaması gibi; yukālu: خَفَقَتِ الرَّايَةُ خَفْقًا وَخَفَقَانًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا اضْطَرَبَتْ وَتَحَرَّكَتْ وَكَذَا خَفَقَ السَّرَابُ Ve Ruᵓbe nām şāᶜir işbu: "وَقَاتِمِ الْأَعْمَاقِ خَاوِي الْمُخْتَرَقْ || مُشْتَبِهِ الْأَعْلاَمِ لَمَّاعِ الْخَفَقْ" beytinde خَفْقٌ lafzının fā'sını zārūret için tahrīk eylemiştir. Ve

خَفْقٌ [ḫafḳ] Uyuklayan adam başını beri öte salıp depretmek maᶜnāsınadır; yukālu: خَفَقَ فُلاَنٌ إِذَا حَرَّكَ رَأْسَهُ إِذَا نَعَسَ Ve gecenin çoğu geçmek maᶜnāsınadır; yukālu: خَفَقَ اللَّيْلُ إِذَا ذَهَبَ أَكْثَرُهُ Ve kuş uçmak maᶜnāsınadır; yukālu: خَفَقَ الطَّائِرُ إِذَا طَارَ Ve hayvān zartalamak maᶜnāsınadır; yukālu: خَفَقَتِ النَّاقَةُ إِذَا ضَرَطَتْ Ve kılıç ile āhestece vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: خَفَقَ فُلاَنًا بِالسَّيْفِ خَفْقًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا ضَرَبَهُ ضَرْبَةً خَفِيفَةً

اَلْإِخْتِفَاقُ [el-iḫtifāḳ] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Bu dahi bir nesne beri öte deprenip oynamak maᶜnāsınadır; yukālu: إِخْتَفَقَ السَّرَابُ إِذَا اضْطَرَبَ وَتَحَرَّكَ

اَلْخُفُوقُ [el-ḫufūḳ] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) Yıldız batmak maᶜnāsınadır; yukālu: خَفَقَ النَّجْمُ خُفُوقًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا غَابَ

اَلْإِخْفَاقُ [el-iḫfāḳ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi uyuklayan adam başını beri öte oynatıp salmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَخْفَقَ فُلاَنٌ إِذَا حَرَّكَ رَأْسَهُ Ve kuş uçarken kanatlarını kakmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَخْفَقَ الطَّائِرُ إِذَا ضَرَبَ بِجَنَاحَيْهِ Ve bir kimseye işāret için sevbini beri öte salıp oynatmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَخْفَقَ الرَّجُلُ بِثَوْبِهِ إِذَا لَمَعَ بِهِ Ve yıldız tolunmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَخْفَقَتِ النُّجُومُ إِذَا تَوَلَّتْ لِلْمَغِيبِ Ve gāzī gazādan ve sayyād şikārdan bir ganīmet ve sayda

zafer-yāb olmayıp tehī-dest ricʿat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَخْفَقَ الرَّجُلُ إِذَا غَرِزَ وَلَمْ يَغْنَمْ وَالصَّائِدُ رَجَعَ وَلَمْ يَصِدْ Ve bir adamı yere çalıp yıkmak maʿnāsınadır; yukālu: أَخْفَقَ فُلَانًا إِذَا صَرَعَهُ Ve matlūba dest-res olmayıp hāʾib olmak maʿnāsınadır; yukālu: طَلَبَ حَاجَةً فَأَخْفَقَ أَيْ لَمْ يُدْرِكْهَا

اَلْخَفُوقُ [el-ḫafūḳ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Dāʾimā zartalayıcı nākaya denir.

أَيَّامُ الْخَافِقَاتِ [eyyāmu'l-ḫāfiḳāt] ʿAbbāsiyyeden Ebu'l-ʿAbbās ve Ebū Caʿfer halīfelerin zamānlarında vākiʿ olan tenāsür-i nücūm eyyāmına ıtlāk olunur. Bir gece cevv-i semāda o kadar şihāb zuhūr eyledi ki kevākib birbirine girip münteşir oldu, halk kıyāmet koptu kıyās ettiler.

اَلْخَافِقَانُ [el-Ḫāfiḳān] (fā'nın kesriyle) Bir mevziʿ adıdır. Ve

خَافِقَانِ [ḫāfiḳān] (ki tesniye bünyesiyledir) Magrib ile maşrıka ıtlāk olunur, ʿalā-kavlin ufuklarına ıtlāk olunur; leyl ve nehār onlarda muztarib ve mütehārrik olduğu için ıtlāk olunmuştur. Hāl ismiyle mahalle tesmiye kabīlindendir. Ve ʿinde'l-baʿz خَافِقَانِ [ḫāfiḳān] semāʾ ve arzın iki taraflarına yāhūd nihāyet buldukları yere denir; yukālu: مَلَأَ بَيْنَ الْخَافِقَيْنِ شُهْرَتُهُ وَهُمَا الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ أَوْ أُفْقَاهُمَا لِأَنَّ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ يَخْتَلِفَانِ فِيهِمَا أَوْ طَرَفَا السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَوْ مُنْتَهَاهُمَا

اَلْخَوَافِقُ [el-ḫavāfiḳ] خَافِقَةٌ [ḫāfiḳat]ın cemʿidir.

خَوَافِقُ السَّمَاءِ [ḫavāfiḳu's-semāʾ] Āfāk-ı felekiyyeden riyāh-ı erbaʿın zuhūr eyledikleri cihetlerden ʿibārettir.

اَلْمِخْفَقُ [el-miḫfaḳ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Namlusu yassı kılıca denir; yukālu: ضَرَبَهُ بِالْمِخْفَقِ أَيِ السَّيْفِ الْعَرِيضِ

اَلْمِخْفَقَةُ [el-miḫfeḳat] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Turaya ve kırbaca denir, دِرَّةٌ [dirret] maʿnāsına. ʿAlā-kavlin ağaç kamçıya denir; yukālu: عَزَّرَهُ بِالْمِخْفَقَةِ أَيِ الدِّرَّةِ أَوْ سَوْطٍ مِنْ خَشَبٍ

اَلْخِفْقَةُ [el-ḫifḳat] (ḫā'nın kesriyle) Kendisiyle darb olunacak nesneye denir, gerek tura ve kırbaç ve gerek kayıştan düzülmüş kamçı gibi nesneler olsun; yukālu: ضَرَبَهُ بِالْخِفْقَةِ وَهُوَ شَيْءٌ يُضْرَبُ بِهِ نَحْوُ سَيْرٍ أَوْ دِرَّةٍ Ve şol düz ovaya denir ki onda cā-be-cā serāb lemeʿān eder ola.

اَلْخَفَّاقُ [el-ḫaffāḳ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Tabanının göğsü yassı olan adama denir; yukālu:رَجُلٌ خَفَّاقُ الْقَدَمِ أَيْ صَدْرُ قَدَمِهِ عَرِيضٌ

اَلْخَفَّاقَةُ [el-ḫaffāḳat] (شَدَّادَةٌ [şeddādet] vezninde) Çelimsiz ince ve düz karınlı hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ خَفَّاقَةُ الْحَشَى أَيْ خَمِيصَتُهُ Ve dübüre ve makʿada ıtlāk olunur.

اَلْخَفْقَةُ [el-ḫafḳat] (ḫā'nın fethiyle) Yürek oynamak maʿnāsına olan خَفَقَانٌ [ḫafeḳān] dan ismdir, yürek oynayışına ve oynamasına denir; tekūlu: أَخَذَتْنِي خَفْقَةٌ أَيِ اضْطِرَابُ الْقَلْبِ Ve binā-i merre olur.

اَلْمَخْفُوقُ [el-maḫfūḳ] Yürek oynamasına mübtelā kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مَخْفُوقٌ أَيْ ذُو الْخَفَقَانِ Ve mecnūna denir.

اَلْخَفِقُ [el-ḫafiḳ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde ve فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde ve رُطَبٌ [ruṭab] ve رُطَبَةٌ [ruṭabet] veznlerinde) İnci belli ata denir; yukālu: فَرَسٌ خَفِقٌ وَخَفِقَةٌ أَيْ أَقَبُّ Cemʿi خَفِقَاتٌ [ḫafiḳāt] gelir ḫā'nın fethi ve fā'nın kesriyle veخُفَقَاتٌ [ḫufeḳāṭ] gelir ḫā'nın zammı ve fā'nın fethiyle ve خِفَاقٌ [ḫifāḳ] gelir. Ve at kısmında işbu sıfat-ı mezkūre gāhca yarandırıp yarak eylemekten ve baʿzında şīve-i hilkatinden ve gāhca pek üstüne varılmakla zaʿf ve bī-tāblığından

ʿārız olur.

مُخَفِّقٌ [Muḫaffiḳ] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

[خ ق ق]

اَلْإِخْقِيقُ [el-iḫḳīḳ] (ḳāf'la إِزْمِيلٌ [izmīl] vezninde) ve

اَلْأُخْقُوقُ [el-uḫḳūḳ] (أُسْبُوعٌ [usbūʿ] vezninde) Yerde olan yarığa ve deliğe denir; cemʿi أَخَاقِيقُ [eḫāḳīḳ] gelir.

اَلْخَقُّ [el-ḫaḳḳ] (ḫā'nın fethiyle) إِخْقِيقٌ [iḫḳīḳ] maʿnāsınadır. Cemʿi أَخْقَاقٌ [aḫḳāḳ] ve خُقُوقٌ [ḫuḳūḳ] gelir, baʿzılar cemʿü'l-cemʿi أَخَاقِيقُ [eḫāḳīḳ] gelir dediler.

اَلْخَقِيقُ [el-ḫaḳīḳ] (أَزِيزٌ [ezīz] vezninde) Cimāʿ ederken ferc ötmek maʿnāsınadır; yukālu: خَقَّ الْفَرْجُ خَقِيقًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَوَّتَ Ve tencere kaynarken vak vak ederek seslenmek maʿnāsınadır; yukālu: خَقَّتِ الْقِدْرُ إِذَا غَلَتْ وَصَوَّتَتْ

اَلْخَقُوقُ [el-ḫaḳūḳ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Dübürü vāsiʿ olan dişi merkebe denir. Ve salkılıktan ve zaʿf ve hüzālden ferci ötegen kancık merkebe ve ʿavrete denir.

اَلْخَقَّاقَةُ [el-ḫaḳḳāḳat] (شَدَّادَةٌ [şeddādet] vezninde) خَقُوقٌ [ḫaḳūḳ] maʿnāsınadır; yukālu: أَتَانٌ وَامْرَأَةٌ خَقُوقٌ وَخَقَّاقَةٌ إِذَا كَانَتْ يُسْمَعُ صَوْتُ حَيَائِهَا

اَلْإِخْقَاقُ [el-iḫḳāḳ] (hemzenin kesriyle) Kuyu çarhını ve makaranın delikleri yāhūd okun uçları vazʿ olunacak mīllerin delikleri bolalmak maʿnāsınadır; yukālu: أَخَقَّتِ الْبَكْرَةُ إِذَا اتَّسَعَ خَرْقُهَا عَنِ الْمِحْوَرِ وَاتَّسَعَتِ النَّعَامَةُ عَنْ مَوْضِعِ طَرَفِهَا مِنَ الزُّرْنُوقِ Ve cimāʿ olunurken ferc ötmek maʿnāsınadır; yukālu: أَخَقَّ الْفَرْجُ إِذَا صَوَّتَ عِنْدَ الْجِمَاعِ

[خ ل ق]

اَلْخَلْقُ [el-ḫalḳ] (ḫā'nın fethi ve lām'ın sükūuyla) Oranlamak ve ölçümlemek, تَقْدِيرٌ [taḳdīr] maʿnāsınadır, ke-mā se-yecīʾu.

Müʾellifin *Baṣāʾir*'de beyānına göre خَلْقٌ [ḫalḳ] takdīr maʿnāsına, ʿalā-kavlin takdīr-i müstakīm maʿnāsına mevzūʿdur; yukālu: خَلَقَ الْأَدِيمَ إِذَا قَدَّرَهُ أَوْ مُسْتَقِيمًا Baʿdehu bir nesneyi örneksiz ve asl ve misālsiz ibdāʿ eylemek maʿnāsına istiʿmāl olundu ki hemān sıfat-ı rabbāniyyedir, lisānımızda ondan yaratmak ile taʿbīr olunur, ke-mā fī kavlihi taʿālā: ﴿خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ﴾ أَيِ ابْتَدَعَهُمَا Ve bir nesneden bir nesneyi peydā eylemek maʿnāsına istiʿmāl olunur; kāle taʿālā: ﴿خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ﴾ Ve خَلْقٌ [ḫalḳ] nās tarafına isnāden zikr olunursa hemān iki vechle istiʿmāl olunur: biri takdīr ve tahmīn ve birisi ihdās-ı kizb maʿnāsına. Ve ﴿فَتَبَارَكَ اللهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ﴾ kerīmesi أَحْسَنُ الْمُقَدِّرِينَ maʿnāsınadır yāhūd zāʿimlerin zuʿmlerine mebnīdir. İntehā. Ve

خَلْقٌ [ḫalḳ] Yalan peydā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَلَقَ الْإِفْكَ خَلْقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا افْتَرَاهُ Ve bir nesneyi yumuşatıp düpdüz ve hemvār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَلَقَ الشَّيْءَ إِذَا مَلَّسَهُ وَلَيَّنَهُ Ve bir nesneyi düzmek, sāhten maʿnāsınadır; yukālu: خَلَقَ الْكَلَامَ وَغَيْرَهُ إِذَا صَنَعَهُ Ve sahtiyān makūlesini oranlayıp biçip dikmek, ʿalā-kavlin biçmezden evvelce oranlamak maʿnāsınadır ki maʿnā-yı mevzūʿdur; biçmeğe فَرْيٌ [fery] denir; yukālu: خَلَقَ الْأَدِيمَ وَنَحْوَهُ خَلْقًا وَخَلْقَةً إِذَا قَدَّرَهُ وَحَزَرَهُ أَوْ قَدَّرَهُ قَبْلَ أَنْ يَقْطَعَهُ فَإِذَا قَطَعَهُ قِيلَ فَرَاهُ Şārih der ki müʾellif teşvīş eylemiştir, zīrā bu misāl ibtidāʿ māddede lāzımdır ve حَزَرَ maʿnāda dāhil değildir. Ve

خَلْقٌ [ḫalḳ] Ağacın budaklarını ve düğmelerini giderip düzeltmek maʿnāsınadır; yukālu: خَلَقَ الْعُودَ إِذَا سَوَّاهُ

اَلْخَالِقُ [el-Ḫāliḳ] Örneksiz ve misālsiz eşyāyı yeniden ibdāᶜ ve īcād edici āferīnende-i cihān celle şānuhu hazretlerinin esmā-i sıfātıyyesinden bir ism-i şerīftir: وَهُوَ اللهُ الْخَالِقُ أَيِ الْمُبْدِعُ لِلشَّيْءِ الْمُخْتَرِعُ عَلَى غَيْرِ مِثَالٍ سَبَقَ Ve takdīr ve tahmīn maᶜnāsından ahz ile meşin ve sahtiyān makūlesi nesnenin sāniᶜine de ıtlāk olunur ki ölçüp biçen kimseden ᶜibārettir.

اَلْإِخْتِلاَقُ [el-iḫtilāḳ] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) ve

اَلتَّخَلُّقُ [et-teḫalluḳ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Bunlar da yalan peydā eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِخْتَلَقَ الْإِفْكَ وَتَخَلَّقَهُ إِذَا افْتَرَاهُ Ve تَخَلُّقٌ [teḫalluḳ] zikri ātī خَلُوقٌ [ḫalūḳ] sürünmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَخَلَّقَ الرَّجُلُ إِذَا تَطَيَّبَ بِالْخَلُوقِ Ve hūyu olmayan nesne ile tekellüf edip hūylanmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَخَلَّقَ بِغَيْرِ خُلُقِهِ إِذَا تَكَلَّفَهُ

اَلتَّخْلِيقُ [et-taḫlīḳ] Bu dahi bir nesneyi düzeltmek maᶜnāsınadır; yukālu: خَلَّقَ الْعُودَ إِذَا سَوَّاهُ Ve bir adama خَلُوقٌ [ḫalūḳ] sürmek maᶜnāsınadır; yukālu: خَلَّقَهُ إِذَا طَيَّبَهُ بِالْخَلُوقِ

اَلْخَلَقُ [el-ḫalaḳ] (fethateynle) Bir nesne mühre tahtası ve tepsi gibi düpdüz yalçın olmak maᶜnāsınadır; yukālu: خَلِقَ الشَّيْءُ خَلَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا امْلاَسَّ Ve sevb eskimek maᶜnāsınadır, خُلُوقَةٌ [ḫulūḳat] gibi, kemā se-yuzkeru. Ve yeprimiş eski sevbe denir, fi'l-asl masdar olmakla tezkīr ve teᵓnīs müsāvīdir; yukālu: ثَوْبٌ خَلَقٌ وَمِلْحَفَةٌ خَلَقٌ أَيْ بَالٍ Cemᶜi خُلْقَانٌ [ḫulḳā] gelir ḫā'nın zammıyla ve musaggarında خُلَيْقٌ [ḫulayḳ] denir, زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde, niteki fethateynle نَصَفٌ [naṣaf] lafzının musaggarında نُصَيْفٌ [nuṣayf] denir hā'sız; yukālu: إِمْرَأَةٌ نَصَفٌ وَنُصَيْفٌ Zīrā hāᵓ harfi tasgīr-i sıfāta lāhık olmaz, bunlar ise sıfatlardır.

اَلْأَخْلَقُ [el-aḫlaḳ] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Mühre tahtası gibi düpdüz ve yalçın taşa denir; müᵓennesinde خَلْقَاءُ [ḫalḳāᵓ] denir; yukālu: حَجَرٌ أَخْلَقُ أَيْ أَمْلَسُ مُصْمَتٌ وَصَخْرَةٌ خَلْقَاءُ أَيْ مَلْسَاءُ Ve

أَخْلَقُ [aḫlaḳ] Fakīr ve bī-nevāyā ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ أَخْلَقُ أَيْ فَقِيرٌ Ve

خَلْقَاءُ [ḫalḳāᵓ] Şol deve tabanına ıtlāk olunur ki aslā çatlağı olmayıp düpdüz tabak tarzında ola. Ve ferci bitişik olan ᶜavrete ıtlāk olunur ki aslık taᶜbīr olunur; yukālu: إِمْرَأَةٌ خَلْقَاءُ أَيْ رَتْقَاءُ Ve devenin ve sāᵓir hayvānın yanına ve yanının safhasına denir; tekūlu: ضَرَبْتُ عَلَى خَلْقَاءِ الْبَعِيرِ أَيْ عَلَى جَنْبِهِ ve tekūlu: ضَرَبْتُ عَلَى خَلْقَاءِ جَنْبِهِ أَيْ صَفْحَتِهِ Ve

خَلْقَاءُ الْغَارِ [ḫalḳāᵓu'l-ġār] Mağaranın içine denir. Ve

خَلْقَاءُ الْجَبْهَةِ [ḫalḳāᵓu'l-cebhet] Alnın düz ve yassı yerine denir.

اَلْخَلِيقُ [el-ḫalīḳ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir nesneye yaraşık ve çesbān olan şeyᵓe ıtlāk olunur, gūyā ki onun için halk olunmuştur; yukālu: هُوَ خَلِيقٌ لَهُ أَيْ جَدِيرٌ

اَلْخُلُوقَةُ [el-ḫulūḳat] (ḫā'nın zammıyla) ve

اَلْخَلاَقَةُ [el-ḫalāḳat] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Bir nesne mühre tahtası gibi düpdüz yalçın olmak maᶜnāsınadır; yukālu: خَلُقَ الشَّيْءُ خُلُوقَةً وَخَلاَقَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا امْلاَسَّ Ve bir nesneye yaraşık olmak maᶜnāsınadır; yukālu: خَلُقَ الشَّيْءُ لَهُ إِذَا كَانَ خَلِيقًا لَهُ Ve

خَلاَقَةٌ [ḫalāḳat] Güzel huylu olmak maᶜnāsınadır; yukālu: خَلُقَتِ الْمَرْأَةُ خَلاَقَةً إِذَا حَسُنَ خُلُقُهَا Ve

خُلُوقَةٌ [ḫulūḳat] Zikr olunan خَلَقٌ [ḫalaḳ] gibi eskiyip yeprimek maᶜnāsınadır; yukālu: خَلَقَ الثَّوْبُ وَخَلُقَ وَخَلِقَ خُلُوقَةً وَخَلَقًا كَمَا مَرَّ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالْخَامِسِ وَالرَّابِعِ إِذَا بَلِيَ

اَلْمَخْلُوقَةُ [el-maḫlūḳat] İhdās-ı kizb maʿnāsından ahz ile şāʿirinin gayrıya maʿzuvv olan yaʿnī hırsızlık olup benimdir diye iddiʿā olunan kasīdeye denir; yukālu: قَصِيدَةٌ مَخْلُوقَةٌ أَيْ مَنْحُولَةٌ

اَلْخَوَالِقُ [el-ḫavāliḳ] خَالِقَةٌ [ḫāliḳat]ın cemʿidir ki yalçın kayalara ve dağlara denir, niteki Lebīd'in işbu: "وَالْأَرْضُ تَحْتَهُمْ مِهَادًا رَاسِيًا | | ثَبَتَتْ خَوَالِقُهَا بِصُمِّ الْجَنْدَلِ" beytinde vākiʿdir, جِبَالُهَا الْمُلْسُ demektir.

اَلْخَلِيقَةُ [el-ḫalīḳat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) İnsânın sirişti olan tabīʿate denir; yukālu: كَرِيمُ الْخَلِيقَةِ أَيِ الطَّبِيعَةِ Ve nās maʿnāsınadır ki mahlūklar demektir, niteki خَلْقٌ [ḫalḳ] dahi denir, مَخْلُوقٌ [maḫlūḳ] maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ مَمْدُوحٌ بَيْنَ الْخَلْقِ وَالْخَلِيقَةِ أَيِ النَّاسِ Ve behāyime ıtlāk olunur. Ve kazıldığı hengāmda kuyuya ıtlāk olunur. Ve Ḥicāz'da bir mevziʿ adıdır. Ve Mekke ile Yemāme beyninde bir su adıdır. Ve Ḥaccāc b. Miḳlāṣ'ın zevcesi ismidir ki muhaddisedir. Ve yağmur nişānesi olan sehāba denir, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْخَلَائِقُ [el-ḫalāʾiḳ] خَلِيقَةٌ [ḫalīḳat]ın cemʿidir, tabāyiʿ maʿnāsına. Ve

خَلَائِقُ [ḫalāʾiḳ] ʿĀlic nām mahale Ṣammān dedikleri mevziʿin zirvesinde bir niçe kulelere denir ki onlarda yağmur suları irkilip kalır.

اَلْمَخْلَقَةُ [el-maḫleḳat] (مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde) Bir şeyʾin bir nesneye yaraşıklığına bāʿis olan şeyʾe denir; yukālu: هُوَ مَخْلَقَةٌ لِذَلِكَ أَيْ مَجْدَرَةٌ

اَلْخَلِقَةُ [el-ḫaliḳat] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Yağmur nişānesi olan buluta denir, خَلِيقَةٌ [ḫalīḳat] gibi; yukālu: سَحَابَةٌ خَلِقَةٌ وَخَلِيقَةٌ إِذَا كَانَ فِيهَا أَثَرُ الْمَطَرِ

اَلْأَخْلَاقُ [el-aḫlāḳ] (hemzenin fethiyle) خَلَقٌ [ḫalaḳ] lafzının ki fethateynledir, cemʿidir, eski nesneye denir ki zikr olundu. Ve bununla müfred sıfatlanır, eğer bunun cemīʿ-i eczāsı köhne olur ise, gūyā ki her cüzʾü bir sevb-i mahsūs iʿtibār olunur; yukālu: ثَوْبٌ أَخْلَاقٌ كَمَا يُقَالُ بُرْمَةٌ أَعْشَارٌ وَأَرْضٌ سَبَاسِبُ

اَلْخَلُوقُ [el-ḫalūḳ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

اَلْخِلَاقُ [el-ḫilāḳ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir türlü tīb adıdır ki ʿArablara mahsūstur, terkībinin cüzʾ-i aʿzamı zaʿferāndır.

اَلْخَلَاقُ [el-ḫalāḳ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Hayr cihetinden olan nasīb-i vāfire denir ki hasbe'l-halīka iktisāb eylediği fazīletten ʿibārettir; yukālu: مَا لَهُ مِنْهُ خَلَاقٌ أَيْ نَصِيبٌ وَافِرٌ

اَلْخُلْقُ [el-ḫulḳ] (ḫā'nın zammıyla) ve

اَلْخُلُقُ [el-ḫuluḳ] (zammeteynle) Hūy ve tabʿ ve seciyye maʿnāsınadır; yukālu: لَهُ خُلْقٌ وَخُلُقٌ حَسَنٌ أَيْ سَجِيَّةٌ وَطَبْعٌ Şārih der ki خَلْقٌ [ḫalḳ] ve خُلْقٌ [ḫulḳ] ki ḫā'nın fethi ve zammıyladır, fi'l-asl bir maʿnāyadır, شَرْبٌ [şerb] ve شُرْبٌ [şurb] gibi; baʿdehu evvel basar ile müdrek olan heyʾet ve suver ve eşkāle ve sānī basīret ile müdrek olan kuvā ve secāyāya mahsūs oldu. Ve o insānda bir melekedir ki nefste hāsıl olup o meleke sebebiyle efʿāl ondan min-gayri tekellüf ve lā-taleb hāsıl olur. Pes bu خُلُقٌ [ḫuluḳ] iktisābī yā tabīʿī midir hukemāʾ ihtilāf eylediler.

اَلْخِلْقَةُ [el-ḫilḳat] (ḫā'nın kesriyle) Yaratılış, fıtrat maʿnāsınadır; خَلْقٌ [ḫalḳ] dahi bu maʿnāyadır hā'sız; yukālu: كَرِيمُ الْخِلْقَةِ وَالْخَلْقِ أَيِ الْفِطْرَةِ

اَلْخُلْقَةُ [el-ḫulḳat] (ḫā'nın zammıyla) خُلُوقَةٌ [ḫulūḳat] ve خَلَاقَةٌ [ḫalāḳat] gibi düzlü-

ğe ve yalçınlığa denir ki ismdir, melāset maʿnāsına. Pes خُلُوقَةٌ [ḫulūḳat] ve خَلاَقَةٌ [ḫalāḳat] da ism olurlar; yukālu: بِهِ خُلْقَةٌ وَخُلُوقَةٌ وَخَلاَقَةٌ أَيْ مَلاَسَةٌ

اَلْخَلَقَةُ [el-ḫaleḳat] (fetehātla) Şol düpdüz kaplayı buluta denir ki onda yağmur ʿalāmeti ola; yukālu: بَدَتْ فِي السَّمَاءِ خَلَقَةٌ أَيْ سَحَابَةٌ مُسْتَوِيَةٌ مُخِيلَةُ الْمَطَرِ

اَلْخُلَّقُ [el-ḫullaḳ] (رُكَّعٌ [rukkaʿ] vezninde) Ferci bitişik aslık ʿavrete denir.

اَلْخُلَيْقَاءُ [el-ḫuleyḳāʾ] (musaggar bünyesiyle) خَلْقَاءُ [ḫalḳāʾ] gibi magāranın içine denir. Ve cebhenin düz ve yassı yerine denir, خَلْقَاءُ [ḫalḳāʾ] gibi; yukālu: ضَرَبَ عَلَى خَلْقَاءِ جَبْهَتِهِ وَخُلَيْقَائِهَا أَيْ مُسْتَوَاهَا Ve at kısmının burnunun cebheden yana olan yerine denir ki insānda عِرْنِينٌ [ʿirnīn] menzilindedir.

اَلْإِخْلاَقُ [el-iḫlāḳ] (hemzenin kesriyle) Bir adama köhne libās giydirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَخْلَقَهُ إِذَا كَسَاهُ ثَوْبًا خَلَقًا

اَلْمُخَلَّقَةُ [el-muḫalleḳat] (مُعَظَّمَةٌ [muʿaẓẓamet] vezninde) Rahimde tāmmetü'l-halk olmuş döle denir; yukālu: مُضْغَةٌ مُخَلَّقَةٌ أَيْ تَامَّةُ الْخَلْقِ

اَلْمُخَلَّقُ [el-muḫallaḳ] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Tesviye ve ıslāh ve telyīn olunmuş oka denir ki henüz temren geçirilmemiş ola.

اَلْمُخْتَلِقُ [el-muḫteliḳ] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Her aʿzāʾ ve endāmı tām ve kāmil ve muʿtedil olan adama denir; yukālu: غُلاَمٌ مُخْتَلِقٌ أَيِ التَّامُّ الْخَلْقِ الْمُعْتَدِلُهُ

اَلْإِخْلِيلاَقُ [el-iḫlīlāḳ] إِعْشِيشَابٌ [iʿşīşāb] vezninde) Bulut havāda düpdüz kaplayı olup yağdırmağa müteheyyiʾ olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِخْلَوْلَقَ السَّحَابُ اسْتَوَى وَصَارَ خَلِيقًا لِلْمَطَرِ Ve binānın resm ve eseri hāk yeksān olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِخْلَوْلَقَ الرَّسْمُ إِذَا اسْتَوَى بِالْأَرْضِ Ve atın sırtının tüyleri gidip yalçın olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِخْلَوْلَقَ مَتْنُ الْفَرَسِ إِذَا امْلَسَّ

اَلْمُخَالَقَةُ [el-muḫāleḳat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Nās ile hüsn-i muʿāmele edip hoşça geçinmek maʿnāsınadır; yukālu: خَالَقَهُمْ إِذَا عَاشَرَهُمْ بِخُلُقٍ حَسَنٍ

[خ ن ب ق]

اَلْخُنْبُقُ [el-ḫunbuḳ] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) Ziyādesiyle bahīl ve nākese denir; yukālu: رَجُلٌ خُنْبُقٌ أَيْ بَخِيلٌ ضَيِّقٌ

[خ ن د ق]

اَلْخَنْدَقُ [el-ḫandaḳ] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Hisār-ı şehrin dāʾiren-mā-dār etrāfında kazılmış çukura denir, kende-i Fārisī muʿarrebidir ki mahfūr maʿnāsınadır; yukālu: وَقَعَ فِي الْخَنْدَقِ وَهُوَ حَفِيرٌ حَوْلَ أَسْوَارِ الْمُدُنِ Ve Curcān şehrinde bir mahalle adıdır; şüyūh-ı ʿulemādan Kāmil b. İbrāhīm el-Ḫandeḳī oradandır. Ve bāb-ı Ḳāhire-i Mışr'a karīb bir karye adıdır; aʿlāmdan Mūsā b. ʿAbdurraḥmān el-Ḫandeḳī oradandır. Ve bir hufre ismidir ki Şābūr nām şāh-ı ʿAcem berriyye-i Kūfe'de hafr ettirmişti. Ve Ḫandaḳ b. İyād ed-Dubeyrī bir rāciz ismidir.

اَلْخَنْدَقَةُ [el-ḫandeḳat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Lafz-ı mezbūrdan meʾhūz ve mutasarrıftır, hendek kazmak maʿnāsınadır; yukālu: خَنْدَقَ الْخَنْدَقَ إِذَا حَفَرَهُ

[خ ن ق]

اَلْخَنِقُ [el-ḫaniḳ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Masdardır, boğmak maʿnāsına; yukālu: خَنَقَهُ خَنْقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا عَصَرَ حَلْقَهُ حَتَّى يَمُوتَ Şārih der ki bunun masdarı bu resme

vāriddir. Baʿzen nūn'u tahfīf için iskān ederler. Ve

خَنِقٌ [ḫaniḳ] Sıfat olur, boğulmuş kimseye denir.

اَلْخَنِيقُ [el-ḫanīḳ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْمَخْنُوقُ [el-maḫnūḳ] Bunlar da boğulmuş kimseye denir.

اَلتَّخْنِيقُ [et-taḫnīḳ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) خَنِقٌ [ḫaniḳ] maʿnāsınadır; yukālu:خَنَّقَهُ بِمَعْنَى خَنَقَهُ Ve serāb vefret ve rifʿatinden dağların tepelerine kadar varıp kaplamak derecesine bālig olmak maʿnāsına müstaʿmeldir, gūyā ki dağların boğazlarını kısmış olur; yukālu: خَنَّقَ السَّرَابُ الْجِبَالَ إِذَا كَادَ يُغَطِّي رُؤُوسَهَا Ve bir adam kırk yaşına doğru varıp yaklaşmak maʿnāsına müstaʿmeldir ki şebābın boğazını kısmış olur; yukālu: خَنَّقَ فُلَانٌ اَلْأَرْبَعِينَ إِذَا كَادَ يَبْلُغُهَا Ve doldurmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: خَنَّقَ الْإِنَاءَ إِذَا مَلَأَهُ

اَلْإِخْتِنَاقُ [el-iḫtināḳ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) Boğulmak maʿnāsınadır; yukālu: خَنَقَ فُلَانًا فَاخْتَنَقَ

اَلْإِنْخِنَاقُ [el-inḫināḳ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] veznin-de) Hayvān kendi boğulmak maʿnāsınadır, meselā koyunun boynunda olan ip boğazını kısmakla boğulması gibi; yukālu: إِنْخَنَقَتِ الشَّاةُ بِنَفْسِهَا

اَلْخَانِقُ [el-ḫāniḳ] خَنِقٌ [ḫaniḳ] edici adama denir. Bu mülābese ile kūhistānda olan derbende ve dar boğaza ve dar yola خَانِقٌ [ḫāniḳ] ıtlāk olunur; tekūlu: أَخَذْنَا فِي الْخَانِقِ وَهُوَ الشِّعْبُ الضَّيِّقُ Ve sokağa ıtlāk olunur, زُقَاقٌ [zuḳāḳ] maʿnāsına.

خَانِقُ الذِّئْبِ [ḫāniḳu'z-ẕi'b] ve

خَانِقُ النَّمِرِ [ḫāniḳu'n-nemir] ve

خَانِقُ الْكَلْبِ [ḫāniḳu'l-kelb] ve

خَانِقُ الْكَرْسَنَةِ [ḫāniḳu'l-kersenet] Dört güne nebāt adıdır: خَانِقُ الذِّئْبِ [ḫāniḳu'z-ẕi'b], خَانِقُ النَّمِرِ [ḫāniḳu'n-nemir]den bir nevʿdir, kurt boğan derler ki kara çöpleme dedikleridir. Ve خَانِقُ النَّمِرِ [ḫāniḳu'n-nemir], edādā-yı siyāhtır ki kaplan boğan ve kaplan otu dedikleridir. Ve خَانِقُ الْكَلْبِ [ḫāniḳu'l-kelb], köpek boğan ve karga büken dedikleridir. Ve خَانِقُ الْكَرْسَنَةِ [ḫāniḳu'l-kersenet] dediği, yalnız كَرْسَنَةٌ [kersenet] dahi dedikleridir, nūn faslında mersūmdur.

خَانِقِينَ [Ḫāniḳīn] ve

خَانِقُونَ [Ḫāniḳūn] Sevād-ı Baġdād'da bir beldedir. ʿIrāḳ vālīsi Nuʿmān orada ʿAdiyy b. Zeyd el-ʿİbādī'yi hanik ve katl eylemekle onunla tesmiye olundu. Mübālagaten cemʿ bünyesiyle ıtlāk olunmuştur. Evvel hālet-i nasb ve cerrine ve sānī refʿine işārettir. Ve Kūfe kazāsında bir belde adıdır.

اَلْخَانُوقَةُ [el-Ḫānūḳat] Nehr-i Furāt üzerinde bir beldedir.

اَلْخِنَاقُ [el-ḫināḳ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Adam boğacak ipe ve urgana denir; yukālu: خَنَقَهُ بِالْخِنَاقِ أَيِ الْحَبْلِ الَّذِي يُخْنَقُ بِهِ

اَلْخُنَاقُ [el-ḫunāḳ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Maʿrūf ʿillettir ki boğazda zuhūr eder, nefes almak ve yutkunmak müteʿazzir olur, akciğerin ve yüreğin mecrā-yı nefeslerini sedd eder. Ve

خِنَاقٌ [ḫināḳ] (ḫā'nın kesri ve zammıyla) Boğazda boğulacak yere denir; yukālu: أَخَذَهُ بِخِنَاقِهِ أَيْ بِحَلْقِهِ

اَلْمُخَنَّقُ [el-muḫannaḳ] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Bu dahi boğazda boğulacak yere denir. Ve boğaza ıtlāk olunur.

مُخَنَّقُ الْخَصْرِ [muḫannaḳu'l-ḫaṣr] İnce belli

mū-miyān mahbūba ıtlāk olunur; yukālu: غُلَامٌ مُخَنَّثُ الْخَصْرِ أَيْ أَهْيَفُ

اَلْخُنَاقِيَّةُ [el-ḫunāḳiyyet] (غُرَابِيَّةٌ [ġurābiyyet] vezninde) Bir marazdır ki kuş ve at kısmının boğazlarında zuhūr eder, Türkmenler kuş kuyruğu taʿbīr ederler.

اَلْخُنُقُ [el-ḫunuḳ] (zammeteynle) Daracık ferclere ıtlāk olunur. Müfredi خَنِقٌ [ḫaniḳ] tir, كَتِفٌ [ketif] vezninde.

خَنُوقَاءُ [Ḫanūḳāʾ] (جَلُولَاءُ [celūlāʾ] vezninde) Bir mevziʿdir.

اَلْخَنُوقَةُ [el-Ḫanūḳat] (تَنُوفَةٌ [tenūfet] vezninde) ʿUḳayl diyārında bir vādī adıdır.

اَلْمِخْنَقَةُ [el-miḫneḳat] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Kılādeye ıtlāk olunur, Türkī-i kadīmde boğmak derler; yukālu: فِي جِيدِهَا مِخْنَقَةٌ أَيْ قِلَادَةٌ

اَلْمُخْتَنِقُ [el-muḫteniḳ] (مُفْتَرِقٌ [mufteriḳ] vezninde) Cebhesinin gurresi çenelerine yayılmış olan ata ıtlāk olunur; yukālu: فَرَسٌ مُخْتَنِقٌ إِذَا أَخَذَتْ غُرَّتُهُ لَحْيَيْهِ

اَلْمَخْنُوقُ [el-maḫnūḳ] Boğulmuş kimsedir ki zikr olundu. Ve minhu'l-meselu: "إِفْتَدِ مَخْنُوقٌ" يُضْرَبُ فِي تَخْلِيصِ نَفْسِكَ مِنَ الشِّدَّةِ [Ve] إِفْتَدِ kelimesi إِفْتِدَاءٌ lafzından ki bir kimse bir adamdan kendi nefsini fidye ile iştirā eylemek maʿnāsınadır, emr-i hāzırdır ve مَخْنُوقُ [maḫnūḳ] kelimesi münādādır, harf-i nidāʾ mahzūftur; bir kimse nāgāh bir adamın üzerine çöküp boğazını sıkıp boğmak kertesine getirdikte maglūb emān taleb eylemekle خَانِقٌ [ḫāniḳ] bu kelāmı īrād eyledi. Belā ve şiddete giriftār olmuş adama bir vechle nefsini tahlīs eyle diyecek yerde darb olunur.

خَانِقَاهُ [Ḫāniḳāh] İsferāyin ile Curcān beyninde bir karye adıdır. Ve Fārāb kazāsında bir karye adıdır.

[خ و ق]

اَلْخَوْقُ [el-ḫavḳ] (فَوْقٌ [fevḳ] vezninde) Kulak küpesinin ve salkım küpenin halkasına denir. Ve

خَوْقٌ [ḫavḳ] Masdar olur, zeker ferce girip çıkarken öttürmek maʿnāsınadır; yukālu: خَاقَ الرَّجُلُ الْمَرْأَةَ إِذَا فَعَلَ بِهَا الْخَاقِ بَاقِ Ke-mā se-yuzkeru.

اَلْخُوقُ [el-ḫūḳ] (ḫā'nın zammıyla) Atın hāyesi çevresinde olan salkı deriye denir ki zekeri çekildikte ona bürünür.

اَلْخَوَقُ [el-ḫavaḳ] (fethateynle) Bolluğa denir; yukālu: فِيهِ خَوَقٌ أَيْ سَعَةٌ Ve uyuzluğa denir, جَرَبٌ [cereb] maʿnāsına.

اَلْأَخْوَقُ [el-aḫvaḳ] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Vasftır, geniş nesneye denir; müʾennesi خَوْقَاءُ [ḫavḳāʾ]dır; yukālu: خَوْقٌ أَخْوَقُ وَمَفَازَةٌ خَوْقَاءُ أَيْ وَاسِعٌ Ve uyuz hayvāna denir; yukālu: بَعِيرٌ أَخْوَقُ أَيْ أَجْرَبُ Ve yek-çeşm şahsa denir; yukālu: رَجُلٌ أَخْوَقُ أَيْ أَعْوَرُ Ve bir recül ismidir; baʿzı nüshada وَاسْمٌ lafzı tekrārdır.

اَلْخَوْقَاءُ [el-ḫavḳāʾ] أَخْوَقُ [aḫvaḳ]ın müʾennesidir. Ve şaşkın ve hemec ʿavrete denir. Cemʿi خُوقٌ [ḫūḳ] gelir ḫā'nın zammıyla.

اَلْمُنْخَاقَةُ [el-munḫāḳat] (mīm'in zammıyla) Geniş beyābāna denir; yukālu: مَفَازَةٌ مُنْخَاقَةٌ أَيْ وَاسِعَةٌ

اَلْإِنْخِيَاقُ [el-inḫiyāḳ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde ki aslı vāvīdir) Bolalmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْخَاقَتِ الْمَفَازَةُ إِذَا اتَّسَعَتْ

خُقْ خُقْ [ḫuḳ ḫuḳ] (ḫā'ların zammıyla) خَوْقٌ [ḫavḳ] lafzından emrdir ki kulağa küpe takmak maʿnāsınadır; yekūlūne: خُقْ خُقْ أَيْ حَلِّ جَارِيَتَكَ بِالْقُرْطِ

اَلْخَاقِ بَاقِ [el-ḫāḳi bāḳi] خَازِ بَازِ [ḫāzi bāzi] vezninde ve mürādifidir. Ve خَاقِ بَاقِ [ḫāḳi bāḳi] harf-i taʿrīfsiz fercin ismidir, vüsʿatinden yāhūd savtından nāşidir kiخَاقِ بَاقِ zeker ferce girip çıkarken zuhūr eden savtından hikāyedir, Türkīde lark lark ile muʿabberdir.

خِيوَقُ [Ḫīvaḳ] (ḫā'nın kesri ve vāv'ın fethiyle) Ḫārezm ülkesinde bir beldedir; Ḫīve muʿarrebidir.

اَلْإِخَاقَةُ [el-iḫāḳat] (hemzenin kesriyle) Seyr ve seyāhāt eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَخَاقَ الرَّجُلُ إِذَا ذَهَبَ فِي الْأَرْضِ

اَلتَّخَوُّقُ [et-teḫavvuḳ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Iraklaşmak maʿnāsınadır; yukālu: تَخَوَّقَ عَنْهُ إِذَا تَبَاعَدَ Ve bolalmak maʿnāsınadır; yukālu: تَخَوَّقَ الشَّيْءُ إِذَا اتَّسَعَ

اَلتَّخْوِيقُ [et-taḫvīḳ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bolaltmak maʿnāsınadır; yukālu: خَوَّقَهُ إِذَا وَسَّعَهُ

نَجَزَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'D-DĀLİ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ الدَّالِ الْمُهْمَلَةِ)

[د ب ق]

اَلدِّبْقُ [ed-dibḳ] (dāl'ın kesriyle) ve

اَلدَّابُوقُ [ed-dābūḳ] ve

اَلدَّبُوقَاءُ [ed-debūḳāʾ] (dāl'ın fethi ve medd ile) Türkīde ökse ve yelim kara dedikleri lüzūcetli nesneye denir ki onunla kuş sayd olunur. Ve

دَبُوقَاءُ [debūḳāʾ] İnsān necisine ıtlāk olunur, عَذِرَةٌ [ʿaẕiret] maʿnāsına. Ve mutlakan lüzūcetli olmakla çekilip süner olan şeyʾe ıtlāk olunur.

دَابِقُ [Dābiḳ] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] ve هَاجَرُ [hācer] veznlerinde) Ḥaleb kazāsında bir karye adıdır. Fi'l-asl bir nehrin ismidir ki o karye onunla tesmiye olundu. Pes müzekker ve mutasarrıf olması aglebdir. Fātih-i ʿArabistān Sulṭān Selīm Ḫān ʿaleyhi'r-rahme hazretlerinin Sultān Ġavrī ile cenk eylediği mahaldir.

دُوَيْبِقُ [Duveybiḳ] (musaggar bünyesiyle) Dābiḳ kurbünde bir karyedir.

اَلدَّبُّوقُ [ed-debbūḳ] (تَنُّورٌ [tennūr] vezninde) Etfāl-i ʿAraba mahsūs bir laʿib adıdır.

اَلدَّبُّوقَةُ [ed-debbūḳat] (تَنُّورَةٌ [tennūret] vezninde) Örülmüş saça denir. Ve bu müvellededir. Mütercim der ki gālibā bu dünbūka-i Fārisī muʿarrebidir.

دَبْقَى [Debḳā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Mışır diyārında bir karyedir.

دَبِيقُ [Debīḳ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bu dahi Mışır'da bir karyedir. ثِيَابٌ دَبِيقِيَّةٌ [ṣiyābun debīḳiyyet] ona mensūbdur.

اَلدَبِقِيَّةُ [ed-Debiḳiyyet] (كَتِفِيَّةٌ [ketifiyyet]

vezninde) Baġdād garbīsinde nehr-i ʿĪsā aʿmālinden bir karyedir.

اَلدَّبَقُ [ed-debaḳ] (fethateynle) Bir nesneye ayrılmamak vech üzere taʿalluk eylemek maʿnāsınadır ki dadanmak taʿbīr olunur; yukālu: دَبِقَ بِهِ دَبَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ضَرِيَ بِهِ ve yukālu: مَا أَدْبَقَهُ أَيْ مَا أَضْرَاهُ يُفَارِقُهُ

اَلْإِدْبَاقُ [el-idbāḳ] (hemzenin kesriyle) Bir şeyʾi bir nesneye yapıştırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَدْبَقَهُ بِهِ إِذَا أَلْصَقَهُ بِهِ

اَلتَّدْبِيقُ [et-tedbīḳ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Ökse ile kuş tutmak maʿnāsınadır.

اَلتَّدَبُّقُ [et-tedebbuḳ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-de) Ökse ile kuş tutulmak maʿnāsınadır; yukālu: دَبَّقَ الْعُصْفُورَ فَتَدَبَّقَ أَيِ اصْطَادَهُ بِالدِّبْقِ فَاصْطِيدَ

[د ث ق]

اَلدَّثْقُ [ed-deṯḳ] (dāl'ın fethi ve ṯā-yı müsellesenin sükūnuyla) Su dökmek maʿnāsınadır; yukālu: دَثَقَ الْمَاءَ دَثْقًا مِنَ الْبَابِ ٱلْأَوَّلِ إِذَا صَبَّهُ

[د ح ق]

اَلدَّحْقُ [ed-daḥḳ] (سَحْقٌ [saḥḳ] veznin-de) Tard ve ibʿād eylemek maʿnāsınadır; yukālu: دَحَقَهُ دَحْقًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا طَرَدَهُ وَأَبْعَدَهُ Ve rahim erkeğin menīsini kabūl etmeyip taşra atmak maʿnāsınadır; yukālu: دَحَقَتِ الرَّحِمُ بِالْمَاءِ إِذَا رَمَتْهُ وَلَمْ تَقْبَلْهُ Ve doğurmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: دَحَقَتِ الْأُمُّ بِهِ إِذَا وَلَدَتْهُ Ve bir nesneye el yetişmeyip kāsır olmak maʿnāsınadır; yukālu: دَحَقَتْ يَدُهُ عَنْهُ أَيْ عَنْ تَنَاوُلِهِ إِذَا قَصُرَتْ Ve

دَحْقٌ [daḥḳ] ve

دِحَاقٌ [diḥāḳ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Nāka yavruyu doğurduktan sonra rahimi taşra sarkıp çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: أَصَابَ النَّاقَةَ دَحْقٌ وَدِحَاقٌ وَهُوَ أَنْ تَخْرُجَ رَحِمُهَا بَعْدَ وِلَادِهَا

اَلْإِدْحَاقُ [el-idḥāḳ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi tard ve ibʿād eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَدْحَقَهُ إِذَا طَرَدَهُ وَأَبْعَدَهُ

اَلدَّحِيقُ [ed-deḥīḳ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Tard ve ibʿād olunmuş kimseye denir; yukālu: هُوَ دَحِيقٌ أَيْ مَطْرُودٌ مُبْعَدٌ Ve lokma göz gibi belercin göze denir; yukālu: عَيْنٌ دَحِيقٌ أَيْ شَبِيهٌ بِالْمَطْرُوفَةِ

اَلدَّاحِقُ [ed-dāḥiḳ] ve

اَلدَّحُوقُ [ed-deḥūḳ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Doğurduktan sonra rahimi taşra uğramış nākaya denir. Ve

دَاحِقٌ [dāḥiḳ] Hışm-nāk adama denir; yukālu: رَجُلٌ دَاحِقٌ أَيْ غَضْبَانُ Ve ahmak ve bī-magz adama denir; cemʿi دَاحِقُونَ [dāḥiḳūn] dur. Ve bir cins iri ve sarı hurmāya denir; cemʿi دَوَاحِقُ [devāḥiḳ]tir. Ve

دَحُوقٌ [deḥūḳ] Gözleri cām gibi parıl parıl parıldayan adama denir; yukālu: رَجُلٌ دَحُوقٌ أَيِ الرَّأْرَاءُ الْعَيْنِ

اَلْإِنْدِحَاقُ [el-indiḥāḳ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vez-ninde) Nākanın rahimi baʿde'l-vilāde taşra uğramak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْدَحَقَتْ رَحِمُ النَّاقَةِ إِذَا انْدَلَقَتْ

[د ح م ق]

اَلدُّحْمُوقُ [ed-duḥmūḳ] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vez-ninde) Büyük karınlı, ʿalā-kavlin iri cüs-seli tenū-mend adama denir; yukālu: رَجُلٌ دُحْمُوقٌ أَيِ الْعَظِيمُ الْبَطْنِ أَوِ الْخَلْقِ

[د ر ج ق]

دَرَنْجَقٌ [Derencaḳ] (سَفَرْجَلٌ [sefercel] vez-ninde) Merv kazāsında iki karye adıdır.

[د ر ف ق]

اَلْإِدْرِنْفَاقُ [el-idrinfāḳ] (إِحْرِنْجَامٌ [iḥrincām] vezninde) İleri geçmek maʿnāsınadır; yukālu: إِدْرَنْفَقَ الرَّجُلُ إِذَا تَقَدَّمَ Ve süʿatle yürü-

mek maʿnāsınadır, ʿalā-kavlin yorgalamak maʿnāsınadır; yukālu: إِدْرَنْفَقَ الْفَرَسُ إِذَا أَسْرَعَ أَوْ هَمْلَجَ

اَلدَّرَنْفَقُ [ed-derenfaḳ] (سَفَرْجَلٌ [sefercel] vezninde) Seyr-i serīʿ maʿnāsınadır; yukālu: مَرَّ دَرَنْفَقًا أَيْ سَرِيعًا

[د ر ق]

اَلدَّرَّاقُ [ed-derrāḳ] (rā'nın teşdīdiyle) ve

اَلدِّرْيَاقُ [ed-diryāḳ] ve

اَلدِّرْيَاقَةُ [ed-diryāḳat] (dāl'ların kesri ve fethiyle) تِرْيَاقٌ [tiryāḳ] lafzında lügattır. Ve hamra ıtlāk olunur.

اَلدَّرَقَةُ [ed-dereḳat] (fetehātla) Deriden olan kalkana denir, حَجَفَةٌ [ḥacefet] maʿnāsına; cemʿi دَرَقٌ [deraḳ]tır hā'sız ve أَدْرَاقٌ [edrāḳ] ve دِرَاقٌ [dirāḳ] gelir dāl'ın kesriyle. Ve

دَرَقَةٌ [dereḳat] Derîçe-i Fārisī muʿarrebi olur ki murād ırmak kenārında su almak için açtıkları küçük kapı tarzında gediktir. Ve minhu kavlu'l-fukahāʾ إِصْلاَحُ الدَّرَقَةِ عَلَى صَاحِبِ النَّهْرِ الصَّغِيرِ أَيِ الْخَوْخَةُ

اَلدَّرْقُ [ed-derḳ] (فَرْقٌ [farḳ] vezninde) Pek nesneye denir.

اَلتَّدْرِيقُ [et-tedrīḳ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] veninde) Yumuşatmak maʿnāsınadır; yukālu: دَرَّقَهُ إِذَا لَيَّنَهُ Bunun bināsı izāle içindir.

اَلدَّرْدَقُ [ed-derdaḳ] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Etfāle denir; yukālu: لِفُلاَنٍ دَرْدَقٌ أَيْ أَطْفَالٌ Ve devenin ve sāʾir nesnelerin sagīrlerine ve hurdelerine denir; دَرْدَقَةٌ [derdeḳat] müfredidir. Ve bir türlü şarāb ölçeğine denir. Şārih der ki savāb olan دَوْرَقٌ [devraḳ] olmaktır, جَوْهَرٌ [cevher] vezninde ki Fārisîden muʿarrebdir, şürb-i şarābdan bir mikdār-ı maʿhūda ıtlāk olunur, zāhiren devre muʿarrebi olmak gerektir.

اَلدَّوْرَقُ [ed-devraḳ] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Kulplu destîye denir. Şārihin beyānına göre devre-i Fārisī muʿarrebidir; yukālu: جَاءَ بِدَوْرَقٍ وَهُوَ الْجَرَّةُ ذَاتُ الْعُرْوَةِ Ve

دَوْرَقُ [Devraḳ] Ḫūzistān aʿmālinden bir karye adıdır; aʿlāmdan Beşīr b. ʿUḳbe ed-Devreḳī oradandır. Ve Dicle'den munsabb bir nehr üzerinde bir hısn ismidir.

دَوْرَقَةُ [Devreḳat] (جَوْهَرَةٌ [cevheret] veznninde) Endelus'te bir beldedir, ʿalā-kavlin rā'nın takdīmiyledir; şüyūhtan Ebu'l-İṣbaʿ ʿAbdulʿazīz b. Muḥammed oradandır.

دَوْرَقَسْتَانُ [Devreḳastān] ʿAbbādān ile ʿAskeru Mukrem beyninde bir beldedir.

اَلدَّرْدَاقُ [ed-derdāḳ] (dāl'ın fethiyle) Şol yassıca hurde tepeye denir ki hafr olundukta toprak yerine hep hurde kum çıkar ola.

اَلدَّرْقَاءُ [ed-derḳāʾ] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrāʾ] veznninde) Buluta denir, سَحَابٌ [seḥāb] maʿnāsına.

[د ر م ق]

اَلدَّرْمَقُ [ed-dermaḳ] (جَعْفَرٌ [caʿfer] veznninde) Elenip ağartılmış hās una denir; yukālu: خُبْزٌ مِنَ الدَّرْمَقِ أَيِ الدَّقِيقِ الْمُحَوَّرِ İşbu دَرْمَقٌ [dermaḳ] lafzı gerçi muʿarreb zann olunur, lākin *Nihāye*'de aslı دَرْمَكٌ olup kāf'ı ḳāf'a mübeddel olmak üzere mübeyyendir. Veدَرْمَكٌ [dermek] ʿArabīdir, niteki māddesinde müʾellif dahi sebt eylemiştir. Ve fi'n-*Nihāye* ذَكَرَ خَالِدُ بْنُ صَفْوَانَ الدِّرْهَمَ فَقَالَ يُطْعِمُ الدَّرْمَقَ وَيَكْسُو الْيَرْمَقَ الدَّرْمَقُ هُوَ اَلدَّرْمَكُ وَهُوَ الدَّقِيقُ الْحُوَّارَى فَأَبْدَلَ الْكَافَ قَافًا

[د ز ق]

دِزَقُ [Dizaḳ] (zā-yı muʿceme ile عِنَبٌ [ʿineb] vezninde) Merv kazāsında bir karyedir. Ve bu زَرْقُ [Zerḳ] musahhafı değildir ki o dahi orada bir karyedir, niteki İmām Ẕehebī öylece hikāyet eyledi; Şeyh es-

Semʿānī Ebū Caʿfer ed-Dizaḳī oradandır, lākin bu kavl vehmdir, savāb olan vākıʿā دِزَقُ [Dizaḳ] Merv kazāsında bir karyedir; aʿlāmdan ʿAlī b. Ḫaşrem ed-Dizaḳī oradandır. Kezālik Pençdih nāhiyesinde bir karyedir; Semʿānī-i mümā-ʾileyh Ebū Caʿfer Muḥammed b. ʿAlī ed-Dizaḳī oradandır. Ve Semerḳand kazāsında bir karyedir; Ebū Bekr Aḥmed b. Ḫalef ed-Dizaḳī oradandır. Ve bundan mā-ʿadā Merv kazāsında Dizaḳ nām üç karye dahi vardır.

ذِزَقُ الْعُلْيَا [Dizaḳu'l-ʿUlyā] Merv-rūd kazāsındadır; muhaddisînden Ḥasen b. Muḥammed b. Caʿfer ed-Dizaḳī oradandır.

[د س ق]

اَلدَّسَقُ [ed-desaḳ] (dāl'ın ve sīn'in fethiyle) Havuz taşınca kadar dolmak maʿnāsınadır; yukālu: دَسِقَ الْحُوضُ دَسَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا امْتَلَأَ حَتَّى يَفِيضَ Ve havuzda olan su elmās gibi parıldamak maʿnāsınadır; yukālu: يَدْسَقُ مَاءُ الْحَوْضِ أَيْ يَبْرُقُ

اَلدَّيْسَقُ [ed-deysaḳ] (صَيْقَلٌ [ṣayḳal] veznin-de) Gümüş tepsiye denir. ʿAlā-kavlin taşt-hān-ı Fārisī muʿarrebidir ki taʿām yiyecek tepsiye denir, sini dahi derler; yukālu: جَاؤُوا بِدَيْسَقٍ مِنْ فَالُوذٍ أَيْ خِوَانٍ مِنْ فِضَّةٍ أَوْ هُوَ مُعَرَّبُ طَشْتْخُوَانٍ Ve uzun uzadı yola denir; tekūlu: أَخَذْنَا دَيْسَقًا أَيْ طَرِيقًا مُسْتَطِيلَةً Ve Belʿadeviyye kabīlesine mahsūs bir feres ismidir. Ve dopdolu havuza denir; yukālu: حَوْضٌ دَيْسَقٌ أَيْ مَلْآنُ Ve Ṭārik nām şāʿirin pederi ismidir. Ve pīre ve sāl-horde adama denir; yukālu: صَارَ دَيْسَقًا أَيْ شَيْخًا Ve öküze denir, ثَوْرٌ [şevr] maʿnāsına. Ve ʿArablara mahsūs bir güne çuval tarzında zarfın ismidir. Ve gümüş-ten düzülmüş nisvān zīnetine denir ki sāfī kar gibi ak ve berrāk ola. Ve güzel ve beyāz nesneye denir. Müʾellif bu maʿnāyı وَالْحَسَنُ وَالْبَيَاضُ ʿunvānıyla bi'l-müsāmaha beyān eylemiştir. Sāʾir ümmehātta حَسَنٌ وَأَبْيَضُ ile müfesserdir; yukālu: دَيْسَقٌ شَيْءٌ أَيْ حَسَنٌ وَأَبْيَضُ Bunların mecmūʿu دَسَقٌ [desaḳ]-ı mezkūrdan meʾhūzdur ki parıl-damak şānından olur, ihtiyār adamın ak sakalı ve öküzün tüyü dahi o nevʿdendir.

دَيْسَقَةُ [Deysaḳat] (hā'yla) Bir recül adıdır. Ve bir belde adıdır. Ve

يَوْمُ الدَّيْسَقَةِ [yevmu'd-deyseḳat] Yevm-i maʿrūftur.

اَلدَّوَاسِقُ [ed-Devāsiḳ] (dāl'ın fethiyle) Bir recül adıdır.

اَلْأَدْسَقُ [el-edsaḳ] (أَحْمَقُ [aḥmaḳ] veznin-de) Geniş ağızlı adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَدْسَقُ أَيْ أَفْوَهُ

اَلْإِدْسَاقُ [el-idsāḳ] (hemzenin kesriyle) Doldurmak maʿnāsınadır; yukālu: أَدْسَقَ الْإِنَاءَ إِذَا مَلَأَهُ

[د ش ق]

اَلدَّوْشَقُ [ed-devşaḳ] (iʿcāmla جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Ne büyük ve ne küçük olan or-taca eve ve odaya denir. ʿAlā-kavlin bü-yük eve denir. Ve ʿalā-reʾyin iri ve yumru erkek deveye denir.

[د ص ق]

اَلدَّصْقُ [ed-daṣḳ] (dāl'ın fethi ve ṣād'ın sükūnuyla) Sırça ve billūr ve fincān makūlesini kırmak maʿnāsına hāstır; yukālu: دَسَقَ الزُّجَاجَ وَغَيْرَهُ دَصْقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا كَسَرَهُ

[د ع س ق]

اَلدَّعْسَقَةُ [ed-daʿseḳat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir kimse üzere hamle ve hücūm eylemek maʿnāsınadır; yukālu:

دَعْسَقَ عَلَيْهِمْ إِذَا حَمَلَ Ve develer izdihāmla havuzu çiğneyip bozmak maʿnāsınadır; yukālu: دَعْسَقَتِ الْإِبِلُ الْحَوْضَ إِذَا وَطِئَتْهُ وَكَسَرَتْهُ Ve develer bir semte sapmayıp doğru yoluna çekilip gitmek maʿnāsınadır; yukālu: دَعْسَقَتِ الْجِمَالُ إِذَا اسْتَقَامَ وَجْهُهَا Ve bir husūsta renc ve taʿab çekip çalışmak maʿnāsınadır; yukālu: دَعْسَقَ فِيهِ إِذَا دَأَبَ Ve beri öte ayak oltası eylemek maʿnāsınadır; yukālu: يُدَعْسِقُ فِيهِ أَيْ يُقْبِلُ وَيُدْبِرُ Ve tard eylemek maʿnāsınadır; yukālu: دَعْسَقَهُ إِذَا طَرَدَهُ

اَلدُّعْسُقَّةُ [ed-duʿsuḳḳat] (طُرْطُبَّةٌ [ṭurṭubbet] vezninde) Uzun geceye denir; şeb-i yeldā gibi; yukālu: لَيْلَةٌ دُعْسُقَّةٌ أَيْ طَوِيلَةٌ

اَلدُّعْسُوقَةُ [ed-duʿsūḳat] (dāl'ın zammıyla) Bir böcek adıdır.

[د ع ش ق]

اَلدُّعْشُوقَةُ [ed-duʿşūḳat] (şīn-i muʿceme ile) دُعْسُوقَةٌ [duʿsūḳat] vezninde ve mürādifidir yāhūd خُنْفُسَاءُ [ḫunfusāʾ]ya şebīh bir böcektir. Bu münāsebetle ʿArablar küçük kızcağızlara ve bodur ʿavretlere zecr maʿrizinde يَا دُعْشُوقَةُ derler.

[د ع ف ق]

اَلدَّعْفَقَةُ [ed-daʿfeḳat] (dāl'ın ve fā'nın fethiyle) Humk ve belāhat maʿnāsınadır; yukālu: بِهِ دَعْفَقَةٌ أَيْ حُمْقٌ

[د ع ق]

اَلدَّعْقُ [ed-daʿḳ] (صَعْقٌ [ṣaʿḳ] vezninde) Yere pek pek basıp çiğnemek maʿnāsınadır; yukālu: دَعَقَ الطَّرِيقَ دَعْقًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا وَطِئَهُ Ve baskın için düşman üzere ʿasker çaptırmak maʿnāsınadır; yukālu: دَعَقَ الْغَارَةَ إِذَا بَثَّهَا Ve at koparmak maʿnāsınadır; yukālu: دَعَقَ الْفَرَسُ إِذَا رَكَضَهُ Ve ürkütüp kaldırmak maʿnāsınadır; yukālu: دَعَقَهُ إِذَا هَاجَهُ وَنَفَّرَهُ Ve develer izdihāmdan havuzu çiğneyip her tarafını rahne-dār edip bozmak maʿnāsınadır; yukālu: دَعَقَتِ الْإِبِلُ الْحَوْضَ إِذَا خَبَطَتْهُ حَتَّى تَثْلِمَهُ مِنْ جَوَانِبِهِ Ve

دَعْقٌ [daʿḳ] مَدْعُوقٌ [medʿūḳ] maʿnāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْإِدْعَاقُ [el-idʿāḳ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi atı eştirip koparmak maʿnāsınadır; yukālu: أَدْعَقَ الْفَرَسَ إِذَا رَكَضَهُ Ve seğirtip koşmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَدْعَقْتُ أَيْ أَحْضَرْتُ إِحْضَارٌ ʿibāreti عَلَى رِجْلَيَّ Burada عَلَى رِجْلَيَّ [iḥdār]ı maʿnā-yı āhere iltibāstan defʿ için mezkūrdur.

اَلدَّعْقَةُ [ed-daʿḳat] (dāl'ın fethiyle) Deve bölüğüne denir. Ve yağmur borasına denir; tekūlu: أَخَذَتْنَا دَعْقَةٌ أَيْ دُفْعَةٌ مِنَ الْمَطَرِ

اَلْمَدَاعِقُ [el-medāʿiḳ] (mīm'in fethiyle مَدْعَقٌ [medʿaḳ]ın cemʿidir ki مَقْعَدٌ [maḳʿad] veznindedir) Derenin suyu boşanıp akacak yerlerine denir; yukālu: نَزَلُوا مَدَاعِقَ الْوَادِي أَيْ مَدَافِعَهُ

اَلْمَدَاعِيقُ [el-medāʿīḳ] (مَصَابِيحُ [meṣābīḥ] vezninde) Şeb-hūnda nāsı pāy-māl eden süvārīlere denir; yukālu: خَيْلٌ مَدَاعِيقُ أَيْ تَدُوسُ أَفْرَاسٌ الْقَوْمَ فِي الْغَارَةِ Burada خَيْلٌ [ḫayl]den [efrās] murād olmak dahi melhūzdur.

اَلْمَدْعُوقُ [el-medʿūḳ] دَعْقٌ [daʿḳ] gibi begāyet çiğnenmiş yola denir; yukālu: طَرِيقٌ دَعْقٌ وَمَدْعُوقٌ أَيْ مَوْطُوءٌ

دَاعِقٌ [dāʿiḳ] Benī Esed'e mahsūs bir feres ismidir.

اَلدَّعْلَقَةُ [ed-daʿleḳat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Irak gitmek maʿnāsınadır; yukālu: دَعْلَقَ فِي الْوَادِي إِذَا أَبْعَدَ Ve alçaklık maʿnāsınadır; tekūlu: مَا هَذِهِ الدَّعْلَقَةُ أَيِ الدَّنَاءَةُ Ve bir nesnenin arkasına düşüp cüstücū eylemek maʿnāsınadır; yukālu: دَعْلَقَ الشَّيْءَ إِذَا تَتَبَّعَهُ

اَلْمُدَغْلِقُ [el-mudaʿliḳ] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Umūr ve mesālihe yufka yakalarda gezmeyip dūr-ā-dūr kaʿrına gavs eden ehl-i dikkat kār-güzār adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُدَغْلِقٌ أَيْ دَاخِلٌ فِي الْأُمُورِ مُغَمَّضٌ فِيهَا

[د غ ف ق]

اَلدَّغْفَقَةُ [ed-daġfeḳat] (ġayn-ı muʿceme ile دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Suyu çok çok dökmek maʿnāsınadır; yukālu: دَغْفَقَ الْمَاءَ إِذَا صَبَّهُ صَبًّا كَثِيرًا Ve yağmur ibtidā-yı emrde şiddetle birden yağmak maʿnāsınadır; yukālu: دَغْفَقَ الْمَطَرُ إِذَا اشْتَدَّ فِي بُدَاءَتِهِ

اَلدَّغْفَقُ [ed-daġfaḳ] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Bol dirliğe denir; yukālu: عَيْشٌ دَغْفَقٌ أَيْ وَاسِعٌ Ve yukālu: عَامٌ دَغْفَقٌ وَمُدَغْفَقٌ أَيْ مُخْصِبٌ Yaʿnī "Ucuzluk bolluk senedir."

[د ف ق]

اَلدَّفْقُ [ed-defḳ] (dāl'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Su dökmek maʿnāsınadır; yukālu: دَفَقَ الْمَاءَ دَفْقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا صَبَّهُ Şārih der ki bunun maʿnāsı sürʿatle mukayyeddir ki birden çabuk dökmek maʿnāsınadır, niteki *Muġrib*'de ve sāʾir ümmehātta صَبَّهُ صَبًّا فِيهِ دَفْعٌ وَشِدَّةٌ ʿibāretiyle müfesserdir. Ve دَفْقُ الرُّوحِ [defḳu'r-rūḥ] öldürmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: دَفَقَ اللهُ رُوحَهُ أَيْ أَمَاتَهُ Ve kabın içinde olan suyu birden saçıp boşaltmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: دَفَقَ الْكُوزَ إِذَا بَدَّدَ مَا فِيهِ بِمَرَّةٍ Ve

دَفْقٌ [defḳ] ve

دُفُوقٌ [dufūḳ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Lāzım olur, su birden dökülmek maʿnāsına; yukālu: دَفَقَ الْمَاءُ دَفْقًا وَدُفُوقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا انْصَبَّ بِمَرَّةٍ Ve bu maʿnā hemān İmām Leyṯ rivāyetidir, yaʿnī cumhūra göre müteʿaddī gelir, lā-gayr.

اَلدَّافِقُ [ed-dāfiḳ] Maʿnā-yı evvelden ism-i fāʿildir, مَدْفُوقٌ [medfūḳ] maʿnāsınadır, زِرَاعٌ دَفْقٌ [defḳ] māddesi cumhūr ʿindinde hemān müteʿaddīdir; yukālu: مَاءٌ دَافِقٌ أَيْ مَدْفُوقٌ Şārih der ki İmām Leyṯ ʿindinde مُنْصَبٌّ maʿnāsına olur. Ve Ḫalīl ve Sībeveyhi ذُو دَفْقٍ ile tefsīr eylediler, yaʿnī لَابِنٌ [lābin] ve تَامِرٌ [tāmir] kabīlinden niseb üzere ism-i fāʿildir dediler. Ve ehl-i Ḥicāz mahall-i naʿtında mefʿūlü fāʿile tahvīl ederler. Onlara göre de maʿnā مَاءٌ مَدْفُوقٌ demek olur, niteki سِرٌّ كَاتِمٌ derler, مَكْتُومٌ maʿnāsına.

اَلْإِدْفَاقُ [el-idfāḳ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi kabın içinde olan suyu birden saçıp dökmek maʿnāsınadır; yukālu: أَدْفَقَ الْكُوزَ بِمَعْنَى دَفَقَهُ

اَلدِّفَاقُ [ed-difāḳ] (كِتَابٌ [kitāb] ve غُرَابٌ [ġurāb] veznlerinde) ve

اَلدَّيْفَقُ [ed-deyfaḳ] (صَيْقَلٌ [ṣayḳal] vezninde) Cüst ve revende nākaya vasf olur; yukālu: نَاقَةٌ دِفَاقٌ وَدُفَاقٌ وَدَيْفَقٌ أَيْ سَرِيعَةٌ

دُفَاقٌ [dufāḳ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bir uğurdan gelip dereyi dopdolu eden sel suyuna ıtlāk olunur. Ve bir mevziʿ yāhūd bir derenin ismidir. Ve

دِفَاقٌ [difāḳ] (dāl'ın kesriyle) Çabuk deveye denir. Ve su gibi atılarak yürür olan soy kısrağa denir, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْأَدْفَقُ [el-edfaḳ] (أَحْمَقُ [aḥmaḳ] vezninde) Sürʿatle olan yürüyüşe vasf olur; yukālu: سَيْرٌ دَافِقٌ أَيْ سَرِيعٌ Ve orak gibi eğri nesneye denir. Ve pek pīrlikten yāhūd gam ve mihnetten beli bükülmüş dū-tā-kad adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَدْفَقُ أَيْ الْمُنْحَنِي كِبَرًا أَوْ غَمًّا Ve dişleri taşra uğramış, ʿalā-kavlin dirsekleri yanlarından pek açık yaʿnī koltukları geniş ve meydānlı deveye denir;

yukālu: بَعِيرٌ أَدْفَقُ أَيِ الْمُنْتَصِبُ الْأَسْنَانِ إِلَى خَارِجٍ أَوْ شَدِيدُ بَيْنُونَةِ الْمِرْفَقِ عَنِ الْجَنْبَيْنِ Ve şol hilāle denir ki bir tarafı salkı olmayıp takvīs ve tevtīri besberāber olarak nūrānī ve vāzıh ola; yukālu: هِلَالٌ أَدْفَقُ أَيْ مُسْتَوٍ أَبْيَضُ غَيْرُ مُتَنَكِّبٍ عَلَى أَحَدِ طَرَفَيْهِ

اَلدِّفَقُّ [ed-difaḳḳ] (هِجَفٌّ [hiceff] vezninde) Cüst ve çabuk deveye denir. Ve su gibi atılarak eşip yürüyen soy ata denir, ke-mā se-yuzkeru.

اَلدِّفِقَّى [ed-difiḳḳā] (زِمِكَّى [zimikkā] vezninde) Sürʿatle yürümeğe, ʿalā-kavlin gāh bir yan ve gāh öbür yan üzere ağarak yürümeğe yāhūd adımları seyrek seyrek atarak yürümeye denir; yukālu: جَمَلٌ مَشَى الدِّفِقَّى إِذَا أَسْرَعَ أَوْ تَمَشَّى عَلَى هَذَا الْجَنْبِ مَرَّةً وَعَلَى هَذَا مَرَّةً كَذَلِكَ أَوْ بَاعَدَ خَطْوَهُ Ve cüst ve revende soyu pek nākaya, ʿalā-kavlin aslā doğurmamış olan nākaya denir; bunda fā'nın fethiyle de cāʾizdir.

اَلدِّفِقُّ [ed-difiḳḳ] (طِمِرٌّ [ṭimirr] vezninde) دِفَقٌّ [difaḳḳ] gibi bu dahi su gibi atılarak yürüyen soy ata denir; yukālu: فَرَسٌ دِفِقٌّ وَدِفَقٌّ أَيْ جَوَادٌ يَتَدَفَّقُ فِي مَشْيِهِ دَفُوقٌ Müʾennesinde [defūḳ] ve دِفَاقٌ [difāḳ] ve دِفِقَّةٌ [difiḳḳat] ve دِفَقَّةٌ [difaḳḳat] ve دِفِقَّى [difiḳḳā] denir, زِمِكَّى [zimikkā] vezninde yāhūd fā'nın fethiyle.

اَلدُّفْقَةُ [ed-dufḳat] (dāl'ın zammıyla) Bir uğurdan, yek-pāre demektir; yukālu: جَاؤُوا دُفْقَةً أَيْ دُفْعَةً وَاحِدَةً أَيْ بِمَرَّةٍ

اَلتَّدْفِيقُ [et-tedfīḳ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Suyu yek-pāre şiddetle dökmek maʿnāsınadır; ve minhu yukālu: دَفَّقَتْ كَفَّاهُ النَّدَى إِذَا صَبَّتَاهُ Yaʿnī "ʿAtiyyeyi birden nisār eyledi."

اَلْإِنْدِفَاقُ [el-indifāḳ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) تَدْفِيقٌ [tedfīḳ]in mutāviʿidir; yukālu: دَفَّقَ الْمَاءَ فَانْدَفَقَ أَيِ انْصَبَّ

اَلتَّدَفُّقُ [et-tedeffuḳ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Su kendi dökülmek maʿnāsınadır; yukālu: تَدَفَّقَ الْمَاءُ إِذَا تَصَبَّبَ

[د ق ق]

اَلدَّقُّ [ed-daḳḳ] (dāl'ın fethi ve ḳāf'ın teşdīdiyle) Bir nesneyi kırıp ufatmak, ʿalā-kavlin dövüp ufatmak maʿnāsınadır, un ve biber ve karanfil makūlesini dövüp ufattıkları gibi; yukālu: دَقَّهُ دَقًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا كَسَرَهُ أَوْ ضَرَبَهُ فَهَشَمَهُ Ve bir nesneyi izhār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: دَقَّ الشَّيْءَ إِذَا أَظْهَرَهُ

اَلْإِنْدِقَاقُ [el-indiḳāḳ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Bir nesne dövülüp ufanmak maʿnāsınadır; yukālu: دَقَّ الدَّوَاءَ فَانْدَقَّ

اَلْمِدَقُّ [el-midaḳḳ] ve

اَلْمِدَقَّةُ [el-midaḳḳat] (mīm'lerin kesri ve dāl'ların fethiyle) ve

اَلْمُدُقُّ [el-muduḳḳ] (zammeteynle; nādir olarak) Kendisiyle nesne dakk olunan şeyʾe denir, havan ve dibek ve çeltik dinki gibi; yukālu: دَقَّهُ بِالْمِدَقِّ وَالْمِدَقَّةِ وَالْمُدُقِّ أَيْ بِمَا يُدَقُّ بِهِ الشَّيْءُ Şārih der ki bunlar ism-i āletlerdir, lākin sīga-i ahīre şāzdır, niteki مُدْهُنٌ [mudhun] ve مُسْعُطٌ [musʿuṭ] ve مُنْخُلٌ [munḫul] ve مُشْطٌ [muşṭ] ve مُكْحُلَةٌ [mukḥulet] ve مُحْرُضَةٌ [muḥruḍat] ve مُنْصُلٌ [munṣul] ve مُلَاءَةٌ [mulāʿet] ve fī lügatin مُغْزُلٌ [muġzul] kelimeleri dahi şāz olarak mazmūmen vārid oldular. İntehā. Ve bunların cemʿinde مَدَاقُّ [medāḳḳ] denir mīm'in fethiyle; musaggarında مُدَيْقٌ [mudeyḳ] denir, زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde.

اَلدَّقَقَةُ [ed-deḳaḳat] (fetehātla) Müslümānların ʿuyūb ve nakāyıslarını dāʾimā izhār eden eşhāsa denir; yukālu: هُمْ دَقَقَةٌ أَيِ الْمُظْهِرُونَ عُيُوبَ الْمُسْلِمِينَ

اَلدَّقِيقُ [ed-deḳīḳ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Una ıtlāk olunur, طَحِينٌ [ṭaḥīn] maʿnāsına. Ve ince nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ دَقِيقٌ أَيْ ضِدُّ غَلِيظٍ Ve hafī ve gāmiz emr ve husūsa ıtlāk olunur; yukālu: أَمْرٌ دَقِيقٌ أَيْ غَامِضٌ Ve nāsa hayr ve menfaʿati kalīl adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ دَقِيقٌ أَيْ قَلِيلُ الْخَيْرِ

اَلدَّقَّاقُ [ed-daḳḳāḳ] (شَدَّادٌ [şeddād] veznin-de) Uncuya denir; yukālu: هُوَ دَقَّاقٌ أَيْ بَائِعُ الدَّقِيقِ

اَلدِّقَّةُ [ed-diḳḳat] (dāl'ın kesriyle) Bir nesne ince ve bārīk olmak maʿnāsınadır; yukālu: دَقَّ الشَّيْءُ دِقَّةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي ضِدُّ غَلُظَ Ve

دِقَّةٌ [diḳḳat] Binā-i nevʿ olur, bir güne dövmek maʿnāsınadır ki bundan lisānımızda dövüş ile taʿbīr olunur; yukālu: هُوَ حَسَنُ الدِّقَّةِ وَهِيَ هَيْئَةُ الدَّقِّ Ve alçaklığa ve kemterliğe denir; yukālu: بِهِ دِقَّةٌ أَيْ خَسَاسَةٌ Ve hurdeliğe ve curalığa denir; yukālu: بِهِ دِقَّةٌ أَيْ ضِدُّ عِظَمٍ

اَلدَّقِيقَةُ [ed-deḳīḳat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) دَقِيقٌ [deḳīḳ]in müʾennesidir. Ve hayvān nevʿinden koyun ve keçi kısmına ıtlāk olunur, niteki deve kısmına جَلِيلَةٌ [celīlet] ıtlāk olunur. Ve minhu kavluhum مَا لَهُ دَقِيقَةٌ وَلاَ جَلِيلَةٌ أَيْ غَنَمٌ وَإِبِلٌ Ve

دَقِيقَةٌ [deḳīḳat] Ehl-i nücūm ıstılāhında altmış cüzʾ iʿtibār olunan bir derecenin altmış cüzʾünden bir cüzʾe ıtlāk olunur; yukālu: مَضَتْ دَقِيقَةٌ مِنَ الدَّرَجَةِ أَيْ جُزْءٌ مِنْ سِتِّينَ جُزْءًا Baʿzı nüshada مِنْ ثَلاَثِينَ جُزْءًا vākiʿ olmak tugyān-ı kalem-i nāsihtir. Ve Muḥammed b. ʿAbdullāh ed-Deḳīḳī, İbn Māce'nin şeyhidir. Ve Ebū Muḥammed ed-Duḳayḳī ki tasgīr bünyesiyledir, müteʾahhirīndendir.

اَلدَّقَّاقَةُ [ed-daḳḳāḳat] (شَدَّادَةٌ [şeddādet] vezninde) Çeltik ve buğday makūlesi dövecek ālete denir ki tokmak taʿbīr olunur; yukālu: دَقَّ الْأُرْزَ بِالدَّقَّاقَةِ وَهِيَ مَا يُدَقُّ بِهِ الْأُرْزُ وَنَحْوُهُ

اَلدَّقُوقَةُ [ed-deḳūḳat] (حَمُولَةٌ [ḥamūlet] vezninde) Harman tabanlayan sığırlara ve eşeklere ıtlāk olunur, دَوَائِسُ [devāʾis] maʿnāsına.

اَلدَّقُوقُ [ed-deḳūḳ] (صَبُورٌ [ṣabūr] veznin-de) Göze çekilmek yāhūd ekilmek için sahk olunmuş dārūya denir. Ve Baġdād ile Erbil beyninde bir belde adıdır ki دَقُوقَى [Deḳūḳā] dahi derler kasr ile ve دَقُوقَاءُ [Deḳūḳāʾ] derler medd ile; muhaddisīnden ʿAbdulmunʿim b. Muḥammed b. Muḥammed el-Maḍḍāʾ ed-Deḳūḳī oradandır, kezālik muhaddis-i Baġdād Maḥmūd b. ʿAlī b. Maḥmūd ki müteʾahhirīnden ve ʿazbü'l-kırāʾattir, oradandır.

اَلدُّقَاقُ [ed-diḳāḳ] (dāl'ın kesri ve zammıyla) Ağaç ufantısına ve kırıntısına denir; yukālu: دُقَاقُ الْعِيدَانِ أَيْ كُسَارُهَا Ve

دُقَاقٌ [duḳāḳ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Her nesnenin ufantısına denir. Ve ince nesnelere denir.

اَلدِّقُّ [ed-diḳḳ] (dāl'ın kesriyle) Bu dahi ince nesneye denir. Ve minhu حُمَّى الدِّقِّ [ḥumme'd-diḳḳ]; Türkīde ona ince ağrı taʿbīr ederler.

اَلدُّقَّةُ [ed-duḳḳat] (dāl'ın zammıyla) Rüzgārın yerden alıp savurduğu ince ve yumuşak toprağa denir. Ve tencere havāyicine denir, tuz ve biber ve karanfil ve nohut gibi; yukālu: أَلْقَى إِلَى الْقِدْرِ الدُّقَةَ أَبْزَارٌ [ebzār] ile yaʿnī Ve أَيِ التَّوَابِلَ مِنَ الْأَبْزَارِ nohut ve mercimek makūlesi havāyicle karışık tuza denir. Yāhūd dövülmüş tuza denir; ve minhu kavluhum مَا لَهَا دُقَّةٌ أَوْ هِيَ قَلِيلَةُ الدُّقَّةِ أَيْ غَيْرُ مَلِيحَةٍ Yaʿnī "O mahbūba bī-nemektir ki ān ve melāhati yoktur" demektir. Ve

دُقَّةٌ [duḳḳat] Nisvān-ı Mekke'ye mahsūs

bir güne haly ve pīrāye ismidir. Ve hüsn ü cemāle ıtlāk olunur; yukālu: بِهِ دُقَّةٌ أَيْ جَمَالٌ وَحُسْنٌ Ve Duḳḳa b. ʿUbābe bir mecnūn idi ki cünūnu darb-ı mesel olmuştur; yukālu: "أَجَنُّ مِنْ دُقَّةَ"

اَلدَّقْدَاقُ [ed-daḳdāḳ] (ثَرْثَارٌ [serṣār] veznin-de) İnce kum yığınlarına denir.

اَلْإِدْقَاقُ [el-idḳāḳ] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi dakīk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَدَقَّهُ إِذَا جَعَلَهُ دَقِيقًا Ve bir adama ko-yun ve keçi vermek maʿnāsınadır; yukālu: أَدَقَّ فُلَانًا إِذَا أَعْطَاهُ غَنَمًا

اَلتَّدْقِيقُ [et-tedḳīḳ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir nesneyi gereği gibi dövüp hurd haşhāş eylemek maʿnāsınadır; yukālu: دَقَّقَ الشَّيْءَ إِذَا أَنْعَمَ دَقَّهُ

اَلْمُدَقَّقَةُ [el-mudaḳḳaḳat] (مُعَظَّمَةٌ [muʿaẓẓamet] vezninde) Köfte taʿbīr olu-nan taʿāmā denir. Ve bu müvellededir.

اَلْمُدَاقَّةُ [el-mudāḳḳat] (fi'l-asl مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir kimse ile ince ince ve hurde ve hurde hisāb görmek maʿnāsınadır; yukālu: دَاقَّهُ فِي الْحِسَابِ مُدَاقَّةً إِذَا حَاسَبَهُ بِالدِّقَّةِ

اَلْإِسْتِدْقَاقُ [el-istidḳāḳ] Bir nesne incelmek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَدَقَّ الشَّيْءُ إِذَا صَارَ دَقِيقًا

اَلْمُسْتَدَقُّ [el-mustedaḳḳ] (ism-i mefʿūl bün-yesiyle) Bir nesnenin incelen yerine de-nir. Pes مُسْتَدَقُّ السَّاعِدِ [mustedaḳḳu's-sāʿid] bilekçeye müntehī pazının incerek yerine denir; yukālu: ضَرَبَهُ مُسْتَدَقَّ سَاعِدِهِ وَهُوَ مُقَدَّمُهُ مِمَّا يَلِي الرُّسْغَ

اَلتَّدَاقُّ [et-tedāḳḳ] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Birbiriyle muʿāraza bi'd-dikkat eylemek maʿnāsınadır ki inceleşmek taʿbīr olunur; yukālu: تَدَاقَّا إِذَا عَارَضَا بِالدِّقَّةِ

اَلدَّقْدَقَةُ [ed-daḳdeḳat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Nās feryād ve gırīv eylemek maʿnāsınadır; yukālu: دَقْدَقَ النَّاسُ إِذَا جَلَبُوا Ve yürürken davar ayağı patırdamak maʿnāsınadır; yukālu: دَقْدَقَتِ الدَّوَابُّ إِذَا سُمِعَتْ أَصْوَاتُ حَوَافِرِهَا Şārih der ki asvāt-ı mezkūreden dahi hikāye olur, طَقْطَقَةٌ [ṭaḳṭaḳat] gibi.

[د ل ف ق]

اَلدَّلْفَقُ [ed-delfaḳ] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) ve

اَلدِّلْفَاقُ [ed-dilfāḳ] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] veznin-de) Açık ve āşikāre yola denir; yukālu: طَرِيقٌ دَلْفَقٌ وَدِلْفَاقٌ أَيْ مَهْيَعٌ

اَلدَّلَنْفَقُ [ed-delenfaḳ] دَرَنْفَقٌ [derenfaḳ] vezninde ve mürādifidir ki mürūr-ı serīʿ maʿnāsınadır; yukālu: مَرَّ دَلَنْفَقًا أَيْ سَرِيعًا

[د ل ق]

اَلدَّلْقُ [ed-delḳ] (خَلْقٌ [ḫalḳ] vezninde) Kılı-cı kından sıyırmak maʿnāsınadır; yukālu: دَلَقَ السَّيْفَ مِنْ غِمْدِهِ دَلْقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَخْرَجَهُ

اَلدَّلِقُ [ed-deliḳ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلدَّلُوقُ [ed-delūḳ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

اَلدَّلْقَاءُ [el-delḳāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Kından sıyrılıp çıkması sehl ve āsān olan kılıca denir; yukālu: سَيْفٌ دَلِقٌ وَدَلُوقٌ وَدَلْقَاءُ أَيْ سَهْلُ الْخُرُوجِ مِنْ غِمْدِهِ Burada gālibā bir sakta vardır, zīrā müʾennes olan دَلْقَاءُ [delḳāʾ] ke-limesi سَيْفٌ [seyf]e vasf olmak bir vechle mülāyim değildir. Ve

دَلُوقٌ [delūḳ] Gārāt-ı şedīdeye denir ki tünd ve şedīd çapulculardan ve akıncılar-dan ʿibārettir; yukālu: غَارَةٌ دَلُوقٌ أَيْ شَدِيدَةٌ Ve

دَلُوقٌ [delūḳ] ve

دَلْقَاءُ [delḳāʾ] Pek pīrlikten dişleri ufanıp

fersūde olmuş nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ دَلُوقٌ وَدَلْقَاءُ أَيِ الْمُتَكَسِّرَةُ الْأَسْنَانِ كِبَرًا

اَلدَّالِقُ [ed-Dāliḳ] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] veznide) ʿUmāre b. Ziyād el-ʿAbsī lakabıdır, kesret-i gārātından nāşī telkīb olundu. Burada لِكَثْرَةِ غَلَطَاتِهِ nüshaları galat-ı fāhiştir.

اَلدُّلُقُ [ed-duluḳ] (zammeteynle) Gāret ve muhārebede kılıç gibi pertāb edip düşman üzere birden hücūm eden süvārīlere denir; دَلُوقٌ [delūḳ] ve دَالِقٌ [dāliḳ] müfredidir; yukālu: خَيْلٌ دُلُقٌ أَيْ شَدِيدُ الدُّفْعَةِ

اَلدِّلْقِمُ [ed-dilḳim] (زِبْرِجٌ [zibric] veznide) Bu dahi pīrlikten dişleri hurd olmuş nākaya denir; mīm'i zā'idedir.

اَلدَّلَقُ [ed-delaḳ] (fethateynle) Dele-i Fārisī muʿarrebidir ki semmūra şebīh bir küçük cānver adıdır, postu kürk olur, Türkīde sansar dedikleridir. Bir nevʿ kürk dahi vardır ki Türkīde zerdava derler, o semmūr nevʿindendir ki aşkar nevʿidir, semmūrdan dūndur, zīrā semmūr siyāh olur. Bu zerdava Ḫazar vilāyetinde olan semmūrdur. Baʿzılar oraya mahsūs sansar nevʿinden olmak üzere beyān ederler.

اَلْإِدْلَاقُ [el-idlāḳ] (hemzenin kesriyle) ve

اَلْإِسْتِدْلَاقُ [el-istidlāḳ] İhrāc eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَدْلَقَ السَّيْفَ وَاسْتَدْلَقَهُ إِذَا أَخْرَجَهُ

اَلْإِنْدِلَاقُ [el-indilāḳ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] veznide) Bir nesne yerinden sıyrılıp çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْدَلَقَ الشَّيْءُ إِذَا خَرَجَ مِنْ مَكَانِهِ Ve bir adam gāfil ve bī-haber iken üzerine sel yürüyüp basmak maʿnāsına müʿstameldir; yukālu: إِنْدَلَقَ السَّيْلُ عَلَيْهِ إِذَا انْدَفَعَ Ve kılıç kından bi-nefsihi sıyrılıp çıkmak maʿnāsınadır, sāhibi çıkarmadan kendi sıyrılıp akmak yāhūd kını yarıp çıkmak gibi yukālu: إِنْدَلَقَ السَّيْفُ إِذَا انْسَلَّ بِلَا سَلٍّ أَوْ شَقَّ جَفْنَهُ فَخَرَجَ مِنْهُ

اَلتَّدَلُّقُ [et-tedelluḳ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznide) Bu dahi bir adam gāfil iken birden sel suyu boşanıp üzerine yürümek maʿnāsınadır; yukālu: تَدَلَّقَ السَّيْلُ عَلَيْهِ إِذَا انْدَفَعَ

[د م ح ق]

اَلدَّمْحَقُ [ed-demḥaḳ] (ḥā-yı mühmele ile جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Geceden kalmış bayat süte denir; tekūlu: شَرِبْتُ دَمْحَقًا أَيْ لَبَنًا بَائِتًا

اَلدُّمْحُقُ [ed-dumḥuḳ] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] veznide) Burun tāsı ve huni dedikleri nesneye denir ki onunla buruna devā çekilir, مُسْعُطٌ [musʿuṭ] maʿnāsına. Bu dahi şevāzz olan ism-i ālettendir; tekūlu: إِجْعَلِ الدَّوَاءَ فِي الدُّمْحُقِ أَيِ الْمُسْعُطِ

اَلدُّمْحُوقُ [ed-dumḥūḳ] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] veznide) دُخْمُوقٌ [duḫmūḳ] maʿnāsınadır ki karnı büyük adama denir.

اَلدَّمْحَقَةُ [ed-demḥaḳat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Nesc olunacak beze kepek suyu yaʿnī haşıl sürmek maʿnāsınadır; yukālu: دَمْحَقَ الثَّوْبَ إِذَا سَقَاهُ مَاءَ النُّخَالَةِ

[د م خ ق]

اَلدَّمْخَقَةُ [ed-demḫaḳat] (ḫā-yı muʿceme ile دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Ağır ağır yürümek maʿnāsınadır; yukālu: دَمْخَقَ فِي مَشْيِهِ إِذَا ثَقُلَ

دِمَشْقُ [Dimaşḳ] (حِضَجْرٌ [ḥiḍacr] veznide ve baʿzen mīm'ini meksūr ederler) Kā'ide-i memleket-i Şām olan şehrin ismidir. Bānīsi olan Dimşāḳ b. Kenʿān ismiyle müsemmādır. ʿAlā-kavlin mezbūrun ismi Dāmeşḳayūs idi ki tagyīr ve tahfīfle Dimaşḳ dediler. Şārih der ki Ḥamā ve Ḥimṣ ve Ṭarābulus ve Ṣaydūn merkūmun birāderleri idi.

دِمَشْقِينُ [Dimaşḳīn] (فِلَسْطِينُ [filesṭīn] vezninde) Mısır'da bir karye adıdır.

اَلدَّمْشَقُ [ed-demşaḳ] (جَعْفَرٌ [caʿfer] veznin-de) ve

اَلدِّمَشْقُ [ed-dimeşḳ] (حِضَجْرٌ [ḥiḍacr] vez-ninde) ve

اَلدِّمْشِقُ [ed-dimşiḳ] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) ve

اَلدُّمَاشِقُ [ed-dumāşiḳ] (عُلاَبِطٌ [ʿulābiṭ] vez-ninde) Pek cüst ve çālāk insān ve hayvāna denir. Müzekker ve müʾennes berāberdir; yukālu:جَمَلٌ وَرَجُلٌ وَنَاقَةٌ وَامْرَأَةٌ دَمْشَقٌ وَدِمَشْقٌ وَدِمْشِقٌ وَدُمَاشِقٌ أَيْ سَرِيعٌ Ve

دَمْشَقٌ [demşaḳ] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Çabuk çīre-dest adama denir; yukālu: رَجُلٌ دَمْشَقُ الْيَدَيْنِ أَيْ سَرِيعُ الْعَمَلِ بِهِمَا

اَلدَّمْشَقَةُ [ed-demşeḳat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir işi sürʿat ve şitābla tutmak maʿnāsınadır; tekūlu: دَمْشِقُوا الْأَمْرَ أَيِ ائْتُوهُ بِالْعَجَلَةِ

اَلْمُدَمْشَقُ [el-mudemşaḳ] (مُدَحْرَجٌ [mudaḥrec] vezninde) Tatarı pişmiş yāhūd güneşte pişmiş kebāb ve biryāna denir; yukālu: شِوَاءٌ مُدَمْشَقٌ أَيْ مُصَهَّبٌ

[د م ق]

اَلدُّمُوقُ [ed-dumūḳ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] veznin-de) Bir meclise yā āher bir yere destūrsuz bagteten sokulup girmek maʿnāsınadır; yukālu: دَمَقَ عَلَيْهِ دُمُوقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا دَخَلَ بِغَيْرِ إِذْنٍ

اَلدَّمْقُ [ed-demḳ] (dāl'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Bir adamın dişlerini kırmak maʿnāsınadır; yukālu: دَمَقَ فَاهُ دَمْقًا إِذَا كَسَرَ أَسْنَانَهُ Ve bir nesneyi bir şeyʾ içre sokmak maʿnāsınadır; yukālu: دَمَقَ الشَّيْءَ فِي الشَّيْءِ دَمْقًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا أَدْخَلَهُ فِيهِ Ve nesne uğurlamak maʿnāsınadır; yukālu: دَمَقَهُ إِذَا سَرَقَهُ ve yukālu: بِحِبِلَّتِهِ دَمْقٌ أَيْ سَرِقَةٌ

اَلْإِنْدِمَاقُ [el-indimāk] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vez-ninde) Bu dahi bir yere destūrsuz nāgehānī sokulmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْدَمَقَ عَلَيْهِ إِذَا دَخَلَ بِغَيْرِ إِذْنٍ Ve yerinden ayrılmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْدَمَقَتِ الْحَارِكَةُ إِذَا زَالَتْ عَنْ مَكَانِهَا

اَلْإِدْمَاقُ [el-idmāḳ] (hemzenin kesriyle) ve

اَلتَّدْمِيقُ [et-tedmīḳ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] veznin-de) Bir nesneyi bir şeyʾ içre sokmak maʿnāsınadır; yukālu: أَدْمَقَهُ فِيهِ وَدَمَّقَهُ إِذَا أَدْخَلَهُ فِيهِ Ve

تَدْمِيقٌ [tedmīḳ] Ele yapışmamak için ha-mura urva taʿbīr olunan un saçmak yā una bulamak maʿnāsınadır; yukālu: دَمَّقَ الْعَجِينَ إِذَا دَسَّ فِيهِ الدَّقِيقَ لِئَلاَّ يَلْزَقَ بِالْكَفِّ

اَلدَّمِيقُ [ed-demīḳ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْمَدْمُوقُ [el-medmūḳ] Bir nesne içre idhāl olunmuş nesneye denir.

اَلدَّمَقُ [ed-demaḳ] (fethateynle) Karlı soğuk havāya denir ki tipi taʿbīr olunur; deme-i Fārisī muʿarrebidir. Kezālik دَمَقَةُ الْحَدَّادِ [demeḳatu'l-ḥaddād] dahi muʿarrebdir ki demirci körüğüdür, yaʿnī deme lafzından muʿarrebdir, deme-gīrden dahi muʿarreb olmak olur. Evvele göre āhirindeki hāʾ دَمَقٌ [demaḳ]-ı evvelden fark için olur.

اَلدَّامُوقُ [ed-dāmūḳ] (حَالُوقٌ [ḥālūḳ] veznin-de) Be-gāyet ıssı güne denir. Şārih der ki bu dahi dem-gīrden muʿarrebdir ki nefesi tutucu demektir; yukālu: يَوْمٌ دَامُوقٌ أَيْ حَارٌّ جِدًّا

اَلدَّامِقُ [ed-dāmiḳ] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) ve

اَلدَّمُوقُ [ed-demūḳ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Fāsid ve tebāh olmuş nesneye denir ki aslā işe yaramaz ola; yukālu: شَيْءٌ دَامِقٌ وَدَمُوقٌ أَيْ

فَاسِدٌ لاَ خَيْرَ فِيهِ

اَلْمُنْدَمَقُ [el-mundemaḳ] (ism-i mefʿūl bünyesiyle) Sokulup girecek yere denir, مُدْخَلٌ [mudḫal] maʿnāsına.

[د م ل ق]

اَلدُّمَلِقُ [ed-dumeliḳ] (عُلَبِطٌ [ʿulebiṭ] vezninde) ve

اَلدُّمَالِقُ [ed-dumāliḳ] (عُلاَبِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) ve

اَلدُّمْلُوقُ [ed-dumlūḳ] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) ve

اَلْمُدَمْلَقُ [el-mudemlaḳ] (مُدَحْرَجٌ [mudaḥrec] vezninde) Kalʿa yuvalağı gibi düpdüz yalçın müdevver yuvalak taşa denir. Bu münāsebetle yeni tıraş olmuş adama دُمَالِقُ الرَّأْسِ [dumāliḳu'r-reʾs] ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ دُمَالِقُ الرَّأْسِ أَيْ مَحْلُوقُهُ Ve

دُمَالِقٌ [dumāliḳ] Bol ferce ıtlāk olunur; yukālu: فَرْجٌ دُمَالِقٌ أَيْ وَاسِعٌ Ve

دُمْلُوقٌ [dumlūḳ] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Bir nevʿ mantara denir ki عُرْجُونٌ [ʿurcūn] dedikleri nebāttan asgar olur, kumsallarda ve çayırlı çimenli yerlerde biter.

[د ن د ق]

دَنْدَانِقَانُ [Dendāniḳān] (dāl'ın fethiyle) Merv nevāhīsinde bir belde adıdır.

[د ن ق]

اَلدَّنِيقُ [ed-denīḳ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Şol cimri ve nākes ve murdār herīfe denir ki mihmān makūlesi görmemek için taʿāmı gündüzler yalnızca ve geceler ışık yakmayıp ay aydınında ekl eder ola; yukālu: رَجُلٌ دَنِيقٌ إِذَا كَانَ يَأْكُلُ وَحْدَهُ بِالنَّهَارِ وَبِاللَّيْلِ فِي ضَوْءِ الْقَمَرِ لِئَلاَّ يَرَاهُ الضَّيْفُ

اَلدَّانِقُ [ed-dāniḳ] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Ahmāk ve bī-magz adama denir; yukālu: رَجُلٌ دَانِقٌ أَيْ أَحْمَقُ Ve uğruya denir, سَارِقٌ [sāriḳ] maʿnāsına. Ve zaʿf ve hüzālden ʿamel-mānde olan zebūn ve mehzūl adama ve nākaya denir. Ve bir dirhemin südüsüne denir ki altı hissede bir hissesidir ve bunda nūn'un fethiyle de zebān-zededir; niteki دَانَاقٌ [dānāḳ] dahi denir, elif ziyādesiyle ki işbāʿdır; lisānımızda tahrīfle deng taʿbīr olunur; yukālu: أَعْطَى مِنْهُ دَانِقًا وَدَانَاقًا وَهُوَ سُدُسُ الدِّرْهَمِ Şārihin beyānına göre dānek muʿarrebidir ki Fārisīde kāf-ı tasgīr ile dānecik demektir. *Miṣbāḥ*'ta mersūmdur ki Ezherī'nin beyānına göre nūn-ı meksūre ile efsahtır. Bunun cemʿi دَوَانِقُ [devāniḳ]tir ve meftūhanın cemʿi دَوَانِيقُ [devānīḳ]tir yā ile ve baʿzılar dedi ki فَوَاعِلُ [fevāʿil] ve مَفَاعِلُ [mefāʿil] vezninde olan cemʿlerde فَوَاعِيلُ [fevāʿīl] ve مَفَاعِيلُ [mefāʿīl] cāʾizdir.

اَلدُّنُوقُ [ed-dunūḳ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Bir kimse meʿālī-i umūra himmet etmeyip hurdevāt-ı umūra tenezzül ve iştigāl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: دَنَقَ الرَّجُلُ دُنُوقًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا أَسَفَّ لِدَقَائِقِ الْأُمُورِ

اَلدَّنْقَةُ [ed-denḳat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Karamuk ve زُؤَانٌ [zuʾān] dedikleri bīgāne şeyʾe denir ki buğday içre olur.

اَلدَّنَقُ [ed-denaḳ] (fethateynle) شَيْلَمٌ [şeylem] ismidir ki delice dedikleridir, arpadan incerek ve asgar ve acı ve humrete māʾil olur.

دَوْنَقُ [Devnaḳ] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Nihāvend kazāsında bir karye adıdır.

اَلدُّنُقُ [ed-dunuḳ] (zammeteynle) ʿAyālinin nafaka ve meʾūnetinde taksīr ve tazyīk eden nākeslere denir. Zāhiren müfredi دَنِيقٌ [denīḳ]tir; yukālu: هُمْ دُنُقٌ أَيْ مُقَتِّرُونَ عَلَى عِيَالِهِمْ

اَلتَّدْنِيقُ [et-tednīḳ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] veznin-

de) Bir nesnenin ötesini araştırıp tecessüste mübālaga eylemek maʿnāsınadır; yukālu: دَنَّقَ الشَّيْءَ إِذَا اسْتَقْصَاهُ Ve bir nesneye göz dikip vāfir zamān dikkatle bakmak maʿnāsınadır; yukālu: دَنَّقَ إِلَيْهِ النَّظَرَ إِذَا أَدَامَهُ Ve güneş gurūba yakın olmak maʿnāsınadır; yukālu: دَنَّقَتِ الشَّمْسُ إِذَا دَنَتْ لِلْغُرُوبِ Ve çehrede derd ve mihnetten yāhūd bir ʿilletten nāşī hüzāl eseri peydā olup arıklamak maʿnāsınadır; yukālu: دَنَّقَ وَجْهُهُ إِذَا ظَهَرَ فِيهِ أَثَرُ الْهُزَالِ مِنْ نَصَبٍ أَوْ مَرَضٍ Ve göz çukurlanıp içeri batmak maʿnāsınadır; yukālu: دَنَّقَتْ عَيْنُهُ إِذَا غَارَتْ

[د و ق]

اَلدَّوْقُ [ed-devḳ] (ذَوْقٌ [ẕevḳ] vezninde) ve

اَلدَّوَاقَةُ [ed-devāḳat] (سَمَاحَةٌ [semāḥat] vezninde) ve

اَلدُّؤُوقُ [ed-duʾūḳ] ve

اَلدُّؤُوقَةُ [ed-duʾūḳat] (dāl'ların zammıyla) Ahmak ve sebük-magz olmak maʿnāsınadır; yukālu: دَاقَ الرَّجُلُ دَوْقًا وَدَوَاقَةً وَدُؤُوقًا وَدُؤُوقَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَمُقَ Ve davar arıklayıp zebūn olmak maʿnāsınadır; yukālu: دَاقَ الْمَالُ إِذَا هُزِلَ Ve köşek anasının sütünden bıkıp emmez olmak maʿnāsınadır; yukālu: دَاقَ الْفَصِيلُ مِنَ اللَّبَنِ عَنْ أُمِّهِ إِذَا عَدَلَ عَنْهَا حَتَّى سَئِمَ Ve tatmak maʿnāsınadır; yukālu: دَاقَ الطَّعَامَ إِذَا ذَاقَهُ

اَلدَّائِقُ [ed-dāʾiḳ] Maʿnā-yı evvelden fāʿildir, ahmak ve sebük-magz adama denir. Ve müft ve kem-bahā nesneye denir, gerek nevʿinden vefreti sebebiyle ucuzluğundan yāhūd kesādından olsun; yukālu: مَتَاعٌ دَائِقٌ تَائِقٌ أَيْ لاَ ثَمَنَ لَهُ رُخْصًا أَوْ كَسَادًا

اَلْمَدِيقَةُ [el-medīḳat] (مَكِيلَةٌ [mekīlet] vezninde) ʿAleften bıkmış mevāşīye denir; tekūlu: دِيقَتْ غَنَمُكَ فَهِيَ مَدِيقَةٌ إِذَا أَخَذَهَا الْأَبَى

اَلْمَدَاقُّ [el-medāḳḳ] (mīm'in fethiyle) İsm-i mekāndır, yılanın gezdiği yere denir. Zāhiren دَوْقٌ [devḳ]-ı taʿāmdan meʾhūzdur; yukālu: مَدَاقُ الْحَيَّةِ أَيْ مَجَالُهَا

اَلدَّوْقَةُ [ed-devḳat] ve

اَلدَّوْقَانِيَّةُ [ed-devḳāniyyet] (dāl'ların fethiyle) Fesād ve tebāhī maʿnāsınadır; yukālu: بِهِ دَوْقَةٌ وَدَوْقَانِيَّةٌ أَيْ فَسَادٌ Ve oğuzluğa denir, humk ve belāhat maʿnāsına.

اَلْإِدَاقَةُ [el-idāḳat] (hemzenin kesriyle) Bir nesnenin etrāfını çepçevre kuşatmak maʿnāsınadır; yukālu: أَدَاقُوا بِهِ إِذَا أَحَاطُوا

اَلْإِنْدِيَاقُ [el-indiyāḳ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Karın şişip kabarmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْدَاقَ بَطْنُهُ إِذَا انْتَفَخَ

[د ه د ق]

اَلدَّهْدَقَةُ [ed-dehdeḳat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Kırmak maʿnāsınadır; yukālu: دَهْدَقَ الشَّيْءَ إِذَا كَسَرَهُ Ve

دَهْدَقَةٌ [dehdeḳat] ve

دَهْدَاقٌ [dehdāḳ] (dāl'ın fethi ve kesriyle) Etin kemiklerini kırıp doğramak maʿnāsınadır; yukālu: دَهْدَقَ اللَّحْمَ دَهْدَقَةً وَدَهْدَاقًا إِذَا قَطَعَهُ وَكَسَرَ عِظَامَهُ Ve tencere içre et kaynar iken beri öte dönüştürmek maʿnāsınadır; yukālu: دَهْدَقَتِ الْبَضْعَةُ إِذَا دَارَتْ فِي الْقِدْرِ إِذَا غَلَتْ Ve

دَهْدَاقٌ [dehdāḳ] (dāl'ın fethiyle) Çömleğin kaynamasına ve kaynayışına denir; yukālu: يُسْمَعُ دَهْدَاقُ الْقِدْرِ أَيْ غَلَيَانُهَا Ve pek çirkin ve bī-nemek gülmeğe denir; yukālu: مَا هَذَا الدَّهْدَاقُ وَهُوَ أَسْوَأُ الضَّحِكِ Ve ling taʿbīr olunan yürüyüşe denir; yukālu: يَمْشِي الدَّهْدَاقَ وَهُوَ فَوْقَ الْعَنَقِ

[د ه ق]

اَلدَّهْقُ [ed-dehḳ] (dāl'ın fethi ve hā'nın

sükūnuyla) Bardağı doldurmak maʿnāsınadır; yukālu: دَهَقَ الْكَأْسَ دَهْقًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا مَلَأَهُ Ve suyu birden döküp bir katre kalmamak üzere boşaltmak maʿnāsına olmakla zıdd olur; yukālu: دَهَقَ الْمَاءَ إِذَا أَفْرَغَهُ إِفْرَاغًا شَدِيدًا Ve bir adama bir bölük nesne vermek maʿnāsınadır; tekūlu: دَهَقَ لِي دَهْقَةً مِنَ الْمَالِ أَيْ أَعْطَانِي مِنْهُ صَدْرًا Ve bir nesneyi kırıp hurde hurde doğramak yāhūd bir dar yere kıstırıp pek sıkmak maʿnāsınadır; yukālu: دَهَقَ الشَّيْءَ إِذَا كَسَرَهُ وَقَطَعَهُ أَوْ غَمَزَهُ شَدِيدًا Ve vurmak maʿnāsınadır; yukālu: دَهَقَ فُلَانًا إِذَا ضَرَبَهُ

اَلْإِدْهَاقُ [el-idhāḳ] (hemzenin kesriyle) دَهْقٌ [dehḳ] ile iki maʿnā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: أَدْهَقَ الْكَأْسَ إِذَا مَلَأَهُ ve yukālu: أَدْهَقَ الْمَاءَ إِذَا أَفْرَغَهُ إِفْرَاغًا شَدِيدًا Ve ivdirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَدْهَقَهُ إِذَا أَعْجَلَهُ

اَلدَّهْقَةُ [ed-dehḳat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir parça māla ıtlāk olunur.

اَلدِّهَاقُ [ed-dihāḳ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Dolu bardağa, ʿalā-kavlin peyderpey sunulan bardağa denir; yukālu: كَأْسٌ دِهَاقٌ أَيْ مُمْتَلِئَةٌ أَوْ مُتَتَابِعَةٌ Ve çok suya denir; yukālu: مَاءٌ دِهَاقٌ أَيْ كَثِيرٌ

اَلدِّهْقَانُ [ed-dihḳān] (dāl'ın kesri ve zammıyla) Dihḫān muʿarrebidir; mevkiʿ-i zikri bāb-ı nūn'dur.

اَلدَّهَقُ [ed-dehaḳ] (fethateynle) Tomruğa denir ki ona mücrimlerin ayaklarını kıstırıp azāb ederler, Fārisīde işkence derler; yukālu: غَمَزَ سَاقَهُ بِالدَّهَقِ وَهُوَ خَشَبَتَانِ يُغْمَزُ بِهِمَا السَّاقُ

اَلْإِدِّهَاقُ [el-iddihāḳ] (hemzenin ve dāl-ı müşeddedenin kesriyle إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir nesne kesretinden birbirine girişip sıkışmak maʿnāsınadır; yukālu: إِدَّهَقَتِ الْحِجَارَةُ إِذَا تَلَازَمَتْ وَدَخَلَ بَعْضُهَا فِي بَعْضٍ

اَلْمُدَّهَقُ [el-muddehaḳ] (مُفْتَعَلٌ [mufteʿal] vezninde) Birbirine sıkışmakla kırılıp pāre pāre olmuş nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مُدَّهَقٌ أَيْ مُكَسَّرٌ مُعْتَصَرٌ

[د ه ل ق]

اَلدَّهْلَقَةُ [ed-dehleḳat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Dābbenin derisine yapışıp daz baş gibi sivişik olunca kadar kazımak maʿnāsınadır; yukālu: دَهْلَقَ جِلْدَ الدَّابَّةِ إِذَا أَخَذَهُ يَحْلِقُهُ حَتَّى يَرَاهُ يَتَمَلَّصُ

[د ه م ق]

اَلدَّهْمَقَةُ [ed-dehmeḳat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir nesneyi kırıp doğramak maʿnāsınadır; yukālu: دَهْمَقَ الشَّيْءَ إِذَا كَسَرَهُ وَقَطَعَهُ Ve kirişi yumuşatmak maʿnāsınadır; yukālu: دَهْمَقَ الْوَتَرَ إِذَا لَيَّنَهُ Ve taʿāmı hoş ve nāzük ve mülāyim yapmak, ʿalā-kavlin nā-hoş yapmak maʿnāsına olmakla zıdd olur; yukālu: دَهْمَقَ الطَّعَامَ إِذَا طَيَّبَهُ وَرَقَّقَهُ وَلَيَّنَهُ أَوْ لَمْ يُجَوِّدْهُ Lākin zıddiyyetinde nazar vardır.

اَلدُّهَامِقُ [ed-duhāmiḳ] (عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Yumuşak toprağa denir.

اَلْمُدَهْمَقُ [el-mudehmaḳ] (مُدَحْرَجٌ [mudaḥrec] vezninde) Şol oka denir ki be-gāyet güzel yonulup düz ve latīf ve hemvār ola; yukālu: قِدْحٌ مُدَهْمَقٌ أَيْ نَقِيٌّ مِنَ الْعُيُوبِ الْمُسْتَوِي الْمَتْنِ Ve çatlak oka denir; yukālu: قِدْحٌ مُدَهْمَقٌ أَيْ مُشَقَّقٌ Ve tabhı güzel olmayıp nā-hoş olan taʿāma denir; yukālu: طَعَامٌ مُدَهْمَقٌ أَيْ غَيْرُ مَحْمُودٍ Ve latīf ve zībā kitāba vasf olur; yukālu: كِتَابٌ مُدَهْمَقٌ أَيْ لَطِيفٌ Ve yumuşak kirişe denir; yukālu: وَتَرٌ مُدَهْمَقٌ أَيْ لَيِّنٌ

اَلْمُدَهْمِقُ [el-Mudehmiḳ] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Mudrik el-Faḳʿasī lakabıdır; fesāhat ve belāgatinden nāşī mülakkab oldu, دَهْمَقَةٌ [dehmeḳat]-i taʿām u kıdhtan meʾhūzdur.

[د ه ن ق]

اَلدَّهْنَقَةُ [ed-dehneḳat] دَهْمَقَةٌ [dehmeḳat] vezninde ve cemīʿ-i maʿnālarından mürādifidir.

[د ي ق]

اَلدَّيْقُ [ed-deyḳ] (dāl'ın fethiyle) Kazık makūlesi nesneyi yerinden çekip koparmak için bir tarafa eğip ayırmak maʿnāsınadır; yukālu: دَاقَهُ يَدِيقُهُ دَيْقًا إِذَا أَزَاغَهُ لِيَنْتَزِعَهُ

نَجَزَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى فَحَمْدًا لَهُ دَائِمًا

FASLU'Ż-ŻĀLİ'L-MUʿCEME

(فَصْلُ الذَّالِ الْمُعْجَمَةِ)

[ذ ر ق]

اَلذَّرْقُ [eż-żerḳ] (فَرْقٌ [farḳ] vezninde) Kuş kısmı sağnamak maʿnāsınadır; yukālu: ذَرَقَ الطَّائِرُ ذَرْقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا زَرَقَ

اَلْإِذْرَاقُ [el-iżrāḳ] (hemzenin kesriyle) ذَرْقٌ [żerḳ] maʿnāsınadır; yukālu: أَذْرَقَ الطَّائِرُ بِمَعْنَى ذَرَقَ Ve yer حَنْدَقُوقٌ [ḥandeḳūḳ] dedikleri nebāt bitirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَذْرَقَتِ الْأَرْضُ إِذَا أَنْبَتَتِ الذُّرَقَ

اَلذُّرَقُ [eż-żuraḳ] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) حَنْدَقُوقٌ [ḥandeḳūḳ] dedikleri nebāta denir ki māddesinde beyān olundu.

اَلْمُذَرَّقُ [el-mużerraḳ] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Su karışmış süte denir; yukālu: لَبَنٌ مُذَرَّقٌ أَيْ مَذِيقٌ

اَلتَّذَرُّقُ [et-teżerruḳ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] veznin-de) ve

اَلْإِذِّرَاقُ [el-iżżirāḳ] (hemzenin ve zāl-ı müşeddedenin kesriyle إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Gerçi cemīʿ-i nüshalarda وَتَذَرَّقَتْ وَاِذَّرَقَتْ اِكْتَحَلَتْ بِهِ ʿunvānında mersūm olup şārih اَلْمَرْأَةُ بِالْكُحْلِ ʿibāretiyle fāʿil ve mefʿūlü tasrīh eylemekle mutlakan sürme çekinmek maʿnāsına olur, lākin muktezā-yı mādde ذُرَقٌ [żuraḳ] istiʿmāl eylemek maʿnāsına olduğu hafī değildir. Ve ذُرَقٌ [żuraḳ] ki vech-i mezkūr üzere حَنْدَقُوقٌ [ḥandeḳūḳ] dedikleri nebāttır, tedāvī için ʿusāresi sürme gibi göze çekilir, lākin yine şārihin kavli muʿtenā olmakla تَذَرُّقٌ [teżerruḳ] ve إِذِّرَاقٌ [iżżirāḳ] göze sürme çekinmek maʿnāsına zabt olunmak elzemdir.

[ذ ع ق]

اَلذَّعْقُ [eż-żaʿḳ] (صَعْقٌ [ṣaʿḳ] veznin-

de) Bir kimseyi haykırıp belinletmek maʿnāsınadır; yukālu: ذَعَقَ فُلانًا ذَعْقًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا صَاحَ بِهِ وَأَفْزَعَهُ

اَلذُّعَاقُ [eẕ-ẕuʿāḳ] (ġurāb [ġurāb] vezninde) Tuzlu suya denir; yukālu: مَاءٌ ذُعَاقٌ أَيْ زُعَاقٌ Ve kātil nesneye denir; yukālu: دَاءٌ ذُعَاقٌ أَيْ قَاتِلٌ

[ذ ع ل ق]

ذُعْلُوقٌ [ẕuʿlūḳ] (ʿuṣfūr [ʿuṣfūr] veznin-de) Pırasaya şebīh bir hoş nebāt adıdır. Şārihin beyānına göre teke sakalı dedik-leri nebāttır. Ve

ذُعْلُوقٌ [ẕuʿlūḳ] Hafīfü'r-rūh cüst ve tīz-magz āteş-pāre oğlana denir; yukālu: غُلَامٌ ذُعْلُوقٌ أَيِ الْحَارُّ الرَّأْسِ الْخَفِيفُ الرُّوحِ Ve bir kü-çük kuşçağız adıdır. Ve bir nevʿ mantara denir. Ve cüst ve hafīf olarak ağzı dar olan dişi koyuna denir. Müʾellif وَالْخَفِيفَةُ الضَّيِّقَةُ الْفَمِ مِنَ الضَّأْنِ ʿibāretiyle resm eylemekle vech-i mezkūr üzere terceme olundu. Bu güne koyun zāhiren bir cins koyundur. Ve

ذُعْلُوقٌ [Ẕuʿlūḳ] Ḫālid b. Saʿīd b. el-ʿĀṣ'ın kılıcı adıdır, radıyallāhu ʿanhu. Ve

ذُعْلُوقٌ [ẕuʿlūḳ] Mükerreren koyun kısmını sağmak için çağıracak kelimāttandır. Ve Nuseyr b. Ẕuʿlūḳ tābiʿīndendir.

[ذ ف ر ق]

اَلذُّفْرُوقُ [eẕ-ẕufrūḳ] ثُفْرُوقٌ [ṣufrūḳ] veznin-de ve mürādifidir.

[ذ ق ذ ق]

اَلذَّقْذَاقُ [eẕ-ẕaḳẕāḳ] (ḳāf'la ثَرْثَارٌ [ṣerṣār] vezninde) Tīz tīz tekellüm eden hadīdü'l-lisān adama denir; yukālu: رَجُلٌ ذَقْذَاقٌ أَيِ الْحَدِيدُ اللِّسَانِ الَّذِي فِيهِ عَجَلَةٌ

[ذ ل ق]

اَلذَّلْقُ [eẕ-ẕelḳ] (ḫalḳ [ḫalḳ] vezninde) Bı-çak makūlesini bileyip keskinletmek maʿnāsınadır; yukālu: ذَلَقَ السِّكِّينَ ذَلْقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَدَّدَهُ Ve arıklatıp zebūn kıl-mak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: ذَلَقَ السَّمُومُ أَوِ الصَّوْمُ فُلانًا إِذَا أَضْعَفَهُ Ve kuş sağna-mak maʿnāsınadır; yukālu: ذَلَقَ الطَّائِرُ إِذَا زَرَقَ Ve lisān belīg ve sühan-rān olmak maʿnāsınadır; yukālu: ذَلَقَ اللِّسَانُ إِذَا كَانَ ذَلِيقًا Ve ذَلْقٌ [ẕelḳ] vasf olur, ke-mā se-yuzkeru fī اَلطَّلْق Ve

ذَلْقٌ [ẕelḳ] Her şeyin keskin olan yerine denir, ke-mā se-yecīʾu; ذَلْقَةٌ [ẕelḳat] dahi denir ve bunda fethateynle de lügattır.

اَلتَّذْلِيقُ [et-teẕlīḳ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] veznin-de) Bu dahi bir nesneyi keskinletmek maʿnāsınadır; yukālu: ذَلَّقَ السِّكِّينَ إِذَا حَدَّدَ Ve at kısmını yarandırmak maʿnāsınadır; yukālu: ذَلَّقَ الْفَرَسَ إِذَا ضَمَّرَهُ Ve keler yuva-sına çıksın diye su dökmek maʿnāsınadır; yukālu: ذَلَّقَ الضَّبَّ إِذَا صَبَّ الْمَاءَ فِي جُحْرِهِ لِيَخْرُجَ

اَلْإِذْلَاقُ [el-iẕlāḳ] (hemzenin kesriy-le) Bu dahi bir nesneyi keskin kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَذْلَقَهُ إِذَا حَدَّدَهُ Ve bir adamı arıklatıp zebūnlatmak maʿnāsınadır; yukālu: أَذْلَقَهُ إِذَا أَضْعَفَهُ Ve kuş sağnamak maʿnāsınadır; yukālu: أَذْلَقَ الطَّائِرُ إِذَا ذَرَقَ Ve bir adamı muztarib ve bī-karār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَذْلَقَهُ إِذَا أَقْلَقَهُ Ve çerāg uyandırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَذْلَقَ السِّرَاجَ إِذَا أَضَاءَهُ وَأَوْقَدَهُ Ve keler taşra çıksın diye yuvasına su dökmek maʿnāsınadır; yukālu: أَذْلَقَ الضَّبَّ إِذَا صَبَّ الْمَاءَ فِي جُحْرِهِ لِيَخْرُجَ

اَلذَّلَقُ [eẕ-ẕelaḳ] (fethateynle) Bir nes-ne keskinlenmek ve keskin olmak maʿnāsınadır; yukālu: ذَلِقَ اللِّسَانُ وَالسِّنَانُ ذَلَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ذَرِبَ Ve çerāg uyanıp aydın-lık vermek maʿnāsınadır; yukālu: ذَلَقَ السِّرَاجُ إِذَا أَضَاءَ Ve keler kısmı kumsaldan merc ve

mülāyim çepel yere çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: ذَلَقَ الضَّبُّ إِذَا خَرَجَ مِنْ خُشُونَةِ الرَّمْلِ إِلَى لِينِ الْمَاءِ Ve bir kimse susuzluktan ölümcül olmak maʿnāsınadır; yukālu: ذَلَقَ فُلَانٌ مِنَ الْعَطَشِ إِذَا أَشْرَفَ عَلَى الْمَوْتِ

اَلذَّلِقُ [eẕ-ẕeliḳ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلْأَذْلَقُ [el-eẕlaḳ] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Bāb-ı rābiʿden vasflardır, keskin nesneye denir; yukālu: سِنَانٌ وَلِسَانٌ ذَلِقٌ وَأَذْلَقُ أَيْ حَدِيدٌ Ve

ذَلِقٌ [ẕeliḳ] Talākatlı ve fesāhatlı sühan-ver adama ıtlāk olunur; yukālu: خَطِيبٌ ذَلِقٌ أَيْ فَصِيحٌ ve yukālu: إِمْرَأَةٌ ذَلِقَةٌ Ve أَذْلَقُ [eẕlaḳ] kelimesinin cemʿi ذُلْقٌ [ẕulḳ] gelir ẕāl'ın zammıyla; yukālu: أَسِنَّةٌ ذُلْقٌ أَيْ حِدَادٌ

اَلذَّلاَقَةُ [eẕ-ẕelāḳat] (حَمَاقَةٌ [ḥamāḳat] vezninde) Bu dahi bir nesne keskin olmak maʿnāsınadır; yukālu: ذَلُقَ اللِّسَانُ ذَلاَقَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ حَدِيدًا

اَلذَّلِيقُ [eẕ-ẕelīḳ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلذُّلَقُ [eẕ-ẕulaḳ] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) ve

اَلذُّلُقُ [eẕ-ẕuluḳ] (عُنُقٌ [ʿunuḳ] vezninde) Belīg ve fasīh ve sühan-rān olan lisāna vasf olur, ذَلْقٌ [ẕelḳ] gibi; yukālu: لِسَانٌ ذَلِيقٌ وَذَلْقٌ كَمَا مَرَّ وَذُلَقٌ وَذُلُقٌ أَيْ حَدِيدٌ بَلِيغٌ بَيِّنُ الذَّلاَقَةِ وَالذَّلَقِ Ve

ذَلِيقٌ [ẕelīḳ] Gāh olur ki sāhib-i lisāna dahi vasf olur; yukālu: خَطِيبٌ ذَلِيقٌ وَعَقِيلَةٌ ذَلِيقَةٌ أَيْ فَصِيحٌ

اَلذَّوْلَقُ [eẕ-ẕevlaḳ] (جَوْهَرٌ [cevher] veznin-de) ذَلْقٌ [ẕelḳ] ve ذَلْقَةٌ [ẕelḳat] gibi bu dahi her nesnenin keskin ve kesici olan yerine denir, bıçağın ve kılıcın ağzı gibi; yukālu: قَطَعَهُ بِذَلْقِ السِّكِّينِ وَذَلْقَتِهِ وَذَوْلَقِهِ أَيْ حَدِّهِ Ve bir nesnenin sivri ve keskin olan ucuna denir, temren yalmanı gibi; yukālu: كَأَنَّهُ ذَوْلَقُ اللِّسَانِ وَالسِّنَانِ أَيْ طَرَفُهُمَا

اَلْحُرُوفُ الذُّلْقُ [el-ḥurūfu'ẕ-ẕulḳ] (ẕāl'ın zammı ve lām'ın sükūnuyla) Taraf-ı lisān u şefehten hurūc ve sudūr eden hurūfa ıtlāk olunur ki onlar altı harften ʿibārettir: Üçüne ذَوْلَقِيَّةٌ [ẕevleḳiyyet] denir ki lām ve rāʾ ve nūn harfleridir ve üçüne شَفَهِيَّةٌ [şefehiyyet] denir ki bāʾ ve fāʾ ve mīm harfleridir. Bunlar lisānın ucuyla dudak-lardan hāric ve nāşī olurlar. Şārih der ki Sībeyevhi hurūf-ı zevlekiyyenin her biri-ne birer mahrec iʿtibār eyledi ve Yaḥyā ve Ferrā ve Ḳuṭrub üçüne bir mahrec iʿtibār eyledi. Ve onlara "Liṣevī" dahi derler ki diş etine nisbet olunur. Ve işbu hurūf-ı sit-tede bir sırr-ı latīf mündericdir ki kelimāt-ı ʿArabiyyeden rubāʿī mücerred ve humāsī mücerred olan kelime elbette bu harflerin birinden hālī olmaz ve kiminde iki ve üç dahi bulunur, جَعْفَرٌ ve قِرْطَعْبٌ ve هَمَرْجَلٌ gibi. Pes bir rubāʿī ve humāsī ki onda bunlardan bir harf bulunmaya, ʿArabiyyü'l-asl olma-yıp kelām-ı ʿAraba dahīl olan kelimāttan olur, onun için bunlardan mā-ʿadā hurūfa مُصْمَتَةٌ [muṣmetet] ıtlāk olunur ki rubāʿī ve humāsī bināsından musmet demek-tir; lākin sāʾir ümmehātta fāʾ yerine vāv mersūmdur.

اَلْمُذَلَّقُ [el-muẕellaḳ] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Su ile karışık süte denir; yukālu: جَاءَ بِالْمُذَلَّقِ أَيِ اللَّبَنِ الْمَخْلُوطِ بِالْمَاءِ [Ve]

اِبْنُ الْمُذَلَّقِ [İbnu'l-Muẕellaḳ] ʿAbduşems kabīlesinden bir kimsedir ki iflās ile darb-ı meseldir. Ne kendisi ve ne ābāʾ ve ecdādı bīt-i leyleye yaʿnī bir gecelik sedd-i ramak edecek nesneye nāʾil olmamışlar idi; ve minhu'l-meselu: "أَفْلَسُ مِنِ ابْنِ الْمُذَلَّقِ"

اَلْإِنْذِلاَقُ [el-inẕilāḳ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vez-ninde) Ağaç dalının ucu yalmanlı olmak

maʿnāsınadır; yukālu: إِنْذَلَقَ الْغُصْنُ إِذَا صَارَ لَهُ ذَلْقٌ أَيْ حَدٌّ

[ذ م ل ق]

اَلذَّمَلَّقُ [eẕ-ẕemellaḳ] (عَمَلَّسٌ [ʿamelles] vezninde) Yaltak adama denir; yukālu: رَجُلٌ ذَمَلَّقٌ أَيْ مَلاَّقٌ Ve hafīf, hadīdü'l-lisān kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ ذَمَلَّقٌ أَيْ خَفِيفٌ حَدِيدُ اللِّسَانِ Ve bilenmiş ve zağını bulmuş keskin kılıca denir; yukālu: سَيْفٌ ذَمَلَّقٌ أَيْ مُحَدَّدٌ

اَلذَّمْلَقَانِيُّ [eẕ-ẕemleḳāniyy] (ẕāl'ın ve lām'ın fethiyle) Sözü tīz tīz söylenen adama denir; yukālu: رَجُلٌ ذَمْلَقَانِيٌّ أَيْ سَرِيعُ الْكَلاَمِ

اَلذَّمَلَّقِيُّ [eẕ-ẕemelleḳiyy] (عَمَلَّسِيٌّ [ʿamellesiyy] vezninde) Fasīh ve sühan-ver adama denir; yukālu: رَجُلٌ ذَمَلَّقِيٌّ أَيْ فَصِيحٌ

اَلذَّمْلَقَةُ [eẕ-ẕemleḳat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Yaltaklanıp hoş āmedcilik eylemek maʿnāsınadır; yukālu: ذَمْلَقَ فُلاَنًا إِذَا تَمَلَّقَ إِلَيْهِ وَلاَطَفَهُ

[ذ و ق]

اَلذَّوْقُ [eẕ-ẕevḳ] (سَوْقٌ [sevḳ] vezninde) ve

اَلذَّوَاقُ [eẕ-ẕevāḳ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ve

اَلْمَذَاقُ [el-meẕāḳ] (mīm'in fethiyle) ve

اَلْمَذَاقَةُ [el-meẕāḳat] (hā'yla) Tatmak maʿnāsınadır; yukālu: ذَاقَهُ يَذُوقُهُ ذَوْقًا وَذَوَاقًا وَمَذَاقًا وَمَذَاقَةً إِذَا اخْتَبَرَ طَعْمَهُ Ve pekliğini ve gevşekliğini denemek için yayın kirişini çekmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: ذَاقَ الْقَوْسَ إِذَا جَذَبَ وَتَرَهَا اِخْتِبَارًا Ve

ذَوَاقٌ [ẕevāḳ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Tadılacak cüzʾīce şeyʾe denir ki tadımlık taʿbīr olunur; ve minhu yukālu: مَا ذَاقَ ذَوَاقًا أَيْ شَيْئًا

اَلْإِذَاقَةُ [el-iẕāḳat] (hemzenin kesriyle) Tattırmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَذَقْتُهُ فَذَاقَ Ve bir nesneden behre-mend olmak maʿnāsına müstaʿmeldir ki hemzesi sayrūret içindir; tekūlu: أَذَاقَ زَيْدٌ بَعْدَكَ كَرَمًا أَيْ صَارَ كَرِيمًا ve yukālu: أَذَاقَ الْفَرَسُ بَعْدَكَ عَدْوًا أَيْ صَارَ عَدَّاءً

اَلتَّذَوُّقُ [et-teẕevvuḳ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir nesneyi tekrār-be-tekrār tatmak maʿnāsınadır; yukālu: تَذَوَّقَهُ إِذَا أَذَاقَهُ مَرَّةً بَعْدَ مَرَّةٍ

اَلتَّذَاوُقُ [et-teẕāvuḳ] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Bir nesneye her taraftan el sunup alışmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَذَاوَقُوا الرِّمَاحَ إِذَا تَنَاوَلُوهَا

FASLU'R-RĀʾİ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ الرَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ر ب ر ق]

اَلرَّبْرَقُ [er-rebraḳ] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) عِنَبُ الثَّعْلَبِ [ʿinebu'ṯ-ṯaʿleb] ismidir ki it üzümü dedikleri nebāttır.

[ر ب ق]

اَلرِّبْقُ [er-ribḳ] (rā'nın kesriyle) Tavīle ipi gibi şol uzunca ipe denir ki cā-be-cā ilmekleri olmakla her birini kuzunun ve oğlağın sıravardı boyunlarına geçirip bend ederler. Her bir ilmeğine رِبْقَةٌ [ribḳat] derler rā'nın kesri ve fethiyle. Cemʿi رِبَقٌ [ribaḳ] gelir, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde ve أَرْبَاقٌ [erbāḳ] ve رِبَاقٌ [ribāḳ] gelir, أَصْحَابٌ [aṣḥāb] ve جِبَالٌ [cibāl] gibi. Bu maʿnādandır ki "filānın filān keder ve kürbetini defʿ ve tefrīc eyledi" diyecek yerde "حَلَّ رِبْقَتَهُ" derler; yekūlūne حَلَّ رِبْقَتَهُ أَيْ فَرَّجَ عَنْهُ كُرْبَتَهُ

اَلرَّبْقُ [er-rebḳ] (سَبْقٌ [sebḳ] vezninde) Kuzunun ve oğlağın boynunu zikr olunan رِبْقَةٌ [ribḳat]a geçirmek maʿnāsınadır; yukālu: رَبَقَ الْجَدْيَ رَبْقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا جَعَلَ رَأْسَهُ فِي الرِّبْقَةِ Ve bir adamı bir çepreşik işe yāhūd bir vartaya düşürüp uğratmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: رَبَقَ فُلَانًا فِي الْأَمْرِ إِذَا أَوْقَعَهُ Ve

رَبْقٌ [rebḳ] (rā'nın fethi ve kesriyle) Bir nesneyi muhkem çekip bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: رَبَقَهُ رَبْقًا وَرِبْقًا إِذَا شَدَّهُ

اَلْإِرْتِبَاقُ [el-irtibāḳ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) رَبْقٌ [rebḳ] lafzından mutāviʿdir, bir kimse bir çepreşik işe dolaşmak yā bir vartaya uğramak maʿnāsınadır; yukālu: رَبَقَهُ فِي الْأَمْرِ فَارْتَبَقَ أَيْ أَوْقَعَهُ فَوَقَعَ فِيهِ Ve āhū ağa ilişip tutulmak maʿnāsına müstaʿmeldir; tekūlu: إِرْتَبَقَ الظَّبْيُ فِي حِبَالَتِي إِذَا عَلِقَ

اَلرَّبِيقَةُ [er-rebīḳat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Zikr olunan رِبْقَةٌ [ribḳat] ile bağlanmış kuzuya ve oğlağa denir; yukālu: بَهْمَةٌ رَبِيقَةٌ أَيْ مَرْبُوقَةٌ فِي الرِّبْقَةِ

أَرْبُقُ [Erbuḳ] (hemzenin fethi ve bā'nın zammıyla) Rāmehurmuz kazāsında bir karye adıdır.

رُبَيْقٌ [Rubeyḳ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Ḥicāz'da bir vādī ismidir.

أُمُّ الرُّبَيْقِ [ummu'r-rubeyḳ] Āfet ve dāhiye künyesidir; yukālu: وَقَعَ فِي أُمِّ الرُّبَيْقِ أَيِ الدَّاهِيَةِ

اَلتِّرْبِيقُ [et-tirbīḳ] (tā'nın kesriyle) Koyun bağlayacak uzun ipe denir.

اَلتَّرْبِيقُ [et-terbīḳ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Kuzunun ve oğlağın boynunlarını رِبْقَةٌ [ribḳat] ile bağlamak maʿnāsınadır; ve minhu'l-meselu: "رَمَّدَتِ الضَّأْنُ فَرَبِّقْ رَبِّقْ" أَيْ هَيِّئِ الْأَرْبَاقَ فَإِنَّهَا تَلِدُ عَنْ قَرِيبٍ Yaʿnī "Koyunların memeleri büyüyüp doğurmaları gelip çattı, kuzuları bağlamak için bağlar hāzır eyle." Ve keçi kısmında رَنِّقْ رَنِّقْ derler nūn'la ki إِنْتَظِرْ maʿnāsınadır, zīrā keçi kısmı memesine süt getirmek gibi doğurmak ʿalāmeti izhār eyledikten sonra der-ʿakab doğurmayıp bir mikdār fāsıla verir. Bunda رَمِّقْ رَمِّقْ dahi derler mīm'le. Mesel-i evvel intizār-ı medīd ile muntazır olmayan nesne hakkında darb olunur ve mesel-i sānī bunun mukābilidir. Ve

تَرْبِيقُ الْكَلَامِ [terbīḳu'l-kelām] Söze fāsıla vermeyip irtibātla muttasıl ve muntazam söylemekten ʿibārettir; yukālu: رَبَّقَ الْكَلَامَ إِذَا لَفَّقَهُ

اَلْمُرَبَّقَةُ [el-murabbeḳat] (مُعَظَّمَةٌ [muʿaẓẓamet] vezninde) Şahm ile tabh olunmuş çöreğe denir; tekūlu: أَطْعَمَنِي خُبْزَةً

مُرَبَّقَةً أَيْ مُشَحَّمَةً

اَلتَّرَبُّقُ [et-terebbuḳ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Bir nesneyi kılāde gibi boyuna takınmak maʿnāsınadır; tekūlu: تَرَبَّقْتُهُ فِي عُنُقِي إِذَا تَعَلَّقْتَهُ أَيْ تَقَلَّدْتَهُ

[ر ت ق]

اَلرَّتْقُ [er-retḳ] (فَتْقٌ [fetḳ] vezninde) Bir nesnenin şakkını kavuşturup bitiştirmek maʿnāsınadır; yukālu: رَتَقَ الشَّيْءَ رَتْقًا مِنَ الْبَابِ ٱلْأَوَّلِ ضِدُّ فَتَقَهُ

اَلرَّتَقُ [er-retaḳ] (fethateynle) رَتَقَةٌ [reteḳat] lafzından cemʿdir ki fetehātladır, parmakların aralıklarında olan fürceye denir, dipleri bitişik olmak hasebiyle. Ve

رَتَقَةٌ [reteḳat] Masdar olur, رَتَقٌ [retaḳ] gibi ki fethateynledir, hatun رَتْقَاءُ [retḳāʾ] olmak maʿnāsına; yukālu: رَتِقَتِ الْمَرْأَةُ رَتَقًا وَرَتْقَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَتْ رَتْقَاءَ

اَلرَّتْقَاءُ [et-retḳāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Ferci bitişik olan ʿavrete denir ki cimāʿı kabīl olmaya, ʿalā-kavlin fercinde tebevvül edecek delikten gayrı delik olmaya, Türkīde aslık taʿbīr olunur; yukālu: إِمْرَأَةٌ رَتْقَاءُ أَيْ بَيِّنَةُ الرَّتْقِ لاَ يُسْتَطَاعُ جِمَاعُهَا أَوْ لاَ خَرْقَ لَهَا إِلاَّ الْمَبَالُ خَاصَّةً

Mütercim der ki kavl-i evvele göre medhal olup lākin ötesi bitişik olmakla nüfūz mümkin olmaya ve kavl-i sāniye göre aslā medhal olmaya. Muṭarrizī kavl-i sānīye hasr eylemiştir. Bir de عَفَلَةٌ [ʿafelet] vardır ki bir şiştir, baʿzı nisvānın ve nākanın ferclerinde hādis olur, baʿzı adamın hāyelerinde hādis olan debbelik gibi. Muṭarrizī'nin beyānına göre bu hādise ebkārda olmaz, veled getirdikten sonra zuhūr eder, müdevver verem gibi bir nesnedir. Bir dahi قَرْنٌ[ḳarn] vardır, bu dahi Muṭarrizī'nin beyānına göre sülūk-ı zekere mānic bir hādisedir yā bir gudde-i galīzedir, yāhūd lahme-i mürtetikadır yāhūd māddesi bir kemiktir ki fercin içinde zuhūr edip menfezi sedd eder. Ve sāhib-i *Nihāye*'nin beyānına göre قَرْنٌ [ḳarn] ve عَفَلَةٌ [ʿafelet] bir māddedir, diş tarzında bir kemiktir. Ve bunların kütüb-i fıkhiyyede nikāh bābında ahkāmı vardır.

اَلرِّتَاقُ [er-ritāḳ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Birbirine dikilmiş iki parça beze denir ki çar gibi arkaya alırlar.

رُتْقَةُ السِّرِّينِ [Rutḳatu's-Sirrīn] (rā'nın zammı ve sīn ve rā-i müşeddedenin kesriyle) Baḥr-i Yemen'de bir liman adıdır.

اَلرُّتُوقُ [er-rutūḳ] (rā'nın zammıyla) مَنَعَةٌ [meneʿat]a denir ki bir adamın ʿaşīret ve akārib ve hümātından ve ʿizz ve şeref ve cenābından ʿibārettir; yukālu: إِنَّهُ فِي رُتُوقٍ أَيْ فِي مَنَعَةٍ وَعِزٍّ وَشَرَفٍ Şārihin beyānına göre takdīren müfredi رَتْقٌ [retḳ]tir. Ve burada ḫā-yı muʿceme ile اَلْخَنَعَةُ nüshaları galat-ı sırftır.

اَلْإِرْتِتَاقُ [el-irtitāḳ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bitişmek maʿnāsınadır; yukālu: إِرْتَتَقَ الشَّيْءُ إِذَا الْتَأَمَ

[ر ح ق]

اَلرَّحِيقُ [er-raḥīḳ] (ḥā-yı mühmele ile سَحِيقٌ [seḥīḳ] vezninde) Hamra denir, ʿalā-kavlin pek hoş olanına yāhūd efdaline denir ki eski olmak cihetiyle neşʾesi pek ziyāde olandan ʿibārettir yāhūd hālisine yāhūd ʿaynu'd-dīk gibi sāfī olanına denir ki bāde-i nāb taʿbīr olunur. Ve رُحَاقٌ [ruḥāḳ] dahi bu maʿnāyadır, غُرَابٌ [ġurāb] vezninde; yukālu: سَقَاهُ الرَّحِيقَ وَالرُّحَاقَ أَيِ الْخَمْرَ أَوْ أَطْيَبَهَا أَوْ أَفْضَلَهَا أَوِ الْخَالِصَ أَوِ الصَّافِيَ Ve

رَحِيقٌ [raḥīḳ] Bir güne tīb ismidir, onu Rahīkī-zāde bilir.

رُحْقَانُ [Ruḥḳān] (عُثْمَانُ [ʿuṯmān] vezninde) Medīne'ye karīb bir mevziʿdir.

[ر د ق]

اَلرَّدَقُ [er-redaḳ] (fethateynle) رَدَجٌ [redec] maʿnāsınadır ki tāze doğmuş kuzunun ve oğlağın fazlasına denir.

[ر ذ ق]

اَلرَّوْذَقُ [er-revẕaḳ] (ẕāl-ı muʿceme ile جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Yüzülmüş deriye denir. Ve ıssı suda haşlanıp postuyla bilece biryān olmuş kuzu biryānına denir; tekūlu: أَكَلْنَا الرَّوْذَقَ أَيِ الْحَمَلَ السَّمِيطَ Ve bağırsak gibi ahlātıyla tabh olmuş kavurma makūlesine denir; cemʿi رَوَاذِقُ [revāẕiḳ] gelir. Müterjim der ki bu rūde-i Fārisī muʿarrebidir.

[ر ر ق]

اَلرَّيْرَقُ [er-reyraḳ] (صَيْقَلٌ [ṣayḳal] vezninde) ve

اَلرِّيرَقُ [er-rīraḳ] (rā'nın kesriyle) İt üzümüne denir, عِنَبُ الثَّعْلَبِ [ʿinebu'ṯ-ṯaʿleb] maʿnāsına.

[ر ذ د ق]

اَلرُّزْدَاقُ [er-ruzdāḳ] (rā'nın zammı ve zāyı muʿcemenin sükūnuyla) Şehrin etrāf ve nevāhīsinde olan sevād ve kurāsından ʿibāret şenliğine denir ki lisānımızda il ve kazā taʿbīr olunur. Ve bu rūstā-yı Fārisī muʿarrebidir. Rustāk dahi denir; zāʾ sīnden mübeddeledir.

اَلرَّزْدَقُ [er-rezdaḳ] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) İnsān kısmının saff ve taburuna ve hurmā ağaçlarının sırasına denir ki mistarvārī dizilmiş olur, reste-i Fārisī muʿarrebidir.

[ر ز ق]

اَلرِّزْقُ [er-rizḳ] (rā'nın kesriyle) Mutlakan kendisiyle intifāʿ olunan şeyʾe denir ki ismdir; cemʿi أَرْزَاقٌ [erzāḳ] gelir; yukālu: لَهُ رِزْقٌ كَثِيرٌ وَهُوَ مَا يُنْتَفَعُ بِهِ Ve yağmura ıtlāk olunur; sebebiyyet ʿalākasıyla. Ve Ezd lügatinde şükr-i niʿmet maʿnāsına gelir; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ أَنَّكُمْ تُكَذِّبُونَ﴾ أَيْ شُكْرَكُمْ قَالَ الشَّارِحُ وَقِيلَ شُكْرَ رِزْقِكُمْ عَلَى حَذْفِ الْمُضَافِ وَقِيلَ تَجْعَلُونَ نَصِيبَكُمْ مِنَ النِّعْمَةِ مَجْرَى الْكَذِبِ Rāġib'in beyānına göre رِزْقٌ [rizḳ] maʿnā-yı mezbūre mevzūʿdur, baʿdehu baʿzen ʿatā-yı cārī ve gayr-i cārīde istiʿmāl olunur, gerek dünyevī ve gerek uhrevī olsun ve baʿzen nasīb maʿnāsında istiʿmāl olunur ve baʿzen cevfe vāsıl olan gıdāʾ ve kūtta istiʿmāl olunur ki buna Fārisīde rūzī ve Türkīde ülüş denir, niteki Türk beyninde meseldir ki "Elden gelen ülüş olmaz olsa da vaktinde gelmez" derler. Ve baʿzen mādde-i hayāt olan matara ıtlāk olunur.

اَلْمُرْتَزَقُ [el-murtezaḳ] (ism-i mefʿūl bünyesiyle) Rızk maʿnāsınadır ki müntefaʿunbih olan şeyʾe denir.

اَلرَّزْقُ [er-rezḳ] (rā'nın fethiyle) Masdar-ı hakīkīdir, rızk vermek maʿnāsınadır; yukālu: رَزَقَهُ اللهُ رِزْقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَوْصَلَ إِلَيْهِ رِزْقًا Şārihin beyānına göre rā'nın kesriyle ism olduğu gibi masdar dahi olur. Ve

رَزْقٌ [rezḳ] Ezd lügatinde niʿmete şükr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَزَقَ فُلَانًا إِذَا شَكَرَهُ

اَلرَّزْقَةُ [er-rezḳat] (ضَرْبَةٌ [ḍarbet] vezninde) Binā-i merredir, bir kerre rızk vermek maʿnāsınadır; cemʿi رَزَقَاتٌ [rezeḳāt] gelir harekātla. Ve

رَزَقَاتٌ [rezeḳāt] ʿAsker için taʿyīn olunan

ʿulūfelere ıtlāk olunur; yukālu: أَخَذَ الْجُنْدُ رَزَقَاتَهُمْ أَيْ أَطْمَاعَهُمْ

اَلْمَرْزُوقُ [el-merzūḳ] Baht ve ikbālli adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مَرْزُوقٌ أَيْ مَجْدُودٌ

اَلرَّازِقِيُّ [er-rāziḳiyy] (yā-yı müşeddede ile) Zaʿīf ve zebūn adama ıtlāk olunur, iktisāba kudreti olmamakla رَازِقٌ [rāziḳ] tarafına münhasır olduğu için. Ve parmak üzümüne denir. Şām'da رَزَّاقِيٌّ dedikleri رَازِقِيٌّ olacaktır. Ve minhu أَتَانِي رَجُلٌ رَازِقِيٌّ بِرَازِقِيٍّ أَيْ ضَعِيفٌ بِعِنَبٍ مُلَاحِيٍّ

اَلرَّازِقِيَّةُ [er-rāziḳiyyet] (hā'yla) Ak keten bezine denir. Ve hamra ıtlāk olunur, عِنَبٌ رَازِقِيٌّ [ʿinebun rāziḳiyy]e mensūbdur.

مَدِينَةُ الرِّزْقِ [Medīnetu'r-Rizḳ] ʿAcem serhadlarından bir serhad ismidir; Baṣra'yı ehl-i İslām ihtitāt eylemezden akdem mahall-i mezbūr ʿaceme mahsūs idi.

رُزَيْقٌ [Ruzeyḳ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde yāhūd أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Merv türābında bir nehrin adıdır; İbn Mubārek ashābından Aḥmed b. ʿĪsā er-Ruzeyḳī oradandır. Ve زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde Yemen'de bir hısn adıdır. Ve iki tābiʿī ismidir. Ve Ruzeyḳ b. Sevvār ve Ruzeyḳ b. Ḥakīm ve Ruzeyḳ b. Ebī Selmā ve Ruzeyḳ Ebū ʿAbdullāh el-Elhānī ve Ruzeyḳ eş-Şeḳafī ve Ruzeyḳ el-Aʿmā ve Ruzeyḳ Ebū Caʿfer ve Ruzeyḳ Ebū Bekkār ve Ruzeyḳ Ebū Vehbe ve Ruzeyḳ ki mevālī-i ʿAbdulʿazīz b. Mervān'dır ve Ruzeyḳ b. Ḥayyān el-Eylī ve Ruzeyḳ b. Ḥayyān el-Fezārī ve Ruzeyḳ b. Saʿīd ve Ruzeyḳ b. Hişām ve Ruzeyḳ b. ʿAmr b. Merzūk ve Ruzeyḳ b. Nuceyḥ ve Ruzeyḳ b. Kureym ve Ruzeyḳ b. Verd ve pederleri Ruzeyḳ olanlar ki Hakīm b. Ruzeyḳ ve ʿUbeydullāh ve Heyṣem ve Sufyān ve ʿAmmār ve Ḥuseyn ve Caʿd ve ʿAlī ve Muḥammed b. Ruzeyḳ ve cedleri yāhūd eb-i cedleri Ruzeyḳ olanlar ki Suleymān b. Eyyūb b. Ruzeyḳ ve Aḥmed b. ʿAbdullāh b. Ruzeyḳ ve Yezīd b. ʿAbdullāh ve Saʿīd b. el-Ḳāsim b. Seleme ve Ṭāhir b. el-Ḥuṣayn b. Muṣʿab ve Ḥuseyn b. Muḥammed b. Muṣʿab ve Ebū Ruzeyḳ ki ʿAlī b. ʿAbdullāh b. ʿAbbās'tan rivāyet eylemiştir ve Muḥammed b. Aḥmed b. Rizḳān ki rā'nın kesriyledir ve Aḥmed b. ʿAbdulvahhāb b. Ruzḳūn el-İşbīlī el-Mālikī ki rā-yı mazmūme iledir, müteʾahharīndendir ve Aḥmed b. ʿAlī b. Ruzḳūn el-Mursī ve Rizḳullāh el-Kelevāẕānī ve Rizḳullāh b. el-Esved ve İbn Sellām ve İbn Mūsā ve Merzūḳ el-Ḥimṣī ve Merzūḳ el-Bāhilī ve Merzūḳ et-Teymī bunlar bi'l-cümle muhaddisīn-i kirām ve ʿulemāʾ-ı aʿ lāmdandır.

اَلْإِرْتِزَاقُ [el-irtizāḳ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) رِزْقٌ [rizḳ] ve عُلُوفَةٌ [ʿulūfet] almak maʿnāsınadır; yukālu: إِرْتَزَقُوا إِذَا أَخَذُوا أَرْزَاقَهُمْ

[ر س ت ق - ر س د ق]

اَلرُّسْتَاقُ [er-rustāḳ] ve

اَلرُّسْدَاقُ [er-rusdāḳ] رُزْدَاقٌ [ruzdāḳ] vezninde ve mürādifidir ki şehrin yöresinde olan sevād ve kurādan ʿibārettir, ıstılāhımızda il ve kazā taʿbīr olunur. Sancak kazāyı müştemildir ve vilāyet sancağı müştemildir. Meselā hālen karargāhımız olan Üsküdar rustākı Beykoz ve Bulgurlu ve Kartal ve Şile ve Merdivenliköy ve Kādīköyü ve sāʾir kurā ve sevādından ʿibārettir. Ve bunlar nevāhīye münkasımdır. Lisān-ı Türkīde il ve kazā رُسْتَاقٌ [rustāḳ] demektir. Meselā Üsküdar ili ve Üsküdar kazāsı taʿbīr olunur; şehr ve kazā ve sancak iʿtibār olunur, maʿā-sāʾiri'l-mülhakāt vilāyet

iʿtibār olunur. Ve رُسْتَاقٌ [rustāḳ] ve رُزْدَاقٌ [ruzdāḳ], rūstā-yı Fārisī muʿarrebidir.

[ر ش ق]

اَلرَّشْقُ [er-reşḳ] (مَشْقٌ [meşḳ] vezninde) Atmak maʿnāsınadır, ok ve sāʾir nesne olsun; yukālu: رَشَقَهُ بِالنَّبْلِ رَشْقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَمَاهُ بِهِ

اَلرِّشْقُ [er-rişḳ] (rāʾnın kesriyle) İsmdir, atılan oka denir. Ve ok atılan semt ve cihete denir. فَإِذَا رَمَوْا كُلُّهُمْ فِي جِهَةٍ قَالُوا رَمَيْنَا رِشْقًا Ve yazı yazarken zuhūr eden kalem cızırtısına denir; bunda rāʾnın fethiyle de cāʾizdir; tekūlu: سَمِعْتُ رِشْقَ قَلَمِهِ وَرَشْقَهُ أَيْ صَرِيرَهُ

اَلرَّشَاقَةُ [er-reşāḳat] (حَمَاقَةٌ [ḥamāḳat] vezninde) Mahbūb reşīkü'l-kadd olmak maʿnāsınadır; yukālu: رَشُقَ الْغُلَامُ رَشَاقَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ رَشِيقًا

اَلرَّشِيقُ [er-reşīḳ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Vasftır, kāmeti serv-i sehī gibi hūb ve latīf ve mevzūn olan adama denir; cemʿi رَشَقٌ [reşaḳ] gelir fethateynle; yukālu: رَجُلٌ رَشِيقٌ أَيْ حَسَنُ الْقَدِّ لَطِيفُهُ Ve

رَشِيقٌ [Reşīḳ] Esmādandır: Ḥasen b. Reşīk muhaddisīndendir.

اَلرَّشَقُ [er-reşaḳ] (fethateynle) Şol yaya denir ki kendisi latīf ve mevzūn olup ve oku sürʿatle çıkıp gider ola; yukālu: قَوْسٌ رَشَقٌ أَيِ السَّرِيعَةُ السَّهْمِ الرَّشِيقَةُ ve yukālu: مَا أَرْشَقَهَا أَيْ مَا أَخَفَّهَا وَأَسْرَعَ سَهْمَهَا Yaʿnī maʿnā-yı mezkūrda fiʿl-i taʿaccüb mutasarrıf olur.

اَلْإِرْشَاقُ [el-irşāḳ] (hemzenin kesriyle) bir nesneye dike dike dikkatle bakmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرْشَقَ إِلَيْهِ إِذَا حَدَّدَ النَّظَرَ إِلَيْهِ Ve yalnız bir cihete atmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرْشَقَ الرَّامِي إِذَا رَمَى وَجْهًا Ve āhū hiss ettiği nesneye doğru boynunu uzatmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرْشَقَتِ الظَّبْيَةُ إِذَا مَدَّتْ عُنُقَهَا

أَرْشَقُ [Erşaḳ] (أَحْمَدُ [aḥmed] vezninde) Mūḳān nevāhīsinde bir dağın adıdır.

اَلْمُرَاشَقَةُ [el-murāşeḳat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir adam ile seyr edişmek maʿnāsınadır; yukālu: رَاشَقَهُ إِذَا سَايَرَهُ

رُشَيْقٌ [Ruşeyḳ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir zāhid-i Mışrī ismidir. Ve müteʾahhirīnden Ebū ʿAbdullāh b. Muḥammed b. ʿAbdullāh b. Aḥmed b. Ruşeyḳ el-Mālikī el-Fakīh ceddidir.

[ر ص ق]

اَلْإِرْتِصَاقُ [el-irtişāḳ] إِلْتِصَاقٌ [iltişāḳ] vezninde ve mürādifidir ki yapışmak maʿnāsınadır; yukālu: إِرْتَصَقَ إِلَيْهِ إِذَا الْتَصَقَ

اَلْمُرْصَقُ [el-murṣaḳ] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) ve

اَلْمُرْتَصِقُ [el-murteṣiḳ] (مُلْتَصِقٌ [multeṣiḳ] vezninde) İçi ʿusretle çıkan çetin cevize denir; yukālu: جَوْزٌ مُرْصَقٌ وَمُرْتَصِقٌ أَيْ مُتَعَذِّرٌ خُرُوجُ لُبِّهِ

[ر ع ق]

اَلرَّعِيقُ [er-reʿīḳ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلرُّعَاقُ [er-ruʿāḳ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Dābbe ling yürürken yāhūd seğirtirken karnından cılk cılk zuhūr eden savta denir. Baʿzılar ʿindinde dābbenin zekeri kabı olan derinin içinde çalkandığından o savt zuhūr eder.

اَلرَّعْقُ [er-raʿḳ] (صَعْقٌ [ṣaʿḳ] vezninde) Dābbe seğirtirken karnı yāhūd kabı içre zekeri ötmek maʿnāsınadır; yukālu: رَعَقَ بَطْنُ الدَّابَّةِ أَوْ جُرْدَانُهَا إِذَا تَقَلْقَلَ فِي قُنْبِهِ رَعْقًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا صَوَّتَ

[ر ف ق]

اَلرِّفْقُ [er-rifḳ] (rāʾnın kesriyle) Kendisiyle istiʿāne olunan şeyʾe denir; yukālu: هُوَ

رِفْقٌ لَهُ أَيْ مَا اسْتُعِينَ بِهِ Ve lutf ve sühūlet ve mülāyemet maʿnāsınadır ki ʿunf ve şiddet mukābilidir; yukālu: فِيهِ رِفْقٌ أَيْ لَطِيفٌ لَيْسَ فِيهِ عُنْفٌ Ve

رِفْقٌ [rifḳ] (rā'nın kesriyle) ve

مَرْفِقٌ [merfiḳ] (مَجْلِسٌ [meclis] vezninde) ve

مَرْفَقٌ [merfaḳ] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) ve

مِرْفَقٌ [mirfaḳ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Masdarlardır, Bir işin kolay tarafını bilmekle lutf ve sühūletle tutmak ve bir adama sühūletle muʿāmele eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَفَقَ بِهِ وَعَلَيْهِ وَرَفِقَ وَرَفُقَ رِفْقًا وَمَرْفِقًا وَمَرْفَقًا وَمِرْفَقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ وَالْخَامِسِ إِذَا لَطُفَ وَلَمْ يَعْنُفْ Şārihin beyānına göre مِنْبَرٌ [minber] vezninde masdar şāzdır. Ve

رِفْقٌ [rifḳ] Bir kimseye nefʿ vermek ve fāʾidelendirmek maʿnāsınadır; yukālu: رَفَقَ فُلَانًا إِذَا نَفَعَهُ Ve dirseğe vurmak maʿnāsınadır; yukālu: رَفَقَهُ إِذَا ضَرَبَ مِرْفَقَهُ Ve deve kaçıp gitmemek için kolunu bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: رَفَقَ النَّاقَةَ إِذَا شَدَّ عَضُدَهَا إِذَا خِيفَ أَنْ تَنْزِعَ إِلَى وَطَنِهَا

اَلْمِرْفَقُ [el-mirfaḳ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) ve

اَلْمَرْفِقُ [el-merfiḳ] (مَجْلِسٌ [meclis] vezninde) Masdarlardır ki zikr olundu. Ve her biri dirseğe denir; yukālu: ضَرَبَهُ مِرْفَقَهُ وَمَرْفِقَهُ وَهُوَ مَوْصِلُ الذِّرَاعِ فِي الْعَضُدِ Ve bu nefʿ maʿnāsından meʾhūzdur ve bünye-i ūlā ālete teşbīh olunmuştur. Cemʿleri مَرَافِقُ [merāfiḳ]tir. Ve

مَرَافِقُ الدَّارِ [merāfiḳu'd-dār] Hānenin medār-ı menfaʿat olan yerlerinden ʿibārettir, müteveddaʾ ve matbah ve biʾr ve kārīz makūlesi gibi. Bunun müfredi hemān مِنْبَرٌ [minber] veznindedir ki ālete teşbīh olunmuştur; yukālu: مَا فِي الدَّارِ مِرْفَقٌ مِنَ الْمَرَافِقِ وَهِيَ مَصَابُّ الْمَاءِ وَالْمَطْبَخِ وَنَحْوِهِ

اَلْمِرْفَقَةُ [el-mirfeḳat] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Koltuk yastığına denir; yukālu: تَوَكَّأَ عَلَى الْمِرْفَقَةِ أَيِ الْمِخَدَّةِ

اَلرُّفْقَةُ [er-rufḳat] (rā'nın harekāt-ı selāsı ve fā'nın sükūnuyla) ve

اَلرُّفَاقَةُ [er-rufāḳat] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] veznide) Yoldaş ve hem-rāh olduğun cemāʿate denir. رُفْقَةٌ [rufḳat]ın cemʿi رِفَاقٌ [rifāḳ] ve أَرْفَاقٌ [erfāḳ] ve رُفَقٌ [rufaḳ] gelir كِتَابٌ [kitāb] ve أَصْحَابٌ [aṣḥāb] ve صُرَدٌ [ṣurad] veznlerinde; tekūlu: خَرَجْتُ مَعَ رُفْقَةٍ مُثَلَّثَةَ الرَّاءِ وَرُفَاقَةٍ وَهِيَ جَمَاعَةٌ تُرَافِقُهُمْ

اَلرَّفِيقُ [er-refīḳ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Yoldaşa denir, hem-rāh ve مُرَافِقٌ [murāfiḳ] maʿnāsına; cemʿi cemʿi رُفَقَاءُ [rufeḳāʾ] gelir, أُمَرَاءُ [umerāʾ] vezninde. Ve kaçan ki yoldaşlar birbirinden ayrılsa رُفْقَةٌ [rufḳat] ismi zāʾil olur, lākin رَفِيقٌ [refīḳ] ismi zāʾil olmaz. Ve رَفِيقٌ [refīḳ] müfred ve cemʿe ıtlāk olunur, صَدِيقٌ [ṣadīḳ] ve خَلِيطٌ [ḫalīṭ] gibi. Ve ʿalā-kavlin رُفْقَةٌ [rufḳat] ism-i cemʿdir, رَهْطٌ [raḥṭ] gibi. Cemʿi رِفَقٌ [rifaḳ] gelir, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde ve رُفَقٌ [rufaḳ] gelir, صُرَدٌ [ṣurad] vezninde; tekūlu: هُوَ رَفِيقِي فِي الطَّرِيقِ أَيْ مُرَافِقِي وَتَقُولُ هُمْ رَفِيقِي Ve

رَفِيقٌ [refīḳ] Uslu ve izʿānlı, sehl ve leyyinü'l-cānib adama denir; yukālu: رَجُلٌ رَفِيقٌ أَيْ ضِدُّ الْأَخْرَقِ

اَلرَّفَاقَةُ [er-refāḳat] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Yoldaş olmak maʿnāsınadır; yukālu: رَفُقَ بِهِ رَفَاقَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا صَارَ رَفِيقًا

اَلْإِرْفَاقُ [el-irfāḳ] (hemzenin kesriyle) Bir kimseye nefʿ vermek maʿnāsınadır; yukālu: أَرْفَقَهُ إِذَا نَفَعَهُ Müʾellif bunu tekrār eylemiştir. Ve bir işi sühūlet ve mülāyemet vechiyle tutmak maʿnāsınadır; yukālu:

أَرْفَقَهُ إِذَا رَفَقَ بِهِ

اَلرِّفَاقُ [er-rifāḳ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Devenin kolunu bağlayacak ipe denir.

اَلْمَرْفُوقُ [el-merfūḳ] Dirseği derd-nāk olan şahsa denir; yukālu: بَعِيرٌ مَرْفُوقٌ إِذَا كَانَ يَشْتَكِي مِرْفَقَهُ

اَلرَّفَقُ [er-refaḳ] (fethateynle) Devenin dirseği yanından burulup dönmüş gibi olmağa denir ki bir zora geldikte ve zorladıkta olur, bertişmek ve burkulmak taʿbīr olunur; insānda dahi olur; yukālu: أَصَابَهُ الرَّفَقُ أَيِ انْفِتَالُ الْمِرْفَقِ عَنْ جَنْبِهِ Şārihin beyānına göre bu maʿnāda رَفَقٌ [refaḳ] masdar dahi olur; yukālu: رَفِقَ الْبَعِيرُ رَفَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا انْفَتَلَ مِرْفَقُهُ عَنْ جَنْبِهِ Ve

رَفَقٌ [refaḳ] Nākanın memesinin deliği tutulmağa denir ki sütü akmaz olur, ʿalākavlin süt sağan kimsenin uzlukla sağmayıp ve sühületle tutmamasından nāşī fāsid ve tebāh olmasına denir yāhūd sütü sağarken gereği gibi silkip memeyi ifrāg eylememekle süt geri kaçıp kana yāhūd خَرَطٌ [ḫaraṭ]a münkalib olmağa denir ki kiriş parçaları gibi uyuşmuş sütler çıkar. Ve

رَفَقٌ [refaḳ] Nāʾil olması sehl ve āsān olan suya denir yāhūd kuyu pek yakın olmakla ipi kısa olduğundan tīz ve āsān tenāvül oluna; yukālu: مَاءٌ رَفَقٌ أَيْ سَهْلٌ أَوْ قَصِيرُ الرِّشَاءِ Ve sehlü'l-matlab ve yesīrü'z-zafer olan hācet ve merāma ıtlāk olunur; yukālu: حَاجَةٌ رَفَقُ الْبُغْيَةِ أَيْ سَهْلَةٌ

اَلْأَرْفَقُ [el-erfaḳ] (أَحْمَقُ [aḥmaḳ] vezninde) Zikr olunan رَفَقٌ [refaḳ] zahmetine mübtelā deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ أَرْفَقُ أَيْ بَيِّنُ الرَّفَقِ مُنْفَتِلُ الْمِرْفَقِ عَنْ جَنْبِهِ

اَلرَّفْقَاءُ [er-refḳāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) ve

اَلرَّفِقَةُ [er-refiḳat] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Memesine رَفَقٌ [refaḳ] ʿārızası uğramış nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ رَفْقَاءُ وَرَفِقَةٌ أَيْ مُنْسَدٌّ إِحْلِيلُ خِلْفِهَا وَيُقَالُ بِهَا رَفَقٌ

اَلْمِرْفَاقُ [el-mirfāḳ] (mīm'in kesriyle) Yürürken dirseğini yanına çalan deveye denir; yukālu: جَمَلٌ مِرْفَاقٌ إِذَا كَانَ يُصِيبُ مِرْفَقُهُ جَنْبَهُ Ve memesine bağ sarıldıkta rencīde eder olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ مِرْفَاقٌ إِذَا كَانَتْ يُوجِعُهَا الصِّرَارُ Ve sütü sağlırken kan çıkan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ مِرْفَاقٌ إِذَا حُلِبَتْ يَخْرُجُ مِنْهَا دَمٌ

رُفَيْقٌ [Rufeyḳ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esmādandır: Rufeyḳ b. ʿUbeyd ve Ebū Rufeyḳ muhaddislerdir.

اَلرَّافِقَةُ [er-Rāfiḳat] Nehr-i Furāt üzere bir beldedir, hālen Raḳḳa demekle müteʿāreftir. Manṣūr-ı ʿAbbāsī binā eylemiştir. İşbu Raḳḳa, Diyār-ı Bekr'e mücāvir olan Raḳḳa'dan başkadır. Ve Baḥreyn kazāsında bir karye adıdır. Ve

رَافِقَةٌ [rāfiḳat] Lutf ve mülāyemet ve sühūlet ve hüsn-i sanīʿ ve ihsān maʿnāsınadır; yukālu: بِهِ رَافِقَةٌ أَيْ رِفْقٌ وَلُطْفٌ وَحُسْنُ صَنِيعٍ

اَلْمُرَفَّقَةُ [el-mureffaḳat] (مُعَظَّمَةٌ [muʿaẓẓamet] vezninde) Şol koyuna denir ki kolları dirseklerine kadar ak ola; yukālu: شَاةٌ مُرَفَّقَةٌ أَيْ يَدَاهَا بَيْضَاوَانِ إِلَى مِرْفَقَيْهَا

اَلْإِرْتِفَاقُ [el-irtifāḳ] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bir kimse dirseğine yāhūd koltuk yastığına yasdanmak maʿnāsınadır; yukālu: إِرْتَفَقَ الرَّجُلُ إِذَا اتَّكَأَ عَلَى مِرْفَقِ يَدِهِ أَوْ عَلَى الْمِخَدَّةِ Ve dolmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِرْتَفَقَ الْإِنَاءُ إِذَا امْتَلَأَ

اَلْمُرْتَفِقُ [el-murtefiḳ] (مُرْتَفِعٌ [murtefiʿ] vezninde) Yerinde dāʾim ve sābit olup duran şahsa ıtlāk olunur, gūyā ki dirseğine dayanıp kalmış olur; yukālu: بَاتَ مُرْتَفِقًا فِي الرَّمْلِ

أَيْ وَاقِفًا ثَابِتًا دَائِمًا

اَلتَّرَفُّقُ [et-tereffuḳ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] veznin-de) Rıfk ve sühūletle muʿāmele eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَرَفَّقَ بِهِ إِذَا رَفَقَ

اَلْمُرَافَقَةُ [el-murāfaḳat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir kimseye yoldaş olmak maʿnāsınadır; yukālu: رَافَقَ فُلَانًا إِذَا صَارَ رَفِيقَهُ

[ر ق ق]

اَلرَّقُّ [er-raḳḳ] (rā'nın fethi ve kesri ḳāf'ın teşdīdiyle) Yazı ve yazacak yufka deriye denir, selefte kāgıd yerine ona yazarlar idi. Ekser ceyran derisinden ederler ve hālen baʿzı rūz-nāme makūlesi resm ederler; yukālu: كَتَبَهُ فِي الرَّقِّ أَيِ الْجِلْدِ الرَّقِيقِ يُكْتَبُ فِيهِ Ve

رَقٌّ [raḳḳ] Yufka nesneye denir, رَقِيقٌ [raḳīḳ] gibi; yukālu: شَيْءٌ رَقٌّ أَيْ ضِدُّ غَلِيظٍ Ve beyāz sahīfeye denir; yukālu: رَقَمَهُ فِي رَقٍّ أَيْ صَحِيفَةٍ بَيْضَاءَ Ve büyük kaplumbağaya denir, ʿalā-kavlin su cānverlerinden bir küçük cānver ismidir; cemʿi رُقُوقٌ [ruḳūḳ] gelir. Müfredāt-ı sā'irede deniz kaplumbağasıyla müfesserdir.

اَلرِّقُّ [er-riḳḳ] (rā'nın kesriyle) Mülk maʿnāsınadır ki memlūkiyyetten ʿibārettir. Mü'ellifin *Baṣā'ir*'de beyānına göre رِقٌّ [riḳḳ] ʿubūdiyyet cihetiyle olan mülk maʿnāsınadır ki kul ve cāriyenin memlūkiyyetleridir. İsm ve masdar olur; ve minhu yukālu: عَبْدُ الشَّهْوَةِ أَذَلُّ مِنْ عَبْدِ الرِّقِّ ve yukālu: رَقَّ الشَّخْصُ رَقًّا ve yukālu: ضَرَبَ الرِّقَّ عَلَيْهِ Ve bu zaʿf ve rikkat maʿnāsındandır. ʿAlā-kavlin mālikine rikkat ve huzūʿ ve inkıyādı tasavvuruna mebnīdir. Pes mü'ellifin burada اَلْمُلْكُ ʿunvānında ıtlākı kāsır yāhūd iştihārına mebnīdir. Ve

رِقٌّ [riḳḳ] Bir nevʿ dikenli nebāt ismidir. Ve ağaç yaprağına ıtlāk olunur yāhūd davarın otlaması sehl olan çalı ve ağaç budaklarına ıtlāk olunur; yukālu: تَرْعَى الْمَاشِيَةُ الرِّقَّ أَيْ وَرَقَ الشَّجَرِ أَوْ مَا سَهُلَ عَلَى الْمَاشِيَةِ مِنَ الْأَغْصَانِ Ve رَقَاقٌ [reḳāḳ] maʿnāsınadır ki سَحَابٌ [seḥāb] veznindedir, ke-mā se-yuzkeru.

اَلرُّقُّ [er-ruḳḳ] (rā'nın zammıyla) Deniz-de yāhūd derede cārī yufka suya denir ki derin olmaya; rā'nın fethiyle de cā'izdir; tekūlu: عَبَرْنَا عَنِ الرُّقِّ وَهُوَ الْمَاءُ الرَّقِيقُ فِي الْبَحْرِ أَوِ الْوَادِي Ve رَقَاقٌ [reḳāḳ] maʿnāsınadır ki سَحَابٌ [seḥāb] veznindedir, ke-mā se-yuzkeru.

اَلرَّقَّةُ [er-raḳḳat] (rā'nın fethiyle) Şol arza denir ki dere ve çay yanında olmakla taşkınlıklarında onu su basıp baʿdehu çekilir ola. O yerin ekini hāssaten bostānı pek kuvvetli mukbil olur, Furāt ve Nīl kenārlarında öylece zerʿ ederler; cemʿi رِقَاقٌ [riḳāḳ] gelir rā'nın kesriyle; yukālu: زَرَعُوا فِي الرَّقَّةِ وَهِيَ الْأَرْضُ إِلَى جَنْبِ الْوَادِي يَنْبَسِطُ الْمَاءُ عَلَيْهَا أَيَّامَ الْمَدِّ ثُمَّ يَنْضُبُ Ve

رَقَّةُ [Raḳḳat] Furāt üzerinde bir belde adıdır ki Diyār-ı Rebīʿa'nın vāsıtasıdır, hālen şehrine Ruhā ıtlāk olunur. Ve Baġdād garbīsinde bir şehr-i āher ismidir, Raḳḳa-i Vāsiṭ dedikleri olacaktır. Ve o şehrden bir fersah aşağıcada bir karye adıdır. Ve Īrān'dan Ḳuhistān eyāletinde bir belde adıdır. Ve iki mevziʿ adlarıdır. Hep vech-i tesmiyeleri arz-ı mersūmede vākiʿ olduklarına mebnīdir. Mütercim der ki *Mesā'il-i Raḳḳiyyāt* evvelki Raḳḳa'da İmām Muḥammed kādī iken cemʿ ve iftā eyledikleri mesā'il ve fetāvādan ʿibārettir, niteki *Ḥadīṣiyye* Ḥadīṣe şehrinde kādī iken iftā eylediklerinden ʿibārettir.

اَلرَّقَّتَانِ [er-Raḳḳatān] (tesniye bünyesiyle) Raḳḳa ile Rāfiḳa nām beldeye ıtlāk olu-

nur. Ve رَافِقَةُ [Rāfiḳat] māddesinde müfesserdir ki Raḳḳa taᶜbīr ettikleri şehr-i āherdir.

اَلرِّقَّةُ [er-riḳḳat] (rā'nın kesriyle) Rahm ve şefkat maᶜnāsınadır ki kalb yufkalığından neşᵓet eden mihrübānlıktır; tekūlu: رَقَقْتُ لَهُ أَرِقُّ رِقَّةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا رَحِمْتَ Ve utanmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: رَقَّ مِنْهُ إِذَا اسْتَحْيَا Ve yufka olmak maᶜnāsınadır; yukālu: رَقَّ الشَّيْءُ إِذَا دَقَّ Müᵓellifin *Baṣāᵓir*'de beyānına göre رِقَّةٌ [diḳḳat] ve رِقَّةٌ [riḳḳat] bir maᶜnāyadır, lākin dikkatte bir nesnenin cevānibi iᶜtibārıyladır ki ondan incelikle taᶜbīr olunur ve rikkatte ᶜumku iᶜtibārıyladır ki ondan yufkalık ile taᶜbīr olunur. Pes rikkat hāleti cismde olsa ṣafāḳata muzādd olur, meselā ثَوْبٌ رَقِيقٌ denir, لَيْسَ بِصَفِيقٍ demektir ve nefs ve zātta olsa cefvet ve gılzate mukābil olur; meselā زَيْدٌ رَقِيقُ الْقَلْبِ derler, لَيْسَ بِقَاسِي الْقَلْبِ demektir. İntehā.

اَلرَّقِيقُ [er-reḳīḳ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) رِقَّةٌ [riḳḳat]ten sıfattır, yufka nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ رَقِيقٌ أَيْ لَيْسَ بِغَلِيظٍ Ve memlūka denir, kul ve cāriye gibi; müfred ve cemᶜe ıtlāk olunur ve gāhca رِقَاقٌ [riḳāḳ] üzere cemᶜlenir rā'nın kesriyle; yukālu: هُوَ رَقِيقٌ وَعَبْدٌ رَقِيقٌ وَعَبِيدٌ رَقِيقٌ أَيْ مَمْلُوكٌ بَيِّنُ الرِّقِّ وَيُقَالُ عَبِيدٌ رِقَاقٌ Şārih der ki *Miṣbāḥ*'ta zeker ve ünsāya da ıtlāk olunmak üzere mersūmdur.

اَلرُّقَاقُ [er-ruḳāḳ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde ve ḳāf'ın teşdīdiyle cāᵓizdir) Bu dahi yufka nesneye denir,رَقِيقٌ [reḳīḳ] gibi. Ve sühūletle āhestece olan yürüyüşe ıtlāk olunur; yukālu: مَشَى الْبَعِيرُ مَشْيًا رُقَاقًا إِذَا رَقَّقَ الْمَشْيَ أَيْ مَشَى مَشْيًا سَهْلاً Ve yufka ekmeğe denir; müfredi رُقَاقَةٌ [ruḳāḳat]tır, رِقَاقَةٌ cāᵓiz değildir rā'nın kesriyle. Ve cemᶜindeرِقَاقٌ [riḳāḳ] denir rā'nın kesriyle; tekūlu: أَكَلْتُ رُقَاقَةً أَيْ خُبْزَةً رَقِيقَةً

اَلرَّقَاقُ [er-rekāḳ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Şol düz sahrāya yāhūd arza denir ki üstü mülāyim ve altı pek ola yāhūd dere ve çay kenārında su baskını yere denir ki su çekildikte ekin ve bostān ederler, niteki رَقَّةٌ [raḳḳat] dahi bu maᶜnāyadır ve rā'nın zammıyla da cāᵓizdir. ᶜAlā-kavlin toprağı yumuşak olan geniş arza denir, niteki رِقٌّ [riḳḳ] dahi derler rā'nın kesri ve zammıyla ve رَقَقٌ [reḳaḳ] dahi denir fethateynle. Ve pek ıssı güne denir; yukālu: يَوْمٌ رَقَاقٌ أَيْ حَارٌّ

اَلْمِرْقَاقُ [el-mirḳāḳ] (مِفْتَاحٌ [miftāḥ] vezninde) Oklavaya denir ki ekmek açılır; yukālu: حَوَّلَ الرَّقَاقَ بِالْمِرْقَاقِ وَهُوَ مَا يُرَقُّ بِهِ الْخُبْزُ

اَلرُّقَّى [er-ruḳḳā] (رُبَّى [rubbā] vezninde) Perverde ve semiz koyuna ve nāzük iç yağına denir, أَرَقُّ الشَّحْمُ terkībinden meᵓhūzdur ki şahm ziyādesiyle nāzük olmakla herkes tenāvüle iştihā eder; ve minhu'l-meselu: "وَجَدْتَنِي الشَّحْمَةَ الرُّقَّى عَلَيْهَا الْمَأْتَى" Yaᶜnī "Sen beni ne perverde ve nāzük semiz buldun ki her gelen ekl ve tenāvüle hāhiş-ger olur!" Murād ben öyle perverde ve nāzük şahmeye şebīhim demektir. Bu meseli istizᶜāf olunan kimse istizᶜāf eden adama īrād eder, taᶜaccüb ve istinkārı mutazammındır.

حَدَثُ الرِّقَاقِ [Ḥadeṯu'r-Riḳāḳ] (rā'nın kesriyle) Şām'da bir mevziᶜdir.

اَلرَّقِيقَانِ [er-reḳīḳān] İki kucağa ıtlāk olunur, حِضْنَانِ [ḥiḍnān] maᶜnāsına. Ve boyun damarlarına ıtlāk olunur, أَخْدَعَانِ [aḫdeᶜān] maᶜnāsına. Ve رَقِيقَا الْمَنْخَرَيْنِ [reḳīḳa'l-menḫareyn] burun deliklerinin iki taraflı kanatları kenārlarından ᶜibārettir ki yufka derilerdir. Ve iki taraflı koltuk altlarıyla

böğürlerin aralıklarına ıtlāk olunur ki boş böğürlerdir.

رُقَيَّةُ [Ruḳayḳat] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] veznin-de) Esmā-i nisvāndandır: Umeyme bint Ruḳayḳa sahābiyyedir.

اَلْمَرَاقُّ [el-merāḳḳ] (mīm'in fethi ve ḳāf'ın şeddesiyle) Karnın yufka ve mülāyim olan yerlerine denir ki esāfil taraflarıdır, derileri yufka olur. Müfredi مَرَقٌّ [meraḳḳ] tır, ʿalā-kavlin müfredi yoktur; yukālu: طَعَنَهُ فِي مَرَاقِّ بَطْنِهِ وَهِيَ مَا رَقَّ مِنْهُ وَلاَنَ

اَلرَّقَقُ [er-reḳaḳ] (fethateynle) Bu dahi yumuşak topraklı geniş arza denir. Ve zaʿīfliğe ve zebūnluğa denir; yukālu: فِيهِ رَقَقٌ أَيْ ضَعْفٌ Ve azlık, kıllet maʿnāsınadır; yukālu: فِي مَالِهِ رَقَقٌ أَيْ قِلَّةٌ

اَلرَّقْرَاقَةُ [er-raḳrāḳat] (rā'nın fethiyle) Şol mahbūbeye denir ki çehresinden su cereyān eder gibi ola ki murād hüsn ü cemālinden elmās gibi āb u tāb ve revnak sāhibi ola; yukālu: جَارِيَةٌ رَقْرَاقَةٌ إِذَا كَانَتْ كَأَنَّ الْمَاءَ يَجْرِي فِي وَجْهِهَا

اَلرَّقْرَاقُ [er-Raḳrāḳ] (ثَرْثَارٌ [serṯār] vez-ninde) Saʿd b. ʿUbāde'nin kılıcı adıdır, radıyallāhu ʿanhu. Ve Ḳādisiyye'den yukarıcada bir su adıdır. Ve Ẕevvād el-Ġaṭāfānī nām şāʿirin pederi ismidir.

اَلرُّقَارِقُ [er-ruḳāriḳ] (عُلاَبِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Kesreti ve ʿumku olmayan yufkaca suya denir ki denizde ve derede olsun. Ve yufka şarāb ve şerbete denir. Ve zağlı ābdār kılıca denir; yukālu: شَرَابٌ رُقَارِقٌ أَيْ رَقِيقٌ وَيُقَالُ سَيْفٌ رُقَارِقٌ أَيِ الْكَثِيرُ الْمَاءِ

اَلرُّقْرُقَانُ [er-ruḳruḳān] (rā'nın zammıyla) Yaldırayan serāba denir.

اَلْإِرْقَاقُ [el-irḳāḳ] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi yufka eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَرَقَّ الشَّيْءَ ضِدُّ أَغْلَظَهُ Ve bir kimse-yi memlūk edinmek maʿnāsınadır ki satın alıp yāhūd esīr eylemekle kul edinmek maʿnāsınadır; yukālu: أَرَقَّ الْمَمْلُوكَ إِذَا مَلَكَهُ Ve bir adam yufka hālli olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَرَقَّ فُلاَنٌ إِذَا سَاءَتْ حَالُهُ Ve ak üzüm nuzc-ı tāmm bulup ol-mak maʿnāsınadır ve bu ak üzüme hāstır; yukālu: أَرَقَّ الْعِنَبُ الْأَبْيَضُ إِذَا تَمَّ نُضْجُهُ

اَلتَّرْقِيقُ [et-terḳīḳ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi bir nesneyi yufka eylemek ve yufkalatmak maʿnāsınadır; yukālu: رَقَّقَهُ ضِدُّ غَلَّظَهُ Bunu müʾellif tekrār eylemiştir. Ve bir kelāmı nezāket üzere edā eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir. Bu münāsebetle nāzükāne bir maʿnādan kināye eylemekte istiʿmāl olunur, gūyā kelāmını bir vechle rakīk ve nāzük eder ki bir tarafından öbür tarafı görünür; ve minhu'l-meselu: "أَعَنْ صَبُوحٍ تُرَقِّقُ" أَيْ تَكْنِي عَنِ الصَّبُوحِ Bunun aslı bu-dur ki Cābān nām kimse bir kavme akşam vaktinde mihmān olmakla sāhib-i hāneler ona غَبُوقٌ [ġabūḳ] verdiler. Baʿde'l-ferāg sāhib-i hāneye إِذَا صَبَحْتُمُونِي كَيْفَ آخُذُ فِي طَرِيقِي Yaʿnī "Beni bu gece hānenizde misāfir edinip sabāhlattığınızda yoluma ne güne sülūk edeyim?" dedi ki murādı akşam غَبُوقٌ [ġabūḳ] verdikleri gibi yarın kendisine صَبُوحٌ [ṣabūḥ] vermelerini işrāb eylemek idi. Sāhib-i hāne dahi cevābında kelām-ı mezbūru īrād eyledi ki bu sözünle nāzükāne صَبُوحٌ [ṣabūḥ] istiyorsun demek-tir. Mesel-i mezbūr kināye mevkiʿinde īrād olunur.

اَلْإِسْتِرْقَاقُ [el-istirḳāḳ] Bir kimseyi memlūk edinmek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَرَقَّ الْمَمْلُوكَ إِذَا مَلَكَهُ Ve bir yerden su çeki-lip hemān yufkaca bir mikdār kalmak

maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَرَقَّ الْمَاءُ إِذَا نَضَبَ إِلاَّ يَسِيرًا Ve bir nesne yufkalmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَرَقَّ الشَّيْءُ ضِدُّ اسْتَغْلَظَ

اَلْمُرِقُّ [el-muriḳḳ] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Tırnağı yufka ata denir; yukālu: فَرَسٌ مُرِقٌّ أَيْ رَقِيقُ الْحَافِرِ

اَلتَّرَقُّقُ [et-tereḳḳuḳ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Yufkalmak maʿnāsınadır; yukālu: تَرَقَّقَ الشَّيْءُ إِذَا صَارَ رَقِيقًا Ve bir adamın hāline rikkatlenip acıyıp mihrübānlık eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَرَقَّقَ لَهُ إِذَا رَقَّ لَهُ قَلْبُهُ

اَلرَّقْرَقَةُ [er-raḳreḳat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Su makūlesi nesneyi yufkaca dökmek maʿnāsınadır ki parıldayarak dökülür; yukālu: رَقْرَقَ الْمَاءَ وَغَيْرَهُ إِذَا صَبَّهُ رَقِيقًا ve yukālu: رَقْرَقَ الثَّرِيدَ إِذَا فَعَلَهُ كَذَلِكَ

اَلتَّرَقْرُقُ [et-teraḳruḳ] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Irgalanmak maʿnāsınadır; yukālu: تَرَقْرَقَ الشَّيْءُ إِذَا تَحَرَّكَ وَجَاءَ وَذَهَبَ Ve göz yaşı gözün iç çevresinde cevelān eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَرَقْرَقَ الدَّمْعُ إِذَا دَارَ فِي الْحِمْلاَقِ Ve bir nesne parıl parıl işleyip parıldamak maʿnāsınadır; yukālu: تَرَقْرَقَ الشَّيْءُ إِذَا لَمَعَ Ve güneş deverān eder gibi tahyīl eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir ki ufka kurbü ve ebhirenin beynehā ve beyne'l-ebsār iʿtirāzı sebebiyle dem-i tulūʿda ufuktan öylece tahayyül olunur; yukālu: تَرَقْرَقَتِ الشَّمْسُ إِذَا صَارَتْ كَأَنَّهَا تَدُورُ

اَلْمُتَرَقْرِقُ [el-muteraḳriḳ] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Semirmeğe yāhūd zebūnlamağa āmāde olan hayvāna vasf olur; hareket maʿnāsından meʾhūzdur; yukālu: مَالٌ مُتَرَقْرِقٌ لِلسِّمَنِ أَوْ لِلْهُزَالِ أَيْ مُتَهَيِّءٌ لَهُ

[ر م ق]

اَلرَّمَقُ [er-remaḳ] (fethateynle) Vücūdda kalan bakiyye-i hayāta denir; cemʿi أَرْمَاقٌ [ermāḳ] gelir; yukālu: مَا بِهِ إِلاَّ رَمَقٌ أَيْ بَقِيَّةُ حَيَاةٍ Ve keçi ve koyun sürüsüne denir; bunda reme-i Fārisī muʿarrebidir; yukālu: رَمَقٌ مِنَ الْغَنَمِ أَيْ قَطِيعٌ Ve

رَمَقٌ [remaḳ] Yetişecek kadar yāhūd ölmeyecek kadar kūt ve gıdāya denir, رَمَقَةٌ [remaḳat] gibi, ke-mā se-yuzkeru.

اَلرَّمِقُ [er-remiḳ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) İmsāk-ı ramak edecek kadar yaʿnī ölmeyecek kadar dirliğe ve maʿīşete denir, bizim maʿīşet gibi; yukālu: عَيْشٌ رَمِقٌ أَيْ يُمْسِكُ الرَّمَقَ

اَلرَّمْقُ [er-remḳ] (rā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Bir nesneye nazar-ı hafīfle bakmak maʿnāsınadır; yukālu: رَمَقَهُ رَمْقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا لَحَظَهُ لَحْظًا خَفِيفًا

اَلْيَرْمُوقُ [el-yermūḳ] (يَرْبُوعٌ [yerbūʿ] vezninde) Zaʿf-ı basara mübtelā adama denir; yukālu: رَجُلٌ يَرْمُوقٌ أَيْ ضَعِيفُ الْبَصَرِ

اَلرَّامِقُ [er-rāmiḳ] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Tuzak üzere oturtulan kuşa denir ki onunla doğan sayd ederler; vahşī doğan ona saldırdıkta tuzağa ilişip o tarīkle sayd olunur, Türkīde ben ve pırlak taʿbīr olunur. Ve

رَامِقٌ [rāmiḳ] رُمْقٌ [rumuḳ] lafzından ki zammeteynledir, müfred olur, ke-mā se-yuzkeru.

اَلرُّمْقَةُ [er-rumḳat] (rā'nın zammıyla) ve

اَلرِّمَاقُ [er-rimāḳ] ve

اَلرُّمَاقُ [er-rumāḳ] ve

اَلرَّمَقُ [er-remaḳ] (كِتَابٌ [kitāb] ve سَحَابٌ [seḥāb] ve جَبَلٌ [cebel] veznlerinde) Yetişecek kadar yāhūd ölmeyecek kadar azca dirliğe denir; yukālu: مَا فِي عَيْشِهِ إِلاَّ رُمْقَةٌ وَرِمَاقٌ وَرُمَاقٌ وَرَمَقٌ أَيْ بُلْغَةٌ أَوْ قَلِيلٌ يُمْسِكُ الرَّمَقَ Ve

رِمَاقٌ [rimāḳ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Münāfıklığa denir, nifāk maʿnāsına; yukālu: أَضْمَرَ فِي قَلْبِهِ الرِّمَاقَ أَيِ النِّفَاقَ Ve bir adama hasmāne hışm ve gazabla bakmağa denir; yukālu: لاَ زَالَ يَنْظُرُهُ رِمَاقًا أَيْ شَزْرًا نَظَرَ الْعَدَاوَةِ Ve dar ve sıkı dirliğe denir; yukālu: بِهِ عَيْشٌ رِمَاقٌ أَيْ ضَيِّقٌ

اَلْأَرْمَاقُ [el-ermāḳ] (hemzenin fethiyle) Fersiz zaʿīf ipe denir; yukālu: حَبْلٌ أَرْمَاقٌ أَيْ ضَعِيفٌ Şārihin beyānına göre buثَوْبٌ أَخْلاَقٌ kabīlindendir.

اَلرُّومَقَانُ [er-Rūmeḳān] (rā'nın zammıyla) Kūfe'de bir mevziʿdir.

اَلرُّمُقُ [er-rumuḳ] (zammeteynle) Sedd-i ramak edecek nāçīz dirliğe kanāʿat üzere geçinir olan fukarāya denir; müfredi رَامِقٌ [rāmiḳ] ve رَمُوقٌ [remūḳ]tur, صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde; yukālu: هُمْ رُمُقٌ أَيْ فُقَرَاءُ يَتَبَلَّغُونَ بِالرِّمَاقِ أَيِ الْقَلِيلِ مِنَ الْعَيْشِ Ve hāsid kimselere ıtlāk olunur, gözleri gayrın hālinde olmak hasebiyle; yukālu: هُوَ رَامِقٌ وَرَمُوقٌ أَيْ حَاسِدٌ مِنْ قَوْمٍ رُمُقٍ أَيْ حَسَدَةٍ

اَلرُّمَّقُ [er-rummaḳ] (رُكَّعٌ [rukkaʿ] vezninde) Zaʿīf ve bī-mecāl adama denir; yukālu: رَجُلٌ رُمَّقٌ أَيْ ضَعِيفٌ Müʾellif bunu سُكَّرٌ [sukker] ile vezn eylese ahlā idi.

اَلتَّرْمِيقُ [et-termīḳ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir işi dikkat ve hüsn ve istihkām üzere işlemeyip hemān biri benzerce olduğuyla iktifā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَمَقَ عَمَلَهُ إِذَا عَمِلَهُ وَلَمْ يُحْسِنْهُ Güyā ki hüsn ve istihkāmından bakiyye ibkā etmiş olur. Ve bir nesneyi azca azca tedrīcī kullanmak maʿnāsınadır; ve minhu yekūlūne: رَمَّدَتِ الْمِعْزَى فَرَمِّقْ رَمِّقْ أَيِ اشْرَبْ لَبَنَهَا قَلِيلاً قَلِيلاً Zīrā keçi kısmı doğurmazdan mukaddem memelerine süt geldikte koyun gibi ʿale'l-fevr doğurmayıp biraz fāsıla verdikten sonra doğrurur, niteki "ر،ب،ق" māddesinde mürūr eyledi. Ve

تَرْمِيقٌ [termīḳ] Kelām terkīb ve tanzīm ve teʾlīf-i kelāmdan ʿibārettir; yukālu: رَمَّقَ كَلاَمَهُ إِذَا لَفَّقَهُ

اَلْمُرَمَّقُ [el-muremmaḳ] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) ve

اَلْمُرْمَقُّ [el-murmaḳḳ] (مُحْمَرٌّ [muḥmerr] vezninde) Dirliği dar olan yāhūd dūn ve kemter nesneler ile geçinir olan adama denir; yukālu: هُوَ مُرَمَّقُ الْعَيْشِ وَمُرْمَقُّهُ أَيْ ضَيِّقُهُ أَوْ خَسِيسُهُ دُونُهُ

اَلْإِرْمِقَاقُ [el-irmiḳāḳ] (إِحْمِرَارٌ [iḥmirār] vezninde) Bir nesne pek yufkalmak maʿnāsınadır; yukālu: إِرْمَقَّ الْإِهَابُ إِذَا رَقَّ Ve zaʿīf olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِرْمَقَّ الشَّيْءُ إِذَا ضَعُفَ Ve mevāşī kırılmak maʿnāsınadır; yukālu: إِرْمَقَّتِ الْغَنَمُ إِذَا مَاتَتْ

اَلتَّرَمُّقُ [et-teremmuḳ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir nesneyi azca azca tedrīcī içmek maʿnāsınadır; yukālu: تَرَمَّقَ اللَّبَنَ إِذَا شَرِبَهُ قَلِيلاً قَلِيلاً Ve aralık aralık merreten baʿde uhrā içmek maʿnāsınadır; yukālu: تَرَمَّقَ الْمَاءَ وَغَيْرَهُ إِذَا حَسَاهُ حَسْوَةً بَعْدَ حَسْوَةٍ

اَلْمُرَامِقُ [el-murāmiḳ] (mīm'in zammıyla) Şol adama denir ki bir āşināsı olduğu adama derūnunda cāy-gīr olan mihr ve muhabbetinden ramak-ı yesīr kalmış ola; yukālu: هُوَ مُرَامِقٌ لَهُ إِذَا كَانَ لَمْ يَبْقَ فِي قَلْبِهِ مِنْ مَوَدَّتِهِ إِلاَّ قَلِيلاً

اَلْمُرَامَقَةُ [el-murāmaḳat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir işi tām ve muhkem eylemeyip nākıs bırakmak maʿnāsınadır ki itmām ve ihkāmından ramak ibkā etmiş olur; yukālu: رَامَقَ الْأَمْرَ إِذَا لَمْ يُبْرِمْهُ وَمِنْهُ هَذِهِ النَّخْلَةُ تُرَامِقُ بِعِرْقٍ أَيْ لاَ تَحْيَا وَلاَ تَمُوتُ Yaʿnī "Yalnızca bir ʿırk ile ibkā-yı ramak-ı hayāt ediyor. Bināʾen ʿaleyh ne tāb u tarāvet bulur ve ne

kuruyup berbād olur."

اَلْإِرْمِيقَاقُ [el-irmīḳāḳ] (إِحْمِيرَارٌ [iḥmīrār] vezninde) Zaᶜf ve hüzālden helāk olmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِرْمَاقُ الرَّجُلُ إِذَا هَلَكَ هُزَالاً Ve ip fersizlenmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِرْمَاقُ الْحَبْلُ إِذَا ضَعُفَ

[ر ن ق]

اَلرَّنَقُ [er-renaḳ] (fethateynle) ve

اَلرَّنْقُ [er-renḳ] (rā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) ve

اَلرُّنُوقُ [er-runūḳ] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) Su bulanmak maᶜnāsınadır; yukālu: رَنِقَ الْمَاءُ وَرَنَقَ رَنَقًا وَرَنْقًا وَرُنُوقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ Ve رَنْقٌ [renḳ] (عَدْلٌ [ᶜadl] vezninde) sıfat olur, ke-mā se-yuzkeru.

اَلتَّرَنُّقُ [et-terennuḳ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] veznin-de) Bu dahi su bulanmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَرَنَّقَ الْمَاءُ إِذَا كَدِرَ

اَلرَّنِقُ [er-reniḳ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلرَّنْقُ [er-renḳ] (عَدْلٌ [ᶜadl] vezninde) ve

اَلرَّنَقُ [er-renaḳ] (جَبَلٌ [cebel] vezninde) Vasflardır; yukālu: مَاءٌ رَنِقٌ وَرَنْقٌ وَرَنَقٌ أَيْ كَدِرٌ

اَلتَّرْنُوقُ [et-ternūḳ] (tā'nın fethi ve zammıy-la) ve

اَلتُّرْنُوقَاءُ [et-turnūḳāᵓ] (tā'nın zammıyla) Çaylarda ve su akıntılarında sular çekil-dikten sonra kalmış çamura denir.

اَلرَّوْنَقُ [er-revnaḳ] (جَوْهَرٌ [cevher] veznin-de) Bir nesnenin āb u tābına ve hüsn ve safāsına denir; yukālu: رَوْنَقُ السَّيْفِ وَالضُّحَى أَيْ مَاؤُهُ وَحُسْنُهُ

اَلرَّنْقَةُ [er-renḳat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Çamuru gālib olmakla pek bulanık olan suya denir; yukālu: صَارَ الْمَاءُ رَنْقَةً أَيْ غَلَبَ الطِّينُ عَلَيْهِ Şārihin tansīsine göre رَوْنَقَةٌ nüs-haları galattır.

اَلرَّنْقَاءُ [er-renḳāᵓ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāᵓ] vezninde) Yumurta üzere yatan kuşa denir. Kāle'ş-şārih ve minhu mā fi'n-*Nihāye* hadīsu Suleymān ᶜaleyhi's-selām: "أُحْشُرُوا الطَّيْرَ إِلاَّ الرَّنْقَاءَ" وَهِيَ الْقَاعِدَةُ عَلَى الْبَيْضِ Ve

رَنْقَاءُ [Renḳāᵓ] Benū Temīm el-Edrem b. Ẓālim cemāᶜatine mahsūs bir su adıdır; bunda teᵓnīs مَاءَةٌ iᶜtibārıyladır. Ve aslā münbit olmayan arza denir; cemᶜiرَنْقَاوَاتٌ [renḳāvāt] gelir; yukālu: أَرْضٌ رَنْقَاءُ إِذَا كَانَتْ لاَ تُنْبِتُ أَصْلاً

اَلرَّيَانِقُ [er-reyāniḳ] (rā'nın fethiyle) رَنْقَةٌ [renḳat]ın cemᶜidir ki balçığı gālib pek bulanık suya denir ki zikr olundu. Ve bu رَنَائِقٌ [renāᵓiḳ] maklūbudur.

اَلْإِرْنَاقُ [el-irnāḳ] (hemzenin kesriyle) Düş-man üzere yekpāre hamle eylemek için sancağı tahrīk eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَرْنَقَ فُلاَنٌ إِذَا حَرَّكَ لِوَاءَهُ لِلْحَمْلَةِ Ve san-cak kendisi deprenmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَرْنَقَ اللِّوَاءُ إِذَا تَحَرَّكَ Ve suyu bulandır-mak maᶜnāsınadır; yukālu: أَرْنَقَ الْمَاءَ إِذَا كَدَّرَهُ

اَلتَّرْنِيقُ [et-ternīḳ] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Bu dahi suyu bulandırmak maᶜnāsınadır; yukālu: رَنَّقَ الْمَاءَ إِذَا كَدَّرَهُ Ve suyu durultmak maᶜnāsına olmakla zıdd olur; yukālu: رَنَّقَ الْمَاءَ إِذَا صَفَّاهُ İkinci maᶜnāda bināsı selb için-dir; ve yukālu: رَنَّقَ اللهُ قَذَاتَكَ أَيْ صَفَّاهَا [Ve] قَذَاةٌ [ḳaẕāt] göze düşen hār u hāşāka denmekle burada gam ve mihnetten kināyedir. Pes tasfiye-i kazāt gam ve kederden selāmeti olur ki dīdesi rūşen olmaktan ibārettir. Ve

تَرْنِيقٌ [ternīḳ] Bir mekānda ikāmet eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: رَنَّقَ الْقَوْمُ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامُوا بِهِ Ve bir husūsta reᵓy ve fikr ve tedbīri karışık ve şūrīde eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: رَنَّقُوا فِي الْأَمْرِ إِذَا خَلَطُوا الرَّأْيَ Ve kuş havāda uçmayıp kanatlarını

kakarak durur gibi olmak maʿnāsınadır; yukālu: رَنَّقَ الطَّائِرُ إِذَا خَفَقَ بِجَنَاحَيْهِ وَرَفْرَفَ Ve suya balçık karışır gibi göze uyku karışmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: رَنَّقَ النَّوْمُ فِي عَيْنَيْهِ إِذَا خَالَطَهُمَا Ve beden yāhūd göz yā ʿakl ve reʾy zaʿīf olmak maʿnāsınadır; yukālu: رَنَّقَ جِسْمُهُ وَعَيْنُهُ وَرَأْيُهُ إِذَا ضَعُفَ Ve bir nesneye vāfir zamān bakmak maʿnāsınadır; yukālu: رَنَّقَ النَّظَرَ إِلَيْهِ إِذَا أَدَامَهُ Ve kuşun kanadı ok ve kurşun makūlesiyle yāhūd bir maraz sebebiyle kırılıp düşmek maʿnāsınadır; yukālu: رَنَّقَ جَنَاحُ الطَّائِرِ إِذَا انْكَسَرَ بِرَمْيَةٍ أَوْ دَاءٍ حَتَّى سَقَطَ وَهُوَ مُرَنَّقُ الْجَنَاحِ Ve ʿArabların رَمَّدَتِ الْمِعْزَى فَرَنِّقْ رَنِّقْ kelāmları "ر،ب،ق" māddesinde sebk eyledi;yaʿnī nūn'la رَنِّقْ rivāyeti nazar maʿnāsından olur.

[ر و ق]

اَلرَّوْقُ [er-revḳ] (ذَوْقٌ [ẕevḳ] vezninde) Boynuza denir; yukālu: طَعَنَهُ بَرَوْقِهِ أَيْ بِقَرْنِهِ Ve gecenin bir bölüğüne denir; yukālu: مَضَى رَوْقٌ مِنَ اللَّيْلِ أَيْ طَائِفَةٌ Ve رَوَاقٌ [revāḳ] maʿnāsınadır, ke-mā se-yuzkeru. Ve رَوْقُ الشَّبَابِ [revḳu'ş-şebāb] civānlık hengāmının evveline denir; yukālu: مَضَى رَوْقُ الشَّبَابِ أَيْ أَوَّلُهُ Ve ʿömr ve zindegānī maʿnāsınadır; ve minhu yukālu: أَكَلَ رَوْقَهُ أَيْ أَسَنَّ Ve tasvīr gibi hilkat ve endāmı be-gāyet hūb ve latīf ve dil-keş olan ata denir ki temāşā edenler ʿacebe kalır ola; رَيْقٌ [reyḳ] dahi denir. Ve perdeye denir; yukālu: أَلْقَى الرَّوْقَ أَيِ السِّتْرَ Ve sayyād gömeltisine denir. Ve ev önüne denir, مُقَدَّمُ الْبَيْتِ [muḳaddemu'l-beyt] maʿnāsına. Şārihin beyānına göre pāy-gāh-ı hānedir ki papuç çıkaracak yeri olacaktır; yukālu: قَعَدَ رَوْقَ الْبَيْتِ أَيْ مُقَدَّمَهُ Ve pek bahādıra denir ki ona kimse mukāvim olmaya; yukālu: رَجُلٌ رَوْقٌ أَيْ شُجَاعٌ لاَ يُطَاقُ Ve kıl çadıra ve obaya denir. Ve ʿazm ve himmet ve fiʿāl maʿnāsınadır; ve minhu أَلْقَى عَلَيْهِ أَرْوَاقَهُ Kemā se-yuzkeru. Ve bir kavmin seyyid ve ʿālī-şānına denir; yukālu: فُلاَنٌ رَوْقُ قَوْمِهِ أَيْ سَيِّدُهُمْ Ve sāfī nesneye denir, su ve sāʾiri olsun; yukālu: مَاءٌ وَشَيْءٌ رَوْقٌ أَيْ صَافٍ Ve tabʿa pek hoş gelen muʿcib nesneye denir; yukālu: هُوَ رَوْقٌ أَيْ مُعْجِبٌ Ve نَفَسُ النَّزْعِ [nefesu'n-nezʿ] maʿnāsınadır ki alıp verilen soluktan ʿibārettir. Ve masdar olur, bir hoş ve nekre nesneyi matbūʿ olduğundan ʿaceblemek maʿnāsınadır; yukālu: رَاقَهُ يَرُوقُهُ رَوْقًا إِذَا أَعْجَبَهُ Ve cemāʿat maʿnāsınadır; yukālu: جَاءَ رَوْقٌ مِنَ النَّاسِ أَيْ جَمَاعَةٌ Ve riyā ve nifāktan ʿārī hālis ve sāfī dostluğa ve muhabbete denir; yukālu: بَيْنَهُمَا رَوْقٌ أَيْ حُبٌّ خَالِصٌ Ve bir nesne üzere fazl ve meziyyet cihetiyle zāʾid ve efzūn olmak maʿnāsınadır; yukālu: رَاقَ عَلَيْهِ رَوْقًا إِذَا زَادَ عَلَيْهِ فَضْلاً Ve

رَوْقٌ [Revḳ] Muhaddisīnden Muḥammed b. Ḥasen er-Revḳī ceddinin ismidir. Ve bir nesnenin bedeline denir; yukālu: هُوَ رَوْقٌ مِنْهُ أَيْ بَدَلٌ Ve gövdeye denir; جُثَّةٌ [cusset] maʿnāsına. Ve

رَوْقُ الْفَرَسِ [revḳu'l-feres] Şol mızrağa ıtlāk olunur ki fāris onu atın kulakları aralığına doğru uzatmış ola; boynuz maʿnāsından meʾhūzdur; tekūlu: رَاقَنِي رَوْقُ الْفَرَسِ وَهُوَ الرُّمْحُ الَّذِي يَمُدُّهُ الْفَارِسُ بَيْنَ أُذُنَيْهِ Ve o ata o anda أَرْوَقُ [ervaḳ] denir. Ve eğer öylece olmazsa أَجَمُّ [ecemm] denir, boynuzsuz koyuna teşbīhen.

اَلرَّوْقَانِ [er-revḳān] رَوْقٌ [revḳ] lafzından tesniyedir, iki boynuz demektir. Bu münāsebetle dāhiye-i ʿazīmeye ذَاتُ الرَّوْقَيْنِ [ẕātu'r-revḳayn] ıtlāk olunur; yukālu: دَاهِيَةٌ ذَاتُ رَوْقَيْنِ أَيْ عَظِيمَةٌ

اَلْأَرْوَاقُ [el-ervāḳ] (hemzenin fethiyle) رَوْقٌ

[revḳ]ın cemʿidir, perdelere denir; ve minhu yukālu: رَمَى فُلَانٌ بِأَرْوَاقِهِ عَلَى الدَّابَّةِ إِذَا رَكِبَهَا ve yukālu: رَمَى بِأَرْوَاقِهِ عَنِ الدَّابَّةِ إِذَا نَزَلَ عَنْهَا ve yekūlūne أَلْقَى أَرْوَاقَهُ إِذَا عَدَا فَاشْتَدَّ عَدْوُهُ Zīrā pek seğirtmeğe başlayan adam üstünde olan libāsları soyunup çıkarır; ve yekūlūne: أَلْقَى أَرْوَاقَهُ إِذَا أَقَامَ بِالْمَكَانِ مُطْمَئِنًّا كَأَنَّهُ ضِدٌّ Ve bu bast-ı seccāde kabīlindendir; ve yekūlūne: أَلْقَى عَلَيْكَ أَرْوَاقَهُ وَهُوَ أَنْ تُحِبَّهُ شَدِيدًا Burada mahabbet-i hālise maʿnāsından meʾhūzdur ve ʿazm ve himmet ve fiʿal maʿnāsından dahi olur, gūyā ki cümle-i ʿazm ü teveccüh ü kasdı ona masrūf olur; ve yukālu: أَلْقَتِ السَّحَابَةُ أَرْوَاقَهَا أَيْ مَطَرَهَا وَوَبْلَهَا أَوْ مِيَاهَهَا الصَّافِيَةَ Pes şeyʾ-i sāfī maʿnāsından meʾhūz olur. Ve

أَوْرَاقُ اللَّيْلِ [evrāḳu'l-leyl] Gecenin perde şeklinde münsedil olan zulmetinden ʿibārettir. Ve

أَوْرَاقُ الْعَيْنِ [evrāḳu'l-ʿayn] Gözlerin cevānib ve etrāfına ıtlāk olunur; ve yekūlūne أَسْبَلَتِ الْعَيْنُ أَرْوَاقَهَا إِذَا سَالَتْ دُمُوعُهَا

اَلرِّيْقُ [er-reyḳ] (rāʾnın fethiyle) رَوْقٌ [revḳ] gibi pek hoş-endām ve hūb ve nāzük-hırām ata denir ki temāşā edenleri ʿacebe getirir ola. Ve

رَيْقُ الشَّبَابِ [reyḳu'ş-şebāb] ve

رَيِّقٌ [reyyiḳ] (ki كَيِّسٌ [keyyis] veznindedir) رَوْقٌ [revḳ] gibi delikanlılık çağının evāʾil-i hengāmına denir; yukālu: فَعَلَهُ فِي رَيْقِ شَبَابِهِ وَرَيِّقِهِ أَيْ أَوَّلِهِ Ve رَيِّقٌ [reyyiḳ] kelimesinin aslı رَيْوِقٌ [reyviḳ] idi فَيْعِلٌ [feyʿil] vezninde, vāv yāʾya kalb ve idgām olundu. Ve zāhiren رَيْقٌ [reyḳ] ki زَيْدٌ [zeyd] veznindedir, رَيِّقٌ [reyyiḳ] muhaffefidir, مَيْتٌ [meyt] ve مَيِّتٌ [meyyit] gibi. Ve

رَيْقٌ [reyḳ] Bir nesneye azca yağmur dokunmağa denmekle zıdd olur, gūyā ki civānlık evāʾili kuvvet hengāmı olup azca yağmur dokunmasında zaʿf melhūz olmakla zıdd olmuş olur.

اَلرِّوَاقُ [er-rivāḳ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve **اَلرُّوَاقُ** [er-ruvāḳ] (غُرَابٌ [ġurāb] veznin-de) Kıl oba şeklinde ʿArab evine denir. Yāhūd ev önündeki sakfa yaʿnī papuçluk taʿbīr olunan boş yerin üzerine mebnī olan şīrvān makūlesine denir. Bu münāsebetle hālen bu diyār büyütunda merdiven başlarının üzerlerinde binā kılınan nişīmen ve şeh-nişīn misilli cāy-gāhlara da ıtlāk olunur; tekūlu: رَأَيْتُهُ يَقْعُدُ فِي الرِّوَاقِ وَالرُّوَاقِ وَهُوَ بَيْتٌ كَالْفُسْطَاطِ أَوْ سَقْفٌ فِي مُقَدَّمِ الْبَيْتِ *Muḳaddimetu'l-Edeb*'de "mukaddemu'l-beyt, pāy-gāh-ı hāne" ile müfesserdir ki evin önü yaʿnī papuçluk dedikleri yeri olacaktır. Ve رِوَاقُ الْبَيْتِ [rivāḳu'l-beyt] رَوْقٌ [revḳ] gibi ʿArab çadırlarının üst şukkasından aşağıca olan şukkasına denir. Şārih der ki *Muġrib*'de كِسَاءٌ مُرْسَلٌ عَلَى مُقَدَّمِ الْبَيْتِ مِنْ أَعْلَاهُ إِلَى الْأَرْضِ وَيُقَالُ رَوْقٌ الْبَيْتِ وَرِوَاقُهُ أَيْ مُقَدَّمُهُ ʿibāretiyle mersūm olmakla ona göre ʿArab evinin yukarıdan yere kadar salıverilen perdeden ve kezālik evin papuçluk taʿbīr olunan hālī mahallinden ʿibāret olur. Ve o perdenin verāsı başka bir hazīne çadırı gibi mahal olur. Ve hālen Mışır'da Cāmiʿ-i Ezher'de رِوَاقٌ [rivāḳ] dedikleri nişīmen maʿnā-yı evveldendir. Ve رُوَاقُ الْعَيْنِ [ruvāḳu'l-ʿayn] kaşa ıtlāk olunur; yukālu: هِيَ زَجَّاءُ وَرُوَاقُ الْعَيْنِ أَيِ الْحَاجِبُ Ve رُوَاقُ اللَّيْلِ [ruvāḳu'l-leyl] gecenin evvel ucuna ıtlāk olunur; yukālu: رُوَاقُ اللَّيْلِ أَيْ مُقَدَّمُهُ وَجَانِبُهُ Ve رُوَاقٌ [ruvāḳ] lafzının cemʿi أَرْوِقَةٌ [erviḳat] gelir, أَشْرِبَةٌ [eşribet] gibi ve رُوقٌ [rūḳ] gelir, rāʾnın zammıyla. Ve

رُوَاقٌ [ruvāḳ] Boynuzlu dişi koyuna denir,

نَعْجَةٌ رَوْقَاءُ maʿnāsına. Burada baʿzı nüsha müşevveştir, sahīh olan وَمِنَ اللَّيْلِ مُقَدَّمُهُ وَجَانِبُهُ وَالنَّعْجَةُ الرَّوْقَاءُ ʿunvānında olmaktır, niteki öylece terceme olundu.

رَوَّاقٌ [Revvāḳ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) ʿUḳayl kabīlesinden bir recül adıdır.

اَلرَّاوُوقُ [er-rāvūḳ] (فَاعُولٌ [fāʿūl] vezninde) Süzgüye denir, مِصْفَاةٌ [miṣfāt] maʿnāsına. Ve بَاطِيَةٌ [bāṭiyet]e denir. Ve şarāb süzecek huniye ve cırgatu (جرغاتو) taʿbīr olunan kaba denir. Ve kāseye denir.

اَلرُّوقَةُ [er-rūḳat] (rā'nın zammıyla) رَائِقٌ [rāʾiḳ] lafzının cemʿidir, hüsn ü bahā ile ʿacīb olan nesnelere denir; yukālu: غِلْمَانٌ غُلاَمٌ وَجَارِيَةٌ رُوقَةٌ أَيْضًا ve yukālu: رُوقَةٌ أَيْ حِسَانٌ Ve azca nāçīz nesneye denir, شَيْءٌ يَسِيرٌ maʿnāsına. Ve pek hūb ve dil-ber nesneye denir.

اَلرَّوْقَةُ [er-revḳat] (rā'nın fethiyle) Begāyet ʿacīb ve muʿcib hüsn ü cemāle denir; yukālu: لَهُ رَوْقَةٌ أَيْ جَمَالٌ رَائِقٌ

رَوْقٌ [Revḳ] (ذَوْقٌ [ẕevḳ] vezninde) Curcān kazāsında bir karyedir.

اَلرَّوَقُ [er-revaḳ] (fethateynle) Ön dişlerin yukarıları aşağı dişlerden uzun olmağa denir.

اَلْأَرْوَقُ [el-ervaḳ] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Ön dişlerinin yukarıları aşağılarından uzun olan adama denir; cemʿi رُوقٌ [rūḳ] gelir rā'nın zammıyla; yukālu: رَجُلٌ أَرْوَقُ أَيْ بَيِّنُ الرَّوَقِ وَهُوَ أَنْ تَطُولَ الثَّنَايَا الْعُلْيَا السُّفْلَ ve yukālu: قَوْمٌ رُوقٌ Burada baʿzı nüshalarda وَكَذَلِكَ قَوْمٌ رُوقٌ وَرَجُلٌ أَرْوَقُ ʿibāreti vākiʿ olmakla tugyān-ı kalem-i nāsihten maʿdūddur.

تَرُوقُ [Terūḳ] (تَكُونُ [tekūnu] vezninde) Bir yastım bayırın ismidir.

اَلْإِرَاقَةُ [el-irāḳat] (hemzenin kesriyle) Su makūlesini dökmek maʿnāsınadır; yukālu: أَرَاقَهُ إِذَا صَبَّهُ Bunun hemzesi hā'ya ibdāl ile هَرَاقَ- يُهْرِيقُ dahi denir, niteki māddesinde mersūmdur.

اَلتَّرْوِيقُ [et-tervīḳ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir nesneyi süzüp durultmak maʿnāsınadır; yukālu: رَوَّقَ الشَّرَابَ إِذَا صَفَّاهُ Ve bir metāʿı satıp yerine ondan iyisini almak maʿnāsınadır; yukālu: رَوَّقَ سِلْعَتَهُ إِذَا بَاعَهَا وَاشْتَرَى أَجْوَدَ مِنْهَا Ve sarhoş yāhūd çocuk kendi üstüne başına işemek maʿnāsınadır; yukālu: رَوَّقَ السَّكْرَانُ إِذَا بَالَ فِي ثِيَابِهِ Ve bir kimse āherin metāʿını iştirā eylemek murādı değil iken tervīc için kıymetini artırmak maʿnāsınadır; yukālu: رَوَّقَ لِفُلاَنٍ فِي سِلْعَتِهِ إِذَا رَفَعَ لَهُ فِي ثَمَنِهَا وَهُوَ لاَ يُرِيدُهَا

اَلْمُرَوَّقُ [el-murevvaḳ] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Revāklı ve şīrvānlı eve denir; yukālu: بَيْتٌ مُرَوَّقٌ أَيْ لَهُ رِوَاقٌ

اَلْمُرَاوَقَةُ [el-murāvaḳat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir adam ile hāneleri revāk-bā-revāk olmak maʿnāsınadır ki onun sundurma ve şīrvānı bunun sundurma ve şīrvānına mukābil olmaktan ʿibārettir; tekūlu: هُوَ مُرَاوِقِي أَيْ رُوَاقُهُ بِحِيَالِ رُوَاقِي

رِيوَقَانُ [Rīveḳān] (rā'nın kesriyle) Merv kazāsında bir karyedir.

[ر ه ق]

اَلرَّهَقُ [er-rehaḳ] (fethateynle) Bir nesneyi bürümek maʿnāsınadır; yukālu: رَهِقَهُ رَهَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا غَشِيَهُ Ve bir adamın arkasından yetişmek, ʿalā-kavlin yaklaşıp çatmak maʿnāsınadır; yukālu: رَهِقَهُ إِذَا لَحِقَهُ أَوْ دَنَا مِنْهُ سَوَاءٌ أَخَذَهُ أَوْ لَمْ يَأْخُذْهُ Ve

رَهَقٌ [rehaḳ] Sefāhat ve humk ve hiffet maʿnāsınadır; yukālu: فِيهِ رَهَقٌ أَيْ سَفَهٌ

وَنَوْكٌ وَخِفَّةٌ Ve dāʾimā şerr ve şūr ve zulm ve cefā irtikābına denir; yukālu: هُوَ مُولَعٌ بِالرَّهَقِ أَيْ رُكُوبِ الشَّرِّ وَالظُّلْمِ Ve muharremāt ve menhiyyāta düşüp hemīşe onunla uğraşmağa denir; yukālu: رَجُلٌ فِيهِ رَهَقٌ أَيْ غِشْيَانُ الْمَحَارِمِ Ve إِرْهَاقٌ [irhāḳ] lafzından ism olur ki bir adamı ʿuhde-i tākatından hāric külfete tahmīlden ʿibārettir; yukālu: مَا هَذَا الرَّهَقُ أَيْ تَحْمِيلُهُ عَلَى مَا لاَ يُطِيقُهُ Ve yalan söylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَهِقَ زَيْدٌ رَهَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَذَبَ Ve ivmek maʿnāsınadır; yukālu: يَرْهَقُ فِيهِ أَيْ يَعْجَلُ Ve mukaddem zikr olunan maʿnāların cümlesinden dahi masdar olur.

اَلرَّهَقَى [er-reheḳā] (جَمَزَى [cemezā] vezninde) Bir adam ensesinden kendisine yetişmek kasd edeni dermānde edecek derecede pek sürʿatle yürümeğe ve yelmeğe denir; yukālu: هُوَ يَمْشِي وَيَعْدُو الرَّهَقَى أَيْ يُسْرِعُ فِي مَشْيِهِ وَعَدْوِهِ حَتَّى يُرْهِقَ طَالِبَهُ

اَلرَّهِيقُ [er-rehīḳ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Hamra ıtlāk olunur.

اَلرَّهُوقُ [er-rehūḳ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Şol adımları seyrek revende nākaya denir ki yularından çekip yeden adamın hemān ökçesini basıp üstüne avrılmak derecesinde gelir ola; yukālu: نَاقَةٌ رَهُوقٌ أَيْ وَسَّاعٌ جَوَادٌ إِذَا قُدْتَهَا رَهِقَتْكَ حَتَّى تَكَادُ تَطَأُكَ بِخُفَّيْهَا

اَلرَّيْهُقَانُ [er-reyhuḳān] (rāʾnın fethi ve hāʾnın zammıyla) Zaʿferāna denir.

اَلرُّهَاقُ [er-ruhāḳ] ve

اَلرِّهَاقُ [er-rihāḳ] (غُرَابٌ [ġurāb] ve كِتَابٌ [kitāb] veznlerinde) Bir nesnenin hemʿaded ve hem-kadrine denir; yukālu: اَلنَّاسُ رُهَاقُ مِائَةٍ وَرِهَاقُهَا أَيْ زُهَاؤُهَا

اَلْإِرْهَاقُ [el-irhāḳ] (hemzenin kesriyle) Bir kimseye tugyān ve taʿaddī havāle ve ilhāk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَرْهَقَهُ طُغْيَانًا إِذَا أَغْشَاهُ إِيَّاهُ وَأَلْحَقَ ذَلِكَ بِهِ Ve bir kimseye güçlük ve renc ve mihnet teklīf eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَرْهَقَهُ عُسْرًا إِذَا كَلَّهُ إِيَّاهُ Ve namāzı namāz-ı dīgerin vakti çatıp yetişince kadar teʾhīr eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَرْهَقَ الصَّلاَةَ إِذَا أَخَّرَهَا حَتَّى كَادَتْ تَدْنُو مِنَ الْأُخْرَى Ve ivdirmek maʿnāsınadır; tekūlu: أَرْهَقْتُهُ أَنْ يُصَلِّيَ أَيْ أَعْجَلْتُهُ عَنْهَا Ve bir adamı tazyīk edip güçlüğe ve renc ve mihnete giriftār eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: لاَ تُرْهِقْنِي لاَ أَرْهَقَكَ اللهُ أَيْ لاَ تُعْسِرْنِي لاَ أَعْسَرَكَ اللهُ

اَلْمُرْهَقُ [el-murhaḳ] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Arkasından yetişilmiş adama denir.

اَلْمُرَهَّقُ [el-murehhaḳ] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) رَهَقٌ [rehaḳ] ile yaʿnī cehl ve humk ve sefāhatle biʾt-tabʿ mevsūf olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مُرَهَّقٌ أَيْ مَوْصُوفٌ بِالرَّهَقِ Ve kendisine dāʾimā sū-i zann olunan adama denir; yukālu: هُوَ مُرَهَّقٌ أَيْ يُظَنُّ بِهِ السُّوءُ Ve āyende ve revendesi çok adama denir ki mükrim ve mizyāf olduğundandır; yukālu: هُوَ مُرَهَّقٌ إِذَا كَانَ يَغْشَاهُ النَّاسُ

اَلْمُرَاهَقَةُ [el-murāheḳat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Oğlan bülūg hengāmına yaklaşmak maʿnāsınadır; yukālu: رَاهَقَ الْغُلاَمُ إِذَا قَارَبَ الْحُلُمَ

اَلْمُرَاهِقُ [el-murāhiḳ] (مُوَافِقٌ [muvāfiḳ] vezninde) Bülūga karīb olmuş oğlana denir; yukālu: كَانَ الْغُلاَمُ مُرَاهِقًا إِذَا كَانَ مُقَارِبَ الْحُلُمِ Ve bu kurb maʿnāsındandır; ve minhu hadīsu Saʿd: "أَنَّهُ إِذَا دَخَلَ مَكَّةَ مُرَاهِقًا خَرَجَ إِلَى عَرَفَةَ قَبْلَ أَنْ يَطُوفَ بِالْبَيْتِ وَبَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ ثُمَّ يَطُوفُ بَعْدَ أَنْ يَرْجِعَ" أَيْ مُقَارِبًا لِآخِرِ الْوَقْتِ كَأَنَّهُ كَانَ يَقْدُمُ يَوْمَ التَّرْوِيَةِ أَوْ يَوْمَ عَرَفَةَ فَيَضِيقُ عَلَيْهِ الْوَقْتُ حَتَّى كَادَ يَفُوتُهُ التَّعْرِيفُ

[ر ي ق]

اَلرَّيْقُ [er-reyḳ] (rāʾnın fethi ve yāʾnın sükūnuyla) Yer yüzünde su beri öte çal-

kanmak maʿnāsınadır, çakıl makūlesine uğramak sebebiyle; yukālu: رَاقَ الْمَاءُ يَرِيقُ رَيْقًا عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ إِذَا تَرَدَّدَ مِنَ الضَّحْضَاحِ وَنَحْوِهِ Ve bāṭıl ve beyhūdeye denir; yukālu: هُوَ رَيْقٌ أَيْ بَاطِلٌ Ve her şeyʾin evveline ve nevzuhūrluğuna denir, رَوْقٌ [revḳ] dahi denir; yukālu: رَيْقُ الشَّبَابِ أَيْ أَوَّلُهُ Ve parıldamak maʿnāsınadır; yukālu: رَاقَ الشَّيْءُ رَيْقًا إِذَا لَمَعَ Ve suya ıtlāk olunur, lemeʿānından nāşī. Ve katıksız ekmeğe denir, رَائِقٌ [rāʾiḳ] gibi. Ve su dökülmek maʿnāsınadır; yukālu: رَاقَ الْمَاءُ رَيْقًا إِذَا انْصَبَّ Ve serāb yaldıramak maʿnāsınadır; yukālu: رَاقَ السَّرَابُ إِذَا تَضَحْضَحَ فَوْقَ الْأَرْضِ

اَلرَّيُّوقُ [er-reyyūḳ] (تَنُّورٌ [tennūr] vezninde) Bu dahi her nesnenin evveline denir; yukālu: رَيْقُ الشَّبَابِ وَرَيُّوقُهُ أَيْ أَوَّلُهُ

اَلرَّائِقُ [er-rāʾiḳ] Bu dahi katıksız etmeğe denir; yukālu: خُبْزٌ رَيْقٌ وَرَائِقٌ أَيْ قَفَارٌ Ve hālis ve sāfī şeyʾe denir, رَيْقٌ [reyḳ] gibi; yukālu: شَيْءٌ رَائِقٌ أَيْ خَالِصٌ Ve aç karın üzere ekl olunan şeyʾe denir; yukālu: شَيْءٌ رَائِقٌ وَهُوَ كُلُّ مَا أُكِلَ أَوْ شُرِبَ عَلَى الرِّيقِ Ve tehī-dest adama denir; yukālu: رَجُلٌ رَائِقٌ إِذَا لَمْ يَكُنْ فِي يَدِهِ شَيْءٌ Ve aç karın üzere duran adama denir; yukālu: هُوَ رَائِقٌ أَيْ عَلَى الرِّيقِ

اَلرِّيقُ [er-rīḳ] (rā'nın kesriyle) Ağız yarına denir. Ve ağızdan akan salyara denir; رُضَابٌ [ruḍāb] maʿnāsına. Cemʿi أَرْيَاقٌ [eryāḳ] gelir. Ve رِيقَةٌ [rīḳat] hā'yla ondan ahasstır; yukālu: مَصَّ رِيقَهُ وَرِيقَتَهُ أَيْ رُضَابَهُ وَمَاءَ فَمِهِ Ve zor ve kuvvet maʿnāsınadır; yukālu: مَا بِهِ رِيقٌ أَيْ قُوَّةٌ Ve bakiyye-i hayāta denir, رَمَقٌ [remaḳ] maʿnāsına.

اَلتَّرَيُّقُ [et-tereyyuḳ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznninde) Serāb yaldıramak maʿnāsınadır; yukālu: تَرَيَّقَ السَّرَابُ إِذَا تَضَحْضَحَ فَوْقَ الْأَرْضِ

رِيقَانُ [Rīḳān] (rā'nın kesriyle) Bir belde adıdır.

اَلرَّيِّقُ [er-reyyiḳ] (كَيِّسٌ [keyyis] vezninde) Bu dahi henüz nesne ekl etmemiş aç karın üzere duran adama denir; yukālu: رَجُلٌ رَيِّقٌ أَيْ عَلَى الرِّيقِ

اَلرُّيُوقُ [er-ruyūḳ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Cān vermek maʿnāsınadır; yukālu: يَرِيقُ رَيْقُ الْمَاءِ [Bu] بِنَفْسِهِ رُيُوقًا أَيْ يَجُودُ بِهَا عِنْدَ الْمَوْتِ maʿnāsındandır.

اَلْإِرَاقَةُ [el-irāḳat] (hemzenin kesriyle) Su makūlesini dökmek maʿnāsınadır; yukālu: أَرَاقَ الْمَاءَ إِذَا صَبَّهُ Pes bu maʿnāda vāvī ve yāʾī olur.

اَلْمُرَيَّقُ [el-mureyyaḳ] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Her nesneden hoşlanıp ʿacebleninr olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُرَيَّقٌ أَيْ لَا يَزَالُ يُعْجِبُهُ شَيْءٌ

FASLU'Z-ZĀYİ'L-MUᶜCEME
(فَصْلُ الزَّايِ الْمُعْجَمَةِ)

[ز أ ب ق]

اَلزِّئْبَقُ [ez-ziᶜbaḳ] (دِرْهَمٌ [dirhem] vezninde) ve

اَلزِّئْبِقُ [ez-ziᶜbiḳ] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Jīve-i Fārisī muᶜarrebidir ki maᶜrūftur, Türkīde cıva denir. İki güne olur: birisi maᶜdenden istihrāc olunur ve bir nevᶜi zincefreye şebīh bir haceri nār ile izābeden hāsıl olur. Buhūru hayyāt ve ᶜakāribi hāneden izᶜāc edip ve gitmeyip kaldıkları sürette helāk eder.

زِئْبِقَةُ [Ziᶜbiḳat] (hā'yla) Esmādandır: Hibetullāh b. ᶜAlī b. Ziᶜbiḳa ve Ebū Aḥmed b. Muḥammed b. Ziᶜbiḳa et-Temmār ve İsmāᶜīl b. ᶜAbdulmelik ve Aḥmed b. ᶜAbde ez-Ziᶜbiḳiyyān muhaddislerdir.

[ز ب ر ق]

اَلزَّبَرْقَةُ [ez-zebreḳat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Sevbi kırmızıya ᶜalā-kavlin sarıya boyamak maᶜnāsınadır; yukālu: زَبْرَقَ ثَوْبَهُ إِذَا صَبَغَهُ بِحُمْرَةٍ أَوْ صُفْرَةٍ

اَلزِّبْرِقَانُ [ez-zibriḳān] (zāy'ın ve rā'nın kesriyle) Aya denir, قَمَرٌ [ḳamer] maᶜnāsına; yukālu: طَلَعَ الزِّبْرِقَانُ أَيِ الْقَمَرُ Ve azca sakallı adama denir; yukālu: رَجُلٌ زِبْرِقَانٌ أَيِ الْخَفِيفُ اللِّحْيَةِ Ve ashābdan Ḥuṣayn b. Bedr'in lakabıdır; hüsn ü cemālinden yāhūd dā'imā sarı ᶜimāme sarınır olduğundan mülakkab olmuştur yāhūd eğnine bir hulle giyip meclis-i ahbāba varmakla زَبْرَقَ حُصَيْنٌ demeleriyle lakab-ı mezbūr ile mülakkab oldu.

اَلزَّبَارِيقُ [ez-zebārīḳ] (zāy'ın fethiyle) زِبْرِقَانٌ [zibriḳān]ın cemᶜidir, أَقْمَارٌ [aḳmār] demektir; ve minhu yukālu: زَبَارِيقُ الْمَنِيَّةِ أَيْ لَمَعَانُهَا Burada أَقْمَارٌ [aḳmār]dan murādı lemeᶜānlarıdır, cemᶜ sīgasıyla īrādı şānına teşnīᶜ içindir.

[ز ب ع ق]

اَلزَّبَعْبَقُ [ez-zebaᶜbaḳ] (سَفَرْجَلٌ [sefercel] vezninde) ve

اَلزِّبِعْبَاقُ [ez-zibiᶜbāḳ] (سِرِطْرَاطٌ [siriṭrāṭ] vezninde) Bed-hūy ve bed-meşreb adama denir; tekūlu: لاَ تَصْحَبْ فُلاَنًا فَإِنَّهُ زَبَعْبَقٌ وَزِبِعْبَاقٌ أَيِ السَّيِّءُ الْخُلُقِ

[ز ب ق]

اَلزَّبْقُ [ez-zebḳ] (zāy'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Sakalı yolmak maᶜnāsınadır; yukālu: زَبَقَ لِحْيَتَهُ زَبْقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا نَتَفَهَا Ve bir nesneyi bir nesneye katıp karıştırmak maᶜnāsınadır; yukālu: زَبَقَ الشَّيْءَ بِالشَّيْءِ إِذَا خَلَطَهُ Ve habs eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: زَبَقَ فُلاَنًا إِذَا حَبَسَهُ

اَلزَّبِيقَةُ [ez-zebīḳat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznnde) ve

اَلْمَزْبُوقَةُ [el-mezbūḳat] Yolunmuş sakala denir; yukālu: لِحْيَةٌ زَبِيقَةٌ وَمَزْبُوقَةٌ أَيْ مَنْتُوفَةٌ

اَلزَّابُوقَةُ [ez-Zābūḳat] Baṣra'ya karīb bir mevziᶜ adıdır. Ve

زَابُوقَةُ الْبَيْتِ [zābūḳatu'l-beyt] Odanın zāviyesine denir, ᶜalā-kavlin hānede zāviyeleri eğri çatma salaç tarzında yapılmış yere denir.

اَلْإِنْزِبَاقُ [el-inzibāḳ] (إِنْفِعَالٌ [infiᶜāl] veznnde) Odaya girmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْزَبَقَ فِي الْبَيْتِ إِذَا دَخَلَ

[ز ح ل ق]

اَلزِّحْلِيقُ [ez-ziḥlīḳ] (ḥā-yı mühmele ile زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Şiddetle esen yele denir.

اَلزَّحْلَقَةُ [ez-zaḥleḳat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Yuvarlamak maᶜnāsınadır; yukālu: زَحْلَقَ الْحَجَرَ إِذَا دَحْرَجَهُ

اَلتَّزَحْلُقُ [et-tezaḥluḳ] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Yuvalanmak maᶜnāsınadır; yukālu: زَحْلَقَهُ فَتَزَحْلَقَ

اَلزُّحْلُوقَةُ [ez-zuḥlūḳat] (zāy'ın zammıyla) زُحْلُوفَةٌ [zuḥlūfet] vezninde ve mürādifidir ki dayınacak engebeye denir ki ondan çocuklar aşağı kayıp inerler; beynlerinde ona sıyrınbaç oyunu ve kızak taᶜbīr ederler. Bu diyārlarda kızak ile kayıp inmelerıyle زُحْلُوقَةٌ [zuḥlūḳat] kızağa da ıtlāk olunur. Ve

زُحْلُوقَةٌ [zuḥlūḳat] Kabr ve mezāra denir. Ve etfāle mahsūs bir laᶜib adıdır ki bizim semtlerde deve-çök oyunu taᶜbīr ederler. Sūreti budur ki bir direk gibi ağacı bir mürtefiᶜ yer üzere ortasından uzatırlar; iki tarafı boşa gelip terazi keffesi gibi olur. Baᶜdehu her tarafına ardlaşarak bir niçe etfāl rākib olurlar, baruthāne tokmağı gibi nöbetle inip kalkarlar. Ağırlaşıp inen tarafı pek çökdükte havāya ağan tarafı kavak dikilmeye başlamakla üzerinde olanlar beri tarafa doğru yüz üzere oldukları اَلاَ خَلُّوا diye feryād ederler.

[ز د ق]

اَلزِّدْقُ [ez-zidḳ] (zāy'ın kesriyle) Sıdk maᶜnāsında lügattir.

اَلْأَزْدَقُ [el-ezdaḳ] أَصْدَقُ [aṣdaḳ] vezninde ve mürādifidir; tekūlu: أَنَا أَزْدَقُ مِنْهُ أَيْ أَصْدَقُ

[ز ر ق]

اَلزَّرَقُ [ez-zeraḳ] (fethateynle) ve

اَلزُّرْقَةُ [ez-zurḳat] (zāy'ın zammıyla) Gök ve māʾī renge denir, Fārisīde kebūd denir; yukālu: فِي عَيْنِهِ زَرَقٌ وَزُرْقَةٌ Ve

زَرَقٌ [zeraḳ] Masdar olur, bir nesne gök renkli olmak maᶜnāsına; yukālu: زَرِقَتْ عَيْنُهُ زَرَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَتْ أَزْرَقَ Ve aᶜmā olmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: زَرِقَ الرَّجُلُ إِذَا عَمِيَ Ve at kısmının bukağılığından mā-ᶜadā kolunun her yeri siğil olmak maᶜnāsınadır; yukālu: بِالْفَرَسِ زَرَقٌ أَيْ تَحْجِيلٌ دُونَ الْأَشَاعِرِ Ve yine atın ayaklarının kemiğin mecmūᶜuna yayılmayarak baᶜzı yerinde olarak beyāza denir; yukālu: بِقَوَائِمِهِ زَرَقٌ أَيْ بَيَاضٌ لاَ يُطِيفُ بِالْعَظْمِ كُلِّهِ لَكِنَّهُ وَضَحٌ فِي بَعْضِهِ

اَلْأَزْرَقُ [el-ezraḳ] Vasftır, gök ve māʾī renkli nesneye denir; cemᶜi زُرْقٌ [zurḳ]tur zāy'ın zammıyla. Ve aᶜmā adama denir, ke-mā fī kavlihi taᶜālā: ﴿وَنَحْشُرُ الْمُجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ زُرْقًا﴾ أَيْ عُمْيًا Ve be-gāyet sāfī namluya ve temrene denir; yukālu: نَصْلٌ أَزْرَقُ أَيْ شَدِيدُ الصَّفَاءِ

اَلزُّرَّقُ [ez-zurraḳ] (سُكَّرٌ [sukker] vezninde) Bir cins şikārī kuş adıdır. Cemᶜī زَرَارِيقُ [zerārīḳ]tir. Bu kuş ispirī doğanın curası olacaktır. Ve baᶜzılar akdoğan ile beyān eylediler ki sungur dedikleridir. Ve

زُرَّقٌ [zurraḳ] At kısmının nāsiyesinde olan beyāza denir.

اَلزُّرْقُمُ [ez-zurḳum] (zāy'ın ve ḳāf'ın zammıyla) Çehresi gömgök olan adama denir; müzekker ve müʾennese ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ وَامْرَأَةٌ زُرْقُمٌ أَيِ الشَّدِيدُ الزَّرَقِ

اَلْأَزَارِقَةُ [el-Ezāriḳat] (hemzenin fethiyle) Havāricden bir tāʾifedir, Nāfiᶜ b. Ezraḳ'a mensūblardır.

اَلزُّرْقُ [ez-zurḳ] (zāy'ın zammıyla) أَزْرَقُ [ezraḳ]ın cemᶜidir ki zikr olundu. Ve namlulara ve temrenlere ıtlāk olunur; yukālu: رِمَاحٌ لَهَا زُرْقٌ أَيْ نِصَالٌ Ve

زُرْقٌ [Zurḳ] Dehnāʾ nām mevziᶜde birkaç kum yığınlarına denir.

مَحْجَرُ الزُّرْقَانِ [Maḥceru'z-Zurḳān] (مَحْشَرُ الْعُرْبَانِ [maḥşeru'l-ʿurbān] vezninde) Haḍramevt diyārında bir mevziʿdir.

اَلزَّرْقَاءُ [ez-zerḳāʾ] أَزْرَقُ [ezraḳ]ın müʾennesidir, gök gözlü hatuna denir. Ve Yemāme'de Cedīs kabīlesinden bir ʿavretin lakabıdır; üç günlük mesāfede vākiʿ sevād ve eşbāhı rüʾyet ve teşhīs eder idi; ve minhu'l-meselu: "أَبْصَرُ مِنْ زَرْقَاءِ الْيَمَامَةِ" Ve

زَرْقَاءُ [Zerḳāʾ] Şām ülkesinde bir mevziʿ adıdır, عَيْنُ زَرْقَاءَ [ʿAynu Zerḳāʾ] maʿrūftur. Ve Nāfiʿ b. ʿAbdulʿuzzā feresinin adıdır.

اَلزُّرَيْقَاءُ [ez-zureyḳāʾ] (musaggar bünyesiyle) Süt ve zeytūn yağıyla müretteb tiride ıtlāk olunur. Ve kediye şebīh bir cānver ismidir.

اَلْمِزْرَاقُ [el-mizrāḳ] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Arkasında olan yükü dāʾimā geri silker olan deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ مِزْرَاقٌ إِذَا كَانَ يُؤَخِّرُ حِمْلَهُ إِلَى مُؤَخَّرِهِ Ve kısacık sünüye ve göndere denir; yukālu: زَرَقَهُ بِالْمِزْرَاقِ أَيْ بِالرُّمْحِ الْقَصِيرِ

اَلزَّرْقُ [ez-zerḳ] (غَرْقٌ [ġarḳ] vezninde) Bir kimseye mızrak atmak maʿnāsınadır; yukālu:زَرَقَهُ بِالْمِزْرَاقِ زَرْقًا مِنَ الْبَابِ ٱلْأَوَّلِ إِذَا رَمَاهُ بِهِ Ve kuş sağnamak ve çımkırmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: زَرَقَ الطَّائِرُ زَرْقًا إِذَا ذَرَقَ Ve nazar ederken göz devrilip ağı taşra uğramak maʿnāsınadır; yukālu: زَرَقَتْ عَيْنُهُ نَحْوِي إِذَا انْقَلَبَتْ وَظَهَرَ بَيَاضُهَا

اَلْإِزْرَاقُ [el-izrāḳ] (hemzenin kesriyle) زَرْقٌ [zerḳ] ile maʿnā-yı ahīrde mürādiftir; yukālu: أَزْرَقَتْ عَيْنُهُ نَحْوِي بِمَعْنَى زَرَقَتْ Ve deve arkasında olan yükünü gerisine silkip atmak maʿnāsınadır; yukālu: أَزْرَقَتِ النَّاقَةُ حِمْلَهَا إِذَا أَخَّرَتْ

اَلْإِزْرِقَاقُ [el-izriḳāḳ] (إِحْمِرَارٌ [iḥmirār] vezninde) إِزْرَاقٌ [izrāḳ] ile maʿnā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: إِزْرَقَّتْ عَيْنُهُ نَحْوِي بِمَعْنَى أَزْرَقَتْ

اَلزَّرْقَةُ [ez-zerḳat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Nisvān-ı ʿArabın teshīr için kullandıkları boncuğa denir.

زَرَقٌ [zeraḳ] (جَبَلٌ [cebel] vezninde) Merv kazāsında bir karyedir. Muhaddisīnden Muḥammed b. Ahmed b. Yaʿḳūb ez-Zeraḳī oradandır.

زُرْقَانُ [Zurḳān] (عُثْمَانُ [ʿuşmān] vezninde) Muhaddisīnden Ebū Caʿfer ez-Zeyyāt lakabıdır. Ve Aşmaʿī şeyhi olan ʿAmr'ın pederi lakabıdır.

زُرَيْقٌ [zureyḳ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir kuş adıdır. Ve زُرَيْقُ الْخِصِيُّ [Zureyḳ el-Ḫişiyy] ʿAbbād b. ʿAbbād'ın üstāzıdır. Ve Ṭayyiʾ kabīlesinden bir recül adıdır. Ve Zureyḳ b. Ebān ve Zureyḳ el-Ḫabāyirī ve Zureyḳ b. Muḥammed el-Kūfī ve Zureyḳ b. el-Verd ve Zureyḳ b. ʿAbdullāh el-Maḫzūmī muhaddisīndendir. Ve pederleri Zureyḳ ki bunlardır, ʿAmmār b. Zureyḳ ve Abdullāh b. Zureyḳ ve ʿAmr ve el-Muḥammedān el-Mavṣilī ve el-Beledī yaʿnī Muḥammed b. Zureyḳ el-Mavṣilī ve Muḥammed b. Zureyḳ el-Beledī ve Ḥasen b. Zureyḳ ve İsḥāḳ ve Yaḥyā b. Zureyḳ ve ʿAlī b. Zureyk kezalik muhaddislerdir. Ve ecdādı Zureyḳ olanlar ki bunlardır; Yūsuf b. Mubārek b. Zureyḳ ve Ḥasen b. Muḥammed b. Zureyḳ ve Ḥasen b. ʿAbdurraḥmān ve Muḥammed b. Aḥmed ve ʿAbdulmelik b. Ḥasen b. Muḥammed b. Zureyḳ muhaddislerdir. Ve Muslim b. Zureyḳ nām muhaddiste ihtilāf olundu; baʿzılar rā-i mühmelenin takdīmiyle rivāyet eylediler.

اَلزُّرَيْقِيُّ [ez-Zureyḳiyy] (زُبَيْرِيٌّ [zubeyriyy] vezninde) Bir şāᶜir-i maᶜrūftur.

بَنُو زُرَيْقٍ [Benū Zureyḳ] Ensār-ı kirāmdan bir cemāᶜattır; nisbetinde زُرَقِيٌّ [Zureḳiyy] denir, جُهَنِيٌّ [cuheniyy] gibi.

اَلزَّوْرَقُ [ez-zevraḳ] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Kayığa denir, sefīne-i sagīre maᶜnāsına; tekūlu: عَبَرْنَا النَّهْرَ بِالزَّوْرَقِ أَيِ السَّفِينَةِ الصَّغِيرَةِ

اَلتَّزَوْرُقُ [et-tezevruḳ] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Yestehlemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَزَوْرَقَ الصَّبِيُّ إِذَا رَمَى مَا فِي بَطْنِهِ

اَلْإِنْزِرَاقُ [el-inzirāḳ] (اِنْفِعَالٌ [infiᶜāl] vezninde) Arka üzere yatmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْزَرَقَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَلْقَى عَلَى ظَهْرِهِ Ve dābbenin sırtından pālān geriye sürülmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْزَرَقَ الرَّحْلُ إِذَا تَأَخَّرَ Ve ok atıldığı nesneye işleyip ötesine geçmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْزَرَقَ السَّهْمُ إِذَا نَفَذَ وَمَرَقَ

[ز ر م ق]

اَلزُّرْمَانِقَةُ [ez-zurmāniḳat] (zāy'ın zammıyla) Yünden yapılmış cübbeye denir ki Türkīde kebe ve aba taᶜbīr ederler. Ve bu uştur-bāne-i Fārisī muᶜarrebidir ki deveciye mahsūş metāᶜ yaᶜnī libās demektir. Şārih der ki baᶜzılar bunun ᶜİbrānī olmasına zāhīb oldular; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ زُرْمَانِقَةٌ أَيْ جُبَّةٌ مِنْ صُوفٍ

[ز ر ن ق]

اَلزُّرْنُوقَانِ [ez-zurnūḳān] (zāy'ın zammı ve fethiyle) Kuyunun ağzının iki geçesinde olan taştan mīl gibi iki direğe denir ki çarhın okları onlara vazᶜ olunur; her birine زُرْنُوقٌ [zurnūḳ] denir. Ve

زُرْنُوقٌ [zurnūḳ] Küçük ırmağa denir, nehr-i sagīr maᶜnāsına.

دَيْرُ الزُّرْنُوقِ [Deyru'z-Zurnūḳ] Cezīre-i İbn ᶜÖmer'de Dicle üzere müşrif bir dağın tepesinde bir manastır adıdır.

اَلزِّرْنِيقُ [ez-zirnīḳ] (zāy'ın kesriyle) Zirnīh-i Fārisī muᶜarrebidir ki Türkīde dahi bu ismle müteᶜareftir; sarısı ve kırmızısı olur.

اَلتَّزَرْنُقُ [et-tezernuḳ] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Bir nesneyi عِينَةٌ [ᶜīnet] vechiyle satın almak yaᶜnī veresiye değerinden ziyādeye almak maᶜnāsınadır; yukālu: تَزَرْنَقَ الرَّجُلُ إِذَا تَعَيَّنَ أَيِ اشْتَرَى بِالْعِينَةِ Ve ücretle زُرْنُوقَانِ [zurnūḳān] dedikleri zikr olunan mīlller üzere su çekmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَزَرْنَقَ فُلَانٌ إِذَا اسْتَقَى عَلَى الزُّرْنُوقِ بِالْأُجْرَةِ Kāle'ş-şārih ve minhu hadīsu ᶜAlī kerremallāhu vechehu:لا" أَدَعُ الْحَجَّ وَلَوْ تَزَرْنَقْتُ" وَفِي رِوَايَةٍ وَلَوْ أَنْ أَتَزَرْنَقَ أَيْ وَلَوِ اسْتَقَيْتُ عَلَى الزُّرْنُوقَانِ وَحَجَجْتُ بِأُجْرَةِ الْإِسْتِقَاءِ Yaᶜnī "Ben ücretle kuyudan su çekip ondan elime giren akçe ile yāhūd veresiye ziyādesiyle alıp o akçe ile olsun be-heme-hāl hacc ederim, bir vechile haccı ferāgatim mutasavver değildir." Baᶜzılar vech-i mezkūr üzere تَزَرْنُقٌ [tezernuḳ]u زُرْنُوقٌ [zurnūḳ]tan tasrīf ile öylece tefsīr eylediler. Ve baᶜzılar "zer ne"-i Fārisī muᶜarrebi olarak زَرْنَقَةٌ [zerneḳat]tan tasrīf eylediler ki ᶜīne maᶜnāsınadır. Asl "zer ne" altın yoktur demek olmakla murād akçesi yoğusa da ᶜīne vechiyle muᶜāmele eylemektir. İntehā. Ve

تَزَرْنُقٌ [tezernuḳ] Libās giymek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: تَزَرْنَقَ فِي الثِّيَابِ إِذَا لَبِسَهَا وَاسْتَتَرَ فِيهَا Güyā ki libās içre زُرْنُوقٌ [zurnūḳ] heyᵓetini bağlamış olur.

اَلزَّرْنَقَةُ [ez-zerneḳat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir adama libās giydirmek maᶜnāsınadır; tekūlu: زَرْنَقْتُ اللِّبَاسَ إِيَّاهُ إِذَا أَلْبَسْتَهُ Ve

زَرْنَقَةٌ [zerneḳat] İsm olur, borca denir, deyn maᶜnāsına. Ve bu "zer ne" muᶜarrebidir ki altınım yoktur demektir, bu münāsebetle borç akçede istiᶜmāl eylediler. Ve fazl ve ziyāde maᶜnāsınadır. Ve hüsn-i tāmm ve cemāl-i kāmil maᶜnāsınadır. Ve bir arzı nehr-i sagīr ile suvarmak maᶜnāsınadır; yukālu: زَرْنَقَ الْأَرْضَ زَرْنَقَةً إِذَا سَقَاهَا بِالزُّرْنُوقِ Ve kuyunun ağzına زُرْنُوقٌ [zurnūḳ] dikmek maᶜnāsınadır; yukālu: زَرْنَقَ عَلَى الْبِئْرِ إِذَا نَصَبَ الزُّرْنُوقَ عَلَيْهَا Ve عِينَةٌ [ᶜīnet] maᶜnāsınadır ki bir metāᶜı veresiye değerinden ziyādeye almaktan ᶜibārettir; yukālu: اِشْتَرَاهُ بِالزَّرْنَقَةِ أَيْ بِالْعِينَةِ Ve bu muᶜarreb-i mezkūr maᶜnāsından münşaᶜibdir.

اَلْإِنْزِرَاقُ [el-inzirāḳ] (إِنْفِعَالٌ [infiᶜāl] vezninde) Bir darca yere girip pusmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْزَرَقَ فِي الْجُحْرِ إِذَا دَخَلَهُ وَكَمَنَ فِيهِ Ve vurulan nesneye mızrak işlemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْزَرَقَ الرُّمْحُ إِذَا نَفَذَ Şārih der ki bunlar "ز،ر،ق" māddesinden olmakla burada tekrār-güne īrādının vechi maᶜlūm değildir.

[ز ع ب ق]

اَلزَّعْبَقَةُ [ez-zaᶜbeḳat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Perākende ve tārümār eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: زَعْبَقَ الْقَوْمَ وَالشَّيْءَ إِذَا فَرَّقَهُ وَبَدَّدَهُ Niteki بَعْزَقَةٌ [baᶜzeḳat] dahi bu maᶜnāyadır.

[ز ع ف ق]

اَلزُّعْفُوقُ [ez-zuᶜfūḳ] (fā'yla عُصْفُورٌ [ᶜuṣfūr] vezninde) Bed-hūy kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ زُعْفُوقٌ أَيِ السَّيِّءُ الْخُلُقِ

[ز ع ق]

اَلزُّعَاقُ [ez-zuᶜāḳ] (غُرَابٌ [ġurāb] veznin-de) Şol acı ve galīz suya denir ki içilmesi ᶜuhde-i tākattan hāric ola, deniz suyu gibi; yukālu: مَاءٌ زُعَاقٌ أَيْ مُرٌّ غَلِيظٌ لاَ يُطَاقُ شُرْبُهُ Ve زُعَاقٌ [zuᶜāḳ] Ürkmeğe denir; yukālu: بِهِ زُعَاقٌ أَيْ نِفَارٌ Ve ürkek hayvāna denir; yukālu: وَعِلٌ زُعَاقٌ أَيْ نَفُورٌ

اَلزَّعَاقَةُ [ez-zeᶜāḳat] (حَمَاقَةٌ [ḥamāḳat] vezninde) Su içilmez derecede acı ve galīz olmak maᶜnāsınadır; yukālu: زَعُقَ الْمَاءُ زَعَاقَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ زُعَاقًا

اَلْمَزْعُوقُ [el-mezᶜūḳ] Pek tuzlu taᶜāmā denir; yukālu: طَعَامٌ مَزْعُوقٌ إِذَا كَثُرَ مِلْحُهُ Ve korkutulmuş adama denir, زَعِيقٌ [zeᶜīḳ] gibi.

اَلزَّعْقُ [ez-zaᶜḳ] (zāy'ın fethiyle) Bir kimseyi belinletip korkutmak maᶜnāsınadır; yukālu: زَعَقَهُ وَبِهِ زَعْقًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا ذَعَرَهُ Ve davarı ensesinden pek sürüp kovmak maᶜnāsınadır; yukālu: زَعَقَ بِدَوَابِّهِ إِذَا طَرَدَهَا Ve tencereye tuzu çok atmak maᶜnāsınadır; yukālu: زَعَقَ الْقِدْرَ إِذَا كَثَّرَ مِلْحَهَا Ve yel toprağı savurmak maᶜnāsınadır; yukālu: زَعَقَتِ الرِّيحُ التُّرَابَ إِذَا أَثَارَتْهُ Ve ᶜakreb sokmak maᶜnāsınadır; yukālu: زَعَقَتْهُ الْعَقْرَبُ إِذَا لَدَغَتْهُ Ve haykırmak maᶜnāsınadır; yukālu: زَعَقَ الرَّجُلُ إِذَا صَاحَ

اَلْإِزْعَاقُ [el-izᶜāḳ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir kimseyi korkutmak maᶜnāsınadır. Müᵓellif bunu tekrār eylemiştir; yukālu: أَزْعَقَهُ إِذَا ذَعَرَهُ Ve çömleğe tuzu çok atmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَزْعَقَ الْقِدْرَ إِذَا أَكْثَرَ مِلْحَهَا Ve yeri kazıp acı suya varmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَزْعَقُوا إِذَا حَفَرُوا وَهَجَمُوا عَلَى مَاءٍ زُعَاقٍ Ve pek ᶜacele ve sürᶜatle gitmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَزْعَقُوا السَّيْرَ إِذَا عَجَّلُوا بِهِ

اَلزَّعِيقُ [ez-zeᶜīḳ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Korkutulmuş adama denir; yukālu: رَجُلٌ زَعِيقٌ وَمَزْعُوقٌ أَيْ مَذْعُورٌ

اَلْمَزْعُوقَةُ [el-mezᶜūḳat] Sağanaklı şedīd yağmur yağmış arza denir; yukālu: أَرْضٌ

مَزْعُوقَةٌ إِذَا أَصَابَهَا مَطَرٌ وَابِلٌ

اَلزَّعَقُ [ez-zeᶜaḳ] (fethateynle) Bir adam gece vakti korkar olmak maᶜnāsınadır; yukālu: زَعِقَ فُلاَنٌ زَعَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَيُقَالُ زُعِقَ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا خَافَ بِاللَّيْلِ Ve neşātlanıp cünbüş ve şatāret üzere olmak maᶜnāsınadır; yukālu: زَعِقَ الرَّجُلُ إِذَا نَشِطَ

اَلزَّعِقُ [ez-zeᶜiḳ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Vasftır, gece vakti korkar olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ زَعِقٌ أَيْ خَائِفٌ بِاللَّيْلِ Ve cünbüşlü hoş-tabᶜ şātır adama denir; yukālu: هُوَ زَعِقٌ أَيْ نَشِيطٌ

اَلزَّعَّاقُ [ez-zaᶜᶜāḳ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Tīz tīz yürür olan revende ata denir; yukālu:فَرَسٌ زَعَّاقٌ أَيْ مَشَّاءٌ عَجُولٌ

اَلْمِزْعَقُ [el-mizᶜaḳ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Sürᶜatli ᶜamele vasf olur; yukālu: سَيْرٌ مِزْعَقٌ أَيْ سَرِيعٌ ve yukālu: نَزَعَ فِي الْقَوْسِ نَزْعًا مِزْعَقًا أَيْ سَرِيعًا Ve çiftçilerin tarla söküp aktardıkları büyük sabana ve tırpana denir.

اَلزُّعْقُوقَةُ [ez-zuᶜḳūḳat] (عُصْفُورَةٌ [ᶜuṣfūret] vezninde) Keklik kuşunun feriğine denir, فَرْخُ الْقَبْجِ [ferḫu'l-ḳabc] maᶜnāsına.

اَلْإِنْزِعَاقُ [el-inziᶜāḳ] (إِنْفِعَالٌ [infiᶜāl] vezninde) Davar sürᶜatle gitmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْزَعَقَتِ الدَّوَابُّ إِذَا أَسْرَعَتْ Ve ileri geçmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْزَعَقَ الْفَرَسُ إِذَا تَقَدَّمَ Ve gece vakti korkmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْزَعَقَ الرَّجُلُ إِذَا خَافَ بِاللَّيْلِ

[ز ع ل ق]

اَلزُّعْلُوقُ [ez-zuᶜlūḳ] (عُصْفُورٌ [ᶜuṣfūr] vezninde) Cünbüşlü şātır adama denir; yukālu: هُوَ زُعْلُوقٌ أَيْ نَشِيطٌ Ve bir nebāt adıdır yāhūd bunda savāb olan ẕāl'le olmaktır.

[ز ق ق]

اَلزَّقُّ [ez-zaḳḳ] (zāy'ın fethi ve ḳāf'ın teşdīdiyle) Kuş çımkırmak maᶜnāsınadır; yukālu: زَقَّ الطَّائِرُ زَقًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَمَى بِذَرْقِهِ Ve kuş ağzıyla kendi yavrusunu yemlemek maᶜnāsınadır; yukālu: زَقَّ الطَّائِرُ فَرْخَهُ إِذَا أَطْعَمَهُ بِفِيهِ

اَلزَّقْزَقَةُ [ez-zaḳzeḳat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) زَقٌّ [zaḳḳ] ile iki maᶜnāda dahi mürādiftir; yukālu: زَقْزَقَ الطَّائِرُ بِمَعْنَى زَقَّ Ve āhestece fersiz gülmek maᶜnāsınadır; yukālu: زَقْزَقَ الرَّجُلُ إِذَا ضَحِكَ ضَعِيفًا Ve hafīflik eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: يُزَقْزِقُ الرَّجُلُ أَيْ يَخِفُّ Ve seher vaktinde kuşlar civildeşmek maᶜnāsınadır; yukālu: زَقْزَقَ الطَّائِرُ إِذَا صَاتَ عِنْدَ الصُّبْحِ Ve

زَقْزَقَةٌ [zaḳzeḳat] ve

زِقْزَاقٌ [ziḳzāḳ] Çocukları elde oynatıp dandin eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: زَقْزَقَ الصَّبِيَّ زَقْزَقَةً وَزِقْزَاقًا إِذَا رَقَّصَهُ Ve

زَقْزَقَةٌ [zaḳzeḳat] Kelb kabīlesine mahsūs bir güne lügattir ki kelāmı tīz tīz birbirine muttasıl söylemekten ᶜibārettir.

اَلزُّقُّ [ez-zuḳḳ] (zāy'ın zammıyla) Hamra denir; cemᶜi زَقَقَةٌ [zeḳaḳat]tır, fetehātla; yukālu: سَقَاهُ زُقًّا أَيْ خَمْرًا

اَلزِّقُّ [ez-ziḳḳ] (zāy'ın kesriyle) Tuluma denir, ᶜalā-kavlin tüyü yolunmadık tuluma denir ki ona şarāb makūlesi nesne korlar. Cemᶜi أَزْقَاقٌ [ezḳāḳ] ve زِقَاقٌ [ziḳāḳ] gelir, ذِئَابٌ [ẕiᵓāb] vezninde ve زُقَّانٌ [zuḳḳān] gelir, ذُؤْبَانٌ [ẕuᵓbān] vezninde; yukālu: شَرِبَ الزُّقَّ بِالزِّقِّ أَيِ الْخَمْرَ بِالسِّقَاءِ أَوْ هُوَ جِلْدٌ يُجَزُّ وَلاَ يُنْتَفُ لِلشَّرَابِ وَنَحْوِهِ

اَلْمَزْقُوقُ [el-mezḳūḳ] Tamām tulum çıkmış koyun ve keçi postuna denir; yukālu: كَبْشٌ مَزْقُوقٌ إِذَا سُلِخَ مِنْ رَأْسِهِ إِلَى رِجْلِهِ Ve eğer ayağı tarafından yüzülmüş ise ona مَرْجُولٌ [mercūl] derler.

زُقَيْقٌ [Zuḳayḳ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esmādandır; Yezīd b. Muḥammed b. Zuḳayḳ muḥaddisīndendir.

اَلزَّقَاقُ [ez-zeḳāḳ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Şol kimseye denir ki sofra başında henüz taʿām ağzında iken su içer ola; yukālu: رَجُلٌ زَقَاقٌ إِذَا كَانَ يَشْرَبُ الْمَاءَ عَلَى الْمَائِدَةِ وَفِي فَمِهِ طَعَامٌ

اَلزُّقَاقُ [ez-zuḳāḳ] (غُرَابٌ [ġurāb] veznin-de) Sokağa denir. Ve bu müzekkerdir, müʾennes dahi olur, سِكَّةٌ [sikket] teʾvīliyle. Ve cemʿi زُقَّانٌ [zuḳḳān] gelir zāy'ın zammı ve ḳāf'ın teşdīdiyle ve أَزِقَّةٌ [eziḳḳat] gelir hemzenin fethi ve zāy'ın kesriyle; yukālu: طَافَ فِي زُقَاقِ الْمَدِينَةِ أَيْ سِكَّتِهَا Ve

زُقَاقٌ [Zuḳāḳ] Maġrib'de Cezīre-i Ḫaḍrāʾ ile şehr-i Ṭanca meyānında olan bahrin güzer-gāhına denir ki hālen Sebte Boğazı taʿbīr ettikleri boğazdır, oradan okyanusa hurūc olunur.

اَلزَّقَقَةُ [ez-zeḳaḳat] (fetehātla) Üveyik kuş-larına denir, فَوَاخِتُ [fevāḫit] maʿnāsına.

اَلزُّقَّةُ [ez-zuḳḳat] (zāy'ın zammıyla) Bir küçük kuş adıdır, karabatak nevʿinden pek hurde bir dalgıç kuştur.

اَلزِّقْزِقُ [ez-ziḳziḳ] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Bir cins karınca adıdır

اَلزَّقْزَاقَةُ [ez-zaḳzāḳat] (ثَرْثَارَةٌ [serṣāret] vez-ninde) Hafīfetü'l-meşy olan hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ زَقْزَاقَةٌ أَيِ الْخَفِيفَةُ الْمَشْيِ

زَقَوْقَى [Zeḳavḳā] (شَرَوْرَى [şerevrā] veznin-de) Fāris ile Kirmān beyninde bir mevziʿ adıdır.

اَلزُّقَّاقُ [ez-zuḳḳāḳ] (رُمَّانٌ [rummān] veznin-de) ve

اَلْمُزَقَّقَةُ [el-muzaḳḳaḳat] (مُعَظَّمَةٌ [muʿaẓẓamet] vezninde) Büyük ve tenū-mend nākaya denir.

اَلْمُزَقَّقُ [el-muzaḳḳaḳ] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Şol başa ıtlāk olunur ki kılları yolunmayıp kırkılmış tulum heyʾetinde ola; yukālu: رَأْسٌ مُزَقَّقٌ أَيْ مَطْمُومٌ شَبِيهٌ بِالْجِلْدِ الْمُزَقَّقِ وَهُوَ الَّذِي يُجَزُّ وَلاَ يُنْتَفُ شَعْرُهُ

اَلزُّقِّيَّةُ [ez-zuḳḳiyyet] (zāy'ın zammıyla) Baş ustura ile tırāş olunmayıp tulum gibi kırkma vechiyle olan tırāşa ıtlāk olunur; yukālu: حَلَقَ رَأْسَهُ زُقِّيَّةً أَيْ مَنْسُوبًا إِلَى التَّزْقِيقِ

اَلْمُزَقْزَقُ [el-muzaḳzaḳ] (ism-i mefʿūl bün-yesiyle) Sürʿatle işlenen işe denir; yukālu: عَمَلٌ مُزَقْزَقٌ أَيْ يُقْضَى سَرِيعًا

زُقَيْقَةُ [Zuḳayḳat] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vez-ninde) Esmādandır: Maḥmūd b. ʿÖmer en-Neseʾī ki İbn Zuḳayḳa denmekle maʿrūftur, tabīb ve şāʿirdir.

[ز ل ق]

اَلزَّلَقُ [ez-zelaḳ] (fethateynle) Ayak kay-mak maʿnāsınadır; yukālu: زَلِقَ قَدَمُهُ وَزَلَقَ زَلَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ إِذَا زَلَّ Ve bir adam bir yerden usanmakla alarga olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: زَلِقَ بِمَكَانِهِ إِذَا مَلَّ مِنْهُ فَتَنَحَّى عَنْهُ Ve

زَلَقٌ [zelaḳ] (fethateynle) ve

زَلِقٌ [zeliḳ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

زَلْقٌ [zelḳ] (نَجْمٌ [necm] vezinde) ve

زَلَّاقَةٌ [zellāḳat] (عَلَّامَةٌ [ʿallāmet] vezninde) ve

مَزْلَقٌ [mezlaḳ] (مَقْعَدٌ [meḳʿad] vezninde) ve

مَزْلَقَةٌ [mezleḳat] (مَعْرَكَةٌ [maʿreket] veznin-de) Dayıncak ve sıyrıncak yere denir. Ve

زَلَقٌ [zelaḳ] (fethateynle) Dābbenin sağrı-sına ıtlāk olunur.

اَلزَّلَقَةُ [ez-zelaḳat] (fetehātla) Yalçın kaya-ya ıtlāk olunur. Ve aynaya ıtlāk olunur.

اَلزَّلُوقُ [ez-zelūḳ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde)

Cüst ve revende nākaya vasf olur; yukālu: نَاقَةٌ زَلُوقٌ أَيْ سَرِيعَةٌ Ve ırak ʿakabeye vasf olur; yukālu: عَقَبَةٌ زَلُوقٌ أَيْ بَعِيدَةٌ

اَلزَّلَّاقَةُ [ez-Zellāḳat] (عَلَّامَةٌ [ʿallāmet] vezninde) Ḳurṭuba kazāsında bir arz ismidir. Ve Vāsiṭ türābında bir nehrin adıdır.

زَالِقٌ [Zaliḳ] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Sīstān eyāletinde bir büyük kazā ismidir.

اَلزَّلْقُ [ez-zelḳ] (حَلْقٌ [ḥalḳ] vezninde) Bir nesneyi yerinden ayırıp alarga eylemek maʿnāsınadır; yukālu: زَلَقَهُ عَنْ مَكَانِهِ زَلْقًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا بَعَّدَهُ وَنَحَّاهُ Ve bir adamı sürçtürüp kaydırmak maʿnāsınadır; yukālu: زَلَقَ فُلَانًا إِذَا أَزَلَّهُ Ve baş tırāş eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: زَلَقَ رَأْسَهُ إِذَا حَلَقَهُ

اَلْإِزْلَاقُ [el-izlāḳ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi kaydırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَزْلَقَهُ إِذَا أَزَلَّهُ Ve hayvān nā-tamām döl düşürmek maʿnāsınadır; yukālu: أَزْلَقَتِ النَّاقَةُ إِذَا أَجْهَضَتْ Ve إِزْلَاقُ بَصَرٍ [izlāḳu baṣar] gazūbāne bakmaktan kināye olur; yukālu: أَزْلَقَ فُلَانًا بِبَصَرِهِ إِذَا نَظَرَ إِلَيْهِ نَظَرَ مُتَسَخِّطٍ Ve baş tırāş eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَزْلَقَ رَأْسَهُ إِذَا حَلَقَهُ

اَلْمِزْلَاقُ [el-mizlāḳ] مِزْلَاجٌ [mizlāc] vezninde ve mürādifidir ki anahtarsız açılan kilīde denir. Ve ekserī dölünü düşürür olan kısrağa denir; yukālu: فَرَسٌ مِزْلَاقٌ أَيِ الْكَثِيرُ إِسْقَاطَ الْوَلَدِ

اَلزَّلِيقُ [ez-zelīḳ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Nā-tamām düşmüş velede ıtlāk olunur.

اَلزَّلِقُ [ez-zeliḳ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Dayıncak yere denir, niteki zikr olundu. Ve beli gevşek adama denir ki kable'l-idhāl hemān inzāl eder ola; yukālu: رَجُلٌ زَلِقٌ إِذَا كَانَ يُنْزِلُ قَبْلَ أَنْ يُولِجَ Ve çabuk öykelenip darılır olan tīz-meşreb adama denir; serīʿü'l-gazab maʿnāsına; yukālu: رَجُلٌ زَلِقٌ أَيْ سَرِيعُ الْغَضَبِ

اَلزُّلَّيْقُ [ez-zulleyḳ] (قُبَّيْطٌ [ḳubbeyṭ] vezninde) Şeftali envāʿından tüysüz şeftaliye denir; tekūlu: أَكَلْتُ زُلَّيْقًا وَهُوَ الْخَوْخُ الْأَمْلَسُ

اَلتَّزْلِيقُ [et-tezlīḳ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi baş tırāş eylemek maʿnāsınadır; yukālu: زَلَّقَ رَأْسَهُ إِذَا حَلَقَهُ Ve bedene dühn makūlesi sürmekle mühre tahtası gibi dayıncak eylemek maʿnāsınadır; yukālu: زَلَّقَ بَدَنَهُ إِذَا أَدْهَنَهُ حَتَّى يَصِيرَ كَالْمِزْلَقَةِ Ve namlu ve bıçak makūlesini dāʾimā bileyip gereği gibi keskin kılmak maʿnāsınadır; yukālu: زَلَّقَ الْحَدِيدَةَ إِذَا أَدْمَنَ تَحْدِيدَهَا Ve bir yeri dayıncak eylemek maʿnāsınadır; yukālu: زَلَّقَ الْمَوْضِعَ إِذَا جَعَلَهُ زَلَقًا

مُزْلَقٌ [Muzlaḳ] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Muġīre b. Ḫalīfe'nin feresi ismidir.

اَلتَّزَلُّقُ [et-tezelluḳ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Gereği gibi düzünüp ve bezenip ve bedenine tāb u tarāvet vermek maʿnāsınadır, şöyle ki levn ve beşeresi yākūt gibi revnak ve letāfetle lemeʿān eder ola; yukālu: تَزَلَّقَ الرَّجُلُ إِذَا تَزَيَّنَ وَتَنَعَّمَ حَتَّى يَكُونَ لِلَوْنِهِ وَبَيَصٌ وَلِبَشَرَتِهِ بَرِيقٌ Bu hālet ekserī mahbūbelerin hamāmdan çıkıp zer ve zīverini takındıktan sonra sūret-i endāmına nazar olunursa tasvīr ve tahkīk olunur.

[ز م ق]

اَلزَّمْقُ [ez-zemḳ] (zāy'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Sakal yolmak maʿnāsınadır; yukālu: زَمَقَ لِحْيَتَهُ زَمْقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا نَتَفَهَا Ve kilīd açmak maʿnāsınadır; yukālu: زَمَقَ الْقُفْلَ إِذَا فَتَحَهُ

اَلزَّمِيقَةُ [ez-zemīḳat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) ve

اَلْمَزْمُوقَةُ [el-mezmūḳat] Yolunmuş sakala denir; yukālu: لِحْيَةٌ زَمِيقَةٌ وَمَزْمُوقَةٌ أَيْ مَنْتُوفَةٌ

اَلزَّمَقَةُ [ez-zemeḳat] (fetehātla) Cüzʾîce şeyʾe ıtlāk olunur; maʿnā-yı evvelden meʾhūzdur; yukālu: مَا أَغْنَى عَنْهُ زَمَقَةً أَيْ شَيْئًا

[ز م ل ق]

اَلزُّمَلِقُ [ez-zumeliḳ] (عُلَبِطٌ [ʿulebiṭ] veznin-de) ve

اَلزُّمَالِقُ [ez-zumāliḳ] (عُلاَبِطٌ [ʿulābiṭ] veznin-de) ve

اَلزُّمَّلَقُ [ez-zummelaḳ] (zāy'ın zammı ve mīm-i müşeddedenin fethiyle) Beli gev-şek adama denir ki kable'l-idhāl inzāl eder ola.

[ز ن ب ق]

اَلزَّنْبَقُ [ez-zenbaḳ] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Yāsemīn yağına denir; yukālu: إِدَّهَنَ بِالزَّنْبَقِ أَيْ بِدُهْنِ الْيَاسَمِينِ Müʾellifin ʿindinde vez-ni فَعْلَلٌ [faʿlel]dir; Cevherī ʿindinde فَنْعَلٌ [fenʿal]dır ki nūn'u zāʾidedir. Ve bu ismle maʿrūf çiçek adıdır. Ve düdüğe ve nāya denir, مِزْمَارٌ [mizmār] maʿnāsına.

أُمُّ زَنْبَقٍ [ummu zenbaḳ] Hamrın künyesidir.

اَلزَّنْبَاقُ [ez-zenbāḳ] (zāy'ın fethiyle) Bir cins nebāttır ki be-gāyet hārr ve hirrīfiyyetli ve musaddaʿ olur.

بَنُو زَنْبَقَةُ الْوَاسِطِيُّونَ [Benū Zenbeḳatu'l-Vāsiṭiyyūn] Vāsiṭiyyu'l-asl bir cemāʿattir; muhaddisīnden Ebu'l-Faḍl Muḥammed b. Muḥammed b. ʿAbdulkerīm b. Muḥammed b. Ebī Zenbeḳa ve oğlu Ḥuseyn ve hafīdi Yaḥyā onlardandır.

[ز ن د ق]

اَلزُّنْدُوقُ [ez-zundūḳ] (zāy'ın zammıyla) صُنْدُوقٌ [ṣundūḳ] vezninde ve mürādifidir. ʿArabiyy-i hālis olmakla müʾellif ifrād bi'z-zikr eylemiştir.

[ز ن د ي ق]

اَلزِّنْدِيقُ [ez-zindīḳ] (zāy'ın kesriyle) Şene-viyye tāʾifesinden olan şahsa denir. ʿAlā-kavlin nūr ve zulmete kāʾil olan ve ʿalā-reʾyin āhirete ve rübūbiyyete īmān ve iʿtikādı olmayan dinsize denir. Ve ʿinde'l-baʿz derūnunda küfrü izmār ve ihfā edip sūretā īmān ve islām izhār eden münāfıka denir. Ve baʿzılar ʿindinde زِنْدِيقٌ [zīndīḳ] zen-dīn-i Fārisī muʿarrebidir ki nākısatu'l-ʿakl olan nisvān dīnli demektir. Cemʿi زَنَادِقَةٌ [zenādiḳāt] ve زَنَادِيقُ [zenādīḳ] gelir; yukālu: هُوَ زِنْدِيقٌ أَيْ مِنَ الثَّنَوِيَّةِ أَوِ الْقَائِلُ بِالنُّورِ وَالظُّلْمَةِ أَوْ مَنْ لاَ يُؤْمِنُ بِالْآخِرَةِ وَبِالرُّبُوبِيَّةِ أَوْ مَنْ يُبْطِنُ الْكُفْرَ وَيُظْهِرُ الْإِيمَانَ أَوْ هُوَ مُعَرَّبُ زَنْ-دِينْ أَيْ دِينُ الْمَرْأَةِ

Maʿlūm ola ki Şeneviyye isneyne mensūblardır ki müşriklerdir. Şehristānī beyānı üzere nūr ve zulmetin ezelī ve kadīm olmalarına zāhiblerdir. Mecūs bunların hilāfıncadır, zīrā onlar zul-met hādistir derler. Ve Mecūstan bir tāʾife vardır ki nūr ve zulmet "aslāni mutezāddān"dır, kezālik yezdān ve eh-rimen "aslāni mutezāddān"dır ve bun-lar mevcūdāt-ı ʿālemin mebdeʾleridir ve terākīb bunların imtizācından hāsıl oldu ve suver terākīb-i muhtelifeden hādis oldu derler ki bunlar Zerdüştiyye tāʾifesidir. Ve bir tāʾife dahi vardır ki Māneviyye ıtlāk olunur, Mānī nām hekīmin ashābıdır. ʿĀlem iki asl-ı kadīmden masnūʿdur, biri nūr ve biri zulmettir; hayr nūrdan ve şerr zulmetten hādis olur derler. Ve bir tāʾife vardır ki Mezdekiyye derler. Mezdek nām kimseye mensūblardır. Ekser-i mezheb-leri Māneviyye gibidir. Nihāyet nūr kasd ve ihtiyār ile ve zulmet habt ve ittifākla

işler ve nūr ʿālim ve hassās ve zulmet cāhil ve aʿmādır derler. Ve bir tāʾife vardır ki Deyṣāniyyedir, Deyṣān nām kimseye mensūblardır. Bunlar dahi iki asl isbāt ederler: biri nūr ve biri zulmettir. Nūr kasden ve ihtiyāren hayr işler ve zulmet tabʿan ve ıztırāren şerr işler; her hayr ve nefʿ ve hüsn ve tīb ki vardır, o nūrdandır ve her şer ve zarr ve netn ve kubh ki vardır ki o zulmettendir derler. Ve bir tāʾife vardır ki Merḳaviyye derler, bunlar da Deyṣāniyye'ye karīblerdir.

Kaldı ki زِنْدِيقٌ [zindīḳ] kelimesi *Burhān-ı Ḳāṭıʿ*'da tahkīk olunduğu üzere zendīn-i Fārisī muʿarrebidir. Zend kelimesi Zerdüşt nām hekīmin bana asumāndan nāzil oldu diye iddiʿā ve izhār eylediği kitābın ismidir. Mezbūr hudūd-ı Seylān'da bir gārda bir müddet münzevī olup kitāb-ı mezbūru lisānu't-tayr gibi fehm ve istihrācı müteʿazzir lügat-ı masnūʿa üzere teʾlīf ve onda ihtirāʿ eylediği dīn-i Mecūsīye müteʿallik ahkāmlar derc eyledi. Baʿdehu şāh-ı Īrān olan Küştāsb Şāh'ı iddiʿā-yı nübüvvetle dīnine daʿvet eyledi. Ondan muʿcize taleb eylediklerinde bana aslā āteş teʾsīr eylemez dedi. Mukaddemce ise defʿ ve teʾsīr-i nār için bir güne dühn tertīb ve iddihān eylemişti. Pes Küştāseb ona tebaʿiyyet etmekle dīn-i Mecūsīyi tervīc eyledi. Ve kitāb-ı mezbūru yine kendisi şerh edip Pāzend ile tesmiye eyledi. Pes o kitāb mūcibince ʿamel edenlere Fārisīde Zendīn ve Zendīk dediler. Āhirindeki yāʾ nisebiyyedir, nūn ve kāf teʾkīd-i nisbet içindir. Baʿdehu taʿrīb edip زَنْدِيقٌ ve hareke-i dāl'a ittibāʿan kesr ile زِنْدِيقٌ [zindīḳ] dediler. Ve zind kelimesi ki zāy'ın kesriyledir, Fürs-i kadīm lisānında cāna denir ki rūh-ı hayvānīdir. Cānlıya zinde ve zindīn denir. زِنْدِيقٌ [zindīḳ] kelimesi bunun muʿarrebi olmak dahi mümkindir. Āhirete īmānı olmayanlara ki bekā-yı dehre kāʾillerdir, زِنْدِيقٌ [zindīḳ] ıtlāk edenler bu veche zāhib olmuştur. Pes زِنْدِيقٌ [zindīḳ] Mecūs tāʾifesine ıtlāk olunmuş olur. Ve sānīye göre kıdem-i ʿāleme zāhib olanlardan ʿibāret olur. Ve *Burhān-ı Ḳāṭıʿ*'da cā-be-cā Zend ve Pāzend lügatinde māddeler mersūmdur, fe'lyutālaʿ.

اَلزَّنْدَقَةُ [ez-zendeḳat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) İsmdir, zındīklığa denir; yukālu: فِيهِ زَنْدَقَةٌ

اَلتَّزَنْدُقُ [et-tezenduḳ] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Zındīk olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَزَنْدَقَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ زِنْدِيقًا

اَلزَّنْدَقُ [ez-zendaḳ] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) ve

اَلزَّنْدَقِيُّ [ez-zendeḳiyy] (جَعْفَرِيٌّ [caʿferiyy] vezninde) Be-gāyet bahīl ve nākes cimriye denir; yukālu: رَجُلٌ زَنْدَقٌ وَزَنْدَقِيٌّ أَيْ شَدِيدُ الْبُخْلِ Burada زِنْدِيقٌ nüshaları galattır.

[ز ن ق]

اَلزَّنَقُ [ez-zenaḳ] (fethateynle) Ok temreninin sivri ucuna denir ki yalman taʿbīr olunur; cemʿi زُنُوقٌ [zunūḳ] gelir. Ve atın uyanında زُنَاقٌ [zunāḳ] dedikleri bağ bağlayacak yere denir.

اَلزُّنُقُ [ez-zunuḳ] (zammeteynle) ʿUkūl-i tāmme maʿnāsınadır; yukālu: لَهُمْ زُنُقٌ أَيْ عُقُولٌ تَامَّةٌ Ve bu زُنَاقٌ [zunāḳ]-ı ātīden cemʿ olmakla mecāzen ʿakl-ı kāmilde istiʿmāl olundu.

اَلزَّنْقُ [ez-zenḳ] (zāy'ın fethiyle) ʿAyāli nafakasını buhl yāhūd fakr u fāka sebebiyle tazyīk eylemek maʿnāsınadır; yukālu:

زَنَقَ الرَّجُلُ عَلَى عِيَالِهِ زَنْقًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ضَيَّقَ بُخْلاً أَوْ فَقْرًا Ve atın başında olan uyana زُنَاقٌ [zunāḳ] bağlamak maʿnāsınadır ki başı sert olana ve başını yukarı silker olana ederler; yukālu: زَنَقَ فَرَسَهُ إِذَا جَعَلَ تَحْتَ حَنَكِهِ الْأَسْفَلِ حَلْقَةً فِي الْجَلِيدَةِ ثُمَّ جَعَلَ فِيهَا خَيْطًا Ve davarın ayağını kösteklemek maʿnāsınadır; yukālu: زَنَقَ الْبَغْلَ إِذَا شَكَّلَهُ فِي قَوَائِمِهِ

اَلْإِزْنَاقُ [el-iznāḳ] (hemzenin kesriyle) ve

اَلتَّزْنِيقُ [et-teznīḳ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bunlar da nafaka-i ʿayāli tazyīk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَزْنَقَ عَلَى عِيَالِهِ وَزَنَّقَ بِمَعْنَى زَنَقَ

اَلزُّنَاقُ [ez-zunāḳ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Atın başında olan uyana çene altından bağladıkları bağa denir ki gül-efser ve köstek taʿbīr olunur.

اَلْمَزْنُوقُ [el-Meznūḳ] ʿĀmir b. Ṭufeyl'in ve ʿAttāb b. Verḳāʾ nām kimsenin feresleri ismidir.

اَلزِّنَاقُ [ez-zināḳ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Gerdanlık taʿbīr ettikleri nisvān zīnetine denir; yukālu: جَائَتْ وَفِي عُنُقِهَا زِنَاقٌ أَيْ مِخْنَقَةٌ مِنَ الْحُلِيِّ

اَلزِّنِيقُ [ez-zenīḳ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Muhkem ve üstüvār olan şeyʾe denir; yukālu: رَأْيٌ زَنِيقٌ أَيْ مُحْكَمٌ رَصِينٌ

[ز و ق]

اَلزُّوقُ [ez-Zūḳ] (zāy'ın zammıyla) Dicle üzerinde Cezīre ile Mavṣil meyānında bir karyedir, karībinde bu ismle bir karye dahi olmakla زُوقَانِ [zuḳān] ıtlāk olunur.

اَلزُّوَقُ [ez-zuvaḳ] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) Cıvaya denir, زِئْبِقٌ [ziʾbiḳ] maʿnāsına.

اَلزَّاوُوقُ [ez-zāvūḳ] (رَاوُوقٌ [rāvūḳ] vezninde) Bu dahi cıvaya denir.

اَلتَّزْوِيقُ [et-tezvīḳ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir nesneyi nakş ve nigār ile tezyīn ve tahsīn eylemek maʿnāsınadır; رَاوُوقٌ [zāvūḳ] maʿnāsından meʾhūzdur, zīrā yaldızların mecmūʿunda istiʿmāl olunur. Meselā bir namluya altın kakmak murād ettiklerinde ona cıva katıp baʿdehu āteşe idhāl ederler. Pes cıva mahv olup altın orada nakş olunduğu üzere kalır. Baʿdehu mutlakan nakş ve tezyīn eylemekte تَزْوِيقٌ [tezvīḳ] lafzını tasarruf ve istiʿmāl eylediler. Ve her münakkaş ve müzeyyen nesneye مُزَوَّقٌ [muzevvaḳ] dediler; yukālu: زَوَّقَ الشَّيْءَ إِذَا زَيَّنَهُ وَحَسَّنَهُ فَهُوَ مُزَوَّقٌ

[ز ه ز ق]

اَلزَّهْزَقَةُ [ez-zehzeḳat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] veznine) Pek gülmek maʿnāsınadır; yukālu: زَهْزَقَ الرَّجُلُ إِذَا ضَحِكَ شَدِيدًا Ve çocuğu elde oynatıp dandin eylemek maʿnāsınadır; yukālu: يُزَهْزِقُ الصَّبِيَّ إِذَا يُرَقِّصُهُ

اَلزَّهْزَاقُ [ez-zehzāḳ] (zāy'ın fethiyle) Maʿnā-yı sānīden ismdir, dandiniye denir.

[ز ه ق]

اَلزُّهُوقُ [ez-zuhūḳ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Kemik sımsıkı, çok ve dolgun ilikli olmak maʿnāsınadır; yukālu: زَهَقَ الْعَظْمُ زُهُوقًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا اكْتَنَزَ مُخُّهُ Ve iliğin kendisi çok ve sımsıkı olmak maʿnāsınadır; yukālu: زَهَقَ الْمُخُّ إِذَا اكْتَنَزَ Ve bātıl ve beyhūde nesne mahv ve muzmahill olmak maʿnāsınadır; yukālu: زَهَقَ الْبَاطِلُ إِذَا اضْمَحَلَّ Ve

زُهُوقٌ [zuhūḳ] ve

زَهَقٌ [zehaḳ] (نَهَقٌ [nehaḳ] vezninde) Sebk ve takaddüm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: زَهَقَتِ الرَّاحِلَةُ زُهُوقًا وَزَهَقًا إِذَا سَبَقَتْ وَتَقَدَّمَتْ أَمَامَ الْخَيْلِ Ve

زُهُوقٌ [zuhūḳ] Ok potayı savuşup ötesine düşmek maʿnāsınadır; yukālu: زَهَقَ السَّهْمُ

إِذَا جَاوَزَ الْهَدَفَ Ve cān bedenden çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: زَهَقَتْ نَفْسُهُ إِذَا خَرَجَتْ Ve bir nesne bātıl olup helāk ve nābūd olmak maʿnāsınadır; yukālu: زَهَقَ الشَّيْءُ إِذَا بَطَلَ وَهَلَكَ

اَلزَّهَقُ [ez-zehaḳ] (نَهَقٌ [nehaḳ] vezninde) Bu dahi cān bedenden çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: زَهِقَتْ نَفْسُهُ زَهَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا خَرَجَتْ

اَلْإِزْهَاقُ [el-izhāḳ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi kemik çok ve sıkı ilikli olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَزْهَقَ الْعَظْمُ إِذَا كَثُرَ مُخُّهُ Ve bātılı mahv ve müzmahill eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَزْهَقَ اللهُ الْبَاطِلَ أَيْ أَبْطَلَهُ وَمَحَّاهُ Ve doldurmak maʿnāsınadır, yukālu: أَزْهَقَ الْإِنَاءَ إِذَا مَلَأَهُ Ve oku nişānın öte tarafına savuşturmak maʿnāsınadır; yukālu: أَزْهَقَ السَّهْمَ مِنَ الْهَدَفِ إِذَا أَجَازَهُ Ve gitmekte sürʿat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَزْهَقَ فِي السَّيْرِ إِذَا أَغَذَّ Ve dābbe eyeri ve pālānı ileri sürüp boynuna getirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَزْهَقَتِ الدَّابَّةُ السَّرْجَ إِذَا قَدَّمَتْهُ وَأَلْقَتْهُ عَلَى عُنُقِهَا

اَلزَّاهِقُ [ez-zāhiḳ] ve

اَلزَّهُوقُ [ez-zehūḳ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) İsm-i fāʿillerdir, evvel bāb-ı sālisten, sānī rābiʿdendir; bātıl ve muzmahill olan şeyʾe denir. Ve

زَاهِقٌ [zāhiḳ] Arık ve gövdesi kuru dābbeye denir; yukālu: فَرَسٌ زَاهِقٌ أَيْ يَابِسٌ Ve ilikli semiz ve tüvānā dābbeye denir; yukālu: فَرَسٌ زَاهِقٌ أَيْ سَمِينٌ مُمِخٌّ Ve be-gāyet arık ve bī-dermān dābbeye denmekle zıdd olur; yukālu: فَرَسٌ زَاهِقٌ أَيِ الشَّدِيدُ الْهُزَالِ Bu maʿnā mahv ve butlān maʿnāsındandır. Ve sınmış kimseye denir; cemʿi زُهْقٌ [zuhḳ] gelir zāy'ın zammıyla ve zammeteynle; yukālu: رَجُلٌ زَاهِقٌ أَيْ مُنْهَزِمٌ ve yukālu: قَوْمٌ زُهْقٌ وَزُهُقٌ أَيْ مُنْهَزِمُونَ Ve zor ve şiddetle akan suya denir, nehr-i Zāb gibi; yukālu: مَاءٌ زَاهِقٌ أَيِ الشَّدِيدُ الْجَرْيِ Ve

زَهُوقٌ [zehūḳ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Dibi derin kuyuya denir; yukālu: بِئْرٌ زَهُوقٌ أَيْ قَعِيرَةٌ Ve yüksek dağda pek engebe ve yalım işlek yola denir.

اَلْإِنْزِهَاقُ [el-inzihāḳ (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Bu dahi sāʾirleri sebk ve takaddüm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْزَهَقَ فُلَانٌ إِذَا سَبَقَ وَتَقَدَّمَ ve yukālu: إِنْزَهَقَتِ الدَّابَّةُ مِنَ الضَّرْبِ أَوِ النِّفَارِ إِذَا تَقَدَّمَتْ

اَلزَّهَقُ [ez-zehaḳ] (fethateynle) Etrāfına nisbet alçak olup düz ve oturaklı olan arza denir.

اَلزَّهِقُ [ez-zehiḳ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Sıçragan çabuk insān ve hayvāna denir; yukālu: رَجُلٌ وَفَرَسٌ زَهِقٌ أَيْ نَزِقٌ

اَلزُّهَاقُ [ez-zuhāḳ] (غُرَابٌ [ġurāb] ve كِتَابٌ [kitāb] veznlerinde) Mikdār maʿnāsınadır; yukālu: زُهَاقُ مِائَةٍ وَزِهَاقُهَا أَيْ زُهَاؤُهَا

اَلزَّهَقَى [ez-zeheḳā] (جَمَزَى [cemezā] vezninde) Dāʾimā sāʾir atları sebk ve takaddüm eden ata denir; yukālu: فَرَسٌ زَهَقَى أَيْ يَتَقَدَّمُ الْخَيْلَ

اَلْأَزَاهِيقُ [el-ezāhīḳ] (أَسَالِيبُ [esālīb] vezninde) أُزْهُوقَةٌ [uzhūḳat]ın cemʿidir ki sürʿatle su gibi pek ʿacīb yürüyüşe ve gidişe denir; yukālu: فَرَسٌ ذَاتُ أَزَاهِيقَ أَيْ ذَاتُ جَرْيٍ سَرِيعٍ ve

أَزَاهِيقُ [Ezāhīḳ] Ziyād b. Hindāye nām kimsenin feresi ismidir. Ve Hindāye, Ziyād'ın vālidesidir, pederi Ḥārişe'dir.

[ز ه ل ق]

اَلزُّهْلُوقُ [ez-zuhlūḳ] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Semiz insān ve hayvāna denir; cemʿi زَهَالِقُ [zehāliḳ] gelir; yukālu: حُمُرٌ زَهَالِقُ أَيْ سِمَانٌ

اَلزِّهْلِقُ [ez-zihliḳ] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Cüst ve çālāk adama denir; yukālu: هُوَ زِهْلِقٌ

أَيْ سَرِيعٌ خَفِيفٌ Ve tünd ve tīz esen rüzgāra denir. Ve kandīl içre olan çerāga yāhūd şuʿleli fitīle denir, kandīl içinde oldukça; tekūlu: إِطْفَإِ الزِّهْلِقَ وَهُوَ السِّرَاجُ مَا دَامَ فِي الْقِنْدِيلِ

اَلزِّهْلِقِيُّ [ez-zihliḳiyy] (زِبْرِجِيٌّ [zibriciyy] vezninde) زُمَلِيٌّ [zumeliḳ] maʿnāsınadır ki kable'l-idhāl inzāl eder olan adama denir. Ve bir aygır atın ismidir ki soy atlar ona nisbet olunur.

اَلزَّهْلَقَةُ [ez-zehleḳat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bez ağartmak maʿnāsınadır; yukālu: زَهْلَقَ الثَّوْبَ إِذَا بَيَّضَهُ Ve bir güne yürüyüşe denir ki murād cüst ve çabuk yürüyüş olacaktır.

اَلتَّزَهْلُقُ [et-tezehluḳ] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Bez ağarıp sāfī olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَزَهْلَقَ الثَّوْبُ إِذَا ابْيَضَّ وَصَفَا Ve semirmek maʿnāsınadır; yukālu: تَزَهْلَقَ الرَّجُلُ إِذَا سَمِنَ

[ز ه م ق]

اَلزَّهْمَقُ [ez-zehmaḳ] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Vücūdu dirnekli tıknaz bodura denir; yukālu: رَجُلٌ زَهْمَقٌ أَيْ قَصِيرٌ مُجْتَمِعٌ

اَلزَّهْمَقَةُ [ez-zehmeḳat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Beden kīrden ve pāstan ve murdārlıktan bed rāyiha bağlayıp kokmak maʿnāsınadır; yukālu: مَا هَذِهِ الزَّهْمَقَةُ فِي بَدَنِكَ وَهِيَ زُهُومَةُ رَائِحَةِ الْجَسَدِ مِنْ صُنَانٍ أَوْ نَتْنٍ

[ز ي ق]

اَلزِّيقُ [ez-zīḳ] (zāy'ın kesriyle) Gömleğin yakasının kenārına denir ki boynu ihāta eder. Şārihin beyānına göre Fārisī olan zih muʿarrebidir. Ve Zīk b. Bisṭām b. Ḳays eş-Şeybānī bir kimsedir. Ve şehr-i Neysābūr'da bir mahalle adıdır. Ve ammā زِيقُ الشَّيَاطِينِ [zīḳu'ş-şeyāṭīn] dedikleri ki ayazlık günde havāda karınca ayağı ve kılıç cevheri gibi kıvıl kıvıl oynayıp tayerān eder şeklinde görünen nesnelere ıtlāk olunur; bu rā-i mühmele iledir, ona لُعَابُ الشَّيَاطِينِ [luʿābu'ş-şeyāṭīn] dahi derler. Müʾellif bununla İmām Leyṯ'e taʿrīz eylemiştir.

اَلتَّزَيُّقُ [et-tezeyyuḳ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bezenmek maʿnāsınadır; yukālu: تَزَيَّقَ الرَّجُلُ إِذَا تَزَيَّنَ وَاكْتَحَلَ

FASLU'S-SĪNİ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ السِّينِ الْمُهْمَلَةِ)

[س أ ق]

اَلسَّأْقُ [es-seʾḳ] (sīn'in fethi ve hemzenin sükūnuyla) سَاقٌ [sāḳ] lafzında lügattır ki baldıra denir. Cemʿi سُؤُوقٌ [suʾūḳ] gelir ve سُوُوقٌ [suvūḳ] gelir vāv ile.

[س ب ق]

اَلسَّبْقُ [es-sebḳ] (sīn'in fethi ve bā'nın sükūnuyla) Bir kimseyi savuşup ilerisine geçmek maʿnāsınadır; yukālu: سَبَقَهُ سَبْقًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا تَقَدَّمَهُ Ve hāssaten koşu meydānında ödüle koşulan at sāʾirleri geçip mahalline cümleden akdem gelmek maʿnāsınadır; yukālu: سَبَقَ الْفَرَسُ فِي الْحَلْبَةِ إِذَا جَلَّى Ve kavluhu taʿālā: ﴿فَالسَّابِقَاتِ سَبْقًا﴾ الآية، هُمُ الْمَلَائِكَةُ تَسْبِقُ الْجِنَّ بِاسْتِمَاعِ الْوَحْيِ

اَلسَّبَقُ [es-sebaḳ] (fethateynle) ve

اَلسُّبْقَةُ [es-subḳat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] veznin-de) Ödüle denir ki yarış ve koşu edenler miyāneye korlar; cemʿi أَسْبَاقٌ [esbāḳ] gelir; yukālu: أَخَذَ فُلَانٌ السَّبَقَ وَالسُّبْقَةَ وَهُوَ الْخَطَرُ يُوضَعُ بَيْنَ أَهْلِ السِّبَاقِ Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: "لاَ سَبَقَ إِلاَّ فِي خُفٍّ وَحَافِرٍ وَنَصْلٍ"

اَلسَّابِقَةُ [es-sābiḳat] Takaddüm maʿnāsına müstaʿmeldir ki bundan Fārisīde pīşīnī ve Türkīde öncelikle taʿbīr olunur, bir işi cümleden mukaddem ve selef işlemekten ʿibārettir. Bu عَاقِلَةٌ [ʿāḳilet] vezninde masdardır yāhūd سَابِقَةٌ yedd sebkindedir; ve minhu yukālu: لَهُ سَابِقَةٌ فِي هَذَا الْأَمْرِ أَيْ سَبَقَ النَّاسَ إِلَيْهِ

سَابِقٌ [Sābiḳ] Esāmīdendir: Sābiḳ b. ʿAbdullāh, İmām Ebū Ḥanīfe'den rivāyet eyledi.

اَلسَّبَّاقُ [es-sebbāḳ] (شَدَّادٌ [şeddād] veznin-de) Mübālagadır; dāʾimā sāʾirleri sebk ve takaddüm eden yüğrük ata denir. ʿArablar koşu meydānının nihāyetine bir kargı sırık dikip ʿakd eyledikleri ödülü ona taʿlīk ederler, mukaddem varan ata سَبَّاقُ الْغَايَةِ [sebbāḳu'l-ġāyet] ve dāʾimā böylece takaddüm edene سَبَّاقُ الْغَايَاتِ [sebbāḳu'l-ġāyāt] derler. O atın sāhibi o ödülü ahz ve ihrāz eder; yukālu: هُوَ سَبَّاقُ الْغَايَاتِ أَيْ حَائِزُ قَصَبَاتِ السَّبْقِ Bu münāsebetle fezāʾil ve meʾāsir ve menākıb cihetiyle cümleden fāʾik ve rācih adama da سَبَّاقُ الْغَايَاتِ ve حَائِزُ قَصَبَاتِ السَّبْقِ ıtlāk ederler; yukālu: هُوَ سَبَّاقُ غَايَاتٍ أَيْ حَائِزُ قَصَبَاتِ السَّبْقِ Ve ʿUbeyd b. es-Sebbāḳ ve veledi Saʿīd muhaddislerdir.

اَلسِّبَاقُ [es-sibāḳ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Doğan kısmının ayaklarına geçirdikleri bağa denir ki künde taʿbīr olunur. Ve tahrīfle شِبَاقٌ [şibāḳ] dahi taʿbīr ederler. Ve iki ayağının bağınaسِبَاقَانِ [sibāḳān] denir; yukālu: سِبَاقَا الْبَازِي وَهُمَا قَيْدَاهُ مِنْ سَيْرٍ أَوْ غَيْرِهِ

اَلسِّبْقَانِ [es-sibḳān] (sīn'in kesriyle) سِبْقٌ [sibḳ] lafzından tesniyedir, koşu yarışı eden iki adamın her birine denir; yukālu: هُمَا سِبْقَانِ فِيهِ أَيْ يَسْتَبِقَانِ

اَلتَّسْبِيقُ [et-tesbīḳ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Hayvān hilkati nā-tamām yavru düşürmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: سَبَّقَتِ الشَّاةُ إِذَا أَلْقَتْ وَلَدَهَا لِغَيْرِ تَمَامٍ Ve koşu yarışında ödül almak maʿnāsınadır; yukālu: سَبَّقَ فُلَانٌ إِذَا أَخَذَ السَّبَقَ Ve mesbūk olmakla ödül vermek maʿnāsınadır; bu vechile zıdd olur; yukālu: سَبَّقَ الرَّجُلُ إِذَا أَعْطَى السَّبَقَ

اَلْإِسْتِبَاقُ [el-istibāḳ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) Birbirine takaddüm için yarışmak maʿnāsınadır, seğirtişme ve koşuşma ve ok atışma gibi; yukālu: إِسْتَبَقَ الرَّجُلَانِ إِذَا تَسَابَقَا Ve bu ihtisām gibi müşāreket içindir; ve

yukālu: إِسْتَبَقَا الصِّرَاطَ أَيْ جَاوَزَاهُ وَتَرَكَاهُ حَتَّى ضَلاَّ Şārih der ki burada müʾellif وَتَرَكَاهُ حَتَّى ضَلاَّ kavli zāʾiddir, yaʿnī tetmīm kabīlindendir ki mādde-i tefsīrden hāricdir; ve minhu kavluhu taʿālā: الآية ﴿فَاسْتَبَقُوا الصِّرَاطَ﴾ Sāhib-i *Keşşāf* der ki إِسْتِبَاقٌ [istibāḳ]ın sırāta taʿalluku hazfü'l-cārr ve īsālü'l-fiʿl kabīlindendir ki إِسْتَبَقُوا إِلَى الصِّرَاطِ sebkindedir yāhūd إِسْتِبَاقٌ [istibāḳ]a ibtidār maʿnāsını tazmīne muhtācdır, فَاسْتَبَقُوا فَابْتَدَرُوا demek olur yāhūd tecevvüz ve ittisāʿla mesbūkun-ileyhi mesbūk menzilinde kılmağa muhtācdır, yaʿnī إِسْتِبَاقٌ [istibāḳ] bir sābık ve bir mesbūk ve bir mesbūkun-ileyh iktizā eder. Pes burada صِرَاطٌ [ṣirāṭ] ki mesbūkun-ileyhtir, istiʿāre bi'l-kināye cihetiyle mesbūka teşbīh olunup ona istibākı isbāt tahyīl olur yāhūd صِرَاطٌ [sīrāṭ] ʿalā-kavlin zurūf-ı mekāniyye-i gayr-i muhtassadan olmakla zarfiyyet üzere mansūbdur.

[س ت ق]

اَلسَّتُّوقُ [es-settūḳ] (تَنُّورٌ [tennūr] vezninde) ve

اَلسُّتُّوقُ [es-suttūḳ] (قُدُّوسٌ [ḳuddūs] vezninde) ve

اَلتُّسْتُوقُ [et-tustūḳ] (tā'nın zammıyla) Geçmez ve kalb akçeye denir ki altı bakır ve yüzleri gümüş olur; yukālu: دِرْهَمٌ سَتُّوقٌ وَسُتُّوقٌ وَتُسْتُوقٌ أَيْ زَيْفٌ بَهْرَجٌ مُلَبَّسٌ بِالْفِضَّةِ Şārihin beyānına göre si-tūy-ı Fārisī muʿarrebidir, üç kat demektir ki bakır ve kalay ve gümüşten mürekkeb olur, ortası bakır ve yüzleri gümüş olur. Ve kāle fi'l-*Muġrib* اَلسُّتُوقُ أَرْدَأُ مِنَ الْبَهْرَجِ وَعَنِ الْكَرْخِيِّ السُّتُوقُ عِنْدَهُمْ مَا كَانَ الصُّفْرُ أَوِ النُّحَاسُ هُوَ الْغَالِبُ الْأَكْثَرُ

اَلْمُسْتُقَةُ [el-mustuḳat] (mīm'in zammı ve tā'nın zammı ve fethiyle) Yenleri uzun olan kontoş kürke denir. Ve bu muʿarrebdir, şārihin beyānına göre muşte-i Fārisī muʿarrebidir, yāhūd pūsteden muʿarrebdir; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ مُسْتُقَةٌ أَيْ فَرْوَةٌ طَوِيلَةُ الْكُمِّ Ve ṣanc [ṣanc] yaʿnī zil makūlesi sāz çalacak ālete denir. Bu dahi muşte muʿarrebidir.

[س ح ق]

اَلسَّحْقُ [es-saḥḳ] (sīn'in fethi ve ḥā-yı mühmelenin sükūnuyla) Bir nesneyi ezmek, ʿalā-kavlin dövüp yumuşatmak yāhūd sehlce ezip yumuşatmak maʿnāsınadır ki sürtmekle yumuşatmak gibi, niteki ʿattārlar, havanda ve taşta ederler, laʿl ve zincefre ezmek gibi yukālu: سَحَقَ الشَّيْءَ سَحْقًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا سَهَكَهُ أَوْ دَقَّهُ أَوْ دُونَ الدَّقِّ Ve yel şiddet üzere esmekle yerin āsār ve nişānlarını mahv eylemek, ʿalā-kavlin toprağı سَحْقٌ [saḥḳ] eder gibi uğrayıp geçmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: سَحَقَتِ الرِّيحُ الْأَرْضَ إِذَا عَفَّتْ آثَارَهَا أَوْ مَرَّتْ كَأَنَّهَا تَسْحَقُ التُّرَابَ Ve libāsı eskitmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: سَحَقَ الثَّوْبَ إِذَا أَبْلاَهُ Ve bir katı nesneyi yumuşatmak maʿnāsınadır; yukālu: سَحَقَ الشَّيْءَ الشَّدِيدَ إِذَا لَيَّنَهُ Ve kehle öldürmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: سَحَقَ الْقَمْلَةَ إِذَا قَتَلَهَا Ve baş tırāş eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَحَقَ رَأْسَهُ إِذَا حَلَقَهُ Ve göz yaşını tamāmen akıtıp bitirmek maʿnāsınadır; yukālu: سَحَقَتِ الْعَيْنُ دَمْعَهَا إِذَا أَنْفَدَتْهُ Ve dābbe pek yelmek, ʿalā-kavlin seğirtmekten aşağı yürümektir; yukarı vech üzere yelmek maʿnāsınadır, ling yürümek taʿbīr olunur; yukālu: سَحَقَتِ الدَّابَّةُ إِذَا عَدَتْ شَدِيدًا أَوْ فَوْقَ الْمَشْيِ دُونَ الْحُضْرِ Ve

سَحْقٌ [saḥḳ] Eski sevbe ıtlāk olunur; مَسْحُوقٌ [mesḥūḳ] maʿnāsına; yukālu: ثَوْبٌ سَحْقٌ أَيْ بَالٍ Ve yufkaca buluta denir; yukālu: سَحَابٌ

سَحْقٌ أَيْ رَقِيقٌ

اَلْإِنْسِحَاقُ [el-insiḥāḳ] (اِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Bir nesne ezilip yumuşamak maʿnāsınadır; yukālu: سَحَقَ الشَّيْءَ فَانْسَحَقَ Ve bolalmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْسَحَقَ الشَّيْءُ إِذَا اتَّسَعَ

اَلسُّحُوقَةُ [es-suḥūḳat] (sīn'in zammıyla) Sevb eskimek maʿnāsınadır; yukālu: سَحُقَ الثَّوْبُ سُحُوقَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا بَلِيَ

اَلْإِسْحَاقُ [el-isḥāḳ] (hemzenin kesriyle) سُحُوقَةٌ [suḥūḳat] maʿnāsınadır; yukālu: أَسْحَقَ الثَّوْبُ إِذَا بَلِيَ Ve devenin tabanı aşınmak maʿnāsınadır; yukālu: أَسْحَقَ خُفُّ الْبَعِيرِ إِذَا مَرَنَ Ve memenin sütü tükenip cılk deri kalmakla çekilip karına yapışmak maʿnāsınadır; yukālu: أَسْحَقَ الضَّرْعُ إِذَا ذَهَبَ لَبَنُهُ وَبَلِيَ وَلَصِقَ بِالْبَطْنِ Ve ırak eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَسْحَقَ فُلَانًا إِذَا أَبْعَدَهُ

اَلْمُنْسَحِقُ [el-munseḥiḳ] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Bir uğurdan dökülen göz yaşına denir; cemʿi مَسَاحِيقُ [mesāḥīḳ] gelir ki nevādirdendir; yukālu: دَمْعٌ مُنْسَحِقٌ أَيْ مُنْدَفِعٌ وَيُقَالُ وَدُمُوعٌ مَسَاحِيقُ أَيْ مُنْدَفِعَةٌ

اَلسُّحْقُ [es-suḥḳ] (sīn'in zammıyla ve zammeteynle) Irak olmak maʿnāsınadır; yukālu: سَحُقَ الرَّجُلُ وَسَحِقَ سُحْقًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَالرَّابِعِ إِذَا بَعُدَ Ve hurmā ağacı pek boy sürüp uzamak maʿnāsınadır; yukālu: سَحُقَتِ النَّخْلَةُ سُحْقًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا طَالَتْ

اَلسَّحِيقُ [es-seḥīḳ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Vasftır, baʿīd maʿnāsınadır; yukālu: مَكَانٌ سَحِيقٌ أَيْ بَعِيدٌ

اَلسَّحُوقُ [es-seḥūḳ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Uzun hurmā ağacına denir. Kezālik gerimli uzun erkek ve dişi eşeğe vasf olur; cemʿi سُحُقٌ [suḥḳ] gelir sīn'in zammıyla. Ve ʿAbdullāh b. Seḥūḳ muhaddistir, zannıma göre سَحُوقٌ [Seḥūḳ] vālidesi ismidir, pederi İsḥāḳ'tır.

اَلسَّوْحَقُ [es-sevḥaḳ] (جَوْهَرٌ [cevher] veznide) Uzun nesneye denir.

سَاحُوقٌ [Sāḥūḳ] Bir recül ʿalemidir. Ve bir mevziʿ adıdır ki onda Benū Ẕubyān cemāʿati ʿĀmir b. Ṣaʿṣaʿa kabīlesine igāre eylediler.

اَلسَّحَّاقَةُ [es-saḥḥāḳat] (شَدَّادَةٌ [şeddādet] vezninde) Nisvāna mahsūs evsāf-ı seyyi'edendir, murād zıbıkçı ve sürtüşücü karı olacaktır. Mütercim der ki سَحَّاقَةٌ [saḥḥāḳat]a Fārisīde çermīne ve saʿterī dahi derler, Türkīde sürtüşücü ve zıbıkçı derler. Zıbıkçı "zubbeykçi" muharrefidir ki زُبٌّ [zubb] musagarıdır.

اَلسَّحِيقَةُ [es-seḥīḳat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Şol ʿazīm ve şedīd yağmura denir ki uğradığı yerleri kürüyüp sıyırır ola; yukālu: مَطَرَةٌ سَحِيقَةٌ إِذَا كَانَتْ تَجْرِفُ مَا مَرَّتْ بِهِ

إِسْحَاقُ [İsḥāḳ] (hemzenin kesriyle) ʿAlem-i aʿcemīdir, yaʿnī Süryānīdir, gayr-i munsarıftır. Ve eğer أَسْحَقَهُ السَّفَرُ kelāmından ki ibʿād maʿnāsınadır menkūl olup ʿArabīdir denirse munsarıf olur.

[س د ق]

اَلسَّيْدَاقُ [es-seydāḳ] (sīn'in fethiyle) Bir cins şecerdir ki be-gāyet metīn olur ve kabuğundan kav düzülür; yanmış kerestesinin külüyle keten ipliği ağartırlar.

[س و د ق]

اَلسَّوْدَقُ [es-sevdaḳ] (dāl-ı mühmele ile جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Çakır dedikleri doğana denir, İbn ʿAdlī'nin *Bāhir* nām kitābından böylece menkūldür; yukālu: جَاءَ وَفِي سَاعِدِهِ سَوْدَقٌ أَيْ صَقْرٌ Sā'ir müfredātta balaban dedikleri doğan ile müfesserdir.

[س ذ ق]

اَلسَّذَقُ [es-seẕaḳ] (sīn'in ve ẕāl-ı muᶜcemenin fethiyle) لَيْلَةُ الْوَقُودِ [leyletu'l-veḳūd] ismidir ki sede-i Fārisī muᶜarrebidir, yaᶜnī Naṣārā tāᵓifesinin ve Mecūs'un āteş gecesi dedikleri mahsūs gecenin ismidir ki katı vāfir āteşler yakıp şenlik ve şatāret ederler. Bunun meᵓhazı ve sebebi *Burhān-ı Ḳāṭıᶜ*'da meşrūhtur.

اَلسَّوْذَقُ [es-sevẕaḳ] (جَوْهَرٌ [cevher] veznin-de) Bileziğe denir, سِوَارٌ [sivār] maᶜnāsına. Ve yek-pāre olan bedevī bileziğine de de-nir, قُلْبٌ [ḳulb] maᶜnāsına. Ve çakır doğana denir, صَقْرٌ [ṣaḳr] maᶜnāsına; bunda sīn'in zammıyla da lügattir. Ve bukağı halkasına denir.

اَلسَّيْذَاقُ [es-seyẕāḳ (sīn'in fethiyle) ve

اَلسَّيْذَقَانُ [es-seyẕeḳān] (زَعْفَرَانٌ [zaᶜferān] vezninde) ve

اَلسَّيْذُقَانُ [es-seyẕuḳān] (رَيْهُقَانٌ [reyhuḳān] vezninde) Bunlar da çakır doğana denir.

اَلسَّوْذَقِيُّ [es-sevẕaḳiyy] (جَوْهَرِيٌّ [cevheriyy] vezninde) Kurnaz adama denir; yukālu: رَجُلٌ سَوْذَقِيٌّ أَيْ نَشِيطٌ حَذِرٌ مُحْتَالٌ

[س ذ ن ق]

اَلسَّوْذَنِيقُ [es-sevẕenīḳ] (زَنْجَبِيلٌ [zencebīl] vezninde ve sīn'in zammıyla cāᵓizdir) ve

اَلسَّيْذَنُوقُ [es-seyẕenūḳ] (حَيْزَبُونٌ [ḥayzebūn] vezninde) ve

اَلسُّوذَانِيقُ [es-sūẕāniḳ] (sīn'in zammı ve fet-hi ve kezālik nūn'un kesri ve fethiyle) ve

اَلسَّنْذَانَقُ [es-senẕānaḳ] (sīn'in fethi ve zāmmı ve nūn'un fethiyle) Çakıra denir, صَقْرٌ [ṣaḳr] maᶜnāsına, ᶜalā-kavlin şāhīne denir.

[س ر د ق]

اَلسُّرَادِقُ [es-surādiḳ] (عُلاَبِطٌ [ᶜulābiṭ] veznin-de) Sahn-ı beytin yukarı tarafına arkuru çekilen serā-perdeye denir; cemᶜi سُرَادِقَاتٌ [surādiḳat] gelir. Ve penbe-zārdan cibin-lik tarzında beyte denir; tekūlu: رَأَيْتُهُ يَقْعُدُ وَرَاءَ السُّرَادِقِ وَهُوَ الَّذِي يَمُدُّ فَوْقَ صَحْنِ الْبَيْتِ وَكَذَا الْبَيْتُ مِنَ الْكُرْسُفِ Maᶜnā-yı evvele göre evi iki bölüp meselā yukarı bölüğü sāhib-i haymeye ve aşağı bölüğü etbāᶜa mahsūs olur. Şārihin beyānı üzere bu serā-perde muᶜarrebidir ki otağ-ı şāhīye ve çadır toz-luğuna ve verāsında harem-i hās ikamet eylemek için hayme içre çekilen perdeye ve çadır etrāfına çekilen sokağa ıtlāk olu-nur. Fi'l-asl perde-i serādır, vasf-ı terkībi üzere muzāfün ileyh takdīm olundu, muᶜarrebinde سُرَادِقٌ [surādiḳ] dediler. Ve ᶜinde'l-baᶜz serā-tāk muᶜarrebidir. Ve

سُرَادِقٌ [surādiḳ] Havāya ağmış ᶜazīm gubāra ıtlāk olunur. Ve havāya ağıp bir nesneyi örtüp bürüyen duhāna ıtlāk olunur.

اَلْمُسَرْدَقُ [el-muserdaḳ] (مُدَحْرَجٌ [mudaḥrec] vezninde) Yukarısı aşağısı serā-perdeli çadıra ve otağa denir; yukālu: بَيْتٌ مُسَرْدَقٌ أَيْ أَعْلاَهُ وَأَسْفَلُهُ مَشْدُودٌ كُلُّهُ

[س ر ق]

اَلسَّرَقُ [es-seraḳ] (fethateynle) ve

اَلسَّرِقُ [es-seriḳ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلسَّرَقَةُ [es-sereḳat] (fetehātla) ve

اَلسَّرِقَةُ [es-seriḳat] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) ve

اَلسَّرْقُ [es-serḳ] (غَرْقٌ [ġarḳ] vezninde) Uğurlamak maᶜnāsınadır; yukālu:سَرَقَ مِنْهُ الشَّيْءَ سَرَقًا وَسَرِقًا وَسَرَقَةً وَسَرِقَةً وَسَرْقًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَاءَ مُسْتَتِرًا إِلَى حِرْزٍ فَأَخَذَ مَالاً لِغَيْرِهِ

اَلْإِسْتِرَاقُ [el-istirāḳ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) سَرَقٌ [seraḳ] maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَرَقَهُ بِمَعْنَى سَرَقَهُ

اَلسِّرْقَةُ [es-sirḳat] (sīn'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) ve

اَلسَّرِقَةُ [es-seriḳat] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) ve

اَلسَّرِقُ [es-seriḳ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) İsmlerdir, uğruluğa denir.

اَلسَّرَقُ [es-seraḳ] (fethateynle) Nihān olmak maʿnāsınadır; yukālu: سَرِقَ الشَّيْءُ سَرَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا خَفِيَ Ve

سَرَقٌ [seraḳ] Beyāz harīr şukkalarına, ʿalākavlin mutlakan harīr şukkalarına denir; müfredi سَرَقَةٌ [sereḳat]tır; yukālu: جَاءَ وَبِيَدِهِ سَرَقٌ أَيْ شُقَقُ الْحَرِيرِ الْأَبْيَضِ أَوِ الْحَرِيرُ عَامَّةً Ṣārihin beyānına göre sere-i Fārisī muʿarrebidir ki bayrak ucuna bend olunan harīr şukkaya denir. Ve

سَرَقٌ [seraḳ] Bedenin en ve oynak yerleri zaʿīf ve gevşek olmak maʿnāsınadır; yukālu: سَرِقَتْ مَفَاصِلُهُ سَرَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ضَعُفَتْ

سَرَقَةٌ [sereḳat] (fetehātla) ʿĀliyede olan suların en nihāyetinde vākiʿ suyun adıdır.

مَسْرُوقٌ [Mesrūḳ] Aʿlāmdandır: Mesrūḳ b. el-Ecdaʿ tābiʿīndendir. Ve Mesrūk b. el-Merzubān muhaddistir.

سُرَّقٌ [Surraḳ] (سُكَّرٌ [sukker] vezninde) Sincār'da bir mevziʿdir. Ve Ehvāz eyāletinde bir vilāyet adıdır. Ve Surraḳ b. Esed el-Cuhenī ashābdandır. Asl ismi Ḥubāb idi. Bir gün bir bedevī ʿArabdan iki deve iştirā edip pahalarını edā eylemek için bāyiʿle berāber çekip bir hānenin kapısına getirdi. Bāyiʿi kapıda koyıp kendisi akçe çıkarayım diye develeri çekip içeri götürdü. Meğer o hāne iki kapılı olmakla dīger kapıdan develeri kendi hānesine uçurdu. Beri tarafta bīçāre bedevī vāfir zamān muntazır olduktan sonra içeriye dāhil olup keyfiyyet-i hāle muttaliʿ oldukta dīvān-ı risālet-ʿunvān-ı hazret-i peygamberīye ʿarz-ı hāl eyledi. Bermūceb-i emr-i ʿālī Ḥubāb ihzār olunup أَنْتَ سُرَّقٌ ʿunvānıyla hitāb buyurulmakla min-baʿd سُرَّقٌ ile müştehir oldu. Ve kendileri onunla teberrük ve ibtihāc eder idi. Ve Aḥmed b. Surraḳ el-Mervezī ehl-i siyer ü tevārīhtendir.

اَلسَّوَارِقِيَّةُ [es-Sevāriḳiyyet] (sīn'in fethiyle) Beyne'l-Ḥaremeyn bir karyedir.

اَلسِّرْقِينُ [es-sirḳīn] (sīn'in kesri ve kalīlen fethiyle) Sergīn-i Fārisī muʿarrebidir ki fışkıya denir.

اَلسَّوَارِقُ [es-sevāriḳ] سَارِقَةٌ [sāriḳat]ın cemʿidir, bukağılarda ve lalelerde olan zincirleri bir araya toplayıp biriktiren halkalara ve sāʾir demirlere ıtlāk olunur; yukālu: عَضَّتْ بِهِ السَّوَارِقُ أَيِ الْجَوَامِعُ Ve baʿzı kilīd perlerinde olan zevāʾid nesneye ıtlāk olunur ki o kilīde hırsızlı kilīd taʿbīr ederler, ona anahtar uydurmak ve sāʾir güne açmak müteʿazzir olur.

سَارُوقُ [Sārūḳ] Rūm diyārında bir beldedir.

سُرَاقَةُ [surāḳat] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] vezninde) Esmādandır: Surāḳa b. Kaʿb ve Surāḳa b. ʿAmr ve Surāḳa b. el-Ḥāriṯ ve Surāḳa b. Mālik el-Mudlicī ve Surāḳa b. el-Ḥubāb ve Surāḳa b. ʿAmr ki Ẕu'n-Nūn ile mülakkabdır, sahābīlerdir. Ve Cevherī'nin Surāḳa b. Cuʿşum dediği vehmdir, zīrā Cuʿşum onun ceddidir.

سَارِقٌ [Sāriḳ] ve

سَرَّاقٌ [Serrāḳ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde)

Esmādandır.

اَلتَّسْرِيقُ [et-tesrīḳ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] veznin-de) Bir kimseyi uğruluğa nisbet eylemek maʿnāsınadır ki filān uğrudur yāhūd o nesneyi filān uğurladı demekten ʿibārettir; yukālu: سَرَّقَ فُلاَنًا إِذَا نَسَبَهُ إِلَى السَّرِقَةِ

اَلْمُسْتَرِقُ [el-musteriḳ] (ism-i fāʿil bün-yesiyle) Bünye ve terkībi nākıs ve zaʿīf olan adama ıtlāk olunur, gūyā ki sāʾirden tetimme-i aʿzāʾ istirākına muhtācdır; yukālu: رَجُلٌ مُسْتَرِقٌ أَيْ نَاقِصٌ ضَعِيفُ الْخَلْقِ Ve dāʾimā nihānī sözlere kulak tutup din-ler olan kimseye denir ki dinici taʿbīr olunur; yukālu: رَجُلٌ مُسْتَرِقٌ أَيْ مُسْتَمِعٌ مُخْتَفِيًا Ve kısa boyunlu kütüz adama مُسْتَرِقُ الْعُنُقِ [musteriḳu'l-ʿunuḳ] ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ مُسْتَرِقُ الْعُنُقِ أَيْ قَصِيرُهَا

اَلْمُسَارَقَةُ [el-musāreḳat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir kimse uğurlayın bakmak maʿnāsınadır ki nigāh-ı düzdīde taʿbīr olu-nur; yukālu: هُوَ يُسَارِقُ النَّظَرَ إِلَيْهِ أَيْ يَطْلُبُ غَفْلَةً مِنْهُ لِيَنْظُرَ إِلَيْهِ

اَلْإِنْسِرَاقُ [el-insirāḳ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Bu dahi aʿzāʾ ve endām fātir ve zaʿīf ol-mak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْسَرَقَتْ مَفَاصِلُهُ إِذَا فَتَرَتْ وَضَعُفَتْ Müʾellif bunu tekrār eylemiş-tir. Ve bir āher kimse kendisini görmeyip savuşup gitsin diye geri çekilip gizlenmek maʿnāsınadır ki uğurlanmak taʿbīr olunur; yukālu: إِنْسَرَقَ عَنْهُ إِذَا خَنَسَ لِيَذْهَبَ

اَلتَّسَرُّقُ [et-teserruḳ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Hırsızlıkla uğraşmak maʿnāsınadır ki bir şeyʾ çalıp uğurladıktan sonra āher şeyʾi dahi uğurlamak maʿnāsınadır; yukālu: تَسَرَّقَ فُلاَنٌ إِذَا سَرَقَ شَيْئًا فَشَيْئًا

إِسْتَبْرَقٌ [istebraḳ] (hemzenin kesriyle ki) Kalın dībāya denir, "ب،ر،ق" māddesinde beyān olundu.

[س ر م ق]

اَلسَّرْمَقُ [es-sermaḳ] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) نَبَاتُ الْقَطَفِ [nebātu'l-ḳaṭaf] ismidir ki kara pazı ve koyun sarmaşığı dedikleri ottur. Meshūk olan tohumdan üç hafta be-her gün iki dirhem mikdārını şürb istiskāʾ ʿilletinin tiryākıdır, lākin iksārı mühliktir. Şārihin beyānına göre serme ve sermec muʿarrebidir. Ve

سَرْمَقُ [Sermaḳ] Ḫorāsān'da Işṭaḫr eyāletinde bir beldedir.

سَرْمُقَانُ [Sermuḳān] (pehluvān] vezninde) Herāt kazāsında bir karyedir. Ve Seraḫs ve Fārs kazālarında dahi birer karyedir.

[س ع س ل ق]

اَلسَّعْسَلِقُ [es-saʿseliḳ] (صَهْصَلِقٌ [ṣahṣaliḳ] vezninde) Gūl-ı beyābānī dedikleri cādıların anaları ismidir.

[س ع ل ق]

اَلسُّعْلُوقُ [es-Suʿlūḳ] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vez-ninde) İbn Ṭarīf b. Temīm ismidir, yāhūd pederinin lakabıdır.

[س ن ع ب ق]

اَلسَّنْعَبُقُ [es-senʿabuḳ] (sīn'in ve nūn'un fet-hi ve bā'nın zammı ve fethiyle) Bir bed rāyiha otun ismidir.

[س ف س ق]

اَلسَّفْسَقَةُ [es-sefseḳat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vez-ninde) Kuş çımkırmak maʿnāsınadır; yukālu: سَفْسَقَ الطَّائِرُ إِذَا ذَرَقَ Ve

سَفْسَقَةٌ [sefseḳat] فِرِنْدُ السَّيْفِ [firindu's-seyf] maʿnāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

اَلسُّفْسُوقَةُ [es-sufsūḳat] (sīn'in zammıyla) Açık ve işlek yola denir, مَحَجَّةٌ [meḥaccet] maʿnāsına; yukālu: أَخَذَ السُّفْسُوقَةَ أَيِ الْمَحَجَّةَ

Ve bir kimse pederine çekmeğe ıtlāk olunur; maʿnā-yı ātīden meʾhūzdur; yukālu: فِيهِ سُفْسُوقَةٌ مِنْ أَبِيهِ أَيْ شَبَهٌ

اَلسُّفَاسِقُ [es-sufāsiḳ] (ʿulābiṭ [ʿulābiṭ] vezninde) Mutlakan uzun uzadı şeyʾe denir; yukālu:شَيْءٌ سُفَاسِقٌ أَيْ مُمْتَدٌّ

اَلسَّفْسَقَةُ [es-sefseḳat] (sīn'lerin fethiyle) ve

اَلسِّفْسِقَةُ [es-sifsiḳat] (sīn'lerin kesriyle)

اَلسِّفْسِيقَةُ [es-sifsīḳat] (قِنْدِيلَةٌ [ḳındīlet] vezninde) ve

اَلسُّفْسُوقَةُ [es-sufsūḳat] (عُصْفُورَةٌ [ʿuṣfūret] vezninde) Kılıcın cevherine ve suyuna denir. ʿAlā-kavlin kılıcın yüzünde müşāhede olunan uzun uzun tarīkalara denir ki cevherler onlarda lemeʿān ederler. Ve ʿalāreʾyin kılıcın yüzünde olan uzun uzadı yol gibi yivlere denir yāhūd kılıcın yüzlerinde olan öylece uzun uzadı iki büyücek yiv aralığına denir ki baʿzı taban ve horāsānī kılıçların yüzlerinde uzun uzadı yol gibi öylece yiv gibi hayāl çekilmiş olur, cemʿi سَفَاسِقُ [sefāsiḳ] gelir. Şārihin beyānına göre şūşe-i Fārisī muʿarrebleridir.

[س ف ق]

اَلسَّفْقُ [es-sefḳ] (sīn'in fethi ve fā'nın sükūnuyla) Kapıyı geri çevirip kapamak maʿnāsınadır; yukālu: سَفَقَ الْبَابَ سَفْقًا مِنَ الْبَابِ ٱلْأَوَّلِ إِذَا رَدَّهُ Ve çehreye şamar vurmak maʿnāsınadır; yukālu: سَفَقَ وَجْهَهُ إِذَا لَطَمَهُ

اَلْإِسْفَاقُ [el-isfāḳ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi kapıyı geri çevirip kapamak maʿnāsınadır; yukālu: أَسْفَقَ الْبَابَ إِذَا رَدَّهُ

اَلسَّفَاقَةُ [es-sefāḳat] (حَمَاقَةٌ [ḥamāḳat] vezninde) Bez tefeli ve sık ve muhkem dokunmak maʿnāsınadır; yukālu: سَفَقَ الثَّوْبُ سَفَاقَةً إِذَا صَارَ سَفِيقًا

اَلسَّفِيقُ [es-sefīḳ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Vasftır, tefeli sık ve muhkem dokunmuş sevbe denir; yukālu: ثَوْبٌ سَفِيقٌ أَيْ صَفِيقٌ Bu münāsebetle pek yüzlü utanmaz adama سَفِيقُ الْوَجْهِ [sefīḳu'l-vech] ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ سَفِيقُ الْوَجْهِ أَيْ وَقِحٌ

اَلسَّفِيقَةُ [es-sefīḳat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Bir yassıca ince uzun tahtaya denir ki hasır dokuyanlar hasırı dokudukça ona leff ederler. Ve altın ve gümüş makūlesinden çekiçle teneke gibi yassılanmış ince sebīkeye denir ki ondan baʿzı nesne düzerler; yukālu: عِنْدَهُ سَفِيقَةٌ مِنَ الذَّهَبِ وَهِيَ الضَّرِيبَةُ الدَّقِيقَةُ الطَّوِيلَةُ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَنَحْوِهِمَا

اَلسَّفْقَةُ [es-sefḳat] صَفْقَةٌ [ṣafḳat] vezninde ve mürādifidir ki el ele almakla olan ʿakd-i mübāyaʿaya ıtlāk olunur; ve minhu yukālu: أَعْطَاهُ سَفْقَةً يَمِينِهِ إِذَا بَايَعَهُ ve yukālu: إِشْتَرَاهُ فِي سَفْقَةٍ وَاحِدَةٍ أَيْ بِبَيْعَةٍ

[س ق ق]

اَلسُّقُقُ [es-suḳuḳ] (sīn'in ve ḳāf'ın zammıyla) Nāsı dāʾimā fasl ve gıybet eden bedzebānlara denir; yukālu: هُمْ سُقُقٌ أَيْ مُغْتَابُونَ لِلنَّاسِ

اَلسَّقُّ [es-saḳḳ] (شَقٌّ [şaḳḳ] vezninde) Kuş kısmı çımkırmak maʿnāsınadır; yukālu: سَقَّ الطَّائِرُ سَقًّا مِنَ الْبَابِ ٱلْأَوَّلِ إِذَا ذَرَقَ

اَلسَّقْسَقَةُ [es-saḳseḳat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) سَقٌّ [saḳḳ] maʿnāsınadır.

اَلْمُسَقْسِقُ [el-musaḳsiḳ] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Şol adama denir ki bir mürtefiʿce seki ve nişīmen üzere kürsī şeyhi gibi oturup ve bir āher kimse dahi onun gibi karşısında oturup nevbet-be-nevbet birbiriyle münāşede-i eşʿār eder ola, bunların her birine ıtlāk olunur. Ve bu lügat-ı müvellededir; yukālu: إِسْمَعْ هَذَا الْمُسَقْسِقَ وَهُوَ مَنْ يَصْعَدُ فِي دَكَّةٍ وَآخَرُ فِي أُخْرَى وَيُنْشِدُ كُلٌّ مِنْهُمَا بَيْتًا بِالنَّوْبَةِ

سَقْ سَقْ [saḳ saḳ] (sīn'lerin fethi ve kesriyle) Öküz kısmına mahsūs zecr ve āzār kelimātındandır.

[س ل ق]

اَلسَّلْقُ [es-selḳ] (حَلْقٌ [ḥalḳ] vezninde) Bir adamı söz ile incitip āzürde kılmak maʿnāsınadır; yukālu: سَلَقَهُ بِالْكَلَامِ Ve eti kemikten soymak maʿnāsınadır; yukālu: سَلَقَ اللَّحْمَ عَنِ الْعَظْمِ إِذَا الْتَحَاهُ Ve dürtmek ve sançmak maʿnāsınadır; yukālu: سَلَقَ فُلَانًا بِالرُّمْحِ إِذَا طَعَنَهُ Ve nebātı soğuk çalıp göyündürmek maʿnāsınadır; yukālu: سَلَقَ الْبَرْدُ النَّبَاتَ إِذَا أَحْرَقَهُ Ve bir kimseyi arkası üzere yere yıkmak maʿnāsınadır; yukālu: سَلَقَ فُلَانًا إِذَا صَرَعَهُ عَلَى قَفَاهُ Ve su tulumunu yāhūd azık dağarcığını yağlamak maʿnāsınadır; yukālu: سَلَقَ الْمَزَادَةَ إِذَا دَهَنَهَا Ve bir nesneyi āteşle kaynatmak maʿnāsınadır; yukālu: سَلَقَ الشَّيْءَ إِذَا غَلَاهُ بِالنَّارِ Ve çuval makūlesinin kulpuna ağaç geçirmek maʿnāsınadır; yukālu: سَلَقَ الْعُودَ فِي الْعُرْوَةِ إِذَا أَدْخَلَهُ Ve deveyi serāpā katrānlamak maʿnāsınadır; yukālu: سَلَقَ الْبَعِيرَ إِذَا هَنَأَهُ أَجْمَعَ Ve yelmek maʿnāsınadır; yukālu: سَلَقَ فُلَانٌ إِذَا عَدَا Ve haykırmak maʿnāsınadır; yukālu: سَلَقَ الرَّجُلُ إِذَا صَاحَ Ve hatunu arkası üzere yatırıp cimāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَلَقَ الْمَرْأَةَ إِذَا بَسَطَهَا فَجَامَعَهَا Ve bir kimseye kamçı makūlesiyle vurup derisini sıyırıp koparmak maʿnāsınadır; yukālu: سَلَقَ فُلَانًا بِالسَّوْطِ إِذَا نَزَعَ جِلْدَهُ Ve posteki makūlesini ıssı suda haşlayıp tüyden eser kalmak vech üzere tüylerini gidermek maʿnāsınadır ki ʿan-kasd imʿān etmemekten yāhūd müsāmahadan nāşī olur; yukālu: سَلَقَ شَيْئًا بِالْمَاءِ الْحَارِّ إِذَا أَذْهَبَ شَعْرَهُ وَوَبَرَهُ وَبَقِيَ أَثَرُهُ Ve

سَلْقٌ [selḳ] Devenin sırtında olan yağır onulup yeri beyāz kalmak maʿnāsınadır; yukālu: سَلَقَتِ الدَّبَرَةُ الْبَعِيرَ إِذَا بَرَأَتْ وَابْيَضَّ مَوْضِعُهَا مِنْ أَثَرِهَا Müʾellif bunu müsāmaha vechiyle tefsīr eylemiştir. Ve devenin yanlarını kolan sıkıp yer eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَلَقَ النِّسْعُ فِي جَنْبِ الْبَعِيرِ إِذَا أَثَّرَ Ve yola gidenlerin ayakları ve tırnakları yolda teʾsīr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَلَقَتِ الْأَقْدَامُ وَالْحَوَافِرُ الطَّرِيقَ إِذَا أَثَّرَ فِيهَا

اَلسِّلْقَاءُ [es-silḳāʾ] (sīn'in kesriyle) Bu dahi dürtmek ve sançmak maʿnāsına masdardır; yukālu: سَلْقَاهُ سِلْقَاءً إِذَا طَعَنَهُ Şārih der kiجَعْبٌ kelimesinde yāʾ ziyādesiyle جَعْبَى جِعْبَاءً dedikleri gibi bunda dahi yāʾ ziyāde eylediler. İntehā. Ve bir kimseyi sırtı üzere düşürmek maʿnāsınadır; tekūlu: سَلْقَيْتُهُ إِذَا أَلْقَيْتَهُ عَلَى ظَهْرِهِ

اَلْإِسْلَاقُ [el-islāḳ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi çuvalın kulpuna ağaç geçirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَسْلَقَ الْعُودَ فِي الْعُرْوَةِ إِذَا أَدْخَلَهُ Ve dişi kurd sayd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَسْلَقَ الصَّيَّادُ إِذَا صَادَ ذِئْبَةً

اَلسَّلَقُ [es-selaḳ] (fethateynle) Bu dahi devenin sırtında yağır sağalıp beyāz nişān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَلِقَتِ الدَّبَرَةُ الْبَعِيرَ سَلَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا بَرَأَتْ وَابْيَضَّ مَوْضِعُهَا Ve

سَلَقٌ [Selaḳ] Mavṣil'de bir yüksek dağın adıdır. Ve Yemāme'de bir nāhiye adıdır. Ve toprağı ve çamuru pāk düpdüz ovaya denir; cemʿi أَسْلَاقٌ [eslāḳ] ve سُلْقَانٌ [sulḳān] gelir sīn'in zammı ve kesriyle.

اَلسَّلِيقَةُ [es-selīḳat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Devenin sırtında yağrı ve cıdavı onulduktan sonra kalan aklığa denir. Kezālik devenin yanlarında sıkı kolan yerine denir. Ve yolda olan ayak ve tırnak āsārına denir; cemʿi سَلَائِقُ [selāʾiḳ] gelir. Ve sirişt

ve tabīʿat maʿnāsınadır; yukālu: اَلْكَرَمُ سَلِيقَتُهُ وَالسَّخَاءُ خَلِيقَتُهُ أَيْ طَبِيعَتُهُ فُلاَنٌ يَقْرَأُ بِسَلِيقَتِهِ أَيْ بِطَبِيعَتِهِ لاَ بِتَعَلُّمٍ Ve dövülüp ıslāh olunmuş mısır buğdayına denir. ʿAlā-kavlin içine kolgan dikeni dedikleri nebāt katılmış yoğurt keşine denir; yukālu: أَطْعَمَنَا بِالسَّلِيقَةِ وَهِيَ الذُّرَّةُ الَّتِي دُقَّتْ وَأُصْلِحَتْ أَوِ الْأَقِطُ الَّذِي خُلِطَ بِهِ طَرَائِيثُ Ve ıssı su ile haşlanmış sebze ve sāʾir nesnelere denir Ve rafadan pişmiş yumurtaya denir. Ve devenin kolan çıkaracak yerine denir ki kolan sürtmekle tüyleri gitmiş ola.

اَلسِّلْقُ [es-silḳ] (sīn'in kesriyle) Su yoluna denir ki murād sel suyu akıp gidecek yoldur. Cemʿi سُلْقَانٌ [sulḳān] gelir, عُثْمَانُ [ʿuṯmān] vezninde. Ve

سِلْقٌ [silḳ] Pazı taʿbīr olunan nebāta denir, cālī ve muhallil ve müleyyin ve müfettih ve müferrih ve nikris ʿilletine ve vecaʿ-ı mefāsıla nāfiʿ ve ʿasīri hamr üzere sabb olunsa iki sāʿat mürūrunda sirkeye mukallib ve sirke üzere sabb olunsa dört sāʿattan sonra hamra muhavvildir. Ve kökünün ʿasīrini suʿūṭ diş ve kulak ağrılarının ve şakīkanın tiryākıdır. Ve سِلْقُ الْبَرِّ [silḳu'l-berr] ve سِلْقُ الْمَاءِ [silḳu'l-māʾ] iki güne nebātlardır. Müfredātta سِلْقٌ [silḳ]-i berrī ve سِلْقٌ [silḳ]-i cebelī hummāzdan bir kısm ve سِلْقُ الْمَاءِ [silḳu'l-māʾ] su pazısı dedikleri nebāt olmak üzere mersūmdur. Ve

سِلْقٌ [silḳ] Sibāʿdan kurda denir, ذِئْبٌ [ẕiʾb] gibi. Cemʿi سُلْقَانٌ [sulḳān] gelir, عُثْمَانُ [ʿuṯmān] vezninde ve sīn'in kesriyle caʾizdir; müʾennesi سِلْقَةٌ [silḳat]tır. ʿAlā-kavlin سِلْقَةٌ [silḳat] hāssatan dişi kurda denir, erkeğine سِلْقٌ ıtlāk olunmaz. Ve teşbīh tarīkiyle bī-şerm ü hayā fāhişe, dili zefīr ʿavrete ıtlāk olunur; yukālu: هِيَ سِلْقَةٌ أَيْ سَلِيطَةٌ فَاحِشَةٌ Bunun cemʿi سُلْقَانٌ [sulḳān] gelir sīn'in zammı ve kesriyle. Ve dişi kurt ismi olanın cemʿi سِلْقٌ [silḳ] gelir hā'sız ve سِلَقٌ [silaḳ] gelir, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde.

اَلْمِسْلَقُ [el-mislaḳ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) ve

اَلْمِسْلاَقُ [el-mislāḳ] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) ve

اَلسَّلاَّقُ [es-sellāḳ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Darb-ı lisāna mālik, belāgatlı ve sühanver adama denir; yukālu: خَطِيبٌ مِسْلَقٌ وَمِسْلاَقٌ وَسَلاَّقٌ أَيْ بَلِيغٌ

اَلسَّالِقَةُ [es-sāliḳat] (lām'ın kesriyle) Şol ʿavrete denir ki mātem ve musībet hengāmında bülend āvāz ile sayha ve feryād eder ola yāhūd yüzüne şamar vurur ola; yukālu: إِمْرَأَةٌ سَالِقَةٌ إِذَا كَانَتْ رَافِعَةً صَوْتَهَا عِنْدَ الْمُصِيبَةِ أَوْ لاَطِمَةً وَجْهَهَا

اَلسَّلِيقُ [es-selīḳ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Küçük ağaçlardan ve meşelerden dökülmüş kırıntı ve çörçöp makūlesine denir. Ve شِبْرِقٌ [şibriḳ] dedikleri otun kurusuna denir. Ve arının kovanda uzunluğuna yaptığı gömece denir; cemʿi سُلْقٌ [sulḳ] gelir sīn'in zammıyla. Ve

سَلِيقٌ [selīḳ] Yolun bir kıyısına denir; yukālu: أَخَذَ مِنْ سَلِيقِ الطَّرِيقِ أَيْ مِنْ جَانِبِهِ

سَلُوقُ [Selūḳ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Yemen'de bir büyük karye adıdır, onda aʿlā zırhlar çıkar ve yavuz kılāb ona nisbet olunur; ve minhu: اَلسَّوْقِيَّةُ كَالْكِلاَبِ السَّلُوقِيَّةِ Baʿzılar Ermīniyye tarafında bir beldedir dediler. ʿAlā-kavlin zırhlar ve köpekler سَلَقْيَةُ [Selaḳyet]e mensūblardır ki fetehātladır, Rūm ülkesinde bir beldedir, nisbetlerinde سَلُوقِيَّةٌ [Selūḳiyyet] unvānı tagyīr-i niseb kabīlindendir. Ve aʿlāmdan Aḥmed b. Revḥ es-Selaḳī o beldeye

mensūbdur. Şārihin beyānına göre سَلْقَيَةُ [Selḳayet] fi'l-asl sāhil-i Anṭākiyye'de bir belde idi, hālen harābedir.

اَلسَّلُوقِيَّةُ [es-selūḳiyyet] (sīn'in fethiyle) Sefīnede rubbān oturduğu yere denir ki reʾīs kamarası olacaktır, niteki "debūse" kaptan kamarasıdır.

اَلسِّلْقَاءَةُ [es-silḳāʾet] (sīn'in kesriyle) ʿAvreti arkası üzere yatırmak vechile olan cimāʿa denir; yukālu: أَلَذُّ الْبِضَاعِ السِّلْقَاءَةُ وَهِيَ مَا كَانَتْ عَلَى الظَّهْرِ

اَلْأَسَالِقُ [el-esāliḳ] (hemzenin fethiyle) Boğaz ucunda küçük dilin çevre yanlarına denir.

اَلسَّيْلَقُ [es-seylaḳ] (صَيْقَلٌ [ṣayḳal] vezninde) Çabuk ve revende nākaya denir.

اَلسَّلْقَلَقُ [es-selaḳlaḳ] (سَفَرْجَلٌ [sefercel] vezninde) Dübüründen hayz görür olan hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ سَلْقَلَقٌ إِذَا كَانَتْ تَحِيضُ مِنْ دُبُرِهَا Şārih der ki ʿörf-i şerʿde ona hāʾiz ıtlāk olunmaz.

اَلسَّلْقَلَقَةُ [es-selaḳlaḳat] (hā'yla) Çağırgan şamatacı ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ سَلْقَلَقَةٌ أَيْ صَخَّابَةٌ

اَلسُّلاَقُ [es-sulāḳ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bir güne sivilcelere denir ki dilin dibinde zuhūr eder, ʿalā-kavlin diş dibinin etleri soyulmağa denir; yukālu: ظَهَرَ فِي فَمِهِ سُلاَقٌ وَهُوَ بَثْرٌ يَخْرُجُ عَلَى أَصْلِ اللِّسَانِ أَوْ هُوَ تَقَشُّرٌ فِي أُصُولِ الْأَسْنَانِ Ve

سُلاَقٌ [sulāḳ] Göz ʿilletlerinden bir ʿillet adıdır. Sebebi būraḳiyyetli ve hiddetli rutūbettir. Ekserī göz pınarında zuhūr eder, giderek yayılıp gözün fesādını müʾeddī olur. Kandan ve remed misilli marazlardan gözün mizācı fāsid olduğundandır. ʿAlāmeti göz kapakları kızıl kızıl olup kalınlaşmak ve kirpikler dökülüp biten yerleri mütekarrih olmaktır.

سُلاَقَةُ [Sulāḳat] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] vezninde) İbn Vehb'dir ki Benū Sāme [b.] Luʾey cemāʿatindendir.

اَلسُّلاَّقُ [es-sullāḳ] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Naṣārā'ya mahsūs bir paskalya adıdır ki Hazret-i ʿĪsā'nın āsumāna ʿurūc ettikleri gün olacaktır. Şārihin beyānına göre fıtrlarından kırk ikinci gündür. Ve سُلاَّقٌ [sullāḳ] kelimesi Süryānīde suʿūd etti maʿnāsınadır, aslı سَيْلاَقٌ [seylāḳ]tır.

اَلْمَسْلُوقُ [el-meslūḳ] Eyyām-ı ʿArabdan bir yevm-i maʿhūddur.

مَسْلُوقٌ [Meslūḳ] Bir mevziʿin ismidir.

اَلْإِسْتِلْقَاءُ [el-istilḳāʾ] ve

اَلْإِسْلِنْقَاءُ [el-islinḳāʾ] Arka üzere yatıp uyumak maʿnāsınadır; Evvelki إِفْتِعْلاَءٌ [iftiʿlāʾ] ikinci إِفْعِنْلاَءٌ [ifʿinlāʾ] veznlerindedir; yukālu: إِسْتَلْقَى الرَّجُلُ وَاسْلَنْقَى إِذَا نَامَ عَلَى ظَهْرِهِ

اَلتَّسَلُّقُ [et-teselluḳ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Duvara tırmaşıp çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: تَسَلَّقَ الْجِدَارَ إِذَا تَسَوَّرَ Ve yatakta gam ve endīşeden yāhūd derd ve vecaʿdan nāşī beri öte dönüp çabalamak maʿnāsınadır; yukālu: تَسَلَّقَ عَلَى فِرَاشِهِ إِذَا قَلِقَ هَمًّا أَوْ وَجَعًا

[س م ح ق]

اَلسِّمْحَاقُ [es-simḥāḳ] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] vezninde) Baş kemiğinin üzerinde yufkaca zar gibi dericeğize denir. O deriye bālig olan baş yarığına سِمْحَاقٌ [simḥāḳ] ıtlākı bu mülābeseye mebnīdir, maʿrūz ismiyle ʿārız tesmiye olunmuştur; yukālu: بَلَغَتِ الشَّجَّةُ السِّمْحَاقَ وَهُوَ قِشْرَةٌ رَقِيقَةٌ فَوْقَ عَظْمِ الرَّأْسِ ve yukālu: فِي شَجَّةِ السِّمْحَاقِ كَذَا

اَلسُّمْحُوقُ [es-sumḥūḳ (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Pek uzun hurmā ağacına denir.

اَلسَّمَاحِيقُ [es-semāḥīḳ] سِمْحَاقٌ [simḥāḳ]ın cemʿidir ki zikr olunan ince zar gibi dericeğize denir. Teşbīh cihetiyle semāda yufka yufka zuhūr eden bulut pārelerine ıtlāk olunur; yukālu: أَي فِي السَّمَاءِ سَمَاحِيقُ الْقِطَعُ الرِّقَاقُ مِنَ الْغَيْمِ Ve iç yağının üzerinde olan ince ince zarlara da سَمَاحِيقُ الشَّحْمِ [semāḥīḳu'ş-şaḥm] ıtlāk olunur; yukālu: عَلَى ثَرْبِ الشَّاةِ سَمَاحِيقُ مِنْ شَحْمٍ أَيْ شَيْءٌ رَقِيقٌ كَالْقِشْرِ

[س م س ق]

اَلسَّمْسَقُ es-semsaḳ] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) ve

اَلسِّمْسِقُ [es-simsiḳ] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) ve

اَلسُّمْسُقُ [es-sumsuḳ] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) ve

اَلسُّمْسَقُ [es-sumsaḳ] (جُنْدَبٌ [cundeb] vezninde) Yāsemīne denir ki maʿrūf şükūfedir. Ve merzencūş ismidir ki tahrīfle mercankōşk dedikleri nebāttır.

[س م ق]

اَلسُّمُوقُ [es-sumūḳ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Boylanıp uzamak maʿnāsınadır; yukālu: سَمَقَ النَّبْتُ وَالشَّجَرُ سُمُوقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا عَلاَ وَطَالَ

اَلسَّمِيقُ [es-semīḳ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Zivle dedikleri ağaçtır ki boyundurukta olur. Ve o iki ağaçtır ki öküzün boynunu tavk gibi ihāta eder; ikisine سَمِيقَانِ [semīḳān] denir. Şārihin beyānına göre seme-i Fārisī muʿarrebidir.

اَلْأَسْمِقَةُ [el-esmiḳat] (أَجْوِبَةٌ [ecvibet] vezninde) Kerpiç taşıyacak teskerenin māddesi olan ağaçlara ve tahtalara denir.

اَلسُّمَاقُ [es-sumāḳ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Hālis nesneye denir; ve minhu yukālu: كَذِبٌ سُمَاقٌ أَيْ خَالِصٌ Ve İsḥāḳ b. İbrāhīm es-Sumāḳī ki muhaddisīndendir, hālise mensūbdur.

اَلسُّمَّاقُ [es-summāḳ] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) ve

اَلسَّمُوقُ [es-semūḳ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Türkīde dahi sumak dedikleri ekşi dānelere denir; salkım salkım ağaçta biter. Taʿāmı müştehī ve ishāl-i müzmini kātıʿ ve menkūʿuyla iktihāl gözde ʿārız olan سُلاَقٌ [sulāḳ] ve رَمَدٌ [remed] ʿillетlerini dāfiʿdir. Muhaddisīnden Muḥammed b. Aḥmed es-Sumāḳī ki Aḥmed b. Ebi'l-Ḥuvārā'dan tahdīs eyledi ve ʿAbdulmevlā ibnu's-Sumāḳī ki bizler onun ashābından rivāyet ederiz, beyʿine mensūblardır.

[س م ل ق]

اَلسَّمْلَقُ [es-semlaḳ] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Be-gāyet düz ve hemvār ovaya denir.

[س ن ب ق]

اَلسُّنْبُوقُ [es-sunbūḳ] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Bir güne sagīr زَوْرَقٌ [zevraḳ]a denir, Fārisīde nāv ve Türkīde çırnık dedikleridir. Mütercim der ki sünbükten muʿarrebdir ki Fārisīdir.

[س ن د ق]

اَلسُّنْدُوقُ [es-sundūḳ] صُنْدُوقٌ [ṣundūḳ] vezninde ve mürādifidir.

[س ن س ق]

اَلسَّنْسَقُ [es-sensaḳ] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Mersin ağacının hurdelerine denir.

[س ن ع ب ق]

اَلسَّنَعْبَقُ [es-senaʿbaḳ] (سَفَرْجَلٌ [sefercel] vezninde) Karīben zikr olundu.

[س ن ق]

اَلسَّنَقُ [es-senaḳ] (sīn'in ve nūn'un fethiyle) Taʿāmdan imtilā olup bıkmak maʿnāsınadır ki hayvānda tohme olmak taʿbīr olunur; yukālu: سَنِقَ الْفَصِيلُ مِنَ اللَّبَنِ سَنَقًا Şārih der ki أَحَمٌّ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا بَشِمَ وَاتَّخَمَ [eḥamm] insānda ve سَنَقٌ [senaḳ] hayvānda müstaʿmeldir.

اَلسُّنَّيْقُ [es-sunneyḳ] (قُبَّيْطٌ [ḳubbeyṭ] vezninde) Kireçle sıvanıp badana vurulmuş eve denir; yukālu: رَأَيْتُهُ يَقْعُدُ فِي سُنَّيْقِ أَيْ بَيْتٍ مُجَصَّصٍ Cemʿi سُنَّيْقَاتٌ [sunneyḳāt] ve سَنَانِيقُ [senānīḳ] gelir. Ve

سُنَّيْقٌ [Sunneyḳ] Bir ak yıldız ismidir. Ve bir maʿrūf tepenin adıdır.

اَلْإِسْنَاقُ [el-isnāḳ] (hemzenin kesriyle) Bir adamı niʿmet ve ikbālin vefreti gümrāhlığa ilkā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَسْنَقَهُ النَّعِيمُ إِذَا تَرَّفَهُ

[س و ق]

اَلسَّاقُ [es-sāḳ] Topuk ile dizin aralığı olan ʿuzva denir, Türkīde incik ve lahm ve şahmı yüzüne baldır taʿbīr olunur. Sade kemiğine kuru incik ve mücevvefine düdük ve kalem taʿbīr olunur. Ve bacak, kasıktan tabana varınca kadardır. Cemʿi سُوقٌ [sūḳ] gelir sīn'in zammıyla ve سِيقَانٌ [sīḳān] gelir sīn'in kesriyle ve أَسْؤُقٌ [esʾuḳ] gelir, أَفْلُسٌ [eflus] vezninde. Bunda zammeyi mütehammil olmak için vāv hemzeye münkalib oldu; yukālu: ضَرَبَهُ سَاقَهُ أَيْ مَا بَيْنَ كَعْبِهِ وَرُكْبَتِهِ Şārihin beyānına göre سَاقٌ [sāḳ] müʿennestir, musaggarı سُوَيْقَةٌ [suveyḳat] tır. Ve aslı سَوَقٌ idi. Ve kavluhu taʿālā: ﴿يَوْمَ يُكْشَفُ عَنْ سَاقٍ﴾ أَيْ عَنْ شِدَّةٍ ve kavluhu taʿālā: ﴿وَالْتَفَّتِ السَّاقُ بِالسَّاقِ﴾ الآية أَيْ آخِرُ شِدَّةِ الدُّنْيَا بِأَوَّلِ شِدَّةِ الْآخِرَةِ ʿArablar bir emr ve mādde be-gāyet fezīʿ ve şedīd ve sehm-nāk olursa, onun hevl ve şiddetinden سَاقٌ [sāḳ] taʿbīriyle ihbār ederler, güyā ki onunla mukāvemete yāhūd ondan firār ve necāta baldırına takviye vermeye muhtāc olur. Ve كَشْفُ سَاقٍ [keşfu sāḳ] ile ki çemrenmek olacaktır, firār semtine sığanıp çemrenmekten kināye ederler. Bu cihetle كَشْفُ سَاقٍ [keşfu sāḳ]ın sebebi elbette hevl ve şiddet olur. Bundan başka bir nākanın rahiminde veledi helāk oldukta مُذَمِّرٌ [muẕemmir] yaʿnī o husūsun kār-dānı elini nākanın cevfine idhāl edip veled-i hālikin sākından ahz ve taşra ihrāc eder. Bu mādde nākaya ve sāhibine şedīd olduğundan ve ʿameli dahi düşvār olduğundan her şiddet ve mihnetten كَشْفُ سَاقٍ [keşfu sāḳ] ile taʿbīr eylediler. Ve āyet-i sānīyede إِلْتِفَافُ سَاقٍ [iltifāfu sāḳ] ki baldırlar birbirine dolaşmaktan ʿibārettir, murād mevt hālinde şiddetten bacaklar birbirine dolaşmak yāhūd kefen içre vazʿ olunurken dolaşmak yāhūd ayaklarda şiddet-i havftan cān kalmayıp tutmaz olmaktan yāhūd mihnet-i dünyānın āhiri mihnet-i āhiretin evveliyle müʾtelif olmaktan kināyedir. Müʾellifin *Başāʾir*'de beyānı vech-i mezkūr üzeredir. Ve baʿzı müfessirīnin beyānına göre كَشْفُ سَاقٍ [keşfu sāḳ] suʿūbet ve şiddet-i emrde meseldir. Aslı budur ki muhadderāt olan nisvān be-heme-hāl baldırlarını bacaklarını setr etmekte pek ihtimām ederler ve şeb-hūn gibi bir havf ve şedīde ʿurūzunda halās olmak için firār ettiklerinde hiffet kasdıyla elbette bacaklarını sığayıp keşf ederler. Ashāb-ı gayret ü nāmūs ʿindinde nisvānlarının o resme baldırları bacakları küşāde olarak dağa taşa düşmeleri şedīde-i ʿazīmedir. Bu münāsebetle giderek mesel

mecrāsına icrā olunup سَاقٌ [sāḳ] mutasavver olmayan emr-i mühevvil vukūʿunda istiʿmāl olundu, pes istiʿāre-i temsīliyye kabīlinden olur. Yāhūd سَاقٌ [sāḳ]-ı şecerden yā سَاقٌ [sāḳ]-ı insāndan istiʿāre olunmakla يَوْمَ يُكْشَفُ عَنْ أَصْلِ الْأَمْرِ وَحَقِيقَتِهِ بِحَيْثُ يَصِيرُ عَيَانًا teʾvīlinde olur. Medār-ı kıvām ve muʿtemedün ʿaleyh olan سَاقٌ [sāḳ] asl māddeye müsteʿār olur. İntehā.

Ve ʿArablār سَاقٌ [sāḳ]-ı vāhid ile tetābuʿ ve ittifāktan kināye eder; ve minhu yekūlūne: "وَلَدَتْ ثَلَاثَ بَنِينَ عَلَى سَاقٍ" أَيْ مُتَتَابِعَةً لَا جَارِيَةَ بَيْنَهُمْ Yaʿnī "Birbiri ardınca aralıklarında kız olmayarak üç nefer oğlan tevellüd eyledi." Ve

سَاقُ الشَّجَرِ [sāḳu'ş-şecer] Ağacın özdeğine ıtlāk olunur, Fārisīde tene-i dıraht denir; yukālu: قَطَعَ سَاقَ الشَّجَرَةِ أَيْ جِذْعَهَا Ve

سَاقُ حُرٍّ [sāḳu ḥurr] Kumru kuşunun erkeğine ıtlāk olunur. Hikāye-i savtıyla tesmiye olunmuştur, gūyā ki سَاقُ حُرٍّ سَاقُ حُرٍّ diyerek öter. ʿAlā-kavlin سَاقٌ [sāḳ] güvercin kuşuna ve حُرٌّ [ḥurr] yavrusuna denir. Müfredāt-ı sāʾireden telhīsimize göre bu kuş yabanī hamāme nevʿinden kuskuvuk dedikleri alaca kuş olacaktır ki bahārda bāgçelere gelip kuskuvuk kuskuvuk diyerek öter, bu diyārlarda ku[ku]k taʿbīr ederler; hoş-manzar hazīn āvāzlı bir kuştur, bi-ʿaynihi savtıyla müsemmādır. Ve

سَاقٌ [Sāḳ] Bir mezviʿ adıdır.

سَاقُ الْفَرْوِ [Sāḳu'l-Ferv] (fā'nın fethiyle) yāhūd

سَاقُ الْفَرْوَيْنِ [Sāḳu'l-Ferveyn] (ikisi de vāv ile) Esed kabīlesi diyārında bir dağın adıdır ki geyik boynuzu gibi sövelip çıkmıştır.

سَاقُ الْفَرِيدِ [Sāḳu'l-Ferīd] Bir mevziʿ adıdır. Ve

سَاقٌ [Sāḳ] Yemen'de bir hısn adıdır.

سَاقُ الْحَوَاءِ [Sāḳū'l-Ḥavāʾ] (ḥā'nın fethiyle) Bir mevziʿdir.

اَلسَّاقَةُ [es-sāḳat] سَائِقٌ [sāʾiḳ]in cemʿidir ki قَادَةٌ [ḳādet] ve قَائِدٌ [ḳāʾid] gibi ʿaskerin dümdārlarına ıtlāk olunur; yukālu: فُلَانٌ فِي سَاقَةِ الْجَيْشِ أَيْ فِي مُؤَخَّرِهِمْ

Maʿlūm ola ki ʿasker usūl-i hamse üzere tertīb olunur: مُقَدَّمَةٌ [muḳaddemet]tir ki çarkacı taʿbīr olunur ve قَلْبٌ [kalb] ve مَيْمَنَةٌ [meymenet] ve مَيْسَرَةٌ [meyseret] ve سَاقَةٌ [sāḳat]tan ʿibārettir. Onun için müretteb ʿaskere خَمِيسٌ [ḫamīs] ıtlāk olunur. Ve مَيْمَنَةٌ [meymenet] ve مَيْسَرَةٌ [meyseret]e iki cenāh dahi zamm olunur, hīn-i iktizāda imdād için.

اَلسَّوْقُ [es-sevḳ] (sīn'in fethiyle) ve

اَلسِّيَاقَةُ [es-siyāḳat] (sīn'in kesriyle) ve

اَلْمَسَاقَةُ [el-mesāḳat] (mīm'in fethiyle) Dābbeyi ardından sürmek maʿnāsınadır; yukālu: سَاقَ الْمَاشِيَةَ يَسُوقُ سَوْقًا وَسِيَاقَةً وَمَسَاقَةً ضِدُّ قَادَهَا Ve

سَوْقٌ [sevḳ] ve

سِيَاقٌ [siyāḳ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Muhtazır cān vermeğe başlamak maʿnāsına müstaʿmeldir, gūyā ki سَوْقٌ [sevḳ]-i rūh eder; yukālu: سَاقَ الْمَرِيضُ سَوْقًا وَسِيَاقًا إِذَا شَرَعَ فِي نَزْعِ الرُّوحِ Ve

سَوْقٌ [sevḳ] Bir adamın inciğine ve baldırına vurmak yā dokunmak maʿnāsınadır; yukālu: سَاقَ فُلَانًا إِذَا أَصَابَ سَاقَهُ Ve hatuna mehrini göndermek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: سَاقَ إِلَى الْمَرْأَةِ مَهْرَهَا إِذَا أَرْسَلَهُ

اَلْإِسْتِيَاقُ [el-istiyāḳ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-

de) Bu dahi davar sürmek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَاقَ الْمَاشِيَةَ بِمَعْنَى سَاقَهَا

اَلسَّائِقُ [es-sāʾiḳ] ve

اَلسَّوَّاقُ [es-sevvāḳ] (شَدَّادٌ [şeddād] veznin-de) Sürücüye denir. Ve Muḥammed b. ʿOṣmān es-Sāʾiḳ ve birāderi ʿAlī rivāyet-i hadīs eylediler.

اَلْإِسَاقَةُ [el-isāḳat] (hemzenin kesriy-le) Bu dahi hatuna mehr göndermek maʿnāsınadır; yukālu: أَسَاقَ الْمَهْرَ إِلَى الْمَرْأَةِ Ve bir kimseye davar sürdürmek maʿnāsınadır; tekūlu: أَسَقْتُهُ إِبِلاً إِذَا جَعَلْتَهُ يَسُوقُهَا

اَلسِّيَاقُ [es-siyāḳ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Masdardır ki zikr olundu. Ve hatunun mehrine ıtlāk olunur, fi'l-asl mehr için bedevī töresi üzere sevk ve irsāl olunan devābb ve mevāşīye denir idi ki مَسُوقٌ [mesūḳ] maʿnāsına olur ki giderek mehrde ʿalem-i gālib oldu.

اَلْأَسْوَقُ [el-esvaḳ] (أَحْمَقُ [aḥmaḳ] vezninde) Baldırları uzun adama denir, ʿalā-kavlin baldırları yakışıklı hūb ve mevzūn olana denir. Müʾennesi سَوْقَاءُ [sevḳāʾ]dır; yukālu: غُلَامٌ أَسْوَقُ وَجَارِيَةٌ سَوْقَاءُ أَيِ الطَّوِيلُ السَّاقَيْنِ أَوْ حَسَنُهُمَا

اَلسَّوَقُ [es-sevaḳ] (fethateynle) أَسْوَقُ [esvaḳ] maʿnāsından ismdir, baldırın uzunluğuna yāhūd güzelliğine denir.

اَلسَّيِّقَةُ [es-seyyiḳat] (كَيِّسَةٌ [keyyiset] vez-ninde) Düşmanın çete ve çapul tarīkiyle sürüp götürdükleri devābb ve mevāşīye denir; yukālu: نَحَّى الْعَدُوُّ السَّيِّقَةَ وَهِيَ مَا اسْتَاقَهُ مِنَ الدَّوَابِّ Ve sayyādın sayda atmak için siperlendiği hāʾile denir ki ekserī iki tara-fı ağaçlı perde yapıp onu önlerinde yap-ça yapça sürerek sayın tülek yerine gelip atarlar; cemʿi سَيَائِقُ [seyāʾiḳ] gelir.

اَلسَّيِّقُ [es-seyyiḳ] (كَيِّسٌ [keyyis] vezninde) Yağmursuz buluta denir; yukālu: سَحَابٌ سَيِّقٌ أَيْ لاَ مَاءَ فِيهِ

اَلسُّوقُ [es-sūḳ] (sīn'in zammıyla) Çarşıya ve pazara denir, سَوْقُ النَّاسِ [sevḳu'n-nās] maʿnāsındandır. Ve bu müʾennestir, müzekker dahi olur.

سُوقُ الْحَرْبِ [sūḳu'l-ḥarb] Uğraş yerinin maʿreke-gāhına ıtlāk olunur; tekūlu: رَأَيْتُهُ يَكُرُّ فِي سُوقِ الْحَرْبِ أَيْ فِي حَوْمَةِ الْقِتَالِ

سُوقُ الذُّنَائِبِ [Sūḳu'ẕ-Ẕenāʾib] Zebīd kazāsında bir karyedir.

سُوقُ الْأَرْبِعَاءِ [Sūḳu'l-Erbiʿāʾ] Ḫūzistān eyāletinde bir beldedir.

سُوقُ الثُّلَاثَاءِ [Sūḳu'ṯ-Ṯulāṯāʾ] Baġdād'da bir mahalledir.

سُوقُ حَكَمَةَ [Sūḳu Ḥakemet] (fetehātla) Kūfe'de bir mevziʿdir.

سُوقُ وَرْدَانَ [Sūḳu Verdān] Mıṣır'da bir mahalledir.

سُوقُ كِرَامٍ [Sūḳu Kirām] İfrīḳiyye'de bir beldedir.

سُوقُ الْعَطَشِ [Sūḳu'l-ʿAṭaş] Baġdād'da bir mahalledir. Binā olundukta Mehdī-i ʿAbbāsī Sūḳu'r-Riyy ile tesmiye olun-mak bābında emr edip lākin Sūḳu'l-ʿAṭaş taʿbīri giderek gālib oldu.

سُوَيْقَةُ [Suveyḳat] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] veznin-de) Bir mevziʿdir. Ve Ḥimā Ḍariyye'de bir belen adıdır. Ve Yenbuʿ ile Medīne beyninde bir dağın ismidir. Ve Seyāle'de bir mevziʿ adıdır. Ve Baṭnu Mekke'de bir mevziʿ adıdır. Ve nevāhī-i Medīne'de bir mevziʿ adıdır ki onda Āl-i ʿAlī b. Ebī Ṭālib radıyallāhu ʿanhum sākin oldular. Ve Merv kazāsında bir mevziʿdir ki muhaddisīnden Aḥmed b. Muḥammed es-Suveyḳī ki Ebū

Dāvūd cenābından istimāᶜ-ı hadīs eylemiştir, oradandır. Ve

سُوَيْقَةُ [Suveyḳat] Vāsiṭ türābında bir mevziᶜdir; ᶜAbdurraḥmān b. Muḥammed el-Vāᶜiẓ el-Edīb es-Suveyḳī oradandır. Ve Maġrib'de bir mevziᶜ adıdır. Ve Baġdād'da dokuz mevāziᶜ adıdır.

اَلسُّوقَةُ [es-sūḳat] (sīn'in zammıyla) Raᶜiyyet ve zīr-destān kısmına ıtlāk olunur. Müfred ve cemᶜi ve müzekker ve müᵓennesi berāberdir. ᶜAlā-kavlin cemᶜi سُوَقٌ [suvaḳ]tır صُرَدٌ [ṣurad] vezninde; yukālu:هُوَ مِنَ السُّوقَةِ أَيِ الرَّعِيَّةِ

Ḥarīrī merhūmun *Durre*'de beyānı üzere سُوقَةٌ [sūḳat] lafzını أَهْلُ سُوقٍ maᶜnāsına istiᶜmāl galattır, zīrā سُوقَةٌ [sūḳat] raᶜiyyet ve zīr-destāna denir; şāh ve vālī onları irāde ettikleri semt ve mahalle sevk ettikleri için ıtlāk olunmuştur. Kaldı ki أَهْلُ سُوقٍ olana سُوقِيٌّ [sūḳiyy] denir yā-yı nisbetle ve cemᶜinde سُوقِيُّونَ [sūḳiyyūn] denir. İntehā. Ve

سُوقَةُ الطُّرْثُوثِ [sūḳatu'ṭ-ṭurṯūṯ] Kolgan dikeni dedikleri nebātın bir parmak mikdārı yukarısından aşağıcasına denir. Ve Muḥammed b. Sūḳa tābiᶜīndendir, tahdīs husūnda mübālātı olmamakla ᶜisyāndan hālī olmaz idi.

اَلسَّوِيقُ [es-sevīḳ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Kavut taᶜbīr olunan nesneye denir. Unu yāhūd hubūbātı kavurduktan sonra nefh ve rīhini taklīl için birkaç defᶜa ıssı su ile baᶜdehu mā-i bārid ile gasl ederler. Bedevīlerin ekserī zād-ı rāhlarıdır, dağarcığa basıp yolda tagaddī ederler. Ve meyvelerin sevīki baᶜde't-tecfīf kavurup sahk eylemekle olur. Ve

سَوِيقٌ [sevīḳ] Bādeye ıtlāk olunur; yukālu: شَرِبَ سَوِيقًا أَيْ خَمْرًا Ve

سَوِيقٌ [Sevīḳ] Ḫuleyṣ ile Ḳudeyd beyninde bir yokuşça belen adıdır.

اَلسُّوَّاقُ [es-suvvāḳ] (زُنَّارٌ [zunnār] vezninde) İnciği uzun adama denir; yukālu: رَجُلٌ سُوَّاقٌ أَيِ الطَّوِيلُ السَّاقِ Ve hurmā ağacının bir karış mikdārı çıkan tomurcuğuna denir. Ve yere döşenmiş olmayıp özdekli olan nebāta denir.

اَلْمُسْوِقُ [el-musviḳ] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Dāᵓimā şikār ardına düşüp sürülen yüğrük muᶜallem deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ مُسْوِقٌ أَيْ يُسَاوِقُ الصَّيْدَ

اَلْأَسَاقَةُ [el-esāḳat] (hemzenin fethiyle) Üzengi duvālına ve tokmak kayışına denir; yukālu: قَطَعَ أَسَاقَةَ الرِّكَابِ أَيْ سَيْرَهُ

اَلتَّسْوِيقُ [et-tesvīḳ] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Ağaç kısmı özdeklenmek maᶜnāsınadır; yukālu: سَوَّقَ الشَّجَرُ إِذَا صَارَ ذَا سَاقٍ Ve bir āher kimseye kendi umūr ve mesālihini temlīk ve teslīm eylemek yaᶜnī tasarrufunu ona sipāriş eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: سَوَّقَ فُلَانًا أَمْرَهُ إِذَا مَلَّكَهُ إِيَّاهُ

اَلْمُنْسَاقُ [el-munsāḳ] (mīm'in zammıyla) Bir nesneye tābiᶜ ve peyrev olan, kezālik bir nesneye karīb olan şeyᵓe ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ مُنْسَاقٌ لَهُ أَيْ تَابِعٌ ve yukālu: هُوَ مُنْسَاقٌ لَهُ أَيْ قَرِيبٌ Ve uzun olup uzunluğuna doğru sehl ve āsān olan dağa denir.

اَلْمُسَاوَقَةُ [el-musāveḳat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Davar sevki husūsunda birbiriyle müfāhare ve mübāhase eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: سَاوَقَهُ إِذَا فَاخَرَهُ فِي السَّوْقِ

اَلتَّسَاوُقُ [et-tesāvuḳ (تَفَاعُلٌ [tefāᶜul] vezninde) Develer katar gibi peyderpey yedilip sürülmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَسَاوَقَتِ الْإِبِلُ إِذَا تَتَابَعَتْ وَتَقَاوَدَتْ Ve mevāşī sürüsü sü-

rülüp giderken birbirine sıkışıp müzāhame eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَسَاوَقَتِ الْغَنَمُ إِذَا تَزَاحَمَتْ فِي السَّيْرِ

[س ه ق]

اَلسَّهْوَقُ [es-sehvaḳ] (جَرْوَلٌ [cervel] vezninde) Yalancıya denir, كَذَّابٌ [keẕẕāb] maʿnāsına; yukālu: رَجُلٌ سَهْوَقٌ أَيْ كَذَّابٌ Ve suya kanmış tāb u tarāvetli şecer ve nebāt özdeği makūlesine denir. Ve bacakları uzun adama denir; yukālu: رَجُلٌ سَهْوَقٌ أَيْ طَوِيلُ السَّاقَيْنِ Ve burma burma toz koparan şedīd rüzgāra denir; yukālu: هَبَّتْ رِيحٌ سَهْوَقٌ أَيْ تَنْسِجُ الْعَجَاجَ

اَلسَّوْهَقُ [es-sevhaḳ] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Bu dahi gereği gibi suya kanmış ağaç özdeği makūlesine denir; yukālu: جِذْعٌ سَهْوَقٌ وَسَوْهَقٌ أَيْ رَيَّانُ

اَلسَّهَوَّقُ [es-sehevvaḳ] (عَمَلَّسٌ [ʿamelles] vezninde) Adımları seyrek adama denir; yukālu: رَجُلٌ سَهَوَّقٌ أَيِ الْبَعِيدُ الْخَطْوِ

FASLU'Ş-ŞĪNİ'L-MUʿCEME
(فَصْلُ الشِّينِ الْمُعْجَمَةِ)

[ش ب ر ق]

اَلشِّبْرِقُ [eş-şibriḳ] (زِبْرِجٌ [zibric] veznin-de) ضَرِيعٌ [ḍarīʿ] dedikleri nebātın tāze ve yeşīline denir; müfredi شِبْرِقَةٌ [şibriḳat]tır. Ve ضَرِيعٌ [ḍarīʿ] māddesinde beyān olundu. Ve kedi yavrusuna denir; yukālu: فِي جُحْرِهِ شِبْرِقٌ أَيْ وَلَدُ الْهِرَّةِ Ve ʿAvẕ b. Şibriḳ ve ʿĀṣim b. Şibriḳa muhaddislerdir.

اَلشَّبَارِقُ [eş-şebāriḳ] ve

اَلشَّبَارِيقُ [eş-şebārīḳ] (şīn'lerin fethiyle) Pāre pāre demektir, قِطَعٌ [ḳiṭaʿ] maʿnāsına; yukālu: صَارَ الثَّوْبُ شَبَارِقَ وَشَبَارِيقَ أَيْ قِطَعًا Ve baʿzılar dediler ki شَبْرَقٌ [şebraḳ], جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde ve شُبَارِقٌ [şubāriḳ], عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde ve شَبَارِقُ [şebāriḳ], عَنَادِلُ [ʿanādil] vezninde ve شِبْرَاقٌ [şibrāḳ], قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] vezninde ve شَبَارِيقُ [şebārīḳ], قَنَادِيلُ [ḳanādīl] vezninde bi-tamāmihi pāre pāre kesilmiş nesneye denir; yukālu: ثَوْبٌ شَبْرَقٌ وَشُبَارِقٌ وَشَبَارِقُ وَشِبْرَاقٌ وَشَبَارِيقُ أَيْ مُقَطَّعٌ كُلُّهُ Şārih der ki müfred ve cemʿleri maʿnāda müttehidlerdir. Ve

شِبْرَاقٌ [şibrāḳ] Mutlakan katı ve şedīd olan nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ شِبْرَاقٌ أَيْ شَدِيدٌ Ve

شُبَارِقٌ [şubāriḳ] (عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) ve

شَبَارِقُ [şebāriḳ] (عَنَادِلُ [ʿanādil] vezninde) Bir bülend şecerin ismidir ki defʿ-i nazar için budaklarını at ve deve makūlesi hayvān boyunlarına taʿlīk ederler. Ve

شُبَارِقٌ [Şubāriḳ] (عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Zebīd eyāletinde bir karye adıdır. Ve

شَبَارِقُ [şebāriḳ] (عَنَادِلُ [ʿanādil] veznin-

de) Kavurmaya denir ki eti hurde hurde doğrayıp tencerede kavururlar. Ve bu muᶜarrebdir, şārihin beyānına göre bīş-pāre muᶜarrebidir ki çok kıtᶜalı demektir. Ve sī-pāre muᶜarrebi ve şeş-pāre muᶜarrebi olmak dahi muhtemeldir, otuz yāhūd altı parçalı demektir ki kesretten kināyedir. Pes pāre pāre maᶜnāsı bundan meᵓhūz olur. Ve

شَبَارِقُ [şebāriḳ] Cemāᶜat-i insānīye ıtlāk olunur; yukālu: جَاءَتْ شَبَارِقُ مِنَ النَّاسِ أَيْ جَمَاعَةٌ

اَلشَّبْرَقَةُ [eş-şebreḳat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Alıcı kuş sayd ettiği kuşu pāreleyip ditmek maᶜnāsınadır; yukālu: شَبْرَقَ الْبَازِي الصَّيْدَ إِذَا نَهَشَهُ Ve sevbi kesip biçmek maᶜnāsınadır; yukālu: شَبْرَقَ الثَّوْبَ إِذَا قَطَعَهُ Ve adımları seyrek seyrek atarak şiddetle yelmek maᶜnāsınadır; yukālu: شَبْرَقَ الْفَرَسُ إِذَا عَدَا وَخَدَا

اَلْمُشَبْرَقُ [el-muşebraḳ] (مُدَحْرَجٌ [mudaḥrec] vezninde) Fenā ve nā-dürüst nesc olunmuş sevbe denir; yukālu: ثَوْبٌ مُشَبْرَقٌ إِذَا أُفْسِدَ نَسْجًا

[ش ب ز ق]

اَلشَّبْزَقُ [eş-şebzaḳ] (zāy-ı muᶜceme ile جَعْفَرٌ [caᶜfer] vezninde) Tutarıklı kimseye denir; yukālu: هُوَ شَبْزَقٌ إِذَا كَانَ يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ Bunu Ebu'l-Heyṣem Fārisī taᶜbīr olarak "dīv ked ḫazīde kerde" ᶜibāretiyle tefsīr eylemiştir. Mütercim der ki bi'l-cümle nüshalarda bu ᶜunvānla mersūmdur, lākin çendān zevk ve mülāyemeti olmadığı nā-mestūrdur. Asl tahkīkimize göre شَبْزَقٌ [şebzaḳ] kelimesi şeb-zede muᶜarrebidir. Cin dokunmuş ve tutarıklı adama Fārisīde sāye-zede dedikleri gibi şeb-zede dahi derler, ekser o hālet karanlıkta vākiᶜ olduğu için. Ve Naṣrullāh b. Mūsā b. Şebzaḳ el-Mavṣilī muhaddistir.

[ش ب ق]

اَلشَّبَقُ [eş-şebaḳ] (fethateynle) Bir adamın şehveti gālib olmak maᶜnāsınadır; yukālu: شَبِقَ الرَّجُلُ شَبَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اشْتَدَّتْ غُلْمَتُهُ Ve et yemekten bıkıp ditsinmek maᶜnāsınadır; yukālu: شَبِقَ مِنَ اللَّحْمِ إِذَا بَشِمَ

ذَاتُ الشِّبِقِ [Ẕātu'ş-Şibḳ] (şīn'in kesriyle) Bir mevziᶜdir.

اَلشَّوْبَقُ [eş-şevbaḳ] (şīn'in zammı ve bā'nın fethi) Oklavaya denir; yukālu: حَوَّلَ الْخُبْزَ بِالشَّوْبَقِ وَهِيَ خَشَبَةُ الْخَبَّازِ Ve bu muᶜarrebdir, yaᶜnī çüçe ve çūpe muᶜarrebidir.

[ش د ق]

اَلشِّدْقُ [eş-şidḳ] (şīn'in kesri ve fethiyle) Avurda denir ki ağzın iki taraflı iç yüzünde olan köşeleridir; ikisine شِدْقَانِ [şidḳān] denir; yukālu: هُوَ وَاسِعُ الشِّدْقَيْنِ وَهُوَ طِفْطِفَةُ الْفَمِ Ve شِدْقُ الْوَادِي [şidḳu'l-vādī] derenin bir yakasına ıtlāk olunur; yukālu: نَزَلُوا بِشِدْقِ الْوَادِي وَبِشِدْقَيْهِ أَيْ عُرْضِهِ وَنَاحِيَتِهِ Cemᶜi أَشْدَاقٌ [eşdāḳ] gelir.

اَلشَّدِيقُ [eş-şedīḳ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) شِدْقٌ [şidḳ] maᶜnāsınadır.

شُدَيْقٌ [Şudeyḳ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Ṭā'if'te bir vādī ismidir.

اَلشَّدَقُ [eş-şedaḳ] (fethateynle) Avurt geniş olmak maᶜnāsınadır; yukālu: شَدِقَ الرَّجُلُ شَدَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اتَّسَعَ شِدْقُهُ

اَلْأَشْدَقُ [el-eşdaḳ] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Avurdu büyük adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَشْدَقُ أَيْ وَاسِعُ الشِّدْقِ ve yukālu: إِمْرَأَةٌ شَدْقَاءُ Ve belīg ve mütekellim ve söz bilir zebān-āver ādama ıtlāk olunur; cemᶜleri شُدْقٌ [şudḳ] gelir şīn'in zammıyla; yukālu: خَطِيبٌ أَشْدَقُ وَامْرَأَةٌ شَدْقَاءُ أَيْ بَلِيغٌ

اَلتَّشَدُّقُ [et-teşedduḳ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] veznin-de) Fesāhat ve sühan-dānlık izhār eylemek için avurdunu burup bükerek tekellüm eylemek maʿnāsınadır ki avurt çatlatmak ve avurttan söylemek taʿbīr olunur, müte-fessih ve hām-gūyān hālidir; yukālu: تَشَدَّقَ الرَّجُلُ إِذَا لَوَى شِدْقَهُ لِلتَّفَصُّحِ

[ش ذ ق]

اَلشَّوْذَقُ [eş-şevẕaḳ] (ẕāl-ı muʿceme ile جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Bileziğe denir, سِوَارٌ [sivār] maʿnāsına.

اَلشَّيْذَقُ [eş-şeyẕaḳ] (صَيْقَلٌ [ṣayḳal] veznin-de) ve

اَلشَّيْذَقَانُ [eş-şeyẕeḳān] ve

اَلشَّيْذَاقُ [eş-şeyẕāḳ] (şīn'lerin fethiyle) ve

اَلشُّوذَانِقُ [eş-şūẕāniḳ] (şīn'in zammı ve nūn'un kesriyle) صَقْرٌ [ṣaḳr] ismidir ki çakır doğandır, ʿalā-kavlin şāhīne denir. Ve bunun zabt-ı lügātı sīn-i mühmelede mürūr eyledi.

اَلشَّوْذَقَةُ [eş-şevẕeḳat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir nesneyi doğan gibi pen-çe ile kapıp almak maʿnāsınadır; yukālu: شَوْذَقَ الشَّيْءَ إِذَا أَخَذَهُ بِأَصَابِعِهِ كَالصَّقْرِ

[ش ر ب ق]

اَلشَّرْبَقَةُ [eş-şerbeḳat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) شَبْرَقَةٌ [şebreḳat] maʿnāsınadır ki zikr olundu; yukālu:شَرْبَقَ الثَّوْبَ بِمَعْنَى شَبْرَقَهُ

[ش ر ش ق]

اَلشِّرْشِقُ [eş-şirşiḳ] (زِبْرِجٌ [zibric] veznin-de) شِقْرَاقٌ [şiḳrāḳ] ismidir ki māddesinde mezkūrdur.

[ش ر ق]

اَلشَّرْقُ [eş-şarḳ] (حَرْقٌ [ḥarḳ] vezninde ve rā'nın fethiyle) Güneşe ıtlāk olunur; yukālu: طَلَعَ الشَّرْقُ أَيِ الشَّمْسُ Ve güneşin aydınlığına denir; tāb-ı āfitāb maʿnāsına; yukālu: جَاءَ فِي شَرْقِ الشَّمْسِ أَيْ إِسْفَارِهَا Ve gü-neş işrāk ettiği mahalle denir ki gün do-ğusu semtinde olan emkineden ʿibārettir; bu diyārlara nisbet Çin ve Īrān ülkeleri-dir; yukālu: جَاءَ مِنْ دِيَارِ الشَّرْقِ أَيْ حَيْثُ تَشْرُقُ الشَّمْسُ Ve yarmak maʿnāsına masdar olur; yukālu: شَرَقَ الشَّيْءَ شَرْقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَقَّهُ Ve مَشْرِقٌ [maşrik] maʿnāsınadır ki gün doğduğu cānibden ve felekte güneşin tulūʿ eylediği dereceden ʿibārettir ki ism-i mekān maʿnālarınadır; yukālu: أَتَى مِنْ جِهَةِ الشَّرْقِ أَيْ مِنَ الْمَشْرِقِ وَطَلَعَتِ الشَّمْسُ مِنْ شَرْقِهَا أَيْ مَشْرِقِهَا Ve kapı yarığından giren ışığa ve aydınlığa denir; bunda şīn'in kesriyle de cāʾizdir. Ve

شَرْقٌ [şarḳ] Çaylak ile çakır beyninde bir kuş adıdır ki sibāʿ-ı tuyūrdandır. Bu kuşa baʿzı diyārda delice doğan ve baʿzı yerde heyece derler. Ve

شَرْقٌ [Şarḳ] İşbīliyye'de bir iklīm adıdır. Kezālik Bāce'de bir iklīm adıdır. Burada harf-i terdīd ile olan nüshalar galattır. Ve

شَرْقٌ [şarḳ] ve

شُرُوقٌ [şurūḳ] Güneş doğmak maʿnāsınadır; yukālu: شَرَقَتِ الشَّمْسُ شَرْقًا وَشُرُوقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا طَلَعَتْ Ve

شَرْقٌ [şarḳ] Hāssaten koyunun kulağını dil-mek maʿnāsınadır; yukālu:شَرَقَ الشَّاةَ شَرْقًا إِذَا شَقَّ أُذُنَهَا Ve hurmā koruğu çiçek gibi renk-lenmek maʿnāsınadır; yukālu: شَرَقَ النَّخْلُ إِذَا أَزْهَى Ve ağaçtan meyve kesip devşirmek maʿnāsınadır; yukālu: شَرَقَ الثَّمَرَةَ إِذَا قَطَفَهَا

اَلْإِشْرَاقُ [el-işrāḳ] (hemzenin kesriyle) Gü-neş doğmak maʿnāsınadır; yukālu: أَشْرَقَتِ الشَّمْسُ إِذَا طَلَعَتْ Ve hurmā ağacının koruk-ları renklenmek maʿnāsınadır; yukālu:

أَشْرَقَ النَّخْلُ إِذَا أَزْهَى Ve bir adam güneşliğe girmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَشْرَقَ الرَّجُلُ إِذَا دَخَلَ فِي شُرُوقِ الشَّمْسِ Ve güneş pertev salmak ve rūşen eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَشْرَقَتِ الشَّمْسُ إِذَا أَضَاءَتْ [Ve] إِشْرَاقٌ [işrāḳ] bu maᶜnāda müteᶜaddī ve lāzım olur ki bi-nefsihi rūşen ve tāb-dār olmak maᶜnāsına ve sāᵓiri rūşen ve tāb-dār eylemek maᶜnāsına olur, niteki إِضَاءَةٌ [iḍāᵓat] dahi böylecedir, yaᶜnī hemzeleri taᶜdiye ve sayrūret için olur. Kāle'ş-şārih ve minhu: "أَشْرَقَتِ الْأَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا" Ve

إِشْرَاقٌ [işrāḳ] Koyu renk boyamak ve renge doyurmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَشْرَقَ الثَّوْبَ فِي الصِّبْغِ إِذَا بَالَغَ فِي صِبْغِهِ Ve bir adamı gussanāk eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَشْرَقَ عَدُوَّهُ إِذَا أَغَصَّهُ Bu maᶜnā guṣṣ-ı rīḳ maᶜnāsına olan شَرَقٌ [şeraḳ]-ı ātīden meᵓhūzdur. Ve kāle fi'l-*Esās* tekūlu: أَشْرَقْتُ فُلَانًا بِرِيقِهِ إِذَا لَمْ تُسَوِّغْ لَهُ مَا يَأْتِي مِنْ قَوْلٍ أَوْ فِعْلٍ

اَلْمَشْرِقُ [el-maşrıḳ] (مَجْلِسٌ [meclis] vezninde) Güneş tulūᶜ edecek semt ve cihete denir ki Fārisīde hāver ve Türkīde gün doğusu taᶜbīr olunur. Müᵓellifin *Baṣāᵓir*'de beyānına göre مَشْرِقٌ [maşrıḳ] ve مَغْرِبٌ [maġrib] lafzları sīga-i ifrād ile zikr olundukta murād şark ve garb cihetleridir ve tesniye bünyesiyle zikr olunursa şitāᶜ ve sayf matlaᶜ ve magribleri irāde olunur ve cemᶜ sīgalarıyla zikr olunursa her günün yāhūd her faslın derece-i matlaᶜ u magribi irāde olunur. Ve minhu kavluhu taᶜālā: ﴿رَبُّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ﴾ ve kavluhu taᶜālā: ﴿رَبُّ الْمَشْرِقَيْنِ وَرَبُّ الْمَغْرِبَيْنِ﴾ ve kavluhu taᶜālā: ﴿بِرَبِّ الْمَشَارِقِ وَالْمَغَارِبِ﴾ Ve

مَشْرِقٌ [Maşrıḳ] Magribde bir dağın ismidir.

مِخْلَافُ الْمَشْرِقِ [Miḫlāfu'l-Maşrıḳ] Yemen'de bir eyālet adıdır. Ve Ḍaḥḥāk b. Şerāḥīl el-Maşrıḳī tābiᶜīndendir yāhūd savāb olan مِنْبَرِيٌّ [minberiyy] vezninde olmaktır ki Hemdān'dan bir batn adıdır.

اَلشَّرْقِيُّ [eş-şarḳiyy] Şarka mensūb demektir, insān ve hayvān ve sāᵓir eşyāᵓ olsun. Ve bir mahalle nisbetle gün doğusu cānibinde olana denir. Ve ciheti şarka doğru olan şeyᵓe denir ki hemān tulūᶜ yāhūd duhā yā nısf-ı nehār vaktlerine kadar ona güneş dokunur ola, niteki غَرْبِيٌّ [ġarbiyy] bunun mukābilidir. Ve minhu kavluhu taᶜālā: ﴿يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لاَ شَرْقِيَّةٍ وَلاَ غَرْبِيَّةٍ﴾ الآية أَيْ لاَ تَطْلُعُ عَلَيْهَا الشَّمْسُ عِنْدَ شُرُوقِهَا فَقَطْ أَوْ وَقْتَ غُرُوبِهَا فَقَطْ وَلَكِنَّهَا شَرْقِيَّةٌ غَرْبِيَّةٌ تُصِيبُهَا الشَّمْسُ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ فَهُوَ أَنْضَرُ لَهَا وَأَجْوَدُ لِزَيْتُونِهَا Yaᶜnī o şecere-i mübāreke şark tarafına doğru kuytu yerde, kezālik garb cānibinden yana yerde vākiᶜ olup ve sāᵓir cihetleri mesdūd olmakla güneş ona bir vaktte dokunup evkāt-ı sāᵓirede dokunmaz değildir, belki kule-i cebelde ve sahrā-yı vesīᶜada olan nesneler gibi tūl-ı nehārda kendisine güneş isābet eylemektedir. Zīrā izn-i rabbānī ile şemsin tenmiye ve tenḍīr-i eşcar u nebātātta medhal-i ᶜazīmi olmakla şems isābet eden nebātāt ve eşcār tarāvet ve nemāᵓ ve nadāret üzere olup esmārları nuzc-ı tāmm bulur olduğundan şecere-i mezbūre dahi enḍar ve zeytūnu ecved ve bihter ve yağı be-gāyet sāfī ve kuvvetli olur. Ve

شَرْقِيٌّ [Şarḳiyy] Bir muhaddis lakabıdır ki Ebū Vāᵓil'den rivāyet eylemiştir. Ve Şarḳī b. el-Ḳuṭāmī ki ismi Velīd idi, Mucālid'den rivāyet eyledi.

اَلشَّرْقَةُ [eş-şerḳat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) ve

اَلْمَشْرَقَةُ [el-meşreḳat] (mīm'in fethi ve

rā'nın harekāt-ı selāsıyla) ve

اَلْمِشْرَاقُ [el-mişrāḳ] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) ve

اَلْمِشْرِيقُ [el-mişrīḳ] (مِنْدِيلٌ [mindīl] vezninde) Kış vakti ısınmak için güneşe karşı oturacak yere denir ki günü taᶜbīr olunur, dāᵓimā oraya güneş dokunur; yukālu: قَعَدُوا فِي الشَّرْقَةِ وَالْمَشْرَقَةِ وَالْمِشْرَاقِ وَالْمِشْرِيقِ أَيْ فِي مَوْضِعِ الْقُعُودِ فِي الشَّمْسِ بِالشِّتَاءِ Ve

مِشْرِيقٌ [mişrīḳ] (مِنْدِيلٌ [mindīl] vezninde) Güneş tulūᶜunda pertevi düşen kapı yarığına denir ki ondan içeriye nüfūz eder; tekūlu: نَظَرَ إِلَيَّ مِنْ مِشْرِيقِ الْبَابِ وَهُوَ الشِّقُّ الَّذِي يَقَعُ فِيهِ ضِحُّ الشَّمْسِ عِنْدَ شُرُوقِهَا Ve

مِشْرِيقٌ [mişrīḳ] Āsmānda tevbe kapısının ismidir; ve minhu hadīsu İbn ᶜAbbās radıyallāhu ᶜanhumā: "فِي السَّمَاءِ بَابٌ لِلتَّوْبَةِ يُقَالُ لَهُ الْمِشْرِيقُ وَقَدْ رُدَّ حَتَّى مَا بَقِيَ إِلاَّ شَرْقُهُ" أَيِ الضَّوْءُ الَّذِي يَدْخُلُ مِنْ شَقِّ الْبَابِ

اَلتَّشَرُّقُ [et-teşerruḳ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Günü mahalde güneşe karşı oturmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَشَرَّقَ الرَّجُلُ إِذَا قَعَدَ فِي الْمِشْرَاقِ

اَلشَّارِقُ [eş-şāriḳ] Güneşe ıtlāk olunur, tulūᶜu vaktinde; yukālu: طَلَعَ الشَّارِقُ أَيِ الشَّمْسُ حِينَ تَشْرُقُ Ve bir yerin gün doğusu tarafına denir; meselā dağın gün doğusu tarafında olan yerine شَارِقُ الْجَبَلِ [şāriḳu'l-cebel] derler, niteki mukābilineغَارِبُ الْجَبَلِ [ġāribu'l-cebel] derler; cemᶜi شُرُقٌ [şurḳ] gelir, قُفْلٌ [ḳufl] vezninde; tekūlu: نَزَلْنَا مِنْ شَارِقِ الْجَبَلِ أَيْ جَانِبِهِ الشَّرْقِيِّ Ve

شَارِقٌ [şāriḳ] Cāhiliyye'de bir sanem ismidir. Ve Ḳays b. Maᶜdīkereb'in lakabıdır. Ve ᶜAbduşşāriḳ b. ᶜAbdulᶜuzzā bir şāᶜirdir.

اَلشَّرْقَةُ [eş-şerḳat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) ve

اَلشَّرِقَةُ [eş-şeriḳat] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) ve

اَلشَّرِيقُ [eş-şerīḳ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bunlar da güneşe ıtlāk olunur, tulūᶜu hengāmında.

اَلشَّرْقِيَّةُ [eş-Şarḳiyyet] Mışır iklīminde bir ülke adıdır. Ve Baġdād'da bir mahalle adıdır; Aḥmed b. eṣ-Ṣalt nām muhaddis oradandır. Ve Vāsiṭ şehrinde bir mahalledir; aᶜlāmdan ᶜAbdurraḥmān b. Muḥammed b. el-Muᶜallem oradandır. Ve Neysābūr'da bir mahalledir; Ebū Ḥāmid Muḥammed b. el-Ḥasen ki İmām Muslim tilmīzidir, oradandır. Ve Baġdād kazāsında bir karyedir, hālen harābedir.

شَارِقَةُ [Şāriḳat] Endelus diyārında bir hısn adıdır.

اَلشَّرَقُ [eş-şeraḳ] (fethateynle) Koyunun kulağı uzunluğuna yarılmak maᶜnāsınadır; yukālu: شَرِقَتِ الشَّاةُ شَرَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا انْشَقَّتْ أُذُنُهَا طُولاً Ve boğaza tükürük tıkanıp durmak maᶜnāsınadır; yukālu: شَرِقَ الرَّجُلُ بِرِيقِهِ إِذَا غُصَّ Ve göze kan oturup kıpkızıl olmak maᶜnāsınadır; yukālu: شَرِقَ الدَّمُ فِي عَيْنِهِ إِذَا احْمَرَّتْ Ve güneşin pertevi gubār makūlesi ᶜārıza sebebiyle zaᶜīf olmak, ᶜalā-kavlin güneş salınıp batmağa gelip çatmak maᶜnāsınadır; yukālu: شَرِقَتِ الشَّمْسُ إِذَا ضَعُفَ ضَوْءُهَا أَوْ دَنَتْ لِلْغُرُوبِ Ve fi'l-hadīs: وَقَدْ أَضَافَهُ عَلَيْهِ الصَّلاَةُ وَالسَّلاَمُ إِلَى الْمَوْتَى فَقَالَ "لَعَلَّكُمْ سَتُدْرِكُونَ أَقْوَامًا يُؤَخِّرُونَ الصَّلاَةَ إِلَى شَرَقِ الْمَوْتَى" Burada murād ikindi namāzıdır, yaᶜnī namāzı güneşin hītān ve cudrān-ı medīne üzerinden sıyrılıp makbereler üzere düştüğü vakte kadar ki gurūba lemᶜa-i yesīre kalmış olurlar, teᵓhīr ederler. Pes izāfet ednā mülābese için olur. Ve baᶜzılar cumᶜa namazıyla beyān eylemeleriyle yüksek dağlardan

sıyrılıp nüzūl ve mekābir üzere düşünce kadar demek olur ki ikindi vakti hulūl eder. Ve ʿinde'l-baʿz burada شَرَقٌ [şeraḳ] lafzı boğaza nesne tıkanmak maʿnāsınadır ki nefesin insidād ve inkıtāʿını müstelzimdir. Pes hāsıl-ı maʿnā, kendi rīki boğazına tıkanmakla ölümcül adamın nefesinden ramak-ı yesīr kaldığı gibi güneşin pertevinden dahi öylece lemʿa-i yesīre kalınca kadar teʾhīr ederler demek olur, buna göre de murād ikindi namāzıdır.

اَلشَّرَقَةُ [eş-şereḳat] (fetehātla) Kulağı delik koyun damgalayacak damgaya denir.

اَلشَّرِيقُ [eş-şerīḳ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Ferci küçük ʿavrete denir, ʿalā-kavlin iki deliği bir olanına denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ شَرِيقٌ أَيِ الصَّغِيرَةُ الْجَهَازِ أَوِ الْمُفْضَاةُ Ve bir recül ismidir. Ve Yemen'de bir mevziʿ adıdır. Ve hūb ve dil-ber tāze oğlana denir; cemʿi شُرُقٌ [şuruḳ] gelir zammeteynle; yukālu: غُلَامٌ شَرِيقٌ أَيْ حَسَنٌ

اَلتَّشْرِيقُ [et-teşrīḳ] Çehre be-gāyet hūb ve tāb-dār olmak maʿnāsınadır; yukālu: شَرَّقَ الْغُلَامُ إِذَا كَانَ جَمِيلاً مُشْرِقَ الْوَجْهِ Ve şark tarafına doğru ʿazm ve teveccüh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَرَّقَ الرَّجُلُ إِذَا أَخَذَ فِي نَاحِيَةِ الشَّرْقِ Ve güneşte et kurutmak maʿnāsınadır; yukālu: شَرَّقَ اللَّحْمَ إِذَا قَدَّدَهُ فِي الشَّمْسِ Ve minhu: أَيَّامُ التَّشْرِيقِ

Yevm-i nahrdan sonra olan üç güne أَيَّامُ تَشْرِيقٍ [eyyāmu teşrīḳ] ıtlāk eyledikleri, aʿrāb tāʾifesi kurbānlarının etlerini o günlerde kuruttuklarına mebnīdir yāhūd kurbānlar güneş işrāk eylemedikçe zebh olunmadığından nāşīdir.

اَلْمُشَرَّقُ [el-Muşerraḳ] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Minā'da vākiʿ mescid-i Ḫayf ismidir. Ve nāmāz-gāha ıtlāk olunur; yukālu: خَرَجُوا إِلَى الْمُشَرَّقِ أَيِ الْمُصَلَّى Sāhib-i *Nihāye*'nin beyānına göre murād musalla'l-ʿīddir. Ve Huẕeyl kabīlesine mahsūs bir dağın adıdır. Ve Ṭāʾif şehrinin pazarı ismidir. Ve kırmızıya boyanmış sevbe denir; yukālu: ثَوْبٌ مُشَرَّقٌ أَيْ مَصْبُوغٌ بِالْحُمْرَةِ Ve alçı ile sıvanmış ve badanalanmış hısn ve hisāra denir; yukālu: حِصْنٌ مُشَرَّقٌ أَيْ مُطَيَّنٌ بِالشَّارُوقِ

اَلشَّارُوقُ [eş-şārūḳ] صَارُوجٌ [ṣārūc] vezninde ve mürādifidir ki alçıya denir.

اَلْإِنْشِرَاقُ [el-inşirāḳ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Yay çatlayıp yarılmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْشَرَقَتِ الْقَوْسُ إِذَا انْشَقَّتْ

اَلْإِشْرِيرَاقُ [el-işrīrāḳ] (إِعْشِيشَابٌ [iʿşīşāb] vezninde) Göz yaşına gark olmak maʿnāsınadır ki mübālagadır; yukālu: إِشْرَوْرَقَ بِالدَّمْعِ إِذَا غَرِقَ

[ش ر ن ق]

اَلشَّرْنَقَةُ [eş-şerneḳat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Kesmek maʿnāsınadır; yukālu: شَرْنَقَ الشَّيْءَ إِذَا قَطَعَهُ

اَلشَّرَانِقُ [eş-şerāniḳ] (şīn'in fethiyle) Yılan kavına denir ki kavlayıp soyulmuş derisinden ʿibārettir. Şārihin beyānına göre müfredi mesmūʿ değildir. Ve pāre pāre olmuş köhne siyāba denir; yukālu: ثِيَابٌ شَرَانِقُ أَيْ مُتَخَرِّقَةٌ

[ش ف ش ل ق]

اَلشَّفْشَلِيقُ [eş-şefşelīḳ] (fā'yla زَنْجَبِيلٌ [zencebīl] vezninde) Bedeni kağşak salkı kocakarıya denir; yukālu: تَعَوَّذُوا مِنَ الشَّفْشَلِيقِ أَيِ الْعَجُوزِ الْمُسْتَرْخِيَةِ

[ش ف ق]

اَلشَّفَقُ [eş-şefaḳ] (fethateynle) Güneş gurūbundan sonra ʿişāʾ-ı ahīreye kadar

ufkta zāhir olan humrete denir. ʿAlā-kavlin ʿişā'-ı ahīreye karīb vakte kadar yāhūd ibtidā-i leylden yatsı namāzı karīb olunca kadar zāhir olan humrete denir; yukālu: غَابَ الشَّفَقُ وَهُوَ الْحُمْرَةُ فِي الْأُفُقِ مِنَ الْغُرُوبِ إِلَى الْعِشَاءِ الْآخِرَةِ أَوْ إِلَى قَرِيبِهَا أَوْ إِلَى قَرِيبِ الْعَتَمَةِ Şārih der ki asl شَفَقٌ [şefaḳ] şems gurūb ettikte nehārın ziyāsının leylin sevādına ihtilātından ʿibārettir. Lākin İbn Eṯīr'in tahkīkine göre azdāddandır. قُرْءٌ [ḳurʾ] lafzı gibi, şems gurūb ettikte ufkta zāhir olan humrete ve o humretten sonra ufk-ı garbīde peydā olan beyāza ıtlāk olunur. Kavl-i sānīyi İmām Ebū Ḥanīfe ve kavl-i evveli İmām Şāfiʿī ve Muḥammed ve Ebū Yūsuf ahz eyledi. Ve Ebū Ḥanīfe kavl-i müteʿahhirinde humret olmasına tansīs eyledi. İntehā. Ve

شَفَقٌ [şefaḳ] Kötü ve kemter şeyʾe ıtlāk olunur; yukālu: شَيْءٌ شَفَقٌ أَيْ رَدِيءٌ Ve gündüze ıtlāk olunur, nehār maʿnāsına. Ve havf ve ihtirāz ve mihr ve merhamet maʿnālarınadır. Bu iki maʿnā müttehid olarak istiʿmāl olunur ki bir kimseye bir kerīhe hulūlünden havf ve hazer ederek onu esirgeyip mihr ve rikkat eylemekten ʿibārettir. Mülahhası havfa muhtelit ʿināyettir, إِخْتِلَاطُ الضَّوْءِ بِسَوَادِ اللَّيْلِ maʿnāsındandır; شَفَقَةٌ [şefeḳat] dahi bu maʿnāyadır fetehātla tekūlu: لِي عَلَيْهِ شَفَقٌ وَشَفَقَةٌ أَيْ خَوْفٌ وَرَحْمَةٌ وَرِقَّةٌ" Ve gāh olur ki yalnız havf maʿnāsında ve yalnız mihr ve rikkat maʿnāsında istiʿmāl olunur; tekūlu: أَخَذَنِي مِنْهُ شَفَقٌ أَيْ خَوْفٌ وَلِي عَلَيْهِ شَفَقٌ وَشَفَقَةٌ أَيْ رَحْمَةٌ Ve

شَفَقٌ [şefaḳ] Nāhiye ve cānib maʿnāsına müstaʿmeldir; cemʿiأَشْفَاقٌ [eşfāḳ]tır. Ve masdar olur, pend ve nush eden kimse nasīhat verdiği adamın ıslāhı bābında hırs ve ikdām eylemek maʿnāsına; yukālu: شَفِقَ النَّاصِحُ عَلَيْهِ شَفَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا حَرَصَ عَلَى إِصْلَاحِهِ وَهُوَ مُشْفِقٌ وَشَفِيقٌ Pes إِشْفَاقٌ [işfāḳ] dahi bu maʿnāya olmuş olur.

اَلشَّفِيقَةُ [eş-Şefīḳat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Bādiyede Ublā nām mahal yanında bir kuyu adıdır.

اَلشَّفْقُ [eş-şefḳ] (دَفْقٌ [defḳ] vezninde) ve

اَلْإِشْفَاقُ [el-işfāḳ] (hemzenin kesriyle) Sakınmak maʿnāsınadır; yukālu: شَفَقَ مِنْهُ وَعَلَيْهِ شَفْقًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَأَشْفَقَ إِشْفَاقًا إِذَا حَاذَرَ Ve ʿalā-kavlin sülāsīden müstaʿmel değildir. Şārihin beyānına göre مِنْ ile sılalanırsa havf maʿnāsına olup عَلَى ile olursa mihr ve ʿināyet maʿnāsına olur, niteki tefsīri olan مُحَاذَرَةٌ [muḥāẕeret] dahi böylecedir. Ve

إِشْفَاقٌ [işfāḳ] Bir nesneyi azaltmak maʿnāsınadır; yukālu: أَشْفَقَ الشَّيْءَ إِذَا قَلَّلَهُ

اَلتَّشْفِيقُ [et-teşfīḳ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi azaltmak maʿnāsınadır; yukālu: شَفَّقَهُ إِذَا قَلَّلَهُ Ve bez ve kumaş makūlesini fenāʾ ve kemter nesc eylemek maʿnāsınadır ki murād tefesiz yufka nesc eylemektir; yukālu: شَفَّقَ الثَّوْبَ إِذَا نَسَجَهُ رَدِينًا

[ش ف ل ق]

اَلشَّفْلَقَةُ [eş-şefelleḳat] (عَمَلَّسَةٌ [ʿamelleset] vezninde) Etfāl beyninde bir güne laʿib ismidir ki bir adamı ensesinden ʿale'l-gaflet varıp el ile yāhūd ayakla vurup yere çalmaktan ʿibārettir; yukālu: يَلْعَبُونَ الشَّفْلَقَةَ وَهِيَ لُعْبَةٌ صُورَتُهَا أَنْ يَكْسَعَ إِنْسَانًا مِنْ خَلْفِهِ فَيَصْرَعَهُ

[ش ق ر ق]

اَلشِّقْرِاقُ [eş-şeḳirrāḳ] (şīn'in fethi ve kesri ve ḳāf-ı meksūre ve rā-i müşeddede ile) ve

اَلشِّقْرَاقُ [eş-şiḳrāḳ] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] vezninde) ve

اَلشَّرَقْرَاقُ [eş-şeraḳrāḳ] (şīn'in ve rā'nın fetha ve kesreleriyle) ve

اَلشَّرَقْرَقُ [eş-şeraḳraḳ] (سَفَرْجَلٌ [sefercel] vezninde) Bir maʿrūf kuş adıdır ki yeşil ve kırmızı ve beyāz benekler ile alaca ve münakkaş olur, arz-ı Ḥarem-i şerīfte dahi olur; bu kuş arı kuşu dedikleridir. Ve baʿzılar أَخْيَلُ [aḫyel] ile beyān eyledi ki boyunburan dedikleri kuştur, bākin bunun benekleri siyāh olmakla bu değildir, belki arı kuşudur, Fārisīde kāskīne ve sebzek dahi derler.

[ش ق ق]

اَلشَّقُّ [eş-şaḳḳ] (şīn'in fethi ve ḳāf'ın teşdīdiyle) Yarmak maʿnāsınadır; yukālu: شَقَّ الشَّيْءَ شَقًّا مِنَ الْبَابِ اَلْأَوَّلِ إِذَا صَدَعَهُ Ve azı dişi yarıp çıkmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: شَقَّ نَابُ الْبَعِيرِ إِذَا طَلَعَ وَكَذَا نَابُ الصَّبِيِّ Şārih der ki شَقَّ نَابُ الْبَعِيرِ ve شَقَّ الصُّبْحُ ve شَقَّ بَصَرُ الْمَيِّتِ makūlesinde mefʿūlün bihi nesyen mensiyyen mehcūr olmakla fiʿl-i müteʿaddī lāzım menziline tenzīl olunmuştur, نَزْعٌ [nezʿ] kelimesi gibi. İntehā. Ve

شَقُّ الْعَصَا [şaḳḳu'l-ʿaṣā] Cemāʿatten müfārakat eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: فُلَانٌ شَقَّ الْعَصَا إِذَا فَارَقَ الْجَمَاعَةَ Ve عَصَا [ʿaṣā] fi'l-asl ītilāf ve ictimāʿdan ʿibārettir. Ve

شَقٌّ [şaḳḳ] ve

مَشَقَّةٌ [meşaḳḳat] (mīm'in ve şīn'in fethiyle) Bir nesne bir adama pek güç ve düşvār olmak maʿnāsına müstaʿmeldir, gūyā ki o adamın vücūdunu şakk ve kesr eder; yukālu: شَقَّ عَلَيْهِ الْأَمْرُ شَقًّا وَمَشَقَّةً إِذَا صَعُبَ عَلَيْهِ Ve bir adamı renc ve meşakkate uğratmak maʿnāsınadır; yukālu: شَقَّ عَلَى فُلَانٍ إِذَا أَوْقَعَهُ فِي الْمَشَقَّةِ Ve meyyitin gözleri belerip kalmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: شَقَّ بَصَرُ الْمَيِّتِ إِذَا نَظَرَ إِلَى شَيْءٍ لاَ يَرْتَدُّ إِلَيْهِ طَرْفُهُ وَلاَ تَقُلْ شَقَّ الْمَيِّتُ بَصَرَهُ Ānifen beyān olunduğu üzere mefʿūlün bihi fāʿil ve fiʿl-i müteʿaddī lāzım menzilinde kılınmakla gūyā ki o vaktte iʿmāl-i aʿzāya kudret meslūb olduğundan bī-ihtiyār gözleri o resme çatlak şeklinde belerip kalır. Müʾellifin nükte-i nehyi dahi budur. Ve

شَقٌّ [şaḳḳ] Yarığa ıtlāk olunur; cemʿi شُقُوقٌ [şuḳūḳ]tur; yukālu: بِالْقَدْحِ شَقٌّ وَشُقُوقٌ أَيْ خَرْقٌ Ve subh maʿnāsına müstaʿmeldir ki tan yerinin ağarmasından ʿibārettir, gūyā ki ufkları şakk eder. Ve yarılmış ve çatlamış yere denir ki مَشْقُوقٌ [meşḳūḳ] maʿnāsına olur. Ve nisvān fercinin uzunca yarığına ıtlāk olunur. Ve dağıtmak, tefrīk maʿnāsınadır; yukālu: شَقَّ الشَّيْءَ شَقًّا إِذَا فَرَّقَهُ Ve minhu kavluhum: شَقَّ عَصَا الْمُسْلِمِينَ أَيْ فَرَّقَ جَمْعَهُمْ وَكَلِمَتَهُمْ وَإِذَا فَارَقَ الْجَمَاعَةَ يُقَالُ شَقَّ الْعَصَا Ve renc ve mihnet ve meşakkat maʿnāsınadır; bunda şīn'in kesriyle de cāʾizdir yāhūd şīn'in kesriyle ismdir ve fethiyle masdardır. Ve

شَقٌّ [şaḳḳ] Şemsin iki tarafa sapmayıp havā fişeği gibi vasat-ı semāya doğru uzun uzadı ağmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: شَقَّ الْبَرْقُ إِذَا اسْتَطَالَ إِلَى وَسَطِ السَّمَاءِ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَأْخُذَ يَمِينًا وَشِمَالاً

اَلْمَشَقَّةُ [el-meşaḳḳat] (mīm'in ve şīn'in fethiyle) Masdardır ki zikr olundu. Ve ism olur, renc ve mihnet maʿnāsına.

اَلْمَشَقُّ [el-meşaḳḳ] (mīm'in ve şīn'in fethiyle) Bu dahi ʿavret fercinin uzunca yarığına denir. Ve bu ism-i mekāndır.

اَلشِّقُّ [eş-şiḳḳ] (şīn'in kesriyle) İki yarılmış nesnenin bir parçasına denir; ehadühümā āhere nisbetle شِقٌّ [şiḳḳ] olur; yukālu: أَخَذَ أَحَدَ شِقَّيْهِ أَيْ شَقِيقَهُ Ve cānib ve nāhiye

maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: قَعَدَ فِي شِقِّ مِنَ الدَّارِ أَيْ فِي نَاحِيَةٍ Ve mutlakan bir adamın nazar eylediği nesneye ıtlāk olunur, gūyā ki eşyā-i sāʾire beyninden onu şakk edip nazar etmiş olur. Ve Ḫayber arzında bir mevziʿ yāhūd bir vādī ismidir; bunda fethle de zebān-zededir yāhūd şīn'in fethiyle lügattir, yaʿnī zikr olunan maʿnālara mahsūstur, ism değildir. Ve bir mevziʿin dahi ismidir; kīle ve fīhi'l-hadīsu: "وَجَدَنِي فِي أَهْلِ غُنَيْمَةٍ بِشِقٍّ" أَوْ مَعْنَاهُ بِمَشَقَّةٍ Bunda feth ve kesr ile mervī olmakla kesre rivāyetine göre mevziʿ ismi ve fetha rivāyetine göre meşakkat maʿnāsına olur. Ve

شِقٌّ [Şiḳḳ] Bir kāhil-i maʿrūf ismidir ki Nūşirevān zamānında idi, nīm vücūd-ı insānī, bir tarafı heykel idi ki bir eli ve bir ayağı ve bir gözü var idi. Ve

شِقٌّ [Şiḳḳ] Cinn tāʾifesinden bir cin ismidir. Mütercim der ki zāhiren nīm-ten taʿbīriyle hikāye eyledikleri tāʾife olacaktır. Ve her şeyʾin ayrılmış başkaca nısfına denir; bunda fethle de cāʾizdir. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīs: "تَصَدَّقُوا وَلَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ" أَيْ نِصْفِهَا ve yukālu: الْمَالُ بَيْنِي وَبَيْنَكَ شِقُّ الشَّعْرَةِ أَيْ نِصْفَانِ سَوَاءٌ

اَلشُّقُّ [eş-şuḳḳ] (şīn'in zammıyla) أَشَقُّ [eşaḳḳ] ve شَقَّاءُ [şaḳḳāʾ] kelimelerinin cemʿidir, ke-mā se-yuzkeru.

اَلشِّقَّةُ [eş-şiḳḳat] (şīn'in kesriyle) Tahtalardan tasma gibi yarılıp çıkan yarmaya denir; yukālu: طَارَتْ شِقَّةٌ مِنَ اللَّوْحِ أَيْ شَظِيَّةٌ Ve değnek ve sevb makūlesinden uzunluğuna yarılıp çıkan yarmaya ve parçaya denir. Ve yarısına iki yarılan nesnenin nısfına denir, شِقٌّ [şiḳḳ] dahi denir. Ve bir mevziʿ adıdır. Ve ıraklık maʿnāsınadır; yukālu: فِيهِ شِقَّةٌ أَيْ بُعْدٌ

اَلشِّقِّيَّةُ [eş-şiḳḳiyyet] (şīn'in kesriyle) Bir güne cimāʿa denir ki hatunu yan üzere yatırmak vechiyle olan cimāʿ olacaktır, yanbeki cimāʿ taʿbīr olunur; bāh-nāme mesāʾilindendir.

اَلشُّقَّةُ [eş-şuḳḳat] (şīn'in zammıyla ve kesriyle) Iraklık maʿnāsınadır; yukālu: فِيهِ شُقَّةٌ أَيْ بُعْدٌ Ve misāfirin kasd ve ʿazīmet eylediği semt ve nāhiyeye denir, mesāfe olacaktır; yukālu: بَعُدَتْ عَلَيْهِمُ الشُّقَّةُ أَيِ النَّاحِيَةُ يَقْصِدُهَا الْمُسَافِرُ Ve sefer-i baʿīd maʿnāsınadır ki mecmūʿu meşakkati müstelzimdir. Ve renc ve maşakkat maʿnāsınadır; cemʿi شُقَقٌ [şuḳaḳ] gelir, صُرَدٌ [ṣurad] vezninde ve شِقَقٌ [şiḳaḳ] gelir, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde; yukālu:فِيهِ شُقَّةٌ أَيْ مَشَقَّةٌ Ve

شُقَّةٌ [şuḳḳat] Uzun bez ve kumaş parçasına denir ki ıstılāhımızda dahi parça taʿbīr olunur. Ve bu yırtılmış parça olmayıp belki tezgāhtan çıkıp top olan parça donluk olacaktır, niteki kumaşçı meselā on parça kumaş getirdi taʿbīr olunur. Fi'l-asl nısf-ı sevbe denip baʿdehu uzun top gūyā ki uzunluğundan bölünmüş heyʾetinde olmakla bütün bir top bez kumaş makūlesine ıtlāk olundu.

اَلْأَشَقُّ [el-Eşaḳḳ] (hemzenin ve şīn'in fethiyle) Bir mevziʿ adıdır. Ve şol ata ıtlāk olunur ki seğirtirken gāh sağ yanına ve gāh sol yanına meyelān eder ola, ʿalākavlin satanı ve koltuk içleri baʿīd yaʿnī açık ve meydānlı ola; yukālu: فَرَسٌ أَشَقُّ وَهُوَ مَا يَشْتَقُّ فِي عَدْوِهِ يَمِينًا وَشِمَالاً أَوِ الْبَعِيدُ مَا بَيْنَ الْفُرُوجِ Ve uzun ve gerimli şeyʾe ıtlāk olunur; yukālu: شَيْءٌ أَشَقُّ أَيْ طَوِيلٌ

اَلشَّقَقُ [eş-şeḳaḳ] (fethateynle) Zikr olunan أَشَقُّ [eşaḳḳ] maʿnālarından ismdir.

اَلشَّقَّاءُ [eş-şaḳḳāʾ] (شَقَّاءُ [saḳḳāʾ] veznin-

de) أَشَقُّ [eşaḳḳ] lafzından müʾennestir. Ve Ḍubeyʿa b. Nizār'a mahsūs bir kısrağın ismidir. Ve ferci vāsiʿ hayvāna denir; yukālu: فَرَسٌ شَقَّاءُ أَيِ الْوَاسِعَةُ الْفَرْجِ

اَلشَّقِيقُ [eş-şeḳīḳ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Yarısından yarılmış nesnenin başkaca bir parçasına denir; her biri āhere nisbete شَقِيقٌ [şeḳīḳ]tir; yukālu: هُوَ شَقِيقُهُ أَيْ نِصْفُهُ الْمَشْقُوقُ Bu münāsebetle bir adamın öz kardeşine ıtlāk olunur, gūyā ki nesebi onun nesebinden şakk olunmuştur; yukālu: هُوَ شَقِيقُهُ أَيْ أَخُوهُ Ve tamām kuvvetlendiğ vaktte sığır buzağısına ıtlāk olunur. Ve Benū Useyyid yurdunda bir su adıdır. Ve ʿAbdullāh b. Ḥāriṯ b. Nevfel'in kılıcı ismidir.

اَلشَّقِيقَةُ [eş-şeḳīḳat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) İki kum tepeleri aralığında olan açık yere denir ki inbāt-ı nebāt eder; cemʿi شَقَائِقُ [şeḳāʾiḳ] gelir. Ve bir kuşun ismidir, شُقُوقَةٌ [şeḳūḳat] dahi derler; musaggarı شُقَيِّقَةٌ [şuḳayyiḳat]tır. Ve boralı firāvān yağmura denir, sehāb ondan münşakk olduğu için. Ve āfāka lemeʿānı münteşir olan şimşeğe denir. Ve yarımca dedikleri ağrıya denir ki başın ve yüzün bir tarafı derd-nāk olur; yukālu: أَخَذَتْهُ شَقِيقَةٌ أَيْ وَجَعٌ يَأْخُذُ نِصْفَ الرَّأْسِ Ve

شَقِيقَةُ [Şeḳīḳat] Nuʿmān b. Munẕir'in ceddesi ve ʿAbbād b. Zeyd b. ʿAmr b. Şeybān'ın duhteri ismleridir.

شَقَائِقُ النُّعْمَانِ [şeḳāʾiḳu'n-nuʿmān] Maʿrūf çiçektir, Fārisīde lāle-i kūhī ve Türkīde gelincik çiçeği dedikleri kırmızı ve hoş-manzar şükūfedir. Asl ismi شَقَائِقُ [şeḳāʾiḳ]tir; müfred ve cemʿine ıtlāk olunur. Humretinden nāşī شَقِيقَةٌ [şeḳīḳat]-ı berke teşbīhle ıtlāk olunmuştur. Emīr-i Ḥīre olan Nuʿmān b. Munẕir bir gün hadem ve haşemiyle deşt ve sahrāyı geşt ederken bir müferrih merg-zāra vardı ki zemīni sarı ve kırmızı günā-gün şükūfe ve nebātla ārāste olmuş. İçlerinde mezbūr şükūfe dahi olmakla zātında hoş-manzar olduğundan ondan be-gāyet mahzūz olmağın şu شَقَائِقُ [şeḳāʾiḳ] ne güzeldir diye ferd-i vāhid dest-dırāz olmamak için himāyeti bābında emr eylemekle himāyeti cihetine ihtimām eylediler. Şükūfe-i mezbūrun bu vechile Nuʿmān-ı mümāʾileyh ibtidā-yı hāmīsi olmakla min-baʿd ismine izāfetle شَقَائِقُ النُّعْمَانِ [şeḳāʾiḳu'n-nuʿmān] ile müştehir olmuştur. Şārihin beyānına göre lafzından müfredi yoktur ve baʿzılardan müfredi شَقِيقَةٌ [şeḳīḳat] olduğu menkūldür.

اَلشُّقَّانُ [eş-Şuḳḳān] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Sirreyn ile Cudde'nin arasında olan arzın ismidir.

اَلشُّقَاقُ [eş-şuḳāḳ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Dābbe kısmına mahsūs bir maraz adıdır ki bilekleri cā-be-cā çatlayıp yarılır. Pes bu bıçılgan dedikleri ʿārıza olur; yukālu: أَصَابَهُ الشُّقَاقُ وَهُوَ تَشَقُّقٌ يُصِيبُ أَرْسَاغَ الدَّوَابِّ

اَلشِّقْشِقَةُ [eş-şiḳşiḳat] (زِبْرِجَةٌ [zibricet] vezninde) Esrimiş devenin ağzından çıkan akciğer tarzında nesneye denir; yukālu: أَخْرَجَ الْبَعِيرُ شِقْشِقَتَهُ وَهُوَ شَيْءٌ كَالرِّئَةِ يُخْرِجُهُ الْبَعِيرُ مِنْ فِيهِ إِذَا هَاجَ

اَلْخُطْبَةُ الشِّقْشِقِيَّةُ [el-ḫuṭbetu'ş-şiḳşiḳiyyet] (şīn'lerin kesriyle) İmām ʿAlī radıyallāhu ʿanhu hazretlerine mensūb olan hutbedir ki kırāʾat-ı hutbeden fārig oldukta İbn ʿAbbās radıyallāhu ʿanhumā: "Yā emīre'l-müʾminīn, لَوِ اطَّرَدْتَ مِنْ حَيْثُ أَفْضَيْتَ dediklerinde يَا ابْنَ عَبَّاسٍ هَيْهَاتَ تِلْكَ شِقْشِقَةٌ هَدَرَتْ ثُمَّ فَرَّتْ ʿibāretiyle cevāb vermeleriyle hutbe-i mezbūreye شِقْشِقِيَّةٌ [şiḳşiḳiyyet] ıtlāk olun-

muştur. Bedāyiʿ ve hikemi hāvī ve envāʿ-ı belāgatı muhtevī bir hutbe-i bedīʿadır, kütüb-i siyerde meşrūhtur.

اَلتَّشْقِيقُ [et-teşḳīḳ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir nesneyi pāre pāre yarmak maʿnāsınadır; yukālu: شَقَّقَ الْحَطَبَ إِذَا شَقَّهُ Ve kelāmı güzel ve dāne-dār ve hurūfları muktezā-yı mahrec üzere müretteb ve beyyin ve āşikār söylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: شَقَّقَ الْكَلَامَ إِذَا أَخْرَجَ أَحْسَنَ مَخْرَجٍ

اَلتَّشَقُّقُ [et-teşaḳḳuḳ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Pāre pāre çatlayıp yarılmak maʿnāsınadır; yukālu: شَقَّقَ الْحَطَبَ فَتَشَقَّقَ

اَلْمُشَقَّقُ [el-Muşaḳḳaḳ] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Bir vādī yāhūd bir su adıdır.

اَلْإِنْشِقَاقُ [el-inşiḳāḳ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Yarılmak maʿnāsınadır. Bu maʿnādandır ki ʿArablar إِنْشِقَاقُ عَصَا [inşiḳāḳu ʿaṣā] ile teferruk-ı umūrdan kināye ederler; yekūlūne: قَدِ انْشَقَّتِ الْعَصَا أَيْ تَفَرَّقَ الْأَمْرُ

اَلْإِشْتِقَاقُ [el-iştiḳāḳ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Yarılmış nesnenin bir شِقّ [şiḳḳ]ını ahz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: اِشْتَقَّ الشَّيْءَ إِذَا أَخَذَ شِقَّهُ Ve tekellüm ve husūmet makūlesi evzāʿda rāst ve istikāmete sülūk eylemeyip gāh sağa ve gāh sola meyelān eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir ki yanlamak taʿbīr olunur; yukālu: اِشْتَقَّ فِي الْكَلَامِ وَالْخُصُومَةِ إِذَا أَخَذَ يَمِينًا وَشِمَالاً يَعْنِي وَتَرَكَ الْقَصْدَ Ve sarfiyyūn ʿörfünde bir kelimeden kelime-i uhrā ihrāc eylemeğe ıtlāk olunur; yukālu: اِشْتَقَّ ضَرْبًا مِنَ الضُّرُوبِ أَيْ أَخَذَ وَأَخْرَجَ مِنْهُ

اَلْمُشَاقَّةُ [el-muşāḳḳat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Ve

اَلشِّقَاقُ [eş-şiḳāḳ] (نِفَاقٌ [nifāḳ] vezninde) ʿAdāvet ve muhālefet maʿnāsına müstaʿmeldir ki dostluğu şakk etmiş olurlar; yukālu: شَاقَّهُ مُشَاقَّةً وَشِقَاقًا إِذَا خَالَفَهُ وَعَادَاهُ

اَلشَّقْشَقَةُ [eş-şaḳşeḳat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Deve esriyip kükremek maʿnāsınadır ki o vaktte شِقْشِقَةٌ [şiḳşiḳat]ını ihrāc eder; yukālu: شَقْشَقَ الْفَحْلُ إِذَا هَدَرَ Ve serçe ötmek maʿnāsınadır; yukālu: شَقْشَقَ الْعُصْفُورُ إِذَا صَوَّتَ

[ش ل ق]

اَلشَّلْقُ [el-şelḳ] (خَلْقٌ [ḫalḳ] vezninde) Kamçı ve kırbaç makūlesiyle vurmak maʿnāsınadır; yukālu: شَلَقَهُ شَلْقًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ضَرَبَهُ بِالسَّوْطِ وَغَيْرِهِ Ve cimāʿ eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: شَلَقَ الْجَارِيَةَ إِذَا جَامَعَهَا Ve kulağı uzunluğuna yarıp dilmek maʿnāsınadır; yukālu: شَلَقَ أُذُنَهُ إِذَا خَرَقَهَا طُولاً

اَلشِّلْقُ [eş-şilḳ] (şīn'in kesriyle) ve

اَلشَّلِقُ [eş-şeliḳ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Bir gūne küçük balık, ʿalā-kavlin inkelīs dedikleridir ki şārihin beyānına göre yayın balığıdır.

اَلشَّوْلَقِيُّ [eş-şevleḳiyy] (جَوْهَرِيٌّ [cevheriyy] vezninde) Şol adama denir ki halviyāt makūlesini pek sevmekle dāʾimā onu tetebbuʿ eder ola; yukālu: رَجُلٌ شَوْلَقِيٌّ إِذَا كَانَ مُحِبًّا لِلْحَلاَوَةِ يَتَتَبَّعُ الْحَلاَوَةَ Ve kāle fi'l-*Esās*: مُولَعٌ بِهَا

اَلْمِشْلِيقُ [el-mişlīḳ] (مِنْدِيلٌ [mindīl] vezninde) Gülerken papuç gibi ağzını ayırıp açar olan adama denir; yukālu: فُلاَنٌ مِشْلِيقٌ أَيْ يَفْتَحُ فَاهُ إِذَا ضَحِكَ

اَلشَّلاَّقُ [eş-şellāḳ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Dilenci torbasına denir.

اَلشَّلَقَةُ [eş-şeleḳat] (fetehātla) At ve ʿacemī taʿlīm eden ser-āhūrlara denir; yukālu: هُمْ شَلَقَةٌ أَيْ رَاضَّةٌ

اَلشِّلْقَاءُ [eş-şilḳāʾ] (حِرْبَاءٌ [ḥirbāʾ] vezninde) Bıçağa denir, سِكِّينٌ [sikkīn] maʿnāsına.

اَلشِّلْقَةُ [eş-şilḳat] (şīn'in kesriyle) Keler yumurtasına denir, bıraktığı vaktte.

شَلَقَانُ [Şeleḳān] (fetehātla) Mışır diyārında iki karye adıdır.

[ش ل م ق]

اَلشَّلْمَقُ [eş-şelmaḳ] (جَعْفَرٌ [caʿfer] veznde) Pek yaşlı kocakarıya denir; yukālu: تَزَوَّجَ فُلَانٌ شَلْمَقًا أَيْ عَجُوزًا كَبِيرًا

[ش م ر ق]

اَلشَّمَارِقُ [eş-şemāriḳ] (şīn'in fethiyle) ve

اَلشَّمَارِيقُ [eş-şemārīḳ] ve

اَلْمُشَمْرَقُ [el-muşemraḳ] (مُدَحْرَجٌ [mudaḥrec] vezninde) Pāre pāre olmuş eski sevbe denir; yukālu: ثَوْبٌ شَمَارِقٌ وَشَمَارِيقُ وَمُشَمْرَقٌ أَيْ قِطَعٌ

[ش م ش ق]

اَلشِّمْشِقَةُ [eş-şimşiḳat] (şīn'lerin kesriyle) شِقْشِقَةٌ [şiḳşiḳat] maʿnāsınadır ki esrimiş devenin ağzından çıkan kızıl dağarcığa denir.

[ش م ش ل ق]

اَلشَّمْشَلِيقُ [eş-şemşelīḳ] (زَنْجَبِيلٌ [zencebīl] vezninde) Kırtışmış sölpük kocakarıya denir; yukālu: عَجُوزٌ شَمْشَلِيقٌ أَيْ مُسْتَرْخِيَةٌ Ve çabuk çabuk yürüyen adama denir.

[ش م ق]

اَلشَّمَقُ [eş-şemaḳ] (fethateynle) Mecnūn kimsenin bī-asl neşātlanıp ferah-nāk olması gibi dīvānece taşkın izhār-ı sürūr edip ferah-nāk olmak maʿnāsınadır; yukālu: شَمِقَ الرَّجُلُ شَمَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَشِطَ وَمَرِحَ مَرَحَ الْجُنُونِ

اَلْأَشْمَقُ [el-eşmaḳ] (أَحْمَقُ [aḥmaḳ] veznde) Erkek devenin kan ile karışık ağzı köpüğüne denir. Ve bu أَفْكَلُ [efkel] vezninde ismdir.

اَلشِّمِقُّ [eş-şimiḳḳ] (فِلِزٌّ [filizz] veznde) Uzun adama denir. Müʾennesi شِمِقَّةٌ [şimiḳḳat]tır hā'yla.

اَلتَّشَمُّقُ [et-teşemmuḳ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Kendi kendisine neşāt peydā edip neşātlanmak maʿnāsınadır; yukālu: تَشَمَّقَ الرَّجُلُ إِذَا تَنَشَّطَ Ve yere batmak maʿnāsınadır; yukālu: تَشَمَّقَ الشَّيْءُ إِذَا غَارَ

اَلشَّمَقْمَقُ [eş-şemaḳmaḳ] (سَفَرْجَلٌ [sefercel] vezninde) Uzun adama denir; yukālu: رَجُلٌ شَمَقْمَقٌ أَيْ طَوِيلٌ Ve dāʾimā neşāt-mend, şen ve şātır şakrak adama denir; yukālu: هُوَ شَمَقْمَقٌ أَيْ نَشِيطٌ

أَبُو الشَّمَقْمَقِ [Ebu'ş-Şemaḳmaḳ] Mervān b. Muḥammed nām şāʿirin künyesidir.

[ش م ل ق]

اَلشَّمْلَقُ [eş-şemlaḳ] (جَعْفَرٌ [caʿfer] veznde) Pek yaşlı kocakarıya denir.

[ش ن ت ق]

اَلشُّنْتُقَةُ [eş-şuntuḳat] (قُنْفُذَةٌ [ḳunfuẕet] vezninde) Şol balık ağı tarzında müşebbek olmuş takyedir ki nisvānlar içine pamuk döşeyip başlarına giyerler, yaşmak ve baş örtülerini yağdan hıfz için. Müʾellif nākıs taʿrīf eylemekle şārihin bast ve beyānı üzere terceme olundu, zīrā müʾellif hemān اَلشَّبَكَةُ يَجْعَلُونَ فِيهَا الْقُطْنَ ʿibāretiyle tefsīr eyledi ki içine pamuk koyacak şebeke tarzında zarf demek olur, lākin şārih vech-i mezkūr üzere ifāde eyledi ve ʿArabī-i mahz olmayıp zāhiren Nebaṭī yāhūd Sevādī olmak gālibdir dedi.

[ش ن ق]

اَلشَّنْقُ [eş-şenḳ] (şīn'in fethi ve nūn'un sükūnuyla) Devenin rākibi şiddetle yularını çekip kulakları tozları havutun ön ağaçlarına dayanmak vech üzere geri tüskürmek, ʿalā-kavlin yularını geri çekmekle başını kaldırmak maʿnāsınadır; yukālu: شَنَقَ الْبَعِيرَ شَنْقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا كَفَّهُ بِزِمَامِهِ حَتَّى أَلْزَقَ ذِفْرَاهُ بِقَادِمَةِ الرَّاحِلَةِ أَوْ رَفَعَ رَأْسَهُ وَهُوَ رَاكِبُهُ Ve kırbanın ve tulumun ağzını bağladıktan sonra bağın ucunu kırbanın yā tulumun kollarına bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: شَنَقَ الْقِرْبَةَ إِذَا أَوْكَأَهَا ثُمَّ رَبَطَ طَرَفَ وِكَائِهَا بِيَدَيْهَا Ve atın başını yüksekçe ağaç ve kazık makūlesine bağlayıp başını yukarı germek maʿnāsınadır; yukālu: شَنَقَ رَأْسَ الْفَرَسِ إِذَا شَدَّهُ إِلَى شَجَرَةٍ أَوْ وَتِدٍ مُرْتَفِعٍ Ve deveyi شِنَاقٌ [şināḳ] dediği kırba bağıyla bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: شَنَقَ النَّاقَةَ أَوِ الْبَعِيرَ إِذَا شَدَّهُ بِالشِّنَاقِ Ve arı kovanının içine شَنِيقٌ [şenīḳ] dedikleri tahtayı komak maʿnāsınadır; yukālu: شَنَقَ الْخَلِيَّةَ إِذَا جَعَلَ فِيهَا شَنِيقًا Ve bir nesneye gönül verip ona dilbeste ve ʿalāka-dār olmak maʿnāsınadır; yukālu: شَنَقَ فُلَانٌ شَنْقًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا هَوَى شَيْئًا فَصَارَ مُعَلَّقًا بِهِ

اَلْإِشْنَاقُ [el-işnāḳ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi devenin başını yular ile silkip geri tüskürtmekle yukarı kaldırtmak maʿnāsınadır. Ve bu maʿnāda lāzım olur, lākin nādirdir; yukālu: أَشْنَقَ الْبَعِيرَ بِمَعْنَى شَنَقَهُ فَأَشْنَقَ ذَلِكَ الْبَعِيرُ نَادِرًا Ve kırbanın ağzını bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: أَشْنَقَ الْقِرْبَةَ إِذَا شَدَّهَا بِالشِّنَاقِ Ve merhem-bahā almak, ʿalā-kavlin bir kimse zimmetine merhem-bahā vermesi lāzım olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَشْنَقَ الرَّجُلُ إِذَا أَخَذَ الْأَرْشَ أَوْ وَجَبَ عَلَيْهِ الْأَرْشُ Pes azdāddan olur, lākin zıddiyeti manzūrun fīhtir. Ve bir kimseye istīlā ile havāle ve şer-gīr olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَشْنَقَ عَلَيْهِ إِذَا تَطَاوَلَ

اَلشَّنِيقُ [eş-şenīḳ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Şol tahtaya denir ki arı kısmı oğul çıkardıkta arı sāhibi onu kovan içre olan gömecin altına sokup gömeçleri āhestece kaldırdıktan sonra kovan içre arkuru dayayıp vazʿ eder.

اَلتَّشْنِيقُ [et-teşnīḳ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi arı kovanı içre شَنِيقٌ [şenīḳ] vazʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَنَّقَ الْخَلِيَّةَ بِمَعْنَى شَنَقَهَا Ve bir nesneyi pāre pāre kesmek maʿnāsınadır; yukālu: شَنَّقَ الشَّيْءَ إِذَا قَطَّعَهُ Ve bezemek maʿnāsınadır; yukālu: شَنَّقَهُ إِذَا زَيَّنَهُ

اَلشَّنْقَاءُ [eş-şenḳāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Şol kuşa denir ki yavrusu henüz pek küçük olmakla ağzıyla yem verip besler ola. Kāle'ş-şārih ve fi kissati Suleymān ʿalā-nebiyyinā ve ʿaleyhi's-selām: "أُحْشُرُوا الطَّيْرَ إِلاَّ الشَّنْقَاءَ" وَهِيَ الَّتِي تَزُقُّ فِرَاخَهَا Zāhiren müzekkeri أَشْنَقُ [eşnaḳ] yāhūd شَنَقٌ [şenaḳ] tır.

اَلشِّنَاقُ [eş-şināḳ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Uzun insān ve hayvāna denir. Müzekker ve müʾennesi ve müfred ve cemʿi berāberdir; yukālu: رَجُلٌ وَامْرَأَةٌ شِنَاقٌ أَيْ طَوِيلٌ Ve kırba ağzını bağladıkları bağa denir, sırım olsun gerek ip olsun. Ve yayın kirişine denir. Ve

شِنَاقٌ [şināḳ] Mufāʿaletten masdar olur, kemā se-yuzkeru.

اَلشَّنَقُ [eş-şenaḳ] (fethateynle) Cirāhat diyetine denir ki merhem-bahā taʿbīr olunur; yukālu: إِسْتَوْفَى شَنَقَهُ أَيْ أَرْشَهُ Ve telef olan nesne mukābilinde verilen şeyʾe denir ki ödek taʿbīr olunur. Ve ʿamel ve kirdār maʿnāsınadır. Ve zekāt nisābında

iki farīzanın mā-beynine denir, meselā koyun kısmında kırk ile yüz yirmi bir mā-beynine denir ve sāʾiri ona kıyās oluna; yukālu: لاَ زَكَاةَ فِي الشَّنَقِ وَهُوَ مَا بَيْنَ الْفَرِيضَتَيْنِ فِي الزَّكَاةِ فَفِي الْغَنَمِ مَا بَيْنَ أَرْبَعِينَ وَمِائَةٍ وَإِحْدَى وَعِشْرِينَ Şārih der ki müʾellife göre وَقَصْ [veḳaṣ] dahi شَنَقْ [şenaḳ] gibi ʿale'l-ıtlāktır, gerçi baʿzılarشَنَقْ [şenaḳ] ibile ve وَقَصْ [veḳas] bakara mahsūstur dediler. Ve fi'n-*Nihāye* ve minhu'l-hadīsu: "لاَ شِنَاقَ" أَيْ لاَ يُؤْخَذُ مِنَ الشَّنَقِ حَتَّى يَتِمَّ وَهُوَ مِثْلَ قَوْلِهِ لاَ "خِلاَطَ" Hulāsā nisābeyn aralığından zekāt lāzım değildir, nisāb-ı ātī hulūl etmedikçe. Ve

شَنَقٌ [şenaḳ] Diyet mertebesinden ednā olan أَرْشٌ [erş]-i cināyete denir, yaʿnī diyete mütehammil olan ʿākile diyeti kāmilen sevk eyledikte bilece diyāt-ı cirāhāt dahi olsa ona شَنَقٌ [şenaḳ] denir, gūyā ki o diyet-i ʿuzmāya müteʿalliktir. Ve diyette olan fazlaya dahi denir, yaʿnī bir müteʿayyen adam meselā diyet-i kāmile olmak üzere yüz deve verdikten sonra fazla beş deve dahi ikrām eylese o beş deveye شَنَقٌ [şenaḳ] denir. Baʿzılar dedi ki شَنَقٌ [şenaḳ] gerek diyet ve gerek zekāt husūsunda iki günedir: biri شَنَقٌ [şenaḳ]-ı aʿlā ve birisi شَنَقٌ [şenaḳ]-ı esfeldir. Ammā diyette شَنَقٌ [şenaḳ]-ı aʿlā yirmi جَذَعَةٌ [ceẕeʿat] vermektir. Ve شَنَقٌ [şenaḳ]-ı esfel yirmi بِنْتُ مَخَاضٍ [bintu meḫāḍ] vermektir. Ve zekātta شَنَقٌ [şenaḳ]-ı aʿlā yirmi beş devede bir بِنْتُ مَخَاضٍ [bintu meḫāḍ] vermektir. Ve esfel beş devede bir koyun vermekten ʿibārettir. Ve

شَنَقٌ [şenaḳ] İpe denir, حَبْلٌ [ḥabl] maʿnāsına. Ve yükün dengine denir, عِدْلٌ [ʿidl] maʿnāsına. Ve

شَنَقٌ [şenaḳ] Masdar olur, شَنْقٌ [şenḳ] gibi bir nesneye gönül ilişip mihr ve muhabbetiyle ʿalāka-dār olmak maʿnāsınadır; yukālu: شَنِقَ الرَّجُلُ شَنَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا هَوَى شَيْئًا فَصَارَ مُعَلَّقًا بِهِ

اَلشَّنِقُ [eş-şeniḳ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Her nesneye āşüfte olup nazar ve mihr ve muhabbet eden ilişken adama ve gönüle vasf olur; yukālu: رَجُلٌ وَقَلْبٌ شَنِقٌ أَيْ مُشْتَاقٌ طَامِحٌ إِلَى كُلِّ شَيْءٍ

اَلشِّنِّيقَةُ [eş-şinnīḳat] (سِكِّينَةٌ [sikkīnet] vezninde) Dāʾimā erkek kısmıyla lāg ve latīfe edici şūh ve küşāde-meşreb ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ شِنِّيقَةٌ أَيْ مُغَازِلَةٌ

اَلشِّنِّيقُ [eş-şinnīḳ] (سِكِّينٌ [sikkīn] vezninde) Hod-bīn ve hod-pesend civāna denir; yukālu: شَابٌّ شِنِّيقٌ أَيْ مُعْجِبٌ بِنَفْسِهِ

اَلشِّنِقْنَاقُ [eş-şiniḳnāḳ] (سِرِطْرَاطٌ [siriṭrāṭ] vezninde) Cinn tāʾifesinin reʾīsleri ismidir. Ve āfet ve dāhiyeye denir.

اَلْمُشَنَّقُ [el-muşennaḳ] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Pāre pāre kesilmiş ve doğranmış nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مُشَنَّقٌ أَيْ مُقَطَّعٌ Ve zeytūn yağıyla yoğrulmuş tike tike hamur yuvalıklarına denir ki taʿām ederler.

اَلْمُشَانَقَةُ [el-muşāneḳat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) ve

اَلشِّنَاقُ [eş-şināḳ] (قِتَالٌ [ḳitāl] vezninde) Bir kimse devābb ve mevāşīsini āherin devābb ve mevāşīsine katıp karıştırmak maʿnāsınadır ki edā-i zekātta hīle sūretidir; yukālu: شَانَقَهُ مُشَانَقَةً وَشِنَاقًا إِذَا خَلَطَ مَالَهُ بِمَالِهِ Ve zekāt müretteb olmayan iki farīza beyninden zekāt almak maʿnāsınadır, meselā sāʾime devenin nisābı beş olmakla onda bir şāt alınır, nisāb-ı sānīsi on olmakla onda iki şāt alınır, sālisi on beş olmakla onda üç şāt alınır. Pes شِنَاقٌ [şināḳ] beş ile

on ve on ile on beş mā-beyninden almaktır ki bunlarda nesne lāzım gelmez; ve minhu'l-hadīsu: "لاَ خِلاَطَ وَلاَ وِرَاطَ وَلاَ شِنَاقَ" Ve bunlar māddelerinde bast ve beyān olundu.

[ش و ق]

اَلشَّوْقُ [eş-şevḳ] (سَوْقٌ [sevḳ] vezninde) Ārzū maʿnāsınadır ki nefs ve kalbin bir nesneye çekinmesinden ʿibārettir; cemʿi أَشْوَاقٌ [eşvāḳ]tır, tekūlu: بَرَّحَ بِيَ الشَّوْقُ إِلَيْهِ وَهُوَ نِزَاعُ النَّفْسِ وَحَرَكَةُ الْهَوَى Ve bu fi'l-asl masdardır. Ve aslı üzere istiʿmāl olunur ki nefs ve kalbi bir nesneye çekindirip ārzū-mend kılmak maʿnāsınadır; tekūlu: شَاقَنِي حُبُّهَا يَشُوقُ شَوْقًا أَيْ هَاجَنِي ve tekūlu: شُقْ شُقْ فُلاَنًا عَلَى بِنَاءِ الْأَمْرِ أَيْ شَوِّقْهُ إِلَى الْآخِرَةِ Ve bir nesneyi bir şeyʾe muhkem çekip bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: شَاقَ الطُّنُبَ إِلَى الْوَتِدِ إِذَا شَدَّهُ وَأَوْثَقَهُ بِهِ Ve dolu kırbayı kaldırıp dikine duvara dayamak maʿnāsınadır; yukālu: شَاقَ الْقِرْبَةَ إِذَا نَصَبَهَا مُسْنَدَةً إِلَى الْحَائِطِ

اَلتَّشْوِيقُ [et-teşvīḳ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Ārzū-mend eylemek maʿnāsınadır, شَوْقٌ [şevḳ] gibi; tekūlu:شَوَّقَنِي أَيْ هَيَّجَنِي

اَلشُّوقُ [eş-şūḳ] (şīn'in zammıyla) شَائِقٌ [şāʾiḳ] lafzının cemʿidir, mahbūbuna kemāl-i ārzūsu olan ʿuşşākā ıtlāk olunur; yukālu: هُمْ شُوقٌ أَيْ عُشَّاقٌ Pes شَائِقٌ [şāʾiḳ] niseb üzere olur,لاَبِنٌ [lābin] gibi. Ve أَشْوَقُ [eşvaḳ] lafzından dahi cemʿ olur, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْمَشُوقَةُ [el-meşūḳat] (mīm'in fethiyle) Duvara dikine dayanmış kırbaya denir.

شَوْقَةُ [Şevḳat] (şīn'in fethiyle) Esmādandır: Yūnus b. Aḥmed b. Şevḳat el-Endelusī muhaddisīndendir; İbn Şaḳḳi'l-Leyl ondan rivāyet-i hadīs eylemiştir.

اَلْأَشْوَقُ [el-eşvaḳ] (أَحْمَقُ [aḥmaḳ] vezninde) Pek uzun adama ıtlāk olunur; cemʿi شُوقٌ [şūḳ] gelir şīn'in zammıyla; yukālu: رَجُلٌ أَشْوَقُ أَيْ طَوِيلٌ وَقَوْمٌ شُوقٌ

اَلشِّيَاقُ [eş-şiyāḳ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Çadır ipi gibi nesneye denir ki onunla bir nesneye çekilip bir şeyʾe rabt olunur; yukālu: شَدَّهُ إِلَيْهِ بِالشِّيَاقِ وَهُوَ الَّذِي يُمَدُّ بِهِ الشَّيْءُ لِيُشَدَّ إِلَى شَيْءٍ

اَلشَّيِّقُ [eş-şeyyiḳ] (كَيِّسٌ [keyyis] vezninde) Pek müştāk ve ārzū-mend olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ وَقَلْبٌ شَيِّقٌ أَيْ مُشْتَاقٌ

اَلْإِشْتِيَاقُ [el-iştiyāḳ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznince) Bir nesneye gönül çekinip ārzū-mend olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِشْتَاقَهُ وَاشْتَاقَ إِلَيْهِ إِذَا انْتَزَعَتْ نَفْسُهُ إِلَيْهِ

اَلتَّشَوُّقُ [et-teşevvuḳ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Tekellüf-i şevk ile ārzū-mendlik göstermek maʿnāsınadır, ahbāb-ı zamāne evzāʿı gibi; yukālu: تَشَوَّقَ إِلَيْهِ إِذَا أَظْهَرَهُ الشَّوْقَ تَكَلُّفًا

[ش ه ب ذ ق]

شَهْبَيْذَقُ [Şehbeyẕaḳ] (şīn'in ve bāʾ ve ẕāl-ı muʿcemenin fethiyle) Bir belde adıdır. İbn Ḳaṭṭāʿ tashīf edip شَهْشَذَقُ [Şehşeẕaḳ] ʿunvānıyla sebt eyledi ki فَعْفَلٌ [faʿfelel] vezninde olur.

[ش ه ق]

اَلشَّهِيقُ [eş-şehīḳ] (şīn'in fethiyle) ve

اَلشُّهَاقُ [eş-şuhāḳ] (şīn'in zammıyla) ve

اَلتَّشْهَاقُ [et-teşhāḳ] (تَذْكَارٌ [teẕkār] vezninde) Bükā eden kimse hıçkırmak maʿnāsınadır ki etfāl bükāsı o resme olur; yukālu: شَهَقَ الرَّجُلُ وَشَهِقَ شَهِيقًا وَشُهَاقًا وَتَشْهَاقًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَالثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا تَرَدَّدَ الْبُكَاءُ فِي صَدْرِهِ Ve bir nesneye göz değirmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: شَهِقَتْ عَيْنُ النَّاظِرِ عَلَيْهِ

إِذَا أَصَابَتْهُ بِعَيْنٍ Ve

شَهِيقٌ [şehīḳ] ve

تَشْهَاقٌ [teşhāḳ] Eşek anırmak maʿnāsınadır; yukālu: شَهِقَ الْحِمَارُ شَهِيقًا وَتَشْهَاقًا إِذَا نَهَقَ Müʾellifin *Baṣāʾir*'de beyānına göre شَهِيقٌ [şehīḳ] ism olarak da istiʿmāl olunur ki زَفِيرٌ [zefīr] mukābilidir. soluğu içeri alarak seslenmekten ʿibārettir, eşek anırmasının sonu gibi ki anırmasını onunla tamām eder ve o sadā āheste ve nerm olur. İnsānda içini çekmek ve içini göyündürmek taʿbīr olunur, bükāʾ eden etfāl hālidir. Ve bu maʿnāda masdar dahi olur. Pes شَهِيقٌ [şehīḳ] ve زَفِيرٌ [zefīr] seslenerek soluğu alıp vermekten ʿibāret olur.

اَلشَّاهِقُ [eş-şāhiḳ] شُهُوقٌ [şuhūḳ] lafzından ki irtifāʿ maʿnāsınadır, ism-i fāʿildir, yüksek dağ ve bināʾ ve ağaç makūlesine vasf olur; yukālu: جَبَلٌ شَاهِقٌ أَيْ مُرْتَفِعٌ Ve yukarı yukarı atan damara ıtlāk olunur; yukālu: عِرْقٌ شَاهِقٌ أَيْ ضَارِبٌ إِلَى فَوْقٍ Ve

شَاهِقٌ [şāhiḳ] İçerisinden savtını terdīd eden adama denir; ve minhu yukālu: هُوَ ذُو شَاهِقٍ إِذَا كَانَ يَشْتَدُّ غَضَبُهُ هُوَ ذُو شَاهِقٍ وَصَاهِلٍ إِذَا اشْتَدَّ غَضَبُهُ *Esās*'ta ʿibāretiyle mersūmdur. Ve bu mübālagayı mutazammındır, gittikçe hışm ve gazabı müştedd olan adamın gūyā ki cevfinde bir شَاهِقٌ [şāhiḳ] peydā olur.

شُهَاقٌ [Şuhāḳ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bir dağın adıdır.

[ش ي ق]

اَلشِّيقُ [eş-şīḳ] (şīn'in kesriyle) Dağın yukarısına ve pek sarp olan yerine denir, ʿalā-kavlin yalçın yerine denir ki suʿūdu mümkin olmaya; yukālu: أَخَذَ الظَّبْيُ شِيقَ الْجَبَلِ أَيْ أَعْلاَهُ وَأَصْعَبَ مَوَاضِعِهِ أَوْ هُوَ سُقْعُهُ الْمُسْتَوِي لاَ يُرْتَقَى Ve zekerin kellesine denir. Ve bir cins balık adıdır. Ve cānib maʿnāsınadır. Ve at kuyruğunun kıllarına denir; müfredi شِيقَةٌ [şīḳat]tır. Ve بُرَكٌ [burek] dedikleri kuşa denir ki saka kuşu yāhūd martı kuşudur. Müʾellif bunu müfredi olan شِيقَةٌ [şīḳat] ile tekrār eylemiştir. Ve

شِيقٌ [şīḳ] Dağda yāhūd tepesinde olan daracık yarığa ve çatlağa denir, ʿalā-kavlin iki kaya aralığında olan daracık çatlağa denir. Ve uzun dağa denir. Ve bir mevziʿ adıdır.

اَلشِّيقَانِ [eş-Şīḳān] (tesniye bünyesiyle) İki dağın adıdır. ʿAlā-kavlin kurb-ı Medīne'de bir mevziʿin adıdır.

ذُو الشِّيقِ [Ẕu'ş-Şīḳ] (şīn'in kesriyle) Bir mevziʿ adıdır.